PATROLOGIA ORIENTALIS

TOMUS DECIMUS QUINTUS

R. GRAFFIN — F. NAU

PATROLOGIA ORIENTALIS

TOMUS DECIMUS QUINTUS

PARIS
FIRMIN-DIDOT ET Cie, IMPRIMEURS-ÉDITEURS
LIBRAIRIE DE PARIS, 56, RUE JACOB
1927

DOCUMENTS RELATIFS
AU CONCILE DE FLORENCE

I

LA QUESTION DU PURGATOIRE A FERRARE

DOCUMENTS I-VI

TEXTES ÉDITÉS ET TRADUITS

PAR

S. E. Mgr Louis PETIT

ARCHEVÊQUE LATIN D'ATHÈNES

BENEDICTO · XV · PONT · MAX ·

QVI · PROMISSIS · FRETVS

QVIBVS · CHRISTVS · PETRO · APOSTOLORVM · PRINCIPI

PERPETVAM · SPOPONDIT · DE · INFERIS · VICTORIAM

IN · TANTA · INGENIORVM · VERSVTIA

IN · TANTA · RERVM · PERTVRBATIONE

VNIVERSAM · REM · CHRISTIANAM

AEQVO · DVM · REGIT · IMPERIO

IN · OMNES · BENIGNVS

LONGE · TAMEN · IN · CALAMITOSOS · PROPENSIOR

IACENTIS · ORIENTIS · SALVTI · CONSVLTVRVS

AD · RES · ORIENTALIVM · TRACTANDAS

NOVVM · PATRVM · PVRPVRATORVM · COLLEGIVM

AD · DISCIPLINAS · ARTESQUE · ORIENTALIVM · IN · VRBE · PROVEHENDAS

NOVVM · GYMNASIVM

DATIS · AEDIBVS · SELECTIS · VNDIQVE · VIRIS

INSTITVENDVM · ORDINANDVMQVE · CVRAVIT

HAEC · ACCVRATE · COLLECTA

SACROSANCTAE · SYNODI · FLORENTINAE

IN · QVA · TVM · GRAECI · TVM · LATINI

VTI · VNVM · IN · MVNDO · DEVM

VTI · SOLEM · VNVM · IN · CAELO

ITA · VNAM · PRONVNTIARVNT · IN · TERRIS · ESSE

SVB · ROMANO · PONTIFICE · ECCLESIAM

MONVMENTA · DEDICAMVS

IN · PONTIFICEM · SANCTISS · MAX ·

IN · PATREM · OPT ·

FIDEI · CONSTANTIAE · OBSEQVII · PIETATIS

DOCVMENTVM

Nihil obstat,

R. GRAFFIN.

PERMIS D'IMPRIMER

Paris, le 25 juin 1920.

H. ODELIN,
v. g.

INTRODUCTION

Tout ouvrage, au dire de Pindare, ne devrait s'ouvrir que par un brillant frontispice : Ἀρχομένου δ' ἔργου, πρόσωπον χρὴ θέμεν τηλαυγές[1]. Il faudrait donc présenter ici, en quelques pages soignées, les origines du conflit religieux qui divise, depuis tant de siècles, l'Orient et l'Occident, en rappeler les phases principales, et finir par une dissertation en règle sur le concile de Florence, qui devait clore ce grand débat. Telle n'est pourtant pas ma prétention.

Le concile de Florence, il est vrai, attend encore son historien; toutefois, ce n'est point par des tableaux savamment disposés, mais bien par le dépouillement souvent ingrat des documents que procède l'historien de nos jours, et l'assemblée de 1439 présente encore, dans ses procès-verbaux, trop de lacunes, pour que l'on puisse songer à en reproduire la physionomie avec une entière fidélité. Et quand je parle de procès-verbaux, c'est par euphémisme. On sait, hélas! que ces précieux documents n'existent plus, ou du moins qu'ils n'ont pas encore été retrouvés, par une de ces fatalités dont il serait difficile de citer beaucoup d'exemples pour des événements aussi récents. Aussi voudra-t-on, je l'espère du moins, faire bon accueil aux documents réunis ici pour la première fois.

Ils sont, pour les débats qui ont eu lieu à Ferrare, d'une importance capitale, et pourtant on les avait jusqu'ici laissés dans l'ombre. Le Quien, à qui bien peu de choses ont échappé, les avait examinés de près, et il en donne, dans sa cinquième *Dissertatio Damascenica*[2], une analyse succincte, mais fidèle. Et c'est par l'intermédiaire de Le Quien, nullement par la connaissance directe des textes, que les historiens du dogme y ont fait allusion.

Il y a mieux à faire, on en conviendra, que de reproduire indéfiniment les mêmes affirmations, surtout quand il s'agit de documents qui, loin d'être perdus, nous ont été au contraire conservés dans un grand nombre de manuscrits. Que l'on me permette de les replacer, tout d'abord, dans leur milieu historique.

Après de multiples et laborieuses négociations, où les évêques dissidents de Bâle et le pape Eugène IV avaient, pour ainsi dire, lutté de vitesse et d'offres séduisantes, les Grecs, conduits par l'empereur Jean Paléologue et

1. *Olymp.* VI, 4-5. — 2. Migne, *P. G.*, t. 94, cc. 353-359.

le patriarche Joseph, étaient arrivés à Venise, le 8 février 1438. A cette date, le concile général se trouvait déjà ouvert, depuis le 8 janvier, à Ferrare, au grand désappointement des Pères de Bâle, ce qui faisait écrire à l'un d'eux, Æneas Sylvius, le futur Pie II, cette phrase pleine d'une douce ironie : « Risit Oriens Latinorum insaniam, qui sibi ipsi dissentientes, aliorum unionem perquirerent ». Salués, au nom d'Eugène IV, d'abord par le grand cardinal Nicolas Albergati, puis par le non moins fameux Julien Césarini, les prélats orientaux hésitèrent quelque temps sur le parti à prendre. Où valait-il mieux se rendre? à Ferrare ou à Bâle? Le doge, lui, leur conseillait d'attendre à Venise l'arrivée des ambassadeurs de Bâle et des représentants des princes. Finalement les légats du Pape eurent gain de cause; au bout de vingt jours d'actifs pourparlers, l'empereur, suivi d'un pompeux cortège, se dirigea sur Ferrare, où il fit, le 4 mars, son entrée solennelle, accueilli avec munificence par Eugène IV. Quatre jours plus tard, le 8 mars, le patriarche arriva à son tour, escorté jusqu'auprès du Pape par quatre cardinaux, vingt-cinq évêques et le gouverneur de la ville. Le protocole de l'une et de l'autre réception avait donné lieu à d'assez vifs débats, qui se renouvelèrent avec non moins d'acuité à l'occasion de la première séance solennelle du concile, le mardi saint, 9 avril, dans la cathédrale de Ferrare, dédiée à San Giorgio. Mais on avait fini, malgré tout, par s'entendre.

Le 13 avril, une fois les fêtes pascales terminées, le Pape invita les évêques grecs à aborder, en réunions privées, l'examen des diverses questions dogmatiques sur lesquelles il y avait divergence entre les deux Églises. Les Grecs auraient bien voulu, ici encore, ne rien faire avant l'arrivée sans cesse annoncée, et toujours ajournée, des Pères de Bâle. Après quelques hésitations, on se mit pourtant à l'œuvre. Dix prélats de chaque parti, avec leurs secrétaires respectifs, au nombre de deux, devaient se réunir, deux fois par semaine, dans l'église San-Francesco, pour y discuter ensemble sur les points controversés[1]. Ce furent, du côté des Grecs, les métropolites d'Éphèse, de Nicée, de Monembasie, de Lacédémone, d'Anchialo, et cinq autres, dont le siège n'est pas indiqué. Par ordre de l'empereur, les deux premiers, à savoir Marc d'Éphèse et Bessarion de Nicée, devaient seuls prendre la parole en public. A la tête des Latins se trouvaient les cardinaux Julien Césarini et Nicolas Albergati, l'archevêque de Rhodes André, et le savant dominicain espagnol Jean de Torquemada. Après un échange de compliments, les délégués abordèrent, dans la troisième séance, les questions à débattre. Julien Césarini les avait ramenées à quatre : la Procession

1. [Dorothée de Mitylène] Ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ ἐν Φλωρεντίᾳ σύνοδος (Rome, 1577), p. 9; 2e édition, (Rome, 1864), p. 14; Sylvestre Syropoulos, *Vera historia unionis non verae inter Graecos et Latinos* (Hagae-Comitis = Haag, 1660), p. 115.

du Saint-Esprit, les Azymes, le Purgatoire, et la Primauté romaine. A la demande des Grecs, la première de ces questions fut remise à plus tard, jusqu'à l'époque où le concile, par l'arrivée des Pères de Bâle et des représentants des princes, présenterait un aspect plus imposant. Sur les trois autres, ils s'engagèrent à répondre, dans le plus bref délai, après entente avec l'empereur. Celui-ci leur conseilla de choisir, pour commencer, l'une des deux dernières questions. Les Latins ne firent aucune objection, et c'est ainsi que, du consentement des deux parties, la question du Purgatoire fut la première à venir en délibération.

A la cinquième réunion, qui eut lieu le 5 juin, Julien Césarini exposa la doctrine catholique touchant le Purgatoire. Après l'avoir résumée en une courte formule, empruntée d'ailleurs au concile de Lyon et qui devait encore être insérée telle quelle dans le décret de Florence, le cardinal apportait à l'appui un certain nombre de textes empruntés au second livre des Machabées, à l'évangile de saint Matthieu, et surtout au chapitre III de la première Épître aux Corinthiens. Venaient ensuite quelques témoignages patristiques, fournis, du côté de l'Orient, par S. Basile, S. Épiphane, S. Jean Damascène, S. Denys l'Aréopagite, Théodoret, S. Grégoire de Nysse, et, pour les Occidentaux, par S. Augustin, S. Ambroise, S. Grégoire le Grand. A ces arguments d'autorité s'ajoutait, pour finir, une preuve de raison. Cet exposé ayant été remis par écrit aux Grecs[1], leurs deux champions, Marc et Bessarion, y firent chacun une réponse particulière, qui fut ensuite fondue en une seule et remise aux Latins dès le 14 du même mois de juin 1438. Ce sont précisément ces réponses des Orientaux qui font l'objet principal de la présente publication. Il importe, dès lors, d'en examiner avec soin, sinon le contenu désormais accessible à tous, du moins l'origine et l'authenticité.

Le travail personnel de l'évêque d'Éphèse ne saurait être mis en doute. Il suffit, pour trancher la question, d'en appeler au témoignage des manuscrits fort nombreux, qui nous ont conservé, sous le nom de Marc, trois discours sur le Purgatoire, prononcés à Ferrare, en présence des cardinaux et des théologiens latins; et comme ces discours, quand ils sont reproduits *in extenso*, se suivent toujours dans un ordre constant, cet ordre est évidemment commandé par la succession chronologique. L'examen intrinsèque

1. Il a été inséré, mais avec de graves lacunes, par André de Santa-Croce dans sa *Collatio XXII*, c'est-à-dire à une place où l'on n'irait pas le chercher; aussi a-t-il échappé à beaucoup d'historiens. Comme il a naturellement servi de cadre aux réponses des Grecs et qu'il est fort court, j'ai cru bien faire de le republier ici, sous le n° I, avec de notables améliorations que la découverte du texte grec, resté jusqu'ici inconnu, m'a permis d'apporter à l'édition de Giustiniani, *Acta conc. Florentini*, Rome, 1638, p. 285-288.

conduit du reste aux mêmes conclusions. On n'a qu'à les relire pour s'apercevoir qu'ils constituent comme autant de répliques successives aux thèses latines. Le premier morceau, d'un caractère plus général, débute précisément par la formule présentée par Césarini. Dans le second discours, on voit la discussion se resserrer autour de certains textes plus embarrassants, pour finir, avec le troisième morceau, sur des points de détail.

Les discours de Marc d'Éphèse ont survécu dans leur intégrité, et il ne sera que juste de leur donner désormais l'hospitalité dans les collections conciliaires. En est-il de même de l'œuvre de Bessarion, ou tout au moins de cette réponse collective des deux prélats remise aux Latins le 14 juin[1] 1438? A cette question, qui ne paraît pas avoir été jamais discutée, il convient de répondre aussi par l'affirmative. Mais comme on semble avoir pris à tâche de l'embrouiller, il est nécessaire de commencer par dévider l'écheveau avant de présenter une conclusion qui soit absolument hors de toute conteste.

Martin Crusius signale, dans sa *Turco-Graecia*[2], un opuscule qu'il décrit en ces termes : « *Responsio Graecorum ad positionem Latinorum, opinionem ignis purgatorii fundantium et probantium, quae lecta et data fuit reverendissimis et reverendis Patribus et dominis deputatis die sabbati 13 mensis*[3] *iunii 1438, in sacristia Fratrum Minorum, Basileae, praesentata Nicolao Cusano* ». Si l'on supprime, ou plutôt si l'on rectifie les derniers mots de ce titre, on se trouve évidemment en présence de la réponse collective de Marc et de Bessarion. Que ce document ait été plus tard remis à Bâle au cardinal Nicolas de Cusa, la chose n'est point impossible; mais que cette remise ait été effectuée par les prélats grecs venus au concile, voilà qui dépasse toute vraisemblance. En juin 1438, les Grecs ne se trouvaient sûrement pas à Bâle, où ils ne se sont du reste jamais rendus, et l'on n'a pas connaissance, par ailleurs, que la question du Purgatoire ait été, je ne dis pas débattue avec les Orientaux, mais simplement posée au concile de Bâle. Chose non moins digne de remarque, c'est à des prélats *délégués, Patribus et dominis* DEPUTATIS, que les Grecs ont remis leur réponse. Des délégués de ce genre avaient bien été, on l'a vu, désignés à Ferrare; ils n'ont pu l'être à Bâle, pour la bonne raison que ce point de controverse n'y a même pas été mis en discussion. Allons plus loin. C'est le samedi, 14 juin, que la remise a eu lieu; or, d'après Dorothée de Mitylène, c'est le 14 juin que Bessarion répondit publiquement au nom des Grecs. Enfin, dernière coïncidence, on indique

1. Cette date du 14 juin est expressément indiquée par Dorothée de Mitylène, *op. cit.*, p. 10; 2e édit., p. 16. — 2. P. 168. — 3. C'est *14 mensis* qu'il faut lire, conformément à l'assertion de Dorothée de Mitylène, pour la raison bien simple qu'en 1438, le 13 juin ne tomba pas un *samedi*, comme il est dit ici, mais un *vendredi*.

comme lieu de réunion la sacristie des Frères Mineurs; et Dorothée de Mitylène, en désaccord sur ce point avec Syropoulos qui nomme l'église de Saint-André, qui n'est plus aujourd'hui affectée au culte[1], indique bien que la Commission des Dix se réunissait dans l'église de Saint-François[2]. La traduction grecque officielle de la *Cedula* présentée par les Latins n'est pas moins formelle; dans un trop bref préambule, elle mentionne le même local : ἐν τῷδε τοῦ μακαρίου Φραγγίσκου σκευοφυλακίῳ. Cette église de S.-François est encore desservie à Ferrare par les Mineurs Conventuels, et telle en était la notoriété, qu'elle renferme les tombeaux de la famille des marquis d'Este. Tout concorde, on le voit, dans notre hypothèse, et il n'est pas douteux que le document indiqué par Crusius ne soit la réponse grecque à l'exposé de Julien Césarini.

Autre question non moins grave. Cette *Responsio Graecorum*, si intéressante pour l'histoire du concile de Ferrare-Florence, a-t-elle jamais vu le jour? Oui encore, et l'on en compte plusieurs éditions. Un recueil, au contenu hétéroclite, comme on en publiait tant au XVIe siècle, a paru à Bâle en 1555 sous ce titre : *Orthodoxographa theologiae sacrosanctae ac syncerioris fidei doctores numero LXXVI* (a Is. Heroldo collecta), Basileae, 1555, in-folio. Or, parmi tant d'œuvres disparates contenues dans cet épais volume, il en est une, pages 1376-1390, qui répond exactement au signalement fourni par Crusius. Elle est intitulée : *Apologia Graecorum de purgatorio igne in concilio Basileensi exhibita, nunc quam primum a Joanne Hartungo latinitate donata*. Ici encore, corrigez *Basileensi* en *Ferrariensi* pour les raisons indiquées ci-dessus, et vous aurez le document même décrit dans la *Turco-Graecia*. L'opuscule est dédié à Otthenrich, comte palatin et duc de Bavière, et l'épître dédicatoire d'Hartung est datée de Heidelberg, le 4 des ides de septembre, autrement dit le 10 septembre 1545[3].

S'il faut en croire Harles, généralement bien informé, notre *Apologia* aurait été également publiée à Leipzig, en 1556. « Hic (libellus) graece et latine cum Alex. Alesii libello contra Lud. Nogarolam de traditionibus, prodiit Lipsiae 1556, 8°, sine nomine auctoris hoc titulo : *Apologia Graecorum de purgatorio igne in concilio Basileensi* (*an. 1438*) *exhibita*[4]. Puis, avant la fin du même siècle, Vulcanius en faisait paraître à Leyde, en 1595, en un volume in-8°, la traduction latine[5].

1. Située sur la paroisse de Santa-Maria-in-Vado, elle est maintenant transformée en magasin, après avoir servi durant de longues années de dépôt militaire. On y montrait autrefois l'autel où avait célébré Luther : c'était le premier à droite en entrant.
2. *Op. cit.*, p. 9; 2e édit., p. 15. — 3. Le recueil des *Orthodoxographa* est décrit avec beaucoup de détails dans Thomas Ittig, *De bibliothecis et catenis Patrum, variisque veterum scriptorum collectionibus*, Leipzig, 1707, p. 7 sqq. — 4. Cf. *Patr. Gr.*, t. 151, p. 1253, n° XXII. — 5. *Ibid.*

Ce n'est pas tout. Cette même traduction de Vulcanius, mais accompagnée cette fois du texte grec, reparaît au début du XVIIe siècle dans le célèbre pamphlet de Claude de Saumaise contre la primauté pontificale : *Cl. Salmasii librorum de Primatu Papae pars prima. Cum apparatu. Accessere de eodem primatu Nili et Barlaami tractatus* (Hanoviae = Hanau, 1608). Je n'ai sous la main que la réimpression parue à Leyde (Lugduni Batavorum) chez les Elzévir, en 1645, et là, notre opuscule occupe les pages 65-93 de l'Appendice. Le texte est le même que dans les *Orthodoxographa;* mais pour des raisons restées inconnues, le titre donné par le recueil de Bâle se réduit chez Saumaise à ceci : *De Purgatorio igne liber unus.* Et c'est sous ce nouveau titre, bien vague, que nous le voyons reparaître dans un recueil anonyme tout en grec, paru à Londres, suivant les contemporains comme Allatius, à Constantinople, d'après Legrand, aux environs de l'an 1627, par les soins de Nicodème Métaxas[1]. Ce recueil est si rare que Legrand n'en a connu que deux exemplaires, l'un appartenant au British Museum, l'autre à la célèbre bibliothèque du prince Georges Maurocordato, devenue, après la mort du prince, la propriété de M. Georges Baltazzi. Ma bibliothèque personnelle en possède un exemplaire. Comme chez Saumaise, l'opuscule sur le Purgatoire y vient immédiatement après le traité de Barlaam sur le Pouvoir du Pape et occupe les pages 31-40. Et c'est cette place purement accidentelle qui a dépisté les critiques en matière littéraire. Les uns ont attribué l'ouvrage à Nil Cabasilas, les autres à Nicolas Cabasilas, neveu du précédent, les autres enfin à Barlaam, sans qu'il soit d'ailleurs possible de citer un seul manuscrit à l'appui de l'une ou l'autre de ces attributions[2]. C'est Barlaam qui l'a emporté, après que Pierre Arcudius le lui eut revendiqué dans un ouvrage de facture étrange, paru d'ailleurs après la mort de l'auteur, sous ce titre : Περι του καθαρτηριου Πυρος κατα Βαρλααμ, Πετρου του Αρκουδου. — *De Purgatorio igne adversus Barlaam Petri Arkudii.* Romae, Typis et impen. Sac. Cong. de Propag. Fide, 1637, in-4°. L'opuscule sur le purgatoire y est reproduit par petites tranches, et réfuté, suivant les cas, en quelques lignes ou en plusieurs centaines de pages. Comme on le voit par la préface et aussi par l'imprimatur du Maître du Sacré Palais, en date du 1er avril 1637, le livre d'Arcudius fut publié par les soins du chiote Pantaléon Ligaridès, un de ces esprits merveilleusement souples, romains à Rome, grecs à Constantinople, russes à Moscou, toujours prêts à se livrer à qui leur donnera plus de dignités et surtout plus d'argent. Dans quelle mesure Ligaridès a-t-il respecté l'œuvre de son devancier, il est difficile de le dire, mais l'histoire ultérieure de cet aventurier autorise tous les soupçons.

1. Ém. Legrand, *Bibliographie hellénique du XVIIe siècle*, t. I, p. 240-3, n° 168. — 2. Cf. Fabricius, *Bibliotheca graeca,* éd. Harles, t. XI, p. 384 et 678.

L'ouvrage est d'ailleurs si mal composé qu'il ne vaudrait pas la peine de s'y arrêter, si cette malencontreuse attribution à Barlaam d'une œuvre qui n'a absolument rien à voir avec le moine calabrais ne devait disparaître de l'histoire. Il est d'autant plus utile d'élucider cette question qu'un savant de l'envergure d'Allatius, renchérissant encore sur Arcudius, va jusqu'à crier à la supercherie et ne craint pas d'assurer que le véritable auteur de l'opuscule est un protestant du xvie siècle! Voici en quels termes est formulée cette étrange hypothèse[1] : « Ut vero meam de eo libro sententiam « proferam, dico, librum illum e sinu haereticorum esse desumptum, concin- « natumque eo tempore, quo Lutherani de Ecclesia Graeca sese bene mereri « existimabant, cum illam conarentur defendere adversus Romanam Eccle- « siam, et una cum ea σύσσωμοι fieri procurabant; putoque e latina ut plu- « rimum in linguam graecam conversum. Nemo siquidem Graecorum adeo « impudenter rem pertractasset, qui et auctoritatem sanctorum Patrum de- « misse venerantur, et eorum dicta veluti eloquia divina osculantur, et « cum de iis agunt, cum omni reverentia nomina eorum in scriptis referunt. « At is, quisquis sit auctor, testimonia Patrum contemnit, dicta pessime « calumniatur, et eos haereseos nota non veretur infamare. Et, quod magis « est, ad solam sacram Scripturam, reiectis Patrum scriptis, provocat, et « sexcenta alia, quae nec Graeci ipsi, nec Marcus Ephesius, nec Barlaamus, « licet acerrimo odio Latinos prosequerentur, vel scripto notare ausi fuis- « sent ». Ici Allatius, il faut le dire, pousse vraiment trop loin sa constante manie de laver de tout reproche ses compatriotes, et l'on ne peut que sourire de son flair littéraire, quand on l'entend affirmer que Marc d'Éphèse, pour ne citer que lui, n'aurait pas osé parler sur ce ton des écrivains ecclésiastiques contraires à sa propre opinion. Il n'y a plus en effet de doute : la majeure partie de cet opuscule est empruntée, mot pour mot, à Marc d'Éphèse. C'est ce qu'il est facile de prouver[2].

A lire avec un peu d'attention ce *De Purgatorio igne liber unus*, on s'aperçoit bien vite, 1°) que ce n'est pas une œuvre individuelle, mais collective,

1. *De utriusque Ecclesiae... perpetua in dogmate de Purgatorio consensione*, Romae, 1655, in-8°, n° XXXIII, pag. 239. Cf. Migne, *Theologiae cursus completus*, t. XVIII, pp. 432-433. — 2. La solution proposée ici a été entrevue, sinon solidement établie, par un professeur de Moscou, Gorskij, dans son livre anonyme : *Histoire du Concile de Florence* (Moscou, 1847), traduite en anglais par Basile Popoff, *The history of the council of Florence* (Londres, 1861), et en grec dans l'Εὐαγγελικὸς Κῆρυξ, t. III (Athènes, 1860), p. 112-121, 165-171, 267-274, 308-315, 343-359, 399-417, 472-478, 504-522; t. IV (1861), p. 129-140, 175-186, 304-315, 363-368, 540-552. Gorskij pense que le *Liber de Purgatorio* n'est autre que la réponse de Marc d'Éphèse. Ce n'est là, on va le voir, qu'une demi-vérité, d'autant plus que Marc a trois discours sur ce sujet. Avec lequel faudrait-il établir l'identification, c'est ce que le professeur moscovite a négligé de dire.

composée, détail à retenir, après une longue et pénible traversée : ἡμῖν τε πόνον ὑποστᾶσι κατὰ τὴν μακρὰν ταύτην ἀποδημίαν τοσοῦτον (§ 1); 2°) qu'elle s'adresse à des gens qui ont beaucoup travaillé à amener les Grecs à cette assemblée : ὑμῖν τε τοσόνδ' ὑπὲρ τῆς προκειμένης ἡμῶν συνελεύσεως προκαταβαλομένοις σπουδῆς (ib.); 3°) qu'elle a été présentée au début des délibérations, avant l'examen de toute autre question, circonstance dont profitent les auteurs pour formuler le vœu d'une solution pacifique non seulement de l'article en cause, mais encore de tout autre point controversé : οὐκ ἐπὶ τοῦ προκειμένου νυνὶ τούτου ζητήματος ἐλπίς ἐστι γενήσεσθαι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πάντων ἴσως τῶν ἄλλων (ib.); 4°) qu'elle constitue une réplique à un exposé présenté antérieurement par les Latins, dont elle examine, l'un après l'autre, tous les arguments, à commencer par le résumé du début, qui se trouve être, on l'a déjà remarqué, la formule même du futur décret de Florence; 5°) enfin qu'elle répond, sous le § 18, au *cinquième* argument des Latins tiré de la primauté romaine, et cet argument occupe effectivement le cinquième rang dans la *Cedula* présentée par les Latins.

Et si, après avoir rappelé ces caractères généraux, nous passons à l'examen de la composition matérielle du morceau, on remarque tout de suite que celui-ci provient, en grande partie, du premier discours de Marc d'Éphèse. Si l'ordonnance générale commune aux deux pièces, je veux dire au discours de Marc et à la *Réponse* anonyme, est naturellement commandée par celle du document latin auquel il s'agissait de répondre; il est impossible, par contre, en dehors de l'hypothèse d'une collaboration directe, d'expliquer la présence, dans la pièce anonyme, de pages entières empruntées textuellement au premier discours de Marc. C'est surtout quand on arrive aux arguments de raison qui terminent le morceau que le plagiat saute aux yeux. Il y a ici transcription pure et simple sans la moindre modification. A moins de traiter, sans motif apparent, Marc de plagiaire, il faut donc admettre qu'il a mis lui-même, d'accord avec son collègue Bessarion, une partie de son bien dans la *Réponse* collective. Et comme on sait, par ailleurs, que ces deux prélats avaient seuls reçu mission de répondre aux Latins, on en arrive à cette conclusion aussi certaine qu'inattendue, que tous les passages de la Réponse non identiques, pour le fond ou pour la forme, au premier discours de Marc, appartiennent en propre à Bessarion. C'est bien Bessarion, au dire de Dorothée de Mitylène, qui prit la parole, au nom des Grecs, dans la séance du 14 juin, où il répondit, *point par point et par écrit,* à l'exposé des Latins[1]. Il est donc naturel de penser que les parties non empruntées au premier discours de Marc sont du métropolitain de Nicée. La divergence entre les deux morceaux se re-

1. *Loc. cit.*

marque surtout au début. Or, nous savons précisément par Syropoulos, que l'empereur, après avoir pris connaissance des réponses de Marc et de Bessarion, trouva celle-ci bien supérieure à l'autre pour le préambule et l'exposé de la question, tandis que pour l'argumentation proprement dite, l'œuvre de Marc l'emportait, à ses yeux, sur celle de son collègue[1]. Aussi ordonna-t-il de garder le texte de Bessarion pour le début et d'y adjoindre, pour la seconde partie, le texte de Marc[2]. Ces détails, nous avons d'autant moins de raison d'en suspecter l'authenticité, qu'ils cadrent parfaitement avec la composition de la réponse anonyme, si l'on a soin de la rapprocher du premier discours de Marc. Un menu détail mérite encore d'être signalé. Au rapport du même Syropoulos, l'empereur aurait reproché à Bessarion de s'adresser à ses adversaires, au début de sa réplique, par la formule : Ὦ ἄνδρες λατῖνοι, tandis qu'il eût été plus convenable de dire : Πατέρες αἰδέσιμοι, ou toute autre expression de même genre[3]. Et que lisons-nous en tête de la réponse collective? Cette formule : Αἰδεσιμώτατοι κύριοι καὶ πατέρες, bien voisine, il faut l'avouer, de celle qu'avait suggérée l'empereur. La conclusion s'impose : le prétendu *liber unus de Purgatorio igne* n'est pas autre chose que la réponse collective de Marc et de Bessarion. Nous voilà loin, bien loin, de l'hypothèse d'Allatius; mais notre démonstration s'appuie, non sur de vagues impressions où la susceptibilité patriotique joue toujours un certain rôle, mais sur des faits palpables, sur des constatations précises.

En voici, pour finir, une autre d'une exceptionnelle gravité. Les Latins ayant répliqué, comme il fallait s'y attendre, à cette *Responsio Graecorum*, on n'a qu'à comparer leur riposte au document grec pour s'apercevoir que ce n'est point au discours de Marc, mais à la *Responsio* anonyme que s'adresse cette riposte. L'original latin, œuvre de Jean de Torquemada, s'il faut en croire Syropoulos[4], n'a pas encore été retrouvé; mais sa traduction grecque officielle nous est parvenue dans un manuscrit de Milan. On la lira, dans la présente collection, sous le n° IV, accompagnée d'une traduction latine refaite sur le grec, en attendant de pouvoir présenter au lecteur le texte même des Délégués latins. Si l'on prend la peine de rapprocher l'un de l'autre les deux documents qui nous occupent, il appert que le document latin est la contre-partie de la *Responsio* anonyme, et non du premier discours de Marc. Les Latins, dans leur exorde, ne manquent pas de rappeler les paroles conciliantes par lesquelles s'ouvrait la *Responsio*; il s'agissait avant tout, avaient

1. Les dix syllogismes qui terminent le discours de Marc se rencontrent parfois isolément dans les manuscrits. C'est du moins le cas pour le codex 24 (Matthaei) de la bibliothèque synodale de Moscou. Les Συλλογισμοὶ δέκα δηλοῦντες, ὅτι οὐκ ἔστι πῦρ καθαρτήριον, que contient ce manuscrit, sont évidemment identiques à ceux de notre discours, et les bibliographes ont tort de les présenter comme une œuvre distincte. — 2. *Op. cit.*, p. 133-4. — 3. *Ibid.* — 4. *Op. cit.*, p. 135.

déclaré les Grecs, de trouver la vérité, et non de vaincre un adversaire. Rien de semblable dans l'exorde plutôt sec et rogue de Marc. Les Latins rappellent ensuite la teneur générale de la réplique des Grecs, et les quatre parties distinctes dont elle se composait. Les détails dans lesquels ils entrent conviennent parfaitement à la *Responsio* anonyme, et nullement au discours de l'archevêque d'Éphèse. Celui-ci ne s'était pas occupé, dans son premier discours, de l'argument tiré par les Latins de la croyance, sur ce point de doctrine, de l'Église Romaine; la *Responsio*, au contraire, y répond par une fin de non-recevoir, et les Latins, dans leur réplique, se plaignent amèrement de ce manque d'égard envers le premier siège de la chrétienté. L'examen des arguments de raison, par lesquels se terminent et le discours de Marc et la *Responsio* anonyme, conduit à la même conclusion : c'est à celle-ci, non à celui-là qu'ont répondu les Latins. Ces derniers s'étonnent que leur unique argument de raison, tiré de la justice divine, n'ait obtenu aucune réponse des Grecs. Ce reproche atteint bien la *Responsio* anonyme, où cet argument n'a pas été, en effet, relevé, mais on ne peut en dire autant du discours de Marc, qui lui consacre, au contraire, un assez long développement. Le troisième argument donne lieu à des observations analogues : Marc n'en parle pas, tandis que la *Responsio* anonyme le donne exactement comme le présentent les Latins. Chose curieuse, cet argument se réclamait d'une théorie de saint Thomas sur l'immutabilité de la volonté chez les damnés, et l'on sait, d'autre part, que la bibliothèque de Bessarion contenait la traduction grecque de la *Somme* : preuve subsidiaire si l'on veut, mais intéressante, de ce fait désormais acquis, que la partie de la *Responsio* non reproduite dans le premier discours de Marc, est bien l'œuvre de Bessarion.

Comme les autres arguments sont communs à la *Responsio* et au premier discours de Marc, ils sont évidemment dus à l'archevêque d'Éphèse. Mais, remarquons encore ce détail, le neuvième argument de Marc, d'ailleurs assez faible, a été laissé de côté dans la rédaction de la *Responsio;* voilà pourquoi on n'en trouvera pas trace dans la riposte des Latins. Il est donc de toute évidence que les Latins ont répliqué non au premier discours de Marc, mais à la *Responsio,* et il ne saurait plus désormais subsister de doute sur l'origine de ce dernier document. Aussi ai-je dû, bien qu'il ne fût pas totalement inconnu, donner place, dans la présente publication, à ce prétendu *Liber de Purgatorio,* mais en lui restituant un titre qu'il n'aurait jamais dû perdre.

A part ce morceau, publié dans des recueils peu accessibles, pour ne pas dire introuvables, et d'une façon fort imparfaite, sans aucune référence, le présent fascicule ne contient que des documents inédits, sinon en eux-mêmes, du moins pour la grande majorité du monde savant. Les trois discours de Marc ont été, en effet, mis au jour, par petites tranches, dans un journal

hebdomadaire de Constantinople, la *Vérité*, devenue, au bout d'un an, la *Vérité Ecclésiastique*. Cette revue est si peu répandue au dehors, qu'il m'a été impossible jusqu'ici d'en rencontrer une collection complète, même dans la capitale de la Grèce. Les capitales étrangères à l'Hellénisme seraient-elles plus favorisées? Même alors, une autre édition s'imposerait, tant le premier éditeur s'est mal acquitté de sa tâche, comme il sera facile de s'en rendre compte en parcourant les variantes mises au bas des pages de la présente publication.

Ai-je besoin de dire que l'œuvre de Marc méritait d'être tirée de l'oubli? Elle contient, il faut l'avouer, bon nombre de passages subtils, mais, dans son ensemble, elle est singulièrement instructive. Même après avoir lu Allatius, Arcudius, et Valentin Loch[1], pour ne citer que les auteurs ayant traité le sujet *ex professo*, on pouvait se demander quelle était exactement, sur certains points particuliers, la croyance du monde orthodoxe touchant le Purgatoire. Marc d'Éphèse répond à la plupart de ces questions, fort habilement comme toujours, mais avec une grande franchise. Aussi conçoit-on que les théologiens de l'Orient se soient toujours reportés avec complaisance aux discours prononcés à Ferrare par l'archevêque d'Éphèse. Le frère de ce dernier, Jean Eugenikos, nomophylax, en parle en ces termes dans son *Antirrhetikos* du concile de Florence : « Satis itaque super« que nobis sunt tum veteris tum novi Testamenti innumera de hoc testi« monia : nec minus superabundant una cum aliis et sanctissimi patris et « praesulis et praeceptoris nostri tractatus nunc primum Ferrariae recitati « et concinnati, et locis in omnibus divulgati[2] ». On ne sera donc pas surpris de voir les Grecs emprunter à Marc les éléments de leur enseignement sur cette matière. Un incident littéraire du XVIe siècle va nous en fournir une preuve topique.

Le protestant David Chytraeus (Kochhafe), de retour, en 1569, d'un long voyage en Orient, avait prononcé à Wittenberg un discours retentissant, dans lequel, tout en faisant des réserves sur certaines pratiques qualifiées de superstitieuses, il affirmait que, dans l'ensemble, Grecs et Luthériens avaient une croyance presque uniforme. Ce discours, une fois publié[3], suscita en Allemagne de vives polémiques, dont les échos ne tardèrent pas à franchir la frontière. Ému d'une affirmation aussi audacieuse, le cardinal de Lorraine Charles de Guise fit poser aux Grecs de

1. *Das Dogma der griechischen Kirche vom Purgatorium*, Regensburg, 1842, in-8°, VI-164 pp. — 2. Traduction d'Allatius, *op. et loc. cit.*; texte original dans Loch, *op. cit.*, p. 115. Cet auteur affirme que l'ouvrage de Jean Eugénikos est encore inédit; en quoi il se trompe, car il a paru en entier dans le Τόμος καταλλαγῆς du patriarche Dosithée de Jérusalem, Jassi, 1692, pp. 206-273. — 3. Davidis Chytraei, *Oratio de statu ecclesiarum hoc tempore in Graecia, Asia, Africa, Ungaria, Boëmia*, etc., Witebergae, 1582.

Venise, fort instruits, disait-on, douze questions relatives à divers points de doctrine, en les priant d'y répondre par écrit. La dixième était ainsi conçue : « Existimantne Graeci post hanc vitam animas suppliciis quibusdam propterea purgari, quod in hac vita meritas poenas non dederint? » La demande était précise; comment les Grecs y répondirent-ils? Simplement en empruntant au premier discours de Marc d'Éphèse une de ses meilleures pages. A ne lire que la traduction latine de ces réponses publiée par Sigismond de Heberstein dans son *Commentarius rerum Moscovitarum* (Bâle, 1583), on risquerait de ne pas remarquer le plagiat. Mais si l'on prend la peine de se reporter au texte grec original, édité par Jean Lami, l'emprunt saute aux yeux. Il est d'autant plus utile de signaler la chose, que les controversistes ne semblent pas avoir eu connaissance de l'édition de Lami, fort mauvaise d'ailleurs, et, chose inouïe! enfouie dans un commentaire sur l'Épître aux Corinthiens, où l'on ne s'aviserait certes pas d'aller rechercher de pareils documents[1]. Sans insister davantage sur un incident secondaire, il nous plaît d'y voir une preuve de l'énorme influence exercée sur les intelligences cultivées du monde grec par les discours de Marc d'Éphèse.

Ils méritaient donc, à tous ces titres, de sortir de l'obscurité. Grâce au généreux appui prêté par Sa Sainteté Benoît XV à Mgr Graffin, il m'a été possible, même en pleine guerre, d'utiliser les manuscrits de Paris qui ne pouvaient venir à Athènes, pas plus, hélas! qu'il ne m'était possible d'aller à eux. Les tristes circonstances que nous traversons ne m'ont pas permis de recourir à tous les manuscrits de ces discours conservés en Europe ou dans les diverses bibliothèques de l'Orient, ni même de mettre à profit des notes recueillies autrefois, non sans peine, sur les manuscrits de Constantinople. Comme la situation créée par la guerre menace de se prolonger, il m'a paru que les manuscrits de Paris, de Milan et d'Oxford fournissaient une base suffisante pour l'établissement du texte, et qu'il n'y avait aucune imprudence à s'y tenir.

Un examen simplement attentif de ces divers manuscrits permet aisément de les classer en deux séries distinctes. Les uns, comme celui de Milan et le n° 1286 de Paris, présentent çà et là de notables divergences avec les

1. *Nicetae Heracleensis in Epistolam I ad Corinthios enarrationum pars I*, formant un volume distinct des *Deliciae eruditorum*, Florence, 1738, p. 100-104. Le texte grec de Lami provient de la Riccardiana, cod. Plut. K 1, n° VIII. On retrouve également questions et réponses dans les manuscrits suivants : 949 de Paris, 286 théologique de Vienne, 601 de l'Ambrosiana de Milan. Leur rédacteur, non identifié par Lami, est Zacharie Scordylis, originaire de Crète, mais fixé à Venise. Au nombre des manuscrits copiés par ce Crétois, fort superficiellement, figure le n° 1327 de Paris, contenant précisément celui des discours de Marc auquel est empruntée la réponse à la dixième question du cardinal de Lorraine.

exemplaires de l'autre série, qui sont de beaucoup les plus nombreux. Je ne parle pas des simples variantes du texte, mais d'additions importantes, qui indiquent évidemment une recension différente. Celle-ci est caractérisée par la présence, parmi les arguments de raison qui terminent le premier discours, de deux syllogismes que ne connaissent pas les manuscrits de l'autre série; par l'interversion des deux derniers de ces mêmes arguments; et enfin, par l'insertion, dans le corps du discours, d'un texte de S. Basile, sans parler d'autres modifications moins graves. Il est manifeste, d'autre part, que les deux représentants jusqu'ici connus de cette première série ne dérivent pas l'un de l'autre : celui de Paris présente, en effet, des lacunes qu'on ne rencontre pas dans l'Ambrosianus, et des interpolations provenant sans nul doute possible du copiste, qui a semé, le long des marges, de nombreuses notes de son cru, et des formules d'admiration tellement fréquentes qu'elles deviennent vite fatigantes. Peut-être me fera-t-on le reproche d'avoir pris la peine de les relever toutes, et, en vérité, on pourrait dire de plus d'une : *Ut quid frustra locum occupat?*

J'ai donné la préférence, dans l'établissement du texte, au manuscrit de Milan, le meilleur représentant, à ma connaissance du moins, de la première série. C'est qu'il existe, en faveur de ce manuscrit, en dehors même d'arguments intrinsèques non dépourvus de valeur, une raison extérieure des plus graves : il est le seul à nous avoir conservé le texte grec des deux premiers documents présentés par les Latins, l'un, tout au début des délibérations; l'autre, après la première réplique des Grecs. Ce seul fait est une preuve que le copiste devait puiser à bonne source. Il est fâcheux qu'il ne nous ait pas conservé aussi la traduction de la série d'objections soulevées par les Latins à propos de la réponse, faite par Marc d'Éphèse, à la première réplique latine. Si ce document, de fort peu d'étendue, ce semble, nous était parvenu, notre dossier conciliaire relatif à la question du Purgatoire serait absolument complet. Ces remarques générales faites, voici la liste des manuscrits utilisés pour la présente édition.

MANUSCRITS DE LA PREMIÈRE SÉRIE.

1° *Ambrosianus 653* (P. 261 sup.), du xve siècle, en deux colonnes à la page. On en trouvera la description dans le *Catalogus codicum graecorum bibliothecae Ambrosianae*, par E. Martini et D. Bassi (Milan, 1906), p. 728-733[1]. Ce remarquable codex contient beaucoup d'autres textes relatifs à la con-

1. C'est un manuscrit en papier de 0,298 × 0,222, comprenant II + 150 feuillets, du xve siècle, et non point de la fin du xive, comme l'écrivent les rédacteurs du catalogue que nous venons de citer. Les quatre premiers feuillets sont endommagés par l'humidité; le haut du premier feuillet a même entièrement disparu par suite d'une déchirure déjà ancienne.

troverse gréco-latine, voire au concile de Florence, qui seront, s'il plaît à Dieu, utilisés dans d'autres fascicules de la présente collection. Les documents publiés plus loin y figurent du folio 44 au folio 85, mais le troisième discours de Marc d'Éphèse a été placé avant le deuxième. Inutile d'entrer dans de plus amples détails, puisque notre édition renvoie aux pages mêmes de ce manuscrit.

2° *Paris. 1286* (Fontebl. Reg. 2962), du xvie siècle, fol. 261-311. Le troisième discours de Marc occupe dans ce manuscrit la première place, et les deux autres ne viennent qu'après. Ceux-ci ne sont séparés du premier que par un interligne, et n'ont aucun titre spécial, en sorte que les trois morceaux sont donnés sous un titre général, d'ailleurs fautif, qui figure en tête du troisième discours, occupant ici le premier rang. Ce manuscrit contient un grand nombre de gloses marginales, dont la plupart ne sont que de simples notes de rappel aux auteurs mentionnés dans le corps du texte; d'autres constituent un nouvel apport aux citations patristiques faites par Marc; d'autres enfin ne sont que de pures réflexions inspirées au copiste par la lecture des pages de l'archevêque d'Éphèse. Chose plus grave, ce copiste s'est permis d'introduire, dans le texte même de son héros, des passages entiers, dont aucun autre manuscrit ne porte la trace : preuve évidente d'interpolation. Somme toute, ce manuscrit témoigne de la liberté excessive que prenaient parfois les copistes vis-à-vis des textes qu'ils avaient entre les mains.

MANUSCRITS DE LA DEUXIÈME SÉRIE.

1° *Paris. 1218,* du xve siècle, fol. 7-50. Ce manuscrit est le meilleur représentant que je connaisse de la seconde classe. Les trois discours de Marc y figurent dans leur ordre historique, avec un titre spécial pour chacun, et le texte est généralement d'une correction irréprochable. Comment, dès lors, expliquer les lacunes qu'il présente par rapport à l'Ambrosianus? Dans l'état actuel de la question, il serait téméraire de faire des hypothèses. Mais je ne serais pas loin de penser que les deux recensions proviennent de Marc lui-même. Celle-ci constituerait sa première rédaction; puis, après avoir pris connaissance du travail de son collègue Bessarion, il lui aurait emprunté, pour l'insérer dans son premier discours, deux de ses arguments, et quelques observations condensées en quelques lignes. Il faut, en effet, observer que les divergences entre les deux classes de manuscrits ne portent que sur le premier discours, le seul des trois pour lequel Marc aurait pu mettre à profit la réponse de Bessarion, puisque les deux autres réponses lui appartiennent exclusivement. Quoi qu'il en soit, tous les manuscrits de cette série présentent une recension identique, et on ne peut établir leur dépendance respective qu'en tenant compte de quelques variantes caractéristiques, qui se

retrouvent, chez certains d'entre eux, dans un ordre constant. Il me suffira donc de les énumérer rapidement.

2° *Paris. 1261,* copié en 1537, fol. 1-55. Les trois discours sur le Purgatoire s'y présentent dans le même ordre que dans le n° 1218, et avec les mêmes titres, mais le texte n'en est pas aussi correct.

3° *Bodleianus-Laudensis 22,* XVIe siècle, fol. 1-68 verso. Ce manuscrit a été évidemment copié sur le précédent, comme il est aisé de s'en rendre compte en observant l'identité de certaines variantes spéciales au 1261, et maintenues telles quelles dans l'Oxoniensis, hormis les cas très rares d'amendements; et alors, les corrections sont faites de façon à laisser deviner la leçon primitive, toujours identique à celle que présente le Parisinus 1261.

4° *Paris. 1292,* du XVe siècle. C'est l'ancien Regius 2958 utilisé par Renaudot dans son étude sur Georges Scholarios. D'après Renaudot, suivi encore par H. Omont dans son *Inventaire sommaire des manuscrits de la Bibliothèque Nationale,* les trois pièces sur le Purgatoire contenues au début de ce manuscrit appartiendraient à Gennadius. Il s'agit, en réalité, des trois homélies de Marc d'Éphèse; seulement, la première est incomplète au début : elle commence, au haut du folio 3, par ces mots : καὶ εὐχαὶ καὶ ἐλεημοσύναι, τό τε ἔθος αὐτὸ τῆς ἐκκλησίας. Voir, plus loin, p. 40, ligne 2. — La troisième homélie de Marc s'achève dans ce manuscrit au folio 56. Il faut donc renoncer à attribuer à Gennadius la paternité d'une œuvre à laquelle il est resté totalement étranger. Deux lecteurs anonymes n'ont pas manqué d'en faire la remarque, en consignant, sur le feuillet de garde de ce manuscrit, les annotations suivantes. Première note : « Immo Marci Ephesini de Purgatorio. V. cod. 2502 », c'est-à-dire l'actuel 1327. Seconde note : « Quae hic tribuuntur Gennadio orationes de Purgatorio, leguntur sub nomine Marci Ephesini in codice 2963 », l'actuel 1218.

5° *Paris. 1327,* du XVIe siècle, fol. 251-258. Ce manuscrit ne contient que le premier discours de Marc; encore n'y est-il pas entièrement reproduit. Le texte s'interrompt brusquement, au haut du feuillet 258, recto, vers la fin de notre § 12, p. 55, l. 3, avant l'examen de la citation de Théodoret. Par contre, le copiste s'est réservé la moitié de cette même page pour nous présenter ses titres en ces termes :

Τέλος τὰ τοῦ μακαρήτου κῦρ Θεοδωρήτου, καὶ κῦρ Μάρκου μητροπολίτου Ἐφέσου
Θεοῦ τὸ δῶρον, καὶ Ζαχαρίου ἱερέως πόνος :

Γραφὲν τουτὶ καὶ διορθωθὲν, προστάξει τοῦ ἐνδοξοτάτου κῦρ Ἰωάννου Οὐράλτου Βοσταλλερίου, πρέσβεως Ἐνετίῃσι τοῦ ἐκλαμπροτάτου καὶ γαληνοτάτου σύρου Καρόλου ἐνάτου βασιλέως Γάλλων. Ἔρρωσθε οἱ ἀναγινώσκοντες·

1562.

On reconnaîtra sans doute, sous ce déguisement grec, l'excellent homme

que fut Jean Hurault, seigneur de Boistaillé, mort en 1572, après avoir recueilli un grand nombre de manuscrits grecs[1]. Le fol. A porte les indications suivantes sur l'origine de ce ms. : Transcriptus ex antiquo exemplari, impensa facta aureorum 6. Ex bibliotheca Io annis Huralti Boistallerii.

6° *Paris. Suppl. grec 619,* copié en 1686 par Alexandre de Triccala, fol. 103 : Marci Eugenici responsio duplex ad Latinos de igne purgatorio.

7° *Paris. Coisl. 289.* Ce ms., copié au XVIIe siècle par Jean Tinerel de Bellérophon pour le chancelier Séguier, compte 92 fol. de 15 lignes chaque. Il ne renferme que les deux homélies de Marc d'Éphèse. Le copiste corrige plusieurs fois, soit au-dessus du texte, soit en marge, des erreurs matérielles. Le texte lui-même est conforme à celui du Paris. 1261 et des autres mss. de cette famille.

8° *Paris. 1389,* du XVIe siècle. C'est un ms. de 394 fol., de contenu divers. Aux fol. 258-285, on trouve les deux homélies de Marc d'Éphèse sur le purgatoire, avec le titre suivant : τοῦ μακαριωτάτου κυροῦ Μάρκου Ἐφέσου τοῦ Εὐγενικοῦ, διδασκαλία ἀνατρέποντα τὰς περὶ τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς ἐρεσχηλίας τῶν Λατίνων καὶ ἑτέρων ζητημάτων. Les fol. 250 v° à 257 sont laissés en blanc ; de même les fol. 286-289 qui suivent le second traité : on ne saurait dire ce que le scribe se proposait d'y transcrire. En marge quelques notes indiquent les divisions du sujet ou les passages remarquables.

9° *Métochion du Saint-Sépulcre à Constantinople, n° 35,* pag. 643-682[2]. C'est

1. Jean Hurault, seigneur de Boistaillé et de Bourré, fut conseiller au Parlement de Paris (1555), ambassadeur à Constantinople (1557), puis à Venise (1561-1564), et enfin maître des requêtes (1565). Il mourut en se rendant en Angleterre, où il était chargé d'une nouvelle ambassade, en 1572. La famille à laquelle il appartenait a pour chef actuellement M. le Marquis de Vibraye.

Les manuscrits qu'il avait acquis ou fait copier à ses frais à Constantinople et à Venise passèrent, au moins en partie, chez son cousin Philippe Hurault, fils du chancelier de Cheverny et évêque de Chartres, de 1598 à 1621 ; c'est à celui-ci que Louis XIII les acheta avec le reste de sa collection, comprenant environ 150 manuscrits grecs. — Le *Serapeum,* Intelligenz-Blatt, n° 22, 30 novembre 1858, p. 170, Leipzig, 1858, in-8°, a publié une liste des manuscrits grecs de Jean Hurault, sans nul doute rédigée de son vivant : notre texte du manuscrit 1327 actuel de la Bibliothèque nationale est mentionné à la p. 18 sous l'article 154. Voyez le P. Anselme, *Histoire généalogique de la maison de France,* t. VI, p. 518 ; L. Delisle, *Le Cabinet des manuscrits de la Bibliothèque impériale,* t. I, p. 213-214 ; et aussi, *Mémoires de messire Philippe Hurault, comte de Cheverny, chancelier de France,* dans la Nouvelle Collection des Mémoires de Michaud et Poujoulat, tome X, Paris, 1838, in-8°, p. 464. Nous devons tous ces détails à l'obligeance de M. L. Dorez, bibliothécaire principal au département des manuscrits de la Bibliothèque nationale : on les chercherait vainement ailleurs ainsi réunis, il n'existe pas de notice biographique de Jean Hurault. — 2. Mentionnons ici, à titre de simple renseignement, certains autres manuscrits qu'il ne m'a pas été possible d'uti-

à ce manuscrit, portant autrefois le n° 344, que se réfèrent les variantes signalées au bas des pages sous le sigle M ; elles désignent non le manuscrit lui-même que je n'ai pu consulter, mais l'édition, ou plutôt l'impression faite à Constantinople par M. Chrestos Papaioannou. Le manuscrit est du XVIIe siècle, mais j'ai peine à croire qu'il faille le rendre responsable de toutes les bévues qui déparent l'édition de Constantinople. Celles-ci doivent provenir, pour la plupart, des inadvertances de M. Papaioannou. Quoi qu'il en soit, ce manuscrit sera cité d'après l'imprimé paru, pour le premier discours, dans Ἀλήθεια (Constantinople, 1880), pp. 5-6, 18-19, 34-35, 51 ; pour le second discours, dans Ἀλήθεια encore, pp. 67-68, 106, 120-121, 135-137, 151-153, 201-202, 217-218, 269-270 ; enfin, pour le troisième discours, dans Ἀλήθεια, p. 270-271, et dans Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια, tom. I (1881), p. 158-162. La seule bibliothèque du Métochion contient plusieurs autres copies des mêmes discours, mais il m'est impossible, ainsi que je le rappelais tout à l'heure, d'utiliser actuellement mes anciennes notes et de fournir de plus amples précisions.

Il importe, avant de finir, de mettre le lecteur en garde contre une méprise dont j'ai été victime, sur la foi des éloges décernés, dans la *Geschichte der byzantinischen Litteratur*, par le Dr A. Ehrhard, à un prétendu recueil des discussions conciliaires de Ferrare formé par Théodore Gaza († 1475) et conservé dans le cod. Paris. 1287. On trouve bien, il est vrai, dans ce manuscrit, fol. 85-132^{v}, certains documents sur le Purgatoire précédés de ce double titre, fol. 85 : † Περὶ τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς μετὰ θάνατον. — † Ἀπολογία Γραικῶν πρὸς Λατίνους, ἐν Φεραρρίᾳ, σχεδιασθεῖσα ὑπὸ Θεοδώρου τοῦ Γαζῆ. Mais ces documents ne sont qu'un mauvais pastiche des trois discours de Marc, qu'ils ne résument nullement, comme on pourrait s'y attendre, mais qu'ils tronquent de la plus déplorable façon, au point d'en rendre souvent la lecture inintelligible. A tenir compte de ce manuscrit, c'est une nouvelle édition de nos trois discours qu'il eût fallu donner, sans aucun profit pour le lecteur. Aussi ai-je dû me résoudre à laisser ce recueil de côté. Il est fort possible que Théodore Gaza ait entrepris une œuvre de ce genre ; mais quiconque prendra la peine de lire le Paris. 1287 se refusera à y reconnaître la main du célèbre humaniste. Sans être encore en mesure de le prouver, je soupçonne

liser. 1° *Vatic. Palat.* 403, saec. XVI, fol. 1-67, contenant les trois discours de Marc dans le même ordre que ceux de la seconde classe ; 2° *Vindob. philos.* 224 (Nessel), fol. 18-54, le premier discours, et fol. 54-63, le troisième ; 3° *Esphigmenou* 95 (Athous 2108), n° 6, contenant les trois mêmes discours ; 4° *Iviron* 388 (Athous 4508), saec. XVI, fol. 708-720, contenant également les trois homélies publiées ci-après ; 5° *Neapolit. Borbon.* 40 (II B 6), les trois mêmes homélies prononcées à Ferrare ; 6° *Ambrosian.* 764 (Z 192, sup.), fol. 1-37, les trois discours ; 7° *Ambrosian.* 896 (C 256, inf.), fol. 193-218, item.

dans ce travail informe un faux du copiste Darmarios, qui n'en serait pas à son premier exploit. J'aurai d'ailleurs l'occasion de revenir, dans un prochain fascicule, sur ce même manuscrit, à propos d'une autre série de documents dont la compilation y est également attribuée à Théodore Gaza.

Le lecteur trouvera, en regard du texte, une traduction latine aussi exacte que possible. Je n'ai pas craint, pour le second morceau, de retoucher, quand la chose m'a semblé utile, la traduction de Vulcanius dans le recueil de Saumaise, d'après laquelle ce traité était généralement cité. Sur plus d'un point, mon interprétation diffère de la sienne, et s'il y a erreur de ma part, il ne sera que juste de m'en tenir rigueur; je n'ai rien négligé, il est vrai, pour bien saisir les nuances de sens parfois très subtiles tant des discours que de la *Responsio*, mais il est si facile, en pareille matière, de se laisser surprendre! Malgré leurs inévitables imperfections, ces quelques pages seront sans doute bien accueillies des théologiens et des controversistes, à qui elles permettront de mieux comprendre la pensée des dissidents touchant le Purgatoire, et d'y apporter, le cas échéant, les réponses adéquates.

Il leur sera d'autant plus aisé désormais de mener à bien cette œuvre méritoire, que la question se trouve très nettement posée dans nos documents et discutée, de part et d'autre, avec une égale richesse de textes et d'arguments.

Le dogme catholique est exposé, sous le n° I, avec une concision toute théologique. Entre les élus du ciel, y est-il dit, et les damnés de l'enfer, il existe une catégorie intermédiaire de fidèles défunts : ce sont ceux que la mort a surpris avant qu'ils aient pu acquitter totalement leurs dettes envers la justice divine, et qui, par suite, doivent subir au sortir de cette vie une expiation plus ou moins rude et prolongée, suivant la gravité et le nombre des péchés commis et non encore entièrement effacés quant à la peine temporelle, peine que peuvent d'ailleurs alléger ou faire disparaître le saint sacrifice de la messe, les prières et les autres bonnes œuvres des vivants. Cette épreuve purificatrice commence, pour chaque âme, immédiatement après la mort; pour toutes indistinctement, elle se trouvera achevée au jour du jugement final qui ne laissera subsister que deux états opposés, tous deux éternels et immuables, le ciel et l'enfer. A l'appui de cette doctrine, le document en question cite quelques textes de l'Écriture et des Pères et termine par un argument de raison tiré des exigences de la justice divine. Composé en latin et inséré avec de graves omissions par André de Santa-Croce dans l'un de ses entretiens sur le concile de Florence, ce monument paraît ici dans son intégrité, accompagné de la traduction grecque faite au moment même des conférences de Ferrare. Comme le texte latin doit être tenu pour le

seul officiel, on a cru devoir marquer ce caractère en l'imprimant au haut de la page, par une infraction voulue à l'uniformité typographique observée dans le reste du volume.

A cet exposé des Latins, les Grecs ne tardèrent pas à répliquer, et nos documents II et III représentent précisément leur double riposte, l'une privée, émanant de Marc d'Éphèse; l'autre officielle, rédigée en commun par ce même Marc d'Éphèse et par Bessarion de Nicée. Comme ce point d'histoire a été pleinement élucidé plus haut, il est inutile d'y revenir ici. La réplique grecque, fort habile, est purement négative : elle se borne à réfuter les arguments des Latins et n'expose la croyance de l'Église orientale qu'indirectement et par voie de conséquence. Après un exorde conciliant, elle essaie de démontrer l'impossibilité d'un lieu distinct, intermédiaire entre le ciel et l'enfer; le feu du purgatoire, affirme-t-elle, ne repose sur aucun fondement scripturaire ou patristique, et les textes produits en sa faveur portent tous à faux. Elle formule, pour finir, une série d'arguments contre la thèse catholique.

On trouvera, sous le n° IV, la réponse des Latins à ce mémoire des Grecs, non pas, hélas! dans son texte original non encore retrouvé, mais dans la traduction grecque contemporaine du concile : précieux monument, resté jusqu'ici totalement inconnu, et qui méritait bien d'être tiré de l'oubli. Sans se départir de cette sérénité que donne la pleine possession de la vérité, les délégués latins, avant de répondre en détail au mémoire grec, sollicitent d'abord quelques éclaircissements sur certains points de doctrine que leurs adversaires ont laissés dans une ombre trop discrète. Le sort respectif des élus et des damnés se trouve-t-il irrévocablement fixé dès la sortie de cette vie, ou ne le sera-t-il qu'après le jugement dernier? Et quant à ces âmes qui ne sont ni absolument pures ni mortellement coupables, ont-elles à subir après la mort quelque châtiment, et lequel? Puis, leur épreuve achevée, doivent-elles attendre, pour être admises parmi les élus, le jugement dernier? Une fois ces questions posées, les Latins abordent la solution des difficultés soulevées par les Grecs contre la doctrine du purgatoire. Ils écartent d'abord, comme absolument injustifiée, l'accusation d'origénisme lancée contre cette croyance par le document n° III; ils montrent derechef les nombreuses autorités dont ils peuvent se réclamer, et le peu de valeur des critiques élevées contre ces textes. Quant aux arguments de raison formulés contre le dogme catholique à la fin du n° III, ils sont l'un après l'autre réduits à néant par la logique de nos délégués.

C'est à Marc d'Éphèse qu'échut le mandat de répliquer aux Latins. Il le fit par un long mémoire que l'on trouvera plus loin sous le n° V. Le début offre un grand intérêt, car l'archevêque d'Éphèse y expose assez longuement l'étrange théorie grecque sur l'état des âmes après la mort : toutes, comme

les démons eux-mêmes, restent dans l'attente, leur sort définitif ne devant être fixé qu'au jour du jugement dernier. Dans la seconde partie de son discours, Marc ne fait que renouveler sous une autre forme les objections déjà formulées précédemment contre les textes cités par les Latins en faveur de leur doctrine.

En quels termes ces derniers répondirent-ils à l'orateur grec, je ne saurais le dire exactement, n'ayant pas encore eu la bonne fortune de mettre la main sur le texte de cette réponse. Elle se bornait sans doute à des demandes d'éclaircissements sur quatorze points auxquels l'archevêque d'Éphèse avait touché sans les élucider. On trouvera, sous le n° VI, la réponse de Marc à ces diverses questions. Ce document, moins étendu que les précédents, ne manquera pas d'être bien accueilli à cause des nombreuses précisions qu'il apporte sur la croyance des Orientaux touchant les fins dernières. En quoi consiste, avaient demandé les Latins, le bonheur actuel des élus, puisqu'ils doivent attendre, pour voir leur sort fixé, le jour du jugement? Que faut-il entendre par ce ciel qui leur est assigné comme séjour? par la vision de Dieu dont ils jouissent à demi? par l'éclat de la divinité qui les enveloppe de son rayonnement? par le règne de Dieu et les biens qui constituent la béatitude? Et comment les élus sont-ils heureux avant d'entrer en possession de ces biens? Quel est, d'autre part, l'état actuel des damnés? souffrent-ils, et quelles peines ont-ils à endurer? Et quant aux âmes tenant le milieu entre les damnés et les élus, que signifie cette incertitude de l'avenir et ce remords de la conscience et ces craintes qui les tourmentent? Quelle est la nature et la gravité des fautes qui pèsent sur elles? Comment les prières, que l'on dit profitables à tous les trépassés indistinctement, peuvent-elles être utiles aux damnés? Enfin, avant de donner l'absolution aux pénitents, leur impose-t-on des œuvres de satisfaction, et dans quel but? A toutes ces questions, l'archevêque d'Éphèse répond en peu de mots, et tel est l'intérêt dogmatique de ces dernières pages que l'on peut sans hésiter leur appliquer le mot par lequel un critique du XVIIe siècle a caractérisé l'ensemble des discours de Marc publiés ici : *Opus elegans, nec contemnendum*[1].

1. E. Renaudot, *Gennadii patriarchae Constantinopolitani homiliae de sacramento Eucharistiae* (Parisiis, 1709), p. 87. Renaudot attribue faussement ces discours à Gennadius, mais son jugement ici porte, non sur l'auteur, mais sur l'œuvre elle-même.

Athènes, en l'octave de Saint-Joseph, ce mois de mars 1918.

Louis Petit,
Archevêque.

I[a]

DEPUTATORUM LATINORUM CEDULA DE PURGATORIO.

Latinorum ad Graecos capita circa purgatorium ignem, in scriptis data horum deputatis.

<Convenientibus nobis vobisque et ab Occidentali et ab Orientali Ecclesia deputatis in hoc beati Francisci sacrario, ac disputare incipientibus de modo restituendi sanctam Latinorum Graecorumque unionem, nec non de ratione habenda in discutiendis utriusque Ecclesiae controversiis, petiistis ut huiusmodi inquisitio a purgatorio igne initium caperet. Quoniam vero circa capitis huius veritatem Romanae Ecclesiae fidem exprimi postulastis, in his scriptis breviter respondemus, quod si vere paenitentes in caritate decesserint antequam dignis paenitentiae fructibus de commissis satisfecerint et omissis, eorum animae poenis purgatoriis post mortem purgantur, et ad poenas huiusmodi relevandas prosunt eis fidelium vivorum suffragia, missarum

a) Gravissimi huius monumenti textum graecum exhibeo ad codicem Ambrosianum (= A) 653 (P 261 sup.) saec. XV, fol. 44-47, imagine photographica in meos usus expressum. Latine legebatur, multis tamen omissionibus deturpatum, in collatione XXII Andreae a Sancta-Cruce apud Horatium Iustinianum, *Acta sacri oecumenici concilii Florentini*, Romae, 1638, p. 285-288 (= ed.). Paragraphos et numeros ipse addidi lectoris commodo consulturus ad fidem codicis graeci. Quae in latino deerant, inter uncinos < > inclusi, si pauca eaque parvi momenti excipias, quae utrumque textum conferenti primo obtutu per se patebunt.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ[1] ΛΑΤΙΝΩΝ ΠΡΟΣ ΓΡΑΙΚΟΥΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΕΡΚΑΤΟΡΙΟΥ ΠΥΡΟΣ, ΔΟΘΕΝΤΑ ΕΓΓΡΑΦΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΠΑΡ' ΑΥΤΩΝ ΕΙΣ ΤΟΥΤΟ ΠΡΟΚΡΙΘΕΝΤΑΣ.

Ambros. [illegible]

Συνελθόντων ἡμῶν τε καὶ ὑμῶν τῶν διατεταγμένων ἀπό τε τῆς Δυτικῆς καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἐν τῷδε <τῷ> τοῦ μακαρίου Φραγγίσκου σκευοφυλακίῳ καὶ περὶ τοῦ πῶς ἀνακαινισθείη ἡ ἁγία τῶν Λατίνων καὶ τῶν Ἑλλήνων ἕνωσις καὶ πῶς δεῖ ἐξετάσαι τὰς τῆς ἑκατέρας Ἐκκλησίας διαφορὰς ἀρχομένων διαλέγεσθαι, ᾐτήσατε[2] ἵνα αὕτη ἡ ἐξέτασις ἀπὸ τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς λάβῃ ἀρχήν. Ἐπειδὴ δὲ τὴν τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας περὶ τοῦ κεφαλαίου τούτου πίστιν ὑμῖν[3] φανεροῦσθαι ἐζητήσατε, διὰ γραμμάτων τούτων βραχέως ἀποκρινούμεθα οὕτως, ὅτι, ἐὰν οἱ ἀληθῶς μετανοοῦντες πρὶν ἢ[4] τοῦ ἱκανῶς ποιῆσαι περὶ τῶν ἡμαρτημένων ἢ ἠμελημένων τοῖς ἀξίοις τῆς μετανοίας καρποῖς ἐν ἀγάπῃ ἀποβιώσωσιν, αὐτῶν αἱ ψυχαὶ ταῖς καθαρτικαῖς τιμωρίαις ἐκκαθαίρονται μετὰ τὸν θάνατον· πρὸς δὲ τὸ ἀποκουφίσαι αὐτὰς τῶν τοιούτων ποινῶν, ὠφελοῦσιν αἱ τῶν

1. κεφάλαιον A. — 2. ἐτήσατε A. — 3. ἡμῖν A. — 4. πρινὴ A.

scilicet sacrificia, orationes, eleemosynae, et alia pietatis officia; illorum autem animae, quae post sacrum baptisma susceptum, nullam omnino peccati maculam incurrerunt, illae etiam quae post contractam peccati maculam, vel in suis manentes corporibus, vel eisdem exutae, prout superius dictum est, sunt purgatae, in caelum mox recipiuntur; illorum autem animae, qui in mortali actuali peccato, vel cum solo originali decedunt, mox in infernum descendunt, poenis tamen disparibus puniendae; et nihilominus in die iudicii omnes homines ante tribunal Christi cum suis corporibus comparebunt reddituri de factis propriis rationem.

Dicentibus autem vobis hoc non esse dogma Orientalis Ecclesiae, et audire cupientibus quibus auctoritatibus sacrae Scripturae ac sanctorum Patrum, quave ratione hoc esset fundatum : nos Deputati iuxta doctrinam beati Petri parati[a] reddere rationem omni petenti de ea, quae in nobis est fide, vestrae postulationi, quae principaliter de Purgatorio esse videtur, hac satisfactionis responsione pro nunc satisfaciendum duximus; si autem de reliquis per nos modo dictis rationem poposceritis, illis etiam, Spiritu sancto nos instruente, cum caritate fraterna satisfacere curabimus.

a) Cf. I Petr. III, 15.

ζώντων πιστῶν ἐπικουρίαι, ἤγουν αἱ εὐχαί, αἱ λειτουργίαι, αἱ ἐλεημοσύναι, καὶ ἄλλα δὲ τῆς εὐσεβείας ἔργα· ἐκείνων δὲ αἱ ψυχαί, αἳ μετὰ τὸ βάπτισμα οὐδενὶ ὅλως τῆς ἁμαρτίας μώμῳ περιέπεσον, αἵ τε μετὰ τὸ ἐφελκύσασθαι[1] τῆς ἁμαρτίας τὴν κηλῖδα, εἴτε ἐν τοῖς ἰδίοις μένουσαι σώμασιν, εἴτε αὐτῶν ἐκδυθεῖσαι, ὡς ἄνω εἰρήκαμεν, ἐκαθαρίσθησαν, ἐξαίφνης ἁρπάζονται εἰς τὸν οὐρανόν· αἱ δὲ ψυχαὶ τῶν ἐν τῇ θανασίμῳ τῇ διὰ πράξεως ἁμαρτίᾳ ἢ μετὰ μόνης τῆς προγονικῆς ἁμαρτίας ἀποβιωσάντων παραχρῆμα εἰς τὸν ᾅδην καταβαίνουσι, ποιναῖς μέντοι ἀνίσοις τιμωρηθησόμεναι· καὶ οὐδὲν ἧττον ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως πάντες ἄνθρωποι ἐναντίον τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ μετὰ τῶν οἰκείων σωμάτων παραστήσονται, ἀποδώσοντες[2] ὧν πεπράχασι λόγον.

Λεγόντων δὲ ὑμῶν, ὡς οὐκ ἔχει τοιαύτην δόξαν ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία, καὶ ἐπιθυμούντων ἀκούειν ποίοις τῆς τε[3] ἁγίας Γραφῆς καὶ τῶν ἁγίων Πατέρων ῥητοῖς, ποίῳ τε λόγῳ τοῦτο θεμελιωθείη[4], ἡμεῖς οἱ διατεταγμένοι, ἕτοιμοι[5] ὄντες κατὰ τὴν διδαχὴν τοῦ ἁγίου Πέτρου παντὶ αἰτοῦντι περὶ τῆς ἐν ἡμῖν πίστεως ἀποδοῦναι λόγον, τῇ ὑμετέρᾳ αἰτήσει, τῇ ἀρχικῶς περὶ τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς εἶναι δοκούσῃ, τῇδε τῇ ἀποκρίσει τανῦν ἱκανῶς ποιῆσαι χρῆν ἡγησάμεθα· εἰ δὲ καὶ περὶ τῶν λοιπῶν τῶν ἐν τῷ παρόντι εἰρημένων δι' ἡμῶν λόγον αἰτήσετε, κἀν τούτῳ ὑμῖν[6], τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἡμῖν ἐλλάμποντος[7], μετὰ προσηκούσης ἀγάπης ἱκανῶς ποιῆσαι περὶ πλείστου ποιήσομεν.

1. ἐφελκήσασθαι A. — 2. ἀποδόσοντες A. — 3. πίοις τοῖς τε A. — 4. θεμελιωθοίη A. — 5. ἕτιμοι. — 6. ἡμῖν A. — 7. ἐλάμποντος A.

I. Quod habeatur praefinitus quidam locus, ut modo diximus, ignisque purgatorius in futuro saeculo>, declaratur primo ex veteri Testamento in libro Machabaeorum ubi dicitur[a] : *Sancta et salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis solvantur.* Sed pro defunctis, qui sunt in paradiso, non opus est orare, quia nullo indigent; nec pro illis, qui sunt in inferno, quia a peccatis solvi aut purgari non possunt. Sunt igitur aliqui, qui post hanc vitam mundanam a peccatis solvi aut purgari possunt.

II. Declaratur per id, quod in novo Testamento Salvator inquit, Matthaei XII[b] : *Si quis blasphemaverit in Spiritum sanctum, non remittetur ei nec in hoc saeculo, neque in futuro.* In qua sententia datur intelligi, quasdam culpas in hoc saeculo, quasdam in futuro posse relaxari>.

III. Et per apostolum Paulum in prima epistola ad Corinthios cap. III, ubi tractat de aedificante supra fundamentum, quod est Christus, aurum et argentum, lapides pretiosos, lignum, foenum, stipulam; et tunc subdit[c] : *Dies enim Domini declarabit, quia in igne revelabitur, et uniuscuiusque opus, quale fuerit, ignis probabit. Si cuius opus manserit quod superaedificavit, mercedem accipiet; si cuius opus arserit, detrimentum patietur; ipse autem*

a) II Mach. XII, 46. — b) Mat. XII, 32; Marc. III, 29; Luc. XII, 10. — c) I Cor. III, 13-15.

α´. Τὸ μὲν εἶναι ἀφωρισμένον[1] τινὰ τόπον καὶ καθάρσιον πῦρ, ὡς ἔφθημεν εἰπόντες, ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, ἐμφαίνεται πρῶτον μὲν * ἀπὸ τῆς δευτέρας τῶν Μακκαβαίων[2] βίβλου, ιβ´ κεφαλαίῳ, ὅπου λέγεται· *Ἅγιος οὖν καὶ σωτηριώδης ἐστὶ λογισμὸς τὸ ὑπὲρ τῶν ἀποθανόντων δυσωπῆσαι, ὅπως ἂν τῶν ἁμαρτιῶν ἀπολυθῶσιν.* Ὑπὲρ μὲν οὖν τῶν ἐν τῷ παραδείσῳ ὄντων εὔχεσθαι οὐ χρή, ὅτι οὐ χρείαν ἔχουσιν οὐδενός, οὔτε ὑπὲρ τῶν ἐν τῷ ᾅδῃ, ἐπεὶ οὐ δύνανται τῶν ἁμαρτιῶν ἢ ἀπολύεσθαι ἢ ἐκκαθαίρεσθαι. Εἰσὶν ἄρα τινὲς μετὰ τὸν τῇδε βίον οὔπω λυθέντες τῶν ἁμαρτιῶν, οἵτινες ἀπολύεσθαί τε καὶ ἐκκαθαίρεσθαι[3] δύνανται. * f. 17v.

β´. Δεύτερον δὲ τοῦτο φανεροῦται διὰ τοῦ ὅπερ ἐν τῇ νέᾳ Διαθήκῃ εἶπεν ὁ Σωτὴρ ἐν τῷ κατὰ Ματθαῖον, κεφαλαίῳ ιβ´[4]· *Εἴ τις εἴπῃ κατὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ οὐδὲ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι οὐδὲ ἐν τῷ μέλλοντι.* Ἐν τῇδε δὲ τῇ γνώμῃ νοεῖσθαι ἔνι, αἰτιάματά τινα εἶναι ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, τινὰ δὲ ἐν τῷ μέλλοντι ἀφίεσθαι.

γ´. Τρίτον δὲ διὰ τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ἐν τῇ πρώτῃ πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῇ, κεφαλαίῳ γ´, ἐν ᾗ διαλεγόμενος περὶ τοῦ οἰκοδομοῦντος ἐπὶ τοῦ θεμελίου, ὅς ἐστιν Χριστός, χρυσίον, ἀργύριον, τιμίους λίθους, ξύλον, χόρτον, καλάμην, καὶ τὰ λοιπά, ἐπάγει· *Καὶ γὰρ ἡ ἡμέρα τοῦ Κυρίου φανερώσει, ὅτι ἐν πυρὶ ἀποκαλυφθήσεται, καὶ ἑκάστου τὸ> ἔργον οἷον ἐγένετο, δοκιμάσει τὸ πῦρ. Εἴ τινος <τὸ> ἔργον διαμένει, ὅπερ ἐπῳκοδόμησε, μισθὸν λήψεται· εἴ τινος τὸ ἔργον κατακαῇ, ζημιωθήσεται· αὐτὸς δὲ σωθήσεται, οὕτω γε μήν, ὡς διὰ*

1. ἀφορισμένον A. — 2. Μακκαβαίων A. — 3. ἐκκαθαίρεσθαι A. — 4. κεφαλαίῳ γ´ A. In textu latino habebatur *Marci III* : recte quidem, quoad sensum; tamen ipsa verba adducta apud Marcum non leguntur

salvus erit, sic tamen quasi per ignem. Haec verba de igne purgante in futuro saeculo intelligi, se ipsa declarant; nam verbum illud *salvus erit, sic tamen quasi per ignem,* de damnatis intelligi non potest, quia salvi non erunt, sed in aeternum peribunt; neque de illis intelligitur, qui sine peccato decedunt, quia de his proxime dixerat : *Si cuius opus manserit;* qui autem sine peccato moriuntur, nihil est, propter quod eos igne purgari oporteat. Restat, ut de aliis purgandis in alia vita, qui tamen salvabuntur, intelligatur.

IV. Declaratur etiam consuetudine universalis Ecclesiae tam Latinae quam Graecae, quae pro defunctis orat, et orare semper consuevit; cuius oratio profecto inutilis est, si purgatorium post mortem non ponatur; frustra enim oraret pro his, qui iam sunt in gloria caelesti, vel in inferno.

V. Auctoritate[a] sanctae Romanae Ecclesiae, doctae et instructae a beatis apostolis Petro et Paulo, et ab aliis sanctis pontificibus, qui innumeris fulserunt miraculis, quosque tam Graeci quam Latini ut sanctos venerantur; ipsa enim sic semper tenuit, sic semper praedicavit, etiam tempore unionis, et continue ante praesens exortum dissidium.

VI. Declaratur huius fidei nostrae veritas auctoritate sanctorum Patrum Graecorum et Latinorum, et praesertim illorum, quos tam Latini quam

a) Scilicet *declaratur auctoritate.*

πυρός. Τούτων τῶν ῥημάτων περὶ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος καὶ τοῦ πυρὸς ἐκείνου λεγομένων φανερῶς, ὡς ἐπαίειν ἔστιν ἐξ αὐτῶν, τὸ ῥῆμα ἐκεῖνο τὸ *σωθήσεται, οὕτωσί γε μήν, ὡς διὰ πυρός,* τοῖς κατακρίτοις ἁρμόζεσθαι οὐχ οἷόν τέ ἐστιν, ὅτι οὐ σωθήσονται, ἀλλ' ἀϊδίως ἀπολοῦνται· οὔτε περὶ τῶν ἀποβιούντων ἄνευ ἁμαρτίας νοεῖται, ὅτι μικρῷ ἔμπροσθεν περὶ τούτων εἴρηκεν· *Ἐάν τινος* <τὸ> *ἔργον διαμένῃ* καὶ τὰ λοιπά, οἵτινες ἄνευ ἁμαρτίας θνήσκοντες οὐδενὸς χάριν διὰ πυρὸς ἀποκαθαίρεσθαι ὀφείλουσι. Λείπεται οὖν τοῦτο νοεῖσθαι χρῆναι περὶ ἄλλων τῶν ὀφειλόντων ἐν τῷ μέλλοντι βίῳ σῴζεσθαι.

δον. Τέταρτον δὲ φανεροῦται τοῦτο τῇ συνηθείᾳ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας τῆς τε λατινικῆς καὶ τῆς ἑλληνικῆς, ἥτις ὑπὲρ τῶν τεθνεώτων εὔχεται καὶ πάντοτε εἴωθεν εὔχεσθαι· αὐτῆς γὰρ ἡ προσευχὴ ἀνωφελὴς διαρρήδην εἴη ἄν, εἰ τὸ καθαρτήριον μετὰ τὸν θάνατον οὐ μὴ τεθῇ· καὶ γὰρ εἰκῇ καὶ μάτην εὔξαιτ' ἂν ὑπὲρ τῶν ἤδη ἐν τῇ δόξῃ ἢ ἐν τῷ ᾅδῃ ὄντων.

εον. Πέμπτον δέ, τῷ κύρει τῆς ἁγίας Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας τῆς διδαχθείσης τε καὶ τυπωθείσης ὑπὸ τῶν μακαρίων ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου καὶ τῶν ἄλλων ὁσίων ἀρχιερέων τῶν ἀναριθμήτοις θαύμασι διαπρεψάντων, οὓς καὶ οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Λατῖνοι οἷα
* f. 45. ἁγίους * σέβονται· αὕτη γὰρ οὕτω διὰ παντὸς κεκράτηκεν, οὕτως ἀεὶ ἐκήρυξεν, καὶ ὅτε ἥνωτο ἡ ἑκατέρα Ἐκκλησία καὶ πρὸ τοῦ φύεσθαι ταυτηνὶ τὴν νῦν διάστασιν.

ϛον. Ἕκτον δὲ ἐμφαίνεται ταύτης τῆς ἡμετέρας πίστεως τἀληθὲς τῇ αὐθεντίᾳ τῶν ἁγίων Πατέρων Γραικῶν δηλαδὴ καὶ Λατίνων, ἐξαιρέτως δὲ <τῶν> τῇ κοινῇ ψήφῳ

Graeci in universali concilio receperunt, cuius verba sunt haec[a] : « Sequimur per omnia sanctos Patres et doctores Ecclesiae, Athanasium, « Hilarium, Basilium, Gregorium Theologum[b], Gregorium Nyssenum, Ambrosium, Augustinum, Theophilum, Ioannem Constantinopolitanum, « Cyrillum, Leonem, Proclum[c], et suscipimus omnia, quae de recta fide et « condemnatione haereticorum exposuerunt ». Ex aliquibus ipsorum doctorum et quibusdam aliis pauca quaedam, brevitatis causa, referemus.

In primis beatus Augustinus in homilia de igne purgatorio exponens verba illa Apostoli : *Fundamentum nemo aliud potest ponere, quam id, quod positum est, quod est Christus Iesus*, ita ait[d] : « Multi sunt qui lectionem istam « male intelligentes falsa securitate se decipiunt, dum credunt, quod etsi « super fundamentum Christi crimina capitalia aedificant, peccata ipsa per « ignem transitorium possint purgari, et ipsi postea ad perpetuam gloriam « pervenire. Intellectus iste, fratres carissimi, corrigendus est, quia ipsi « se seducunt, qui sic sibi talia[e] blandiuntur. Illo enim transitorio igne,

a) Habetur hic locus in actione tertia concilii Constantinopolitani quinti generalis, et in concilio Lateranensi sub Martino papa I, consultatione quinta = Mansi, t. IX, c. 201-202. — b) *Gregorium Theologum* om. ed. — c) *Proculum* ed. — d) Augustin. Sermo 41 de sanctis, sive de anima defunctorum. Integrum, si paucas varietates excipias, recepit Gratianus in Decretum, P. I, dist. XXV, c. 3, § 4. In editione Maurina reiicitur ut spurius in Appendice, Sermo 104 = *P. L.*, t. 39, c. 1946. — e) *qui sic de talibus* ed.; *qui taliter sibi* in textu vulgato Augustini; lectionem recepi Ioannis de Turrecremata, unius ex Deputatis, in suo *Apparatu*.

ὑπὸ Γραικῶν τε καὶ Λατίνων ἐν τῇ πέμπτῃ οἰκουμενικῇ δοκιμασθέντων συνόδῳ· ἐκείνης δὲ ῥήματά ἐστι ταῦτα· « Ἑπόμεθα κατὰ πάντα τοῖς ἁγίοις Πατράσι καὶ διδασκάλοις « τῆς Ἐκκλησίας Ἀθανασίῳ, Ἱλαρίῳ, Βασιλείῳ, Γρηγορίῳ τῷ Θεολόγῳ, Γρηγορίῳ « τῷ Νύσσης, Ἀμβροσίῳ, Αὐγουστίνῳ, Θεωφίλῳ, Ἰωάννῃ τῷ τῆς Κωνσταντίνου ἐπισκόπῳ. « Κυρίλλῳ, Λέοντι, Πράκλῳ, καὶ ἀποδεχόμεθα πάντα τὰ περὶ τῆς ὀρθῆς πίστεως καὶ « τῆς κατακρίσεως τῶν αἱρετικῶν ὑπ' αὐτῶν ἐκτεθέντα ». Ἀπὸ δή τινων τῶν τοιούτων διδασκάλων καὶ ἀπὸ ἐνίων ἄλλων ὀλίγα τινὰ βραχυλογίας χάριν ἐνταῦθα θήσομεν.

Καὶ πρῶτον μὲν ἀπὸ τοῦ ἁγίου Αὐγουστίνου ἀρξόμεθα. Οὗτος ἐν τῇ ὁμιλίᾳ τῇ περὶ τοῦ καθαρσίου πυρὸς ἐξηγούμενος τὰ ῥήματα ἐκεῖνα τοῦ Ἀποστόλου τὰ *Θεμέλιον ἄλλον οὐδεὶς τιθέναι*[1] *δύναται παρὲξ τοῦ τεθέντος, ὅς ἐστιν Ἰησοῦς Χριστός*, οὕτως ἔφη· « Πολλοὶ « τὴν περικοπὴν ταύτην κακῶς ἐπαΐοντες ἑαυτοὺς ψευδεῖ τινι ἀσφαλείᾳ ἐξαπατῶσι, « πιστεύοντες ὅτι κἂν τὰ κεφαλικὰ ἐγκλήματα ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τοῦ Χριστοῦ οἰκοδομῶσι, « τὰς ἁμαρτίας ἐκείνας δύνασθαι διὰ προσκαίρου πυρὸς ἐκκαθαίρεσθαι, ἑαυτοὺς δὲ ὕστερον « πρὸς τὴν ἀΐδιον ζωὴν ἀφικνεῖσθαι. Οὗτος ὁ νοῦς, ἀγαπητοί, δεῖται διορθώσεως· αὐτοὶ γὰρ « ἑαυτοὺς ἐξαπατῶσιν οἱ οὕτως ἑαυτοὺς τοῖς τοιούτοις κολακεύοντες. Καὶ γὰρ τῷ

1. δύναται τιθέναι A, at additis supra versum litteris β et α monemur has voces fuisse praepostere ab amanuensi exaratas.

« de quo dicit Apostolus : *Ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem,* non capitalia, sed minuta peccata purgantur ».

Idem Augustinus in XXI lib. *de Civitate Dei* cap. 13[a] : « Temporarias poenas alii in hac vita tantum, alii post mortem, alii et nunc et tunc, verumtamen ante iudicium illud severissimum novissimumque patiuntur. Non autem omnes veniunt in sempiternas poenas, quae post illud iudicium sunt futurae, qui post mortem sustinent temporales. Nam quibusdam, quod in isto non remittitur, remitti in futuro saeculo, id est, ne futuri saeculi aeterno supplicio puniantur, iam supra diximus > ».

Et in 24 cap. inquit[b] : « Non enim de quibusdam veraciter diceretur, quod non eis remittetur neque in hoc saeculo, neque in futuro, nisi essent quibus, etsi non in isto, tamen remittetur in futuro ».

Idem Augustinus in libro *de Cura pro mortuis gerenda*[c] : « In Machabaeorum libris legimus oblatum pro mortuis sacrificium; sed etsi nusquam in Scripturis veteribus omnino legeretur, non parva est universae Ecclesiae, quae in hac consuetudine claret auctoritas, ubi in precibus sacerdotis[d], quae Domino Deo ad eius altare funduntur, locum suum habet commendatio mortuorum ».

a) Apud Migne, *P. L.*, t. 41, c. 728. — b) *in 20 cap.* ed.; cf. *P. L.*, t. cit., c) 738. — c. *P. L.*, t. 40, c. 593. — d) *sacerdotum* ed.

« προσκαίρῳ καὶ διαβατικῷ πυρὶ ἐκείνῳ, περὶ οὗ λέγει ὁ Ἀπόστολος· *Αὐτὸς δὲ σωθήσεται, οὕτω γε μήν, ὡσεὶ διὰ πυρός,* οὐ κεφαλικά, ἀλλὰ σμικρὰ ἁμαρτήματα καθαίρεται ».

Ὁ αὐτὸς ἐν τῇ εἰκοστῇ πρώτῃ βίβλῳ *περὶ τῆς Πόλεως τοῦ Θεοῦ,* κεφαλαίῳ ιδ^ῳ^· « Τὰς προσκαίρους τιμωρίας οἱ μὲν ἐν τῷδε τῷ βίῳ μόνον, οἱ δὲ μετὰ τὸν θάνατον, οἱ δὲ καὶ ἐνθάδε κἀκεῖσε, πρό γε μὴν τῆς αὐστηροτάτης ἐκείνης καὶ ἐσχάτης κρίσεως ὑπομένουσιν. Οὐ πάντες δὲ φθάνουσιν εἰς τὰς αἰωνίους ποινὰς τὰς μετὰ τὴν τοιάνδε[1] κρίσιν ἐσομένας οἱ μετὰ τὸν θάνατον τὰς προσκαίρους ὑπομένοντες· ἐνίοις γὰρ τὸ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι οὐκ ἀφιέμενον ἀφίεσθαι ἐν τῷ μέλλοντι βίῳ, ἵνα μὴ τῇ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ἀϊδίῳ κολάσει τιμωρῶνται, ἤδη ἐν τοῖς ἄνω προειρήκαμεν ».

Ὁ αὐτὸς ἐν τῷ κδ^ῳ^ κεφαλαίῳ τῆς αὐτῆς πραγματείας ἔφη· « Οὐ γὰρ περὶ ἐνίων ἀληθῶς ἂν λέγοι, ὅτι αὐτοῖς οὔτ' ἐν τῷ νῦν οὔτ' ἐν τῷ μέλλοντι ἀφίεται αἰῶνι, ἐὰν μὴ
* f. 15v. ὦσιν οἷς, κἂν μὴ ἐν τῷδε, ἀλλ' οὖν ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ἀφεθήσεται ».

Ὁ αὐτὸς ἐν τῷ πρὸς Παυλῖνον *περὶ τῆς Κηδείας* λόγῳ λέγει· « Ἐν ταῖς τῶν Μακκαβαίων[2] βίβλοις ἀνέγνωμεν προσηνέχθαι ὑπὲρ τῶν ἀποθανόντων τὴν θυσίαν· ἀλλὰ κἂν μηδαμῇ ὅλως ἐν τῇ Παλαιᾷ ἀνέγνωμεν, οὐ μικρόν ἐστι τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας τὸ κῦρος τὸ ἐν τῇδε τῇ συνηθείᾳ ἐκλάμψαν, ὅπου ἐν ταῖς δεήσεσι τοῦ ἱερέως ταῖς τῷ δεσπότῃ Χριστῷ πρὸς τὸ ἐκείνου θυσιαστήριον προσφερομέναις τὸν ἴδιον τόπον ἔχει ἡ τῶν ἀποθανόντων εὐχή ».

1. τοιάδε A. — 2. Μακαβαίων A.

Idem Augustinus in eodem libro[a] : « Non sunt praetermittendae supplica-
« tiones pro spiritibus mortuorum, quas faciendas pro omnibus in christiana
« et catholica societate defunctis, etiam tacitis nominibus eorum, sub
« generali commemoratione suscepit Ecclesia; ut quibus ad ista desunt
« parentes, aut filii, aut quicumque cognati vel amici, ab una his exhi-
« beantur pia matre communi. Si autem deessent istae supplicationes, quae
« fiunt recta fide ac pietate pro mortuis, puto quod nihil prodesset spiritibus
« eorum quamlibet in locis sanctis exanima corpora ponerentur> ».
Idem Augustinus in libro *De Paenitentia* dicit : < « Paenitentia[b] enim si in
« extremo vitae hiatu advenerit, sanat et liberat in ablutione baptismi : ita
« quod nec purgatorium sentiunt qui in fine baptizantur; sed ipsi ditati
« bonis sanctae matris Ecclesiae, recepturi sunt multiplex bonum in vera
« beatitudine ». Et paulo inferius ait : « Multos solet serotina paenitentia
« decipere. Sed quoniam Deus semper potens est, semper potest etiam
« in morte iuvare quibus placet. Cum itaque opus sit non hominis, sed Dei
« fructifera paenitentia, inspirare eam potest quandocumque vult sua miseri-
« cordia, et remunerare ex misericordia quos damnare potest ex iustitia.
« Sed quoniam multa sunt quae impediunt et languentem retrahunt, peri-

a) *Loc. cit.*, c. 596. — b) *De Paenit.*, n. 33 = *P. L.*, t. 40, c.1127. Exhibet Gratianus *De Paenitentia* dist. VII, circa finem.

Ὁ αὐτὸς ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ· « Οὐ δεῖ παριέναι τὰς ἱκεσίας τὰς ὑπὲρ πνευμάτων
« τῶν τεθνεώτων, ἃς χρῆναι ποιῆσαι ὑπὲρ πάντων τῶν ἐν τῇ χριστιανικῇ κοινωνίᾳ
« κοιμηθέντων, κἀκείνων σιωπηθέντων τῶν ὀνομάτων αὐτῶν, γενικῇ παραστάσει ἡ
« Ἐκκλησία ἐδέξατο, ὅπως οἷς ἂν πρὸς τὸ ταῦτα τελεῖν οὐκ εἰσὶ γονεῖς ἢ τέκνα ἢ
« συγγενεῖς οἱοιδήποτε ἢ φίλοι, ὑπὸ μιᾶς κοινῆς μητρὸς τούτοις παράσχοιτο. Εἰ δὲ
« ὑστερήσωσιν αἱ τοιαῦται ἱκεσίαι αἱ ὀρθῇ πίστει[1] καὶ εὐσεβείᾳ ὑπὲρ τῶν κοιμηθέντων
« γινόμεναι, οἶμαι ὅτι οὐδὲν ὠφελήσει τὰ πνεύματα αὐτῶν, ποίοις ἱεροῖς τόποις ἀποτεθῶσι
« τὰ ἄψυχα σώματα ».
Ὁ αὐτὸς ἐν τῷ *περὶ Μετανοίας* λόγῳ· « Ἡ γὰρ μετάνοια, κἂν ἐν τῷ τέλει τῆς ζωῆς
« ἥκοι, ἰᾶται μὲν καὶ ῥύει ἐν τῇ τοῦ βαπτίσματος ἀποπλύσει, ὡς μήτε τοῦ καθαρτηρίου
« αἰσθάνεσθαι τοὺς ἐν τῷ τέλει βαπτιζομένους, ἀλλ' αὐτοὺς πλουτήσαντας τἀγαθὰ τῆς
« ἁγίας μητρὸς Ἐκκλησίας ἀπολήψεσθαι μέλλειν τὸ πολλαπλάσιον ἀγαθὸν ἐν τῇ ἀληθεῖ
« μακαριότητι ». Καὶ μικρῷ ὕστερον ἔφη· « Πολλοὺς εἴωθεν ἡ τῆς μετανοίας ἀναβολὴ
« ἐξαπατᾶν· ἀλλ' ὅτι ὁ Θεὸς ἀεὶ δυνατός ἐστιν, ἀεὶ κἂν[2] τῷ θανάτῳ βοηθῆσαι ἰσχύει
« οἷς ἂν βούλεται. Ἐπειδὴ οὖν ἔργον ἐστὶν οὐκ ἀνθρώπου, ἀλλὰ Θεοῦ ἡ καρποφόρος
« μετάνοια, ἐμπνεῦσαι αὐτὴν δύναται, ὁσάκις βούλεται τὸ αὐτοῦ ἔλεος, καὶ ἀμείβεσθαι
« ἀπὸ τοῦ ἐλέους οὓς ἀπὸ τῆς δικαιοσύνης κατακρίνειν ἰσχύει. Ἀλλ' ὅτι πολλὰ[3] ἐστι

1. πίστη A. — 2. κὰν A. — 3. πολά A.

« culosissimum est et interitui vicinum, ad mortem protrahere paenitentiae « remedium. Sed etiamsi conversus vita vivat, et non moriatur; non tamen « promittimus quod evadat omnem poenam : nam prius purgandus est igne « purgatorio ille, qui in aliud saeculum distulit fructum conversionis; hic « autem ignis etsi aeternus non sit, miro tamen modo est gravis : <excellit « enim omnem poenam quam unquam passus est aliquis in hac vita> ».

Idem Augustinus in quodam sermone de mortuis qui incipit *Omnium christianorum spes*[a] : « Itaque, inquit, orationibus Ecclesiae, et sacrificio « salutari, et eleemosynis, quae pro eorum spiritibus erogantur, non est « dubitandum mortuos adiuvari, ut cum eis misericordius agatur a Domino « quam eorum peccata meruerunt ; hoc enim a Patribus traditum universa « observat Ecclesia, ut pro eis, qui in corporis et sanguinis Christi com- « munione defuncti sunt, cum ad ipsum sacrificium loco suo commemorantur, « oretur ». Et infra[b] : « Non enim ambigendum est, ista prodesse defunctis, « qui ita vixerint ante mortem, ut possint haec eis esse utilia post mortem ».

Sanctus quoque Ambrosius exponens verbum illud[c] : *Ipse autem erit salvus <sic tamen quasi per ignem,* ita ait : « Non vero sine poena salvabitur>.

a) Sermo 172, n. 2 = *P. L.*, t. 38, c. 936; ubi verba quidem occurrunt, non vero initium hic allegatum; hoc legitur t. cit., c. 1261, sed ibi verba hic adducta non habentur. — b) *Ibid.*, c. 937. — c) *P. L.*, t. 17, c. 200.

« τὰ ἐμποδίζοντα καὶ τὸν κάμνοντα ἐφέλκοντα, ἐπικίνδυνόν ἐστι καὶ πλησίον ὀλέθρου « πρὸς τὸν θάνατον ἀναβαλέσθαι[1] τῆς μετανοίας τὴν θεραπείαν. Ἀλλα κἂν οὕτως « ἐπιστραφεὶς ζωὴν ζήσῃ, οὐχ ὑπισχνούμεθα, ὅτι ἐκφεύξεται πᾶσαν τὴν τιμωρίαν· καὶ γὰρ « πρῶτον δεῖ αὐτὸν τῷ καθαρσίῳ πυρὶ ἐκκαθαίρεσθαι τὸν εἰς τὸν αἰῶνα ἐκεῖνον « ἀναβαλλόμενον τὸν τῆς ἐπιστροφῆς καρπόν· τοῦτο δὲ <τὸ> πῦρ, κἂν οὐκ εἴη αἰώνιον, « θαυμαστῷ μέν τινι τρόπῳ βαρύ ἐστιν· ὑπεραίρει γὰρ πᾶσαν τιμωρίαν, ἣν πέπονθέ τις « ἐν τῷδε τῷ βίῳ ».

Ὁ αὐτὸς ἔν τινι λόγῳ περὶ τῶν κοιμηθέντων, ὃς ἄρχεται *Ἡ πάντων τῶν χριστιανῶν ἐλπίς*, οὕτως ἔφη· « Ταῖς δὲ τῆς Ἐκκλησίας ἱκεσίαις καὶ τῇ σωτηρίῳ θυσίᾳ καὶ ταῖς « ἐλεημοσύναις ταῖς ὑπὲρ τῶν πνευμάτων * αὐτῶν παρασχομέναις οὐ χρὴ διστάζειν « βοηθεῖσθαι τοὺς κοιμηθέντας, ἵνα ἐλεηθῶσι μᾶλλον ἀπὸ τοῦ Κυρίου ἢ διὰ τῶν ἰδίων « ἁμαρτημάτων ἄξιοι ἦσαν· τοῦτο γὰρ παρὰ τῶν Πατέρων παραδοθὲν πᾶσα ἡ Ἐκκλησία « τηρεῖ, ἵνα ὑπὲρ τῶν ἐν τῇ τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος Χριστοῦ κοινωνίᾳ κοιμηθέντων, « ὅτ᾽ ἐν αὐτῇ τῇ θυσίᾳ τῷ οἰκείῳ τόπῳ περὶ αὐτῶν γένηται μνήμη, καὶ δέησις <ποιῆται>. « Οὐ χρὴ δὲ ἀμφιβάλλειν τὰ τοιαῦτα τοῖς κοιμηθεῖσιν ἐπικουρεῖν τοῖς οὕτω βιώσασι πρὸ « τοῦ θανάτου, ὡς ἀπὸ τῶν τοιούτων δύνασθαι καὶ μετὰ τὸν θάνατον ὠφελεῖσθαι ».

*f. 46.

Ὁ δὲ ἅγιος Ἀμβρόσιος ἐξηγούμενος τὸ ῥητὸν ἐκεῖνο τὸ *Αὐτὸς δὲ σωθήσεται,* οὕτω

1. ἀναβαλλέσθαι A.

« Per hoc enim dicit salvum illum futurum, sed poenas ignis passurum, ut « per ignem purgatus fiat salvus, < et non sicut perfidi aeterno igne in « perpetuum torqueatur : ut ex aliqua parte operae pretium sit credidisse « in Christum > ».

Beatus Gregorius summus pontifex in IV libro *Dialogi* sui plurima exempla ac revelationes adducit, probans esse Purgatorium, et inter alia inquit[a] : « Qualis hic quisque egreditur, talis in iudicio praesentatur : sed tamen de « quibusdam culpis esse ante iudicium purgationis ignis credendus[b] est, « pro eo quod Veritas dicit[c] : *Quia si quis in Spiritum sanctum blasphemias « dixerit, neque in hoc saeculo, neque in futuro remittetur ei.* In qua sententia « datur intelligi, quasdam culpas in hoc saeculo, quasdam[d] in futuro posse « relaxari. Quod enim de uno negatur, consequens intellectus[e] patet, quia « de quibusdam conceditur. < Sed tamen, ut praedixi, hoc de parvis mini- « misque peccatis fieri posse credendum est > ».

Magnus etiam sanctus Basilius in orationibus, quae in vigilia[f] Pentecostes genu flexo dici solent, in una earum, cuius principium est : *Aeternaliter fluens*[g] etc., sic pro mortuis orat : « Exaudi nos deprecantes, et da re-

a) Gregor. Magn. Dialog. IV, c. 39, edit. Maurin. = *P. G.*, t. 77, c. 396. Recepit Gratianus in Decretum, dist. XXV, c. 4. — b) *ignem credendum* ed. Mat. XII, 32. — c) *in hoc saeculo... quasdam* om. ed. — d) Consequens intellectus : *continenter intellecte* ed. — e) Non *in vigilia*, sed ipsa Pentecostis die sub vesperam. — f) *Aeternaliter fluens*, graece : Ἡ ἀέννaος βρύουσα; cf. Goar, Εὐχολόγιον *sive Rituale Graecorum*, Parisiis, 1647, p. 795.

μέντοι, ὡσεὶ διὰ πυρός, οὕτως ἔφη· « Οὐκ ἀποινὶ δὲ σωθήσεται· διὰ τούτου γὰρ λέγει « αὐτὸν σῴζεσθαι μέλλειν, ἀλλὰ πείσεσθαι τὰς τοῦ πυρὸς τιμωρίας, ἵνα διὰ πυρὸς καθαρθεὶς « σωθῇ, καὶ τῶν ἀπίστων εἰς τὸν αἰῶνα ἀπολλυμένων, ὠφελεῖται αὐτὸς ἀπὸ μέρους ἐκ « τοῦ πεπιστευκέναι εἰς τὸν Χριστόν ».

Γρηγόριος δὲ ὁ μακαριώτατος ἀρχιερεὺς ἐν τῷ δ^ῳ τοῦ *Διαλόγου* λόγῳ πλείστοις ὑποδείγμασι καὶ πολλαῖς ἀποκαλύψεσιν ἀποδείκνυσιν εἶναι τὸ καθαρτήριον λέγων οὑτωσί πως· « Οἷος ἐνθένδε[1] ἀπανίσταται ἕκαστος, τοῖος ἄγεται εἰς τὴν κρίσιν· ἀλλὰ μὴν περὶ αἰτια- « μάτων τινῶν δεῖ πιστεύειν εἶναι πρὸ τῆς κρίσεως τὸ τῆς καθάρσεως πῦρ, διότι λέγει « ἡ Ἀλήθεια, ὅτι *Ἐάν τις εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον βλασφημήσῃ, οὔτ' ἐν τῷ νῦν οὔτ' ἐν « τῷ μέλλοντι αἰῶνι ἀφεθήσεται αὐτῷ.* Ἐν ταύτῃ δὲ τῇ ἀποφάσει νοεῖσθαι δίδοται, « τινὰς μὲν ἁμαρτίας ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, τινὰς δὲ ἐν τῷ μέλλοντι ἀφίεσθαι οἷόν τε εἶναι « Καὶ γὰρ τὸ περὶ ἑνὸς ἀρνούμενον, φανερὸν ἐκ τῆς τοῦ νοῦ ἀκολουθίας, ὅτι περί τινων « συγχωρεῖται. Ἀλλ' ὡς προεῖπον, τοῦτο περὶ μικρῶν καὶ ἐλαφρῶν ἁμαρτημάτων οἷόν τε « γίνεσθαι πιστεύειν χρή ».

Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος[2] ἐν ταῖς εὐχαῖς ταῖς ἐν τῇ πρὸ τῆς Πεντηκοστῆς ἡμέρας μετὰ γονυκλισίας λεγομέναις οὑτωσί πως ἔφη ὑπὲρ τῶν κοιμηθέντων δεόμενος· « Εἰσάκουσον

1. ἐνθέδε A. — 2. Βασίλεος A.

« quiem animabus servorum tuorum praedormientium patrum nostrorum, « ac fratrum, ceterorumque cognatorum, omniumque in fide nobis coniunc- « torum ». In sequenti vero oratione, cuius principium illud est[a] : *Domine omnipotens Deus, Pater misericordiae,* sic ait : « Exaudi nos humiles suppli- « cantes, et supplices tuos deprecantes, et da requiem animabus servorum « tuorum praedormientium in loco lucido, in loco virenti[b], in loco refectionis, « unde dolor, gemitus, et moestitia longe depulsa sunt, et statue spiritus « eorum in tabernaculis iustorum, pacis atque remissionis ».

In exequiis vero mortuorum sic vice defuncti Salvatorem alloquitur[c] : « Imago sum tuae ineffabilis gloriae, quamvis feram stigmata peccatorum; « figmenti tui, Domine, miserere, et pietate tua me purga, patriamque « desideratam largire, et iterum paradisi curiae restitue ».

Gregorius Nyssenus in dialogo *de Consolatione et statu animarum post mortem*[d], introducit loquentem et dicentem Macrinam sororem beati Basilii et suam, post ipsius Basilii mortem : « Neque enim odio aut vindictae studio « mea quidem opinione dolores infert Deus his, qui male vivendo pecca- « verunt, qui et apprehendit et vindicat, et ad se trahit quidquid ipsius « gratia provenit in rerum naturam; sed ille quidem meliore consilio ad

a) Ibid., paulo inferius. — b) *in loco viventi* ed.; graece : ἐν τόπῳ χλοερῷ. — c) Cf. Goar, op. cit., p. 528. — d) Alias *De Anima et Resurrectione,* ubi duo loci hic adducti leguntur; cf. *P. G.*, t. 46, cc. 97 C-100 A.

« ἡμῶν τῶν δεομένων σου, καὶ ἀνάπαυσον τὰς ψυχὰς τῶν δούλων σου τῶν προκεκοιμη- « μένων πατέρων καὶ ἀδελφῶν ἡμῶν καὶ τῶν λοιπῶν συγγενῶν καὶ πάντων τῶν ἐν πίστει « συνημμένων ἡμῖν ». Ἐν ἄλλῃ δὲ εὐχῇ οὕτως φησίν· « Εἰσάκουσον ἡμῶν τῶν ταπεινῶν « ἱκετῶν σου δεομένων σου, καὶ ἀνάπαυσον τὰς ψυχὰς τῶν δούλων σου τῶν προκεκοι- « μημένων ἐν τόπῳ φωτεινῷ, ἐν τόπῳ χλοερῷ, ἐν τόπῳ ἀναψύξεως, ὅπου ἀπέδρα ὀδύνη « καὶ λύπη καὶ στεναγμός, καὶ στῆσον τὰ πνεύματα αὐτῶν ἐν ταῖς σκηναῖς τῶν « δικαίων, εἰρήνης καὶ ἀνέσεως ».

Ἐν δὲ τῇ ἀκολουθίᾳ τῶν τεθνεώτων οὕτως ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ κοιμηθέντος τῷ Σωτῆρι διαλέγεται· « Εἰκών εἰμι τῆς ἀρρήτου σου δόξης, εἰ καὶ στίγματα πταισμάτων φέρω· « ἐλέησον τὸ πλάσμα σου, Δέσποτα, καὶ * τῇ σῇ εὐσπλαγχνίᾳ καθάρισον καὶ τὴν « ποθουμένην πατρίδα παράσχου μοι καὶ τοῦ παραδείσου πολίτην πάλιν κατάστησον ».

* f. 46v.

Ὁ Νύσσης Γρηγόριος ἐν τοῖς *Μακρινίοις* ἔφη· « Οὐδὲ γὰρ μισῶν ἢ ἀμυνόμενος ἐπὶ τῇ « κακῇ[1] ζωῇ, κατά γε[2] τὸν ἐμὸν λόγον, ἐπάγει τοῖς ἡμαρτηκόσι τὰς ὀδυνηρὰς « διαθέσεις <ὁ Θεός>, ὁ ἀντιποιούμενός τε καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἕλκων πᾶν ὅτιπερ αὐτοῦ χάριν « ἦλθεν εἰς γένεσιν· ἀλλ' ὁ μὲν ἐπὶ τῷ κρείττονι σκοπῷ πρὸς ἑαυτόν, ὅς ἐστι πηγὴ « πάσης μακαριότητος, τὴν ψυχὴν ἐπισπᾶται· ἐπισυμβαίνει δὲ κατ' ἀνάγκην ἡ ἀλγεινὴ[3]

1. Syllaba κα in vocis κακῇ bis scripta. — 2. γε : τε A. — 3. ἀλγινή A.

« sese, qui omnis beatitudinis fons est, animam attrahit : ex necessitate « autem ei, quod attrahitur, accidit illa affectio acerba > ». Et infra : « Et « quemadmodum immixtam auro materiam expurgantes per ignem, non solum « quod adulterinum est, igne liquefaciunt, sed purum quoque aurum necessario « una cum mixto liquatur, et remanet quod purum est, adulterino consumpto : « ita cum vitiositas purgatorio igne absumitur[a], necesse est, ut anima, quae « cum vitiositate est unita, in igne sit, donec insita omnis adulterina mate- « ria atque commixtio auferatur igne consumpta ».

Idem Gregorius in libro, quem de his qui dormiunt scripsit, sic inquit[b] : « Donec igitur potestas manet in natura, ut evitetur malum, hoc adinvenit « divina sapientia consilium, ut hominem sineret in his esse[c] quae vellet, « ut gustatis quae concupierat malis, expertus quae[d] ex quibus commutasset, « sponte ad priorem beatitudinem ac desideranter accurreret, vitiosum atque « omne irrationabile veluti grave pondus excutiens, sive in vita praesenti « summa intentione ac sapientia expurgatus, sive post huius decessum[e] vitae « per ignis purgatorii expiationem ».

Huius etiam purgatorii, de quo nunc nobis est sermo, testis est etiam beatus Dionysius in cap. VII *Ecclesiasticae hierarchiae*, ubi de oratione loquens, quam hierarcha super eo qui dormit facit, ita dicit[f] : « Postea procedens

a) *assumitur* ed. — b) Gregor. Nyss. *De mortuis* = *P. G.*, t. 46, c. 524 B. — c) *esse* om. ed. — d) *expertusque ex quibus* ed. — e) *decessum* om. ed. — f) *De Eccl. hierar.* c. VII, § 4 = *P. G.*, t. 3, c. 560; idem allegatur a Ioanne Damasc., *P. G.*, t. 95, c. 252 A.

« διάθεσις τῷ ἑλκομένῳ. Καὶ ὥσπερ τὴν ἐμμιχθεῖσαν τῷ χρυσῷ ὕλην οἱ διὰ πυρὸς « ἐκκαθαίροντες οὐ μόνον τὸ νόθον τῷ πυρὶ τήκουσιν, ἀλλὰ κατὰ πᾶσαν ἀνάγκην τὸ « καθαρὸν τῷ κιβδήλῳ κατατήκεται, κἀκείνου δαπανωμένου, τοῦτο μένει, οὕτω καὶ τῆς « κακίας τῷ καθαρσίῳ πυρὶ δαπανωμένης, ἀνάγκη πᾶσα καὶ τὴν ἑνωθεῖσαν αὐτῇ ψυχὴν « ἐν τῷ πυρὶ εἶναι, ἕως ἂν τὸ κατεσπαρμένον νόθον καὶ ὑλῶδες καὶ κίβδηλον ἅπαν ἀναλωθείη « τῷ πυρὶ δαπανώμενον ».

Τοῦ αὐτοῦ ἐν τῷ εἰς τοὺς κοιμηθέντας αὐτοῦ λόγῳ· « Ὡς ἂν οὖν καὶ ἡ ἐξουσια « μένοι τῇ φύσει καὶ τὸ κακὸν ἀπογένοιτο, ταύτην εὗρεν ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ τὴν « ἐπίνοιαν, τὸ ἐᾶσαι τὸν ἄνθρωπον ἐν οἷς ἐβουλήθη γενέσθαι, ἵνα γευσάμενος τῶν κακῶν, « ὧν ἐπεθύμησε, καὶ τῇ πείρᾳ μαθών, οἷα ἀνθ' οἵων ἠλλάξατο, παλινδρομήσῃ διὰ τῆς « ἐπιθυμίας ἑκουσίως πρὸς τὴν πρώτην μακαριότητα, ἅπαν[1] τὸ ἐμπαθές τε καὶ ἄλογον « ὥσπερ τι ἄχθος ἀποσκευάσας τῆς φύσεως, ἤτοι κατὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν διὰ προσοχῆς « τε καὶ φιλοσοφίας ἐκκαθαρθείς, ἢ μετὰ τὴν ἐνθένδε[2] μετανάστασιν διὰ τῆς τοῦ « καθαρσίου πυρὸς χωνείας ».

Ὁ δὲ μέγας Διονύσιος ἐν τῷ περὶ Ἐκκλησιαστικῆς Ἱεραρχίας λόγῳ, κεφαλαίῳ ζ', λέγει·

1. ἄπα A. — 2. ἐνθέδε A.

« divinus hierarcha orationem sanctam facit super eo qui dormit ». Et infra : « Oratione quidem precatur hierarcha divinam bonitatem, ut dimittat « ei qui dormit omnia, quae per humanam fragilitatem peccavit, et deducat « ipsum in lucem et regionem viventium, in sinus Abrahae, Isaac et Iacob, « unde aufugit dolor, tristitia et gemitus ».

Accedat et sanctus Epiphanius qui contra Aerium blasphemantem ac inter cetera dicentem, non prodesse defunctis viventium preces, ita inquit[a] : « Denique quod defunctorum recitamus nomina, quid eo utilius potuit fieri? « quid eo opportunius et mirabilius, quam si credamus, qui hic stamus, eos, « qui hinc defuncti sunt, vivere, neque eorum interiisse substantiam, sed esse « eos et apud Dominum vivere, ut religiosum dogma praedicetur, quo qui « pro fratribus precantur, bene de illis sperare constat, quasi peregre « profectis? Ceterum quae pro mortuis concipiuntur preces, iis utiles sunt, « tametsi non omnes culpas exstinguant. Verum ex eo prosunt, quod plerum- « que, dum adhuc in terra degimus, sponte aut inviti titubemus, ut id, quod « perfectius est, significetur. Nam et iustorum memoriam facimus et pecca- « torum : peccatorum quidem, ut iis a Domino misericordiam imploremus; « iustorum autem et patrum ac patriarcharum, prophetarum, apostolorum, « evangelistarum, martyrum, confessorum, episcoporum, anachoretarum, « ac coetus illius universi, ut Dominum Iesum Christum singulari quodam

a) Epiphan. *Adversus haereses*, lib. III, haer. 75, n. 8 = *P. G.*, t. 42, c. 513.

« Ἡ μὲν οὖν εὐχὴ τῆς θεαρχικῆς ἀγαθότητος δεῖται, πάντα μὲν ἀφιέναι τὰ δι' ἀνθρωπίνην « ἀσθένειαν ἡμαρτημένα τῷ κεκοιμημένῳ, κατατάξαι δὲ αὐτὸν ἐν φωτὶ καὶ χώρᾳ ζώντων, « ἐν κόλποις Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, ἐν τόπῳ, οὗ ἀπέδρα ὀδύνη καὶ λύπη καὶ « στεναγμός ».

Ὁ ἅγιος Ἐπιφάνιος ἐν τοῖς Παναρείοις κατὰ τοῦ Ἀερίου[1] διαλεγόμενος οὕτως ἔφη· « Ἔπειτα περὶ τοῦ ὀνόματα λέγειν τῶν τελευτησάντων, τί ἂν εἴη τούτου προὐργιαί- « τερον; τί τούτου καιριώτερον καὶ θαυμασιώτερον, πιστεύειν μὲν τοὺς παρόντας, ὅτι οἱ « ἀπελθόντες ζῶσι καὶ ἐν ἀνυπαρξίᾳ οὐκ εἰσίν, ἀλλὰ εἰσὶ καὶ ζῶσι παρὰ τῷ Δεσπότῃ, « καὶ ὅπως ἂν τὸ σεμνότατον κήρυγμα διηγήσοιτο, ὡς ἐλπίς ἐστιν ὑπὲρ ἀδελφῶν εὐχομένοις, « ὡς ἐν ἀποδημίᾳ τυγχανόντων; Ὠφελεῖ δὲ καὶ ὑπὲρ αὐτῶν γινομένη εὐχή, εἰ καὶ « τὰ ὅλα τῶν αἰτιαμάτων μὴ ἀποκόπτοι, ἀλλ' οὖν γε διὰ τὸ πολλάκις ἐν κόσμῳ
* f. 47. « ἡμᾶς ὄντας σφάλλεσθαι ἀκουσίως τε καὶ ἑκουσίως, ἵνα τὸ ἐντελέστερον σημανθῇ. * Καὶ « γὰρ δικαίων ποιούμεθα <τὴν> μνήμην καὶ ὑπὲρ ἁμαρτωλῶν· <ὑπὲρ μὲν ἁμαρτωλῶν> « ὑπὲρ ἐλέους Θεοῦ δεόμενοι· ὑπὲρ δὲ δικαίων καὶ πατέρων καὶ πατριαρχῶν, προφητῶν « καὶ ἀποστόλων καὶ εὐαγγελιστῶν καὶ μαρτύρων καὶ ὁμολογητῶν, ἐπισκόπων τε καὶ « ἀναχωρητῶν, καὶ παντὸς τοῦ τάγματος[2], <ἵνα τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν ἀφορίσωμεν

1. Ἀρείου A : item in latino habebatur Arium. — 2. Quae sequuntur uncis inclusa, licet paulo prolixiora, addenda censui, ne sententia in suspenso relinqueretur. Nam Epiphanius mortuorum duplicis

« honore prosequentes, ab ceterorum hominum ordine segregemus ». Et paulo inferius : « Sed his omissis, eo, unde diverteram, redeo, ac necessario « facere illud Ecclesiam dico, quae traditum sibi ritum illum a maioribus « acceperit > ».

Consonat praedictis Damascenus in quodam sermone de suffragiis mortuorum, dicens[a] : « Mysteriorum conscii discipuli Salvatoris et sacri apostoli « in tremendis et vivificis mysteriis memoriam fieri eorum, qui fideliter « dormierunt, sanxerunt », quem refert beatus Thomas in IV Sententiarum, distinctione 45[b], in primo articulo.

< Item[c] testatur esse ignem hunc purgatorium Theodoretus episcopus Cyrensis, sic dicens : « Dicit Apostolus quod salvabitur, sic tanquam per « purgatorium ignem purgantem quidquid invenerit per incautelam prae- « teritae vitae ex pulvere saltem pedum terreni sensus ; in quo igne tamdiu « manet, quamdiu quicquam corpulentiae et terreni affectus inhaesit, « purgetur ; pro quo mater Ecclesia orat et dona pacifica devote offert ; et « sic per haec mundus, et inde purus exiens, Domini Sabaoth purissimis « oculis immaculatus assistit ». >

a) Joan. Damasc. *De iis qui in fide dormierunt*, n. 3 = *P. G.*, t. 95, c. 249. — b) Post *distinct. 45*, addendum *quaestione 2ª*. — c) Non occurrebat in editis auctoritas Theodoreti, quae tamen adducta profecto fuit a Patribus deputatis, ut liquet ex graeco nec non ex responsionibus tum Marci Ephesii tum Bessarionis, quae inferius suo loco ponentur. Quare lacunam complevi textu assumpto ex *Apparatu* Ioannis a Turrecremata, uno nempe ex deputatis illis, fol. 26ᵛ. Conf. etiam s. Thomas, *Contra errores Graecorum*, pars altera, cap. 23, apud P. A. Uccelli, *S. Thomae Aquinatis in Isaiam prophetam* etc. (Romae, 1880), p. 485. Item G. Hervetus, apud Migne, *P. G.*, t. 82, c. 251, in nota. Sed prae ceteris dignus est qui legatur ipse Theodoreti editor, t. cit., p. 18-21, et Uccelli, *op. cit.*, p. 441.

« ἀπὸ τῆς τῶν ἀνθρώπων τάξεως διὰ τῆς πρὸς αὐτὸν τιμῆς > ». Καὶ ὀλίγῳ ὕστερον· « Εἶτα δὲ περὶ τούτου αὖθις ἐπιλήψομαι τῆς ἀκολουθίας, ὅτι ἀναγκαίως ἡ Ἐκκλησία τοῦτο « ἐπιτελεῖ, παράδοσιν λαβοῦσα παρὰ πατέρων ».

Συμφωνεῖ ἐπὶ δὴ[1] τοῖς προειρημένοις ὁ Δαμασκηνὸς ἔν τινι λόγῳ περὶ τῆς βοηθείας τῶν κοιμηθέντων λέγων· « Τῶν μυστηρίων συνίστορες οἱ τοῦ Σωτῆρος μαθηταὶ καὶ ἅγιοι « ἀπόστολοι ἐν τοῖς φοβεροῖς καὶ ζωοποιοῖς μυστηρίοις μνήμην γίνεσθαι τῶν ἐν πίστει « κεκοιμημένων ἐθέσπισαν ».

Τούτῳ τῷ καθαρτηρίῳ μαρτυρεῖ Θεοδώρητος ὁ Τύρου ἐπίσκοπος λέγων, « [illegible] « Ἀπόστολος, ὅτι σωθήσεται[2] ὡσεὶ διὰ καθαρσίου πυρὸς καθαίροντος πᾶν ὁτιοῦν [illegible] « δι' ἀπροσεξίας τοῦ παρελθόντος βίου ἀπὸ γοῦν τῆς γηΐνης αἰσθήσεως τῆς τῶν ποδῶν « κόνεως· ᾧ πυρὶ τοσοῦτον ἐμμένει, μέχρις οὗ καθαρισθῇ πᾶν ὁτιοῦν προσεκολλήθη αὐτῷ « τοῦ ὄγκου τῆς γηΐνης διαθέσεως· περὶ οὗ ἡ μήτηρ Ἐκκλησία εὔχεται [illegible] « προσκομίζει δῶρα εὐλαβῶς. Οὕτω δὲ καθαρὸς καὶ ἀμίαντος ἐκεῖθεν ἐκβαίνων, ταῖς τοῦ « Κυρίου Σαβαὼθ καθαρωτάταις ὄψεσι παρίσταται ἄμωμος ».

generis commemorationem in sacrificio fieri docet, iustorum et peccatorum. Horum quidem, uti divinam pro illis misericordiam imploremus ; iustorum autem ac sanctorum, ut singulare Christi Domini privilegium agnoscatur, qui ab reliquorum mortalium conditione segregatur

1. δὲ A. — 2. σωθήσεται A.

VII. Septimo declaratur praefata veritas ratione divinae iustitiae, quae nihil inordinate factum, impunitum relinquit, et quae *iuxta mensuram delicti*, ut inquit Scriptura[a], *constituit plagarum modum*. Cum ergo pro quolibet peccato homo certam mereatur poenam, si hanc in isto saeculo non solvit, exigit divinae iustitiae ordo, ut in futuro satisfaciat, alioquin impunitus remaneret; sed si quis contritus decedat, huiusmodi poenam non satisfaciet in inferno, iuxta illud[b] : *Peccator in quacunque hora ingemuerit, vita vivet, et non morietur*, quod de morte infernali[c] intelligere oportet. In caelo autem poenam peccatorum non solvet, quia repugnat munditiae caelesti; namque *per eam*, ut Sapientia ait, *nihil inquinatum incurrit, neque transibit pollutus* >. Domus enim est < solatii, non poenae >; gaudii, non luctus. Restat igitur, ut praeter paradisum et infernum aliquis alius assignetur locus, in quo huiusmodi exerceatur purgatio; qua facta, cum desinat esse pollutus et inquinatus, mundusque efficiatur, ad Deum videndum et fruendum confestim evolat.

Plurima etiam alia ad haec possunt adiici. Verum haec in praesenti satis esse ad illustrandum hoc caput arbitramur. Nunc ergo a vobis postulamus, ut quid de iis, quae dicta sunt, sentiatis, clare nobis in scriptis et ipsi exhibeatis.

a) Cf. Deut. xxv, 2. — b) Ez. xxxiii, 14-15. — c) *De Vita aeternali* ed. quod emendavi ad codicis graeci fidem.

ζον. Εὔδηλος δὲ γίνεται ἡ προειρημένη ἀλήθεια κατὰ τὸν τῆς θείας δικαιοσύνης λόγον, ἥπερ οὐδὲν ἀτάκτως γενόμενον ἀτιμώρητον ἐᾷ, ἥ τε καὶ *κατὰ τὸ μέτρον τῶν παραπτωμάτων*, ὥς φασι τὰ λόγια, *κατέστησε τῶν πληγῶν τὸν τρόπον*. Ἐπειδὴ οὖν ὑπὲρ ἑκάστης ἁμαρτίας ὁ ἄνθρωπος ῥητήν τινα τιμωρίαν ἐπισπᾶται, εἰ ταύτην ἐν τῷ νῦν αἰῶνι οὐκ ἀποτίννυσιν, ἐκζητεῖ τῆς θείας κρίσεως ἡ τάξις, ὅπως ἐν τῷ μέλλοντι ἱκανῶς ποιήσῃ· ἄλλως γὰρ διαμείνειεν ἂν ἀτιμώρητος. Ἀλλ' εἴ τις ἀποβιώσει συντετριμμένος, ταυτηνὶ τὴν ποινὴν οὐκ ἀποτίσει ἐν τῷ ᾅδῃ κατὰ τὸ *Ὁ ἁμαρτωλὸς ἐν οἱᾳδήποτε ὥρᾳ ἐπιστενάξῃ, ζωὴν ζήσεται, καὶ οὐ τεθνήξεται*· ὅπερ νοεῖσθαι χρὴ περὶ τοῦ ἐν τῷ ᾅδῃ θανάτου. Ἐν δὲ οὐρανῷ τοιαύτην οὐκ ἀποτίσει τιμωρίαν· ἀντιμάχεται γὰρ τοῦτο τῇ καθαρότητι τῆς οὐρανίας οἰκήσεως· καὶ γὰρ *δι' αὐτῆς*, ὥς φησιν ἡ Σοφία, *οὐδὲν εἰσέρχεται μεμολυσμένον, οὔτε ἀκάθαρτός τις διαβαίνει*· ἥτις οἴκησις ἀναπαύσεώς ἐστιν, οὐ τιμωρίας, χαρᾶς τε, οὐ πένθους. Λείπεται ἄρα, ἵνα ἐκτὸς τοῦ παραδείσου καὶ τοῦ ᾅδου ἄλλος ἀφορισθείη τόπος, οὗ αὕτη[1] ἡ κάθαρσις γένηται· ἧς ἐπιγενομένης, ἀφιστάμενος ἕκαστος τοῦ εἶναι ἀκάθαρτος καὶ μεμολυσμένος, καθαρὸς γένηται καὶ πρὸς τὴν θεωρίαν τήν τε ἀπόλαυσιν τοῦ Θεοῦ παραχρῆμα ἀναπετασθῇ.

Πλεῖστα καὶ ἄλλα τούτοις προστίθεσθαι δυνηθεῖεν ἄν· ἀλλὰ ταῦτα πρὸς τὴν διαύγειαν τοῦ κεφαλαίου τούτου τανῦν ἐξαρκέσαι νομίζομεν. Ἤδη δὴ αἰτοῦμεν παρ' ὑμῶν, ἵνα ὁτιοῦν περὶ τῶν εἰρημένων κρατεῖτε, διαρρήδην ἡμῖν ἐγγράφως παράσχοιτε καὶ αὐτοί.

1. αὐτὴ A.

II[a]

MARCI ARCHIEPISCOPI EPHESII ORATIO PRIMA DE IGNE PURGATORIO

ΤΟΥ ΠΑΝΙΕΡΩΤΑΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ἘΦΕΣΟΥ ΚΥΡ ΜΑΡΚΟΥ ΤΟΥ ΕΥΓΕΝΙΚΟΥ ΑΝΤΙΡΡΗΣΙΣ ΤΩΝ ΛΑΤΙΝΙΚΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ, ΑΠΕΡ ΑΥΤΟΙ ΠΡΟΕΤΕΙΝΟΝ, ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΕΡΚΑΤΟΡΙΟΥ ΠΥΡΟΣ[1].

1. Ἐπειδὴ μετ᾽ ἀγάπης ἀποκρίνασθαι πρὸς τὰ παρ᾽ ὑμῶν εἰρημένα ὀφείλομεν, σωζομένης τῆς καθ᾽ ἡμᾶς[2] εὐσεβείας καὶ τῶν πατροπαραδότων[3] ἐκκλησιαστικῶν δογμάτων, προτάττομεν κεφαλαιωδῶς ἑκάστην τῶν ἐμφερομένων[4] τοῖς παρ᾽ ὑμῶν γεγραμμένοις συστάσεων καὶ μαρτυριῶν, ἵνα εὐπερίληπτος καὶ σαφὴς ἐφ᾽ ἑκάστῃ τούτων ἡ ἀπάντησις καὶ ἡ λύσις γένηται.

Εἴρηται τοίνυν ἐν ἀρχῇ τοῦ γράμματος οὕτως, ὅτι « ἐὰν οἱ ἀληθῶς μετανοοῦντες, πρὶν ἱκανῶς « ποιῆσαι περὶ[5] τῶν ἡμαρτημένων ἢ ἠμελημένων « τοὺς ἀξίους τῆς μετανοίας καρπούς, ἐν ἀγάπῃ « ἀποβιώσωσιν, αἱ τούτων ψυχαὶ ταῖς καθαρτι- « καῖς τιμωρίαις ἐκκαθαίρονται μετὰ θάνατον· « πρὸς δὲ τὸ ἀποκουφίσαι αὐτὰς τῶν τοιούτων ποι- « νῶν, ὠφελοῦσιν[6] αἱ τῶν ζώντων[7] πιστῶν ἐπικου- « ρίαι, ἤγουν αἱ λειτουργίαι[8], αἱ εὐχαί, αἱ ἐλεημο- « σύναι, καὶ τἄλλα[9] τῆς εὐσεβείας ἔργα ».

Πρὸς ταῦτα ἡμεῖς ἀποκρινόμεθα οὕτως[10]. Ὅτι μὲν

SANCTISSIMI METROPOLITANI EPHESII DOMNI MARCI EUGENICI CONFUTATIO ARTICULORUM, QUOS LATINI EXHIBUERANT, CIRCA PURGATORIUM IGNEM.

Ambros. * f. 47r.

1. Quandoquidem nobis cum caritate respondendum est ad ea quae dixistis, salva religione nostra et ecclesiasticis dogmatibus a patribus acceptis, quaecumque argumenta ac testimonia scripto protulistis, summatim praeponimus, quo brevior clariorque ad singula responsio atque solutio evadat.

Haec itaque in principio scriptionis dicta sunt, videlicet[b]: « Si vere paenitentes, antequam « dignis paenitentiae fructibus de commissis « satisfecerint et omissis, in Dei caritate deces- « serint, eorum animae poenis purgatoriis post « mortem purgantur; et ut a poenis huius- « modi releventur, prosunt eis fidelium vi- « ventium suffragia, missarum scilicet sacri- « ficia, orationes et eleemosynae, et alia pie- « tatis opera ».

Ad haec ita respondemus. Prodesse quidem

1. In titulo : om. R : Μάρκου ἀρχιεπισκόπου Ἐφέσου ὁμιλία ῥηθεῖσα ἐν Φεραρίᾳ (Φεραρσίᾳ MS, item in O ex Φεραρίᾳ, addito ρ supra versum) πόλει (om. C) τῆς Ἰταλίας πρὸς τοὺς καρδιναλίους καὶ ἑτέρους τῶν Λατίνων διδασκάλους περὶ τοῦ παρ᾽ αὐτοῖς δοξαζομένου καθαρσίου πυρός (περὶ τοῦ πυρός ad marg. Q) OPQSMBGI Τοῦ μακαριωτάτου κυρίου Μάρκου Ἐφέσου τοῦ Εὐγενικοῦ, διδασκαλία ἀνατρέπουσα τὰς περὶ τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς ἐρεσχηλίας τῶν Λατίνων καὶ ἑτέρων ζητημάτων B. — 2. καθ᾽ ἡμᾶς : παρ᾽ ἡμῖν R : παρ᾽ ἡμῶν OPQSMBGC (ὑμῶν, marg. C). — 3. προπαραδότων M. — 4. ἐμφαιρομένων R. — 5. παρὰ S. — 6. ὀφελοῦσιν M. — 7. ζόντων A. — 8. λητουργίαι A. — 9. τὰ ἄλλα OPQSM. — 10. οὕτω M om. A.

a) Codices adhibiti : Ambros. 653 (= A), f. 47r-54; — Oxon. Laud. 22 (= O), f. 1-17v; — Paris. 1218 (= P), f. 7-17; — Paris. 1261 (= Q), f. 1-13; — Paris. 1286 (= R), f. 271v-283; — Paris. 1327 (= S), f. 251-258. — Paris. 1389 (= B), f. 258-268. Paris. 1292 (= G), f. 3-16. — Coislin. 289 (= C), f. 1-29. E cod. 344 (nunc 35) Metochii S. Sepulcri (= M) typis expressa habebatur in actis litterarum Ἀλήθεια (Constantinopoli, 1880, p. 9, 18-19, 34-35, 51. — Codicem Ambrosianum prae ceteris secutus sum, ut qui textum in multis antiquiorem, fere in omnibus praestantissimum exhibeat. — b) Cf. supra, p. 25, l. 11 sq.

fidelibus defunctis missarum sacrificia, orationes et eleemosynas, quae pro ipsis fiunt, tum ipse Ecclesiae usus, qui antiquitus obtinuit, testatur, tum multae hac super re variaeque doctorum tam latinorum quam graecorum orationes diversis temporibus ac locis recitatae scriptoque traditae; animas autem per eiusmodi subsidia ab expurgantibus quibusdam suppliciis et igne temporaneo, qui virtutem hanc habeat, liberari, nullibi hactenus expresse scriptum invenimus, neque in precationibus et canticis, quae pro illis persolvuntur, neque in doctorum libris; verum quae in inferno detinentur aeternis iam addictae cruciatibus, quos sive re ipsa et usu luant, sive certa exspectatione reformident, eas sublevari quidem et exiguum aliquod experiri solatium recepimus, non autem penitus a supplicio liberari, neque ulla spe teneri, hanc liberationem esse aliquando adepturas. Id satis demonstrant tum quae de magno Macario asceta aegyptio narrantur[a], qui cum calvariam in eremo inventam interrogasset, divina virtute illud ab ea edoctus est; tum etiam quae Basilius Magnus in orationibus suis ad Pentecosten pro more recitandis ita ad verbum scribit[b]: « Qui in ista omnium « solemnissima et salutari festivitate placationes « quidem et deprecationes supplices pro iis, qui « in inferno detinentur, suscipere dignatus es, « ac magnas nobis spes praebes futurum, ut « detentis relaxatio ab iis molestiis, quibus « plectuntur, et recreatio abs te contingat ». Si animae vero in fide et caritate ex hac vita decesserint, maculis tamen nonnullis foedatae, sive levioribus, quarum eas omnino non paenituerit, sive etiam gravioribus, de quibus ductam paenitentiam dignis fructibus ostendere non praeceperint : eas pro ratione talium culparum plane purgari credimus, non per ignem

ὠφελοῦσι[1] τοὺς ἐν πίστει κεκοιμημένους αἱ ὑπὲρ αὐτῶν γινόμεναι λειτουργίαι καὶ εὐχαὶ καὶ[2] ἐλεημοσύναι, τό τε ἔθος αὐτὸ τῆς ἐκκλησίας ἐπικρατῆσαν ἄνωθεν μαρτυρεῖ καὶ ἐπὶ τούτῳ[3] πολλοὶ καὶ διάφοροι τῶν διδασκάλων λόγοι, Λατίνων τε καὶ Γραικῶν[4], κατὰ διαφόρους καιροὺς καὶ τόπους εἰρημένοι καὶ γεγραμμένοι· τὸ δὲ διὰ τῶν[5] τοιούτων βοηθημάτων καθαρτικῶν τινων[6] τιμωριῶν ἀπαλλάττεσθαι τὰς ψυχὰς καὶ πυρὸς προσκαίρου τοιαύτην[7] δύναμιν ἔχοντος, οὐκέτι[8] ῥητῶς γεγραμμένον εὑρίσκομεν, οὔτε ἐν ταῖς εὐχαῖς καὶ τοῖς ᾄσμασι τοῖς ὑπὲρ αὐτῶν γινομένοις, οὔτε ἐν τοῖς τῶν διδασκάλων λόγοις· ἀλλὰ τὰς μὲν ἐν ᾅδῃ κατεχομένας καὶ ταῖς[9] αἰωνίοις ἤδη παραδεδομένας κολάσεσιν[10], εἴτε[11] ἔργῳ καὶ πείρᾳ, εἴτε ἐλπίδι βεβαίᾳ καὶ προσδοκίᾳ, βοηθεῖσθαι μὲν καὶ αὐτὰς καὶ ὠφελεῖσθαι[12] μικράν τινα τὴν[13] ὠφέλειαν παρελάβομεν, οὐ μὴν ἀπαλλάττεσθαι τῆς κολάσεως εἰς τὸ παντελὲς οὐδ' ἐλπίδα τινὰ τῆς ἀπαλλαγῆς ὅλως ἔχειν· καὶ τοῦτο δηλοῖ[14] τὸ κατὰ τὸν μέγαν Μακάριον τὸν Αἰγύπτιον ἀσκητὴν διήγημα, ἐν οἷς[15] ἐρωτήσας τὸ κατὰ[16] τὴν ἔρημον εὑρεθὲν κρανίον[17], τῇ θείᾳ δυνάμει τὰ τοιαῦτα παρ' αὐτοῦ ἔμαθε, καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ἐν ταῖς εἰς τὴν Πεντηκοστὴν ἀναγινωσκομέναις εὐχαῖς ταῦτα κατὰ ῥῆμα γράφων· « Ὁ καὶ ἐν ταύτῃ τῇ παν« τελείῳ[18] ἑορτῇ καὶ σωτηριώδει ἱλασμοὺς μὲν « ἱκεσίους ὑπὲρ τῶν κατεχομένων ἐν ᾅδου κατα« ξιώσας δέχεσθαι, μεγάλας δὲ παρέχων[19] ἡμῖν « ἐλπίδας, ἄνεσιν τοῖς κατεχομένοις τῶν κατεχόν« των αὐτοὺς ἀνιαρῶν καὶ παραψυχὴν παρὰ σοῦ « καταπέμπεσθαι[20] »· τὰς δὲ ἐν πίστει μὲν[21] καὶ ἀγάπῃ τῶν παρόντων ἀπαλλαγείσας[22], κηλῖδας δὲ ὅμως τινὰς ἐπιφερομένας, ἢ μικρὰς καὶ παντάπασιν ἀμετανοήτους, ἢ καὶ μείζονας, ἐφ' αἷς μετανοήσασαι τοὺς τῆς μετανοίας καρποὺς οὐκ ἔφθασαν ἐπιδείξασθαι, * f. 48. * ταύτας δὲ ἐκκαθαίρε-

1. ὀφελοῦσι M. — 2. καὶ αἱ εὐχαί S. — 3. τοῦτο MOQ. — 4. Λατ. τε καὶ Γρ. om. A. — 5. τῶν om. M. Ad marg. R : ὡραῖον, pauloque inferius : ὅτι τὸ καθαρτήριον ῥητῶς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἢ γεγραμμένον οὐχ εὕρηται. — 6. τινων om. OPQSMC. — 7. καὶ τοιαύτην M. — 8. οὐκ ἔτι MS. — 9. ταῖς : τὰς R. — 10. κολάσεσεσιν O. — 11. οἴτε A. — 12. ὠφελοῦσθαι C; ad marg. R : ὅτι καὶ αἱ ἐν ᾅδῃ κατεχόμεναι ψυχαὶ ὠφελοῦνται λειτουργίαις. — 13. τὴν om. AM. — 14. δῆλον A. — 15. ἐν ᾧ M. — 16. κατὰ : ἀνὰ A. — 17. κραννίον Q; ad marg. R : τὸ ἐν ἐρήμῳ κρανίον. — 18. παντελείᾳ M. — 19. παρέχον R. — 20. παραπέμπεσθαι M. — 21. μὲν om. B. — 22. ἀπαλλαγήσας A; ad marg. R : ὡραῖον τοῦτο ὅλον, ἢ καθ' ἡμᾶς δόξα.

a) Historia haec reperitur in Apophthegmatis Patrum in *Macario*, n. 38, *P. G.*, t. 34, c. 257, et in *Vitis Patrum* a Rosweido editis, lib. III, cap. 172, et lib. VI, libell. 3,16 = *P. L.*, t. 73, c. 797 et 1013. Eadem allegatur a Ioanne Damasc., *P. G.*, t. 95, c. 256 A, ex quo larga manu hausit Marcus noster. — b) Locus e *quinta* oratione assumptus habetur in omnibus *Pentecostarii* editionibus; vide v. gr. edit. an. 1846, p. 212.

σθαι πρὸς λόγον[1] τῶν τοιούτων ἁμαρτημάτων, οὐ διὰ πυρός τινος καθαρσίου καὶ ἀφωρισμένων ἔν τινι τόπῳ τιμωριῶν (τοῦτο γάρ, ὡς ἔφαμεν[2], οὐδαμοῦ παραδέδοται), ἀλλὰ τὰς μὲν ἐν αὐτῇ τῇ ἐξόδῳ τοῦ σώματος δι' αὐτοῦ καὶ μόνου τοῦ φόβου, καθὼς καὶ ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Διάλογος[3] ῥητῶς ἀποφαίνεται, τὰς δὲ καὶ μετὰ τὴν ἔξοδον[4], ἢ μενούσας ἐν τῷδε τῷ περιγείῳ χώρῳ[5] πρὶν εἰς προσκύνησιν τοῦ Θεοῦ ἀφικέσθαι[6] καὶ τῆς μακαρίας ἀξιωθῆναι λήξεως[7], ἢ καὶ αὐτὰς ἐν ᾅδῃ κατεχομένας, οὐχ ὡς ἐν πυρὶ καὶ κολάσει πάντως, ἀλλ' ὡς ἐν δεσμωτηρίῳ καὶ φυλακῇ καθειργμένας[8], εἰ μείζους ἦσαν αἱ ἁμαρτίαι καὶ πλείονος χρόνου δεόμεναι, τούτοις ἅπασι βοηθεῖν τὰς ὑπὲρ αὐτῶν γινομένας εὐχὰς καὶ λειτουργίας φαμέν, συντρεχούσης αὐταῖς τῆς θείας ἀγαθότητος καὶ φιλανθρωπίας[9] καὶ τὰ μὲν[10] τῶν τοιούτων ἁμαρτημάτων αὐτίκα παρορώσης καὶ ἀφιείσης, ὅσα δι' ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν πεπλημμέληται, καθὼς ὁ μέγας φησὶ Διονύσιος ἐν[11] τῇ θεωρίᾳ τοῦ ἐπὶ τῶν ἱερῶς κεκοιμημένων μυστηρίου, τὰ δὲ μετὰ χρόνον ἴσως τινὰ δικαίοις ζυγοῖς ἢ λυούσης καὶ ἀφιείσης καὶ[12] αὐτὰ τέλεον ἢ κουφιζούσης τοὺς ἐπ' αὐτοῖς[13] ἐνόχους μέχρι τῆς τελευταίας ἐκείνης κρίσεως· καὶ ἐπ' αὐτοῖς οὐδεμίαν ἀνάγκην ἑτέρας κολάσεως καὶ διὰ πυρὸς καθάρσεως βλέπομεν, εἴ[14] γε τοὺς μὲν ὁ φόβος καθαίρει, τοὺς δὲ ἡ τοῦ συνειδότος βάσανος, παντὸς πυρὸς δριμύτερον κατεσθίουσα, τοὺς δὲ αὐτὴ καὶ μόνη τῆς θείας δόξης ἡ ἔκπτωσις καὶ ἡ ἀδηλία τοῦ μέλλοντος, εἴ ποτε αὐτῆς[15] ἐπιτεύξονται[16]. Ὅτι δὲ τὰ τοιαῦτα βασανιστικὰ καὶ κολαστικὰ παντὸς μᾶλλον ἑτέρου, καὶ ἡ πεῖρα παρίστησι, καὶ ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος μάρτυς ἡμῖν ἐν πάσαις σχεδὸν ἢ ταῖς πλείσταις τῶν ἠθικῶν ὁμιλιῶν αὐτοῦ τὰ τοιαῦτα γράφων, καὶ ὁ θεῖος ἀσκητὴς Δωρόθεος ἐν τῷ *Περὶ συνειδήσεως* αὐτοῦ λόγῳ· καὶ ἐπὶ τοῦ μέλλοντος δέ, ταῦτα[17] μᾶλλον τῆς κολάσεως[18] βασανίζειν τοὺς

aliquem purgatorium ac determinata certo in loco supplicia[a] (nam id, uti diximus, nusquam traditum existit), sed alias quidem in ipso exitu e corpore per ipsum solum metum, sicuti etiam sanctus Gregorius Dialogus diserte pronuntiat; alias vero etiam post exitum, sive in ista regione terris citima commorentur, antequam ad Dei adorationem perveniant, beatumque consequantur finem, sive etiam in inferno detineantur et ipsae, non certe ut in igne ac supplicio, sed ut in custodia et carcere constrictae, cum graviores fuerint culpae ac tempore longiore expiandae. Porro hisce omnibus opitulari preces et liturgias eorum nomine factas adserimus, concurrente cum his divina bonitate et clementia, quae huiusmodi culparum alias quidem statim condonat et dimittit, quaecumque scilicet per humanam fragilitatem admissae fuerint, quemadmodum magnus ille Dionysius[b] ait in Consideratione mysterii de iis qui pie obdormierunt; alias vero post aliquod forte tempus, aequis adhibitis lancibus, aut solvit remittitque etiam penitus, aut earum reos sublevat usque ad extremum illud iudicium. Verum ad has tollendas nullam alterius supplicii purgationisve per ignem necessitatem videmus; nam hos quidem expurgat metus, illos vero conscientiae cruciatus, qui animum acrius rodit quam quivis ignis; illos autem ipsa sola divinae gloriae amissio et futuri obscuritas, num unquam ea sint potituri. Quae quidem omnia quavis alia re magis hominem torquere et castigare, et ipsa experientia ostendit, et testes habemus tum sanctum Ioannem Chrysostomum, in cunctis prope, vel plurimis saltem suarum moralium concionum eadem scribentem, tum etiam divinum illum ascetam Dorotheum in suo sermone *de Conscientia*[c]. Et quoad futuri incertitudinem, damnandos magis per illam torqueri quam per ipsum supplicium.

1. λόγους S. — 2. ἔφημεν ARM. — 3. Διάλογος : πάπας ἐν τῷ Διαλόγῳ A : Θεολόγος M, perperam omnino laudatur enim Gregorius Magnus, qui apud Graecos *Dialogus* appellatur ob editos ab eo Dialogorum libros. Locus ad quem alludit habetur Dialog. IV, c. 46 (graece 48) = *P. L.*, t. 77, c. 405. — 4. Post ἔξοδον iterum scripserat τοῦ σώματος R, quod dein delevit; paulo inferius ad marg. [illegible] ὡραῖον. — 5. τόπῳ (χώρῳ ad marg.) C. — 6. ἀφικέσθαι τοῦ Θεοῦ B. — 7. λήξεως ἀξιωθῆναι S. — 8. ρ in καθειργμένας supra versum R. — 9. θείας ἀγάπης καὶ φιλ. καὶ ἀγαθ. S. — 10. τὸ μὲν M. — 11. ἐν : ἐπὶ A. — 12. καὶ om. M. — 13. ἐπ' αὐτῆς R. — 14. εἴτε M. Ad marg. R : ὅρα πῶς ἡ κάθαρσις. — 15. αὐτοῖς M. — 16. In ἐπιτεύξονται ἐπι in ἀπο corr. vult R. — 17. Ad ταῦτα hoc habetur scholion in R : ἤγουν ὁ φόβος, τὸ συνειδός, ἡ ἔκπτωσις καὶ τὰ ἑξῆς. — 18. κολάσεος A.

a) Quae sequuntur, totidem fere verbis repetita leguntur in Respons. ad interrogationes cardinalis a Lotharingia, ut praefando monui, supra p. 16. — b) *De Eccles. Hierarch.* c. VII [illegible] — Migne, *P. G.*, t. 3, c. 561. — c) Cf. Migne, *P. G.* t. 88, c. 1652-[illegible]

magistri dicunt. Sic magnus Gregorius Theologus oratione *in Plagam grandinis* haec ait[a] : « Illos quidem lux ineffabilis excipit et sanctae « regiaeque Trinitatis contemplatio; hos autem « simul cum aliis, vel potius prae aliis illud « tormentum, nimirum proiectum esse a Deo, « et conscientiae pudor terminum non ha« bens ».

2. Ab huiusmodi ergo malis ut ii liberentur, qui obdormierunt, et Deum rogamus et credimus, non autem ab alio aliquo supplicio vel alio igne praeter illa quae comminata sunt in aeternum duratura. Praeterea defunctorum animas ex inferni detentione tanquam e carcere quodam per preces liberari, testatur etiam cum * f. 48v. multis aliis Theophanes Confessor qui *Graptus* nuncupatur, ut qui sermones suos martyrii sanguine obsignaverit pro Christi imagine in fronte incisus. Is enim in uno canonum in defunctos talia pro ipsis precatur[b] : « A lacry« mis et gemitibus inferni servos tuos, Salva« tor, libera ». Audisn'? A *lacrymis* dixit et *gemitibus*, non a supplicio aliquo et purgatorio igne. Quod si ignis alicuius etiam mentio iisdem in canticis et precibus alicubi occurrat, is non est temporarius aliquis qui purgandi vim habeat, sed ille ipse aeternus ignis et sempiternus cruciatus, a quo ut eximantur qui in fide decesserunt, Deum rogant sancti illi viri, misericordia permoti et commiseratione in suos contribules, id postulantes et audentes, quod nulla pene ratione concedi possit. Haec enim dicit sanctus Theodorus Studita confessor et ipse veritatisque testis in ipso principio canonis in defunctos : « Christum omnes exo« remus, memoriam eorum, qui a saeculo « mortui sunt, hodie peragentes, ut eos ab « aeterno igne liberet, utpote in fide vita « functos speque vitae aeternae ». Tum etiam

κολαζομένους οἱ διδάσκαλοι λέγουσι, καθάπερ ὁ μέγας Γρηγόριος ὁ Θεολόγος ἐν τῷ *εἰς τὴν Πληγὴν τῆς χαλάζης* λόγῳ τοιαῦτά φησι[1]· « Τοὺς μὲν τὸ « ἄφραστον φῶς διαδέχεται καὶ ἡ τῆς ἁγίας καὶ « βασιλικῆς θεωρία Τριάδος, τοῖς δὲ[2] μετὰ τῶν « ἄλλων βάσανος, μᾶλλον δὲ πρὸ τῶν ἄλλων, τὸ « ἀπερρίφθαι Θεοῦ καὶ ἡ ἐν τῷ συνειδότι αἰσχύνη[3] « πέρας οὐκ ἔχουσα ».

2. Τῶν οὖν τοιούτων ἀπαλλάττεσθαι τοὺς κεκοιμημένους αἰτοῦμέν τε τὸν Θεὸν καὶ πιστεύομεν[4], οὐχὶ κολάσεώς τινος ἑτέρας καὶ πυρὸς ἑτέρου παρὰ τὰ[5] αἰωνίως ἠπειλημένα. Καὶ ὅτι πρὸς τούτοις καὶ τῆς[6] ἐν ᾅδου[7] κατοχῆς ὡς ἐκ δεσμωτηρίου τινὸς ἀφίενται διὰ τῶν εὐχῶν αἱ τῶν κεκοιμημένων ψυχαί, μαρτυρεῖ σὺν * πολλοῖς ἑτέροις Θεοφάνης[8] ὁ Ὁμολογητὴς καὶ *Γραπτὸς* ἐπονομαζόμενος[9], ὅτι δὴ τοὺς ἑαυτοῦ λόγους αἵματι μαρτυρίου ἐσφράγισεν, ὑπὲρ τῆς τοῦ Χριστοῦ εἰκόνος τὴν ὄψιν καταγραφείς. Οὗτος τοίνυν ἐν ἑνὶ τῶν εἰς τοὺς κεκοιμημένους κανόνων[10] τοιαῦτα ὑπὲρ αὐτῶν προσεύχεται· « *Δακρύων* « καὶ *στεναγμῶν* τῶν ἐν τῷ ᾅδῃ τοὺς δούλους σου « ἐλευθέρωσον, Σωτήρ[11] ». Ἀκούεις; *δακρύων* εἶπε καὶ *στεναγμῶν*, οὐχὶ κολάσεώς τινος καὶ καθαρτηρίου πυρός. Εἰ δέ που καὶ πυρὸς ἐν τοῖς τοιούτοις ᾄσμασι καὶ εὐχαῖς[12] μνήμη γέγονεν, οὐχὶ προσκαίρου τινὸς καὶ καθαρτικὴν τὴν[13] δύναμιν ἔχοντος, ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ αἰωνίου πυρὸς καὶ τῆς ἀπεράντου[14] κολάσεως αἰτοῦσιν οἱ ἅγιοι τὸν Θεὸν ῥυσθῆναι τοὺς ἐν πίστει κεκοιμημένους[15], φιλανθρωπίᾳ κινούμενοι καὶ τῷ[16] πρὸς τοὺς ὁμοφύλους οἴκτῳ, τῶν ἀδυνάτων[17] σχεδὸν ἐφιέμενοι καὶ κατατολμῶντες. Λέγει γὰρ ὁ ἅγιος Θεόδωρος ὁ Στουδίτης, ὁμολογητὴς δὲ καὶ οὗτος καὶ μάρτυς τῆς ἀληθείας, ἐν αὐτῇ τῇ ἀρχῇ τοῦ εἰς τοὺς κεκοιμημένους κανόνος οὕτως[18]· « Πάντες « δυσωπήσωμεν Χριστόν[19], τελοῦντες μνήμην « σήμερον τῶν ἀπ' αἰῶνος νεκρῶν, ἵνα τοῦ « αἰωνίου πυρὸς αὐτοὺς ῥύσηται, πίστει[20] κεκοιμη« μένους καὶ ἐλπίδι ζωῆς αἰωνίου ». Καὶ ἐφεξῆς

1. φησίν S. — 2. τοὺς δὲ APM. — 3. αἰσχύνην S. — 4. πιστεύομεν καὶ αἰτοῦμεν τὸν Θεὸν B. — 5. παρὰ τὰς O. — 6. καὶ τοῖς S. — 7. ᾅδῃ OPQRSM. — 8. καὶ Θεοφάνης M. — 9. λεγόμενος (ἐπονομαζόμενος ad marg.) C. — 10. κανόνων : ὕμνων OPQSM. Ad marg. R : ὡραῖον. — 11. κύριε ex σωτήρ corr. R. — 12. ὕμνοις (εὐχαῖς ad marg.) C. — 13. τὴν om. R. — 14. ἀπαιράντου Q. — 15. Post κεκοιμημένους add. R : εἰ καὶ μεγάλα ἡμαρτηκότας, tum ad marg. : ὡραῖον. — 16. καὶ τὸ P. — 17. τὸν ἀδυνάτων A : τὸ ἀδύνατον S. — 18. οὕτω R, addito ad marg. : στουδίτου. Recitatur canon ille die sabbati τῆς Ἀπόκρεω. Cf. Τριῴδιον, Romae, 1879, p. 22 — 19. τὸν Χριστόν M. — 20. πίστοι A.

a) Greg. Naz. Orat. 16, n. 9 = *P. G.*, t. 35, c. 945. — b) Habetur hic locus in libro Paracletico, inter eos canones in defunctos, qui die sabbati cuiusque hebdomadis recitari solent, ode sexta, tono quarto obliquo.

ἐν ἑτέρῳ τροπαρίῳ τῆς πέμπτης ᾠδῆς τοιάδε φησί[1]· « Πυρὸς ἀεὶ φλέγοντος καὶ ἐκ σκότους ἀφεγ-« γοῦς, βρυγμοῦ ὀδόντων καὶ σκώληκος[2] ἀλήκτως[3] « κολάζοντος, καὶ πάσης τιμωρίας, ῥῦσαι, Σωτὴρ « ἡμῶν[4], πάντας τοὺς θανόντας πιστῶς ». Ποῦ τὸ[5] καθαρτήριον ἐνταῦθα πῦρ; Καὶ εἰ ὅλως ἦν[6], ποῦ ἂν μᾶλλον εἶπεν αὐτὸ ὁ ἅγιος ἢ ἐνταῦθα; Εἰ δὲ ὅλως εἰσακούονται παρὰ τοῦ Θεοῦ οἱ ἅγιοι τὰ τοιαῦτα αἰτούμενοι[7], οὐχ ἡμῶν ἐξετάζειν, ἀλλ' αὐτῶν ἐκείνων ἣν ἀποφήνασθαι[8] καὶ τοῦ ἐν αὐτοῖς Πνεύματος, ᾧ κινούμενοι καὶ[9] ἐλάλουν καὶ ἔγραφον, ἴσως δὲ καὶ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ τοῦ δόντος ἐντολὴν καὶ ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν προσεύχεσθαι καὶ ὑπὲρ τῶν σταυρούντων προσευξαμένου[10] καὶ τὸν πρωτομάρτυρα Στέφανον λιθαζόμενον εἰς αὐτὸ τοῦτο κινήσαντος. Οὐ γὰρ δὴ[11] καὶ ὑπὲρ τῶν τοιούτων εὐχόμενοι, φαίη ἄν τις, εἰσακουόμεθα[12]. Ἀλλ' ὅμως ἡμεῖς τὸ ἡμέτερον ἅπαν ἀποπληροῦμεν· ἤδη δὲ καὶ εἰσηκούσθησαν ἔνιοι τῶν ἁγίων, οὐχ ὑπὲρ τῶν πιστῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ἀσεβῶν προσευξάμενοι, καὶ τῆς αἰωνίου κολάσεως τούτους ἐξήρπασαν, ὥσπερ ἡ πρωτομάρτυς Θέκλα τὴν Φαλκωνίλλαν[13], καὶ ὁ θεῖος Γρηγόριος ὁ Διάλογος, ὥς φασι[14], τὸν βασιλέα Τραϊανόν[15].

in altero quintae odes tropario haec ait : « Ab « igne qui semper ardet, ab obscura caligine, « a dentium stridore, et verme indesinenter « cruciante, et quavis alia poena libera, Salva-« tor, omnes qui pie obdormierunt. » Ubinam hic purgatorius ignis? Qui tamen si plane haberetur, ubi opportunius a sancto expressus fuisset quam hoc in loco? Num vero certe a Deo exaudiantur sancti illi dum haec orant, nostrum non est expendere; verum illi ipsi rem decernant, necnon Spiritus in eis habitans, quo movente cum locuti sunt tum scripserunt, imo vero Dominus Christus, qui mandatum dedit, ut pro inimicis ipsis deprecaremur, quique pro crucifigentibus se oravit, et Stephanum protomartyrem ad idem, dum lapidaretur, praestandum, incitavit. At, dixerit quispiam, dum pro istiusmodi hominibus oramus, profecto non exaudimur. Esto, sed id omne quod penes nos est, explemus; quin et sanctorum nonnulli, cum non pro fidelibus tantum, verum etiam pro infidelibus orassent, exauditi sunt, et ex aeterno eos supplicio exemerunt, quemadmodum Thecla protomartyr Falconillam, divus vero Gregorius Dialogus, ut fertur, Traianum imperatorem.

3. Οὕτω μὲν οὖν ὑπὲρ τῶν τοιούτων ἁπάντων αἱ τῶν εὐχῶν καὶ τῶν λειτουργιῶν τελεταὶ παρὰ τῆς ἐκκλησίας καὶ παρ' ἡμῶν γίνονται. Ὅτι δὲ καὶ πρὸς τοὺς ἤδη τῆς παρὰ Θεῷ μακαριότητος ἀπολαύοντας ἡ τῶν εὐχῶν τούτων καὶ μάλιστα[16] τῆς μυστικῆς θυσίας δύναμις διαβαίνει, δῆλον ἐξ ὧν ἐν * ταῖς εὐχαῖς τῆς λειτουργίας φαμέν, ἣν ὁ μέγας Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος συνετάξατο[17]· « Ἔτι προσ-« φέρομέν σοι τὴν λογικὴν ταύτην λατρείαν ὑπὲρ « τῶν ἐν πίστει ἀναπαυσαμένων προπατόρων[18], « πατέρων, πατριαρχῶν, προφητῶν, ἀποστόλων, « μαρτύρων, ὁμολογητῶν, ἐγκρατευτῶν, καὶ παντὸς

3. Itaque pro omnibus eiusmodi hominibus orationum missarumque sacra ab Ecclesia necnon a nobis peraguntur. Quod autem ad eos etiam, qui iam divina beatitudine perfruuntur, harum orationum, praesertim vero arcani sacrificii efficaciam pertingere, ex iis probatur quae in missae a magno Ioanne Chrysostomo elaboratae precibus dicimus, videlicet[a] : « Item « offerimus tibi rationabile hoc obsequium pro « iis qui in fide requieverunt, protoparenti-« bus, patribus, patriarchis, prophetis, aposto-« lis, martyribus, confessoribus, ascetis et pro * f. 10

1. Cf. Τριῴδιον, *ed. cit.*, p. 25; ad marg. R : ὡραῖον. — 2. σχόληκος Q. — 3. ἀλήκτου A. — 4. ἡμῶν om. M — 5. τὸ om. A; ad marg. R : ὡραῖον. — 6. ἦν που, ἂν M. — 7. αἰτούμενοι : εὐχόμενοι M. — 8. ἀποφαίνεσθαι M — 9. καὶ om. (add. ad marg.) C. — 10. προσευχόμενοι S. — 11. Ad marg. R : ὑποφορά, quae in rhetoricis pars est προλήψεως, id est *occupationis*, qua id, quod contra nos dici potest, anticipamus atque diluimus — 12. Ad marg. O : σημείωσαι. 13. Φαλκονίλαν S : Φαλκωνίαν R Φαλκωνίλλαν C; Φαλκωνίλαν reliqui codd.; ad marg. R : ὅτι ἡ Θέκλα, ἐλύτρωσε τὴν Φαλκωνίαν τῆς κολάσεως· καὶ ὁ θεῖος Γρηγόριος τὸν Τραϊανόν. 14. φασιν A. — 15. Ad marg. R : ὅ (= ὅτι) καὶ πρὸς τοὺς σωζομένους ἡ τῆς λειτουργίας δύναμις φθάνει — 16. μάλιστα A. — 17. συνέταξεν ὁ Χρυσόστομος OPQSM; ante ἔτι add. R : φησὶ γάρ, et ad marg. Χρυσοστόμου. — 18. προπατέρων CO; πατριαρχῶν, πατέρων S.

a) Legitur haec oratio in missa Chrysostomi post consecrationem, ubi post *apostolis* habetur etiam *praedicatoribus, evangelistis.*

« omni anima iusti cum fide vita perfuncti ». Nam bona licet a Deo neutiquam eis adprecemur, at gratiarum actiones pro eis pendimus, at ad illorum gloriam id peragimus; atque hoc pacto sacrificium pro eis etiam aliquatenus offertur et in eorum cedit utilitatem. Imo si quid postulamus, nihil mirum : nam rerum divinarum explanator Dionysius in Contemplatione mysterii, quod pro iis qui pie dormierunt agitur, dicit[a], « antistitem pro iis qui sancte « vixerunt a Deo efflagitare lucidissimam divi« namque vitam ab ipso pro iustissimis suis « iudiciis merito reddendam, necnon bona ab « eo promissa ac profecto donanda, ut qui « divinorum iurium interpres habetur, divina « etiam munera tanquam propria sua postulet « praemia, et praesentibus significanter pate« faciat, ea quae ab ipso iuxta sacrum ritum « expostulantur, prorsus iis fore praestanda « qui secundum divinam vitam consummati « fuerint ». Quare cum in omnes omnino efficacitas ista pertingat, cumque orationum arcanorumque sacrificiorum subsidium pene omnibus qui in fide obdormierunt opituletur, ut demonstratum est, nullam deprehendimus causam necessariam asserendi, solis in igne purgatorio degentibus eiusmodi iuvamen a nobis conferri.

4. Post haec paulo ulterius progressi, dictam ignis purgatorii doctrinam probare voluistis, primum quidem ex Machabaeorum libro[b], in quo legitur, « bonum esse ac salutare pro « mortuis orare, ut a peccatis solvantur »; deinde vero ex evangelio secundum Matthaeum in quo Salvator dicit[c], « eum qui in Spiritum « Sanctum blasphemaverit, veniam non conse« cuturum, neque in hoc saeculo, neque in fu« turo »; ex quo innui videtur, aliquam vel in futura vita dari remissionem.

Porro quod haec purgatorium ignem non inferant, sole clarius est. Quid enim com-

« πνεύματος δικαίου[1] ἐν πίστει τετελειωμένου ». Εἰ γὰρ καὶ μὴ αἰτοῦμεν αὐτοῖς ἀγαθὰ παρὰ τοῦ[2] Θεοῦ, ἀλλ' εὐχαριστοῦμεν ὑπὲρ αὐτῶν, ἀλλ' εἰς δόξαν αὐτῶν τοῦτο ποιοῦμεν[3], καὶ οὕτω τρόπον τινὰ καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἡ θυσία γίνεται καὶ πρὸς αὐτοὺς διαβαίνει. Εἰ δὲ καὶ αἰτοῦμεν, οὐδὲν θαυμαστόν· καὶ γὰρ ὁ θεοφάντωρ Διονύσιος ἐν τῇ θεωρίᾳ[4] τοῦ ἐπὶ τῶν ἱερῶς κεκοιμημένων μυστηρίου « τὸν ἱεράρχην « φησὶν ἐξαιτεῖσθαι παρὰ[5] Θεοῦ τοῖς ὁσίως βιώσασι « τὴν φανοτάτην καὶ θείαν ζωὴν κατ' ἀξίαν ὑπὸ « τῶν δικαιοτάτων ζυγῶν ἀντιδιδομένην καὶ τὰ « ἐπηγγελμένα καὶ πάντως[6] δωρηθησόμενα[7] ἀγαθά, « ὡς ἂν ἐκφαντορικὸν ὄντα τῶν θεαρχικῶν δικαιω« μάτων[8] καὶ τὰς θείας δωρεὰς ὡς οἰκείας ἐξαιτοῦντα « χάριτας[9], καὶ τοῖς παροῦσιν ἐκφαντορικῶς ἐμφαί« νοντα, ὅτι τὰ παρ' αὐτοῦ κατὰ θεσμὸν ἱερὸν « ἐξαιτούμενα[10], πάντως ἔσται τοῖς κατὰ θείαν ζωὴν « τετελειωμένοις ». Οὕτως εἰς ἅπαντας τῆς δυνάμεως[11] ταύτης διαβαινούσης καὶ τῆς ἀπὸ τῶν εὐχῶν καὶ τῶν μυστικῶν τελετῶν βοηθείας πᾶσι σχεδὸν συντελούσης τοῖς ἐν τῇ[12] πίστει κεκοιμημένοις, ὡς ἀποδέδεικται, οὐδεμίαν ἀνάγκην ἐνυπάρχουσαν ὁρῶμεν τῷ λέγοντι λόγῳ, μόνοις τοῖς ἐν τῷ καθαρτηρίῳ πυρὶ τὴν τοιαύτην βοήθειαν παρ' ἡμῶν[13] συνεισφέρεσθαι.

4. Μετὰ τοῦτο μικρὸν ὑποκατιόντες[14] ἠθελήσατε συστῆσαι τὸ εἰρημένον δόγμα τοῦ καθαρτηρίου[15] πυρός, πρῶτον μὲν[16] ἀπὸ τῆς τῶν Μακκαβαίων[17] βίβλου, ἐν ᾗ λέγεται, « καλὸν εἶναι καὶ σωτηριῶδες « τὸ ὑπὲρ τῶν ἀποθανόντων εὔχεσθαι, ὅπως ἂν τῶν « ἁμαρτιῶν ἀπολυθῶσι »· δεύτερον δὲ ἀπὸ τοῦ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγελίου, ἐν ᾧ φησιν ὁ Σωτήρ, ὅτι « τῷ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα[18] βλασφημήσαντι οὐχ « ἀφεθήσεται οὔτε ἐν τῷ νῦν αἰῶνι οὔτε ἐν τῷ « μέλλοντι », ὡς οὔσης καὶ[19] ἐν τῷ μέλλοντι βίῳ ἀφέσεως.

Ταῦτα δὲ ὅτι τὸ[20] καθαρτήριον πῦρ οὐδαμῶς εἰσάγουσι, καὶ ἡλίου φανότερον[21]· τί γὰρ κοινὸν

1. δικαίου om. OQ. — 2. τοῦ om. O. — 3. ποιῶμεν S. — 4. Ad marg. O : σημείωσαι. — 5. ρὰ in παρὰ supra versum Q; ad marg. R : Διονυσίου, τοῦ θεοφάντορος. — 6. πάντος P. — 7. δωρηθησομένων S. — 8. ἐκ βρέφους φαντορικὸν ὄντα τῶν θεολογικῶν δικ. S; δικαιομάτων R. — 9. χάριτος OQ. — 10. ἐξαιτούμενοι S. — 11. δυνάμεος A. — 12. τῇ om. M. — 13. παρ' ὑμῖν M. — 14. ὑποκατιόντος A. — 15. καθαρσίου OPQSM. — 16. Ad marg. in O : σημείωσαι, in R : ἀπὸ τῆς βίβλου τῶν μακκαβαίων. — 17. μακαβαίων QS; alterum κ supra versum R. — 18. εἰς τὸ πν. τὸ ἅγ. R, in quo ad marg. : τῷ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα βλασφημήσαντι. — 19. καὶ om. M. — 20. τὸ om. S. — 21. φανερώτερον A : φανότερον ex φανερότερον corr. P.

a) Dionys. Areop. *op.* et *loc. cit.* p. 41. — b) Cf. II Mac. XII, 46. — c) Cf. Mat. XII. 32.

ἀφέσει τε καὶ καθάρσει διὰ πυρὸς καὶ κολάσεως; Εἰ μὲν γὰρ ἄφεσις[1] ἢ δι' εὐχῶν ἢ παρ' αὐτῆς καὶ μόνης τῆς θείας φιλανθρωπίας, οὐκ ἔτι[2] χρεία κολάσεως καὶ καθάρσεως· εἰ δὲ κόλασίς τε καὶ κάθαρσις ὡρισμέναι[3] (δι' αὐτὸ γὰρ τοῦτ'[4] ἐγένοντο[5], καὶ μάτην ἂν ἦσαν, εἰ[6] μὴ δι' αὐτῶν ἐκαθαίροντο), μάτην ὡς ἔοικεν αἱ εὐχαὶ γίνονται καὶ τὴν θείαν φιλανθρωπίαν ὑμνοῦμεν[7]. Οὐ μᾶλλον ἄρα τὸ καθαρτήριον πῦρ[8] εἰσάγεται διὰ τῶν τοιούτων ῥητῶν[9] ἢ ἀναιρεῖται· ἄφεσις γὰρ ἐν αὐτοῖς ἁμαρτιῶν[10] φέρεται καθάπερ ἐκ βασιλικῆς τινος ἐξουσίας τε[11] καὶ φιλανθρωπίας, * ἀλλ' οὐκ ἀπαλλαγὴ[12] κολάσεως[13] ἢ καθάρσεως.

5. Τὸ δὲ τρίτον, ὅπερ ἐκ τῆς πρὸς Κορινθίους[14] πρώτης[15] ἐπιστολῆς ἐλήφθη[16] τοῦ μακαρίου Παύλου, ἐν ᾗ διαλεγόμενος περὶ τοῦ οἰκοδομοῦντος[17] ἐπὶ τοῦ θεμελίου, ὅς ἐστιν ὁ Χριστός, « χρυσόν, ἄργυρον, « τιμίους λίθους[18], ξύλα, χόρτον, καλάμην », ἐπάγει· « Καὶ γὰρ ἡ ἡμέρα τοῦ[19] Κυρίου φανερώσει, ὅτι[20] ἐν « πυρὶ ἀποκαλύπτεται, καὶ ἑκάστου τὸ ἔργον ὁποῖόν « ἐστι[21], τὸ πῦρ δοκιμάσει· εἴ τινος[22] τὸ ἔργον μένει, « ὃ ἐπῳκοδόμησε, μισθὸν λήψεται· εἴ τινος τὸ ἔργον « κατακαήσεται, ζημιωθήσεται· αὐτὸς δὲ σωθήσεται, « οὕτω[23] δὲ ὡς διὰ πυρός », δοκεῖ[24] μὲν εἰσάγειν μάλιστα[25] πάντων τὸ καθαρτήριον πῦρ, μάλιστα δὲ πάντων αὐτὸ ἀναιρεῖ. Πρῶτον μὲν γὰρ δοκιμαστικόν, ἀλλ' οὐ καθαρτικὸν[26] αὐτὸ ἀπεκάλεσεν ὁ θεῖος ἀπόστολος· ἔπειτα καὶ τὰ ἀγαθὰ τῶν ἔργων καὶ τιμιώτατα δι' αὐτοῦ διελεύσεσθαι[27] διωρίσατο, ταῦτα δὲ δῆλον[28] ὡς οὐδεμιᾶς προσδεῖται[29] καθάρσεως[30]· εἶτα[31] τοὺς ἐπιφερομένους τὰ πονηρά, κατακαιομένων ἐκείνων, ζημιωθήσεσθαι λέγει· οἱ δὲ καθαιρόμενοι, πρὸς τῷ[32] μηδὲν ζημιοῦσθαι, καὶ μεγάλα κερδαίνουσιν[31]· ἔπειτα ἐπὶ[33] τῆς ἡμέρας ἐκείνης, δηλονότι τῆς

mune est remissioni cum expurgatione per ignem ac supplicio? Etenim si habeatur remissio, sive per preces ea fiat, sive per ipsam solam divinam clementiam, iam non amplius supplicio ac purgatione est opus; sin vero punitio simul ac purgatio statuantur (nam ob id ipsum statuuntur, ac frustra plane essent, si per ipsas expurgatio non fieret), iam in vanum, ut videtur, preces fundimus divinamque laudamus misericordiam. Ex allatis igitur testimoniis purgatorius ignis non magis infertur quam exploditur; in eis enim peccatorum remissio repraesentatur ut effectus regiae cuiusdam potestatis atque clementiae, non autem ut * f. 79r. liberatio a supplicio vel purgatione.

5. Tertium vero testimonium, quod ex prima beati Pauli ad Corinthios epistola[a] depromptum est, in qua apostolus, dum de eo disserit qui super fundamento, qui est Christus, struxerit aurum, argentum, lapides pretiosos, lignum, foenum, stipulam, subiungit : « Nam dies Do- « mini declarabit quia in igne revelabitur, et « uniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit : « si cuius opus manserit, quod superaedifica- « vit, mercedem accipiet; si cuius opus arserit, « detrimentum patietur, ipse tamen salvus erit, « sic tamen quasi per ignem », — hoc, inquam, testimonium maxime omnium inferre videtur purgatorium ignem; at maxime omnium illum convellit. Namque in primis probandi quidem, non autem purgandi vim eum habere dixit divus apostolus; deinde vero opera bona ac pretiosissima per illum esse transitura pronuntiavit; haec autem, ut patet, nulla indigent purgatione. Postea, eos, qui prae se prava tulerint, his combustis, detrimentum passuros dicit; qui vero purgantur, non modo nullum capiunt detrimentum, sed multum etiam lucrantur. Praeterea, in die illa, iudicii scilicet ac saeculi

1. ἡ ἄφεσις M. — 2. οὐκέτι S. — 3. ὡρισμένη R : ὠφλισμέναι M. — 4. τοῦτο AM. — 5. ἐγένετο OPQM. — 6 εἰ : οἱ M. — 7. Ad marg. R : ὑμνοῦμεν δηλαδὴ μάτην καὶ εὐχόμεθα. — 8. πῦρ om. S. — 9. ῥημάτων M 10. ἁμαρτιῶν ἐν αὐτοῖς M : ἁμ. ἐν αὐτῇ A. — 11. τε om. A. — 12. ἀπαλλαγὴν S. — 13. κολάσεος A. — 14. Ad marg. R : ἐκ τῆς πρὸς Κορινθίους α῀ης ἐπιστολῆς om. A. — 15. πρώτης. — 16. ἐλείφθη R. — 17. περὶ τοῦ οἰκοδ. om. R ἐπὶ τοῦ θεμ. οἰκοδ. A. — 18. λύθους (sic) τιμίους A. — 19. τοῦ om. MQ. — 20. ὅτι : ὅτε M — 21. ἔστιν S 22. ἥτινος Q : οὗτινος M. — 23. οὕτως O. — 24. Ad marg. R : εἰρωνεία : ὡραῖον πάνυ : ὅλον. — 25. μάλλιστα A, item extrema lin. — 26. καθαρτήριον (καθαρτικὸν ad marg.) C. — 27. διελεύσεται R. — 28. ταῦτα δὲ δῆλον τὰ ἀγαθὰ ἔργα R. — 29. δεῖται OPQRSM. — 30. Post καθάρσεως add. R : ἀλλὰ τοὐμπαλιν. — 31. εἶτα τοὺς ἐπιφερομένους-μεγάλα κερδαίνουσιν solus habet A; ea tamen perperam fuisse omissa in aliis codd., satis ostendit cum orationis series tum responsio Latinorum inferius exhibenda : vix enim crediderim verba huc irrepsisse ex communi Graecorum responsione, infra, p. 70, l. 10. — 32. τὸ A. 33. ἐπὶ : περὶ A

a) Cf. I Cor. III, 11-15.

futuri, talia eventura esse dicit; *nam dies declarabit*, inquit, *quoniam in igne revelatur.* Atqui purgatorium ignem eo tempore adstruere, id est post tremendum illum iudicis adventum ultimamque sententiam, nonne valde absurdum est? Neque enim quicquam eiusmodi nobis Scriptura tradit, imo vero ille ipse qui nos iudicaturus est, *Ibunt* inquit[a] *isti, in damnationem aeternam, iusti vero in vitam aeternam;* et rursus[b] : *Procedent qui bona egerint, in resurrectionem vitae, qui vero mala admiserint, in resurrectionem iudicii;* medium autem aliquem locum nusquam relinquit, sed postquam iudicandos omnes in duas partes divisit, alteros a dextris statuens, alteros a sinistris, illos nuncupans oves, hos vero hoedos, utrosque singillatim alloquitur, quin uspiam tertios indicet, quos oporteat per ignem illum expurgari. Videtur ergo ille apud apostolum ignis designari, de quo David propheta ait[c] : *Ignis in conspectu eius exardescet, et in circuitu eius tempestas valida;* et alibi[d] : *Ignis ante ipsum praecedet, et inflammabit in circuitu inimicos eius;* et Daniel rursus[e] : *Fluvius igneus rotabatur ante ipsum.* Qui quidem ignis sanctos, utpote nullum nequitiae opus indiciumve prae se ferentes, splendidiores reddet, veluti aurum in fornace probatos vel quasi amiantum quem dicunt lapidem, qui in igne quidem positus in carbones redigi videtur; ex igne vero subductus, quasi aqua ablutus nitidior evadit, qualia fuerunt etiam trium
* f. 50. illorum sanctorum puerorum corpora in fornace babylonica; peccatores vero, qui vitium ceu rem ustu facilem igni illi praebuerint, apprehendet moxque incendet, et opus quidem, id est pravam voluntatem vel actionem, exuret penitusque absumet; ipsos vero iis quidem quae

κρίσεως, καὶ τοῦ αἰῶνος τοῦ μέλλοντος, τὰ τοιαῦτά φησι γενήσεσθαι[1]· *ἡ γὰρ ἡμέρα δηλώσει*, φησίν, *ὅτι ἐν πυρὶ ἀποκαλύπτεται.* Τότε δὲ ἄρα καθαρτήριον πῦρ ὑποτίθεσθαι[2], μετὰ τὴν φοβερὰν ἐκείνην τοῦ κριτοῦ παρουσίαν καὶ τὴν τελευταίαν ἀπόφασιν, μὴ καὶ λίαν ᾖ φορτικόν; Οὐδὲ γὰρ οὐδὲν τοιοῦτον[3] ἡμῖν[4] ἡ Γραφὴ παραδίδωσιν, ἀλλ᾽ αὐτὸς ὁ μέλλων κρίνειν ἡμᾶς *Ἀπελεύσονται* φησίν *οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον, οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον*, καὶ αὖθις· *Ἐκπορεύσονται*[5] *οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες εἰς ἀνάστασιν ζωῆς*[6], *οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαντες, εἰς ἀνάστασιν κρίσεως*, μέσην δέ τινα χώραν[7] οὐδαμοῦ παραλείπει· καὶ τοὺς κρινομένους εἰς δύο μοίρας ἅπαντας διελών, καὶ τοὺς μὲν ἐκ δεξιῶν[8] στήσας, τοὺς δ᾽[9] ἐξ εὐωνύμων, καὶ τοὺς μὲν[10] καλέσας πρόβατα, τοὺς δέ, ἐρίφια, καὶ πρὸς[11] ἑκατέρους ἰδίᾳ[12] διαλεχθείς, οὐδαμοῦ καὶ τρίτους[13] παρέδειξε τοὺς ὀφείλοντας διὰ τοῦ πυρὸς ἐκείνου καθαίρεσθαι. Ἔοικεν οὖν ἐκεῖνο καὶ παρὰ τῷ ἀποστόλῳ[14] τὸ πῦρ εἶναι, περὶ οὗ Δαυὶδ ὁ προφήτης φησί· *Πῦρ ἐνώπιον αὐτοῦ καυθήσεται, καὶ κύκλῳ αὐτοῦ καταιγὶς σφοδρά*· καὶ αὖθις· *Πῦρ ἐνώπιον αὐτοῦ προπορεύσεται, καὶ φλογιεῖ κύκλῳ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ*[15]· καὶ ὁ Δανιὴλ αὖθις· *Ποταμὸς*[16] *πυρὸς εἷλκεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ.* Τὸ γὰρ τοιοῦτον πῦρ τοὺς μὲν ἁγίους[17], ἅτε μηδὲν κακίας ἔργον καὶ γνώρισμα ἐπιφερομένους, λαμπροτέρους ἀποφανεῖ, καθάπερ χρυσὸν ἐν καμίνῳ δοκιμασθέντας[18] ἢ καθάπερ τὴν ἀμίαντόν φασι λίθον, ἥτις ἐν μὲν τῷ πυρὶ κειμένη ἀπηνθρακῶσθαι δοκεῖ, ἐξαιρεθεῖσα δὲ τοῦ πυρός, ὡς ὕδατι λαμπρυνθεῖσα καθαρωτέρα γίνεται, ὁποῖα ἦσαν καὶ[19] τὰ τῶν * ἁγίων[20] τριῶν παίδων σώματα ἐπὶ τῆς βαβυλωνίας φλογός· τοὺς δὲ ἁμαρτωλούς[21], ὡς εὔπρηστον ὕλην τῷ πυρὶ ἐκείνῳ τὴν[22] κακίαν ἐπαγομένους, περιδραξάμενον, ἀνάψει[23] ταχέως, καὶ τὸ μὲν ἔργον, ἤτοι τὴν πονηρὰν διάθεσιν ἢ ἐνέργειαν, κατακαύσει[24] καὶ τελέως ἀφανιεῖ, αὐτοὺς δὲ

1. γενέσθαι OQC. — 2. ὑποτίθεται R. — 3. τοιοῦτον corr. ex τοιούτων Q. — 4. ἡμῶν M. — 5. ἐκπορεύονται OQS. — 6. ζωῆς om. R. — 7. Ad marg. R : περὶ μέσης χώρας. — 8. ἐκδεξιῶν S. — 9. δὲ AM. — 10. καὶ τοὺς μὲν-ἐρίφια omnes praeter A om. — 11. πρὸς : τοὺς O. — 12. ἰδίᾳ om. M. — 13. τρίτας OQ. — 14. καὶ παρὰ τῷ ἀποστ. om. AR; ad marg. R : τί ἐστι τὸ πῦρ, περὶ οὗ Δαυὶδ καὶ Δανιὴλ λέγει. — 15. φλογίει A; καὶ φλογιεῖ-ἐχθροὺς αὐτοῦ om. R; αὐτοῦ om. A. — 16. ποταμόν M. — 17. Ad marg. R, hinc quidem : ὅτι τὸ τοιοῦτον πῦρ τοὺς ἁγίους δοκιμάσει καὶ τὰ ἔργα αὐτῶν· ὁμοίως καὶ τοὺς ἁμαρτωλούς; inde vero : ἐξήγησις Χρυσοστόμου. — 18. καθάπερ-δοκιμασθέντας om. C. — 19. καὶ om. M. — 20. ἁγίων om. OPQRSMBCG. — 21. Ad marg. R : ὅρα τὴν τῶν ἁμαρτωλῶν πρᾶξιν. — 22. τὴν bis habet A. — 23. ἀνάπτει M. — 24. κατακαύση A.

a) Mat. XXV, 46. — b) Ioan. V, 29. — c) Ps. LIX, 4; φησίν M. — d) Ps. XCVIII, 3. — e) Dan. VII, 10.

ζημιώσει[1] μὲν ὧν ἐπεφέροντο[2], πονηρῶν δηλονότι[3] φορτίων, σώσει δὲ ὅμως, τουτέστιν εἰς τὸ διηνεκὲς καθέξει τε καὶ φυλάξει, μὴ συναπολλυμένους τῇ πονηρίᾳ.

6. Ταύτην[4] τὴν ἐξήγησιν τοῦ ῥητοῦ τούτου καὶ ὁ θεῖος πατὴρ ὁ[5] Χρυσόστομος ἀποδίδωσι (*στόμα τοῦ Παύλου* παρ' ἡμῖν λεγόμενος, καθάπερ ἐκεῖνος *στόμα Χριστοῦ*[6]) τήν τε ἐπιστολὴν ἑρμηνεύων, αὐτοῦ τοῦ Παύλου ὑπαγορεύοντος, ὡς ὤφθη[7] δι' ὀπτασίας Πρόκλῳ τῷ μαθητῇ καὶ διαδόχῳ τοῦ θρόνου αὐτοῦ, καὶ ἴδιον ἐπ' αὐτῇ μόνῃ τῇ ῥήσει λόγον ἐκδεδωκώς[8], ἵνα μὴ πρὸς τὸ ἴδιον φρόνημα τὴν φωνὴν ἑλκύσωσιν οἱ τὰ Ὠριγένους φρονοῦντες, οἷς καὶ μᾶλλον ἔοικεν ἢ ὑμῖν[9] συμφωνεῖν, καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ λυμήνωνται, τέλος εἰσάγοντες[10] τῆς κολάσεως καὶ τῶν ἁμαρτωλῶν τελείαν ἀποκατάστασιν· « σωθήσεται γὰρ » φησίν « ὁ ἁμαρτωλὸς[11] ὡς[12] διὰ[13] πυρός », τουτέστι διαμενεῖ κολαζόμενος ἐν τῷ πυρὶ καὶ οὐ συναπολεῖται τοῖς πονηροῖς ἔργοις καὶ διαθέσεσι. Περὶ τοῦ πυρὸς τούτου καὶ ὁ μέγας φησὶ Βασίλειος ἐν τοῖς *Ἠθικοῖς* ἐξηγούμενος τὸ ψαλμικὸν ἐκεῖνο· *Φωνὴ Κυρίου διακόπτοντος φλόγα πυρός*, ὅτι « τὸ πῦρ τὸ ἡτοιμασμένον εἰς κόλασιν « τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ διακόπτεται « τῇ φωνῇ τοῦ Κυρίου, ἵνα ἐπειδὴ δύο εἰσὶ δυνά« μεις, ἥ τε καυστικὴ καὶ ἡ φωτίζουσα, τὸ μὲν « δριμὺ καὶ κολαστικὸν τοῦ πυρὸς τοῖς ἀξίοις τῆς « καύσεως προσαπομείνῃ, τὸ δὲ φωτιστικὸν αὐτοῦ « καὶ λαμπρὸν τῇ φαιδρότητι τῶν εὐφραινομένων « ἀποκληρωθῇ. Φωνὴ οὖν Κυρίου διακόπτοντος « φλόγα πυρὸς καὶ μερίζοντος, ὡς ἀλαμπὲς μὲν « εἶναι τὸ πῦρ τῆς κολάσεως, ἄκαυστον δὲ τὸ φῶς « τῆς ἀναπαύσεως διαμεῖναι ». Τότ' ἄρα, ὡς ἔοικεν, ἡ τοιαύτη διακοπὴ καὶ διαίρεσις ἐκείνου τοῦ πυρὸς γίνεται, ἡνίκα δι' αὐτοῦ διιόντων ἁπάντων ὁμοίως, τὰ μὲν λαμπρὰ τῶν ἔργων καὶ φωτεινὰ λαμπρότερα φαίνονται, καὶ οἱ ταῦτα ἐπιφερόμενοι τοῦ φωτὸς κληρονόμοι καθίστανται καὶ μισθὸν αἰώνιον τοῦτον ἀπολαμβάνουσιν, οἱ δὲ τὰ φαῦλα

gestaverint defraudabit, pravis scilicet mercibus, salvabit tamen, id est in perpetuum retinebit atque custodiet, ne cum sua malitia simul dispereant.

6. Atque istam loci illius interpretationem adfert etiam divus pater Chrysostomus (is vero *os Pauli* apud nos nuncupatur, quemadmodum Paulus *os Christi*)[a], epistolam exponendo, Paulo ipso dictante, sicut per visionem adspiciendum se praebuit Proclo, illius discipulo et in sede successore, atque peculiarem in unum hoc dictum orationem edendo, ne ad propriam sententiam effatum illud traherent Origenis sectatores, quorum opinioni potius quam vestrae congruere videtur, atque Ecclesiam labefactarent, damnationem aliquando desituram statuendo perfectamque reproborum hominum redintegrationem; nam *salvabitur,* inquit, peccator *quasi per ignem,* id est permanebit igni addictus, non autem una cum pravis operibus et vitiis penitus absumetur. De igne hoc magnus etiam Basilius in *Moralibus*[b], dum interpretatur illud Psalmi : *Vox Domini intercidentis flammam ignis,* dicit : « Ignis, qui diabolo et angelis eius in « supplicium paratus est, voce Domini inter« ciditur : ut cum duas sint in eo facultates, « quarum una comburit, altera illustrat, ignis « quidem asperitas ac torquendi proprietas « iis qui adustione digni sunt, servetur; illius « vero splendor et claritas ad hilaritatem « eorum qui laetam ac beatam vitam acturi « sunt, destinetur. Vox igitur Domini interci« dentis ac dividentis flammam ignis, adeo « ut supplicii quidem ignis obscurus sit, lux « vero requietis vi careat comburendi ». Tum ergo, ut videtur, huiusmodi intercisio ac divisio illius ignis locum habebit, cum iam eius virtute dissolutis aeque omnibus, clara quidem lucidaque opera clarius elucescent, institutis iis, qui ea praebuerint, lucis heredibus, hancque in aeternum praemium reci

1. ζημειώσει M. — 2. ἐπέφερον A : ἀπεφέροντο M. — 3. δηλονότι : δηλαδὴ R. — 4. Ad marg. R : ὡραῖον, moxque : ὅρα ἐξήγησιν Χρυσοστόμου κατ' Ὠριγένους. — 5. πατὴρ ὁ om. A : ὁ supra versum R. — 6. Verba στόμα τοῦ Παύλου-στόμα Χριστοῦ post ἀποδίδωσι habent AR, reliqui paulo inferius, nimirum post ἐκδεδωκώς, atque hoc quidem pacto : στόμα δὲ οὗτος τοῦ Π. (τοῦ add. S) παρ' ἡμῖν λέγεται, καθάπερ... Verba vero αὐτοῦ τοῦ Παύλου-τοῦ θρόνου αὐτοῦ solus habet A. — 7. ὤφθη A. — 8. ἐκδεδωκώς M. — 9. ἢ ὑμῖν om. AR, ac proinde ἔοικε habent. — 10. εἰσάγονται OQRS. — 11. Ad marg. R : ἴσ. τὸ σωθήσεται ὁ ἁμαρτωλός. — 12. ὡς : καὶ M. — 13. διὰ : ἀπὸ PMBC.

a) Laudatur Chrysost. hom. IX in Epist. I ad Cor.; cf. *P. G.*, t. 61, c. 75-82. — b) Non in *Moralibus*, sed in homilia in Psalmum XXVIII locus ille apud Basilium legitur. *P. G.*, t. 29, c. 297.

pientibus; qui vero prava ustuque facilia exhibuerint, horum iactura mulctati, salutem consequentur perditione ipsa peiorem, sempiterne in igne permanendo (id enim vox *salvari* proprie significat), ne et ipsi, quod ignis vim habeat absumendi, penitus absumi * f. 30r. videantur. His inhaerentes multi etiam alii inter nostrates tractatores eodem plane modo dictum illud intellexerunt. Si vero quispiam aliter hoc exposuerit, per *salutem,* liberationem intelligens a supplicio, et per *transitum per ignem,* expurgationem : is perperam omnino, si ita loqui fas est, locum videtur intellexisse. Neque id mirum, homo ut erat, quandoquidem multos videmus doctores Scripturae dicta diversimode interpretantes, quin omnes eamdem sensus perfectionem consequantur; impossibile est enim eumdem textum diversis sensibus explicatum singulis aequaliter convenire. Nos vero oportet ex iis principaliores ecclesiasticisque dogmatibus magis consentaneos seligere, reliquos vero posthabere. Nullatenus ergo sententiam immutabimus, Augustinus licet hanc interpretationem praebeat, aut Gregorius Dialogus, aut alius quispiam doctorum vestrorum; ex ea enim minus infertur purgatorius temporarius ignis quam Origenis sententia, omnimodam per ignem illum animarum restitutionem liberationemque a supplicio statuens, quae quidem ut communis Ecclesiae pestis proscripta atque anathematizata a sacro concilio generali quinto, penitus tandem explosa fuit.

7. Hoc itaque modo ad testimonia respondemus, quae e sacra Scriptura protulistis. Deinde vero ea sanctorum patrum dicta allaturi, quae pro vestra opinione facere videntur, eis aliquot verba quintae generalis synodi[a]

καὶ εὔπρηστα, ζημιούμενοι τῇ τούτων ἀποβολῇ, σώζονται σωτηρίαν ἀπωλείας χείρονα, διηνεκῶς ἐν τῷ πυρὶ μένοντες (τοῦτο γὰρ σημαίνει κυρίως καὶ ἡ φωνὴ τοῦ *σώζεσθαι*), ἵνα μὴ δόξωσι διὰ τὸ φθαρτικὸν τοῦ πυρὸς καὶ αὐτοὶ καθάπαξ ἀπόλλυσθαι[1]. Τούτοις ἀκολουθοῦντες καὶ πολλοὶ τῶν παρ' ἡμῖν διδασκάλων ἕτεροι πρὸς τὴν[2] διάνοιαν ταύτην τὸ[3] ῥητὸν ἐξειλήφασιν[4]. Εἰ δέ τις ἄλλως αὐτὸ ἐξηγήσατο, καὶ *σωτηρίαν* μὲν τὴν ἀπαλλαγὴν τῆς κολάσεως[5], *διέλευσιν* δὲ *διὰ πυρὸς* τὸν καθαρισμὸν[6] ἐνόησε[7], παρανοήσας αὐτὸ φαίνεται παντελῶς, εἰ δεῖ τοῦτο εἰπεῖν· καὶ θαυμαστὸν οὐδέν, ἄνθρωπος ὤν, ὅπου γε πολλοὶ τῶν διδασκάλων φαίνονται διαφόρως ἐξηγούμενοι τὰ ῥητὰ τῆς Γραφῆς, οὐ πάντες ἐφικνούμενοι τῆς ἀκριβείας[8] ὁμοίως[9]· οὐδὲ γὰρ δυνατὸν τὴν αὐτὴν ῥῆσιν πρὸς διαφόρους ἀποδιδομένην[10] ἐννοίας ἐφαρμόζειν ἁπάσαις[11] ὁμοίως· ἀλλ' ἡμᾶς γε δεῖ τὰς κυριωτέρας τούτων ἐκλεγομένους καὶ συμφωνοτέρας[12] τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς δόγμασι, τὰς λοιπὰς ἐν δευτέρῳ τίθεσθαι[13]. Οὐ τοίνυν ἐπιστραφησόμεθα[14], κἂν Αὐγουστῖνος ἀποδιδῷ τὴν τοιαύτην ἐξήγησιν, κἂν Γρηγόριος ὁ Διάλογος, κἂν ἕτερος[15] τῶν παρ' ὑμῖν[16] διδασκάλων· εἰσάγεται γὰρ ἐκ ταύτης οὐ μᾶλλον τὸ καθαρτήριον πρόσκαιρον[17] πῦρ ἢ τὸ τοῦ 'Ωριγένους δόγμα, τελείαν ἀποκατάστασιν τῶν ψυχῶν πρεσβεῦον[18] διὰ τοῦ πυρὸς ἐκείνου καὶ τῆς κολάσεως λύτρωσιν, ὅπερ ὡς κοινὴ λύμη τῆς ἐκκλησίας ἀπεκηρύχθη καὶ ἀνεθεματίσθη[19] παρὰ τῆς ἁγίας πέμπτης οἰκουμενικῆς[20] συνόδου καὶ ἀπελήλαται[21] τέλεον.

7. Ταῦτα[22] μὲν οὖν ἀποκρινόμεθα πρὸς τὰ παρὰ τῆς θείας Γραφῆς ὑφ' ὑμῶν εἰλημμένα[23]. Μετὰ δὲ ταῦτα[24] χρήσεις τῶν θείων πατέρων τῷ δόγματι τούτῳ συμβαλλομένας ἐκθέσθαι βουλόμενοι, προετάξατε τούτων ῥήματά τινα τῆς πέμπτης οἰκου-

1. Locum e Basilio petitum, inde a verbis Περὶ τοῦ πυρὸς p. 47, l. 20, usque ad verba καθάπαξ ἀπόλλυσθαι p. 48, l. 5, in uno solo A occurrit; ex quo fit, ut alii codd. etiam initium periodi sequentis aliter exhibeant, scilicet : Καὶ πολλοὶ δὲ ἕτεροι τῶν παρ' ἡμῖν διδ. ἀκολ. ἐκείνῳ πρὸς τὴν κτλ. — 2. πρὸς δὲ τὴν S. — 3. τὸ om. OQS. — 4. ἐξηλείφασιν A : ἐξηλήφασιν C. — 5. Ad marg. R : αἰνίττεται τοὺς λατίνους. — 6. καθαρμὸν R. — 7. ἐννόησε M; legitur margini adscriptum in P : παρανοήσας, κακῶς νοήσας, sed altera manu. — 8. ἀληθείας G. — 9. Ad marg. R : ὡραῖον τοῦτο εἶπεν, ἵνα μή τις νομίσῃ, ὅτι σώζεται καὶ ἡ λατίνων ἐξήγησις ἐν τῇ ἐπιστολῇ τοῦ Παύλου. — 10. ἀποδεδομένην M : ἀποδιδόναι A. — 11. ἅπασας G. — 12. συμφωνοτέροις S. — 13. Ad marg. R : ὡραῖον. — 14. ἐπιγραφησόμεθα M. — 15. ἕτεροι PRMBG, item A ex corr. — 16. παρ' ἡμῖν M. — 17. πρόσκαιρον om. M. — 18. πρεσβεύοντος G. — 19. ἀναθεματίσθη R. — 20. καὶ οἰκουμ. AOQRC. — 21. ἀπελήλατο OQC. — 22. αὖτα S, omissa nempe prima littera a rubricatore. — 23. ὑφ' ὑμῶν προκομισθέντα A. — 24. μετὰ ταῦτα δὲ R, ad cuius marg. : ὡραῖον.

a) Locus concilii V generalis ibi laudatus non solum latine legitur in omnibus editionibus conciliorum, collatione tertia, Mansi, t. IX, c. 201-202, verum etiam *graece* totidem verbis exscriptus habetur apud Manuelem Calecam, *lib. de SpirituSancto*, cap. 30, et in latina editione, lib. II, c. 24, Mansi, t. cit., c. 408; imo S. Maximus confessor eumdem locum, nonnullis omissis, adfert, *P.G.*, t. 91, c. 300D.

μενικῆς συνόδου, διοριζόμενα κατὰ πάντα δεῖν ἕπεσθαι τοῖς πατράσι[1] τούτοις, ὧν τὰς χρήσεις ἐκθέσθαι προῄρησθε[2], καὶ ἀποδέχεσθαι πάντα τὰ παρ' αὐτῶν[3] εἰρημένα· ἐν οἷς ἐστιν Αὐγουστῖνός τε καὶ Ἀμβρόσιος, οἱ[4] περὶ τούτου δὴ τοῦ καθαρτηρίου[5] πυρὸς φανερώτερον δοκοῦντες διδάσκειν. Ταῦτα δὲ τὰ ῥήματα ἡμεῖς οὐκ ἐπιγινώσκομεν[6], διὰ τὸ μηδόλως[7] εὑρίσκεσθαι παρ' ἡμῖν τὴν βίβλον τῶν πρακτικῶν τῆς τοιαύτης συνόδου, καὶ ζητοῦμεν προκομισθῆναι[8] ταύτην[9], εἴπερ εὑρίσκεται παρ' ὑμῖν[10] ἑλληνικῶς[11] γεγραμμένη· θαυμάζομεν γὰρ εἰ ὅλως συντέτακται καὶ Θεόφιλος[12] τοῖς λοιποῖς διδασκάλοις, οὗ μήτε συγγράμματα περὶ πίστεως ὅλως εὑρίσκονται[13] καὶ ἡ μοχθηρία διαβόητός ἐστι πανταχοῦ διὰ τὴν κατὰ τοῦ Χρυσοστόμου μανίαν καὶ τοὺς ἐπ' αὐτῇ φόνους καὶ τὰς ἄλλας παρανομίας, ὅς γε καὶ μετὰ θάνατον, ἐν ἐπιστολῇ τινι τοῦ μακαρίου Ἰννοκεντίου[14] τοῦ[15] πάπα λεγομένῃ[16] εἶναι, καθαιρεῖται[17] καὶ ἀναθεματίζεται.

8. Ὅμως[18] εἰ δεῖ ἐξετάσαι τὰς ἐκτεθείσας τοῦ μακαρίου Αὐγουστίνου χρήσεις, ἐν μὲν τῇ πρώτῃ φησὶ τὸ ἀποστολικὸν ἐκεῖνο ῥητὸν ἐξηγούμενος, * ὅτι τῷ προσκαίρῳ ἐκείνῳ καὶ διαβατικῷ πυρί, περὶ οὗ λέγει ὁ Ἀπόστολος· *Αὐτὸς δὲ*[19] *σωθήσεται, οὕτω δὲ ὡς*[20] *διὰ πυρός*, οὐ κεφαλικά, ἀλλὰ μικρὰ ἁμαρτήματα καθαίρεται. Τοῦτο δὲ ἐναντίον τέ ἐστι τῇ ἀληθεῖ[21] τοῦ ῥητοῦ διανοίᾳ, ἣν ἐκτίθησιν ὁ Χρυσόστομος, ὡς προείπομεν, καὶ ἄλλως τῇ ὑμετέρᾳ[22] δόξῃ[23] μαχόμενον· εἰ[24] γὰρ τότε σὺν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ[25] τὸ πῦρ ἐκεῖνο ἀποκαλύπτεται, καὶ πρόσκαιρον ἔσται καὶ διαβατικόν, ἅμα τε[26] ἀρχόμενον καὶ παυόμενον, ὅπερ οὐδαμῶς φησιν ὁ Ἀπόστολος, ποῦ νῦν τὸ παρ' ὑμῶν[27] δοξαζόμενον καθαρτήριον[28] πῦρ, ὅπερ αὐτίκα[29] μετὰ θάνατον ἀπολαμβάνει τοὺς ἁμαρτήσαντας; καὶ πόσον χρόνον ὀδυνήσει τὸ πῦρ

praeposuistis, quibus decernitur, per omnia esse patribus istis assentiendum, quorum dicta exponere constituistis, atque recipienda esse ea omnia quae ab ipsis dicta sunt; in quorum numero Augustinus est et Ambrosius, qui sane purgatorium hunc ignem apertius docuisse videntur. Verba autem illa nos neutiquam novimus, quia liber actorum illius synodi apud nos minime reperitur; quare ut afferatur postulamus, si apud vos quidem habeatur graece scriptus. Nam mirum satis nobis videtur, quod Theophilus inter reliquos doctores relatus fuerit, cuius nempe ne ulla quidem exstant de rebus fidei opera, sed improbitas ubique famosa celebratur, propter suum in Chrysostomum furorem atque intentatas hac de causa neces aliaque facinora, quique post obitum in epistola quadam, quam Innocentius papa scripsisse fertur, depositionis et anathematis poena mulctatus est.

8. Nihilominus, si examinanda sunt prolata beati Augustini[a] testimonia, in primo quidem apostolicum illud dictum explicans dicit, temporario illo ac transitorio igne, de quo apostolus ait[b] : *Ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem*, non mortalia, sed levia peccata purgari. Hoc autem tum vero dicti illius sensui, quem Chrysostomus, ut diximus, exponit, adversatur, tum etiam vestrae sententiae repugnat : nam si ignis ille eo tempore una cum illa die reveletur, et temporalis erit et transitorius, incipiens aeque ac desinens, quod quidem apostolus nullo modo dicit, ubinam hoc tempore purgatorius ignis a vobis pro certo habitus, quo mox post obitum abripiuntur peccatores? quamdiu vero ignis ille

* f. 51.

1. τοῖς πατράσι om. A. — 2. προείρησθε S. — 3. ὑπ' αὐτῶν M. — 4. οἳ R. — 5. καθαρσίου OPQR. — 6. Post ἐπιγινώσκομεν legitur in A, inverso paulisper ordine : καὶ ζητοῦμεν προκομ. τὴν βίβλον τῶν πρακτικῶν, εἴπερ εὑρίσκεται κτλ. — 7. μηδ' ὅλως C. — 8. προσκομισθῆναι C. — 9. ταύτην : τὴν βίβλον R. — 10. παρ' ἡμῖν M inepte. — 11. ἑλληνικοῖς C. — 12. Θεοφίλοις OC : Θεόφιλοις Q. — 13. σύγγραμμα. εὑρίσκεται R. — 14. Ἰνοκεντίου AR. — 15. τοῦ om. R. — 16. λεγομένου M. — 17. καθαρεῖται M. — 18. Ad marg. R : εἰ δεῖ ἐξετάσαι τὰς χρήσεις τοῦ θείου Αὐγουστίνου. — 19. δὲ om. R, ad cuius marg. paulo superius : ταῦτα καθ' ἡμῶν, εἰ καὶ καταβέβληται. — 20. ὡς : καὶ M. — 21. ἀληθῆ OQ. — 22. Ad marg. R : ὡραῖον ὅλον. — 23. τῇ ἡμετέρᾳ δ. AC : τῇ ἡμέρᾳ δόξει M, quo nihil ineptius. — 24. εἰ : καὶ M. — 25. Ad ἐκείνῃ hoc habet scholion ad marg. R : τῆς κρίσεως δηλαδή, καὶ οὐ κατὰ τὸ παρόν, ὡς φατε. Moxque ad vocem ἐκεῖνον (sic) alterum hoc etiam praebet: ὃ φησιν ὁ ἀπόστολος, καὶ ὑμεῖς καθαρτήριον, τοῦτο ἀδύνατον. — 26. Post τε O scripserat καί, quod dein delevit. — 27. παρ' ὑμῖν AM. — 28. καθαρτήριον in margine P. — 29. αὐτίκα om. A.

a) Cf. Augustin. *De Civit. Dei*, l. XXI, c. 26, n. 4 = *P. L.*, t. 41, c. 745. — b) I Cor. III, 15

cruciabit homines per ipsum transituros, si temporarius fuerit ac transitorius? Insuper pugnat etiam cum testimonio, quod deinceps ponitur, e libro *De Civitate Dei* depromptum; in eo enim haec ait[a] : « Non omnes veniunt « in sempiternas poenas, quae post illud iudi« cium sunt futurae, qui post mortem susti« nent temporales ». Quare, si mortem quidem temporales poenae, sive per ignem fiant, ut vos affirmatis, sive per alia media, ut nos dicimus, iudicium vero illud aeternae poenae mox excipiant, quandonam purgatorius ille ignis locum habebit, eosque purgabit qui per illum transituri sunt? Quin etiam Gregorius Theologus ignem illum non temporalem et transitorium, sed acerbiorem et diuturniorem dicit perinde ac Chrysostomus. Nam in oratione *in sancta Lumina* de Novatianis agens haec scribit[b] : « Forte illic igne baptizabuntur, « ultimo scilicet baptismo, qui laboriosior est « ac diuturnior, quique materiam ceu foenum « depascitur, et omnis malitiae levitatem con« sumit ». Videtis quam leviter loci sensum tetigerint doctores vestri, nec penitus illum penetraverint, quemadmodum Ioannes ille lingua aureus necnon theologus iste et cetera eximia Ecclesiae lumina?

9. Dictorum vero, quae deinceps ponuntur, tam beati Augustini quam divi patris Ambrosii, alia quidem nihil aperte de purgatorio igne asserunt, nisi quod mortui liturgiis et precibus, quae pro ipsis fiunt, adiuvantur; alia

ἐκεῖνο τοὺς δι' αὐτοῦ διερχομένους[1], εἰ πρόσκαιρον ἔσται καὶ διαβατικόν; Ἅμα δὲ καὶ τῷ ἑξῆς ἐκτεθειμένῳ[2] ῥητῷ μάχεται, τῷ παρὰ[3] τοῦ βιβλίου τοῦ[4] *περὶ τῆς Πόλεως τοῦ Θεοῦ* εἰλημμένῳ· λέγει γὰρ ἐν αὐτῷ οὕτως· « Οὐ πάντες φθάνου« σιν εἰς τὰς αἰωνίους ποινὰς τὰς μετὰ τὴν τοιάνδε[5] « κρίσιν ἐσομένας οἱ μετὰ τὸν[6] θάνατον τὰς προσ« καίρους[7] ὑπομένοντες[8] ». Εἰ τοίνυν μετὰ τὸν[9] θάνατον[10] αἱ πρόσκαιροι τιμωρίαι, εἴτε διὰ πυρός, ὡς ὑμεῖς φατε, εἴτε δι' ἑτέρων τρόπων, ὡς ἡμεῖς λέγομεν, μετὰ δὲ τὴν κρίσιν ἐκείνην[11] αὐτίκα αἱ[12] αἰώνιοι ποιναὶ διαδέχονται, πότε[13] τὸ καθαρτήριον πῦρ ἐκεῖνο τὴν χώραν ἕξει καὶ τοὺς δι' αὐτοῦ διερχομένους καθαριεῖ; Καὶ μὴν[14] ὁ θεολόγος Γρηγόριος οὐ πρόσκαιρον καὶ διαβατικόν, ἀλλ' ἐπιπονώτερον καὶ μακρότερον[15] τὸ πῦρ ἐκεῖνό φησι, τῷ Χρυσοστόμῳ συμφώνως· γράφει[16] γὰρ οὗτος[17] ἐν τῷ *εἰς τὰ Φῶτα* λόγῳ περὶ[18] τῶν Ναυατιανῶν[19] λέγων· « Τυχὸν ἐκεῖ τῷ πυρὶ βαπτισθήσονται τῷ τελευταίῳ « βαπτίσματι, τῷ ἐπιπονωτέρῳ καὶ μακροτέρῳ, ὃ « ἐσθίει ὡς χόρτον τὴν ὕλην καὶ δαπανᾷ πάσης « κακίας κουφότητα ». Ὁρᾶτε[20], ὡς ἐπιπολαίως ἥψαντο τῆς τοῦ ῥητοῦ διανοίας οἱ παρ' ὑμῖν διδάσκαλοι, καὶ οὐκ εἰς βάθος αὐτῆς ἐφίκοντο[21], καθάπερ ὁ τὴν γλῶτταν χρυσοῦς Ἰωάννης καὶ ὁ θεολόγος οὗτος καὶ οἱ λοιποὶ τῆς ἐκκλησίας φωστῆρες παγκόσμιοι[22];

9. Τὰ δὲ ἑξῆς ῥητὰ τοῦ τε[23] μακαρίου Αὐγουστίνου καὶ τοῦ θείου πατρὸς Ἀμβροσίου τὰ μὲν οὐδέν τι σαφὲς περὶ τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς ἀποφαίνονται, ἀλλ' ὅτι μόνον ὠφελοῦσι τοὺς τεθνεῶτας[24] αἱ ὑπὲρ αὐτῶν γινόμεναι λειτουργίαι καὶ εὐχαὶ

1. ἐρχομένους M. — 2. ἐκτιθεμένῳ R : ἐκτεθημένῳ S. — 3. τῷ περὶ A. — 4. Ad marg. R : Αὐγουστίνου, ἐκ τοῦ περὶ Πόλεως Θεοῦ. — 5. τοιάδε A. — 6. τὸν om. A : supra versum R. — 7. τὸν supra lineam P; item littera σ vocis προσκαίρους sup. lin. P. — 8. ὑπομείναντες A; ad vocem ὑπομένοντες (ὑπο bis scripserat, sed priorem delevit) R hoc habet scholion ad marg. : Καί τοί γε οὐ κάθαρσιν λέγει Αὐγουστῖνος ὡς ὑμεῖς δογματίζετε, ἀλλὰ ποινάς· οὕτω γὰρ ἡμῖν συμφωνεῖ ὁ θεῖος οὗτος ἀνὴρ ἤπερ ὑμῖν· ἐν ποιναῖς γὰρ μερικαῖς φαμὲν κατέχεσθαι, οἱ (=οἳ) ἐν πίστει ἡμαρτηκότες ἔθανον μὴ φθάσαντες τὰ ἑαυτῶν πλημμελήματα ἐξομολογεῖσθαι· ὅμως δὲ λειτουργίαις καὶ ἐλεημοσύναις, αἷς μᾶλλον χαίρει Θεός, συγχωρηθήσονται τὰ αὐτῶν ἁμαρτήματα πρὸ τοῦ ἐλθεῖν τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὴν φοβεράν, εἰ μὴ θανάσιμά εἰσι, καὶ οὐ φθάσουσιν εἰς τὰς αἰωνίους ἐκείνας ποινάς, ὡς φησὶ Αὐγουστῖνος· εἰ δὲ θανάσιμα ὦσιν, ἕξουσιν ἄνεσι (= ἄνεσιν) ταῖς λειτουργίαις καὶ ἀγαθοεργίαις τῶν ζώντων, καὶ ἔλαττον κολασθήσονται, εἴπερ ἔδειν αὐτοῖς. — 9. μετὰ τὸν AR. — 10. τὰς προσκαίρους-μετὰ τὸν θάνατον om. S. — 11. ἐκείνων M. — 12. αἱ om. S. — 13. πότε : τότε M. — 14. Καὶ μὴν καὶ R, ad cuius marg. : ὅτι ὁ θεολόγος οὐ πρόσκαιρον φησὶ τὸ πῦρ ἐκεῖνο τοῦ ἀποστόλου, ὃ λατῖνοι λέγουσι καθαρτήριον. — 15. ἐπιπονωτέρω καὶ μακροτέρο A. — 16. γράφει : λέγει AR. — 17. οὕτως A. — 18. περὶ τῶ A. — 19. Νομα ras. Νουατιανῶν C. — 20. ὅρα τέως ὡς M. — 21. ἀφίκοντο M. — 22. καθάπερ οἱ τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλ. διδάσκαλοι καὶ φωστῆρες οὗτοι παγκόσμιοι A, ceteris omissis. — 23. τε om. M. — 24. θνεῶτας A.

a) *De Civit. Dei,* l. XXI, c. 13 = *P. L.*, t. 41, c. 728. — b) Gregor. Naz. Orat. 39, n. 19 = *P. G.*, t. 36, c. 357.

διδάσκουσι[1]· τὰ δὲ[2] καὶ σαφῶς τοῦτο διαγορεύοντα ἐν ὑποψίᾳ[3] ποιούμεθα, μή ποτε διαφθοράν τινα καὶ προσθήκην ἐδέξατο[4], ὃ καὶ παρ' ἡμῖν πολλὰ τῶν ἁγίων συγγράμματα[5] πέπονθε, μάλιστ'[6] ἐπειδὴ καὶ πρὸς τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν[7] οὐκ ἔφθασαν ὅλως[8] ἑρμηνευθῆναι τὰ τοιαῦτα[9] καὶ τὴν ἀπὸ τῶν γραφῶν[10] σύστασιν οὐδόλως[11], ὡς ἔφημεν, ἔχουσι[12]. Τάχα δ' ἄν τις εἴποι τὰς χρήσεις ταύτας παραμυθούμενος, * καὶ συνωθουμένους[13] ὥσπερ ὑπ' ἀνάγκης αὐτοὺς τὴν τοιαύτην ἐξήγησιν τῶν ἀποστολικῶν ῥημάτων ποιήσασθαι· ἵνα γὰρ μὴ διὰ τούτων πᾶσα ἁμαρτία καθάρσιμος εἶναι δόξῃ, καὶ οὕτω τέλος εἰσενεχθῇ τῆς κολάσεως, ὥσπερ Ὠριγένει ἐδόκει, μὴ δυνηθέντες ὡς ἔοικε διὰ τὴν μεταβολὴν τῆς γλώσσης διιδεῖν τῆς λέξεως δύναμιν, ἐπὶ μικραῖς τισιν ἁμαρτίαις τὴν κάθαρσιν εἶναι καὶ τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπεφήναντο. Καὶ μὴν[14] καὶ ὅ[15] φατε τὸν μακάριον Γρηγόριον ἐν τῷ τετάρτῳ τοῦ *Διαλόγου* λόγῳ πλείστοις ὑποδείγμασι καὶ ἀποκαλύψεσιν[16] ἀποδεικνύναι τὸ καθαρτήριον[17], ἀποφαίνεται μὲν ἀληθῶς εἶναι τὸ καθαρτήριον πῦρ μετὰ θάνατον πρὸ τῆς μελλούσης ἐκείνης κρίσεως, εἴτε ἀλληγορικῶς[18] τοῦτο νοῶν, εἴτε καὶ ἀληθῶς οὕτω[19] δοξάζων· ἃ δὲ ἐπάγει[20] ῥητὰ παρὰ[21] τῆς γραφῆς πρὸς τὴν τούτου[22] σύστασιν, οὐδὲν ὅλως ἀναγκαῖον μεθ' ἑαυτῶν ἔχουσιν, ὡς καὶ πρότερον[23] ἡμῖν εἴρηται· καὶ τὰ διηγήματα δὲ καὶ αἱ ἀποκαλύψεις, ἃς παρατίθησιν, οὐδὲν ὅλως[24] ἀφωρισμένον ἐν τόπῳ τινὶ καθαρτήριον πῦρ ὑποφαίνουσι· τοὺς μὲν γὰρ τῶν[25] οὕτω καθαιρομένων εἰς τὰ θέρμα[26] φησὶ[27] παραδιδομένους[28] τοῖς λουομένοις ὑπηρετεῖν, τοὺς δὲ δι' ἀποκαλύψεως φανῆναι κατακαιομένους ἐν διαφόροις τόποις[29], ἅπερ ἅπαντα φαίνεται μηδὲν[30] ἄλλο εἶναι πλὴν θαύματα καὶ ἀποκαλύψεις

vero, quibus id aperte declaratur, veremur ne corruptelam aliquam additamentumve acceperint, quod vel apud nos multis sanctorum operibus accidit; praesertim cum in linguam nostram translata neutiquam fuerint eiusmodi scripta, neque sacrarum Scripturarum fundamento, ut diximus, ullo modo innitantur. Ac forsitan dixerit quispiam dicta haec explicaturus, Patres illos fuisse quasi necessitate coactos ad eiusmodi interpretationem verborum Apostoli faciendam. Etenim ne ex his quaelibet culpa purgari posse videretur, sicque finis inferretur damnationis, quae Origenis fuit sententia, cum ipsi non valerent, ut probabile est, ob sermonis translationem perspicere vim vocis, in levibus quibusdam culpis purgationem fieri dimissionemque declararunt. Etenim quoad beatum Gregorium, quem dicitis in quarto *Dialogorum* libro multis exemplis et revelationibus[a] demonstrasse purgatorium, censet quidem ille revera dari purgatorium ignem post mortem, ante futurum illud iudicium, sive allegorice eum intelligat, sive etiam ita vere sentiat. Quae vero testimonia ex sacra Scriptura ad hoc confirmandum adducit, nihil omnino necessarii secum adferunt, quemadmodum superius a nobis dictum est; atque narrationes revelationesque, quas profert, nullum prorsus praefinitum in loco aliquo purgatorium ignem innuunt. Eorum enim qui ita purgantur alios asserit balneis addictos, ut iis qui lavantur inserviant[b]; alios per revelationem apparuisse ustos diversis in locis : quae quidem omnia videntur nihil aliud esse nisi miracula et revelationes ad conver-

1. τὰ συγγράμματα post διδάσκουσι add. S. — 2. συγγράμματα post τὰ δὲ add. PM, post διαγορεύοντα vero OQG; omnino om. ARG, quod satius videtur; nam totius periodi constructio ita se habet : Τὰ δὲ ἑξῆς ῥητά (p. 50, l. 28)... τὰ μὲν (l. 29)... τὰ δὲ (p. 51, l. 1). — 3. Pro ὑποψίᾳ scripserat R ὕψο, quod mox delevit. — 4. ἐδέξαντο AOM. — 5. συγγράματα A. — 6. μάλλιστ' A : μάλιστα C. — 7. γλῶτταν C. — 8. ὅλως om. R. — 9. τὰ τοιαῦτα συγγράμματα ARG, forte melius; tamen τὰ τοιαῦτα ad ῥητὰ potius refertur. Ad hunc locum scholion legitur ad marg. R : τῶν ὑμετέρων διδασκάλων δηλαδὴ ἃ προτίθεσθε. — 10. γραφῶν : αὐτῶν OQG — 11. οὐδαμῶς A : οὐδ' ὅλως C. — 12. ἔχουσιν A. Quae sequuntur, nimirum a Τάχα δ' ἂν ad ἀπαλλαγὴν ἀπεφήναντο solus habet A. — 13. συνωθούμενος A. — 14. καὶ γὰρ καὶ omnes praeter A. — 15. ὅ : ὅτε R, addito ad marg. γρηγορίου τοῦ διαλόγου. — 16. ἀποκαλ. καὶ ὑποδ. A ἀποκαλύψεσι S. — 17. τὸ καθήρτιον A. — 18. ἀληγορικῶς G. — 19. οὕτω : τοῦτο R, ad cuius marg. ὡραῖον, moxque : ἀλληγορικῶς εἴτε καὶ ἀληθῶς, οὐδεμίαν σύστασιν ἔχει παρὰ τῶν γραφῶν. — 20. ἐπάγῃ M. — 21. παρὰ supra versum A. — 22. τὴν τούτων S. — 23. ὡς πρότερον OPQSMCB. — 24. Ad marg. R : ὅρα λύσιν σοφωτάτην εἰς τὰ καθ' ἡμῶν ῥητά. — 25. τῶν sup. lin. P. — 26. θερμὰ RSMBC. — 27. φησὶν Q. — 28. παραδιδομένους OQ. — 29. τόποις om. R. — 30. οὐδὲν φαίνεται C.

a) Quod ex purgatorio apparuerint animae, sunt exempla apud Gregorium Magnum, lib. IV Dialogor. cap. 40 et 55. — b) Cf. Gregor. Magn. Dialog. lib. IV, c. 40 = *P. L.*, t. 77, c. 397.

sionem et resipiscentiam viventium a Deo privatim ostensae; universalem autem esse ignem purgatorium, nullo prorsus ex iis necessario argumento probatur; imo vero per ea quae subiungit, tale de purgatorio igne dogma plane evertitur. Nam eorum quae dicuntur *minima* atque *levissima* peccata in iustis, alia per compensationem aliorum bonorum operum in hac vita purgari dicit[a]; alia vero, in exitu animarum e corpore, per ipsum solum pavorem purgari tradit; alia, etiam post mortem, per eleemosynas et oblationes eorum nomine factas. Quorsum igitur purgatorius iste ignis, cum tot habeantur, illo seposito, purgandi media? Atque haec quidem ad doctores vestros respondemus, ubi videntur a nostratibus dissentire; neque enim aliud quicquam suppetit ad dicta illa explicanda.

10. Ea autem magni Basilii verba, in quibus Deum orans pro defunctis in precibus ad Pentecosten, requiem illis adprecatur, utque inter iustos referantur, nihil omnino statuunt quoad purgatorium ignem. Pariter illo quod super defunctis canimus tropario, in quo defuncti nomine ita Deum adloquimur : « Miserere figmenti tui, Domine, atque id pro « tua misericordia mundato », purgationem
* f. 52. quidem inferri videtur, non tamen per ignem, sed per divinam tantum misericordiam ac bonitatem; nam inepte ageremus, si eum qui per ignem iam purgatus est, adhuc per miseri-

εἰς ἐπιστροφὴν τῶν ζώντων[1] καὶ διόρθωσιν παρὰ Θεοῦ[2] μερικῶς γνωριζόμενα· καθολικὸν δὲ εἶναι πῦρ ἐξ αὐτῶν καθαρτήριον, οὐδὲν οὐδαμῶς ἐξ ἀνάγκης δείκνυται. Καὶ μὴν καὶ δι' ὧν ἐφεξῆς[3] ἐπάγει[4], τὸ τοιοῦτον δόγμα τοῦ καθαρσίου[5] πυρὸς ἀναιρεῖται· τὰ μὲν γὰρ τῶν εἰρημένων *ἐλαφρῶν* καὶ *ἐλαχίστων*[7] ἁμαρτημάτων ἐν τοῖς δικαίοις δι' ἀντισηκώσεως[8] ἑτέρων ἀγαθῶν πράξεων ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ φησὶ καθαίρεσθαι, τὰ δὲ ἐν τῇ ἐξόδῳ τῶν ψυχῶν ἐκ τοῦ σώματος δι' αὐτοῦ καὶ μόνου τοῦ φόβου[9] καθαίρεσθαι παραδίδωσι, τὰ δὲ καὶ μετὰ θάνατον[10] διὰ τῶν ὑπὲρ αὐτῶν[11] γινομένων εὐποιϊῶν τε καὶ προσφορῶν. Τίς οὖν[12] ἔτι χρεία τοῦ καθαρσίου πυρός, τοσούτων ὄντων καὶ ἄνευ αὐτοῦ τῶν δυναμένων[13] καθαίρειν; Ταῦτα μὲν οὖν ἀποκρινόμεθα πρὸς τοὺς παρ' ὑμῖν[14] διδασκάλους, ἔνθα[15] δοκοῦσι τοῖς ἡμετέροις ἀσύμφωνοι· καὶ γὰρ οὐδὲ ἔνεστιν[16] ἄλλως τὰ εἰρημένα[17] παραμυθήσασθαι.

10. Τὰ δὲ τοῦ μεγάλου Βασιλείου[18], ἐν οἷς τοῦ Θεοῦ δεόμενος[19] ὑπὲρ τῶν κοιμηθέντων[20] ἐν ταῖς εἰς τὴν Πεντηκοστὴν εὐχαῖς, ἀνάπαυσιν αὐτοῖς ἐξαιτεῖται[21] καὶ τὴν μετὰ τῶν δικαίων κατάταξιν, οὐδὲν ὅλως περὶ καθαρτικοῦ[22] πυρὸς διειλήφασι· καὶ ἀκολούθως τὸ ἐπὶ τοῖς κεκοιμημένοις ψαλλόμενον[23] παρ' ἡμῶν τροπάριον, ἐν ᾧ πρὸς τὸν Θεὸν λέγομεν ὡς[24] ἐκ προσώπου τοῦ κοιμηθέντος· « Οἰκτείρησον[25] τὸ « σὸν πλάσμα, Δέσποτα, καὶ καθάρισον σῇ εὐσπλαγ-« χνίᾳ[26] », καθαρισμὸν μὲν εἰσάγειν δοκεῖ, * οὐ μὴν[27] τὸν διὰ πυρός, ἀλλὰ τὸν διὰ τῆς θείας εὐσπλαγχνίας καὶ ἀγαθότητος[28] μόνον· μάταιον γὰρ ἂν[29] ἦν, εἰ[30] τὸ διὰ πυρὸς καθαιρόμενον ἔτι

1. Ad marg. R : αὗται αἱ ὀπτασίαι πολλάκις καὶ τὴν μέλλουσαν κρίσιν δηλοῦσιν ὡς ἡ τοῦ Δανιήλ, ὡς ὄψη παρακατιών. — 2. Θεῷ M. — 3. ἐφεξῆς om. OPQSM. — 4. ἐπάγοι R : ἐπάγη M. — 5. καθαρτηρίου R. — 6. Ad marg. R, hinc quidem : διαλόγου τοῦ γρηγορίου, ima vero pagina : συνωδὰ τούτοις, καὶ ὁ θεολογικώτατος γρηγόριος, ἐν τῷ εἰς τὰ φῶτα λόγῳ τῷ Χθὲς τῇ λαμπρᾷ φησί· Φῶς δὲ καὶ οἱ ἐντεῦθεν κεκαθαρμένοι. Cf. *P. G.*, t. 36, c. 365 B. — 7. ἐλαχί A. — 8. ἀντισηκόσεως S. — 9. τοῦ φόβου καὶ μόνου OQ. — 10. μετὰ τὸν θάν. A. — 11. ὑπ' αὐτῶν M. — 12. τί οὖν R. — 13. δυνάμεων R. — 14. ἡμῖν C. — 15. Syllaba θα vocis ἔνθα supra versum Q; in R vero legitur ad marg. : ὅτι οἱ τῶν λατίνων διδάσκαλοι, τοῖς γραικοῖς εἰς τοῦτο ἀσύμφωνοι. — 16. οὐδὲ ἔν ἐστιν S : οὐδὲν ἔστιν R. — 17. ἔνεστι τὰ εἰρημένα ἄλλως M. In margine P habet hoc scholion altera manu : παραμυθήσασθαι ἀντὶ τοῦ ἐξηγήσασθαι, ὥσπερ καὶ ψυχαγωγεῖν τὸ ἐξηγεῖσθαι. — 18. Ad hunc locum R habet in marg. : πῶς νοεῖται, τὸ τοῦ μεγάλου Βασιλείου ῥητόν. — 19. δεομένοις A : δεόμεθα S. — 20. ὑπὲρ τῶν κοιμηθέντων scrib. ad marg. C. — 21. ἐξαιτεῖ τε καὶ A. — 22. καθαρτηρίου A : περὶ τοῦ καθαρτηρίου M. — 23. ψάλλομεν C. — 24. ὡς solus habet A; ad marg. in R : πῶς τὸ ἐν τοῖς νεκροῖς ψαλλόμενον τροπάριον. — 25. οἰκτήρησον M. Post οἰκτείρησον scripserat R σῇ εὐσπλαγχνίᾳ, quae verba dein delevit. Addit ad marg. : ὡραῖον. — 26. εὐσπλαχνίας A; ad verba ἀγαθότητος μόνον hoc scholion legitur in R, altera quidem manu : καὶ ὁ δαμασκόθεν Ἰωάννης φησί : Πολλή σου καὶ ἄφατος ἡ εὐσπλαγχνία· ἀμέτρητος ἄβυσσος ἡ τῆς φιλανθρωπίας· πταισμάτων οὖν ἄφεσιν τοῖς μεταστάσι πιστοῖς δίδου· καὶ τῇ χάριτι τῇ σῇ κεκαθαρμένους αὐτοὺς ἀνάδειξον. — 27. μὴν δὲ M. — 28. καὶ ἀγαθότητος om. M. — 29. ἂν sup. lin. P. — 30. εἰ : εἰς M, ubi ponitur etiam punctum post καθαιρόμενον, quo tota pessumdatur sententia.

a) Cf. op. cit., cap. 39 = *P. L.*, t. 77, c. 396, tum c. 395 C.

καὶ δι' εὐσπλαγχνίας παρεκαλοῦμεν[1] καθαίρεσθαι· ἀλλὰ τὴν τῶν κηλίδων ἐξάλειψιν[2], δι' ἃς ἀλλοτρίως[3] ἔχει πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ θεωρίαν τε καὶ ἀπόλαυσιν, δι' αὐτῆς καὶ μόνης τῆς θείας ἀγαθότητος γινομένην ἐπιζητεῖ καὶ καθαρισμὸν ὀνομάζει.

11. Τὰ δὲ ἑξῆς κείμενα τοῦ μακαρίου Γρηγορίου τοῦ Νύσσης ῥητὰ βέλτιον μὲν ἦν σιωπῇ δίδοσθαι[4] καὶ μηδαμῶς ἡμᾶς[5] ἀναγκάζεσθαι τὴν ὑπὲρ τούτων ἀπολογίαν φανερῶς ἐν τῷ μέσῳ ποιεῖσθαι· δοκεῖ γὰρ ὁ διδάσκαλος οὗτος προφανῶς συμφέρεσθαι τοῖς Ὠριγενιακοῖς[6] δόγμασι[7] καὶ τέλος εἰσάγειν κολάσεως, ἐν τοῖς τοιούτοις μάλιστα[8] λόγοις, μηδὲν ἄλλο ταύτην εἶναι[9] ἀποφαινόμενος ἢ κάθαρσίν τινα καὶ χωνείαν καὶ πρὸς Θεὸν ἑλκυσμὸν δι' ὀδύνης καὶ πόνων, ὡς ἐσομένης ποτὲ τελείας ἀποκαταστάσεως[10] πάντων, καὶ τῶν δαιμόνων αὐτῶν, *ἵνα ᾖ*, φησίν, *ὁ Θεὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσι* κατὰ τὸν ἀποστολικὸν λόγον. Ἐπεὶ δὲ εἰς[11] μέσον καὶ ταῦτα μετὰ τῶν λοιπῶν προενήνεκται, πρῶτον μὲν ἀπολογούμεθα ὑπὲρ τούτων, ὃ παρὰ τῶν πατέρων ἡμῶν[12] παρελάβομεν, ὡς εἰκὸς διαφθορὰς[13] εἶναι ταῦτα καὶ παρεμβολὰς αἱρετιζόντων τινῶν καὶ τὰ Ὠριγένους φρονούντων, οἵτινες ἤκμασαν πολλοὶ κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἐν τοῖς κατ' Αἴγυπτον μάλιστα καὶ Παλαιστίνην τόποις[14], ἵνα καὶ τὸν ἅγιον τοῦτον καὶ μέγαν[15] φωστῆρα συνήγορον ἔχειν δοκῶσιν[16]. Ἐπὶ δὲ τούτῳ φαμέν, ὡς εἰ καὶ δόξης τοιαύτης ὡς ἀληθῶς[17] ὁ ἅγιος ἦν, ἀλλ' ἔτι ὄντος ἀμφισβητησίμου τοῦ δόγματος τότε καὶ μήπω διακεκριμένου τελέως μηδὲ τῆς ἐναντίας δόξης καθάπαξ ἀποβληθείσης[18], ὃ κατὰ τὴν πέμπτην ἐγένετο σύνοδον, εἰ οὖν[19] τι τῆς ἀκριβείας ὡς ἄνθρωπος καὶ αὐτὸς[20] παρεσφάλη, θαυμαστὸν οὐδέν[21], ὅπου γε καὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ

cordiam purgari rogaremus; verum ut maculae, quibus ille impeditur quominus Dei visione perfruatur, per ipsam solam divinam bonitatem deleantur, in eo exposcimus, idque purgationem nuncupamus.

11. Quae vero dein ponuntur beati Gregorii Nysseni dicta, satius erat illa silentio praeterire, neque nos cogere ad eorum defensionem aperte in medium proferendam. Nam videtur doctor iste Origenianis dogmatibus manifeste assentiri finemque imponere damnationi, in istis praesertim orationibus, nihil aliud eam esse statuens nisi purgationem quamdam et fornacem attractionemque ad Deum per dolorem et labores, cum futura sit aliquando perfecta instauratio omnium, etiam daemonum ipsorum, *ut sit*, inquit, *Deus omnia in omnibus*, iuxta dictum Apostoli. Quia vero eiusmodi auctoritas simul cum reliquis in medium prolata est, primum quidem ad eam respondemus, prout a patribus nostris accepimus, haec nimirum probabiliter esse corruptelas interpolationesque haereticorum quorumdam, qui Origenis placita sentiebant, quales multi per illa tempora viguerunt, praesertim in Aegypti et Palaestinae locis, ut etiam sanctum illud et magnum luminare patronum suae opinionis habere viderentur. Deinde vero dicimus, sanctum illum, licet talis opinionis revera ille fuerit, tamen, cum ea doctrina controversa tum temporis neque adhuc plene diiudicata esset, nec penitus reiecta opinio contraria, quod in quinto concilio factum fuit, nihil miri esse, si nonnihil a vero, homo ut ipse erat, aberraverit, quandoquidem multis aliis

1. παρακαλοῦμεν OQSM. — 2. ἐξάλυψιν G. — 3. δι' ἧς A : ἀλλοτρίας (ad marg. ἀλλοτρίως) C. — 4. διδόσθαι OQS. — 5. ἡμᾶς om. R, qui ad marg. haec habet : ὅτι ἄμεινον ἦν σιωπᾶν τὰ γρηγορίου τοῦ νύσσης ῥητά, ἢ τὴν ὑπὲρ τούτων ἀπολογίαν ποιεῖσθαι. — 6. ὡριγενιακοῖς R, sicque deinceps spiritu aspero semper adhibito : ὡριγενικοῖς OQ. — 7. διδάγμασι M. Gregorii Nysseni locus, quem prae oculis habuit auctor, legitur in libro *De anima et resurrectione*, circa medium = *P. G.*, t. 46, cc. 104-105. De quo omnino legendus Petavius, *De Angelis*, lib. III, c. 7, per totum, praecipue vero n. 3. — 8. μάλιστα A. — 9. εἶναι : οἶμαι OQ : ἀποφαινόμενος εἶναι R, syllabis μενος, quae omissae fuerant, orae inferiori adscriptis. — 10. ἀποκαταστάσεος A. — 11. ἐπεὶ δ' εἰς R, in quo post ταῦτα erasa habetur vox, quae legi nequit integra; at ex altera syllaba τα, quae facile discernitur, coniici potest bis scriptum fuisse ταῦτα; ad marg. vero haec habet : ὅτι αἱρετικοὶ ἔφθειραν τὰ γρηγορίου τοῦ νύσσης ῥητά, ἵνα ἔχωσι βοηθὸν τὸν τοιοῦτον διδάσκαλον. In margine PO habent : σημείωσαι vel σημείωμα α^{ον}. — 12. ἡμῶν supra versum R, qui mox habet ἐλάβομεν absque praepositione. — 13. διαφθορὰν A. — 14. τόποις M. — 15. μέγα AQR. — 16. δοκεῖν S; δοκοῦσιν C; ad marg. : ὡραῖον R, qui ὡς om. ante εἰ. — 17. ὡς ἀληθῶς om. G. — 18. ἀλλ' οὔσης ἀμφ. τότε καὶ μ. διακεκριμένης (διακεκηρυγμένης ad marg. C : διακεκριμένης QOC) τελ. μηδὲ καθάπαξ ἀποβληθείσης OPQSM. — 19. οὖν om. A. — 20. καὶ αὐτὸς om. M. — 21. οὐδ. θαυμ. A

ante ipsum idem accidit, puta Irenaeo Lugdunensium episcopo et Dionysio Alexandrino et aliis: nam et hi dictis suis ansam quamdam calumniatoribus praebuerunt. Porro autem controversum per id temporis fuisse hoc dogma, neque ita repurgatum, ut accurata eius notio haberetur, testis est Gregorius theologus dum in oratione *in Baptismum* de inextinguibili illo igne disputat, haec dein subiungens[a] : « Nisi malit quispiam etiam hic « humanius idipsum, et ut puniente dignum « est, intelligere ». Vides quo pacto cuique volenti liberum faciat ignem illum benignius interpretari? At quinto concilio oecumenico opinio illa omnium maxime inhumana visa est; quare tum quod Ecclesiam labefactaret, tum quod diligentiores enervaret, anathemati subiecta fuit. Verba igitur illa, si quidem ab eximio Gregorio de igne illo sint dicta, purgationem sane non particularem, sed perfectam inferunt atque absolutam omnium redintegrationem; nequaquam vero nobis fidem faciunt, qui ad communem totius Ecclesiae sententiam respicimus, et sacris Scripturis tanquam regula ac norma utimur, non autem quid unusquisque istorum peculiariter scripserit consideramus, neque si quis alius de purgatorio igne alia quaedam ediderit, ea amplecti necesse habemus : nam duplex supplicium et duplicem ignem nec Scriptura nec quinta synodus oecumenica nobis tradidit.

πολλοὶ τὸ τοιοῦτον ἔπαθον, Εἰρηναῖός τε[1] ὁ Λουγδούνων καὶ Διονύσιος ὁ Ἀλεξανδρείας καὶ ἕτεροι· καὶ γὰρ οὗτοι λαβήν τινα παρέσχον τοῖς διαβάλλουσιν, οἷς εἰρήκασιν. Ὅτι δὲ ἀμφισβητήσιμον ἦν τότε[2] τὸ δόγμα καὶ μήπω διακεκαθαρμένον[3], ὅπως ἂν ἀκριβείας ἔχοι, μάρτυς ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ἐν τῷ *εἰς τὸ Βάπτισμα* λόγῳ περὶ τοῦ ἀσβέστου πυρὸς ἐκείνου[4] φιλοσοφῶν καὶ μετὰ τοῦτο λέγων· « Εἰ « μή τῳ[5] φίλον κἀνταῦθα νοῆσαι τοῦτο φιλανθρω-« πότερον καὶ τοῦ κολάζοντος ἐπαξίως ». Ὁρᾷς, ὡς ἐφίησι[6] τοῖς βουλομένοις νοῆσαι τὸ πῦρ ἐκεῖνο φιλανθρωπότερον; Ἀλλὰ τῇ πέμπτῃ τῶν[7] οἰκουμενικῶν συνόδων ἀπανθρωποτάτη[8] πασῶν ἡ τοιαύτη δόξα νενόμισται, καὶ ὡς λυμαντικὴ[9] τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν σπουδαίων ἐκλυτικὴ[10] τῷ ἀναθέματι ὑποβέβληται. Καὶ τὰ εἰρημένα τοίνυν, εἴπερ εἰσὶν εἰρημένα * τῷ θαυμαστῷ Γρηγορίῳ περὶ τοῦ πυρὸς ἐκείνου, κάθαρσιν μὲν οὐ μερικὴν[11] ἀλλὰ τελείαν εἰσάγουσι καὶ τελείαν πάντων ἀποκατάστασιν· πείθουσι[12] δὲ ἡμᾶς οὐδαμῶς πρὸς τὴν κοινὴν ἀφορῶντας δόξαν τῆς ἐκκλησίας καὶ ταῖς θείαις γραφαῖς ὡς κανόσι χρωμένους[13], ἀλλ' οὐχ ὅ τι ἕκαστος ἰδίᾳ γέγραφε σκοπουμένους ἐκ τούτων, οὐδ' εἴ τις ἄλλος περὶ καθαρσίου[14] πυρὸς ἕτερα ἔτι[15] γέγραφεν, ἀνάγκην ἔχομεν παραδέξασθαι· οὔτε γὰρ ἡ γραφὴ[16] διπλῆν κόλασιν καὶ διπλοῦν πῦρ, οὔθ'[17] ἡ πέμπτη τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων ἡμῖν παραδέδωκεν.

* f. 52v.

12. Postea alia adferuntur dicta tum divini Dionysii, tum Epiphanii magni, tum Damasceni maximi illius theologi, quae de purgatorio igne nihil omnino asserunt, imo vero illum etiam evertunt. Nam solius divinae bonitatis esse dicunt peccata remittere, quae humana fragilitate quispiam vita functus

12. Ἐπὶ τούτοις ἕτερα κεῖνται ῥητὰ Διονυσίου τε τοῦ θείου καὶ τοῦ μεγάλου Ἐπιφανίου[18] καὶ τοῦ Δαμασκηνοῦ θεορρήμονος, περὶ μὲν καθαρσίου πυρὸς οὐδὲν οὐδόλως[19] διαλαμβάνοντα, μᾶλλόν γε μὴν αὐτὸ ἀναιροῦντα[20] (τῆς γὰρ θείας φασὶν[21] ἀγαθότητος εἶναι[22] μόνης, τὸ ἀφιέναι τὰ δι' ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν ἡμαρτημένα τῷ [illegible]θέντι), ὅτι δὲ[23]

1. τε om. PQOSMBC. — 2. τότε om. A : τό τε M, omisso τό. Ad marg. in R : ὅτι ἐν τῷ καιρῷ τοῦ Νύσσης, ἀμφίβολον ἦν τὸ δόγμα τοῦτο ὃ λέγει. — 3. μήπω καὶ καθαρμένον A. — 4. ἐκείνου πυρὸς MB. — 5. τῷ M : πω S. — 6. ἀφίησι A solus. — 7. τῶν om. M. — 8. ἀπανθρωποτάτη O; ad marg. in R : ὅτι ἡ τοιαύτη δόξα ὑπὸ τῆς ε̄ συνόδου, ἀπανθρωποτάτη νενόμισται. — 9. λοιμαντικὴ M. — 10. ἐκκλυτική A. — 11. μετρικὴν (ad marg. μερικὴν) C. Ad marg. in R : ὅτι τὰ τοῦ Νύσσης, οὐ κάθαρσιν μερικὴν λέγει, ἀλλὰ τελείαν· λοιπὸν, οὐ βοηθεῖ λατίνοις τὸ ἐκείνου ῥητόν. — 12. ἡμᾶς δὲ πείθουσιν A. — 13. Ad vocem χρωμένους haec habet R ad marg. : ἡμᾶς δηλαδή. — 14. καθαρτηρίου A. — 15. ἔτι : τινα ARG. — 16. Ad marg. in R : ὅτι ἡ γραφὴ οὐ παρέδωκεν ἡμῖν διπλοῦν πῦρ καὶ διπλῆν κόλασιν, οὔθ' ἡ ε̄η τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων. — 17. οὐδ' M. — 18. Ἐπιφανείου M. — 19. οὐδ' ὅλως (ad marg. οὐδόλως) C : οὐδ' ὅλως R : ὅλω; M. — 20. Ad marg. in R : ὅτι αἱ παρ' ἡμῖν γραφαὶ, ἀναιροῦσι τὸ παρ' ὑμῖν καθαρτήριον. — 21. φησίν M. — 22. θείας φιλανθρωπίας (καὶ ἀγαθότητος in marg.) φασὶ εἶναι R. — 23. ὅτι δὲ ὅτι OQ, at alterum ὅτι deleri vult O.

a) Gregor. Naz. Orat. 40, n° 36 = *P. G.* t. 36, c. 412.

ὠφελοῦσι τοὺς κοιμηθέντας[1] αἱ ὑπὲρ αὐτῶν γινόμεναι λειτουργίαι τε καὶ εὐχαὶ[2] παριστῶντα. Ταῦτα δὲ ἡμεῖς ὅτι καὶ φρονοῦμεν καὶ λέγομεν καὶ δι' ὧν ποιοῦμεν γνωρίζομεν, εἴρηται[3]. Ἔτι τοῦ μακαρίου Θεοδωρήτου[4] χρῆσις παρ' ὑμῶν[5] εἰσενήνεκται, ἣν οὔτε γνωρίζομεν, οὔτε παραδεχόμεθα, καὶ ζητοῦμεν εὑρεθῆναι, πόθεν ἐλήφθη καὶ παρὰ τίνος τῶν αὐτοῦ βίβλων[6].

13. Καὶ ἐπὶ[7] τούτοις εἴρηται παρ' ὑμῶν[8], « εὔδη-« λον[9] εἶναι τὴν προειρημένην ἀλήθειαν κατὰ τὸν « τῆς θείας δικαιοσύνης λόγον, ἥτις οὐδὲν ἀτάκτως « γενόμενον[10] ἀτιμώρητον ἐᾷ, καὶ διὰ τοῦτ' ἀνάγ-« κην[11] εἶναι τοὺς ἐνταῦθα τὴν τιμωρίαν οὐκ ἀπο-« τίσαντας, οὔτ' ἐν τῷ οὐρανῷ, οὔτε μὴν[12] ἐν τῷ « ᾅδῃ ταύτην ἀποτιννύναι[13]· λείπεται δὴ τόπον « ἕτερον εἶναι ἀφωρισμένον, οὗ δεῖ τὴν κάθαρσιν « ταύτην γίνεσθαι, δι' ἧς ἕκαστος καθαρὸς γενό-« μενος[14], εἰς τὴν οὐράνιον ἀπόλαυσιν παραχρῆμα « ἀνάγεται[15] ».

Πρὸς δὴ τοῦτο τοιαῦτά[16] φαμεν, καὶ σκοπεῖτε[17] ὡς ἁπλᾶ[18] καὶ δίκαια. Ἔστι μὲν ἡ τῶν ἁμαρτιῶν ἄφεσις ὁμολογουμένως καὶ τῆς ἐπ' αὐταῖς κολάσεως[19] ἀπαλλαγή· ἅμα γάρ τις ἀφίεται τούτων, καὶ τῆς ὀφειλομένης δι' αὐτὰς κολάσεως ἠλευθέρωται. Δίδοται δὲ αὕτη τριχῇ καὶ κατὰ διαφόρους τοὺς χρόνους[20]· ἐν τῷ καιρῷ τοῦ βαπτίσματος, καὶ μετὰ τὸ βάπτισμα δι' ἐπιστροφῆς καὶ πένθους καὶ ἀντισηκώσεως[21] ἀγαθῶν ἔργων ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ, καὶ μετὰ θάνατον[22] δι' εὐχῶν καὶ εὐποιιῶν καὶ ὅσα ἄλλα τοῖς τεθνεῶσιν[23] ἡ ἐκκλησία ἐπιτελεῖ[24]. Ἡ μὲν[25] οὖν πρώτη παντάπασιν ἄμοχθος καὶ κοινὴ πᾶσι καὶ ὁμότιμος, ὡς φωτὸς χύσις[26] καὶ ἡλίου θέα καὶ ὡρῶν ἀλλαγαί[27]· χάρις γάρ[28] ἐστι μόνον καὶ πλέον οὐδὲν[29] ἢ[30] τὴν πίστιν[31] παρ' ἡμῶν ἀπαιτεῖ[32]· ἡ δὲ δευτέρα

admiserit; ostendunt etiam mortuis prodesse missarum sacrificia et preces, quae pro ipsis fiunt. Atqui eadem nos quoque et sentire et dicere et operibus innuere dictum fuit. Item beati Theodoreti auctoritas a vobis prolata est, quam nos neque novimus neque recipimus; et velimus a vobis scire undenam deprompta fuerit, a quonam ex ipsius operibus.

13. Dictum praeterea a vobis est, « proposi-« tum dogma admodum evidens reddi, si ratio « habeatur divinae iustitiae, quae nihil inor-« dinate admissum relinquit inultum. Quare « cum fieri non possit, ut qui his in terris « poenam non penitus luerint, eamdem sive in « caelo sive etiam in inferno persolvant; relin-« quitur profecto tertium dari locum separa-« tum, in quo ea expurgatio fiat, per quam « quisque, ubi mundatus fuerit, in caelestem « fruitionem continuo evehatur ».

Huic argumento haec respondemus, eaque ut plane vera et aequa habetote. Est quidem citra controversiam, peccatorum remissioni coniunctam esse liberationem a poena pro ipsis debita; simul enim ac quispiam ab eis absolvitur, a poena etiam ob eadem solvenda liberatur. Haec autem remissio confertur trifariam ac diversis temporibus : in ipso quidem baptismatis tempore, deinde post baptisma per conversionem et dolorem et bonorum operum in hac vita compensationem; denique post obitum per preces et eleemosynas et reliqua omnia opera, quae pro mortuis ab Ecclesia fieri solent. Porro prima quidem illa labore prorsus caret, cunctis communiter et ex aequo patens, non secus ac lucis pro-

1. κοιμηθέντας : ἀπελθόντας RA. — 2. λειτ. τε καὶ εὐχαριστεῖαι καὶ εὐχαί S : εὖ εὐχαί A. — 3. Ad verba γνωρίζομεν, εἴρηται desinit codex S, reliquis omnibus ab amanuensi consulto ut videtur omissis. — 4. Θεοδωρίτου AOCG, itemque R in marg. — 5. ἡμῶν (ad marg. ὑμῶν) C. — 6. βιβλίων RG. — 7. τούτοις A. — 8. ἐπὶ : παρὰ R, quam voculam postea delevit ponendo ἐπὶ supra versum. Ad Theodoreti locum iampridem a B. Thoma adductum in opusculo primo contra Graecos, videnda sunt quae supra, p. 37, iam adnotata sunt. Gagnejus ex Graecorum scholiis in I Epist. ad Cor. cap. 3, aliter ita citat Τοῦτο τὸ πῦρ πιστεύομεν καθαστήριον, ἐν ᾧ καθαρίζονται αἱ ψυχαί, καθάπερ τὸ χρυσίον ἐν τῷ χων[illegible] — 9. ἐπίδηλον C. — 10. γινόμενον AM. — 11. ἀνάγκη R. — 12. μὲν C. — 13. Post ἀποτιννύναι altera § ponitur in M, qua tota series perturbatur. — 14. γινόμενος M. — 15. ἀνάγεσθαι OQ. — 16. ταῦτα M. — 17. σκοπεῖται QM. — 18. ἄπλα (ad marg. ἁπλᾶ) C; ad marg. in R : ὅτι ἔστιν ὁμολογουμένως, ἡ τῶν ἁμαρτιῶν ἄφεσις τριχῇ — 19. κολλάσεως A. — 20. Ad marg. in R hinc quidem : ὡραῖον, inde vero : α', β', γ'. — 21. ἀντισηκόσεως R. — 22. μετὰ τῶν (corr. in τὸν supra versum) θάνατον R. — 23. τοῖς τεθνεῶσιν om. R. — 24. ἐπιτελεῖ A. — 25. εἰ μὲν OQC; ad marg. in R : ᾱη ἄφεσις. — 26. φωτὸς χύσις-ἀλλαγαί sunt verba Gregor. Naz. Orat. 40, n. 8 = *P. G.*, t. 36, c. 368. — 27. ἀλλαγάς A. — 28. γάρ : δέ M. — 29. οὐδὲν πλέον M — 30. ἡ RA. — 31. πίστην O. — 32. Post ἀπαιτεῖ habet Q : μόνον, quod subiunctis punctis deleri vult

fusio et solis adspectus et temporum vicissitudines : nam gratia tota est, neque aliud quicquam a nobis exigit nisi fidem. Altera vero multum laboris secum adfert, eius instar « qui per singulas noctes lectum suum ac stra- « tum lacrymis lavat[a] », cui ipsae quoque vitii
* f. 53. cicatrices foetent, qui lugens et contristatus ingreditur[b], et qui Ninivitarum[c] resipiscentiam ac Manassis[d] humilitatem, cui misericordia impertita est, imitatur[e]. Tertia autem laboriosa quidem et ipsa est (paenitentiam enim secum habet coniunctam et conscientiam percutientem amissaque bona lugentem); est tamen poenae prorsus expers, si quidem remissio est; namque remissio et poena simul convenire non possunt. Ceterum in prima quidem et ultima ampliorem partem habet Dei gratia, coadiuvantibus etiam precibus, ac tenue admodum est, quod a nobis confertur. Contra vero in media, exilem quidem partem habet gratia, maxima autem nobis insumenda est opera. Prima autem remissio ab ultima in eo discrepat, quod illa quidem omnia pariter peccata deleat, haec vero ea tantum quae mortalia non fuerint et quorum quemque in vita paenituerit. Atque haec quidem sentit Dei Ecclesia, quae dum remissionem defunctis adprecatur speratque dandam fore, poenam cui obnoxii sint nullam statuit, probe noscens, iustitiae rationem in eiusmodi negotiis a divina bonitate longe superari.

14. I. Et sane si eos, qui divinum numen in hac vita desiderant, ipsum desiderium, id est amor, expurgat iuxta Gregorium Theologum, expurgatos vero deiformes reddit, ac tales tandem effectos Deus iam ut familiares alloquitur, qui fit, ut post obitum idem desiderium minus expurget animos materia solutos, sed opus adhuc sit purgatorio igne ad luenda levia peccata?

ἐπίπονος, ὡς « ὁ λούων τὴν κλίνην[1] αὐτοῦ καθ' « ἑκάστην νύκτα καὶ τὴν στρωμνὴν τοῖς δάκρυσιν »· ᾧ τῆς κακίας προσόζουσι[2] καὶ οἱ μώλωπες, ὃς πενθῶν καὶ σκυθρωπάζων πορεύεται καὶ μιμεῖται[3] τὴν Νινευιτῶν ἐπιστροφὴν καὶ τοῦ Μανασσῆ τὴν ἠλεημένην ταπείνωσιν· ἡ τρίτη δὲ[4] ἐπίπονος μὲν καὶ αὐτή (τὴν γὰρ[5] μετάνοιαν ἔχει συνεζευγμένην καὶ τὴν συνείδησιν πλήττουσαν καὶ τὴν ἀποτυχίαν τῶν ἀγαθῶν ὀδυνῶσαν), κολάσεως δὲ[6] ἀμιγὴς ὅμως, εἴπερ ἐστὶν ἄφεσις· ἄφεσιν γὰρ καὶ κόλασιν ἐς[7] ταὐτὸ συνελθεῖν οὐχ οἷόν τε[8]. Πλὴν ἀλλ' ἡ μὲν πρώτη καὶ τελευταία παρὰ τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος ἔχει τὸ πλέον, συμβαλλομένων καὶ τῶν εὐχῶν, ὀλίγον δὲ λίαν τὸ παρ' ἡμῶν εἰσφερόμενον[9]· ἡ μέση δὲ τοὐναντίον ὀλίγον μὲν τὸ παρὰ τῆς χάριτος ἔχει, πλείστης δὲ δεῖται τῆς παρ' ἡμῶν ἐργασίας· διαφέρει δὲ[10] ἡ πρώτη τῆς τελευταίας ἀφέσεως, ὅσον ἐκείνη μὲν ἁπασῶν ἐστι τῶν ἁμαρτιῶν ὁμοίως, αὕτη δὲ τῶν μὴ[11] θανασίμων μόνον καὶ ὧν ἕκαστος ἐν τῇ ζωῇ μετενόησε[12]. Ταῦτα ἡ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησία φρονοῦσα καὶ τὴν ἄφεσιν τοῖς κεκοιμημένοις αἰτοῦσά τε καὶ πιστεύουσα δίδοσθαι[13], κόλασιν[14] ἐπ' αὐτοῖς οὐδεμίαν ὁρίζει, πολὺ τὴν θείαν ἀγαθότητα τὸν τῆς δικαιοσύνης λόγον ὑπερνικᾶν ἐν τοῖς τοιούτοις γινώσκουσα[15].

14. αον[16]. Καὶ μὴν[17] εἰ[18] τοὺς ἐνταῦθα ποθοῦντας τὸ θεῖον αὐτὸς ὁ πόθος[19] εἴτ' οὖν[20] ἡ ἀγάπη καθαίρει κατὰ τὸν θεολόγον Γρηγόριον, καθαίρων δὲ θεοειδεῖς ἐργάζεται[21], τοιούτοις δὲ γενομένοις ὡς οἰκείοις[22] ἤδη προσομιλεῖ, διατί μετὰ θάνατον οὐ πολλῷ μᾶλλον ὁ πόθος καθαριεῖ τοὺς ἀπαλλαγέντας τῆς ὕλης, ἀλλ' ἔτι χρεία καὶ καθαρσίου πυρὸς ἐπὶ τοῖς μικροῖς ἁμαρτήμασιν[23];

1. κλίνην : κοίτην AR, qui ad marg. habet : δευτέρα ἄφεσις. — 2. προσώζουσι OQ. — 3. μιμεῖτε A. — 4. δὲ : μὲν QO, omissa deinde vocula post ἐπίπονος; ad marg. in R : τρίτη ἄφεσις ἁμαρτιῶν. — 5. γὰρ om. PMB. — 6. δὲ : ἐστὶν R, in quo etiam ad marg. legitur : ὅτι εἰ ἄφεσις κολάσεως ἐστὶν ἀμιγής. — 7. ἐς : εἰς AM. — 8. Add. R : ὥσπερ οὐδὲ νὺξ μεθ' ἡμέρας ἐν ταυτὸ (*sic*) δύνανται στῆναι. — 9. εἰσφερομένων P. — 10. δὲ om. C. Ad marg. in R : ὅτι διαφέρει ἡ αη τῆς τελευταίας ἀφέσεως. — 11. μὴ sup. lin. P. — 12. μετενόησεν O. — 13. δίδοται (ad marg. δίδοσθαι) C. — 14. κόλασιν μὲν A. — 15. γινώσκουσαν R. — 16. αον A : βον reliqui codd. Abhinc ac deinceps in margine habent PQRO notas numerandi β', γ', δ' etc. initio cuiusque argumenti. — 17. μὴν μὲν C. — 18. εἰ : εἰς M. — 19. αὐτὸς ὁ πόθος om. C. — 20. εἴτουν P : ἤγουν M. — 21. ἀπεργάζεται R; idem ad marg. : ὡραῖον τοῦτο. — 22. ὡς ἰδίοις A. — 23. ἁμαρτήμασι Q.

a) Psal. VI, 7. — b) Psal. XXXVII, 6-7. — c) Ion. III, 5. — d) II Paral. XXXIII, 13. — e) Iterum verba furatur Gregor. Naz. Orat. 39, n. 17 = *P. G.*, t. 36, c. 356.

β^ον[1]. Ἔτι, μᾶλλον προσήκει τῇ ἀγαθότητι τοῦ Θεοῦ τὸ ὀλίγον ἀγαθὸν μὴ παριδεῖν ἢ τὴν σμικρὰν ἁμαρτίαν δίκης ἀξιοῦν. Ἀλλὰ τὸ ὀλίγον ἀγαθὸν ἐν τοῖς τὰ μεγάλα ἡμαρτηκόσιν οὐδεμιᾶς ἀμοιβῆς ἐπιτυγχάνει διὰ τὴν τῆς πονηρίας πλεονεξίαν. Οὐδ' ἄρα τὸ ὀλίγον κακὸν ἐν τοῖς τὰ μεγάλα κατωρθωκόσι προσήκει δίκης τυχεῖν διὰ τὸ τὰ βελτίω νικᾶν· εἰ γὰρ τὸ μᾶλλον δοκοῦν οὐκ ἔστι, σχολῇ τό γε ἧττον ἂν εἴη. Οὐδ' ἄρα πῦρ καθαρτήριον νομίζειν προσήκει.

γ^ον. Ἔτι, ὡς ἔχει τὸ ὀλίγον ἀγαθὸν ἐν τοῖς τἄλλα φαύλοις, οὕτω τὸ ὀλίγον κακὸν ἐν τοῖς τἄλλα[2] ἀγαθοῖς. Ἀλλὰ τὸ ὀλίγον ἀγαθὸν ἐν ἐκείνοις οὐ δύναται ἀγαθῶν ἀνταπόδοσιν ποιεῖν, ἀλλὰ μόνον διαφορὰν κολάσεως· καὶ τὸ ὀλίγον ἄρα κακὸν οὐ ποιήσει κόλασιν, ἀλλὰ διαφορὰν ἀπολαύσεως. Οὐκ ἄρα πῦρ καθαρτήριον νομιστέον.

δ^ον. Ἔτι, εἰ τὸ τέλειον[3] ἔπαθλον τοῖς καθαροῖς τῇ καρδίᾳ καὶ τῇ ψυχῇ τὸ ἰδεῖν τὸν Θεόν[4], τούτου δὲ οὐχ ὁμοίως ἅπαντες ἐπιτυγχάνουσιν, * οὐδ' ἄρα τῆς αὐτῆς καθάρσεώς εἰσιν ἅπαντες[5], οὐδ' ἄρα χρεία τοῦ καθαρσίου πυρός, εἴπερ ἔν τισιν ἐλλιπὴς[6] ἡ κάθαρσις· ἢ[7] γὰρ ἂν[8] ἦσαν ἅπαντες ἐπίσης κεκαθαρμένοι διὰ τοῦ αὐτοῦ πυρὸς καὶ πρὸς θεοπτίαν[9] ὁμοίως ἔχοντες. Τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ τῆς νομοθεσίας ὄρους[10] συμβολικῶς τε καὶ τυπικῶς[11] ἐγένετο· « τότε γὰρ οὐ πάντες τῆς « αὐτῆς ἀξιωθέντες φαίνονται στάσεώς τε καὶ τά- « ξεως, ἀλλ' ὁ μὲν τῆς, ὁ δὲ τῆς, πρὸς μέτρον « (οἶμαι) τῆς ἑαυτοῦ[12] καθάρσεως ἕκαστος » κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον.

ε^ον. Ἔτι, ὁ αὐτὸς[13] ἐν ἁγίοις μέγας Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, τὸν περὶ τοῦ[14] Πάσχα λόγον θεωρητικῶς[15] τε[16] καὶ ἀναγωγικῶς ποιούμενος, ἐλθὼν εἰς τὸ μέρος, ἐν ᾧ φησιν[17]· « Οὐκ ἐξοίσομεν δὲ οὐδέν[18], οὐδὲ εἰς « τὸ πρωῒ καταλείψομεν »[19], ἀποφαίνεται ῥητῶς οὕτω καὶ καθαρῶς, ὅτι μὴ ὑπὲρ τὴν νύκτα ταύτην ἔστι τις κάθαρσις, *νύκτα* τὸν ἑκάστου[20] παρόντα βίον

II. Item magis convenit divinae bonitati exiguum bonum non contemnere, quam leve peccatum ulcisci. Atqui exiguum bonum in iis qui graviter peccarunt, nullum praemium consequitur propter praeponderantem nequitiam. Neque igitur exiguum malum in iis qui multa praeclare gesserunt, decet poena mulctari, eo quod praestantiora vincant. Si enim id quod magis videtur non est, aegre profecto id quod minus videtur erit. Ergo neque purgatorium ignem esse putandum est.

III. Item quemadmodum se habet exiguum aliquod bonum in iis qui ceteroqui pravi sunt, ita exiguum malum in iis qui ceteroqui boni sunt. Sed exiguum bonum in illis non potest bonorum retributionem efficere, sed tantum differentiam supplicii; neque igitur exiguum malum in istis supplicium efficiet, sed tantum differentiam fruitionis. Non est ergo arbitrandum ignem esse purgatorium.

IV. Praeterea si perfectum praemium eorum, qui sunt puri corde et animo, est videre Deum, hoc vero non aequaliter omnes consequuntur; profecto nec par est omnium purgatio, neque proinde ulla causa erit purgatorii ignis, si quidem in nonnullis imperfecta purgatio fuerit; nam omnes forent per eumdem ignem aequaliter purgati et ex aequo apti ad videndum Deum. Hoc vero etiam in monte, ubi lex data fuit, allegorice ac figurate contigit; « tunc enim non eodem statu atque ordine « omnes dignos habitos fuisse constat; verum « hunc alio, illum alio, unumquemque, ut opi- « nor, pro purgationis suae modo ac ratione », iuxta Gregorium Theologum[a]. * f. 53v.

V. Item magnus ille inter sanctos Gregorius Theologus de Paschate speculative ac mystice sermonem habens, ubi ad eam partem venit in qua ait[b] : « Non efferemus autem quicquam « neque in postridianum relinquemus », illud expresse aperteque asseverat, nempe nullam ultra praesentem noctem purgationem fore: *noctem* quidem praesentem uniuscuiusque

1. Argumenta β' et γ' solus habet A. — 2. τ' ἄλα A. — 3. τέλεον M. — 4. Ad marg. in R : φρικωδέστατον τοῦτο, καὶ ἰσχυρώτατον καὶ πρόσχες. — 5. οὐδ' ἄρα-ἅπαντες om. M. — 6. ἐλλειπὴς M. — 7. ἢ ex corr. P. — 8. ἂν in marg. P. — 9. θεοπτείαν M. — 10. ἐπὶ τοὺς... ὄρον M : ὄρους A. Ad marg. in R : τοῦ Σινᾶ δηλαδή. — 11. τοπικῶς M. — 12. Littera ἑ vocis ἑαυτοῦ sup. lin. P; scripserat αὐτοῦ. — 13. αὐτὸς om. A. — 14. τοῦ τὸ M. — 15. θεωριτικῶς OQ. — 16. τε solus A. — 17. Ad marg. in R : ὅτι ὁ θεολόγος ἀναιρεῖ τὸ καθαρτήριον τὸ παρὰ λατίνοις λεγόμενον. — 18. οὐδὲν om. AR; hic posterior verba ἀποφαίνεται-καθαρῶς intra parenthesim claudit, quo fundamento innixus plane non video. — 19. καταλείψομεν OQ. — 20. ἑκάστου A solus habet.

a) Gregor. Naz. Orat. 45, n. 11 = *P. G.*, t. 36, c. 637. — b) Orat. cit., n. 16 = *P. G.*, t. [illegible]

vitam appellans, et nullam purgationem post eam fore admittens.

VI. Item idem dum in oratione *de Plaga grandinis* ita disserit[a] : « Omitto dicere quae « illic sunt tormenta, quibus malos impunitas « in hac vita tradit, ut satius sit nunc castigari « et purgari, quam illic supplicio affici, quando « punitionis tempus erit, non purgationis »; manifeste statuit, nullam esse purgationem post migrationem ex hac vita, sed tantum aeternam poenam.

VII. Item Dominus noster, in illa evangelii secundum Lucam parabola de divite et Lazaro[b], docens quae utrique obtigerit conditio, Lazarum quidem dicit statim atque obiisset, delatum fuisse ab angelis in sinum Abrahae; divitem vero simul atque interiisset, sepultum fuisse, et animam ipsius inventam esse in inferno tormentis addictam; atque ita cum per sinum quidem Abrahae supremum illum in beata requie statum eorum qui Deo placuerunt significasset, per infernum vero et tormenta, extremam damnationem et aeternam improborum hominum poenam ante oculos posuisset : nullum inter haec medium locum reliquit, qui temporariam aliquam poenam contineat, sed ingentem quemdam et impervium hiatum, quo utrique separantur ab invicem et summa ac sine ullo medio contrarietas manifestatur.

VIII. Item consentaneum non est, animam corpore solutam, et iam prorsus incorpoream materiaeque expertem factam, a corporeo igne cruciari, cum corpus ipsius, quod ignis erat

ἀποκαλῶν[1] καὶ μηδεμίαν[2] κάθαρσιν μετ' αὐτὸν εἶναι παραχωρῶν.

ϛον[3]. Ἔτι, ὁ αὐτὸς ἐν τῷ *εἰς τὴν Πληγὴν τῆς χαλάζης* λόγῳ διαγορεύων οὕτως· « Ἐῶ λέγειν[4] « τὰ ἐκεῖσε δικαιωτήρια, οἷς ἡ ἐνταῦθα φειδὼ παρα- « δίδωσιν, ὡς βέλτιον εἶναι νῦν παιδευθῆναι καὶ « καθαρθῆναι ἢ τῇ ἐκεῖσε[5] βασάνῳ παραπεμφθῆναι[6], « ἡνίκα κολάσεως καιρός, οὐ καθάρσεως », παρίστησι φανερῶς, μηδεμίαν εἶναι κάθαρσιν[7] μετὰ τὴν ἐνθένδε[8] ἀπαλλαγήν, ἀλλ' ἢ μόνον τὴν[9] αἰώνιον κόλασιν.

ζον. Ἔτι[10], ὁ Κύριος ἐν τῇ τοῦ[11] κατὰ Λουκᾶν εὐαγγελίου παραβολῇ[12] περὶ τοῦ πλουσίου καὶ τοῦ Λαζάρου διδάσκων τὸν ἑκάτερον διαδεξάμενον κλῆρον, τὸν μὲν Λάζαρόν φησιν ἅμα τῷ ἀποθανεῖν ἀπενεχθῆναι ὑπὸ τῶν ἀγγέλων εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ἁβραάμ, τὸν δὲ πλούσιον ὁμοῦ τε ταφῆναι ἀποθανόντα καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ εὑρεθῆναι ἐν τῷ ᾅδῃ ὑπάρχουσαν[13] ἐν βασάνοις· καὶ οὕτω διὰ μὲν τοῦ κόλπου τοῦ Ἁβραὰμ τὴν ἀκροτάτην κατάστασιν ἐν τῇ εὐδαίμονι λήξει τῶν τῷ Θεῷ φίλων ἐμφήνας, διὰ δὲ τοῦ ᾅδου καὶ τῶν βασάνων τὴν ἐσχάτην κατάκρισιν καὶ αἰωνίαν δίκην τῶν ἁμαρτωλῶν[14] παραστήσας, οὐκ ἔτι μεταξὺ τούτων ἕτερον τόπον κατέλιπε[15] πρόσκαιρόν τινα[16] βάσανον ἔχοντα, ἀλλ' ἢ χάσμα μέγα καὶ ἀδιάβατον[17] διεῖργον ἑκατέρους ἐξ[18] ἀλλήλων καὶ τὴν ἄκραν καὶ ἄμεσον ἐναντίωσιν παριστῶν.

ηον. Ἔτι[19], τὴν ψυχὴν ἀπαλλαγεῖσαν τοῦ σώματος καὶ ἀσώματον πάντῃ καὶ ἄϋλον γενομένην οὐκ ἔστιν εἰκὸς ὑπὸ σωματικοῦ πυρὸς κολάζεσθαι, τοῦ σώματος αὐτῆς, οὗ τὸ[20] πῦρ ἔμελλε περιδράτ-

1. ἀπο in voce ἀποκαλῶν supra versum Q. — 2. μηδεμίαν corr. ex μίαν Q, additis ad marg. syllabis δεμίαν, quin litterae αν prius exaratae erasae fuerint. — 3. Ad hanc § habetur in R ima pagina sequens additamentum, altera manu alioque atramento exaratum : Καὶ ἔτι εἰς τὸν Χθὲς τῇ λαμπρᾷ τῶν Φώτων ἡμέρᾳ λόγον φησί· « Οἶδα πῦρ, οὐ καθαρτήριον, ἀλλὰ κολαστήριον, εἴτε σοδομιατικόν, εἴτε ὃ πρὸ προσώπου τοῦ θεοῦ ἐκπορεύεται, εἴτε τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ». Πῶς τοίνυν τούτου ὅσως εἰρηκότος, τοῦ εἰδότος τὰ Παύλου ἀκριβωτάτως, γράφει κατὰ Παύλου, εἰ μὴ τὸ παρὰ τοῦ θείου εἰρημένον Παύλου, οὐκ ἐπὶ καθαρτηρίου ἐννοεῖτο, ἀλλὰ περὶ τοῦ αἰωνίου πυρός, ὦ σοφώτατοι. Locus e Nazianzeno adductus habetur *P. G.*, t. 36, c. 412 A. — 4. λέγει A. — 5. τῇ ad marg. C : ἐκεῖθεν A. — 6. παραπεμφῆναι P. — 7. κάθαρσιν : κόλασιν A. — 8. ἐνθέδε A. — 9. τὴν : ζῆν M. — 10. ὅτι C. — 11. τοῦ solus habet AP. — 12. Ad marg. in R : ὅτι καὶ διὰ τῆς τοῦ Λαζάρου παραβολῆς δείκνυται, ὅτι οὐκ ἔστι καθαρτήριον. — 13. ὑπάρχουσαν ἐν τῷ ᾅδῃ R. — 14. τῶν ἁμαρτανόντων R. — 15. οὐκέτ... καταλέλιπε R. — 16. πρὸς καιρόν τινα M. — 17. ἄβατον OQ. — 18. ἐξ om. OPQM. — 19. Ad marg. in R, hinc quidem : ὡραῖον, inde vero : ἰσχυρότατον κεφάλαιον καὶ ἀναντήρρητον. — 20. οὗ τὸ-περιδράττεσθαι intra parenthesim in R. Ad hanc § idem cod. R exhibet tum recto tum averso folio scholion satis prolixum hoc pacto : Χρυσοστόμου κβ^α ὁμιλία τοῦ κατὰ Ματθαῖον. Φησὶ γάρ· « Καὶ γὰρ εἰ ὑβρίσθη ὁ Θεός, πατήρ ἐστι· καὶ εἰ ὤργισται, φιλόπαις

a) Greg. Naz. Orat. 16, n. 7 = *P. G.*, t. 35, c. 944. — b) Luc. XVI, 20 sq.

τεσθαι, διαφθαρέντος. Μετὰ μὲν[1] γὰρ τὴν ἀνάστασιν ἐπαναλαβούσῃ τὸ σῶμα ἄφθαρτον, καὶ τῆς κτίσεως πάσης ἀλλοιωθείσης, καὶ διαιρεθέντος τοῦ πυρός, ὡς μανθάνομεν, εἰκὸς αὐτῇ τὴν ἀπὸ τούτου[2] κόλασιν * κατάλληλον ἔσεσθαι, καὶ οὐκ αὐτῇ μόνον[3], ἀλλὰ καὶ τοῖς δαίμοσιν, ἅτε καὶ αὐτοῖς ζοφεροῖς οὖσι καὶ ὕλην τινὰ καὶ[4] παχύτητα περιβεβλημένοις καὶ σώματα ἀέρια ἢ πύρια[5] κατὰ τὸν μέγαν[6] Βασίλειον· πρὶν δὲ τὸ οἰκεῖον σῶμα ἀπολαβεῖν, εἶδος οὖσα[7] μόνον τῆς ὕλης ἄμικτον, εἰ καὶ καθ' αὑτὴν[8] ὑφέστηκε, πῶς ἂν ὑπὸ[9] σωματικοῦ πυρὸς κολάζεσθαι δύναιτο;

θον. Ἔτι, εἰ[10] τῶν ἁγίων αἱ ψυχαὶ διὰ τὴν προγονικὴν ἁμαρτίαν μόνην ἐν τῷ ᾅδῃ κεκράτηντο μέχρι τῆς τοῦ Σωτῆρος[11] εἰς αὐτὸν[12] καταβάσεως, οὐχ ὡς ἐν πυρὶ καὶ κολάσει πάντως, ἀλλ' ὡς ἐν δεσμωτηρίῳ[13] καὶ φυλακῇ, καθὼς ὁ ἀπόστολος[14] Πέτρος ἐν τῇ[15] ἐπιστολῇ φησιν· *Ἐν ᾧ καὶ τοῖς ἐν φυλακῇ πνεύμασι πορευθεὶς ἐκήρυξε*, διατί[16] μὴ καὶ τὰς τῶν μετρίως ἁμαρτησάντων[17] ἐνταῦθα ψυχὰς ὁ τοιοῦτος ᾅδης καθέξει μετὰ τὸν θάνατον, ἀλλ' ἔτι πρὸς τούτῳ χρεία καὶ καθαρσίου πυρός, οὗ διὰ τῶν εὐχῶν ἀφεθήσονται;

ιον[18]. Ἔτι, οἱ τὸν ἰσάγγελον ἐπὶ γῆς πολιτευσάμενοι βίον ὅσιοι πατέρες ἡμῶν, πολλαχοῦ καὶ πολλάκις δι' ὀπτασιῶν καὶ ἐνυπνίων καὶ ἑτέρων θαυμάτων τὰ περὶ τῆς αἰωνίου κολάσεως καὶ τῶν ἐν αὐτῇ ἀσεβῶν καὶ ἁμαρτωλῶν[19] αὐτοί τε μυούμενοι καὶ τοὺς ἄλλους[20] μυοῦντες καὶ ὡς παρόντα καὶ ἤδη

apprehensurus, iam interierit. Revera, post resurrectionem, cum denuo assumpserit corpus incorruptibile, et creatura omnis immutata fuerit, illa utique poterit, igne discisso ac diviso, ut novimus, ab eo congrua sibi poena cruciari; neque vero ipsa dumtaxat, sed etiam daemones, caliginosi ut sunt necnon materiam aliquam induti et crassitiem et corporea aerea vel ignea iuxta magnum Basilium. Priusquam autem proprium suum corpus recipiat anima, cum species tantum sit nulli materiae admixta, quamvis per seipsam subsistat, quo pacto a corporeo igne cruciari possit? * f. 54

IX. Item si sanctorum animae ob solum originale peccatum in inferno detentae fuerunt, usquedum Salvator ad illum descendisset, non certe in igne et supplicio, sed uti in custodia et carcere, sicut Petrus apostolus in epistola sua dicit[a] : *In quo et his, qui in carcere erant, spiritibus veniens praedicavit;* quae causa est, cur eorum quoque animas, qui leviter in hac vita peccaverint, talis infernus post obitum non possideat, sed adhuc requiratur in hunc finem purgatorius ignis, a quo per preces solvi poterunt?

X. Item sancti patres nostri, quotquot angelorum more vitam in terra duxerunt, quamvis passim et frequenter per visiones et insomnia aliaque miracula tum de supplicio aeterno, tum de impiis et peccatoribus ei addictis ipsi edocti alios edoceant, eademque veluti prae-

ἐστί, καὶ ἓν ζητεῖ μόνον, οὐ δίκην λαβεῖν τῶν ὕβρεων, ἀλλ' ἰδεῖν σε μεταμελόμενον (λομε supra versum καὶ παρακαλοῦντα. Ὄφελον καὶ ἡμεῖς οὕτω διεθερμάνθημεν, ὡς ἐκεῖνα τὰ σπλάγχνα πρὸς τὴν ἀγάπην διανίσταται τὴν ἡμετέραν ». Ἄρα ὁ μεταμελούμενος οὐ δίκην δίδωσιν οἷσπερ ἥμαρτε καὶ ὕβρισεν. Εἶτα ἐπάγει· « Ἀλλ' ἀφορμὴ (sic) ἐπιζητεῖ μόνον τοῦτο τὸ πῦρ. Κἂν μικρὸν αὐτῷ παράσχῃς σπινθῆρα, ὁλόκληρον ἀνάπτεις φλόγα εὐεργεσίας » Ἤγουν (reliqua exciderunt, marg. infer. resecto; tum aversa folii facie, additur) : παρακατιὼν φησι· « Ἂν δὲ μεταβαλώμεθα μικρόν, καὶ τοῦτο (lege τοσοῦτον) ὅσον γνῶναι ὅτι ἡμάρτωμεν (sic), ὑπὲρ τὰς πηγὰς ἀναβλύζει, ὑπὲρ τὸ πέλαγος χεῖται· καὶ ὅσῳ ἂν πλείονα λάβῃς, τοσούτῳ μᾶλλον χαίρει· καὶ γὰρ πλοῦτον οἰκεῖον τὴν ἡμετέραν ἡγεῖται σωτηρίαν, καὶ τὸ δοῦναι δαψιλῶς τοῖς αἰτοῦσιν ». Haec Ioannis testimonia leguntur Apud Migne, *P. G.*, t. 57, tum c. 306 D, tum c. 308 A.

1. μὲν om. AC. — 2. τούτου : τόπου M. — 3. μόνον : μον P. — 4. καὶ supra versum O. — 5. πύρια in πύρινα corr. volunt OQ, addito ν supra versum : πύρινα C : ἢ πύρια om. M. Ad hunc locum R haec habet in marg. : Ὁ γὰρ ἀὴρ ὕλη τίς ἐστι καὶ τὸ πῦρ ὡσαύτως. — 6. μέγα A. — 7. οὖσαν O. — 8. αὐτὴν OQ : καθ' αὐτὴν P. — 9. ὑπὸ om. M. — 10. εἰ om. R. — 11. Χριστοῦ C. — 12. εἰς αὐτοὺς M. — 13. δεσμωτηρίῳ R. — 14. ἀπόστολος : μέγας M. — 15. τῇ om. AR. — 16. διὰ τί C. — 17. ἡμαρτησάντων R. — 18. Haec § Ἔτι οἱ τὸν κλ. in codd. AR alteri § Ἔτι εἰ τὸ κλ. praeponitur; in reliquis vero codd. postponitur. Ordinem codd. AR servandum censui, cum eodem pacto se habeat in altera Graecorum responsione, quae num. III dabitur. — 19. ἁμαρτωλῶν καὶ ἀσεβῶν G. — 20. τοὺς ἄλλους M

a) I Pet. III, 19.

sentia et iam facta intueantur ac sermone praemonstrent, quemadmodum et parabola illa in evangelio secundum Lucam divitis et Lazari statum describit; tamen de purgatorio igne finem habituro nihil usquam declararunt.

XI. Item dogma illud de instauratione omnium et fine aeterni supplicii, quod ab Origene, ut dictum est, origine ducta apud nonnullos ecclesiasticos viros obtinuit, inter quos est etiam Didymus et Evagrius, quod Dei erga homines benignitatem praetenderet atque ignavioribus valde acceptum esset, prout deifer ille Ioannes, *Caelestis Scalae*[a] auctor, ait; explosum nihilominus damnatumque fuit a sancta quinta universali synodo, quod socordiam animis iniiceret negligentesque adhuc negligentiores redderet, dum exspectarent aliquando liberationem a tormentis et promissam instaurationem. Iisdem igitur de causis propositum quoque dogma de purgatorio igne exterminandum videtur ab Ecclesia, quia desidiam diligentioribus inducit, eisque suadet, ne totis viribus adnitantur ut in hac vita seipsos expurgent, cum alia post mortem purgatio expectetur.

γινόμενα θεώμενοί τε καὶ προδεικνύντες τῷ λόγῳ, καθάπερ καὶ ἡ τοῦ κατὰ Λουκᾶν εὐαγγελίου παραβολὴ τὴν τοῦ πλουσίου καὶ τοῦ[1] Λαζάρου κατάστασιν διαζωγραφεῖ, περὶ καθαρτικοῦ προσκαίρου πυρὸς οὐδὲν οὐδαμοῦ διεσάφησαν.

ια^ον^. Ἔτι, τὸ τῆς ἀποκαταστάσεως δόγμα καὶ τοῦ τέλους τῆς αἰωνίου κολάσεως παρὰ Ὠριγένους, ὡς εἴρηται, τὴν ἀρχὴν εἰληφὸς[2] καί τινων τῶν τῆς ἐκκλησίας ἐπικρατῆσαν, ὧν ἐστι καὶ Δίδυμος καὶ Εὐάγριος, ἅτε τὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν προβαλλόμενον καὶ εὐπαράδεκτον[3] ἐν τοῖς ῥαθύμοις γινόμενον[4], ὡς ὁ θεοφόρος Ἰωάννης ὁ τῆς *Οὐρανίου Κλίμακος* ἀρχιτέκτων φησίν, ὅμως ἀπεκηρύχθη καὶ ἀνεθεματίσθη παρὰ τῆς ἁγίας πέμπτης[5] οἰκουμενικῆς[6] συνόδου, ὡς ἔκλυσιν ταῖς ψυχαῖς ἐμποιοῦν[7] καὶ τοὺς ῥαθύμους ἔτι ῥαθυμοτέρους ἀπεργαζόμενον, ἐκδεχομένους ποτὲ τὴν τῶν βασάνων λύτρωσιν καὶ τὴν ἐπηγγελμένην[8] ἀποκατάστασιν. Διὰ τὰ αὐτὰ τοίνυν καὶ τὸ προκείμενον δόγμα τοῦ καθαρσίου πυρὸς ἀποβλητέον ἂν εἴη τῆς ἐκκλησίας, ὡς ῥαθυμίαν ἐμποιοῦν τοῖς σπουδαίοις καὶ πεῖθον αὐτοὺς μὴ πᾶσι τρόποις ἀγωνίζεσθαι κατὰ τὸν παρόντα βίον ἑαυτοὺς ἐκκαθαίρειν, ὡς προσδοκωμένης[9] ἑτέρας καθάρσεως.

1. πλουσίου καὶ τοῦ om. M. — 2. εἰληφώς Q. — 3. οὐ παραδεκτόν M. — 4. γενόμενον C. — 5. πέμπτης : ἔτι C. — 6. καὶ οἰκουμενικῆς NOQR. Ad locum haec in marg. habet R : ὡς ῥαθύμους ποιοῦν τὸ καθαρτήριον τοὺς ἀνθρώπους, ἀποβάλλεται. — 7. ἐμποιῶν M. — 8. ἐπιγγελμένην A. — 9. προσδοκωμένους R.

a) Ioan. Clim. *Scala Paradisi*, grad. IV = *P. G.*, t. 88, c. 780.

III[a]

RESPONSIO GRAECORUM AD POSITIONEM LATINORUM DE IGNE PURGATORIO A BESSARIONE NICAENO RECITATA DIE 14 IUNII 1438.

1. Εἰ μὲν περὶ ὧν ἀλλήλοις ἀμφισβητοῦμεν, αἰδεσιμώτατοι κύριοι καὶ πατέρες, νίκη μόνον ἦν τὸ προκείμενον καὶ μηδενὸς ὁτουοῦν[1] ἄλλου ἐποιούμεθα λόγον ἢ τὸ[2] νικᾶν ἐκ παντὸς τρόπου ζητεῖν, οὔτ' ἂν ἐποιοῦμεν εἰκότα, οὔτ' ἂν ἀλλήλων δικαίως[3] ἠνεσχόμεθα δήπου· ἐπεὶ δὲ ἡμῖν τε πόνον ὑποστᾶσι κατὰ τὴν μακρὰν ταύτην ἀποδημίαν τοσοῦτον, ὑμῖν τε τοσόνδ' ὑπὲρ τῆς προκειμένης ἡμῶν συνελεύσεως προκαταβαλομένοις[4] σπουδῆς, οὐδὲν ἕτερον τὸ προκείμενον ἢ τὸ τὴν ἀλήθειαν ἀναφανεῖσαν ἀμφοτέρους ἀσπάζεσθαι καὶ εὐκταῖον ἡγήσασθαι ἕρμαιον, μεγάλη ἂν εἴη ἐλπὶς σὺν Θεῷ συλλήπτορι πάντα πράξασι κατὰ νοῦν ἀμφοτέρους ἀπαλλάξαι ἀλλήλων. Τοῦτο μὲν[5] οὖν οὐκ ἐπὶ τοῦ προκειμένου νυνὶ τούτου ζητήματος ἐλπίς ἐστι γενήσεσθαι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πάντων ἴσως τῶν ἄλλων τῶν ἡμῖν ἀδυνάτων, δυνατῶν ὄντων πάντως Θεῷ[6] κατὰ τὰ λόγια φάναι. Ἀλλ' ἐκείνων μὲν εἵνεκα μέλει[7] Θεῷ καὶ μελήσει τῷ (πολλῶν ὄντων οἷς ὀνομάζεται) μὴ ἀπαξιώσαντι καὶ ἀπὸ τῆς εἰρήνης κληθῆναι[8], πάντως οὐκ εἰς κενὸν ἡμᾶς τρέχειν ἀφήσει οὐδὲ τὸν τοσοῦτον ἡμῶν ἀμφοτέρων ματαιώσει ἀγῶνα, ἀλλ' αὐτὸς γενόμενος σύνδεσμος καὶ λίθος ἀκρογωνιαῖος συνάψει ἀλλήλοις ἡμᾶς τὰ διεστῶτα ἑαυτοῦ μέλη καὶ ἀλλήλους ὡσεὶ ἓν[9] ἅπαντας σῶμα ὑπὸ μίαν κεφαλὴν ἑαυτὸν ἀπεργάσεται. Περὶ οὗ δὲ προεθέμεθα νυνὶ ζητήματος σκέψασθαι, περὶ τούτου τὰ νῦν ποιητέον λόγον ὑπὸ Θεῷ ἡγεμόνι ἀρξαμένοις ἐντεῦθεν.

1. Si de quibus inter nos controvertitur, reverendissimi domini et patres, victoria tantum esset propositus scopus, neque aliud quicquam spectaremus quam omni ratione palmam quaerere : certe neque consentanea aequo faceremus, neque nos mutuo iuste ferremus. Verum quoniam et nobis, qui tantos labores suscepimus in hac adeo longinqua peregrinatione, et vobis, qui tantum studium ad habendum hunc coetum impendistis, nihil aliud propositum est nisi ut veritatem, ubi constiterit, utrique amplectamur, idque optabilis lucri loco ducamus : magna sane spes fuerit, Deo adiuvante, fore ut negotio toto ex animi sententia utrinque confecto, alii alio discedamus. Quod quidem non solum de controversia nunc temporis proposita futurum speramus, sed etiam fortassis de aliis omnibus, quae nobis impossibiles, Deo possibiles[b] evadent omnino, prout sacra oracula loquuntur. Ceterum illorum quidem cura sit Deo, et erit omnino, qui, cum inter multa, quibus nominatur, nomina, non dedignatus fuerit etiam a pace vocari[c], prorsus non permittet ut in vanum curramus, neque tantum inter nos certamen irritum reddet; sed ipse factus compago et lapis angularis[d] coaptabit nos mutuo inter nos, qui sumus disiuncta ipsius membra, et omnes tamquam unum corpus effectos sub uno capite, quod est ipsemet, rediget. De quaestione vero, quae nunc consideranda occurrit, iam verba sunt facienda, Deo duce, hinc sumpto initio.

1. ὁτιοῦν L. — 2. τοῦ *ed.* — 3. δικαίου H. — 4. συνελεύσεσθαι προκαταβαινουμένοις *ed.* — 5. τούτου μὲν SL — 6. Θεῷ : τῷ *ed.*, ubi profecto error latet. — 7. μέλοι H. — 8. κληθῆναι : ἀληθῆναι H. — 9. ἐν ὡσεὶ ἐν H.

a) Primus edidit Hartung in sylloge Basileensi cui titulus *Orthodoxographa*, an. 1555 (= H); repetierunt Salmasius, *De Primatu Papae*, in appendice (= S), et Nicodemus Metaxas in syntagmate anonymo adversus Latinos Londini edito circa annum 1627 (= L). Siglo *ed.* significavi harum trium editionum consensum, neglectis mendis typographicis, quae satis multa hic et illic occurrunt. Arcudii editionem, seu potius ἀνατύπωσιν, cum textum non exhibeat integrum, in referendis variis lectionibus prae oculis minime habui. — b) Cf. Mat. XIX, 26; Marc. X, 27 — c) Cf. Rom. XV, 33; XVI, 20 etc. — d) Eph. II, 20.

2. Ignem purgatorium et punitionem per ignem temporariam finemque habituram, nos sane a nostris doctoribus traditum non accepimus, neque orientalem ecclesiam ita sentire scimus, ut et alias diximus. Quas tamen ecclesia pro defunctis preces fundit, dum pium tribuit Deo cultum, has aliquid eis praestare posse, hoc etiam prorsus statuimus, iis credentes quae hac de re a patribus sunt decreta. Quod quidem cum sanctorum animae et nullius culpae sibi consciae, aeterna vita; tum quae praesenti vita abusae fuerint ad fruitionem carnis eiusque voluptatum, nulla virtutis ratione habita, aeterno supplicio sint dignae, hoc et sentimus et profitemur; vosque ob distinctam hoc pacto quaestionem laudamus atque admiramur, et Deo gratias agimus, ea damnantes quae de vobis antea sentiebamus ut non recte dicta ab iis qui haec dixerunt. Quod autem animae illae, quae medio quodam modo se habuerint inter virtutem et vitium, et nonnulla (utpote corpus indutae passioni obnoxium) peccata contraxerint non mortalia, neque aeterno supplicio obnoxiae sint (id enim divinae benignitati neutiquam esset consentaneum, quod et nobis videtur), neque divinae gloriae participes fiant, priusquam poenam quamdam luerint ob non praestita quae facere oportuit, et contractam inde labem exemerint atque expiarint in hoc videlicet igne purgatorio, quemadmodum vos in vestra hac de re responsione exposuistis : en sane in quibus discrepamus, neque eadem ac vos sentimus. Quod enim animae illae aeternum supplicium non mereantur, id recte dicitur, neque ei contradici potest; quod vero purgatorio igne etiam egeant, id offendiculum fit, et de eo a vobis dissidemus.

3. De hoc itaque nobis faciendus est sermo, ita ipsum partientibus. Tota hac de re controversia in duo capita discerpta, horum alterum rursum in duas partes secabimus et dividemus. Primum quidem quaerendum venit, an quorumdam peccatorum remissionem post obitum hominibus creator largiatur. Secundo, utrum punitione adhibita, an simpliciter pro divina sua

2. Πῦρ καθαρτήριον καὶ κόλασιν διὰ πυρὸς πρόσκαιρον[1] καὶ τέλος ἕξουσαν ὅλως ἡμεῖς ὑπὸ τῶν ἡμετέρων οὐ παρειλήφαμεν[2] διδασκάλων οὐδὲ τὴν τῆς ἀνατολῆς ἐκκλησίαν ἴσμεν φρονοῦσαν, ὡς καὶ ἄλλοτε εἴπομεν· τὰς μέντοι τῆς ἐκκλησίας ὑπὲρ τῶν τεθνεώτων εὐχὰς ἐπὶ τὰς πρὸς Θεὸν[3] πρεσβείας ὑπὲρ αὐτῶν ἀνύειν τι δύνασθαι, τοῦτο[4] καὶ πάνυ τιθέμεθα, πιστεύοντες τοῖς ἀποφηναμένοις ὑπὲρ τούτου πατράσιν. Ὅτι μὲν αἵ τε τῶν ἁγίων ψυχαὶ καὶ μηδὲν αὐταῖς συνεπιστάμεναι πονηρὸν τῆς αἰωνίου ζωῆς εἰσιν ἄξιαι, αἵ τε τῶν καταχρησαμένων τῷ παρόντι βίῳ πρὸς ἀπόλαυσιν τῆς σαρκὸς καὶ τῶν αὐτῆς ἡδονῶν καὶ μηδένα τοῦ καλοῦ λόγον πεποιημένων, αἰωνίου κολάσεως, τοῦτο καὶ φρονοῦμεν[5] καὶ λέγομεν, καὶ ὑμᾶς οὕτω διελομένους τὸν λόγον ἐπαινοῦμέν τε καὶ θαυμάζομεν, καὶ τῷ Θεῷ χάριν ὁμολογοῦμεν, ὧν ἠκούομεν περὶ ὑμῶν πρότερον καταγνόντες[6], ὡς οὐ καλῶς εἰρημένων ὑφ' ὧνπερ καὶ εἴρητο. Ὅτι δὲ[7] αἱ μέσωσπερ περὶ τὴν ἀρετὴν καὶ τὸ κακὸν σχοῦσαι καί τινα (ὡς σῶμα περιβαλόμεναι παθητόν) ἐπισυρόμεναι ἁμαρτήματα μὴ θανάσιμα οὔτε τῇ αἰωνίῳ ὑπάγοιντο ἂν δίκῃ (οὐ γὰρ ἄξιον τῇ θείᾳ φιλανθρωπίᾳ, ὅπερ οὖν δοκεῖ καὶ ἡμῖν), οὔτε τῆς τοῦ Θεοῦ τεύξονται δόξης, μὴ καί τινα τίσασαι δίκην ὧν δέον οὐκ ἐπετέλεσαν, καὶ τὸν ἐκεῖθεν ἀποθέμεναι μολυσμὸν ἐν τούτῳ δὴ καθαρτηρίῳ πυρί, καθὼς ὑμεῖς ἐν τῇ περὶ τούτου ἀπολογίᾳ ἐξέθεσθε, — ἐνταῦθα δὴ ἡ διαφορά, καὶ ταῦτά ἐστιν ἃ οὐχ ὁμολογοῦμεν ὑμῖν. Τὸ μὲν γὰρ μὴ τῆς αἰωνίου ταύτας ἀξίας εἶναι κολάσεως, καλῶς λέγεται καὶ ἀντιφῆσαι οὐκ ἔστι· τὸ δὲ καὶ καθαρτηρίου ἐπιδεηθῆναι πυρός, τοῦτο πρόσκομμα γίνεται, καὶ περὶ τούτου διαφερόμεθα.

3. Περὶ τούτου καὶ δὴ ποιητέον τὸν λόγον οὕτως[8] αὐτὸ διελομένοις. Τὰ περὶ τούτου ζητούμενα διχῇ μὲν διῄρηται· θάτερον δὲ αὖθις τῶν δύο τὴν εἰς δύο τομὴν καὶ διαίρεσιν ἐπιδέχεται. Πρῶτον μὲν γάρ ἐστι ζητητέον, εἴ τινων ἁμαρτιῶν ἄφεσις μετὰ θάνατον ἀνθρώποις παρὰ τοῦ κτίσαντος χορηγεῖται· δεύτερον δέ, εἰ διὰ κολάσεως ἢ ἁπλῶς τῇ θείᾳ φιλανθρωπίᾳ καὶ ταῖς τῆς ἐκκλησίας ἱλεούμενος[9]

1. πρὸς καῖρον H, et saepius deinceps. — 2. οὔπερ εἰλήφαμεν H. — 3. πρὸς Θεὸν : πρόσθεν *ed.* — 4. τοῦτο : τούτων H. — 5. τοῦτο μὲν φρονοῦμεν SL. — 6. Similia dicit Marcus Ephesius apud Syropulum, op. cit., p. 131 : Ἡμεῖς γὰρ ἄλλως ἠκούομεν ὅτι δοξάζει τὸ περὶ τοῦ πουργατορίου ἡ ὑμετέρα ἐκκλησία, καὶ ἑτέρως νῦν ἠκούσαμεν τοῦτο. — 7. Ὅτι καὶ *ed.* — 8. οὕτω *ed.* — 9. ἐλεούμενος SL; forte legendum ἐξιλεούμενος.

λιταῖς· εἰ δὲ διὰ κολάσεως, πότερον ἄλλης τινὸς καθάρσεως[1], οἷον εἱρκτῆς ἢ ζόφου τε καὶ ἀγνοίας[2], ἢ καὶ ἐξ ἀνάγκης πυρός, καὶ τούτου σωματικοῦ, ὁποῖον ὑμεῖς διατείνεσθε.

4. Οὕτως οὖν τούτου διαιρουμένου, ἡμεῖς τῷ μὲν τελευταίῳ ἐπὶ τρίτῳ (τοῦτο δέ ἐστι, διὰ κολάσεως τῆς διὰ καθαρτηρίου πυρὸς τὰς ψυχὰς διελθούσας ἐπὶ τὴν αἰώνιον ἀφικέσθαι ζωήν) οὐ τιθέμεθα, ὅτι μήτε παρά τινος τῶν διδασκάλων αὐτὸ παρειλήφαμεν, ἔτι[3] τε καὶ φόβος οὐ μικρὸς ὑποθρύπτει ἡμᾶς, μὴ πῦρ πρόσκαιρον ὑποθέμενοι παροδικόν[4] τε καὶ καθαρτήριον, τῷ παντὶ λυμηνώμεθα τῆς ἐκκλησίας πληρώματι. Τοῦ γὰρ Θεοῦ καὶ σωτῆρος εἰς αἰώνιον πῦρ ἀποφηναμένου τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἀπελεύσεσθαι, ὁποῖον δὴ τοῦθ' ὑποληπτέον τὸ πῦρ, τοῦτο μόνον ἴσασιν οἱ πιστοὶ καὶ περὶ τούτου ταῖς ἀκοαῖς ἐκ παίδων ἐνήχηνται, καὶ πρὸς τοῦτο ἀφορῶντες κἀκεῖνο δεδιότες μάλιστα πάντων, καὶ λόγον ἀπευθύνουσι πάντα καὶ πρᾶξιν. Εἰ δὲ[5] νῦν ἐκ νέου ἡμεῖς[6] καὶ πρόσκαιρον ὀνομάσομεν[7] πῦρ, δέος μὴ τοῦθ' ὑποπτεύσαντες εἶναι οἱ πιστοὶ τὸ αἰώνιον, καὶ πᾶν ἤδη τοιοῦτον νομίσωσι πῦρ, κἀντεῦθεν τὰ Ὠριγένους νοσήσωσι καὶ τὴν τῆς αἰωνίου κολάσεως μνήμην τῶν ψυχῶν ἀποικίσωσι[8], τέλος κολάσεως θέμενοι. Ὅθεν ὡς πολλὰ μὲν ἕψεται ἄτοπα, πολλὴν δὲ ἐπιδείξονται περὶ τὴν οἰκείαν πολιτείαν ἀμέλειαν καὶ πολλὴν χορηγήσουσιν ὕλην τῇ αἰωνίῳ κολάσει, οὐδεὶς ἀγνοεῖ. Διὰ ταῦτα οὖν οὐδέποτε μέχρι τοῦ νῦν εἰρήκαμεν τοιοῦτον οὐδὲν οὐδ' ὅλως ἐροῦμεν.

5. Ὅτι δὲ αὖθις ἁμαρτιῶν ἄφεσις δίδοται τοῖς συγγνωστὰ πταίσασιν ἐκ Θεοῦ μετὰ τὴν ἀπὸ τοῦ σώματος λύσιν, ὅπερ ἦν καὶ πρῶτον τῶν ζητουμένων, τοῦτο καὶ τῶν διδασκάλων λεγόντων ἀκούομεν, ὃν ἐκεῖνοι διδάσκουσι τρόπον. Περὶ τοῦ μέσου δὲ δὴ καὶ δευτέρου ὁ λόγος λοιπός· τοῦτο δέ ἐστιν, εἰ διά τινος κολάσεως, κολάσεως δὲ οἷον εἱρκτῆς ἤ τινος ζόφου, ἢ ἁπλῶς διὰ τῆς φιλανθρωπίας τῆς τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν τῆς ἐκκλησίας εὐχῶν ἱλεοῦμεν αὐτὸν τὰ τοιαῦτα ἀφιέναι[9] ἁμαρτήματα. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτου τανῦν οὐ καιρὸς εἰπεῖν· πρὸς δὲ τὰ παρ' ὑμῶν[10] εἰσενηνεγμένα τὸν

benignitate, ecclesiaeque precibus placatus. Si autem per punitionem, utrum alia quapiam expiatione, videlicet carceris vel caliginis et ignorantiae, an etiam necessario per ignem atque eum quidem corporeum, qualem vos affirmatis.

4. Sic igitur divisa quaestione, nos postremo huic modo supra tertium (id est animas punitione, quae fiat per ignem purgatorium, affligendas esse, ut ad vitam aeternam perveniant) nequaquam adstipulamur, tum quod ne ab ullo quidem doctorum hoc traditum acceperimus; tum quod metus non exiguus nos incessat, ne temporarium ignem statuentes eumque transitorium et purgatorium, universum ecclesiae coetum labefactemus. Cum enim Deus ac Salvator noster peccatores in ignem aeternum abituros[a] pronuntiet, quomodocumque is intelligatur ignis, hunc solum agnoscunt fideles, eoque ipsorum aures a pueris personant, et ad hunc respicientes eumque maxime omnium metuentes, dicta factaque sua omnia moderantur. Nunc vero si ex integro de temporario etiam igne verba faciamus, verendum est ne fideles hunc loco aeterni habentes, etiam omnem ignem iam talem esse putent, atque hinc in Origenis errorem prolabantur, aeternique supplicii memoriam animis suis excutiant, finem poenae statuentes. Ex quo multa quidem secutura absurda, cum et magnam arrepturi sint in vita sua recte instituenda negligentiam, et magnam suppeditaturi aeterno supplicio materiam, nemo est qui ignoret. His igitur de causis nunquam in hunc usque diem tale quicquam statuimus, neque omnino statuemus.

5. Quod vero Deus etiam post migrationem e corpore peccata remittat iis, qui venialia commiserint, quod et primum erat eorum, quae in quaestionem venerunt : hoc etiam a doctoribus dicentibus audivimus eo quo illi docent modo. De media vero et secunda quaestione superest dicendum. Ea autem est, utrum per aliquam punitionem, punitionem inquam, veluti carceris aut caliginis cuiusdam, an vero simpliciter per clementiam Dei et ecclesiae preces ipsum placemus, ut talia peccata remittat. Sed de hoc quidem in praesentia dicendi locus non

1. καθάρσεως om. H. — 2. ἀγνοίας : ἀνίας SL. — 3. εἴτι SL. — 4. παράδικον ed. — 5. δὲ : δὴ ed. — 6. ἡμεῖς om. SL. — 7. ὀνομάσωμεν ed. — 8. ἀποικίσωσιν ed. — 9. ἀφίενται H, quod in marg. corr. in ἀφιέναι — 10. περὶ ὑμῶν ed.

a) Mat. XXV, 41.

est. In vestra vero argumenta oratio est convertenda, et demonstrandum, ecclesiae nostrae doctores in suis libris purgatorii ignis nusquam meminisse; quae autem a vobis prolata sunt testimonia ad hunc astruendum, ea statim, auxiliante Deo, pro viribus explicabimus.

6. Ac de testimoniis quidem ex libris Machabaeorum et divino evangelio secundum Matthaeum a vobis adductis, non iam ob id ipsum, quod supra diximus, multa faciemus verba. Manifesta enim cuivis sunt, et apertissime ostendunt, remissionem quorumdam peccatorum nonnullis post mortem concedi. Quonam vero modo, an nimirum per punitionem, atque eam per ignem, ne innuunt quidem omnino. Quod vero haec purgatorium ignem plane non inferant, sole ipso clarius est. Quid enim commune est remissioni cum purgatione per ignem et punitione? Aut enim punitione opus est aut remissione, et non utraque simul. « Ei enim[a] qui « blasphemaverit in Spiritum Sanctum, non « remittetur, neque in praesenti saeculo neque « in futuro »; nihilque amplius addit. Praeterea nihil etiam illud ex Machabaeis quo dicitur[b], « bonum esse ac salutare pro mortuis orare, ut « a peccatis suis absolvantur », nihil, inquam, de poena atque ea quidem expresse nominata agit; sed tantum hortatur ut Deum pro mortuis oremus, spe nobis subiecta peccata ipsis fore remittenda.

7. Atque haec quidem ita se habent. Ad illud igitur maximopere pervulgatum accedamus, et dictum beati Pauli quidnam significet discutiamus, praesertim doctorum nostrorum expositionibus et contemplationibus insistendo; sin minus, nos ipsi omnia, quae ab Apostolo dicta sunt, mentis nostrae acie penitus perscrutabimur, quoad eius fieri poterit, et vestigiis ipsis verborum inhaerebimus, donec veram divini praeconis mentem haurire poterimus. « Funda- « mentum », inquit[c], « aliud nemo potest ponere « praeter id quod positum est, qui est Iesus « Christus. Si vero quis superaedificaverit super « hoc fundamentum aurum, argentum, lapides « pretiosos, ligna, foenum, stipulam; uniuscu-

λόγον τρεπτέον καὶ δεικτέον, ὡς οὐδαμοῦ[1] τῶν ἑαυτῶν λόγων καθαρτηρίου πυρὸς ἀπεμνημόνευσαν οἱ τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας διδάσκαλοι, καὶ ἅπερ ἡμῖν προεκομίσατε[2] ῥητὰ[3] τούτου συστατικὰ ἐξηγητέον σὺν Θεῷ[4] κατὰ δύναμιν αὐτίκα.

6. Τὴν μὲν ἀπὸ τῶν Μακκαβαϊκῶν καὶ τοῦ κατὰ τὸν Ματθαῖον θείου εὐαγγελίου εἰσενηνεγμένην ὑμῖν μαρτυρίαν, αὐτόθεν, ὅπερ ἡμῖν ἄνωθεν εἴρηται[5], οὐ πολλὸν ποιησόμεθα λόγον· δῆλα γὰρ καὶ παντί, ἄφεσιν μέν τινων ἁμαρτημάτων μετὰ θάνατον χορηγήσεσθαί τισι[6], καὶ πανὺ δηλοῦντα· ὅτῳ δὲ τρόπῳ, καὶ εἰ διὰ κολάσεως, καὶ ταύτης διὰ πυρός, οὐδ' ὑπεκφαίνονται ὅλως. Ὅτι γε μὴν ταῦτα τὸ καθαρτήριον πῦρ οὐκ εἰσάγουσιν οὐδαμῶς, καὶ ἡλίου φανότερον[7]· τί γὰρ κοινὸν ἀφέσει[8] καὶ καθάρσει διὰ πυρὸς καὶ κολάσεως; ἢ γὰρ κολάσεως ἢ ἀφέσεως χρεία, καὶ οὐχ ἅμα ἀμφοῖν. « Τῷ γὰρ εἰς τὸ πνεῦμα « τὸ ἅγιον βλασφημήσαντι οὐκ ἀφεθήσεται οὔτε ἐν « τῷ νῦν αἰῶνι οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι », καὶ προστίθησι πλέον οὐδέν· ἔτι καὶ οὐδὲν τὸ Μακκαβαϊκὸν ἐκεῖνο « καλὸν εἶναι » λέγον « καὶ σωτηριῶδες τὸ ὑπὲρ « τῶν ἀποθανόντων εὔχεσθαι, ὅπως ἂν τῶν[9] ἁμαρ- « τιῶν ἀπολυθῶσιν », οὐδὲν οὐδ' αὐτὸ πρόεισι λέγον περὶ κολάσεως, καὶ ταύτης ὠνομασμένης, ἀλλ' ἢ μόνον ἐλπίδι τῆς[10] τῶν[11] ἁμαρτημάτων τῶν ἀποιχομένων ἀφέσεως, ὑπὲρ αὐτῶν τοῦ Θεοῦ δέεσθαι[12] προτρέπεται.

7. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὕτως. Ἐπ' αὐτὸ δὲ δὴ τὸ πολυθρύλλητον ἴωμεν καὶ τὸ τοῦ μακαρίου Παύλου ῥητὸν ἐξετάσωμεν, ὅ τι νοεῖ, μάλιστα μὲν ταῖς τῶν διδασκάλων ἀκολουθοῦντες ἐξηγήσεσί τε καὶ θεωρίαις τῶν ἡμετέρων· εἰ δ' οὖν[13], ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἔτι τὸν νοῦν ἄνωθεν πᾶσι τοῖς λεγομένοις ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου ἐπιστήσαντες (ὡς ἐνόν) καὶ κατ' ἴχνος τοῖς λόγοις ἑπόμενοι, ἕως ἂν τὸν ἀληθῆ τοῦ κήρυκος νοῦν δυνηθείημεν βάψαι[14]. « Θεμέλιον », φησίν, « « ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρὰ τὸν κείμενον, « ὅς ἐστιν Ἰησοῦς Χριστός. Εἰ δέ τις ἐποικο- « δομεῖ ἐπὶ τὸν θεμέλιον τοῦτον χρυσόν, ἄργυ- « ρον, λίθους τιμίους, ξύλα, χόρτον, καλάμην[15],

1. οὐδαμῶς *ed.* — 2. ὑμῖν προεκομίσατο *ed.* — 3. ῥητὰ : εἱρκτὰ H. — 4. σὺν Θεῷ om. SL. — 5. εἴρητε H. — 6. τισιν *ed.* — 7. φανώτερον *ed.* — 8. ἀφήσει *ed.*; item l. 16 et 26. Sunt haec verba Marci in prima illa oratione § 4, p. 45, l. 1. — 9. ἂν τῶν : αὐτῶν HS : αὐτῷ L. — 10. τῆς om. LS. — 11. τῶν om. HL. — 12. θεῖσθαι H. — 13. ἰδ' οὖν *ed.* — 14. ἅψαι SL : βάψαι H. — 15. κάλαμος *ed.*

a) Cf. Mat. XII, 32. — b) II Mac. XII, 46. — c) I Cor. III, 11-15.

« ἑκάστου τὸ ἔργον φανερὸν γενήσεται· ἡ γὰρ ἡμέρα « δηλώσει, ὅτι ἐν πυρὶ ἀποκαλύπτεται· καὶ ἑκά- « στου τὸ ἔργον ὁποῖόν ἐστι, τὸ πῦρ δοκιμάσει· « εἴ τινος τὸ ἔργον μένει, ὃ ἐπῳκοδόμησεν, μισθὸν « λήψεται· εἴ τινος κατακαήσεται τὸ ἔργον, ζημιω- « θήσεται· αὐτὸς δὲ σωθήσεται, οὕτως δὲ ὡς διὰ « πυρός ».

8. Πρῶτον μὲν οὖν ὑμᾶς εἰδέναι βουλόμεθα, ὅτι ὁ μακάριος Ἰωάννης ὁ χρυσοῦς καὶ τὴν ψυχὴν[1] καὶ τὴν γλῶτταν ἔργον ἐποιήσατο ἑαυτοῦ τὴν τῶν ἐπιστολῶν τοῦ κήρυκος ἑρμηνείαν ὥσπερ καὶ τῆς ἄλλης ἁπάσης γραφῆς παλαιᾶς τε καὶ νέας. Λέγεται δὲ περὶ αὐτοῦ καὶ ἀνάγραπτον ἐν τῷ κείνου φέρεται βίῳ, καὶ ἡμεῖς δὴ[2] πιστεύομεν, ὡς παντὸς μᾶλλον ἀληθῶς <τῷ> εἰρημένῳ ἐγχειρῆσαι τῷ πράγματι βουληθέντα πολλὰ μὲν ἰλιγγιᾶν, ἀφορῶντα πρὸς τὸ βάθος τῶν νοημάτων τοῦ ἀποστόλου, πολλὰ δὲ δεδιέναι μὴ κατόπιν λειφθῇ τῆς διανοίας ἐκείνου· ὅθεν ἐπ' εὐχὴν τρεψάμενον καὶ πολλὰ δεηθέντα τοῦ Παύλου συλλαβέσθαι οἱ πρὸς τὸ προκείμενον σπούδασμα, οὕτως ἅψασθαι καὶ τοῦ ἔργου· τὸν δὲ μακάριον Παῦλον τοῦτο μὲν ἀποδεξάμενον τὸ τοῦ φρονήματος αὐτοῦ μέτριον, τοῦτο δὲ καὶ δηλῶσαι βουλόμενον, ὡς κατὰ νοῦν αὐτῷ εἴη ἑρμηνέα τῶν ἑαυτοῦ γενέσθαι τὸν Ἰωάννην, ὀφθῆναι παρεστῶτά τε αὐτῷ[3] καθημένῳ καὶ λοιπὸν ἁψαμένῳ τοῦδ' ἔργου[4] καὶ πρὸς τὸ οὖς ὑποψιθυρίζοντα, ὀφθῆναι δὲ Πρόκλῳ τῷ καὶ μαθητῇ Ἰωάννου καὶ διαδόχῳ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως θρόνου. Καὶ ὁ τρόπος οἷος[5]; Τῶν ἐν[6] τέλει τινὰ δυστυχίᾳ χρησάμενον καὶ ὀργῆς πω πειράμενον βασιλικῆς νύκτωρ ἀφικέσθαι παρὰ τὸν μέγαν, δεησόμενον αὐτοῦ ἐξιλάσασθαί οἱ τὸν βασιλέα[7], τὸν δὲ Πρόκλον ὑπανοίξαντα τὴν τοῦ σωματίου θύραν τοῦ διδασκάλου, ὡς εἰσελθεῖν τε καὶ ἀναγγεῖλαι, ἰδεῖν ἄνδρα τινὰ ὄπισθεν παρεστῶτα τῷ Ἰωάννῃ ὑποκεκυφότα μικρὸν[8] καὶ πρὸς τὸ οὖς ὑποψιθυρίζοντα· ὑποπτεύσαντα δή τινα παρ' αὐτὸν εἰσιέναι, μὴ εἰδότος αὐτοῦ, ὑποστρέψαι καὶ εἰπεῖν τῷ δυστυχοῦντι ἀνδρί, ἀπιόντα εἰσαῦθις ἐπανελθεῖν. Καὶ τοῦτο ἐπὶ τρισὶ νυξὶ γέγονεν ἐφεξῆς, καὶ ὁ παριστάμενος ἄνθρωπος

« iusque opus manifestum erit : dies enim « declarabit, quia in igne revelabitur, et opus « cuiusque quale sit, ignis probabit. Cuius ergo « opus manserit, quod superstruxerit, mercedem accipiet; cuius vero exustum fuerit, « damnum accipiet; ipse vero servabitur, sic « tamen tanquam per ignem ».

8. Primum itaque velimus vos scire, beatum Ioannem illum et animo et lingua aureum, in exponendis divi praeconis epistolis, ut et reliquo universo vetere et novo Testamento, sedulam operam posuisse. Ferunt[a] autem eum, idque in ipsius vita scriptum legitur, et nos libenter credimus, cum nihil antiquius haberet quam ut praedicto operi manum admoveret, magna quasi vertigine laborasse, dum ad altitudinem apostolicae sententiae respiceret, veritumque magnopere ne tandem a vero sensu aberraret; quocirca ad preces conversum, cum multum Paulo supplex fuisset, ut sibi in suscepta opera auxilio esset, ita tandem rem ipsam adgressum esse; beatum vero Paulum, partim ut probaret consilii modestiam, partim etiam ut declararet gratum sibi esse, quod Ioannem interpretem scriptorum suorum nancisceretur, visum esse adstare ipsi sedenti iamque opus aggredienti, atque in aurem insusurrare; visum vero etiam Proclo Ioannis discipulo et successori in sede Constantinopolitana. Modus autem qualis? Quidam e primoribus, cum adversa fortuna usus regiam indignationem incurrisset, noctu ad magnum hunc virum venit, precaturus ut sibi regem placaret. Proclus autem cum recluso domunculae ostio ingrederetur, rem suo praeceptori significaturus, conspicatus est virum quemdam Ioanni a tergo adstantem, subinclinantem se nonnihil atque in aurem susurrantem. Suspicatus itaque aliquem ad illum, se inscio, ingressum, reversus, miserum illum virum abire iubet, aliasque redire. Quod quidem tribus deinceps noctibus accidit; et vir ille adstans non discedebat a Ioanne iam tunc incumbente operi, et Pauli interpretationem

1. καὶ ψυχήν *ed.* — 2. δὴ : δὲ SL. — 3. τ' ἑαυτοῦ L. — 4. τόδ' ἔργον H : τόδ[illegible] S. — 6. τῶν τινα H. — 7. νύκτωρ-βασιλέα om. SL. — 8. καὶ μικρόν H.

a) In vita nempe a Georgio Alexandrino exarata, vel ab anonymo apud Migne, *P. G.*, t. 11[illegible] c. 1101-1108.

adornanti; sed simul ac Proclus nuntiaturus ingrediebatur, etiam ille ipsi apparebat adstans. Cum vero post tertium demum diem eximius Ioannes viri illius recordatus esset (cognoverat enim iam antea ipsius res, atque ita statutum fuerat ut ad se veniret), miratus est quod hactenus non venisset, causamque a Proclo sciscitatus est. Is autem « Venit vero » inquit « ille, et quidem frequenter; sed cum quotiescumque ingrederer, te cum alio occupatum viderem, miratus sum et veritus ne tibi molestiam crearem ». Tum vero Ioannes, dicto examinato, statim in habitum et formam illius hominis inquisivit; et ubi cognovisset calvum visum, et Pauli imagini, quae ibi appensa erat, similem, magnopere et Deum et Paulum laudavit, magnaque spe concepta, susceptum opus alacrius persecutus est, et iuvante Deo et Paulo ad finem perduxit. Quanta vero gratia eius hisce homiliis aspersa sit, et quantopere omnes et stili elegantia et sententiarum splendore gravitateque exsuperaverit, soli scire possunt qui linguam qua usus est intelligunt.

9. Is itaque (ne rem longius protrahamus) cum ad eum locum pervenit, dictum hoc interpretans, nihil tale dixit aut cogitavit, quale vos dicitis, neque purgatorium et temporarium ignem significare vocem hanc statuit, sed de aeterna illa et finis experte damnatione locum accepit. Ligna enim et stipulam et foenum, aeternae flammae fomites a Paulo vocari censuit et ignem illum aeternum; eorum vero qui igne puniuntur salutem, permansionem in igne et perpetuitatem poenae. Ne enim quispiam, audito nomine ignis, sciens vero homines etiam corpus post resurrectionem assumpturos, peccatores autem etiam passioni obnoxium, suspicetur ad tempus aliquod eos passuros esse, et corpora illa hoc igne perditum ac tandem absumptum iri, maxime ubi audierit opera arsum iri : huic opinioni occurrens doctor noster, « Non erit hoc », inquit, « non equidem « erit. Quos enim ignis ille semel acceperit, in « aeternum puniturus retinebit, quin ulla inde « futura sit redemptio. Tametsi enim etiam

οὐκ ἀφίστατο τοῦ Ἰωάννου ἐγκύπτοντος ἤδη πρὸς τῷ ἔργῳ λοιπὸν καὶ τῶν τοῦ Παύλου τὴν ἐξήγησιν ποιουμένου, ἀλλ' ἅμα τ' ἀναγγελεῖν ὁ Πρόκλος εἰσῄει, κἀκεῖνος αὐτῷ ἐφαίνετο παριστάμενος. Ὡς δὲ μετὰ τρίτην ἡμέραν ἐμνήσθη ποτὲ τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου ὁ θαυμάσιος Ἰωάννης (ᾔδει γὰρ δὴ[1] τὰ περὶ αὐτοῦ πρότερον καὶ συγκείμενον ἦν παρ' αὐτὸν ἀφικέσθαι), ἐθαύμασέ τε εἰ μὴ μεχρὶ τοῦ νῦν ἦλθε καὶ τοῦ Πρόκλου ἐπύθετο. Ὁ δὲ « Καὶ πάνυ μὲν » ἔφη « καὶ ἦλθε καὶ πολλάκις, ἀλλὰ σὲ διαμελούμενον ἑτέρῳ, ὁσάκις εἰσῄειν, ὁρῶν, ἐθαύμαζόν τε καὶ ὄχλον σοι παρασχεῖν ἐδεδίειν ». Τὸν δὲ συμβαλόντα τὸ εἰρημένον, εὐθὺς ἐξετάσαι τε σχῆμα καὶ εἶδος τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου, ἐπιμαθόντα ἀναφαλαντίαν τε φαίνεσθαι καὶ τῇ[2] ἐπηρτημένῃ ἐκεῖσε τοῦ Παύλου εἰκόνι αὐτὸν ἐμφερῆ[3], μεγάλα τε δοξάσαι Θεὸν καὶ τὸν Παῦλον καὶ εὔελπιν γεγονότα προθυμότερόν τε τοῦ προκειμένου ἅψασθαι ἔργου καὶ τὸ πᾶν συμπερανεῖσθαι, συλλαβομένου Θεοῦ καὶ τοῦ Παύλου. Οἵα δὲ χάρις τούτοις ἐπικέχυται τοῖς λόγοις αὐτοῦ καὶ ὡς κάλλει τε φράσεως καὶ νοημάτων ὥρᾳ τε καὶ βαθύτητι πάντας ὑπερεβάλετο[4], μόνοι δύναιντο[5] ἂν εἰδέναι οἱ τῆς ἐκείνου συνιέντες φωνῆς.

9. Οὗτος οὖν (ἵνα μὴ μακρὸν ἀποτείνωμεν λόγον) ἐν τῷδε τῷ τόπῳ γενόμενος καὶ τὸ ῥητὸν τοῦτο ἑρμηνεύων, οὐδὲν τοιοῦτον οὐδ' εἶπεν[6] οὐδ' ἐνενόησε, οἷον ὑμεῖς λέγετε, οὐδὲ καθαρτήριον καὶ πρόσκαιρον πῦρ ὑπεμφαίνειν ταύτην τὴν φωνὴν ἀπεφήνατο, ἀλλὰ περὶ τῆς αἰωνίου ἐκείνης καὶ ἀτελευτήτου κολάσεως τὸν λόγον ἐδέξατο· ξύλα τε γὰρ καὶ καλάμην καὶ χόρτον τὰ τῆς[7] αἰωνίου φλογὸς ὑπεκκαύματα λέγειν ὑπείληφε τὸν ἀπόστολον καὶ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὴν δὲ ἐν πυρὶ τῶν κολαζομένων σωτηρίαν, τὴν διαμονὴν τὴν ἐν αὐτῷ καὶ τὸ διηνεκὲς τοῦ κολάζεσθαι. Ἵνα γὰρ μή τις ἀκούσας πῦρ, εἰδὼς δὲ καὶ σῶμα μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἀναλήψεσθαι τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς δ' ἁμαρτωλοὺς ἤδη καὶ παθητόν, ὑποπτεύσῃ χρόνῳ ποτὲ παθεῖν καὶ φθαρῆναι ἐκεῖνα τὰ σώματα τούτῳ δὴ <τῷ> πυρὶ καὶ τέλεον ἀναλωθῆναι, καὶ μάλιστα καῦσιν τῶν ἔργων ἀκούσας, πρὸς τοῦτο ἀνθιστάμενος ὁ διδάσκαλος « Οὐκ ἔσται τοῦτο » φησίν, « οὐκ « ἔσται· οὓς γὰρ ἂν ἐκεῖνο λάβῃ τὸ πῦρ, αἰωνίως « καθέξει κολάζον, καὶ ἀπολύτρωσις ἐκεῖθεν οὐκ

1. ᾔδη γὰρ δὴ τὰ δὴ H. — 2. καὶ οἱ τῇ H. — 3. ἐμφερῆ : ἔφερε H. — 4. ὑπερεβάλετο H. — 5. δύναντο H. — 6. οὐκ εἶπεν H. — 7. τοῦ τῆς H.

« ἔσται· εἰ γὰρ δὴ καὶ τὰ ἔργα αὐτῶν ἐξαφις ἐκείνη « γενήσεται[1], αὐτοί τοι[2] οὐκ ἀναλωθήσονται[3], « ἀλλὰ διαμενοῦσι κολαζόμενοι, σεσωσμένοι καὶ ὄντες « εἴσω τοῦ πυρός ». Οὕτω μὲν οὖν οὗτος ἐξεδέξατο τὸ[4] ῥητὸν τοῦτο· οὕτω δὲ καὶ τῶν διδασκάλων οἱ πλείους, οἷς οὐ χρεὼν ἀπιστεῖν.

10. Εἰ δὲ τὸν μακάριον Αὐγουστῖνον ἡμῖν προβαλεῖσθε καὶ εἴ τινα κατ' ἐκεῖνον τῶν λατίνων ἁγίων ἄλλως ἐκδεξαμένους τὸν λόγον καὶ περὶ τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς ὑπειληφότας λεχθῆναι, πρῶτον μὲν[5] φαίημεν ἂν καὶ μάλα δίκαιον, τὰ Ἑλλήνων τοὺς Ἕλληνας δεῖν ἐπίστασθαι μᾶλλον καὶ τῆς ἐκείνων φωνῆς τοὺς τὴν αὐτὴν ἀφιέντας συνεῖναι, καὶ ὑμεῖς ἂν συγχωρήσαιτε. Εἰ οὖν τὰ ἑλληνικῶς τῷ κήρυκι γεγραμμένα οὐδεὶς τῶν τὴν ἑλληνικὴν ἀφιέντων ἁγίων ἄλλως φαίνεται συνιέσθαι καὶ ἑρμηνεῦσαι[6] ἢ ὡς ὁ μακάριος Ἰωάννης, ἐκείνοις ἔχρην μᾶλλον πιστεύειν τοσούτοις οὖσι καὶ τηλικούτοις· τοὺς γὰρ δὴ[7] λατίνους ἁγίους τὸ μὲν τῇ μεταφορᾷ τῆς γραφῆς οὐκ εὐπορησάσῃ λέξεως προσφυοῦς δηλούσης ὃ καὶ τὸ ἑλληνικὸν βούλεται, φαίημεν ἂν εἰς ταύτην <τὴν> διάνοιαν ἀπαχθῆναι, τὸ δὲ καὶ μεῖζόν τι κακὸν ἀναιροῦντας συγχωρῆσαι τὸ ἔλαττον· ὡς γὰρ ἐξ αὐτῶν τῶν Αὐγουστίνου δείκνυται λόγων, ἦσαν οἳ τὸ ῥητὸν τοῦτο ἐπὶ πάσας εἷλκον ἁμαρτίας, πᾶσαν νομίζοντες εἶναι καθάρσιμον, ὡς καὶ τὴν αἰώνιον τέλος ἕξουσάν ποτε κόλασιν. Τοῦτο οὖν βουλόμενος ἀνελεῖν καὶ τῶν ψυχῶν ἀπελάσαι, τῇ μέσῃ ταύτῃ συγχωρεῖ κολάσει, παροδικὸν[8] δοὺς πῦρ, κἂν τῆς λέξεως ἴσως ἀσθενείας ἀπενεχθεὶς ἐπὶ τοῦτο· τὸ γὰρ *σωθῆναι* καὶ *σῴζεσθαι* καὶ ἡ *σωτηρία* ἁπλῶς οὐδὲν ἄλλο παρὰ τοῖς Ἕλλησι ἐπὶ τῇ ἡμετέρᾳ βούλεται γλώττῃ ἢ τὸ *διαμένειν* καὶ *εἶναι*. Τοῦτο δὲ καὶ αὐτὴ[9] ἡ τοῦ ἀποστολικοῦ ῥητοῦ δηλοῖ ἔννοια· ἐπειδὴ γὰρ φύσις μὲν πυρὸς ἀπολλύναι, οἱ δὲ αἰωνίῳ κατέχονται δίκῃ, οὐκ ἀπολοῦνται (ἦ γὰρ οὐδ' αἰωνίως κατείχοντο), μενοῦσιν, φησίν, ὄντες τε καὶ σῳζόμενοι κἂν τῷ πυρὶ κατακαίοντι.

11. Πρῶτα μὲν οὖν πρὸς τοῦτον ἀπαντῶμεν τὸν

« opera eorum combustio illa fiant, ipsi tamen « non absumentur, sed integri permanebunt « dum puniuntur, etiam existentes in igne ». Hoc itaque modo ille interpretatus est dictum istud; eodem etiam modo plerique doctores, quibus fides deroganda non est.

10. Si vero beatum Augustinum nobis obiiciatis, et si quem alium latinorum sanctorum, qui aliter atque ille haec verba sit interpretatus, ut de purgatorio igne dicta esse existimarit, primum quidem responderimus, valde aequum esse, ut Graeci quae graeca sunt melius norint: neque vos ipsi diffitebimini, graecanicam linguam melius intelligi ab eis, quibus ea est vernacula. Quod si igitur quae graece a Praecone scripta sunt, nemo eorum, qui graeca lingua ut patria usi sunt, aliter intellexisse aut interpretatus esse cognoscitur quam ut beatus Ioannes Chrysostomus; certe illis potius, tot tantique cum sint, fides est accommodanda. Latinos enim, partim quod in translatione Scripturae eis non suppetat vocabulum quod apte significet atque exprimat graecae vocis sensum, censuerimus in hanc sententiam adductos; partim, ut maius malum tollerent, minus admisisse. Quemadmodum enim ex ipsius Augustini verbis[a] constat, erant qui dictum hoc ad omnia peccata traherent, censentes omne peccatum esse expiabile, adeo ut etiam aeternum supplicium finem aliquem esset habiturum. Hanc itaque opinionem volens Augustinus sublatam atque ex animis hominum exterminatam, medium hoc punitionis genus admisit, temporarium ignem largiens, tametsi vocis fortasse infirmitate eo abductus : nam verba illa *salvum esse, salvari, salus*, nihil plane aliud apud Graecos in vulgari nostra lingua significant nisi *permanere* atque *esse*. Hoc vero etiam ipsa apostolici dicti sententia demonstrat. Cum enim natura ignis sit disperdere atque absumere; qui autem in aeterno supplicio detinentur, non absumantur (nam alioqui ne aeterna quidem esset eorum detentio), manebunt, inquit, existentes et salvi seu integri, etiam in igne comburente.

11. Primum itaque huic loco ita obviam

1. γενήσηται H. — 2. αὐτοί τοι : ἀντὶ τοῦ *ed.* — 3. ἀναλυθήσονται H. — 4. τὸ om. *ed.* — 5. [illegible] καὶ *ed.* Legendum potius πρῶτον μὲν; cf. infra, l. 39. — 6. συνιέσθαι κα[illegible] H. — 7. [illegible] τοὺς μὲν γὰρ SL. — 8. παράδικον *ed.* — 9. αὕτη H.

a) Cf. Augustin. *De Civitate Dei*, lib. XXI, cap. 21; Enchiridion, n. 18, initio; necnon Petavium dissertat. *De Angelis*, lib. III, cap. 8.

imus. Deinde vero, cum et Ioannes Chrysostomus et omnes graeci sancti doctores ita dictum hoc interpretati sint ut dicimus, ita vero Augustinus et latini; nos medii constituti, et altius dictum apostolicum repetemus, et vestigiis verborum inhaerentes, considerabimus quid significare velit, veritatem omnibus praeferentes. Hoc itaque modo se Pauli dictum habet. Fundamentum, inquit, positum est, nec iam nunc licet aliud ponere : unum enim est atque idem, Iesus Christus, neque illi diffidendum. Atque hic quidem est huc usque de dogmatibus sermo. Quae sequuntur, agunt de studio quod versatur circa opera. Ad fideles enim verba faciens, fidei quidem rationem, et praecipue eius fundamentum (videlicet fides in Deum incarnatum) nemini, inquit, licet immutare; nam quicumque hoc attentaverit, totum prorsus opificium convellat oportet. Cum autem opera mortua sint absque fide, et fides absque operibus nihil possit, postquam de fide egit, etiam sermonem de operibus adiungit, et de superaedificantibus verba facit. Dividit autem sermonem in duo sola, tertium ac medium nullum statuens, aurum quidem et argentum et lapides pretiosos, virtutes appellans; ligna vero et stipulam et foenum, e contrario contraria, vitia nimirum. Porro vestra opinio aliquid necessarii fortasse secum adferret, si vitium iterum bifariam partitus fuisset, atque alterum ex his expiari posse, alterum aeterno supplicio afficiendum dixisset. Nunc vero nihil tale dixit, sed postquam aeternae vitae conciliatrices, virtutes inquam, aeterni vero supplicii, vitia, enumeravit, deinde subiungit, uniuscuiusque opus manifestum iri; addit autem etiam quando, extremum illum diem designans, in quo descensurus est Deus, unicuique pro suo merito retributurus. *Dies enim manifestum faciet*, inquit, *quod revelabitur in igne*. Erit enim hic dies procul dubio secundi illius adventus Salvatoris et futurum illud saeculum, *dies* proprie vocatum, vel quod sit dies quatenus cum praesenti vita comparatur, ad quam se habet ut dies ad noctem, quemadmodum idem etiam in alio loco testatur : *Nox*

λόγον· ἔπειτα δὲ οὕτω μὲν τοῦ Ἰωάννου καὶ τῶν Γραικῶν ἁγίων ἁπάντων ἡρμηνευκότων τοῦτον τὸν λόγον, ὡς λέγομεν, οὕτω δὲ Αὐγουστίνου καὶ τῶν Λατίνων, αὐτοὶ μέσοι γενόμενοι, ἄνωθέν τε τῷ ἀποστολικῷ ἐπιστήσομεν λόγῳ καὶ κατ' ἴχνος ἑπόμενοι θεωρήσομεν ὅ τι δηλοῦν βούλεται, τὴν ἀλήθειαν προτετιμηκότες ἁπάντων. Ἔχει γοῦν οὕτως. Ὁ μὲν θεμέλιος, φησί, καταβέβληται, καὶ ἄλλον οὐκ ἔστι θεῖναι λοιπόν· εἷς γαρ ἐστι καὶ ὁ αὐτός, Ἰησοῦς Χριστός, καὶ μὴ ἀπιστήσῃ εἰς αὐτόν. Οὗτος μὲν οὖν μέχρι τούτου περὶ δογμάτων ὁ λόγος· τὰ δὲ ἑξῆς, περὶ φιλοσοφίας τῆς πρακτικῆς· πρὸς γὰρ πιστοὺς τὸν λόγον ποιούμενος, τὸν μὲν λόγον τῆς πίστεως καὶ μάλιστα τὸ[1] ταύτης θεμέλιον (ὃ δ' ἐστὶν ἡ εἰς τὸν σαρκωθέντα Θεὸν πίστις) ἐναλλάξαι, φησίν, οὐκ ἔστιν οὐδένα, ἐπεί τοι[2] τὸν τοῦτο τολμήσαντα τὸ πᾶν ἀνατρέψαι λοιπόν. Ἐπεὶ δὲ τά τε ἔργα[3] νεκρὰ τῆς πίστεως ἄνευ, ἥ τε πίστις ἄνευ τῶν ἔργων ἰσχύει οὐδέν, τῇ πίστει λοιπὸν καὶ τὸν περὶ τῶν πραγμάτων προστίθησι λόγον καὶ περὶ τῶν ἐποικοδομούντων τὸν λόγον ποιεῖται. Διαιρεῖ[4] δ' αὐτὸν εἰς δύο καὶ μόνα, τρίτον καὶ μέσον ὑπεκφαίνων οὐδέν, χρυσὸν μὲν καὶ ἄργυρον καὶ λίθους τιμίους τὰς ἀρετὰς ὀνομάζων, ξύλα δὲ καὶ καλάμην καὶ χόρτον ἐκ τοῦ ἐναντίου τὰ ἐναντία, δηλαδὴ τὰς κακίας. Καίτοι τότ' ἂν εἶχεν ἴσως καί τινα τὴν ἀνάγκην ὁ ὑφ' ὑμῶν λεγόμενος λόγος, εἰ διχῇ μὲν τὴν κακίαν διῄρει ἔτι καὶ θάτερον[5] μὲν δὴ ταύτης εἶναι καθάρσιμον, τὸ δὲ ἕτερον τῆς αἰωνίου καθάρσεως ἀξιοῦσθαι. Νῦν δὲ πεποίηκε τοιοῦτον[6] οὐδέν, ἀλλὰ τάς[7] τε[8] τῆς αἰωνίου ζωῆς παραιτίους, λέγω τὰς ἀρετάς, τάς τε τῆς αἰωνίου δίκης, τὰς[9] κακίας, ἀριθμησάμενος, εἶτα ἐπάγει ἑκάστου τὸ ἔργον φανερὸν γενήσεσθαι· προστίθησι δὲ καὶ τὸ πότε, τὴν τελευταίαν ἐκείνην ἡμέραν ὑποσημαίνων, ἐν ᾗ κάτεισι ὁ Θεὸς τὰ κατ' ἀξίαν[10] ἀποδώσων ἑκάστῳ· *ἡ γὰρ ἡμέρα δηλώσει*, φησίν, *ὅτι ἀποκαλύπτεται ἐν*[11] *πυρί*· αὕτη[12] γὰρ ἔσται φανερῶς ἡ τῆς δευτέρας ἐλεύσεως τοῦ σωτῆρος καὶ ὁ μέλλων ἐκεῖνος αἰὼν *ἡμέρα* κυρίως καλούμενος, ἢ ὅτι μὴ

1. τὸ : τὸν H : τῆς SL. — 2. ἐπεὶ το H : ἐπεὶ τὸ SL : legi ἐπεί τοι — 3. τάδε ἔργα *ed.* — 4. διαιρεῖται SL. — 5. διῄρει· ἔτι καὶ Θεὸν δὲ ταύτης... τὸ δὲ οἷον *ed.*, textu plane corrupto, quem ego argumentationis seriem secutus emendavi; an feliciter, alii iudicent. — 6. τοιούτων SL. — 7. τάς : τούς *ed.* — 8. τε om. *ed.* — 9. τὰς ipse addidi. — 10. κατὰ ἀξίαν SL. — 11. ἐν : οὖν H. — 12. αὐτὴ *ed.*

πέφυκεν πρὸς τὴν παροῦσαν ζωὴν συγκρινόμενος ἡμέρα ὡς πρὸς νύκτα ἀναλογεῖ, ὡς καὶ ἐν ἄλλοις φησὶν ὁ αὐτός· *Ἡ νὺξ προέκοψεν, ἡ δὲ ἡμέρα ἤγγικεν*. Αὕτη[1] οὖν ἐστι, ὡς εἴρηται, καθ' ἣν ἐρχομένου μετὰ δόξης αὐτοῦ, πυρὸς ποταμὸς αὐτοῦ[2] προπορεύσεται, περὶ οὗ φησι καὶ Δανιὴλ ὁ προφήτης[3]· *Ποταμὸς πυρὸς*[4] *εἷλκεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ*, καὶ ὁ Δαυὶδ αὖθις· *Πῦρ ἐνώπιον αὐτοῦ καυθήσεται, κύκλῳ αὐτοῦ καταιγὶς σφοδρά*· καὶ αὖθις· *Πῦρ ἐνώπιον αὐτοῦ*· περὶ ἧς καὶ ὁ μακάριος Πέτρος φησίν· *Ἥξει δὲ ἡ ἡμέρα Κυρίου ὡς κλέπτης ἐν νυκτί, ἐν ᾗ οἱ οὐρανοὶ ῥοιζηδὸν παρελεύσονται, στοιχεῖα δὲ καυσούμενα*[5] *λυθήσονται*· καὶ αὖθις· *Προσδοκῶντας καὶ σπεύδοντας τὴν παρουσίαν τῆς τοῦ Θεοῦ ἡμέρας, δι' ἣν οἱ οὐρανοὶ πυρούμενοι λυθήσονται καὶ στοιχεῖα καυσούμενα τήκεται, καθὼς καὶ ὁ ἀγαπητὸς ἡμῶν ἀδελφὸς Παῦλος κατὰ τὴν δοθεῖσαν*[6] *αὐτῷ σοφίαν ἔγραψεν ὑμῖν*[7]. Ἐξ ὧν δῆλον ἁπάντων, ὅτι περὶ τῆς τελευταίας ἐκείνης ἡμέρας καὶ τοῦ διαιωνίσοντος[8] κατὰ τῶν ἁμαρτωλῶν πυρὸς ὁ μακάριος Παῦλος ἐνταῦθα τὸν λόγον ποιεῖται· τὸ δὲ πῦρ ἐκεῖνο, φησίν, ἑκάστου τὸ ἔργον ὁποῖόν ἐστι δοκιμάσει, ἃ μὲν φωτίζον, ἃ δὲ[9] σὺν αὐτοῖς ἐκείνοις τοῖς δράσασι κατακαῖον. Τὸ γὰρ δὴ πῦρ τοῦτο οἵ τε διδάσκαλοι πάντες, ὅ τε μέγας Βασίλειος διπλοῦν ἀπεφήναντο[10] εἶναι, καὶ μάλιστα πάντων οὗτος ἐκεῖνο τὸ ψαλμικὸν ἐξηγούμενος τὸ[11] *φωνὴ κυρίου διακόπτοντος φλόγα πυρός*, τὸ ἡτοιμασμένον εἰς κόλασιν τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ πῦρ λέγων ἐκεῖνο « διακόπτεται τῇ φωνῇ[12] τοῦ Κυρίου, ἵνα, ἐπειδὴ δύο εἰσὶν ἐν τῷ πυρὶ[13] δυνάμεις, ἥ τε καυστική, ἥ τε[14] φωτίζουσα, τὸ μὲν δριμὺ καὶ κολαστικὸν τοῦ πυρὸς τοῖς ἀξίοις τῆς καύσεως προσαπομείνῃ, τὸ δὲ φωτιστικὸν αὐτοῦ καὶ λαμπρὸν τῇ φαιδρότητι τῶν εὐφραινομένων ἀποκληρωθῇ. Φωνὴ οὖν Κυρίου διακόπτοντος φλόγα πυρὸς καὶ μερίζοντος, ὡς ἀλαμπὲς μὲν εἶναι τὸ πῦρ τῆς κολάσεως, ἄκαυστον δὲ τὸ φῶς τῆς ἀναπαύσεως διαμεῖναι ». Τούτου τοιγαροῦν τὸ μέν ἐστιν[15] οἷον περιδραξάμενον τῶν

praecessit, dies autem appropinquavit[a]. Hic itaque est, ut dictum est, ille dies, in quo veniente ipso cum gloria, fluvius ignis ipsum praecedet, de quo etiam Daniel propheta ait[b]: *Ante ipsum rotabatur fluvius ignis;* et David rursus[c] : *Ignis ante faciem ipsius ardebit et circum ipsum procella impetuosa;* de quo etiam beatus Petrus inquit[d]: *Veniet autem dies Domini tanquam fur in nocte, in quo caeli cum stridore praeteribunt, elementa vero aestuantia solventur.* Et rursus : *Expectantes et accelerantes adventum diei Dei, per quem caeli incensi solventur, et elementa aestuantia liquescent, quemadmodum etiam dilectus noster frater Paulus pro sapientia sibi data vobis scripsit.* E quibus omnibus constat, beatum Paulum de extremo illo die deque aeternum duraturo adversus peccatores igne ibi locutum fuisse. Ignis porro ille, inquit, opus cuiusque quale sit, probabit: illud quidem illuminans, hoc vero cum suis auctoribus exurens. Hunc enim ignem cum doctores omnes, tum vero Basilius ille magnus duplicem esse statuerunt, praecipue vero omnium hic, exponens illud e psalmo[e] : *Vox Domini intercidentis flammam ignis*, « Ignis », inquit[f], « qui paratus est in supplicium diabolo et angelis eius, discinditur voce Domini, ut cum duae sint in igne facultates, quarum una comburit, altera illustrat, acerba illa atque ustiva vis iis qui adustione digni sunt servetur; illius vero splendor et claritas ad hilaritatem eorum, qui laetam ac beatam vitam acturi sunt, destinetur. Vox itaque Domini intercidentis ac dividentis flammam ignis, adeo ut supplicii quidem ignis obscurus sit, requietis vero lux vi careat comburendi ». Huius igitur ignis altera vis est, ut iustos complectatur, eosque illuminet et illustret et quovis auro splendidiores efficiat; altera vero, ut peccatores apprehensos comburat,

1. αὐτὴ *ed.* — 2. αὐτοῦ : ἄρκτοῦ H. — 3. ὁ Δαν. προφ. *ed.* — 4. πυρὸς ποταμὸς SL. — 5. καυσούμενα *ed.* item l. 16. — 6. αὐτῷ δοθεῖσαν H. — 7. ἡμῖν *ed.* — 8. διαιωνήσοντος *ed.* — 9. ἃ δὴ H. — 10. ἀπεφήνατο SL. — 11. τὸ om. SL. — 12. τῇ φωνῇ om. SL. — 13. ἐν τῷ πυρὶ om. *ed.* — 14. ἡ δὲ *ed.*; at plane legendum aut ἥ τε aut καὶ ἡ cum vulgato Basilii textu. — 15. ἐστι SL.

a) Rom. XIII, 12. — b) Cf. Dan. VII, 10. — c) Psal. XLIX, 4, et XCVI, 3; eadem habentur supra apud Marcum, p. 46, l. 20 sq. — d) II Petr. III, 12, 15. e) Psal. XXVIII, 7. — f) Basilii homil. in psal. XXVIII = *P. G.*, t. 29, c. 297 B.

perpetuoque puniat. Quare dicit : *Et uniuscuiusque opus, quale sit, ignis probabit.* Quorum enim opera eo manserint, quod igne illo fortiora evaserunt, aut potius adscita sibi facultate eius illuminandi, cum eo ut amica cum amico, et similia cum simili, et lucida cum lucido coiverunt, hi mercedem accipient; in quae vero opera declarabit ustivam suam facultatem, utpote quae ad incensionem ustionemque apta fuerint, eamdemque ad illum rationem habuerint atque ad aliam aliquam flammam ligna, stipulae, foenum, materiae scilicet incensioni ultionique accommodatae, horum operum auctores damnum patientur; non tamen quo modo mala illa opera abolebuntur atque absumentur igne, eodem modo eorum etiam perpetratores: hi enim in igne perdurantes manebunt, aeternumque punientur.

12. Primum itaque ex eo quod peccata non diviserit in mortalia et non talia, sed opera simpliciter in virtutes et vitia; deinde, quod declaraverit quando id futurum sit, extremo scilicet illo die, prout et beatus Petrus ait; et tertio, quod dixerit illum ipsum ignem opera simul ac operarios circumplexurum, et opera quidem ustu facilia combusturum, operarios vero incolumes inabsumptosque servaturum : manifestum est beatum Paulum nequaquam de purgatorio igne locutum (quem scilicet vos levi alicui peccato, non omni penitus vitio delendo, et quidem ante iudicium ponitis, illos incensurum qui venialia sive expiabilia peccata commiserint, non autem iustos, quorum opera aurum sunt et lapides pretiosi), sed de aeterna illa et finis experte poena, in qua haec fient. Quin et ipsa illa vox *detrimentum patientur,* ii videlicet quorum opera ustioni apta fuerint, nihil aliud nisi in aeternum puniendos declarat, eosque qui privandi sunt divini luminis participatione et splendore eius qui probationem instituerit; quae nequaquam iis, qui ex vestra sententia purgantur, conveniunt; hi siquidem non modo nullum damnum accipiunt, verum etiam multum lucrifaciunt, dum vitiositatem quidem deponunt atque exuunt, puritatem vero mundi-

δικαίων, φωτίσαι τε[1] αὐτοὺς καὶ λαμπρύναι, χρυσίου τε παντὸς ἀποφῆναι λαμπροτέρους, τὸ δὲ οἷον τοὺς πονηροὺς κατασχὸν[2] κατακαίειν τε καὶ αἰωνίως κολάζειν. Διό φησιν· *Καὶ ἑκάστου*[3] *τὸ ἔργον ὁποῖόν ἐστι, τὸ πῦρ δοκιμάσει·* ὧν μὲν γὰρ τὰ ἔργα μενεῖ κρείττω τοῦ πυρὸς ἐκείνου φανέντα[4], ἢ μᾶλλον οἰκείᾳ τῇ φωτιστικῇ ἐνεργείᾳ αὐτοῦ φίλα συγγενόμενα φίλῳ καὶ ὅμοια τοῖς ὁμοίοις καὶ τῷ φωτεινῷ τὰ φωτεινά, οὗτοι μισθὸν λήψονται· εἰς ἃ δὲ ἐπιδείξεται τὴν καυστικὴν ἐνέργειαν ἑαυτοῦ, πρὸς ἔξαψιν ἐπιτήδεια ὄντα καὶ τοῦτον ἐν[5] αὐτῷ σῴζοντα τὸν λόγον, ὃν πρὸς ἄλλην τινὰ φλόγα ξύλα καὶ καλάμη καὶ χόρτος, τὰ τῶν[6] ὑλῶν εὐκατάπρηστα καὶ εὐάναπτα, οἱ τούτων[7] ἐργάται ζημιωθήσονται· οὐ μέντοι καθ' ὃν τρόπον τὰ πονηρὰ ἐκεῖνα ἀφανισθήσονται ἔργα καὶ ἀναλωθήσονται τῷ πυρί, οὕτω δὴ καὶ οἱ ἐργασμένοι· αὐτοὶ γὰρ ἐν τῷ πυρὶ διατελέσουσι διαμένοντες καὶ αἰωνίως[8] κολαζόμενοι.

12. Πρῶτα μὲν οὖν ἀπὸ τοῦ μὴ τῶν κακιῶν πεποιηκέναι διαίρεσιν εἰς θανασίμους καὶ μὴ τοιαύτας, ἀλλὰ καὶ τῶν ἔργων ἁπλῶς εἰς ἀρετὰς καὶ κακίας· δεύτερον δὲ τῷ πότε ταῦτα γενήσεται διὰ τῆς τελευταίας ἡμέρας ὑποσημαίνειν, ὃ καὶ μακάριός φησι Πέτρος, καὶ τρίτον τῷ περιδράξασθαι λέγειν τὸ αὐτὸ καῖον[9] πῦρ τά τε τῶν ἔργων εὐάναπτα, τά τε πράξαντα[10] διαμενεῖν ἀνάλωτα, δῆλός ἐστιν ὁ μακάριος Παῦλος οὐ περὶ καθαρτηρίου πυρὸς τὸν λόγον ποιούμενος (ὃ καὶ περὶ μικράς τινας[11] ἁμαρτίας ὑμεῖς[12], οὐ πᾶσαν κακίαν ἁπλῶς, καὶ πρὸ τῆς κρίσεως δοξάζετε[13] δηλαδή, καὶ κατανάπτεσθαι[14] τῶν καθάρσιμα πεπραχότων, οὐχὶ δήπου καὶ τῶν[15] δικαίων, ὧν χρυσὸς καὶ τίμιοι λίθοι τὰ ἔργα), ἀλλὰ περὶ τῆς αἰωνίου ἐκείνης καὶ ἀτελευτήτου κολάσεως, καθ' ἣν ταῦτα γενήσεται. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ λέξις τοῦ *ζημιωθήσεσθαι* ὧν τὰ ἔργα εὐάναπτα, οὐδὲν ἄλλο ἢ τοὺς αἰωνίως κολαζομένους δηλοῖ καὶ τοὺς ζημιουμένους τὴν τοῦ θείου φωτὸς μετουσίαν καὶ τὴν αἴγλην τοῦ δοκιμάσαντος· ἃ τοῖς καθ' ὑμᾶς[16] καθαιρομένοις οὐδαμόθεν προσήκει, εἴπερ οὗτοι πρὸς τὸ μηδὲν ζημιοῦσθαι, καὶ μεγάλα κερδαίνουσιν, ἀποτιθέμενοι μὲν τὴν κακίαν, μεταμφιεννύμενοι δὲ

1. τε om. H. — 2. κατασχόν om. S. — 3. καὶ ἑκάστου : κρείττω ἑκάστου *ed.* — 4. φανέντας. — 5. ἐν : οὖν H; item l. 17. — 6. τὰ τῶν : καὶ τῶν S. — 7. οἱ τούτω H. — 8. αἰώνια *ed.* — 9. καῖον : καὶ οὖν H. — 10. τά τε διαμένοντα sine πράξαντα H. — 11. μικρᾶς τινος *ed.* — 12. ἡμεῖς H. — 13. δοξάζεται H. — 14. κατὰ ἀνάπτεσθαι L. — 15. δήπου τῶν SL. — 16. καθ' ἡμᾶς H.

τὴν καθαρότητα καὶ τὸ ἄσπιλον. Οὕτω μὲν οὖν ἡμεῖς τὸ ῥητὸν ἐκδεχόμεθα τοῦτο, οὕτω δ' ἴσως καὶ τἀληθὲς[1] ἔχειν δοκεῖ· εἰ δέ τις ἄλλως αὐτὸ ἐξηγήσατο[2], *σωτηρίαν* μὲν τὴν ἀπαλλαγὴν τῆς κολάσεως, *διέλευσιν* δὲ *διὰ τοῦ πυρὸς* τὸν καθαρισμὸν[3] ἐννοήσας, φαίνεται φανερῶς τῆς ἀκριβείας μὴ ἐφικόμενος. Καὶ θαυμαστὸν οὐδέν, ἄνθρωπος ὤν[4], ὅπου γε πολλοὶ τῶν διδασκάλων φαίνονται διαφόρως ἐξηγούμενοι τὰ ῥητὰ τῆς γραφῆς, οὐ πάντες ἐπιτυγχάνοντες ὁμοίως[5] τῆς ἀκριβείας· οὐδὲ γὰρ[6] δυνατὸν τὴν αὐτὴν ῥῆσιν[7] πρὸς διαφόρους ἀποδιδομένην ἐννοίας ἐφαρμόζειν ἁπάσαις ὁμοίως[8]· ἀλλ' ἡμᾶς γε[9] δεῖ τὰς κυριωτέρας τούτων ἐκλεγομένους[10] καὶ συμφωνοτέρας[11] τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς δόγμασι, τὰς λοιπὰς ἐν δευτέρῳ τίθεσθαι.

13. Ἐπεὶ δὲ καί τινων ῥητῶν ἐπεμνήσθητε τῶν πατέρων δοκούντων συνίστασθαι τοῖς παρ' ὑμῶν[12] εἰρημένοις, διὰ βραχυτάτων (ὡς ἔνεστι) καὶ περὶ τούτων ἐροῦμεν, τὸ τοῦ λόγου μῆκος ἐκφεύγοντες. Πρῶτον μὲν οὖν εἴπερ τὸν μέγαν Βασίλειον προηνέγκατε[13] ἐν[14] ταῖς κατὰ τὴν Πεντηκοστὴν εὐχαῖς λέγοντα καὶ τὸν ἅγιον Ἐπιφάνιον, ἔτι δὲ καὶ[15] τὸν ἐκ Δαμάσκου Ἰωάννην τὸν[16] θεῖον, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸν πάμμεγαν Διονύσιον, οὐδὲν ἄλλο δηλοῦντας[17] ἢ ὅτι πρός[18] τινων ἁμαρτημάτων ἀπαλλαγὴν τοῖς θανοῦσιν[19] οἷαί τ' εὐχαὶ καὶ αἱ ὑπὲρ τούτων δεήσεις λυσιτελεῖν[20] ἐπὶ πάνυ, ὑμεῖς τε σύνιστε καὶ πολλοῦ λόγου δεῖν οὐ νομίζομεν. Ἔπειτα δὲ ἃ φατε τὸν μακάριον Θεοδώρητον λέγειν, ἄνδρα σοφόν τε καὶ θεῖον καὶ μέγα ἐπὶ λόγοις σχόντα τὸ κλέος, εἰ μὲν καὶ παρ' ἡμῖν[21] οὕτως εὑρίσκετο ἔχοντα, εἶχον ἄν τινα λόγον καί τινος ἴσως ἀπολογίας ἐδέησεν· ἐπεὶ δὲ[22] πολλῶν ὄντων τῶν ἐκείνου παρ' ἡμῖν συγγραμμάτων, ἐν[23] οὐδενὶ φαίνεται πώποτε εἰρηκώς, οὐδὲ λόγου λοιπὸν[24] ἡμῖν δεῖ πρὸς τἀκείνου.

14. Λοιπὸς[25] δὴ Γρηγόριος ὁ μακάριος ὁ τῆς

tiemque sibi induunt. Hoc itaque modo nos quidem dictum illud interpretamur, atque ita verisimiliter se res habere videtur. Si vero quispiam aliter hoc exposuerit, per *salutem*, liberationem intelligens a damnatione, et per *transitum per ignem*, facultatem sese purificandi : hunc certum est, genuinum Pauli sensum nequaquam esse consecutum. Neque id mirum est, homo ut erat, ubi multi deprehenduntur doctores diversimode Scripturae dicta interpretantes, quin omnes eandem sensus perfectionem assequantur. Impossibile enim est eandem vocem diversis sensibus explicatam omnibus aequaliter convenire. Nos vero oportet eos seligere qui praecipui fuerint ecclesiasticisque dogmatibus magis congruentes, reliquos vero iis posthabere.

13. Cum vero etiam nonnullarum auctoritatum ex Patribus memineritis, quae pro vestra opinione facere videntur, quam brevissime fieri poterit, etiam de iis dicemus, prolixitatem orationis evitantes. Primum itaque quoniam Basilium Magnum allegastis, in precibus quae ad Pentecosten fiunt dicentem, sanctum Epiphanium, praeterea etiam divinum Ioannem Damascenum, necnon maximum illum Dionysium, eos nihil aliud innuere nisi quod ad nonnulla peccata absolvenda mortuis preces supplicationesque pro ipsis factae magnopere conducant, et vos conscii estis, et rem multis verbis nequaquam egere existimamus. Deinde, quae dicitis beatum Theodoretum[a] sensisse, virum et sapientem et divinum et magnam eloquentiae laudem consecutum, si ea quidem etiam apud nos ita se habere deprehenderentur, haberent utique aliquam rationem et nonnulla fortassis defensione egerent. Nunc vero cum in multis illius scriptis quae apud nos exstant nihil tale unquam pronuntiasse comperiatur, ne quidquam quidem ad illa respondendum censemus.

14. Superest unus beatus Gregorius Nysse-

1. καὶ κατ' ἀληθὲς SL. — 2. Locus a Marco mutuatus, cf. supra, p. 48, l. 9 sq. — 3. καθάρσιον H καθάρσιμον SL. — 4. ἄνθρωπος ὤν : ἂν εἴη SL. — 5. ὁμοίου *ed.* — 6. γὰρ om. S. — 7. ῥῆσιν H. — 8. ὁμοίας H. — 9. ἀλλὰ ἡμᾶς δὲ *ed.* — 10. ἐκλεγομένας L. — 11. συμφωνοτέρους H. — 12. παρ' ἡμῶν H. — 13. προσενέγκατε S. — 14. ἐν : οὖν H. — 15. ἔτι τε καὶ *ed.* — 16. τὸν om. *ed.* — 17. δηλοῦντα HL. — 18. ὅτι πρὸς om. H. — 19. τοῖς θανοῦσιν om. SL. — 20. λυσιτελοῦσι *ed.* — 21. παρ' ὑμῖν *ed.* — 22. δὲ : καὶ S. — 23. [illegible] H. — 24. λοιπὸν om. SL. — 25. Λοιπὰς H.

a) Cf. quae de Theodoreto adnotavi supra, p. 37, ac 55, ubi eadem fere leguntur per totam paragraphum 13.

nae ecclesiae praesul, qui magis quam alii, quae pro vobis faciant, dixisse videtur. Atqui satius[a] fuit illius auctoritatem silentio praeterire, nullaque ratione nos cogere earum rerum quas dixit defensionem aperte in medium proferre. Dicendum tamen nobis est, salva, quoad eius fieri poterit, patris illius existimatione. Homo erat; homini vero, etiam si ad culmen sanctimoniae pervenerit, non est impossibile errare, in iis praecipue, de quibus nulla praecesserit inquisitio, neque una congregati Patres sententiam tulerint. Manifestum enim est, multos rectius quam unum aliquem veritatem assequi posse, si quidem duo boni praestant uni. Cum itaque quaestio de poena aeterna nondum agitata discussaque fuisset, videtur etiam vir iste opinioni redintegrationis a peccatoribus consequendae accessisse, finemque supplicii inferre in eiusmodi praecipue sermonibus : nihil aliud supplicium illud esse statuens, nisi purgationem quamdam et fornacem, attractionemque ad Deum per dolorem et labores, tanquam futura tandem perfecta instauratione omnium, etiam daemonum ipsorum, *ut sit,* inquit, *Deus omnia in omnibus* iuxta dictum Apostoli.

15. Primum itaque[b] illud hisce respondebimus, quod a patribus nostris accepimus, probabiliter haec esse subdola perniciosaque commenta haereticorum quorumdam, et Origeni assentientium, quales multi per illa tempora viguerunt, potissimum in finitimis Aegypto et Palaestina locis, ut etiam sanctum illud et magnum luminare patronum suae opinionis habere viderentur. Secundo loco dicimus, sanctum illum, tametsi etiam in tali opinione revera fuerit, tamen cum tum temporis in controversia versaretur dogma neque adhuc plene diiudicatum esset, ut iam dictum est, neque contraria opinio reiecta (quod in quinto concilio factum est), nihil miri esse, si nonnihil a vero ut homo etiam ipse aberrarit, quod et aliis ante ipsum multis accidit, Irenaeo videlicet Lugdunensium episcopo, et Dionysio Alexandrino, et aliis. Nam et hi dictis suis ansam quamdam calumniatoribus praebuerunt.

Νυσσαέων[1] προστάτης[2] ἐκκλησίας, ὃς δὴ[3] μᾶλλον τῶν ἄλλων δοκεῖ λέγειν ὑμῖν συνιστάμενον. Καίτοι βέλτιον ἦν σιωπῇ τὰ ἐκείνου τιμᾶσθαι καὶ μηδαμῶς ἡμᾶς ἀναγκάζεσθαι τὴν ὑπὲρ τούτων ἀπολογίαν φανερῶς ἐν τῷ μέσῳ ποιεῖσθαι, ῥητέον δ' οὖν ὅμως (ὡς ἔνεστι) τὴν εὐφημίαν φυλάξασι[4] τῷ πατρί. Ἄνθρωπος ἦν· ἀνθρώπῳ δέ, κἂν ὅτι μάλιστα εἰς ἄκρον ἁγιωσύνης ἀφίκηται, οὐκ ἀδύνατον ἁμαρτεῖν, καὶ μάλιστα περὶ ἃ μηδεμία προέβη ἐξέτασις μηδὲ κοινῇ συνελθόντες πατέρες τὸ δοκοῦν ἐψηφίσαντο· δῆλον γὰρ δὴ τοὺς πολλοὺς ὑπὲρ τὸν ἕνα τἀληθῆ[5] δύνασθαι συνιέναι, εἴγε εἰσὶ[6] δύο ἀγαθοὶ ὑπὲρ τὸν[7] ἕνα. Τοῦ γοῦν περὶ τῆς αἰωνίου κολάσεως μήπω ἐξητασμένου ζητήματος, τῆς τῶν ἁμαρτωλῶν ἀποκαταστάσεως δόξης καὶ οὗτος[8] γενέσθαι δοκεῖ καὶ τέλος εἰσάγειν κολάσεως ἐν[9] τοῖς τοιούτοις μάλιστα λόγοις[10], μηδὲν ἄλλο ταύτην εἶναι ἀποφαινόμενος ἢ κάθαρσίν τινα καὶ χωνείαν καὶ πρὸς Θεὸν ἑλκυσμὸν διὰ ὀδύνης[11] καὶ πόνων, ὡς ἐσομένης ποτὲ τελείας ἀποκαταστάσεως πάντων καὶ τῶν δαιμόνων αὐτῶν, *ἵνα ᾖ*, φησίν, *ὁ Θεὸς τὸ πᾶν ἐν πᾶσι* κατὰ τὸν ἀποστολικὸν λόγον.

15. Πρῶτον μὲν οὖν ἀπολογούμεθα ὑπὲρ τούτων ὃ παρὰ τῶν πατέρων ἡμῶν παρελάβομεν, ὡς εἰκὸς διαφθορᾶς εἶναι ταῦτα καὶ παρεμβολὰς αἱρετιζόντων τινῶν καὶ τὰ Ὠριγένους φρονούντων, οἵτινες ἤκμασαν πολλοὶ κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἐν τοῖς κατ' Αἴγυπτον μάλιστα καὶ Παλαιστίνην[12] τόποις, ἵνα καὶ τὸν ἅγιον τοῦτον καὶ μέγαν φωστῆρα συνήγορον ἔχειν δοκῶσιν. Ἐπὶ δὲ τούτῳ φαμέν, ὡς εἰ καὶ δόξης τοιαύτης ὡς ἀληθῶς ὁ ἅγιος ἦν, ἀλλ' ἔτι ὄντος ἀμφισβητησίμου τοῦ δόγματος τότε καὶ μήπω διακεκριμένου τελέως, ὡ εἴρηται, μηδὲ τῆς ἐναντίας δόξης ἀποβληθείσης, ὃ κατὰ τὴν πέμπτην ἐγένετο σύνοδον, εἴ τι τῆς ἀκριβείας ὡς ἄνθρωπος καὶ αὐτὸς παρεσφάλη, θαυμαστὸν οὐδέν, ὅπου γε καὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ πολλοὶ τὸ τοιοῦτον ἔπαθον, Εἰρηναῖός τε ὁ Λουγδούνων[13] καὶ Διονύσιος ὁ Ἀλεξανδρείας καὶ ἕτεροι· καὶ γὰρ οὗτοι λαβήν τινα παρέσχον τοῖς

1. Νυσσέων *ed.* — 2. προστάτης : πρὸς τὰς H. — 3. δὴ : δὲ L. — 4. φυλάξασαι H. — 5. τὰ ἀληθῆ SL. — 6. εἰσί : ἐπ H. — 7. τὸν om. H. — 8. οὕτως H. — 9. ἐν : οὖν H. — 10. ἐν τοῖς-λόγοις om. SL. — 11. δι' ὀδύνης SL. — 12. Παλεστίνην *ed.* — 13. Λουγδονῶν *ed.*

a) Similia habentur apud Marcum, supra, p. 53, l. 6 sq. — b) Haec ad verbum e Marco deprompta sunt; cf. supra, p. 53, l. 19 sq.

διαβάλλουσιν οἷς εἰρήκασιν. Ὅτι δὲ ἀμφισβητήσιμον ἦν τότε[1] τὸ δόγμα καὶ μήπω διακεκαθαρμένον, ὅπως ἂν ἀκριβείας ἔχοι, μάρτυς ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ἐν τῷ *εἰς τὸ Βάπτισμα* λόγῳ περὶ τοῦ ἀσβέστου πυρὸς[2] ἐκείνου φιλοσοφῶν καὶ μετὰ τοῦτο λέγων· « Εἰ μή τῳ φίλον νοῆσαι κἀνταῦθα τοῦτο φιλανθρω- « πότερον[3] καὶ τοῦ κολάζοντος ἐπαξίως ». Ὁρᾷς ὡς ἐφίησι τοῖς βουλομένοις νοῆσαι τὸ πῦρ ἐκεῖνο φιλανθρωπότερον; Ἀλλὰ τῇ πέμπτῃ τῶν οἰκουμενικῶν[4] συνόδων ἀπανθρωποτάτη πασῶν ἡ τοιαύτη δόξα νενόμισται, καὶ ὡς λυμαντικὴ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν σπουδαίων ἐκλυτικὴ τῷ ἀναθέματι ὑποβέβληται. Καὶ τὰ εἰρημένα τοίνυν, εἴπερ εἰσὶν εἰρημένα τῷ θαυμαστῷ Γρηγορίῳ περὶ τοῦ πυρὸς ἐκείνου, κάθαρσιν μὲν οὐ μερικὴν ἀλλὰ τελείαν εἰσάγουσι καὶ τελείαν πάντων ἀποκατάστασιν· πείθουσι δὲ ἡμᾶς οὐδαμῶς πρὸς τὴν κοινὴν ἀφορῶντας δόξαν τῆς ἐκκλησίας καὶ ταῖς θείαις γραφαῖς ὡς κανόσι χρωμένους, ἀλλ' οὐχ ὅ τι[5] ἕκαστος ἰδίᾳ γέγραφε σκοπουμένους ἐκ τούτων οὐδὲ[6] εἴ τις ἄλλος περὶ καθαρσίου πυρὸς ἕτερά τινα γέγραφεν, ἀνάγκην ἔχομεν παραδέξασθαι· οὐδὲ γὰρ ἡ γραφὴ διπλῆν κόλασιν καὶ διπλοῦν πῦρ οὐθ' ἡ πέμπτη τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων ἡμῖν παραδέδωκεν.

16. Ἀλλ' Αὐγουστῖνος διαρρήδην εἴρηκε, φήσετε, περὶ τούτου καὶ Ἀμβρόσιος οἱ μακάριοι καὶ Γρηγόριος ὁ Διάλογος[7]. Τοῦτό φαμεν καὶ ἡμεῖς, καὶ οὐκ ἔστιν ἀρνήσασθαι· ἀλλὰ τῶν ἀνδρῶν τούτων ὄντων λατίνων καὶ λατινικῶς συγγεγραφότων τὰ ἑαυτῶν, τὰ μὲν ὅλως οὐδέν τι σαφὲς[8] περὶ τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς ἀποφαίνονται, ἀλλ' ὅτι μόνον ὠφελοῦσι τοὺς τεθνεῶτας αἱ ὑπὲρ αὐτῶν γινόμεναι[9] λειτουργίαι τε καὶ εὐχαὶ διδάσκουσι[10], τὰ δὲ καὶ σαφῶς τοῦτο διαγορεύονται, οὐδὲν τούτων ὅμως[11] οὐδέπω εἰς[12] τήμερον ἀνεγνώσθη σύγγραμμα παρ' ἡμῖν, οὐδὲν μὲν ὅ τί φησιν περὶ[13] τοῦ ζητήματος τούτου οὐδὲ[14] περὶ ἄλλου τινός, ἢ ὅσον ὀλίγοις χρόνοις πρότερον <τὸ> *περὶ Τριάδος* μόνον τοῦ Αὐγουστίνου καὶ οἱ τοῦ Γρηγορίου *Διάλογοι* μετενεχθέντες ἐκ τῆς Ῥωμαίων ἐς[15] τὴν ἑλλάδα διάλεκτον. Τί οὖν θαυ-

Iam vero controversum ea aetate fuisse hoc dogma, neque ita repurgatum, ut eius veritas esset certa, testis est Gregorius Theologus, qui in oratione *de Baptismo*, ubi de inextinguibili illo igne disserit, haec subiungit[a]: « Nisi quis- « piam malit etiam hic benignius id ipsum « intelligere et punientis dignitati convenien- « tius ». Vides quo pacto liberum faciat volentibus ignem illum benignius interpretari? Sed et quinto concilio generali opinio illa omnium maxime inhumana visa est, ac tanquam ecclesiae perniciosa, bonorumque animis remissionem inducens, anathemati subiecta fuit. Quae igitur dicta sunt, tametsi etiam a beato Gregorio de igne illo sint dicta, purgationem quidem non particularem, sed perfectam inferunt, atque absolutam omnium redintegrationem. Nequaquam vero nobis fidem faciunt, qui ad communem totius ecclesiae sententiam respicimus, et sacris Scripturis tanquam regula ac norma utimur, neque quid unusquisque illorum peculiariter scripserit consideramus, nec si quis alius de purgatorio igne alia quaedam scriptis mandarit, ea amplecti necesse habemus: neque enim Scriptura duplicem poenam et duplicem ignem, neque quinta synodus oecumenica nobis tradidit.

16. At Augustinus, dixeritis, apertis verbis id asseruit, et beatus Ambrosius, et Gregorius Dialogus. Quod fatemur etiam nos, neque potest negari. Sed cum illi viri fuerint latini, et latine sua scripserint, partim nihil omnino aperte de purgatorio igne statuunt, sed tantum docent mortuos liturgiis et precibus, quae pro ipsis fiunt, iuvari; partim vero, si quid perspicue de hac re afferunt, nullum tamen huiusmodi scriptum in hunc usque diem a nobis lectum est, nullum quidem quod vel de hac quaestione agat, vel de alia aliqua, praeterquam paucis abhinc annis *De Trinitate* tantum liber Augustini, et Gregorii *Dialogi* e latina lingua in graecam translati. Quid igitur miri est, si ignoramus quod nunquam vidimus, neque legimus, neque audivimus? Etenim nostrates, et quotquot graeca lingua usi sunt, nihil prorsus de his scriptum reliquerunt; quae vero Latini scripse

1. τότε : ποτέ *ed.* — 2. ἐκείνου πυρὸς SL. — 3. φιλανθρωπότερον *ed.*: item l. 9. — 4. [illegible] *ed.* — 5. ὅτι *ed.* — 6. οὐδ' H. — 7. Διάλογος : Θεολόγος *ed.* — 8. σαφῶς *ed.* Idem argumentum habet Marcus supra, p. 50, § 9. — 9. γενόμεναι *ed.* — 10. διδάσκουσιν H. — 11. ὅμως : ὅμεν H : μὲν SL. — 12. [illegible] — 13. οὐ περὶ H. — 14. οὐδὲ : οὐ H. — 15. εἰς H.

a) *P. G.*, t. 36, c. 412.

runt, a nobis qui Graeci sumus plane non intelliguntur. Verum enimvero et dicta horum Patrum potest aliquis mitiganter exponere, et quidem satis bene. Ex ipso enim beato Augustino et Gregorio Dialogo manifeste apparet, neque ipsos neque alios, quotquot istud dixerunt, pro auctoritate potestateque sua id statuisse, neque ultro argumento eiusmodi adhibuisse animum et sententiam suam ut veram pepigisse; sed, ut quispiam diceret, veluti impulsos atque intrusos, et rationum angustiis constrictos, ac maius malum tollere coactos fuisse. Hoc autem erat, omne peccatum esse expiabile, ut nonnullis visum est. Multorum enim opinioni ex adverso reluctari rem violentam esse existimantes, ut videtur, et metuentes ne parum probanda dicerent, si, cum illi omne peccatum expiabile esse statuerent, ipsi e contrario nullum deleri posse affirmarent; mediam viam ingressi, minus malum admiserunt, quo opinionem suam probabiliorem redderent et maius malum tollerent. Iis vero quae nonnulli temporibus sese accommodando dixerunt, non esse omni ex parte firmiter acquiescendum, omnes facile iudicaverimus. Sed quid? etiam si tanquam ita sentientes planeque statuentes haec dixerint, ne sic quidem necessarium est ut eos sequamur, eorumque sententiae acquiescamus. Si enim ex dicto beati Pauli ad hoc feruntur, atque inde argumentantur, existimantes illum ibi de tali aliquo temporario igne loqui (quid autem ille senserit, abunde a nobis dictum est, dum exponeremus ea quae a Ioanne Chrysostomo dicta sunt et quae ex contextu ipso eruuntur, plane discrepantia ab eo sensu, quo occidentalis ecclesiae sancti locum intellexerunt), quonam pacto nos facile fidem adhibuerimus illi sententiae, quae ex tali capite initium sumit, quod nobis non probatur, atque inde procedit, unde contrarium infertur?

17. At enim dicitis etiam beatum Gregorium in quarto *Dialogorum* libro multis exemplis et revelationibus demonstrasse purgatorium. Statuit quidem revera purgatorium ignem post

μαστόν, εἰ ἀγνοοῦμεν ὃ μηδέποτε εἴδομεν μηδ' ἀνέγνωμεν μηδ' ἠκούσαμεν; Οἱ μὲν γὰρ ἡμέτεροι καὶ ὅσοι τὴν Ἑλλήνων ἀφίεσαν, εἰρήκασι περὶ τούτων οὐδέν· ἃ δ'[1] εἶπον Λατῖνοι, ἡμῖν Ἕλλησίν εἰσι[2] πάντως ἀσύνετα. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰς τῶν πατέρων τούτων ἔχοι τις ἂν παραμυθήσασθαι χρήσεις, καὶ μάλα καλῶς· ἐξ αὐτοῦ γὰρ Αὐγουστίνου τοῦ[3] μακαρίου καὶ Γρηγορίου τοῦ Διαλόγου[4] φαίνεται δῆλον[5], ὡς μήτ' αὐτοὺς μήθ' ὅσοι τοῦτο εἰρήκασιν ἄλλοι ἐπ' ἐξουσίας διασκεψαμένους εἰπεῖν καὶ αὐτόθεν ἐπιβαλόντας τῷ σκέμματι καὶ ὡς ἀληθῆ[6] συνθεμένους, ἀλλ' ὡς ἂν εἴποι τις, οἷον εἰσωθουμένους καὶ ἐν στενῷ τῶν λόγων ἀπειλημμένους[7] καὶ μεῖζον ἀναγκαζομένους κακὸν ἀνελεῖν[8] (τὸ δὲ ἦν[9], πᾶσαν ἁμαρτίαν εἶναι καθάρσιμον, ὥς τισιν ἔδοξε)· τὸ γὰρ ἀπ' ἐναντίας τῇ τῶν πολλῶν δόξῃ ἰέναι βίαιον νομίσαντες, ὡς ἔοικε, καὶ δειλιάσαντες μὴ ἀπίθανον τὸν λόγον ποιήσωσιν, ἐάν[10], ἐκείνων πᾶσαν ἀνομίαν νομιζόντων καθάρσιμον, αὐτοὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου ἀποφήναιντο μηδεμίαν, μέσην ἐβάδισαν τὸ ἔλαττον δόντες, ἵνα μᾶλλον πιθανὸν τὸν λόγον ποιήσαντες τὸ μεῖζον ἀνέλοιεν· οἷς δέ τινες[11] οἰκονομικῶς εἶπον, τούτοις[12] μὴ μέχρι παντὸς ἕπεσθαι δεῖν, πάντες ἂν φαίημεν. Καί τοι εἰ οἱ[13] οὕτω φρονοῦντες καὶ μάλα τοῦτο δοξάζοντες τὰ περὶ τούτου ἐξέθεντο, οὐδ' οὕτως ἡμῖν ἀναγκαῖόν ἐστιν ἕπεσθαι καὶ πείθεσθαι ταύτῃ τῇ δόξῃ· εἰ γὰρ ἐκ τοῦ ῥητοῦ Παύλου τοῦ μακαρίου ὁρμῶνται πρὸς τοῦτο, κἀκεῖθεν ἐπιχειροῦσι, νομίζοντες περὶ τοιούτου τινὸς ἐκεῖνον ἐκεῖ λέγειν προσκαίρου πυρός (τὸ δὲ ὅ τι[14] νοεῖ μάλιστα εἴρηται τά τε Ἰωάννῃ τῷ[15] Χρυσοστόμῳ εἰρημένα ἐκθεμένοις[16] ἡμῖν, ἅ τε ὑπ' αὐτοῦ τοῦ λόγου ἀκολουθεῖ[17], πάντάπασι διαφέροντα ταύτης τῆς ἐννοίας, καθ' ἣν οἱ δυτικοὶ ἐξεδέξαντο ἅγιοι), πῶς ἂν ἡμεῖς ῥαδίως πιστεύσαιμεν[18] λόγῳ ἐκ τοιούτου τινὸς ἔχοντι τὴν ἀρχήν, ὅπερ ἡμῖν οὐ δοκεῖ, κἀκεῖθεν ὁρμωμένῳ, ὅθεν συνάγεται τοὐναντίον[19];

17. Καὶ[20] μὴν καὶ ὅ[21] φατε τὸν[22] μακάριον Γρηγόριον ἐν τῷ τετάρτῳ τοῦ *Διαλόγου* λόγῳ πλείστοις[23] ὑποδείγμασι καὶ ἀποκαλύψεσιν ἀποδεικνύναι τὸ καθαρτήριον, ἀποφαίνεται μὲν ἀληθῶς εἶναι τὸ

1. ἃ δὲ SL. — 2. εἰσι : οὖσι H. — 3. τοῦ om. *ed.* — 4. Διαλόγου : θεολόγου *ed.* — 5. δηλῶς, μήτ' *ed.* — 6. ἀληθεῖ H. — 7. ἀπεληημμένους H. — 8. ἀνεχεῖν H. — 9. δ' ἦν H. — 10. ἐάν om. H. — 11. ἀνέλωσεν· οἷς καί τινες H. — 12. τούτους H. — 13. οἱ : ὡς H. — 14. τόδ' ὅτι H. — 15. τῷ om. *ed.* — 16. ἐνθεμένους ἅτε *ed.* — 17. ἀκολουθίας SL. — 18. πιστεύσαμεν H. — 19. τοὐναντίον om. H. — 20. Tota haec § 17 habetur apud Marcum, p. 51, l. 17 sq. — 21. ὅ om. *ed.* — 22. φατε τὸν : φατικόν H. — 23. πλειστόνως H : πλεῖστον ὡς SL.

καθαρτήριον πῦρ μετὰ θάνατον πρὸ τῆς μελλούσης ἐκείνης κρίσεως, εἴτε ἀλληγορικῶς τοῦτο νοῶν, εἴτε καὶ ἀληθῶς οὕτω δοξάζων· ἃ δὲ ἐπάγει ῥητὰ παρὰ τῆς γραφῆς πρὸς τὴν τούτου[1] σύστασιν, οὐδὲν ὅλως ἀναγκαῖον μεθ' ἑαυτῶν ἔχουσιν, ὡς καὶ πρότερον ἡμῖν εἴρηται. Καὶ τὰ διηγήματα δὲ καὶ αἱ[2] ἀποκαλύψεις, ἃς παρατίθησιν, οὐδὲν ὅλως ἀφωρισμένον ἐν τόπῳ τινὶ καθαρτήριον πῦρ ὑποφαίνουσι· τοὺς μὲν γὰρ τῶν οὕτω καθαιρομένων[3] εἰς τὰ θέρμα φησὶ παραδιδομένους τοῖς λουομένοις ὑπηρετεῖν, τοὺς δὲ δι' ἀποκαλύψεως[4] φανῆναι κατακαιομένους[5] ἐν διαφόροις τόποις· ἅπερ ἅπαντα φαίνεται μηδὲν ἄλλο εἶναι πλὴν θαύματα καὶ ἀποκαλύψεις εἰς ἐπιστροφὴν τῶν ζώντων καὶ διόρθωσιν παρὰ Θεοῦ μερικῶς γνωριζόμενα· καθολικὸν δὲ εἶναι πῦρ ἐξ αὐτῶν καθαρτήριον, οὐδὲν οὐδαμῶς ἐξ ἀνάγκης δείκνυται. Καὶ μὴν καὶ δι' ὧν ἐφεξῆς ἐπάγει, τὸ τοιοῦτον δόγμα τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς ἀναιρεῖται· τὰ μὲν γὰρ τῶν εἰρημένων *ἐλαφρῶν* καὶ *ἐλαχίστων* ἁμαρτημάτων ἐν τοῖς δικαίοις δι' ἀντισηκώσεως ἑτέρων ἀγαθῶν πράξεων ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ φησὶ καθαίρεσθαι, τὰ δὲ ἐν τῇ ἐξόδῳ τῶν ψυχῶν ἐκ τοῦ[6] σώματος δι' αὐτοῦ καὶ μόνου τοῦ φόβου καθαίρεσθαι παραδίδωσι, τὰ δὲ καὶ μετὰ θάνατον διὰ τῶν ὑπὲρ αὐτῶν γινομένων εὐποιϊῶν τε καὶ προσφορῶν.

18. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ κράτους ἐπεχειρήσατε τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, ὅπερ πέμπτον μὲν ὑμεῖς τοῖς ἄλλοις ἐπιχειρήμασιν ἐνετάξατε, ἡμεῖς δὲ εἰς τόδε ἀνεβαλόμεθα, οὐ δεῖ ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ὅτι εἰ οὕτως εἴχομεν γνώμης περὶ ἀλλήλων ἀμφότεροι, ὡς τὰ παρὰ τῆς ἑκάστης ἐκκλησίας κρατοῦντα, ταῦτα ἡγεῖσθαι καὶ κύρια, οὐδέποτ' ἂν ἀλλήλοις συνήλθομεν οὐδ' εἰς λόγους ἤλθομεν ἄν· ἀλλ' αὐτὸ τὸ πρῶτον[7] καὶ μέγιστον τῆς ἡμετέρας συνελεύσεως αἴτιον, τὸ πάσης ἀφιεμένους προλήψεως καὶ παντὸς ἔθους μὴ καὶ τῷ λόγῳ βοηθουμένου[8] γυμνὰ κρῖναι τὰ πράγματα, παραθεμένους παρὰ τὰ λόγια καὶ τὰς ἀποφάσεις τῶν διδασκάλων, κανόσιν αὐτοῖς χρησαμένους[9] καὶ στάθμῃ[10] πρὸς ταῦτα· ἐπεί τοί γε ἐὰν μὴ οὕτω, ἀλλὰ τῷ ἔθει τὰ πράγματα κρίνωμεν, πάνυ οὕτως ἐξέσται λύειν ἀμφοῖν, καὶ συμβησόμεθα ἀλλήλοις οὐδέποτε. Οὕτω μὲν οὖν οὔτ' ἐντεῦθεν οὔτ' ἐκ τῶν

mortem, ante futurum illud iudicium, sive allegorice hoc intellexerit, sive etiam ita vere censuerit; testimonia vero quae ex sacra Scriptura ad hoc stabiliendum confirmandumque adducit, nihil omnino necessarii secum ferunt, quemadmodum et antea a nobis dictum est; et narrationes revelationesque, quas exhibet, nullum plane definitum in loco aliquo purgatorium ignem statuunt. Nonnullos enim eorum qui purgantur ad balnea relegatos iis qui lavantur ministrare dicit; alios per revelationem apparuisse ustos diversis in locis : quae quidem omnia videntur nihil aliud esse nisi miracula et revelationes ad conversionem et resipiscentiam viventium a Deo privatim ostensae; universalem autem esse ignem purgatorium, nulla ex iis necessaria ratione probatur. Quin imo per ea quae postea subiungit, tale de purgatorio igne dogma plane evertitur. Nam quae dicuntur *levia* sive *minutissima* peccata in iustis, alia per compensationem aliorum bonorum operum in hac vita purgari dicit, alia in exitu animarum e corpore per ipsum solum metum purgari tradit, alia etiam post mortem per eleemosynas et sacrificia quae pro ipsis fiunt.

18. Cum vero etiam ab auctoritate romanae Ecclesiae fueritis argumentati, quod quintum est vestrorum argumentorum, nos autem huc usque distulimus : illud scire debetis, si ita utrique inter nos animis affecti essemus, ut quae in singulis ecclesiis obtineant, ea rata firmaque duceremus, nunquam futurum fuisse ut simul conveniremus, colloquiumque inter nos haberemus. Nunc vero illa primaria et maxima nostri conventus causa fuit, quod omni praesumptione et consuetudine, quae ratione non nitatur, seposita, nudas res iudicare volebamus, eas conferentes ad sacra eloquia et declarationes doctorum, his utendo tanquam regulis et norma ad illas pensandas. Si enim non ita nos geramus, sed ex consuetudine de rebus iudicemus, profecto utrique parti quaevis dissolvere in promptu erit, neque alii cum aliis unquam conveniemus. Atque ita fit, ut neque

1. τούτων *ed.* — 2. αἱ om. *ed.* — 3. καθαιρουμένων *ed.* — 4. διὰ ἀποκ. *ed.* — 5. κατὰ καιομένους *ed.* — 6. τοῦ om. *ed.* — 7. τοῦ πρώτου H. — 8. βοηθούμεναι H. — 9. χρησαμένοις H. — 10. [illegible] H.

hinc, neque ex ullo dictorum quae allata sunt, sententia vestra necessario probari possit.

19. Cum vero denique etiam ratiocinationis ope ad propositam quaestionem usi sitis, ducto a iustitia Dei argumento, necesse est ut intelligatis, et nobis non minus facile esse ratiocinationibus quibusdam uti ad ea quae nos dicimus confirmanda, et quidem contraria iis quae vos concluditis inferre, sive a Dei erga homines benignitate rem probemus, sive etiam a diversarũm apud eum mansionum necessitate, et divinae illius fruitionis gradibus, quae quidem fruitionis inaequalitas necessario postulat, ut non ex aequo omnes sint purgati; tum vero ex aliis multis rationibus, quarum plures suo tempore reddemus, si opus fuerit. Nunc vero cum pauca quaedam ex iis dixerimus, de his finem faciemus.

I. Dicimus itaque magis convenire divinae bonitati, exiguum bonum non contemnere, quam exiguum peccatum poena dignum ducere. Atqui exiguum bonum in iis qui graviter peccarunt, nullum praemium consequitur propter praeponderantem nequitiam. Ergo neque exiguum peccatum in iis, qui multa bona opera fecerunt, decet poenam consequi, quia quae praestantiora sunt, vincunt. Si enim id quod magis videtur, non est, aegre profecto id quod minus videtur, erit. Ergo neque purgatorium ignem esse credendum est.

II. Praeterea, quemadmodum se habet exiguum aliquod bonum in iis qui ceteroqui mali sunt, ita exiguum malum in iis qui ceteroqui boni sunt. Sed exiguum bonum in illis non potest bonorum retributionem efficere, sed tantum differentiam supplicii; neque igitur exiguum malum in istis damnationem efficiet, sed tantum differentiam fruitionis. Non est igitur putandum purgatorium ignem esse.

III. Ad haec, aeterni supplicii aequitas in hoc maxime ostenditur, quod immutabilem ii habeant qui peccarunt pravam voluntatem : perpetuae enim peccandi voluntati perpetua etiam debetur poena. Eodem plane modo

εἰσενηνεγμένων ῥητῶν οὐδενὸς ἔχοιεν ἂν τὰ παρ' ὑμῶν τὴν ἀνάγκην.

19. Ἐπεὶ δὲ τελευταῖον καὶ λογισμῷ πρὸς τὸ προκείμενον ἐχρήσασθε συνεργῷ καὶ ἀπὸ τῆς[1] τοῦ[2] Θεοῦ δικαιοσύνης ἐπεχειρήσατε, γινώσκειν ὑμᾶς ἀναγκαῖον, ὅτι καὶ ἡμῖν οὐχ ἥκιστα δυνατὸν λογισμοῖς τισι[3] πρὸς ἅπερ ἡμεῖς λέγομεν χρήσασθαι, καὶ αὐτὰ τἀναντία συναγαγεῖν[4] ὧν ὑμεῖς συμπεραίνετε[5], ἀπό τε τῆς φιλανθρωπίας τῆς τοῦ Θεοῦ ὁρμωμένοις[6], προσέτι δὲ καὶ τῆς τῶν ἐκεῖσε διαφόρων μονῶν[7] ἀνάγκης καὶ τῶν τῆς ἀπολαύσεως ἐκείνης βαθμῶν, ἥτις ἐξ ἀνάγκης ἀπαιτεῖ μὴ κεκαθάρθαι[8] πάντας ἐπίσης, ἔτι δὲ ἐξ ἄλλων λόγων πολλῶν, ὧν τοὺς μὲν πλείους ἐν καιρῷ ἀποδώσομεν, εἰ δεήσει· τὰ νῦν δὲ ὀλίγα τινὰ περὶ τούτων εἰπόντες, τὸν λόγον καταπαύσομεν ἐπὶ τούτοις.

α^ον^. Φαμὲν γὰρ μᾶλλον προσήκειν τῇ ἀγαθότητι τοῦ Θεοῦ τὸ ὀλίγον ἀγαθὸν μὴ παριδεῖν ἢ τὴν σμικρὰν ἁμαρτίαν δίκης ἀξιοῦν· ἀλλὰ τὸ ὀλίγον[9] ἀγαθὸν ἐν τοῖς <τὰ> μεγάλα ἡμαρτηκόσιν οὐδεμιᾶς ἀμοιβῆς ἐπιτυγχάνει[10] διὰ τὴν τῆς πονηρίας πλεονεξίαν· οὐδ' ἄρα τὸ ὀλίγον κακὸν ἐν τοῖς <τὰ> μεγάλα κατωρθωκόσι[11] προσήκει δίκης τυχεῖν διὰ τὸ τὰ βελτίω νικᾶν· εἰ γὰρ τὸ μᾶλλον δοκοῦν οὐκ ἔστι, σχολῇ τό γε ἧττον ἂν[12] εἴη. Οὐδ' ἄρα πῦρ καθαρτήριον προσήκει νομίζειν.

β^ον^. Ἔτι, ὡς ἔχει τὸ ὀλίγον ἀγαθὸν ἐν τοῖς τἆλλα φαύλοις, οὕτω τὸ ὀλίγον κακὸν ἐν τοῖς τἆλλα ἀγαθοῖς· ἀλλὰ τὸ ὀλίγον ἀγαθὸν ἐν ἐκείνοις οὐ δύναται ἀγαθῶν ἀνταπόδοσιν ποιεῖν, ἀλλὰ μόνον διαφορὰν <κολάσεως· καὶ τὸ ὀλίγον ἄρα κακὸν ἐν τούτοις οὐ ποιήσει κόλασιν, ἀλλὰ μόνον διαφορὰν>[13] ἀπολαύσεως. Οὐκ ἄρα πῦρ καθαρτήριον νομιστέον.

γ^ον^. Ἔτι, ἡ τῆς αἰωνίου κολάσεως δικαιοσύνη κατὰ τοῦτο μάλιστα δείκνυται, κατὰ[14] τὸ ἀμετάβλητον τῆς τῶν ἡμαρτηκότων <ἀτάκτου> θελήσεως· τῇ γὰρ ἀϊδίως[15] πονηρᾷ[16] θελήσει καὶ ἀΐδιος ὀφείλεται δίκη· ὥσπερ καὶ τοὐναντίον κατὰ τὸ ἀκό-

1. τῆς om. SL. — 2. τοῦ om. H. — 3. τισιν *ed.* — 4. συναγωγεῖν H. — 5. συμπεραίνεται H. — 6. ὁρμώμενοι *ed.* — 7. διαφορῶν μόνων H. — 8. κεκαθάρται H. — 9. τ' ὀλίγον H; item l. 22. — 10. ἐπιτυγχάνειν *ed.* — — 11. κατωρθωκῶσι *ed.* — 12. γε ἧττον ἂν : τε ἧττον ὂν *ed.* — 13. κολάσεως-ἀλλὰ μόνον διαφοράν om. *ed.*; quae verba ex Latinorum responsione mutuatus ipse addidi, ne sententia omnino manca relinqueretur. — 14. κατὰ : μετὰ *ed.* — 15. ἀϊδίῳ S : ἀϊδῆ HL. — 16. πονηρία H : πονηρίας SL.

λουθον δὴ εἰ ὁ[1] τοῦ πονηροῦ ἀκίνητος ἀϊδίως[2] ἀϊδίῳ δίκῃ κολάζεται, ὃς μὴ[3] <ἀϊδίως> εὐθύνεται, οὐδ' ἀμετάβλητον[4] θέλησιν ἕξει· <εἰ γὰρ ἀμετάβλητον αὐτὴν ἕξει,> εἰ μὲν ἀπὸ τοῦ[5] πονηροῦ, αἰωνίῳ δίκῃ τηρεῖται· εἰ δὲ τἀγαθοῦ, τίς χρεία κολάσεως ᾧ γε στεφάνων[6] προσήκει; Ἀλλὰ μὴν τοὺς τούτῳ καθαιρομένους τῷ πυρὶ θέλησιν ἀμετάβλητον ἔχειν φατὲ καὶ ὑμεῖς· οὐκ ἄρα πυρὶ τούτους ἀνάγκη καθαίρεσθαι.

δ΄ον. Ἔτι, εἰ τὸ τέλειον ἔπαθλον τοῖς καθαροῖς τῇ καρδίᾳ καὶ τῇ ψυχῇ τὸ ἰδεῖν τὸν Θεόν, τούτου δὲ οὐχ ὁμοίως[7] πάντες ἐπιτυγχάνουσιν, οὐδ' ἄρα τῆς αὐτῆς καθάρσεώς εἰσιν ἅπαντες· οὐδ' ἄρα χρεία τοῦ καθαρτηρίου πυρός, εἴπερ ἔν τισιν ἐλλιπής ἡ κάθαρσις· ἢ γὰρ[8] ἂν ἦσαν ἅπαντες ἐπίσης κεκαθαρμένοι διὰ τοῦ αὐτοῦ πυρὸς καὶ πρὸς θεοπτίαν ὁμοίως ἔχοντες. Τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ τῆς νομοθεσίας ὄρους συμβολικῶς τε καὶ τυπικῶς ἐγένετο· τότε γὰρ οὐ πάντες τῆς αὐτῆς ἀξιωθέντες[9] φαίνονται στάσεώς τε καὶ τάξεως, ἀλλ' ὁ μὲν τῆς[10], ὁ δὲ τῆς, πρὸς μέτρον (οἶμαι) τῆς ἑαυτοῦ καθάρσεως ἕκαστος κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον.

ε΄ον. Ἔτι, ὁ ἐν ἁγίοις[11] μέγας Γρηγόριος ὁ Θεολόγος τὸν *περὶ τοῦ Πάσχα* λόγον θεωρητικῶς καὶ ἀναγωγικῶς[12] ποιούμενος, ἐλθὼν εἰς τὸ μέρος, ἐν ᾧ φησιν· « Οὐκ ἐξοίσομεν δ' οὐδὲν οὐδὲ εἰς τὸ πρωῒ « καταλείψομεν », ἀποφαίνεται ῥητῶς οὕτω καὶ καθαρῶς, ὅτι μὴ ὑπὲρ τὴν *νύκτα* ταύτην ἔστι τις κάθαρσις, *νύκτα* μὲν τὸν ἑκάστου παρόντα βίον ἀποκαλῶν καὶ μηδεμίαν κάθαρσιν μετ' αὐτὸν[13] εἶναι παραχωρῶν.

ϛ΄ον. Ἔτι[14], ὁ αὐτὸς ἐν τῷ *εἰς τὴν Πληγὴν τῆς χαλάζης* λόγῳ διαγορεύων οὕτως· « Ἐῶ[15] λέγειν « τὰ ἐκεῖσε δικαιωτήρια, οἷς ἡ ἐνταῦθα φειδὼ παρα« δίδωσιν, ὡς βέλτιον εἶναι νῦν παιδευθῆναι καὶ « καθαρθῆναι ἢ τῇ ἐκεῖθεν βασάνῳ παραπεμφθῆναι, « ἡνίκα κολάσεως καιρός, οὐ καθάρσεως », παρ-

contrarium etiam concluditur, nimirum, si is qui immutabilis in malo patrando perpetuo manet, perpetua poena punitur; qui non sempiterne castigatur, is neque immutabilem voluntatem habebit. Nam qui immutabilem eandem habuerit, si in malo quidem, aeternae poenae servatur; sin in bono, quid opus est supplicio ei, cui coronae debentur? Atqui eos, qui hoc igne purgantur, voluntatem immutabilem habere dicitis etiam vos. Non igitur necesse est eos igne purgari.

IV. Insuper, si perfectum praemium eorum, qui sunt puri corde et animo, est videre Deum, hoc vero non aequaliter omnes consequuntur; neque igitur par est omnium purgatio; nihil ergo opus erit purgatorii ignis, si in nonnullis imperfecta purgatio fuerit : omnes enim forent aequaliter purgati per eumdem ignem, et ex aequo apti ad videndum Deum. Id etiam in monte, in quo lex lata fuit, significative ac figurate factum fuit. Tunc enim non omnes eiusdem fuisse status atque ordinis constat, sed hic quidem huius, alter vero alterius, pro ratione ac modo suae quisque purgationis, iuxta Gregorium Theologum[a].

V. Praeterea, magnus ille sanctus Gregorius Theologus, de Paschate contemplative atque anagogice sermonem faciens, cum ad eam partem venit in qua dicit[b] : « Non efferemus « autem quidquam neque in postridianum « relinquemus », ita demum expresse aperteque statuit, ultra praesentem noctem purgationem aliquam non esse; *noctem* quidem praesentem uniuscuiusque vitam appellans, nec ullam purgationem post eam admittens.

VI. Insuper idem, dum in sermone *de Plaga grandinis* ita disserit[c] : « Omitto dicere quae « illic sunt tormenta, quibus huiusce vitae « indulgentia eos tradit, ut satius sit nunc « castigari et purgari, quam ad cruciatum « illum transmitti, quando punitionis tempus

1. εἰ ὁ : εἴη S : εἰ ἡ L. — 2. ἀϊδίως θέλησις LS. — 3. μὴ : δὴ H. — 4. ἀμεταβλήκην H : ἀμεταβλήτην SL — 5. εἰ γὰρ ἀπὸ τοῦ *ed.*, iis omissis quae uncinis inclusi, ne locus prorsus intendi nequiret. — 6. στεφανῶ H : στεφανοῦν SL. — 7. ὅμοιοι *ed.* — 8. κάθαρσις ἤ· καὶ γὰρ SL. Vide supra, p. 57, l. 19 sq. — 9. ἀξιωθέντες om. *ed.* — 10. ὁ μὲν τοῖς H. — 11. ὁ ἐν τοῖς ἁγίοις SL. Haec § e Marco item desumpta est; cf. supra p. 57, l. 33 sq. — 12. ἀναλογικῶς *ed.* — 13. μετ' αὐτοῦ *ed.* — 14. Item haec § tota Marci est, cf. p. 58, l. — 15. ἐῶ : ἐνῶ L.

a) Gregor. Naz. apud Migne, *P. G.*, t. 36, c. 637. — b) Greg. Naz., loc. cit., c. 645. — c) Gregor. Naz., *P. G.*, t. 35, c. 944.

« erit, non purgationis », manifeste docet nullam esse purgationem post migrationem ex hac vita, sed tantum poenam aeternam.

VII. Item, Dominus noster in evangelio secundum Lucam, de divite et Lazaro significans quae sors utrique obtigerit, Lazarum quidem dicit, statim atque mortuus esset, delatum fuisse ab angelis in sinum Abrahae, divitem vero, simul atque mortuus esset, sepultum fuisse, et animam ipsius inventam esse in inferno, existentem in tormentis. Atque ita cum per sinum quidem Abrahae supremum illum statum in beata requie piorum significasset, per infernum vero et tormenta, extremam improborum damnationem et poenam aeternam indicasset, nullum inter haec medium locum reliquit, qui temporariam poenam contineat, sed ingentem quemdam et impervium hiatum, separantem unum ab altero, et summam, nullo interiecto medio, contrarietatem statuens.

VIII. Praeterea, consentaneum non est, animam, ubi migraverit e corpore et iam prorsus incorporea materiaeque expers evaserit, a corporali igne puniri, cum corpus ipsius, quod ignis erat apprehensurus, iam interierit; post resurrectionem vero, cum receperit corpus incorruptibile, et creatura omnis immutata fuerit, igne diviso, ut docemur, verisimile est, poenam, quae ab igne proficiscitur, congruentem ipsi fore; neque ipsi solum, sed etiam daemonibus, quippe qui caliginosi existunt materiaque aliqua praediti et crassitie et corporibus aereis vel igneis iuxta Magnum Basilium. Priusquam autem proprium suum corpus recipiat anima, forma tantum cum sit nulli materiae mixta, etiamsi per seipsam subsistit, quo pacto corporali igne puniri possit?

IX. Item, sancti patres nostri, qui parem

ἵστησι φανερῶς, μηδεμίαν εἶναι κάθαρσιν μετὰ τὴν ἐνθένδε ἀπαλλαγήν, ἀλλ' ἢ μόνον τὴν αἰώνιον κόλασιν.

ζον. Ἔτι[1], ὁ Κύριος ἐν τῷ κατὰ Λουκᾶν εὐαγγελίῳ[2] περὶ τοῦ πλουσίου καὶ Λαζάρου διδάσκων τὸν ἑκάτερον[3] διαδεξάμενον κλῆρον, τὸν μὲν Λάζαρόν φησιν ἅμα τῷ ἀποθανεῖν ἀπενεχθῆναι ὑπὸ τῶν ἀγγέλων εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ἀβραάμ, τὸν δὲ πλούσιον ὁμοῦ τε ταφῆναι[4] ἀποθανόντα καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ εὑρεθῆναι ἐν τῷ ᾅδῃ ὑπάρχουσαν ἐν βασάνοις· καὶ οὕτω διὰ μὲν τοῦ κόλπου[5] τοῦ Ἀβραὰμ τὴν ἀκροτάτην κατάστασιν ἐν τῇ εὐδαίμονι λήξει τῶν Θεῷ φίλων[6] ἐμφήνας, διὰ δὲ[7] τοῦ ᾅδου καὶ τῶν βασάνων τὴν ἐσχάτην κατάκρισιν καὶ αἰωνίαν δίκην τῶν ἁμαρτωλῶν παραστήσας, οὐκ ἔτι[8] μεταξὺ τούτων ἕτερον τόπον κατέλιπε πρόσκαιρόν τινα βάσανον ἔχοντα, ἀλλ' ἢ χάσμα μέγα καὶ ἀδιάβατον διεῖργον ἑκατέρους ἐξ ἀλλήλων καὶ τὴν ἄκραν καὶ ἄμεσον ἐναντίωσιν παριστῶν.

ηον. Ἔτι[9], τὴν ψυχὴν ἀπαλλαγεῖσαν τοῦ σώματος καὶ ἀσώματον πάντῃ καὶ ἄϋλον γενομένην οὐκ ἔστιν εἰκὸς ὑπὸ σωματικοῦ πυρὸς κολάζεσθαι, τοῦ σώματος αὐτῆς, οὗ[10] τὸ πῦρ ἔμελλε περιδράττεσθαι, διαφθαρέντος. Μετὰ μὲν[11] γὰρ τὴν ἀνάστασιν ἐπαναλαβούσῃ τὸ σῶμα ἄφθαρτον, καὶ τῆς κτίσεως πάσης ἀλλοιωθείσης καὶ διαιρεθέντος[12] τοῦ πυρός, ὡς μανθάνομεν, εἰκὸς αὐτῇ τὴν ἀπὸ τούτου κόλασιν κατάλληλον ἔσεσθαι, καὶ οὐχ αὐτῇ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς δαίμοσιν, ἅτε καὶ αὐτοῖς[13] ζοφεροῖς οὖσι καὶ ὕλην[14] τινὰ καὶ παχύτητα περιβεβλημένοις[15] καὶ σώματα ἀέρια ἢ πύρια κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον[16]· πρὶν δὲ τὸ οἰκεῖον σῶμα ἀπολαβεῖν, εἶδος οὖσα μόνον τῆς ὕλης ἄμικτον, εἰ καὶ καθ' ἑαυτὴν ὑφέστηκε, πῶς ἂν ὑπὸ σωματικοῦ[17] πυρὸς κολάζεσθαι δύναιτο[18];

θον. Ἔτι[19], οἱ τὸν ἰσάγγελον ἐπὶ γῆς πολιτευσά-

1. Conf. supra, p. 58, l. 12 sq., ubi haec eadem habentur. Ad Lucam XVI, 20 sq. alludit. — 2. ἐν εὐαγγελίῳ H. — 3. ἑκατέρου *ed.* — 4. ταφῆναι om. *ed.* — 5. διὰ μὲν κόλπον *ed.* — 6. τῶν θεοφίλων SL. — 7. διά τε H. — 8. οὐκέτι *ed.* — 9. Haec ξ iam habetur supra, p. 58, l. 29 sq. — 10. οὗ : οὐ H. — 11. μὲν om. SL. — 12. διαιρεθέντος. Habebat Salmasius *irrogato*, contra sensum. Nam innuere vult auctor, naturam ignis, quamvis insecabilis ac individua videatur esse, iussu tamen Domini divisum iri, et lucem quidem in fruitionem iustis, adustionis vero acerbitatem puniendis destinandam esse. Ad rem S. Basilius, *homil. VI in Hexaemeron, P. G.*, t. 29, c. 121 : Ὅθεν καὶ ἐν ταῖς τῶν βεβιωμένων ἡμῖν ἀνταποδόσεσι λόγος τις ἡμᾶς ἐν ἀπορρήτῳ παιδεύει, διαιρεθήσεσθαι τοῦ πυρὸς τὴν φύσιν, καὶ τὸ μὲν φῶς εἰς ἀπόλαυσιν τοῖς δικαίοις, τὸ δὲ τῆς καύσεως ὀδυνηρὸν τοῖς κολαζομένοις ἀποταχθήσεσθαι. — 13. αὐτοῖς : τοῖς *ed.* — 14. καὶ οὐχ ὕλην *ed.* — 15. περιβεβλημένους H. — 16. Βασίλειον : βασιλέα L : βασίλ. H. — 17. ὑπὸ τοῦ σωμ. *ed.* — 18. δύναται *ed.* — 19. Eiusmodi argumentum etiam ponitur apud Marcum, supra, p. 59, l. 25 sq.

μενοι βίον ὅσιοι[1] πατέρες ἡμῶν πολλαχοῦ καὶ πολλάκις δι' ὀπτασιῶν καὶ ἐνυπνίων καὶ ἑτέρων θαυμάτων τὰ περὶ τῆς αἰωνίου κολάσεως καὶ τῶν ἐν αὐτῇ ἀσεβῶν καὶ ἁμαρτωλῶν αὐτοί τε[2] μυούμενοι καὶ τοὺς ἄλλους μυοῦντες, καὶ ὡς παρόντα καὶ ὡς[3] ἤδη γενόμενα θεώμενοί[4] τε καὶ προδεικνύντες[5] τῷ λόγῳ, καθάπερ καὶ ἡ <τοῦ> κατὰ Λουκᾶν <εὐαγγελίου> παραβολὴ <τὴν τοῦ πλουσίου καὶ τοῦ Λαζάρου κατάστασιν> διαζωγραφεῖ, περὶ καθαρτικοῦ προσκαίρου πυρὸς οὐδὲν οὐδαμῇ[6] διεσάφησαν.

ι'. Ἔτι[7], τὸ τῆς ἀποκαταστάσεως δόγμα καὶ τοῦ τέλους τῆς αἰωνίου κολάσεως, παρὰ Ὠριγένους ὡς εἴρηται, τὴν ἀρχὴν εἰληφὸς καί τινων τῶν τῆς ἐκκλησίας ἐπικρατῆσαν[8], ὧν ἐστι καὶ Δίδυμος καὶ Εὐάγριος, ἅτε τὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν προβαλλόμενον καὶ εὐπαράδεκτον ἐν τοῖς ῥαθύμοις γινόμενον[9], ὡς ὁ θεοφόρος Ἰωάννης ὁ τῆς οὐρανίου κλίμακος[10] ἀρχιτέκτων φησίν, ὅμως ἀπεκηρύχθη καὶ ἀνεθεματίσθη[11] παρὰ τῆς ἁγίας πέμπτης οἰκουμενικῆς[12] συνόδου ὡς ἔκλυσιν ταῖς ψυχαῖς ἐμποιοῦν καὶ τοὺς ῥαθύμους ἔτι ῥαθυμοτέρους ἀπεργαζόμενον, ἐκδεχομένους ποτὲ τὴν τῶν βασάνων λύτρωσιν καὶ τὴν ἐπηγγελμένην ἀποκατάστασιν. Διὰ τὰ αὐτὰ τοίνυν[13] καὶ τὸ προκείμενον δόγμα τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς ἀποβλητέον ἂν εἴη τῆς ἐκκλησίας, ὡς ῥαθυμίας ἐμποιοῦν τοῖς σπουδαίοις καὶ πεῖθον[14] αὐτοὺς μὴ πᾶσι τρόποις ἀγωνίζεσθαι κατὰ τὸν παρόντα βίον ἑαυτοὺς ἐκκαθαίρειν, ὡς προσδοκωμένης[15] ἑτέρας καθάρσεως.

cum angelis in terra vitam duxerunt, multifariam et frequenter per visiones et insomnia et alia miracula de supplicio aeterno, quo impii et peccatores cruciantur, cum ipsi instituti, tum alios instituentes, ac veluti praesentia et iam facta intuentes atque exponentes, quemadmodum et parabola illa evangelii secundum Lucam, qua divitis ac Lazari conditio describitur, de purgatorio temporario igne nihil uspiam declararunt.

X. Praeterea, dogma illud de instauratione omnium et fine aeterni supplicii, quod ab Origene, ut dictum est, originem sumpsit, et a nonnullis ecclesiasticis viris, inter quos est etiam Didymus et Evagrius, quod Dei erga homines benignitatem praetendat, et magno cum applausu ab ignavis exceptum sit, quemadmodum deiferus ille Ioannes caelestis scalae auctor ait, explosum nihilominus damnatumque fuit a sancta quinta et universali synodo, tanquam supinitatem animis inferens et negligentes negligentiores efficiens, ut qui exspectarent aliquando a tormentis liberationem et promissam instaurationem. Quas ob causas nunc etiam propositum dogma de purgatorio igne exterminandum est ab Ecclesia, ut negligentiam sedulorum animis inducens, ac persuadens ipsis ne omnibus viribus adnitantur, ut in hac vita se ipsos expurgent, cum alia (post hanc vitam) purgatio exspectetur.

1. ὅσιοι : ὅσοι οἱ *ed.* — 2. αὐτοί γε *ed.* — 3. ὡς : ὅς H. — 4. θεώμενοι : θέμενοι *ed.* — 5. δεικνῦντες *ed* — 6. οὐδαμῶς *ed.* — 7. Haec § habetur supra, p. 60, l. 6 sq. — 8. ἐπικρατοῦσαν H : ἐπικρατούντων SL. — 9. γενόμενον SL. — 10. ὁ τοῦ οὐρανοῦ SL : ὁ τῆς οὐρανοῦ H; cf. Ioan. Clim. *Scala Paradisi*, gr. IV *P. G.*, t. 88, c. 780. — 11. ἀναθεματίσθη H. — 12. καὶ οἰκουμ. *ed.* — 13. τοίνυν : νῦν *ed.* — 14. καὶ πεῖθον : ἐπιπεῖθον *ed.* — 15. προσδοκουμένης *ed.*

IV[a]

Ambros. 653. * f. 54.

LATINORUM RESPONSIO AD LIBELLUM A GRAECIS EXHIBITUM CIRCA PURGATORIUM IGNEM.

RESPONSIO IN CONTRARIUM A SCHISMATICIS LATINIS AD GRAECOS DATA CIRCA PURGATORIUM IGNEM.

1. Maximas agimus gratias omnipotenti Deo, quod fructum aliquem ceperimus e cura diligentiaque communiter adhibita : nam ex vestra responsione adeo crevit spes nostra, ut non * f. 54v. solum de quibus modo disputamus, verum etiam de reliquis, adiuvante Christo, quin simus consensuri, minime dubitemus. Ecce enim vos, uti ex vestris responsis videre est, summa fide profitemini, et vivorum suffragia et Ecclesiae preces iis prodesse, qui nec tam mundi decesserint, ut in caelum mox recipi mereantur, nec tam prave vixerint, ut in aeternum ignem coniiciantur, sed iis tantum in medio positis, qui maculis peccatorum quibusdam irretiti, ex vivorum suffragiis opem sibi praestolantur. Porro de medio eiusmodi hominum statu invicem dissentimus. Etenim vos opinionem nostram evertere, vestram vero obfirmare quam maximo enitemini studio, idque plus aequo a vobis forsitan moliri quispiam dixerit, praesertim cum in ipso exordio pronuntiaveritis, vos non vincendi, sed veritatis tantum, adhibita diligenti inquisitione, indagandae atque amplectendae causa convenisse, asserentes haud ulli praesumptioni consuetidinive, ex qua rationi praeiudicium oriatur, fas esse adsentiri, sed nudas res esse expendendas atque ad sacrae

ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΑΝΤΙΡΡΗΤΙΚΗ ΤΩΝ ΣΧΙΣΜΑΤΙΚΩΝ [1] ΛΑΤΙΝΩΝ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΓΡΑΙΚΟΥΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΕΡΚΑΤΟΡΙΟΥ ΠΥΡΟΣ.

1. Πλείστην ἔχομεν χάριν τῷ παντοδυνάμῳ Θεῷ καρπόν τινα δρεψάμενοι τῆς τε φιλοπονίας καὶ τῆς κοινῇ εἰσενεχθείσης [2] σπουδῆς· καὶ γὰρ ἐκ τῆς ὑμῶν ἀπολογίας τοσοῦτον ηὐξήθη ἡ ἡμετέρα * ἐλπίς, ὡς οὐ μόνον περὶ ὧν νῦν διαλεγόμεθα, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν λοιπῶν, βοηθοῦντος τοῦ Χριστοῦ, συμβιβασθήσεσθαι ἡμᾶς ἀναμφιβόλως ἔχωμεν. Ἰδοὺ γὰρ ὑμεῖς, ὡς ἐξ ὧν ἀπελογήσασθε ξυνορᾶν ἔστιν, ὅλῃ τῇ πίστει διομολογεῖτε, τάς τε ζώντων ἐπικουρίας καὶ τὰς τῆς Ἐκκλησίας εὐχὰς ὠφελῆσαι τοὺς οὔθ' οὕτω καθαροὺς ἀποβεβιωκότας, ὡς ἀξιοῦσθαι εὐθὺς αἵρεσθαι εἰς οὐρανόν, οὔθ' οὕτως ἀσεβῶς ζήσαντας, ὡς ἐμβάλλεσθαι εἰς τὸ αἰώνιον πῦρ, ἀλλὰ μόνους τοὺς μέσους, οἵτινες κηλῖσί τισι τῶν ἁμαρτιῶν διακρατηθέντες, ταῖς ἐπικουρίαις τῶν ζώντων προσδοκῶσι βοηθεῖσθαι. Περὶ ταύτης δὲ τῆς μέσης τῶν ἀνθρώπων καταστάσεως ἀμφισβητοῦμεν πρὸς ἀλλήλους· ὑμεῖς μὲν γὰρ τὴν ἡμετέραν δόξαν καταβαλεῖν καὶ κρατύνειν τὴν ὑμετέραν πλείστῃ ὅσῃ πειρᾶσθε σπουδῇ, καὶ τοῦτο δὲ πλέον ἴσως τοῦ δέοντος διαπραγματεύεσθαι ὑμᾶς λέξειεν ἄν τις, τοῦτο μάλιστα ἐκ προοιμίων αὐτῶν ἐπαγγειλαμένους, οὐ χάριν τοῦ νικᾶν ἀφῖχθαι, ἀλλὰ μόνον τοῦ τὴν ἀλήθειαν δι' ἐρεύνης ἀκριβοῦς εὑρεῖν τε καὶ περιπτύξασθαι, φάσκοντας οὐ προλήψει τινὶ ἢ συνηθείᾳ, ἐξ ἧς τῷ λόγῳ γένηταί τι πρόκριμα, δεῖν ἕπεσθαι, ἀλλὰ γυμνὰ τὰ πράγματα ἐξετάσαι καὶ

1. σχισματικῶν A. — 2. εἰσενεχθήσεις A.

a) Responsionis huius a Latinis datae ad praecedentem Graecorum libellum textus latinus, quo a Patribus deputatis primum exarata fuit, adhuc me latet. Eadem tamen graece reddita adservatur in codice Ambrosiano graeco 653 (p. 261 sup.), fol. 54-65, e quo iterum latinitate a me donata est.

τῆς ἁγίας Γραφῆς, τῶν τε διδασκάλων παραβάλλειν ταῖς γνωμαῖς αὐτά. Λέγετε[1] δὲ αὖθις τὰ περὶ τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς οὔτ' εἰρηκέναι ποτὲ οὔτε μέλλειν ἐρεῖν, ἐναντία δήπου βαδίζοντες τῷ προτοῦ λόγῳ, ᾧπερ καὶ προλήψει πάσῃ καὶ συνηθείᾳ οὐ παρομαρτῆσαι χρεὼν ἀπεφήνασθε, μόνης δὲ τῆς ἀληθείας ἔχεσθαι. Χρὴ τοιγαροῦν ἐκτενῶς δεῖσθαι τοῦ Θεοῦ, ἵνα ἡ ἀλήθεια αὐτὴ[2] νικήσῃ τε καὶ θριαμβεύσῃ, τὰς προσπαθείας πάσας ὅλως ἀποσοβήσαντας· οὕτω γὰρ ἡ ἀκτὶς τῆς ἀληθείας αὐτῆς ἡμῖν ἐλλάμψει τηλαυγέστερον[3] καὶ δι' ἡμῶν ὡς δι' οἰκείων ὀργάνων λαλήσει σήμερον τὰ συντείνοντα εἴς τε τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας τὴν ὠφέλειαν.

2. Τούτων ὡς ἐν προοιμίοις ῥηθέντων, εἰς τὴν τῆς ὑμετέρας ἀπολογίας ἐξέτασιν βαδιοῦμεν τῷ λόγῳ. Τετραχῆ πάντῃ ταύτην[4] διείλετε. Καὶ πρῶτον μὲν τριπλῆν τινα διαίρεσιν ψυχῶν τῶν ἐνθάδε ἀποδημουσῶν τεθήκατε, ὅπου καὶ περὶ τῶν δύο ἄκρων συμφωνῆσαι ἡμῖν ἀπὸ μέρους δοκεῖτε. Ἐπειδὴ δὲ τῆς ἁγίας ἑνώσεως χάριν συνήλθομεν, ἵνα ὁλοσχερῶς ἐκείνη προσγένηται, πάσας δεῖν εἰς μέσον ἀγαγεῖν οἰόμεθα τὰς διαφορὰς φανερῶς καὶ γυμνῶς, ὅπως χορηγοῦντος τοῦ Θεοῦ, πᾶσα σβεσθείη ἡ διχόνοια καὶ πρόρριζος ἀποσπασθείη. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ περὶ τῶν δύο ἄκρων οὐκ ἐσαφηνίσατε ὡς ἔδει, δεόμεθα καὶ ἐξαιτοῦμεν, ὡς καὶ πρῶτον ᾐτήσαμεν, ἵνα φανερῶς λέγητε, ποίαν ἔχετε[5] δόξαν περὶ ψυχῶν τῶν ἁγίων τῶν οὐδεμιᾶς * κηλῖδος ἑαυταῖς συνειδυιῶν, ἃς ἀξίας εἶναι λέγετε τῆς ἀϊδίου ζωῆς, πότερον μετὰ τὴν ἐνθένδε[6] μετανάστασιν ἐξαίφνης ἁρπάζονται εἰς τὸν οὐρανόν; Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν ἀσεβῶν καὶ ἐν τοῖς θανασίμοις ἁμαρτήμασιν ἀποβιούντων τί δοξάζετε[7]; πότερον εὐθέως αὐτῶν αἱ ψυχαὶ εἰς τὸν ᾅδην καταβαίνουσιν αἰωνίως τιμωρηθησόμεναι, ἢ καὶ τῶν ἁγίων καὶ τῶν μὴ τοιούτων αἱ ψυχαὶ τὴν ἐσχάτην ἡμέραν τῆς κρίσεως καὶ τὴν πάντων ἀνάστασιν ἀναγκαίως ἐκδέχονται; Περὶ μὲν οὖν τῆς μέσης τάξεως ποίῳ δὴ τρόπῳ αὐτῶν αἱ ψυχαὶ ἀπολύονται (περὶ οὗ καὶ διαφερόμεθα), ἐπειδὴ σαφὲς οὐδὲν εἰρήκατε, δεόμεθα μανθάνειν σαφῶς, τί περὶ[8] τῶν τοιούτων ψυχῶν φρονεῖτε, ἃς οὐ τῇ αἰωνίῳ κολάσει ὑποβάλλεσθαι λέγετε; πότερον τιμωρίαν τινὰ πάσχουσι τέως καὶ ποίαν

Scripturae doctorumve effata conferendas. Item dicitis, vos purgatorii ignis doctrinam neque unquam professos esse neque professuros, plane contradicentes priori assertioni, qua asseverastis, cuilibet praesumptioni ac consuetudini minime adsectandum, sed uni veritati obsequendum. Oportet igitur obnixe Deum rogare, ut ipsa veritas vincat ac triumphet, pravis animi affectionibus quibuslibet penitus propulsis; hoc siquidem pacto ipsius veritatis radius nobis clarius affulget, ac per nos tanquam per idonea instrumenta eiusmodi loquetur hodie quae conducant ad Dei gloriam atque catholicae Ecclesiae utilitatem.

2. His exordii loco dictis, ad vestram responsionem discutiendam oratione progrediamur. Eam in quatuor quidem partes divisistis. Et primum quidem, animabus hinc migrantibus in tres ordines distributis, de duobus extremis idem ac nos sentire partim videmini. Verumtamen quoniam sanctae unionis gratia convenimus, quo illa plenissime perficiatur, quascumque differentias palam nudeque in medium adducendas arbitramur, ita ut, favente Deo, omnis deleatur discordia ac funditus eruatur. Quare, cum ea quae ad duo extrema pertinent, qua oportuit perspicuitate nequaquam exposueritis, vos rogamus ac precamur, ut clare, quemadmodum antea postulavimus, significetis, quid sentiatis de sanctorum animabus nullius maculae sibi consciis, quas aeterna vita dignas censetis; an post hinc migrationem confestim in caelum rapiantur? Item de improbis, qui cum mortalibus peccatis obierint, quid putatis? Utrum protinus eorum animae in tartarum descendunt perpetuo puniendae, an vero cum sanctorum tum aliorum animae extremum iudicii diem omniumque resurrectionem necessario exspectant? Quod spectat ad medii ordinis homines, de modo, quo eorum animae liberentur (equidem de hoc inter nos dissidemus), cum nihil plane perspicui dixeritis, clare discere cupimus, quid de eiusmodi animabus sentiatis, quas aeterno supplicio minime addici dicitis:

1. λέγεται A. — 2. αὕτη A. — 3. τῇ λαυγέστερον A. — 4. ταύτην πάντῃ A, at additis supra versum litteris, quibus monemur has voces esse permutandas. — 5. ἔχεται A. — 6. ἐνθέδε A. — 7. δοξάζεται A. — 8. περὶ sup. lin.

num poenam quamdam primum patiantur, eamque cuius tandem generis? sitne sola divinae visionis dilatio, an poena quaedam sensibilis? Quomodo vero eandem perferant? An per cruciatum, eumque cuius modi? Num carceris aut caliginis aut ignorantiae? Quod si per ignorantiam, qualis ea sit vel quarum rerum? Numquid vero posteaquam purgatae vel solutae fuerint animae, illico in caelum convolent, sicut de primis dictum est? Altera vestrae responsionis parte, supra dictas animas, quae mediae vocantur, purgatorii ignis poenam nequaquam subire pronuntiatis, negando id a quopiam sanctorum doctorum traditum fuisse. Tertia autem parte, ad dicta sanctorum, quos huius veritatis testes fide dignos adduximus, respondetis. Postrema tandem, exhibentur argumenta rationesque, quibus vestram opinionem probare tentatis. Ad haec igitur omnia, adiuvante ipso Iesu Christo, prima nimirum summaque omnium veritate, pro qua disceptamus, ex ordine respondebimus.

3. Ad primam partem quod attinet, vestram explicationem ratam habentes, ad alteram progrediamur, in qua ideo vos purgatorii ignis supplicium negare dicitis, quod timeatis, ne apud christianos, si purgatorius ille ignis credatur, Origenis opinio de omnium instauratione invalescat, indeque morum pernicies vitaeque socordia exoriatur, existimantibus fidelibus illum ignem, qui paratus est diabolo et angelis eius ac reprobis hominibus, finem aliquando habiturum. Ac primum quidem mirabile nobis videtur, vos vani metus causa, timentes scilicet *ubi nullus profecto timor erat*[a], ita opinari, ut hancce traditionem inficias eatis, sanctorum obsistendo sententiis tam rectis tamque necessariis necnon antiquissimo catholicae Ecclesiae instituto. At vero vos, viros nimirum sapientes et fortes et doctos, pavere
* f. 55r. minime oportuit, sed vobiscum reputare, sanctos Patres eiusmodi doctrinam circa purgatorium ignem, quam ex divina Scriptura hauserant, tam aperte tradituros non fuisse, si quid perniciosi ex ea oriri posse existimassent, ut qui *diligerent decorem domus Domini*[b] atque Eccle-

δὴ ταύτην; Ἆρα μόνην ἀναβολὴν τῆς θείας θεωρίας ἢ ποινήν τινα αἰσθητήν; Καὶ πῶς πάσχουσιν; Εἰ διὰ βασάνου, καὶ ποίου δὴ τούτου; Ἆρα εἱρκτῆς ἢ γνόφου ἢ ἀγνοίας; Εἰ δὲ δι' ἀγνοίας, ποίας δὴ ταύτης, ἢ ποίων πραγμάτων; Πότερον δὲ μετὰ τὸ κεκαθάρθαι ἢ ἀπολελύσθαι τὰς ψυχὰς εὐθέως αἴρονται εἰς τὸν οὐρανόν, ὡς καὶ περὶ τῶν πρώτων εἴρηται; Δεύτερον δὲ τῆς ὑμετέρας ἀπολογίας μέρος τὰς προειρημένας ψυχὰς τὰς καλουμένας μέσας τιμωρίαν τοῦ καθαρσίου πυρὸς οὐ πάσχειν ἀποφαίνεσθε[1], λεγόντων ὑμῶν τοῦτο μηδένα τῶν ἁγίων διδασκάλων εἰρηκέναι. Τὸ δὲ τρίτον μέρος ἀπολογεῖτε[2] πρὸς τὰ ῥητὰ τῶν ἁγίων, οὓς ταυτησὶ τῆς ἀληθείας ἀξιοπίστους προδεβλήκαμεν μάρτυρας. Τελευταῖον δὲ περιέχει ἐλέγχους τε καὶ λόγους, οἷς τὴν ὑμετέραν δόξαν στηρίξαι ἐπιχειρεῖτε. Πρὸς οὖν τάδε πάντα, βοηθοῦντος αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῆς πρώτης καὶ ἄκρας πάντων ἀληθείας, περὶ ἧς ὁ ἀγών, ἐν τάξει ἀποκρινούμεθα.

3. Περὶ μὲν οὖν τοῦ πρώτου μέρους τὴν ὑμετέραν σαφήνειαν[3] ἐκδεχόμενοι, πρὸς τὸ δεύτερον ἴωμεν, ἐν ᾧ διὰ τοῦτο[4] τὴν τιμωρίαν τοῦ καθαρσίου πυρὸς ἀρνεῖσθαι λέγετε, ὅτι φοβεῖσθε, ἂν πιστευθείη πρόσκαιρον ἐκεῖνο τὸ πῦρ, ἵνα μὴ κρατήσῃ παρὰ χριστιανοῖς τὸ περὶ ἀποκαταστάσεως Ὠριγένους δόγμα, ἀκολουθήσῃ τε ἐκ τούτου λώβη τῶν ἠθῶν καὶ ῥαθυμία τοῦ βίου, πιστευόντων τῶν πιστῶν ἐκεῖνο τὸ πῦρ τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ καὶ[5] τοῖς κατακρίτοις τέλος μέλλειν λήψεσθαι. Πρῶτον μὲν θαυμάζομεν δειλίας ἕνεκα οὐκ εὐλόγου ὑμᾶς οὕτω δοξάζειν φοβουμένους[6] δήπου, *ὅπου φόβος οὐκ ἦν*, ὡς ἐξάρνους γίνεσθαι ταυτησὶ τῆς παραδόσεως καὶ στῆναι πρὸς τὰς τῶν ἁγίων ἀποφάσεις οὕτω μὲν καλάς, οὕτω δὲ καὶ ἀναγκαίας, πρός τε <τὴν> παλαιοτάτην συνήθειαν τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλ' οὐκ ἔδει θροεῖσθαι σοφοὺς ὄντας καὶ γενναίους καὶ λογίους, ἀλλὰ τοῦτο ἐνθυμεῖσθαι, * ὅτι οἱ ἅγιοι Πατέρες οὐκ ἂν τὴν τοιαύτην δόξαν περὶ τοῦ καθαρτηρίου πυρός, ἣν ἐκ τῆς θείας Γραφῆς ἠρύσαντο, οὕτω φανερῶς ἐξέδωκαν, εἴ τι βλαβερὸν ἐξ αὐτῆς ἀκολουθῆσαι οἷόν τε εἶναι ἐνόμισαν, *ἀγαπῶντες τὴν εὐπρέπειαν τοῦ οἴκου Κυρίου*

1. ἀποφαίνεσθαι A. — 2. ἀπολογεῖται A. — 3. σαφηνίαν A. — 4. τούτου A. — 5. καὶ supra versum A, — 6. φοβουμένοις A.

a) Psal. XIII, 5. — b) Psal. XXV, 8.

καὶ ταῖς ὠφελείαις τῶν Ἐκκλησιῶν ἀεὶ καὶ ἐκ παντὸς μέρους προνοοῦντες. Οὗτοι μὲν γὰρ τὸ πρόσκαιρον πῦρ οὕτω παρέδωκαν, ὡς μὴ ἐκβάλλειν τὸ αἰώνιον, ἀλλὰ μετὰ πλείστης τάξεως καὶ οἰκονομίας τὸ καθάρσιον πῦρ σμικραῖς τισι κηλῖσι καὶ ἁμαρτίαις διανειμάμενοι, τὸ αἰώνιον τοῖς ἀσεβέσι καὶ ἐναγέσι καὶ μετὰ τῶν θανασίμων ἀποβιοῦσιν ἀφωρίσαντο. Τοῦτο δὲ οὐδεμίαν λώβην προστρίψαι τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἔνθεν δῆλον, ὅτι ἡ Ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία, ἡ πάντοτε δραξαμένη τῆσδε τῆς δόξης, τὸ ἐναγὲς τοῦ Ὠριγένους περὶ ἀποκαταστάσεως δόγμα ἐβδελύξατο ἀεί, ἀγνοεῖται δὲ ἐκεῖνο πολλαῖς τῶν Δυτικῶν ἐκκλησίαις. Οὐ γίνεσθαι δὲ ῥαθυμοτέρους τοὺς τὸ καθάρσιον πῦρ δοξάζοντας, ἀλλὰ σπουδαιοτέρους μᾶλλον, ἡλίου αὐτοῦ τηλαυγέστερον φαίνεται· καὶ γὰρ οἱ περὶ τὴν κάθαρσιν ἐπιμελέστερον ἐνασχολοῦντες πολλῷ μᾶλλον ἐνδειματοῦνται, ἀκούοντες καὶ πιστεύοντες εὐσεβῶς, ὅτι περίεστι μετὰ τὸν θάνατον καθάρσιον πῦρ, ὅπερ εἰ καὶ αἰώνιον οὐκ ἔστι, δριμύτατόν γε μήν ἐστι καὶ πάσας, ὧν ἐπειράθημεν πώποτε, τιμωρίας προσκαίρους ὑπεραίρει, ὥς φησιν ὁ μέγας Αὐγουστῖνος, ἢ ἐνθυμούμενοι[1] ἐν οἱῳδήποτε ἀγνῶτι τόπῳ ἀτιμωρήτους ἑαυτοὺς μέλλειν φυλάττεσθαι· καὶ γὰρ ἀπὸ τῆσδε τῆς δόξης ἀμελέστεροι γενήσονται. Κατὰ τοῦτον δὲ τὸν τρόπον ὁ τοῦ ᾅδου φόβος ἐκπλήττει τοὺς πονηρούς, ἡ δὲ τοῦ καθαρσίου πυρὸς μνήμη τοὺς καλοὺς ἐγρηγορέναι μᾶλλον παρασκευάζει, καὶ τοὐναντίον ἅπαν συμβαίνει ὧν λέγετε ὑμεῖς. Εἰ δὲ φόβου τινὸς δήποτε χάριν σιγῆσαι δεῖν ἐνόμισαν οἱ ἅγιοι Πατέρες, ἐσιωπήθη ἂν δήπου πολλὰ καὶ σωτηριώδη, ἅπερ ἐν πάσαις Ἐκκλησίαις ἀναφανδὸν κηρύττεται, καὶ οὐδεὶς δὲ τῶν ἁγίων ἢ ἐγγράφως ἢ ἀγράφως εἰρήκει ἂν τίποτε κατὰ τὸν φόβον λόγον, πάντων σχεδὸν ἀντιλέγοντας ἐσχηκότων τινάς. Διὰ ταύτην γοῦν τὴν δόξαν τοῦ καθαρσίου πυρὸς μεγάλη ὠφέλειά καὶ τοῖς ζῶσι περιποιεῖται σχολάζουσί τε μᾶλλον ταῖς τῆς εὐσεβείας πράξεσι, τῇ τε ἱερᾷ προσκομιδῇ καὶ ταῖς ἐλεημοσύναις καὶ εὐχαῖς ἱλεούμενοι τὸν Θεὸν οὐ μόνον ὑπὲρ σφῶν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν τεθνεώτων· ἧς δῆθεν ἱερᾶς πράξεως οὐ μόνον οἱ Λατῖνοι, ἀλλὰ καὶ οἱ Γραικοὶ ὅση δύναμις ἔχονται.

4. * Ἐπεὶ δὲ ἐνίστασθε ταυτηνὶ τὴν δόξαν ὑπ'

siarum utilitatibus semper et omni ex parte providerent. Siquidem temporarium ignem ita illi docuerunt, ut aeternum minime respuerent, sed optimo ordine ac temperamento purgatorium ignem levibus quibusdam maculis peccatisque reservantes, aeternum improbis scelestisque cum mortalibus decedentibus destinarent. Id autem nullam maculam Ecclesiae inurere, ex eo liquet, quod Romana Ecclesia, quae eiusmodi doctrinam indesinenter tenuit, Origenis impiam de instauratione opinionem semper respuerit, quae penitus quidem ignoratur apud multas Occidentis Ecclesias. Eos vero, qui purgatorium ignem esse opinantur, non socordiores, sed potius diligentiores reddi, sole ipso clarius apparet : nam qui purgationi studiosius vacant, dum audiunt pieque credunt, dari post mortem purgatorium ignem, qui etsi aeternus non sit, acerbissimus tamen est, superatque omnes temporales poenas, quas unquam passi sumus, ut magnus ait Augustinus[a], multo magis pertimescunt, quam si reputarent, fore ut ipsi in ignoto quodam loco inulti serventur : nam ex huiusmodi persuasione ignaviores fient. Hoc autem pacto inferni metus pravos terret, ignis vero purgatorii recordatio bonos ad acrius vigilandum accingit, planeque contra evenit, quam dicitis vos. Quod si timoris cuiuscumque causa tacendum censuissent sancti Patres, multa profecto eaque salutaria conticuissent, quae in cunctis Ecclesiis publice praedicantur, neque ullus sanctorum sive scripto sive voce quidquam prae timore docuisset, cum fere circa omnia nonnulli essent qui ipsis contradicerent. Quare ex hac purgatorii ignis doctrina vivi magnam sibi utilitatem comparant, tum ad pietatis opera diligentius incumbendo, tum sacro missae sacrificio atque eleemosynis precibusque Deum placando, non solum pro seipsis, verum etiam pro defunctis. Quam quidem sacram consuetudinem non Latini tantum, sed Graeci quoque summo studio persequuntur.

4. Quoniam vero obiectione proposita asse

1. ἐνθυμούμενος A.

a) Augustin. in libro *De Paenitentia*, cap. 18 = *P. L.*, t. 40, c. 1128. Habetur etiam in secunda parte Decreti, de Paenitentia, dist. VII, c. 6.

ruistis, hanc doctrinam haud ab ullo doctorum traditam fuisse, eandem probari cuique perspicuum esse dicimus ex magni Basilii verbis, qui preces fundens a Deo petit, ut defunctorum animas in *refrigerationis* locum transferre dignetur. Qua voce innuitur, poena, quae per ignem fiat, animas illas cruciari; quae ut in contrarium statum, quasi ex ustione in refrigerationem traducantur, sanctus deprecatur. Item Gregorius Nyssenus, vir ille eximius et inter doctores praestantissimus, ubi sanctam Macrinam loquentem introducit, purgatorium ignem luculentissime tradidit, tum etiam in libro de mortuis testatus est purgatorium esse ignem, quemadmodum antea diximus[a]. Quod autem in respondendo affirmatis, illum utpote hominem errare potuisse, id valde odiosum nobis visum est : siquidem et Petrus et Paulus et ceteri apostoli nec non quatuor evangelistae homines erant; sed et Athanasius, Basilius, Ambrosius, Hilarius, et quotquot in Ecclesia excelluerunt, homines itidem erant et labi potuerunt. Quin reputatis quo tandem evadat vestra haec responsio? Hac enim ratione fides tota vacillat totumque Testamentum et vetus et novum in dubium revocatur, utpote nobis ab hominibus traditum, qui errare potuerunt. Quid iam in sacra Scriptura firmum supererit? Quid ratum habebimus? Fatemur nos ipsi hominis esse falli posse, quatenus homo est ac propria sua virtute quidpiam molitur; quatenus vero a divino Spiritu regitur Ecclesiaeque iudicio comprobatur in iis quae ad communem dogmatis veritatem pertinent, quaecumque scribat, ea verissima esse censemus. Quamobrem tale aliquid de tanto viro passim ac temere minime admittimus, quippe frater erat Basilii magni beataeque Macrinae et familiaris Gregorii Theologi. Quis enim censeat eum a summis istis viris gubernatum in hunc errorem delabi potuisse? Ad haec adiungimus, quintam synodum, quae potissimum adversus Origenistas congregata est, Origenisque doctrinam ut per-

οὐδενὸς τῶν διδασκάλων εἰληφέναι λέγοντες, ἐκ τῶν τοῦ μεγάλου Βασιλείου ῥημάτων αὐτὴν συνίστασθαι παντί που δῆλον εἶναί φαμεν, ὃς εὐχόμενος αἰτεῖ παρὰ τοῦ Θεοῦ, ἵνα τὰς θανόντων ψυχὰς εἰς τόπον *ἀναψύξεως* ἀγαγεῖν ἐπαξιώσῃ. Σημαίνει[1] δὲ αὕτη ἡ λέξις, ὅτι τῇ τιμωρίᾳ[2] τῇ διὰ πυρὸς τρύχονται αἱ ψυχαί, ἃς εἰς ἐναντίαν κατάστασιν ἄγεσθαι ἱκετεύει ὁ ἅγιος, οἷον ἀπὸ καύσεως εἰς ἀνάψυξιν. Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος ὁ πάνυ κἂν τοῖς διδασκάλοις μέγιστος τὴν ἁγίαν Μακρίνην διαλεγομένην εἰσαγαγὼν τὸ καθάρσιον πῦρ φανερώτατα παρέδωκε, καὶ δὴ καὶ ἐν τῷ περὶ κοιμηθέντων λόγῳ ἐπιστώσατο τὸ καθάρσιον πῦρ, ὡς καὶ πρῶτον ἔφθημεν εἰρηκότες. Ὅτι δὲ ἀπολογούμενοι λέγετε αὐτὸν ἄνθρωπον ὄντα σφάλλεσθαι[3] δυνηθῆναι, λίαν ἀηδὲς ἡμῖν ἐφάνη· καὶ γὰρ καὶ ὁ Πέτρος καὶ ὁ Παῦλος καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι καὶ οἱ εὐαγγελισταὶ δὲ τέσσαρες ἄνθρωποι ἐγένοντο, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ Ἀθανάσιος, Βασίλειος, Ἀμβρόσιος, Ἱλάριος, καὶ πάντες δὲ οἱ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ διαπρέψαντες[4] ἄνθρωποι ὁμοίως ἐγένοντο καὶ σφαλῆναι ἐδυνήθησαν. Οὐκ ἐνθυμεῖσθε ποῖ αὕτη ἡ ὑμετέρα ἀπόκρισις ἐκβαίνει; Ἐκ ταύτης γὰρ πᾶσα ἡ πίστις κραδαίνεται καὶ εἰς ἀμφιβολίαν ἄγεται πᾶσα ἡ παλαιὰ καὶ νέα Διαθήκη δι' ἀνθρώπων ἡμῖν παραδοθεῖσα, οἵτινες πλανᾶσθαι οὐκ ἀδυνάτως εἶχον. Τί λοιπὸν ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ λειφθήσεται σταθερόν; Τί ἕξομεν βέβαιον; Ὁμολογοῦμεν καὶ ἡμεῖς ἀνθρώπου εἶναι τὸ πλανᾶσθαι δύνασθαι, εἰς ὅσον ἄνθρωπός ἐστι καὶ τῇ ἰδίᾳ δυνάμει ἐργάζεταί τι· ὅσον δὲ ὑπὸ θείῳ πνεύματι ἰθύνεται τῇ βασάνῳ τῆς Ἐκκλησίας δεδοκιμασμένος ἐν τοῖς πρὸς κοινὴν τὴν τοῦ δόγματος πίστιν ἀνήκουσιν, ἀληθέστατα τὰ ὑπ' αὐτοῦ γεγραμμένα εἶναί φαμεν. Διά τοι τοῦτο περὶ τοσούτου ἀνδρὸς τοιοῦτόν τι οὐ προσιέμεθα ῥαδίως, ἀδελφοῦ τε ὄντος[5] τοῦ μεγάλου Βασιλείου καὶ τῆς μακαρίας Μακρίνης καὶ συνήθους τοῦ θεολόγου Γρηγορίου. Πῶς γὰρ νομιστέον, ὑπὸ τοσούτων ποδηγούμενον εἰς τήνδε τὴν πλάνην εἰσεληλακέναι οἷόν τε εἶναι; Προστίθεμεν δέ, ὅτι καὶ ὑπὸ τῆς πέμπτης συνόδου τῆς κατὰ τῶν Ὠριγενιστῶν μάλιστα συναθροισθείσης καὶ τὰ Ὠριγένους ὡσεὶ βλαβερὰ καὶ δύσφημα ἀποβδησειάσης[6] τὰ τούτου

1. σημαίνη A. — 2. ὅτι τῆμωρία A. — 3. σφάλεσθαι A. — 4. διατρέψαντες A. — 5. ὄντως A. — 6. ἀποβησάσης A.

a) Cf. cedulam de Purgatorio sub num. I positam, p. 34, l. 12 sq., in qua testimonia illa exhibentur ipsis auctorum verbis.

συγγράμματα[1] δεδοκίμασται, ὡς μακρὰν εἶναι ὅλως πᾶσαν περὶ σοφωτάτου ἀνδρὸς τοιάνδε τὴν ὑπόνοιαν· οὐ γὰρ ἂν ἐδοκίμασεν ἐκείνη ἡ σύνοδος τὰ τούτου συγγράμματα, εἰ τὰ Ὠριγένους πεφλυαρηκέναι ἐνόμισεν, ὧν κατακρίνειν μάλιστα διὰ σπουδῆς εἶχε. Λείπεται τοίνυν ἐκεῖνον περὶ καθαρσίου πυρὸς πεφρονηκέναι, ὃς τὸ αἰώνιον διομολογεῖ, ὡς καὶ ἐν τῷ κα*τηχητικῷ αὐτοῦ λόγῳ καὶ ἐν τῷ περὶ τῶν πρὸ ὥρας ἀναρπαζομένων νηπίων ἀριδήλως[2] δείκνυται. Τὰ μὲν οὖν τούτου συγγράμματα σῶα διατετήρηται, τῶν Ὠριγένους καυθέντων, καὶ οὐ μόνον τετήρηται, ἀλλὰ καὶ τετίμηται μειζόνως, ὅπερ οὐκ ἂν συνέβη, εἴ τι τοιοῦτον, οἷόν φατε ὑμεῖς, ἐκεῖνος ἔγραψεν. Ὃ δὲ λέγετε τὰς ἐκείνου βίβλους ὑπὸ τῶν τὰ Ὠριγένους φρονούντων διαφθαρῆναι, λόγον οὐκ ἔχει· μετὰ γὰρ τὴν πέμπτην σύνοδον τοῦτο συμβεβηκέναι, εἴ τι συνέβη τοιοῦτον, παντί που δῆλον, ἤδη τοῦ δόγματος ἀπελαθέντος τῶν τῆς Ἐκκλησίας περιβόλων· καὶ γάρ, ὡς εἴπομεν, εἴ τι τοιοῦτον ἐγεγράφει, δήλη ἐστὶν ἡ σύνοδος οὐκ ἀγνοῆσαι δυναμένη· εἰ δὲ ἔγνω, καὶ κατέγνω δήπου. Ἂν δὲ μετὰ τὴν σύνοδον ἐφθάρη τὰ βιβλία, δεινὴ ὑποψία ὑπέρχεται, ὑπ' ἄλλων τοῦτο γεγενῆσθαι καὶ ἄλλου του χάριν· ἐκεῖ γὰρ περὶ τοῦ καθαρτηρίου πυρός, ὃν τρόπον καὶ ἡμεῖς φρονοῦμεν, εἰρηκότος καθαρῶς, ἴσως οἱ ἀρνούμενοι τοιοῦτον τὸ πῦρ, φιλονεικίᾳ χαριζόμενοι, ταύτην τὴν δόξαν περιέθηκαν τοῖς ἐκείνου συγγράμμασιν. Ἀλλὰ περὶ τοῦ Νύσσης ἅλις.

5. Τί δὲ περὶ τῶν τῆς Λατίνων Ἐκκλησίας διδασκάλων ἐροῦμεν, ὧν περὶ τοιοῦδε τοῦ πυρὸς τὴν δόξαν ἀγνοεῖν ὑμᾶς οὐκ ἐγχωρεῖ, τοῦ ἁγίου Αὐγουστίνου τοῦ περιβοήτου ὄντως διδασκάλου ἀγνοηθῆναι ὑφ' ὑμῶν οὐ δυναμένου, μάλισθ' ὅτι ὑπὸ τῶν οἰκουμενικῶν πλείστων συνόδων ἐπῃνέθη ὑπερφυῶς καὶ τὰ ἐκείνου συγγράμματα περὶ δογμάτων καὶ πίστεως ἀξίων ἐγκωμίων πάντοτε τετύχηκεν; Οὔκουν ἐνὸν[3] ὑμᾶς ἀγνοῆσαι δυνηθῆναι τὰ ὑπ' ἐκείνου περὶ τοιούτου τοῦ πράγματος δογματισθέντα, φανερὰ ὡς εἰκὸς ἐκ πολλοῦ γενόμενα οὐχ ἧττον τοῖς Γραικοῖς ὡς εἰπεῖν ἢ τοῖς Λατίνοις. Παλαιοτάτου τοίνυν ὄντος τοῦ δόγματος καὶ πάσῃ

niciosam infaustamque submovit, illius opera comprobasse, adeo ut quaevis istiusmodi suspicio longe omnino a sapientissimo viro removenda sit : neque enim synodus illa huius opera probasset, si Origenis opiniones, in quibus damnandis summam adhibuit curam, eumdem deblaterasse existimasset. Restat ergo ut ille, qui ignem aeternum profitetur, ita de purgatorio senserit, quemadmodum in eius libro tum (* f. 56r.) Catechetico tum de infantibus, qui praemature abripiuntur, manifestissime apparet. Equidem eius opera, combustis Origenis libris, integra servata sunt, nec servata dumtaxat, sed valde etiam aestimata; quod non contigisset, si tale quiddam, quale vos dicitis, ille scripsisset. Illud autem quod asseritis, corrupta fuisse ab Origenis sectatoribus eius opera, a sana ratione alienum est. Si quid enim eiusmodi accidisset, id post quintam synodum eventurum fuisse, cum iam opinio illa ab Ecclesiae septis abacta esset, cuique perspicuum est : etenim, ut diximus, si tale aliquid scripsisset, id synodum latere non potuisse constat. Atqui si novisset, etiam procul dubio damnasset. Sin autem post actam synodum vitiati sint eius libri, gravissima exoritur suspicio, id ab aliis factum esse ac propter aliud quid : ibi enim cum de purgatorio igne, quo modo et nos sentimus, eodem modo clare loquatur, putatisne eos, qui eiusmodi ignem negarent, ad iurgia movenda hanc doctrinam in eius opera inseruisse? Sed de Nysseno satis.

5. Quid autem dicemus de Latinae Ecclesiae doctoribus, quorum sententiam circa eiusmodi ignem vos latere haud licet, ut qui sanctum Augustinum, doctorem scilicet vere eximium, ignorare non possitis, praesertim cum a plurimis generalibus conciliis mirifice commendatus fuerit, atque eius opera de fidei veritatibus aequis laudibus semper ornata? Non igitur credibile est vos ignorare potuisse, quae ille de hoc argumento statuerit, cum iam dudum haud immerito nota sint non minus Graecis ut ita dicamus quam Latinis. Itaque cum antiquissima sit haec doctrina atque per totum orbem

1. συνγγράματα A. — 2. ἀριδῆλος A. — 3. ἐνόν vox dubia, in imagine saltem photographica, qua utor; habetur simile quid supra versum.

trita ac pervulgata, eam veteres illi sancti Patres haud sustinuissent, si quid inde detrimenti in Ecclesiam induci putavissent. Enimvero Ecclesia Romana, ab apostolorum principibus edocta et super petram aedificata, mediam semper instituit viam, nec ad laevam nec ad dextram deflectens, cunctasque haereseon procellas ac tempestates incolumis traiiciens: namque ita adversus Sabellium personas in Trinitate discrevit, ut Arii errorem vitaret, sed unam eandemque trium personarum essentiam profiteretur; item in Salvatoris dispensatione ita contra Eutycheten naturas distinxit, ut personas cum Nestorio in duas minime
* f. 57. solveret. Sic etiam circa statum animarum post mortem poenas quasdam purgatorias temporalesque profitetur, iis tantum irrogandas, qui absque mortalibus in caritate gratiaque decesserint, ut cum Origene nec sentiat nec dicat peccata omnia purgari posse. Quid autem dicemus de sancto Gregorio veteris Romae episcopo, cuius *Dialogorum* librum vel ante schismatis huius tempora in graecum transtulit Zacharias Romanae Ecclesiae antistes? Siquidem in opere isto clare admodum pater ille de purgatorio igne disputat, adeo ut fieri non possit, ut hocce dogma vobis aut abditum aut plane ignotum exstiterit. His igitur perspicue ostensis, illud colligere licet, fas nimirum non esse eiusmodi doctrinam probatissimam aeque ac vetustissimam atque tot saeculis in Ecclesia catholica vigentem, ulterius examinare vel excutere : alioquin Ecclesiae fides sine intermissione conquassaretur, ipsaque in maximum errorem incideret, si omni tempore quaeritaret, semper in ancipiti posita. Quare oportet ut firmissime ea teneat, quaecumque tum magisterio tum revelationibus tum argumentis rationi consentaneis semel acceperit.

6. Quoniam vero asseruistis, iis dictis quae ex Machabaeis atque ex evangelio secundum Matthaeum adduximus, non poenam aliquam purgatoriam, sed potius relaxationem absolutionemque a peccatis dumtaxat significari, illud

τῇ οἰκουμένῃ γνωστοῦ καὶ πολυθρυλλήτου, οὐκ ἂν οἱ ἀρχαῖοι ἐκεῖνοι καὶ ἁγιώτατοι πατέρες αὐτοῦ ἠνέσχοντο, εἴ τι ἐπιβλαβὲς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν εἰσφέρειν ἡγήσαντο. Καίτοι ἡ Ἐκκλησία τῶν Ῥωμαίων ὑπὸ τῶν κορυφαίων ἀποστόλων διδαχθεῖσα καὶ ἐπὶ τὴν πέτραν οἰκοδομηθεῖσα μέσην διὰ παντὸς ἐβάδισεν ὁδόν, οὔτ' εἰς λαιὰν[1] οὔτ' εἰς δεξιὰν ἐκκλίνουσα, πάσας τε τῶν αἱρέσεων καταιγίδας καὶ ζάλας ἀλωβήτως διατέμνουσα· καὶ γὰρ οὕτω κατὰ Σαβελλίου ἐν τῇ Τριάδι διεῖλε τὰ πρόσωπα, ὡς τὴν Ἀρείου πλάνην φυλάξασθαι καὶ μίαν τὴν τῶν τριῶν προσώπων οὐσίαν[2] διομολογήσασθαι· κἀν[3] τῇ οἰκονομίᾳ δὲ τοῦ Σωτῆρος οὕτω κατ' Εὐτυχοῦς διέκρινε[4] τὰς φύσεις, ὡς μετὰ Νεστορίου * μὴ χωρίσαι τὸ πρόσωπον. Οὕτω δὴ κἀν τῇ τῶν ψυχῶν καταστάσει μετὰ τὸν θάνατον ποινάς τινας καθαρτικὰς καὶ προσκαίρους ὁμολογεῖ, μόνοις τοῖς ἄνευ θανασίμων μετὰ ἀγάπης καὶ χάριτος ἀποβιοῦσιν αὐτὰς περιάπτουσα, ὡς μετὰ Ὠριγένους μήτε φρονεῖν μήτε λέγειν πλημμελείας πάσας εἶναι καθαρτικάς. Τί δὲ καὶ περὶ τοῦ ἐν ἁγίοις Γρηγορίου τοῦ ἀρχιερέως τῆς Παλαιᾶς Ῥώμης, οὗ τὸν *Διάλογον* καὶ πρὸ τῶν τοῦδε τοῦ σχίσματος καιρῶν εἰς τὴν ἑλλάδα φωνὴν ἡρμήνευσε Ζαχαρίας ὁ τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας πρόεδρος; Ἐν ἐκείνῳ δὲ τῷ συγγράμματι καὶ λίαν ἀριδήλως ὁ πατὴρ ἐκεῖνος διαλέγεται περὶ τοῦ καθαρτηρίου πυρός, ὡς οὐχ οἷόν τε εἶναι τουτὶ τὸ δόγμα ἢ ἀφανὲς ὑμῖν ἢ ἄγνωστον ὅλως γεγονέναι. Τούτων οὖν φανερῶς δεδειγμένων, τοῦτο συλλέγειν δυνάμεθα, ὡς οὐ χρὴ ταύτην τὴν δόξαν δοκιμωτάτην[5] ὁμοῦ καὶ παλαιοτάτην καὶ διὰ τοσούτων αἰώνων ἐν τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ διαμείνασαν ἐπὶ πλεῖον ἐξετάσαι ἢ βασανίσαι· ἄλλως γὰρ τὰ τῆς Ἐκκλησίας πάντοτε σαλεύοιτ' ἂν καὶ μεγίστῃ ἂν πλάνῃ περιπίπτοι, ἐὰν πάντοτε ζητήσειεν ἀεὶ ἀμφιβόλως ἔχουσα. Χρὴ δὲ αὐτὴν βεβαιότατα κρατεῖν ἅπερ ἅπαξ τῇ τε πίστει καὶ ταῖς ἀποκαλύψεσι, λόγοις τε εὐλόγοις ἐδέξατο.

6. Ἐπειδὴ δὲ λέγετε[6] ἅπερ ἐκ τῶν Μακκαβαίων[7] καὶ ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγελίου προηνέγκαμεν ῥητά[8], οὐ ποινήν τινα καθαρτικήν, ἄνεσιν δὲ μᾶλλόν τινα καὶ ἀπόλυσιν ἁμαρτιῶν μόνον σημαίνειν, τοῦτό φαμεν, ὅτι ἐν πάσῃ ἁμαρτίᾳ

1. Prius scripserat : οὔτ' εἰς δεξιὰν οὔτ' εἰς λαιάν, sed superpositis litteris β et α significatur locutiones fuisse praepostere positas. — 2. οὐσίαν bis scriptum. — 3. κἂν A. — 4. διέκρυνε A. — 5. δοκιμοτάτην A. — 6. λέγεται A. — 7. Μακαβαίων A. — 8. προσηνέγκαμεν A.

δύο τινὰ ἐξ ἀνάγκης δεῖ θεωρεῖν, αἰτίαν δηλονότι, ἥτις ἐστὶ λώβη τις ἀπολειφθεῖσα[1] ἐν τῇ ψυχῇ μετὰ τὸ προσκροῦσαι τῷ Δημιουργῷ, καὶ αὐτὴν τὴν ἐνοχὴν τῆς τιμωρίας, ἥτις ἐμβάλλει τὸν ἄνθρωπον εἰς γένος τι τιμωριῶν. Ὁ γοῦν Θεὸς τὴν αἰτίαν ἀφίησι, προηγουμένης τῆς συντριβῆς καὶ ἀποκηρύξεως τοῦ κακοῦ, τὴν δὲ ἐνοχὴν καὶ κατοχὴν τῆς τιμωρίας ἀποτίνυσθαι χρεών. Ἐν δὲ τῇ ὑμετέρᾳ ἀπολογίᾳ περὶ τῆς ἀπολύσεως διαλεγόμενοι τῆς ἁμαρτίας, οὐκ ἀρκούντως δηλοῦται ἀπὸ ποίου μέρους ἥ τε ἄφεσις καὶ ἡ ἀπόλυσις τῆς ἁμαρτίας ἐξακολουθήσει· λυθεῖσα γὰρ ἡ ψυχὴ τῶν τοῦ σώματος δεσμῶν, οὐκέτι δύναται ἢ ἀποκηρῦξαι τὸ κακὸν ἢ συντρίβεσθαι, ἵνα διὰ τοῦτο οὔτε εὐχαὶ οὔτε δεήσεις οὔτε ἀντιλήψεις τινὲς τοὺς μετὰ τῶν θανασίμων ἀποβεβιωκότας ὠφελῆσαι δύνανται, τῆς ἱερᾶς λεγούσης Γραφῆς· *Ὁ θάνατος τῶν ἁμαρτωλῶν κάκιστος*. Τὴν οὖν ἄφεσιν ἢ ἀπόλυσιν ἐκείνην, ἣν πρεσβεύετε[2] ὑμεῖς, περὶ τῆς τιμωρίας χρὴ νοεῖν. Ὅτι δὲ τοῦτο οὕτως ἔχει[3], ἐκ τῆς * ἁγίας Γραφῆς ἐμυήθημεν. Γέγραπται γὰρ ἐν τῷ Δευτερονομίῳ· *Κατὰ τὸ τοῦ πλημμελήματος μέτρον ἔσται καὶ τῶν πληγῶν ὁ τρόπος*. Ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ τῶν Βασιλειῶν, τοῦ Δαυὶδ πρὸς Ναθὰν εἰπόντος· *Ἥμαρτον τῷ Κυρίῳ*, Ναθὰν εὐθὺς ἀπεκρίθη· *Καὶ ὁ Κύριος μετήνεγκε τὴν ἁμαρτίαν σου· οὐ μὴ ἀποθνήξεις. Ἀλλ' ἐπειδὴ βλασφημῆσαι παρεσκεύασας τοὺς ἐχθροὺς τὸ ὄνομα Κυρίου, ὁ γεννηθείς σοι υἱὸς θανάτῳ θνήξεται.* Ἰδοὺ σαφῶς δείκνυται, ὅτι ἐκ τῆς τοῦ ἁμαρτήματος αἰτίας εὐθέως καὶ ἡ ἐνοχὴ τῆς τιμωρίας ἐπάγεται. Ἐπειδὴ οὖν ἡ ἀπόλυσις τῆς ἁμαρτίας, μάλιστα[4] δὲ τῆς θανασίμου, ἀπὸ συντριβῆς προσγινομένη[5] δι' εὐχῶν τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἄλλων ἐπικουριῶν, οὐ περὶ αἰτίας ἀλλὰ περὶ τιμωρίας νοεῖται, ἐκεῖνο οὐ δύνασθε[6] ἀρνεῖσθαι ἡμῖν, ὅτι τὰ πνεύματα ἐκεῖνα, πρὸ τοῦ δι' εὐχῶν καὶ ἄλλων εὐεργεσιῶν ἀπολύεσθαι τῶν ἁμαρτιῶν, ποιναῖς τισι καὶ τιμωρίαις ἐνέχονται[7], αἵτινες κἂν οἰκονομικῶς πολυτρόπως ἐπιγίνωνται[8], ὡς καὶ ὁ μέγας Γρηγόριος ἐν τῷ αὐτοῦ *Διαλόγῳ* μέμνηται, τεταγμένῃ γε μὴν τῆς θείας δικαιοσύνης διατάξει ἡ τοιαύτη κάθαρσις διὰ σωματικοῦ καὶ προσκαίρου πυρὸς ἁρμοδίως γίνεται, καθὼς ἔκ τε τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν ἁγίων Πατέρων διδαχῆς καὶ τῶν

edicimus, duo quaedam esse in quolibet peccato omnino consideranda, culpam videlicet, quae macula est animae inhaerens post contumeliam Creatori irrogatam, et ipsum poenae reatum, qui hominem alicui poenarum generi obnoxium reddit. Porro Deus culpam quidem dimittit, praevia contritione malique detestatione; poenae vero reatus habitusque solvatur oportet. In vestra autem responsione, dum de peccati remissione sermonem facitis, non satis ostenditur, qua ex parte tum remissio tum absolutio peccati locum habeat. Namque anima, ubi corporis vinculis soluta fuerit, iam nequit nec malum detestari nec paenitere; ex quo fit ut neque preces, neque supplicationes, neque suffragia quaelibet iis, qui cum mortalibus decesserint, prodesse queant, sacra dicente Scriptura[a] : *Mors peccatorum pessima.* Quare mitigatio illa vel remissio, quam vos existimatis, de poena plane intelligenda est. Rem autem ita se habere, e sacra Scriptura didicimus. Legitur enim in Deuteronomio[b] : *Pro mensura peccati erit et plagarum modus.* Et in libro secundo Regum, cum David ad Nathan dixisset[c] : *Peccavi Domino,* Nathan mox respondit : *Dominus quoque transtulit peccatum tuum : non morieris. Veruntamen, quoniam blasphemare fecisti inimicos Domini, filius qui natus est tibi, morte morietur.* En clare apparet, ex admissa culpa statim invehi poenae reatum. Cum igitur peccati, mortalis praesertim, dimissio, quae ex animo contrito per Ecclesiae preces aliaque suffragia producitur, non de culpa, sed de poena intelligatur, illud nobis abnuere non poteritis, spiritus illos, antequam precibus aliisque piis operibus a peccatis solvantur, certis poenis suppliciisque obnoxios esse; quibus licet accommodatissime alio atque alio modo afficiantur, prout etiam Gregorius magnus in suis *Dialogis* exponit, pro inito tamen divinae iustitiae consilio, eiusmodi purgatio per corporeum temporaneumque ignem congruentissime efficitur, quemadmodum ex Ecclesiae sanctorumque Patrum doctrina necnon revelationibus ab hominibus Dei habitis traditum

1. ἀποληφθεῖσα Λ. — 2. πρεσβεύεται Λ. — 3. ἔχοι Λ. — 4. μάλλιστα Λ. — 5. προσγινομένην Λ. — 6. δύνασθαι Λ. — 7. ἐνέχεσθαι Λ. — 8. ἐπιγίνονται Λ.

a) Psal. XXXIII, 22. — b) Deut. XXV, 2. — c) II Reg. XII, 13.

accepimus. Quae quidem purgatio, ut per igneam eiusmodi materiam conficiatur, quam maxime decet, eo quod igne ipso nihil aut ad cruciandum acerbius aut ad purgandum aptius esse videatur.

7. Post haec iam ad tertiam responsionis vestrae partem properamus, in qua plurima de admiranda illa dignitate et doctrina ac sanctitate beatissimi Ioannis Chrysostomi memorantur; deinde coniectatis linguae graecae ignorantiam doctoribus Latinis causae fuisse, cur Apostoli sententiam haud probe comprehenderint, ipsosque dicitis, quo maius periculum arcerent, invitos minus elegisse; tum per aedificium illud ligni, foeni, stipulae, non venialia peccata significari, sed mortalium quemdam acervum esse contenditis; vocabulo autem *salvus fiet,* non salutem, sed mansionem quamdam tolerantiamque in igne indicari; denique per diem illam, de qua gentium Apostolus locutus est ita inquiens[a] : *Dies enim declarabit, quia in igne revelabitur,* extremam dumtaxat aeterni supplicii diem innui asseveratis. Ad singula Deo iuvante ex ordine respondebimus.

8. Ac primum quidem dicimus, periculosum esse ac ceteroqui odiosum sanctorum praestantiam invicem conferre, cum eorum dignitas atque excellentia uni soli Creatori perspecta sit. Verumtamen, quoniam a vobis cogimur, ad eiusmodi collationem aegre progredimur.
* f. 58. Sanctum Ioannem asseritis in scrutanda interpretandaque Apostoli sententia insignis fuisse altitudinis, idque per visionem Proclo ostensam confirmari censetis. Nos equidem egregium illum virum summa aestimatione ac reverentia prosequimur, eiusque in docendo celebritatem clarissimamque persuasionem commendamus, ob omnigenas suas virtutes eum admirantes. At vero cum ad veritatem defendendam, non ad gratiam eblandiendam disputemus, censemus, beatum Augustinum sancto Ioanne nulla ex parte inferiorem deprehendi, imo in nonnullis etiam praestantiorem videri. Ostenditur summa

ἀποκαλύψεων τῶν γενομένων τοῖς ἀνθρώποις τοῦ Θεοῦ παρελάβομεν. Διὰ δὲ τοιαύτης τῆς πυρίνης ὕλης τήνδε τὴν κάθαρσιν γίνεσθαι μάλιστα [1] προσήκει, διότι οὐδὲν αὐτοῦ τοῦ πυρὸς ἢ πρὸς τὸ κατατρύχειν δριμύτερον ἢ πρὸς τὸ καθαίρειν ἐπιτηδειότερον εἶναι δοκεῖ.

7. Ἀκολούθως ἤδη πρὸς τὸ τρίτον τῆς ἀπολογίας μέρος ἴωμεν, ὅπου πλεῖστα περὶ τῆς θαυμαστῆς ἐκείνης ἀξίας καὶ σοφίας καὶ ἁγιωσύνης τοῦ μακαριωτάτου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου μνημονεύετε[2], ἔπειτα δὲ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης τὴν ἄγνοιαν στοχάζετε τοῖς Λατίνοις διδασκάλοις αἰτίαν γεγονέναι τοῦ μὴ ἀκριβώσασθαι τὴν τοῦ Ἀποστόλου ἔννοιαν, αὐτοὺς δὲ λέγετε τοῦ κωλῦσαι τὸν μείζονα κίνδυνον ἄκοντας τὸν ἐλάττονα δέξασθαι· τὴν δὲ οἰκοδομὴν ἐκείνην ξύλου, χόρτου καὶ καλάμης οὐ τὰ συγγνωστὰ τῶν ἁμαρτημάτων σημαίνειν, ἀλλὰ σωρόν τινα τῶν θανασίμων εἶναι ἀξιοῦτε· τὸ δὲ ῥῆμα τὸ *σωθήσεται* οὐ σωτηρίαν ἀλλὰ διαμονήν τινα καὶ καρτέρησιν ἐν τῷ πυρὶ σημᾶναι διϊσχυρίζεσθε· τελευταῖον δὲ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, περὶ ἧς ὁ τῶν ἐθνῶν διδάσκαλος εἴρηκε οὑτωσὶ φήσας· *Ἡ δὲ ἡμέρα φανερώσει, ὅτι ἐν πυρὶ ἀποκαλύπτεται,* τὴν ἐσχάτην ἡμέραν τῆς αἰωνίου τιμωρίας δηλοῦν μόνον. Ἀποκρινούμεθα σὺν Θεῷ πᾶσιν ἐν τάξει.

8. Καὶ πρῶτον μὲν λέγομεν, ἐπικίνδυνον εἶναι καὶ ἄλλως μισητὸν τὸ συγκρίνειν τῶν ἁγίων τὰ πρεσβεῖα, οὔσης αὐτῶν ἀξίας τε καὶ ἐξοχῆς μόνῳ τῷ Δημιουργῷ δήλης· ὑμῶν γε μὴν εἰς τοῦτο παροτρυνόντων ἡμᾶς, ἄκοντες εἰς τήνδε τὴν σύγκρισιν ἥκομεν. Τὸν ἅγιον Ἰωάννην φατὲ ἐν τῷ ἐρευνῆσαι καὶ ἐξηγεῖσθαι τὴν τοῦ Ἀποστόλου * διάνοιαν βαθύνουν τινὰ γεγονέναι, καὶ τοῦτο δι' ἀποκαλύψεως τῆς φανερωθείσης τῷ Πρόκλῳ διαβεβαιοῦσθαι προὔργου τίθετε. Ἡμεῖς μὲν οὖν <τὸν> θεῖον ἐκεῖνον ἄνδρα πλείστῃ τιμῇ καὶ εὐλαβείᾳ [3] περιπτύσσομεν καὶ τῆς ἐν τῷ διδάσκειν εὐκλείας καὶ ἐναργεστάτης πεισμονῆς ἀποδεχόμεθα, ἀγάμενοι αὐτὸν τῆς παντοίας ἀρετῆς. Ἀλλ' ἵνα τῇ ἀληθείᾳ συνηγοροῦντες οὐ πρὸς χάριν διαλεγώμεθα, τοῦτό φαμεν, ὅτι ὁ μακάριος Αὐγουστῖνος τῷ ἁγίῳ Ἰωάννῃ ἐξ οὐδενὸς μέρους εἴκειν εὑρίσκεται, ἔν τισι δὲ καὶ ὑπεραίρειν δοκεῖ. Φαίνεται δὲ καὶ ἐξ ἄλλων πολλῶν τὸ μέγιστον ἐκείνου κῦρος, οὐχ ἥκιστα δὲ ἐκ τῆς τοῦ Κελε-

1. μάλιστα γίνεσθαι A, sed additis supra versum signis ad innuendum praeposterum ordinem. — 2. μνημονεύεται A. — 3. εὐλαβίᾳ A.

a) I Cor. III, 13.

στίνου τοῦ πρὸς τὴν τρίτην σύνοδον ἐπιστείλαντος πολλὰ μαρτυρίας· ἐπιστέλλων γὰρ οὗτος πᾶσι τοῖς τῆς Γαλλίας ἐπισκόποις ἔφη· « Αὐγουστῖνον τὸν « τῆς μακαρίας λήξεως ἄνδρα διὰ τὸν αὐτοῦ βίον « καὶ ἐξαίρετον ἀξίαν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ κοινωνίᾳ « ἔχοντες οὐ διελείπομεν· τοῦτον γὰρ οὔ ποτε τῆς « σκαιᾶς ὑποψίας ἔπλυνεν ἡ φήμη, ὃν πάλαι το- « σαύτης γνώσεως γεγονέναι μεμνήμεθα, ὡς ἐν « μεγάλοις διδασκάλοις ὑπὸ τῶν προγενεστέρων « ἐμοῦ ἀεὶ νενομίσθαι[1]. Καλῶς οὖν πάντες κοινῇ « περὶ αὐτοῦ ἐφρόνησαν, ὡσεὶ γενομένου πανταχοῦ « καὶ πᾶσι καὶ τιμιωτάτου καὶ σεβασμιωτάτου ». Ἐκέκλητο ἐνιαίως[2] εἰς τὴν ἐν Ἐφέσῳ σύνοδον, κελεύσαντος Θεοδοσίου τοῦ βασιλέως, ὡς ἐκ τῶν πρακτικῶν τῆς τρίτης συνόδου δῆλον, γράφοντος Καπρεόλου τοῦ ἐπισκόπου· ἀλλὰ τὸ βασιλικὸν γράμμα αὐτὸν ἤδη ἀπαλλάξαντα τὸν βίον εὗρεν. Οὐ μὴν ἀλλὰ κἂν τῇ τετάρτῃ καὶ τῇ πέμπτῃ καὶ τῇ ἕκτῃ συνόδῳ περὶ πλείστου νενομίσθαι[3] ἐκείνου τὸ κῦρος, ὡς πᾶσιν εὐσύνοπτον καὶ φανερόν, οὐκ ἀναγκαῖον εἰπεῖν. Ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐν ἁγίοις Γρηγορίου τοῦ Ῥωμαϊκοῦ ἀρχιερέως πόσον εἴη τὸ εὐσταθὲς καὶ ὡς ἐξαίρετον κῦρος, οὐκ ἀγνοεῖτε. Τούτου τὰ συγγράμματα μετὰ τὸν θάνατον βασκάνων τινῶν κατακαίειν βουλομένων[4], Πέτρος ὁ τοῦ μεγάλου διάκονος, ὃς ἐν τῷ *Διαλόγῳ* συζητεῖ, πηδήσας εἰς μέσον καὶ τὸ ἀνάξιον καὶ ἄτοπον τῶν γινομένων ἐλέγχων, ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ γράφοντος Γρηγορίου περιστερὰν ἑωρακέναι πολλάκις, μᾶλλον δὲ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν εἴδει περιστερᾶς διϊσχυρίσατο· καὶ ἵνα πιστώσηται τὸ πρᾶγμα, τοῦτο δεῖγμα ὑμῖν ἔσται, φησίν, ὅτι ἀληθεύω, ἂν ἀναγνοὺς τὸ εὐαγγέλιον, εὐθὺς μεταναστήσομαι τοῦ βίου. Ἀνέβη τὸν ἄμβωνα, ἀνέγνω τὸ εὐαγγέλιον, καὶ εὐθέως ἀπεδήμησε πρὸς τὸν Κύριον, καὶ οὕτως ὁ θυμὸς τῶν ἀσεβῶν ἐπαύσατο τοῦ ἄγους[5]. Οὐκ ἀποροῦμεν καὶ τῶν νεωτέρων θαυμάτων. Καὶ γὰρ καὶ τῷ μακαρίῳ Θωμᾷ τῷ ἐξηγησαμένῳ τὰς ἐπιστολὰς τοῦ Παύλου, ἐγγὺς ὄντι τοῦ θανάτου, ὤφθη ὁ Παῦλος διϊσχυρισάμενος ἐκεῖνον τῶν ἑαυτοῦ ἐπιστολῶν ἐσχηκέναι * τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν, καὶ παρήνεσε δὲ αὐτῷ ἀκολουθεῖν· καὶ γὰρ αὐτὸν ἐκεῖσε μέλλειν

illius auctoritas cum ex multis aliis, tum maxime ex testimonio Caelestini ad tertiam synodum plura scribentis; is enim in epistola ad cunctos Galliarum episcopos ait[a] : « Augustinum sanctae recordationis virum pro vita sua atque « meritis in nostra communione semper habuimus, nec unquam hunc sinistrae suspi- « cionis saltem rumor aspersit : quem tantae « scientiae olim fuisse meminimus, ut inter « magistros optimos etiam ante a meis semper « decessoribus haberetur. Bene ergo de eo « omnes in communi senserunt, utpote qui « ubique cunctis et amori fuerit et honori ». Ad synodum Ephesinam prae ceteris invitatus est, iubente Theodosio imperatore, ut constat ex inserta actis tertiae synodi epistola Capreoli episcopi[b]; rescriptum vero imperatoris eum iam vita functum invenit. Verum enimvero et in quarta et in quinta et in sexta synodo plurimi aestimata est eius auctoritas, quod necesse non est dicere, utpote omnibus obvium atque manifestum. Sed et sancti Gregorii episcopi Romani quantum sit robur quamque eximia auctoritas, nequaquam vos latet. Cuius libros cum obtrectatores quidam post eius obitum comburere vellent, Petrus, magni illius viri diaconus, is nimirum qui in *Dialogo* disputat, in medium prosiliens, ut rem propositam plane indignam atque absurdam ostenderet, sese super caput Gregorii scribentis columbam, seu potius Spiritum sanctum in similitudine columbae frequentissime perspexisse asseveravit : quod ut confirmaret, hoc argumentum vobis erit, inquit, me vera dicere, si perlecto evangelio, confestim e vita migravero. Ambonem ascendit, evangelium recitavit, moxque migravit ad Dominum, atque ita improborum livor a scelere destitit. Neque nobis desunt vel recentiora miracula. Etenim beato etiam Thomae, dum morti proximus Pauli epistolas explanaret, Paulus apparuit, asseverans verum suarum epistolarum sensum ab illo intellectum fuisse, eumque adhortans ad

1. νενομίσται A. — 2. ἐνιέως A. — 3. νενομίσται A. — 4. βουλομένων κατακαίειν A, sed positis supra versum litteris β et α ad rectum indicandum ordinem. Ad rem quod spectat, cf. Joannem Diaconum, lib. IV, cap. 69 = *P. L.*, t. 75, c. 222. — 5. ἄγους A, quae scribendi ratio passim etiam occurrit

a) Caelestini papae I epist. XXI = *P. L.*, t. 50, c. 530. — b) Cf. Liberat. brev., cap. 5; Capreoli episcopi Carthaginiensis epist. ad synod. Ephe parte 2, act. 1.

opus prosequendum, siquidem ipse mox illum eo perducturus erat, ubi omnia clarissime contemplaretur; sicque vitam cum morte ille commutavit. Haec hucusque diximus, ut probe sciatis, illam Procli visionem de beato Ioanne Chrysostomo nequaquam nobis negotium facessere nec nostris maioribus, qui maxima semper valuerunt auctoritate, quique apostolicum illud dictum, ut ipsi exposuimus, sic explanarunt.

9. Quoniam vero affirmatis, tum magnum Augustinum tum ceteros doctores latinos, quod graecam linguam non callerent nec propria latinae linguae vocabula suppeterent, quibus reddi posset textus graecus, idcirco illam adhibuisse interpretationem; ad hoc respondemus, doctores nostros fere omnes graecum sermonem didicisse, quod sane ex eorum libris cuique compertum est. Etenim beatus Augustinus multis in locis suorum librorum, dum divinas litteras interpretatur, textum, quemadmodum in graeco habetur, exhibet, idque litteris graecis, atque ita explicat. Tum in libro suarum *Confessionum* ait, sese, dum puer adhuc esset, in ediscendo Homero plurimum defatigasse, quemadmodum etiam pueros graecos in ediscendo Virgilio fatiscere par est propter peregrinae linguae difficultatem[a]. Sanctus quoque Gregorius, epistola ad Narsem quemdam patricium missa Constantinopolim, ita fere dicit[b]: « Charitas ergo vestra vetustum omnino « codicem eiusdem synodi requirat, mihique « transmittat; quem ego mox ut legero, remit« tam ». Non ergo existimare licet, multoque minus dicere fas est illos simplicissimas quasdam voces non intellexisse, atque idcirco impares fuisse, si quae ambiguitas in latinis libris apparuisset, collationi cum libro graeco instituendae ad verum inde hauriendum sensum. Quod si in memoriam revocaveritis quantum in ediscenda lingua graeca studium semper adhibuerint Romanorum maiores, quot vero inter eorumdem posteros, quin etiam plerique nostrae aetatis, profecto desistetis ignorantiae huiusmodi famam illis tribuere : in tanta enim existimatione Graecorum scripta apud eos habebantur, ut sese vel patrii peritos sermonis nequaquam arbitrarentur, si graeci ignari forent, quod fons quidam sit, ex quo Latinorum

ἀγαγεῖν, ὅπου σαφέστατα πάντα θεωρήσειε. Καὶ οὕτως ἐκεῖνος μετήλλαξε τὸν βίον. Ταῦτα τέως εἴπομεν, ὅπως εἰδῆτε, ὅπερ ἑώρακεν ὁ Πρόκλος περὶ τοῦ μακαρίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, ἡμῖν οὐδὲν ἐπηρεάζειν ἢ τοῖς ἡμετέροις προγόνοις, ὧν μέγιστον ἀεὶ τὸ κῦρος διετέλεσεν ὄν, οἵτινες τὸ ἀποστολικὸν ἐκεῖνο ῥητόν, ὡς αὐτοὶ τεθήκαμεν, ἐξηγήσαντο.

9. Ἐπειδὴ δὲ λέγετε τόν τε μέγαν Αὐγουστῖνον καὶ τοὺς λοιποὺς τῶν Λατίνων διδασκάλους δι' ἀγνωσίαν τῆς ἑλληνικῆς φωνῆς, οὐκ ἐχούσης τῆς τῶν Λατίνων γλώσσης κυρίας λέξεις, αἷς ἐκφέρειν δύναιτο τὸ κείμενον ἐν τῷ ἑλληνικῷ, οὕτως ἐξηγήσασθαι, πρὸς ταῦτά φαμεν, τοὺς ἡμετέρους διδασκάλους τὴν ἑλλάδα φωνὴν πάντας σχεδὸν μεμαθηκέναι· ὅπερ ἐκ τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν παντί που δῆλον. Καὶ γὰρ ὁ μακάριος Αὐγουστῖνος πολλαχοῦ τῶν αὐτοῦ λόγων ἐξηγούμενος τὰς θείας Γραφάς, καθὼς κεῖται ἐν τῷ ἑλληνικῷ, τίθησι[1], καὶ τοῦτο γράμμασιν ἑλληνικοῖς, καὶ οὕτως ἐξηγεῖται· κἂν ταῖς τῶν αὐτοῦ *Ἐξομολογήσεων* βίβλοις φησί, παῖδα ἔτι τυγχάνοντα ἐν τῷ μανθάνειν τὸν Ὅμηρον πλεῖστα κεκοπιακέναι, καθ' ὃν τρόπον καὶ οἱ τῶν Ἑλλήνων παῖδες ἐν τῷ μανθάνειν τὸν Βιργήλιον κοπιάσαι εἰκὸς διὰ τῆς ξένης γλώττης τὸ δύσκολον. Καὶ ὁ ἅγιος Γρηγόριος πρὸς Νάρσην τινὰ πατρίκιον ἐπιστέλλων εἰς τὴν Κωνσταντίνου, λέγει οὑτωσί πως· « Ἡ γοῦν ὑμετέρα[2] εὐγένεια « παλαιοτάτην τινὰ βίβλον ἑλληνικὴν τῆς αὐτῆς « συνόδου ἐκζητείτω καὶ πεμψάτω πρὸς ἐμέ· ἐγὼ « δὲ μετὰ τὸ ἀναγνῶναι αὐτήν, εὐθέως ἀναπέμψω ». Ἆρα οὐ δεῖ νομίζειν καὶ πολὺ ἧττον χρὴ λέγειν τούτους ἁπλουστάτας λέξεις τινὰς οὐ νενοηκέναι, ὡς μὴ δύνασθαι, εἴ τις ἀμφιβολία ἐν ταῖς ῥωμαϊκαῖς βίβλοις φαίνοιτο, παραβάλλειν τῷ ἑλληνικῷ βιβλίῳ κἀκεῖθεν τἀληθὲς ἀντλῆσαι τοῦ νοῦ. Ἂν οὖν ἐνθυμηθῆτε[3] ποίαν σπουδὴν εἰσήνεγκαν ἀεὶ Ῥωμαίων οἱ προγενέστεροι εἰς τὸ ἐκμανθάνειν τὴν ἑλληνικὴν φωνήν, πόσοι δὲ καὶ οἱ μεταγενέστεροι καὶ δὴ τῶν καθ' ἡμᾶς οἱ πλεῖστοι, παύσεσθε ὅλως τῆς ἀγνωσίας ταυτησὶ περιβάλλειν αὐτοῖς τὴν δόξαν· ἐν τοσαύτῃ γὰρ τιμῇ τὰ Ἑλλήνων παρ' αὐτοῖς ὄντα ἐτύγχανεν, ὡς οὐ νομίσαι σφᾶς ἐμπείρους οὔτε τῆς

1. τήθησι A. — 2. ἡμετέρα A. — 3. ἐνθυμηθῆστε A.

a) August. *Confessionum* lib. I, cap. 14 = *P. L.*, t. 32, c. 671. — b) Gregor. Epistolarum lib. VI, ep. 14 = *P. L.*, t. 77, c. 806-7.

πατρίου φωνῆς τῆς Ἑλλήνων ἀμοιροῦντας οἷα πηγῆς τινος, ἧς τῶν Λατίνων ἐξέβλυζε τὰ νάματα· καὶ πλείστην δὲ εἰς τοῦτο σπουδὴν ἠνάλωσαν, ἵνα ὅσα τῶν Ἑλλήνων κρείττονα εἶναι ἐδόκουν, εἰς τὴν πάτριον φωνὴν μετάγωσιν, εἴτε ἱερά, εἴτε τῆς ἔξω παιδείας, ὅπερ ἀκμάζει καὶ σήμερον ἐν πολλοῖς.

10. Ἃ δὲ λέγετε τοὺς ἡμετέρους διδασκάλους, ἵνα τὸ μεῖζον ἄρωσι κακόν, συγχωρῆσαι τὸ ἔλαττον, ὅλως οὐ δεῖ πιστεύειν· καὶ βουλοίμεθ' ἂν ὑμᾶς οὐκ εἰρηκέναι ταυτὶ οὔτε πεφρονηκέναι οὕτω ταπεινῶς περὶ τοσούτων φωστήρων τῆς Ἐκκλησίας, ὡσεὶ μὴ δυναμένων ἢ οὐκ εἰδότων * αὐτῶν πλάνην ἀπελάσαι τινά, ἂν μὴ εἰς ἄλλην ἐμπέσωσι πλάνην αὐτοί· τοσοῦτον γὰρ ἴσχυσε παρ' αὐτοῖς τῆς φιλοσοφίας τὸ ἀκριβές, ὡς οὐδενὶ λόγῳ, οὐδεμιᾷ αἰτίᾳ τὸ ψεύδεσθαι συγχωρῆσαί ποτε. Ὅπερ ἵνα σαφέστερον εἰδῆτε, ἔγραψεν Αὐγουστῖνος ὁ μέγας λόγον *περὶ Ψεύδους* ἐπιγεγραμμένον, καὶ ἄλλον δὲ *κατὰ τοῦ Ψεύδους*, ἐν οἷς παραινεῖ πᾶσι χριστιανοῖς κατ' οὐδένα τρόπον ψεύδεσθαι ὅλως ἐξεῖναι· διεῖλε δὲ τὸ ψεῦδος εἰς ὀκτὼ γένη, πρῶτον εἶναι λέγων καὶ ἐπικίνδυνον καὶ πᾶσι φευκτέον[1] ἀκριβῶς τὸ γινόμενον ἐν τῇ ἀληθείᾳ τοῦ δόγματος καὶ τῆς εὐσεβείας· πρὸς δὲ τουτὶ τὸ ψεῦδος οὐδένα δεῖν ἀπάγεσθαι, καὶ τόδε τὸ γένος ψεκτὸν καὶ βδελυκτὸν εἰς ἅπαξ καὶ ἄγος μέγιστον εἶναι ἀποφαίνεται. Ὁ αὐτὸς ἐμφανῶς ἐκήρυξεν, οὐκ εἶναι ἐλάττω παρανομίαν τὸ ψευδές τι ἀποφήνασθαι περὶ τοῦ Θεοῦ, κἂν εἰς τὴν ἐκείνου συντείνῃ αἶνον, ἢ τἀληθὲς περὶ αὐτοῦ ἀποκρύπτειν[2]. Ἐξηγούμενος δὲ τὴν πρὸς τοὺς Γαλάτας ἐπιστολήν, ταύτην ἐξήνεγκε τὴν γνώμην· « Ἐάν τί ποτε ἐπίπλαστον οἰκονομίας « δήπου προσχήματι συγχωρηθείη τῇ Ἐκκλησίᾳ, « δοθήσεσθαι χώραν τῷ ψεύδει καὶ κινδυνεύειν « πᾶσαν τὴν θείαν Γραφὴν καὶ πᾶν αὐτῆς τὸ « κῦρος μέλλειν κραδαίνεσθαι ». Ἀλλὰ περὶ τούτου μὲν κἂν[3] τοῖς ἄνω εἴρηται· οὐ χρὴ δὲ θαυμάζειν, εἰ διαλεγόμενος περὶ τοῦ καθαρσίου πυρὸς ἔφη τινὰς τὸ ῥητὸν ἐκεῖνο τοῦ Ἀποστόλου οὐκ ὀρθῶς νοεῖν· οὐ γὰρ περὶ ὅλου τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας οὔτε περὶ αἱρέσεως ἐνισταμένης καὶ τοιουτοτρόπως δογματιζούσης ἔφη, ἀλλὰ περὶ ἰδιω-

latices effluxerunt. Plurimum vero laborem in eo insumpserunt, ut quaecumque sive sacrae sive profanae doctrinae in operibus graecis praestabiliora esse viderentur, in patrium sermonem transferrent, quod plane institutum etiam hodie apud multos viget.

10. Quod autem dicitis, doctores nostros, quo maius tollerent malum, minus permisisse, id nullo modo censendum est, ac vellemus vos talia non dixisse neque tam abiecte sentire de tantis Ecclesiae luminibus, quasi aut non potuerint aut non noverint errorem aliquem cohibere, quin in alterum ipsi inciderent errorem; adeo enim valuit apud eos philosophiae accuratio, ut nulla ex ratione, nulla ex causa mentiri unquam licitum esse putarint. Quod quidem quo luculentius sciatis, scripsit magnus Augustinus librum *de Mendacio* inscriptum, alterumque *contra Mendacium*[a], in quibus pronuntiat, nulli christiano quolibet modo mentiri penitus licere; mendacium autem in octo genera divisit[b], quorum primum idque perniciosissimum longeque fugiendum illud ipsum esse ait, quod fit in veritate doctrinae ac pietatis; ad quod mendacium neminem prorsus adducendum, illudque et vituperandum et exsecrabile omnino et maximum scelus declarat. Idem aperte praedicavit, non minus esse flagitium aliquid falsi de Deo proferre, quamvis in illius conducat laudem, quam aliquid veri de eo occultare. In interpretando autem epistolam ad Galatas, hanc edidit sententiam[c]: « Si quando « aliquid falsi, dispensationis videlicet specie, « Ecclesiae permitteretur, aditus mendacio « pateret, et tota divina Scriptura periclitaretur, « et tota eius fluctuaret auctoritas ». Sed de eo quidem iam superius dictum est. Neque mirari subit, quod de purgatorio igne disputans, dixerit a nonnullis dictum illud Apostoli non recte intelligi : id enim non de universo Ecclesiae coetu neque de haeresi quadam exorta, quae ita sentiret, enuntiavit, sed de

* f. 30.

1. φευκταῖον A. — 2. ἀποκρίπτειν A. — 3. κἂν A.

a) Augustini liber *De Mendacio* habetur *P. L.*, t. 40, c. 487 sq.; opus vero *Contra Mendacium*, *ibid.*, c. 517 sq. — b) Mendaciorum octo genera numerantur lib. *De Mendacio*, cap. 14 = *P. L.*, l. cit., c. 505. — c) Augustini Expositio Epist. ad Galatas habetur apud Migne, *P. L.*, t. 35, c. 2105 sq., ubi tamen illa sententia, si bene legi, nequaquam occurrit.

privatis quibusdam hominibus, quorum mentem ut emendaret, haec coram populo locutus est. Ergo talia de viris sanctissimis existimare, res est nec aequa nec tuta, ac rogamus vos, ut ab hac opinione desistatis, utpote nec decora nec secura, debitam vero venerationem sanctis tribuatis.

11. Accedamus igitur ad ipsam expositionem Apostoli. Ac primum quidem pauca dicemus de beatissimo Ioanne Chrysostomo, quem vos affirmatis eius fuisse opinionis, ut putaret dictum illud Apostoli[a]: *Fundamentum aliud nemo* et cetera, de damnatis deque igne aeterno intelligendum esse. Ad quod respondemus, multiplicem in divina Scriptura sensum contineri; atque ut multa praetermittamus, voces *leonis* et *petrae* cum aliis plurimis de Christo adhibentur. Unde etiam in Apocalypsi Ioannis legimus[b]: *Vicit,* inquit, *leo de tribu Iuda,* quod plane ad Christum referri consentiunt omnes. Et Apostolus[c]: *Bibebant,* ait, *de spirituali consequente eos petra : petra autem erat Christus.* Eadem tamen vocabula non de Christo tantum, verum etiam de aliis omnino contrariis adhibita comperimus. Sicque doctor iste, dum forsitan praemeditaretur multas Scripturae significationes, posthabito quolibet alio sensu, huic uni inhaesit, quod tum ipsi videretur orationi accommodatior. Neque vero hic sensus iis, quae ab Augustino et Gregorio dicta sunt,
* f. 59r. repugnat, si Chrysostomus quidem illud de ultimo improborum fine deque eorum supplicio dictum fuisse existimet, quod isti de medio defunctorum statu sumpserunt. Consideremus igitur in sequentibus pro viribus Apostoli sententiam, congruum sanctis tribuendo honorem.

12. Dicit itaque Apostolus[d] : *Fundamentum aliud nemo potest ponere praeter id, quod positum est, quod est Christus Iesus. Si quis autem superaedificat super fundamentum hoc aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, foenum, stipulam, uniuscuiusque opus manifestum erit : dies enim Domini declarabit, quia in igne reve-*

τῶν τινων προσώπων, ὧν ἵνα διορθώσῃ τὸν νοῦν, παρεστῶτος τοῦ λαοῦ ταῦτα διελέξατο. Οὐκοῦν τοιάδε περὶ τῶν ἁγιωτάτων ἀνδρῶν φρονεῖν, χρῆμά ἐστιν οὐ καλὸν οὔτε ἀκίνδυνον, καὶ δεόμεθ' ὑμῶν ταύτης ἀφίστασθαι τῆς δόξης, ὡς οὔτε σεμνῆς οὔσης οὔτε ἀσφαλοῦς, ἀλλ' ἀξίαν τιμὴν τοῖς[1] ἁγίοις ἀπονέμειν.

11. Ἰτέον δὴ πρὸς αὐτὴν τὴν ἐξήγησιν τοῦ Ἀποστόλου. Καὶ πρῶτον μὲν περὶ τοῦ μακαριωτάτου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου ὀλίγα ἐροῦμεν, ὃν ὑμεῖς φατε ταύτης εἶναι τῆς γνώμης, ὡς ἀξιοῦν ἐκεῖνο τὸ Ἀποστόλου ῥητὸν τὸ *Θεμέλιον ἄλλον*[2] *οὐδείς* καὶ τὰ λοιπά, περὶ τῶν κατακρίτων καὶ περὶ τοῦ πυρὸς τοῦ αἰωνίου νοεῖσθαι. Πρὸς τοῦτό φαμεν, τὴν θείαν Γραφὴν πολλαπλασίαν περιέχειν τὴν ἔννοιαν· καὶ ἵνα πολλὰ χαίρειν ἐάσωμεν, *λέων* καὶ *λίθος* τῷ Χριστῷ μετὰ πλειόνων ἄλλων απονενέμηται. Ὅθεν καὶ ἐν τῇ Ἀποκαλύψει Ἰωάννου ἀνέγνωμεν· *Ἐνίκησε,* φησίν, *ὁ λέων ἐκ φυλῆς τοῦ Ἰούδα,* ὅπερ περὶ Χριστοῦ λέγεσθαι συναινοῦσιν ἅπαντες. Καὶ ὁ Ἀπόστολος *Ἔπιον* ἔφη *ἀπὸ πνευματικῆς συνακολουθούσης αὐτοῖς πέτρας· ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ Χριστός.* Αἱ δὲ αὐταὶ λέξεις οὐ μόνον ἐπὶ Χριστοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἐναντίων ὅλως εὑρίσκονται κείμεναι. Οὕτω καὶ ὁ διδάσκαλος οὗτος ἴσως ἐννοῶν[3] τὸ τῆς Γραφῆς πολύσημον, ἀφεὶς πᾶσαν ἄλλην ἔννοιαν, τῆσδε ὅλως ἐγένετο, ὡσεὶ τότε αὐτῷ τῷ κηρύγματι προσφυεστέρας εἶναι δοκούσης. Οὐδὲ αὕτη ἡ ἔννοια τοῖς ὑπ' Αὐγουστίνου καὶ Γρηγορίου ῥηθεῖσιν ἐναντιοῦται[4], εἰ ὁ μὲν Χρυσόστομος περὶ ἐσχάτου τέλους * τῶν κακῶν καὶ περὶ τῆς αὐτῶν τιμωρίας ῥηθῆναι δοξάζει, ὅπερ οὗτοι περὶ μέσης καταστάσεως τῶν ἀποβιούντων εἰλήφασι. Θεωρήσωμεν οὖν ἐν τοῖς ἑξῆς ὅση δύναμις Ἀποστόλου τὴν διάνοιαν, τοῖς ἁγίοις προσήκουσαν ἀπονέμοντες τιμήν.

12. Φησὶ γοῦν ὁ Ἀπόστολος· *Θεμέλιον ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρὰ τὸν κείμενον, ὅς ἐστιν Ἰησοῦς Χριστός. Εἰ δέ τις ἐποικοδομεῖ ἐπὶ τὸν θεμέλιον τοῦτον χρυσόν, ἄργυρον, λίθους τιμίους, ξύλα, χόρτον, καλάμην, ἑκάστου τὸ ἔργον φανερὸν γενήσεται· ἡ γὰρ ἡμέρα δηλώσει, ὅτι ἐν πυρὶ ἀποκαλύπτεται,*

1. τοῖς : τῆς A. — 2. ἄλλο A. — 3. ἐνοῶν A. — 4. ἐναντιοῦνται A.

a) Cf. I Cor. III, 11. — b) Apoc. V, 5. — c) I Cor. X, 4. — d) I Cor. III, 11-14.

καὶ ἑκάστου τὸ ἔργον ὁποῖόν ἐστι, τὸ πῦρ δοκιμάσει. Εἴ τινος τὸ ἔργον μενεῖ, ὃ ἐπῳκοδόμησε, μισθὸν λήψεται· εἴ τινος τὸ ἔργον κατακαήσεται, ζημιωθήσεται· αὐτὸς δὲ σωθήσεται, οὕτως δὲ ὡς διὰ πυρός. Ἐνταῦθα ὁ Ἀπόστολος περὶ θεμελίου, περὶ οἰκοδομῆς, περὶ καύσεως, περὶ σωτηρίας μνημονεύει. Θεμέλιον, φησί, τούτων ἁπάντων Χριστός ἐστιν· ἐπὶ δὲ τοῦ θεμελίου τούτου οὐδεὶς τῶν ἀπίστων οἰκοδομεῖν δύναται· οὐ γὰρ ἄλλως ἢ διὰ τῆς πίστεως ὁ Χριστὸς θεμέλιος γίνεται, ἣν οὐ προσιέμενος ὁ ἄπιστος οὐ μόνον οὐ χρῆται τῷδε τῷ θεμελίῳ πρὸς οἰκοδομήν, ἀλλ' αὐτὸν τῇ ἑαυτοῦ δόξῃ καταστρέφει. Πρὸς τούτοις δὲ *τίς ἡ κοινωνία τῷ φωτὶ πρὸς τὸ σκότος;* Προθέμενος γὰρ ἐκεῖνος πιστευτέον ἄλλας ἀρχὰς τὰς τῇ εὐαγγελικῇ προθέσει ἀπ' ἐναντίας ἰούσας, οὐ τούτῳ, ἀλλ' ἑτέρῳ καὶ ὅλως διαφόρῳ θεμελίῳ προσφύεται· ἀπὸ δὲ τούτου ἕπεται τὸ οὔτε Χριστὸν ἐν αὐτῷ οὔτ' αὖ ἐν Χριστῷ αὐτὸν εἶναι πιστεύεσθαι. Αὖθις δὲ οὐ χρῆται θεμελίῳ τούτῳ ὁ μετὰ θανασίμων ἁμαρτιῶν ἐξελθὼν τοῦ βίου, ἐκείνου τῶν ἔργων ἤδη νεκρωθέντων καὶ σβεσθέντων. Οὗτος δὲ θεμέλιος μόνην τὴν ζῶσαν οἰκοδομὴν προσίεται, μαρτυροῦντος τοῦ μακαριωτάτου ἀποστόλου Πέτρου καὶ λέγοντος· *Αὐτοὶ ὡσεὶ ζῶντες λίθοι συνοικοδομήθητε.* Πρὸς δὲ τούτοις εἰ καὶ ἐν ταύτῃ τῇ οἰκοδομήσει ἡ πίστις ὅλως ἐκζητεῖται, οὐ μὴν ἄλλη εἰ μὴ τῇ ἀγάπῃ ἐντυπωθεῖσα· ἄλλως γὰρ καὶ οἱ δαίμονες ἐπὶ τοῦδε τοῦ θεμελίου οἰκοδομήσειαν ἄν· καὶ αὐτοὶ γάρ, ὡς ἔφη ὁ Ἰάκωβος, *καὶ πιστεύουσι καὶ τρέμουσιν.* Οὐκοῦν χρὴ τὴν πίστιν αὐτὴν τὴν πάσης τῆς ἡμετέρας πνευματικῆς οἰκοδομῆς οὖσαν ἀρχὴν εἶναι τῇ ἀγάπῃ συνημμένην, ἥτις οὕτω τὰς θανασίμους ἁμαρτίας ἀποσοβεῖ, ὡς οὐκ ἀνέχεσθαι αὐτῶν παντάπασιν οἱαιδήποτε τυγχάνωσιν οὖσαι. Οὐδεὶς οὖν τούτων ἐπ' ἐκείνου θεμελίου οἰκοδομεῖ. Ἔτι καὶ τοῦτο ἀπὸ τῆς κυριολεξίας αὐτῆς εὔδηλον· καὶ γὰρ μολύβδῳ[1] μᾶλλον καὶ λίθῳ συγκρίνονται αἱ θανάσιμοι τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ διότι βαρεῖαί εἰσι καὶ ὅτι διὰ πυρὸς οὐ καθαίρονται. Αἱ οὖν συγγνωστοὶ τῶν ἁμαρτιῶν ξύλῳ καὶ καλάμῃ καὶ χόρτῳ μᾶλλον δηλοῦνται, ὅτι καὶ κοῦφαί εἰσι καὶ διὰ πυρὸς εὐκόλως καθαίρονται. Διὸ καὶ ὁ μέγας Γρη-

labitur : et uniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit. Si cuius opus manserit, quod superaedificavit, mercedem accipiet; si cuius opus arserit, detrimentum patietur : ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem. Hoc in loco Apostolus de fundamento, de aedificio, de ustione, de salute, mentionem facit. Fundamentum, inquit, horum omnium Christus est : super hoc fundamentum nemo infidelium aedificare potest; non enim aliter quam per fidem Christus fundamentum exsistit : quam cum non amplectatur infidelis, non tantum non utitur hocce fundamento ad aedificandum, sed illud per suam opinionem destruit. Praeterea[a] *quae communicatio lucis ad tenebras?* Dum enim secum ille constituit, ut alia profiteatur principia evangelicae professioni omnino contraria, non isti, sed alteri fundamento penitus diverso adhaeret. Ex quo consequitur, nullatenus existimandum nec Christum in eo neque illum in Christo esse. Item hoc fundamento non utitur qui cum peccatis mortalibus e vita decedit, cum illius opera iam mortua sint ac deleta. Siquidem hoc fundamentum vivum dumtaxat aedificium admittit, rem testante beatissimo apostolo Petro, dum ait[b] : *Et ipsi tanquam lapides vivi superaedificamini.* Insuper quamvis in eiusmodi fabrica fides omnino requiratur, non alia tamen ab ea, quae caritate informatur, alioquin daemones ipsi super hoc fundamentum aedificarent : ipsi enim, ut ait Iacobus[c], *et credunt et contremiscunt.* Oportet ergo ut ipsa fides, quae totius nostri spiritualis aedificii principium existit, coniuncta sit caritati, quae ita mortalia peccata expellit, ut ea omnino non patiatur, quaecumque tandem fuerint. Horum igitur nullus super illud fundamentum aedificat. Idem ex ipsa loquendi proprietate constat; namque plumbo potius et saxo aequiparantur mortifera peccata, tum quod gravia sunt, tum quod per ignem nequaquam purgantur. Verum peccata venialia per lignum, foenum, stipulam, melius significantur, quia et

1. μολίβδῳ A.

a) II Cor. VI, 14. — b) I Pet. II, 5. — c) Jac. II, 19.

levia sunt et per ignem facile diluuntur. Quapropter Gregorius Magnus[a] in quarto libro *Dialogorum* locum illum interpretans, subiungit : « Pensandum sollicite est, quia illum per
* f. 60. « ignem dixit posse salvari, non qui super hoc « fundamentum, ferrum, aes vel plumbum « aedificat, id est peccata maiora, et idcirco « duriora, atque tunc iam insolubilia; sed ligna, « foenum, stipulam, id est peccata minima atque « levissima, quae ignis facile consumat ». Ex quibus omnibus liquet per lignum, foenum, stipulam, cum ex ipsa loquendi proprietate, tum ex ipso textus tenore Apostolique mente intelligenda esse venialia peccata. Augustinus quoque illud Apostoli dictum explicans[b], « *Fundamentum,* inquit, *aliud nemo potest ponere « praeter id, quod positum est, quod est Iesus « Christus.* Porro si fides Christi, illa utique « quae per dilectionem operatur, cum fundamentum fides dici non valeret, nisi ea per « quam in nobis habitat Christus, sicut Apostolus ad Ephesios dicit[c], per fidem habitare « Christum in cordibus nostris. Quia ergo nihil « in aedificio praeponitur fundamento, si per « lignum, foenum, stipulam, vitia gravissimaque « peccata intelligantur, non erit omnino fundamentum Christus, sed alia ei praeponentur ». Idem Augustinus in libro XXI *de Civitate Dei*[d] : « Quisquis, ait, sic habet in corde Christum, ut « ei nec terrena et temporalia nec ea quae licita « sunt atque concessa praeponat, fundamentum habet Christum. Si autem praeponit, « etsi videatur habere fidem Christi, non est « tamen in eo fundamentum Christus, cui talia « praeponuntur ».

13. Illud autem Apostoli dictum, nimirum[e] *Dies enim declarabit, quia in igne revelatur,* vos de extremo iudicii die sumendum asseritis. At vero id nihil penitus vestrum scopum iuvat : licet enim concedamus de futuro aeterno iudicio locutum fuisse Apostolum, tamen ne sic quidem consequitur, ita eum de mortalibus peccatis disputare vel de iudicio illo extremo,

γόριος ἐν τῇ τετάρτῃ βίβλῳ τοῦ *Διαλόγου* ἐκείνην τὴν περικοπὴν ἐξηγούμενος προστίθησιν· « Ἐνθυμητέον σπουδαίως, ὅτι ἐκεῖνον διὰ πυρὸς « σῴζεσθαι λέγει ὁ Ἀπόστολος, οὐ τὸν ἐπὶ θεμέ- « *λιον τοῦτον σίδηρον καὶ χαλκὸν καὶ μόλυβδον « οἰκοδομοῦντα, ἤγουν τὰς μείζους ἁμαρτίας, καὶ « τούτου χάριν χρονιωτέρας καὶ ἀλύτους οὔσας, « ἀλλὰ ξύλον καὶ χόρτον καὶ καλάμην, τουτέστιν « ἁμαρτίας ἐλαχίστας καὶ ἐλαφροτάτας, ἃς ῥᾳδίως « ἀναλίσκει τὸ πῦρ ». Ἐκ τούτων δὲ πάντων εὔδηλον διὰ ξύλου καὶ χόρτου καὶ καλάμης ἔξ αὐτῆς κυριολεξίας καὶ ἐξ ὑφῆς αὐτῆς καὶ τοῦ σκοποῦ τοῦ Ἀποστόλου νοεῖν χρῆναι τὰς συγγνωστοὺς τῶν ἁμαρτιῶν. Αὐγουστῖνος δὲ ταύτην τοῦ Ἀποστόλου ῥῆσιν ἐξηγούμενος, « *Θεμέλιον,* ἔφη, *ἄλλον οὐδεὶς « δύναται θεῖναι παρὰ τὸν κείμενον, ὅς ἐστιν « Ἰησοῦς Χριστός.* Εἰ γοῦν ἡ Χριστοῦ πίστις, « *ἡ δι' ἀγάπης ἐνεργοῦσα,* ἐπεὶ θεμέλιος ἡ « πίστις λέγεσθαι οὐκ ἂν ἰσχύοι, εἰ μὴ δι' ἧς ἐν « ἡμῖν οἰκεῖ ὁ Χριστός, καθὼς[1] ὁ Ἀπόστολος « πρὸς τοὺς Ἐφεσίους φησίν, οἰκῆσαι Χριστὸν διὰ « τῆς πίστεως ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν. Ἐπειδὴ « οὖν ἐν τῇ οἰκοδομῇ οὐδὲν προτιμᾶται τοῦ θεμελίου, ἐὰν διὰ ξύλου καὶ χόρτου καὶ καλάμης αἱ « κακίαι καὶ τὰ βαρύτατα τῶν ἁμαρτημάτων « νοηθῶσιν, οὐκ ἔσται ὅλως θεμέλιον ὁ Χριστός, « ἀλλὰ δὲ αὐτοῦ προτιμηθήσεται ». Ὁ αὐτὸς Αὐγουστῖνος ἐν τῇ κα' βίβλῳ *περὶ Πόλεως τοῦ Θεοῦ,* « Ὅστις ἄν, ἔφη, οὕτως ἔχει ἐν καρδίᾳ « Χριστόν, ὡς αὐτοῦ οὔτε τὰ ἐπίγεια καὶ πρόσκαιρα, οὔτε τὰ ὧν ἐστι δικαία ἡ χρῆσις καὶ τὰ « συγκεχωρημένα προτιμῆσαι, θεμέλιον ἔχει Χριστόν· εἰ δὲ ταῦτα προτιμήσῃ αὐτοῦ, κἂν ἔχειν « δόξειε τὴν πίστιν, οὐκ ἔστι γε μὴν ἐν αὐτῷ « θεμέλιος ὁ Χριστός, οὗ τάδε προὐτίμησε ».

13. Τὸ δὲ ῥητὸν ἐκεῖνο τοῦ Ἀποστόλου τὸ *Ἡ γὰρ ἡμέρα δηλώσει, ὅτι ἐν πυρὶ ἀποκαλύπτεται,* ὑμεῖς περὶ τῆς ἐσχάτης ἡμέρας τῆς κρίσεως λαμβάνεσθαι λέγετε. Ἀλλ' οὐδὲν τοῦτο πρὸς τὸν ὑμέτερον σκοπόν· εἰ γὰρ καὶ δῶμεν περὶ τῆς μελλούσης αἰωνίου κρίσεως εἰρηκέναι τὸν Ἀπόστολον, οὐ μὴν διὰ τοῦτο συνάγεται, αὐτὸν περὶ θανασίμων ἁμαρτιῶν διαλέγεσθαι ἢ περὶ κρίσεως ἐκείνης αἰω-

1. καθός A.

a) Gregor. *Dialogorum* lib. IV, cap. 89 = *P. L.*, t. 77, c. 396 C. — b) Cf. Augustin. librum *De fide et operibus*, n. 24-27 = *P. L.*, t. 40, c. 212-5, ac praecipue c. 215. — c) Cf. Ephes. III, 17. — d) Augustin. *De Civitate Dei,* lib. XXI, cap. 26 = *P. G.*, t. 41, c. 743, ubi habetur etiam periodus proxime ante adducta. — e) I Cor. III, 13.

νίου, ὡς διὰ τοῦτο ἐπάγεσθαι, τὰς ψυχὰς μετὰ τὴν ἐνθένδε[1] μετανάστασιν καθαίρεσθαι οὐχ οἷόν τε εἶναι. Ἡμεῖς μὲν οὖν τὴν ἡμέραν ἐκείνην οὐ μόνον περὶ τῆς γενικῆς κρίσεως, ἀλλὰ περὶ τῆς ἡμέρας τῆς ἑκάστου τελευτῆς ἐκλαμβάνομεν τὸ ῥητόν· ἐπεὶ ὡς ἡ ἡμέρα τῆς κρίσεως ἡμέρα Κυρίου λέγεται, ὅτι ἐστὶν ἡ ἡμέρα τῆς ἐκείνου παρουσίας πρὸς τὴν καθολικὴν κρίσιν τῆς οἰκουμένης, οὕτω καὶ ἡ ἡμέρα θανάτου λέγεται ἡμέρα τοῦ Κυρίου, ὅτι ἐν τῷ θανάτῳ πρὸς ἕκαστον ἔρχεται ὁ Ἰησοῦς ἢ ἀμειψόμενος ἢ κατακρινῶν. Ὅθεν περὶ ἀμοιβῆς τῶν καλῶν λέγει αὐτὸς ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην πρὸς τοὺς αὐτοῦ μαθητάς· *Ἐὰν πορευθῶ ἑτοιμάσαι ὑμῖν τόπον, πάλιν ἔρχομαι καὶ παραλήψομαι ὑμᾶς πρὸς ἐμαυτόν, ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγώ, καὶ ὑμεῖς ἦτε.* Περὶ δὲ τῆς κατακρίσεως τῶν φαύλων ἐν τῇ Ἀποκαλύψει * λέγεται· *Μετανόει καὶ τὰ πρῶτα ἔργα ποίησον· εἰ δὲ μή, ἔρχομαί σοι καὶ κινήσω τὴν λυχνίαν σου.* Ἐκεῖνος δὲ ὁ πύρινος ποταμός, περὶ οὗ Δανιὴλ ὁ προφήτης προείρηκεν, οὐ μόνον τοὺς πονηροὺς ἐνειλῦσαι ἔχει εἰς τὴν αἰωνίαν κόλασιν, ἀλλὰ καὶ καθαίρειν τοὺς δικαίους, ἐν οἷς εὑρήσει τί ποτε καθάρσιμον, καὶ αὐτοὺς ἀκηλιδώτους καταστῆσαι. Ἔστιν οὖν ἡ ἡμέρα ἡ δηλοῦσα τὸ αἰώνιον καὶ ἀτελεύτητον πῦρ, ἣν περὶ ἐσχάτης κρίσεως μεθ' ὑμῶν ἁρμοδίως λαμβάνειν[2] δυνάμεθα. Ἔστι καὶ ἡ δευτέρα ἡμέρα ἡ δηλοῦσα τὸ πρόσκαιρον πῦρ καὶ ταῖς ἐλαφραῖς τῶν ἁμαρτιῶν ἀφωρισμένον, τὸ κυρίως ἡμέρα Κυρίου τυγχάνον, ὅτι καὶ τὴν γενικὴν ἐκείνην προφθάνει, κἀκείνης δὲ ἡ κρίσις ταύτης ἐξήρτηται.

14. Λείπεται περὶ τοῦ ἀποστολικοῦ ῥητοῦ τοῦ *σωθήσεται* διὰ βραχέων διαλέγεσθαι. Λεγόντων γὰρ ὑμῶν τὸ ῥητὸν ἐκεῖνο τὸ *σωθήσεται* καὶ *σῴζεσθαι* καὶ *σωτηρία* ἐν τῇ ἑλλάδι φωνῇ διαμονήν τινα καὶ τὸ εἶναι σημαίνειν ἀεί, αἰδούμεθα δικαίως ἐπίφθονόν τι δόξαι ποιεῖν, ἂν Λατῖνοι ὄντες, οὐκ ὀρθῶς ὑφ' ὑμῶν εἰρῆσθαι τοῦτο λέξωμεν· καὶ γὰρ οὐδαμῇ τυχὸν καὶ οὐδέποτε εὑρίσκεται ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ ταύτας τὰς λέξεις εἰ μὴ περὶ ἀγαθοῦ καὶ σωτηρίας κεῖσθαι. Καὶ ἵνα μὴ πόρρω ἀπέλθωμεν, ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιστολῇ Παῦλος οὕτω λαλεῖ· *Ὁ λόγος γὰρ ὁ τοῦ σταυροῦ τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις μωρία ἐστί, τοῖς δὲ σῳζομένοις ἡμῖν δύναμις Θεοῦ ἐστι.* Καὶ μικρῷ ὕστερον· *Εὐδόκησεν ὁ Θεὸς διὰ τῆς μωρίας τοῦ κηρύγματος σῶσαι τοὺς πιστεύον-*

ut idcirco inferendum sit, animas post hinc migrationem expurgari non posse. Et sane nos diem illum non de universali tantum iudicio, verum de die mortis uniuscuiusque dictum intelligimus : quandoquidem quo modo dies iudicii vocatur dies Domini, quia dies est adventus illius ad universale totius orbis iudicium, ita quoque dies mortis nuncupatur dies Domini, quoniam in morte ad unumquemque venit Christus sive remuneraturus sive damnaturus. Quocirca de iustorum retributione ipse in evangelio secundum Ioannem dicit discipulis suis[a]: *Si abiero, et praeparavero vobis locum : iterum venio, et accipiam vos ad meipsum, ut ubi sum ego, et vos sitis.* De improborum autem damnatione legitur in Apocalypsi[b]: *Age paenitentiam, et prima opera fac : sin autem, venio tibi, et movebo candelabrum tuum.* Ille vero igneus fluvius, de quo Daniel propheta praedixit[c], non solum improbos est convoluturus ad aeternum supplicium, sed etiam iustos purgaturus, in quibus quicquam purgandum repererit, eosque immaculatos redditurus. Est igitur dies designans aeternum sempiternumque ignem, quem vobiscum de extremo iudicio congruenter accipere possumus. Est etiam alter dies significans temporarium ignem levibus peccatis destinatum, qui proprie dies Domini dicitur, quia generalem illum praecedit, cuius iudicium ex hoc pendet.

* f. 60v.

14. Reliquum est, ut de vocabulo[d] *salvus erit* in apostolico dicto breviter disputemus. Vobis enim dicentibus, voces illas *salvus erit, salvari, salus,* semper in graeco sermone permansionem quamdam existentiamque significare, iure veremur, ne quid odiosi videamur agere, si, Latini ut sumus, haud recte vos id dixisse asseramus. Etenim nuspiam forte nec ullo modo reperire est in divina Scriptura istas voces, nisi de re bona ac de salute adhibitas. Ac ne longius abeamus, in eadem epistola Paulus ita loquitur[e]: *Verbum enim crucis pereuntibus quidem stultitia est; iis autem, qui salvi fiunt, id est nobis, Dei virtus est.* Et iterum[f]: *Iam iudicavi tradere hominem huiusmodi Satanae in interitum car-*

1. ἐνθέδε A. — 2. λαμβάνει A.

a) Joan. XIV, 3. — b) Apoc. II, 5. — c) Dan. VII, 10. — d) I Cor. III, 15. — e) *Ibid.* I, 18. — f) *Ibid.* V, 5.

nis, ut spiritus salvus sit in die Domini Iesu. Rursus[a]: *Omnibus omnia factus sum, ut omnes facerem salvos.* Sanctus vero Lucas, qui *Actus Apostolorum* scripsit, ubi legitur[b]: *Domine quid me oportet facere, ut salvus fiam? — Crede,* inquit, *in Dominum Iesum nostrum Christum, et salvus eris tu, et domus tua.* Namque si revera haec fuisset Apostoli sententia, ut ipsi in igne servarentur, quin absumantur, cum uberrima sit lingua graeca, proprium vocabulum adhibuisset minime ambiguum, atque dixisset aut *permanebit,* aut *perseverabit,* aut *custodietur,* aut *conservabitur,* aut quamlibet aliam vocem magis propriam, qua removeretur omnis ambiguitas, si qua sit, in vocabulo, quamvis reipsa nulla sit. Etenim ubinam videre est vocem *salutis* de re alia a salute adhibitam? Paulum enim, cum studiose curaret, dum in concionibus loqueretur, ut claro ac simplici sermone, etsi arcanis referto, uteretur, non omnino licet arbitrari ista usurum fuisse ambiguitate, si id intellexisset quod dicitis vos. Quapropter cum vestra illa explicatio neque Apostoli sententiae neque vocis significationi congruat, * f. 61. haud dubie constat, quam exposuimus mentem, eam Apostoli fuisse. Cum hac doctorum nostrorum explicatione praepositio illa *per* optime convenit, quia transitum quemdam, non permansionem significat. Nam si ea fuisset Apostoli mens, ut vox *salvus erit* pro *conservabitur* vel *permanebit* sumeretur, dixisset utique: *Ipse autem salvus erit, sic tamen quasi in igne.* Cum autem dixerit: *Salvus erit quasi per ignem,* transitionem quamdam fieri per ignis supplicium ad salutis locum luculentissime ostendit.

15. Deinde dicitis, verbum illud *detrimentum patietur* nequaquam iis qui expurgantur congruere, ut qui non detrimento afficiantur, sed magnum lucrum faciant, ac proinde solos improbos ab eo designari. A vestra istiusmodi mente multum dissentimus: namque, ut se habet nostra sententia, qui purgantur, proculdubio detrimentum patiuntur, sicut ait Apostolus, cum acerrima poena puniantur; quae quidem, ut superius diximus, teste sancto

τας. Καὶ πάλιν· *Ἤδη κέκρικα παραδοῦναι τὸν τοιοῦτον τῷ Σατανᾷ εἰς ὄλεθρον τῆς σαρκός, ἵνα τὸ πνεῦμα σωθῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ.* Καὶ πάλιν· *Τοῖς πᾶσι γέγονα τὰ πάντα, ἵνα πάντως τινὰς σώσω.* Ὁ δὲ ἅγιος Λουκᾶς ὁ συγγραψάμενος *Ἀποστόλων τὰς πράξεις,* ὅπου λέγεται· *Κύριε, τί με δεῖ ποιεῖν, ἵνα σωθῶ; — Πίστευε εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν,* ἔφη, *καὶ σωθήσῃ αὐτὸς καὶ ἡ οἰκία σου.* Καὶ γὰρ ὡς ἀληθῶς ἂν εἴη αὕτη ἡ Ἀποστόλου ἔννοια, τοῦ διατηρεῖσθαι αὐτοὺς ἐν πυρὶ καὶ μὴ ἀναλίσκεσθαι, οὔσης εὐπορωτάτης τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, κυρίᾳ λέξει ἐχρήσατ' ἂν τῇ ἀναμφιβόλῳ οὔσῃ, λέξειέ τε ἢ *διαμενεῖ* ἢ *διακαρτερήσει* ἢ *διαφυλαχθήσεται* ἢ *διατηρηθήσεται,* ἢ ἄλλῃ τινὶ κυριωτέρᾳ λέξει, δι' ἧς ἀφαιρεθείη πᾶσα ἡ ἀμφιβολία, εἴ τίς ἐστιν, ἐν τῷ ῥήματι, εἰ καὶ οὐδεμία ἐστί· ποῦ γὰρ εὑρίσκεται *σωτηρία* περὶ ἄλλου τινὸς ἢ περὶ σωτηρίας κεῖσθαι; Ἔχων γὰρ διὰ σπουδῆς ὁ Παῦλος ταῖς ἐκκλησίαις διαλεγόμενος τῷ σαφεῖ καὶ ἁπλῷ τῆς λέξεως χρῆσθαι, εἰ καὶ μυστηρίων γεμούσης, οὐ δεῖ ὅλως πιστεύειν αὐτὸν τοιαύτῃ ἀμφιβολίᾳ χρήσασθαι, εἰ οὕτως ἐνοήσατο ἐκεῖνος, ὡς φατε ὑμεῖς. Ἐπειδὴ τοίνυν ὑμετέρα ἐκείνη ἡ ἔννοια * οὔτε τῇ τοῦ Ἀποστόλου διανοίᾳ[1] οὔτε τῇ σημασίᾳ τῆς λέξεως ἁρμόζει, δῆλον δή που, ἣν ἐξηγησάμεθα ἡμεῖς, τοῦ Ἀποστόλου γνώμην εἶναι. Ταύτῃ δὲ τῶν ἡμετέρων ἐξηγήσει ἡ πρόθεσις ἐκείνη ἡ *διά* κάλλιστα[2] ἁρμόζει, διάβασίν τινα, οὐ διαμονὴν δηλοῦσα. Εἰ γὰρ τοῦ Ἀποστόλου εἴη αὕτη ἡ ἔννοια, ἵνα τὸ *σωθήσεται* ἀντὶ τοῦ *διατηρηθήσεται* ἢ *διακαρτερήσει* ληφθείη, λέξειεν ἄν· *Αὐτὸς δὲ σωθήσεται, οὕτως δέ, ὡς ἐν πυρί·* εἰρηκὼς δὲ *σωθήσεται ὡς διὰ πυρός,* διάβασίν τινα διὰ τιμωρίας τοῦ πυρὸς πρὸς σωτηρίας τόπον ἀριδήλως ἀνέφηνε.

15. Ἔπειτα λέγετε, τὸ ῥῆμα ἐκεῖνο τὸ *ζημιωθήσεται* οὐδαμῶς τοῖς καθαιρομένοις προσήκειν, ἐκείνων οὐ ζημιουμένων, ἀλλὰ κερδαινόντων μεγάλα· διὰ τοῦτο δὲ μόνους τοὺς μοχθηροὺς δηλοῦσθαι. Πολὺ διαφωνοῦμεν ἡμεῖς ταυτησὶ τῆς ὑμετέρας ἐννοίας· καὶ γάρ, ὡς ἔχει ὁ λόγος ὁ ἡμέτερος, ζημιοῦνται πάντως οἱ καθαιρόμενοι, ὡς ἔφη ὁ Ἀπόστολος, τῇ αὐστηρίᾳ τῆς ποινῆς τιμωρηθέντες, εἴπερ, ὡς ἐν τοῖς ἄνω εἴπομεν, μαρτυροῦντος τοῦ ἁγίου Αὐγουστίνου, βαρυτάτη ἐστὶν καὶ οὕτως, ὡς οὐδεμίαν τοῦ νῦν

1 διαοία A. — 2. κάλιστα A.

a) I Cor. IX, 22. — b) Act. XVI, 30-31.

αἰῶνος ποινὴν ἐκείνῃ συγκρίνεσθαι οἷόν τε εἶναι. Καθάπερ γὰρ διὰ πικρίας τῶν φαρμάκων πρὸς τὸ ἱλαρὸν τῆς ὑγείας ἀφικνούμεθα, οὕτω καὶ οἱ δίκαιοι διὰ τοῦ αὐστηροῦ τῆς καθάρσεως καρποῦνται τὴν ἀΐδιον σωτηρίαν, ἔχοντες λέγειν μετὰ τοῦ ψαλμῳδοῦ· *Διήλθομεν διὰ πυρὸς καὶ ὕδατος, καὶ ἐξήγαγες ἡμᾶς εἰς ἀναψυχήν*. Ὅθεν καὶ ὁ Ἀπόστολος εἰπὼν τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον διὰ καθάρσεως ζημιωθήσεσθαι, ἐπάγει παραχρῆμα τὸ σωτήριον κέρδος λέγων· *Οὕτως δέ, ὡς διὰ πυρός*. Καλῶς οὖν ἁρμόζειν δοκεῖ καὶ τὸ τιμωρητικῶς ζημιοῦσθαι κἀκεῖθεν μεγάλα κερδαίνειν.

16. Τῆς δὲ Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας τὸ κῦρος εἰς τὸ μέσον ἠνέγκαμεν, οὐ τυχούσης τινὸς ἐκκλησίας τὸ ἔθος· ἐκείνη γὰρ παρὰ πᾶσιν ἀεὶ καὶ τετίμηται καὶ δεδόξασται διδαχθεῖσα ὑπὸ τῶν μακαρίων ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου, τῶν τῆς ἡμετέρας πίστεως θεμελίων καὶ φωστήρων, καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων ἱερωτάτων ἀρχιερέων, οὓς ἁγίους γενέσθαι διὰ θαυμάτων πλείστων ἔδειξεν ὁ Θεός. Ταύτην δὲ τὴν πίστιν ἀσάλευτον ἐκ προοιμίων αὐτῶν εἰς δεῦρο πάντοτ' ἐκήρυξε καὶ ἐδίδαξεν. Ὃ δὲ ὑμᾶς πεῖσαι πάνυ καὶ δυσωπῆσαι ὀφείλει, πρὸ τοῦ ἀναφῆναι τὸ νῦν σχίσμα οἱ ὑμῶν πατέρες ταύτῃ τῇ ἡμετέρᾳ ἀποφάσει οὔ ποτε ἀντιλέγειν ἐφωράθησαν, καὶ ὡς εἰπεῖν μεθ' ἡμῶν ἐφρόνησαν. Ταύτην δὲ τὴν Ῥωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν οἷα κεφαλὴν καὶ μητέρα καὶ διδάσκαλον αἱ λοιπαὶ ἐκκλησίαι πάντοτε ἐτίμησαν, ὡς μαρτυρεῖ καὶ ὁ ἅγιος Μάξιμος ἐν τῇ σταλείσῃ πρὸς τοὺς Ἀνατολικοὺς ἐπιστολῇ οὑτωσὶ λέγων· « Πάντα < τὰ >
« τῆς οἰκουμένης πέρατα τὰ εἰλικρινῶς ἀποδεχόμενα
« τὸν Κύριον καὶ πανταχοῦ τῆς γῆς ἐν τῇ καθολικῇ
« καὶ ἀποστολικῇ πίστει διάγοντα εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν
« Ἐκκλησίαν ὡς ἡλίου σέλας ἐνατενίζουσι, κἀκεῖθεν
« τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς * πίστεως δέχονται
« τὸ φῶς ». Οὔτε δηλαδὴ παρ' ἀξίαν· ὁ γὰρ Πέτρος πρῶτος τὴν ἀληθῆ πίστιν, ἀποκαλύψαντος αὐτῷ τοῦ Πατρός, ὡμολόγησε λέγων· *Σὺ εἶ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος*. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἅλις.

17. Πρὸς μὲν οὖν τὸν ἡμέτερον λόγον, ὃν κατεσκευάσαμεν ἀπὸ τῆς θείας δικαιοσύνης, οὐδὲν ἀπεκρί-

Augustino, acerbissima est atque eiusmodi, ut nulla in isto saeculo poena illi comparari queat. Quemadmodum enim per remediorum amaritudinem ad sanitatis iucunditatem pervenimus, ita quoque iusti per purgationis acerbitatem aeternae salutis fructum percipiunt, habentes quod cum psalmista dicant[a] : *Transivimus per ignem et aquam, et eduxisti nos in refrigerium.* Quare Apostolus, postquam dixit eiusmodi hominem per purgationem mulctandum, statim addit salutare lucrum, inquiens : *Sic tamen, quasi per ignem.* Optime igitur quadrare videntur illa duo, et mulctari in repetundis poenis et multum lucrum inde capere.

16. Dum autem ecclesiae Romanae auctoritatem in medium protulimus, non vulgaris cuiuslibet ecclesiae consuetudinem adduximus: illam enim omnes semper et observantia et honore prosecuti sunt utpote edoctam a beatis apostolis Petro et Paulo, illis fidei nostrae fundamentis ac luminibus, nec non ab aliis sanctissimis pontificibus, quos sancte vixisse plurimis miraculis ostendit Deus. Quam quidem fidem inde ab ipso principio ad hanc usque diem inconcussam indesinenter praedicavit ac docuit. Est quod vos maxime compellere debeat ac flectere, patres scilicet vestros, ante exortum praesens schisma, huic nostrae sententiae nunquam contradixisse, ut exploratum est, sed, ut summatim dicamus, plane nobiscum sensisse. Hanc autem Romanam ecclesiam tamquam suum caput et matrem et magistram reliquae ecclesiae semper coluerunt, quemadmodum testatur ipse sanctus Maximus in epistola ad Orientales missa ita inquiens[b] : « Omnes orbis
« terrarum fines, qui sincere Dominum confiten-
« tur et ubique gentium in catholica et aposto
« lica fide vitam agunt, in Romanam ecclesiam
« tamquam in solis iubar intuentur, indeque
« catholicae et apostolicae fidei lumen acci
« piunt ». Nec immerito quidem : nam primus omnium Petrus veram fidem sibi a Patre revelatam confessus est dicens[c] : *Tu es Christus, filius Dei vivi.* Sed de his quidem hactenus.

17. Ad nostrum argumentum, e ratione divinae iustitiae petitum, nihil plane respondistis,

a) Psal. LXV, 12. — b) Maximi, ex epistola Romae scripta : *P. G.*, t. 91, c. 137 D. — c) Mat. xvi, 16.

sed potius argumenta plurima quasi in contrarium congessistis. Poteramus quidem et nos multa ad rem facientia seligere, nisi brevitatis studium nos cohibuisset. Quare uno solo argumento contenti, nihil amplius disputavimus; nam fidei nostrae fundamentum non in rationibus, quae fetus sunt humanae mentis, consistit, sed *in petra*[a] divinae Scripturae, et *in montibus sanctis*[b], id est in praeceptis sanctorum Patrum, quos catholica Ecclesia veluti sponsi amicos veritatisque praecones tamquam sponsa complexa est. Iam vero ad ipsa argumenta vestra accedamus.

I. Dicitis igitur in primis, « magis conve-« nire divinae bonitati, exiguum bonum non « contemnere, quam exiguum peccatum ulcisci. « Atqui exiguum bonum in iis, qui gravius « peccarunt, nullum praemium consequitur « propter praeponderantem nequitiam. Neque « igitur exiguum malum in iis, qui multa prae-« clare gesserunt, decet poena mulctari, eo « quod praestantiora praevaleant. Si enim id « quod magis videtur, non est; id, quod minus « videtur, aegre profecto erit. Neque igitur « ignem esse purgatorium credendum est ».

Solutio. Ad id respondemus, maiorem a vobis assumptam tum veritate inniti, cum exiguum illud bonum manet incolume, quod plane non evenit, si ei accidat per culpam interimi, quemadmodum iis omnibus accidit, qui in mortale peccatum incidunt. Siquidem mortale peccatum cuncta ea, quae hactenus probe acta fuerant, interimit. Certe quidem peccator, quando per peccatum Deum offendit, omnia bona ab eo accepta amittere meretur. Quapropter homini in mortali aliquo peccato decedenti nullum post hanc vitam superest manupretium, quidquid forte recti tandem perfecerit. Unde Dominus per Ezechielem prophetam dicit[c] : *Si autem averterit se iustus a iustitia sua, omnes iustitiae eius non recordabuntur.* Idem servat ipsa lex humana, et vero rationi consentaneum videtur, ut miles, quamvis ob multa praeclare gesta regi esset acceptissimus,

θητε, λόγους δὲ μᾶλλον πλείστους ὡς ἐξ ἐναντίας ἐσωρεύσατε. Ηὐποροῦμεν μὲν καὶ ἡμεῖς πολλῶν ὡς ἐν τοιούτοις δυναμένων λέγεσθαι, εἰ μὴ κατεῖχεν ἡμᾶς ἡ τῆς βραχυλογίας σπουδή· ἑνὶ δὲ καὶ μόνῳ λόγῳ ἀρκούμενοι, οὐδὲν περαιτέρω ἐζητήσαμεν· ὁ γὰρ τῆς ἡμετέρας πίστεως θεμέλιος οὐκ ἐν λόγοις τοῖς τῆς ἀνθρωπίνης ἐννοίας γεννήμασι καθίσταται, ἀλλ' ἐν *τῇ πέτρᾳ* τῆς ἁγίας Γραφῆς *κἀν τοῖς ἁγίοις ὄρεσιν*, ἤγουν ἐν ταῖς τῶν ἁγίων Πατέρων διδασκαλίαις, οὓς ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία οἷα νύμφη ὡσεὶ νυμφίου φίλους καὶ κήρυκας τῆς ἀληθείας περιεπτύξατο. Ἤδη δὲ πρὸς αὐτοὺς τοὺς ὑμετέρους λόγους ἴωμεν.

α̅ον. Λέγετε τοίνυν ἐν πρώτοις, « μᾶλλον προσήκειν « τῇ ἀγαθότητι τοῦ Θεοῦ τὸ ὀλίγον ἀγαθὸν μὴ παρ-« ιδεῖν ἢ τὴν σμικρὰν ἁμαρτίαν δίκης ἀξιοῦν· ἀλλὰ « τὸ ὀλίγον ἀγαθὸν ἐν τοῖς τὰ μεγάλα ἡμαρτηκόσιν « οὐδεμιᾶς ἀμοιβῆς ἐπιτυγχάνει[1] διὰ τὴν τῆς « πονηρίας πλεονεξίαν· οὐδ' ἄρα τὸ ὀλίγον κακὸν ἐν « τοῖς τὰ μεγάλα κατωρθωκόσι[2] προσήκει δίκης « τυχεῖν διὰ τὸ τὰ[3] βελτίω νικᾶν· εἰ γὰρ τὸ « μᾶλλον δοκοῦν οὐκ ἔστι, σχολῇ τό γε ἧττον ἂν « εἴη. Οὐδ' ἄρα πῦρ καθαρτήριον νομίζειν προσ-« ήκει ».

Λύσις. Πρὸς τοῦτο λέγομεν, ὅτι ἡ μείζων, ἣν λαμβάνετε, τῆς ἀληθείας ἔχεται, ὅπου τὸ σμικρὸν ἐκεῖνο ἀγαθὸν ἄμεμπτον[4] μένοι, ὅπερ οὐ γίνεται, ἂν δι' αἰτίαν νεκροῦσθαι συμβαίη αὐτό, ὥσπερ ἐν πᾶσι τοῖς τῇ θανασίμῳ ἁμαρτίᾳ περιπίπτουσι συμβαίνει. Ἡ γὰρ θανάσιμος ἁμαρτία πάντα τὰ πρὶν γεγενημένα νεκροῖ ἀγαθά. Ὁ γοῦν ἁμαρτωλὸς ὅτε δι' ἁμαρτίαν προσκόπτει τῷ Θεῷ, πάντα τὰ παρ' αὐτοῦ ληφθέντα ἀγαθὰ ἀποβάλλειν ἀξιοῦται. Ὅθεν τῷ μετὰ θανασίμου τινὸς ἀποβιοῦντι οὐκ ἀπόκειται μετὰ τὸν τῇδε βίον ἐπίχειρόν τι, οἱαδήποτ' ἀγαθὰ ἐργασάμενος τυγχάνῃ ὤν. Ὅθεν ὁ Κύριος διὰ τοῦ Ἰεζεκιὴλ προφήτου φησίν· *Εἰ δὲ ἀποστραφῇ ὁ δίκαιος ἀπὸ τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ, πᾶσαι αὐτοῦ αἱ δικαιοσύναι οὐ μνημονευθήσονται.* Ἔχει δὲ τοῦτο καὶ ὁ ἀνθρώπινος νόμος, καὶ συμφωνεῖν δὲ δοκεῖ ὁ λόγος, ἵνα ὁ στρατιώτης, εἰ καὶ παντοίων καλῶν πράξεων χάριν εἴη τῷ βασιλεῖ εὐπρόσδεκτος, εἰ προσκόψῃ μετέπειτα τῷ βασιλεῖ

1. ἐπιτυγχάνειν A. — 2. κατορθωκόσι A. — 3. τὰ supra versum A. — 4. ἀμειπτόν A.

a) Cf. Luc. VI, 48. — b) Psal. LXXXVI, 1. — c) Ezech. XVIII, 24.

σφοδρῶς, πάντων στερηθεὶς καὶ ἀπαλειφθέντων τρόπον τινὰ ἀπὸ τῆς μνήμης τῶν ἀνδραγαθημάτων ἁπάντων, τιμωρίᾳ περιπέσῃ[1] δεινῇ. Οὐκ ἔχει δὲ οὕτως περὶ σμικροῦ σφάλματος ἤγουν συγγνωστοῦ αἰτίας ἤτοι ἐνοχῆς τῆς τιμωρίας ἐν τοῖς σὺν ἀγάπῃ ἀποβεβιωκόσιν, ἐπεὶ ἡ ἀγάπη ἅμα σφίσι πάσχει· οὐ γὰρ ἔχει ταῦτα τὰ σμικρὰ κοινῇ ἀπαλείφειν, ἀλλὰ μόνην τὴν αὐτῇ ἐναντίαν θανάσιμον ἁμαρτίαν, ἥτις ἀποστερεῖ τῆς ζωῆς, ἣν ἡ ἀγάπη χορηγεῖ· δι' ἣν ἀνισότητα τὸ ἀξίωμα ἐκεῖνο * ὑφ' ὑμῶν εἰσαχθὲν χώραν οὐκ ἔχει. Δυνάμεθα καὶ πρὸς τὴν ἐλάττω τοῦ ὑμετέρου λογισμοῦ λέγειν, ἀρνούμενοι αὐτήν, ἥτις ἐστίν, ὅτι τὰ σμικρὰ τῶν ἀγαθῶν ἐν τοῖς ἄλλως φαύλοις οὐδεμίαν ἀμοιβὴν δέχονται, ἐὰν ἀμοιβὴν ἔστιν εἰπεῖν κουφισμόν τινα τῆς τιμωρίας· ὁ γὰρ σὺν ἀγαθοῖς τισιν εἰς ᾅδην καταβαίνων κουφοτέρᾳ ποινῇ τιμωρηθήσεται ἢ <εἰ> χωρὶς αὐτῶν τῇ ἀϊδίῳ τιμωρίᾳ[2] παρεδόθη· ὅπερ τῆς εὐεργεσίας γένος οὐδενὶ μᾶλλον ἢ σμικροῖς ἐκείνοις κατορθώμασι προσγράφεται.

β^{ον}. Δεύτερον δὲ λέγετε· « Ὡς ἔχει τὸ ὀλίγον « ἀγαθὸν ἐν τοῖς τἆλλα[3] φαύλοις, οὕτω τὸ ὀλίγον « κακὸν ἐν τοῖς τἆλλ'[4] ἀγαθοῖς. Ἀλλὰ τὸ ὀλίγον « ἀγαθὸν ἐν ἐκείνοις οὐ δύναται ἀγαθῶν ἀνταπόδοσιν « ποιεῖν, ἀλλὰ μόνον διαφορὰν κολάσεως· καὶ τὸ « ὀλίγον ἄρα κακὸν < ἐν τούτοις > οὐ ποιήσει « κόλασιν, ἀλλὰ μόνον διαφορὰν ἀπολαύσεως. Οὐκ « ἄρα πῦρ καθαρτήριον νομιστέον ».

Λύσις. Πρὸς ταῦτα εἰ καὶ ἐκ τῶν ἄνω ἀποκρίνασθαι δοκοῦμεν, λεκτέον μέντοι κατὰ τὰ εἰρημένα, οὐχ οὕτως ἔχειν καθολικῶς, ὡς ἐν τῇ μείζονι ὑμετέρᾳ προτάσει τίθετε· οὐ γὰρ ὁμοίαν κρίσιν δεῖ ἔχειν περὶ σμικροῦ ἀγαθοῦ ἐν τῷ σὺν θανασίμῳ ἁμαρτήματι ἀποβιοῦντι καὶ περὶ μικροῦ κακοῦ ἐν τῷ μετὰ ἀγάπης ἀπὸ τοῦδε τοῦ βίου εἰς ἄλλον μεταβαίνοντι. Τὸ μὲν πρῶτον, διὰ τὸ νενεκρῶσθαι διὰ τοῦ θανασίμου ἁμαρτήματος, οὐδεμιᾶς ἀντιδόσεως τῆς ἀϊδίου ζωῆς ἢ ἀτελείας τῆς αἰωνίου κολάσεως ἀξιοῦται· τὸ δεύτερον δέ, δικαίᾳ Θεοῦ κρίσει καὶ διὰ τὸ ἄκρον τῆς τελειότητος καὶ καθαρότητος τῆς ἄνω μακαριότητος καὶ διὰ τὸ μεγαλεῖον τοῦ θεωρηθέντος καλοῦ, πάντως πρῶτον δεῖ καθαίρεσθαι· οὐ γὰρ ἀνθρώπων τις τὸ ἀναλλοίωτον ἐκεῖνο ἀγαθὸν θεωρήσει ὁποιωδήποτε βαθμῷ τῆς θεωρίας, εἰ μὴ καθαρὰν παράσχοι διάνοιαν

tamen si regem postea graviter offendat, omnibus bonis amissis ac facinoribus omnibus ad unum quasi e memoria excisis, poena mulctetur acerba. Non ita vero se res habet ob leve peccatum, id est venialem culpam, vel reatum poenae, in iis qui in caritate decesserint, quia caritas etiam cum illis operatur : non enim eiusmodi est, ut leviora haec penitus deleat, sed mortale dumtaxat peccatum sibi oppositum, quo quis privatur vita, quam caritas largitur. Hac dissimilitudine posita, principium illud a * f. 62. vobis adductum locum non habet. Possumus etiam ad vestrae ratiocinationis minorem respondere negando eandem, videlicet, exigua bona in iis, qui ceteroqui pravi sunt, nullo praemio donari, si per praemium intelligatur mitigatio poenae; nam si quis cum nonnullis piis actionibus in infernum descenderit, leviore poena mulctabitur quam qui absque iisdem aeterno supplicio fuerit addictus : quod quidem beneficii genus nulla alia re nisi exiguis illis probe actis suppeditari videtur.

II. Dicitis secundo : « Quemadmodum se « habet exiguum aliquod bonum in iis qui « ceteroqui pravi sunt, ita exiguum malum in « iis qui ceteroqui boni sunt. Sed exiguum « bonum in illis non potest iustorum retribu- « tionem efficere, sed differentiam dumtaxat « supplicii. Neque igitur exiguum malum in « istis damnationem efficiet, sed differentiam « dumtaxat fruitionis. Non est ergo putandum « ignem esse purgatorium ».

Solutio. Ad haec quamvis supra respondisse videamur, tamen ex dictis notandum, rem non ita in universum se habere, ut in maiore vestra propositione supponitis. Non enim eadem de exiguo bono ratio habenda est in eo qui cum mortali peccato decedit, et eadem de exiguo malo in eo qui cum caritate ex hac vita in alteram migrat. Nam illud quidem, cum per mortale peccatum interierit, nullam omnino neque aeternae vitae retributionem neque aeterni supplicii mitigationem promeretur; hoc vero, iusto Dei iudicio ac propter absolutissimam supernae beatitudinis perfectionem et puritatem, praestantiamque boni conspiciendi, ante omnia plane debet expurgari : neque enim quispiam hominum immutabile illud bonum

1. περιπέσοι A. — 2. τῆμωρία A. — 3. τ' ἄλα A. — [illegible] A.

adspiciet quocumque tandem visionis gradu, nisi puram habuerit mentem penitusque illibatam, in qua malum quodvis existere omnino non licet. Et vero si exigua bona in iis, qui ceteroqui pravi sunt, quamdam poenae differentiam inferunt, tamen in iis, qui iusti facti sunt, exigua mala non inducunt regulariter differentiam fruitionis : primum, quia contingit ut quis cum maiore numero leviorum eiusmodi defectuum ex hac vita migret quam alius, at cum vehementiore caritate, pro cuius amplitudine ac mensura gradus ipsi fruitionis dispensantur; deinde, quia contingere potest, ut qui omnino melior est, maioris poenae reatu irretitus hinc demigret. Constat igitur exiguum malum in iis, qui ceteroqui boni sunt, poena esse mulctandum.

III. Tertio dicitis : « Aeterni supplicii aequitas « in eo maxime ostenditur, quod immutabilem « habeant, qui peccarunt, pravam voluntatem : « nam voluntati sempiterne pravae sempiterna « etiam debetur poena; sicut vicissim plane « consequens est, ut si is, qui ad malum per- « petuo immobilis est, perpetua poena mulcta- « tur, is qui non perpetuo castigatur, nec « immobilem voluntatem habebit. Nam qui « eandem habuerit immobilem, si ad malum « quidem, aeternae poenae servatur; sin autem
* f. 62v. « ad bonum, quid ei opus est supplicio, quem « certe coronae decent? Verumtamen eos, qui « hoc igne purgantur, immobilem habere vo- « luntatem vos ipsi dicitis. Non ergo iisdem « opus est igne purgari ».

Solutio. Ad haec dicimus, consequentiam huiusmodi nihil contra nos valere, quamvis rectae voluntatis immutabilitas ad beatitudinem adipiscendam necessario requiratur : non enim per se sufficit, sed multa concurrant oportet ad bonum opus constituendum, maxime vero ad consequendum ultimum finem. Habemus enim ex Aristotelis magnique Dionysii sententia, non eandem esse rationem boni et mali in sua ipsorum constitutione. Etenim malum ex unaquaque levissimarum culparum oriri par est; bonum vero nisi ex tota sua integraque ratione perfici non potest, ac propterea obex quilibet impedit boni perfectionem ac consecutionem. Etenim licet ad aliquem aeterna poena mulc-

καὶ πάντως ἀλώβητον, ᾗτινι κακὸν οὐδὲν παρεῖναι οὐ θέμις. Ἔτι δὲ εἰ μικρὰ ἀγαθὰ ἐν τοῖς ἄλλως φαύλοις διαφοράν τινα καθίστησι τῆς τιμωρίας, ἐν τοῖς μέντοι γενομένοις ἀγαθοῖς μικρὰ κακὰ οὐ ποιεῖ κανονικῶς διαφορὰν ἀπολαύσεως· πρῶτον μέν, ὅτι συμβαίνει τινὰ μετὰ πλειόνων σμικρῶν τούτων ἐλαττωμάτων ἀπαλλάξαι τὸν βίον ἢ ἕτερον, μετὰ μέντοι μείζονος ἀγάπης, καθ' ἧς τὸ πλάτος καὶ τὸ μέτρον οἰκονομοῦνται καὶ οἱ βαθμοὶ τῆς ἀπολαύσεως· δεύτερον δέ, ὅτι συμβαίνειν πέφυκεν, ἵνα ὁ ἁπλῶς βελτίων ἐνοχῇ τῆς μείζονος τιμωρίας δεθεὶς ἔνθεν μετασταίη. Δῆλον οὖν τὸ μικρὸν κακὸν ἐν τοῖς ἄλλως ἀγαθοῖς τιμωρίαν ἐμποιεῖν.

γ̅ον. Λέγετε τρίτον· « Ἡ τῆς αἰωνίου κολάσεως « δικαιοσύνη κατὰ τοῦτο μάλιστα δείκνυται, κατὰ τὸ « ἀμετάβλητον τῆς τῶν ἡμαρτηκότων ἀτάκτου θελή- « σεως· τῇ γὰρ ἀϊδίως πονηρᾷ θελήσει καὶ ἀΐδιος « ὀφείλεται δίκη· ὥσπερ καὶ τοὐναντίον κατὰ τὸ « ἀκόλουθον δή, εἰ ὁ τοῦ πονηροῦ ἀκίνητος ἀϊδίῳ « δίκῃ κολάζεται, ὃς μὴ ἀϊδίως εὐθύνεται, οὐδ' « ἀμετάβλητον θέλησιν ἕξει· εἰ γὰρ ἀμετάβλητον « αὐτὴν ἕξει, εἰ μὲν ἀπὸ τοῦ πονηροῦ, αἰωνίῳ δίκῃ « τηρεῖται· εἰ δὲ τἀγαθοῦ, * τίς[1] χρεία κολάσεως « ᾧ γε στεφάνων προσήκει; Ἀλλὰ μὴν τοὺς τούτῳ « καθαιρομένους τῷ πυρὶ θέλησιν ἀμετάβλητον ἔχειν « φατὲ καὶ ὑμεῖς. Οὐκ ἄρα πυρὶ τούτους ἀνάγκη « καθαίρεσθαι ».

Λύσις. Πρὸς ταῦτα λέγομεν, τὴν ἀκολουθίαν ταύτην οὐδὲν ἰσχύειν, εἰ καὶ γὰρ τὸ ἀμετάβλητον τῆς ὀρθῆς θελήσεως ἐν τῇ τῆς μακαριότητος περιποιήσει ἐξ ἀνάγκης ζητεῖται· οὐ γὰρ ἑαυτῷ ἀρκεῖ· πολλὰ γὰρ χρὴ συνδραμεῖν ἐν τῇ καταστάσει τοῦ καλοῦ ἔργου, μάλιστα δ' ἐν[2] τῇ περιποιήσει τοῦ ἐσχάτου τέλους. Ἔχομεν γὰρ καὶ ἀπὸ τῆς τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τοῦ μεγάλου Διονυσίου ἀποφάσεως, οὐκ εἶναι τὸν αὐτὸν λόγον ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ ἐν τῇ αὐτῶν καταστάσει· καὶ γὰρ τὸ κακὸν ἐκ ἑκάστου τῶν λεπτοτάτων ἁμαρτημάτων φύεσθαι εἰκός, τὸ δ' ἀγαθὸν ἂν μὴ ἐκ πάσης τῆς αὐτοῦ αἰτίας τελειοῦσθαι οὐχ οἷόν τε· διὸ πᾶν ἀποτέλεσμα ἐμποδίζει ἀπὸ τελειώσεως καὶ περιποιήσεως τἀγαθοῦ. Διότι εἰ καὶ πρὸς τὸ τιμωρεῖσθαί τινα τῇ αἰωνίῳ τιμωρίᾳ ἐξαρ-

1. τί A. — 2. δ' ἐν τῇ A.

κέσῃ τοῦτο μόνον, τὸ ἀϊδίως ἀπὸ κακοῦ εἶναι ἀμετάβλητον, πρὸς μέντοι τοῦτο, ὅπως ἕκαστος ἐνθένδε[1] μεταστὰς ἀμέσως τὴν ἀΐδιον περιποιήσηται μακαριότητα, οὐκ ἀρκεῖ ἀμετακίνητον ἔχειν ἐν τἀγαθῷ θέλησιν, ἀλλὰ μετὰ τούτου καὶ τόδε ζητεῖται, τὸ μηδὲν ἔχειν καθαρτικὸν ἢ αἰτίας ἢ ἐνοχῆς, ὅτι, ὡς ἄνω εἴρηται, οὐδὲν ἡ ἄνω μακαριότης προσίεται μεμολυσμένον. Ἔτι δὲ εἰ τὸ τῆς ὀρθῆς θελήσεως ἀμετάβλητον ἐν τῷ προωρισμένῳ εἰς ζωὴν αἰώνιον ἑαυτῷ μόνον ἐξαρκεῖ πρὸς τὴν περιποίησιν τῆς ἀληθοῦς μακαριότητος ὥσπερ καὶ τὸ ἀμετάβλητον τῆς κακῆς θελήσεως ἐν τῷ κατακριθέντι πρὸς τὴν αἰώνιον ἀπώλειαν, τί δεῖ εὔχεσθαι ὑπὲρ τῶν ἀποθανόντων ἢ τὰς ἐπικουρίας ἄλλας αἰτεῖν, ἂν (ὥς φατε) τὸ ἀμετάβλητον τῆς ὀρθῆς θελήσεως μόνον ἀρκῇ; Ἐκ τούτου δὲ γίνεται, ἵνα ἡ ἀκολουθία ἐκείνη, ἣν εἰσάγειν ἐδοκεῖτε, προσιτέα οὐκ εἴη, δι' ἧς λέγετε, τὸν ἀϊδίως ἀπὸ τοῦ κακοῦ ἀμεταβλήτως ἔχοντα τῇ ἀϊδίῳ κολάσει τιμωρεῖσθαι· ἄρα ὁ οὐκ ἀϊδίως τιμωρούμενος οὐκ ἀμετάβλητον ἔχει τὴν θέλησιν.

δ^{ον}. Τέταρτον δέ φατε· « Εἰ τὸ τέλειον ἔπαθλον « τοῖς καθαροῖς τῇ καρδίᾳ καὶ τῇ ψυχῇ τὸ ἰδεῖν τὸν « Θεόν, τούτου δὲ οὐχ ὁμοίως ἅπαντες ἐπιτυγχάνουσιν, οὐδ' ἄρα τῆς αὐτῆς καθάρσεώς εἰσιν ἅπαν- « τες· οὐδ' ἄρα χρεία τοῦ καθαρσίου πυρός, εἴπερ « ἔν τισιν ἐλλιπὴς ἡ κάθαρσις· ἢ γὰρ ἂν ἦσαν « ἅπαντες ἐπίσης κεκαθαρμένοι διὰ τοῦ αὐτοῦ πυρὸς « καὶ πρὸς θεοπτίαν ὁμοίως ἔχοντες. Τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ « τοῦ τῆς νομοθεσίας ὄρους συμβολικῶς τε καὶ « τυπικῶς ἐγένετο· τότε γὰρ οὐ πάντες τῆς αὐτῆς « ἀξιωθέντες φαίνονται στάσεώς τε καὶ τάξεως, ἀλλ' « ὁ μὲν τῆς, ὁ δὲ τῆς, πρὸς μέτρον (οἶμαι) τῆς « ἑαυτοῦ[2] καθάρσεως ἕκαστος κατὰ τὸν Θεολόγον « Γρηγόριον ».

Λύσις. Πρὸς ταῦτα λέγομεν, ὅτι διαφορὰν τῆς μακαρίας ἐκείνης θεωρίας οὐ ποιεῖ ἐκείνη ἡ κάθαρσις, ἣ διὰ καθαρσίου πυρὸς ἀπὸ τῶν αἰτιαμάτων καὶ τῆς ἐνοχῆς τῶν τιμωριῶν καθαίρεσθαί φαμεν. Διαιρεῖσθαι γὰρ ἐν τῷ παρόντι δύναται διττή τις καθαρότης εἴτε κάθαρσις. Πρώτη μέν ἐστι, περὶ ἧς ὁ Κύριος ἐν τῷ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγελίῳ ἔφη·

tandum illud unum sufficiat, quod ad malum perpetuo immobilem se habeat, ad hoc tamen, ut quis hinc decedens confestim aeternam adipiscatur beatitudinem, non satis est immobilem habere ad bonum voluntatem, sed praeter hoc, et illud requiritur, ut nihil nec culpae nec poenae supersit expurgandum, quia, ut supra dictum est, nihil superna beatitudo patitur inquinatum. Insuper, si rectae voluntatis immutabilitas in eo, qui ad vitam aeternam praedestinatus est, per se sola sufficiat ad adipiscendam veram beatitudinem, sicut et pravae voluntatis immutabilitas in eo, qui ad aeternam perniciem damnatus est, quid opus est pro mortuis orare aut alia suffragia poscere, si rectae voluntatis immutabilitas dumtaxat, ut dicitis, sufficiat? Ex quo fit, ut consequentia illa, quam volebatis inferre, haud recte collecta videatur, dum dicitis : Qui ad malum perpetuo immobilis existit, aeterno supplicio mulctatur; ergo qui non perpetuo mulctatur, non immutabilem habet voluntatem.

IV. Quarto asseritis : « Si perfectum prae- « mium eorum, qui sunt puri corde et animo, « est videre Deum, id autem non aequaliter « omnes consequuntur : neque igitur par est « omnium purgatio; nec proinde opus erit « purgatorio igne, si in nonnullis quidem im- « perfecta fuerit purgatio. Certe enim omnes « essent aequaliter purgati per eundem ignem « et ex aequo apti ad videndum Deum. Id etiam « in monte, ubi lex data fuit, significative ac « figurate contigit : tunc enim non eodem statu « atque ordine omnes dignos habitos fuisse « constat; verum hunc alio, illum alio, unum- « quemque, ut opinor, pro purgationis suae « ratione, iuxta Gregorium Theologum ».

Solutio. Ad haec respondemus, beatae illius visionis differentiam non effici ex illa purgatione, qua quis per purgatorium ignem a culpis * 63. et a poenarum reatu expurgari asserimus. Nam distingui in hac vita potest duplex quaedam puritas seu purgatio. Prima quidem ea est, de qua Dominus in evangelio secundum Mattheum

1. ἐνθέδε A. — 2. τῆς αὐτοῦ A.

dixit[a] : *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt;* mentis videlicet castimonia, quam virtutes divinaque dona perficiunt. Quare haec verba habet sanctus Ioannes Chrysostomus[b] : « Mundos autem hic vocat, sive eos qui omnimodam virtutem possident nulliusque sibi mali conscii sunt, sive eos qui in continentia vivunt, qua maximopere nobis opus est ad videndum Deum, secundum illud Pauli[c] : « *Pacem sectamini cum omnibus et sanctimoniam, sine qua nemo videbit Dominum* ». Et haec est quae differentiam et gradum in aeterna fruitione constituit. Altera purgatio est, de qua nunc loquimur, ea scilicet, quae animas a venialibus culpis et reatu poenarum, quibus post hinc discessum ab aeterna vita retardantur, solvit atque expurgat; ex qua non deprehenditur, ut modo diximus, differentia gradus in beatitudine. Hoc enim genere purgationis prorsus necesse est animas omnes ad unam ex aequo purgari, quoniam a quavis culpa ac reatu solvantur oportet, licet a culpis disparibus expurgentur.

V. Quinto ita argumentamini : « Sanctus ille « magnus Gregorius Theologus de Paschate « contemplative atque anagogice sermonem « faciens, cum ad eam partem venit, in qua « dicit[d] : *Non efferemus autem quidquam neque « in postridianum relinquemus,* illud expresse « aperteque statuit, nimirum non esse ultra « praesentem noctem aliquam purgationem; « *noctem* quidem praesentem uniuscuiusque « vitam appellans, neque ullam purgationem « post eam admittens ».

Solutio. Ad haec respondemus, huiusmodi beati viri sententiam minime adversari huic de purgatorio veritati. Cum enim improborum hominum duplex purgatio dicatur, altera quidem in hac vita per poenas, quas qui sese in paenitentia expurgat, sibi infligit, altera vero post hanc vitam : prior purgatio, quae a paenitentia nomen sortitur, post animae exitum dari non potest; *requiescunt enim a suis laboribus,*

Μακάριοι οἱ καθαροὶ τὴν καρδίαν, ὅτι αὐτοὶ Θεὸν ὄψονται· αὕτη δέ ἐστιν ἡ ἁγιωσύνη τοῦ νοῦ, ἣν αἱ ἀρεταὶ καὶ θεῖαι δωρεαὶ ἀνύουσιν. Ὅθεν ῥητὰ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου τάδε εἰσί· « Καθαροὺς δὲ ὧδε λέγει ἢ τοὺς τὴν καθόλου ἀρετὴν « κτησαμένους καὶ μηδεμιᾶς ἑαυτοῖς κακίας συν- « ίστορας, ἢ τοὺς ἐν τῇ σωφροσύνῃ καθισταμένους « τῇ μάλιστα πρὸς τὸ ὁρᾶν τὸν Θεὸν ἀναγκαίᾳ κατ' « ἐκεῖνο τοῦ Παύλου· *Τῇ εἰρήνῃ ἀκολουθεῖτε « σὺν πᾶσι καὶ ἁγιωσύνῃ, ἧς ἄνευ οὐδεὶς ὄψε- « ται τὸν Θεόν* ». Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ διαφορὰν καὶ βαθμὸν ἐν τῇ αἰωνίῳ ἀπολαύσει ἐργαζομένη. Δευτέρα δὲ κάθαρσίς ἐστι, περὶ ἧς ὁ νῦν λόγος, ἥτις τῶν συγγνωστῶν αἰτιαμάτων καὶ ἐνοχῆς τιμωριῶν, αἷς αἱ ἐνθένδε[1] μεταναστήσασαι ψυχαὶ ἀπὸ τῆς αἰωνίου ζωῆς βραδύνονται, ἀπολύει καὶ ἀποκαθαίρει, καθ' ἥν, ὡς ἔφθημεν εἰπόντες, οὐ λαμβάνεται διαφορὰ βαθμοῦ τῆς μακαριότητος. Τούτῳ γὰρ γένει τῆς καθάρσεως ἀνάγκη πᾶσα τὰς ψυχὰς ἁπάσας ἐξ ἴσου κεκαθάρθαι, ὅτι ἀπὸ πάσης αἰτίας καὶ ἐνοχῆς ἐλευθέρας εἶναι προσήκει, καίτοι ἀνίσων αἰτιῶν καθαιρομένας.

εον. Πέμπτον οὕτως ἐπιχειρεῖτε· « Ὁ ἐν ἁγίοις « μέγας Γρηγόριος ὁ θεολόγος τὸν περὶ τοῦ Πάσχα « λόγον θεωρητικῶς καὶ ἀναγωγικῶς ποιούμενος, « ἐλθὼν εἰς τὸ μέρος, ἐν ᾧ φησιν· *Οὐκ ἐξοί- « σομεν δὲ οὐδὲν οὐδὲ εἰς τὸ πρωῒ καταλεί- « ψομεν,* ἀποφαίνεται ῥητῶς οὕτω καὶ καθαρῶς, « ὅτι μὴ ὑπὲρ τὴν νύκτα ταύτην ἔστι τις κάθαρ- « σις, *νύκτα* τὸν ἑκάστου παρόντα βίον ἀποκαλῶν « καὶ μηδεμίαν κάθαρσιν μετ' αὐτὸν εἶναι παρα- « χωρῶν ».

Λύσις. Πρὸς ταῦτα λέγομεν, ταύτην τοῦ ἁγίου ἀνδρὸς τὴν δόξαν οὐκ ἀντιλέγειν τούτῳ <τῷ> περὶ καθαρτηρίου δόγματι· καὶ γὰρ τῆς τῶν ἁμαρτωλῶν καθάρσεως διττῆς λεγομένης, πρώτης μὲν ἐν τῇδε τῇ ζωῇ διὰ τιμωριῶν, ὧν ὁ ἐν μετανοίᾳ καθαιρόμενος ἑαυτῷ προξενεῖ, ἑτέρας δὲ μετὰ τὸν τῇδε βίον, ἡ μὲν πρώτη κάθαρσις τῆς μετανοίας εἶναι λεγομένη μετὰ τὴν ἔξοδον τῆς ψυχῆς γίνεσθαι οὐ πέφυκεν· *ἀναπαύονται γὰρ ἀπὸ τῶν ἰδίων*

1. ἐνθέδε.

a) Math. v, 8. — b) Chrysost. homil. XV in Matthaeum = *P. G.*, t. 57, c. 227 D. — c) Hebr. XII, 14. — d) Gregor. Naz. Orat. XLV in sanctum Pascha, n. 16 = *P. G.*, t. 36, c. 645 A.

κόπων, ὡς ἐν τῇ Ἀποκαλύψει ὁ Ἰωάννης ἔφη, παυομένης πάσης τῆς ἐκείνης πράξεως εἴτε ἀξιωτικῆς εἴτ' ἀπαξιωτικῆς. Ὅθεν ὁ σοφὸς ἔφη· *Πρὸ τῆς κρίσεως ἑτοιμάσαι δικαιοσύνην.* Ἡ δὲ δευτέρα, περὶ ἧς νῦν ἡμῖν ὁ λόγος, ᾗ οὐχ αἱ βαρεῖαι, ἀλλ' αἱ κοῦφαι ἀπολύεσθαι λέγονται, μετὰ τόνδε τὸν βίον ἐστίν. Ὁ δὲ Γρηγόριος ὁ θεολόγος ἐξαίρετος οὐ περὶ τῆσδε τῆς δευτέρας καθάρσεως ἐλάλησεν, ἀλλὰ περὶ τῆς πρώτης, ὡς ἐξ ἀκολουθίας * τῶν λόγων αὐτοῦ φαίνεται, ὅπου ἐξηγούμενος τὸ ῥῆμα τὸ *οὐκ ἐξοίσετε*, πολλὰ τῶν ἡμετέρων ἔφη μυστηρίων οὐ δεῖν ἐκφέρειν τοῖς ἔξω, καὶ οὕτως ἐπάγει τὰ ὑφ' ὑμῶν εἰρημένα, ὅτι μὴ ὑπὲρ < τὴν > νύκτα ταύτην ἐστί τις κάθαρσις. Ἐξ ὧν εὔδηλον, ὅτι περὶ καθάρσεως ἐκείνης διαλέγεται, ᾗ τὰ μείζονα τῶν ἁμαρτημάτων καθαίρονται, ἥτις μετὰ τὸν τῇδε βίον οὐδεμία ἐστίν.

ϛον. Ἕκτον δὲ οὕτως ἐπιχειρεῖτε· « Ὁ αὐτὸς ἐν « τῷ *εἰς τὴν πληγὴν τῆς χαλάζης* λόγῳ διαγο- « ρεύων οὕτως· « Ἐῶ λέγειν τὰ ἐκεῖσε δικαιωτήρια, « οἷς ἡ ἐνταῦθα φειδὼ παραδίδωσιν, ὡς βέλτιον εἶναι « νῦν παιδευθῆναι καὶ καθαρθῆναι ἢ τῇ ἐκεῖθεν « βασάνῳ παραπεμφθῆναι[1], ἡνίκα κολάσεως καιρός, « οὐ καθάρσεως », παρίστησι φανερῶς μηδεμίαν εἶναι « κάθαρσιν μετὰ τὴν ἐνθένδε[2] ἀπαλλαγήν, ἀλλ' « ἢ μόνον τὴν αἰώνιον κόλασιν ».

Λύσις. Πρὸς ταῦτα ἀπολογοῦμεν, ὡς ἄνω εἴρηται· καὶ γὰρ περὶ πρώτης καθάρσεως τῆς διὰ θρήνων μετανοίας καὶ τῆς τῶν ἁγίων ἔργων χρείας γινομένης, ἥτις μετὰ τήνδε τὴν ζωὴν οὐδεμία ἐστί, λαλεῖ ὁ ἅγιος, ὡς ἐξ ἀκολουθίας τοῦ λόγου αὐτοῦ δῆλον· ἐπάγει γάρ· « Ὥσπερ γὰρ τοῦ θανάτου « κρείττων ἐστὶν ὁ ἐνταῦθα τοῦ Θεοῦ μεμνημένος, « ὅπερ ὁ θεῖος ψαλμῳδὸς κάλλιστα φιλοσοφεῖ, « οὕτως[3] οὐκ ἔστι τοῖς εἰς ᾅδην καταβαίνουσιν « ὁμολόγησις καὶ διόρθωσις· συνέκλεισε γὰρ ὁ Θεὸς « ἐνταῦθα μὲν ζωὴν καὶ πρᾶξιν, ἐκεῖ δὲ τῶν πε- « πραγμένων τὴν ἐξέτασιν ».

ζον. Ἕβδομον οὕτως ἐπιχειρεῖτε· « Ὁ Κύριος ἐν « τῇ τοῦ κατὰ Λουκᾶν εὐαγγελίου παραβολῇ περὶ

ut ait Ioannes in Apocalypsi[a], iam cessante qualibet illius actione sive honesta sive inhonesta. Quare sapiens ait[b] : *Ante iudicium operare iustitiam.* Altera vero, de qua nunc nobis est sermo, qua non graviores, sed leviores culpae solvi dicuntur, post hanc vitam locum habet. Gregorius autem, praestantissimus ille theologus, non de hacce altera purgatione locutus est, sed de priore, sicut ex tenore verborum eius apparet, * f. 63r. ubi explicans vocabulum illud *Non efferetis*, multa nostrorum ait mysteriorum nefas esse efferre ad eos qui foris sunt, atque tum demum ea subiungit quae adduxistis, videlicet non esse ultra hanc noctem aliquam purgationem. Ex quibus constat, illum loqui de ea purgatione, qua maiora expurgantur peccata, quae sane post hanc vitam nulla habetur.

VI. Sexto ita argumentamini : « Idem dum « in sermone *de Plaga grandinis* sic disserit[c] : « Mitto dicere futurae vitae tormenta, quibus « huiusce vitae indulgentia eos tradit; ita ut « satius sit nunc castigari ac purgari, quam ad « cruciatum illum transmitti, cum iam poenae « tempus erit, non purgationis », manifeste « ostendit nullam esse purgationem post discessum ex hac vita, sed aeternum dumtaxat « supplicium ».

Solutio. Ad haec ita respondemus, quemadmodum supra dictum est : namque de priore purgatione, quae per paenitentiae gemitus sanctarumque actionum usum perficitur, quaeque post hanc vitam nequaquam existit, loquitur sanctus, sicut ex orationis serie patet; nam subiungit[d] : « Quemadmodum enim, ut a divino « psalmista optime dictum est, morte superior « est, qui hic Dei memor est; ita non est mortuis in inferno confessio nec morum correctio. « Hic enim Deus vitam et actionem, illic autem « rerum gestarum censuram conclusit

VII. Septimo ita argumentamini : « Dominus « in illa evangelii secundum Lucam parabola[e]

1. παραπεμφῆναι A. — 2. ἐνθέδε A. — 3. οὕτως posui cum Gregorii editis pro λέγων, quod legebatur in codice, quasi Davidis verba essent : οὐκ ἔστι etc., dum huiusmodi Davidis testimonium ad ea, quae praecedunt, refertur. Alludit siquidem ad Psal. VI, 6.

a) Apoc. XIV, 13. — b) Eccli. XIV, 17. — c) Gregor. Naz. Orat. XVI, n. 7. — P. G., t. 35, c. 944 B. — d) Loc. cit., C. — e) Luc. XVI, 20 sq.

« de divite et Lazaro docens quae sors utrique « obtigerit, Lazarum quidem ait statim post « mortem delatum fuisse ab angelis in sinum « Abrahae, divitem vero, vix dum decessisset, « sepultum fuisse, animamque eius inventam « esse in inferno, tormentis addictam. Atque « ita cum per sinum Abrahae perfectissimum « illum statum in beata requie eorum qui Deo « placuerunt significasset, per infernum vero et « tormenta extremam improborum damnatio- « nem aeternamque poenam indicasset, nullum « inter duo alterum reliquit locum alicui tem- « porali poenae destinatum, sed magnum « dumtaxat imperviumque hiatum, quo alter « ab altero disiungitur, eorumque absoluta « ac contraria oppositio exprimitur ».

Solutio. Ad haec primum quidem dicimus, locum a dicto cum negatione assumptum absque ulla alia appositione, quemadmodum in vestra argumentatione allegari videtur, apud viros doctos plane inusitatum deprehendi. Praeterea dicimus, quod etsi Christus in dicta parabola duo dumtaxat loca designaverit (non enim de animarum corporibus solutarum receptaculis, sed de ultimis hominum finibus disputabat, inter quos purgatorium locum non

* f. 64. habet), non idcirco consequitur, tertium non esse locum transitoriae purgationis, praesertim cum ipse Salvator noster in evangelio secundum Matthaeum[a] eundem vere existere praesupponat, ubi culpas quasdam in futura vita venia donari posse docet; quae quidem cum neque in paradiso neque in inferno habeatur, prorsus necesse est tertium supponi locum, in quo dicta remissio fiat. Eundem statuit etiam inclytus Apostolus, tum etiam doctores tam latini quam graeci, ut supra dictum est.

VIII. Octavo sic argumentamini : « Animam « corpore solutam iamque omnino incorpoream « ac materiae expertem redditam, aequum non « est a corporeo igne cruciari, cum corpus « ipsius, quod ignis erat apprehensurus, iam « interierit. Profecto, post resurrectionem, cum « denuo assumpserit corpus incorruptibile, et « creatura omnis immutata fuerit, ipseque

« τοῦ πλουσίου καὶ τοῦ Λαζάρου διδάσκων τὸν ἑκά- « τερον διαδεξάμενον κλῆρον, τὸν μὲν Λάζαρόν φησιν « ἅμα τῷ ἀποθανεῖν ἀπενεχθῆναι ὑπὸ τῶν ἀγγέλων « εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ἀβραάμ, τὸν δὲ πλούσιον ὁμοῦ « τε ταφῆναι ἀποθανόντα καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ « εὑρεθῆναι ἐν τῷ ᾅδῃ, ὑπάρχουσαν ἐν βασάνοις. « Καὶ οὕτω διὰ μὲν τοῦ κόλπου τοῦ Ἀβραὰμ τὴν « ἀκροτάτην κατάστασιν ἐν τῇ εὐδαίμονι λήξει τῶν « τῷ Θεῷ φίλων ἐμφήνας, διὰ δὲ τοῦ ᾅδου καὶ τῶν « βασάνων τὴν ἐσχάτην κατάκρισιν καὶ αἰωνίαν « δίκην τῶν ἁμαρτωλῶν παραστήσας, οὐκ ἔτι « μεταξὺ τούτων ἕτερον τόπον κατέλιπε πρόσκαιρόν « τινα βάσανον ἔχοντα, ἀλλ' ἢ χάσμα μέγα καὶ « ἀδιάβατον, διεῖργον ἑκατέρους ἐξ ἀλλήλων καὶ τὴν « ἄκραν καὶ ἄμεσον ἐναντίωσιν παριστῶν ».

Λύσις. Πρὸς ταῦτα λέγομεν, πρῶτον μέν, ὅτι ὁ τόπος ἀπὸ τοῦ ῥητοῦ ἀποφατικῶς ληφθεὶς ἄνευ ἄλλης προσθήκης, ὥσπερ χρῆσθαι δοκεῖτε τῇ ὑμετέρᾳ ἐπιχειρήσει, παρὰ τοῖς πεπαιδευμένοις ἀνδράσιν ἀνεπιχείρητος φαίνεται πάμπαν. Ἔτι δὲ λέγομεν, ὅτι εἰ καὶ ὁ Χριστὸς ἐν τῇ εἰρημένῃ παραβολῇ δύο μόνους ἐνέφηνε τόπους (οὐ γὰρ περὶ δοχείων τῶν ψυχῶν τῶν λελυμένων ἀπὸ τῶν σωμάτων, ἀλλὰ περὶ ἐσχάτων τῶν ἀνθρώπων τελῶν ἐδίδασκεν, ἐν οἷς τὸ καθαρτήριον χώραν οὐκ ἔχει), * καὶ οὐ διὰ τοῦτο ἀκολουθεῖ, τὸ μὴ εἶναι καὶ τρίτον τόπον τῆς διαβατικῆς καθάρσεως, μάλισθ' ὅτι ὁ αὐτὸς Σωτὴρ ἡμῶν ἐν τῷ κατὰ Ματθαῖον ἐκεῖνον ἀληθῶς εἶναι προϋποτίθησιν, ὅτε ἁμαρτίας τινὰς ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ ἀφέσεως δύνασθαι τυχεῖν διδάσκει· τῆς δὲ μήτ' ἐν τῷ παραδείσῳ μήτ' ἐν ᾅδῃ γινομένης, ἐξ ἀνάγκης ὑποτίθεται ὁ τρίτος τόπος, ὅπου γένηται ἡ προειρημένη ἄφεσις. Συνιστᾷ δὲ ἐκεῖνον καὶ ὁ κλεινὸς Ἀπόστολος καὶ δὴ καὶ οἱ διδάσκαλοι λατῖνοί τε καὶ ἕλληνες, ὡς ἄνω εἴρηται.

η^{ον}. Ὄγδοον δὲ οὕτως ἐπιχειρεῖτε· « Τὴν ψυχὴν « ἀπαλλαγεῖσαν τοῦ σώματος καὶ ἀσώματον πάντῃ « καὶ ἄϋλον γενομένην οὐκ ἔστιν εἰκὸς ὑπὸ σωματι- « κοῦ πυρὸς κολάζεσθαι, τοῦ σώματος αὐτῆς, οὗ τὸ « πῦρ ἔμελλε περιδράττεσθαι, διαφθαρέντος. Μετὰ « γὰρ τὴν ἀνάστασιν ἐπαναλαβούσῃ τὸ σῶμα ἄφθαρ- « τον καὶ τῆς κτίσεως πάσης ἀλλοιωθείσης καὶ « διαιρεθέντος τοῦ πυρός, ὡς μανθάνομεν, εἰκὸς

a) Mat. XII. 32.

« αὐτῇ τὴν ἀπὸ τούτου κόλασιν κατάλληλον ἔσεσθαι, « καὶ οὐκ αὐτῇ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς δαίμοσιν, ἅτε « καὶ αὐτοῖς ζοφεροῖς οὖσι καὶ ὕλην τινὰ καὶ παχύ- « τητα περιβεβλημένοις καὶ σώματα ἀέρια ἢ πύρια « κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον· πρὶν δὲ τὸ οἰκεῖον « σῶμα ἀπολαβεῖν, εἶδος οὖσα μόνον τῆς ὕλης « ἄμικτον, εἰ καὶ καθ' ἑαυτὴν ὑφέστηκε, πῶς ἂν ὑπὸ « σωματικοῦ πυρὸς κολάζεσθαι δύναιτο; »

Λύσις. Πρὸς ταῦτα λέγομεν, τὴν ψυχὴν ἀπολελυμένην τοῦ σώματος σωματικῷ πυρὶ τιμωρεῖσθαι τῇ θείᾳ δυνάμει καὶ δικαιοσύνῃ εἶναι ἁρμοδιώτατον. Καὶ πρῶτον μὲν ὁμολογοῦμεν, μηδὲν σωματικὸν τῇ οἰκείᾳ δυνάμει ἰσχύειν εἰς τὸ ἀσώματον καὶ εἰς τὸ πνεῦμα· τοῦτο μέντοι τῇ θείᾳ δυνάμει γίνεσθαι οὐδεὶς τῶν σοφῶν ἀντερεῖ. Καὶ γὰρ ἂν ὅλη ἡ κτίσις ἐν τῇ δυνάμει ὑποθετικῇ συνίσταται ὥσπερ καὶ ἡ ὕλη ἡ ἱσταμένη ἐν τῇ δυνάμει ἀναληπτικῇ[1] ἀπὸ τοῦ ἐνεργοῦντος φυσικοῦ, τί ἄτοπον ἀπὸ τούτου συμπεραίνεσθαι δύναται, εἰ τῇ θείᾳ νεύσει ὑπόκειται ταῦτα τὰ πνεύματα πρὸς τὴν τῆσδε τῆς τιμωρίας αἴσθησιν; Πρὸς τούτοις δὲ τοῦτο ζητεῖ τῆς θείας δικαιοσύνης ἡ τάξις, ἵνα ἡ ψυχή, ἡ δι' ἁμαρτίας ἑαυτὴν τοῖς σωματικοῖς ὑποβέβηκεν, αὐτοῖς κἂν ταῖς τιμωρίαις ὑποτάσσηται. Οὔκουν ἄτοπόν ἐστιν οὔτε θαυμαστόν, εἰ τὸ πῦρ ἐκεῖνο ἐν τῇ θείᾳ δυνάμει ἐνεργοῦν ὅτου ὄργανόν ἐστιν εἰς ἐκδίκησιν τῶν μοχθηρῶν, ἐνεργεῖ κἂν[2] τῇ κεχωρισμένῃ ψυχῇ, κατατρύχον αὐτήν. Ὅτι δὲ τοῦτο οὕτως ἔχει, ἡ παραβολὴ ἐκείνη ἡμᾶς διδάσκει, ἣν περὶ πλουσίου τοῦ ἁβροδιαίτου πρὸ μικροῦ εἰσηγάγετε, ὅπου ἡ ψυχὴ τοῦ πλουσίου πρὸ τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ σώματος πυρίνῃ φλογὶ βασανίζεσθαι λέγεται· δῆλον δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τῆς θείας ἐκείνης ἀποφάσεως τῆς τοὺς κατακρίτους ἀπιέναι κελευούσης εἰς αἰώνιον πῦρ τὸ τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἡτοιμασμένον. Οὔτε ἀρέσκει ἡμῖν ἐκείνων ἡ δόξα, οἵτινες λέγουσι τοὺς δαίμονας ἀπολήψεσθαι μέλλειν σώματά τινα ἀέρια ἢ ἐμπύρια, ἵνα ἐπιτηδειότεροι ὦσιν εἰς τὰς βασάνους, δοκοῦντος τούτου τῇ θείᾳ ἐπηρεάζειν δυνάμει.

θον. Ἔννατον δὲ οὑτωσὶ λέγετε· « Οἱ τὸν ἰσάγγε- « λον ἐπὶ γῆς πολιτευσάμενοι βίον ὅσιοι πατέρες « ἡμῶν πολλαχοῦ καὶ πολλάκις δι' ὀπτασιῶν καὶ

« ignis, ut novimus, divisus fuerit, consenta- « neum est, cruciatum ab eo irrogandum illi « accommodatum fore; neque vero illi dum- « taxat, verum etiam daemonibus, cum et « ipsi caliginosi sint, materia quadam crassi- « tieque circum vestiti nec non corporibus « aereis vel igneis secundum Basilium ma- « gnum. Prius quam vero corpus suum reci- « piat, cum forma tantum sit nulli materiae « immixta, quamvis per se subsistat, quomodo « a corporeo igne cruciari possit? »

Solutio. Ad haec dicimus, quod anima corpore soluta corporeo igne torqueatur, rem esse divinae potentiae ac iustitiae convenientissimam. Ac primum quidem fatemur, rem corpoream sua virtute nihil omnino valere in incorporeum quiddam et in spiritum; id tamen divina virtute fieri posse nemo doctorum inficias iverit. Etenim si universa rerum machina in potentia hypothetica consistit non secus ac materia determinata in potentia susceptiva ab agente naturali, quae repugnantia potest esse, si quis inde colligat, eiusmodi spiritus divino nutu aptos reddi ad hancce poenam percipiendam? Praeterea illud exigit divinae iustitiae ordo, ut anima, quae sese corporeis rebus peccando subiecerit, iisdem etiam sit obnoxia in poenis repetundis. Non igitur absurdum est neque mirandum, quod ignis ille divina virtute actus, cuius instrumentum est ad improbos ulciscendos, in animam quoque separatam agat eam torquendo. Quod autem ita se res habeat, parabola illa nos docet, quam de divite epulone paulo ante attulistis, ubi divitis anima vel ante corporis resurrectionem ignea flamma cruciari dicitur. Idem perspicuum fit ex divina illa sententia, qua damnati iubentur abire[a] in ignem aeternum, qui diabolo et angelis eius paratus est. Neque nobis placet illorum opinio qui asserunt, daemones assumpturos esse corpora quaedam aerea vel ignea, quo aptiores reddantur ad ferendos cruciatus, cum hoc videatur divinae potentiae iniuriam facere.

IX. Nono vero sic loquimini : « Sancti Pa- « tres nostri, qui angelicam in terris duxerunt « vitam, cum multis in locis ac saepe per visio-

1. ἀναλιπτικῇ A. — 2. κὰν A.

a) Mat. XXV, 41.

« nes et insomnia aliaque miracula de aeterno « supplicio deque impiis ac peccatoribus in eo « torquendis, ea quae ipsi didicerint, alios « doceant, ac veluti praesentia et quasi iam « facta intueantur sermoneque ostendant, « quemadmodum et in illa evangelii secundum « Lucam parabola divitis ac Lazari res descri- « bitur : de purgatorio temporarioque igne « nihil uspiam declararunt ».

Solutio. Respondebimus negando habitas non fuisse visiones revelationesve et alia eiusmodi, quibus manifestetur purgatorium. Haec testatur Gregorius magnus, quin etiam Damascenus talia quaedam enarrat, et vero in beati Hieronymi vita Cyrillus[a] multa eiusmodi miranda exposuit; nosque ipsi plurima et evidentissima doctorum tam latinorum quam graecorum testimonia supra protulimus.

X. Decimo hac ratione argumentamini : « Opinio illa de instauratione omnium et fine « aeterni supplicii, quae ab Origene, ut dictum « est, primum inventa, apud nonullos ecclesia- « sticos viros, inter quos fuit etiam Didymus et « Evagrius, invaluit, ut quae Dei misericordiam « praetexendo acceptissima socordioribus ha- « beretur, sicut deiferus ille Ioannes caelestis « scalae auctor ait : explosa nihilominus dam- « nataque fuit a sancta quinta et universali « synodo, tanquam debilitationem animis infe- « rens et ignavos etiam ignaviores reddens, « dum exspectant aliquando liberationem a « tormentis promissamque instaurationem. « Propter easdem igitur causas propositum « hoc dogma de purgatorio igne exterminan- « dum est ab Ecclesia, quippe quod negligen- « tiam diligentioribus ingerat, eis persuadendo, « ne totis viribus studeant sese in hac vita « expurgare, cum altera purgatio exspectetur ».

Solutio. Etsi hanc difficultatem supra solverimus, attamen maioris claritatis gratia de eadem re iterum loquemur. Itaque asserimus, nullum huiusmodi, posita hac purgatorii veritate, secuturum inconveniens : etenim nemo est

« ἐνυπνίων καὶ ἑτέρων θαυμάτων τὰ περὶ τῆς « αἰωνίου κολάσεως καὶ τῶν ἐν αὐτῇ ἀσεβῶν καὶ « ἁμαρτωλῶν αὐτοί τε μυούμενοι καὶ τοὺς ἄλλους « μυοῦντες καὶ ὡς παρόντα καὶ ὡς ἤδη γινόμενα « θεώμενοί τε καὶ προδεικνύντες τῷ λόγῳ, καθάπερ « καὶ ἡ τοῦ κατὰ Λουκᾶν εὐαγγελίου παραβολὴ τὴν « τοῦ πλουσίου καὶ τοῦ Λαζάρου κατάστασιν δια- « ζωγραφεῖ, περὶ καθαρτικοῦ προσκαίρου πυρὸς « οὐδὲν οὐδαμῇ διεσάφησαν ».

Λύσις. Ἀποκρινούμεθα ἀρνούμενοι τὸ μὴ γεγονέναι ὀπτασίας καὶ ἀποκαλύψεις καὶ τὰ τοιαῦτα σημαίνοντα τὸ καθαρτήριον. Μαρτυρεῖ δὲ τούτοις ὁ μέγας Γρηγόριος, καὶ δὴ καὶ ὁ Δαμασκηνὸς τοιάδε διηγεῖταί τινα, κἂν τῷ δὲ[1] τοῦ ἁγίου Ἱερωνύμου βίῳ ὁ Κύριλλος θαυμαστὰ πολλὰ τοιαῦτα ἐξηγήσατο, κἂν[2] τοῖς ἄνω δὲ πλείστας καὶ σαφεστάτας ἀποδείξεις διδασκάλων καὶ λατίνων καὶ ἑλλήνων εἰσηνέγκαμεν.

ιον. Τὸ δέκατον δὲ οὕτως ἐπιχειρεῖτε· « Τὸ τῆς « ἀποκαταστάσεως δόγμα καὶ τοῦ τέλους τῆς αἰωνίου « κολάσεως παρὰ Ὠριγένους, ὡς εἴρηται, τὴν ἀρχὴν « εἰληφὸς καί τινων τῶν τῆς Ἐκκλησίας ἐπικρατῆσαν, « ὧν ἐστι καὶ Δίδυμος καὶ Εὐάγριος, ἅτε τὴν τοῦ « Θεοῦ φιλανθρωπίαν προβαλλόμενον καὶ εὐπαρά- « δεκτον ἐν τοῖς ῥαθύμοις γινόμενον, ὡς ὁ θεοφόρος « Ἰωάννης ὁ τῆς οὐρανίου Κλίμακος ἀρχιτέκτων « φησίν, ὅμως ἀπεκηρύχθη καὶ ἀνεθεματίσθη παρὰ « τῆς ἁγίας πέμπτης καὶ οἰκουμενικῆς συνόδου, ὡς « ἔκλυσιν ταῖς ψυχαῖς ἐμποιοῦν καὶ τοὺς ῥαθύμους « ἔτι ῥαθυμοτέρους ἀπεργαζόμενον, ἐκδεχομένους « ποτὲ τὴν τῶν βασάνων λύτρωσιν καὶ τὴν ἐπηγγελ- « μένην ἀποκατάστασιν. Διὰ τὰ αὐτὰ τοίνυν καὶ τὸ « προκείμενον δόγμα τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς ἀπο- « βλητέον ἂν εἴη τῆς Ἐκκλησίας, ὡς ῥαθυμίαν « ἐμποιοῦν τοῖς σπουδαίοις καὶ πεῖθον αὐτοὺς μὴ « πᾶσι τρόποις ἀγωνίζεσθαι κατὰ τὸν παρόντα βίον « ἑαυτοὺς ἐκκαθαίρειν, ὡς προσδοκωμένης ἑτέρας « καθάρσεως ».

Λύσις. Εἰ καὶ ἐν τοῖς ἄνω ταύτην τὴν ἀπορίαν ἐλύσαμεν, ἀλλ᾿ ὅμως σαφηνείας μείζονος χάριν περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος πάλιν ἐροῦμεν. Φαμὲν οὖν, μηδὲν τοιοῦτον, δοθέντος τοῦ δόγματος, ἀκολουθήσειν ἄτοπον· οὐ γάρ ἐστιν ἢ διδάσκαλος οὕτως ἀμαθὴς ἢ

1. κἂν τῷδε A. — 2. κἂν A.

a) Cyrilli opus de miraculis Hieronymi habetur inter supposititia, nam constat Cyrillum ante Hieronymum obiisse. Quisquis tandem fuerit falsus ille Cyrillus, eius epistola hic in testimonium adducta exhibetur apud Migne, *P. L.*, t. 22, c. 289 sq.

ἀκρο*ατὴς οὕτως ἄπειρος, ὡς οὐ νοεῖν ῥᾳδίως, ὅσον ἐστὶ τὸ μέσον τῆς τε κολάσεως τοῦ ᾅδου καὶ τῆς τοῦ καθαρτηρίου τιμωρίας, οὔτε αὕτη ἡ εὐλαβείας μεστὴ παράδοσις ῥᾳθυμεῖν τοὺς ἀνθρώπους παρασκευάζει, ἀλλ' ἀγρυπνεῖν ὡς μάλιστα ἀκούοντας ἐκεῖσε κολάσεις εἶναι καὶ τιμωρίας ἀφορήτους, δριμυτέρας τε πασῶν, ὧν ἐν τῷδε τῷ βίῳ ἐπειράθημέν ποτε· τοῦτο δὲ καὶ τῇ πείρᾳ ἐδιδάχθημεν. Πάντες γοῦν ὅσοις συνέβη τοιαύταις ταῖς ἀποκαλύψεσιν ἐντυχεῖν, εἰσὶ δὲ πλεῖστοι, οὔ ποτε πλέον ἐχάρησαν, ἀλλὰ σύννοι καὶ σκυθρωποὶ διεκαρτέρησαν, πάντοτε ὄντες δεδιττόμενοι αἷς εἶδον βασάνοις περιπεσεῖν. Εἰ δὲ τοῦ καθαρτηρίου τὸ δόγμα τοὺς ἀνθρώπους, ὥς φατε, ῥᾳθυμεῖν παρασκευάζει, πόσῳ ῥᾳθυμότεροι γενήσονται μηδὲν ἀκούοντες τοιοῦτον; Ζημιωθήσονται δὲ πλεῖστα ἀπὸ μικρᾶς συντριβῆς ἢ βραχείας ἐξαγορεύσεως ἢ τοῦ σωτηρίας χάριν ἀποδημίαν στείλασθαι μακρὰν ἢ ἀλλάξεως τῆς τιμωρίας καὶ τῆς ἡδυτάτης φωνῆς ἐκείνης τῆς Ὁποιαδήποτε ὥρᾳ ἐπιστενάξει ὁ ἁμαρτωλός, καὶ τὰ λοιπά. Ταῦτα δὴ καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα βλάψει σφοδρῶς, ἅπερ εἰς ἐπικουρίαν ἡμῶν ὑπὸ τῶν Πατέρων εὑρέθη εὐσεβῶς, ἂν τοῦ καθαρτηρίου τὸ δόγμα καθ' ὑμᾶς βλάπτῃ. Μᾶλλον μὲν οὖν οἱ ἀρνούμενοι τὸ καθαρτήριον πῦρ τοὺς ἀνθρώπους ἀπογινώσκειν παρασκευάζουσιν, εἰδότας οὐδὲν μεμολυσμένον εἰς τὴν αἰωνίαν ζωὴν εἰσελθεῖν οἷόν τε εἶναι καὶ τὸν ἄνθρωπον οὐ δύνασθαι ζῆν ἄνευ ἁμαρτίας τινὸς ἐλαφρᾶς ἐνταῦθα διάγοντα[1]. Καὶ γὰρ εἰ μετὰ κηλῖδος τῶν συγγνωστῶν ἁμαρτιῶν ἢ μετ' ἐνοχῆς τῆς τιμωρίας τῶν μειζόνων τῶν σωματικῶν ἀπολύεται δεσμῶν, οὐ συγχωρουμένου ἐν τῷ μετὰ ταῦτα βίῳ[2] τοῦ τῆς καθάρσεως τόπου, καὶ οὕτω δὲ μιανθέντες τὸν Θεὸν ὁρᾶν οὐ δύνανται, ἀνάγκη πᾶσα οὐδεμία λοιπὸν περιέσται ἐλπὶς τοῦ τὴν σωτηρίαν περιποιεῖσθαι. Οὐκ ἄρα τὸ τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς δόγμα ἀποβλητέον τῆς Ἐκκλησίας ἐστίν, ὡς ἐλέγετε ὑμεῖς, ὡσεὶ βλαβερὸν καὶ ποιητικὸν τῆς ἐπικινδύνου ἀμεριμνίας, ἀλλ' ἀποδεκτέον μᾶλλον καὶ ἀπὸ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας μετὰ τιμῆς δοξαστέον, ὡς μάλιστα σωτηριῶδες καὶ τὰς ἀμελούσας καὶ ῥᾳθυμούσας ψυχὰς μεριμνᾶν ἀεὶ καὶ γρηγορεῖν παρασκευάζον καὶ τῇ τῆς μελλούσης μακαριότητος ἐλπίδι προθυμοτέρους ποιοῦν. Ταῦτα πρὸς τοὺς ὑμετέρους λογισμοὺς εἰρηκέναι τέως ἀρκεσθησόμεθα[3].

aut magister tam indoctus aut auditor tam rudis, * f. 65.
qui facile non intelligat, quantum sit discriminis inter inferni supplicium et purgatorii poenam: neque haec traditio pietatis plena in causa est, ut homines torpescant, verum ut quam acerrime invigilent, dum audiunt illic esse supplicia tormentaque intolerabilia, iisque omnibus acerbiora, quae in hac vita unquam experti fuerimus. Id ipsum vel experientia didicimus. Nam quibuslibet contigit eiusmodi revelationibus perfrui, sunt vero bene multi, ii nunquam amplius hilares visi sunt, sed graves vultuque tetrico permanserunt, semper formidantes ne in cruciatus, quos vidissent, inciderent. Quod si purgatorii dogma homines, ut dicitis, socordes reddat, quanto socordiores fient, si nihil tale audierint? Sed vero maximum item capient detrimentum ex levi contritione, aut ex brevi confessione, aut ex suscepta salutis causa longa peregrinatione, aut ex poena ultro sumpta, necnon ex dulcissima illa voce, nimirum : *Quacumque hora ingemuerit peccator,* et cetera. Scilicet haec aliaque id genus omnia, quae ad nostrum solatium a Patribus pie probata sunt, gravissime laedent, si purgatorii dogma, quae vestra est sententia, laedat. Enimvero qui purgatorium ignem negant, multo magis efficiunt ut homines desperent, qui probe sciunt, nihil inquinatum in aeternam vitam ingredi posse, neque hominis esse absque leviore aliqua culpa vitam traducere, dum hic degit. Etenim si cum leviorum peccatorum macula aut cum reatu poenae pro gravioribus debitae corporis solvatur vinculis, cum non admittatur in futura vita purgationis locus, ac proinde qui macula foedati fuerint, Deum nequeant videre, prorsus necesse est, nullam iam superesse spem salutis consequendae. Non ergo purgatorii ignis dogma abiiciendum est ab Ecclesia, uti dicebatis, tanquam damnosum ac perniciosae negligentiae incentivum, sed potius amplectendum et a catholica Ecclesia honorifice praedicandum, ut quod maxime salutare sit, negligentes desidesque animas parans ad magis magisque curandum et vigilandum, speque futurae beatitudinis promptiores reddens. Haec ad vestra argumenta dixisse in praesentia satis erit.

1. διάγων A. — 2. ἐν τῇ... βίῳ A. — 3. Subiungit amanuensis codicis A : ταῦτα δέ εἰσι αἱ ψυχραὶ (male ψυχικαὶ apud Martini-Bassi) ἀπολογίαι τῶν σχηματικῶν καὶ πονηρῶν Λατίνων.

V

MARCI ARCHIEPISCOPI EPHESII ORATIO ALTERA DE IGNE PURGATORIO

SAPIENTISSIMI AC DOCTISSIMI ARCHIEPISCOPI EPHESII DOMNI MARCI EUGENICI ALTERA AD LATINOS RESPONSIO, IN QUA VERAM ECCLESIAE GRAECAE DOCTRINAM EXPONIT[a].

Ambros. 653. * f. 70v. 1. Multa profecto investigatione et inquisitione indigent quaecumque controversa sunt dogmata, occurrentibus pro utraque parte validissimis gravissimisque argumentis; multum vero lucri ex illa inquisitione obvenit, dummodo ne ad contentionem, sed ad veritatem intendamus, neque pro viribus studeamus solum vincere, verum etiam, si quandoque vincamur, aequo animo perferamus. Quod quidem non nobis tantum contingere solet, qui animum ad exigua convertimus, humi incedentes et procul a vera sapientia digressi; sed ipsis etiam discipulis illius, qui ipsamet sapientia est, Iesus Christus Dominus noster, idem accidisse audimus et credimus. Nam cum inter eos * f. 71. aliquando quaereretur[b], an circumcidendi essent qui ex gentibus ad fidem accessissent, ac docendi servare legem Moysi, convenerunt apostoli et seniores de eiusmodi quaestione cogerituri; ac facta, inquit, magna inquisitione, sententiam quidem Petrus dixit, quam Iacobus suffragio suo comprobavit, et communiter

ΤΟΥ ΣΟΦΩΤΑΤΟΥ ΚΑΙ ΛΟΓΙΩΤΑΤΟΥ ἘΦΕΣΟΥ ΚΥΡ ΜΑΡΚΟΥ ΤΟΥ ΕΥΓΕΝΙΚΟΥ ἈΠΟΛΟΓΙΑ ΠΡΟΣ ΛΑΤΙΝΟΥΣ ΔΕΥΤΕΡΑ, ΕΝ ᾟ ἘΚΤΙΘΗΣΙ ΚΑΙ ΤΗΣ ΤΩΝ ΓΡΑΙΚΩΝ ἘΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΝ ΑΛΗΘΗ ΔΟΞΑΝ[1].

1. Πολλῆς[2] μὲν ὡς ἀληθῶς ἐρεύνης δεῖται καὶ συζητήσεως ὅσα τῶν δογμάτων ἀμφισβητήσιμα καὶ τοὺς ἐφ' ἑκάτερα λόγους ἰσχυροὺς καὶ γενναίους ἔχοντα· πολὺ δὲ ἄρα καὶ τὸ ἐκ τῆς τοιαύτης συζητήσεως περιγινόμενον[3] κέρδος, ὅταν μὴ πρὸς ἔριν, ἀλλὰ πρὸς ἀλήθειαν βλέπωμεν[4], μηδὲ νικᾶν ἐκ παντὸς σπουδάζωμεν[5] μόνον, ἀλλ' ἔστιν ὅπου καὶ ἡττᾶσθαι καλῶς ἀνεχώμεθα[6]. Καὶ τοῦτό γε οὐκ ἐφ' ἡμῶν μόνον οὕτω συμβαίνει[7], τῶν μικρὰ βλεπόντων καὶ χαμαὶ ἐρχομένων καὶ πολὺ τῆς ἀληθινῆς σοφίας ἀφεστηκότων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν μαθητῶν αὐτῶν τῆς αὐτοσοφίας, Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, οὕτω συμβεβηκέναι καὶ ἀκούομεν καὶ πιστεύομεν. Καὶ γὰρ ἐν ἐκείνοις ποτὲ τοῦ ζητήματος ὄντος, εἰ δεῖ * περιτέμνειν τοὺς ἐξ ἐθνῶν προσιόντας τῇ πίστει καὶ διδάσκειν τηρεῖν τὸν νόμον Μωσέως[8], συνῆλθον μὲν οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἰδεῖν περὶ τοῦ λόγου τούτου· πολλῆς δὲ (φησί) συζητήσεως γενομένης, εἶπε μὲν ὁ Πέτρος, ἐπεψηφίσατο δὲ Ἰάκωβος, κοινῇ δὲ ἔδοξε πᾶσι σὺν τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, μὴ παρενοχλεῖν τοῖς ἀπὸ τῶν

1. Titulum damus prout se habet in A; in aliis hic est : Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τοὺς αὐτοὺς ὁμιλία δευτέρα περὶ τοῦ αὐτοῦ καθαρσίου πυρός. In R vero nullus est. In G : τοῦ αὐτοῦ ὁμιλία δευτέρα πρὸς Λατίνους περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως ἐν τῇ αὐτῇ πόλει ῥηθεῖσα. — 2. ολλῆς R, omissa scilicet prima littera, a rubricatore addenda; habet vero ad marg. : πρόλογος. — 3. περιγενόμενον MR. — 4. βλέπομεν Q. — 5. σπουδάζομεν QR. — 6. ἀνεχόμεθα M : ἐνεχώμεθα C. — 7. συμβαῖνον M. — 8. Μοσέως R.

a) Ambros. 653, f. 70v-85 (= A). Cod. Paris. 1218, fol. 17-41 (= P); Paris. 1261, fol. 13-39v (= Q); Paris. 1286, fol. 283v-311 (= R); Oxonien. Laud. 22, f. 17v-55v (= O); Paris. 1292, f. 16-15 (= G); Coislin. 289, f. 29-91 (= C); Ἀλήθεια (1880), p. 67-8, 106, 120-1, 135-7, 151-3, 201-2, 217-8, 269-70 (= M). — b) Cf. Act. xv, 5-6.

ἐθνῶν ἐπιστρέφουσι πρὸς[1] τὸν Θεόν. Εἰ τοίνυν ἐκεῖ καρπὸν ἡ συζήτησις[2] ἤνεγκε τὴν τῶν συζητούντων ὁμόνοιαν, ἐλπίς ἐστι καὶ ἡμᾶς ὑπὸ τῷ αὐτῷ κινουμένους πνεύματι καὶ τῇ αὐτῇ πρὸς ἀλλήλους ἀγάπῃ συνδεδεμένους καὶ τοῦ αὐτοῦ τέλους στοχαζομένους, ὅπερ ἐστὶν ἡ τῆς ἀληθείας εὕρεσις, μὴ ἁμαρτήσεσθαι τοῦ προκειμένου σκοποῦ, κἂν ἐπὶ πλεῖστον[3] ἡ ζήτησις[4] προχωρῇ[5], πάντα δὲ μετὰ εἰρήνης καὶ ἀκούσαντας καὶ εἰπόντας ἐπὶ τῷ μάλιστα[6] ἀληθεῖ καὶ συντείνοντι πρὸς ὁμόνοιαν ἀγαπητικῶς συναφθήσεσθαι.

2. Ταῦτα μὲν[7] οὖν καὶ ὑμεῖς ἡμῖν[8] συνομολογεῖτε[9] καὶ συνελπίζετε· φάσκετε δὲ ἡμᾶς ὥσπερ ἐπιλαθομένους τούτων, πέρα[10] τοῦ δέοντος σπουδάζειν τε καὶ πειρᾶσθαι τὴν μὲν οἰκείαν δόξαν κρατύνειν, τὴν ὑμετέραν δὲ[11] καταβάλλειν[12]. Πρὸς δὴ[13] τοῦτό φαμεν, ὡς ἡμεῖς τὴν οἰκείαν δόξαν οὐδόλως[14], ἥτις ἐστίν, ἐξεθέμεθα, μή τί γε δὴ καὶ κρατύνειν[15] ἐπεχειρήσαμεν· καὶ τοῦτό γε προϊόντες ὑμεῖς ἡμῖν[16] ἐγκαλεῖτε, καὶ ἀξιοῦτε σαφέστερον ἐκμαθεῖν ὅ τι φρονοῦμεν· τὴν δ' ὑμετέραν δόξαν οὐ[17] καταβάλλειν, ἀλλ' οὐκ ἀναγκαίαν εἶναι δεῖξαι πειρώμεθα, διὰ τὸ μήθ' ὑπὸ[18] τῶν γραφῶν οὕτω σαφῶς ἡμῖν παραδεδομένην εἶναι, μήθ' ὑπὸ[19] τῶν πατέρων ἡμῶν δεδοκιμασμένην, μήτ' ἄλλως εὔλογον φαινομένην[20]. Ἵνα δ' ὅμως ἀπό γε τοῦ νῦν ὑμῖν χαρισώμεθα (δίκαιον γάρ), τήν τε ἡμετέραν δόξαν ἐκθησόμεθα[21] καθαρώτερον, οὐ πέρα[22] τοῦ δέοντος, ἀλλ' ἐφ' ὅσον ἐστὶ μάλιστα δέον[23], αὐτὴν συνιστῶντες, καὶ τὴν ὑμετέραν, ὁποία[24] ποτ' ἐστίν, ἀκριβέστερον ἐξετάσομεν[25]· ἴσως γὰρ ἐκ τούτων τὸ ἀληθὲς εὑρεθὲν ἀπαλλάξει πραγμάτων ἡμᾶς καὶ τοῦ περαιτέρω πρὸς ἀλλήλους διαφωνεῖν.

3. Ἡμεῖς[26] οὔτε τοὺς δικαίους ἀπειληφέναι τελέως τὸν ἴδιον κλῆρόν φαμεν καὶ τὴν μακαρίαν ἐκείνην κατάστασιν, πρὸς ἣν ἐντεῦθεν διὰ τῶν ἔργων ἑαυτοὺς παρεσκεύασαν, οὔτε τοὺς ἁμαρτωλοὺς αὐτίκα

visum est omnibus cum Spiritu Sancto, non molestandos esse qui ex gentibus ad Deum redirent. Si ergo inquisitio illic fructum tulit litigantium concordiam, spes bona subest, nos etiam, qui uno spiritu acti et eadem invicem caritate revincti ad eumdem finem collineamus, ut nempe veritatem assequamur, a proposito scopo non aberraturos, quamquam inquisitio plurimum protrahitur, sed omnia pacato animo et audientes et dicentes, in eo quod maxime verum congruumque fuerit, concordiam fraterne inituros.

2. Atque haec quidem vos non secus ac nos profitemini ac speratis; palam tamen edicitis, nos eiusmodi rei veluti immemores, plus aequo curare et conari, ut propriam nostram opinionem obfirmemus, vestram vero convellamus. Ad quod respondemus, propriam nos opinionem, quaecumque sit, neutiquam exposuisse, nedum obfirmare studuisse; idque vos ipsi paulo inferius crimini nobis datis, clarius perdiscere postulantes quae tandem sentiamus. Itaque in id studebimus, non ut vestram sententiam evertamus, sed ut probemus, eam esse minime necessariam, tum quod a Scripturis non satis perspicue nobis tradita sit, nec a patribus nostris comprobata, tum quod ceteroqui rationi consentanea haudquaquam videatur. Attamen, quo vobis, ut decet, e vestigio morem geramus, opinionem nostram apertius exponemus, eam non plus aequo, sed quoad aequissime fieri poterit, stabilientes; vestram vero, qualiscumque demum sit, accuratius expendemus. Nam forte comperta exinde veritas liberabit nos a negotiis et ab ulteriore inter nos dissidio.

3. Profitemur ergo, nec iustos perfecte consecutos esse propriam suam sortem et beatam illam conditionem, ad quam in hac vita per opera sese praepararunt, nec improbos statim

1. ἐπιστρέφουσιν ἐπὶ AR. — 2. συ supra versum RQ. — 3. πλεῖον C. — 4. συζήτησις M. — 5. προχωρεῖ A. — 6. μάλιστα om. QOC. — 7. Loco μὲν scripserat δὲ R, quam voculam dein delevit. — 8. ἡμῖν om. R. — 9. συνομολογεῖται A. — 10. πάρα C : πέραν M. — 11. τὴν δ' ὑμετ. R : ἡμετέραν QO : ex corr. ὑμετ. P. — 12. καταβάλειν A. — 13. δὴ : δὲ AM. — 14. οὐδ' ὅλως MC. — 15. κρατύνειν ταύτην M. — 16. ἡμῖν om. A. — 17. οὐκ ἂν QO. — 18. θ' ὑπὸ in marg. P. — 19. μὴ ὑπὸ R. — 20. Ad marg. in R : ὡραῖον. — 21. δίκαιον-ἐκθησόμεθα om. M. — 22. πέραν QOC. — 23. δέον supra versum R, moxque συνιστῶντες αὐτήν. — 24. Post ὁποῖα (sic) iterum ποῖα habebat Q, quod postea delevit. — 25. ἐξετάσωμεν C. — 26. Ad marg. in R : ἀρχὴ τῆς ὑποθέσεως.

post obitum aeterno addici supplicio, quo in perpetuum cruciabuntur; sed ambo haec post extremam illam iudicii diem omniumque resurrectionem plane eventura esse; nunc autem utrosque degere in idoneis locis, alteros quidem omnino quietos ac liberos in caelo cum angelis et coram ipso Deo, imo vero in paradiso, ex
*f. 71v. quo excidit Adam, in quem primus omnium introivit probus latro, nobiscum ubique conversantes in quibus coluntur templis, eos exaudientes qui ipsos invocaverint et pro eis apud Deum intercedentes, utpote eximio eiusmodi munere ab illo praeditos, miracula per proprias suas reliquias patrantes, quin etiam beata perfruentes Dei visione et illo quod inde emittitur fulgore multo perfectius ac nitidius quam prius, dum vitam agerent; alteros vero ex adverso in inferno occlusos versari *in tenebrosis*[a] *et in umbra mortis et in lacu infimo,* prout David ait, rursusque Iob[b] : *In terram tenebrosam et caliginosam, in terram tenebrarum aeternarum, ubi nullus splendor, nec vita est hominibus.* Atque illos quidem summa potiri laetitia animique voluptate, exspectantes iam ac propemodum prae manibus habentes promissum sibi regnum arcanaque bona; hos vero contra maxima confici angustia et inconsolabili moerore, exspectantes damnatorum more iudicis sententiam illaque supplicia prospicientes. Neque tamen illos adeptos esse regni hereditatem eaque bona, quae[c] « nec « oculus vidit, nec auris audivit, nec animus « hominis effinxit »; neque hos aeternis iam addictos esse suppliciis igneque inextinguibili exuri. Atque hanc doctrinam non solum a patribus nostris antiquitus acceptam tenemus, verum etiam ex ipsis divinis Scripturis comprobare facile possumus.

μετὰ τὸν θάνατον εἰς τὴν αἰώνιον ἀπάγεσθαι κόλασιν, ἐν ᾗ βασανισθήσονται[1] ἀϊδίως, ἀλλ' ἄμφω ταῦτα μετὰ τὴν ἐσχάτην ἐκείνην ἡμέραν τῆς κρίσεως[2] καὶ τὴν ἀνάστασιν πάντων ἀναγκαίως γενήσεσθαι· τὸ δὲ νῦν ἔχον, εἶναι μὲν ἑκατέρους ἐν τοῖς προσήκουσι τόποις, τοὺς μὲν ἀνέτους πάντη καὶ ἐλευθέρους ἔν τε τῷ οὐρανῷ[3] μετὰ τῶν ἀγγέλων καὶ παρ' αὐτῷ τῷ Θεῷ, * καὶ δὴ κἀν[4] τῷ παραδείσῳ, οὗ ἐξέπεσε μὲν ὁ Ἀδάμ, ἀντεισήχθη δὲ πρὸ τῶν ἄλλων ὁ εὐγνώμων ληστής, καὶ ἡμῖν[5] δὲ ἑκάστοτε ἐπιχωριάζειν, ἐν οἷς τιμῶνται ναοῖς, καὶ τῶν ἐπικαλουμένων αὐτοὺς ἐπακούειν[6] καὶ ὑπὲρ αὐτῶν τῷ Θεῷ πρεσβεύειν[7], ἐξαίρετον τοῦτο γέρας παρ' αὐτοῦ εἰληφότας, καὶ διὰ τῶν οἰκείων λειψάνων θαυματουργεῖν, καὶ μὴν καὶ τῆς μακαρίας ἀπολαύειν τοῦ Θεοῦ θεωρίας καὶ τῆς ἐκεῖθεν ἐκπεμπομένης αἴγλης τελεώτερόν[8] τε καὶ καθαρώτερον ἢ πρότερον ἐν τῷ βίῳ τυγχάνοντας[9]· τοὺς δ'[10] ἐναντίους αὖθις[11] ἐν τῷ ᾅδῃ κατακεκλεισμένους[12] ὑπάρχειν *ἐν σκοτεινοῖς καὶ ἐν σκιᾷ θανάτου καὶ ἐν λάκκῳ κατωτάτῳ,* καθά[13] φησιν ὁ Δαυΐδ, καὶ ὁ[14] Ἰὼβ πάλιν· *εἰς γῆν σκοτεινὴν καὶ γνοφεράν, εἰς γῆν σκότους αἰωνίου, οὗ οὐκ ἔστι φέγγος, οὐδὲ ὁρᾶν ζωὴν βροτῶν*· καὶ τοὺς μὲν ἐν εὐφροσύνῃ πάσῃ καὶ[15] θυμηδίᾳ[16] διάγειν, προσδοκῶντας ἤδη καὶ μόνον οὐκ ἐν χερσὶν ἔχοντας τὴν ἐπηγγελμένην αὐτοῖς βασιλείαν καὶ τὰ ἀπόρρητα ἀγαθά· τοὺς δὲ τοὐναντίον ἐν στενοχωρίᾳ πάσῃ καὶ ἀπαραμυθήτῳ λύπῃ, καθάπερ τινὰς καταδίκους ἐκδεχομένους τὴν ἀπόφασιν τοῦ κριτοῦ καὶ τὰς βασάνους ἐκείνας[17] προορωμένους· οὔτε δὲ τὴν κληρονομίαν τῆς βασιλείας ἐκείνους ἀπολαβεῖν[18] καὶ « ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδεν[19], οὔτε οὖς ἤκουσεν, « οὔτε νοῦς ἀνθρώπου ἐνετυπώσατο[20] ἀγαθά », οὔτε τούτους ταῖς αἰωνίοις ἤδη[21] παραδεδόσθαι[22] βασάνοις καὶ ἐν ἀσβέστῳ πυρὶ κατακαίεσθαι. Καὶ τοῦτο παρά τε τῶν πατέρων ἡμῶν ἄνωθεν παραδεδομένον[23] ἔχομεν καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν θείων γραφῶν παραστῆσαι ῥᾳδίως δυνάμεθα.

1. βασανισθήσεται Q, addito tamen ον supra versum. — 2. Ad marg. in R : ὅτι μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἕκαστος λήψεται κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. — 3. Ad marg. in R : ἐκ τούτου σημειούμεθα, ὅτι διαφέρει παράδεισος βασιλείας· ὅτι ὁ μὲν παράδεισος, τόπος. — 4. κἂν AM. — 5. ἡμῖν : ἡ μὲν QOC, addito ad marg. in Q : ἴσως γραπτέον οἶμαι. — 6. ὑπακούειν O. — 7. Ad marg. in R : ὡραῖον. — 8. τελειότερον M. — 9. ὑπάρχοντας M. — 10. τοὺς δὲ M. — 11. αὐτοῖς (ad marg. αὖθις) C. — 12. κατακεκλυσμένους A. — 13. καθ' ἃ M. — 14. ὁ om. OC. — 15. εὐφροσύνῃ πάσῃ καὶ om. R. — 16. θυμηδίᾳ πάσῃ M. — 17. ἐκείνους P. — 18. ἀπολαυεῖν QO. — 19. οἶδεν QO : εἶδε R. — 20. ἀνετυπώσατο PMRG. — 21. τούτους ἤδη M. — 22. παραδιδόσθαι QOC. — 23. παραδεδομένων A.

a) Cf. Psal. LXXXVII, 7. Eadem habet Pseudo-Athanasius, *Quaest. ad Antiochum,* q. 19 = *P.G.,* t. 28. c. 609. — b) Iob, X, 22. — c) Cf. I Cor. II, 9.

4. Φέρεται γὰρ ἐν ἀρχαιοτάταις τισὶν ἀποκρίσεσιν ἐπιγραφὴν ἐχούσαις· *Ἀθανασίου τοῦ πάνυ πρὸς Ἀντίοχον ἄρχοντα*, τοιαύτη τις ἐρώτησις[1]· « Τί οὖν; ἀπέλαβον[2] οἱ δίκαιοι τὰ « ἀγαθὰ καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ τὴν κόλασιν; — Οὐδα- « μῶς· ὅμως δὲ αὐτὴ ἡ χαρά, ἣν ἔχουσι νῦν αἱ τῶν « ἁγίων ψυχαί, μερικὴ ἀπόλαυσίς ἐστιν, ὥσπερ « καὶ ἡ λύπη, ἣν οἱ ἁμαρτωλοὶ ἔχουσι[3], μερικὴ[4] « κόλασις. Ὥσπερ μεταστέλλεται βασιλεὺς[5] φίλους « αὐτοῦ ἐπὶ τῷ συναριστῆσαι αὐτῷ, ὡσαύτως[6] καὶ « καταδίκους ἐπὶ τῷ[7] κολάσαι αὐτούς, καὶ οἱ μὲν « εἰς τὸ ἄριστον κληθέντες ἐν χαρᾷ εἰσιν ἔμπροσθεν « τοῦ οἴκου τοῦ βασιλέως ἕως τῆς ὥρας τοῦ ἀρίστου, « οἱ δὲ κατάδικοι, ἐν φυλακῇ ἀποκεκλεισμένοι, ἐν « λύπῃ ὑπάρχουσιν ἕως[8] ἐξέλθῃ ὁ κριτής· οὕτω « δεῖ λοιπὸν νοεῖν περὶ τῶν ἐκεῖσε ἀφ' ἡμῶν προ- « λαβουσῶν ψυχῶν, λέγω δὴ δικαίων καὶ ἁμαρ- « τωλῶν.

« Εἰ οὖν[9] οὐδείς, καθὰ εἴρηται, οὔτε ἐν βασιλείᾳ « οὔτε ἐν[10] γεέννῃ εἰσελήλυθε, πῶς περὶ τοῦ πλουσίου « τοῦ κατὰ τὸν[11] Λάζαρον ἀκούομεν, ὅτι ἐν πυρὶ « καὶ βασάνοις ὑπάρχων πρὸς τὸν Ἀβραὰμ διελέ- « γετο; — Παραβολικῶς ὁ Κύριος ὅλα τὰ κατὰ τὸν « Λάζαρον εἶπεν, ὥσπερ καὶ περὶ τῶν δέκα[12] παρ- « θένων καὶ τῶν λοιπῶν παραβολῶν· * οὐ γὰρ ἐν « πράγματι γέγονεν ἡ τοῦ Λαζάρου παραβολή, « διότι οὐχ ὁρῶσιν οἱ ἁμαρτωλοὶ οἱ ἐν γεέννῃ[13] τοὺς « δικαίους τοὺς μετὰ Ἀβραὰμ ὄντας ἐν τῇ βασι- « λείᾳ, ἀλλ' οὔτε δὲ[14] πάλιν ἐπιγινώσκει τις τὸν « πλησίον αὐτοῦ ἐν σκότει ὑπάρχων ».

5. Ταύτην τὴν δόξαν ἡ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησία παραλαβοῦσα καὶ φρονεῖ καὶ κηρύττει, καὶ πρὸς τὴν ὑπὲρ[15] αὐτῆς ἀπολογίαν ἑτοιμότατα παρεσκεύασται. Πρῶτον μὲν γὰρ[16] ὁ Κύριος ἐν τῷ κατὰ Ματθαῖον[17] εὐαγγελίῳ τὴν μέλλουσαν κρίσιν ἐκείνην[18] προδιαγράφων *Δεῦτε* φησίν[18] *οἱ εὐλογημένοι*

4. Etenim in antiquissimis aliquot responsionibus hoc titulo praenotatis : *Athanasii praeclarissimi doctoris ad Antiochum principem*, haec habetur quaestio[a] : « Quid igitur? Bonane « iusti receperunt, et peccatores supplicium? « — Nequaquam. Ipsum tamen gaudium, quo « fruuntur sanctorum animae, pars est illorum « felicitatis, ut tristitia, quam habent peccato- « res, pars est illorum supplicii. Quemadmo- « dum si suos amicos accerserit imperator, ut « secum prandeant, damnatos vero ut punian- « tur, illi quidem ad prandium vocati laetantur « ante domum imperatoris, donec venerit hora « prandii; damnati vero, in custodia inclusi, « in moerore degunt, usque dum veniat iudex : « sic sentiendum est de animabus quae ante « nos illuc discesserint, iustorum inquam et « peccatorum.

« Si igitur nemo, prout dictum est, neque in « regnum neque in gehennam introivit, quid « illud ergo est quod de divite et de Lazaro « audivimus, illum nempe divitem in igne et « tormentis loqui ad Abraham? — Quae- « cumque Lazarum spectant, parabolice locu- « tus est Dominus, ut et quae de decem virgi- « nibus et ceteris parabolis dixit. Nec enim « reipsa contigit Lazari parabola; quippe in « gehenna peccatores non vident iustos, qui « cum Abraham in regno sunt; imo nec quis- « quam illic in tenebris proximum suum « agnoscit ».

5. Hanc opinionem nacta Ecclesia nostra et sentit et edicit; ad eam vero defendendam paratissima suppetunt argumenta. Primum quidem Dominus in evangelio secundum Matthaeum futurum illud iudicium cum describit[b], *Venite*, inquit, *benedicti Patris mei, possidete*.

1. Ad marg. in R : ἐρώτησις Ἀντιόχου, pauloque inferius : ἀπόκρισις Ἀθανασίου τοῦ θείου. — 2. ἀπέλαβον QO. — 3. ἔχουσιν οἱ ἁμαρτωλοί P, at adiecto signo monemur locum fuisse praepostere exaratum. 4. μετρικὴ C. — 5. ὁ βασιλεύς POQM. — 6. ὡσαύτως : ὡς οὕτως Q : ὡς οὕτω O. — 7. ἐπὶ τὸ QO. — 8. ἕως ἂν M. — 9. Ad marg. in R : ἐρώτησις ἑτέρα τοῦ αὐτοῦ ἐνστατικῶς, moxque : ἀπόκρισις τοῦ θείου Ἀθανασίου Ima vero pagina, alia manu : Καὶ εἰς τὸν περὶ κεκοιμημένων λόγον, Ἀθανάσιος ὁ θεῖος ἔτι φησίν· « Ὅτι π[illegible] καὶ τοῦτο ὁ Θεὸς τοῖς σῳζομένοις κεχάρισται, τὸ μέχρι τῆς κοινῆς ἀναστάσεως ψυχικῶς ἀλλήλοις συνεῖναι, συνευφραίνεσθαι καὶ συναγάλλεσθαι, ἀπεκδοχὴν ἔχοντας τῶν ἀποκειμένων αὐτοῖς θείων ἀμοιβῶν ». Haec Athanasii oratio non exstat; laudatur tamen a Damasceno, oratione pro defunctis circa finem, apud Migne, *P. G.*, t. 95, c. 277 A. — 10. τῇ erasum in O. — 11. τὸν om. M. — 12. δέκα om. C. — 13. τῇ γεέννῃ R. — 14. οὐ δὲ G. — 15. ὑπὲρ supra versum O. — 16. μὲν γὰρ OAG, om. alii. — 17. Ματθαίῳ R. — 18. ἐκείνην κρίσιν M

a) Op. cit., q. 20-21 = *P. G.*, t. cit., c. 609. b) Mat. xxv. 34.

ergo nondum possidebant; deinde *paratum,* inquit, *vobis regnum; paratum,* non datum. Rursusque ad peccatores[a] : *Discedite maledicti* (ergo nondum discesserant) *in ignem aeternum, qui paratus est,* non vobis, sed *diabolo et angelis eius.* Hoc etiam in loco iterum habetur *paratus,* ut qui nondum damnatos apprehenderit daemones; nam qui fieri istud possit, cum illi hactenus et usque ad diem illam passim pervagentur in aere, suam operam sine impedimento in eos exercentes qui sibi paruerint? Idipsum et ipsi alias clamant ad Dominum, prout in eodem evangelio habetur[b] : *Venisti huc ante tempus torquere nos;* ergo non iam torquebantur, cum tempus nondum advenisset. Itaque si improbi daemones primique totius mali architecti, quibus potissimum paratum est repositumque supplicium, debitam poenam nondum luant, verum libere circumeant quocumque voluerint, quae tandem ratio id nobis persuadeat, ut eorum animae, qui hinc in peccatis migraverint, statim igni tradantur illisque poenis, quae aliis fuerunt paratae? Imo vero cur opus foret iudicio vel ipsa corporum resurrectione et secundo in terram iudicis adventu, necnon tremendo illo universalique spectaculo, si ante diem illam utrique pro suo quisque merito mercedem accepissent? Et qui fit ut Dominus in illa virginum parabola, egressas hinc obviam sponso virgines, nempe animas, dormitasse dicat et obdormuisse, dum tardaret sponsus, id est obiisse, necdum vero in thalamum introisse, donec sponsus e caelo veniat, cunctas simul veluti e somno excitaturus, et alteras quidem secum introducturus, alteras vero exclusurus; quod sane, prout cuique perspicuum est, in die illa locum habebit? *Tunc*

τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε[1], δῆλον ὡς μὴ ἤδη κληρονομήσαντες· ἔπειτα *τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν φησί βασιλείαν*[2], *ἡτοιμασμένην*, οὐ δεδομένην· πρὸς δὲ τοὺς ἁμαρτωλοὺς αὖθις· *Πορεύεσθε*[3] *οἱ κατηραμένοι*, δῆλον[4] ὡς μὴ ἤδη πεπορευμένοι, *εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμένον*[5], οὐχ ὑμῖν, ἀλλὰ *τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ*· κἀνταῦθα πάλιν ἡτοιμασμένον, οὐκ ἤδη τοὺς κατακρίτους δεξάμενον δαίμονας· πῶς γάρ, οἵτινες ἄχρι τοῦ νῦν καὶ ἕως δὲ[6] τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἐμπλανῶνται πανταχοῦ τῷ ἀέρι καὶ τὰ ἑαυτῶν ἐνεργοῦσιν ἀνεμποδίστως ἐν τοῖς πειθομένοις αὐτοῖς; Τοῦτο δὲ καὶ ἀλλαχοῦ βοῶσιν αὐτοὶ πρὸς τὸν Κύριον, ὡς ἐν τῷ αὐτῷ εὐαγγελίῳ κεῖται· *Ἦλθες ὧδε*[7] *πρὸ καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς*[8], δῆλον ὡς οὔπω βασανιζόμενοι, τοῦ καιροῦ μὴ παρόντος[9]. Εἰ τοίνυν οἱ πονηροὶ δαίμονες καὶ τῆς κακίας πρῶτοι δημιουργοί[10], δι' οὓς μάλιστα ἡ κόλασις ἡτοίμασταί τε καὶ τεταμίευται, τὴν προσήκουσαν δίκην οὔπω τιννύουσιν, ἀλλ' ἄφετοι περινοστοῦσιν[11] ἔνθα καὶ βούλονται, τίς ἡμᾶς ἔτι πείσειε λόγος, τὰς τῶν ἐντεῦθεν ἀπαλλαττομένων ἐν ἁμαρτίαις ψυχὰς αὐτίκα τῷ πυρὶ παραδίδοσθαι καὶ ταῖς βασάνοις ἐκείναις[12] ταῖς ἑτέροις ἡτοιμασμέναις; Τίς δὲ καὶ χρεία[13] τῆς κρίσεως ἢ καὶ τῆς[14] τῶν σωμάτων αὐτῶν ἀναστάσεως καὶ τῆς ἐπὶ γῆς τοῦ κριτοῦ παρουσίας καὶ τοῦ φοβεροῦ ἐκείνου καὶ παγκοσμίου θεάτρου, εἰ πρὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης[15] ἑκάτεροι τὰ[16] κατ' ἀξίαν ἀπέλαβον[17]; Πῶς δὲ καὶ ὁ Κύριος ἐν τῇ τῶν παρθένων[18] παραβολῇ τὰς ἐξελθούσας ἐντεῦθεν εἰς ἀπάντησιν τοῦ νυμφίου παρθένους ψυχὰς νυστάξαι μὲν καὶ καθευδῆσαί φησι, χρονίζοντος[19] τοῦ νυμφίου, τουτέστιν ἀποθανεῖν, μηδέπω δὲ εἰσελθεῖν[20] τὸν νυμφῶνα, μέχρις ἂν ὁ νυμφίος ἐξ οὐρανοῦ παρεγένετο, πάσας ὁμοῦ διεγείρων ὥσπερ ἐξ ὕπνου καὶ τὰς μὲν ἑαυτῷ συνεισάγων[21], τὰς δὲ ἀποκλείων[22], ὃ παντί[23] που δῆλον, ὡς κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην γενήσεται; *Τότε γὰρ* φησίν

1. Ad marg. in R : τί δηλοῖ τὸ κληρονομήσατε, moxque : τί τὸ ἡτοιμασμένην. — 2. βασ. φησίν A, at litteris supra versum positis significatur praepostere has voces fuisse exaratas : ὑμῖν om. PMR : φησὶ ἡμῖν QO : ἡτοιμ. βασιλ. φησίν R. — 3. πορεύεσθαι Q. — 4. δῆλοι A. — 5. Ad marg. ὡραῖον R. — 6. δὲ om. M. — 7. ὧδε Q — 8. Ad marg. in R : πρὸ καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς. — 9. Ad marg. ὡραῖον R. — 10. οἱ τῆς κακίας πονηροὶ δαίμονες πρῶτοι δημιουργοί R. — 11. περινομοῦσιν M. — 12. ἐκείνοις A. — 13. Ad marg. R : τίς χρεία τῆς κρίσεως, εἰ ἀπέλαβον ἁμαρτωλοί τε καὶ δίκαιοι. — 14. τῆς sup. lin. P. — 15. ἐκείνης soli habent AR. — 16. τὰ solus A habet. — 17. ἀπέλαυον NO. — 18. Ad marg. R : ἡ τῶν δέκα παρθένων παραβολή. — 19. χρονίζοντος δὲ R. — 20. εἰς τὸν M. — 21. συν supra versum Q : συναγαγών R. — 22. ἀποκλύων A. — 23. παντή A.

a) Mat. XXV, 41. — b) *Ibid.* VIII, 29.

ὁμοιωθήσεται ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δέκα παρθένοις. Πῶς δὲ καὶ ἀποδημήσας καὶ τοῖς ἰδίοις δούλοις[1] τὰ ὑπάρχοντα παραδούς, εἶτα ἐπανελθὼν ἀπῄτει[2] παρ' ἑκάστου τὴν ἐργασίαν, ὁμοῦ πάντας παραστησάμενος, εἰ πρὸ τῆς δεσποτικῆς ἐπανόδου τῶν δούλων ἕκαστος ἐπεδείκνυτο τὸ ἔργον[3] καὶ τὸν μισθὸν ἀπελάμβανε[4];

6. Καὶ μὴν καὶ ὁ θεῖος ἀπόστολος ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῇ δευτέρᾳ[5] τοιάδε φησίν[6]· *Πάντας ἡμᾶς φανερωθῆναι δεῖ ἔμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ, ἵνα κομίσηται ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώματος, πρὸς ὃ*[7] *ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθόν, εἴτε κακόν.* Βλέπεις, ὅτι πρὸ τοῦ βήματος ἐκείνου καὶ πρὸ τοῦ φανερωθῆναι πάντας ἡμᾶς ὁμοῦ συνηγμένους καὶ χωρὶς σώματος οὐδεὶς ἀπολαμβάνει πρὸς ὃ διὰ τοῦ σώματος ἔπραξεν; Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ πρὸς Τιμόθεον αὖθις δευτέρᾳ[8] τὸν μὲν καιρὸν τῆς οἰκείας ἀναλύσεως ἐφεστηκέναι φησί, τὸν δὲ τῆς δικαιοσύνης στέφανον ἀποκεῖσθαι λοιπόν, οὐκ ἐφεστηκέναι[9], ὃν *ἀποδώσει μοι* φησὶν *ὁ*[10] *Κύριος ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ὁ δίκαιος κριτής, οὐ μόνον δὲ ἐμοί, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς ἠγαπηκόσι τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ.* Καὶ ἐν τῇ πρὸς Θεσσαλονικεῖς δευτέρᾳ· *Εἴπερ δίκαιον παρὰ Θεῷ*[11] *ἀνταποδοῦναι τοῖς θλίβουσιν ὑμᾶς*[12] *θλῖψιν, καὶ ὑμῖν τοῖς θλιβομένοις ἄνεσιν μεθ' ἡμῶν ἐν τῇ ἀποκαλύψει τοῦ Κυρίου*[13] *Ἰησοῦ ἀπ' οὐρανοῦ μετ' ἀγγέλων δυνάμεως αὐτοῦ, ἐν πυρὶ φλογὸς διδόντος ἐκδίκησιν τοῖς μὴ εἰδόσι τὸν Θεὸν καὶ τοῖς μὴ ὑπακούουσι τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, οἵτινες δίκην τίσουσιν ὄλεθρον αἰώνιον ἀπὸ προσώπου τοῦ Κυρίου καὶ ἀπὸ τῆς*[14] *δόξης τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, ὅταν ἔλθῃ ἐνδοξασθῆναι ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ*[15] *καὶ θαυμασθῆναι ἐν πᾶσι τοῖς πιστεύουσιν, ὅτι ἐπιστεύθη τὸ μαρτύριον ἡμῶν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ.* Καὶ δὴ κἂν[16] τῇ πρὸς Ἑβραίους περὶ τῶν προλαβόντων ἁγίων διηγούμενος, *Οὗτοι πάντες* φησὶ *μαρτυρηθέντες διὰ τῆς πίστεως, οὐκ ἐκομίσαντο*

enim, inquit[a], *simile erit regnum caelorum decem virginibus.* Quo autem pacto peregre profectus sua[b] servis suis bona distribuisset, postea vero regressus, omnibus simul congregatis, a singulis exigeret operis rationem, si ante Domini reditum servorum quisque operis rationem exhiberet mercedemque acciperet?

6. Et sane divus Apostolus in altera ad Corinthios epistola haec ait[c] : *Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum.* Vides, neminem, ante tribunal illud, et antequam omnes nos una collecti manifestemur, assumpto ab unoquoque proprio corpore, mercedem accepisse prout gesserit in corpore? Praeterea in altera etiam ad Timotheum epistola[d], *tempus resolutionis suae instare*, ait, *coronam vero iustitiae sibi in reliquo repositam esse*, non *impertitam, quam reddet mihi*, inquit, *Dominus in illa die iustus iudex : non solum autem mihi, sed et iis qui diligunt adventum eius.* Et in secunda ad Thessalonicenses[e] : *Si tamen iustum est apud Deum, retribuere tribulationem iis qui vos tribulant; et vobis, qui tribulamini, requiem nobiscum in revelatione Domini Iesu de caelo cum angelis virtutis eius, in flamma ignis dantis vindictam iis, qui non noverunt Deum, et qui non obediunt evangelio Domini nostri Iesu Christi; qui poenas dabunt in interitu aeternas a facie Domini et a gloria virtutis eius, cum venerit glorificari in sanctis suis, et admirabilis fieri in omnibus qui crediderunt, quia creditum est testimonium nostrum super vos in die illo.* Quin etiam in epistola ad Hebraeos de sanctis qui praecesserunt sermonem habens[f], *Hi omnes*, inquit, *testimonio fidei probati, non acceperunt repromissionem, Deo pro nobis melius aliquid providente, ut non sine nobis consummarentur.*

1. Ad marg. R : ἡ τῶν δούλων παραβολή. — 2. ᾳ in ἀπῄτει supra versum R. — 3. ἐπεδείκνυ τὸ ἔργον A : τὸ om. PQOMG. — 4. ἀπελάμβανεν M. — 5. Ad marg. R : Παύλου ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους δευτέρᾳ ἐπιστολῇ; moxque : Παύλου, ἐν τῇ πρὸς Τιμόθεον; demum : Παύλου ἐν τῇ πρὸς Θεσσαλονικεῖς δευτέρᾳ; aliaque pagina : Παύλου, ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους. — 6. φησί M. — 7. πρὸς ἃ M. — 8. Post δευτέρᾳ add. R τοιαῦτα φησί· — 9. ἐφεστηκέναι δέ, ὅντινα δώσει QOC. — 10. φησὶν ὁ om. P. — 11. Θεῷ : τῷ M. prorsus inepte. — 12. ἡμᾶς (ad marg. ὑμᾶς) C : ἡμᾶς M. — 13. Post Κυρίου scripserat ἡμῶν P, quam particulam postea erasit. — 14. τῆς om. M. — 15. ὅταν ἔλθῃ-ἁγίοις αὐτοῦ om. A. — 16. καὶ ἐν C : κἂν M.

a) Mat. XXV, 1. — b) Cf. Mat. XXV, 14 sq. — c) Cf. II Cor. V, 10. — d) II Tim. IV, 6-8. — e) II Thess. I, 6-10. — f) Hebr. XI, 39-40.

Quod quidem intelligendum est de omnibus fidelibus et iustis, qui ante Domini adventum vixerunt. Quemadmodum enim prisci illi patres non consummati sunt sine apostolis, ita neque apostoli sine martyribus, neque hi rursus sine illis qui post ipsos ingressi ingressurive sunt in optimam Ecclesiae vineam : quod et apertissime parabola illa docet, in qua diversi quidem diversisque temporibus operarii in vineam conducti visuntur, eodem vero tempore omnibus datur merces, quin maiorem ii recipiant qui prius advenerunt[a]. Similia quoque maximus ille evangelista Ioannes Theologus in Apocalypsi dicit[b] : *Et cum aperuisset sigillum* * f. 73. *quintum, vidi subtus altare animas interfectorum propter Verbum Dei, et propter testimonium Agni, quod habebant, et clamabant voce magna, dicentes : Usquequo, Domine sanctus et verus, non iudicas et non vindicas sanguinem nostrum de iis qui habitant in terra? Et datae sunt illis singulae stolae albae; et dictum est illis, ut requiescerent adhuc tempus modicum, donec compleantur conservi eorum, et fratres eorum, qui interficiendi sunt sicut et illi.* Ex quibus omnibus evincitur, nec sanctos perfecte bonis illis futuraque beatitudine perfrui, nec peccatores ipsos, capta iam damnatoria sententia, supplicio torqueri. Nam qui fieri possit, imperfecti ut sunt et quasi dimidiati corporisque expertes (nam rursus post resurrectionem illud sumpturi sunt incorruptibile), ut perfecta nacti sint praemia? Quapropter Apostolus ait[c] : *Primitiae Christus; deinde ii qui sunt Christi, qui in adventu eius crediderunt; deinde finis.* Tunc apparebunt, inquit, tunc fulgebunt, tunc consumentur. Et Dominus in evangelio[d] : *Tunc iusti fulgebunt sicut sol in regno caelorum.*

τὴν ἐπαγγελίαν, τοῦ Θεοῦ περὶ ἡμῶν κρεῖττόν τι προβλεψαμένου[1]*, ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσι*[2]. Τοῦτο δὲ νοεῖν ἐστι περὶ πάντων[3] τῶν ἄχρι τῆς δεσποτικῆς παρουσίας πιστῶν καὶ δικαίων· ὥσπερ γὰρ οὐκ ἐτελειώθησαν οἱ προλαβόντες ἐκεῖνοι[4] τῶν ἀποστόλων χωρίς, οὕτως οὐδ' οἱ ἀπόστολοι χωρὶς τῶν μαρτύρων, οὐδ' οὗτοι πάλιν[5] χωρὶς τῶν μετ' αὐτοὺς εἰσελθόντων[6] τε καὶ εἰσελευσομένων εἰς τὸν καλὸν ἀμπελῶνα[7] τῆς ἐκκλησίας· τοῦτο γὰρ σαφέστατα καὶ ἡ παραβολὴ ἐκείνη διδάσκει, ἐν ᾗ διάφοροι μὲν καὶ κατὰ διαφόρους καιροὺς αἱ κλήσεις τῶν ἐργατῶν εἰς τὸν ἀμπελῶνα γεγόνασι, κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον ἅπασιν ὁ μισθὸς ἀπεδόθη[8], μηδὲν τῶν φθασάντων ἀπὸ τούτου[9] πλέον ἐνεγκαμένων. Τὰ δ' αὐτὰ καὶ ὁ μέγιστος εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ὁ θεολόγος[10] * ἐν τῇ Ἀποκαλύψει φησί· *Καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν πέμπτην σφραγῖδα, εἶδον ὑποκάτω τοῦ θυσιαστηρίου τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων τῶν ἐσφαγμένων*[11] *διὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἀρνίου, ἣν εἶχον, καὶ ἔκραξαν φωνῇ μεγάλῃ λέγοντες· Ἕως πότε, ὁ δεσπότης ὁ ἅγιος καὶ ἀληθινός, οὐ κρίνεις καὶ ἐκδικεῖς τὸ αἷμα ἡμῶν ἐκ τῶν κατοικούντων ἐπὶ τῆς γῆς; Καὶ ἐδόθη ἑκάστῳ αὐτοῖς στολὴ λευκὴ καὶ ἐῤῥέθη αὐτοῖς, ἵνα ἀναπαύσωνται*[12] *ἔτι χρόνον*[13]*, ἕως οὗ πληρώσωσι καὶ οἱ σύνδουλοι αὐτῶν καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτῶν οἱ μέλλοντες ἀποκτείνεσθαι ὡς καὶ αὐτοί*[14]. Ἐκ τούτων τοίνυν ἁπάντων παρίσταται, μήτε τοὺς ἁγίους ἐν ἀπολαύσει τελείᾳ τῶν ἀγαθῶν ἐκείνων καὶ τῆς μελλούσης μακαριότητος[15] εἶναι, μήτε μὴν τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἤδη τὴν[16] κατάκρισιν εἰληφέναι καὶ τῇ κολάσει παραπεμφθῆναι[17]· καὶ πῶς γάρ, ἀτελεῖς ὄντες καὶ οἷον ἡμίτομοι καὶ τοῦ σώματος ἐλλιπεῖς, ὃ[18] προσλαβεῖν ἐκδέχονται μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἄφθαρτον, τῶν τελείων ἂν ἐπέτυχον ἄθλων; Διὰ τοῦτό φησιν ὁ Ἀπόστολος· *Ἀπαρχὴ Χριστός, ἔπειτα οἱ τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ, εἶτα τὸ τέλος. Τότε φανήσονται* φησί, *τότε λάμψουσι, τότε τελειωθήσονται.* Καὶ ὁ Κύριος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ[19]· *Τότε οἱ δίκαιοι ἐκλάμψουσιν*[20] *ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.*

1. προ in marg. P. — 2. τελειωθῶσιν M. — 3. Ad marg. R : ὡραῖον. — 4. ἐκεῖνοι οἱ προλαβόντες R. — 5. οὕτως-πάλιν χωρὶς ad marg. Q. — 6. καὶ ἐλευσομένων R. — 7. Ad marg. R : ἡ τοῦ ἀμπελῶνος παραβολή. — 8. παρεδόθη R. — 9. ἀπὸ τούτου A. — 10. ὁ θεολόγος om. R, in quo ad marg. : ἀποκάλυψις Ἰωάννου. — 11. ἐσφραγισμένων G. Vocem ἐσφαγμένων legere non potuit M; P habet ἐσφραγισμένων, quod altera manus emendavit in ἐσφαγμένων margini adscriptum. — 12. ἀναπαύσονται Q. — 13. χρόνου C. — 14. καὶ οὗτοι M. — 15. τῆς ἐπηγγελμένης μακαριότητος RA. — 16. τὴν om. PM. — 17. Ad marg. R : ὡραῖον. — 18. ὃ : ἣ QO. — 19. ἐν τῷ εὐαγγελίῳ φησίν R, sed verbis post ἐκλάμψουσιν reiectis. — 20. λάμψουσιν AG.

a) Cf. Mat. xx, 1-8. — b) Apoc. vi, 9-11. — c) I Cor. xv, 23-24. — d) Mat. xiii, 43.

7. Λείπεται δὴ[1] καὶ τοὺς διδασκάλους τῆς ἐκκλησίας εἰσαγαγεῖν τῇ τοιαύτῃ δόξῃ συμφθεγγομένους[2] καὶ ταύτην διὰ πάντων κρατύνοντας[3]. Φησὶ τοίνυν ὁ μέγας Γρηγόριος ὁ θεολόγος ἐν τῷ εἰς Καισάριον τὸν ἀδελφὸν ἐπιταφίῳ τοιαῦτα[4]· « Πείθομαι σοφῶν « λόγοις, ὅτι ψυχὴ πᾶσα καλή τε καὶ θεοφιλής, « ἐπειδὰν τοῦ συνδεδεμένου λυθεῖσα σώματος ἐνθένδε[5] « ἀπαλλαγῇ, εὐθὺς μὲν ἐν συναισθήσει καὶ θεωρίᾳ « τοῦ μένοντος αὐτὴν[6] καλοῦ γενομένη (ἅτε τοῦ « ἐπισκοτοῦντος[7] ἀνακαθαρθέντος ἢ ἀποτεθέντος ἤ, « οὐκ οἶδ' ὅ τι καὶ λέγειν χρή), θαυμασίαν τινὰ « ἡδονὴν ἥδεται καὶ ἀγάλλεται καὶ ἵλεως χωρεῖ « πρὸς τὸν ἑαυτῆς δεσπότην, ὥσπερ τι δεσμωτήριον « χαλεπὸν τὸν ἐνταῦθα[8] βίον ἀποφυγοῦσα καὶ τὰς « περικειμένας ἀποσεισαμένη πέδας, ὑφ' ὧν τὸ τῆς « διανοίας πτερὸν καθείλκετο, οἷον ἤδη τῇ φαν- « τασίᾳ καρποῦται τὴν ἀποκειμένην μακαριότητα· « μικρὸν δὲ ὕστερον καὶ τὸ συγγενὲς[9] σαρκίον « ἀπολαβοῦσα, ᾧ τὰ ἐκεῖσε[10] συνεφιλοσόφησε, παρὰ « τῆς καὶ δούσης καὶ πιστευθείσης γῆς, τρόπον ὃν « οἶδεν ὁ ταῦτα συνδήσας καὶ διαλύσας Θεός, τούτῳ « συγκληρονομεῖ τῆς ἐκεῖθεν[11] δόξης· καὶ καθάπερ « τῶν μοχθηρῶν αὐτοῦ * μετέσχε διὰ τὴν συμφυΐαν, « οὕτω καὶ τῶν τερπνῶν ἑαυτῆς[12] μεταδίδωσιν[13], « ὅλον εἰς ἑαυτὴν ἀναλώσασα καὶ γενομένη σὺν « τούτῳ ἓν καὶ πνεῦμα καὶ νοῦς καὶ θεός, καταπο- « θέντος ὑπὸ τῆς ζωῆς τοῦ θνητοῦ τε καὶ ῥέοντος ».

8. Καὶ ὁ τὴν γλῶτταν χρυσοῦς Ἰωάννης[14] ἐν τῷ

7. Superest demum, ut Ecclesiae doctores inducamus eidem sententiae faventes eamque in universum obfirmantes. Atqui magnus ille Gregorius Theologus in oratione funebri ad laudem Caesarii fratris haec dicit[a]: « Sapientum « verbis adducor ut credam, pulchram omnem « animam et Deo caram, posteaquam vinculis « corporis soluta hinc excesserit, protinus bo- « num, quod eam manet, persentientem et con- « templantem (utpote eo, quod tenebras offun- « debat, vel purgato, vel deposito, vel, quo « verbo ea res appellanda sit, nescio), mirabili « quadam voluptate affici et exsultare, atque « hac vita tanquam gravi quodam ergastulo « liberatam, compedibusque illis, quibus men- « tis alae deprimebantur, solutam, placide ad « Dominum suum tendere, ac recondita frui « beatitudine, qualem iam per imaginem per- « ceperat; post etiam aliquanto, cum cognatam « carnem a terra, quae et dederat et in fidem « acceperat, receperit (quod quo modo fiet, « Deus novit, qui ea inter se coniunxit atque « dissolvit), tum demum eam quoque ad glo- « riae caelestis hereditatem secum admissu- « ram; et quemadmodum ob naturae coniunc- « tionem aerumnarum ipsius particeps fuerat, « sic etiam iucunditates suas cum ipsa com- « municaturam, totum videlicet corpus in se « ipsam absumentem et cum eo unum effectam, « et spiritum et mentem et deum, absorpto « nimirum a vita eo, quod mortale et caducum « erat ».

8. Ioannes vero ille lingua aureus in oratione

1. δὴ : τοίνυν R, in quo ad marg. : ἐντεῦθεν ἄρχονται καὶ αἱ τῶν διδασκάλων μαρτυρίαι. — 2. συμφθεγγομένους A. — 3. Hoc loco duo Basilii et Athanasii testimonia exhibet R, quae in aliis codd. omnino desiderantur, neque a me impetrare potui, ut unius cod. auctoritate innixus ea in textum reciperem. His adde, eadem testimonia in tertia Marci oratione iterum occurrere in R, ceteris codd quos adire potui, prorsus silentibus. Basilii locus ex opusculo *de Fide*, n. 2 = *P. G.*, t. 31, c. 681 A, desumptus est, non sine varietatibus bene multis, iisque gravissimis; Athanasii vero verba ex oratione deperdita leguntur apud Damascenum, *P. G.*, t. 95, c. 277. En textus in R : Φησὶ τοίνυν ὁ οὐρανοφάντωρ Βασίλειος περὶ τῆς ἀκαταλήπτου τοῦ Θεοῦ μεγαλειότητος οὑτωσί· « Τὸ μὲν γὰρ πρόσωπον πρὸς « πρόσωπον καὶ ἡ τελεία ἐπίγνωσις τῆς τοῦ Θεοῦ ἀκαταλήπτου μεγαλειότητος ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι τοῖς ἀξίοις « ἐπιδοθῆναι ἐπήγγελται· νῦν δέ, κἂν Παῦλος, κἂν Πέτρος, κἂν ἄλλος τις, βλέπει μὲν ἀληθῶς καὶ οὐ πλανᾶται οὐδ' « φαντάζεται, δι' ἐσόπτρου δὲ ὅμως καὶ ἐν αἰνίγματι, τὸ τέλειον εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα περιχαρῶς ἐκδεχόμενος ». Καὶ πρὸ τούτου δὲ τὸ περιφανὲς σκεῦος τῆς ἐκκλησίας Ἀθανάσιος ὁ μέγας ἐν τῷ περὶ τῶν κεκοιμημένων λόγῳ τάδε φησί· « Ὅτι περ καὶ τοῦτο ὁ Θεὸς τοῖς σῳζομένοις κεχάρισται, τὸ μέχρι τῆς κοινῆς ἀναστάσεως ψυχικῶς ἀλλήλοις « συνεῖναι, συναγάλλεσθαί τε καὶ συνευφραίναισθαι (sic), ἀπεκδοχὴν ἔχοντας τῶν ἀποκειμένων αὐτοῖς θείων ἀμοιβῶν ». Καὶ ὁ θεολογηκότατος (sic) Γρηγόριος ταυτὰ (sic) ἐν τῷ etc. — 4. om. R. — 5. ἐνθάδε A. — 6. αὐτῇ M — 7. ἐπισκοποῦντος POQ, sed addita in O littera τ supra π emendandi causa; ad marg. R : ὁραῖον οἶον — 8. τὸν ἐνθάδε M. — 9. εὐγενές M. — 10. τὰ ἐκεῖθεν A. — 11. In ἐκεῖθεν add. in R σ supra θ. — 12. ἑαυτῆς ex αὐτῆς corr. A : ἑαυτοῖς M. — 13. μεταδίδοσιν R. — 14. Ad marg. in R : τοῦ χρυσορρήμονος

a) Orat. 7, n. 21 = *P. G.*, t. 35, p. 781.

sexta *De Statuis*[a] : « Sicut pugil, inquit, stadio « exire festinat, ut vulneribus liberetur, et « athleta spectatores exsurgere concupiscit, ut « laboribus absolvatur : sic et qui in rigida et « aspera vita cum virtute vivit, finem desiderat, « ut praesentibus eripiatur laboribus, et pro « repositis valeat coronis confidere, ad tran- « quillum navigans portum, et illo transmi- « grans, ubi non est amplius timendum naufra- « gium ». Et in quarto *Adversus Iudaeos* sermone, dum in exordio martyres laudat, haec ait[b] : « Deriserunt hanc vitam, conculcarunt « carnificinas ac tormenta, despexerunt mor- « tem, erepti sunt e fuco rerum humanarum, « in tranquillum enavigaverunt portum; et nunc « in Pauli chorum pervenerunt, ante coronas « suas exspectatione coronarum alacres, eo « quod iam de futuro incerti esse desie- « runt ».

9. Rursus divinus Gregorius oratione *In Plagam grandinis,* postquam futurum illud iudicium descripsit, « Procedent, inquit[c], qui « bona fecerunt, in resurrectionem vitae, nunc « quidem in Christo absconditae, verum postea « simul cum ipso manifestandae; qui autem « mala egerunt, in resurrectionem iudicii, quo « etiam ii qui non credunt, a Verbo eos iudi- « cante iam condemnati sunt. Atque illos « quidem lux omni sermone praestantior exci- « piet, et sanctae regiaeque Trinitatis purius « iam et clarius illuminantis, totamque se cum « tota mente miscentis, contemplatio, in qua « ego vel sola praecipue regnum caelorum « positum esse censeo; his autem, simul cum « aliis, vel potius ante alia, istud restabit tor- « mentum, abiici nempe a Deo, et conscientiae « pudor, qui nullo fine claudatur. Verum haec « posterius ». — Et oratione *In Sanctum*

ἔκ τῷ λόγῳ τῶν εἰς[1] *τοὺς Ἀνδριάντας*· « Καθάπερ « ὁ πυκτεύων[2] » φησίν « ἐπείγεται[3] τοῦ σταδίου « ἐξελθεῖν, ἵνα[4] ἀπαλλαγῇ τῶν τραυμάτων, καὶ ὁ « ἀθλητὴς ἀναστῆναι τὸ θέατρον ἐπιθυμεῖ, ἵνα ἀπαλ- « λαγῇ[5] τῶν πόνων, οὕτω καὶ ὁ ἐν σκληρῷ καὶ τραχυ- « τάτῳ βίῳ ζῶν μετὰ[6] ἀρετῆς ἐπιθυμεῖ τῆς τελευτῆς, « ἵνα καὶ τῶν πόνων ἀπαλλαγῇ τῶν παρόντων[7] καὶ « ὑπὲρ τῶν ἀποκειμένων ἔχῃ[8] στεφάνων θαρρεῖν, πρὸς « τὸν εὔδιον καταπλεύσας λιμένα καὶ ἐκεῖ μεταστάς, « ἔνθα λοιπὸν οὐκ ἔστιν ὑποπτεῦσαι[9] ναυάγιον ». Καὶ ἐν τῷ τετάρτῳ *κατὰ Ἰουδαίων* λόγῳ ἐγκω- μιάζων ἐν προοιμίοις τοὺς μάρτυρας τοιάδε φησί[10]· « Κατεγέλασαν[11] τῆς παρούσης ζωῆς, κατεπάτησαν « βασανιστήρια καὶ κολάσεις, ὑπερεῖδον θανάτου, « ἀπηλλάγησαν τῆς πλάνης τῶν βιωτικῶν πραγμά- « των, εἰς τὸν εὔδιον λιμένα κατέπλευσαν· καὶ νῦν « εἰς τὸν τοῦ Παύλου τελοῦσι χορόν, πρὸ τῶν « στεφάνων αὐτῶν τῇ προσδοκίᾳ τῶν στεφάνων « πτερούμενοι καὶ τὸ τοῦ μέλλοντος ἄδηλον λοιπὸν « διαφυγόντες[12] ».

9. Καὶ αὖθις ὁ θεῖος Γρηγόριος[13] ἐν τῷ *εἰς τὴν πληγὴν τῆς χαλάζης* λόγῳ, τὴν μέλλουσαν κρίσιν ἐκείνην προδιαγράψας, « Πορεύσονται » φησίν « οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες εἰς ἀνάστασιν ζωῆς τῆς « ἐν Χριστῷ νῦν κρυπτομένης καὶ ὕστερον αὐτῷ « συμφανερουμένης· οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαντες, εἰς « ἀνάστασιν κρίσεως, ἣν ἤδη παρὰ τοῦ κρίνοντος « αὐτοὺς λόγου[14] οἱ μὴ πιστεύοντες κατεκρίθησαν. « Καὶ τοὺς μὲν τὸ ἄφραστον φῶς διαδέξεται καὶ ἡ[15] « τῆς ἁγίας καὶ[16] βασιλικῆς θεωρία[17] Τριάδος, « ἐλλαμπούσης τρανότερόν[18] τε[19] καὶ καθαρώτερον, « καὶ ὅλης ὅλῳ νοῒ μιγνυμένης, ἣν δὴ[20] καὶ μάλιστα « βασιλείαν οὐρανῶν ἐγὼ τίθεμαι· τοῖς δὲ μετὰ τῶν « ἄλλων βάσανος, μᾶλλον δὲ πρὸ τῶν ἄλλων, τὸ « ἀπερρίφθαι[21] Θεοῦ καὶ ἡ ἐν τῷ συνειδότι αἰσχύνη « πέρας οὐκ ἔχουσα[22]. Καὶ ταῦτα μὲν ὕστερον ». Καὶ ἐν[23] τῷ *εἰς τὸ βάπτισμα* πάλιν, ἐν ὀγδόῳ τῆς παρ' αὐτοῦ συντεθείσης νέας δεκαλόγου[24], « Δέχου πρὸς

1. τῶν εἰς AQO : τῷ alii : τῷ corr. ex τῶν P. — 2. ὁ πυκτεύων legere non potuit M. — 3. ἐπίγεται A. — 4. ἵν' R. — 5. ἵνα ἐλευθερωθῇ AR. — 6. μετ' R. — 7. τῶν παρόντων : om. τῶν C. — 8. ἀποκόμων ἔχει M : ἔχει QOR. — 9. ὑποσπεῦσαι M. — 10. φησίν M. — 11. ἀπελλάγησαν QO. — 12. καὶ ἐν τῷ-διαφυγόντες (l. 11-20) om. RAG. — 13. Ad marg. R : Γρηγορίου τοῦ θεολόγου. — 14. αὐτοὺς λόγου om. M. Ad marg. R : ὡραῖον. — 15. ἡ om. R. — 16. καὶ om. M. — 17. θεωρίας M. — 18. τρανώτερον omnes; praeterea R habet ad marg. : Ὅρα ὅπως οὐκ ἐμνήσθη ὁ θεῖος οὗτος καὶ παγκόσμιος φωστὴρ ἑτέρου τρίτου τόπου, ἤγουν τρίτης κολάσεως; ἀλλὰ δύο μόνον. — 19. τε om. M. — 20. δὴ : δὲ M. — 21. ἀπερίφθαι P. — 22. πέρας οὐκ ἔχουσα αἰσχύνη C. — 23. ἐν om. C. — 24. δεκαλογίας M.

a) *P. G.*, t. 49, c. 85. — b) *P. G.*, t. 48, c. 904. — c) *P. G.*, t. 35, c. 945.

« τούτοις » φησίν « ἀνάστασιν, κρίσιν, ἀνταπόδοσιν[1] « τοῖς δικαίοις τοῦ Θεοῦ σταθμοῖς », μετὰ τὴν ἀνάστασιν καὶ[2] τὴν κρίσιν τὴν[3] ἀνταπόδοσιν εἶναι ἀποφαινόμενος, ὡς[4] πρότερον πάντως οὐ γενομένην.

10. Δῆλον οὖν ἐκ τούτων ἁπάντων, ὡς ὅσα τινὲς τῶν ἁγίων δι' ὀπτασίας καὶ ἀποκαλύψεως[5] εἶδον περὶ τῆς μελλούσης κολάσεως καὶ τῶν ἐν αὐτῇ ἀσεβῶν καὶ ἁμαρτωλῶν, σκιαγραφίαι τινὲς τῶν μελλόντων ἦσαν[6] καὶ οἷον διατυπώσεις, ἀλλ' οὐκ ἤδη παρόντα καὶ ἐνεργούμενα πράγματα, καθάπερ ὁ Δανιὴλ τὴν μέλλουσαν κρίσιν ἐκείνην προφητικῶς διαγράφων, *Ἐθεώρουν*[7] φησίν *ἕως οὗ θρόνοι ἐτέθησαν, καὶ κριτήριον ἐκάθισε*[8], *καὶ βίβλοι ἠνεῴχθησαν, καὶ τὰ καὶ τὰ γένονε*· δῆλον γὰρ ὡς οὐ γέγονε ταῦτα, τῷ δὲ προφήτῃ πνευματικῶς προεδείκνυτο[9].

11. Εἰ τοίνυν κατὰ τοὺς εἰρημένους ἅπαντας λόγους καὶ τὸ τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν εὐσεβὲς φρόνημα[10] οὔτε ἡ αἰώνιος κόλασις * τοὺς ἁμαρτωλούς, οὐθ' ἡ βασιλεία τοὺς δικαίους ἀπέλαβεν, ἀλλ' ἑκάτεροι πρὸς τὴν τελειότητα καὶ τὴν κατ' ἀξίαν ἀπόληψιν[11] τῶν ἡτοιμασμένων αὐτοῖς ἐκείνην τὴν μέλλουσαν[12] κρίσιν ἐκδέχονται, πῶς ἔτι παραδεξόμεθά[13] τε καὶ συγχωρήσομεν ἄλλην τινὰ τιμωρίαν[14] ἀπὸ τοῦ νῦν ἐνεργεῖσθαι καὶ πῦρ ἕτερον πρόσκαιρον τὰς τῶν μέσως βιωσάντων κολάζειν[15] ψυχάς, τῆς καθολικῆς ἐκείνης τιμωρίας ἀργούσης καὶ τῶν ἀσεβεστάτων τε καὶ πονηροτάτων καὶ αὐτῶν τῶν δαιμόνων οὔπω κατ' ἐκείνην κολαζομένων; Ἐκδέχεσθαι γὰρ καὶ αὐτοὺς τὴν κρίσιν ἐκείνην ὁ θεῖος ἀπόστολος Πέτρος ἐν τῇ ἐπιστολῇ λέγει[16], καθάπερ ἐν εἱρκτῇ καὶ δεσμοῖς ἐν τῷ ᾅδῃ κατεχομένους, ἀλλ' οὔπω κολάζεσθαι· *Εἰ γὰρ ἀγγέλων ἁμαρτησάντων*[17] φησίν *ὁ Θεὸς οὐκ ἐφείσατο, ἀλλὰ σειραῖς ᾅδου ταρταρώσας παρέδωκεν, εἰς κρίσιν τηρουμένους.* Ἀκούεις, ὅτι

Baptisma, in octavo decalogi novi ab eo editi praecepto[a] : « Crede praeterea resurrectio- « nem, iudicium, mercedem ad iustam Dei « lancem exigendam », mercedem nimirum statuens post resurrectionem et iudicium, ut quae prius reddita omnino non fuerit.

10. Ex his igitur omnibus illud perspicue apparet, quaecumque a nonnullis sanctis per visiones et revelationes visa fuerint de futura damnatione deque impiis ac peccatoribus eidem obnoxiis, ea futurorum adumbrationes quasdam ac veluti delineationes esse, non autem res iam praesentes et in actu positas. Sic futurum illud iudicium more vatum describens Daniel[b]: *Aspiciebam*, inquit, *donec throni positi sunt, et tribunal sedit, et libri aperti sunt, atque haec et illa facta sunt.* Constat enim, haec peracta non fuisse, sed prophetae illi in mentis excessu praemonstrata.

11. Si ergo tum ex omnibus allatis rationibus, tum ex pia Ecclesiae nostrae sententia, neque aeternum supplicium peccatores, neque regnum aeternum iusti adepti sunt, sed utrique ad ea perfecte ac pro suo quisque merito consequenda quae sibi parata sint, futurum illud iudicium exspectant, qui fieri possit, ut recipiamus et admittamus aliam aliquam punitionem, quae iam nunc perficiatur, aliumque ignem temporaneum, quo animae eorum, qui mediocriter vixerint, excruciantur, dum universalis illa suspenditur punitio, nequissimi vero ac scelestissimi homines, imo daemones ipsi nondum illa afficiantur? Nam divinus apostolus Petrus in epistola sua dicit, ipsos etiam iudicium illud exspectare, in inferno veluti in carcere ac vinculis detentos, nondum vero cruciari : *Si enim Deus*, inquit[c], *angelis, postquam peccassent, non pepercit, sed catenis inferni detractos in tartarum tradidit in iudicium reservatos.* Audis, illos priore potestate

1. ἀνταπόδοσιν om. QOC; in R ad marg., hinc : ὡραῖον, inde : ὡραιότατον, quae vox iterum recurrit paulo inferius. — 2. καὶ sup. lin. P. — 3. τὴν om. C — 4. ὡς : καὶ M. — 5. δι' ὀπτ. εἶδον καὶ ἀποκ. R 6. ἦσαν τῶν μελλόντων C. — 7. ἐθεώρει QOC. — 8. ἐκάθησε RM. — 9. προεδείκνυντο M. — 10. φρόνημα Q — 11. ἀπόλαυσιν R. — 12. μένουσαν C. — 13. παραδεξώμεθα Q, sed cum o supra ω. — 14. Loco τιμωρίας scripserat κρίσιν R, sed delevit. — 15. κολάζειν sup. lin. A : ad marg. R, deleta per errorem syllaba [illegible] in βιωσάντων. — 16. Ad marg. R : ὅτι ὁ θεῖος ἀπόστολος Πέτρος φησὶν ἐν τῇ αὐτοῦ ἐπιστολῇ ἐκδέχεσθαι [illegible] δαίμονας τὴν κρίσιν. — 17. ἡμαρτησάντων R.

a) Cf. *P. G.*, t. 36, c. 424. — b) Dan. VII, 9 sq. — [illegible] II Petr. II, 4

exspoliatos distineri veluti in carcere, dum iudicium illud exspectant? Pari profecto ratione pessimi peccatores cruciantur quidem ex parte, nondum vero in ipsummet supplicium coniecti sunt. Dixerimus ergo poenam, qua medii afficiuntur, moerorem esse, vel conscientiae pudorem ac stimulum, vel paenitudinem, vel inclusionem et caliginem, vel pavorem ac futuri ambiguitatem, vel solam divinae visionis dilationem, pro ratione culparum ab unoquoque admissarum, et rectissimus habebitur hic sentiendi dicendique modus; animas vero incorporeas a corporeo igne cruciari expurgarique, dicere omnino nequimus; eos autem qui id dixerint, rogabimus, ne nobis indignentur, si rem haud facile excipiamus. Nisi forte existimaverimus ignem ab eis per allegoriam dictum fuisse vel callide excogitatum ob aliquam illius temporis necessitatem audientiumque utilitatem : has enim rationes ad excusanda nova insolitaque dogmata et Scripturae minime consentanea subiicere solemus.

12. Quapropter preces illas pro mortuis, quas Ecclesia ex usu ab apostolis ipsis patribusque accepto peragit in mystico sacrificio et in aliis quibusdam caerimoniis, quae per diversa tempora fieri solent, pro omnibus aequaliter fundimus qui in fide obdormierunt, easque omnibus nonnihil procurare et conferre pronuntiamus, efficacia et utilitate, quae ex ipsis derivatur, in cunctos redundante : in peccatores quidem et in eos qui in inferno detinentur, ut tantillum relaxationis percipiant, etiamsi non plane liberentur, prout Basilius Magnus ait in precibus ad Pentecosten recitandis, haec ad verbum scribens : « Qui et in ista omnium « solemnissima et salutari festivitate, expiatio- « nes quidem deprecatorias pro iis, qui in « inferno detinentur, dignatus es suscipere; « magnam vero spem nobis praebes, relaxatio-
* f. 74v. « nem eorum, quibus plectuntur, suppliciorum

καὶ αὐτοὶ τὴν προτέραν ἰσχὺν ἀφῃρημένοι κεῖνται καθάπερ ἐν δεσμωτηρίῳ[1], τὴν κρίσιν προσδοκῶντες ἐκείνην; Οὕτω δὲ[2] δήπου καὶ οἱ τῶν ἁμαρτωλῶν ἄκροι κολάζονται μὲν ἐκ μέρους, οὔπω δὲ εἰς αὐτὴν[3] τὴν κόλασιν ἐμπεπτώκασι[4]. Λύπην ἄρα[5] καὶ τὴν τοὺς μέσους κολάζουσαν εἶναι φήσαντες, ἢ συνειδότος αἰσχύνην καὶ βάσανον, ἢ μετάμελον[6], ἢ συγκλεισμὸν[7] καὶ σκότος, ἢ φόβον καὶ ἀδηλίαν τοῦ μέλλοντος, ἢ καὶ μόνην ἀναβολὴν τῆς θείας θεωρίας, κατ᾽ ἀναλογίαν τῶν πεπλημμελημένων[8] αὐτοῖς, εὐλογώτατ᾽ ἂν εἴημεν[9] οὕτω[10] καὶ φρονοῦντες καὶ λέγοντες· πῦρ δὲ σωματικὸν ἀσωμάτους ψυχὰς κολάζειν τε καὶ καθαίρειν[11], οὔτ᾽ ἂν εἴποιμεν[12] ὅλως καὶ τοὺς εἰπόντας παραιτησόμεθα μὴ δυσχεραίνειν[13] ἡμῖν, εἰ μὴ ῥαδίως παραδεχόμεθα. Τάχα δὲ καὶ φήσομεν ἀλληγορικῶς αὐτοὺς εἰρηκέναι τὸ πῦρ, ἢ οἰκονομικῶς πρὸς χρείαν τινὰ τοῦ τότε καιροῦ καὶ τῶν ἀκουόντων ὠφέλειαν· ταύτας γὰρ τὰς αἰτίας ἀποδιδόναι τοῖς καινοτέροις τε καὶ ἀήθεσι[14] δόγμασι καὶ τῇ γραφῇ μὴ ὁμολογουμένοις εἰώθαμεν.

12. Διὰ δὴ[15] ταῦτα καὶ τὰς ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων εὐχάς, ἃς ἡ ἐκκλησία παρὰ τῶν ἀποστόλων[16] αὐτῶν καὶ τῶν πατέρων ἐκδεξαμένη ποιεῖται ἔν τε τῇ μυστικῇ θυσίᾳ καὶ ἐν ἄλλαις[17] τισὶ τελεταῖς κατὰ διαφόρους καιροὺς γινομέναις[18], ὑπὲρ πάντων ὁμοίως ποιούμεθα τῶν ἐν τῇ[19] πίστει κεκοιμημένων, καὶ πᾶσιν αὐτὰς συντελεῖν τι καὶ συνεισφέρειν φαμὲν καὶ πρὸς ἅπαντας διαβαίνειν τὴν ἀπ᾽ αὐτῶν δύναμιν καὶ ὠφέλειαν[20]· τοὺς μὲν ἁμαρτωλοὺς καὶ ἐν τῷ ᾅδῃ κατακεκλεισμένους, ἵνα μικρᾶς τινος ἀνέσεως τύχωσιν, εἰ καὶ μὴ τελείας ἀπαλλαγῆς· καὶ τοῦτό φησιν ὁ μέγας Βασίλειος ἐν ταῖς εἰς τὴν Πεντηκοστὴν ἀναγινωσκομέναις εὐχαῖς ταῦτα κατὰ ῥῆμα γράφων[21]· « Ὁ καὶ ἐν ταύτῃ τῇ παντελείῳ ἑορτῇ καὶ « σωτηριώδει[22] ἱλασμοὺς μὲν ἱκεσίους ὑπὲρ τῶν « κατεχομένων * ἐν ᾅδου καταξιώσας δέχεσθαι,

1. δεσμοτηρίῳ R. — 2. δὲ om. R. — 3. αὐτὴν A : ἐκείνην alii omnes. — 4. ἐκπεπτώκασι C. — 5. ἆρα QO; ad marg. in R : ὃ οἱ Λατῖνοι καθαρτήριον λέγουσι, τοῦτο τὸ χωρίον ἡμεῖς ἐκεῖ λέγομεν εἶναι· ἤγουν αὕτη ἡ ἔννοια τοῦ κειμένου. — 6. μετάμελλον P. — 7. καὶ συγκλεισμὸν PMO : συγκεισμὸν R. — 8. πεπλησημένων G. — 9. εἴη μὲν PQOM. — 10. οὔτω τε G. — 11. Ad marg. R : ὅτι πῦρ σωματικόν, ἀσωμάτους ψυχὰς οὐ κολάζει. — 12. εἴπωμεν M. — 13. δυσχαιραίνειν OR. — 14. ἀηθέσι O. — 15. δὲ C. — 16. Loco ἀποστόλων iterum scripserat R κεκοιμημένων, quod mox delevit. — 17. ἐν sup. lin. P; ἄλλες P. — 18. γινόμενας G. — 19. τῇ om. CM. — 20. Ad marg. in R habetur, hinc quidem : ὡραῖον, inde vero : ἰστέον δέ, ὅτι εὕρηται ἐν ταῖς πρὸς τὸν μέγαν Ἀθανάσιον ἐρωτήσεσι τοῦ Ἀντιόχου πῶς αἰσθάνονται οἱ τεθνεῶτες τῶν ὑπὲρ αὐτῶν γινομένων λειτουργιῶν, καὶ εὐποιϊῶν. — 21. Locus e Pentecostario assumptus iam habetur supra, oratione prima, p. 40, l. 25 sq. — 22. σωτηριώδη P.

« μεγάλας δὲ παρέχων ἡμῖν ἐλπίδας, ἄνεσιν τοῖς « κατεχομένοις τῶν κατεχόντων αὐτοὺς ἀνιαρῶν καὶ « παραψυχὴν[1] παρὰ σοῦ καταπέμπεσθαι[2] ». Καὶ θαυμαστὸν οὐδὲν εἰ ὑπὲρ τούτων εὐχόμεθα, ὅπου γε καὶ ὑπὲρ ἀσεβῶν ἰδίᾳ τινὲς εὐξάμενοι[3] εἰσηκούσθησαν, ὡς ἡ μακαρία Θέκλα τὴν Φαλκωνίλλαν ἐκ τοῦ χώρου[4] τῶν ἀσεβῶν μετέστησε ταῖς εὐχαῖς καὶ ὁ μέγας Γρηγόριος ὁ Διάλογος, ὥς φασι, τὸν βασιλέα Τραϊανόν[5]. Ἀλλ' ἡ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησία τῶν μὲν τοιούτων οὐδαμῶς ὑπερεύχεται[6], τοῖς δ' ἐν πίστει κεκοιμημένοις ἅπασι, κἂν ἁμαρτωλότατοι εἶεν, ἐξαιτεῖται παρὰ Θεοῦ τὴν ἄνεσιν καὶ κοινῇ καὶ ἰδίᾳ ὑπὲρ αὐτῶν εὐχομένη. Καὶ τοῦτο δῆλον μὲν καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς περιληπτικῆς φωνῆς· *πάντων* γάρ φησι *τῶν ἐν πίστει κεκοιμημένων*· δῆλον δὲ ἐκ τῶν προεκτεθειμένων[7] τοῦ μεγάλου Βασιλείου φωνῶν· δῆλον δὲ καὶ ἐξ ὧν φησιν ὁ μακάριος Ἰωάννης ὁ[8] Χρυσόστομος ἐν τοῖς εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγέλιον ἐξηγητικοῖς[9], ἐν ὁμιλίᾳ ξϐ'[a]· « Εἰ μὲν « ἁμαρτωλὸς ὁ τεθνηκὼς καὶ πολλὰ τῷ Θεῷ προσ« κεκρουκώς, δεῖ δακρύειν, μᾶλλον δὲ οὐδὲ δακρύειν « μόνον (τοῦτο γὰρ οὐδὲν ὄφελος ἐκείνῳ), ἀλλὰ « ποιεῖν τὰ δυνάμενά τινα παραμυθίαν αὐτῷ δοῦ« ναι[10], ἐλεημοσύνας καὶ προσφοράς ». Καὶ αὖθις ἐν τῇ ἐξηγήσει τῆς πρὸς Κορινθίους πρώτης, ὁμιλίᾳ μα'[b], τοιάδε φησίν· « Εἰ ἁμαρτωλὸς ἀπῆλθε, καὶ διὰ « τοῦτο δεῖ χαίρειν, ὅτι ἐνεκόπη[11] τὰ ἁμαρτήματα « καὶ οὐ προσέθηκε τῇ κακίᾳ, καὶ βοηθεῖν, ὡς ἂν « οἷόν τε ᾖ, οὐ δακρύειν[12] ». Καὶ μετά τινα· « Τί

« et refrigerium quoddam eis a te concessum « iri ». Neque mirandum, nos pro istis rogare, quandoquidem sanctorum nonnulli, pro impiis cum peculiariter orassent, exauditi sunt. Sic beata Thecla Falconillam e regione impiorum suis precibus transtulit, et Magnus Gregorius Dialogus, ut aiunt, Traianum imperatorem. Pro eiusmodi tamen hominibus Dei Ecclesia neutiquam deprecatur; iis vero omnibus qui in fide obierunt, etiamsi scelestissimi fuerint, condonationem a Deo postulat, preces et publice et privatim pro illis fundens. Id patet quidem ex illa ipsa collectiva formula, nam *Omnium*, inquit, *qui in fide obdormierunt;* patet vero ex antecedentibus Magni Basilii verbis; liquet etiam ex iis quae dicit beatus Ioannes Chrysostomus in suis ad evangelium secundum Ioannem commentariis, homilia LXII[a] : « Si peccator erat is qui defunctus est, qui saepe Deum « offenderit, deflendus utique est; imo non « deflendus tantum, cum id nihil ipsi afferat « utilitatis, sed ea facienda sunt, quae possint « illum iuvare, ut eleemosynae et oblationes ». Et rursus in commentario in primam ad Corinthios epistolam, homilia XLI, haec ait[b] : « Si « peccator excessit, propterea etiam laetari « oportet, quod interscissa sunt peccata et vitio « nihil adiecit; et, quoad eius fieri potest, ei « succurrere, non lacrymas ciere ». Et post nonnulla[c] : « Cur ergo doles? cur lamentaris,

1. παρὰ ψυχήν M. — 2. παραπέμπεσθαι A. — 3. Ad marg. R : ὅτι τινες τῶν χριστιανῶν ὑπὲρ ἀσεβῶν εὐξάμενοι, εἰσηκούσθησαν. — 4. χοροῦ M. — 5. τὸν Τραϊανον G. — 6. Ad marg. R : ὅτι ἡ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησία ὑπὲρ ἀσεβῶν οὐκ εὔχεται, ἀλλ' ὑπὲρ ἁμαρτωλῶν; moxque, ima pagina, subiungit, alia tamen manu : Χρυσοστόμου ἐν ὁμηλία (sic) λζ' τοῦ κατὰ Ματθαίου (sic)· φησὶ γὰρ ἐν τῷ τέλει τῆς ὁμηλίας (= *P. G.*, t. 57, c. 426, med.) : « Ἡ δὲ ἁμαρτία τοσαύτην ἐντίθησι κηλῖδα, ὡς μηδὲ μυρίαις πηγαῖς ἐκκαθᾶραι ταύτην δύνασθαι, ἀλλὰ μόνοις δάκρυσι καὶ ἐξομολογήσεσιν ». Μόνοις φησὶ δάκρυσι καὶ ἐξομολογήσεσι· εἰ γὰρ ἦν καὶ πῦρ τὸ καθαῖρον ἁμαρτίαν, ὡς φατε, εἶπεν ἂν ὁ πολυόματος (sic) οὗτος νοῦς· μὴ ὄντος δὲ πυρὸς τοῦ καθαίροντος, τὰ δάκρια (sic) ἔφησε καὶ τὴν ἐξομολόγησιν ὡς δύναμιν ἔχοντα καθᾶραι. Ἄρα οὐκ ἔστιν πῦρ καθαρτήριον (postrema haec verba, resecto marg. infer., vix legi possunt; tum averso folio :) Χρυσοστόμου πάλιν ἐν τῷ αὐτῷ· « Ἀλλ' ὅταν ἁμαρτήσῃς, εἰπὲ ἥμαρτον ταύτης τῆς ὁμολογίας οὐδὲν ἀνώτερον ». Οὐδὲ κάθαρσις ἄρα. — Χρυσοστόμου ἐν τῇ ἐξηγήσει τοῦ ρν' ψαλμοῦ· φησὶ γάρ· « Δέον γὰρ ὁμολογῆσαι τὸν Ἀδὰμ τὰ πεπλημμένα (sic)· ὁ δὲ ἐφ' ἑτέραν μεταφέρει τὴν αἰτίαν, κἀκείνη πάλιν ἐπὶ τὸν διάβολον. Δέον εἰπεῖν ἡμάρτωμεν (sic), ἠνομήσαμεν· ἀλλ' ὁ διάβολος εἰδώς, ὅτι ἡ ὁμολογία τῆς ἁμαρτίας λύσις ἐστὶ τῆς ἁμαρτίας, πείθει τὴν ψυχὴν ἐξαισχυντεῖν [illegible] προτεθειμένων R. — 8. Om. ὁ G. — 9. Ad marg. R : ὅτι προτρέπει ἡμᾶς ὁ Χρυσόστομος, ποιεῖν ἐλεημοσύνας καὶ λειτουργίας ὑπὲρ τῶν τεθνεώτων. — 10. Ad vocem δοῦναι hoc habet in marg. scholion R : ἐν τῷ περὶ τῷ καθαρτικῷ ἔδει εἰπεῖν, εἰ ἦν ὅλως· μὴ εἰπόντος δέ, δῆλον ὡς οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἵνα λύσῃς, φησί, τὴν αἰσχύνην τοῦ συνειδότος καὶ τὴν [illegible] τοῦ μέλλοντος, δὸς ἐλεημοσύνας, πρόσφερε λειτουργίας καὶ ὅσα τῶν ἄλλων ἀγαθῶν τελεῖ ὑπὲρ τῶν τεθνεώτων. 11. ἐνεκόπει R : ἀνεκόπη M. — 12. οὐ δακρύειν om. G.

a) Cf. *P. G.*, t. 59, c. 348. — b) *P. G.*, t. 61, c. 36[illegible] — c) *Ibid.*

« quando defuncto potest tanta conciliari « venia? » In expositione vero epistolae ad Philippenses iterum[a] : « Si gentiles, inquit, una « cum defunctis res ipsorum cremare solent, « multo magis te, qui fidelis es, par est ad « defunctum mittere ea quae ad ipsum perti- « nent; non ut in cinerem reducantur velut « illa, sed ut maiorem illi gloriam concilies; et « si obstrictus peccatis erat qui vita functus « est, ut peccata eius eluas; sin iustus, ut illi « mercedis ac retributionis augmentum acce- « dat ». Et vero ex ipso dicto illo a vobis allato e Machabaeorum libro[b], utpote apto ad probandum, *bonum esse ac salutare pro mortuis orare, ut a peccatis solvantur,* constat, propitiationem illam sacrificiumque pro iis tantum oblatum fuisse, qui in impietatem idololatriamque cecidissent. « Iudas enim Macha- « baeus, inquit, cum populum, cui praeerat, ab « alienigenis hostibus caesum vidisset, vesti- « busque eorum excussis, condita in eis idolo-
* f. 75. « rum donaria comperisset, sacrificium ac « propitiationem statim pro unoquoque eorum « Deo obtulit ». Quare si eiusmodi hominibus prosint Ecclesiae preces supplicationesque, et multum lucri eis conferant, ut qui nondum

« τοίνυν ἀλγεῖς; τί δὲ θρηνεῖς, ὁπότε τοσαύτην « δυνατὸν συγγνώμην συνεισαγαγεῖν [1] τῷ ἀπελθόντι; » Καὶ ἐν τῇ πρὸς Φιλιππησίους [2] αὖθις « Εἰ Ἕλληνες » φησί « συγκατακαίουσι τοῖς [3] ἀπελθοῦσι τὰ ἑαυτῶν, « πόσῳ γε μᾶλλον σὲ τὸν πιστὸν συμπαραπέμψαι « δεῖ τῷ πιστῷ τὰ οἰκεῖα, οὐχ ἵνα τέφρα γένωνται « καθὼς ἐκεῖνα [4], ἀλλ' ἵνα μείζονα τούτῳ περιβάλῃς [5] « τὴν δόξαν· καὶ εἰ μὲν ἁμαρτωλὸς ὁ τεθνηκὼς [6] ᾖ [7], « ἵνα λύσῃς τὰ ἁμαρτήματα [8]· εἰ δὲ [9] δίκαιος, ἵνα « προσθήκη γένηται μισθοῦ καὶ ἀντιδόσεως ». Καὶ ὃ δὲ προηνέγκατε [10] ῥητὸν ὡς ἐκ τῆς βίβλου τῶν Μακκαβαίων [11], οἷα δὴ ἐκεῖθεν [12] δεδηλωμένον, *καλὸν εἶναι καὶ σωτηριῶδες τὸ ὑπὲρ τῶν ἀποθανόντων εὔχεσθαι, ὅπως ἂν τῶν ἁμαρτιῶν ἀπολυθῶσι,* δῆλόν ἐστιν, ὡς ὑπὲρ ἀσεβησάντων σχεδὸν καὶ εἰδωλολατρησάντων ὁ ἱλασμὸς ἐκεῖνος καὶ ἡ θυσία [13] γεγένηται. « Ἰούδας » γάρ φησιν « ὁ Μακκαβαῖος [14] ἰδὼν « τὸν ὑπ' αὐτὸν λαὸν τεθανατωμένον ὑπὸ τῶν ἀλλο- « φύλων, ἐρευνήσας αὐτῶν τοὺς κόλπους καὶ ἔνδον « εὑρὼν εἴδωλα, θυσίαν καὶ ἱλασμὸν αὐτίκα ὑπὲρ « ἑκάστου τούτων τῷ Θεῷ προσενήνοχεν ». Εἰ οὖν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις [15]* ἰσχύουσιν [16] αἱ τῆς ἐκκλησίας εὐχαί τε [17] καὶ δεήσεις καὶ πολὺ τὸ κέρδος αὐτοῖς συνεισφέρουσιν [18], ἅτε δὴ μήπω κατακεκριμένοις [19] μηδὲ τὴν ψῆφον τοῦ δικαστοῦ δεξαμένοις καὶ εἰς τὴν κόλασιν ἐμπεσοῦσι, πολλῷ μᾶλλον ὑπὲρ τῶν μέσων γινόμεναι [20]

1. συνησαγαγεῖν R. — 2. Φιλιππισήους R : Φιλιππισίους M. — 3. Ante τοῖς iterum scripserat φησί R, quod postea erasum fuit. — 4. οὐχ ἵνα-ἐκεῖνα om. G. — 5. περιβάλλης R : περιβάλλῃς M. — 6. εἴη ὁ τεθνηκὼς QOC. — 7. ᾖ : ἦν M. — 8. ἵνα τὰ ἁμ. λύσῃς AR, in quo ad marg. habetur sequens scholion : Δῆλον ἄρα εἰ καὶ μὴ βούλονται Λατῖνοι ὁμολογεῖν ὅτι ἕτερόν τι ἐστὶ τὸ λῦον τὰς τῶν μέσων ἁμαρτίας, ἀλλ' οὖν καταπισθήσονται καὶ ἄκοντες, ἀκούοντες ὅτι αἱ ἀγαθοεργίαι αἱ ὑπὲρ αὐτῶν τῶν τεθνεώτων γινόμεναι λυτήριόν ἐστιν ὡς ὁ θεῖος φησὶ Χρυσόστομος, καὶ οὐ τὸ παρ' αὐτοῖς καθαρτήριον. Καὶ πάλιν ἐν ϛ̄ʹ ὁμηλίᾳ (sic) τοῦ κατὰ Ματθαίου (sic) οὕτω φησὶν ὁ Χρυσόστομος (= *P. G.*, t. 57, c. 69, med.)· « Καθάπερ γὰρ ὑετοῦ καταρραγέντος σφοδροῦ αἰθρία γίνεται καθαρά, οὕτω καὶ δακρύων καταφερομένων, γαλήνη γίνεται καὶ εὐδία καὶ τὸ ἐκ τῶν ἁμαρτημάτων ἀφανίζεται σκότος. Καὶ ὥσπερ ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος, οὕτως ἀπὸ δακρύων καὶ ἐξομολογήσεως καθαιρόμεθα πάλιν, ἂν μὴ πρὸς ἐπίδειξιν τοῦτο ποιῶμεν καὶ πρὸς φιλοτιμίαν ». Ἄρα οἱ ἐξομολογηθέντες καὶ κλαύσαντες καροὶ (sic = καθαροί) ὥσπερ εἰ βαπτίσματος ἔτυχον· ἄρα ἀτιμώρητοι. Sequitur ima pagina alterum scholion : Χρυσοστόμου εἰς τὸν (sic) κατὰ Ματθαῖον ἐν ὁμηλίᾳ (sic) ϛ̄ʹ. φησὶ γάρ (*P. G.*, t. cit., c. 70, med.)· « Ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν ἔξωθεν δικαστηρίων, ὅσα ἂν δακρύσῃς, οὐκ ἐκφεύξῃ τὴν κόλασιν μετὰ τὴν ἀπόφασιν· ἐνταῦθα δέ, ἂν στυγνάσῃς μόνον, ἔλυσας τὴν ψῆφον καὶ συγγνώμης ἀπέλαυσας. Διὰ τοῦτο πολλὰ περὶ πένθους ἡμῖν ὁ Χριστὸς διαλέγεται, καὶ μακαρίζει τοὺς πενθοῦντας καὶ ταλανίζει τοὺς γελῶντας ». — 9. δὲ : δὴ R. — 10. προσηνέγκατε A : προσενέγκατε R, addito tamen ad marg. hinc : γράψον· προηνέγκατε, inde vero : τὸ προσενεχθὲν παρὰ τῆς βίβλου τῶν μακκαβαίων ῥητόν. — 11. Μακαββαίων M; item l. 17. — 12. ἐκεῖ C. — 13. καὶ ἡ θυσία om. R. — 14. μακαββαῖος Q, addito supra versum altero κ. — 15. ἐπὶ τούτοις ORC. Ad marg. in R utraque ora : ὡραιότατον. — 16. ἰσχύουσι A. — 17. τε solus A. — 18. εἰσφέρουσιν AR. — 19. κατακεχρυμμένοις QOC. — 20. γενόμεναι M.

a) Idem locus allegatur a Ioanne Damasceno, *P. G.*, t. 95, c. 252, quasi ex enarratione in *Epist. ad Philippenses et ad Galatas,* itemque a Iosepho Methonensi in *Defensione quinque capitum*, *P. G.*, t. 159, c. 1240 C; at reipsa legitur in homil. 31 (alias 32) in Matthaeum, *P. G.*, t. 57, c. 375 B; sane in laudatis Chrysostomi commentariis in Philipp., si bene legi, neutiquam occurrit. — b) II Mac. XII, 40 sq. Haec e Ioanne Damasc. exscripta sunt, *P. G.*, t. 95. c. 249 B.

τὰ μεγάλα αὐτοὺς ὀνήσουσι[1], καὶ ἢ τῷ τῶν δικαίων ἀποκαταστήσουσι κλήρῳ, ἂν ἐλάχιστα ᾖ καὶ κοῦφα τὰ ἁμαρτήματα, ἢ τέως γοῦν[2] ἐν οἷς εἰσι μένοντας [3]κουφιοῦσι τῶν δυσχερῶν καὶ πρὸς ἐλπίδας ἐπανάξουσι χρηστοτέρας. Ὅτι δὲ καὶ πρὸς τοὺς δικαίως[4] τε καὶ ὁσίως βιώσαντας[5] ἡ τῶν εὐχῶν τούτων καὶ μάλιστα τῆς μυστικῆς θυσίας δύναμις διαβαίνει, ἅτε καὶ αὐτοὺς ἀτελεῖς ὄντας καὶ τὴν πρὸς τἀγαθὸν[6] ἐπίδοσιν ἀεὶ προσλαμβάνοντας καὶ μήπω τελείας τῆς μακαριότητος ἀπολαύοντας, δῆλον ἐξ ὧν ὁ θεοφάντωρ Διονύσιος ἐν[7] τῇ θεωρίᾳ[8] τοῦ ἐπὶ τῶν ἱερῶς[9] κεκοιμημένων μυστηρίου τὸν ἱεράρχην φησὶν « ἐξαιτεῖσθαι παρὰ Θεοῦ τοῖς ὁσίως[10] βιώσασι « τὴν φανοτάτην[11] καὶ θείαν ζωὴν κατ' ἀξίαν ὑπὸ « τῶν δικαιοτάτων[12] ζυγῶν ἀντιδιδομένην καὶ τὰ « ἐπηγγελμένα καὶ πάντως δωρηθησόμενα ἀγαθά, ὡς « ἂν ἐκφαντορικὸν ὄντα τῶν θεαρχικῶν δικαιωμάτων « καὶ τὰς θείας δωρεὰς ὡς[13] οἰκείας ἐξαιτοῦντα χάρι« τας καὶ τοῖς παροῦσιν ἐκφαντορικῶς ἐμφαίνοντα, « ὅτι τὰ παρ' αὐτοῦ κατὰ θεσμὸν ἱερὸν ἐξαιτούμενα[14] « πάντως ἔσται τοῖς κατὰ θείαν ζωὴν τετελειωμέ« νοις[15] ». Οὕτως εἰς ἅπαντας τῆς δυνάμεως ταύτης διαβαινούσης καὶ τῆς ἀπὸ τῶν εὐχῶν καὶ τῶν μυστικῶν τελετῶν βοηθείας πᾶσιν ὁμοῦ συντελούσης[16] τοῖς ἐν πίστει[17] κεκοιμημένοις, ὡς ἀποδέδεικται, οὐδεμίαν ἀνάγκην ἐνυπάρχουσαν ὁρῶμεν τῷ λέγοντι λόγῳ, μόνοις τοῖς ἐν τῷ καθαρτηρίῳ πυρὶ τὴν τοιαύτην βοήθειαν παρ' ἡμῶν[18] συνεισφέρεσθαι[19].

13. Καὶ ὃ δὲ μέμφεσθε[20] ἡμᾶς εἰπόντας, ὡς ἀκολουθήσει τῷ δόγματι τούτῳ λώβη τῶν ἠθῶν καὶ ῥαθυμία τοῦ βίου, οὐχ ὡς ἀναγκαίως, ἀλλ' ὡς ἐνδεχομένως ἀκολουθοῦν[21] εἰρήκαμεν. Τινὰς μὲν[22] γὰρ[23] ἴσως φοβήσει[24] τὸ καθάρσιον[25] ἐκεῖνο πῦρ, δριμύτατον εἶναι λεγόμενόν τε[26] καὶ πιστευόμενον· τινὰς δὲ πάντως εἰς ῥαθυμίαν ἐμβαλεῖ[27] καὶ ἀμέλειαν, ὁποῖον[28] μέν ἐστιν ἀγνοούμενον, πρόσκαιρον δὲ[29] ὅμως

condemnati sint nec iudicis sententiae obnoxii nec in supplicium detrusi, multo amplius medios, si pro eis factae fuerint, coadiuvabunt, sive in iustorum ordinem referendo, si minima fuerint leviaque eorum peccata, sive a doloribus sublevando et in meliorem spem provehendo, si interim in sua quidem conditione relinquantur. Ac quidem in eos etiam, qui iuste sancteque vixerint, cum precum istarum tum praecipue arcani sacrificii virtutem pertingere, cum et ipsi imperfecti sint, et in bono acquirendo semper proficiant, necdum perfecta beatitudine perfruantur, ex iis constat quae rerum divinarum explanator Dionysius in speculatione mysterii[a], quod pro iis qui sancte obdormierunt, agitur, asserit : « Antistes, inquit, iis qui sancte vixerunt « a Deo adprecatur clarissimam divinamque « vitam, pro cuiusque meritis ab aequissimis « illis lancibus retribuendam, necnon promissa « ac profecto donanda bona : est enim interpres « divinorum iudiciorum, divina dona ut pro« prias poscens gratias, praesentibus etiam « aperte declarans, ea quae ab ipso pro iure « sacro postulantur, prorsus eventura illis, qui « secundum Deum vitam consummarint ». Quocirca cum in omnes omnino virtus illa redundet, subsidium vero ex precibus arcanisque sacrificiis obveniens iis omnibus simul proficiat qui in fide obdormierunt, ut ostensum est, nullam arguendi vim inesse comperimus sermoni dicenti, solis iis qui in purgatorio igne versantur eiusmodi subsidium a nobis conferri.

13. Illud autem quod nobis vitio vertitis, dictum nempe a nobis fuisse, ex ista opinione induci morum perniciem vitaeque socordiam, id diximus, non quod necessario, sed quod probabiliter talis consecutio inferatur. Alios enim timore forte percutiet purgatorius ille ignis, qui acerrimus esse dicitur ac creditur; alios vero in negligentiam iniiciet et incuriam,

1. ἀνύσουσι M. — 2. γοῦν om. A. — 3. μένοντα M. — 4. δικαίους (ad marg. δικαίως) C. — 5. βιώσαντων QO. — 6. τὸ ἀγαθὸν A. — 7. ἐν : ἐπὶ A. — 8. Ad marg. R : ὅτι ὁ δικαίως βιώσαντες οὔπω τῆς τελείας μακαριότητος ἔτυχον, ὡς ὁ θεῖος Διονύσιος φησί. — 9. ἱερῶν M. — 10. ὁσίοις C. — 11. φανωτάτην PQORM — 12. δικαιομάτων PR. — 13. ὡς : καὶ M. — 14. Ad marg. R : ὡραιότατον. — 15. τελειουμένοις M. — 16. πᾶσι σχεδὸν συντ. RA. — 17. τῇ πίστῃ A. — 18. ὑμῶν QO : ἡμῖν PM : ἡμῶν RA, addito tamen in R ὑ supra ἡ. — 19. εἰσφέρεσθαι R. — 20. μέμφεσθαι MQ, addito ε supra αι in Q. — 21. ἀκολουθεῖν AQO reliqui ἀκολουθεῖν. — 22. μὲν add. ad marg. R, in quo altera paginae ora habetur ὑποφορὰ pauloque inferius : λύσις τῆς ὑποφορᾶς. — 23. γὰρ om. M. — 24. φοβήσῃ PQOC — 25. καθαρτήριον RM — 26. καὶ λεγόμενόν τε A. — 27. ἐμβάλλει C. — 28. ὁποιοῦν (ad marg. ὁποῖ C. — 29. καὶ πρόσκ. δὲ R.

a) *De Eccl. Hierarch.* c. VII, § 7 = *P. G.*, t. 3, c. 561 ; cf. supra, p.

dum qualis demum sit ignoratur, temporarius tamen esse affirmatur. Siquidem multos audire licet dicentes : « Opto ut purgatorius ille ignis post mortem habeatur, nimirum ut tuto peccem, exspurgationem illam exspectans ». Pari modo alii dicunt : « Opto ut tormenta illa finem habeant, ne scilicet curae mihi sint culpae admissae ».

14. Quid amplius? Dicentibus nobis, opinionem illam a nullo doctore traditam fuisse, eam mire admodum statui contenditis ex illis Basilii Magni verbis[a], ubi orans a Deo postulat, ut mortuorum animas in locum *refrigerii* * f. 75v. transferre dignetur. Qua quidem voce illud significari dicitis, supplicio per ignem cruciari animas, pro quibus, ut in statum contrarium traducantur, obsecrat. Atqui mirari subit, quo pacto quod nullo in loco suorum sermonum et precum sanctus ille dixerit, neque significaverit, se scilicet orare, ut ex igne purgatorio eiusmodi animae liberentur, id vos vocis istius ope aucupemini et eiusmodi opinionis illum fuisse autumetis : quasi vero ad aliam aliquam condonationem et ab aerumnis liberationem significandam vox illa adhiberi non possit! Sed quid? David quidem ait[b] : *Remitte mihi, ut refrigerer priusquam abeam,* non certe quod igne comburatur, sed quod diversis in angustiis versetur.

15. Quoad Gregorium Nyssenum, celebrem illum doctorem, mirum vobis videtur, imo aegre et acerbe ducitis, quod hanc protulerimus sententiam, illum scilicet a recta doctrina aberrasse, homo ut erat, et existimatis, omnia dogmata universamque Scripturam hoc argumento pessumdari. Ad haec vero dicimus, maximum esse discrimen inter ea quae tum a canonicis Scripturis pronuntiata, tum ab Ecclesia tradita fuerint, et ea quae doctorum quis-

εἶναι λεγόμενον[1]· πολλῶν γὰρ ἔστιν ἀκούειν λεγόντων· « Εὔχομαι τὸ καθάρσιον[2] ἐκεῖνο πῦρ μετὰ θάνατον εἶναι, δηλονότι ἵνα ἀδεῶς ἁμαρτάνω προσδοκῶν ἐκείνην τὴν κάθαρσιν »· ὥσπερ ἕτεροι λέγουσιν· « Εὔχομαι[3] τὰς κολάσεις ἐκείνας τέλος ἔχειν, ἵνα δηλονότι ὑπὲρ τῶν ἡμαρτημένων ἀφροντιστῶ ».

14. Τί ἔτι[4]; Τὴν δόξαν ταύτην παρ' οὐδενὸς τῶν διδασκάλων παρειληφέναι λεγόντων ἡμῶν, ἐκ τῶν τοῦ μεγάλου Βασιλείου ῥημάτων θαυμασίως ἄγαν συνίστασθαι ταύτην διϊσχυρίζεσθε[5], ὃς εὐχόμενος αἰτεῖ παρὰ Θεοῦ[6], ἵνα τὰς τῶν θανόντων[7] ψυχὰς εἰς τόπον *ἀναψύξεως* * ἀγαγεῖν[8] ἀξιώσῃ, καὶ τὴν λέξιν ταύτην σημαίνειν φατέ, ὅτι τιμωρίᾳ τῇ διὰ πυρὸς τρύχονται αἱ ψυχαί, ἃς εἰς ἐναντίαν κατάστασιν ἄγεσθαι ἱκετεύει[9]. Θαυμάζειν οὖν ἡμῖν ἔπεισιν[10], ὅτι ὃ μηδαμοῦ τῶν ἑαυτοῦ λόγων καὶ τῶν εὐχῶν[11] ὁ ἅγιος εἶπε[12] μηδὲ ἐδήλωσεν, ὅτι ἐκ πυρὸς καθαρσίου τὰς τοιαύτας αἰτεῖται ῥυσθῆναι ψυχάς[13], ὑμεῖς[14] ἐκ τῆς λέξεως ταύτης θηρᾶτε[15] καὶ τοιαύτην ἔχειν αὐτὸν[16] διάνοιαν οἴεσθε, καθάπερ ἂν εἰ μὴ ἐπ' ἄλλης τινὸς ἀνέσεως καὶ ἀπαλλαγῆς δυσχερῶν ἡ λέξις ἠδύνατο κεῖσθαι[17], καί τοί γε τοῦ Δαυὶδ λέγοντος· *Ἄνες μοι ἵνα ἀναψύξω πρὸ τοῦ με[18] ἀπελθεῖν*, οὐ πυρὶ καιομένου[19] πάντως, ἀλλὰ διαφόροις θλίψεσιν ὁμιλοῦντος.

15. Περὶ[20] δὲ τοῦ Νύσσης[21] Γρηγορίου τοῦ πάνυ θαυμάζετε καὶ βαρὺ καὶ πικρὸν[22] ἡγεῖσθε, τοιαύτην ἡμᾶς[23] ἐσχηκέναι δόξαν, ὡς ἐκείνου τῆς ἀκριβείας παρασφαλέντος, ἅτε ἀνθρώπου, καὶ λυμαίνεσθαι πᾶσι τοῖς δόγμασι καὶ ταῖς γραφαῖς ἁπάσαις τὸν λόγον τοῦτον νομίζετε[24]. Πρὸς δὴ ταῦτά φαμεν, ὅτι πολὺ διαφέρει τὰ ὑπὸ τῶν κανονικῶν[25] εἰρημένα[26] γραφῶν καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ παραδεδομένα τῶν ὑφ' ἑκάστου τῶν διδασκάλων ἰδίᾳ συγγεγραμμένων ἢ καὶ δεδιδαγμένων[27]· ἐκεῖνα μὲν γὰρ ὡς[28] θεοπαράδοτα

1. γενόμενον C. — 2. καθαρτήριον RM. — 3. εὔκομαι R; ad marg. ὡραιότατον. — 4. τὶ, τὶ QO. — 5. διϊσχυρίζεσθαι R. — 6. παρὰ τοῦ Θεοῦ AR. — 7. θανόντων om. M, loco vacuo relicto, quia vox legi non potuit. — 8. ἀναγαγεῖν (ras. ἀν) C. Ad marg. R : τί δηλοῖ τὸ ἀναψύξεως. — 9. ἱκετεύειν M. — 10. ἔπεισιν Q. — 11. καὶ εὐχῶν R. — 12. εἶπεν M. — 13. τοιαύτας ψυχάς M. — 14. ὑμᾶς M. — 15. θηρᾶται Q, addito ε supra αι; itemque l. 20 in οἴεσθε. — 16. Post αὐτὸν R habet erasum ἔνο, initium forsitan vocis ἔννοιαν. — 17. Ad marg. R : ὡραιότατον. — 18. με om. C. — 19. καιόμενον COQM. — 20. Ad marg. R : περὶ τοῦ ῥητοῦ τοῦ πάνυ Γρηγορίου τοῦ Νύσσης. — 21. Νύσης Q, scripto tamen altero σ supra versum. — 22. καὶ πικρὸν καὶ βαρὺ QOC. — 23. ὑμᾶς P. — 24. Pro νομίζετε scripserat O ὀνομάζετε, postea erasum. — 25. κανονικῶς R. — 26. ἠρημένα P. — 27. διδαγμένων O; ad marg. R : ὡραῖον ὅλον. — 28. ὡς : καὶ M.

a) Cf. supra, p. 84, l. 5. — b) Psal. XXVIII, 14.

πιστεύειν τε καὶ συμβιβάζειν ἀλλήλοις ὀφείλομεν, εἴ τινα δοκοῦσι διαφωνεῖν, ταῦτα δὲ οὐκ ἐξ ἀνάγκης πιστεύειν οὐδ' ἀνεξετάστως ὀφείλομεν παραδέχεσθαι· ἔστι γὰρ τὸν αὐτὸν καὶ[1] διδάσκαλον εἶναι καὶ μὴ πάντα[2] πρὸς ἀκρίβειαν λέγειν· ἢ τίνος χάριν συνόδων οἰκουμενικῶν[3] ἐδέησε τοῖς πατράσιν, εἰ μηδαμοῦ τῆς ἀληθείας ἕκαστος ἐκπίπτειν ἔμελλε[4]; Τοῦτο καὶ[5] Διονύσιος ἔν τισιν ἔπαθεν ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπος καὶ Γρηγόριος ὁ Θαυματουργός, ὧν ὁ μὲν μαρτυρίου στέφανον ἤρατο[6], τοῦ δὲ καὶ τοὔνομα μόνον πρὸς εὐφημίαν ἀρκεῖ. Καὶ περὶ μὲν τοῦ θείου Διονυσίου φησὶν ὁ μέγας Βασίλειος[7] πρὸς Μάξιμον γράφων, ὅτι « τοιαύτην ἔχομεν γνώμην· « οὐ πάντα[8] θαυμάζομεν τοῦ ἀνδρός· ἔστι δὲ ἃ[9] « καὶ παντελῶς διαγράφομεν[10]· σχεδὸν γὰρ ταυτησὶ « τῆς νῦν περιθρυλλουμένης ἀσεβείας, τῆς κατὰ τὸ « ἀνόμοιον[11] λέγω, οὗτός ἐστιν, ὅσα γε ἡμεῖς ἴσμεν, « ὁ πρῶτος ἀνθρώποις τὰ σπέρματα παρασχών· « αἴτιον δὲ οἶμαι[12], οὐ πονηρία[13] γνώμης, ἀλλὰ τὸ[14] « σφόδρα βούλεσθαι ἀντιτείνειν τῷ Σαβελλίῳ[15] ». Καὶ μετ' ὀλίγα· « Τοιοῦτόν τι καὶ περὶ[16] τὸν ἄνδρα « τοῦτον γεγενημένον εὕρομεν· ἀντιβαίνων γὰρ « σφοδρῶς τῇ ἀσεβείᾳ τοῦ Λίβυος, ἔλαθεν ἑαυτὸν « εἰς τοὐναντίον κακὸν ὑπὸ[17] τῆς ἄγαν φιλοτιμίας « ὑπενεχθείς ». Καὶ μετὰ μικρόν· « Ἐκ τούτου « συνέβη κακὸν μὲν αὐτὸν κακοῦ διαμείψασθαι[18], « τῆς δὲ ὀρθότητος τοῦ λόγου διαμαρτεῖν ». Περὶ δὲ Γρηγορίου τοῦ Θαυματουργοῦ πρὸς τὸν ἴδιον ἀδελφὸν γράφων, τοιάδε φησίν· « Ἔπειτα μέντοι τὸν « Ἕλληνα πείθων οὐχ ἡγεῖτο χρῆναι ἀκριβολο-« γεῖσθαι περὶ τὰ ῥήματα, ἀλλ' ἔστιν ὅτε καὶ « συνδιδόναι τῷ ἔθει τοῦ εναγομένου, ὡς ἂν[19] μὴ « ἀντιτείνῃ[20] πρὸς τὰ καίρια· διὸ δὴ καὶ πολλὰς ἂν « εὕροις[21] ἐκεῖ[22] * φωνὰς τὰς νῦν τοῖς αἱρετικοῖς « μεγίστην παρεχομένας ἰσχύν, ὡς τὸ *κτίσμα* καὶ « τὸ *ποίημα*, καὶ εἴ τι τοιοῦτον ». Καὶ τί θαυμαστὸν εἰ ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα τῆς ἀκριβείας[23] διήμαρτεν[24], ὅπου γε καὶ ὅλη[25] σύνοδος ἡ ἐν Νεοκαισαρείᾳ[26], μετὰ τῶν ἄλλων[27] καὶ Βασιλέα[28]

que peculiariter scripserit vel etiam docuerit: siquidem illa utpote divinitus tradita credenda sunt et mutuo concilianda, si qua videntur discrepare; haec vero non sunt nobis necessario credenda neque inexplorato suscipienda. Nam fieri potest ut quis magistrum agat quin omnia accurate dicat. Imo synodis oecumenicis quid opus fuisset Patribus, si nuspiam licuisset unumquemque a veritate excidere? Quod quidem in nonnullis passi sunt Dionysius, Alexandriae episcopus, et Gregorius Thaumaturgus, quorum alter martyrii coronam tulit, alteri suum dumtaxat nomen ad laudem sufficit. Atque de divino quidem Dionysio Basilius Magnus ad Maximum scribens dicit[a]: « Sententia nostra haec est. Non omnia viri huius « admiramur : imo sunt, quae prorsus etiam « improbemus. Nam fere illius, quae nunc « circumstrepit, impietatis, Anomoeam dico, « is est, quantum quidem scimus, qui primus « semina hominibus praebuerit. Causa autem, « opinor, non sententiae pravitas, sed vehe-« mens studium Sabellio adversandi ». Et post pauca : « Tale aliquid, inquit, et huic viro con-« tigisse comperimus. Cum Libyos impietati « occurreret vehementer, non intellexit se « nimio contendendi studio in contrarium « malum delabi ». Et paulo post : « Quare « inde contigit, ut mutarit quidem malum « malo, a recta autem doctrina aberrarit ». De Gregorio autem Thaumaturgo ad fratrem suum scribens, haec ait[b] : « Deinde vero gentilem « erudiens non existimabat accuratius discep-« tandum esse de verbis, sed nonnihil etiam « indoli illius, qui introducebatur, conceden-« dum, ut ne iis quae praecipua sunt, repugna-« ret. Quapropter et multas illic invenies « voces, quae nunc robur maximum haereticis « praebent, quales sunt *creatura* et *factura*, et « si quid eiusmodi ». Et quid mirum, quod unus alterve a recta doctrina aberraverit, quando universa synodus, nempe Neocaesa-

1. καὶ om. M — 2. τὰ πάντα R. — 3. Ad marg. R : τίνος χάριν συνόδοις (sic) γεγόνασιν οἰκουμενικαί. — 4. ἔμελλεν M : ἔμελλεν in ἔμελλε corr. vult A. — 5. τοῦτο δὲ καὶ MG, moxque ἔν τινι M. — 6. ἤρατο : εἵλησε R. — 7. Ad marg. R : τί φησὶν ὁ μέγας Βασίλειος περὶ τοῦ θείου Διονυσίου, καὶ ὡς παρεσύρησε τῆς ἀληθείας ἄκων. — 8. πάντα omisso οὐ M. — 9. δ' ἃ R. — 10. διαγράφωμεν A. — 11. ἀνόμιον PQOG : τὸ ἀνόμοιον (in marg. ἀνόμον) G. — 12. δ' οἶμαι R. — 13. πονηρίᾳ M. — 14. τῷ σφόδρα M. — 15. Σαβελίῳ R. — 16. In περὶ syllaba ρὶ supra versum Q. — 17. ἀπὸ M. — 18. ἀμείψασθαι A. — 19. ὥστ' ἂν MR. — 20. ἀντιτείνει M. — 21 εὕροις M. — 22. Ad marg. R : ὡραιότατον. — 23. τῆς ἀληθείας R. — 24. διήμαρτον M. — 25. ὅλη AP. — 26. Νεοκαισαρίᾳ AR. — 27. τὸν ἄλλον G. — 28. Βασιλέα ad marg. Βασίλα' G : βασιλέα, absque littera maiore M.

a) Cf. *P. G.*, t. 32, c. 268-9. — b) *P. G.*, t. cit., c. 776

riensis, cui cum aliis locuples praeses fuit Basileus martyr, Amasiae episcopus, apostolicum dictum, quod ad condendum canonem adhibuit, non intellexisse videtur. Siquidem canonis huius abrogationem pronuntians sexta synodus oecumenica, haec de illo habet, canone XVI[a] : « Quoniam Actuum liber septem « diaconos ab apostolis constitutos esse tradit, « Neocaesariensis autem synodus in editis a « se canonibus aperte disseruit, quod septem « debeant esse diaconi ex canone, etiamsi sit « magna civitas, prout ex libro Actuum persua- « deberis : nos, cum dicto apostolico patrum « mentem adaptassemus, invenimus eos locu- « tos, non de viris qui ministrant mysteriis, « sed de ministerio quod in usu mensarum « adhibebatur ». Solas autem Scripturas canonicas ab errore immunes esse, testis etiam est beatus Augustinus in iis quae ad Hieronymum scribit[b] : « Solis, inquit, Scripturarum libris qui « iam canonici appellantur, didici hunc timo- « rem honoremque deferre, ut nullum eorum « auctorem scribendo aliquid errasse firmis- « sime credam... Alios autem ita lego, ut quan- « talibet sanctitate doctrinaque praepolleant, « non ideo verum putem, quia ipsi ita scrip- « serunt vel senserunt ». Et iterum in epistola ad Fortunatianum[c] : « Neque enim quo- « rumlibet disputationes, quamvis catholicorum « et laudatorum hominum, velut Scripturas « canonicas habere debemus, ut nobis non « liceat, salva honorificentia quae illis debetur « hominibus, aliquid in eorum scriptis impro- « bare atque respuere, si forte invenerimus « quod aliter senserint ac veritas habet, di- « vino adiutorio vel ab aliis intellecta, vel a « nobis. Talis ego sum in scriptis aliorum;

τὸν μάρτυρα τὸν τῆς Ἀμασείας ἐπίσκοπον ἡγεμόνα πλουτοῦσα, ἀποστολικὸν ῥητὸν ἀγνοήσασα φαίνεται, ᾧ χρησαμένη κανόνα ἐξέθετο. Τούτου δὴ τοῦ κανόνος ἀργίαν[1] καταγνοῦσα ἡ τῶν οἰκουμενικῶν ἕκτη συνόδων[2], τοιάδε περὶ αὐτοῦ φησιν ἐν κανόνι ιςʹ· « Ἐπειδὴ ἡ τῶν Πράξεων βίβλος ἑπτὰ δια- « κόνους ὑπὸ τῶν ἀποστόλων κατασταθῆναι παραδί- « δωσιν[3], οἱ δὲ τῆς κατὰ Νεοκαισάρειαν συνόδου « ἐν τοῖς ἐκτεθεῖσι παρ' αὐτῶν κανόσι σαφῶς διεξ- « ῆλθον, ὅτι διάκονοι ἑπτὰ ὀφείλουσιν εἶναι κατὰ « τὸν κανόνα, κἂν πάνυ μεγάλη ἡ πόλις[4] εἴη, πει- « σθήσῃ[5] δὲ ἐκ τῆς βίβλου τῶν Πράξεων, ἡμεῖς τῷ « ἀποστολικῷ ῥητῷ τὸν νοῦν ἐφαρμόσαντες[6] τῶν « πατέρων, εὕρομεν ὡς ὁ λόγος αὐτοῖς οὐ περὶ τῶν « τοῖς[7] μυστηρίοις διακονουμένων ἀνδρῶν[8] ἦν, ἀλλὰ « περὶ τῆς ἐν ταῖς χρείαις τῶν τραπεζῶν ὑπουρ- « γίας[9] ». Ὅτι δὲ αἱ κανονικαὶ μόναι γραφαὶ[10] τὸ ἀδιάπτωτον ἔχουσι[11], μαρτυρεῖ καὶ ὁ μακάριος Αὐγουστῖνος, ἐν οἷς πρὸς * Ἱερώνυμον γράφων « Μό- « ναις » φησί[12] « ταῖς λεγομέναις κανονικαῖς τῶν « γραφῶν βίβλοις ταύτην ἀποδιδόναι μεμάθηκα « τὴν τιμήν, ὥστε μηδένα πλανηθῆναι τῶν ἐκεί- « νας[13] συγγραψαμένων βεβαίως πιστεύειν· τοὺς « δ' ἄλλους οὕτως ἀναγινώσκω, ὥστε κἂν ὁποση- « οῦν[14] ἁγιωσύνῃ[15] ἢ διδασκαλίᾳ διήνεγκαν, μὴ διὰ « τοῦτο ἀληθὲς νομίζειν ὅτι οὕτως ἐκεῖνοι ἔγραψαν « ἢ ἐνόμισαν ». Καὶ ἐν τῇ πρὸς Φουρτουνάτον[16] αὖθις ἐπιστολῇ[17]· « Οὐδὲ τὰς τῶν ὡντινωνοῦν[18] δια- « λέξεις, κἂν καθολικοί τινες ἄνδρες ὦσι καὶ περι- « βόητοι, ὥσπερ τὰς κανονικὰς γραφὰς ἔχειν ὀφεί- « λομεν, ὡς μὴ ἐξεῖναι καὶ ἡμῖν, σωζομένης[19] τῆς « ὀφειλομένης αὐτοῖς τιμῆς, τι τῶν ἐν τοῖς αὐτῶν « συγγράμμασιν[20] ἀποδοκιμάζειν καὶ διαπτύειν, εἴ « ποτέ τι φωράσαιμεν[21] ὃ ἄλλως φρονοῦσιν ἢ ἡ « ἀλήθεια ἔχει, ἢ[22] τῇ τοῦ Θεοῦ βοηθείᾳ παρ' ἄλ- « λων[23] ἢ παρ' ἡμῶν νοηθεῖσα. Ἐγὼ γοῦν τοιοῦτός « εἰμι ἐν τοῖς τῶν ἄλλων συγγράμμασιν[24], οἵους[25]

1. ἀργείαν AOPQ. — 2. Ad marg. R : ὅτι οὐ μόνον κατ' ἰδίαν διδάσκαλοι ἑαυτοὺς ἔλαθον, ἀλλὰ καὶ τοπικαὶ σύνοδοι, ὡς ἔστιν ἰδεῖν. — 3. παραδίδωσι M. — 4. ἡ πόλις μηγάλη A. — 5. πεισθήσεται OC. — 6. ἐφαρμώσαντες R. — 7. ἐν τοῖς QO. — 8. ἀνδρῶν : αὐτοῖς A. — 9. ὑπουργίαις G : ὑπουργείας OPQM. — 10. Ad marg. R : ὅτι αἱ κανονικαὶ μόναι γραφαὶ τὸ ἀδιάπτωτον ἔχουσι. — 11. ἔχουσαι Q, addito ϊ supra αι. — 12. φησίν Q ; ad marg. R : Αὐγουστίνου τοῦ θείου. — 13. ἐκείνων M : ἐκεῖνας P. — 14. ὁποσοῦν P : ὁπωσοῦν M. — 15. δικαιοσύνῃ MG, ac lin. sq. ὅ,τι. M. — 16. Legendum Φουρτουνατιανόν, id est *Fortunatianum*. — 17. ἐπιστολῇ αὖθις φησί R. — 18. ὡντινοῦν P : ὡντινῶν OQ. — 19. σωζομένοις C. — 20. συγγράμασιν R. — 21. φοράσαιμεν MG. — 22. ἢ om. AR : ἢ τῇ M. — 23. ἢ παρ' ἄλλων AR. — 24. συγγράμασιν A. — 25. οἵους Q : add. οὖν C.

a) Cf. Pitra, *Juris ecclesiast. Graecorum hist. et monum.*, t. II, p. 32. — b) Class. II, ep. 82 = *P. L.*, t. 33, c. 277. — c) Cf. Class. III, ep. 148 = *P. L.*, t. cit., c. 628.

« εἶναι θέλω[1] τοὺς τὰ ἡμέτερα[2] μετιόντας ».

16. Τῆς οὖν τοιαύτης τιμῆς, ὡς εἴρηται[3], καὶ πίστεως καὶ ὑπακοῆς μόναις ταῖς κανονικαῖς ὀφειλομένης γραφαῖς, τί ποιοῦμεν ἡμεῖς ἄτοπον, εἰ Γρηγόριον τὸν Νύσσης, ἄνθρωπον ὄντα, διημαρτηκέναι κατά τι τῆς ἀκριβείας φαμέν, καὶ ταῦτα τοῦ δόγματος ἀμφισβητουμένου τῷ τότε[4], καθάπερ ἡμῖν εἴρηται πρότερον; Εἰ δ' ὑμεῖς λέγετε καὶ τὸ αἰώνιον πῦρ αὐτὸν διομολογεῖν[5], ὡς ἐν τῷ Κατηχητικῷ[6] λόγῳ καὶ ἐν τῷ περὶ τῶν πρὸ ὥρας ἀναρπαζομένων[7] νηπίων[8] ἀριδήλως δείκνυται[9], πλείστην[10] ὑμῖν[11] εἰσόμεθα χάριν, εἰ τοιοῦτόν τι λέγοντα τοῦτον ἢ φρονοῦντα δυνηθείητε δεῖξαι· ἡμεῖς γὰρ οὔτε πῦρ αἰώνιον καὶ ἀπεράντους κολάσεις[12] * οὐδαμοῦ τοῦτον εὑρίσκομεν λέγοντα, οὔτε τὰς μικρὰς ἁμαρτίας μόνον καθαιρομένας, ἀλλὰ πᾶσάν τε ἁμαρτίαν καθάρσιμον εἶναι διὰ τοῦ[13] πυρὸς ἐκείνου καὶ πᾶσαν κόλασιν λυθησομένην ποτὲ καὶ ἕξουσαν τέλος, ἅτε μηδὲν ἄλλο τυγχάνουσαν ἢ κάθαρσιν οὐ τῶν ἀσεβῶν[14] ἀνθρώπων καὶ πονηρῶν μόνον[15], ἀλλὰ καὶ τῶν δαιμόνων αὐτῶν[16] ἀποκαταστησομένων. Λέγει γοῦν ἐν[17] μὲν[18] τῷ Κατηχητικῷ περὶ τοῦ διαβόλου τοιαῦτα[19]· « Ὁ μὲν ἐπὶ διαφθορᾷ τῆς φύσεως τὴν « ἀπάτην ἐνήργησεν· ὁ δὲ δίκαιος ἅμα καὶ ἀγαθὸς « καὶ σοφὸς ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ καταφθαρέντος τῇ « ἐπινοίᾳ τῆς ἀπάτης ἐχρήσατο, οὐ μόνον τὸν « ἀπολωλότα διὰ τούτων εὐεργετῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν « τὸν τὴν ἀπώλειαν καθ' ἡμῶν ἐνεργήσαντα· ἐκ « γὰρ τοῦ προσεγγίσαι[20] τῇ ζωῇ μὲν τὸν θάνατον, « τῷ φωτὶ δὲ τὸ σκότος, τῇ ἀφθαρσίᾳ δὲ τὴν φθοράν, « ἀφανισμὸς[21] μὲν τοῦ χείρονος γίνεται καὶ εἰς τὸ « μὴ ὂν μεταχώρησις, ὠφέλεια[22] δὲ τοῦ ἀπὸ τούτων « καθαιρομένου. Καθάπερ[23] γὰρ τῆς ἀτιμοτέρας[24] « ὕλης τῷ χρυσῷ καταμιχθείσης, τῇ διὰ τοῦ πυρὸς « δαπάνῃ τὸ ἀλλότριόν τε καὶ ἀπόβλητον οἱ θερα- « πευταὶ τοῦ χρυσίου[25] καταναλώσαντες, πάλιν « ἐπανάγουσι πρὸς τὴν κατὰ φύσιν λαμπηδόνα τὴν « προτιμοτέραν ὕλην, οὐκ ἄπονος μέντοι γίνεται ἡ

« tales volo esse intellectores meorum ».

16. Cum igitur eiusmodi honor, ut dictum est, et fides et obsequium solis canonicis debeatur scripturis, quidnam nos inepti admittimus, dum Gregorium Nyssenum, utpote hominem, nonnihil a recta doctrina aberrasse dicimus, idque cum ea aetate res adhuc esset controversa, quemadmodum iam diximus? Quoniam vero contenditis, ne aeternum quidem ignem ab illo negari, prout ex oratione Catechetica et ex altera de infantibus qui praemature abripiuntur liquido patet; si tale quicquam dixisse illum vel existimasse probare potueritis, plurimam vobis habebimus gratiam; nos * f. enim non deprehendimus illum usquam dicentem, aeternum esse ignem sempiternave supplicia, vel sola parva peccata expurganda fore, sed quamlibet culpam per ignem illum deletum iri, quodvis vero supplicium aliquando desiturum finemque habiturum, cum nihil aliud sit quam purgatio non hominum modo impiorum improborumque, verum etiam daemonum ipsorum in pristinum statum restituendorum. Nam de diabolo haec dicit in oratione Catechetica[a]: « Ille quidem fraude usus est ad « perimendam naturam; hic autem simul et « iustus et bonus et sapiens excogitatam adhi- « buit deceptionem ad salutem eius qui perie- « rat, per haec beneficio afficiens non eum « solum qui perierat, sed eum etiam qui per- « niciem contra nos molitus erat. Nam ex eo « quod vitae quidem mors appropinquavit, « luci autem tenebrae, interitus vero incorrup- « tioni, deletur quidem id quod est deterius, « et in nihilum redigitur, iuvatur vero id quod « per illa purgatur. Ut enim viliore materia « auro commixta, ubi auri excoctores quod in « eo peregrinum ac reiculum est, igne con-

1. θέλει M. — 2. Littera ε syllabae τε in voce ἡμέτερα supra versum P. — 3. καὶ πίστεως ὡς εἴρηται R. — 4. τῶν τότε PM. — 5. διωμολογεῖν R, addito ad marg. : ἤγουν ὁμολογεῖ καὶ αἰώνιον πῦρ καὶ καθαρτικὸν — 6. κατηχητικῷ A. — 7. ἁρπαζομένων AR. — 8. νηπίων bis scriptum in P, sed alterum erasum fuit 9. Ad δείκνυται R adnotat in marg. : κάθαρσιν δηλαδή. — 10. πλήστην R. — 11. ἡμῖν ras. ὑμῖν 12. καὶ ἀϊδίους κολ. AR. — 13. τοῦ om. A. — 14. εὐσεβῶν M. — 15. οὐ τῶν ἀσεβῶν μόνον καὶ πον ἀνθρώπων C. — 16. αὐτῶν : ὄντων C. — 17. γοῦν ἐν sup. lin. P. — 18. λέγει μὲν οὖν ἐν QOC; ad marg R : τοῦ Νύσσης ἐν τῷ κατηχητικῷ αὐτοῦ λόγῳ. — 19. τοιαῦτα : ταῦτα A. — 20. προσεγγίσαι A. — 21. ἀφανισμὸν OC (ad marg. vel ἀφανισμός) C. — 22. γίνεσθαι... μεταχώρησιν, ὠφέλειαν (ad marg. vel γίνεται) C 23. Ad marg. R : παράδειγμα. — 24. ἀτιμωτέρας AR; item infra l. 38 : προτιμωτέραν. — 25. χρυσοῦ M

a) *P. G.*, t. 45, c. 68-69.

« sumpserint, rursus ad nativum splendorem
« praestantiorem revocant materiam, neque
« tamen labore vacat ista secretio, cum ignis
« sua consumendi vi aliquanto temporis spatio
« quod adulterinum est deleat; verum enim-
« vero auri quaedam est medicatio, quod in
« ipso eliquatur, quod ad melioris perniciem
« insitum illi fuerat : eodem modo, cum mors
« et interitus et tenebrae, et si quis est alius
« nequitiae fetus, ad mali repertorem adhaere-
« scerent, divinae virtutis accessus, ignis instar,
« id, quod praeter naturam inerat, abolens,
« naturam incorruptionis afficit beneficio,
« tametsi laboriosa sit secretio. Ergo ne ipse
« quidem dubitavit adversarius, quin id, quod
« fit, iustum ac salutare sit, siquidem ad sen-
« tiendum beneficium pervenerit. Nunc enim
« quemadmodum illi, qui curandi gratia secan-
« tur et uruntur, iis qui curant irascuntur,
« quod eos acriter pungat sectionis dolor; at
« si ex eo sanitas consequatur, et adustionis
« transeat dolor, iis a quibus curati sunt gra-
« tiam habebunt : ita longis temporum circui-
« tibus ablato e natura malo, quod ei nunc
« immixtum concretumque est, postquam
« eorum, qui nunc in malis iacent, pristi-
« num in statum erit facta restitutio, una
« voce creatura omnis gratias aget, tam ii
« scilicet qui in purgatione castigati fuerint,
« quam qui nulla unquam purgatione opus
« habuerint ». Et rursus oratione *de Mor-*
tuis, de quovis vitio sermonem habens haec
* f. 77. ait[a] : « Quamobrem ut simul et humanae natu-
« rae relinqueretur dignitas liberae volunta-
« tis, et ipsum auferretur malum, hanc divina
« sapientia rationem excogitavit, ut in iis ho-
« minem esse sineret, quae sibi ipse elegisset,
« quo gustatis malis, quae concupiverat, expe-
« riendoque discens quae quibus commutas-
« set, ea cupiditate rursum incenderetur, ut
« vitiorum perturbationumque, quae rationi
« inimicae sunt, onere deposito, et vel in prae-

« διάκρισις, χρόνῳ τοῦ πυρὸς τῇ ἀναλωτικῇ δυνάμει « τὸ νόθον ἐξαφανίζοντος, πλὴν ἀλλὰ θεραπεία τίς « ἐστι τοῦ χρυσίου, τὸ ἐκτακῆναι πᾶρ' αὐτοῦ τὸ « ἐπὶ λύμῃ τοῦ καλοῦ ἐγκείμενον· κατὰ τὸν αὐτὸν « τρόπον θανάτου καὶ φθορᾶς καὶ σκότους καὶ εἴ « τι κακίας ἔκγονον τῷ εὑρετῇ τοῦ κακοῦ περιφυέν- « των, ὁ προσεγγισμὸς τῆς θείας δυνάμεως πυρὸς « δίκην ἀφανισμὸν τοῦ παρὰ φύσιν κατεργασάμενος[1], « εὐεργετεῖ τῇ καθάρσει τὴν φύσιν, κἂν ἐπίπονος « ἡ διάκρισις ᾖ[2]. Οὐκοῦν οὐδ' ἂν παρ' αὐτοῦ τοῦ « ἀντικειμένου μὴ εἶναι δίκαιόν τε καὶ σωτήριον[3] « τὸ γεγονὸς ἀμφιβάλλοιτο, εἴπερ εἰς αἴσθησιν τῆς « εὐεργεσίας ἔλθῃ· νυνὶ γὰρ καθάπερ οἱ ἐπὶ θερα- « πείᾳ τεμνόμενοί τε καὶ καιόμενοι χαλεπαίνουσι « τοῖς θεραπεύουσι, τῇ ὀδύνῃ τῆς τομῆς δριμυσ- « σόμενοι[4], εἰ δὲ τὸ ὑγιαίνειν διὰ τούτου προσγέ- « νοιτο καὶ ἡ τῆς καύσεως[5] ἀλγηδὼν παρέλθοι, « χάριν εἴσονται[6] τοῖς τὴν θεραπείαν ἐπ' αὐτῶν[7] « ἐνεργήσασι, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ταῖς μακραῖς « περιόδοις ἐξαιρεθέντος τοῦ κακοῦ τῆς φύσεως, τοῦ « νῦν αὐτοῖς καταμιχθέντος καὶ συμφυέντος[8], ἐπει- « δὰν ἡ εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀποκατάστασις[9] τῶν νῦν ἐν « κακίᾳ κειμένων γένηται, ὁμόφωνος εὐχαριστία[10] « παρὰ πάσης ἔσται τῆς[11] κτίσεως, καὶ τῶν ἐν τῇ « καθάρσει κεκολασμένων καὶ τῶν μηδὲ[12] τὴν « ἀρχὴν[13] ἐπιδεηθέντων καθάρσεως ». Ἐν δὲ[14] τῷ *περὶ τῶν κεκοιμημένων* αὖθις περὶ πάσης κακίας τὸν λόγον ποιούμενος τοιάδε φησίν· « Ὡς ἂν οὖν « καὶ ἡ ἐξουσία μένῃ[15] τῇ φύσει καὶ τὸ κακὸν « ἀπογένοιτο, ταύτην εὗρεν ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ τὴν « ἐπίνοιαν[16], τὸ ἐᾶσαι τὸν ἄνθρωπον ἐν οἷς ἠβου- « λήθη γενέσθαι, * ἵνα γευσάμενος τῶν κακῶν, ὧν « ἐπεθύμησε, καὶ τῇ πείρᾳ μαθὼν[17] οἷα ἀνθ' οἵων « ἠλλάξατο[18], παλινδρομήσῃ διὰ τῆς ἐπιθυμίας « ἑκουσίως πρὸς τὴν πρώτην μακαριότητα[19], ἅπαν « τὸ ἐμπαθές τε καὶ ἄλογον ὥσπερ τι ἄχθος ἀπο- « σκευάσας[20] τῆς φύσεως, ἤτοι κατὰ τὴν[21] παροῦσαν « ζωὴν διὰ προσοχῆς τε καὶ φιλοσοφίας ἐκκαθαρθείς, « ἢ μετὰ τὴν ἐνθένδε[22] μετανάστασιν[23] διὰ τῆς τοῦ « καθαρσίου πυρὸς χωνείας ». Καὶ μετ' ὀλίγα·

1. ἀπεργάσμενος G. — 2. ᾖ : ἦν OC. — 3. σωτήριον om. C. — 4. δριμυττόμενοι M. — 5. κολάσεως G. — 6. οἴσονται M. — 7. ἐπ' αὐτὸν QO : αὐτοὺς C. — 8. συμφιέντος A. — 9. ἀποκατάσις A. Ad marg. R : ἐν τούτοις δηλοῖ, ὅτι πᾶσα κτίσις σωθήσεται, καὶ δαίμονες, καὶ ἀσεβεῖς, καὶ οἱ τῶν ἄκρων ἁμαρτωλοί· ἀλλ' οὐκ ἔστιν οὕτως ἡ τῆς ἐκκλησίας παράδοσις. — 10. εὐχαριστεία QO. — 11. τῆς om. C. — 12. τῶνδε μὴ QOC. — 13. τὴν ἀρχὴν R. — 14. δὲ sup. lin. P. — 15. μένει M. — 16. ἐπίννοιαν A. — 17. μαθεῖν QOC. — 18. ἠλάξατο R. — 19. μακαριώτητα R. — 20. ἀποσκευάσαι Q. — 21. τὴν ex τῶν corr. O. — 22. ἐνθέδε A. — 23. μετάστασιν R.

a) *P. G.*, t. 46, c. 524.

« Τούτοις ἐμβιοτεύων[1] κατὰ τὸν[2] τῇδε βίον ὁ ἄν- « θρωπος τῇ αὐτεξουσίῳ κινήσει, εἰ μὲν διακρίνει « τοῦ ἀλόγου τὸ ἴδιον[3] καὶ πρὸς ἑαυτὸν βλέπει διὰ « τῆς ἀστειοτέρας[4] ζωῆς, καθάρσιον τῆς ἐμμιχθείσης « κακίας τὸν παρόντα βίον ποιήσεται, κρατῶν διὰ « τοῦ λόγου τῆς ἀλογίας[5]· εἰ δὲ πρὸς τὴν ἄλογον « τῶν παθῶν ἐπικλιθείη[6] ῥοπήν, τῷ τῶν ἀλόγων « δέρματι συνεργῷ χρησάμενος πρὸς τὰ πάθη, « ἄλλως μεταβληθήσεται πρὸς τὸ κρεῖττον, μετὰ « τὴν ἐκ[7] τοῦ σώματος ἔξοδον γνοὺς τῆς ἀρετῆς τὸ « πρὸς τὴν κακίαν διάφορον, ἐν τῷ μὴ δύνασθαι « μετασχεῖν τῆς θειότητος, μὴ τοῦ καθαρσίου « πυρὸς τὸν[8] ἐνόντα τῇ ψυχῇ ῥύπον ἀποκαθάραντος. « Ταῦτά ἐστιν ἃ τὴν τοῦ σώματος χρείαν ἀναγ- « καίαν ἡμῖν[9] ἐποίησε, δι' οὗ[10] τό τε αὐτεξούσιον « σῴζεται καὶ ἡ πρὸς τὸ ἀγαθὸν πάλιν ἐπάνοδος οὐ « κωλύεται, ἀλλὰ τῇ περιοδικῇ ταύτῃ ἀκολουθίᾳ « δι' αὐτοῦ γίνεται ἡμῖν ἡ πρὸς τὸ κρεῖττον ῥοπή[11], « τῶν μὲν ἐντεῦθεν ἤδη διὰ τῆς ἐν σαρκὶ ζωῆς τὸν « πνευματικὸν ἐν ἀπαθείᾳ κατορθούντων βίον, οἵους « γεγενῆσθαι τοὺς πατριάρχας[12] τε καὶ[13] προφήτας « ἀκούομεν, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς τε καὶ μετ' ἐκεί- « νους[14] δι' ἀρετῆς καὶ φιλοσοφίας ἀναδραμόντας « ἐπὶ τὸ τέλειον, μαθητὰς λέγω καὶ ἀποστόλους « καὶ μάρτυρας καὶ πάντας τοὺς τὴν ἐνάρετον ζωὴν « πρὸ[15] τοῦ ὑλικοῦ τετιμηκότας βίου, οἳ κἂν ἐλάττους « ὦσι τῷ ἀριθμῷ τοῦ πλήθους τῶν πρὸς τὸ χεῖρον « ἀπορρεόντων, οὐδὲν ἧττον τὸ δυνατὸν εἶναι διὰ « σαρκὸς τὴν ἀρετὴν κατορθῶσαι μαρτυροῦσι· τῶν « δὲ λοιπῶν διὰ τῆς εἰς ὕστερον[16] ἀγωγῆς ἐν τῷ « καθαρσίῳ πυρὶ ἀποβαλλόντων τὴν πρὸς τὴν ὕλην « προσπάθειαν, καὶ πρὸς τὴν ἐξ ἀρχῆς ἀποκληρω- « θεῖσαν[17] τῇ φύσει χάριν διὰ τῆς τῶν ἀγαθῶν ἐπι- « θυμίας ἑκουσίως ἐπανιόντων ». Καὶ ἐν τῷ περὶ τῶν[18] πρὸ ὥρας ἀναρπαζομένων[19] νηπίων αὖθις[20]· « Τὸ μὲν δύνασθαι καὶ τὸν πρὸς τοῦτο τὸ μέτρον τῆς « πονηρίας ἐλάσαντα χρόνων[21] τισὶ μακρῶν περιό-

« senti vita diligentiae sapientiaeque studio « purgatus, vel post obitum per expurgantis « ignis fornacem expiatus, ad pristinam vellet « redire felicitatem ». Et post pauca : « In his « homo, dum hic vivit, pro arbitratu suo ver- « satus, si neglecto quod bestiarum est, urba- « nius vivendi genus complectetur, ratione « vincens quod rationi contrarium est, prae- « senti hac vita vitium sibi admixtum expia- « bit; sin quo perturbationum impetus ducet, « inclinabit, bestiarumque pellem ad vitia « ministram et adiutricem adhibebit, aliud ei « deinde ineundum erit consilium, ut ad bonum « perveniat, cum e corpore egressus, cognita « quae inter virtutem et vitium differentia est, « non poterit divinitatis particeps fieri, nisi « maculas animo immixtas purgatorius ignis « abstulerit. His de causis corporis usus nobis « est necessarius; eo namque et liberum nobis « adest arbitrium, et reditus ad bonum non « intercluditur, sed ordine et versu volentes « ad meliora provehimur, aliis quidem iam « inde ab eo tempore, quo vivunt hic, spirita- « lem et a vitiis ac perturbationibus alienam « vitam instituentibus, quales intelligimus « patriarchas et prophetas exstitisse, et qui « una cum ipsis et post ipsos per virtutem et « sapientiae studium ad perfectionem reverte- « runt, discipulos et apostolos et martyres « dico, et quicumque corporeo in materiaque « demerso honestum et cum virtute coniunc- « tum vivendi genus anteposuerunt : qui licet « numero pauciores fuerint, quam illi, qui ad « deteriora deflexerunt, exemplo tamen ac « testimonio suo virtutem in carne coli com- « pararique posse testantur; aliis autem post « hanc vitam purgatorio igne materiae labes « et propensionem ad malum abstergentibus, « et ad gratiam initio naturae concessam « voluntaria bonorum cupiditate redeuntibus ». Et in oratione de infantibus qui praemature abripiuntur : « Posse quidem eum qui ad « istud nequitiae fastigium pervenerit, post

1. ἐμβιωτεύων QOM. — 2. τὴν (ras.) ad marg. τὸν C. — 3. Ad vocem ἴδιον hoc habetur scholion ad marg. in R : ἴδιον τῆς φύσεως, τὸ ἀγαθόν· ἀλλότριον δὲ καὶ ἄλογον τὸ κακόν. — 4. Vox ἀστειοτέρας ita explanatur ad marg. R : ἤγουν καθαρωτέρας καὶ ἀμωλύντου. — 5. τῆς εὐλογίας QOC. — 6. ἐπικλιθῇ QO. — 7. ἐκ om. A. — 8. πρὸς τὸν A. — 9. ἡμῖν om. C. — 10. ὧν (ad marg. οὗ) C. — 11. ῥοπή : [illegible] — 12. καὶ τοὺς προφ. R. — 13. τε om. R. — 14. τοὺς μὲν αὐτοὺς τε καὶ σὺν ἐκείνοις M. — 15. πρὸ ex περὶ corr. Q. — 16. εἰσύστερον PQ. — 17. ἀποκληρωθεῖσαν A. — 18. περὶ τῶν om. R : τῶν om. A. — 19. ἁρπαζομένων AR. — 20. Locum reperire haud mihi contigit. — 21. χρόνων ex χρόνον corr. P.

« multos annorum circuitus, aeternae purgationis ope iterum restitui salvandorum coetui, perspicuum omnino ei videtur, qui divinae potentiae rationem perspectam habuerit ».

17. Haec dicta ab eo fuisse de quavis culpa aequaliter et de omnibus peccatoribus improbisque hominibus necnon de ipsis daemonibus, vel caeco ut aiunt perspicuum est. Illum autem
* f. 77v. asseruisse hanc purgationem per ignem faciendam post resurrectionem et iudicium habitum iri, liquido apparet ex iis quae in eadem de infantibus oratione ait[a] : « An illa quoque anima iudicis tribunali cum aliis sistetur? subibit actae vitae iudicium? accipiet pro merito retributionem? vel igne sit purgata, iuxta Evangelii verba, vel in rore benedictionis refrigerata atque refocillata? » Quid commune, quaeso, hisce verbis cum purgatorio quod vos inducitis? Omnes enim peccatores omnesque culpas aequaliter illo igne purgari statuit; vos autem nonnullas, nempe leviores, et nonnullorum, eorum nimirum qui non omnino improbi fuerint, purgari affirmatis; et ille quidem, post extremum iudicium; vos autem, statim post solutionem a corpore. Nonne ergo recte agimus dum eiusmodi dictis non penitus assentimur, sed ea sive pro spuriis habemus, sive etiam si genuina sint, respuimus tanquam Scripturis dogmatibusque communiter receptis contraria?

18. Atque haec quidem ut se habent ad verbum referre coacti fuimus, ne sanctum calumniari videamur, cum dicimus eum Origenianis placitis adstipulari; plane vero decet, ut vos etiam quamdam verborum istorum defensionem adferratis, si quam inauditam excogitare potueritis (decet, inquam, quandoquidem et communis habetur doctor), et qui factum sit, ut in talem inciderit opinionem quin eius opera a quinto concilio damnata fuerint et igni tradita? Etenim illud causari, post hanc synodum illa corrupta fuisse ab aliis quibusdam et alterius rei gratia, rudis est et

« δοις διὰ τῆς αἰωνίας[1] καθάρσεως πάλιν ἀναδοῦναι τῷ τῶν σῳζομένων πληρώματι, παντὶ[2] πρόδηλον πάντως[3] τῷ πρὸς τὴν θείαν δύναμιν βλέποντι ».

17. Ταῦτα μὲν οὖν ὅτι περὶ πάσης ἁμαρτίας ὁμοίως καὶ περὶ πάντων ἁμαρτωλῶν τε καὶ ἀσεβῶν καὶ αὐτῶν τῶν δαιμόνων εἴρηται[4], καὶ τυφλῷ (φασί) δῆλον. Ὅτι δὲ μετὰ τὴν ἀνάστασιν καὶ τὴν κρίσιν τὴν τοιαύτην * ἔσεσθαι λέγει[5] διὰ πυρὸς κάθαρσιν, δῆλον ἐξ ὧν ἐν τῷ αὐτῷ περὶ τῶν νηπίων λόγῳ φησίν· « Ἆρα[6] κἀκείνη ἡ ψυχὴ τοῦ κριτοῦ παραστήσεται μετὰ τῶν ἄλλων τῷ βήματι; ὑφέξει τῶν βεβιωμένων τὴν κρίσιν; λήψεται τὴν κατ' ἀξίαν ἀντίδοσιν, ἢ πυρὶ καθαιρομένη κατὰ τὰς τοῦ εὐαγγελίου φωνὰς ἢ τῇ δρόσῳ τῆς εὐλογίας συναναψύχουσα; » Τί κοινὸν τοῖς τοιούτοις λόγοις, εἰπέ μοι, καὶ τῷ παρ' ὑμῶν[7] εἰσαγομένῳ καθαρτηρίῳ; Πάντας μὲν γὰρ οὗτος ἁμαρτωλοὺς καὶ πᾶσαν ἁμαρτίαν ὁμοίως διὰ τοῦ πυρὸς ἐκείνου καθαίρει, τινὰς δὲ ὑμεῖς, ὅσαι κουφότεραι, καὶ ἐπί τινων, ὅσοι μὴ παντάπασι μοχθηροί, καθαίρεσθαι λέγετε· καὶ ὁ μὲν μετὰ τὴν τελευταίαν κρίσιν, ὑμεῖς δὲ αὐτίκα μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ σώματος[8]. Ἆρ' οὐ[9] καλῶς ποιοῦμεν οὐ πάντα πειθόμενοι τοῖς τοιούτοις λόγοις, ἀλλ' ἢ νόθους αὐτοὺς νομίζοντες, ἢ καὶ[10] γνησίους ὄντας, ὡς ταῖς γραφαῖς ἐναντίους καὶ τοῖς κοινοῖς δόγμασιν οὐ παραδεχόμενοι;

18. Ταῦτα μὲν οὖν ὡς ἔχουσιν ἐπὶ λέξεως ἐκθέσθαι κατηναγκάσθημεν[11], ἵνα μὴ τὸν ἅγιον δοκῶμεν συκοφαντεῖν ὡς τοῖς Ὠριγενιακοῖς[12] συμφερόμενον[13] δόγμασι· τὴν δ' ὑπὲρ τούτων ἀπολογίαν καὶ ὑμεῖς ἂν εἴητε δίκαιοι συνεισφέρειν, εἴ τινα καινοτέραν ἐπινοῆσαι δυνηθείητε (δίκαιον γάρ, ἐπειδὴ καὶ κοινὸς ὑπάρχει διδάσκαλος), ὅπως[14] τε εἰς τὴν[15] τοιαύτην ἐνέπεσε δόξαν καὶ ὅπως οὐχ ὑπὸ τῆς πέμπτης ἀπεδοκιμάσθη συνόδου τὰ τούτου συγγράμματα * καὶ πυρὶ παρεδόθη. Τὸ γὰρ μετὰ τὴν σύνοδον ταύτην αὐτὰ νενοθεῦσθαι[16] λέγειν ὑπ' ἄλλων τινῶν καὶ ἄλλου του χάριν, ἔωλον ἀτεχνῶς καὶ κομιδῇ περιττόν· ἀλλὰ μὴν[17] οὐδ' ἀναγκαῖον

1. αἰωνίου A. — 2. πάντη C. Ad marg. R : ὡραιότατον. — 3. πάντες M. — 4. Ad marg. R : ὅτι μετὰ τὴν ἀνάστασιν καὶ τὴν κρίσιν, τοιαύτην ἔσεσθαι κάθαρσιν. — 5. λέγει : λόγῳ M. — 6. ἄρα AM. — 7. παρ' ὑμῖν PM. — 8. Ad marg. R : ὡραιότατον. — 9. ὅρ' οὐ MA, moxque τοῦ τοιούτοις M. — 10. ἢ καὶ : εἰ καὶ M. — 11. κατηναγκάσθησαν M. — 12. ὠριγενειακοῖς R, et ad marg. : ὡραῖον — 13. συμφερόμενοι M. — 14. Ad marg. R : ἀντὶ τοῦ ὅτι. — 15. τὴν om. A. — 16. νενοθοῦσθαι M. — 17. μὴν : μὴ M.

a) *P. G.*, t. 46, c. 168.

ἄλλως, ὅτι τοιαύτην ὅλως ἔσχηκε δόξαν, διὰ τοῦτ' ἀφανισθῆναι τὰ τούτου συγγράμματα καὶ πυρὶ δοθῆναι· τοῦτο γὰρ οὐδὲ τὰ Ὠριγένους ἔπαθε πάντα, καὶ δῆλον ἐκ τῆς λεγομένης αὐτοῦ *Φιλοκαλίας*, ἥτις ἐξελέγη μὲν καὶ συνετέθη παρὰ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου σὺν τῷ μεγάλῳ φιλοπονήσαντος[1] Βασιλείῳ, πλήρης δὲ τῶν τοιούτων ἐστὶ φωνῶν καὶ δογμάτων διὰ τὸ ἀμφισβητήσιμον εἶναι τότε τὴν δόξαν, ἧπερ[2] ἡμῖν εἴρηται πρότερον[3]. Ἀλλὰ καὶ ἣν ὁ[4] ἅγιος Μάξιμος ἐπινοεῖ παραμυθίαν τῇ τοιαύτῃ τῆς ἀποκαταστάσεως δόξῃ τοῦ θαυμαστοῦ Γρηγορίου, ἐκθησόμεθα μὲν ἡμεῖς ὁλοκλήρως· κρίνατε δὲ ὑμεῖς[5], εἰ ἱκανὴ πρὸς θεραπείαν ἐστὶ τῶν τοιούτων τε καὶ τοσούτων[6] λόγων. « Τρεῖς ἀποκαταστάσεις οἶδεν ἡ « Ἐκκλησία » φησί[7]· « μίαν μέν, τὴν ἑκάστου « κατὰ τὸν τῆς ἀρετῆς λόγον, ἐν ᾗ ἀποκαθίσταται, « τὸν ἐπ' αὐτῷ λόγον τῆς ἀρετῆς ἐκπληρώσας· « δευτέραν δέ, τὴν τῆς ὅλης φύσεως ἐν τῇ ἀναστά-« σει εἰς ἀφθαρσίαν καὶ ἀθανασίαν ἀποκατάστασιν· « τρίτην δέ, ᾗ καὶ μάλιστα κατακέχρηται[8] ἐν « τοῖς ἑαυτοῦ λόγοις ὁ Νύσσης Γρηγόριος, τὴν τῶν « ψυχικῶν δυνάμεων τῇ ἁμαρτίᾳ ὑποπεσουσῶν εἰς « ὅπερ[9] ἐκτίσθησαν πάλιν[10] ἀποκατάστασιν· δεῖ « γὰρ ὥσπερ τὴν ὅλην φύσιν ἐν τῇ ἀναστάσει τὴν « τῆς σαρκὸς ἀφθαρσίαν χρόνῳ ἐλπιζομένην ἀπολα-« βεῖν, οὕτω τὰς παρατραπείσας τῆς ψυχῆς δυνά-« μεις τῇ παρατάσει τῶν αἰώνων ἀποβαλεῖν[11] τὰς « ἐντεθείσας[12] αὐτῇ τῆς κακίας μνήμας, καὶ περά-« σασαν τοὺς πάντας αἰῶνας καὶ μὴ εὑρίσκουσαν « στάσιν, εἰς τὸν Θεὸν ἐλθεῖν τὸν μὴ ἔχοντα πέρας, « καὶ οὕτω τῇ ἐπιγνώσει οὐ τῇ μεθέξει τῶν ἀγαθῶν « ἀπολαβεῖν[13] καὶ εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀποκατασθῆναι, « καὶ δειχθῆναι[14] τὸν δημιουργὸν ἀναίτιον τῆς « ἁμαρτίας ». Ταύτην εἰ μὲν ἱκανὴν τὴν θεραπείαν νομίζετε[15], κοινὸν ἂν εἴη τὸ ἕρμαιον· εἰ δ' ἑτέραν ἐπ' αὐτῇ ζητητέον ἀκριβεστέραν, ξυνὸς (φασίν) Ἐνυάλιος[16]· ὅτι γὰρ τοῖς[17] Ὠριγένους ἔοικε συμ-

obsoleta excusatio ac prorsus supervacanea. Ceterum quod eiusmodi plane fuerit opinionis, haud quidem inde necessario consequitur futurum fuisse ut opera eius delerentur ignique traderentur : id enim ne omnibus quidem Origenis libris accidit, uti apparet ex *Philocalia* quae nuncupatur, quae collecta quidem et compacta a Gregorio Theologo, operam etiam navante Basilio Magno, eiusdem generis vocibus ac sententiis abundat, propterea quod res adhuc erat controversa, prout superius dictum a nobis est. Quem vero sanctus Maximus excogitaverit modum liniendi illam inclyti Gregorii sententiam de restitutione in integrum, nos referemus nihil praetermittentes; num vero sufficiat tot tantisque sermonibus sanandis, vestrum esto iudicium. « Triplicem, inquit[a], in « integrum restitutionem novit Ecclesia : unam « quidem, uniuscuiusque singulorum, secun-« dum virtutis rationem, ad quam restituitur, « ubi in se virtutis rationem expleverit; alte-« ram, universae naturae in resurrectione, qua « ad incorruptionem ac immortalitatem repa-« retur; tertiam denique, qua et maxime Gre-« gorius Nyssenus in suis orationibus abusus « est, eam nimirum, qua animi vires, quae « peccato succubuerant, in pristinum illum « statum restituantur, in quo conditae erant. « Necesse enim est, sicut omnis natura in re-« surrectione, quo tempore speramus, incor-« ruptionem carnis receptura est; sic et per-« versas animi vires, insitas illi ad memoriam « vitiositatis malitiaeque imagines, longa sae-« culorum duratione amittere, cunctisque su-« peratis saeculis, nec requiem aliquam nac-« tam, ad Deum, qui fine caret, venire; sicque « agnitione, non bonorum participatione ac « commercio, vires recipere, ac in pristinum « iis reparari, palam prodito, verum condito-« rem peccati auctorem non esse ». Quam medicinam si idoneam habueritis, optima erit utrinque fortuna; sin altera accuratior quaerenda sit, aequus Mars ut aiunt faveat utrisque.

1. φιλοπονήσαντι M. — 2. ἥπερ M. — 3. ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἀναγκαῖον-ἧπερ ἡμῖν εἴρηται πρότερον om. AB. 4. ὁ om. M. Ad marg. B : ἣν ὁ ἅγιος Μάξιμος ἐπινοεῖ παραμυθίαν, τῇ δόξῃ τῆς ἀποκαταστάσεως, τοῦ θαυμαστοῦ Γρηγορίου. — 5. δ' ὑμεῖς B. — 6. τὸ σοῦτον A. — 7. φασί C. — 8. κέχρηται M. — 9. εἰς ὅπη M. — 10. πάλιν ad marg. C. — 11. ἀποβάλλειν QO : ἀπολαβεῖν B. — 12. ἐκτεθείσας A. — 13. ἀπολαύειν AB. 14. δειχθεῖναι A : δεχθῆναι τὸ δημιουργόν M. — 15. νομίζειτε A. — 16. Ἐννάλιος M. Cf. Homer. *Il.* XVIII 309. P habet in marg. altera manu : Κοινὸς ὁ Ἄρης. — 17. τοῖς ex τῆς corr. Q

a) *P. G.*, t. 90, c. 796.

Nam Origenis sententiae potius quam vestris dictis illa plane convenire, liquido cuique apparet ex ipsis verbis modo allatis; ac mirari licet, quod veterem quamdam Ecclesiae mediamque inter duo opposita existimetis purgatorii ignis opinionem, quando plerique et clarissimi doctorum aeternum illum ignem sempiternaque supplicia potius allegorice explicarunt; adeo ut ignem illic corporeum et tenebras exteriores nihil aliud existiment nisi Dei ignorantiam, quo nempe modo lux ipsa beatis dicitur illius visio; vermem vero, bestiam scilicet reptilem venenum eiaculantem et carnis edacem, non aliud quam conscientiae stimulos et acerbam illam in improbis paenitudinem; dentium autem stridorem non alium ac furorem eorum qui ulcisci cupiunt et moerorem inde provenientem et amarum fletum. Porro si huius generis sunt tormenta illa post resurrectionem iudiciumque futura, quo pacto credamus incorporeas animas, statim ac solutae fuerint, a corporeo igne exuri et expurgari, nisi quis dicat haec etiam verba perinde atque illa ad aliud significandum spectare, utpote allegorice spiritualiterque sumpta?

19. Praeterea, cum testimonia, tum e Machabaeorum libro, tum ex Evangelio a vobis allata, expendissemus, candide sincereque significantes, nullam in eis ostendi poenam neque purgationem, sed solam peccatorum remissionem; miram quamdam distinctionem adhibuistis, quodlibet peccatum asserentes in duo secerni, in ipsam nimirum Dei offensam et in poenam ex ea inferendam; atque offensam quidem dimitti post contritionem ac mali detestationem, poenae vero reatum omnino deberi, adeo ut necesse sit huius rei causa eos, quibus remissa fuerint peccata, adhuc etiam propter illa torqueri. Haec autem cum rebus luculentissimis et confessis omnino pugnare, mittimus dicere : neque enim reges videmus, post datam

φωνεῖν μᾶλλον ἢ τοῖς ὑφ' ὑμῶν λεγομένοις[1], παντί που δῆλον ἐξ αὐτῶν τῶν εἰρημένων ἐστί. Θαυμάζειν δὲ ἄξιον, εἰ ἀρχαίαν[2] τινὰ δόξαν τῆς ἐκκλησίας καὶ μέσην ἐναντίων[3] δυοῖν νομίζετε τὴν τοῦ καθαρσίου πυρός[4], ὅπου γε οἱ πλεῖστοι τῶν διδασκάλων καὶ γνωριμώτατοι[5] τὸ αἰώνιον πῦρ ἐκεῖνο καὶ τὰς ἀπεράντους κολάσεις[6] ἀλληγορικώτερον[7] ἐξελάβοντο, ὡς μήτε πῦρ ἐκεῖ σωματικὸν νομίζεσθαι μήτε σκότος ἐξώτερον[8] ἄλλο πλὴν ἢ τὴν τοῦ Θεοῦ ἄγνοιαν, καθάπερ καὶ φῶς τοῖς ἀξίοις τὴν αὐτοῦ θεωρίαν, μήτε σκώληκα[9], γένος τι ἑρπετῶν[10] ἰοβόλον καὶ σαρκοφάγον[11], ἀλλ' ἢ τὴν τῶν ἀκολάστων ὑπὸ τῆς συνειδήσεως βάσανον καὶ τὸν πικρὸν ἐκεῖνον[12] μετάμελον, μήτε βρυγμὸν ὀδόντων ἄλλον[13] παρὰ τὴν τῶν θυμομαχούντων[14] μανίαν καὶ τὴν ἐπ' αὐτῇ λύπην καὶ τὸν πικρὸν ὀδυρμόν[15]. Εἰ τοίνυν ἐκεῖνα τοιαῦτα τὰ[16] μετὰ τὴν ἀνάστασιν καὶ τὴν κρίσιν, πῶς τὰς ἀσωμάτους ψυχὰς αὐτίκα μετὰ τὴν λύσιν ὑπὸ[17] σωματικοῦ πυρὸς δεξόμεθα κατακαίεσθαι καὶ καθαίρεσθαι[18], πλὴν εἰ μή τις φαίη[19] καὶ ταῦτα[20] τοῖς εἰρηκόσι, πρὸς ἕτερον τείνειν σκοπόν, ἀλληγορικῶς[21] τε καὶ πνευματικῶς λαμβανόμενα;

19. Ἐπὶ τούτοις[22] τὰς παρ' ὑμῶν εἰρημένας χρήσεις ἔκ τε τῆς τῶν Μακκαβαίων[23] βίβλου καὶ τοῦ Εὐαγγελίου θεωρούντων ἡμῶν, ἁπλῶς τε καὶ φιλαλήθως εἰπόντων, μηδεμίαν ἐν αὐταῖς ἐμφαίνεσθαι κόλασιν, οὔτε μὴν κάθαρσιν, ἀλλ' ἢ μόνον ἁμαρτιῶν ἄφεσιν, διαίρεσίν[24] τινα θαυμαστὴν ὑμεῖς ἐποιήσασθε, πᾶσαν ἁμαρτίαν εἰπόντες εἴς τε τὴν πρόσκρουσιν αὐτὴν τοῦ Θεοῦ διαιρεῖσθαι καὶ τὴν ἐπακολουθοῦσαν αὐτῇ τιμωρίαν· ὧν τὴν μὲν πρόσκρουσιν ἀφίεσθαι μετὰ τὴν συντριβὴν καὶ ἀποκήρυξιν τοῦ[25] κακοῦ, τὴν δὲ ἐνοχὴν τῆς τιμωρίας ὀφείλεσθαι[26] πάντως, ὡς ἀνάγκην εἶναι ἐκ τούτου τοῦ λόγου τοὺς ἀφιεμένους τῶν ἁμαρτιῶν ἔτι καὶ δι' αὐτάς[27] κολάζεσθαι. Ταῦτα μὲν οὖν ὅτι τοῖς ἐναργέσι καὶ ὁμολογουμένοις μάχονται, λέγειν ἐῶμεν· οὔτε γὰρ βασιλεῖς ὁρῶμεν[28] μετὰ

1. λεγομένοις : λογισμοῖς QOC. — 2. ἀρχαίων C. Ad marg. R : ὡραιότατον. — 3. ἐναντίον OC : ἐναντίαν M. — 4. τὴν τοῦ-πυρός om. M. — 5. γνωριμωτάτων M. — 6. τὰς ἀϊδίους κολ. AR. — 7. ἀλληγορικότερον A. — 8. ἐξότερον M. — 9. σκώλικα P. — 10. ἑρπετὸν M. — 11. σαρκοφαγόν R. — 12. τὸ... ἐκεῖνο (ad marg. corr.) C : post ἐκεῖνον habetur καὶ erasum in RC. — 13. ἄλλον AM : ἄλλο alii. — 14. θυμομαχούντων explicatur in marg. cod. P ita : μετὰ θυμοῦ μαχούντων. — 15. Ad marg. R : ὡραιότατον. — 16. τὰ om. M. — 17. Post ὑπὸ habet τοῦ deletum O. — 18. καθέρεσθαι A, sed dein emendatum, addita supra versum syllaba αι. — 19. φαίει (ras.) in φαιη cor. C. — 20. ταῦτα PORM. — 21. ἀληγορικῶς A. — 22. Ad marg. R : ἐντεῦθεν ἄρχεται λέγειν τὰ τῆς προσκρούσεως καὶ τιμωρίας. — 23. μακαββαίων cor. 2ª man. Q. — 24. Ad vocem διαίρεσιν R notat in marg. : εἰρωνεία, moxque latino sermone : *culpam*, ac paulo inferius : *poena*. — 25. Vox τοῦ bis in R. — 26. ὀφείλεσθαι : ἀφύεσθαι A. — 27. αὐτᾶ C. — 28. Ad marg. R : παράδειγμα τοῖς λεγομένοις.

τὸ δοῦναι τὴν ἀμνηστίαν καὶ ἄφεσιν ἔτι καὶ[1] κολάζοντας τοὺς ἡμαρτηκότας, οὔτε Θεὸν αὐτὸν πολλῷ μᾶλλον, ᾧ πολλῶν ὄντων[2] τῶν γνωρισμάτων, φιλανθρωπία ἐστὶ τὸ ἐξαίρετον, ἀλλὰ μετὰ μὲν τὴν ἁμαρτίαν κολάζοντα, μετὰ δὲ τὴν ἄφεσιν εὐθὺς καὶ τὴν κόλασιν λύοντα[3]. Καὶ τοῦτο εἰκότως· εἰ γὰρ τὸ προσκροῦσαι Θεῷ ποιεῖ τὴν κόλασιν, τοῦ αἰτίου λυθέντος καὶ τῆς καταλλαγῆς γενομένης, καὶ τὸ αἰτιατόν, ὅπερ ἐστὶν ἡ κόλασις, ἐξ ἀνάγκης συνδιαλέλυται[4]. Οὕτως ὁ μὲν τελώνης μετὰ συντριβῆς προσευξάμενος οὐκ ἀφείθη τῶν ἁμαρτιῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ *δεδικαιωμένος*[5] *κατῆλθε*, ταὐτὸν δὲ εἰπεῖν, οὐδεμιᾶς κολάσεως ἔτι δεόμενος· ὁ δὲ Μανασσῆς[6] ἐν τῇ Παλαιᾷ ὁμοῦ τε προσηύξατο μετὰ ταπεινώσεως καὶ τῆς συγχωρήσεως ἔτυχε, καὶ τοῦ ζώγρου[7] διαρραγέντος, * ἐν ᾧ κατείχετο, πρὸς τὴν Ἰουδαίαν ἐν ἀκαρεῖ μετετέθη θείᾳ δυνάμει καὶ τὴν ἑαυτοῦ βασιλείαν αὖθις ἀπέλαβεν[8]· οἱ Νινευῖται[9] δὲ μεταγνόντες οὕτως ὀξέως, ὁμοῦ τε τὴν ἁμαρτίαν ἔλυσαν δηλονότι καὶ τὴν ἠπειλημένην[10] τιμωρίαν[11] ἐξέφυγον· ὁ δὲ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ παραλυτικός[12], πρότερον τὴν τῶν ἁμαρτιῶν ἄφεσιν κομισάμενος, εὐθὺς ὡς ἑπομένην αὐτῇ τὴν τοῦ σώματος ἀνόρθωσιν προσελάβετο. Καὶ τί δεῖ καταλέγειν τὰς ἱστορίας ἁπάσας ἐφ' οὕτω σαφεῖ καὶ ὁμολογουμένῳ πράγματι; Πλὴν ἀλλὰ πόθεν ὑμεῖς τὴν τοιαύτην λαβόντες[13] διαίρεσιν, ὡς ἀναγκαίαν τινὰ καὶ καθολικὴν παρεθήκατε; Τίς εὐαγγελιστὴς ἢ ἀπόστολος ἢ τῆς ἐκκλησίας διδάσκαλος τοιοῦτόν τι γέγραφε πώποτε[14]; Ποία πεῖρα τοῦτο παρέστησεν; Οὐ γὰρ δὴ τὸ τοῦ Δαυὶδ ἱκανόν, ὃς ἀφείθη μὲν[15] τῆς ἁμαρτίας[16] τῆς ἐπὶ μοιχείᾳ[17] καὶ φόνῳ, τὸν δὲ[18] γεννηθέντα υἱὸν ἀπεβάλετο[19]· καὶ γὰρ δὴ κἀκεῖνος ἀφείθη μὲν[20] τῆς ἁμαρτίας τελείως[21], καὶ δῆλον[22], ὅτι καὶ τὸ προφητικὸν οὐκ ἀπέβαλε χάρισμα, μικρὰν δέ τινα ποινὴν ἔτισεν[23], οὕτω τοῦ

veniam remissionemque, etiamtum poenis afficientes eos qui scelera admiserint, multoque minus Deum ipsum, cuius cum multa sint attributa, horum omnium misericordia potissima est, quique post peccatum quidem punit, post remissionem vero statim vel poenam ipsam solvit. Et recte quidem. Nam si Dei offensa poenam promeretur, sublata causa et facta reconciliatione, effectus ipse, id est poena, simul necessario tollatur oportet. Sic publicanus, animo contrito ubi oravit, non a peccatis modo solutus est, verum etiam[a] *iustificatus descendit*, quod idem est ac si diceretur, nulli amplius poenae obnoxius. Manasses[b] vero in Vetere Testamento simul ac deprecatus est cum humilitate, veniam consecutus est, atque diffractis compedibus, quibus detinebatur, in Iudaeam brevissimo tempore reductus est divina virtute, regnum suum rursus adeptus. Ninivitae[c] autem * f. 7v
tam promptam egerunt paenitentiam, ut simul peccatum solverent comminatamque poenam effugerent. Et paralyticus in Evangelio[d], ubi primum peccatorum remissionem obtinuit, mox velut huius sequelam corporis erectionem consecutus est. At quid opus est omnia exempla enumerare in re tam aperta ac manifesta? Verum enimvero undenam vos distinctionem illam sumpsistis, eandem uti necessariam et universalem propositur? Quis evangelista aut apostolus aut Ecclesiae doctor tale quidpiam conscripsit unquam? Quibus factis id demonstratur? Neque enim satis est Davidis exemplum, cui remissum quidem fuit adulterii homicidiique delictum, filium vero quem genuerat amisit; nam et ille plenam quidem peccati remissionem obtinuit, prout ex eo liquet quod prophetiae donum non amiserit, aliquam vero levem poenam luit, Deo ita iudicante, imo vero non poenam, sed potius moerorem, ob alias causas forsitan indultum, quas doctores in disputando de multis illis infantibus, qui praema

1. καὶ om. A. — 2. ᾧ πολλῶν ὄντων : οὗτινος M. — 3. Ad marg. R : ὡραιότατον, moxque : Φησὶ δὲ καὶ ὁ θεῖος Χρυσόστομος· « Οὐ γὰρ χρόνῳ λύεται τὸ ἁμάρτημα, ἀλλὰ διαθέσει ψυχῆς ». — 4. συνδιαλύεται R. — 5. δεδικαιομένος P. — 6. Ad marg. R : ὁ Μανασσῆς. — 7. Ad vocem ζώγρου legitur in marg. cod. P hoc scholion : ζῶγρος, καὶ ζωγρεῖον εἶδος σπυριδίου. — 8. ἀπέλαυεν A. — 9. Ad marg. R : περὶ Νινευιτῶν. — 10. εἰπειλημένην A. — 11. Post τιμωρίαν iterum τιμῶ, sed erasum in R. — 12. Ad marg. R : ὁ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ παραλυτικός. — 13. πόθεν λαβόντες ὑμεῖς M. — 14. Ad marg. R : ὡραιότατον, pauloque inferius Περὶ Δαυίδ. — 15. μὲν om. C. — 16. μετὰ τῆς ἁμαρτίας C. — 17. μοιχία R. — 18. δεῖ A. — 19. ἀπεβάλετο ex ἀπεβάλλετο corr. P. — 20. μὲν : μετὰ C. — 21. τελείως om. R. — 22. δεῖλον A. — 23. ἤτησεν OC : ἔτισε M.

a) Cf. Luc. XVIII, 14. — b) II Paral. XXXIII, 13. — c) Cf. Ion. III, 5. — d) Cf. Mat. IX, 6

ture abripiuntur, recensere solent; etenim filius, quem post illum ex eadem muliere genuit, non superstes modo exstitit, sed in patris regnum successit, et is fuit Salomon, vir ille sapientissimus. Quapropter, ex peculiari illius facto generali statuta illatione, exinde opinari solius offensae dari remissionem, poenam vero necessario manere exsolvendam, omnino repugnat tum communi opinioni tum rerum naturae, nec vobis ipsis consentaneum videtur. Nam si dimittitur causa, nempe labes, ut vestris vocibus utamur, animae inhaerens post offensam Creatori irrogatam, quid superest supplicio purgandum, cum macula illa fuerit per remissionem expurgata? Si remissio quidem prorsus non posset absque poena purgationem inducere, recta videretur vestra sententia; sin vero prima illa et maxima et perfectissima peccatorum remissio, quae fit per baptismum, secum ferat omnis maculae purgationem omnisque poenae solutionem, quae est necessitas cur altera haec remissio purgandi virtute careat, sed soli poenae hanc tribuamus? Praeter ea quae modo dicta sunt, asserimus adductas auctoritates ne vestrae quidem opinioni prodesse : nam quoad illam quidem quae ex Machabaeorum libro deprompta est, dictum est non propter levem quamdam culpam, sed propter gravissimum quoddam et mortiferum scelus propitiationem illam sacrificiumque fuisse pro mortuis peractum; quod vero spectat illud Evangelii, nimirum *Ei qui blasphemaverit, non remittetur neque in praesenti saeculo neque in futuro,* id non profecto in vestram sententiam facit, quasi remissio tunc daretur, sed illud significat, scilicet

Θεοῦ κρίναντος, ἢ λύπην μᾶλλον καὶ οὐ ποινήν, ἴσως καὶ δι' ἄλλας αἰτίας συγχωρηθεῖσαν[1], ἃς καὶ ἐπὶ τοῖς πλείστοις τῶν[2] πρὸ ὥρας ἀναρπαζομένων[3] νηπίων οἱ διδάσκαλοι λέγουσιν· ὁ γὰρ δὴ μετ' αὐτὸν γενόμενος παῖς ἐκ τῆς αὐτῆς γυναικὸς οὐκ ἔζησε[4] μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν βασιλείαν τοῦ πατρὸς διεδέξατο, καὶ οὗτος ἦν Σολομὼν ὁ σοφώτατος. Τὸ γοῦν[5] ἐπ' ἐκείνου γενόμενον καθολικῶς ἀξιοῦν καὶ οἴεσθαι ἐκ τούτου τὴν ἄφεσιν τῆς προσκρούσεως εἶναι μόνης, τὴν δὲ τιμωρίαν ἐξ ἀνάγκης ὀφείλειν ἕπεσθαι, παντελῶς ἀπᾷδον τῇ κοινῇ ψήφῳ καὶ τῇ τῶν πραγμάτων φύσει καὶ οὐδὲ ὑμῖν αὐτοῖς σύμφωνον· εἰ γὰρ ἡ ἄφεσις[6] τῆς αἰτίας ἐστίν, ἥτις ἐστὶ λώβη κατὰ τὰς ὑμετέρας[7] φωνὰς ἀπολειφθεῖσα[8] ἐν τῇ ψυχῇ[9] μετὰ τὸ προσκροῦσαι τῷ δημιουργῷ[10], τί ἂν ἔτι καθάραι ἡ κόλασις, τῆς λώβης ἐκείνης διὰ τῆς ἀφέσεως καθαρθείσης; Εἰ μὲν γὰρ καθάπαξ ἡ ἄφεσις ἄνευ τιμωρίας οὐκ ἠδύνατο κάθαρσιν ἐμποιεῖν, εἶχεν ἂν τὸ εὔλογον ὁ ὑμέτερος λόγος· εἰ δ' ἡ πρώτη τε καὶ μεγίστη καὶ τελεωτάτη διὰ τοῦ βαπτίσματος τῶν ἁμαρτιῶν ἄφεσις ἡ αὐτὴ καὶ παντός ἐστι ῥύπου κάθαρσις καὶ τιμωρίας πάσης ἀπαλλαγή, τίς ἡ ἀνάγκη μὴ καὶ τὴν ἄφεσιν ταύτην τὸ δύνασθαι καθαίρειν ἔχειν, ἀλλὰ τῇ[11] τιμωρίᾳ μόνῃ τοῦτο[12] λογίζεσθαι; Πρὸς δὲ τοῖς εἰρημένοις[13] φαμέν, ὡς οὐδ' ἄλλως[14] τῇ ὑμετέρᾳ δόξῃ συμβάλλονται τὰ ἀναγεγραμμένα ῥητά· τὸ μὲν γὰρ ἐκ τῶν Μακκαβαίων ληφθέν[15], ὅτι οὐ περὶ μικρᾶς τινος ἁμαρτίας, ἀλλὰ περὶ μεγίστου καὶ θανασίμου τινὸς[16] ἁμαρτήματος[17] ὁ ἱλασμὸς[18] ἐκεῖνος ὑπὲρ τῶν τεθνεώτων καὶ ἡ θυσία γέγονεν, ὡς[19] εἴρηται· τὸ δὲ εὐαγγελικόν, ὅτι *τῷ βλασφημήσαντι*[20] *οὐκ ἀφεθήσεται οὔτε ἐν τῷ νῦν αἰῶνι οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι* οὐ πάντως εἰς τὴν ὑμετέραν[21] φέρει διάνοιαν, ὡς τότε τῆς ἀφέσεως διδομένης, ἀλλ' ἐκεῖνο δηλοῖ,

1. Ad marg. R : παρένθεσις τὸ χωρίον τοῦτο. — 2. τῶν : τοῦ M. — 3. ἁρπαζομένων R. — 4. ἐξ (ras.) ἔζησε C. — 5. δ' οὖν C. — 6. ἡ γὰρ ἡ ἄφ. R. — 7. ἡμετέρας G. — 8. Ad vocem ἀπολειφθεῖσα P habet in marg. : ἀπαλειφθεῖσα, ἐξαλειφθεῖσα, qua de causa, plane non video, nisi forte quis dicat locum a scholiasta perperam intellectum fuisse. — 9. Ad marg. R : ὡραιότατον. — 10. Θεῷ (ras.) δημιουργῷ C. — 11. ἀλλὰ καὶ τῇ R. — 12. τοῦτο : τοῦ PQO. — 13. τὰ εἰρημένα A. — 14. ἄλλων M. — 15. Ad marg. R : τὸ ἐκ Μακκαβαίων ληφθέν. — 16. τινὸς : σχεδὸν R. — 17. ἁμαρτίματος A. — 18. μεγίστης καὶ θαν. ὁ ἱλασμὸς POM. — 19. ὡς soli PM. — 20. Ad marg. R : τῷ βλασφημήσαντι εἰς τὸ πνεῦμα οὐκ ἀφεθήσεται, moxque alia manu : Ἐκ τοῦ κατὰ Μάρκου (sic) : ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι πάντα ἀφεθήσεται τὰ ἁμαρτήματα, ἕως ἔλεγον πνεῦμα ἀκάθαρτον ἔχει : Ἑρμηνεία. Τὴν εἰς Θεὸν βλασφημίαν, ἀσύγνωστον εἶναι φησί, τῷ τοῦ πνεύματος ὀνόματι· ὥσπερ ἡ τοῦ πνεύματος ἐνέργεια βασιλεία Θεοῦ, οὕτω καὶ ἡ βλασφημία ἡ κατὰ τούτου, κατὰ Θεοῦ γίνεται· ἀσυγχώρητον δὲ εἶναι λοιδωρίαν Θεοῦ, συγγνώμνην οὐκ ἔχουσαν· τὴν γὰρ εἰς ἑαυτὸν ἔχειν πρὸς σύγκρισιν ἐκείνης, καθὸ νενόμιστο τότε. Καὶ ἑωρᾶτο ἄνθρωπος ὤν, καὶ δι' εὐτελείας ἐλθών, καὶ γένους εὐκαταφρονήτου. Τὸ δὲ μήτε ἐπὶ τοῦ παρόντος αἰῶνος, μήτ' ἐπὶ τοῦ μέλλοντος ἀφίεσθαι, τὴν κατὰ νόμον ἑρμηνεύει κρίσιν, καὶ τὴν μέλλουσαν· ὅ τε γὰρ νόμος τὸν καταρώμενον Θεὸν θανατοῦσθαι κελεύει, καὶ ὁ κύριος ἐπιψηφιεῖται τῷ νόμῳ, συγγνώμην ἐπὶ τῷ τοιούτῳ μὴ διδούς. — 21. ἡμετέραν A.

ὅτι τινῶν μὲν ἁμαρτιῶν ἐνταῦθα κολαζομένων, τινῶν δὲ ἐν τῷ μέλλοντι βίῳ, τῶν δὲ καὶ ἐν ἀμφοτέροις, ἡ τοιαύτη * παντάπασιν ἀσύγγνωστος οὖσα καὶ ἀσυγχώρητος, κἂν τῷ παρόντι κἂν[1] τῷ μέλλοντι βίῳ τὴν ἀπαραίτητον δίκην ὑφέξει.

20. Ἰτέον[2] δὲ ἡμῖν ἤδη πρὸς τὸ μέγιστόν τε καὶ κυριώτατον τῶν ἀγωνισμάτων, ὅπερ ἐστὶν ἡ τοῦ ἀποστολικοῦ ῥητοῦ δύναμις[3]· ταύτης γὰρ μόνης ἐξῆπται σχεδὸν τοῖς λατινικοῖς διδασκάλοις ἡ τοῦ καθαρσίου δόξα πυρός[4]. Ὅτι μὲν οὖν πολλῶν ὄντων παρ' ἡμῖν τοῖς Γραικοῖς τῶν τὴν ἱερὰν γραφὴν ἐξηγησαμένων ἁγίων ἀνδρῶν, ὧν ἐστι τὸ κεφάλαιον Ἰωάννης ὁ τὴν γλῶτταν χρυσοῦς[5], οὐδεὶς εἰς τὴν τοιαύτην διάνοιαν[6] ἦλθεν οὐδ' ἐξέλαβεν ἐκ τῆς ἀποστολικῆς φωνῆς τὸ παρ' ὑμῶν δοξαζόμενον καθάρσιον πῦρ, ὁμολογούμενον εἶναι καὶ παρ' ὑμῖν[7] φαίνεται· οὐδὲ γὰρ τοιαύτην ἑρμηνείαν[8] τῶν ἡμετέρων τινὸς παρεθήκατε. Καὶ ὅτι δὲ[9] διαφόρως οἱ ἅγιοι τὰ ῥητὰ τῆς ἱερᾶς ἐξηγοῦνται[10] Γραφῆς, καὶ τοῦθ' ὡμολογημένον ἐστίν, οὐ ταῖς λέξεσι μόνον ἐπὶ διαφόροις ἐννοίαις χρώμενοι, καθάπερ ἡ ὑμετέρα[11] σοφία τὴν τοῦ *λέοντος* λέξιν καὶ τὴν τῆς *πέτρας* παρέθηκε[12] (τοῦτο γὰρ τῆς γραφῆς ἐστιν ἴδιον), ἀλλὰ καὶ νοημάτων σύνθεσιν ὁλοκλήρων ἐπὶ διάφορα, πολλάκις δὲ[13] καὶ τἀναντία[14] μεταχειρίζοντες, ὥσπερ[15] ὁ μὲν μακάριος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος τὴν τῶν ἀποστόλων σὺν τῷ Χριστῷ καθέδραν ἀξίαν τινὰ μόνην[16] σημαίνειν ἐνόμισε καὶ τὴν τῶν φυλῶν τοῦ[17] Ἰσραὴλ κρίσιν ἀντὶ τῆς κατακρίσεως ἐξεδέξατο· « οὔτε γὰρ » φησί « συγκαθεδοῦνται ἄνθρωποι τῷ « πάντων κριτῇ καὶ Θεῷ, οὔτε κρινοῦσιν, ἀλλὰ « κατακρινοῦσιν ἁπλῶς, ὥσπερ οἱ Νινευῖται καὶ ἡ « βασίλισσα Νότου, τὴν τῶν Ἰουδαίων πονηρὰν « γενεάν »· οἱ δὲ λοιποὶ διδάσκαλοι καὶ συγκαθέδρους τοῦ δεσπότου Χριστοῦ καὶ συνδικαστὰς τοὺς ἀποστόλους καὶ δέχονται καὶ[18] καλοῦσιν. Ἆρ' οὐχ[19] ἐναντία ταῦτα δοκοῦσιν[20]; Ἀλλ' οὐδὲν θαυμαστόν, εἰ ἐπί τινων ὑποθέσεων καὶ δογμάτων τῶν μὴ καιρίων πρὸς διάφορον ἕκαστος ἀπηνέχθη[21] διάνοιαν, οὕτω τοῦ λογισμοῦ[22] κρίναντος, ἢ τῆς δόξης ὑποβα-

cum aliae quidem culpae in hac vita castigentur, aliae vero in futura, aliae demum in utraque, culpa illa, ut quae dimitti condonarive * f. 79. nequeat nec in praesenti nec in futura vita, severissimas dabit poenas.

20. Iam nobis progrediendum est ad gravissimum potissimumque argumentorum, illud nimirum cui apostolicum dictum vis est ac firmitas : huic enim fere uni tota innititur latinorum doctorum sententia de purgatorio igne. Porro cum multi sint apud nos Graecos sanctissimi viri qui sacram scripturam tractaverint, quorum princeps est et caput Ioannes ille lingua aureus, haud quemquam in hanc venisse sententiam, ut ex apostolico dicto eum inferret purgatorium ignem, quem vos tenetis, in confesso esse vel apud vos videtur; nam ne ullius quidem nostratium interpretationem eiusmodi protulistis. Omnes etiam ultro fatentur, diversimode sacrae Scripturae dicta a sanctis explicari, non modo vocibus ad diversa significanda adhibitis, quemadmodum pro vestra sapientia voces *leonis* ac *petrae* in medio proposuistis (id enim Scripturae peculiare est), verum etiam tota alicuius loci serie in diversos ac saepe etiam contrarios sensus usurpata : quo pacto beatus Ioannes Chrysostomus per[a] apostolorum cum Christo sessionem honorem quemdam tantum denotari censuit, atque iudicium tribuum Israel de sola condemnatione intellexit : « neque enim, inquit, homi- « nes una sedebunt cum omnium iudice Deo, « neque iudicabunt, sed solummodo condem- « nabunt, sicut Ninivitae et regina Austri pra- « vam Iudaeorum gentem » : ceteri vero doctores Christi Domini tum consessores tum coiudices apostolos ducunt et appellant. Nonne haec contraria videntur? At nihil miri, quod in nonnullis negotiis et placitis haud necessariis in diversam quisque abierit sententiam, sive

1. κἂν... κἂν APM. — 2. ἰστέον M. — 3. Ad marg. R : ὅτι ἀπὸ τοῦ ἀποστολικοῦ ῥητοῦ [illegible] τοῖς Λατίνοις ἡ τοῦ καθαρσίου πυρὸς δόξα. — 4. πυρὸς δόξα G. — 5. Ad marg. R : ὅτι τὸ κεφάλαιον τῶν ἐξηγητῶν ὁ θεῖος ἐστὶ Χρυσόστομος. — 6. διάνοιαν om. M. — 7. παρ' ἡμῖν M. — 8. ἑρμηνεύει C. — 9. δὲ om. M. — 10. τῆς γραφῆς ἐξηγοῦνται omisso ἱερᾶς M. — 11. Litterae οι in voce ἐννοίαις sup. lin. P; item τε in voce ὑμετέρα. — 12. παρέθηκεν PM. — 13. δὲ om. OC. — 14. τἀντία O. — 15. ὅπερ POM; ad marg. R : [illegible] — 16. Post μόνην habetur in R ἐν erasum. — 17. τοῦ om. C. — 18. καὶ om. C. — 19. ἄρ' οὐχ AM ἆρ' οὖν οὐχ O. — 20. δοκοῦσι M. — 21. ἐπηνέχθη M. — 22. λογικοῦ M

a) Cf. Chrysost. homil. 54 in Mat. = *P. G.*, t. 58, [illegible] 610-11.

mens ita censuerit, sive opinio suggesserit, sive tempus et rerum adiuncta aut audientium vis ac voluntas exegerit. Eadem igitur ratione et propositum hoc dictum par est diversis subiici interpretationibus tam apud nostros quam apud vestros tractatores. Atqui beati patris Ioannis Chrysostomi expositionem omnibus esse accuratiorem verioremque, id non ex eius dignitate solum atque eminentia, ob quam cum ipso vel magnus apostolus Paulus visus est confabulari, necnon ex unanimi cum eo ceterorum doctorum nostrorum consensu colligitur, verum etiam ex eo quod ille prae ceteris omnibus apostolicae sententiae seriem ordinemque sequi videatur, ut qui non singula dicta interscindat seorsim et interpretetur, sed altius et a principio iuxta apostoli scopum repetitam ac veluti in unum corpus contextam expositionem ex toto exhibeat. Porro cuique volenti animadvertere est, praesertim si hicce apostoli scopus finisque ab initio propositus prae oculis habea- * f. 79r. tur, Chrysostomi interpretationem mox a nobis producendam longe accuratiorem esse, quam quae a vobis affertur et autumatur.

21. Namque Corinthii, quorum nomine inscribitur epistola, cum sibi ipsi, quo tempore apostolus absens erat, dissentirent, et alii alium praeferrent magistrum ex iis, qui divitiis et externa sapientia clarescerent (haec enim magno habebant decori multumque ob ea gloriabantur), maiorem ea de causa dissensionem contentionemque commovebant, adeo ut vel eum qui novercam duxerat, inultum impunitumque dimitterent. Is unus erat doctorum illorum, quibus superbiebant, et quamvis in tantum incidisset scelus, tamen magisterii dignitatem retinebat, collegium sub se habens haud contemptibile, et doctrina profana et divitiis fretus. Quae cum emendare cuperet divinus apostolus[a], primum quidem communem ad

λούσης[1], ἢ τοῦ καιροῦ καὶ τῶν ἐνεστώτων[2] πραγμάτων ἢ τῆς τῶν ἀκροατῶν δυνάμεως καὶ βουλήσεως ἀπαιτούντων. Οὕτω τοίνυν καὶ τὸ προκείμενον τοῦτο ῥητὸν εἰκὸς μέν ἐστι διαφόρους δέξασθαι ἑρμηνείας τῶν τε[3] παρ' ἡμῖν καὶ τῶν παρ' ὑμῖν[4] διδασκάλων. Ὅτι δὲ ἡ τοῦ μακαρίου πατρὸς Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου πάντων ἐστὶν ἀκριβεστέρα τε καὶ ἀληθεστέρα, οὐκ ἀπὸ τῆς ἀξίας αὐτοῦ καὶ ὑπεροχῆς μόνον, ἀφ' ἧς αὐτῷ[5] καὶ ὁ μέγας ἀπόστολος Παῦλος ἐφάνη διομιλούμενος, οὐδ' ἀπὸ τῆς πρὸς αὐτὸν συμφωνίας τῶν λοιπῶν[6] παρ' ἡμῖν διδασκάλων ἰσχυριζόμεθα, ἀλλὰ καὶ ὅτι μάλιστα πάντων οὗτος τῇ ἀποστολικῇ διανοίᾳ κατὰ τάξιν καὶ ἐφεξῆς ἀκολουθῶν φαίνεται, καὶ οὐ καθ' ἓν τῶν ῥητῶν ἀποτεμνόμενος ἰδίᾳ[7] καὶ ἑρμηνεύων, ἀλλ' ἄνωθέν τε καὶ ἐξ ἀρχῆς κατὰ τὸν ἀποστολικὸν σκοπὸν ὁλόκληρον καὶ συνυφασμένην[8] ὥσπερ ἓν σῶμα τὴν ἑρμηνείαν ἀποδιδούς. Ἔστιν οὖν συνιδεῖν τῷ βουλομένῳ παντί, κατὰ τοῦτον δὴ μάλιστα τὸν ἀποστολικὸν σκοπὸν καὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν, ἀκριβεστέραν εἶναι τὴν Χρυσοστομικὴν ἑρμηνείαν ταύτην, ἣν ἡμεῖς[9] εἰσάγομεν, τῆς * παρ' ὑμῶν λεγομένης τε καὶ δοξαζομένης.

21. Οἱ γὰρ δὴ[10] Κορίνθιοι, πρὸς οὓς ἡ ἐπιστολή[11], παρὰ τὸν καιρὸν[12] τῆς ἀπουσίας τοῦ ἀποστόλου πρὸς ἀλλήλους σχιζόμενοι καὶ ἄλλος[13] ἄλλον διδάσκαλον προβαλλόμενοι τῶν[14] πλούτῳ τε καὶ σοφίᾳ τῇ ἔξω λαμπρυνομένων (καὶ γὰρ πολὺ τὸ κλέος ἐν τοῖς τοιούτοις εἶχον καὶ σφόδρα ἐπ' αὐτοῖς ἐτετύφωντο), πρὸς μείζονα διάστασιν ἐκ τούτου κατὰ[15] μικρὸν καὶ φιλονεικίαν[16] ἐξῆγον, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὸν λαβόντα τὴν μητρυιὰν ἀνεπιτίμητον παρεώρων· ἦν δὲ καὶ οὗτος τῶν διδασκάλων ἐκείνων εἷς, ἐφ' οἷς μέγα ἐφρόνουν, καὶ τηλικούτῳ περιπεπτωκὼς ὀλισθήματι, τῆς διδασκαλικῆς ἀξίας ὅμως ἀντείχετο, σύστημα ἔχων ὑφ' ἑαυτὸν οὐκ εὐκαταφρόνητον καὶ[17] τῇ ἔξω σοφίᾳ καὶ τῷ πλούτῳ θαρρῶν. Ταῦτα τοίνυν ὁ θεῖος ἀπόστολος διορθῶσαι βουλόμενος, πρῶτον μὲν κοινὴν πρὸς πάντας ποιεῖται[18] τὴν παραίνεσιν καὶ τὴν ἐπι-

1. ὑποβαλλούσης M. — 2. ἐφεστώτων A : συνυφασμένον C. — 3. τε om. C. — 4. παρ' ὑμῖν καὶ τῶν παρ' ἡμῖν R. — 5. αὐτὸς C. — 6. λοιπῶν om. G. — 7. ἰδίᾳ om. G. — 8. συνυφασμένον M : ὁλόκληρόν τε καὶ συν. R, in quo ad marg. : ὡραῖον. — 9. ὑμεῖς A. — 10. δὴ om. M. — 11. ἀποστολικὴν G. — 12. Ad marg. R : νῦν ἄρχεται τῆς ὑποθέσεως. — 13. ἄλλος : ἄλλοι M. — 14. τῶν om. A; ad marg. R : ὡραιότατον, pauloque inferius : τὸν λαβόντα τὴν μητρυιὰν Κορίνθιον. — 15. κατὰ : μετὰ M. — 16. φιλονικείαν O. — 17. καὶ om. M. — 18. ποιεῖται πρὸς πάντας A, at additis supra versum signis ad rectum ordinem instaurandum.

a) I Cor. I, 10.

τίμησιν καὶ παρακαλεῖ *τὸ αὐτὸ λέγειν καὶ μὴ ἔχειν σχίσματα*, μηδὲ προσνέμειν ἑαυτοὺς ἄλλον ἄλλῳ τῶν διδασκάλων, οὓς ἀνωνύμως δηλῶσαι βουλόμενος, *ἕκαστος*[1] *ὑμῶν* φησί *λέγει· Ἐγὼ μέν εἰμι Παύλου, ἐγὼ δὲ Ἀπολλώ*[2]*, ἐγὼ δὲ Κηφᾶ, ἐγὼ δὲ Χριστοῦ*, καὶ τὸν Χριστὸν τούτοις συντάττων ἐντρεπτικῶς[3], ὡς δέον ἅπαντας εἶναι μόνου[4] Χριστοῦ καὶ μηδενὸς ἄλλου προσονομάζεσθαι, μηδ' αὐτῶν τῶν κορυφαίων ἐν[5] ἀποστόλοις· *ταῦτα γάρ*, φησί, *μετεσχημάτισα εἰς ἐμαυτὸν καὶ Ἀπολλώ, ἵνα ἐν ἡμῖν μάθητε τὸ μὴ ὑπὲρ ὃ γέγραπται φρονεῖν*[6]. Ἔπειτα τὸ τῆς ἔξω σοφίας φρύαγμα καθαιρεῖ καὶ ὡς αἰτίαν αὐτὴν τῶν σχισμάτων ἐκβάλλει τῆς ἐκκλησίας, *κένωσιν αὐτὴν ὀνομάζων τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ καὶ μωρίαν παρὰ τῷ Θεῷ* καὶ εἴ τι τοιοῦτον. Εἶτα τὴν τῶν διδασκάλων συντέλειαν ὡς μικρὰ δυναμένην ἐξευτελίζει· *Τίς γάρ ἐστι Παῦλος*, φησί, *τίς δὲ Ἀπολλώς, ἀλλ' ἢ*[7] *διάκονοι, δι' ὧν ἐπιστεύσατε, καὶ ἑκάστῳ ὡς ὁ Κύριος ἔδωκεν; Ἐγὼ ἐφύτευσα, Ἀπολλὼς ἐπότισεν, ἀλλ' ὁ Θεὸς ηὔξανεν*[8]*· ὥστε οὔτε ὁ φυτεύων ἔστι τι, οὔτε ὁ ποτίζων, ἀλλ' ὁ αὐξάνων Θεός. Ὁ φυτεύων δὲ καὶ ὁ ποτίζων ἕν εἰσι.* Τὸ πᾶν ἐστι, φησί, τῆς θείας δυνάμεως· ἡμεῖς δὲ πάντες, ἄνθρωποι[9] ὄντες, ὀλίγα τινὰ καὶ μικρὰ συνεισφέρομεν, οὐδὲν ἄλλος ἄλλου πλέον ἐν τούτῳ δυνάμενοι, καὶ ταῦτα δὲ τὸν μισθὸν ἐπὶ τούτοις ἀπεκδεχόμενοι[10]· *ἕκαστος γάρ* φησί *τὸν ἴδιον μισθὸν λήψεται κατὰ τὸν ἴδιον*[11] *κόπον*. Μισθωτούς τινας ἐνταῦθα τοὺς διδασκάλους[12] φησίν, ἵνα μὴ μέγα φρονῶσιν, ὡς ἑτέρου ὄντος τοῦ δεσπότου καὶ μισθοδότου. Καὶ ἐφεξῆς τὰ περὶ[13] τοῦ πεπορνευκότος ἐκείνου διδασκάλου προανακρούσασθαι βουληθείς, ὃν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἀποτέμνει καὶ τῷ Σατανᾷ παραδίδωσι, *Θεοῦ* φησίν *ἐσμὲν συνεργοί*· οὐ γὰρ ἴδιον ἔργον ποιοῦμεν, ἀλλὰ τῷ τοῦ δεσπότου[14] συνεργοῦμεν βουλήματι· *Θεοῦ γεώργιον ὑμεῖς ἐστε*[15] οἱ μαθητευόμενοι, *Θεοῦ οἰκοδομή*,

omnes commonitionem increpationemque facit, eos obsecrans, ut *idem dicant, et non sint in eis schismata,* neque se ipsi adscribant alius alii illorum magistrorum, quos suppressis nominibus cum vellet indicare, *Unusquisque vestrum,* inquit[a], *dicit: Ego quidem sum Pauli, ego autem Apollo, ego vero Cephae, ego vero Christi,* Christum ipsum illis addens ad pudorem incutiendum cum omnes debeant in unius Christi partes venire, quin ab ullo altero, ne a principibus quidem inter apostolos, vocentur; *haec enim,* ait[b], *transfiguravi in me et Apollo, ut in nobis discatis non supra id, quod scriptum est, sapere.* Deinde externae sapientiae fastum retundit, eamque tanquam schismatum originem et causam ex Ecclesia extrudit, eam appellans[c] *evacuationem crucis Christi,* et *stultitiam coram Deo,* et si quid eiusmodi. Tum doctorum doctrinam tanquam debilem et infirmam deprimit[d]: *Quis enim est Paulus?* inquit, *quis Apollo? nisi ministri, per quos credidistis, et unicuique sicut Dominus dedit. Ego plantavi, Apollo rigavit, Deus autem incrementum dedit. Itaque neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui dat incrementum Deus. Qui autem plantat et qui rigat unum sunt.* Totum est, inquit, a divina potentia; nos vero omnes, homines ut sumus, parva quaedam et exigua conferimus, quin alius alio amplius in hoc negotio valeat, quamvis mercedem de iis exspectemus. *Unusquisque enim,* ait[e], *propriam mercedem accipiet secundum suum laborem.* Mercenarios autem homines hoc in loco doctores vocat, ne se extollant, cum longe alius sit dominus mercedem persoluturus. Deinceps cum iam ad fornicatorem illum doctorem alludere vellet, quem postea segregat traditque Satanae[f], *Dei,* inquit[g], *adiutores sumus;* non enim ipsi proprium opus agimus, sed mutuam Domino volenti operam conferimus. *Dei agricultura* estis vos, qui disciplinam accipitis; *Dei aedificatio* ab agriculturae metaphora ad alteram orationem convertens; quocirca se ipse architec-

1. Ante ὑμῶν scripserat R ὑφ', quod deinde delevit. — 2. ἀπόλω (Ἀπόλλω cor.) C. — 3. ἐκτρεπτικῶς M — 4. μόνον POCM. — 5. ἐν : add. τοῖς C. — 6. Ad marg. R : ὡραῖον. — 7. ἀλλ' οἱ M : οἱ C. — 8. ηὔξανε M. — 9. ἄνθρωποι πάντες A, sed additis supra versum β, α, emendandi gratia. — 10. ἀπεκδεχόμενος C — 11. ἴδιον : ἑκάστου A. — 12. τινας φησὶ τοὺς διδ. ἐνταῦθα R. — 13. περὶ om. R, in quo ad marg. : ἄχρις ὧδε, τὰ κοινῶς διδάγματα· νῦν δὲ ἄρχεται τῶν μερικῶν. — 14. δεσπότου : Θεοῦ C. — 15. ἐστε om. C

a) I Cor. I, 12. — b) *Ibid.* IV, 6. — c) *Ibid.* I, 17 sq. — d) *Ibid.* III, 5-7 — e) *Ibid.* III, 8. — f) *Ibid.* V, 5. — g) *Ibid.* III, 9.

* f. 80. tum vocat secundum Dei gratiam, iam se iactans suamque eminentiam ostendens, quo acerbius increpare et comminari valeat. *Ego quidem,* ait[a], *fundamentum posui,* a fide in Christum auspicatus; ea enim fundamentum est; *alius autem superaedificat,* nempe unusquisque vestratium doctorum. Is autem videat quomodo superaedificet. In fornicatorem iam significanter invehitur; videat, inquit, unusquisque, num consona sermonibus in docendo adhibitis et iacto fundamento opera praebeat; nam doctorum aedificatio in operibus potissimum consistit, quibus ipsa commendatur. Ne quis ergo solummodo se aedificare consideret, neve eapropter quidquam proficere existimet, sed qualia sint quae aedificantur secum reputet : nam ea igne probanda sunt in die illa. Quonam igne? eo nimirum qui in conspectu Dei praecedet[b] secundum Davidis effatum, quique sanctos quidem et optimos doctores, quorum eximia opera super Christi fundamentum aedificata fuerint, apprehendet probatosque illustrabit et splendidiores reddet, ac per hanc operis conservationem et claritatem ipsis, ut qui laboraverint, mercedis causa fiet; iis vero qui ligna, foenum, stipulam, materiam nempe vilem, ustuque facilem, a bono fundamento abhorrentem, superaedificaverint, qualis fuit fornicator ille, doctoris munus adhuc sibi arrogans, non modo haud ulla magisterii gratia dabitur merces, verum etiam ipsum magisterii opus ubi arserit, utpote ex istiusmodi actibus contextum, detrimenti, non mercedis causa fiet : neque enim eius generis opus magisteriumve ignis illius vim ferent. Doctor tamen ille non una ipse peribit cum proprio suo opere, sed salvus erit et manebit, in conspectu iudicis adstiturus rationemque eorum quae egerit redditurus, necnon aeternas daturus poenas, quin ullum ex peracto illo magisterio, utpote penitus consumpto, commodum fruc-

πρὸς * ἑτέραν μεταφορὰν ἀπὸ τῆς γεωργίας τὸν λόγον μεταγαγών[1]· διὸ καὶ ἑαυτὸν ἀρχιτέκτονα ὀνομάζει[2] κατὰ τὴν τοῦ Θεοῦ[3] χάριν, ἐπαίρων ἑαυτὸν ἤδη καὶ τὴν[4] ὑπεροχὴν ἐμφαίνων, ἅτε ἐπιτιμῆσαι[5] σφοδρότερον[6] καὶ ἀπειλῆσαι βουλόμενος. *Ἐγὼ μὲν οὖν*, φησί, *τὸν θεμέλιον*[7] *τέθεικα*[8] καὶ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν κατεβαλόμην· αὕτη γάρ ἐστιν ὁ θεμέλιος· *ἄλλος δὲ ἐποικοδομεῖ*[9], τουτέστιν ἕκαστος τῶν παρ' ὑμῖν[10] διδασκάλων. Βλεπέτω οὖν[11] ὁ τοιοῦτος πῶς ἐποικοδομεῖ. Πρὸς τὸν πεπορνευκότα λοιπὸν ἐμφαντικῶς ἀποτείνεται· βλεπέτω, φησίν, ἕκαστος, εἰ σύμφωνα τὰ ἔργα τοῖς τῆς διδασκαλίας λόγοις καὶ τῷ κειμένῳ θεμελίῳ παρέχεται[12]· διὰ τῶν ἔργων γὰρ μάλιστα ἡ οἰκοδομὴ τῶν διδασκάλων συνίσταται καὶ ταῦτα αὐτὴν ἐξαίρουσι. Μὴ οὖν ἁπλῶς ὅτι[13] οἰκοδομεῖ σκοπείτω, μηδ' ἐκ τούτου[14] πλέον τι ποιεῖν νομιζέτω, ἀλλ' ὁποῖά[15] ἐστι τὰ οἰκοδομούμενα λογιζέσθω· διὰ πυρὸς γὰρ ταῦτα δοκιμασθήσεται κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Ποίου πυρός; Ὃ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ προπορεύσεται[16] κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὸ Δαυίδ[17], ὃ τοὺς μὲν ἁγίους καὶ ἀγαθοὺς διδασκάλους καὶ τὰ λαμπρὰ[18] τῶν ἔργων ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τοῦ Χριστοῦ ἐποικοδομοῦντας ὑποδεξάμενόν τε καὶ δοκιμάσαν ἐπιλαμπρυνεῖ καὶ φωτεινοτέρους ἐργάσεται καὶ διὰ τὴν τοῦ ἔργου διαμονὴν καὶ λαμπρότητα μισθοῦ πρόξενον ἅτε δὴ κεκοπιακόσιν αὐτοῖς γενήσεται· τοῖς δὲ ξύλα, χόρτον, καλάμην[19], ἄτιμον ὕλην καὶ εὔπρηστον καὶ τῷ καλῷ θεμελίῳ ἀπᾴδουσαν, ἐποικοδομήσασιν, οἷος ἦν ὁ πεπορνευκὼς[20] ἐκεῖνος καὶ ἔτι διδάσκαλος εἶναι βουλόμενος, οὐ μόνον οὐδεὶς μισθὸς τῆς διδασκαλίας δοθήσεται, ἀλλὰ καὶ τὸ ἔργον αὐτὸ τῆς διδασκαλίας κατακαέν[21], ἅτε δὴ ἐκ τοιούτων συνυφασμένον[22] πράξεων, ζημίας, οὐχὶ μισθοῦ γενήσεται πρόξενον· οὐδὲν γὰρ τοιοῦτον ἔργον οὐδὲ διδασκαλία τοιαύτη τὸ πῦρ ἐκεῖνο ὑφίσταται· αὐτός γε μὴν[23] ὁ τοιοῦτος διδάσκαλος οὐ συνδιαφθαρήσεται τῷ οἰκείῳ ἔργῳ, ἀλλὰ σωθήσεται[24] καὶ παραμενεῖ καὶ τῷ κριτῇ παραστήσεται καὶ λόγον[25] ὑφέξει τῶν πεπραγμένων καὶ τὴν αἰώνιον[26] ὑποστήσεται[27]

1. ποιούμενος R, at in marg. : γράψον μεταγαγών; in A : μεταγαγόν A. — 2. ἐπονομάζει C. — 3. Θεοῦ : Χριστοῦ R. — 4. τὴν om. R. — 5. ἐπιθυμῆσαι M. — 6. σφοδρώτερον C. — 7. τὸν μεμέλιον A. — 8. τέθηκα RM. — 9. ἐπικοδομεῖ OPA, at A corr. vult, addito supra versum o. — 10. παρ' ἡμῖν AM. — 11. οὖν : δὲ M. — 12. παρέχετε R; idem ad marg. : ὡραιότατον. — 13. ὅ, τι M. — 14. τούτου : τοῦ R. — 15. ὁποία P. — 16. προπορεύεται M. — 17. ὑπὸ τοῦ Δ. OC. — 18. καὶ τὰ λ. : τοὺς τὰ λ. M. — 19. Ad marg. R : τούτοις τοῖς ὀνόμασι, σημαίνει τὰς αἰσχρὰς τῶν πράξεων. — 20. πεπορνευκός A. — 21. κατακαέν : κατακτήσεται M. — 22. συνυφασμένων R. — 23. μὲν C. — 24. Ad marg. R : τί τὸ σωθήσεται. — 25. λόγων M. — 26. αἰώνιον : ἀλώνην M. — 27. δίκην ὑποστ. R.

a) Cf. I Cor. III, 10. — b) Cf. Ps. XCVI, 3.

δίκην, μηδὲν τοῦ ἔργου τῆς διδασκαλίας ἐκείνης, ἅτε διαφθαρείσης, ὀνάμενος[1]· *οὕτως*[2] *γὰρ* φησί *σωθήσεται, ὡς διὰ πυρός*, τοῦ τὴν τοιαύτην ὕλην ἐμπιπρῶντος[3] καὶ κατακαίοντος, καὶ σωθήσεται σωτηρίαν ἀπωλείας χείρονα· βέλτιον γὰρ ἦν αὐτῷ εἰ μηδὲ ἐγένετο μηδὲ τότε ἐσώθη, τοιαύτην ὕλην ἐπιφερόμενος. Καὶ ἐφεξῆς ἐπάγει, σαφῶς ἤδη[4] περὶ τοῦ πεπορνευκότος τὸν λόγον ποιούμενος· *Οὐκ οἴδατε*[5] *ὅτι ναὸς*[6] *Θεοῦ ἐστε καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οἰκεῖ*[7] *ἐν ὑμῖν; Εἴ τις τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ φθείρει, φθερεῖ τοῦτον ὁ Θεός· ὁ γὰρ ναὸς τοῦ Θεοῦ ἅγιός ἐστιν, οἵτινές ἐστε ὑμεῖς.* Καὶ ἐπειδὴ σοφὸς ἦν ἐκεῖνος[8] καὶ ἐπὶ τῷ[9] διδάσκειν ἐφρόνει, ὡς ἐντεῦθεν τὴν δίκην δια*φευξόμενος, συνημμένως εὐθὺς[10] ἐπάγει· *Μηδεὶς ἑαυτὸν ἐξαπατάτω· εἴ τις δοκεῖ σοφὸς εἶναι ἐν ὑμῖν ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, μωρὸς γενέσθω, ἵνα γένηται σοφός· ἡ γὰρ σοφία τοῦ κόσμου τούτου μωρία παρὰ τῷ Θεῷ ἐστι*[11]. Καὶ μεταξὺ διελθὼν ὀλίγα, πάλιν καταφορικώτατα τῷ λόγῳ χρώμενος ἀνακαλύπτει φανερῶς ἤδη τὸν τὴν ἁμαρτίαν εἰργασμένον ἐκείνην καὶ ὀνειδίζει σφοδρῶς τοὺς ἐπ' αὐτῷ πεφυσιωμένους καὶ πρὸς τὸν λόγον ἀποβλέποντας μόνον, ἀλλ' οὐ τὴν δύναμιν αὐτοῦ καὶ τὴν διάθεσιν σκοπουμένους· λέγει[12] γὰρ οὕτως· *Ὡς μὴ ἐρχομένου δέ μου πρὸς ὑμᾶς, ἐφυσιώθησάν τινες· ἐλεύσομαι δὲ ταχέως, ἐὰν ὁ Κύριος θελήσῃ, καὶ γνώσομαι οὐ τὸν λόγον τῶν πεφυσιωμένων, ἀλλὰ τὴν δύναμιν· οὐ γὰρ ἐν λόγῳ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ*[13], *ἀλλ' ἐν δυνάμει*[14]. *Τί θέλετε; ἐν ῥάβδῳ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς ἢ ἐν ἀγάπῃ πνεύματί τε πραότητος; Ὅλως ἀκούεται ἐν ὑμῖν πορνεία, καὶ τοιαύτη πορνεία, ἥτις οὐδὲ ἐν*[15] *τοῖς ἔθνεσιν ὀνομάζεται, ὥστε γυναῖκά τινα τοῦ πατρὸς ἔχειν· καὶ ὑμεῖς*[16] *πεφυσιωμένοι ἐστέ, καὶ οὐχὶ μᾶλλον ἐπενθήσατε, ἵνα ἐξαρθῇ*[17] *ἐκ μέσου ὑμῶν ὁ τὸ ἔργον τοῦτο ποιήσας;* Βλέπεις ἐνταῦθα ποῖον ἔργον κατακαήσεσθαι[18] τότε λέγει, καὶ ποῖον οἰκοδόμον[19] διὰ τοῦ πυρὸς ἐκείνου σωθήσεσθαι; Εἰ μὲν οὖν μικρόν τι[20] καὶ μέσον ἁμάρτημα ἡ πορνεία, καὶ τοιαύτη πορνεία, κρατείτω[21] ἡ τῶν

tumve percipiat. *Sic enim*, inquit[a], *salvus erit quasi per ignem*, quo eiusmodi materies incenditur et comburitur, salutemque consequetur ipso interitu peiorem : satius enim illi fuit, si ne in lucem quidem editus fuisset, neve tunc supervixisset talem importans materiam. Deinde subiungit, aperte iam de illo, qui fornicatus erat, sermonem habens[b] : *Nescitis quod templum Dei estis, et Spiritus Dei habitat in vobis? Si quis templum Dei violaverit, disperdet illum Deus; templum enim Dei sanctum est, quod estis vos.* Et cum sapiens esset ille ac de magisterio gloriaretur, arbitratus hinc se poenam evitaturum, continuatim mox subiungit[c] : *Nemo seipsum* (* f. 80v.) *seducat. Si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc saeculo, stultus fiat, ut sit sapiens; sapientia enim huius mundi stultitia est apud Deum.* Et cum interim nonnihil disseruisset, rursus vehementissimo utitur sermone, cum iam proditurus qui scelus illud admiserat, et acerrime eos perstringit, qui altum ob doctorem illum sapiebant, ad solam eius spectantes orationem, non autem in virtutem animumque intuentes. Ita enim loquitur[d] : *Tanquam non venturus sim ad vos, sic inflati sunt quidam; veniam autem cito ad vos, si Dominus voluerit, et cognoscam, non sermonem eorum qui inflati sunt, sed virtutem : non enim in sermone est regnum Dei, sed in virtute. Quid vultis? in virga veniam ad vos, an in caritate et spiritu mansuetudinis? Omnino auditur*[e] *in vobis fornicatio, et talis fornicatio, quae ne quidem inter gentes nominatur, ut uxorem patris sui aliquis habeat; et vos inflati estis, et non magis luctum habuistis, ut tollatur de medio vestrum qui hoc opus fecit?* Vides in hoc loco quale opus dixerit eo temporis combustum iri, quem vero architectum per ignem illum salvum fore? Si ergo levis aliqua mediocrisque culpa sit fornicatio, et talis fornicatio, vincito doctorum vestrorum interpretatio, bo-

1. διαφθαρείσης, ὀνάμενος : διαφθαρείσας ὁ γάμος OC : ὀνούμενος A. — 2. οὕτω O : οὕτως in οὗτος mutari vult R, addito o supra versum. — 3. ἐμπρῶντος A. — 4. ὅτι ἤδη M. — 5. οἴδατε φησί R. — 6. ναοί A. — 7. οἰκεῖ : ἐκεῖ C. — 8. ἐκεῖνος ἦν R, in quo ad marg. : ὡραῖον. — 9. ἐπὶ τὸ M, ac lin. sq. συνημμένως. — 10. εὐθὺς : αὖθις C. — 11. μωρία ἐστὶ παρὰ τῷ Θεῷ C. — 12. λέγει : λέγω M. — 13. ἀλλὰ τὴν-βασιλεία τοῦ Θεοῦ om. M. — 14. Ad marg. ὡραῖον R. — 15. οὐδ' ἐν R. — 16. ἡμεῖς M. — 17. ἐξαχθῇ M. — 18. κατακαήσεται R, tum ad marg. : ὡραιότατον. — 19. οἰκονόμον M. — 20. μικρὸν ὂν τι PM. — 21. κρατήτω R.

a) I Cor. III, 15. — b) *Ibid.* 16. — c) *Ibid.* 18-19. — d) *Ibid.* IV, 18-21. — e) *Ibid.* V, 1-2.

namque consequatur salutem magister ille fornicator; sin ad illum quidem aperte spectet oratio, eiusque opus et peccatum ex mortiferis sit et pessimis inter mala, ut ne facile quidem inter gentes perpetretur, quae iam superest ratio, cur Chrysostomi expositio robur non obtineat, nec per salutem intelligamus illud ipsum dumtaxat, quod non penitus ille cum opere suo absumatur, sed relinquatur, opere iam deleto, ceu cremium aliquod ambustum universorum iudici adstiturus. Nam vim solam probandi habet ignis ille, at non is ipse est qui peccatores in aeternum est apprehensurus; ac forte ob hanc ipsam causam David ait[a] : *Inflammabit in circuitu inimicos eius,* id est amburet et obscurabit ac deformes reddet, quales fieri solent homines igne adusti, non autem penitus absumet. Gregorius itidem Theologus hunc distinguit ab aeterno illo igne in sua *in Baptisma* oratione, dum ignium genera percenset : « Sive « ille, inquit[b], qui ante faciem Domini procedet « et inflammabit in circuitu inimicos eius, sive « ille omnibus his formidabilior, qui cum in- « somni illo verme coniunctus est, nec unquam « extinguitur, verum in sceleratorum hominum « poenam sempiternus est ».

* f. 81. 22. Cum haec explicatio potior videatur et ad ipsum apostolicae sententiae scopum spectet, ut apertissime ostensum est, bonis illis eximiisque operibus, quae per aurum, argentum, pretiosos lapides significantur, vilissima ea ac pravissima opera opponi dicimus, quae per lignum, foenum, stipulam manifestantur; quae res idoneae quidem sunt ad aedificandum, opificium vero, cui fabricando adhibentur, ustu

ὑμετέρων[1] διδασκάλων ἐξήγησις καὶ σεσώσθω τὴν ἀγαθὴν σωτηρίαν ὁ πεπορνευκὼς ἐκεῖνος διδάσκαλος· εἰ δὲ πρὸς ἐκεῖνον μὲν ὁ λόγος φανερῶς ἀποβλέπει, τὸ δ'[2] ἔργον ἐκείνου καὶ τὸ ἁμάρτημα τῶν θανασίμων ἐστὶ καὶ τῶν ἄκρων ἐν τοῖς κακοῖς καὶ μηδ' ἐν τοῖς ἔθνεσι[3] γινομένων[4] ῥᾳδίως, τίς ἔτι[5] λείπεται λόγος μὴ τὴν Χρυσοστομικὴν ἐξήγησιν ἔχειν τὸ κῦρος καὶ *σωτηρίαν* νοεῖσθαι τοῦτ' αὐτὸ[6] μόνον, τὸ μὴ τῷ ἔργῳ[7] συνδιαφθείρεσθαι, περιλείπεσθαι[8] δέ, ἐκείνου διαφθαρέντος, καθάπερ ἀναλέον[9] τινὰ καὶ περιπεφλεγμένον[10] τῷ κριτῇ τῶν ὅλων[11] παραστησόμενον· δοκιμαστικὸν γὰρ μόνον ἐκεῖνο τὸ πῦρ[12], ἀλλ' οὐκ αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ τοὺς ἁμαρτωλοὺς αἰωνίως ὑποδεξόμενον[13]· καὶ τάχα καὶ[14] δι' αὐτὸ τοῦτο καὶ ὁ Δαυὶδ *φλογιεῖ*[15] φησί *κύκλῳ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ*, τουτέστι περιφλέξει τε καὶ ζοφώσει καὶ δυσειδεῖς τινας, οἷον εἰκὸς τοὺς πυρικαύστους, ἐργάσεται, ἀλλ' οὐκ εἰσάπαν[16] καταναλώσει. Καὶ Γρηγόριος[17] δὲ ἀκολούθως ὁ θεολόγος διαστέλλων αὐτὸ τοῦ αἰωνίου πυρὸς ἐκείνου, ἐν τῷ *περὶ τοῦ βαπτίσματος* λόγῳ περὶ διαφορᾶς πυρὸς[18] ἐξηγούμενος, « εἴτε ὃ » φησί « πρὸ προσώπου Κυρίου πορεύ- « σεται καὶ φλογιεῖ κύκλῳ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ, « εἴτε τὸ τούτων ἔτι φοβερώτερον, ὃ[19] τῷ ἀκοι- « μήτῳ σκώληκι συντέτακται, μὴ σβεννύμενον, « ἀλλὰ διαιωνίζον[20] τοῖς πονηροῖς ».

22. Ταύτης * κρατούσης τῆς ἐξηγήσεως καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον τῆς ἀποστολικῆς διανοίας ἀποβλεπούσης, ὡς φανερώτατα δέδεικται, τοῖς μὲν ἀγαθοῖς καὶ ἀρίστοις ἔργοις, ἃ διὰ τοῦ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ τῶν τιμίων λίθων νοεῖται, τὰ φαυλότατα τῶν ἔργων καὶ πονηρότατα ἀντικεῖσθαί φαμεν, διὰ ξύλων καὶ χόρτου καὶ καλάμης δηλούμενα, ὕλης πρὸς μὲν οἰκοδομὴν συντελούσης, εὔπρηστον[21] δὲ τῷ πυρὶ τὸ[22] δι' αὐτῶν συνιστάμενον[23] ἀπεργαζομένης.

1. ἡμετέρων M. — 2. τὸ δ' ἂν C. — 3. Littera ν vocis ἔθνεσι sup. lin. P. — 4. γενόμενον C. — 5. ῥαδίως τις ἔτι M. — 6. τοῦτο αὐτὸ M. — 7. τὸ (supra versum) ἔργον O : τὸ ἔργον C. — 8. περιλείπεται M. Ad περιλείπεσθαι hoc R ad marg. exhibet scholion : αὐτὸν τὸν διδάσκαλον δηλαδή; tum ad vocem ἐκείνου alterum hoc scholion addit supra versum : τοῦ ἔργου δηλαδή. — 9. ἀναλέον ita explicatur altera manu in marg. codicis P : ἀναλέος ὁ κατάξηρος ἄνθρωπος ὁ ξηρός. Quid significet, non intellexit M, ut perspicuum fit ex subiuncto signo (;). Ego equidem, adiectivo in substantivum mutato, *cremium* dixi in interpretatione, quo aptius sensus redderetur. — 10. περιφλεγόμενον MG : περιπεφλεμένον OP, sed altera manus in P sup. lin. γ posuit. — 11. τὸν ὅλον A. — 12. ἐκεῖνο τὸ πῦρ μόνον M. — 13. ὑποδεξάμενον R. — 14. καὶ solus habet A. — 15. φησί om. OC : sup. lin. A. — 16. εἰς ἅπαν MC. — 17. Ad marg. R : Γρηγόριος ὁ θεολόγος. — 18. Loco πυρὸς scripserat R βαπτὶς, quod mox delevit : πυρὸς om. M. — 19. ὃ : ᾧ M. — 20. συνδιαιωνίζον A. — 21. εὔπρηστα R, et ad marg. ὡραῖον. — 22. τὸ sup. lin. P. — 23. τῷ... συνισταμένῳ R.

a) Psal. XCVI, 3. — b) *P. G.*, t. 36, c. 412.

Τοῦτο γὰρ ἦν τῷ ἀποστόλῳ σκοπὸς ἐνδείξασθαι, τὸ μηδεμίαν ὄνησιν εἶναι μηδὲ μισθὸν τῷ μετὰ μοχθηρῶν ἔργων ἐπὶ τῷ τοῦ Χριστοῦ θεμελίῳ τὴν διδασκαλίαν ὑφαίνοντι, καὶ διὰ τοῦτο τῷ μισθῷ τὴν ζημίαν ἀντέθηκεν, ὡς τοῦ ἔργου μὴ σωζομένου μηδὲ τῷ κριτῇ[1] καὶ μισθοδότῃ φανησομένου[2], αὐτόν γε μὴν ἐκεῖνον τὸν εἰργασμένον καὶ σωθήσεσθαί φησιν ὡς διὰ πυρός, ἡμίφλεκτον οἷον καὶ ἄθλιον, καὶ τῷ κριτῇ παραστήσεσθαι καὶ τὸν λόγον τῆς οἰκοδομῆς ὑφέξειν[3]· καὶ διὰ τοῦτο τάχα καὶ ὁ προφητικὸς λόγος περὶ τῆς ἡμέρας ἐκείνης φησί· *Καὶ*[4] *ἰδοὺ ἄνθρωπος καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ*, ὡς ὀφείλοντος καὶ τοῦ ἔργου συμπαραμένειν τοῖς εἰργασμένοις, εἰ μέλλοι μισθοῦ πρόξενον αὐτοῖς[5] ἔσεσθαι. Τὰ δὲ πονηρότατα ταῦτα τῶν ἔργων ἐποικοδομεῖσθαί φαμεν οὔτε παρὰ τῶν ἀσεβῶν κατὰ τὸν ὑμέτερον λόγον, οὔτε παρὰ πάντων ἁπλῶς τῶν ἁμαρτωλῶν· οὐδὲ γὰρ πρὸς πάντας ἔβλεπεν ὁ τοῦ ἀποστόλου σκοπὸς[6] οὐδὲ καθολικήν τινα διαίρεσιν ἠβούλετο παραδοῦναι, ἀλλὰ περὶ τῶν τῷ Θεῷ συνεργούντων ἐποιεῖτο τὸν λόγον, οἵτινές εἰσιν οἱ διδάσκαλοι· τούτους γὰρ ἐποικοδομοῦντας τῷ τοῦ Χριστοῦ θεμελίῳ (καὶ γὰρ ἄλλως οὐκ ἐνεδέχετο χριστιανῶν διδασκάλους ὄντας) ἐνδέχεσθαί φησιν ἐποικοδομῆσαι καὶ τὰ φαυλότατα τῶν ἔργων καὶ ἀτιμότατα[7] καὶ διαφθαρησόμενα πάντως, οἷον ἔπαθεν[8] ἐκεῖνος ὁ τῇ πορνείᾳ περιπεσών. Εἰ δ' ὑμεῖς λέγετε μὴ δύνασθαι τῷ τοῦ Χριστοῦ θεμελίῳ τὰ κάκιστα καὶ θανάσιμα συμφωνῆσαι τῶν ἔργων, οὐδὲ τὰ μετρίως κακὰ φαίημεν ἂν ἡμεῖς συμφωνεῖν· ἀλλ' οὖν ἐποικοδομοῦνται τῇ πίστει καὶ ταῦτα κἀκεῖνα παρὰ πολλῶν, οὐ τῶν τυχόντων μόνον ἁπλῶς, ἀλλὰ καὶ διδασκάλων καὶ τότε καὶ νῦν, οἷον δὴ καὶ ἐκεῖνος[8] ἔπαθεν[9]. Ὅτι δὲ τὸ *σωθήσεται* κατὰ τὴν Χρυσοστομικὴν[10] ἑρμηνείαν[11] τὸ *περιλειφθήσεται* μόνον δηλοῖ, καθά φησιν ὁ παρὰ τῷ Ἰὼβ ἄγγελος· *Ἐσώθην ἐγὼ μόνος, καὶ ἦλθον τοῦ ἀπαγγεῖλαί σοι*, καὶ οὐκ ἐπ' ἀγαθῷ κεῖται πάντως, ὡς οἱ[12] ὑμέτεροι λόγοι, δῆλον ἐξ ὧν[13], τοῦτο φοβηθεὶς ὁ ἀπόστολος ἵνα μή τις νομίσῃ, ἐπήγαγεν· *Οὕτω δὲ*

facile reddunt. Illud enim apostolo consilium fuit, ut demonstraret, haud ullam eum percepturum utilitatem et mercedem, qui super Christi fundamentum doctrinam struxerit pravis operibus coniunctam, ac propterea mercedi ita detrimentum opposuit, ut, cum opus nec salvari nec iudici stipendium persoluturo exhiberi possit, illum tamen ipsum, qui opus perfecerit, salvum fore dicat quasi per ignem, veluti semiustum et miserum apud iudicem adstiturum opificiique rationem redditurum. Ea forsitan de causa propheta, dum de die illa loquitur, ait : *Ecce homo et opus eius;* quo ostendatur opus cum operariis servandum esse, si ipsis mercedi futurum sit. Haec vero pravissima opera superaedificari dicimus neque ab impiis, quae vestra est sententia, neque ab ullo prorsus peccatore : non enim ad omnes apostolus intendebat animum neque generalem quamdam divisionem tradere volebat, sed de iis loquebatur, qui mutuam cum Deo navant operam, id est de doctoribus. Qui dum struunt super Christi fundamentum (secus enim fieri nequit, cum christianorum praeceptores sint), fieri potest, ait, ut pravissima etiam opera et vilissima et omnino peritura struant, sicut ei contigit qui in fornicationem ceciderat. Quod si vos dixeritis, pessima mortaliaque opera cum Christi fundamento convenire non posse, nos ne mediocriter quidem mala cum eo convenire dicemus. Nunc vero cum haec tum illa super fidei fundamento aedificantur a multis, non a quibuslibet modo et plane vulgaribus, sed etiam a doctoribus et olim et nunc, prout illi etiam doctori accidit. Illud autem *salvus erit* nihil aliud significare ex Chrysostomi sententia nisi *supererit*, sicut angelus ait apud Iob[a] : *Salvus sum* (effugi) *ego solus et veni ut nuntiarem tibi*, non autem usurpari omnino ad aliquid boni innuendum, quae vestra est opinio, ex iis perspicuum fit quae apostolus, veritus ne quis id sentiret, subiunxit : *Sic tamen quasi*

1. χρητῇ R. — 2. φανησόμενον R : φανησαμένου C. — 3. ὑφέξει R. — 4. καὶ om. R. — 5. αὐτῆς M. — 6. λόγος R, addito tamen ad marg. : γράψον σκοπός, tum ὡραῖον. — 7. ἀτιμώτατα R. — 8. κἀκεῖνος C. — 9. ἔπαθεν om. C. — 10. Ad marg. in R, hinc : ὡραιότατον, inde : ὅτι τὸ σωθήσεται κατὰ τὸν Χρυσόστομον, τὸ περιλειφθήσεται μόνον δηλοῖ. — 11. ἑρμηνίαν A. — 12. οἱ sup. lin. P. — 13. ἐξ ὧν : ἐκ τῶν C.

a) Iob, XVI, 19.

per ignem, id est quasi semiustus et atratus et in statum plane miserandum redactus. Moxque vehementibus utens verbis[a] : *Nescitis quia templum Dei estis, et Spiritus Dei habitat*
* f. 81v. *in vobis? Si quis autem templum Dei violaverit, disperdet illum Deus.* Quo in loco in adversam partem orationem transtulit, salutem illam per ignem ad interitum ducere pronuntians. Non ergo de levibus peccatis quaestio hic movetur, neque ullum proponitur de purgatione consilium (haud quidquam enim eiusmodi plane dixit), sed de gravissimis et mortalibus, qualis fornicatio est; hanc enim nuncupat perniciem templi Dei, id est corporis. Nihil igitur inepti nos admittimus dum unam Chrysostomi explanationem per omnia sequimur; nec vicissim mirari licet, quod nonnulli alteri diversimode apostoli verba intellexerint. Id enim iamdudum doctoribus accidere solet in omnibus fere Scripturae locis, nec fieri potest, ut idem textus diversimode explicatus, prout iam a nobis antea dictum est, omnibus significationibus aequaliter accommodetur; sed necesse est ut alia aliis sit potior, meliusque codicis scopum assequatur, qualis illa sane nobis visa est quam protulimus, ipsa veritate de re iudicante.

23. I. Ad nostra deinde argumenta, quorum ex multis, quae dicere poteramus, pauca quaedam produximus, respondere cum velletis, ad primum quidem, in quo diximus magis esse consentaneum divinae bonitati, exiguum bonum minime contemnere quam exiguum peccatum ulcisei; — vos retulistis, non posse exiguum bonum remuneratione donari, si per culpam aliquam mortalem interierit; mortalis enim peccati est interimere omnia bona opera prius peracta; quoad alia vero peccata rem non ita se habere, cum in iis, qui in caritate Dei decedunt, caritas ipsa non possit levia peccata delere, sed mortale dumtaxat peccatum, quod directe ipsi opponitur, a quo vita aufertur, quam caritas elargitur.

ὡς διὰ πυρός, ἡμίφλεκτος οἷον καὶ ζοφερὸς καὶ τὸ ὅλον ἄθλιος· καὶ ἐφεξῆς καταφορικῶς· *Οὐκ οἴδατε ὅτι ναὸς Θεοῦ ἐστε καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν*[1]*; Εἴ τις τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ φθείρει, φθερεῖ τοῦτον ὁ Θεός*[2]· * εἰς τοὐναντίον ἐνταῦθα τὸν λόγον μετήγαγε, τὴν διὰ πυρὸς σωτηρίαν ἐκείνην εἰς ἀπώλειαν φέρειν ἀποφηνάμενος. Οὐκ ἄρα περὶ μικρῶν ἁμαρτιῶν ὁ λόγος οὐδὲ περὶ καθάρσεως ὁ σκοπός (οὐδὲ γάρ τι τοιοῦτον εἴρηκεν ὅλως), ἀλλὰ περὶ μεγίστων καὶ θανασίμων καὶ οἷα[3] ἐστὶν ἡ πορνεία· ταύτην γὰρ φθορὰν ὀνομάζει τοῦ ναοῦ τοῦ Θεοῦ, τουτέστι τοῦ σώματος. Οὔτ' ἄρα ποιοῦμεν ἡμεῖς οὐδὲν ἄτοπον μόνῃ τῇ Χρυσοστομικῇ ἑρμηνείᾳ διὰ πάντων[4] ἑπόμενοι, καὶ θαυμαστὸν οὐδὲν αὖθις εἴ τινες ἕτεροι πρὸς διάφορον ἔννοιαν[5] τὰ εἰρημένα τῷ ἀποστόλῳ ἐξέλαβον· ἔθος τε γὰρ τοῦτο τοῖς διδασκάλοις ἀρχαῖον ἐπὶ πᾶσι σχεδὸν τοῖς ῥητοῖς, καὶ τὴν αὐτὴν χρῆσιν διαφόροις ἀποδιδομένην ἐννοίαις, ὅπερ ἡμῖν ἤδη καὶ πρότερον εἴρηται[6], πάσαις ἐφαρμόζειν ὁμοίως ἀμήχανον, ἀλλ' ἀνάγκη τούτων τινὰ κυριωτέραν εἶναι τῶν ἄλλων καὶ μᾶλλον ἐφικνουμένην τοῦ τῶν γεγραμμένων σκοποῦ, ὁποία[7] δὴ καὶ ἡ ῥηθεῖσα, δικαζούσης τῆς ἀληθείας, ἡμῖν κατεφάνη.

23. α^ον[8]. Μετὰ δὲ ταῦτα πρὸς τοὺς ἡμετέρους λόγους, οὓς ἐκ πολλῶν, ὧν εἰπεῖν εἴχομεν[9], ὀλίγους τινὰς παρεθήκαμεν, ἀπαντῆσαι προθέμενοι, πρὸς μὲν τὸν[10] πρῶτον, ἐν ᾧ λέγομεν[11] μᾶλλον προσήκειν τῇ ἀγαθότητι[12] τοῦ Θεοῦ τὸ ὀλίγον ἀγαθὸν μὴ παριδεῖν ἢ τὴν μικρὰν ἁμαρτίαν δίκης ἀξιοῦν, — ἀντεθήκατε μὴ δεῖν τὸ ὀλίγον ἀγαθὸν ἀμοιβῆς τυγχάνειν, ἂν δι' ἁμαρτίας τινὸς θανασίμου νεκρωθῇ· πάντα γὰρ τὴν θανάσιμον ἁμαρτίαν τὰ πρὶν γεγενημένα[13] νεκροῦν ἀγαθά, οὐχ οὕτω δὲ καὶ[14] ἐπὶ τῶν ἐναντίων ἔχειν· τοῖς γὰρ σὺν ἀγάπῃ θανοῦσι μὴ δύνασθαι τὴν ἀγάπην αὐτὴν τὰς μικρὰς τῶν ἁμαρτιῶν ἀπαλείφειν, ἀλλὰ μόνην τὴν αὐτῇ ἐναντίαν[15] θανάσιμον ἁμαρτίαν, ἥτις ἀποστερεῖ[16] τῆς ζωῆς, ἣν ἡ ἀγάπη χορηγεῖ.

1. ἡμῖν M. — 2. Ad marg. ὡραῖον R. — 3. οἷα POM. — 4. διὰ πάντω A. — 5. ἔννοια R. — 6. πρότερον εἴρηται, in prima scilicet oratione. Cf. supra, p. 48, l. 13; vel potius in secunda, p. 71, l. 11. — 7. ὁποῖα R. — 8. In margine : α^ον R : Πρὸς τὸ α^ον P, ac sic deinceps Πρὸς τὸ β^ον, πρὸς τὸ γ^ον κτλ. quod semel monuisse, satis erit. — 9. ἔχομεν OMC. — 10. τὸν : τὸ POM. — 11. Cf. supra, p. 76. — 12. τῇ φιλανθρωπίᾳ καὶ ἀγαθότητι R. — 13. Alterum γε in γεγενημένα supra versum A. — 14. καὶ om. C. — 15. ἐναντίαν om. M. — 16. ἥτις ἀποστερεῖ-θανάσιμον ἁμαρτίαν (p. 141, l. 2) om. A.

a) I Cor. III, 16-17.

Τοῦτο μὲν οὖν καὶ σφόδρα τεράστιον, εἰ τὴν θανάσιμον ἁμαρτίαν ἀπαλείφουσα ἡ[1] ἀγάπη, τὰς μικρὰς τῶν ἁμαρτιῶν οὐ δύναται τοῦτο ποιεῖν, ὥσπερ[2] ἂν εἴ τις κναφεὺς τὰ μὲν δευσοποιὰ[3] καὶ ἀναπόνιπτα τῶν ῥυπασμάτων ἐκπλύνειν ἔλεγε δύνασθαι, τὰ δὲ μικρά τε[4] καὶ ἧττον κατὰ βάθους[5] ἐνδεδυκότα μηκέτι δύνασθαι. Ἀλλ' ἡμεῖς γε καθάπερ ἀκούομεν τοῦ προφήτου[6] λέγοντος· *Ἐὰν ἀποστραφῇ ὁ δίκαιος ἀπὸ τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ, πᾶσαι αὐτοῦ αἱ δικαιοσύναι οὐ μνημονευθήσονται*, οὕτω καὶ τοὐναντίον ἀκούομεν, ὅτι *Ἐν ᾗ ἂν ἡμέρᾳ ἀποστραφεὶς ὁ ἁμαρτωλὸς στενάξῃ*[7], *ζωῇ*[8] *ζήσεται καὶ οὐ μὴ ἀποθάνῃ*. Καὶ ἐν ταῖς εἰρημέναις ἀποκρίσεσι τοῦ μεγάλου[9] Ἀθανασίου τοιαύτη τις κεῖται ἐρώτησις[10]· « Ἐάν τις ποιήσῃ « ἁμαρτίαν μεγάλην, εἶτα καταγνῷ ἑαυτοῦ καὶ « ἄρξηται μετανοεῖν, καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀπο« θάνῃ, τί χρὴ νομίζειν περὶ αὐτοῦ; — Ἐὰν ἀρ« ξάμενος τῆς μετανοίας συνέστειλε τὴν ἑαυτοῦ « ψυχὴν ἀπὸ τῶν πονηρῶν βουλῶν καὶ διέθετο πρὸς « τὸν Θεὸν συνταγάς[11], ὅτι οὐκ ἔτι[12] παρέρχεται διὰ « τῶν προτέρων αὐτοῦ ἁμαρτιῶν, ὧν ἔπραξε[13], κἂν « ἐπὶ τὴν αὔριον τελευτήσῃ, ἐδέξατο ὁ Θεὸς τὴν « μετάνοιαν αὐτοῦ ὡς τὴν τοῦ λῃστοῦ· τὸ μὲν γὰρ « ἄρξασθαι τῆς μετανοίας ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἐστί[14], τὸ « δὲ ζῆσαι ἢ τελευτῆσαι ἐν τῷ Θεῷ ἐστι· πολλοὺς « γὰρ ἀρξαμένους μετανοεῖν εὐθέως ἁρπάζει ὁ Θεὸς « πρὸς τὸ συμφέρον ὡς ἀγαθός[15], προγινώσκων * ὅτι, « ἐὰν πολυχρονίσωσι[16], πάλιν πίπτουσι καὶ ἀπόλ« λυνται[17] ». Καὶ ὁ μακάριος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος[18] ἐν τῷ εἰς Φιλογόνιον λόγῳ τούτῳ συμφώνως[19]· « Ἐγὼ διαμαρτύρομαι καὶ ἐγγυῶμαι » φησίν, « ὅτι τῶν ἁμαρτανόντων ὑμῶν[20] ἕκαστος, « ἂν ἀποστὰς τῶν προτέρων κακῶν, ὑπόσχηται[21] τῷ « Θεῷ μετὰ ἀληθείας μηκέτι τῶν αὐτῶν ἅψασθαι[22], « οὐδὲν ἕτερον ὁ Θεὸς ζητήσει πρὸς ἀπολογίαν « μεῖζον[23] ». Ποῦ τιμωρίας ἐνταῦθα καὶ καθάρσεως

Atque illud quidem valde portentosum videtur, per caritatem, qua mortale peccatum absumitur, leviora peccata deleri non posse; velut si quis fullo dicat, indelebiles illotasque maculas a se elui posse, parvas vero, quae minus alte in vestes transierint, nequaquam. Verum nos quidem, ut prophetam audimus dicentem[a]: *Si averterit se iustus a iustitia sua, omnes iustitiae eius non recordabuntur;* sic contra audimus quod, *quo die conversus impius gemuerit, vita vivet, et non morietur.* Atque in magni Athanasii responsionibus supra memoratis eiusmodi habetur quaestio[b]: « Si quis post « admissum grave peccatum, seipsum con« demnet, incipiatque agere paenitentiam, ac « post tres dies moriatur, quid de illo cogitan« dum est? — Si, incepta paenitentia, animam « suam a pravis compescuerit cogitationibus, « pactusque cum Deo fuerit se non amplius « eadem quae antea peccata commissurum, « ac postero die obierit, Deus gratam habebit « eius paenitentiam, ut olim latronis; siquidem « in paenitentiam ingredi, penes hominem est: « at vivere vel mori, penes Deum est. Namque « multos, cum paenitentiam agere incepissent, « statim eripit Deus, quo eos lucrifaciat, bonus « ut est, cum praenoscat illos, si diutius vive« rent, lapsuros iterum esse ac perituros ». — His similia beatus Ioannes Chrysostomus habet in oratione in Philogonium[c]: « Ego te« stificor, ait, ac fideiubeo fore, ut si vestrum « quisque, qui peccatis obnoxii estis, recedens « a pristinis malis, ex animo vereque promit« tat Deo se postea nunquam ad illa reditu« rum, haud quidquam amplius Deus requirat « ad excusationem ». Ubinam hic poenae purgationisque memoria? Quot vero ad haec

1. ἡ om. OC. — 2. Ad marg. R : παράδειγμα. — 3. Ad vocem δευσοποιὰ habetur in P sequens scholion, altera manu scriptum : Δευσοποιὸς βαφὴ ἡ δυσέκπλυντος· λέγεται καὶ δευσοποιὸς δόξα ἡ βεβαία. — 4. τε om. M. — 5. βάθος M. — 6. Ad marg. ὁ προφήτης R. — 7. στενάξει R : στενάξοι A. — 8. ζωὴν OC. — 9. μεγάλου ἁγίου A. — 10. Loco ἐρώτησις primum scriptum fuit in R ἀπόκρισις, mox deletum, ad marg. : ἐρώτησις Ἀθανασίου, pauloque inferius ἀπόκρισις. — 11. συνταγεὶς C. — 12. οὐκέτι C. — 13. ἔπραξεν R, ubi tamen ν vult postea deleri, ut videtur; ad marg. ὡραιότατον. — 14. ἐστὶν R. — 15. ὡς ἀγαθὸς πρὸς τὸ συμφέρον AR. — 16. πολυχρονήσωσι PAOR. — 17. ἀπόλυνται P. — 18. Ad marg. R : Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. — 19. συμφόνος P. — 20. ἡμῶν *ed.* — 21. ὑπόσχεται R. — 22. ἄψεσθαι M. — 23. Ad marg. R : ὡραιότατον, moxque : ὁ εὐγνώμων λῃστής : ὁ τελώνης : ὁ Δαυίδ : ὁ Μανασσῆς.

a) Ezech. III, 20. — b) Cf. *P. G.*, t. 28, c. 648. — c) Cf. *P. G.*, t. 48, c. 754.

confirmanda suppetunt exempla! Bonus latro, publicanus qui descendit iustificatus, David qui post commissum peccatum ductamque paenitentiam propheta permansit, Manasses a vinculis liberatus. Ergo multo magis per caritatem et paenitentiam possunt graves aeque ac leves culpae solvi quam per mortalem culpam bona opera, quae prius acta fuerint, deleri.

II. Ad secundum, cum hoc rursus dixissemus, quod si exiguum aliquod bonum in iis, qui ceteroqui mali sunt, non possit retributionem efficere, sed tantum differentiam supplicii, ne exiguum quidem aliquod malum supplicium efficiet, sed tantum differentiam retributionis; — iterum eadem fere ac prius reposuistis, nempe exiguum bonum, cum perierit peccato mortali, nullam mereri retributionem ad sempiternam vitam consequendam aut ad vitandum aeternum supplicium; exiguum vero malum Dei iudicio in bonis expurgandum esse propter praestantissimam supernae beatitudinis perfectionem ac puritatem.

Ad hoc autem respondemus, ne nos quidem dicere, exiguum illud malum ab iis secum ferri, qui ad supernam beatitudinem vocentur, sed dimitti ac condonari a divina bonitate ac misericordia secundum eximium inter sanctos Dionysium[a]; minore tamen gloria eos afficiendos esse, qui exiguum illud malum admiserint, quam qui ne quidquam quidem eiusmodi patrarint, si qui plane inveniantur qui tales sint, nisi ponamus virtutes cum vitiis ex aequo rependendas (id enim doctores affirmant), et ampliori parti[b] ac propendenti victoriam obventuram, prout Gregorius Theologus dicit in oratione in laudem magni Athanasii[c]: « Tum « cum et sermo et actio et cogitatio iusta Dei « trutina expendentur, cum scilicet ipse ad

μνήμη; Πόσα δὲ καὶ ἐπὶ τούτοις τὰ παραδείγματα; Ὁ εὐγνώμων λῃστής[1], ὁ κατελθὼν δεδικαιωμένος τελώνης, ὁ ἡμαρτηκὼς καὶ μετανοήσας καὶ προφήτης διαμείνας Δαυίδ, ὁ τῶν δεσμῶν ἀπολυθεὶς Μανασσῆς[2]. Πολλῷ ἄρα μᾶλλον ἡ ἀγάπη καὶ ἡ μετάνοια δύνανται[3] λύειν τὰς μεγάλας ὁμοίως καὶ μικρὰς τῶν ἁμαρτιῶν ἢ ἡ θανάσιμος[4] ἁμαρτία τὰ προγεγενημένα[5] νεκροῦν ἀγαθά.

β^ον. Πρὸς δὲ τὸ δεύτερον αὖθις λεγόντων ἡμῶν, ὅτι εἰ τὸ ὀλίγον ἀγαθὸν ἐν τοῖς τἄλλα φαύλοις οὐ δύναται[6] ἀνταπόδοσιν ποιεῖν, ἀλλὰ μόνον διαφορὰν[7] κολάσεως, καὶ τὸ ὀλίγον ἄρα κακὸν οὐ ποιήσει[8] κόλασιν, ἀλλὰ μόνον διαφορὰν ἀπολαύσεως, — ἀντεθήκατε πάλιν τὰ αὐτὰ σχεδὸν ἃ καὶ πρότερον, ὅτι τὸ μὲν μικρὸν ἀγαθὸν διὰ τὸ νενεκρῶσθαι[9] τῇ θανασίμῳ[10] ἁμαρτίᾳ οὐδεμιᾶς ἀντιδόσεως[11] ἀξιοῦται[12] πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς ἀϊδίου ζωῆς ἢ ἀπαλλαγὴν τῆς αἰωνίου κολάσεως· τὸ δὲ σμικρὸν κακὸν ἐν τοῖς ἀγαθοῖς ὀφείλεται καθαρθῆναι τῇ τοῦ Θεοῦ κρίσει διὰ τὸ ἄκρον τῆς τελειότητος καὶ καθαρότητος τῆς ἄνω μακαριότητος[13].

Πρὸς δὲ δὴ τοῦτό φαμεν, ὡς οὐδ' ἡμεῖς τὸ μικρὸν ἐκεῖνο κακὸν ἐπισύρεσθαι λέγομεν τοὺς πρὸς τὴν ἄνω μακαριότητα κεκλημένους, ἀλλ' ἀφίεσθαι τοῦτο καὶ παρορᾶσθαι τῇ θείᾳ χρηστότητι καὶ φιλανθρωπίᾳ κατὰ τὸν ἐν ἁγίοις μέγιστον Διονύσιον· ἥττονος μέντοι δόξης ἀξιωθήσεσθαι τοὺς ἐκεῖνο τὸ σμικρὸν[14] εἰργασμένους ἢ τοὺς μηδὲ τοιούτῳ τινὶ περιπεπτωκότας, εἴπερ τινὲς ὅλως εἰσὶ τοιοῦτοι, τάχα δὲ καὶ ἀντισταθμήσεσθαι τὰ φαῦλα τοῖς ἀγαθοῖς[15] (καὶ τοῦτο γὰρ οἱ διδάσκαλοι λέγουσι) καὶ τῷ ῥέποντι μέρει καὶ πλεονάζοντι τὴν νικῶσαν δοθήσεσθαι, καθά φησιν ὁ θεολόγος Γρηγόριος ἐν τῷ εἰς τὸν μέγαν Ἀθανάσιον ἐγκωμίῳ, « ἡνίκα καὶ[16] « πρᾶξις καὶ λόγος καὶ διανόημα τοῖς δικαίοις τοῦ « Θεοῦ σταθμοῖς[17] ταλαντεύεται, ὅταν ἀναστῇ

1. πόσα δὲ-λῃστής om. M. — 2. Ad marg. R : ὡραῖον. — 3. δύναται R. — 4. ἡ ἀθανάσιμος OC. — 5. προγεγραμμένα M. — 6. δύνανται A. — 7. διαφθοράν R; item l. 13. — 8. ποιεῖ M. — 9. νεκρῶσθαι R : νεκροῦσθαι M. — 10. θανασίμῳ om. R. — 11. ἀντιδώσεως R. — 12. ἀξιοῦνται MP. In margine λύσις PO : quae vox deinceps ad singula argumenta recurrit. — 13. μακαριώτητος R. — 14. μικρὸν A. — 15. Ad marg. R, hinc : ὡραιότατον, inde vero : ὅτι ἀντισταθμήσεσθαι μέλλουσι τὰ φαῦλα τοῖς ἀγαθοῖς, pauloque inferius : Γρηγορίου τοῦ θεολόγου. — 16. καὶ om. R. — 17. σταθμοῦ R.

a) Dionys. Areop. *De Eccles. Hierarch.* c. VII, § 7 = *P. G.*, t. 3, c. 561. — b) Verba sunt Gregor. Naz. *P. G.*, t. 35, c. 945. — c) *P. G.*, t. cit., c. 1100.

« κρῖναι τὴν γῆν, τὴν βουλὴν καὶ τὰ ἔργα συνάγων καὶ « γυμνῶν τὰ ἐσφραγισμένα παρ' αὐτῷ καὶ σῳζό- « μενα[1] ». Εἰ τοίνυν ἀντισταθμῶνται τότε τὰ φαῦλα τοῖς ἀγαθοῖς (τοῦτο γὰρ οἱ σταθμοὶ βούλονται) καὶ δεῖ τὸ πλεονάζον πάντως[2] ἐπικρατεῖν, οὐκ ἄρα πρὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ τοῦ καιροῦ τῆς κρίσεως διὰ πυρός, ὡς ὑμεῖς λέγετε, τὰ φαῦλα καθαίρεται· μένουσι[3] δὲ καὶ αὐτὰ τότε φανῆναι καὶ γυμνωθῆναι καὶ ἐντεθῆναι τῇ πλάστιγγι, ἵνα τὸ ῥέπον νικήσῃ καὶ μετὰ τοῦ πλείονος ἡ ψῆφος γένηται· καὶ τότε διαφορὰ πάντως τῆς ἀπολαύσεως ἔσται τοῖς μετ' αὐτῶν ἀπελθοῦσιν, ἀλλ' οὐχὶ προσθήκη τινὸς κολάσεως.

γ^ον. Τὸ δὲ τρίτον λεγόντων ἡμῶν, τὴν τῆς * αἰωνίου κολάσεως δικαιοσύνην κατὰ τὸ ἀμετάβλητον[4] δείκνυσθαι[5] τῆς τῶν ἡμαρτηκότων ἀτάκτου θελήσεως, ὥστε τοὺς μέσους ἀμετάβλητον[6] θέλησιν πρὸς τὸ κακὸν ἔχοντας οὐκ ἀνάγκην εἶναι τῷ τοιούτῳ πυρὶ καθαίρεσθαι, — πρὸς τοῦθ' ὑμεῖς ἀπηντήσατε[7] λέγοντες, μὴ τὸ ἀμετάβλητον τῆς ὀρθῆς θελήσεως μόνον ἐν τῇ τῆς μακαριότητος περιποιήσει ζητεῖσθαι· μηδὲ γὰρ ἀρκεῖν ἑαυτῷ, πολλὰ δὲ καὶ ἕτερα συνδραμεῖν δέον ἔν τε τῇ καταστάσει τοῦ καλοῦ ἔργου καὶ τῇ περιποιήσει τοῦ ἐσχάτου τέλους, ὅπερ οὐκ ἐξ ἀνάγκης ἐν τῷ κακῷ θεωρεῖσθαι· τὸ γὰρ κακὸν ἐξ ἑκάστου τῶν λεπτοτάτων ἁμαρτημάτων φύεσθαι εἰκός.

Τοῦτο μὲν οὖν ἡμεῖς οὐκ ἀπὸ τῆς ἡμετέρας εἴπομεν δόξης, οὐδέ τις[8] τῶν παρ' ἡμῖν διδασκάλων ὅλως τὸ τῆς πονηρᾶς θελήσεως ἀμετάβλητον αἴτιον εἶπεν εἶναι τῆς αἰωνίου κολάσεως, ἀλλὰ Θωμᾶς[9] ὁ ὑμέτερος διδάσκαλος κατὰ τῶν Ὠριγένους λόγων φερόμενος, ὡς εὔλογόν τινα ταύτην αἰτίαν ἀπέδωκε τοῦ τῆς κολάσεως ἀμεταβλήτου, τὸ ἀμετάβλητον τῆς θελήσεως[10]. Ἐκ τῶν ὑμετέρων οὖν ἡμεῖς[11] τοὺς ὑμετέρους διασείοντες λόγους, οὐκ εὔλογον εἶναι ἔφαμεν τὴν ἀμετάβλητον ἀπὸ τοῦ ἀγαθοῦ τῶν μέσων θέλησιν· ἐν ταύτῃ γὰρ αὐτοὺς τοῦ βίου

* f. 82r.

« iudicandam terram surrexerit, consilium et « opera colligens, eaque denudans quae apud « se condita et obsignata habuerit ». Itaque si bona cum malis tunc libranda sunt (id enim sibi vult trutina), et amplior pars omnino vincat oportet, non igitur ante diem illam tempusque iudicii per ignem, ut vos dicitis, mala expurgantur, sed supersunt et ipsa tum denique manifestanda et denudanda et in stateram imponenda, ut quod propenderit vincat, atque ab ampliore parte sententia stet. Tum vero iis, qui cum istis malis decesserint, differentia certe fruitionis erit, non autem accessio alicuius supplicii.

III. Tertium, cum dixissemus, aeterni supplicii aequitatem in eo ostendi, quod immutabilem habeant ii qui peccarint perversam voluntatem; ac proinde mediis, cum immutabilem mali vitandi voluntatem habeant, opus non esse hoc igne purgari; — huic argumento respondistis dicentes, non solam rectae voluntatis immutabilitatem ad asse quendam beatitudinem requiri, cum ea per se non sufficiat, sed multa alia concurrant oporteat, tum ad constituendum bonum opus, tum ad acquirendum ultimum finem, quae non habemus necesse in mali ratione considerare; siquidem malum ex unoquoque minutissimorum peccatorum utique oritur.

At vero non ex propria nostra sententia id diximus, neque ullus nostratium doctorum unquam asseruit, aeternum supplicium ex perversae voluntatis immutabilitate pendere, sed Thomas[a] doctor ille vester, dum Origenis argumenta confutat, hanc ut probabilem inducit causam cur supplicium sit immutabile, nimirum quod voluntas sit immutabilis. Vestratium igitur ope vestras eversuri rationes, haud probabilem esse diximus immutabilem illam mediorum in bono voluntatem : siquidem illos

1. Ad marg. R : ὡραιότατον. — 2. πάντων M. — 3. μέλλουσι ROC. — 4. ἀμετάβλειτον A. — 5. δείκνυσθαι διήνυσθαι M. — 6. ἀμετάβλητον in εὐμετάβλητον corr. vult O, addito εὐ ad marg. : εὐμετάβλητον C. — 7. ἀπειντήσαντε A : ἀπητήσατε C. — 8. τῆς ras. (ad marg. corr. τις) C. — 9. Ad marg. R : ὅρα ὅπως διαβάλει (sic) τὸν Θωμᾶ. — 10. θελήσεως : κολάσεως C. — 11. ὑμεῖς M.

a) Saepius de hac quaestione disputat S. Thomas, praesertim *Contra Gent.* l. III, c. 144-5, et l. IV, c. 93.

hac voluntate affectos e vita decessisse; quare si deinceps immutabilis perseveret, immutabile etiam ab ea perferendum esse supplicium. Illud autem quod reposuistis, bonam nempe voluntatem per se non sufficere ad bonum opus constituendum et ad ultimum finem consequendum, id ipsum nos vel in contrariam partem dixerimus, scilicet ne perversam quidem voluntatem satis esse ad efficiendum malum et ad parandum supplicium, quod ex eo oritur. Nam qui pravus esse voluit, non ideo pravus nunc est, nec propterea cruciandus. Idem etiam dicit Gregorius Theologus oratione *in Sanctum Baptisma*[a] : « Si « eum, qui occidere tantum voluit, caedis « damnandum putas, eum quoque habeas « pro baptizato, qui baptismum tantum expe« tivit ». Si ergo voluntas bene agendi non sufficit ad beatitudinem consequendam, ne perpetua quidem in malo voluntas ad perpetuum supplicium satis erit; quare si haec aeterni supplicii causa habeatur, prout Thomas existimavit, ipsa quoque immutabilis in bono voluntas aut gloriae causa possidentibus profecto erit, aut saltem supplicium non promerebitur. Nam si opposita oppositi, etiam oppositi profecto opposita est causa, sicut ex Aristotele, imo e rei natura cognoscitur[b].

IV. Item quoad quartum nos quidem diximus, desumpta ex Evangelio auctoritate, perfectum praemium eorum, qui sunt puri corde et animo, esse videre Deum, hoc vero non aequaliter omnes consequi; neque proinde
* f. 83. parem esse omnium purgationem, ac propterea opus non esse purgatorio igne, si in nonnullis imperfecta fuerit purgatio.

Quod argumentum non plene solvistis asserendo, duplicem dari puritatem ac purgationem, alteram quidem in praesenti vita,

μεθίστασθαι[1], τὸ δὲ ἑξῆς ἀμετάβλητον μένειν, ταύτην δὴ[2] καὶ κόλασιν τοιαύτην ὑφίστασθαι. Ὃ δὲ ὑμεῖς ἀντεθήκατε, μὴ ἀρκεῖν ἑαυτῇ τὴν ἀγαθὴν[3] θέλησιν πρὸς τὴν τοῦ καλοῦ κατάστασιν ἔργου καὶ τὴν περιποίησιν τοῦ ἐσχάτου τέλους, τοῦτο καὶ περὶ τοῦ ἐναντίου[4] φαίημεν ἂν ἡμεῖς, ὡς οὐδ' ἡ πονηρὰ θέλησις πρὸς τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κακοῦ καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ φυομένην κόλασιν ἐξαρκεῖ· οὐδὲ γὰρ ὁ θελήσας εἶναι πονηρὸς ἤδη καὶ πονηρός ἐστιν, οὐδ' ὀφείλει διὰ τοῦτο κολάζεσθαι. Καὶ τοῦτο ὁ θεολόγος φησὶ[5] Γρηγόριος ἐν τῷ *εἰς τὸ Βάπτισμα* λόγῳ· « Εἰ κρίνεις[6] φόνου τὸν φονικὸν ἐκ μόνου τοῦ βούλε« σθαι, βεβαπτίσθω σοι καὶ ὁ θελήσας τὸ βάπτισμα ». Εἰ τοίνυν ἡ τἀγαθοῦ θέλησις οὐκ ἐξαρκεῖ πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν ἀγαθῶν, οὐδ' ἡ[7] ἀΐδιος ἐν τῷ κακῷ θέλησις πρὸς τὴν ἀΐδιον κόλασιν ἐξαρκέσει· εἰ δ'[8] ἐκείνη[9] τῆς ἀϊδίου κολάσεώς ἐστιν αἰτία κατὰ[10] τὸν τοῦ Θωμᾶ λόγον, καὶ ἡ ἀμετάβλητος ἄρα τοῦ καλοῦ θέλησις ἢ δόξης αἰτία πάντως ἔσται τοῖς κεκτημένοις[11] ἢ τοὐλάχιστον γοῦν οὐκ ἐπιδέξεται κόλασιν· εἰ γὰρ τοὐναντίον τοῦ ἐναντίου αἴτιον, καὶ τοὐναντίον[12] πάντως τοῦ ἐναντίου, κατὰ τὸν[13] Ἀριστοτελικόν, ἔτι δὲ καὶ τὸν φυσικὸν λόγον.

δ^ον. Κατὰ δὲ τὸ[14] τέταρτον αὖθις ἡμεῖς μὲν εἴπομεν ἐκ τοῦ εὐαγγελίου λαβόντες, τὸ τέλειον[15] ἔπαθλον εἶναι τοῖς καθαροῖς τῇ καρδίᾳ καὶ τῇ ψυχῇ τὸ[16] ἰδεῖν τὸν Θεόν, τούτου δὲ οὐχ ὁμοίως ἐπιτυγχάνειν[17] ἅπαντας· οὐδ' ἄρα τῆς αὐτῆς καθάρσεως * εἶναι πάντας, οὐδὲ χρείαν εἶναι τοῦ καθαρσίου πυρός, εἴπερ ἔν τισιν ἐλλιπὴς ἡ κάθαρσις.

Τοῦτο δὲ ὑμεῖς οὐχ ἱκανῶς ἐλύσατε, διττὴν εἶναι τὴν καθαρότητα[18] καὶ τὴν κάθαρσιν λέγοντες, τὴν μὲν ἐν τῷ παρόντι βίῳ δι' ἀρετῆς καὶ ἁγιωσύνης

1. Ad marg. R : ὡραιότατον. — 2. δὴ : δὲ OC. — 3. τοῦ ἀγαθοῦ R. — 4. αἰναντίου R. — 5. φησὶ om. R, qui addit ad marg. : ὁ θεολόγος Γρηγόριος. — 6. κρίνης O. — 7. οὐδ' ἡ : om. ἡ C. — 8. εἰ δ' : οὐδ' PMG. — 9. ἐκείνης M. — 10. κατὰ : μετὰ M. — 11. τῆς κεκτημένης M. — 12. τὸ ἐναντίον R.— 13. τὸν om. C. — 14. Ad marg. R : ὅλον ὡραῖον. — 15. τέλιον P. — 16. τὸ om. C. — 17. Scripserat P ἐπιτυγχάνει, sed eadem manus ν addidit sup. lin. — 18. τὴν καθαρότητα in marg. P.

a) *P. G.*, t. 36, c. 389. — b) Vereor ne rem acu tetigerim. Ponamus, exempli causa, A et B esse opposita. Si A se habet ad B ut causa ad effectum, vicissim ipsum B se habebit ad A ut causa ad effectum. Eadem ratione geometrae dicunt sic se habere consequens ad praecedens, sicut est praecedens ad consequens, cum ambo conversim sumantur. Apud Aristotelem vox ἐναντίον potius *oppositum* seu *contradictorium* quam contrarium significat.

κατορθουμένην, ἥτις[1] ἐστὶν αἰτία τοῦ τὸν Θεὸν ὄψεσθαι, τὴν δὲ διὰ τοῦ πυρὸς ἐν τῷ μέλλοντι γινομένην[2], ἥτις τῶν συγγνωστῶν αἰτιαμάτων τὰς ψυχὰς ἀπολύει· πρῶτον μέν, ὅτι τὸ ζητούμενον ὡς ὁμολογούμενον ἔθεσθε[3]· ἔπειθ' ὅτι καὶ πᾶσα καθαρότης ἢ[4] κάθαρσις, κἂν ἐν τῷ παρόντι βίῳ δι' ἀρετῆς καὶ πολιτείας ἀγαθῆς ἐνεργεῖται[5], δῆλον ὡς ῥύπου[6] τινὸς ἀπαλλάττει, τουτέστιν ἁμαρτιῶν, τοὺς αὐτῇ[7] κεχρημένους· καὶ εἰ[8] μὲν ἱκανὴ πρὸς ἐξάλειψίν τε καὶ κάθαρσιν[9] τῶν ἁμαρτιῶν γένοιτο, ῥύπου τε ἀπήλλαξε τοὺς κεκαθαρμένους καὶ κολάσεως ἐπ' αὐτοῖς οὐδεμιᾶς ἔτι χρεία, καὶ λείπεται[10] πάντως τὸ[11] τὸν Θεὸν ἰδεῖν, ὅπερ ἐστὶν ἔπαθλον, κατ' ἀναλογίαν[12] τῆς τῶν ἀγαθῶν ἐργασίας· εἰ δ' ἐλλιπὴς ἐκείνη ἡ κάθαρσις, πρὸς μέτρον ἐκείνης τῆς ἐλλείψεως ἧττον ὄψονται τὸν Θεὸν οἱ ἧττον κεκαθαρμένοι, ὅπερ καὶ ἐπὶ τοῦ τῆς νομοθεσίας ὄρους[13] συνέβη. Συνάγεται ἄρα πάλιν, ὅπερ ἔφαμεν, ἀναγκαίως, μηκέτ' εἶναι μετὰ τὸν τῇδε βίον ἑτέραν[14] κάθαρσιν[15] τοὺς ἐλλιπῶς ἔχοντας τῆς καθάρσεως ἐκκαθαίρουσαν· εἰ δὲ μή, πάλιν ἔσονται πάντες ἐπίσης κεκαθαρμένοι· τοῦτο δὲ ἡμῖν οὐχ ὑπέκειτο[16].

εʹ. Πάλιν ἐκ τοῦ ῥητοῦ τοῦ μεγάλου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου τοῦ ἐν τῷ *περὶ τοῦ Πάσχα* λόγῳ διειληφότων ἡμῶν, ὅτι μετὰ[17] τὸν τῇδε βίον οὐκ ἔστι τις κάθαρσις[18], ἀπηντήσατε[19] τοῦτο λύοντες[20], ὅτι διττῆς τῆς τῶν ἁμαρτιῶν καθάρσεως[21] λεγομένης[22], τῆς μὲν ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ διὰ τῶν τῆς μετανοίας τιμωριῶν, τῆς δὲ μετὰ τὸν τῇδε βίον, τὴν πρώτην μὲν ὁ ἅγιος ἀναιρεῖ, μὴ εἶναι μετὰ τὸν τῇδε βίον[23], τὴν δὲ συγχωρεῖ, ταύτην ἣν ὑμεῖς δηλονότι λέγετε.

Τοῦτο δὲ ταὐτόν ἐστιν οἴεσθαι[24] λέγειν τὸν εἰπόντα, ὅτι[25] οὐκ ἔστι τις κάθαρσις, ὅτι ἔστι τις κάθαρσις[26], καὶ οὕτω φανερῶς ἑαυτῷ περιπίπτειν· ἀλλ' οὕτω ῥᾴδιόν ἐστι πάντα λύειν, εἰ[27] τὸν εἰπόντα ὅτι[28] οὐκ ἔστι τι ζῷον λίθος, τὸν αὐτὸν[29] αὖθις ἐροῦμεν λέγειν τε καὶ φρονεῖν, ὅτι ἔστι τι[30] ζῷον λίθος. Ἀλλ' οὐχ

per virtutem ac sanctitatem perficiendam, quae causa sit Deum videndi; alteram vero in futuro saeculo per ignem efficiendam, qua venialibus culpis animae exsolvantur : primum quidem, quia quod erat in disquisitione, ut probatum sumpsistis; deinde, quia quaelibet puritas sive purgatio, etsi in hac vita virtutis bonaeque conversationis ope completur, profecto labem aliquam, id est peccata, ab iis tollit qui eam adhibuerint. Quae si satis fuerit ad delenda abluendaque peccata, labem ex iis auferet qui expurgantur, neque ulla amplius iis poena opus erit; superest igitur ut Deum plane videre possint, id est praemium ferre, pro ratione ac modo quo virtutes quisque actu perfecerit. Sin autem deficiens fuerit illa purgatio, pro rata huius defectus parte, minus ii Deum videbunt qui minus mundati fuerint, quod vel in monte, ubi lex data fuit, contigit. Illud itaque rursus necessario colligitur quod diximus, scilicet nullam alteram post hanc vitam dari purgationem ad eos purgandos, qui imperfecte purgati fuerint : sin minus, iterum dicendum erit, omnes ex aequo purgari. Id autem nobis nequaquam admittendum videbatur.

V. Item ex dicto magni Gregorii Theologi, quod habetur oratione *in Pascha*, cum statuissemus, haud ullam post praesentem vitam esse purgationem, illud retulistis, argumentum soluturi, quod duplex cum habeatur peccatorum purgatio, una quidem in hac vita per paenitentiae satisfactiones, altera vero post hanc vitam; illam quidem sanctus negat esse post praesentem vitam, hanc vero admittit, eam nimirum quam vos profitemini.

Id autem si quis opinetur, idem est ac si dicat, eum qui asseruerit nullam esse purgationem, asserere aliquam esse purgationem, ac proinde aperte secum pugnare. Profecto facile erit omnia solvere, si qui dixerit animal aliquod lapidem non esse, eum ipsum iterum

1. ἥτις A. — 2. γινομένην om. C (add. ad marg.). — 3. ἔθεσθαι ras. ἔθεσθε C. — 4. ἢ : ἡ A. — 5. ἐνεργῆται OM. — 6. ῥύπου : οὔπου A. — 7. ἐν αὐτῇ M. — 8. εἰ : ἡ C. — 9. κάθαρσις A. — 10. καὶ λείπεται λείπεται τοίνυν R. — 11. τὸ sup. lin. P. — 12. κατὰ ἀναλ. R. — 13. ὄρους : ὄρου M : ὅρους O. — 14. ἑτέραν : ἑστίαν M, prorsus inepte. — 15. κάθαρσιν ἑτέραν R, reliquis usque ad ἐκκαθαίρουσαν inclusive omissis. — 16. ὑπέκειτε A. — 17. μετὰ : κατὰ C. — 18. Ad marg. R : ὡραιότατον. — 19. ἀπηντήσατε C. — 20. λύοντες : λέγοντες M. — 21. καθάρσεως : κολάσεως R. — 22. λεγομένης : γενομένης C. — 23. τὴν πρώτην-τῇδε βίον om. M — 24. οἴεσθε OC; vocem om. RA. — 25. ὅτι om. M. — 26. ὅτι ἔστι τις κάθαρσις om. M. — 27. εἰ : ἢ M. — 28. ὅτι om. M. — 29. τὸν αὖ τὸν (cor. 2ª man. ad marg.) O. — 30. τι om. M.

pronuntiaverimus et dicere et sentire, animal aliquod esse lapidem. Nunc vero multum abest ut haec sit sancti sententia; verum post expositos duos usus, qui in Pascha fieri solent[a], unum nempe quo nihil nobis efferendum sit, alterum quo nihil usque ad mane relinquendum; has duas subiunxit considerationes : ad illud quidem *Nec quicquam efferemus,* non esse ad exteros magnam nostrorum mysteriorum partem efferendam; * f. 85v. ad illud vero *Nec usque ad mane relinquemus,* hic a nobis agendam esse ac serio perficiendam quamlibet purgationem, sive per virtutem ac bona opera, sive per paenitentiam et poenas eius gratia irrogandas, sive per frequentationem caerimoniarum ac mysteriorum ecclesiasticorum; nullam vero post hanc vitam purgationem exspectandam, nisi curaverimus ut per eiusmodi opera hic mundemur. Quapropter illa duo : *Nullam esse purgationem* (id enim valet illud Gregorii : *Nec purgatio ulla superest*), et *aliquam esse purgationem,* eam nimirum quam vos inducitis, nempe per ignem, mutuo contradictorie opponuntur, neque possunt simul convenire et utraque vera esse, nisi contradictio pactionem secum ipsa faciat, quod fieri omnino nequit.

οὕτως ὁ ἅγιος ἐφρόνει, πολλοῦ γε καὶ δεῖ· δύο δὲ πράξεις τῶν περὶ τὸ Πάσχα γινομένων ἐκθέμενος, μίαν μέν, ὡς οὐκ ἐξοίσομεν οὐδέν, ἑτέραν δέ, ὅτι οὐκ εἰς τὸ πρωῒ καταλείψομεν, δύο θεωρίας ἐπήνεγκε· πρὸς μὲν τὸ *οὐκ ἐξοίσομεν οὐδέν*[1], ὅτι μὴ ἔκφορα τοῖς[2] ἔξω τὰ πολλὰ τῶν ἡμετέρων[3] μυστηρίων· πρὸς δὲ τὸ *οὐκ*[4] *εἰς τὸ πρωῒ καταλείψομεν*[5], ὅτι πᾶσαν κάθαρσιν, εἴτε δι' ἀρετῆς καὶ τῶν[6] ἀγαθῶν πράξεων, εἴτε διὰ μετανοίας καὶ τῶν * ἐπὶ[7] ταύτῃ τιμωριῶν, εἴτε διὰ μετοχῆς τελετῶν καὶ μυστηρίων ἐκκλησιαστικῶν, ἐνταῦθα γίνεσθαι παρ' ἡμῶν καὶ σπουδάζεσθαι χρή, καὶ μηδεμίαν μετὰ τὸν τῇδε[8] βίον[9] κάθαρσιν προσδοκᾶν, ἂν μὴ διὰ τούτων ἐνταῦθα καθαρθῆναι σπουδάσωμεν. Τὸ γοῦν[10] μηδεμίαν κάθαρσιν εἶναι (τοῦτο γὰρ δύναται τὸ *οὐκ ἔστι τις κάθαρσις*) τῷ[11] εἶναί τινα κάθαρσιν, ἣν ὑμεῖς εἰσάγετε[12], τὴν διὰ πυρός, ἀντιφατικῶς ἀντίκειται δηλονότι, καὶ τὸ ταῦτα συνελθεῖν καὶ ἀμφότερα ἀληθῆ εἶναι, καὶ τὴν ἀντίφασίν ἐστι πρὸς ἑαυτὴν σπείσασθαι[13]· τοῦτο δὲ παντελῶς ἀδύνατον.

VI. Eadem argumenta molimini in dictum eiusdem Theologi a nobis ex oratione *de Plaga grandinis* prolatum (nam praecedenti affine est), quo aperte pronuntiat, eos qui non fuerint hic purgati, ad cruciatum illum esse transmittendos, cum iam poenae tempus erit, non purgationis; nam adhibita hic etiam restrictione, non iam tempus esse dicitis eiusmodi purgationis quae fit per paenitentiam, non vero purgationis simpliciter. Ad hunc modum facili negotio omnia solverimus, si quae simpliciter enuntiata sunt, ea restringendo intelligamus, et hominem dixerimus non esse animal, quoniam homo litteris descriptus animal non est. Verum enimvero si antea locutus fuisset sanctus de purgatione in hac vita agenda per paenitentiam et bona opera, nonnihil opportuna videretur vestra assertio, illic etiam eiusmodi intelligendam esse purgationem. Sin

ς^ον. Τὰ δ' αὐτὰ καὶ εἰς τὸ ἐπαγόμενον ῥητὸν ἐκ τοῦ *εἰς τὴν Πληγὴν τῆς χαλάζης* λόγου τοῦ αὐτοῦ θεολόγου ἐπιχειρεῖτε[14] (καὶ γάρ ἐστι τῷ εἰρημένῳ συγγενές), φανερῶς οὕτω διαγορεῦον τῇ ἐκεῖθεν[15] βασάνῳ παραπέμπεσθαι τοὺς μὴ ἐνταῦθα κεκαθαρμένους, ἡνίκα κολάσεως καιρός, οὐ καθάρσεως· προσδιορίζοντες γὰρ κἀνταῦθα, τοιᾶσδε καθάρσεως λέγετε[16] τῆς διὰ μετανοίας μὴ εἶναι καιρόν, ἀλλ' οὐχ ἁπλῶς καθάρσεως. Οὕτω δὲ ῥᾴδιον πάντα λύειν, εἰ[17] τὰ ἁπλῶς εἰρημένα τισὶ μετὰ προσδιορισμῶν ἐκλαμβάνομεν[18], καὶ τὸν ἄνθρωπον ἐροῦμεν μὴ εἶναι ζῷον, ὅτι ὁ γεγραμμένος ἄνθρωπος οὐκ ἔστι ζῷον. Πλὴν ἀλλ' εἰ μὲν προλαβὼν[19] ὁ ἅγιος εἶπε περὶ τῆς διὰ μετανοίας καὶ τῶν ἀγαθῶν ἔργων ἐν τῷ παρόντι βίῳ καθάρσεως, εἶχεν ἄν τινα καὶ[20] καιρὸν ὁ ὑμέτερος[21] λόγος, τοιαύτην νοεῖσθαι κἀκεῖ τὴν κάθαρσιν· εἰ δὲ

1. ἑτέραν δὲ-οὐδὲν om. G. — 2. τοῖς : τῆς M. — 3. ἡμετέρων om. M. — 4. τοῦτ' οὐκ O : τοῦτο οὐκ C. — 5. Ad marg. R : τί δηλοῖ, τὸ δὲ οὐκ εἰς τὸ πρωὶ καταλείψομεν. — 6. τῶν om. C. — 7. ἐπὶ om. M. — 8. τῇδε : δὲ C. — 9. βίον om. A. — 10. τὸ οὖν POM. — 11. τῷ : τὸ M. — 12. εἰσάγεται R. — 13. πείσασθαι M. — 14. Ad marg. R : ὡραιότατον. Γρηγορίου τοῦ θεολόγου. — 15. ἐκεῖσε R. — 16. λέγεται R. — 17. εἰ : ἢ M. — 18. ἐκλαμβανομένων M. — 19. προλαβὸν A. — 20. καὶ om. RGC. — 21. ἡμέτερος M.

a) Cf. *P. G.,* t. 36, c. 645.

περὶ παιδεύσεως λέγει προδήλως καὶ τῶν ἐνταῦθα τιμωριῶν, αἷς οἱ ἁμαρτωλοὶ καθαίρονται (λέγει γὰρ οὕτω[1]· « Βέλτιον εἶναι νῦν[2] παιδευθῆναι καὶ « καθαρθῆναι ἢ τῇ ἐκεῖθεν βασάνῳ παραπεμφθῆναι, « ἡνίκα κολάσεως καιρός, οὐ καθάρσεως »), πῶς οὐκ ἀνάγκη τοιαύτην[3] νοεῖσθαι κἀκεῖ τὴν κάθαρσιν, ἣν ἀπαγορεύει, τὴν διὰ[4] τιμωρίας τε καὶ κολάσεως;

ζ^ον[5]. Πρὸς δὲ τὸ ἕβδομον, ἐκ τῆς εὐαγγελικῆς ἐκείνης παραβολῆς λεγόντων ἡμῶν, τοῦ μὲν Λαζάρου εἰς τὸν κόλπον τοῦ[6] Ἀβραὰμ ἀπενεχθέντος, τοῦ πλουσίου δὲ ἐν τῷ ᾅδῃ καὶ ταῖς βασάνοις ὑπάρχοντος, μὴ ἐμφαίνεσθαι τρίτον τινὰ τόπον[7], τὸν[8] τὰς τῶν[9] μέσως[10] βιωσάντων ψυχὰς καθαρθησομένας ὑποδεχόμενον, ἀλλ' ἢ χάσμα μέγα καὶ ἀδιάβατον, διεῖργον ἐξ ἀλλήλων ἑκατέρους[11] καὶ τὴν ἄκραν καὶ ἄμεσον ἐναντίωσιν παριστῶν, — ἀπηντήσατε μὴ εἶναι τὴν εἰρημένην παραβολὴν περὶ τῶν ἄρτι τοῦ σώματος ἀπολελυμένων ψυχῶν, ἀλλὰ περὶ τῶν ἐσχάτων τελῶν τῶν ἀνθρώπων, ἐν οἷς τὸ καθαρτήριον χώραν οὐκ ἔχει, καὶ διὰ τοῦτο μὴ φέρεσθαι[12] τρίτον τόπον ἐκεῖ, τῆς διαβατικῆς καθάρσεως.

Τοῦτο μὲν οὖν καὶ σφόδρα τοῖς ἡμετέροις συνᾴδει[13] λόγοις· εἰ γὰρ περὶ τῶν ἐσχάτων τελῶν[14] ἡ παραβολὴ διδάσκει, ἐν οἷς τὸ καθαρτήριον χώραν οὐκ ἔχει, οὐδέπω ἄρα[15] τοῦ ἐσχάτου τέλους οὔτε οἱ δίκαιοι ἔτυχον οὔθ' οἱ ἁμαρτωλοί· καὶ πῶς οἱ μέσοι μετὰ[16] τὴν ἀπαλλαγὴν αὐτίκα καὶ κρίνονται καὶ * κολάζονται καὶ καθαίρονται, ἵνα τοῦ ἐσχάτου τύχωσι τέλους[17]; Πῶς δὲ τὸ καθαρτήριον ἐνεργεῖ, τῆς καθολικῆς ἐκείνης τιμωρίας ἀργούσης καὶ τῶν πονηροτάτων ἀνθρώπων οὔπω κολαζομένων; Πλὴν ἀλλ' εἰ καὶ περὶ τοῦ ἐσχάτου τέλους ἑκατέρου τῶν ἀπελ-

autem loquatur, prout liquet, de castigationibus poenisque huius vitae, quibus expurgantur peccatores (ita enim dicit[a] : « Satius est nunc « castigari ac purgari, quam ad cruciatum « illum transmitti, cum iam poenae tempus « erit, non purgationis »), qui fit, ut non necesse sit, illic quoque eiusmodi, quam execratur, intelligere purgationem, eam nempe quae perficitur per castigationem et poenam?

VII. Quoad septimum, cum ad illam Evangelii parabolam, ubi Lazarus quidem in sinum Abrahae defertur, dives vero in inferno tormentisque invenitur, dixissemus, nuspiam apparere tertium aliquem locum, quo eorum animae qui mediocriter vixerint expurgandae contineantur, sed ingentem quemdam et impervium hiatum, quo alii separantur ab aliis et summa omnisque medii expers contrarietas statuitur; reposuistis, in dicta parabola non tractari de iis animabus quae nuper e corpore migraverint, sed de ultimis hominum finibus, in quibus locum non habet purgatorium; ac propterea tertii loci transitoriae purgationi accommodati mentionem illic non occurrere.

Porro haec in nostram sententiam apte quadrare videntur. Nam si parabola de ultimis finibus agit, in quibus purgatorium locum non habet, nondum igitur ultimum suum finem adepti sunt nec iusti nec peccatores; qui fit ergo ut medii, statim ac migraverint, et iudi- * f. 84.
centur et crucientur et purgentur, quo ultimum consequantur finem? Qua vero ratione purgatorium vim suam diffundit, dum dilata universali illa poena, vel pravissimi homines nondum torquentur? Verumtamen quamquam

1. οὕτως A. — 2. νῦν om. M. — 3. τοιαύτην om. R. — 4. διὰ : δὲ M. — 5. Hic habetur in R locus duarum fere paginarum omnino vacuus, addita ad marg. hac adnotatione : οἶμαι λείπει τὸ ε^ον, καὶ ς^ον. Scilicet non vidit amanuensis quintum sextumque argumentum alia non esse praeter duo illa dicta Gregorii Nazianzeni modo explicata. — 6. τοῦ om. POM — 7. τόπον : τρόπον M. — 8. τὸν : τῶν [illegible] 9. τῶν om. OC. — 10. μέσων M. — 11. ἑκατέρους ἀλλήλων POM ; ad marg. in R bis ὡραῖον, semel [illegible] — 12. φέρεσθαι : φαίνεσθαι G. — 13. συνᾴδει τοῖς ἡμετέροις λ. A, at additis intervertendi signis. — 14. [illegible] τριῶν M. — 15. ἄρρα P. — 16. μετὰ : κατὰ R. — 17. Ad marg. habetur in R sequens scholion : Ἐ[illegible] τούτοις δύναται σῴζεσθαι καὶ τὸ τοῦ ἀποστόλου, ἤγουν τὸ « Ἅπαντες μὲν κοιμηθήσονται ; οὔ. ἀλλ' [illegible] ἀτόμῳ, ὡς ἐν ῥοπῇ ὀφθαλμοῦ τοῦτο τὸ φθαρτὸν ἐνδύσεται ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν ἀθανασίαν » [illegible] οὔσης καὶ κατεπειγούσης τῆς ὥρας ἐκείνης, πότε λοιπὸν ἡ κάθαρσις τοῖς τότε ἁμαρτωλοῖς ἔσται, καὶ πότε ἡ ἀπόδωσις (sic) καλῶν τε καὶ ἐσχρῶν (sic) πράξεων, εἰ μὴ λέξει τις, ὅτι μετὰ τὴν κρίσιν [illegible] ἡ αἰώνιος ἐκείνη κόλασις, καὶ ἀναμενεῖ τὴν ἐνέργειαν τῆς προσκαίρου ; καὶ ἂν οὕτως λέξειεν, [illegible] τῆς παραλογίας καὶ [illegible] αὐτοῦ μᾶλλον ἢ θεολογίας· οὐδεὶς γὰρ οὕτω ὡς ἐκεῖνος τῶν διδασκάλων πώποτε ἀπορηνάμενος φαίνεται.

a) Cf. *P. G.*, t. 35, c. 944.

de ultimo fine utriusque eorum qui hinc decesserunt, ut in confesso est, parabola tractat, at certe eos, ubi primum e praesenti vita migraverint, ostendit nanciscentes veluti principia atque indicia locorum, quos occupaturi sunt : id enim sibi vult quod dicitur, « alterum « quidem fuisse ab angelis delatum, alterum « vero in inferno inventum ». Quare si quis tertius esset locus, de eo non siluisset. Quem reipsa non dari, ex hiatu, qui tum aditu tum medio caret, satis ostensum est.

VIII. Cum in octavo dixissemus, fas non esse, animam, ubi migraverit e corpore et iam prorsus incorporea materiaeque expers evaserit, a corporeo igne torqueri, illud quidem verum esse concessistis, nullam rem corpoream virtute sua propria in incorpoream quicquam pollere; tamen divina virtute id fieri posse dicitis, neque quidquam mirandum, quod fiat. Ad quod probandum argumentum congruum, non necessarium adduxistis, animam nimirum oportere, quoniam per peccatum se ipsa rebus corporalibus subiecit, ut easdem quoque in luendis poenis perferat.

Atqui hoc argumentum plane non ostendit rem reipsa fieri, sed innuit eandem, si forte fiat, iuste fieri; quamvis forsitan aliorsum haud probabilis sit. Nam dixerit quispiam, argumentum retorquens, animam oportere, quoniam una cum corpore rebus corporalibus ipsa se subiecit, ut etiam cum corpore corpoream poenam luat : id enim iustius, aequius, magis consequens. Dum autem in eius rei argumentum illam etiam parabolam adducitis, in qua divitis anima, antequam corpus resurgat, ignea flamma cruciari dicitur, profecto ipsi vobiscum pugnare videmini et vestram ipsi

θόντων ἐντεῦθεν[1] ὁμολογουμένως ἡ παραβολὴ διδάσκει, ἀλλὰ παραυτίκα φησὶν[2] αὐτοὺς ἅμα τῷ[3] τῶν παρόντων ἀπαλλαγῆναι τὰς ἀρχὰς ὥσπερ καὶ τὰ γνωρίσματα τῶν ὑποδεξομένων[4] τόπων[5] καταλαβεῖν· τοῦτο γὰρ βούλεται τὸ « τὸν μὲν ὑπὸ τῶν ἀγγέλων « ἀπενεχθῆναι, τὸν δὲ[6] εὑρεθῆναι ἐν τῷ ᾅδῃ ». Εἰ οὖν τις καὶ τρίτος ἦν τόπος, οὐκ ἂν σιωπῇ παρεδόθη· τὸ δὲ μὴ εἶναι τοῦτον, ἱκανῶς διὰ τοῦ χάσματος καὶ τοῦ ἀμίκτου τε καὶ ἀμέσου παρεδηλώθη[7].

η'. Ἐν δὲ τῷ ὀγδόῳ[8] λεγόντων ἡμῶν, ὅτι τὴν ψυχὴν ἀπαλλαγεῖσαν τοῦ σώματος καὶ ἀσώματον πάντῃ καὶ ἄϋλον γενομένην οὐκ ἔστιν εἰκὸς ὑπὸ[9] σωματικοῦ πυρὸς κολάζεσθαι, — τοῦτο μὲν ἀληθὲς εἶναι ὡμολογήσατε, τῇ οἰκείᾳ δυνάμει μηδὲν σωματικὸν ἰσχύειν εἰς τὸ ἀσώματον· τῇ δὲ θείᾳ δυνάμει γίνεσθαι[10] τοῦτο λέγετε, καὶ θαυμαστὸν οὐδὲν εἶναι γινόμενον[11]· πρὸς δὲ σύστασιν τούτου λόγον τινὰ ἐνδεχόμενον[12], ἀλλ' οὐκ ἀναγκαῖον εἰλήφατε, ὅτι ἡ ψυχὴ ἡ δι' ἁμαρτίας ἑαυτὴν τοῖς σωματικοῖς ὑποτάξασα, ὀφείλει κἂν[13] ταῖς τιμωρίαις αὐτοῖς[14] ὑποτάσσεσθαι.

Τοῦτο μὲν οὖν, οὐχ ὅτι γίνεται, δεικτικόν ἐστι πάντως, ἀλλ' εἴπερ ἄρα ἐγίνετο[15], συνίστησι τὸ γινόμενον εὔλογον εἶναι, τάχα δὲ οὐδὲ εὔλογον ἄλλως ἐστί· φαίη γὰρ ἄν τις εἰς τοὐναντίον τὸν λόγον μεταγαγών[16], ὅτι ψυχὴ[17] ἡ διὰ τοῦ σώματος ἑαυτὴν τοῖς σωματικοῖς ὑποτάξασα μετὰ τοῦ σώματος αὖθις ὀφείλει τὴν σωματικὴν τιμωρίαν ὑφίστασθαι· τοῦτο γὰρ εὐλογώτερόν τε καὶ δικαιότερον[18] καὶ τῆς ἀκολουθίας μᾶλλον ἐχόμενον. Τὴν δὲ παραβολὴν αὖθις ἐκείνην εἰς σύστασιν τούτου λαβόντες, ἐν ᾗ ἡ τοῦ πλουσίου ψυχὴ πρὸ τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ σώματος πυρίνῃ φλογὶ βασανίζεσθαι λέγεται[19], παντελῶς ὑμῖν αὐτοῖς περιπεπτωκότες φαίνεσθε[20] καὶ τὰ

1. ἐτεῦθεν A. — 2. Ad vocem φησὶν R habet supra versum : ἡ παραβολὴ δηλαδή. — 3. τῷ : καὶ M. — 4. ὑποδεξαμένων M. — 5. Littera ν vocis τόπων sup. lin. P. — 6. δὲ om. O. — 7. Prius scripserat παρεδόθη R, quod dein in παρεδηλώθη corr. — 8. Ad marg. R : ὡραιότατον. — 9. Post ὑπὸ scripserat τοῦ amanuensis cod. P, quod postea ducta linea deleri vult. — 10. γενέσθαι C. — 11. γενομένον C. — 12. Ad marg. R : ὡραῖον. — 13. καὶ ἐν C : κἂν A : καὶ M. — 14. αὐτῆς M. Supra vocem αὐτοῖς habetur in R : τοῖς σωματικοῖς δηλαδή. — 15. ἐγένετο OC. — 16. Post μεταγαγών R habet intra uncinos : (ὡς καὶ τῷ Δαμασκηνῷ δοκεῖ ἐν τῷ περὶ ἀναστάσεως λόγῳ). — 17. ἡ ψυχή R. — 18. δικαιώτερον M. Ad marg. R : Δαμασκηνοῦ : ἡ μὲν οὖν ψυχή, μόνη τοῖς τῆς ἀρετῆς ἀγῶσιν ἐνήθλησε, μόνη καὶ στεφανωθήσεται· καὶ εἰ μόνη ταῖς ἡδοναῖς ἐνεκυλήσθη (sic), μόνη δικαίως ἂν ἐκολάζετο· ἀλλ' ἐπεὶ μήτε τὴν κακίαν μήτε τὴν ἀρετὴν ἡ ψυχὴ δίχα τοῦ σώματος μετῆλθε, δικαίως ἄμφω ἅμα καὶ τῶν ἀμοιβῶν τεύξονται. — 19. λέγετε RAM. — 20. φαίνεσθαι C.

ἑαυτῶν ἀνατρέποντες[1], πρότερον μὲν εἶναι τὴν παραβολὴν περὶ τῶν ἐσχάτων τελῶν[2] λέγοντες καὶ οὐκ ἀπὸ τοῦ νῦν ἐνεργεῖσθαι, νῦν δὲ αὖθις τὴν ψυχὴν τοῦ πλουσίου κολάζεσθαι λέγοντες. Τοὺς δαίμονας δὲ ἡμεῖς οὐκ ἀπολήψεσθαι[3] μέλλειν σώματά τινα ἀέριά φαμεν ἢ πύρια[4], ἵνα[5] ἐπιτηδειότεροι[6] ὦσιν εἰς τὰς βασάνους, ἀλλ' ἔχειν αὐτὰ μετὰ τὴν πτῶσιν ἐκείνην καὶ τὴν εἰς τὸν σωματικὸν τοῦτον κόσμον προσπάθειαν, καθάπερ καὶ ὁ Ἀδὰμ μετὰ τὴν παράβασιν τοὺς *δερματίνους χιτῶνας* ἐνδεδῦσθαι λέγεται, τὴν παχυτέραν σάρκα καὶ θνητὴν καὶ ἀντίτυπον· καὶ τοῦτό γε οὐκ ἀφ' ἑαυτῶν εἴπομεν[7], ἀλλὰ τοῦ μεγάλου πατρὸς ἡμῶν Βασιλείου[8] λέξεσιν[9] αὐταῖς εἰπόντος ἐν τοῖς εἰς τὸν Ἡσαΐαν ἐξηγητικοῖς[10] ἀκούσαντες.

θον. Κατὰ δὲ τὸ ἔνατον[11], ἡμεῖς μὲν εἴπομεν μηδεμίαν ὀπτασίαν εἶναι τῶν ὁσίων ἡμῶν πατέρων[12] μηδ' ἄλλο τι * θαῦμα περὶ καθαρτηρίου πυρὸς[13] διδάσκοντα· τοὐναντίον δ' ὑμεῖς λέγετε πολλὰ τοιαῦτα εὑρίσκεσθαι παρά τε[14] τῷ μεγάλῳ Γρηγορίῳ[15] καὶ δὴ καὶ ἑτέροις.

Λέγομεν οὖν πρὸς τοῦτο[16], συνιστῶντες τὸ ἐξ ἀρχῆς εἰρημένον, ὅτι πῦρ ἀφωρισμένον καὶ πρόσκαιρον καθαρτικὴν δύναμιν ἔχον ἐκ τῶν τοιούτων οὐκ ἔστι μαθεῖν· ἀλλ' οἱ μὲν ἡμέτεροι πατέρες, οἱ[17] καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς οὐρανίου πολιτείας ἐν ταῖς ἐρήμοις καταφυτεύσαντες, Αἰγύπτιοί τε καὶ Παλαιστῖνοι, τοιοῦτον οὐδὲν ὁμολογουμένως, ἧπερ εἴρηται, διεσάφησαν, ἀλλὰ σκιαγραφίας τινὰς εἶδον καὶ οἷον διατυπώσεις τῶν μελλουσῶν ἐκείνων κολάσεων, καὶ ἐν αὐταῖς οὐ τοὺς[18] μικρά τινα πταίσαντας, ἀλλὰ τοὺς ἀσεβεστάτους τε[19] καὶ πονηροτάτους κολαζομένους[20]. Ὁ δὲ μέγας Γρηγόριος δοκῶν εἰσάγειν τὸ καθαρτήριον, οὐδ' αὐτὸς οὐδὲν ἡμῖν[21] ἀφωρισμένον ἔν τινι τόπῳ παρέδωκεν[22], ἀλλ' ἄλλον[23] ἀλλαχοῦ

sententiam convellere, ut qui antea dixeritis parabolam de ultimis finibus tractare, non autem iam nunc in usum transferri; nunc vero rursus asseveretis divitis animam torqueri. Ad daemones quod spectat, non edisserimus, corporea quaedam aerea vel ignea eos assumpturos quo poenis sustinendis aptiores fiant, verum haec eis fuisse data post lapsum illum et affectum quo ad corporeum hunc mundum adhaeserunt, sicut et Adam, post violatum praeceptum, *tunicas pelliceas*[a] sibi induisse dicitur, crassiorem nimirum carnem et mortalem et reluctantem. Quod quidem non ex nobismetipsis enuntiavimus, sed adhibitis ipsis magni patris nostri Basilii verbis, quae in eius ad Isaiam commentariis[b] leguntur.

IX. Quoad nonum diximus quidem, nullam referri visionem a sanctis patribus nostris habitam neque aliud quodpiam miraculum, quo purgatorii ignis indicium praebeatur. Contra vero vos asseritis, multa eiusmodi facta occurrere cum apud Gregorium Magnum tum apud alios.

Ad haec igitur edicimus, illud quod a principio dictum fuit confirmantes, ex eiusmodi factis non deduci ignem distinctum ac temporarium, qui purgandi vim habeat; verum patres nostri, qui caelestis conversationis semina in desertis conseverunt, sive in Aegypto sive in Palaestina, haud quicquam eiusmodi manifeste, ut dictum est, declararunt, sed delineationes quasdam adspexerunt ac veluti imagines futurarum illarum poenarum, in quibus non qui leves quasdam culpas admiserint, sed qui impiissime ac pravissime vixerint, cruciabuntur. Magnus vero Gregorius, qui purgatorium videtur inducere, hoc ne ipse quidem in loco aliquo circumscriptum tradidit, sed alios alibi cruciari purgarique refert, eos

1. Ad marg. R : ὡραιότατον. — 2. τελῶν : τριῶν M. — 3. ἀπολήψεσθαι : ἀπολείψεσθαι O : ἀποκαλύψεσθαι M. — 4. πύρινα OCQ : πώρια M. — 5. ἵν' R. — 6. ἐπιτηδειότερα M. — 7. εἴπομεν om. M. — 8. Ad marg. R : Βασιλείου τοῦ μεγάλου πατρὸς ἡμῶν. — 9. λέξαισιν R. — 10. ἐξηγητικῶς M. — 11. ἔννατον R. 12. πατέρων ἡμῶν OC. — 13. περὶ καθαρτηρίου πυρὸς om. M. — 14. παρά τε om. M. — 15. Γρηγορίῳ τῷ Διαλόγῳ R. — 16. Ad marg. R : ὡραιότατον, moxque : ὡραῖον. — 17. οἱ : εἰ OC : οἱ M : καὶ οἱ R. — 18. οὐ τοὺς : αὐτοὺς M. — 19. τε om. M. — 20. Ad marg. R : ὡραῖον. — 21. ἡμῖν in ὑμῖν mutari vult R, addito supra versum. Ad marg. vero haec subiungit : Εἴρηται ἔμπροσθεν ἀκριβέστερον ἡ λύσις τούτου : καὶ εἰ [illegible] φανερῶς, οὐ πείθεσθαι ἄξιον, ὅτι τὸ τοιοῦτον δόγμα οὐ κανικῶς (sic — κανονικῶς) ἐξέδοτο, καὶ οὐ χρὴ [illegible] οὕτω γὰρ ἡμᾶς διδάσκει Ἱερώνυμος ὁ ὑμέτερος διδάσκαλος. — 22. παρέδωκε A. — 23. ἄλον A.

a) Gen. III, 21. — b) Ad quem locum hic alludat nondum comperi vel post perlectos Basilii in Isaiam commentarios.

nempe, ut ipse ait, qui in minutissima inciderunt peccata.

X. Ad decimum quidem et ultimum, cum istam opinionem Origenis dogmati affinem similemque collegissemus, atque dixissemus, ut illam, sic et hanc reiiciendam esse, eo quod animis socordiam enervationemque inferat, dum alteram purgationem exspectant; rursus respondistis eadem ac prius iterantes, neutiquam facere hanc doctrinam ut homines negligentiores reddantur, sed ut invigilent quam maxime, dum acerrimas intolerabilesque purgatorii poenas reformidant.

At nos ea quae diximus urgentes edisserimus, haud ulla temporaria poena, quamvis omnium acerrima animo concipiatur, eos absterreri, qui ad vitia proclives sint; verum hi aut ad Origenis sententiam paulatim prolabentur, quamlibet poenam pro temporanea habentes, aut adhibita quadam distinctione, temporaneam hanc contemnent, quoniam voluptas laevis est, aspera vero virtus et ardua, adeo ut satius ducant et praestantius futuri ambiguitati se committere, haud scientes quodnam iudicium ferendum sit de nostris facinoribus, nec ulli curae habentes, utrum ex congrua paenitentia haec plene dimissa fuerint, an supersint in die illa iudicii manifestanda, cum persuasissimum habeant, perfectam se purgationem aliquando adepturos. Dominus namque in Evangelio[a], eum qui fratrem fatuum appellaverit, non in purgatorium, sed in gehennam detrudendum pronuntiat[b]; ac de verbo otioso edicit rationem nos esse reddituros, in tempore profecto iudicii, non autem illud per ignem eluturos. Illud ergo magis quam purgatorium terret et ad paenitentiam movet, nimirum quod Deum offendendo et mandata eius violando, ipsi nos futuri iudicii et
* f. 85. aeternorum suppliciorum reos constituerimus. Decet ergo, ut nos quidem censemus, purgatorium illum ignem, qui a doctoribus vestris statim post obitum esse dicitur, in mysticum modum potius interpretari, non autem ut cor-

κολαζόμενόν τε καὶ καθαιρόμενον παριστᾷ τῶν (ὡς αὐτός φησιν) ἐλαχίστοις περιπεπτωκότων ἐγκλήμασι.

ι^ον. Δέκατον δέ γε καὶ τελευταῖον, ἐπιχειρούντων ἡμῶν ἀπὸ τῆς συγγενείας καὶ ὁμοιότητος ταύτης τῆς δόξης πρὸς τὸ Ὠριγενιακὸν[1] δόγμα καὶ λεγόντων ἀποβλητέαν εἶναι καὶ ταύτην[2] ὥσπερ ἐκείνην διὰ τὸ ῥαθυμίαν καὶ ἔκλυσιν ταῖς ψυχαῖς ἐμποιεῖν προσδεχομέναις ἑτέραν κάθαρσιν, — ἀπηντήσατε πάλιν τὰ αὐτὰ λέγοντες ἃ[3] καὶ πρότερον, ὡς οὐδαμῶς ἡ παράδοσις αὕτη ῥαθυμεῖν τοὺς ἀνθρώπους παρασκευάζει, ἀλλ' ἀγρυπνεῖν ὡς μάλιστα[4] φοβουμένους τὸ δριμὺ καὶ ἀφόρητον τῶν ἐν τῷ καθαρτηρίῳ τιμωριῶν.

Ἀλλ' ἡμεῖς γε[5] τῶν εἰρημένων ἐχόμενοι λέγομεν, ὡς οὐδεμία πρόσκαιρος τιμωρία φοβεῖ, κἂν δριμυτάτη πασῶν νομίζοιτο, τοὺς ἐπιρρεπῶς πρὸς τὴν κακίαν ἔχοντας, ἀλλ' ἢ πρὸς τὴν Ὠριγένους[6] δόξαν κατὰ μικρὸν ὑπαχθήσονται, πᾶσαν πρόσκαιρον εἶναι τιμωρίαν πιστεύοντες, ἢ[7] καὶ διαστολήν τινα ποιούμενοι, καταφρονήσουσι ταύτης τῆς ἐπικαίρου διὰ τὸ λεῖον τῆς ἡδονῆς καὶ τὸ τραχὺ τῆς ἀρετῆς καὶ πρόσαντες[8], ὥστε[9] βέλτιον εἶναι καὶ φοβερώτερον[10] τῇ ἀδηλίᾳ τοῦ μέλλοντος ἑαυτοὺς ἐπιτρέπειν καὶ ἀγνοεῖν ὁποίας τινὸς[11] ἐπιτεύξεται δίκης τὰ παρ' ἡμῶν εἰργασμένα, καὶ εἰ[12] συνεχωρήθησαν ὅλως διὰ μετανοίας τῆς προσηκούσης ἢ μένουσι κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τῆς κρίσεως ἐμφανισθησόμενα[13], ἢ πεπεισμένους, ὡς καθαρθήσονται πάντως, ἀφροντιστεῖν[14]. Καὶ γὰρ ὁ Κύριος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τὸν μωρὸν ἀποκαλέσαντα τὸν ἀδελφὸν οὐχ εἰς τὸ καθαρτήριον, ἀλλ' εἰς γέενναν[15] παραπέμπει, καὶ περὶ ἀργοῦ λόγου λόγον ἡμᾶς ἀποδώσειν ἐν τῷ καιρῷ τῆς κρίσεως πάντως, ἀλλ' οὐ καθαρθήσεσθαι διὰ πυρὸς διδάσκει. Ταῦτα οὖν[16] φοβερώτερα τοῦ καθαρτηρίου καὶ πρὸς μετάνοιαν κινητικώτερα[17], τὸ προσκροῦσαι Θεῷ[18] καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ παριδόντας * τῇ μελλούσῃ δίκῃ καὶ ταῖς αἰωνίοις βασάνοις ὑπευθύνους ἑαυτοὺς καταστῆσαι. Δεῖ τοίνυν, ὡς ἡμεῖς γε νομίζομεν, τὸ παρὰ τῶν ὑμετέρων ῥηθὲν διδασκάλων αὐτίκα μετὰ τὸν θάνατον καθαρτήριον πῦρ ἀλληγορικώτερον ἐκλαβεῖν, ἀλλ' οὐ σωματικόν τι καὶ[19]

1. ὠριγενειακὸν M. — 2. ταύτην τὴν POMC. — 3. ἃ : ἅπερ RG. — 4. μάλλιστα P. — 5. Ad marg. R : ὡραῖον, pauloque inferius ὡραιότατον. — 6. τὴν ὠριγένειον M. — 7. ἢ : ἦ M. — 8. πρόσαντες : ποιήσαντες M. — 9. ὥστε : ὥσπερ A. — 10. καὶ φοβερώτερον om. AR, forte melius : σωτηριωδέστερον C. — 11. ὁποῖάς τινος O. — 12. εἰ : ἢ M. — 13. ἐμφανισθησόμενοι M. — 14. πάντως cum ἀφροντιστεῖν iungit R. — 15. εἰς τὴν γε. M. — 16. μὲν οὖν M. — 17. αἰνοτικώτερα A. — 18. τῷ Θεῷ C. — 19. καὶ om. POMGC.

a) Cf. Mat. v, 22. — b) Cf. Mat. XII, 36.

τοῦτο[1] νομίζειν, εἰ[2] κἀκείνοις οἰκονομικῶς ἴσως εἴρηται, ἵν' οἰκεία[3] ἡ κόλασις καὶ κατάλληλος ᾖ τῇ κολαζομένῃ ψυχῇ[4], νοητὴ καὶ ἄϋλος τῇ ἀΰλῳ καὶ ἀσωμάτῳ[5]· οὕτω γὰρ ἀλλήλοις τε καὶ τῇ[6] ἀληθείᾳ συμφωνήσαντες δόξαν[7] ὁμόφωνον ἀναπέμψομεν[8] τῇ αὐτοαληθείᾳ[9] Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα[10], τιμὴ καὶ προσκύνησις σὺν τῷ ἀνάρχῳ αὐτοῦ[11] Πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ αὐτοῦ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

poreum quidpiam accipere, etsi illi temporibus cedentes id forte asseruerint : quo fit ut anima crucianda congruam accommodatamque luat poenam, spiritualis ut est materiaeque expers, materiae expertem et incorpoream. Hoc enim pacto inita inter nos et cum ipsa veritate consensione, unanimem laudem ei referemus, qui est ipsamet veritas, Christo Deo nostro, quem decet omnis gloria, honor et adoratio, cum aeterno suo Patre et sanctissimo Spiritu, nunc et semper et in saecula saeculorum, amen.

1. τοῦτο om. C. — 2. εἰ : οἱ A. — 3. οἰκεῖος A. — 4. ψυχῇ om. R. — 5. Ad marg. R habet, hinc quidem : ἄϋλος ἡ ψυχὴ καὶ ἄϋλος ἡ τοῦ συνειδότος κόλασις, καὶ ὁ μετάμελος καὶ τἄλλα, inde vero : καὶ γὰρ καὶ ἡ αἰώνιος κόλασις ὑπὸ τῶν διδασκάλων λέγεται εἶναι ἀπουσία τῆς θείας φύσεως, εἰ καὶ σκώληκα καὶ πῦρ ἄσβεστον καὶ βρυγμὸν ὀδόντων καὶ τἄλλα· οὕτω τοίνυν δεῖ νοεῖν κακεῖνο, ὡς ἐλεγμὸν συνηδείσεως (sic), ἢ ἀδηλίαν τοῦ μέλλοντος, ἢ μετάμελον, ἀλλ' οὐ πῦρ ὑλικὸν κατακαῖον τὰς ἁμαρτίας. — 6. τῇ om. C. — 7. Post δόξαν habet R ἂν erasum. — 8. ἀναπέμψωμεν τῇ αὐταληθείᾳ M. — 9. τῇ ἀληθείᾳ R. — 10. πᾶσα δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας R, reliquis omissis : σὺν τῷ ἀνάρχῳ π. A, ceteris item omissis; ὅτι αὐτῷ πρέπει δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας G. — 11. αὐτοῦ om. M.

VI[a]

MARCI ARCHIEPISCOPI EPHESII RESPONSIO AD POSTREMAS LATINORUM QUAESTIONES SUPER IGNE PURGATORIO

EIUSDEM RESPONSIO AD DIFFICULTATES ET QUAESTIONES SIBI SUPER DICTIS ORATIONIBUS PROPOSITAS A CARDINALIBUS ET CETERIS DOCTORIBUS LATINIS.

Ambros. 653. * f. 65v.

1. Cum a nobis postuletis, ut quaestionibus a vobis institutis clarius et apertius respondeamus, age paucis verbis (id enim in petendo subiunxistis), ad primam quidem quaestionem, quomodo nempe illud intelligamus, sanctorum animas nondum propriam suam sortem beatamque illam conditionem obtinuisse, adserimus, sanctorum fruitionem ac beatitudinem, qua iam nunc illi potiuntur corporibus suis soluti, sive Dei visionem eam quis voluerit appellare, sive Dei participationem communionemve, sive regnum caelorum, sive aliud quid eiusmodi, quam maxime mancam esse et imperfectam prae omnimoda illa quae speratur restitutione; remque ita omnino se habere, tum Scripturarum testimoniis tum doctorum auctoritatibus satis demonstravimus. Cur autem sic opinemur, has probabiles causas diximus, sive quod Deus aequum duxerit animas non perfecta gloria cumulandas esse absque corporibus, quae simul cum ipsis certarunt, sive quod

ΤΟΥ[1] ΑΥΤΟΥ ἈΠΟΚΡΙΣΕΙΣ[2] ΠΡΟΣ ΤΑΣ ἘΠΕΝΕΧΘΕΙΣΑΣ ΑΥΤῼ ἈΠΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ἘΡΩΤΗΣΕΙΣ ἘΠΙ ΤΑΙΣ ΡΗΘΕΙΣΑΙΣ ὉΜΙΛΙΑΙΣ ΠΑΡΑ ΤΩΝ ΚΑΡΔΙΝΑΛΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ἊΛΛΩΝ ΛΑΤΙΝΙΚΩΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ.

1. Ἐπειδὴ[3] σαφέστερον ἡμᾶς ἀπαιτεῖτε[4] καὶ καθαρώτερον ἐπὶ τοῖς ἠρωτημένοις παρ' ὑμῶν ἀποκρίνασθαι[5], λέγομεν[6] ἤδη διὰ βραχέων (καὶ γὰρ τοῦτο προσεθήκατε τῇ ζητήσει), πρὸς μὲν[7] τὸ πρῶτον ἐρωτηθέν, ὅπως νοοῦμεν[8] τὰς τῶν ἁγίων ψυχὰς οὔπω τὸν οἰκεῖον κλῆρον ἀπολαβεῖν καὶ τὴν μακαρίαν ἐκείνην κατάστασιν, ὅτι ἡ τῶν ἁγίων ἀπόλαυσις καὶ μακαριότης, ἣν ἀπὸ τοῦ νῦν ἔχουσι τῶν οἰκείων σωμάτων ἀπολυθέντες, εἴτε θεωρίαν Θεοῦ ταύτην ἐθέλοι τις ὀνομάζειν, εἴτε μετοχὴν[9] καὶ κοινωνίαν Θεοῦ, εἴτε βασιλείαν οὐρανῶν, εἴτ' ἄλλο τι τοιοῦτον, ἀτελής ἐστι πᾶσα καὶ ἐλλιπὴς ὡς πρὸς ἐκείνην τὴν ἐλπιζομένην ἀποκατάστασιν· καὶ τοῦτο διά τε τῶν γραφικῶν μαρτυριῶν καὶ τῶν διδασκαλικῶν ἀποφάσεων ἱκανῶς παρεστήσαμεν οὕτω ῥητῶς διηγορευμένον[10]. Αἴτιον δὲ τούτου ἔφαμεν εἶναι τάχα μὲν τὸ κεκρίσθαι παρὰ Θεῷ[11] μηδὲ τὰς ψυχὰς δοξασθῆναι τελέως ἄνευ τῶν συνηθληκότων αὐταῖς σωμάτων,

1. Haec oratio non ultimo, sed primo loco ponitur in R, folio nempe 261, alioque praenotato titulo, videlicet : + τοῦ μακαριωτάτου μητροπολίτου Ἐφέσου Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ ἀπόδειξις, ὅτι οὐ τελείως ἀπέλαβον οἱ τῶν κεκοιμημένων ψυχαὶ τὰ κατ' ἀξίαν· καὶ ὅτι οὐκ ἔστι κάθαρσις μετὰ τὴν ἀποβίωσιν διὰ καθαρτικοῦ πυρός, μήτε μὴν δι' ἄλλης τιμωρίας, ὥς τινες φαντάζουνται. In Ambros. item variat titulus hoc pacto : Τοῦ πανιερωτάτου μητροπολίτου Ἐφέσου κῦρ Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ πρὸς τοὺς Λατίνους λόγος γ' : τοῦ αὐτοῦ κεφαλαιώδης ἀπόκρισις πρὸς τοὺς παρὰ λατίνων εἰρημένους λόγους περὶ τοῦ αὐτοῦ πουργατορίου G. Haec oratio deest in C. Titulum servandum censui prout exhibetur a codd. PQOM. — 2. ἀπόκρισις M. — 3. πειδή R, omisso Ἐ a rubricatore. — 4. ἀπαιτῆτε A. — 5. ἀποκρίνεσθαι OM. — 6. λέγωμεν R. — 7. μὲν om. M. — 8. Allusio ad locum alterius orationis Marci, p. 109, l. 34. — 9. Post μετοχὴν prius scripserat R : καὶ θεωρίαν Θεοῦ, quae postrema verba deinde delevit. — 10. διηγοραμένον R. — 11. τῷ Θεῷ R.

a) Cod. Ambros. 653, f. 65v-70v; Cod. Paris. 1218, fol. 41-50; cod. Oxonien-Laud. 22, fol. 55v-68v; Paris. 1292, fol. 45-56 (= G); Ἀλήθεια, p. 270-1; Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια, t. I (1881), p. 158-62.

τάχα δὲ τὸ μὴ δεῖν ἕκαστον[1] τῶν εἰρημένων ἁγίων[2] ἰδίᾳ καὶ παρὰ μέρος[3] τοὺς μισθοὺς τῶν ἔργων ἀπολαμβάνειν, ἀλλ' ὁμοῦ πάντας[4] τελειωθῆναι κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον καὶ κοινῇ τοὺς στεφάνους ἀπολαβεῖν καὶ ἀναρρηθῆναι[5] ἐπὶ πάσης τῆς[6] κτίσεως, τάχα δὲ ἄλλο τι τοῖς ἀπορρήτοις βάθεσι τῶν τοῦ Θεοῦ κριμάτων διεγνωσμένον[7]· ὡς συμβαίνειν ἐκ τούτων, τὴν νῦν τῶν ἁγίων ἀπόλαυσίν τε καὶ θεωρίαν τελειοτέραν[8] μὲν εἶναι τῆς ἐν τῷ παρόντι βίῳ δοθείσης ἐν ἀρραβῶνος μέρει, ἀτελεστέραν δὲ τῆς τότε ἐλπιζομένης.

2. Δεύτερον δ'[9] ἐζητήσατε, τί ποτε ἡμῖν βούλεται τὸ λέγειν[10] ἐν τῷ[11] οὐρανῷ καὶ σὺν τοῖς ἀγγέλοις εἶναι παρὰ τῷ Θεῷ τοὺς ἁγίους. — Λέγομεν οὖν οὐ σωματικόν τινα τόπον τὸν οὐρανόν, οὗ[12] οἰκοῦσιν οἱ ἄγγελοι καθ' ἡμᾶς, ἀλλὰ τὸν ὑπὲρ αἴσθησιν[13] μᾶλλον καὶ νοητὸν τόπον, εἴ γε καὶ χρὴ τοῦτον τόπον ἀποκαλεῖν, Θεοῦ δὲ τόπον ὅμως οἰκειότατ' ἂν εἰρημένον· λέγει γὰρ ὁ Δαμασκηνὸς Ἰωάννης ἐν τῷ *περὶ τόπου Θεοῦ* κεφαλαίῳ ιγ^ῳ τῶν Θεολογικῶν ὄντι[14]· « Τόπος Θεοῦ λέγεται, ἔνθα ἔκδηλος ἡ ἐνέρ« γεια αὐτοῦ γίνεται ». Καὶ πάλιν· « Τόπος Θεοῦ « λέγεται ὁ πλέον[15] μετέχων τῆς ἐνεργείας καὶ τῆς « χάριτος αὐτοῦ[16]. Διὰ τοῦτο[17] ὁ[18] οὐρανὸς αὐτοῦ « θρόνος· ἐν αὐτῷ γάρ εἰσιν οἱ ποιοῦντες τὸ θέλημα « αὐτοῦ ἄγγελοι ». Καὶ αὖθις· « Τόπος ἐστὶ νοητός, « ἔνθα νοεῖται καί ἐστιν ἡ νοητὴ καὶ ἀσώματος « φύσις, ἔνθα πάρεστι καὶ ἐνεργεῖ[19] ». Τὸν οὖν τοιοῦτον τόπον, ὑπερουράνιόν τε καὶ ὑπερκόσμιον[20] ὄντα καὶ νοητὸν καὶ ἀσώματον, περιέχειν τε[21] τοὺς ἀγγέλους καὶ τοὺς ἁγίους φαμὲν καὶ οὐρανὸν ἐκ τῆς[22] συνηθείας προσαγορεύομεν, καὶ ἐν αὐτῷ τὸν Θεὸν καὶ εἶναι καὶ φαίνεσθαι καὶ ἐνεργεῖν μᾶλλον καὶ μάλιστα πεπιστεύκαμεν, ἔχοντες ἐκ τῆς δεσποτικῆς φωνῆς τὸ « Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς »· καὶ αὖθις· « Τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς[23] τοῦ ἐν « τοῖς οὐρανοῖς[24] ». Ὡς γὰρ οἰκεῖον[25] θεότητος αἱ νοεραὶ φύσεις καὶ νῷ μόνῳ ληπταί, ξένον δὲ παντάπασιν ὅσαι[26] ὑπὸ τὴν αἴσθησιν κατὰ τὸν θεολόγον

singulos illos sanctos nequaquam deceat singillatim ac vicissim operum praemia accipere, sed omnes una simul consummari secundum divinum Apostolum[a] et coniunctim coronas adipisci et in praesentia totius universi proclamari, sive ob aliam aliquam causam, quam Deus noverit pro ineffabili iudiciorum suorum altitudine. Ex quibus colligitur, fruitionem ac visionem, qua nunc potiuntur sancti, perfectiorem quidem illa esse quam in praesenti vita in pignus receperunt, sed non ita absolutam, ut quae futura speratur.

2. Secundum quaesivistis, quid tandem velimus dum dicimus sanctos apud Deum esse in caelo et cum angelis. — Itaque profitemur, caelum non esse locum aliquem corporeum, in quo angelos habitare censeamus, sed supersensibilem potius ac spiritualem locum, si quidem hunc liceat locum appellare; tamen Dei locus quam maxime proprie dicitur. Ait enim Ioannes Damascenus capite *de loco Dei*[b], quod tertium decimum est operis eius theologici : « Dei locus « id appellatur in quo eius actio exseritur ». Et iterum : « Dei locus is dicitur, qui uberius « ipsius operationem et gratiam participat. « Idcirco caelum sedes eius est : illic enim sunt « angeli, qui faciunt ipsius voluntatem ». Et rursus : « Est spiritualis locus, ubi intelligitur « et exsistit intellectualis natura et incorporea; « ubi nimirum praesens est et agit ». Hoc igitur loco, qui supercaelestis est et supermundanus, intelligibilis et incorporeus, tam angelos quam sanctos contineri censemus, eum pro more recepto caelum appellantes, Deumque in eo potius, imo quam potissime et esse et manifestari et operari persuasissimum habemus, illud ex Domini verbis assumentes : « Pater noster qui es in caelis », et iterum : « Faciem Patris mei qui in caelis est ». Quemadmodum enim divinitatis propinquae sunt

1. Ad marg. R : καὶ ὁ θεῖος Δαμασκηνὸς τοῦτο φησὶ εἰς τὸν περὶ ἀναστάσεως λόγον. Tum altera paginae ora : ὡραῖον. — 2. τῶν εἰρημένων ἁγίων : τούτων AR. — 3. μέρους A. — 4. πάντας om. G. — 5. ἀναρρηθεῖσαι M. — 6. τῆς om. AM. — 7. ἐγνωσμένον M. — 8. τελειωτέραν O. — 9. δ' om. PMA. — 10. Cf. supra, p. 140 l. 7. — 11. τῷ om. A : supra versum R. — 12. οὗ : οὐ M. — 13. οἰκοῦσιν-αἴσθησιν om. POM. — 14. ὄντι : οὔτε M voculamque tribuit Damasceno. — 15. πλέων R. — 16. αὐτοῦ om. R. — 17. Post τοῦτο add. οὖν R. — 18. ὁ om. POM. — 19. Ad marg. R : ὡραῖον. — 20. τε ὄντα καὶ ὑπ. R. — 21. περιέχειν τε : περιέχοντα M. — 22. τῆς om. R. — 23. πατρός ἡμῶν AR. — 24. καὶ αὖθις-τοῖς οὐρανοῖς om. M : ad marg. A. — 25. οἰκείου M. — 26. ὅσα RA.

a) Cf. Hebr. XI, 40. — b) Cf. *P. G.*, t. 94, c. 852.

intelligentes naturae, quaeque mente sola percipi queunt, alienae autem omnino, quaecumque sub sensus cadunt, iuxta Gregorium Theologum[a]; eodem modo Dei locus ac mundus is propior est, quo naturae intellectuales materiaeque expertes continentur, quique prior ab illo creatus est ex eiusdem Theologi sententia[b]; alienus vero prorsus noster iste, qui terram ambit. Quapropter praestantissimae Dei manifestationes contigisse leguntur scissis seu apertis caelis, quo plane ostenditur, ex supercaelestibus illis regionibus, quocumque tandem modo, Deum descendisse, quotiescumque benigne voluerit hominibus se manifestum facere. Ex eodem loco ad corporeum hunc mundum angelos a Deo mitti dicimus ad ministerium aliquod obeundum, nec posse eos simul hic adesse et illic, et agere; sed quemadmodum, dum illic sunt, suis funguntur officiis, id est Deo assistunt eumque contemplantur et laudant; eodem modo dum hic adsunt, sua item perficiunt ministeria, aliquantisper conquiescentes ab altissima illa contemplatione et apparitura. Ait enim Ioannes Damascenus, capite illo *de loco Dei*[c]: « Angelus etsi non ad « modum corporis ita in loco continetur, ut « formam et figuram recipiat; in loco tamen « esse dicitur, quia spirituali modo adest et « agit, prout naturae suae consentaneum est; « nec alibi est, sed ibi intelligibili modo cir- « cumscribitur, ubi et operatur. Neque enim in « diversis locis eodem tempore operari potest: « Dei namque solius est ubique simul operari ». Quare si ex theologi huius sententia angelus non potest eodem momento in diversis locis agere, nec in caelo praesens poterit muneribus corporeis perfungi, neque etiam, dum nobiscum conversatur et res nostras operatur, simul poterit Deum, quatenus illum videre licet, sincere contemplari et laudare, sed ab operatione illa ferietur oportet, etsi ad modicum tempus. Namque si Dei solio adsistere illud secum ferat,

Γρηγόριον, οὕτως οἰκεῖος μὲν Θεοῦ τόπος καὶ κόσμος ὁ τῶν νοερῶν καὶ ἀΰλων φύσεων, ὃς καὶ πρῶτος ὑπ' αὐτοῦ δεδημιούργηται κατὰ τὸν αὐτὸν θεολόγον, ξένος δὲ παντάπασιν ὁ περίγειος οὗτος καὶ καθ' ἡμᾶς. Διὰ τοῦτο καὶ αἱ μέγισται τῶν θεοφανειῶν[1] σχιζομένων ἢ ἀνοιγομένων τῶν οὐρανῶν πεφήνασι[2], δηλοῦντος τοῦ γινομένου πάντως, ὡς ἐκ τῶν ὑπερουρανίων[3] ἐκείνων χώρων ὁτῳδήποτε τρόπῳ συγκαταβάσεως ὁ Θεὸς ἐπιφανῆναι τοῖς καθ' ἡμᾶς ηὐδόκησε[4] καὶ ἠθέλησεν[5]. Ἐκ τούτου τοῦ τόπου πρὸς τὸν σωματικὸν κόσμον ἀποστελλομένους[6] ὑπὸ Θεοῦ τοὺς ἀγγέλους ἐπὶ διακονίᾳ[7] φαμέν, μήτε παρεῖναι[8] κατὰ ταὐτὸν[9] ἐνταῦθα κἀκεῖ, μήτ' ἐνεργεῖν· ἀλλ' ὥσπερ ἐκεῖ παρόντας τὰ ἑαυτῶν ἐνεργεῖν[10], παρίστασθαί τε τῷ Θεῷ καὶ θεωρεῖν αὐτὸν[11] καὶ ὑμνεῖν, οὕτως ἐνταῦθα παρόντας τὰ τῆς διακονίας αὖθις ποιεῖν, σχολάζοντας πρὸς μικρὸν τῆς ἀκραιφνοῦς θεωρίας ἐκείνης καὶ παραστάσεως. Λέγει[12] γὰρ ὁ Δαμασκηνὸς Ἰωάννης ἐν τῷ εἰρημένῳ *περὶ τόπου Θεοῦ* κεφαλαίῳ· « Ὁ ἄγγελος « σωματικῶς μὲν ἐν τόπῳ οὐ περιέχεται, ὥστε « τυποῦσθαι καὶ σχηματίζεσθαι· ὅμως λέγεται εἶναι « ἐν τόπῳ διὰ τὸ παρεῖναι νοητῶς καὶ ἐνεργεῖν « κατὰ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν, καὶ μὴ εἶναι ἀλλαχοῦ, « ἀλλ' ἐκεῖσε νοητῶς περιγράφεσθαι, ἔνθα καὶ « ἐνεργεῖ· οὐ γὰρ δύναται κατὰ ταὐτὸν ἐν διαφόροις « τόποις ἐνεργεῖν· μόνου γὰρ Θεοῦ ἐστι τὸ παντα- « χοῦ κατὰ ταὐτὸν[13] ἐνεργεῖν ». Εἰ τοίνυν κατὰ τὸν θεολόγον τοῦτον οὐ δύναται ἄγγελος ἐν διαφόροις τόποις κατὰ ταὐτὸν ἐνεργεῖν, οὔτ' ἐν οὐρανῷ[14] δύναται[15] τὰ σωματικὰ ἐνεργεῖν, οὔτε παρ' ἡμῖν ὢν αὖθις καὶ τὰ καθ' ἡμᾶς ἐνεργῶν[16] ἀκραιφνῶς ὁμοῦ[17] δύναται θεωρεῖν τὸν Θεόν, ἔνθα φαίνεσθαι πέφυκε, καὶ ὑμνεῖν, ἀλλ' ἀνάγκη τοῦτον ἀπολείπεσθαι[18] τῆς ἐνεργείας ἐκείνης, εἰ καὶ πρὸς μικρὸν χρόνον. Εἰ γὰρ τῷ παρίστασθαι τῷ Θεῷ τὸ ὁρᾶν[19] αὐτὸν ἕπεται, τῷ ἀποστέλλεσθαι πρὸς Θεοῦ τὸ μηκέθ'[20] ὁμοίως ὁρᾶν αὐτὸν ἀκολουθήσειεν ἄν, οὐχὶ τῷ[21] μὴ παρεῖναι πανταχοῦ τὸν ὁρώμενον, ἀλλὰ

1. θεοφανῶν A, sed addito postea ει supra versum. — 2. πεφήνασι : πεφύκασι M. — 3. ὑπερ supra versum R. — 4. εὐδόκησε PO. — 5. ἠθέλησε καὶ ηὐδόκησεν RA. — 6. ἀποστελλόμενος G. — 7. διακονίαν R. et ad marg. : ὡραῖον. — 8. παρῆναι O; item lin. 23. — 9. καταυτὸν P : κατ' αὐτὸν O : κατ' αὐτὰ M. — 10. ἀλλ' ὥσπερ-ἐνεργεῖν ad marg. O. — 11. Post αὐτὸν add. R : ὡς οἷόν τε αὐτοῖς. — 12. φήσιν A. — 13. καταυτὸν P, sed addita eadem manu syllaba τα sup. lin. — 14. ἐν τῷ οὐρ. O. — 15. δύνασθαι R. — 16. ἐνεργεῖν M. — 17. ὁμοῦ : ὅμως M. — 18. ἀπολεῖσθαι O. — 19. Ad marg. R : ὡραῖον. — 20. τὸ μὴ καθ' M. — 21. τῷ : τὸ M.

a) Cf. *P. G.*, t. 36, c. 321. — b) Greg. Naz. Orat. 38 in Theophania, n. 9 = *P. G.*, t. 36, c. 320-1. — c) Op. et loc. cit.

τῷ[1] ἀπεστράφθαι καὶ πρὸς ἄλλο τι ὁρᾶν[2] τὸν ὁρᾶν ὀφείλοντα. Καὶ τοῦτο σφόδρα κατάδηλον, εἰ μή τις σφόδρα φιλονεικεῖν βούλοιτο· τίς γὰρ ἂν φαίη τὸν τέμνοντα τοὺς Ἀσσυρίους ἐκεῖνον ἄγγελον ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ καὶ τῷ Θεῷ παρίστασθαι καὶ θεωρεῖν αὐτὸν[3] καὶ ὑμνεῖν; Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος ἐν εὐαγγελίοις οὐχ ἁπλῶς εἶπεν, ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν[4] διαπαντὸς βλέπουσιν, ἀλλ' ὅτι « οἱ ἄγγελοι αὐτῶν[5] « *ἐν τοῖς οὐρανοῖς* διαπαντὸς βλέπουσι τὸ πρόσ« ωπον τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς ». Ἐν τοῖς οὐρανοῖς ὄντες, φησί, διαπαντὸς βλέπουσι τὸ πρόσωπον τοῦ ἐν οὐρανοῖς φαινομένου, ὡς εἴ γε μὴ ἐν οὐρανοῖς εἰσιν, οὐδὲ βλέπουσι τὸ πρόσωπον τοῦ ἐν τοῖς σωματικοῖς μὴ πεφυκότος φαίνεσθαι. Καὶ ὁ πάμμεγας[6] δὲ Διονύσιος ἐν κεφαλαίῳ ιε᾽ τοῦ[7] *περὶ τῆς*[8] *οὐρανίου ἱεραρχίας* τρεῖς αὐτοῖς ἀποδίδωσι γενικὰς ἐνεργείας ἀλλήλων διωρισμένας· « Τὸ πρὸς « τὸ ἄναντες ἐπιστρεπτικῶς * ἀνατείνεσθαι, ὅπερ « ἐστὶ τὸ τὸν Θεὸν ὁρᾶν ἀκραιφνῶς κατ'[9] ἀναλο« γίαν τῆς ἑαυτῶν στάσεώς τε καὶ τάξεως· καὶ τὸ « περὶ ἑαυτοὺς ἀρρεπῶς εἱλεῖσθαι[10] τῶν οἰκείων « ὄντας φρουρητικοὺς δυνάμεων, ὅπερ ἐστὶ τὸ « ἑαυτοὺς νοεῖν τε[11] καὶ εὐθετεῖν[12]· καὶ τὸ τῇ[13] περὶ « τὰ δεύτερα κοινωνικῇ προόδῳ τῆς προνοητικῆς « αὐτοὺς ἐν μεθέξει δυνάμεως εἶναι, ὅπερ ἐστὶ τὸ « προνοεῖν τῶν καταδεεστέρων καὶ περὶ αὐτοὺς « ἐνεργεῖν ». Οὐκ ἄρα τὸ τὸν Θεὸν ὁρᾶν ἔργον ἀεὶ[14] μόνον καὶ διηνεκὲς κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἔχουσιν. Εἰ δέ τις οἴοιτο[15] διὰ τοῦτο καὶ τῆς μακαριότητος αὐτοὺς[16] ὑφίεσθαι, διότι μὴ τὸν Θεὸν μόνον[17] ἀεὶ κατ' ἐνέργειαν ἀκραιφνῶς ὁρῶσιν, ἀλλά τι καὶ ἕτερον ἔργον ἔχουσιν, ἐλεεινὸς[18] τῆς μικρολογίας, εἰ τοσοῦτον εὐαπόβλητόν τι χρῆμα νομίζοι[19] τὴν μακαριότητα εἶναι καὶ ἐν στενῷ κομιδῇ καταχεκλεισμένον, ὡς πρὸς μίαν ἐνέργειαν ἀεὶ συντετάσθαι[20] καὶ μηδὲν ἔξω ταύτης ἐκνεῦσαι δύνασθαι· πῶς δ' ἂν καὶ ἀποβάλοιεν[21] τὴν μακαριότητα οἱ[22] ὅλοι

Deum nempe intueri; a Deo mitti illud item consequitur, a Deo videndo iam cessare, non quod non ubique sit qui conspiciendus est, sed quod is qui conspecturus est alio se converterit ad aliud quidpiam faciendum. Quae res admodum perspicua est, nisi quis admodum iurgari velit. Quis enim dixerit angelum illum, dum Assyrios caederet, eadem hora et Deo adstitisse et eum contemplatum esse et laudasse? Hanc etiam ob causam Dominus in Evangelio non absolute dixit : « Angeli eorum « semper vident », sed « Angeli eorum *in caelis* « semper vident faciem Patris mei qui in caelis « est ». Dum in caelo sunt, inquit, semper vident faciem eius qui in caelis conspicitur; hinc fit ut si neutiquam in caelis fuerint, ne videbunt quidem faciem eius qui se in rebus corporeis manifestum facere non consuevit. Porro maximus ille Dionysius, capite XV *Caelestis hierarchiae*, tres eis tribuit generales operationes alias ab aliis distinctas, videlicet[a] : « Ad anteriora se conversive extendere, id est « Deum pure contemplari, quemque pro suo « statu et ordine; secum constanter se volutare « ad proprias suas virtutes custodiendas, id est « semetipsos intelligere ac movere; inferiores « denique per diffundentem se in eos illapsum « providae suae virtutis participes facere, id « est minoribus providere et curam eorum « agere ». Non ergo unum tantum perficiunt opus eodem modo iugiter continuatum, Deum nempe contemplandi. Si quis autem arbitretur eos nonnihil beatitudinis propterea amittere, quod Deum solum non semper et reipsa pure contemplentur, sed aliud quicquam ipsis obeundum sit, o miserandam parvi et angusti animi aestimationem! qui beatitudinem censeat rem amissu tam facilem ac tam anguste coarctatam, ut uni operi continuo tenore incumbant, quin aliquantulum alio deflectere queant. Qui

* f. 66v.

1. τῷ : τὸ M. — 2. ὁᾶν A. — 3. αὐτοῦ O, in quo praeterea omittuntur διαπαντὸς-ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ea scilicet quae inter utrumque διαπαντός intercedunt. — 4. αὐτὸν M. — 5. αὐτοῦ M. — 6. παμμέγιστος M. — 7. τοῦ om. M. — 8. περὶ post τῆς M. — 9. κατὰ M. — 10. εἰλῆσθαι M. — 11 om. M. — 12. ἀθετεῖν PM. — 13. τῇ supra versum O. — 14. ἀεὶ om. M. — 15. Ad marg. R : ἀθ. ποφορά. — 16. αὐτοὺς om. M. — 17. μόνον om. R. — 18. ἐλεεινοὶ M. — 19. νομίζει OM. — 20. συντετάχθαι M. — 21. ἀποβάλλοιεν A. — 22. καὶ οἱ O.

a) Cf. *P. G.*, t. 3, c. 328.

fieri possit, ut ii a beatitudine excidant, qui toti primi luminis participatione secundaria lumina dicuntur et creduntur, vocem sermonum eius audiunt, voluntatem eius faciunt, universam suam operationem item habent sive ad Deum sive secundum Deum? Quibus argumentis innixi iure profecto diximus, nec sanctos plene visione illa ac fruitione potiri ob huiusmodi causam, quod ad corporeum mundum revertantur, et nos eiusdem generis socios foveant, et nobiscum plerumque conversentur, reliquiis suis miracula patrantes, necnon invocantibus se ubicumque erit gentium occurrentes. Neque enim fieri potest, ut tanta obeant munera et iis opitulentur qui ipsos invocaverint, ac simul visione illa sincere perfruantur. Ex eo tamen nullo modo sequitur, eos minus felices a nobis haberi, cum vel guttula divinae illius gratiae, cuius ope tot tantaque operari queunt, satis sit ad summam felicitatem procurandam. Haec forsan est causa cur divinus apostolus, cum omnia in resurrectione futura descripsisset, ac superstites dixisset rapiendos fore in nubibus obviam Domino in aera, deinceps subiunxerit[a] : « Et sic semper cum Domino erimus »; quo ostenderet, sanctos hactenus non semper cum Domino conversari, tum quod ad corpus propendeant, ad quod recipiendum naturali desiderio fertur anima, tum quod ad mundum istum redeant et sodalium curam gerant. Quacum apostoli sententia congruit divus Dionysius[b] : « Quando incorruptibiles, inquit, et « immortales evaserimus, Christiformem beatissimamque sortem adepti (quod olim plane « fiet in futuro saeculo), tum *semper*, uti scrip- « tum est, *cum Domino erimus* ». In illud
* f. 67. ergo dumtaxat aevum, postquam mundus hic praeterierit, perfecta Dei visio et fruitio atque iugis cum eo conversatio reservata est.

φῶτα [1] δεύτερα [2] τῇ τοῦ πρώτου φωτὸς μεθέξει λεγόμενοί τε καὶ πιστευόμενοι, καὶ ἀκούοντες μὲν τῆς φωνῆς τῶν λόγων αὐτοῦ, ποιοῦντες δὲ [3] τὸ θέλημα αὐτοῦ, πᾶσαν δ' ὁμοίως ἐνέργειαν ἢ πρὸς Θεὸν ἢ κατὰ Θεὸν ἔχοντες; Ἐκ δὴ [4] τῶν τοιούτων λόγων εἰκότως ἄρα καὶ τοὺς ἁγίους ἔφαμεν ἐλλιπῆ [5] τὴν θεωρίαν ἐκείνην καὶ τὴν ἀπόλαυσιν ἔχειν [6] καὶ [7] διὰ τὴν τοιαύτην [8] αἰτίαν, ὅτι πρὸς τὸν σωματικὸν ἐπιστρέφονται κόσμον καὶ προνοοῦσι τῶν ὁμοφύλων ἡμῶν καὶ τὸ πολὺ τοῦ χρόνου μεθ' ἡμῶν ὄντες διατελοῦσι, διὰ τῶν οἰκείων λειψάνων θαυματουργοῦντες καὶ τοῖς δεομένοις ἑκασταχοῦ παριστάμενοι [9]· οὐ γὰρ δυνατὸν αὐτοὺς ἅμα τε τὰς τοιαύτας ἐνεργείας ἀποδιδόναι καὶ συμπάσχειν τοῖς ἐπικαλουμένοις καὶ τῆς θεωρίας ἐκείνης ἀκραιφνῶς ἀπολαύειν. Ἀλλ' οὐ διὰ τοῦτό γε [10] κακοδαιμονεῖν αὐτοὺς οἰησόμεθα, καὶ τῆς μικρᾶς ῥανίδος τῆς θείας ἐκείνης χάριτος, δι' ἧς τὰ [11] τοιαῦτα δύνανται, πρὸς τὴν ἐσχάτην εὐδαιμονίαν ἀρκούσης. Διὰ τοῦτο τάχα καὶ ὁ θεῖος ἀπόστολος [12] τὰ κατὰ τὴν ἀνάστασιν πάντα προδιαγράψας καὶ τοὺς περιλειπομένους ἁρπαγήσεσθαι [13] εἰπὼν ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου εἰς ἀέρα, μετὰ τοῦτο [14] ἐπήγαγε· « Καὶ « οὕτω πάντοτε σὺν Κυρίῳ ἐσόμεθα », ὡς πρότερον οὐκ ὄντες πάντοτε σὺν Κυρίῳ διὰ τὴν πρὸς τὸ σῶμα ῥοπήν, ὃ φυσικῶς ἐφίεται ἀπολαβεῖν [15] ἡ ψυχή, καὶ τὴν πρὸς τὸν κόσμον τοῦτον ἐπιστροφὴν καὶ τὴν τῶν ὁμοφυῶν [16] ἐπιμέλειαν. Καὶ ὁ θεῖος δὲ [17] Διονύσιος ἀκολούθως τῇ ἀποστολικῇ διανοίᾳ « Ὅταν ἄφθαρτοι » φησί « καὶ ἀθάνατοι γενώμεθα « καὶ τῆς χριστοειδοῦς καὶ μακαρίας ἐφικώμεθα « λήξεως (ὅπερ ἔσται που πάντως κατὰ τὸν αἰῶνα « τὸν μέλλοντα), *πάντοτε σὺν Κυρίῳ* κατὰ τὸ [18] « λόγιον *ἐσόμεθα* ». Μόνῳ ἄρα τῷ αἰῶνι ἐκείνῳ μετὰ τὴν * τοῦ κόσμου τούτου παρέλευσιν ἡ τελεία τοῦ Θεοῦ θεωρία τε καὶ ἀπόλαυσις καὶ τὸ εἶναι πάντοτε σὺν αὐτῷ τεταμίευται.

1. φῶτα om. M. — 2. δεύτεροι M. — 3. δὲ : δὴ R; ad marg. R : ὡραῖον. — 4. δὴ : δὲ M. — 5. ἐλλιπῶς M. — 6. Ad marg. R : ὅτι οἱ ἅγιοι ἐπικαλούμενοι μεθ' ἡμῶν ἀναστρέφονται ἀοράτως. — 7. καὶ om. M. — 8. τοιαύτην : αὐτὴν O. — 9. περιϊστάμενοι M. — 10. γε om. G. — 11. τὰ om. M. — 12. Ad marg. R : ὁ ἀπόστολος τὰ κατὰ τὴν ἀνάστασιν. — 13. Scriptum erat ἁρπαγήσεθαι in P, sed eadem manus adiecit σ sup. lin. — 14. Post ἀέρα prius scripserat R : καὶ οὕτω, quo deleto subiunxit : εἶτα μετὰ τοῦτο. — 15. ἀπολαυεῖν M. — 16. ὁμοφύλων R. — 17. δὲ om. R, qui ad marg. add. : ὅτι ὁ Διονύσιος ἀκόλουθα τῷ ἀποστόλῳ ἔλεξεν. — 18. τὸ supra versum R.

a) Cf. I Thess. IV. 16. — b) Dionys. Areop. *De div. nomin.* c. I, § 4 = *P. G.*, t. 3, c. 592.

3. Τρίτον ἦν τῶν ἠπορημένων[1], ὅ τί ποτε καλοῦμεν τὴν μακαρίαν θεωρίαν ἐκείνην[2], ἧς ἀπὸ τοῦ νῦν οἱ ἅγιοι ἀπολαύουσι· καὶ εἰ[3] αὕτη ἐστὶν ἡ δι' εἴδους, ἥν φησιν ὁ ἀπόστολος, καὶ εἰ[4] κατ' οὐσίαν οἱ ἅγιοι τὸν Θεὸν θεωροῦσι. — Πρὸς δὴ ταῦτά φαμεν, ὅτι τὴν θείαν οὐσίαν ὁρᾶν ἢ νοεῖν ἢ γινώσκειν οὐδεμία γενητὴ[5] δύναται[6] φύσις, οὐδ' αὐτοὶ τῶν ὑπερκοσμίων νόων οἱ πρώτιστοι[7]· πέφυκε γὰρ τὸ κατ' οὐσίαν γινωσκόμενον, ᾗ[8] γνωστόν ἐστι, περιλαμβάνεσθαι ὑπὸ τοῦ γινώσκοντος· ὑπ' οὐδενὸς δὲ ὁ Θεὸς περιλαμβάνεται· φύσει[9] γὰρ ἀκατάληπτος[10]. Καὶ περὶ τούτου τοὺς μακροὺς ἐκείνους καὶ καλοὺς λόγους ὁ Χρυσόστομος Ἰωάννης πεποίηται πρὸς Ἀνομοίους[11] γράφων τοὺς τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ μεγαλαυχοῦντας εἰδέναι. Λέγει δὲ πρὸς αὐτοὺς καὶ ὁ μέγας Βασίλειος[12] ἐν τῷ πρώτῳ τῶν[13] πρὸς Εὐνόμιον· « Τί ἐξαίρετον τῇ « γνώσει τοῦ Μονογενοῦς ἢ τοῦ ἁγίου Πνεύματος « καταλείψουσιν, εἴπερ αὐτοὶ τῆς οὐσίας αὐτῆς[14] « ἔχουσι τὴν κατάληψιν; Οὐ[15] γὰρ δὴ τῆς δυνά« μεως καὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς ἀγαθότητος τοῦ « Θεοῦ τῷ Μονογενεῖ[16] τὴν θεωρίαν προσνείμαντες, « σύμμετρον ἑαυτοῖς θήσονται τῆς οὐσίας τὴν κα« τανόησιν· πᾶν γάρ που τὸ ἐναντίον εἰκὸς αὐτὴν « μὲν[17] τὴν οὐσίαν ἀπερίοπτον εἶναι παντὶ πλὴν « ἢ τῷ Μονογενεῖ καὶ τῷ[18] ἁγίῳ Πνεύματι, ἐκ δὲ « τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Θεοῦ ἀναγομένους ἡμᾶς καὶ « διὰ τῶν ποιημάτων τὸν ποιητὴν ἐννοοῦντας τῆς « ἀγαθότητος αὐτοῦ καὶ τῆς σοφίας λαμβάνειν τὴν « σύνεσιν[19]· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ γνωστὸν τοῦ « Θεοῦ, ὃ πᾶσιν ἀνθρώποις ὁ Θεὸς ἐφανέρωσεν[20] ». Ὅτι δὲ οὐδ'[21] αὐτοῖς τοῖς τῶν ἀΰλων τάξεων ἡγουμένοις ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ[22] θεωρεῖται, μάρτυς[23]

3. Tertia difficultas haec erat, quo tandem nomine appellemus beatam illam visionem, qua iam nunc sancti perfruuntur: sitne illa per speciem quam vocat Apostolus[a], an vero Deum ut in se est sancti contemplentur? — Ad haec igitur respondemus, divinam essentiam adspici vel cogitatione concipi vel cognosci ab ulla natura creata neutiquam posse, ne ab ipsis quidem praestantissimis inter supramundanas mentes. Etenim quod cognoscitur ut in se est, quatenus cognoscitur, a cognoscente comprehendatur oportet. Atqui Deus a nullo comprehenditur : est enim natura sua incomprehensibilis. Ad quod probandum prolixas illas optimasque conciones Ioannes Chrysostomus edidit adversus Anomoeos[b] scribens, qui se Deum secundum essentiam nosse iactitabant. Hos item alloquens magnus Basilius libro primo adversus Eunomium[c] : « Quid igitur, « inquit, praecipui relinquent Unigeniti cogni« tioni aut sancti Spiritus, siquidem ipsi ipsam « essentiam comprehendunt? Nec enim poten« tiae, bonitatis sapientiaeque Dei contempla« tionem Unigenito attribuentes, accommoda« tam sibi esse essentiae intelligentiam putabunt. « Nam contra omnino constat ipsam quidem « essentiam nulli nisi Unigenito ac Spiritui « sancto cogitabilem esse; sed ab operationi« bus Dei subvectos nos, et per ea quae « condita sunt conditorem intelligentes, sic « bonitatem ac sapientiam eius percipere. De « Deo enim notum est[d], quod cunctis homini« bus Deus manifestavit ». Quod autem ne ab ipsis quidem ordinum immaterialium principibus Dei natura adspectari queat, id testatur Ioannes aureus ille in homiliis ad Oziam de Seraphinis haec scribens[e] : « Cuius gratia, dic mihi, « facies suas obvelant alasque praetendunt? « Nonne propterea quod fulgorem e solio mi-

1. Allusio ad ea quae Marcus habet supra, p. 110, l. 15. — 2. ἐκείνων M. — 3. εἰ : ἢ A : om. M. — 4. εἰ : οἱ M, quam particulam om. post οὐσίαν. — 5. γεννητὴ M. — 6. δύναται om. R, in quo ad marg ὅτι ἀδύνατον γενητὴ φύσις ὁρᾶν ἢ νοεῖν τὸν Θεόν. — 7. πρότιστοι R, qui ad marg. add. : ὡραῖον. — 8. ᾗ : ἢ A : εἰ M. — 9. φύσις M. — 10. ἀκατάλυπτος A. — 11. ἀνομίους OM; γράφων πρὸς Ἀνομίους AR (ἀνομοίους A addito ad marg. R : Χρυσοστόμου : — Βασιλείου. — 12. Βασίλειος om. M. — 13. τῶν : τὸν A. — 14. αὐτῆς : αὐτοῖς A. — 15. οὐ : οἱ M. — 16. Ad marg. R : ὡραῖον. — 17. που post μὲν add. M. — 18. τῷ om. M — 19. σύνευσιν OP. — 20. ἐφανέρωσε A; post hanc vocem additur in R : συνῳδὰ τούτῳ καὶ ὁ θεολόγος Γρηγόριος ἔλεξε λέγων· Θεός ἐστιν ἡ ἀπειρία, tum etiam ad marg. : ὁ θεολόγος Γρηγόριος. Porro suspicor hunc locum ab amanuensi fuisse interpolatum. — 21. οὐδ' : καὶ M. — 22. οὐ post Θεοῦ add. M. — 22. μάρτυς R.

a) Cf. II Cor. v, 7. — b) Chrysost. orationes contra Anomoeos *De incomprehensibili* habentur, *P. G.*, t. 48, c. 701 sq. — c) Cf. Basil. adv. Eunomium, lib. I, n° 14 = *P. G.*, t. 29, p. 544. d) Cf. Rom. I, 19. — e) Cf. Chrysost., *P. G.* t. 56, c. 109; ipsa tamen verba hoc loco adducta ibi non leguntur, bene vero in oratione tertia contra Anomoeos *De incomprehensibili*, *P. G.*, t. 48, c. 722 A.

« cantem et radios illos ferre non possunt? Et « tamen non merum ipsum obtuebantur lumen, « neque sinceram ipsam substantiam, sed « demissio fuit id, quod apparebat. Quid sibi « vult haec demissio? Quando Deus, non ut in « se est, apparet, sed ut capere potest is, cui « videndi fit facultas, ita seipsum exhibet, pro « intuentium imbecillitate visionis ostensio« nem attemperans... Quare, quamvis pro« phetam audias dicentem[a] : *Vidi Dominum* « *sedentem in solio,* ne arbitreris illam ab eo « visam esse substantiam, sed ipsam demissio« nem, eamque obscurius, quam supernae po« testates ipsam cernere queant ». Idem rursus confirmat in prima earumdem orationum[b] : « Ineffabili gloria conditoris fruuntur Seraphim, « dum incomprehensibilem eius pulchritudi« nem contemplantur; non dico illam ut est na« tura (haec enim incogitabilis est, nec spectari « potest, nec figura exprimi, absurdumque est « sic de illa opinari), sed quantum concessum « est, quantum ex illo splendore possunt illu-
* f. 67v. « strari, quoniam assidue famulantur in circuitu « solii regalis, in iugi gaudio perseverant, in « sempiterna delectatione, in exsultatione finem « non habitura ». Magnus vero Gregorius Nyssae episcopus in commentario *ad Beatitudines*[c] : « Divina natura, quidquid ipsa tandem per se « secundum essentiam est, superat omnem « comprehendendi rationem atque solertiam ». Beatus autem Augustinus capite XXXI earum ad Deum precum quae *Soliloquia* dicuntur, ait[d] : « Quoniam incontemplabile, et invisibile, « et superrationale, et superintelligibile, et « superinaccessibile, et superincommutabile, et « superincommunicabile creditur, quod nullus « unquam angelorum vel hominum vidit, sed

ὁ χρυσοῦς Ἰωάννης ἐν τοῖς εἰς τὸν Ὀζίαν λόγοις περὶ τῶν Σεραφὶμ[1] οὕτω γράφων[2]· « Τίνος ἕνεκεν, « εἰπέ μοι, καλύπτουσι τὰ πρόσωπα καὶ προβάλ« λονται τὰς πτέρυγας; Ἢ διὰ τὸ μὴ[3] φέρειν τὴν ἐκ « τοῦ θρόνου λάμπουσαν ἀστραπὴν καὶ τὰς μαρ« μαρυγὰς ἐκείνας, καίτοι γε οὐκ αὐτὸ ἄκρατον « ἑώρων τὸ φῶς οὐδὲ αὐτὴν ἀκραιφνῆ τὴν οὐσίαν, « ἀλλὰ συγκατάβασις[4] ἦν τὰ ὁρώμενα; Τί δέ ἐστι « συγκατάβασις; Ὅταν μὴ ὡς ἔστιν ὁ Θεὸς φαίνη« ται, ἀλλ' ὡς ὁ[5] δυνάμενος αὐτὸν θεωρεῖν οἱός « τε[6] ἐστίν, οὕτως ἑαυτὸν δεικνύῃ[7], ἐπιμετρῶν τῇ « ἀσθενείᾳ τῶν ὁρώντων[8] τῆς ὄψεως τὴν ἐπίδειξιν... « Ὥστε κἂν τοῦ προφήτου λέγοντος ἀκούσῃς· « *Εἶδον τὸν Κύριον καθήμενον ἐπὶ θρόνου*[9], μὴ « τοῦτο ὑποπτεύσῃς, ὅτι τὴν οὐσίαν εἶδεν ἐκείνην, « ἀλλ' αὐτὴν τὴν συγκατάβασιν, καὶ ταύτην δὲ « ἀμυδρότερον[10] ἤπερ αἱ ἄνω δυνάμεις ». Καὶ ὁ αὐτὸς[11] αὖθις ἐν τῷ πρώτῳ τῶν αὐτῶν λόγων· « Τῆς ἀφάτου τὰ[12] Σεραφὶμ[13] ἀπολαύοντα δόξης τοῦ « κτίστου καὶ τὸ ἀμήχανον ἐνο*πτριζόμενα κάλλος, « οὐ λέγω αὐτὸ ἐκεῖνο, ὅπερ ἐστὶ τῇ φύσει (ἀκατα« νόητον γὰρ τοῦτο καὶ ἀθεώρητον καὶ ἀσχημά« τιστον, καὶ ἄτοπόν ἐστι τὸ οὕτω περὶ αὐτοῦ « ὑπολαμβάνειν), ἀλλ' ὅσον ἐγχωροῦσιν, ὅσον ὑπὸ « τῆς ἀκτῖνος ἐκείνης ἰσχύουσι καταλάμπεσθαι, « ἐπειδὴ διηνεκῶς λειτουργοῦσι κύκλῳ τοῦ βασι« λικοῦ θρόνου, ἐν διηνεκεῖ χαρᾷ διατελοῦσιν, ἐν « ἀϊδίῳ εὐφροσύνῃ, ἐν ἀγαλλιάσει ἀκαταπαύστῳ ». Καὶ ὁ μέγας Γρηγόριος ὁ τῆς Νύσσης[14] ἐν τῇ τῶν *Μακαρισμῶν* ἐξηγήσει· « Ἡ θεία φύσις αὐτὸ « καθ' αὑτὸ ὅ τί ποτέ ἐστι κατ' οὐσίαν, πάσης « ὑπέρκειται καταληπτικῆς ἐπινοίας ». Καὶ ὁ μακά-

1. σεραφείμ M. — 2. Ad marg. R : ὁ Χρυσόστομος : Χρυσοστόμου εἰς ὁμιλίαν ια' τοῦ κατὰ Ματθαίου φησὶν οὕτω· Διὰ τοῦτο οὔπω κρίσις, ἵνα κοινῇ πάντες στεφανωθῶμεν, ἵνα ἀπὸ πονηρίας πολλὴν μεταβληθῶμεν εἰς ἀρετήν. — 3. μὴ om. M. — 4. Ad marg. R : τί ἐστι συγκατάβασις : moxque addit : Χρυσοστόμου ἐν ὁμηλείᾳ (sic) κζ' τοῦ κατὰ Ματθαίου. Φησὶ γὰρ ὁ θεῖος ἀνὴρ οὕτως· ὅτι (deleto) « Ὅθεν δῆλον, ὅτι μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀποδημίαν εἰς χώραν τινὰ ἀπάγονται αἱ ψυχαί, οὐκέτι κύριαι οὖσαι ἐπανελθεῖν, ἀλλὰ τὴν φοβερὰν ἐκείνην ἡμέραν ἀναμένουσαι ». Ἐν τούτοι<ς> δηλοῖ, ὅτι μετὰ τὴν ἐντεῦθεν βιοτὴν μήτε εἰς κάθαρσιν, ὥς φασι Λατῖνοι, μήτε εἰς τελείαν λῆξιν ἀγαθῶν, ἀλλ' εἰς τόπον τινὰ ὃν ὁ Θεὸς ἀφώρισεν αὐταῖς, ἀπεκδεχόμεναι τὴν φοβερὰν ἡμέραν τῆς ἀπολαύσεως. Τοῦτο καὶ Γρηγόριός που ἐν τοῖ<ς> ἔπεσι φησί, ὅπου διαλέγεται περὶ ψυχῆς. — 5. ὁ post ὡς supra versum R : ὁ om. M. — 6. υἱός τε M : οἱός τ' PO. — 7. δεικνύει MOR. — 8. ὁρόντων R. — 9. θρόνου ὑψηλοῦ R. — 10. ἀμυδροτέραν M. — 11. ὁ αὐτὸς om. R. — 12. τὰ om. G. — 13. σεραφείμ M. — 14. Ad marg. R : Γρηγορίου τοῦ Νίσσης (sic etiam in textu).

a) Is. VI, 1. — b) Op. et loc. cit., c. 100. — c) Greg. Nyss. *De Beatit.* orat. 6 = *P. G.*, t. 44, c. 1268. — d) cf. *P. L.*, t. 40, c. 889-890. Graeca exhibentur ex interpretatione Demetrii Cydonis, quae habetur typis edita apud Nicodemum monachum : Ἐπιτομὴ ἐκ τῶν Προφητανακτοδαβιτικῶν ψαλμῶν (Constantinopoli, 1799), p. 204.

ριος Αὐγουστῖνος ἐν τῷ[1] λα^ῳ κεφαλαίῳ τῶν καλουμένων *Μονολόγων* ἐντεύξεων[2] πρὸς Θεόν· « Ὅτι « ἀθεώρητον καὶ ἀόρατον καὶ ὑπὲρ λόγον καὶ « ὑπὲρ νόησιν καὶ ὑπεραπρόσιτον καὶ ὑπεραμετάβλητον καὶ ὑπερακοινώνητον[3] ἐκεῖνο πιστεύεται, ὅπερ οὐδεὶς οὐδέποτ'[4] ἀνθρώπων ἢ ἀγγέλων εἶδεν ἢ δύναται ἰδεῖν ». Καὶ μετ' ὀλίγα[5]· « Τριὰς ἁγία, ὑπεράριθμε[6], ὑπεραδιήγητε, ὑπερανεξερεύνητε, ὑπεραπρόσιτε, ὑπερακατάληπτε, « ὑπερούσιε καὶ ὑπερουσίως ὑπερέχουσα πάντα « νοῦν, πάντα λόγον, πᾶσαν διάνοιαν, πᾶσαν νόησιν, πᾶσαν οὐσίαν τῶν ὑπερουρανίων νόων[7], ἣν « οὔτε νοεῖν οὔτε λογίζεσθαι οὔτε λέγειν οὔτε γινώσκειν δυνατὸν καὶ αὐτοῖς τοῖς τῶν[8] ἀγγέλων « ὀφθαλμοῖς, ἣν οὔτε τὰ χερουβὶμ[9] τελείως γινώσκει, « οὔτε τὰ σεραφίμ, ἀλλὰ ταῖς πτέρυξι[10] τῶν ἰδίων[11] « θεωριῶν καλύπτονται τὰ πρόσωπα ἀπὸ τῆς αἴγλης « τοῦ καθημένου ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου ». Εἰ τοίνυν κατὰ τοὺς διδασκάλους τούτους ἀθεώρητος ἡ τοῦ Θεοῦ οὐσία καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῖς καὶ ἀπερίοπτος παντὶ πλὴν ἢ τῷ μονογενεῖ Λόγῳ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, οὐδ' ἄρα τοῖς ἁγίοις αὕτη θεωρητὴ κατ' οὐδένα τρόπον[12], οὔτε κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον, οὔτε κατὰ τὸν μέλλοντα. — Τί οὖν[13] ἐστιν, ὃ θεωροῦσιν οἱ ἅγιοι, φαίητ' ἂν ἴσως, εἰ μὴ κατ' οὐσίαν τὸν Θεὸν θεωροῦσιν; — Ὃ καὶ οἱ ἄγγελοι, φαῖεν[14] ἂν οἱ διδάσκαλοι, καὶ οἱ τῶν ἀγγέλων πρῶτοι· « τῆς ἀφάτου, φησί[15], τὰ σεραφὶμ ἀπολαύοντα δόξης τοῦ κτίστου καὶ τὸ ἀμήχανον « ἐνοπτριζόμενα κάλλος. Ὡς δ'[16] δυνάμενος αὐτὸν « θεωρεῖν οἷός τέ ἐστιν[17], οὕτως ἑαυτὸν δεικνύει ». Τί ἐστιν ὃ θεωροῦσιν; Οὗ καὶ μετέχουσι· μετέχουσι δὲ οὐ[18] τῆς οὐσίας αὐτῆς (ἄπαγε)· ἀλλὰ τίνα τρόπον Θεοῦ μετέχουσιν; Ἄκουσον τοῦ θειοτάτου Μαξίμου, τί περὶ τῆς μεθέξεως ἐκείνης διδάσκει· λέγει γὰρ οὗτος ἐν κεφαλαίῳ[19] ζ^ῳ τῆς τρίτης ἑκατον-

« nec videre potest ». Et post pauca : « Trinitas « sancta, et supernumerabilis (*lege* supermirabilis), et superinenarrabilis, et superinscrutabilis, et superinaccessibilis, et superincomprehensibilis, et superintelligibilis, et superessentialis, superessentialiter exsuperans « omnem sensum, omnem rationem, omnem « intellectum, omnem intelligentiam, omnem « essentiam supercaelestium animorum : quam « neque dicere, neque cogitare, neque intelligere, neque cognoscere possibile est, etiam « oculis angelorum...; quam neque Cherubim « perfecte cognoscunt neque Seraphim, sed alis « contemplationum suarum velatur facies « sedentis super solium excelsum et elevatum ». Si ergo ex doctorum istorum sententia Dei natura ne ab ipsis quidem angelis spectari potest, et cuiusquam obtutum extra Verbum unigenitum sanctumque Spiritum plane effugit, fieri nequit ut ullo modo cernatur a sanctis, sive in hoc saeculo sive in futuro. Quid igitur rei est, dixerit forte quispiam, quod sancti vident, si Deum secundum essentiam non videant? Illud ipsum quod et angeli vident, responderint doctores, et primi quidem inter angelos. « Ineffabili, inquit, gloria conditoris « perfruuntur Seraphim, dum incomprehensibilem eius pulchritudinem contemplantur. « Quantum capere potest is cui videndi fit « facultas, tantum se ipse conspiciendum « ostendit ». Quid est quod vident? Id ipsum quod participant. Porro non participant naturam ipsam (absit!). Quanam ergo ratione Deum participant? Audi divinissimum Maximum quid de participatione illa doceat; is enim dicit capite VII centuriae tertiae *Notionum scientificarum* : « Qui per essentiam nullo modo rebus « participabilis est, secundum alium modum, « his, qui participare valeant, vult participari.

1. τῷ om. AR. Moxque λ^ῳ, tum ad marg. : Αὐγουστίνου τοῦ θείου. — 2. ἐντεύξεως M. — 3. ὑπερακοινώνητο O : om. G. — 4. οὐδέποτε POMG. — 5. ὀλίγον M. — 6. ἡ ἁγία M. Loco *supernumerabilis* ὑπεράριθμε, cum textu genuino legendum *supermirabilis*, quam vocem interpres graecus perperam legisse videtur. — 7. νόων om. POMQ. — 8. τῶν om. M. — 9. χειρουβεὶμ M, itemque lin. seq. σεραφείμ. — 10. πτ[illegible] R. — 11. ἰδίων : θείων OQ. — 12. Post τρόπον haec praeterea habentur in R, intra uncinos quidem ab amanuensi, ut opinor, addita : (ὡς παχυτέρας οὔσης τῆς οὐσίας τῆς ψυχῆς ὡς πρὸς τὴν ἀγγέλου οὐσίαν καὶ διαφερούσης ὡς ἥλιος σελήνης, [ὡς ὁ μέγας Ἀθανάσιος ἐν ταῖς πρὸς Ἀντίοχον ἀποκρίσεσί φησι, ὅτι τοσοῦτο διαφέρει οὐσία ψυχῆς καὶ ἀγγέλου, ὅσον ἥλιος σελήνης). — 13. Ad marg. R : ἀνθυποφορά, pauloque inferius λύσις τῆς ἀνθυποφορᾶς. — 14. φαῖην : φαίεν P. — 15. φασί M. — 16. ὡς ὁ : ὃς M. — 17. ἐστι P. — 18 om. R, subiuncto post αὐτῆς signo interrogandi. — 19. ἐν κεφ. τρίτῳ τῆς ζ' τῆς γ' [illegible] M, quae quid sibi velint, videat editor graecus; cf. capitum CM centur. I, n. 7 = *P. G.*, t. 90, c. 1180.

« ab essentiali arcano suo occultaque ratione « nihil prorsus excedit; cum et modus ipse, « secundum quem (quod ita velit) participatur, « cunctis in perpetuum manet inexplicabilis ». Audisne? Ipse dixit; ne quidquam aliud curiose inquiras, sed exopta ut usu ipso rem

* f. 68. discas, imo vero sentias, si fueris dignus. « Eo enim mihi veritatis splendor ille, quem « hic exigue haurimus, tendit, inquit Gregorius « Theologus[a], ut Dei claritatem et videam et « sentiam dignam eo, qui et constrinxit et dis- « solvit, ac rursus excellentius sublimiusque « constringet ». Ut Dionysius magnus, sic et iste, post consummatam sublimem illam divinamque unionem, Dei claritatem et videndi et sentiendi spe ac desiderio tenetur. Cum igitur discrimen inter visiones intercedat, quarum alia appellatur per fidem, alia per speculum et in aenigmate, alia per speciem, alia facie ad faciem, harum nullius quidem ope Dei natura plane comprehendi potest. Etenim Moysen quidem ferunt cum Deo facie ad faciem congressum esse et os ad os cum eo locutum, per speciem nimirum, non per aenigmata[b]; nemo tamen *in substantia* et essentia *Domini,* ut Scriptura loquitur, *stetit,* nec Dei naturam aut vidit aut aliis prodidit et patefecit, neque quisquam Deum unquam vidit, sed Unigenitus Filius ipse enarravit. Quominus autem vel inter ipsas, quas recensuimus, visiones altera sit altera perfectior[c], nihil prorsus impedit; hinc fit ut omnium perfectissima ea quidem censeatur quae futura speratur post omnimodam rerum instaurationem; ceteras vero, quocumque tandem onmine a quovis vocentur, aliam cum alia conferre licet. Nihil igitur mirum, quod sanc-

τάδος τῶν *Γνωστικῶν*· « Ὁ τοῖς οὖσι μὴ κατ' « οὐσίαν ὑπάρχων μεθεκτός, κατ' ἄλλον δὲ τρόπον « μετέχεσθαι τοῖς δυναμένοις[1] βουλόμενος, τοῦ κατ' « οὐσίαν κρυφίου παντελῶς οὐκ ἐξίσταται, ὁπότε « καὶ αὐτὸς ὁ τρόπος, καθ' ὃν θέλων μετέχεται, « μένει διηνεκῶς τοῖς πᾶσιν ἀνέκφαντος[2] ». * Ἤκουσας[3]; Αὐτὸς ἔφα· μηδὲν λοιπὸν προσπεριεργάζου[4], μένε δὲ διὰ τῆς πείρας μαθεῖν ἢ παθεῖν μᾶλλον, ἂν ᾖς ἄξιος. « Εἰς[5] τοῦτο γὰρ[6] ἐμοὶ[7] φέρει « τὸ μέτριον ἐνταῦθα φέγγος τῆς ἀληθείας », φησὶν ὁ θεολόγος Γρηγόριος, « λαμπρότητα Θεοῦ καὶ « ἰδεῖν[8] καὶ παθεῖν ἀξίαν τοῦ καὶ συνδήσαντος[9] καὶ « λύσαντος, καὶ αὖθις συνδήσοντος[9] ὑψηλότερον ». Σύμφωνα καὶ οὗτος τῷ μεγάλῳ Διονυσίῳ μετὰ τὸν ὑψηλὸν ἐκεῖνον καὶ θεῖον σύνδεσμον τὴν τοῦ Θεοῦ λαμπρότητα καὶ ἰδεῖν καὶ παθεῖν ἐλπίζει καὶ εὔχεται[10]. Διαφορᾶς[11] τοιγαροῦν ἐν ταῖς θεωρίαις εὑρισκομένης καὶ τῆς μὲν αὐτῶν διὰ πίστεως καλουμένης, τῆς δὲ δι' ἐσόπτρου καὶ ἐν[12] αἰνίγματι, τῆς δὲ δι' εἴδους, ἑτέρας δὲ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον, ἔστι μὲν οὐδεμία τούτων τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ[13] κατανόησις· καὶ γὰρ ὁ[14] Μωϋσῆς ἐνώπιος ἐνωπίῳ τῷ Θεῷ[15] ὁμιλῆσαι γέγραπται καὶ στόμα κατὰ στόμα λαλῆσαι αὐτῷ, ἐν εἴδει καὶ οὐ δι' αἰνιγμάτων[16], ἀλλ' οὐδεὶς ἔστη[17] ἐν ὑποστήματι[18] καὶ οὐσίᾳ Κυρίου κατὰ τὸ γεγραμμένον καὶ Θεοῦ φύσιν ἢ εἶδεν ἢ ἐξηγόρευσεν, οὔτε Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε, ὁ μονογενὴς Υἱὸς ἐξηγήσατο[19]. Τελεωτέραν δὲ θεωρίαν ἑτέραν[20] ἑτέρας[21] εἶναι καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς[22] ἠριθμημέναις, οὐδὲν τὸ κωλῦον, ὡς εἶναι τελεωτάτην[23] μὲν ἐκείνην τὴν τότε ἐλπιζομένην μετὰ τὴν τελείαν ἀποκατάστασιν, τὰς δὲ λοιπάς, ὡς ἄν τις ἐθέλοι[24] καλεῖν, ἐξεῖναι πρὸς ἀλλήλας συγκρινομένας. Οὐδὲν οὖν θαυμαστόν, εἰ καὶ νῦν τοὺς ἁγίους φαίημεν δι' εἴδους ὁρᾶν[25] τὸν Θεὸν κατὰ σύγκρισιν τὴν πρὸς τὸν παρόντα βίον, ὡς τελεώ-

1. Prius scripserat R βουλομένοις, quo deleto δυναμένοις exaravit. — 2. ἀνέφικτος M. — 3. εἴκουσας; αὐτὸς ἔφει. R. — 4. προς om. R. — 5. Ad marg. R : ὁ θεολόγος. — 6. γὰρ om. POM. — 7. ἐμὲ M. — 8. Θεοῦ ἰδεῖν. R. — 9. συνδήσαντος M. — 10. ἐλπίζειν εὔχεται R. — 11. διαφορὰν A. — 12. ἐν om. QP : καὶ αἰνίγματος OM. — 13. τοῦ Θεοῦ om. M. — 14. ὁ om. M. — 15. Ad marg. R : ὅτι Μωϋσῆς ἐνόπιος (sic) ἐνωπίῳ τῷ Θεῷ. — 16. ἐνειγμάτων R. — 17. ἐστι A. — 18. οὐδείς ἐστιν ἐνυποστόματι (;) OM : καὶ οὐσίαν M prorsus inepte. Porro ἔστη ἐν ὑποστήματι vox est Hieremiae XXX, 18, cui subiunxit Gregor. Naz. καὶ οὐσίᾳ explicationis causa, rectene an iniuria, videant tractatores. Periodi huius finem deprompsit Marcus ex Orat. 28 Greg. Naz. n. 19 = *P. G.*, t. 36, c. 52. — 19. ἐξηγόρασεν O; ad marg. R : ὅτι Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε : καὶ τί τὸ οὐδεὶς δηλοῖ· γενικῶς, καὶ οὐκ εἰδικῶς. — 20. ἑτέραν om. R. — 21. ἑτέρας : ἑτέρως M. — 22. ταῖς om. POM. — 23. τελειωτάτην P : τελειοτάτην M. — 24. ἐθέλει O : ἐθέλοι ἄν τις M. — 25. Ad marg. R : ὡραῖον.

a) Greg. Naz. Orat. 45 in sanctum Pascha, n. 7 = *P. G.*, t. 36, c. 632. — b) Cf. I Cor. XIII, 12. — c) Cf. Exod. XXXIII, 11. — d) Ioan. I, 18.

τέρον βλέποντας. Ὅτι δὲ καὶ ταύτης ἡ μετὰ τὴν κρίσιν ἐκείνη τελεωτέρα καὶ μόνη δικαίως ἂν καλουμένη πρόσωπον πρὸς πρόσωπον, μαρτυρεῖ καὶ ὁ μακάριος Αὐγουστῖνος ἐν κεφαλαίῳ ιθ' τοῦ ιδ' βιβλίου *περὶ Τριάδος* οὕτω λέγων[1]· « Ἡ ἀνα- « καινιζομένη εἰκὼν ἐν[2] τῷ πνεύματι τοῦ νοὸς ἐν « ἐπιγνώσει τοῦ Θεοῦ, οὐκ ἐκτὸς ἀλλ' ἐντὸς εἰς « ἡμέραν ἐξ ἡμέρας αὐτῇ[3] τῇ αὐτοψίᾳ τελειωθή- « σεται· ἥτις τηνικαῦτα ἔσται μετὰ τὴν κρίσιν[4] « πρόσωπον πρὸς πρόσωπον, νῦν δὲ βλέπει δι' « ἐσόπτρου καὶ ἐν[5] αἰνίγματι[6], ἧς[7] διὰ τὴν τελείω- « σιν νοητέον ἐστὶ[8] τὸ εἰρημένον· *Ὅμοιοι αὐτῷ « ἐσόμεθα, ὅτι ὀψόμεθα αὐτὸν καθώς ἐστι*· « τοῦτο γὰρ τὸ δῶρον τηνικαῦτα ἡμῖν δοθήσεται, « ἐπειδὰν ῥηθῇ· *Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ « πατρός μου, κληρονομήσατε*[9] *τὴν ἡτοιμασ- « μένην ὑμῖν βασιλείαν*[10] ».

4. Τέταρτον ἐπὶ τούτοις ἡμᾶς ἠρωτήσατε, τίς[11] ἐστιν ἡ ἐκ τοῦ Θεοῦ πεμπομένη αἴγλη, ἧς ἀπολαύειν ἐν οὐρανῷ[12] τοὺς ἁγίους λέγομεν[13]. — Ἤδη μὲν οὖν ἡμῖν[14] εἴρηται[15] περὶ ταύτης, ὅσον ἐγχωροῦν εἰπεῖν τοῖς μὴ πείρᾳ μαθοῦσιν, ἐκ τῶν ἁγίων λαμβάνουσιν· εἰρήσεται[16] δὲ καὶ νῦν οὐδὲν πλέον, ἀλλ' ὅπερ αὐτοὶ λέγουσιν. Ὁριζόμενος γὰρ αὐτὴν ὁ σοφὸς ἀρχιτέκτων τῆς οὐρανίου Κλίμακος Ἰωάννης ὁ θεοφόρος, ἣν ἐκεῖνος *ἔλλαμψιν*[17] ὀνομάζει[18], τοιάδε φησίν· « Ἔλλαμψίς ἐστιν ἐνέργεια ἄρ*ρητος ὁρωμένη « ἀοράτως καὶ νοουμένη ἀγνώστως ». Ἤκουσας τὸν ὅρον; Μηδὲν πλέον πολυπραγμόνει· περὶ ἀοράτων

tos dicamus iam nunc per speciem Deum intueri, comparate nimirum ad praesentem vitam, quippe qui perfectius videant. Quam quidem visionem minus perfectam esse quam eam post iudicium futuram, quae sola iure dici potest facie ad faciem, testatur ipse beatus Augustinus capite xix libri XIV *De Trinitate* haec scribens[a] : « Imago quae renovatur in « spiritu mentis in agnitione Dei, non exterius, « sed interius de die in diem, ipsa perficietur « visione, quae tunc erit post iudicium facie ad « faciem, nunc autem proficit per speculum « in aenigmate. Propter cuius perfectionem « dictum intelligendum est[b] : *Similes ei erimus, « quoniam videbimus eum sicuti est*. Hoc enim « donum tunc nobis dabitur, cum dictum « fuerit[c] : *Venite benedicti Patris mei, possidete « paratum vobis regnum* ».

4. Quartum praeterea nos interrogastis, quidnam esset fulgor ille ex Deo micans, quo sanctos in caelo perfrui dicimus. — Equidem iam a nobis de eo dictum est, quantum iis dicere fas est qui rem usu non didicerunt, sed e sanctorum libris hauserunt; unde nihil amplius modo dicetur, praeter id quod ipsi dicunt. Porro doctus *Caelestis Scalae* architectus Ioannes Deifer ille, dum illum definit (*illustrationem* eum appellat), haec ait[d] : « Illu- « stratio est inexplicabilis quaedam efficacia, * f. 68v. « quae non videndo videtur et latenter intel- « ligitur ». Audisti definitionem? Ne quidquam

1. λέγων οὕτως G. Ad marg. R : τοῦ θείου Αὐγουστίνου τὸ μὲν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον, moxque, alia quidem manu, subiungit : Χρυσοστόμου ἐν ὁμηλίᾳ (sic) λδ' τοῦ κατὰ Ματθαίου (sic). Φησὶ γάρ· « Κἂν ποιήσῃς τι χρηστὸν καὶ μὴ λάβῃς αὐτοῦ τὴν ἀντίδοσιν ἐνταῦθα, μὴ ταράττου· μετὰ γὰρ προσθήκης ἐν τῷ μέλλοντί σε καιρῷ ἀναμένει τούτων ἡ ἀμοιβή ». Καὶ παρακατιών φησι· « Τότε γὰρ ἡμῶν εἰσι καὶ τῶν ἀγαθῶν αἱ δωρεαὶ καὶ τῶν κακῶν αἱ τιμωρίαι ». — 2. ἐν om. OG. — 3. αὐτή O. — 4. μετὰ τὴν κρίσιν om. POM. — 5. ἐν om. O. — 6. καὶ ἐνίγματι P : καὶ αἰνίγματος M. — 7. ἧς : εἰς M. — 8. ἐστί om. R. — 9. κληρωνομήσατε R. — 10. Post βασιλείαν haec etiam habet R, ab amanuensi, ni fallor, adiecta ut in oratione secunda, supra, p. 115 : Συνῳδὰ τούτοις, καὶ ὁ οὐρανοφάντωρ Βασίλειος εἴρηκε· « Τὸ μὲν γὰρ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον καὶ ἡ τελεία ἐπίγνωσις τῆς τοῦ Θεοῦ ἀκαταλήπτου μεγαλειότητος (μεγαλήτος cod.) ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι τοῖς ἀξίοις ἐπιδοθῆναι ἐπήγγελται· νῦν δὲ κἂν Παῦλος, κἂν Πέτρος, κἂν ἄλλος τις, βλέπει μὲν ἀληθῶς καὶ οὐ πλανᾶται οὐδὲ φαντάζεται, δι' ἐσόπτρου δὲ ὅμως καὶ ἐν αἰνίγματι, τὸ τέλειον εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα περιμένων [illegible] χεται ». Tum ad marg. haec alia : Καὶ Ἀθανάσιος ὁ μέγας· « Ὅτιπερ καὶ τοῦτο ὁ Θεὸς τοῖς σῳζομένοις χαρίζεται, τὸ μέχρι τῆς κοινῆς ἀναστάσεως ψυχικῶς ἀλλήλοις συνεῖναι καὶ συναγάλλεσθαι καὶ συνευφραίνεσθαι, ἐπελπίζοντας[illegible] ἔχοντας τῶν ἀποκειμένων αὐτοῖς θείων ἀμοιβῶν ». Ἐν τῷ περὶ τῶν κεκοιμημένων λόγῳ ταῦτα φησί. Paulo superius ad marg. addiderat : Βασιλείου, περὶ ἀκαταλήπτου μεγαλήότητος (sic). — 11. τί POM. — 12. οὐρανοῖς PM. — 13. Cf. p. 110, l. 16. — 14. ἡμῖν om. M. — 15. εἴρηται Q. — 16. εἴρηται P, sed in marg. alia manu εἰρήσεται. — 17. ἔλαμψιν AR; item l. 27; ad marg. vero : Ἰωάννου τοῦ κλίμακος περὶ ἐλλάμψεως. prius scripserat ἐνεργείας. — 18. ὀνομάζειν A.

a) Cf. *P. L.*, t. 42, c. 1056. — b) I Ioan. III, 2. — c) Mat. XXV, 34. — d) *Scala Paradisi*, grad. VII = *P. G.*, t. 88, c. 813.

aliud scisciteris; de iis enim quae spectari cognoscive nequeunt, nos nec volumus nec possumus loqui.

5. Quintum praeterea, cum percunctati essetis, quid intelligeremus per regnum Dei et ineffabilia illa bona, ad quorum perfectam perfruitionem sanctos nondum pervenisse edisserimus, iam tunc reposuimus, et nunc dicimus, Dei regnum ita definiri a vere perquam magno illo Maximo[a] : « Dei regnum est bonorum quae naturaliter Deo insunt per gratiam « impartitio ». De bonis vero illis, quae Apostolus[b] dicit nec ab oculo spectari, nec ab aure audiri, nec ab hominis animo concipi, nos, homines ut sumus, curiose inquirere non audemus; illud satius esse existimantes, ut qui experientia didicerint, hinc nobis de bonis illis exponant, quid natura sua sint, quam ut nos in rebus istis plane rudes tentemus ratione ea demonstrare quae rationem superant. Ceterum tam hoc quam illud ut fiat, aeque impossibile est; mellis enim dulcedinem, ait, quomodo referam ignaris? Videntur tamen illa non nomine modo inter se differre, verum etiam re ipsa. Et recte quidem. Etenim si in peccatores comminatio fertur non solum privationis Dei, sed etiam alicuius gehennae aliorumque suppliciorum, decet profecto ut sanctis quoque non una tribuatur Dei visio, sed etiam alia quaedam bona, quae in Scripturis mystice memorantur; de quibus ipse Dominus in evangelio secundum Ioannem ait[c] : *Ego veni ut vitam habeant, et abundantius habeant; vitam* quidem appellans aeternam illam, de qua dicit[d] : *Haec est vita aeterna, ut cognoscant te solum verum Deum, et quem misisti Iesum Christum;* per vocem vero *abundantius* cetera designans bona, quibus sanctis perfruentur.

6. Quoad sextum, ut a vobis scriptum est, sic et olim diximus et modo dicimus, eorum animas qui in mortalibus decedunt peccatis, in inferno quidem versari velut in custo-

γὰρ ἡμεῖς καὶ ἀγνώστων οὐ βουλόμεθα λέγειν οὐδὲ δυνάμεθα.

5. Πέμπτον πρὸς τούτοις ἐρωτώντων ὑμῶν, ὅ τι νοοῦμεν διὰ τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας[1] καὶ τῶν ἀρρήτων ἐκείνων ἀγαθῶν, ὧν ἐν ἀπολαύσει τελείᾳ τοὺς ἁγίους οὔπω γεγονέναι φαμέν, ἀπεκρινάμεθα καὶ τότε, καὶ νῦν λέγομεν[2], ὅτι τὴν τοῦ Θεοῦ βασιλείαν ὁ τῷ ὄντι[3] μέγιστος ὁριζόμενος Μάξιμος « Ἡ τοῦ Θεοῦ » φησί « βασιλεία τῶν προσόντων τῷ « Θεῷ φυσικῶς ἀγαθῶν κατὰ χάριν ἐστὶ μετάδοσις ». Καὶ τὰ[4] ἀγαθὰ ἐκεῖνα, ἅ φησιν ὁ ἀπόστολος ὀφθαλμὸν μὴ ἰδεῖν καὶ οὖς μὴ ἀκοῦσαι καὶ καρδίαν ἀνθρώπου μὴ παραδέξασθαι, ἄνθρωποι ὄντες οὐ τολμῶμεν περιεργάζεσθαι· ῥᾷον γὰρ εἶναι νομίζομεν τοὺς τῇ πείρᾳ μαθόντας ἐκεῖθεν ἡμῖν ἀπαγγεῖλαι περὶ τῶν ἀγαθῶν ἐκείνων, ὁποῖα τὴν φύσιν εἰσίν, ἢ τοὺς μὴ πεπειραμένους ἡμᾶς ἐπιδεικνύναι[5] τῷ λόγῳ πειρᾶσθαι τὰ ὑπὲρ λόγον. Ἀλλ' ὅμως[6] καὶ τοῦτο κἀκεῖνο τῶν ἀδυνάτων ἐστί· γλυκύτητα γὰρ (φησί) μέλιτος[7] πῶς ἀναγγείλω τοῖς ἀγνοοῦσιν; Ἔοικε[8] δὲ ὅμως[9] οὐκ ὀνόματι ταῦτα διαφέρειν μόνον, ἀλλὰ καὶ[10] πράγματι[11]. Καὶ τοῦτο εἰκότως· εἰ γὰρ τοῖς ἁμαρτωλοῖς οὐχ ἡ τοῦ Θεοῦ μόνον ἔκπτωσις, ἀλλὰ καὶ γέεννά[12] τις ἠπείληται καὶ ἕτεραι[13] βάσανοι, καὶ τοῖς δικαίοις ἄρα προσήκειν[14] εὔλογον οὐ τὴν τοῦ Θεοῦ θεωρίαν μόνην, ἀλλὰ καὶ ἕτερά τινα ἀγαθὰ τὰ ταῖς γραφαῖς μυστικῶς παραδεδομένα[15], περὶ ὧν καὶ[16] ὁ Κύριος ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγελίῳ φησίν· *Ἐγὼ ἦλθον ἵνα ζωὴν ἔχωσι, καὶ περισσὸν ἔχωσι*, — ζωὴν μὲν ὀνομάζων τὴν αἰώνιον ἐκείνην, περὶ ἧς φησιν[17]· *Αὕτη ἐστὶν ἡ αἰώνιος ζωή, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν περισσὸν* δὲ τὰ λοιπὰ ἀγαθά, ὧν οἱ ἅγιοι ἀπολαύσουσιν[18].

6. Τὸ δὲ ἕκτον, ὡς γέγραπται παρ' ὑμῶν, εἴπομέν τε καὶ νῦν λέγομεν[19], ὅτι αἱ ψυχαὶ τῶν ἐν ταῖς θανασίμοις ἀποβιούντων ἁμαρτίαις ἐν τῷ ᾅδῃ μέν εἰσιν ὡς ἐν δεσμωτηρίῳ καὶ φυλακῇ[20] κατακε-

1. Cf. supra, p. 110, l. 26. — 2. ἀπεκρινάμεθα-λέγομεν om. R. — 3. τωόντι P; ad marg. R : Μαξίμου ὅρος βασιλείας. — 4. καὶ τὰ : τὰ δὲ POM. — 5. ἀποδεικνύναι M. — 6. ὅμως om. POM. — 7. μέλητος O. — 8. ἔοικα M. — 9. δ' ὅμως R. — 10. καὶ om. M. — 11. Ad marg. R : ὡραῖον. — 12. γέενα M. — 13. ἕτεροι G. — 14. προσήκει R. — 15. παραδιδομένα A. — 16. καὶ om. M. — 17. φησί A. — 18. ἀπολαύουσι M. — 19. καὶ λέγομεν καὶ νῦν G. — 20. Cf. supra, p. 110, l. 28.

a) Maxim. *Capitum theolog.*, cent. II, n° 90 = *P. G.*, t. 90, c. 1168. — b) I Cor. II, 9. — c) Ioan. x, 10. — d) Cf. Ioan. XVII, 3.

κλεισμέναι[1], κολάζονται δὲ οὐδέπω καὶ νῦν ἐν τῷ πυρὶ τῆς γεέννης[2], ἀλλ' οἷον πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχουσαι τοῦτο, τῇ θέᾳ τε καὶ τῇ προσδοκίᾳ[3] τοῦ πάντως εἰς αὐτὸ ἐμπεσεῖσθαι, πικρότατα[4] ὀδυνῶνται[5].

7. Ἕβδομον ἐπὶ τούτοις ἦν τῶν ἠρωτημένων[6], ὅπως αἱ τῶν ἁγίων ψυχαὶ πᾶσαν εὐφροσύνην[7] καὶ θυμηδίαν καρποῦνται[8], μηδέπω ἀπολαβοῦσαι[9] ἐκεῖνα τὰ ἄρρητα ἀγαθά. — Καὶ πρὸς τοῦτο λέγομεν, ὅτι καὶ τὸ μέρος τῶν ἤδη δοθέντων αὐτοῖς πάσης ἐστὶ θυμηδίας ποιητικόν, ὅπου γε τὸν Θεὸν ὁρῶσιν ἀμέσως, ὡς καὶ οἱ ἄγγελοι βλέ*πουσι, καὶ ἡ ἐλπὶς τῶν δοθησομένων οὕτω βεβαιοτάτη τυγχάνουσα βεβαίας αὐτοὺς εὐφροσύνης ἱκανῶς ἔχει κατεμπιπλᾶν[10]. Ἐπὶ δὲ τούτοις ἐπελθὸν[11] οὕτω, καὶ τῶν τριῶν ἐμνήσθημεν ἀρετῶν, πίστεως, ἐλπίδος καὶ ἀγάπης, αἳ δὴ καὶ[12] πᾶσαι μὲν ἐνεργοῦνται κἂν[13] τῷ παρόντι βίῳ· τριῶν δ' ὅμως οὐσῶν καταστάσεων τῶν ἀνθρώπων, τῆς τε ἐν τῷ βίῳ τούτῳ καὶ τῆς μετὰ τὴν ἐνθένδε ἀπαλλαγὴν[14] καὶ τῆς ἐν τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι, μιᾷ τούτων ἑκάστῃ μίαν τῶν ἀρετῶν προσήκειν φαμὲν[15] καὶ κατ' αὐτὴν ἐνεργεῖσθαι τελείως. Ἔστι γὰρ ἡ μὲν πίστις τοῦ παρόντος ἔργον αἰῶνος· *διὰ πίστεως* γὰρ ἐνταῦθα *περιπατοῦμεν* καὶ πάντες οἱ ἅγιοι διὰ πίστεως εὐηρέστησαν τῷ Θεῷ. Ἡ δὲ ἐλπὶς μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀπαλλαγήν· ἐνταῦθα μὲν[16] γὰρ ὁ φόβος αὐτῇ συνέζευκται, καὶ Παῦλος αὐτὸς[17] φοβεῖται, μήπως ἄλλοις κηρύξας, αὐτὸς ἀδόκιμος γένηται· λυθέντος δὲ τοῦ θεάτρου καὶ τοῦ τῶν ἀγώνων καιροῦ παρελθόντος, ἕτοιμα τὰ βραβεῖα καὶ μόνον οὐκ ἐν χερσί[18], καὶ λοιπὸν ὁ τῆς δικαιοσύνης ἀπόκειται[19] στέφανος. Ὅτι δὲ τῇ ἐλπίδι τὸ χαίρειν ἕπεται, καὶ τοῦτ'[20] αὐτὸς ὁ μέγας ἀπόστολος Παῦλος παραδηλοῖ· *Τῇ γὰρ ἐλπίδι*, φησί, *χαίροντες*. Λοιπὴ δὲ ἡ ἀγάπη, τελειοτάτη τῶν ἀρετῶν οὖσα καὶ μείζων ἁπασῶν τούτων καὶ κορυφὴ τῶν καρπῶν τοῦ πνεύματος· διὰ τοῦτο καὶ μόνη τοῦ μέλλοντος ἔργον αἰῶνος, καὶ δι' αὐτῆς οἱ ἅγιοι συνάπτονταί τε καὶ σύνεισι τῷ Θεῷ, τῆς ἐλπίδος λοιπὸν καὶ τῆς[21] πίστεως παρελθούσης.

dia et carcere reclusas, non autem iam nunc addici igni gehennae, sed hunc quasi prae oculis habere. Porro quod illum videant et stent exspectantes dum in eum procul dubio ruant, acerbissimo moerore conficiuntur.

7. Septima praeterea interrogatio haec erat, quomodo nempe sanctorum animae summa laetitia ac voluptate perfundantur, cum ineffabilia illa bona nondum adeptae fuerint. — Respondemus, vel solam eorum particulam quae iam data sunt, summae ipsis esse voluptati, quandoquidem Deum sine ullo medio * f. 69. vident, prout angeli ipsi eum contemplantur; eorum vero quae danda sunt spem ita habent perquam certam, ut satis sit ad eos certa laetitia replendos. Insuper, cum id menti occurrisset, de tribus etiam virtutibus mentionem fecimus, fidei nimirum, spei, et caritatis. Quae omnes actu quidem perficiuntur etiam in hac vita; tamen cum triplex sit hominum conditio, prout aut in hac vita spectentur, aut postquam hinc migraverint, aut in saeculo futuro versentur, unicuique statui unam e virtutibus convenire censemus, quae perfecte in eo factitetur. Est igitur fides praesentis opus saeculi; *per*[a] *fidem* enim *ambulamus*, et sancti omnes per fidem Deo placuerunt. Spes vero postquam hinc migratum est, exseritur : in hac enim vita cum timore connectitur, et Paulus[b] ipse timet, ne postquam aliis praedicaverit, ipse reprobus efficiatur; post absolutum autem spectaculum et transactum certaminis tempus, praesto sunt praemia, hoc uno excepto quod prae manibus non habeantur, et *in*[c] *reliquo reposita sit iustitiae corona*. Quod autem ex spe gaudium oboriatur, id magnus ipse apostolus Paulus declarat, namque ait : *Spe gaudentes*. Superest caritas, quae virtutum est perfectissima et cunctarum istarum maior, summusque fructuum spiritus vertex. Hinc fit ut sola habeatur futuri saeculi opera, cum eius ope sancti se Deo coniungant et copulent, spe et fide iam desinente.

1. κατακεκλυσμέναι A. — 2. γεένης M. — 3. τῆς προσδοκίας P. — 4. πυκρότατα O : διηνεκῶς AR. — 5. ὀδυνόνται M. — 6. ἐρωτημένων R. — 7. Cf. supra, p. 110, l. 24. — 8. καρποῦνται : ἔχουσι AR. — 9. ἀπολαύουσαι O : ἀπωλαβοῦσαι P. — 10. καταπιμπλᾶν AR : ἐμπιπλᾶν M. — 11. ἐπελθὼν G — 12. αἳ δὴ καὶ om. POMQ — 13. κἂν M. — 14. ἀπαλλαγῆς M. — 15. φαμὲν om. RA. — 16. μὲν om. R. — 17. Ad marg. R Παῦλ. περὶ ἀπολαύσεως. — 18. χειρί M. — 19. ἐπίκειται M. — 20. τοῦτ' : ταῦτ' M. — 21. τῆς om. M

a) II Cor. v, 7. — b) I Cor. ix, 27. — c) II Tim. iv, 8.

8. Praeterea octavum interrogastis, num divinae visionis carentia damnatis maiori sit poenae quam aeternus ignis; num vero eiusmodi poena iam crucientur damnati. — Ad haec responsum dedimus, maiorem illam poenis omnibus esse ac graviorem, cum ceterarum veluti causa sit et fundamentum; eandem vero multo graviorem maioremque fore post acerbam illam ultimamque sententiam, qua pronuntiabitur[a] : *Discedite a me maledicti in ignem aeternum.* Tum enim ipsi ultimum videntes Deum, quantum eis videre licebit, iam ne sperabunt quidem se deinceps eum visuros; et quod talem ac tantum dominum ad iram concitarint, quam acerbissime discruciabuntur.

9. Item praeterea nonum, quoad poenas, quibus medios affici diximus, sciscitati estis, num cunctis vicissim illi afficiantur, ignorantia nempe, moerore, conscientiae pudore, et ceteris. — Ad haec etiam diximus, quemadmodum vos quoque scripsistis, poenas eiusmodi, pro diversis et inaequalibus hominum culpis, in nonnullos quidem universas simul cadere, in alios vero alias, et in illos quidem maiores, in hos vero minores.

10. Decimum percunctantibus vobis, quidnam intelligamus per futuri incertitudinem, * f. 69v. reposuimus, incertitudinem eiusmodi pro temporis ratione accipiendam esse, quandonam nimirum a poenis illis liberandi sint et in salvandorum coetum connumerandi.

11. Quoad conscientiae pudorem, quae undecima quaestio est a vobis proposita, respondimus, ex qualibet culpa, quae per paenitentiam soluta non fuerit, pudorem aliquem et cruciatum in animam inferri culpae consciam. Etenim adversarius ille, quocum ut in gratiam redeamus, Dominus in Evangeliis praecipit[b],

8. Ἐπὶ τούτοις ὄγδοον ἠρωτήσατε, εἰ ἡ[1] τῆς θείας θεωρίας στέρησις μείζων εἴη τιμωρία τοῖς κατακρίτοις τοῦ αἰωνίου[2] πυρός, καὶ εἰ ταύτῃ τῇ τιμωρίᾳ ἤδη[3] κολάζοιντο οἱ κατάκριτοι. — Καὶ πρὸς τοῦτ'[4] ἀπεκρινάμεθα[5], μείζονα μὲν ἁπασῶν εἶναι ταύτην καὶ βαρυτέραν, ἅτε καὶ τῶν λοιπῶν[6] ὥσπερ αἰτίαν οὖσαν καὶ ὑποβάθραν· ἔσεσθαι δὲ καὶ ταύτην ἔτι πολλῷ βαρυτέραν καὶ μείζονα μετὰ τὴν πικρὰν ἐκείνην καὶ τελευταίαν ἀπόφασιν τὴν *Πορεύεσθε* λέγουσαν *ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον*· τότε γὰρ καὶ αὐτοὶ τὸν Θεὸν ἰδόντες τὸ τελευταῖον, ὡς ἐγχωροῦν ἐκείνοις ἰδεῖν, οὐκέτ' αὐτὸν οὐδ' ἐλπίσουσιν ὄψεσθαι τοῦ λοιποῦ, καὶ ὡς τοιοῦτον δεσπότην καὶ τηλικοῦτον παρωργικότες[7] πικρότατα πάντων ἀνιαθήσονται.

9. Ἔτι[8] πρὸς τούτοις ἔνατον[9] περὶ τῶν τιμωριῶν, ἃς ἔφαμεν ὑπομένειν τοὺς μέσους, ἐζητήσατε μαθεῖν, εἰ ἀμοιβαδὸν ἁπάσας ὑπομένουσιν, ἤγουν τὴν ἄγνοιαν, τὴν λύπην[10], τὴν τοῦ συνειδότος[11] αἰσχύνην καὶ τὰ λοιπά. — Λέγομεν δὲ καὶ πρὸς τοῦτο, καθὼς[12] καὶ[13] γεγράφατε, ὅτι ποικίλων οὐσῶν καὶ ἀνίσων τῶν ἀνθρωπίνων ἁμαρτιῶν, ἐνίοις μὲν ἁρμόζουσιν ἅπασαι αἱ τοιαῦται τιμωρίαι, τινὲς δὲ ἑτέροις, καὶ τισὶ μὲν πλείους, τισὶ δ'[14] ἐλάττους.

10. Δέκατον ἐρωτώντων ὑμῶν[15], ὅ τι νοοῦμεν διὰ τῆς ἀδηλίας τοῦ μέλλοντος, ἀπεκρινάμεθα, * κατὰ τὸν τοῦ[16] χρόνου[17] λόγον εἶναι τὴν ἀδηλίαν[18], ὁπότε τῶν τιμωριῶν ἐκείνων ῥυσθήσονται καὶ τῷ[19] τῶν σῳζομένων χορῷ συναφθήσονται[20].

11. Τὴν δὲ τῆς συνειδήσεως αἰσχύνην, ἥτις ἐστὶν ἑνδέκατον ζήτημα προβαλλομένων ὑμῶν, ἀπεκρινάμεθα, πᾶσαν ἁμαρτίαν, ἥτις οὐ λέλυται διὰ μετανοίας, αἰσχύνην τινὰ καὶ βάσανον τῇ ψυχῇ κατὰ συνείδησιν ἐμποιεῖν· τοῦτον γὰρ εἶναι καὶ τὸν ἀντίδικον, ᾧ εὐνοεῖν ἡμᾶς ὁ Κύριος ἐν τοῖς εὐαγγελίοις διδάσκει, καθὼς παραδίδωσιν ὁ τὴν γλῶτταν

1. ἡ : οἱ M. — 2. τοῦ πυρὸς τοῦ αἰωνίου P, sed adiectis sup. lin. litteris β et α ad significandam verborum inversionem. — 3. ἤδη : ᾔδει A : om. M. — 4. ταῦτ' M. — 5. ἀπεκρινώμεθα A. — 6. λοιπῶν : ἄλλων AR. — 7. παροργικότες R, quod emendari vult addito ω supra versum. — 8. ἔτι : ὅτι OQ. — 9. ἔννατον ORAM. Cf. p. 118, l. 5 sq. — 10. τὴν λύπην, τὴν ἄγνοιαν AR. — 11. συνειθοτὼς Q. — 12. καθὸς A. — 13. καὶ om. R. — 14. δὲ M. — 15. ἡμῶν G. — 16. τοῦ om. POMQ. — 17. χρόνον MP, at in P corr. in χρόνου eadem manus. — 18. τὴν ἀδηλίαν : τῶν ἀδήλων M. Cf. p. 118, l. 8. — 19. τῷ om. AR. — 20. συναφθείσονται R.

a) Mat. xxv, 41. — b) Mat. v, 25.

χρυσοῦς Ἰωάννης, τὸ συνειδὸς τὸ τὸν ἡμέτερον ὑπομιμνῆσκον[1] ἡμᾶς τῶν ἡμαρτημένων καὶ ἀπαιτοῦν[2] τὰς[3] εὐθύνας καὶ τὴν ψυχὴν καταισχύνον[4]. Εἰ[5] μὲν οὖν ἀκριβὴς ἡ μετάνοια καὶ τελεία γένοιτο, λέλυται καὶ[6] ἡ ἁμαρτία καὶ ἡ ἐπ᾽ αὐτῇ τιμωρία, καὶ τὸ κωλῦον οὐδὲν τὸν ἀπολυθέντα τοῦ σώματος ἐν τῷ τῶν σῳζομένων κλήρῳ[7] καταλεγῆναι[8]· εἰ δὲ ἐλλιπὴς ἡ μετάνοια εἴη[9] καὶ μὴ τοῖς ἡμαρτημένοις ἀναλογοῦσα[10], πάντως οὐδὲ ἡ ἁμαρτία ἀφείθη[11], καὶ διὰ τοῦτο ταῖς τιμωρίαις ἐκείναις ἐνέχονται οἱ οὕτως ἀποθιοῦντες[12], οὐχ ὅτι τὴν μὲν[13] ἄφεσιν ἐκομίσαντο, τὴν δὲ ποινὴν οὐκ ἔφθασαν ἀποτῖσαι. Πολλὰ δὲ τοιαῦτα καθ᾽ ἑκάστην ἁμαρτάνομεν τὴν ἡμέραν, ἐφ᾽ οἷς ἢ οὐδόλως[14] ἢ οὐ γνησίως μετανοοῦμεν, οὔτε δι᾽ ἑτέρων ἀγαθῶν πράξεων ἀντισηκοῦμεν αὐτά· καὶ διὰ τοῦτο πολλὰ τῶν τοιούτων ἐν τῷ καιρῷ τοῦ θανάτου ἢ μετὰ θάνατον τὰ μὲν ὑπὸ τῆς θείας ἀγαθότητος παρορῶνται κατὰ τὸν ἐν ἁγίοις μέγιστον Διονύσιον, τὰ δὲ δι᾽ εὐποιϊῶν καὶ εὐχῶν καὶ τῶν ἄλλων, ὅσα παρὰ τῆς ἐκκλησίας ἐπὶ τοῖς τεθνεῶσι γίνονται, συγχωροῦνται.

12. Ἔτι[15] δωδέκατον ἡμῖν προεβάλεσθε[16] τὴν τῶν κατακρίτων ἄνεσιν, οὓς ὠφελεῖσθαι διὰ τῶν τῆς ἐκκλησίας εὐχῶν εἴπομεν[17], ὁποίαν[18] τινὰ χρῆναι νομίζειν. — Ἀπεκρινάμεθα τοίνυν ἐκ τῶν πατέρων ἡμῶν ἔχοντες, ὅτι μένουσιν[19] ἐν οἷς καὶ πρότερον ἦσαν ἡ παραμυθία[20] τοῖς κατακρίτοις δίδοται, καὶ οὐκ εἰσάπαν αὐτῶν[21] ἀπαλλαττομένοις. Ἔστι δὲ καὶ τοῦτο[22] μέγα τοῖς ταλαιπώροις, τὸ μετρίας γοῦν τινος καὶ προσκαίρου παραψυχῆς αὐτοὺς[23] ἀπολαῦσαι. Τοὺς δαίμονας δὲ οὐ πάντας, ἀλλά τινας ἴσως αὐτῶν τοὺς βιαιοτέρους ἐγκαθεῖρχθαι σὺν αὐτοῖς ὡς ἐν φυλακῇ καὶ δεσμοῖς εἴπομεν κατὰ τὴν τοῦ ἀποστόλου Πέτρου[24] φωνήν, ὅς φησιν ὅτι *ἀγγέλων ἁμαρτησάντων ὁ Θεὸς οὐκ ἐφείσατο, ἀλλὰ σειραῖς ζόφου ταρταρώσας*[25] *παρέδωκεν, εἰς κρίσιν*

iuxta interpretationem Ioannis lingua aurei [a], conscientia nostra est, quae de peccatis admissis nos admonet, rationes repetit, animam probro adficit. Itaque si accurata fiat et perfecta paenitentia, tam peccatum ipsum quam poena pro eo debita solvitur, nihilque impedit quominus qui corpore migraverit, in salvandorum album referatur; sin manca fuerit paenitentia, nec culpis admissis accommodata, profecto ne culpa quidem remittetur, ac propterea poenis illis tenebuntur qui ita decesserint, non autem ea de causa quod remissionem quidem retulerint, poenam vero luere non potuerint. Multas sane eius generis culpas singulis diebus admittimus, quas aut nullo modo aut non satis sincere paenitentia eluimus, nec aliis operibus bonis ex aequo rependimus. Quare earum bene multae ipso mortis tempore vel post mortem aliae quidem a divina benignitate condonantur iuxta maximum inter sanctos Dionysium [b], aliae vero per eleemosynas et preces et alia opera, quaecumque super mortuis ab Ecclesia fieri consueverunt, diluuntur.

12. Item duodecimum a nobis quaesivistis, quoad damnatorum relaxationem, quam eis ex Ecclesiae precibus profuturam diximus, qualis tandem censenda sit. — Respondimus igitur ex sententia a patribus nostris accepta, solatium damnatis impertiri, manentibus ipsis in quibus antea versabantur tormentis, quin plene ab iisdem liberentur. Illud autem infelicibus illis multum proficit, quod exiguum saltem aliquod ac temporarium laxamentum capiant. Quod ad daemones attinet, si non omnes, at certe nonnullos, forsitan violentiores, detrusos fuisse diximus cum illis damnatis velut in carcere atque ergastulo iuxta Petri apostoli sententiam, qua pronuntiat [c], *angelis, cum peccassent, Deum non pepercisse, sed eos vinculis inferni detractos in tartarum tradidisse, in*

1. ὑπομιμνήσκων M. — 2. ἀπαιτῶν M. — 3. τὰς P. — 4. καταισχύνων M. — 5. εἰ : ἡ R. — 6. καὶ om. M. — 7. κλήρῳ : τόπῳ R. — 8. καταλλεγῆναι R : καταλεγεῖναι O. — 9. εἴη om. R. — 10. Ad marg. R [illegible] moxque latinis litteris et sermone : *culpa, poena*. — 11. ἀφέθη M. — 12. ἀποθνήσκοντες A. — 13. μὲν om. M. — 14. οὐδ᾽ ὅλως OR. — 15. ἔτι : ὅτι OQ. — 16. προεβάλλεσθε O : προεβάλεσθαι (προεβάλεσθε 2ª man.) Q : [illegible] G. — 17. Cf. p. 118, l. 30. — 18. ὁποίαν : ἡ ποίαν M : οἱ ποιάν P. — 19. μένοντες R. — 20. ἧττον. Ἡ παραμυθία M (!). — 21. αὐτῶν om. M. — 22. τούτῳ A. — 23. αὐτοὺς om. RM. — 24. Πέτρου om. POM. Ad marg. R : ὅτι τοὺς βιαιοτέρους τῶν δαιμόνων ἐγκαθεῖρχθαι εἰς δεσμοὺς εἰς φυλακὴν κρίσεως. — 25. ταρταρώσας M.

a) Chrysostomus nusquam, quod equidem meminerim, docuit per adversarium illum intelligendam esse conscientiam, bene vero Pseudo-Athanasius, *Quaest. 26 in Nov. Testam.* — *P. G.*, t. 28, c. 717; et Dorotheus abbas, Orat. *De Conscientia*, *P. G.*, t. 88, c. 1633. — b) Dion. Areop. — *P. G.*, t. 3, c. 561. — c) Cf. II Petr. II, 4.

iudicium reservatos. Quae vincula quidnam essent vobis postulantibus, reposuimus, per vincula forte intelligendam esse cessationem ab illis malis, quae in homines antea exercebant, quin aeterno tamen supplicio vel ipsi plene obnoxii fiant. Nam subiunctum est illud *in iudicium reservatos,* id est, tum demum supplicio cumulatissime afficiendos.

13. Decimum tertium interrogastis, quaenam essent parvae illae et leves culpae, quibus medii tenentur. Et certiores facti, eas esse quae apud vos *veniales* appellantur, uti verbum otiosum et alia eiusmodi, reposuistis, fieri non posse, ut illae in iis maneant qui in caritate decesserint, cum huius simus opinionis, ut caritas, quae graviora deleat peccata, etiam leviora expungat. At vero nostra non est haec sententia, nec prorsus apud nos ne nomine quidem noscitatur : non enim per caritatem, sed per ipsam paenitentiam peccata ignosci dicimus. Quod perspicue ex eo colligitur, quod Ioannes Chrysostomus, etsi passim et frequenter in suis concionibus de paenitentia sermonem faciat, ita ut alter paenitentiae praeco post priorem illum eiusdem nominis praeconem habeatur, eiusque vim ac virtutem copiosissime exponat, nusquam tamen de caritate, quod in paenitentibus inveniatur, commemoret. Et merito quidem. Nam si timor in caritate nullus est, ille vero qui timet, in caritate decedere non potest, timor autem est qui nos quam maxime ad paenitentiam incitat : profecto sequitur, praestantiorem esse paenitentia caritatem, quae virtutum perfectissima cum sit, non paenitentibus, sed eximia virtute praeditis congruit. Itaque opinionem illam nos non ex nobismetipsis protulimus, sed contra, cum vos dixissetis, gravia et mortalia peccata a caritate utpote sibi contraria expungi, levia vero non item ab ea deleri posse; assertionem hanc tanquam improbabilem redarguimus. Ad paenitentiam vero quod attinet, illud edisserimus, paenitentiam, cum eorum sit quae ad aliquid sunt (aliquorum enim est, scilicet peccatorum), quorum delictorum sincere ac plene paenituerit,

τηρουμένους. Καὶ τὰς σειρὰς [1] ὁποῖαί τινές εἰσιν ἐρωτώντων ὑμῶν, ἀπεκρινάμεθα, τάχα τὴν ἀπραξίαν τῶν προτέρων κακῶν, ἅπερ ἐνήργουν ἐν τοῖς ἀνθρώποις, σειρὰς χρῆναι νοεῖσθαι[2], τὴν κόλασιν δὲ καὶ αὐτοὺς ὅμως[3] οὐ τελείαν[4] ὑπέχειν· πρόσκειται γὰρ τὸ *εἰς κρίσιν τηρουμένους*, ὅπερ ἐστὶ τότε τὴν τελείαν κόλασιν ὑποστησομένους.

13. Τὸ τρισκαιδέκατον ἠρωτήσατε, τίνες εἰσὶν αἱ σμικραὶ καὶ * κοῦφαι τῶν ἁμαρτιῶν, αἷς οἱ μέσοι ἐνέχονται[5]. Καὶ λαβόντες ὅτι αἱ παρ' ὑμῖν[6] *συγγνωσταὶ* καλούμεναι, οἷον ἀργὸς λόγος καὶ τὰ τοιαῦτα, μὴ δύνασθαι ταύτας μένειν ἐν τοῖς ἀπαλλαττομένοις μετὰ ἀγάπης εἰρήκατε, διὰ τὸ ἀπόφασιν ἡμετέραν εἶναι, τὴν ἀγάπην ἐξαλείφουσαν[7] τὰ μείζω τῶν ἁμαρτημάτων, καὶ τὰ ἐλάττονα ἀπαλείφειν[8]. — Τοῦτο δὲ οὐχ ἡμετέρα ἐστὶν ἀπόφασις, οὐδὲ[9] τὸ ὄνομα γνώριμον παρ' ἡμῖν ὅλως· οὐ γὰρ ἀγάπην[10], ἀλλὰ τὴν μετάνοιαν αὐτὴν εἶναι τὴν συγχωροῦσαν τὰ ἡμαρτημένα φαμέν. Καὶ τοῦτο δῆλον ἐξ ὧν ὁ Χρυσόστομος Ἰωάννης πολλαχοῦ καὶ πολλάκις[11] ἐν τοῖς οἰκείοις λόγοις περὶ μετανοίας διδάξας καὶ δεύτερος κῆρυξ μετὰ τὸν συνώνυμον χρηματίσας τῆς μετανοίας καὶ[12] τὴν ἰσχὺν αὐτῆς ἱκανώτατα παραστήσας, οὐδαμοῦ τῆς ἀγάπης ἐμνημόνευσεν ὡς ἐν[13] τοῖς μετανοοῦσιν εὑρισκομένης. Καὶ τοῦτο εἰκότως· εἰ γὰρ φόβος οὐκ ἔστιν ἐν τῇ ἀγάπῃ, καὶ ὁ φοβούμενος οὐ τετελείωται ἐν τῇ ἀγάπῃ, φόβος δὲ ὁ τὴν μετάνοιαν μάλιστα[14] συνιστῶν, ὑπέρκειται ἄρα τῆς μετανοίας ἡ ἀγάπη, τελεωτάτη[15] τῶν ἀρετῶν οὖσα, καὶ οὐ τοῖς μετανοοῦσι, τοῖς δὲ τελείοις κατ' ἀρετὴν προσήκουσα. Τὴν μὲν οὖν ἀπόφασιν ταύτην οὐχ ἡμεῖς παρ' ἡμῶν αὐτῶν ἐξηνέγκαμεν, ἀλλ' ὑμῶν τοὐναντίον εἰπόντων, ὡς ἡ ἀγάπη τὰς μεγάλας καὶ θανασίμους τῶν ἁμαρτιῶν ὡς ἐναντίας αὐτῇ ἀπαλείφουσα, τὰς μικρὰς οὐ δύναται τοῦτο ποιεῖν, ὡς ἀπίθανον τὸν λόγον ἠλέγξαμεν. Περὶ δὲ τῆς μετανοίας ἡμεῖς φαμεν, ὡς ἡ[16] μετάνοια τῶν πρός τι τυγχάνουσα (τινῶν γάρ ἐστι, τουτέστιν ἁμαρτιῶν), ἐφ' αἷς μὲν[17] ἁμαρτίαις[18] γνησίως τε καὶ τελείως γίνεται, ταύτας καὶ δύναται

* f. 70.

1. σειρὰς : σάρκας M. — 2. Prius scripserat R νομίζειν, quod emendari vult in νοεῖσθαι, deleto μίζειν. — 3. δὲ ὅμως R. — 4. οὐ τελείαν : εὐτέλειαν M. — 5. Cf. p. 121, l. 3. — 6. ὑμῶν PO : ἡμῶν M. — 7. ἐξαλείφουσιν M. — 8. ἀπαλίφειν A. — 9. ἀλλ' οὐδὲ G. — 10. ἀγάπη P. — 11. καὶ πολλάκις om. R. — 12. καὶ om. O. — 13. ἐν : ἂν M. — 14. μάλιστα ὁ τὴν μετ. R. — 15. τελειοτάτη M. — 16. ἡ om. M. — 17. μὲν : τε OQ. — 18. ἁμαρτίαι POQ.

ἐξαλείφειν, εἰ καὶ μέγισται πασῶν ὑπάρχουσιν[1]· ἐφ' αἷς δὲ ἀμελεῖται ἢ διὰ σμικρότητα νομιζομένην ἢ διὰ λήθην, αὗται, κἂν μικραὶ δοκῶσιν, ἀνεξάλειπτοι μένουσι, καὶ ἐπ' αὐταῖς δεῖται τῆς θείας φιλανθρωπίας ὁ τεθνεώς[2], ἵνα διὰ τῶν τῆς ἐκκλησίας εὐχῶν τὴν[3] ἄφεσιν κομισάμενος, ἐν τῷ χορῷ τῶν σῳζομένων ἀριθμηθῇ.

14. Τεσσαρεσκαιδέκατον[4] καὶ τελευταῖον ἦν τῶν ἠρωτημένων, εἰ τοῖς μετανοοῦσιν ἡμεῖς ἐπιτίθεμεν ἐπιτίμια, καὶ τίνος χάριν. — Λέγομεν οὖν, ὡς οὐ[5] πρότερον τὴν ἄφεσιν καὶ τὴν λύσιν δόντες, ὥσπερ ἔχομεν ἐξουσίαν παρὰ Θεοῦ, τότε τὰ ἐπιτίμια τάττομεν, ἀλλ' οὐκ ἄλλως τὴν ἄφεσιν δίδομεν ἢ μετὰ τοιούτων ἐπιτιμίων. Ποιοῦμεν δὲ τοῦτο διὰ πολλὰς τὰς[6] αἰτίας. Πρῶτον μέν, ἵνα διὰ τῆς ἐνταῦθα κακοπαθείας[7], ἣν ἑκὼν ὁ ἡμαρτηκὼς καταδέχεται, τῆς ἀκουσίου[8] τιμωρίας ἐκεῖσε ἀπαλλαγῇ· « οὐδενὶ γὰρ « οὕτω τῶν ἄλλων ὡς κακοπαθείᾳ Θεὸς θεραπεύε- « ται », φησὶν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος, « καὶ δάκρυσι « τὸ φιλάνθρωπον ἀντιδίδοται ». * Δεύτερον, ἵνα τὸ φιλήδονον φρόνημα τῆς σαρκός, ὃ τὴν εἰς Θεὸν ἔχθραν ἀπογεννᾶν[9] εἴωθε[10] καὶ πάσης ἁμαρτίας ἐστὶν αἴτιον, διὰ τῆς ἐπιπόνου ταύτης μεθοδείας[11] ἐξαιρεθῇ· τὰ γὰρ ἐναντία, φασί, τῶν ἐναντίων ἰάματα, καὶ τὴν ἡδονὴν ἀνάγκη δι' ὀδύνης ἀποβληθῆναι[12]. Τρίτον, ἵνα δεσμός τις ᾖ καὶ[13] χαλινὸς τῇ ψυχῇ τὸ δοθὲν ἐπιτίμιον εἰς τὸ μηκέτι τοῖς αὐτοῖς ἐγχειρῆσαι κακοῖς. Τέταρτον, ὅτι καὶ φύσει τὸ τῆς ἀρετῆς χρῆμα ἐπίπονον, καὶ δεῖ συνεθισθῆναι τοῖς πόνοις τὸν εἰς ἕξιν αὐτῆς ἐλεύσεσθαι μέλλοντα, καθάπερ διὰ τῆς ἡδονῆς εἰς τὴν ἁμαρτίαν ὑπώλισθε[14]. Πέμπτον, ὅτι καὶ πίστεις λαβεῖν βουλόμεθα διὰ τῆς τοῦ δοθέντος ἐπιτιμίου καταδοχῆς, εἰ[15] τελείως τὴν ἁμαρτίαν ἐμίσησεν. Αὗται μὲν[16] αἱ τῶν ἐπιτιμίων αἰτίαι, καὶ πλείονες ἴσως ἕτεραι. Πάντα δὲ αὐτὰ παρορῶμεν ἐν οἷς τὸ χρεὼν κατεπείγει πρὸς τὴν ἀπὸ τοῦ σώματος ἔξοδον, ἀρκεῖν ἡγούμενοι τὴν τοῦ μετανοοῦντος ἐπιστροφὴν καὶ γνησίαν εἰς τἀγαθὸν

ea delere posse, quamvis omnium gravissima existant; quorum vero nullam curam habuerit, propterea quod eadem aut levia animo effinxerit aut oblivioni dederit, ea, quamvis levia videantur, nequaquam obliterari, sed illis delendis defunctum divina indigere miseratione, ut impetrata per Ecclesiae preces remissione, in salvandorum numerum referatur.

14. Decimum quartum et ultimum quaesitum fuit, num paenitentibus satisfactiones irrogemus, et cuius gratia. — Dicimus igitur, peccatorum remissionem absolutionemque non prius a nobis, pro facta a Deo potestate, impertiri, quam satisfactiones imponamus, sed remissionem neutiquam tribuimus nisi cum eiusmodi poenis. Sic autem agimus multis ex causis. Prima quidem est, ut peccator per molestiam his in terris ultro susceptam, illic invitam castigationem effugiat; « neque enim « ullus omnino cultus Deo perinde gratus est, « ut afflictio », ait Gregorius Theologus[a], « et « lacrymis benignitas ab eo rependitur ». Altera est, ut carnis sensus ad voluptatem * f. 70v. pronus, ex quo odium in Deum concipi omneque peccatum produci consuevit, hac laboriosa methodo adhibita auferatur; nam contraria, ut aiunt, per contraria curantur, et necesse est ut voluptas per dolorem evellatur. Tertia est, ut vinculi ac fraeni instar animae sit satisfactio irrogata, ne eadem in posterum committantur delicta. Quarta est, cum virtus natura sua laboriosa res sit, ille laboribus assuescat oportet, qui ad eiusdem habitum pervenire voluerit, quemadmodum per voluptatem in peccatum lapsus est. Quinta, ut paenitens irrogatam satisfactionem acceptando argumenta nobis praebeat, prorsusne peccatum odio prosequatur. Atque hae quidem sunt satisfactionum rationes, et aliae forsan complures. Quae omnia praetermittimus, si qui urgente fato prope fuerint ut corpore solvantur, duo illa satis esse arbitrantes ad peccatorum remissionem, conversionem nimirum paenitentis et sincerum virtutis colendae propositum. Quamobrem illa tum remittimus pro facultate

1. ὑπάρχουσαι OQ; σαι in σιν corr. P. — 2. τεθνηκώς OQ. — 3. τὴν om. PM. — 4. τεσσαρακαιδέκατον M — 5. οὐ sup. lin. P. — 6. τὰς om. AR. — 7. κακοπαθίας AR; item lin. 18 in R. — 8. ἑκουσίου M — 9. ἀπογενᾶν R. — 10. εἴωθεν P. — 11. μεθοδίας M. — 12. δι' ἡδονῆς ἀποθλίβεσθαι M. — 13. καὶ om PMQ. — 14. ὑπόλισθε O : ὑπώλισθαι R. — 15. εἰ om. M. — 16. μὲν om. M.

a) Greg. Naz. Orat. 14 *de Pauperum amore*, n. 5 = *P. G.*, t. 35, c. 864. Nota, Gregorium de misericordia, non de aerumnis locutum fuisse.

nobis concessa, tum credimus a Deo condonari et quoad culpam ipsam et quoad poenam eorum causa luendam[*]: *quaecumque enim*, inquit[a], *solveritis super terram, erunt soluta et in caelis.* Qua fide freti divinum Eucharistiae donum eiusmodi moribundis impertimur; siquidem ad bonam frugem se recipere et sinceram agere paenitentiam, penes animum est eius qui peccavit; at satisfactionem actu perficere, penes iudicium Dei est, qui hominem clam ex hac vita tollit; ac propterea misericors ille regis instar, pro sola sua misericordia, ei qui peccavit remissionem elargitur, quemadmodum etiam latroni[b], cum is extremum halitum mox redditurus tantum rogasset Christum, ut sui memor esset in regno suo, paradisum ipsum munificentissimus subministravit.

πρόθεσιν ἐπὶ τὴν τῶν ἡμαρτημένων ἄφεσιν. Διὰ τοῦτο καὶ ἀφίεμεν αὐτὰ κατὰ[1] τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν ἐξουσίαν καὶ παρὰ Θεῷ[2] ἀφεῖσθαι πιστεύομεν αὐτά τε καὶ τὴν ἐπ' αὐτοῖς τιμωρίαν (*ὅσα γὰρ* φησίν *ἐὰν λύσητε*[3] *ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τοῖς οὐρανοῖς*), καὶ εἰς ἐχέγγυον τούτου τὴν θείαν δωρεὰν τῆς εὐχαριστίας[4] ἐπιδίδομεν τοῖς οὕτως ἀπαλλαττομένοις· τὸ μὲν γὰρ ἐπιστρέψαι καὶ μετανοῆσαι[5] γνησίως ἐν τῇ γνώμῃ κεῖται[6] τοῦ ἁμαρτήσαντος· τὸ δὲ μὴ[7] πληρῶσαι[8] τὸ ἐπιτίμιον ἐν τῇ κρίσει τοῦ Θεοῦ ἐστι τοῦ τὸν ἄνθρωπον ὑπεξαιροῦντος τοῦ βίου, καὶ διὰ τοῦτο βασιλικῶς ὁ φιλάνθρωπος ἐκ φιλανθρωπίας μόνης τὴν ἄφεσιν τῷ ἡμαρτηκότι χαρίζεται, καθάπερ καὶ τῷ λῃστῇ πρὸς ἐσχάταις ἤδη ταῖς[9] ἀναπνοαῖς μνήμην ἐν τῇ βασιλείᾳ μόνον αἰτησαμένῳ τὸν παράδεισον αὐτὸν ὁ μεγαλόδωρος ἐπεδαψιλεύσατο.

1. κατὰ : καὶ M. — 2. τῷ Θεῷ O : Θεοῦ M; ad marg. R : ὡραῖον. — 3. λύσηται M. — 4. εὐχαριστείας O. — 5. ἐπιστρέψαν καὶ μετανοῆσαν M. — 6. κεῖσθαι M. — 7. μὴ om. R. — 8. πληρῶσαν M. — 9. ἤδη ταῖς om. M.

a) Mat. XVIII, 18. — b) Cf. Luc. XVIII, 42. Sententiam Marcus mutuatus est a Ioanne Climaco, *Scala paradisi*, gr. XXV = *P. G.*, t. 88, p. 1000 D.

LES TROPHÉES DE DAMAS

CONTROVERSE JUDÉO-CHRÉTIENNE

DU VIIe SIÈCLE

TEXTE GREC ÉDITÉ ET TRADUIT

PAR

Gustave BARDY

MAITRE DE CONFÉRENCES A L'UNIVERSITÉ CATHOLIQUE DE LILLE.

Nihil obstat.

R. GRAFFIN.

PERMIS D'IMPRIMER

Paris, le 27 février 1920.

† BENJAMIN-OCTAVE,
Év. auxiliaire de Paris.

INTRODUCTION

I. Nature, auteur, date.

Les Trophées de Damas[1], que nous publions ici, appartiennent à la littérature antijudaïque. Cette littérature est presque aussi vieille que le christianisme. On pourrait en regarder l'Épître aux Galates comme le premier monument. Chaque siècle vit se renouveler, entre chrétiens et juifs, les vieilles controverses sur le sens et l'interprétation des prophéties, sans que jamais fût résolue de façon définitive la question posée. Naturellement, on en vint à tourner en un cercle assez restreint d'arguments ou d'objections. Les Juifs se refusaient à voir en Jésus-Christ le Messie prédit par leurs prophètes. Les Chrétiens affirmaient que le Sauveur avait réalisé en sa personne et en sa vie toutes les promesses faites jadis à Israël. De part et d'autre, l'Ancien Testament formait le point de départ, la base commune; et un certain nombre de textes, toujours les mêmes, le Serviteur de Iahveh dans Isaïe, la prophétie des Semaines dans Daniel, reviennent immanquablement dans tous les ouvrages de controverse juive.

D'autre part, la forme littéraire des ouvrages consacrés à cette apologétique un peu restreinte découle, de manière très naturelle, de la nature du sujet. Quoi de plus simple que d'imaginer un dialogue, où un juif et un chrétien prendraient la parole à tour de rôle pour exposer leurs idées, et au terme duquel le juif se proclamerait vaincu, pour la plus grande gloire de l'Église? Dès le IIe siècle, Ariston de Pella écrit ainsi le Dialogue de Jason et de Papiscos, qui ne nous est pas parvenu, et saint Justin compose le Dialogue avec Tryphon, qui, s'il n'est pas le monument le plus ancien de la controverse antijudaïque, — l'Épître de Barnabé est sans doute antérieure, — en est du moins le chef-d'œuvre et le modèle toujours imité.

C'est un dialogue aussi que sont censés rapporter les Trophées de Damas.

1. Ce dialogue a été signalé et brièvement étudié par N. Bonwetsch, dans les *Nachrichten von der Kgl. Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen*, Phil.-hist. Klasse, 1909, Heft 2, p. 151-154 (Berlin, Weidmann, 1909).

Les chrétiens sont représentés par un moine (Prol. 3; I 1, 1; IV 7, 1), qui est d'ailleurs un personnage assez falot, et sans individualité bien marquée. Du côté des Juifs, plusieurs interlocuteurs prennent successivement la parole : c'est d'abord un anonyme délégué par quelques-uns de ses frères qu'inquiète une parole de saint Paul (Prol. 2; I 1, 1). A la fin du premier entretien, celui-ci s'avoue vaincu et impuissant à continuer la discussion (I 8, 4). Il se fait donc remplacer par des hommes plus instruits que lui dans la loi, des prêtres et des archisynagogarques, qui nous sont dépeints comme des sophistes, pleins d'un faux zèle de vaine recherche : « ils parlent avec précipitation, leurs attitudes sont insolentes, leurs paroles vives » (II 1, 1). Malgré leur habileté, ces savants se laissent pourtant réduire au silence ; un prêtre de Jérusalem n'intervient en leur faveur que par une brève sentence (II 8, 2), et ils sont remplacés à leur tour, pour une troisième séance, par des Juifs de Cappadoce (II 8, 3). Il faut bien dire que rien, dans leur argumentation, ne laisse deviner des personnalités supérieures : comme ceux qui les ont précédés, comme le porte-parole des chrétiens, ce sont surtout des pantins que l'auteur de l'ouvrage fait apparaître ou disparaître à volonté.

A côté des protagonistes, se laissent parfois entrevoir les foules qui assistent à la discussion. Le premier entretien était censé se passer dans un endroit retiré, comme en cachette (Prol. 2). Les trois suivants ont lieu au grand jour de la place publique, en présence d'une vaste assemblée composée de Juifs, de chrétiens, de Samaritains, d'hérétiques (II 1, 1; II 8, 2; IV 1, 4) : parfois, la foule applaudit ou murmure; les Juifs ne sont pas tous d'accord avec leur porte-parole; les chrétiens et même les païens se réjouissent de voir les circoncis réduits au silence (II 8, 1).

Malgré ces artifices de mise en scène, la discussion est souvent traînante. Il est évident que l'auteur du dialogue n'est pas un artiste, et que son œuvre est sans valeur littéraire. Les phrases interminables et embarrassées qui constituent le prologue témoignent d'un vaste effort, et retombent lamentablement, sans que l'accumulation des épithètes qui servent à désigner saint Paul réussisse à les relever. Au reste l'écrivain est assez coutumier de ces accumulations de synonymes dont il pense sans doute tirer grand effet, pour dépeindre par exemple l'impuissance des ennemis du Christ (IV 5, 9) ou la stupeur des Juifs définitivement vaincus (IV 7, 1). En un seul endroit son style s'élève et atteint peut-être une certaine éloquence : lorsqu'il s'agit de montrer comment se sont accomplies les prophéties faites par le Christ (IV 5), l'enfant dévoué de l'Église s'anime, et il n'est pas loin d'entraîner son lecteur.

Par ailleurs, de l'écrivain inconnu des Trophées de Damas, nous ne savons rien que quelques pauvres renseignements épars. Il ne nous est pas interdit de supposer qu'il était moine : non seulement parce que le défenseur

des chrétiens est un moine (Prol. 3; IV 7, 1), mais parce qu'à plusieurs reprises il est parlé avec sympathie des moines, de ces ravisseurs du royaume de Dieu qui s'enferment dans des cavernes, se réfugient au fond des déserts, habitent sur des colonnes ou parmi les rochers, souffrent de la faim, de la soif, du froid pour conquérir la vie éternelle (IV 5, 3) : chaque jour, il est possible de voir des hommes et des femmes qui laissent ainsi le monde, qui abandonnent la richesse, le luxe, qui renoncent à tout et suivent le Christ (IV 5, 4). On croit sans peine que l'écrivain était un de ceux-là.

Ce qui est plus sûr, c'est qu'il avait voyagé. Il nous parle des nombreux pays où est répandu le christianisme, sans qu'il faille en conclure qu'il a vu l'Éthiopie, la Bretagne, le sud de l'Égypte, la Perse (cf. II 2, 2). Mais il trouve l'occasion de rappeler qu'il est allé au Sinaï, et qu'il a vu sur le rocher la trace des reins de Moïse (III 7, 11), ce qui lui permet de donner une explication authentique du passage de l'Exode où est racontée l'apparition de Iahveh (Ex. XXXIII, 21 ss.).

Nous nous intéressons spécialement au loyalisme dont il fait preuve vis-à-vis de l'empire grec : il en parle en disant : notre empire (II 3,2); il explique avec émotion que dans l'unique troupeau du Christ les chefs et les rois paissent en paix avec les pauvres et les ignorants (II 3,6). Il donne à Constantin l'épithète protocolaire, on dirait presque liturgique : gardé de Dieu, et il l'appelle notre empereur (Tit.). Ces détails ne vaudraient pas la peine d'être remarqués en un autre temps; mais ils sont significatifs à l'époque où fut écrit le dialogue.

Cette époque est pleine de troubles : un grand nombre de chrétiens sont faits prisonniers de guerre; des régions immenses sont dévastées (II 3,1). Depuis cinquante ans bientôt ont commencé les guerres actuelles (II 3,2), et les chrétiens n'y ont pas fait figure de vainqueurs. Le titre d'ailleurs nous permet de préciser ces vagues indications. Les Trophées de Damas ont été composés, y est-il dit, « la vingtième année de Constantin gardé de Dieu, notre empereur après Constantin, au mois d'Août de la neuvième indiction ».

Héraclius mourut le 11 février 641. Constantin II, son fils, lui succéda; et le frère de celui-ci, Héracléonas, lui fut associé à l'empire. Mais ce double règne fut de courte durée. Dès le 24 mai 641, Constantin mourut. Héracléonas fut assassiné avec sa mère durant l'automne de la même année, et le fils de Constantin, Constant, devint empereur. Il devait régner jusqu'en 668. Officiellement, il porta le nom de Constantin[1], de sorte que la notice de notre titre semblerait d'abord s'appliquer exactement à lui : telle est la

1. H. Gelzer, *Abriss der Byzantinischen Kaisergeschichte*, ap. K. Krumbacher, *Geschichte der Byzantinischen Literatur*², München, 1897, p. 951.

conclusion de M. H. Omont, lorsqu'il propose de lire le nom de Constant au lieu de celui de Constantin[1].

Il y a seulement une difficulté. La vingtième année de Constant tombe en 661. La neuvième année de l'indiction, sous le règne de cet empereur, arrive en 651 et en 666. En tenant compte d'abord de l'indiction, on est tenté de fixer la date du traité à 681. A ce moment c'est encore un Constantin, Constantin IV Pogonat, fils de Constant, qui est empereur. Il ne règne sans doute que depuis 668 comme seul empereur. Mais il est vraisemblable que dès 661 ou 662 il avait été associé en quelque manière au pouvoir et que l'on avait commencé à dater de là les années de son règne. En 662 en effet, Constant avait quitté Constantinople pour aller s'établir à Syracuse, où il devait mourir assassiné. On croira difficilement qu'en Orient, il ne se soit pas fait représenter par un lieutenant, en l'espèce par son fils[2].

C'est la même date de 680 à laquelle nous sommes amenés par d'autres indications du dialogue. Il y a six cents ans, est-il dit, que les Romains ont détruit le temple de Jérusalem et que les Juifs sont dispersés sans société et sans chef (II 6, 8; p. [60]) : la prise de Jérusalem par Titus ayant eu lieu en 70, nous revenons ainsi aux environs de 680.

D'autre part, les guerres actuelles ont commencé depuis bientôt cinquante ans (II 3, 2) : or les Arabes avaient pris Jérusalem en 632; Damas était tombé en leur pouvoir dès 635, et en 636 la grande bataille du Sarmuk avait fait tomber la Syrie entière entre les mains des musulmans. Depuis ce temps, les invasions, les combats, les guerres n'avaient pas cessé un seul jour. Ni Héraclius, ni ses successeurs n'avaient su rétablir la fortune de l'empire qui s'écroulait, et le Juif de notre dialogue pouvait justement railler les chrétiens de leurs prétentions à une paix universelle.

C'est donc dans une ville soumise aux Arabes que se passe la discussion. Damas, la métropole magnifique et aimée du Christ (Tit.), est sous la puissance des infidèles : sans doute quelques-uns d'entre eux sont-ils censés assister à la réunion, ceux que l'auteur appelle les Sarrasins ou les Turcs, de leur nom ethnique. Il n'est pas impossible que de telles circonstances aient amené les Juifs à relever la tête et à renouveler contre les chrétiens une opposition qui rendait toute son actualité à un ouvrage de controverse. La seule allusion, semble-t-il, aux nécessités présentes de l'apologétique, est la discussion relative aux images (f° 148 v° 1) : on sait que la controverse icono-

1. H. Omont, *Inventaire sommaire des manuscrits grecs de la Bibliothèque nationale*, IIIe partie, p. 174. « Tropea divinae et invictae Dei ecclesiae erecta contra Iudaeos in metropoli Damasco anno vigesimo Constantini (Constantii) dialogis IV. » — 2. C'est aussi la solution adoptée par N. Bonwetsch, *Ein antimonophysitischer Dialog*, dans *Nachrichten*... de Göttingen, 1909, p. 154.

claste débuta précisément vers 680 et fut encouragée, sinon provoquée, par un juif de Tibériade [1], s'il faut croire le témoignage de Nicéphore.

Les Trophées de Damas ne sont pas le seul ouvrage que nous possédions de leur auteur. Le manuscrit qui nous les a conservés (Paris, B. N., Coislin 299) contient, immédiatement après, un dialogue contre les monophysites, et ce dialogue, naguère édité par N. Bonwetsch [2], est en quelque manière la suite ou la contre-partie du dialogue contre les Juifs. Il est précédé d'une introduction qui met en relief la suite des idées : Ἐπειδὴ οὐ πᾶς ὁ βαπτιζόμενος, ἀλλὰ πᾶς ὁ ὀρθοδόξως φωτιζόμενος θεοῦ υἱὸς ἀναδείκνυται, φέρε δὴ, φέρε λοιπὸν μετὰ τὸν ἰουδαϊκὸν πρὸς αἱρετικὸν ὥσπερ ἐκ δυνάμεως εἰς δύναμιν καιροῦ καλοῦντος εἰσπηδήσωμεν πόλεμον (f° 164 r° 1). Ainsi, après avoir converti les Juifs au christianisme, il faut encore ramener les chrétiens hérétiques à l'unique bercail de l'orthodoxie.

Nombreux sont les dissidents : Arius, Macedonius, Nestorius, Eutychès et Dioscore; puis Origène, Eunomius, Apollinaire, Sabellius, Nestorius, Gaïus et Julien, Jacques, Dioscore, les Manichéens, Eutychès, sont nommés un peu pêle-mêle, sans que l'on sache toujours très bien les raisons qui les ont fait mentionner de préférence à tant d'autres. D'ailleurs l'auteur ne s'attachera pas à les combattre tous. Déjà les adversaires de la Trinité, les ennemis de Dieu, Arius, Sabellius, Eunomius ont été vaincus par Athanase, par Grégoire, par Basile : τοὺς τριαδομάχους ἐχθροὺς τοῦ θεοῦ Ἄρειον καὶ Σαβέλλιον καὶ Εὐνόμιον ἐνίκησαν Ἀθανάσιος ὁ τῆς ἀθανασίας συνόμιλος, καὶ Γρηγόριος ὁ τῆς θεολογίας ἐπώνυμος, καὶ Βασίλειος ὁ τῆς βασιλείας συνώνυμος (f° 167 r° 2). Restent à abattre les Nestoriens et les Sévériens; et bien plus encore les Théodosiens, les Gaïanites, les Dioscorites (f° 167 v° 1).

Le dialogue qui suit ce préambule est composé d'une manière tout à fait analogue aux Trophées de Damas. La scène se passe aux environs de

1. Cf. Nicéphore, *Antirrheticus III adv. Constant.*, 84; *P. G.*, C, c. 528. Notre dialogue donne encore sur l'époque de sa composition quelques renseignements plus vagues. C'est ainsi qu'il compte environ 1100 ans depuis l'époque de Daniel (f° 157 v° 1); or le Christ est venu 490 ans, 500 ans en chiffres ronds, après Daniel (f° 160 v° 1). Ceci nous amènerait à l'an 600. Mais on ne saurait tirer de cette donnée de conclusion ferme. Il est curieux de remarquer que dans le Dialogue de Papiscos et de Philon, écrit sans doute au VIIIe siècle et directement inspiré des Trophées de Damas, on dit encore que le Christ a prophétisé voici 600 ans (10; éd. Mc. Giffert, p. 65, 1). Ce chiffre, désormais inexact, a été corrigé dans un des manuscrits qui écrit à la place πρὸ πολλῶν ἐτῶν. La διάλεξις d'Anastase (*P. G.*, LXXXIX, 1203-1282), composée elle-même d'après le Dialogue de Papiscos et de Philon modifie plus franchement la date et dit : πρὸ χρόνων ὀκτακοσίων ἢ καὶ ἐπέκεινα — 2. N. Bonwetsch : *Ein Antimonophysitischer Dialog*, dans *Nachrichten der kgl Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen*, 1909, p. 123 ss. Le prologue (Coislin. 199, f° 164 r. 1-f° 168 r. 2) est encore inédit, M. Bonwetsch en a seulement donné une courte analyse, *l. cit.*, p. 151. Nous en publions le texte et la traduction à la suite des Trophées, suivant l'ordre même du manuscrit

Damas; les interlocuteurs sont un moine et un hérétique; et les épisodes de la controverse se reproduisent semblables dans les deux œuvres jusqu'à la conclusion qui est la victoire de l'orthodoxie.

Il serait sans grand profit de relever tous les points de contact des deux dialogues. Nous n'apprendrions pas grand'chose de plus sur la personnalité de leur auteur. Aussi bien celui-ci nous intéresse-t-il bien moins pour lui-même que comme un témoin renseigné du mouvement religieux à la fin du VIIe siècle. Ses ouvrages sont des documents caractéristiques d'une époque : sans grande portée théologique, ils représentent la mentalité d'un esprit moyen, qui cherche d'abord la vérité et la voie du salut.

Du point de vue littéraire leur intérêt est peut-être plus considérable : ce ne sont pas des œuvres d'art, loin de là; ce sont des écrits de la langue vulgaire, de celle que l'on parlait dans le peuple sous le règne de Constantin IV. Sauf de rares exceptions, les phrases sont courtes, rapides, comme il convient au style de la conversation. Les mots sont ceux de tous les jours : parfois hérités de la tradition classique et chargés seulement d'un sens nouveau; d'autres fois, plus récents d'origine. Les règles de la grammaire, même les plus simples, les lois d'accords entre les genres et les nombres, subissent d'étranges aventures. L'historien de la langue grecque trouvera dans ces deux dialogues de nombreux éléments d'information : grâce à eux nous pénétrons davantage dans l'intimité de la vie quotidienne; nous entrons en contact plus immédiat avec le peuple chrétien de la Syrie durant les premiers temps de la domination arabe.

II. Analyse.

Après un prologue où est exposée, d'une façon d'ailleurs bien embarrassée, l'occasion de la discussion, les Trophées de Damas comprennent quatre entretiens. Chacun d'eux est censé occuper à peu près l'espace d'une journée (I 8,4), et il semble bien qu'en introduisant ces divisions assez artificielles, l'auteur se soit trop peu soucié de l'unité et de la suite des divers développements.

Le premier entretien est le mieux composé. Il s'agit de prouver que le Messie est véritablement le Fils de Dieu. Naturellement la démonstration s'appuie sur les textes classiques de l'Ancien Testament : le psaume II (chap. 2), le récit de la création de l'homme fait à l'image et à la ressemblance de Dieu (Gen. I, 26; — chap. 3, 1-2) et devenu après le péché « comme l'un d'entre nous » (Gen. III, 22; — chap. 3, 3); le psaume CIX (chap. 4), la prophétie de l'Emmanuel (Is. VII, 10 ss.; — chap. 5); les psaumes CXVII, 26 s. (chap. 6, 1) et LXXXVI, 5 (chap. 6, 2), enfin le cantique d'Habacuc (chap. 7, 1-6) et le

psaume XLV (chap. 7, 7-8). Le juif ne sait que répondre, et les deux interlocuteurs prennent jour pour un nouvel entretien (chap. 8).

Cette seconde discussion s'engage à faux : le juif demande au chrétien s'il descend de Jacob ou d'Ésaü (chap. 1, 2) et le chrétien refuse de répondre (chap. 1, 3). Après une lacune, probablement assez courte, le triomphe du christianisme, sans doute héritier des promesses faites à Jacob, est opposé à la déchéance des Juifs (chap. 2). Il est vrai, ce triomphe ne réalise pas la lettre des prophéties anciennes; mais l'Écriture doit être interprétée au sens spirituel (chap. 3 et 4). D'une manière spéciale, l'incarnation (chap. 5) et surtout la rédemption (chap. 6) ont été magnifiquement prédites dans l'Ancien Testament : le chapitre LIII d'Isaïe ne s'applique qu'au Christ crucifié, comme aussi tant de figures de la croix, dont la plus importante est le serpent d'airain (chap. 7).

Au début du troisième entretien, nous retrouvons la question posée précédemment et laissée sans réponse : De qui les chrétiens sont-ils les fils ? Cette fois, leur porte-parole ne refuse pas de l'avouer : sans doute, les chrétiens sont une race nouvelle (chap. 1), mais ils sont aussi les véritables fils de Jacob, puisque les Juifs ont été infidèles à la promesse et à l'alliance (chap. 2). Le Christ était l'attente des nations (Gen. XLIX, 10; — chap. 3) : lorsqu'il est venu, il a donné aux hommes une alliance nouvelle (chap. 4 et 5) que les païens ont acceptée avec joie. Ici, le juif interrompt la discussion : les chrétiens ne sont-ils pas, demande-t-il, des idolâtres mal déguisés? ils adorent la croix et les images (chap. 6); ils adorent le soleil puisqu'ils se tournent vers l'orient pour prier (chap. 7). A ces deux objections répondent deux arguments *ad hominem* : Les Juifs, eux aussi, rendent un culte à leurs livres saints (chap. 6), et lorsqu'ils prient, ils se tournent vers le midi (chap. 7). Cependant, l'adoration vers l'orient, prescrite par Moïse et David, est plus autorisée et plus ancienne que celle vers le sud, dont Daniel est le plus ancien représentant. Et tandis que l'on cherche le livre de Daniel pour vérifier le temps de sa venue (chap. 7, 9), le chrétien explique encore pourquoi les prophètes n'ont pas plus clairement annoncé le Christ (chap. 8 et 9) et pourquoi les Évangélistes présentent dans leurs récits quelques divergences de détail (chap. 10).

Le livre de Daniel arrive trop tard pour pouvoir être examiné dans le troisième entretien. La discussion relative à la date de sa prophétie est donc remise à un autre jour. La quatrième assemblée débute par un long et lourd prologue qui rappelle d'assez près celui qui ouvrait le livre, et où les Juifs sont copieusement maltraités (chap. 1); puis on en vient au fait : d'après les Juifs, il s'est écoulé déjà 1100 ans depuis Daniel; le chrétien prétend qu'il ne peut encore y avoir 500 ans (chap. 2). En effet, il lit et commente la 10e vision du prophète (chap. 3); il rappelle la chronologie des rois de Perse, d'Égypte et de Rome (chap. 4) : Le Messie doit venir 500 ans après Daniel; Jésus-Christ

est donc le Messie, puisque seul il est venu à la date fixée. De la défense, le chrétien passe alors à l'attaque. Non seulement Jésus a réalisé les prophéties de l'ancienne Loi, mais il a fait lui-même des prophéties dont l'événement confirme chaque jour la vérité (chap. 5). L'avenir ne cessera pas de témoigner aussi en faveur du Christ (chap. 6). Que tous viennent donc et se convertissent. Ce dernier appel n'est écouté que d'un petit nombre de Juifs qui sont assez loyaux pour se rendre à l'évidence (chap. 7).

Ce dénouement attendu n'a rien que de banal et de traditionnel. La même remarque vaut d'ailleurs pour la plupart des thèmes qui sont développés au cours de la controverse. Il est curieux de remarquer à quel point les mêmes arguments se répètent le long des siècles, inlassablement repris sous des formes à peine différentes. Prouver par les prophéties que le Messie est le Fils de Dieu, établir par le chapitre LIII d'Isaïe la foi au Christ souffrant, s'appuyer sur la dixième vision de Daniel pour montrer que Jésus est seul venu à l'époque fixée par Dieu : depuis longtemps saint Justin et ses successeurs avaient fait tout cela. A la fin du VIIe siècle, ces démonstrations gardent leur utilité, car la position des Juifs à l'égard du christianisme n'a pas sensiblement varié.

L'individualité des différents auteurs ne se manifeste que dans le choix et la mise en valeur des preuves qu'ils apportent. Chacun n'a pas la prétention de tout dire. La Didascalie de Jacob, qui, à moins d'un demi-siècle près, est contemporaine des Trophées de Damas, présente un plus grand nombre de textes scripturaires et insiste davantage sur le détail de la passion du Christ, sur l'inutilité des observances juives, sur le salut apporté par l'Église. Notre dialogue accorde une place de choix à la prophétie des semaines de Daniel, et à la réalisation des prédictions faites par le Christ. Pourquoi ces préférences? il serait difficile de le dire, et peut-être vain de le chercher.

C'est à peine parfois si un argument, plus fortement appuyé, est révélateur d'une époque ou d'un état d'esprit. Dans les Trophées de Damas, les longues discussions sur l'adoration de la croix et la prière vers l'orient sont peut-être telles. Elles supposent un culte développé, une liturgie fixée, et aussi des adversaires de ce culte et de cette liturgie. Mieux qu'en tout autre temps, elles se placent au moment de la controverse des images; et les réponses faites par le chrétien ne visent pas seulement les objections des Juifs; elles s'adressent plus généralement à tous ceux qui, sous prétexte de spiritualiser la religion, condamnent les représentations matérielles.

III. Les citations bibliques.

La principale source de tout traité contre les Juifs est la Bible. Dès le IIIe siècle, et peut-être bien auparavant, s'il faut croire M. J. Rendel

Harris [1], circulaient des recueils de *Testimonia*, c'est-à-dire de textes bibliques disposés dans l'ordre des controverses. Le plus célèbre de ces recueils, du moins en Occident, doit son origine à saint Cyprien.

Nous ne saurions affirmer que l'auteur des Trophées de Damas a eu recours à un pareil ouvrage, plutôt qu'à la Bible elle-même. Les nombreuses citations scripturaires qu'il introduit dans son ouvrage nous renseignent du moins sur la nature du texte dont il se servait, car le plus souvent ces citations sont très littérales. Ce texte est, à ce qu'il semble, neutre. Lorsqu'il s'agit des Psaumes en particulier, il est le plus souvent d'accord avec les manuscrits liturgiques R, T [2], avec le second correcteur du Sinaïticus (ℵ$^{c.a}$), et ne présente pas de leçons qui l'apparentent spécialement aux recensions de Lucien ou d'Hésychius. Il faut faire des remarques analogues en ce qui concerne les Prophètes et le Nouveau Testament. Ainsi notre dialogue est moins intéressant du point de vue du texte biblique, que la Didascalie de Jacob où M. Nau a trouvé de nombreuses traces d'une recension égyptienne [3].

Certaines variantes méritent pourtant de retenir l'attention :

Num. XXIV, 17 (p. [81], 11) : ἀνατελεῖ ἄστρον ἐξ Ἰούδα. Le texte des principaux manuscrits porte Jacob.

Deut. XXVIII, 66 (p. [62], 4 s.) : Ὄψεσθε τὴν ζωὴν ὑμῶν κρεμαμένην ἐπὶ ξύλου ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν ὑμῶν καὶ οὐ μὴ πιστεύσετε ἄν τις ἐκδιηγήσεται ὑμῖν. Au lieu de Ὄψεσθε etc., les mss. A et B ont ἔσται ἡ ζωή σου. Ces deux mss. lisent la fin du passage de la manière suivante : καὶ οὐ πιστεύσεις τῇ ζωῇ σου. Il faut surtout remarquer les deux mots ἐπὶ ξύλου qui ne figurent pas dans le texte des Septante, et qui sont une addition destinée à rendre plus immédiatement sensible l'allusion à la croix [4]. La même addition se retrouve encore dans une citation de Joan. III, 14, qui est ainsi transcrite (p. [101], 11 s.) : ὥσπερ Μωϋσῆς ὕψωσε τὸν ὄφιν ἐπὶ ξύλου ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὕτως, etc. [5]

Is. VI, 9 (p. [74], 10 s.) : ἀκοῇ ἀκούσητε καὶ οὐ μὴ πιστεύσητε, καὶ βλέποντες βλέψητε καὶ οὐ μὴ συνεῖτε, ὅπως ἂν οἱ μὴ βλέποντες βλέψωσιν, οἱ δὲ βλέποντες τυφλοὶ γένωνται. Au lieu de πιστεύσητε, les mss. ℵABQT lisent συνῆτε ; par contre à la place de συνεῖτε, ils portent ἴδητε. La fin de la citation est très libre et ne se rencontre ni avec le texte d'Isaïe, ni avec les passages du Nouveau Testament qui se

1. J. Rendel Harris, *Testimonies*, Part I, Cambridge University Press, 1916. Cf. A. d'Alès, *Testimonia et Logia*, dans *Recherches de Science Religieuse*, Mai-Septembre 1917, pp. 308-326. — 2. Sur ces deux manuscrits, cf. H. B. Swete, *An Introduction to the Old Testament in greek*, 1900, p. 141 s. — 3. F. Nau, *La Didascalie de Jacob* (P. O. VIII, 5), p. 727 [17]. — 4. Le texte Deut. XXVIII, 66 est encore cité p. 84, mais sans les deux mots en question. L'addition de ces mots : ἐπὶ ξύλου est d'ailleurs ancienne. On les rencontre chez Tertullien, dans saint Athanase et dans saint Jean Damascène. — 5. Je ne connais pas d'autre témoin de cette addition dans le texte de S. Jean.

réfèrent à ce verset du prophète (cf. Matth. xiii, 14; Mc. iv, 12; Lc. viii, 10; Joan. xii, 40; Act. Ap. xxviii, 26; Rom. xi, 8).

Jer. xxxviii (xxxi), 31-32 (p. [72], 14 s.). Plusieurs variantes d'expressions distinguent le texte de la citation de celui des mss. : συντελέσω au lieu de διαθήσομαι (ℵABQ); ἐπὶ τὸν οἶκον pour τῷ οἴκῳ (id.); ἡνίκα pour ἐν ἡμέρᾳ (id.). Le même passage est cité par la Didascalie de Jacob chap. II, conformément au texte des manuscrits.

Dan. ix, 25 (p. [95], 2 ss.). La moitié de ce verset 25 est omise, probablement à la suite d'une négligence du copiste; car le sens demanderait que la citation fût complète.

Mich. iv, 1-2 : Is. ii, 2-3 (p. [25], 14 s.) : ἔσται ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις ἐμφανὲς τὸ ὄρος κυρίου, ἔντιμον ἐπὶ τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων καὶ ἐροῦσιν· δεῦτε ἀναβῶμεν εἰς τὸ ὄρος κυρίου καὶ εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ Ἰακώβ, καὶ γνωρίσῃ ἡμῖν ὁδὸν ἐν ᾗ πορευσόμεθα ἐν αὐτῇ. Ce texte se rapproche tantôt de Michée, tantôt d'Isaïe et parfois se sépare de l'un et de l'autre. L'adjectif ἔντιμον par exemple est substitué à ἕτοιμον du texte de Michée. La graphie de ces deux mots est presque semblable, et ἔντιμον présente, pour le sens, un meilleur parallélisme avec ἐμφανές du premier membre de phrase.

Habac. iii, 3 : καὶ τῆς συνέσεως αὐτοῦ πλήρης ἡ γῆ (p. [41]). Les LXX lisent αἰνέσεως au lieu de συνέσεως qui n'est attesté que par un seul des manuscrits cités par Holmes-Parson. La Didascalie de Jacob, 46; éd. Nau, p. 773 [63], porte également συνέσεως, mais c'est, à ce qu'il semble, la seule fois que son texte biblique coïncide avec celui des Trophées de Damas.

Remarquons encore quelques détails. Lorsque notre auteur cite un passage des Septante rapporté par le Nouveau Testament, son texte est conforme à celui du Nouveau Testament et reproduit les mêmes variantes : ainsi pour Deut. xxi, 23 (p. [24]) cité comme Gal. iii, 13; Mich. v, 2 (p. [34]), cité comme Matth. ii, 6; Zach. xii, 10 (p. [61]) cité comme Joan. xix, 37.

Assez souvent deux textes d'origine différente sont bloqués en une seule citation, p. ex. Matth. x, 5 + xv, 24 (p. [74]); Dan. vii, 9 + vii, 13 (p. [88]). Is. ix, 7 et Dan. vii, 14 cités ensemble sont attribués en bloc à Daniel (p. [37]). Parfois des erreurs d'attribution : Joel iii, 15-16 est cité p. [42] sous le nom d'Osée; Zacharie xii, 10 sous celui d'Isaïe (p. 61). L'auteur met dans la bouche du Christ les paroles : « Les Romains viendront et détruiront notre race et notre ville », qui, selon saint Jean xiv, 48, ont été prononcées par les prêtres et les pharisiens (p. [100]).

Il semble que la plupart du temps ces variantes, ou ces erreurs, sont le fait de l'auteur même des Trophées, qui cite de mémoire ou par à peu près. Lorsqu'elles ne sont pas attestées par un groupe connu de manuscrits, on hésite à affirmer qu'un écrivain du viiᵉ siècle les a rencontrées, alors qu'il est si naturel d'attribuer des défaillances à sa mémoire ou des habitudes

de son esprit. Dans le dialogue contre les monophysites, nous retrouvons quelques-unes des particularités que nous venons de signaler : c'est ainsi que Zach. XII, 10 y est aussi attribué à Isaïe (32; éd. BONWETSCH, p. 131, 17) et cité sous la forme que lui donne Joan. XIX, 37.

IV. LE MANUSCRIT.

Les Trophées de Damas ne nous ont été conservés, à ce qu'il paraît, que par un seul manuscrit, le Coislin 299, du XIe siècle. Ce manuscrit, écrit sur parchemin, compte 295 feuillets, plus, en tête, deux feuillets A, B et un feuillet 181 bis; il mesure 24 ctm. sur 20, et est écrit sur deux colonnes de 26 lignes chacune [1]. Son contenu est assez varié : il débute par des ouvrages de controverse judaïque : la Didascalie de Jacob (fol. 1-69); le Dialogue de Timothée et d'Aquila, au temps de S. Cyrille d'Alexandrie (fol. 69-122); les Trophées de Damas (fol. 122-164). A la suite des Trophées de Damas et du dialogue antimonophysite qui est du même auteur, viennent la lettre de Denys d'Alexandrie à Paul de Samosate (fol. 190) et les dix propositions de Paul de Samosate avec les réponses de Denys (fol. 195), la lettre des six évêques à Paul de Samosate (fol. 219), et enfin différentes œuvres patristiques.

Les Trophées commencent au f° 122 r° 2 et finissent au f° 164 r° 1. Le titre, précédé d'une ligne d'ornements, est écrit en petites onciales. Les titres des divers entretiens sont en grandes onciales, mais le début de la 1re conférence est immédiatement rattaché au prologue sans titre spécial.

Les citations bibliques sont généralement indiquées par des guillemets mis en marge au bout de chaque ligne. Toutefois cette règle souffre de nombreuses exceptions, surtout lorsqu'il s'agit de citations assez courtes.

Le texte de l'ouvrage semble à peu près complet. Il y a cependant quelques lacunes : le f° 124 r° 1 commence brusquement par une réponse du chrétien, sans que le changement d'interlocuteur ait été annoncé. D'ailleurs au f° 123 v° 2, la question du juif n'est pas complète. Il ne paraît pas que la lacune soit très considérable [2].

Le f° 135 r° 1 débute par la fin d'un mot dont les premières lettres font défaut. Le f° 134 v° 2 s'achevait sur des acclamations de la foule. Le commencement du dialogue manque. Dans ces deux cas, un lecteur a noté, à la marge inférieure, l'existence d'une lacune.

Le début du f° 149 v° 1 paraît aussi indiquer une lacune, ou du moins une altération du texte; la suite des idées laisse fortement à désirer.

Le manuscrit est très bien écrit, et généralement correct. Les principales

1. Sur l'histoire du manuscrit cf. F. NAU, *La Didascalie de Jacob*, Introduction, *loc. cit.*, p. 725 [15]. — 2. Il manquerait un folio d'après M. BONWETSCH, *l. cit.*, p. 151

fautes ont été relevées par M. Nau, *loc. cit.*, p. 726 [16][1]; elles sont les mêmes pour les Trophées de Damas que pour la Didascalie de Jacob.

Parfois des corrections ont été introduites par une seconde main : f° 124 r° 1, quelques lettres effacées aux premiers mots des lignes 14 et 15 ont été récrites.

De même au f° 144 v° 1, avant les mots περὶ ἠσαῦ καὶ ἰακώϐ, le copiste n'avait pas indiqué le changement d'interlocuteur; une seconde main écrit en marge : ὁ ἰουδαῖος εἶπεν[2].

V. Sur l'histoire littéraire des Trophées.

Il n'est pas encore possible de faire avec précision l'histoire des controverses antijudaïques et des documents qui en marquent les différentes étapes pendant la période byzantine. Il faudrait d'abord que fussent publiés les nombreux inédits que renferment nos bibliothèques. En particulier nous ne saurions dire quelles sont au juste les sources auxquelles a puisé l'auteur des Trophées de Damas.

On retrouve, dans ce dialogue, des éléments qui sont aussi anciens que le christianisme lui-même. Les Actes des Apôtres et les Évangiles, avant eux les apôtres dans leur prédication et le Sauveur au cours de son ministère, avaient fait appel aux prophéties pour combattre le judaïsme et prouver que le Messie était déjà venu. Le chapitre LIII d'Isaïe, par exemple, se retrouve cité dans presque tous les monuments de la littérature antijudaïque; il en est de même d'un grand nombre d'autres textes de l'Ancien Testament (Ps. II, Ps. CIX; Is. VII, 14; Gen. II, 26 etc...). Et l'on ne saurait conclure, du fait qu'on en peut lire le commentaire dans toutes les apologies successives du christianisme, à une dépendance littéraire des unes vis-à-vis des autres. J'ai cité, dans les notes qui accompagnent le texte des Trophées, quelques rapprochements avec le Dialogue de saint Justin ou avec Origène, ou encore

1. Le manuscrit n'indique pas le ι souscrit. En règle générale, il écrit δι, πὰρ, μεθ, ὑφ, ἐπ, ἀπ et ἀφ, κατ et καθ, ἀλλ, ουδ, sans apostrophe, et sans esprit sur le mot suivant : αυτοῦ etc... De même souvent ἐπι, περι, ἀντι, κατα, μετα, προ, προς, ὑπερ, ἐπι, ἀν et κἀν sont écrits sans accent; parfois aussi μεν, δε, οὐδε, μηδε, μη. Par contre on trouve quelquefois μή, δή avec deux accents; et encore μὴ δὲ et μὴδὲ; οὐκοῦν, οὐκέτι, même μὴκ ἔτι sont fréquents. Le scribe a corrigé assez souvent des accents défectueux; plus souvent il les a laissés tels quels; d'ailleurs en pareille matière, il pouvait suivre l'usage de son époque. Sur la graphie du ms., cf. encore N. Bonwetsch, *Die* διδασκαλία Ἰακώϐου νεοϐαπτίστου, dans *Nachrichten von der kgl. Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen,* Philologisch-historische Klasse, 1899, p. 413 et 440; N. Bonwetsch, *Ein antimonophysitischer Dialog,* dans *Nachrichten* etc., 1909, p. 123 et 149. — 2. Je dois à l'obligeance de Mgr Graffin la photographie de ce manuscrit. Qu'il me soit permis de le remercier encore une fois de sa complaisance.

avec l'*Altercatio Simonis et Theophili* ; il faut bien se garder d'en conclure que le moine de Damas avait lu ces ouvrages et s'en inspirait. J'ai voulu seulement montrer par quelques exemples le maintien des traditions et la persistance des arguments anciens.

Parfois à côté des vieilles preuves, surgissent des développements nouveaux, empruntés aux nécessités de la vie qui change. Ces développements sont rares dans les controverses contre les Juifs. Des hérésies nouvelles exigent d'autres armes offensives ou défensives. Le judaïsme est l'ennemi de toujours, et c'est à peine si l'on sent le besoin de rajeunir ses arguments. A l'époque où paraissent les Trophées de Damas, les Juifs ont trouvé des alliés dans les Arabes musulmans, qui, comme eux, enseignent un monothéisme rigide et proscrivent le culte des images. La défense du dogme trinitaire, de l'unité de la substance divine dans la trinité des personnes, l'apologie des images et des reliques sont donc les preuves actuelles entre toutes : encore faut-il remarquer que notre dialogue n'insiste pas d'une manière spéciale sur la divinité du Christ, et que c'est seulement à propos des images qu'il semble manifester son sens de l'adaptation.

Les Trophées connaissent donc les arguments traditionnels; ils essaient même d'apporter de nouvelles ressources à l'apologétique. On ne saurait affirmer que leur auteur a lu le Dialogue de Justin ou quelque autre parmi les œuvres de ses prédécesseurs. Il est d'ailleurs certain qu'il a lu : il n'a pu inventer, par exemple, ni même citer de mémoire toute la liste des rois de Perse, d'Égypte et de Rome, qui se sont succédé depuis Daniel jusqu'au Christ. Il emprunte cette liste à une chronique, comme il en circule tant à son époque, mais je ne saurais préciser à laquelle.

Une quarantaine d'années avant les Trophées avait été écrite la *Doctrina Iacobi nuper baptizati*[1]. Cet ouvrage était destiné à une grande diffusion, puisqu'on en a retrouvé, en plus de l'original grec, des traductions éthiopienne, arabe et slave. Les Trophées ne semblent pas l'avoir connu : j'ai vainement cherché des points de contact entre les deux documents, sans rien trouver d'autre que les ressemblances d'ordre général qui ne peuvent faire défaut en pareille matière.

Mais si les Trophées n'ont pas, à ma connaissance, de précurseur immédiat, il semble possible de suivre leur influence. Le Dialogue de Papiscus et

1. Le texte grec de la 1re partie de cet ouvrage a été publié par M. F. Nau, dans la *Patrologia orientalis*, t. VIII, fasc. 5; le livre entier a été édité par N. Bonwetsch, *Doctrina Iacobi nuper baptizati*, Berlin, 1910. Le texte éthiopien a été publié et traduit par M. S. Grébaut sous le titre de *Sargis d'Aberga* dans la *Patrologia orientalis*, t. III, fasc. 4; t. XIII, fasc. 1. M. J. Périer en étudie la version arabe dans un appendice au tome XIII, fasc. 1 de la *Patrologia orientalis*. La traduction slave a été utilisée par M. Bonwetsch et par M. Nau pour leurs éditions du texte grec

de Philon avec un moine, écrit vers l'an 740, et peut-être même dès la fin du VIIe siècle au témoignage de M. Mc. Giffert[1], s'en inspire visiblement, non pas seulement dans le choix et l'agencement des preuves, mais dans les expressions mêmes. Le parallélisme est particulièrement frappant entre Dial. 2, p. 52, 5 ss. et Troph. I 2, 1, p. [24 s.]; Dial. 5, p. 53, 22 ss. et Troph. I 4, 2, p. [31]; Dial. 8, p. 56, 20 ss. et Troph. I 6, 1, p. [37]; Dial. 9, p. 59, 3 ss. et Troph. II 2, 2, p. [48]; Dial. 13, p. 74, 4 ss. et Troph. II 2, 2, p. [49] s.; Dial. 12, p. 69, 4 ss. et Troph. II 6, 1-2, p. [57] ss.[2]

Il est à remarquer que les ressemblances sont surtout fréquentes entre le Dialogue de Papiscus et les deux premiers entretiens des Trophées. La discussion relative aux images qui est développée dans le troisième entretien a son parallèle dans le début du Dialogue (Dial. 1; p. 51, 6 ss.). Mais ce premier paragraphe, qui n'est pas relié à la discussion qui suit, semble un hors-d'œuvre, et Mc. Giffert y voit une addition d'un auteur postérieur[3].

D'autre part, la longue citation de Daniel et le commentaire de ce passage, par où se termine actuellement le Dialogue (17; p. 80, 20 ss.), ne figure pas

1. A. C. Mc. Giffert, *Dialogue between a christian and a Jew entitled* Ἀντιβολὴ Παπίσκου καὶ Φίλωνος ἰουδαίων πρὸς μοναχόν τινα, Marburg, 1889, p. 42. — 2. Dans le Dialogue, comme dans les Trophées, c'est un juif unique qui prend habituellement la parole. Cependant dans les deux ouvrages, de nombreux Juifs assistent à la discussion, et l'interrompent de temps à autre (p. ex. Dial. 8, p. 56, 24); parfois même ils semblent se substituer à l'interlocuteur principal (cf. Dial. 8, p. 56, 22 [leçon de Par. 1111]; 11, p. 65, 6 [leçon de Ven. 505]). Mc. Giffert semble attacher beaucoup d'importance à ces changements de nombre qui s'expliquent sans difficulté par le caractère populaire de ces deux controverses : ni l'une ni l'autre ne sont tenues à respecter les règles strictes de la composition. Cf. Mc. Giffert, *op. cit.*, p. 38 s., p. 89, note relative à la p. 65, 6. — 3. Mc. Giffert, *op. cit.*, p. 37 s. Remarquons cependant que la Διάλεξις ἰουδαίου καὶ χριστιανοῦ du manuscrit Paris BN gr. 1788, — διάλεξις qui reproduit presque entièrement le texte du Dialogue — commence aussi par la même discussion sur les images. Dans la Διάλεξις cette discussion est un peu plus longue, mais l'hiatus est le même entre elle et le développement qui suit. Ajoutons d'ailleurs que l'un des meilleurs arguments de Mc. Giffert en faveur de l'interpolation tombe, par suite de la comparaison des deux textes. Dans le premier paragraphe, dit Mc. Giffert, le chrétien est appelé μοναχός par le ms. de Venise 505; ἀββᾶς par le ms. de Paris 1111; ailleurs il est simplement un chrétien quelconque. Dans le Paris. graec. 1788 on lit ἠρώτησεν ἰουδαῖος χριστιανὸν λέγων, il n'est pas question de moine. Enfin, dans les Trophées, c'est aussi un moine qui est censé prendre la parole au début du premier entretien, et à la fin de la discussion, les Juifs s'écrient : ὁ ἀββᾶς ἐνίκησεν.

Le Dialogue de Papiscus, tel que l'a édité Mc. Giffert, s'arrête sans conclure. Dans le ms. 1788, nous trouvons au contraire une finale qui rappelle étrangement celle des Trophées : f° 246 v° ταῦτα ἀκούσαντες ἀνέστησαν λέγοντες : Ἀδωναῒ μὰ τὸν νόμον, ὁ ἀβᾶς ἐνίκησεν. Ἄλλοι στενάζοντες ἔλεγον· Ἀδωναῒ πλανώμεθα· τινὲς δὲ αὐτίκα καὶ εἰς χριστὸν πιστεύσαντες, ἐβαπτίσαντο, καὶ τοῖς ἄλλοις διδάσκαλοι ἐγένοντο. Cf. Troph. IV 7, 1, p. [105].

dans le manuscrit de Venise, le meilleur représentant du texte original, selon Mc. Giffert, et c'est précisément à la discussion de la prophétie de Daniel qu'est consacrée toute la première partie du quatrième entretien des Trophées. On serait ainsi tenté de conclure que l'auteur du Dialogue n'a utilisé que les deux premiers entretiens des Trophées[1].

Toutefois cette conclusion serait prématurée. Mc. Giffert a fort bien mis en relief les rapports qui existent entre le Dialogue et la Διάλεξις Ἀναστασίου Ἀββᾶ κατὰ Ἰουδαίων. Cette dernière œuvre n'est pas due à Anastase le Sinaïte[2], bien qu'elle figure parmi ses écrits. Elle est même postérieure au Dialogue de Papiscus qu'elle utilise, et dont elle copie un long passage : Mc. Giffert en fixe la date à la fin du IXe siècle. Or on trouve dans la Διάλεξις d'Anastase des ressemblances nombreuses avec le troisième et le quatrième entretiens des Trophées : ces ressemblances exigent-elles qu'Anastase ait connu directement les Trophées, ou n'aurait-il pas trouvé dans le Dialogue postérieur dont il se servait les thèmes et jusqu'aux expressions de son livre?

La question est d'autant plus compliquée que l'histoire littéraire du Dialogue de Papiscus et de Philon est loin d'avoir été livrée au clair par Mc. Giffert. Celui-ci ne connaît pas tous les manuscrits du Dialogue; il laisse de côté en particulier les mss. Paris. graec. 854, f° 220 v°-225, du XIIIe siècle; 1000, fol. 257-264, du XIVe siècle; 1788, f° 239 v°-246 v°, de l'an 1440. Cette ignorance est d'autant plus regrettable que ces divers manuscrits présentent entre eux et avec le texte imprimé de nombreuses divergences. Déjà Mc. Giffert avait cru pouvoir conclure des différences entre Ven. graec. 505 et Paris. graec. 1111 à l'existence de deux recensions du Dialogue de Papiscus, la seconde et la plus récente s'inspirant à la fois de la première et de la Διάλεξις d'Anastase. Le Paris. graec. 1788 contient encore une recension différente[3] et qui, par certains détails, spécialement par la conclusion, se rapproche davantage des Trophées.

1. Notons cependant la ressemblance étroite qui existe entre Dial. 10, p. 63, 8 ss. et Troph. IV 5, 1, p. [99] ss. Cf. Anastase, *Disp. adv. Iud.* 1; *P. G.* LXXXIX, 1225. — 2. Cf. K. Krumbacher, *Byzantinische Literaturgeschichte*², p. 66, München, 1897. — 3. La recension du 1788 se rapproche cependant de celle du Ven. 505, en particulier par la leçon courte du § 12, p. 65, 17 ss.: dans le 1111 ce § occupe 9 pages de texte; dans le Ven. 505, seulement 12 lignes. Le 1788 représenterait ainsi la première forme du Dialogue mais en un texte meilleur. — Le texte donné par le 1788 est évidemment incomplet. Ainsi f° 245 v°, on lit : ὁ Χριστιανὸς εἶπεν : οὐδεὶς εἰ μὴ ὁ Θεός. Ὁ Χριστιανὸς εἶπεν· οὕτως ἐστίν· ἀκούσωμεν οὖν. Entre ces deux réponses, il y a probablement place pour une discussion. Il est cependant possible que la première réponse soit donnée par le juif et que le scribe ait écrit par erreur : ὁ Χριστιανός. On remarquera alors que cette réponse se rattache très mal à la question précédente.

Ajoutons que le Dialogue est à rapprocher aussi des *Quaestiones ad Antiochum ducem*, qui figurent parmi les *Spuria* de saint Athanase. La question 137 surtout, très différente des autres par sa longueur comme par son style, présente avec certaines parties du Dialogue un parallélisme qui va jusqu'à l'identité. Le § 12, dans sa recension longue (p. 66, 7 ss.), reproduit les §§ 5 et suivants de cette question (*P. G.*, XXVIII, 688 ss.). L'origine des *Quaestiones* est très difficile à déterminer avec précision. Leur nombre même varie suivant les manuscrits [1], et s'il est sûr qu'elles ne sont pas d'Athanase, s'il est sûr encore qu'elles constituent une compilation due à plusieurs mains inconnues [2], on ne saurait dire jusqu'à présent quel en est le dernier rédacteur, ni le plus souvent à quelles sources il a puisé.

Ce que nous savons de plus clair et de plus précis, c'est la date de la composition des Trophées. Notre dialogue semble bien le plus ancien de la série dont nous venons de le rapprocher. Il est d'autre part le plus complet. Le commentaire développé du cantique d'Habacuc, la longue discussion sur l'adoration vers l'Orient, la théorie du sens spirituel de l'Écriture, n'ont pas de parallèles dans le Dialogue, pas plus que chez le Pseudo-Anastase ou le Pseudo-Athanase. Évidemment, l'auteur des Trophées n'a pas inventé tout cela. L'objection, tirée par le juif, de l'adoration vers l'Orient, porte la marque d'une époque, et il est assez curieux qu'on ne la retrouve pas dans les ouvrages que nous avons cités.

Ceux-ci d'ailleurs ne copient pas des pages entières des Trophées, comme ils font les uns des autres dans la mesure où ils constituent même des œuvres différentes, et pas seulement des recensions d'une œuvre unique.

Le problème de l'histoire des rapports entre les ouvrages de controverse antijudaïque ne saurait être encore éclairci définitivement. Il faut, pour le reprendre avec fruit, achever d'éditer les textes et de collationner les manuscrits. Travail ingrat, mais dont on peut espérer qu'il sera fécond.

1. Les *Quaestiones ad Antiochum ducem* se trouvent par exemple dans les mss. Paris. BN. graec. 426; 1295; 1631; 2873; 3041. La question 137 figure assez souvent isolée et même anonyme dans les mss., par exemple dans le ms. *Add.* 34060 du Brit. Mus. (xve siècle), fol. 396; et dans les mss. d'Oxford, Misc. VII (xvie siècle), p. 86; Misc. LVI (xve siècle), fol. 50^v-60. Cf. Nau, *La Didascalie de Jacob*, p. 740 [30] s. — 2. Cf. O. Bardenhewer, *Geschichte der altkirchlichen Literatur*, III, p. 68 (Freiburg, 1912). Je dois à M. Nau l'indication des rapports qui existent entre les *Quaestiones* et le Dialogue de Papiscus. M. Mc. Giffert n'indique même pas les *Quaestiones* dans sa longue liste d'ouvrages antijudaïsants.

ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΙΚΗΤΟΥ ΘΕΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΙ ΑΛΗΘΕΙΑΣ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΑ ΤΡΟΠΑΙΑ ΚΑΤΑ ΙΟΥΔΑΙΩΝ ΕΝ ΔΑΜΑΣΚΩ ΤΗ ΦΙΛΟΧΡΙΣΤΩ ΚΑΙ ΛΑΜΠΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΙ, ΤΩ ΕΤΕΙ ΤΩ ΕΙΚΟΣΤΩ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΣΤΗΡΙΚΤΟΥ ΤΟΥ ΜΕΤΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΝ ΗΜΩΝ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΜΗΝΙ ΑΥΓΟΥΣΤΩ ΙΝΔΙΚΤΙΟΝΟΣ Θ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

[1] Σοφίας ὄντως ἀληθῶς καὶ φιλοσοφίας τῆς ἀνωτάτω πρόξενος πέφυκε τοῖς ἑαυτῆς φίλοις γενέσθαι ἡ τῶν θείων λογίων ἀψευδὴς κατάληψις· ἀλλὰ πίστις ἡγείσθω τοῦ βίου καὶ τοῦ παρόντος δρόμου· πίστις, ἡ τῶν ἀγαθῶν πρόξενος· * πίστις, ἡ τῶν λόγων βεβαίωσις. * fol. 122 v° a.

Paris. — Bibliothèque Nationale. Fonds grec, Coislin 229 fol. 222 r° fol. 164 r°. Les variantes reproduisent les leçons du manuscrit corrigées dans le texte.

TROPHÉES[1] DE LA DIVINE ET INVINCIBLE ÉGLISE DE DIEU ET DE LA VÉRITÉ, REMPORTÉS SUR LES JUIFS A DAMAS[2], LA MÉTROPOLE AIMÉE DU CHRIST ET MAGNIFIQUE, LA VINGTIÈME ANNÉE DE CONSTANTIN SOUTENU PAR DIEU, NOTRE EMPEREUR APRÈS CONSTANTIN, AU MOIS D'AOUT DE LA 9e INDICTION.

PROLOGUE

[1] L'infaillible intelligence[3] des oracles divins est naturellement pour ceux qui l'aiment la protectrice de la sagesse véritable et de la très haute philosophie. Que la foi dirige la vie et la course présente, la foi protectrice des

1. Τρόπαια. Le mot ne figure pas dans le *Glossarium mediae et infimae graecitatis* de DU CANGE. Le *Thesaurus* d'ESTIENNE ne donne à son sujet aucun renseignement qui puisse nous éclairer sur le sens précis qu'il peut avoir ici. Dans la *Bibliotheca Coisliniana* de MONTFAUCON, il est traduit simplement par *Trophaea*. Si l'on veut, notre dialogue constitue en effet des Trophées, le monument d'une victoire remportée par le christianisme sur les Juifs qui se convertissent ou sont du moins réduits au silence. L'expression τρόπαια πεπραγμένα reste pourtant étrange. On dit habituellement τρόπαια τιθέναι ou ἱστάναι. — 2. Damas était toujours restée une importante métropole juive, même en devenant une puissante ville chrétienne. Après la prise de Jérusalem, une secte nouvelle, celle de la Nouvelle Alliance, s'y était constituée, qui entretenait avec ferveur les espérances messianiques. Cf. M.-J. LAGRANGE, *La secte juive de la Nouvelle Alliance au pays de Damas*, dans *Revue Biblique*, 1912, p. [illegible] 321 ss. On ignore d'ailleurs l'histoire postérieure de cette secte. Les Juifs dont il est question dans les Trophées sont des orthodoxes, qui ne soutiennent aucune opinion particulière. On peut seulement admettre qu'à Damas plus qu'en tout autre endroit l'ardeur religieuse des Juifs était restée grande, et que ce n'est pas une pure fiction littéraire que d'y avoir établi le lieu de la discussion. Sur la date donnée ici, cf. Introduction, p. [5]. — 3. Ce début est tout à fait semblable à celui du prologue qui précède le Dialogue contre les monophysites : Ἡ τῆς ὄντως ἀληθῶς σοφίας πηγή, ὁ θησαυρὸς τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν τὸ φωτίζον πάντα ἄνθρωπον ἐκζητοῦντα τὴν ἀλήθειαν, ὁ τῆς εἰρήνης [illegible] τῶν ὅλων κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς, ἐνισχύων τοὺς ἑαυτοῦ μαθητὰς φησιν πρὸς τὸν Πέτρον [illegible] σὺ εἶ Πέτρος etc... (fol. 163 v° b. — 164 r° a). Cf. infra p. 107.

Καὶ ἐπεὶ ἱερὸς ἡμᾶς ἀσφαλίζεται λόγος καὶ ὅρος, « ἑτοίμους » καὶ θερμοὺς εἶναι « πρὸς « ἀπολογίαν παντὶ τῷ ἐρωτοῦντι ἡμᾶς λόγον περὶ τῆς ἐν ἡμῖν ἐλπίδος », « ὄκνον [δυσωπῶ] « πάντα ἀποθέμενοι νῦν καὶ πᾶσαν φροντίδα ἀνωφελῆ, μεθ' ὑπομονῆς εἰσέλθωμεν εἰς τὸν « προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα, ἀποβλέποντες εἰς τὸν τῆς πίστεως καὶ τοῦ λόγου ἀρχηγὸν καὶ « τελειωτὴν Ἰησοῦν »· ὑπὲρ οὗ καὶ μεθ' οὗ ὁ σύλλογος γίνεται κατὰ τῶν ἐναντίων. [2] Τοῦ ἰουδαίου καὶ ἐξ ἰουδαίων καὶ κατὰ ἰουδαίων, μᾶλλον δὲ τοῦ θερμοῦ καὶ ζηλωτοῦ καὶ ἀεὶ * fol. 122 v° b. θηρευτοῦ, * Παύλου ἐκείνου λέγω, τοῦ σκεύους τῆς ἐκλογῆς, τῆς εὐαγγελικῆς σαγήνης, τῆς πυρίνης γλώσσης, τοῦ ἐκεῖ ὑπάρχοντος καὶ ἐνθάδε ἀγρεύοντος, τοῦ ἐν τόπῳ κειμένου καὶ ἐν κόσμῳ λαλουμένου, τινὲς σύνεθνοι, οὐ μέντοι καὶ σύμφρονες ἰουδαῖοι ἔν τινι τόπῳ καθήμενοι, ἀκούσαντες λέγοντος ὅτι « Χριστὸς ἐξηγόρασεν ἡμᾶς ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου, γενόμενος « ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα », ὥσπερ τινὲς ἰχθύες δυσάγρευτοι, δίκην ἀγκίστρου θείου τὸν λόγον ἐν ἑαυτοῖς ἐδέξαντο, ὥσπερ ἐξ ὕπνου μικρὸν ἀνανήψαντες τῆς κατεχούσης σκοτομήνης, ὑπὸ * fol. 123 r° a. κατάραν βεβαίαν * ἑαυτοὺς νοήσαντες, ὡς μηδαμῶς σήμερον τὰ ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ νόμου

2. δυσωπῶ semble une glose, à supprimer. — 5. οὗ 1° : οὐ. — 7. σκεῦους. — 11. ὑπερ. — 11. ὥς περ. — 12. ὑπο.

bons, la foi, affermissement des discours. Et puisque la parole et la règle sacrée nous donnent la certitude d'être « prêts » et ardents « pour défendre « (notre foi) vis-à-vis de tous ceux qui nous demandent raison de l'espérance « qui est en nous[1] », « déposons maintenant toute timidité et toute « inquiétude inutile; entrons avec courage dans le combat qui nous est « proposé en regardant vers le chef et le consommateur de notre foi et de « notre discours, Jésus[2] »; c'est pour lui et avec lui qu'(a lieu) notre entretien contre les adversaires.

[2] De ce Juif, sorti des Juifs et (établi) contre les Juifs, bien mieux, de cet ardent, de ce zélé, de cet infatigable chasseur, je parle de Paul, le vase d'élection[3], le filet évangélique[4], la langue de feu, qui est ici et qui chasse là-bas, qui habite un lieu et parle dans le monde, de ce Juif donc quelques compatriotes, des Juifs qui ne partageaient d'ailleurs pas sa pensée, établis en quelque lieu, l'entendirent qui disait : « Le Christ nous a rachetés « de la malédiction de la Loi, devenu pour nous malédiction »[5]. Ceux-ci, comme des poissons difficiles à prendre, reçurent en eux-mêmes cette parole à la manière d'un hameçon divin[6]; ils retrouvèrent un peu leurs sens au sortir du sommeil, dans la nuit obscure qui les retenait; ils comprirent qu'eux-mêmes étaient sous une malédiction solide, parce qu'aujourd'hui ils ne gardaient

1. I Petr. III, 15. — 2. Hébr. XII, 1-2. — 3. Act. IX, 15. — 4. Cf. Matth. XIII, 47. — 5. Gal. III, 13. — 6. Le hameçon reprend l'image de la pêche exprimée d'abord par le filet. Les Juifs sont les poissons, et la parole de Paul le hameçon; mais la comparaison est bien artificiellement conduite puisque tout à l'heure Paul était la seine. La langue de feu peut être une allusion à la Pentecôte.

φυλάττοντες λόγια, εἶτα, ὡς ὑπὸ σπινθῆρος ἔνδοθεν τῷ ἀποστολικῷ λόγῳ συγκαιόμενοι, τινὰ τὸ ἑαυτῶν μυστήριον ἐξειπεῖν οὐκ ἤθελον· ἐζήτουν δὲ λεληθότως τίς ἄρα εἴη ἱκανὸς καὶ ἀληθὴς τὸ τοῦ θείου ἀποστόλου αὐτοῖς σαφηνίσαι τρανότερον, καὶ τίνι τρόπῳ Χριστὸς τοὺς Χριστιανοὺς ἐκ τῆς κατάρας ἐρρύσατο. [3] Ὁ οὖν θέλων πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν κύριος πεποίηκεν αὐτοὺς ὡς ἐν μυστηρίῳ τινὶ ἀγνώστῳ παιδὶ θαρρῆσαι τὸ ἴδιον ἐρώτημα. Καὶ τίς, φησι, * παρ' ὑμῶν ἆρά ἐστι ὁ τοῦτο ἡμῖν εἰρηνικῶς διαλῦσαι δυνάμενος; Κεντρωθεὶς οὖν ὁ παῖς ἀνδρικῷ Χριστοῦ ζήλῳ ἄγει τὸν πρῶτον αὐτῶν πρὸς ἄνδρα μοναχὸν δυνάμενόν τε καὶ τὸ ἐνιστάμενον αὐτοῖς διὰ θεοῦ χάριτος φιλικῶς διαλῦσαι, καὶ ἀθριάμβευτον τέως τὸ κατ' αὐτοὺς φυλάξαι μυστήριον. * fol. 124 r° b.

ΔΙΑΛΕΞΙΣ Α'.

I [1] Συνελθόντων οὖν ἐπὶ τὸ αὐτό, τοῦ τε εὐλαβεστάτου μοναχοῦ καὶ τῶν ἰουδαίων,

10. Ce titre manque dans le ms.

plus les paroles du livre de la loi. Alors, brûlés intérieurement par la parole apostolique comme par une étincelle, ils ne voulurent pas déclarer leur secret, mais ils se mirent à chercher en cachette quelqu'un qui fût capable de leur expliquer clairement et en vérité la parole du divin apôtre, et de quelle manière le Christ avait délivré les chrétiens de la malédiction.

[3] Le Seigneur donc, qui veut que tous les hommes soient sauvés et viennent à la connaissance de la vérité[1], fit qu'ils confiassent leur question en secret à un enfant inconnu : Y a-t-il quelqu'un parmi vous, dirent-ils, qui puisse nous expliquer cela de manière pacifique? Piqué au vif par un amour viril du Christ, l'enfant conduisit le premier d'entre eux vers un moine capable de résoudre amicalement, par la grâce de Dieu, leurs difficultés, et assez discret pour garder leur secret[2].

PREMIER ENTRETIEN[3].

I [1] Le très religieux moine et les Juifs se réunirent donc pour discuter,

1. I Tim. II, 4. — 2. Cf. *Dial. antimonophys.* 1-2; éd. Bonwetsch, p. 123, 1-124, 16. Dans les deux ouvrages la mise en scène est analogue. Le lieu du Dialogue contre les monophysites est déterminé avec beaucoup plus de précision : « Dans les confins de l'Arabie situés près de Damas et de Bostra il y a un bourg nommé Gasymeos, (partisan) tout entier de l'hérésie de Jacques. A deux stades au sud de ce bourg se tenait un stylite, appartenant à la même hérésie, naguère (encore) faisant partie de l'Église du Christ, etc... » Toute cette introduction, est bien artificielle et bien embarrassée. Le titre paraissait localiser le dialogue à Damas. Mais on voit que l'auteur préfère rester dans le vague : les Juifs dont il parle sont établis quelque part, en un lieu quelconque, ἔν τινι τόπῳ. Et celui d'entre eux qui prend la parole en leur nom est anonyme, sans aucune personnalité, de même que le moine qui représente les chrétiens. Les deux personnages du dialogue sont deux abstractions. — 3. Le prologue s'achève ici, mais le copiste (ou peut-être l'auteur lui-même qui s'embrouille dans une longue phrase) oublie de l'indiquer. Je supplée le titre, en parallélisme à ceux qui ouvrent les deux entretiens suivants.

μᾶλλον δὲ τοῦ ἰουδαίου (ὡς ἐξ ἑνὸς γὰρ πρὸς ἕνα τὴν ἱστορίαν συμφερότερον γίνεσθαι) ἀοράτως τὸν ἀόρατον καὶ ὁρατῶν καὶ ἀοράτων ποιητὴν διὰ προσευχῆς ἐπικαλεσάμενος ὁ χριστιανὸς κύριον, καὶ εἰς συνέργειαν * ἐπισπασάμενος, πρὸς τὸν ἰουδαῖον μετ' εὐλαβείας λέγει· θεῷ τῶν θεῶν, κυρίῳ καὶ βασιλεῖ τῶν δυνάμεων, παντοκράτορι ἐν φρικτῷ δικαστηρίῳ ἀπολογήσασθαι φόβῳ καὶ τρόμῳ, ὦ ἄνθρωπε, μέλλοντες, αὐτὸν καὶ νῦν τοῦ λόγου μεσίτην καὶ δικαστὴν ποιησώμεθα, ἀληθινῶς καὶ ἀπειράστως ἑαυτοῖς περὶ θεοῦ διαλεγόμενοι τοῦ ἐτάζοντος καρδίας καὶ νεφροὺς, καὶ ἀπόλλοντος τοὺς λαλοῦντας τὸ ψεῦδος.

(* fol. 123 v° a.)

Ὁ ἰουδαῖος εἶπεν· μὰ τὸν μέλλοντα ὕψιστον σαβαὼθ ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Ἰωσαφὰτ τὸν ἀχειροποίητον αὐτοῦ τιθέναι θρόνον εἰς τὸ διακρῖναι πάντα τὰ ἔθνη, οὐκ ἐκπειράζοντες οὐδὲ χλευάζοντες προσεληλύθαμεν, * ἀλλὰ ἐν ἀληθείᾳ ζητοῦντες τὴν ἀλήθειαν.

(* fol. 123 v° b.)

Ὁ χριστιανὸς λέγει· τί οὖν ὑμῖν ἐστι τὸ ζητούμενον ἢ τί τὸ ἀμφιβαλλόμενον εἴπατε ἀφόβως, μόνον χωρὶς ὕβρεων καὶ βλασφημίας· τοῖς γὰρ ἐν φόβῳ κυρίου δογματίζουσιν, οὐ πρέπει οὐδὲ ὑβρίζειν οὐδὲ βλασφημεῖν τὰ τοῦ ἐξ ἐναντίας, ἕως οὗ εὑρεθῇ ἡ ἀλήθεια.

3. ευλαβειας.

ou plutôt le Juif (car il sera plus utile de faire le récit comme celui d'un dialogue entre deux personnages). Le Chrétien, ayant invoqué invisiblement par la prière le Seigneur invisible, créateur des choses visibles et invisibles[1], et l'ayant attiré à son secours, dit au Juif avec piété : Sur le point de plaider avec crainte et tremblement[2] devant le Dieu des dieux[3], devant le Seigneur et Roi tout-puissant des armées, en un tribunal terrible, prenons-le, homme, dès maintenant pour médiateur et pour juge de nos discours; et parlons en toute vérité, sans aucune séduction de Dieu qui sonde les reins et les cœurs[4] et qui perd ceux qui disent le mensonge[5].

Le Juif dit : Par le Très-Haut Sabaoth[6] qui doit placer son trône éternel[7] dans la vallée de Josaphat[8] pour juger toutes les nations, nous ne sommes pas venus l'un à l'autre afin de nous tenter ou de plaisanter, mais afin de chercher vraiment la vérité.

Le Chrétien : Qu'est-ce donc que vous cherchez? sur quoi êtes-vous dans le doute? dites-le sans crainte, mais aussi sans excès et sans blasphème. Car à ceux qui soutiennent leur opinion dans la crainte du Seigneur ne conviennent ni les excès ni les blasphèmes contre les croyances opposées jusqu'à ce que soit trouvée la vérité.

1. C'est la formule du symbole, mais qui est fondée sur l'enseignement de l'Écriture. Cf. *Dial. antimonoph.* 3, éd. Bonwetsch, p. 124, 18 : κατὰ νοῦν πρὸ πάντων θεῷ προσευξάμενος. — 2. Cf. Phil. II, 12. — 3. Ps. XLIX (L), 1. — 4. Cf. Ps. VII, 10. — 5. Ps. V, 6. — 6. Σαβαώθ. Dieu est le Seigneur des armées d'Israël. Le terme hébreu Ṣebaoth a été simplement transcrit par les Septante (Is. VI, 3). Les auteurs chrétiens ont conservé l'habitude de l'employer tel quel; cf. Justin, *Dial.* 64, 2 : ἀπὸ κυρίου σαβαώθ. Il a même fini par devenir un nom propre, pour désigner le Dieu d'Israël. — 7. Litt. non fait de main d'homme, cf. Mc. XIV, 58; II Cor. V, 1; Col. II, 11. — 8. La tradition selon laquelle le jugement général doit avoir lieu dans la vallée de Josaphat est fondée sur l'Ancien Testament. Elle est restée classique. Cf. Joel III, 2 ss.

[2] Θεραπευθεὶς οὖν ὁ ἰουδαῖος ἐπὶ τῷ λόγῳ, ἠρώτησε λέγων· ἐν τῷ νόμῳ γέγραπται· « ὅτι πᾶσα ψυχὴ ἡ μὴ περιτεμνομένη τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ, ἐξολοθρευθήσεται ». Καὶ πάλιν· « ἐπικατάρατος πᾶς ὁ μὴ ἐμμένων ἐν πᾶσι τοῖς γεγραμμένοις ἐν τῷ νόμῳ τοῦ « βιβλίου τούτου ».

...[Ὁ χριστιανὸς εἶπεν·] ... * Ἐπεγνώκαμεν. Ἀλλὰ εἰς εἰδωλομανίας καὶ τεκνοθυσίας καὶ ἀλληλοφονίας ἠσχολήθημεν. Τέλος γοῦν πάντων, ὡς εἶδεν ὅτι ἀνίατα νοσεῖ τὸ ἀνθρώπινον γένος, ὡς ἰατρὸς εὔσπλαγχνος ὡς ἐθεάσατο ἐξατονήσαντας τοὺς αὐτοῦ ὑπηρέτας καὶ δικαίους, αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ ἀντὶ λεντίου σάρκα ἐνδυσάμενος, ἐπὶ τὸν ἄρρωστον ἔρχεται, καὶ λύει ὡς ἐξουσίαν ἔχων τὴν κατάραν ἥνπερ αὐτὸς ἔδησεν, πληρώσας μὲν καὶ παύσας τὸν παλαιὸν νόμον, καὶ νέαν περιτομὴν ἡμῖν καρδίας καὶ διαθήκην εὐχερῆ τε καὶ ἁγίαν τοῖς ἔθνεσι δωρησάμενος. [* fol. 123 r° a.]

[3] Ὁ ἰουδαῖος εἶπεν· οὐκ ἐσαφήνισας καθαρῶς * πῶς ἐξηγόρασεν ὑμᾶς, ἢ πῶς αὐτὸς κατάρα γέγονεν, ἢ πῶς τὴν κατάραν ἔλυσεν, καὶ ποίαν περιτομὴν ἔδωκεν, ἢ ποίαν διαθήκην καινήν. [* fol. 123 r° b.]

5. Il y a une lacune dans le manuscrit. Un folio a disparu qui contenait la fin de la question du Juif et le début de la réponse du chrétien. — 8. ἀντιλ...τιου 2 lettres effacées (λεντίου, cf. Joan. XIII, 4). — ἄρρωστον : ρωστ écrit de 2e main.

[2] Le Juif fut soulagé par ces paroles et demanda : Dans la loi il est écrit : « Tout homme qui n'est pas circoncis le huitième jour sera exterminé »[1]. Et encore : « Maudits tous ceux qui ne demeurent pas attachés à tout ce qui est « écrit dans la loi de ce livre »[2].

... [Le Chrétien] : ... Nous le reconnaissons. Mais nous nous adonnions (alors) au culte des idoles, aux sacrifices d'enfants, aux tueries mutuelles[3]. Enfin de tout, (Dieu) voyant que le genre humain souffrait d'un mal sans remède, constatant comme un médecin compatissant[4] que ses serviteurs, même les justes, s'affaiblissaient, revêtit la chair comme un (vêtement) de toile : il vint vers les malades, et délia, comme en ayant puissance[5], la malédiction qu'il avait lui-même liée : il accomplit ainsi et scella l'ancienne loi[6], il donna aux nations une nouvelle circoncision du cœur[7], une alliance facile et sainte.

[3] Le Juif : Tu n'as pas montré clairement comment il vous[8] a rachetés, ni comment il est devenu lui-même malédiction[9], ni comment il a délié la malédiction, ni quelle circoncision ou quelle alliance nouvelle il a données

1. Cf. Gen. XVII, 14. — 2. Cf. Deutér. XXVII, 26. — 3. Jusqu'à la venue du Sauveur, les gentils étaient plongés dans le vice et soumis à la malédiction (cf. Rom. I, 24 ss.). Le chrétien est leur héritier et parle d'eux, en s'associant à eux, à la première personne du pluriel. — 4. La comparaison de Dieu avec un médecin est fréquente dans l'Écriture (cf. Is. XIX, 22; Jer. VIII, 15 etc.). Parmi les Pères, Origène est un de ceux qui l'emploient avec le plus de faveur; cf. *De princ.* II 10, 12 (éd. Koetschau, p. 179, 12); *in Jerem.* hom. XII, 5 (éd. Klostermann, p. 92, 19), etc. — 5. Cf. Matth. [illegible] 28. — 6. Cf. Matth. V, 17. — 7. Cf. Rom. II, 29. — 8. Le Juif n'admet pas encore que ceux de sa race sont rachetés par le Christ; d'où la formule : ἐξηγόρασεν ὑμᾶς, que je ne crois pas devoir changer. Cependant le texte de Gal. III, 13 déjà cité plus haut p. [20] porte ἡμᾶς. — 9. Gal. III, 13.

Ὁ χριστιανὸς εἶπεν· ὁ μονογενὴς υἱὸς καὶ λόγος τοῦ θεοῦ, εὐδοκίᾳ τοῦ πατρὸς, ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν ἐνανθρωπήσας, δούλους ἡμᾶς ὄντας τοῦ διαβόλου καὶ τῆς ἁμαρτίας ἐξαγοράζει, οὐ τῷ διαβόλῳ τι δώσας ὑπὲρ ἡμῶν, μὴ γένοιτο, ἀλλ' ἑαυτὸν τῷ πατρὶ προσενέγκας δι' ἡμᾶς, ὃν ἡμεῖς ἐχρεωστοῦμεν θάνατον ὑπὲρ ἡμῶν ὑπομείνας· ἰδοὺ ὁ τρόπος τῆς ἡμῶν ἐξαγοράσεως. Γέγονεν δὲ ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα ὅτι ἐπὶ ξύλου αὐτὸν ἐκρεμάσατε,
* fol. 124 v° a. * καθώς φησιν ὁ νόμος· « ἐπικατάρατος πᾶς ὁ κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου ». Ἔλυσεν δὲ τὴν περὶ τῆς περιτομῆς κατάραν, ὡς τὴν ἀπόφασιν τὴν κατὰ τῶν Νηνευϊτῶν καὶ ὡς τὸ ἐπιτίμιον τοῦ Ἀχαάβ· νέαν δὲ περιτομὴν ἔδωκε τὸ βάπτισμα, οὐ σάρκα περικόπτοντα, ἀλλὰ ἁμαρτίας ἐξαλείφοντα, νέον δὲ νόμον, τὸ ἐν Σιὼν εὐαγγέλιον ὃ πρὸς τοὺς ἀποστόλους ἐλάλησεν.

II [1] Ὁ ἰουδαῖος εἶπεν· μίαν λύσιν ζητῶν παρὰ σοῦ, ἄλλαις τρισὶ συνεπλάκην. Διὸ δυσωπῶ· ἐκ τῆς γραφῆς μοι τὰς ἀποδείξεις παράστησον πῶς υἱὸν ἔχει ὁ θεός; καὶ πῶς τὰ
* fol. 124 v° b. ἔθνη ἐκ τοῦ πατρὸς ἠγόρασεν; καὶ πῶς * νέον νόμον παρὰ τὸν ἐν τῷ ὄρει Σινά; καὶ ποῦ ὁ θεὸς ὀνόμασεν;

5. ἐξαγοράσεως. — 9. ἐκ (cf. Is. II, 3). — 13. ὀνόμασεν est toujours écrit sans augment; nous conservons l'orthographe du ms.

Le Chrétien : Le Fils unique et Verbe de Dieu s'est incarné par la volonté du Père aux derniers jours, et il nous rachète, serviteurs du diable et du péché, non en donnant pour nous quelque chose au diable[1] — loin de là! mais en s'offrant lui-même au Père à cause de nous[2] et en supportant pour nous la mort dont nous étions redevables. Voilà la manière de notre rachat. D'autre part, il est devenu pour nous malédiction parce que vous l'avez suspendu au bois, ainsi que dit la loi : « Maudit celui qui pend au bois[3] ». Il a délié la malédiction attachée à la circoncision, tout comme la sentence (portée) contre les Ninivites[4] et comme le châtiment d'Achab[5]. Enfin, il a donné une circoncision nouvelle, le baptême, qui ne coupe pas la chair mais efface les péchés[6], et une loi nouvelle, l'Évangile dans Sion, qu'il a annoncé aux apôtres.

II [1] Le Juif : En te demandant la solution d'un problème, je me suis engagé dans trois autres, ce qui me trouble. Prouve-moi d'après l'Écriture comment Dieu a un fils, comment celui-ci a racheté les gentils de son Père, comment il a donné une nouvelle loi en plus de celle qui a été donnée sur la montagne du Sinaï, enfin où il est appelé Dieu.

1. On peut noter la très vive opposition faite ici à la théorie des droits du démon. Dieu et le Christ ne doivent rien au diable. Cf. GREG. NAZIANZ. *Orat.* 45, 22. Cf. J. RIVIÈRE, *Le dogme de la Rédemption*, Étude historique, Paris, 1905, p. 373 ss. — 2. Cf. Hébr. IX, 14. — 3. Gal. III, 13; Deut. XXI, 23. L'auteur lit ἐπικατάρατος comme Gal. III, 13. Les LXX dans le texte du Deut. ont κεκαταραμένος. Le sens est le même. Cf. JÉROME, *Com. in Ep. ad Gal., in h. l.:* Memini me in altercatione Iasonis et Papisci quae graeco sermone conscripta est ita reperisse : Λοιδορία θεοῦ ὁ κρεμάμενος, id est, maledictio Dei qui appensus est; JUSTIN, *Dial.*, 96, 1; TERTULLIEN, *Adv. Iudaeos*, 10. — 4. Cf. Jon. III, 1 ss. — 5. Cf. III Regn. XX, 29. — 6. On notera en passant que les participes περικόπτοντα, ἐξαλείφοντα au masculin s'accordent bien mal avec βάπτισμα au neutre.

Ὁ χριστιανὸς εἶπεν· δίκαιον ἡγοῦμαι, περὶ βασιλέως καὶ θεοῦ εἰπεῖν ἐρχόμενος, ἀπὸ βασιλέως καὶ λόγων βασιλικῶν τὴν ἀρχὴν ποιήσασθαι. Πλὴν τοῦτο πρῶτον εἰπέ μοι πόσων ἐθνῶν ὁ Δαυὶδ κατεκυρίευσεν, καὶ πόσον μέρος τῆς γῆς κατεκράτησεν;

Ὁ ἰουδαῖος εἶπεν· οὐ πολλῶν ἐθνῶν, οὐδὲ πλείω κατέσχεν ἡ ἀρχὴ αὐτοῦ τῶν διακοσίων μιλίων μικρῷ πρός.

[2] Ὁ χριστιανὸς εἶπεν· καλῶς φησιν ὁ λόγος, ὅτι ὁ σοφῶς λαλῶν οὐ κοπιᾷ. Ἀλήθειαν γὰρ ὄντως εἶπας, καὶ ὡς ἔχει ἡ γραφή· πῶς οὖν λέγει ἢ περὶ τίνος· « κύριος εἶπεν πρός με. « υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον * γεγέννηκά σε· αἴτησαι παρ' ἐμοῦ καὶ δώσω σοι ἔθνη τὴν « κληρονομίαν σου, καὶ τὴν κατάσχεσίν σου τὰ πέρατα τῆς γῆς· ποιμανεῖς αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ « σιδηρᾷ, ὡς σκεύη κεραμέως συντρίψεις αὐτούς ». Ἆρα περὶ ἑαυτοῦ ὁ Δαυὶδ τοῦτο εἶπεν; οὐδαμῶς· οὐδὲ γὰρ τὰ ἔθνη ἐκληρονόμησεν, οὐδὲ κατέσχε τῶν περάτων τῆς γῆς, ὡς καὶ αὐτὸς ὁμολογήσας. Ὅρα οὖν ὅτι περὶ τοῦ ἰδίου υἱοῦ ὁ θεὸς ἐνταῦθα εἴρηκεν. Ἠσαίας δὲ καὶ πάλιν Μιχαίας οἱ προφῆται οἱ σοί, οἱ μετὰ πολλοὺς χρόνους Μωϋσέως καὶ τοῦ νόμου γενόμενοι, πείσουσί σε περὶ τοῦ νέου νόμου λέγοντες· « ὅτι ἔσται * ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις ἐμφανὲς

* fol. 125

* fol. 125 r° b.

6. σοφῶ — 10. ὡσκεύη.

Le Chrétien : Je trouve juste, puisque j'en viens à parler du roi et de Dieu, de commencer par un roi et des paroles royales! Mais dis-moi d'abord, sur combien de nations régna David, quelle partie de la terre lui fut soumise?

Le Juif : Il commanda à peu de nations et son royaume n'eut pas plus de deux cent mille, à peu près[1].

[2] Le Chrétien : Le proverbe a raison de dire : Celui qui parle sagement ne fatigue pas[2]. Tu as dit la vérité, conformément à l'Écriture. Comment donc est-il écrit, et à propos de qui : « Le Seigneur m'a dit : Tu es mon fils ; je t'ai « engendré aujourd'hui! Demande-moi, et je te donnerai les nations en « héritage, les limites de la terre pour ta possession. Tu les paîtras avec un « bâton de fer, tu les briseras comme des vases de potier »[3]? Est-ce sur lui que David a dit cela? Non pas. Car il n'a pas hérité les nations, il n'a pas possédé les limites de la terre, comme tu l'as avoué toi-même. Vois donc que Dieu parle ici de son propre Fils. D'autre part, Isaïe et Michée, tes prophètes, qui ont vécu longtemps après Moïse et la Loi, te persuaderont au sujet de la loi nouvelle, en disant : « Dans les derniers jours sera célèbre la montagne du « Seigneur, illustre au-dessus des sommets des montagnes, et l'on dira

1. Cette évaluation de l'étendue du royaume de David est empruntée sans doute à d'anciennes traditions. — 2. Il s'agit ici d'un proverbe populaire. L'emploi en est naturellement indiqué en une discussion familière. — 3. Ps. II, 7-9. Cf. *Altercr. Sim. et Theoph.* II, 2 (*C. S. E. L.* XLV, 1, p. 9). — *De Pap. et Philon.* 1; éd. Mac Giffert, p. 52, 9 ss. : « Le Chrétien : Sur quelle partie du monde régna Salomon? — Le Juif : Ni sur la moitié, ni sur le tiers », etc... La discussion se poursuit comme ici par la citation du Ps. II, 7-9. Cf. Anast. Sinait., *Disput. adv. Iud.*; *P. G.* LXXXIX, 1208 B.

« τὸ ὄρος κυρίου, ἔντιμον ἐπὶ τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων, καὶ ἐροῦσιν· δεῦτε ἀναβῶμεν εἰς τὸ « ὄρος κυρίου καὶ εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ Ἰακώβ, καὶ γνωρίσῃ ἡμῖν ὁδὸν ἐν ᾗ πορευσόμεθα ἐν « αὐτῇ. Ἐκ γὰρ Σιὼν ἐξελεύσεται νόμος, καὶ λόγος κυρίου ἐξ Ἱερουσαλήμ. » Εἴδετε ὅτι ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις εἶπαν ἄλλον νόμον ἐκ Σιὼν ἔρχεσθαι.

[3] Ὁ ἰουδαῖος εἶπεν· ἐμοὶ φοβερὸν φαίνεται εἰπεῖν ὅτι ὁ θεὸς ἐγέννησέν ποτε, ἢ ὅτι ἐστὶ θεὸς εἰ μὴ εἷς ὁ εἰπών· « Ἄκουε Ἰσραήλ, κύριος ὁ θεός σου κύριος εἷς ἐστιν », καὶ πάλιν· « ἐγὼ θεὸς πρῶτος, καὶ ἐγὼ μετὰ ταῦτα », καὶ πάλιν· « οὐκ ἔσται ἐν σοὶ θεὸς πρόσφατος », καὶ ἐν τῷ Ἰὼβ φησιν· * « ὁ τανύσας τὸν οὐρανὸν μόνος », καὶ ἐν τῷ προφήτῃ· « οὗτος ὁ « θεὸς ἡμῶν, οὐ λογισθήσεται ἕτερος πρὸς αὐτόν ». Καὶ ἄλλα πολλά ἐστιν εὑρεῖν ὅτι εἷς ὁ θεός, καὶ οὐ δύο ἢ τρεῖς καθὼς ὑμεῖς λέγετε. Εἰ γὰρ καὶ ἀκούομεν ὅτι υἱοὶ θεοῦ κληθήσεσθε, καί τινες ἐν τῇ γραφῇ ὀνομάζονται, ὡς ὅταν λέγει· « υἱός πρωτότοκός μου Ισραήλ », καὶ πάλιν· « ὑμεῖς δὲ υἱοὶ θεοῦ κληθήσεσθε », καί· « ἐγὼ εἶπα· θεοί ἐστε καὶ υἱοὶ ὑψίστου « πάντες », οὐχ ὅτι ἐκ τῆς οὐσίας ἢ ἐν τῷ θρόνῳ τοῦ θεοῦ εἰσιν, ἀλλ' ὅτι ὡς πρὸς πατέρα

* fol. 125 v° a.

7. οὐκέσται.

« Venez : montons à la montagne du Seigneur, à la maison du Dieu de Jacob, « et il nous fera connaître la route par laquelle nous irons. Car de Sion « sortira la Loi et la parole du Seigneur de Jérusalem[1]. » Vous voyez que (les prophètes) ont dit qu'une autre loi sortira de Jérusalem dans les derniers jours.

[3] Le Juif : Il me semble terrible de dire que Dieu a jamais engendré ou qu'il y a un dieu autre que le Dieu unique qui a dit : « Écoute, Israël, le « Seigneur ton Dieu est le seul Seigneur »[2]; et encore : « Je suis Dieu le « premier et après tout cela »[3]; et encore : « Il n'y aura pas chez toi de dieu « nouveau »[4]; et dans Job il est dit : « Celui qui seul a étendu le ciel »[5]; et dans le prophète : « Celui-là est notre Dieu; il n'en sera pas compté d'autre « que lui »[6]. On peut trouver beaucoup d'autres (passages disant) qu'il y a un seul Dieu et non deux ou trois, comme vous le dites. Si donc nous l'entendons (dire) : Vous serez appelés fils de Dieu; ou si quelques-uns portent ce titre dans l'Écriture, par exemple lorsqu'elle dit : « Mon fils premier-né, Israël »[7]; et encore : « Vous serez appelés fils de Dieu »[8]; et « J'ai dit : Vous êtes tous « des dieux et les fils du Très Haut »[9], ce n'est pas qu'ils soient de la substance de Dieu, ou qu'ils siègent sur son trône, mais qu'ils se réfugient vers Dieu

1. Is. II, 2-3 = Mich. IV, 1-2. La citation n'est pas absolument littérale. Elle se rapproche tantôt de Michée, tantôt d'Isaïe, et parfois se sépare de l'un et de l'autre. ἔντιμον est remplacé par ἕτοιμον dans le texte de Michée (ABQ) (Isaïe omet l'adjectif). Après ὀρέων tout un membre de phrase est omis ici. Au lieu de γνωρίσῃ Isaïe écrit ἀναγγελεῖ (ABQΓ), et Michée : δείξουσιν (ℵABQ). La Didascalie de Jacob cite plusieurs fois ce passage en un texte différent qui se rapproche de celui de Cyrille d'Alexandrie; éd. Nau, p. 774 [64], 766 [56], et ne l'attribue qu'à Michée. — 2. Deut. VI, 4. — 3. Is. XLIV, 6. — 4. Ps. LXXX (LXXXI), 10. — 5. Job IX, 8. — 6. Baruch III, 36. — 7. Ex. IV, 22; cf. Jér. XXXVIII (XXXI), 9. — 8. Os. I, 10 (II, 1). — 9. Ps. LXXXI (LXXXII), 6; cf. Joan. X, 34 le premier emploi de ce texte dans la controverse judéo-chrétienne.

οὕτως πρὸς θεὸν καταφεύγουσιν οὓς τῇ σχέσει ὡς υἱοὺς ἀγαπᾷ. Ἆρα εἰ υἱὸν εἶχεν, οὐκ εἶχε θαρρῆσαι προφανῶς τῷ * Μωϋσεῖ μετὰ τῶν λοιπῶν μυστηρίων καὶ τοῦτο; τί γὰρ ἐκοποῦτο εἰπεῖν· ἄκουε Ἰσραήλ· κύριος ὁ θεός σου ἐγώ εἰμι καὶ ὁ υἱός μου καὶ τὸ πνεῦμά μου; ἢ οὖν ὁ θεὸς ψεύδεται, ὅπερ μὴ γένοιτο, λέγων ὅτι εἷς ἐστίν; ἢ ὑμεῖς λέγοντες ὅτι τρεῖς θεοί; * [illegible]

III [1] Ὁ χριστιανὸς εἶπεν· μὴ σπουδάσῃς, μηδὲ τὰς ἐρωτήσεις συγχύσῃς. Καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν σῶν γραφῶν πείθω σε, ὅτι ἐγεννήθη πρὸ αἰώνων ὁ θεὸς λόγος. Πρὸς τίνα λέγει· « ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν ἡμετέραν »;

Ὁ ἰουδαῖος εἶπεν· τινὲς μὲν λέγουσιν ὅτι πρὸς τοὺς ἀγγέλους λέγει· ἐγὼ δὲ λέγω περὶ αὐτὸν πρὸς ἑαυτὸν καὶ μόνον. Οὐ γὰρ βοηθῶν ἔχρῃζεν ὁ θεὸς, οὐδὲ ἐργατῶν· * πολλάκις δὲ καὶ εἷς ἄνθρωπος λέγεται πληθυντικῶς, ὡς ὅταν εἴπῃς τινί· πέμψον ἡμῖν φαγεῖν; καί· ἐγράψαμεν ὑμῖν, καί· στείλατε ἡμῖν βιβλίον. Καὶ οὐδεὶς ἔσται μετά σου, εἰ μή σὺ μόνος· ἐπεὶ τίνος ἕνεκα οὐκ εἶπεν ἡ γραφὴ, ὅτι· καὶ εἶπεν ὁ θεὸς τῷ υἱῷ αὐτοῦ ἢ τῷ πνεύματι αὐτοῦ· ποιήσωμεν τόδε; * fol. 12[illegible]

[2] Ὁ χριστιανὸς εἶπεν· καλῶς ἠρώτησας ἄρτι, ὅτι τίνος ἕνεκεν οὐκ ἐφανερώθη τοῖς Ἰουδαίοις τὸ τῆς τριάδος μυστήριον. Οὐκοῦν πιστῶς ἄκουσον· ἐξ Αἰγύπτου ἐξελθὼν ὁ

5. συγχυσεις. — 9. ἔχριζεν. — 15. οὐκοῦν..

comme vers un père, ceux que lui-même aime comme des fils. S'il avait un fils, n'aurait-il pas évidemment confié ce mystère à Moïse avec les autres? Était-il fatigant de dire : Écoute, Israël : Je suis le Seigneur ton Dieu, moi, et mon Fils, et mon Esprit? Est-ce Dieu qui se trompe, chose impossible, en disant qu'il est unique? ou bien vous en disant qu'il y a trois Dieux?

III [1] Le Chrétien : Ne va pas trop vite et ne mélange pas les questions[1]. Je vais te convaincre par tes Écritures mêmes que le Dieu Verbe a été engendré avant les siècles. A qui (Dieu) dit-il : « Faisons l'homme à notre image et à notre ressemblance »[2]?

Le Juif : Quelques-uns disent qu'il parle aux anges. Pour moi, je dis qu'il ne parle que de lui et à lui seul. Car Dieu n'a pas besoin d'auxiliaires ni d'ouvriers. Souvent on parle d'un seul homme au pluriel; par exemple lorsqu'on dit à quelqu'un : apporte-nous à manger; ou bien : nous vous avons écrit; ou : envoyez-nous un livre. Personne cependant n'est avec vous, et vous êtes tout seul. Pourquoi l'Écriture ne dit-elle donc pas : Dieu dit à son fils, ou à son Esprit : Faisons ceci[3]?

[2] Le Chrétien : Tu as bien posé la question. Pourquoi Dieu n'a-t-il pas révélé aux Juifs le mystère de la Trinité[4]? Écoute donc fidèlement. En sortant

1. Cf. *Dial. Papisci et Phil.* 4; p. 53, 17 : μὴ ὅλα ὁμοῦ ἐρώτα, ἀλλὰ ἓν καὶ ἓν etc... — 2. Gen. I, 26. — 3. Cf. Justin, *Dial.* 62, 2. L'interprétation acceptée ici, est présentée par saint Justin comme une de celles que proposent les didascales juifs. Dans l'*Alterc. Sim. et Theoph.* II, 1 (C. S. E. L. XLV, 1, p. ...) le Juif admet que ce verset s'applique aux anges. — 4. Cf. Anast. Sinait., *Disput. c. Iud.*; *Alia interrog.*; *P. G.* LXXXIX, 1277 C D.

Ἰσραὴλ, τὰ ἤθη τῶν Αἰγυπτίων καὶ τὴν πολυθείαν αὐτῶν ἠγάπα, ὅθεν καὶ μόσχον ἐποίησεν
* fol. 126 r° b. χωνευτὸν, λέγων πρὸς Ἀαρών· « ποίησον * ἡμῖν θεοὺς οἳ προπορεύσονται ἡμῖν ». Καὶ ὁρῶν τὸ βούκρανον ἔλεγεν· « οὗτοι οἱ θεοί σου, Ἰσραὴλ, οἱ ἐξαγαγόντες σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου ». Ὁρᾷς ὅτι ἓν εἴδωλον βλέπει, καὶ θεοὺς αὐτοὺς ὀνομάζει. Τοῦτο γινώσκων ὁ θεὸς, οὐκ ἐδήλωσεν αὐτοῖς περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ προφανῶς, ἵνα μὴ εἴπωσιν· οὐκοῦν καὶ ὁ υἱὸς καὶ μητέρα ἐν οὐρανοῖς ἔχει, πάντως δὲ καὶ ἀδελφὸν, καὶ λοιπὸν εἰς πολυθείαν πάλιν ἀπώλοντο ἄτοπον. Διὸ οὐδὲ περὶ τῶν ἀγγέλων δημιουργίαν αὐτοῖς ἐφανέρωσεν, ἵνα μὴ καὶ αὐτοὺς ὡς οὐρανίους καὶ ἀοράτους θεοὺς σεβασθῶσιν. Καὶ τὰς θυσίας δὲ ἃς προσέταξεν αὐτοῖς ποιεῖν,
* fol. 126 v° a. διὰ τὴν αὐτῶν * ἀσθένειαν τοῦτο εἶπεν συγκαταβαίνων αὐτοῖς, γινώσκων ὅτι ἐξ ἔθους Αἰγύπτου ἀγαπᾷ τοῦ θύειν ὁ λαὸς αὐτῶν· διὸ ἄκουσον τί φησιν ἐξουθενῶν αὐτούς· « οὐ « δέξομαι ἐκ τοῦ οἴκου σου μόσχους, οὐδὲ ἐκ τῶν ποιμνίων σου χιμάρους, ὅτι ἐμά ἐστι « πάντα τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ, κτήνη ἐν τοῖς ὄρεσι καὶ βόες ». Καὶ πάλιν· « τίς γὰρ ἐξ « ὑμῶν ταῦτα ἐζήτησεν; πλήρης εἰμὶ θυσιῶν καὶ στέαρ ἀρνῶν ». Διὸ πρὸς τὰ συμφέροντα οἰκονομεῖ ὁ θεὸς τὰ πράγματα. [3] Πλὴν εἰπέ μοι σύ· ὅτε εἶπεν ὅτι· « ἰδοὺ Ἀδὰμ

5. οὐκοῦν. — 9. ἐξεθους. — 11. χιμάρρους.

d'Égypte, Israël aimait les mœurs des Égyptiens et leur polythéisme. Aussi fit-il un veau de métal fondu, et dit-il à Aaron : « Fais-nous des dieux qui « marchent devant nous »[1]. En voyant la tête de bœuf, il dit aussi : « Voici tes « dieux, Israël, qui t'ont fait sortir de la terre d'Égypte »[2]. Tu vois qu'il contemple une idole et la nomme ses dieux. Dieu qui connaissait ces (dispositions), ne leur a pas clairement manifesté son fils, de peur qu'ils ne disent : Donc le fils a aussi une mère dans les cieux, ou du moins un frère, et qu'ils ne périssent ainsi dans un polythéisme insensé. De même il ne leur a pas révélé la création des anges, pour qu'ils ne les honorent pas aussi comme des dieux célestes et invisibles. Quant aux sacrifices qu'il leur a ordonné de faire, c'est à cause de leur faiblesse et par condescendance pour eux qu'il en a parlé, sachant que leur peuple aimait à sacrifier selon la coutume d'Égypte. Écoute donc ce qu'il dit d'eux avec mépris : « Je ne recevrai pas les génisses de ta « maison, ni les béliers de tes troupeaux, car à moi sont toutes les bêtes « des champs, les animaux et les bœufs dans les montagnes »[3]. Et encore : « Lequel de vous a cherché tout cela? Je suis rassasié de sacrifices, de la graisse « des agneaux »[4]. Mais Dieu dispose toutes choses suivant une sage économie[5]. [3] Maintenant, dis-moi à ton tour. Lorsque Dieu dit : « Voici qu'Adam

1. Exod. XXXII, 1. — 2. Exod. XXXII, 4. — 3. Ps. XLIX (L), 9-10; cf. JUSTIN, *Dial.* 22, 2. — 4. Cf. Is. I, 11. La citation n'est pas littérale, et la première partie ne figure pas dans ce texte. — 5. JUSTIN, *Dial.* 45, 4, emploie déjà ce mot à propos du plan de Dieu imposant les préceptes de l'ancienne alliance. E. SCHWARTZ (édition de Tatien, *Texte und Untersuchungen*, t. IV, 1, p. 86 ss.) a rassemblé la plupart des anciens textes chrétiens où apparaît le terme d'οἰκονομία. Cf. HENRY PINARD, *Les infiltrations païennes dans l'ancienne Loi d'après les Pères de l'Église. La thèse de la condescendance*, dans *Recherches de Science Religieuse*, 1919, p. 197 ss.

« γέγονεν ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν », πρὸς τίνα λέγει; πάντως γὰρ τὸ « ἡμῶν » ἀριθμὸν σημαίνει ἢ δύο ἢ τριῶν, ἢ πλειόνων. * Κἂν εἴπῃς ὅτι πρὸς τοὺς ἀγγέλους λέγει, ψεύδῃ. Οὐδὲ γὰρ ὡς ἄγγελος ἐγένετο μετὰ τὴν παράβασιν ὁ Ἀδάμ· τότε γὰρ τοῦτο εἶπεν ὁ θεός. Δεῖξον πῶς ὅμοιος ὁ θεὸς τῷ Ἀδὰμ μετὰ τὴν παρακοήν· ὁ μὲν γὰρ θεὸς ἄσαρκος, ὁ δὲ Ἀδὰμ γήϊνος. * fol. 126 v° b.

Ὁ ἰουδαῖος εἶπεν· Τί οὖν; ἆρα ἡ γραφὴ ψεύδεται λέγουσα ὅτι « ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν », καὶ πάλιν· « ἐν εἰκόνι θεοῦ καὶ κατ' εἰκόνα θεοῦ ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον »;

Ὁ χριστιανὸς εἶπεν· ἡ γραφὴ οὐ ψεύδεται, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ δέεται πεφωτισμένων διανοιῶν καὶ καρδιῶν εἰς τὸ νοῆσαι αὐτῆς τὰ ἀπόκρυφα. Πῶς γὰρ νοεῖς τὸ κατ' εἰκόνα καὶ ἐν εἰκόνι θεοῦ γενέσθαι τὸν ἄνθρωπον; ἆρα πρόσωπον * καὶ στόμα καὶ ὀφθαλμοὺς ὁμοίους ἡμῶν ἔχει ὁ θεός; μὴ γένοιτο τοῦτο εἰπεῖν. * fol. 127 r° a.

[4] Ὁ ἰουδαῖος εἶπεν· εἰπὲ οὖν παρακαλῶ σε πῶς αὐτὸς ὑπολαμβάνεις ταύτας τὰς δύο φωνὰς τῆς θείας γραφῆς, καὶ μάλιστα τὴν πρώτην.

Ὁ χριστιανὸς εἶπεν· πάντα ὅσα ἐποίησεν ὁ θεὸς καὶ μέλλει ποιῆσαι, παρ' αὐτῷ ἤδη ὡς

12. ταυτας. — 14. μέλλη.

est « devenu comme l'un d'entre nous »[1], à qui parle-t-il? Car ce « nous » indique sûrement un nombre : deux, ou trois, ou davantage[2]. Si tu dis qu'il parle aux anges, tu te trompes. Car Adam n'est pas devenu comme un ange après la transgression, et c'est alors que Dieu a parlé. Montre-moi comment Dieu est semblable à Adam après la désobéissance : car Dieu est incorporel et Adam fait de la terre[3].

Le Juif : Quoi donc? L'Écriture trompe-t-elle en disant : « comme l'un « d'entre nous »[4]? et encore : « Il fit l'homme à l'image de Dieu, et selon « l'image de Dieu »[5]?

Le Chrétien : L'Écriture ne ment pas, loin de là; mais elle demande des intelligences et des cœurs éclairés[6] pour en comprendre les secrets. Comment entends-tu donc que l'homme est fait selon l'image et à l'image de Dieu? Dieu a-t-il un visage, une bouche et des yeux semblables aux nôtres? Loin de nous cette idée!

[4] Le Juif : Dis-moi donc, je t'en prie, comment toi-même expliques ces deux expressions de la divine Écriture, et surtout la première.

Le Chrétien : Tout ce qu'a fait Dieu et tout ce qu'il doit faire est déjà pour lui comme achevé. Puis donc que Dieu le Père avait décidé avant les siècles

1. Gen. III, 22. — 2. Cf. JUSTIN, *Dial.* 62, 3. — 3. Cf. Gen. II, 7; I Cor. XV, 47. — 4. Gen. III, 22. — 5. Gen. I, 26. — 6. Peut-être le mot πεφωτισμένων a-t-il un double sens : le baptême est une illumination, et le chrétien seul est éclairé, illuminé, parce qu'il est baptisé, et aussi parce que son esprit et son cœur sont bien disposés. On le rencontre déjà dans Justin; cf. *Dial.* 39, 2; 122, 1, 3; I *Apol.* 61, 12; 65, 1.

τετελειωμένα εἰσι· ἐπειδὴ οὖν προώρισε πρὸ τῶν αἰώνων ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τὸν ἑαυτοῦ υἱὸν ἐπὶ γῆς πέμψαι καὶ σάρκα φορέσαι διὰ τὴν τῶν ἀνθρώπων σωτηρίαν, ὅτε παρέβη ὁ Ἀδάμ, φησὶν ὁ θεὸς πρὸς τὸν ἑαυτοῦ λόγον καὶ πρὸς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· « ἰδοὺ γέγονεν Ἀδὰμ ὡς « εἷς ἐξ ἡμῶν », τοῦτ' ἔστιν, * ὡς μέλλει ἄνθρωπος γενέσθαι κατὰ σάρκα, τὸ « ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν ». « Κατ' εἰκόνα δὲ θεοῦ ἐποίησεν αὐτὸν », τοῦτο σημαίνει ὅτι κατὰ τὴν εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν ἣν ἔσχεν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐπ' ἐσχάτων τῶν αἰώνων, οὕτως ἐποίησεν αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον, οὐ μέντοι κατ' εἰκόνα ἣν ἔχει τὸ θεῖον· ἀόρατος γὰρ ἐκείνη καὶ ἀπερίγραπτος.

* fol. 127 r° b.

IV [1] Ὁ ἰουδαῖος εἶπεν· πάντα ὡς σὺ νοεῖς ἑρμηνεύεις· εἰ γὰρ ὡς εἶπας τοῖς ἰουδαίοις διὰ τὸ φιλεῖν τὴν πολυθείαν οὐκ ἐθάρρησεν ὁ θεὸς περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, πολλῷ μᾶλλον σοὶ τῷ ἐξ ἐθνῶν οὐκ εἶχε τοῦτο γνωρίσαι· πολυθείαν γὰρ καὶ εἰδωλολατρείαν οἱ ἐθνικοὶ ἀγαπῶσιν καὶ ποιοῦσιν πλείω τῶν ἰουδαίων· ὅμως μή με εὐθὺς περὶ τῆς * σαρκώσεως τοῦ Χριστοῦ διδάσκε· οὐ γὰρ πείθομαι. Πρῶτον δὲ ἐκ τῆς γραφῆς με πεῖσον ὅτι υἱὸν ἔχει ὁ θεὸς φύσει ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντα πρὸ πάσης κτίσεως· ἐπεὶ οἶδα ὅτι λέγει ὁ θεὸς ὅτι « υἱοὺς ἐγέννησα καὶ « ὕψωσα », ἀλλ' οὐ φύσει ἀλλὰ σχέσει αὐτοὺς καλεῖ. Καὶ τὸν ἠλιμμένον δὲ λέγομεν υἱὸν

* fol. 127 v° a.

4. μέλλη. — 6. ἦν. — 7. ἦν. — 9. οὐκεθάρρησεν. — 11. ποιῶσιν — 11. ἰουδαῖων — 14. L'orthographe ἠλιμμένος est constante dans notre ms. Il serait plus correct d'écrire ἠλειμμένος.

d'envoyer sur terre son propre Fils et que celui-ci porterait la chair [1] pour le salut des hommes, lorsque Adam pécha, Dieu dit à son propre Verbe et à son Saint-Esprit : « Voici qu'Adam est devenu comme l'un d'entre nous », c'est-à-dire que l'un d'entre nous deviendra homme selon la chair. La formule : « Il « le fit à l'image de Dieu » signifie que Dieu fit l'homme même selon l'image et la ressemblance qu'eut le Verbe de Dieu aux derniers des siècles, et non selon l'image qu'a la divinité : car celle-ci est invisible et infinie.

IV [1] Le Juif : Tu expliques tout à ta manière. Pourtant, si tu dis que Dieu n'a pas osé (parler) de son Fils aux Juifs à cause de leur amour du polythéisme, à bien plus forte raison il n'aurait pas dû te le faire connaître, à toi qui sors de la gentilité [2]. Car les gentils aiment et pratiquent le polythéisme et l'idolâtrie plus que les Juifs. Cependant, ne m'instruis pas tout de suite sur l'incarnation du Christ. Car je n'y crois pas. Convaincs-moi d'abord par l'Écriture que Dieu a un fils, de sa nature, engendré de lui avant toute créature; je sais que Dieu dit : « J'ai engendré et j'ai élevé des fils » [3]; mais il les appelle fils par (droit d')adoption, non par (droit de) nature. Nous disons

1. L'expression σάρκα φορέσαι, qui avait une saveur apollinariste à l'époque des controverses christologiques du IVe et du Ve siècle, est ici indifférente. Un peu plus haut (f° 124 r° 1), l'auteur écrit : σάρκα ἐνδυσάμενος; et peut-être a-t-il quelque préférence pour le mot σάρκωσις (f° 127 v° 1, 130 v° 2; f° 131 v° 2 : ὁ ἄσαρκος σαρκοῦται); mais il emploie aussi le terme ἐνανθρωπήσας (f° 124 r° 2), et sa pensée sur l'incarnation reste toujours orthodoxe. Nous savons d'ailleurs qu'il a aussi écrit un dialogue contre les Monophysites. — 2. L'objection est embarrassante. Elle ne reçoit d'ailleurs pas de solution immédiate. — 3. Cf. Is. I, 2.

θεοῦ, ἀλλ' οὐ τῆς οὐσίας τοῦ θεοῦ, ἀλλ' ὡς οἱ προφῆται ἤκουσαν. Ἐπεὶ καὶ Μωϋσῆς θεὸς Φαραὼ ἀκούει· ἆρα οὖν αὐτὸν θεὸν ὕψιστον εἴπομεν; οὐδαμῶς.

[2] Ὁ χριστιανὸς εἶπεν· ὁ ἠλιμμένος ὃν προσδέχεσθε καὶ ὁ Μωϋσῆς καὶ πάντες ὅσοι ἤκουσαν ἐν τῇ γραφῇ υἱοὶ θεοῦ, πότε ἐγεννήθησαν καὶ τίνος υἱοὶ ὑπάρχουσιν;

Ὁ ἰουδαῖος εἶπεν· τοῦ Ἀδάμ· αὐτὸς * γάρ ἐστιν ὁ πατὴρ πάντων ἀνθρώπων· καὶ τοῦ ἠλιμμένου, καὶ Μωϋσέως καὶ τῶν προφητῶν. * fol. 127 v° b.

Ὁ χριστιανὸς εἶπεν· ἀγαπῶ σε καὶ πολὺ ἐπαινῶ, ὅτι τὴν ἀλήθειαν λαλεῖς. Καὶ τοῦτο δὲ παρακαλῶ εἰπέ μοι· σὺ τὴν παλαιὰν καλλίω μου ἐπίστασαι· τὸν ἑωσφόρον καὶ τὸν ἥλιον, ποίᾳ ἡμέρᾳ ἐποίησεν ὁ θεός; καὶ τοὺς βουνοὺς καὶ τὰ ὄρη καὶ τὰς πηγάς;

Ὁ ἰουδαῖος εἶπεν· τοὺς ἀστέρας καὶ τὸν ἥλιον τῇ τετάρτῃ ἡμέρᾳ ἐποίησεν.

Ὁ χριστιανὸς εἶπεν· τὸν Ἀδὰμ πότε ἢ ποίᾳ ἡμέρᾳ ἔπλασεν;

Ὁ ἰουδαῖος εἶπεν· πρόδηλον ὅτι τῇ ἕκτῃ ἡμέρᾳ μετὰ δύο ἡμέρας τοῦ ἑωσφόρου καὶ τῶν ἀστέρων καὶ τοῦ ἡλίου.

Ὁ χριστιανὸς εἶπεν· παρακαλῶ, μετὰ πάντων καὶ * τοῦτο λῦσόν μοι, καὶ τότε εὑρίσκετε * fol. 128 r° a.

2. ἀκοῦει.

aussi du Messie[1] qu'il est fils de Dieu : non qu'il soit de la substance de Dieu, mais comme on l'a entendu des prophètes. Lui encore Moïse s'appelle Dieu de Pharaon[2] : dirons-nous donc qu'il est le Dieu Très-Haut? Pas du tout.

[2] Le Chrétien : Le Messie que vous attendez, et Moïse, et tous ceux que l'Écriture appelle fils de Dieu, quand ont-ils été engendrés? De qui sont-ils les fils?

Le Juif : D'Adam. C'est lui qui est le père de tous les hommes, même du Messie, de Moïse et des prophètes.

Le Chrétien : Je t'aime et te loue grandement de dire la vérité. Dis-moi encore, je te prie, ceci; car tu connais beaucoup mieux que moi l'Ancien (Testament) : quel jour Dieu a-t-il fait l'étoile du matin et le soleil? les collines, les montagnes et les sources?

Le Juif : Il a fait les astres et le soleil le quatrième jour[3].

Le Chrétien : Quand, à quel jour a-t-il formé Adam?

Le Juif : Il est évident que c'est le sixième jour[4], deux jours après l'étoile du matin, les astres et le soleil.

Le Chrétien : Je t'en prie, avec tout cela, explique-moi encore une question; et alors vous trouverez ce que je cherche. Lorsque David était roi, y avait-

1. Le terme d'ἠλειμμένος (l'Oint) sert à désigner le Messie dans un grand nombre d'ouvrages de controverse antijudaique, p. ex. la Didascalie de Jacob, la Doctrine d'Andronicus, le Dialogue de Papiscus et de Philon. C'est le terme classique à l'époque byzantine. — 2. Cf. Ex. VII, 1. — 3. Cf. Gen. I, 14 ss. — 4. Cf. Gen. I, 26 ss. Cette discussion est reprise dans le *Dial. Papisci et Phil.* 5 ; ed. Mc Giffert, p. 53, 22 ss.

τὸ ζητούμενον· βασιλεὺς ὢν ὁ Δαυὶδ, τίνα θεὸν καὶ κύριον εἶχεν ἢ ὀνόμαζεν ἑαυτοῦ; ἆρά τινα τῶν τότε προφητῶν; ἢ τὸν ἠλιμμένον ὃν ἐκδέχεσθε κύριον ἑαυτοῦ ὀνομάζει;

Ὁ ἰουδαῖος εἶπεν· μὴ πείραζέ με, ἄνθρωπε. Καὶ σὺ γὰρ ἐπίστασαι ὅτι Δαυὶδ οὐδένα κύριον ἔχει, εἰ μὴ τὸν ποιήσαντα τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.

[3] Ὁ χριστιανὸς εἶπεν· ὄντως ὁρῶ σε ὅτι καὶ νομομαθὴς καὶ πολυμαθὴς ὑπάρχεις, ἀλλὰ ἄκουσον παρακαλῶ· περὶ τίνος οὖν λέγει ἐν τῷ ρθʹ ψαλμῷ ὅτι « εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ « μου· κάθου ἐκ δεξιῶν μου ». « Ὁ κύριος εἶπεν τῷ κυρίῳ μου »· περὶ δύο προσώπων λέγει
* fol. 128 rº b. καὶ δύο κυρίων· περὶ προφήτου οὐ λέγει· περὶ τοῦ ἠλιμμένου * οὐ λέγει αὐτὸν κύριον ἑαυτοῦ, ὡς καὶ σὺ ἐμαρτύρησες· περὶ κυρίου καὶ κυρίου λέγει.

Ἐστενώθη ὁ ἰουδαῖος καὶ εἶπεν· μὴ εἶπεν ὅτι· « εἶπεν ὁ κύριος τῷ υἱῷ αὐτοῦ· κάθου ἐκ « δεξιῶν μου »; οὐ γαρ τόκον ἢ γέννησιν ὀνόμασεν.

[4] Ὁ χριστιανὸς εἶπεν· μὴ ταραχθῇς, ἀλλὰ νουνεχῶς ἄκουσον, καὶ ἀνάλαβε ὅλον τὸν ψαλμὸν τοῦτον ἀπ' ἀρχῆς, καὶ εὑρήσεις ἐν αὐτῷ ὅλον τὸ τοῦ Χριστοῦ μυστήριον. « Εἶπεν ὁ « κύριος τῷ κυρίῳ μου· κάθου ἐκ δεξιῶν μου ». Ὁ πατὴρ πρὸς τὸν υἱὸν μετὰ τὴν ἀνάληψιν τὴν ἐκ τῆς γῆς, ἐπειδὴ γὰρ « ἔκλινεν οὐρανοὺς καὶ κατέβη » ὥς φησιν πάλιν ὁ Δαυίδ·

5. ἄλλα. — 10. μή. — 12. μη.

il quelqu'un qu'il nommait son Dieu et son Seigneur? Était-ce un des prophètes de son temps? Ou bien nomme-t-il son Seigneur le Messie que vous attendez?

Le Juif : Ne me tente pas, homme. Tu sais, toi aussi, que David n'a pas de Seigneur sinon le créateur du ciel et de la terre[1].

[3] Le Chrétien : Je vois que tu connais fort bien la Loi et beaucoup d'autres choses. Écoute seulement, je te prie. De qui donc parle (David) dans le psaume CIX : « Le Seigneur a dit à mon Seigneur : Assieds-toi à ma droite »[2]? Il parle de deux personnes et de deux Seigneurs; il ne parle pas d'un prophète; il ne parle pas du Messie, qu'il n'appelle pas son Seigneur, comme tu en as témoigné. Il parle d'un Seigneur et d'un Seigneur.

Le Juif se lamenta et dit : Dit-il donc : Le Seigneur a dit à son fils : Assieds-toi à ma droite? Il ne parle pas d'enfantement ou de génération.

[4] Le Chrétien : Ne te trouble pas; écoute raisonnablement. Reprends tout ce psaume depuis le commencement, et tu y trouveras tout le mystère du Christ. « Le Seigneur a dit à mon Seigneur : Assieds-toi à ma droite »[3]. Le Père parle au Fils après son ascension de la terre, car « il a abaissé les « cieux et est descendu »[4], comme dit encore David; et « il est monté vers

1. Cf. Gen. I, 1; Symb. Nic. 2. — Ps. CIX (CX), 1 : ce psaume est le texte classique de la controverse judéo-chrétienne. Le Sauveur, le premier, l'emploie dans l'Évangile, contre les scribes, Marc XII, 35 ss. — 3. Ps. CIX (CX), 1. — 4. Ps. XVII (XVIII), 10.

καὶ « ἐπέϐη ἐπὶ χερουϐὶμ καὶ ἐπετάσθη ». Καὶ « ἀνέϐη ἐν ἀλαλαγμῷ » ὅθεν καὶ κατέϐη· « ἀπ' ἄκρου γὰρ, φησίν, τοῦ οὐρανοῦ ἡ ἔξοδος * αὐτοῦ καὶ τὸ κατάντημα αὐτοῦ ἕως ἄκρου « αὐτοῦ ». Ἀκούει παρὰ τοῦ πατρὸς ὁ μηδέποτε χωρισθεὶς τοῦ πατρός· « κάθου ἐκ δεξιῶν « μου ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου ». Τοὺς σταυρώσαντας αὐτὸν ἐχθροὺς αὐτοῦ ὀνομάζει, ἢ καὶ τὰ ἔθνη τὰ μὴ ὑπακούοντα αὐτοῦ· « ῥάϐδον δυνάμεως « ἐξαποστελεῖ σοι κύριος ἐκ Σιών, καὶ κατακυρίευε ἐν μέσῳ τῶν ἐχθρῶν σου ». * fol. 128 v° a.

[5] Περὶ δύο τινῶν ποιεῖται ὅλον τὸν ψαλμὸν ὁ προφήτης· ἐκ γὰρ προσώπου τοῦ θεοῦ πρὸς ἄλλον τινὰ λέγει ὅτι εἶπεν αὐτῷ ὁ θεὸς ὅτι· « μετά σου ἡ ἀρχὴ ἐν ἡμέρᾳ τῆς δυνάμεώς σου, ἐν ταῖς λαμπρότησι τῶν ἁγίων σου »· ἀρχὴν τοῦ υἱοῦ τὸν πατέρα λέγων, τὸν λέγοντα * πρὸς τὸν κύριον τοῦ Δαυίδ, ὅτι· « ἐν ταῖς λαμπρότησι τῶν ἁγίων σου, ἐκ γαστρὸς πρὸ « ἑωσφόρου γεγέννηκά σε ». Οὐ περὶ τοῦ Ἀδὰμ λέγει· μετὰ γὰρ δύο ἡμέρας τοῦ ἑωσφόρου ἐγεννήθη. Οὐ περὶ τοῦ ἠλιμμένου λέγει· ἐκ τοῦ Ἀδὰμ γὰρ καὶ μετὰ τὸν Ἀδὰμ γεννᾶται. Οὐ περὶ ἄλλου ἀνθρώπου· εἶπες γὰρ ὅτι οὐδεὶς ἦν κύριος τοῦ Δαυίδ, εἰ μὴ ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. Καὶ ὅτι περὶ Χριστοῦ καθαρῶς λέγει τοῦ ἡμετέρου, ἄκουσον τὰ ἀκόλουθα· « ὤμοσεν κύριος καὶ οὐ μεταμεληθήσεται· σὺ εἶ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελ- * fol. 128 v° b.

1. ἐπι. — 3. ἀκούη. — 3. χωρισθῆς. — 13. περι ἄνθρωπου.

« les chérubins et il s'est déployé »[1]. « Il est monté dans les cris de « triomphe »[2], là d'où il était descendu : car « c'est du plus haut des cieux, « dit l'Écriture, qu'est sa venue, et sa course s'achève à l'extrémité (du ciel) »[3]. Celui qui n'est jamais séparé du Père entend du Père (cette parole) : « Assieds-toi à ma droite jusqu'à ce que je place tes ennemis comme marchepied « de tes pieds »[4]. Il nomme ses ennemis ceux qui l'ont crucifié, ou les nations qui ne lui obéissent pas. « Le Seigneur enverra le bâton de ta puissance de Sion, et domine au milieu de tes ennemis »[5].

[5] Le prophète poursuit tout le psaume sur deux personnages : car c'est de la personne de Dieu (parlant) à quelqu'un d'autre qu'il dit : Dieu lui a dit : « Avec toi le principe au jour de ta puissance dans les splendeurs de tes « saints »[6]. Le principe du fils, c'est le Père, puisqu'il dit au Seigneur de David : « Dans les splendeurs de tes saints, de mes entrailles je t'ai engendré « avant l'étoile du matin »[7]. Il ne parle pas d'Adam qui est né deux jours après l'étoile du matin. Il ne parle pas du Messie, qui est engendré d'Adam et après Adam. Il ne parle pas d'un autre homme, car tu as dit que personne n'était le Seigneur de David sinon le créateur du ciel et de la terre. Il parle clairement de notre Christ : écoute en effet ce qui suit : « Le Seigneur l'a « juré et il ne s'en repentira pas : tu es prêtre pour l'éternité selon l'ordre

1. Ps. xvii (xviii), 11. — 2. Ps. xlvi (xlvii), 6. — 3. Ps. xviii, 7. — 4. Ps. cix (cx), 1. — 5. Ps. cix (cx), 2. — 6. Ps. cix (cx), 3. — 7. Ps. cix (cx), 3.

« χισεδέκ ». Οὐκ εἶπεν κατὰ τὴν τάξιν Μωϋσέως οὐδὲ Ἀαρὼν οὐδὲ Λευΐ, ἀλλὰ κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ.

* fol. 129 r° a. [6] * « Ὁ θρόνος σου ὁ θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος· ῥάβδος εὐθύτητος ἡ ῥάβδος τῆς « βασιλείας σου· ἠγάπησας δικαιοσύνην καὶ ἐμίσησας ἀνομίαν, διὰ τοῦτο ἔχρισέν σε ὁ θεὸς « ὁ θεός σου, ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρὰ τοὺς μετόχους σου ». Τί λέγεις; ἰδοὺ καὶ τὸν χρίσαντα θεὸν λέγει, καὶ τὸν χρισθέντα θεὸν κηρύττει, ἔχοντα θρόνον εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος. Ἵνα γὰρ μὴ εἴπῃς ὅτι τινὰ ἄνθρωπον θεὸν ὀνομάζει, διὰ τοῦτο ἠσφαλίσατο τὸν λόγον λέγων· « ὁ θρόνος σου ὁ θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος ».

[7] Πλὴν εἰπέ μοι· ποῦ λέγεις τὸν Χριστὸν τικτόμενον, ἢ πόθεν ἐρχόμενον; μήπως οὐ νοεῖς τὴν γραφήν;

* fol. 129 r° b. Ὁ ἰουδαῖος εἶπεν· * ἐκ Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας· οὕτως γὰρ ὁ προφήτης λέγει· « καὶ σὺ « Βηθλεὲμ οἶκος τοῦ Ἐφραθᾶ, ὀλιγοστὸς εἶ τοῦ εἶναι ἐν χιλιάσιν Ἰούδα· ἐκ σοῦ γάρ μοι « ἐξελεύσεται ἡγούμενος, ὅστις ποιμανεῖ τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραήλ ».

Ὁ χριστιανὸς εἶπεν· ἐγεννήθη οὖν, ἢ μέλλει· Πρόσκαιρός ἐστιν ἢ αἰώνιος;

Ὁ ἰουδαῖος· μέλλει γεννᾶσθαι ἄνθρωπος ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν.

« de Melchisédech » [1]. Il ne dit pas selon l'ordre de Moïse, ou d'Aaron, ou de Lévi [2], mais selon l'ordre de Melchisédech.

[6] « Ton trône, ô Dieu, (est) pour les siècles des siècles; le bâton de « justice est le bâton de ton règne. Tu as aimé la justice et tu as haï l'iniquité : « pour cela, ô Dieu, ton Dieu t'a oint de l'huile de la joie de préférence à « tes compagnons » [3]. Que dis-tu? voici qu'il appelle Dieu celui qui oint, qu'il proclame Dieu celui qui est oint et qui a un trône pour les siècles des siècles. Pour que tu ne puisses pas dire qu'il donne à un homme le nom de Dieu, il a précisément pris ses sûretés de langage en disant : « Ton trône, ô Dieu, « est pour les siècles des siècles » [4].

[7] Maintenant dis-moi : où dis-tu que le Christ est enfanté? D'où vient-il? N'as-tu pas l'Écriture dans l'esprit?

Le Juif : De Bethléhem de Judée. Car le prophète parle ainsi : « Et toi « Bethléhem, maison d'Ephratha, tu es toute petite dans les milliers de Juda; « et c'est de toi que sortira pour moi le chef qui paîtra mon peuple Israël » [5].

Le Chrétien : Est-il donc né ou doit-il naître? est-il du temps ou de l'éternité?

Le Juif : Il doit naître, homme comme l'un d'entre nous [6].

1. Ps. CIX (CX), 4. Cf. *Alterc. Sim. et Theoph.* II, 4 (*C. S. E. L.* XLV, 1, p. 41 s.). — 2. Cf. Hébr. VII, 11 ss. — 3. Ps. XLIV (XLV), 7-8. — 4. Ps. XLIV (XLV), 7; JUSTIN, *Dial.* 38, 3-5, cite tout ce psaume pour l'appliquer au Christ. — 5. Mich. V, 2. La fin du texte est citée comme dans saint Matthieu II, 6, tandis que le début est conforme au texte des Septante. — 6. Cf. *Dial. Papisc. et Phil.* VI; éd. MC. GIFFERT, p. 55, 21.

V [1] Ὁ χριστιανός· εἰπέ μοι οὖν τὰ ἀκόλουθα τῆς αὐτῆς προφητείας· λέγει γὰρ εὐθύς· « Καὶ ἔξοδοι αὐτοῦ ἀπ' ἀρχῆς ἐξ ἡμερῶν αἰῶνος ». Ἐκεῖ ὁ Δαυὶδ ὁ θρόνος σου εἶπεν εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος· ὧδε ὁ προφήτης εἶπεν, ὅτι αἱ ἔξοδοι αὐτοῦ ἀπ' ἀρχῆς ἐξ ἡμερῶν αἰῶνος. Εἶδες συμφωνίαν; εἰπέ μοι δέ· Ἐζεκίας * τί ἦν; ἢ ποῦ νῦν ἐστιν; ζῇ ἢ ἀπέθανεν; * fol. 12v
διὰ σημείου δὲ ἐγεννήθη, ἢ ὡς οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων;

Ὁ ἰουδαῖος εἶπεν· τί μὲν θέλεις εἰπεῖν οἶδα· πλὴν οὐκ ἀρνοῦμαι τὴν ἀλήθειαν. Ἄνθρωπος ἦν Ἐζεκίας, βασιλεύσας τοῦ Ἰσραήλ, γεγεννημένος ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν, καὶ τελειώσας ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν τὰς ἡμέρας αὐτοῦ, ἐτάφη μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ.

[2] Ὁ χριστιανὸς εἶπεν· τί μανθάνομεν παρὰ τῆς γραφῆς εἶναι σημεῖον;

Ὁ ἰουδαῖος εἶπεν· ἐγὼ λέγω ὅτι σημεῖόν ἐστι τὸ παρὰ τὴν συνήθειαν ξένον πρᾶγμα γινόμενον, ὡς ὅταν ἡ θάλασσα ἐσχίσθη, καὶ ὁ Ἰορδάνης διεκόπη.

Ὁ χριστιανὸς εἶπεν· τὸν ὅρον τοῦ σημείου καλῶς εἰπών, ἔλυσας ἡμῖν * τὸ μέλλον προτίθεσθαι· ἄκουσον τί φησιν Ἡσαίας· « εἶπεν κύριος πρὸς Ἄχαζ· αἴτησαι σεαυτῷ σημεῖον εἰς « βάθος ἢ εἰς ὕψος ». Τοῦ δὲ εἰπόντος· οὐ μὴ αἰτήσω οὐδ' οὐ μὴ πειράσω κύριον τὸν θεόν * fol. [illegible]

14. δὲ.

V [1] Le chrétien : Dis-moi donc la suite de cette même prophétie. (Le prophète) dit aussitôt : « Et sa naissance est dès le commencement, aux jours « d'éternité »[1]. Là David dit : « Ton trône est pour les siècles des siècles » ; ici le prophète dit que « sa naissance est dès le commencement, aux jours « d'éternité ». Tu vois l'accord. Mais, dis-moi, Ézéchias, qui était-il ? Où est-il maintenant ? Vit-il ou est-il mort ? A-t-il été engendré par miracle ou comme le reste des hommes ?

Le Juif : Je sais ce que tu veux dire ; mais je ne nie pas la vérité. Ézéchias était homme ; il a régné sur Israël ; il est né comme l'un d'entre nous ; il a achevé ses jours comme l'un d'entre nous ; il a été enterré avec ses pères[2].

[2] Le Chrétien : Que nous apprend l'Écriture sur ce qu'est un miracle ?

Le Juif : Je dis que le miracle est le fait qui se produit en dehors des habitudes[3] ; ainsi, lorsque la mer fut séparée[4], et que le Jourdain fut coupé en deux[5].

Le Chrétien : En donnant la bonne définition du miracle, tu as résolu pour nous la (difficulté) que j'ai à exposer. Écoute ce que dit Isaïe : « Le Seigneur « dit à Achaz : Demande pour toi un signe dans les profondeurs ou sur les « hauteurs. » Celui-ci répondit : Je ne demanderai pas et je ne tenterai pas le

1. Mich. v, 2. — 2. Cf. IV Regn. xx, 21. — 3. σημεῖον est à la fois signe et miracle. On pourra se rappeler la théorie de saint Jérôme sur le miracle, *in Isa.* vii, 14, et celle de saint Augustin, exposée par exemple *Sermo* 147 *De tempore*; *Sermo* 44 *De verbis Domini*. Sur la doctrine du miracle chez les Juifs au temps de Notre-Seigneur, cf. J.-B. Frey, *La révélation d'après les conceptions juives au temps de J.-C.*, dans *Revue Biblique*, 1916, p. 477-480. — 4. Cf. Ex. xiv, 21. — 5. Cf. Jos. iii, 14 ss.

μου, φησὶν ὁ προφήτης· « διὰ τοῦτο δώσει ὑμῖν κύριος ὁ θεὸς σημεῖον· ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν « γαστρὶ ἕξει, καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ », ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον μεθ' ἡμῶν ὁ θεός. Ἰδοὺ καὶ οὗτος τὸν θεὸν ἐρχόμενον εἶπεν.

[3] Ὁ ἰουδαῖος εἶπεν· περὶ Ἐζεκίου λέγει τοῦ βασιλέως· πλὴν τὸ « ἰδοὺ ἡ νεᾶνις » ἔχει ἡ γραφή, οὐχὶ δὲ παρθένος.

Ὁ χριστιανὸς εἶπεν· περὶ τούτου, ἐγὼ οὐκ ἀμφιβάλλω· πολλάκις γὰρ τὴν παρθένον ὁ
* fol. 130 r° a. νόμος νεᾶνιν * ὀνόμασεν. Ὅτι δὲ περὶ Ἐζεκίου οὐ λέγει, σὺ προώρισας ὅτι σημεῖόν ἐστι τὸ ξένον καὶ παρηλλαγμένον παρὰ τὴν κοινὴν συνήθειαν. Καὶ ποῖον σημεῖον τὸ γεννηθῆναι ἐκ γυναικὸς ἄνθρωπον ὡς ἕνα τῶν πάντων ἀνθρώπων; Πλὴν εὑρίσκεται καὶ ὁ θεὸς ἢ ψευδόμενος ἢ ἀγνοήσας εἰπὼν ὅτι καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ· ἐκλήθη δὲ Ἐζεκίας καὶ οὐκ Ἐμμανουήλ.

[4] Ἵνα δέ σοι σαφέστερον δείξω ὅτι οὐ ψιλὸς ἄνθρωπός ἐστιν ὁ ἐρχόμενος, ἄκουσον τί φησιν ὁ αὐτὸς προφήτης· « καὶ θελήσουσιν εἰ ἐγεννήθησαν πυρίκαυστοι, ὅτι παιδίον ἐγεννήθη
* fol. 130 r° b. « ἡμῖν, υἱὸς καὶ ἐδόθη ἡμῖν, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐγεννήθη * ἐπὶ τοῦ ὤμου αὐτοῦ, καὶ καλεῖται τὸ

6. περι. — 7. περι. — 13. ἐγενήθησαν. — 13 et 14. ἐγενήθη.

Seigneur mon Dieu. Et le prophète dit : « A cause de cela le Seigneur Dieu « vous donnera un signe : voici, la Vierge portera dans ses entrailles, et elle « enfantera un fils, et on l'appellera de son nom Emmanuel »[1], ce qui signifie : Dieu avec nous[2]. Voici qu'Isaïe, lui aussi, dit que Dieu viendra.

[3] Le Juif : Il parle du roi Ézéchias. D'ailleurs l'Écriture porte : Voici la jeune femme[3], et non pas la Vierge.

Le Chrétien : Là-dessus je ne discute pas. Souvent en effet la Loi donne à une vierge le nom de jeune femme. D'ailleurs, (le prophète) ne parle pas d'Ézéchias : toi-même as dit que le miracle est un événement étrange, en dehors des habitudes communes : quel miracle y a-t-il à ce qu'un homme naisse d'une femme comme un de tous les hommes? Sans compter que Dieu se trouve avoir menti ou avoir été dans l'ignorance, en disant : on l'appellera de son nom Emmanuel. (Ézéchias) s'appela Ézéchias et non Emmanuel.

[4] Et, pour te faire voir avec plus de clarté que celui qui vient[4] n'est pas un simple homme, écoute ce que dit le même prophète : « Ils voudront, s'ils « ont été brûlés par le feu. Un petit enfant nous est né, un fils nous a été « donné, sa puissance est sur son épaule; on l'appellera de son nom ange du

1. Is. VII, 10-14. — 2. Cf. le commentaire de saint Jérôme *in hunc locum;* et l'article du R. P. ABEL, *Saint Jérôme et les prophéties messianiques*, dans *Revue Biblique*, 1916, p. 431 s. — 3. La traduction νεᾶνις est celle d'Aquila, de Théodotion suivis par les Ébionites (cf. IRÉNÉE, *Adv. Haeres.* III, XXI, 1; *P. G.* VII, 946) et de Symmaque. Cf. JUSTIN, *Dial.* 67, 1. Tryphon y soutient également la leçon νεᾶνις, et prétend que toute la prophétie se rapporte à Ézéchias. — 4. C'est le nom donné au Messie par les disciples de Jean-Baptiste, Matth. II, 3. Sans doute était-il resté d'un usage assez courant chez les Juifs.

« ὄνομα αὐτοῦ μεγάλης βουλῆς ἄγγελος, θαυμαστὸς σύμβουλος, θεὸς ἰσχυρός, ἐξουσιαστής, « ἄρχων εἰρήνης, πατὴρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος· μεγάλη ἡ ἀρχὴ αὐτοῦ καὶ τῆς εἰρήνης « αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ὅριον ». Καὶ εἰ μὲν μὴ προελήφθης καὶ εἶπες τὸν ἠλειμμένον σου ἄνθρωπον ὡς ἕνα τῶν ἀνθρώπων καὶ προφητῶν, ἀληθῶς τάχα ἐδύνου εἰπεῖν ὅτι περὶ αὐτοῦ λέγει· ἀλλὰ συνέκλεισέν σε εἰπὼν ὅτι « θεὸς ἰσχυρὸς καὶ πατὴρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, ἤγουν ποιητής, καὶ « μεγάλη ἡ ἀρχὴ αὐτοῦ καὶ τῆς εἰρήνης αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ὅριον »· περὶ ποίου βασιλέως δύνῃ εἰπεῖν ὅτι τῆς εἰρήνης αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ὅριον, καὶ ἡ ἐξουσία αὐτοῦ ἐξουσία * αἰώνιος ἥτις οὐ παρελεύσεται, ὡς εἶπεν Δανιὴλ περὶ τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ; Καὶ πάλιν Ἠσαίας λέγει· « οὐκ ἄγγελος οὐ πρέσβυς, ἀλλ' αὐτὸς ὁ κύριος ἔσωσεν αὐτούς ». Ὁ Ἠσαίας ἰουδαῖος ἦν· περὶ τίνων οὖν λέγει ὅτι αὐτὸς ὁ κύριος ἔσωσεν αὐτούς, εἰ μὴ περὶ τῶν ἐθνῶν; ἄκουσον καὶ τοῦ Δαυὶδ βοῶντος, ὅτι « αὐτὸς ὁ θεὸς ἐμφανῶς ἥξει », καὶ « ἐβασίλευσεν ὁ θεὸς ἐπὶ τὰ « ἔθνη »· οὐκ εἶπεν θεός, ἵνα μὴ εἴπῃς ὅτι περί τινος ἀνθρώπου λέγει, ὥσπερ καὶ τοῦ Μωϋσέως ἀλλ' ἠσφαλίσατο τοὺς λόγους λέγων ὁ θεός. *fol. 130 v°

VI [1] Ὁ ἰουδαῖος εἶπεν· οὔπω ὁ καιρὸς οὐδὲ τὰ σημεῖα τῆς αὐτοῦ παρουσίας· διό φησιν « εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου ».

4. περι. — 5. ποιητῆς. — 9. πρεσβης. — 13. Μωϋσῆ. — 14. οὐδε.

« grand conseil, admirable conseiller, Dieu fort, puissant, prince de la paix, « père du siècle à venir. Son pouvoir est grand et sa paix n'a pas de terme »[1]. Si tu ne t'étais pas pris à l'avance, si tu n'avais pas dit que ton Messie serait un homme[2] comme un des hommes et des prophètes, peut-être pourrais-tu vraiment dire qu'Isaïe parle de lui; mais il te tient enfermé en disant : « Dieu fort, père, c'est-à-dire créateur du siècle à venir; son pouvoir est grand « et sa paix n'a pas de terme ». De quel roi pourrais-tu dire que sa paix n'a pas de terme et que sa puissance est une puissance éternelle, qui ne passera pas[3], comme l'a dit Daniel de la parousie du Christ, ou Isaïe, qui dit encore : « Ce n'est pas un ange ou un envoyé, mais le Seigneur lui-même qui les a « sauvés?[4] » Isaïe était juif. De qui donc dit-il que le Seigneur lui-même les a sauvés, sinon des gentils? Entends encore David criant : « Le Seigneur lui-« même viendra manifestement[5] et : Dieu a régné sur les nations[6] ». Il n'a pas dit θεός (sans article), afin que tu ne dises pas qu'il parle d'un homme comme Moïse, mais il a précisé son langage en écrivant : ὁ θεός (avec l'article).

VI [1] Le Juif : (Ce n'est) pas encore le temps ni les signes de sa venue. Aussi dit-il : « Béni celui qui vient au nom du Seigneur »[7].

1. Is. IX, 5-6. On sait que les Septante, probablement effrayés de la majesté de tous ces noms, se sont contentés du titre de messager du grand conseil. Toute la litanie, absente des mss. BNQΓ, se trouve dans A et N^c.a; Aquila, Symmaque, Théodotion traduisent, diversement, tous les titres. — 2. Cf. *Dial. Papisc. et Phil.* 8; p. 56, 20 ss. — 3. Is. IX, 7; Dan. VII, 14. — 4. Is. LXIII, 9. — 5. Ps. XLIX (L), 3. — 6. Ps. XLVI (XLVII), 9. — 7. Ps. CXVII (CXLVIII), 26, cité par Matth. XXI, 9 et parallèles.

* fol. 130 v° b. Ὁ * χριστιανὸς εἶπεν· εἰπὲ καὶ τὸ ἀκόλουθον· « θεὸς κύριος καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν ».

Ὁ ἰουδαῖος εἶπεν· ἐπιφανεῖ ἡμῖν λέγει, οὐχὶ ἐπέφανεν· ἐξ ἡμῶν γὰρ τὴν παλαιὰν ἐλάβετε, καὶ ὡς θέλετε ἑρμηνεύετε.

[2] Ὁ χριστιανὸς εἶπεν· μετακαλοῦ, εἴτε ἦλθεν εἴτε ἔρχεται τέως ὡς θεὸν λέγει τὸν ἐρχόμενον καὶ τὸ θαυμαστότερον ὅτι θεὸν καὶ κύριον· καὶ τὸ παράδοξον, ὅτι αὐτὸς ὁ Δαυίδ ἐστιν ὁ εἰπὼν ταῦτα· ἄρα εἰ, ὡς σὺ λέγεις καὶ ἐκδέχῃ, πρόσκαιρος καὶ ψιλὸς ἄνθρωπός ἐστιν ὁ ἐρχόμενος, ἐτόλμα ὁ Δαυὶδ καὶ οἱ ἄλλοι προφῆται θεὸν αὐτὸν καὶ κύριον καὶ αἰώνιον ὀνομάσαι; μὴ πλανῶ, ἄνθρωπε· ἄκουσον τοῦ Δαυὶδ πάλιν περὶ τῆς παρουσίας καὶ σαρκώσεως * fol. 131 r° a. * τοῦ Χριστοῦ λέγοντος αὐτὸν ὕψιστον, καὶ πείθητι· « μήτηρ Σιὼν ἐρεῖ· ἄνθρωπος καὶ « ἄνθρωπος ἐγεννήθη ἐν αὐτῇ, καὶ αὐτὸς ἐθεμελίωσεν αὐτὴν ὕψιστος ». Ὁ γεννηθείς φησιν ἄνθρωπος ὕψιστος, αὐτὸς ἐθεμελίωσεν αὐτήν· ποίαν καθαρωτέραν ἀπόδειξιν ταύτης θέλεις ἀκοῦσαι; ἄρα δὴ καὶ ὁ Ἱερεμίας οὐ τρανοτέρως πάντων κηρύττει θεὸν τὸν ἐρχόμενον λέγων· « οὗτος ὁ θεὸς ἡμῶν, οὐ λογισθήσεται ἕτερος πρὸς αὐτόν· ἐξηῦρεν πᾶσαν « ὁδὸν ἐπιστήμης, καὶ ἔδωκεν αὐτὴν Ἰακὼβ τῷ παιδὶ αὐτοῦ καὶ Ἰσραὴλ τῷ ἠγαπη-

9. ὑψιστος. — 12. τρανωτέρως. — 13. ἐξεῦρεν.

Le Chrétien : Dis également la suite : « Le Seigneur est Dieu et il nous « est apparu »[1].

Le Juif : (Le psaume) dit : il nous apparaîtra, non : il nous est apparu. Vous avez reçu de nous l'Ancien Testament, et vous l'expliquez comme vous voulez[2].

[2] Le Chrétien : Qu'il y ait : il est venu, ou : il vient, cependant (le prophète) appelle Dieu celui qui vient, et, chose plus remarquable : Dieu et Seigneur. L'étrange, c'est que c'est David lui-même qui a parlé ainsi. Si, comme tu le dis et tu le reçois, celui qui vient est simplement un homme mortel, David et les autres prophètes oseraient-ils l'appeler Dieu, et Seigneur, et éternel? Ne te trompe pas, homme. Écoute David (disant) encore sur la venue et l'incarnation[3] du Christ qu'il est le Très-Haut, et crois-le. « Notre mère « Sion demandera un homme; un homme est né chez elle et le Très-Haut « lui-même en a posé les fondements »[4]. L'homme qui est né, dit-il, c'est le Très-Haut; lui-même a posé les fondements de Sion. Quelle preuve plus éclatante veux-tu que celle-là? Voici encore que Jérémie, avec autant de clarté que les autres, proclame Dieu celui qui vient, en disant : « Voici notre « Dieu; il n'en sera pas compté d'autre que lui; il a découvert toute voie « de science, et il l'a donnée à Jacob son serviteur, à Israël son bien-

1. Ps. CXVII (CXVIII), 27. Cf. *Dial. Papisc. et Phil.* 8; p 56, 24. — 2. Accusation très grave, et aussi très traditionnelle dans les controverses juives. Les Juifs sont très fiers d'avoir reçu l'Ancien Testament et de l'avoir transmis aux chrétiens. — 3. σάρκωσις est simplement synonyme d'ἐνανθρώπησις sans arrière-pensée apollinariste ou autre; cf. sup. p. [30]. — 4. Ps. LXXXVI (LXXXVII), 5.

« μένῳ ὑπ' αὐτοῦ· μετὰ τοῦτο ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη ».

[3] Ὁ ἰουδαῖος εἶπεν· οὐδὲ οὗτος, οὐδὲ ὁ Δαυὶδ * περὶ πράγματος μέλλοντος εἴπασιν, ἀλλὰ περὶ παρελθόντων πρὸ αὐτῶν. Ὁ μὲν γὰρ Δαυὶδ φησιν ὅτι « ἄνθρωπος ἐγεννήθη ἐν Σιών, καὶ « αὐτὸς ἐθεμελίωσεν αὐτήν »· ὁ δὲ Ἱερεμίας φησὶν περὶ θεοῦ ὅτι « ἐξηῦρεν πᾶσαν ὁδὸν « ἐπιστήμης, ὅτι καὶ ἔδωκεν αὐτὴν Ἰακὼβ τῷ παιδὶ αὐτοῦ, καὶ Ἰσραὴλ τῷ ἠγαπημένῳ ὑπ' « αὐτοῦ », δῆλον τὸν νόμον ἐν τῷ ὄρει τῷ Σινά. « Μετὰ ταῦτα ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη καὶ τοῖς « ἀνθρώποις συνανεστράφη » ἐν τῷ ἁγίῳ ναῷ Ἱερουσαλήμ· τὸ δὲ ἀνθρώποις συναναστραφῆναι, ἤγουν ἐν ταῖς καρδίαις τῶν προφητῶν δίκην πυρὸς ἐνεργῶν καὶ ἀναστρεφόμενος· εἶδες ὅτι περὶ παρελθόντων εἶπον.

* fol. 131 r° b.

VII [1] Ὁ χριστιανὸς εἶπεν· * μὴ κακομαχήσεις ἄνθρωπε. Θεὸς γὰρ οὐ μυκτηρίζεται, καὶ σὺ γὰρ ἐπίστασαι ὅτι οἱ προφῆται πολλάκις τὰ μέλλοντα ὡς παρελθόντα λέγουσιν, ὡς ὅταν λέγει ὁ Δανιὴλ ὅτι θρόνοι ἐτέθησαν καὶ βίβλοι ἠνεῴχθησαν. Τί οὖν; ἆρα παρῆλθεν ἡ

* fol. 131 v° a.

4. ἐξηρῦεν. — 5. ὑπαυτοῦ. — 6. τὸ. — 7. συνάνεστράφη. συνὰναστραφῆναι. — 11. ὅταν.

« aimé. Après cela, il apparut sur la terre et il vécut parmi les hommes »[1].

[3] Le Juif : Ni Jérémie, ni David n'ont parlé d'un événement à venir, mais des choses passées avant eux. Car David dit : « Un homme est né dans Sion, « et c'est lui qui en a posé les fondements[2]. » Jérémie dit de Dieu « qu'il « a découvert toute voie de science et qu'il l'a donnée à Jacob son serviteur, « à Israël son bien-aimé » : c'est évidemment la loi sur la montagne du Sinaï. « Après cela, on le vit sur la terre et il vécut parmi les hommes », dans le temple saint de Jérusalem[3]. Vivre parmi les hommes, c'est encore agir et vivre dans les cœurs des prophètes à la manière du feu[4]. Tu vois qu'ils ont parlé du passé[5].

VII [1] Le Chrétien : Tu ne lutteras pas à armes déloyales, homme. On ne se moque pas de Dieu[6], et tu sais bien que souvent les prophètes parlent de l'avenir comme s'il était passé. Ainsi Daniel dit : « On plaça les trônes[7], et « les livres furent ouverts »[8]. Quoi donc? Le jugement est-il passé? A-t-il déjà

1. Baruch III, 36-38. Les trois textes Ps. CXVII, 26-27; Ps. LXXXVI, 5; Baruch III, 36-38, sont également cités à la suite l'un de l'autre dans la *Didascalie de Jacob* 8; éd. NAU, p. 747, 9 ss. L'attribution à Jérémie du passage de Baruch est tout à fait habituelle, les livres de ces deux prophètes étant réunis dans les Septante. (Cf. *Dial. Pap. et Phil.* 8, p. 57, 15 ss.) Dans l'œuvre de Gilbert de Westminster (*P. L.* CLIX 1005-1036), le Juif refuse d'admettre l'autorité de ce texte parce qu'il n'est pas de Jérémie : c'est la première fois, semble-t-il, que l'on rencontre une telle objection. — 2. Ps. LXXXVI (LXXXVII), 5. — 3. Bar. III, 36-38. — 4. L'action divine chez les prophètes est comparée à l'action du feu. Mais il n'y a pas là vraiment une théorie de l'inspiration : l'auteur du dialogue emploie volontiers ce genre de métaphores ; cf. p. [20]. Peut-être faut-il en chercher l'origine Deut. IV, 24. — 5. Dans le *Dial. Papisc. et Phil.* 8, p. 56, 24, les Juifs prétendent que dans le Ps. CXVII, 26, David parle de l'avenir et qu'il faut lire : ἐπιφάνηθι ἡμῖν au lieu de ἐπεφάνην. Le chrétien répond : Vous avez raison, car le Christ doit venir. On vient de voir qu'ici la même objection obtient une réponse toute différente. — 6. Gal. VI, 7. — 7. Dan. VII, 9. — 8. Dan. VII, 10.

κρίσις καὶ ἤδη γέγονεν; Καὶ ἄλλα μυρία τοιαῦτα εὑρήσεις· ἐπεὶ διὰ τί προφῆται ἀκούουσιν, εἰ μὴ ὅτι τὰ μέλλοντα ὡς παρόντα ἔβλεπον καὶ προέλεγον;

[2] Ἐπειδὴ δὲ τὸ κάλυμμα ἀκμὴν ἐπὶ τὴν καρδίαν σου ἐπίκειται, ἰδοὺ προφέρω προφήτην σου ἐμφανέστατον, ἐκπληττόμενον μὲν καὶ αὐτὸν καὶ φόβῳ πολλῷ συνεχόμενον διὰ τὴν
* fol. 131 v° b. τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ γῆς * παρουσίαν, ὅμως καὶ κύριον αὐτὸν καὶ θεὸν οὐράνιον, καὶ πάντων βασιλέων βασιλέα τῶν τῆς γῆς κρατούντων ὀνομάσαντα, οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ τὰ πάθη προνοήσαντα, ὅπερ τάχα αὐτὸν καὶ ἐθορύβησε. Διὸ καὶ ἔλεγεν ὁ σὸς ἐκεῖνος Ἀμβακοὺμ ὁ θαυμάσιος· « κύριε εἰσακήκοα τὴν ἀκοήν σου καὶ ἐφοβήθην, κύριε κατε- « νόησα τὰ ἔργα σου καὶ ἐξέστην ».

[3] Μὴ καὶ τοῦτο ἄναμμα ἔχει; ἰδοὺ περὶ κυρίου λέγει, ἰδοὺ ταράττεται, ἰδοὺ ἐξίσταται ὁ προφήτης, τοιαῦτά τινα ἴσως πρὸς ἑαυτὸν ἐννοούμενος καὶ λέγων, οἷα καὶ ὑμεῖς· πῶς ὁ
* fol. 132 r° a. ἄσαρκος σαρκοῦται; πῶς θεὸς ἄνθρωπος γίνεται; * πῶς ὁ ἀόρατος ὁρᾶται; πῶς ἐν μήτρᾳ γυναικὸς εἰσέρχεται; τὸ δὲ παραδοξότερον, πῶς σταυρὸν καταδέχεται; πῶς μεσίτης δύο λαῶν γίνεται; διό φησιν· « ἐν μέσῳ δύο ζώων γνωσθήσῃ ». Ἰδοὺ περὶ μελλόντων λέγει,

2. προέλεγον. — 3. δε. — 10. μή. — 10. ἀνάμμα.

eu lieu? Tu trouveras mille autres cas semblables. Pourquoi d'ailleurs les appelle-t-on prophètes, sinon parce qu'ils voyaient l'avenir comme présent, et le prédisaient?

[2] Mais puisqu'un voile couvre encore ton cœur [1], voici que je te présente un de tes prophètes, tout à fait clair, frappé lui-même et saisi de grande crainte à cause de la venue sur terre du Christ qu'il nomme aussi (comme les autres) Seigneur et Dieu céleste et roi de tous les rois qui dominent la terre, bien plus! dont il prévoit la croix et les souffrances, ce qui, sans doute, le déconcerte lui-même. C'est donc ainsi que parlait votre fameux, votre étonnant Habacuc : « Seigneur, j'ai entendu le son de ta voix et j'ai été saisi « de crainte. Seigneur, j'ai vu tes œuvres et j'ai été frappé de stupeur » [2].

[3] Ceci n'est-il pas lumineux? Il parle du Seigneur, il est saisi de crainte, il est frappé de stupeur, le prophète qui, peut-être, pense en lui-même et dit tout comme vous : Comment l'incorporel s'incarne-t-il? Comment Dieu devient-il homme? Comment l'invisible se fait-il voir? Comment entre-t-il dans le sein d'une femme? Et, chose plus étonnante, comment subit-il la croix? Comment devient-il médiateur de deux peuples? Car il dit : « Entre deux « animaux, on te connaîtra » [3]; il parle de l'avenir, il parle du Seigneur. « On te reconnaîtra dans les années qui approchent » : le véritable culte

1. Cf. II Cor. III, 15. Cf. *Alt. Sim. et Theoph.* II, 2 (*C.S.E.L.* XLV, 1; p. 12, 8 s.). — 2. Habac. III, 1. — 3. Habac. III, 2. Un peu plus bas, même passage est appliqué à la Passion. ORIGÈNE, *De princ.* I, 3, 4, éd. KOETSCHAU, p. 53, 2 et 8, pense que le texte d'Habacuc : « In medio duorum animalium » doit s'entendre du Fils et du Saint-Esprit qui entourent le Père.

ἰδοὺ περὶ κυρίου λέγει· « ἐν τῷ ἐγγίζειν τὰ ἔτη ἐπιγνωσθήσῃ »· ὥστε οὐκ ἦν ἀκμὴν ἡ ἀληθὴς θεοσέβεια ἐπὶ Ἀμβακούμ· « ἐν τῷ παρεῖναι τὸν καιρὸν ἀναδειχθήσῃ »· ἰδοὺ καὶ αὐτὸς ἀναδεικνύμενον αὐτὸν λέγει καὶ ἐμφανιζόμενον.

[4] Περὶ τίνος ἆρα λέγεις, προφῆτα; ἆρα περί τινος ἀνθρώπου; ἆρα περὶ προφήτου; ἆρα περὶ Δαυίδ; εἰπὲ ἡμῖν, ἄνθρωπον λέγεις τὸν ἐρχόμενον, ἢ θεόν; * ἐπίγειον ἢ οὐράνιον; « ὁ « θεὸς ἀπὸ Θεμὰν ἥξει, καὶ ὁ ἅγιος ἐξ ὄρους κατασκίου δασέως. Ἐκάλυψεν οὐρανοὺς ἡ « ἀρετὴ αὐτοῦ ». Τί λέγεις; οὐκ ἔστιν ὁ ἐρχόμενος ψιλὸς ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν [ἄνθρωπος]: οὐκ ἔστιν ὅμοιος πάντων ἀνθρώπων; οὐχί φησιν· αὐτὸς γὰρ ὁ θεὸς ἀπὸ Θεμὰν ἥξει, τοῦτ' ἔστιν ἐκ τοῦ νότου· τοῦτο γὰρ ἑρμηνεύεται Θεμάν· εἰς τὰ νότια δὲ μέρη τῆς Ἱερουσαλήμ ἐστιν ἡ Βηθλεέμ.

* fol. 132 r° b.

[5] « Ἐκάλυψεν οὐρανοὺς ἡ ἀρετή αὐτοῦ »· ποίου ἀνθρώπου ἀρετὴ δύναται καλύψαι τοὺς οὐρανούς; « Καὶ τῆς συνέσεως αὐτοῦ πλήρης ἡ γῆ ». Εἶτα δείκνυσι πῶς καὶ παντοκράτωρ ἐστὶ καί φησι· « καὶ φέγγος αὐτοῦ φῶς ἔσται, κέρατα ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ », τοῦτ' ἔστιν αἱ βασιλεῖαι * τῆς γῆς· τὰ γὰρ κέρατα τὰς βασιλείας σημαίνουσιν, ὡς φησὶ καὶ ὁ Δανιήλ. « πρὸ προσώπου αὐτοῦ πορεύσεται λόγος καὶ ἐξελεύσεται εἰς παιδείαν κατὰ πόδας αὐτοῦ ».

* fol. 132 v° a.

4. περι. — 7. ἄνθρωπος est restitué ici par conjecture. — 8. Θαιμάν. — 9. Θαιμάν. — 11. ἀρετῆ

n'existait donc pas encore du temps d'Habacuc : « Lorsque le temps sera « venu, tu seras manifesté » : voici que lui aussi dit que (le Seigneur) sera proclamé, manifesté.

[4] De qui donc parles-tu, prophète? Est-ce d'un homme? Est-ce d'un prophète? Est-ce de David? Dis-nous, appelles-tu celui qui vient homme ou Dieu? terrestre ou céleste? « Dieu viendra de Théman, le saint de la mon- « tagne ombreuse de la forêt. Sa puissance a enveloppé les cieux »[1]. Que dis-tu? Celui qui vient n'est pas simplement (un homme) comme l'un d'entre nous? il n'est pas semblable à tous les hommes? Non, répond-il. « Dieu lui-même « viendra de Théman », c'est-à-dire du sud, car tel est le sens de Théman[2]. Or c'est au sud de Jérusalem que se trouve Bethléhem.

[5] « Sa puissance a enveloppé les cieux ». De quel homme la puissance peut-elle envelopper les cieux? « Et la terre est pleine de sa connaissance »[3]. (Le prophète) montre ensuite comment il est tout-puissant, et dit : « Sa lumière « sera l'éclat du soleil, les cornes seront dans ses mains »[4], c'est-à-dire les royaumes de la terre, car les cornes signifient les royaumes, comme le dit aussi Daniel[5]. « Devant lui marchera la parole (sainte), et il s'avancera sur

1. Habac. III, 3. — 2. Cf. S. Jérome, *in h. l.* : il a entendu un Hébreu lui donner la même explication qui est présentée ici, et qui ne lui déplait pas, bien que lui-même en propose une autre. 3. Habac. III, 3; notre texte lit συνέσεως au lieu de αἰνέσεως que portent les meilleurs manuscrits des Septante, ABQ. L'auteur de la *Didascalie de Jacob* 46, éd. Nau, p. 773, 7, porte aussi συνέσεως, qui d'après M. Nau n'est attesté que par un seul manuscrit. — 4. Habac. III, 4. — Cf. Dan. VII, 24.

Ἔμπροσθεν τοῦ Χριστοῦ ἦλθεν ὁ νόμος, κατὰ πόδας δὲ τοῦ νόμου ἦλθε Χριστός· ἢ τάχα καὶ Ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν λέγει ὁ προφήτης πρὸ προσώπου κυρίου, ὥς φησιν Ἡσαΐας, λέγοντα· « ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου », ὅπερ δὲ σὺ οὐδὲ ἀκοῦσαι ἀνέχῃ.

* fol. 132 v° b.

[6] Ὅρα πῶς προλέγει τὸν σταυρὸν ὁ προφήτης τοῦ Χριστοῦ· « ἔστη καὶ ἐσαλεύθη ἡ « γῆ ». Ποῦ ἔστη; δῆλον ὅτι ἐν τῷ σταυρῷ, ὥς καὶ ὁ Δαυὶδ φησιν· « προσκυνήσωμεν εἰς « τὸν τόπον οὗ ἔστησαν οἱ πόδες αὐτοῦ ». Ποῦ δὲ ἐσαλεύθη * ἡ γῆ; ἄκουσον τοῦ εὐαγγελιστοῦ περὶ τῆς σταυρώσεως τοῦ Χριστοῦ λέγοντος, ὅτι προσηλωθέντος αὐτοῦ, « σκότος « ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν ἀπὸ ὥρας τρίτης ἕως ὥρας ἐννάτης. Ὁ δὲ Ἰησοῦς κράξας φωνῇ « μεγάλῃ ἐξέπνευσεν, καὶ ἡ γῆ ἐσείσθη ». Τοῦτο σαφῶς σημαίνων καὶ Ὡσηὲ ὁ προφήτης φησὶν περὶ τοῦ πάθους τοῦ Χριστοῦ· « ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη συσκοτάσουσιν, καὶ οἱ ἀστέρες δύσου- « σιν τὸ φέγγος αὐτῶν. Ὁ δὲ κύριος ἐκ Σιὼν ἀνακράζεται, καὶ ἐξ Ἱερουσαλὴμ δώσει φωνὴν « αὐτοῦ, καὶ σεισθήσεται ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ ». Καὶ τὸ « ἐν μέσῳ δύο ζώων γνωσθήσῃ » περὶ τῶν δύο λῃστῶν τῶν συσταυρωθέντων τῷ Χριστῷ λέγει ὁ προφήτης.

8. φωνή.

« ses pas pour instruire » [1]. Devant le Christ est venue la loi; à la suite de la loi est venu le Christ. Peut-être le prophète parle-t-il de Jean-Baptiste qui marche devant le Seigneur, en disant, selon la parole d'Isaïe : « Préparez la « voie du Seigneur » [2], ce que tu ne supportes même pas d'entendre.

[6] Vois (maintenant) comment le prophète prédit la croix du Christ : « La « terre s'est tenue ferme et elle a été ébranlée » [3]. Comment s'est-elle tenue ferme? Évidemment, sous la croix, comme le dit David : « Adorons le lieu « où se sont fixés ses pieds » [4]. Où la terre a-t-elle été ébranlée? Écoute l'Évangéliste disant de la crucifixion du Christ que, lorsqu'il fut cloué (à la croix), « les ténèbres se répandirent sur toute la terre, depuis la troisième heure « jusqu'à la neuvième heure. Et Jésus, ayant poussé un grand cri, expira. Et la « terre trembla » [5]. Le prophète Osée, lui aussi, marque clairement ces choses en disant de la passion du Christ : « Le soleil et la lune s'assombriront; les « étoiles perdront leur éclat. Le Seigneur crie de Sion, il élèvera la voix de « Jérusalem; et le ciel et la terre seront ébranlés » [6]. La parole : « Entre deux « animaux on te connaîtra » [7], le prophète la dit des deux larrons crucifiés avec le Christ.

1. Habac. III, 5. Le ms. B lit εἰς πεδία; A et Q ont ἐν πεδίλοις. La leçon de notre auteur κατὰ πόδας αὐτοῦ est donc très particulière. — 2. Is. XL, 3. Cf. Mc. I, 3. — 3. Habac. III, 6. — 4. Ps. CXXXI (CXXXII), 7. — 5. Cf. Matth. XXVII, 45 ss. D'après le texte des synoptiques, les ténèbres n'ont envahi la terre qu'à la sixième heure. La troisième heure est, d'après S. Marc XV, 25, celle du crucifiement. — 6. Joel III, 15-16. La citation attribuée par erreur à Osée est en réalité de Joel. — 7. Habac. III, 2. Cette interprétation et celle proposée plus haut, p. [40], sont les plus anciennes de ce passage, les seules que connaissent encore les exégètes de la fin du IVe s., S. Jérôme en particulier, relativement à l'Incarnation. Plus tard seulement, on a entendu ce texte du bœuf et de l'âne qui auraient assisté à la naissance de Jésus à Bethléhem.

[7] * Ἆρα δέ τις δύναται ἀρνήσασθαι ἢ παραγράψασθαι τὴν προφητείαν τοῦ Δαυὶδ, ἣν περὶ τοῦ σεισμοῦ τοῦ γεναμένου ὅτε ἐν τῷ σταυρῷ ὑψώθη ὁ Χριστὸς ἐδήλωσεν εἰπών· « σχολάσατε καὶ γνῶτε ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ θεός ». Ἰδοὺ αὐτὸς ἀποφθέγγεται καὶ λέγει· « ὑψωθήσομαι ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὑψωθήσομαι ἐν τῇ γῇ ». Τοῦτο ὁ Δαυὶδ ἀκούσας καὶ ὥσπερ πλησίον ἱστάμενος τοῦ σταυροῦ ὅτε τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ γέγονεν, μαρτυρεῖ καὶ λέγει· « ἔδωκε φωνὴν αὐτοῦ, ἐσαλεύθη ἡ γῆ ». [8] Καὶ ἵνα μὴ εἴπῃς ὅτι ἐν τῷ ναῷ ὑμῶν ἢ ἐν τῷ ὄρει ὅτε τὸν νόμον ἐδίδου ὑμῖν ταῦτα ἐγένοντο, ὅρα πῶς ἀσφαλίζεται αὐτὸ ὁ προφήτης, * μᾶλλον δὲ ὁ θεὸς καί φησι· « ἡγίασε τὸ σκήνωμα αὐτοῦ ὁ ὕψιστος »· τὴν παρθένον ἐνταῦθα σκήνωμα τοῦ ὑψίστου λέγει. Ὅτι δὲ οὐδὲ αὐτὸς ἐκ τούτου μολυνθήσεται ἄνθρωπος γενάμενος, οὐδὲ ἡ παρθένος φθαρήσεται ἢ καταπαίσεται, ἐπήγαγεν· « ὁ θεὸς ἐν μέσῳ αὐτῆς καὶ οὐ « σαλευθήσεται ». Ἄκουσον πῶς καὶ τὴν ταραχὴν καὶ ὑποταγὴν τῶν ἐθνῶν ἐπάγει· « ἐταράχθησαν ἔθνη, ἔκλιναν βασιλεῖαι », ἤγουν ὑπήκουσαν· ἰδοὺ καὶ ὁ θεὸς ἐν τοῖς ἔθνεσι λέγει· « ὑψωθήσομαι ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὑψωθήσομαι ἐν τῇ γῇ, κύριος τῶν δυνάμεων ».

* fol. 133 r° a.

* fol. 133 r° b.

VIII [1] Εἰσὶ μὲν καὶ ἄλλαι μυρίαι μαρτυρίαι περὶ τοῦ πάθους αὐτοῦ, ἀλλ' ὅτε τὰ

1. ἄρα. — 7. ἐδίδη. — 9. οὐδε. — 10. κατακαίσεται.

[7] Pourrait-on nier ou supprimer la prophétie de David qui annonce le tremblement de terre arrivé lorsque le Christ fut élevé sur la croix en disant : « Prenez garde et sachez que je suis Dieu »[1]. Voici qu'il le déclare lui-même et dit : « Je serai élevé parmi les nations, je serai élevé sur la terre »[2]. David entend ces paroles, et, comme s'il se tenait près de la croix au moment de la passion du Christ, témoigne en disant : « Il a élevé la voix, la terre a été « ébranlée »[3]. [8] Pour que tu ne dises pas que ces choses se sont passées dans votre temple ou sur la montagne quand Dieu vous a donné la Loi, vois comment le prophète, ou plutôt Dieu lui-même prend ses garanties en disant : « Le Très-Haut a sanctifié sa demeure »[4]. La demeure du Très-Haut, c'est ici la Vierge. Pour montrer que Dieu lui-même, en devenant homme, ne sera pas souillé par la Vierge, que la Vierge ne sera ni corrompue ni abattue, il poursuit : « Dieu est au milieu d'elle et elle ne sera pas ébranlée »[5]. Écoute comment il décrit le trouble et la soumission des nations : « Les « nations ont été bouleversées, les royaumes ont fléchi »[6]; c'est-à-dire ont obéi. Voici que Dieu parle dans les nations : « Je serai élevé dans les « nations, je serai élevé sur la terre, moi le Seigneur des armées »[7].

VIII [1] Il y a encore mille autres témoignages au sujet de la passion du

1. Ps. XLV (XLVI), 11. La *Didascalie de Jacob* 46, éd. NAU, p. 772, entend ce texte et le suivant de l'Ascension. — 2. Ps. XLV (XLVI), 11. — 3. Ps. XLV (XLVI), 7. — 4. Ps. XLV (XLVI), 5. — 5. Ps. XLV (XLVI), 6. — 6. Ps. XLV (XLVI), 7. — 7. Ps. XLV (XLVI), 11, 12. Dans le texte complet, les trois derniers mots sont rattachés à ce qui suit : κύριος τῶν δυνάμεων μεθ' ἡμῶν.

εἰρημένα δέξῃ, * τότε περὶ ἑκάστου πράγματος τοῦ Χριστοῦ ἐκ τῶν σῶν γραφῶν παραστήσω σοι προφανῶς. Τέως δὲ κατὰ τὰ δόξαντα ἀπέδειξά σοι, ὅτι θεὸς ὁ ἐρχόμενος καὶ οὐ ψιλὸς ἄνθρωπος.

* fol. 133 v° a.

[2] <Ὁ ἰουδαῖος>. Τότε ὁ ἰουδαῖος στενάξας εἶπεν· οἶδεν ὁ θεός, ἄνθρωπε, τί ἀντιθεῖναι σοί· οὐκ οἶδα. Καὶ ἐμὲ μὲν ἀπέκλεισας· εἰ δὲ ὅλως θαρρῇς ὅτι δύνῃ ἡμῖν παραστῆσαι ὅτι βεβαία ἐστὶν ἡ πίστις σου, καὶ ὅτι ἦλθεν ὁ Χριστός, ἔχω ἀνθρώπους ἱκανοτέρους μου καὶ νομομαθεστέρους, εἰς οὓς ὁ λαὸς ὅλος ἀποκρέμαται, ὡς ἱερεῖς καὶ ἀρχισυναγώγους. Παρακαλῶ δέ σε, ἵνα δημοσίως ἐπὶ πάντων ἐπὶ πόλεως συμβάλεις αὐτοῖς, ἐμοῦ * παρασκευάζοντος αὐτοὺς συναχθῆναι καὶ συνᾶραι μετά σου.

* fol. 133 v° b.

[3] Ὁ δὲ χριστιανὸς ταῦτα ἀκούσας, καὶ ζήλῳ θεοῦ πυρωθείς, εἶπεν· ἐὰν δύνῃ αὐτὸν τὸν Μωϋσέα καὶ τὸν Δαυὶδ καὶ τοὺς δώδεκα προφήτας καὶ τοὺς τέσσαρας τοὺς ἄλλους ἀναστῆσαι ἐκ τῶν νεκρῶν καὶ ἐνέγκαι ἵνα συζητήσωμεν περὶ Χριστοῦ, τοῦτο ἐμοὶ χαρὰ καὶ καύχημα καὶ ἔργον θεοῦ ἐστίν. Καὶ τίς μοι δώσει τοῦτο ὃ εἶπες, ἵνα κἀγὼ ἐνέγκω τοὺς δώδεκα ἀποστόλους καὶ τοὺς τέσσαρας εὐαγγελιστάς, καὶ γένηται τοῦ κυρίου καὶ περὶ κυρίου ὁ πόλεμος, μᾶλλον δὲ ὁ σύλλογος.

4. <ὁ ἰουδαῖος> ces deux mots sont sans doute à supprimer. — 21. χαρᾶ. — 13. καγώ.

Christ. Je t'exposerai clairement d'après tes Écritures tout ce qui regarde le Christ, lorsque tu auras accepté ce que je t'ai déjà dit. Jusqu'ici, à ce qu'il semble, je t'ai montré que celui qui vient est Dieu et non purement un homme[1].

[2] <Le Juif.> Alors le Juif dit en gémissant : Dieu sait, homme, que t'opposer ; moi je ne sais pas. Tu m'as enfermé. Mais si tu as pleine confiance de pouvoir nous exposer que ta croyance est solide et que le Christ est venu, j'ai des hommes plus capables et plus instruits dans la loi que moi : le peuple entier a confiance en eux, comme en ses prêtres et ses archisynagogarques. Je te demande de te réunir à eux en public devant tous, devant la ville (entière), pour discuter avec eux. Je suis prêt pour ma part à les faire venir et s'entendre avec toi.

[3] A ces paroles, le chrétien enflammé du zèle de Dieu dit : Si tu pouvais ressusciter des morts et faire venir Moïse et David, et les douze prophètes et les quatre autres (prophètes) afin que nous cherchions ensemble le Christ, ce me serait sujet de joie et de vanité, et œuvre de Dieu. Qui me donnera (seulement) ce que tu dis afin que moi aussi j'amène les douze apôtres et les quatre évangélistes[2] et qu'il y ait le combat, ou plutôt l'entretien du Seigneur au sujet du Seigneur[3] ?

1. Ceci conclut et résume ce premier entretien : Le Messie est Dieu et non un pur homme. A travers quelques digressions, la pensée se poursuit avec une certaine unité. — 2. Les douze petits prophètes et les quatre grands s'opposent aux douze apôtres et aux quatre évangélistes, mais cette opposition est inexacte, puisque les douze apôtres n'ont pas écrit comme les douze prophètes. Leur témoignage ne saurait être que celui de la tradition catholique. — 3. Il s'agit d'une guerre pacifique en quelque sorte, d'où la correction : μᾶλλον δὲ ὁ σύλλογος.

[4] Καὶ ἀναστάντες οἱ ἰουδαῖοι ἀπῆλθον· ἦν γὰρ ἑσπέρα· ἀπὸ γὰρ ὥρας πρώτης * ἕως ὥρας δεκάτης ἐμπόνως ἐκαθέσθησαν, τῆς βρώσεως ὥσπερ ἐπιλαθόμενοι. Ὁρίσαντες ἑαυτοῖς ἡμέραν παρασκευὴν καὶ ἐπίσημον εἰς τὸ ποιῆσαι τὸν σύλλογον, καὶ ἀπελθόντες, πάσῃ δυνάμει ὁπλίζονται, καὶ φέρουσιν ἐκλεκτούς τινας καὶ λογίους ἄνδρας εἰς ἄκρον γινώσκοντας τὴν γραφὴν, καὶ μηδὲν ἐπιγινώσκοντας.

* fol. 134 r° a.

ΔΙΑΛΕΞΙΣ Β′

I [1] Συνελθόντες δὲ ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατὰ τὰ δόξαντα ἡμεῖς τε καὶ τῶν ἰουδαίων οἱ πρόκριτοι, συμπαρόντος καὶ πλήθους οὐκ ὀλίγου λαῶν, ἰουδαίων, ἑλλήνων, σαμαρειτῶν, αἱρετικῶν, χριστιανῶν, * δημόσιος γὰρ ἦν καὶ μάλα ὁ τόπος ἐμφανέστατος, οἷα ἐκ κακούργου μελέτης ὑπάρχοντες καὶ ματαίας σκέψεως καὶ συμφωνίας, προπετεύονται ὀξέως, καὶ σοβαροῖς τοῖς ἤθεσι, καὶ λόγοις τρανοτάτοις, καὶ γλώττῃ ἑλληνίδι, ἐρωτῶσιν τοιάδε.

* fol. 134 r° b.

4. ὀπλέζονται. — 11. γλῶττη. — .11 τοιᾶ δε.

[4] Alors les Juifs se levèrent et s'en allèrent. Car c'était le soir; et depuis la première heure jusqu'à la dixième [1], ils avaient combattu avec peine comme oublieux de la nourriture. Après avoir fixé un jour, ils font de grands et solennels préparatifs pour l'entretien, et ils choisissent des hommes remarquables et savants, connaissant à fond l'Écriture et ne décidant rien [2].

DEUXIÈME ENTRETIEN.

I [1] Nous nous rassemblons donc pour discuter, selon les conventions, nous [3] et les chefs des Juifs; une nombreuse foule de peuple est présente : des Juifs, des Grecs, des Samaritains, des hérétiques, des chrétiens [4], car le lieu est public et tout à fait en vue. Les Juifs semblent tous poussés par un faux zèle de vaine recherche; ils parlent avec précipitation; leurs attitudes sont insolentes, leurs paroles vives, et ils nous interrogent ainsi en grec [5].

1. Le premier entretien est censé s'être prolongé un jour entier. C'est beaucoup, car on y a dit bien peu de choses. Mais qu'importe, puisqu'il s'agit d'une construction artificielle? — 2. Les Juifs sont-ils de mauvaise foi en choisissant des sophistes qui se refuseraient à rien conclure? Remarquer peut-être l'expression λογίους ἄνδρας qui est en quelque sorte traditionnelle. Malchion, l'adversaire de Paul de Samosate au concile d'Antioche, est déjà un λόγιος ἀνήρ (Eusèbe, *H. E.* vii, 29, 2). Le concile d'Antioche de 324 a également entendu les discours de λόγιοι ἄνδρες qui n'étaient pas nécessairement des évêques. — 3. Les interlocuteurs sont nombreux; du côté chrétien en particulier, le moine du premier entretien est remplacé par une collectivité, anonyme d'ailleurs, tout comme celle des chefs juifs. La discussion a lieu cette fois-ci dans un lieu public. — 4. Toutes les religions et toutes les races : c'est la foule cosmopolite et curieuse des cités orientales. Noter que les hérétiques ne sont pas regardés comme chrétiens, pas plus que les Samaritains ne sont confondus avec les Juifs. — 5. L'emploi du grec était tout naturel dans la cité, en majorité grecque, de Damas. Dans le *Dial. antimonoph.* I, p. 123, 8, le stylite qui est le porte-parole des hérétiques, sait également le syriaque et le grec.

[2] Ὁ ἰουδαῖος· δύο ἔθνη καὶ δύο λαοὺς ἡ γραφὴ ἐκ τοῦ Ἰσαὰκ γεννᾶσθαι ἐμαρτύρησεν, μᾶλλον δὲ γεννηθέντα· ποῖος ἐξ αὐτῶν ὑπάρχεις εἰπὲ ἡμῖν.

Ἐν τούτῳ σκοπήσαντες οἱ δεινότατοι, ἵνα ἂν εἴπωμεν ἐκ τοῦ Ἠσαῦ, εὐθὺς ἀποκριθῶσιν· ὅρα οὖν ὅτι μισεῖ ὑμᾶς ὁ θεός· εἶπεν γάρ· « τὸν Ἰακὼϐ ἠγάπησα, τὸν δὲ Ἠσαῦ ἐμίσησα ».
* fol. 134 v° a. Εἰ δὲ εἴπωμεν ὅτι ἐκ τοῦ * Ἰακὼϐ, ἀντερωτήσωσιν· καὶ πῶς οὐκ ἐξακολουθεῖτε τῷ νόμῳ τοῦ Ἰακὼϐ, ἀλλὰ τοῦ Ἠσαῦ· ἀπερίτμητοι γάρ ἐστε ὡς οἱ υἱοὶ τοῦ Ἠσαῦ.

[3] Ὁ χριστιανός· διακρουσάμενος οὖν ἐγὼ ἀνοήτως τὸ συμπεπλεγμένον τῆς ἐρωτήσεως, οἰκοδομῆσαι τὸν λαὸν βουλόμενος, ἅμα τε καὶ αὐτοὺς διὰ τοῦ λόγου εἰς μείζονα προτρέψασθαι ζήτησιν πρὸς τὴν τῶν ἀκουόντων ὠφέλειαν εἶπον. Οἱ περὶ θεοῦ καὶ τῶν τοῦ θεοῦ λόγων καὶ ἔργων συζήτησιν συναχθέντες ἐπὶ τὸ αὐτὸ ποιήσασθαι, τὸν φόϐον τοῦ θεοῦ πρὸ ὀφθαλμῶν προθέμεθα. Διαμαρτύρομαι πάντας τοὺς ἐνταῦθα χριστιανοὺς καὶ ἑϐραίους, ἐνώπιον τοῦ θεοῦ
* fol. 134 v° b. * καὶ τῶν ἐκλεκτῶν καὶ ἀοράτων δυνάμεων, μηδεὶς ὑϐρίσει, μηδεὶς βλασφημήσει τὴν τοῦ ἑτέρου πίστιν, μηδεὶς ἀμύητος ὢν θόρυϐον ποιήσει, μηδεὶς τὸ συνειδὸς αὐτοῦ καταπατήσει, μηδεὶς τὴν ἀλήθειαν ἀποκρύψει. Συνετὸς γενέσθω ὁ σύλλογος, ἵνα μὴ γένηται ὡς πόλεμος,

3. δεινώτατοι. — 5. ἀντερωτησωσιν. — 6. ἐσταί.

[2] Le Juif : L'Écriture témoigne qu'Isaac engendre ou plutôt a engendré deux nations et deux peuples. Dis-nous auquel des deux tu appartiens.

Ici, ces hommes habiles voyaient bien que si nous disions : d'Ésaü, ils pourraient aussitôt répondre : Vois donc que Dieu vous hait, car il a dit : « J'ai aimé Jacob et j'ai haï Ésaü »[1]; que si nous disions : de Jacob, ils riposteraient : Et pourquoi n'obéissez-vous pas à la loi de Jacob, mais à celle d'Ésaü, car vous êtes incirconcis comme les fils d'Ésaü.

[3] Le Chrétien : J'écarterai les vaines subtilités de la question[2]. Car je veux édifier le peuple et je parle en même temps pour élever la discussion et pour être utile aux auditeurs. Puisque nous sommes assemblés pour chercher ensemble ce qui concerne Dieu, les paroles et les œuvres de Dieu, plaçons devant nos yeux la crainte de Dieu. Je prends à témoin tous ceux qui sont ici, chrétiens et Hébreux, en face de Dieu[3] et des puissances élues et invisibles, personne ne se montrera insolent; personne ne blasphémera la foi de son adversaire, personne des non-initiés[4] ne causera du trouble; personne ne foulera aux pieds sa conscience, personne ne cachera la vérité. Que notre entretien soit prudent, pour ne pas devenir un combat; que notre recherche

1. Mal. I, 2 (cité Rom. IX, 13). C'est le même genre de discussion que l'on trouve si fréquemment dans l'Évangile entre Jésus et les pharisiens; cf. Matth. XXII, 41 ss.; Mc. XI, 27 ss. — 2. Le chrétien refuse de répondre — tout comme le Christ, cf. Mc. XI, 33 — aux questions oiseuses et aux subtilités de l'exégèse rabbinique. Ainsi avait-il déjà fait au début de la première discussion. — 3. Cf. II Tim. IV, 1; I Tim. V, 21. — 4. Les non-initiés ne sont pas, me semble-t-il, les non-baptisés, mais seulement ceux qui assistent à la controverse sans y prendre part officiellement.

μεθ' ἡσυχίας ἡ ζήτησις, ἵνα μὴ γένηται κίνησις, καὶ μεταπέσωμεν ἀπὸ τῶν προφητειῶν εἰς βλασφημίας, ἀλλὰ ἀνοιξάτω ὁ θεὸς λόγος τὸ στόμα καὶ τὰ ὦτα καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν, ἵνα οἱ μὴ βλέποντες βλέψωσιν, καὶ οἱ πλανώμενοι ἐπιστρέψωσι, καὶ οἱ ἀγνοοῦντες φωτισθῶσιν.

Καὶ ἀπεκρίθησαν πάντες· ἀμὴν ἀμήν...

II [1] * ... « καὶ προσ]φορὰν οὐκ ἠθέλησας, σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι· ὁλοκαυτώματα καὶ « περὶ ἁμαρτίας οὐκ ἐζήτησας· τότε εἶπον· ἰδοὺ ἥκω ». Τί λέγεις Δαυίδ; τί γάρ; ἀσώματος εἶ ὅτι σῶμα κατηρτίσω μοι βοᾷς; τί γάρ; μετὰ τὸν νόμον καὶ τὰς θυσίας ἐφάνης, ὅτι λέγεις ὁλοκαυτώματα καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ ἐζήτησας, τότε εἶπα· ἰδοὺ ἥκω; οὐχί φησιν· οὐ περὶ ἐμοῦ ταῦτα λέγω, ἄλλος ἐστὶν « εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου θεὸς κύριος ». Τί ποιοῦμεν ἀδελφοί; ἰδοὺ ὁ Δαυὶδ ἐν ὀνόματι κυρίου θεὸν κύριον λέγει ἐρχόμενον· τίς ἆρα τοῦτο ἀναλῦσαι δύναται, καὶ μὴ μᾶλλον ὁμολογῆσαι, ὅτι περὶ πατρὸς καὶ υἱοῦ ἐστι τὸ λεγόμενον, * τοῦ μὲν πέμποντος, τοῦ δὲ ἐρχομένου; [2] Διὸ ὑμῶν λεγόντων ὅτι ἀνθεῖτε καὶ πληθύνεσθε καὶ τὸν νόμον φυλάττετε, οὐδὲ εἷς τόπος εἰς ἑορτὴν ἢ θυσίαν ὑπὸ θεοῦ ὑμῖν ἐγκαταλέλειπται, ἀλλὰ πάντων ἐστερήθητε, τῆς Ἱερουσαλὴμ πρώτης, τοῦ ὄρους τοῦ Σιναίου, τοῦ τόπου τῶν ο'

* fol. 135

* fol. 135 r° b.

6. Entre le f° 134 et le f° 135, il y a une lacune, probablement d'un feuillet : le f° 135 commence au milieu du mot προσ]φοράν. — 9. περι.

soit calme, pour ne pas dégénérer en agitation. Ne tombons pas des prophéties dans les blasphèmes; que le Verbe divin ouvre notre bouche, nos oreilles et nos yeux afin que ceux qui ne voient point voient [1], que ceux qui errent se convertissent, que ceux qui ignorent soient éclairés.

Et tous répondirent : Amen, Amen!

II [1] .... Le Chrétien[2] : « Tu n'as pas voulu d'offrande et tu m'as formé un « corps. Tu n'as pas désiré d'holocaustes ni de sacrifices pour le péché; alors « j'ai dit : Je viens »[3]. Que dis-tu, David? Quoi donc? es-tu incorporel que tu cries : « Tu m'as formé un corps. » Comment? As-tu paru après la loi et les sacrifices, que tu dises : « Tu n'as pas désiré d'holocaustes ni de sacrifices « pour le péché; alors j'ai dit : Je viens »? Ne dit-il pas : (en réalité) Ce n'est pas de moi que je parle ainsi, c'est d'un autre : béni celui qui vient au nom du Seigneur, le Seigneur Dieu [4]. Que ferons-nous, frères? Voici que David parle du Seigneur Dieu qui vient au nom du Seigneur. Qui peut résoudre la difficulté sans confesser qu'il s'agit (ici) du Père et du Fils, l'un qui envoie, l'autre qui vient? [2] Vous dites que vous croissez et multipliez, que vous gardez la Loi; et Dieu ne vous a pas laissé un seul endroit pour vos fêtes ou

1. Cf. Is. VI, 9-11; Matth. XIII, 13; Mc. IV, 12. — 2. Le chrétien a repris la parole. Il s'agit toujours de l'opposition entre le peuple chrétien et le peuple juif. — 3. Ps. XXXIX (XL), 7-8. — 4. Ps. CXVII (CXVIII), 26-27.

φοινίκων, καὶ τῶν δώδεκα πηγῶν. Πάντοθεν ἐξεώσατο ὑμᾶς ὁ θεὸς, ἡμᾶς δὲ εἰσοίκησεν.
Πορεύου ἐν Ἱερουσαλὴμ, εἴσελθε ἐν τῷ Σιναίῳ ὄρει σου, κάτελθε ἐν τῷ Ἰορδάνῃ, ὅπου μετὰ
χαρᾶς ἐχόρευες, ἄνελθε ὅπου Μωϋσῆς ὁ σὸς ἐτελεύτησεν. Ἴδε τίνες νῦν τοὺς ἁγίους τοῦ θεοῦ
* fol. 135 v° a. τόπους κατέχουσιν, καὶ τί λέγω τοὺς εἰρημένους τόπους; ἐπιζήτησον * τὰ πέρατα τῆς γῆς, τὰς
νήσους, τὰς ἠπείρους, τὴν Αἰθιοπίαν, τὰς βριττανικὰς γλώττας, τὰ νοτιαῖα Αἰγύπτου,
ὅπου πρώην τὸ πάσχα ἔφαγες, τὰ κύκλῳ ἧς ἐπέρασας θαλάσσης, τὰς κώμας ἧς διῆλθες ἐρήμου,
τοὺς τόπους ὅθεν τὰ ἔθνη ἐνίκησας, τὴν τῶν Ἀμαληκιτῶν πόλιν, τὴν ἡλίου πόλιν τῶν θυσιῶν,
Περσίδος τὰς τῶν ἀστρολόγων τοποθεσίας· πάντα ἁπλῶς τὰ πέρατα περίδραμε, καὶ ὄψῃ
θυσίας μὲν ἑλληνικὰς πεπτωκόσας, θυσίας δὲ νομικὰς παυθείσας, μύθους Ἑλλήνων καὶ παιγνικὰ
* fol. 135 v° b. παιδαριώδη αἰσχρὰ σιωπήσαντα, πλατωνικοὺς * ἀργοῦντας λόγους, ἡρωϊκὰ μὴ φαινόμενα
εἴδωλα, Ἀπολλονίου παυθέντα θεσπίσματα, Αἰγύπτιον φαραὼ λήθῃ παραδοθέντα, Μεμφιτῶν

5. γλῶττας. — 6. ἧς. — 7. ἡλιοῦ. — 8. ἀπλῶς. — 10. πλατονικοὺς. — 10. ἀργοῦντα. — 11. probablement pour Ἀπόλλωνος.

vos sacrifices. Vous êtes privés de tous, de Jérusalem la première, de la montagne du Sinaï, de l'oasis des soixante-dix palmiers et des douze sources[1]. De partout Dieu vous a chassés, et il nous y a fait habiter. Va à Jérusalem, avance vers la montagne du Sinaï[2], descends au Jourdain où tu dansais avec joie[3], monte (à l'endroit) où ton Moïse est mort[4]; vois qui occupe maintenant les lieux saints de Dieu[5]; et que dis-je ces lieux-là? examine les extrémités de la terre, les îles, les continents, l'Éthiopie, les peuples de Bretagne[6], les régions du Sud de l'Égypte où tout récemment tu as mangé la Pâque, les (pays) autour de la mer que tu as traversée, les villages du désert que tu as parcourus, les lieux où tu as vaincu les nations, la ville des Amalécites[7], Héliopolis (cité) des sacrifices[8]; les endroits de la Perse fixés par les astrologues; parcours, en un mot, toutes les extrémités (de la terre) : et tu verras les sacrifices païens tombés et les sacrifices légaux interrompus; les fables des Grecs et la honte de leurs jeux d'enfants oubliées, les récits de Platon tombés en désuétude, les idoles des héros disparus, les oracles

1. Cf. Ex. xv, 27. — 2. Cf. Ex. xix, 1. Dès le ive siècle, le Sinaï fut occupé par des moines. C'est en 527 que Justinien fit construire le couvent actuel qui reçut plus tard le nom de Sainte-Catherine. — 3. Je ne sais à quel incident il est fait ici allusion. Le livre de Josué ne raconte pas que les Juifs fêtèrent par des danses le passage du Jourdain. Au ve siècle, des laures s'étaient établies sur les rives du Jourdain. — 4. Cf. Dt. xxxiv, 1. — 5. Cf. un développement analogue *Dial. Papisc. et Philon.* 9, éd. Mac Giffert, p. 59, 3 ss.; Anast. Sinaït., *Disput. adv. Iudaeos* 1; *P. G.* LXXXIX, 1221. — 6. Les îles Britanniques sont aussi mentionnées, comme formant l'extrémité de la terre, par le *Dial. Papisc. et Phil.* 9; éd. Mc. Giffert, p. 60, 18 s. — 7. L'allusion à une ville des Amalécites est assez étrange. Dans l'*Onomasticon*, Eusèbe définit Amalec la région dans le désert situé au sud de la Judée, s'étendant jusqu'à la ville appelée maintenant Pétra, quand on va vers Aila. — 8. Cf. Is. xix, 18 (?); Jér. xliii, 13; Ézéch. xxx, 17.

μαντείας ὑποταγείσας, ὁμηρικὰ σοφίσματα νικηθέντα, καὶ ταῦτα, ὑπὸ δώδεκά τινων ἰδιωτῶν, ἁλιέων καὶ σκυτοτόμων καὶ τελωνῶν ἀγρευθέντα, ὧν ἐν πάσῃ τῇ γῇ ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα. [3] Ἐκεῖ ἀκούεις· « ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος καὶ « ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος, καὶ σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν »· μικροῦ παιδαρίου Ἰωάννου ἁλιαῖος λόγος ἀπέφραξε στόματα λεοντολόγων Ἑλλήνων * καὶ πυριγλώσσων ῥητόρων. Ἐκεῖ ὄψει Παῦλον τὸν ἰουδαῖον, κατὰ ἰουδαίων μάλιστα ἀγωνιζόμενον καὶ λέγοντα· « ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν τούτων, ἐλάλησεν ἡμῖν ὁ θεὸς ἐν υἱῷ ». « Διὸ εἴ τις « οὐ φιλεῖ τὸν κύριον Ἰησοῦν, ἤτω ἀνάθεμα ». Ἐκεῖ ὁρᾷς τὸν τελώνην λέγοντα « βίβλος « γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ υἱοῦ Δαυὶδ υἱοῦ Ἀβραάμ ». Ἐκεῖ ὁρᾷς οὐ θυσίας αἱμάτων, ἀλλὰ θυσίας αἰνέσεως, οὐκ ὀρτυγομήτραν ἐξ οὐρανοῦ ἀλλὰ περιστερὰν νοητὴν ἁγίου πνεύματος, οὐ θάλασσαν ἐρυθρὰν ἀλλὰ κολυμβήθραν φοβεράν, οὐ φαραὼ ποντίζουσαν ἀλλὰ διάβολον

* fol. 136 r°.

1. ὑποταγήσας. — 1. τινῶν. — 2. ἁλιαίων. — 2. σκτυτόμων (το ajouté au-dessus de la ligne). — 4. [illegible] λόγος. καὶ ἦν πρὸς . καὶ semble avoir été effacé. — 8. εἴτω.

d'Apollonius réduits au silence [1], le Pharaon d'Égypte livré à l'oubli, les divinations de Memphis [2] soumises, les sophismes d'Homère vaincus; et toutes ces victoires remportées par douze pauvres gens, pêcheurs, cordonniers [3], ou douaniers, dont « la voix s'est fait entendre dans toute la terre et les paroles « aux extrémités du monde habité » [4]. [3] C'est chez eux que tu entends (ceci) : « Au commencement était le Verbe et le Verbe était en Dieu et le « Verbe était Dieu. Il est devenu chair et il a habité parmi nous » [5]. La parole d'un pêcheur, de ce pauvre petit Jean, a fermé la bouche aux Grecs rugissants et aux rhéteurs enflammés. C'est chez eux que tu verras Paul le juif, le grand adversaire des Juifs, (et que tu l'entendras) dire : « Dans ces derniers jours, « Dieu nous a parlé par son fils » [6]. « Si donc quelqu'un n'aime pas le Seigneur « Jésus, qu'il soit anathème » [7]. C'est chez eux que tu verras le douanier qui dit : « Livre de la génération de Jésus-Christ, fils de David, fils d'Abraham » [8]. C'est chez eux que tu verras non des sacrifices sanglants, mais des sacrifices de louange [9]; non la caille qui descend du ciel [10], mais la colombe intelligible du Saint-Esprit [11]; non la mer Rouge, mais la piscine redoutable, qui n'engloutit pas Pharaon mais qui chasse le démon; non la manne [12] en nourriture, mais le

1. Il faut sans doute entendre ici : les oracles d'Apollon, plutôt que de songer à une allusion à Apollonius de Tyane. — 2. Cf. *Dial. Papisc. et Phil.* 13; éd. Mc. Giffert, p. 74, 4 ss. Les sacrifices de l'Égypte, les divinations de Memphis, les adorateurs du Nil figurent là en bonne place. Mc. Giffert conclut de ce passage que la source du Dialogue était d'origine égyptienne (p. 43 s.). Cela n'est pas certain, puisque les Trophées de Damas, écrits probablement en Syrie, et sans doute utilisés par l'auteur du Dialogue, citent déjà l'Égypte et ses cultes. — 3. Selon les Act. Ap. xviii, 3, saint Paul était faiseur de tentes (σκηνοποιός); je pense cependant que c'est lui que l'on veut désigner ici par l'épithète de cordonnier. — 4. Ps. xviii (xix), 5; cf. Rom. x, 18. — 5. Joan. i, 1, 14. — 6. Hebr. i, 2. — 7. I Cor. xvi, 22. — 8. Matth. i, 1. — 9. Cf. Ps. xlix (l), 14. — 10. Cf. Num. xi, 31 ss. — 11. Cf. M[illegible] 10. — 12. Cf. Num. xi, 7 ss.; Joan. vi, 31 ss.

* fol. 136 r° b. ἀφανίζουσαν, οὐ μάννα εἰς βρῶσιν ἀλλὰ σῶμα θεοῦ εἰς μετάληψιν, * οὐχ ὕδωρ ἐκ πέτρας, ἀλλ' αἷμα ἐκ πλευρᾶς ἁγίας, οὐ ῥάβδον Ἀρὼν ἁγίαν, ἀλλὰ ῥάβδον τοῦ σταυροῦ, οὐ πηγὰς πικρὰς ἀλλὰ θεηρρύτους πηγὰς γραφικάς, οὐ θυσιαστήριον κριοῦ ἀλλὰ θυσιαστήριον ἀμνοῦ τοῦ θεοῦ, οὐ σαρκὸς περικοπὴν ἀλλὰ ἁμαρτίας περιτομήν. [4] Ποῦ δὲ καὶ ἑορτάζεις σήμερον; ποῦ τὸ πάσχα ποιεῖς, τοῦ τόπου ὑπὸ ἄλλων κατεχομένου, ἐν ᾧ ὁ θεὸς ἑορτάζειν σοι προσέταξεν· εἶπεν γάρ· μὴ ἐξῆν σοι ποιῆσαι ἐκτὸς Ἱεροσολύμων τὴν ἑορτήν· ὥστε κἂν πάσχα λέγεις ποιεῖν, κἂν σκηνοπηγίαν, κἂν σάλπιγγα, παρακούων τοῦ θεοῦ διὰ τὸν τόπον
* fol. 136 v° a. παρανομεῖς. Τούτων οὕτως ἐχόντων, * δεῖξόν μοι πῶς σὺ αὐξάνεις, ἐγὼ δὲ ἐλαττοῦμαι.

III [1] Ὁ ἰουδαῖος εἶπεν· εἰ ταῦτα οὕτως ἔχει καθὼς σὺ λέγεις, πόθεν αἱ αἰχμαλωσίαι αἱ ἐρχόμεναι πρὸς ὑμᾶς; τίνος αἱ χῶραι αἱ ἐρημούμεναι τυγχάνουσιν· κατὰ τίνος τοσοῦτοι πόλεμοι ἐξεγείρονται; ποῖον ἄλλο γένος πολεμεῖται ὡς οἱ χριστιανοί; ὅθεν καὶ δυσπιστοῦμεν ὅτι Χριστὸς παρεγένετο· ἐκείνου γὰρ ἐρχομένου εἶπεν ὁ προφήτης Ἠσαΐας καὶ ὁ Μιχαῖας ὅτι εἰρηνεύσει ἡ γῆ, καὶ καθίσεται ἄνθρωπος ἀμέριμνος ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, καὶ συγκόψουσιν τὰς

corps de Dieu en communion; non l'eau sortie du rocher[1], mais le sang qui coule du flanc sacré (du Sauveur)[2]; non la verge sainte d'Aaron[3], mais le bois de la Croix; non les sources amères[4], mais les sources qui font couler l'eau divine selon les Écritures[5]; non le sacrifice d'un bouc[6], mais le sacrifice de l'agneau de Dieu[7]; non la circoncision de la chair, mais l'enlèvement du péché. [4] Où célèbres-tu aujourd'hui tes fêtes? où fais-tu la Pâque, puisque d'autres[8] possèdent le lieu où Dieu t'a ordonné de la célébrer, car il l'a dit : il ne t'était pas permis de faire des fêtes hors de Jérusalem[9]; et si tu prétends célébrer la Pâque, les Scénopégies, la fête des trompettes, tu désobéis à Dieu et tu es infidèle à la Loi à cause du lieu (où tu célèbres). Les choses étant ainsi, montre-moi comment tu grandis et moi je diminue.

III [1] Le Juif : Si les choses sont comme tu le dis, d'où vient que tant des vôtres sont faits prisonniers de guerre? A qui appartiennent les régions dévastées? Contre qui sont soulevées de si grandes guerres? Quelle autre nation combat-on autant que les chrétiens[10]? Aussi croyons-nous difficilement que le Christ est venu. Car, lorsqu'il viendra, à ce que disent les prophètes Isaïe et Michée, la terre sera en paix, l'homme se reposera sans inquiétude dans sa maison; on transformera les glaives en faux et les lances en épieux

1. Cf. Ex. xvii, 1 ss. — 2. Cf. Joan. xix, 34. — 3. Cf. Ex. vii, 8 ss. — 4. Cf. Ex. xvi, 23 ss. — 5. Cf. Joan. iv, 13 ss.; vii, 37 s. — 6. Cf. p. ex. Lév. xvi, 15. — 7. Cf. Joan. i, 29. — 8. On remarquera que le chrétien ne dit pas : Nous possédons Jérusalem, mais d'autres la possèdent. Ces autres, qui ne sont ni juifs ni chrétiens, sont les Arabes. — 9. Cf. Deut. xii, 5; Joan. iv, 20. — 10. Il s'agit ici surtout des guerres soutenues par l'empire grec contre les Arabes. Dès 632, Jérusalem était tombée entre les mains des musulmans. Damas avait été prise en 634. En 675, il est vrai, le Khalife de Damas avait consenti à payer un tribut annuel à l'empereur. Mais de toutes parts Constantin avait encore à lutter : en 679 il avait été battu par les Bulgares.

μαχαίρας αὐτῶν εἰς δρέπανα, καὶ τοὺς σειρομάστας αὐτῶν εἰς ζυβίνας. Καὶ πάλιν φησὶν * ὁ προφήτης ὅτι ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ Χριστοῦ, λέων καὶ ὄνος ἐν τῷ ἅμα βοσκηθήσονται, καὶ βοῦς καὶ πάρδαλις ὁμοῦ φάγονται ἄχυρα. Πῶς τούτων μὴ γεναμένων, ἀλλὰ τοὐναντίον ὑμῶν πολεμουμένων, λέγετε ὅτι ἦλθεν ὁ Χριστὸς τοῦ θεοῦ;

[2] Ὁ χριστιανός· διττῆς οὔσης τῆς ἐρωτήσεως, διττὴν καὶ τὴν ἀπολογίαν ἀνάγκη γενέσθαι· περὶ μὲν τοῦ εἰρηκέναι τὸν προφήτην ὅτι τοῦ Χριστοῦ ἐρχομένου εἰρηνεύσει ἡ γῆ, ούχ ὡς σὺ νοεῖς τὴν εἰρήνην εἶπεν, ἀλλ' ὅτι ἡσυχάσουσιν ἐκ τῆς εἰδωλολατρείας οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἐπιγνώσονται τὸν κύριον· ἰδοὺ μία λύσις, πλὴν ὅτι καὶ εἰρήνευσεν ἡ ἐκκλησία * χρόνους μακρούς, καὶ βαθεῖαν εἰρήνην τὸ βασίλειον ἡμῶν ἐκέκτητο· οὔπω γὰρ πεντήκοντα ἔτη οἱ παρόντες πόλεμοι ἐγερθέντες ἔχουσι· ἰδοὺ καὶ δευτέρα ἀπόδειξις. [3] Ἵνα δὲ καὶ τρίτην εἴπωμεν, πολλάκις φαίνεται ὁ θεὸς εἰπὼν γράμματα καὶ μεταποιήσας αὐτά· ἐπεὶ ἰδοὺ ἐν τῇ βίβλῳ τῆς γενέσεως λέγει περὶ τῶν ἀνθρώπων, ὅτι « καὶ ἔσται ὁ φόβος « ὑμῶν ἐπὶ τὰ θηρία καὶ ἐπὶ πάντα τὰ ἑρπετὰ τοῦ ἀγροῦ »· εἰπέ μοι οὖν· πῶς νῦν οὐκ αὐτὰ φοβοῦνται ἡμᾶς, ἀλλ' ἡμεῖς φεύγομεν ἐξ αὐτῶν; Εἶπεν ὅτι « ἔτι τρεῖς ἡμέραι καὶ Νηνευὶ « καταστραφήσεται », καὶ οὐκ ἐποίησεν. Εἶπεν ὅτι * « ἑκατὸν εἴκοσι ἔτη ἔσται ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώ-

* fol. 136 v° b.
* fol. 137 r° a.
* fol. 137 r° b.

11. Au lieu de γράμματα, peut-être faut-il lire πράγματα. — 13. οὐχ. — 14. φεύγωμεν.

de chasse[1]. Le prophète dit encore qu'à l'avènement du Christ, le lion et l'âne paîtront ensemble, le bœuf et la panthère mangeront en même temps de la paille[2]. Puisque tout cela n'est pas arrivé, mais au contraire que vous êtes combattus, comment dites-vous qu'est venu le Christ de Dieu?

[2] Le Chrétien : Ta question est double; il faut donc qu'il y ait une double réponse. D'abord, de ce que le prophète a dit qu'à la venue du Christ la terre serait en paix, ce n'est pas de la paix comme tu l'entends qu'il a parlé; il veut dire que la majorité des hommes se reposeront de l'idolâtrie et connaîtront le Seigneur. Voilà une explication. D'ailleurs l'Église a été en paix pendant de longs temps et notre empire a possédé une paix profonde. Il n'y a pas encore cinquante ans que les guerres actuelles ont commencé[3]. Voilà une seconde explication. [3] Et en voici une troisième. Souvent Dieu semble dire une chose et en fait ensuite une autre. Par exemple dans le livre de la Genèse, il dit des hommes : « Les bêtes sauvages et tout ce qui rampe dans « les champs vous craindra »[4]. Dis-moi donc, pourquoi maintenant les bêtes ne nous craignent-elles pas, mais est-ce nous qui les fuyons? Il dit : « Encore trois « jours et Ninive sera détruite »[5]; et il ne le fait pas. Il dit : « La vie des « hommes sera de cent vingt ans »[6], et nous voyons que la plupart des hommes

1. Is. II, 4; Mich. IV, 3. — 2. Cf. Is. XI, 6-8. — 3. Les guerres actuelles : sans doute les campagnes contre les Arabes. — 4. Gen. IX, 2. Le texte n'est pas cité littéralement; au lieu des serpents de la campagne, la Genèse parle des oiseaux du ciel. — 5. Jonas III, 4. — 6. Gen. VI.

πων », καὶ ἰδοὺ ὁρῶμεν ὅτι οὐδὲ ἐνενήκοντα πληροῦσιν οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων. Ἀπεφήνατο καὶ κατὰ τοῦ Ἀχαὰβ καὶ κατὰ Μανασσῆ καὶ κατὰ Ἐζεκίου, καὶ πάλιν ὡς ἀγαθὸς μετεμελήθη· κατὰ γὰρ τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων, οὕτω καὶ οἱ θεῖοι λόγοι ἐναλλάσσονται πρὸς τὸ συμφέρον. [4] Τοῦτο δέ ἐστι τὸ παραδοξότατον, ὅτι καὶ πολεμουμένη ἡ ἐκκλησία, ἀήττητος καὶ ἄσβεστος ἔμεινεν, καὶ πάντων κατ' αὐτῆς προσκρουόντων, ὁ θεμέλιος ἀκίνητος ἔμεινεν. Τῆς γὰρ κεφαλῆς καὶ τῆς βασιλείας ἱσταμένης, καὶ ὅλον τὸ σῶμα εὐχερῶς ἀνανεοῦται, ἔθνος δὲ
* fol. 137 v° a. * ἀκέφαλον τελείως τέθνηκεν. [5] Εἰπέ μοι δὲ, παρακαλῶ, οὐχὶ τὸ κέρας ὅπερ εἶπεν ὁ Δανιὴλ ἀνὰ μέσον τῶν δέκα, αὐτὸν λέγετε τὸν ἠλιμμένον ὃν ἐκδέχεσθε, εἰς ὃν καὶ εἰρήνην ἐλπίζετε;

Οἱ ἰουδαῖοι εἶπον· ναί· αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ μέλλων ἐπισυνάγειν τὸν Ἰσραήλ.

Ὁ χριστιανὸς εἶπεν· καὶ ὄντως οὐδέποτε σύγχυσις τοιαύτη γέγονεν οὐδ' οὐ μὴ γενήσεται, οἵα ἡ τότε μέλλει ἔσεσθαι, ὡς αὐτὸς ὁ Δανιὴλ μαρτυρεῖ, ὅτι κέρας πρὸς κέρας, ἤγουν βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν ἀναστήσεται, καὶ κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην συντριμμὸς καὶ φόβος γενήσε-
* fol. 137 v° b. ται· καὶ οὐδεμία ἄνεσις τότε ὀφθήσεται οὐδαμοῦ. Περὶ μὲν οὖν * τῆς εἰρήνης ἧς εἶπεν ὁ

3. ἐνάλισσονται. — 8. ἀνα. — 10. ἐπασύναγειν. — 11. τοιαῦτη.

n'accomplissent même pas quatre-vingt-dix ans. Il se prononce contre Achab[1], contre Manassé[2], contre Ézéchias[3]; et, dans sa bonté, il change d'avis. Selon les œuvres des hommes, même les paroles divines changent ainsi (et s'adaptent) à l'utilité. [4] Ce qu'il y a de plus étonnant, c'est que l'Église attaquée soit restée invaincue et indestructible et que malgré toutes les attaques dirigées contre elle son fondement soit resté inébranlable[4]. Tant que la tête et l'empire restent fermes, tout le corps se renouvelle facilement, tandis qu'un peuple sans chef est complètement mort. [5] Dis-moi, je te prie, la corne dont parle Daniel au milieu des dix (cornes)[5], ne dites-vous pas que c'est le Messie que vous attendez, en qui vous espérez aussi la paix?

Les Juifs dirent : Si, c'est lui qui doit rassembler Israël.

Le Chrétien : Eh bien, jamais il n'y a eu, jamais il n'y aura une confusion telle que celle qui doit arriver alors, comme en témoigne Daniel : corne se dressera contre corne, c'est-à-dire royaume contre royaume, et sur toute la terre habitée il y aura ruine et crainte[6]. Et nulle part on ne verra

1. III Regn. XVI, 29 ss. — 2. IV Regn. XXI, 10 ss. — 3. IV Regn. XX, 11; l'ordre chronologique n'est pas respecté. Ézéchias est le père et le prédécesseur de Manassé. Peut-être, au lieu d'Achab, faudrait-il lire le nom d'Achaz, père d'Ézéchias. — 4. Dans le *Dial. Jas. et Pap.* 9; p. 60, 24 ss., la situation historique n'est plus la même; les chrétiens sont persécutés par les nations, haïs et combattus de toutes parts; Grecs, Perses, Sarrasins se liguent contre eux. Cependant ils tiennent ferme : leur empire n'est pas anéanti (οὔτε τὸ βασίλειον ἡμῶν κατήργηται), ils conservent leurs églises, ils bâtissent des autels, ils offrent le Saint Sacrifice. Cela n'est-il pas admirable? Ici, l'empire grec semble encore en meilleure posture; il y a à peine cinquante ans que les guerres ont commencé : on peut en espérer la fin glorieuse. — 5. Dan. VII, 7-8. — 6. Cf. Dan. VII, 7 ss.; VIII, 3 ss. Il n'y a pas ici une citation littérale, mais seulement une allusion aux prophéties de Daniel.

προφήτης, αὕτη ἡ ἀπόδειξις. [6] Περὶ δὲ τοῦ· « καὶ λέων καὶ ὄνος ἅμα φάγονται ἄχυρα, καὶ « βοῦς καὶ πάρδαλις ἐν τῷ ἅμα βοσκηθήσονται », ἐμοὶ δοκεῖ τὰ ἔθνη καὶ τοὺς ἐξ ἰουδαίων διὰ τούτων ὁ προφήτης αἰνίσσεται· ἢ τάχα καὶ τοὺς ἄρχοντας καὶ τυράννους καὶ οἱονεὶ λέοντας, ὅτι ἐν μιᾷ ποίμνῃ Χριστοῦ σὺν τοῖς πένησιν καὶ ἰδιώταις εἰρηνικῶς ποιμανθήσονται.

IV [1] Ὁ ἰουδαῖος εἶπεν· μή μοι κατὰ τὸν ἴδιον νοῦν καὶ λογισμὸν τὰς γραφὰς ἑρμήνευε, ἀλλὰ ἔγκυψον εἰς αὐτὸν τὸν νοῦν καὶ τὸ βάθος τοῦ προφήτου, καὶ τῷ σκοπῷ καὶ τῇ θεωρίᾳ αὐτοῦ ἐξακολούθησον· βαθὺς γὰρ ὁ νόμος.

* Ὁ χριστιανός· τί οὖν; κατὰ τὸ γράμμα νοεῖς καὶ δέχῃ, ἢ κατὰ ἀναγωγὴν καὶ ἑρμηνείαν τὴν γραφὴν ἐκλαμβάνεις; * fol. 138 r° a.

Ὁ ἰουδαῖος εἶπεν· ἐγὼ ἑρμηνεῦσαι τὴν γραφὴν οὐ παραδέχομαι· πάντα γὰρ ἐνώπια τοῖς εὖ νοοῦσιν, καὶ φανερὰ τοῖς εὑρίσκουσι γνῶσιν· καὶ γὰρ ἐκ τοῦ παρερμηνεύειν πάντα καὶ ἐναλλάττειν, οἱ πολλοὶ πλανῶνται μὴ εὑρίσκοντες τὴν ἀλήθειαν.

[2] Ὁ χριστιανὸς εἶπεν· ἀκοῇ μὲν ἤκουον ὅ τι ἔχει τὰ ἐνταῦθα ἱκανωτάτους καὶ νομομαθεῖς περὶ τὴν γραφὴν ἰουδαίους· οὐ μέντοι καὶ ἤλπιζον συντυχεῖν αὐτοῖς διαπλατῦναι. Διὸ παρακαλῶ, ἐπειδὴ μᾶλλον ὑμεῖς τὸν νόμον καὶ τὴν παλαιὰν διαθήκην * ἐπίστασθε ὡς κατὰ τὸ * fol. 138 r° b.

9. ἑρμηνίαν.

alors de repos. Voilà ma démonstration sur la paix dont parle le prophète.

[6] Quant à la promesse que le lion et l'âne mangeront ensemble de la paille, que le bœuf et la panthère paîtront en même temps [1], il me semble que par là le prophète fait allusion aux nations et à ceux qui viennent du judaïsme. Peut-être aussi par les lions désigne-t-il les chefs et les rois, qui dans l'unique troupeau du Christ paîtront en paix avec les pauvres et les ignorants.

IV [1] Le Juif : Ne m'explique pas les Écritures selon ton propre esprit et ton raisonnement personnel. Mais pénètre dans l'esprit et la profondeur du prophète; suis son but et sa vision. Car la loi est profonde.

Le Chrétien : Quoi donc? expliques-tu et reçois-tu l'Écriture selon la lettre? ou l'entends-tu selon le sens spirituel [2] et allégorique?

Le Juif : Je n'accepte pas l'interprétation (allégorique) de l'Écriture. Car tout (y) est accessible à ceux qui pensent bien, visible à ceux qui trouvent la science. A vouloir tout interpréter et changer de sens, la plupart s'égarent et ne trouvent pas la vérité.

[2] Le Chrétien : J'avais entendu dire ce que pensent là-dessus les plus instruits et les plus savants des Juifs dans l'Écriture; mais je n'espérais pas me rencontrer avec eux pour discuter. Aussi, je vous prie, puisque vous connaissez bien que la Loi et l'Ancien Testament s'entendent selon la lettre et non

1. Is. XI, 6-8. — 2. ἀναγωγή signifie le sens spirituel de l'Écriture; cf. Origène, *De princ.* IV 3, 8 (éd. KOETSCHAU, p. 330, 2); IV 3, 6 (id. p. 333, 6); IV 3, 7 (id. p. 333, 13 et 26), etc.

γράμμα καὶ οὐ καθ' ἑρμηνείαν ὑπάρχουσαν, διδάξατε, παρακαλῶ, πῶς τοῦ θεοῦ εἰρηκότος ὅτι « ἐπικατάρατος ὃς οὐκ ἔχει σπέρμα ἐν Ἰσραὴλ », ἐκεῖνος Ἡλιοῦ ὁ θεσβίτης καὶ Ἐλισσαῖος καὶ ἄλλοι τινὲς μὴ ἐσχηκότες σπέρμα, μακαρίζονται καὶ παρ' ὑμῶν καὶ τοῦ θεοῦ· ὡσαύτως καὶ Μελχισεδὲκ ὃν ἐπαινεῖ ἡ γραφὴ, παρθενεύσας φαίνεται, καὶ μέντοι ἱερεὺς θεοῦ ὤν. [3] Πῶς δὲ καὶ ὁ Δαυὶδ ψεύδεται λέγων· « νεώτερος ἐγενόμην, καὶ γὰρ ἐγήρασα καὶ « οὐκ εἶδον δίκαιον ἐγκαταλελιμμένον, οὐδὲ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ζητοῦντα ἄρτους », τοῦ
* fol. 138 v° a. σπέρματος τοῦ Ἰακὼβ ἐν Αἰγύπτῳ πρὸς * Ἰωσὴφ ζητοῦντος ἄρτους· ὡσαύτως καὶ Δανιὴλ μύθους φαίνεται λέγων, ὅτι « ἐτμήθη λίθος ἐξ ὄρους ἄνευ χειρῶν, καὶ ἐπάταξε τὴν εἰκόνα, « καὶ ἐπλήρωσεν ὁ λίθος πᾶσαν τὴν γῆν ». Καὶ μὴν πολλαὶ πεδιάδες καὶ θάλατται καὶ ἔρημοί εἰσιν ἐν τῇ γῇ· πῶς οὖν ἐκεῖνος πᾶσαν τὴν οἰκουμένην πληρωθεῖσαν ὑπὸ τοῦ λίθου λέγει ; [4] Ἰεζεχιὴλ δὲ καὶ γέλωτα ἡμῖν προξενεῖ· τί λέγει μὴ ἐπιστάμενος, ἀλλὰ βαττολογῶν καὶ λέγων· « ἡ πύλη αὕτη κεκλεισμένη ἔσται καὶ οὐκ ἀνοιχθήσεται, οὐδ' οὐ μὴ οὐδεὶς « διέλθῃ δι' αὐτῆς, εἰ μὴ κύριος ὁ θεὸς εἰσελεύσεται δι' αὐτῆς καὶ ἐξελεύσεται, καὶ ἔσται
* fol. 138 v° b. « κεκλεισμένη » * εἰς τὸν αἰῶνα. Ποίαν πύλην λέγει; ἢ ποῦ ἐστιν ἄρα, ἵνα πορευθέντες ὀψόμεθα αὐτήν; ἄρα περὶ τῆς τοῦ ναοῦ ὑμῶν λέγει; ἀλλ' οὐ μόνον ἠνοίχθη, ἀλλὰ καὶ ἐνεπυ-

1. κατ. — 4. ὡς αὔτως. — 7. ὡς αὔτως. — 14. κεκλεισσμένη.

selon l'explication (allégorique), apprenez-moi comment, Dieu ayant dit : « Maudit celui qui n'a pas d'enfant en Israël »[1], le fameux Élie le Thesbite[2], Élisée[3], et d'autres encore, bien que n'ayant pas d'enfants, sont bénis de vous et de Dieu; de même Melchisédech, que loue l'Écriture, est évidemment resté vierge bien qu'étant prêtre de Dieu[4]. [3] Comment aussi David ment-il en disant : « J'étais jeune et j'ai vieilli et je n'ai pas vu de juste abandonné ni sa « descendance mendiant son pain »[5] ? Les enfants de Jacob n'ont-ils pas mendié leur pain en Égypte près de Joseph[6] ? De même encore Daniel conte une fable en disant : « Une pierre fut arrachée à la montagne sans (le secours d'aucune) « main, et elle frappa la statue, et la pierre remplit toute la terre »[7]. Il y a sur la terre beaucoup de plaines, de mers, de déserts : comment donc le prophète dit-il que toute la terre habitée est remplie par la pierre? [4] Lui aussi Ézéchiel nous donne à rire; que dit-il, sans savoir mais en radotant : « Cette porte même sera fermée; on ne l'ouvrira pas; personne ne la franchit « sinon le Seigneur Dieu qui entrera par elle et sortira par elle, et elle sera « fermée pour l'éternité »[8]. De quelle porte parle-t-il? où donc est-elle afin que nous allions la voir? Dit-il une porte de votre temple? mais non seule-

1. La stérilité était regardée en Israël comme un châtiment de Dieu. Cf. Os. IX, 14. Mais je ne puis identifier dans la Bible le texte qui serait ici cité. — 2. Cf. AMBROISE, *De Virgin.* I 3, 12; *P. L.* XVI 192; JÉRÔME, *Ad Jovin.* I, 25; *P. L.* XXIII, 255. — 3. La Bible n'affirme pas plus la virginité d'Élisée, que celle d'Élie : au plus permet-elle de la supposer. — 4. Cf. Gen. XIV, 18. — 5. Ps. XXXVI (XXXVII), 25. — 6. Cf. Gen. XLII, 1 ss. — 7. Dan. II, 34 ss. — 8. Ézéch. XLIV, 2.

ρίσθη. Εἶδες πῶς ψεύδονται οἱ προφῆται μὴ ἐπιστάμενοι ἃ λέγουσιν; εἰ γὰρ ἠλήθευσαν, δειξόν μοι τὸν λίθον τὸν τὴν οἰκουμένην πληροῦντα, καὶ τὴν πύλην τὴν εἰς αἰῶνα κεκλεισμένην, καὶ δίκαιον μὴ δεόμενον ἄρτου, καὶ μάλιστα τὸν Ἰὼβ τὸν ἐπὶ χρόνους ἐνδεῆ γενόμενον.

[5] Ὁ ἰουδαῖος εἶπεν· μὴ ὕβριζε τοὺς προφήτας, ἐπεὶ κἀγὼ καθάπτομαι τῶν σῶν διδασκάλων, καὶ γίνεται μάχη· πάντα ὅσα εἶπαν οἱ προφῆται, ἀλήθειαν * εἶπον, ἀλλ' ἡμεῖς πάντως οὐκ οἴδαμεν τῶν λεγομένων τὴν δύναμιν. * fol. 148

Ὁ χριστιανὸς εἶπεν· καλῶς εἶπας ὄντως ὅτι οὐκ οἴδατε· εἰ γὰρ ἐγινώσκετε, οὐκ ἂν τῇ ἀληθείᾳ ἀντεπίπτετε.

V [1] Ὁ ἰουδαῖος εἶπεν· ποία ἀλήθεια τοῦ εἰπεῖν ὅτι θεός ἐστιν ἄλλος πλὴν τοῦ μόνου θεοῦ· τοῦτο ἀλήθεια; μὴ γένοιτο; ἀλλὰ τὸ εἰπεῖν ὅτι ἐν μήτρᾳ καὶ ἐν ῥυπαρίᾳ γυναικείας φύσεως ἔμεινεν θεός, τοῦτο ἀληθές; οὐδαμῶς.

Ὡς δὲ τοῦτο εἶπεν ὁ ἑβραῖος, ἤρξαντο κράζειν πάντες οἱ σύνεθνοι αὐτοῦ· ἵλεος, ἵλεος! μὴ γένοιτο! καθαρὸν τὸ θεῖον καὶ οὐράνιον, καὶ ἄφθαρτον.

Κατασείσας τοίνυν αὐτοὺς μικρὸν, ὁ χριστιανός φησιν· εἴπατέ μοι· παντοδύναμός * ἐστιν ὁ θεός; ναὶ ἢ οὔ; πάντα ὅσα ἐποίησεν καλὰ ἐποίησεν; ναὶ ἢ οὔ; * fol. 149 r° b.

Οἱ ἰουδαῖοι εἶπαν· ναί.

3. ἐπι. — 4. καγώ.

ment on l'a ouverte; on l'a encore incendiée. Tu vois comment se trompent les prophètes, en ne sachant pas ce qu'ils disent. S'ils ont dit la vérité, montre-moi la pierre qui remplit toute la terre habitée, la porte éternellement fermée, le juste qui ne manque pas de pain, et surtout Job qui fut pour un temps indigent[1].

[5] Le Juif : Ne traite pas insolemment les prophètes; sans quoi moi aussi je m'attaque à tes maîtres, et il y aura bataille. Tout ce qu'ont dit les prophètes est vrai, mais nous ne savons pas entièrement la valeur de ce qu'ils ont dit.

Le Chrétien : Tu as bien dit que vous ne savez pas. Car si vous saviez, vous ne résisteriez pas à la vérité.

V [1] Le Juif : Quelle vérité de dire qu'il y a un autre Dieu que le Dieu unique? Est-ce là la vérité? loin de là. Et de dire que Dieu est resté dans le sein et dans la souillure d'une femme, est-ce vrai? pas du tout.

Lorsque l'Hébreu eut dit cela, tous ses compatriotes se mirent à crier : Pitié, pitié! Loin de là! Dieu est pur, céleste, incorruptible!

Le Chrétien leur fit signe de se taire et reprit : Dites-moi : Dieu est-il tout-puissant? oui ou non? Tout ce qu'il a fait, l'a-t-il bien fait[2]? oui ou non?

Les Juifs : Oui!

1. Job 1, 6 ss. — 2. Cf. Gen. 1, 4 etc.; 1, 31.

[2] Ὁ χριστιανὸς εἶπεν· πῶς οὖν ὁ πάντα δυνάμενος, ἐν μήτρᾳ γυναικὸς ἐνοικῆσαι οὐκ ἠδύνατο ἀφθάρτως καὶ ἀμιάντως; εἰ γὰρ αὐτὸς τὸν τόκον τοῦ ἀνθρώπου ἐποίησεν, πάντως οὐδὲν ἀκάθαρτον ἡ ἀνθρωπεία φύσις καὶ γέννησις, ἐπεὶ ὁ θεὸς αἴτιος. Εἰπέ μοι δέ· οὐκ ἔστιν ἡ φύσις τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς γυναικὸς μία;

Ὁ ἰουδαῖος εἶπεν· ναί· πάντες ἐκ πηλοῦ εἰσιν.

Ὁ χριστιανὸς εἶπεν· καὶ ἰδοὺ ἐν τῷ προφήτῃ λέγει, ὅτι « ἐνοικίσω ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπερι-« πατήσω ». Ἐὰν ἐκ γυναικὸς μιαίνεται, καὶ ἐξ ἀνθρώπου μιαίνεται· εἰ δὲ τὸ θεῖον ἀμόλυντον, (* fol. 139 v° a.) γνῶθι * ὅτι ὥσπερ τὴν βάτον οὐκ ἐμίανεν τὸ πῦρ, οὐδὲ τοὺς τρεῖς παῖδας ἡ βαβυλωνία κάμινος, οὐδὲ τὸν Ἰωνᾶν ἡ τοῦ κήτους γαστὴρ, οὐδὲ τὸν Δανιὴλ ἡ πεῖνα τῶν λεόντων, οὐδὲ τὸν ἥλιον τοῦτον ἡ ἐν βορβόρῳ κατάβασις, οὐδὲ τὸ πῦρ ὑπὸ σκυβάλων μιαίνεται, οὕτως καὶ ὁ θεὸς λόγος παντοδύναμος ὤν, ὥσπερ πλευρὰν ἐκ τοῦ Ἀδὰμ ἔλαβεν καὶ γυναῖκα ἐποίησεν, οὕτως ἐκ γυναικὸς σάρκα ἐκομίσατο καὶ φθορὰν οὐχ ὑπέμεινεν. Καὶ ὑπὲρ λόγον μὲν τὸ μυστήριον, ἐπὰν δὲ φανερωθῇ, οὐκέτι ἐστὶν μυστήριον. [3] Πλὴν καθὼς χωρεῖς, ἄκουσον· ὥσπερ (* fol. 139 v° b.) ἐν βήσσᾳ ὑελίνῃ ὕδωρ βάλλων, καὶ κατέναντι τοῦ ἡλίου θήσας, * πῦρ πολλάκις ἐξήνεγκας,

1. ἐνοίκῆσαι. — 8. οὐκεμίανεν.

[2] Le Chrétien : Comment donc le tout-puissant n'a-t-il pas pu habiter le sein d'une femme, sans être corrompu ni souillé? Car s'il a fait l'enfantement des hommes, la nature et la génération humaines n'ont absolument rien d'impur, puisque Dieu en est l'auteur. Dis-moi : la nature de l'homme et celle de la femme ne sont-elles pas une?

Le Juif : Si; tous viennent du limon[1].

Le Chrétien : Voici que dans le prophète Dieu dit : « J'habiterai parmi eux « et je me promènerai avec eux »[2]. S'il est souillé par la femme, il est aussi souillé par l'homme. Mais si Dieu ne peut être souillé, sache que, comme le feu n'a pas souillé le buisson[3], comme la fournaise de Babylone n'a pas souillé les trois enfants[4], ni le ventre de la baleine Jonas[5], ni la faim des lions Daniel[6], comme ce soleil n'est pas souillé par sa descente dans la fange, ni le feu par les cendres, de même le Verbe divin qui est tout-puissant, comme il a pris une côte d'Adam et en a fait la femme[7], ainsi il a pris une chair de la femme et il n'a pas subi la corruption. C'est là un mystère au-dessus de la raison; lorsqu'il est manifesté, ce n'est plus un mystère. [3] Écoute toutefois, comme tu le peux. Si tu verses de l'eau dans un vase de verre et que tu places ce vase en face du soleil, souvent tu produis du feu sans que le vase soit abîmé ou brisé, sans que l'eau soit souillée, sans que le soleil soit diminué ou

1. Cf. Gen. II, 7. — 2. Cf. Lév. XXVI, 12. La citation textuelle est en fait tirée de II Cor. VI, 16. C'est d'une manière large qu'elle est attribuée au prophète. Saint Paul d'ailleurs donne déjà cette parole comme une citation. Cf. encore Jér. XXXI, 1. — 3. Cf. Ex. III, 2. — 4. Cf. Dan. III, 23 ss. — 5. Cf. Jon. II, 1 ss. — 6. Cf. Dan. VI, 18 ss. — 7. Cf. Gen. II, 21 ss.

καὶ οὐδὲν ἡ βῆσσα ἐβλάβη ἢ συνετρίβη, οὐδὲ τὸ ὕδωρ ἐμιώθη, οὐδὲ ὁ ἥλιος ἠλαττώθη ἢ ἐμολύνθη, οὕτω καὶ ὁ Χριστοῦ ἐκ παρθένου τόκος παραδόξως γενόμενος ἔμεινεν ἀσάλευτος· οὐ γὰρ ἠδύνατο γυμνὴ θεότης φανῆναι ἀνθρώποις, οὐδὲ παθεῖν ὑπὲρ ἡμῶν.

VI [1] Ὁ ἰουδαῖος εἶπεν· πῶς θεὸς ὢν ὡς λέγεις, ἑαυτὸν σῶσαι οὐκ ἴσχυσεν· θεὸς γὰρ ἀποθνήσκων, οὐκ ἔνι, μὴ γένοιτο.

Ὁ χριστιανὸς ἐκ στόματος τοῦ ἰουδαίου καταισχῦναι αὐτὸν βουλόμενος ἠρώτησεν οὕτως· οὐκ οἶδα περὶ τούτου εἰπεῖν σοι. Μᾶλλον δὲ σὺ τοῦτό μοι εἰπὲ, <εἰρωνικῶς> ἐγένετό τις ἀνθρώπων ἢ γίνεται ἀναμάρτητος, τοῦ Δαυὶδ λέγοντος ὅτι « πᾶς * ἄνθρωπος ψεύστης », « καὶ πάλιν· οὐ δικαιωθήσεται ἐνώπιόν σου πᾶς ζῶν », καὶ πάλιν· « ἰδοὺ γὰρ ἐν ἀνομίαις « συνελήφθην, καὶ ἐν ἁμαρτίαις ἐκίσσησέν με ἡ μήτηρ μου »; Ὁμοίως καὶ ὁ Ἰὼβ φησιν· « τίς γὰρ καθαρὸς ἀπὸ ῥύπου; οὐδεὶς, οὐδ' ἂν μία ἡμέρα ζωὴ αὐτοῦ ἀπὸ τῆς γῆς ».

* fol. 140 r° a.

Ὁ ἰουδαῖος εἶπεν· οὕτως ἐστίν· οὐδεὶς ἀναμάρτητος, εἰ μὴ μόνος ὁ θεός.

Ὁ χριστιανὸς εἶπεν· δύναται ἄνθρωπος ἀνθρώπων ἁμαρτίας συγχωρῆσαι ἢ ἐξαλεῖψαι;

Ὁ ἰουδαῖος εἶπεν· οὐδεὶς, εἰ μὴ μόνος ὁ θεός.

[2] Τότε ὁ χριστιανὸς διεγείρων ἅπαντας πρὸς τὴν ἀκρόασιν εἶπεν· διεγέρθητε, ἀδελφοί,

1. βήσσα. — 1. ἐλαττώθη. — 6. καταὶσχύναι. — 7. περι. — 7. ἠρωνίω. — 14. μη. — 15. διἔγείρων.

souillé; de même l'enfantement virginal du Christ, miraculeusement accompli, s'est fait sans passion. La divinité toute seule ne pouvait apparaître aux hommes ni souffrir pour eux[1].

VI [1] Le Juif : Comment étant Dieu, ainsi que tu le dis, n'a-t-il pas pu se sauver lui-même[2]? Car il n'est pas possible à Dieu de mourir. Loin de là!

Le Chrétien, voulant confondre le Juif de sa propre bouche, lui demanda (alors) : Je ne sais te répondre là-dessus. Mais toi, dis-moi plutôt, y a-t-il eu, ou y a-t-il un homme qui soit sans péché, alors que David dit : « Tout homme « est menteur »[3]; et encore : « Nul vivant ne sera justifié devant toi »[4]; et encore : « Voici que j'ai été conçu dans les injustices et que ma mère m'a « conçu dans les péchés »[5]. De même Job dit : « Qui est pur de toute souil- « lure? personne, pas même s'il n'a vécu qu'un jour sur la terre »[6].

Le Juif : Il en est ainsi : personne n'est sans péché, sinon Dieu seul.

Le Chrétien : Un homme peut-il pardonner ou effacer les péchés des hommes?

Le Juif : Personne, sinon Dieu seul[7].

[2] Alors, le Chrétien excita tout le monde à écouter et dit : Maintenant,

1. Cf. *Dial. antimonoph.* 52; éd. Bonwetsch, p. 135, 24 : οὐδὲ γὰρ αὐτοὶ γυμνὴν ἰδεῖν θεότητα ἴσχυον. — 2. Cf. Matth. xxvii, 40. — 3. Ps. cxv (cxvi), 2. — 4. Ps. cxlii (cxliii), 2. — 5. Ps. l (li), 7. — 6. Job xiv, 4, 5. — 7. Cf. Mc. ii, 7. Pour toute cette discussion, cf. *Dial. Pap. et Jas.* 12, p. 69, 4 ss. On y retrouve à peu près les mêmes textes : Job xiv, 4, 5; Ps. cxlii (cxliii), 2, et surtout I[illegible] liii, 7-9, qui est longuement commenté comme ici

* fol. 140 r° b. ὧδε τὸν νοῦν· στῶμεν κατ' αὐτῶν· ἐν γὰρ τοῖς λόγοις τῶν χειλέων αὐτοῦ * συνελήφθη ὁ ἁμαρτωλός. Ἀλλὰ παρέστω ἡμῖν ἀμφοτέροις Ἡσαίας ἐκεῖνος ὁ μέγας θεολόγος, καὶ ἐκεῖνος ἀψευδῶς δηλώσει καὶ μεσάσει τὸ προκείμενον. Εἶπαν τοίνυν οἱ θαυμάσιοι οὗτοι, οἱ φωστῆρες τοῦ Ἰσραὴλ, ὅτι ἄνθρωπος ἁμαρτίας ἀνθρώπου συγχωρῆσαι οὐ δύναται, οὐδὲ ἀναμάρτητος εἶναι εἰ μὴ μόνος ὁ θεός. Ἡμῶν τοίνυν ἀποδεικνυόντων ὅτι ἄνθρωπός τις ἀποθανὼν καὶ ἀναμάρτητός ἐστιν καὶ ἁμαρτίας ἡμῶν συνεχώρησεν, ἀνάγκη πᾶσα ὁμολογεῖν αὐτὸν καὶ θεὸν εἶναι ἀληθινόν· [3] « Ἄνθρωπός τις, φησὶν ὁ Ἡσαΐας, ἐν πληγῇ ὢν, καὶ εἰδὼς φέρειν μαλακίαν »· * fol. 140 v° a. ἰδοὺ ἄνθρωπον λέγει. « Αὐτὸς τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν φέρει * καὶ περὶ ἡμῶν ὀδυνᾶται »· ἰδοὺ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος βαστάζει φησίν· « αὐτὸς ἐτραυματίσθη διὰ τὰς « ἁμαρτίας ἡμῶν· τῷ μώλωπι αὐτοῦ ἡμεῖς ἰάθημεν, καὶ κύριος παρέδωκεν αὐτὸν ταῖς ἁμαρ-« τίαις ἡμῶν ». Εἶτα ἐπήγαγεν καὶ τῷ ποίῳ τρόπῳ ἰάσατο ἡμᾶς· « ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν « ἤχθη, καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείροντος αὐτὸν ἄφωνος, οὕτως οὐκ ἀνοίγει τὸ στόμα « αὐτοῦ ». Λάλει προφῆτα· πρέπει γάρ σοι· « ἀπὸ τῶν ἀνομιῶν τοῦ λαοῦ μου ἤχθη εἰς « θάνατον ». [4] Ὅρα πῶς ἄνω καὶ κάτω τὸν παθόντα ἀναμάρτητον ἀγωνίζεται δεῖξαι, καὶ * fol. 140 v° b. δι' ἄλλων σωτηρίαν ἑαυτὸν προδώσαντα, * οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐσχάτην ἀπόφασιν

1. καταυτῶν. — 5. τίς (accent effacé de 1re main). — 7. πληγὴ. — 8. περι. — 9. ἐκείνος. — 11. ἐπι. — 12. οὐκανοίγει.

éveillez vos esprits, frères. Levons-nous contre eux! D'après les paroles de ses lèvres, c'est un pécheur qui a été conçu. Eh bien, que décide entre nous deux Isaïe, ce grand théologien! il nous montrera sans mensonge (la vérité) et nous départagera. Ces hommes admirables, les lumières d'Israël, nous ont dit qu'un homme ne peut pas pardonner les péchés d'un homme, que personne n'est sans péché sinon Dieu. Si donc nous montrons qu'un homme mortel est sans péché, et qu'il a racheté nos péchés, il faut de toute nécessité confesser qu'il est aussi vraiment Dieu. [3] « Un homme, dit Isaïe, blessé et sachant « supporter la faiblesse »[1]. Il parle donc d'un homme. « Il porte nos péchés et « est chargé pour nous »[2]. Ainsi cet homme, dit le prophète, porte nos péchés. « Il a été blessé pour nos péchés; nous avons été guéris par sa meurtrissure. « Le Seigneur l'a livré à cause de nos péchés »[3]. Puis Isaïe explique de quelle manière il nous a guéris. « Il a été conduit comme une brebis à la boucherie, « et comme un agneau muet devant celui qui le tond, ainsi il n'ouvre pas sa « bouche »[4]. Parle, prophète, cela te convient : « Il a été conduit à la mort par « les impies de mon peuple »[5]. [4] Vois comment, du commencement à la fin, il s'efforce de montrer que celui qui souffre est sans péché et qu'il se livre lui-

1. Is. LIII, 3. Le chapitre LIII d'Isaïe, texte classique dans la controverse juive dès les origines (cf. Act. Ap. VIII, 28 ss.), est cité aussi dans la *Didascalie de Jacob*, 26 et 28; éd. NAU, p. 761 [51] s. Cf. aussi JUSTIN, *Dial.* 13, 1 ss.; XIV, 2. — 2. Is. LIII, 4. — 3. Is. LIII, 5, 6b. : ἁμαρτίας B, ἀνομίας ℵAQ. — 4. Is. LIII, 7b. — 5. Is. LIII, 8b.

κατὰ τῶν σταυρωσάντων αὐτὸν προλέγει· « καὶ δώσω γάρ φησι τοὺς πονηροὺς ἀντὶ τῆς « ταφῆς αὐτοῦ, καὶ τοὺς πλουσίους ἀντὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ». Ἰδοὺ δὴ σαφῶς ἐνταῦθα καὶ θανάτου καὶ ταφῆς τινος ἀναμαρτήτου ἐμνημόνευσε λέγων, ὅτι « ἀνομίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ « εὑρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ ». Καὶ « τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν, φησὶ, αὐτὸς ἀνήσει· « ἀνθ' ὧν παρεδόθη εἰς θάνατον ἡ ψυχὴ αὐτοῦ, καὶ ἐν τοῖς ἀνόμοις ἐλογίσθη, καὶ αὐτὸς « ἁμαρτίας πόλλων ἀνήνεγκε, καὶ διὰ τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν παρεδόθη ». [5] Τί ἆρα λέγετε, ὦ φίλοι; ἆρα ὁ ἠλιμμένος * ὑμῶν ἐστιν περὶ οὗ εἴρηται ταῦτα; οὐδαμῶς· εἴπετε γὰρ ὅτι ἐκεῖνος οὐ σταυροῦται. Ἀλλὰ τί; ἆρα μὴ περὶ αὐτοῦ ὁ Ἡσαίας εἶπεν; ἀλλ' ἄνθρωπος ἐστιν καὶ ἁμαρτίας συγχωρῆσαι οὐ δύναται, πλὴν ὅτι οὐκ εἶπεν· ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθην, ἀλλ' ἤχθη, περὶ ἑτέρου τινός. Καὶ « ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείροντος αὐτὸν ἄφωνος, « οὕτως οὐκ ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ· ἡ κρίσις αὐτοῦ ἤρθη ». [6] Ἰδοὺ καὶ ἑκουσίως πάσχοντα αὐτὸν ὁ προφήτης εἶπεν· φησὶ γὰρ, ὅτι ταπεινώσας ἑαυτὸν κατεκρίθη. Εἶτα δεικνὺς ὅτι οὐχ ὅμοιος τῶν πολλῶν ἀνθρώπων ἐστὶν, ἐπήγαγεν· * « τὴν « δὲ γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγήσεται; ὅτι αἴρεται ἀπὸ τῆς γῆς ἡ ζωὴ αὐτοῦ ». Ὁ δὲ Ἡσαΐας καὶ γενεαλογεῖται καὶ οἴδαμεν τὴν γενεὰν αὐτοῦ. [7] Ὅθεν σαφῶς ἐν τοῖς εἰρημένοις ὁ

* fol. 141 v° a.

* fol. 141 r° b.

1. ἀντι. — 3. οὐδε. — 8. περι.

même pour le salut des autres. Bien plus, il prédit même la dernière sentence contre ceux qui l'ont crucifié : « Je donnerai, dit-il, les méchants pour sa « sépulture et les riches pour sa mort »[1]. Ici, il fait bien mémoire de la mort et de la sépulture d'un innocent quand il dit : « Il n'a pas fait d'injustice; on « n'a pas trouvé de ruse dans sa bouche »[2]. Et : « Il remettra les péchés de ceux « pour qui son âme a été livrée à la mort, il a été compté parmi les impies, il « a porté lui-même les péchés d'un grand nombre et il a été livré à cause « de leurs péchés »[3]. [5] Que dites-vous, mes amis? Est-ce votre Messie dont le prophète parle ainsi? Nullement : car vous avez dit qu'il n'est pas crucifié. Mais quoi? Isaïe n'a-t-il pas parlé de lui-même? Mais c'est un homme et il ne peut pardonner les péchés. D'ailleurs il aurait dit : J'ai été conduit comme l'agneau à la boucherie, et non : « il a été conduit », à la troisième personne; ni non plus : « comme l'agneau muet devant celui qui le tond, ainsi il n'ouvre « pas sa bouche dans son humiliation. Son jugement a été enlevé »[4]. [6] De plus le prophète dit qu'il souffre volontairement : « C'est pour s'être humilié qu'il « a été condamné ». Et pour montrer qu'il n'est pas semblable à la masse des hommes, il ajoute : « Qui racontera sa génération? sa vie est enlevée de la « terre »[5]. Or Isaïe a une généalogie et nous connaissons sa génération. [7] Ainsi, dans ce qu'il a dit, le prophète a bien montré que le Christ est sans péché, qu'il pardonne les péchés, qu'il n'a pas de généalogie, qu'il a été

1. Is. LIII, 9a. — 2. Is. LIII, 9a. — 3. Is. LIII, 11b, 12b. — 4. Is. LIII, 7-8a. — 5. Is. LIII, 8b.

προφήτης ἔδειξεν ὅτι καὶ ἀναμάρτητος ὁ Χριστὸς, καὶ ἁμαρτίας συγχωρῶν, ὅτι καὶ ἀγενεαλόγητος ἐκ πατρὸς ἐγεννήθη πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, καὶ ὅτι ἑκουσίως ἑαυτὸν παρέδωκεν, ἀλλὰ καὶ ὅτι μέλλουσιν οἱ σταυρώσαντες αὐτὸν ὑπομεῖναι τὴν ἐσχάτην τιμωρίαν· « καὶ « δώσω γάρ, φησι, τοὺς πονηροὺς ἀντὶ τῆς ταφῆς αὐτοῦ, καὶ τοὺς πλουσίους ἀντὶ τοῦ « θανάτου αὐτοῦ ». Τίς δὲ ἀγνοῇ ὅτι καὶ οὐ μετὰ πολὺν χρόνον τοῦ * πάθους τοῦ Χριστοῦ, ἦλθον Τῖτος καὶ Οὐεσπασιανὸς, καὶ ἐνεπύρισαν ὑμῶν καὶ τὴν πόλιν καὶ τὸν ναὸν, καὶ ἀμυθήτους μυριάδας κατέσφαξαν, καὶ ἀνάγκην ὑμῖν λιμοῦ μεγάλην ἐποίησαν, ὥστε καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν ἔφαγόν τινες ὑμῶν, ὥς φησιν Ἰώσηπος ὁ ἑβραῖος ὁ ὑμέτερος συγγραφεύς. [8] Τί δέ; ἆρα καὶ αὐτὰ τὰ πράγματα οὐ μαρτυροῦσιν; ἰδοὺ γὰρ ἑξακόσια λοιπὸν ἔτη, ἔρημοι καὶ ἀποίμαντοι καὶ διεσπαρμένοι ἐστέ· ἕως οὗ μὲν γὰρ ἐσταυρώσατε τὸν Χριστὸν, κἂν εἴδωλα προσεκυνήσατε, κἂν προφήτας ἀπεκτείνατε, κἂν τὸν νόμον παρεβαίνετε, ἢ συνεχώρει ὑμῖν * ἢ ἐπαίδευεν, καὶ πάλιν ἀνεκαλεῖτο ὑμᾶς ὁ θεός. Οὐδέποτε γὰρ ὡς νῦν τοσούτους χρόνους ἀπώσατο καὶ ἠμέλησεν ὑμῶν· καὶ μέντοι τοὺς χρόνους τούτους οὐδὲ προφήτην ἐσφάξατε ἐξ ὑμῶν, μᾶλλον δὲ οὐδὲ ἔχετε· οὐδὲ μόσχον πεποιήκατε. Ἰδοὺ οὖν ὑμεῖς ὁμολογήσατε, ὅτι οὐδεὶς ἀναμάρτητος εἰ μὴ μόνος ὁ θεὸς καὶ ἁμαρτίας συγχωρῆσαι

* fol. 141 v° a.

* fol. 141 v° b.

5. μετα. — 5. πολὺ. — 6. ἦλθεν. — 6. ἐνεπύρησαν. — 7. ἀμυθίτους. — 8. τινὲς. — 11. κἀν (2 fois). — 11. προσεκύνήσατε (le 1er accent a été effacé).

engendré par le Père avant tous les siècles[1], qu'il s'est livré volontairement lui-même, et encore que le dernier châtiment est réservé à ceux qui l'ont crucifié : « Car, dit-il, je dônnerai les méchants pour sa sépulture et les « riches pour sa mort »[2]. Qui ignore que peu de temps après la passion du Christ vinrent Titus et Vespasien, qu'ils incendièrent votre ville et votre temple, qu'ils égorgèrent d'innombrables milliers d'hommes, qu'ils vous réduisirent à une grande famine, si bien que quelques-uns de vous mangèrent même leurs enfants, à ce que dit l'Hébreu Josèphe, votre historien[3]? [8] Quoi donc? Les faits eux-mêmes ne sont-ils pas des témoins? Voici maintenant six cents ans[4] que vous êtes sans société et sans chef, dispersés. Jusqu'à ce que vous ayez crucifié le Christ, si vous veniez à adorer les idoles, à tuer les prophètes, à transgresser la Loi, Dieu vous pardonnait, vous instruisait, et vous appelait de nouveau. Jamais aussi longtemps que maintenant, il ne vous a repoussés et délaissés. Pourtant ces temps-ci, vous n'avez pas égorgé de prophète de chez vous[5] — vous n'en avez même pas — et vous n'avez pas fait de veau[6] (d'or). Ainsi vous avouez que personne sinon Dieu n'est sans

1. On notera l'emploi de la formule du symbole de Nicée. — 2. Is. LIII, 9a. — 3. Cf. JOSÈPHE, *De Bello iud.* v, 424-438; le passage de Josèphe est cité au long par EUSÈBE, *H. E.* III, 6, il n'est pas besoin que l'auteur des Trophées ait lu lui-même les œuvres de l'historien juif. — 4. La prise de Jérusalem est de 70. On conclurait de ce texte que la controverse présente a été composée vers 680. — 5. Cf. Matth. XXIII, 29-31, 37. — 6. Cf. Ex. XXXII, 1 ss.

δυνάμενος. [9] Τοῦ προφήτου οὖν ἀμφότερα ταῦτα μαρτυρήσαντος περὶ Χριστοῦ, ἀνάγκη ὑμᾶς αὐτὸν θεὸν ὁμολογῆσαι καὶ προσκυνῆσαι αὐτῷ· πλὴν εἰ καὶ ἄρτι μὴ πιστεύσητε ἢ προσκυνήσητε, μέλλετε ἄκοντες ἐν φόβῳ προσκυνῆσαι αὐτῷ, * εἴπερ μὴ ψεύδεται ὁ αὐτὸς προφήτης Ἠσαίας εἰπών· « ὄψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν, καὶ προσκυνήσουσι στένοντες καὶ « λέγοντες, ὅτι θεὸς ἐν σοὶ καὶ οὐκ ᾔδειμεν ». * fol. 142 r° a.

VII [1] Οἱ ἰουδαῖοι εἶπον· θαυμάζομεν πῶς οὕτως τὴν γραφὴν ἐπιστάμενος, καὶ τὸν νόμον ἐκστηθίζων, ἐν ἀνθρώπῳ σταυρωμένῳ καὶ ἐν ξύλῳ τὴν ἐλπίδα σοῦ ἔχεις.

Ὁ χριστιανὸς εἶπεν· ὑμεῖς μὲν θαυμάζετε, ἐγὼ δὲ καὶ ἐξίσταμαι πῶς μακροθυμεῖ ἐφ' ὑμᾶς ὁ θεός, ὅτι πάντα προεῖπεν καὶ προητοίμασεν ὑμῖν, καὶ καμμύετε τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν, καὶ μὴ νοοῦντες τί λέγετε ἢ τί βλέπετε. Ἐπεὶ εἰπέ μοι· οὐ διὰ ῥάβδου τὴν ἐρυθρὰν * θάλασσαν ἐπέρασας; οὐ διὰ ξύλου τὸ ὕδωρ σοι ἐγλυκάνθη τὸ πικρόν; οὐ ξύλον σε ἔσωσεν ἐκ δίψης ἀπολλύμενον καὶ ἐκ πέτρας ὕδωρ ἐξήγαγεν; οὐ τὸν ὄφιν ἐν ξύλῳ ὑψώσαν- * fol. 142 r° b.

3. μη. — 4. και 1°. — 6. θαυμάζωμεν..

péché, ni ne peut pardonner les péchés. [9] Puis donc que le prophète atteste ces deux qualités du Christ, il est nécessaire que vous le reconnaissiez comme Dieu et que vous l'adoriez. Et si maintenant vous ne croyez pas en lui, si vous ne l'adorez pas, vous devrez malgré vous l'adorer dans la crainte, si le même prophète Isaïe ne ment pas en disant : « Ils verront celui qu'ils ont transpercé, et ils l'adoreront en gémissant et en disant : Dieu est en toi et nous « ne le savions pas »[1].

VII [1] Les Juifs dirent : Nous admirons comment avec ta parfaite connaissance de l'Écriture et ta science[2] de la loi tu mets ton espoir en un homme crucifié, attaché au bois.

Le Chrétien : Vous admirez; et moi aussi je m'étonne de la longanimité de Dieu envers vous : il a tout prédit et préparé d'avance, et vous fermez vos yeux, sans comprendre ce que vous dites ou ce que vous voyez. Dis-moi : n'est-ce pas grâce à la baguette (de Moïse) que tu as passé la mer Rouge[3]? N'est-ce pas grâce au bois que l'eau amère est devenue douce[4]? Le bois ne ne t'a-t-il pas sauvé quand tu mourais de soif et n'a-t-il pas fait sortir l'eau de la pierre[5]? N'est-ce pas en élevant le serpent sur le bois et en regardant

1. La première partie du texte provient de Zach. XII, 10. Zacharie est déjà cité sous cette forme par Joan. XIX, 37. Les mss. ℵABQ ont : καὶ ἐπιβλέψονται πρὸς μὲ ἀνθ' ὧν κατωρχήσαντο. Dans le *Dial. antimonoph.* 32, ce même passage de Zach. est aussi attribué à Isaïe; éd. Bonwetsch, p. 131, 17. La seconde partie de la citation est plus difficile à identifier. Il s'agit sans doute d'Is. XLV, 14-15, que l'auteur abrège. On lit dans le texte des Septante : καὶ προσκυνήσουσίν σοι καὶ ἐν σοὶ προσεύξονται ὅτι ἐν σοὶ ὁ θεός ἐστιν καὶ οὐκ ἔστιν θεὸς πλὴν σοῦ· σὺ γὰρ εἶ θεὸς καὶ οὐκ ᾔδειμεν, ὁ θεὸς τοῦ Ἰσραήλ. — 2. Le verbe ἐκστηθίζω de formation récente; on le signale chez S. Jean Climaque et chez Anastase le Sinaïte. — 3. Cf. Ex. XIV, 16. — 4. Ex. XV, 15. — 5. Ex. XVII, 5; Num. XX, 11. Cf. *Didascalie de Jacob*, 45; éd. Nau, p. 771 [61] s.

τες ἐν αὐτῷ ὁρῶντες ἐσώζεσθε; οὐχ αἷμα καὶ σποδὸν κρεάτων ῥαντιζόμενοι καθαρίζεσθαι ἐλέγετε; πόσῳ οὖν μᾶλλον ἄνθρωπος, ἵνα καθ' ὑμᾶς λαλήσω, τιμιώτερος ὄφεως καὶ στακτῆς καὶ αἵματος τράγων ὑπάρχει; πλὴν εἴπατέ μοι· περὶ τίνος εἶπε Μωϋσῆς πρὸς ὑμᾶς, ὅτι· « ὄψεσθε τὴν ζωὴν ὑμῶν κρεμαμένην ἐπὶ ξύλου ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν ὑμῶν καὶ οὐ μὴ « πιστεύσητε ἄν τις ἐκδιηγήσεται ὑμῖν »;

* fol. 142 v° a. Οἱ ἰουδαῖοι εἶπον· * διὰ τὸν ὄφιν λέγει· δακνόμενος γὰρ ὁ λαὸς ὑπὸ ὄφεων, ἡνίκα δ' ἂν ἐθεώρει πρὸς τὸν χαλκοῦν ὄφιν, οὐκ ἀπέθνησκεν.

Ὁ χριστιανὸς εἶπεν· καὶ πιστεύεις ὅτι ἡ ζωὴ τοῦ λαοῦ ἐπὶ τοῦ ξύλου ἐκρέματο, ἤγουν ὁ ὄφις ὁ χαλκούς;

Οἱ ἰουδαῖοι εἶπαν· ναὶ πιστεύομεν· ὁ θεὸς γὰρ ἦν προστάξας τῷ Μωϋσῇ ποιῆσαι οὕτως.

[3] Ὁ χριστιανὸς εἶπεν· ἐπίστευσεν δὲ ἄρα καὶ ὁ λαὸς τότε εἰς τὸν ὄφιν ὅτι ἐσώζοντο δι' αὐτοῦ;

Ὁ ἰουδαῖος· τέως οὕτως λέγει ἡ γραφή· οὐ γὰρ εὑρίσκομεν ὅτι παρώξυναν τὸν Μωϋσέα ἐν τῷ ὄφει. Πῶς δὲ καὶ οὐκ εἶχαν πιστεῦσαι, ὁρῶντες ἑαυτοὺς οὕτως εὐεργετουμένους δι' αὐτοῦ;

2. καθ. — 11. ἆρα. — 13. εὑρίσκωμεν.

vers lui que vous avez été sauvés [1]? N'est-ce pas par l'aspersion du sang et de la cendre des victimes que vous disiez être purifiés [2]? A combien plus forte raison un homme, pour parler comme vous, est-il plus précieux qu'un serpent, qu'une lessive de cendres, que du sang de bouc? [2] Mais dites-moi : de qui Moïse vous a-t-il dit : « Vous verrez votre vie pendue au bois devant vos « yeux, et vous ne croirez pas si quelqu'un vous l'explique » [3]?

Les Juifs : Il parle du serpent. Le peuple piqué par les serpents ne mourait pas lorsqu'il regardait vers le serpent d'airain.

Le Chrétien : Crois-tu que la vie du peuple était pendue au bois, ou le serpent d'airain?

Les Juifs : Oui, nous le croyons. C'est Dieu qui avait ordonné à Moïse de faire ainsi.

[3] Le Chrétien : Le peuple crut-il alors au serpent, et qu'il était sauvé par lui.

Le Juif : L'Écriture le dit ainsi. Nous ne trouvons pas qu'ils aient irrité Moïse pour le serpent. Et comment n'auraient-ils pas cru, en voyant les bienfaits qu'ils obtenaient ainsi par le serpent?

1. Num. XXI, 8 s. — 2. Lév. XVI, 15; cf. Hébr. IX, 13. — 3. Dt. XXVIII, 66 : ὄψεσθε : ἔσται ἡ ζωή σου AB, κρεμαμένη B, κεχραμένη A. — ἐπὶ ξύλου : om. AB. — καὶ οὐ μὴ etc... : καὶ οὐ πιστεύσεις τῇ ζωῇ σου AB.

Cette citation est fortement arrangée. La *Didascalie de Jacob*, 42, éd. Nau, p. 770 [60], cite le même passage, en l'appliquant aussi au crucifiement, mais sans l'addition ἐπὶ ξύλου. Dans le contexte du Deutéronome, il n'est pas fait mention du serpent d'airain.

Ὁ χριστιανὸς εἶπεν· ἰδοὺ ἐκ τοῦ στόματός * σου συνελήφθης. Εἰ γὰρ ὁ τότε λαὸς ἐπίστευσεν εἰς τὸν ὄφιν, καὶ σὺ πάλιν οὐκ ἀπιστεῖς περὶ τούτου, γνῶθι ὅτι οὐ περὶ τοῦ ὄφεως Μωϋσῆς λέγει, ἀλλὰ περὶ ἑτέρου τινὸς μέλλοντος. Φησὶ γάρ· « ὅτι ὄψεσθε τὴν ζωὴν ὑμῶν « κρεμαμένην ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν ὑμῶν· καὶ οὐ μὴ πιστεύσητε ἐάν τις ἐκδιηγήσηται « ὑμῖν »· ἢ οὖν ὑμῶν πιστευόντων ὁ Μωϋσῆς ἐψεύσατο; ἢ ὑμῶν περὶ Χριστὸν ἀπιστούντων, ἐκεῖνος ἠλήθευσεν; περὶ αὐτοῦ γὰρ εἴρηκεν. * fol. 142 v° b

VIII [1] Καταισχυνθέντες οὖν, καὶ μὴ εὑρόντες τί εἰπεῖν, λέγουσι τῷ χριστιανῷ· τί ἁπλῶς προσδοκᾷς χριστιανοὺς ποιῆσαι ἡμᾶς;

Τότε ὁ παρὼν λαὸς ἐγέλασεν ἐπ' αὐτούς, θεωρῶν τὴν * ἀπορίαν αὐτῶν καὶ τὴν ἧτταν διὰ Χριστοῦ γεναμένην. * fol. 143

[2] Ὁ δὲ τοῦ λόγου ἐχόμενος χριστιανὸς εἶπεν πρὸς τοὺς ἰουδαίους· πάντας μὲν ὑμᾶς χριστιανοὺς ποιῆσαι οὐ βούλομαι, μᾶλλον δὲ οὐ δύναμαι· πλὴν κακοὺς ἰουδαίους ποιῶ ὑμᾶς. Θηροῦντες γὰρ τὴν ἧτταν ἑαυτῶν, οὐκέτι οὐδὲ ἰουδαῖοι καθαροὶ γίνεσθε, οὐδὲ χριστιανοὶ εἰς πλήρης, ἀλλὰ μεσαπώλεια, ὅμως εἰ καὶ ὑμεῖς οὐ πείθεσθε. Ἀλλ' οὖν ὁ παρεστὼς νῦν λαὸς στηρίζεται, καὶ οὐ μικρὰν ἐκ τοῦ παρόντος λόγου πορίζεται τὴν ὠφέλειαν. Ὡς γὰρ ὁρᾶτε, ἰδοὺ πάρεισι καὶ Ἑλλήνων πλῆθος, καὶ Σαρακηνῶν οὐκ ὀλίγοι, καὶ Σαμαρειτῶν

5. περι. — 5. ἀπιστοῦντων. — 8. ἀπλῶς.

Le Chrétien : Te voici pris par ta propre bouche [1]. Car si le peuple d'alors a cru au serpent, si toi-même tu y crois encore, sache que ce n'est pas du serpent, mais de quelqu'un qui doit venir que Moïse parle en disant : « Vous « verrez votre vie pendue devant vos yeux et vous ne croirez pas si quel- « qu'un vous l'explique » [2]. Ou vous croyez, et Moïse s'est trompé. Ou vous ne croyez pas au Christ et Moïse a dit la vérité, car c'est de lui qu'il a parlé.

VIII [1] Confondus et ne sachant que répondre, les Juifs dirent au Chrétien : Qu'attends-tu seulement pour nous faire chrétiens [3]?

Alors le peuple qui était là se moqua d'eux, en voyant leur embarras et leur défaite au sujet du Christ.

[2] Le Chrétien, qui avait la parole, dit aux Juifs : Je ne veux pas vous faire tous chrétiens, et surtout je ne le puis pas. Mais je fais de vous de mauvais Juifs. Car en poursuivant votre défaite, vous n'êtes plus des Juifs purs, et vous n'êtes pas tout à fait des chrétiens, mais des hybrides [4], même si vous ne croyez pas. Cependant, le peuple qui est maintenant ici est fortifié, et ne retire pas une petite utilité de la présente discussion. Comme vous le voyez en effet, voici qu'il y a ici une foule de Grecs, de nombreux Sarrasins [5],

1. Cf. Lc. xix, 22. — 2. Dt. xxviii, 66; cf. sup. p. [62]. — 3. Cf. Act. Ap. xxvi, 28. — 4. Littéralement, des mulets. — 5. Au début de l'entretien les Sarrasins n'étaient pas mentionnés; cf. sup. p. 57.

* fol. 143 r° b. τινες, * καὶ ἰουδαίων λαὸς, καὶ χριστιανῶν συνάθροισις, καὶ θέατρον ἁπλῶς οὐ μικρόν.

Ἀναστὰς δέ τις αὐτῶν ἱερεὺς ἱεροσολυμίτης, λέγει πρὸς τὸν χριστιανόν· ἁπλῶς ἐνίκησες, ἐνίκησες. Οὐδὲ τῷ νικοῦντι καλὸς ὁ πόλεμος, εἶπεν ὁ θεός.

Ἐπὶ τούτῳ τῷ λόγῳ γελάσαντες ἐπ' αὐτοῖς ἅμα δὲ καὶ ἀνακράξαντες ὁ λαὸς ὅλος, ἀνεχωρήσαμεν. [3] Ἐλθόντες οὖν λεληθότως οἱ πρώην ἡμῖν συντετυχηκότες ἰουδαῖοι, προσεκύνησαν ἡμᾶς γνησιοτέρως, καί φασιν· οἶδεν ὁ θεὸς, καὶ καλῶς καὶ ἱκανῶς ἐνικήσατε· πλὴν ἔτι δυσωποῦμεν, ἐπειδή εἰσί τινες ἐνταῦθα καμπάδοκες ἰουδαῖοι εἰς οὓς καυχώμεθα * πλείω πάντων. (* fol. 143 v° a.) Κατανύξει ὑμᾶς ὁ θεὸς, καὶ μετ' αὐτῶν δημοσίως συνᾶραι λόγον.

Προθύμως οὖν ἡμεῖς καταδεξάμενοι, τῇ ἐπαύριον συνηθροίσθημεν πάλιν ἡμεῖς καὶ οἱ ἰουδαῖοι, καὶ ὡς ἔθος αὐτοῖς ἡ ἀναίδεια, προπηδήσαντες ἐπερώτησαν οὕτως·

ΔΙΑΛΕΞΙΣ Γ'

I [1] Ὁ ἰουδαῖος εἶπεν· τίς εἶ σὺ, εἰπὲ ἡμῖν· τοῦτο γὰρ παρὰ σοῦ πρὸ πάντων θέλομεν

2. ἱεροσολυμήτης. — 3. καλῶς. — 4. μετ αυτῶν. — 12. προ. — 12. θέλωμεν.

quelques Samaritains, un peuple de Juifs, un rassemblement de chrétiens, d'un mot une grande quantité de spectateurs.

L'un d'eux, prêtre de Jérusalem, se leva et dit au chrétien : Tu es vainqueur. Oui, tu es vainqueur. Mais il n'est pas beau pour le vainqueur de faire la guerre[1], a dit Dieu.

Tout le peuple rit à ces paroles et se mit à crier. Nous nous éloignâmes alors.

[3] Les Juifs qui précédemment s'étaient rencontrés avec nous, vinrent en cachette et nous saluèrent respectueusement en disant : Dieu le sait, vous avez remporté une belle, une grande victoire. Pourtant nous sommes encore troublés. Il y a ici en effet quelques Juifs de Cappadoce[2] dont nous sommes fiers, plus que de tous (les autres). Dieu vous piquera (d'honneur) d'engager aussi avec eux une discussion publique.

Nous acceptâmes volontiers, et le lendemain nous nous rassemblâmes de nouveau, nous et les Juifs. Et, comme l'impudence était leur habitude, ils nous interrogèrent vivement de la façon suivante.

TROISIÈME ENTRETIEN.

I [1] Le Juif dit : Dis-nous qui tu es : c'est là ce que nous voulons avant

1. Citation non encore identifiée. — 2. Je ne sais si les Juifs de Cappadoce étaient réputés pour leur science.

μαθεῖν· τίς ἐστιν ὁ πατήρ σου; ἀσκαλωνίτης; ῥωμαῖος; τοῦρκος; ποῖον ἔθνος; ἢ τί τὸ ὄνομά σου; ποῦ περὶ σοῦ ὁ θεὸς εἶπεν;

Ὁ χριστιανὸς εἶπεν· οἶδεν ὁ θεός, ὡς πρέπει ἤρξασθε, καὶ κυρίως αὐτὴν τὴν ῥίζαν τῆς ἀληθείας * ἐζητήσατε. Ἀλλὰ παρακαλῶ, εἰς αὐτὸ σταθῶμεν, καὶ μὴ ἀπὸ ζητήματος εἰς ζήτημα [illegible] μεταβαίνοντες, εἰς πολυλογίαν μόνον ἐρχώμεθα. [2] Ἐν τῷ προφήτῃ Ἠσαΐᾳ τῷ μεγάλῳ εἴρηται ὅτι· « τοῖς δουλεύουσίν μοι, φησὶν ὁ θεός, κληθήσεται ὄνομα καινόν »· τοῦτ' ἔστιν νέον. Ποῖον οὖν ὄνομα καινόν ἐστιν μετὰ τὸν προφήτην; ἆρα τὸ ἰουδαίων; ἀλλὰ ἦν τοῦτο πρὸ αὐτοῦ. Ἀλλὰ τὸ Σαμαρειτῶν; ἀλλὰ καὶ οὗτοι παλαιοί εἰσιν. Ἀλλὰ Ῥωμαίων; ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο νέον. Πρῶτον οὖν ὑμεῖς εἴπατέ μοι ποῖον ὄνομα καινὸν κληθήσεται τοῖς δουλεύουσι τῷ θεῷ, κἀγὼ ὑμῖν λέγω τὸ τίς εἰμι.

Τῶν δὲ ἰουδαίων λεγόντων· * οὐκ οἴδαμεν τί μέλλει ποιεῖν ὁ θεός, ὁ χριστιανὸς εἶπεν· * fol. 144 ἐπιζήτησον πάντα τὰ τῶν ἐθνῶν ὀνόματα τῶν ἐπὶ γῆς, καὶ οὐχ εὑρήσεις ἄλλο καινὸν ὄνομα, εἰ μὴ τὸ τοῦ χριστιανοῦ.

Ὁ ἰουδαῖος εἶπεν· περὶ σοῦ οὖν λέγει ὁ προφήτης ὅτι « φοβῇ σὺ τὸν θεόν »; οὐ λέγω.

4. ἀπο. — 11. οἶδαμεν.

tout apprendre de toi. Qui est ton père? Ascalonite[1]? Romain? Turc[2]? De quelle race es-tu? Quel est ton nom? Où Dieu a-t-il parlé de toi[3]?

Le Chrétien : Dieu sait que vous avez commencé comme il faut, et que vous avez cherché exactement la racine même de la vérité. Mais, je vous prie, arrêtons-nous à un seul point; n'allons pas de recherche en recherche et ne nous contentons pas de bavardages. 2 Dans le grand prophète Isaïe, il est dit : « Mes serviteurs, dit Dieu, seront appelés d'un nom nouveau »[4]. Quel nom y a-t-il de nouveau après le prophète? Est-ce celui des Juifs? il existait avant lui. Celui des Samaritains? Ceux-ci aussi sont anciens. Celui des Romains? Il n'est pas non plus nouveau. Dites-moi donc d'abord vous-mêmes de quel nom nouveau seront appelés les serviteurs de Dieu, et je vous dirai qui je suis.

Les Juifs répondirent : Nous ne savons pas ce que doit faire Dieu.

Le Chrétien : Examine tous les noms des nations qui sont sur la terre; tu ne trouveras pas d'autre nom nouveau que celui de chrétien.

Le Juif : Est-ce donc à ton sujet que le prophète dit : « Pour toi, tu crains « Dieu »[5]? Je le nie.

1. Peut-être les Ascalonites sont-ils ici mentionnés parce qu'Hérode le Grand était Ascalonite; cf. JUSTIN, *Dial.* 52; *Didascalie de Jacob* 23, éd. NAU, p. 759 [49], 28. — 2. Il est fait mention des Turcs dès la fin du VIe siècle par Agathias (582) et Ménander Protector (583). — 3. Cf. ANAST. SINAIT. *Disput. adv. Iud.*, Alia interrog., *P. G.* LXXXIX, 1273 D s. — 4. Is. LXV, 15 b : μοι ℵB, αυτω AQ*; καινον ABQ, εωνιον ℵ* (καινον ℵ[c.a.b]). Ce texte est cité, mais plus complètement, dans la *Didascalie de Jacob* 18, éd. NAU, p. 755 [45]. — 5. Gen. XXII, 12.

[3] Ὁ χριστιανὸς εἶπεν· ποῖον ἔθνος ἢ ποία γενεὰ, ἢ ποῖος λαὸς γέγονε νεωστὶ μετὰ τὸν Δαυίδ;

Ὁ ἰουδαῖος εἶπεν· ὑμεῖς πρόδηλον.

Ὁ χριστιανὸς εἶπεν· οὐκοῦν ἄκουσον αὐτοῦ λέγοντος ἐν τῷ κα´ ψαλμῷ· « ὅτι ἀναγγελή-« σεται τῷ κυρίῳ γενεὰ ἡ ἐρχομένη, καὶ ἀναγγελοῦσι τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, λαῷ τῷ « τεχθησομένῳ ὃν ἐποίησεν ὁ κύριος ».

* fol. 144 r° b. Ὁ ἰουδαῖος εἶπεν· περὶ τοῦ λαοῦ τοῦ μέλλοντος * ἐπὶ τοῦ ἠλιμμένου συνάγεσθαι λέγει Δαυίδ.

Ὁ χριστιανὸς εἶπεν· τί οὖν; πολλοὶ βασιλεῖς εἰσιν ὁ ἠλιμμένος, ἢ εἷς καὶ μόνος;

Ὁ ἰουδαῖος εἶπεν· εἷς καὶ μόνος ἐστὶν ὁ μέλλων διασώζειν ἡμᾶς, Χριστὸς κυρίου.

[4] Ὁ χριστιανὸς εἶπεν· ἰδοὺ οὖν γνῶθι ὅτι περὶ ἡμῶν ὁ Δαυὶδ εἴρηκεν, τῶν ποτε τεταπεινωμένων· φησὶ γάρ· « ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν προσευχὴν τῶν ταπεινῶν καὶ οὐκ ἐξουδένωσε « τὴν δέησιν τῶν ταπεινῶν· γραφείτω αὐτὴ εἰς γενεὰν ἑτέραν, καὶ λαὸς ὁ κτιζόμενος αἰνέσει « τὸν κύριον ». Καὶ δεικνὺς ποῦ ταῦτα ἔσται ἐπήγαγεν· « τοῦ ἀναγγεῖλαι ἐν Σιὼν τὸ ὄνομα * fol. 144 v° a. « κυρίου, καὶ τὴν αἴνεσιν αὐτοῦ ἐν Ἱερουσαλὴμ, ἐν τῷ ἐπισυναχθῆναι λαοὺς ἐπὶ * τὸ αὐτὸ, « καὶ βασιλεῖς τοῦ δουλεύειν τῷ κυρίῳ ». Ἰδοὺ πολλῶν λαῶν καὶ πολλῶν βασιλέων ὁ προ-

1. γενεᾶ. — 4. οὐκοῦν. — 12. ἐπι.

[3] Le Chrétien : Quelle nation, quelle race, quel peuple est récemment apparu après David?

Le Juif : Le vôtre, très évidemment.

Le Chrétien : Écoute donc David disant dans le psaume XXI : « La race « qui doit venir sera annoncée au Seigneur, et l'on annoncera sa justice au « peuple qui naîtra, que le Seigneur a fait »[1].

Le Juif : David parle du peuple qui doit être rassemblé sous le Messie.

Le Chrétien : Quoi donc? Le Messie est-ce plusieurs rois? ou un seul et unique?

Le Juif : Celui qui doit nous sauver est seul et unique, le Christ du Seigneur.

[4] Le Chrétien : Connais donc que c'est de nous qu'a parlé David, de nous qui étions alors humiliés; car il dit : « Il a regardé la prière des hum-« bles; il n'a pas méprisé la supplication des humbles : qu'elle soit écrite pour « une autre race; le peuple à naître louera le Seigneur »[2]. Pour montrer où s'accompliront ces choses, il poursuit : « Pour annoncer à Sion le nom du « Seigneur, et sa louange à Jérusalem; pour rassembler les peuples tous « ensemble, et les rois pour servir le Seigneur »[3]. Le prophète fait mention de plusieurs peuples et de plusieurs rois, et non pas d'un seul et unique.

1. Ps. XXI (XXII), 31b-32. — 2. Ps. CI (CII), 18-19. — 3. Ps. CI (CII), 22-23.

φήτης μνημονεύει, καὶ οὐχ ἑνὸς καὶ μόνου· οὐκοῦν ἐγώ εἰμι χριστιανός, τὸ ἀπὸ τοῦ θεοῦ δεδομένον μοι ὄνομα καινόν.

II [1] Οἱ ἰουδαῖοι εἶπαν· ἐρώτημα καὶ ζήτημα εἴπαμεν πρὸς σε, καὶ οὐκ ἴσχυσας ἐπιλῦσαι ἡμῖν αὐτό.

Ὁ χριστιανὸς εἶπεν· ποῖον τοῦτο;

Ὁ ἰουδαῖος εἶπεν· περὶ Ἠσαῦ καὶ Ἰακὼβ τῶν δύο λαῶν ὧν εἶπεν ὁ θεός· ποῖος ἐξ αὐτῶν ὑπάρχεις σύ;

Ὁ χριστιανὸς λέγει· ἐγὼ λέγω ἐκ τοῦ Ἰακώβ, ὡς μαρτυροῦσι τὰ πράγματα. Εἶπεν γὰρ ὁ θεός· « τὸν Ἰακὼβ ἠγάπησα, τὸν δὲ Ἠσαῦ ἐμίσησα ».

Ὁ ἰουδαῖος λέγει· εἰ οὖν σὺ εἶ ὁ Ἰσραὴλ, καὶ σὺ εἶ ἐξ ἐθνῶν, * τί λοιπόν ἐσμεν ἡμεῖς; * fol. 144 v° b.
οὐδαμῶς· ἀλλὰ ὁ ἀπερίτμητος λαὸς τῶν ἐθνῶν ὁ Ἠσαῦ, ὑμεῖς ἐστέ.

Ὁ χριστιανὸς εἶπεν· ὑμεῖς ἐστὲ τὰ ἔθνη, ἤγουν αἱ δώδεκα φυλαὶ τοῦ Ἰσραήλ;

[2] Ὁ ἰουδαῖος εἶπεν· μὴ δώσει ὁ θεός. Ἡμεῖς ἔθνος ἅγιον, λαὸς περιούσιος, υἱὸς πρωτότοκος, θεοσεβεῖς, πρῶτοι καὶ ἔσχατοι. « Γνωστὸς γὰρ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ὁ θεὸς, ἐν τῷ « Ἰσραὴλ μέγα τὸ ὄνομα αὐτοῦ ». « Θεὸς γάρ ἐστιν ὁ ἀπαγγέλλων τὸν λόγον αὐτοῦ τῷ

1. ἐνος. — οὐκοῦν. — 3. πρὸς σὲ. — 6. ὁ ἰουδαῖος εἶπεν, écrit en marge, de seconde main. — 11. ἐστὲ.

Ainsi, je suis chrétien : c'est là le nom nouveau qui m'a été donné par Dieu.

II [1] Les Juifs dirent : Nous t'avons posé une question et tu n'as pas pu nous répondre.

Le Chrétien : Comment cela?

Le Juif : C'est à propos d'Ésaü et de Jacob, des deux peuples dont parle Dieu. Duquel des deux es-tu?

Le Chrétien : Je dis : de Jacob, comme en font preuve les événements. Car Dieu a dit : « J'ai aimé Jacob, et j'ai haï Ésaü » [1].

Le Juif : Si tu es Israël, et si tu es aussi des nations, nous, que sommes-nous alors? Pas du tout; vous êtes Ésaü, le peuple incirconcis des nations.

Le Chrétien : Vous, êtes-vous les nations, ou bien les douze tribus d'Israël?

[2] Le Juif : Dieu ne le permettra pas! Nous sommes une race sainte [2], un peuple choisi [3], un fils premier-né [4], pieux [5]; les premiers et les derniers [6]. « Dieu est connu dans la Judée; son nom est grand en Israël » [7]. « Dieu « annonce sa parole à Jacob, ses jugements et ses décisions à Israël. Il n'a

1. Mal. I, 2. — 2. Cf. Dt. VII, 6; XIV, 2. — 3. Ex. XIX, 5; Dt. VII, 6. — 4. Ex. IV, 22. — 5. Épithète banale et non spécialement biblique. — 6. Cf. Apoc. I, 17; II, 8. Le juif applique au peuple d'Israël ce que l'Apocalypse dit du Christ. — 7. Ps. LXXV (LXXVI

« Ἰακώϐ, δικαιώματα καὶ κρίματα αὐτοῦ τῷ Ἰσραήλ. Οὐκ ἐποίησεν οὕτως παντὶ ἔθνει »· ὁρᾷς ὅτι ἄλλον καλεῖ Ἰσραὴλ, καὶ ἄλλα τὰ ἔθνη.

Ὁ χριστιανὸς εἶπεν· μέχρι τῆς αὐτῆς ὥρας, ἑαυτὸν ἰσραηλίτην ἔχω, ὑμᾶς δὲ ἐθνικούς.

* fol. 145 r° a. * Ὁ ἰουδαῖος εἶπεν· μὴ ποιήσει ὁ θεός, ἐπεὶ ἡ γραφὴ ψεύδεται· εἰ δὲ ἰσραηλίτης εἶ, δεῖξόν μοι τὴν περιτομήν σου, δεῖξόν μοι τὸν νόμον σου, δεῖξόν μοι ποίους προφήτας ἔχεις ἰδίους.

[3] Ὁ χριστιανὸς εἶπεν· εἰ οὖν ὡς λέγεις ἀγαπᾷ σε ὁ θεὸς, διὰ τί ἐν τοιαύτῃ ἐρημίᾳ καὶ διασκορπισμῷ κατέλιπεν ὑμᾶς;

Ὁ ἰουδαῖος εἶπεν· οὕτως λέγει Ὠσηὲ ὁ προφήτης· ὅτι « ἡμέρας πολλὰς καθίσονται οἱ υἱοὶ « Ἰσραὴλ οὐκ ὄντος βασιλέως, οὐδὲ ὄντος ἄρχοντος, οὐκ οὔσης θυσίας, οὐδὲ ὄντος θυσιαστηρίου, « οὐδὲ ἱερατείας, οὐδὲ δήλων. Καὶ μετὰ ταῦτα ἐπιστρέψουσιν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ καὶ ἐκζητήσουσιν « κύριον τὸν θεὸν αὐτῶν, καὶ Δαυὶδ * (* fol. 145 r° b.) τὸν βασιλέα αὐτῶν, καὶ ἐκστήσονται ἐπὶ τῷ κυρίῳ καὶ « ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς αὐτοῦ, ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν ». Ἆρα οὖν προφανῶς τὰ εἰς ἡμᾶς σήμερον γινόμενα καὶ τὴν ἐγκατάλειψιν ἡμῶν ὁ προφήτης εἴρηκεν, καὶ πάλιν τὴν ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν μέλλουσαν ἡμῶν ἀνάκλησιν καὶ τὴν ἐπιστροφήν, ἣν πρὸς τὸν θεὸν ποιούμεθα μετανοοῦντες ἐπὶ ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν, καὶ ἐκζητοῦντες Δαυὶδ τὸν βασιλέα ἡμῶν· ἐκ τοῦ σπέρματος γὰρ τοῦ Δαυὶδ ὁ ἠλιμμένος τίκτεται, καὶ διὰ τοῦτο, αὐτὸν Δαυὶδ ὀνόμασεν ὁ Ὠσηέ.

3. αὔτης. — ἐθνηκούς. — 6. ὧς. — διατί. — 9. οὐκούσης. — 10. ουδε 2°. — 13. εγκατάληψιν — 14. ἦν. — 16. ὠσίε.

« pas fait de même à toute nation » [1]. Tu vois qu'il appelle autrement Israël et autrement les nations.

Le Chrétien : Jusqu'à cette heure, je me tiens pour Israélite, et vous pour païens.

Le Juif : Dieu ne le fera pas. L'Écriture ne ment pas. Si tu es Israélite, montre-moi ta circoncision, montre-moi ta loi ; montre-moi quels prophètes tu as en propre.

[3] Le Chrétien : Si tu dis que Dieu t'aime, pourquoi vous a-t-il abandonnés dans une telle désolation, dans une telle dispersion ?

Le Juif : Voici ce que dit le prophète Osée : « Les fils d'Israël passeront « des jours nombreux sans roi, sans chef, sans sacrifice, sans autel, sans « sacerdoce, sans signes. Et après cela, les fils d'Israël se convertiront; ils « chercheront le Seigneur leur Dieu et David leur roi; ils se retourneront « vers le Seigneur et vers ses biens aux derniers jours » [2]. Le prophète ne parle-t-il pas clairement de ce qui nous arrive aujourd'hui, de notre abandon, de notre rappel qui doit venir au dernier jour, de la conversion que nous ferons vers Dieu, nous repentant de nos péchés et recherchant David notre roi : car le Messie naîtra de la race de David ; c'est pourquoi Osée le nomme David [3].

1. Ps. CXLVII, 8-9a. — 2. Os. III, 4-5. — 3. Au temps des Tannas, une seule fois le Messie est nommé ainsi David tout court (*j. Berakoth* II, 4, cité par M.-J. LAGRANGE, *Le messianisme chez les Juifs*, p. 216).

[4] Ὁ χριστιανὸς εἶπεν· παρῆλθεν καὶ ἐπληρώθη ἡ προφητεία αὕτη, ὅτε ἐν Βαβυλῶνι ἀπήλθετε * αἰχμάλωτοι, καὶ πάλιν ἐσπλαγχνίσθη ἐφ' ὑμῖν ὁ θεός. Ἐπεὶ εἰπὲ τὰ ἀκόλουθα τοῦ προφήτου· φησὶ γάρ· « δὸς αὐτοῖς κύριε. Τί δώσεις αὐτοῖς; δὸς αὐτοῖς μήτραν ἀτεκνοῦσαν, « καὶ μαστοὺς ξηρούς· πᾶσαι αἱ κακίαι αὐτῶν εἰς Γαλγάλ, ὅτι ἐκεῖ αὐτοὺς ἐμίσησα διὰ τὰς « κακίας αὐτῶν, καὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων αὐτῶν· ἐκ τοῦ οἴκου μου ἐκβαλῶ αὐτούς, οὐ μὴ « προσθήσω τοῦ ἀγαπῆσαι αὐτούς ». [5] Ὁρᾷς ὅτι ἀπλήρωτον λέγει τὴν ἐρήμωσιν αὐτῶν καὶ τὴν ἐγκατάλειψιν; εἰ δὲ καὶ ἐπιστρέψετε, ὅρα πῶς λέγει ὑμᾶς ἐπιστρέφοντας· « ὀρθριοῦσι « πρός με, λέγοντες, φησί, πορευθῶμεν καὶ ἐπιστρέψωμεν * πρὸς κύριον τὸν θεὸν ἡμῶν, ὅτι « αὐτὸς ἥρπακεν καὶ ἰάσεται ἡμᾶς, πατάξει καὶ μοτώσει ἡμᾶς, ὑγιάσει ἡμᾶς μετὰ δύο « ἡμέρας· ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ ἀναστησόμεθα καὶ ζησόμεθα ». Ἐὰν οὖν ὡς σὺ λέγεις μέλλει ἡ ἀνάκλησις ὑμῶν γίνεσθαι, ὅρα ὅτι πιστεῦσαι ἔχετε εἰς τὸν ὑγιώσαντα τὸν κόσμον μετὰ δύο ἡμέρας τοῦ πάθους, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστάντα καὶ συναναστήσαντα ἡμᾶς.

* fol. 145 v° a.

* fol. 145 v° b.

Ὁ ἰουδαῖος εἶπεν· ἡμεῖς τὸν ἐρχόμενον Χριστὸν οὐδὲν τοιοῦτον πανθάνοντα λέγομεν, μὴ γένοιτο. Κατακυριεύει γὰρ καὶ οὐ κατακυριεύεται.

[6] Ὁ χριστιανὸς εἶπεν· ὑμεῖς οὖν αὐτὸν ἐκδέχεσθε, ἢ τὰ ἔθνη;

2. ἀπῆλθετε. — 4. μαστος (υ ajouté au-dessus de la ligne). — 7. ἐγκατάλιψιν. — 9. μωτώσει. — 10. ἀναστησώμεθα. — ζησώμεθα.

[4] Le Chrétien : Cette prophétie est passée; elle a été accomplie lorsque vous êtes partis captifs à Babylone et que Dieu a eu de nouveau pitié de vous. Dis en effet la suite de l'oracle. Le prophète dit : « Donne-leur, Seigneur. Que « leur donneras-tu? Donne-leur un sein qui n'enfante pas et des mamelles « sèches. Tous leurs vices à Galgal, car c'est là que je les ai haïs à cause de « leurs vices et de leurs habitudes. Je les rejetterai de ma maison; je ne les « aimerai plus »[1]. [5] Tu vois que le prophète dit non accomplis leur solitude et leur abandon. Si vous vous convertissez, vois comment il parle de votre conversion : « Ils se lèveront vers moi, dit-il, disant : Allons et conver« tissons-nous vers le Seigneur notre Dieu, car il nous a enlevés et ils nous « guérira; il nous frappera et nous pansera[2]; il nous rendra la santé après « deux jours. Le troisième jour nous serons ressuscités et nous serons « vivifiés »[3]. Si donc, comme tu le dis, votre rappel doit venir, vois que vous avez à croire en celui qui guérit le monde deux jours après ses souffrances, et qui ressuscite le troisième jour, en nous ressuscitant avec lui.

Le Juif : Nous ne disons pas que le Christ qui viendra souffrira[4] de la sorte : loin de là! il commande et n'est pas commandé.

[6] Le Chrétien : Est-ce donc vous qui l'attendez, ou les nations?

1. Osée IX, 14-15. — 2. Litt. garnir de charpie; c'est un terme technique emprunté au vocabulaire médical. — 3. Osée VI, 1-2. — 4. Le verbe πανθάνω, déjà employé par Josephe, est familier à notre auteur. On le retrouve dans le *Dial. antimonoph.* 52; éd. Bonwetsch, p. 135, 19 : [illegible]

* fol. 146 r° a. Ὁ ἰουδαῖος εἶπεν· ἡμεῖς. * Δι' ἡμᾶς γὰρ ἔρχεται εἰς τὸ σῶσαι τὸ γένος τῶν ἰουδαίων.

Ὁ χριστιανὸς εἶπεν· διὰ τί οὖν σήμερον οὐκ ἔχετε προφήτην, οὐδὲ ἄρχοντα, οὐδὲ βασιλέα, οὐδὲ ἡγούμενον λέγοντα ὑμῖν καὶ διδάσκοντα περὶ τοῦ μέλλοντος ἔρχεσθαι;

Ὁ ἰουδαῖος εἶπεν· προεῖπόν σοι ὅτι εἴρηκεν Ὠσηὲ ὁ προφήτης περὶ ἡμῶν, ὅτι δεῖ ἡμᾶς ἐπὶ χρόνους ἐγκαταλειφθῆναι διὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν, καὶ χωρὶς ἄρχοντος καὶ ἡγουμένου καὶ βασιλέως εἶναι.

III [1] Ἀσμενίσας οὖν ὁ χριστιανὸς ἐπὶ τῷ λόγῳ εἶπεν· δισσῶς ὄντως τὸν πατριάρχην
* fol. 146 r° b. σου ψεύστην ἐποίησας, ἐκεῖνον λέγω Ἰακὼϐ τὸν θαυμάσιον· σὺ μὲν γὰρ εἶπες * ὅτι ἐκδέχονται οἱ ἰουδαῖοι τὸν ἐρχόμενον, καὶ ὅτι οἱ ἄρχοντες ὑμῶν καὶ ἡγούμενοι ἐκ τῶν ἀνομιῶν ὑμῶν ἐξέλιπον. Ἐκεῖνος δέ φησι· ὅτι « οὐκ ἐκλείψει ἄρχων ἐξ Ἰούδα καὶ ἡγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν « αὐτοῦ, ἕως οὗ ἔλθῃ ᾧ ἀπόκειται, καὶ αὐτὸς προσδοκία ἐθνῶν ». [2] Εἰ οὖν ἐξέλιπον οἱ ἄρχοντές σου ὥσπερ καὶ ὁμολόγησας, ἰδοὺ ἦλθεν ὁ Χριστός. Εἰ αὐτός ἐστι προσδοκία τῶν ἐθνῶν, ἦλθεν ἡ σωτηρία τῶν ἐθνῶν. Ἄλλον γὰρ τὰ ἔθνη παρὰ τὸν ἐλθόντα οὐδὲ προσδέχονται οὐδὲ σέϐονται· μάτην τοίνυν τρέχεις, μάτην ἐλπίζεις, παρῆλθες τὸν λιμένα, καὶ ἔμπρός σου

4. περι. — 5. ἐγκαταλιφθῆναι. — 7. ἀσμενήσας. — 10. εκλείψει. — 11. Le 2ᵉ ε de ἐξέλιπον est effacé dans le ms.

Le Juif : C'est nous. Car c'est pour nous qu'il vient, afin de sauver la race des Juifs.

Le Chrétien : Pourquoi donc aujourd'hui n'avez-vous plus ni prophète, ni chef, ni roi, ni prince qui vous parle et qui vous instruise sur celui qui doit venir?

Le Juif : Je t'ai déjà dit ce qu'a dit à notre sujet le prophète Osée : il faut que nous soyons délaissés pendant un temps à cause de nos péchés et que nous soyons sans chef, sans prince, et sans roi[1].

III [1] Le Chrétien accueillit joyeusement cette réponse et dit : Tu viens de faire mentir deux fois ton patriarche, je veux dire l'admirable Jacob. Car tu as dit que les Juifs attendent celui qui vient et que vos chefs et vos princes ont cessé (de commander) à cause de vos iniquités. Or Jacob dit : « Il ne cessera « pas d'y avoir un prince de Juda, et un chef de sa race, jusqu'à ce que vienne « celui à qui est réservé (le pouvoir); et celui-là est l'attente des nations »[2]. [2] Si donc vous n'avez plus de chefs, comme tu l'as avoué, c'est que le Christ est venu. S'il est l'attente des nations, le salut des nations est venu : car les nations ne reçoivent et n'adorent que celui qui est venu. Ainsi, tu cours en vain, tu espères en vain. Tu as dépassé le port, et tu crois qu'il

1. Cf. Osée III, 4. — 2. Gen. XLIX, 10 : ἕως οὗ : ἕως ἂν BADF. — ᾧ ἀπόκειται : τὰ ἀποκείμενα αὐτῷ BADF. Le texte d'Osée III, 4 et celui-ci sont déjà rapprochés l'un de l'autre par Origène, *De princ.* IV, 1, 3; éd. KOETSCHAU, p. 296, 6 ss. Cf. JUSTIN, *Dial.* 120, 2, qui voit dans la leçon τὰ ἀποκείμενα αὐτῷ une falsification juive.

νομίζεις εἶναι, ἐπέρασας τὸν πύργον καὶ ἀνοδίας * βαδίζεις, ὁ ἥλιος ἀνῆλθεν, καὶ ὡς ἐν νυκτὶ πελάζῃ. * fol. 146 r° a.

Ὁ ἰουδαῖος εἶπεν· οἶδα κἀγὼ πλείω σου ὅτι τοῦ Χριστοῦ ἐρχομένου τοῦ ἠλιμμένου τοῦ θεοῦ ἐπισυναχθήσονται ἐπ' αὐτὸν τὰ ἔθνη, καὶ δι' αὐτοῦ περιτμηθήσονται καὶ σωθήσονται.

Ὁ χριστιανὸς εἶπεν· οὐκ εἶπεν ὁ Ἰακὼβ ὅτι καὶ ἐπισυνάξει τὰ ἔθνη, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς προσδοκία ἐθνῶν.

[3] Ὁ ἰουδαῖος εἶπεν· τί οὖν; ἤλπιζον τὰ ἔθνη ἐρχόμενον Χριστὸν καὶ σώζοντα αὐτούς;

Ὁ χριστιανὸς εἶπεν· τινὲς μὲν οὖν ἐξ Ἑλλήνων, καὶ μάλιστα τῶν φιλοσόφων αὐτῶν, καὶ ἐπεγίνωσκαν τὸν θεὸν, καὶ περὶ θεοῦ πολλὰ ἐλάλησαν. Καὶ ἐὰν δέχῃ, παριστῶ σοι πῶς * Ἕλληνες ὄντες, σοῦ τοῦ νομομαθοῦς πλείω τὸν θεὸν ἐγνώρισαν καὶ λόγους ἐξέθεντο, εἰ καὶ μὴ τὸ τέλειον ἐσχήκασι· πλὴν ἐν ἑτέρῳ καιρῷ τὴν τοιαύτην ἀπόδειξιν ποιησόμεθα. * fol. 146 v° b.

IV [1] Νῦν δέ μοι τοῦτο εἴπατε· τὸν ἠλιμμένον ὃν ἐκδέχεσθε, χριστιανός ἐστιν, ἢ ἑβραῖος μέλλει ἔρχεσθαι; τοῖς εὐαγγελίοις πιστεύει, ἢ τῇ γραφῇ ὑμῶν ἐξακολουθεῖ, ὅπερ οὐ πιστεύω οὐδὲ πείθομαι;

Οἱ ἰουδαῖοι εἶπον· ἆρα τοῦτο ἐρώτημα ἔχει; οὐδαμῶς. Ἐξ ἡμῶν γάρ ἐστιν καὶ δι' ἡμᾶς

7. ἥλπιζον. — 11. τοιαῦτην. — 11. ποιησώμεθα. — 13. γραφῇ.

est devant toi; tu as franchi le rempart et tu marches dans le désert; le soleil est couché et tu avances comme dans la nuit.

Le Juif : Moi aussi je sais mieux que toi que, lorsque sera venu le Christ, le Messie de Dieu, les nations seront rassemblées sous son pouvoir; qu'elles seront circoncises et sauvées par lui.

Le Chrétien : Jacob ne dit pas qu'il rassemblera les nations, mais qu'il est lui-même l'attente des nations.

[3] Le Juif : Quoi donc? Les nations espéraient que le Christ viendrait et les sauverait?

Le Chrétien : Quelques-uns des Grecs, surtout parmi leurs philosophes, ont connu Dieu, et ont dit de Dieu beaucoup de choses[1]; et si tu veux, je puis te montrer comment, bien que Grecs, ils ont connu Dieu mieux que toi, le docteur de la loi, et ils en ont mieux parlé, tout en ne possédant pas la perfection. Mais nous ferons cette démonstration en une autre circonstance.

IV [1] Pour l'instant, dites-moi ceci : Le Messie que vous attendez est-il chrétien, ou doit-il venir hébreu? croit-il aux évangiles, ou obéit-il à votre Écriture, ce que je ne crois ni n'admets?

Les Juifs : Est-ce là une question? Nullement. Le Messie est nôtre; il

1. C'est la reprise du vieux thème, cher aux apologistes du IIe siècle. Mais on ne dit plus ici que Dieu s'est fait connaître aux Grecs par le Logos. La seule raison des philosophes les a conduits jusqu'à lui. Cf. ORIGÈNE, *De princ.* I, 3, 1; éd. KOETSCHAU, p. 49, 11 ss. : Nam de deo quidem patre quamvis digne proloqui nemo valeat, tamen possibile est intellectum aliquem capi ex occasione visibilium creaturarum et ex his, quae humana mens naturaliter sentit.

ἔρχεται, καὶ ἡμᾶς ἐκδικεῖ· τὴν περιτομὴν ἐκδικεῖ καὶ κρατύνει, καὶ πάντα τὸν νόμον Μωϋσέως, ἕως μιᾶς * κεραίας οὐ παραβαίνει.

* fol. 147 r° a.

Ὁ χριστιανὸς εἶπεν· μὴ δώσει ὁ θεὸς τί ποτε τοιοῦτον εἰπεῖν· ὁ γὰρ ἐρχόμενος, νέον νόμον ἡμῖν φέρει, καὶ τοῖς εὐαγγελίοις ἐξακολουθεῖ, χριστιανὸς ὑπάρχων.

Τούτου ῥεθέντος ἤρξαντο οἱ ἰουδαῖοι κράζειν· ἵλεος, ἵλεος, οὐδὲν τοιοῦτον μὴ γένοιτο κύριε.

[2] Τούτων οὕτως λεχθέντων, ὁ χριστιανὸς ἀτενίσας εἰς ὅλον τὸν λαὸν εἶπεν· ἀκούσατε, ἄνδρες, τί λέγουσιν οὗτοι, ὅτι τὸν νόμον καὶ τὴν διαθήκην κρατεῖ ὁ Χριστὸς αὐτῶν ἐρχόμενος τῶν τοῦ Μωϋσέως, ἕως μιᾶς κεραίας καὶ οὐκ ἄλλον νόμον οὐδὲ νέαν διαθήκην ἔχει ἢ φέρει παρὰ τὴν παλαιάν.

* fol. 147 r° b.

* Ἀπεκρίθησαν οἱ ἰουδαῖοι· οὕτως πιστεύομεν καὶ οὕτως ἐκδεχόμεθα.

Ὁ χριστιανὸς λέγει· τί οὖν; ἐγὼ παρανομῶ ἄλλην διαθήκην νέαν κατέχων;

Οἱ ἰουδαῖοι εἶπαν· ναί.

[3] Ὁ χριστιανὸς, εὐπροσωπήσας τότε ὁ τὸν λόγον ποιούμενός, φησι· ποῦ λοιπὸν ζητοῦμεν τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, ἵνα πληρωθῇ ἡ προφητεία Ἱερεμίου ἐκ προσώπου τοῦ θεοῦ λέγουσα· « ἰδοὺ « ἡμέραι ἔρχονται λέγει κύριος· καὶ συντελέσω ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰσραὴλ καὶ ἐπὶ τὸν οἶκον « Ἰούδα διαθήκην καινὴν, οὐ κατὰ τὴν διαθήκην ἣν διεθέμην τοῖς πατράσιν αὐτῶν, ἡνίκα

2. κερέας. — 5. μη. — 8. κερέας. — 16. ἥν.

viendra pour nous, il nous défendra. Il défendra la circoncision, il l'affermira; il ne transgressera pas la loi de Moïse dans un seul de ses préceptes [1].

Le Chrétien : Dieu ne permettra pas que l'on parle ainsi. Celui qui viendra nous apportera une nouvelle loi; il obéira aux évangiles; il sera chrétien.

A ces paroles, les Juifs commencèrent à crier : Pitié, pitié! Qu'il n'en soit pas ainsi, Seigneur.

[2] Là-dessus, le chrétien, fixant des yeux tout le peuple, dit : Hommes, écoutez ce qu'ils disent, que leur Christ qui doit venir confirmera la loi et l'alliance de Moïse jusqu'au moindre détail, et qu'il n'apportera pas une autre loi ou une autre alliance que l'ancienne.

Les Juifs répondirent : Nous croyons ainsi, nous espérons ainsi.

Le Chrétien : Quoi donc? je viole la loi en m'attachant à une autre alliance nouvelle?

Les Juifs : Oui.

[3] Le Chrétien qui avait alors la parole, prit l'air réjoui et dit : Où donc chercherons-nous le temps où se réalisera la prophétie de Jérémie qui dit de la personne de Dieu : « Voici que des jours viennent, dit le Seigneur, et je « conclurai avec la maison d'Israël et avec la maison de Juda une alliance « nouvelle, non pas comme l'alliance que j'ai établie avec leurs pères quand je

1. Cf. Matth. v. 18.

« ἐπιλαβομένου μου τῆς χειρὸς αὐτῶν, τοῦ ἐξαγαγεῖν αὐτοὺς ἐκ γῆς * Αἰγύπτου ». Τί ἐν ἀδελφοί; τί λέγετε; ὁ ἠλιμμένος ὑμῶν τὴν παλαιὰν διαθήκην κρατεῖ, ὑμεῖς πάλιν τὴν παλαιὰν ἐξακολουθεῖτε, ἡμεῖς ὡς λέγετε παρανομοῦμεν νέαν διαθήκην ἔχοντες; ποῦ λοιπὸν ζητοῦμεν, ἢ παρὰ τίνι εὑρήσομεν ὅτι ἔδωκεν ὁ θεὸς καινὴν διαθήκην χωρὶς ἧς ἔδωκε τοῖς πατράσιν ὑμῶν ὅτε ἐξήνεγκεν αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου; [4] Δύο οὖν ἄρα πρόκειται ὑμῖν· ἢ εἰπεῖν ὅτι ὁ ἐρχόμενος ἠλιμμένος ὑμῶν φέρει τὴν καινὴν διαθήκην ἣν διὰ Ἰερεμίου εἶπεν ὁ θεὸς διδόναι, καὶ λοιπὸν οὐκέτι εὑρίσκεται ἰουδαῖος, ἀλλὰ ὑμῶν καὶ τοῦ νόμου καὶ τῆς παλαιᾶς ἀντίδικος· ἢ πάλιν * λεγόντων ὑμῶν ὅτι τὴν παλαιὰν διαθήκην κρατεῖ, πρόδηλον ὅτι ἀντίκειται τῇ καινῇ, καὶ τῷ θεῷ τῷ δώσαντι ἢ διδοῦντι αὐτήν. Καὶ ὅπου ἐὰν στραφῆτε, ἑαυτοῖς εὑρίσκεσθε ἀντιπίπτοντες.

* fol. 147 v a.

* fol. 147 v b.

V [1] Ἐκείνων οὖν στενωθέντων καὶ δίκην κυνῶν ἐκ παγίδος ἐκ τοῦ προκειμένου συλλογισμοῦ ἐξειλῆσαι ἀγωνιζομένων, καὶ ἀκαίρους ῥαψολογοῦντας ζητήσεις, ὁ χριστιανὸς ἀγαλλόμενος καὶ πάντες οἱ σὺν αὐτῷ ἐπὶ τῇ τῶν ἰουδαίων στενοχωρίᾳ φησίν· εἰς αὐτὸ σταθῶμεν, ἀδελφοί, τὸ προκείμενον λύσατε, καὶ τότε πρὸς ἄλλο μεταβαίνομεν ζήτημα.

1. Au lieu de ἐν, peut-être faut-il corriger ἐστιν. — 4. εὑρίσωμεν. — 6. καίνήν (corrigé en καινήν). — 10. στραφεῖτε. — 13. αὐτῷ

« les ai pris par la main pour les conduire hors de la terre d'Égypte »[1]. Quoi donc, frères? Que dites-vous? Votre Messie confirme l'ancienne alliance, vous obéissez encore à l'ancienne alliance, et nous transgressons la loi, selon vous, en ayant une alliance nouvelle? Où chercherons-nous, ou chez qui trouverons-nous que Dieu a donné une alliance nouvelle, autre que celle qu'il a donnée à vos pères lorsqu'il les a fait sortir de la terre d'Égypte? [4] Deux (hypothèses) vous sont proposées : ou bien vous direz que votre Messie qui doit venir apporte l'alliance nouvelle que Dieu, par (la bouche de) Jérémie, a promis de vous donner, et alors il n'est plus un juif, mais il vous accuse, vous et la loi, et l'ancienne alliance. Ou bien vous direz qu'il confirme l'ancienne alliance et il est manifeste qu'il s'oppose à la nouvelle, et à Dieu qui l'a donnée ou la donnera. Où que vous vous tourniez, vous êtes enfermés dans une contradiction.

V [1] Les Juifs étaient pris; comme un chien d'un filet, ils cherchaient à sortir du raisonnement en débitant des questions inopportunes[2]. Le chrétien se réjouit ainsi que tous ses compagnons de leur embarras, et il dit : Tenons-nous à ce point, frères. Résolvez la question posée, et alors nous passerons à un autre problème.

1. Jérém. XXXVIII (XXXI), 31-32. Le texte de cette citation présente plusieurs variantes par rapport aux principaux manuscrits des Septante. — 2. La phrase est mal construite. L'accusatif ῥαψολογοῦντας devrait être remplacé par un génitif.

* fol. 148 r° a. Ἐπὶ ἱκανὴν οὖν ὥραν μὴ γινώσκοντες τί πρόσφορον ἀποκριθῆναι * οἱ ἰουδαῖοι λέγουσιν· εἰ καὶ θῶμεν κατά σε ὅτι καινὴν διαθήκην δίδωσιν ὁ θεός, τέως ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ εἶπεν παρέχειν αὐτήν, καὶ ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακώϐ.

[2] Ὁ χριστιανὸς εἶπεν· οὕτως ἔχει ὁ προφήτης καὶ ἡ ἀλήθεια. Διὸ ἄκουσον τί φησιν ὁ Χριστὸς πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ· « εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθητε, καὶ εἰς πόλιν Σαμα- « ρειτῶν μὴ εἰσέλθητε· οὐ γὰρ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόϐατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου « Ἰσραήλ ». Ὅτε οὖν ἤρξασθε ἀποστρέφεσθαι καὶ πολεμεῖν αὐτούς, καὶ ἐσταυρώσατε αὐτὸν, ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν, τότε ἐνετείλατο τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ ἀποστόλοις εἰπών· « πορευθέντες εἰς « τὸν κόσμον * ἅπαντα, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη ». Τότε ἐπληρώθη ἡ προφητεία Ἡσαΐου ἡ λέγουσα· « ἀκοῇ ἀκούσητε ὑμεῖς καὶ οὐ μὴ πιστεύσητε, καὶ βλέποντες βλέψητε « καὶ οὐ μὴ συνεῖτε, ὅπως ἂν οἱ μὴ βλέποντες βλέψωσιν, οἱ δὲ βλέποντες τυφλοὶ γένωνται ». Καὶ πάλιν ἡ γραφὴ ἡ λέγουσα· « ἐλεήσω τὴν οὐκ ἠλεημένην καὶ ἐρῶ τῷ οὐ λαός μου λαός « μου, καὶ αὐτὸς ἐρεῖ κύριος ὁ θεός μου εἶ σύ ». Καὶ πάλιν· « εὐφράνθητι στεῖρα ἡ οὐ « τίκτουσα », ἤγουν ἡ ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησία, « ῥῆξον καὶ βόησον ἡ οὐκ ὠδίνουσα, ὅτι πολλὰ

* fol. 148 r° b.

10. μὴ. — 11. μὴ. — 12. ηλεημένην. — 14. εθνῶν.

Au moment opportun, les Juifs ne trouvèrent pas de réponse convenable. Ils dirent (enfin) : Même si nous te concédons que Dieu donnera une alliance nouvelle, il a dit cependant qu'il la donnerait à Israël et à la maison de Jacob.

[2] Le Chrétien : C'est ainsi que parle le prophète, et c'est la vérité. Mais écoute ce que dit le Christ à ses disciples : « N'allez pas dans la voie des « nations, n'entrez pas dans la ville des Samaritains. Car je n'ai été envoyé « qu'aux brebis perdues de la maison d'Israël » [1]. Lorsque vous avez commencé à vous détourner d'eux et à les combattre, lorsque vous avez crucifié le Christ, c'est alors que, ressuscité des morts, il a ordonné à ses saints apôtres : « Allez dans le monde entier. Enseignez toutes les nations » [2]. [3] Alors fut accomplie la prophétie d'Isaïe, disant : « Vous entendrez et vous ne croirez « pas; vous verrez de vos yeux et vous ne comprendrez pas, de sorte que les « non-voyants verront et que les voyants deviendront aveugles » [3]. Et l'Écriture dit aussi : « J'aurai pitié de celle dont je n'avais pas pitié, et je dirai à « celui qui n'était pas mon peuple : mon peuple; et lui dira : Tu es le Sei- « gneur mon Dieu » [4]. Et encore. « Réjouis-toi, stérile, qui n'as pas d'en- « fants »; c'est-à-dire l'Église des nations; « élève la voix et crie, toi qui « n'as pas enfanté, car les enfants de la femme abandonnée sont plus

1. Matth. x, 5 + xv, 24. Cette citation réunit deux fragments empruntés à des passages différents de l'Évangile. — 2. Matth. xxviii, 19. — 3. Is. vi, 9 πιστεύσητε : συνῆτε ℵABQΓ; συνεῖτε : ἴδητε ABQΓ (εἴδητε ℵ). Cf. Matth. xiii, 14; Mc. iv, 12; Lc. viii, 10; Joan. xii, 40; Act. xxviii, 26; Rom. xi, 8. La fin de la citation est très libre et se contente de reproduire à peu près le sens du texte. — 4. Osée ii, 23 : ἐλεήσω AQ ἀγαπήσω B; ἠλεημένην AQ ἠγαπημένην B; λαός μου : + εἶ σύ ABQ.

« τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου μᾶλλον ἢ τῆς ἐχούσης τὸν ἄνδρα », ἔρημον κυρίως ὀνομάζων * τὴν πάντων τῶν λοιπῶν λαῶν ἐκκλησίαν, ἔχουσαν δὲ ἄνδρα τὴν ὑμετέραν συναγωγήν, τὴν πάλαι ὑπὸ θεοῦ πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως ἠλεημένην.

* fol. 158 v° a.

VI [1] Ὁ ἰουδαῖος λέγει· ἐπειδὴ ἄνω καὶ κάτω μοι τὸν Ἠσαΐαν προσφέρεις, ἄκουσον πῶς μέμφεται τοὺς ἐσθίοντας τοὺς χοίρους, καὶ ποιοῦντας χειροποίητα καὶ προσκυνοῦντας αὐτά, ὥσπερ ὑμεῖς τὰς εἰκόνας καὶ τὸν σταυρὸν ὑμῶν. Φησὶ γὰρ περὶ ὑμῶν τῶν ἐθνικῶν· « ὅτι « ἐγὼ κύριος αὔξων πάντα τὰ δένδρα τοῦ ἀγροῦ, ὑμεῖς δὲ διακόπτοντες δένδρον· τὸ ἥμισυ « αὐτοῦ δίδοτε εἰς καῦσιν, τὸ ἥμισυ αὐτοῦ συμπατεῖτε τοῖς ποσὶν ὑμῶν, καὶ τὸ ἄλλο « * ἥμισυ ποιοῦντες γλυπτὸν προσκυνεῖτε αὐτό ». Εἶδε πῶς εἰς ὑμᾶς περὶ ὑμῶν ταῦτα εἶπεν ὁ θεός; ὁρῶμεν γὰρ ὅτι ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ὑμῶν, τὰ μὲν τῶν ξύλων τύπτετε, τὰ δὲ εἰκόνας καὶ ζῷδα καὶ σταυροὺς ποιοῦντες, προσπίπτοντες τῇ παλαιᾷ ὑμῶν τῶν ἐθνῶν συνηθείᾳ, προσκυνεῖτε αὐτά.

* fol. 158 v° b.

[2] Ὁ χριστιανὸς εἶπεν· τί οὖν; ὑμεῖς οὐ προσκυνεῖτε χειροποίητα καὶ κτιστὰ πράγματα;

6. περι. — 8. δίδωτε. — 8. χαύσιν. — 9. ἥμισυ. — 10. μὲν... δὲ.

« nombreux que ceux de la femme qui a un mari »[1]. L'abandonnée, comme il l'appelle justement, c'est l'Église de tous les autres peuples; celle qui a un mari, c'est votre synagogue dont jadis Dieu a eu pitié à plusieurs reprises et de plusieurs manières[2].

VI [1] Le Juif : Puisque tu cites Isaïe à tort et à travers, écoute comment il blâme ceux qui mangent du porc, et ceux qui font des idoles et les adorent, comme vous faites vos images et votre croix[3]. Il dit en effet de vous, les gentils : « Moi le Seigneur, je fais pousser tous les arbres de la campagne; « et vous, vous coupez un arbre : vous en faites brûler une partie; une autre « partie, vous la foulez aux pieds; le reste, vous en faites une image que vous « adorez »[4]. Vois[5] comment Dieu a dit cela sur vous et contre vous. Car nous voyons dans vos églises que vous frappez certains objets de bois, mais aussi que vous faites des images[6], des statues, des croix et que, retombant dans vos anciennes habitudes de païens, vous les adorez.

[2] Le Chrétien : Quoi donc? vous n'adorez pas d'idoles et de choses créées?

1. Is. LIV, 1. — 2. Cf. Hébr. I, 1. — 3. La querelle des iconoclastes ne commença à Constantinople que sous le règne de Léon III l'Isaurien, mais elle avait sans doute été préparée par des objections ou des discussions semblables à celles qui sont faites ici par le Juif. Le chrétien d'ailleurs, on le verra, ne répond pas directement et n'oppose à son adversaire qu'un argument *ad hominem*. On sait que d'après le patriarche Nicéphore (*P. G.* C, col. 528), c'est un juif de Tibériade qui a déchaîné la persécution iconoclaste en promettant longue vie au calife Yésid (680-683) s'il faisait détruire toute figure et toute peinture d'hommes et d'animaux. Ceci nous ramène précisément à l'époque de notre dialogue. — 4. Is. XLIV, 4 ss. La citation n'est pas textuelle, mais l'allusion à ce passage d'Isaïe ne semble guère douteuse. — 5. Εἶδε est sans doute écrit pour ἴδε. — 6. ζῷδα, on désigne par ce terme une image d'animal; cf. SOPHOKLES, *Greek Lexicon of the Roman and byzantine periode*, sub hoc verbo.

Οἱ ἰουδαῖοι εἶπον· ἵλεος ἵλεος· μὴ δώσει ὁ θεὸς Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ.

Ὁ χριστιανὸς εἶπεν· εἶτα ἐὰν παραστήσω ὅτι καὶ χωρὶς θεοῦ προσκυνεῖτε ἄλλα τινὰ, τί (* fol. 149 r° a.) ποιοῦμεν; ἐὰν εἴπω τί γίνεσθε χριστιανοὶ, ἢ ἂν ψεύσομαι γίνομαι * ἰουδαῖος. Ἔχετε εἰπεῖν ὅτι οὐκ ἐνδέχεται. Οὐκοῦν ἐμοῦ δεικνύοντος ὅτι καὶ ζῶδα καὶ ξύλα καὶ λίθους προσκυνεῖτε, πρότερον μὲν μηκέτι περὶ τοῦ σταυροῦ λαλήσητε, ἔπειτα ὁμολογήσατε ὅτι εἰς ὅσα εἴπατε ψεύδεσθε.

Καὶ ἀπεκρίθησαν λέγοντες· στοίχει ἡμῖν· βεβαίωσαι δὲ ταῦτα.

[3] Ὁ χριστιανὸς καταισχῦναι αὐτοὺς εἰς τέλος διὰ τῆς ἀληθείας βουλόμενος, ἐδευτέρωσε καὶ ἐτρίσσωσε τὸν λόγον, καὶ τὸν λαὸν ὅλον διεμαρτύρατο, καὶ τότε εἶπεν· τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης οὐχὶ τέκτονες ἄνθρωποι ἐπελέκησαν; τὰς δύο πλάκας ἃς ἐλάβετε οὐ Μωϋσῆς (* fol. 149 r° b.) ἐλάξευσεν; τὰ δύο ζῶδα ἐκεῖνα τὰ χωνευτὰ τὰ καλούμενα * χερουβὶμ, οὐ χρυσοχόοι ἔγλυψαν καὶ ἐχώνευσαν· Ὁρκίζω ὑμᾶς εἰς τὸν θεόν· εἰ εἴχετε αὐτὰ τῇ ὥρᾳ ταύτῃ, οὐ προσπίπτοντες προσεκυνεῖτε αὐτά;

3. γίνομαι. Les 4 dernières lettres sont à moitié effacées. — 5. Il faudrait lire, semble-t-il ὁμολογήσετε.

Les Juifs : Pitié, pitié! Que le Dieu d'Abraham, d'Isaac et de Jacob ne le permette pas!

Le Chrétien : Eh bien, si j'établis qu'en dehors de Dieu vous adorez autre chose, que ferons-nous? Si je le prouve, vous devenez chrétiens; si je me trompe, je deviens juif. Vous pouvez dire que ce n'est pas permis [1]. Donc, si je montre que vous adorez des statues, du bois et de la pierre, vous ne nous parlerez plus de la croix, et ensuite vous confesserez qu'en tout ce que vous dites vous mentez.

Ils répondirent en disant : Imite-nous [2]; prouve tout cela.

[3] Le Chrétien, voulant enfin les déshonorer par la vérité, répéta une deuxième et une troisième fois sa proposition, et prit le peuple entier à témoin, puis il dit : Ne sont-ce pas des hommes, des charpentiers, qui ont construit l'arche d'alliance [3]? N'est-ce pas Moïse qui a taillé les deux tables (de pierre) [4] que vous avez reçues? Les deux statues fondues que l'on appelle chérubins [5], ne sont-ce pas des orfèvres qui les ont sculptées et fondues? Je vous adjure, au nom de Dieu : si vous les aviez à cette heure, ne vous prosterneriez-vous pas devant elles pour les adorer [6]?

1. Le texte est peut-être altéré en cet endroit, je ne suis pas sûr de l'avoir bien compris. — 2. στοιχεῖ; ce mot est employé par saint Paul, Gal. VI, 16. Cf. SOPHOKLES, *op. cit.*, s. v. — 3. Cf. Ex. XXXVIII (XXXVII), 1 ss. — 4. Cf. Ex. XXIV, 12; XXXII, 15; XXXIV, 1, 4. Les premières tables étaient l'œuvre de Dieu (Ex. XXXII, 15); les secondes seulement sont taillées par Moïse (Ex. XXXIV, 1). — 5. Cf. Ex. XXXVIII (XXXVII), 6 s. — 6. Cf. HIERONYMI PRESB. HIEROSOL. *fragm.* ap. IOH. DAMASC., *De imag.* III; *P. G.* XL, 865 C.

[4] Οἱ μὲν εἶπαν· ναί, οἱ δὲ ἔλεγον· οὐχί, οἷς ἐπετίμων οἱ νομομαθέστεροι, καὶ ἁπλῶς ἤρξαντο πρὸς ἑαυτοὺς διαμάχεσθαι καὶ ἀμφιβάλλειν, καὶ ἀλλήλους ὑβρίζειν. γέλωτα μέγα πᾶσι τοῖς παροῦσι χριστιανοῖς ποιησάμενοι. Διασκεδάσας οὖν τὰς κραυγὰς ὁ τὸν λόγον ποιούμενός φησιν· ἡσυχάσατε. Ἰδοὺ πέμπω φέρω τὸ βιβλίον ὑμῶν τοῦ νόμου ἐκ τῆς συναγωγῆς, ὅπερ ἄνθρωπος ἔγραψεν, καὶ βυρσεὺς τὰ αὐτοῦ δέρματα διὰ καθαρῶν πραγμάτων *ἐβυρσευσεν, καὶ ἴδωμεν εἰ οὐ προσκυνεῖτε αὐτά. Τοῦτο δὲ εἶπον, ἵνα μὴ εἴπητε ὅτι τὰ ἐποίησεν Μωϋσῆς ἐν τῇ κιβωτῷ, κατὰ κέλευσιν θεοῦ ἐποίησεν. * fol. 149 v° a.

Ἰδοὺ τοίνυν καὶ ὑμεῖς προσκυνεῖτε χειροποίητα· ἰδοὺ καὶ ὑμᾶς μέμφεται Ἡσαΐας μεθ' ἡμῶν· ἰδοὺ κατὰ τὰ δόξαντα εἰς ὅλα ψεύδεσθε. [5] Πλὴν καὶ περὶ τοῦ χοιραίου κρέατος ἀκούσατε. Ὁ λύσας μοι τὴν περιτομήν, ἔλυσέν μοι καὶ τοῦτο εἰς βρῶσιν. Εἴπατέ μοι δὲ διὰ τί ὁ θεὸς προσέταξεν ὑμῖν μὴ ἐσθίειν αὐτό;

1. μὲν... δὲ. — 1. νομωμαθέστεροι. — 4. τὸ ajouté au-dessus de la ligne. — 5. και. — 5. βιρεὺς. — 6. ἐβιρσεύσεν. — 6. μη. — 8. ἡμεῖς.

[4] Les uns dirent : oui. Les autres : non, que blâmèrent les plus savants docteurs de la loi. D'un mot, ils commencèrent à combattre et à disputer les uns contre les autres[1], à s'injurier les uns les autres, offrant ainsi un spectacle risible à tous les chrétiens présents. Celui qui portait la parole fit arrêter ces cris, et dit : Faites le calme. Voici que je fais apporter de la synagogue votre livre de la loi qu'un homme a écrit, dont un corroyeur a tanné[2] les peaux par des procédés purs, et voyons si vous ne les adorez pas[3]. J'ai dit cela afin que vous ne prétendiez pas que ce qu'a fait Moïse pour l'arche, il l'a fait selon l'ordre de Dieu[4]...

Voici donc que vous aussi adorez des idoles; et Isaïe vous blâme en même temps que nous. Ainsi, à ce qu'il semble, vous mentez en tout. [5] Écoutez maintenant en ce qui regarde la viande de porc[5]. Celui qui m'a dispensé de la circoncision m'a aussi dispensé (des règles) sur la nourriture[6]. Dites-moi pourquoi Dieu vous a-t-il ordonné de ne pas manger de porc?

1. Dans le *Dial. Pap. et Phil.* 7, éd. Mc. Giffert, p. 56, 17 ss., le chrétien fait chercher à la synagogue les livres des Juifs afin de les convaincre par leurs propres Écritures. Dans notre ouvrage, on apportera de même un peu plus tard le livre de Daniel (IV, 2, 2; p. [92]). — 2. βυρσεύω ne figure pas dans le lexique de Sophokles ni dans celui de van Herwerden. — 3. Cf. Anastasii *Disput. adv. Iud.* II; *P. G.* LXXXIX, 1233 C. — 4. Le début de ce f° 149 v° a n'est pas clair. Les Juifs ne sont pas d'accord; le chrétien fait alors apporter leurs livres saints; pratiquement les Juifs lui rendent honneur. L'épreuve est concluante, et l'argumentation peut se poursuivre. Il y a vraisemblablement une lacune dans le texte. La même controverse est reprise dans le Dialogue de Papiscus et de Philon avec un moine, édité par A. C. Mac Giffert. (*Dialog.* I, p. 51); cf. F. Nau, *La Didascalie de Jacob* introd., p. 740 [30]; dans ce dernier ouvrage le chrétien répond que les images ne sont que des souvenirs, car on les brûle, pour les remplacer par de nouvelles, lorsqu'elles sont vieilles ou usées. Cf. Pseudo-Athanase, *Quaest. ad Antioch. ducem* 39; *P. G.* XXVIII, 621. — 5. Lev., XI, 7. — 6. Cf. Rom. XIV, 1 ss.; I Cor. VIII, 1 ss.

Οἱ δὲ εἶπαν· ὡς ἀκάθαρτον.

Ὁ χριστιανὸς εἶπεν· βλασφημεῖτε, ἄνθρωποι. Ὁ θεὸς γὰρ ὅσα ἐποίησεν καλὰ λίαν [ἐποίησεν] ἐπεὶ * ἕνεκεν τούτου ἀκαθαρτότερον τοῦ ὀρνιθίου οὐκ ἔνι, ἀλλ' εἰ βούλεσθε ἀκούσατε. Σφόδρα ὁ θεὸς ἐπιμελούμενος τότε τῶν Ἑβραίων, ἐν τάξει ἰατροῦ, πάντων τῶν κακοχύμων ἀπέχεσθαι αὐτοὺς προσέταξεν, ἤγουν τοῦ σελουρίου, καὶ πάντων τῶν ἄνευ λεπίδων· χυμοποιὰ γὰρ ταῦτα. [6] Πλὴν τὸν χοῖρον διὰ τοῦτο προσέταξεν αὐτοῖς μὴ ἐσθίειν, ἐπειδὴ ἐν Αἰγύπτῳ αὐτὸν καὶ μόνον κρέα πάντες ἤσθιον, τὰ δὲ λοιπὰ ἤγουν τὸν βοῦν καὶ τὸ πρόβατον καὶ τὴν αἶγαν ἐθεοποίουν, καὶ οὐ ταχὺ ἔσφαζον ἐξ αὐτῶν. Διόπερ ὁ θεὸς, κωλῦσαι τὸν Ἰσραὴλ τῆς τῶν Αἰγυπτίων συνηθείας βουλόμενος, * ἅπερ ἐκεῖνοι ὡς θεοὺς ἐσέβοντο, ταῦτα τὸν λαὸν σφάζειν καὶ ἐσθίειν προσέταξεν, ἵνα εὐκαταφρόνητα παρ' αὐτοῖς γένωνται τὰ παρ' ἐκείνοις σεμνά. [7] Περὶ δὲ τῶν παρ' ἡμῖν εἰκόνων, ὥσπερ ἐπὶ τὴν κιβωτὸν ὑμῶν τὴν ῥάβδον Ἀαρὼν καὶ τὴν στάμνον τοῦ μάννα ἐθήκατε εἰς ὑπόμνησιν τῶν τοῦ θεοῦ εὐεργεσιῶν, οὕτως καὶ ἡμεῖς εἰς ἀνάμνησιν ταῦτα ποιοῦμεν, ὧν εἰργάσατο ὁ Χριστὸς εἰς ἡμᾶς, ἢ καὶ οἱ ἅγιοι αὐτοῦ, ὧν τοὺς τύπους ὁρῶντες, μιμούμεθα τὰ ἔργα. Καὶ καθάπερ ὑμεῖς τιμῶντες τὸν θεὸν,

* fol. 149 v° b.

* fol. 150 r° a.

1. δὲ. — 3. [ἐποίησεν] est ici ajouté. — 3. οὐκένι. — 6. δια: — 9. ἐκείνοι. — 14. μιμόμεθα (υ ajouté au-dessus de la ligne).

Ils dirent : Parce que c'est impur.

Le Chrétien : Hommes, vous blasphémez. Car tout ce que Dieu a fait, il l'a fait tout à fait bien[1]; et si c'était pour cela, il n'y a rien de plus impur qu'un oiseau. Mais si vous voulez, écoutez. Dieu, qui alors avait grandement pitié des Hébreux, à la façon d'un médecin[2], ordonna qu'ils s'abstinssent de tous les animaux cacochymes, c'est-à-dire du silure et de tous les animaux sans écailles; car ce sont des animaux cacochymes. Quant au porc, il leur ordonna de ne pas en manger parce qu'en Égypte tous mangeaient de cette seule et unique viande, mais divinisaient les autres (animaux) comme le bœuf, le mouton, la chèvre, et n'en tuaient aucun[3]. Aussi Dieu, voulant détourner Israël des mœurs des Égyptiens, ordonna à son peuple d'égorger et de manger ce que ceux-ci honoraient comme des dieux, afin que les animaux sacrés pour les Égyptiens devinssent méprisés chez les Hébreux[4]. [7] En ce qui concerne les images qui sont chez nous, de même que vous avez placé à côté de votre arche la verge d'Aaron et une cruche de manne[5] en souvenir des bienfaits de Dieu, ainsi nous aussi faisons des images en mémoire de ce que le Christ a accompli pour nous, ou bien ses saints : lorsque nous voyons leurs

1. Cf. Gen. I, 31. — 2. Cf. supra, p. [28]. — 3. Cf. Lév. XI, 10 s. Les prescriptions du Lévitique ne visent pas directement les animaux cacochymes. — 4. Explication ingénieuse et intéressante. Le culte des Égyptiens pour le bœuf et le bélier est bien connu. Le même argument se trouve exposé presque dans les mêmes termes dans le *Dialogus parvus ad Judaeos* qui figure parmi les œuvres d'Anastase le Sinaïte, *P. G.* LXXXIX, 1272-1274. Cf. THÉODORET, *Graec. affect. cur.* sermo VII; *P. G.* LXXXIII, 996 s. — 5. Cf. Ex. XVI, 32 ss.; Num. XVII, 10 s. (XVI, 25 s.); Hébr. IX, 4.

τὸ βιβλίον τῶν λόγων αὐτοῦ προσκυνεῖτε, οὕτως καὶ ἡμεῖς, δοξάζοντες τὸν Χριστὸν, τὸν * σταυρὸν αὐτοῦ σεβόμεθα εἰς ἀνάμνησιν αὐτοῦ μόνου. Ἐπεὶ καὶ ἐκεντήθη, καὶ οὐ σεβόμεθα πάντως τὰς λόγχας. Ἐπεὶ καὶ ἐπὶ ὄνου ἐκαθέσθη, καὶ οὐ προσκυνοῦμεν τοὺς ὄνους. Ἐπεὶ καὶ σπόγγον ἐδέξατο, καὶ οὐδὲν τοιοῦτον ἀσπαζόμεθα. Τὸν δὲ σταυρὸν, ὡς εἴρηται, ὡς σημεῖον τοῦ πάθους αὐτοῦ τοῦ ἀχράντου ἔχομεν. [8] Καὶ τούτου προτύπωσις ἦν ἡ τοῦ Ἰακὼβ ἐπὶ τῶν παίδων τοῦ Ἰωσὴφ ἐναλλαγὴ τῶν χειρῶν, καὶ πάλιν τὸ προσκυνῆσαι αὐτὸν τὴν ῥάβδον Ἰωσήφ. Καὶ Μωϋσῆς δὲ διὰ τύπου τοῦ σταυροῦ τὸν λαὸν διήγαγεν ἐν τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ· τύψας γὰρ εἰς ὄρθρον ἔσχισε τὴν * θάλασσαν· περάσαντος δὲ τοῦ λαοῦ, πλαγίως τῇ ῥάβδῳ τὴν θάλασσαν ἔζευξεν, καὶ τοὺς Αἰγυπτίους ἐκάλυψεν. Καὶ ἐν τῷ ὄρει δὲ ἐν μέσῳ Ἀαρὼν καὶ Ὢρ προσευχόμενος, τὴν σταύρωσιν τοῦ Χριστοῦ προεμήνυσεν, ὥσπερ καὶ ἐν τῷ ὄφει· [9] Καὶ Δαυὶδ δὲ εἰπών· « ἔδωκας τοῖς φοβουμένοις σε σημείωσιν, τοῦ « φυγεῖν ἀπὸ προσώπου τόξου », διὰ τὸν σταυρὸν κυρίως εἶπεν. Ἵνα γὰρ μὴ εἴπῃς ὅτι διὰ τὴν περιτομὴν λέγει, προσέθηκεν « τοῦ φυγεῖν ἀπὸ προσώπου τόξου », ἤγουν δαιμονικῆς

* fol. 150 r° b.

* fol. 150 v°.

2. μόνον. — 5. ἔχωμεν. — 6. ἐναλλαγῆ, — 7. ἐρυθρὸ. — 9. ἔξευξεν. — 10. προεμήνυσεν.

représentations, nous imitons leurs œuvres. Et comme vous adorez, par honneur pour Dieu, le livre de ses paroles, de même nous aussi nous célébrons le Christ si nous honorons sa croix en mémoire de lui seul. Il a été percé[1], et nous ne vénérons pas du tout les lances[2]; il s'est assis sur un âne[3], et nous n'adorons pas les ânes; on lui a offert une éponge[4], et nous n'honorons rien de semblable. Comme il a été dit, nous tenons sa croix comme le signe de sa passion immaculée. [8] De cette croix, la figure était le croisement des mains fait par Jacob sur les fils de Joseph[5], et encore l'adoration que fit Jacob du bâton de Joseph[6]. Lui aussi Moïse fit passer au peuple la mer Rouge par la figure de la croix : car dès l'aurore[7] il frappa les eaux et divisa la mer; quand le peuple eut passé, il réunit la mer, en frappant obliquement de son bâton, et couvrit les Égyptiens[8]. Lorsqu'il pria sur la montagne entre Aaron et Or[9], il figura encore la crucifixion du Christ. De même lorsqu'il éleva le serpent[10]. [9] De même David, en disant : « Tu as donné une bannière à ceux qui te « craignent, pour fuir de devant l'arc »[11], a parlé excellemment de la croix. Car pour que tu ne puisses dire qu'il parle de la circoncision, il ajoute : « pour

1. Cf. Joan. XIX, 34. Cf. PSEUDO-ATHANASE, *Quaest. ad Antioch. ducem* 41; *P. G.* XXVIII, 625. — 2. Vers 575, selon l'*Itinerarium* d'Antonin de Plaisance, on montrait à Jérusalem, parmi d'autres reliques, la colonne de la flagellation, la couronne d'épines, la sainte Lance, des pierres de la lapidation de saint Étienne, etc... D'autre part, on sait que la Lance fut retrouvée à Antioche, lors de la première croisade. — 3. Cf. Matth. XXI, 7; Mc. XI, 7; Lc. XIX, 35; Joan. XII, 14. Ce fut pendant longtemps une des calomnies contre les chrétiens de prétendre qu'ils adoraient un âne. Cf. PSEUDO-ATHANASE, *Quaest. ad Antioch. ducem* 40; *P. G.* XXVIII, 624. — 4. Cf. Joan. XIX, 29. — 5. Cf. Gen. XLVIII, 14. — 6. Cf. Gen. XLVII, 31. Ce passage de la Genèse sera fréquemment cité durant la controverse iconoclaste; cf. PSEUDO-ATHAN. *Quaest. ad Antioch. ducem* 39 *P. G.* XXVIII, 621, JEAN DAMASCÈNE, *De fide orthodoxa* IV, 11, etc. — 7. Peut-être faut-il lire ici εἰς ὀρθὸν et non εἰς ὄρθρον. Ces détails sur l'attitude de la baguette de Moïse ne figurent pas dans le récit de l'Exode. — 8. Ex. XIV, 21 ss., 27 ss. — 9. Ex. XVII, 10 ss. — 10. Num. XXI, 8 ss. — 11. Ps. LIX (LX), 6.

παρατάξεως. Σαφέστερον δὲ τοῦτο δηλῶν Ἡσαΐας ὁ σὸς προφήτης λέγει· « καὶ δώσει κύριος
* fol. 150 v° b. « ἐν τοῖς ἔθνεσι * σύσσημον ». Οὐδὲ γὰρ ἄλλως ὁ χριστιανὸς μεταξὺ λαῶν καὶ βαρβάρων ὑπάρχων, γνωρισθῆναι δύναται· ἐπὰν δὲ σταυρὸν ποιήσει, τότε τίς ἐστιν ἐφανερώθη.

VII [1] Οἱ ἰουδαῖοι εἶπον· διὰ τί δὲ καὶ κατὰ ἀνατολὰς προσεύχεσθε, εἰ μὴ τὸν ἥλιον προσκυνοῦντες;

Ὁ χριστιανὸς εἶπεν· ὀρθῶς ἐψεύσασθε· εἰ γὰρ τὸν ἥλιον προσεκυνοῦμεν, ἔδει ἡμᾶς καθὼς μεταβαίνει καὶ κυκλοῖ, οὕτως καὶ ἡμᾶς στρέφεσθαι καὶ προσκυνεῖν αὐτόν· ἀλλ' « ὦ ἀνόητοι « καὶ βραδεῖς τῇ καρδίᾳ, τοῦ πιστεύειν ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐλάλησαν οἱ προφῆται », ἀκούσατε γοῦν
* fol. 151 r° a. πῶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον προσκαλεῖται τὰ ἔθνη, καὶ ἐπιτρέπει * αὐτὰ ψάλλειν καὶ εὔχεσθαι διὰ τοῦ Δαυὶδ λέγον· « αἱ βασιλεῖαι τῆς γῆς, ᾄσατε τῷ θεῷ, ψάλατε τῷ κυρίῳ τῷ ἐπιβεβηκότι « ἐπὶ τῷ οὐρανῷ τοῦ οὐρανοῦ κατὰ ἀνατολάς. »

[2] Οἱ ἰουδαῖοι εἶπον· οὐ μόνον κατὰ ἀνατολάς ἐστιν τὸ θεῖον· ἰδοὺ γὰρ ἐν ἄλλῳ στίχῳ ἐν τῷ αὐτῷ ψαλμῷ λέγει· « τῷ ἐπιβεβηκότι ἐπὶ δυσμῶν, κύριος ὄνομα αὐτῷ ».

Ὁ χριστιανὸς λέγει· τὴν ἐπιδημίαν τοῦ Χριστοῦ λέγει, τὴν γεναμένην ἐπὶ δυσμοῖς τοῦ

3. ἐπᾶν· — 4. διά (corrigé en διὰ).

« fuir de devant l'arc », c'est-à-dire de devant la tentation diabolique. Mieux encore, Isaïe ton prophète montre la croix en disant : « Le Seigneur donnera « un signe dans les nations »[1]. Car le Chrétien vivant au milieu des peuples et des barbares, ne peut être autrement connu : c'est lorsqu'il fait la croix[2], alors on voit qui il est.

VII [1] Les Juifs dirent : Et pourquoi priez-vous vers l'orient[3], sinon parce que vous adorez le soleil?

Le Chrétien : Vous mentez tout à fait. Si nous adorions le soleil, nous devrions, suivant qu'il change de place et tourne, nous tourner aussi et l'adorer. Mais, « ô insensés et lents de cœur à croire tout ce qu'ont dit les prophètes »[4], écoutez du moins comment le Saint-Esprit appelle les nations et leur ordonne de chanter et de prier, en disant par la bouche de David : « Royaumes de la « terre, chantez à Dieu; jouez de la lyre au Seigneur qui est monté au ciel « du ciel vers l'orient »[5].

[2] Les Juifs dirent : La divinité n'est pas seulement vers l'orient; car voici que dans un autre verset du même psaume, David dit : « Celui qui est monté « vers le couchant : le Seigneur est son nom »[6].

Le Chrétien : Il parle ici de la venue du Christ qui a eu lieu au couchant du

1. Cf. Is. v, 26. — 2. N'est-ce pas le signe de la croix? — 3. L'adoration vers l'orient était une loi dans la chrétienté grecque dès le début du ve siècle; le souci de l'orientation ne pénétra que peu à peu en Occident. L'orientation des temples avait été, de longue date, une règle pour les païens. — 4. Lc. XXIV, 25. — 5. Ps. LXVII (LXVIII), 34. — 6. Ps. LXVII (LVVIII), 5b.

παρόντος αἰῶνος· οὐ μέμνηται γὰρ ἐν τῷ στίχῳ ᾧ εἴπατε, οὔτε εὐχῆς οὔτε ψαλμοῦ. ἐν δὲ τῷ προτέρῳ στίχῳ, κυρίως εἰς προσευχὴν συγκαλεῖται τὰς βασιλείας τῆς γῆς. [3] Πλὴν ἵνα * καὶ φυσικῶς νοήσωμεν· ἆρα εἰ ἦν τιμιώτερος ὁ νότος τῆς ἀνατολῆς, οὐκ εἶχεν ὁ θεὸς ἐκεῖ ποιῆσαι τὸν παράδεισον καὶ θεῖναι τὸν Ἀδάμ; Ἀλλ' ὅρα τί λέγει ἡ γραφή· « καὶ ἐφύτευσεν ὁ θεὸς « παράδεισον ἐν Ἐδὲμ κατὰ ἀνατολάς ». Ἐξενέγκας οὖν φησιν τὸν Ἀδὰμ ὅτε παρέβη, κατῴκησεν αὐτὸν κατέναντι τῆς τρυφῆς τοῦ παραδείσου, ἵνα καὶ αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτὸν ἐκεῖ ἀτενίζοντες, δέονται τοῦ θεοῦ ἀνακληθῆναι ὅθεν ἐξερρίφησαν. [4] Ἐν πάσῃ δὲ τῇ θείᾳ γραφῇ, τὴν ἀνατολὴν προτιμωμένην εὑρήσεις· φησὶ γάρ· « ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου μέχρι δυσμῶν, « αἰνετὸν τὸ ὄνομα κυρίου ». Καὶ Ζαχαρίας * περὶ Χριστοῦ λέγει· « ἰδοὺ ἄνθρωπός φησιν « ἀνατολὴ ὄνομα αὐτῷ καὶ ὑποκάτωθεν αὐτοῦ ἀνατελεῖ ». Καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ περὶ Χριστοῦ εἴρηται· « ἀνατελεῖ ἄστρον ἐξ Ἰούδα ». [5] Ὡσαύτως καὶ Μαλαχίας λέγει· « τοῖς φοβουμένοις « τὸν κύριον ἀνατελεῖ ἥλιος δικαιοσύνης ». Καὶ πάλιν· « στήσονται οἱ πόδες κυρίου ἐπὶ τὸ « ὄρος τῶν ἐλαιῶν κατὰ ἀνατολάς, τὸ κατέναντι Ἱερουσαλήμ ». Καὶ τὸν ναὸν δὲ κατέναντι ἀνατολῆς θεωροῦντα ὁ Σολομὼν ἔκτισεν· πότε δέ, εἰπέ μοι, καὶ ἔστησαν οἱ πόδες κυρίου ἐπὶ

* fol. 141 — * fol. 141

6. αὐτῶν. — 8. γραφή. — 11. ὡς αὔτως.

temps présent[1]. Dans le verset que vous citez, il ne fait mention ni de prière ni de psaume. Dans le premier verset au contraire il invite clairement à la prière les royaumes de la terre. [3] D'ailleurs, en raisonnant naturellement, si le midi était meilleur que l'orient, Dieu ne devait-il pas y faire le paradis et y placer Adam? Mais vois ce que dit l'Écriture : « Dieu planta le paradis en Eden, « vers l'orient »[2]. Puis il transporta Adam, dit l'Écriture, lorsqu'il eut péché, et le fit habiter en face du paradis de délices[3], afin que lui et ses descendants fixassent les yeux de ce côté, et dussent invoquer Dieu à l'endroit d'où ils avaient été chassés. [4] Dans toutes les Écritures divines, tu trouveras que l'orient est spécialement honoré. Car il est dit : Du lever du soleil à son couchant, digne de louanges est le nom du Seigneur »[4]. Et Zacharie dit au sujet du Christ : « Voici qu'un homme dit : Orient est son nom, et il se lèvera « de dessous lui »[5]. Encore ailleurs, il est dit du Christ : « Un astre se « lèvera de Juda »[6]. [5] De même Malachie dit : « Pour ceux qui craignent le « Seigneur se lèvera le soleil de justice »[7]. Et encore : « Les pieds du « Seigneur se tiendront sur la montagne des Oliviers, vers l'orient, en face « de Jérusalem »[8]. Salomon a fondé le temple regardant en face de l'orient[9]. Quand donc, dis-moi, les pieds du Seigneur se sont-ils tenus sur la montagne

1. L'argumentation du chrétien est injustifiée. Le verset 5 que citait le juif parle bien aussi de psaume et de prière, mais dans sa première partie qui n'a pas été mentionnée. Le chrétien ne tient compte que des termes apportés par son adversaire. — 2. Gen. II, 8. — 3. Gen. III, 24. — 4. Ps. CXII (CXIII), 3. — 5. Zach. VI, 12. — 6. Num. XXIV, 17. Le texte des Nombres lit Jacob au lieu de Juda. — 7. Mal. III, 20 (IV, 2). — 8. Zach. XIV, 4. — 9. Cf. III Regn. VIII, 1, II Chron. III, 1, Ezech. XL, 5 ss. C'est surtout ce dernier prophète qui insiste sur l'orientation du temple.

τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν τὸ κατέναντι Ἱερουσαλήμ; ἵνα γὰρ μὴ εἴπῃς ὅτι περὶ τοῦ ναοῦ λέγει, διὰ τοῦτο εἶπεν· κατέναντι Ἱερουσαλήμ; ὁ γὰρ ναὸς * [fol. 151 v° b.] ἔνδον ἦν ἐν Ἱερουσαλήμ. Πλὴν ὅτι μελλητικὸν αὐτὸ εἶπεν ὁ προφήτης· οὐκ εἶπεν γάρ· ἔστησαν, ἀλλά· στήσονται οἱ πόδες κυρίου. Ἂν δέ μοι λέγεις ὅτι περὶ τοῦ ἠλιμμένου σου λέγει, σὺ προεῖπας ὅτι οὐκ ἔστιν κύριος, ἀλλ' ἄνθρωπος ὡς εἷς τῶν προφητῶν. [6] Καὶ ἐγὼ μὲν ἀπέδειξα διὰ τί κατὰ ἀνατολὰς εὔχομαι, σὺ δὲ λοιπὸν εἰπέ μοι, διὰ τί κατὰ νότον εὔχῃ· οὐδαμοῦ γὰρ τοῦτό σοι ὁ θεὸς ἐνετείλατο.

Οἱ ἰουδαῖοι εἶπον· ἰδοὺ ὁ Δαυὶδ λέγει· « προσκυνήσω πρὸς ναὸν ἅγιόν σου ἐν φόβῳ « σου ». Πάλιν ὁ Ἀμβακοὺμ φησι· « ὁ θεὸς ἀπὸ θαιμᾶν ἥξει », τουτ' ἔστιν ἐκ νότου· εἰς τὸν ναὸν οὖν ἀποβλέποντες θεωροῦμεν καὶ προσκυνοῦμεν.

[7] * [fol. 152 r° a.] Ὁ χριστιανὸς εἶπεν· καλῶς· πρὸ τοῦ οὖν κτισθῇ ὁ ναὸς, πρὸ τοῦ εἴπῃ ὁ Ἀμβακοὺμ ἢ ὁ Δαυὶδ τὰς προφητείας ἃς εἴπατε, ποῦ βλέπων προσηύχετο ὁ λαός;

Οἱ ἰουδαῖοι εἶπαν· εὑρίσκομεν τὸν Δανιὴλ ὅτι κατὰ νότον ἤνοιξε τὴν θυρίδα καὶ προσηύξατο.

Ὁ χριστιανὸς εἶπεν· πόσους χρόνους ἔχει ὁ Δανιὴλ γενάμενος· οὐ πολλούς. καὶ γὰρ ἐν Βαβυλῶνι ἦν σὺν τῇ αἰχμαλωσίᾳ.

4. προεῖπας. — 9. τουτέστιν. — 12. ἤ.

des Oliviers en face de Jérusalem? Car pour que tu ne dises pas que le prophète parle du temple, il a dit : en face de Jérusalem. Le temple en effet était à l'intérieur de Jérusalem. De plus le prophète a parlé au futur; il ne dit pas : Les pieds du Seigneur se sont tenus, mais : se tiendront. Si tu me dis qu'il parle de ton Messie, tu m'as répondu d'avance que celui-ci n'est pas Seigneur, mais un homme comme l'un des prophètes. [6] Ainsi je t'ai montré pourquoi je prie vers l'orient. Et toi, dis-moi maintenant pourquoi tu pries vers le midi : nulle part Dieu ne te l'a ordonné.

Les Juifs dirent : Voici que David dit : « J'adorerai en regardant ton saint « temple, dans la crainte »[1]. Habacuc dit aussi : « Dieu viendra de Théman »[2], c'est-à-dire du midi. C'est donc tournés vers le temple que nous regardons et que nous adorons.

[7] Le Chrétien : Bien. Mais avant que fût fondé le temple[3], avant qu'Habacuc ou David eussent prononcé les prophéties que vous avez citées, où regardait le peuple pour prier?

Les Juifs : Nous trouvons que Daniel ouvrit la fenêtre vers le midi et pria[4].

Le Chrétien : De quelle époque est Daniel? Il n'est pas ancien. Car il était à Babylone, avec la captivité.

1. Ps. v, 8. — 2. Hab. iii, 3. Cf. sup. i, 7, 4; p. [41]. — 3. On remarquera l'anacoluthe : πρὸ τοῦ κτισθῇ ὁ νάος. — 4. Dan. vi, 10.

[8] Οἱ ἰουδαῖοι εἶπον· τί λέγεις, ἄνθρωπε; ὁ Δανιὴλ πλείω τῶν χιλίων ἐτῶν ἔχει σήμερον τελευτήσας, κἂν σὺ ἴσως οὐκ ἐπίστασαι· ἀνάγνωθι γὰρ τὸ βιβλίον αὐτοῦ, καὶ εὑρήσεις αὐτὸν ὡς εἴπαμεν, πάνυ παλαιὸν ὑπάρχοντα * ἐν τῷ Ἰσραήλ. * fol. 152 r° b.

Ὑποσκελίσαι οὖν αὐτοὺς βουλόμενος ὁ ἀντίδικος, προσεποιήσατο τὸν λόγον ἀγνοεῖν, καί φησι πρὸς τοὺς ἰουδαίους ὁ χριστιανός· ψεύδεσθε καὶ ἐν τούτῳ· ἐπεὶ φέρετε τὸν Δανιὴλ καὶ βλέπωμεν τίς λαλεῖ τὴν ἀλήθειαν.

[9] Ἐχάρησαν οὖν οἱ τάλανες μὴ ἐπιστάμενοι διὰ τί τὸ βιβλίον τοῦ Δανιὴλ ἐπεζήτησεν· οὐ γὰρ διὰ τὴν προσευχὴν τοῦ προφήτου, ἀλλὰ διὰ τὰς ἑξήκοντα ἐννέα ἑβδομάδας τῶν ἐτῶν ἃς εἶπεν ἔσεσθαι ἄχρι τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ, τοῦτο ἐλθεῖν ἐσκόπησεν εὐφυῶς. [10] Ἐν ὅσῳ οὖν ἡ βίβλος ἤρχετο, ὁ χριστιανὸς λέγει· εἰ καὶ Δανιὴλ κατὰ νότον ηὔξατο, ἀλλ' οὖν πρὸ αὐτοῦ ἦσαν πολλοὺς χρόνους * τὸ ἔθνος τῶν ἰουδαίων, λέγω δὴ οἱ περὶ τὸν Μωϋσέα καὶ Ἀαρὼν καὶ Ἰησοῦν, ἆρα κἀκεῖνοι κατὰ τὸν ναὸν ηὔχοντο τὸν μέλλοντα μετὰ χίλια ἔτη αὐτῶν κτίζεσθαι; * fol. 152 v° a.

Λέγουσιν οἱ ἰουδαῖοι· ναί· πρόδηλον ὅτι κατὰ τὸν νότον ηὔχοντο.

[11] Ὁ χριστιανὸς εἶπεν· ὑμεῖς μὲν ἀποδεῖξαι οὐκ ἔχετε. Ἐγὼ δὲ καὶ εἰσελήλυθα καὶ ἑώρακα ὅτι Μωϋσῆς ὅπου τὸν νόμον καὶ τὰς πλάκας ἐδέξατο, κατὰ ἀνατολὰς ἱστάμενος

5. τοῦτο. — 7. δια. — 8. ἐνέα (ν ajouté au-dessous de la ligne). — 12. κακείνοι.

[8] Les Juifs : Homme; que dis-tu? Il y a aujourd'hui plus de mille ans que Daniel est mort. Peut-être ne le sais-tu pas. Lis donc son livre, et tu trouveras, comme nous l'avons dit, que Daniel est tout à fait ancien en Israël.

L'adversaire, voulant leur tendre un piège, feignit d'ignorer ce calcul, et il leur dit : Vous mentez encore en cela. Apportez donc Daniel et voyons qui dit la vérité.

[9] Les malheureux se réjouirent, sans savoir pourquoi le chrétien demandait le livre de Daniel. Car ce n'était pas à cause de la prière du prophète, mais à cause des soixante-neuf semaines d'années qu'il a prédites jusqu'à la venue du Christ, qu'il trouvait bon de le faire apporter. [10] En attendant que le livre arrivât, le chrétien dit : Même si Daniel priait vers le midi, longtemps avant lui était la nation des Juifs, je dis les compagnons de Moïse, d'Aaron, de Josué. Ceux-ci priaient-ils aussi vers le temple qui devait être fondé mille ans après eux[1]?

Les Juifs dirent : Oui. Il est évident qu'ils priaient vers le midi.

[11] Le Chrétien : Vous ne pouvez pas le prouver. Mais moi je suis allé, et j'ai vu que Moïse, à l'endroit où il a reçu les tables de la Loi, se tenait vers

1. Cette chronologie est assez fantaisiste. Le temple fut bâti aux environs de l'an 980, et l'on s'accorde à placer la mission de Moïse entre 1300 et 1500. Il y aurait donc 500 ans de Moïse au temple. D'ailleurs l'argument reste valable en toute hypothèse.

αὐτὰς ἐδέξατο· καὶ πάλιν ὅπου τὸν θεὸν ἐθεάσατο, αὐτὸς μὲν κατὰ δυσμὰς ἔνδον ἐν τῇ πέτρᾳ ἐκρύβη, ἐξ ἀνατολῶν δὲ ὁ θεὸς ἐρχόμενος ἐπέρασεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ. Διὸ καὶ τὰ ὀπίσθια
* fol. 152 v° b. αὐτοῦ * μόνον ἐθεάσατο. Καὶ ὅτι τὸ εἰρημένον ἀληθὲς, οἴδασιν οἱ ἐν τῷ τόπῳ παραγενάμενοι· ἐν ταῖς δυσὶ γὰρ πέτραις, οἰκονόμησεν ὁ θεὸς τὸ ἐκτύπωμα τῆς ψυᾶς Μωϋσέως ἐκτυπωθῆναι, πρὸς πίστωσιν τῶν μετ' αὐτὸν γενεῶν.

VIII [1] Ἠρώτησαν οἱ ἰουδαῖοι· ἐὰν οὖν ὡς λέγεις ὁ Χριστός σου ἦλθεν, καὶ ἐξ ἡμῶν ἦλθεν, καὶ ἐν Βηθλεὲμ ἐτέχθη, καὶ ἰουδαῖος ὑπῆρχεν, καὶ περιετμήθη, καὶ τὰ ἔθη ἡμῶν ἐφύλαξεν· τίνος χάριν καὶ ὑμεῖς οὐ περιτέμνεσθε;

Ὁ χριστιανὸς εἶπεν· ὁ Χριστὸς, ἐπειδὴ θεὸς ἦν καὶ θεοῦ υἱὸς, καὶ γέγονεν ἄνθρωπος, τὰ
* fol. 153 r° a. μὲν τοῦ νόμου ἐφύλαξεν ὡς ἄνθρωπος, ἵνα μὴ ἀντίδικος καὶ ἀντίθεος τοῦ πατρὸς εὑρέθη, * ἡμῖν δὲ τὴν καινὴν διαθήκην ἐνομοθέτησεν, ὡς πληρώσας τὸν νόμον αὐτὸς καὶ σφραγίσας τὰ παλαιὰ προστάγματα.

[2] Οἱ ἰουδαῖοι εἶπον· εἰ ταῦτα οὕτως ἔχει, τίνος χάριν οἱ προφῆται οὐκ εἶπαν τὰ περὶ αὐτοῦ προφανῶς, ἀλλὰ σποράδην; ἡμῖν φέρεις μαρτυρίας ἔνθεν καὶ ἔνθεν ὡς νομίζεις σὺ, λέγων καὶ ἑρμηνεύων κατὰ τὸ ἴδιον στόμα μύθους.

5. μεταυτὸν. — 10. μἕν. — 13. περι. — 14. σποραδιν.

l'orient quand il les a reçues; et encore à l'endroit où il a vu Dieu, il était caché dans les rochers vers l'occident; tandis que Dieu, venant de l'orient, passa devant lui[1] : aussi ne vit-il Dieu que par derrière. Ce que je viens de dire est vrai : tous ceux qui ont été en ce lieu le savent, car dans les deux rochers[2], Dieu a eu soin que fût gravée la trace des reins de Moïse, pour la foi des générations à venir[3].

VIII [1] Les Juifs demandèrent : Si donc, comme tu le dis, ton Christ est venu, s'il est venu de nous, s'il est né à Bethléhem, s'il a été juif, s'il a été circoncis, s'il a gardé nos coutumes, pourquoi vous aussi n'êtes-vous pas circoncis?

Le Chrétien : Le Christ, qui était Dieu et fils de Dieu, est devenu homme. Il a gardé les (préceptes) de la loi comme homme afin de n'être pas trouvé l'adversaire et l'ennemi de Dieu son père. Et il nous a donné la loi de la nouvelle alliance[4], après avoir lui-même accompli la loi[5] et scellé les préceptes anciens.

[2] Les Juifs : S'il en est ainsi, pourquoi les prophètes n'ont-ils pas parlé de lui clairement, mais çà et là? Tu nous apportes des témoignages pris de côté et d'autre, comme tu le juges à propos; tu nous dis et nous expliques des histoires selon ta propre idée.

1. Ex. XXXIII, 21-23. — 2. Au lieu de ἐν ταῖς δυσὶ πέτραις, on serait tenté de lire ἐν ταῖς κατὰ δύσιν πέτραις, puisqu'il vient d'être question de ces rochers de l'occident où se tenait Moïse. — 3. Je n'ai pu encore retrouver l'origine de cette tradition, qui n'est pas scripturaire. — 4. Cf. Matth. XXVI, 28. — 5. Cf. Matth. V, 17.

Στενάξας ὁ χριστιανὸς εἶπεν· βαβαὶ τῆς πολλῆς πωρώσεως. Τί οὖν; μύθους ἐλαλοῦμεν ἕως ἄρτι, τοιαύτας καὶ τοσαύτας μαρτυρίας τῆς ὑμετέρας γραφῆς ὑμῖν προσενέγκαντες περὶ πάντων ἐπὶ Χριστοῦ γεναμένων; * [3] Γινώσκων οὖν ὁ θεὸς ὅτι ἔθνος πονηρὸν καὶ φθονερὸν ὑπάρχετε, οὐκ εὐδόκησεν γυμνῶς ἐκκαλύψαι ὅτι μέλλει ἐρχόμενος ἀπώσασθαι ὑμᾶς καὶ ἡμᾶς εἰσδέξασθαι, ἵνα μὴ καὶ οἱ λοιποὶ τῶν προφητῶν ὑφ' ὑμῶν ἀναλωθῶσιν, καὶ αἱ βίβλοι αὐτῶν κατακαῶσιν, καὶ πολλὴ λοιπὸν ἐκ τούτου ἡ βλάβη τοῖς ἔθνεσιν γενήσεται. Εἰ γὰρ καὶ ἔχοντες αὐτὰς καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ὑμετέρων γραφῶν ὑμῖν μαχόμενοι πεῖσαι ὑμᾶς οὐ δυνάμεθα, τί ἂν εἴχετε λέγειν εἰ χωρὶς τῆς γραφῆς πρὸς ὑμᾶς διαλεγόμεθα; καὶ πείσει ὑμᾶς τὸ κατὰ τὸν βασιλέα ὑμῶν ἐπὶ Ἱερεμίου γενάμενον. * Ἐπειδὴ τὴν ἀρχὴν μόνην τοῦ βιβλίου εὗρεν μὴ ἀρέσκουσαν αὐτῷ, εὐθέως αὐτὸ ἐνεπύρισεν· [4] ὅπερ γινώσκων ὁ θεὸς ᾠκονόμησεν ἵνα οὗτος μὲν ὁ προφήτης περὶ τῆς γενεᾶς τοῦ Χριστοῦ εἴπῃ, οὗτος δὲ περὶ τοῦ πάθους, ἄλλος περὶ τῆς ὑμῶν ἀπιστίας τῆς εἰς αὐτὸν, ἕτερος περὶ τῆς αὐτοῦ ἀναστάσεως, καὶ πάλιν ἄλλος τὸν χρόνον τῆς ἐπιδημίας αὐτοῦ σημαίνει, ἄλλος τὰ σημεῖα τὰ τότε ἐσόμενα κηρύξει· ὅθεν κἂν ἐν τοῖς φθάσασιν πολλὰς ἀποδείξεις ἐποιησάμεθα, ἕτοιμοί ἐσμεν θεοῦ συνεργοῦντος περὶ πάσης τῆς Χριστοῦ παρουσίας καὶ τῶν αὐτοῦ παθῶν, καὶ τῆς * εὐαγγελικῆς πολιτείας διὰ συντόμου ἐκ τῆς παλαιᾶς δια-

* fol. 153 r° b.

* fol. 15[illegible]

* fol. [illegible]

2. τοιαῦτας. — 4. ευδόκησεν. — 10. ἐνεπύρησεν. — 11. ἀπιστέιας. — 13. σημέια. — 15. εὐάγγελικῆς (la syllabe γε est effacée).

Le Chrétien gémit et dit : Oh! quel grand endurcissement! Quoi donc? Nous avons dit des histoires jusqu'à présent, en apportant tant et de si grands témoignages de votre Écriture sur tout ce qui a été fait par le Christ. [3] Dieu, sachant que vous êtes une race mauvaise et envieuse[1], n'a pas voulu découvrir à nu qu'il devait venir pour vous repousser et nous recevoir, afin que les derniers prophètes ne fussent pas tués par vous[2], que leurs livres ne fussent pas brûlés[3], et qu'un grand dommage ne fût ainsi causé aux gentils. Car si, possédant vos Écritures, vous combattant avec vos Écritures mêmes, nous ne pouvons vous convaincre, que diriez-vous si nous discutions avec vous sans l'Écriture[4]? Ce qui est arrivé à Jérémie sous votre roi vous convaincra : celui-ci trouva que le seul commencement du livre lui déplaisait ; et aussitôt il brûla tout le livre[5]. [4] Dieu, connaissant vos dispositions, fit en sorte qu'un prophète parlât de la naissance du Christ, un autre de sa passion ; celui-ci de votre manque de foi en lui, celui-là de sa résurrection ; un autre annonce le temps de sa venue, un autre proclame les signes qu'il y aura alors. Aussi, bien qu'ayant fait précédemment de nombreuses démonstrations, nous sommes prêts, avec l'aide de Dieu, à présenter en résumé d'après l'Ancien Testament les témoignages relatifs à toute la vie du Christ, à ses souffrances, à la manière de vivre

1. Cf. Ex. XXXII, 9 ; XXXIV, 9. Ceci n'est pas une citation littérale. — 2. Cf. Matth. XXIII, 37 ; Hebr. XI, 36 s. — 3. Cf. Jérém. XLIII (XXXVI), 23 ss. — 4. Cf. *Dial. Pap. et Phil.* 2, éd. Mc Giffert, p. [illegible]6 ss. — 5. Cf. Jérém. XLIII (XXXVI), 23 —

θήκης παραστῆσαι τὰς μαρτυρίας, καὶ ὅτι πάντα προεῖπον οἱ προφῆται ἅπερ Χριστὸς ἐλάλησεν καὶ ἐποίησεν. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν εἰς ἄλλην ἡμέραν φυλάξομεν· ὁρῶ γὰρ ὅτι καὶ ὑμεῖς καὶ ὁ λαὸς πρὸς ἀναχώρησιν σπεύδετε τῆς ἑσπέρας καταλαβούσης.

IX [1] Ὅμως ὑμεῖς λέγετε· διὰ τί προφανῶς οὐκ εἶπον οἱ προφῆται περὶ τοῦ Χριστοῦ τοῦ ἡμετέρου· ἐγὼ δὲ ἀντερωτῶ ὑμᾶς τίνος ἕνεκεν οὐ προησφαλίσαντο ὑμᾶς καὶ εἶπον· ὅτι βλέπετε μέλλει ἐλθεῖν ἄνθρωπος λέγων ἑαυτὸν θεόν, καὶ ποιήσει λαὸν πολύν, καὶ ὀνομάσει
* fol. 154 r° a. αὐτοὺς χριστιανούς, προσκυνοῦντας * σταυρὸν καὶ βαπτιζομένους ἐν ὕδατι, καὶ μὴ περιτεμνομένους· ὁρᾶτε μὴ πιστεύσητε αὐτῷ, πλάνος γάρ ἐστιν. Ποία δὲ καὶ φιλανθρωπία θεὸν ἐᾶσαι τοσαῦτα ἔθνη πλανηθῆναι καὶ ἀπολέσθαι ἰδοὺ τοσαύτας γενεάς;

[2] Οἱ ἰουδαῖοι εἶπαν· οὐδεὶς οἶδεν τὰ κρίματα τοῦ θεοῦ. Ἐπεὶ διὰ τί ἀφῆκεν τοὺς ἀνθρώπους κἂν τετρακισχίλια ἔτη εἰδωλολατροῦντας, καὶ τότε ἔδωκε τὸν νόμον;

Ὁ χριστιανὸς εἶπεν· ἐξ ἀσεβείας μὲν εἰς θεοσέβειαν προσκαλέσασθαι θεοῦ ἴδιον καὶ θεῷ πρέπει· μετὰ δὲ τὴν τοῦ νόμου ἐπίγνωσιν πάλιν ἐγκαταλεῖψαι τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων
* fol. 154 r° b. πλανώμενον θεοῦ ἀλλότριον. Εἰ γὰρ <εἰ> * βούλετο πάλιν καταλεῖψαι, τίνος χάριν προσεκαλέσατο;

2. φυλάξωμεν. — 3. καταλαβούσης. — 4. διατί — εἶπον. — 5. προησφαλήσαντο. — 8. πλᾶνος. — 11. κάν. — 12. ποὸσκαλέσασθαι. — 14. εἰ répété par erreur.

selon l'Évangile, et (à prouver) que les prophètes ont prédit tout ce que le Christ a dit et a fait. Mais nous garderons cela pour un autre jour. Car je vois que vous et le peuple avez hâte de vous retirer et que le soir tombe.

IX [1] Pourtant, vous demandez pourquoi les prophètes n'ont pas parlé clairement de notre Christ; je vous demanderai en retour pourquoi ils ne vous ont pas assurés d'avance et ne vous ont pas dit : Vous verrez que viendra un homme qui se dira Dieu [1]; il rassemblera un peuple nombreux; on les nommera chrétiens; ils adoreront la croix, ils seront baptisés dans l'eau et ne seront pas circoncis. Voyez, et ne croyez pas en cet homme; car c'est un trompeur. Quelle est donc la bonté de Dieu qui permet que tant de nations soient dans l'erreur et se perdent depuis tant de générations ?

[2] Les Juifs : Personne ne sait les jugements de Dieu [2]. Pourquoi a-t-il laissé les hommes livrés à l'idolâtrie pendant quatre mille ans [3], et leur a-t-il alors donné la loi ?

Le Chrétien : C'est le propre de Dieu d'appeler de l'impiété à la piété; et cela lui convient. Mais il est impossible à Dieu qui a fait connaître la loi aux hommes d'abandonner de nouveau le genre humain dans son erreur. Car s'il voulait de nouveau l'abandonner, pourquoi l'aurait-il appelé ?

1. Cf. *Dial. Papisc. et Phil.* 14; éd. Mc. GIFFERT, p. 75, 9 ss. — 2. Cf. Rom. XI, 33. — 3. Le juif compte 4000 ans de la création à Moïse, 1000 ans de Moïse au temple (sup. p. [83]). Le chiffre de 4000 ans entre la création et Moïse correspond à la chronologie fournie par les LXX.

Οἱ ἰουδαῖοι εἶπον· οὐ καλὸν ἐρευνᾶν τὰ κρίματα τοῦ θεοῦ· αὐτὸς γὰρ μόνος ταῦτα ἐπίσταται.

[3] Ὁ χριστιανὸς ἀπεκρίθη· ἐγὼ οὕτως πιστεύω καὶ ἔχω, ὅτι πάντως ὥσπερ τὸν Χριστὸν τὸν ἡμέτερον ἐσταυρώσατε, οὕτως καὶ ὃν ἐκδέχεσθε μέλλετε σταυρῶσαι.

Οἱ ἰουδαῖοι ἤρξαντο ἀναθεματίζειν καὶ λέγειν· μὴ ποιήσει ὁ θεός, μὴ ποιήσει ὁ θεός.

Ὁ χριστιανὸς πρὸς αὐτούς· καὶ τί λοιπόν; ποιοῦμεν τοὺς προφήτας ψεύστας; ἐὰν εἰς τὸν Χριστὸν ὑμῶν οὐ πληροῦνται οἱ λόγοι οὓς περὶ τοῦ πάθους τοῦ Χριστοῦ εἶπαν, ἐὰν εἰς τὸν ἡμέτερον Χριστὸν οὐκ ἐγένοντο, πότε λοιπὸν γίνονται; * ἢ εἰς τίνα μέλλουσιν πληρωθῆναι; * fol. 11 v°
εἴ τι θέλετε ἐκλέξασθε, εἴτε εἰς τὸν ἐλθόντα, εἴτε εἰς τὸν ἐρχόμενον· πάντως γὰρ ἓν ὑμῖν ἐκ τῶν δύο πρόκειται.

X [1] Οἱ ἰουδαῖοι εἶπαν· πῶς λέγεις ἡμῖν πιστεῦσαι εἰς τὸν Χριστόν, τῶν μαθητῶν αὐτοῦ μὴ ὁμοφωνησάντων εἰς τὰ εὐαγγέλια ἅπερ ἔγραψαν ὑμῖν περὶ αὐτοῦ, ἀλλὰ ἄλλην ἄλλως λαλησάντων, ὅπερ πολλὴν δυσπιστείαν ποιεῖ τοῖς νοῦν ἔχουσιν.

Ὁ χριστιανὸς εἶπεν· εἰπέ μοι : μία κρίσις γίνεται ἐν τῇ ἀναστάσει ἢ πολλαί;

8. περι. — 14. όπερ. — τοῖ (ς ajouté au-dessus de la ligne).

Les Juifs : Il n'est pas beau de scruter les jugements de Dieu. Lui seul les connaît.

[3] Le Chrétien répondit : Pour moi, je crois fermement que, tout de même que vous avez crucifié notre Christ, vous crucifierez aussi celui que vous attendez.

Les Juifs commencèrent à jeter l'anathème et à dire : Dieu ne le fera pas, Dieu ne le fera pas !

Le Chrétien leur dit : Et quoi encore [1] ? Faites-vous mentir vos prophètes ? Si les paroles qu'ils ont dites sur la passion du Christ ne sont pas accomplies dans votre Christ, si elles n'ont pas été réalisées dans le nôtre, quand donc le seront-elles ? doivent-elles être accomplies en un homme ? Choisissez ce que vous voulez : ou bien dans celui qui est venu ou bien dans celui qui viendra une des deux hypothèses s'impose à vous.

X [1] Les Juifs : Comment nous dis-tu de croire au Christ, alors que ses disciples ne sont pas d'accord dans les évangiles qu'ils vous ont écrits sur lui, mais qu'ils disent l'un une chose, l'autre une autre, ce qui inspire beaucoup de défiance à ceux qui ont de l'esprit [2].

Le Chrétien : Dis-moi. A la résurrection, y aura-t-il un seul jugement ou plusieurs ?

1. Cf. Anast. Sinait., *Disput. adv. Iud.* 3 ; *P. G.* LXXXIX, 1251 A C. — 2. La plus connue des réponses à cette objection est le *De consensu Evangelistarum* de saint Augustin

Ὁ ἰουδαῖος λέγει· μίαν πιστεύομεν καὶ οὕτως ἐκ τῶν γραφῶν παρελάβομεν.

[* fol. 154 v° b.] Ὁ χριστιανὸς εἶπεν· πῶς οὖν εὑρίσκωμεν περὶ αὐτῆς διαφωνοῦντας * τοὺς προφήτας, καὶ τὸν μὲν λέγοντα ὅτι· « ἐθεώρουν ἐν ὁράματι τῆς νυκτὸς ἕως οὗ θρόνοι ἐτέθησαν καὶ παλαιὸς « ἡμερῶν ἐκάθισεν ». Πῶς εἷς ὢν ὁ θεὸς εἰς πολλοὺς θρόνους μέλλει καθῖσαι; ἄλλος γὰρ προφήτης λέγει ἐκ προσώπου τοῦ θεοῦ περὶ τῆς κρίσεως ὅτι· « καὶ θήσω τὸν θρόνον μου ἐν τῇ κοιλάδι « τοῦ Ἰωσαφάτ »· ἕτερος δέ· « καὶ ἥξει κύριος ἐξαίφνης εἰς τὸν ναὸν αὐτοῦ καθῖσαι καὶ « καθιεῖται », καὶ πάλιν ἄλλος· « θυρίδες ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἠνοίχθησαν ». [2] Εἶδες πῶς καὶ οἱ προφῆται περὶ ἑνὸς πράγματος οὐχ ὁμοφώνησαν, ἀλλὰ καθὼς ἐχωρηγήθησαν, οὕτως καὶ [* fol. 155 r° a.] ἐλάλησαν; Διὸ καὶ οἱ εὐαγγελισταὶ * ἐν πᾶσι μὲν τοῖς ἀναγκαίοις ὁμοφώνησαν, ἤγουν ὅτι υἱὸς τοῦ θεοῦ ἐστιν ὁ Χριστὸς, ὅτι ἀσπόρως ἐτέχθη, ὅτι τὸν κόσμον ἔσωσεν, ὅτι εἰς πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα βαπτίζειν ἐνετείλατο, ὅτι ἐσταυρώθη, ὅτι ἀνέστη, καὶ ἁπλῶς εἰς πάντα τὰ κέρεια. [3] Εἰ δὲ περὶ τόπων ἢ χρόνων τινῶν διεφώνησαν, μὴ σκανδαλισθῇς· ἐὰν γὰρ πάντες τὰ ὅμοια εἶπαν, εἶχον εἰπεῖν σὺν ὑμῖν καὶ οἱ Ἕλληνες ὅτι πού ποτε ἐν τῷ ἅμα καθεσθέντες, ἐκ κοινῆς σκέψεως τὸν κόσμον ἠπάτησαν· τὸ δὲ εἴς τινα μὴ ὁμοφωνῆσαι, ἔδειξεν

1. πιστεύωμεν. — παρελάβωμεν. — 2. περι. — 3. μὲν. — οραματι. — 4. καθῆσαι. — 13. ἡμῖν.

Le Juif : Nous croyons à un seul, et nous l'avons ainsi reçu des Écritures.

Le Chrétien : Comment donc trouvons-nous au sujet du jugement les prophètes en désaccord? L'un dit : « J'ai vu dans une vision de nuit, jusqu'à ce « que les trônes fussent placés et que l'ancien des jours s'assît »[1]. Comment Dieu qui est unique doit-il s'asseoir sur plusieurs trônes? Un autre prophète dit sur le jugement parlant au nom de Dieu : « Je placerai mon trône dans la « vallée de Josaphat »[2]. Un autre : « Le Seigneur viendra subitement s'asseoir « dans son temple, et il s'assiéra »[3]. Un autre encore : « Les portes du ciel « s'ouvrirent »[4]. [2] Tu vois comment les prophètes aussi ne sont pas d'accord au sujet d'un même événement, mais qu'ils ont parlé selon qu'ils étaient inspirés. Les évangélistes aussi dans tous les points nécessaires sont d'accord : ainsi (tous enseignent) que le Christ est Fils de Dieu[5], qu'il a été enfanté d'une vierge[6], qu'il a sauvé le monde[7], qu'il a ordonné de baptiser au nom du Père, du Fils et du Saint-Esprit[8], qu'il a été crucifié[9], qu'il est ressuscité[10], bref toutes les choses importantes. [3] S'ils sont en désaccord sur les lieux ou les temps, n'en sois pas scandalisé. Si tous avaient dit la même chose, les Grecs aussi pourraient avec vous dire qu'ils se sont un jour réunis au même endroit, et qu'ils ont trompé le monde d'un commun accord. Leurs divergences partielles montrent que chacun d'eux a dit ce qu'il savait.

1. Dan. VII, 9; ἐν ὁράματι τῆς νυκτὸς n'est pas dans ce texte; il vient de Dan. VII, 13. — 2. Cf. Joël III, 2. — 3. Cf. Mal. III, 1. — 4. Is. XXIV, 18. — 5. Mc. I, 1. — 6. Lc. I, 35; Matth. I, 18 ss. — 7. Matth. I, 21; Mc. X, 45; Lc. II, 11; Joan. III, 16 et pass. — 8. Matth. XXVIII, 19; cf. Joan. III, 9. — 9. Matth. XXVII, 35 etc. — 10. Matth. XXVIII, 6, etc.

ὅτι ἕκαστος αὐτῶν ἅπερ οἶδεν ταῦτα καὶ ἐλάλησεν· πλὴν ὅτε δέξεσθε * τὰ εὐαγγέλια, τότε [* fol. 155 r° b.] ὑμῖν σαφέστερον ἑρμηνεύομεν.

[4] Ἀπορήσαντες οὖν προσφόρου ἀνταποκρίσεως, ἀναστάντες ἀνεχωρήσαμεν, ὁρίσαντες πάλιν ἡμέραν, ἐν ᾗ συναθροισθέντες, τήν τε χιλιονταετερίδα ἥνπερ εἶπαν τὴν κατὰ τὸν Δανιὴλ ἐκζητήσωμεν, τήν τε ἀπόδειξιν αὐτῆς ἐκ τῆς παλαιᾶς διαθήκης καὶ ὁμοφωνίαν περὶ παντὸς τοῦ εὐαγγελίου φανερώσωμεν.

ΣΥΜΒΟΛΗ Δ'.

I [1] Ἐπεὶ οὖν, φίλοι, περὶ τῆς ἰουδαίων που συναγωγῆς ὁ θεσπέσιος ἐκεῖνος καὶ πολὺς ἐν ὕμνοις θεοπάτωρ ἐμπεδοῖ μάλα τοὺς συνιόντας, * Δαυὶδ λέγω, τὸ ἄνουν αὐτῆς καὶ [* fol. 155 v° a.] δυσάκουστον πρὸς τὰ χρήσιμα καὶ ὀνησιφόρα οἶμαι κωμῳδῶν, οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ τὸ θηριῶδες καὶ ἀτίθασον τῆς ἰουδαίων ἀνοίας αἰνισσόμενος, ἔν τινι τῶν καθ' ἑαυτῶν μελῳδημάτων ὧδέ που διακέκραγεν· « ἀπηλλοτριώθησαν οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀπὸ μήτρας· ἐπλανήθη- « σαν ἀπὸ γαστρὸς, ἐλάλησαν ψευδῆ »· [2] μήτραν οἶμαι καλῶν ὁ θαυμάσιος τὴν ἱερὰν κολυμβήθραν, ἐν ᾗ καὶ ἐξ ἧς ὥσπερ ἐκ μήτρας ἀναγεννώμεθά πως καὶ ἀμόλυντοι ἐξεργό-

1. δέξησθε. — 5. περι. — 11. ἀτίθασσον. — ἰουδαῖων.

D'ailleurs, lorsque vous recevrez les Évangiles, nous vous expliquerons cela plus clairement.

[4] N'ayant pas de réponse convenable, nous nous levâmes et nous nous séparâmes, après avoir fixé de nouveau un jour de réunion où nous examinerions la question des mille ans dont ils avaient parlé selon Daniel, où nous ferions la preuve d'après l'Ancien Testament, et où nous montrerions l'harmonie de tout l'Évangile.

QUATRIÈME ASSEMBLÉE [1].

[1] Mes amis, parlant de la synagogue des Juifs, le divin hymnographe, l'ancêtre de Dieu, je veux dire David, confirme pleinement notre assemblée, car il raille son manque d'esprit et son impuissance à comprendre les choses utiles et avantageuses; bien plus, il laisse entendre le caractère brutal et sauvage de l'inintelligence des Juifs lorsqu'il proclame déjà dans un de ses chants dirigés contre eux : « Les pécheurs se sont rendus étrangers au sein « (de leur mère); ils se sont écartés de ses entrailles; ils ont dit des men- « songes » [2]. [2] A mon avis, l'admirable (prophète) donne le nom de sein à la piscine sacrée dans laquelle et de laquelle nous renaissons comme d'un sein

1. Les premiers entretiens portaient le titre de διάλεξις; celui-ci est une συμβολή. — 2. Ps. LVII (LVIII), 4.

μεθα, ἧς ἀλλοτριωθέντες ἑκουσίως οἱ ἰουδαῖοι καὶ πλανώμενοι ἅμα ἀπὸ γαστρὸς ἐν τῇ * fol. 155 v° b. * ὀκταημέρῳ αὐτῶν περιτομῇ, λαλοῦσι μὲν ψευδῆ, θυμὸν δὲ τὸν ἄσπονδον κινοῦσι καθ' ἡμῶν ὅσον τὸ ἐπ' αὐτοῖς, κατὰ τὴν ὁμοίωσιν τοῦ ὄφεως, παραπλησίως ἀσπίδος κωφῆς, βύοντες τὰ ὦτα πρὸς τὴν ἀλήθειαν, μὴ ἐπακούσαντες τῆς φωνῆς τοῦ ἐπᾴδοντος. Πορευθέντες πάλιν δίκην κυνῶν ὑπὸ λέοντος δεδαγμένων καὶ μαινομένων, οὐκ ἠμέλησαν, ἅμα τε τὸν ὀνειδισμὸν τῶν χριστιανῶν μὴ φέροντες, ὁμοῦ δὲ καὶ τὴν τῶν ὁμοφύλων ἐξουδένωσιν δεδιττόμενοι. [3] Τοιγαροῦν προσθέντες τῇ ἀναιδείᾳ προπέτειαν, συλλαμβάνονται μὲν καὶ * fol. 156 r° a. ἑτέρους ὧν ἐνόμιζον παρ' * αὐτοῖς ἐπιλέκτων καὶ δυσηττήτων ὑπάρχειν, οὐδὲν ἕτερον ἀλλ' ἢ καλαμίνην ῥάβδον ἀντὶ διστόμου μαχαίρας εἰς τὸν πόλεμον προσλαβόμενοι, ξίφους τε ἢ πυρὸς ἢ βολίδος πυρφόρου θυμὸν οὐχ ὑπομένουσαν. [4] Πάλιν σύνοδος, καὶ πολύ γε τῶν προτέρων σφοδροτέρα ἅτε τῆς φήμης διαδραμούσης, καὶ τῆς ὡρισμένης ἡμέρας προμηνυθείσης, πάλιν παράταξις, πάλιν ἡ ἐκκλησία νικᾷ, πάλιν ὄχλος, πάλιν ἰουδαῖοι αἰσχύνονται, πάλιν ἀναδεύονται.

[5] Ὡς τοίνυν συνῆλθον ἐπὶ τὸ αὐτὸ οἱ αὐτοί τε ὁμοῦ καὶ ἕτεροι ἰουδαῖοι, ὡς τὰ ξένα

3. ἐπαυτοῖς. — παράπλησίως. — 7. δεδειττόμενοι. — 8. παραυτοῖς. — 9. καλαμήνιν.

(maternel) et d'où nous sortons sans souillure[1]. Les Juifs s'en sont rendus volontairement étrangers, ils se sont en même temps écartés des entrailles (de leur mère) par leur circoncision du huitième jour; ils disent des mensonges, ils stimulent contre nous une implacable colère, autant qu'ils peuvent le faire, à la manière du serpent, mais d'un serpent sans venin; ils se bouchent les oreilles en face de la vérité, et refusent d'écouter la voix de leur chantre; ils vont comme des chiens déchirés, rendus furieux par un lion, pleins d'inquiétude. Dans le même temps, ils ne supportent pas les reproches des chrétiens et ils redoutent le mépris de leurs compatriotes. [3] Aussi, ajoutant la témérité à l'impudence, ils prennent avec eux d'autres hommes, qu'ils croyaient être chez eux une élite invincible. Ils ne font ainsi rien autre que prendre pour la guerre un bâton de roseau au lieu d'un sabre à deux tranchants; leur cœur ne supporte pas le glaive, ou le feu ou le trait enflammé[2]. [4] De nouveau une réunion, et beaucoup plus animée que les précédentes; que le bruit s'en soit répandu, ou que le jour fixé en ait été connu d'avance. De nouveau une lutte opiniâtre[3], de nouveau une victoire pour l'Église. De nouveau la foule. De nouveau les Juifs sont confondus; de nouveau ils sont humiliés.

[5] Comme d'autres Juifs étaient venus à la réunion avec les premiers,

1. Cf. Joan. III, 4 ss. — 2. Cette introduction, lourde et embarrassée, peut être rapprochée du prologue. On y retrouve les métaphores familières à l'auteur, de la même impuissance au style simple et clair. Le sens des derniers mots est douteux : θυμόν ne s'accorde guère avec ὑπομένουσαν. — 3. παράταξις peut être le combat lui-même, ou bien la préparation au combat, ici les intrigues, les menées plus ou moins occultes qui précèdent la discussion.

πρόσωπα παρὰ τὰ πρότερα, ὁ τοῦ λόγου * (fol. 136 r° b.) διὰ τοῦ θεοῦ λόγου ἡγούμενος ἅμα ἐθεάσατο. χαριεστάτῃ φωνῇ φησι· φαιδρότερος σήμερον ὁ σύλλογος, καὶ πλείω ἡ παράταξις, ἀλλά ἐστι κύριος ὁ θεὸς τῶν δυνάμεων ὁ ὁδηγῶν ἡμᾶς εἰς τὴν ἀλήθειαν, μήπως ἐγὼ πλανοῦμαι καὶ οὐκ οἶδα.

[6] Πρὸς ταῦτά τις τῶν γηραλέων τῶν παρ' αὐτοῖς καὶ πάνυ νομομαθεστάτων ἵνα μὴ λέγω ἀμαθεστάτων, νομικὸς αὐτῶν καὶ προκριτότερος, ἔφησεν πρὸς τοὺς λοιποὺς ἰουδαίους· συνετωτάτῳ ἀληθῶς, ὦ ἄνδρες, καὶ πάνυ γραφικῷ ἀνδρὶ συντυγχάνετε. Διὸ αὐτος καὶ ὑμεῖς μετὰ συνέσεως λαλήσατε· οὐ γάρ ἐστι παρὰ τοῖς χριστιανοῖς σήμερον * (fol. 136 v° a.) ἱκανώτερος αὐτοῦ ἄνθρωπος· ὁρᾶτε γὰρ ὅτι πάντα ἐκ τῆς ἡμετέρας γραφῆς ἡμῖν λαλεῖ καὶ ἀποκρίνεται.

Τί τοῦτο σκοπήσας ὁ δείλαιος, ἵν' ὥσπερ διὰ φαρμάκου μᾶλλον δὲ δειλητηρίου τῶν ἐπαίνων πρὸς κενοδοξίαν ἀφαρπάσῃ τὸν νοῦν τοῦ χριστιανοῦ, καὶ ὑπεκλύσῃ πως καὶ σκοτίσῃ πρὸς τὴν διάλεξιν, ἀλλ' ἐψεύσθη τῆς ἐλπίδος. [7] Συντόμως γὰρ ὑπολαβὼν ὁ χριστιανὸς εἶπεν· λόγος ἐστὶ τῆς σοφίας, ω ἄνθρωπε, λέγων· « μὴ μακαρίσεις ἄνθρωπον πρὸ « τελευτῆς αὐτοῦ ». Πλὴν γίνωσκε ὅτι μάρτυς κύριος, ὅτι μαθητὴν καλοῦ χριστιανοῦ οὐ ποιῶ, λοιπὸν μὴ νομίσῃς· εἰ γὰρ ἦσαν * (fol. 136 v° b.) ἐξ ὧν γινώσκω προσώπων ἐνταῦθα, δι' ἑνὸς λόγου

2. φωνῇ. — 3. ἔστι. — 5. τίς. — γηραλαίων. — 11. πῶς. — 12. σκοτίσει. — 15. δι ἑνὸς.

en voyant des visages étrangers au milieu des autres, le chrétien qui dirigeait la discussion grâce au Verbe divin, dit aussitôt qu'il les aperçut, d'une voix très aimable : La réunion est aujourd'hui plus brillante, et le combat sera plus vif. Mais c'est le Dieu des armées qui nous conduira à la vérité, et qui m'empêchera de me fourvoyer, car je ne sais pas.

[6] Là-dessus, un des plus âgés d'entre eux, un des plus instruits dans la loi (pour ne pas dire un des plus ignorants), un de leurs légistes et de leurs princes, dit aux autres Juifs : Hommes, vous êtes en présence d'un homme vraiment très intelligent, tout à fait versé dans l'Écriture. Aussi lui et vous, parlez avec réflexion. Il n'y a pas aujourd'hui chez les chrétiens d'homme plus habile que lui. Vous verrez qu'il parle toujours d'après notre Écriture et répond de même.

Que cherchait ce malheureux, sinon par le poison ou mieux par l'épouvantail des louanges, à entraîner vers la vaine gloire[1] l'esprit du chrétien, à l'affaiblir peu à peu, à l'obscurcir pour la discussion? Mais il fut trompé dans son espoir. [7] Car le chrétien, le comprenant à demi-mots, répondit : Homme, il y a une parole de la sagesse qui dit : « Tu n'estimeras pas un « homme heureux avant sa fin »[2]. Sache d'ailleurs, le Seigneur en est témoin, que je ne fais pas figure de parfait chrétien[3]. Ne va pas le croire. S'il y avait ici des personnes que je connais, par une seule parole, elles enfermeraient

1. Cf. Gal. v, 26. — 2. Eccli. xi, 28. — 3. Le sens de ce membre de phrase n'est pas très sûr.

ἀπέκλειαν ἂν πᾶσαν τὴν σοφίαν ὑμῶν· πλὴν ταῦτα ἐάσαντες, ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐπανέλθωμεν· τί τοίνυν ἡμῖν τὸ προκείμενον εἰς ζήτησιν, ἐν τῇ προτερέσᾳ διαλέξει;

II [1] Οἱ ἰουδαῖοι εἶπαν· ὧδε τὸν σύλλογον κατελύσαμεν· ἵνα ἡμεῖς μὲν ἀποδείξωμεν ὅτι παλαιὸς ὁ προφήτης Δανιὴλ, καὶ πλείω τῶν χιλίων ἐτῶν ἔχων τὴν ἀποβίωσιν, σὺ δὲ ὅπως ἡμῖν τὰς ἀποδείξεις ποιήσεις ἐκ τῆς ἡμετέρας γραφῆς ὅτι συμφωνεῖ τῷ εὐαγγελίῳ σου.

* fol. 157 r° a. Ὁ χριστιανὸς ἀπεκρίθη· ἐλθάτω τοίνυν ἡ βίβλος τοῦ * Δανιὴλ, καὶ ἴδωμεν τίς ἀληθεύῃ.

[2] Καὶ ἐλθούσης τῆς βίβλου ἤρξατο μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιτάσεως καὶ σπουδῆς ἀναπτύσσειν καὶ συμψηφίζειν ἅπερ ἐν Βαβυλῶνι ὁ λαὸς ἐποίησεν ἔτη, καὶ πάλιν πόσα μετὰ τὴν μετοικεσίαν ἐν Ἱερουσαλὴμ διετέλεσεν, ἕως τῆς ὑπὸ Ῥωμαίων γεναμένης εἰς αὐτοὺς ἁλώσεως, εἶτα καὶ πόσους ἕως νῦν χρόνους ὁ ναὸς αὐτῶν ἐμπεπυρισμένος καὶ ἔρημος ἔχει. Ἀνελθούσης οὖν πάσης τῆς ὁμάδος περὶ τὰ χίλια καὶ ἑκατὸν ἔτη ὡς αὐτοὶ καθὼς ἠθέλησαν ἐψήφισαν, * fol. 157 r° b. ἤρξαντο καταβοᾶν καὶ χαίρεσθαι, ὅτι ἰδού φησιν ἡμεῖς ἠληθεύσαμεν, * ὁ δὲ μέγας ὑμῶν οὗτος διδάσκαλος ἐψεύσατο.

[3] Ἔτι δὲ εἰρωνευόμενος αὐτοὺς ὁ χριστιανὸς καὶ βεβαιῶσαι τὸν λόγον θέλων φησὶ πρὸς

2. προτερέσᾳ doit sans doute être corrigé en προτεραίᾳ. — 12. ἤρξατο (ν ajouté au-dessus de la ligne). — 14. ἠρωνευόμενος.

toute votre sagesse. Mais laissons tout cela, et venons-en à la question proposée. Quel objet a-t-il été proposé à la discussion dans le précédent entretien?

II [1] Les Juifs : Lorsque nous avons terminé la réunion, nous devions montrer que le prophète Daniel est ancien, et qu'il est mort voici plus de mille ans; et toi tu avais à nous faire la preuve d'après nos écritures qu'elles sont d'accord avec ton évangile.

Le Chrétien répondit : Que vienne maintenant le livre de Daniel, et voyons qui dit la vérité.

[2] Quand le livre fut là, les (Juifs) commencèrent[1] avec beaucoup d'attention et de soin à l'ouvrir et à compter combien d'années le peuple avait été à Babylone, puis combien d'années il avait passées à Jérusalem après le retour jusqu'à la prise de la ville par les Romains, enfin depuis combien de temps aujourd'hui leur temple était brûlé et désert. Le total monta environ à onze cents ans[2], et ils comptèrent comme ils l'entendirent. Alors ils commencèrent à pousser des cris et à se réjouir, en disant : Voici que nous avons dit la vérité; et votre grand docteur a menti.

[3] Le Chrétien faisant encore l'ignorant avec eux[3], et voulant affermir

1. Le verbe est de nouveau au singulier dans le texte grec. Il serait assez inutile de chercher à expliquer ces changements de nombre. — 2. Le chrétien comptera tout à l'heure 500 ans entre Daniel et le Christ. La discussion se placerait donc vers l'an 600, mais il a été dit plus haut que le temple est détruit depuis 600 ans (II 6, 7; p. [60]). Cette chronologie n'est pas très ferme. — 3. Cf. *Dial. antimonoph.* 73; éd. Bonwetsch, p. 146, 17 : καὶ εἰρωνείᾳ μοι λάλων.

τοὺς ἰουδαίους· ὑμεῖς καθὼς θέλετε ψηφίζετε· πλὴν οὐδὲ πάντες ὑμεῖς ἔχω ὅτι συναινεῖτε τούτῳ· ἐπεὶ ἐὰν οὕτως ἔνι ἀλήθεια, καὶ οὕτως ἔχετε ὅτι χίλια καὶ πλείω ἔτη ὁ Δανιὴλ ἔχει, εἴπατε.

Οἱ δὲ πάντες συνέθεντο καὶ ἐδευτέρωσαν καὶ ἐτρίσσωσαν τὸν λόγον.

Τότε λέγει αὐτοῖς· δότε μοι τὴν βίβλον καὶ λάβω καὶ ἐξ αὐτῆς ὑμᾶς πείθω, ὅτι οὔπω πεντακόσια ἔτη ἐπληρώθησαν ἀπὸ Δανιὴλ καὶ ὧδε.

III [1] Καὶ ἐπιλαβόμενος τῆς βίβλου, ἀνέπτυξεν τὴν * δεκάτην ὅρασιν τοῦ Δανιὴλ, καὶ ἀνέγνω λέγων· « ἐν τῷ πρώτῳ ἔτει Δαρείου τοῦ υἱοῦ Ἀσουήρου ἀπὸ τοῦ σπέρματος Μήδων, « ὃς ἐβασίλευσεν ἐπὶ τὴν βασιλείαν Χαλδαίων, ἐν ἔτει ἑνὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ, ἐγὼ Δανιὴλ « συνῆκα ἐν ταῖς βίβλοις τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐτῶν, ὡς ἐγενήθη λόγος κυρίου πρὸς Ἰερεμίαν τὸν « προφήτην, εἰς συμπλήρωσιν τῆς ἐρημώσεως τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἑβδομήκοντα ἔτη ». Εἶτα εἰπὼν τὰ μεταξὺ τῆς ἐρημώσεως τῆς ὁράσεως, ἐπήγαγεν· « καὶ ἔτι μου λαλοῦντος καὶ προσευ- « χομένου καὶ ἐξαγορεύοντος τὰς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ μου Ἰσραὴλ, καὶ ῥιπτοῦντος τὸν ἔλεόν « μου ἐναντίον κυρίου τοῦ θεοῦ * μου περὶ ὄρους τοῦ ἁγίου τοῦ θεοῦ μου· καὶ ἔτι μου « λαλοῦντος ἐν τῇ προσευχῇ, καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ Γαβριὴλ ὃν εἶδον ἐν τῇ ὁράσει ἐν τῇ ἀρχῇ

* fol. 157 v° a.

* fol. 157 v° b.

1. συνενεῖτε. — 4. δὲ. — 9. ἐνὶ. — 10. τῶν ἀριθμῶν. — 15. ἴδον.

son calcul, dit aux Juifs : Vous comptez comme vous voulez. Cependant, je crois que vous n'êtes pas tous d'accord en cela. Si telle est donc la vérité et que vous croyiez que Daniel a plus de mille ans, dites-le.

Tous se mirent d'accord, et recommencèrent le compte une deuxième et une troisième fois. Alors le Chrétien dit : Donnez-moi le livre ; que je le prenne et vous prouve d'après lui qu'il n'y a pas encore cinq cents ans accomplis depuis Daniel jusqu'à présent.

III [1] Et ayant pris le livre, il l'ouvrit à la dixième vision de Daniel, et il lut ceci : « Dans la première année de Darius, fils d'Assuérus, de la race des « Mèdes, qui régna sur le royaume des Chaldéens, dans la première année de « son règne, moi Daniel je compris dans les livres le nombre des années, « lorsque fut la parole du Seigneur au prophète Jérémie, pour l'achèvement de « la désolation de Jérusalem, soixante-dix ans »[1]. Puis, après avoir dit ce qui est entre la désolation de la vision[2], le prophète continue : « Pendant que je « parlais encore et que je priais et que je confessais les péchés de mon « peuple Israël et que j'exprimais ma pitié en face du Seigneur mon Dieu au « sujet de la montagne sainte de mon Dieu, pendant que je parlais encore « dans la prière, voici l'homme Gabriel que j'avais vu dans la vision au

1. Dan. IX, 1-2 ; cf. *Dial. Papisc. et Phil.* 17 ; éd. Mc. Giffert, p. 80, 20 ss. Le texte de Daniel cité ici est généralement conforme à celui du manuscrit Q. — 2. Cette expression étrange désigne la prière de Daniel (Dan. IX, 4-19).

« πετόμενος, καὶ ἥψατό μου ὡσεὶ ὥραν θυσίας ἑσπερινῆς, καὶ συνέτισέν με, καὶ ἐλάλησεν « μετ' ἐμοῦ καὶ εἶπεν· Δανιὴλ, νῦν ἐξῆλθον συμβιβάσαι σε σύνεσιν ἀρχὴ τῆς δυνάμεώς σου. « Ἐξῆλθεν ὁ λόγος κἀγὼ ἦλθον τοῦ ἀναγγεῖλαί σοι, ὅτι ἀνὴρ ἐπιθυμιῶν εἶ σύ· καὶ ἐννοήθητι « ἐν τῷ ῥήματι καὶ σύνες ἐν τῇ ὀπτασίᾳ ». [2] Οὐκοῦν συνήσωμεν καὶ ἡμεῖς, ἀδελφοὶ, ὧδε τὸν νοῦν, ὧδε τὰ ὦτα· ἴδωμεν τί ὁ ἀνὴρ τῶν ἐπιθυμιῶν παρὰ τοῦ ἀγγέλου ἀκούει· τὸ γὰρ * fol. 158 r° a. θαυμαστότερον, * ὅτι οὐκ ἄνθρωπος, οὐχ ἱερεὺς, οὐ πρέσβυς, οὐ προφήτης, ἀλλ' οὐράνιος ἄνθρωπος τὰ παρόντα φθέγγεται· « ἑβδομήκοντα, φησὶν, ἑβδομάδες συνετμήθησαν ἐπὶ τὸν « λαόν σου, καὶ ἐπὶ τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν ». Εἶτα μετὰ ταῦτα, τί φησι; « τοῦ συντελεσθῆναι « ἁμαρτίαν », ἤγουν παῦσαι, « καὶ τοῦ σφραγίσαι ἁμαρτίας ». [3] Προσχῶμεν ἀδελφοί· φοβερώτατα ἐνταῦθα ὁ ἄγγελος μυστήρια φθέγγεται· περὶ γὰρ παρουσίας τινὸς προλέγει μέλλοντος ἀπαλεῖψαι καὶ ἐξαλεῖψαι ἁμαρτίας ἀνθρώπων· « καὶ τοῦ ἐξιλάσασθαι, φησὶ, ἀδικίας, « καὶ τοῦ ἀγαγεῖν δικαιοσύνην αἰώνιον ». Ἰδοὺ καὶ ἀπλήρωτον καὶ αἰώνιον λέγει τὴν * fol. 158 r° b. εὐσπλαγχνίαν * τοῦ ἐρχομένου· « καὶ τοῦ ἀγαγεῖν, φησὶ, δικαιοσύνην αἰώνιον ». Εἶτα ἐπήγαγεν καὶ τὴν κατάπαυσιν τοῦ νόμου, καί φησι· « καὶ τοῦ σφραγίσαι ὅρασιν καὶ προφή- « την »· ἤγουν παῦσαι τοὺς προφήτας καὶ ἅπερ ἐθεώρουν ὁράσεις, καὶ ἐπὶ μείζονα σωτηρίαν

2. μετεμοῦ. — 4. οὐκ οὖν. — 7. φθέγγεται (corrigé εἶται au-dessous de la ligne). — 10. περι. — 11. ἀπαλείψαι

« commencement, en train de voler, et il me toucha, environ à l'heure du sa- « crifice du soir; il m'instruisit et me parla et dit : Daniel, maintenant je suis « venu te donner l'intelligence, principe de ta force. La parole est venue et moi « je suis venu t'annoncer, car tu es un homme de désirs : réfléchis à l'événe- « ment et comprends la vision »[1]. [2] Nous aussi, frères, tendons donc maintenant notre esprit et nos oreilles. Voyons ce que l'homme de désirs entend de l'ange. Le plus admirable, c'est que ce n'est pas un homme, ni un prêtre, ni un ancien, ni un prophète, mais un homme céleste qui parle à présent : « Soixante-dix semaines, dit-il, ont été abrégées sur ton peuple et sur la ville « sainte »[2]. Puis, après cela, que dit-il? « Pour que soit achevé le péché » : c'est-à-dire pour faire cesser « et pour sceller les péchés »[3]. [3] Faisons attention, frères. L'ange publie ici de très redoutables mystères; il annonce la venue de quelqu'un qui doit effacer et enlever les péchés des hommes. « Et « pour expier, dit-il, les injustices et amener une justice éternelle »[4]. Voici qu'il parle de la miséricorde inépuisable et éternelle de celui qui doit venir : « Et « pour amener, dit-il, une justice éternelle »[5]. Puis il continue, en parlant de la cessation de la loi, et dit : « Et pour sceller la vision et les prophètes »[6], c'est-à-dire pour faire cesser les prophètes et tout ce qu'ils ont vu en visions,

1. Dan. IX, 20-24. On notera au verset 23 la leçon : ἀρχὴ τῆς δυνάμεώς σου, pour : ἐν ἀρχῇ τῆς δεήσεώς σου ABQΓ. Cette variante est très curieuse. — 2. Dan. IX, 24a. — 3. Dan. IX, 24b. — 4. Dan. IX, 24c. — 5. Dan. IX, 24d. — 6. Dan. IX, 24e.

ἀγαγεῖν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων. [4] Ὅτι γὰρ μείζων ἡ σωτηρία ἡ μετὰ τοὺς προφήτας, ὅρα τί ἐπήγαγεν· « καὶ τοῦ χρίσαι ἅγιον ἁγίων καὶ γνώσει καὶ συνήσεις ἀπὸ ἐξόδου λόγου τοῦ « ἀποκριθῆναι καὶ τοῦ οἰκοδομῆσαι Ἱερουσαλὴμ ἕως χριστοῦ ἡγουμένου ἑβδομάδες ἑπτά· καὶ « μετὰ τὰς ἑβδομάδας τὰς ἑξήκοντα δύο, ἐξολοθρευθήσεται χρίσμα », ἤγουν χριόμενός τις * εἰς ἱερέα ἢ βασιλέα· « καὶ κρίμα, φησὶ, ἐξολοθρευθήσεται », ἤγουν κριτὴς ἐκ τοῦ Ἰσραήλ. * fol. 158 v° a.
Εἶτα εἰπὼν μεταξὺ ἐπήγαγεν· « καὶ δυναμώσει διαθήκην πολλοῖς· ἑβδομὰς μία καὶ ἥμισυ « τῆς ἑβδομάδος, καταπαύσει θυσιαστήρια καὶ θυσίας ». [5] Ἀκούσατε δή μου πάντες, ἀκούσατε τὸν λόγον· ἐρωτήσω γὰρ ἀκουόντων ὑμῶν· ὑμεῖς, ὦ ἰουδαῖοι, ἐξεβαιώσατε χίλια καὶ πλείω ἔτη εἶναι σήμερον ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τοῦ Δανιήλ. Ὁ Δανιὴλ μετὰ ἑξήκοντα ἐννέα αὐτοῦ ἑβδομάδας ἐτῶν, ἤγουν μετὰ τετρακόσια ἐνενήκοντα ἔτη εἶπεν ἔρχεσθαι ἡγούμενόν τινα χριστὸν, ἀλλὰ καὶ ἅγιον ἁγίων αὐτὸν ὀνόμασεν, * ἀλλὰ καὶ ἁμαρτίας ἐξαλείφοντα, ἀλλὰ καὶ * fol. 158 v° b.
καταπαύοντα θυσίας, ἀλλὰ καὶ δικαιοσύνην αἰώνιον φέροντα. [6] Τοίνυν εἴ τι θέλετε ἐκλέξασθε· ἢ εἴπατε ὅτι ὁ προφήτης ἐψεύσατο, ἢ ἂν ἠλήθευσεν, δείξατε ἡμῖν ποῖος χριστὸς ἅγιος ἁγίων

1. ἀγαγε. — μείζον. — 2. συνήσει. — 5. κριτῆς. — 7. καταπαύσῃ. — 9. πλεῖω.

et pour conduire le genre humain à un plus grand salut. [4] Que le salut (qui viendra) après les prophètes soit plus grand, vois ce qu'il en dit ensuite : « Et pour oindre le saint des saints; et tu connaîtras et tu comprendras « depuis l'ordre (qui sera donné) pour édifier Jérusalem jusqu'au Christ chef « (il y aura) sept semaines... et après les soixante-deux semaines, l'onction « sera détruite »[1], c'est-à-dire un oint, roi ou prêtre. « Et le jugement, « dit-il, sera détruit »[2], c'est-à-dire un juge sorti d'Israël. Puis, après autre chose, il poursuit : « Et il confirmera une alliance pour beaucoup; une « semaine, et la moitié d'une semaine, il fera cesser les autels et les « sacrifices »[3]. [5] Écoutez-moi donc tous, écoutez cette parole; je vous demande d'écouter, vous les Juifs; vous avez affirmé qu'il y a aujourd'hui plus de mille ans depuis les jours de Daniel[4]. (Or) Daniel dit qu'un Christ chef viendra soixante-neuf semaines d'années après lui, c'est-à-dire au bout de quatre cent quatre-vingt-dix ans, mais il le nomme aussi saint des saints, il dit qu'il efface les péchés, qu'il fait cesser les sacrifices, qu'il apporte une justice éternelle. [6] Maintenant, si vous voulez quelque chose, choisissez : ou bien dites que le prophète a menti; ou bien, s'il a dit vrai,

1. Dan. IX, 24f, 25a, 26a. La citation n'est pas complète; il y manque la moitié du v. 25 où sont annoncées les soixante-deux semaines. L'auteur — ou peut-être le copiste — qui est responsable de cette omission, due à un homeoteleuton, ne s'est pas aperçu qu'il y avait une lacune dans le sens. — 2. Dan. IX, 26. — 3. Dan. IX, 27. — 4. Cf. le même argument ap. ANASTASII SIN. *Disput. adv. Iud.* 3; *P. G.* LXXXIX, 1240. Le Dialogue de Papiscus et de Philon ne le contient pas. Dans ce dernier ouvrage, le ms. de Paris 1111, c.-à-d., d'après Mc. Giffert, la recension la plus récente, fait appel au livre de Daniel seulement pour prouver le règne glorieux du Christ (17, *ed. cit.*, p. 80, 20 ss.).

ἐχρίσθη μετὰ πεντακόσια ἔτη τοῦ Δανιὴλ, καὶ ἔπαυσεν θυσίας, καὶ ἤγαγεν δικαιοσύνην αἰώνιον. Πάντως γὰρ ἢ περὶ τοῦ ὑμῶν ἢ περὶ τοῦ ἡμῶν Χριστοῦ λέγει· εἴτε οὖν ἐκεῖνος εἴτε οὗτος Χριστὸς ἦλθεν· εἰ δὲ μὴ ἦλθεν, ὁ Δανιὴλ ἐψεύσατο. Εἴ τι θέλετε εἴπατε, ἐπεὶ εὐθέως καίω τὴν βίβλον τοῦ Δανιὴλ, ὅτι πλανᾷ τὸν κόσμον καὶ ἀλήθειαν οὐ λέγει.

* fol. 159 rº a. [7] Τότε συνῆκαν οἱ ἄφρονες, ὅτι οὐ χάριν * τοῦ προσεύχεσθαι αὐτοὺς κατὰ τὸν νότον τὴν τοῦ Δανιὴλ βίβλον εἰς μέσον ἐνέγκαι ἐσπουδάσαμεν, ἀλλὰ τὸν χρόνον τῆς Χριστοῦ ἐπιδημίας ἐξ αὐτῆς αὐτοῖς παραστῆσαι σπεύδοντες· ὅθεν γνότες ὅτι συνεποδίσθησαν, ἠβουλήθησαν ψηφίσαι ἀπὸ Ἀδὰμ τὰ ἔτη τῆς Χριστοῦ παρουσίας, λέγοντες· ὅτι καὶ ὑμεῖς καὶ ἡμεῖς τῷ πεντακισχιλιοστῷ πεντακοσιοστῷ ἔτει λέγομεν ἔρχεσθαι τὸν Χριστόν.

[8] Ἡμεῖς δὲ πρὸς αὐτούς· ἐὰν θέλετε εἴπατε ὅτι τῷ μυριοστῷ ἔτει ἔρχεται· τέως ἐπὶ τὸ προκείμενον σταθῶμεν· δείξατε δὲ ἡμῖν ποῖος Χριστὸς ἦλθεν ἀπὸ τοῦ Δανιὴλ μετὰ πεν-
* fol. 159 rº b. τακόσια ἔτη, καὶ ἔδωκεν τοῖς ἀνθρώποις διαθήκην * αἰώνιον.

IV [1] Ἐκείνων οὖν ταρασσομένων καὶ πρόσφορόν τι εἰπεῖν μὴ ἐπισταμένων, εὐπροσωπήσας ὁ χριστιανὸς σὺν ἀγαλλιάσει τοῦ πνεύματος, πρὸς ὅλον τὸν λαὸν θεολογικῶς ἀποφθεγγόμενος εἶπεν· « ἀκούσατε ταῦτα πάντα τὰ ἔθνη, προσέχετε πάντες οἱ κατοικοῦντες

7. γνῶντες. — 9. λέγωμεν. — 10. δὲ.

montrez-nous quel Christ, quel saint des saints, a été oint cinq cents ans après Daniel, a fait cesser les sacrifices, a apporté une justice éternelle. Certainement, il parle ou de votre Christ ou du nôtre. L'un ou l'autre de ces Christs est donc venu. Et s'il n'est pas venu, Daniel a menti. Si vous voulez quelque chose, dites-le. Car tout de suite je brûle le livre de Daniel parce qu'il trompe le monde et ne dit pas la vérité.

[7] Alors ces insensés comprirent que ce n'était pas parce qu'ils priaient vers le midi que nous avions fait apporter à la réunion le livre de Daniel, mais parce que nous désirions établir d'après lui le temps de la venue du Christ. Aussi voyant qu'ils étaient pris, ils voulurent compter depuis Adam les années de la venue du Christ, disant : Vous et nous disons que le Christ viendra en l'an cinq mille cinq cents [1].

[8] Nous leur répondîmes : Si vous voulez, dites qu'il viendra en l'an dix mille. Pour l'instant, tenons-nous à la question posée. Montrez-nous quel Christ est venu cinq cents ans après Daniel, et a donné aux hommes une alliance éternelle.

IV [1] Comme les Juifs se troublaient et ne savaient rien dire de convenable, le Chrétien, d'un air agréable, dans l'exultation de l'Esprit [2], s'adressa à tout le peuple dans le langage de Dieu même : « Écoutez ceci, toutes les

1. C'est à peu près l'époque de la venue de N.-S., en admettant la chronologie des Septante. Mais les Juifs enseignaient-ils vraiment que le Messie viendrait en 5500? — 2. Cf. Lc. x, 21.

« τὴν οἰκουμένην ». Ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἀθροίσθητε ἰουδαῖοι καὶ Ἕλληνες, Σαμαρεῖται καὶ βάρβαροι, ἄπιστοι καὶ ἀλλόπιστοι, τὸ οὖς ὑμῶν κλίνατε, πᾶς θεοῦ ἄνθρωπος καὶ πᾶς προφήτης ἐν πνεύματι ἁγίῳ λαλῶν τότε φανεροῦται, ὅτε οἱ αὐτοῦ προρρηθέντες λόγοι διὰ τῶν ἔργων γένωνται. Ἕως οὗ γὰρ τελεσθῶσιν ἅπερ προεφήτευσεν, οὐδεὶς * ἀκριβῶς ἐπίσταται ἐὰν ἐκ θεοῦ, ἐὰν ἐκ δαιμόνων φθέγγεται· ὅτε δὲ τὰ πράγματα μαρτυροῦσι τοῖς ῥήμασιν, ἀνάγκη πᾶσα πιστεύεσθαι καὶ μὴ ἀμφιβάλλειν. [2] Διαθήκην αἰώνιον, τοῦτ' ἔστιν ἀτελεύτητον, ὦ ἀδελφοί, ὁ Δανιὴλ τῷ Χριστῷ τῷ ἡγουμένῳ τῷ ἁγίῳ τῶν ἁγίων ἐμαρτύρησεν φέρειν· τίς οὖν γέγονε παρ' ὑμῖν μετὰ τὸν Δανιὴλ ἅγιος ἁγίων συγχωρῶν ἁμαρτίας; ἆρα μὴ περὶ του Δαυὶδ λέγει; ἀλλὰ πρὸ τοῦ Δανιὴλ ἦν. Ἀλλὰ τί; ἆρα μὴ περὶ τοῦ ἠλειμμένου ὑμῶν οὗ ἐκδέχεσθε; ἀλλ' ὁ χρόνος παρῆλθεν ὡς εἴπατε, καὶ πλείω τῶν χιλίων ἐτῶν εἰσιν ἀπὸ τοῦ Δανιὴλ ἕως σήμερον, καὶ ἀλήθειαν εἴπατε· * ὑμῶν οὖν προφήτην ἅγιον ἁγίων ἀπὸ τῆς τοῦ ναοῦ καταστροφῆς μὴ ἐσχηκότων οὐδὲ βασιλέα τοιοῦτον, ἀνάγκη ψηφίσαντας ἡμᾶς τοὺς ἀπὸ Δανιὴλ χρόνους ἐπισκέψασθαι τίς μετὰ τὰς ἑξηκονταδύο καὶ ἑπτὰ καὶ μίαν καὶ ἥμισυ ἑβδομάδας ἐπέφανεν ἅγιος ἁγίων ἐπὶ γῆς. [3] Τῷ πρώτῳ ἔτει Δαρείου τοῦ Περσῶν

* fol. 159

* fol. 159 v° b.

2. το. — 8. περι.

« nations, faites attention, vous tous qui habitez la terre »[1]. Vous (qui) êtes assemblés, Juifs et Grecs, Samaritains et barbares, incroyants et hérétiques, tendez vos oreilles; tout homme de Dieu et tout prophète parlant dans l'Esprit Saint sera manifesté lorsque ses discours antérieurs se réaliseront dans les faits. Car jusqu'à ce que soit accompli ce qu'il a prophétisé, personne ne sait exactement s'il parle de la part de Dieu ou des démons. Mais lorsque les faits rendent témoignage aux paroles[2], il est de toute nécessité de croire et de ne pas hésiter. [2] C'est une alliance éternelle, c'est-à-dire sans fin, frères, dont Daniel a témoigné que le Christ, le chef, le saint des saints l'apporterait[3]. Qui donc chez vous, après Daniel, a été saint des saints? qui a remis les péchés? Ne parle-t-il pas de David? Mais celui-ci vivait avant Daniel. Mais quoi? Ne parle-t-il pas de votre Messie que vous attendez? Mais le temps est passé, comme vous l'avez dit; il y a plus de mille ans depuis Daniel jusqu'aujourd'hui, et vous avez dit la vérité[4]. Puis donc que vous ne possédez, depuis la destruction du temple, ni prophète qui soit saint des saints, ni roi ayant cette qualité, il faut qu'en comptant le temps depuis Daniel nous recherchions qui, après soixante-deux plus sept, plus une et une demi semaines, a paru sur la terre comme saint des saints. [3] Daniel eut sa vision la pre-

1. Ps. XLVIII (XLIX), 2 : προσέχετε : ἐνωτίσασθε ℵABRT. — 2. Cf. Joan. X, 25. — 3. Cf. Dan. IX, 24. — 4. Le sermon 38 de Basile de Séleucie, *Contra Iudaeos de Salvatoris adventu demonstratio*, P. G. LXXXV, 400-425, est avant tout un calcul des années qui séparent Daniel du Christ. Mais la chronologie de Basile est différente de celle des Trophées, surtout en ce qui concerne les rois d'Égypte.

βασιλέως εἶδεν τὴν ὅρασιν ὁ Δανιήλ. Δαρεῖος ἐβασίλευσε Περσῶν ἔτη λϛ· Ξέρξης ὁ Δαρείου βασιλεὺς Περσῶν, ἔτη κα· Ἀρτάβανος ἔτη ζ· Ἀρταξέρξης ὁ μακρόχειρ, ἔτη μ· Ξέρξης ἄλλος ἔτη μβ· Σογδόνης, μζ· Δαρεῖος ἄλλος, ἔτη ιθ· Ἀρταξέρξης ὁ Μνήμων, ἔτη μ· Ἀρταξέρξης (* fol. 160 r° a.) ὁ καὶ Ὦχος * ἔτη κϛ· Ἄρσης Ὤχου, ἔτη δ· Δαρεῖος Ἀρσάμου ἔτη ϛ· ὁμοῦ βασιλείας Περσῶν ἔτη ρϟγ. [4] Μετὰ τοῦτον ἐβασίλευσεν ὁ μέγας Ἀλέξανδρος Μακεδὼν ἔτη θ· οὗτος ἀνεῖλεν Δαρεῖον τὸν ἔσχατον βασιλέα Περσῶν. Μετὰ δὲ τὴν τελευτὴν Ἀλεξάνδρου, ἐβασίλευσαν ἐν Αἰγύπτῳ οὗτοι· Πτολεμαῖος ὁ Λαγοῦς, ἔτη μ· Πτολεμαῖος ὁ φιλάδελφος, ἔτη λη· Πτολεμαῖος ὁ εὐεργέτης, ἔτη κε· Πτολεμαῖος ὁ φιλοπάτωρ, ἔτη ιζ· Πτολεμαῖος ὁ ἐπιφανής, ἔτη κδ· Πτολεμαῖος ὁ φιλομήτωρ, ἔτη λε· Πτολεμαῖος ὁ νεώτερος, ἔτη κθ· Πτολεμαῖος ὁ Φούσκων, (* fol. 160 r° b.) ἔτη ιζ, καὶ μῆνας ϛ· Πτολεμαῖος ὁ καὶ Ἀλέξανδρος, * ἔτη ι· Πτολεμαῖος ὁ ἀδελφὸς Ἀλεξάνδρου, ἔτη η· Πτολεμαῖος ὁ καὶ Διόνυσος, ἔτη λ· Κλεοπάτρα θυγάτηρ Πτολεμαίου, ἔτη κβ· ὁμοῦ βασιλείας Αἰγύπτου, ἔτη σϟε· καὶ μῆνας ϛ. [5] Ῥωμαίων βασιλεῖς· τῷ τρίτῳ ἔτει Κλεοπάτρας, πρῶτος ἐμονάρχισε Ῥωμαίων Γάϊος Ἰούλιος Καῖσαρ, ἔτη δ μῆνας ζ· Καῖσαρ Σεβαστὸς Ὀκταύιος ὁ καὶ Αὔγουστος, ἔτη νϛ μῆνας ϛ· οὗτος τῷ πεντεκαιδεκάτῳ ἔτει τῆς αὐτοῦ βασιλείας Κλεοπάτραν ἀνελών, καθεῖλεν τὴν τῶν Αἰγυπτίων βασιλείαν. Γίνονται

9. φοῦσκων. — 14. ὀκτὰ υἱός.

mière année de Darius roi des Perses [1]. Darius régna sur les Perses 36 ans. Xerxès fils de Darius, roi des Perses, 21 ans. Artabane, 7 ans. Artaxerxès Longue-Main, 40 ans. Xerxès II, 42 ans. Sogdonis, 47 ans [2]. Darius II, 19 ans. Artaxerxès Mnémon, 40 ans. Artaxerxès Ochus, 26 ans. Arsis, fils d'Ochus, 4 ans. Darius, fils d'Arsame, 6 ans. En tout, pour la monarchie des Perse, 193 ans. [4] Après Darius, régna Alexandre le Grand, le Macédonien, pendant 9 ans. Celui-ci fit disparaître Darius, le dernier roi des Perses [3]. Après la mort d'Alexandre, voici ceux qui régnèrent en Égypte : Ptolémée Lagus, 40 ans. Ptolémée Philadelphe, 38 ans. Ptolémée Évergète, 25 ans [4]. Ptolémée Philopator, 17 ans. Ptolémée Épiphane, 24 ans. Ptolémée Philométor, 35 ans. Ptolémée le Jeune, 29 ans. Ptolémée Physkon, 17 ans et 6 mois [5]. Ptolémée appelé aussi Alexandre, 10 ans. Ptolémée, frère d'Alexandre, 8 ans. Ptolémée appelé aussi Denys, 30 ans. Cléopâtre, fille de Ptolémée, 22 ans. En tout, pour la monarchie d'Égypte, 295 ans et six mois. [5] Rois des Romains : la troisième année de Cléopâtre, le premier roi des Romains fut Caius Julius César, pendant 4 ans et 7 mois. L'empereur César Octave, appelé aussi Auguste, régna 56 ans et 6 mois. Celui-ci, faisant disparaître Cléopâtre, la quinzième année de son règne, détruisit le royaume d'Égypte.

1. Dan. IX, 1. — 2. La chronique d'Eusèbe ne donne que 7 mois de règne à Sogdonis (trad. arménienne et texte latin de S. Jérôme). — 3. Selon la chronique d'Eusèbe, le règne d'Alexandre dura 12 ans, dont 5 ans seulement après la conquête de la Perse. — 4. 26 ans selon Eusèbe (Arm. et lat.). — 5. 17 ans selon Eusèbe-Jérôme; 17 ans, 6 mois d'après l'Arménien.

τοίνυν ἀπὸ πρώτου ἔτους Δαρείου τοῦ βασιλέως Περσῶν ἕως τῆς τελευτῆς Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνος ἔτη σϐ̄, * καὶ ἀπὸ τῆς τελευτῆς Ἀλεξάνδρου ἕως Αὐγούστου Καίσαρος εἰκοστοῦ * fol. 10[illegible]
ἔτους τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἔτη σϙη̄. Ὁμοῦ τὰ συναμφότερα ἀπὸ πρώτου ἔτους Δαρείου ὅτε καὶ τὴν ὅρασιν ὁ Δανιὴλ ἐθεάσατο, ἕως εἰκοστοῦ ἔτους Καίσαρος Ῥωμαίων Αὐγούστου ἔτη φ̄· τὰ ποιοῦντα ἑϐδομάδας ἐτῶν ἑξήκοντα καὶ δύο καὶ ἑπτὰ καὶ μίαν καὶ ἥμισυ.

[6] Ἐγκύψωμεν οὖν εἰ δοκεῖ τοῖς ἱεροῖς εὐαγγελίοις, καὶ εὑρήσομεν ὅτι ἐπὶ Καίσαρος Αὐγούστου ὁ Χριστὸς ἐγεννήθη ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας κατὰ σάρκα. Εἰ δέ τις τοῖς εὐαγγελικοῖς οὐ πείθεται λόγοις, κἂν τοῖς πράγμασιν αὐτοῖς * μὴ ἀπιστείτω· ὡς Ἰησοῦς ὁ * fol. 10[illegible]
Χριστὸς προεῖπεν ἃ καὶ ὁρῶμεν καθ' ἑκάστην ἡμέραν αὐξανόμενα καὶ βεβαιούμενα· κἂν γὰρ ὑμεῖς ἀρνήσεσθε, οἱ λίθοι κεκράξονται σάλπιγγος λαμπρότερον. Εἶπεν ὁ προφήτης Δανιήλ, ὅτι καταπαύσει θυσίας ὁ ἅγιος τῶν ἁγίων Χριστός, καὶ σφραγίσει ὅρασιν καὶ προφήτας πληρώσει. Ἰδοὺ κατέπαυσεν, ἰδοὺ θυσίας ἰουδαϊκὰς ἦρεν, ἰδοὺ κρίνοντας καὶ χριομένους ἐτέλεσεν.

V [1] Ἀλλ' ἐπὶ βεϐαιωτέραν ἀπόδειξιν βαδίσωμεν· τοὺς γὰρ χρόνους Χριστοῦ ἀπεδείξαμεν, τὸν προφήτην ἀληθῆ προφήτην φανερώσαντες· οὐκοῦν ἴδωμεν πῶς καὶ διαθήκην

1. ἀπο. — 6. εὑρίσωμεν. — 12. χριωμένους. — 13. ἐπι.

Il y a donc, depuis la première année de Darius roi des Perses jusqu'à la mort d'Alexandre le Macédonien, 202 ans; et de la mort d'Alexandre jusqu'à la vingtième année du règne de César Auguste 298 ans. En ajoutant ces deux nombres, depuis la première année de Darius, où Daniel eut sa vision, jusqu'à la vingtième année de César Auguste, des Romains, (on a) 500 ans, ce qui fait en semaines d'années soixante-deux, plus sept, plus une et demie[1].

[6] Voyons maintenant, si vous voulez, les saints évangiles, et nous trouverons que le Christ est né selon la chair à Bethléhem de Judée sous César Auguste[2]. Et si quelqu'un ne croit pas aux paroles évangéliques, qu'il ne soit pas incrédule aux faits eux-mêmes que nous voyons chaque jour grandir et se réaliser comme le Christ Jésus les a prédits. Car même si vous les niez, les pierres crieront[3] avec plus d'éclat que la trompette. Le prophète Daniel a dit que le saint des saints, le Christ, fera cesser les sacrifices, scellera la vision et accomplira les prophètes[4]. Voici qu'il a fait cesser, qu'il a détruit les sacrifices judaïques; voici qu'il a achevé les juges et les oints.

V [1] Mais venons-en à une démonstration plus solide[5]. Nous avons établi les temps du Christ, montré que le prophète est un vrai prophète. Voyons donc comment le Christ a établi pour nous une alliance éternelle, vraie,

1. Sauf la longue durée accordée au règne de Sogdonis, cette chronologie est conforme à celle d'Eusèbe, du moins dans ses grandes lignes. — 2. Lc. II, 1. — 3. Cf. Lc. XIX, 40. — 4. Dan. IX, 24. — 5. Cf. une démonstration analogue, Origène, *De princ.* IV, 1, 2 ss. (éd. Koetschau, p. 295 ss.). Le même thème est repris par le *Dial. Phil. et Papisc.* 10, éd. Mc. Giffert, p. 63, 8 ss.; Anast. Sinait., *Disput. adv. Iud.* 1; *P. G.* LXXXIX, 1225; Ps.-Athanase, *Quaest. ad Antioch. ducem.* 137, 3; *P. G.* XXVIII, 685.

* fol. 161 r° a. * αἰώνιον καὶ ἀληθῆ καὶ ἀπαράβατον Χριστὸς ἡμῖν διέθετο· οὐ γὰρ πρὸς ἰουδαίους μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς πᾶσαν τὴν τῶν ἀπίστων γνώμην, ὁ λόγος ἡμῖν ἀκουσθήσεται οὗτος, ἐπειδὴ περὶ τῶν μελλόντων ἀπιστοῦσιν τῷ Χριστῷ, ἀνάγκη ἐκ τῶν καθ' ἡμέραν αὐτοῦ πληρουμένων βεβαιῶσαι τὰ μέλλοντα· παρέστω ὁ ἰουδαῖος, παρέστω ὁ Σαμαρείτης, παρέστω ὁ Ἕλλην· καὶ ἢ πεισθήτωσαν, ἢ αἰσχυνθήτωσαν. [2] Εἶπεν ὁ Χριστὸς ἐν τοῖς αὐτοῦ εὐαγγελίοις, ὅτι « ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν », ἀλλὰ τοῦτο * fol. 161 r° b. οὐ πιστεύουσιν οἱ ἄφρονες. Εἶπεν ὅτι « κηρυχθήσεται * τὸ εὐαγγέλιόν μου ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ »· ἆρα μὴ καὶ τοῦτο ἀρνήσασθαι δύνασθε, ὁρῶντες ἐν πάσῃ τῇ γῇ ἐξελθόντα τὸν φθόγγον αὐτοῦ; Εἶπε περὶ τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις ναοῦ τῶν ἰουδαίων, ὅτι « οὐ μὴ μείνῃ λίθος ἐπὶ « λίθον »· ἆρα ἐψεύσατο ἢ ἠλεύθησεν, ἆρα ἔστρεπται ὁ ναὸς ἐκ θεμελίων αὐτοῦ, ἢ ἵσταται; Προεῖπεν ἰουδαίοις ὅτι « ἐλεύσονται οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ἀροῦσιν ὑμῶν καὶ τὸ ἔθνος καὶ τὴν « πόλιν »· ἆρα γέγονεν ὁ λόγος ἐπὶ Τίτου καὶ Οὐεσπασιανοῦ, ἢ οὐ γέγονεν; [3] Εἶπεν ὅτι « ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται ἕως Ἰωάννου » τοῦ βαπτιστοῦ· ἆρα ἐψεύσατο; ἆρα γέγονεν ἕτερος * fol. 161 v° a. προφήτης μετὰ Ἰωάννην * παρὰ ἰουδαίοις; Εἶπεν ὅτι « ἀπὸ τῶν ἡμερῶν Ἰωάννου τοῦ « βαπτιστοῦ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βιάζεται καὶ βιασταὶ ἁρπάζουσιν αὐτήν »· καὶ τί

2. πάσαν. — 3. καθημέραν. — 8. ἀρνήσασθε.

immuable. Car ce n'est pas seulement aux Juifs, mais à l'intelligence de tous les incroyants que s'adressera ce discours, puisque pour ceux qui ne croient pas au Christ au sujet de l'avenir, il faut confirmer l'avenir par les événements de chaque jour. Vienne le Juif. Vienne le Samaritain. Vienne le Grec. Et qu'ils croient, ou qu'ils soient confondus. [2] Le Christ a dit dans ses Évangiles : « Le ciel et la terre passeront, et mes paroles ne passeront pas »[1]. Mais les insensés ne le croient pas. Il a dit : « Mon évangile sera prêché dans « le monde entier »[2]. Pouvez-vous aussi le nier, voyant que le bruit en est répandu dans toute la terre[3]? Il a dit, à propos du temple des Juifs à Jérusalem : « Il n'en restera pas pierre sur pierre »[4]. A-t-il menti, ou a-t-il dit la vérité? Le temple a-t-il été renversé depuis ses fondements, ou est-il debout? Il a prédit aux Juifs : « Les Romains viendront et ils détruiront votre race et « votre ville »[5]. Cette parole a-t-elle été accomplie sous Titus et Vespasien[6], ou ne l'a-t-elle pas été? [3] Il a dit : « La loi et les prophètes jusqu'à Jean-« Baptiste »[7]. A-t-il menti? Y a-t-il eu un autre prophète chez les Juifs après Jean? Il a dit : « Depuis les jours de Jean-Baptiste, le royaume des cieux se « prend par violence et les violents le conquièrent »[8]. Qu'y a-t-il de plus vrai

1. Matth. xxiv, 35; Mc. xiii, 31. — 2. Matth. xxvi, 13; Mc. xiv, 9. — 3. Cf. Ps. xviii, 5; Rom. x, 18. — 4. Matth. xxiv, 2; Mc. xiii, 2; Lc. xxi, 6. — 5. Joan. xiv, 48. Ces paroles ne sont pas prononcées par le Christ dans l'Évangile de S. Jean, mais par les prêtres et les pharisiens. Cf. Lc. xix, 43 s.; xxi, 20 ss. Dans le *Dial. Papisc. et Phil.* 9, éd. Mc. Giffert, p. 59, 9, on retrouve la même erreur. — 6. Jérusalem a été prise par Titus, sous Vespasien, en 70. — 7. Matth. xi, 13. — 8. Matth. xi, 12.

τούτου ἀληθέστερον ὅπου γε καθ' ἡμέραν ὁρῶμεν τοὺς βιαστὰς αὐτῆς, τοὺς μὲν ἐν σπηλαίοις, ἄλλους ἐν ἐρήμοις, ἐν στύλοις, ἐν πέτραις ἑαυτοὺς ἀποκλείοντας, πεινῶντας, διψῶντας, ῥηγῶντας, καὶ τὸν λόγον τοῦ Χριστοῦ βεβαιοῦντας.

[4] Εἶπεν ὅτι « εἴ τις ἀγαπᾷ πατέρα ἢ μητέρα ἢ γυναῖκα ἢ τέκνα ὑπὲρ ἐμέ, οὐκ ἔστιν « μου ἄξιος » καὶ « ὅστις θέλει τέλειος εἶναι, πωλήσει τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ καὶ δώσει « πτωχοῖς, καὶ ἀκολουθήσει μοι »· ἆρα ἐψεύσατο; * ἆρα οὐχ ὁρῶμεν καθ' ἡμέραν τοὺς ἀφοῦντας κόσμον, πλοῦτον, τρυφήν, μητέρα, πατέρα, καὶ ἀποτασσομένους καὶ τὸν λόγον βεβαιοῦντας τοῦ Χριστοῦ; Εἶπεν ὅτι « ἔσεσθε οἱ πιστεύοντες εἰς ἐμὲ μισούμενοι ὑπὸ πάντων « διὰ τὸ ὄνομά μου ». ἄρτι οὖν ὑμεῖς, ὦ ἰουδαῖοι, εἴπατε, διὰ τί μισεῖτε ἡμᾶς· οὐ διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ; καὶ πάντες δὲ οἱ πολεμοῦντες ἡμᾶς, οὐ δι' ἕτερόν τινα μισοῦσιν ἡμᾶς; [5] Εἶπεν πρὸ τοῦ πάθους ὅτι « ὥσπερ Μωϋσῆς ὕψωσε τὸν ὄφιν ἐπὶ ξύλου ἐν τῇ « ἐρήμῳ, οὕτως ὑψωθήσεται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου » ἐν σταυρῷ· τοῦτο οὖν ὑμᾶς ἐρωτῶμεν· ἐσταυρώσατε αὐτὸν ἢ οὔ; εἴπατε. * Εἶπεν πάλιν περὶ τῆς ἀλειψάσης αὐτὸν μύρῳ, ὅτι « ὅπου « κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο, κηρυχθήσεται καὶ ὃ ἐποίησεν αὐτὴ εἰς μνημόσυνον αὐτῆς ».

* fol. 161 v° b.

* fol. 162 r° a.

1. μὲν. — 2. ἀποκλείοντες. — 4. ὑπερ. — 14. Entre le f. 161 et le f. 162, une lacune est signalée par la même main qui a déjà noté les précédentes lacunes du manuscrit. Il se peut qu'il manque un feuillet. Cependant le f. 162 reprend bien l'enchaînement des idées. — 14. αὐτη.

que cela? Nous voyons chaque jour les violents s'enfermer les uns dans des cavernes[1], les autres dans les déserts[2], sur des colonnes[3], parmi les rochers, souffrir de la faim, de la soif, du froid, et affermir la parole du Christ.

[4] Il a dit : « Si quelqu'un aime son père, ou sa mère, ou sa femme, « ou ses enfants plus que moi, il n'est pas digne de moi »[4]. Et : « Celui qui « veut être parfait vendra ses biens et en donnera le prix aux pauvres et me « suivra »[5]. A-t-il menti? Ne voyons-nous pas chaque jour ceux qui laissent le monde, la richesse, le luxe, leur père et leur mère, qui renoncent à tout et confirment la parole du Christ? Il a dit : « Vous qui croyez en moi serez « haïs par tous à cause de mon nom »[6]. Et maintenant, Juifs, dites pourquoi vous nous haïssez. N'est-ce pas à cause du nom du Christ? tous ceux qui nous font la guerre, est-ce pour quelqu'un d'autre qu'ils nous haïssent? [5] Il a dit avant sa passion : « Comme Moïse a élevé le serpent sur le « bois dans le désert, de même le fils de l'homme sera élevé » sur la croix[7]. Aussi nous vous demandons : L'avez-vous crucifié ou non? Dites-le. Il a dit encore à propos de celle qui l'a oint de myrrhe : « Partout où sera prêché

1. Cf. Hébr. XI, 38. — 2. Peut-être les solitaires de l'Égypte; mais aussi ceux des laures de Palestine et d'ailleurs. — 3. Sans doute une allusion à saint Siméon et à ses imitateurs. L'un des interlocuteurs du Dialogue antimonophysite est précisément un stylite (I, ed. Bonwetsch, p. 123, 3). L'auteur connaissait donc par sa propre expérience les ascètes de cette sorte. — 4. Matth. X, 37; Lc. XIV, 26. — 5. Matth. XIX, 21; cf. Mc. X, 21; Lc. XVIII, 22. — 6. Matth. X, 22. — 7. Jean, III, 14; ξύλου manque dans le texte de l'Évangile. Cf. Num. XXI, 9.

ἰδοὺ ὡς σήμερον κηρύττεται ὡς πάντες ἐπίστανται. [6] Εἶπε τοῖς ἀποστόλοις ὅτι « ἀποσυνα-« γώγους ποιήσουσιν ὑμᾶς », καὶ ἀποκτενοῦσιν ὑμᾶς· εἰ οὖν οὐκ ἐλιθάσατε τὸν Στέφανον καὶ Ἰάκωβον τὸν δίκαιον ὑμεῖς εἴπατε. Εἶπεν ὅτι « ἐπὶ ἡγεμόνας καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε ἕνεκεν « ἐμοῦ »· ἆρα ἐψεύσατο; μὴ γένοιτο· μαρτυροῦσι γὰρ τὰ τῶν ἁγίων μαρτύρων λείψανα ἐν
* fol. 162 r° b. πάσῃ τῇ γῇ κείμενα, καὶ ὡς πηγαὶ οὕτως τὰ μύρα βρύοντα, * καὶ δαίμονας ἀπελαύνοντα. [7] Ἐνετείλατο ἡμῖν ἀναίμακτον θυσίαν ἐπιτελεῖν· ἆρα ἴσχυσεν ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ; ἆρα ἠδυνήθησαν πάντες οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς καταργῆσαι αὐτήν; οὐδαμῶς. Διὸ βεβαία ἕως περάτων τῆς γῆς ἡ τοιαύτη θυσία γέγονεν. Ἐνετείλατο βαπτίζεσθαι ἐν ὕδατι εἰς ὄνομα πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος· ἆρα ἐκράτησεν ἡ αὐτοῦ κέλευσις; ἆρα ἴσχυσεν ἑλκύσαι πάντα τὰ ἔθνη εἰς βάπτισμα; τοῦτο οὐδὲ οἱ δαίμονες ψεύδονται. [8] Ἐνίσχυσεν ἡμᾶς καὶ σημεῖον ἀπαράβατον δέδωκεν τῆς αὐτοῦ ἀληθείας πᾶσιν εἰπών, ὅτι « πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς »,
* fol. 162 v° a. * ἤγουν τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ, καὶ μεθ' ἡμῶν ἔσεσθαι πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. Τί λέγετε; ἆρα ἐψεύσατο; ἐπισκέψασθε καὶ εἴπατε. Ἕστηκεν ἡ ἐκκλησία ἕως

3. επι.

« cet évangile, séra prêché aussi ce qu'elle a fait en mémoire d'elle »[1]. Voici qu'elle est prêchée aujourd'hui comme tous le savent. [6] Il a dit aux apôtres : « Ils vous chasseront des synagogues[2] et vous tueront »[3]. Si vous n'avez pas lapidé Étienne[4] et Jacques le Juste[5], dites-le. Il a dit : « Vous « serez conduits devant les princes et les rois à cause de moi »[6]. A-t-il menti? Loin de là! Car voici en témoignage les restes des saints martyrs, répandus dans toute la terre, coulant la myrrhe comme des fontaines[7] et chassant les démons. [7] Il nous a ordonné d'offrir un sacrifice non sanglant[8]. Son ordre a-t-il prévalu? Tous les rois de la terre[9] ont-ils pu l'abroger? Nullement. Aussi un tel sacrifice a-t-il été affermi jusqu'aux extrémités de la terre[10]. Il a ordonné de baptiser dans l'eau au nom du Père, et du Fils et du Saint-Esprit[11]. Son commandement a-t-il tenu? a-t-il pu entraîner au baptême toutes les nations[12]? En cela pas même les démons ne mentent. [8] Il nous a fortifiés et a donné à tous un signe inviolable de sa vérité en disant : « Les portes de l'enfer ne prévaudront pas contre elle »[13], c'est-à-dire contre son Église, et en promettant d'être avec nous tous les jours jusqu'à la consommation des siècles[14]. Que dites-vous? A-t-il menti? Regardez et dites-le. L'Église tient-elle jusqu'aux extrémités de la terre?

1. Matth. XXVI, 13; Mc. XIV, 9. — 2. Joan. XVI, 2. — 3. Matth. XXIV, 9. — 4. Cf. Act. Ap. VII, 58. — 5. Cf. EUSÈBE, *H. E.*, II 23, 16, citant Hégésippe. — 6. Matth. X, 18. — 7. Le plus célèbre des saints myroblytes est saint Nicolas de Myre, qui d'ailleurs n'est pas un martyr. Avec lui, on cite saint André, saint Matthieu, saint Démétrios. Sur les miracles accomplis par les reliques des saints, cf. LÉONCE DE NEAPOLIS, *Sermo contra Iudaeos, P. G.* XCIII, 1605 D. — 8. Lc. XXII, 19; I Cor. XI, 24. — 9. Cf. Ps. II, 2. — 10. Cf. Mal. I, 11. — 11. Matth. XXVIII, 19. — 12. Cf. Matth. XXVIII, 19. — 13. Matth. XVI, 18. — 14. Matth. XXVIII, 20.

περάτων τῆς γῆς; ναὶ ἢ οὔ; προσκυνεῖται σταυρὸς καὶ Χριστὸς ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν; ναὶ ἢ οὔ; παρεδρεύουσι τοῖς σοροῖς τῶν ἁγίων ἀσθενεῖς πιστοὶ καὶ ἄπιστοι καὶ ἰῶνται; ναὶ ἢ οὔ; ἴσχυσε τύραννος ἢ βασιλεὺς ἢ ἄρχων ἢ ἐξουσιαστὴς καταπαῦσαι τὴν πίστιν ἡμῶν ἀπὸ καταβάσεως Χριστοῦ; οὐδαμῶς. Ἔπεσεν ὁ θεμέλιος ἐξ ἧς ἐτέθη; μὴ γένοιτο· ἐσείσθη ἡ ἐκκλησία ἀπὸ χειρὸς ἀνθρώπου; μὴ γένοιτο· ἐσιώπησαν * οἱ ἁλιεῖς ἐκεῖνοι καὶ τελῶναι καὶ σκυτοτόμοι κηρύσσοντες ἕως νῦν; οὐδαμῶς. [9] Πόσοι τῷ θεμελίῳ ᾧ αὐτοὶ καὶ Χριστὸς κατεβάλοντο ἀντέστησαν, πόσοι προσέκρουσαν, ἐπάλαισαν, ἀντετάξαντο, ὡπλίσθησαν, ἐπεχείρησαν, ἠγωνίσαντο, καὶ ὡς καπνὸς διελύθησαν, καὶ ὡς κῦμα ὑπὸ πέτρας εἰς ἀφρὸν μετεστράφησαν, καὶ ὡς βέλος πεμφθὲν εἰς ἀκρόπολιν ἠμβλύνθησαν, καὶ ὡς σκιὰν καὶ πετεινὰ κατατρέχοντες ἔπεσαν, καὶ ὡς λύχνος ψευδὴς ἀπὸ ἁγίου πνεύματος ἐσβέσθησαν. Ὁ γὰρ δήσας τὸν θεμέλιον λίθος Χριστὸς ἄνευ χειρῶν, ἰσχυρώτερος γέγονεν· δι' ὅτι ὁ οὐρανὸς * καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι αὐτοῦ οὐ μὴ παρέλθωσιν.

* fol. 162 v° b.

* fol. 163 r° a.

VI [1] Οὐκοῦν ἐκ τῶν καθ' ἡμέραν πληρουμένων προρρήσεων τοῦ Χριστοῦ, ἀνάγκη καὶ τὰ μέλλοντα πιστευθῆναι ἅπερ εἶπεν γίνεσθαι. Ποῖα ταῦτα; ἐπισκεψώμεθα· εἶπεν ὅτι « ἀμὴν « ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰ μή τις γεννηθῇ δι' ὕδατος καὶ πνεύματος, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς τὴν

1. προσκυνεῖτε. — 2. οὐ. — 2. ι ὄνται. — 8. ὑπο. — 13. οὐκ οὖν. — καθημέραν.

oui ou non? La croix et le Christ sont-ils adorés dans toutes les nations? oui ou non? Les malades, croyants et incroyants, s'assoient-ils près des cendres des saints et sont-ils guéris? oui ou non? Un tyran, un roi, un prince, un chef a-t-il pu faire cesser notre foi depuis la venue du Christ? Nullement. Le fondement est-il tombé, depuis qu'il a été placé? Loin de là! L'Église a-t-elle été ébranlée par une main humaine? Loin de là. Les pêcheurs, les publicains, les cordonniers ont-ils cessé de prêcher jusqu'à présent? Pas du tout. [9] Au fondement posé par le Christ et par eux[1], combien se sont opposés, combien se sont heurtés; combien ont lutté, se sont rangés en bataille, ont pris les armes, ont porté la main, ont combattu contre lui! Et ils ont été dispersés comme une fumée[2], ils ont été changés en écume comme une vague sur un rocher[3]; ils ont été émoussés comme une flèche lancée contre une citadelle[4]; ils sont tombés comme s'ils poursuivaient une ombre ou un oiseau; ils ont été éteints par le Saint-Esprit comme un flambeau menteur. La pierre qui supporte les fondations sans secours humain, le Christ est devenu le plus fort. Aussi le ciel et la terre passeront, mais ses paroles ne passeront pas[5].

VI [1] Aussi, d'après les prédictions du Christ qui s'accomplissent chaque jour, il faut croire que l'avenir qu'il a prédit arrivera aussi. Lequel? Regardons. Il a dit : « En vérité, en vérité je vous le dis, si quelqu'un ne naît de

1. Cf. I Cor. III, 11; Éph. II, 20. — 2. Cf. Sap. V, 14 (15). — 3. Cf. Sap. V, 10. — 4. Cf. Sap. V, 12. — 5. Matth. XXIV, 35. Tout ce passage est à rapprocher de l'introduction au Dialogue contre les monophysites; infra p. [107].

« βασιλείαν τῶν οὐρανῶν »· οὐκοῦν οὐ ψεύδεται. Εἶπεν ὅτι « ὁ μὴ τρώγων μου τὸ σῶμα καὶ « πίνων μου τὸ αἷμα, οὐκ ἔχει ζωὴν αἰώνιον ». Εἶπεν ὅτι « ὁ ἀρνούμενός με ἔμπροσθεν τῶν « ἀνθρώπων, ἀρνήσομαι αὐτὸν ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς »· οὐκοῦν οὐ (* fol. 163 r° b.) ψεύδεται. Εἶπεν * ὅτι « ὁ μὴ τιμῶν τὸν υἱὸν οὐ τιμᾷ τὸν πατέρα », ὥστε ματαία πᾶσα πίστις μὴ τιμῶσα Χριστὸν ὡς υἱὸν θεοῦ.

[2] Πρόκειται οὖν ὑμῖν, ἢ δεῖξαι πάντα ὅσα προεῖπεν ὁ Χριστὸς ψευδῆ, καὶ εἰπεῖν ὅτι οὐκ ἔνι ἐκκλησία αὐτοῦ ἐν πάσῃ τῇ γῇ, οὐδὲ τὸ ὄνομα αὐτοῦ κηρύττεται, οὐδὲ μισούμεθα οἱ χριστιανοὶ ὑπὸ πάντων δι' αὐτὸν, οὐδὲ ἐμαρτύρησάν τινες ὑπὲρ αὐτοῦ, οὐδὲ ἐπὶ ἡγεμόνας καὶ βασιλεῖς οἱ ἀπόστολοι παρέστησαν, οὐδὲ ὁ ναὸς ὑμῶν ἔπεσεν, οὐδὲ οἱ Ῥωμαῖοι τὸ ἔθνος καὶ τὴν βασιλείαν ὑμῶν διεσκόρπισαν. Εἰ ταῦτα ἀληθῆ εἰσι, ὥσπερ καί εἰσιν, ἀνάγκη πιστεῦ- (* fol. 163 v° a.) σαι ὅτι καὶ ἦλθεν ὁ Χριστὸς τῇ συμπληρώσει τῶν καιρῶν, ὅτι καὶ * ἀληθὴς Χριστὸς, ὅτι καὶ αἰώνιος, ὅτι καὶ ἅγιος ἁγίων, ὅτι καὶ υἱὸς θεοῦ, ὅτι καὶ αὐτὸς κρινεῖ ζῶντας καὶ νεκρούς. Διὸ μὴ πλανᾶτε· ἦλθεν ὁ Χριστός· γνῶτε, ἰουδαῖοι, καὶ ἡττᾶσθε· ὑπακούσατε ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς ὅτι ἦλθεν ὁ Χριστός.

VII [1] Ταῦτα καὶ τούτων ἕτερα ἀκούσαντες οἱ ἰουδαῖοι ᾐσχύνθησαν, ἡσύχασαν,

1. οὐκ οὖν. — 7. ἐνι. — 8. οὐδε 2°. — ἐπι — 10. εἰσὶν.

« l'eau et de l'esprit, il n'entrera pas dans le royaume des cieux »[1]. Donc il ne ment pas. Il a dit : « Celui qui ne mange pas ma chair et ne boit pas « mon sang n'a pas la vie éternelle »[2]. Il a dit : « Celui qui me renie devant « les hommes, je le renierai devant mon père qui est dans les cieux »[3]. Donc il ne ment pas. Il a dit : « Celui qui n'honore pas le Fils n'honore pas « le Père »[4], de sorte qu'est vaine toute foi qui n'honore pas le Christ comme Fils de Dieu.

[2] Vous avez donc ou bien à montrer que tout ce qu'a prédit le Christ est faux, à dire que son Église n'est pas dans toute la terre, que son nom n'est pas prêché partout, que nous les chrétiens ne sommes pas haïs de tous à cause de lui, que beaucoup ne lui ont pas rendu témoignage, que les apôtres n'ont pas comparu devant les princes et les rois, que votre temple n'est pas tombé, que les Romains n'ont pas dispersé votre nation et votre royauté. Si ces choses sont vraies, comme elles le sont en effet, il vous faut croire que le Christ est venu à la consommation des temps; que le Christ est vrai, qu'il est éternel, qu'il est saint des saints, qu'il est Fils de Dieu, qu'il jugera lui-même les vivants et les morts[5]. Ne vous trompez donc pas. Le Christ est venu. Reconnaissez, Juifs, que vous êtes vaincus; entendez jusqu'aux extrémités de la terre que le Christ est venu.

VII [1] Entendant ces choses[6] et d'autres encore, les Juifs rougirent de

1. Joan. III, 5. — 2. Joan. VI, 54. — 3. Matth. X, 33. — 4. Joan. V, 23. — 5. Cf. Symbol. Nicaen. — 6. Cf. *Dial. antimonoph.* 72; éd. Bonwetsch, p. 145, 31 ss.

ἐφημώθησαν, ἐταράχθησαν, ἐσαλεύθησαν, ἐσκοτίσθησαν, ἠπόρησαν, ἠρυθρίασαν, ἠλλοιώθησαν, ἔσπευσαν, οὐκ ἀνέμειναν, ἀνέστησαν, ἔφυγον ὡς ὑπὸ πυρὸς διωκόμενοι, συνέπεσαν ὡς μεθύοντες, πᾶσα ἡ σοφία αὐτῶν κατεπόθη, οἴχοντο ἅπαντες οἱ μὲν σιωπήσαντες, * οἱ δὲ ὑπογογγύζοντες, ἄλλοι στενάζοντες, ἕτεροι καὶ λέγοντες· Ἀδωναί, ὁ ἀββᾶς ἐνίκησεν; ἄλλοι τὴν κεφαλὴν σείοντες, πρὸς ἀλλήλους ἔλεγον· μὰ τὸν νόμον, νομίζω πλανώμεθα. Γηραλαιώτεροι δέ τινες, καὶ γελοίου ἐφθέγγοντο ῥήματα πρὸς ἀλλήλους λέγοντες· ἀβάλα πόσων χοιραίων ἐστερήθημεν. [2] Τινὲς μὲν ἐκ τότε φίλοι ἀντ' ἐχθροῖς τοῖς χριστιανοῖς γεγόνασι· ἄλλοι καιροσκοποῦσιν, ἐκδεχόμενοι προσελθεῖν τῷ βαπτίσματι, ἐξ ὧν οἱ ἐμοὶ προσφιλεῖς, καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ προσήλθασιν εἰλικρινῶς καὶ ἀληθινῶς, καὶ τὴν σφραγίδα δεξάμενοι, καὶ κατα ἰουδαίων ἀηττήτως * δογματίζουσιν ὑπέρμαχοι καὶ πρόμαχοι καὶ σύμμαχοι, πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος ὑπάρχοντες, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

* fol. 163 v° b.

* fol. 164 r° a.

2. ανέμειναν. — 3. πάσα. — 7. ἔκ τοτε.

honte, se tinrent immobiles, se turent, se troublèrent, s'agitèrent, s'assombrirent, s'embarrassèrent, rougirent, changèrent, se hâtèrent, n'attendirent pas, se levèrent, s'enfuirent comme s'ils étaient poursuivis par le feu, tombèrent comme des hommes ivres; toute leur sagesse fut consumée, ils s'en allèrent tous : les uns en silence, les autres murmurant; quelques-uns poussant des gémissements, d'autres disant : Adonaï, l'abbé[1] a vaincu. D'autres, secouant la tête, se disaient mutuellement : Par la loi, je crois que nous sommes dans l'erreur. Certains, plus âgés, prononçaient des paroles risibles, se disant les uns aux autres : Abala! De combien de jambons avons-nous été privés! 2 Quelques-uns, dès lors, d'ennemis devinrent amis des chrétiens[2]. D'autres guettent l'occasion, attendant pour venir au baptême; ceux qui me sont très chers sont venus à l'Église en toute simplicité et vérité, ils ont reçu le sceau (du baptême) et soutiennent invinciblement leur foi contre les Juifs, combattant pour nous, devant nous, avec nous, et obéissant au Père, au Fils et au Saint-Esprit, à qui est la gloire et la puissance aux siècles des siècles. Amen.

1. On se rappelle qu'au début du premier entretien, c'est à un moine que les Juifs vont exposer leurs difficultés. — 2. Pour cette finale, cf. la Διάλεξις ἰουδαίου καὶ χριστιανοῦ du manuscrit Paris. grec 1788, f° 246 v°.

APPENDICE

Les quelques pages qui suivent constituent la transition entre les Trophées de Damas et le Dialogue antimonophysite édité par N. Bonwetsch. Elles rappellent par leur style l'introduction que l'auteur avait placée en tête des Trophées; c'est dire que les mots à effets, les phrases embarrassées et solennelles y tiennent une large place. Le raccourci historique concernant les différentes hérésies est tel qu'on pouvait l'attendre de la part d'un homme qui ne connaît le passé qu'à la lumière du présent : Arius, Sabellius, Eunomius, Apollinaire, les Manichéens, apparaissent tous sur le même plan, comme les ennemis d'autrefois; ils sont caractérisés par des termes vagues, et l'on comprend qu'ils n'excitent plus l'intérêt de l'auteur, puisque leurs erreurs sont bien mortes. Les hérésies nouvelles, le nestorianisme et le monophysisme, sont plus connues, et les noms de leurs différentes sectes énumérés les uns à la suite des autres : on sent le danger présent, et que ce n'est pas une simple fantaisie qui pousse l'écrivain à composer et à publier son second dialogue, dirigé contre les Monophysites.

Les deux dialogues forment un tout : contre les Juifs on défend la divinité du Christ; contre les hérétiques, l'enseignement de l'Église. Il était intéressant de faire connaître aussi les pages dans lesquelles l'apologiste anonyme du VIIe siècle marquait le lien entre les deux parties de son œuvre; de là, la publication de ce morceau de transition encore inédit, mais à quoi nous ne croyons pas utile d'ajouter aucun commentaire.

ΕΠΕΙΔΗ ΟΥ ΠΑΣ Ο ΒΑΠΤΙΖΟΜΕΝΟΣ, ΑΛΛΑ ΠΑΣ Ο ΟΡΘΟΔΟΞΩΣ ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΟΣ, ΘΕΟΥ ΥΙΟΣ ΑΝΑΔΕΙΚΝΥΤΑΙ, ΦΕΡΕ ΔΗ, ΦΕΡΕ ΛΟΙΠΟΝ, ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΙΟΥΔΑΙΚΟΝ ΠΡΟΣ ΑΙΡΕΤΙΚΟΝ ΩΣΠΕΡ ΕΚ ΔΥΝΑΜΕΩΣ ΕΙΣ ΔΥΝΑΜΙΝ ΚΑΙΡΟΥ ΚΑΛΟΥΝΤΟΣ ΕΙΣΠΗΔΗΣΩΜΕΝ ΠΟΛΕΜΟΝ.

Ἡ τῆς ὄντως ἀληθοῦς σοφίας πηγή, ὁ θησαυρὸς τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν τὸ φωτίζον πάντα ἄνθρωπον ἐκζητοῦντα * τὴν ἀλήθειαν· ὁ τῆς εἰρήνης ἄγγελος καὶ τῶν ὅλων κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς ἐνισχύων τοὺς ἑαυτοῦ μαθητάς, φησι πρὸς τὸν Πέτρον τὸν κορυφαῖον αὐτῶν· « Σὺ εἶ Πέτρος καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι « Ἅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς ». Πύλας Ἅδου, τὰς αἱρέσεις πρεπόντως ὀνομάσας· πρὸς ἃς καὶ διὰ Παυλοῦ τοῦ τῆς θεογνωσίας κήρυκός φησι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· « ὅτι θεμέλιον ἄλλον « οὐδεὶς δύναται θεῖναι, παρὰ τὸν κείμενον, ὅς ἐστι Χριστός »· ᾧπερ προσκρούσαντές τινες λαοπλάνοι κατὰ διαφόρους καιρούς, ὡσεὶ καπνὸς διελύθησαν, καὶ ὡς σκιὰ ἠφανίσθησαν, καὶ ὁ θεμέλιος * ἔστη, καὶ ἔσται ἀσάλευτος διὰ τὸν οὕτως ὁρίσαντα, καὶ πανσόφως οἰκονομήσαντα, διότι « ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται· οἱ δὲ λόγοι μου, φησὶ, οὐ μὴ « παρέλθωσιν ».

* fol. 164 r° b.

* fol. 164 v° a.

1. ἐπεὶ δή. — 11. παρα. — τινὲς. — 12. κατα. — 12. διέλυθησαν.

Comme ce ne sont pas tous les baptisés, mais tous ceux qui sont illuminés dans l'orthodoxie, qui sont manifestés fils de Dieu, eh bien, après avoir mené la guerre contre les Juifs, luttons contre les hérétiques, puisque l'occasion nous appelle de puissance en puissance.

La source de la sagesse réellement véritable, le trésor des biens éternels, la vraie lumière qui éclaire tout homme[1] à la recherche de la vérité, l'ange de la paix et Seigneur de toutes choses, Jésus-Christ, pour fortifier ses disciples, dit à Pierre leur chef : « Tu es Pierre et sur cette pierre je bâtirai mon « Église et les portes de l'enfer ne prévaudront pas contre elle »[2]. Il nomme avec raison portes de l'enfer les hérésies, contre lesquelles l'Esprit-Saint dit encore par (la bouche de) Paul, le héraut de la connaissance divine « Personne ne peut poser un autre fondement, sinon celui qui est posé, qui « est le Christ »[3]. Contre lui se heurtèrent, en des temps divers, des guides trompeurs qui passèrent comme une fumée, se dissipèrent comme une ombre, tandis que le fondement se tenait et se tiendra inébranlable par (la vertu de) celui qui l'a ainsi fixé et disposé en toute sagesse, car « le ciel et la terre « passeront, mais ma parole, dit le Seigneur, ne passera pas »[4].

1. Joan. I, 9. — 2. Matth. XVI, 18. — 3. I Cor. III, 11. — 4. Matth. XXIV

Οὕτως Ἄρειος ἐκεῖνος, ἡ μιαρὰ γλῶσσα, ἡ βλάσφημος φωνὴ ἀνέκυψεν λέγων· Κτίσμα καὶ δοῦλον καὶ ἑτεροούσιον τὸν ὁμοούσιον Υἱὸν καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ καθ' οὗ ὁ τῆς δόξης Κύριος τοὺς ἑαυτοῦ ὁπλίτας ἀνέστησεν· λέγω δὴ τοὺς ἐν Νικαίᾳ τιη' ἁγίους πατέρας· μίαν οὐσίαν ἐπὶ τῆς θεότητος πατρὸς καὶ υἱοῦ ὁρίσαντας.

Εἶτά που πάλιν ἀνέφυ μετ' ἐκεῖνον, ὁ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου ἀλλότριος· Μακεδόνιος
* fol. 164 v° b. ὁ πνευματομάχος· κτίσμα καὶ δοῦλον * λέγων τὸ Πνεῦμα τὸ ἄκτιστον· καθ' οὗ γέγονεν ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει τῶν ἁγίων ρνί πατέρων σύνοδος, ὁμοούσιον Πατρὶ καὶ Υἱῷ τὸ πανάγιον Πνεῦμα κυρώσασα.

Ἐδόκησέν που μετὰ τούτους διασχίσαι τὴν τοῦ Χριστοῦ ποίμνην μονιὸς ἄγριος καὶ λύκος ἅρπαξ· Νεστόριος ὁ θεΐλατος, λαλῶν κατὰ τοῦ Θεοῦ ἀδικίαν, καὶ τὴν ἁγίαν Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ μητέρα θεοτόκον, χριστοτόκον ὀνομάζων· ἀλλ' ἐξέπεσε τῆς κενῆς ἐλπίδος· θείᾳ γὰρ ψήφῳ συναθροισθέντες οἱ ἅγιοι πατέρες σ' τὸ πρότερον ἐν Ἐφέσῳ, τὸν δυσσεβῆ μὲν ἀνεθεμάτισαν Νεστόριον· Θεοτόκον δὲ τὴν ἁγίαν παρθένον ἐκήρυξαν.

* fol. 165 r° a. Ἐξέκλινάν που τῆς ἀληθείας, * ὡς πάλαι Ἰαννῆς καὶ Ἰαμβρῆς, Εὐτύχιος καὶ Διόσκορος· σύγχυσίν τινα καὶ σκοτομήνην τῇ Χριστοῦ ἐκκλησίᾳ εἰσπνεύσαντες, καὶ μίαν φύσιν ἐπὶ

5. εἶτα. — μετεκεῖνον. — 11. ἀλλ ἐξέπεσε. — 14. ποῦ. — 15. σκοτομῆνιν. — 15. ἐπι.

C'est ainsi que le fameux Arius, la langue impure, la voix blasphématrice, a levé la tête en disant : le Fils consubstantiel, le Verbe de Dieu, est une créature, un esclave, d'une autre substance. Contre lui, le Seigneur de gloire[1] a levé ses soldats, je veux dire les trois cent dix-huit Pères de Nicée, qui ont défini une seule substance pour la divinité du Père et du Fils.

Puis a encore grandi, après Arius, l'adversaire du Saint-Esprit, Macédonius le Pneumatomaque, disant que l'Esprit incréé est une créature et un esclave. Contre lui a eu lieu le concile des cent quatre-vingts Pères à Constantinople, qui a décidé que l'Esprit très Saint est consubstantiel au Père et au Fils.

Après eux, il parut bon de diviser le troupeau du Christ à un sanglier sauvage, à un loup ravisseur : Nestorius, le négateur de Dieu, a proféré l'injustice contre Dieu, et a nommé mère du Christ la sainte mère du Christ Dieu, la mère de Dieu. Mais il est tombé de sa vaine espérance, car par un suffrage divin les deux cents Pères saints rassemblés pour la première fois à Éphèse anathématisèrent l'impie Nestorius et proclamèrent mère de Dieu la Vierge sainte.

Se détournèrent aussi de la vérité, comme autrefois Jannès et Jambrès[2], Eutychios et Dioscore, insufflant la confusion et l'obscurité à l'Église du Christ et proclamant à faux une seule nature du Christ notre Dieu, après

1. Cf. I Cor. II, 8. — 2. Cf. II Tim. III, 8.

Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν μετὰ τὴν ἕνωσιν χαλεπῶς κηρύσσοντες· ἀλλ' ὁ τὴν ἑαυτοῦ νύμφην ἐκκλησίαν φυλάττων εἰς αἰῶνα ἄφθαρτον, ἀνέδειξεν ὥσπερ τινὰ ἔσχατον θεολογίας τέταρτον εὐαγγέλιον, τὴν ἁγίαν ἐν Χαλκηδόνι τῶν χλ' πατέρων σύνοδον οὐ μόνον τοὺς προμνημονευθέντας δυσσεβεῖς ἄνδρας καθελοῦσαν, ἀλλὰ καὶ δύο τὰς ἐν Χριστῷ φύσεις ἀδιαιρέτως καὶ ἀσυγχύτως ὁρίσασαν.

Καὶ τί δεῖ με λέγειν τὸ καθ' ἓν τῶν παρανομωτάτων * αἱρεσιάρχων βλάσφημον, λέγω δὴ * fol. 163 r° b
τὴν Ὠριγένους μυθολογίαν· προϋπάρχειν τὰς ψυχὰς τῶν σωμάτων λέγουσαν, καὶ τὴν κόλασιν τὴν μέλλουσαν τέλος ἔχειν ὁρίζουσαν, καὶ ὅτι ἄγγελοι πρώην αἱ ψυχαὶ ὑπῆρχασιν, καὶ ἄλλα τούτων ἀτοπώτερα.

Πῶς τολμήσω ἐξειπεῖν τὴν Εὐνομίου ἀσέβειαν· τρεῖς μὲν μερικὰς οὐσίας ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριάδος ὁρίζοντα· νοῦν δὲ πάλιν ἀνθρώπινον τὸν Χριστὸν ἔχειν ἀρνούμενον; Ποῦ τάξω τὴν Ἀπολιναρίου μανίαν, ἀθέλητον καὶ ἀνενέργητον τὴν τοῦ σωτῆρος σάρκα ὀνομάζοντος; Πῶς μὴ φρίξω Σαβελλίου ἀκούων μίαν ὑπόστασιν * ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριάδος κηρύσσοντα; Ὀκνήσω * fol. 163 v° a
ἀληθῶς καὶ αἰδεσθῶ βλασφημίας διηγούμενος τῶν ἐσκοτισμένων φωστήρων, καὶ τῶν ἀπαιδεύτων διδασκάλων· Νεστόριος μὲν δύο ὑποστάσεις ἤγουν πρόσωπα, καὶ δύο φύσεις διῃρημένας ἐπὶ τοῦ ἑνὸς Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν εἰπών, βεβύθισται. Γάϊος δὲ καὶ Ἰουλιανός, μίαν οὐσίαν

1. κηρύσοντες. — 2. ὡσπέρ. — 8. ἐχειν.

l'union. Mais celui qui garde l'Église son épouse sans souillure pour l'éternité a montré, comme le quatrième et dernier Évangile de la théologie, le saint concile des six cent trente Pères de Chalcédoine, qui non seulement repoussèrent les impies susmentionnés, mais affirmèrent les deux natures dans le Christ, inséparables et sans mélange.

Dois-je dire encore à part le blasphème d'un des plus coupables hérésiarques, je veux dire l'invention fabuleuse d'Origène[1] : il enseignait que les âmes préexistaient aux corps, que le châtiment futur aurait une fin, que les âmes avaient d'abord été des anges, et d'autres choses plus insensées que cela.

Comment oserai-je parler aussi de l'impiété d'Eunomius? il attribuait trois substances séparées à la Sainte Trinité et niait que le Christ eût un esprit (νοῦς) humain. Où placerai-je la folie d'Apollinaire qui disait sans volonté et sans opération la chair du Sauveur? Comment ne frémirai-je pas en entendant Sabellius prêcher une seule hypostase de la sainte Trinité? J'hésite vraiment et je rougis en racontant le blasphème des lumières obscurcies, des maîtres sans instruction. Nestorius s'est noyé, en disant qu'il y a deux hypostases ou personnes et deux natures séparées du seul Christ notre Dieu. Caius et

1. Origène est placé ici parce que sa doctrine a été condamnée par le cinquième concile général (553).

καὶ ἄφθαρτον κατὰ πάντα τὸ δεσποτικὸν σῶμα τοῦ Χριστοῦ φρονήσαντες, τοῦ φωτὸς ἐστερήθησαν.

Οὗτοι πάντες καὶ ἄλλοι πλείονες, ὑπὸ κενῆς καὶ ματαίας δόξης ἀπατώμενοι, ἀλλήλοις
* fol. 165 v° b. ἀντετάξαντο· ἀμφότεροι δὲ πεπτώκασι· οἱ μὲν διαιροῦντες κακῶς, * οἱ δὲ συγχέοντες ἀσεβῶς· ἄλλοι δὲ τελείως ἀρνούμενοι, καὶ μηδενὶ πειθόμενοι.

Ἰάκωβος· Οἱ μὲν θεοπασχίαν τολμηρῶς ἀποφαίνονται συμπαθοῦσαν τῇ τοῦ σωτῆρος σαρκὶ καὶ τὴν αὐτοῦ θεότητα ὁρίζοντες.

Διόσκορος· Τὰς τῶν ἐν αὐτῷ οὐσιῶν ἰδιότητας ἀρνούμενοι φυρμὸν τὸ τῆς οἰκονομίας μυστήριον ἀπεργάζονται.

Μανιχαῖοι· Ἀποθέσθαι αὐτὸν ἐν τῷ ἡλίῳ τὴν σάρκα ἥνπερ ἐξ ἡμῶν ἀνείληφεν δογματίζουσιν, καὶ γυμνὴν θεότητα τὸν υἱὸν σήμερον ὑπάρχειν εἰσάγουσιν.

Εὐτυχίος· Ἐξ οὐρανοῦ τὸ σῶμα τὸ δεσποτικὸν κατεληλυθότα μυθολογοῦσι· καὶ ὡς διὰ
* fol. 166 r° a. σωλῆνος οὕτως διὰ * τῆς μήτρας τῆς Θεοτόκου αὐτὸ ἐξεληλυθέναι φαντάζονται· νεοπλανῆται καὶ ἄφρονες, μίαν ἐπὶ τοῦ ἑνὸς Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν φυσικὴν θέλησιν καὶ ἐνέργειαν εἶναι δογματίζουσιν· ὡς ἐκ τούτου, μηδὲ τέλειον αὐτὸν λοιπὸν ἐν θεότητι γνωρίζεσθαι, μήτε μὴν πάλιν τέλειον ἐν ἀνθρωπότητι· ἀλλὰ ἀτελεῖ μὲν Θεὸν, μερικὸν δὲ ἄνθρωπον ἀθελεῖ καὶ ἀνενέργητον.

1. κατα. — 3. ὑπο. — 4. διαῖροῦντες. — 10. μανιχαίοι. — 13. σολίνος. — νεοπλανῖται.

Julien ont été aveuglés en pensant que le corps du Seigneur était une seule substance avec le Christ, et complètement incorruptible.

Tous ces hommes, et d'autres trop nombreux, trompés par une vide et vaine gloire, s'opposent les uns aux autres, mais les uns et les autres sont tombés : les uns confondant de manière impie, les autres séparant à tort; d'autres niant complètement et ne croyant à personne.

Jacques : les uns enseignent audacieusement les souffrances de Dieu, 'définissant que la divinité du Sauveur a aussi souffert avec sa chair.

Dioscore : En niant les propriétés des substances qui sont en lui, ils transforment en un mélange confus le mystère de l'Incarnation.

Les Manichéens : Ils prétendent que le Fils a transporté dans le soleil la chair qu'il a prise de nous, et enseignent qu'aujourd'hui il subsiste dans sa seule divinité.

Eutychès : Ils racontent que le corps du Seigneur est venu du ciel, et qu'il a passé par le sein de la Mère de Dieu comme par un canal : nouveaux hérétiques insensés, ils dogmatisent que le Christ notre Dieu n'a qu'une volonté et qu'une énergie physique, de sorte qu'ils ne le reconnaissent comme parfait ni dans sa divinité, ni même dans son humanité; mais ils en font un Dieu inachevé (ἀτελῆ) et un homme incomplet, sans volonté (ἀθελῆ) et sans énergie.

'Εξ ὧν ἁπάντων ῥυομένη ἡ ἁγία καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία τοὺς τροφίμους αὐτῆς καὶ τοὺς πειθομένους αὐτῇ, οἷα βασίλισσα παρισταμένη ἐκ δεξιῶν τοῦ βασιλέως τῶν δυνάμεων περιβεβλημένη, * κεκοσμημένη καὶ ὑπ' αὐτοῦ ὥσπερ ὑπ' ἰδίου νυμφίου κυβερνωμένη καὶ μυσταγωγουμένη, τὴν καθαρὰν αὐτῆς γλῶσσαν καὶ τὸ ἀμόλυντον αὐτῆς στόμα διὰ παντὸς κινοῦσα, κράζει μετὰ παρρησίας πρὸς πάντας βροτοὺς ἐκζητοῦντας τὸ φῶς· « προσέλθατε πρὸς Θεὸν καὶ φωτίσθητε, καὶ τὰ πρόσωπα ὑμῶν οὐ μὴ καταισχυνθῇ. » Θεὸν δὲ λέγω· τὸν ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι προσκυνούμενον καὶ ἀνυμνούμενον καὶ γνωριζόμενον, καὶ ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος καὶ πνεύματος καὶ στόματος ὁμολογούμενον καὶ πιστευόμενον· τὴν μίαν οὐσίαν καὶ φύσιν καὶ δύναμιν· τὴν μίαν καὶ ὁμοίαν * θέλησιν καὶ ἐνέργειαν· τὸν Θεὸν καὶ Θεὸν καὶ Θεόν, ἀλλ' ἕνα Θεὸν ἐν τρισὶν ἀσχηματίστοις προσώποις εὐσεβῶς κηρυττόμενον καὶ δοξαζόμενον, ἄκτιστον, ἄναρχον, ἀπερίγραπτον, ἀθεώρητον, ἀπεριέργαστον, ὁμοούσιον, ὁμόδοξον, ἰσοδύναμον, παντοδύναμον, ἀδιαίρετον, ἄτρεπτον, ἀπαθῆ, ἀναλλοίωτον, ἄποσον, ἀχώρητον, ἀόριστον, φῶς καὶ φῶς καὶ πάλιν φῶς, ἀλλὰ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ φῶς· ἐξουσίαν καὶ κυριότητα καὶ δεσποτείαν, ἀλλὰ μίαν παντοκρατορικὴν θεότητα, τρισήλιον ἀκτῖνα, καὶ ἀσύνθετον δύναμιν· ὥσπερ ἐκ τριῶν ὀφθαλμῶν μιᾶς ὄψεως ὁμοίων μία ὅρασις· ἢ ἐκ * πηγῆς ἀεννάου τρίαρχος θάλασσα ὅρον οὐκ ἔχουσα· ἢ ὡς νοῦς

* fol. 106 r° b. — * fol. 106 v° a. — * fol. 106 v° b.

1. ὦν. — 3. ὑπαυτοῦ. — ὑφ' ἴδιου. — 4. τὸ ajouté au-dessus de la ligne.

La sainte Église catholique et apostolique écarte de tous ces hommes ses nourrissons, et ceux qui lui obéissent : telle une reine, se tenant à la droite du roi des puissances, ornée, parée, conduite et guidée par lui comme par son propre époux [1]; parlant en tout d'une langue pure et d'une bouche sans souillure, elle appelle avec une franche audace tous les mortels qui cherchent la lumière : « Allez vers Dieu et soyez illuminés, et que vos visages ne soient « pas confondus [2] » : Dieu, dis-je, celui qui est adoré, célébré, reconnu dans le Père, le Fils et le Saint-Esprit; que l'on confesse et en qui l'on croit d'âme et de corps, d'esprit et de bouche; l'unique essence, et nature, et puissance; l'unique et semblable volonté et énergie : Dieu, Dieu et Dieu, mais un seul Dieu en trois personnes, sans figure, pieusement prêché et glorifié, incréé, sans commencement, sans limite, invisible, simple, consubstantiel, identique en gloire et en puissance, tout-puissant, sans division, sans changement, sans passion, sans transformation, sans quantité, sans limites, sans détermination; lumière, lumière et encore lumière, mais une seule et même lumière; puissance, seigneurie et pouvoir, mais une seule divinité toute-puissante; triple rayon de soleil et force sans composition, semblable à l'unique vision d'un unique objet par trois yeux pareils; ou à la mer sans limite issue d'une triple source intarissable; ou à l'Esprit, père du Verbe, source de l'Esprit, réunion

1. Cf. Ps. XLIV (XLV), 10. — 2. Ps. XXXIII (XXXIV), 6.

λόγου πατὴρ, καὶ πνεύματος πηγὴ, ἐν μιᾷ οὐσίᾳ, τριῶν ὑποστάσεων ἀοράτων σύνοδος γνωρίζεται, ἀνάρχου ἀρχῆς ἀρχὴ, καὶ συνανάρχου πνεύματος γνώρισμα· οὐ γὰρ ἦν ποτε ὅτε οὐκ ἦν ὁ Υἱὸς, οὐδὲ ἦν ποτε ὅτε οὐκ ἦν τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Πατέρα ἀκούω, καὶ εὐθὺς Υἱὸν ἐνόησα. Εἰ γὰρ μὴ πάντοτε Υἱὸς, πάντως οὐδὲ πάντοτε Πατὴρ, ἐπεὶ τίνος ἔσται πατήρ; Πνεῦμα Θεοῦ ἀκούω, καὶ συντάσσω ἅμα σὺν Υἱῷ καὶ γεννήτορι. Μὴ τέμνῃς τὴν θείαν οὐσίαν,
* fol. 167 r° a. ἄνθρωπε, μία γὰρ τοῦ φωτὸς ἡ φύσις, κἂν διάφοροι λαμπάδες ὀνομάζονται, οὐδεὶς * τῶν γεννωμένων, ἑτεροούσιος τοῦ γεννήσαντος πέφυκε· Ἑλλήνων καὶ ἀσεβῶν τὰ τοιαῦτα νοήματα. Εἰ δὲ σκανδαλίζῃ ἀκούων Χριστοῦ ὅτι· « ὁ πατήρ μου μείζων μού ἐστι », τί τοῦτο; μὴ θορυβήτω σε, ἀλλ' εἰ μὲν βούλει κατὰ τὴν σάρκα τοῦ δεσπότου τὸν λόγον νοῆσαι, θάρσησον· μὴ φοβηθῇς τοῦτο εἰπεῖν· ἐμὸς ὁ κίνδυνος, τὸ μὲν γὰρ σῶμα τοῦ Χριστοῦ κτιστὸν, ὁ δὲ ἐν οὐρανοῖς Πατὴρ ἄκτιστος καὶ ἀόρατος. Εἰ δὲ τοῦτο δέδοικας, οὕτω νόησον· ὅτι πρέπει παντὶ υἱῷ δοξάζειν τὸν ἑαυτοῦ πατέρα, οὐ μέντοι καὶ ἑκάστῳ ἁρμόζει τοῦ σμικρύνειν υἱὸν
* fol. 167 r° b. τοῦ πατρός· ἀτιμία γάρ ἐστι τοῦ γεννήσαντος ἡ τοῦ ἰδίου υἱοῦ ἐλάττωσις· * δόξα δὲ παντὶ πατρὶ, ἡ τοῦ τέκνου ὕψωσις· ἐπεὶ πῶς· « ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἕν ἐσμεν », καὶ « ὁ ἑωρακὼς « ἐμὲ, ἑώρακεν τὸν πατέρα »· ἆρα κατὰ τὸ σῶμα; ἄπαγε τῆς ἀτοπίας, ἀλλὰ κατὰ τὴν θείαν

2. συνάναρχου. — 3. οὐδε. — 4. μη. — 7. ἀσεβων. — 11. δε.

en une seule essence de trois hypostases invisibles, principe d'un principe éternel, et révélation d'un esprit coéternel, car il n'y eut pas de temps où le Fils n'était pas[1], et il n'y eut pas de temps où l'Esprit Saint n'était pas. J'entends le Père et aussitôt je pense le Fils. Car si le Fils n'était pas de tout temps, ni le Père ne serait absolument de tout temps : de qui serait-il père? J'entends l'Esprit de Dieu et je le réunis aussitôt au Fils et au Père. Ne divise pas l'essence divine, homme. Unique est la nature de la lumière, et quand même on parle de lampes différentes, aucune de celles qui sont allumées n'a une autre essence que celle qui lui a prêté sa lumière. Les Grecs et les impies ont les mêmes pensées. Si l'on se scandalise en entendant le Christ (dire) : « Mon père est plus grand que moi »[2], qu'est ceci? Ne te trouble pas; mais si tu veux comprendre cette parole selon la chair du Seigneur, prends confiance; ne crains pas de dire ceci : Tel est mon risque : le corps du Christ est créé, le Père qui est dans les cieux est incréé et invisible. Et si tu redoutes cette parole, pense ainsi : il convient à tout fils d'honorer son propre père; pourtant il ne sied pas à chacun de diminuer le Fils du Père, car c'est un déshonneur pour le père que l'abaissement de son propre fils, une gloire pour tout père que l'élévation de son enfant. Aussi, comment (expliquer) ces paroles : « Moi et le Père nous sommes un »[3]; et : « Celui qui « m'a vu a vu aussi le Père »[4]? Est-ce selon le corps? Loin de moi cette folie;

1. Symb. Nicaen. — 2. Joan. XIV, 28. — 3. Joan. X, 30. — 4. Joan, XIV, 9.

φύσιν τὴν κοινὴν Πατρὸς καὶ Υἱοῦ· κάλλιστα μὲν οὖν καὶ ὑψηλότατα περὶ τῶν τοιούτων ῥημάτων καὶ δογμάτων καὶ πεφρονήκασι καὶ λελαλήκασιν, καὶ τοὺς τριαδομάχους ἐχθροὺς τοῦ Θεοῦ Ἄρειον καὶ Σαβέλλιον καὶ Εὐνόμιον νενικήκασι Ἀθανάσιος ὁ τῆς ἀθανασίας συνόμιλος, καὶ Γρηγόριος ὁ τῆς θεολογίας ἐπώνυμος, καὶ Βασίλειος ὁ τῆς βασιλείας συνώνυμος.

Ὅθεν ἐπὶ τοῦ παρόντος ὧδε καταπαύσαντες * τὸν τριαδικὸν λόγον, ἐπὶ τὸ ζητούμενον λοιπὸν ἐλευσόμεθα, οὐ γὰρ ὡς ἔτυχεν ἀρειανὴ σκοτομήνη ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς σήμερον, ἀλλὰ νεστοριανὴ νόσος τὰ κατὰ τὴν ἀνατολὴν μάλιστα μέρη τῆς ὀρθοδοξίας λυμαίνεται καὶ σευηριανὴ λαοπλανία, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ κατ' Αἴγυπτον οὐ μικρὸς τῶν αἱρέσεων ὁ χειμὼν, ἀλλὰ σφόδρα πολὺς καὶ ἀμύθητος· λέγω δὴ τῶν δυσσεβῶν Θεοδοσιανῶν, καὶ Γαϊανιτῶν, καὶ Διοσκοριτῶν δι' οὓς καί ἐστιν ἡμῖν ὁ λόγος· καὶ πρὸς οὓς πολὺς καὶ ἀήττητος ὁ πόλεμος· οὐχ ὡς τῶν ἁγίων πατέρων ἐλλειψάντων τι ἐν τοῖς περὶ Χριστοῦ δόγμασιν, ἀλλ' ἐπειδὴ * νέα ἡμῖν καὶ κακότεχνα παρ' αὐτῶν ἀνεφύησαν προβλήματά τε καὶ ἐξαπορήματα. καὶ ὥσπερ ἐπὶ τῶν δαιμονικῶν παθῶν, τὰ μὲν ἀλλήλοις ἀντίκεινται, οἷον ἡ γαστριμαργία καὶ ἡ ἐκ νηστείας τικτομένη κενοδοξία, ἀμφότερα δὲ πρὸς ἀπώλειαν φέρουσιν, οὕτως καὶ ἐπὶ τῶν νῦν κατεχόντων αἱρέσεών ἐστιν ἰδεῖν, ὅτι κἂν ἐναντίαι ἀλλήλαις ὑπάρχουσι, ἀλλ'

* fol. 167

* fol. 16[illegible]

1. τοιοῦτων. — 7. ἀλλα. — 8. λοιμαινεται. — 10. ἀμύθιτος. — 14. μὲν.

mais selon la nature divine, qui est commune au Père et au Fils. Ce sont donc des enseignements très beaux et très élevés sur ces objets et ces dogmes qu'ont eus dans l'esprit, et qu'ont formulés, en réfutant victorieusement les ennemis de Dieu et les adversaires de la Trinité Arius, Sabellius et Eunomius, Athanase le compagnon de l'immortalité, Grégoire l'éponyme de la théologie, et Basile le synonyme de la royauté.

Aussi, pour l'instant, laissant de côté la question de la Trinité, nous en viendrons à l'objet même de nos recherches. Car ce n'est pas la nuit obscure de l'arianisme qui est aujourd'hui répandue sur nous, mais la maladie du nestorianisme qui, surtout en Orient, souille l'orthodoxie; c'est l'erreur commune de Sévère; et non pas elle seulement, mais encore en Égypte l'orage violent des hérésies, grandement multiplié et inexprimable, je veux parler des impies Théodosiens, des Gaïanites, des Dioscorites. Contre eux nous parlerons; contre eux la guerre est acharnée et victorieuse. Non pas que les saints Pères aient rien omis dans les dogmes relatifs au Christ, mais parce que chez ces hérétiques ont poussé des doctrines nouvelles et perverses pour nous, de nouveaux problèmes et de nouvelles questions. Comme sous l'empire de passions démoniaques, ces doctrines s'opposent les unes aux autres, semblables à la gloutonnerie et à la vaine gloire qui provient du jeûne et qui portent l'une et l'autre à la perdition, ainsi se laissent voir les

ὅμως δύο σκότη ἀλλήλοις ἀντιμάχονται, τῶν μὲν γὰρ διαιρούντων τὸ τῆς οἰκονομίας
μυστήριον, τῶν δὲ πάλιν συγχεόντων· μέσην τινὰ καὶ βασιλικὴν ἡ καθολικὴ ἐκκλησία βαδίζει
* fol. 168 r° a. ὁδόν· ὁμοίως ἀποστρεφομένην * καὶ τὴν Σευήρου μανίαν, καὶ τὴν Νεστορίου εἰδωλολατρείαν.
Καὶ γὰρ καὶ τὸ λέγειν μίαν φύσιν μετὰ τὴν ἕνωσιν ἐπὶ Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ ἡμῶν Θεοῦ,
πάσης ἀτοπίας πεπλήρωται· καὶ τὸ πάλιν δύο ἰδιοσυστάτους καὶ καθ' ἑαυτὰς θεωρουμένας
οὐσίας, πολλῆς βλασφημίας τεκμήριον.

Ἐπεὶ οὖν νεστοριανοὺς ἡμᾶς οἱ τοῦ Σευήρου καὶ Διοσκόρου καὶ Εὐτυχοῦς μαθηταὶ καὶ
διάδοχοι ἀμαθῶς τε καὶ ἀναισχύντως ὀνομάζουσιν· φέρε εἰ δοκεῖ ὡς ἐν συντόμῳ τίνες εἰσὶ
τῆς ἀληθείας ἀλλότριοι ἐπισκεψώμεθα, οὐ κομψολογοῦντες οὐδὲ πολυλογοῦντες· ἀλλά τινων
* fol. 168 r° b. ἀνδρῶν * σοφωτάτων καὶ ὀρθοδόξων ἀντιλογίαν νεωστὶ γεναμένην πρὸς μονοφυσίτας τοὺς
ἀπὸ Σευήρου τοῦ δυσσεβοῦς, πᾶσιν εἰς ὠφελείαν καὶ εὐφροσύνην διηγησόμεθα· Θεοῦ λόγον
διδόντος ἡμῖν ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματος ἡμῶν· ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας
τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

1. διαιρούντων. — 7. ἐπει.

hérésies qui dominent maintenant. Bien qu'elles soient opposées les unes aux autres, ces deux ténèbres luttent l'une contre l'autre, les uns divisant le mystère de l'Incarnation, les autres au contraire le mélangeant. L'Église catholique suit une route moyenne et royale qui est également écartée de la folie de Sévère et de l'idolâtrie de Nestorius. Car dire une seule nature après l'union du Christ notre vrai Dieu, c'est une doctrine remplie de toute folie; mais par contre, parler de deux substances subsistant par elles-mêmes et considérées séparément, c'est la marque d'un immense blasphème.

Puis donc que les disciples et les successeurs de Sévère, de Dioscore et d'Eutychès nous appellent par ignorance et indistinctement nestoriens, examinons, s'il vous plaît, en quelques mots, comment ils sont étrangers à la vérité. Nous ne parlerons pas avec élégance, ni avec longueur, mais nous raconterons la discussion récente qu'eurent récemment quelques hommes très sages et très orthodoxes contre des monophysites du parti de l'impie Sévère; et ce sera pour l'utilité et le plaisir de tous. Que Dieu nous donne la parole et ouvre notre bouche, lui à qui est la gloire et la puissance aux siècles des siècles. Amen.

TABLE DES CITATIONS BIBLIQUES

Les chiffres *en italiques* indiquent les simples allusions.
Les renvois sont donnés aux pages du fascicule, marquées [ ].

TABLE DES NOMS PROPRES

On n'indique pas dans cette table les noms propres qui figurent dans les citations bibliques.

INDEX

LE SYNAXAIRE ARMÉNIEN

DE

TER ISRAEL

Nihil obstat.

R. GRAFFIN.

PERMIS D'IMPRIMER

Paris, le 27 février 1920.

† BENJAMIN OCTAVE,
Év. auxiliaire de Paris.

LE SYNAXAIRE ARMÉNIEN

DE TER ISRAEL

PUBLIÉ ET TRADUIT

PAR

Le Dr G. BAYAN

III

MOIS DE SAHMI

A = Paris, Bibliothèque Nationale, Fonds arménien,
n° 180, fol. 57 à fol. 87.

B = Յայսմաւուրք, (*Haïsmavourk*), Constantinople, 1834.

Սահմի Ա եւ Հոկտեմբերի Ժ : Տօն է Յղութեան Եղիսաբեթի :

Զաքարիա քահանայապետն ի Թշրին ամսոյ ի Ժ առ զաւետիսն վասն ծննդեանն Յովհաննու Կարապետին, զոր ասաց նմա Գաբրիէլ եթէ, կին քո Եղիսաբեթ ծնցի քեզ որդի եւ բազումք ի ծննդեան նորա խնդասցեն :

Եւ իբրեւ լցան աւուրք պաշտաման նորա որ վասն քաւութեան տօնին եւ տաղաւարահարաց, գնաց Զաքարիա ի տուն իւր : Եւ յետ աւուրցն այնոցիկ յղացաւ Եղիսաբեթ կին նորա եւ թաքուցանէր զանձն ամիսս հինգ եւ ասէր. Զինչ գործ գործեաց ընդ իս Տէր, յորս հայեցաւ բառնալ զնախատինս իմ ի մարդկանէ :

Եւ Զաքարիա կայր պապանձեալ զաւուրս յղութեանն Եղիսաբեթի, զինն ամիս եւ զհինգ օր, մինչեւ ծնաւ Եղիսաբեթ զկարապետն Քրիստոսի եւ զաւետաբերն Որդւոյն Աստուծոյ եւ զձայն Բանին : Որ ընդ գրելն Զաքարիայի զանուն մանկանն թէ. Յովհաննէս է անուն դորա, արձակեցաւ լեզու նորա :

1er SAHMI, **10 Octobre.**

Fête de la Conception d'Élisabeth.

Le grand prêtre Zacharie reçut, le 10 du mois Teschrin, l'annonciation de la naissance du précurseur Jean, Gabriel lui ayant dit : *Ta femme Élisabeth t'enfantera un fils et beaucoup se réjouiront de sa naissance*[1].

Lorsque les jours de son ministère, pour la fête de l'expiation et des tabernacles, *furent accomplis, Zacharie s'en alla en sa maison. Quelque temps après, Élisabeth, sa femme, conçut, et elle se tint cachée pendant cinq mois, disant : Voilà ce que m'a fait le Seigneur, au jour où il m'a regardée pour ôter mon opprobre parmi les hommes*[2].

Zacharie demeura muet durant les jours de grossesse d'Élisabeth, neuf mois et cinq jours, jusqu'à ce qu'Élisabeth eût mis au monde le précurseur du Christ, héraut du Fils de Dieu et voix du Verbe. A *l'instant même où Zacharie écrivit : Jean est* le *nom* de l'enfant, *sa langue se délia*[3].

1. Luc, I, 13-14. — 2. *Ibid.*, 23-25. — 3. *Ibid.*, 64.

* A fol. 57 v° a.

* Յայսմ աւուր վկայութիւն սրբոյն Եւղամպէոսի և քեռն իւրոյ Եւղամպիայ :

Յաւուրս Մաքսիմիանոսի ամբարիշտ արքային, էին սուրբն Եւղամպիոս և քոյրն Եւղամպիա ի քաղաքին Նիկոմիդիա և էին ի թաքստի ի լերինն :

Եւ յաւուր միոջ առաքեցին քրիստոնեայքն ի լեռնէ զԵւղամպէոս ի քաղաքն զի գնեսցէ հաց. Եւ երթեալ ընթեռնոյր զեղեալ հրամանս, զի մի՛ ոք իշխեսցէ անուանել զանձն քրիստոնեայ. և տեսեալ կռապաշտիցն կալան զնա և տարան առ թագաւորն և խոստովանեցաւ զՔրիստոս. և նեղէին զնա զոհել կռոցն և ոչ կարացին : Ապա հրամայեաց մերկացուցանել և ջլօք հարկանել զմարմինն :

Եւ մտեալ ի տաճար կռոցն կործանեաց իշխանաբար զբագինսն և բազումք ի կռապաշտիցն հաւատացին և աղաղակեցին. Մեծ է Աստուածն քրիստոնէից : Յայնժամ ելեալ քոյր նորա ի միջոյ ամբոխին, ընթացեալ գիրկս արկեալ եղբօր իւրոյ և աղաչեաց զի աղօթեսցէ վասն նորա, զի և նա մարտիրոսանայ վասն նորա : Եւ արկին զնոսա ի բանդ :

1 Եւղամպէոսի] Եւղամպիոսի B — իւրոյ] նորա B — Եւղամպիայ] Եւղամպիասայ B || 2 քոյրն] քոյր նորին B || 3 քաղաքին] քաղաքէն B — թաքստի] թաքստի B — լերինն] ընդ այլ բազում քրիստոնեայսն *add.* B || 4 միոջ] միում B — լեռնէ] լեռնէն B || 9 Եւ մտեալ... զբագինսն] Եւ տարան ի տաճար կռոց զի տացեն նմա երկիր պագանել բագնեաց : Եւ նա ընդ միտս աղօթեալ հայեցաւ յերկինս՝ և իշխանաբար սաստեաց բագնեացն և կործանեաց զնոսա B || 10 հաւատացին] ի Քրիստոս *add.* B || 11 նորա] Եւղամպիա *add.* B — ամբոխին] ամբոխէն B — արկեալ] էարկ B — իւրոյ] իւր B || 12 վասն նորա] ընդ նմա B.

* A fol. 57 v° a.

* En ce jour, martyre des saints Eulampius et sa sœur Eulampia.

Aux jours de l'empereur Maximien l'impie, vivaient dans la ville de Nicomédie saint Eulampius et sa sœur Eulampia. Ils se tenaient cachés dans la montagne.

Un jour, les chrétiens de la montagne envoyèrent Eulampius à la ville pour acheter du pain. Il s'y rendit, et pendant qu'il lisait l'ordre qui venait d'être édicté : que personne ne dût plus se nommer chrétien, les idolâtres l'aperçurent, s'en saisirent et le conduisirent à l'empereur. Il confessa le Christ. Ils le maltraitèrent pour qu'il sacrifiât aux idoles, mais ils ne réussirent point. L'empereur ordonna alors de le mettre à nu et de frapper son corps avec des nerfs [de bœuf].

Eulampius, ayant pénétré dans le temple des idoles, renversa avec autorité les autels, et nombre d'idolâtres se convertirent et crièrent : Grand est le Dieu des chrétiens. C'est alors que sa sœur, sortant du milieu de la foule, accourut vers son frère, le prit dans ses bras et lui demanda de prier pour elle, afin qu'elle devînt martyre avec lui. On les jeta en prison.

Եւ ջեռուցին կաթսայ եւ հանին զսուրբսն ի բանդէն եւ արկին ի ջեռուցեալ ջուրն զսուրբն Եւղամպէոս, եւ ծածկեցաւ ի մէջ կաթսային : Իսկ Եւղամպիա երկեաւ * մտանել եւ ձայնեաց առ եղբայրն իւր. Աղօթեա վասն իմ զանզի վախեցի յոյժ : Եւ յարուցեալ Եւղամպէոս, կանգնեցաւ ի մէջ կաթսային, արար զնշան սրբոյ խաչին եւ ասէ. Եկեսջիր աներկիւղաբար : Եւ նորա մտեալ ի կաթսայն եւ եղեւ զասառն ցրտացաւ :

Եւ տեսեալ ամենեցուն զքաջանշանն հաւատացին ի կռապաշտիցն արք երկերիւրք. եւ սուրբն Եւղամպէոս ցանեաց ի կաթսայէն ջուր ի վերայ նոցա, լինել նոցա ի մկրտութիւն, եւ նոյնժամայն հատին զգլուխս նոցա եւ կարգեցան ի զօրս երկնայինս :

Եւ կախեցին զԵւղամպիա զհերացն եւ քերթեցին զմարմինն : Իսկ զԵւղամպիոս կապեցին ի չորս ցիցս եւ կուտեցին ի ներքոյ բարիտս փոքունս եւ բրածք գաւազանօք եւ զլանջսն հարին ուժգին : Եւ ապա արկին զնոսա ի բորբոքեալ հուր եւ հուրն ի ցօղ փոխեցաւ : Եւ երեւեցան արք երեք պայծառացեալ տեսլեամբ եւ հանին զսուրբսն ամբողջ ի հրոյն :

Եւ կացուցին առաջի դատաւորին եւ հրամայեաց սրով հատանել զգլուխս նոցա : Եւ յառաջ քան զսուրն երանելին Եւղամպիա աւանդեաց զհոգին, եւ ապա զնոսա

1 կաթսայ] կաթայ B — արկին] զնոսա *add.* B || 2-4 զսուրբն ... ցրտացաւ :] եւ աստուածահրաշ զօրութեամբ ցրտացաւ կաթսայն : B || 6 հաւատացին] ի Քրիստոս *add.* B || 7 եւ սուրբն ... եւ նոյնժամայն] զորոց նոյնժամայն B || 8 Իսկ] զսուրբն *add.* B || 10 արկին] արկեալ B || 10-12 եւ հուրն ... ի հրոյն] եւ զօրութեամբն Քրիստոսի ապրեցան ի հրոյն B.

On chauffa un bassin, on fit sortir les saints de la prison, et on jeta saint Eulampius dans l'eau bouillante. Il disparut dans le bassin. Mais Eulampia eut peur d'y * pénétrer et cria à son frère : Prie pour moi, car je ressens une grande frayeur. Eulampius se dressa au milieu du bassin, fit le signe de la sainte croix et lui dit : Viens sans crainte. Elle pénétra dans le bassin, qui devint aussi froid que la glace.

Tous furent témoins de ce miracle, et deux cents personnes parmi les idolâtres se convertirent. Saint Eulampius les aspergea avec l'eau du bassin, pour qu'elle leur servît d'eau de baptême. On leur trancha aussitôt la tête, et ils furent classés dans la milice céleste.

On pendit Eulampia par les cheveux et on lui déchira le corps. Quant à Eulampius, on le lia à quatre poteaux, on entassa sous lui des petites pierres et on le frappa violemment à coups de gros bâtons sur le ventre et sur la poitrine. On les jeta ensuite dans une fournaise embrasée, mais le feu se changea en rosée. Trois hommes d'aspect éclatant apparurent alors et sortirent les saints indemnes du feu.

On les mit en présence du juge qui ordonna de leur trancher la tête à l'épée. Avant que l'épée eût touché la bienheureuse Eulampia, elle

* A fol. 58 r° a. մարմնոյն հատին զգլուխն : Իսկ սուրբն Եւլամպիոս աղօթելով խնդրեաց * յԱստուծոյ ևթէ. Ողորմեա ամենեցուն որք կատարեն զյիշատակս մեր, զաղքատս մխիթարեա, զքաղցեալս յագեցո, զհիւանդս բժշկեա, ալեկոծաց օգնեա, նեղելոց անդորրիչ լեր, ի պատերազմի պահպանեա, մեղաւորաց թողութիւն շնորհեա : Եւ յետ աղօթիցն հատին զգլուխ նորա ի Հոկտեմբերի Ժ :

Յայսմ աւուր կատարեցան սրով սուրբ վկայքն Քրիստոսի Մարկոս և Ստեփաննոս ի քաղաքին Անտիոքայ Պիսիդիացւոց ի Մագնոսէ դատաւորէ, յաւուրս Դիոկղետիանոսի արքայի :

* B p. 183 b. [B * Տօն աւետեաց յղութեան սրբոյն Յովհաննու Մկրտչին Քրիստոսի, զոր ետ Գաբրիէլ հօր նորա Զաքարիայի ի սուրբն սրբոց :

Ամենագէտ և կանխատես տնօրէնութիւն իմաստութեան Աստուծոյ, վասն զի հանդերձեալ էր կարապետ ինքեան և յառաջընթաց զերանելի մկրտիչն առաքել, որչափ հնարաւոր էր մարդկային ծննդեան նմանել յաստուածային ծնունդն՝ յարմարէ
* B p. 184 a. և նմանեցուցանէ * իւրոյ մարմնաւորութեանն և զնորայն :

Որպէս և արուսեակն նմանի մասնաւոր լուսով յարեգակն, այնպէս և զերանելի

1-4 աղօթելով ... յետ աղօթիցն] աղօթեաց առ Աստուած և ապա B || 5 Հոկտեմբերի Ժ] և Սահմի Ա *add.* B || 7 Դիոկղետիանոսի արքայի] Դիոկղետիանոսի ամբարիշտ արքային B.

rendit son âme et on trancha la tête au corps inanimé. Quant à saint
* A fol. 58 r° a. Eulampius, il pria et demanda * à Dieu : Aie pitié de tous ceux qui accompliront notre mémoire, console les pauvres, rassasie ceux qui ont faim, guéris les malades, viens au secours de ceux qui sont en danger sur mer, tranquillise ceux qui sont dans le péril, protège ceux qui sont en guerre et pardonne aux pécheurs. A la fin de la prière, on lui trancha la tête, le 10 Octobre.

En ce jour moururent par le glaive les saints martyrs du Christ, Marc et Étienne, dans la ville d'Antioche de Pisidie, par le juge Magnus, aux jours de l'empereur Dioclétien.

* B p. 183 b. [B* Fête de l'annonciation de la conception de Jean, le baptiste du Christ, que Gabriel annonça à son père Zacharie, dans le saint des saints.

La sagesse de Dieu, prévoyant et connaissant toutes choses, devant envoyer avant lui, un précurseur et un héraut en la personne du bienheureux Jean, fit autant qu'il était possible à la naissance humaine de
* B p. 184 a. ressembler à la naissance divine, concorder et ressembler à son * incarnation, celle de Jean.

Ainsi que la planète Vénus ressemble par un éclat particulier au soleil, de même Il fit, autant qu'il était possible, ressembler à Lui le

կարապետն որչափ էր հնար նմանեցուցանէ ինքեան, եւ այնր աղագաւ ոչ որ ի ծնունդս կանանց քան զՅովհաննէս մեծ ։

Վասն որոյ եւ նախ զվկայն իւր ի հրեշտակաց վկայեալ եւ սքանչելի աւետաւոր յղութեամբն եւ զարմանալի ծննդեամբն սքանչելի գոլ ցուցանէ ։ Քանզի Զաքարիա մարգարէ՝ հայրն Յովհաննու, գոլով արդար եւ սուրբ քահանայ Աստուծոյ, մտեալ ի տաճարն խնկել պաշտամամբ արտաքոյ կալով ժողովրդեանն հրէից՝ ետես զԳաբրիէլ հրեշտակն Աստուծոյ կանգնեալ յաջմէ սեղանոյ խնկոցն եւ երկեաւ ։

Եւ տեսեալ հրեշտակն զխռովութիւն նորա ասաց. Մի՛ երկնչիր Զաքարիա զի լուաւ Աստուած աղօթից քոց, եւ կին քո Եղիսաբեթ ծնցի քեզ որդի եւ կոչեսցեն զանուն նորա Յովհաննէս ։ Եւ եղիցի քեզ ցնծութիւն եւ ուրախութիւն եւ բազումք ի ծննդեան նորա խնդասցեն ։

Եւ Զաքարիա վասն խորոց ծերութեանն եւ կնոջն ամլութեան թերահաւատեալ պատժեցաւ պապանձմամբ, եւ եկաց այնպէս մինչեւ ի կատարումն արդեանց աւետեացն, այսինքն ի ծննդեան մեծի կարապետին Քրիստոսի ։

* Ի սմին աւուր յիշատակ սրբոց եւ մեծ վկայիցն սքանչելւոյ կուսին Ստրատոնիկէի եւ խօսեցելոյն իւրոյ Սելեւկիոսի ։ * B p. 185 a

bienheureux précurseur, et c'est pourquoi *parmi les enfants des femmes il n'en a pas surgi de plus grand que Jean* [1].

C'est pourquoi il fait d'abord paraître son témoin [Jean], admirable par le témoignage donné par les anges, par la sublime annonciation de sa conception et par sa naissance extraordinaire. Car le prophète Zacharie, le père de Jean, qui était juste et un saint prêtre de Dieu, *étant entré, pour s'acquitter de ses fonctions, dans le sanctuaire afin d'y offrir l'encens, la multitude du peuple juif restant dehors, il aperçut* Gabriel, *l'ange de Dieu, debout à droite de l'autel de l'encens, et la crainte le saisit* [2].

L'ange, apercevant son trouble, lui dit : *Ne crains point, Zacharie, car Dieu a exaucé ta prière : ta femme Élisabeth t'enfantera un fils et on l'appellera du nom de Jean. Il sera pour toi un sujet de joie et de transport, et beaucoup se réjouiront de sa naissance* [3].

Zacharie, à cause de sa vieillesse et de la stérilité de sa femme, ayant eu un doute, il en fut puni en devenant muet, et il resta dans cet état jusqu'à l'accomplissement des preuves de l'annonciation, c'est-à-dire jusqu'à la naissance du grand précurseur du Christ.

* En ce jour, commémoration des saints et grands martyrs, l'admirable vierge Stratonicé et son fiancé Séleucius. * B

1. Matth., xi, 11. — 2. Luc, i, 8-12. — 3. *Ibid.*, 13-14.

Եւ տօն Աննայի եւ Եղիսաբեթի եւ ընկերաց իւրեանց Փլորենտիոսի եւ Դիոկղիղիանի եւ Վասիանոսի եւ Պետրոնիլեայ դստերն Պետրոսի առաքելոյ :]

Սահմի Բ եւ Հոկտեմբեր ԺԱ : Տօն եօթներորդ ժողովոյ սուրբ եպիսկոպոսացն որ եղեւ ի Նիկիա Բիւթանացւոց :

Յամս բարեպաշտ թագաւորին Կոստանդիանոսի եւ մօր իւրոյ Երինեայ, ժողովեցան ի Նիկիա հարք սուրբք եւ նորոգեցին զերկրպագութիւն եւ զպատիւ պատկերաց, զոր հերձուածող թագաւորն Լեւոն եւ որդին իւր Կոստանդիանոս Կաւալինոսն ընկեցին եւ անարգեցին, եւ ընդ կռոցն համարեցան զՔրիստոսի մարմնաւորութեան պատկերն
* A fol. 58 r° b. եւ զամենասրբուհւոյ* Աստուածածնին եւ զամենայն սրբոց :

Ի նմին աւուր տօն է սուրբ վկային Թէոդորոսի Աղեկսանդրացւոյն :

Զսա կալան Աղեկսանդրացիքն, զի քրիստոնեայ էր եւ բարեպաշտ, եւ եդին ի գլուխն պսակ ի փշոց եւ եղեգամբ ծեծէին զգլուխն եւ թքանէին յերեսն, եւ այսն առնելով անցուցանէին կապեալ ձեռօք ընդ մէջ քաղաքին, եւ տարեալ ընկեցին ի

3 տօն ... բիւթանացոց :] Ի նմին աւուր եղեւ եօթներորդ սուրբ ժողովն միաբանգամ ի Նիկիա բիւթանացոց : B || 5 թագաւորին] արքային B — Երինեայ] Երինայ ոչ մեծին եւ առաջնոյն այլ յետնոյն *add.* B || 6 զպատիւ] սուրբ *add.* B || 12 ծեծէին] հարկանէին B.

De même, fête d'Anne et d'Élisabeth et de leurs compagnons Florentius et Déoclidiane, Bassianus (*Vasianos*) et Pétronille, fille de l'apôtre Pierre.]

2 sahmi, **11 Octobre.**

Fête du septième concile des saints évêques qui eut lieu à Nicée de Bithynie.

Aux jours du pieux empereur Constantin et de sa mère Irène, les saints pères se convoquèrent à Nicée et rétablirent le culte et la vénération des images que les hérétiques, l'empereur Léon et son fils Constantin Cavallinus avaient jetées à terre et méprisées, après avoir mis au rang des idoles l'image
* A fol. 58 r° b. de l'incarnation du Christ, celle de la très sainte * mère de Dieu et celle de tous les saints.

En ce jour, fête du saint martyr Théodore d'Alexandrie.

Les Alexandrins le saisirent parce qu'il était chrétien et pieux, lui mirent sur la tête une couronne d'épines, lui frappèrent la tête avec des roseaux, lui crachèrent à la figure, et, en se moquant de lui, le promenèrent à travers la

ծովն, և ալիք ծովուն հանին զնա անվնաս ի ցամաք : Եւ կալեալ հատին զգլուխ նորա վասն անուանն Քրիստոսի :

[B * Տօն է և յիշատակ սուրբ առաքելոյն Փիլիպպոսի, որ մի էր յեօթն սարկաւագացն : * B p. 185 b.

Սուրբ առաքեալն Փիլիպպոս՝ մի էր յեօթանասուն և երկու աշակերտացն զորս ընտրեաց Քրիստոս, և մի էր ստ յեօթն սարկաւագացն ընկեր սրբոյն Ստեփաննոսի, զորս ընտրեցին առաքեալքն իբրև զհաւատարիմ խնամածուս որբոց և այրեաց որ յԵրուսաղէմ :

Էր սա ի Պաղեստինոյ գաւառէն կնոջ և ունէր չորս դստերս կոյսս և մարգարէս և ունէր ապարանս ի Կեսարիա : Սա իջեալ յետ քարկոծմանն Ստեփաննոսի ի քաղաքն Սամարացւոց՝ առնէր նշանս և քարոզէր զՔրիստոս որում հաւատացին և աշակերտեցան Սամարացիքն :

Սա և զՍիմոն մոգն կեղծաւորեալ մկրտեաց, և ի հրեշտակէ յափշտակեալ մկրտեաց և զԵթովպացի ներքինին : Եւ յորժամ խօսեցաւ ընդ նա հրեշտակն՝ գնաց և շրջեցաւ ի քաղաքս Ասիոյ նշանօք առաքինէր զՔրիստոս, և համբերէր բազում վշտաց ի կռապաշտիցն : Եւ անդ եղև եպիսկոպոս Տրալեսի քաղաքի, և

ville, les mains liées derrière le dos. Ils le conduisirent à la mer et l'y jetèrent; mais les vagues de la mer le déposèrent indemne sur le rivage. Ils le saisirent et lui tranchèrent la tête pour le nom du Christ.

[B* Fête et commémoration du saint apôtre Philippe, qui était l'un des sept diacres. * B p. 185 a

Le saint apôtre Philippe fut l'un des soixante-douze disciples que le Christ choisit, et l'un des sept diacres, compagnons de saint Étienne, que les apôtres élurent comme fidèles administrateurs des orphelins et des veuves à Jérusalem.

Il était de la Palestine, marié, et avait quatre filles vierges et prophétesses; il avait un palais à Césarée. Après la lapidation d'Étienne, il descendit dans la ville de Samarie, y accomplit des miracles et y prêcha le Christ. Les Samaritains crurent en lui et devinrent ses disciples.

C'est lui qui baptisa Simon, le magicien hypocrite; puis enlevé par un ange, c'est lui qui baptisa l'eunuque éthiopien. Lorsque l'ange lui eut parlé, il partit et parcourut les villes de l'Asie, y prêcha le Christ en accomplissant des miracles, et y souffrit bien des peines de la part des idolâtres. Il devint évêque de la ville de Tralles, gouverna bien ses ouailles, fit de

բարիոք հովուեալ բազում սքանչելիս առնելով, եւ եկեղեցիս կանգնեալ, եւ խաղաղութեամբ կացեալ հանգեաւ ի Քրիստոս :

Յայսմ աւուր յիշատակ սրբոյն Պաւղինի եպիսկոպոսին, եւ Թէոփանոսի եւ Սաբայիտու, եւ Թէոդորոս եղբօր նորա, եւ Տիմոթէոսի եւ Պաւղոսի, որ յԱղեքսանդրիա կատարեցան :]

Սահմի Գ եւ Հոկտեմբեր ԺԲ : Վկայաբանութիւն սրբոցն Պրոբոսի, Տարաքոսի եւ Անդրոնիկոսի :

Սուրբ մարտիրոսքս այսոքիկ երեքեանս՝ էին ի ժամանակս ամբարիշտ արքային Դիոկղետիանոսի. եւ ի Տարսոն քաղաքին մատնեցան ի ձեռս անօրէն դատաւորին Մաքսիմիանոսի : Եւ կացեալ առաջի խոստովանեցան զՔրիստոս ճշմարիտ Աստուած, եւ զկուռս անարգեցին եւ դեւս անուանեցին :

Եւ հրամայեաց եւ նախ զՏարաքոսի զծնօտսն ջարդեցին, եւ ուժգին զթիկունսն հարին եւ ի բանդ արկին : Եւ զՊրոբոս կախեցին զփայտէ եւ գանեցին յոյժ եւ երկաթի կապանօք եղին ի բանդ :

* A fol. 58 v° a.

Եւ կացուցեալ առաջի զԱնդրոնիկոս * հարցանէր թէ. Ուստի՞ իցես : Եւ նա ասէ.

6 Վկայաբանութիւն սրբոցն] Վկայութիւն սրբոց վկայիցն B || 8 ամբարիշտ] կռապաշտ B || 9 քաղաքին] քաղաքն B — անօրէն] անբարիշտ B || 10 Մաքսիմիանոսի] Մաքսիմոսի B || 12 ջարդեցին] ջարդել B || 13 հարին] հարկանել B — արկին] արկանել B || 14 բանդ] բանդի B.

nombreux miracles, construisit des églises, et après une vie paisible reposa dans le Christ.

En ce jour, commémoration de l'évêque saint Paulin, de Théophane le Sabaïte[1] et de son frère Théodore, de Timothée et de Paul, qui furent mis à mort à Alexandrie.]

3 SAHMI, 12 Octobre.

Martyre des saints Probus, Tharacus et Andronicus.

Ces trois saints martyrs vivaient aux jours de Dioclétien empereur impie. Ils furent livrés entre les mains du juge inique, Maxime, dans la ville de Tarse. Mis en sa présence ils confessèrent le Christ, vrai Dieu, et méprisèrent les idoles qu'ils appelèrent démons.

Le juge ordonna d'abord de briser les mâchoires de Tharacus, de le frapper fortement sur le dos et de le jeter en prison. On pendit Probus à un arbre, on le frappa beaucoup et on le jeta en prison chargé de fers.

A fol. 58 v° a.

On mit ensuite Andronicus en présence du juge qui lui * demanda : De

1. Ms. : de Théophane et de Sabaïte, cf. H. Delehaye, *Synaxarium Ecclesiæ Constantinopolitanæ* (Propylæum ad Acta Sanctorum Novembris), Bruxelles, 1902, col. 130.

յԵփեսոս քաղաքէ. եղեմ, որդի մեծատան իշխանի եւ եմ քրիստոնեայ եւ ոչ ուրանամ զՔրիստոս եւ ոչ զկուռս քո պաշտեմ : Յայնժամ հրամայեաց հարկանել զնա ուժգին. եւ խզել զջիլն եւ աղիւ բերել զկողսն եւ արկանել ի բանդ :

Եւ ապա հրամայեաց Մաքսիմոս տանել կապանօք զսուրբսն ի քաղաքն Մամեստիա եւ անդ դարձեալ խոստովանեցան զՔրիստոս : Եւ հրամայեաց դատաւորն ջախջախել քարիւ զբերանն Տարաքոսի, եւ այրել հրով զերկոսին ձեռսն, եւ խիստ քացախ ընդ քիթսն արկանել :

Եւ ապա զսուրբն Պռոբոս մատուցին առաջի, եւ արկին ընդ բերանն շամփուրս հրացեալս, եւ զթիկունսն արջառաջլօք հարին չարաչար, եւ զերծեծին ածելով զգլուխն, եւ հնոցի մոխրով կայծախառն մածուցին, այրեցին եւ զլեզուն եւ արկին ի բանդ :

Ապա կացուցին զսուրբն Անդրոնիկոս եւ հարին զթիկունսն մինչեւ պատառեցաւ մարմինն, եւ ալեցեալ աղիւ լցին զվէրսն, հարկանէին եւ զորովայնն : Եւ հրամայեաց դատաւորն եւ տանել զսուրբսն ի քաղաքն Անարզաբայ : Եւ կացուցին առաջի եւ զսուրբն Տարաքոս եւ համարձակութեամբ նշաւակեաց զդատաւորն : * Եւ ապա- * A 101 v° b.

1 եղեմ *om.* B. || 3 զջիլն] զջիլսն — բերել] շփել B || 10 այրեցին] հատին B || 13 մարմինն] իւր *add.* B — աղիւ] աղով B || 14 Եւ] ապա *add.* B.

quel pays es-tu? Il lui répondit : Je suis de la ville d'Éphèse, fils d'un riche notable, et je suis chrétien; je ne renie pas le Christ, et n'adore point tes idoles. Le juge ordonna alors de le frapper vigoureusement, de lui trancher les tendons, de lui déchirer les côtes en frottant avec du sel et de le jeter en prison.

Maxime ordonna ensuite d'emmener les saints chargés de fers à la ville de Mopsueste. Ils y confessèrent de même le Christ. Le juge ordonna de briser à coups de pierres la bouche de Tharacus, de lui brûler par le feu les deux mains, et d'introduire du vinaigre fort dans ses narines.

On présenta ensuite Probus au juge. On lui introduisit dans la bouche des broches enflammées, on le frappa cruellement sur le dos avec des nerfs de bœuf, on lui rasa les cheveux de la tête, sur laquelle on appliqua de la cendre de four mêlée à de la braise, on lui brûla la langue et on le jeta en prison.

On présenta ensuite au juge saint Andronicus. On le frappa sur le dos jusqu'à ce que la chair en fût déchirée, on remplit les plaies avec du sel et on le frappa sur le ventre. Le juge ordonna ensuite de conduire les saints à la ville d'Anarzaba. Là, on présenta au juge saint Tharacus qui blâma avec hardiesse le juge. * Les serviteurs le frappèrent sur la bouche, lui brûlèrent

տաւորքն հարկանէին զնկանն եւ շամփրովք խոցոտէին զմարմինն, եւ զականջսն ի բաց հատանէին, եւ զհերս զլխոյն անկրով ածին եւ կայծակամբք ծածուցին ։

Եւ զսուրբն Պռոբոս կապեցին եւ հրացեալ շամփրօք այրեցին զանթսն եւ զթիկունսն, եւ բռնութեամբ արկին զգինի ի բերան նորա խառնեալ յարենէ զոհից կռոցն, ծակեցին եւ զջիլսն հրացեալ շամփրօք եւ փորեցին զաչսն ։

Իսկ զսրբոյն Անդրոնիկոսի զորովայնն այրեցին, ջամբեցուցին ի զոհիցն միս եւ գինի, եւ հատին զլեզուն եւ զատամունսն կորզեցին ։ Եւ ապա արկին զսուրբն գազանաց կերակուր, եւ ոչ մերձեցան գազանք, եւ արջ մի երթեալ լզէր զթարախ վիրացն Անդրոնիկոսի եւ նստէր առ ոտս նորա ։ Եւ տեսեալ դահճացն սպանին զարջն ։ Եւ առիւծ մի ահագին արձակեցին ի Տարաքոս, եւ երթեալ գազանն երկիր եպագ ։

Եւ մոլեալ Մաքսիմոս սրով եսպան զսուրբսն ։ Եւ հրամայեաց զօրականացն պահել զմարմին նոցա զի մի զողասցեն քրիստոնեայքն ։ Եւ եղեւ որոտումն յոյժ եւ անձրեւք եւ փախեան պահապանքն եւ հաւատացեալքն երթեալ ի գիշերի զողացան
* B p. 186 b. զնշխարս սրբոցն աստեղացն * ցուցմամբ զիւրաքանչիւր մարմինս սրբոցն, քանզի խառնեալ էին ի միասին ։

1 շամփրովք] շամբքով B || 2 եւ] պարձեալ *add.* B — ծածուցին] այրեցին B || 6 այրեցին] հրով *add.* B — ջամբեցուցին] ջամբեցին B || 8-10 եւ ոչ մերձեցան . . . երկիր եպագ] եւ խնամօքն Աստուծոյ գազանքն մոռացան զգազանութիւն իւրեանց եւ ոչ մերձեցան, եւ արջ եւ առիւծ խնայեցին ի նոսա ։ B || 12 զմարմին] զմարմինս B || 14 աստեղացն] desinit A.

le corps avec des broches enflammées, lui coupèrent les oreilles, lui rasèrent les cheveux de la tête, sur laquelle ils appliquèrent de la cendre mêlée à de la braise.

On lia saint Probus et on lui brûla, avec des broches enflammées, les aisselles et le dos, on lui versa de force dans la bouche du vin mélangé à du sang des sacrifices des idoles, on lui ouvrit les veines avec des broches enflammées et on lui creva les yeux.

On brûla le ventre à saint Andronicus, on lui mit dans la bouche de la viande et du vin des sacrifices, on lui coupa la langue et on lui arracha les dents. On jeta ensuite le saint en pâture aux fauves; mais les fauves ne s'en approchèrent point; un ours alla lécher le pus des plaies d'Andronicus et s'assit à ses pieds. Ce que voyant, les bourreaux tuèrent l'ours. On lança un lion terrible sur Tharacus; mais le fauve alla se prosterner devant lui.

Maxime, furieux, fit tuer les saints à l'épée. Il ordonna aux soldats de garder leurs corps, pour que les chrétiens ne les emportassent point. Il se produisit un violent grondement de tonnerre et la pluie se mit à tomber, les gardiens prirent la fuite, et les fidèles s'étant rendus pendant la nuit enle-
* B p. 186 b. vèrent les restes des saints, à la lueur des étoiles * qui indiquèrent le corps de chaque saint, car ils se trouvaient mêlés ensemble.

Եւ ոմանք յեղբարց որք հետեւողք էին եւ ականատեսք, եւ զկնի երթային սրբոց վկայիցն գրեցին զնահատակութիւն սրբոցն : Եւ տուեալ երկերիւր դահեկան գնեցին զմարմինս, եւ յուղարկեցին յԻկոնիոն քաղաքն, եւ եդին մեծաւ պատուով ի մեծ այրն որ է ի մեծ քարն ի պատուական տապանս :

Կատարեցան սուրբ վկայքն Քրիստոսի Տարաքոս որ էր Հռոմայեցի, Պրոբոս որ էր Պամփիլացի, Անդրոնիկոս Եփեսացի՝ Հոկտեմբերի ԺԲ :

Յայսմ աւուր յիշատակ է սուրբ վկայիցն Թէոդորոսի եւ Անդրոմաքոսի եւ Անաստասեայ սրբուհւոյ կուսին :

* Սահմի Դ եւ Հոկտեմբերի ԺԳ : Վկայութիւն սրբոց վկայիցն Կարպոսի եւ Բաբիղասի : [illegible]

Սուրբքս այսոքիկ էին ի ժամանակս Դեկոսի ամբարշտի թագաւորին արուեստիւ բժիշկք, եւ սուրբն Կարպոս էր եպիսկոպոս եւ Բաբիղաս սարկաւագ : Եւ կացին յառաջի բդեշխին Ասիացւոց եւ խոստովանեցան զանուն Տեառն Աստուծոյ մերոյ :

Եւ զԿարպոս կախեցին եւ քերեցին զմարմինն. նոյնպէս եւ զԲաբիղաս բազում քերանօք բեւեռեցին զփայտէ. բեւեռեցին եւ զԿարպոս եւ ծիծաղեաց : Հարցին

Quelques-uns parmi les frères, imitateurs des saints, qui en avaient été témoins et qui les avaient suivis, écrivirent le martyre des saints. Ils payèrent deux cents écus et achetèrent leurs corps, qu'ils envoyèrent à la ville d'Iconium, où on les déposa avec grand honneur dans des tombeaux précieux, dans la grande grotte qui se trouve dans le grand rocher.

Les saints martyrs du Christ, Tharacus qui était de Rome, Probus de Pamphylie, et Andronicus d'Éphèse, moururent le 12 Octobre.

En ce jour, commémoration des saints martyrs Théodore et Andromachus et de la vierge sainte Anastasie.

* 4 SAHMI, **13 Octobre.** [illegible]

Martyre des saints martyrs Carpus et Babylas.

Ces saints vivaient aux jours de Dèce l'empereur impie. Ils étaient médecins de leur profession. Saint Carpus était évêque et Babylas diacre. Ils se présentèrent au tribunal devant le gouverneur de l'Asie et confessèrent le nom du Seigneur, notre Dieu.

On pendit Carpus à un arbre et on lui déchira le corps. On cloua également à un arbre Babylas dont on déchira atrocement le corps. On cloua de même Carpus qui eut un sourire. On lui demanda : Pourquoi as-tu

եթէ Ընդէ՞ր ժպտեցար ։ Եւ նա ասէ. Տեսի զփառս Աստուծոյ եւ ուրախ եղէ ։

Եւ բորբոքեցին հուր, աղօթեաց սուրբն եւ ասէ. Օրհնեալ ես Տէր Յիսուս Քրիստոս, որդի Աստուծոյ, որ արժանաւորեցեր զմեզ զմեղաւորքս այսմ բաժին մասին ։ Եւ նոյնժամայն աւանդեցին զհոգիս իւրեանց ի ձեռս հրեշտակաց, Հոկտեմբերի ԺԳ եւ Սահմի Դ ։

Եւ քոյր սորոյն Կարպոսի կայր առաջի, որոյ անուն էր Ագաթոնիկէ, ետես եւ նա զփառս Աստուծոյ զոր ետես եղբայրն իւր, աղաղակեաց եւ ասէ. Ճաշս այս եւ ինձ պատրաստեալ է, պարտ է եւ ինձ հաղորդել ի փառաց կերակրոյս ։

Եւ մերկացեալ զհանդերձս իւր, տարածեաց զանձն իւր ի վերայ փայտին, եւ բոցն բորբոքեցաւ ի վերայ նորա, եւ գոչեաց երիցս անգամ. Տէր, Տէր, Տէր, օգնեա ինձ զի ի քեզ ապաւինեցայ ։ Եւ այսպիսի խոստովանութեամբ աւանդեաց զհոգին իւր առ Աստուած ։

Յայսմ աւուր կատարեցան սրով սուրբ վկայքն Քրիստոսի Ալփիոն, Աղեկսանդրոս, Զոսիմոս, Նիկոնիաս, Նիոնիոս, Իլիդորոս եւ Մարկոս ի քաղաքին Անտիոք Պիսիդեայ առ Դիոկղետիանոսիւ արքայիւ, ի Մանգնոսէ դատաւորէ ։

Նոյնպէս եւ սուրբ վկայն Փլորենտիոս յետ յոլով տանջանաց կենդանւոյն այրեցին հրով ի քաղաքն Թեսաղոնիկեայ ։

* B p. 187 b. * Ի սմին աւուր կատարեցաւ մեծ իշխանն Դիոսկորոս, որ էր խորհրդակից Թագաւո-

ce sourire? Il répondit : J'ai vu la gloire de Dieu et j'en suis heureux.

On alluma un grand feu; le saint se mit à prier et dit : Tu es béni, Seigneur Jésus-Christ, fils de Dieu, qui nous as rendus dignes, nous pécheurs, de la participation. Et ils rendirent aussitôt leur âme entre les mains des anges, le 13 Octobre, le 4 sahmi.

La sœur de saint Carpus, dont le nom était Agathonica, se trouvait présente; elle vit aussi la gloire de Dieu, comme l'avait vue son frère, s'écria et dit : Ce festin est également préparé pour moi, il faut que moi aussi je prenne part à la gloire de ce festin.

Elle se dépouilla de ses vêtements, et s'étendit de tout son corps sur le bois; les flammes l'enveloppèrent, et elle cria par trois fois : Seigneur, Seigneur, Seigneur, aide-moi, car je me suis réfugiée en toi. C'est d'une telle confession qu'elle rendit son âme à Dieu.

En ce jour, furent mis à mort par le glaive les saints martyrs du Christ : Alphion, Alexandre, Zosime, Niconias, Nionios, Éliodore (*Ilidoros*), et Marc, dans la ville d'Antioche de Pisidie, par le juge Magnus, sous le règne de Dioclétien.

Le saint martyr Florentius fut également, après de nombreuses tortures, brûlé vivant par les flammes, dans la ville de Thessalonique.

* B p. 187 b. * En ce même jour, fut martyrisé le grand prince Dioscore, qui était le

րին Դիոկղետիանոսի, զոր ի մամուլ եդեալ ոլորակեցին եւ այրեցին զամենայն մարմինն. եւ յետոյ ի Կուկղիանոս իշխանէ ընկալաւ զգլխատումն վասն Քրիստոսի :

Յայսմ աւուր վարք եւ յիշատակ երանելի հայրապետին մերոյ Մաշտոցի :

Երանելի եւ սրբասնեալ հայրն մեր Մաշտոց՝ էր ի գաւառէն Կոտէից, ի գեղջէն Եղիվարդայ, որդի քահանայի, յաւուրս բարեպաշտ թագաւորին մերոյ Աշոտոյ առաջնոյ : Սա ի մանկական տիոց անտի ցանկայր կրօնաւորական վարուց. եւ յորժամ մեռաւ հայր իւր՝ գնաց ի վանս Մաքենոցաց, եւ կացեալ անդ սրբութեամբ եւ առաքինութեամբ՝ օրհնեցաւ քահանայ եւ վարժեցաւ յաստուածային գիրս :

Ապա փոխեալ անտի գնաց ի Սեւան կղզի, ուր կրեաց վիշտս բազումս ի նախանձոտաց, բայց նա վասն սիրոյն Քրիստոսի համբերէր ամենայնի : Եւ նորոգեաց զվանսն որ էր ի նմին կղզւոջ. շինեաց անդ եւ զեկեղեցին զոր անուանեաց Առաքելոց, եւ ժողովեալ զբազմութիւն միանձանց՝ վարժեաց զնոսա ի կրօնաւորական կրթութիւն : Ինքն լոկ բանջարօք եւ ընդեղինօք շատանայր, եւ օրինակ բարի զանձն ընծայեցուցանէր ամենեցուն :

Այլեւ էին բանք նորա եւ հոգեխառնեալք. որով ոչ միայն զմերձաւորս մխիթարէր՝ այլ եւ զհեռաւորս ի ձեռն խրատական եւ մխիթարական թղթոց զոր գրէր : Վասն

conseiller de l'empereur Dioclétien; on le tortura fortement sous presse, et on lui brûla tout le corps. Il fut ensuite décapité pour le Christ, par le prince Cuclianus [1].

En ce jour, vie et commémoration de notre bienheureux patriarche Mashtotz.

Notre bienheureux père Mashtotz, de sainte vie, était de la province de Kotéïk, du village d'Elivard, fils de prêtre, aux jours de notre pieux roi Achot le Premier. Dès sa tendre enfance il aspira à la vie religieuse, et lorsque son père vint à mourir, il se rendit au couvent de Makhénotz, y vécut en sainteté et vertu, fut ordonné prêtre et se donna à l'étude des écritures divines.

Il quitta ensuite cet endroit et se rendit à l'île de Sévan, où il eut beaucoup à souffrir des jaloux, mais il supporta tout pour l'amour du Christ. Il répara le couvent qui se trouvait dans cette île, y construisit aussi l'église qu'il nomma (l'église) des Apôtres. Il rassembla un grand nombre de moines et les exerça aux devoirs religieux. Il ne se nourrissait que de légumes et d'herbes, et donnait, en sa personne, le bon exemple à tous

Ses paroles étaient influentes, pleines d'esprit et de foi; il consolait non seulement les proches, mais les lointains aussi par les lettres de conseil et de consolation qu'il leur écrivait. C'est pourquoi après la mort du catho-

1. Κουλκιανός dans *Syn. Cp.*, col. 136.

որոյ յետ մահուան Գէորգայ կաթողիկոսի՝ միաբան հաւանութեամբ եկեղեցականաց և քաղաքայնոց ընտրեցաւ կաթողիկոս ի վաթսնամենայ հասակի իւրում. բայց ոչ յերկարեաց ի նմին՝ յետ եօթն ամսոյ փոխեցաւ առ ցանկալին իւր Քրիստոս, և թաղեցաւ ի Գառնի ի հովանոց արքային Տրդատայ :

* B p. 188 a. Այլ ի սակաւ ժամանակի անդ արար * բազում ուղղութիւնս և բարեկարգութիւնս. վասն զի սա ինքն երանելի հայրապետս արար զվերջին կարգաւորութիւն մաշտոցին, որ կանխաւ յօրինեալ էր ի սրբոյն Մեսրոպայ թարգմանչէ և յաշակերտաց նորա, որով վարի մինչև ցայժմ Հայաստանեայցս սուրբ եկեղեցի :

Սահմի Ե և Հոկտեմբերի ԺԴ : Վկայութիւն սրբուհւոյն Դոմնինեայ :

Սրբուհի Դոմնինէա էր ի քաղաքէն Անարզաբու, ի ժամանակս Դիոկղետիանոսի անօրէն արքային : Եւ կացեալ առաջի դատաւորին Լիւսիայ խոստովանեցաւ զանունն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ : Եւ հարին զերանելի կինն ուժգին, և հրացեալ շամփրօք այրեցին զոտսն և արկին ի բանդ :

Եւ յետ աւուրց դարձեալ կացուցին զնա առաջի Լիւսեայ և յոյժ քննեալ ոչ կարաց դարձուցանել ի հաւատոյն Քրիստոսի : Եւ հրամայեաց բրօք ջարդել զամենայն
A fol. 59 r° a. մարմին նորա, * և քարշեցին ընդ երկիր մինչև լուծան ամենայն յօդք անձինն, և

15 և քարշեցին] incipit A.

licos Georges, il fut, par le consentement unanime des ecclésiastiques et des laïques, élu catholicos à l'âge de soixante ans; mais il ne siégea pas longtemps, car sept mois après il trépassa au Christ, vers lequel il aspirait; et il fut enterré à Karni, la résidence d'été du roi Tiridate.

* B p. 188 a. * Dans une si courte période de temps, il s'était beaucoup occupé d'organisations et de réformes; car c'est ce bienheureux patriarche qui fit les dernières réformes du rituel, que saint Mesrop le traducteur et ses disciples avaient composé auparavant, et qui est en usage jusqu'aujourd'hui dans la sainte église arménienne.

5 SAHMI, **14 Octobre**.

Martyre de sainte Domnina.

Sainte Domnina était de la ville d'Anarzaba, aux jours de Dioclétien l'empereur impie. Mise en présence du juge, elle confessa le nom du Christ, notre Dieu. On frappa fortement la bienheureuse femme, on lui brûla les pieds avec des broches enflammées et on la jeta en prison.

Quelques jours après, on la mit de nouveau en présence de Lysias qui l'interrogea longuement mais ne put la détourner de la foi du Christ.
* A fol. 59 r° a. Il ordonna de lui briser tout le corps à coups de gros bâtons. *On la traîna

տարեալ արկին ի բանդ ։ Եւ աղօթելով զգիշերն ամենայն աւանդեաց զհոգին իւր առ Աստուած Հոկտեմբեր ԺԴ ։

Յայսմ աւուր կատարեցաւ սրով ի Պարսիկս սուրբ վկայն Քրիստոսի Սադոթ եպիսկոպոսն ի Սապուհոյ, արքային Պարսից, զի ոչ ուրացաւ զՔրիստոս եւ ոչ երկիր եպագ արեգական եւ հրոյ ։

[B Ի սմին վկայութիւն սուրբ մարտիրոսացն Յերոնի, Ատերի, եւ Ասիդորոսի եւ պատանեկին Դիոսկորոսի յԵգիպտոս, եւ սուրբ քահանայվկային եւ եպիսկոպոսին Սիլվանի Գազացւոյն ։]

Սահմի Զ եւ Հոկտեմբերի ԺԵ ։ Վկայաբանութիւն Ղուկիանոսի քահանայի Անտիոքացւոյ

Սուրբ վկայս այս էր ի մեծ քաղաքէն Անտիոքայ, յաւուրս Դիոկղետիանոսի արքայի, ի մեծ ազգէ եւ ի քրիստոնեայ ծնողաց, սնեալ եւ վարժեալ աստուածահաճոյ վարուք ։ Եւ յետ մահուան ծնողացն ապաւինեցաւ յեկեղեցին, եւ զամենայն ինչս իւր ըստ աւետարանական բանին բաշխեաց աղքատաց, եւ եղեւ ուսումնասէր յոյժ աստուածաշունչ գրոց, եւ յանդիմանէր եւ ուսուցանէր զհրեայս եւ զհեթանոսս եւ զհեր-

2 Հոկտեմբեր ԺԴ] եւ Սահմի Ե *add.* B. || 3-4 կատարեցաւ ... Պարսից] յիշատակ է սուրբ քահանայվկային Քրիստոսի Սադոթ եպիսկոպոսին, որ ի ձայնէ Սապուհոյ, արքային Պարսից կատարեցաւ B || 5 հրոյ] կրակի B || 9 Վկայաբանութիւն] վկայութիւն B || 10 վկայս այս] վկայն Քրիստոսի Ղուկիանոս B — 4 Դիոկղետիանոսի] ամբարիշտ *add.* B || 11 վարժեալ] ճգնութեամբ եւ *add.* B.

ensuite par terre jusqu'à ce que toutes les articulations du corps fussent brisées, puis on l'emmena à la prison et on l'y jeta. Elle pria toute la nuit et rendit son âme à Dieu le 14 Octobre.

En ce jour, périt par le glaive, en Perse, le saint martyr du Christ, l'évêque Sadoth, mis à mort par Sapor, roi des Perses, pour ne pas avoir renié le Christ et adoré le soleil et le feu.

[B En ce même jour, martyre des saints martyrs Héron, Ater, Isidore (*Asidoros*) et du jeune Dioscore[1] en Égypte; et du saint prêtre-martyr et évêque Sylvain de Gaza.]

6 sahmi, 15 Octobre.

Martyre du prêtre Lucien d'Antioche.

Ce saint martyr était de la grande ville d'Antioche, aux jours de l'empereur Dioclétien; il était d'une grande famille et de parents chrétiens, et fut formé à vivre d'une manière agréable à Dieu. Après la mort de ses parents, il se retira dans l'église, et selon la parole de l'évangile, distribua tous ses biens aux pauvres; il étudia profondément les écritures inspirées par

1. Cf. 1 Octobre, p. [372 sq.].

ձուածոյս. Եւ եղեւ կատարեալ վարդապետ հրամանաւ եպիսկոպոսին իւրոյ եւ վարդապետին, եւ բազումք յաշակերտացն իւրոց եպիսկոպոսք եղեն եւ մարտիրոսացան. որ եւ ինքն յառաջագոյն ասէր նոցա մարգարէութեամբ զվկայական մահն իւրեանց ։

* A fol. 59 r° b. Եւ թողեալ զԱնտիոք քաղաքն * գնաց ի Նիկոմիդեա յորում Դիոկղետիանոս զքրիստոնեայս տանջէր ։ Եւ եգիտ բազում հաւատացեալս որք յերկեղէ չարչարանացն զոհէին կռոցն, զորս վարդապետութեամբ եւ աղօթիւք դարձոյց յառաջին դաւանութիւնն իւրեանց, եւ համբերել չարչարանաց եւ քարոզել զՔրիստոս համարձակութեամբ ։

Եւ ինքն երանելին ուսեալ էր զարուեստ դպրութեան եւ գրեաց գիրս եւ եթող ի Նիկոմիդեա եկեղեցոջն, զհին եւ զնոր կտակարանս ։ Եւ շրջէր ի մէջ քաղաքին, եւ զորս կամէր տեսանել, տեսանէին եւ նոքա զնա, եւ զորս ոչ կամէր հայել եւ ոչ նոքա զնա հայէին ի մէջ նոցա կայով եւ շրջէր ։

Եւ լուեալ թագաւորին զբազում ուսումն սրբոյն, որ միայն բանիւք հաւանեցուցանէր զամենեսեան եւ ի տեսչութենէ միայն երեսացն քրիստոնեայ լինէին. կոչեաց առ ինքն եւ երկեաւ դէմ յանդիման խօսել ։ Հրամայեաց կախել առաջի իւր վարագոյր,

2 եւ վարդապետին *om.* B — եղեն] ձեռնադրեցան B — մարտիրոսացան] մարտիրոսք եղեն B || 3 մարգարէութեամբ] մարգարէաբար B — զվկայական] զվկայութեամբ B || 5 Նիկոմիդեա] քաղաք *add.* B || 6 յերկեղէ] յերկիւղէ B || 7 զոհէին] զոհեալ էին B — վարդապետութեամբ] իւրով *add.* B || 11-13 Եւ շրջէր ... կայով եւ շրջէր *om.* B || 15 տեսչութենէ] տեսութենէ B || 16 եւ երկեաւ ... եւ այնպէս *om.* B.

Dieu, puis réfuta et instruisit les Juifs, les païens et les dissidents. Il fut consacré docteur, par l'ordre de son évêque et maître, et beaucoup parmi ses élèves devinrent évêques et furent martyrisés, leur annonçant d'avance, par prophétie, leur mort par le martyre.

* A fol. 59 r° b. Il quitta la ville d'Antioche et * se rendit à Nicomédie où Dioclétien torturait les chrétiens. Il y trouva nombre de fidèles qui, par crainte des tortures, sacrifiaient aux idoles. Par sa doctrine et par ses prières il les fit revenir à leur première profession de foi, les encouragea à endurer les souffrances et à prêcher le Christ avec hardiesse.

Ce bienheureux, qui avait appris l'art de copiste, copia des textes de l'Ancien et du Nouveau Testament, qu'il légua à l'église de Nicomédie. Il parcourait la ville : ceux qu'il désirait voir, le voyaient également, mais ceux qu'il ne voulait pas voir, ne le voyaient pas non plus, bien qu'il se tînt parmi eux et qu'il circulât au milieu d'eux.

L'empereur ayant appris la grande science de ce saint, qui persuadait tout le monde par sa seule parole, alors que d'autres devenaient chrétiens à la seule vue de sa personne, le manda auprès de lui, mais eut peur de lui parler face à

զի մի՛ տեսցէ զերեսս արդարոյն. եւ այնպէս խօսէր ողոքանօք եւ սպառնալեօք եւ կամէր դարձուցանել զսուրբն ի կռապաշտութիւն. եւ յորժամ ոչ կարաց, այլ համարձակութեամբ եւ քաջութեամբ յանդիմանէր եւ ընդդէմ կայր, եւ բարկացեալ թագաւորն * եհատ ի վերայ նորա վճիռ, զի ի հեռաւոր բանդի սովամահ սատակեսցեն : * A fol.

Եւ ըստ հրամանին տարան յԵղէնուպօլիս եւ արկին ի բանդ կապեալ ձեռօք եւ ոտիւք : Եւ բազում աւուրս արգելեալ ոչ կամեցաւ յումեքէ կերակուր առնուլ, մինչեւ ամենայն մարմինն հալեցաւ, եւ միայն ասէր. Քրիստոնեայ եմ Տէր : Եւ զայս ասացեալ աւանդեաց զհոգին իւր առ Աստուած բարի խոստովանութեամբ : Եւ կապեցին վէմ յոտսն եւ ընկեցին ի խորս ծովուն : Եւ ամօթալից լեալ թագաւորն, հրամայեաց հրովարտակս գրել յամենայն աշխարհս զի դադարեսցեն զհալածումն քրիստոնէիցն :

Եւ աշակերտքն սրբոյն Լուկիանոսի երթեալ ի տեղին եւ խնդրեցին ոչ կարացին գտանել. եւ զեօթն օր աղօթս առնէին առ Աստուած զի յայտնեսցէ նոցա : Եւ ի միում գիշերի երեւեցաւ սուրբ մինումն յաշակերտացն որում անուն էր Գղիկերիոս եւ ասէ. Զայս նիշ տեղի գտանիցէք ի ծովեզրն զոր ցանկայքն : Եւ վաղիւն առեալ եւ այլ եւս ոմանս, գնաց ի տեղին եւ գտին զմարմին սրբոյն անարատ եւ մեծ փափագանօք ողջու-

2 կարաց] հաւանեցուցանել *add.* B || 7 ասացեալ] ասելով B || 10 զհալածումն քրիստոնէիցն] ի հալածելոյ զքրիստոնեայս B || 13 մինումն] միոյ B — Գղիկերիոս] Գլիկերիոս B || 14 ծովեզրն] ծովեզերն B || 15 գնաց] գնացին B — գտին] գտեալ B — մեծ] մեծաւ B.

face. Il ordonna de tendre un rideau devant lui, pour ne pas apercevoir la figure du juste, et c'est ainsi qu'il lui parla avec douceur et menaces, cherchant à convertir le saint à l'idolâtrie; mais n'y parvenant pas et voyant que le saint le blâmait et lui résistait avec hardiesse et courage, l'empereur irrité * donna l'ordre de le faire mourir par la faim dans une prison lointaine. * A fol.

On l'emmena donc, selon l'ordre donné, à Hélénopolis, où on le jeta, les mains et les pieds liés, dans une prison. Il y resta longtemps, et ne voulut accepter de nourriture de personne; tout son corps fondit et il ne faisait que répéter : Je suis chrétien, Seigneur. C'est en disant ces paroles qu'il rendit son âme à Dieu en bonne confession. On lui attacha une pierre aux pieds et on le jeta au fond de la mer. L'empereur, confus, ordonna d'envoyer des édits dans tout le pays pour mettre fin à la persécution des chrétiens.

Les disciples de saint Lucien se rendirent à l'endroit, mais ne purent trouver ses restes; ils prièrent Dieu pendant sept jours de les leur révéler. Une nuit, le saint apparut à l'un des disciples dont le nom était Glycérius et lui dit : Vous trouverez ce que vous désirez à tel endroit du rivage. Le lendemain, le disciple se fit accompagner de quelques personnes, et s'étant rendus à l'endroit, ils y trouvèrent le corps du saint intact, lui donnèrent le salut, avec grande joie, et l'inhumèrent, enseveli dans du linge

նեցին, եւ մաքուր պատանօք հանդուցին ի պատուական տեղւոջ ։ Եւ յետոյ սուրբն (* A fol. 59 v° b.) Կոստանդիանոս թագաւորն * շինեաց եկեղեցի մեծ յանուն նորա ի վերայ տապանին ։ Եւ կարգեաց մատուռս ի վերայ եկեղեցւոյն յԵլենուպօլեայ ։

Կատարեցաւ սուրբն Ղուկիանոս քահանայն Հոկտեմբեր ԺԵ ։

Յայսմ աւուր սուրբ վկայքն Քրիստոսի Դասիոս, Գայիոս, Զոտիկոս ի Նիկոմիդեա քաղաքին, ի ծով ընկեցեալ կատարեցան ։

(* B p. 189 b.) [B * Սոքա յաւուրս զոհիցն եւ տօնի կռոցն համարձակութեամբ կացին առաջի եւ վկայեցին զՔրիստոս եւ յանդիմանեցին զսնոտիսն կռոցն ։ Կալաւ զնոսա դատաւորն եւ տանջեաց բազում տանջանօք եւ եհան զնոսա ի խաչ, եւ պատառեաց զկողս նոցա անողորմ, եւ մոմեղինօք շփէին զվէրսն ։ Կապեցին վէմ մի մեծ ի պարանոցս նոցա եւ արկին ի ծով, եւ այնպէս խեղդամահ կատարեցան ի Քրիստոս ։]

Սահմի Է եւ Հոկտեմբեր ԺԶ ։ Տօն Յովհաննու կարապետին եւ Աթանագինէ եպիսկոպոսին ։

Արքեպիսկոպոսն Կեսարիոյ Ղեւոնդիոս, յորժամ ձեռնադրեաց զսուրբն Գրիգոր կաթողիկոս ամենայն Հայոց, ետ նմա զնշխարս Յովհաննու Մկրտչին որ կայր ի Կեսա-

3 մատուռս ի վերայ] մուռս B || 4 Հոկտեմբերի ԺԵ] եւ Սահմի Զ *add.* B || 5 Քրիստոսի *om.* B || 6 ի ծով... կատարեցան *om.* B.

propre, dans un endroit célèbre. Plus tard le saint empereur Constantin (* A fol. 59 v° b.) * construisit sur le tombeau une grande église, au nom du saint. Il érigea aussi des chapelles dans l'église de Hélénopolis.

Saint Lucianus, le prêtre, mourut le 15 Octobre.

En ce jour, les saints martyrs du Christ Dasius, Caïus, Zoticus, furent mis à mort, jetés à la mer dans la ville de Nicomédie.

(* B p. 189 b.) [B* Ces saints, aux jours des immolations et fêtes des idoles, se présentèrent avec hardiesse, confessèrent le Christ et blâmèrent la fausseté des idoles. Le juge les fit saisir et soumettre à de nombreuses tortures, les fit crucifier, déchirer cruellement les côtes, en frottant leurs plaies avec de la cire. On leur attacha ensuite une grosse pierre au cou et on les jeta à la mer. C'est ainsi qu'ils moururent noyés, pour le Christ.]

7 SAHMI, **16 Octobre**.

Fête du précurseur Jean et de l'évêque Athénogène.

L'archevêque de Césarée, Léonce, après qu'il eut sacré saint Grégoire catholicos de toutes les Arménies, lui remit les restes de Jean-Baptiste qui se trouvaient à Césarée. Les notables de la ville et toute la population ne

րեա : Եւ իշխանք քաղաքին և քաղաքացիքն ոչ կամեցան թողուլ տանել զնշխարսն : Եւ իշխանքն Հայոց որ էին ընդ սրբոյն Գրիգորի, ետուն կաշառս քաղաքապետին, և նա ցածոյց զամբոխն :

Եւ յորժամ ելին իշխանքն ընդ դուռն քաղաքին Կեսարու, կամեցան այրել զքաղաքն վասն կաշառոյն զոր ետուն քաղաքապետին, և իմացեալ սրբոյն Գրիգորի ազդ արար սրբոյն Ղևոնդի : Եւ նա առեալ զնշխարս սուրբ եպիսկոպոսին Աթանագինեայ ետ գնձն իշխանացն Հայոց և * աղաչէր չառնել չար ինչ քաղաքին : Եւ նոքա առեալ * A fol. դադարեցին ի վնաս առնելոյ քաղաքին : Եւ բերեալ յաշխարհն Հայոց, ի Տարօն գաւառն, անդ յայտնեաց հրեշտակն Տեառն սրբոյն Գրիգորի և ասէ. այսր հաճեցաւ Տէր բնակել սրբոցն :

Եւ շինեաց եկեղեցի անդ յանուն սուրբ Կարապետին, անդ եդ զնշխարս Յովհաննու Կարապետին և Աթանագինեայ : Եւ կարգեաց տօն ամ յամէ, որ է Սահմի ամսոյ է և ԺԶ Հոկտեմբերի յորում տեղւոջ բազում բժշկութիւնք լինին զօրութեամբն Քրիստոսի :

voulurent pas laisser emmener ces restes Les princes arméniens, qui accompagnaient saint Grégoire, payèrent une somme d'argent au préfet de la ville, qui apaisa la foule.

Lorsque les princes eurent franchi la porte de la ville de Césarée, ils voulurent mettre le feu à la ville pour la somme d'argent qu'ils avaient remise au préfet de la ville. Saint Grégoire, au courant du fait, en fit part à saint Léonce. Celui-ci offrit les restes du saint évêque Athénogène aux princes arméniens en les* priant de ne pas faire de tort à la ville. Ils les acceptèrent, et ne songèrent plus à causer de dégâts à la ville. Ils emportèrent ces restes dans le pays d'Arménie, dans la province de Taron; et c'est là que l'Ange du Seigneur se révéla à saint Grégoire et lui dit : Il a plu au Seigneur que la demeure des saints fût à cet endroit.

[S. Grégoire] y construisit une église au nom du saint précurseur, y déposa les restes du précurseur Jean et d'Athénogène. Il établit une fête à célébrer tous les ans le 7 du mois de hori, le 16 Octobre. En ce lieu s'opèrent nombre de guérisons par la puissance du Christ.

Յայսմ աւուր վկայութիւն սրբոյն Ղունկիանոսի որ հաւատաց ի խաչելութիւն, զի հարիւրապետն էր եւ ասաց. Արդարեւ Որդի Աստուծոյ է սա :

Սուրբն Ղունկիանոս էր ի Կապադովկիացւոց երկրէն, եւ ի Հռոմ քաղաքին էր հարիւրապետ, եւ առաքեցաւ ի կայսերէն Տիբերեայ յԵրուսաղէմ առ Պիղատոս դատաւորն : Եւ յորժամ հրեայքն խաչեցին զՔրիստոս ետես զահաւոր զքանչելիքն որ եղեն, զխաւարումն արեգականն եւ զմեծ շարժումն որ եղեւ, որ եւ գերեզմանք բացան : Աղաղակեաց եւ ասէ. Արդարեւ Որդի Աստուծոյ է սա :

* A fol. 60 r° b. Եւ յորժամ Հրեայքն կաշառեցին զպահապանսն, զի զյարութիւնն Տեառն * խափանեսցեն՝ Ղունկիանոս ոչ կամեցաւ առնուլ յարծաթոյն եւ երկու այլ եւս զօրականք որք հաւատացին ընդ նմա : Եւ թողեալ զկարգ հարիւրապետութեանն գնաց յերկիրն իւր Կապադովկիայ երկու զօրականօքն եւ անդ քարոզէր զխաչեալն Քրիստոս ճշմարիտ Աստուած եւ Որդի Աստուծոյ :

Եւ լուեալ Հրէիցն որ յԵրուսաղէմ՝ լցեալք նախանձու, ժողովեցան առ Պիղատոս եւ խոստացան նմա կաշառս գանձս բազումս, զի հնարս գիցէ առ ի սպանանել զՂուն-

1 Վկայութիւն ... է սա :] Վկայութիւն սրբոյն Ղունկինոսի հարիւրապետի որ ի խաչելութիւնն Քրիստոսի հաւատաց, եւ կատարեցաւ ի Կեսարիա Կապադովկեցոց : B || 3 Կապադովկիացւոց երկրէն] Կապպադուկեցոց գաւառէն B || 8 խափանեսցեն] թաքուսցեն B || 14 առ ի *om.* B.

En ce jour, martyre de saint Longinus qui crut au crucifiement, car c'est le centurion qui dit : *Cet homme est vraiment le Fils de Dieu* [1].

Saint Longinus était du pays de Cappadoce, il devint centurion dans la ville de Rome et fut envoyé par l'empereur Tibère à Jérusalem au juge Pilate. Lorsque les Juifs crucifièrent le Christ, il fut témoin des terrifiants prodiges qui eurent lieu : de l'éclipse de soleil, du grand tremblement de terre et des tombeaux qui s'entr'ouvrirent. Il s'écria alors et dit : *Cet homme est vraiment le Fils de Dieu* [1].

Lorsque les Juifs donnèrent de l'argent aux gardes pour étouffer la
* A fol. 60 r° b. résurrection du Seigneur, * Longin et deux autres soldats qui s'étaient convertis avec lui ne voulurent point toucher à l'argent. Il abandonna son rang de centurion, se rendit dans son pays, en Cappadoce, avec les deux soldats, et y prêcha le Christ crucifié, vrai Dieu et Fils de Dieu.

Ce qu'ayant appris, les Juifs de Jérusalem, remplis de jalousie, s'assemblèrent auprès de Pilate et lui promirent de fortes sommes s'il trouvait le moyen de faire mourir Longin. Pilate écrivit aussitôt dans une lettre à

1. Matth., XXVII, 54.

կխանոս : Եւ առժամայն գրեաց թուղթ առ Տիբերիոս կայսեր ի Հռոմ, եթէ Ղունկիանոս եթող զծառայութիւն հարիւրապետութեանն եւ գնաց յաշխարհն իւր եւ քարոզէ զՔրիստոս Աստուած եւ Որդի Աստուծոյ :

Եւ լուեալ Տիբերիոս, առաքեաց զօրական մի ի Կապադովկիա զի սպանցէ զՂունկինոս : Եւ երթեալ զօրականին եգիտ զսուրբն եւ զերկու զօրականսն յագարակի ժառանգութեան իւրոյ որ կոչի Սանդրալիս եւ եհատ զգլխոցունց զգլուխն : Եւ առեալ միայն զգլուխ սրբոյն Ղունկինոսի, տարաւ առ Պիղատոս յԵրուսաղէմ : Եւ էառ զխոստացեալ կաշառն ի Հրէիցն, եւ ետ ի նոսա զպատուական գլուխն եւ նոքա առեալ թաղեցին յաղբանոցս տեղիս քաղաքին :

Եւ ընդ աւուրսն ընդ այնոսիկ, կին մի այրի Կապադովկիացի՝ խաւարեալ աչօք՝ առեալ զմիածին որդին իւր գնաց յԵրուսաղէմ թերեւս ի հողոյ սուրբ տեղեացն յանկել յաչսն՝ դարձեալ տեսցէ լոյս : Եւ ի շրջել նոցա անդ միածին որդին իւր հիւանդացեալ մեռաւ, եւ եղեւ կրկնակի խաւարումն այրի կնոջն այնմիկ, եւ ի բազում կոծմանէն եւ յողբոցն անկեալ կայր յերկիր հեծեծանօք :

Եւ յաւուր միում ի տեսլեանն երեւեցաւ նմա սուրբն Ղունկինոս եւ ծանուցանէ նմա զամենայն եղեալսն յԵրուսաղէմ ի Հրէիցն եւ ի Պիղատոսէ. թէ, որպէս մատնի-

1 թուղթ] թուղթս B — կայսեր] կայսր B || 4 սպանցէն] սպանցէ B || 6 գլխոցունց] գլխցունց B || 8 կաշառն] կաշառսն B || 10 խաւարեալ աչօք] աչացն լեալ խաւարեցեալ B || 13 կրկնակի] կրկնապատիկ B — այրի *om.* B || 15-16 ծանուցանէ ... մատնի-բառացս *om.* B.

l'empereur Tibère à Rome : Longin a quitté son service de centurion et s'est rendu dans son pays où il prêche le Christ, Dieu et Fils de Dieu.

Tibère, en l'apprenant, envoya un officier en Cappadoce pour mettre à mort Longin. L'officier s'y rendit, trouva le saint avec les deux soldats dans sa propriété de famille, qui s'appelle Sandralis, et trancha la tête à tous les trois. Il prit seulement la tête de saint Longin et l'emporta à Jérusalem à Pilate. Il reçut la somme promise par les Juifs et leur remit la précieuse tête ; ces derniers la prirent et l'enterrèrent dans la partie de la ville réservée aux ordures.

En ces jours, une veuve de la Cappadoce, * qui avait perdu la vue, se rendit avec son fils unique à Jérusalem, pour y appliquer sur ses yeux de la terre des saints lieux, dans l'espoir de recouvrer la vue. Pendant qu'ils visitaient les lieux, le fils unique tomba malade et mourut, ce qui causa un double obscurcissement à la veuve, qui resta prosternée à terre avec de gros sanglots, des gémissements et des pleurs.

Un jour, saint Longin lui apparut dans une vision, lui annonça tout ce qui s'était passé à Jérusalem de la part des Juifs et de Pilate, et de quelle

բռնացաւ, ցուցանէ նմա եւ զտեղին ուր թաղեալն էր գլուխ իւր, եւ ասէ. Փորեա եւ հան զգլուխն եւ առ ժամայն տեսցեն աչք քո զլոյսն, ցուցից եւ զորդին քո փառօք :

Եւ երթեալ այլոց առաջնորդութեամբ եգիտ զտեղին եւ փորեալ ձեռօք իւրովք եգիտ զպատուական գլուխն : Եւ ընդ հանելն յաղբոյն առեալ ի ձեռն իւր եւ նոյնժամայն բժշկեցան աչքն եւ ետես զլոյս : Եւ պատեալ սուրբ կտաւով եդ ի տուփ. եւ տարաւ յաշխարհն իւր Կապադովկիա, նոյնպէս եւ զմարմին որդւոյ իւրոյ : Եւ երթեալ յագարակն Սանդրալիս եդ ի միում տապանի զգլուխն եւ զորդին իւր՝ որպէս հրամայեաց նմա

* A fol. 60 v° b. սուրբն * Ղունկինոս : Եւ երեւեցոյց նմա զորդին իւր մերձ իւր փառաւոր տեսլեամբ եւ լուսաւոր որ ասէր. Տեսանես զիս մայր իմ թէ որպէս զիս Աստուած ի ձեռն Ղունկինոսի այսպիսի փառօք փառաւորեաց եւ յանձն արար զիս սմա եւ հանապազ ի միասին եմք :

Իսկ երանելին Սուքիաս քահանայն Երուսաղեմի եգիտ ի դպրատան տանն սուրբ Յարութեանն գրեալ զպատմութիւնն սրբոյն Ղունգիանոսի, առաքեաց առ եղբարս ի բազում եկեղեցիս :

Կատարեցաւ սուրբ վկայն Քրիստոսի Ղունկինոս Հոկտեմբեր ԺԶ :

1 էր] էին B || 2 ցուցից ... փառօք *om.* B || 6 Կապադովկիա] ի Կապպադովկիա B || 7 Սանդրալիս] Սանդալիս B — զգլուխն] իւր *add.* B || 8-11 Եւ երեւեցոյց ... միասին եմք *om.* B || 13 Ղունգիանոսի] Ղունկինոսի B || 15 Հոկտեմբեր ԺԶ] եւ Սահմի Է *add.* B.

manière il avait été martyrisé; il lui indiqua l'endroit où sa tête avait été enterrée. Il lui dit : Creuse la terre et sors la tête et tes yeux reverront aussitôt la lumière; je te ferai voir également ton fils entouré de gloire.

Elle s'y rendit, guidée par d'autres, retrouva l'endroit, creusa la terre de ses mains et retrouva la précieuse tête. Lorsqu'elle l'eut sortie des ordures, elle la prit dans ses mains; ses yeux furent aussitôt guéris et elle vit la lumière. Elle l'enveloppa dans du linge propre, la déposa dans un coffret, et l'emporta dans son pays, en Cappadoce, en même temps que le corps de son fils. Elle se rendit dans la propriété de Sandralis, déposa dans un même

* A fol. 60 v° b. tombeau la tête (du saint) et le corps de son fils, comme saint * Longin lui avait ordonné. Le saint lui fit apparaître son fils se tenant près de lui, sous un aspect glorieux et lumineux, qui lui dit : Tu me vois, mère, et de quelle manière Dieu, par l'entremise de Longin, m'a comblé de gloire. Il m'a confié à lui, et nous sommes toujours ensemble.

Le bienheureux Hésychius, prêtre à Jérusalem, trouva, dans la bibliothèque de la Sainte Résurrection, l'histoire écrite de saint Longin et l'envoya aux frères à plusieurs églises.

Le saint martyr du Christ, Longin, mourut le 16 Octobre.

Յայսմ աւուր սուրբն Սոկրատէս քահանայն և սրբուհին Թէոդոսիա սրով կատարեցան յԱնկուրիա քաղաքն վասն հաւատոյ Քրիստոսի յԱղեքսանդրոսէ արքայէ :

[B * Է և յայսմ աւուր տօն սրբոյն Յովհաննու Մկրտչի և Աթանագինեայ նշխարացն :

Յորժամ ձեռնադրեցաւ սուրբն Գրիգոր ի Կեսարիա ի պատիւ եպիսկոպոսութեան, ետ նմա արքեպիսկոպոսն Կեսարու Ղեւոնդիոս ի նշխարաց սուրբ Մկրտչին Յովհաննու և Աթանագինեայ վկայի : Իսկ իշխանք քաղաքին նախանձեալ՝ ոչ կամեցան թողուլ տանել զսուրբ նշխարսն, վասն որոյ իշխանքն Հայոց որ էին ընդ սրբոյն Գրիգորի, ետուն բազում կաշառս քաղաքապետին, և նա ցածոյց զամբոխն և թող ետուն :

Եւ յորժամ ելին իշխանքն Հայոց ընդ դուռն քաղաքին Կեսարու՝ կամեցան այրել զքաղաքն վասն կաշառոյն զոր ետուն : Եւ իմացեալ սրբոյն Գրիգորի ասաց ցմեծն Ղեւոնդի և ետուն զնշխարս սուրբ եպիսկոպոսին Աթանագինեայ իշխանացն Հայոց, և աղաչէր չառնել ինչ չար քաղաքին, և նոքա առեալ դադարեցին ի վնաս առնելոյ քաղաքին :

Եւ չուեաց անտի մեծաւ ցնծութեամբ առեալ զգանձն պատուական և բերեալ հանգուցանէր յիւր աշխարհն :

* Եւ ի ճանապարհին եկեալ ի գաւառին Տարօնոյ՝ լուաւ վասն մեհենի կռոցն որ էր անդ ի լերինն Քարքեայ ի վերայ գետոյն Եփրատայ՝ մեծապաշտ բագնաւն

2 յԱնկուրիա քաղաքն] յԱնկիւրիա քաղաքին B.

En ce jour, saint Socrates, prêtre, et sainte Théodosie furent mis à mort par l'épée dans la ville d'Ancyre pour la foi du Christ par l'empereur Alexandre.

[B * En ce jour, fête des restes de saint Jean-Baptiste et d'Athénogène.

Lorsque saint Grégoire fut sacré à la dignité d'évêque à Césarée, l'archevêque de Césarée, Léonce, lui remit une partie des restes de saint Jean-Baptiste et du martyr Athénogène. Mais les notables de la ville, jaloux, ne voulurent pas laisser emporter ces saints restes; c'est pourquoi les princes arméniens, qui se trouvaient avec saint Grégoire, offrirent de fortes sommes au préfet de la ville, qui apaisa la foule, et on les laissa partir.

Lorsque les princes arméniens eurent franchi la porte de la ville de Césarée, ils songèrent à mettre le feu à la ville, à cause de la somme d'argent qu'ils avaient versée. Saint Grégoire, l'ayant appris, en fit part au Grand Léonce, qui remit les restes du saint évêque Athénogène aux princes arméniens, en les priant de ne pas faire du tort à la ville. Ils les acceptèrent et renoncèrent à faire du tort à la ville.

[Saint Grégoire] se mit en route avec grande joie, emportant le précieux trésor, qu'il déposa dans son pays.

* Chemin faisant, lorsqu'il fut arrivé dans la province de Taron, il apprit qu'il s'y trouvait un temple d'idoles, sur la montagne Karaka, sur le fleuve

յառաջին թագաւորացն շինեալ ։ Հրամայեաց զօրացն որ ընդ իւր՝ գնալ տապալել զմեհեանն զի եկեղեցի շինեսցէ, եւ զբերեալ նշխարսն հանգուսցէ ։ Եւ եկեալ ոչ կարացին զդուրս բագնացն գտանել, զի՛ դեւքն ծածկեցին, եւ ի պարիսպն ոչ գծեաց երկաթ զի պատառեսցեն ։

Եկեալ սոքա պատմեցին սրբոյն Գրիգորի, եւ նա առեալ զնշան տէրունական խաչին՝ ելեալ եկաց յանդիման շինուածոցն եւ ասէ. Հրեշտակք քո Տէր հալածեսցեն զնոսա ։ Եւ ընդ բանին հողմ ուժգին բղխեաց ի խաչանիշ փայտէն, եւ շնչեալ ի լեառն հաւասար տապալեաց զամենայն շինուածսն եւ զբնակիչսն սատակեաց, ոչ ինչ գտեալ ի տեղւոջն ոչ քար եւ ոչ փայտ, եւ անթիւ մարդիկ որք տեսին՝ հաւատացին ի Քրիստոս ։

Եւ մինչդեռ ելանէին, ի վեր ի գետն Եփրատ, եւ կամէին անցանել ընդ ձորակ մի՝ սպիտակ ջորիքն որք կրէին զսուրբ նշխարսն՝ տեղի առին ։ Եւ հրեշտակ Աստուծոյ ասաց առ Գրիգորիոս եթէ. Հաճեցաւ Աստուած զի դիցես այդր ի նշխարաց սրբոցդ ։ Անդէն շինեցին փաղփաղակի եկեղեցի, եւ զմեծ մասն ի սուրբ ոսկերաց անդր հանգուցին ։

Իսկ ելեալ ի տեղի մեհենացն շինեաց եւ անդ եկեղեցի մեծապայծառ յանուն սրբոյն Յովհաննու Մկրտչին, եւ եդ յաջակողմն դրանն աներեւութաբար զնշխարս

Euphrate, contenant de grandes richesses et qui avait été construit à grands frais par les premiers rois. Il ordonna aux troupes qui l'accompagnaient de se rendre au temple et de le démolir, pour y construire une église et y déposer les restes (des saints) qu'il transportait avec lui. Ils y montèrent, mais ne purent trouver la porte du temple, car les démons la leur cachaient. Le fer n'avait aucune prise sur les murs, qu'ils ne parvenaient pas à ébrécher.

Ils revinrent en rendre compte à saint Grégoire qui, ayant pris avec lui le signe de la croix du Seigneur, y monta, et se tint en face de l'édifice en disant : Seigneur, tes anges les chasseront. A ces mots, un vent violent souffla de la croix, se répandit également sur la montagne, renversa tous les édifices et fit périr les habitants, à tel point qu'il n'y resta sur place ni pierre, ni bois, et la multitude de gens qui en furent témoins crurent au Christ.

Pendant qu'ils remontaient le cours de l'Euphrate et qu'ils voulaient passer par un vallon, les mules blanches qui traînaient les saints restes s'arrêtèrent. L'ange de Dieu dit à Grégoire : Il plaît à Dieu que tu déposes en ce lieu une partie des restes de ces saints. Ils construisirent aussitôt une église en cet endroit et y déposèrent la plus grande partie des saints ossements.

[Saint Grégoire] monta ensuite à l'endroit où se trouvait le temple des idoles, et y construisit une magnifique église au nom de saint Jean-Baptiste, y déposa à droite de la porte, invisiblement, les restes du saint (Jean-

նորին եւ ի ձախոյն զնշխարս սրբոյն Աթանագինեայ, զորս ոչ ոք կարէ տեսանել բայց միայն զանեղծն որ կայն : Անդ եդեալ սեղան եւ կանգնեալ աւազան մկրտութեան եւ լուսաւորեալ զբազմութիւն զօրացն որ ընդ իւր, եւ բաշխեաց նոցա զանմահական մարմինն եւ զարիւնն զոր պատարագեաց սուրբ հայրապետն. քանզի անդ արար սկիզբն շինելոյ եկեղեցիս յաշխարհին Հայոց :

Սահմանեաց տօնել ի նմին տեղւոջն ի նոյն աւուր, որ է, Սահմի Է: եւ Հոկտեմբերի ԺԶ, ամ յամէ մեծաւ հանդիսիւ կատարել զյիշատակ սրբոցն :

Եւ է մինչեւ ցայսօր սուրբ ուխտն վանք մեծ եւ հռչակաւոր, եւ բնակարան կրօնաւորաց եւ բժշկութիւնք բազում լինին զօրութեամբն Քրիստոսի, որ բնակեալ է, ի սուրբս իւր :

Յայսմ աւուր փոխումն նշխարաց Յովսեփայ Արեմաթացւոյն յԵրուսաղէմ ի Պտղոմայիդայ որ է Աքքա, եւ յիշատակին ընդ նմա սուրբ Իւղաբեր կանանցն :]

Սահմի Ը եւ Հոկտեմբերի ԺԷ : Տօն է Ովսէէ մարգարէին :

Ովսէէ ի Բեթամովթայ էր ի ցեղէ Իսաքարայ. եւ շատ մարգարէացաւ ի վերայ

13 Ովսէէ] Ովսէի B || 14 Ովսէէ] Սուրբ մարգարէն Աստուծոյ Ովսէ *add.* B — Բեթամովթայ] Բելեմաւթայ B.

Baptiste) et à gauche les restes de saint Athénogène; or personne ne peut voir l'endroit où ils se trouvent. Il y dressa un autel, érigea des fonts baptismaux, baptisa la multitude des soldats qui étaient avec lui et les communia au corps et au sang de Notre-Seigneur, pendant le sacrifice que le saint patriarche y célébra. C'est par là qu'il commença à ériger des églises dans le pays d'Arménie.

Il prescrivit sur-le-champ de célébrer, chaque année, en ce même lieu, et en ce même jour, c'est-à-dire le 7 sahmi, 16 Octobre, avec une grande solennité, la commémoration de ces saints.

Et jusqu'aujourd'hui ce lieu de pèlerinage est un grand et célèbre monastère, habité par des moines, et beaucoup de guérisons s'y opèrent par la puissance du Christ, qui habite parmi ses saints.

En ce jour, translation des restes de Joseph d'Arimathie de Ptolémaïs, c'est-à-dire Akka, à Jérusalem. On fait en même temps la commémoration des saintes femmes myrophores.]

8 sahmi, **17 Octobre.**

Fête du prophète Osée.

Osée était de Béthamoth [*Bélémoth*], de la tribu d'Issachar. Il prophétisa

* A fol. 61 rº a. Իսրայէլի եւ մեռաւ խաղաղութեամբ եւ թաղեցաւ յերկրի իւրում ։ Եւ նշան * եթէ. Եկեսցէ Տէր յերկիր եւ ընդ մարդկան շրջեսցի, եւ կաղնին որ ի Սելով բաժանեսցի յերկոտասան մասն, եւ եղիցի երկոտասան կաղնի. եւ զհետ երթիցեն եւ հնազանդեսցին երեւելոյն Աստուծոյ եւ նովաւ կեցցէ ամենայն երկիր ։

Յայսմ աւուր վկայութիւն սրբոյն Խռուսանթոսի որ է Ոսկէծաղիկ եւ Դարեհի ամուսնոյ իւրոյ ։

Վկայն Քրիստոսի Խռուսանթոս էր ի ժամանակս Նումերեայ անօրէն արքային ի քաղաքէն Աղեքսանդրու, եւ անուն հօրն Պողոմէոս մեծատուն իշխան ։ Եւ երթեալ Խռուսանթոս ի Հռոմ, ուսաւ զամենայն իմաստութիւն արտաքին գրոց. նոյն պատահեալ խրատեցաւ յաստուածային գրոց ։

Եւ գտանէ ի թաքստի յայրի միում զոմն մի ծառայ Աստուծոյ, որոյ անունն էր Կարպոփորոն որ թարգմանի պտղաբեր, եւ ուսաւ ի նմանէ զամենայն բարեպաշտութեամբ աստուածգիտութիւնս եւ զմեկնութիւն գրոց եւ զամենայն պատուիրանապահութիւնս եւ զօրէնս Աստուծոյ ։ Եւ մկրտեցաւ յանուն Հօր եւ Որդւոյ եւ սուրբ Հոգւոյն ։

2 շրջեսցի] յորժամ մտանէ արեգակն ի Սելով *add.* B || 3 հնազանդեսցին] ի վերայ երկրի *add.* B || 4 կեցցէ] կացցէ B || 5 որ է] որ թարգմանի B — Դարեհի] սրբոյն Դարիասայ զոր Դարեհ կոչեն *add.* B || 7 վկայն] սուրբ *add.* B || 9 նոյն] նոյնպէս B || 11 եւ գտանէ] Զի գտեալ B || 12 բարեպաշտութեամբ աստուածգիտութիւնս] աստուածային բարեպաշտութիւնս B || 13 զամենայն պատուիրանապահութիւնս եւ զօրէնս Աստուծոյ] զպահպանութիւն պատուիրանացն Աստուծոյ B.

beaucoup sur Israël, mourut paisiblement et fut enterré dans son pays. Il
* A fol. 61 rº a. donna comme signe : * Le Seigneur viendra sur la terre et circulera parmi les hommes; Le chêne de Selov se partagera en douze parties, qui deviendront douze chênes; ils suivront le Dieu qui s'est manifesté et Lui obéiront et toute la terre sera sauvée par Lui.

En ce jour, martyre de saint Chrysanthe, c'est-à-dire fleur d'or, et de son épouse Darie.

Le martyr du Christ, Chrysanthe, vivait aux jours de l'empereur impie Numérien, dans la ville d'Alexandrie. Son père, prince riche, se nommait Polémius. Chrysanthe se rendit à Rome et y apprit toute la philosophie profane, mais il s'adonna en même temps à l'étude des écritures divines.

Il rencontra, caché dans une grotte, un serviteur de Dieu, dont le nom était Carpophore, ce qui se traduit « qui porte des fruits », et il apprit de lui toute la science pieuse de Dieu, les commentaires des écritures, les commandements et les lois de Dieu. Il se fit baptiser au nom du Père, du

Եւ յետ եօթն աւուր լուսաւորութեանն՝ եկեալ համարձակութեամբ քարոզեաց զՔրիստոս :

Եւ լուեալ Պտղոմէոս հարիւրապետին՝ արգել զնա ի խաւարային բանտի, * տալով նմա սակաւիկ հաց եւ ջուր : Եւ յետ աւուրց բազմաց ասեն ոմանք ցՊոլեմոս. եթէ. Որչափ չարչարես քրիստոնեայսն առաւել զօրանան ի հաւատս իւրեանց. եւ ընտրեաց աղջկունս մատաղս եւ գեղեցիկս՝ զարդարեաց զնոսա ոսկւով եւ մեծագին զգեստիւք. եւ արգել ի միասին ի տաճարի եւ ի սենեակս պաճուճեալս : Եւ առատապէս առաքէր նոցա կերակուրս եւ խորտիկս անուշս եւ բազմածախս, եւ յորդառատ գինիս բազմահամ, այնու կամէր զրկել զսուրբն յաստուածային հաւատոյն եւ ի պարկեշտ գործոյն :

Ընդ որս եւ աստուածասէր երիտասարդն Քրիսանթոս խնդրեաց զհնարս սատանայական՝ փախչել կամեցաւ յորոգայթէ բանսարկուին, անկեալ ի վերայ երեսաց իւրոց յերկիր աղաչէր զԱստուած փրկել ի չարէն յայն : Եւ արկեալ Աստուած այնչափ թմրութեան քուն ի վերայ կանանցն մինչեւ անկանէին ոչ կարէին զարթնուլ. եւ յորժամ տային նոցա կերակուրն ելանէին ի սենեկէն ուր այօթէր երանելին Քրիսանթոս, եւ ի տաճարին միայն նստեալ ուտէին : Եւ այսպիսի հնարիւք հայր իւր ոչ կարաց յաղթել նմա :

3 Պտղոմէոս հարիւրապետին] Պոլոմէոս հայր իւր B || 5 որչափ] որքան B || 6 աղջկունս] աղջիկունս B — զգեստիւք] զգեստուք B || 7 արգել] զնոսա *add.* B || 9 կամէր] կամելով B — զսուրբն] զնա B || 13 մինչեւ] մինչ զի B || 14 ելանէին] ելանէր B.

Fils et du Saint-Esprit. Sept jours après son baptême, il se mit à prêcher le Christ avec hardiesse.

Ce qu'ayant appris, le centurion Ptolémée le fit enfermer dans une prison obscure, * ne lui donnant qu'un peu de pain et d'eau. Longtemps après, quelques personnes ayant dit à Polémius : Plus les chrétiens auront souffert, plus ils se raffermiront dans leur foi, il choisit des jeunes filles toutes jeunes et belles, les para d'or et de vêtements riches et les enferma ensemble avec Chrysanthe dans une vaste maison aux pièces luxueuses. Il leur envoyait en grande quantité des plats succulents et fort coûteux et des vins fins en grande quantité, pensant de la sorte priver le saint de la foi divine et des actes de chasteté.

Le jeune Chrysanthe, l'ami de Dieu, pressentant en tout cela des moyens diaboliques et voulant éviter les pièges du démon, se jeta la face contre terre et pria Dieu de le délivrer de ce mal. Dieu envoya un sommeil si profond aux femmes qu'elles ne pouvaient plus se réveiller, et lorsqu'on leur apportait les repas, elles sortaient de la pièce où se tenait le bienheureux Chrysanthe, se rendaient dans la salle et s'asseyaient seules pour manger. Son père ne put le vaincre par de tels moyens. Son père consulta

* A fol. 61 v° a. Իսկ հօր իւրոյ խորհուրդ առեալ ընդ սիրելիս զի տացէ նմա ամուսին * հարսանեօք որ կարող լիցէ հաւանեցուցանել զնա, ի բաց կալ յերկրպագութենէ Քրիստոսի : Եւ ծանուցին նմա զկին ոմն աթենացի իմաստասէր հմուտ եւ տեղեակ հելլենական հանճարոյ եւ գեղեցիկ տեսլեամբ որում անուն էր Դարեհ, զոր զարդարեալ ածին զնա առ Խրուսանթոս :

Եւ նստեալ ի միասին խօսեցան ընդ միմեանս յաստուածային եւ յարտաքին գրոց, եւ յոյժ վիճաբանեալք գրովք, յաղթեաց սուրբն Խրուսանթոս աղջկանն Դարեհի, եւ յանդիմանեաց եւ առասպել եցոյց զծիծաղելի գիրս հեթանոսաց եւ զբարբաջմունս նոցա : Եւ հաւանեցուցեալ զկոյսն Դարեհ, յանձն էառ հաւատալ ի Քրիստոս եւ ամուսնանալ նմա. եւ ուխտ եդեալ անուամբ միայն լինել ամուսինք, եւ անարատ պահել զկուսութիւնն մինչեւ ի մահ : Եւ երթեալ Դարեհ ի տունն Խրուսանթոսի եւ ուսաւ զամենայն գիրս աստուածաշունչս եւ բազմութիւն արանց եւ կանանց դարձուցին յաստուածպաշտութիւն ի մոլորութենէ կռոցն վարդապետութեամբն իւրեանց :

Եւ եղեւ խռովութիւն մեծ վասն նոցա ի Հռոմ առ Կղերոն եպարքոս քաղաքին, * A fol. 61 v° b. եւ կանայք աղաղակէին վասն Խրուսանթոսի եթէ. Որոշէ * զարս մեր յանկողնոց մերոց, եւ ուրանայ զաստուածս : Նոյնպէս եւ արքն աղաղակէին վասն երանելւոյն

1 առեալ] արարեալ B || 10 նմա] ընդ նմա B — եդեալ] եդին միմեանց B — պահել] պահեսցեն B || 13 յաստուածպաշտութիւն ի մոլորութենէ] ի կռապաշտութենէ յաստուածգիտութիւն B || 14 Կղերոն] Կղերիոն B || 15 վասն] սրբոյն *add.* B

* A fol. 61 v° a. donc des personnes amies pour donner en mariage à * Chrysanthe une épouse qui fût capable de le persuader de s'éloigner de l'adoration du Christ. On lui parla d'une femme athénienne, philosophe, versée dans les études helléniques et d'un beau physique, dont le nom était Darie. On la para et on la conduisit auprès de Chrysanthe.

Ils restèrent ensemble, causèrent des écritures divines et profanes, discutèrent longtemps sur les lettres, mais saint Chrysanthe eut raison de la jeune fille Darie; il discuta et démontra que les ridicules écrits des païens n'étaient que fables et insanités. Il convainquit la vierge Darie qui accepta de croire au Christ et de se marier avec lui, en se jurant d'être époux de nom seulement et de conserver sans tache leur virginité jusqu'à leur mort. Darie se rendit à la maison de Chrysanthe, apprit toutes les écritures divines, et ils convertirent par leur doctrine grand nombre d'hommes et de femmes de l'erreur des idoles au culte de Dieu.

Il y eut à leur sujet un grand mouvement à Rome auprès de Cléros, * A fol. 61 v° b. éparque de la ville. Les femmes protestèrent contre Chrysanthe : * Il détourne nos maris de nos lits et ils renient les dieux. Des hommes clamè-

Դարեհի եթէ. Զկանայս մեր որոշէ, յամուսնութենէ մերմէ, եւ հաւատան ի Քրիստոս :

Եւ առաքեաց եպարքոսն եւ ած առաջի իւր, եւ բազում հնարիւք ջանացեալ ոչ կարաց հաւանեցուցանել եւ խախտել ի հաւատոյն Քրիստոսի : Եւ ետ զնոսա ի Կղօդիոս զինուորն եւ հանել արտաքոյ քաղաքին Հռոմայ. եւ կապեցին զձեռս նոցա ուժգին ջլօք, եւ առժամայն կապանքն թուլացան, եւ ապա ի փայտի ընկեցին զոտս նոցա կապանօք բեւեռաց եւ նոյնժամայն մանրեցաւ փայտն եւ եղեւ որպէս փոշի, եւ ապա հեղին ի վերայ նոցա ժողովեալ մէզս, զի ի հոտոյն ցնորեսցին խելամքն եւ դարձեալ եղեւ նոցա անուշահոտութիւն :

Եւ ապա արկին զնոսա ի նորայեն մորթս անասնոց եւ կարեցին շուրջանակի եւ ընկեցին յարեւ, եւ մորթն ոչ չորացան ամենեւին, եւ հանին ի մորթոյն եւ արկին ի պարանոցն բռնաձեռնակս եւ երկաթս յոտս, եւ արկին ի խաւարային բանդ. եւ անկան կապանքն ի պարանոցէ եւ յոտից նոցա եւ ծագեաց ի բանդին լոյս մեծ :

1 երանելւոյն] երանուհւոյն B — հաւատան] հաւատալ B || 2 ած] էած B — հաւանեցուցանել եւ խախտել] դարձուցանել B || 4 զինուորն] զօրական B — եւ հանել արտաքոյ քաղաքին Հռոմայ] եւ նա մատնեաց ի զնտաղան տանջանս B || 5 եւ առժամայն ... ապա *om.* B || 6 կապանօք բեւեռաց] բեւեռօք B — եւ նոյնժամայն ... եւ ապա *om.* B || 7 ժողովեալ *om.* B — զի ի հոտոյն ... անուշահոտութիւն *om.* B || 9 կարեցին] բարշեցին B || 10 յարեւ] յարեւու չորանալ՝ զի նեղեալ կաշկանդեսցին ի նմա *add.* B — հանին] հանեալ B 11 պարանոցն բռնաձեռնակս] պարանոցաւ բռնաձեռնակ B — երկաթս] երկաթ B — արկին] արգելին B || 12 եւ անկան ... լոյս մեծ : *om.* B.

rent également contre la bienheureuse Darie : Elle détourne nos femmes du mariage, et elles croient au Christ.

L'éparque les envoya chercher et les fit venir en sa présence, mais, bien qu'ayant employé beaucoup de moyens, il ne put ni les persuader ni les détourner de la foi au Christ. Il les remit entre les mains du soldat Claudius, pour les emmener hors de la ville de Rome. On leur attacha fortement les mains derrière le dos avec des nerfs [de bœuf], mais les liens se défirent aussitôt. On leur attacha ensuite les pieds à un poteau avec des chaînes et des clous, mais le poteau fut réduit en menus morceaux comme de la poussière. On versa ensuite sur eux de l'urine qu'on avait amassée, afin de leur faire perdre connaissance à cause de l'odeur; mais elle tourna en odeur suave pour eux.

On les enveloppa ensuite dans des peaux de bêtes récemment tuées, qu'on cousit sur eux, et on les exposa au soleil; mais les peaux ne se desséchèrent point. On les sortit des peaux et on leur passa des colliers au cou et des fers aux pieds, et on les jeta dans une prison obscure; mais les chaînes tombèrent du cou et des pieds et une grande clarté jaillit dans la prison.

* A fol. 62 r° a. Եւ եպարքոսին * տեսեալ զայս ամենայն՝ կախարդս համարեցաւ զսուրբսն եւ աղանդովք առնէ առնելն զքանչելիսն. եւ երթեալ սրբոցն առաջի նորա եւ անարգանօք յամօթ արարին : Եւ հրամայեաց զսուրբն Խռուսանթոս գաւազանօք հարկանել եւ լերեւ զլրտու կակղագոյն զեղեգ ի նմա : Զոր տեսեալ Կղօդիոսի զօրականին հաւատաց ի Քրիստոս կնաւն իւրով Իղարիաւ եւ երկու որդովքն որոց անուանքն Յասոն եւ Մավռոն, եւ այլ զօրականքն ընդ նոսա, եւ վարդապետեցան ի սրբոյն Խռուսանթեայ եւ մկրտեցան :

Եւ թագաւորն Նումերիանոս հրամայեաց կապել ի պարանոցն Կղօդիոսի վէմմի մեծ եւ ընկեցին ի ծովն եւ զերկու որդիսն զԱսոն եւ զՄավռոն եւ զզօրականսն որ խոստովանեցան զՔրիստոս Աստուած՝ գլխատեցին : Եւ կալան զկինն Կղօդիոսի զԻղարիա եւ յորժամ տանէին ի ճանապարհին՝ աղօթեաց առ Աստուած եւ աւանդեաց զհոգին :

Եւ դարձեալ արկին զԽռուսանթոս ի խաւարային եւ ի մահահոտ բանտ յորում էին աղտեղութիւնք աղբաց. եւ եղեւ լոյս եւ անուշահոտութիւն ի բանդին:

Եւ զերանելին Դարեհ արկին ի պոռնկատուն եւ առաքեաց նմա Աստուած պա-

1 եւ աղանդովք ... զօրականին] եւ հրամայեաց զսուրբն Խռուսանթոս հարկանել մահակօք, բայց նա զխոզին յափշտակեալ զօրով ի սիրոյն Քրիստոսի՝ լերեւ զլրտու կակղագոյն թուէին նմա գաւազանքն : Եւ տեսեալ Կղօդիոսի զպնդութիւն հաւատոյ նորա ի Քրիստոս Յիսուս՝ որով անյաղթելի մնայր յանդիմաներ եւ ի դժնդակ տանջանաց B || 5 անուանքն] էին *add.* B — Մավռոն] Մավարոն B || 9 զԱսոն եւ զՄավռոն] զՅասոն եւ զՄավրոս B || 11 զհոգին] ի Քրիստոս *add.* B || 12 արկին] զսուրբն *add.* B — յորում էին ... բանդին *om.* B || 14 զերանելին] զերանուհին B — արկին ի պոռնկատուն ... վիհ մեծ] ի տուն լինչ չար եւ վատ, եւ հանեալ անտի կախեցին զփայտէ եւ արկին ի հուր բորբոքեալ եւ շնորհօքն Աստուծոյ ապրեցան. եւ ապա հրամանաւ եպարքոսին փորեցին վիհ մեծ B.

* A fol. 62 r° a. L'éparque, * témoin de tout cela, prit les saints pour des sorciers, disant qu'ils faisaient ces prodiges par magie. Les saints se présentèrent devant lui et l'humilièrent avec mépris. Il ordonna alors de frapper saint Chrysanthe à coups de bâtons, mais ceux-ci lui parurent plus doux que des roseaux. Ce que voyant, le soldat Claude crut au Christ avec sa femme Hilaria, ses deux fils nommés Jason et Maur (*Mavron*), et d'autres soldats avec eux; ils furent instruits par saint Chrysanthe et se firent baptiser.

L'empereur Numérien ordonna d'attacher au cou de Claude une grosse pierre et de le jeter à la mer, et de trancher la tête à ses deux fils Jason et Maur et aux soldats qui avaient confessé le Christ Dieu. On saisit la femme de Claude, Hilaria, et pendant qu'on l'emmenait, chemin faisant, elle pria Dieu et rendit son âme.

On jeta de nouveau Chrysanthe dans une prison obscure et infecte, où se trouvaient entassées des immondices; mais il se produisit une clarté, et une odeur douce se répandit dans la prison.

On enferma la bienheureuse Darie dans une maison de prostituées;

պահապան * առիւծ մի ահաւոր յանտառէն եւ երթեալ նստաւ ՚ի մէջ տանն եւ երթային * A fol. 62 r° b
պոռնիկ արք եւ տեսանէին զպահապանն եւ փախչէին : Եւ այր մի յանդգնաբար եմուտ եւ կալաւ զնա առիւծն ընկէց ՚ի գետին եւ նստաւ ՚ի վերայ նորա, եւ պոռնիկ այրն սկսաւ աղաչել զԴարեհ եւ նա խրատեաց զնա աստուածային բանիւք դարձոյց ՚ի կռապաշտութենէն եւ յանձին կալեալ եթէ, ամբողջ ելանէ ՚ի տանէն քարոզեսցէ ամենեցուն զԴարեհէ ՚ի Հռոմ եթէ աստուածուհի իցէ :

Եւ բազում զօրականք գնացին ՚ի տանն զի հանցեն զառիւծն եւ ոչ կարացին, այլ ծանուցեալ խոցեցան ՚ի գազանէն եւ նոքա հաւատացին ՚ի Քրիստոս : Եւ հրամայեաց եպարքոսն հրով այրել զտունն. եւ յորժամ տարան զհուրն հրամայեաց Դարեհ առիւծուն եւ ելեալ գնաց ՚ի դադարն իւր եւ ոչ զոք վնասեաց :

Եւ ապա հրամայեաց կախել զսուրբսն զփայտէ եւ լուծան կապանքն եւ անկաւ փայտն : Եւ բորբոքեցին հուր զի այրեսցեն զսուրբսն եւ շիջաւ հուրն. եւ որք կամեցան ունել զսուրբսն ցամաքեցան ձեռք նոցա եւ սրտաբեկ հառաչէին : Եւ ապա փորեցին վիհ մեծ եւ ընկեցին * անդ զսուրբն Քրիսանթոս եւ զԴարեհ, եւ հողն ծածկեաց զվիհն եւ * A fol. 62 v° a
այնպէս կատարեցան ՚ի Քրիստոս ՚ի Հոկտեմբերի ԺԷ :

Եւ էր մերձակայ լերան յորում էր այր, ուր ժողովէին քրիստոնեայքն եւ կատարէին զսպաս խորհրդոյ : Եւ լուեալ թագաւորին մինչդեռ յայրին աղօթէին.

16 ժողովէին] ժողովեալ էին B.

mais Dieu lui envoya comme gardien * un lion terrible de la forêt, qui vint s'installer dans la maison, et les hommes prostitués qui s'y rendaient s'enfuirent à la vue du fauve. Cependant, un homme ayant eu l'audace d'entrer, le lion le saisit, le jeta par terre et s'assit sur lui. Le prostitué se mit à prier Darie qui lui parla en des termes divins et le détourna du culte des idoles; il promit que s'il sortait indemne de la maison, il prêcherait à tous à Rome que Darie était une déesse. * A fol. 62 r° b

Or beaucoup de soldats se rendirent à la maison pour en chasser le lion, mais ne réussirent point; par contre, ils furent blessés par le fauve, et ils se convertirent. Alors l'éparque ordonna de mettre le feu à la maison; et lorsqu'on y apporta le feu, Darie ordonna au lion de se retirer dans sa retraite; il s'en alla sans blesser personne.

[L'éparque] ordonna ensuite de pendre les saints à un poteau, mais les liens se défirent et le poteau tomba. On alluma un grand feu pour y brûler les saints; mais le feu s'éteignit, et à ceux qui voulurent se saisir des saints, les mains se desséchèrent, et ils gémirent avec sanglots. On creusa ensuite une fosse profonde et *on y jeta saint Chrysanthe et Darie : la terre couvrit la fosse et c'est ainsi qu'ils moururent dans le Christ, le 17 octobre. * A fol. 62 v° a

Il y avait une grotte dans la montagne voisine où les chrétiens se rassemblaient et tenaient leurs réunions liturgiques. L'empereur, l'ayant appris,

եւ փակեցին զդուռն այրին զի մի կարասցեն ելանել, եւ ի վերայ այրին հանեալ քարտաշս եւ փլուցին զլեառն ի վերայ ժողովրդոց քրիստոնէից : Եւ այնպէս յետ հաղորդելոյ նոցա ի կենարար մարմնոյ եւ յարենէ Որդւոյն Աստուծոյ աւանդեցին զհոգիս իւրեանց : Յորում էր Դիոդորոս քահանայն որ զսուրբ խորհուրդն մատոյց յայրին եւ Մարիանոս սարկաւագն եւ այլ չուխտէ եկեղեցւոյն եւ ժողովուրդք բազումք որք բարի խոստովանութեամբ կատարեցան ի Քրիստոս :

Եւ հրամանաւ Ստեփանոսի Հռոմայ հայրապետին եւ Ուիրինոս եւ Արմենիոս գրեցին ճշգրտիւ զվկայութիւնս սրբոց եւ բարեհամբաւ վկայիցն Քրիստոսի եւ առաքեցին յամենայն քաղաքս :

* B p. 193 b. [B. * Յայսմ աւուր յիշատակ եւ տօն սրբոց եւ սքանչելագործ բժշկացն Կոզմայի եւ Դամիանոսի եւ երեք եղբարց նոցա՝ Անթիմոսի, Լեւոնտոսի, Եւպրեպիոսի :

Սոքա էին արաբացիք եւ ի ժամանակս Դիոկղետիանոսի ըմբռնեալք ի Կիլիկիայ եւ ի Լիւսիայ դատաւորէ ի յԵգիացւոց քաղաքն տանջեալք ի խաչի կատարեցան եւ յետոյ զմարմինս նոցա ի ծով ընկեցին :

Ի սմին վերափոխումն նշխարաց բարեկամին Քրիստոսի Ղազարու արդարոյ՝ ի Կիպրոսէ ի Կոստանդնուպօլիս հրամանաւ Լեւոնի բարեպաշտ կայսերն, եւ շինեալ եկեղեցի մեծ :]

2 ժողովրդոց] ժողովելոց B.

ordonna de fermer l'entrée de la grotte pendant qu'ils psalmodiaient, de sorte qu'ils ne pussent sortir. On fit monter sur la grotte des tailleurs de pierres, qui provoquèrent un éboulement de la montagne sur l'assemblée des chrétiens. C'est ainsi qu'après avoir communié au corps vivifiant et au sang du Fils de Dieu, ils rendirent leur âme. Parmi eux se trouvaient le prêtre Diodore qui avait célébré le saint mystère dans la grotte et le diacre Marianus et autres clercs de l'église et beaucoup de personnes qui moururent dans le Christ en bonne confession.

Sur l'ordre d'Étienne, patriarche de Rome, Varinus et Arménius écrivirent fidèlement le martyre des saints et glorieux martyrs du Christ et l'envoyèrent à toutes les villes.

* B p. 193 b. [B * En ce jour, commémoration et fête des saints médecins et thaumaturges Cosme et Damien et de leurs trois frères Anthime, Léonce et Euprepius.

Ils étaient Arabes, furent saisis en Cilicie, aux jours de Dioclétien, et mis à la torture dans la ville d'Ægis par le juge Lysias. Ils moururent sur la croix, et l'on jeta ensuite leurs corps à la mer.

En ce même jour, translation des restes de l'ami du Christ, Lazare le juste, de Chypre à Constantinople, par ordre du pieux empereur Léon. On construisit en ce lieu une grande église.]

* Ամսեան Թ· եւ Հոկտեմբերի ԺԸ : Պատմութիւն սրբոյն Ղուկասու աւետարանչին : * A fol. 62 v° b

Սուրբ առաքեալն Ղուկաս անտիոքացի էր եւ արուեստիւ բժիշկ : Եւ երթեալ ի քաղաքն Թեբայ եօթնադրնեան, ի ժամանակս Տիբերիոսի արքային եւ հանդիպեալ անդ Պօղոսի առաքելոյն ուրացաւ զիւր հայրենի կռապաշտութիւնն եւ հաւատաց ի Քրիստոս : Եւ գնայր զհետ Պօղոսի, եւ որպէս նա՝ նոյնպէս եւ սա եղեւ քարոզ եւ առաքեալ : Եւ շրջէին ի միասին ընդ ամենայն երկիր, եւ ուսուցանէին զաւետարանն Քրիստոսի : Եւ եղեւ կատարեալ բժիշկ հոգւոյ եւ մարմնոյ մարդկան. եւ արար նշանս եւ սքանչելիս մեծամեծս :

Գրեաց եւ զսուրբ աւետարանն որ ըստ անուանն կոչեալ է, ի բանից եւ ի պատմութենէ սրբոյն Պօղոսի առաքելոյն : Գրեաց եւ զգիրս Գործոց Առաքելոցն :

Այլ պատմեն յայլ գրոց պատմութեանց, թէ առաքեալն Ղուկաս աշակերտ էր Գաղիանոսի նախաբժշկի, զի էր յաւուրսն յորում Քրիստոս ընդերկրի շրջէր, եւ լուեալ Գաղիանոս զսքանչելիսն զոր առնէր Յիսուս, եթէ մեռեալս յարուցանէ, զկոյրս ի ծնէ լուսաւորէ, զանդամալոյծս եւ զանբժշկելի ցաւս եւ * զհիւանդութիւնս բանիւ միայն առժամայն ողջացուցանէ; եւ համրոց եւ խլից լսել տայ եւ խօսել. առաքեաց զաշակերտն իւր զՂուկաս յԵրուսաղէմ առ Քրիստոս, զի տեսցէ եւ զճշմարիտն գիտասցէ եւ դարձցի անդրէն : * A fol. 63 r° a

* 9 SAHMI, **18 Octobre**. * A fol. 62 v° b

Histoire de l'évangéliste saint Luc.

Le saint apôtre Luc était d'Antioche, médecin de sa profession. Il se rendit à la ville de Thèbes aux sept portes, aux jours de l'empereur Tibère, y rencontra l'apôtre Paul, renia l'idolâtrie de ses pères et crut au Christ. Il suivit Paul, et devint, comme lui, évangéliste et apôtre. Ils parcoururent ensemble tous les pays et enseignèrent l'évangile du Christ. Il devint un parfait médecin d'âme et de corps pour les hommes, et il accomplit de grands prodiges et miracles.

Il écrivit le saint évangile qui tire son nom de lui, d'après les paroles et le récit du saint apôtre Paul. Il écrivit aussi les Actes des Apôtres.

On dit encore, d'après d'autres récits historiques, que l'apôtre Luc avait été l'élève du grand médecin Galien, lequel vivait aux jours où le Christ circulait sur la terre, et qu'ayant appris les miracles accomplis par Jésus qu'il ressuscitait les morts, donnait la vue aux aveugles de naissance, guérissait aussitôt, par la seule parole, les paralytiques, les infirmités incurables et les * maladies, rendait la parole aux muets et l'ouïe aux sourds, * Galien envoya son élève Luc à Jérusalem auprès du Christ, pour apprendre ce qu'il y avait de vrai et de certain et revenir aussitôt près de lui.

Եւ յորժամ եհաս յԵրուսաղէմ եւ ետես զՔրիստոս եւ բազում սքանչելեաց ականատես եղեւ, եւ զյառաջագոյն բժշկեալսն ետես, իջաւանս արարեալ ի տունն տեռատես կնոջն, զոր յետ երկոտասան ամաց Քրիստոս բժշկեաց. եւ ապա դարձաւ անդրէն Ղուկաս եւ զԳաղիանոս ոչ եգիտ քանզի մեռեալ էր։ Եւ գնաց ի քաղաքն Թիւաս, եւ հանդիպեալ Պօղոսի առաքելոյն, որպէս եւ գրեցաքն։

Եւ յորժամ հանգերձեալ էր մեռանել, կոչեաց զաշակերտսն եւ զժողովուրդսն ուսոյց նոցա զաստուածային բանս եւ հաստատեաց ի հաւատս ճշմարիտս եւ աղօթեաց առ Աստուած եւ աւանդեաց զհոգին իւր խաղաղութեամբ։ Եւ բազում նշանք եւ բժշկութիւնք լինին ի տեղւոջ հանգստեան նորա. եւ այժմ ողջ մարմնով եդեալ կայ ընդ այլ առաքեալսն ի Կոստանդնուպօլիս։ Ննջեաց առաքեալն եւ աւետարանիչն Քրիստոսի Ղուկաս Հոկտեմբերի ԺԸ։

* B p. 193 b. [B * *Տօն է մեծահանդէս եւ յիշատակ սուրբ եւ լուսափայլ առաքելոյն եւ աւետարանչին Ղուկասու։*

* B p. 194 a. *Սուրբ առաքեալն Ղուկաս՝ ազգաւ Անտիոքացի էր եւ արուեստիւ բժիշկ եւ * ի ծայր հասեալ կենդանագրական արուեստին, երթեալ ի քաղաքն Թիւէս յեօթնադրունեան՝ ի ժամանակս Տիբերիոսի արքայի, եւ հանդիպեալ առաքելոյն՝ եղեւ սպասաւոր եւ աշակերտ Պօղոսի առաքելոյն։*

Or lorsqu'il fut arrivé à Jérusalem, eut vu le Christ, eut été témoin de nombreux miracles, et eut vu ceux qui avaient été guéris auparavant, étant descendu dans la maison de l'hémorroïsse guérie par le Christ après douze années de maladie [1], Luc retourna dans son pays mais il ne retrouva plus Galien, car celui-ci était décédé. Il se rendit alors à la ville de Thèbes où il rencontra l'apôtre Paul, comme nous l'avons écrit plus haut.

Lorsqu'il fut sur le point de mourir, il appela ses disciples et la foule, leur enseigna les paroles divines, les raffermit dans la vraie foi, pria Dieu et rendit son âme en paix. Beaucoup de miracles et de guérisons ont lieu à l'endroit de sa sépulture. Il repose maintenant, de son corps entier, auprès des autres apôtres à Constantinople. L'apôtre et l'évangéliste du Christ, Luc, mourut le 18 Octobre.

* B p. 193 b. [B * Fête de grande solennité et commémoration du saint et lumineux apôtre et évangéliste Luc.

* B p. 194 a. Le saint apôtre Luc était antiochien de nationalité et médecin de sa profession; il était parvenu à la sommité de l'art de la peinture, dans la ville de Thèbes aux sept portes, aux jours de l'empereur Tibère, et y rencontra les apôtres; il devint le serviteur et le disciple de l'apôtre Paul.

1. Matth., IX, 20-22; Marc, V, 25-34; Luc, VIII, 43-48.

Եւ լուեալ ի նմանէ զաստուածային բանն՝ ուրացաւ զհայրենի կռապաշտութիւնն եւ հաւատաց ի Քրիստոս ։ Եւ ի վերայ մարմնական բժշկութեանն ընկալաւ եւ զհոգեւոր բժշկութիւն, եւ գնաց զհետ Պօղոսի, եւ որպէս նա՝ նոյնպէս եւ սա եղեւ բարող եւ առաքեալ ։ Եւ շրջէին ի միասին ընդ ամենայն երկիր եւ ուսուցանէին զաւետարանն Քրիստոսի ։ Եւ եղեւ կատարեալ բժիշկ հոգւոյ եւ մարմնոյ մարդկան, եւ առնէր նշանս եւ արուեստս մեծամեծս ։

Գրեաց եւ զսուրբ աւետարանն որ ըստ անուան իւրում է, ի բանից եւ ի պատմութենէ սրբոյն Պօղոսի առաքելոյ, առ Թէոփիլոս ոմն իշխան ի Հռոմ ։ Գրեաց եւ զգիրս Գործոց Առաքելոցն ։

Սա ի չորեքկերպեան կառսն՝ օրինակեալ եզամբն, եւ ի չորից գետոցն [illegible] զնա Տիգրիս, որ պատէ զԱսորիս յորմէ էր նա ։ Եւ գրեաց զաւետարանն յետ քսան ամի Համբարձմանն Քրիստոսի ։

Եւս ասեն յայլ պատմութենէ՝ թէ առաքեալն Ղուկաս աշակերտ էր Գաղիանոսի նախաբժշկի, զի էր նա յաւուրսն յորում Քրիստոս շրջէր յերկրի, եւ լուեր զսքանչելիսն զոր առնէր Յիսուս. եթէ զմեռեալս յարուցանէ, զկոյրս ի ծնէ լուսաւորէ, զանդամալոյծս եւ զանբժշկելի ցաւս եւ զհիւանդութիւնս բանիւ միայն առժամայն առողջացուցանէ, եւ համրոց եւ խլոց խօսել տայ եւ լսել ։ Առաքեաց զաշակերտն իւր զՂուկաս յԵրուսաղէմ առ Քրիստոս զի տեսցէ եւ զճշմարիտն եւ

Il apprit de lui la parole divine, renia l'idolâtrie de ses pères et crut au Christ. Il reçut, outre le don de la guérison du corps, celui de la guérison spirituelle, suivit Paul, et comme lui devint évangéliste et apôtre. Ils parcoururent ensemble tous les pays et y enseignèrent l'évangile du Christ. Il devint un parfait médecin de l'âme et du corps des hommes, et accomplit de grands miracles et prodiges.

Il écrivit le saint évangile, qui est selon son nom, d'après les paroles et le récit du saint apôtre Paul, pour un prince de Rome nommé Théophile. Il écrivit également le livre des Actes des Apôtres.

Il est symbolisé par le bœuf, dans le char aux quatre animaux, et par le Tigre, parmi les quatre fleuves qui contournent la Syrie, d'où il était. Il écrivit l'évangile vingt ans après l'Ascension du Christ.

On dit aussi, d'après un autre récit historique, que l'apôtre Luc avait été le disciple du grand médecin Galien, lequel vivait aux jours où le Christ circulait sur la terre. Ayant appris les miracles accomplis par Jésus, qu'il ressuscitait les morts, rendait la vue aux aveugles de naissance, guérissait par la parole seule et instantanément les paralytiques, les infirmités et les maladies incurables, rendait la parole aux muets et l'ouïe aux sourds, Galien envoya son disciple Luc à Jérusalem, auprès du Christ, pour voir et apprendre le vrai et

զստոյգն գիտասցէ՝ եւ եկեալ պատմեսցէ նմա, զի եւ ինքն Գաղիանոս երթիցէ անդր առ Քրիստոս ։

Եւ յորժամ Ղուկաս եհաս յԵրուսաղէմ եւ ետես զՔրիստոս եւ բազում սքանչելեաց ականատես եղեալ՝ իջեւանեցաւ ի տուն արեանահոս կնոջն, զոր յետոյ * (* B p. 194 b.) երկոտասան ամաց Քրիստոս բժշկեաց, ապա հետեւեցաւ եւ ինքն նմա եւ շրջելով ընդ Քրիստոսի ի կարգ եօթանասուն եւ երկու աշակերտացն թուեցաւ ։ Ետես զչարչարանս եւ զմահն խաչի, եւ ի յարութեան կիւրակէին ճանապարհորդելով ընդ Կղէոպայ յԷմմաուս, որ եւ ճանապարհակցեալ նոցա Քրիստոս՝ խօսակից եղեւ ընդ նոսա եւ սեղանակից ։

Ուստի եւ ի ճանաչելն դարձեալք յԵրուսաղէմ՝ աւետաբերք այլոց առաքելոցն եղեն, պատմելով որպէս տեսին զՏէրն, վասն որոյ մինչդեռ զայն խօսէին՝ ինքն իսկ երեւեցաւ ի միջի կացեալ նոցա ։ Այսպէս ետես եւ զՀամբարձումն եւ զԳալուստ սուրբ Հոգւոյն, զոր եւ գրեաց զամենայն ըստ կարգի զիրս տնօրէնութեանն Քրիստոսի՝ յաւետեացն Գաբրիէլի մինչեւ ի համբառնալն յերկինս եւս ճոխագոյն եւ լիակատար քան զայլ ընկերսն ։

Ասի եւ այս՝ եթէ յետոյ գնաց պատմել եւ քարոզել զամենայն վարդապետին իւրոյ Գաղիանոսի, եւ եգիտ զնա զի մեռեալ էր ։ Եւ անտի գնացեալ ի քաղաքն Թիվաս՝ որ է եօթնադրունեան յԵլլադա, եւ հանդիպեցաւ Պօղոսի առաքելոյ ։ Եւ որպէս

le certain, et revenir lui en rendre compte, afin que lui aussi, Galien, pût se rendre auprès du Christ.

Lorsqu'il arriva à Jérusalem, vit le Christ et fut témoin de nombreux miracles, étant descendu dans la maison de la femme hémorroïsse que le Christ avait guérie après * (* B p. 194 b.) douze années, Luc suivit, lui aussi, le Christ, l'accompagna et fut admis au nombre des soixante-douze disciples. Il fut témoin de sa passion, de sa mort sur la croix et de sa résurrection. Le dimanche de la Résurrection, il faisait route avec Cléophas vers Emmaüs, lorsque le Christ, se faisant leur compagnon, parla avec eux et devint leur convive.

Après qu'ils l'eurent reconnu, ils revinrent à Jérusalem et annoncèrent la bonne nouvelle aux autres apôtres, en leur racontant comment ils avaient vu le Seigneur; et pendant qu'ils parlaient, le Seigneur leur apparut lui-même, se tenant au milieu d'eux. Luc fut ainsi témoin de l'Ascension du Seigneur et de la descente du Saint-Esprit. Il décrivit toute l'économie de l'Incarnation du Christ, dans l'ordre, à partir de l'Annonciation de Gabriel jusqu'à l'Ascension au ciel, mais avec plus de détails et plus complètement que ses autres collègues.

On dit aussi que [Luc], à son retour pour rendre compte et raconter tout à son maître Galien, l'avait trouvé décédé. De là s'étant rendu à la ville de Thèbes aux sept portes, en Hellade, il y rencontra l'apôtre Paul. Il devint

նախ աշակերտ էր՝ և ծառայարհանկցեալ նմա յամենայն վաստակս քարոզութեան աւետարանին, և հաղորդակից եղև նմա վշտաց և նեղութեանց՝ բանդից և կապանաց և ամենայն կրից դառնութեանց ի ծովու և ի ցամաքի սպասաւորելով նմա հնազանդութեամբ : Եւ դարձուցին նշանօք զտիեզերս ի հաւատս ամենայն և աւետարանաւն լուսաւորելով զբոլոր հեթանոսս, մինչ զի յայտ է, թէ ընդ նմին Պօղոսի լնուցանէ մինչև ի Լիւրիկոն լնուլ զաւետարանն ընդ բոլոր :

Ասի խակ՝ եթէ և երբեմն առաքեաց զնա Պօղոս ի Հռոմ քարոզութեամբ, և նա աշակերտեաց անդ զԹէոփիլոս՝ զիշխանն մեծ և զդուքս : Եւ տայր և նա նմա գրել զաւետարանն սուրբ, ոչ միայն ի բանից և ի պատմութենէն Պօղոսի, զի նա ոչ եկաց մարմնով ընդ Տեառն, այլ և յայլոց առաքելոցն որք ի սկզբանէ հետևողք էին Քրիստոսի, որպէս ասէ, ի սկիզբն աւետարանին և ի գործս առաքելոցն :

Սա՝ յորժամ ել Պօղոս յԵրուսաղէմ՝ ընդ նմա էր, և ի Կեսարիա ի դատաստանին, և ի նաւին, և յերթալն ի Հռոմ ոչ մեկնեցաւ ի նմանէ, մինչև ի խոստովանութեանն նորա : Այլ և զերկուս ամս ընդ նմա եկաց ի բանդին, և յետոյ յարձակելն Պօղոսի՝ առաքեցաւ ի նմին Պօղոսէ ի քարոզութիւն աւետարանին :

Զսա յիշէ Պօղոս և գովէ ասելով առ Կողոսացիսն, եթէ. Ողջոյն տայ ձեզ Ղուկաս բժիշկ և սիրելի : Եւ առ Կորնթացիսն գրէր, առաքել զնոյն զՂուկաս ընդ

d'abord son disciple, l'accompagna partout dans toutes les œuvres de la prédication de l'évangile, et participa à toutes ses peines et douleurs, aux prisons, aux liens et à toutes les cruelles souffrances sur mer et sur terre, en le servant avec obéissance. Ils convertirent à la foi, par des miracles, le monde entier et illuminèrent par l'évangile tous les païens, car il est notoire qu'avec Paul il a rempli de l'évangile tout le pays, de Jérusalem à l'Illyrie.

On dit même qu'à une époque Paul l'envoya à la ville de Rome pour y prêcher, et qu'il y fit son disciple de Théophile, le grand prince et duc, qui lui fit écrire le saint évangile, non seulement d'après les paroles et le récit de Paul, qui n'avait pas accompagné personnellement le Seigneur, mais aussi d'après le récit des autres apôtres, qui accompagnèrent le Christ dès le début, comme le dit Luc au commencement de l'évangile et des Actes des Apôtres.

Luc était avec Paul, lorsque celui-ci quitta Jérusalem; il était aussi avec lui en Césarée lorsqu'il y fut condamné et dans le navire lorsque Paul partit pour Rome, Luc ne le quitta pas jusqu'à sa confession. Il resta même deux années avec lui en prison, et lorsque Paul fut ensuite remis en liberté, il fut envoyé par Paul même à la prédication de l'évangile.

Paul le mentionne et en fait l'éloge en disant aux Colossiens : *Luc le médecin et le bien-aimé, vous salue*[1]. Et il écrit aux Corinthiens en leur disant

1. Coloss., vi, 14.

Տիտոսի առ նոսա, ասելով. Առաքեցաք ընդ նմա զեղբայրն՝ որոյ գովութիւնն յաւետարանին անդ է ընդ ամենայն եկեղեցիս. եւ ոչ այսչափ միայն՝ այլ եւ ձեռնադրեալ յեկեղեցեաց անտի նժդեհակից մեր եղեւ ի շնորհս յայսոսիկ որ պաշտին ի մէնջ ի փառս Տեառն եւ ի մեր յօժարութիւն :

Տեսանես թէ որպէս գովէ զնա եւ իւր գործակից եւ հաւասարակից ցուցանէ յամենայնի, եւ սիրելի կոչէ եւ գովեալ յամենայն եկեղեցիս :

Որ եւ առաքեալ ի նմին Պօղոսէ ի քարոզութիւն բանին Աստուծոյ՝ չուեաց յարեւելս, եւ շրջեալ աւետարանելով ընդ բոլոր Լիբիա եւ ընդ Եգիպտոս եւ ընդ վերին Թեբայիդ զամենեսեան ելից վարդապետութեամբ աւետարանին :

Ապա ընթացաւ եւ յՅլլադա, այնուհետեւ ձեռնադրեալ քահանայապետ ի Հոգւոյն՝ եւ զԱքայիա եւ զներքին Թեբէս զեօթնադռնեան լուսաւորեաց մեծամեծ նշանօք եւ վարդապետութեամբ : Որով եւ զբազումս դարձոյց ի հեթանոսաց անթիւ բազմութիւն ժողովրդոց, քակելով զտաճարս կռոցն եւ շինելով եկեղեցիս Աստուծոյ, եւ ձեռնադրելով եպիսկոպոսս եւ քահանայս եւ սարկաւագունս եւ զամենայն դասս պաշտօնէից եկեղեցւոյ, եւ յարդարելով կարգս պաշտամանց Աստուծոյ, եւ ոչ դադարէր միշտ ուսուցանել եւ մկրտել զբազումս :

qu'il leur envoyait Luc avec Tite : *Nous avons envoyé aussi avec lui un frère, qui est loué dans toutes les églises à cause de l'Évangile. Et qui en outre a été choisi par les Églises pour être le compagnon de notre pérégrination, à cause de cette aumône qui est dispensée par nous pour la gloire de Dieu, et pour seconder notre bonne volonté* [1].

Tu vois de quelle manière il en fait l'éloge et le montre comme son coopérateur et son égal en toutes choses; il l'appelle aussi son bien-aimé et loué dans toutes les églises.

Envoyé par Paul lui-même à la prédication de la parole de Dieu, Luc partit pour l'Orient, parcourut, en prêchant, toute la Libye, l'Égypte et la Thébaïde supérieure et remplit tous ces pays de la doctrine de l'évangile.

Il s'empressa de se rendre ensuite en Hellade, après avoir été sacré pontife par le Saint-Esprit, et il illumina l'Achaïe et la Thèbes inférieure, aux sept portes, par de grands miracles et par sa doctrine. Il convertit également une foule innombrable de gens parmi les gentils, démolissant les temples des idoles et construisant des églises à Dieu, ordonnant des évêques, des prêtres, des diacres et des ministres de l'église de tous les ordres, établissant des règles pour le culte divin. Il ne cessa jamais d'enseigner et de baptiser les multitudes.

1. II Corinth., VIII, 18-19.

* Սա՝ ոչ միայն բժիշկ էր արուեստիւ՝ այլ եւ նկարագրող պատկերաց եւ գրագիր : * B p. 195 b
Իսկ յետ բազում եւ զանազան չարչարանաց եւ բազմապատիկ նեղութեանց համբերելոյ, եւ զտիեզերս ընդ երկայն ժամանակս լուսաւորելոյ քարոզութեամբ աւետարանին, զամենայն աւուրս կենաց իւրոց՝ աստուածայնոյն պարապեալ ծառայեաց Աստուծոյ անարատութեամբ եւ անմեղ մնալով : Նաեւ բնաւին իսկ ոչ յայլ ինչ ծախեաց զկեանսն կամ պարապեաց երբեք այլ ինչ աշխարհական գործովք, այլ միայն ընդ Աստուծոյ եւ յաստուածայինն հանապազ լինելով մաքուր սրբութեամբ եւ ճգնելով ի պահս եւ յաղօթս եւ ի քարոզութիւն բանին Աստուծոյ՝ եւ ի հանապազորդ նահատակութիւն զօրհանապազ մեռանելոյ, ազգի ազգի վշտաց համբերութեամբ զմարդիկ առ փրկութիւն հաւատոյն ածելով՝ գործօնեայ եւ սպասաւոր եղեւ փրկութեան աշխարհի :

Իսկ յորժամ կատարեցան նորա ամք ութսուն, կամ որպէս այլք ասեն եօթանասուն եւ երեք՝ ծանեաւ մերձեալ զժամ փոխմանն իւրոյ. եւ կոչեաց զաշակերտսն իւր խրատեաց եւ զգուշացուցեալ օրինադրեաց : Եւ աղօթելով աղօթեալ առ Աստուած, եւ զխորհրդական կատարումն կրօնիցն հաղորդեալ՝ աւանդեաց սքանչելապէս առ Աստուած զհոգին իւր, որ եւ թաղեցաւ պատուով : Եւ բազում նշանք եւ սքանչելիք լինին ի տապանի նորա, փառաւորելով Աստուծոյ զիւր գործօնեայն եւ զծառայն իւր հաճելի եւ աշակերտ :

* Il fut non seulement médecin de sa profession, mais aussi peintre et copiste. Après avoir souffert de nombreuses et diverses tortures, supporté des peines plus nombreuses encore, après avoir illuminé pendant de longues années le monde entier par la prédication de l'évangile, il s'occupa tous les jours de sa vie de choses divines et servit Dieu sans tache et sans péché. Aussi ne se dépensa-t-il pas à des occupations mondaines et ne s'en occupa jamais, mais uniquement de Dieu et toujours de choses divines avec une sainteté pure, se mortifiant par des jeûnes et prières dans la prédication de la parole de Dieu, en se sacrifiant quotidiennement à une mort de chaque jour, en souffrant toutes sortes de peines pour amener les hommes à leur salut; il fut le serviteur pour le salut de la terre. * B p. 195 b

Lorsqu'il eut accompli ses quatre-vingts ans, ou, comme d'autres disent soixante-treize ans, il connut que l'heure de sa mort approchait, fit appeler ses disciples, leur donna des conseils et des règles de prudence. Et tout en priant Dieu, et après leur avoir communiqué la perfection mystique de la religion, il rendit d'une manière admirable son âme à Dieu, et fut enterré avec honneur. Beaucoup de miracles et de prodiges ont lieu sur son tombeau Dieu voulant ainsi glorifier le serviteur actif en qui Il s'est plu et son disciple.

Իսկ յետ մեծի թագաւորին Կոստանդիանոսի՝ որդի նորա Կոստանդիոս եբեր անտի զնշխարս նորա ի ձեռն Արտեմիոսի դքսին Եգիպտացւոց եւ վկային, եւ եդ ի տաճարի սուրբ առաքելոցն ի Կոստանդինուպօլիս՝ ի ներքոյ սրբոյ սեղանոյն : Զոր ի դնելն անդ ոմն իշխան որ Անատոլիոս կոչէր՝ ունելով ցաւ անբժշկելի, որ ամենայն բժշկաց անհնարին համարեալ էր առ ի յողջանալ, եկեալ մերձեցաւ ի նշխարս երանելոյ աւետարանչին, եւ իսկոյն * կատարելապէս ողջացեալ բժշկեցաւ :

* B
p. 196 a.

Ասի իսկ վասն սորա՝ եթէ նախ զպատկերն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ եւ զնորին ծնողին մինչդեռ էր ի կենցաղս՝ ի ձեռն կենդանագրական արուեստին կենդանագրեաց. եւ բերեալ զայն առաքելոցն առ մայր Տեառն եթէ հաճոյ լիցի նմա. իսկ նա հաճեալ ընդ այն՝ ձայնեաց եւ ասաց. Շնորհքն որ յինէն ծնաւ՝ ի ձեռն իմ ընդ սա եղիցի :

Սոյնպէս եւ զսրբոց եւ զգլխաւոր առաքելոցն նշանագրեաց զպատկերսն, եւ ի նմանէ եւ այսր ընդ ամենայն տիեզերս տարածեալ սփռեցաւ այսպիսի պաշտելի բարեպաշտութեան եւ ամենապատիւ գործ :

Ննջեաց առաքեալն Քրիստոսի Ղուկաս աւետարանիչն՝ Հոկտեմբերի ԺԸ եւ Սահմի Թ :]

Au grand empereur Constantin, succéda son fils Constance qui fit transporter les restes (du saint) de l'endroit où ils étaient, par l'intermédiaire d'Artémius, duc d'Égypte et martyr, et les fit déposer dans le temple des saints apôtres à Constantinople, au bas du saint autel. Au moment où on les y déposait, un prince nommé Anatolius, et qui était atteint d'une maladie incurable, jugée impossible à guérir par tous les médecins, s'approcha des restes du bienheureux évangéliste et fut aussitôt * guéri, recouvrant une santé parfaite.

* B
p. 196 a.

On dit également de [Luc] qu'il reproduisit par la peinture, d'abord l'image du Christ notre Dieu, ensuite celle de Sa mère pendant qu'elle était encore en vie; et lorsque les apôtres présentèrent [ce portrait] à la mère du Seigneur pour voir si elle l'agréerait, elle l'accepta et s'écria en disant : Que les grâces qui naquirent de moi soient, par mon intermédiaire, dans cette image.

Il peignit également les images des saints et des principaux apôtres et c'est par lui que s'est répandue sur toute la terre jusqu'à nos jours une dévotion si pieuse et une œuvre si vénérable.

Le saint apôtre du Christ, l'évangéliste Luc reposa le 18 Octobre, 9 sahmi.]

* Սահմի Ժ եւ Հոկտեմբերի ԺԹ : Տօն է Յովելեայ մարգարէին : * A fol. 62 r° b.

Յովէլ էր յազգէ Ռուբէնի, յագարակէ Բեթգաբորայ : Մարգարէացաւ վասն սովոյ եւ նուազութեան պաշտից, եւ վասն չարչարանաց մարգարէին արդարոյ եւ նովաւ նորոգին ամենայն արարածք ի փրկութիւն : Մեռաւ խաղաղութեամբ եւ թաղեցաւ յագարակի իւրում :

Յայսմ աւուր վարք երանելոյն Ամփիլոքեայ Իկոնիոյ եպիսկոպոսին :

Երջանիկ եւ ամենագովելի եպիսկոպոսն Ամփիլոքոս, էր յաւուրս Վաղենտիանոսի եւ Վաղէսի թագաւորացն . եւ եհաս մինչեւ ցմեծն Թէոդոս եւ յորդին իւր յԱրկադէոս. սնեալ եւ վարժեալ յեկեղեցւոջ ի աղօթութեան, եւ աղօթիւք եւ ճգնութեամբ : Եղեւ հմուտ աստուածայինն գրոց եւ եկեղեցական կարգաց եւ կանոնաց գիտուն :

Եւ ազդեցութեամբն Աստուծոյ ի բազում եպիսկոպոսաց եւ եկեղեցականաց եւ

1 Տօն է] եւ վկայից *add.* B — Յովելեայ] Յովելայ B || 2 Յովէլ] Սուրբ մարգարէն Յովէլ, որ թարգմանի ասէր Տեառն կամ սկիզբն Աստուծոյ *add.* B — Ռուբէնի] յերկրէն Յուդայի *add.* B — Բեթգաբորայ] Սեթմամարին զոր այժմ կոչեն Բեթբաբորայ : Եւ մարգարէութեան շնորհ առեալ՝ որ եւ *add.* B || 3 արդարոյ] Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ եւ թէ ի կուռ մեռանելոց է *add.* B || 4 փրկութիւն] եւ վասն աւուր Հոգւոյն որում արժանի լինելոց էին առաքեալքն յետ համբարձմանն Քրիստոսի, զի ասաց եթէ. Հեղից յոգւոյ ի վերայ ամենայն մարմնոց : *add.* B || 5 իւրում] ի Մեթմամարին *add.* B || 6 վարք] վկայութիւն B || 7 ամենագովելի] երանելի B || 9 աղօթութեան,] պահօք *add.* B.

* 10 SAHMI, **19 Octobre.** * A fol. 62

Fête du prophète Joël.

Joël était de la tribu de Ruben, propriété de Bethgapora. Il prophétisa la famine et la diminution des sacrifices, les tortures du prophète juste et par celui-ci la régénération de toutes les créatures dans le salut. Il mourut en paix et fut enterré dans sa propriété.

En ce jour, vie du bienheureux Amphiloque, évêque d'Iconium.

Le bienheureux évêque Amphiloque, digne de tout éloge, vivait aux jours des empereurs Valentinien et Valens. Il vécut jusqu'au temps du grand Théodose et de son fils Arcadius. Dès l'enfance il fut élevé et formé dans l'église à la prière et à l'ascèse. Il devint très versé dans les écritures divines, dans les canons et règles ecclésiastiques.

Il fut, par l'inspiration de Dieu, élu par un grand nombre d'évêques et

ժողովրդոց ընտրեցաւ եւ ձեռնադրեցաւ եպիսկոպոս յԻկոնիոյ քաղաքին ։ Եւ եղեւ վարդապետ ուղղափառ հաւատոյ եւ ընդդէմ եկաց արիոսական հերձուածոյն, եւ բազում նեղութեանց եւ հալածանաց համբերեաց յարիանոսացն ։

* A fol. 63 v° a. Բանզի միաբան * եւ միակրօն էր սրբոց հարցն երեք հարիւր եւ տասն եւ ութիցն Նիկիոյ սուրբ ժողովոյն. նոյնպէս եւ սրբոյն Բարսղի մեծին եւ սրբոյն Գրիգորի եւ երկրորդ ժողովոյն հարիւր եւ յիսուն եպիսկոպոսացն. յորոց մինն սա էր ։ Եւ ընդ նմին նզովեաց զաղանդն Եւնոմիոսի եւ Ապողինարի, բազում ճառիւք յանդիմանեաց զնոցա հերձուածն ։

Եւ յորժամ դարձաւ եւ եհաս ի քաղաքն սքանչելին Ամփիլոքիոս, եկն առ թագաւորն եւ ասէ. Հալածեա ի քաղաքէս զարիոսականաց եւ զհոգեմարտ Մակեդոնի եւ զԱպողինարի զժողովարանն ։ Իսկ թագաւորն Թէոդոս զխնդիրն ոչ ընկալաւ. եւ նա տրտում եւ լռելեայն ել յերեսաց թագաւորին ։

Եւ ապա հնարս իմացաւ աստուածիմաստ եւ հանճարեղն Ամփիլոքիոս ։ Յաւուր միոջ նստեալ էր թագաւորն եւ որդին իւր Արկադէոս ընդ աջմէ իւրմէ. եւ մտեալ Ամփիլոքէոս, ողջոյն ետ թագաւորին խոնարհութեամբ, իսկ որդւոյն վեր ի վերոյ ետ

2 ընդդէմ եկաց] ընդդիմակաց B || 5 Գրիգորի] աստուածաբանի եւ Նիւսեայ սրբոյն Գրիգորի *add.* B || 8 հերձուածն] հերձուածսն ։ Եւ եղեւ յորժամ թագաւորեաց մեծն Թէոդոս եւ զնաց ընդդէմ Մաքսիմիանոսի բռնաւորի ապստամբին եւ պատերազմեալ յաղթեաց *add.* B || 9 ի քաղաքն *om.* B — Ամփիլոքիոս] Ամփիլոքիս B || 10 զարիոսականաց] զարիանոսաց B || 11 Թէոդոս *om.* B.

d'ecclésiastiques et par le peuple, et fut sacré évêque de la ville d'Iconium. Il devint docteur de la foi orthodoxe, s'opposa au schisme arien, et souffrit beaucoup de peines et de persécutions de la part des Ariens.

* A fol. 63 v° a. Car il était unanime dans sa croyance et sa * conduite avec les trois cent dix-huit pères du saint concile de Nicée, comme aussi le grand saint Basile et saint Grégoire et les cent cinquante évêques du second concile, dont il était du nombre. Il anathématisa avec eux l'hérésie d'Eunomius et d'Apollinaire, condamnant leur schisme par de nombreux discours.

Lorsque l'admirable Amphiloque, de retour, arriva dans la ville, il alla trouver l'empereur et lui dit : Chasse de cette ville les Ariens et les sectes de Macédonius et d'Apollinaire, les adversaires de l'Esprit. Mais l'empereur Théodose n'accueillit pas cette demande, et [le saint] s'éloigna de la présence de l'empereur, triste et silencieux.

C'est alors que, rempli de l'esprit de Dieu, l'ingénieux Amphiloque trouva un moyen. Un jour que l'empereur se trouvait assis, ayant son fils Arcadius à sa droite, Amphiloque se présenta, en saluant humblement l'empereur, mais négligemment son fils. Ce que voyant, l'empereur crut

որդւոյն ։ Եւ տեսեալ թագաւորին կարծեաց եթէ, արհամարհեաց զորդին իւր. եւ հրամայեաց երանելի եպիսկոպոսին գնալ եւ որպէս իւր՝ տալ ողջոյն Արկադեայ որդւոյ իւրոյ ։ Եւ նա ասէ. Բաւական է նմա ողջոյնն *զոր ետու ։ Եւ թագաւորն դժուարեցաւ * ընդ արհամարհանս որդւոյն ։ * A fol. [illegible] v° b.

Եւ նոյնժամայն երջանիկ վարդապետն յայտնեաց զխորհուրդ ողջունին եւ ասէ արտասուօք. Տեսես դու թագաւոր, չհամբերեր ընդ արհամարհանս որդւոյն քո, այլ տրտմեցար յոյժ ։ Հաւատա ինձ, զի եւ ամենեցուն Աստուած անտանելով զարհամարհանս որք հայհոյեն զՄիածինն իւր, յոյժ բարկանայ եւ պիղծ համարի զնոսա եւ որք զնոսա ընդունին ։

Եւ տեսեալ թագաւորին զհամարձակութիւն եւ զիմաստութեան բանս քահանայապետին Աստուծոյ՝ եթէ որպիսի գործ կատարեաց յՈրդին իւր, խնդրեաց խնդրեաց քարտէս եւ գրիչ, գրեաց հրամանս ձեռօք իւրովք զի զժողովարանս հերձուածողացն արգելցեն ։ Այսպիսի էր քաջ հովիւն եւ բարի վարդապետն վասն ուղղափառաց ։

Այլ եւ բազում ճառս ներբողականս գրեաց ի տօնս տէրունականս եւ ի սուրբ հայրապետս ։ Գրեաց եւ զվարս եւ զսքանչելագործութիւնս սրբոյն Բարսղի Կեսարիոյ եպիսկոպոսի զոր մինչեւ ցայսօր ընթեռնուն ի կաթողիկէ եկեղեցին ։

3 ասէ] ասէր B — դժուարացաւ] յոյժ *add.* B || 5 երջանիկ] եւ սուրբ *add.* B || 6 Տեսես դու] Տեսի B || 7 տրտմեցար] տրտմիս B || 15 սրբոյն] եւ մեծին *add.* B — Կեսարիոյ] Կեսարու B.

qu'il avait méprisé son fils, et ordonna au bienheureux évêque de saluer son fils Arcadius comme il l'avait salué lui-même. Celui-ci répondit : Le salut * que j'ai donné lui suffit. L'empereur fut froissé du mépris infligé à son fils. * A fol. [illegible] v° b.

Le bienheureux docteur expliqua aussitôt le sens de son salut et dit avec larmes : Tu vois, empereur, tu n'as pu souffrir le mépris envers ton fils, et tu t'en es beaucoup affligé. Crois-moi, notre Dieu à tous, qui voit le mépris de ceux qui blasphèment son Fils unique, s'en irrite et les traite d'impurs, eux et ceux qui les accueillent.

L'empereur, considérant la hardiesse et les propos de sagesse du pontife de Dieu, et l'acte qu'il venait d'accomplir envers son Fils, demanda aussitôt du papier et une plume, écrivit de sa propre main des ordres pour empêcher les réunions des schismatiques. Ainsi [le saint] fut-il un courageux pasteur et un bon docteur pour les orthodoxes.

[Amphiloque] écrivit aussi beaucoup de panégyriques pour les fêtes du Seigneur et celles des saints patriarches. Il écrivit également la vie et les miracles de saint Basile, évêque de Césarée, dont on donne lecture jusque aujourd'hui dans l'Église universelle.

* A fol. 64 r° a.

Եւ բազում ժամանակս կացեալ յաթոռ եպիսկոպոսութեան * եղեալ բարի հովիւ եւ ուղղափառ վարդապետ, եւ հասեալ ի խորին ծերութիւն հանգեաւ խաղաղութեամբ ի Քրիստոս Հոկտեմբերի ԺԹ, թողեալ յիշատակ ամենայն ուղղափառ եկեղեցեաց յաւիտեանս :

Սահմի ԺԱ եւ Հոկտեմբերի Ի : Վկայաբանութիւն սրբոյն Արտեմէոսի :

Յաւուրս Յուլիանոսի ուրացող արքային, սուրբն Արտեմէոս էր պատրկութեամբ ի Կոստանդիանոսէ մեծ արքայէն եւ բարի ալեօք ծերացեալ եւ դուքս եւ աւգոստալիոս բազում ժամանակս կացեալ, սնեալ եւ վարժեալ ի հաւատս եւ ի բարեպաշտութիւն աստուածսիրութեան :

Եւ լուեալ զՅուլիանոսէ ուրացող արքայէն եթէ գնաց ի մեծ քաղաքն Անտիոք եւ չարչարէր զքրիստոնեայս, գնաց անդ եւ սուրբն Արտեմէոս եւ ետես զսուրբ վկայսն ի տանջանս զԵւգինէոս եւ զՄակարիոս քահանայսն եւ համարձակութեամբ եմուտ առ թագաւորն եւ յանդիմանեաց անարգանօք զամբարշտութիւն եւ զանաստուածութիւն սորա :

2 խաղաղութեամբ *om.* B || 4 յաւիտեանս] յաւիտենական B || 5 Վկայաբանութիւն սրբոյն Արտեմէոսի] Վկայութիւն մեծի մարտիրոսի սրբոյն Արտեմիոսի B || 6 էր] պատուեալ *add.* B || 8 բարեպաշտութիւն] բարեպաշտ B || 11 անդ] անդր B || 12 զԵւգինէոս] զԵւգենիոս B || 14 սորա] նորա B.

* A fol. 64 r° a.

Il occupa longtemps le siège épiscopal, * fut un bon pasteur, un docteur orthodoxe et, parvenu à une vieillesse avancée, il reposa en paix dans le Christ, le 19 Octobre, laissant une mémoire éternelle à toutes les églises orthodoxes.

11 SAHMI, **20 Octobre.**

Martyre de saint Artémius.

Saint Artémius vivait aux jours de l'empereur Julien l'Apostat. Il avait le rang de patricien que lui avait conféré l'empereur Constantin le Grand et il était parvenu à une vieillesse avancée, après avoir été longtemps duc et augustal. Il avait été élevé et instruit dans la foi, dans la piété et dans l'amour de Dieu.

Ayant appris que l'empereur Julien l'Apostat s'était rendu à la grande ville d'Antioche et y torturait les chrétiens, saint Artémius s'y rendit aussi et, voyant les saints prêtres Eugène et Macaire soumis aux supplices, il se présenta avec hardiesse à l'empereur et blâma, avec mépris, son impiété et son athéisme.

Եւ բարկացեալ իբրեւ զկատաղի շուն, հրամայեաց արձակաւորք ՝ հարկանել * մերկ զսուրբն Արտեմիոս, մինչեւ նուաղեցան դահիճքն եւ փոխեցան այլք : Եւ սուր տատասկօք խոցոտեցին զնա եւ բեկեցին զկողսն եւ արկին ի բանտ եւ զհնգետասան օր անսուաղ պահեցին : Եւ երեւեցաւ հրեշտակ Տեառն եւ կերակրեաց զնա եւ քաջալերեաց եւ խոստացաւ զանախանձական կեանսն եւ զանթառամ պսակն : Իսկ Յուլիանոս զսուրբ վկայսն զԵւգինէոս եւ զՄակարիոս ուղղին աքսորանօք չարչարեաց եւ աքսորեաց յերկիրն ՙՆապատին. Եւ անդ բարի խոստովանութեամբ հանգեան ի Քրիստոս : * A fol. 65 r° b.

Եւ տարան զսուրբն Արտեմիոս առաջի ատենին եւ հարցաքննէին եթէ, Ուրանաս զՔրիստոս եւ զոհես կռոցն : Եւ մեծաձայն բարբառով խոստովանէր զՔրիստոս եւ կշտամբէր զթագաւորն : Եւ հրամայեաց քարահատից եւ հերձին մեծաքարն ինչ վէմ, եւ արկին անդ զսուրբն եւ այնպէս սեղմեցաւ որպէս ի մամուլ. եւ ի սաստիկ սեղմութենէն արտաքս ստանան աչքն, եւ աղօթէր սուրբն. Համբերելով համբերէի Տեառն եւ նայեցաւ առ իս : Եւ նոյնժամայն հատին զգլուխ երանելւոյն Հոկտեմբերի Ի :

3 խոցոտեցին զնա] խոցոտէին — եւ զհնգետասան ... պահեցին *om.* B || 4 երեւեցաւ] երեւեալ նմա B || 4 Տեառն] ի տեսլեան *add.* B — եւ կերակրեաց ... պսակն] եւ քաջալերեաց զնա B || 7 Նապատին] Աւպատին B — հանգեան] կատարեցան B || 8 Քրիստոս] Սահմի ԺԱ եւ Հոկտեմբերի Ի *add.* B || 9 հարցաքննէին] հարցանէին B — եւ զոհես ... զՔրիստոս *om.* B.

[Julien], devenu furieux comme un chien enragé, ordonna de * mettre à nu saint Artémius et de le frapper avec des nerfs de bœuf, à tel point que les bourreaux s'évanouirent, et durent être remplacés par d'autres. On le couvrit de plaies avec des épines aiguës, on lui déchira les côtes, on le jeta en prison et on le garda sans nourriture pendant quinze jours. Mais l'ange du Seigneur lui apparut, le nourrit, l'encouragea et lui promit la vie éternelle et la couronne impérissable. Julien, après avoir soumis à de grandes tortures les saints martyrs Eugène et Macaire, les exila dans l'oasis [d'Arabie], où ils moururent dans le Christ en bonne confession. * A fol. 65 r° b.

On conduisit saint Artémius devant le tribunal et on lui demanda : Renies-tu le Christ et immoles-tu aux idoles? Il confessa à haute voix le Christ et adressa des reproches à l'empereur. Celui-ci ordonna à des tailleurs de pierres de fendre un grand bloc de pierre; on y jeta le saint qui s'y trouva emprisonné comme dans une presse, et ses yeux, par la pression subite, jaillirent hors des orbites; mais le saint priait et disait : *J'ai patienté pour le Seigneur et il m'a regardé.* On trancha aussitôt la tête au bienheureux, le 20 octobre.

Խնդրեաց սուրբն Արտեմէոս յԱստուծոյ զի տացէ շնորհս անուան իւրոյ եւ ոսկերաց, զի որք աղաչեսցեն զԱստուած ի ձեռն սրբոյն * տացեն ողորմութիւն եւ բժշկութիւն ամենայն ցաւոց մանաւանդ փոշտանկաց : Եւ եղեւ յերկնից ձայն առ սուրբ վկայն եւ ասէ. Լսելի եղեն աղօթք քո առ Աստուած եւ շնորհք բժշկութեան տուան քեզ, եւ ամենայն ոք որ խնդրեսցէ անուամբդ քո բժշկութիւն յԱստուծոյ տացի նմա՝ առաւել փոշտանկաց :

* A fol. 64 v° a.

Եւ մի ոմն անուն Արիստոս սարկաւագ, առեալ զպատուական մարմին սրբոյն Արտեմեայ, եւ օծ անոյշ եղօք եւ խնկովք եւ պատեաց սուրբ կտաւովք եւ եդ ի կապարեայ տապան եւ յուղարկեաց ի Կոստանդնուպօլիս : Եւ մեծաւ հանդիսիւք հանգուցին յեկեղեցոջ սրբոյն Յովհաննու Մկրտչին, ի տեղին որ կոչի Աւքսիա. եւ մինչեւ ցայժմ բազում զարմանալի սքանչելիք լինի ի նշխարաց սրբոյն :

Եւ ոմանք մանկախելք գնացին յեկեղեցին եւ տեսին բազում փոշտանկս անկեալ շուրջ զտապանաւն, եւ սկսան ծիծաղելով այպն առնել զհիւանդսն : Եւ նոյնժամայն անկեալքն ողջացան եւ որ այպն առնէին փոշտանգ դարձան ի տունս իւրեանց եւ զղջացեալք դարձան առ տապան սրբոյն եւ բազում ողբովք եւ հառաչանօք հազիւ ողջացան :

1-6 Խնդրեաց ... փոշտանկաց *om.* B || 8 եղօք] իւղօք B — կտաւովք] կտաւօք B || 10 տեղին] տեղւոջն B || 11 լինի] լինին B || 12-16 Եւ ոմանք ... ողջացան *om.* B.

Saint Artémius avait demandé à Dieu de donner grâce à son nom et à ses os, afin que ceux qui prieraient Dieu par son intercession, * trouvassent pitié et guérison de toutes leurs douleurs, en particulier de la hernie. Une voix se fit entendre du ciel au saint martyr qui dit : Tes prières ont été exaucées par Dieu, et la grâce de la guérison t'est accordée : quiconque demandera la guérison à Dieu en ton nom la recevra, en particulier celle de la hernie.

* A fol. 64 v° a.

Un diacre, nommé Aristus, prit le corps précieux de saint Artémius, l'embauma d'huile parfumée et d'encens, l'ensevelit dans des linges propres, le déposa dans un cercueil de plomb et l'envoya à Constantinople. On le déposa avec grande solennité dans l'église de Saint Jean-Baptiste, à l'endroit appelé Oxia; et jusqu'aujourd'hui de nombreux et surprenants miracles s'y opèrent par les restes du saint.

Certains, à l'esprit d'enfant, s'étant rendus à l'église et ayant aperçu de nombreux hernieux prosternés autour du tombeau, se mirent à rire et à se moquer des malades. Mais les gens prosternés trouvèrent aussitôt la guérison et ceux qui s'étaient moqués d'eux retournèrent chez eux affligés de la hernie; ils regrettèrent leur acte, revinrent au tombeau du saint et ce n'est qu'après bien des larmes et des sanglots qu'ils furent guéris.

* Յայսմ աւուր վկայութիւն սրբոյն Արեթայ եւ այլ տասն հազար եւ երկու հարիւր վկայիցն որք ընդ նմա կատարեցան ի Դունաաս ջհուտ արքայէն Ամերիտայ : * A fol. 63

Վկայն Քրիստոսի սուրբն Արեթաս՝ գլխաւոր էր քաղաքին Նեգրանայ որ է ի Հնդիկս, ի ժամանակս Եղեսբովմանայ քրիստոսասէր եւ բարեպաշտ արքային Հնդկաց :

Եւ Ամերիտայ քաղաքին էր թագաւոր հրեայ Դունաս անուն. եւ երկիրն այն ի գիրս Սաբա կոչի. իսկ յարտաքին գիրսն Սաբաբիա անուանի :

Եւ անօրէն արքայն Ամերիտայ զօրացաւ յոյժ եւ եղեւ թշնամի քրիստոնէից. եւ գնաց բազում զօրօք ի վերայ Նեգրանայ, յորում էր ծերունին սուրբն Արեթաս : Եւ պաշարեաց զքաղաքն մեծաւ զօրօք եւ բռնութեամբ պատերազմէր եւ նեղէր զքաղաքացիսն ուրանալ զՔրիստոս եւ դառնալ ի հրէութիւն : Եւ ոչ կարաց դարձուցանել այլ թշնամանէին եւ նզովէին եւ անիծանէին :

Եւ յորժամ ոչ կարաց բռնութեամբ հաւանեցուցանել սկսաւ նենգութեամբ երդնուլ յԱստուածն Աբրահամու, յօրէնսն Մովսէսի որ ոչ ինչ չար առնացէ նոցա, ոչ մահու եւ ոչ տանջանօք եւ ոչ նենգութեամբ, միայն թէ հնազանդին եւ լիցին առ նա եւ

1 այլ] որոց ընդ նմա B || 2 վկայիցն] քրիստոնէից B — Դունաաս] Դունաաս B ջհուտ] հրեայ B || 4 Հնդիկս] Հապէշստան B — Հնդկաց] Հապեշաց B || 6 Դունաս] Դունաաս B || 7 Սաբաբիա] Արաբիա B || 10 մեծաւ *om.* B || 12 այլ] մանաւանդ *add.* B || 15 նենգութեամբ] դերութեամբ B — հնազանդին] հնազանդեսցին B.

* En ce jour, martyre de saint Aréthas et de dix mille deux cents autres martyrs qui furent mis à mort avec lui par Dunaas, le roi juif des Homérites. * A fol. 63

Le martyr du Christ, saint Aréthas, était un des notables de la ville de Négran, dans les Indes[1], aux jours de l'ami du Christ, le pieux roi des Indes Elesbaan (*Elesbovman*).

Dans la ville des Homérites régnait un roi juif du nom de Dunaas. Ce pays est appelé Saba dans les Écritures, et Arabie dans les livres profanes

L'impie roi des Homérites, ayant acquis de la puissance, devint l'ennemi des chrétiens; il marcha à la tête d'une armée considérable sur Négran, ville dans laquelle se trouvait le vieillard saint Aréthas. Il assiégea la ville avec de nombreuses troupes, fit la guerre en tyran et obligea les habitants à renier le Christ et à se convertir à la religion juive. Mais il ne parvint pas à les convertir; par contre, les habitants l'insultèrent, l'anathématisèrent et le maudirent.

Ne parvenant pas à les persuader par la force, il se mit à jurer traitreusement par le Dieu d'Abraham et les lois de Moïse de ne leur causer aucun mal, ni par la mort, ni par tortures, ni par trahison, s'ils se soumettaient et se

1. Par « Indes » il faut entendre l'Éthiopie.

* A fol. 65 r° a. լինիցին * ընդ հարկաւ ։ Եւ նոքա հաւատացին երդման նորա եւ բացին զդուռն քաղաքին եւ գնացին սիրով եւ ընծայիւք առաջի նորա ։ Եւ նոյնժամայն կապեաց զամենեսին եւ սրով կոտորեաց տասն հազար ոգի ։

Եւ հրամայեաց զՊօղոսի զմեռեալ մարմինն հրով այրել զեպիսկոպոսին ի քաղաքին եւ հողմով իբրեւ զփոշի ցրուել ։ Եւ բորբոքեցին հուր եւ այրեցին անդ զքահանայսն եւ զսարկաւագունսն եւ զկրօնաւոր կանայս՝ անձինս երկու հարիւր եւ քսան եւ եօթն, եւ այլ աշխարհական կանայս որոց մարտիրոսացան արք իւրեանց եւ որդիք ։

Կալան եւ զաւագուհի քաղաքին երկու կուսան դստերօք, որոց բազում ողոքանօք եւ խոստմամբ խրատ տայր, եւ զարձեալ սպառնալեօք զարհուրեցուցանէր, եւ ոչ կարաց դարձուցանել ի հաւատոյն Քրիստոսի ։ Եւ մինն ի դստերաց նորա երթեալ մերձ եթուք յերեսս արքային ։ Եւ նորա բարկացեալ սրտմտութեամբ հրամայեաց առաջի մօրն զերկոսին դստերսն իբրեւ զոչխար զենել, եւ յարենէ կուսին որ եթուք յերեսն՝ արբուցին մօրն եւ ապա հատին զգլուխն ։

Մատուցին առաջի եւ զսուրբ ծերունին Արեթաս, ընդ նմին եւ այլ եւս երեք
* A fol. 65 r° b. հարիւր եւ քառասուն քրիստոնեայս կապեալս ։ Եւ սուրբն * Արեթաս յանդիմա-

3 զամենեսին] զամենեսեան B — ոգի] հոգի B || 4 ի քաղաքին. *om.* B || 11 Քրիստոսի] այլ մանաւանդ *add.* B || 14 յերեսն] յերեսս արքային *add.* B || 15 Արեթաս] համարձակութեամբ *add.* B.

* A fol. 65 r° a. rendaient à lui comme * tributaires. Les gens crurent à son serment, ouvrirent la porte de la ville et se rendirent au-devant de lui avec joie et offrandes. Il les fit lier tous aussitôt et en massacra dix mille par l'épée.

Il ordonna ensuite de jeter au feu le cadavre de Paul, l'évêque de la ville, et de le disperser comme de la poussière au vent. On alluma une fournaise et on y brûla les prêtres, les diacres et les femmes religieuses, au nombre de deux cent vingt-sept personnes, avec d'autres femmes laïques, dont les maris et les fils subirent aussi le martyre.

On saisit également la doyenne de la ville avec ses deux jeunes filles vierges, que le roi engagea d'abord avec douceur et promesses à se détourner de la foi du Christ, puis les intimida avec menaces, mais ne réussit point. Une des jeunes filles, s'approchant du roi, lui cracha à la figure. Le roi, outré de colère, ordonna d'immoler comme des brebis, en présence de la mère, les deux filles; et on fit boire à la mère du sang de la vierge qui avait craché à la figure du roi; ensuite, on trancha la tête à la mère.

On mit aussi en présence du roi le saint vieillard Aréthas, accompagné de
* A fol. 65 r° b. trois cent quarante autres chrétiens enchaînés. Saint * Aréthas blâma le roi

նեաց զանօրէն արքայն եւ ասէ . Փութով ջնջեսցէ Աստուած զթագաւորութիւնդ քո եւ զքաղաքդ քո լցուսցէ քրիստոնէիւք . եւ շինեսցի եկեղեցի եւ այլ ոչ եւս լինի բռնութիւն Հրէից՝ այլ հարկատուք եւ ծառայք լինին քրիստոնէից : Եւ երանելիք լինին որ վասն անուանն Քրիստոսի կատարին եւ նզովեալ եւ անիծեալ լինին ամենայն թշնամիք խաչին Քրիստոսի : Եւ համբարձեալ զձեռս իւր յերկինս աղօթեաց առ Տէր ասելով . Տէր Յիսուս Քրիստոս Աստուած երկնից եւ երկրի, արա ողորմութիւն որոց յիշեն զմեզ, եւ օրհնեա որք զյիշատակս մեր կատարեն, եւ կանգնեա զեղջիւր Հոռոմոց եւ Հնդկաց, եւ զթագաւորութիւն անօրէն Հրէիս այս՝ տուր քրիստոնէից, եւ զօրացո զբարեպաշտ արքայն զԵղեսբաան ի վերայ թշնամւոյ խաչի քո : Եւ յորժամ աղօթեաց՝ դարձաւ ի կապեալ քրիստոնեայսն եւ ետ ողջոյն, եւ նախ քան զամենեսեան հատին զնորա զլուխն եւ ապա զայլոցն :

Կին մի քրիստոնեայ ունելով ի գիրկս իւր որդի երից ամաց առեալ յարենէ, սրբոյն օծանէր զերեսս իւր եւ ասէր . Եղիցի թագաւորութիւն Հրէիս այս՝ որպէս ծովասոյզն Փարաւոնի : Եւ դիմեցին ի վերայ նորա անօրէն զօրականքն եւ ընկեցին ի գրկացն զմանուկն եւ չարաչար հարկանէին զկինն : * Եւ մանուկն ընթացեալ առ թագաւորն * A fol. 65 v° a.
համբուրէր զոտսն եւ աղաչէր թողուլ զմայրն ի հարուածոյն : Եւ նորա ի գիրկս իւր

2 շինեսցի] շինեսցէ B || 3 եւ ծառայք om. B || 5 առ Տէր om. B || 7 որոց] որք աղօթիւք B — եւ՝ օրհնեա... կատարեն om. B || 8 Հնդկաց] Հաբեշաց B || 10 զամենեսեան] զամենեցունց B.

impie et lui dit : Dieu anéantira bientôt ton règne et remplira ta ville de chrétiens; il y sera construit une église; il n'y aura plus de tyrannie des Juifs, car ils deviendront les tributaires et les serviteurs des chrétiens. Heureux ceux qui meurent pour le nom du Christ, et maudits et anathématisés tous les ennemis de la croix du Christ. Il éleva ses bras au ciel et pria le Seigneur en disant : Seigneur Jésus-Christ, Dieu du ciel et de la terre, aie pitié de ceux qui se souviendront de nous, et bénis ceux qui célébreront notre martyre; rehausse la puissance des Romains et des Indiens et donne aux chrétiens le règne de ce juif impie; fortifie le pieux roi Elesbaan contre cet ennemi de ta croix. Après avoir prié, il se retourna vers les chrétiens enchaînés et leur donna le salut. On lui trancha la tête, en premier, et ensuite aux autres.

Une femme chrétienne, tenant dans ses bras un enfant de trois ans, prit du sang des saints et en mit sur sa figure en disant : Que le règne de ce juif soit comme celui de Pharaon qui fut englouti dans la mer. Les soldats impies se jetèrent sur elle, firent tomber l'enfant de ses bras et frappèrent brutalement la femme. * L'enfant accourut auprès du roi, lui baisa les pieds en l'implorant * de délivrer sa mère des coups. Le roi prit l'enfant dans ses bras et lui

առեալ զմանուկն հարցանէր. Զի՞ս սիրես եթէ զՔրիստոս : Ասէ տղայն. ԶՔրիստոս սիրեմ եւ զմայր իմ : Ասէ թագաւորն. Եւ ո՞ւր տեսեր զՔրիստոս : Ասէ պատանեակն. Մայր իմ ցուցանէր յեկեղեցին զպատկերն Քրիստոսի :

Եւ կոչեաց զմի ոմն յիշխանացն ասէ. Առ զպատանիս զայս, թլփատեա՛ եւ ուսո՛ հրեայերէն : Եւ հրամայեաց եւ ընկեցին զմայրն ի հուրն. եւ յորժամ ետես տղայն զմայրն իւր ընկեցեալ ի հուրն՝ փախեաւ ի ձեռաց իշխանին եւ ընթացեալ լալով աղաղակէր. Մայր իմ, մայր իմ, մի՛ թողուր զիս : Եւ ընկէց զանձն իւր ի հուրն եւ ի միասին աւանդեցին զհոգիս իւրեանց :

Յայնժամ հրամայեաց Դունաս արքայն զամենայն քրիստոնէից զաւակսն առնուլ ի գերութիւն եւ բաշխեաց իւրոց հրեայ իշխանացն ի ծառայութիւն որ էին համարով հազար եւ երկու հարիւր եւ իննսուն եւ եօթն : Եւ ձայն եղեւ յերկնից. Գաբրիէլ, Գաբրիէլ, Գաբրիէլ : Եւ յայնմ օրէ հետէ զքառասուն գիշեր հրեղէն նշանն երեւեցաւ յերկինս մերձ ի բազմաստեղն, եւ ընդ առաւօտն հուրն հոսէր ի վերայ երկրի, եւ յոյժ զարհուրեցոյց զհրէայսն :

* A fol. 65 v° b. Եւ գրեաց թուղթ Դունաս եւ առաքեաց առ * Աղամանդարն Պարսից արքայն, զի զամենայն քրիստոնեայսն որ ընդ իւրով իշխանութեամբ իցեն ի Պարսս, սրով կոտո-

1 Ասէ] երանելի *add.* B || 4 զպատանիս] զպատանեակս B || 6 զմայրն] իւր *add.* B || 7 մայր իմ, մայր իմ] մայրիկ իմ, մայրիկ իմ B || 11 Եւ ձայն ...| Գաբրիէլ *om.* B || 14 հուրն] իբրեւ զփոշի *add.* B.

demanda : Aimes-tu moi ou le Christ? L'enfant répondit : J'aime le Christ et ma mère. Le roi lui dit : Et où donc as-tu vu le Christ? L'enfant répondit : Ma mère m'a montré à l'église l'image du Christ.

Le roi fit appeler un des princes et lui dit : Prends cet enfant, circoncis-le et fais-lui apprendre l'hébreu. Il ordonna ensuite de jeter la mère dans les flammes; mais lorsque l'enfant aperçut sa mère jetée au feu, il s'échappa des mains du prince, accourut et se mit à crier en pleurant : Mère, mère, ne m'abandonne pas. Il se jeta dans les flammes et tous les deux rendirent leur âme ensemble.

Alors le roi Dunaas ordonna de faire de tous les enfants des chrétiens des esclaves, et les répartit au service des princes juifs, au nombre de mille deux cent quatre-vingt-dix-sept. Une voix du ciel se fit entendre : Gabriel, Gabriel, Gabriel. Depuis ce jour et durant quarante nuits un signe de feu apparut au ciel près des Pléiades, et le matin le feu tombait sur la terre, épouvantant les Juifs.

* A fol. 65 v° b. Dunaas écrivit une lettre et l'envoya au roi des Perses, * Alamandarus, afin qu'il tuât par l'épée tous les chrétiens se trouvant dans son royaume en

րեայն : Եւ յորժամ հասին ի Պարսիկս թղթաբերք անօրէն արքային, գտին անդ դեսպանս ի Հոռոմոց ի բարեպաշտ արքայէն Յուստինիանոսէ, վասն սիրոյ և խաղաղութեան. Եւ նոքա խափանեցին զչար խորհուրդս անօրէն արքային :

Եւ յորժամ լուաւ արքայն Յուստինիանոս զպաշարումն Նեգրանայ քաղաքին և զքրիստոնէից կորուստն ի Հրէից, գրեաց առ Եղեսբաան քրիստոսասէր արքայն Հնդկաց, և առաքեաց առ Յովհաննէս հայրապետն Երուսաղեմի զի և նա ի Հնդիկս առաքեսցէ, որպէս զի եկեալ, բազում զօրօք ի վերայ անօրէն և Հրէայ արքային Ամերիտայ, և խնդրեսցէ զվրէժ արեան սրբոցն :

Եւ առժամայն հայրապետն Յովհաննէս ի ձեռն հաւատարիմ պաշտօնէից յուղարկեաց, նշխարս և մասն ի գերեզմանէն Քրիստոսի և ի սուրբ Գողգոթայէ, և ի Բեթղեհեմայ ի սուրբ այրէն :

Եւ զայն ընկալաւ մեծ խնդութեամբ բարեպաշտն Եղեսբաան՝ յառաջ եկեալ ընդ հարիւր և քսան հազար զօրօք և պատերազմող երիվարօք և զինուք և հարիւր և իննսուն հազար հետևակօք, և վաթսուն նաւս հեծելօք առաքեաց * ընդ ծով, և * A fol. 66.
երթեալ նստաւ շուրջ զքաղաքաւն Ամերիտայ :

Եւ եկեալ ընդդէմ հրէայ արքայն՝ յաղթահարեցաւ քաջութեամբ ի նոցանէ, և ի սպառ կոտորեցան ամենայն հեծելազօրք նոր : Կալան և զնոյն զԴունաս արքայ և

2 Յուստինիանոսէ] Յուստիանոսէ B || 6 Հնդկաց] Հաբէշաց B — ի Հնդիկս] ի Հաբէշստան B || 13 և զինուք *om.* B.

Perse. Lorsque les porteurs de la lettre du roi impie arrivèrent en Perse, ils y trouvèrent les ambassadeurs grecs envoyés par le pieux empereur Justinien pour traiter l'union et la paix; ces derniers empêchèrent les mauvais desseins du roi impie.

Lorsque l'empereur Justinien vint à connaître le siège de la ville de Négran et la perte des chrétiens par les Juifs, il écrivit à Elesbaan, roi des Indes, l'ami du Christ. Il envoya aussi dire au patriarche de Jérusalem, Jean, d'envoyer également de sa part [une députation] aux Indes, pour que le roi marchât à la tête d'une nombreuse armée sur l'impie roi juif des Homérites et tirât vengeance du sang des saints.

Le patriarche Jean expédia aussitôt des ministres fidèles, en même temps qu'une parcelle du tombeau du Christ, du saint Golgotha et de la sainte grotte de Bethléem.

Le pieux Elesbaan les accueillit avec grande joie. Il partit à la rencontre [des Juifs] avec cent vingt mille hommes de guerre à cheval, et cent quatre-vingt-dix mille soldats à pied; il expédia par mer soixante vaisseaux, chargés de cavalerie, * et vint mettre le siège devant la ville des Homérites.

Le roi juif marcha contre eux, mais fut vaincu par leur bravoure; toute sa cavalerie fut anéantie. Lui-même fut fait prisonnier avec sept princes

յազգականաց իւրոց իշխանս նոյն եւ ինքնին ձեռօք իւրովք եսպան զջհուտ արքայն եւ զազգականս իւր :

Եւ եղեւ ուրախութիւն մեծ յոյժ յաւուր յայնմիկ եւ մտեալ ի քաղաքն Ամիրխայեցոց, աւար առին զամենայն ինչսն : Եւ նոյնժամայն գրեաց թուղթ առ թագաւորն Յուստինիանոս զամենայն եղեալսն : Եւ նշանակեաց տեղի եւ շինեցին եկեղեցի : Գրեաց եւ առ հայրապետն յԵրուսաղէմ եւ նա առաքեաց եպիսկոպոսս եւ օրհնեցին զեկեղեցին եւ մկրտեցին զամենայն հրէայսն քաղաքին :

Եւ դարձաւ թագաւորն Ելեսբոյամ բարեպաշտն՝ մեծաւ ուրախութեամբ ի քաղաքն իւր եւ թագաւորեցոյց զորդին փոխանակ իւր եւ զթագն իւր առաքեաց առ հայրապետն յԵրուսաղէմ զի կախեսցէ ի վերայ գերեզմանին Քրիստոսի : Եւ ինքն գնաց ի լեառն եւ ընդ այլ սուրբ կրօնաւորսն կացեալ ճգնութեամբ՝ խաղաղութեամբ հանգեաւ ի Քրիստոս :

* A fol. 66 r° b. * Սահմի ԺԲ եւ Հոկտեմբերի ԻԱ : Վարք երանելոյն Իլարիոնի հօր հարանց կրօնաւորաց :

Երջանիկ հայրն մեր Իլարիոն էր յաւուրս Կոստանդիանոսի մեծի արքային ի Գազա քաղաքէն եւ էին ծնօղքն նորա հեթանոսք : Եւ երթեալ յԱղեքսանդրիա ուսաւ գիր եւ ծանեաւ զճշմարիտ հաւատն Քրիստոսի եւ մկրտեցաւ :

1 զջհուտ] զհրեայ B || 6 եպիսկոպոսս] եպիսկոպոս B || 8 մեծաւ ուրախութեամբ] խնդութեամբ B || 9 զորդին] զորդի իւր B. | 13 Իլարիոնի] պատուական կրօնաւորի եւ *add.* B — կրօնաւորաց *om.* B.

de ses parents. [Elesbaan] tua de ses propres mains le roi juif et ses parents.

Il y eut une grande joie ce jour-là; on entra dans la ville des Homérites, on la pilla complètement. Elesbaan écrivit aussitôt à l'empereur Justinien tous les détails. Il désigna un emplacement sur lequel on construisit une église. Il écrivit également au patriarche de Jérusalem, qui lui envoya des évêques, et qui bénirent l'église et baptisèrent tous les Juifs de la ville.

Le pieux roi Elesbaan retourna avec grande joie à sa ville, fit régner à sa place son fils et envoya sa couronne au patriarche de Jérusalem pour la suspendre au-dessus du tombeau du Christ; et lui, s'étant retiré à la montagne, vécut d'ascétisme avec d'autres saints religieux et reposa en paix dans le Christ.

* A fol. 66 r° b.

* 12 SAHMI, 21 Octobre.

Vie du bienheureux Hilarion, le père des pères moines.

Notre bienheureux père Hilarion vivait aux jours du grand empereur Constantin; il était de la ville de Gaza; ses parents étaient païens. Il se rendit à Alexandrie, y apprit les lettres, reconnut la vraie foi du Christ et se fit baptiser.

Լուաւ զճգնողական վարս Անտոնի, գնաց առ նա և արարեալ առ նմա ամիսս երկու, ուսաւ զամենայն բարեբարոյութիւնս նորա և զժուժկալութիւն համբերութեան ։ Եւ էր Իղարիոն յայնժամ ամաց հնգետասանից ։ Վախճանեցան ծնողքն և զամենայն ինչս իւրեանց բաշխեաց աղքատաց և կրօնաւորաց, և ինքն գնաց յանապատ՝ մազեայ և մաշկեղէն զգեստիւք, և կերակուր էր նորա թուզս հնգետասան ։

Եւ բազում փորձութիւնս ածացին ընդ նմա դևքն և շարժեցին զցանկութիւն մարմնոյն և նշանաւ խաչին հալածէր զդևս ։ Եւ երկար ժամանակ ի միում խցի ժուժկալեալ տօթոյ և ցրտոյ և անձրևոյ. և ապա շինեաց խրճիթ ի լայնութիւն ոտնաչափս չորս և երկայնութիւն ոտնաչափս ութ, և բարձրութիւնն ոտնաչափս եօթն. և հանգչէր ի գետնի խարազնաւն ։ Եւ ամենայն աւուր աւելեալ ի ճգնութիւն վարուցն ։ և ժամանակ մի թրջեալ ոսպն ուտէր և ժամանակ մի աղ և հաց ՝ և * ժամանակ մի բանջար վայրի ։ Մինչև եղև ամաց ութսունից, ոչ ի ձիթոյ և ոչ յայլ կերակրէ որ պարարէ զմարմինն ոչ հաղորդեցաւ ամենևին ։

Եւ մինչդեռ երիտասարդ էր հանդիպեցաւ աւազակաց ի ճանապարհի. հարցանէին ընդ Իղարիոնի եթէ, անկանէիր ի ձեռս աւազակաց զինչ առնէիր ։ Եւ նա ասէ. Մերկ մարդ յաւազակաց ոչ երկնչի ։ Եւ թողեալ զնա գնացին ։

7 վարս] սրբոյն *add.* B || 7-8 Եւ բազում ... զդևս ։ *om.* B || 15 հանդիպեցաւ] հանդիպեալ B.

Ayant entendu parler de la vie ascétique d'Antoine, il se rendit auprès de lui, demeura auprès de lui deux mois et apprit sa manière de vivre et de se mortifier, et sa patience. Hilarion avait alors quinze ans. A la mort de ses parents, il distribua tous leurs biens aux pauvres et aux religieux, se retira dans le désert, portant un vêtement de poil et de peau, ne prenant pour toute nourriture que quinze figues.

Les démons le soumirent à de nombreuses épreuves, excitèrent les désirs de la chair, mais il chassa les démons par le signe de la croix. Il endura longtemps, dans une cellule, le chaud, le froid et la pluie; ensuite il se construisit une cellule large de quatre pieds, longue de huit pieds, et haute de sept pieds, dans laquelle il se couchait par terre avec son cilice. Il ajoutait chaque jour à l'austérité de sa vie et se nourrissait tantôt de lentilles mouillées, tantôt de sel et de pain, * tantôt de légumes sauvages. Jusqu'à * l'âge de quatre-vingts ans, il ne goûta jamais à l'huile ou à d'autres mets qui engraissent le corps.

Étant encore jeune, [Hilarion] avait rencontré sur son chemin des brigands, qui lui demandèrent : Si tu tombais entre les mains des brigands, que ferais-tu? Il leur répondit : Un homme nu ne craint jamais les brigands. Ils le laissèrent libre et s'éloignèrent

Բազում սքանչելիս արար Աստուած ի ձեռն Իղարիոնի՝ այնոցիկ որք հաւատով ի նա երթային : Բազում դիւահարք եւ հիւանդք աղօթիւք ծերոյն բժշկեցան. եւ վայրի երէս ընդելացոյց : Եւ զբազումս ի Հելլենացւոց դարձոյց, եւ ի հերձուածողաց յաստուածգիտութիւն եւ յուղղափառութիւն : Եւ սահմանեաց կանոնիւք որ առանց պաշտաման եւ աղօթից ինչ ոչ կերակրել ամենեւին :

Ժողովեաց առ ինքն կրօնաւորս երիս հազարս, զորս ուսոյց զխստակրօն ճգնութիւնս : Եւ յաւուրս կթոց այգեաց տարաւ զամենեսեան յայգին եւ օրհնեաց զպտուղն եւ հրամայեաց նոցա մտանել յայգին եւ ուտել որչափ եւ կամեսցին. եւ խաղողն ամենեւին ոչ նուազեաց եւ քան զայլ ամացն տասնապատիկ առաւել եղեւ գինի յայգոջն աղօթիւք ծերոյն :

* A fol. 66 v° b. Գիտաց յառաջագոյն եւ զբարի ննջումն սրբոյն Անդոնի : * Եւ եղեալ երաշտ ժամանակ մի՝ եւ սրբոյն աղօթեալ առ Աստուած, ետ անձրեւ եւ լցաւ երկիր : Եւ քանզի ոչ կամէր զերկրաւոր փառս ի մարդկանէ, վասն բազմութեան ամբոխին որ գային առ նա, փախեաւ ի լեառնէն եւ գնաց ի Սիկիլիա նաւով. եւ ի նաւին բժշկեաց զդիւահարս :

1 ձեռն] ձեռս B || 3 Եւ վայրի երէս ընդելացոյց *om.* B || 4-5 Եւ սահմանեաց ... ամենեւին : *om.* B || 6 զորս] որոց B || 9 խաղողն ամենեւին] այգին B — տասնապատիկ *om.* B — յայգոջն] յայնմիկ *add.* B || 11 Անդոնի] Անտոնի B || 13 որ] որք B || 14 փախեաւ] փախուցեալ եւ B — լեառնէն] լեռնէն B — գնաց նաւով] նաւեալ գնաց B.

Dieu fit de grands prodiges, par l'intermédiaire d'Hilarion, en faveur de tous ceux qui allaient à lui avec foi. Beaucoup de possédés et de malades trouvèrent la guérison par les prières du vieillard. Il domestiqua les bêtes sauvages. Il convertit beaucoup de gentils et de schismatiques à la connaissance de Dieu et à la foi orthodoxe. Il établit des règles interdisant de prendre aucune nourriture avant l'office et la prière.

Il rassembla auprès de lui trois mille religieux, auxquels il enseigna un austère ascétisme. Aux jours de vendange il les conduisit tous à la vigne, bénit le fruit, et leur ordonna de pénétrer dans la vigne et d'en manger autant qu'ils en voulaient; le raisin ne diminua nullement et, par la prière du vieillard, il y eut dans la vigne dix fois plus de vin que les autres années.

Il connut également d'avance le jour de la bonne mort de saint Antoine.
* A fol. 66 v° b. * Il y eut, durant un certain temps, de la sécheresse; le saint pria Dieu, qui envoya de la pluie et la terre en fut repue. Et comme il ne recherchait point la gloire terrestre des hommes, il s'enfuit dans la montagne, à cause de la multitude des foules qui venaient à lui, puis s'embarqua pour la Sicile. Sur le navire, il guérit des possédés. Dans la ville de Rome, les possédés

Եւ ի Հռոմ քաղաքին այսահարք ձայնէին յանուանն երանելին Իլարիոնի, եւ երթային յառաջին խուցն եւ ողջանային :

Եւ Եսիքիոս աշակերտն իւր զերիս ամս շրջէր խնդրէր զերանելին Իլարիոն եւ ոչ եգիտ : Եւ հանդիպեալ հրէի միոջ եւ ասէ, հրէայն . Մի այր մարգարէ, ի քրիստոնէից երեւեցաւ ի Սիկիլիա կղզոջն եւ առնէ, բազում սքանչելիս : Եւ Եսիքիոս նաւեալ գնաց առ նա : Եւ տեսեալ երանելւոյն եթէ, եւ անդ համբաւեաց անուն նորա, գնաց անտի ի Դաղմատիա եւ էր անդ որջացեալ վիշապ եւ բազում վնաս առնէր . եւ սուրբն Իլարիոն աղօթիւք եսպան զվիշապն :

Եւ յաւուր միում շարժ եղեւ յոյժ, եւ ծովն ի սահմանէն, իւրմէ, փոխեցաւ եւ զնաւսն ի ցամաք եհան : Եւ տեսեալ արք տեղւոյն այնորիկ զծովն մրրկեալ եկեալ եթէ, եւ զշէնն ընկղմեսցէ, եւ ընթացեալ յափշտակեցին զսուրբն Իլարիոն եւ կացուցին ի ծովեզրն : Եւ նորա աղօթեալ առ Աստուած եւ *երիցս անգամ արարեալ զնշան սուրբ խաչին ի վերայ երկրի եւ յաւազ ծովուն, եւ առժամայն զիջուցեալ ծովն ի բարձունէ սկսաւ սակաւ սակաւ ցածնուլ եւ յետս դառնալ եւ զարձաւ ի սահման իւր : * A fol. 67

Եւ նորա մտեալ ի նաւ գնաց մինչեւ ի Կիպրոս եւ թագեաւ ի ծածուկ տեղւոջ, այլ Աստուած եւ անդ յայտնեաց զերանելին եւ այսահարք յանուանն, ձայնէին եւ գային

1-2 Եւ ի Հռոմ ... ողջանային *om.* B || 6 համբաւեաց] համբաւեցաւ B || 7 Դաղմատիա] Դաղմատա B — եւ էր անդ ... զվիշապն : *om.* B || 9 եղեւ] մեծ *add.* B || 12 Եւ նորա աղօթեալ առ Աստուած] Եւ նորա համբարձեալ զաչս իւր յերկինս՝ աղաչեաց զԱստուած B 14 զարձաւ] մինչեւ *add.* B. || 16 եւ այսահարք ... գային առ նա *om.* B.

invoquaient le nom du bienheureux Hilarion, se rendaient à son ancienne cellule et guérissaient.

Son disciple Hésychios voyagea pendant trois ans à la recherche du bienheureux Hilarion et ne put le retrouver. Il fit la rencontre d'un juif qui lui dit : Un prophète est apparu parmi les chrétiens dans l'île de Sicile, il y opère de nombreux miracles. Hésychios s'embarqua et se rendit auprès de lui. Le bienheureux, voyant que là aussi son nom s'était répandu, se rendit en Dalmatie; il y avait un dragon terré dans une caverne qui causait beaucoup de dégâts : saint Hilarion, par ses prières, fit mourir le dragon.

Il y eut un jour un grand tremblement de terre; la mer sortit de ses limites et rejeta les navires à terre. Les gens de la localité, voyant la mer démontée et craignant qu'elle n'envahît leurs habitations, accoururent, enlevèrent saint Hilarion, et le placèrent sur le rivage. Celui-ci se mit à prier Dieu, fit * trois fois le signe de la sainte croix sur la terre et sur le sable de la mer; et la mer aussitôt, de haute qu'elle était, se mit à baisser lentement, se retira et retourna dans ses limites.

[Hilarion] s'embarqua et partit pour Chypre, où il se cacha dans un endroit inconnu, mais Dieu, là aussi, révéla le bienheureux; les possédés invoquèrent

առ նա եւ բազում ամբոխ ժողովէր առ նա ։ Եւ ելեալ անտի փախեաւ՝ եւ երթեալ եգիտ վայելուչ եւ անկատակած տեղի բազում անտառօք եւ յորդաբուխ աղբերովք ։ Եղեալ էր եւ երբեմն ի տեղւոջն բագինք կռոց եւ էին բնակեալ անդ բազմութիւն դիւաց . եւ ապրեալ անդ ամս հինգ՝ հալածեաց զդեւսն եւ զտէր տեղւոյն անդամալոյծ լեալ բժշկեաց ։

Եւ յորժամ եղեւ երանելին Իլարիոն ութսուն ամաց, հիւանդացաւ եւ կոչեաց զբնակիչս տեղւոյն այնորիկ եւ երդմնեցոյց զնոսա եւ ասէ. Յորժամ վախճանիմ՝ թաղեցէք զիս իմով խորգովս որ յանձին իմում է ի տեղւոջս յայսմիկ եւ զաչս իմ մի խփանէք ։ Եւ յորժամ մերձեցաւ ելանել հոգւոյն, երկարեաց յոգեվարսն, ասէր. Ել հոգի ընդէ՞ր երկնչիս եւ դողաս, ել հոգի ընդէ՞ր երկմտեցեր, եօթանասուն ամ ծառայեցեր Քրիս-
* A fol. 67 r° b. տոսի եւ * ի մահուանէ երկնչի՞ս ։ Եւ զայս ասացեալ աւանդեաց զհոգին իւր առ Աստուած ։ Եւ ժողովուրդն թաղեցին զնա ուր պատուիրեաց նոցա ։

Եւ աշակերտն իւր Սուքիոս լուեալ ի Պաղեստինեայ՝ գնաց ի տեղին եւ հնարիւք եղեալ պարտիզապան եւ յետ տասն ամաց գողացաւ զնշխարս երանելոյն, տարաւ ի վանսն իւր ի Պաղեստին ։ Եւ ժողովեալ եպիսկոպոսունք եւ կրօնաւորք եւ սաղ-

1 ժողովէր] ժողովեցաւ B || 2 աղբիւրովք] աղբերօք B || 6 երանելին *om.* B || 7 կոչեաց զբնակիչս] կոչեցեալ զմերձաւոր բնակիչս B || 8 իմով *om.* B || 11 ժողովուրդն] ժողովուրդքն B || 12 ուր] ի տեղւոջ յորում B || 14 ամաց] ամսոյ B.

son nom, vinrent à lui, et une foule nombreuse se rassembla auprès de lui. Il s'éloigna de là, s'enfuit, et se rendit dans un endroit charmant, inconnu, entouré de nombreuses forêts et de sources abondantes. En cet endroit avaient existé autrefois des temples d'idoles; une foule de démons y habitaient encore. Il y demeura cinq années, en chassa les démons et guérit le propriétaire de l'endroit qui était paralytique.

Lorsque le bienheureux Hilarion eut atteint l'âge de quatre-vingts ans, il tomba malade, fit venir les habitants de la localité, leur fit jurer et leur dit : Lorsque je serai mort, vous m'enterrerez dans cet endroit avec le cilice que je porte sur ma personne, mais vous ne fermerez pas mes yeux. Lorsqu'il fut près de rendre son âme, l'agonie se prolongeant, il dit : Sors, mon âme; pourquoi crains-tu et trembles-tu? Sors, mon âme; pourquoi doutes-tu? Tu
* A fol. 67 r° b. as servi le Christ pendant soixante-dix ans, * et tu crains la mort? Ce disant, il rendit son âme à Dieu. La population l'enterra à l'endroit qu'il leur avait recommandé.

Son disciple Hésychios, en Palestine, l'ayant appris, se rendit à l'endroit et se fit jardinier, par ruse. Dix ans après, il déroba les restes du bienheureux et les emporta en son couvent en Palestine. Les évêques et les religieux s'assemblèrent et le déposèrent avec psalmodies et bénédictions dans le

մախաղ և օրհնութեամբ եղին ի տապանի. անձնականն ոչ ապականեալ և ոչ թուլացեալ մարմինն և ոչ խորգն և ոչ կնգուղն և ոչ ծածկոյթ երեսացն ապականեցաւ : Հանգեաւ երիցս երանելին և հայրն հարանց սուրբն Իղարիոն Հոկտեմբերի ԻԱ :

Յայսմ աւուր վկայքն Քրիստոսի Մարկոս և Սոտերիկոս և աղախինն Քրիստոսի Վաղենտինէ բազում չարչարանօք ի կռապաշտիցն կատարեցան :

[B Ի սմին յիշատակ սրբոց վկայիցն Փիլիպպոսի, Պետրոսի և Երմիսայ. որք ի Նիկոմիդիա կատարեցան ի Դիոկղետիանոսէ :]

Սահմի ԺԳ և Հոկտեմբերի ԻԲ : Վարք երանելոյն Աբերկիոսի Յերապօլեայ եպիսկոպոսի :

Յերապօլիս մեկնի քաղաք սուրբ : Սա հաւասարակից առաքելոցն * անուա- A fol. 67
նեցաւ, ի ժամանակս Մարկոսի և Անտոնինեայ և Լեւկիոս բարեպաշտ թագաւորաց : Երանելին Աբերկիոս տեսեալ բազում ամբոխս մոլեալս ի զոհս կռոցն, անկեալ առաջի Աստուծոյ աղօթէր վասն նոցա զի դարձցին : Եւ երևեցաւ նմա Տէր տուեալ նմա գաւազան և ասէ. Երթ խորտակեա զկուռս հեթանոսաց :

1-2 անձնականն ... ապականեցաւ : *om.* B || 3 երանելի] երանեալն B || 3 Հոկտեմբերի ԻԱ] և Սահմի ԺԲ *add.* B || 4 Վաղենտինէ] Վաղենտինեա B || 5 կատարեցան] ի Քրիստոս նահատակութեամբ *add.* B.

8 Յերապօլեայ] Յերապօլսոյ B || 9 Յերապօլիս ... սա] Սուրբ եպիսկոպոսն Յերապօլեայ Աբերկիոս B || 10 Լեւկիոս] Լեւկիայ B || 11 մոլեալս] մոլեգնեալս B.

tombeau; son corps n'avait subi aucune altération, ni amollissement; même son cilice, son capuchon et le voile qui couvrait sa figure n'étaient pas déteints. Le trois fois bienheureux et père des pères, saint Hilarion, reposa le 21 octobre.

En ce jour, les martyrs du Christ, Marc et Sotéricus et la servante du Christ Valentine, furent mis à mort par les païens, après de nombreuses tortures.

[B En ce même jour, commémoration des saints martyrs Philippe, Pierre et Hermisas qui furent mis à mort par Dioclétien à Nicomédie.]

13 SAHMI 22 Octobre.

Vie du bienheureux Abercius, évêque de Hiérapolis.

Hiérapolis signifie « ville sainte ». Abercius fut surnommé * l'égal des * apôtres, aux jours de Marc et d'Antonin et de Leucus, les pieux empereurs. Le bienheureux Abercius, trouvant une foule nombreuse et fanatique aux sacrifices des idoles, se prosterna devant Dieu et pria pour leur conversion. Le Seigneur lui apparut, lui donna un bâton et dit : Va, et brise les idoles des païens.

Եւ յարուցեալ առ փայտ մի մեծ եւ մտեալ ի տաճար կռոցն խորտակեաց զամենայն բագինսն : Եւ խռովեցան ամենայն մեծամեծք Յերապօլի եւ ըմբռնեցին բազում ամբոխիւք ի վերայ Աբերկիոսի զի սպանցեն զնա : Եւ յորժամ հուպ եղեն առ նա, ելին յամբոխէն արք երեք այսահարեալք եւ զպատմուճանսն պատառեալք, եւ հառաչէին մեծաձայն բարբառով. Երդմնեցուցանեմք զքեզ ծառայ Աստուծոյ, յանուն Տեառն Յիսուսի զոր քարոզեսդ, մի տանջեր զմեզ : Եւ զայն տեսեալ ժողովրդեանն դադարէին ի տեղւոջն : Եւ սաստէր երանելին դիւացն եւ հարկանէր գաւազանաւ զգլուխս նոցա, եւ սրբեցան արքն ի դիւացն : Եւ աղաղակեաց ամենայն ժողովուրդն. Դու ես Քրիստոս միայն ճշմարիտ Աստուած զոր քարոզէ արժանաւորս քո Աբերկիոս : Եւ հաւատացին յաւուր յայնմիկ ժողովուրդք բազումք ի Քրիստոս :

* A fol. 67 v° b. Եւ * ուսուցանէր զնոսա խաղաղութեամբ կեալ ընդ միմեանս եւ երկայնմտութեամբ, հեզութեամբ եւ սիրով, եւ լինել տեղեակ աստուածային իմաստութեանն, օտարասէրք, զթածք, քաղցր, արդարութեամբ ժուժկալեալք, եւ հաստատուն կեալ ի հաւատս : Եւ մկրտեաց հինգ հարիւր անձն :

Եւ ել համբաւ զնմանէ ընդ ամենայն սահմանս, եւ գնացին առ նա յԱսիոյ եւ ի Լիդիոյ եւ յամենայն կողմանց եւ ուսուցանէր նոցա զբանն Աստուծոյ, եւ զհիւանդս բժշկէր ·

2 Յերապօլի] քաղաքին Յերապօլսի B || 5 բարբառով] եւ ասէին *add.* B || 8 նոցա] դիւահարաց B || 9 արժանաւորս քո *om.* B || 13 քաղցր] քաղցունք B — կեալ] կալ B.

Il se leva, saisit un grand bâton, pénétra dans le temple des idoles et brisa tous les autels. Tous les notables de Hiérapolis s'en émurent et, suivis d'une grande foule, marchèrent sur Abercius pour le tuer. Lorsqu'ils furent près de lui, trois hommes possédés du démon, leurs vêtements en lambeaux, se détachèrent de la foule et crièrent avec des sanglots et à haute voix : Nous te conjurons, serviteur de Dieu, au nom du Seigneur Jésus que tu prêches, ne nous tourmente pas. La foule, témoin, s'arrêta sur place. Le bienheureux fit des reproches aux démons et frappa du bâton sur la tête de ces hommes qui furent délivrés des démons. Alors toute la foule se mit à crier : Christ, tu es le seul vrai Dieu, que ton digne Abercius prêche! Ce jour-là, beaucoup crurent au Christ.

* A fol. 67 v° b. * Il leur enseigna à vivre entre eux en paix, avec patience, douceur et charité, à reconnaître la sagesse divine, à être hospitaliers envers les étrangers, charitables, affables, à persévérer dans la justice et à rester fermes dans la foi. Il baptisa cinq cents personnes.

Sa renommée se répandit dans toutes les contrées; des gens vinrent à lui de l'Asie, de la Lydie et de tous les côtés; il leur enseigna la parole de Dieu et guérit les malades.

Եւ մայր իշխանին Եւքսինիանոսի խաւարեցան աչքն, և եդ ձեռս ի վերայ աչացն և ողջացաւ, և այլ ևս երեք կանայս ծերունիս խաւարեալս յաչաց՝ աղօթիւք բժշկեաց ։ Եւ զԵւքսինիանոս իշխանն վարդապետութեամբ դարձոյց յաստուածգիտութիւն ։

Եւ գնաց յայլ գեղ և տեսեալ անդ հիւանդս և ախտաժետս և բժշկեաց զնոսա աղօթիւք ։ Եւ եդեալ զծունկս իւր յերկիր մերկ աղաչէր զԱստուած, և եղև որոտումն, և ի տեղւոջէն ուր ծունկքն եղան բղխեաց ջուր ջերմն և արարեալ ափս և ժողովէին ջերմային ջուրքն և որք ի հիւանդաց լուանային ողջանային ։

Եւ յաւուր միոջ կերպարանի սատանայ ի կերպարանս կնոջ և որպէս թէ աղօթից արժանաւորիլ եկաց առաջի . Եւ դարձաւ * Աբերկիոս ի կինն, և նա որպէս որոգայթանկեալ թարթափեցոյց ի քարի և վիրաւորեաց զոտսն, և ծիծաղելով զիւրն ասէր. Մի զիս իբրև զայլ աղքատ դևսդ համարիր զոր հալածեցեր, և հարիւրապետ եմ և այժմ փորձ իմ առեր ։ Եւ երթեալ եմուտ յերիտասարդ մի և սրբոյն սաստեաց զևին ելանել ի մարդոյն ։ Եւ ասէ դևն. Վաղվաղակի տամ կոխել քեզ * A fol. 68 r°

1 Եւքսինիանոսի] Եւքսիանոսի B — խաւարեցան աչք] խաւարեցաւ B || 2 ողջացաւ] ողջացոյց B || 5 անդ *om.* B || 6-15 Եւ եդեալ ... ի Հռոմ] Եւ յաւուրսն յայնոսիկ դուստր թագաւորին Անտոնինոսի որ էր խօսեցեալ առն՝ հարաւ ի դիւէ չարէ, և ոչ կարէին բժշկել ։ Եւ թագաւորն լուեալ զքաջանչելիսն զոր առնէ, Աբերկիոս՝ առաքեաց զմագիստրոս մին ի Փռիւգիա առ Եւքսինիանոս իշխան քաղաքին հրովարտակօք, զի զծառայն Աստուծոյ Աբերկիոս առաքեսցէ ի Հռոմ ։ Եւ նորա երթեալ իւրովքն հանդերձ՝ ետուն զհրաման թագաւորին Եւքսինիանոս. և յորժամ ընթերցաւ զնամակ զուգամն Աբերկիոսի և առեալ զնա փութանակի երթալ ի Հռոմ ։ B

La mère du prince Euxinianos perdit la vue, Abercius posa ses mains sur ses yeux et elle recouvra la vue. Il guérit aussi par ses prières trois vieilles femmes qui avaient perdu la vue. Il convertit également par sa doctrine le prince Euxinianos à la connaissance de Dieu.

Il se rendit dans un autre village et, y trouvant des malades et des infirmes, il les guérit par la prière. Il se mit à genoux sur la terre nue et pria Dieu; il y eut un grondement de tonnerre, et, à l'endroit où les genoux s'étaient posés, surgit une eau thermale; il y construisit des cuves pour y réunir les eaux thermales et les malades qui s'y baignèrent trouvèrent la guérison.

Le démon prit un jour les apparences d'une femme et se présenta à Abercius pour obtenir le secours de ses prières. * Abercius se tourna vers la femme, et le démon, qui lui avait tendu un piège, fit qu'il heurta une pierre et se blessa aux pieds. Le démon lui dit alors en souriant : Ne me crois pas comme les autres pauvres démons que tu as chassés; je suis un centurion, et tu viens d'en avoir la preuve maintenant. Il entra ensuite dans le corps d'un jeune homme, mais le saint réprimanda le démon et le * A fol. 68 r°

զՀռոմ, ով Աբերկիէ ։ Եւ երթեալ դեւն ի Հռոմ եմուտ ի Լուկիլանի դուստր թագաւորին Անտոնինոսի, որ էր խօսեցեալ առն եւ աղաղակէր Լուկիլանի. Եթէ ոչ եկեսցէ ծառայն Աստուծոյ Աբերկիոս՝ ոչ ելանեմ աստի ։

Եւ առժամայն առաքեաց թագաւորն մագիստրոս ի Փռիւգիա առ Եւքսինիանոս իշխանն քաղաքին հրովարտակօք զի զծառայն Աստուծոյ զԱբերկիոս արձակեսցէ ի Հռոմ ։ Եւ յորժամ եկն եհաս մագիստրոսն հանդիպեցաւ նմա երանելին ի դուռն քաղաքին եւ հարցեալ զո՞ խնդրէք ։ Մի ոմն ի նոցանէն ձգեալ զձեռն իւր զի հարցէ զսուրբն, եւ առժամայն չորացաւ ձեռն, եւ իջեալ յերիվարացն անկան յոտս երանելոյն

* A fol. 68 r° b. եւ խնդրէին ի սրբոյն զբժշկութիւն. * եւ կալեալ զչորացեալ ձեռն ողջացոյց ։ Եւ երթեալ ետուն զհրամանս թագաւորին յԵւքսինիանոս. եւ յորժամ ընթերցաւ գիտաց զխուզումն Աբերկիոսի եւ ստիպեաց զնա փութանակի երթեալ ի Հռոմ ։

Եւ սուրբն Աբերկիոս զեկեալսն ի Հռոմայ յառաջեցոյց եւ ասէ. Ես գամ հասանեմ ձեզ, եւ նոքա գնացին ։ Եւ առեալ Աբերկիոս տիկ մի եւ էարկ անդ գինի, ձէթ եւ քացախ, խառն ընդ միմեանս, եւ բարձեալ ի վերայ իշոյ ել ի քաղաքէն, եւ անցեալ յագարակ մի եգիտ այր մի որոյ անուն էր Տրիփիմոն, եւ առեալ զնա ընդ իւր մինչեւ

13 Եւ առեալ ... ընդ ձիթոյն ։ *om.* B.

chassa de l'homme. Alors le démon dit : O Abercius, je te ferai sur-le-champ fouler le sol de Rome. Le démon, s'étant rendu à Rome, entra dans le corps de Lucilane, fille de l'empereur Antonin, qui était fiancée. Lucilane se mit à crier : Si le serviteur de Dieu, Abercius, ne vient pas, je ne sortirai point d'ici.

L'empereur envoya aussitôt un magister en Phrygie à Euxinianus, prince de la ville, avec ordre de lui envoyer à Rome Abercius, le serviteur de Dieu. Lorsque le magister arriva, le bienheureux le rencontra à la porte de la ville et lui demanda : Qui cherchez-vous? Un des gens leva la main pour frapper le saint, mais sa main se dessécha aussitôt. Tous, descendant alors de leur monture, tombèrent aux pieds du bienheureux et implorèrent

* A fol. 68 r° b. du saint la guérison. * Il saisit la main desséchée et la guérit. Ils se rendirent ensuite pour remettre l'ordre à Euxinianos, qui, après l'avoir lu, fit rechercher Abercius, et l'obligea à se rendre promptement à Rome.

Saint Abercius fit partir devant lui les gens qui étaient venus de Rome et leur dit : Je viendrai après vous et je vous rejoindrai. Ils partirent. Abercius prit une outre, la remplit de vin, d'huile et de vinaigre mélangés ensemble, et l'ayant chargée sur un âne, quitta la ville. En traversant la campagne il rencontra un homme dont le nom était Triphimon, et le prit

ի Հռոմ ։ Եւ ի ճանապարհին յորժամ կամէր ուտել հաց, հրամայէր Տրիփիմոնեայ. եթէ գինի եւ եթէ ձէթ եւ եթէ, քացախ բերել ։ Եւ նորա արձակեալ զկապ տկին եւ յորժամ հրամայէր Աբերկիոս ելանէր յստակ եւ անխառն ։ Եւ յորժամ Տրափիմոն առանց հրամանի բանայր զտիկն՝ խառն ելանէր քացախն ընդ գինւոյն եւ ընդ ձիթոյն ։

Եւ յառաջեաց սուրբն Աբերկիոս ի դուռն Հռոմայ եւ անդայր մինչեւ եհաս մագիստրոսն, եւ գնցին միասին առ թագաւորն եւ առ թագուհին Փաւստինեայ, եւ ընկալան զնա մեծաւ ուրախութեամբ, եւ ածին զդուստրն իւրեանց առաջի սրբոյն, խրատեալ ի *դիւէն, եւ անարգանէր դեւն ի բերանոյ աղջկանն զԱբերկիոս վասն որոյ եբեր զնա ի Հռոմ ։ Եւ նա աղօթիւք արարեալ զԱստուած եւ սաստեալ հալածեաց զդեւն յաղջկանէն, եւ ետ ծնողացն իւր ։ * A fol. 68

Եւ կայր բագին մի ի Հռոմ մարմարիոնեայ, մերձ յապարանս թագաւորին եւ հրամայեաց զդեւն առնուլ իբրեւ բառնալ զբագինն եւ տանել ի Յերապոլիս ի քաղաքն իւր ։ Եւ ասէ ցդեւն. Որպէս դու ասացեր զալ ինձ ի Հռոմ եւ ածեր, նոյնպէս եւ ես փոխարէն հատուցից քեզ. եւ հրամայեմ քեզ անուամբն Քրիստոսի բառնալ զբագինդ առաջի ամենայն ժողովրդեանս եւ տեսցեն աչօք իւրեանց ։ Եւ յորժամ եբարձ յուսն՝ ի ճանապա-

6 եւ ընկալան զնա մեծաւ ուրախութեամբ *om.* B || 7-9 խրատեալ ի դիւէն ... ի Հռոմ ։ *om.* B. || 11 Եւ կայր բագին ... մինչեւ ցայսօր ։ *om.* B.

avec lui jusqu'à Rome. En route, lorsque Abercius voulait manger, il ordonnait à Triphimon de lui donner soit du vin, soit de l'huile ou du vinaigre. Celui-ci déliait alors le cordon de l'outre, et ce qu'Abercius avait commandé, sortait pur et sans mélange. Mais si Triphimon ouvrait l'outre sans permission, le vinaigre en sortait mélangé au vin et à l'huile.

Saint Abercius arriva à la porte de Rome avant les autres et attendit l'arrivée du magister; ils se rendirent ensemble auprès de l'empereur et de l'impératrice Faustine, qui les reçurent avec grande joie et mirent en présence du saint leur fille, conseillée par * le démon; celui-ci, par la bouche de la jeune fille, se moqua d'Abercius, parce qu'il l'avait fait venir à Rome. Mais [le saint] se mit à prier Dieu, puis, ayant réprimandé le démon, il le chassa de la jeune fille, et rendit celle-ci à ses parents. * A fol. 68

Il y avait à Rome un temple en marbre, près du palais de l'empereur; Abercius ordonna au démon de prendre le temple sur ses épaules et de le transporter à Hiérapolis, sa ville. Il dit au démon : De même que tu m'as dit que tu me ferais venir à Rome et m'y as fait venir, à mon tour, je te rendrai la pareille. Je t'ordonne donc, au nom du Christ, de te charger de ce temple en présence de toute la population pour qu'elle puisse le voir de ses propres yeux. Lorsque le démon l'eut chargé sur ses épaules, il se

թնով՝ մանչեալ զեւն, եւ երանելին աղօթեալ հրամայեաց մարմարիոնին թեթեւանալ, եւ այնպէս տարաւ ի քաղաքն Յերապօլիս, զոր կանգնեաց առըրն մերձ ի տապանն իւր, եւ գրեաց պատմէն ի վերայ վիմին, եւ է մինչեւ ցայսօր ։

Եւ թագաւորին բազում գանձս տուեալ Աբերկիոսի եւ ոչ առ, այլ փոխանակ գանձուն խնդրեաց զի շինեսցէ ի վերայ ջերմ ջրոյն որ ծնկաց տեղին բխեաց՝ բաղանիս յանդորրութիւն հիւանդացն ։ Եւ կատարեաց զխնդիրս երանելոյն եւ առաքեաց շինողս եւ

* A fol. 68 v° b. գանձս եւ * շինեցին զարմանալի բաղանիսս որ կայ մինչեւ ցայսօր ։ Եւ հրամայեաց հատուցումն տալ ի քաղաքէն բաղանեացն ամենայն ամին երեք հազար մոդ ցորեան ի բաշխումն աղքատաց ։

Եւ դարձաւ երանելին ի Հռոմայ, եւ առեալ հրաման յԱստուծոյ գնալ յԱնտիոք Ասորւոց եւ յԱպամիա եւ ի Սելեւկիա եւ յայլ եկեղեցիս ։ Եւ ուսուցանէր եւ յանդիմանէր զհերետիկոսս, զի դեռ եւս էր հերձուածն Մարկիանեցւոց ։ Եւ անց ընդ Եփրատ գետ, եւ գնաց ի Մծբին եւ ի Միջագետս, զամենեսեան հաստատէր ի հաւատս ։

Եւ անդ էր այր մի հաւատացեալ որոյ անուն էր Վահրամ, եւտես զի երանելին Աբերկիոս ոչինչ առնոյր յումեքէ, ժողովեաց բազում քրիստոնեայս եւ խորհուրդ ար-

4-9 այլ փոխանակ . . . ի բաշխումն աղքատաց ։ *om.* B || 12 Մարկիանեցւոց] Մարկիոնացւոց B || 13 հաւատս] Քրիստոսի *add.* B || 15 ոչինչ առնոյր] ոչ առնոյր ինչ B.

mit à murmurer à cause du grand poids, mais le bienheureux, après avoir prié, ordonna au marbre de devenir plus léger, et c'est de cette manière qu'il le fit transporter en sa ville de Hiérapolis, où il le fit placer près de son tombeau; le saint fit graver une inscription sur la pierre, qui existe jusqu'aujourd'hui.

L'empereur offrit une forte somme d'argent à Abercius, qui n'accepta point; mais en échange de l'argent il lui demanda de faire construire, à l'endroit où il avait posé ses genoux et où l'eau thermale avait jailli, des bains pour le soulagement des malades. L'empereur accorda la demande

* A fol. 68 v° b. du bienheureux et expédia des ouvriers et des sommes d'argent; * ils construisirent des bains magnifiques qui existent encore aujourd'hui. Il ordonna à la ville de payer aux bains une redevance de trois mille boisseaux de blé par an, pour être distribués aux pauvres.

Le bienheureux revint de Rome et reçut l'ordre de Dieu de se rendre à Antioche de Syrie, à Apamée, à Séleucie et à d'autres églises. Il y enseigna et réprouva les hérétiques, car le schisme des Marcionites existait encore. Il traversa le fleuve Euphrate, se rendit à Nisibe et en Mésopotamie, et il raffermissait tous les [chrétiens] dans la foi.

Il y avait là un homme fidèle, dont le nom était Vahram; voyant que le bienheureux Abercius ne voulait rien accepter de personne, il rassembla beaucoup de chrétiens, et, après qu'ils se furent consultés entre eux, ils nom-

որեալ անուանեցին զսուրբն Աբերկիոս հաւասար առաքելոցն, և կոչի մինչև ցայսօր առաքելահաւասար : Եւ անտի գնացեալ ի քաղաքն Սինադա և անտի ի քաղաքն իւր Յերապօլիս :

Եւ յորժամ մերձ եղև՝ էին աւուրք հնձոց և զկալս հասկին և փոշին երթայր ի դէմս արդարոյն և զաչսն լնոյր : Ասէ ցնոսա . Դադարեցէք սակաւիկ մի զի անցից : Եւ նոքա ոչ կամեցան : Եւ առժամայն դադարեաց հողմն * և նստան յուտել : Եւ երանե-լոյն ծարաւեալ խնդրեաց ջուր ի նոցանէ, և նոքա յօրյօրեալ ի չափաշատութենէ, որկո-րամոլութեան յառնել և տալ ջուր, ասացին վասն մեր ալեւորի ոչ յառնեմք յուտելոյ : Եւ տրտմեալ սրբոյն աղաչեաց զԱստուած առ նոսա զանյագութիւն և մինչև ցայսօր գեղջկացիքն այնորիկ ունին զանյագութիւն : * A fol. 69

Գրեաց և գիրս վարդապետութեան վայելչաբանս և օգտակարս յոյժ :

Այլ և ի ծառաւոր անջրդի լեառն աղօթիւք նորա ջուր բղխեաց : Եւ տեսանէ ի տեսլեան զՏէր մեր Յիսուս Քրիստոս, զի եցոյց նմա զվախճանն իւր, և շինեաց տա-պան իւր և գրեաց ի նմա բանս հանճարեղս և դժուարիմացս, կանգնեաց ի նմա զմարմա-րիոնեայ բագինն զոր ի Հռոմայ եբեր դև հարիւրապետն զի խնդրեաց հրամանաւն Աստուծոյ :

1 և կոչի ցայսօր առաքելահաւասար *om.* B || 4 հնձոց] և ամառն հնձողք *add.* B || 6-10 և նստան ... ունին զանյագութիւն : *om.* B || 12 բղխեաց] և զայլ բազում նշանս և սքանչելիս արար ի քաղաքն անդր *add.* B || 13 նմա] զմերձենալ *add.* B || 14-15 կանգնեաց ... Աստուծոյ : *om.* B.

mèrent saint Abercius l'égal des apôtres; et jusqu'aujourd'hui on l'appelle l'égal des apôtres. De là, il se rendit à la ville de Synada, puis dans sa ville de Hiérapolis.

Lorsqu'il fut tout près, comme c'étaient les jours de la moisson et qu'on vannait le blé, la poussière tombait sur la figure de l'homme juste et remplissait ses yeux. Il leur dit : Arrêtez-vous un moment pour que je puisse passer. Ils refusèrent. Aussitôt le vent s'arrêta * et les gens s'assi-rent pour prendre nourriture. Le bienheureux, assoiffé, leur demanda de l'eau; mais aucun ne voulut se déranger, par excès de gourmandise, pour se lever et lui donner de l'eau; ils lui dirent : Nous ne quittons pas notre repas pour un vieillard. Le saint devint triste, pria Dieu de les rendre insatiables, et les paysans de cet endroit sont restés insatiables jusqu'aujourd'hui. * A fol. 69

Il écrivit des œuvres de doctrine, d'un style élégant et très utiles.

Sur ses prières, il surgit également de l'eau dans une montagne proche et stérile. Il vit aussi dans une vision Notre-Seigneur Jésus-Christ, qui lui fit connaître sa fin. Il fit alors construire son tombeau, en y faisant mettre des inscriptions pleines d'esprit et difficiles à comprendre; il y fit poser l'autel d'idoles en marbre qu'il avait fait transporter de Rome par le démon centurion sur l'ordre de Dieu. Ayant convoqué tout le clergé de l'église et le peuple

Եւ ժողովեալ զամենայն ուխտ եկեղեցւոյն եւ զժողովուրդն եւ յանձն արարեալ զնոսա ի ձեռս Աստուծոյ, եւ կոչեալ զաւագերէցն իւր որոյ անուն էր եւ նորա Աբերկիոս, հաճութեամբ եւ ընտրութեամբ ամենայն ուխտին, եդեալ ձեռս ի վերայ նորա, հաստատեաց զնա իւր փոխան եպիսկոպոս նստուցանել :

* A fol. 69 r° b.

Եւ տարածեալ զձեռս իւր յերկինս աղօթեաց եւ յասելն ամէն՝ աւանդեաց * զհոգին իւր առ Աստուած : Եւ սաղմոսիւք եւ օրհնութեամբ եդին ի տապանին զոր պատրաստեաց : Հանգեաւ երանելի եպիսկոպոսն Աբերկիոս Հոկտեմբերի ԻԲ :

Յայսմ աւուր սուրբ վկայն Քրիստոսի Վարոս ի Մաքսիմիանոսէ արքայէն բազում տանջանօք եւ դժուարին չարչարանօք կատարեցաւ բարի խոստովանութեամբ ի Քրիստոս, եւ այլ եւս եօթն մարտիրոսք ընդ նմա :

Ի սմին աւուր յիշատակ է Անդրէասի կրօնաւորի ի Կոստանդինուպօլիս :

Հերձուածող արքայն Կաւալինոս՝ զերանելի ճգնաւորն Անդրէաս բռնադատէր կոխել զտէրունական պատկերն եւ զնշխարս սրբոցն : Երանելին Անդրէաս մանաւանդ երկիր պագանէր եւ պատուէր, եւ ի սուրբ գրոց յանդիմանէր զարքայն : Եւ բարկութեամբ հրամայեաց հարկանել զլանջսն եւ զթիկունսն մինչեւ տրորեալ ամենայն մարմինն եւ

2 եւ նորա *om.* B || 7 Հոկտեմբեր ԻԲ] եւ Սահմի ԺԳ *add.* B || 8 Քրիստոսի *om.* B || 11 Կոստանդինուպօլիս] ի քաղաքէն Կոստանդինուպօլսի B.

et les ayant recommandés à Dieu, il fit appeler son protoiéreus dont le nom était comme le sien Abercius, et avec le consentement et l'élection de tout le clergé, il lui imposa les mains et l'institua son successeur comme évêque.

* A fol. 69 r° b.

Il éleva les mains au ciel, pria, et en disant Amen, il rendit * son âme à Dieu. On le déposa, avec psalmodies et bénédictions, dans le tombeau qu'il avait préparé. Le bienheureux évêque Abercius reposa le 22 octobre.

En ce jour, le saint martyr du Christ Varus fut mis à mort par l'empereur Maximien, après de nombreuses tortures et de cruels tourments, en bonne confession pour le Christ, et avec lui sept autres martyrs.

En ce même jour, commémoration du moine André à Constantinople.

Cavallinus [1], l'empereur schismatique, violenta le bienheureux ascète André pour lui faire fouler aux pieds l'image du Seigneur et les reliques des saints. Le bienheureux André au contraire se prosterna devant, les honora, et réfuta l'empereur par les paroles des saintes Écritures. L'empereur, irrité, ordonna de lui frapper la poitrine et le dos jusqu'à ce que tout son corps en fût

1. Constantin Copronyme.

բացան ոսկերքն, և լցաւ երկիր արեամբ նորա ։ Եւ բախեն զբերանն և զերեսն ջարդեցին և ապա կապեցին չուան յոտն և քարշեցին ընդ երկիր ի մէջ քաղաքին ։ Եւ ձկնավաճառ մի փայտատով եհատ զաջ ոտն ։ Եւ այնպէս աւանդեաց զհոգին իւր և թաղեցին ի տեղին որ կոչի Կրիսիս ։

Սահմի ԺԴ և Հոկտեմբերի ԻԳ ։ * Վկայաբանութիւն սրբոյն Յակոբայ առաքելոյն եղբօր Տեառն առաջին Երուսաղեմայ պատրիարգի ։ * A fol. 69 v° a.

Յակոբոս՝ որդի էր Յովսեփայ որ անուանեցաւ այր Աստուածածնին, և կոչեցաւ Յովսէփ Աստուածահայր, և Յակոբոս որդի իւր՝ Եղբայր Տեառն ։ Զսա օրհնեաց Աստուած և սուրբ արար յորովայնէ մօր իւրոյ ։ Գինի և օղի ոչ արբ որպէս Սամուէլն այն, և ոչ շնչաւոր ինչ եկեր, և ոչ ածելի եկ ի գլուխ նորա որպէս Սամսոնին, և ոչ օծ եղով երբէք և ի բաղանիս ամենևին ոչ եմուտ, և բրդեղէն ոչ զգեցաւ՝ այլ միայն կտաւեղէն ։ Եւ ամենայն օր ի սրբութիւն սրբութեանցն մտանէր, ոչ միանգամ ըստ

4 ի տեղին] ի տեղւոջ B.
5 Վկայաբանութիւն] Վկայութիւն B — առաջին ... պատրիարգի] որ առաջին պատրիարգ եղեւ յԵրուսաղէմ B || 6 այր] Մարիամայ *add.* B || 8 Տեառն] և նախ կոչէր անուն նորա Ովլիաս՝ որ թարգմանի ամրութիւն կրից, կամ որպէս այլք ասեն, Յակոբոս որդի էր Կղէոփայ եղբօր աստուածահօրն Յովսեփայ ։ *add.* B || 10 օծ] օծաւ B || 12 ամենայն օր] յամենայն աւուր B — միանգամ] միայն B.

abîmé, les os mis à jour et le sol baigné de son sang. On lui brisa la bouche et la figure à coups de pierres, ensuite on lui attacha une corde aux pieds et on le traîna par terre à travers la ville. Un marchand de poissons lui coupa le pied droit avec une hache. C'est ainsi qu'il rendit son âme, et on l'enterra à l'endroit dit Crisis.

* 14 SAHMI, **23 Octobre**. * A fol. 69 v° a.

Martyre de l'apôtre saint Jacques, frère du Seigneur, premier patriarche de Jérusalem.

Jacques était le fils de Joseph qui fut appelé le mari de la Mère de Dieu; Joseph fut aussi appelé Père de Dieu; et son fils Jacques Frère du Seigneur. Dieu bénit ce dernier et le sanctifia dans les entrailles de sa mère. Il ne but ni vin ni eau-de-vie comme Samuel, il ne mangea jamais de ce qui avait eu une âme et le rasoir ne toucha jamais sa tête comme Samson; il ne s'oignit point d'huile, ne pénétra jamais dans un bain, ne se vêtit jamais de lainage mais seulement de toile. Il pénétrait tous les jours dans le saint des saints, non pas une fois dans l'année ainsi qu'il est écrit, mais à toute

զբեցելումն ի տաճարին այլ յամենայն ժամ, եւ ի ծունր անկանէր զթողութիւն խնդրէր ժողովրդեանն, եւ ծունկքն եղեալ որպէս ուղտոյ ի բազում ծնրադրութենէն առ Աստուած. եւ վասն առաւել արդարութեանն անուանեցաւ արդար :

Եւ յաւուր միոջ ժողովեցան առ նա Հրեայքն եւ ստիպէին զնա ուրանալ զՔրիստոս

1 խնդրէր] խնդրելով B || 2 որպէս ուղտոյ] իբրեւ ղուղտու B || 3 արդարութեանն] իւրոյ *add.* B — արդար :] Սա ձեռնադրեցաւ ի Տեառնէ մերմէ Քրիստոսէ, եւ պատուեալ յամենայն առաքելոցն՝ եկաց առաջին եպիսկոպոս Երուսաղեմի : Որք եւ նոքին ամենայն առաքեալքն զնա իբրեւ զփոխանորդ Քրիստոսի յերկիր՝ պատուէին, զոր եւ մի ի կարծեցեալ սեանցն կոչէ Պօղոս, եւ մեծ պատկառանօք զնա մեծարէին, բստ ասելոյն Ղուկայ եթէ. Ի գալն իւրեանց յԵրուսաղէմ՝ ի վաղիւ անդ, մտեալ եմուտ ընդ մեզ Պօղոս առ Յակոբոս, զմեծաշուք պատիւ երեւացն Յակոբայ յայտ առնելով : Առ որում անօթն ընտրութեան՝ նախապատրաստեալ բազում ակնածութեամբ որպէս առ երէց եւ գլխաւոր կրօնիցն հայրապետութեամբ մատնէր : Ուր զի ի լինել հակառակութեանն եւ բազմացոյն խնդրոյն հրէից հաւատացելոց առ Պօղոս եւ Բառնաբաս յաղագս մաքին հեթանոսաց, սորա հրամանն զադարեցոյց զամենայն՝ եւ իբրու զատուցածուածոյ եւ հեղձուցիչ պատուիրանի կանոն՝ լուծումն տարակուսանացն եւ խնդրոյն զնորա անդէն զխօսեն եւ զօրինադրեալ կանոնն ընկալեալ հաւանական հնազանդութեամբ ամենայն առաքեալքն եւ երիցունքն որ յԵրուսաղէմ, եւ առաքեցին հեթանոսաց, զի տաղ ոչ ներել ծանրաբեռնութեամբ օրինաց լծովն զորս ի հեթանոսաց դարձեալսն, զոր եւ որք ընդ օրինօքն էին՝ ակարացան կատարել : Այլ զի միայն յօրինացն զկարեւորս զայսոսիկ պահեսցեն հեթանոսք, զգուշանալ ի զոհելոյ կռոց, ի պոռնկութենէ, ի հեղձուցելոյ եւ յարենէ : Եւ այս հաստատեալ վկայեցաւ յամենեցունց, եւ քարոզեցին զնոյն Պետրոս եւ այլ առաքեալքն : Եւ այսպէս ի ձեռն Յակոբայ եւ ի նոյն Յակոբ հնչեաց հոգին սուրբ՝ քարոզել հաստատապէս զբարձումն թլփատութեանն, զշաբաթուցն, զզոհիցն եւ զայլ ստուերական օրինական հրէութեան. զոր լուեալ հրեայքն անհաւատք՝ առաւել զայրացան ի վերայ նորա : Սա՝ իբրեւ զհրէիցն եպիսկոպոս՝ եւ զթլփատութեանն առաքեալ՝ գրեաց ընդհանրական թուղթն կաթողիկէից, առ որս յերկոտասան ցեղիցն Իսրայելի հաւատացեալ հրեայքն էին ի սփիւռս հեթանոսաց : Ասեն թէ, սա ձեռօք իւրովք գրեաց զսուրբ պատարագն, զոր յետոյ սուրբն Բարսեղ եւ Յովհաննէս Ոսկեբերան վասն զհեղգութիւն մարդկան տեսանելոյ համառօտեցին : Սա՝ վասն յայտնի անարատութեանն եւ ծայրագոյն արդարութեանն պատկառելի էր եւ Հրէից, վասն որոյ արդար կոչէին զնա : Որ եւ զի ի ժողովել առաքելոցն՝ ընկալաւ յօժարութեամբ զմուտ հեթանոսաց յասելն թէ. Շմաւոն պատմեաց մեզ զի հաճեցաւ Աստուած եւ յայտ արար նշանօք զմուտ հեթանոսաց : Եւ յայսմ միաբանին մարգարէիցն բանք, որպէս ասէն Ամոս. Դարձայց եւ շինեցից զյարկն Դաւթի, զանկեալն եւ զկործանեալն նորա վերստին կանգնեցից եւ խնդրեսցեն մնացորդք մարդկան զՏէր եւ ամենայն հեթանոսք յորոց վերայ կոչեցեալ է անուն իմ, վասն որոյ իրաւունս համարիմ չներել զայնոսիկ որք դառնան ի հեթանոսացն : Զայս լուեալ անհաւատ Հրեայք սխալագին չարութեամբ յոյժ առաւել ընդ նմա, եւ մանաւանդ վասն հանապազորդ քարոզելոյն զՔրիստոս, եւ զարձուցա-

heure, où, tombant à genoux, il implorait la rémission des péchés pour le peuple; ses genoux devinrent semblables à ceux d'un chameau à cause de ses nombreuses génuflexions devant Dieu. Il fut appelé juste, à cause de son extrême justice.

Un jour les Juifs se rassemblèrent auprès de lui et le pressèrent de renier

առաջի ժողովրդեանն եւ ասէին. Ով արդար, ո՞վ է, դուռն Քրիստոսի : Ասէ Յակոբոս. Նա է Քրիստոս որդի Աստուծոյ : Եւ ոմանք ի նոցանէ, հաւատացին Յակոբայ եւ ոմանք հակառակէին : Եւ եղեւ երկպառակութիւն ի մէջ Հրէիցն * եւ իշխանք տրտնջէին ընդ միմեանս, նոյնպէս եւ դպիրք եւ փարիսեցիքն եւ ասէին. Ի կորուստ են ժողովուրդքս, ակն ունելով Յիսուսի Քրիստոսի : * A fol. 69 v° b.

Եւ ժողովեալ ամենեքեան առ Յակոբոս ասեն. Ով արդար, աղաչեմք զքեզ խնայեա ի ժողովուրդս՝ զանզի մոլորեալ են զհետ Յիսուսի եթէ, նա է Քրիստոսն : Մեք ամենեքեան հաւանիմք քեզ եւ վկայեմք քեզ որ արդար ես եւ զերեսս մարդոյ ոչ ընդունիս. Հաւանեցո՛ զժողովուրդս զի մոլորեալ են զհետ Յիսուսի. Ել ի թեւս տաճարին զի ի բարձրութենէ անտի զքեզ ամենայն ժողովուրդս եւ լսելի լիցին բանք քո յականջս նոցա, զի վասն զատկին եկեալ են ամենայն ազգք :

Եւ կալեալ փարիսեցւոցն եւ դպրացն զՅակոբոս հանին յաշտարակս տաճարին եւ աղաղակէին. Ասա մեզ ո՛վ արդար, մեք ամենեքեան հաւան եմք քեզ, պատմեա մեզ ո՛վ է դուռն Յիսուսի, զանզի ամենայն ժողովուրդս մոլորեցան զհետ խաչելոյն ի Պիղատոսէ :

Պատասխանի ետ Յակոբոս բարձր ձայնիւ եւ ասէ. Ընդէր հարցանէք վասն Յի-

ներքոյ բազում նշանօք եւ սուրբ վարուցն անարատութեամբ զբաղումս ի Հրէից՝ խաւսէին յայժ եւ խնդրէին զնմա ժամ սպանանելոյ զնա : *add.* B || 2 Նա է] Յիսուս *add.* B || 3 երկպառակութիւն] մեծ *add.* B || 10 լիցին] լինիցին B || 12 Ասա մեզ *om.* B — հաւան եմք] հաւանիմք B || 14 ո՛վ] ո՛ր B — զանզի] զի B || 16 հարցանէք] ինձ *add.* B.

le Christ devant le peuple; ils lui dirent : O juste! qui donc est la voie du Christ? Jacques leur répondit : Le Christ, c'est le fils de Dieu. Quelques-uns de ceux-là crurent à Jacques, d'autres lui restèrent hostiles. Il y eut une dissension parmi les Juifs, * et les princes murmurèrent entre eux, et de même les scribes et les pharisiens, et ils dirent : Le peuple va à sa ruine dans l'espérance de Jésus-Christ. * A fol. 69 v° b.

Tous se réunirent alors auprès de Jacques et lui dirent : O juste! nous t'en prions, aie pitié de ce peuple, car il se trompe en suivant Jésus comme le Christ. Nous avons tous confiance en toi et nous témoignons que tu es juste, et que tu ne te laisses pas influencer par l'homme; persuade le peuple qu'il est induit en erreur à propos de Jésus; monte sur l'aile du temple, afin que de cette hauteur-là tout le peuple puisse te contempler, et que tes paroles parviennent à leurs oreilles; car toutes les nations sont arrivées ici pour la pâque.

Alors les pharisiens et les scribes s'emparèrent de Jacques, le montèrent sur les tours du temple et crièrent : Dis-nous, ô juste! à nous qui sommes tous d'accord avec toi, dis-nous qui est la voie de Jésus? car tout ce peuple est en erreur à propos du crucifié de Pilate.

Jacques leur répondit à haute voix et dit : Pourquoi m'interrogez-vous

սուսի, նա նստեալ է յերկինս ²ընդ աջմէ զօրութեան Հօր իւրոյ, եւ հանդերձեալ է գալ ամպովք յերկնից դատել զաշխարհս արդարութեամբ ։ Եւ բազումք հաւատացին

* A fol. 70 r° a. Յակոբայ * եւ ասէին. Ովսաննա որդւոյ Դաւթի ։

Ասէին ընդ միմեանս դպիրքն եւ փարիսեցիքն. Չար բան արարաք որ այսպիսի վկայութիւն եղեւ վասն Յիսուսի ։ Եկա՛յք ելցո՛ւք, ի վեր եւ զՅակոբոս ի վայր ընկեսցուք եւ երկիցեն ժողովուրդս եւ ոչ հաւատասցեն ի Յիսուս ։ Եւ աղաղակեցին միաբան. Ո՜հ, ո՜հ եւ արդարս մոլորեցաւ ։ Եւ ելեալ ի թեւս տաճարին ընկեցին զՅակոբոս ի բարձրութենէն, եւ սկսան քարկոծել զի առժամայն ոչ մեռաւ ։ Եւ նորա ծունր եդեալ՝ վասն նոցա աղաչէր զԱստուած եւ ասէր. Թո՛ղ սոցա զի ոչ գիտեն զինչ գործեն ։

Եւ մի ի քահանայից յորդւոց Ռիքաբայ, աղաղակեաց թէ. Զինչ գործէք, դադարեցէք զի վասն ձեր աղօթէ արդարդ ։ Եւ առեալ մի ոմն ի նոցանէ փայտ թափչի եւ ուժգին հարեալ զգլուխն Յակոբու եւ այնպէս արդարն աւանդեաց զհոգին իւր առ Աստուած Հոկտեմբերի ԻԳ ։ Եւ թաղեցին զնա մերձ ի տաճարն Տեառն ։

Եւ փոխեցաւ սուրբն՝ ընդ սրբոցն, արդարն՝ ընդ արդարոցն, վկայն՝ ընդ վկայսն,

1 հօր *om.* B || 2 հաւատացին] բանիցն *add.* B || 3 Ասէին] Ասեն B || 10 քահանայիցն] որ էր *add.* B || 12 Յակոբու] Յակոբայ B || 13 Հոկտեմբերի ԻԳ] եւ Սահմի ԺԳ *add.* B — ի տաճարն] տաճարին B — Տեառն ։] Ասեն եթէ քարակոյտ արարեալ ի վերայ նորա ծածկեցին՝ ոչ տուեալ թոյլ թաղել *add.* B || 14 արդարոցն] արդարսն B.

au sujet de Jésus? Il est assis au ciel à la droite de la puissance de son Père et il doit venir du ciel sur des nuages pour juger la terre avec justice. Beaucoup

* A fol. 70 r° a. de personnes crurent à Jacques * et dirent : Hosanna! au fils de David.

Les scribes et les pharisiens se dirent entre eux : Nous avons mal fait de laisser donner un tel témoignage au sujet de Jésus. Venez, montons là-haut et jetons en bas Jacques; le peuple aura peur et ne croira plus à Jésus. Et tous se mirent à crier ensemble : Oh! oh! le juste aussi est dans l'erreur. Ils montèrent sur l'aile du temple, jetèrent Jacques de la hauteur et se mirent à le lapider parce qu'il n'était pas mort aussitôt. Il se mit à genoux et pria Dieu pour eux en disant : *Pardonnez-leur, car ils ne savent ce qu'ils font* [1].

Un des prêtres, des fils de Richabas, leur cria : Que faites-vous? arrêtez, car c'est pour vous que cet homme juste prie. Un d'eux, saisissant une palette de laveuse en frappa vigoureusement sur la tête de Jacques, et c'est ainsi que le juste rendit son âme à Dieu, le 23 octobre. On l'enterra près du temple du Seigneur.

Le saint trépassa au milieu des saints, le juste au milieu des justes, le martyr au milieu des martyrs, l'évêque au milieu des évêques.

1. Luc, XXIII, 34.

եպիսկոպոսն՝ ընդ եպիսկոպոսս ։ Նախ վկայեաց յառաքելոցն Յակոբոս Զեբեդեան, և ի սարկաւագացն՝ Ստեփաննոս, և յեպիսկոպոսացն՝ Յակոբոս Եղբայր Տեառն ։

[B Յայսմ աւուր յիշատակ է սրբոյն Իգնատիոսի եպիսկոպոսի Կոստանդնուպօլսի ։]

* Սահմի ԺԵ և Հոկտեմբերի ԻԴ ։ Պատմութիւն ննջման և յարութեան եօթն մանկանցն Եփեսոսի, որոց անուանքն. Մաքսիմիանոս, Ամղիքոս, Մարտոնիանոս, Դիոնեսիոս, Յովհաննէս, Կոստանդիանոս, Անտոնինոս ։ * A fol. 70 r° a.

Սոքա էին ի ժամանակս Դեկոսի արքայի, որդիք փառաւորեալ իշխանաց. և էին երիտասարդք և բարետեսք, և առ թագաւորին առաջակայ հանապազ ։ Եւ հաւատացին ի Քրիստոս և մկրտեցան ։

Եւ ծանուցան առ թագաւորն եթէ, քրիստոնեայք եղեն. և կոչեցեալ առաջի իւր ասէ. Արդա՞ր է զոր լսեմ ։ Եւ նոքա խոստովանեցան զՔրիստոս, և զկուռսն դեւ անուանեցին ։ Եւ բարկացեալ թագաւորն՝ հրամայեաց հարկանել զծնօտս նոցա. և

1 եպիսկոպոսն] եպիսկոպոսունս B || 2 Տեառն ։] Սա՝ ասի եթէ կերպարանօք յոյժ նման էր Քրիստոսի և վասն սորա այսպիսի բան աւանդեալ բերաւ, եթէ հայր նորա Յովսէփ բաժանեալ որդւոց իւրոց զժառանգութիւն իւր՝ խորհէր և Տեառն մերոյ մասն թողուլ ։ Իսկ այլ որդւոցն ոչ հաւանելով՝ և Յակոբոս ժառանգակից իւր առնէր զՔրիստոս, վասն որոյ ոչ միայն աստուածեղբայր՝ այլ և արդար կոչեցաւ ։ *add.* B.
6 անուանքն] են *add.* B — Դիոնեսիոս] Դիոնիսիոս B || 7 Կոստանդիանոս] Կոստանդինոս B || 8 Դեկոսի] ամբարշտի *add.* B || 12-13 ասէ ... անուանեցին] հարցանէր. և նոքա ոչ հաւանեցան ուրանալ զՔրիստոս և զոհել կռոցն ։ B.

Le premier qui fut martyrisé parmi les apôtres, fut Jacques de Zébédée; parmi les diacres, Étienne, et parmi les évêques, Jacques, le Frère du Seigneur.

[B En ce jour, commémoration de saint Ignace, évêque de Constantinople.]

* 15 SAHMI, **24 Octobre**. * A fol. 70 r° a.

Histoire de la dormition et de la résurrection des sept dormants d'Éphèse, dont les noms sont : Maximien, Jamblique (*Amlikhos*), Marcien (*Martonianos*), Denys, Jean, Constantin, Antonin.

Ils vivaient aux jours de l'empereur Dèce. Fils de princes glorieux, c'étaient des jeunes gens beaux de visage, qui se tenaient tous les jours en présence de l'empereur. Ils crurent au Christ et se firent baptiser.

Ayant été dénoncés à l'empereur comme étant chrétiens, celui-ci les fit venir en sa présence et leur dit : Est-ce vrai ce que je viens d'apprendre? Ils confessèrent le Christ, et appelèrent les idoles des démons. L'empereur, irrité, ordonna de les frapper sur les mâchoires; mais, à cause de leurs parents, il

վասն ծնողացն իւրեանց արձակեաց զնոսա, տալով համբերութիւն թերեւս զղջասցին եւ հարքն իւրեանց հաւանեցուցանէին զնոսա զոհել :

Եւ ելեալ յերեսաց թագաւորին բաշխեցին զինչս իւրեանց աղքատաց, եւ ելեալ ի մօտակայ լեառն որ կոչի Ողղոս, մտին յայր մի՝ եւ արկին մոխիր ի վերայ գլխոց իւրեանց, եւ աղաչէին զԱստուած զի փրկեսցէ * զնոսա ի ձեռաց անօրէն արքային : Եւ ընդ երեկս ի մտանել արեգականն՝ մինչդեռ փառաւորէին զԱստուած՝ աւանդեցին զհոգիս իւրեանց ի Քրիստոս :

* A fol. 70 v° a.

Եւ յետ աւուրց ինչ խնդրեաց զնոսա թագաւորն եւ ոչ եգիտ : Ասեն ցնա ծնողքն իւրեանց. Թաքուցեալ են ի լեառն Ողղոս յայրին : Եւ հրամայեաց փակել զդուրս այրին մեծամեծ վիմօք զի սովամահ լինիցին. կարծէր եթէ կենդանի իցեն :. Եւ յորժամ փակէին զդուռ այրին՝ Թէոդորոս եւ Ռուփինոս քրիստոնեայք էին ի ծածուկ, գրեցին ի տախտակ կապարեայ զանուանս սրբոցն, եւ զի վասն Քրիստոսի կատարեցան : Եւ եդին ի մէջ շինուածոյ վիմացն եւ դարձան առ թագաւորն :

Եւ ի մահուանէն Դեկոսի մինչեւ ի ժամանակս Փոքր Թէոդոսի անցին ամք հարիւր քառասուն եւ չորք եւ երկիր քրիստոնէութեամբ լցաւ :

1 համբերութիւն] ժամանակ համբերութեան B || 2 հաւանեցուցանէին] հաւանեցուցեն B || 3 ելեալ] ելին B || 4 Ողղոս] Ողքոս B || 7 ի Քրիստոս] ի ձեռս Քրիստոսի B || 9 Ողղոս] Ողողոս B || 10 լինիցին] զի *add.* B || 11 փակէին] շինէին B — Ռուփինոս] Հռուփինոս B || 14 Թէոդոսի] թագաւորի *add.* B || 15 հարիւր քառասուն եւ չորք] երեք հարիւր եւ յիսուն եւ երկուք, զոր այլք հարիւր քառասուն եւ չորս ասեն *add.* B — լցաւ :] Եւ յաւուրսն յայնոսիկ *add.* B.

les laissa en liberté, pour leur donner le temps de réfléchir, dans l'espoir qu'ils regretteraient et que leurs parents leur persuaderaient de sacrifier.

Lorsqu'ils eurent quitté l'empereur, ils distribuèrent leurs biens aux pauvres, se rendirent à la montagne voisine, appelée Oglos, pénétrèrent dans une caverne, mirent de la cendre sur leur tête et prièrent Dieu de les délivrer * des mains de l'empereur impie. Le soir, au coucher du soleil, tandis qu'ils glorifiaient Dieu, ils rendirent leur âme au Christ.

* A fol. 70 v° a.

Quelques jours après, l'empereur les fit chercher, mais on ne les trouva pas. Leurs parents lui dirent : Ils se tiennent cachés dans une grotte de la montagne Oglos. Il ordonna de boucher l'entrée de la grotte avec de grosses pierres pour qu'ils mourussent de faim ; il les croyait encore en vie. Lorsqu'on boucha l'entrée de la grotte, Théodore et Rufin (*Rouphinos*), qui étaient chrétiens en secret, inscrivirent sur une plaque de plomb les noms des saints, et qu'ils étaient morts pour le Christ. Ils posèrent (la plaque) dans la maçonnerie des pierres, et retournèrent auprès de l'empereur.

Depuis la mort de Dèce jusqu'aux jours de Théodose le Jeune, cent quarante-quatre ans s'étaient écoulés et la terre était couverte par le christianisme.

Յարեան արք հերձուածողք՝ ոչ միայն աշխարհականք այլ և եպիսկոպոսունք. Թէոդորոս և Գայիոս Երուսաղեմացի, և կամէին շիջուցանել զյոյս յարութեանն, ասէին. Զիք յարութիւն այսմ հողացեալ մարմնոյս : Եւ թագաւորն Թէոդոս նստեալ ի վերայ մոխրոյ՝ զգեցեալ խորգ, աշխարհէր ընդ եղեալ նոր մոլորութիւնն : Եւ ամենայն ուղղափառ քրիստոնեայք զնոյն ողբային :

* Եւ ամենագութ Աստուածն մեր ողորմեցաւ հաւատացելոց իւրոց, կամեցաւ ցուցանել զյոյս յարութեանն : Եւ արկ ի սիրտ տեառն այրին յորում մանկունքն հանգչէին և կամեցաւ փարախ առնել զայրն խաշանց իւրոց : Եւ առժամայն դարձոյց Աստուած զհոգիս եօթն մանկանցն, և յարուցեալք նստան պայծառ տեսլեամբ, և կարծէին եթէ յերեկորէին ննջեցին : Եւ զեռ ևս երկիւղ Դեկոսի էր ի սիրտս նոցա : Եւ առաքեցին զԵամբլիքոս ի քաղաքն գնել հաց յոլով քան զերեկոյին քանզի քաղցեալ էին, և տեղեկանալ թէ զինչ խորհի վասն նոցա Դեկոս : * A fol. / V p.

Եւ ելեալ Եամբլիքոս յայրէն՝ եսես զքարինսն ի դրան այրին, երկեաւ, զի մի ոք ծանուցեալ, զնա և կապեալ տարցի, առ թագաւորն : Եւ ծածկեալ փակեղամբն զերեսս իւր՝ երթայ ի քաղաքն, եսես այլափոխեալ զքաղաքն և զշինուածսն և զնշան

2 Թէոդորոս] Թէոդիոս B — կամէին] կամեցան B || 8 խաշանց իւրոց :] Հրամայեաց ծառայից իւրոց, և երթեալ բանեցին ի դրանէ այրին զշինեալ որմն, և ի ներքս ոչ մտին, դարձան առ տէրն իւրեանց : *add.* B || 11 գնել ... զերեկոյին *om.* B || 15 երթայ] երթեալ B — զքաղաքն և *om.* B.

Des gens sectaires apparurent non seulement parmi les laïques mais même parmi les évêques : Théodore et Caïus de Jérusalem, qui voulaient éteindre l'espérance de la résurrection et qui disaient : Il n'y a point de résurrection pour notre corps devenu poussière. L'empereur Théodose, assis sur de la cendre, revêtu de cilice, gémissait sur la nouvelle hérésie qui venait de paraître. Tous les chrétiens orthodoxes s'en lamentaient également.

* Mais notre Dieu, tout charitable, eut pitié de ses fidèles et voulut montrer l'espérance de la résurrection. Il inspira le cœur du propriétaire de la grotte, où reposaient les jeunes gens, et il eut l'idée de faire de la grotte un bercail pour ses troupeaux. Aussitôt Dieu rendit l'âme aux sept jeunes gens, qui se levèrent et s'assirent avec un visage resplendissant, croyant s'être endormis la veille. La crainte de Dèce existait encore dans leur cœur. Ils envoyèrent Jamblique à la ville pour acheter du pain, en plus grande quantité que la veille, car ils avaient faim, et en même temps pour se renseigner sur les intentions de Dèce à leur égard. * A f. / V p.

Jamblique, en sortant de la grotte, aperçut les pierres à l'entrée de la grotte, eut peur d'être reconnu par quelqu'un et d'être conduit lié auprès de l'empereur. Il cacha sa figure avec un mouchoir et se rendit à la ville. Il trouva la ville et les monuments changés, aperçut le signe de la sainte croix

որբոց խաչին յորմունս եւ ի դրունս, եւ լուաւ ձայն ժամահարի եւ զժողովուրդն զի հանէին խաչ յերեսս իւրեանց եւ երդնուին առ միմեանս յանունն Քրիստոսի : Եւ զարհուրեալ ասէ. Մինչեւ յերեկ այս նշանս գաղտնի էր՝ եւ այժմ յայտնի : Եւ շուրջ եկեալ ընդ քաղաքն՝ եւ զնոյն տեսանէր եւ լսէր :

* A fol. 71 rº a. * Եւ երթեալ ահիւ առ այր մին եւ գաղտաբար հարցանէր եթէ. Այս է Եփեսոս : Եւ ասէ. Այո : Եւ երթեալ ի հացավաճառս տուեալ դրամ մի զի տացէ հաց : Եւ առեալ հացավաճառին զդրամն ոչ ծանեաւ, եւ կալեալ զԱմղիքոս տարաւ առ իշխանն եւ առ Մարինոս եպիսկոպոսն եւ ասէ. Այրս այս վաղեմի գանձ է գտեալ եւ եցոյց նոցա զդրամն. եւ ընթերցեալ զանունն Դեկոսի գրեալ ի դրամն՝ հարցին ցնա. Ուստի՞ իցես եւ ո՞ւր գտեր զդրամն :

Եւ նա ասէ : Յայսմ քաղաքիս ծնեալ եմ եւ սնեալ : Ասաց նոցա զանունն հօրն եւ զպատիւն : Եւ իշխանն սպառնալեօք երկեցուցանէր. Եթէ ոչ ասես մեզ եթէ ուստի իցէ դրամս՝ բազում հարուածովք տանջիս : Ասէ Ամղիքոս. Աղաչեմ զձեզ տեարք իմ, անսացէք ինձ զոր ինչ հարցանեմ. Քաղաքս այս Եփեսո՞ս է : Ասեն ցնա. Այո՛ : Ասէ Ամղիքոս. Դեկոս թագաւորն ո՞ւր իցէ : Ասէ եպիսկոպոսն. Որդեակ կամ ես դու յիմար,

1 յորմունս] յորմս B || 4 ընդ քաղաքն] ի քաղաքն B || 8 ասէ] այրն *add.* B || 13 տան-ջիս] տանջեմ զքեզ B.

sur les murs et les portes; il entendit le son des cloches et vit la population faire le signe de la croix sur leur visage et faire des serments entre eux au nom du Christ. Il en fut saisi de stupeur et se dit : Ce signe était encore secret hier, et voilà qu'il est évident maintenant. Il se promena à travers la ville et ne vit et n'entendit que la même chose.

* A fol. 71 rº a. * Il s'approcha timidement d'un homme et lui demanda secrètement : Est-ce bien Éphèse, ici? Il lui répondit : Oui. Il se dirigea vers un boulanger et lui remit une pièce de monnaie pour payer le pain. Le boulanger prit la pièce, mais ne la reconnut pas; il se fit accompagner de Jamblique, et le conduisit au gouverneur et à l'évêque Marinus et dit : Cet homme a découvert un trésor ancien! et leur montra la pièce; ayant lu le nom de Dèce inscrit sur la monnaie, ils lui demandèrent : D'où viens-tu et où as-tu trouvé cette monnaie?

Il leur répondit : Je suis né dans cette ville et j'y ai été élevé. Il leur fit connaître aussi le nom de son père et son titre. Le gouverneur le menaça pour l'intimider : Si tu ne nous dis pas où tu as trouvé cette monnaie, tu recevras beaucoup de coups. Jamblique répondit : Je vous prie, mes seigneurs, permettez que je vous demande : Cette ville est bien Éphèse? Ils lui dirent : Oui. Jamblique répliqua : Où est donc l'empereur Dèce? L'évêque lui dit : Mon fils, ou tu es fou, ou tu veux nous tromper pour nous échapper; tu nous ques-

կամ կամիս զմեզ խաբել եւ զերծանել ի ձեռաց մերոց. եւ հարցանես զմեզ վաղենի եւ անաստուած կռապաշտ թագաւորէ : Ասէ Յամբլիքոս. Երէկ զԴեկոս ի քաղաքիս թողաք կենդանի եւ չարչարէր զքրիստոնեայս, եւ մեք փախեաք ի նմանէ, զի եւ մեք քրիստոնեայք * եմք. եթէ ոչ հաւատայք՝ եկայք զկնի իմ եւ ցուցից ձեզ եւ զայլ ընկերսն իմ ի Թաղստի քարի մէջ յՈղղոս լեառն : * A fol. 71 r° b.

Եւ յորժամ լուան եկեալ գնացին զկնի Յամբլիքոսի դատաւորն եւ եպիսկոպոսն եւ ժողովուրդ բազում ի քաղաքէն : Եւ յորժամ հասին ի դուռն այրին, եգիտ եպիսկոպոսն զկապարեայ տախտակն անդ, եւ ընթերցեալ մտին յայրն, եւ գտին զսուրբսն պայծառ եւ զուարթ երեսօք, եւ երկրպագեալ համբուրեցին զնոսա : Եւ սուրբքն պատմեցին զեղեալ գործն :

Եւ առժամայն գրեաց առ թագաւորն Թէոդոս՝ զեղեալ փառօք յարութիւնն : Եւ նորա լուեալ լցաւ խնդութեամբ երագընթաց երիվարօք գնաց յԵփեսոս, եւ զկնի նորա բազմութիւն իշխանաց եւ ժողովրդեան : Եւ յորժամ մօտեցան յայրն՝ ելին սուրբքն ընդ առաջ թագաւորին եւ փայլէին երեսքն նոցա որպէս զարեգակն : Եւ թագաւորն իջեալ անկաւ ի վերայ երեսաց իւրոց եւ երկիր եպագ նոցա : Եւ անկեալ զիւրաքանչիւր պարանոցաւ՝ բազում արտասուօք համբուրեաց :

3 թողաք] թողի B || 6 Եւ յորժամ լուան եկեալ գնացին] Յայնժամ ի միտ առին եթէ ահեղ իմն եղէ բանս այս եւ երթեալ B || 8 տախտակն] *add.* նամակ B || 11 գրեաց] գրեցին B.

tionnes à propos d'un ancien empereur athée et idolâtre. Jamblique répondit : Hier même, nous avons quitté Dèce vivant dans cette ville et qui torturait les chrétiens; nous nous sommes sauvés de lui, car nous aussi nous sommes *des chrétiens; si vous ne me croyez pas, venez avec moi et je vous montrerai mes autres compagnons cachés dans une grotte, dans le mont Oglos. * A fol. 71 r° b.

En entendant cela, le gouverneur, l'évêque et une foule de gens de la ville se levèrent et partirent avec Jamblique. Arrivés à l'entrée de la grotte, l'évêque y découvrit la plaque de plomb, et, après l'avoir lue, ils pénétrèrent dans la grotte et y trouvèrent les saints resplendissants et gais, souriants; ils se prosternèrent devant eux et leur donnèrent le baiser. Les saints leur racontèrent les faits tels qu'ils s'étaient passés.

[L'évêque] écrivit aussitôt à l'empereur Théodose, lui annonçant la résurrection qui venait de se produire avec tant d'éclat. Celui-ci fut rempli de joie à ce récit et se rendit à Éphèse sur des coursiers rapides, accompagné d'une foule de princes et de gens. Lorsqu'ils furent arrivés près de la grotte, les saints se portèrent au-devant de l'empereur; leur visage resplendissait comme le soleil. L'empereur descendit de cheval, tomba face à terre et se prosterna devant eux. Ensuite il se jeta au cou de chacun d'eux et les embrassa avec des larmes aux yeux.

Եւ նստեալք ի տեղւոջն ուր ննջեցին, խօսեցան ընդ թագաւորին եւ ասեն. Խաղաղութեամբ կեցցէ թագաւորութիւնդ քո եւ մի երկմտիցէ սիրտ քո վասն յարութեան հողացեալ մարմնոց, զի վասն քո * յարոյց զմեզ Աստուած որ գիտասցեն չհաւատացեալք եթէ գոյ յարութիւն հողացեալ մարմնոց մարդկան : Եւ զայս ասացեալ խոնարհեցուցին զգլուխս իւրեանց եւ աւանդեցին զհոգիս իւրեանց առ Աստուած ի ձեռս հրեշտակաց :

* A fol. 71 v° a.

Եւ առժամայն հրամայեաց թագաւորն եւ արարին տապանս եօթն արծաթիս եւ ոսկւոյ զի դիցեն անդ զնշխարս սրբոցն : Եւ երեւեցան նմա ի գիշերին եւ ասեն. Զմեզ Աստուած ի հողոյ յարոյց եւ ոչ յոսկւոյ եւ արծաթոյ, եւ դու դարձեալ յերկիր յորմէ յարեաք՝ հանգո՛ զմեզ :

Եւ նոյնժամայն փորեցին զտեղին յորում ննջեցին եւ եդին զսուրբսն ի վերայ տեղւոյն, զարդարեցին ոսկէօծ ապակով. եւ շինեաց ի վերայ կամար եւ արարեալ ամենապատիւ տօն սրբոցն, դարձաւ ի Բիւզանդիոն փառաւորելով եւ գոհանալով զԱստուած :

Եւ եպիսկոպոսքն եւ այլ ժողովուրդքն որ զհերձուածն անկեցին՝ տեսեալ զզարմանալի զսքանչելիսն դարձան յուղղափառութիւն :

2 երկմտիցէ] երկմտեսցէ B || 3 մարմնոց] մեռելոց *add.* B — չհաւատացեալք] ամենայն հաւատացեալք B || 5 իւրեանց *om.* B || 12 ոսկէօծ ապակով] ոսկեզօծ ապակով B || 15 յուղղափառութիւն] յուղղափառ հաւատս B.

[Les saints], s'étant ensuite assis à l'endroit où ils s'étaient endormis, causèrent avec l'empereur et lui dirent : Que ton règne se maintiennne en paix et que ton cœur ne doute plus au sujet de la résurrection des corps devenus poussière, car c'est pour toi que * Dieu nous a ressuscités afin que les gens qui ne croient pas, sachent qu'il y a une résurrection pour le corps des hommes devenus poussière. Ce disant, ils inclinèrent la tête et rendirent leur âme à Dieu entre les mains des anges.

* A fol. 71 v° a.

L'empereur donna l'ordre aussitôt de construire sept tombeaux en or et en argent pour y déposer les restes des saints. Mais les saints lui apparurent dans la nuit et lui dirent : Dieu nous a ressuscités de la terre et non pas de l'or et de l'argent; aussi, toi, dépose-nous de nouveau dans la terre d'où nous sommes ressuscités.

On creusa aussitôt l'endroit où les saints s'étaient endormis, et on les déposa à cette place, après l'avoir ornée de verre enchâssé dans de l'or; l'empereur y fit élever une coupole et, après avoir célébré une très grande fête en l'honneur des saints, il retourna à Byzance en glorifiant et en rendant grâces à Dieu.

Les évêques et les gens qui avaient introduit le schisme, ayant vu le stupéfiant miracle, revinrent à l'orthodoxie.

Եւսն ոմանք եթէ ի դուռն այրին այնմիկ եդեալ են նշխարք Մարիամու Մագդաղենացւոյ :

Զարթոյց Աստուած զեօթն մանկունսն Եփեսոսի՝ Հոկտեմբերի ԻԴ :

* Յայսմ աւուր սուրբ մարտիրոսն Քրիստոսի Դոմնինոս ի Թեսաղոնիկէ, բազմելին կատարեցաւ ի Մաքսիմիանոսէ, արքայէ : Զարաչար գործոյն ջարդեցին եւ յետ եւթն աւուր աւանդեաց զհոգին իւր առ Աստուած : * A fol. 71 v° b.

[B Ի սմին յիշատակ եւ հանգիստ սրբոյն Պրոկղի Կոստանդնուպօլսի պատրիարքի, որ կալաւ զաթոռն յետ Յովհաննու Ոսկեբերանի վարդապետին իւրոյ ամս երկոտասան :

Յայսմ աւուր տօն է, սրբուհւոյն Տաբիթայ զոր յարոյց Պետրոս՝ որ այծեմնիկ կոչի :]

Սահմի ԺԶ եւ Հոկտեմբերի ԻԵ : Վկայաբանութիւն սրբոց դպրացն Մարկիանոսի եւ Մարտիրոսի

Յետ վախճանի երանելւոյն Աղեքսանդրի՝ Կոստանդնուպօլսոյ հայրապետին, ձեռնադրեցաւ սուրբն Պօղոս խոստովանողն . եւ թագաւորեաց Կոստանդն որդի Կոստանդ-

3 զեօթն] սուրբ *add.* B — Եփեսոսի *om.* B.
10 Վկայաբանութիւն] Վկայութիւն B || 12 Կոստանդնուպօլսոյ] Կոստանդնուպօլսի B || 13 Կոստանդն] Կոստանդնուպօլսի B.

Certains disent qu'à l'entrée de la grotte se trouvent déposés les restes de Marie Madeleine.

Dieu ressuscita les sept dormants d'Éphèse le 24 octobre.

* En ce jour, le saint martyr du Christ Domninus fut mis à mort dans la ville de Thessalonique par l'empereur Maximien. Comme on lui avait brisé cruellement les chevilles, il rendit, sept jours après, son âme à Dieu. * A fol. 71 v° b.

[B En ce même jour, commémoration et repos de saint Proclus, patriarche de Constantinople, qui occupa le siège pendant douze ans après son maître Jean Chrysostome.

En ce jour, fête de sainte Tabitha, que Pierre ressuscita, nom qui se traduit gazelle [1].]

16 SAHMI, 25 Octobre.

Martyre des saints notaires Marcien et Martyron

Après la mort du bienheureux Alexandre, patriarche de Constantinople, saint Paul le confesseur fut sacré (patriarche). Constance, fils du grand

1. Act., IX, 36.

դիանոսի մեծի, թողեալ զուղղափառութիւն հօրն իւրոյ, եղեւ արիանոսի հերձուածողն եւ արար ժողով ի քաղաքին Սարդիկի :

Եւ առաքեաց եպիսկոպոսունս հերձուածողս առ սուրբն Պաւղոս Կոստանդինուպօլսոյ եպիսկոպոսն՝ եւ բռնադատէին զնա ընդունել զժողովն եւ նզովել զերեք հարիւր եւ տասն եւ ութ հայրապետսն Նիկիոյ ժողովոյն : Եւ սուրբն Պաւղոս նզովիւք դարձոյց զհերձուածող եպիսկոպոսունսն :

Եւ գրեաց թագաւորն եպարքոս քաղաքին, եւ քարկոծելով քարշեցին զխոստովա-
* A fol. 72 rº a. նողն Պաւղոս եւ աքսորեցին ի Կոկիսոն Հայոց եւ * ձեռնադրեցին յաթոռն զԵւդոքսիոս զհամախոհն արիանոսաց : Եւ վասն զի ոչ ընդունեցան զնա ժողովուրդն Կոստանդինուպօլսի, ձեռնադրեցին զՄակեդոն հոգեմարտն զոր սինհոդոսն նզովեաց վասն զի հայհոյեաց զՀոգին սուրբ :

Իսկ եպարքոսն Փիլիպպոս հալածէր զորս համագոյ խոստովանէին զսուրբ Երրորդութիւնն : Եւ լուեալ զՊաւղոսէ եթէ յաքսորս նստեալ նզովէ զարիոսականքն, եւ զսուրբ Երրորդութիւնն համագոյ քարոզէ, գրեաց ի Կոկիսոն առ պահապանսն, եւ ի գիշերի արկին զեմփորոնն ի պարանոցն եւ խեղդեցին զսուրբն Պաւղոս եւ ընկալաւ երանելին զմահն երանելի :

1 արիանոսի հերձուածողն] արիոսի հերձուածողն B || 3 Կոստանդինուպօլսոյ եպիսկոպոսն] Կոստանդինուպօլսի հայրապետն B || 5 Պաւղոս] խոստովանողն *add.* B || 7 քարշեցին] քաշեցին B || 10 սինհոդոսն] սիւնհոդոսն B || 12 եպարքոսն] եպիսկոպոսն B || 13 զարիոսականքն] զարիանոսս B.

Constantin, devenu empereur, abandonna la foi orthodoxe de son père, devint schismatique arien et convoqua un concile dans la ville de Sardique.

Il envoya des évêques schismatiques à saint Paul, évêque de Constantinople, pour l'obliger à accepter le concile et anathématiser les trois cent dix-huit pères du concile de Nicée. Saint Paul renvoya avec anathèmes les évêques schismatiques.

L'empereur écrivit alors à l'éparque de la ville. On lapida Paul le
* A fol. 72 rº a. confesseur; on le traîna et on l'exila à Cocuse d'Arménie; * on sacra, au siège, Eudoxe, le partisan des Ariens. Mais comme la population de Constantinople ne l'accepta point, on sacra Macédonius, le pneumatomaque, que le synode avait anathématisé pour avoir blasphémé le Saint-Esprit.

L'éparque Philippe persécuta tous ceux qui confessaient la sainte Trinité consubstantielle; et ayant appris au sujet de Paul que dans son exil il anathématisait les ariens et prêchait la sainte Trinité consubstantielle, il écrivit (un ordre) aux gardiens, à Cocuse, qui, une nuit, passèrent l'omophorium autour du cou de saint Paul et l'étranglèrent. Le bienheureux eut ainsi une mort bienheureuse.

Եւ լուան երկոսին դպիրքն իւր կիսասարկաւագունքն Մարկիանոս և Մարտիւրոսն, աղաղակէին և չարահամբաւէին զեպարքոսն եւ ասէին. Վասն ախտի աղանդոյն Արիոսի եսպան զուղղափառ հայրապետն մեր զխոստովանողն Պաւղոս : Եւ բարկացեալ յոյժ եպարքոսին հրամայեաց և հատին զգլուխ սուրբ դպրացն և թաղեցին ի քաղաքին մերձ ի դուռն Մելանդիսի. և նշխարք սոցա փայլեն ի մէջ եկեղեցւոյ և տօն սոցա Հոկտեմբերի ԻԵ :

* Ամենայն վարդապետք քաղաքին աշակերտօք հանդերձ ժողովին յեկեղեցին ուր տապանն է պայծառ ջահիւք և մոմեղինօք և երգովք հոգեւորօք տօնեն զճգնութիւն սուրբ կիսասարկաւագացն և դպրացն Մարկիանոսի և Մարտիւրոսի ի փառս Քրիստոսի :

[B * Յիշատակ է Յովսեփայ Արիմաթացւոյն, որ պատեաց թաղեաց զմարմինն Տեառն :

Արդար և բարեգործ նախարարն Յովսէփ՝ էր յԱրիմաթեայ քաղաքէ, ի մանկութենէ օրինօք վարեալ և անբիծ քաղաքավարութեամբ պայծառացեալ՝ ակն ունէր գալստեանն Քրիստոսի և արքայութեանն երկնից՝ գիտացեալ և հաւատացեալ գնախագուշակ բանս սուրբ մարգարէիցն :

Եւ էր յոյժ բարեգործ առ աղքատս՝ որպէս վկայէ աւետարանիչն եթէ, էր այր

1 երկոսին] երկուքին B — Մարտիւրոսն] Մարտիւրիոսն B || 2 համբաւէին] համբաւ ասէին B — զեպարքոսն] զեպխոպոսէն B || 4 հրամայեաց *om.* B — զգլուխ սուրբ] զգլուխ սրբոց B || 5 Մելանդիսի] Մելանդիսի B — սոցա] սրբոցն B — սոցա] սրբոցն B || 8 երգովք] երգօք B || 9 փառս] եւ ի գալուստն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ *add.* B.

Ses deux notaires, les sous-diacres[1] Marcien et Martyron, l'ayant appris, se mirent à crier et à diffamer l'éparque, disant : Il a tué notre patriarche orthodoxe, le confesseur Paul, pour l'abominable secte d'Arius. L'éparque, fort irrité, ordonna de trancher la tête aux saints notaires, qu'on enterra dans la ville près de la porte de Mélandès. Leurs restes brillent au milieu de l'église, et leur fête se célèbre le 25 octobre.

* Tous les docteurs de la ville, accompagnés de leurs élèves, se rassemblent à l'église où se trouve le tombeau, avec des torches allumées et des cierges, et fêtent par des chants spirituels l'ascétisme des saints sous-diacres et scribes Marcien et Martyron, pour la gloire du Christ.

[B * Commémoration de Joseph d'Arimathie, qui ensevelit et inhuma le corps du Seigneur.

Le juste et bon sanhédrite (*naḫarar*) Joseph était d'Arimathie; il avait vécu dès l'enfance selon les lois et brillait par sa conduite sans tache, dans l'attente de la venue du Christ et du royaume des cieux; il connaissait les prédictions des saints prophètes et y croyait.

Il était très charitable envers les pauvres, ainsi que l'atteste l'évan-

1. Lecteurs, d'après *Syn. Cp.*, col. 161.

բարեգործ եւ արդար : Զի էր հայր որբոց եւ վերակացու այրեաց եւ ընդունող օտարաց եւ այցելու հիւանդաց՝ հաւասարեալ նախնոյն Աբրահամու մարդասիրութեամբ, եւ պարկեշտութեամբ անձին համեմատ էր առաքինութեանն Յովսեփայ նախնոյ : Այլ եւ էր արդարադատ եւ իրաւարար եւ սուրբ, որով եւ չէր միաբանեալ ընդ խորհուրդս եւ ընդ գործս անօրէն հրէից :

Սա՝ հաւատացեալ Տեառն մերոյ Քրիստոսի որում եւ սպասէրն ի կանխել, եւ ընկալաւ զնա յիւրում վերնատանն, եւ սպասաւորեաց նմա ի յետին երեկոյին : Եւ յորժամ աշակերտքն եւ ամենայն հաւատացեալքն փախեան ի խաչելն Տեառն, սա համարձակեցաւ արհամարհել զմահ եւ զերկիւղ հրէիցն, եւ խնդրեաց զմարմինն տէրունական : Եւ արժանի եղեւ մերձենալ եւ իջուցանել ի խաչէն զանմերձենալին Աստուած մեռեալ մարմնովն, որ արդէն կենդանի էր աստուածութեամբն :

Սա՝ իւրով գնեալ կտաւովն՝ պատեաց զայն որ պարփակէ զաշխարհս : Սա՝ խնկեաց զայն՝ որոյ իւղ թափեալ է անուն : Սա՝ արժանի եղեւ ձեռօք շօշափել, զպատել որպէս մեռելոյ, զամենեցուն արարչին եւ զանմահ կենդանւոյն եւ զկենդանեաց կենդանացուցչին զմարմինն, կափուցանել զաչսն որ ի քերովբէս նստելով յանդունդս հայի, եւ կապել պատանօք զձեռսն ստեղծչին բոլորից, եւ համբուրել արտասուօք զանհպելին սերովբէից :

géliste, en disant : *il était bon et juste*[1]. Car il était père pour les orphelins, administrateur pour les veuves, hospitalier pour les étrangers, rendant visite aux malades, semblable au patriarche Abraham pour son amour de l'humanité, et au patriarche Joseph dont il égalait la vertu par la modestie de sa personne. Il était aussi juste, équitable et saint, c'est pourquoi *il n'avait donné son assentiment ni aux desseins, ni aux actes des Juifs impies*[2].

Cet homme croyant en Notre-Seigneur le Christ, qu'il attendait par avance, l'accueillit dans sa grande salle et Le servit le dernier soir. Et lorsque les disciples et tous les fidèles prirent la fuite au moment du crucifiement du Seigneur, il eut la hardiesse de mépriser la mort et la crainte des Juifs et demanda le corps du Seigneur[3]. Il fut digne d'approcher et de descendre de la croix l'inaccessible Dieu, mort en sa chair, mais qui était vivant en la divinité.

Il enveloppa d'un linceul, qu'il avait acheté, Celui qui enveloppe l'univers. Il embauma Celui dont le *nom est* (comme) *une huile répandue*[4]. Il fut digne de toucher de sa main, de serrer le corps comme mort, du créateur de tous les êtres, du vivant immortel, du vivificateur des vivants; de fermer les yeux à Celui qui, assis sur les chérubins, regarde les abîmes; d'attacher les mains du créateur de toutes choses; et de baiser avec larmes Celui qui dans un linceul est inaccessible aux séraphins.

1. Luc, XXIII, 50. — 2. *Ibid.*, 51. — 3. *Ibid.*, 52. — 4. Cant., II, 2.

Սա՝ վիմում կտածոյ եւ վիմափոր գերեզմանին՝ զոր իւր էր պատրաստեալ առ ըստ Հոգւոյն ազդմամբ՝ զՏէրն թաղեաց վիմում պարտիզին, եւ փակեաց վիմաւ զանպարփակելին, եւ զփակողն ամենայնի ընդ ինքեամբ՝ զԲանն մարմնացեալ : Ականատես եղեւ եւ յարութեանն եւ համբարձմանն, ընդ այլ առաքելոցն, ընկալաւ եւ զսուրբ Հոգին : Եւ բազմաց վկայ եւ քարոզ եղեւ Քրիստոսի աստուածութեանն, եւ բազում նեղութիւնս եւ չարչարանս կրեաց յանհաւատ Հրէիցն, որոց աներկիւղ վկայէր զճշմարտութիւնն Քրիստոսի արհամարհելով զմահ :

Եւ յայսմ աւուր հանգեաւ ի Քրիստոս բարի հաւատով եւ աստուածահաճոյ վարուք բարեպաշտ թագաւորն Հայոց Հեթում՝ հայրն Լեւոն թագաւորի :]

Սահմի ԺԷ եւ Հոկտեմբերի ԻԶ : Վկայաբանութիւն սրբոյն Դեմետրիոսի :

Սուրբ եւ փառաւորեալ վկայն եւ մարտիրոսն Քրիստոսի Դեմետրիոս էր ի քաղաքէն Թեսաղոնիկեայ, ի ժամանակս Դիոկղետիանոսի եւ Մաքսիմիանոսի ամբարիշտ թագաւորացն. եւ փայլէր հաւատովք ի քաղաքին եւ էր վարդապետ ճշմարտութեանն :

Եւ երթեալ Մաքսիմիանոս ի քաղաքն յայն, եւ պարծէր յայր մի հզօր եւ զօրաւոր

10 Վկայաբանութիւն սրբոյն Դեմետրիոսի] Վկայութիւն Դեմետրիոսի սրբոյ վկային Քրիստոսի B || 11 վկայն եւ *om.* B — Քրիստոսի *om.* B || 12 ամբարիշտ] կռապաշտ B.

Il inhuma le Seigneur dans le sépulcre taillé dans le roc, qu'il avait préparé pour lui-même par l'inspiration du Saint-Esprit, et l'enterra dans son jardin; il scella d'une pierre Celui qui ne peut être contenu, l'incompréhensible, celui qui contient toutes les choses en soi, le Verbe incarné. Il fut également témoin de la Résurrection et de l'Ascension avec d'autres apôtres, et il reçut le Saint-Esprit. Il fut pour beaucoup de gens le témoin et le prêcheur de la divinité du Christ, supporta bien des peines et des tourments des Juifs incrédules auxquels il témoignait sans crainte la vérité du Christ, en méprisant la mort.

En ce jour, reposa dans le Christ, en bonne foi et après une vie agréable à Dieu, le pieux roi des Arméniens, Héthoum, père du roi Léon.]

17 SAHMI, 26 Octobre.

Martyre de saint Démétrius.

Le saint et glorieux témoin et martyr du Christ Démétrius était de la ville de Thessalonique, aux jours des empereurs impies Dioclétien et Maximien; il brillait dans la ville par sa foi et enseignait la vérité.

Maximien, s'étant rendu dans cette ville, se glorifiait d'un lutteur fort

մենամարտիկ, որոյ անուն էր Ղ.եւիոյ, եւ զբազումս եսպան որք մարտնչէին ընդ նմա ։ Եւ յորժամ Մաքսիմիանոս էր ի տեղին ասպարիսի յորում մարտնչէին, ազդեցուցին նմա վասն սրբոյն Դեմետրիոսի եթէ քրիստոնեայ է եւ զբազումս դարձուցանէ ի հաւատն իւր, եւ խափանէ ի զոհելոյ աստուածոց մերոց ։ Եւ հրամայեաց պահել զնա ի կամարս բաղանեացն ուր զայրելոյ փայտն դնէին, եւ ինքն իջեալ յասպարէզն եւ
* A fol. 72 v° a. հրամայեաց Ղ.եւիոյ իջանել ի մէջ *ասպարիսին, թերեւս եկցէ ոք մենամարտել ընդ Ղ.եւիոյ. եւ ոչ իշխեաց ոք մտանել ի մարտն ։

Եւ մի ոմն Նեստոր անուն քրիստոնեայ՝ վազեաց յաստիճանացն յասպարէզն եւ արիաբար դիմեաց ի վերայ Ղ.եւիոյ ։ Եւ տեսեալ թագաւորին զայրն երիտասարդ եւ գեղեցիկ տեսլեամբ՝ խնայեաց ի նա զի մի մեռցի, եւ կոչեցեալ առ ինքն ասէ. Գիտեմ զի վասն աղքատութեան մատնեցեր զանձնդ ի մահ, այլ ես տաց քեզ գանձս եւ ինչս որ բաւիցէ ապրել, եւ մի զայդ բարետեսակ մանկութիւնդ կորուսանես ։

Ասէ Նեստորիոս. Վստահ եմ ի Քրիստոս զոր խոստովանիմս, եւ յաղօթս վարդապետին իմոյ Դեմետրիոսի որ ոչ յաղթեցայց այլ յաղթեցից ։ Եւ դիմեցին ի միմեանս եւ մարտեան Նեստորիոս եւ Ղ.եւիոս, եւ յաղթեաց Նեստորիոս եւ ընկէց զՂ.եւիոս յերկիր եւ եսպան ։

1 Ղ.եւիոյ] Լեւիոս B || 2 էր] գնաց B — յորում] մենամարտիկքն *add.* B || 5 փայտն] փայտսն B || 6 Ղ.եւիոյ] Լեւեայ B || 7 ղեւիոյ] նմա B — մարտն] յաւուր յայնմիկ *add.* B || 8 Նեստոր] Նեստորիս B | 9 Ղ.եւիոյ] Լեւեայ B || 11 զանձնդ] զանձն քո B || 12 զայդ] զայդպիսի B — կորուսանես] կորուսաներ B.

et puissant, nommé Lyaios (*Levio*), lequel avait tué nombre de ceux qui avaient lutté avec lui. Pendant que Maximien se trouvait dans l'arène où on luttait, on lui parla au sujet de saint Démétrius : Il est chrétien, il convertit beaucoup de personnes à sa foi, et s'oppose au sacrifice de nos dieux. L'empereur ordonna de le garder sous les voûtes des bains où l'on amassait
* A fol. 72 v° a. le bois à brûler, et lui-même, étant descendu dans * l'arène, il ordonna à Lyaios d'y descendre également dans l'espoir que quelqu'un se présenterait pour lutter avec Lyaios; mais personne n'osa entrer en lutte avec lui.

C'est alors qu'un chrétien du nom de Nestor, sautant des gradins, descendit au milieu de l'arène et se précipita bravement sur Lyaios. L'empereur, remarquant cet homme jeune et beau de visage, l'épargna pour qu'il ne mourût pas, l'appela à lui et lui dit : Je sais que c'est à cause de ta pauvreté que tu exposes ta personne à la mort, je te donnerai une somme d'argent et des biens pour que tu puisses vivre à l'aise; ne sacrifie pas une si belle jeunesse.

Nestor (*Nestorios*) lui répondit : Je suis confiant en le Christ que je confesse, et en les prières de mon maître Démétrius; je ne serai pas vaincu, mais vainqueur. Nestor et Lyaios se jetèrent l'un sur l'autre, et luttèrent. Nestor vainquit Lyaios, le jeta par terre et le tua.

Եւ յոյժ ամօթով եւ բարկութեամբ լցեալ Մաքսիմիանոսի` փութանակի գնաց յապարանս իւր եւ հրամայեաց զսուրբն Նեստոր արտաքոյ քաղաքին գլխատել, եւ այնպէս բարի հաւատովք կատարեցաւ ի Քրիստոս : Եւ յետոյ շինեցին եկեղեցի ի տեղւոջն այնմիկ յանուն սրբոյն Նեստորի եւ եդին անդ զնշխարսն ի տապանի :

Եւ յիշեցուցին թագաւորին * Մաքսիմիանոսի եւ վասն սրբոյն Դեմետրիոսի : Եւ հրամայեաց ի տեղին ուր եղեալ էրն` տիգով խոցել եւ սպանանել : Եւ այնպէս բարի խոստովանութեամբ եւ երանելի մահուամբ փոխեցաւ ի Հոկտեմբերի ԻԶ : Եւ անձինք երկիւղածք ի տեղին ուր կատարեցաւ` թաղեցին զնա : * fol. 72 v° b.

Եւ յետոյ բարեպաշտ եպարքոս քաղաքին այնմիկ շինեաց զտեղին եկեղեցի մեծ եւ վայելուչ : Եւ արար տապան արծաթի եւ եդ անդ զմարմին սրբոյ վկային. եւ կանգնեաց ի վերայ տապանին գմբէթ մարմարինեայ. եւ լինի մեծ սքանչելիք. եղանէ ի տապանէն ձէթ անուշահոտ յոյժ եւ է դեղ ամենայն ցաւոց :

Եւ բարեպաշտ թագաւորն Մաւրիկիոս կամեցաւ մասն ինչ ի նշխարաց սրբոյն Դեմետրիոսի տանել ի Կոստանդնուպօլիս : Եւ երթեալ որ առաքեցանն եւ սկսան փորել : Եւ յանկարծակի ել ի փոսոյն հուր, եւ փախոյց զփորողսն. եւ ի հազիւ հազիւ

4 Նեստոր] Նեստորիոս B || 5 Դեմետրիոսի] Դեմետրիանոսի B || 6 ի տեղին] ի տեղւոջն B — եղեալ] արգելեալն B — տիգով] տիգօք B || 7 մահուամբ] ի Քրիստոս *add.* B
9 յետոյ] Ղեւոնդիոս *add.* B || 11 եղանէ ... ցաւոց] եւ բժշկութիւն ախտացելոց B.

Maximien, rempli de confusion et de colère, retourna vivement à son palais et ordonna de trancher la tête à saint Nestor hors de la ville. C'est ainsi qu'il mourut en bonne foi dans le Christ. Plus tard on construisit une église à cet endroit, au nom de saint Nestor, et on y déposa ses restes dans un tombeau.

On rappela à l'empereur * Maximien l'affaire de saint Démétrius. Il ordonna de le frapper avec des lances, à l'endroit où on l'avait enfermé, et de le tuer. C'est ainsi qu'en bonne confession et d'une mort bienheureuse, il trépassa le 26 octobre. Quelques personnes pieuses l'enterrèrent à l'endroit où il avait trouvé la mort. * fol. 72 v° b.

Plus tard, le pieux éparque de la ville fit construire sur l'emplacement une grande et belle église. Il fit faire un tombeau en argent et y déposa le corps du saint martyr. Il fit élever sur le tombeau une coupole en marbre. De grands miracles s'y opèrent, et une huile très parfumée découle du tombeau qui est le remède pour toutes sortes de maladies.

Le pieux empereur Maurice voulut transporter une partie des restes de saint Démétrius à Constantinople. Ceux qui furent envoyés à ce sujet arrivèrent et se mirent à creuser. Tout à coup une flamme jaillit de la fosse qui mit en fuite ceux qui la creusaient; à peine s'ils purent emporter une

կարացին առնուլ ախոլ մի, եւ տարան առ թագաւորն եւ պատմեցին նմա զեղեալ սքանչելեաւն. եւ առեալ զհողն որպէս զնշխարս ընկալաւ։ Իսկ ժողովուրդն զհողն զոր հանին արկին ի տեղին եւ եդին ի վերայ զալն մարմարիոնեայ, յորմէ բխէր բժշկական եւ անուշահոտ ձէթն ։

* A fol. 73 r° a. Այլ զանբաւ * սքանչելիսն զոր արար Դեմետրիոս ի Թեսաղոնիկեայ քաղաքին գրեալ են յամենակատար պատմութիւնն իւր ։

Յայսմ աւուր վկայութիւն սրբոց Հիպերիքեանց ։

Սոքա էին ի Սամուսատիայ քաղաքէն, արք փառաւորք եւ երեւելիք Հիպերիքոս եւ Թէոփիլոս ։ Եւ եկեալ անդ Մաքսիմիանոս թագաւորն անօրէնն, եւ հրամայեաց ամենեցուն ժողովել ի բախտանոցն եւ երկիր պագանել զարշելի կռոցն ։

Իսկ սուրբն Հիպերիքոս եւ Թէոփիլոս կային յաղօթս ի վերնատանն Հիպերիքի, զի էր անդ խաչ մի կառուցեալ յարեւելից կողմն՝ յորմն ։ Եկին առ նոսա սիրելիք իւրեանց Յակոբոս եւ Պարգորիոս եւ Աբիբաս եւ Դոմնաս եւ Յուլիանոս, եւ ի վարդապետութենէ նոցա հաւատացին ի Քրիստոս, եւ մկրտեցան ի քահանայէն Յակոբայ ։

1 Եւ յանկարծակի ... զփորողքն] եւ ի լինել սքանչելեաց զի տեսանէին հուր ելանել ի փոսոյն, եւ զարհուրեալ փախեան փորողքն B || 2 սքանչելիսն] որ երեւեցաւ նոցա *add.* B — Իսկ ժողովուրդն *om.* B — հանին] դարձեալ *add.* B || 3 յորմէ ... ձէթն *om.* B || 5 Այլ զանբաւ] Իսկ զայլ բազում B || 6 պատմութիւնն] վկայաբանութիւնն B.

poignée de terre, qu'ils présentèrent à l'empereur en lui rendant compte du miracle qui avait eu lieu. L'empereur accueillit la terre comme si c'était les restes des saints. La population remit en place la terre qu'on avait voulu creuser et la couvrit d'une dalle en marbre d'où découle l'huile odorante de guérison.

* A fol. 73 r° a. * Quant aux innombrables miracles qu'opéra Démétrius dans la ville de Thessalonique, ils sont écrits dans sa vie très complète.

En ce jour, martyre de Hypérichus et de ses compagnons.

Hypérichus et Théophile étaient de hauts et illustres personnages de la ville de Samosate. Maximien, l'empereur impie, s'étant rendu en cette ville, ordonna à tous les gens de se réunir au temple de la Fortune et de se prosterner devant les idoles abominables.

Les saints Hypérichus et Théophile se trouvaient en prières à l'étage supérieur de la maison de Hypérichus, où l'on avait installé une croix sur le mur, du côté de l'Orient. Des amis intimes, Jacques, Pargorius, Abibas, Domnas et Julien, s'étant rendus chez eux, se convertirent au Christ par leur doctrine, et se firent baptiser par le prêtre Jacques.

Եւ մատնեցին զնոսա Մաքսիմիանոսի եթէ, ոչ հնազանդին հրամանի քում և զաստուածսն ոչ պաշտեն ։ Եւ հրամայեաց ածել առաջի իւր զնոսա, և քաղցրութեամբ * խրատէր զնոսա ի բաց կալ ի Քրիստոսէ, և պաշտել զկուռսն. և տանջեալ զնոսա արկին ի բանտ կապեալ ծանր շղթայիւք և սովամահ առնել զնոսա ։ * A fol. 73 r° b.

Եւ յետ բազում աւուրց ետ ածել առաջի իւր, և դարձեալ խոստանայր նոցա պարգևս, իշխանութիւնս եթէ, լսեն հրամանաց նորա, ապա թէ, ոչ սաստկագոյն անհնարինս և մահու դառնագոյնս ։ Եւ Հիպերիքոս բնիկ կնտա էր բնութեամբ, եդ զձեռն ի վերայ գլխոյ իւրոյ և ասէ. Որպէս անհնարին է, բուսանել մազոյ ի գլուխ իմ, նոյնպէս անհնարին է մեզ լսել բանից քոց. և զնոյն ամենայնքն ասէին ։ Եւ հրամայեաց տանջել խստագոյնս, և ապա ետ վճիռ մահու նոցա այսպէս. Հիպերիքոս և ընկերք իւր ոչ լուան ձայնի իմում և ոչ զոհեցին բարերար աստուածոց, այլ սիրեցին զԳալիլեացին. վասն այնորիկ հրամայեմ խաչել զդոսա որպէս վարդապետն դոցա յԵրուսաղէմ ։

Եւ հարեալ դայլ ի բերանն, այնպէս տանէին զնոսա ի տեղի սպանմանն ։ Եւ ժողովեցան առ նոսա ամենայն քաղաքն, և նոքա օրհնեցին զնոսա յոյժ, և զծառայս իւրեանց ազատեցին, և մարգարէացան զբառնալ կռապաշտութեանն ։ Եւ ապա տարեալ խաչեցին զեօթնեսեանն, և արկեալ մորթ * այծոյ ի վերայ գլխոյն Հիպերիքի * A fol. 73 v° a.

On les dénonça à Maximien en disant : Ils n'obéissent pas à ton ordre et n'adorent point les dieux. Il ordonna de les faire venir en sa présence, et les engagea * avec douceur à abandonner le Christ et à adorer les idoles. Ils n'acceptèrent point. On les soumit à des tortures et on les jeta en prison, chargés de lourdes chaînes, pour les faire périr de faim. * A fol. 73 r° b.

Longtemps après, [l'empereur] les fit venir en sa présence et leur promit de nouveau de leur donner des présents et de hautes situations s'ils voulaient obéir à ses ordres, et dans le cas contraire, il les menaça de tourments horribles et de mort très cruelle. Hypérichus, qui était chauve de nature, posa la main sur sa tête et dit : Ainsi qu'il est impossible à ce que des cheveux poussent sur ma tête, de même il nous est impossible d'écouter tes propos. Tous dirent la même chose. Alors il ordonna de les torturer cruellement et décréta leur mort en ces termes : Hypérichus et ses compagnons n'ont pas obéi à mon ordre et n'ont pas sacrifié à nos dieux bienfaiteurs, par contre ils ont préféré le Galiléen, c'est pourquoi j'ordonne de les crucifier à l'exemple de leur maître à Jérusalem.

On leur posa des mors à la bouche, et on les conduisit ainsi à l'endroit de l'exécution. Tous [les habitants] de la ville les suivirent : les saints les bénirent beaucoup, émancipèrent leurs domestiques et prédirent la destruction de l'idolâtrie. Arrivés à l'endroit, on crucifia tous les sept. On posa une peau * de chevreau sur la tête de Hypérichus qu'on fixa avec des clous pointus * A fol. 73 v° a.

եւ փորեալ բեւեռս հարաւ ընդ գագաթն նորա : Ասէ թագաւորն. Ահա բուսաւ մազ ի գլուխդ քո, արդ զոհեա : Եւ նորա հոսեալ ուղեղն ընդ քիթն աւանդեաց զհոգին : Նոյնպէս եւ այլոցն հարին բեւեռունս ընդ գագաթունսն եւ աւանդեցին զհոգիս իւրեանց Հոկտեմբերի ԻԶ :

Եւ այր մի քրիստոնեայ գնեաց զմարմինս նոցա եւ գաղտ թաղեաց յանդի իւրում :

Ի սմին աւուր եղեւ շարժ մեծ ի Կոստանդնուպոլիս, յաւուրս Լեւոնի արքայի Իսաւրոսի եւ մեծ վնաս եղեւ ի մարդիկ եւ ի շինուածս :

Եւ յետ երկու հարիւր եւ քառասուն եւ ինն ամաց, յաւուրս Բարսիլիոսի եւ Կոստանդիանոսի եղբօր իւրոյ, եղեւ դարձեալ յայսմ աւուր ահաւոր եւ սոսկալի շարժ ի գիշերի, որ այնպիսի այլ չէ լեալ ի խաչելութենէ Քրիստոսի : Եւ անկաւ մեծ եկեղեցւոյն սրբոյն Սոփեայ կամարն արեւմտից, եւ բազում եկեղեցիք եւ բարձրաշէն ապարանք եւ կամարակապ փողոցք կործանեցան, եւ եկաց տարի մի եւ ահ մեծ եղեւ ի քաղաքն :

[B Յայսմ աւուր յիշատակ սրբոյն Բարդիշոյի եպիսկոպոսի եւ երեք հարիւր եւ եօթանասուն եւ հինգ վկայիցն որ ընդ նմա կատարեցան ի Շապհոյ արքայէ ի Պարս :]

6 Ի սմին] Յայսմ B || 7 Իսաւրոսի] Իսաւրացոյ B || 10 ի գիշերի *om.* B || 11 արեւմտից] կողմանէ *add.* B.

enfoncés dans le crâne. L'empereur lui dit : Maintenant que des cheveux ont poussé sur ta tête, offre donc le sacrifice. Le cerveau jaillit par le nez de Hypérichus et il rendit l'âme. On enfonça également des clous dans le crâne des autres, et ils rendirent leur âme, le 26 octobre.

Un homme chrétien acheta leurs corps et les enterra secrètement dans son champ.

En ce même jour, au temps de l'empereur Léon l'Isaurien, il y eut à Constantinople un grand tremblement de terre qui causa beaucoup de pertes aux personnes et aux immeubles.

Deux cent quarante-neuf ans après, aux jours de Basile et de son frère Constantin, il y eut encore, en ce jour, un terrible et désastreux tremblement de terre pendant la nuit, tel qu'on n'en avait pas eu depuis le crucifiement du Christ. La nef de la grande église de Sainte-Sophie, côté ouest, s'écroula; beaucoup d'églises, des édifices élevés, des rues en arcades tombèrent en ruines. [Le cataclysme] dura un an, et jeta l'épouvante dans la ville.

[B En ce jour, commémoration de saint Bardišo, évêque, et des trois cent soixante-quinze martyrs qui furent, en même temps que lui, mis à mort en Perse par le roi Sapor.]

Սահմի ԺԸ և Հոկտեմբերի ԻԷ : Վկայաբանութիւն սրբուհւոյն Կապիտոլինեայ և աղախնոյն իւրոյ Եռոտիէ :

* Յաւուրս Դիոկղետիանոսի կռապաշտ արքային և Զիլիկոնթեայ իշխանին ի * Կապադովկիացւոց գաւառին, մատնեցին առ իշխանն զազնուական կինն Կապիտոլին և կացուցին առաջի. և հարցանէր զանունն և զքաղաքն իւր և զհայրն : Եւ Կապիտոլինէ. Հայր իմ Քրիստոս է, և քաղաքն իմ վերին Երուսաղէմ, և անուն իմ քրիստոնեայ և ունիմ վարդապետ զմեծն Փիրմիլիանոս զԿեսարիոյ եպիսկոպոսապետն, և ես քարոզեմ համարձակութեամբ զՔրիստոս ճշմարիտ Աստուած, և անարգեմ և արհամարհեմ զսուտ աստուածսն ձեր և զմոլորութիւն կռապաշտութեան ձերոյ :

* A fol. 73 v° b.

Եւ էր աղախին մի Կապիտոլինեայ որոյ անուն էր Եռոտիէ, եփէր հաց. և իբրև զտիկնոջէն իւրմէ՝ եթող զհաց եփելն և գնաց ի բանտն, և երկիր եպագ տիկնոջն իւրոյ և համբուրէր զկապանսն : Եւ հրամայեաց նմա գնալ ի տունն և եփել զհացն և ընդ առաւօտն գալ առ նա զի տեսցէ զկատարումն իւր : Եւ ասէ դարձեալ ցնա. Եթէ լսես տիկնոջն քո, արհամարհեա և դու զերկրաւոր կենցաղս և

1 վկայաբանութիւն] վկայութիւն B | 2 Եռոտիէ] Եռոփիեայ B | 3 Զիլիկոնթեայ] Զիլիկին-գեա B || 4 Կապիտոլին] Կապիտոլինեա թէ քրիստոնեայ է *add.* B || 7 զԿեսարիոյ] զԿեսա-րու B || 12 երկիր եպագ] երկրպագեաց B || 15 լսես] խրատու *add.* B.

18 sahmi, **27 Octobre**.

Martyre de sainte Capitoline et de sa servante Hérotéis.

* Aux jours de l'empereur idolâtre Dioclétien et de Ziliconta, gouverneur * de la province de Cappadoce, on dénonça à ce dernier la noble femme Capitoline, et on la conduisit en sa présence. Il lui demanda son nom, de quelle ville elle était, et qui était son père. Capitoline répondit : Mon père c'est le Christ, et ma ville c'est la haute Jérusalem ; mon nom est chrétien, et j'ai pour maître le grand Firmilien, le métropolitain de Césarée ; je confesse avec hardiesse que le Christ est le vrai Dieu, et je méprise et dédaigne vos faux dieux et l'erreur de votre idolâtrie.

Capitoline avait une servante du nom de Hérotéis (*Herotiē*), qui cuisait le pain, lorsqu'elle apprit ce qui était arrivé à sa maîtresse ; elle quitta la cuisson du pain et se rendit à la prison, se prosterna devant sa maîtresse et baisa ses liens, les larmes aux yeux. Capitoline lui ordonna de retourner à la maison, de cuire le pain, et de revenir le matin pour assister à son exécution. Elle lui dit encore : Si tu veux écouter ta maîtresse, méprise, toi

եկ զկնի իմ ։ Եւ ընթացեալ Եռոտիէ աղաչէր զՏէր զի արժանաւորեսցի եւ նա հանդիպել ճգնութեան տիկնոջն իւրոյ ։

* A fol. 74 r° a. * Եւ ապա տարան զԿապիտոլինեա առաջի իշխանին, ժամանեաց եւ աղախինն իւր Եռոտիէ, եւ առեալ քարինս ձգէր յերեսս իշխանին, եւ զառաջակայսն քարկոծեաց ։ Եւ կալեալ կապեցին եւ զնա ։ Եւ զերանելոյն Կապիտոլինեայ հատին զգլուխն ի Հոկտեմբերի ԻԷ ։

Եւ հարցանէին զԵռոտիէ եթէ. Զո՞ խոստովանիս ։ Եւ նա համարձակութեամբ խոստովանէր զՔրիստոս Աստուած ։ Եւ չարչարեցին զնա ուժգին տանջանօք եւ քերեցին զմարմին նորա եւ ընկեցին ի հուրն ։ Եւ աղօթեալ առ Աստուած ել ի հրոյն անկիզելի. եւ բազումք որ տեսին զայն հաւատացին ի Քրիստոս ։

Եւ տեսեալ իշխանին երկեաւ եթէ այլք հաւատան ի Քրիստոս, եւ հրամայեաց սրով հատանել զգլուխ նորա ։ Եւ դիմեցին ի վերայ եւ յորժամ տարան ի տեղի կատարմանն, եկաց յաղօթս առ Աստուած եւ ասէ. Ամենայն ոք որ զյիշատակս մեր կատարեն եւ աղաչեն զքեզ, կատարեա զխնդրուածս նոցա, եւ փրկեա զնոսա յամենայն փորձութենէ, եւ արժանի արա երկնից արքայութեանդ ։ Եւ ապա հատին զգլուխ երանուհւոյ վկային Քրիստոսի Եռոտիէ, եւ թաղեցին ընդ տիկնոջն իւրոյ սրբուհւոյն Կապիտոլինեայ ։

6 ԻԷ] եւ թաղեցին զնա ի նոյն տեղւոջն *add.* B || 8 խոստովանէր] աղաղակէր B || 9-10 Եւ աղօթեալ ... հաւատան ի Քրիստոս] եւ այրեցաւ զօրութեամբն Աստուծոյ B || 11 հրամայեաց] դատաւորն *add.* B || 12 Եւ դիմեցին ի վերայ նորա *om.* B || 13-15 եկաց յաղօթս ... արքայութեանդ] աղօթեաց առ Աստուած B || 15 երանելւոյ վկային Քրիստոսի Եռոտիէ] նորա B ։

aussi, la vie terrestre et suis-moi. Hérotéis, chemin faisant, pria le Seigneur de la rendre digne, elle aussi, du tourment de sa maîtresse.

* A fol. 74 r° a. * On conduisit ensuite Capitoline devant le gouverneur; sa servante Hérotéis survint à ce moment, et saisissant des pierres, les lança à la figure du gouverneur et lapida tous ceux qui l'entouraient. On la saisit et on lui passa des chaînes. On trancha la tête à la bienheureuse Capitoline, le 27 octobre.

On demanda à Hérotéis : Qui confesses-tu? Elle confessa avec hardiesse le Christ Dieu. On la soumit à d'atroces tortures, on lui déchira le corps et on la jeta dans les flammes. Elle pria Dieu et sortit du feu indemne. Beaucoup de ceux qui virent ce spectacle, crurent au Christ.

A cette vue, le gouverneur eut peur que d'autres aussi ne se convertissent au Christ, et ordonna de lui trancher la tête à l'épée. On se jeta sur elle et on la conduisit à l'endroit de l'exécution; elle pria Dieu en disant : Exauce les vœux de tous ceux qui accompliront notre mémoire et Te prieront, et délivre-les de toutes tentations, rends-les dignes de ton royaume des cieux. On trancha ensuite la tête à la bienheureuse martyre du Christ, Hérotéis, et on l'inhuma auprès de sa maîtresse, sainte Capitoline.

* Յայսմ աւուր տօն է, սրբոց Ոսքեանց ի Հայս յՕգոստոսի ԻԷ; գրած է ի Նաւասարդի ԻԷ : * A fol. 7 r° b.

[B * Յայսմ աւուր յիշատակին ի Հայս սրբոց վկայքն Քրիստոսի Ոսքեանք որ ի Սուկաւէտ լեառն. զի յայտնեաց նոցա Աստուած մեծ սքանչելեօք թագաւորին Կոստանդիանոսի :

Եւ ի նմին աւուր տօն է, սրբոց Հիպերիքեանց եօթանց սուրբ վկայիցն որք ի Մաքսիմիանոսէ, արքայէ կատարեցան ի Սամոսատաց քաղաքին : Զկնի բազում տանջանաց կախեաց զՀիպերիքոս ի փայտի, եւ հարին բեւեռս երկայնս ի գլուխ նորա, եւ ի վեցեքին ընկերաց իւրոց, եւ այնպէս աւանդեցին զհոգիս իւրեանց առ Աստուած : Եւ հրամայեաց ընկենուլ զնոսա ի գետն Եփրատ : Եւ մի ոմն ետ եօթն հարիւր դահեկան, եւ հանեալ թաղեաց զնոսա պատուով :

Ի նմին յիշատակ է եւ սրբուհւոյն Փեփրոնեայ սքանչելագործին, որ էր դուստր Հերակլեայ թագաւորին :

Եւ յիշատակ սուրբ ճգնաւորին Ստեփաննոսի աշակերտի հօրն Սաբայ :]

* En ce jour, fête en Arménie de saint Hésychios et ses compagnons, le 27 août; elle est notée au 27 navasard. * A fol. 7 r° b.

[B * En ce jour on célèbre, en Arménie, la commémoration des saints martyrs du Christ Hésychios et ses compagnons dans la montagne de Soukavète, que Dieu révéla par de grands miracles à l'empereur Constantin.

En ce même jour, fête de saint Hypérichus et de ses compagnons, les sept saints martyrs qui furent mis à mort par l'empereur Maximien dans la ville de Samosate. Après de nombreuses tortures, on pendit Hypérichus à un arbre et on lui enfonça de longs clous dans la tête, comme dans celle de ses six compagnons, et c'est ainsi qu'ils rendirent leur âme à Dieu. L'empereur ordonna de les jeter dans le fleuve Euphrate. Quelqu'un, ayant donné sept cents écus, les en retira et les enterra avec honneur.

En ce même jour, commémoration de sainte Pherbonia (*Pepronia*), la thaumaturge, qui était fille de l'empereur Héraclius.

Et commémoration du saint ascète Étienne, disciple du père Sabas.]

Սահմի ԺԹ եւ Հոկտեմբերի ԻԸ ։ Յիշատակ է Աբրահամու արդարոյ ։

Այր այս ունէր ծնօղս քրիստոնեայս, եւ բռնութեամբ ետուն նմա կին ։ Եւ յետ եօթն աւուր մինչդեռ նստէր յառագաստին ընդ հարսին, լոյս ծագեաց ի սրտի իւրում, եւ առժամայն ելեալ ի քաղաքէն երկու մղոնաւ հեռի, արգել զանձն իւր ի խցի միում, եւ փակեաց որմով զդուռն, եւ միայն ի պատուհանէն առնոյր կերակուր ։

Եւ յետ տասն ամաց վախճանեցան ծնօղքն իւր, եւ երանելին Աբրահամ բաշխեաց զամենայն ինչսն աղքատաց ։ Եւ եպիսկոպոս տեղւոյն այնորիկ յոյժ բռնադատեաց զնա, եհան յարգելանոցէն եւ ձեռնադրեաց քահանայ եւ առաքեաց ի մօտակայ գեօղ մի, յորում էին բազում կռապաշտք ։ Եւ նախ քան զամենայն շինեաց ի գեօղն եկեղեցի, եւ տքնութեամբ եւ արտասուալից պաղատանօք հայցէր յԱստուծոյ զի դարձուսցէ զնոսա ի մոլորութենէն ։

* A fol. 74 v° a. Եւ ի միում գիշերի երթեալ կործանեաց *զպատկերս կռոցն, եւ կռապաշտիցն բարկացեալ դիմեցին ի վերայ նորա եւ ձաղկեցին զնա ուժգին, եւ քարշեցին զնա արտաքս ի գեղջէն ։ Եւ դարձաւ անդրէն յեկեղեցին եւ աղօթս առնէր վասն նոցա ։ Եւ

1 Յիշատակ] Վարք եւ յիշատակ *add.* B || 2 Այր] Երանելի այր *add.* B || 5 ի սրտի իւրում] ի սիրտ նորա, եւ կամակցութեամբ կնոջն *add.* B || 6 բաշխեաց] ետ բաշխել B || 7 բռնադատեաց զնա] բռնադատեալ եհան զնա B || 13 զնա *om.* B || 14 արտաքս ի գեղջէն] արտաքոյ գեղջն B.

19 sahmi, **28 Octobre.**

Commémoration d'Abraham le Juste.

Cet homme avait des parents chrétiens; on lui donna de force une épouse. Sept jours après, tandis qu'il se trouvait dans la chambre nuptiale avec sa fiancée, une lumière jaillit dans son cœur; il s'éloigna aussitôt de la ville à une distance de deux lieues et s'enferma dans une cellule dont il clôtura l'entrée par un mur, ne recevant la nourriture que par la fenêtre.

Dix ans après, ses parents vinrent à mourir et le bienheureux Abraham distribua tous ses biens aux pauvres. L'évêque de la localité fit beaucoup de pression sur lui, le fit sortir de sa retraite, l'ordonna prêtre et l'envoya dans un village voisin, où se trouvaient beaucoup d'idolâtres. Il construisit tout d'abord une église dans le village, et se mit à prier Dieu avec persévérance, lui demandant, les larmes aux yeux, de les faire revenir de leur erreur.

* A fol. 74 v° a. Une nuit, il alla briser * les statues des idoles; les idolâtres, irrités, l'assaillirent, le flagellèrent brutalement et l'entraînèrent hors du village. Mais il revint à son église et continua à prier pour eux. Le lendemain, ils

ի վաղուն գտին զԱբրահամ յեկեղեցին. եւ կապեցին պարան յոտս նորա եւ քարշեցին արտաքս ի գեղջէն եւ նորա տեսեալ զամենայն համբերութիւն երանելւոյն եւ զսէր որ ի նոսա, զղջացան եւ հնազանդեցան վարդապետութեան նորա. եւ հաւատացին ի Քրիստոս եւ մկրտեաց զնոսա անձինս հազարս: Եւ ամ մի այլ եւս կացեալ ի գիւղն հաստատեաց զնոսա ի հաւատս Քրիստոսի:

Գնաց գաղտնի յայլ տեղւոջ եւ փակեցաւ ի խցի, եւ յոյժ փափագանօք խնդրէին զնա. եւ յորժամ ոչ գտաւ՝ ձեռնադրեաց եպիսկոպոսն այլ քահանայ գեղջն իւր:

Եւ մարտեաւ ընդ նմա սատանայ եւ բազում նեղութիւնս եւ փորձանս ածէր ընդ նա: Եւ ի միում աւուր լոյս ծագեաց ի խցի նորա, եւ ասէ ցնա. Երանի է քեզ Աբրահամ, զի ոչ գոյ այլ որ արդար ի մարդկանէ, իբրեւ զքեզ: Եւ նորա ճանաչեաց զնենգս դիւին՝ սաստեաց նմա եւ հեռացաւ ի նմանէ:

Եւ դարձեալ միւս եւս այլ գիշեր մտեալ դեւն վառեաց զմոմն եւ սկսաւ սաղմոսել. Երանեալ են անբիծք ի ճանապարհի.[1] Եւ սաստեալ նմա անյայտ եղեւ: Օր՝ առանց * արտասուաց ոչ էանց ի նմանէ, եւ ոչ երբէք լուաց զոտս իւր, եւ զյիսուն ամ ճգնեալ զմազեղէն խարզն յանձնէն ոչ եհան, զոր ի մանկութենէն զգեցաւ: * A fol. 74 v° b.

1 յեկեղեցին] յեկեղեցւոջն B || 2 գեղջէն] եւ նա դարձաւ անդրէն *add.* B || 2 զսէր] նորին *add.* B || 6 տեղւոջ] տեղի B || 7 իւր *om.* B || 8-13 Եւ մարտեաւ ... անյայտ եղեւ :] Եւ լուաւ զայն երանելին Աբրահամ գնաց յառաջին խուցն իւր : B || 14 եւ ոչ երբէք լուաց զոտս իւր *om.* B || 15 եհան] փոխեաց B — զգեցաւ] եւ անդադար աղօթիւք յաղթեաց ամենայն հնարից դիւին : *add.* B

retrouvèrent Abraham dans son église : ils lui attachèrent une corde aux pieds et l'entraînèrent hors du village, mais voyant la grande résignation du bienheureux et l'affection qu'il leur portait, ils eurent des regrets, se soumirent à sa doctrine, et crurent au Christ. Il baptisa mille personnes d'entre eux. Il resta encore un an dans ce village et les affermit dans la foi du Christ.

De là, il se rendit secrètement dans une autre localité et s'enferma dans une cellule. On se mit à sa recherche avec beaucoup d'empressement, mais comme il demeurait introuvable, l'évêque ordonna un autre prêtre pour son village.

Le démon lutta avec Abraham et le soumit à bien des épreuves et des tentations. Un jour, une lumière jaillit dans sa cellule, et le démon lui dit : Tu es heureux, Abraham, car il n'y a pas de juste comme toi parmi les hommes. Mais il reconnut la ruse du démon et le réprimanda ; celui-ci s'éloigna de lui.

Une autre nuit, le démon, ayant pénétré chez lui, alluma un cierge et se mit à dire l'office : *Heureux les justes dans la voie*.[1] * Abraham le chassa, et il disparut. Il ne s'écoula pas un jour qu'il ne versât des larmes, il ne se lava jamais les pieds, et pendant cinquante années d'ascétisme, il n'ôta jamais le cilice de crins qu'il portait dès son enfance.

1. Ps. cxix, 1.

Էր եղբայր մի երանելոյն եւ վախճանեցաւ, եւ եթող դուստր մի եօթն ամաց՝ անուն Մարիամ, զոր առեալ զնա առ ինքն արգել ի ներքսագոյն խցին, եւ ուսոյց նմա ժուժկալութիւն եւ տքնութիւն եւ երկար յաղօթս եւ ի պահս. եւ կացեալ այնպիսի ճգնութեամբ ամս քսան ըստ հաճոյից Աստուծոյ :

Գայր առ երանելին վասն աղօթից աբեղայ մի, եւ տեսեալ զՄարիամ սատանայական տռփանօք ցանկացաւ նմա եւ զողջոյն տարին երթայր եւ գայր առ երանելին Աբրահամ պատճառանօք աղօթից եւ հոգեւորական խօսից : Եւ ի միում աւուր գտեալ պարապորդ ժամ եհան զաղջիկն ի խցէն եւ պոռնկեցաւ ընդ նմա խաբեբայն եւ ոչ աբեղայն : Եւ գիտացեալ Մարիամայ զծանրագոյն ամօթ մեղացն եւ պատկառելով յԱբրահամէ՝ ել գնաց ի հեռաւոր տեղիս, եւ նստաւ ի պանդոկի տուեալ զանձն ի պոռնկութիւն :

Եւ շրջէր Աբրահամ զերկուս ամս եւ խնդրէր զնա : Եւ լուեալ եթէ ի պանդոկի
*A fol. 75 r° a. է, զգեցաւ ի վերայ * մազեղինին՝ զզեստ զօրականի եւ եդեալ գտակ ի գլուխն եւ հեծեալ յերիվար գնաց ի պանդոկին ուր էր Մարիամ, եւ հանեալ դահեկան մի ետ պանդոկապետին զի արասցէ ընթրիս եւ կերան եւ արբին :

Եւ Աբրահամու որ զյիսուն ամ ոչ հաց եկեր եւ ոչ ջրով յագեցաւ՝ վասն կորուսեալ

1 երանելոյն] Աբրահամու *add.* B || 2 զնա *om.* B — արգել] արգելեալ զնա *add.* B || 5-8 գայր … ոչ աբեղայն :] Եւ յաւուր միում պատրանօք չարին անկաւ ի մեղս պոռնկութեան B || 10 զանձն] իւր *add.* B || 16 հաց եկեր] հացիւ յագեցաւ B

Le bienheureux avait un frère qui vint à mourir, en laissant une fille de sept ans, nommée Marie. Abraham prit celle-ci auprès de lui, l'enferma dans une cellule plus à l'intérieur, et il lui enseigna la mortification, la persévérance, les longues prières et le jeûne. Elle vécut vingt ans dans un tel ascétisme agréable à Dieu.

Un moine venait pour prier chez le bienheureux. Il remarqua Marie, et conçut des désirs sataniques à son égard; il fréquenta toute une année le bienheureux Abraham sous prétexte de prières et d'entretiens spirituels. Un jour qu'il trouva une occasion favorable, il fit sortir la jeune fille de sa cellule et coucha avec elle, lui, le trompeur et faux moine. Marie, consciente de la gravité et de la honte du péché, par respect pour Abraham, quitta la cellule, se rendit dans une localité lointaine, prit un logement dans une auberge et se livra à la prostitution.

Abraham se mit à parcourir le pays pendant deux ans, pour la rechercher, et ayant appris qu'elle se trouvait dans une auberge, il revêtit, par-dessus
* A fol. 75 r° a. * le cilice, un vêtement de soldat, se coiffa d'un bonnet, monta à cheval et se rendit à l'auberge où se trouvait Marie; il remit un écu à l'aubergiste pour lui préparer un dîner; ils mangèrent et burent ensemble.

Abraham qui, durant cinquante années, n'avait jamais mangé du pain et bu

հողւոյն եկեր միս եւ արբ գինի ։ Եւ յորժամ եղեւ երեկոյ՝ եմուտ առանձինն առ աղջիկն. եւ որ ի մանկութենէ՝ ի վերայ լոկ գետնի հանգչէր՝ նստաւ ի վերայ մախաղի եւ գիպակ անկողնոյ ։ Եւ անկեալ զդուռն սենեկին՝ եւ հանեալ զաշխարհական զգեստն, երեւեցուց զինքն աղջկանն ։

Եւ նորա ծանուցեալ զհօրեղբայրն իւր՝ զառակաւորեալ անկաւ լերկիր առ ոտս նորա, որպէս յոյժ զմեղս իւր ։ Եւ հանեալ զնա ի տանէ, իւրմէ, ոչ ինչ առ յինչիցն եւ նստուցանէ զնա յերիվարն եւ ինքն հետեւոյ առաջի ածեալ տարաւ զնա յանապատն իւր եւ արգել ի փակեալ խցի միում ։

Եւ այնչափ ապաշխարեաց Մարիամ եւ ճգնեցաւ, մինչ զի առաւ նմա շնորհս յԱստուծոյ եւ բազում նշանս առնէր ի հիւանդս եւ զդեւս հալածէր ։ Եւ այնպէս բարեհաճոյ վարուք փոխեցանն ի Քրիստոս ի միանձնական խրճիթս ։ Եւ * կատարի յիշատակ նոցա Հոկտեմբերի ԻԸ ։ * A fol. 75 r° b

Յայսմ աւուր հանգեաւ երանելին Յովհաննէս Հոսաւեցին մեծաւ ճգնութեամբ եւ առաքինի վարուք ի լերինն Հոսաւայ ։

[B * Ի նմին աւուր յիշատակ սրբոյն Կիւրակոսի եպիսկոպոսի Երուսաղէմի որ Կիւրղոս կոչեն ։ Այս Կիւրեղ է, որ եգիտ զխաչն Քրիստոսի ։ Եւ յիշատակ մօր նորա Աննայի որ ի Յուլիանոսէ մեծ տանջանօք կատարեցան ։ * B p. 212 b.

2 գետնի] գետնոյ B || 3 սենեկին] երայ զդուռն իւր երանելին *add.* B || 6 նստուցանէ] նստուցեալ B || 7 զնա] զարձեալ *add.* B || 11 վարուք] կացեալ *add.* B — ի Քրիստոս *om.* B || 12 ԻԸ] եւ Սահմի ԺԹ *add.* B.

de l'eau à satiété, mangea de la viande et but du vin, pour cette âme perdue. Lorsque le soir fut venu, il pénétra seul chez la jeune fille, et lui, qui dès son enfance ne s'était assis que par terre, prit place sur un divan richement tapissé. Après avoir fermé la porte de la chambre, il se dépouilla de ses vêtements civils et se présenta à la jeune fille.

Elle reconnut son oncle, se jeta respectueusement à ses pieds, et se mit à pleurer longuement sur ses péchés. Il la fit sortir de la maison, ne toucha à rien de ce qu'elle possédait, la fit monter à cheval, et, la précédant à pied, la conduisit à sa solitude et l'enferma dans une cellule cloîtrée.

Marie fit une telle pénitence et mortification qu'il lui fut accordé les grâces de Dieu; elle opéra des prodiges sur les malades et chassa les démons des gens possédés. Ils moururent ainsi d'une vie agréable au Christ dans leur solitude. Leur commémoration se célèbre * le 28 octobre.

En ce jour, le bienheureux Jean de Hossav mourut après une vie de vertus et de grand ascétisme dans la montagne de Hossav.

[B * En ce même jour, commémoration de saint Cyriacus, évêque de Jérusalem, qu'on appelle Cyrille. C'est ce Cyrille qui fit l'invention de la croix du Christ. Également commémoration de sa mère Anne. Ils furent mis à mort avec de grandes tortures par Julien.

Եւ յիշատակ սրբոց Հարցն որ ի Խազմատի ի պատառուած վիմին կատարեցան մեծ ճգնութեամբ անձինք երեք հարիւր եւ յիսուն եւ երեք ։

Եւ սուրբ քառասուն վկայիցն որ յԱփրիկայ ։

Եւ վկայութիւն սրբուհւոյն Կիւրիղեայ դստերն Դեկոսի կայսեր որ ի Հռոմ կատարեցաւ ։]

Սահմի Ի եւ Հոկտեմբերի ԻԹ ։ Վկայաբանութիւն սրբուհեացն Նանէ եւ Մանէ ։

Սուրբ կանայք Նանեա եւ Մանեա էին ընկերաց սրբոց Հռիփսիմեանցն ։ Եւ Նունի գնաց յերկիրն Վրաց ի քաղաքն Մծխիթայ եւ կայր սրբութեամբ եւ պարկեշտութեամբ ի մէջ բարբարոսացն ։ Իսկ որդին Միհրանայ բդեաշխին հիւանդացաւ մերձ ի մահ, եւ ածին զնա առ Նունի, եւ նա աղօթիւք բժշկեաց զնա ։ Եւ մայր մանկանն ետ նմա ինչս բազումս եւ նա ոչ առ ։

Հիւանդացաւ եւ կինն Միհրանայ, նոյնպէս եւ զնա բժշկեաց աղօթիւք ։ Եւ Միհրանայ կոչեցեալ զսուրբն Նունի եւ ասէ. Ով է այն Աստուածն քո զոր պաշտես դու սքանչելապէս ։ Եւ նա քարոզեաց նոցա զՔրիստոս Աստուած ճշմարիտ, եւ զամենայն պաշտամունս հեթանոսաց դեւս ։ Եւ Միհրան քաղցրութեամբ լսէր ։

Commémoration des saints pères qui moururent à Khasmati, dans un rocher entr'ouvert, avec de grands tourments, au nombre de trois cent cinquante-trois personnes.

Et (commémoration) de quarante martyrs en Afrique.

Martyre de sainte Cyrillia, fille de l'empereur Dèce, qui fut mise à mort à Rome.]

20 SAHMI, 29 Octobre.

Martyre des saintes Nanée et Manée.

Les saintes femmes Nanée (*Nanea*) et Manée étaient du nombre des compagnes de sainte Rhipsime. Nanée (*Nouni*) s'était rendue au pays des Ibères [Géorgiens] à la ville de Metzkhith, et y vivait en sainteté et dignité, au milieu des barbares. Le fils du gouverneur Mihran étant tombé malade à mourir, on le transporta chez Nanée, qui le guérit par ses prières. La mère de l'enfant lui offrit de fortes sommes, qu'elle n'accepta pas.

La femme de Mihran étant tombée elle aussi malade, Nanée la guérit également par ses prières. Alors Mihran fit mander Nanée et lui dit : Qui est donc ton Dieu, que tu adores si merveilleusement? Elle prêcha à lui et aux siens le Christ, vrai Dieu, et appela tout le culte des païens : culte des démons. Mihran l'écouta avec bienveillance.

Դէպ եղեւ Միհրանայ երթալ յորս, եւ կալաւ զնա խաւար ի լերինն, եւ երկեաւ Միհրան՝ զի լուեալ էր վասն Տրդատայ * եթէ, եղ նա յորս եւ պատահեցին նմա հարուածքն, կարծեաց թէ եւ նմա նոյն դիպեսցի է, : Եւ նա կարդայր աղօթիւք զԱստուածն Նունէի, եւ ասէ. եթէ նովաւ լիցի զերծանել ասէ. Պաշտեցից զնա : Եւ խկոյն պայծառացեալ օդոյն եկն ի տուն իւր : Եւ կոչեցեալ զՆունէի, ուսաւ ի նմանէ զճշմարիտ հաւատն, եւ հաւատաց յամենասուրբ Երրորդութիւնն ինքն եւ ամենայն նախարարք իւր : * A fol. 75 v° a.

Եւ խնդրեաց սրբուհւոյն Նունէի արս հաւատարիմս յղեաց առ սուրբն Գրիգոր հարցանել թէ զինչ հրամայեսցէ, աանել զի դիւրաւ ընկալան Վիրք զքարոզութիւն աւետարանին : Եւ նա հրամայեաց կործանել զկուռսն եւ կանգնել զնշան սուրբ խաչին որպէս եւ ինքն արար : Եւ խկոյն կործանեաց զանդրիադրին պատկերն Արամազդայ որ կայր մեկուսի ի քաղաքէն զեռոյն հզօրն որ կոչի Կուր, ընդ մէջ անցանէր. եւ կանգնեաց փոխանակ պատկերին զնշան խաչին : Եւ երկրպագեցին նմա ի տանեաց իւրեանց իւրաքանչիւր ոք, զի այնպէս ասնէին կռոցն : Եւ իբրեւ տեսին եթէ, փայտ միայն է լոկ եւ ոչ գործ ճարտարի արհամարհեցին եւ ի բաց գնացին : Իսկ բարերարն Աստուած տեսեալ զգայթակղութիւն նոցա՝ առաքեաց սիւն * լուսոյ ի վերայ խաչին ի գիշերի եւ ձայնք հրեշտակաց լսելի լինէին : Եւ տեսեալ հաստատեցան ի հաւատս եւ երկրպագեցին. եւ յայնմհետէ բժշկութիւնք լինէին ի սուրբ խաչէն : * A fol. 75 v° b.

Il arriva que Mihran, s'étant rendu à la chasse, fut surpris par l'obscurité dans la montagne. Mihran en eut peur, car il avait entendu dire à propos de Tiridate * que, s'étant trouvé à la chasse, il avait été frappé de coups, et crut que semblable chose pouvait aussi lui arriver. Alors il invoqua avec prières le Dieu de Nanée, et dit : Si par Lui je réussis à m'échapper, je L'adorerai. Aussitôt le temps s'éclaircit et il rentra chez lui. Il fit appeler Nanée, apprit d'elle la vraie foi, et crut à la très sainte Trinité, lui et tous ses satrapes. * A fol. 75 v° a.

Sainte Nanée le pria de lui donner des hommes fidèles, qu'elle envoya auprès de saint Grégoire pour lui demander ce qu'il ordonnait de faire, vu que les Ibères avaient accueilli facilement la prédication de l'évangile. Saint Grégoire ordonna de détruire les idoles et de dresser le signe de la sainte croix, comme il avait fait lui-même. Elle fit aussitôt renverser la statue gigantesque d'Aramazd, qui se dressait hors de la ville et devant laquelle passait l'impétueux fleuve nommé Kour; elle remplaça la statue par l'image de la croix. Chacun [des habitants] l'adora du haut de la terrasse de sa maison, car c'est ainsi qu'ils faisaient pour la statue de l'idole. Mais, lorsqu'ils s'aperçurent que c'était simplement un bois et non pas une œuvre d'art, ils la méprisèrent et s'en détournèrent. Aussi, Dieu le bienfaiteur, voyant leur scandale, envoya sur la croix une colonne * de lumière pendant la nuit et des voix d'anges furent entendues. Ce que voyant, ils se raffermirent dans la foi et adorèrent la (croix). Depuis, des guérisons s'opérent par la sainte croix. * A fol. 75 v° b.

Եւ գնացեալ Նունէ յաշխարհն Վրաց քարոզեաց, սկսեալ ի Կղերջից մինչեւ ի դրունս Ալանաց եւ Կասբից, առաքելուհի եղեալ եւ անդ կատարեցաւ ճգնութեամբ :

Իսկ սուրբն Մանի կացեալ ի գաւառն Դարանաղեաց ի լերինն՝ յայրի միում փոքրկան խոտաճարակ լեալ : Եւ ազդեցութեամբ սուրբ Հոգւոյն երթեալ առ նմա սրբոյն Գրիգորի. եւ Մանի ձայն բարձեալ առ նա. Կա՛ց մնա մօտ յաղբերդ, ասէ, երկուս աւուրս եւ ապա եկ համարձակ : Եւ արարեալ այնպէս՝ եգիտ զնա մեռեալ : Եւ հանեալ զհանդերձն իւր պատեաց զնա եւ թաղեաց յայրի անդ : Եւ ինքն կրօնաւորեալ ի նմին տեղւոջ կատարեցաւ ի Քրիստոս բարի խոստովանութեամբ : Կատարի տօն սրբոյն Նունէ եւ Մանեայ ի Սահմի Ի եւ Հոկտեմբերի ԻԹ :

Յայսմ աւուր վկայութիւն Զենոբիոսի եպիսկոպոսի եւ քուեռն Զենոբեայ :

Յամս Դիոկղետիանոսի կռապաշտ արքային, էր այր մի աստուածապաշտ ի
* A fol. 76 r° a. քաղաքէն Էգիաս՝ ի սահմանս Կիլիկեցւոց որոյ անուն * էր Զինոնոդոս եւ կնոջ իւր Թեկղա : Եղեւ նոցա երկու զաւակ մինն արու եւ միւսն էգ, եւ անուանեաց զնոսա Զենոբիոս եւ Զենոբիա : Եւ ուսուցին նոցա գիր եւ զաստուածային պատուիրանս :

10 վկայութիւն] նահատակութիւն B || 2 քուեռն] քեռն իւրոյ B || 11 կռապաշտ] ամբարիշտ B.

Et Nanée parcourut le pays des Ibères et y prêcha, à partir de Klertch jusqu'aux Portes des Alains et des Caspiens ; elle fut une apôtre et mourut là dans l'ascétisme.

Quant à sainte Manée, elle s'était fixée dans la province de Daranalik, sur une montagne, dans une petite grotte où elle ne se nourrissait que d'herbes. Saint Grégoire, par l'inspiration du Saint-Esprit, étant allé la trouver, Manée lui cria et dit : Arrête-toi ; reste auprès de cette source pendant deux jours et, ensuite, tu pourras venir librement. Il fit ainsi et la trouva morte. Il ôta son manteau, l'en enveloppa et l'inhuma dans la grotte. Saint Grégoire se fit ermite à la même place et mourut dans le Christ en bonne confession.

La fête des saintes Nanée et Manée se célèbre le 20 sahmi, le 29 octobre.

En ce jour, martyre de l'évêque Zénobius et de sa sœur Zénobia.

Aux jours de l'empereur idolâtre Dioclétien, il y avait un homme pieux
* A fol. 76 r° a. dans la ville d'Ægis, dans la contrée de Cilicie, dont le nom * était Zénodote (*Zinonodos*), et celui de sa femme Thècle. Ils eurent deux enfants, un garçon et une fille, qu'ils appelèrent Zénobius et Zénobia. Ils leur apprirent les lettres et les commandements divins.

Եւ յորժամ վարժեցաւ Զենոբիոս, եւ եղ կատարեալ հանճարով եւ իմաստութեամբ աստուածաշունչ գրոց ։

Եւ եղեւ վախճանել եպիսկոպոսին. եւ աստուածային ընտրութեամբ ձեռնադրեցաւ Զենոբիոս եպիսկոպոս Էգեայ քաղաքին ։ Եւ էր հմուտ եւ ճարտար բժշկական արուեստին եւ բազում նշանս առնէր Աստուած առ հիւանդս ի ձեռն Զենոբիոսի, ոչ դեղօք այլ անուամբն Քրիստոսի ։ Եւ զանբժշկելի ցաւագնեալս ածէին առ նա, եւ ձեռն դնելով կարդայր զանուն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ Աստուծոյ, եւ առժամայն ողջանային ։ Բաշխէր եւ կարօտելոց զպէտս ։

Էին յաւուրսն յայնոսիկ բազում կռապաշտք, եւ ել համբաւ ընդ ամենայն աշխարհս եթէ առանց դեղոյ զախտաժետս բժշկէ ։ Եւ երթային առ նա ի հեթանոսաց, եւ ուխտ եդեալ որ թէ ողջասցին դարձցին առ Աստուած եւ մկրտեսցին ։ Եւ անթիւ ախտաժետս աղօթիւք միայն եւ նշանաւ խաչին ողջացուցանէր եւ դարձուցանէր ի հաւատս ։

Եւ միաբանեալ ամենայն * բժիշկք քաղաքին լցեալ նախանձու՝ մատնեցին զնա առ դատաւորն Լուսիաս. եւ կացեալ առաջի խոստովանեցաւ զանունն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ ։ Եւ կախեցին զԶենոբիոս զփայտէ եւ չարաչար քերեցին զմարմին * A fol. 76 r° b.

5 Զենոբիոսի] Զենոբէի B || 6 դեղօք] դեղովք B || 7 Տեառն մերոյ *om.* B — Աստուծոյ] մերոյ *add.* B || 11 որ *om.* B — մկրտեսցին] մկրտիցին B.

Zénobius fit des progrès et devint très versé dans la sagesse et la science des écritures inspirées de Dieu.

L'évêque vint à mourir, et Zénobius fut, par élection divine, sacré évêque de la ville d'Ægis. Comme il était également versé dans l'art de la médecine et très habile, Dieu accomplit de nombreux prodiges sur les malades par l'entremise de Zénobius, non pas par des remèdes mais par le nom du Christ. On lui amenait des infirmes incurables, il leur imposait les mains, invoquait le nom de Notre-Seigneur Jésus-Christ et Dieu, et ils étaient guéris aussitôt. Il distribuait aussi aux nécessiteux ce dont ils avaient besoin.

Il y avait à cette époque beaucoup d'idolâtres; la renommée de Zénobius guérissant les infirmes sans médicaments se répandit dans toutes les contrées; beaucoup d'entre les païens vinrent à lui, en faisant le vœu que s'ils obtenaient la guérison, ils se convertiraient à Dieu et se feraient baptiser. Zénobius guérit par les prières seules et par le signe de la croix d'innombrables infirmes et les convertit à la foi.

Tous les * médecins de la ville, remplis de jalousie, s'étant unis, le dénoncèrent au juge Lysias. Mis en sa présence, Zénobius confessa le nom du Christ, notre Dieu. On le pendit à un arbre et on lui déchiqueta cruellement *

նորա ։ Եւ լուեալ Զենոբիա քոյր նորա՝ ընթացեալ փութապէս առ դատաւորն, աղաղակեաց մեծաւ բարբառով. Ամբարիշտ Լիւսիաս, զինչ չար գործեաց եղբայրդ իմ, որ այդպիսի անողորմ տանջանօք չարչարես, եւ ոչ խնայես, զի մարմին է որպէս քոյդ՝ թէպէտ եւ քարացեալ եւ անխիղճ սիրտ ունիս .

Եւ կացուցին եւ զնա առաջի եւ համարձակութեամբ եւ նա եւս խոստովանեցաւ զՔրիստոսի ճշմարիտ աստուածութիւնն ։ Եւ իջուցին զսուրբն Զենոբիոս ի փայտէն եւ ջեռուցին երկաթի մահիճս որպէս հուր, եւ տարածեցին զերկոսինն ի վերայ, եւ արիաբար համբերեցին այնմ տանջանացն եւ ոչ վախճանեցան ։ Եւ ապա արկին զնոսա յեռացեալ ձիթով կաթսայ. եւ աղօթեալ առ Աստուած՝ եռացումն ձիթոյն ցրտացաւ որպէս ջուր ։

Եւ ապա հրամայեաց Լիւսիաս հանել զսուրբսն արտաքոյ քաղաքին եւ հատանել զգլուխ նոցա ։ Եւ յորժամ տարան զնոսա ի տեղին, համբարձին զձեռս իւրեանց յեր-
* A fol. 76 v° a. կինս եւ աղօթեցին * առ Աստուած ։ Եւ եղեւ ձայն յերկնից առ նոսա եւ ասէ. Եկեսջիք առ իս ճգնաւոր խոստովանողք իմ, եւ որ ետու շնորհս բժշկութեան ի կենդանութեան ձերում՝ տաց եւ յետ մահուան շնորհս ոսկերաց ձերոց, եւ որք մատչին եւ մերձենան յամենայն ցաւոց յերեւելեաց եւ յաներեւութից բժշկին ։ Եւ ընկալարուք դուք զճգնութեան ձերոյ զփոխարէնս յարքայութեան իմում ։ Եւ ամենայն հաւատացեալքն որք անդ հանդիպեցան լուան զձայնն, եւ երթեալ երկիր պագին սրբոցն, եւ

8 եւ ոչ վախճանեցան *om.* B || 9 եւ աղօթեալ ... ջուր] եւ խնամօքն Աստուծոյ պահեցան կենդանի B || 13-18 եւ աղօթեցին ... օրհնեցին զնոսա *om.* B.

le corps. Ce qu'ayant appris, sa sœur Zénobia accourut aussitôt auprès du juge, et se mit à crier à haute voix : Inique Lysias, quel mal mon frère a-t-il donc fait, pour que tu l'aies soumis à de si cruelles tortures et que tu ne l'épargnes pas? Il a pourtant un corps comme le tien, bien que tu possèdes un cœur de rocher et sans pitié.

On la mit aussi en sa présence, et elle confessa également avec hardiesse la vraie divinité du Christ. On descendit saint Zénobius de l'arbre et on chauffa un lit de fer rouge comme du feu; on les y étendit tous les deux; ils endurèrent vaillamment ce supplice et n'en moururent point. On les jeta ensuite dans un chaudron plein d'huile bouillante, mais ils prièrent Dieu et l'huile bouillante devint froide comme de l'eau.

Alors, Lysias ordonna d'emmener les saints hors de la ville et de leur trancher la tête. Lorsqu'on les eut conduits à l'endroit de l'exécution, ils
* A fol. 76 v° a. élevèrent leurs mains au ciel et prièrent * Dieu. Une voix du ciel se fit entendre qui leur dit : Venez à moi, mes ascètes, confesseurs, et moi qui vous ai donné, de votre vivant, la grâce des guérisons, je donnerai la même grâce, après votre mort, à vos os; et tous ceux qui s'y adresseront et y approcheront, trouveront la guérison de tous leurs maux visibles et invisibles. Venez recevoir dans mon royaume la récompense de votre ascétisme. Tous les fidèles qui se trouvèrent présents entendirent la voix, et allèrent

նոքա օրհնեցին զնոսա ։ Եւ խոնարհեցուցեալ զգլուխս իւրեանց եւ կատարեցան սրով Հոկտեմբերի ԻԹ ։

Եւ ի գիշերին յայնմիկ երկու քահանայք Երմոգինէս եւ Գայիոս եկեալ ի տեղին բարձին զպատուական մարմինս նոցա եւ եդին ի փայտեայ տապանի եւ տարեալ թաղեցին ի լերինն ։

Դարձեալ յայսմ աւուր կատարեցաւ սրով կոյս եւ կրօնաւոր վկայն Քրիստոսի սրբուհին Անաստասիա ի Հռոմ ի Պրոբոս դատաւորէն յաւուրս Դեկոսի արքային ։

[B* Յայսմ աւուր յիշատակ է, սրբոց առաքելոցն եւ վկայիցն Պետրոսի, Պօղոսի, Յովհաննու Մկրտչին, Ստեփաննոսի նախավկային, Բառնաբայ, Յովսեփայ աստուածահօրն, Սիմէոնի ծերունւոյն, Կղէոպայ, եւ սրբոց վկայիցն Տրոփիմոս, Դորիմեդոնտոսի, Կոզմայի, Դամիանու, Սաբայ, Վասսի եւ Լուկիոսի ։ * B p. 212 b.

Յայսմ աւուր տօն սրբոյն Նարկիսոսի Երուսաղեմի հայրապետի, որոյ սրբութիւնն գործոց եւ խոնարհութիւնն ի գիրս եկեղեցւոյ յիշատակի ։

Յայսմ աւուր պատմութիւն սրբուհի կանանցն Նունեայ եւ Մանեայ ։

Սուրբ եւ երջանիկ եւ բարեբաստ առաքելուհիքն Վրաց Նունէ եւ Մանէ՝ էին ընկերակից սրբոյն Հռիփսիմեանցն ։ Եւ ի ժամանակին յորում գային սուրբ տիկնայքն յաշխարհս Հայոց՝ նախ յԵդեսիա եկին, եւ անտի անցին եկին յԵկեղեաց գաւառ ։ Եւ

4 փայտեայ] փայտեղէն B || 6 սրով] բազում չարչարանօք B.

se prosterner devant les saints; ceux-ci les bénirent, puis ils baissèrent la tête et moururent par le glaive, le 29 octobre.

Dans la même nuit, deux prêtres, Hermogène et Caïus, s'étant rendus à cet endroit, enlevèrent leurs corps précieux, les déposèrent dans des coffres en bois et allèrent les cacher dans la montagne.

En ce même jour encore, la vierge et pieuse martyre du Christ sainte Anastasie mourut à Rome par le glaive, sur l'ordre du juge Probus, aux jours de l'empereur Dèce.

[B* En ce jour, commémoration des saints apôtres et martyrs Pierre, Paul, Jean-Baptiste, Étienne le protomartyr, Barnabé, Joseph le père de Dieu, Siméon le vieillard, Cléopas, et des saints martyrs Trophimos, Dorimédon (*Dorimedontos*), Cosme, Damien, Saba, Bassè (*Vassis*) et Lucius. * B p. 212 b.

En ce jour, fête de saint Narcisse, patriarche de Jérusalem, dont les actes de sainteté et l'humilité sont relatés dans les livres de l'église.

En ce jour, histoire des saintes femmes Nounée (*Nouni*) et Manée.

Les saintes, bienheureuses et fortunées apôtres des Ibères, Nanée et Manée, étaient du nombre des compagnes de sainte Rhipsime. A l'époque où ces saintes femmes se dirigèrent vers le pays d'Arménie, elles s'arrêtèrent d'abord à Edesse, et de là se rendirent dans la province d'Ekeliatz. Une

անդ ի լերինն մի ոմն ի նոցանէ մնաց որում անուն էր Մանի, ի քարեաց այր մի արարեալ բնակութիւն :

Իսկ այլքն ելին ի վերին կողմանն, և շրջէին ի լերինն : Եւ ոմանք ի նոցանէ հանդերձ երկու քահանայիւքն դադարեցին ի լերինն Վարագ, ունելով ընդ ինքեանս զմածեալ Տեառն արեամբ զսուրբ խաչն զոր բերին ի Հռոմայ : * Եւ ի սոցանէ եգիտ սուրբն Գրիգոր ի նոյն անապատսն, և ետ աւետիս զդարձն աշխարհին :

* B p. 213 a.

Իսկ մի ոմն ի նոցանէ որում անուն էր Նունէ գնաց յաշխարհն Վրաց, ի քաղաք նոցին Մծխիթայ, և կացեալ ճգնութեամբ՝ բժշկէր զախտս նոցին անուամբն Քրիստոսի. որ և զկին Միհրանայ իշխանի նոցին բժշկեաց, և ուսոյց նմա զհաւատսն Քրիստոսի : Եւ իսկոյն եկեալ յորս՝ պաշարեցաւ Միհրան մառախլաւ, և ուխտեաց զի եթէ փրկեսցի ի վտանգէն՝ պաշտել զԱստուածն Նունեայ : Եւ առժամայն լոյս ծագեալ առաջնորդեաց նմա, և եկեալ հաւատաց ի Քրիստոս ինքն և ամենայն աշխարհն վարդապետութեամբն նորա :

Ապա խնդրեաց սրբուհին արս յիշխանէն, և առաքեաց առ սուրբն Գրիգոր յղել նոցա առաջնորդս : Իսկ նա զի դեռ ևս ոչ էր առեալ զպատիւ եպիսկոպոսութեան՝

d'elles, dont le nom était Manée, y resta dans la montagne, fixant sa demeure dans une grotte du rocher.

Les autres continuèrent leur route vers les contrées supérieures, et parcoururent les montagnes. Quelques-unes d'entre elles se fixèrent, accompagnées de deux prêtres, au mont Varag, ayant avec elles la sainte croix maculée du sang du Seigneur, qu'elles avaient emportée de Rome. * C'est quelques-unes de ces dernières que saint Grégoire rencontra dans ces mêmes solitudes, et auxquelles il annonça la bonne nouvelle de la conversion du pays.

* B p. 213 a.

Cependant une d'elles, dont le nom était Nanée, s'était rendue au pays des Ibères, dans leur ville appelée Metzkhith, y vécut dans l'ascétisme, guérissant les infirmités des gens au nom du Christ. Elle guérit également la femme de Mihran, leur prince, et lui enseigna la foi du Christ. Mihran, s'étant peu après rendu à la chasse, fut enveloppé d'un brouillard, et fit vœu que, s'il venait à échapper au danger, il adorerait le Dieu de Nanée. Aussitôt une lumière jaillit, et lui servit de guide. Il rentra chez lui, crut au Christ, lui et tout le pays, par l'enseignement de celle-ci.

Nanée pria alors le prince de lui donner des hommes, qu'elle envoya auprès de saint Grégoire, pour lui demander d'envoyer des pasteurs. Mais comme il n'avait pas encore reçu la dignité d'évêque, il ne lui ordonna que de

Հրամայեաց զկուռսն կործանել եւ կանգնել ի տեղւոջն զաէրունական խաչն մինչեւ նոցա Աստուած հովիւ տացէ. զոր եւ արար իսկ :

Եւ զկուռն որ ի յայնկոյս գետոյն՝ որում սովոր էին վերբարձեալք տանեաց երդը-դոցն՝ կործանեաց, եւ փայտեղէն խաչ կանգնեաց ի տեղւոջն : Եւ վաղիւն երկրպագեալ խաչին՝ անցեալ տեսին զնոյն զի փայտ էր լոկ, եւ ոչ որպէս ոսկէզօծակերպն ճառագայթիւք արեգականն նշոյլս արձակեալ, արհամարհեցին յիմարութեամբ :

Իսկ Աստուած ծագեաց սիւն ամպոյ ի վերայ սուրբ խաչին ի լեառն՝ եւ լոյս ի մէջ նորա ի վերայ փայտեղէն նշանին ըստ ձեւոյ եւ ըստ տպաւորութեան փայտին, այլ եւ ձայն սաղմոսերգութեան շուրջ զնովաւ, եւ բուրումն անուշահոտութեան : Եւ հաստատեալ ամենեքեան ի ճշմարիտ հաւատս բոլորով սրտիւ, եւ երկիր պագանէին սուրբ խաչին :

Իսկ երանելին Նունէ գնաց աշակերտեաց եւ զայլ գաւառսն որ առ դրամբք Ալանաց եւ առ ծովն Կասպից մինչեւ ի սահմանս Մազքթաց, եւ ի նոյն քարոզութեանն հանգեաւ ի Քրիստոս :

* Իսկ զՄանէ որ բնակեալն էր ի Դարանաղեաց գաւառն որպէս ասացաք, եկեալ սուրբն Գրիգոր յորժամ միայնակեցութեամբ շրջէր : Եւ տեսեալ զնա սրբուհին ի հեռուստ՝ արգելոյր զմտանելն յայրն պատճառելով զմերկութիւնն, այլ հանդերձս,

briser les idoles et de les remplacer par la croix du Seigneur, en attendant que Dieu leur fournît des pasteurs. C'est ce qu'elle fit.

Elle fit abattre l'idole qui se trouvait de l'autre côté du fleuve et que tous avaient l'habitude d'adorer du haut de la terrasse de leurs maisons; elle fit dresser à sa place une croix de bois. Le lendemain, ils adorèrent la croix; mais lorsque, passant auprès, ils s'aperçurent qu'elle était faite simplement de bois, et qu'elle ne resplendissait pas, comme la statue dorée, aux rayons du soleil, ils la dédaignèrent sottement.

Mais Dieu fit jaillir une colonne de nuée sur la sainte Croix de la montagne, colonne lumineuse, qui se fixa sur la croix de bois, ayant la forme et donnant l'impression du bois; de plus, Dieu l'enveloppa de voix harmonieuses et d'une odeur suave. Tous furent raffermis de tout leur cœur dans la vraie foi, et adorèrent la sainte Croix.

Quant à la bienheureuse Nanée, elle alla encore enseigner dans d'autres provinces, des Portes des Alains et de la mer Caspienne jusqu'aux contrées des Massagètes (*Mazkheth*), et c'est durant cette prédication qu'elle reposa dans le Christ.

* Quant à Manée, qui, comme nous l'avons dit, avait fixé sa demeure dans la province de Daranalik, saint Grégoire alla la trouver à l'époque où il parcourait le pays, vivant en solitaire. La sainte, l'apercevant de loin, lui interdit l'entrée de la grotte, prétextant sa nudité, et lui dit : Prends

տան, զաւուրս երիս ։ Եւ չորրորդ աւուրն գայ սուրբն Գրիգոր գտանէ զնա վախճանեալ, եւ պատեալ եւ թաղեալ ի նոյն մենաստանին, եւ ինքն ի տեղւոջն դադարեաց մեծ ճգնութեամբ ։]

Սահմի ԻԱ եւ Հոկտեմբեր Լ ։ Վկայաբանութիւն երից եղբարցն սուրբ Կղաւդիոսի, Աստերիոսի, Նէոնիսի ։

* A fol. 76 v° b. Այս երեք եղբարքս էին * ի ժամանակս Դիոկղետիանոսի ամբարիշտ արքային, ի քաղաքէն Լարանդոն, յազգէ Իսաւրացւոց, եւ էին հասակաւ երիտասարդք, եւ քրիստոնեայք հաւատովք ։ Ունէին մօրու կռապաշտ եւ զմայրենի ստացուածս իւրեանց արգելոյր բռնութեամբ, եւ խնդրէին երեք եղբարքն զի տացէ նոցա զմայրենի ստացուածս իւրեանց, եւ նա ոչինչ տայր նոցա ։

Եւ գնացին երեք եղբարքն առ դատաւորն Լիւսիաս ի Մամեստիա եւ ամբաստան եղեն. եւ առաքեալ տարաւ զմօրուն ի քաղաքն ։ Եւ ասէ մօրուն ցդատաւորն. Սոքա խորթք են իմ, եւ են քրիստոնեայք եւ անարգեն զթագաւորն եւ զքեզ եւ զաստուածսն մեր եւ կոչեն զմեզ դիւապաշտս ։

Եւ հարցանէ դատաւորն եթէ. Ճշմարիտ է զոր մօրուդ ձեր ասէ ։ Եւ նոքա երեքեան որպէս ի միոջէ բերանոյ համարձակութեամբ խոստովանեցան զՔրիստոս ճշմարիտ

4 վկայաբանութիւն] նահատակութիւն B || 5 Նէոնիսի] Նէոնէսի եւ որբուհւոյն Նէոնիլլայ *add.* B || 16 ճշմարիտ *om.* B.

patience pendant trois jours. Le troisième jour, saint Grégoire s'y rendit et la trouva décédée; il l'enveloppa et l'inhuma dans cette retraite même, il fixa sa demeure à cette même place et y vécut en grand ascétisme.]

21 SAHMI, 30 Octobre.

Martyre des trois frères Claude, Astérius et Néon.

* A fol. 76 v° b. Ces trois frères vivaient * aux jours de l'empereur impie Dioclétien; ils étaient de la ville de Larandon, Isauriens de nationalité, jeunes encore d'âge et de foi chrétienne. Ils avaient une marâtre idolâtre, qui s'était approprié de force leurs biens maternels. Les trois frères exigeaient qu'elle leur rendît leurs biens maternels, mais elle s'y refusait.

Alors les trois frères se rendirent auprès du juge Lysias, à Mopsueste, et l'accusèrent; le juge envoya chercher la marâtre et la fit conduire à la ville. La marâtre dit au juge : Ce sont des enfants nés d'un autre lit, ils sont chrétiens, méprisent l'empereur, toi, et nos dieux, et ils nous appellent adorateurs des démons.

Le juge leur demanda : Est-ce vrai ce que dit votre marâtre? Tous les trois, comme d'une seule bouche, confessèrent avec hardiesse le Christ,

Աստուած և սանն. Մեք զԱստուած սիրեմք և ի նա հաւատամք և նմա միայնոյ երկիր պագանեմք, և քան զոսկի և քան զականս պատուականս զքրիստոնէութիւն լաւ համարիմք, և քան զփառս և զմեծութիւնս աշխարհիս և զմայրենի ժառանգութիւնս զնորա արքայութիւնն խնդրեմք :

* Եւ հրամայեաց Լիւսիաս դատաւորն, նախ զԿղաւդիոս զաւագ եղբայրն արկանել յասպարէզն : Եւ պարզեցին ի չորից և գաւազանօք զթիկունս ուժգին հարին, և հուր արկին ի ներքոյ ոտից նորա, և խեցեաւ և խարզով զկողսն քերեցին, և պղրտուով զանթսն այրեցին և լուծին զյօդուածս ձեռացն և ոտիցն : * A fol. 77

Եւ ապա ածին զԱստերիոս զերկրորդ եղբայրն, և կախեցին զփայտէ, և քերեցին զկողն և պնդեցին զոլորսն և հուր արկին ի ներքոյ ոտիցն : Եւ կապեցին յոտն և ի ձեռսն պարան և քարշեցին ի չորս կողմանս մինչև ամենայն յօդուածքն թափեցան, և արջառաջլօք հարին զթիկունսն և զորովայնն :

Եւ ապա ածին զկրսեր եղբայրն զՆէոնաս և արկին յոտն հուր և ի բազում ժամս այրեցաւ մարմինն : Եւ դարձեալ պարզեցին զնա ընդ չորս և ջլօք զմարմինն զլեցին :

Եւ ապա հրամայեաց և ածին զերեքեանն արտաքոյ քաղաքին Մամեստիոյ

1 միայնոյ] միայն B || 7 խեցեաւ] խեցիւ B || 10 պնդեցին] ի մամուլս *add.* B || 12 արջառաջլօք] զաւր *add.* B || 13 զՆէոնաս] զՆէոնէս B || 16 զերեքեանն] ի միասին *add.* B.

vrai Dieu et dirent : Nous aimons Dieu, nous croyons en Lui, et n'adorons que Lui; nous préférons le christianisme à l'or et à toutes les pierres précieuses; nous recherchons son royaume au-dessus de toutes les gloires, les richesses de la terre et l'héritage maternel.

* Le juge Lysias ordonna de jeter tout d'abord Claude, le frère aîné, dans l'arène. On l'étendit lié de quatre côtés et on lui frappa vigoureusement le dos à coups de bâtons, on alluma du feu sous ses pieds, on lui frotta les côtes avec du verre brisé et de la grosse toile, on lui brûla les aisselles avec des roseaux, et on lui brisa les articulations des mains et des pieds. * A fol. 77

On amena ensuite le second frère, Astérius, qu'on suspendit à un poteau; on lui déchira les côtes, on lui lia fortement les jambes et on alluma du feu sous ses pieds. On lui attacha ensuite une corde aux pieds et aux mains et on tira des quatre côtés jusqu'à lui briser toutes les articulations, et on lui frappa le dos et le ventre avec des nerfs de bœuf.

On amena ensuite le jeune frère Néon (*Néonas*); on lui mit du feu sous les pieds; son corps brûla pendant de longues heures. On l'étendit de nouveau, lié de quatre côtés et on lui déchiqueta le corps à coups de nerfs de bœuf

Le juge ordonna ensuite de les emmener tous les trois hors de la ville de

եւ բեւեռեցին զփայտէ ։ Եւ յաղօթել սրբոցն աւանդեցին զհոգիս իւրեանց ի ձեռս հրեշտակաց Հոկտեմբերի Լ ։

Եւ զմարմինս նոցա ընկեցին թռչնոց եւ գազանաց կերակուր ։ Եւ ոմանք հաւատա-

* A fol. 77 r° b. ցեալք հաւաքեցին * զնշխարս սրբոցն եւ թաղեցին ի տեղի նշանաւոր ։

Յետ կատարման սրբոցն տարան առաջի դատաւորին զաղախինն Քրիստոսի զսրբուհին Թէոնիլլեա եւ կապեցին զոտսն ի միասին, եւ ջլօք հարին զներբանսն ուժգին եւ զՔրիստոս ոչ ուրացաւ եւ ոչ զոհեաց կռոցն, եւ ապա կախեցին զհերացն, եւ ապտակեցին զծնօտսն, եւ իջուցեալ ի կախաղանէն, գերծեցին ածելով զգլուխն եւ կապեցին խուրձ ընդ մէջսն, եւ այնչափ հարին ջլօք մինչեւ աւանդեաց զհոգին իւր առ Աստուած ։ Իսկ զմարմինն ի խուրձ արկեալ ընկեցին ի գետն ։

* B p. 215 b. [*B տօն է սուրբ առաքելոյն Կղէոպայ ։

Սուրբ առաքեալն Կղէովպաս ազգական էր Քրիստոսի, զի եղբայր էր Յովսեփայ Աստուածահօրն, եւ աշակերտեցաւ Քրիստոսի, որոյ ականատես եւ ականջալուր ամենայն անօրինակացն եղեւ, ի ծննդենէն Քրիստոսի ։ Եւ նախ առաջին յարուցեալ զՏէրն, քանզի ճանապարհորդեալ յԷմմաւուս երեւեցաւ նոցա Քրիստոս, եւ երթայր ընդ

4 թաղեցին] պատուով *add.* B || 6 զներբանսն] զբերանն B || 8 զգլուխն] զհերս գլխոյն B || 9 հարին] զթիկունսն *add.* B || 10 խուրձ] քուրձ B.

Mopsueste et on les cloua à des poteaux. Les saints rendirent leurs âmes, en priant, entre les mains des anges, le 30 octobre.

On jeta leurs corps en pâture aux oiseaux et aux fauves. Quelques

* A fol. 77 r° b. fidèles recueillirent les * restes des saints et les inhumèrent dans un endroit célèbre.

Après l'exécution des saints, on conduisit en présence du juge la servante du Christ sainte Théonilla. On lui attacha les deux pieds ensemble et on lui frappa fortement les plantes avec des nerfs [de bœuf], mais elle ne renia point le Christ et n'immola pas aux idoles. On la suspendit ensuite par les cheveux, on lui soufleta les joues, et l'ayant descendue de la potence, on lui rasa la tête, on lui attacha un sac à la taille et on la frappa tellement avec des nerfs [de bœuf], qu'elle rendit son âme à Dieu. On renferma le corps dans le sac et on la jeta dans le fleuve.

* B p. 215 b. [B * Fête du saint apôtre Cléopas.

Le saint apôtre Cléopas était parent du Christ; car il était le frère de Joseph, père de Dieu. Il devint disciple du Christ; il fut témoin, par les yeux et par l'ouïe, des actes du Seigneur, dès la naissance du Christ. Il fut le premier à apercevoir le Seigneur ressuscité, car sur le chemin d'Emmaüs le Christ apparut à lui et à ses compagnons, et fit le chemin

նոցա որպէս պատմէ Ղուկաս ։ Որ և նախ սեղանակից եղև նմա յետ յարութեանն ուտելով ընդ Տեառն և ըմպելով ։

Ընկալաւ և զՀոգին սուրբ և էառ շնորհս նշանաց և լեզուաց ։ Քարոզեաց յաշխարհ և դարձոյց զբազումս ի Քրիստոս, և կատարեցաւ վկայական մահուամբ ։

Սմա ասեն ի սորա հարսանիսն ընթացեալ Քրիստոս ի Կանայ Գալիլեացւոց և զջուրն ի գինի փոխեաց ։

Յայսմ աւուր տօն է Ստեփաննոսի Հռոմայ հայրապետին, և երկոտասան քահանայիցն և սարկաւագացն որ ընդ նմա կատարեցան ։

Ի նմին աւուր յիշատակ սրբուհւոյ վկային Եւտրոպիայ, որ յԱղեքսանդրիայ ի յԱպերիանոսէ դատաւորէ հարցեալ խոստովանեցաւ զՔրիստոս, և նա հրամայեաց և այրեցին զնա կենդանւոյն ։]

Սահմի ԻԲ և Հոկտեմբեր ԼԱ ։ Վկայաբանութիւն սուրբ և փառաւոր վկային Եպիմաքոսի ։

Սա էր այր ուխտադրուժ և վայրենակ յերկրէն Եգիպտոսի, ի քաղաքէն Պիղուսիոյ ։ Եւ էր երիտասարդ և գեղեցիկ տեսլեամբ, ի ժամանակս դատաւորին Ապելիանոսի որ բազում սուրբս յԱղեքսանդրիա տանջեաց՝ ընդ որս և զսրբուհին Տրոփիա

12 Վկայաբանութիւն ... Եպիմաքոսի] Վկայութիւն փառաւորեալ վկային Քրիստոսի սրբոյն Եպիմաքոսի B || 16 Տրոփիա] Եւտրոպիա B.

avec eux, ainsi que le raconte Luc. Cléopas fut le premier commensal du Seigneur après sa résurrection, mangeant et buvant avec Lui.

Il reçut aussi le Saint-Esprit et obtint la grâce des miracles et des langues. Il prêcha dans le pays et convertit beaucoup d'habitants au Christ. Il mourut d'une mort de martyr.

On dit que c'est en s'étant rendu à ses noces, à Cana de Galilée, que le Christ changea l'eau en vin.

En ce jour, fête d'Étienne, patriarche de Rome, et des douze prêtres et diacres qui furent martyrisés avec lui.

En ce même jour, commémoration de la sainte martyre Eutropia, qui, interrogée à Alexandrie par le juge Apérianus, confessa le Christ. [Le juge] ordonna de la brûler vivante].

22 SAHMI, 31 Octobre.

Martyre du saint et glorieux martyr Épimachus

C'était un homme parjure, vivant en sauvage sur la terre d'Égypte, de la ville de Péluse; il était jeune et beau de visage, vivait aux jours du juge Apellianus, celui qui fit subir des tortures à beaucoup de saints à Alexan

ջերմն ջրով այրէին, եւ ասէր ընդ դահճացն եթէ. ցուրտ է ջուրդ զոր հեղույք յանձն * A fol. 77 v° a. իմ, զի տեսանեմ այր մի ահաւոր նման Որդւոյն * Աստուծոյ որ ջուցանշէ զհուրդ եւ զովացուցանէ զջուրդ :

Եւ յայնմ աւուր եհաս Եպիմաքոս եւ տեսեալ զչարչարանս սրբոցն՝ դիմեաց ի տաճարն կռոցն զի կործանեսցէ զբագինսն. եւ ըմբռնեցաւ յանօրէն զօրականացն : Եւ հրամայեաց դատաւորն երկաթի կապանօք արկանել զնա ի բանդ, եւ ասէ. Թող տուք արբեցողին մինչեւ թափեսցի զինին :

Եւ ի միւսում աւուր կացուցին առաջի նորա ընդ նմին եւ զայլ սուրբս, եւ հարցանէր զնոսա, եւ նոքա մեծաւ բարբառով ընդ դիմադարձ լինէին դատաւորին եւ յանդիմանէին զպղծութիւն կռապաշտութեանն : Եւ դատաւորն զարմացեալ ընդ համբերութիւն սրբոցն՝ հարցանէր զբանդապահսն եթէ. Ուստի՞ լինէ դոցա այսչափ քաջութիւնս : Եւ նոքա ասեն. Եպիմաքոս զօրացոյց եւ քաջալերեաց ի հաւատս իւրեանց, եւ գիտասջիր ով դատաւոր որ եւ մեք խոստովանիմք եւ եմք ծառայք Քրիստոսի :

Եւ սրտմտեալ դատաւորին հրամայեաց եւ զամենայն սրբոցն եւ զբանդապահացն հատին զլեզուսն, եւ ապա գլխատեցին ի միւսում աւուր ի միւսում տեղւոջ :

Տարան առաջի եւ զսուրբն Եպիմաքոս եւ խոստովանեցաւ համարձակութեամբ * A fol. 77 v° b. զՔրիստոս : Եւ տեսեալ մօտակայիցն զհաստատուն հաւատսն Եպիմաքոսի * հաւա-

1 հեղույք] հեղուք B || 4 եհաս] անդ *add.* B || 13 որ] զի B || 14 սրտմտեալ] բարկացեալ B — զբանդապահացն] զբանտապանացն B.

drie, entre autres à sainte Trophime, qu'on brûla dans l'eau bouillante, et qui dit aux bourreaux : L'eau que vous répandez sur moi est froide, car je * A fol. 77 v° a. vois un homme terrible, semblable au Fils de * Dieu, qui éteint le feu et refroidit cette eau.

Epimachus, étant arrivé ce même jour et voyant les souffrances des saints, s'empressa de se rendre au temple des idoles, pour y détruire les autels. Il fut arrêté par les soldats impies. Le juge ordonna de lui passer des chaînes de fer et de le jeter en prison, disant : Laissez là cet ivrogne jusqu'à ce qu'il cuve son vin.

Un jour, on le présenta avec d'autres saints au juge, qui les interrogea. Ils s'opposèrent à haute voix au juge et blâmèrent l'abomination de l'idolâtrie. Le juge, étonné de la patience des saints, demanda aux geôliers : D'où leur vient tant de courage? Ils lui répondirent : C'est Epimachus qui les a encouragés et fortifiés dans leur foi; sache, ô juge, que nous aussi nous confessons le Christ et que nous sommes les serviteurs du Christ.

Le juge, irrité, ordonna de couper la langue à tous les saints et à tous les geôliers; ensuite on leur trancha la tête le même jour et à la même place.

On lui présenta également saint Epimachus, qui confessa avec hardiesse * A fol. 77 v° b. le Christ. Les assistants, voyant la foi ferme d'Epimachus, * crurent,

տայցին եւ նոքա ի Քրիստոս ։ Եւ հրամայեաց դատաւորն Եպիմաքոս մերկացուցանել եւ գենջակաւ միայն կախեցին զփայտէ ։ Եւ տեսեալ զանձն իւր մերկ ասէ . Երանի է քեզ Եպիմաքոս որ արժանի եղեր որպէս Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս կախել զփայտէ մերկ, եւ որպէս զՊետրոսի ի Հռոմ ։ Եւ այնչափ քերեցին զմարմինն մինչեւ երկաթի քերիչքն յանկերան մտին, եւ յոյժ լացին որք մերձն կային եւ ողորմէին ընդ այնչափ նեղութիւն երիտասարդին ։

Եւ կին մի էր ի մէջ ժողովրդեանն կայր եւ լայր, եւ ցնդեալ յարենէ, որոյն մերձեցաւ ի խցեալ աչսն եւ նոյնժամայն բացան եւ եսես զլոյս ։ Եւ ամենեքեան ետուն փառս Աստուծոյ, եւ զկնին ամենեցուն երկմտեցոյց ի կռապաշտութենէ ։ Եւ իջուցեալ զսուրբն Եպիմաքոս ի փայտէն եւ հատին զգլուխն . եւ գնաց ուրախութեամբ առ Քրիստոս ։

Յայսմ աւուր սուրբն Լուկիա բազում չարչարանս կրեաց ի Դիոկղետիանոսէ, արքայէ, եւ զՔրիստոս ոչ ուրացաւ ։ Եւ ելեալ ի լեառն ճգնեցաւ աստուածահաճոյ վարուք եւ խաղաղութեամբ հանգեաւ ի Քրիստոս ։

* Նոյնպէս եւ Դամիանոս սրով կատարեցաւ վասն հաւատոյն Քրիստոսի ։ * A fol. 78

4 զՊետրոսի] սուրբն Պետրոս B || 7 լայր] ողբայր B || 8 աչսն] աչն B — եւ եսես զլոյս *om.* B || 9 ի կռապաշտութենէ] ի կռոցն պաշտելութենէ B || 11 Քրիստոս ։] Կատարեցաւ սուրբն Եպիմաքոս՝ Հոկտեմբերի ԼԱ ։ *add.* B || 12 սուրբն] սրբուհին B || 15 Նոյնպէս եւ Դամիանոս ... Քրիստոսի ։ *om.* B.

eux aussi, au Christ. Le juge ordonna de mettre à nu saint Epimachus, et avec un tablier seulement on le pendit à un poteau. Epimachus, apercevant la nudité de sa personne, dit : Tu es heureux, Epimachus, d'avoir été digne d'être attaché nu sur la croix, comme Notre-Seigneur Jésus-Christ et comme Pierre à Rome. On lui déchira le corps à tel point que les onglets de fer pénétrèrent dans les os; tous ceux qui se trouvaient présents pleurèrent à chaudes larmes et eurent pitié d'une telle souffrance du jeune homme.

Il se trouva parmi la foule une femme qui pleurait; le sang qui jaillit du saint vint à toucher ses yeux obscurcis, elle recouvra aussitôt la vue et vit la lumière. Tous en rendirent gloire à Dieu; et ce fait inspira dans le cœur de tous le doute de l'idolâtrie. On descendit saint Epimachus de la potence et on lui trancha la tête. Il alla avec joie auprès du Christ

En ce jour, sainte Lucie subit beaucoup de tortures de l'empereur Dioclétien, mais ne renia point le Christ. Elle se rendit ensuite à la montagne, vécut dans l'ascétisme, d'une vie agréable à Dieu, et reposa en paix dans le Christ.

* De même, Damien fut mis à mort par le glaive pour la foi du Christ. * A fol. 78

Բայց Լուկիա այրի էր, եւ որդին իւր Եւպրիպէոս մատնեաց զմայրն առ Դիոկղետիանոս թէ քրիստոնեայ է, եւ հրեշտակ Տեառն յափշտակեաց զնա ի տանջանացն եւ եհան ի լեառն ։ Եւ սուրբն Դամիանոս յոյժ չարչարեցաւ վասն Լուկիայ, եւ ապա սրով կատարեցաւ ։

* B p. 216 a. [* B Յիշատակ սուրբ առաքելոցն վեցից որք էին ի յեօթանասուն եւ երկու աշակերտացն կարգէ ։

Սուրբ առաքեալն Ստաքէոս ի յԱնդրէէ ձեռնադրեցաւ եպիսկոպոս Բիւզանդիոյ. եւ նորին գոլով աշակերտ՝ եւ բազում նշանօք դարձոյց զյոլովս յաստուածգիտութիւն ։ Եւ շինեաց տաճար ի տեղին որ կոչի Նարկիուպօլիս, եւ ժողովեաց զհաւատացեալսն եւ միշտ ուսուցանէր զբանն Աստուծոյ համբերութեամբ վշտաց ։

Ամպղիաս՝ զոր յիշէ Պօղոս, ի նոյանէ յառաքելոցն ձեռնադրեցաւ եպիսկոպոս Մակեդոնիու ։ Նոյնպէս եւ Ուրբանոս՝ դարձեալ եկաց եպիսկոպոս ի Մակեդոնիաս ։ Սուրբն Ապեղլէոս՝ ձեռնադրեցաւ եպիսկոպոս Իրակղիու ։ Նարկեսոս եղեւ եպիսկոպոս Աթէն քաղաքի ։ Արիստափուղոս՝ ձեռնադրեցաւ եպիսկոպոս Բրիտանիացւոց ։

Զսոսա յիշէ առաքեալն Պօղոս ի Հռոմայեցւոց թուղթն եւ ողջունէ ։ Որք կացեալ առաքելական շնորհիւ, եւ բազում նեղութեանց վասն Քրիստոսի համբերեցին, եւ զաւետարանն քարոզութեամբ եւ մեծամեծ նշանօք յաշխարհ տարածեցին, եւ ի մի օր

2 եւ հրեշտակ Տեառն . . . եհան ի լեառն] բայց Լուկիա սքանչելեօք զերծեալ ի տանջանաց՝ եւ ի լեառն B.

Lucie était veuve, et son fils Euprépis dénonça sa mère à Dioclétien comme étant chrétienne, mais l'ange du Seigneur la délivra des tortures et la transporta sur la montagne. Saint Damien eut beaucoup à souffrir pour Lucie, et mourut ensuite par le glaive.

* B p. 216 a. [B * Commémoration des six saints apôtres qui étaient du rang des soixante-douze disciples.

Le saint apôtre Stachys (*Stachâos*) fut sacré évêque de Byzance par André, car il avait été son disciple; il convertit les foules à la science de Dieu par de nombreux miracles. Il fit construire un temple à l'endroit appelé Narciopolis [1], y convoqua les fidèles et leur prêcha toujours la parole de Dieu avec résignation aux souffrances.

Amplias, que Paul mentionne, fut sacré évêque de Macédoine, par les apôtres eux-mêmes. Urbain fut également évêque de Macédoine. Saint Apelle fut sacré évêque d'Héraclée. Narcisse devint évêque de la ville d'Athènes. Aristaphyllos fut sacré évêque des Bretons.

L'apôtre Paul les mentionne dans l'épître aux Romains et les salue. Ils vécurent dans la grâce apostolique, souffrirent bien des peines pour le Christ, répandirent l'évangile dans l'univers par la prédication et par de

1. Arguroupolis dans *Syn. Cp.*, col. 177.

Հանգեան ի Քրիստոս ԻԱ Հոկտեմբերի ամսոյ ։

Ի սմին և յիշատակ միւս Եպիմաքոսի որ ի Հռոմ վկայեաց ։ Եւ վկայութիւն Յուլիանոսի, Կռոնիոսի, Մակարիոսի, Աղեքսանդրոսի, և այլ երեքտասան ծառայակցաց ընկերաց նոցա, որ յԱղեքսանդրիա առ Դեկոսի սրով և հրով կատարեցան ։ Եւ յիշատակ սրբոյն Գէորգեայ որ ի Կիպրոս, որ զանկատած կոչի ։]

Ամիս Նոյեմբերի աւուրս ունի Լ ։

Սահմի ԻԳ և Նոյեմբերի Ա ։

Ի մինն պատմութիւն երանելի և սքանչելագործ անարծաթ բժշկացն Կոզմայի և Դամիանոսի, և այլոց սրբոցն ամենայնի ։

Կին մի էր այրի անուն Թէոդոտի բարեպաշտ և երկիւղած յԱստուծոյ. Էին նորա երկու որդիք Կոզմաս և Դամիանոս, և սնոյց զնոսա աստուածախնամութեամբ և պարկեշտ վարուք, ուսոյց նոցա գիր գրատեառ բժշկութեան ։ Եւ ոչ եթէ ի մարդկանէ եղեն բժիշկք՝ այլ ի Հոգւոյն սրբոյ առեալ նոցա պարգեւս բժշկութեան յերկնից, և պատուիրան եթէ. Որպէս ձրի շնորհեցաւ ձեզ շնորհս բժշկութեան, նոյնպէս և դուք

8-9 Ի մինն պատմութիւնն . . . սրբոցն ամենայնի ։] Նոյեմբերի Ա և Սահմի ԻԳ ։ Տօն է, ամենասուրբ Աստուածածնի, և ամենայն սրբոց յայտնեայն և անյայտից՝ ի սկզբանէ, և մինչ ընտրեցն Աստուծոյ ի մարդկանէ ։ Եւ պատմութիւն երանելի և սքանչելագործ անարծաթ բժշկացն Կոզմայի և Դամիանոսի ։ B.

grands miracles, et reposèrent dans le Christ le même jour, le 21 du mois d'octobre.

En ce même jour, commémoration de l'autre Epimachus qui fut martyrisé à Rome. De même, martyre de Julien, Cronius, Macaire, Alexandre et treize autres martyrs, leurs compagnons, qui moururent par le glaive et les flammes à Alexandrie, par Dèce. De même, commémoration de saint Georges, de Chypre, qu'on appelle aussi le Chauve.]

Le mois de Novembre a 30 jours.

23 SAHMI, **1 Novembre**.

Le premier [jour de novembre], histoire des bienheureux médecins et thaumaturges qui n'acceptaient point d'argent, Cosme et Damien, et de tous les autres saints.

Il y avait une veuve du nom de Théodotè, pieuse et craignant Dieu; elle avait deux enfants, Cosme et Damien, qu'elle éleva dans l'amour de Dieu, et une conduite pure, et auxquels elle fit apprendre les lettres et l'art de la médecine. Or ce n'est pas des hommes qu'ils apprirent la médecine, mais ils reçurent du ciel, par le Saint-Esprit, les dons de guérison, en même temps que cet ordre : Ainsi qu'il vous a été donné gratuitement des grâces

* A fol. 78 v° b. ձրի բժշկեցէք զամենայն ցաւս եւ զհիւանդութիւնս, ոչ միայն զմարդկան այլ * եւ զանասնոց ։

Եւ ըստ աւետարանական բանին շրջէին յամենայն գաւառս եւ ի քաղաքս, բժշկէին զամենայն ախտացեալս ։ Եւ ոչ եթէ դեղօք եւ սպեղանեօք, այլ անուամբն Աստուծոյ դնէին ձեռս, զկոյրս լուսաւորէին, կաղացն գնալ տային, զխեղս ողջացուցանէին, զդեւս ի մարդկանէ հալածէին, եւ զամենայն վշտագնութիւնս մարդկան բժշկէին ։ Եւ ամենեւին յումեքէ ոչ ինչ առնուին՝ ոչ ի մեծատանց եւ ոչ յաղքատաց ։ Եւ կատարէին զտէրունական հրամանն եթէ. Ձրի առէք եւ ձրի տուք ։

Եւ կին մի ի մահիճս անկեալ՝ անուն Պաղադիա, զամենայն ինչս իւր ծախեաց ի բժիշկս եւ ոչ ողջացաւ յումեքէ ։ Եւ լուաւ զծառայիցն Աստուծոյ եթէ առանց դեղոյ ողջացուցանեն զհիւանդս, ընթացեալ առ նոսա աղաչէր զի եւ զնա աղօթիւք բժշկեսցեն ։ Եւ նոքա ըստ սովորութեանն իւրեանց աղօթիւք բժշկեցին զկինն ։ Եւ նա առեալ երեք ձու հաւու՝ երթեալ գոհանայր զծառայիցն Աստուծոյ. եւ երդմնեցոյց զԴամիանոս

3 գաւառս եւ ի *om.* B || 4 դեղօք] դեղովք B || 5 տային] շնորհէին B || 8 հրամանն] պատուիրանն B.

de guérison, de même vous soignerez gratuitement toutes les infirmités et
* A fol. 78 v° b. maladies, non seulement celles des hommes mais aussi celles des * animaux.

Ils parcoururent donc, selon la parole évangélique, toutes les provinces et les villes et soignèrent les malades, non point par des médicaments et des onguents, mais en leur imposant seulement les mains au nom de Dieu. C'est ainsi qu'ils rendirent la vue aux aveugles, la faculté de marcher aux boiteux, la santé aux infirmes, chassèrent les démons des possédés et guérirent toutes les infirmités des hommes. Ils n'acceptèrent absolument quoi que ce soit de personne, ni des riches ni des pauvres, et accomplirent de cette manière l'ordre du Seigneur : *Vous avez reçu gratuitement, donnez gratuitement*[1].

Une femme du nom de Palladia, qui était malade au lit, avait dépensé tout son avoir en médecins et n'avait pu obtenir la guérison d'aucun d'eux. Ayant entendu dire des serviteurs de Dieu qu'ils guérissaient les malades sans médicaments, elle s'empressa d'aller les trouver et les pria de la guérir, elle aussi, par leurs prières. Ils guérirent la femme, selon leur coutume, par la prière. Elle prit trois œufs de poule, alla remercier les serviteurs de Dieu, fit jurer Damien d'accepter les trois œufs. Le bienheu-

1. Matth., x, 8.

առեալ նմա զերեք ձուն. Եւ լուեալ երանելին Կոզմաս եթէ, վարձս առ, տրտմեցաւ յոյժ, եւ պատուիրեաց որ ի մահուան իւրեանց ի միասին ոչ թաղեսցին ։

Բազում եւ այլ սքանչելիս անթիւ արարեալ սրբոցն յերկրի * եւ Դամիանոս հանգեաւ խաղաղութեամբ եւ ընկալաւ զանանցական պսակն ի Քրիստոսէ ։ A fol. 78 v° a

Եւ սուրբն Կոզմաս զնոյն գործն կատարէր, ոչ միայն ի քաղաքս կամ ի շէնս եւ ի գեօղս՝ այլ եւ յանապատս բժշկէր շնորհօքն Քրիստոսի զմարդիկս եւ զանասունս, եւ յամենայն գաւառաց երթային առ նա, եւ բազումք զկնի երթային ։

Եւ գնացեալ ի տեղի մի՝ եգիտ ընկեալ ուղտ մի եւ յերկիր անկեալ, եւ կալեալ ձեռօքն՝ բժշկեաց ։ Եւ բազում նշանս արարեալ եւ բժշկութիւնս՝ խաղաղութեամբ եւ նա հանգեաւ ի Քրիստոս, եւ դասեցաւ ընդ ամենայն սուրբս ։

Եւ ժողովուրդքն խորհէին թէ, ուր դիցեն զմարմինն, զի վասն հրամանի երանելոյն որ ոչ թաղեսցի ընդ եղբօրն յաղագս վարձուն զոր էառ, տարակուսեալք էին թէ, զինչ առնիցեն ։ Եւ յանկարծակի եկեալ ուղտն զոր բժշկեաց սուրբն Կոզմաս, խօսեցաւ մարդկային բարբառով եւ ասէ. Ի միասին թաղեցէք զնշխարս սրբոյն Կոզմայ, եւ մի որոշէք յեղբօրէն, քանզի յայտնեաց Աստուած Կոզմայ վասն Դամիանոսի, զի ոչ

1 երանելին] երանելոյն B || 3 այլ *om.* B || 4 զանանցական] զանանց B || 6 եւ ի գեօղս *om.* B — յանապատս] յանապատի B || 13 առնիցեն] արասցեն B || 13-15 Եւ յանկարծակի ... ապա սպասաւորք] Եւ ապա ածեալ զմասն թէ ոչ ի վարձ էառ զընծայն՝ այլ ի պատիւ անուանն Աստուծոյ յոր երդուաւ առաջն վասն որոյ սպասաւորք B.

reux Cosme, venant à apprendre qu'il avait accepté une rétribution, en fut beaucoup attristé et ordonna qu'à leur mort, [son frère et lui] ne fussent point enterrés ensemble.

Les saints accomplirent encore d'autres innombrables miracles dans le pays, * et Damien reposa en paix, et obtint la couronne impérissable du Christ. A fol. 78 v° a

Saint Cosme continua l'œuvre, non seulement dans les villes, dans les bourgs et les villages, mais il opéra des guérisons, par la grâce du Christ, dans les solitudes même, sur les hommes et les animaux. On accourait à lui de toutes les provinces et nombre de gens le suivaient.

S'étant rendu dans un endroit, il y rencontra un chameau brisé, couché par terre; il le saisit de ses mains et le guérit. Après avoir accompli beaucoup de miracles et de guérisons, il reposa, lui aussi, en paix dans le Christ, et fut associé à tous les saints.

La population se demanda où il fallait déposer son corps, car, à cause de l'ordre du bienheureux interdisant de l'enterrer auprès de son frère en raison de la rétribution que celui-ci avait acceptée, ils étaient hésitants, ne sachant que faire. Mais, tout à coup, arriva le chameau que Cosme avait guéri, et, parlant un langage humain, il dit : Inhumez ensemble les restes de saint Cosme et ne les séparez pas de ceux de son frère, car Dieu a révélé à Cosme au sujet de

էառ զկաշառս զայն ինչ, այլ վասն երդման տալոյն ի զօրութիւնն Աստուծոյ : Եւ զայս լուեալ ժողովրդեանն զարմացան եւ ետուն փառս Աստուծոյ, որ ի բերանոյ անասնոյն
* A fol. 78 v° b. յայտնեաց մարդկան զքանչելագործութիւն * սրբոց անարծաթիցն : Եւ ապա սաղմոսիւք եւ օրհնութեամբ թաղեցին զսուրբն Կոզմաս ընդ եղբօր իւրում սրբոյն Դամիանոսի ի տեղւոջն որ կոչի Փեռեման :

Եւ այր մի հնձէր արտ, եւ ի խորշակէն տօթացեալ՝ երթեալ ննջեաց առ ծառով միով, եւ բերան նորա բացեալ. եւ օձ մի սողացեալ յերկրէ եմուտ ընդ բերանն եւ էջ յորովայնն՝ եւ սկսաւ ծամել զաղիսն : Եւ յարուցեալ փութանակի ընթացաւ ի տապան սրբոցն, եւ արտասուօք մաղթէր, եւ առժամայն ել օձն ընդ բերանն ընդ որ եմուտ.

Եւ այր մի ի տեղւոջէն յայնմանէ կամէր երթալ ի ճանապարհ հեռի, եւ առեալ զկին իւր տարաւ ի տապան սրբոց անարծաթիցն, եւ յանձն արարեալ զնա նոցա՝ տուեալ կնոջն նշան բանից. Եթէ ոք բերցէ քեզ զայդ բան՝ եկեսջիր զկնի նորա առ իս : Եւ գիտաց սատանայ զխորհուրդն, եւ յորժամ գնաց այրն զճանապարհ իւր, կերպարանեցաւ ի ձեւ մարդոյ, եւ երթեալ առ կինն ասէ. Այրն քո առաքեաց զիս զի եկեսցես զկնի իմ եւ տարայց զքեզ առ նա, ասաց նմա եւ զնշան բանիցն : Եւ կինն ոչ հա-
* A fol. 79 r° a. ւատաց նմա մինչեւ ետ նմա երդումն յանարծաթիցն Կոզմայ * եւ Դամիանոսի. կալեալ

Damien que celui-ci n'a pas accepté la chose en qualité de rétribution, mais à cause du serment que la femme avait fait en la puissance de Dieu. Ce qu'ayant appris, la population fut remplie d'enthousiasme et rendit gloire à Dieu qui avait révélé aux hommes par la bouche de l'animal
* A fol. 78 v° b. les miracles opérés par * les saints qui n'acceptaient point d'argent. Ils inhumèrent ensuite, avec psalmodies et bénédiction, saint Cosme auprès de son frère saint Damien, à l'endroit appelé Phéréman.

Un homme qui moissonnait son champ, étant abattu par la forte chaleur, était allé s'endormir sous un arbre, la bouche entr'ouverte. Un serpent, sortant de terre, pénétra dans la bouche, s'introduisit dans l'estomac et se mit à lui ronger les intestins. L'homme, s'étant levé aussitôt, accourut au tombeau des saints et les implora avec des larmes aux yeux. Le serpent ressortit immédiatement par la bouche par où il était entré.

Un autre, de la même localité, voulut entreprendre un voyage lointain; il conduisit sa femme au tombeau des saints qui n'acceptaient point d'argent, et la leur recommanda, en donnant à la femme un mot d'ordre : Si quelqu'un t'apporte ce mot, viens vers moi avec lui. Le démon ayant eu connaissance du secret, une fois le mari parti en voyage, prit l'apparence d'un homme, se rendit auprès de la femme et lui dit : Ton mari m'a envoyé pour que tu me suives et que je t'emmène auprès de lui; il lui communiqua le mot d'ordre. Mais la femme ne le crut pas, jusqu'à ce qu'il
* A fol. 79 r° a. eût fait serment par les saints * Cosme et Damien qui n'acceptaient

և զստացանն սրբոց, զի մի՛ չար ինչ արասցէ, նմա ի ճանապարհին : Եւ կինն վստահացեալ ի սուրբսն գնայ զկնի նորա :

Եւ ի ճանապարհին զթեցուցանէր յամենայն ժամու զգրաստն զի ընկեսցէ յերկիր և վնասեսցէ զկինն : Եւ կինն երկուցեալ և աղօթս արարեալ. Սուրբ անարծաթք օգնեցէք ինձ : Եւ երևեցան սուրբքն հեծեալք ի սպիտակ երիվարս և ասեն. Մի երկնչիր, ոչ թողաք զքեզ : Եւ սատանայի լուեալ զձայն սրբոցն անյայտ եղև : Եւ զկինն խաղաղութեամբ դարձուցին ի տուն իւր և ասեն. Մեք եմք որ յանձն արար զքեզ այրն քո ի մեզ :

Եւ մինչև ցայսօր անպատում և անչափ սքանչելագործութիւնս առնեն, ոչ միայն ոսկերքն՝ այլ և անուանքն և պատկերք նոցա :

Կատարի տօն սքանչելագործ անարծաթացն Կոզմայի և Դամիանոսի Սահմի ԻԳ և Նոյեմբերի Ա :

Են և այլ երկու եղբարք Կոզմաս և Դամիանոս և նոքա անարծաթ բժիշկ են և սքանչելագործք, և մարտիրոսացան Յուլիսի ի մինն :

[B Ի սմին աւուր չարչարեցան և կատարեցան վասն վկայութեանն Քրիստոսի սուրբ մարտիրոսքն Կեսարիոս, Դասիոս, Սաւինիանոս, Ագրիպպա, Ագրիանոս, Վասի-

4-10 աղօթս արարեալ ... և պատկերք նոցա :] աղօթս արարեալ առ Աստուած կոչեաց և զսուրբ անարծաթսն յօգնութիւն ինքեան, և առժամայն անյայտ եղև սատանայն. և կինն խաղաղութեամբ դարձաւ ի տուն իւր օգնականութեամբ սրբոցն : B || 11 անարծաթացն] սրբոցն *add.* B || 14 ի մինն] ԻԱ B.

point d'argent, en touchant le tombeau des saints, de ne pas lui causer de mal en route. La femme, se confiant dans les saints, le suivit.

Chemin faisant, il bousculait continuellement la monture pour la faire tomber et causer du mal à la femme. La femme, apeurée, se mit à prier : Saints qui n'avez jamais accepté d'argent, aidez-moi. Les saints lui apparurent montés sur des chevaux blancs et lui dirent : Ne crains rien, nous ne t'avons pas abandonnée. Le démon, en entendant la voix des saints, disparut. Les saints reconduisirent la femme chez elle et lui dirent : Nous sommes ceux à qui ton mari t'a confiée.

Non seulement les os, mais le nom et les images de ces saints ne cessent pas de faire d'innombrables miracles jusqu'aujourd'hui.

La fête des thaumaturges Cosme et Damien qui ne recevaient point d'argent se célèbre le 23 sahmi, 1er novembre.

Il y a encore deux autres frères, Cosme et Damien, également médecins gratuits et thaumaturges, qui furent martyrisés le 1er juillet.

[B * En ce jour, furent soumis aux tortures et moururent pour le témoignage du Christ les saints martyrs Césaire, Dasius, Savinien, Agrippa,

լիանոս, Սաբա, եւ սուրբ տղայ նահատակն Քրիստոսի եւ քաջամարտիկ գեղեցիկ մանուկն Թովմաս, եւ այլ բազմութիւնք ընկերաց նոցա, որք էին թուով երեք հարիւր անձինք խոստովանողք Քրիստոսի ի Դամասկոս :]

* A fol. 79 r° b.

* Սահմի ԻԴ եւ նոյեմբեր ԻԲ : Վկայաբանութիւն հինգ վկայիցն Ակինդինոսի, Պիգատոսի, Ապտոնոսի, Ելպիդիփառայ, Անեմփոդիստոսի :

Սուրբ վկայքն Քրիստոսի երեքեանն՝ Ակինդոս, Պիգատոս եւ Անեմփոդիստոս էին ի Պարսիկս յաւուրս կռապաշտ արքային Սաբուռիոսի, ի ժամանակս թագաւորութեան սուրբ թագաւորին Կոստանդիանոսի մեծին : Եւ էին հաւատով քրիստոնեայք ի թաքստի ի միում տեղւոջ. ուսուցանէին զորս գային առ նոսա զբանն կենաց : Եւ ոմանք ի կրապաշտից մատնեցին զնոսա առ Սաբուռիոս արքայն, եւ տարեալ կացուցին առաջի : Եւ բազում ողոքանօք եւ սպառնալեօք խօսեցաւ ընդ նոսա եւ ոչ կարաց դարձուցանել զնոսա ի Քրիստոսի հաւատոցն, այլ մանաւանդ անարգանօք տային պատասխանի :

Եւ բարկացեալ հրամայեաց կախել զնոսա զփայտէ եւ հարկանել ուժգին. եւ յոր-

4 Վկայաբանութիւն] Վկայութիւն B — հինգ] սուրբ *add.* B — Ակինդինոսի] Ակինդոսի B || 5 Անեմփոդիստոսի] եւ այլոց որ ընդ նոսա *add.* B || 6 Պիգատոս] Պիգատիոս B || 7 ի Պարսիկս] ի Պարսից գաւառ B || 8 սուրբ թագաւորին] սրբոյն B || 9 զբանն կենաց] զբանն Աստուծոյ B.

Adrien, Basilien (*Vasilianos*), Saba et le jeune saint martyr du Christ, le guerrier et bel enfant Thomas, avec une multitude de compagnons, qui étaient au nombre de trois cents personnes, confesseurs du Christ, à Damas.]

* A fol. 79 r° b.

* 24 SAHMI, 2 Novembre.

Martyre des cinq martyrs Akindynos, Pégasios (*Pigatos*), Aphtonios (*Aptonos*), Elpidiphoros, Anempodistos.

Les trois saints martyrs du Christ Akindynos, Pégasios et Anempodistos vivaient en Perse, aux jours du roi Sapor, l'adorateur du feu, sous le règne du saint empereur Constantin le Grand. Ils étaient de foi chrétienne, vivant en secret dans un endroit où ils enseignaient la parole de vie à ceux qui venaient les trouver. Quelques adorateurs du feu les dénoncèrent au roi Sapor et les conduisirent en sa présence. Le roi leur parla avec beaucoup de bonnes paroles et des menaces, mais ne parvint pas à les détourner de la foi du Christ; par contre, les saints lui répondirent avec mépris.

Le roi, irrité, ordonna de les pendre à un arbre et de les frapper vigoureusement; lorsque les bourreaux se lassaient, d'autres prenaient leur place.

ժամ ձանձրանային զահճծքն՝ փոխէին այքն, և զխոցսն հրով կիզանէին ։ Եւ երևեցաւ նոցա Փրկիչն սպիտակ զգեստուք, և լոյծ զնոսա ի կապանացն ։

Եւ դարձեալ կացուցին զնոսա առաջի արքային, և ՝ տեսեալ զնոսա եղև համր. և սուրբքն լուծին զլեզուն և արարին ի խօսս ։ Եւ տարածեցին զնոսա ի վերայ հրացեալ երկաթի մահճաց, և ցանեցին ի վերայ աղացեալ ձիւթ և խէժ ։ Եւ եղև ձայն յերկնից առ նոսա. Երանի է ձեզ հաւատարիմ ծառայք իմ ։ Եւ որք լուան զձայնն ի կռապաշտիցն հաւատացին ի Քրիստոս ։ Եւ յաղօթել սրբոցն եղև որոտումն, և եղև անձրև. և եղև այն ի մկրտութիւն նորահաւատիցն, և տեսին հրեշտակս սպիտակազգեացս ըստ թուոյ հաւատացելոցն ։

Եւ տարան զսուրբսն ի տուն մի մեծ յորում էին կուռք և հուր զոր պաշտէին Պարսիկք՝ զի երկիր պագցեն ։ Եւ նոցա տարածեալ զձեռս խրեանց աղաչէին զԱստուած և առժամայն կուռքն կործանեցան և հուրն շիջաւ և տունն փլաւ ։

Եւ սրտմտեալ չար Սապուհ՝ հրամայեաց և ջեռուցին երիս կաթսայս կապարով մինչև հալեցաւ և արկին զերիսանն յերիս կաթսայսն, և թափեցան մինչև յարտա-

1 կիզանէին] կիզէին B — երևեցաւ նոցա] ի տեսլեան *add.* B || 2 և լոյծ զնոսա ի կապանացն] և զօրացոյց զնոսա B || 3 համր] յապշութեան *add.* B || 4 սուրբքն] աղօթիւք *add.* B || 4 արարին ի խօսս] խօսէր B || 5-7 Եւ եղև ձայն ... հաւատացին ի Քրիստոս] Եւ ապա արկին ի կաթսայ հալեալ կապարոյ, և խնամօքն Աստուծոյ պահեցան կենդանի ։ Եւ տեսեալ զքաջութիւն՝ բազումք հաւատացին ի Քրիստոս, ընդ որս և մի ոմն ի զօրականացն որոյ անուն էր Աղաւնիոս B.

On leur mit du feu sur les plaies. Le Sauveur leur apparut vêtu de blanc et les délia des chaînes.

On les mit de nouveau en présence du roi, qui * à leur vue devint muet; les saints lui délièrent la langue et lui rendirent la parole. On les étendit sur un lit de fer chauffé, qu'on saupoudra de poix et de gomme pulvérisées. Une voix du ciel se fit entendre à eux : Vous êtes heureux, mes serviteurs fidèles. Ceux des idolâtres qui entendirent la voix crurent au Christ. Pendant que les saints priaient, il se fit un grondement de tonnerre et la pluie se mit à tomber; celle-ci servit au baptême des néophytes, qui aperçurent des anges vêtus de blanc correspondant au nombre de ceux qui avaient cru.

* A fol. 7 v° a.

On conduisit les saints dans un grand édifice, où il y avait des idoles et du feu, que les Perses adoraient, pour qu'ils se prosternassent devant; mais ils élevèrent leurs mains et prièrent Dieu, et aussitôt les idoles tombèrent à terre, le feu s'éteignit et l'édifice s'écroula.

Sapor, fort irrité, ordonna de chauffer trois bassins remplis de plomb, et lorsque le plomb fut fondu, on jeta les trois saints dans les trois bassins;

նացին ի հալեալ կապարն ։ Եւ իջեալ հրեշտակ Տեառն ցրտացոյց իբրեւ զջուր զկաթսայսն, եւ մի ոմն ի զօրականացն որոյ անուն էր Ափտոնիոս՝ տեսեալ զսքանչելիսն հաւատաց ի Քրիստոս ։

* A fol. 79 v° b. Եւ նոյնժամայն հանեալ արտաքոյ * քաղաքին եւ հատին զգլուխ նորա ։ Եւ ոմանք քրիստոնեայք թաղեցին ի տեղւոջն յայնմիկ զմարմին սրբոյն Ափտոնեայ ։

Եւ ապա արկին զսուրբսն յարջառամորթս զալարս, եւ ընկեցին ի լիճն ։ Եւ երեւեցաւ նոցա սուրբն Ափտոնիոս երիւք հրեշտակօք ի ծովակին եւ հերձին զմորթսն եւ հանին զնոսա ի ցամաքն ամբողջ ։

Եւ յորժամ լուաւ արքայն հրամայեաց հատանել զգլուխս չորեցունց դահճացն որք ընկեցին զսուրբսն ի լիճն, եթէ թուլացոյն կապեցին զմորթսն ։ Եւ նոքա հաւատացին ի Քրիստոս նախ քան զգլխատումն ։

Եւ ոմն իշխան որոյ անուն էր Եղպիդիփորոս ընդդիմադարձեալ արքային՝ ել արտաքս, եւ ընդ նմա ելին եւ այլ իշխանքն եւ հաւատացին ի Քրիստոս. եւ եղեն ամենայնք որք հաւատացին ողք Ռ ։

6-8 Եւ երեւեցաւ ... ամբողջ] Եւ աղօթութեամբն Աստուծոյ ելին ամբողջ ի ցամաքն B || 12 իշխան] մեծ արքային Մաքսիմոսի *add.* B — ընդդիմադարձեալ] դիմադարձ լեալ B || 13 Եւ եղեն ամենայնք որ հաւատացին ողք Ռ] Եւ եղեն անձինք որք հաւատացին ի Քրիստոս բազում յոյժ B.

ils s'enfoncèrent dans le plomb fondu jusqu'au cou. Mais l'ange du Seigneur descendit et refroidit les bassins comme de l'eau froide. Un des soldats, dont le nom était Aphtonios, témoin du miracle, crut au Christ.

* A fol. 79 v° b. On le conduisit aussitôt hors * de la ville et on lui trancha la tête. Quelques chrétiens inhumèrent au même endroit le corps de saint Aphtonios.

On emprisonna ensuite les saints dans des peaux fraîches de bêtes à cornes et on les jeta dans le lac. Saint Aphtonios leur apparut dans le lac, accompagné de trois anges qui déchirèrent leurs peaux et les transportèrent indemnes à terre.

Lorsque le roi vint à l'apprendre, il ordonna de trancher la tête aux quatre bourreaux qui avaient jeté les saints dans le lac, sous prétexte qu'ils avaient lié les peaux mollement. Ils crurent au Christ avant d'être décapités.

Un prince, dont le nom était Elpidiphoros, s'étant opposé au roi, sortit de sa présence en même temps que d'autres princes et ils se convertirent au Christ; tous ceux qui crurent furent environ mille personnes.

Եւ երկուցեալ Սապուհոյ ի բազմութենէ քրիստոնէիցն հրամայեաց և ի միում աւուր հատանել զգլուխն Եղպիդիփորայ և զամենեցուն զգլուխն ի տեղւոջն յայնմիկ որ կոչի Իռինսոյ :

Ասէ սուրբն Ակինդինոս ցթագաւորն. Բարւոք անուանեաց զքեզ մայրն քո Սապուհոս, քանզի հայր դիւաց թարգմանիս : Եւ կոչեաց թագաւորն զմայր իւր և հարցանէր ի նմա. ճշմարիտ է, զոր ասեն * զատապարտեալ քրիստոնեայքս եթէ հայր դիւաց թարգմանի անուն իմ : Ասէ ցնա մայրն. Եթէ ոչ գիտէին ոչ ասէին : Եւ յարուցեալ յաթոռոյն եհար զմայր իւր և սատակեաց : Եւ նոյնժամայն հաւատաց մայր նորա ի Քրիստոս, և ասէ ցսուրբսն. Ողորմեցարուք ինձ և աղաչեցէք զԱստուած վասն իմ, զի որպէս նայիք ոչ որպէս զհայր դիւաց ծնայ ես զդա, այլ զինքն զսատանայ : * A fol. 80 r° a.

Եւ հրամայեաց արքայն հնոց բորբոքել, և տարեալ զսուրբսն զԱկինդինոս և զՊեգասոս և զԱնեմփոդիստոս զի արկցեն ի հուրն : Եւ ի սաստիկ բորբոքելոյ հրոյն ոչ կարացին դահիճքն մերձենալ և ընկենուլ զսուրբսն ի հուրն. և սրբոցն տեսեալ զնոսա զի երկեան մերձենալ ի հուրն՝ քաջալերեցին զնոսա ի հաւատս, և հաւատացին ի Քրիստոս արք քսան և ութ : Եւ արարեալ զնշան սուրբ խաչին և ինքեանք ընկեցին զանձինս իւրեանց ի հուրն և կատարեցին զընթացս իւրեանց առ Քրիստոս ի նոյեմբերի Բ :

1 քրիստոնէիցն] հրամայեաց երեք հարիւր դահճաց *add.* B || 5 թարգմանիս] թարգմանի B || 6 թագաւորն] արքայն B || 7 քրիստոնեայքս *om.* B || 9 մայր նորա *om.* B || 10 որպէս] եթէ B || 11 ես զդա *om.* B || 16 արարեալ] սրբոցն *add.* B || 17 նոյեմբերի Բ] և Սահմի ԻԴ *add.* B.

Sapor, craignant la multiplication des chrétiens, ordonna de trancher la tête le même jour à saint Elpidiphoros et à tous les autres, à l'endroit nommé Irinso.

Saint Akyndinos dit au roi : Ta mère a bien fait de t'appeler Sapor, car ton nom se traduit le père des démons. Le roi fit venir sa mère et lui demanda : Est-ce vrai ce que disent * les chrétiens condamnés, que mon nom se traduit le père des démons? La mère lui répondit : Ils ne le diraient pas s'ils ne le savaient pas. Il se leva du trône et frappa sa mère jusqu'à la tuer. Sa mère crut au Christ aussitôt et dit aux saints : Ayez pitié de moi et priez Dieu pour moi, car comme vous le voyez, je ne l'ai pas mis au monde comme le père des démons, mais comme le démon lui-même. * A fol. 80 r° a.

Le roi ordonna d'allumer un brasier, et d'y conduire les saints Akyndinos, Pégasios et Anemphodistos pour les jeter dans les flammes. Les bourreaux ne purent, à cause de l'intensité des flammes, s'approcher du feu pour y jeter les saints; les saints, voyant que les bourreaux craignaient de s'approcher du feu, les encouragèrent dans la foi, et ils crurent au Christ au nombre de vingt-huit. Ils firent le signe de la sainte croix et se jetèrent eux aussi dans le feu; ils terminèrent leur carrière dans le Christ, le 2 novembre

Եւ երևեցան հոգիք սրբոցն որպէս փայլակն որ ելանէին յերկինս, եւ լցաւ տեղին անուշահոտութեամբ յոյժ :

Յայսմ աւուր կատարեցան սրով ի Լիկիանոսէ արքայէն, սուրբ մարտիրոսքն ի
* A fol. 80 r° b. Սեբաստիա * Ատիկոս, Եւդոքսիոս, Ագապիոս, Մարինոս, Ովկէանոս եւ Ստիրակէոս, Կատտերիոս, Տուբիանոս եւ այլ սուրբ վկայք ընդ նոսա :

Սահմի ԻԵ եւ Նոյեմբերի Գ : Վկայութիւն̃ սրբոցն Ակեփսիմայ հայրապետին եւ Յովսեփայ քահանայի եւ Այթալայ սարկաւագին :

Սորա էին Պարսիկք, յերկրէն Պարսից : Ակեփսիմա ծերունի ամաց ութսունից եւ էր մեծատուն. սնուցանէր որբ մի ամաց վեցից : Եւ յաւուր միում մաքրէր պատանին զգլուխ երանելոյն եւ ասէր. Երանի է կունդ գլխոյս այս՝ զի վասն Քրիստոսի մարտիրոսանայ : Եւ զայն լուեալ եպիսկոպոսին խնդաց յոյժ :

Եւ էր յաւուրս Կոստանդիանոսի մեծի եւ Սաբուհոսի կռապաշտ արքային Պարսից : Եւ լուեալ մոգպետին վասն Ակեփսիմայ եպիսկոպոսին, կոչեաց առ ինքն եւ

1 եւ լցաւ տեղին անուշահոտութեամբ յոյժ *om.* B || 4 ի Սեբաստիա] ի քաղաքին Սեբաստիայ B | 5 Տուբիանոս] Նիկիպօլիտիանոս, Եւստրատէոս, եւ այլ սուրբ ժողովոյն որ զկնի նոցա կատարեցան տանջանօք վասն Քրիստոսի *add.* B.
6 սրբոցն] սրբոց վկայիցն B — հայրապետին] եպիսկոպոսին B || 8 Սորա ... Պարսից] Սուրբս այսօքիկ էին յերկրէն Պարսից B — Ակեփսիմա] էր եպիսկոպոս *add.* B || 10 գլխոյս] գլուխս B || 12 յաւուրս] ի ժամանակս B — Կոստանդիանոսի] սրբոյ մեծին *add.* B.

Les âmes des saints brillèrent comme des éclairs montant au ciel et l'endroit fut rempli d'une odeur fort douce.

En ce jour, moururent par le glaive à Sébaste, sur l'ordre de l'empereur
* A fol. 80 r° b. Licinius, les saints martyrs * Atticus, Eudoxius, Agapius, Marinus, Océanus, Styrachius, Cartérius, Tobie (*Toubianos*) et d'autres saints martyrs avec eux.

25 SAHMI, **3 Novembre.**

Martyre des saints Akepsima, patriarche, Joseph, prêtre et Aeithalas, diacre.

Ils étaient persans, du pays de Perse. Akepsima était un vieillard de quatre-vingts ans, fort riche, qui élevait un orphelin de six ans. Un jour, le jeune enfant, en lavant la tête du bienheureux, lui dit : Heureuse cette tête chauve qui va être martyrisée pour le Christ. L'évêque eut une grande joie à l'entendre.

Il vivait aux jours de Constantin le Grand et de Sapor, roi idolâtre des Perses. Le chef des mages, ayant entendu parler de l'évêque

ասէ. Երկի՞ր պագանես արեգականն եւ հրոյ : Եւ սուրբ եպիսկոպոսն ասէ. Քրիստոնեայ եմ եւ Քրիստոսի քահանայապետ, եւ ոչ զարեգակն պաշտեմ եւ ոչ զհուր : Եւ հրամայեաց մոգպետն Ագարախորս եւ չար տանջեցին զսուրբ ծերունին, եւ ծանր շղթայիւք եդին ի բանդ :

Եւ մի ոմն ասէ ցսուրբն. Հրամայեա՛ վասն տան քո եւ ընչից : Եւ նա ասէ. Տուն իմ եւ ինչք իմ Քրիստոս է. յայսմ աշխարհի ոչ տուն ունիմ եւ ոչ * ժառանգութիւն : * A fol. 80

Եւ ապա ածին զքահանայն Յովսէփ. եւ նա եւս էր ծերունի ամաց ութսնից : Եւ ոչ հաւանեցաւ մոգպետին Ագարախորսի, այլ խոստովանեցաւ զՔրիստոս եւ յանդիմանեաց զանաստուած պաշտամունս Պարսից : Եւ ածեալ հարին զթիկունսն եւ զկուրծսն մերկ՝ մինչեւ բանալ ոսկերացն : Եւ ծանր շղթայիւք արկին զնա ի բանտ ընդ սրբոյն Ակեփսիմայ :

Եւ ապա ածին առաջի մոգպետին զԱյիթալաս սարկաւագն, եւ նա ծերունի էր ամաց վաթսնից : Եւ յորժամ եւ ոչ զնա կարացին դարձուցանել յանաստուած մոլորութիւնն իւրեանց, կապեցին զձեռս եւ զոտս իւր ի վերայ փայտի եւ պնդեցին ուժգին. Եւ նստան ի վերայ նորա արք երկոտասանք, եւ քարշեցին զպարանն մինչեւ ամենայն

1 եդին] արկին B ‖ 7 ութսնից] եօթանասնից B ‖ 9 պաշտամունս] կռապաշտութիւն B ‖ 13 յանաստուած մոլորութիւն] յանաստուածութիւն B ‖ 15 նորա *om.* B

Akepsima, le fit venir auprès de lui et lui dit : Adores-tu le soleil et le feu? Le saint évêque lui répondit : Je suis chrétien et pontife du Christ; je n'adore ni le soleil ni le feu. Le chef des mages Agarakhors [1] ordonna de torturer cruellement le saint vieillard, et on le jeta, chargé de lourdes chaînes, en prison.

Un des saints lui dit : Donne des ordres pour ta maison et tes biens. Il lui répondit : Ma maison et mes biens, c'est le Christ. Je n'ai en ce monde ni maison, * ni héritage. * A fol. 80

On présenta ensuite le prêtre Joseph qui était, lui aussi, un vieillard de quatre-vingts ans. Il ne céda lui non plus au chef des mages Agarakhors, mais confessa le Christ et blâma le culte athée des Perses. On le frappa sur le dos et sur la poitrine à nu, jusqu'à mettre les os à découvert. On le jeta, lui aussi chargé de lourdes chaînes, en prison avec saint Akepsima.

On présenta ensuite au chef des mages le diacre Aeithalas, qui était un vieillard de soixante ans. Comme ils ne réussirent pas non plus à le convertir à leur erreur athée, ils lui lièrent les mains et les pieds sur une planche et le pressèrent fortement; douze hommes, assis dessus, tirèrent sur la corde jusqu'à disloquer toutes les articulations du corps. Ils le

1. *Syn. Cp.* Ἀδαρχόσχαρ.

յողբ շինուածոյն թափեցան : Եւ ծանր շղթայիւք կապեցին եւ արկին ի բանդ ընդ սրբոյն Ակեփսիմայ եւ Յովսեփայ : Եւ զերիս ամս թողին զնոսա այսպիսի կապանօք ի բանդին՝ ի սով եւ ի ծարաւ եւ ի մերկութիւն : Եւ համբերեցին վասն յուսոյն Քրիստոսի :

Եւ յետ երից ամաց հանին ի բանդէն եւ հարցանէին՝ եթէ ի բազում նեղութենէն
* A fol. 80 v° b. ուրանա՞ն զՔրիստոս : Եւ սուրբ ծերունիքն զնոյն բանս աղաղակէին * եթէ. Քրիստոնեայք եմք : Եւ դարձեալ կապեցին զնոսա եւ բրովք ջարդեցին զմարմինս նոցա : Եւ սուրբն Ակեփսիմա աւանդեաց զհոգին իւր. եւ զմարմին եւ զոսկերսն մանր կոտորեցին եւ ընկեցին արտաքս : Եւ սուրբն Յովսէփ կիսամահ անկեալ կայր : Եւ սուրբն Այթալաս անշարժ լեալ : Եւ տարան զնոսա ի քաղաքն Արտաւիլ սայլովք, եւ երկաթի կապանօք արկին զերկոսեանն ի բանդ, եւ թողին զնոսա ամիսս վեց :

Եւ կին մի հաւատացեալ անուն Յեզանդուխտ, գայր ի գիշերի տանէր զսուրբսն ի տուն իւր, եւ բարւոք մխիթարէր եւ դարձուցանէր ի բանդն :

Եւ յետ վեց ամսոց կոչեաց զնոսա մոգպետն քաղաքին, եւ բազում ջանիւ ոչ կարաց դարձուցանել զսուրբսն : Եւ կախեցին գլխիվայր եւ բրովք ջարդեցին զնոսա, եւ

1 յողբ շինուածոյն] յօղուածք ձեռաց եւ ոտիցն B || 6 զՔրիստոս] զհաւատս իւրեանց B || 7 բրովք] բրօք B || 9 կիսամահ] լեալ *add.* B — Այթալաս] նոյնպէս անխօս եւ *add.* B || 10 Արտաւիլ] Արտապիլ B || 12 գայր *om.* B 15 զսուրբսն] եւ ժողովեաց արս քրիստոնեայս զի քարկոծեսցեն զնա *add.* B

lièrent ensuite avec de lourdes chaînes et le jetèrent en prison auprès des saints Akepsima et Joseph. Ils les abandonnèrent en prison, ainsi enchaînés, pendant trois ans, exposés à la faim, à la soif, à la nudité. Les saints souffrirent pour l'espérance du Christ.

Trois ans après, on les fit sortir de la prison et on leur demanda si, après de si grandes souffrances, ils reniaient le Christ. Les saints vieil-
* A fol. 80 v° b. lards crièrent tous la même chose : * Nous sommes chrétiens. On les enchaîna de nouveau et on leur brisa le corps à coups de gros bâtons. Saint Akepsima rendit son âme. On lui brisa le corps et les os en menus morceaux, et on les jeta dehors. Saint Joseph tomba à terre à moitié mort. Saint Aeithalas gisait immobile. On les transporta dans un char à la ville d'Artavil, et on les jeta tous les deux, chargés de fers, en prison. On les y abandonna pendant six mois.

Une femme fidèle, du nom d'Hézandoukht, emmenait les saints la nuit secrètement chez elle, les consolait beaucoup et les reconduisait à la prison.

Après six mois, le chef des mages de la ville fit venir les saints en sa présence et, malgré tous ses efforts, ne parvint pas à les détourner. On les pendit la tête en bas et on leur brisa le corps à coups de gros bâtons, ensuite

ընկեցին ի վիհ մի խորագոյն ։ Եւ տարեալ զքրիստոնեայսն զի բռնութեամբ քարկոծեսցեն զնոսա ։ Եւ նոքա աղաչէին զԱստուած զի մի համարեսցի նոցա ի մեղս, զի բռնութեամբ տանէին քարկոծել ։ Եւ այսպէս աւանդեցին զհոգիս իւրեանց առ Աստուած ։

Եւ յետ երից աւուրց եղեւ որոտումն եւ անձրեւ սաստիկ եւ ցրուեցան քարինքն, եւ մարմինք * սրբոցն անյայտ եղեն, եւ ոչ գիտացին եթէ, ի հրեշտակացն եթէ, ի մարդկանէ առան ։ Եւ ի տեղւոջն բուսաւ ծառ մրտենի. եւ է ծառն մինչեւ ցայսօր, եւ պտուղն եւ տերեւն ամենայն ցաւոց դեղ է ։ * A fol. 81

Եւ յետ բազում ժամանակաց յայտնեցան նշխարք սրբոցն. եւ զպատուական գլուխս երից վկայիցն տարան ի Բիւզանդիոն, եւ անդ մեծապէս պատուին եւ փառաւորին եւ շինեալ ի վերայ վկայարան յանուն սրբոցն Ակեփսիմայ, Յովսեփայ եւ Այիթալայ ։ Կատարի յիշատակ սոցա Նոյեմբերի Գ ։

Յայսմ աւուր կատարեցաւ յետ բազում չարչարանացն ի վերայ խաչի՝ սուրբն Բիկենդիոս սարկաւագն ի Դադիանոսէ, դատաւորէն առ Մաքսիմիանոսի արքային ։

1 խորագոյն] մեծագոյն B || 2 զնոսա] զսուրբսն B — նոցա] քրիստոնէիցն B
3 տանէին] տային B || 5-8 եւ յետ երից ... ցաւոց դեղ է *om.* B || 9 բազում *om.* B ||
13-14 կատարեցաւ ... սարկաւագն] յիշատակ է սրբոյն Բիկենտիոսի սարկաւագին՝ մեծ եւ սքանչելի մարտիրոսին, որ կատարեցաւ յետ բազում չարչարանացն ի վերայ խաչի B ||
14 արքային] արքայիւ B.

on les jeta dans un fossé très profond. On y conduisit de force des chrétiens et on les obligea à les lapider. Ces derniers prièrent Dieu de ne pas leur compter cela pour péché, car on les conduisait de force pour les lapider. C'est ainsi que les saints rendirent leur âme à Dieu.

Trois jours après, il se produisit un grondement de tonnerre et une pluie violente se mit à tomber, les pierres se dispersèrent, et les corps * des saints disparurent; on ne sut jamais si les corps furent enlevés par les anges ou par les hommes. A cet endroit poussa un arbre de myrte; cet arbre existe encore aujourd'hui, et ses fruits et ses feuilles sont un remède pour tous les maux. * fol. 81

Bien longtemps après, les restes des saints furent révélés; les précieuses têtes des trois martyrs furent transportées à Byzance, où elles sont très honorées et glorifiées. On construisit un temple au nom des saints Akepsima, Joseph et Aeithalas. Leur commémoration est célébrée le 3 novembre

En ce jour, mourut sur la croix, après de nombreuses tortures, saint Vincent, le diacre, par ordre du juge Dadianos, aux jours de l'empereur Maximien.

[B Է: Եւ յայսմ աւուր յիշատակ սքանչելեաց սրբոյն Գէորգայ զօրավարի եւ նաւակատիք տաճարին որ ի Լիդիա : Եւ յիշատակ Կուարտոսի աշակերտի առաքելոյն :]

Սահմի ԻԶ եւ Նոյեմբերի Դ : Վկայաբանութիւն սրբուհւոյն Կիւրենայ :

Ի ժամանակս Մաքսիմիանոսի ամբարշտի արքայի՝ էր ի Տարսոն քաղաքին սրբուհի վկայն Քրիստոսի Կիւրենա, եւ ի Մարկիանոսէ դատաւորէ յոյժ բռնադատեալ՝ ոչ ուրացաւ զՔրիստոս : Եւ ածին զհերս գլխոյն եւ զարտեւանունսն եւ գրեցին ի նուրբ քարտէս բանս անառակս եւ նախատանաց, եւ կախեցին ի թղթին եօթն խնձոր, (* A fol. 81 r° b.) եւ կապեցին ի ճակատն, եւ մերկ գենջակաւ * նստուցին ի վերայ իշոյ, եւ անցուցին չորս անգամ ընդ մէջ քաղաքին : Եւ տարեալ մանկունս հարկանէին բողբոջովք զաղախինն Քրիստոսի. եւ աղաչեաց զԱստուած եւ ոչ ոք ետես զմարմին նորա յանօրինացն : Եւ տարան զնա ի քաղաքն Ռոսայ եւ անդ արկին զերանելին ի հուր :

Նոյնպէս եւ կին մի այլ հաւատացեալ ընկեցին ընդ նմին ի հուրն, որոյ անուն էր Յուլիանէ՝ եւ ի նոյն քաղաքէն Ռոսայ : Եւ աւանդեցին երկոքեան սուրբ կանայքն զհոգիս իւրեանց առ Աստուած, Նոյեմբերի Դ :

3 Վկայաբանութիւն] Վկայութիւն B — Կիւրենայ] Կիւրեննայ B || 4 ամբարշտի] կռապաշտ B || 5 Կիւրենա] Կիւրեննա B || 10 Եւ աղաչեաց . . . յանօրինացն *om.* B || 13 աւանդեցին] աղօթելով *add.* B || 14 Նոյեմբերի Դ] եւ Սահմի ԻԶ *add.* B.

[B On fait aussi en ce jour la mémoire des miracles de saint Georges, le chef militaire; c'est aussi l'avant-fête de son temple à Lydda et la commémoration de Quartus le disciple des apôtres.]

26 SAHMI, **4 Novembre.**

Martyre de sainte Cyrène.

Aux jours de l'empereur impie Maximien, vivait dans la ville de Tarse la sainte martyre du Christ Cyrène, qui, instamment pressée par le juge Marcien, ne renia pourtant pas le Christ. On lui rasa les cheveux de la tête et les sourcils, on écrivit sur du papier fin des propos lascifs et outrageux, on mit dans ce papier sept pommes et on le lui attacha au front; (* A fol. 81 r° b.) on la fit * asseoir nue, la taille entourée d'un tablier, sur un âne, et on la promena quatre fois à travers la ville. On fit venir des jeunes gens pour frapper la servante du Christ avec des verges d'une certaine plante, mais elle pria Dieu et aucun des impies ne s'aperçut de sa nudité. On conduisit la bienheureuse à la ville de Rhosas et on l'y jeta dans le feu.

On jeta avec elle dans les flammes une autre femme fidèle, dont le nom était Julienne et qui était de la même ville de Rhosas. Les deux saintes femmes rendirent leur âme à Dieu le 4 novembre.

Յայսմ աւուր վարք աղախնոյն Աստուծոյ Մատրոնայ ։

Պատուական կին այս՝ էր ի Պերգեայ Պամփիլիացւոց. կին լեալ առն, եւ նորա դուստր մի էր միածին ։ Եւ յետ քսան եւ հինգ ամաց թողեալ զդուստրն եւ զայր իւր գնաց ի Կոստանդնուպօլիս, եւ յանձն արարեալ զդուստրն պարկեշտ կուսանի միոյ որում անուն էր Շուշան ։

Եւ ինքն երթեալ ի վանս երանելոյն Բասիոսի, լեալ ի կերպարանս ներքինւոյ կրօնաւորեցաւ, եւ անուանեցաւ Բաբիղաս, եւ մեծաւ ճգնութեամբ որպէս այր վաստակէր ընդ այլ եղբարսն ։

Եւ յետ ժամանակաց տեսանէ ի տեսլեանն երանելին Բասիոս զայր մի՝ որ ասէր եթէ. Ներքինին որ ի վանքդ է՝ կին է ։ * Նոյնպէս եւ այլ վանաց հայր տեսանէր երազի որ կին էր Բաբիղաս, եւ երթեալ պատմեաց երանելոյն Բասիանոսի ։ Եւ կոչեցին զնա առանձին ի սենեակ եկեղեցւոյն, եւ սաստիւ եւ սպառնալեօք հարցանէին ։ * A fol. 81 v° a.

Իսկ նորա անկեալ յոտս նոցա խոստովանեցաւ եթէ. Վասն առն իմոյ զայս հնարս իմացայ, զի մի գտցէ եւ բռնութեամբ հանցէ զիս ի կամաց իմոց ։

1 Մատրոնայ] Մատրոնեայ B || 2 նորա] նմա B || 3 մի էր *om.* B — զայր իւր] զայրն B || 5 որում] որոյ B || 6 Բասիոսի] Բասիանոսի B — կերպարանս] կերպ B || 7 վաստակէր] յոյժ *add.* B || 9 Բասիոս] Բասիանոս B.

En ce jour, vie de la servante du Christ Matrona.

Cette excellente femme était de Pergè de Pamphylie; elle était mariée, et elle avait une fille unique. Vingt-cinq ans après, elle quitta sa fille et son mari et se rendit à Constantinople, après avoir recommandé sa fille à une vierge honnête dont le nom était Suzanne.

Elle se rendit au couvent du bienheureux Basianos (*Vasios*), sous les apparences d'un eunuque, s'y fit moine, et prit le nom de Babylas; elle se mit à travailler comme un homme avec beaucoup d'ascétisme, à l'égal des autres frères.

Un certain temps après, le bienheureux Basianos vit dans une vision un homme qui lui dit : L'eunuque qui se trouve dans ton couvent * est une femme. De même un autre higoumène du couvent vit dans un songe que Babylas était une femme, et alla en rendre compte au bienheureux Basianos. Ils firent venir Babylas seul, dans une pièce attenant à l'église, et l'interrogèrent avec sévérité et menaces. * A fol. 81

Elle se jeta à leurs pieds et avoua : J'ai inventé ce moyen vis-à-vis de mon mari, pour qu'il ne me retrouvât plus et qu'il ne me fît pas sortir du couvent contre ma volonté.

Իսկ երանելոյն Բասիանոսի յուղարկեալ զնա ի քաղաքն Եմեսիա, եւ գրեաց թուղթ առ ճգնաւոր կուսան մայր վանացն ։ Եւ յորժամ գնաց, առժամայն գտին ի քաղաքին յայնմիկ զպատուական գլուխ Յովհաննու Մկրտչին, եւ առեալ Մատրոնա յօրհնութենէ նշխարացն՝ եօծ զաչս կուրի միոյ եւ նոյնժամայն բացաւ եւ ետես զլոյս ։

Եւ յետ ժամանակաց լուաւ այր իւր, եւ չոգաւ ի քաղաքն Եմեսիա, եւ նորա իմացեալ փախեաւ յԵրուսաղէմ եւ անտի ի Սինէական լեառն, եւ ապա գնաց ի Բիւրիտոն քաղաք, յորում տէրունական պատկերն ի տախտակի խոցեցաւ ի Հրէից, եւ բղխեաց ի կողից արիւն եւ ջուր ։ Եւ երթեալ անդ բնակեցաւ յաւերակս արտաքոյ քաղաքին, որ երբեմն լեալ էր տաճար կռոց ։ Եւ յորժամ աղօթէր պաշտէին դեւքն որ
* A fol. 81 v° b. բնակեալ էին * յաւերակս տաճարին եւ նորա գիտացեալ հալածեաց զնոսա նշանաւ սրբոյ խաչին ։ Եւ մեծաւ ճգնութեամբ զառաքինի վարսն իւր կատարէր ։

Եւ յորժամ պապակէր ի ծարաւոյ՝ ելանէր արտաքս եւ ի դալար խոտոյ թանայր զշրթունս իւր եւ զլեզուն. եւ ապա փորեալ ձեռօք իւրովք զերկիր եւ բղխեաց ջուր կենդանի ։

Եւ ի միում աւուր եղեալ սատանայ ի կերպարանս գեղեցկատեսիլ աղջկան, եւ

2-4 Եւ յորժամ գնաց ... ետես զլոյս ։ *om.* B || 7-8 յորում տէրունական ... արիւն եւ ջուր *om.* B || 9 Եւ յորժամ ... դեւքն *om.* B || 10 եւ նորա գիտացեալ *om.* B || 15 Եւ ի միում ... եւ անյայտ եղեն *om.* B.

Le bienheureux Basianos l'envoya à la ville d'Émèse et écrivit une lettre à la vierge ascète, la mère religieuse du monastère. Lorsque Matrona y arriva, l'invention de la précieuse tête de Jean-Baptiste eut lieu aussitôt dans cette ville, et Matrona, prenant une partie des saints restes, l'appliqua sur les yeux d'un aveugle qui recouvra immédiatement la vue et vit la lumière.

Après des années, son mari, ayant appris quelque chose à son sujet, se rendit à Émèse, mais Matrona, avertie, s'enfuit à Jérusalem et de là au mont Sinaï; de là elle se rendit ensuite à la ville de Beyrouth (*Biuriton*), où se trouvait l'image sur bois du Seigneur, qui, percée par les Juifs, rendit du sang et de l'eau de son côté. Arrivée là, elle fixa sa demeure hors de la ville dans les ruines d'un ancien temple d'idoles. Lorsqu'elle se mit à prier,
* A fol. 81 v° b. les démons qui habitaient * les ruines du temple se mirent à célébrer les offices; elle s'en aperçut et les chassa par le signe de la sainte croix. Elle y accomplit sa vie de vertus dans un grand ascétisme.

Lorsqu'elle était tourmentée de soif, elle sortait dehors et humectait ses lèvres et sa langue dans l'herbe tendre; ensuite elle creusa la terre de ses mains et il en surgit une eau vive.

Un jour, le démon prit la forme d'une belle jeune fille et engagea

խրատ տայր Մատրոնայի ի բաց կալ ի ճգնաւորական վարուց և մտանել ի քաղաքն. այլ ոչ ինչ կարաց խախտել զնա ի տեղւոջէն իւրմէ : Եղև իբրև զանամօթ պառաւ և սպառնալեօք երկեցուցանէր զնա և ասէր. Թէպէտ և ի մանկութեան քո ոչ յաղթեցի քեզ, այլ ի պառաւութեան բազում նեղութիւնս անցուցի ընդ քեզ : Եւ յաւուր միում մինչդեռ աղօթս առնէր՝ երևեցան ի թիկանց կոյս իբրև երեք արք և անէպ ծունր ածէին իբրև ժամս երկուս. և ասեն զնա. Աղօթեա վասն մեր աղախին Քրիստոսի, զի և մեք վասն քո աղօթեմք. և աներևոյթ եղեն :

Եւ բազում կանայս դարձուցանէր ի հաւատսն Քրիստոսի ի հեթանոսաց. և առաքէր առ եպիսկոպոսն մկրտել զնոսա և դասաւորէր ի դասս կուսանաց, և ընդ աղախնոյն Քրիստոսի * առաքինի վարուք ճգնէին : * A fol. 82 r° a.

Իսկ կռապաշտքն սպառնացեալ նմա՝ զի հրով այրեսցեն զնա, և նա ասէ. Դուք եկայք և ես տամ փայտ և հուր, և այրեցէք զիս. և պատրաստ եմ ի մեռանել վասն անուանն Քրիստոսի : Եւ ի բանից նորա ամօթալից դառնային :

Լուաւ վասն առն իւրոյ զի գիտաց վասն նորա թէ ուր կայ, և աղաչեաց զԱստուած զի յայտնեսցէ նմա, ուր երթիցէ կամ յԱղեքսանդրիա կամ յԱնտիոք կամ ի Կոստանդնուպօլիս : Եւ տեսանէ յանուրջս տեսիլ երիս արս որոց անուանքն էին միոյն՝ Աղեքսանդրոս, միոյն՝ Կոստանդիանոս, և միոյն՝ Անտիոքոս : Եւ հակառակէին

16 տեսիլ *om.* B || 17 միոյն] միւսոյն B.

Matrona à cesser la vie ascétique et à rentrer dans la ville, mais il ne réussit pas à lui faire quitter cet endroit. Alors le démon prit l'apparence d'une vieille femme effrontée, l'intimida par des menaces et dit : Bien que je ne t'aie pas vaincue dans ta jeunesse, je t'ai fait pourtant endurer bien des souffrances dans ta vieillesse. Un jour qu'elle était en prières, trois hommes apparurent derrière son dos, faisant des génuflexions répétées pendant deux heures environ, et ils lui dirent : Prie pour nous, servante du Christ, car, nous aussi, nous prions pour toi. Et ils disparurent.

[Matrona] convertissait beaucoup de femmes païennes à la foi du Christ; elle les envoyait à l'évêque, pour les baptiser, et celui-ci les admettait ensuite au rang des religieuses, et elles pratiquaient * une vie de mortifications avec la servante du Christ. * A fol. 82 r° a.

Les idolâtres menacèrent [Matrona] de la brûler dans les flammes, elle leur répondit : Vous n'avez qu'à venir et je vous procurerai du bois et du feu et vous pourrez me brûler; je suis prête à mourir pour le nom du Christ. A ces paroles, ils s'en retournèrent pleins de honte.

[Matrona] apprit que son mari connaissait l'endroit où elle se trouvait; elle pria Dieu de lui révéler si elle devait se rendre à Alexandrie, à Antioche ou à Constantinople. Elle vit dans un songe trois hommes qui se nommaient, l'un Alexandre, l'autre Constantin et l'autre Antiochus. Ils se disputaient

ընդ միմեանս իւրաքանչիւր ոք ասէ. առից զդա կին : Եւ ընկեցին վիճակ երիցս անգամ, եւ ել վիճակն Կոստանդիանոսի :

Եւ զարթուցեալ գիտաց որ հրամայեցաւ նմա երթալ ի Կոստանդնուպօլիս : Եւ յորդորեալ յանձն արար զաշակերտեալ կանայսն եպիսկոպոսին, եւ ինքն գնաց ի Կոստանդնուպօլիս, եւ երթեալ առ երանելին Բասիանոս, պատմեաց նմա զամենայն : Եւ նա ետ նմա յեզր քաղաքին առանձինն խրճիթ մի եւ ասէ. Լռութեամբ կալով՝ կեցո՛ զոգիդ քո եւ զբազմաց :

* A fol. 82 r° b. Եւ լուաւ վասն նորա Բերիանեայ * թագուհին՝ ամուսին Լեւոնի արքային, եւ գնաց առ նա : Եւ յոյժ զարմացաւ ընդ խստակրօն ճգնութիւն երանելոյն Մատրոնայի, եւ շինեաց ի տեղին զայն վանս բազում ծախիւք, եւ է մինչեւ ցայսօր :

Եւ առաքեաց ետ բերել ի Բիւրիտոն քաղաքէն զկրօնաւորեալ կանայսն, զոր ի հեթանոսաց ուսուցեալ դարձոյց ի Քրիստոս, եւ բնակեցան ի միասին մինչեւ ցմահ, եւ բազմացան քորք վանացն յոյժ :

Եւ երանելին Մատրոնա հրեշտակական վարուք կացեալ, յետ հրաժարելոյն ի տանէն եւ յամուսնոյն իւրոյ՝ ամս եօթանասուն եւ հինգ, եւ հանգեաւ խաղաղութեամբ ի Քրիստոս ամաց հարիւր եւ քսանից :

7 զբազմաց] զայլոց բազմաց B || 8 Բերիանեայ] Բրիանեա B || 9 երանելոյն Մատրոնայի] երանելի կնոջն B.

ensemble et chacun disait : Je la prendrai pour épouse. Ils tirèrent au sort trois fois et le sort échoua à Constantin.

[Matrona] à son réveil reconnut qu'il lui était ordonné de se rendre à Constantinople. Elle partit en recommandant à l'évêque les femmes qu'elle formait et se rendit à Constantinople, où elle alla trouver le bienheureux Basianos et lui raconta tout. Celui-ci lui désigna aux abords de la ville une hutte isolée et lui dit : Fais le salut de ton âme et celui de beaucoup d'autres, en vivant en silence.

* A fol. 82 r° b. L'impératrice * Brianée, femme de l'empereur Léon, ayant entendu parler d'elle, alla la voir et fut très édifiée de l'austère ascétisme de la bienheureuse Matrona; elle fit construire au même endroit et à grands frais un couvent qui existe encore aujourd'hui.

[Matrona] fit venir de la ville de Beyrouth les religieuses, qu'elle avait instruites et converties du paganisme au Christ; elles vécurent ensemble jusqu'à leur mort. Les religieuses du monastère augmentèrent considérablement en nombre.

La bienheureuse Matrona vécut soixante-quinze ans d'une vie angélique, après avoir quitté sa maison et son mari, et reposa en paix dans le Christ à l'âge de cent vingt ans.

[* Բ տօն է սրբոց առաքելոցն Պատրոբասայ, Երմայ, Լինոսի, Գայիոսի, Փիլողոգոսի, որ էին յեօթանասուն եւ երկու աշակերտացն : * Բ 221 a.

Սոքա առաքեալքս էին ի կարգէ եւ ի պատուոյ եօթանասնիցն, սպասաւորք եւ պաշտօնեայք գլխաւոր առաքելոցն Պետրոսի եւ Պօղոսի : Սուրբն Լինոս եղեւ եպիսկոպոս Հռոմայ ի Պետրոսէ առաքելոյ, եւ յետ նորա կալաւ զաթոռն ամս քսան եւ եօթն : Իսկ սուրբն Պատրոբաս եղեւ եպիսկոպոս ի Պատիուղոս՝ զոր եւ զսա յիշէ Պօղոս եւ գովէ ի թուղթս իւր : Իսկ սուրբն Գայիոս եւ նա ձեռնադրեալ յառաքելոցն եղեւ եպիսկոպոս Եփեսոսի՝ յետ Տիմոթէոսի աշակերտին Պօղոսի : Իսկ սուրբն Փիլողոս շրջեցաւ ընդ Անդրէի ի յաշխարհն մարդակերաց, եւ ի նմանէ ձեռնադրեցաւ եպիսկոպոս Սինոպ քաղաքի : Իսկ սուրբն Երմա՝ ձեռնադրեցաւ եւ նա եպիսկոպոս յառաքելոյն Պօղոսէ՝ Փիլիպպու քաղաքին՝ որ է առաջին վիճակ Մակեդոնացւոց :

Զսոսա զամենեսին վասն արժանաւոր գործոց յիշէ Պօղոս ի թուղթն Հռոմայեցւոց եւ ողջոյն տայ, զի յայնժամ դեռ եւս ի Հռոմ էին, եւ յետոյ կացեալ եպիսկոպոսք վարդապետութեամբ եւ նշանօք հաստատէին եւ դարձուցանէին զբազումս : Վասն որոյ եւ ի հալածանացն զոր յարոյց Ներոն եւ Դոմետիոս՝ բազում նեղութիւնս կրեցին, եւ անթիւ փորձութեանց ամենայն՝ ի վիշտս եւ ի չարչարանս վասն Քրիստոսի համբերեալ՝ համբերութեամբ կատարեցան այլ եւ այլ մահուամբ եւ պսակեցան ի Քրիստոսէ :]

[B * Fête des saints apôtres Patrobas, Hermès, Lin, Gaïus et Philologos (*Philogolos*), qui étaient du nombre des soixante-douze disciples. * B 221 a.

Ces saints apôtres étaient du rang et de la dignité des soixante-dix, serviteurs et ministres des principaux apôtres Pierre et Paul. Saint Lin devint évêque de Rome; il fut sacré par l'apôtre Pierre, à qui il succéda sur le siège pendant vingt-sept ans. Saint Patrobas devint évêque à Pouzzoles (*Patioulous*), Paul le mentionne et en fait l'éloge dans ses épîtres. Saint Gaïus fut sacré, lui aussi, par les apôtres et devint évêque d'Éphèse, après Timothée, le disciple de Paul. Saint Philologos parcourut avec André le pays des anthropophages, et fut sacré par lui évêque de la ville de Sinope. Saint Hermas fut, lui aussi, sacré par l'apôtre Paul, évêque de la ville de Philippopolis, qui est le premier siège épiscopal en Macédoine.

Paul les mentionne tous, à cause de leurs œuvres méritoires, dans son épître aux Romains et les salue, car ils se trouvaient encore à Rome à cette époque; et ce n'est que plus tard qu'ils devinrent évêques et raffermirent et convertirent nombre de gens par leur doctrine et par des miracles. C'est pourquoi, à l'époque des persécutions soulevées par Néron et Domitien, ils subirent bien des peines, et, après avoir supporté d'innombrables épreuves et enduré des peines et des tortures pour le Christ, ils moururent de différentes manières et furent couronnés par le Christ.]

Սահմի ԻԷ և Նոյեմբերի Ե ։ Վկայաբանութիւն սրբոյն Պորփիւրիոսի գուսանի ։

Սուրբն Պորփիւրիոս՝ էր յազգէ Ասիանոյ, և սնեալ յԵփեսոս քաղաքին. և էր հեթանոս և երգեցիկ ի դիւական խաղս թէատրոնաց ։ Եւ գնաց ի Կեսարիա Կապադովկացւոց և խաղայր ի մէջ քաղաքին կնթառով՝ որ է փանդիռամբ ։ Տեսեալ զնա
* A fol. 82 v° a. Աղեքսանդրոս կոմսն, և հաճեցաւ ի խաղս և յերգս նորա ։ Եւ յաւուր միոջ * հրամայեաց պատրաստել զթէատրոնն յորում զպղծալից զոհսն մատուցանէին ։ Եւ ժողովեցան բազմութիւնք քաղաքին վասն տեսանելոյ զխաղս թէատրոնին ։

Եւ որպէս այպն առնելով զքրիստոնէից աստուածային խորհրդածութիւնն՝ որ լինի ի սուրբ մկրտութիւնն, արարին ի խաղացողացն զմի ոմն որպէս թէ եպիսկոպոս և զայլս որպէս քահանայս և սարկաւագունս. և տարան զՊորփիւրիոս առաջի որպէս երախայ՝ զի մկրտեսցեն զնա. և սկսան ընդ խաղ ղօղանջել որպէս եթէ պաշտէին. և բերին մեծ կաթսայ և լցին ջրով, և մերկացուցին զՊորփիւրիոս և արկին ի ջուրն ։ Ասէ սուտ եպիսկոպոսն այպն առնելով. Յանուն Հօր և Որդւոյ և սուրբ Հոգւոյն մկրտի Պորփիւրիոս ։ Ոչ գիտէին անհաւատքն եթէ անուն սուրբ Երրորդութեանն անայպանելի է և աննախատելի է ։

1 Վկայաբանութիւն] Վկայութիւն B — գուսանի] յԵփեսոս *add.* B || 4 կնթառով] կիթառաւ B || 6 մատուցանէին] կատարէին B.

27 SAHMI, 5 Novembre.

Martyre de saint Porphyre, le mime.

Saint Porphyre était de l'Asie, avait été élevé dans la ville d'Éphèse; il était païen, et chanteur sur les scènes diaboliques des théâtres. S'étant rendu à Césarée de Cappadoce, il jouait de la cithare [1] dans la ville. Le comte Alexandre le remarqua et prit plaisir à ses jeux et chants. Un jour,
* A fol. 82 v° a. * il ordonna de préparer le théâtre où l'on offrait les sacrifices abominables. La population de la ville y accourut en foule pour assister au spectacle du théâtre.

Comme pour tourner en ridicule le divin mystère des chrétiens qui s'accomplit pendant le saint baptême, on fit représenter par l'un des acteurs l'évêque, par d'autres des prêtres et diacres, et on leur présenta Porphyre, comme catéchumène, aux fins de le baptiser. Ils commencèrent à hurler par plaisanterie, comme s'ils accomplissaient l'office, firent ensuite apporter un grand bassin qu'ils remplirent d'eau, et ayant mis à nu Porphyre, ils le jetèrent dans l'eau. Le faux évêque prononça par moquerie : Porphyre est baptisé au nom du Père, du Fils et du Saint-Esprit. Les païens ignoraient que le nom de la sainte Trinité n'est pas sujet à moquerie et à outrage.

1. Le rédacteur arménien ajoute : c'est-à-dire de la trompette.

Եւ արար Աստուած ի տեղւոջն յայնմիկ նշան մեծ և յափշտակեաց զմիտս Պորփիւրեայ որպէս զգառն ի բերանոյ գայլոյ ։ Եւ յորժամ մկրտեցին զՊորփիւրիոս ընդ խաղս և զգեցուցին ճերմակ զգեստս՝ էջ ի վերայ նորա ճշմարտապէս Հոգին սուրբ, և երևեցան առաջի Պորփիւրեայ հրեշտակք՝ կանթեղս ունելով, և օրհնէին զԱստուած * բարձր ձայնիւ, որ և ի ձայնէ հրեշտակացն շարժեցաւ քաղաքն, և յոյժ զարհուրեցան. և յաշխ եղեալք ասէին եթէ. Աստուածք մեր երևեցան Պորփիւրեայ ։ Եւ այլք ասէին. Եթէ, ի սուտ մկրտութիւնն Պորփիւրեայ այսպիսի զօրութիւնք եղեն, որչափ ևս առաւել որք ճշմարտութեամբ մկրտին լինիցի նշանք յերկնից ։ Եւ որք զայս ասացին երթեալ անկան յոտս Պորփիւրեայ և ասեն. Եղբայր Պորփիւրէ, աղօթեա վասն մեր որ և ի մեզ իջանէ Հոգին սուրբ ։ * A fol. 82 v° b.

Իսկ Պորփիւրիոս ոչ գիտէր յաղօթս կալ. և հրեշտակ Տեառն ուսոյց նմա, և դարձաւ յարևելս տարածեաց զձեռս յերկինս ։ Եւ էջ ամպ լուսաւոր և ծածկեաց զթէատրոնն և ցօղէր ի վերայ ամենեցուն որ հաւատացինն. և մկրտեցան յամպն և ի ցօղն, և ի վերանալ ամպոյն երևեցան սպիտակ զգեստիւք, և ելեալ ի թէատրոնէն խնդութեամբ գնացին յեկեղեցին ։

Լուաւ և սրբազնեալ եպիսկոպոսն քաղաքին Կղոնոս և ուրախ եղև յոյժ, և

5 ձայնիւ] բարբառով B || 8 լինիցի] լինին B || 9-14 Եւ որք զայս ասացին ... սպիտակ զգեստիւք] Եւ բազումք ի ժողովելոց անտի հաւատացին ի Քրիստոս B.

Aussi Dieu accomplit en cet endroit un grand miracle. Il ravit l'esprit de Porphyre comme on délivre un agneau de la gueule du loup. Lorsqu'on eut baptisé Porphyre par plaisanterie, et qu'on l'eut revêtu de vêtements blancs, le Saint-Esprit descendit réellement en lui et des anges apparurent devant Porphyre, tenant des lumières et bénissant Dieu à haute voix; la ville fut ébranlée * par les voix des anges, et les gens, fortement saisis et effrayés, se mirent à dire : Nos dieux ont apparu à Porphyre. D'autres disaient : Si dans le faux baptême de Porphyre de tels prodiges ont eu lieu, que de signes du ciel doivent avoir lieu pour ceux qui sont baptisés en toute vérité! Et ceux qui parlèrent ainsi allèrent se jeter aux pieds de Porphyre en disant : Frère Porphyre, prie pour nous, afin que le Saint-Esprit descende en nous aussi. * A fol. 82 v° b.

Mais Porphyre ne savait pas prier; l'ange du Seigneur le lui apprit, et il se tourna vers l'Orient et étendit ses bras au ciel. Un nuage lumineux descendit, et enveloppa le théâtre, répandant une rosée sur tous ceux qui avaient cru. Ils furent baptisés dans le nuage et dans la rosée, et lorsque le nuage se fut dissipé, ils apparurent revêtus de vêtements blancs. Ils quittèrent le théâtre pleins de joie et se rendirent à l'église.

Le saint évêque de la ville, Clonos, l'apprit et en ressentit une grande

գնացեալ ընդ առաջ՝ տարաւ զնոսա յեկեղեցին, եւ լցեալ եկեղեցին հրեշտակօք, եւ ծունր կրկնեալ ամենեցուն փառաւորէին զԱստուած : Եւ վերացան հրեշտակքն յերկինս :

* A fol. 83 r° a. Եւ տեսեալ կոմսին * զսքանչելիսն ապշեցաւ յոյժ եւ զարհուրեալ յահէն : Եւ երթեալ Պորփիւրիոս ի տաճար կռոց, եւ խորտակեաց զամենայն բագինսն : Եւ եղեւ թնդիւն մեծ, եւ միոյ կռոց գլուխ անկեալ ի վերայ քրմին եւ եսպան զնա : Եւ լուեալ կոմսին յամօթ եղեւ յոյժ, եւ հրամայեաց սրով սպանանել զՊորփիւրիոս :

Եւ յորժամ տարան ի տեղին՝ առաքեաց առ եպիսկոպոսն եւ տարաւ զսուրբ խորհուրդն, եւ հաղորդեցաւ ի սուրբ պատուական մարմնոյ եւ յարենէ Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ : Եւ ապա հատին զգլուխ նորա՝ Նոյեմբերի Ե :

Եւ առեալ եպիսկոպոսին զնշխարս սրբոյ վկային Պորփիւրիոսի տարաւ յեկեղեցին եւ եդ պատուով ի տապանի :

Յայսմ աւուր Մարտինոս եպիսկոպոսն Փռանգաց մեծ եւ առաքինի ճգնութեամբ բազում սքանչելիս արարեալ ի կենդանութեան իւրում եւ յետ մահուանն, յաւուրս բարեպաշտ թագաւորին Գրատիանոսի եւ խաղաղութեամբ հանգեաւ ի Քրիստոս :

1 տարաւ] եմուծ B — եւ լցեալ եկեղեցին հրեշտակօք *om.* B || 2 փառաւորէին] գոհութեամբ փառաւորեցին B — Եւ վերացան հրեշտակքն յերկինս *om.* B || 3 եւ զարհուրեալ յահէն] եւ յամօթ եղեւ B || 3-6 Եւ երթեալ Պորփիւրիոս ... եղեւ յոյժ *om.* B || 8 սուրբ *om.* B || 9 Նոյեմբերի Ե] եւ Սահմի ԻԷ *add.* B || 12 աւուր] երանելի *add.* B || 14 թագաւորին] արքային B — հանգեաւ ի Քրիստոս] աւանդեաց զհոգին իւր առ Աստուած B.

joie; il se porta au-devant d'eux et les conduisit à l'église. L'église se remplit d'anges et tous mettant les genoux en terre, glorifièrent, Dieu. Les anges remontèrent au ciel.

* A fol. 88. r° a. Le comte, témoin * des miracles, en fut épouvanté et saisi de crainte. Porphyre se rendit ensuite au temple des idoles et brisa tous les autels. Il se produisit un grand bruit et la tête d'une des idoles tomba sur le prêtre d'idoles et le tua. Ce qu'ayant appris, le comte, honteux et confus, ordonna de tuer Porphyre par l'épée.

Lorsqu'on l'eut conduit à l'endroit de l'exécution, il envoya quelqu'un à l'évêque, qui lui apporta le saint mystère, et il communia aux saints et précieux corps et sang du Christ, notre Dieu. On lui trancha ensuite la tête, le 5 novembre.

L'évêque prit les restes du saint martyr Porphyre, les transporta à l'église et les déposa dans un tombeau.

En ce jour, Martin, l'évêque des Français, qui a opéré de son vivant et après sa mort de nombreux miracles, reposa en paix dans le Christ, après une vie de grand ascétisme et de vertus, aux jours du pieux empereur Gratien.

Սա եւս զայր մի զրպարտող՝ որ ոչ տայր թոյլ զմեռեալ մին թաղել, ասելով եթէ. Երեք հարիւր դահեկան պարտի ինձ, եթէ * ոչ առից զգանձն իմ ոչ տամ թաղել զդա : * A fol. [illegible] r° b Եւ կին մեռելոյն երդնոյր եթէ. Վճարեցաք զքեզ : Եւ նա ուրանայր : Եւ աղօթիւք սրբոյն Մարտինոսի խօսեցաւ մեռեալն որ ոչ ինչ պարտէր նմա : Եւ անժամայն զըրպարտողն անկեալ մեռաւ :

Եւ մեռեալ էշ մի աղօթիւք կենդանացոյց, եւ յաղագս այնորիկ հաւատացին ի Քրիստոս յանհաւատիցն հազար ոգի :

Սահմի ԻԸ եւ Նոյեմբեր Զ : Վկայաբանութիւն Պօղոսի խոստովանողին
Կոստանդնուպօլսոյ հայրապետին :

Սուրբն Մետրոփանէս Կոստանդինուպօլսոյ պատրիարքն՝ ի ժամ փախճանի իւրոյ ձեռնադրեաց յաթոռ իւր զաւագ երէց եկեղեցւոյն իւրոյ զԱղեքսանդրոս, զոր առաքեաց փոխանակ իւր ի Նիկիա յառաջին ժողովն. զանն զի ինքն ծերացեալ էր յոյժ եւ ոչ կարող գնալ :

Եւ նոյնպէս եւ Աղեքսանդրոս ի ժամ փախճանի իւրոյ՝ ձեռնադրեաց զՊօղոս սարկաւագն Թեսաղոնիկոյ, զոր ինքն սնուցեալ էր եւ ուսուցեալ, զոր եւ սուրբն Մե-

1 Սա եւս ... Քրիստոսի *om.* B.
8 Վկայաբանութիւն] Վկայութիւն B — հայրապետին] պատրիարքին B 15 Թեսաղոնիկոյ] Թեսաղոնիկեցին B.

Il avait vu un calomniateur qui empêchait d'enterrer un mort en disant : Il me doit trois cents écus; si * je n'obtiens pas la somme, je ne le laisserai pas enterrer. La veuve du défunt jurait : Nous te l'avons payée. L'autre niait. Alors, sur les prières de saint Martin, le mort parla et dit qu'il ne lui devait rien. Le calomniateur tomba aussitôt et mourut. * A fol. [illegible] r° b

Il rendit, par ses prières, la vie à un âne mort, et, à cause de ce fait, mille personnes parmi les infidèles crurent au Christ.

28 SAHMI, **6 Novembre**.

Martyre de Paul le Confesseur, patriarche de Constantinople.

Saint Métrophane, patriarche de Constantinople, avait sacré, à sa mort, pour lui succéder au siège, le doyen de son église, Alexandre, qu'il avait envoyé, pour le remplacer, au premier concile de Nicée, car il était très âgé et ne pouvait s'y rendre.

Alexandre, à l'heure de sa mort, sacra également Paul, le diacre de Thessalonique, qu'il avait élevé et instruit, et dont saint Métrophane avait

արոփանէս բազում անգամ գովեալ էր. այր բարեպաշտ եւ երկիւղած յԱստուծոյ, եւ հմուտ եւ տեղեակ աստուածային գրոց :

Եւ թագաւորն Կոստանդինոս, որդի սրբոյն Կոստանդիանոսի մեծին, թողեալ

* A fol. 83 v° a. զուղղափառութիւն հօրն, եւ * եղեալ հերձուածողն Արիոսի եւ արար ժողով յԱնտիոք քաղաք ընդդէմ Նիկիոյ ժողովոյն, եւ կամէր որոշել զհամագոյութիւն Երրորդութեանն : Եւ ոչ Յուլիոս Հռոմայ հայրապետն, եւ ոչ Մաքսիմոս Երուսաղեմայ, եւ ոչ Աթանաս Աղեքսանդրու, եւ ոչ Պօղոս Կոստանդինուպօլսոյ գնացին կամ ընկալան զժողովն :

Եւ ընկէց թագաւորն զԱթանասիոս, եւ արար փոխանակ նորա՝ զոմն Գէորգէս արիանոս : Եւ Աթանասիոս գնաց փախստական ի Հռոմ առ Կոստաս թագաւորն՝ եղբայր Կոստանդեայ, եւ առ Յուլիոս Հռոմայ հայրապետն : Նոյնպէս եւ ընկէց յաթոռոյն զխոստովանողն զՊօղոս, եւ նստոյց փոխանակ նորա զԵւդոքսիոս զՆիկոմիդացին :

Եւ եղեւ ի սակաւ աւուրս մեռանել Եւդոքսիոսի, եւ ժողովեցան արիանոսքն՝ զՄակեդոնիոս նստուցանել յաթոռ Կոստանդնուպօլսի, ոչ յեկեղեցւոջ պատրիարքարանին՝ այլ յայլ եկեղեցւոջ զոր կոչեն Պօղոսի :

1 գովեալ էր] գովեաց եւ վկայեաց B || 9 փոխանակ] յաթոռ *add*. B.

bien souvent fait l'éloge, car c'était un homme pieux, craignant Dieu, érudit et versé dans les écritures divines.

L'empereur Constance (*Costantinos*), fils de saint Constantin (*Costantianos*)

* A fol. 83 v° a. le Grand, ayant abandonné l'orthodoxie de son père, * embrassa l'hérésie d'Arius, et convoqua un concile dans la ville d'Antioche, en opposition au concile de Nicée; il voulut séparer la consubstantialité de la Trinité. Mais ni Jules, patriarche de Rome, ni Maxime de Jérusalem, ni Athanase d'Alexandrie, ni Paul de Constantinople ne se rendirent au concile ni ne l'acceptèrent.

L'empereur destitua Athanase et le remplaça par un certain Georges, arien. Athanase se réfugia à Rome auprès de l'empereur Constant (*Costas*), frère de Constance, et auprès de Jules, patriarche de Rome. L'empereur destitua également Paul le Confesseur et le remplaça par Eudoxe de Nicomédie.

Peu de jours après, Eudoxe venant à mourir, les Ariens s'assemblèrent, afin de mettre Macédonius sur le siège de Constantinople, non pas dans l'église du patriarcat, mais dans une autre église dite de [Saint]-Paul.

Այս Մակեդոնիոս քարոզէր զՔրիստոս՝ ոչ նմանակից Հօր, եւ զՀոգին սուրբ օտար յաստուածութենէն :

Եւ զՊօղոս աքսորեցին ի Թեսաղոնիկեաց քաղաքն. եւ անտի գնաց ի Հռոմ, եւ եգիտ անդ զԱթանասիոս :

Եւ գրեաց Կոստաս արքայն Հռոմայ * առ եղբայրն իւր Կոստանդին : Եւ եղեւ ժողով ի Սարդիկէ վասն Պօղոսի եւ Աթանասի. եւ ժողովեցան յարեւմտից երեք հարիւր եպիսկոպոսունք եւ յարեւելից եօթանասուն եւ ութ : Եւ արեւմտից եպիսկոպոսունքն ասէին՝ որ եւ Պօղոս եւ Աթանասիոս գայցեն ի ժողովն. եւ արեւելեանքն ոչ կամէին : Եւ ապա որոշեցան ի միմեանց եւ գնացին արեւելեանքն եօթանասուն եւ ութ եպիսկոպոսունքն ի Փիլիպպուպօլիս, եւ նզովեցին զորս համագոյ խոստովանէին զսուրբ Երրորդութիւնն : * A fol. 83 v° b.

Իսկ երեք հարիւր արեւմտից եպիսկոպոսունքն քարոզեցին համագոյ զսուրբ Երրորդութիւնն, եւ յամենայն տեղիս թղթովք հաստատեցին :

Եւ գրեաց Կոստաս առ եղբայր իւր Կոստանդիոս սպառնալիս որ եթէ, զՊօղոս եւ զԱթանասիոս ոչ հաստատեսցեն՝ զսէր եղբայրութեանդ լուծանեմ եւ բազում զօրօք գամ մարտնչել ընդ քեզ : Եւ լուեալ Կոստանդիոս երկեաւ յեղբօրէն, եւ հաստա-

1 ոչ նմանակից Հօր] ոչ համագոյակից՝ այլ նմանակից Հօր B || 7 եօթանասուն եւ ութ] եօթանասուն եւ վեց B || 9 արեւելեանքն եօթանասուն եւ ութ] արեւելից եօթանասուն եւ վեց B || 15 հաստատեսցեն] յաթոռ իւրեանց *add.* B — բազում *om.* B.

Ce Macédonius prêchait que le Christ n'est pas égal au Père, et que le Saint-Esprit est étranger à la divinité.

On exila Paul à la ville de Thessalonique; de là il se rendit à Rome, où il retrouva Athanase.

L'empereur de Rome Constant écrivit à ce sujet * à son frère Constance. Il fut tenu un concile à Sardique à propos de Paul et d'Athanase. Trois cents évêques de l'Occident et soixante-dix-huit évêques de l'Orient s'y assemblèrent. Les évêques de l'Occident exigeaient : Que Paul et Athanase vinssent également au concile; mais ceux de l'Orient s'y opposaient. Ils se séparèrent alors et les soixante-dix-huit évêques de l'Orient se rendirent à Philippopolis et y anathématisèrent ceux qui professaient la sainte Trinité consubstantielle. * A fol. 83 v° b.

Quant aux trois cents évêques de l'Occident, ils prêchèrent la sainte Trinité consubstantielle et le confirmèrent par lettres à tous les pays.

Constant écrivit des menaces à son frère Constance : Si Paul et Athanase ne sont pas réinstallés sur leurs sièges, je romps l'affection fraternelle avec toi et je marche à la tête de nombreuses armées pour te livrer bataille. A cette nouvelle, Constance, qui craignait son frère, rétablit Paul sur

տեղւոյ զՊաւղոս յաթոռ պատրիարգութեանն՝ յեկեղեցւոջ սրբուհւոյն Հեղինեայ, որ հին եւ նոր կոչին : Հաստատեաց եւ զԱթանասիոս յԱղեքսանդրիա յաթոռ իւր :

Եւ յետ ժամանակաց Մագնենտիոս ի Հռոմ սպան զԿոստաս արքայն : Եւ լուեալ (* A fol. 84 r° a.) արիոսական ժողովք որք ի Կոստանդինուպօլիս՝ * եւ ուրախ եղեն յոյժ. եւ շարժեն զԿոստանդիոս թագաւորն ի վերայ Պօղոսի եւ Աթանասի ի բարկութիւն : Եւ եղեւ դարձեալ հալածումն եկեղեցեաց ուղղափառացն ընդ ամենայն երկիր, եւ առաքեաց յԱղեքսանդրիա զԳէորգէոս արիանոսն, եւ զՊօղոս աքսորեցին ի Կոկիսոն Հայոց :

Եւ ժողովեցան արիանոսքն առ Փիլիպպոս եպարքոսն, եւ գրեաց առ իշխանն Կոկիսոնոյ եւ խեղդեաց զսուրբն Պօղոս պատուական եմիփորոնաւն իւրով, եւ կալաւ զեկեղեցին անօրէնն Մակեդոնիոս :

Եւ բազում հալածանս եւ նեղութիւնս անցուցին արիանոսքն ընդ ուղղափառսն հրամանաւ Կոստանդիանոսի արքայի, որ եւ զերկու կիսասարկաւագունսն Պօղոսի սրով սպանին զՄարկիանոս եւ զՄարտիւրիոն :

Իսկ Մակեդոնիոս փոխեաց զնշխարս սրբոյն Կոստանդիանոսի, եւ տարաւ յեկեղեցին սրբոյն Ակակիոսի : Եւ լուաւ Կոստանդիանոս արքայն զփոխադրումն ոսկերաց հօր իւրոյ, բարկացաւ յոյժ եւ ընկէց զՄակեդոնիոս յաթոռոյն :

Եւ եղեւ յետ վախճանի Կոստանդեայ՝ թագաւորեաց ամբարիշտն Վաղենդիոս,

4 արիոսական] արիանոսաց B || 17 Վաղենդիոս] Վաղենտիանոս B.

le siège patriarcal, dans l'église de Sainte-Hélène, qu'on appelle ancienne et nouvelle. Il rétablit également Athanase sur son siège d'Alexandrie.

Quelque temps après, Magnence tua l'empereur Constant à Rome. Ce (* A fol. 84 r° a.) qu'ayant appris, les assemblées ariennes à Constantinople * eurent une grande joie et excitèrent la colère de l'empereur Constance contre Paul et Athanase. Une nouvelle persécution des églises orthodoxes eut lieu dans tous les pays. L'empereur envoya à Alexandrie l'arien Georges et on exila Paul à Cocuse d'Arménie.

Les Ariens tinrent conseil chez l'éparque Philippe, qui envoya un message au gouverneur de Cocuse; ce dernier fit étrangler saint Paul à l'aide de son précieux pallium. L'impie Macédonius s'empara de l'église.

Les Ariens firent subir, par ordre de l'empereur Constance, de nombreuses persécutions et souffrances aux orthodoxes, et tuèrent par le glaive les deux sous-diacres de Paul, Marcien et Martyron [1].

Macédonius fit transporter les restes de saint Constantin, et les fit déposer dans l'église de Saint-Acace. L'empereur Constance, lorsqu'il eut appris que les os de son père avaient été transférés, en fut fort irrité et chassa du siège Macédonius.

Après la mort de Constance régna, l'impie Valentin, qui assiégea les

1. Cf. 16 sahmi, p. [435]-[437].

եւ նա պաշտպանեաց զեկեղեցիս ուղղափառաց ։ Եւ յետ նորա թագաւորեաց պիղծն Յուլիանոս ։ * Եւ ապա կացոյց Աստուած զմեծն Թէոդոս ի ձեռն Գրատիանոսի Հռոմայ արքային, եւ հալածեաց զամենայն արիոսեանսն ի Կոստանդնուպօլսէ ։ * A fol. 8?

Եւ երթեալ սուրբն Գրիգորի աստուածաբանի լուսաւորեաց վարդապետութեամբն իւրով զամենայն քաղաքն, նստեալ ի փոքր մատրան սրբուհւոյն Անաստասեայ ։ Եւ որ զքառասուն ամ կալան զեկեղեցիսն արիանոսքն, իբրեւ զփոշի անհետ եղեն, եւ տիրեցին եկեղեցեացն որք համագոյ խոստովանէին զամենասուրբ զԵրրորդութիւնն ։

Եւ եղեւ ժողով հարիւր եւ յիսուն եպիսկոպոսաց, յորս էր Տիմոթէոս Աղեքսանդրացի, Կիւրեղ Երուսաղեմայ, Մելիտոս Անտիոքայ, Գրիգոր Նիւսացի եղբայր սրբոյն Բարսղի ։ Եւ նստուցին յաթոռ Կոստանդնուպօլսի զՆեկտարիոս, եւ անուանեցին զՊօղոս՝ խոստովանող ։

Եւ առաքեցին ի Կոկիսոն Հայոց եւ բերին զնշխարս սրբոյն Պօղոսի խոստովանողին. եւ ելին ընդ առաջ ի Քաղկեդոն եւ պատրիարգն եւ ամենայն ժողովուրդ քաղաքին՝ մոմեղինօք եւ խնկօք, եւ մեծաւ փառօք պատուեցին եւ եդին յեկեղեցին առ սրբոյ սեղանոյն ։

Եւ կատարի տօնն ի Նոյեմբերի Զ ։

1 պաշտպանեաց] շարժեաց B || 3 արիոսեանսն] արիանոս B || 12 Հայոց *om.* B || 13 Քաղկեդոն] Թագաւորն *add.* B || 14 փառօք պատուեցին] պատուով եւ փառօք B — յեկեղեցին առ սրբոյ սեղանոյն] յեկեղեցին սրբոյ Պօղոսի՝ ի ներքոյ սրբոյ Իրենէի B || 16 Նոյեմբերի Զ] եւ Սահմի ԻԸ *add.* B.

églises des orthodoxes. A sa mort, régna l'abominable Julien. * Dieu fit ensuite régner le grand Théodose par l'entremise de Gratien, l'empereur de Rome, qui chassa tous les Ariens de Constantinople. * A fol. 8? r° b

Saint Grégoire le théologien s'y rendit et illumina toute la ville par sa doctrine, il siégea dans la petite chapelle de Sainte-Anastasie. Les Ariens, qui avaient occupé toutes les églises pendant quarante ans, se dispersèrent comme de la poussière, et ceux qui professaient la très sainte Trinité consubstantielle réoccupèrent les églises.

Il y eut un concile de cent cinquante évêques, parmi lesquels se trouvèrent Timothée d'Alexandrie, Cyrille de Jérusalem, Méliton d'Antioche, Grégoire de Nysse, frère de saint Basile. Ils élurent, pour le siège de Constantinople, Nectaire, et ils donnèrent à Paul le surnom de Confesseur.

Ils envoyèrent des gens à Cocuse d'Arménie pour transporter les restes de saint Paul le Confesseur; le patriarche et toute la population de la ville se rendirent au-devant à Chalcédoine, avec des cierges et de l'encens, leur rendirent de grands honneurs et les déposèrent dans l'église près du saint autel.

La fête se célèbre le 6 novembre.

* A fol. 84 v° a. * Յայսմ աւուր անկաւ փոշի յերկնից ի Կոստանդնուպօլիս՝ յաւուրս Լեւոնի արքային Վեսային՝ լեալ կիսաչափ թզոյ մոխիր. եւ լինի յիշատակն մինչեւ ցայսօր :

[B Յայսմ աւուր յիշատակ է եւ սրբոյն Աղեքսանդրի հայրապետին :]

Սահմի ԻԹ եւ Նոյեմբերի Է : Վկայութիւն սրբոյն Մելասիպպոսի եւ ամուսնոյն իւրոյ Կասիանէ, եւ զաւակին Անտոնի երեքտասան ամաց :

Սոքա էին ի քաղաքէն Անկիւրիոյ՝ քրիստոնեայք : Եւ երթեալ Յուլիանոսի ուրացող արքային յԱնկիւրիա՝ տանջէր զքրիստոնեայսն :

Կալան եւ զՄելասիպպոս եւ կացուցին առաջի Յուլիանոսի կնաւն եւ զաւակաւն. եւ յայտնապէս խոստովանեցան զանունն Քրիստոսի : Եւ հրամայեաց կախել զՄելասիպպոս եւ զամուսինն իւր. եւ քերեցին զմարմինս նոցա երկաթի քերչօք առաջի որդւոյն իւրեանց Անտոնի. եւ ապա հրով այրեցին զվէրսն, եւ զոտսն ի ծնկացն հատին զՄելասիպպոսի :

Իսկ զԿասիանեայ հատին զստինսն, եւ լայր Անտոնիոս, եւ հատեալ անդամոցն

5 Կասիանէ] Կասիանեայ B — զաւակին] զաւակի իւրեանց B — Անտոնի երեքտասան ամաց] Անտոնիոսու որ էր ամաց տասն եւ երից B || 6 քրիստոնեայք] քրիստոնեայ հաւատով B || 13 եւ հատեալ անդամոցն զիրկս արկանէր] կացուցին զԱնտոնիոս առաջի յանցողին Յուլիանոսի, որ էր ամաց տասն եւ չորից, եւ տեսեալ զծնօղսն իւր կախեալ եւ հատեալ զանդամս նոցա եւ յերկիր ընկեցեալ, յափշտակէր զայն եւ զիրկս արկանէր եւ համբուրէր B.

* A fol. 84 v° a. * En ce jour, il tomba du ciel à Constantinople, aux jours de l'empereur Léon Vessa, une poussière qui couvrit le sol d'une épaisseur d'une demi-aune. On en célèbre la commémoration jusqu'aujourd'hui.

[B En ce jour, commémoration de saint Alexandre, le patriarche.]

29 SAHMI, **7 Novembre**.

Martyre des saints Mélasippos, de son épouse Cassianée et de leur fils Antoine, âgé de treize ans.

Ils étaient chrétiens, de la ville d'Ancyre. L'empereur Julien l'Apostat, s'étant rendu à Ancyre, y torturait les chrétiens.

On saisit Mélasippos et on le mit en présence de Julien en même temps que son épouse et leur enfant; ils confessèrent franchement le nom du Christ. L'empereur ordonna de pendre Mélasippos et son épouse; on leur déchiqueta le corps avec des onglets de fer en présence de leur fils Antoine; on leur brûla ensuite les plaies, et on détacha les pieds des jambes à Mélasippos.

Quant à Cassianée, on lui coupa les seins; Antoine, tout en pleurant,

զիրկս արկանէր, եւ արեամբն օծանէր զերեսն ։ Եւ այնպէս աւանդեցին զհոգիս իւրեանց * առ Աստուած Նոյեմբերի է ։ Եւ զմարմինս նոցա հրով այրեցին ։ Եւ երթեալ * A fol. 8 քրիստոնէիցն գաղտ զմնացեալ ոսկերսն ժողովեցին եւ մաքուր կտաւովք եդին ի նշանաւոր տեղի ։

Եւ կոչեաց թագաւորն զպատանին առաջի իւր, եւ ողոքանօք խրատ տայր ուրանալ զՔրիստոս ։ Եւ նա ասէ. Ուրախութեամբ ցանկամ մեռանել վասն անուանն Քրիստոսի, եւ գնալ զկնի ծնողաց իմոց ։ Եւ յորժամ նեղեցաւ Անտոնիոս ի բազում խօսից արքային՝ եթուք ցերեսս նորա ։ Եւ առեալ դահճացն ծակեցին զգարշապարս ոտիցն նորա եւ կախեցին ։ Եւ նոյնժամայն չորացան ձեռք դահճացն ։ Եւ տեսեալ այլ մանկանց՝ հաւատացին ի Քրիստոս, եւ հատին զգլուխս նոցա ։ Եւ զատուցին Անտոնիոս իջուցին ի կախաղանէն եւ դառն հարին ուժգին ։

Եւ առաքեցին ի գեօղն ուր ծնեալ էր եւ սնեալ, որ կոչի Կիսաբոլոն՝ զի անդ հատցեն զգլուխ նորա ։ Եւ երթեալ երանելին Անտոնիոս ի տեղին՝ օրհնեաց զբնակիչս գեղջն եւ աղօթեաց առ Աստուած ։ Եւ եկեալ ձայն յերկնից առ նա եւ ասէ. Եկ ծառայ

2 Նոյեմբերի է] եւ Սահմի ԻԹ *add.* B || 3 կտաւովք] սպիտակ *add.* B || 6 Եւ նա ասէ] Իսկ Անտոնիոս ասէ B || 8 ծակեցին] բեւեռօք հրացելովք *add.* B || 9-11 եւ նոյնժամայն … դառն հարին ուժգին] եւ քերեցին քերչօք զերեսս նորա, եւ ծանր քարամբք զատամն խորտակեցին ։ Եւ իջուցին ի կախաղանէն եւ դառն հարին ուժգին, եւ առաւ ի վերայ երկաթի աթոռոյ հրացելոյ բազմեցուցեալ նստուցին եւ զերծին զգլուխն, եւ ծանր քար կախեալ ընդ պարանոցն շրջեցուցին ընդ քաղաքն ։ Եւ անհնարին տանջանացն վերայ նորա մնայր շնորհօքն Քրիստոսի՝ զոր տեսեալ բազմաց հաւատացին ի Քրիստոս, վասն որոյ հատին սրով զգլուխս նոցա ։ B || 13 երանելին] երանելի պատանին B || 14 Եւ եկեալ ձայն … արքայութիւնն *om.* B.

entourait de ses bras le corps mutilé ; son visage se couvrit de sang. C'est ainsi qu'ils rendirent leur âme * à Dieu, le 7 novembre. On brûla leur * A fol. 8 corps dans les flammes. Les chrétiens se rendirent en secret et recueillirent le restant des os qu'ils enveloppèrent dans du linge propre et déposèrent dans un lieu célèbre.

L'empereur fit venir le jeune enfant en sa présence et l'engagea par de douces paroles à renier le Christ. Antoine lui répondit : Je désire avec bonheur mourir pour le nom du Christ et rejoindre mes parents. Puis se sentant fatigué des longs propos de l'empereur, il lui cracha à la figure. Les bourreaux le saisirent, lui percèrent les chevilles des pieds et le pendirent. Les mains des bourreaux se desséchèrent aussitôt. Ce que voyant, d'autres enfants crurent au Christ ; on leur trancha la tête. On descendit Antoine de la potence et on le frappa cruellement.

On l'envoya ensuite au village appelé Kisabolon, où il était né et où il avait été élevé, pour lui trancher la tête. Lorsque le bienheureux Antoine y fut arrivé, il bénit les habitants du village et pria Dieu. Une voix du

իմ եւ հանգիր ընդ ծնօղսն յերկնից արքայութիւնն : Եւ այնպէս հատին զգլուխ նորա :

Յայսմ աւուր կատարեցան սուրբ վկայքն Քրիստոսի, ի Մաքսիմիանոսէ թագաւորէ՝ ի Կեսարիա, Անտոնինոս քահանայ, Նիկիփորոս, Զերինան, Գերմանոս եւ աղախինն Քրիստոսի Տանաթի որ ի Սկիւթոպօլիս :

* A fol. 85 r° a.

* Սահմի Լ, եւ Նոյեմբերի Ը : Տօն է սուրբ հրեշտակապետացն Գաբրիելի, Միքայելի եւ ամենայն երկնային զօրացն :

Յաւուրս անաստուածութեան յորժամ զկուռս եւ զձեռագործս աստուածս պաշտէին բարբարոս ազգն որք Արգոնաւոք անուանին, գնացին ընդ ծով աւերել եւ աւար առնուլ եւ ջնջել զսահմանս Անապլոնաց, յորում էր թագաւորն Ամիկոս : Եւ պատերազմեալք փախեան Արգոնաւոքն, եւ ելին ի ցամաքն եւ մտին յանտառն եւ ի ջրաբուխ տեղիս թագեան :

Եւ տեսին այր մի լուսաւոր յերկնից իջեալ՝ յորում էին ի թիկունսն թեւք արծուոյ, եւ հրամայեաց նոցա դառնալ ի պատերազմ : Եւ զօրացեալք ի նորա հրամանէն մարտեան եւ յաղթեցին, եւ սպանին զԱմիկոս զթագաւոր երկրին այն :

4 Զերինան] Եերիանայ B || 5 Տանաթի] Մանաթայի B.
6 սուրբ] եւ փառաւորեալ *add.* B || 7 երկնային] երկնաւոր B || 10 էր թագաւորն] թագաւորէր B || 13 Եւ տեսին] Եւ իշխան նոցա եւտես B || 14 դառնալ] վերստին *add.* B.
14 հրամանէն] քաջալերեալ զզօրս իւր եւ *add.* B || 15 Ամիկոս] Ամիւկոս B.

ciel lui parvint, qui dit : Viens, mon serviteur, et repose-toi avec tes parents dans le royaume des cieux. Et on lui trancha la tête.

En ce jour, moururent par ordre de l'empereur Maximien, à Césarée, les saints martyrs du Christ Antonin, prêtre, Nicéphore, Zérina, Germain et la servante du Christ Tanathi à Scythopolis.

* A fol. 85 r° a.

* 30 SAHMI, **8 Novembre.**

Fête des saints archanges Gabriel et Michel, et de toute la milice céleste.

A l'époque de l'athéisme, où le peuple barbare appelé Argonautes adorait comme dieux les idoles et les œuvres humaines, ils traversèrent la mer pour aller ravager, piller et détruire les contrées des Anaplons, où régnait le roi Amicus. Dans la lutte les Argonautes prirent la fuite, vinrent à terre, et s'enfuirent dans la forêt où ils se tinrent cachés aux environs des sources.

Ils y aperçurent un homme lumineux descendu du ciel, qui portait sur le dos des ailes d'aigle, et qui leur ordonna de retourner au combat. Encouragés par son ordre, ils reprirent la lutte, en sortirent victorieux, et tuèrent le roi du pays, Amicus.

Եւ գոհութեամբ ուրախացեալք շինեցին ի տեղւոջ յայնմիկ յորում երևեցաւ լուսաւոր այրն՝ տաճար մեծ և վայելուչ ։ Եւ արարին զկերպարանս նմանութեան սքանչելատեսակ լուսաւոր առն, և կանգնեցին ի տաճարին ։ Եւ անուանեցին զտեղին և զտաճարն Սոսթենէս, վասն զի անդ փախուցեալք փրկեցան և յաղթեցին ։

Եւ յորժամ ծագեաց * շնորհք մարդասիրութեան Աստուծոյ յերկիր, և հաւատաց յԱստուած մեծն Կոստանդիանոս թագաւորն Հոռոմոց, շինեաց զԲիւզանդիոն քաղաքն և անուանեաց յանուն իւր Կոստանդինուպօլիս, շինեաց մեծամեծ եկեղեցիս, զսուրբն Սոփիա՝ զոր յետոյ Յուստինիանոս արքայն մեծացոյց, և զսուրբ առաքելոցն՝ զոր Թէոդորա կինն Յուստինիանոսի մեծացոյց. և զսուրբ վկային Մոկիմոս, և զսրբուհին Երինեա ։ Շինեաց և յԱնապօլս զհրեշտակապետին Միքայելի և այլ եկեղեցիս բազումս ։ * A fol. 85 v° b.

Եւ մտեալ ի նաւ գնաց ի Սոսթենէս, եւես զտաճարն և զպատկերն թեւաւոր մարդոյն, ասէ ցմեծամեծս իւր . Այս կերպարանս հրեշտակի է՝ զոր քրիստոնեայքն պատուեն և փառաւորեն ։ Եւ յաղօթս եկաց և աղաչեաց զԱստուած զի

3 սքանչելատեսակ] սքանչելատեսիլ B — առն] որ երևեցաւ նոցա *add.* B || 8 մեծացոյց] ընդարձակեաց B || 9 Մոկիմոս] Մոկիոս և զսուրբ վկային Մինաս *add.* B || 14 պատուեն և] պատուել B.

De joie et de reconnaissance ils construisirent, à l'endroit même où l'homme lumineux leur avait apparu, un temple grand et élégant. Ils construisirent une statue à l'image de cet homme merveilleux et lumineux, et l'érigèrent dans le temple. Ils donnèrent à l'endroit et au temple le nom de Sosthène, car c'était en cet endroit que, s'étant réfugiés, ils avaient eu la vie sauve et avaient ensuite remporté la victoire.

Lorsque * les grâces de la miséricorde de Dieu jaillirent sur la terre et que le grand Constantin, l'empereur des Romains, crut à Dieu, il fonda la ville de Byzance et la nomma d'après son nom Constantinople; il fit bâtir de grandes églises : Sainte-Sophie, que plus tard l'empereur Justinien agrandit davantage; celle des Saints-Apôtres, que la femme de Justinien, Théodora, agrandit; celle du saint martyr Mokimos et celle de Sainte-Irène. Il fit construire également à Anapolos l'église de l'archange Michel et d'autres nombreuses églises. * A fol. 85 v° b.

S'étant embarqué pour se rendre à Sosthène, et y ayant aperçu le temple et la statue de l'homme ailé, il dit à ses dignitaires : C'est la ressemblance de l'ange que les chrétiens honorent et glorifient. Il se mit en prières et demanda à Dieu de lui révéler à quel ange était cette statue. Il entendit,

ցուցցէ նմա թէ ո՛յր հրեշտակի լիցէ պատկերն : Եւ յանուրջս լուաւ ձայն ի պատկերէն որ ասէր. Ես եմ Միքայէլ վերին զօրացն հրեշտակապետ Սաբաւովթայ, քրիստոնէից օգնական, որ եւ զքեզ զօրացուցանէի ի վերայ թշնամեաց քոց :

Եւ զարթուցեալ մեծ թագաւորն Կոստանդիանոս, գոհութեամբ փառաւորեաց

* A fol. 85 v° a. զԱստուած եւ զհրեշտակապետն իւր . * եւ գեղեցկացոյց յոյժ զտաճարն զայն, եւ շինեաց յարեւելս, եւ հաստատեաց սեղան, եւ անուանեաց զեկեղեցին՝ սուրբ Միքայէլ հրեշտակապետ ի Սոսթենէս : Եւ հրամայեաց զփրկական եւ զանարիւն խորհուրդն մատուցանել, եւ յորժամ կամեցաւ հայրապետն վերացուցանել զսուրբ եւ զպատուական մարմինն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ, պատանեակ մի ի ծնէ խուլ եւ համր՝ յառաջ քան զսարկաւագն գոչէ բարձր ձայնիւ. Պռօսխումէ : Եւ ապա հայրապետն. Սրբութիւն սրբոց : Եւ զահի հարեալ փառս ետուն Աստուծոյ եւ հրեշտակապետին իւրոյ Միքայելի :

Եւ գրեաց զօրն յորում զձայնն հրեշտակապետին լուան թէ . Ես եմ Միքայէլ, եւ զբարբառ պատանւոյն : Եւ կատարի ի նմին աւուր յիշատակ հրեշտակապետին Միքայելի որ է Սահմի Լ. եւ Նոյեմբերի Ը : Եւ մինչեւ ցայսօր ամենայն քրիստոնեայք յամենայն տեղիս եկեղեցեաց մեծապայծառ պատուով տօնեն, եւ անվաստակք լեալ ուրախանան :

1 լուաւ] բարձր *add.* B || 7 եւ զանարիւն *om.* B || 13 գրեաց] թագաւորն *add.* B || 15 Սահմի Լ *om.* B.

dans un songe, une voix provenant de la statue qui lui dit : Je suis Michel, l'archange des hautes milices de Sabaoth, l'aide des chrétiens, et c'est moi qui t'ai fortifié contre tes ennemis.

A son réveil, le grand empereur Constantin, rendit grâces en glorifiant

* A fol. 85 v° a. Dieu et son archange. * Il embellit considérablement ce temple, y construisit un autel du côté de l'Orient, y dressa un autel et dédia l'église au nom du saint archange à Sosthène. Il ordonna d'y célébrer le mystère non sanglant du salut, et au moment où le patriarche faisait l'élévation du saint et précieux corps du Christ, notre Dieu, un jeune enfant, sourd-muet de naissance, se mit à chanter avant le diacre : Πρόσχωμεν. Le patriarche reprit ensuite : Au saint des saints. Tous en furent fortement émus et rendirent grâces à Dieu et à son archange Michel.

L'empereur nota le jour où l'on avait entendu la voix de l'archange disant : Je suis Michel, et la voix du jeune enfant. C'est en ce même jour que se célèbre la commémoration de l'archange Michel, c'est-à-dire le 30 sahmi, 8 novembre. Et jusqu'aujourd'hui tous les chrétiens, dans tous les lieux où se trouvent des églises, célèbrent cette fête en grande solennité, ne travaillent pas et se livrent à des réjouissances.

Եւ յայնմհետէ շինեաց երկոտասան եկեղեցիս այլ յանուն սրբոց հրեշտակապետացն Միքայելի եւ Գաբրիելի, եւ ի քաղաքին Նակոլիա շինեաց մեծ եւ բարձր եկեղեցի * յանուն մեծ հրեշտակապետին Միքայելի ։ * A fol. 85 v° b

Եւ յետ բազում ժամանակաց՝ յաւուրս Կոստանդիանոսի թագաւորի, թոռին Հերակլեայ, Իսմայելացիք բազում զօրօք գնացին ի քաղաքն Նակոլիա, եւ յաւէտ աւերեցին զգաւառն, եւ անթիւ գերութիւն կալան, եւ նստան ի վերայ քաղաքին, եւ բազում հնարիւք ջանային պաշարել ։

Եւ ի միում աւուր ի տօնի հրեշտակապետացն, ժողովեցան ամենայն ժողովուրդք քաղաքին, ըստ սովորութեան իւրեանց յեկեղեցին. եւ տօնէին մեծապայծառ պաշտամամբ եւ աղաչէին փրկել ի թշնամեացն ։ Եւ Իսմայելացւոցն լուեալ զձայն աղաղակին՝ հարցանէին զգերեալսն թէ. Զինչ իցէ, մեծապայծառ ձայնն ։ Եւ նոքա ասեն եթէ. Այսօր տօն է մեծի հրեշտակապետին Միքայելի եւ ամենայն ժողովուրդք տօնեն յեկեղեցւոջն ։

Եւ նոքա եդին ի մեքենայն վէմ մի ահաւոր մեծ, եւ հինգ հարիւր այր քարշեցին զպարանս մեքենային՝ զի ընկեսցի ի վերայ եկեղեցւոյն ։ Եւ յորժամ վերացաւ վէմն յօդս, դարձաւ անկաւ ի վերայ բանակին Հագարացւոցն, եւ սպան զբազումս * որոց * A fol. 86

5 Իսմայելացիք] Հագարացիքն B || 7 պաշարել] սատակել B || 8 տօնի] սրբոց *add.* B || 10 Իսմայելացւոցն] Հագարացւոցն B || 15 զի ընկեսցի] ձգել զվէմն B || 16 դարձաւ անկաւ] անկաւ B.

Dès lors [l'empereur] construisit douze autres églises au nom des saints archanges Michel et Gabriel; il construisit également dans la ville de Nakolia une grande et haute église, * au nom du grand archange Michel. * A fol. 85 v° b

Longtemps après, aux jours de l'empereur Constantin, petit-fils d'Héraclius, les Sarrasins marchèrent avec de nombreuses troupes sur la ville de Nakolia, ravagèrent la contrée, y firent d'innombrables prisonniers, mirent le siège autour de la ville et tentèrent de s'en emparer par tous les moyens.

Un jour, à la fête des saints archanges, tous les habitants de la ville s'assemblèrent, selon leur coutume, à l'église, et célébrèrent la fête avec offices à haute voix, en priant Dieu de les délivrer des ennemis. Les Sarrasins, qui entendaient la clameur des voix, demandèrent aux prisonniers : Que signifient ces hauts cris? Ils répondirent : C'est la fête, aujourd'hui, du grand archange Michel, et tous les habitants la célèbrent à l'église.

Ils mirent alors dans le mangonneau une pierre d'une énorme grosseur et cinq cents hommes tirèrent sur les cordes du mangonneau pour la lancer sur l'église. Lorsque le bloc fut élevé en l'air, il se renversa sur le camp des Sarrasins et tua un grand nombre de ceux * qu'il rencontra dans sa chute

հանդիպեցաւ ։ Եւ որք զմեքենայն քարշէին եւ ամիրային նոցա երեսք յետս դարձան․ եւ եղեւ աշխարումն եւ ողբք ի նոսա, եւ անկաւ ի վերայ նոցա ահ մեծ ։ Եւ ծանեան որ ի զօրեղ հրեշտակապետէն եղեւ բարկութիւնն այն ։ Բարձին յուղտս ձէթ եւ մոմ եւ խունկս եւ զամենայն արծաթեղէն կազմ երիվարացն առաքեցին ի քաղաքն՝ յեկեղեցի սրբոյ հրեշտակապետին Միքայելի խնդրելով թողութիւն եւ բժշկութիւն․ եւ առժամայն ուղղեցան երեսք իւրեանց որպէս զառաջինն ։ Եւ բան երդմամբ եւ ձեռնագրով ատանեցին, որ այլ տաճիկ ի քաղաքին յանմիկ ի պատերազմ եւ կամ յաւար ոչ երթիցէ ։ Եւ նոյն բան է մինչեւ ցայսօր ։

Եւ դարձեալ յետ ժամանակաց, նաւք ի Տաճկաց պատեցին զաստուածապահ քաղաքն Կոստանդինուպօլիս ։ Եւ երեւեալ յայտնապէս հրեշտակապետն Միքայէլ կործանեաց զամենայն նաւսն, եւ ոչ մնաց ի նոցանէ եւ ոչ մի, եւ ի Հագարացւոցն ոչ ոք մնաց ։

Եւ դարձեալ յետ բազում ժամանակի, խուժադուժ բարբարոսքն զորս Աւարս անուանեն, անթիւ բազմութիւն զօրաց յարեւմտից գնացին ի վերայ աստուածակեցոյց
* A fol. 86 r° b. քաղաքին * Կոստանդինոպօլսոյ ։ Եւ ի մեծ նեղութիւն անկան քաղաքացիքն ի սովոյ ։ Եւ երկուցեալ գնացին պաղատանօք եւ հառաչանօք յաշխարհակեցոյց եկեղեցին

3 Բարձին] ի բազում *add.* B || 4 ծխանելիս] եւ հանդերձս մեծագինս *add.* B || 7 տաճիկ] հագարացի B || 9 նաւք ի տաճկաց *om.* B || 10 յայտնապէս] սուրբ *add.* B || 11 մնաց] փրկեցաւ B.

Le visage de tous ceux qui tiraient, ainsi que celui-ci l'émir, furent tournés en arrière; ce fut des pleurs et des gémissements parmi eux, et une grande frayeur les saisit. Ils reconnurent alors que c'était le fait de la colère du puissant archange. Ils chargèrent sur des chameaux de l'huile, des cierges, de l'encens et tous les harnachements d'argent des chevaux, et les envoyèrent à la ville, à l'église du saint archange Michel, pour lui demander le pardon et la guérison. Leurs visages se redressèrent aussitôt tout comme auparavant. Ils donnèrent leur parole sous serment, qu'ils sanctionnèrent par écrit, qu'aucun Sarrasin ne ferait plus la guerre, et ne pillerait désormais cette ville. Cette parole est encore tenue jusqu'aujourd'hui.

Quelque temps après, les navires des Sarrasins vinrent assiéger Constantinople, la ville gardée par Dieu. L'archange Michel apparut visiblement et détruisit tous les navires, il n'en resta pas un seul; de même il n'échappa pas un seul homme des Sarrasins.

Bien longtemps après, de rudes barbares appelés Avares, venant de l'Occident avec d'innombrables armées, marchèrent sur Constantinople,
* A fol. 86 r° b. * la ville sauvée par Dieu. Les habitants tombèrent dans une grande misère à cause de la famine. Effrayés, ils se rendirent, avec supplications et sanglots, à l'église, salut de l'univers, de la très sainte Mère de Dieu

ամենասրբուհւոյ Աստուածածնին Մարիամու ի Վլաքեռնայս. եւ անդ արտասուալից աղօթիւք մաղթէին փրկել ի ժանտ եւ ի գարշելի թշնամեացն :

Եւ տեսին ազգն Աւարն աչօք իւրեանց՝ ելեալ յեկեղեցւոյն հրեղէն այր մի, ահաւոր՝ գեղարդն ունելով ի ձեռին իւրում, հրամանաւ ամենասրբուհւոյ Աստուածածնին, եւ հուր եւ սուր ընկէց ի մէջ բանակի նոցա. եւ ոչ միայն ըստ հնումն հարիւր ութսուն եւ հինգ հազար յԱսորոց, այլ եւ կրկնակի եւ երեքկին սատակեաց ի նոցանէն, եւ որք մնացին սակաւք՝ երթեալ յերկիրն իւրեանց պատմեցին զահեղ զօրութիւն հրեշտակապետին Աստուծոյ :

Դարձեալ յորժամ զօրացան կռապաշտքն, յաւուրս ուրացողին Յուլիանոսի, յերկրին ի Խոնաս, շինեալ եկեղեցին սրբոյ հրեշտակապետին Միքայէլի՝ ի վերայ սարառած վիմի, ծերունի կրօնաւոր մի անուն Արքիպոս, սպասաւորէր երկիւղիւ եւ գթով : Եւ բազում նշանք լինէին յաղբերէն որ ի ներքոյ եկեղեցւոյն բղխէր ի հիւանդս եւ ի նեղեալս. եւ բազումք ի Հելլենացւոցն * հաւատացին ի Քրիստոս, եւ մկրտէր զնոսա Արքիպոս : * A fol. 86

Եւ նախանձեցան մոլորութեամբ մեծաւ, եւ բարկութեամբ լցեալ կռապաշտքն՝ փորեցին ընդդէմ եկեղեցւոյն, եւ զերկուս մեծամեծ գետսն որ տարածեալ մի մերձ

5 ըստ հնումն *om.* B || 6 երեքկին] երեքնակի B || 7 զահեղ *om.* B || 11 Արքիպոս] Արքիպպոս B || 12 յաղբերէն որ ի ներքոյ եկեղեցւոյն բղխէր *om.* B.

Marie, aux Blachernes, et y prièrent avec des larmes et des gémissements pour qu'elle les délivrât de leurs cruels et abominables ennemis.

Les Avares aperçurent de leurs propres yeux un homme de feu, terrible, s'élevant de l'église, une lance à la main, qui, sur l'ordre de la très sainte Mère de Dieu, vint jeter du feu et lancer des coups d'épée dans leur camp; ce ne fut point cent quatre-vingt-cinq mille Assyriens, comme dans les anciens temps, mais deux fois, trois fois plus, qu'il massacra parmi eux; et le peu d'hommes qui s'échappèrent retournèrent dans leur pays et racontèrent la puissance terrible de l'archange de Dieu.

De même, lorsque les idolâtres acquirent de la puissance aux jours de Julien l'Apostat, dans le pays de Khonas, il s'y trouvait une église du saint archange Michel, construite sur un rocher escarpé, que desservait avec crainte et dévouement un pieux ascète nommé Archippas. A la source qui jaillissait au-dessous de l'église, s'opéraient de nombreux miracles sur les malades et les infirmes : beaucoup d'Hellènes (païens) * crurent au Christ, et Archippas les baptisa.

Les idolâtres, dans leur grande erreur, en devinrent jaloux, et, pleins de colère, creusèrent le sol en face de l'église et y réunirent en un seul cours les deux grands fleuves qui coulaient à une lieue de distance de Khonas

էին ի Խոնաս ի մի խառնեցին, եւ թողին ի վերայ եկեղեցւոյն զի կործանեսցի եւ սպանցէ զպաշտաւոր եկեղեցւոյն հրեշտակապետին :

Եւ յորժամ լուաւ Արքիպպաս զահագին հնչումն գետոյն, ամենեւին ոչ երկեաւ, յուսալով յԱստուած եւ յանյաղթելի զօրութիւն հրեշտակապետին, այլ տարածեալ զձեռս իւր յերկինս աղօթեաց առ Աստուած : Եւ երեւեցաւ նմա հրեշտակապետն Աստուծոյ հրեղէն սիւն յերկրէ յերկինս հաստատեալ եւ ասէ ցնա . Ես եմ զօրութեանցն Աստուծոյ հրեշտակապետն Միքայէլ՝ զօրացիր ծառայ իմ Արքիպպաս, եւ տես զզօրութիւնս Աստուծոյ : Եւ նորա յահի լեալ անկաւ յերկիր , եւ տեսանէ զհրեշտակապետն որ եհար գեղարդեամբն զապառաժ վէմն եւ պատառեաց : Եւ եղեւ վիհ մեծ : Եւ դիմեցին ջուրք գետոյն ի վիհն, եւ մտին անդր իբրեւ ի բովս, եւ ելին ի միւս յայլ կողմն, եւ անշարժ եւ անխախտելի մնաց եկեղեցին եւ սպասաւորն Արքիպպաս :

* A fol. 86 v° b. Իսկ մոլորեալ կռապաշտքն քարացան ի * տեղւոջն յայնմիկ եւ են մինչեւ ցայսօր : Եւ փառաւորեցին զԱստուած եւ զհրեշտակապետն, եւ զտեղին զայն որ անուանի Խոնաս, մեծաւ պատուով : Եւ ամենայն նեղեալք յամենայն վտանգէ, յամենայն երկրէ անդր դիմեն հաւատով եւ նոյնժամայն կատարին խնդրուածք նոցա :

1 թողին] ուղղեցին B || 3 զահագին] զուժգին B || 4 Աստուած] յափշտակեցաւ միտք *add.* B || 12-14 Իսկ մոլորեալ ... մեծաւ պատուով] Եւ յարուցեալ Ագրիպպաս տեսանէ զայն ամենայն եղեալ որպէս երեւեցաւ նմա : Եւ այսպէս փառաւորեաց Աստուած զտեղին զայն որ կոչի Խոնաս՝ ի պատիւ հրեշտակապետին Միքայելի B.

ils dirigèrent ce cours d'eau sur l'église dans l'intention de la détruire et de faire périr le desservant de l'église de l'archange.

Lorsque Archippas entendit le terrible grondement du fleuve, il n'eut aucune peur, car il avait confiance en Dieu et en la puissance invincible de l'archange; il étendit ses bras au ciel et pria Dieu. L'archange de Dieu lui apparut comme une colonne de feu élevée de la terre au ciel et lui dit : Je suis l'archange Michel, des armées de Dieu; prends courage, mon serviteur Archippas, et contemple la puissance de Dieu. Saisi de frayeur, il tomba à terre et aperçut l'archange qui frappa de sa lance le rocher escarpé et l'entr'ouvrit. Il se produisit un énorme abîme. Les eaux des fleuves s'engouffrèrent dans l'abîme, y disparurent comme dans un creuset et ressortirent par l'autre côté; l'église demeura inébranlable et solide avec son desservant Archippas.

* A fol. 86 v° b. Les idolâtres, confus, restèrent pétrifiés * sur place, et ils y sont encore aujourd'hui. On glorifia Dieu et son archange et l'endroit appelé Khonas avec de grands honneurs. Et tous ceux qui craignent quelque danger y accourent avec foi de tous les pays et leurs prières sont aussitôt exaucées.

ܕܩܕܝܫܐ ܡܪܝ
ܦܝܠܘܟܣܝܢܘܣ ܐܦܝܣܩܘܦܐ ܕܡܒܘܓ
ܡܐܡܪ̈ܐ ܥܣܪܐ

ܥܠ ܗܘ ܕܚܕ ܡܢ ܬܠܝܬܝܘܬܐ ܩܕܝܫܬܐ ܐܬܓܫܡ ܘܚܫ

SANCTI PHILOXENI EPISCOPI MABBUGENSIS

DISSERTATIONES DECEM

DE UNO E SANCTA TRINITATE INCORPORATO ET PASSO

TEXTUM SYRIACUM EDIDIT LATINEQUE VERTIT

Mauritius BRIÈRE

DISSERTATIO I^a ET II^a

NIHIL OBSTAT

Die 29ª octobris 1920.

R. GRAFFIN.

PERMIS D'IMPRIMER

Paris, le 29 octobre 1920.

E. THOMAS,
Pr. ap.

AD LECTOREM

Doctrina quae Monophysismus[1] nuncupatur et ab Eutychianismo accurate discernenda est, primos auctores habuit v° seculo iam vergente Dioscorum et Timotheum Aelurum Alexandrinos patriarchas et vi° seculo ineunte Severum Antiochenum patriarcham et Philoxenum episcopum Mabbugensem, qui adversus concilium Chalcedonense (anno 451) pugnarunt. Catholicis vero ad scripta propugnatorum cuiuscumque haereseos delenda semper adnitentibus, quae de operibus graece scriptis Dioscori, Timothei maximeque Severi supersunt, sparsa reperiuntur et praecipue in syriacis translationibus ad nos pervenerunt. Philoxenus autem syriace scripsit, et hac de causa minime mirum est si pleraque sua opera non evanuerunt et in multis codicibus asservantur[2].

Pauca sunt Philoxeni scripta quae usque in hunc diem edita sunt[3].

Opus quod hoc fasciculo incipimus in vulgus emittere, in duobus codicibus continetur quorum unus (Vat. Sir. 138 = V) Romae in Bibliotheca Apostolica Vaticana et alter (Ms. Add. 12164 = L) Londini in Britannico Museo exstat. Textum syriacum de his duobus codicibus sumpsimus, variis lectionibus neglectis quae ad orthographiam, non autem ad sensum pertinent, et Domino J. Babakhan, viro linguae syriacae peritissimo, maximas agimus gratias, quod textum punctis vocalibus instruxerit. Omnibus viribus studuimus ut translatio nostra vera sit et imprimis quaeque vox theologica uno eodemque verbo exprimatur.

Huic scripto Philoxeni titulum servavimus qui ab Assemani inscriptus est : *De Uno ex (Sancta) Trinitate incorporato*[4] *et passo dissertationes X*. Cum

1. Cf. Joseph Lebon, *Le Monophysisme sévérien*, Louvain, 1909. — 2. Cf. Rubens-Duval, *Anciennes Littératures chrétiennes, La littérature syriaque*, 3e édition, Paris, 1907, pp. 354-356, et fusius, Assemani, *Bibliotheca Orientalis*, Roma, t. II, 1721, pp. 10-46. — 3. I. Guidi, *La lettera di Filosseno ai monaci di Tell 'Addâ (Teleda)*, Roma, 1886. — E. A. W. Budge, *The Discourses of Philoxenus, bishop of Mabbôgh*, t. II, London, 1894. — A. Vaschalde, *Three Letters of Philoxenus, bishop of Mabbôgh*, Rome, 1902, et *Philoxeni Mabbugensis Tractatus de Trinitate et Incarnatione* (Corpus script. christ. oriental., series 2a, t. XXVII), Paris, 1907. — 4. Assemani : *Incarnato*.

fasciculus noster duas dissertationes tantum complectatur, quod proemium nobis proposuimus scribere, peracta editione proferemus, benevolumque lectorem rogamus ut summarium operis ab Assemani[1] compositum perlegat.

Mauritius Brière.

Insulis, 15 iunii 1920.

1. Vide Assemani, *Bibliotheca Orientalis,* t. II, pp. 27-30.

[illegible]

* CONFUTATIO ET RESPONSIO SANCTI PHILOXENI, EPISCOPI[1] MABBUGENSIS, QUAS FECIT ADVERSUS QUEMDAM, QUI, CUM IN HAERESI[2] MANICHAEORUM ESSET, SOLERTER PERSONAM[3] TULIT, PROPTEREA QUOD SECTA EIUS DETECTA EST[4], ET PRO DOCTRINA NESTORII DIXIT ET (TRACTATUM) COMPOSUIT ADVERSUS EPISTULAM FIDEI AB EO (PHILOXENO) AD MONASTERIA SCRIPTAM. ET IPSE ITERUM HAEC SCRIPSIT ATQUE TRACTATUM ADVERSUS EPISTULAM SUAM CONIECTUM CONFUTAVIT.

DISSERTATIO PRIMA : DE CAUSA CODICIS

[illegible]

1. * Puto multos qui negotium tuum cognoscunt, me culpare, in eo quod nunc facere incipio, quod adversus vana verba pueri scripto respondeam. Sed, quia ex mente puerili quidam arbitrati sunt verba pueri aliquid esse, coactus sum et ego ea confutare, non propter ea, sed propter aliorum utilitatem et vanam opinionem quam pauci de eis habuerunt. * V f. 1

2. Etenim, ut semel mens a gustu fidei Christi destitit et morbo erroris correpta est, * sapores scientiae apud eam mutantur, et (haec) arbitratur id

1. Titulus in V deest.

1. Ἐπισκόπος. — 2. Αἵρεσις. — 3. Πρόσωπον. — 4. Ad verbum : *Propter sectam suam quae detecta est.*

quod verum est verum non esse, et ea quae a veritate remota sunt saporem veritatis ipsa possidere. Talis res enim evenit hodie hominibus, quibus veritas curae non est, sed qui vel errore ducti sunt, vel amore verborum sculptorum capti vel dilectione inventionum scientiarum vanarum vincti et apud quos simplicitas verbi fidei quasi pro nihilo repu-
* V f. 1 v° b. tatur, * quia ornatum verborum non possidet, nec inventiones cogitationum habet.

ܟܠ ܡܕܡ ܕܫܪܝܪ ܕܠܐ ܫܪܝܪ ܘܟܠ ܐܝܠܝܢ ܕܡܪܚܩܝܢ ܡܢ ܫܪܪܐ ܕܗܢܘܢ ܛܥܡܗ ܠܡܩܢܝܘ ܕܫܪܪܐ. ܕܐܝܟ ܗܕܐ ܓܝܪ ܓܕܫܬ ܝܘܡܢ ܠܒܢܝ̈ܢܫܐ ܐܝܠܝܢ ܕܥܠ ܫܪܪܐ ܠܐ ܒܛܝܠ ܠܗܘܢ: ܐܠܐ ܐܘ ܕܒܛܥܝܝ ܠܗܡܣܘܬܐ ܐܘ ܐܣܝܪܝܢ ܒܪܚܡܬܐ ܕܡ̈ܠܐ ܡܓܠܦܬܐ ܐܘ ܐܣܝܪܝܢ ܒܚܘܒܐ ܕܫܟܝܚܬܐ ܕܝܕܥܬܐ ܣܪܝܩܬܐ: ܘܦܫܝܛܘܬܐ ܕܡܠܬܐ ܕܗܝܡܢܘܬܐ ܐܝܟ ܠܐ ܡܕܡ ܚܫܝܒܐ * ܠܘܬܗܘܢ: ܡܛܠ ܕܠܐ ܩܢܝܐ ܨܒܬܐ ܕܡ̈ܠܐ ܘܠܐ ܫܟܝܚܬܐ ܕܚܘܫ̈ܒܐ ܐܝܬ ܠܗ܀

3. Virtus est enim verbum veritatis, secundum doctrinam Pauli[1]. Et ei qui currit ad verba scientiae gustanda et accipienda, verbum veritatis non sapit, quia virtus est, non autem vox, et sententia, non autem ornatus, et veritas, non autem artificium compositum : namque splendor fidei intra simplicitatem humanarum vocum sapit. Qui vero externe loquuntur corporaliterque audiunt, ac quorum superbia scientiae in vana
* L f. 1 v° c. sapientia mundi * versatur, haec quae intra corpus sunt superflua reputant[2], et quasi nihilum hanc doctrinam audiunt, quia ei sunt mortui.

ܚܝܠܐ ܗܘ ܓܝܪ ܡܠܬܗ ܕܫܪܪܐ: ܐܝܟ ܡܠܦܢܘܬܗ ܕܦܘܠܘܣ. ܘܐܝܢܐ ܕܡ̈ܠܐ ܕܝܕܥܬܐ ܪܗܛ ܠܡܛܥܡ ܘܠܡܩܒܠܘ: ܡܠܬܗ ܕܫܪܪܐ ܠܐ ܡܬܛܥܡܐ ܠܗ: ܡܛܠ ܕܚܝܠܐ ܗܘ ܘܠܐ ܩܠܐ: ܘܣܘܟܠܐ ܘܠܐ ܨܒܬܐ: ܘܫܪܪܐ ܘܠܐ ܐܘܡܢܘܬܐ ܕܪܘܟܒܐ. ܙܠܝܩܘܬܗ ܓܝܪ ܕܗܝܡܢܘܬܐ ܠܓܘ ܡܢ ܦܫܝܛܘܬܐ[1] ܕܩ̈ܠܐ ܐܢܫ̈ܝܐ ܡܬܛܥܡܐ. ܐܝܠܝܢ ܕܝܢ ܕܠܒܪ ܡܡܠܠܝܢ: ܘܦܓܪܢܐܝܬ ܫܡܥܝܢ: ܘܫܘܒܗܪܐ ܕܝܕܥܬܐ ܕܒܥܠܡܐ * ܩܐܡ ܣܪܝܩܬܐ ܕܡܬܚܠܗܘܢ: ܗܠܝܢ ܕܠܓܘ ܡܢ ܦܓܪܐ ܐܝܬܝܗܘܢ: ܝܬܝܪܬܐ ܚܫܝܒܢ ܠܘܬܗܘܢ. ܘܐܝܟ ܠܐ ܡܕܡ ܫܡܥܝܢ ܠܗ ܠܗܕܐ ܡܠܦܢܘܬܐ: ܡܛܠ ܕܡܝܬܝܢ ܠܗ܀

4. Talis res enim evenit hominibus

ܕܐܝܟ ܗܕܐ ܓܝܪ ܓܕܫܬ ܠܒܢܝ̈ܢܫܐ ܗܪܟܐ:

1. V ܦܫܝܛܘܬܐ.

1. Cf. Rom., I, 16. — 2. Ad verbum : *Haec... superflua reputantur apud eos.*

ܘܪܚܡܝ ܚܕܬܬܐ: ܕܦܓܥܘ ܒܡܡܠܠܝܢ
ܦܫܝܛܬܐ. ܘܡܛܠ ܕܠܐ ܐܫܟܚܘ ܒܗܘܢ
ܡܕܡ ܕܪܥܝܢ ܒܗ: ܠܐ ܛܥܝܘܬܐ ܘܠܐ ܨܒܬܐ
ܕܡܡܠܠܐ: ܐܣܠܝܘ ܐܢܝܢ. ܟܕ ܗܢܝܢ
ܐܝܬܝܗܝܢ ܦܓܪܐ ܫܪܝܪܐ ܕܡܫܠܡܢܘܬܐ
ܟܠܗ: ܡܡܠܠܐ ܕܢܘܟܪܝ ܠܫܪܪܐ ܐܬܚܫܒ
* ܩܕܡܝܗܘܢ. ܡܛܠ ܕܠܕܓܠܘܬܐ
ܫܪܪܐ ܟܕܒܘܬܐ ܚܫܝܒ ܠܗ: ܘܠܐ ܗܝܡܢܘܬܐ
ܠܗܝܡܢܘܬܐ ܛܥܝܘܬܐ ܡܢܝܐ ܠܗ܀

ܐܠܐ ܟܕ ܚܙܐ ܐܢܐ ܕܡܢܘ ܗܘ ܕܐܣܠܝ
ܠܡܟܬܒܢܝ ܘܐܬܛܝܒ ܠܫܪܝܐ ܕܡܠܝ:
ܚܕܘܬܐ ܡܬܡܠܐ ܐܢܐ: ܘܡܛܠܗ ܕܗܕܐ ܡܝܬܪܐܝܬ
ܕܫܪܝܪܢ ܗܠܝܢ ܡܗܝܡܢ ܐܢܐ. ܘܐܦ ܟܠ
ܡܢ ܓܝܪ ܕܒܗ ܗܘܢܗ ܘܙܗܝܪ: ܦܘܪܫܢܗ
ܘܠܐ ܡܣܬܚܠܦ ܒܢܦܫܗ ܛܥܡܐ ܫܪܝܪܐ
ܕܗܝܡܢܘܬܐ ܬܪܝܨܬܐ: ܡܛܠܗ ܕܗܕܐ ܕܬܪܝܨܢ
ܐܝܬܝܗܝܢ ܠܡܟܬܒܢܝ ܡܫܪܪ ܘܡܗܝܡܢ.
* ܡܕܡ ܓܝܪ ܕܡܢ ܕܓܠܐ ܡܣܬܠܐ
ܘܡܢ ܛܥܝܐ ܠܡܬܒܟܣܘ ܡܬܐܡܪ: ܗܢܐ
ܫܪܪܐ ܗܘ ܘܗܝܡܢܘܬܐ ܕܠܐ ܡܘܡܐ܀

ܡܢܐ ܟܝ ܓܕܫܟ: ܐܘ ܪܚܡܢ: ܕܟܕ ܠܐ
ܐܬܩܪܝܬ ܘܐܢܫ ܠܗܕܐ ܠܐ ܕܒܪܟ: ܗܢܐ
ܟܠܗ ܚܘܝܬ ܢܦܫܟ ܕܐܝܟܢ ܣܟܠܐ ܘܕܠܐ
ܡܪܕܘܬ: ܘܟܕ ܛܥܝܐ ܐܝܬܝܟ ܕܐܝܟ ܐܦ
ܗܕܝܘܛܐ. ܕܠܐ ܓܝܪ ܫܪܝܪ ܠܟ ܡܕܡ
ܕܐܡܪܬ ܠܝܕܝܥܝܟ: ܗܕܐ ܡܦܪܣܐ ܗܝ
ܠܟܠܗܘܢ ܡܢ ܩܕܡܝܟ. ܝܬܝܪ ܡܢܟ ܓܝܪ
ܡܬܪܫܐ ܡܢܢ ܡܠܦܢܘܬܐ ܗܕܐ * ܕܗܫܐ

vanis, nova amantibus, qui scriptis nostris simplicibus occurrerunt. Et quia in eis non invenerunt id in quo sibi complacent, neque errorem, nec ornatum sermonis, ea reiecerunt; et, cum verum corpus universae traditionis ipsa sint, ab eis[1] pro tractatu a veritate alieno reputata sunt, * quia veritatem mendacium existimat falsitatem et fidem error computat infidelitatem.

5. Sed, attendens quis sit ille qui scripta nostra reiecerit atque sese paraverit ad verba nostra confutanda, gaudio compleor, et propter hoc praecipue credo ea veritatem esse. Etenim cuicumque est intellectus experrectus et iudicium cautum verusque gustus rectae fidei in se incorruptus, propter hoc et (ille) scripta nostra recta esse confirmat atque credit. * Nam quod a mendacibus reiicitur et a deceptoribus refellitur, hoc veritas est et immaculata fides.

6. Quidnam tibi evenit, o amice noster, qui, neque vocatus nec ab ullo ad hoc perductus, te ipsum professus es ita stultum esse atque indoctum[2], et simul ac deceptor etiam ignarus (ἰδιώτης) esse videberis? Etenim, tibi verum non esse (id) pro quo dixisti, omnibus tuis notis hoc constat; nam a te[3] plus culpatur quam a nobis haec doctrina, * pro qua nunc armatus

1. Ad verbum : *Coram eis.* — 2. Ad verbum [illegible]

es, ut pro ea sis advocatus (συνήγορος) et in persona (πρόσωπον) eius verba nostra confutes atque per id quod fecisti te ipsum doctum profitearis et eruditum.

7. Quippe ad hoc opus vanum te adduxit haec passio furoris etiam atque irae, quam scio tibi inesse adversus nos, quia doctrina vestra impia detecta est[1]. Hanc vindictam enim voluisti ex nobis petere contumeliis et conviciis quae in scriptis tuis super nos perfudisti, rursusque his (hominibus) pro quibus dixisti, te ipsum commendare atque paenam malorum tuorum a te abigere.

8. Vidisti enim infirmas esse * L f. 2 r° b. doctrinae vestrae partes * nec eius discipulos posse ex se ipsis hoc in errore stare; et, ad instar mali quod malum amat, ad alium errorem confugistis. Nam, quia omnes doctrinae invicem cognatione coniunguntur, eo quod extra veritatem sunt, currit alia ut ad aliam confugiat, quando fidei valida manus adversus eas arma sumit; hoc etiam tibi evenit et his qui tibi similes sunt, qui, ultionem veritatis fugientes, ad alium errorem confugistis.

* V f. 3 r° b. 9. Sed te oportebat, * o perite, mensuram non excedere scientiae, de qua

ܐܪܘܝܬ ܕܬܗܘܐ ܗܢܝܢܐ ܣܢܐܓܘܪܘܣ[1]
ܘܬܒܪܐ ܠܡܠܝܢ ܒܦܪܨܘܦܗ ܕܝܠܗ ܘܬܚܘܐ
ܢܦܫܟ: ܒܡܕܡ ܕܥܒܕܬ: ܝܕܘܥܐ ܘܡܗܝܪܐ܀
ܗܢܐ ܓܝܪ ܚܫܐ ܡܪܝܪ ܠܥܒܕܐ ܗܢܐ
ܣܪܝܩܐ ܐܝܬܝܟ ܚܡܬܐ ܐܦ ܘܡܬܚܡܬܢܘܬܐ:
ܕܝܕܥ ܐܢܐ ܕܐܝܬ ܠܟ ܥܠܝܢ: ܡܛܠ
ܡܠܦܢܘܬܟܘܢ ܥܘܠܐ ܕܐܬܦܪܣܬ. ܗܕܐ ܓܝܪ
ܬܒܥܬܐ ܨܒܝܬ ܕܬܬܒܥ ܡܢܢ ܒܨܥܪܐ
ܘܒܚܣܕܐ[2] ܕܐܫܕܬ ܥܠܝܢ ܒܟܬܒܝܟ:
ܘܬܘܒ ܕܢܬܚܒܠ ܢܦܫܟ ܠܗܠܝܢ
ܕܥܠܝܗܘܢ ܐܡܪܬ ܘܬܦܢܐ ܡܢܟ ܬܒܥܬܐ
ܕܒܝܫܬܟ܀
ܚܙܝܬ ܓܝܪ ܕܡܚܝܠܢ ܡܢܘܬܗ
ܕܡܠܦܢܘܬܟܘܢ: *ܘܠܐ ܡܫܟܚܝܢ ܬܠܡܝܕܝܗ
ܕܡܢܗܘܢ ܘܒܗܘܢ ܢܩܘܡܘܢ ܒܛܥܝܘܬܐ
ܗܕܐ: ܘܐܝܟ ܒܝܫܬܐ ܕܪܚܡܐ ܠܒܝܫܬܐ
ܐܚܪܬܐ ܓܘܣܐ ܒܛܥܝܘܬܐ ܐܚܪܬܐ.
ܡܛܠ ܓܝܪ ܕܟܠܗܝܢ ܡܠܦܢܘܬܐ ܒܚܕܐ
ܕܠܒܪ ܡܢ ܫܪܪܐ ܐܝܬܝܗܝܢ ܡܚܝܢ ܠܚܕܕܐ:
ܘܪܗܛܐ ܠܘܬ ܚܕܐ ܓܘܣܐ ܚܕ ܕܚܕ: ܐܡܬܝ
ܕܐܚܕܐ ܐܝܕܐ ܕܗܝܡܢܘܬܐ ܡܚܝܠܬܐ
ܠܩܘܒܠܗܝܢ. ܗܕܐ ܕܐܦ ܠܟ ܘܠܕܐܟܘܬܟ
ܓܕܫܬ: ܕܟܕ ܡܢ ܬܒܥܬܗ ܕܫܪܪܐ ܥܪܩܝܢ
ܐܢܬܘܢ: ܒܛܥܝܘܬܐ ܐܚܪܬܐ ܓܘܣܬܘܢ܀
ܐܠܐ ܘܠܐ *ܗܘܐ: ܐܘ ܡܗܝܪܐ: ܕܠܐ ܬܥܒܪ
ܡܫܘܚܬܐ ܕܝܕܥܬܐ ܗܝ ܕܒܗ ܐܬܩܠܣܬ

1. V ܣܢܐܓܘܪܘܣ ܕܝܠܗ. — 2. V ܘܒܚܘܣܕܐ.

1. Ad verbum : *Propter doctrinam vestram impiam quae detecta est.*

ܡܫܬܒܗܪ: ܟܕ ܕܪܫܬ ܥܡܢ. ܘܗܘ
ܡܕܡ ܕܠܡܬܕܪܫܘ ܣܝܡ ܗܘܐ ܠܟ ܚܫܚܐ
ܕܬܬܢܟܠ: ܠܗ ܙܕܩ ܗܘܐ ܕܬܚܘܐ
ܒܡܠܬܟ. ܒܗܝܡܢܘܬܐ ܓܝܪ: ܐܝܟ ܕܡܬܚܙܝܐ:
ܥܠ ܒܥܬܐ ܐܝܬ ܠܢ: ܘܠܐ ܥܠ
ܣܥܪܢܐ ܕܚܕ ܚܕ ܡܬܒܥܝܢܢ܀

ܟܠܢ ܓܝܪ ܡܢ ܡܢܬܐ ܡܕܡ ܠܟܘܢܝܐ[1]
ܡܬܚܝܒܝܢܢ: ܘܒܡܘܡܐ ܘܒܒܨܝܪܘܬܐ ܣܓܝܐܬܐ
ܡܬܟܬܡܝܢܢ. ܘܠܐ ܡܢ ܕܟܝܘܬܐ ܕܥܒܕܝܢ
ܡܛܐ ܠܘܬܢ ܐܪܙܐ ܕܝܘܠܦܢܗ ܕܗܝܡܢܘܬܐ:
ܐܝܟ ˚ ܣܗܕܘܬܗ ܕܡܠܦܢܢ ܫܠܝܚܐ:
ܕܐܦ ܚܢܢ ܡܢ ܩܕܝܡ ܕܠܐ ܚܟܝܡܐ ܗܘܝܢ
ܘܠܐ ܡܬܛܦܝܣܝܢ ܘܛܥܝܢ ܗܘܝܢ: ܘܒܒܝܫܘܬܐ
ܘܒܚܣܡܐ ܡܬܗܦܟܝܢ ܗܘܝܢ. ܟܕ ܕܝܢ
ܐܬܓܠܝܬ ܒܣܝܡܘܬܗ ܘܪܚܡܬܗ[2]
ܕܐܠܗܐ: ܠܐ ܡܢ ܥܒܕܐ ܕܙܕܝܩܘܬܐ ܕܥܒܕܢ: ܐܠܐ
ܒܪܚܡܘܗܝ ܕܝܠܗ ܐܚܝܢ ܒܣܚܝܬܐ
ܕܡܘܠܕܐ ܕܡܢ ܕܪܝܫ ܘܒܚܘܕܬܐ ܕܪܘܚܐ
ܕܩܘܕܫܐ. ܘܬܘܒ ܒܕܘܟܬܐ ܐܚܪܬܐ ܐܡܪ:
ܕܠܗܕܐ ܛܝܒܘܬܐ ܟܠܢ ܐܬܩܪܝܢ: ܠܐ ܡܢ
ܥܒܕܐ: ܕܠܐ ܐܢܫ ܢܫܬܒܗܪ. ܕܒܪܝܬܐ ܐܚܢܢ
ܓܝܪ ܕܝܠܗ: ˚ ܕܐܬܒܪܝܢ ܒܝܫܘܥ ܡܫܝܚܐ
ܠܥܒܕܐ ܛܒܐ. ܘܬܘܒ ܐܡܪ: ܕܠܝ ܕܙܥܘܪܐ
ܐܢܐ ܕܡܢ ܟܠܗܘܢ ܩܕܝܫܐ: ܐܬܝܗܒܬ ܛܝܒܘܬܐ
ܗܕܐ ܕܐܣܒܪ ܒܥܡܡܐ ܥܘܬܪܗ ܕܡܫܝܚܐ
ܗܘ ܕܠܐ ܡܬܥܩܒ. ܘܬܘܒ ܐܡܪ: ܕܠܝ
ܡܢܐ ܕܡܢ ܩܕܝܡ ܪܕܘܦܐ ܗܘܝܬ ܘܡܨܥܪܢܐ

gloriaris, cum adversus nos disputabas; et illud quod tractare tibi propositum erat, id te oportebat verbo tuo ostendere. De fide enim, ut videtur, quaestio nobis curae est; non autem de actibus singulorum inquirimus.

10. Nos omnes enim aliqua ex parte obiurgationibus obnoxii sumus, atque maculis et defectibus multis maculamur. Nec autem ex puritate operum nostrorum ad nos pervenit mysterium doctrinae fidei, secundum ˚ testimonium doctoris nostri Apostoli : *Eramus aliquando et nos insipientes, et increduli, et errantes, atque in malitia et in invidia agentes. Cum autem manifestata est benignitas et gratia Dei, non ex operibus iustitiae, quae fecimus nos, sed secundum misericordiam suam vivificavit nos per lavacrum regenerationis et per renovationem Spiritus sancti*[1]. Et rursus alio in loco dixit *Ad hanc gratiam nos omnes vocati sumus, non ex operibus, ut ne quis glorietur, ipsius enim creatura sumus,* ˚ *creati in Christo Iesu in operibus bonis*[2]. Et rursus dixit : *Mihi omnium sanctorum minimo data est gratia haec, in gentibus evangelizare investigabiles divitias Christi*[3]. Et rursus dixit : *Vocavit me qui prius persecutor fui, et blasphemus et contumeliosus; sed misericordiam*

1. V ܠܟܘܢܝܐ (sic). — 2. V ܘܪܚܡܬܗ.

1. Tit., III, 3-5. — 2. Eph., II, 8-10. — 3. *Ibid.* [illegible]

consecutus sum, quia ignorans feci sine fide. Propterea abundavit in me gratia Domini nostri Iesu Christi et fides et dilectio erga eum[1]. Et rursus etiam Redemptor noster in Evangelio suo * manifeste nos docuit causam adventus sui : *Non veni vocare iustos, sed peccatores ad paenitentiam*[2].

* L f. 2 v° a.

11. Ex his igitur cognitum est per gratiam apud quemque esse fidem Christi, neque opera esse quae hac digna essent, nec actus qui ad eximium mysterium fidei Christi apprehendendum sufficerent. Non enim ex bonis et ex honestis actionibus fidem accipimus; sed, postquam fidem didicimus[3], ex fide haec (opera) apparuerunt in voluntate et ratione vitae * uniuscuiusque, ut ne sit illis qui laborant gloriatio de operibus, quia ex terra fidei exoriuntur.

* V f. 3 v° a.

12. Etsi opera mea fidem reprehendant, sicut dicis, ecce autem gratia (testatur) adversus id quod dicis, atque fidem meam firmat apostolicum verbum : *Non ex operibus, ut ne quis glorietur*[4].

13. Etenim opera illius peccatricis, quae cum fide pedes Iesu amplecte-

ܘܐܬܪܚܡܬ: ܐܠܐ ܐܬܚܢܢܬ ܡܛܠ ܕܟܕ ܠܐ
ܝܕܥ ܗܘܝܬ ܥܒܕܬ ܕܠܐ ܗܝܡܢܘܬܐ. ܘܡܛܠ
ܗܢܐ ܐܣܓܝܬ ܒܝ ܛܝܒܘܬܗ ܕܡܪܢ ܝܫܘܥ
ܡܫܝܚܐ ܘܗܝܡܢܘܬܐ ܘܚܘܒܐ ܕܠܘܬܗ.
ܘܬܘܒ ܐܦ ܦܪܘܩܢ ܒܣܒܪܬܗ ܐܠܦܢ ܥܠܬܐ
ܕܡܐܬܝܬܗ[1] * ܓܠܝܐܝܬ: ܕܠܐ ܐܬܝܬ ܐܢܐ
ܕܐܩܪܐ ܠܙܕܝܩܐ: ܐܠܐ ܠܚܛܝܐ ܠܬܝܒܘܬܐ܀

ܝܕܝܥ ܡܢ ܗܠܝܢ ܐܝܟܢܐ ܕܒܛܝܒܘܬܐ
ܐܝܬܝܗ ܗܝܡܢܘܬܗ ܕܡܫܝܚܐ ܠܘܬ
ܟܠܢܫ: ܘܠܐ ܥܒܕܐ ܕܠܗܕܐ ܫܘܝܢ ܗܘܘ
ܘܠܐ ܕܘܒܪܐ ܕܣܦܩܝܢ ܠܡܬܕܪܟܘ ܪܐܙܐ
ܥܠܝܐ ܕܗܝܡܢܘܬܗ ܕܡܫܝܚܐ. ܠܘ ܓܝܪ
ܡܢ ܛܒܬܐ ܘܡܢ ܫܦܝܪܬܐ ܥܒܕܐ ܗܘܝܢ
ܩܢܝܢ ܡܩܒܠܝܢܢ ܗܝܡܢܘܬܐ. ܐܠܐ ܡܢ
ܒܬܪ ܡܠܦܢܘܬܗ ܕܗܝܡܢܘܬܐ: ܡܢܗ
ܕܗܝܡܢܘܬܐ ܐܬܚܙܝ ܗܠܝܢ ܒܨܒܝܢܐ
ܘܒܕܘܒܪܐ * ܕܐܢܫ ܐܢܫ: ܐܝܟܢܐ ܕܠܐ ܢܗܘܐ
ܫܘܒܗܪܐ ܒܥܒܕܐ ܠܐܝܠܝܢ ܕܡܥܡܠܝܢ:
ܡܛܠ ܕܡܢ ܐܪܥܐ ܕܗܝܡܢܘܬܐ ܐܝܬܝܗܘܢ
ܡܘܕܢܚܝܢ܀

ܐܦܢ ܕܝܢ ܒܥܒܕܝ ܡܟܣܝܢܐ ܐܢܬ
ܕܗܝܡܢܘܬܐ: ܐܝܟ ܕܐܡܪܬ: ܐܠܐ ܗܐ ܛܝܒܘܬܐ
ܠܘܩܒܠ ܗܕܐ ܕܐܡܪܬ: ܘܡܠܬܐ
ܫܠܝܚܝܬܐ ܡܫܪܪܐ ܗܝ ܕܗܝܡܢܘܬܝ:
ܠܐ ܓܝܪ ܡܢ ܥܒܕܐ: ܕܠܐ ܐܢܫ ܢܫܬܒܗܪ܀
ܠܐ ܓܝܪ ܗܘܘ ܥܒܕܝܗ ܕܗܝ ܚܛܝܬܐ
ܕܒܗܝܡܢܘܬܐ ܓܦܬ ܪܓܠܘܗܝ ܕܝܫܘܥ[2] ܠܥܡܠܐ

1. V ܘܡܠܦܢܗ. — 2. V om. ܕܝܫܘܥ.

1. I Tim., I, 13-14. — 2. Luc., V, 32. — 3. Ad verbum : *Post doctrinam fidei.* — 4. Eph., II, 9.

ܗܘܬ ܡܒܨܝܐ ܠܗܝܡܢܘܬܗ: ܐܠܐ ܗܝ
ܗܝܡܢܘܬܗ ܗܘܬ ܡܚܣܝܢܝܬܐ ܕܥܒܕܘܗܝ.
ܘܟܕ ܡܢ ܗܘ ܦܪܝܫܝܐ ܣܦܪܐ ܕܐܟܘܬܟ
ܗܝܡܢܘܬܗ ܡܛܠ ܥܒܕܘܗܝ ܡܩܛܪܓܢܐ
ܗܘܬ: ܣܢܐܓܪܐ[1] ܚܠܦܘܗܝ ܠܘܩܒܠ
ܡܟܣܢܗ ܗܘ *ܕܫܒܩ ܠܗ ܫܘܒܩܢܐ ܚܛܗ̈ܝ
ܗܘܐ. ܘܡܛܠ ܕܐܦ ܠܚܘܒܝܐ ܕܥܘܠܬܗ
ܗܘܬ ܡܥܕܪܢܐ ܠܗܝܡܢܘܬܗ: ܫܘܒܩܢܐ
ܕܚܛܗ̈ܝܗ ܒܡܠܬܐ ܡܫܟܚܬܐ ܡܚܝܠܐܝܬ
ܢܣܒܐ ܗܘܬ. ܘܠܐ ܐܬܩܛܪܓܬ ܗܝܡܢܘܬܐ
ܡܢ ܥܒܕܐ: ܐܝܟ ܕܐܡܪܬ: ܐܠܐ ܐܬܩܛܪܓ
ܘܐܬܟܣܝ ܗܘ ܕܡܣܠܐ ܗܘܐ ܠܗܝܡܢܘܬܐ
ܡܛܠ ܥܒܕܐ܀

ܘܗܟܢܐ ܐܦ ܗܝܡܢܘܬܗ *ܕܓܝܣܐ ܠܐ
ܐܣܬܠܝܬ ܡܛܠ ܥܒܕܘܗܝ: ܐܠܐ
ܐܚܣܝܘ ܥܒܕܘܗܝ ܡܛܠ ܗܝܡܢܘܬܗ.
ܘܒܗ ܝܬܝܪܐܝܬ ܢܣܒܬ ܟܠܝܠܐ ܘܚܘܝܬ
ܢܨܚܢܐ ܕܙܟܘܬܐ ܛܝܒܘܬܗ ܕܡܫܝܚܐ.
ܕܒܙܒܢܐ ܗܘ ܕܫܘܒܩܢ ܚܛܗ̈ܐ ܕܓܘܐ
ܒܙܩܝܦܐ ܒܛܘܫܝܐ ܗܘܐ ܗܘܬ: ܐܬܐ
ܩܪܝܒܬܐ ܐܬܝܗܒܬ ܠܟܠ: ܫܘܒܩܢ
ܚܛܗ̈ܘܗܝ ܕܓܝܣܐ܀

ܘܗܟܢܐ ܐܦ ܡܬܝ ܘܙܟܝ: ܘܫܪܟܐ
ܐܚܪ̈ܢܐ ܕܡܬܦܚܡܝܢ ܠܕܡܘܬܐ ܕܐܝܟ ܗܕܐ
ܒܟܬܒܐ ܩܕܝܫܐ: ܡܢ ܗܝܡܢܘܬܗܘܢ
ܐܫܬܡܥܘ ܡܫܒܚܐܝܬ: ܘܠܐ ܟܣܝܘ ܒܥܒܕܝܗܘܢ
ܒܝܫܐ ܢܘܗܪܐ ܕܫܦܝܪܐ ܕܗܝܡܢܘܬܗܘܢ܀

batur, eius fidem non reprehenderunt; sed ipsa fides eius propitiationem operibus eius attulit. Cum ille scriba pharisaeus, tibi similis, fidem eius propter opera eius accusasset, ille * qui ei veniam dedit, advocatus (συνήγορος) pro ea fiebat adversus obiurgatorem eius. Et, quia etiam iniquitas fidem eius valde adiuvit, veniam peccatorum per potens verbum (peccatrix) celeriter accipiebat; nec accusata est fides ex operibus, sicut dicis; sed accusatus est et obiurgatus ille qui propter opera fidem reiiciebat.

14. Sic etiam * latronis fides propter opera eius non reiecta est; sed opera eius propitiationem acceperunt propter fidem eius. Atque per eam maxime coronam accepit et triumphum victoriae ostendit gratia Christi, quia, illo tempore quo venia peccatorum universitatis in cruce secreto facta erat, omnibus datum est proximum signum, (scilicet) venia latronis peccatorum.

15. Hoc modo Matthaeus quoque et Zacchaeus ceterique alii qui in sanctis Libris ad tale exemplum ponuntur, sua ex fide celebres apparuerunt, nec opera sua mala purum lumen suae fidei absconderunt.

1. V ܣܢܝܓܪܐ.

16. Dilectionem tuam igitur non oportebat ex « operibus » nos obiurgare. Sumus enim, sicut dicis, in omnibus malis, et innumeris peccatis nosmetipsi maculamur. Sed nostrum
* L f. 2 v° c. erat * nos ipsos culpare, non autem Sapientiae tuae contumeliose nos exprobrare.

17. Nonne audiisti quid sanctus Liber dixerit[1]: *Causam tuam tracta cum proximo tuo, et aliud secretum ne reveles*[2]? Aut nonne te docet consuetudo, quae in mundo viget? Quando ante iudices ex persona (πρόσωπον) adver-
* V f. 3 v° c. sarii causa dicitur, nulli licet * negotium quaestionis suae relinquere et defectus proximi sui inquirere; quod si furore vel ira vincitur, sicut tu, et tractat quod ad actionem suam non convenit, ab omnibus exprobratur et ab iudice obiurgatur.

18. Relinque igitur mala opera specie (σχῆμα) fallaci abscondita, sicut dixisti, *quoadusque veniat Dominus, qui illuminabit abscondita tenebrarum, et manifestabit consilia cordium; et tunc laus erit uniuscuiusque a Deo*[3]. Est igitur alius iudex nostris operibus; tu vero disputator es, non autem iudex.

19. In animo habuisti ad certamen (ἀγών) quaestionis accedere. Quare dereliquisti speciem (σχῆμα) pugnae

ܠܐ ܡܕܝܢ ܙܕܩ ܗܘܐ ܠܚܘܒܟ ܕܡܢ ܗܘ̇ ܕܥܒܕܐ ܬܟܣܢ ܠܢ. ܐܝܬܝܢ ܓܝܪ: ܐܝܟ ܕܐܡܪܬ: ܒܟܠ ܒܝܫܢ ܘܒܚܛܗ̈ܐ ܕܠܐ ܡܢܝܢܐ ܡܬܟܬܡܝܢ ܚܢܢ. ܐܠܐ ܗܕܐ ܕܝܠܢ ܗܘܐ * ܕܢܦܣܘܠ ܢܦܫܢ ܘܠܐ ܕܢܚܣܕܝܘܗܝ ܠܚܟܡܬܟ܀

ܠܐ ܫܡܥܬ ܠܟܬܒܐ ܩܕܝܫܐ ܡܢܐ ܐܡܪ: ܕܕܝܢܟ ܕܘܢ ܥܡ ܚܒܪܟ: ܘܐܪܙܐ ܣܬܝܪܐ ܠܐ ܬܓܠܐ. ܐܘ ܠܐ ܗ̇ܝ ܡܠܦܐ ܠܟ ܥܝܕܐ ܕܐܚܝܕ ܒܥܠܡܐ: ܕܐܡܬܝ ܕܩܕܡ ܕܝ̈ܢܐ ܡܬܐܡܪ ܕܝܢܐ ܡܢ ܦܪܨܘܦܐ ܕܒܥܠܕܒܒܐ: ܠܐ ܫܠܝܛ ܐܢܫ ܕܢܫܒܘܩ * ܫܪܒܐ ܕܒܥܬܗ ܘܢܬܒܥ ܥܠ ܒܘܨܪܐ ܕܚܒܪܗ. ܘܐܢ ܡܢ ܚܡܬܐ ܐܘ ܡܢ ܪܘܓܙܐ ܢܬܙܟܐ ܐܝܟܘܬܟ: ܘܢܡܠܠ ܡܕܡ ܕܠܣܘܥܪܢܗ ܠܐ ܚܫܚ: ܡܢ ܟܠܢܫ ܡܬܚܣܕ ܘܡܢ ܕܝܢܐ ܡܬܟܐܐ܀

ܫܒܘܩ ܡܕܝܢ ܥܒܕܐ ܒܝܫܐ ܡܟܣܝܢ ܒܐܣܟܡܐ ܕܓܠܐ: ܐܝܟ ܕܐܡܪܬ: ܥܕܡܐ ܕܐܬܐ ܡܪܢ ܗܘ ܕܡܢܗܪ[1] ܟܣܝܬܗ ܕܚܫܘܟܐ ܘܡܓܠܐ ܡܚܫܒܬܗܘܢ ܕܠܒܘܬܐ: ܘܗܝܕܝܢ ܬܗܘܐ ܫܘܒܚܗ ܕܐܢܫ ܐܢܫ ܡܢ ܐܠܗܐ. ܐܝܬ ܗܘ ܡܕܝܢ ܕܝܢܐ ܐܚܪܢܐ ܠܥܒܕܝܢ: ܐܢܬ ܕܝܢ ܕܪܘܫܐ ܐܢܬ ܘܠܐ ܕܝܢܐ܀

ܘܠܐܓܘܢܐ ܕܒܥܬܐ ܥܬܝܕ ܢܦܩܬ ܠܡܥܠ. ܠܡܢܐ ܫܒܩܬ ܐܣܟܡܐ ܕܐܬܠܘܫܐ ܘܪܕܝܬ ܠܡܬܚܫܒܐ ܕܦܫܝܛܐ

1. V ܕܡܢܗܪ.

1. Ad verbum: *Nonne audiisti sanctum Librum, quid dixerit?* — 2. Prov., XXV, 9. — 3. I Cor., IV, 5.

ܠܐܚܪ̈ܝܢ ܕܡܬܟܬܫܝܢ: ܘܩܡܬ ܕܬܨܚܝܘܗܝ
ܣܟܠܐܝܬ ܠܗܘ ܕܥܠ ܠܘܩܒܠܟ ܒܕܪܫܐ
ܕܒܥܬܐ܀ ܗܐ ܓܝܪ * ܝܕܥ ܐܢܬ: ܐܝܢ ܚܙܝܐ
ܕܠܗܝܢ ܕܗܠܝܢ: ܕܐܦܢ ܗܘܬ ܙܟܘܬܐ
ܠܒܪ ܡܢ ܕܘܟܬܐ ܕܐܬܠܘܫܐ: ܠܐ ܡܬܚܫܒܐ
ܙܟܘܬܐ ܡܢ ܗܢܘܢ ܕܡܬܒܩܝܢ ܒܐܓܘܢܐ܀
ܘܐܢܬ ܕܐܪܦܝܬܝܗ[1] ܠܨܘܪܬܐ ܘܫܒܩܬܝܗ
ܠܪܘܫܡܐ: ܘܐܝܟ ܣܟܠܐ ܘܒܪܒܪܝܐ ܕܡܕܡ
ܠܐ * ܝܕܥ: ܢܦܩܬ ܠܟ ܠܐܬܪܐ ܕܨܘܚܝܬܐ:
ܐܝܟܐ ܢܣܝܡܝܘܗܝ ܠܡܢܬܟ: ܘܥܡ ܡܢܘ
ܢܚܫܒܝܘܗܝ ܠܚܟܡܬܟ܀ ܙܕܩ ܠܢ ܕܢܫܬܘܩ
ܘܢܬܠ: ܕܐܚܪ̈ܢܐ ܢܦܣܩܘܢ ܕܝܢܐ. ܠܐ ܫܡܥܬ
ܠܦܘܠܘܣ ܕܐܡܪ ܠܟ: ܕܐܢܬ ܡܢ
ܐܢܬ ܕܕܐܢ ܐܢܬ ܠܥܒܕܐ ܕܠܐ ܕܝܠܟ܀ ܕܐܢ
ܢܦܠ: ܠܡܪܗ ܢܦܠ: ܘܐܢ ܩܐܡ: ܠܡܪܗ
ܩܐܡ. ܘܬܘܒ ܟܐܐ ܗܘ ܫܠܝܚܐ ܒܐܝܠܝܢ
ܕܐܟܘܬܟ ܕܥܒ̈ܕܐ ܕܐܚ̈ܕܕܐ ܟܐܝܢ ܘܐܡܪ: ܕܠܐ
ܡܢ ܩܕܡ ܙܒܢܐ ܬܗܘܘܢ ܟܐܝܢܝܢ[2]. ܘܬܘܒ
ܐܦ ܡܪܢ ܐܡܪ: ܕܡܢ ܕܩܪܐ ܠܚܒܪܗ
ܣܟܠܐ ܐܘ ܫܛܝܐ: ܚܝܒ ܗܘ ܠܓܗܢܐ
ܕܢܘܪܐ܀

ܚܙܝܬ ܓܝܪ ܒܢ ܥܒ̈ܕܐ ܒܝ̈ܫܐ: ܐܝܟ
ܕܐܡܪܬ: ܗܢܘܢ ܕܡܬܛܫܝܢ ܒܬܚܦܝܬܐ
ܕܐܣܟܡܐ ܕܓܠܐ. ܘܐܢܬ ܠܟܢ ܙܕܩ
ܗܘܐ: ܕܬܬܪܚܡ ܥܠܝܢ ܘܬܟܬܘܒ ܠܢ: ܠܬܘܪܨܢ
ܘܬܡܠܐ ܐܬܪܐ * ܕܐܣܝܐ: ܚܟܝܡܐ ܠܘܬܢ

definitumque locum pugnantibus notatum, ac surrexisti ut stulte convicieris illi qui adversus te in disputationem quaestionis ingressus est? Ecce enim * scis, tu qui ipsa haec vides, tametsi sit victoria extra locum pugnae, victoriam non numerari ab illis qui certamen (ἀγών) considerant.

20. Tu autem qui figuram dimisisti atque notam dereliquisti et, quasi stultus ac barbarus (βάρβαρος) qui nihil * scit, in regionem conviciorum exiisti, quo ponemus partem tuam et cum quonam sapientiam tuam reputabimus? Nos vero oportet silere, ut alii causam decidant. Nonne audiisti Paulum tibi dicere : *Tu quis es, qui iudicas servum qui tuus non est? Si cadit, domino suo cadit; et, si stat, domino suo stat*[1]. Et rursus increpat ipse Apostolus illos qui, sicut tu, invicem actus culpant, dicens : *Nolite ante tempus culpare*[2]. Et rursus Dominus noster quoque dixit : *Qui vocat proximum suum stultum aut insanum, reus est gehennae* (γέεννα) *ignis*[3].

21. In nobis enim vidisti opera mala, sicut dixisti, quae velamine speciei (σχῆμα) fallacis absconduntur. Te oportebat nostri misereri, scribere nostri corrigendi causa, apud nos locum explere * sapientis medici,

1. L ܘܐܪܦܝܬܝܗ. — 2. V ܟܐܝܢܝܢ.

1. Rom., xiv, 4. — 2. I Cor., iv, 5. — 3. Matth., v.

peccata nostra dolere, ut et nos pudeat doloris quem de nobis (accipis) ac tecum doleamus. Num vero flevisti delicta nostra, ut decet doctores, ut fletu tuo erubescamus nostrasque culpas abluamus? Audiistine vero illum doctorem totius terrae verbo suo clamare : *Quis infirmatur,* * V f. 4 r° b. *et ego non infirmor? Quis scandalizatur, et ego non uror*[1]? Neque enim addidit hic medicus dolorem doloribus dolentium, nec auxit scandalum animarum eorum probro atque contumelia erga eos; sed praeter hoc cum eis pondus morborum eorum sustinuit. Illi[2] Evangelio scandalizantur, et ipse pro eis urebatur; illi[2] labuntur, eosque lapsos[3] ipse erigebat; illi[2] rident in sua mortalitate, et ipse pro eis flebat.

22. Excellentiam tuam quoque oportebat ita facere, nec opera nostra mala exprobrare, sed poenitere ac dolere sensumque delictorum nostrorum in nobis efficere. Es enim abstemius. Te non oportebat mihi intemperanti (ἄσωτος) conviciari. Sedisti in claustro; et ego de civitate * L f. 3 r° c. in civitatem frustra * vagor, atque in colloquiis pravis et in consuetudinibus non pulchris versatur vita mea. Quid te spiritualem, qui es extra mundum (facere) decebat, nisi de illo

ܚܛܗ̈ܝܢ: ܕܢܒܗܬ ܐܦ ܚܢܢ ܡܢ ܚܫܗ
ܕܡܢܢ ܘܢܚܫ ܥܡܟ. ܒܟܝܬ ܕܝܢ ܥܠ
ܣܟܠܘܬܢ: ܐܝܟ ܕܘܳܠܐ ܠܡܠܦܢ̈ܐ: ܕܡܢ
ܕܡܥܟ ܢܒܗܬ ܘܢܫܝܓ ܚܘܒ̈ܝܢ. ܫܡܥܬ
ܕܝܢ ܠܗܘ ܡܠܦܢܐ ܕܟܠܗ ܐܪܥܐ ܟܕ
ܩܥܐ ܒܡܠܬܗ: ܕܡܢܘ ܡܬܟܪܗ ܘܠܐ ܐܢܐ
ܡܬܟܪܗ ܐܢܐ. ܡܢܘ ܡܬܟܫܠ * ܘܠܐ ܐܢܐ
ܝܩܕ ܐܢܐ. ܠܐ ܓܝܪ ܐܘܣܦ ܗܢܐ ܐܣܝܐ
ܟܐܒܐ ܥܠ ܟܐܒ̈ܐ ܕܡܟܐܒ̈ܐ: ܘܠܐ ܪܒܝܗ
ܠܬܘܩܠܐ ܕܢܦܫܬܗܘܢ ܒܚܣܕܐ ܘܨܥܪܐ
ܕܠܘܬܗܘܢ. ܐܠܐ ܣܒܠ[1] ܗܘܐ: ܠܒܪ ܥܡܗܘܢ
ܡܘܩܪܐ ܕܟܘܪ̈ܗܢܝܗܘܢ. ܗܢܘܢ ܡܬܟܫܠܝܢ
ܒܤܒܪܬܐ: ܘܗܘ ܝܩܕ ܗܘܐ ܚܠܦܝܗܘܢ.
ܗܢܘܢ ܢܦܠܝܢ: ܘܗܘ ܡܦܠܬܗܘܢ ܡܩܝܡ
ܗܘܐ. ܗܢܘܢ ܓܚܟܝܢ ܒܡܝܘܬܘܬܗܘܢ: ܘܗܘ
ܚܠܦܝܗܘܢ ܒܟܐ ܗܘܐ܀

ܘܦܐܐ ܗܘܐ ܐܦ ܠܡܪܘܡܘܬܟ
ܠܡܥܒܕ. ܘܠܐ ܠܡܚܣܕ ܥܒ̈ܕܝܢ ܒܝ̈ܫܐ:
ܐܠܐ ܕܬܬܘܐ ܘܬܚܫ ܘܬܥܒܕ ܒܢ ܡܪܓܫܢܘܬܐ
ܕܣܟܠܘܬܢ. ܐܢܬ ܓܝܪ ܢܙܝܪܐ. ܠܐ
ܦܐܐ ܗܘܐ ܕܬܚܣܕ ܠܝ ܠܐܣܘܛܐ. ܝܬܒܬ
ܒܥܘܡܪܐ ܕܫܠܝܘܬܐ: ܘܐܢܐ ܡܢ ܡܕܝܢܬܐ
ܠܡܕܝܢܬܐ ܣܪܝܩܐܝܬ * ܦܗܐ ܐܢܐ:
ܘܒܡܡܠ̈ܠܐ ܒܝ̈ܫܐ ܘܒܥܝ̈ܕܐ ܕܠܐ ܫܦܝܪܝܢ
ܐܬܗܦܟܘ ܚܝ̈ܝ. ܐܝܟܐ ܦܐܐ ܗܘܐ ܠܟ
ܪܘܚܢܐ ܕܐܝܬܝܟ ܠܒܪ ܡܢ ܥܠܡܐ: ܠܗ

1. V ܗܘ.

1. II Cor., xi, 29. — 2. Ad verbum : *Ipsi.* — 3. Ad verbum : *Lapsum eorum.*

ܕܬܚܫ ܥܠ ܗܘ ܕܚܢܝܩ ܘܡܬܡܠܩ ܒܝܢ ܓܠܠܐ ܘܠܐ ܡܪܓܫ. ܢܟܦܐ ܐܝܬ: ܚܙܝܬ ܒܝ ܪܓܝܓܘܬܐ. ܘܙܕܩ ܗܘܐ ܕܬܢܟܦܢܝ. ܢܙܝܪܐ ܡܢ ܡܐܟܘܠܬܐ: ܚܣܝܠܬ ܡܢ ܣܝܒܪܬܐ: ܡܡܟܟ ܦܓܪܟ ܒܠܒܘܫܐ ܕܣܥܪܐ: * ܐܬܐ ܕܡܝܘܬܘܬܐ ܡܬܚܙܝܐ ܒܟܠܗܘܢ ܗܕܡܝܟ: ܢܚܝܠܘܬܐ ܘܙܠܬܐ ܕܡܢ ܥܡܠܐ ܘܡܕܒܪܢܘܬܐ ܥܠ ܟܠܗ ܦܪܨܘܦܟ ܐܫܝܕܐ. ܠܗܠܝܢ ܕܝܢ ܥܒܕܐ: ܠܘ ܚܫܐ ܦܐܐ ܗܘܐ ܚܠܦ ܫܘܒܚܐ: ܘܒܟܝܐ ܥܠ ܗܘ ܕܢܦܠ ܚܠܦ ܓܘܚܟܐ: ܘܡܠܐ ܕܡܥܒܕܢ ܬܝܒܘܬܐ ܚܠܦ ܡܡܠܠܐ ܕܡܓܚܟ ܓܘܚܟܐ ܠܫܡܘܥܘܗܝ: ܗܘܐ ܕܪܫܝܡ ܒܟܬܒܝܟ. ܒܪܘܡܐ ܕܙܕܝܩܘܬܐ ܩܐܡ ܐܢܬ ܘܡܚܫܒܬܐ ܪܘܚܢܝܬܐ ܡܬܬܙܝܥܢ ܒܟ: ܐܝܟ ܕܣܒܪܬ. ܘܙܕܩ ܗܘܐ ܕܬܩܪܝܢܝ ܘܬܣܩܢܝ[1] ܠܘܬܟ ܡܢ ܥܘܡܩܐ ܕܚܛܝܬܐ: ܘܠܐ ܕܬܩܘܡ ܒܪܘܡܐ ܕܫܘܒܗܪܐ ܘܬܪܓܡܢܝ ܒܨܘܚܝܬܐ ܘܒܨܥܪܐ܀

ܠܐ ܫܡܥܬ ܠܦܘܠܘܣ ܥܡ ܡܢܘ ܡܢܐ ܠܗܘܢ ܠܡܨܥܪܢܐ: * ܠܐ ܓܝܪ ܙܢܝܐ ܘܠܐ ܐܣܘܛܐ ܘܠܐ ܪܥܒܬܢܐ ܘܠܐ ܫܟܒܝ ܥܡ ܕܟܪܐ ܘܠܐ ܡܨܥܪܢܐ ܘܠܐ ܪܘܝܐ[2]: ܗܠܝܢ ܡܠܟܘܬܗ ܕܐܠܗܐ ܠܐ ܝܪܬܝܢ. ܠܐ ܗܘܬ ܪܓܫ ܐܢܬ: ܕܐܦ ܒܥܠܡܐ ܡܨܥܪܢܐ ܣܟܠܐ ܡܢ ܟܠ ܐܢܫ ܡܬܚܫܒܝܢ: ܠܐ ܥܗܕܬ ܠܗܘ ܦܪܝܫܐ ܚܬܝܪܐ ܕܐܝܟܢ:

dolere qui suffocatur et conteritur inter fluctus nec sentit? Castus es. (atque) libidinem in me vidisti. Te oportebat castum me reddere. A cibis te abstines, ab alimentis ablactaris, humiliatur corpus tuum veste e pilis facta, * signum mortalitatis in omnibus membris tuis apparet, macies sordesque ex laboribus et vita ascetica super tota persona tua effunduntur. Nonne cum his actibus conveniebat dolor probri loco, fletusque de lapso irrisionis loco, ac verba quae paenitentiam efficiunt sermonis loco risum auditorum[1] concitantis, qui in scriptis tuis notatur? In colle iustitiae stas atque spirituales cogitationes in te moventur, ut putas. Te oportebat me vocare et ad te ex valle peccati extollere, non autem in colle gloriationis stare atque conviciis probrisque me lapidare.

23. Nonne audiisti, quibuscum contumeliosos Paulus comparet? * *Neque adulteri, neque intemperantes* (ἄσωτοι), *neque gulosi, neque masculorum concubitores, neque contumeliosi, neque ebriosi, hi regnum Dei hereditabunt*[2]. Nonne sentis rursus, etiam in mundo contumeliosos ab omnibus stultos reputari? Nonne meministi, quo vultu de templo descenderit ille superbus

1. V ܘܬܩܪܝܢܝ ܘܬܪܝܡܢܝ. — 2. V om ܪܘܝܐ ܘܠܐ.

1. Ad verbum : *In auditoribus.* — 2. I Cor., vi, 9-10.

pharisaeus[1], tibi similis, quia exprobraverit publicanum prope se (stantem[2])? Nonne legisti in libro beati David, Saulem * vitam eius persequi, nec ullum verbum contumeliosum dicere (ipsum) voluisse? Et, cum alii eum incitarent, ipse nequitiam fugiebat, adeo ut paenitentia in se nata sit, propterea quod cornu pallii inimici sui secuisset[3]. Nonne audiisti eum dicere in quodam ex canticis suis: *Retribuerunt mihi malum pro bono, et odium pro dilectione, et ego orabam pro eis*[4]? Et rursus dixit: *Propter aegritudinem eorum cilicio indutus sum, et in ieiunio humiliavi animam meam; quasi amicus et quasi frater incedebam, ac quasi ille qui in luctu sedet, miser eram propter mala eorum; et ipsi propter dolorem meum convenerunt et laetati sunt de me*[5]. Haec sunt hominum divinorum, * tua vero ea quae tibi conveniunt.

* V f. 4 v° a.

* L f. 3 v° b.

24. Quod si ad Libros non attendisti, quorum verba a te derisum reputari scio, nonne (ἆρα) obediebas doctoribus tuis philosophis (φιλόσοφος)? Contumeliosis suis benedicebant, et pro vulneribus honorem reddebant, eorumque vita intra mundum in gloriatione patientiae versabatur. Nec meministi vero, praeter hos, illius

1. V [Syriac]. — 2. V [Syriac]. — 3. V [Syriac].

1. Ad verbum : *Nonne meministi illius pharisaei... quo vultu?* — 2. Cf. Luc., XVIII, 10. — 3. Ad verbum : *Propter cornu..... quod secuisset.* — 4. Cf. Ps. CVIII, 4-5. — 5. Ps. XXXIV, 13-15.

ܟܡ ܗܠܝܢ ܐܦ[1] ܠܗܘ ܡܠܦܢܟ ܒܪܕܝܨܢ[2]:
ܕܡܣܝܒܪܢܐ ܪܘܚܐ ܘܫܦܝܪ ܦܬܓܡܐ
ܦܢܝܐ ܕܠܟܠ ܟܠܢܫ ܡܫܒܚܝܢ ܠܗ
ܬܠܡܝܕܘܗܝ ܒܟܬܒܝܗܘܢ܀

ܡܢ ܐܝܟܐ ܗܟܝܠ ܢܣܒܬ ܠܟ
ܕܡܘܬܐ ܠܗܕܐ ܫܛܝܘܬܐ܆ ܒܟܬܒܐ܆
ܟܬܒܐ ܠܐ ܐܠܦܘܟ: ܡܪܢ ܠܐ ܚܘܝܟ:
ܫܠܝܚܐ ܠܐ ܪܫܡܘ ܠܟ: ܦܝܠܣܘܦܐ[3]
ܕܥܠܡܐ ܠܐ ܐܚܘܝܘܟ: ܡܠܦܢܝܟ
ܗܪܛܝܩܐ ܠܐ ܐܫܠܡܘ ܠܟ. ܝܕܝܥܐ ܗܝ[4]
ܗܟܝܠ ܕܪܓܬܐ ܗܝ ܙܠܝܠܬܐ ܕܛܠܝܘܬܐ
ܘܦܘܕܝܐ ܕܚܘܫܒܐ ܕܠܐ ܐܬܩܝܡܘ
ܒܫܡܠܝܘܬܐ ܕܝܕܥܬܐ. ܒܓܘ ܒܥܬܐ:
ܓܘܚܟܐ. ܥܡ ܦܢܝ ܦܬܓܡܐ
ܕܗܝܡܢܘܬܐ: ܨܥܪܐ. ܒܐܓܘܢܐ ܕܕܪܫܐ:
ܚܣܕܐ. ܥܡ ܡܬܒܥܢܘܬܐ ܕܗܝܡܢܘܬܐ: ܡܠܐ
ܪܓܝܓܬܐ ܕܣܟܠܘܬܐ. ܒܫܐܠܬܐ
ܕܡܦܩ ܒܪܘܚܐ ܕܚܠܦ ܫܪܪܐ: ܣܩܘܡܐ[5]
ܘܡܡܠܠܐ ܕܥܒܕ ܓܘܚܟܐ ܒܫܡܘܥܐ.
ܕܗܠܝܢ: ܐܘ ܚܟܝܡܐ: ܝܕܝܥ ܗܘ ܐܬܪܗܘܢ
ܘܝܕܝܥܝܢ ܡܡܠܠܢܝܗܘܢ ܘܝܕܝܥܝܢ ܬܘܒ
ܐܦ ܫܡܘܥܝܗܘܢ. ܐܠܐ ܡܛܠ ܕܡܠܝܗܘܢ
ܣܝܡܢ ܒܟܬܒܝܟ ܘܒܙܚܐ ܣܪܝܩܐ
ܕܗܠܝܢ ܪܫܝܡ ܒܓܘ ܡܠܝܟ: ܡܛܠ ܗܕܐ
ܝܕܝܥ ܐܝܟ ܕܐܢܬ ܫܘܬܦܐ ܐܝܬ ܕܠܗܘܢ:
ܘܫܡܘܥܝܟ ܬܘܒ ܐܢܘܢ ܕܫܘܝܢ ܠܟ܀

praeceptoris tui quoque Bardesanis, quem, propter longanimitatem pulchramque responsionem ad omnes, discipuli eius in libris suis praedicant.

25. Unde ergo formam huius stultitiae tibi assumpsisti? In Libris? Libri te non docuerunt; Dominus noster tibi non ostendit; apostoli tibi non notarunt; philosophi (φιλόσοφος) mundi tibi non monstrarunt; doctores tui haeretici (αἱρετικός) tibi non tradiderunt. Certum est igitur hanc esse libidinosam passionem pueritiae nugasque cogitationum maturitate scientiae non firmatarum. Intra quaestionem, risus; cum responsione fidei, contumelia; in certamine (ἀγών) disputationis, convicia; in inquisitione fidei[1], libidinosa verba insipientiae; in petitione apologiae pro veritate, facetiae (σκῶμμα) et sermo qui apud auditores[2] risum movet. Harum rerum, o sapiens, cognoscitur regio, atque cognoscuntur illi qui eas dicunt, et rursus cognoscuntur illi quoque qui eas audiunt. Sed, quia eorum verba in scriptis tuis ponuntur horumque vana irrisio intra verba tua notatur, propter hoc certum est te asseclam eorum esse[3] rursusque eos qui tibi conveniunt tuos auditores.

1. V ܐܦ. — 2. V ܒܪ ܕܝܨܢ. — 3. V ܦܝܠܣܘܦܐ. — 4. V om. ܗܝ. — 5. L et V ܣܩܘܡܡܐ.

1. Ad verbum : *Cum fides inquiritur*. — 2. Ad verbum : *In auditoribus*. — 3. Ad verbum : *Nos…es eorum assecla esse.*

26. A doctrina sanctorum Librorum enim omnino remotus es, et, si pauca ex verbis eorum apud te sunt, artificii causa tantum a te colliguntur. Socius philosophorum (φιλόσοφος) profanorum, sicut te ipsum nominas, non es, ut testantur libidinosae passiones tuae paucaeque opiniones tuae, quae ex verbis tuis vidimus atque iam diu cognoscimus; et praeterea rursus ad mensuram horum non pervenisti. Unde enim possibile erat? Heri pharmacopola emptorque ac venditor, et hodie philosophus (φιλόσοφος)! Sed, o sapiens, secus ac optabas, tibi evenit. Propter hoc sapiens volebas nominari, * [L f. 4 r° a.] et contrarium tibi evenit, quia unicuique manifestatus es stultus esse atque blasphemus. Nam neque disciplinam, nec scientiam humanam, nec ordinem (τάξις) pulchrum verbi, nec responsionem ordinate (compositam), nec abundantiam elocutionis, nec intellegentiam Librorum, nec opinionem quae explanationes invenit, nec rectitudinem cogitationum, nec verbi maturitatem * [V f. 2 r° a.] quae etiam in doctrinis alienis invenitur, nullam ex his (rebus) in verbis tuis invenimus. Unde poteramus te sapientem aut doctum reputare? Quia verba composuisti, quae apud lectorem risum movent? An quia

ܡܢ ܝܘܠܦܢܐ ܓܝܪ ܕܟܬܒܐ ܩܕܝܫܐ
ܟܠ ܟܠܗ ܪܚܝܩܬ܆ ܘܐܢ ܐܝܬ ܠܘܬܟ
ܩܠܝܠ ܡܢ ܡܠܝܗܘܢ܆ ܐܝܟ ܕܠܐܘܡܢܘܬܐ
ܠܚܘܕܝܗ̇ ܡܠܩܛܝܢ ܠܟ. ܚܒܪܐ ܕܦܝܠܘܣܘܦܐ
ܒܪ̈ܝܐ܆ ܐܝܟ ܕܡܫܡܗܬ ܢܦܫܟ܆ ܠܐ ܐܝܬܝܟ܆
ܐܝܟ ܕܣܗܕܝܢ ܚܫ̈ܝܟ ܪ̈ܓܝܓܬܐ ܘܒܨܝܪܘܬ
ܡܚ̈ܫܒܬܐ ܗܠܝܢ܆ ܕܐܬܚܙܝܘ ܠܢ ܡܢ ܡ̈ܠܝܟ܆
ܘܡܦܪ̈ܫܢ ܒܗܘܢ ܡܢ ܢܓܝܪܐ. ܘܬܘܒ
ܗܕܐ ܠܘܬ ܕܐܦܠܐ ܠܡܫܘܚܬܗܘܢ ܕܗܠܝܢ
ܐܬܡܛܝܬ. ܡܢ ܐܝܟܐ ܓܝܪ ܡܫܟܚܐ
ܗܘܬ܀ ܐܬܡܠܝ ܥܩܪܐ ܘܙܒܘܢܐ ܘܡܙܒܢܢܐ܆
ܘܝܘܡܢ ܦܝܠܘܣܘܦܐ[1]. ܐܠܐ܆ ܐܘ ܚܟܝܡܐ܆
ܕܠܘܩܒܠ ܕܨܒܝܬ ܕܢܗܘܐ ܗܘܬ ܠܟ
ܠܡ. ܚܟܝܡܐ ܡܢ ܗܕܐ ܨܒܐ ܗܘܝܬ
ܕܬܬܩܪܐ܆ * ܘܠܘܩܒܠܐ ܓܕܫܟ܆
ܕܐܬܓܠܝܬ ܠܟܠ ܐܢܫ ܕܐܝܬܝܟ ܣܟܠܐ
ܘܡܓܕܦܢܐ. ܠܐ ܓܝܪ ܡܪܕܘܬܐ ܐܦܠܐ ܝܕܥܬܐ
ܐܢܫܝܬܐ܆ ܘܠܐ ܛܟܣܐ ܫܦܝܪܐ ܕܡܠܬܐ܆
ܘܠܐ ܦܘܢܝ ܦܬܓܡܐ ܕܡܛܟܣܐ܆ ܘܠܐ
ܣܘܓܐ ܕܡܡܠܠܘܬܐ܆ ܘܠܐ ܣܘܟܠܬܢܘܬܐ
ܕܟܬ̈ܒܐ܆ ܘܠܐ ܪܥܝܢܐ ܡܫܟܚܢܐ[2] ܕܦܘܫ̈ܩܐ܆
ܘܠܐ ܬܪܝܨܘܬܐ ܕܚܘ̈ܫܒܐ܆ ܘܠܐ ܓܡܝܪܘܬܐ
ܕܡܠܬܐ܆ * ܗܝ[3] ܕܡܫܟܚܐ ܐܦ ܒܝܘ̈ܠܦܢܐ
ܢܘܟܪ̈ܝܐ܆ ܘܠܐ ܚܕܐ ܡܢ ܗܠܝܢ ܐܫܟܚܢܢ
ܒܡ̈ܠܝܟ. ܡܢ ܐܝܟܐ ܐܝܬ ܗܘܐ ܠܢ
ܕܢܚܫܒܟ ܚܟܝܡܐ ܐܘ ܪ̈ܕܝܐ܀ ܡܢ ܗܠܝܢ
ܕܪܟܒܬ ܡ̈ܠܐ ܕܓܚܟܐ ܠܩܪܝܐ ܒܗܘܢ ܕܩܪܐ܀

1. V ܦܝܠܘܣܘܦܐ. — 2. L ܡܫܟܚܢܐ ܪܥܝܢܐ. — 3. In V folius 2[us] translatus est et post folium 4[um] restituendus est.

ܐܘ ܕܪܫܡܬܢ ܒܐܘܡܢܘܬܐ ܕܡܠܬܐ
ܓܚܘܟܬܐ. ܒܗܠܝܢ ܓܝܪ ܘܕܐܟܘܬ ܗܠܝܢ:
ܡܝܡ̈ܣܐ ܠܟ ܡܢܟ ܚܟܝ̈ܡܝܢ: ܘܣܪ̈ܝܩܐ
ܘܦܗ̈ܝܐ ܗܠܝܢ ܕܡܬܕܒܪܝܢ ܠܚܕܘܬܐ
ܘܓܚܟܐ ܕܦܬܘܪ̈ܐ: ܢܟܝܪ ܡܢܟ ܐܘܡܢܝܢ܀
ܘܐܢ ܬܘܒ ܕܐܡܪܬ ܝܕܥܐ ܕܝܘܠܦܢ̈ܐ
ܣܓܝ̈ܐܐ ܐܡܪ: ܗܐ ܐܦ ܠܐ ܝܕܥܬ ܕܝܣܟܬܐ
ܝܕܥܬ: ܐܝܟ ܕܡܢ ܟܬ̈ܒܝܟ ܐܢܚܢܢ ܕܢܚܘܐ
ܡܚܘܝܢ ܕܒܟܬ̈ܒܝܟ. ܘܠܐ ܬܘܒ ܒܗ ܒܗܘܢܐ
ܕܝܘܠܦܢܐ ܕܢܣܒܬ ܦܪܨܘܦܗ[1]: ܐܫܟܚܬ
ܟܡ ܡܕܡ ܕܝܕܥܬܐ ܕܬܗܦܟ ܠܘܩܒܠ
ܡܠܬܢ: ܐܠܐ ܙܥܘܪ̈ܝܬܐ * ܘܫܝ̈ܛܬܐ:
ܗܠܝܢ ܕܟܠ ܡܢ ܕܐܝܬܘܗܝ ܒܗܘܢܐ
ܕܝܘܠܦܢܐ ܝܕܥ ܠܗܝܢ. ܐܫܟܚܬ ܟܝܬ
ܕܝܢ ܡܕܡ ܝܬܝܪܐ: ܕܒܚܨܝܦܘܬ ܓܕܦܬ
ܠܗ ܥܠܝܗܘܢ. ܡܢܘ ܓܝܪ ܐܬܥܒܕ ܗܘܐ
ܗܘܐ ܡܟܣܢܐ ܕܢܦܫܗ ܡܢ ܫܘܪܝ ܡܠܬܗ
ܐܝܟܢܟ. ܐܣܗܕܬ ܓܝܪ ܥܠ ܢܦܫܟ ܡܢ
ܫܘܪܝ ܟܬ̈ܒܝܟ ܕܒܕܡܘܬܐ * ܕܒܥܠܕܒܒܐ
ܡܟܣܬ ܠܡ̈ܠܝܢ: ܐܝܟ ܕܐܡܪܬ. ܐܪܐ
ܘܡܬܚܙܝܐ ܠܒܥܠܕܒܒܐ ܘܡܫܚܬܐ:
ܘܡܫܟܚ ܚܘܫܒܐ ܕܡܠܐ ܚܡܬܐ ܕܢܡܠܠ
ܒܛܟܣܐ. ܠܗ ܡܠܝܥ ܡܢܘ ܕܚܡܬܐ
ܫܡܝܘܬܐ ܗܝ ܕܢܦܫܐ ܘܣܡܝܘܬܐ ܕܪܥܝܢܐ
ܒܝܙܬܐ ܗܝ ܕܚܡܬܐ. ܫܪܝܬ ܠܡܪܕܐ
ܒܐܘܪܚܐ ܕܒܥܬܐ: ܘܐܣܗܕܬ ܥܠ ܢܦܫܟ
ܡܢ ܫܘܪܝ ܟܬ̈ܒܝܟ ܕܣܡܝܐ ܐܢܬ.

artificio verbi iocosi mihi conviciatus es? In his enim et talibus mimi (μῖμος) te sapientiores sunt, vanique (homines) et vagi, qui ad hilaritatem ac risum mensarum conducuntur, te artificiosiores sunt.

27. Et si rursus te dicis multas doctrinas cognoscere, ecce nescis quid sectae opinentur, ut ex scriptis tuis nos ostensuri sumus. Nec rursus in hac doctrina, cuius personam (πρόσωπον) tulisti, quidquam scientiae invenisti, quod adversus verbum nostrum respondeas, nisi parva * et vilia, quae sciunt quicumque in hac doctrina sunt. Invenisti vero aliquid amplius, quia impudentius eis blasphemasti. Quis alius enim fiebat proprius suus redargutor ab initio verbi sui, sicut tu? Nam ab initio scriptorum tuorum testatus es te ipsum ad instar * inimici verba nostra redarguere, sicut dixisti. Numquid (ἆρα) ab inimico videtur id quod convenit? Potestne cogitatio furore plena ordinate loqui? Quis nescit animae caecitatem esse furorem, intellegentiaeque obcaecationem irae esse praedam? Incepisti in viam quaestionis incedere; et ab initio scriptorum tuorum testatus es te ipsum caecum esse. Ergo cum caeco nos oportet incedere, atque cum

1. l. ܦܪܨܘܦܐ.

obcaecato in semita quaestionis ambulare.

28. Si ad instar inimicorum te confessus es nos redarguere, neque vera est redargutio tua, nec fidelis confutatio tua adversus verba nostra; neque contumeliis, nec conviciis, nec ulli ex his (verbis) quae ad confutationem verbi nostri scripsisti, nos convenit credere, quia ea inimicus
* L f. 4 r° c. dixit. Vide verbum tuum, * o docte, et noli in scriptis risum tuum tradere.

29. Recte audiisti verbum Apostoli, quod dixit : *Nolite quasi inimicum eum existimare, sed corripite eum ut fratrem*[1]. Et haec cui? Illi qui in delic-
* V f. 2 r° c. to * defectuum praeoccupatur. *Si quis vestri praeoccupatus fuerit in delicto, vos qui spirituales estis, instruite eum in spiritu humili*[2]. Et, quia hunc doctorem recte audiisti, totum verbum tuum mansuetudine plenum est et humilitate atque paenitentia cum dolore! Nam ille qui legit verbum tuum, statim sentit passionem cogitationum tuarum, quae non his (sensibus) quos Paulus docuit, sed furore et ira et contumelia et conviciis moventur. Nec te puduit usque eo venire, ut quasi mulieres insipienter malediceres.

ܡܬܒܥܐ ܟܝܬ ܫܦܝܪ ܐܢܬ ܠܟ ܕܬܪܕܐ:
ܘܥܡ ܥܘܝܪܐ ܡܗܠܟܘ ܒܫܒܝܠܐ ܕܒܥܬܐ܀
ܐܢ ܒܕܡܘܬܐ ܕܒܥܠܕܒܒܐ ܐܘܕܝܬ
ܕܡܟܣܬ ܠܢ: ܠܐ ܫܪܝܪܐ ܡܟܣܢܘܬܟ
ܘܠܐ ܡܗܝܡܢܝ ܥܪܘܪܟ ܕܠܘܩܒܠ ܡܠܝܢ
ܘܠܐ ܨܥܪܐ ܘܠܐ ܚܣܕܐ ܘܠܐ ܚܕܐ ܡܢ
ܐܝܠܝܢ ܕܟܬܒܬ ܠܥܘܕܪܐ ܕܡܠܬܢ: ܠܐ
ܘܠܐ ܕܢܗܝܡܢ: ܡܛܠ ܕܡܢ ܒܥܠܕܒܒܐ
ܐܡܪܗ. ܗܘܝ ܚܙܝܐ ܕܡܠܠܬ: * ܐܘ
ܪܒܢܐ: ܘܠܐ ܬܬܠ ܓܘܚܟܟ ܒܟܬܝܒܬܐ܀
ܫܦܝܪ ܫܡܥܬܗ[1] ܠܡܠܬܗ ܕܫܠܝܚܐ
ܗܘ ܕܐܡܪ: ܕܠܐ ܐܝܟ ܒܥܠܕܒܒܐ ܬܚܫܒܘܢܗ:
ܐܠܐ ܗܘܘ ܡܪܬܝܢ ܠܗ ܐܝܟ ܕܠܐܚܐ.
ܘܗܠܝܢ ܠܡܢ. ܠܡܢ ܕܡܬܩܕܡ
ܒܫܘܠܡܐ * ܕܒܨܝܪܘܬܐ. ܐܢ ܐܢܫ ܐܚܝ
ܡܢܟܘܢ ܢܬܩܕܡ ܒܫܘܠܡܐ: ܐܢܬܘܢ
ܐܝܠܝܢ ܕܒܪܘܚ ܐܢܬܘܢ ܐܬܩܢܘܗܝ ܒܪܘܚܐ
ܡܟܝܟܘܬܐ. ܘܡܛܠ ܕܫܦܝܪ
ܫܡܥܬܝܗܝ ܠܗܢܐ ܡܠܦܢܐ: ܟܠܗ
ܡܠܬܟ ܡܠܝܐ ܢܝܚܘܬܐ ܘܡܟܝܟܘܬܐ
ܘܬܘܬܐ ܥܡ ܚܫܐ. ܗܘ ܓܝܪ ܕܩܪܐ ܠܗ
ܠܡܠܬܟ: ܡܚܕܐ ܪܓܫ ܐܦ ܚܫܐ
ܕܚܘܫܒܝܟ: ܠܐ ܕܡܬܙܝܥܝܢ ܒܗܠܝܢ
ܕܐܠܦ ܦܘܠܘܣ: ܐܠܐ ܒܚܡܬܐ ܘܪܘܓܙܐ
ܘܨܥܪܐ ܘܚܣܕܐ. ܘܠܐ ܐܬܟܢܥܬ ܕܬܐܬܐ ܥܕܡܐ
ܠܗܕܐ ܕܬܠܘܛ ܒܣܟܠܘܬܐ ܐܝܟ
ܢܫ̈ܐ܀

1. L ܫܡܥܬܗ.

1. II Thess., III, 15. — 2. Gal., VI, 1.

ܘܗܐ: ܐܝܟ ܕܡܫܬܘܕܝܐ ܡܠܬܟ: ܥܠ ܗܠܝܢ ܡܟܣ ܗܘܝܬ ܠܝ. ܐܘ ܣܟܠܐ: ܡܢܘ ܡܟܝܠ ܚܙܐ ܠܟ ܕܡܐܣܐ ܪܘܓܙܐ ܠܪܘܓܙܐ[1]: ܘܡܫܠܐ ܩܥܬܐ ܒܩܥܬܐ: ܘܟܒܫ ܠܚܡܬܐ ܒܚܣܢܐ ܕܚܡܬܐ܆ ܗܢܘ ܕܝܢ ܕܡܩܪܒ ܐܣܝܘܬܐ ܠܡܚܘܬܐ ܒܦܘܡ ܩܣܝܦܘ ܕܣܝܦܐ. * ܒܥܐ ܗܘܝܬ: ܐܝܟ ܡܠܬܟ: ܕܬܦܩ ܡܢ ܓܘܡܨܐ ܕܚܡܬܐ ܘܕܪܘܓܙܐ ܘܕܨܘܚܝܬܐ ܘܕܨܥܪܐ: ܘܢܦܠܬ ܠܟ ܠܬܚܬ ܡܢܝ. * ܫܛܝܘܬܝ ܕܢܚܘܐ ܒܥܐ ܗܘܝܬ ܘܫܢܝܘܬܐ: ܚܘܝܬ ܓܠܝܐܝܬ ܫܢܝܘܬܟ ܕܝܠܟ܀

ܒܡܢܐ ܐܠܦܢ ܦܘܠܘܣ ܕܡܬܙܟܝܐ ܒܝܫܬܐ܆ ܠܘ ܒܛܒܬܐ܆ ܠܐ ܬܬܙܟܘܢ ܒܝܫܬܐ: ܐܠܐ ܙܟܘܗ ܠܒܝܫܬܐ ܒܛܒܬܐ. ܚܘܒܐ ܙܕܩ ܗܘܐ ܠܡܥܒܕ ܗܟܢܐ: ܐܢ ܬܠܡܝܕܐ ܐܢܬ ܕܗܘ ܕܠܡܠܘܗܝ ܐܝܟ ܒܐܣܟܝܡܐ ܥܪܩܬ. ܐܠܐ ܡܛܠ ܕܗܕܐ ܠܐ ܥܒܕܬ: ܣܩܘܒܠܐ ܐܝܬ ܕܡܠܦܢܘܬܗ ܘܠܐ ܬܠܡܝܕܗ: ܐܝܟ ܕܣܗܕܢ ܐܦ ܗܢܝܢ ܡܠܝܟ. ܚܙܝܬ ܒܝ ܓܐܝܘܬܐ. ܙܕܩ ܗܘܐ ܕܬܠܒܫ ܐܝܟ ܠܘܩܒܠܗ ܡܟܝܟܘܬܐ. ܐܪܕܬ ܒܝ ܪܚܡܬ ܪܝܫܢܘܬܐ: ܐܝܟ ܕܐܡܪ ܐܢܬ. ܦܐܐ ܗܘܐ ܠܟ ܕܬܪܗܛ ܠܘܬ ܫܘܥܒܕܐ. ܩܕܡܬܢܝ[2] ܕܡܠܐ ܐܢܐ ܚܪܝܢܐ ܘܒܥܬܐ ܕܡܠܐ. ܠܘܬ ܦܝܣܐ ܕܫܪܪܐ ܙܕܩ ܗܘܐ ܕܬܛܝܒܢܝ. ܘܡܒܥܒܥ ܐܢܐ ܬܘܪܐ ܕܠܐ ܡܬܬܒܥܝܢ: ܐܝܟ

30. Et ecce, ut confitetur verbum tuum, de his (rebus) me corripiebas. O (ἄρα) stulte, quis unquam a te visus est ira sanans iram, ac clamore compescens clamorem, et vi furoris cohibens furorem, hoc est, per acutum[1] gladium (ξίφος) vulneri admovens remedium? * Quaerebas, secundum verbum tuum, ex fovea furoris et irae et conviciorum et contumeliarum me educere: et infra me cecidisti. * Stultitiam meam volebas ostendere, et insaniam tuam manifeste ostendisti.

31. In quo nos docuit Paulus malum vinci? Nonne in bono? *Nolite vinci a malo, sed vincite in bono malum*[2]. Dilectionem tuam oportebat ita facere, si illius es discipulus, cuius ad verba in specie (σχῆμα) confugis. Sed, quia hoc non fecisti, doctrinae eius adversarius es, non autem discipulus eius, ut testantur ipsa quoque verba tua. In me enim superbiam vidisti. Te oportebat adversus eam induere humilitatem. In me ambitionem deprehendisti, sicut dicis. Te decebat ad submissionem currere. Praevenisti me contentione plenum esse ac quaestione verborum. Ad persuasionem (πεῖσις) veritatis te oportebat me

1. V ܠܪܘܓܙܐ ܒܪܘܓܙܐ. — 2. L ܘܩܕܡܬܢܝ.

1. Ad verbum : *Per aciem gladii.* — 2. Rom. [illegible]

adducere. Inquirentem mysteria ineffabilia, sicut dicis, me invenisti. Te decebat me docere silentium fidei. Inimicitiam odiumque erga alios * in me invenisti. Cum dilectione et amore animaeque bonitate tibi pulchrum erat * ad me accedere. Haec enim de te ipso quoque confiteris.

* L f. 4 v° b.

* V f. 2 v° b.

32. Audiisti me dicere (id) quod ineffabile est. Te non oportebat audere plus quam me, sed silentium mihi iubere per silentium tuum, ne impudenter tractaret lingua mea illa quae supra sensus sunt, sicut dicis. Quis enim arguitur, propter verbum Pauli, quod sub deprehensionem sensuum suorum subiiciat christianorum (χριστιανός) fidem? Cui convenit cum Apostolo praedicare : *Parum ex multo scio, atque parum ex multo propheto*[1]? (Utrum) mihi qui profiteor voces fidei, indagationem earum fugiens silentioque explanationem earum honorans, an tibi qui de unoquoque ex verbis fidei explanationem me rogas? Nonne arguisti, sicut dixisti, cum Paulo illum qui sub deprehensionem cogitationum humanarum subiunxit christianorum (χριστιανός) fidem? Quomodo igitur verbo tuo rogasti : « Explana mihi : Quomodo descendit hypostasis Filii de caelo? Quomodo (Deus)

ܘܐܡܪ ܐܢܬ: ܐܫܟܚܬܢܝ. ܘܠܐ ܗܘܐ ܠܟ
ܠܡܠܦܢܝ[1] ܫܬܩܐ ܕܗܝܡܢܘܬܐ.
ܒܥܠܕܒܒܘܬܐ ܘܣܢܝܬܐ ܕܠܘܬ ܐܚܪ̈ܢܐ
ܐܫܟܚܬ * ܒܝ. ܒܚܘܒܐ ܘܒܪܚܡܬܐ
ܘܒܛܝܒܘܬܐ ܢܦܫܢܝܬܐ ܫܦܝܪ ܗܘܐ ܠܟ ܕܬܬܩܪܒ
* ܠܘܬܝ. ܗܠܝܢ ܓܝܪ ܐܦ ܡܫܬܘܕܝܬ
ܥܠ ܢܦܫܟ܀

ܫܡܥܬܝܢܝ ܕܡܡܠܠܢܐ ܡܕܡ ܕܠܐ
ܡܬܡܠܠ. ܠܟ ܕܬܡܪܚ ܝܬܝܪ ܡܢܝ
ܠܐ ܗܘܐ: ܐܠܐ ܕܬܦܩܕܝܢܝ[2] ܫܬܩܐ ܒܫܬܩܟ: ܕܠܐ
ܬܡܪܚ ܠܫܢܝ ܠܡܠܠ ܐܝܠܝܢ ܕܠܥܠ ܡܢ
ܪ̈ܓܫܐ ܐܢܝܢ: ܐܝܟ ܕܐܡܪܬ. ܡܢܘ ܓܝܪ
ܡܬܟܣܣ ܡܢ ܡܠܬܗ ܕܦܘܠܘܣ: ܕܣܐܡ
ܠܗܝܡܢܘܬܐ ܕܟ̈ܪܣܛܝܢܘ ܠܬܚܝܬ ܐܘܚܕܢܐ
ܕܪ̈ܓܫܘܗܝ. ܠܡܢܘ ܘܠܐ ܠܡܟܪܙ ܥܡ
ܫܠܝܚܐ: ܕܩܠܝܠ ܡܢ ܣܓܝ ܝܕܥ
ܐܢܐ ܘܩܠܝܠ ܡܢ ܣܓܝ ܡܬܢܒܐ ܐܢܐ.
ܠܝ ܕܡܘܕܐ ܐܢܐ ܒܩ̈ܠܐ ܕܗܝܡܢܘܬܐ: ܟܕ
ܥܪܩ ܐܢܐ ܡܢ ܒܨܘܪܝܗܝܢ ܘܡܝܩܪ ܐܢܐ
ܠܫܘܫܛܗܝܢ ܒܫܬܩܐ: ܐܘ ܠܟ ܕܟܠ
ܚܕܐ ܡܢ ܡ̈ܠܐ ܕܗܝܡܢܘܬܐ ܫܘܫܛܗ
ܫܐܠ ܐܢܬ ܠܝ. ܠܐ ܗܘ ܟܣܐܬ: ܐܝܟ
ܕܐܡܪܬ: ܠܟ ܥܡ ܦܘܠܘܣ ܠܗܘ ܕܫܥܒܕ
ܠܬܚܝܬ ܐܘܚܕܢܐ ܕܡܚܫܒ̈ܬܐ ܐ̱ܢܫܝ̈ܬܐ
ܠܗܝܡܢܘܬܐ ܕܟ̈ܪܣܛܝܢܘ. ܐܝܟܢܐ ܗܟܝܠ
ܫܐܠܬ ܒܡܠܬܟ: ܦܫܘܩ ܠܝ ܕܐܝܟܢܐ

1. L ܠܡܠܦܢܝ. — 2. V ܬܦܩܕܝ.

1. I Cor., XIII, 9.

ܢܚܬ ܡܢܘܡܐ ܕܒܪܐ ܡܢ ܫܡܝܐ. ܐܝܟܢ
ܐܬܓܫܡ. ܐܝܟܢ ܗܘܐ ܒܪ ܐܢܫܐ. ܐܝܟܢ * ܚܫ
ܠܐ ܚܫܘܫܐ. ܐܝܟܢ * ܡܝܬ ܗܘ ܕܠܐ ܡܐܬ.
ܗܠܝܢ ܓܝܪ ܐܒܥܝܬܐ ܕܡܗܝܡܢܐ ܠܐ
ܐܝܬܝܗܝܢ. ܘܥܠ ܗܠܝܢ ܘܕܐܟܘܬܗܝܢ: ܡܢ
ܕܐܪܓܫ ܒܐܪܙܐ ܕܗܝܡܢܘܬܐ ܕܟܪܣܛܝܢܐ
ܠܐ ܡܒܥܐ܀

ܐܦ ܗܠܝܢ ܓܝܪ ܐܝܬܝܗܝܢ ܐܪ̈ܙܐ
ܕܗܝܡܢܘܬܐ: ܕܢܚܬ ܡܢ ܫܡܝܐ ܗܘ
ܕܐܝܬܘܗܝ ܒܟܠ ܕܘܟ. ܘܥܡܪ ܒܟܪܣܐ ܗܘ
ܕܠܐ ܐܚܕ ܠܗ ܥܠܡܐ. ܘܣܦܩ ܠܗ
ܥܘܒܐ ܕܒܬܘܠܬܐ ܠܗܘ ܕܐܚܝܕ ܠܗ
ܠܚܘܕܘܗܝ ܥܘܒܐ ܕܐܝܬܘܬܐ. ܘܫܪܝ ܗܘ
ܕܠܝܬ ܠܗ ܫܘܪܝܐ. ܘܗܘܐ ܐܢܫܐ ܫܪܝܪܐ
ܐܠܗܐ ܟܝܢܝܐ. ܘܐܬܓܫܡ ܘܐܬܐܚܕ ܩܢܘܡܐ
ܠܐ ܡܬܐܚܕܢܐ. ܘܪܒܐ ܗܘܐ ܒܩܘܡܬܗ
ܦܓܪܢܐܝܬ ܗܘ ܕܓܡܝܪ ܘܡܫܡܠܝ
ܒܩܢܘܡܐ ܕܟܝܢܗ. ܘܐܬܚܡܝ ܒܓܘ ܐܬܪܐ
ܙܥܘܪܐ ܗܘ ܕܟܠܗܘܢ ܚܝܠܐ ܚܝܐ ܘܟܝܢܐ
ܘܛܟܣܐ ܒܗ ܡܬܚܡܝܢ. ܘܚܫ ܘܡܝܬ
ܡܛܠ ܦܘܪܩܢܐ ܕܟܠܗܘܢ ܚܝܐ ܗܘ
ܡܠܬܐ ܕܐܬܓܠܝ ܒܒܣܪ. ܗܠܝܢ ܘܕܐܝܟ
ܗܠܝܢ ܐܝܬܝܗܘܢ ܐܪ̈ܙܐ ܕܗܝܡܢܘܬܗܘܢ
ܕܟܪܣܛܝܢܐ. ܘܟܠ ܐܢܫ ܕܝܕܥ ܠܗܘܢ:
ܝܕܥ ܕܠܐ ܡܬܕܪܟܝܢ. ܘܐܢܫ ܕܐܕܪܟ ܐܢܘܢ:
ܗܘ * ܝܕܥ ܕܠܐ ܡܬܦܫܩܝܢ܀

ܐܡܪܬ ܥܠܝ ܕܐܠܘ ܒܝܕܥܬܐ ܐܬܗܪܝܬ
ܠܫܬܩܐ ܡܝܩܪ ܗܘܝܬ: ܡܛܠ ܬܗܪܐ

incorporatus est? Quomodo factus est homo? Quomodo * passus est impassibilis? Quomodo * mortuus est immortalis? » Hae rogationes enim fidelium non sunt; nec de his et de eis similibus inquirit quicumque fidei christianorum (χριστιανός) mysterium sensit.

33. Etenim haec quoque fidei mysteria sunt : De caelo descendit ille qui est ubique. Et in utero habitavit ille quem mundus non continet. Et sufficit sinus Virginis illi quem tantum sinus essentiae continet. Et initium habuit ille cui non est initium. Et factus est homo verus Deus naturalis; et incorporatus est; et apprehensa est hypostasis inapprehensibilis. Et crescebat in statura sua corporaliter ille qui integer et perfectus est in hypostasi naturae suae. Et intra regionem exiguam limitatus est ille in quo limitantur omnes vires vivae et naturae et ordines (τάξις). Et passum est et mortuum est propter salutem omnium vitarum illud Verbum quod in carne manifestatum est. Haec et talia fidei christianorum (χριστιανός) mysteria sunt; et quicumque ea cognoscit, scit ea non deprehendi, ac ille qui ea deprehendit, ipse * scit ea non explanari.

34. Dixisti de me : « Si in scientia exercitatus esses, silentium honorares propterea quod stupor mihi occurrit[1],

1. Ad verbum : *Propter stuporem qui mihi occurrit*

* V f. 5 r° a. * verborumque paucitatem diligeres. » Hoc (quidem) ipsum verbum tuum testatur, cum ignorantiam (ἰδιωτεία) mihi exprobras : « Haec est tota doctrina tua : Mortuus est immortalis; passus est impassibilis; factus est ille qui est. » Ecce verborum meorum paucitatem tu agnovisti. .

35. Tu vero, o sapiens, qui te ipsum profiteris[1] fidem honorare et te confiteris mysterium eius silentio tenere, de unoquoque e capitulis fidei explanationem me rogasti : « Quomodo descendit hypostasis de caelo? Metaphorice? Vere? Naturaliter? Hypostatice? » Hae tuae rogationes cuiusdam sunt fidelis? Et : « Si nescis quomodo descenderit, noli dicere : Descendit; sed mendacem dic Librum. » Et, cum Liber dicat : Descendit, tu me doces confiteri : Non descendit. Et : « Si quis dicit unum ex Trinitate Christum esse, haec est blasphemia. » Et illud quod scriptum est : * Deus factus est homo, nec mutatus est, tu scripsisti : « Non factus est, ideoque non mutatus est. » Et illud quod a patribus nostris dictum est : Incorporatus est mansitque spiritualis, dixisti : « Non incorporatus est et propter hoc spiritualis mansit. » Et illud quod Paulus dixit : *Misit* * *Deus Filium suum, et factus est*

* L f. 5 r° b.

* V f. 5 r° b.

ܕܦܩܕܬ ܠܝ: *ܘܪܚܡܬܐ ܡ̈ܠܐ ܡܥܛܝܢ ܗܘܝܬ.
ܘܟܠܗ ܗܕܐ: ܗܝ ܡܠܬܟ ܣܗܕܐ:
ܟܕ ܡܚܣܕ ܐܢܬ ܠܝ ܒܗܕܝܘܛܘܬܐ:
ܕܗܢܘ ܟܠܗ ܝܘܠܦܢܟ. ܡܝܬ
ܠܐ ܡܝܘܬܐ. ܚܫ ܠܐ ܚܫܘܫܐ. ܗܘܐ ܗܘ
ܕܐܝܬܘܗܝ. ܗܐ ܐܢܬ ܐܘܕܥܬ ܥܠ ܙܥܘܪܘܬܐ
ܕܡ̈ܠܝ܀

ܚܟܝܡܘܬܟ ܕܝܢ ܕܡܫܬܘܕܐ ܐܢܬ ܢܦܫܟ
ܡܝܩܪܢܐ ܕܗܝܡܢܘܬܐ: ܘܡܫܬܠܡܢܐ ܐܢܬ
ܕܒܫܬܩܐ ܐܚܝܕ ܐܢܬ ܐܪܙܗ: ܥܠ ܟܠ ܚܕ
ܡܢ ܪ̈ܫܐ ܕܗܝܡܢܘܬܐ ܦܫܩܐ ܫܐܠܬܢܝ:
ܕܐܝܟܢܐ ܠܟ ܢܚܬ ܩܢܘܡܐ ܡܢ ܫܡܝܐ..
ܒܫܘܚܠܦܐ.. ܫܪܝܪܐܝܬ.. ܟܝܢܐܝܬ..
ܩܢܘܡܐܝܬ.. ܗܠܝܢ ܫܘ̈ܐܠܐ ܕܡܢܘ
ܡܗܝܡܢܐ ܐܝܬܝܗܘܢ.. ܘܐܢ ܗܘ[1] ܕܠܐ
ܝܕܥܬ ܕܐܝܟ ܢܚܬ: ܠܐ ܬܐܡܪ ܕܢܚܬ. ܐܠܐ
ܕܓܠܝܘܢ ܟܕܒܐ. ܘܟܕ ܟܬܒܐ ܐܡܪ
ܕܢܚܬ: ܐܢܬ ܡܠܦ ܐܢܬ ܠܝ ܕܐܘܕܐ ܕܠܐ
ܢܚܬ. ܘܕܐܢ ܡܢ ܬܠܝܬܝܘܬܐ ܗܘ ܡܫܝܚܐ:
ܐܢ ܐܢܫ ܠܟ ܢܐܡܪ: ܓܘܕܦܐ ܗܝ. ܘܗܝ
ܕܟܬܝܒܐ * ܕܗܘܐ ܐܠܗܐ ܒܪܢܫܐ ܘܠܐ
ܐܫܬܚܠܦ: ܟܬܒܬ ܐܢܬ ܕܠܐ ܗܘܐ ܘܡܛܠܗܕܐ
ܠܐ ܐܫܬܚܠܦ. ܘܗܝ ܕܐܡܝܪܐ ܠܐܒܗ̈ܝܢ
ܕܐܬܓܫܡ ܘܩܘܝ ܪܘܚܢܐ: ܐܡܪܬ ܕܠܐ
ܐܬܓܫܡ ܘܡܛܠ ܗܢܐ ܩܘܝ ܪܘܚܢܐ. ܘܗܝ
ܕܐܡܪ ܦܘܠܘܣ ܕܫܕܪ *ܐܠܗܐ ܠܒܪܗ ܘܗܘܐ

1. V ܗܘܝܘ.

1. Ad verbum : *Sapientia tua vero, qui te ipsum profiteris.*

ܡܢ ܐܢܬܬܐ: ܐܡܪܬ ܐܝܬ ܕܒܪܢܫܐ ܗܘ ܗܘ[1]
ܕܐܫܬܕܪ. ܘܗܝ ܕܟܬܒ ܝܘܚܢܢ ܕܡܠܬܐ
ܒܣܪܐ ܗܘܬ: ܟܬܒܬ ܐܝܬ ܠܘܩܒܠܗ:
ܕܡܫܬܠܡܢܘܬܗ ܐܫܬܠܡ ܕܗܘܬ ܟܕ ܠܐ ܗܘܬ
ܒܫܪܪܐ. ܘܟܕ ܟܬܒܐ ܡܟܪܙܝܢ ܚܫܐ ܘܡܘܬܐ
ܥܠ ܒܪܐ ܕܐܠܗܐ: ܐܝܬ ܟܬܒܬ ܕܒܪ ܐܢܫܐ
ܗܘ ܕܡܝܬ ܟܝܢܐܝܬ. ܘܗܘ ܗܢܐ ܒܪܢܫܐ:
ܐܝܟ ܕܐܡܪܬ: ܟܝܢܐܝܬ ܐܬܝܠܕ ܘܟܝܢܐܝܬ
ܪܒܐ ܗܘܐ ܘܟܝܢܐܝܬ ܘܡܬܩܢܢܐܝܬ ܟܦܢ ܗܘܐ
ܘܨܗܐ: ܘܕܡܟ ܗܘܐ ܘܢܐܡ: ܘܡܬܥܡܠ ܗܘܐ
ܘܠܐܐ: ܘܚܫ ܗܘܐ ܘܡܐܬ. ܘܬܘܒ: ܗܝ ܕܡܢ
ܟܠܗܝܢ ܣܟܠܐ ܘܪܫܝܥܐ: ܟܬܒܬ ܕܐܦ
ܟܝܢܐܝܬ ܩܡ ܘܟܝܢܐܝܬ ܬܘܒ ܐܬܒܪܝ ܒܓܘ
ܟܪܣܐ: ܐܝܟ ܕܐܡܪܬ: ܡܢ ܐܠܗܐ[2] ܥܒܘܕܐ
ܕܟܠܗܝܢ ܟܝܢܐ. ܘܗܝ ܕܐܡܪ ܡܪܢ ܕܫܪܘ
ܗܝܟܠܐ * ܗܢܐ ܘܐܢܐ ܠܬܠܬܐ ܝܘܡܝܢ
ܡܩܝܡ ܐܢܐ ܠܗ: ܦܫܩܬ ܐܝܬ ܕܝܫܘܥ
ܐܝܬܘܗܝ ܗܝܟܠܐ ܕܐܫܬܪܝ ܘܐܩܝܡܗ ܐܠܗܐ
ܕܒܗ. ܘܗܝ ܕܐܡܪ ܦܘܠܘܣ ܕܐܠܗܐ ܗܘܐ
ܒܡܫܝܚܐ ܕܪܥܝ ܠܥܠܡܐ ܥܡ ܡܪܘܬܗ:
ܐܡܪܬ ܐܝܬ ܕܒܪܐ ܟܝܢܝܐ ܒܝܕ ܡܫܝܚܐ.
ܘܗܝ * ܕܐܬܐܡܪ ܕܝܫܘܥ ܕܡܢ ܢܨܪܬ ܡܟܪܟ
ܗܘܐ ܘܡܐܣܐ ܠܗܠܝܢ ܕܐܬܢܟܝܘ ܡܢ ܒܝܫܐ:
ܡܛܠ ܕܐܠܗܐ ܗܘܐ ܥܡܗ: ܟܬܒܬ
ܕܡܠܬܐ ܕܝܫܘܥ ܗܘܐ ܠܝܫܘܥ ܘܥܒܕ ܗܘܐ
ܒܗ ܐܬܘܬܐ. ܘܬܘܒ ܗܝ ܕܒܟܬܒܐ ܢܩܝܡ ܠܒܘܢ

ex muliere[1], tu dixisti : « Homo est (ille) qui missus est. » Et illud quod Ioannes scripsit : *Verbum caro factum est*[2], tu scripsisti adversus hoc : « Visum est factum esse, etsi vere non factum est. » Et, cum Libri de Filio Dei passionem mortemque praedicent, tu scribis : « Homo est (ille) qui naturaliter mortuus est. Et ipse hic homo, » sicut dixisti, « naturaliter natus est, et naturaliter crescebat, et naturaliter atque necessario esuriebat sitiebatque, et somniabat dormiebatque, et laborabat eratque fatigatus, et patiebatur moriebaturque. » Et rursus illud quod prae omnibus stultum est ac impium, scripsisti : « Naturaliter quoque resurrexit, et naturaliter rursus creatus est intra uterum, » sicut dixisti, « a Deo factore omnium naturarum ». Et illud quod Dominus noster dixit : *Solvite templum * hoc, et ego in tribus diebus excito illud*[3], tu explanasti : « Iesus est templum quod solutum est, idque excitavit Deus qui (erat) in eo. » Et illud quod Paulus dixit : *Deus fuit in Christo, qui mundum reconciliavit cum dominatione sua*[4], tu dixisti : « Filius naturalis per Christum. » Et illud * quod dictum est : *Iesus a Nazareth circumibat, et hos qui a Malo vexati sunt sanabat, quia Deus fuit cum eo*[5], scripsisti : « Verbum Iesu adhaerebat, et signa in eo

1. L om. ܗܘ. — 2. L om. ܐܠܗܐ.

1. Gal., iv, 4. — 2. Ioann., i, 14. — 3. *Ibid.*, ii, 19. — 4. II Cor., v, 19. — 5. Act., x, 38.

faciebat. » Et rursus : *Prophetam suscitabit vobis Dominus ex fratribus vestris*[1], dixisti : « Homo est Christus, ille qui est ex semine Abrahae et David. » Et rursus notasti : « Quicumque non dicit alium in alio, hoc est Verbum in Iesu, Maneti Marcionique et Eutycheti assentit. » Et rursus dixisti : « Quicumque profitetur Verbum, unam ex hypostasibus Trinitatis, descendisse et in Virgine habitasse, ut Arius et Eunomius credit. » Et rursus dicis : « Quicumque dicit Deum qui est hominem factum esse, praedicationem Manetis praedicat. »
* L f. 5 v° a. * Et rursus scripsisti : « Quicumque profitetur infantem illum qui ex Virgine natus est, Filium esse Altissimi, Bardesani assentit. » Et rursus dixisti : « Quicumque non profitetur Verbum ex Virgine sumpsisse Christum, primitias nostras, plus
* V f. 5 v° a. quam Apollinarius blasphemat. » * Et rursus dixisti : « Quicumque profitetur Deum hominem factum esse, vocabulum paganorum citat. » Et rursus dixisti : « Quemadmodum Deus non mortuus est, ita ex Virgine non natus est; nec nos oportet Virginem dicere Deiparam, sed Christiparam » ; (quod est) primum vocabulum Nestorii blasphemiae. Et rursus dicis : « Christus qui natus est, ipse est qui passus est et mortuus; et Deus nativitati mortique Christi nequaquam

ܢܒܝܐ ܡܢ ܐܚܝܟܘܢ܆ ܐܡܪܬ ܕܒܪܢܫܐ ܗܘ
ܡܫܝܚܐ ܗܘ ܕܐܬܝܠܕ ܡܢ ܙܪܥܐ ܕܐܒܪܗܡ
ܘܕܘܝܕ. ܘܬܘܒ ܪܫܡܬ ܕܡܢ ܕܠܐ ܐܡܪ
ܐܚܪܢܐ ܒܐܚܪܢܐ: ܗܢܘ ܕܝܢ ܡܠܬܐ ܒܝܫܘܥ:
ܠܡܐܢܝ ܘܡܪܩܝܘܢ ܘܐܘܛܘܟܐ ܡܫܬܘܐ.
ܘܬܘܒ ܐܡܪܬ: ܕܡܢ ܕܡܘܕܐ ܕܡܠܬܐ: ܚܕ
ܡܢ ܩܢܘܡܘܗܝ ܕܬܠܝܬܝܘܬܐ: ܢܚܬ ܘܥܡܪ
ܒܒܬܘܠܬܐ: ܐܝܟ ܐܪܝܘܣ ܘܐܘܢܘܡܝܘܣ
ܡܗܝܡܢ. ܘܬܘܒ ܐܡܪ ܐܢܬ ܕܡܢ ܕܐܡܪ
ܕܗܘܐ[1] ܒܪܢܫܐ ܐܠܗܐ ܗܘ[2] ܕܐܬܝܠܕ:
ܟܪܘܙܘܬܗ ܕܡܐܢܝ ܡܟܪܙ. * ܘܬܘܒ ܟܬܒܬ ܕܡܢ
ܕܡܘܕܐ ܠܗܘ ܛܠܝܐ ܕܐܬܝܠܕ ܡܢ ܒܬܘܠܬܐ
ܕܒܪܗ ܗܘ ܕܥܠܝܐ: ܠܒܪܕܝܨܢ ܡܫܬܘܐ. ܘܬܘܒ
ܐܡܪܬ ܕܡܢ ܕܠܐ ܡܘܕܐ ܕܢܣܒ ܡܠܬܐ
ܡܢ ܒܬܘܠܬܐ ܠܡܫܝܚܐ ܪܝܫܝܬܢ: ܝܬܝܪ
ܡܢ ܐܦܘܠܝܢܪܝܣ ܡܓܕܦ. * ܘܬܘܒ ܐܡܪܬ
ܕܡܢ ܕܡܘܕܐ ܕܐܠܗܐ ܗܘܐ ܐܢܫܐ: ܒܪܬ ܩܠܐ
ܕܚܢܦܐ ܐܡܪ. ܘܬܘܒ ܐܡܪܬ ܕܐܝܟ ܕܠܐ ܡܝܬ
ܐܠܗܐ: ܐܦܠܐ ܡܢ ܒܬܘܠܬܐ ܐܬܝܠܕ. ܘܠܐ[3]
ܙܕܩ ܠܢ ܕܢܐܡܪ ܠܒܬܘܠܬܐ ܝܠܕܬ ܐܠܗܐ:
ܐܠܐ ܝܠܕܬ ܡܫܝܚܐ. ܒܪܬ ܩܠܐ ܩܕܡܝܬܐ
ܕܓܘܕܦܗ ܕܢܣܛܘܪܝܣ. ܘܬܘܒ ܐܡܪ ܐܢܬ
ܕܡܫܝܚܐ ܕܐܬܝܠܕ: ܗܘܝܘ ܕܚܫ ܘܡܝܬ:
ܘܐܠܗܐ ܒܡܘܠܕܗ ܘܡܘܬܗ ܕܡܫܝܚܐ
ܡܕܡ ܠܐ ܡܫܘܬܦ. ܘܬܘܒ ܟܬܒܬ ܕܗܘ
ܕܐܡܝܪܐ ܕܚܫ ܡܫܝܚܐ ܘܚܫ ܒܣܪܐ

1. V ܕܗܘܐ. — 2. V ܗܘܝܘ. — 3. V ܘܠܐ.

1. Deut., XVIII, 18.

ܘܢܚܬ ܪܘܚܐ ܡܢ ܫܡܝܐ: ܠܐ ܫܪܝܪܢ: ܘܠܐ
ܥܠ ܩܢܘܡܗ ܕܒܪܐ ܘܕܪܘܚܐ ܡܬܐܡܪܢ
ܗܠܝܢ ܒܢܝ ܩܠܐ. ܘܬܘܒ ܐܡܪܬ
ܕܡܫܝܚܐ ܫܡܐ ܗܘ ܕܡܘܕܥ ܟܝܢܐ ܕܒܪ
ܐܢܫܐ ܘܡܕܒܪܢܘܬܐ * ܕܗܘܬ ܒܗ ܡܢ ܐܠܗܐ:
ܘܠܐ ܗܝ ܕܐܠܗܐ ܕܗܘܐ ܒܪ ܐܢܫܐ ܡܚܘܐ
ܫܡܗ ܕܡܫܝܚܐ. ܘܬܘܒ ܐܡܪ ܐܢܬ: ܕܐܝܟ
ܕܐܝܬܝܗܘܢ ܬܠܬܐ ܩܢܘܡܝܢ ܕܐܒܐ ܘܕܒܪܐ
ܘܕܪܘܚܐ ܚܕ ܐܠܗܐ ܘܠܐ ܬܠܬܐ ܐܠܗܝܢ:
ܗܟܢܐ ܬܪܝܢ ܩܢܘܡܝܢ ܕܐܠܗܐ ܘܕܒܪ * ܐܢܫܐ
ܚܕ ܒܪܐ. ܘܡܢ ܗܕܐ ܬܚܘܐ ܕܡܫܝܚܐ ܒܪܐ
ܗܘ ܕܛܝܒܘܬܐ: ܕܣܝܡ ܠܟܝܢܗ ܒܛܝܒܘܬ
ܫܘܡܗܐ ܕܒܪܐ ܟܝܢܝܐ. ܘܬܘܒ ܐܡܪܬ ܕܐܝܟ
ܕܠܒܫ ܡܠܟܐ ܐܪܓܘܢܐ ܕܐܝܬܝܗ̇
ܒܢܦܫܗ̇ ܠܒܪ ܡܢ ܩܢܘܡܗ
ܕܡܠܟܐ: ܗܟܢܐ ܠܒܫ ܐܠܗܐ ܠܩܢܘܡܐ
ܐܚܪܢܐ ܕܒܪܢܫܐ ܕܗܘܐ ܠܗ ܐܪܓܘܢܐ. ܘܬܘܒ
ܐܡܪܬ. ܕܐܝܟ ܕܥܡܪ ܒܪ ܐܢܫܐ ܒܗܝܟܠܐ
ܘܐܚܪܢܐ ܗܘ ܒܝܬܐ ܘܐܚܪܢܐ ܗܘ ܗܘ ܕܥܡܪ
ܒܗ: ܗܟܢܐ ܥܡܪ ܡܠܬܐ ܒܝܫܘܥ
ܗܝܟܠܗ. ܘܬܘܒ ܓܕܦܬ ܥܠ ܐܪܙܐ ܩܕܝܫܐ
ܘܐܡܪܬ. ܕܠܥܘܗܕܢܐ ܕܗܘ ܦܓܪܐ ܣܝܡܝܢ:
ܟܕ ܗܢܘܢ ܠܐ ܡܫܬܡܗܝܢ ܦܓܪܐ ܫܪܝܪܐ. ܘܬܘܒ
ܐܡܪ ܐܢܬ ܠܘܩܒܠ ܡܫܠܡܢܘܬܗ
ܕܡܪܢ ܗܝ ܕܦܪܫ ܘܐܫܠܡ ܠܢ ܩܢܘܡܐ
ܕܐܒܐ ܘܕܒܪܐ ܘܕܪܘܚܐ: * ܐܢܬ ܕܝܢ ܟܬܒܬ

communicavit. » Et rursus scripsisti : « Quae dicuntur[1] : Descendit Christus, et : Descendit Filius, et : Descendit Spiritus de caelo, vera non sunt : nec de hypostasi Filii et Spiritus haec vocabula dicuntur. » Et rursus dixisti : « Christus nomen est quod indicat naturam hominis ac oeconomiam * quae in eo fuit ex Deo; Deum autem hominem factum esse nomen Christi non patefacit. » Et rursus dicis : « Quemadmodum sunt tres hypostases Patris et Filii et Spiritus unus Deus, non autem tres dii, ita sunt duae hypostases Dei et hominis * unus Filius » ; ex quo ostendes Christum Filium gratiae esse, cui nominatio Filii naturalis per gratiam imponitur. Et rursus dixisti : « Quemadmodum rex purpuram[2] induit, quae in semetipsa est extra hypostasim regis, ita induit Deus aliam hypostasim hominis, quae sibi pro purpura fuit. » Et rursus dixisti : « Quemadmodum habitat homo in templo, atque alia est domus et alius est ille qui in ea habitat, ita habitavit Verbum in Iesu, templo suo. » Et rursus de mysteriis sanctis blasphemasti, dicens : « In memoriam huius corporis ponuntur, quanquam ipsa corpus non vere vocantur. » Et rursus dicis adversus traditionem Domini nostri quae hypostases Patris et Filii et Spiritus separavit nobisque tradidit; * tu vero scripsisti adversus eam : « Si possibile

1. Ad verbum : *Quod dicitur.* — 2. Ad verbum *Purpu*

erat hypostases uno vocabulo dici, non oportebat nos dicere Patrem et Filium et Spiritum. » Et rursus (haec) nomina vocasti imaginem (εἰκών) figuramque alicuius (rei) alius * extra hypostases; (ipsa) autem neque indicant hypostases nec significant.

* V f. 5 v° c.

36. Ergo has opiniones et tales nobis tradidisti in scriptis fidei tuae atque blasphemias stultas, quas nec ipse Nestorius magister vester tam manifeste dicere ausus est. Et, post haec et talia, me doces : « Argue cum Paulo illos qui sub deprehensionem sensuum suorum christianorum (χριστιανός) fidem subiungunt. » Dic mihi, o deceptor : Quid est ex fide christianorum (χριστιανός), de quo naturaliter et humane non locutus es? Et quae sunt ex mysteriis divinis, quae sub deprehensionem passionum non subiecisti? Et quid est illud : *Parum ex multo scimus,* quod specie (σχῆμα) fallaci citasti? Ecce enim docuisti omnia cognosci atque explanari, sicuti sunt, * ac sine metu scripsisti : « Tota Christi oeconomia a nativitate sua usque ad mortem suam naturalis est, nec est in ea aliquid mysticum, nec fide dignum. » Et de hypostasibus rursus * dixisti : « Non oportet singulis nominationibus eas dici, ut Dominus noster tradidit. »

* L f. 6 r° a.

* V f. 6 r° a.

ܠܩܢܘ̈ܡܐ: ܒܠܚܘܕ ܡܦܣܐ ܗܘܐ ܕܒܚܕܐ
ܟܢܝܐ ܡܠܐ ܠܡܬܐܡܪܘ ܩܢܘ̈ܡܐ: ܠܐ ܙܕܩ ܗܘܐ
ܕܢܐܡܪ ܐܒܐ ܘܒܪܐ ܘܪܘܚܐ. ܘܬܘܒ ܩܪܝܬ
ܐܢܝܢ ܠܫܡܗ̈ܐ ܨܠܡܐ ܘܕܡܘܬܐ ܕܡܕܡ
ܐܚܪܢܝ * ܠܒܪ ܡܢ ܩܢܘ̈ܡܐ: ܘܠܐ ܡܘܕܥܢ̈ܐ
ܘܡܫܘܕܥܢ̈ܐ ܕܐܝܬܝܗܘܢ ܩܢܘ̈ܡܐ܀

ܗܠܝܢ ܗܟܝܠ ܪ̈ܥܝܢܐ ܘܕܐܟܘܬ ܗܠܝܢ
ܐܫܠܡܬ ܠܢ ܒܟܬܒ̈ܐ ܕܗܝܡܢܘܬܟ:
ܘܓܘܕ̈ܦܐ ܫܛܝ̈ܐ ܐܝܠܝܢ ܕܐܦܠܐ ܗܘ
ܢܣܛܘܪܝܘܣ ܪܒܟܘܢ ܐܡܪܚ ܕܗܟܢܐ ܢܐܡܪ
ܐܝܟ ܕܓܠܝܐܝܬ. ܘܒܬܪ ܗܠܝܢ ܘܕܐܟܘܬ
ܗܠܝܢ: ܡܠܦ ܐܢܬ ܠܝ: ܕܟܣܘܪ ܥܡ
ܦܘܠܘܣ ܠܐܝܠܝܢ ܕܬܚܝܬ ܡܕܪܟܢܘܬܐ
ܕܪ̈ܥܝܢܝܗܘܢ[1] ܡܫܥܒܕܝܢ ܠܗܝܡܢܘܬܐ
ܕܟܪܣܛܝܢ̈ܐ. ܐܡܪ ܠܝ: ܐܘ ܛܥܝܐ: ܡܢܘ[2]
ܡܢ ܗܝܡܢܘܬܐ ܕܟܪܣܛܝܢ̈ܐ ܕܠܐ ܟܝܢܐܝܬ
ܘܐܢܫܐܝܬ ܡܠܠܬ ܠܟܘܢ܀ ܘܐܝܠܝܢ
ܡܢ ܐ̈ܪܙܐ ܐܠܗ̈ܝܐ ܕܠܐ ܫܥܒܕܬ ܐܢܝܢ ܬܚܝܬ
ܡܕܪܟܢܘܬܐ ܕܚ̈ܫܐ܀ ܘܐܝܕܐ ܗܝ ܗܝ ܕܐܡܪܬ
ܡܢ ܫܒܝܩܐ ܡܢܝܢ ܝܕܥܝܢ: ܕܐܝܬܝܗ ܒܐܣܟܡܐ
ܕܛܠܐ܀ ܕܗܐ ܠܡܠܦܘ ܐܝܟ ܕܐܝܬܝܗܝܢ
ܐܠܦܬ ܕܡܬܝܕܥܢ ܘܡܬܦܫܩܢ: * ܘܟܬܒܬ
ܕܠܐ ܕܚܠܬܐ: ܕܟܠܗ ܡܕܒܪܢܘܬܗ ܕܡܫܝܚܐ
ܕܡܢ ܡܘܠܕܗ ܘܥܕܡܐ ܠܡܘܬܗ ܟܝܢܝܬܐ
ܗܝ: ܘܠܝܬ ܒܗ ܡܕܡ ܕܐܪܙܐ: ܐܦ ܠܐ ܕܫܘܐ
ܠܗܝܡܢܘܬܐ. ܘܥܠ ܩܢܘ̈ܡܐ ܬܘܒ
* ܐܡܪܬ: ܕܠܐ ܙܕܩ ܕܢܬܐܡܪܢ ܒܫܘܡܗ̈ܐ ܚܕ

1. L ܕܪ̈ܥܝܢܝܗܘܢ (sic) V ܕܪ̈ܥܝܢܝܗܘܢ. — 2. L ܡܢܘ.

ܚܕ: ܐܝܟ ܕܐܡܪܬ ܡܢܢ. ܘܦܘܪܫܢܐ ܕܩܢܘܡܐ
ܕܝܩܪܐ ܓܝܪ: ܒܦܪܨܘܦܗ[1] ܕܒܪ ܟܝܢܘܬܐ
ܙܝܦܬ. ܐܠܐ ܠܐ ܟܣܝܐ ܡܢܢ ܐܝܕܐ ܬܐܪܥܝܬܐ
ܗܝ ܕܡܛܠܬܗ ܗܠܝܢ ܐܟܬܒܬ ❖

ܡܛܠ ܓܝܪ ܕܗܠܝܢ ܟܠܗܝܢ ܓܘܕܦܐ
ܥܬܝܕ ܗܘܝܬ ܕܬܐܡܪ: ܘܪܘܫܡܐ ܕܐܝܟ ܗܢܐ
ܐܪܫܥܬ ܘܠܡܫܠܡܘ ܒܟܬܒܐ: ܩܕܡܬ
ܝܩܪܬܗ[2] ܠܗܝܡܢܘܬܐ ܒܡܠܬܐ ܕܐܣܟܡܐ
ܘܐܡܪܬ: ܕܒܫܬܩܐ ܢܫܬܠܡ ܘܕܠܐ ܢܬܒܨܪܢ
ܗܠܝܢ ܕܠܥܠ ܡܢ ܐܢܫܘܬܐ. ܘܬܘܒ
ܕܬܬܐܣܪ ܠܫܢܐ ܕܠܐ ܢܡܫܘܫ ܥܠ ܗܠܝܢ
ܕܠܥܠ ܡܢ ܪ̈ܓܫܐ. ܘܬܘܒ ܐܡܪܬ: ܕܙܥܘܪܐ
ܗܝ ܡܠܬܐ ܠܪܒܘܬܐ ܕܗܕܐ ܡܫܟܚܬܐ
ܘܬܘܒ ܕܠܐ ܡܫܬܥܒܕܐ ܬܚܝܬ ܪ̈ܓܫܐ
ܗܝܡܢܘܬܐ ܕܟܪ̈ܣܛܝܢܐ. ܘܐܢ ܫܪ̈ܝܪܢ ܗܠܝܢ
ܘܬܪܝܨܐܝܬ ܐܬܟܬܒ ܡܢܟ: ܠܡܢܐ ܗܠܝܢ
ܓܘܕ̈ܦܐ ܕܡܢ ܒܬܪܟܢ. ܘܗܠܝܢ ܒܥܘܬܐ
* ܘܫܘܐܠܐ ܕܠܐ ܡܬܒܥܝܢ. ܘܗܠܝܢ ܫܐܠܬܐ
ܕܠܐ ܐܢܫ ܗܟܢܐ ܡܚܨܦܢܐܝܬ ܐܝܟܘܬܟ ܫܐܠ
ܐܢܫ ❖

ܐܬܕܟܪ ܓܝܪ ܫܐܠܬܟ ܕܠܘܬܝ
ܘܒܥܬܟ ܘܒܘܚܢܟ * ܕܥܠ ܐ̈ܪܙܐ ܐܠܗ̈ܝܐ.
ܘܐܬܟܢܥ ܡܢ ܡܠܬܟ ܘܠܐ ܬܚܫܘܒ ܢܦܫܟ
ܡܗܝܡܢܐ. ܐܝܟܢܐ ܚܕ ܡܢ
ܬܠܝܬܝܘܬܐ. ܐܝܟܢܐ ܗܘ ܩܢܘܡܐ ܢܚܬ ܡܢ
ܫܡܝܐ. ܐܝܟܢܐ ܒܒܬܘܠܬܐ ܗܘ

Et honoris consubstantialitatis causa[1] distinctionem hypostaseon adulterasti. Sed nos non latet qua mente haec scripseris[2].

37. Nam, quia omnes has blasphemias dicturus eras, talemque impietatem in scriptis notaturus ac traditurus eras, verbo speciei (σχῆμα) fidem praehonorasti, et dixisti : « Silentio tradatur, nec contumeliose laedantur haec quae (sunt) supra humanitatem. » Et rursus : « Vinciatur lingua, ne impudenter tractet haec quae sunt supra sensus. » Et rursus dixisti : « Parvum est verbum prae magnitudine huius inventionis. » Et rursus : « Non subiungitur sub sensus christianorum (χριστιανός) fides. » Si vera sunt haec et a te recte scripta sunt, quare hae blasphemiae quae postea (veniunt)? Et hae inquisitiones * et interrogationes, quae non sunt necessariae? Et hae rogationes quas nemo tam impudenter sicut tu rogavit?

38. Recordare enim rogationum tuarum ad me ac quaestionis tuae et inquisitionis tuae * de mysteriis divinis; atque te pudeat verbi tui, ac te ipsum noli reputare fidelem. « Quomodo unus ex Trinitate descendit? Quomodo ipsa hypostasis descendit de caelo? Quomodo in Virgine habi-

1. V et L ܒܦܪܨܘܦܗ. — 2. V et L ܝܩܪܗ.

1. Ad verbum : *In persona* (πρόσωπον). — 2. Ad verbum : *Sed nos non latet* ...

tavit ille qui est ubique? Quomodo factus est homo? Quomodo natus est? Quomodo crescebat in statura corporaliter? Quomodo nobis similis fiebat Deus in unaquaque re? Quomodo manducabat bibebatque? Quomodo patiebatur moriebaturque? Quomodo surrexit ipse propria virtute? »

39. Hae sunt tuae rogationes ad nos; ac te ipsum fidelem nominas, et specie (σχῆμα) fallaci fidem laudas, maxime quo tibi facilius sit in eam blasphemare. Sic enim quoque fit, ut ille cui non est secundum eam veritas in operibus, ipse maxime per verba laudem (κλέος) eius exaltet. Nam, non propterea quod amor veritasque
* L f. 6 r° c. fidei * apud te sint [1], verbo tuo eam exaltasti, sed quia putasti te laudibus (κλέος) metaphoricis blasphemias tuas tegere nosque decipere una cum ceteris aliis. Neque autem blasphemiarum tuarum corpus dimittimus, ut ad umbram laudum (κλέος) tuarum
* V f. 6 r° c. attendamus; * (nec), propterea quod verbo fidem metaphorice exaltas, nos latet error tuus, qui insequitur. Etenim intellegentia Christi induti sunt quicumque veritatem fidei pure tenent, inveneruntque iudicium spiritus, ut dixit Paulus [2].

40. Quare vero necessaria sunt

ܘܐܬܟܠܝ ܒܟܘܠ ܕܟܠ. ܐܝܟܢܐ ܗܘܐ
ܒܪܢܫܐ. ܐܝܟܢܐ ܐܬܝܠܕ. ܐܝܟܢܐ ܪܒܐ ܗܘܐ
ܒܩܘܡܬܗ ܦܓܪܢܐܝܬ. ܐܝܟܢܐ ܡܬܕܡܐ
ܗܘܐ ܠܢ ܐܠܗܐ ܒܟܠ ܡܕܡ. ܐܝܟܢܐ ܐܟܠ
ܗܘܐ ܘܫܬܐ. ܐܝܟܢܐ ܚܫ ܗܘܐ ܘܡܐܬ.
ܐܝܟܢܐ ܩܡ ܗܘ ܒܚܝܠܐ ܕܢܦܫܗ܀

ܗܠܝܢ ܒܥܘܬܟ ܕܠܘܬܢ[1]: ܘܡܫܡܗ
ܐܢܬ ܢܦܫܟ ܡܗܝܡܢܐ ܘܒܐܣܟܡܐ
ܕܓܠܐ ܡܫܒܚܬ ܠܗܝܡܢܘܬܐ: ܕܡܛܠܬܗ
ܬܫܦܘܦ ܠܟ ܕܬܓܕܦ ܒܗ. ܐܦ ܗܟܢܐ
ܓܝܪ ܐܝܬܘܗܝ: ܕܗܘ ܕܠܝܬ ܠܗ ܒܗ ܫܪܪܐ
ܒܥܒܕܐ: ܗܘ ܡܛܠܬܗ ܒܝܬ ܡܠܐ ܡܪܘܡ
ܩܠܝܣܗ[2]. ܠܐ ܓܝܪ ܡܢ ܚܘܒܐ ܘܫܪܪܐ
ܕܗܝܡܢܘܬܐ ܕܐܝܬ * ܠܘܬܟ ܐܪܝܡܬܗ[3]
ܒܡܠܬܟ: ܐܠܐ ܕܣܒܪܬ ܕܒܩܠܝܣܐ ܡܫܐܠܐ
ܠܡܟܣܐ ܓܘܕܦܝܟ ܘܬܛܥܐ ܠܢ ܥܡ ܫܪܟܐ
ܕܐܚܪܢܐ. ܐܠܐ ܠܐ ܡܪܦܝܢܢ ܓܘܫܡܐ
ܕܓܘܕܦܝܟ: ܘܚܝܪܝܢ ܚܢܢ ܒܛܠܢܝܬܐ
ܕܩܠܝܣܝܟ: * ܘܠܘ ܗܕܐ ܕܡܪܘܪܒ
ܠܗܝܡܢܘܬܐ ܡܫܐܠܐܝܬ ܒܡܠܬܐ:
ܡܬܛܫܝܐ ܠܗ ܡܢܢ ܛܥܝܘܬܟ ܕܡܢ
ܒܬܪܟ. ܡܛܠ ܓܝܪ ܕܡܫܝܚܐ ܠܒܝܫܝܢ
ܟܠܗܘܢ ܐܝܠܝܢ ܕܐܚܝܕܝܢ ܠܫܪܪܐ
ܕܗܝܡܢܘܬܐ ܕܟܝܐܝܬ ܘܐܫܟܚܘ ܗܘ ܠܗܘܢ
ܦܪܘܫܘܬܐ ܕܪܘܚܐ: ܐܝܟ ܕܐܡܝܪܐ ܡܢ
ܦܘܠܘܣ܀

ܡܛܠ ܕܝܢ ܡܬܒܥܝܢ ܡܠܐ: ܐܝܟ

1. V ܠܘܬܢ. — 2. L et V ܩܠܝܣܘܗ. — 3. L et V ܐܪܝܡܬܗ.

1. Ad verbum : *Non propter amorem et veritatem fidei quae est apud te.* — 2. Cf. Rom., VIII, 6.

ܕܒܥܒ̈ܕܐ ܡܬܒܥܝܢ ܕܢܬܚܙܘܢ. ܚܠܦ ܗܘ
ܓܝܪ ܕܐܡܪܬ ܕܙܕܩ ܠܢ ܕܢܫܬܘܩ: ܫܬܩ
ܗܘܝܬ ܠܡܫܬܩܘ. ܘܚܠܦ ܗܘ ܕܟܬܒܬ ܕܠܐ
ܢܬܨܥܪܢ ܗܠܝܢ ܕܠܥܠ ܡܢ ܐܢܫܘܬܐ:
ܠܐ ܗܘܐ ܨܥܪܬ ܐܢܝܢ ܒܡܠܬܟ. ܘܚܠܦ
ܗܘ ܕܦܘܠܘܣ: ܕܩܠܝܠ ܡܢ ܣܓܝ
ܝܕܥܝܢܢ: ܚܘܝܬ ܗܘܐ ܒܥܒ̈ܕܐ ܕܠܐ
ܝܕܥܬ. ܘܠܐ ܟܕ ܡܟܪܙ ܐܢܬ ܒܡܠܬܐ
ܕܐܣܟܡܐ ܕܠܐ ܝܕܥܬ: ܕܬܚܘܐ[1] ܕܟܠܗ ܦܘܫܩܐ
* ܕܐܪ̈ܙܐ ܐܠܗܝ̈ܐ ܝܕܥܬ: ܘܠܚܝܒܘ ܘܠܣܟܠ
ܣܟ̈ܠܐ ܘܠܐ ܡܪܕܘܬܐ ܠܐܝܠܝܢ ܕܡܘܕܝܢ ܕܠܐ
ܝܕܥܝܢ. ܐܠܐ ܙܕܩ ܠܟ ܕܬܕܥ: ܐܘ ܚܒܪܢ:
ܕܝܕܥܝܢܢ ܕܐܝܬ ܗܘ ܕܡܫܒܚܝܢ
ܠܗܝܡܢܘܬܐ ܘܡܫܒܚܝܢ ܠܫܪܪܐ: ܠܐ
ܡܛܠ ܕܡܚܒܝܢ ܠܗ: ܐܠܐ ܡܛܠ
ܕܬܐܪܬܐ * ܠܗܘܢ ܐܠܨܐ ܠܗܘܢ܀

ܐܝܟ ܐܢܫ ܕܣܢܐ ܠܚܒܪܗ ܘܟܕ ܓܕܫܐ
ܘܡܬܓܠܝܐ ܣܢܝܐܘܬܗ: ܡܣܓܐ ܝܡܐ
ܘܡܚܪܡ ܕܠܐ ܣܢܐ ܐܢܐ: ܡܛܠ ܕܒܦܝܣܐ
ܕܡ̈ܠܐ ܢܛܟܣ ܚܫܒ ܣܢܝܐܘܬܐ ܕܒܢܦܫܗ.
ܐܚܪܢܐ ܕܝܢ ܕܫܪܝܪ ܚܘܒܗ ܕܠܘܬ ܩܪܝܒܗ:
ܐܦܠܐ ܡܛܠ ܗܕܐ ܡܬܒܥܐ ܕܒܡܠܬܐ
ܢܘܕܥܝܘܗܝ ܕܡܚܒ ܠܗ: ܕܚܣܝܪܘܬܐ ܓܝܪ ܐܦ
ܗܕܐ ܠܚܘܒܐ ܫܪܝܪܐ ܕܒܡܠܬܐ ܢܓܠܐ ܠܗ
ܢܦܫܗ. ܗܟܢܐ ܘܐܦ ܐܝܢܐ ܕܐܚܝܕ ܙܪܙܗ
ܕܗܝܡܢܘܬܐ ܦܫܝܛܬܐ: ܠܐ ܡܬܒܥܐ

verba, ubi opera requiruntur quae videantur? Etenim pro eo quod dixisti : Nos oportet silere, debebas silere. Et pro eo quod scripsisti : Ne contumeliose laedantur haec quae sunt supra humanitatem, nonne verbo tuo contumeliose ea laesisti? Et pro eo quod Paulus (dixit) : *Parum ex multo scimus*, num operibus ostendisti te nescire? Cum verbo speciei (σχῆμα) praedicas te nescire, num te decet ostendere totam explanationem * mysteriorum divinorum te scire, et culpare stultosque ac indoctos [1] reputare illos qui confitentur se nescire. Sed te oportet scire, o comes noster, nos scire (quosdam) esse qui fidem laudent veritatemque glorificent, non quia eam diligunt, sed quia * eos sua conscientia impellit. * L f. 6 * V f. 6

41. Quemadmodum (homo) quidam qui odio habet suum proximum, cum evenit ut odium suum manifestetur, multum iurat et anathematizat : Odium non habeo, quia persuasione (πεῖσις) verborum tegere excogitat odium quod in se (est); alius vero, cuius vera est dilectio erga proximum suum, hac re non indiget, ut verbo eum certiorem faciat a se diligi quia verae dilectionis defectus est etiam (hoc) quod verbo se ipsam mani-

1. L ܐܣܡܠ.

1. Ad verbum : *Sine disciplina.*

festet; ita et ille quoque qui fidei mysteria sincere tenet, non indiget, ut verbis laudes (κλέος) fidei plectat, sed operibus ostendit eam occultari atque abscondi[1], mysteriumque sublime esse (ac) ineffabile. Nec verbo dicit : Fides ineffabilis est; sed tacet, eamque non tractat. Et pro
* L f. 6 v° b. eo quod verbo dicit : * Silentium sit, operibus (id) ostendit eiusque negotium silentio praetermittit. Et pro eo : Non indagatur, eam non indagat; et pro eo : Non inquiritur, eam non inquirit; et pro eo : Non de-
* V f. 6 v° b. prehenditur, non * currit ut eam deprehendat. Et pro eo quod dicit : *Parum ex multo scimus,* per silentium suum se ostendit parum ex multo scire. Et pro eo : Non subiungitur doctrina sub sensus, non subiungit eam sub sensus. Et pro eo quod alium iubet eius verba contrahere eiusque opera extendere, contrahit ipse verba sua de mysteriis divinis atque opera sua extendit mandatorum observantia. Et pro eo quod se ipsum alius (hominis) doctorem profitetur, ipse per se ostendit grave atque difficile esse mysterium divinum[2], neque ad verbum venire, nec sub explanationem cadere, nec intellegentia deprehendi, nec intel-

ܘܒܥܒ̈ܕܐ ܢܚܘܐ ܡܣܬܟܠܘܬܗ ܕܗܝܡܢܘܬܐ:
ܐܦ ܗܘ ܗܟܢܐ ܡܗܝܡܢܐ ܒܫܪܝܪܘܬܗ
ܘܒܫܦܝܘܬܗ ܕܐܪ̈ܙܐ ܗܘ ܡܣܬܟܠܢܐ ܕܠܐ
ܢܬܡܠܠ. ܒܠܐ ܐܡܪ ܒܡܠܬܐ ܕܠܐ
ܡܬܡܠܠܐ ܗܝܡܢܘܬܐ: ܐܦ ܫܠܐ ܘܠܐ ܡܡܠܠ
ܠܗ. ܘܚܠܦ ܗܘ ܕܐܡܪ ܒܡܠܬܐ * ܕܫܬܩܐ
ܗܘܐ: ܡܚܘܐ ܒܥܒ̈ܕܐ ܘܫܬܩ ܠܗ ܡܢ
ܥܢܝܢܗ. ܘܚܠܦ ܗܘ ܕܠܐ ܡܬܒܨܝܐ: ܠܐ[1] ܒܨܐ
ܠܗ. ܘܚܠܦ ܗܘ ܕܠܐ ܡܬܒܥܝܐ: ܠܐ
ܡܒܥܐ ܠܗ. ܘܚܠܦ ܗܘ ܕܠܐ ܡܬܕܪܟܐ:
ܠܐ * ܪܗܛ ܕܢܕܪܟܝܘܗ. ܘܚܠܦ ܗܘ ܕܢܐܡܪ
ܕܩܠܝܠ ܡܢ ܣܓܝ ܝܕܥܝܢ: ܡܚܘܐ
ܒܫܬܩܗ ܕܩܠܝܠ[2] ܡܢ ܣܓܝ ܝܕܥ.
ܘܚܠܦ ܗܘ ܕܠܐ ܡܬܚܒܫ ܡܠܦܢܘܬܐ
ܬܚܝܬ ܪ̈ܓܫܐ: ܠܐ ܚܒܫ ܠܗ ܬܚܝܬ
ܪ̈ܓܫܐ. ܘܚܠܦ ܗܘ ܕܦܩܕ ܠܐܚܪܢܐ ܕܢܟܪܐ
ܡ̈ܠܘܗܝ ܘܢܦܪܘܣ ܥܒ̈ܕܘܗܝ: ܗܘ ܡܟܪܐ
ܡ̈ܠܘܗܝ ܕܥܠ ܐܪ̈ܙܐ ܐܠܗܝ̈ܐ ܘܡܦܪܘܣ
ܥܒ̈ܕܘܗܝ ܒܢܛܘܪܬܐ ܕܦܘܩܕ̈ܢܐ. ܘܚܠܦ
ܕܡܚܘܐ ܢܦܫܗ ܡܠܦܢܐ ܕܐܚܪ̈ܢܐ: ܗܘ
ܒܢܦܫܗ ܡܚܘܐ ܝܩܝܪܘܬܗ ܘܥܣܩܘܬܗ
ܕܐܪܙܐ ܐܠܗܝܐ: ܘܕܠܐ ܐܬܐ ܠܡܠܬܐ: ܘܕܠܐ
ܢܦܠ ܬܚܝܬ ܦܘܫܩܐ: ܘܕܠܐ ܡܬܕܪܟ ܠܗ
ܡܕܥܐ: ܘܕܠܐ ܒܨܐ ܠܗ ܗܘܢܐ: ܘܕܠܐ ܡܢ

1. V om. ܠܐ. — 2. V add. ܗܘ.

1. Ad verbum : *Eius occultationem et absconsionem.* — 2. Ad verbum : *Pondus et difficultatem mysterii divini.*

[Syriac text: illegible]

lectu indagari, nec veritatem ex verbis manifestari, sed per observantiam mandatorum sapere.

42. Haec et talia, o comes noster, te oportebat opere ostendere, ut ex opere tuo, non autem ex verbo tuo, utilitatem percipiamus. Sed personam (πρόσωπον) tulisti atque te vestivisti specie (σχῆμα) * quae non est tua; et verbo fidem glorificasti iterumque * operibus in eam blasphemasti. Si enim (haec fides) non indagatur, quare eam indagasti? Et si non interrogatur, quare omnibus verbis tuis nos rogasti : « Explana mihi quomodo »? Me docuisti : « Noli indagare, et noli inquirere, et noli disputare » ; et iterum tanquam ignarum (ἰδιώτης) me culpasti, quod nescienter scripserim, et, cum nihil sciam, me ipsum affirmaverim doctorem esse. Dixisti adversus me : *Non in sapientia verborum, ut non evacuetur crux Christi* [1]; et iterum dixisti : « In caligine tua putasti unum ex Trinitate descendisse de caelo. » Dixisti : « Propter disputationem et inquisitionem te ipsum arbitratus es doctorem esse » ; et rursus dixisti, verbum meum irridens : « Inepta inventio parvaque doctrina. » Dicis : « Aeger es quotidie ex disputatione et quaestione verborum » ; et rursus

1. V et L [illegible]. — 2. L [illegible]. — 3. V [illegible].

1. I Cor., I, 17.

dixisti : « Haec est tota doctrina tua : Mortuus est immortalis; passus est impassibilis; factus est ille qui est »; et rursus : « Nihil scis. »

43. Nonne vides, quomodo verba
* L f. 7 r° a. tua sese confutent [1] ? * Postquam me vocasti disputatorem, me reputasti
* V simplicem. * Me dixisti impudentem, qui illa inquiro quae non inquiruntur; et scripsisti me nihil scire. Dixisti quotidie ex quaestione ac disputatione me aegrum esse; et rursus me Libros sanctos non legisse, et, quasi ex vino multo, verbis meis erravisse, nec animadvertisse. Tibi enim proposuisti ut sine modo contumeliose laederes atque conviciareris; et inventa sunt ipsa convicia tua sese confutare, et, absque nostris verbis adversus te, ipsum verbum tuum verbum tuum mendax dixit. Namque solers atque simplex, disputator atque incultus, inquisitor et ignarus (ἰδιώτης), sapiens in verbis et indoctus [2], haec in quodam (homine) impossibile est ut pariter inveniantur. Sed dicitur solitum verbum de quodam (homine) qui vel in his est vel in illis; namque impossibile est ut in utrisque pariter putetur, nisi ab illis qui insania, sicut tu, moventur.

44. Dixisti enim specie (σχῆμα) fallaci me abscondisse opera mea.

ܗܕܐ ܗܝ: ܕܡܝܬ ܠܐ ܡܝܘܬܐ: ܚܫ ܠܐ
ܚܫܘܫܐ: ܗܘܐ ܗܘ ܕܐܝܬܘܗܝ. ܘܬܘܒ
ܕܡܕܡ ܠܐ ܝܕܥܬ܀

ܠܐ ܗܐ ܡܬܚܙܝܢ ܠܟ ܡܠܝܟ ܐܝܟ
ܡܢܗܘܢ ܡܫܬܕܪܝܢ. * ܡܐ ܕܡܬܚܪܝܢܐ
ܩܪܝܬܢܝ: ܣܟܠܬܢܝ ܚܫܒܬܢܝ. * ܐܡܪܬܢܝ[1]
ܡܪܚܐ: ܕܡܒܥܐ ܐܢܐ ܐܝܠܝܢ ܕܠܐ
ܡܬܒܥܝܢ. ܘܟܬܒܬܢܝ ܕܡܕܡ ܠܐ ܝܕܥ
ܐܢܐ. ܐܡܪܬܢܝ ܕܟܠ ܝܘܡ ܒܒܥܬܐ
ܘܒܕܪܫܐ ܟܪܝܗ ܐܢܐ. ܘܬܘܒ: ܕܠܐ ܩܪܝܬ ܠܗܝ
ܠܟܬܒܐ ܩܕܝܫܐ: ܘܐܝܟ ܕܡܢ ܚܡܪܐ ܣܓܝܐܐ
ܡܠܠܬ ܒܛܥܝܘܬܐ ܘܠܐ ܐܪܓܫܬ.
ܣܡܬ ܠܟ ܓܝܪ ܢܦܫܐ ܕܒܠܐ ܟܝܠܐ ܠܡܨܥܪ
ܘܠܡܨܚܝ. ܘܐܫܬܟܚܝ ܗܢܝܢ ܨܘܚܝܬܟ ܥܢܝܢ
ܠܢܦܫܗܝܢ. ܘܕܠܐ ܡܠܝܢ ܕܠܘܩܒܠܟ: ܗܘ
ܡܠܬܟ ܕܓܠܬܐ ܠܡܠܬܟ. ܚܟܝܡܐ
ܓܝܪ ܘܦܫܝܛܐ: ܘܕܪܘܫܐ ܘܒܨܘܪܐ: ܘܡܒܥܝܢܐ
ܘܗܕܝܘܛܐ: ܘܚܟܝܡ ܒܡܠܐ ܘܕܠܐ ܡܪܕܘܬܐ:
ܗܠܝܢ ܕܢܫܬܟܚܢ ܫܘܝܐܝܬ ܒܐܢܫ ܠܐ
ܡܫܟܚܐ. ܐܠܐ ܐܘ ܒܗܠܝܢ ܐܘ ܒܗܠܝܢ
ܡܬܐܡܪܐ ܥܠ ܐܢܫ ܡܠܬܐ ܕܥܝܕܐ
ܕܐܝܬܘܗܝ. ܕܒܬܪܬܝܗܝܢ ܓܝܪ ܫܘܝܐܝܬ
ܢܬܚܫܒ: ܠܟܠ ܦܪܘܫ: ܐܠܐ ܡܢ ܐܝܠܝܢ
ܕܡܬܬܙܝܥܝܢ ܒܫܢܝܘܬܐ ܐܟܘܬܟ܀

ܐܡܪܬ ܓܝܪ ܕܒܐܣܟܡܐ ܕܓܠܐ
ܡܟܣܝܢ ܠܝ ܥܒܕܝ. ܘܡܠܬܐ ܗܕܐ

1. In V unus folius deest.

1. Ad verbum : *Nonne a te videntur verba tua, quomodo...?* — 2. Ad verbum : *Sine disciplina.*

ܕܐܣܟܡܐ: ܠܘ ܥܠ ܒܝܫܬܐ ܕܗܘܝܢ
ܒܓܠܝܐ ܡܬܐܡܪ: ܐܠܐ ܥܠ ܛܒܬܐ
ܐܝܟ ܢܟܦܘܬܐ ܘܬܪܝܨܘܬܐ ܕܡܬܚܙܝܢ ܒܓܠܝܐ.
ܡܛܠ ܗܢܐ ܐܦ ܦܘܠܘܣ ܡܠܦ ܠܢ:
ܕܟܠ ܡܕܡ ܒܐܣܟܡܐ ܘܒܛܟܣܐ ܢܥܒܕ.
ܘܬܘܒ: ܕܒܐܣܟܡܐ ܗܠܟܘ ܠܘܬ
ܒܪܝܐ: ܐܝܟ ܐܢܫܐ ܕܙܒܢܝܢ ܙܒܢܗܘܢ.
ܠܘ ܕܢܗܘܐ ܢܟܦܐ ܡܢ ܠܒܪ: ܟܕ ܐܝܬܝܢ
ܙܠܝܠܐ ܡܢ ܠܓܘ: ܐܘ ܕܢܚܘܐ ܐܣܟܡܐ
ܕܨܘܡܐ: ܟܕ ܐܝܬܝܢ ܐܣܘܛܐ. ܐܠܐ ܕܬܪܝܨܘܬܐ
ܘܢܟܦܘܬܐ ܕܚܘܫܒܝܢ ܘܡܝܬܪܘܬܐ ܕܒܢ
ܬܬܚܙܐ ܘܬܬܚܙܐ ܐܦ ܠܒܪ ܒܟܠܗܘܢ
ܗܘܦܟܝܢ. ܕܐܝܟ ܕܡܬܚܙܝܢ ܟܣܝܬܢ
ܠܐܠܗܐ: ܢܫܦܪ ܐܦ ܓܠܝܬܢ ܠܒܢܝ
ܐܢܫܐ܀

ܐܢܬ ܕܝܢ ܒܡܠܬܟ ܠܛܒܬܐ ܗܝ
ܕܡܬܚܙܝܐ ܩܪܝܬܝܗ[1] ܐܣܟܡܐ ܕܓܠܐ: ܘܟܕ
ܠܐ ܨܒܐ ܐܢܬ: ܐܣܗܕܬ ܠܟ ܕܐܝܬ ܗܘ
ܠܘܬܢ ܐܣܟܡܗ ܕܬܪܝܨܘܬܐ. ܘܡܢ ܗܪܟܐ
ܚܘܪ ܒܥܘܘܪܘܬܐ ܢܦܫܟ ܘܕܐܝܬܝܟ ܕܠܐ
ܦܘܪܫܢ: ܕܠܡܕܡ ܕܡܬܚܙܐ: ܩܪܝܬܝܗ
ܐܣܟܡܐ ܕܓܠܐ. ܘܟܕ ܠܐ ܐܫܟܚܬ ܕܬܚܙܐ
ܐܦܠܐ ܚܕܐ ܕܐܝܠܝܢ ܕܡܬܚܙܝܢ: ܠܚܫܐ
ܟܣܝܐ ܕܡܬܬܙܝܥܝܢ ܒܢܦܫܐ: ܡܘܕܐ
ܕܡܬܕܪܟ ܐܢܬ. ܡܛܠ ܕܟܕ ܕܚܫܐ ܟܣܝܐ

1. L. ܩܪܝܬܗ.

Et hoc verbum « speciei » (σχῆμα) non dicitur de malis, quae manifeste exstant, sed de bonis, * quemadmodum castitas ac rectitudo, quae manifeste videntur. Quamobrem Paulus quoque nos docet, ut omnia *honeste*[1] *et secundum ordinem* (τάξις) faciamus[2]; et rursus : *In specie* (σχῆμα) *ambulate ad extraneos, ut homines qui tempus suum* (καιρός) *redimunt*[3]; non ut extrinsecus casti simus, cum intrinsecus libidinosi sumus, vel ut ostendamus speciem (σχῆμα) ieiunii, cum sumus intemperantes (ἄσωτος); sed ut rectitudo et castitas cogitationum nostrarum ac virtus quae in nobis (est) manifestentur et etiam extrinsecus videantur in omnibus conversationibus nostris, ita ut, quemadmodum quod abscondimus a Deo videtur, sic quod manifestamus hominibus placeat. * f. 6 r°

45. Tu vero verbo tuo bonum quod videtur vocasti « speciem (σχῆμα) fallacem », et invitus tibi testatus es apud nos esse speciem (σχῆμα) rectitudinis. Exinde ad obcaecationem tuam propriam attende et (agnosce) te sine iudicio esse, qui id quod videtur vocaveris « speciem (σχῆμα) fallacem ». Et cum non potueris ne videre quidem illa quae videntur, passiones absconditas, quae in anima moventur, confiteris te deprehen-

1. Ad verbum : *In specie* (σχῆμα). — 2. Cf. I Cor. XIV, 40. — 3. Col. IV, 5.

* L f. 7 r° c. dere. * « Quia passionibus malis, (nempe) invidia ambitioneque et odio, te ipsum non exuisti, non potuisti veritatem accipere. » Et quis est igitur (ἄρα) iudex (rerum) absconditarum, sicut tu? Et, si dicis eas manifeste videri, haec quae manifestantur vocasti « speciem (σχῆμα) fallacem »! Quod verbum rectitudinem exteriorem praedicat. Ecce igitur, secundum verbum tuum, castitas foris videtur, et haec quae in cogitationibus moventur, aliis non manifestantur. Tu vero (id) reiecisti, et aliud nomen imposuisti illis quae videntur, — atque me iudicas ex signis quae te latent, — quae, sive ex verbis, sive ex operibus, in te magis quam in me valde videntur. Etenim, sive furibundus, sive iracundus, sive invidus, sive amator gloriae, sive impudens et blasphemus, tu visus es ex scriptis tuis esse, quia, cum tibi proposuisses de fide quaerere, negotium tuum dereliquisti, et exiisti ut conviciareris[1] et variis nominibus
* L f. 7 v° a. * contumeliosis vocares illum cuius adversus verbum pugnas : namque manifeste videtur ex his passionibus totum verbum tuum contexi. Etenim si quis his omnibus aut nonnullis non capitur, tam impudenter sicut tu contumeliose non laedit.

46. Sed forte (τάχα) dices : Zelo fidei

1. Ad verbum : *Ad convicia.*

ܘܐܬܚܡܬ. ܘܗܘ ܕܚܣܡ ܒܗܝܡܢܘܬܐ ܛܐܢ:
ܠܐ ܚܡܬܐ ܘܨܥܪܐ ܡܬܡܠܐ: ܐܠܐ ܛܢܢܐ
ܘܥܝܪܘܬܐ: ܘܓܢܒܪܘܬܐ ܘܚܝܠܬܢܘܬܐ ܕܢܦܫܐ.
ܘܚܠܦ ܨܥܪܐ: ܡܣܓܐ ܐܦܩܬܐ. ܘܚܠܦ
ܚܘܣܕܐ: ܣܗܕܘܬܐ ܡܢ ܟܬܒܐ ܘܟܝܢܐ.
ܘܚܠܦ ܓܘܕܦܐ ܦܝܣܐ܀

ܐܝܟ ܕܐܦ ܥܠ ܦܘܠܘܣ ܟܬܝܒ[1] ܕܟܕ
ܐܬܟܢܫܘ ܘܐܬܘ ܠܘܬܗ ܟܠܗܘܢ ܪ̈ܫܢܝܗܘܢ
ܕܝܗܘ̈ܕܝܐ: ܕܪܫ ܗܘܐ ܥܡܗܘܢ ܡܢ ܨܦܪܐ
ܘܥܕܡܐ ܠܪܡܫܐ. ܘܠܐ ܟܬܝܒ ܕܨܥܪ ܠܚܕ
ܡܢܗܘܢ: ܐܘ ܕܗܘܐ ܡܒܨܝܢܐ ܕܣܘܥܪ̈ܢܝܗܘܢ.
ܐܠܐ ܕܒܫܘܠܡܐ ܕܡܡܠܠܗ: ܗܘ ܕܗܘܐ
ܒܡܥܪܒ ܝܘܡܐ: ܐܝܬܝ ܠܗܘܢ ܣܗܕܘܬܐ ܕܢܒܝܐ
ܗܝ * ܕܡܚܘܝܐ ܠܐ ܡܬܗܝܡܢܘܬܗܘܢ:
ܘܕܠܐ ܡܢ ܡܬܘܡ ܗܘܘ ܡܩܒܠܝܢܗ
ܠܫܪܪܐ ܠܐ ܗܢܘܢ ܐܦ ܠܐ ܐܒܗ̈ܝܗܘܢ. ܟܕ
ܐܦ ܠܐ ܡܢ ܕܝܠܗ ܗܘܐ ܠܗܘܢ ܡܟܣܢܐ
ܐܦ ܠܐ ܒܗܕܐ: ܐܠܐ ܡܢ ܡܠܬܐ ܕܟܬܒܐ.
ܘܝܕܝܥܐ ܕܒܟܠܗ ܡܡܠܠܐ ܕܥܕܡܐ
ܠܗܪܟܐ: ܒܢܝܚܘܬܐ ܘܒܒܣܝܡܘܬܐ ܥܡܗܘܢ
ܡܡܠܠ ܗܘܐ: ܟܕ ܡܣܓܐ ܦܝܣܐ ܘܝܗܒ
ܣܗܕܘܬܐ ܘܡܟܢܫ ܐܦܩܬܐ: ܘܠܘܬܗ ܕܠܐ
ܝܐܝܐ ܗܘܐ ܠܐ ܐܦܝܣ ܠܢܦܫܗ ܕܢܥܒܕ܀

ܘܗܟܢܐ ܘܐܦ ܣܛܦܢܘܣ: ܟܕ ܚܛܦܘܗ
ܝܗܘ̈ܕܝܐ ܘܐܩܝܡܘܗܝ ܒܡܨܥܬܐ ܘܐܩܝܡܘ

(concitatus sum). Qui autem zelo fidei concitatur, non furore et contumelia completur, sed zelo et vigilantia et fortitudine virtuteque animae. Pro contumelia exempla multiplicat, et pro conviciis testimonia ex libris et natura (sumpta), et pro blasphemiis argumenta (πεῖσις).

47. Ita scriptum est etiam Paulum, congregatis atque ad se venientibus omnibus primis Iudaeorum, a mane usque ad vesperam cum eis disputasse; nec scriptum est uni ex eis ipsum conviciatum esse vel eorum actus inquisivisse; sed, sub fine sui sermonis, qui die iam vergente evenit, eis citasse propheticum testimonium, * quod ostendit eos incredulos fuisse, neque ipsos nec patres eorum unquam veritatem accepisse, cum ne hac in re quidem a semetipso eos reprehenderit, sed ex verbo Libri[1]. Et certum est ipsum hucusque in toto sermone mansuete et benigne cum eis locutum esse, cum argumenta (πεῖσις) multiplicaret testimoniaque daret et exempla colligeret; nec id quod non pulchrum erat sibi ipsi persuasit facere.

48. Ita etiam et Stephanus, raptus ab Iudaeis et in medium adductus, falsis testibus statutis qui eum ac-

1. L. ܟܬܝܒ.

1. Cf. Act., XXVIII, 17, 23 et 25.

cusarent, benignis verbis incepit eos alloqui : *Viri fratres nostri atque patres nostri, audite*[1]. Et, postquam narravit totam oeconomiam ab initio electionis Abrahae usque ad manifestationem Christi multasque mutationes docuit quae in oeconomia fuerunt, atque vidit eos * verbo suo non credere, citavit et ipse verbum illi (verbo) Pauli cognatum : *O duri cervice et incircumcisi corde et auribus, vos semper Spiritui sancto resistitis; sicut patres vestri, ita (et) vos*[2]. Et negotium suum non dereliquit, ut illi coetui de aliis conviciaretur, vel eorum libidinem et fornicationem citaret[3] cum ceteris aliis malis de quibus et prophetae semper eos accusarunt. Sciebat enim hoc non convenire ad quaestionem quae sibi curae erat; nam fidem eis tradere ibi volebat, non autem rectitudinem operum; quae (fides) si accepta esset, ex ea nata esset etiam actuum rectitudo.

* L f. 7 v° c.

49. Et rursus Paulus quoque in loco altero[4], cum rogaretur ut Iudaeis apologiam faceret pro verbo doctrinae suae, hac mente pacifica in sermone suo ad eos incipiebat : *Viri fratres et patres, audite meam apolo-*

ܡܥܕܠܝܢ ܗܘܘ. ܒܡ̈ܠܐ ܢܝ̈ܚܬܐ ܫܪܝ ܠܡܡܠܠܘ ܥܡܗܘܢ: ܓܒܪ̈ܐ
ܐܚܝ̈ܢ ܘܐܒܗ̈ܬܢ: ܫܡܥܘ. ܘܡܢ ܕܐܫܬܥܝ
ܟܠܗ ܡܕܒܪܢܘܬܐ ܕܡܢ ܫܘܪܝ ܓܘܒܝܗ
ܕܐܒܪܗܡ ܘܥܕܡܐ ܠܓܠܝܢܗ ܕܡܫܝܚܐ
ܘܐܠܦ ܫܘܚ̈ܠܦܐ ܣܓܝ̈ܐܐ ܕܗܘܘ ܒܗ
ܒܡܕܒܪܢܘܬܐ: ܘܚܙܐ ܕܠܐ ܡܬܛܦܝܣܝܢ
* ܒܡܠܬܗ: ܐܝܬܝ ܐܦ ܗܘ ܡܠܬܐ ܕܡܫܚܠܦܐ
ܠܗܝ ܕܦܘܠܘܣ: ܐܘ ܩܫܝ̈ ܩܕܠܐ
ܘܠܐ ܓܙܝܪܝ̈ ܠܒܐ ܘܐܕܢ̈ܐ ܒܟܠܙܒܢ
ܠܪܘܚܐ ܕܩܘܕܫܐ ܡܩܘܡܝܢ ܐܢܬܘܢ: ܐܝܟ ܐܒܗ̈ܝܟܘܢ
ܐܦ ܐܢܬܘܢ. ܘܠܐ ܫܒܩ
ܨܒܘܬܗ ܘܟܢܫܐ ܗܘ ܕܡܚܣܕ ܠܗܘܢ ܥܠ ܐܚܪ̈ܢܝܬܐ:
ܐܘ ܐܝܬ ܪ̈ܓܝܓܬܗܘܢ ܘܙܢܝܘܬܗܘܢ ܥܡ
ܫܪܟܐ ܕܒܝ̈ܫܬܐ ܐܚܪ̈ܢܝܬܐ ܕܐܦ
ܢܒܝ̈ܐ ܒܟܠܙܒܢ ܡܥܕܠܝܢ ܠܗܘܢ ܐܝܟ.
ܝܕܥ ܗܘܐ ܓܝܪ ܕܗܕܐ ܠܐ ܫܘܝܐ ܠܒܥܬܐ
ܕܡܬܒܛܠ ܗܘܐ ܠܗ: ܕܢܫܠܡ ܠܗܘܢ ܓܝܪ
ܗܝܡܢܘܬܐ ܨܒܐ ܗܘܐ ܬܡܢ ܘܠܐ ܬܪܝܨܘܬ
ܥܒ̈ܕܐ: ܗܝ ܕܐܠܘ ܐܬܩܒܠܬ: ܡܢܗ
ܡܬܝܠܕܐ ܗܘܐ ܐܦ ܬܪܝܨܘܬܐ ܕܣܘ̈ܥܪܢܐ܀

ܘܬܘܒ ܐܦ ܦܘܠܘܣ ܒܕܘܟܬܐ ܘܒܬܪ̈ܬܝܢ
ܟܕ ܐܬܒܥܝ ܕܢܗܘܐ ܠܗܘܕ̈ܝܐ ܡܦܩ
ܒܪܘܚܐ ܕܡܠܬ ܝܘܠܦܢܗ: ܒܗ ܒܗܢܐ ܪܥܝܢܐ
ܫܝܢܝܐ ܒܡܫܪܝܬܗ ܕܡܡܠܠܗ ܠܘܬܗܘܢ ܡܫܪܐ
ܗܘܐ: ܓܒܪ̈ܐ ܐܚܝ̈ܢ ܘܐܒܗ̈ܬܢ: ܫܡܥܘ

1. Cf. Act., VI, 12 et 13 et VII, 2. — 2. *Ibid.*, VII, 51. — 3. Ad verbum : *Et conviciatus est..., et citavit.* — 4. Ad verbum : *In loco et in secundo.*

ܡܦܩ ܒܪܘܚ ܕܠܘܬܟܘܢ. ܘܟܕ ܫܪܝ ܒܗ ܒܡܡܠܠܐ: ܠܐ ܚܠܛ ܡܠܐ ܒܡܠܐ: ܨܥܪܐ ܠܒܥܬܐ ܕܝܘܠܦܢܐ: ܘܪܘܫܝܬܐ ܠܒܘܨܝܐ ܕܗܝܡܢܘܬܐ: ܐܠܐ ܟܠܗ ܡܠܬܐ ܨܝܕ ܨܒܘܬܗ ܒܢܝܫܐ ܗܘܬ ܘܠܗ ܠܚܘܕܐ ܗܘܬ. ܘܗܠܝܢ ܡܬܝܕܥܢ ܡܢ ܩܪܝܢܗ ܕܟܬܒܐ܀

ܘܐܝܟܢܐ ܐܡܪ ܕܥܡ ܝܗܘܕܝܐ ܡܫܝܢܐܝܬ ܡܡܠܠ ܗܘܐ ܘܒܡܠܬܐ ܕܦܝܣܐ ܡܬܚܫܚ ܗܘܐ: ܐܡܬܝ ܕܐܦ ܠܕܝܢܐ ܚܢܦܐ ܕܩܕܡܘܗܝ ܩܡ ܗܘܐ ܕܢܦܩ ܪܘܚܐ ܡܪܘܪܒ ܗܘܐ ܘܡܫܒܚ ܠܗ ܒܡܠܬܗ: ܘܟܕ ܝܕܥ ܗܘܐ ܕܒܗܝܡܢܘܬܗ ܘܒܟܠ ܟܠܗ ܕܘܒܪܗ ܠܒܪ ܡܢ ܟܐܢܘܬܐ ܗܘܐ: ܗܘ ܕܐܦ ܠܚܢܦܐ ܠܐܠܝܢ ܕܠܐ ܝܕܥܝܢ ܠܐܠܗܐ. ܐܠܐ[1] ܗܘ ܦܘܠܘܣ ܚܠܦ ܨܥܪܐ ܒܫܘܒܚܐ ܡܟܠܠ[2] ܗܘܐ ܠܗ ܘܐܟܪܙܘܬܐ ܒܡܠܬܗ ܠܗ ܓܕܠ ܗܘܐ: ܣܒܪ ܐܢܐ ܠܡ ܠܟ ܢܦܫܝ ܕܛܘܒܢܐ ܐܢܐ: ܕܩܕܡܝܟ ܝܘܡܢܐ ܢܦܩ ܐܢܐ ܪܘܚܐ܀

ܒܟܡܐ ܬܘܒ ܙܒܢܝܢ ܐܬܘ ܝܗܘܕܝܐ ܕܢܬܕܪܫܘܢ ܥܡ ܡܫܝܚܐ ܟܕ ܡܫܐܠܝܢ ܫܘܐܠܐ: ܟܕ ܡܬܢܣܝܢ ܒܢܣܝܘܢܐ: ܟܕ ܕܪܫܝܢ ܫܛܝܐܝܬ: ܟܕ ܡܘܬܒܝܢ ܕܠܐ ܛܟܣܐ. ܘܠܐ ܒܐܬܪ ܚܕ ܡܢ ܕܟܬܝܒ ܕܩܒܠ ܐܢܘܢ ܐܝܟ ܒܥܠܕܒܒܐ ܘܡܠܠ

1. V resumit. — 2. L ܡܟܠܠ.

giam ad vos[1]. Et, postquam eo sermone incepit, non coniunxit verba verbis, contumeliamque quaestioni doctrinae, ac convicia inquisitioni fidei. Sed totum verbum ad negotium eius pertinebat[2] et ad id conveniebat; quae apparent ex lectione Libri.

50. Et quare dicam cum Iudaeis eum pacifice locutum esse atque verbo persuasionis (πεῖσις) usum, cum etiam iudicem paganum, ante quem steterat ad apologiam faciendam, exaltaret et verbo suo glorificaret, idque quanquam sciebat eum fide sua totaque ratione vitae suae extra iustitiam esse, quod nimirum convenit eis qui Deum nesciunt? Sed Paulus ipse, nedum contumeliose laederet[3], laude (κλέος) eum coronabat et verbo suo praeconia ei plectebat : *Aestimo me beatum, quod ante te hodie apologiam facturus sim*[4].

51. (Et) rursus quam saepe venerunt Iudaei ut disputarent cum Christo, interrogationes adhibentes, tentatione utentes, stulte disputantes, inordinate (τάξις) obiicientes; nec scriptum est in ullo loco (ipsum) eos accepisse ut inimicos et cum eis ut osori-

1. Cf. Act., xxii, 1. — 2. Ad verbum : *Apud negotium* [illegible] — 3. Ad verbum : *Pro contumelia*. — 4. Act., xxvi, 2.

bus locutum esse. Sed adversus interrogationes eorum respondebat, ac ab inquisitione actuum eorum abstinebat. In fine oeconomiae suae, tempore quo accessurus erat ad crucem, scriptum est (hunc) eos reprehendisse et de eis vae (οὐαί) dixisse, propterea quod scandalum atque malum exemplum aliis fierent : *Tenetis claves* (κλείς) *regni caelorum, neque vos introitis, nec alios sinitis introire*[1]. Et ipsa haec reprehensio quam erga eos protulit, post quot argumenta (πεῖσις)! Post quot adulationes et blanditias! Post mansuetudinem atque benignitatem, quam toto * tempore oeconomiae suae eis ostendit. Deinde propter aliorum utilitatem ad hanc reprehensionem manifestam devenit. Et rursus postquam ea reprehensione incepit, non mere (reprehendit), sed eos glorificavit quod (claves) recte tenerent, atque vituperavit et eos obiurgavit quod dicerent et non facerent, non ut * inimicos, quemadmodum Excellentia tua scripsit, sed ut amicus medicusque sapiens qui de morbo eorum dolet. *Vidit Ierusalem flevitque super eam atque dixit ei : Si cognovisses quae ad pacem tuam sunt, et quidem in hac die tua*[2]. Et rursus, quasi in susurro, eam flebat lugebatque et dolebat de ea : *Ierusalem*,

* V f. 7 r° b.

* L f. 8 r° c.

ܟܡܕܘܗܝ ܐܝܟ ܗܟܢܐ. ܐܠܐ ܠܘܩܒܠ ܗܘܝ
ܕܡܫܬܐܠ ܗܘܐ ܡܢܗܘܢ ܡܦܢܐ ܗܘܐ
ܦܬܓܡܐ ܘܡܢ ܒܘܨܝܐ ܕܣܘܥܪܢܝܗܘܢ ܟܠܐ
ܗܘܐ. ܘܒܫܘܠܡܐ ܕܡܕܒܪܢܘܬܗ ܒܙܒܢܐ
ܕܥܬܝܕ ܗܘܐ ܕܢܬܩܪܒ ܠܙܩܝܦܐ: ܟܬܝܒ
ܕܐܟܣ ܐܢܘܢ ܘܘܝ ܠܗܘܢ ܐܡܪ: ܡܛܠ
ܐܦܝ ܗܘܢ ܕܒܝܫܝܢ ܗܘܘ ܠܬܘܩܠܬܐ ܘܚܙܘܐ
ܒܝܫܐ ܠܐܚܪܢܐ. ܐܚܝܕܝܢ ܐܢܬܘܢ ܠܗܝܢ
ܐܩܠܝܕܐ ܕܡܠܟܘܬܐ ܕܫܡܝܐ. ܘܠܐ ܐܢܬܘܢ
ܥܐܠܝܢ ܐܢܬܘܢ ܘܠܐ ܠܐܚܪܢܐ ܫܒܩܝܢ
ܐܢܬܘܢ ܕܢܥܠܘܢ. ܘܗܝ ܗܕܐ ܡܟܣܢܘܬܐ
ܕܐܦܩ ܠܘܬܗܘܢ: ܡܢ ܒܬܪ ܟܡܐ ܦܝܣܐ:
ܡܢ ܒܬܪ ܟܡܐ ܦܘܢܩܐ ܘܦܘܝܣܐ: ܡܢ
ܒܬܪ ܢܝܚܘܬܐ ܘܒܣܝܡܘܬܐ ܕܒܟܠܗ
* ܙܒܢܐ ܕܡܕܒܪܢܘܬܗ ܚܘܝ ܠܗܘܢ. ܒܬܪ
ܐܬܦܢܝ ܠܗܕܐ ܡܟܣܢܘܬܐ ܓܠܝܬܐ:
ܡܛܠ ܝܘܬܪܢܐ ܕܐܚܪܢܐ. ܘܟܕ ܬܘܒ ܫܪܝ
ܒܗ ܒܡܟܣܢܘܬܐ: ܠܘ ܦܫܝܛܐܝܬ: ܐܠܐ
ܟܕ ܡܫܒܚ ܠܗܘܢ: ܕܗܘ ܕܐܚܝܕܝܢ
ܬܪܝܨܐܝܬ: ܘܡܨܚܐ ܘܟܐܐ ܠܗܘܢ ܕܗܘ
ܕܐܡܪܝܢ ܘܠܐ ܥܒܕܝܢ: ܠܘ ܐܝܟ *ܒܥܠܕܒܒܐ:
ܐܝܟ ܕܟܬܒܬ ܪܒܘܬܟ: ܐܠܐ ܐܝܟ
ܡܚܒܐ ܘܐܣܝܐ ܚܟܝܡܐ ܕܚܐܫ ܠܗ
ܥܠ ܟܘܪܗܢܗܘܢ. ܚܙܗ ܠܗ ܠܐܘܪܫܠܡ
ܘܒܟܐ ܥܠܝܗ ܘܐܡܪ ܠܗ: ܕܐܠܘ ܐܝܕܥܬܝ
ܐܠܝܢ ܕܠܫܠܡܟܝ ܐܢܘܢ: ܐܦ
ܒܗܢܐ ܝܘܡܟܝ. ܘܬܘܒ ܐܝܟ ܕܒܠܚܘܫܝܐ ܠܗ

1. Luc., XI, 52. — 2. *Ibid.*, XIX, 41-42.

ܡܩܛܠܐ ܗܘܬ ܘܐܠܐ ܘܣܠܩ ܠܟܠܗܘܢ: ܐܘܪܫܠܡ
ܟܡ ܐܘܪܫܠܡ: ܨܒܝܬ ܒܢܝܟܝ ܘܢܦܩܬ
ܠܐܝܠܝܢ ܕܡܫܬܠܚܝܢ ܠܘܬܗ: ܒܡܐ ܟܡ
ܙܒܢܝܢ ܨܒܝܬ ܠܡܟܢܫܘ ܒܢܝܟܝ ܐܝܟ
ܬܪܢܓܠܬܐ ܕܟܢܫܐ ܦܪܘܓܝܗ ܬܚܝܬ
ܓܦܝܗ: ܘܠܐ ܨܒܝܬܘܢ. ܘܒܗܠܝܢ ܚܘܝ ܣܓܝ
ܦܝܣܐ ܕܥܒܕ ܠܘܬܗܘܢ ܕܡܢ ܫܘܪܝܐ
ܘܥܕܡܐ ܠܙܒܢܐ ܕܡܐܬܝܬܗ. ܘܬܘܒ ܐܦ ܒܗ
ܒܡܐܬܝܬܗ ܠܘܬܗܘܢ ܒܗܘܢ ܡܬܚܫܚ
ܗܘܐ܀

ܐܢܬ ܕܝܢ ܠܗܠܝܢ ܠܐ ܫܠܡܬ: ܐܠܐ
ܒܫܘܪܝ ܡܠܬܟ: ܚܘܝܬ ܢܦܫܟ
ܕܒܥܠܕܒܒܐ ܐܢܬ. ܘܡܢ ܒܬܪ ܕܫܬܐܣܬܐ
ܫܬܐܣܬ ܕܪܘܫܥܐ: ܒܥܠܕܒܒܘܬܐ ܗܝ
ܕܒܛܠ ܡܫܝܚܐ: ܐܩܝܡܬ ܥܠܝܗ
ܒܢܝܢܐ ܕܓܘܕܦܐ ܘܕܨܘܚܝܬܐ: ܟܕ ܡܓܕܦ
ܐܢܬ ܥܠ ܗܝܡܢܘܬܐ ܘܛܠܡ ܐܢܬ ܠܫܪܪܐ:
ܘܡܬܟܬܫ ܐܢܬ ܥܡ ܡܫܝܚܐ ܘܡܛܠܬܗ
ܐܢܬ ܐܦ ܠܝ ܡܛܠ ܫܪܪܗ. ܠܝܬ ܠܟ
ܓܝܪ ܥܠܬܐ ܐܚܪܬܐ ܕܬܐܡܪ: ܐܠܐ ܠܝ ܗܕܐ܀

ܠܐ ܓܝܪ ܟܕ ܡܢ ܡܕܡ ܒܥܒܕ
ܐܒܐܫܬܟ: ܐܦ ܠܐ ܠܗܠܝܢ ܕܚܣܡܬ ܥܠܝܗܘܢ
ܒܚܣܪܐ ܐܢܫܝܐ: ܒܥܒܕ ܐܢܫܝܐ ܐܣܟܠܬ.
ܘܐܢ ܐܡܪ: ܕܐܦ ܐܢܬ ܒܐܓܪܬܟ ܨܚܝܬ
ܘܩܪܝܬ ܪܫܝܥܐ ܘܡܓܕܦܢܐ: ܕܥ: ܐܘ
ܚܟܝܡܐ: ܕܐܢܐ ܡܢ ܣܘܥܪܢܐ ܕܒܥܬܐ ܠܐ
ܢܦܩܬ ܘܠܐ ܙܢܝܬ ܠܐܢܫ ܒܥܒܕܐ ܘܕܢܬ

Ierusalem, quae occidis prophetas et lapidas eos qui ad te missi sunt[1], *quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina quae congregat pullos suos sub alas, et noluisti*[2]. Per haec ostendit multa argumenta (πεῖσις), quibus ab initio usque ad tempus adventus sui erga eos (usus erat), et quibus rursus etiam in adventu suo erga eos utebatur.

52. Tu vero his * non assensus es: sed in initio verbi tui te ipsum professus es inimicum esse; et, postquam fundamentum impium posuisti inimicitiam quam Christus irritam fecit, super eum erexisti aedificium blasphemiarum et conviciorum, in fidem blasphemans, * veritatem laedens, cum Christo dimicans et propter eius veritatem me quoque contumelia afficiens; nam praeter hoc non potes aliam causam afferre.

53. Numquam enim aliqua (injuria) te laesi; nec hos pro quibus zelo inflammatus es, aliquo humano damno affeci. Et, si dicis : Tu quoque in epistula tua (eis) conviciatus es atque impios vocasti et blasphemos, scito, o sapiens, ex negotio quaestionis me non egressum esse, nec quemquam obiurgasse de opere atque indicasse

1. Ad verbum : *Quae occidit prophetas et lapidat eos qui ad te missi sunt.* — 2. Ad verbum : *Et noluistis.* — Matth., XXIII, 37.

et propter actus accusasse. Sed, si qua reprehensio exstat in verbo meo, propter causam quae nobis curae est, non autem propter alia proposita (id evenit).

54. Similiter (patres nostri) illum quoque, qui has blasphemias edidit
* V f. 7 v° a.
atque causa fuit * cur haec doctrina in mundo tractaretur, non propter opera accusarunt et eiecerunt, nec de eo fuit quaestio, quomodo vel qualis sit ratio vitae eius. Sed tantummodo propter blasphemias eius evenit eiectio eius ac propter errorem eius prolatum est anathema contra eum. Et quibuscumque nominibus vocatur a doctoribus vel ab auctoribus (vel) ab omnibus ceteris fidelibus, propter doctrinam suam
* L f. 8 v° b.
conviciis afficitur, * non autem propter opera sua.

55. Tu ergo, o amice noster, quem imitatus es? Et unde exemplum huius scientiae tibi sumpsisti? Et quis tibi ostendit hunc sermonem tradere in scriptis tuis, et ex his membris contumeliarum et blasphemiarum corpus libri tui componere? In Libris id non invenisti; doctores id non commonstrarunt; haeretici (αἱρεσιώτης) rursus id non fecerunt, neque inter se ipsos quaerentes, nec nobis contradicentes; apud philosophos (φιλόσοφος) paganorum rursus id non

ܘܥܠ ܣܘܥܪ̈ܢܐ ܡܛܠ ܕܐܫܟܚܘ. ܐܠܐ ܐܢ ܐܝܬ ܥܠܬܐ
ܡܬܚܣܕܢܘܬܐ ܒܡܠܬܝ: ܡܛܠ ܥܠܬܐ ܕܒܛܝܠܐ
ܕܝܠܢ ܗܝ ܘܠܐ ܡܛܠ ܣܘ̈ܟܠܐ
ܐܚܪ̈ܢܐ܀

ܐܟܘܬܐ ܕܐܦ ܠܗܘ ܕܗܘܐ ܡܘܠܕܢܐ ܕܗܠܝܢ
ܓܘܕ̈ܦܐ ܘܥܠܬܐ * ܠܗܘܝܐ ܕܡܠܦܢܘܬܐ
ܕܬܬܗܦܟ ܒܥܠܡܐ: ܠܐ ܡܛܠ ܥܒ̈ܕܐ
ܐܫܟܚܘܗܝ ܘܐܦܩܘܗܝ: ܘܠܐ ܗܘܐ ܒܥܠܬܗ
ܥܒܝܕܐ ܕܐܝܟܢܐ ܐܘ ܡܢܐ ܐܝܬܘܗܝ ܕܘܒܪܗ.
ܐܠܐ ܒܠܚܘܕ ܗܘܐ ܦܘܩܗ ܡܛܠ ܓܘܕ̈ܦܘܗܝ:
ܘܐܬܚܪܡ ܚܪܡܗ ܡܛܠ ܛܘܥܝܘܬܗ.
ܘܒܟܠ ܫܡ̈ܗܝܢ ܕܡܬܩܪܐ ܡܢ ܡܠܦ̈ܢܐ
ܐܘ ܡܢ ܫܪ̈ܒܐ ܟܠܗ ܫܪܟܐ ܕܡܗܝܡܢ̈ܐ ܡܢ
ܡܨܛܥܪܝܢ: ܡܛܠ ܡܠܦܢܘܬܗ ܡܨܛܥܪ
* ܘܠܐ ܡܛܠ ܥܒ̈ܕܘܗܝ܀

ܐܝܠ ܡܟܝܠ: ܐܘ ܪܚܡܢ: ܠܡܢܘ
ܐܬܕܡܝܬ: ܘܡܢ ܐܝܟܐ ܢܣܒܬ ܠܟ ܚܘܪܐ
ܕܗܕܐ ܝܕܥܬܐ: ܘܡܢ ܚܘܝܟ ܕܗܢܐ ܡܡܠܠܐ
ܬܫܠܡ ܒܟܬܒ̈ܝܟ ܘܡܢ ܗܠܝܢ ܗܕ̈ܡܐ
ܕܨܥܪ̈ܐ ܘܕܓܘܕ̈ܦܐ ܬܪܟܒ ܦܓܪܐ ܕܣܦܪܟ.
ܒܟܬܒ̈ܐ ܠܐ ܐܫܟܚܬܝܗ[1]. ܡܠܦ̈ܢܐ ܠܐ
ܚܘܝܘܗ. ܗܪ̈ܣܝܘܛܐ ܬܘܒ ܠܐ ܥܒܕܘܗ: ܘܠܐ
ܟܕ ܒܥܝܢ ܗܘܘ ܚܕ ܥܡ ܚܕ ܘܠܐ ܟܕ
ܐܚܝܢ ܠܘܩܒܠܢ. ܠܘܬ ܦܝܠܠܣܘܦ̈ܐ ܬܘܒ
ܕܚܢ̈ܦܐ ܠܐ ܐܫܟܚܬܗ. ܡܢ ܐܝܟܐ ܗܟܝܠ

1. V et L ܐܫܟܚܬܗ.

ܢܣܒܬܘܢ ܠܦܘܚܡܐ ܚܘܪܐ: ܚܘܐ ܠܢ܀

ܐܠܐ ܛܟܐ ܡܥܝܩܐ ܠܟܘܢ ܕܬܐܡܪܘܢ. ܐܠܐ: ܐܦ ܟܕ ܠܐ ܨܒܝܢ ܫܡܥܘ ܡܢ ܡܠܬܢ. ܒܗܢܐ ܛܟܣܐ ܢܫܐ * ܣܪܝܩܬܐ ܡܡܠܠܢ. ܘܣܒܬܐ ܕܐܒܕ ܛܥܡܗܝܢ ܒܐܣܟܡܐ ܕܡܡܠܠܐ ܕܐܝܟ ܗܢܐ ܠܚܕܕܐ ܡܨܥܪܢ: ܟܕ ܐܦ ܝܬܝܪ ܡܢ ܕܝܠܗܝܢ ܫܛܝܐ ܡܡܠܠܐ ܕܟܬܒܟ ܦܟܝܗܐ ܘܡܬܚܙܐ. ܗܠܝܢ ܓܝܪ ܠܐ ܡܨܥܪܢ ܘܡܒܛܠܢ ܨܘܚܝܬܗܝܢ: ܐܝܟ ܕܡ̈ܠܝܟ ܕܝܠܟ ܡܒܛܠܢ ܠܡ̈ܠܝܟ ܘܨܘܚܝܬܟ ܗܘܝ ܠܘܩܒܠ ܨܘܚܝܬܟ܀

ܐܬܩܪܝܘ ܕܝܢ ܡܢܢ ܗܪ̈ܛܝܩܐ[1] ܥܘ̈ܠܐ ܘܡܛܥܝܢܐ: ܟܕ ܠܘ ܠܦܪܨܘܦܐ ܝܕܝܥܐ ܨܚܬ ܡܠܬܢ: * ܐܘ ܡܦܣܩܐܝܬ ܠܘܩܒܠ ܐܢܫ ܐܡܪܢ. ܐܠܐ ܠܗ ܠܡܠܦܢܘܬܐ ܒܠܚܘܕ ܐܬܚܪܝܢ: ܘܠܬܠܡܝ̈ܕܘܗܝ ܐܟܣܢ ܟܐܢܐܝܬ ܡܛܠ ܛܥܝܘܬܗܘܢ، ܘܠܘ ܡܛܠ ܡܕܡ ܐܚܪܢ. ܘܒܫܘܠܡܐ ܕܡܠܬܢ: ܗܝ ܕܐܠܦܢ ܡܢ ܟܬ̈ܒܐ ܚܘܝܢ ܘܨܠܘܬܐ ܚܠܦܝܗܘܢ ܩܪܒܢ ܠܐܠܗܐ: ܕܢܬܦܬܚ ܠܗܘܢ ܬܪܥܐ ܠܬܝܒܘܬܐ ܘܢܬܝܕܥܘܢ ܠܗܝܡܢܘܬܐ ܕܫܪܪܐ: ܗܝ ܕܐܦ ܡܠܦܢܢ[2] ܫܠܝܚܐ ܒܝܕ ܬܠܡܝܕܗ ܐܡܪ ܠܢ ܕܢܥܒܕ: ܗܘܝܬ ܠܟ ܡܩܪܒ ܨܠܘܬܐ ܚܠܦ ܟܠܗܘܢ ܒܢ̈ܝܢܫܐ: ܕܢܚܘܢ ܚܝ̈ܐ ܘܢܬܦܢܘܢ ܢܬܝܒܘܢ

1. V ܗܪ̈ܛܝܩܐ 2. V ܡܠܦܢܢ

invenimus. Unde igitur hoc exemplum acceperis, ostende nobis.

56. Sed forte (τάχα) tibi molestum est (id) dicere; sed etiam invitus audi ex verbo nostro. Hoc ordine (τάξις) mulieres * vanae loquuntur, atque anus, quarum gustus interiit, specie (σχῆμα) sermonis huiusmodi invicem contumeliose laedunt, quanquam etiam ineptior et insanior sermo libri tui videtur (sermone) earum. Hae enim non (invicem) conviciantur et convicia sua confutant, sicut verba tua propria verba tua confutant atque convicia tua adversus convicia tua fuerunt.

57. Vocati sunt vero haeretici (αἱρετικοί) a nobis impii et deceptores; neque certae personae (πρόσωπον) verbum nostrum * conviciatum est, * nec[1] expresse adversus quemquam diximus; sed doctrinam tantum accusavimus, eiusque discipulos iuste reprehendimus propter eorum errorem, non autem propter quid aliud. Et, in fine verbi nostri, id quod didicimus ex Libris ostendimus, orationemque pro eis Deo obtulimus, ut porta ad poenitentiam eis aperiatur ac veram fidem[2] cognoscant; quod etiam doctor noster Apostolus per discipulum suum nos iussit facere: *Orationem offer pro omnibus homi-*

1. Ad verbum : *Aut.* — 2. Ad verbum : *Fidem ve*…

nibus, ut veritatem sciant et ad se redeant, fugiantque laqueum Satanae * *quo capti sunt ad eius voluntatem*[1].

* V f. 7 v° c.

58. Sed apud te ipsum haec reputantur contumelia; ideoque etiam eis (consiliis) non usus es, sed ut impudens atque superbus et summatim ut haereticus (αἱρεσιώτης) blasphemiis usus es. Ecce enim epistula, adversus quam dixisti, neque videtur his omnibus digna esse, nec causam dat ut verbum tuum impudens videatur[2] iuste dictum esse. Sed hunc thesaurum irae et furoris, qui blasphemiis eius (verbi) detectus est, certum est propter aliam causam colligi atque in te reponi. Et, occasionem nactus in causa * ob quam non multum culparis, ut putas, (nempe) in ultione doctrinae tuae detectae, inimicitiam ostendisti ulciscendo quae in te (est)[3].

* L f. 9 r° a.

59. Homo enim, qui de parvo delicto obiurgationem magnam profert, aut stultus reputatur qui obiurgare nesciat, aut cogitatur in se vetus odium collegisse, quod oriri faciat ob causam quam invenit. Hic vero, ubi causa obiurgationis omnino abest, quae excusatio tibi erit pro contumeliis tuis multis, * quia, cum causa obiurgatione digna abesset, has omnes blasphemias in nos et in verbum nostrum scripseris?

* V f. 8 r° a.

ܘܢܬܦܢܘܢ ܡܢ ܦܚܗ ܕܣܛܢܐ: * ܕܒܗ
ܐܬܨܝܕܘ ܠܨܒܝܢܗ܀
ܐܠܐ ܠܘܬܟ ܕܝܠܟ ܗܠܝܢ ܨܥܪܐ
ܡܬܚܫܒܢ. ܘܡܛܠ ܗܢܐ ܐܦ ܠܐ ܐܬܚܫܚܬ
ܒܗܝܢ: ܐܠܐ ܐܝܟ ܡܪܚܐ ܘܡܬܪܘܪܒܢܐ ܘܒܟܠ
ܐܝܟ ܗܪܛܝܩܐ ܒܓܘܕܦܐ ܐܫܬܚܫܚܬ. ܗܐ
ܓܝܪ ܐܓܪܬܐ ܗܝ ܕܠܘܩܒܠܗ ܐܡܪܬ: ܠܐ
ܡܫܬܚܙܝܐ ܕܫܘܝܐ ܠܗܠܝܢ ܟܠܗܝܢ ܗܘܬ:
ܘܠܐ ܝܗܒܐ ܥܠܬܐ ܠܡܠܬܟ ܡܪܚܬܐ
ܕܬܬܚܙܐ ܕܟܐܢܐܝܬ ܐܬܐܡܪܬ. ܐܠܐ ܗܢܐ
ܐܘܨܪܐ ܕܪܘܓܙܐ ܘܚܡܬܐ ܕܐܬܓܠܝ
ܒܓܘܕܦܘܗܝ: ܝܕܝܥܐ ܕܡܢ ܥܠܬܐ ܐܚܪܬܐ
ܡܬܟܢܫ ܘܡܬܣܝܡ ܒܟ. ܘܟܕ ܐܫܟܚ ܠܟ
ܐܦܢܐ ܒܥܠܬܐ * ܐܝܕܐ ܕܠܗ ܣܓܝ ܐܝܟ
ܕܣܒܪܐ ܕܚܝܒܬ ܒܗ: ܬܒܥܬܐ ܕܡܟܣܢܘܬܐ
ܕܝܘܠܦܢܟ ܚܘܝܬ ܒܥܠܕܒܒܘܬܐ ܕܬܒܥܬܗ
ܕܠܘܬܟ܀
ܒܪܢܫܐ ܓܝܪ ܕܡܢ ܙܥܘܪܐ ܣܟܠܐ
ܟܠ ܡܟܘܚܢܘܬܐ ܪܒܬܐ: ܐܘ ܣܟܠܐ
ܡܬܚܫܒ ܕܠܐ ܝܕܥ ܠܡܟܣܘ: ܐܘ ܕܣܢܝܐܘܬܐ
ܥܬܝܩܬܐ ܟܢܫ ܒܗ ܡܬܚܫܒ ܕܬܬܝܠܕ ܒܥܠܬܐ
ܐܝܕܐ ܕܐܫܟܚ ܡܬܚܙܝܐ. ܗܢܐ ܕܝܢ
ܕܟܠ ܟܠܗ ܠܝܬ ܥܠܬܐ ܕܟܘܣܝܐ: ܐܝܢܐ
ܡܦܩ ܒܪܘܚܐ ܢܗܘܐ ܠܟ ܚܠܦ ܨܥܪܝܟ
ܣܓܝܐܐ: * ܕܟܕ ܠܝܬ ܥܠܬܐ ܕܫܘܝܐ
ܠܟܘܣܝܐ: ܗܠܝܢ ܟܠܗܝܢ ܓܘܕܦܐ ܥܠܝܢ
ܘܥܠ ܡܠܬܢ ܟܬܒܬ܀

1. Cf. II Tim., II, 25-26. — 2. Ad verbum : *Nec causam dat verbo tuo impudenti, quod videatur.* — 3. Ad verbum : *In ultione detectionis doctrinae tuae.*

ܗܝ ܓܝܪ ܐܓܪܬܐ ܟܕ ܗܝ ܕܠܣܓܝܐܬܐ
ܕܗܪ̈ܣܝܣ[1] ܐܣܠܝܬ܂ ܝܬܝܪܐܝܬ ܠܘܩܒܠ
ܗܠܝܢ ܬܪܬܝܢ ܡܠܦܢܘܬܐ ܕܢܣܛܘܪܝܘܣ
ܘܕܐܘܛܘܟܐ ܓܠܝܐܝܬ ܟܬܝܒܐ ܗܘܬ܂ ܐܝܟ
ܕܝܢ ܕܐܣܒܪܬ܂ ܦܢܝܬ ܡܠܘܗܝ
ܘܐܬܟܬܫܬ ܠܘܩܒܠ ܣܝܘܡܗ܂ ܘܡܛܠ
ܡܛܠ ܕܠܘܩܒܠܢ ܡܬܟܬܫܢܘܬܐ ܕܚܕܐ ܡܢ
ܗܠܝܢ ܡܠܦܢܘܬܐ ܟܪܝܗܐ܂ ܐܠܐ ܛܟܐ ܠܐ
ܒܗܠܝܢ ܬܪܬܝܢ ܒܠܚܘܕ܂ ܐܠܐ ܒܟܠܗܝܢ
ܫܪܟܐ ܕܐܣܠܝܬ ܡܠܬܢ܂ ܡܠܦܢܘܬܐ ܕܝܢ
ܠܡܠܦܢܘܬܗ ܕܢܣܛܘܪܝܘܣ ܒܐܣܟܡܐ
ܒܪܝܐ܂ ܐܫܪܬܘܗܝ ܕܝܢ ܡܠܦܢܘܬܗ ܕܐܘܛܘܟܐ
ܚܕ ܡܢ ܗܕܡܐ ܕܦܓܪܗ ܕܡܠܦܢܘܬܟܘܢ܂
ܕܐܢܬܘܢ * ܐܦ ܐܝܟܘ ܒܦܓܪܢܘܬܗ ܕܐܠܗܐ
ܟܦܪܝܢ ܐܢܬܘܢ܂ ܗܘܝܘ ܕܝܢ ܗܘ ܐܝܟܘܬܟܘܢ܀

ܪܘܫܥܐ ܓܝܪ ܕܣܓܝ ܗܘ ܐܝܬܘܗܝ
ܥܠܬܐ ܒܡܢܬܐ ܙܥܘܪܬܐ ܕܡܫܬܟܚܐ
ܒܐܚܪܢܐ܂ ܠܟ ܗܟܝܠ ܠܝܬ ܥܠܬܐ ܕܘܠܝܬܐ
ܥܠ ܐܦܝ ܨܘܚܝܬܟ ܕܠܘܬܢ܂ ܐܠܘ ܓܝܪ
ܐܡܪܢ ܠܘܩܒܠ ܚܕܐ ܡܠܦܢܘܬܐ ܘܫܬܩܢ
ܡܢ ܐܚܪܬܐ܂ ܘܐܚܪܡܢ ܠܚܕܐ ܘܩܒܠܢ
ܠܐܚܪܬܐ܂ ܐܝܟ * ܕܣܘܟܠܬܟ ܥܒܕܬ܂ ܕܟܕ
ܒܐܒܪܐ ܒܡܠܬܟ ܠܫܪܟܐ ܕܡܠܦܢܘܬܐ
ܨܚܝܬ܂ ܫܬܩܬ ܡܢ ܨܒܘܬܗ ܕܢܣܛܘܪܝܘܣ
ܘܠܐ ܨܚܝܬ ܠܫܡܗ܂ ܗܘܝܘ ܕܝܢ ܩܒܠܬ
ܫܡܗ ܥܡ ܡܠܦܢܘܬܗ ܘܩܕܡܝܘܗܝ ܠܘܬ

1. V ܕܗܪܣܝܣ.

60. Ipsa epistula enim, praeterea quod plerasque haereses (αἱρέσεις) reiecit, maxime adversus has duas doctrinas Nestorii et Eutychetis manifeste scripta fuit. Tu vero, sicut putasti, eius (epistulae) verba confutasti adversusque eius auctorem dimicasti; et, quia contra nos pugnas[1], ex una harum doctrinarum aeger esse videris, sed forte (τάχα) non solum ex his duabus, sed ex omnibus ceteris quas verbum nostrum reiecit. Nestorii doctrinam enim specie (σχῆμα) externa approbas, Eutychetis doctrina vero unum est ex membris corporis doctrinae vestrae, quia * vos quoque Dei incorporationem negatis sicut ille, nempe ipse sicut vos. * L f. [illegible] r b

61. Magna impietas enim ipsa est parva[2] causa, quae in alio invenitur : tibi igitur nulla est conveniens causa nobis conviciandi[3]. Etenim, si dixissemus adversus unam doctrinam alteramque siluissemus, et unam anathematizavissemus alteramque accepissemus, sicut * Sapientia tua fecit, — quando externe verbo tuo ceteras doctrinas culpasti, Nestorii negotium siluisti, nec conviciatus es nomini eius; nempe nomen eius accepisti cum doctrina eius, rursusque cum antece- * V f. [illegible] r b

1. Ad verbum : *Propter pugnam quae est nobiscum.* — 2. Ad verbum : *Pro parva parte.* — 3. Ad verbum : *Pro conviciis tuis erga nos*

sisti blasphemiis tuis in Christum; — si igitur egissemus sicut tu, tibi fuisset locus nos culpandi [1]; et ille qui scriptis tuis occurreret, ea iudicaret iuste scripta esse, nosque propter verbum nostrum damnaret. Nunc vero culpatio aboletur, eo quod verbum nostrum omnes doctrinas reiecit; tota autem apud te iuste manet, quia, cum argueris conscientia tua quod non approbas id quod scripsisti, te arguunt propter scripta tua illi quoque qui eis occurrunt, intellegentes artificio deceptionis ea composita esse.

* L f. 9 r° c. 62. * Dic igitur (ἄρα) mihi : Cur in scriptis tuis anathema Nestorii non protulisti, nec eum culpasti ne verbo quidem simplici, quasi non dignus esset, nec videretur caput haereseon (αἵρεσις) esse? Et ecce ab omnibus Ecclesiis Dei, quae (sunt) in omni loco, anathematizatur atque reiicitur. Si vero manifesta est impietas doctrinae eius et ab omnibus anathema-
* V f. 8 r° c. tizatur, * quare anathema eius tu siluisti? Et ecce potius quam ceteras doctrinas te oportebat eam reiicere nomenque eius (Nestorii) manifeste anathematizare in scriptis tuis, quia verbum nostrum proprium quoque per doctrinam eius vos damnat; et, quasi per doctrinam eius

1. V ܘܪܫܝܢܐ.

1. Ad verbum : *Culpationis tuae erga nos.*

ܦܪ̈ܨܘܦܘܗܝ: ܙܕܩ ܗܘܐ ܠܟ: ܟܕ ܩܒܠܬ
ܕܬܐܡܪ ܚܠܦܝܗܘܢ: ܕܬܦܨܐ ܐܢܘܢ ܡܢ
ܨܘܚ̈ܝܬܐ ܕܡܠܦܢܘܬܐ ܘܠܢܦܫܟ ܡܢ
ܥܕܠܝܐ: ܟܕ ܡܚܪܡ ܐܢܬ ܠܫܡܗ: ܐܦܢ
ܦܫܝܛܐܝܬ: ܐܝܟ ܕܐܝܬ ܥܝܕܐ
ܠܬܠܡ̈ܝܕܘܗܝ܀

ܐܠܐ ܒܫܛܝܘܬܟ ܫܪܪܬ ܡ̈ܠܝܢ
ܕܠܘܩܒܠܟܘܢ ܘܠܐ ܐܪܓܫܬ. ܘܟܬܒ̈ܝܟ
ܗܢܘܢ ܗܘܘ ܚܠܦ ܐܓܪܬܢ ܕܠܐ ܠܒܝܫܘܬܐ
ܘܛܠܡܬ ܠܐܢܫ ܒܥܘܠܐ. ܘܠܐ ܐܡܪܢܢ
ܩܪܝܢ ܗܪ̈ܣܝܘܛܐ ܐܢܫܝܢ ܕܠܐ ܐܝܬܝܗܘܢ:
ܘܠܐ ܚܝܒܢܢ ܠܡܕܡ * ܕܠܐ ܩܕܡܬ ܚܝܒܬܗ
ܟܐܢܘܬܐ. ܟܣܬ ܐܢܘܢ ܓܝܪ ܡܠܬܢ
ܕܡܩܝܡܝܢ ܡܠܦܢܘܬܗ ܡܚܪܡܬܐ
ܕܢܣܛܘܪܝܘܣ. ܘܟܕ ܨܒܝܬ ܕܬܦܩ ܪܘܚܐ
ܚܠܦܝܗܘܢ ܕܠܐ ܐܝܬܝܗܘܢ ܒܗ ܒܡܠܦܢܘܬܐ:
ܫܪܪܘ ܟܬܒ̈ܝܟ ܕܗܪ̈ܣܝܘܛܐ ܐܢܘܢ: ܕܡܛܠ
ܡܦܢܝܬܐ ܕܠܗܘܢ ܫܬܩܬ ܡܢ ܚܪܡܐ
ܘܩܝܡܬ ܡܠܦܢܘܬܐ. ܐܘ * ܣܟܠܐ: ܡܢܐ
ܐܣܒܪܬ ܠܟ ܕܡܢ ܡܠܬܟ ܣܟܠܬܐ
ܘܦܟܝܗܬܐ ܡܫܟܚ ܗܘܝܬ ܕܬܩܝܡ ܠܗܝ
ܠܡܠܦܢܘܬܐ ܡܚܪܡܬܐ܇ ܘܗܐ ܣܓܝ̈ܐܐ ܕܡܢܟ
ܚܝܠܬܢܝܢ ܒܝܕܥܬܐ ܘܒܡܠܬܐ
ܘܒܫܘܠܛܢܐ ܚܘܘ ܢܦܫܗܘܢ ܙܒܢܝܢ ܙܒܢ
ܕܢܗܘܘܢ ܠܗ ܡܥܕܪܢܐ. ܘܟܕ ܠܗ ܠܐ ܐܩܝܡܘ:
ܗܢܘܢ ܥܡܗ ܐܬܣܚܦܘ. ܘܗܢܘܢ ܬܘܒ
ܬܠܡܝܕܘܗܝ ܐܦܢ ܒܛܘܫܝܐ ܐܚܝܕܝܢ
ܘܡܗܝܡܢܝܢ ܠܗ: ܐܠܐ ܒܓܠܝܐ ܩܕܡ

conviciis afficiantur illi quorum personam (πρόσωπον) tulisti, oportebat te, qui tibi suscepisti pro eis dicere, eos a conviciis doctrinae ac te ipsum a culpatione liberare, nomen eius anathematizando, at saltem simpliciter, ut eius discipuli solent.

63. Sed in stultitia tua confirmasti verba nostra quae adversus vos (sunt), nec animadvertisti. Et scripta tua apologia sunt pro epistula nostra, quae nequitiae neminem criminata nec calumniata est; neque haereticos (αἱρεσιώτης) vocavimus illos qui non sunt, nec damnavimus id * quod iustitia non praedamnavit. Obiurgavit enim verbum nostrum eos qui anathematizatam stabiliunt Nestorii doctrinam. Et, cum volueris apologiam facere pro eis qui in (hac) doctrina non sunt, confirmarunt scripta tua eos esse haereticos (αἱρεσιώτης), quia adulationis eorum causa anathema siluisti doctrinamque stabilivisti. O (ἆρα) * stulte, quare arbitratus es per tuum verbum stultum atque ineptum te posse illam doctrinam anathematizatam stabilire? Et ecce multi, te validiores scientia et verbo et auctoritate, interdum sese professi sunt eam adiuturos; et, postquam eam non stabiliverunt, ipsi cum ea diruti sunt. Et rursus ipsi eius discipuli, saltem secreto, eam tenent eique credunt, sed manifeste coram aliis

eam reiiciunt atque anathematizant. Ab intellectu tuo igitur ita excidisti, ut, cum alios aduleris, temetipsum damnes atque haereticus (αἱρεσιώτης) manifestus ex scriptis tuis videaris, et dimices, o miser, cum Ecclesiis Dei, quae (sunt) in omnibus locis, et cum legibus (νόμος) regum et anathematibus sacerdotum atque ecclesiasticis canonibus (κανών), et contemnas etiam comminationes ac paenas adversus hos prolatas.

* L f. 9 v° b. 64. * Quid tibi profuit tota haec adulatio, quam in imperitia tua ostendisti? Ecce ne hi quidem pro quibus scripsisti, tibi gratias agunt, sicut ex factis apparebit, quia ex scriptis tuis damnationem manifestam maxime * V f. 8 v° b. receperunt. Et, cum ipsi * solerter [1] doctrinam suam celent, manifestatus est suus error per linguam tuam stultam, quasi quidam qui per virum insanum secretum absconditum mandaret, idque apud se absconditum et occultum per linguam sui nuntii detegeret. Etenim ita te ipsum professus es verum discipulum esse, qui magistros tuos superaveris, ut ne specie (σχῆμα) quidem externa, sicut illi, errorem vestrum reieceris.

65. Ecce enim advocati (συνήγορος) quoque, qui in mundo pro aliis condu-

ܚܪܡܐ ܡܫܕܝܢ ܘܡܚܪܡܝܢ ܠܗ. ܗܟܢܐ
ܗܦܟܬ ܒܡܕܥܟ ܐܟܚܕܐ ܡܢ ܗܘܢܟ: ܕܟܕ
ܡܚܢܦܬ ܐܝܟ ܠܐܚܪ̈ܢܐ: ܠܢܦܫܟ ܡܚܝܒܬ
ܘܡܬܚܙܐ ܗܪܣܝܘܛܐ ܓܠܝܐ ܡܢ ܟܬܒܝܟ:
ܘܡܬܟܬܫ: ܐܘ ܕܘܝܐ: ܥܡ ܥܕ̈ܬܗ ܕܐܠܗܐ
ܕܒܟܠ ܐܬܪ̈ܘܢ: ܘܥܡ ܢܡܘ̈ܣܐ ܕܡ̈ܠܟܐ
ܘܚܪ̈ܡܐ ܕܟܗ̈ܢܐ ܘܩܢܘ̈ܢܐ ܥܕ̈ܬܢܝܐ: ܘܡܫܛܬ
ܐܦ ܠܠܘܚܡ̈ܐ ܘܦܘܪܥܢ ܕܝܢܐ[1] ܕܠܘܩܒܠ
ܗܠܝܢ ܐܬܐܡܪܘ[2]܀

* ܡܢܐ ܐܘܬܪܟ ܗܕܐ ܟܠܗ ܫܘܦܪܢܘܬܐ
ܕܥܠܐ ܡܪܕܘܬܟ ܚܘܝܬ. ܕܗܐ ܐܦܠܐ ܗܠܝܢ
ܕܟܬܒܬ ܚܠܦܝܗܘܢ ܡܘܕܝܢ ܠܟ: ܡܢ ܥܒ̈ܕܝܗܘܢ
ܢܬܝܕܥ: ܐܝܟ ܕܡܢ ܣܘܥܪ̈ܢܐ ܕܡܬܝܕܥܐ
ܘܠܐܘܪܐ: ܕܚܘܝܒܐ ܓܠܝܐ ܡܢ ܟܬܒܝܟ
ܩܒܠܘ ܗܘܐ ܝܬܝܪ. ܘܟܕ ܗܢܘܢ
* ܒܐܘܡܢܘܬܐ ܕܚܪܝܦܘܬܐ ܡܛܫܝܢ ܠܗ
ܠܝܘܠܦܢܗܘܢ: ܐܬܓܠܝܬ ܛܥܝܘܬܗܘܢ
ܒܝܕ ܠܫܢܟ ܣܟܠܐ. ܐܝܟ ܐܢܫ ܕܢܦܩܕ ܐܪܙܐ
ܟܣܝܐ ܒܝܕ ܓܒܪܐ ܫܢܝܐ: ܕܟܕ ܠܘܬܗ
ܟܣܐ ܘܡܛܫܐ: ܒܠܫܢܐ ܕܐܙܓܕܗ
ܡܦܪܣܐ ܠܗ. ܗܢܐ ܓܝܪ ܒܦܘܡܗ ܚܘܝܬ
ܢܦܫܟ ܕܐܝܬܝܟ ܬܠܡܝܕܐ ܫܪܝܪܐ ܕܡܕܒܪ̈ܢܐ[3]
ܐܢܘܢ ܠܪ̈ܒܢܝܟ: ܕܐܦ ܠܐ ܒܐܣܟܝܡܐ ܒܪܝܐ
ܐܝܟ ܗܢܘܢ ܐܫܕܝܬܝܗ[4] ܠܛܥܝܘܬܟܘܢ܀

ܗܐ ܓܝܪ ܐܦ ܣܢܐܓܪ̈ܐ ܐܝܠܝܢ
ܕܒܥܠܡܐ ܡܬܐܓܪܝܢ ܚܠܦ ܐܚܪ̈ܢܐ: ܠܗ

1. V ܕܝܢܐ. — 2. V ܐܬܐܡܪ. — 3. V ܕܒܪܬܐ. — 4. L et V ܐܫܕܝܬܗ.

1. Ad verbum : *Artificio solertiae.*

ܗܘܢܐ ܒܟܠܗ ܦܢܝܢ ܡܢ ܛܥܡܗܘܢ:
ܕܢܚܝܒܘܢ ܢܦܫܗܘܢ ܒܡܠܬܗܘܢ ܩܕܡ
ܕܝܢܐ ܘܢܬܚܙܘܢ ܣܟܠܐ ܩܕܡ ܫܡܘܥܝܗܘܢ:
ܕܟܕ ܠܐܚܪܢܐ ܡܘܬܪܝܢ: ܗܢܘܢ ܢܘܒܕܘܢ ܫܡܐ
ܕܚܐܪܘܬܗܘܢ. ܠܐ ܓܝܪ ܡܬܚܫܒܝܢ
ܒܝܘܬܪܢܐ ܕܗܘܐ[1] ܠܗܢܘܢ ܕܚܠܦܝܗܘܢ
ܐܡܪܝܢ: ܕܗܢܘܢ ܠܒܪ ܡܢ * ܘܠܝܬܐ
ܢܡܠܠܘܢ: ܘܠܐ ܡܘܬܪܝܢ ܠܐܚܪܢܐ ܒܨܥܪܐ
ܕܢܦܫܗܘܢ܀

ܐܢܬ ܕܝܢ ܗܟܢܐ ܒܟܠܗ ܐܚܒܬ ܠܗܓܡܘܢܝܟ
ܝܬܝܪ ܡܢ ܢܦܫܟ: ܕܟܕ ܚܠܦܝܗܘܢ
ܡܡܠܠ ܐܢܬ: ܬܬܠܠ ܒܟܬܝܒܬܐ ܕܐܬܟܬܒ
ܗܪܣܝܘܛܐ: ܟܕ ܡܘܕܝܢܐ ܠܟ ܕܐܦܠܐ
ܗܢܘܢ ܟܠܠ ܗܘܐ ܣܢܝܩܝܢ ܗܘܘ: ܕܐܢܬ
ܚܠܦܝܗܘܢ ܠܡܥܠ ܥܡܢ ܠܐܓܘܢܐ
ܕܒܥܬܐ. ܠܐ ܓܝܪ ܗܘܐ ܒܟܠܗ * ܡܣܟܢܝܢ
ܗܘܘ ܠܡܠܬܐ ܕܒܟ ܢܣܬܢܩܘܢ. ܐܠܐ
ܐܢܬ ܒܫܛܝܘܬܟ: ܘܝܬܝܪܐܝܬ ܕܟܘܝܐ
ܠܟ ܬܐܪܬܟ: ܐܚܕܬ ܓܒܐ ܕܢܗܘܘܢ ܠܟ
ܡܥܕܪܢܐ ܘܬܥܪܘܩ ܡܢ ܡܫܩܠ ܒܪܬܐ
ܕܡܠܦܢܘܬܟܘܢ ܕܥܘܠܐ. ܐܠܐ ܠܐ ܗܘܬ ܗܝ
ܕܐܣܒܪܬ: ܠܟ ܓܝܪ ܡܕܡ ܠܐ ܐܘܬܪܬ
ܘܗܢܘܢ ܒܥܠܠܬܟ ܐܬܚܝܒܘ܀

ܠܡܢܐ ܗܟܝܠ ܒܟܠܗ ܗܢܐ ܨܚܝܬ
ܠܢ܆ ܕܗܐ ܡܥܠܬܐ ܠܬܐܪܘܬܐ ܗܘܝܢ ܠܟ.
ܒܥܠܬܢ ܓܝܪ ܝܕܥܬ ܢܦܫܟ: ܘܒܟܣܢܐ

cuntur, non ita desipiunt[1], ut verbo suo ante iudices se ipsos damnent et ante auditores suos stulti videantur, ut, cum aliis proficiant, ipsi nomen perdant libertatis suae. Neque enim (ita) consulunt utilitati quam capient hi pro quibus dicunt, ut ipsi loquantur extra * id quod conveniens est, nec per propriam suam contumeliam aliis prosunt.

66. Tu vero conductores tuos ita dilexisti plus quam temetipsum, ut, cum pro eis loquaris, in scriptis te profitearis haereticum (αἱρεσιώτης) esse. Credo (tamen) ipsos nullatenus indigere, ut tu pro eis adversus nos intres in certamen (ἀγών) quaestionis; non enim tam * egeni erant verbi ut te indigerent. Sed tu in stultitia tua, et maxime quia te adurit conscientia tua, (eos) tuitus es, ut adiutores[2] eos haberes et paenam doctrinae vestrae impiae effugeres. Sed non evenit id quod arbitratus es: tu enim nullam utilitatem percepisti, et ipsi propter te damnati sunt.

67. Quare igitur tantopere nobis conviciatus es? Ecce tibi occasio lucri sumus; propter nos enim te ipsum nosti; et confutatione scriptorum

1. V ܗܘܝܐ.

1. Ad verbum : *A gustu suo desistunt.* — 2. Ad verbum : [illegible]

nostrorum sapiens visus es, ut arbitratus es. Et rursus humana lucra quoque nostri causa[1] collegisti; namque tota negotiatio, in qua ab iuventute tua usque nunc constanter fuisti, tibi non praestitit lucrum simile huic quod propter nos invenisti. * L f. 10 r° a. * Quare ergo (ita) ingratus es, ut tam indocte[2] blasphemes in eum, qui tibi causa fuit totius huius negotiationis, effecitque ut sine labore videaris?

68. Non vero sapiens visus es, ut arbitratus es, o docte, sed stultus et inscius[3]. Confusa sunt enim verba tua, turbataque disputatio tua, ac inepta responsa tua. Neque inest ordo (τάξις) verbo tuo, nec species (σχῆμα) disputationis quaestioni tuae. Contumeliam blasphemiis coniunxisti * V f. 9 r° a. disputationemque * conviciis. Factus es iudex pro aliis, me obiurgans de illis quae nescis; factus es ultor anathematum aliorum, sicut dixisti, iudicans delicta quae te latent. Scripta tua maledictionibus complesti. Verbo tuo protulisti imagines opinionis tuae; et quod arbitratus es, non autem veritatem scripsisti. Tibi ipsi respondisti, et in stultitia tua verba tua confutasti. Neque fundamentum visum est verbo

ܕܰܠܡܬܚܟܡܘ ܐܬܚܙܝܬ ܚܟܝܡܐ ܐܝܟ ܕܐܣܒܪܬ. ܘܬܘܒ ܐܦ ܬܐܓܘܪܬܐ ܐܢܫܝܬܐ ܒܦܪܨܘܦ ܟܢܫܬ. ܟܠܗ ܓܝܪ ܬܐܓܘܪܬܐ ܕܡܢ ܛܠܝܘܬܟ ܘܥܕܡܐ ܠܗܫܐ ܒܗ ܐܡܝܢ ܗܘܝܬ: ܠܐ ܝܗܒܬ ܠܟ ܬܐܓܘܪܬܐ ܐܝܟ ܗܕܐ ܕܒܓܠܠܢ ܐܥܠܬ * ܠܟ. ܡܛܠ ܡܢ ܗܟܝܠ ܐܝܬܝܟ ܛܠܘܡܐ: ܕܗܢܐ ܠܗ ܕܠܐ ܡܪܕܘܬܐ ܡܓܕܦ ܡܛܠ ܡܢ ܕܗܘܐ ܠܟ ܥܠܬܐ ܕܗܕܐ ܟܠܗ ܬܐܓܘܪܬܐ ܘܥܒܕܟ ܕܬܬܚܙܐ ܕܠܐ ܥܡܠܐ܀

ܠܐ ܕܝܢ ܐܬܚܙܝܬ ܚܟܝܡܐ[1]: ܐܝܟܢܐ ܕܐܣܒܪܬ: ܐܘ ܪܒܐ: ܐܠܐ ܣܟܠܐ ܘܠܐ ܝܕܘܥܐ. ܡܠܝܟ[2] ܓܝܪ ܡܒܠܒܠܢ ܘܡܫܓܫ ܕܪܫܟ ܘܦܢܝܢܘܬܟ ܕܦܢܝܬܟ. ܘܠܝܬ ܛܟܣܐ ܠܡܠܬܟ: ܘܠܐ ܐܣܟܡܐ ܕܕܪܫܐ ܠܒܥܬܟ. ܚܠܛܬ ܨܥܪܐ ܒܓܘܕܦܐ ܘܕܪܫܐ * ܒܪܘܚܬܐ. ܗܘܝܬ ܐܝܟ ܕܝܢܐ ܚܠܦ ܐܚܪܢܐ. ܟܕ ܡܟܣ ܐܢܬ ܠܝ ܥܠ ܐܝܠܝܢ ܕܠܐ ܝܕܥ ܐܢܬ. ܗܘܝܬ ܐܝܟ ܬܒܘܥܐ ܕܚܪܡܐ ܕܐܚܪܢܐ: ܐܝܟ ܕܐܡܪܬ. ܕܐܢܬ ܣܟܠܘܬܐ ܕܛܫܝܢ ܡܢܟ. ܟܬܒܝܟ ܡܠܝܬ ܠܘܛܬܐ. ܒܡܠܬܟ ܐܦܩܬ ܕܡܘܬܐ ܕܣܒܪܟ: ܘܐܝܟ ܕܣܒܪ ܐܢܬ ܘܠܐ ܫܪܪܐ ܟܬܒܬ. ܠܢܦܫܟ ܦܢܝܬ ܘܒܣܟܠܘܬܟ ܒܛܠܬ ܡܠܝܟ. ܠܐ ܫܬܐܣܬܐ[3] ܐܬܚܙܝܬ ܠܡܠܬܟ ܘܠܐ ܦܘܡܐ ܠܬܪܥܝܬܟ. ܐܬܚܙܝܬ ܓܝܪ ܕܦܬܚ

1. V om. ܒܦܪܨܘܦܢ. — 2. V ܡܠܝܟ. — 3. V ܐܝܬܘܗܝ ܠܐ.

1. Ad verbum : *In persona* (πρόσωπον) *nostra*. — 2. Ad verbum : *Sine doctrina*. — 3. Ad verbum : *Sine scientia*.

ܕܠܐ ܚܠܝܡܐ ܗܘܬ ܒܪܚܡܬܗ ܕܟܬܒܬ
ܘܡܛܠܗܕܐ: ܐܬܕܠܚ ܐܦ ܡܕܡ ܘܐܬܒܠܒܠ
ܟܬܒܟ. ܘܒܬܪ ܗܠܝܢ: ܗܐ ܒܚܢܬ
ܐܝܟ ܚܟܝܡܐ: ܕܐܝܢܐ ܡܢ ܦܠܓܐ ܢܣܒ
ܙܟܘܬܐ ܘܐܩܕܡܬ ܗܘܝܬ ܒܣܝܥܬܗ.
ܘܕܪܫܟ ܓܝܪ * ܟܠܗ ܗܘܐ: ܕܓܠܘܬܐ
ܕܡ̈ܠܐ ܗܘ ܘܗܘܦܟܐ ܕܣܘܥܪ̈ܢܐ ܘܫܘܚܠܦܐ
ܕܦܪ̈ܨܘܦܐ. ܘܕܥܡ ܟܠܚܕ ܗܘܝܬ ܐܝܟܘܬܗ
ܘܡܘܕܐ ܢܦܫܟ ܕܬܠܡܝܕܗ ܐܢܬ. ܘܠܐܝܟܐ
ܕܨܠܝܐ ܙܟܘܬܐ: ܠܬܡܢ ܡܪܗܛ
ܕܪܗܛ ܘܐܛܫܝܬ ܠܛܥܝܘܬܟ. ܐܪܐ: ܘܐܝܬ
ܕܗܘܐ ܐܝܟܘܬܟ: ܘܐܝܟܘ ܡܚܝܠܐ
ܐܝܟ ܡܠܦܢܘܬܟܘܢ: ܗܕܐ ܕܠܝܬ
ܠܗ ܩܘܡܐ[1] ܒܚܕܐ.. ܐܢ ܡܗܝܡܢ
ܐܢܬ ܡܠܦܢܘܬܟ[2]: ܩܘܡ ܒܗ: ܘܠܐ
ܬܫܚܠܦ ܘܬܗܘܐ * ܥܡ ܟܠܚܕ ܐܝܟܘܬܗ܀

ܡܟܣ ܠܝ ܓܝܪ ܕܗܝܡܢܘܬܐ ܚܕܬܐ
ܟܬܒܬ. ܘܟܕ ܠܐ ܝܕܥ ܐܢܬ ܚܝܠܐ ܕܚܪܡܐ[3]
ܕܡܢ ܐܒܗ̈ܬܐ ܩܕܝ̈ܫܐ ܐܬܐܡܪ[4]: ܡܛܠܬܢ
ܡܩܛܪܓ ܐܢܬ ܠܡܠܦ̈ܢܐ ܣܓܝ̈ܐܐ:
ܕܐܟܬܒܘ ܒܟܬܒ̈ܝܗܘܢ ܗܝܡܢܘܬܐ ܫܪܝܪܬܐ܀

ܐܒܗ̈ܬܢ ܓܝܪ ܛܘܒ̈ܢܐ ܗܢܘܢ ܕܐܬܟܢܫܘ
ܒܢܝܩܝܐ ܣܡܘ: ܕܠܐ ܐܢܫ ܢܟܬܘܒ ܘܢܫܠܡ
ܗܝܡܢܘܬܐ ܐܚܪܬܐ. ܘܐܬܘ ܡܢ ܒܬܪܗܘܢ
ܡܐܐ ܘܚܡܫܝܢ: ܘܟܬܒܘ ܗܝܡܢܘܬܐ ܗܝ
ܒܗ ܗܝ ܘܐܘܣܦܘ ܡ̈ܠܐ ܐܚܪ̈ܢܝܬܐ ܡܢ

tuo, nec status rectus opinioni tuae. Visa est enim anima tua non sana esse ex amore eius quod scripsisti, ideoque turbatus est ac confusus liber tuus. Et, post haec, ecce considerasti quae pars acceptura sit victoriam, ut prius eius sis satelles. — disputatio tua * tota enim mendacium verborum est et controversia et mutatio personarum (πρόσωπον); — et cum unoquoque sis sicut ille ac te ipsum profitearis eius asseclam esse; et, quo se inclinat victoria, eo currere soles et errorem tuum celare. An (ἆρα) est aliquis miser sicut tu? (An est doctrina aliqua) debilis atque infirma sicut doctrina vestra, haec quae nullo modo potest stare[1]? Si credis doctrinam tuam, in ea persta, et noli mutare et * cum unoquoque esse sicut ille.

69. Etenim me obiurgas, quod novam fidem scripserim; et, cum nescias vim anathematis a patribus nostris sanctis prolati, propter nos accusas multos doctores, qui in scriptis suis veram fidem tradiderunt.

70. Nam patres nostri beati, qui Nicaeam convenerunt, statuerunt, ne quis aliam fidem scriberet et tractaret. Et venerunt post eos centum et quinquaginta, qui eamdem fidem rescripserunt et verba

1. V ܩܝܡܐ. — 2. V ܡܠܦܢܘܬܟܘܢ. — 3. V ܚܪܡܐ. — 4. V ܐܬܐܡܪܘ.

1. Ad verbum : *Haec cui non est status in ull*[illegible]

addiderunt alia ac (verba) eorum, quae (tamen) proposito illorum priorum congruerent; nec sub anathema subiunguntur eo quod verba addiderunt, quia verba sua ad fidem
* L f. 10 r° c. illam priorem conveniunt * eamque stabiliunt. Item et quoque multi doctores, post has synodos (σύνοδος), etiam aliter ac isti qui ipsos in synodos (σύνοδος) convenerant, in dissertationibus doctrinisque multis fidem tractarunt; et nemo dixit eos in anathema incurrisse, quia in scriptis doctrinam fecerunt; quippe haec quae a patribus nostris posita sunt in verbis paucis, ipsa tracta-
* V f. 9 r° c. runt in verbo * extento propter utilitatem audientium. Quemadmodum et Libri sancti tractantur et explanantur, et quisque iuxta vim scientiae suae vel verbi sui eos tractat; nec culpantur qui (eos) tractant, vel dicuntur Prophetas adversus Prophetas posuisse, vel posteriorem Legem adversus priorem scripsisse, vel Evangelium (Εὐαγγέλιον) aut Apostolum illicite commentos esse, sed Libros sanctos tractasse in verbo explanatorio propter utilitatem audientium; ita et ego qui feci tractatum de fide, eadem haec priora approbavi, nec
* L f. 10 v° a. innovavi fidem, ut * tu calumniaris.

ܕܡ̈ܠܝܗܘܢ ܕܢܫܬܠܡܢ ܠܗ ܠܨܒܝܢܐ ܕܗܠܝܢ
ܩܕ̈ܡܝܐ. ܘܠܐ ܠܬܚܝܬ ܚܪܡܐ ܚܒܝܫܝܢ
ܒܗܝ ܕܐܘܣܦܘ ܡ̈ܠܐ: ܡܛܠ ܕܠܗ
ܠܗܝܡܢܘܬܐ ܗܝ ܩܕܡܝܬܐ ܡ̈ܠܝܗܝܢ
*ܡܫܬܘܝܢ ܘܡܩܝܡܢ ܠܗ̇. ܗܟܢܐ ܘܐܦ ܡܠܦ̈ܢܐ
ܣܓܝ̈ܐܐ: ܡܢ ܒܬܪ ܗܠܝܢ ܣܘܢܗܕܘܣ: ܐܦ
ܡܢܗܘܢ ܕܗܠܝܢ ܕܒܗܘܢ ܒܣܘܢܗܕܘܣ
ܟܢܝܫܝܢ ܗܘܘ: ܒܡܐܡܪ̈ܐ ܘܡܠܦܢܘ̈ܬܐ
ܣܓܝ̈ܐܐ[1] ܡܠܠܘ ܥܠ ܗܝܡܢܘܬܐ: ܘܠܐ
ܐܢܫ ܐܡܪ ܕܠܗܘܢ ܕܢܦܠܘ ܥܠ ܚܪܡܐ:
ܡܛܠ ܕܥܒܕܘ ܡܠܦܢܘܬܐ ܒܟܬ̈ܝܒܬܐ.
ܕܗܠܝܢ ܗܠܝܢ ܕܐܬܣܝܡ[2] ܡܢ ܐܒܗ̈ܬܢ
ܒܡ̈ܠܐ ܙܥܘܪ̈ܬܐ: ܡܠܠܘ ܐܢܝܢ ܒܡܠܬܐ
*ܡܬܦܫܛܬܐ: ܐܝܟ ܕܠܡܘܬܪܐ ܕܫܡܘܥ̈ܐ.
ܐܝܟܢܐ ܕܐܦ ܟܬ̈ܒܐ ܩܕܝ̈ܫܐ ܡܬܡܠܠܝܢ
ܘܡܬܦܫܩܝܢ: ܘܟܠ ܐܢܫ ܠܘܩܒܠ ܚܝܠܐ
ܕܝܕܥܬܗ ܐܘ ܕܡܠܬܗ ܠܗܘܢ ܡܡܠܠ:
ܘܠܐ ܡܬܪܫܝܢ ܐܘ ܡܬܐܡܪ ܠܗܘܢ
ܕܡܡܠܠܝܢ ܕܢܒܝ̈ܐ ܠܘܩܒܠ ܢܒܝ̈ܐ
ܣܡܘ: ܐܘ ܐܘܪܝܬܐ ܐܚܪܝܬܐ[3] ܠܘܩܒܠ
ܩܕܡܝܬܐ ܟܬܒܘ: ܐܘ ܐܘܢܓܠܝܘܢ ܐܘ
ܫܠܝܚܐ ܒܗ ܡܢܕܡ ܕܠܐ ܦܫܩܘܗܝ: ܐܠܐ
ܕܗܘܘ ܡܡܠܠܢܐ ܕܟܬ̈ܒܐ ܩܕܝ̈ܫܐ
ܒܡܠܬܐ ܡܦܫܩܢܝܬܐ: ܐܝܟ ܕܠܡܘܬܪܐ
ܕܫܡܘܥ̈ܐ. ܗܟܢܐ ܐܦ ܐܢܐ ܕܥܒܕܬ ܡܡܠܠܐ
ܥܠ ܗܝܡܢܘܬܐ: ܠܗܢܝܢ ܗܢ ܠܗܢܝܢ
ܠܗܠܝܢ ܩܕ̈ܡܝܬܐ ܫܪܪܬ: ܘܠܐ ܚܕܬܬ
ܗܝܡܢܘܬܐ: ܐܝܟ *ܕܛܠܡܬ ܐܢܬ܀

1. V ܡܦܫܩܢܘ̈ܬܐ ܣܓܝ̈ܐܬܐ. — 2. V ܕܐܬܣܝܡܘ. — 3. L ܐܚܪܝܬܐ.

ܐܢܐ ܕܝܢ ܥܠܝܟ ܐܬܕܡܪܬ ܐܢܐ: ܕܟܡܐ ܕܓܠܬ ܘܠܐ ܒܗܬܬ. ܘܟܬܒܬ ܐܝܠܝܢ ܕܠܐ ܐܝܬܝܗܝܢ: ܘܠܐ ܐܬܪܥܝܬ ܕܥܬܝܕܢ ܕܢܐܬܝܢ ܠܒܘܚܪܢܐ ܘܠܡܚܙܐ ܕܓܠܝܘܬܗܝܢ ܘܛܥܝܘܬܐ ܕܟܬܘܒܝܗܘܢ. ܐܠܐ ܡܛܠ ܕܦܩܩܝܬܟ ܣܓܝܐܢ ܐܢܘܢ ܘܕܥܒܕܬ ܒܡܠܐ ܣܓܝܐܬܐ ܟܬܒܬܝܗܝܢ: ܡܣܬܠܝܢܐ ܐܢܐ ܡܢ ܗܕܐ ܕܟܠܗ ܚܕܐ ܡܢ ܡܠܐ ܐܟܪ ܫܪܝܐ: ܡܛܠ ܕܠܡܗܝܡܢܐ ܘܝܕܘܥܐ ܓܠܝܐ ܘܦܪܝܫܐ ܕܓܠܝܘܬܗܝܢ. ܘܐܢ ܐܝܬ ܕܡܣܢܩ ܕܢܠܦ: ܡܢ ܗܠܝܢ ܕܡܬܥܕܪܢ ܡܢܢ ܢܚܪ ܒܥܘܕܪܐ ܕܟܠܗܝܢ ܡܠܐ܀

ܟܬܒ ܐܢܐ ܕܝܢ ܠܘܩܒܠܟ: ܠܐ ܕܡܠܝܟ ܫܘܝܢ ܠܡܦܢܝ ܦܬܓܡܐ: ܐܠܐ ܠܬܘܪܨܐ ܕܗܢܘܢ ܕܐܛܥܝܬ ܒܟ ܘܠܐ ܝܕܥܘܟ: ܐܘ ܕܟܕ ܝܕܥܝܢ ܠܟ: ܫܚܠܦܘ ܫܪܪܐ ܒܕܓܠܘܬܐ: ܐܝܟ ܕܠܐܚܪܢܐ ܢܓܪܓܘܢ ܠܪܘܓܙܐ ܘܠܚܪܝܢܐ. ܚܕܐ ܐܢܐ ܕܝܢ ܐܦ ܒܗܕܐ ܣܓܝܐܐܝܬ ܕܠܟ ܡܛܬ ܡܢܬܐ ܕܬܩܘܡ ܠܘܩܒܠ ܡܠܝ. ܠܐ ܗܘܐ ܠܝ ܙܟܘܬܐ ܘܢܨܚܢܐ ܕܡܝܬܪܐ ܡܢ ܗܕܐ: ܕܡܢ ܓܒܪܐ ܕܒܗܠܝܢ ܟܠܗܘܢ ܢܨܚܢܐ ܡܫܡܗ ܘܡܬܩܠܣ ܒܟܠ ܕܘܟ ܕܬܪܝܨܐܝܬ ܝܠܝܦ ܘܡܠܦ: ܢܗܘܐ ܫܪܝܐ ܠܡܕܡ ܕܟܬܒܬ܀

ܫܠܡ ܡܐܡܪܐ ܩܕܡܝܐ

71. Ego vero propter te stupeo: Quantum mentitus es, nec puduisti: atque scripsisti ea quae non sunt, nec opinatus es ea ventura esse ad examinationem ac eorum falsitatem videndam esse erroremque scriptoris eorum! Sed quia nugae tuae multae sunt, et, quod commentum composuisti, in verbis multis scripsisti, recuso unumquodque ex verbis confutare, quia fidelibus et scientibus manifesta est et clara eorum falsitas. Et si quis est qui indigeat discere, ex his quae a nobis confutantur ad confutationem omnium verborum attendet.

72. Scribo vero adversus te, non quod verba tua responsione digna sint, sed ad correctionem illorum qui in errorem a te inducti sunt nec te noverunt, vel qui te noscentes veritatem in mendacium converterunt, alios provocandi causa ad iram et contentionem. In hoc quoque vero maxime gaudeo quod tibi obtigit sors adversus verba mea scribendi. Namque mihi non erat victoria triumphusque hoc praestantior, quam quod a viro in his omnibus triumphis famoso et ubique celebri, qui recte doctus sit et doceat, confutaretur id quod scripserim.

EXPLICIT DISSERTATIO PRIMA

DE CAUSA CODIC

* L. f. 10 v° b.

ܡܐܡܪܐ ܕܬܪܝܢ *

* DISSERTATIO SECUNDA.

1. Accedamus nunc ad haec verba quae a te blasphemiae nominantur, eaque iuste examinemus, alia adversus alia ponentes verba fidei meae ac tuae; et illi qui sunt lectores recti, * ipsi examinent haec quae scribuntur.

* V f. 9 v° b.

ܢܬܩܪܘܒ ܡܟܝܠ ܠܘܬܗܝܢ ܕܡ̈ܠܐ ܗܠܝܢ
ܕܡܬܩܪܝܢ ܓܘ̈ܕܦܐ ܐܥܠܬܗ: ܘܢܒܚܘܢ ܐܢܝܢ[1]
ܒܟܐܢܘܬܐ: ܟܕ ܣܝܡܝܢ ܚܠܦ ܠܘܩܒܠ
ܚܕ̈ܪܐ ܡ̈ܠܐ ܕܗܝܡܢܘܬܐ ܕܝܠܝ ܘܕܝܠܟ.
ܘܗܢܘܢ ܕܗܘܝܢ ܩܪ̈ܘܝܐ ܬܪ̈ܝܨܐ: * ܗܢܘܢ ܢܒܘܩܘܢ
ܡܟܬ̈ܒܢܝܬܐ ܕܗܠܝܢ ܕܡܬܟܬ̈ܒܢ܀

2. Dixisti : « Nunc nos oportet ipsas blasphemias tuas producere, ut ostendamus fidem tuam[1]. » — Et quae sunt hae blasphemiae ? — « Una ex hypostasibus essentiae descendit de caelo. »

ܐܡܪܬ ܕܙܕܩ ܠܢ ܡܟܝܠ ܕܗܢܘܢ
ܓܘ̈ܕܦܝܟ ܢܦܩ ܠܓܠܝܬܐ ܕܗܝܡܢܘܬܟ.
ܘܐܝܠܝܢ ܐܢܘܢ ܗܠܝܢ ܓܘ̈ܕܦܐ܆ ܗܘ
ܠܡ ܕܚܕ ܡܢ ܩܢܘ̈ܡܐ ܕܐܝܬܘܬܐ ܢܚܬ
ܡܢ ܫܡܝܐ܀

3. (Quod) verbum a te culpatum est, vocatumque « (res) nova et inventio insolita ». Nonne (ἆρα) oportet, dic mihi, nos profiteri : Una ex hypostasibus essentiae descendit de caelo? — « Sicut dicit verbum tuum, minime. » — Ergo non descendit Filius Dei de caelo. Et de quo docent Libri sancti : Descendit de caelo, et : Cor-

ܘܐܬܥܕܠܬ ܡܕܝܢ ܡܠܬܐ ܘܐܬܩܪܝܬ
ܚܕܬܐ ܘܫܟܚܬܐ ܢܘܟܪܝܬܐ. ܐܪܐ: ܐܡܪ ܠܝ:
ܠܐ ܙܕܩ ܕܢܘܕܐ ܕܚܕ ܡܢ ܩܢܘ̈ܡܘܗܝ
ܕܐܝܬܘܬܐ ܢܚܬ ܡܢ ܫܡܝܐ܆ ܐܝܟ ܕܐܡܪܐ
ܡܠܬܟ: ܠܐ. ܡܟܝܠ ܠܐ ܢܚܬ ܒܪܐ ܕܐܠܗܐ
ܡܢ ܫܡܝܐ. ܘܥܠ ܡܢܘ ܡܠܦܝܢ
ܟܬ̈ܒܐ ܩܕܝ̈ܫܐ ܕܢܚܬ ܡܢ ܫܡܝܐ

1. V ܐܢܝ.

1. Ad verbum : *Ad exemplum fidei tuae.*

ܘܢܣܒ ܦܓܪܐ ܘܗܘܐ ܒܪܢܫܐ. ܡܛܠ ܡܢܕܡ
ܕܐܝܬܘܗܝ ܒܩܢܘܡܐ ܐܘ[1] ܡܛܠ ܡܢܕܡ
ܕܒܠܚܘܕ ܒܫܡܐ ܡܫܬܡܗ. ܡܛܠ
ܐܝܕܐ ܗܟܝܠ ܡܢܗܝܢ ܡܢܟ ܐܢܐ ܡܬܠܝܡ.
ܡܛܠ ܕܐܡܪܬ ܕܚܕ ܡܢ ܩܢܘܡܐ ܕܐܘܣܝܐ:
ܐܘ ܡܛܠ ܗܝ ܕܟܬܒܬ ܕܢܚܬ ܩܢܘܡܐ.
ܡܟܝܠ ܟܝ ܫܥܝܬܐ ܠܟ ܗܕܐ ܕܢܚܬ:
ܕܠܐ ܫܘܝܐ * ܕܬܬܐܡܪ ܥܠ ܐܠܗܐ. ܐܠܐ: ܐܝܟ
ܕܡܬܚܙܝܐ: ܡܢܟ ܬܪܬܝܗܝܢ ܡܬܥܕܠܢ:
ܘܗܝ ܕܢܚܬ ܘܗܝ ܕܚܕ ܡܢ ܩܢܘܡܐ.
ܘܡܟܝܠ ܗܕܐ ܫܪܟܐ ܠܢ: ܕܐܘ ܢܩܒܠ
ܘܢܗܝܡܢ ܠܡܠܐ ܕܟܬܒܐ: ܐܘ ܕܢܫܒܚ
ܠܢܡܘܣܐ ܕܐܥܒܪ ܠܢ ܡܢ ܝܘܠܦܢܟ ܀

ܡܢܐ ܐܡܪܬ * ܥܠ ܬܘܕܝܬܐ ܕܐܘܣܝܐ.
ܢܩܒܠ ܕܒܬܠܬܐ ܩܢܘܡܝܢ ܡܬܟܪܙܐ:
ܐܝܟ ܕܡܪܢ ܐܫܠܡ ܠܢ: ܐܘ ܫܡܗܐ
ܐܢܘܢ ܗܠܝܢ ܕܡܬܐܡܪܝܢ ܕܠܝܬ ܠܗܘܢ
ܩܢܘܡܐ ܫܪܝܪܐ. ܕܚܕ ܕܝܢ ܟܝܢܐ ܐܝܬܘܗ
ܐܘܣܝܐ: ܠܝܬ ܐܢܫ ܡܢ ܡܗܝܡܢܐ
ܕܡܬܦܠܓ. ܘܬܘܒ ܕܒܬܠܬܐ ܩܢܘܡܐ[2]
ܡܬܝܕܥܐ: ܟܠܗܘܢ ܫܪܝܪܐ ܡܩܒܠܝܢ
ܘܡܫܠܡܝܢ. ܗܟܢܐ ܓܝܪ ܐܫܠܡܗ ܡܠܬܗ
ܕܡܫܝܚܐ ܠܫܠܝܚܘܗܝ ܩܕܝܫܐ: ܕܦܘܩܘ
ܬܠܡܕܘ ܘܐܥܡܕܘ ܠܟܠܗܘܢ ܥܡܡܐ
ܒܫܡ ܐܒܐ ܘܒܪܐ ܘܪܘܚܐ ܕܩܘܕܫܐ. ܐܢ
ܐܒܐ ܩܢܘܡܐ ܗܘ: ܐܦ ܒܪܐ ܩܢܘܡܐ ܗܘ:

pus assumpsit, et : Homo factus est? De (hoc) quod est in hypostasi, an de (hoc) quod nomine solummodo nominatur? Propter quid ex illis igitur a te culpor? Quia dixi : Una ex hypostasibus essentiae..., an propterea quod scripsi : Descendit hypostasis? Forte (τάχα) hoc : « Descendit », a te reputatur verbum indignum esse * quod de Deo dicatur? Sed, ut videtur, utrumque a te culpatur, et hoc : « Descendit », et illud : « Una ex hypostasibus ». Et nunc hoc nobis superest, aut ut accipiamus et credamus verba Librorum, aut ut approbemus legem (νόμος) quam nobis Doctrina tua tulit.

4. Quid dicis * de confessione essentiae? Credamusne eam in tribus hypostasibus praedicari, ut Dominus noster nobis tradidit, an haec quae dicuntur, nomina esse quibus non sunt hypostases verae? Essentiam vero esse unam naturam, nullus est ex fidelibus qui dubitet; et rursus eam agnosci tres hypostases, omnes veri accipiunt et assentiuntur. Sic enim tradidit verbum Christi apostolis suis sanctis : *Exite, docete et baptizate omnes gentes in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti*[1]. Si Pater est hypostasis, Filius quoque est hypostasis, ac rursus etiam Spi-

1. V om. ܐܘ ܒܩܢܘܡܐ ܕܐܝܬܘܗܝ ܡܢܕܡ ܡܛܠ. — 2. V ܬܠܬܐ ܩܢܘܡܐ.

1. Matth., XXVIII, 19.

ritus sanctus sic agnoscitur, quia essentia praedicatur Trinitas, natura vero una agnoscitur, et ipsae hypostases dicuntur « unum » et « unum » et « unum ».

5. Etenim « unum » et « duo » et « tria » non numeramus, sicut tu putasti in caligine tua. * Namque tria principia non facimus, ut per numerationem ducamus professionem hypostaseon. Non enim deprehendimus initium Patris, ut eum numeremus « unum », sicut in ordine (τάξις) primo; et rursus post eum incipit Filius in initio altero, ut eum numeremus « duo », secundum ordinem (τάξις) numerationis; et rursus hypostasis tertia * Spiritus ponitur, ut nominemus « tria », secundum seriem humanae numerationis. Et nulli ex fidelibus hoc venit in mentem, ut eodem modo putemus aut dicamus quo tu stulte scripsisti.

* L f. 11 r° a.

* V f. 10 r° a.

6. « Trinitatem » enim nominamus; « unum » et « duo » et « tria » vero non numeramus. Sed de unaquaque ex hypostasibus illud « unum » ponimus. Quia unus Pater est, et ut doceamus cum eo non esse alterum, illud « unum » ponimus, non ad separationem naturarum, sed ad indicationem paternitatis. Et rursus illud: « Unus Filius », non ut separemus Filium a natura Patris, sed ut ostenda-

ܗܟܢ ܐܦ ܪܘܚܐ ܕܩܘܕܫܐ ܗܟܢܐ ܡܬܝܕܥܐ.
ܡܛܠ ܕܐܠܗܘܬܐ ܠܬܠܝܬܝܘܬܐ ܡܬܟܪܙܐ:
ܟܝܢܐ ܕܝܢ ܚܕ ܡܬܝܕܥܐ: ܘܗܢܘܢ ܩܢܘܡܐ
ܚܕ ܘܚܕ ܘܚܕ ܡܬܐܡܪܝܢ܀

ܠܐ ܓܝܪ ܚܕ ܘܬܪܝܢ ܘܬܠܬܐ ܡܢܝܢ
ܚܢܢ: ܐܝܟ ܕܐܝܟ ܣܒܪܬ ܒܚܫܘܟܘܬܟ. * ܠܐ
ܓܝܪ ܬܠܬܐ ܪܫܝܢ ܥܒܕܝܢܢ: ܕܢܬܒܠܗ
ܒܡܢܝܢܐ ܠܬܘܕܝܬܐ ܕܩܢܘܡܐ. ܠܐ ܓܝܪ
ܐܫܟܚܢ ܪܫܝܬܗ ܕܐܒܐ: ܕܢܡܢܝܘܗܝ ܚܕ
ܐܝܟ ܕܒܛܟܣܐ ܩܕܡܝܐ. ܘܬܘܒ ܡܢ ܒܬܪܗ
ܫܪܐ ܒܪܐ ܒܪܫܝܬܐ ܐܚܪܬܐ: ܕܢܡܢܝܘܗܝ
ܬܪܝܢ ܐܝܟ ܛܟܣܗ ܕܡܢܝܢܐ. ܘܬܘܒ
ܩܢܘܡܐ ܬܠܝܬܝܐ * ܕܪܘܚܐ ܡܬܬܣܝܡ:
ܕܢܫܡܗܝܘܗܝ ܬܠܬܐ ܐܝܟ ܫܘܪܕܪܐ ܕܡܢܝܢܐ
ܐܢܫܝܐ. ܘܠܐ ܐܢܫ ܡܢ ܡܗܝܡܢܐ
ܗܕܐ ܐܣܠܩ ܥܠ ܠܒܗ ܕܒܗ ܕܡܘܬܐ
ܢܣܒܪ ܐܘ ܢܐܡܪ: ܐܝܟ ܕܐܢܬ
ܣܟܠܐܝܬ ܟܬܒܬ܀

ܠܬܠܝܬܝܘܬܐ ܓܝܪ ܡܫܡܗܝܢ ܚܢܢ:
ܚܕ ܕܝܢ ܘܬܪܝܢ ܘܬܠܬܐ ܠܐ ܡܢܝܢ ܚܢܢ:
ܐܠܐ ܥܠ ܟܠ ܚܕ ܡܢܗܘܢ ܕܩܢܘܡܐ
ܗܘ ܕܚܕ ܣܝܡܝܢ ܚܢܢ. ܡܛܠ ܕܚܕ
ܗܘ ܐܒܐ: ܘܕܢܠܦ ܕܠܝܬ ܥܡܗ ܐܚܪܢܐ:
ܗܘ ܕܚܕ ܣܝܡܝܢ ܚܢܢ: ܠܐ ܠܦܘܪܫܢܐ
ܕܟܝܢܐ: ܐܠܐ ܠܡܘܕܥܢܘܬܐ [1] ܕܐܒܗܘܬܐ. ܘܬܘܒ
ܠܗܘ ܕܚܕ ܒܪܐ: ܠܐ ܕܢܦܪܘܫ ܒܪܐ ܡܢ
ܟܝܢܗ ܕܐܒܐ: ܐܠܐ ܕܢܚܘܐ ܕܠܝܬ ܠܗ ܗܘ

1. V ܠܡܘܕܥܘܬܐ.

ܒܪܐ ܒܪܐ ܚܪܢܐ. ܘܟܢܐ ܬܘܒ ܐܦ ܗܘ ܕܚܕ
ܪܘܚܐ ܕܩܘܕܫܐ: ܕܢܠܦ ܕܠܐ ܡܬܡܢܝܢܐ
ܒܒܪܝܬܐ ܘܠܐ ܦܪܝܫ ܡܢ ܟܝܢܐ: ܐܠܐ ܚܕ
ܗܘ ܩܢܘܡܐ ܕܪܘܚܐ: ܐܝܟ ܕܚܕ ܐܒܐ ܘܚܕ
ܒܪܐ. ܗܐ ܡܘܕܐ ܒܬܪܬܝܗܘܢ ܡܘܕܝܢܐ
* ܡܠܬܐ ܕܗܝܡܢܘܬܐ: ܒܗܘ ܕܬܠܝܬܝܘܬܐ
ܘܒܗܘ ܕܚܕ ܘܚܕ. ܘܬܘܒ ܕܐܦ ܠܟܠ
ܚܕ ܡܢ ܫܡܗܐ ܩܢܘܡܐ ܕܝܠܗ ܐܝܬ
ܠܗ܀

ܘܬܘܒ ܐܦ ܕܢܚܬ ܒܪܐ: ܡܢ ܟܬܒܐ
ܥܬܝܕܝܢ ܚܢܢ ܕܢܚܘܐ. ܐܠܘ ܓܝܪ
ܐܡܪܢ ܕܚܕ ܡܢ ܗܠܝܢ ܕܡܬܡܢܝܢ ܚܕ
ܘܬܪܝܢ ܘܬܠܬܐ * ܢܚܬ ܡܢ ܫܡܝܐ:
ܒܘܠܝܐ ܟܒܪ ܡܬܬܠܝܢ ܗܘܬ ܡܠܬܝ:
ܕܐܡܪܬ ܕܠܐ ܫܠܝܛ ܐܡܪܬ. ܐܢ ܕܝܢ ܐܡܪܬ
ܚܕ ܡܢ ܬܠܝܬܝܘܬܐ: ܘܗܘ ܕܚܕ ܣܝܡܐ
ܒܟܬܒܐ ܩܕܝܫܐ: ܐܝܟ ܕܐܡܪ ܦܘܠܘܣ:
ܕܚܕ ܐܠܗܐ ܐܒܐ ܘܚܕ ܡܪܝܐ ܝܫܘܥ
ܡܫܝܚܐ: ܘܡܠܬܐ ܬܘܒ ܗܝ ܕܫܡܗܬ
ܠܬܠܝܬܝܘܬܐ: ܬܘܕܝܬܐ ܗܝ ܕܥܕܬܐ ܟܠܗ:
ܡܢܐ ܗܘ ܕܐܡܪܬ ܕܠܐ ܐܝܬܝܗ ܬܘܕܝܬܐ
ܕܡܗܝܡܢܐ ܕܡܛܠܗܕܐ[1] ܬܬܐܡܪ ܡܠܬܝ
ܢܘܟܪܝܬܐ ܘܫܟܚܬܐ ܚܕܬܐ. ܐܢܬ ܕܝܢ: ܐܘ
ܚܒܪܢ: ܐܝܟ ܕܡܕܡܟܐ ܪܕܡܐ ܐܝܟ ܒܚܠܡܐ
ܕܛܥܝܘܬܟ: ܘܙܠ ܐܝܟ ܕܒܫܢܝܐ ܐܬܐܡܪ
ܡܚܘܐ ܐܢܬ ܕܗܝ ܬܘܕܝܬܐ ܕܟܠܗ ܒܝܫܬܐ:

1. V ܘܡܛܠܗܕܐ

mus cum illo Filio alterum Filium non esse. Ita rursus etiam illud : « Unus Spiritus sanctus », ut doceamus eum neque inter res creatas numerari, nec a natura scindi, sed unam hypostasim esse Spiritus, quemadmodum unus Pater (est) et unus Filius. Ecce ergo utrumque profitetur * verbum fidei, hoc : « Trinitatem », et illud « Unum » et « unum » (et « unum »), et rursus (indicat) etiam unicuique ex nominibus propriam hypostasim esse.

7. Et rursus (hoc) quoque : Filius descendit, ex Libris ostensuri sumus. Si enim dixissemus : Unus ex illis qui numerantur « unum » et « duo » et « tria », * de caelo descendit, convenienter forsitan culpatum esset verbum meum, eo quod dixissem id quod non permittatur. Si vero dixi : Unus ex Trinitate, — et hoc « unum » in Libris sanctis ponitur, sicut dixit Paulus : *Unus Deus Pater, et unus Dominus Iesus Christus*[1], et rursus illud verbum « Trinitatis » quod nominavi, professio est totius Ecclesiae ; — quid dixi (quod) non sit professio fidelium, propter quod vocetur verbum meum « verbum insolitum et inventio nova »? Tu vero, o comes noster, quasi somno deditus, in somniis erroris tui delira[s] et indicas male dictum esse quod est

1. I Cor., VIII, 6.

fides totius Ecclesiae, quam non possunt manifeste recusare etiam illi quorum personam (πρόσωπον) tulisti. Sed quotiescumque verbo et scriptis rogati sunt aut rogantur, inviti sta-
* L f. 11 r° c. biliunt : Unus ex * Trinitate est ille qui crucifixus est.

8. Sed praesens verbum non est de crucifixione, sed de descensu de caelo, qui in Libris sanctis manifeste
* V f. 10 r° c. * ponitur. Igitur aut accipe Libros, aut confitere manifeste illud quod est in mente tua, (nempe) te adversarium esse Librorum.

9. « Et ubi est in Libris : Una ex hypostasibus huius essentiae descendit de caelo? » — Dic mihi ergo (et) tu : Ubi est in Libris : Genitus est Filius ex Patre? — « Sed, quia Filius est, genitus est. » — Ergo, et propterea quod Filius descendit et unus Filius est in Trinitate, unus ex Trinitate descendit. Nonne profiteris : Filius Dei corpus assumpsit ex Virgine? Et de hoc ipso qui corpus assumpsit, de eo scriptum est : Descendit de caelo. Sed vos scio recta verba fidei mutare et, propter verbum consubstantialitatis essentiae, adversus oeconomiam peccare quae pro vita nostra fuit. Semper enim soletis hac (parte)

ܕܐܦ ܠܐ ܗܢܘܢ ܕܦܪܨܘܦܗܘܢ ܢܣܒܬ ܡܫܟܚܝܢ ܕܓܠܝܐܝܬ ܡܢܗ ܢܬܟܦܪܘܢ. ܐܠܐ ܟܠ ܐܡܬܝ ܕܐܬܒܥܝܘ ܐܘ ܡܬܒܥܝܢ ܒܡܠܬܐ ܘܒܟܬܝܒܬܐ܆ ܟܕ ܠܐ ܨܒܝܢ܆ ܡܩܝܡܝܢ ܕܚܕ ܡܢ * ܬܠܝܬܝܘܬܐ ܐܝܬܘܗܝ ܗܘ ܕܐܨܛܠܒ܀

ܐܠܐ ܡܠܬܐ ܕܗܫܐ܆ ܠܘ ܥܠ ܨܠܝܒܘܬܐ ܐܝܬܝܗ܆ ܐܠܐ ܥܠ ܡܚܬܬܐ ܕܡܢ ܫܡܝܐ܆ ܗܝ ܕܒܟܬܒܐ ܩܕܝܫܐ ܓܠܝܐܝܬ * ܣܝܡܐ. ܐܘ ܩܒܠ ܗܟܝܠ ܠܟܬܒܐ܆ ܐܘ ܐܘܕܐ ܓܠܝܐܝܬ ܗܝ ܕܐܝܬ ܒܪܥܝܢܟ܆ ܕܒܥܠܕܒܒܐ ܐܝܬ ܠܟܬܒܐ܀

ܘܐܝܟܐ ܠܟܘܢ ܐܝܬ ܒܟܬܒܐ܆ ܕܚܕ ܡܢ ܩܢܘܡܘܗܝ ܕܗܕܐ ܐܘܣܝܐ ܢܚܬ ܡܢ ܫܡܝܐ܂ ܐܡܪ ܠܝ ܐܦ ܐܢܬ܆ ܘܐܝܟܐ ܐܝܬ ܒܟܬܒܐ܆ ܕܐܬܝܠܕ ܒܪܐ ܡܢ ܐܒܐ܂ ܐܠܐ ܒܗܝ ܗܟܝܠ ܕܒܪܐ ܗܘ܆ ܐܬܝܠܕ ܗܘ. ܡܟܝܠ ܐܦ ܡܛܠ ܗܝ ܕܒܪܐ ܢܚܬ[1]܆ ܒܪܐ ܕܝܢ ܚܕ ܗܘ ܒܬܠܝܬܝܘܬܐ܆ ܚܕ ܡܢ ܬܠܝܬܝܘܬܐ ܢܚܬ. ܠܐ ܡܘܕܐ ܐܢܬ ܕܒܪܐ ܕܐܠܗܐ ܢܣܒ ܦܓܪܐ ܡܢ ܒܬܘܠܬܐ܂ ܘܥܠ ܗܢܐ ܕܢܣܒ ܦܓܪܐ܆ ܒܟܬܒܐ ܟܬܝܒ ܕܢܚܬ ܡܢ ܫܡܝܐ. ܐܠܐ ܝܕܥ ܐܢܐ ܕܡܫܚܠܦܝܢ ܐܢܬܘܢ ܡ̈ܠܐ ܬܪ̈ܝܨܬܐ ܕܗܝܡܢܘܬܐ܆ ܘܡܛܠ ܡܠܬܐ ܕܫܘܝܘܬ ܐܘܣܝܐ܆ ܒܡܕܒܪܢܘܬܐ ܗܝ ܕܗܘܬ ܚܠܦ ܚܝܝܢ ܡܣܟܠܝܢ ܐܢܬܘܢ. ܒܟܠ ܙܒܢ ܓܝܪ

1. V ܘܢܚܬ ܒܪܐ.

ܒܗܕܐ ܡܥܒܕܝܢ ܐܝܠܝܢ ܠܗܝܢ[1]. ܕܐܢ ܐܒܐ
ܘܒܪܐ ܘܪܘܚܐ ܚܕ ܐܢܘܢ ܒܟܝܢܐ: ܐܝܟܢܐ
ܠܟܘ ܚܕ ܡܢ ܩܢܘܡܐ * ܦܠܚ ܡܕܡ
ܝܚܝܕܐܝܬ ܒܠܥܕ ܚܒܪܐ[2] ܀

ܐܠܐ ܐܣܬܟܠܘ ܡܢ ܗܘ ܕܡܘܕܝܬܘܢ
ܐܝܠܝܢ: ܐܦ ܠܗܕܐ ܕܟܦܪܝܢ ܐܝܠܝܢ ܒܗ.
ܗܐ * ܓܝܪ ܗܝ ܗܕܐ ܕܝܠܕ ܐܒܐ: ܝܚܝܕܝܬܐ
ܗܝ. ܘܗܝ ܬܘܒ ܕܐܬܝܠܕ ܒܪܐ: ܝܚܝܕܝܬܐ
ܡܬܚܙܝܐ. ܘܬܘܒ ܠܘܬ ܐܒܐ: ܗܝ ܕܐܒܐ
ܗܘ ܝܚܝܕܝܬܐ ܗܝ: ܘܠܘܬ ܒܪܐ: ܗܝ ܕܒܪܐ
ܗܘ ܝܚܝܕܐܝܬ ܡܬܐܡܪܐ. ܗܟܢܐ ܐܦ ܪܘܚܐ
ܕܩܘܕܫܐ: ܗܘ ܒܠܚܘܕܘܗܝ ܡܬܝܕܥ ܪܘܚܐ
ܩܕܝܫܐ. ܐܠܐ ܙܕܩ ܐܝܟ ܗܘܝܬ ܠܟ ܕܬܬܠ
ܣܘܥܪܢܐ ܐܘ ܫܘܡܗܐ ܝܚܝܕܝܐ ܠܚܕ ܡܢ
ܩܢܘܡܐ: ܠܐ ܡܟܝܠ ܐܒܐ ܐܘܠܕ ܘܠܐ ܒܪܐ
ܐܬܝܠܕ: ܘܠܐ ܐܒܐ ܢܬܩܪܐ ܐܒܐ ܘܠܐ ܒܪܐ
ܢܬܟܢܐ ܒܪܐ ܘܠܐ ܪܘܚܐ ܕܩܘܕܫܐ ܢܬܝܕܥ
ܪܘܚܐ. ܐܢ ܕܝܢ ܐܬܓܠܝܘ ܘܐܬܝܕܥܘ ܗܪܟܐ
ܫܡܗܐ ܘܣܘܥܪܢܐ ܝܚܝܕܝܐ ܠܟܠ ܚܕ ܡܢ
ܩܢܘܡܐ: ܡܟܝܠ ܐܦ ܗܝ ܕܒܪܐ ܢܚܬ ܡܢ
ܫܡܝܐ ܘܐܬܓܫܡ ܘܗܘܐ ܒܪ ܐܢܫܐ ܡܢ
ܒܬܘܠܬܐ ܥܡ ܫܪܟܐ ܕܟܠܗ ܡܕܒܪܢܘܬܐ:
ܝܚܝܕܝܬܐ ܗܝ ܕܩܢܘܡܗ ܕܒܪܐ܀

ܝܚܝܕܝܬܐ ܗܝ ܓܝܪ ܠܘܬ ܐܒܐ ܗܝ
ܕܫܕܪ: ܘܠܘܬ ܒܪܐ ܗܝ ܕܐܫܬܕܪ. ܐܝܟ
ܕܝܚܝܕܝܐ ܗܝ ܗܝ ܕܝܠܕܐ ܘܡܬܝܠܕܘܬܐ: ܠܐ
ܓܝܪ ܡܬܠܘܫ[3] ܐܬܐܡܪܬ ܥܠ ܒܪܐ ܕܐܘܠܕ

errare : « Si Pater et Filius et Spiritus una sunt natura, quomodo una ex hypostasibus * singulariter aliquid operatur absque aliis? »

10. Sed intellegite per illud quod profitemini etiam hoc quod negatis. Ecce * enim hoc ipsum : « Pater genuit », singulare est; et rursus illud : « Filius genitus est », singulare apparet. Et rursus, quod ad Patrem attinet, hoc : « Pater est », singulare est; et, quod ad Filium attinet, illud : « Filius est », singulariter dicitur. Eodem modo Spiritus sanctus quoque ipse solus agnoscitur Spiritus sanctus. Igitur, si nolis opus dare aut nominationem unicuique ex hypostasibus singularem, ergo neque Pater genuit, nec Filius genitus est; neque Pater vocabitur Pater, nec Filius nominabitur Filius; nec Spiritus sanctus agnoscetur Spiritus. Si vero ibi manifestata sunt et cognita nomina atque opera unicuique ex hypostasibus singularia, ergo etiam illud : Filius descendit de caelo, et : Incorporatus est, et : Homo factus est ex Virgine cum cetera tota oeconomia, hypostaseos Filii singulare est.

11. Etenim singulare est, quod ad Patrem attinet, hoc : « Misit »; quod ad Filium attinet, illud : « Missus est ». Sicut singulare est hoc

1. V ܠܗܝܢ. — 2. L ܚܒܪܝ. — 3. V ܡܫܬܘܚܐ.

« Genitus », et (illud) : « Genitor » ; —
* L f. 11 v° b. * numquam enim de Filio dictum est :
« Genuit Patrem », aut de Patre :
* V f. 10 v° b. « Genitus est * ex Filio » ; — ita etiam
numquam dicitur : « Filius legavit »,
et : « Pater legatus est ». Neque
rursus, quia dicimus : « Pater
misit », de Filio quoque dicimus :
« Misit » ; alioquin necessarius esset
alter Filius qui ab utroque mitteretur;
nec rursus, quia Pater genuit,
« consubstantialitate » erramus, et
de Filio quoque dicimus : « Genitor
est » ; quia, si hoc modo putaremus,
appareret alter Filius qui ex utroque
genitus esset. Ita enim non erramus,
nec propter consubstantialitatem
confundimus aut mendacia dicimus
verba quae de hypostasibus ponuntur.
Sed, cum servatur natura in sua integritate,
et est essentia, sicuti est, in
sua aequalitate per professionem suarum
hypostaseon, dicimus : « Pater
genuit », et : « Filius genitus est » ;
et « Genitor » nominatur Pater, et
« Genitus » agnoscitur Filius; et
Pater est missor, Filius vero missilis;
et Pater est sine causa, Filius
vero est ex causa sine principio. Et
Spiritus sanctus agnoscitur Spiritus,
* L f. 11 v° c. * neque vocatur * Genitus, nec
* V f. 10 v° c. nominatur Filius vel Pater.

12. Ita etiam illud : Descendit de
caelo, et : Assumpsit corpus ex Virgine,
secundum traditionem Librorum

ܠܐܒܐ: ܐܘ ܥܠ ܐܒܐ ܕܐܬܝܠܕ * ܡܢ ܒܪܐ.
ܗܟܢܐ ܐܦܠܐ ܕܗܕܐ: ܠܐ ܡܬܐܡܪ ܡܬܐܡܪܐ
ܕܒܪܐ ܫܠܚ ܘܐܒܐ ܐܫܬܠܚ. ܘܠܐ ܬܘܒ
ܡܛܠ ܕܐܡܪܝܢ ܕܐܒܐ ܫܕܪ: ܐܦ ܥܠ
ܒܪܐ ܐܡܪܝܢ ܕܫܕܪ. ܘܐܠܐ: ܒܪܐ ܐܚܪܢܐ
ܡܬܒܥܐ ܕܢܫܬܕܪ ܡܢ ܬܪܝܗܘܢ. ܘܠܐ ܬܘܒ
ܡܛܠ ܕܐܘܠܕ ܐܒܐ: ܛܥܝܢ ܚܢܢ ܒܗܝ
ܕܫܘܝܘܬ ܒܟܝܢܐ ܘܐܡܪܝܢ ܚܢܢ ܐܦ
ܥܠ ܒܪܐ ܕܡܘܠܕܢܐ ܗܘ. ܕܐܠܘ ܗܟܢܐ
ܣܒܪܢ: ܒܪܐ ܐܚܪܢܐ ܡܬܚܙܐ ܕܐܬܝܠܕ
ܡܢ ܬܪܝܗܘܢ. ܠܐ ܓܝܪ ܛܥܝܢ ܚܢܢ
ܗܟܢܐ: ܘܠܐ ܡܛܠ ܫܘܝܘܬ ܟܝܢܐ
ܡܒܘܠܝܢ ܐܢܚܢܢ ܐܘ ܡܟܕܒܝܢܢ ܡܠܐ
ܕܡܬܐܡܪܢ ܥܠ ܩܢܘܡܐ. ܐܠܐ: ܟܕ ܢܛܝܪ
ܟܝܢܐ ܒܫܠܡܘܬܗ: ܘܐܝܬܘܗܝ ܐܝܟ
ܕܐܝܬܘܗܝ ܐܘܣܝܐ ܒܫܘܝܘܬܗ ܒܬܘܕܝܬܐ
ܕܩܢܘܡܘܗܝ: ܐܡܪܝܢ ܕܐܒܐ ܐܘܠܕ ܘܒܪܐ
ܐܬܝܠܕ. ܘܡܘܠܕܢܐ ܡܫܬܡܥ ܐܒܐ
ܘܝܠܝܕܐ ܡܬܝܕܥ ܒܪܐ. ܘܐܒܐ ܐܝܬܘܗܝ
ܡܫܕܪܢܐ: ܒܪܐ ܕܝܢ ܡܫܬܕܪܢܐ. ܘܐܒܐ
ܐܝܬܘܗܝ ܕܠܐ ܥܠܬܐ: ܒܪܐ ܕܝܢ ܐܝܬܘܗܝ
ܡܢ ܥܠܬܐ ܕܠܐ ܫܘܪܝܐ. ܘܪܘܚܐ ܕܩܘܕܫܐ
ܡܬܝܕܥܐ ܪܘܚܐ * ܘܠܐ ܡܬܩܪܝܐ * ܝܠܝܕܐ ܘܠܐ
ܡܫܬܡܗ ܒܪܐ ܐܘ ܐܒܐ܀

ܗܟܢܐ ܐܦ ܠܗܝ ܕܢܚܬ ܡܢ ܫܡܝܐ
ܘܢܣܒ ܦܓܪܐ ܡܢ ܒܬܘܠܬܐ: ܐܝܟ
ܡܫܠܡܢܘܬܐ ܕܟܬܒܐ ܩܕܝܫܐ: ܠܡܫܘܡܠܝܐ

ܕܒܪܐ ܢܘܟܪܝܐ. ܘܠܐ ܐܡܪܝܢܢ ܒܛܥܝܘܬܐ
ܐܝܟܘܬܟܘܢ: ܕܐܢ ܒܪܐ ܢܣܒ ܦܓܪܐ:
ܐܦ ܐܒܐ ܘܪܘܚܐ ܦܓܪܐ ܢܣܒ. ܘܐܢ
ܒܪܐ ܐܬܝܠܕ ܘܚܫ ܘܐܨܛܠܒ: ܡܛܠ
ܫܘܝܘܬ ܐܘܣܝܐ: ܐܦ ܐܒܐ ܘܪܘܚܐ ܐܬܝܠܕ
ܘܐܨܛܠܒ[1]. ܠܘ ܓܝܪ ܕܝܠܢ ܗܘ ܕܢܬܪܨ
ܠܐܠܗܐ ܒܐܝܠܝܢ ܕܡܠܠ: ܐܠܐ ܕܢܟܒܘܫ
ܨܒܝܢܐ ܕܝܕܥܬܢ ܘܢܫܥܒܕ ܠܬܚܬ
ܨܒܝܢܐ ܕܗܝܡܢܘܬܗ܀

ܐܦ ܠܐ ܓܝܪ ܦܠܓܬ ܡܠܬܢ ܠܐܠܗܘܬܐ:
ܐܝܟ ܕܐܣܒܪܬ: ܘܐܡܪܢ ܕܚܕ ܩܢܘܡܐ
ܢܚܬ ܡܢ ܫܡܝܐ ܘܬܪܝܢ ܩܢܘܡܝܢ ܩܘܝܘ
ܒܫܡܝܐ. ܐܠܐ ܡܘܕܝܢܢ ܕܢܚܬ ܡܛܠ
ܗܘ ܕܩܢܘܡܐ: ܩܘܝ ܕܝܢ ܡܛܠ ܗܘ
ܕܟܝܢܐ. ܠܘ ܕܩܢܘܡܐ ܚܪܢܐ ܗܘ ܘܟܝܢܐ
ܐܚܪܢܐ ܗܘ. ܐܠܐ ܢܚܬ ܩܢܘܡܐ: ܡܛܠ
ܕܒܪܐ ܢܚܬ. ܠܐ ܕܝܢ ܢܚܬ ܟܝܢܐ: ܡܛܠ
ܕܐܠܗܘܬܐ ܒܟܠ ܗܘ. ܗܘ ܓܝܪ ܕܩܢܘܡܐ
ܠܒܪܐ ܡܫܘܕܥ: ܘܗܘ ܕܟܝܢܐ ܠܐܝܬܘܬܐ
ܡܟܪܙ. ܠܐ ܓܝܪ ܡܛܠ ܕܡܘܕܝܢܢ ˙ܕܢܚܬ
˙ܩܢܘܡܐ: ܐܝܟ ܕܟܬܝܒ: ܡܛܠ ܗܕܐ
ܠܟܝܢܐ ܡܢ ܕܘܟܐ ܠܕܘܟܐ ܡܫܢܝܢܢ ܠܗ.
ܘܠܐ ܬܘܒ ܡܛܠ ܕܠܐ ܡܫܢܐ ܟܝܢܐ
ܡܢ ܕܘܟܐ ܠܕܘܟܐ: ܟܦܪܝܢܢ ܠܗ ܕܠܐ ܢܚܬ
ܩܢܘܡܐ. ܒܥܡܛܘܬܗ ܓܝܪ ܕܐܪܙܐ:

1. V ܘܐܬܓܫܡ ܘܐܬܩܛܠ.

sanctorum, hypostasi Filii tribuimus: nec errantes dicimus, sicut vos: Si Filius assumpsit corpus, Pater quoque et Spiritus corpus assumpsit; et: Si Filius natus passusque et crucifixus est, propter consubstantialitatem etiam Pater et Spiritus natus atque crucifixus est. Namque nostrum non est Deum emendare in illis quae locutus est, sed voluntatem scientiae nostrae cogere ac subiicere sub voluntatem eius fidei.

13. Non divisit enim verbum nostrum divinitatem, sicut arbitratus es; (nec) diximus: Una hypostasis descendit de caelo, et duae hypostases manserunt in caelo. Sed profitemur: « Descendit », propter « hypostases ». « Mansit » vero propter « naturam », non quia alia est hypostasis et alia est natura; sed descendit hypostasis, propterea quod Filius descendit; natura vero non descendit, propterea quod in omni (loco) est divinitas. Namque « hypostasis » indicat Filium, et « natura » essentiam praedicat. Non enim, propterea quod profitemur: ˙Descendit˙ hypostasis, sicut scriptum est, propter hoc naturam de loco in locum movemus. Nec rursus, quia non discedit natura de loco in locum, negamus: Descendit hypostasis[1]. Mysterii difficultas enim ne

1. Ad verbum: *Non descendit hypostasis.*

gationem mysterii in nobis non efficit.

14. Scimus enim nos de Deo loqui. Et sine passionibus humanarum cogitationum de illa natura loquimur; nec (Dei) voces ad iudicium cogitationum nostrarum adducimus. Namque scimus eius mysteria, si iudicantur, non deprehendi, et, cum non deprehensa sint, aegrotam cogitationem dubitare eaque sibi negare. Nec dividitur divinitas, ut error tuus arbitratus est, quando profitetur fides : Filius descendit de caelo. Ita est enim mysterium Verbi : Descendit de caelo, et mansit in caelo. Neque hoc : « Mansit » evertit illud : « Descendit »; nec hoc : « Descendit » irritum facit illud : « Permansit in caelo ».

15. Nemo enim iudicavit haec verba, nisi tu et is qui tibi similis est. Et si ad iudicium vis verbum meum adducere, primum adduc verbum Ioannis, ex quo hoc verbum sumi-
* L f. 12 r° b. * V f. 11 r° b. tur. Dixit enim : * *Erat* * *lux vera, quae illuminat omnem hominem venientem in* (*hunc*) *mundum. In mundo est, et mundus per ipsum factus est. In propria venit, et sui eum non receperunt*[1]. Audiisti : Ille qui in mundo erat venit in mundum. Num (ἆρα) « verbum insolitum et inventio nova » est verbum Ioannis, ex quo verbum nostrum quoque sumitur? Quo modo dixit

ܠܗ ܒܦܘܪܫܐ ܕܒܪܙܐ ܡܥܒܕܐ ܠܢ܀

ܝܕܥܝܢ ܚܢܢ ܓܝܪ ܕܥܠ ܐܠܗܐ ܡܡܠܠܝܢ ܚܢܢ. ܘܕܠܐ ܚܫܐ ܕܚܘܫܒܐ ܐܢܫܝܐ ܥܠ ܗܝ ܟܝܢܐ ܡܡܠܠܝܢ ܚܢܢ: ܘܠܐ ܡܩܝܡܝܢ ܚܢܢ ܩܠܘܗܝ ܠܕܝܢܐ ܕܚܘܫܒܝܢ: ܡܛܠ ܕܝܕܥܝܢ ܕܐܢ ܡܬܕܝܢܝܢ ܐܪܙܘܗܝ ܠܐ ܡܬܕܪܟܝܢ: ܘܟܕ ܕܠܐ ܐܬܕܪܟܘ: ܡܬܦܠܓܐ ܘܟܦܪܐ ܠܗ ܒܗܘܢ ܚܘܫܒܐ ܟܪܝܗܐ. ܘܠܐ ܡܬܦܠܓܐ ܐܠܗܘܬܐ: ܐܝܟ ܕܣܒܪܬ ܛܥܝܘܬܟ: ܟܕ ܕܡܘܕܝܐ ܗܝܡܢܘܬܐ ܕܒܪܐ ܢܚܬ ܡܢ ܫܡܝܐ. ܗܟܢܐ ܓܝܪ ܐܝܬܘܗܝ ܐܪܙܗ ܕܡܠܬܐ ܕܢܚܬ ܡܢ ܫܡܝܐ ܘܩܘܝ ܒܫܡܝܐ. ܘܠܐ ܗܝ ܕܩܘܝ ܣܬܪܐ ܠܗܝ ܕܢܚܬ: ܘܠܐ ܗܝ ܕܢܚܬ ܡܒܛܠܐ ܠܗܝ ܕܟܬܪ ܒܫܡܝܐ܀

ܠܐ ܓܝܪ ܐܬܕܝܢ ܡܢ ܐܢܫ ܡܠܐ ܗܠܝܢ: ܐܠܐ ܐܢܬ ܡܢܟ ܘܡܢ ܕܐܟܘܬܟ. ܘܐܢ ܠܕܝܢܐ ܨܒܐ ܐܢܬ ܕܬܥܠ ܡܠܬܝ: ܐܥܠ ܒܩܕܡܝܐ ܡܠܬܗ ܕܝܘܚܢܢ: ܗܝ ܕܡܠܬܐ ܗܕܐ ܡܢܗ ܡܫܬܩܠܐ. ܐܡܪ ܓܝܪ: * ܕܐܝܬܘܗܝ ܗܘܐ * ܢܘܗܪܐ ܕܫܪܪܐ ܕܡܢܗܪ ܠܟܠܗ ܒܪܢܫ ܕܐܬܐ ܠܥܠܡܐ. ܒܥܠܡܐ ܗܘܐ ܘܥܠܡܐ ܒܐܝܕܗ ܗܘܐ. ܠܕܝܠܗ ܐܬܐ ܘܕܝܠܗ ܠܐ ܩܒܠܘܗܝ. ܫܡܥܬ ܕܗܘ ܕܐܝܬܘܗܝ ܗܘܐ ܒܥܠܡܐ ܐܬܐ ܠܥܠܡܐ. ܐܪܐ ܡܠܬܐ ܢܘܟܪܝܬܐ ܘܫܟܝܚܬܐ ܚܕܬܐ ܐܝܬܝܗ ܡܠܬܗ ܕܝܘܚܢܢ: ܗܝ ܕܐܦ ܡܠܬܢ ܡܢܗ ܡܫܬܩܠܐ܂ ܐܝܟ

1. Ioann., I, 9-11.

ܕܐܡܪ ܫܠܝܚܐ: ܐܡܪܬ. ܘܐܢ ܡܬܒܩܝܐ
ܡܠܬܝ: ܕܝܠܗ ܡܬܒܩܝܐ. ܘܐܢ ܫܪܝܪܐ
ܡܠܬܗ: ܠܫܘܪܪܐ ܐܦ ܗܝ ܕܡܢܝ
ܐܫܬܡܥܬ. ܐܡܪ ܕܐܝܬܘܗܝ ܒܥܠܡܐ
ܘܐܬܐ ܠܥܠܡܐ. ܘܠܐ ܐܢܫ ܫܢܐ ܐܟܘܬܟ
ܘܩܐܡ ܒܕܝܢܐ ܥܡܗ ܕܫܠܝܚܐ: ܕܐܝܟܢܐ
ܟܕ ܐܝܬܘܗܝ ܒܥܠܡܐ ܐܬܐ ܠܥܠܡܐ܀
ܗܟܢܐ ܐܦ ܠܐ ܠܗܝ ܕܚܕ ܡܢ ܩܢܘܡܐ
ܢܚܬ ܡܢ ܫܡܝܐ: ܗܘܐ ܠܗ ܐܢܫ
ܡܒܩܘܡ[1] ܕܢܐܡܪ: ܕܐܝܟܢܐ ܟܕ ܐܝܬܘܗܝ
ܒܐܪܥܐ ܢܚܬ ܠܐܪܥܐ܀ ܗܝ ܓܝܪ ܕܐܝܬܘܗܝ
ܗܘܐ ܒܥܠܡܐ ܘܐܬܐ ܠܥܠܡܐ: ܕܐܡܪ
ܝܘܚܢܢ: ܠܘ ܥܠ ܡܠܬܐ ܕܒܣܪܐ
ܐܬܟܬܒ ܡܢܗ܀ ܣܒܪ ܐܢܐ ܕܠܐ ܡܨܐ ܐܢܬ
ܕܬܟܦܘܪ. ܕܘܢ ܗܟܝܠ ܥܡܗ ܕܐܝܟܢܐ ܐܬܐ ܒܪܐ
ܠܥܠܡܐ ܘܦܫ ܐܒܐ ܘܪܘܚܐ ܒܫܡܝܐ܀
ܩܪܝܘܗܝ * ܡܦܠܓܢܐ * ܕܐܠܗܘܬܐ. ܐܡܪ
ܠܡܠܦܢܘܬܗ ܡܠܬܐ ܢܘܟܪܝܬܐ ܘܡܫܟܚܬܐ
ܚܕܬܐ. ܐܠܐ ܠܘܩܒܠܗ ܗܘ ܒܓܠܝܐ ܠܐ
ܡܡܪܚ ܐܢܬ ܕܬܐܡܪ: ܐܦܢ ܒܛܘܫܝܐ
ܡܒܙܚ ܐܢܬ[2] ܒܡܠܐ ܕܟܬܒܐ܀

ܒܝܕ ܕܝܢ ܡܠܬܐ ܕܢܣܝܒܐ ܡܢ
ܡܠܬܗ ܕܢܒܝܐ: ܗܝ ܕܡܢ ܕܓܕܦܬܗ[3] ܐܝܟ
ܕܣܒܪܬ ܠܐ ܡܬܚܝܒ ܐܢܬ: ܒܗ ܡܬܐܪܥܐ
ܘܡܬܩܛܪܓܐ ܡܢܟ ܐܦ ܡܠܬܗ
ܕܐܘܢܓܠܣܛܐ. ܟܕ ܐܡܪ ܓܝܪ ܝܘܚܢܢ

Apostolus, dixi; et, si verbum meum indicatur, eius (verbum) indicatur; et, si verum est verbum eius, rectum est quoque illud quod a me affirmatum est. Dixit : Est in mundo, et venit in mundum; et nemo tam insanit, sicut tu, ut cum Apostolo litiget : Quomodo, cum est in mundo, venit in mundum? Ita etiam illud : Una ex hypostasibus descendit de caelo, id unquam nemo indicavit : Quomodo, cum est in terra, descendit in terram? Etenim illud : Erat in mundo, et venit in mundum, quod dixit Ioannes, nonne de Verbo incarnato[1] ab eo scriptum est? Non potes, ut puto, negare. Litiga ergo cum eo : Quomodo venit Filius in mundum, et manserunt Pater et Spiritus in caelo? Eum voca * « divisorem * divinitatis »! Doctrinam eius dic « verbum insolitum inventionemque novam »! Sed adversus illum manifeste non audes dicere, quanquam secreto verba Librorum irrides.

16. Per verbum vero quod ex verbo prophetae sumitur, — quod postquam culpasti, putasti te non reum esse; — per id etiam verbum Evangelistae (Εὐαγγελιστής) a te obiurgatur et accusatur. Etenim, cum

1. V ܡܒܩܐ. — 2. V add. ܠܗ ܘܡܒܙܚ. — 3. 1 ܕܓܕܦ...

1. Ad verbum : *De Verbo-carne*

dixisset Ioannes : In mundo est, et venit in mundum, explanationem humanam non dedit verbo suo; sed in mysterio constituit verbum idque tradidit fidei, ita ut fides accipere cogatur id quod in humanis cogitationibus nullam persuasionem (πεῖσις) faciat, et cognoscatur fides esse. Ipse igitur non explanavit illud : Venit in mundum; nec ego explanationem dedi illius (verbi) : Descendit de caelo. Ipse non accusatur quod dualitatem fecerit in caelo, quia dixit : Filius solus venit in mundum[1]; nec accusabitur verbum meum, quia dixi : Filius descendit de caelo. Ipse non iudicatus est : Quomodo venit Filius quo est?
* L f. 12 v° a. * Nec iudicabitur doctrina mea : * Quo-
* V f. 11 v° a. modo venit Filius quo est? Ipse non dixit : Separatus est a Patre et Spiritu, quando venit in mundum; nec ego dixi : Scissus est a Patre et Spiritu, quando descendit de caelo. Ipse non vocatus est divisor divinitatis; nec ego vocabor a te divisor divinitatis. Locutus est magister iuxta fidem, nec iudicatus est; discipulum maxime oportet iuxta fidem loqui, quin iudicetur atque obiurgetur eius verbum.

17. Ioannes enim propius quam tu accesserat ad scientiam mysteriorum Christi, et illa tota scientia non ausa est mysteria explanare adventus hy-

ܕܒܥܠܡܐ ܗܘܐ ܘܐܬܐ ܠܥܠܡܐ: ܠܐ ܦܫܩ
ܦܘܫܩܐ ܐܢܫܝܐ ܠܡܠܬܗ: ܐܠܐ ܣܡܗ
ܠܡܠܬܐ ܒܐܪܙܐ ܘܐܫܠܡܗ ܠܗܝܡܢܘܬܐ.
ܕܟܕ ܡܩܒܠܢܝܬܐ ܗܝܡܢܘܬܐ ܐܬܐܠܨܬ ܡܕܡ
ܕܠܝܬ ܠܗ ܦܝܣܐ ܒܡܚܫܒܬܐ ܐܢܫܝܬܐ:
ܐܬܝܕܥ ܕܗܝܡܢܘܬܐ ܗܝ. ܠܐ ܗܘ ܦܫܩ ܗܘ
ܦܬܓܡ ܗܘ ܕܐܬܐ ܠܥܠܡܐ: ܘܠܐ ܐܢܐ ܦܫܩܬ
ܦܘܫܩܐ ܕܗܘ ܕܢܚܬ ܡܢ ܫܡܝܐ. ܠܐ ܗܘ
ܡܬܪܫܐ ܕܬܪܝܢܘܬܐ ܥܒܕ ܒܫܡܝܐ:
ܡܛܠ ܕܒܪܐ ܒܠܚܘܕ ܐܡܪ ܕܐܬܐ
ܠܥܠܡܐ: ܘܠܐ ܡܬܚܝܒܐ ܡܠܬܝ ܕܐܡܪܬ
ܕܒܪܐ ܢܚܬ ܡܢ ܫܡܝܐ. ܠܐ ܗܘ ܐܬܕܝܢ
ܕܐܝܟܢܐ ܐܬܐ ܒܪܐ ܠܐܝܟܐ ܕܐܝܬܘܗܝ܆ * ܘܠܐ
ܡܬܕܝܢܐ ܝܘܠܦܢܝ * ܕܐܝܟܢܐ ܐܬܐ ܒܪܐ
ܠܐܝܟܐ ܕܐܝܬܘܗܝ܆ ܠܐ ܗܘ[1] ܐܡܪ ܕܐܬܦܪܫ
ܡܢ ܐܒܐ ܘܪܘܚܐ ܟܕ ܐܬܐ ܠܥܠܡܐ: ܘܠܐ
ܐܢܐ ܐܡܪܬ ܕܐܬܦܣܩ ܡܢ ܐܒܐ ܘܪܘܚܐ
ܟܕ ܢܚܬ ܡܢ ܫܡܝܐ. ܠܐ ܗܘ ܐܬܩܪܝ
ܡܦܠܓܢܐ ܕܐܠܗܘܬܐ: ܘܠܐ ܐܢܐ ܐܬܩܪܐ
ܡܢܟ ܡܦܠܓܢܐ ܕܐܠܗܘܬܐ. ܡܠܠ ܪܒܐ
ܒܗܝܡܢܘܬܐ ܘܠܐ ܐܬܕܝܢ. ܬܠܡܝܕܐ
ܠܡܬܡܠܠܘ ܙܕܩ ܝܬܝܪ ܒܗܝܡܢܘܬܐ:
ܟܕ ܠܐ ܡܬܕܝܢܐ ܘܡܬܟܐܫܐ ܡܠܬܗ܀
ܩܪܝܒ ܗܘܐ ܓܝܪ ܝܘܚܢܢ ܛܒ ܡܢܟ
ܠܝܕܥܬܐ ܕܪܐܙܘܗܝ ܕܡܫܝܚܐ. ܘܗܝ ܟܠܗ
ܝܕܥܬܐ ܠܐ ܐܡܪܚܬ ܕܬܦܫܩ ܐܪܙܐ ܕܡܬܝܬܝܘܬܐ

1. V ܗܘ.

1. Ad verbum : *Quia Filium solum dixit in mundum venisse.*

ܕܩܢܘܡܐ ܐܠܗܝܐ. ܘܐܝܟܢܐ ܐܝܟ ܣܟܠܐ
ܫܐܠܬ: ܕܦܫܘܩ[1] ܠܝ ܕܐܝܟܢܐ ܢܚܬ
ܩܢܘܡܐ ܡܢ ܫܡܝܐ. ܟܣܐ ܠܝ ܥܠ
ܕܐܡܪܬ ܕܗܘ ܩܢܘܡܐ ܢܚܬ ܡܢ ܫܡܝܐ.
ܡܟܝܠ ܡܕܡ ܗܘ ܢܚܬ. ܘܐܠܐ: ܡܕܡ ܐܚܪܢܐ
ܢܩܝܦ ܗܘܐ ܠܩܢܘܡܐ ܘܗܘ ܢܚܬ:
ܘܩܢܘܡܐ ܠܐ ܢܚܬ. ܐܢ ܕܝܢ ܢܚܬ: ܗܘ
ܩܢܘܡܐ ܢܚܬ. ܘܐܢ ܗܘ ܩܢܘܡܐ ܠܐ ܢܚܬ:
ܘܠܐ ܡܕܡ ܢܚܬ. ܢܚܬ ܕܝܢ: ܠܐ ܗܘ
ܐܬܦܠܓ ܘܠܐ ܗܘ ** ܐܬܦܪܫ. ܘܠܐ ܗܘ
ܗܫܐ ܬܠܝܬܝܘܬܐ ܒܫܡܝܐ ܘܗܫܐ
ܬܪܝܢܘܬܐ: ܐܠܐ ܐܦ ܒܟܠܙܒܢ ܬܠܝܬܝܘܬܐ
ܗܝ ܐܦ ܒܫܡܝܐ ܐܦ ܒܐܪܥܐ ܘܒܟܠ
ܟܝܢܝܢ܀

ܐܠܘ ܓܝܪ ܫܡܥܬ ܕܐܡܪܬ: ܕܢܚܬ
ܡܢ ܫܡܝܐ ܟܕ ܐܫܬܢܝ ܡܢ ܐܬܪܐ
ܕܫܡܝܐ: ܐܘ ܕܥܒܪ ܡܢ ܐܬܪܐ ܠܐܬܪܐ: ܐܘ
ܕܡܢ ܐܝܟܐ ܕܐܬܐ ܐܪܚܩ: ܐܘ ܕܠܐܝܟܐ ܕܠܐ
ܐܝܬܘܗܝ ܗܘܐ ܐܬܐ: ܐܘ ܕܡܢ ܩܕܡ ܕܢܚܘܬ
ܠܐܪܥܐ: ܠܐ ܐܝܬܘܗܝ ܒܐܪܥܐ: ܐܘ ܕܡܢ ܕܢܚܬ
ܠܐܪܥܐ: ܠܐ ܩܘܝ ܒܫܡܝܐ: ܐܠܘ ܐܡܪܬ
ܗܠܝܢ: ܐܝܬ ܗܘܐ ܠܟ ܕܬܥܕܠ ܠܡܠܬܝ.
ܐܢ ܕܝܢ ܐܡܪܬ ܗܝ ܕܬܪܝܨܐ: ܕܢܚܬ ܡܢ
ܫܡܝܐ ܘܩܘܐ ܒܫܡܝܐ: ܘܐܬܐ ܠܥܠܡܐ
ܟܕ ܐܝܬܘܗܝ ܓܘ ܥܠܡܐ: ܬܒ ܐܘ
ܒܝܫ ܥܠ ܚܝܝܟ. ܕܡܢ ܛܠܝܘܬܟ
ܘܥܕܡܐ ܠܗܫܐ ܪܗܛܬ ܐܝܟ ܕܬܫܬܡܗ

postaseos divinae. Et quomodo tu stulte rogas : « Explana mihi quomodo descenderit hypostasis de caelo »? Obiurgas me quod dixerim : Ipsa hypostasis descendit de caelo. Ergo ipsa non descendit. Et si non (descendit), hypostasi adhaerebat aliud quod ipsum descendit, et hypostasis non descendit. Si vero (illud) descendit, ipsa hypostasis descendit; et, si ipsa hypostasis non descendit, nec quidquam descendit. Descendit vero; neque divisa est, nec ** separata est, nec est in caelo nunc Trinitas et nunc dualitas; sed etiam semper est Trinitas et in caelo et in terra et in omnibus naturis.

18. Etenim, si me audiisses dicere : Descendit de caelo, cum excessit de regione caeli; aut : Discessit de regione in regionem; aut : Se removit unde venit; aut : Venit quo non erat; aut : Antequam descendat in terram, non est in terra; aut : Postquam descendit in terram, non mansit in caelo; — si haec dixissem, haberes quod verbum meum culpares. Si vero dixi illud quod rectum est : Descendit de caelo, et permansit in caelo; et : Venit in mundum, cum est intra mundum, i. sede, fle super vitam tuam, quia ex pueritia tua usque adhuc curris et laboras ut philosophus (φιλόσοφος) nomineris, et in-

1. V ܘܦܫܘܩ.

ventus es sine Deo et sine fide esse.

19. Et rursus valde stupes propter me, secundum verbum tuum : « Ubi est Christus duae naturae, non intel-
* L f. 12 v° c. lexisti propria * et communia. » In
* V f. 11 v° c. una natura essentiae, * sicut dixisti, separationem feci, nec servavi integritatem naturae.

20. Revera valde stultus es; et, sicut in somnio, verba tua scribuntur. Namque in somno erroris ab aeterno demergeris, nec experrectus es ut lumen videres fidei Christi. Non enim separavi naturam Filii a (natura) Patris, ut calumniatus es; sed separavi hypostases, ut docent Libri divini. Namque quicumque dicit : Filius descendit de caelo, cum non desiit esse in caelo, numquid separationem facit naturae? Ergo Libri divini faciunt hanc separationem. Non vero ad separationem naturae dicitur hoc : « Descendit », aut illud : « Venit », ut tu arbitratus es, sed ad separationem professionis hypostaseon. Et hic separo et profiteor aliam esse hypostasim Patris et aliam (esse) hypostasim Filii. Neque enim inter Filium et eius corpus separationem facio; nec intellego in oeconomia duas hypostases pariter ac id quod attinet ad Patrem et Filium. Sed,

ܘܐܫܬܟܚܬ ܦܢܝܡܘܣܝܘܬܐ[1]: ܘܐܫܬܟܚܬ
ܐܝܟܢܐ ܕܠܐ ܐܠܗܐ ܘܕܠܐ ܗܝܡܢܘܬܐ܀

ܘܬܘܒ ܡܬܕܡܪܬ ܛܒ ܡܛܠܬܝ: ܐܝܟ
ܡܠܬܟ: ܕܐܝܟܐ ܗܘ ܕܐܝܬܘܗܝ ܡܫܝܚܐ
ܬܪܝܢ ܟܝܢܝܢ: ܠܐ ܐܣܬܟܠܬ ܕܝܠܝܬܐ
* ܘܡܫܘܬܦܢܝܬܐ. ܒܚܕ ܕܝܢ ܟܝܢܐ ܕܐܘܣܝܐ:
* ܐܝܟ ܕܐܡܪܬ: ܦܘܪܫܢܐ ܥܒܕܬ ܘܠܐ ܢܛܪܬ ܫܠܡܘܬܐ
ܕܟܝܢܐ[2]܀

ܒܫܪܪܐ ܕܣܟܠܬ ܛܒ ܣܓܝ: ܘܐܝܟ
ܕܒܚܠܡܐ ܡܠܝܟ ܡܬܟܬܒܢ. ܒܫܢܬܐ
ܓܝܪ ܕܛܥܝܘܬܐ ܡܢ ܡܠܘܩܕܡ[3]
ܡܛܒܥܬ: ܘܠܐ ܐܬܬܥܝܪܬ ܕܬܚܙܐ ܢܘܗܪܐ
ܕܗܝܡܢܘܬܗ ܕܡܫܝܚܐ. ܠܐ ܓܝܪ ܦܪܫܬ
ܟܝܢܐ ܕܒܪܐ ܡܢ ܕܐܒܐ: ܐܝܟ ܕܐܛܥܝܬ: ܐܠܐ
ܦܪܫܬ ܩܢܘܡܐ: ܐܝܟ ܕܡܠܦܝܢ ܟܬܒܐ
ܐܠܗܝܐ. ܡܢ ܓܝܪ ܕܐܡܪ ܕܒܪܐ ܢܚܬ ܡܢ
ܫܡܝܐ: ܟܕ ܠܐ ܫܢܐ ܡܢ ܗܘ ܕܐܝܬܘܗܝ
ܒܫܡܝܐ: ܦܘܪܫܢܐ ܕܟܝܢܐ ܥܒܕ܆ ܡܟܝܠ
ܟܬܒܐ ܐܠܗܝܐ ܥܒܕܝܢ ܠܗ ܠܗܢܐ ܦܘܪܫܢܐ.
ܠܘ ܕܝܢ ܠܦܘܪܫܢܐ[4] ܕܟܝܢܐ ܡܬܐܡܪܐ
ܗܝ ܕܢܚܬ ܐܘ ܗܝ ܕܐܬܐ: ܐܝܟ ܕܐܢܬ
ܐܣܒܪܬ: ܐܠܐ ܠܦܘܪܫܢܐ ܕܬܘܕܝܬܐ ܕܩܢܘܡܐ.
ܘܗܪܟܐ ܡܦܪܫ ܐܢܐ ܘܡܘܕܐ ܐܢܐ ܕܐܚܪܢܐ
ܗܘ ܩܢܘܡܗ ܕܐܒܐ ܘܐܚܪܢܐ ܩܢܘܡܗ ܕܒܪܐ.
ܒܝܢܬ ܒܪܐ ܓܝܪ ܠܦܓܪܗ ܠܐ ܥܒܕ ܐܢܐ
ܦܘܪܫܢܐ: ܘܡܣܬܟܠ ܐܢܐ ܒܡܕܒܪܢܘܬܐ
ܬܪܝܢ ܩܢܘܡܝܢ: ܐܝܟ ܕܥܠ ܐܒܐ ܘܒܪܐ.

1. V ܦܢܝܡܘܣܝܘܬܐ. — 2. V ܕܟܝܢܐ̈. — 3. V ܡܢ ܩܕܡ. — 4. L ܦܘܪܫܢܐ.

ܐܠܐ: ܟܕ ܡܢ ܬܪܬܝܢ ܡܗܝܡܢܝܢܢ ܕܐܝܬܝܗ̇ ܚܝܕܘܬܐ: ** ܐܡܪ ܐܢܐ ܕܝܢ ܡܢ ܐܠܗܘܬܐ ܘܡܢ ܐܢܫܘܬܐ: ܚܕ ܩܢܘܡܐ ܕܠܐ ܡܬܦܣܩ ܘܠܐ ܦܠܝܓ ܘܠܐ ܦܪܝܫ[1] ܘܠܐ ܡܬܡܢܝܢܐ ܐܝܬܘܗܝ ܒܪܐ ܕܐܠܗܐ. ܒܟܝܢܐ ܕܝܢ ܐܝܬ ܦܘܪܫܢܐ ܕܩܢܘܡܐ: ܡܛܠ ܕܐܚܪܢܐ ܗܘ ܩܢܘܡܗ ܕܐܒܐ ܘܐܚܪܢܐ ܩܢܘܡܗ ܕܒܪܐ ܘܐܚܪܢܐ ܕܪܘܚܐ ܕܩܘܕܫܐ. ܒܚܝܕܘܬܐ ܕܝܢ ܕܡܕܒܪܢܘܬܐ: ܠܝܬ ܩܢܘܡܐ ܘܩܢܘܡܐ ܘܠܐ ܐܚܪܢܐ ܒܐܚܪܢܐ[2]: ܐܠܐ: ܐܝܟ ܕܐܡܪܬ: ܚܕ ܗܘ ܡܢ ܬܪܬܝܢ܀

ܚܝܕܘܬܐ ܓܝܪ ܫܪܝܪܬܐ ܗܕܐ ܗܝ: ܕܬܪܬܝܢ ܬܘܒ ܠܐ ܡܬܝܕܥܢ ܡܢ ܒܬܪ ܕܗܘܬ ܚܝܕܘܬܐ. ܠܘ ܕܝܢ ܚܝܕܘܬܐ ܗܝ ܕܓܘܚܟܐ ܘܕܒܙܚܐ ܡܬܐܡܪܐ ܡܢܟܘܢ: ܕܫܘܠܛܢܐ ܘܕܐܝܩܪܐ ܘܕܪܫܢܘܬܐ ܘܕܡܠܟܘܬܐ ܘܕܦܪܨܘܦܐ ܘܕܣܓܕܬܐ ܒܠܚܘܕ. ܐܠܐ ܚܝܕܘܬܐ ܫܪܝܪܬܐ ܕܚܕ ܩܢܘܡܐ ܘܕܚܕ ܟܝܢܐ ܕܐܬܓܫܡ ܡܢ ܟܝܢܢ: ܘܡܢ ܒܬܪ ܡܬܓܫܡܢܘܬܗ: ܠܐ ܬܘܒ ܡܬܝܕܥܐ ܬܪܝܢ ܩܢܘܡܝܢ. ܐܠܐ: ܐܝܟ ܕܐܝܬܘܗܝ ܗܘܐ ܡܢ ܩܕܡ ܡܬܓܫܡܢܘܬܐ ܚܕ ܩܢܘܡܐ: ܗܟܢܐ ܐܝܬܘܗܝ ܐܦ ܡܢ ܒܬܪ ܡܬܓܫܡܢܘܬܐ ܚܕ ܩܢܘܡܐ: ܗܘܝܘ ܕܝܢ ܕܡܬܓܫܡ. ܫܪܝܪܐ ܗܝ ܡܟܝܠ ܗܕܐ ܚܝܕܘܬܐ[3] * ܕܩܢܘܡܐ ܝܬܝܪ ܡܢ ܗܝ ܕܠܘܬ ܐܒܐ ܘܒܪܐ. ܠܗܘܢ ܓܝܪ ܚܝܕܘܬܐ ܕܩܢܘܡܐ

cum credimus unionem esse ex duabus (naturis), ** dico vero, ex divinitate et ex humanitate, una hypostasis neque scissa, nec divisa, nec separata, nec numerata, est Dei Filius. In natura enim est separatio hypostaseon, propterea quod alia est hypostasis Patris aliaque hypostasis Filii et alia (hypostasis) Spiritus sancti; in unione oeconomiae vero non est hypostasis et hypostasis, nec alius in alio; sed, sicut dixi, est una ex duabus (naturis).

21. Haec est enim unio vera, quae rursus non agnoscitur duae (naturae), postquam unio fit; non autem unio risu ac derisione digna[1], quae a vobis dicitur, (unio) auctoritatis et honoris et principatus et regni et personae (πρόσωπον) et adorationis tantummodo; sed unio vera unius hypostaseos et unius naturae, quae ex natura nostra incorporata est, nec post eius incorporationem rursus agnoscitur duae hypostases. Sed, sicut ante incorporationem erat una hypostasis, ita etiam post incorporationem est una hypostasis, nempe (hypostasis) incorporata. Ergo verior est haec unio * hypostaseos quam illa quae attinet ad Patrem et Filium. Illis enim non est unio hypostaseon, sed * tantum natu-

1. L ܦܪܝܫ. — 2. V ܘܐܚܪܢܐ. — 3. V ܚܝܕܘܬܐ

1. Ad verbum : *Unio risus et derisionis*

rae; ibi vero hypostaseos revera est unio, cum in eo (Christo) non sit separatio hypostaseon, nec naturarum quae ab hypostasibus separantur. Stultum est ergo illud quod a te dictum est : « Separasti ubi non convenit, et ubi convenit non separasti. » Etenim, ubi separatio tibi apparet, ego intellego unam esse (naturam); et, ubi tu intellegis unam hypostasim, illic ego credo separationem hypostaseon Patris et Filii et Spiritus sancti.

22. Dic mihi igitur : Quomodo intellexisti illam distinctionem naturae, quam dixisti? In hypostasi Christi, an in natura divina et humana? Et, si mihi dicis : In illa hypostasi intellege distinctionem naturae, ergo non est hypostasis, sed hypostases. Hic insipiens vero putavit verbum solerter posuisse, quia non dixit « separationem » naturarum, sed « distinctionem »; nec intellexit, cum inter se res distinctae sint et unaquaeque * ex illis in se consideretur ac in se singulariter videatur, ipsam hanc « distinctionem » esse « separationem ». Etenim non solum per hoc cognoscitur separatio, quod Deum in orientem hominemque in occidentem ponamus; sed reipsa, si scindit visus cogitationis hypostasim * Christi et

* L f. 13 r° c.

* V f. 12 r° c.

ܚܠܦ: ܐܠܐ * ܒܠܚܘܕ ܕܩܢܘܡܐ. ܗܘܝܐ ܕܝܢ
ܩܢܘܡܝܐ ܒܫܪܪܐ ܐܝܬܘܗܝ ܚܝܕܘܬܐ: ܟܕ ܠܝܬ
ܒܗ ܦܘܪܫܢܐ ܕܩܢܘܡܐ: ܐܦܠܐ ܕܟܝܢܐ
ܕܡܬܦܪܫܝܢ ܠܩܢܘܡܐ. ܣܟܝܠܐ ܗܟܝܠ ܗܝ ܗܝ
ܕܐܡܝܪܐ ܠܘܬܟ: ܕܦܪܫܬ ܐܝܟܐ ܕܠܐ ܘܠܐ:
ܘܐܝܟܐ ܕܘܠܐ ܠܐ ܦܪܫܬ. ܐܝܟܐ ܓܝܪ ܕܠܟ
ܦܘܪܫܢܐ ܡܬܚܙܐ: ܐܢܐ ܗܝ ܕܚܕܐ ܗܝ
ܡܣܬܟܠ ܐܢܐ. ܘܐܝܟܐ ܕܐܢܬ ܡܣܬܟܠܬ
ܚܕ ܩܢܘܡܐ: ܬܡܢ ܐܢܐ ܦܘܪܫܢܐ ܕܩܢܘܡܐ
ܡܗܝܡܢ ܐܢܐ ܕܐܒܐ ܘܕܒܪܐ ܘܕܪܘܚܐ
ܕܩܘܕܫܐ܀

ܐܡܪ ܠܝ ܗܟܝܠ: ܐܝܟܢܐ ܐܣܬܟܠܬܗ[1]
ܠܗܝ ܦܪܝܫܘܬܐ ܕܟܝܢܐ ܕܐܡܪܬ܀ ܒܩܢܘܡܗ
ܕܡܫܝܚܐ ܐܘ ܒܟܝܢܐ ܐܠܗܝܐ ܘܐܢܫܝܐ܀
ܘܐܢ ܐܡܪ ܠܟ: ܕܒܗܘ ܩܢܘܡܐ ܐܣܬܟܠ
ܦܪܝܫܘܬܐ ܕܟܝܢܐ: ܠܐ ܡܟܝܠ ܩܢܘܡܐ ܗܝ:
ܐܠܐ ܩܢܘܡܐ. ܣܟܠܐܝܬ ܕܝܢ ܐܝܟ ܕܚܟܡ
ܠܗ ܚܫܒܗ ܗܢܐ ܣܡܗ ܠܡܠܬܐ: ܕܠܐ
ܐܡܪ ܦܘܪܫܢܐ ܕܟܝܢܐ: ܐܠܐ ܦܪܝܫܘܬܐ. ܘܠܐ
ܐܣܬܟܠ ܕܗܘ ܡܟܝܠ ܕܦܪܝܫܢ ܡܢ
ܡܟܝܠ: ܘܟܠ ܚܕ * ܡܢܗܘܢ ܒܦܪܝܫܘܬܗ
ܡܬܒܚܪ: ܘܒܦܪܝܫܘܬܗ ܝܚܝܕܐܝܬ ܡܬܚܙܐ:
ܗܝ ܗܕܐ ܦܪܝܫܘܬܐ: ܦܘܪܫܢܐ ܗܝ. ܠܘ ܓܝܪ
ܒܗܕܐ ܡܬܝܕܥ ܦܘܪܫܢܐ ܒܠܚܘܕ:
ܕܡܣܝܡܝܢ ܠܢ ܠܐܠܗܐ ܒܡܕܢܚܐ ܘܠܒܪܢܫܐ
ܒܡܥܪܒܐ: ܐܠܐ ܒܗ ܒܗܕܐ ܕܐܢ ܦܣܩ
ܚܙܘܗ ܕܡܚܫܒܬܐ ܩܢܘܡܗ * ܕܡܫܝܚܐ

1. L ܐܣܬܟܠܬܘܗܝ

ܘܡܣܬܟܠ ܒܗ ܐܠܗܐ ܐܚܪܢܐ ܘܒܪܢܫܐ
ܐܚܪܢܐ: ܗܘ ܕܠܐ ܫܠܝܛ ܘܠܐ ܡܦܣ: ܗܝ
ܗܕܐ ܦܘܪܫܢܐ ܗܝ. ܐܝܬܘܗܝ ܓܝܪ ܡܫܝܚܐ
ܐܠܗܐ ܘܐܢܫܐ: ܡܛܠ ܕܐܠܗܐ ܒܪܢܫܐ ܗܘܐ
ܘܠܘ ܡܛܠ ܕܢܣܒ ܒܪܢܫܐ ܐܚܪܢܐ: ܐܝܟ
ܕܐܝܬܝܟܘܢ ܐܡܪܝܢ. ܘܐܢ ܫܪܝܪܐ ܗܝ ܕܗܘܐ
ܐܠܗܐ ܒܪܢܫܐ: ܐܝܟ ܕܡܠܦܝܢ ܟܬܒܐ:
ܠܝܬ ܡܟܝܠ ܦܘܪܫܢܐ ܕܟܝܢܐ ܐܝܟ ܕܡܠܦܝܢ
ܐܢܬܘܢ. ܘܐܠܐ: ܐܫܐܠܟ ܕܗܠܝܢ ܬܪܬܝܢ ܟܝܢܝܢ[1]
ܕܡܦܪܫܝܢ: ܡܢܘ ܘܡܢܘ ܐܝܬܝܗܘܢ.. ܐܠܗܐ
ܠܟ ܘܒܪܢܫܐ. ܐܠܗܐ ܘܒܪܢܫܐ: ܐܝܟܢ..
ܐܠܗܐ ܠܟ ܕܢܣܒ: ܘܒܪܢܫܐ ܕܐܬܢܣܒ.
ܘܗܢܐ ܢܣܘܒܐ ܘܡܬܢܣܒܢܐ: ܠܘ ܩܢܘܡܐ
ܐܝܬ ܠܟܠ ܚܕ ܡܢܗܘܢ.. ܐܝܢ ܠܟ.
ܘܐܝܢܘ ܫܡܗ ܕܐܠܗܐ: ܘܐܝܢܐ ܕܒܪ ܐܢܫܐ..
ܫܡܗ ܠܟ ܕܐܠܗܐ: * ܡܠܬܐ ܘܒܪܐ.
ܘܫܡܗ ܠܟ[2] ܕܒܪܢܫܐ: ܝܫܘܥ ܡܫܝܚܐ܀

ܘܐܢ ܐܝܟ ܕܐܡܪܬ: ܐܚܪܢܐ ܗܘ
ܡܫܝܚܐ ܘܐܚܪܢܐ ܒܪܐ: ܘܐܚܪܢܐ ܡܠܬܐ
ܘܐܚܪܢܐ ܝܫܘܥ: ܗܐ ܬܪܝܢ ܒܢܝܢ ܘܬܪܝܢ
ܐܠܗܝܢ ܡܬܟܪܙܝܢ ܡܢܟܘܢ ܓܠܝܐܝܬ:
ܐܠܗܐ ܕܡܢ ܐܝܬܘܬܐ: ܘܐܠܗܐ ܕܒܥܒܕܐ ܕܡܢ
ܐܢܫܘܬܐ. ܗܕܐ ܗܝ ܗܟܝܠ ܐܦܪܫܘܬܐ ܕܟܝܢܐ
ܕܐܡܪܬ. ܘܐܢ ܐܝܬ ܐܦܪܫܘܬܐ ܘܦܘܪܫܢܐ:
ܗܟܢܐ ܡܬܚܙܝܐ * ܘܡܬܝܕܥ: ܐܦܢ ܩܠܝܠ
ܥܪܩ ܐܢܬ ܘܡܬܛܫܐ ܒܫܡܗܐ ܕܓܠܐ: ܒܗܘ
ܕܚܕ ܗܘ ܡܫܝܚܐ ܘܚܕ ܗܘ ܒܪܐ. ܘܐܢ ܗܟܢܐ

1. V ܟܝܢܐ. — 2. V om. ܠܟ.

in ea intellegit Deum alium et hominem alium, — quod neque licet, nec permittitur; — hoc ipsum est separatio. Christus enim est Deus et homo, quia Deus homo factus est, non autem quia hominem alium assumpsit, ut dicitis. Et, si verum est Deum hominem factum esse, ut docent Libri, ergo non est separatio naturae ut docetis. Alioquin te interrogabo : Hae duae naturae distinctae, quae et quae sunt? — « Deus et homo. » — Deus et homo? Quomodo? — « Deus qui assumpsit, et homo qui assumptus est. » — Et huic assumenti et illi assumpto, nonne est hypostasis unicuique illorum? — « Etiam. » — Et quid est nomen Dei, et quid est (nomen) hominis? — « Nomen Dei est * Verbum et Filius, et nomen hominis est Iesus Christus. »

23. Et, si sane, sicut dicis, alius est Christus et alius Filius, atque aliud est Verbum et alius Iesus, ecce manifeste a vobis praedicantur duo Filii et duo Dei, Deus ex essentia et Deus factus ex humanitate. Haec est igitur distinctio naturae quam dixisti; et, si est distinctio et separatio, ita videtur * et cognoscitur, quanquam aliquantulum fugis et te abscondis in nomina mendacia, (nempe) : Unus est Christus, et : Unus est Filius. Et si manifeste ita non dicis, (nec) confiteri

hypostasim et hypostasim, et Iesum et Verbum, et Christum et Deum, ergo una est hypostasis, cum non sit separatio naturarum quae numerantur [1] « unum » et « duo ». Si, ubi hypostases separantur et distinguuntur et unaquaeque ex illis nomine et hypostasi propria agnoscitur, dixeris : Noli numerationem introducere, cum nemo numeraverit, ut arbitratus es, num (ἆρα) ibi, in oeconomia in qua

* L f. 13 v° b. agnoscitur * una hypostasis Filii Dei, numerationem et separationem introduces, quia incorporata est? Valde errasti, nec scivisti mysterium oeconomiae divinae. Unde poteras enim (id) discere, quando omnino fidelis non fuisti? Et si, ut ceteras haereses (αἵρεσις) quas legisti et didicisti, hanc fidem quoque velles considerare et discere, non sese manifestat illi qui secundum hanc mentem tuam vult eam discere.

24. Ecce ergo visum est neque separationem hypostaseon esse in illo

* V f. 12 v° b. uno Christo, * nec duas naturas separatas quae cognoscantur et quasi per digitos numerentur [2]. Si vero separationem naturarum vis intellegere, hoc : « Deus homo factus est », deles; et illud : « Incorporatus est », quod a patribus nostris affirmatur, tollis.

ܠܐ ܐܡܪܬ ܒܓܫܡܢܘܬܐ: ܘܡܕܝܢ ܐܝܬ ܩܢܘܡܐ
ܘܩܢܘܡܐ ܘܝܫܘܥ ܘܡܠܬܐ ܘܡܫܝܚܐ
ܘܐܠܗܐ: ܚܕ ܗܘ ܡܟܝܠ ܩܢܘܡܐ: ܟܕ ܠܝܬ
ܦܘܪܫܢܐ [1] ܕܟܝܢܐ ܕܐܬܝܢ ܠܡܢܝܢܐ ܕܚܕ
ܘܬܪܝܢ. ܐܢܐ: ܘܐܢ ܐܝܟܐ ܕܦܪܝܫܝܢ ܘܡܬܚܙܝܢ
ܩܢܘܡܐ: ܘܟܠ ܚܕ ܡܢܗܘܢ ܒܫܡܐ
ܘܒܩܢܘܡܐ ܕܝܠܗ ܡܬܝܕܥ: ܐܡܪܬ ܕܠܐ
ܬܥܠ ܡܢܝܢܐ: ܟܕ ܠܐ ܐܢܫ ܡܢܐ ܐܝܟ
ܕܣܒܪܬ: ܗܘܪܐ ܒܡܕܒܪܢܘܬܐ ܕܡܬܝܕܥܐ
* ܚܕ ܩܢܘܡܐ ܕܒܪܐ ܕܐܠܗܐ: ܠܡܢܝܢܐ
ܘܦܘܪܫܢܐ ܡܥܠܬ ܠܗ: ܡܛܠ ܗܝ
ܕܐܬܓܫܡ. ܣܓܝ ܛܥܝܬ: ܘܠܐ ܐܣܬܟܠܬ ܐܪܙܐ
ܕܡܕܒܪܢܘܬܐ ܐܠܗܝܬܐ. ܡܢ ܐܝܟܐ ܓܝܪ
ܐܝܬ ܗܘܐ ܠܟ ܕܬܐܠܦ: ܡܐ ܕܒܟܠ ܒܟܠܗ
ܡܗܝܡܢܐ ܠܐ ܗܘܝܬ. ܘܐܢ ܐܝܟ ܫܪܟܐ
ܕܗܪܣܝܣ [2] ܕܩܪܝܬ ܘܝܠܦܬ: ܐܦ ܠܗܕܐ
ܗܝܡܢܘܬܐ ܨܒܐ ܗܘܝܬ ܕܬܣܬܟܠ
ܘܬܐܠܦܝܗ: ܠܐ ܡܬܚܙܝܐ ܢܦܫܗ ܠܗܢܘܢ
ܕܒܗܢܐ ܪܥܝܢܐ ܕܝܠܟ ܨܒܐ ܕܢܐܠܦܝܗ܀
ܗܐ ܡܟܝܠ ܐܬܚܙܝܬ ܕܠܝܬ ܦܘܪܫܢܐ
ܕܩܢܘܡܐ ܒܗܘ ܚܕ ܡܫܝܚܐ: * ܐܦܠܐ ܬܪܬܝܢ
ܟܝܢܝܢ ܡܦܪܫܐ ܕܡܬܝܕܥܢ ܘܐܝܟ ܕܒܨܒܥܬܐ
ܡܬܡܢܝܢ [3] ܒܡܢܝܢܐ. ܘܐܢ ܕܝܢ ܦܘܪܫܢܐ
ܕܟܝܢܐ ܨܒܐ ܐܢܬ ܕܬܣܬܟܠ: ܗܝ ܕܗܘܐ
ܐܠܗܐ ܒܪܢܫܐ ܥܒܕܬ ܠܗ: ܘܗܝ ܕܐܬܓܫܡ
ܕܡܫܪܪܐ ܠܐܒܗܬܐ: ܡܥܒܪ ܠܗ܀

1. L ܦܘܪܫܢܐ. — 2. V ܗܪܣܝܣ. — 3. V ܡܬܡܢܝܢ.

1. Ad verbum : *Ad numerationem veniunt.* — 2. Ad verbum : *Videantur in numeratione.*

ܐܢ ܓܝܪ ܒܪ ܐܢܫܐ ܐܚܪܢܐ ܢܣܒ ܐܠܗܐ: ܠܐ ܗܘܐ ܒܪܢܫܐ[1] ܐܝܟ ܕܐܡܪܝܢ ܟܬܒܐ: ܐܠܐ ܒܪܢܫܐ ܗܘܐ ܘܢܣܒܗ ܐܠܗܐ: ܐܝܟ ܕܐܝܠܝܢ ܡܠܦܝܢ[2] ܐܢܬܘܢ. ܘܠܐ ܬܘܒ ܐܬܓܫܡ ܗܘ ܚܕ * ܝܚܝܕܝܐ ܕܢܚܬ ܡܢ ܫܡܝܐ: ܐܝܟ ܕܡܠܦܝܢ ܠܢ ܐܒܗܝܢ ܩܕܝܫܐ: ܐܠܐ ܒܪܢܫܐ ܗܘ[3] ܕܠܐ ܐܬܥܒܕ ܗܘܐ ܘܐܬܓܫܡ: ܘܐܬܐ ܢܣܒܗ ܐܠܗܐ ܠܐ ܡܬܓܫܡܢܐ. ܠܘ ܕܝܢ ܗܟܢܐ ܐܝܬܝܗ. ܡܛܠ ܗܢܐ ܓܝܪ ܡܫܬܐܠܝܢ ܗܢܘܢ ܕܒܝܕܥܬܐ ܐܚܝܕܝܢ ܐܪܙܐ ܕܗܝܡܢܘܬܐ: ܡܢ ܗܝ ܕܢܣܒ ܒܪ ܐܢܫܐ ܘܡܢ ܗܝ ܕܥܡܪ ܒܒܪ ܐܢܫܐ: ܕܠܐ ܢܐܡܪܘܢ ܐܚܪܢܐ ܒܐܚܪܢܐ ܐܘ ܩܢܘܡܐ ܒܩܢܘܡܐ. ܣܝܡܝܢ ܕܝܢ ܗܝ ܕܗܘܐ ܒܪܢܫܐ ܘܐܬܓܫܡ ܡܢ ܕܝܠܢ: ܡܠܬܐ ܕܡܫܪܪܐ ܐܪܙܐ ܕܡܬܓܫܡܢܘܬܐ ܘܡܠܦܐ ܚܝܕܘܬܐ ܕܩܢܘܡܐ. ܠܘ ܕܝܢ ܐܝܟ ܣܘܟܠܐ ܒܝܫܐ ܗܘ ܕܝܠܟ ܕܐܡܪܬ: ܕܐܝܟ ܕܒܐܘܣܝܐ * ܥܒܕܝܢ ܦܘܪܫܢܐ ܕܩܢܘܡܐ: ܕܐܒܐ ܡܢ ܕܒܪܐ: ܗܟܢܐ ܐܦ ܒܡܕܒܪܢܘܬܐ ܘܠܐ ܕܢܦܪܘܫ ܩܢܘܡܐ ܕܐܠܗܐ ܡܢ ܩܢܘܡܐ ܕܒܪܢܫܐ. ܘܠܘ ܠܗ ܗܕܐ ܒܠܚܘܕ ܐܡܪܬ: ܐܠܐ ܕܒܟܝܢܐ ܕܐܠܗܐ ܠܝܬ ܦܘܪܫܢܐ ܕܩܢܘܡܐ: ܘܐܝܢܐ ܕܦܪܫ ܩܢܘܡܐ: ܦܘܪܫܢܐ ܕܟܝܢܐ ܥܒܕ. ܒܡܕܒܪܢܘܬܐ ܕܝܢ ܚܘܝܬ * ܦܘܪܫܢܐ ܕܩܢܘܡܐ: ܐܝܟܐ ܕܚܕ ܩܢܘܡܐ ܕܒܪܐ ܕܐܠܗܐ ܡܬܠܘܐ. ܐܝܟܐ ܓܝܪ ܗܝ ܕܐܡܪܬ ܕܡܫܠܡܢܘܬܐ ܕܐܢܫܝܢ ܡܢ ܐܒܗܝܢ ܕܣܝܡܝܢ

25. Si enim hominem alium Deus assumpsit, non (ipse) factus est homo, sicut dicunt Libri; sed fuit homo (quidam), quem Deus assumpsit, sicut vos docetis. Nec rursus incorporatus est ille unus * Unicus qui descendit de caelo, ut nos docent patres nostri sancti; sed homo ille qui non est factus est et incorporatus, et venit Deus non incorporatus ut eum assumeret. Non ita vero (res) se habet. Propter hoc enim illi qui mysterium fidei scienter tenent, recusant hoc « Sumpsit hominem », et illud « Habitavit in homine », ne dicant alium in alio aut hypostasim in hypostasi; ponunt vero hoc : « Factus est homo », et : « Incorporatus est ex natura nostra », — quod verbum stabilit mysterium incorporationis docetque unionem hypostaseos. Non vero secundum illum sensum tuum malum quem dixisti : « Quemadmodum * in essentia facimus separationem hypostaseon, (hypostaseos) Patris ab (hypostasi) Filii, ita etiam in oeconomia nos decet hypostasim Dei separare ab hypostasi hominis. » Et non solum hoc dicis, sed : « In natura Dei non est separatio hypostaseon, et ille qui hypostases separat, separationem naturae facit. » In oeconomia vero ostendisti * separationem hypostaseon, ubi una hypostasis Filii Dei

1. V om. ܒܪܢܫܐ. — 2. V ܐܠܦܝܢ. — 3. L ܘܗܘ.

agnoscitur. Etenim illud quod dicitur in doctrina quorumdam ex patribus nostris, qui affirmaverunt duas naturas, sensui vestro malo non congruit. Namque, cum auditur [1], verbum videtur unum esse; sed in eo est separatio multa; etenim in alio sensu illud (verbum) eorum dicitur aliamque explanationem datis huic vestro (verbo).

26. Nos vero non recusamus accipere omnia verba a patribus nostris dicta. Sed, praeterea quod ea accipimus, consideramus quoque tempus eorum, et quando dicta sint, et propter quid, et propter quem, et quae causa eos impulerit ut sic scriberent, et quis esset scopus verbi eorum, * utrum personam (πρόσωπον) disputationis susciperent [2], an scopum fidei scriberent, et, ubi consideraverunt ipsum Christum eumque dixerunt duas naturas, utrum hoc « duo » irritum faceret illud « unum », an hoc « unum » everteret illud « duo ». Hos * scopos multosque eis similes illum oportet considerare qui verba sumit ex doctrina patrum nostrorum. Namque eo modo quo facimus quod ad Libros sanctos attinet, quorum non solum verba audimus, sed etiam sensum verborum pensamus, eodem modo faciamus etiam quod ad ea attinet quae a doctoribus dicuntur.

* V f. 13 r° a.

* L f. 14 r° b.

ܝܐܝܢ ܒܢܝ̈ܢ: ܠܗܘܢܐ ܒܝܫܐ ܕܝܠܟܘܢ
ܦܠܓܠܐ. ܡܠܬܐ ܓܝܪ ܡܫܬܡܥܐ
ܒܫܡܥܗ ܕܚܕܐ ܗܝ: ܐܠܐ ܦܘܪܫܢܐ ܣܓܝܐܐ
ܐܝܬ ܒܗ. ܒܣܘܟܠܐ ܓܝܪ ܐܚܪܢܐ ܐܡܝܪܐ
ܗܝ ܕܝܠܗܘܢ ܘܦܘܫܩܐ ܐܚܪܢܐ ܝܗܒܝܢ
ܐܢܬܘܢ ܠܗܕܐ ܕܝܠܟܘܢ܀

ܚܢܢ ܕܝܢ ܠܐ ܡܫܬܐܠܝܢ ܚܢܢ ܕܢܩܒܠ
ܟܠܗܝܢ ܡ̈ܠܐ ܕܐܡܝܪ̈ܢ ܠܐܒܗ̈ܬܢ. ܐܠܐ: ܣܛܪ
ܗܘܐ ܕܡܩܒܠܝܢ ܚܢܢ: ܐܦ ܒܙܒܢܗܘܢ
ܚܝܪܝܢ ܚܢܢ: ܘܐܡܬܝ ܐܬܡܠܠ ܘܡܛܠ
ܡܢܐ ܘܡܛܠ ܡܢ ܘܐܝܕܐ ܥܠܬܐ ܚܦܛܬ
ܐܢܘܢ ܕܗܟܢܐ ܢܟܬܒܘܢ ܘܡܢܐ ܗܘܐ ܢܝܫܐ
ܕܡܠܝܗܘܢ: * ܐܢ ܦܪܨܘܦܐ ܕܕܪܫܐ
ܡܡܠܠܝܢ ܗܘܘ ܐܘ ܢܝܫܐ ܕܗܝܡܢܘܬܐ
ܟܬܒܝܢ ܗܘܘ ܘܐܡܬܝ ܚܙܘ ܠܗ ܠܡܫܝܚܐ
ܘܐܡܪܘܗܝ ܬܪܬܝܢ ܟܝ̈ܢܝܢ: ܐܘ ܡܒܛܠܐ ܗܝ
ܬܪܬܝܢ ܠܗܝ ܕܚܕܐ ܐܘ[1] ܗܦܟܐ ܗܝ ܕܚܕܐ ܠܗܝ
ܬܪܬܝܢ. ܠܗܠܝܢ * ܢܝ̈ܫܐ ܘܣܓܝ̈ܐܐ ܕܐܟܘܬܗܘܢ
ܙܕܩ ܠܗ ܕܢܚܙܐ ܠܐܝܢܐ ܕܢܣܒ ܡ̈ܠܐ ܡܢ
ܡܠܦܢܘܬܗܘܢ ܕܐܒܗ̈ܬܢ. ܒܗܝ ܓܝܪ ܕܥܒܕܝܢ
ܕܥܒܕܝܢ ܚܢܢ ܠܘܬ ܟܬܒ̈ܐ ܩܕܝ̈ܫܐ: ܕܠܘ
ܠܡܠܝܗܘܢ ܒܠܚܘܕ ܫܡܥܝܢ ܚܢܢ: ܐܠܐ ܐܦ
ܣܘܟܠܐ ܕܡ̈ܠܐ ܡܬܚܫܒܝܢ ܚܢܢ: ܗܟܢܐ
ܐܦ ܒܗܠܝܢ ܕܐܡܝܪ̈ܢ ܡܢ ܡܠܦ̈ܢܐ
ܢܥܒܕ܀

1. V ܘܐ.

1. Ad verbum : *In auditu suo.* — 2. Ad verbum : *Loquerentur.*

ܫܘܘܝܐ ܕܡܠܬܐ ܕܝܢ ܫܘܘܝܐ ܣܘܟܠܐ
ܠܐ ܥܒܕܐ. ܗܐ ܓܝܪ ܚܢܢ: ܐܝܟ ܕܩܒܠܢܢ
ܬܪܝܨܐܝܬ: ܚܕ ܒܪܐ ܕܐܠܗܐ ܡܘܕܝܢܢ.
ܘܐܪܝܢܐ ܬܘܒ ܐܡܪܝܢ ܥܡܢ ܚܕ ܒܪܐ
ܕܐܠܗܐ. ܐܠܐ ܣܘܟܠܐ ܕܠܩܘܒܠܐ ܕܝܠܢ
ܝܗܒܝܢ ܠܗ̇ ܕܡܠܬܐ. ܐܟܘܬ ܫܪܟܐ
ܕܫܡܗܐ ܐܚܪܢܐ: ܘܡܠܐ ܣܓܝܐܬܐ ܕܠܘܬܢ
ܘܠܘܬ ܝܘܠܦܢܐ ܡܬܩܪܝܢ: ܘܠܐ ܫܘܝܢ
ܒܝܢܬܢ ܒܣܘܟܠܗܘܢ ܐܝܟ ܕܒܩܪܝܢܗܘܢ.
ܟܗܕܐ ܕܡܠܬܐ ܐܝܬܝܗ ܐܦ ܗܝ ܕܬܪܬܝܢ
ܟܝܢܝܢ: ܐܢ ܐܢܫܐ ܠܗܠܝܢ ܢܐܡܪܝܗ̇ ܀
* ܥܡܗܝܢ ܕܝܢ ܟܬܒܬ ܗܠܝܢ ܕܕܝܠܝܬܐ
ܘܕܓܘܢܝܬܐ. ܘܨܒܐ ܕܐܫܐܠܟ ܕܐܝܠܝܢ ܐܢܝܢ
ܕܕܝܠܝܬܐ ܘܐܝܠܝܢ ܕܓܘܢܝܬܐ. ܐܠܐ * ܘܐܦ
ܫܠܝܬ: ܐܡܪܢܐ ܗܘ ܡܕܡ ܕܡܠܬܟ
ܡܚܘܝܐ: ܕܕܝܠܝܬܗ ܕܐܠܗܐ ܗܠܝܢ ܐܢܝܢ:
ܗܝ ܕܠܐ ܢܚܬ ܡܢ ܫܡܝܐ ܘܠܐ ܥܡܪ
ܒܒܬܘܠܬܐ ܘܠܐ ܒܪ ܐܢܫܐ ܗܘܐ ܘܠܐ ܥܘܠܐ
ܐܬܝܠܕ[1] ܘܠܐ ܒܩܘܡܬܐ ܦܓܪܢܐܝܬ ܐܬܪܒܝ
ܘܠܐ ܚܠܒܐ ܝܢܩ ܘܠܐ ܥܠ ܒܘܪܟܐ ܐܬܛܥܝܢ
ܘܠܐ ܢܡܘܣܐ ܢܛܪ ܘܠܐ ܟܦܢܐ ܘܠܐ ܨܗܝܐ
ܘܠܐ ܥܡܠܐ ܘܠܐ ܠܐܘܬܐ ܘܠܐ ܨܥܪܐ ܘܠܐ ܚܫܐ
ܘܠܐ ܙܩܝܦܐ ܘܠܐ ܡܘܬܐ ܘܠܐ ܚܕܐ ܡܢ
ܗܠܝܢ ܣܝܒܪ. ܐܠܐ ܐܝܬܘܗܝ ܠܥܠ ܡܢ
ܗܠܝܢ ܟܠܗܘܢ ܟܝܢܐܝܬ. ܗܠܝܢ ܐܡܪܝܢ
ܐܢܬܘܢ ܕܐܝܬܝܗܝܢ ܝܚܝܕܝܬܗ ܕܐܠܗܐ.
ܕܕܝܠܝܬܐ ܕܝܢ ܕܗܘ ܒܪ ܐܢܫܐ: ܕܗܠܝܢ

1. V om. ܐܬܝܠܕ.

27. Aequalitas verbi vero aequalitatem sensus non facit. Ecce enim nos, ut recte accepimus, unum Filium Dei profitemur; et Ariani rursus nobiscum dicunt unum Filium Dei: sed ei verbo sensum attribuunt nostro contrarium. (Quod idem fit) cum ceteris aliis nominibus verbisque multis quae apud nos et apud doctrinas nominantur: nec inter nos convenit de eorum sensu aeque ac de eorum lectione. Eiusmodi est quoque illud : « Duae naturae », si quis ex his id (verbum) dicat.

28. * Una cum his scripsisti : « Propria et communia ». Et volo te interrogare : Quae sunt propria et quae (sunt) communia? Sed, * vel etiamsi sileas, dicam illud quod verbum tuum ostendit : Haec sunt propria Dei : Non descendit de caelo, nec habitavit in Virgine, nec homo factus est, nec infans natus est, nec in statura corporaliter crevit, nec lac suxit, nec super genibus gestatus est, nec legem (νόμος) servavit, neque famem, nec sitim, nec laborem, nec fatigationem, nec contumeliam, nec passionem, nec crucem, nec mortem, nec ullum ex his pertulit; sed est supra haec omnia naturaliter. Haec dicitis esse singularia Dei, propria vero illius hominis esse, quod hom

omnia et alia eis similia passus sit et pertulerit.

29. Et quid adiuvaretur genus (γένος) hominum, o stulte, per hoc quod Deo sint singularia hypostaseos suae? Nonne ei qui est Deus ab aeterno et a seculo, sunt singularia naturae suae? Et quam utilitatem ex hoc percepisset
* L f. 14 v° a. genus (γένος) hominum, * si maneret
* V f. 13 r° c. Deus in magnificentia[1] * naturae suae, et nos in humilitate[2] generis (γένος) nostri? Etenim, peracta permutatione, postea manifestata est (divina) dilectio et cognitus est proprius noster honor.

30. Si vero unicuique ex naturis est suum, (te) interrogo : Cui et cui? — « Deo suum, et homini suum. » — Vides ergo vos hominis praedicare generationem et passionem et mortem. Haec enim et eis similia sunt propria hominis; et singularia Dei (sunt), ut dicis, quod nulli ex his subiiciatur. Quae cum ita sint, non est stupor, nec mysterium, nec admiratio, nec fides necessaria; et, ut paucis dicam, totum mysterium fidei per istum sensum malum corrumpitur.

31. Haec communia vero, ut puto, intellegitis : Unus Dominus, et unus Deus, et unus Unicus, et unus honor,

ܟܠܗܝܢ ܚܫ ܘܣܝܒܪ ܘܐܚܪ̈ܢܝܬܐ
ܕܐܟܘܬܗܝܢ܀

ܘܡܢܐ ܐܬܥܕܪ ܓܢܣܐ ܕܒܢܝ̈ ܐܢܫܐ: ܐܘ
ܣܟܠܐ: ܡܢ ܗܕܐ ܕܐܝܬ ܠܐܠܗܐ ܝܚܝܕܝܬܐ
ܕܩܢܘܡܗ܆ ܠܗܘ ܡܢ [2] ܕܐܝܬܘܗܝ ܐܠܗܐ ܡܢ
ܡܠܘܩ ܘܡܢ ܥܠܡ: ܝܚܝ̈ܕܝܬܐ ܕܟܝܢܗ
ܐܝܬ ܠܗ܆ ܘܡܢܐ ܐܬܘܬܪ ܓܢܣܐ ܕܒܢܝ̈ܢܫܐ
ܡܢ ܗܕܐ: * ܐܠܘ ܡܩܘܐ ܗܘܐ ܐܠܗܐ
ܒܪܘܪ̈ܒܬܐ * ܕܟܝܢܗ ܘܚܢܢ ܒܡܟܝ̈ܟܘܬܐ
ܕܓܢܣܢ܆ ܒܬܪ ܓܝܪ ܕܗܘܐ ܫܘܚܠܦܐ:
ܗܝܕܝܢ ܐܬܓܠܝ ܚܘܒܐ ܘܐܬܝܕܥ ܐܝܩܪܐ
ܕܝܠܢ܀

ܐܢ ܕܝܢ ܠܟܠ ܚܕ ܡܢ ܟܝ̈ܢܐ ܐܝܬ
ܠܗ ܕܝܠܗ[1]: ܡܫܐܠܐ ܕܠܡܢ ܘܠܡܢ܆
ܠܐܠܗܐ ܠܡ ܕܝܠܗ ܘܠܒܪܢܫܐ ܕܝܠܗ.
ܚܙܝ ܡܟܝܠ ܕܡܘܠܕܐ ܘܚܫܐ ܘܡܘܬܐ
ܕܒܪ ܐܢܫܐ ܡܟܪܙܝܢ ܐܢܬܘܢ. ܗܠܝܢ ܓܝܪ
ܘܕܐܟܘܬܗܝܢ ܐܝܠܝܢ ܕܕܝ̈ܠܝܬܗ ܕܒܪ
ܐܢܫܐ. ܘܝܚܝ̈ܕܝܬܗ ܕܐܠܗܐ: ܐܝܟ ܕܐܡܪܬ:
ܕܚܕܐ ܡܢ ܗܠܝܢ ܠܐ ܬܬܐܚܕ. ܘܐܢ
ܗܟܢܐ ܗܝ: ܠܝܬ ܠܐ ܬܗܪܐ ܠܐ ܐܪܙܐ ܠܐ[2]
ܕܘܡܪܐ ܘܠܐ ܗܝܡܢܘܬܐ ܡܬܒܥܝܢܐ. ܘܐܝܟ
ܕܒܦܣܝܩܬܐ: ܟܠܗ ܐܪܙܐ ܕܗܝܡܢܘܬܐ
ܡܬܚܒܠ ܒܣܘܟܠܐ ܗܢܐ ܒܝܫܐ܀

ܗܠܝܢ ܕܝܢ ܕܓܘܐ: ܐܝܟ ܕܣܒܪ ܐܢܐ:
ܡܣܬܟܠܝܢ ܐܢܬܘܢ: ܗܘ ܕܚܕ ܡܪܝܐ ܘܚܕ

1. V ܠܗ ܐܝܬ ܕܝܠܗ. — 2. V ܘܠܐ.

1. Ad verbum : *In magnificis.* — 2. Ad verbum : *In humilibus.*

ܐܠܗܐ ܘܚܕ ܡܫܬܘܕܝܢܐ ܘܚܕ ܐܫܟܪܐ ܘܚܕܐ
ܣܓܕܬܐ: ܥܡ ܫܪܟܐ ܕܗܠܝܢ ܘܕܐܟܘܬܗܝܢ.
ܐܦܠܐ: ܘܩܕܡ ܕܢܣܒ ܐܠܗܐ ܠܗܘ ܒܪܢܫܐ
ܕܐܡܪܝܢ ܐܢܬܘܢ: ܘܢܥܒܕ ܐܢܝܢ ܠܗܠܝܢ
ܕܢܗܘܝܢ ܕܝܠܗ ܘܕܗܘ ܥܡ ܒܪܢܫܐ:
ܠܘ ܡܫܬܘܚܕܢܝܬܐ ܕܐܠܗܐ ܐܝܬܝܗܝܢ ܗܠܝܢ.
ܘܠܐ ܠܥܠܡ: ܚܕ ܒܪܐ ܘܚܕ ܐܠܗܐ ܘܚܕ
ܫܘܠܛܢܐ ܘܚܕܐ ܣܓܕܬܐ ܐܝܬܝܗܝܢ. ܗܐ
ܡܕܝܢ ܐܦ ܗܠܝܢ ܡܫܬܘܚܕܢܝܬܐ ܐܢܝܢ. ܐܝܟܢܐ
ܡܬܐܡܪܢ ܡܢܟܘܢ ܓܘܢܝܬܐ. ܘܐܢ ܟܕ
ܐܝܬܝܗܝܢ ܕܝܠܗ ܡܫܬܘܚܕܐܝܬ: ܐܡܪܝܢ ܐܢܬܘܢ
ܕܥܒܕ ܐܢܝܢ[1] ܕܢܗܘܝܢ ܒܛܝܒܘܬܐ: ܡܕܝܢ
ܐܦ ܗܠܝܢ ܐܚܪܢܝܬܐ ܕܐܝܬ ܠܗ: ܗܠܝܢ
ܕܡܢܝܢ: ܕܢܗܘܝܢ ܥܒܕ ܐܢܝܢ. ܘܐܝܟ ܕܠܐ
ܐܬܝܠܕ ܗܘ ܡܢ ܒܬܘܠܬܐ: ܘܠܐ ܒܪܢܫܐ
ܐܚܪܢܐ ܐܬܝܠܕ ܡܢ ܒܬܘܠܬܐ. ܘܐܝܟ ܕܠܐ
ܐܟܠ ܘܐܫܬܝ ܘܠܐܝ ܘܝܬܒ ܘܢܡ ܘܕܡܟ
ܘܚܫ ܘܡܝܬ: ܘܠܐ ܗܘ ܒܪܢܫܐ ܣܝܒܪ
ܗܠܝܢ. ܘܡܢ ܗܪܟܐ ܒܛܠܐ ܘܡܬܗܦܟܐ
ܟܠܗ ܡܕܒܪܢܘܬܐ. ܘܡܐ ܕܒܛܠܬܗ[2]
ܠܡܕܒܪܢܘܬܐ: ܐܫܬܟܚܬ ܡܢܝܢܝܐ
ܘܡܪܩܝܘܢܝܐ ܒܓܠܝܐ: ܐܝܟ ܕܐܝܬܝܟ
ܒܟܣܝܐ. ܗܟܢܐ ܓܝܪ ܐܦ ܡܟܪܙ ܗܘ
ܡܠܦܢܘܬܐ ܪܫܝܥܬܐ ܕܝܠܟܘܢ: ܕܠܐ ܢܣܒ ܡܪܢ
ܦܓܪܐ ܒܫܪܪܐ ܘܠܐ ܚܫ ܘܡܝܬ ܒܫܪܪܐ: ܐܠܐ
ܡܚܫܒܢܘ ܠܗ ܐܣܟܡܐ ܠܐܢܫܘܬܐ ܕܥܒܕ

et una adoratio, cum his ceteris et eis similibus. Num (ἆρα), et priusquam assumat Deus illum hominem quem dicitis, et faciat ut haec sibi communia sint cum illo homine[1], haec non sunt singularia * Dei? Nonne est a seculo unus Filius, et unus Deus, et una auctoritas, et una adoratio? Ecce ergo haec quoque sunt singularia. * Quomodo ea dicitis communia? Et si, cum singulariter sua sint, dicitis (Deum) ea fecisse communia per gratiam, ergo etiam haec alia quae sua sunt — quae numeravimus, — communia fecit. Et quemadmodum non natus est ipse ex Virgine, nec homo alius ex Virgine natus est; et quemadmodum non edit, (nec) bibit, (nec) fatigatus est, (nec) sedit, (nec) somniavit, (nec) dormivit, (nec) passus est, (nec) mortuus est, (ita) nec ille homo haec pertulit. Et inde fit irrita et evertitur tota oeconomia. Et postquam oeconomiam irritam fecisti, Manichaeus et Marcionista inventus es manifeste, sicuti es secreto. Sic enim praedicat etiam ipsa doctrina vestra impia : Dominus noster non sumpsit corpus vere, nec passus et mortuus est vere; sed « humanitati illusionem attulit se haec fecisse. Illusionem ei

1. V ܐܝܬܝ. — 1. V et L ܕܒܛܠܬܗ.

1. Ad verbum : *Et faciat haec, ut sint commun*[illegible]

attulit se corpus sumpsisse, quia (ipsa) corpus suum amat. Et se ipsum extendit super crucem, * ut eis (hominibus) ostenderet, quomodo animae in corpore crucifigantur ». Haec verba ex doctrina vestra sumuntur; nec tu potes ea negare, quia * ea quoque scripsisti.

* L f. 14 v° c.

* V f. 13 v° b.

ܗܠܝܢ. ܐܣܒܪܬܗ ܠܟܘܢ ܕܢܣܒ ܦܓܪܐ:
ܡܛܠ ܕܪܚܡܐ ܦܓܪܗ. ܘܦܫܛ ܠܗ
ܢܦܫܗ ܥܠ ܙܩܝܦܐ: * ܡܛܠ ܕܢܚܘܐ
ܠܗܘܢ ܕܐܝܟܢܐ ܡܙܕܩܦܢ ܢܦܫܬܐ ܒܦܓܪܐ.
ܗܠܝܢ ܡܠܐ ܡܢ ܡܠܦܢܘܬܟܘܢ ܢܣܝܒܢ:
ܘܠܐ ܐܝܬ ܡܢ ܐܝܟ ܕܬܟܦܘܪ ܒܗܝܢ:
ܡܛܠ * ܕܐܦ ܟܬܒܬܗܝܢ ܗܘܝܬ܀

32. Non sunt ergo propria et communia in hypostasi Christi alia[1] (Dei) et alia[1] (hominis). Sed ille cuius sunt divina, eius sunt etiam humana, et ille cuius sunt magnifica, eius sunt etiam parva atque vilia. Et ita (Christo) adscribuntur magnifica, quia est, (et) parva, quia factus est; divina, quia Deus est, et humana, quia homo factus est; gloriosa, quia spiritualis est, (et) vilia, quia incorporatus est. Et quemadmodum professione eius parvorum non evertuntur eius magnifica, ita etiam nec fide eius magnificorum mendacia dicuntur eius parva. Non enim alius hominis sunt humana, sed Dei ipsius sunt humana, quia homo factus est; nec alius Dei sunt divina, sed illius ipsius qui unicuique homo videbatur.

ܠܝܬ ܗܟܝܠ ܕܝܠܝܬܐ ܘܓܘܢܝܬܐ
ܒܩܢܘܡܗ ܕܡܫܝܚܐ: ܕܐܚܪܢܐ ܘܐܚܪܢܐ. ܐܠܐ
ܗܘ ܕܕܝܠܗ ܐܢܝܢ ܐܠܗܝܬܐ: ܕܝܠܗ ܐܢܝܢ
ܐܦ ܐܢܫܝܬܐ. ܘܗܘ ܕܕܝܠܗ ܐܢܝܢ ܪܘܪܒܬܐ:
ܕܝܠܗ ܐܢܝܢ ܐܦ ܙܥܘܪܝܬܐ ܘܡܣܟܢܝܬܐ.
ܘܡܬܡܠܠܢ ܒܠܘܬܗ ܗܟܢܐ ܪܘܪܒܬܐ:
ܡܛܠ ܕܐܝܬܘܗܝ. ܙܥܘܪܝܬܐ: ܡܛܠ
ܕܗܘܐ. ܐܠܗܝܬܐ: ܡܛܠ ܕܐܠܗܐ ܗܘ:
ܘܐܢܫܝܬܐ: ܡܛܠ ܕܒܪܢܫܐ ܗܘܐ.
ܫܘܒܚܢܝܬܐ: ܡܛܠ ܕܪܘܚܢܐ ܗܘ: ܫܝܛܬܐ:
ܡܛܠ ܕܐܬܓܫܡ. ܘܐܝܟܢܐ ܕܠܐ ܡܬܗܦܟܢ
ܪܘܪܒܬܗ ܒܬܘܕܝܬܐ ܕܙܥܘܪܝܬܗ: ܗܟܢܐ
ܐܦ ܠܐ ܙܥܘܪܝܬܗ ܡܬܕܓܠܢ ܒܗܝܡܢܘܬܐ
ܕܪܘܪܒܬܗ. ܠܘ ܓܝܪ ܕܒܪܢܫܐ ܐܚܪܢܐ
ܐܝܬܝܗܝܢ ܐܢܫܝܬܐ: ܐܠܐ ܕܝܠܗ ܕܐܠܗܐ
ܐܝܬܝܗܝܢ ܐܢܫܝܬܐ: ܡܛܠ ܕܗܘܐ ܒܪ
ܐܢܫܐ. ܘܠܘ ܕܐܠܗܐ ܐܚܪܢܐ ܐܝܬܝܗܝܢ
ܐܠܗܝܬܐ: ܐܠܐ ܕܝܠܗ ܕܗܘ ܕܠܟܠܚܕ
ܒܪܢܫܐ ܡܬܚܙܐ ܗܘܐ܀

33. Nec primum[2] eis (Deo et homini)

ܘܠܘ ܒܙܒܢ ܐܝܬ ܗܘܐ ܠܗܘܢ ܕܝܠܝܬܐ:

1. Ad verbum : *Alius* (*Dei*) *et alius* (*hominis*). — 2. Ad verbum : *Aliquando*

ܘܡܢ ܒܬܪܟܢ[1] ܗܘܝ ܠܗܘܢ ܚܪ̈ܢܝܬܐ
ܕܓܘܐ. ܡܢܐ ܐܡܪ ܐܢܬ. * ܗܘܝ ܒܩܕܡܝܐ
ܚܪ̈ܢܝܬܐ * ܠܐܠܗܐ ܘܐ̱ܚܪ̈ܢܝܬܐ ܠܒܪܢܫܐ:
ܘܡܢ ܗܘܐ ܠܗܘܢ ܫܘܬܦܘܬܐ ܘܥܒܕܘ ܐܢܝܢ
ܕܓܘܐ. ܐܘ ܒܟܠܙܒܢ ܕܝ̈ܠܢܝܬܐ ܘܓܘ̈ܢܝܬܐ
ܐܝܬ ܠܗܘܢ: ܐܘ ܙܒܢ ܐܝܬ ܗܘܝ ܠܗܘܢ
ܝܚܝ̈ܕܝܬܐ ܘܙܒܢ ܗܘܝ ܕܓܘܐ. ܘܐܢ ܗܢܐ
ܗܘ: ܥܕܡܐ ܠܐܡܬܝ ܩܕܡ ܝܚܝ̈ܕܝܬܐ: ܘܡܢ
ܐܡܬܝ ܗܘܝ ܕܓܘܐ. ܘܡܫܬܟܚ ܗܘ ܒܪ
ܐܢܫܐ ܕܒܪܝܫ ܐܝܬܘܗܝ ܕܢܦܫܗ: ܘܡܢ ܒܬܪܟܢ[1]
ܗܘܐ ܕܐܠܗܐ. ܘܙܒܢ ܒܗܠܝܢ ܕܝܠܗ
ܒܟܠܡܕܡ ܡܬܚܫܚ ܗܘܐ: ܘܙܒܢ
ܐܝܩܪܗܘܢ ܓܘܢܐܝܬ ܠܐܦܪܐ ܕܗܢܘܢ ܕܐܠܗܐ.
ܘܠܐ ܡܟܝܠ ܐܝܬܘܗܝ ܚܕܝܘܬܐ ܡܢ ܫܘܪܝ
ܒܛܢܬܐ: ܐܠܐ ܐܬܝܠܕ ܒܪܢܫܐ ܦܫܝܛܐ
ܘܟܢܫ ܟܠܗܝܢ ܩܢܘܡܝܗ ܘܡܢ ܒܬܪܟܢ ܐܬܐ
ܠܗܝ ܕܓܘܢܝܬܐ ܢܗܘܝܢ ܠܗܘܢ. ܐܪܐ: ܘܡܐ
ܗܘܐ ܙܒܢܐ ܘܗܘܝ ܕܓܘܐ ܗܠܝܢ ܕܐܝܬܝܗܝܢ
ܝܚܝ̈ܕܝܬܐ ܕܩܢܘܡܐ: ܗܠܝܢ ܕܐܠܗܐ ܗܘܝ
ܐܦ ܕܒܪ ܐܢܫܐ ܒܠܚܘܕ: ܐܘ ܐܦ ܕܒܪ
ܐܢܫܐ ܗܘܝ ܕܐܠܗܐ. ܐܢ ܝܗܒ ܐܠܗܐ ܝܗܒ
ܠܒܪܢܫܐ: ܗܘ ܕܝܢ ܡܢ ܡܣܟܢܘܬܐ ܕܒܪ
ܐܢܫܐ ܡܕܡ ܠܐ ܢܣܒ: ܠܘ ܓܘܢܝܬܐ ܐܢܝܢ:
ܐܠܐ ܚܕ ܝܗܒ ܘܚܕ ܢܣܒ. ܐܢ ܕܝܢ ܢܣܒ
ܐܠܗܐ * ܡܢ ܒܪܢܫܐ ܘܒܪܢܫܐ ܡܢ ܐܠܗܐ:
ܗܐ ܡܕܝܢ ܐܬܚܒܫ ܠܗ ܐܠܗܐ * ܬܚܝܬ
ܗܠܝܢ ܡܣܟܢܘܬܐ ܕܐܢܫܘܬܐ. ܘܐܢ ܝܗܒ

erant propria, et postea alia eis fuerunt communia. Quid dicis : * « Primum habuerunt alia * Deus et alia homo : et postea societate coniuncti ea communia fecerunt »? Aut semper eis sunt propria et communia; aut nunc eis erant singularia, et nunc communia fuerunt. Et si hoc est, quousque procederunt propria, et ex quo tempore fuerunt communia? (Ex inde) fit ut ille homo primum sui ipsius sit, et postea fuerit Dei; et nunc his suis omnino usus fuerit, et nunc honorem ipsorum (propriorum) Dei communiter obtinuerit. Et igitur non est unio ab initio conceptionis; sed natus est homo simplex et omnia hypostaseos suae congregavit, et postea evenit ut eis communia essent. Utrum (ἆρα), et quando fuit tempus ut ipsa quae sunt singularia hypostaseos, communia fuerint, illa (propria) Dei tantum fuerunt etiam hominis, an (illa propria) hominis quoque fuerunt Dei? Si Deus dedit homini, ipse vero nullum ex humilibus hominis accepit, communia non sunt; sed unus dat et alter accipit. Si vero accepit Deus * ab homine et homo a Deo, ecce ergo conclusus est Deus * sub haec humilia humanitatis. Et si per gratiam Deus homini dedit auctoritatem et honorem, ut esset ille homo etiam

1. L ܒܙܒܢ.

Filius gratiae [1] simul ac Filius naturalis, ergo non sunt communia. Sic enim fit ut sint communia, quando factus est homo Filius naturalis, sicuti est Deus, et quando agnoscitur consubstantialis Patri, sicuti est Filius ille naturalis. Namque apud illum cui per gratiam aliquid datum est et qui metaphorice honorem accipit, ibi non apparet haec communitas. Hoc enim indicat, sicut dixi, communitatem, quod aut vocetur Filius Dei Filius gratiae simul ac homo aut quod dicatur homo Filius naturalis simul ac Deus. Si vero dicitur : Semper sunt propria Dei et hominis, ille homo ergo adhuc est indigens omnibusque passionibus naturalibus obnoxius, sicut erat, et adhuc mortalis quoque est et passibilis naturaliter sicut nos.

ܐܠܗܐ ܒܛܝܒܘܬܐ ܠܒܪ ܐܢܫܐ ܡܫܘܬܦܢܐ
ܘܐܟܝܢܐ: ܕܢܗܘܐ ܐܦ ܗܘ ܒܪܢܫܐ ܒܪܐ
ܒܛܝܒܘܬܐ ܐܝܟ ܒܪܐ ܟܝܢܝܐ: ܠܐ ܡܬܚܙܝܢ
ܐܝܬܝܗܝܢ ܫܘܬܦܘܬܐ. ܗܟܝ[1] ܓܝܪ ܡܬܥܒܕܢ
ܗܘܝܢ ܫܘܬܦܘܬܐ: ܡܐ ܕܗܘܐ ܒܪܢܫܐ ܒܪܐ
ܟܝܢܝܐ ܐܝܟ ܕܐܝܬܘܗܝ ܐܠܗܐ ܘܡܐ
ܕܡܬܝܕܥ ܒܪ ܟܝܢܗ ܕܐܒܐ ܐܝܟ ܕܐܝܬܘܗܝ
ܒܪܐ ܗܘ[2] ܟܝܢܝܐ: ܗܘ ܓܝܪ ܕܒܛܝܒܘܬܐ
ܐܬܝܗܒ ܠܗ ܡܕܡ ܘܒܫܐܠܬܐ[3] ܢܣܒ
ܐܝܩܪܐ: ܠܐ ܡܬܚܙܝܐ ܠܗ ܗܕܐ ܫܘܬܦܘܬܐ.
ܗܕܐ ܓܝܪ ܡܘܕܥܐ: ܐܝܟ ܕܐܡܪܬ: ܫܘܬܦܘܬܐ:
ܕܐܘ ܢܬܩܪܐ ܒܪܐ ܕܐܠܗܐ ܒܪܐ ܕܛܝܒܘܬܐ
ܐܝܟ ܒܪ ܐܢܫܐ: ܐܘ ܕܢܬܐܡܪ ܒܪܢܫܐ ܒܪܐ
ܟܝܢܝܐ ܐܝܟ ܐܠܗܐ. ܐܢ ܕܝܢ ܢܬܐܡܪܘܢ ܕܒܟܠ
ܙܒܢ ܐܝܬܝܗܝܢ[4] ܕܝܠܝܬܐ ܕܐܠܗܐ ܘܕܒܪ
ܐܢܫܐ: ܡܟܝܠ ܥܕܟܝܠ ܗܘ ܒܪ ܐܢܫܐ
ܣܢܝܩܐ ܗܘ ܘܡܫܥܒܕ ܠܟܠܗܘܢ ܚܫܐ
ܟܝܢܝܐ ܐܝܟ ܕܐܝܬܘܗܝ ܗܘܐ ܘܥܕܟܝܠ
ܐܦ ܡܝܘܬܐ ܗܘ ܘܚܫܘܫܐ ܟܝܢܐܝܬ ܐܟܘܬܢ܀

34. * Nonne (ἄρα) cessabitis ab hac blasphemia, discipulique fietis Librorum sanctorum et traditionis fidei rectae? Namque neque sunt * nunc propria et nunc communia, nec semper singularia et semper communia. In illa hypostasi enim neque sunt « hic » et « ille », nec [2] « huius » et « illius », nec « meum » et « tuum », nec quid-

* L f. 15 r° c.

* V f. 14 r° b.

* ܠܐ ܬܫܠܘܢ ܐܝܟܘ: ܐܪܐ: ܡܢ ܗܕܐ
ܓܘܕܦܐ: ܘܗܘܘܢ ܐܝܟܘ ܬܠܡܝܕܐ ܠܟܬܒܐ
ܩܕܝܫܐ ܘܠܡܫܠܡܢܘܬܐ ܕܗܝܡܢܘܬܐ
ܬܪܝܨܬܐ. ܠܐ ܓܝܪ * ܙܒܢܝܢ ܐܝܬܝܗܝܢ
ܕܝܠܝܬܐ ܘܙܒܢܝܢ ܫܘܬܦܘܬܐ: ܘܠܐ ܒܟܠܙܒܢ
ܝܚܝܕܝܬܐ ܘܒܟܠܙܒܢ ܕܓܘܐ. ܒܗܝ ܓܝܪ
ܒܩܢܘܡܐ ܗܘ ܘܗܘ ܐܘ[5] ܕܗܘ ܘܕܗܘ

1. V ܛܝܒܘ. — 2. V ܐܘ. — 3. L ܒܫܐܠܬܐ. — 4. V ܐܝܬܝܗܘܢ. — 5. V ܘܠܐ.

1. Ad verbum : *Per gratiam*. — 2. Ad verbum : *Aut*.

ܘܠܐ ܕܝܠܗ ܘܕܝܠܟ ܘܠܐ ܕܝܗܒܐ ܐܝܟ
ܕܒܡܩܒܠܢܘܬܐ ܕܛܝܒܘܬܐ: ܠܘ ܫܘܬܦܘܬܐ
ܕܐܝܩܪܐ ܘܕܫܘܠܛܢܐ ܠܚܘܕ ܥܒܕ ܐܠܗܐ
ܠܗ ܠܒܪܢܫܐ. ܫܠܘ ܠܟܘܢ. ܡܢܐ ܡܓܚܟܝܢ
ܐܢܬܘܢ ܒܐܪ̈ܙܐ ܕܕܚܝܠܐ ܘܐܠܗܝܐ. ܠܡܢܐ
ܚܫܝܒܐ ܠܟܘܢ ܒܓܘܚܟܐ ܡܕܒܪܢܘܬܐ ܡܠܝܬ
ܐܪ̈ܙܐ. ܠܐ ܬܗܘܘܢ ܐܘܡܢ̈ܐ ܣܟ̈ܠܐ ܘܬܕܒܩܘܢ
ܠܐܠܗܐ ܒܒܪܢܫܐ ܐܝܟ ܕܦܐ ܠܕܦܐ ܐܘ ܐܝܟ
ܕܗܒܐ ܠܡܪ̈ܓܢܝܬܐ܀

ܡܢ ܕܗܘܐ ܓܝܪ ܚܕܝܘܬܐ: ܘܐܫܬܘܬܦ
ܥܡܢ ܒܒܣܪܐ ܘܒܕܡܐ ܐܠܗܐ ܡܠܬܐ: ܐܝܟ
ܕܐܡܪ ܦܘܠܘܣ: ܘܗܘܐ ܒܢ ܚܕ ܘܚܢܢ ܒܗ
ܗܘ ܒܗ ܗܘ ܒܚܘܠܛܢܐ ܐܝܢܐ ܕܠܝܬ ܒܗ
ܚܒܠܐ: ܠܝܬ ܒܗܘ ܚܕ ܩܢܘܡܐ
ܝܚܝܕܝܬܐ ܘܐܦܠܐ ܕܝܠܝ ܘܕܝܠܟ: ܐܠܐ
ܟܠܗܝܢ ܕܐܠܗܐ[1] ܕܒܪܢܫܐ ܘܟܠܗܝܢ ܕܒܪ
ܐܢܫܐ ܕܐܠܗܐ: ܠܘ ܒܒܘܠܒܠܐ: ܐܝܟ ܕܐܡܪ
ܐܦܘܠܝܢܪܝܣ. ܠܘ ܓܝܪ ܕܠܐ ܡܕܥܐ
ܡܘܕܝܢܢ ܠܡܬܓܫܡܢܘܬܗ ܕܐܠܗܐ
ܒܕܡܘܬܗ ܕܗܘ. ܠܘ ܓܝܪ ܡܡܠܝܢܐ
ܩܢܘܡܗ ܕܒܪܢܫܐ ܡܡܠܝܢ ܚܠܦ
ܠܩܢܘܡܗ ܕܐܠܗܐ: ܐܝܟ ܕܐܡܪ ܗܘ
ܛܥܝܐ. ܠܘ ܓܝܪ ܠܩܢܘܡܐ ܕܒܪܢܫܐ
ܡܠܝ ܐܠܗܐ ܡܕܡ ܕܚܣܝܪ ܗܘܐ: ܘܗܘܐ
ܠܗ ܒܕܘܟܬ ܢܦܫܐ ܘܒܕܘܟܬ ܡܕܥܐ. ܐܠܐ
ܚܣܝܪܘܬܐ ܕܟܝܢܐ ܐܢܫܝܐ ܡܠܝ: ܒܗܘ

quam commune sicut per acceptionem gratiae. Non socium honoris et auctoritatis tantum sibi fecit Deus hominem. Silete! Quare luditis mysteria tremenda et divina? Quare derisum reputatis oeconomiam mysteriis plenam? Nolite artifices stulti esse, Deumque coniungere cum homine quasi tabulam cum tabula, aut quasi aurum cum margarita.

35. Etenim, postquam fuit unio, et *communicavit nobiscum carni et sanguini*[1] Deus Verbum, ut dixit Paulus, et idem fuit in nobis unus nosque in eo per commixtionem in qua nulla est corruptio, in illa una hypostasi non sunt singularia, nec « mea » et « tua »; sed omnia Dei (sunt) hominis, et omnia hominis (sunt) Dei, non (autem) per confusionem, sicut dixit Apollinarius. Namque non mentis expertem * profitemur incorporationem Dei ad instar illius, quia hypostasim Dei non affirmamus supplere hypostasim hominis, sicut dixit ille * deceptor. Non enim hypostasi hominis supplevit Deus id quod (illi) deerat, nec ei fuit loco animae et loco mentis. Sed id quod humanae naturae deerat, supplevit, quia homo perfectus per omnia absque peccato ex

1. L add. ܟܠܗܝܢ.

1. Hebr., II, 14.

humano genere (γένος) factus est, et per incorporationem suam naturam nostram accepit, ut ipse in nobis esset homo et nos in ipso Deo, non sicut considerat cogitatio indagationis, sed sicut videt cogitatio fidei.

36. Non separavimus illam essentiam in naturam et in naturam, sicut Arius, ut verbum tuum nos calumniatum est. In scriptis nostris legisti nos profiteri unam naturam et unam essentiam omnino, praeterquam quod in hypostasibus Patris et Filii et Spiritus agnoscitur, et nos criminatus es ut Ariani credere. Sed laetamur in criminatione tua, quia haec ipsa est nobis in vitam et tibi in condemnationem. Neque vero ille qui hypostases separat essentiam scindit, nec ille qui hypostases[1] nominat naturam et naturam profitetur, sicut scientiae
* L f. 15 v° b. tuae visum est. Ex furore * enim et ira quae cogitationes tuas implent, nescis quid loquaris.

* V f. 14 v° a. 37. Et rursus * me interrogas sicut te : « Illud : Descendit hypostasis de caelo, dicisne metaphorice, an vere? » — Ego dico : Vere descendit Filius Dei de caelo[2]. Neque reputo hunc descensum sicut illum qui fuit super montem Sinai; nec pono hunc adventum

[illegible]

1. V [illegible].

1. Ad verbum : *Vel per nominationem hypostaseon.* — 2. Ad verbum : *Ego vere dico descendisse Filium Dei de caelo.*

ܡܬܝܬܐ ܐܝܟ ܗܝ ܡܬܝܬܐ ܕܚܙܐ
ܚܙܩܝܐܝܠ: ܘܠܐ ܡܦܚܡ ܐܢܐ ܠܗܕܐ
ܠܓܠܝܢܐ ܥܡ ܗܘ ܕܚܙܐ ܐܫܥܝܐ ܒܗܝܟܠܐ:
ܘܠܐ ܡܘܕܐ ܐܢܐ ܠܗܘ ܚܙܘܐ ܐܝܟ ܗܘ ܕܚܙܐ
ܕܢܝܐܝܠ ܠܒܪܢܫܐ[1] ܕܐܬܩܪܒ ܩܕܡ ܥܬܝܩ
ܝܘܡܬܐ. ܬܡܢ ܓܝܪ ܟܠ ܡܕܡ ܒܐܣܟܡܐ
ܗܘܐ ܗܘܐ ܘܥܕܡܐ ܠܚܙܘܐ ܕܥܝܢܐ ܒܠܚܘܕ.
ܗܪܟܐ ܕܝܢ ܟܠ ܡܕܡ ܒܫܪܪܐ ܠܥܠ
ܡܢ ܡܠܬܐ ܘܠܐ ܡܬܦܫܩ: ܐܝܟ ܕܡܚܘܐ
ܦܘܠܘܣ ܒܡܠܦܢܘܬܗ ܟܕ ܦܪܫ ܦܘܪܫܢܐ
ܒܝܢܬ ܩܕܡܝܬܐ ܠܗܕܐ ܕܗܘܬ ܒܒܪܐ:
ܒܟܠ ܡܢܘܢ ܘܒܟܠ ܐܣܟܡܝܢ ܡܠܠ
ܐܠܗܐ ܥܡ ܐܒܗܬܢ ܒܢܒܝܐ ܡܢ ܩܕܝܡ:
ܘܒܗܠܝܢ ܝܘܡܬܐ ܐܚܪܝܐ ܡܠܠ ܥܡܢ
ܒܒܪܗ. ܘܠܐ ܐܡܪ ܒܐܣܟܡܐ ܕܒܪܗ: ܐܝܟ
ܕܐܡܪ ܕܒܐܣܟܡܐ ܒܝܕ ܢܒܝܐ. ܡܛܠ
ܕܗܪܟܐ ܒܫܪܪܐ ܗܘ ܒܪܐ ܩܢܘܡܐܝܬ ܐܬܗܦܟ
ܒܝܢܬܢ ܘܡܠܠ ܥܡܢ: ܐܝܟ ܗܝ ܕܐܡܝܪܐ
ܒܢܒܝܐ: ܕܒܐܪܥܐ ܐܬܚܙܝ ܘܥܡ[2]
ܒܢܝܢܫܐ ܐܬܗܦܟ. ܘܡܫܚܠܦܐ ܕܝܢ ܗܕܐ
ܡܬܝܬܐ ܘܗܕܐ ܡܚܬܬܐ ܡܢ ܩܕܡܝܬܐ
ܡܘܕܐ ܐܢܐ: ܡܛܠ ܕܒܫܪܪܐ ܘܩܢܘܡܐܝܬ
ܗܘܬ. ܕܐܬܠ ܕܝܢ ܦܘܫܩܐ ܕܐܪܙܗ: ܠܐ ܝܕܥ ܐܢܐ.
ܘܠܐ ܐܦ ܡܦܩܩ ܠܝ ܐܢܫ ܐܚܪܢ ܠܒܪ
ܡܢ ܣܘܟܠܐ ܕܟܬܒܐ ܡܩܒܠ ܐܢܐ܀
ܘܬܘܒ ܠܘܬ ܡܠܬܐ ܕܢܚܬ ܡܢ

sicut illum adventum quem vidit Ezechiel; nec comparo hanc manifestationem cum illa quam vidit Isaias in templo; nec profiteor hanc visionem sicut illam quam vidit Daniel : *(Vidi hominem qui coram Antiquo dierum adstitit*[1]. Illic enim omnia in figura fiebant, et usque ad visionem oculi tantum: ibi vero omnia in veritate ineffabiliter sunt, nec explanantur. Quod Paulus ostendit in doctrina sua separationem faciens inter primos (descensus) et hunc qui fuit per Filium : *In omnibus partibus et in omnibus figuris olim locutus est Deus cum patribus nostris in prophetis, et in his diebus novissimis locutus est nobiscum in Filio suo*[2]. Nec dixit : « In figura Filii sui », sicut dixit : « In figura per prophetas », quia ibi vere ipse Filius hypostatice apud nos conversatus est et nobiscum locutus est, sicut dictum est a propheta : *In terra visus est et cum hominibus conversatus est*[3]. Diversum a primis vero esse hunc adventum et hunc descensum profiteor, quia vere et hypostatice fuit. Dare autem explanationem mysterii huius (descensus) nescio; nec aliud, si quis mihi explicet, praeter sensum Librorum accipio.

38. Et rursus ad Verbum refertur

1. V ܠܒܪ ܐܢܫܐ. — 2. V ܘܥܡ.

1. Dan., VII, 13. — 2. Hebr., I, 1-2. — 3. Baruch, III, 38.

quod descendit de caelo Filius, et ad Christum, et ad Deum, et ad Filium hominis, et ad panem vivum, et ad Iesum. In Libris sanctis enim descensus adventusque et manifestatio attribuuntur his nominibus, quae omnia hypostasim Filii indicant, sicut scriptum est de Verbo : *In mundo erat, et venit in mundum*[1]. Et rursus scriptum est : *Dixit Iesus : Exivi a Patre, et veni in mundum; iterum relinquo mundum, et vado ad Patrem*[2]. Et rursus scriptum est : *Nemo ascendit in caelum, nisi ille qui descendit de caelo, Filius hominis, qui est in caelo*[3]. Et, postquam descendit de caelo, dixit se in caelo esse; et, quemadmodum neque
* L f. 16 r° a. * mendax est hoc : « Est in caelo », nec metaphorice dicitur, ita etiam neque illud : « Descendit de caelo », falsum
* V f. 14 v° c. est, nec[4] metaphorice dicitur. * Et rursus dixit : *Ego sum panis vivus, qui descendi de caelo*[5]. Et rursus dixit : *Panis Dei est ille qui descendit de caelo et dedit vitam mundo*[6]. Et, explanans se hypostasim suam panem vocasse, dixit : *Ego sum panis vivus, qui descendi de caelo*[7]. Et rursus scriptum est : *Murmurabant Iudaei de illo, quia dixisset : De caelo descendi*[8]. Et rursus dixit : *Descendi de caelo, non ut faciam voluntatem meam, sed ut faciam voluntatem eius qui misit me*[9]. Et rursus dixit :

ܫܡܝܐ ܒܪܐ ܘܡܫܝܚܐ ܘܐܠܗܐ ܘܒܪܗ ܕܐܢܫܐ
ܘܠܠܚܡܐ ܕܚܝܐ ܘܠܝܫܘܥ. ܥܠ ܗܠܝܢ ܓܝܪ
ܫܡܗܐ ܫܡܝܐ ܒܟܬܒܐ ܩܕܝܫܐ ܡܬܝܗܒܐ
ܘܡܐܬܝܬܐ ܘܓܠܝܢܐ: ܕܐܝܬܝܗܘܢ ܟܠܗܘܢ
ܡܘܕܥܢܐ ܕܩܢܘܡܗ ܕܒܪܐ: ܐܝܟ ܗܘ ܕܟܬܝܒܐ
ܥܠ ܡܠܬܐ: ܕܐܝܬܘܗܝ ܗܘܐ ܒܥܠܡܐ
ܘܐܬܐ ܠܥܠܡܐ. ܘܬܘܒ ܟܬܝܒ: ܕܐܡܪ
ܝܫܘܥ ܕܢܦܩܬ ܡܢ ܐܒܐ ܘܐܬܝܬ ܠܥܠܡܐ:
ܘܬܘܒ ܫܒܩ ܐܢܐ ܠܥܠܡܐ ܘܐܙܠܢܐ ܠܘܬ
ܐܒܐ. ܘܬܘܒ ܟܬܝܒ: ܕܠܐ ܐܢܫ ܣܠܩ
ܠܫܡܝܐ: ܐܠܐ ܗܘ ܕܢܚܬ ܡܢ ܫܡܝܐ
ܒܪܗ ܕܐܢܫܐ: ܗܘ ܕܐܝܬܘܗܝ ܒܫܡܝܐ. ܘܟܕ
ܢܚܬ ܡܢ ܫܡܝܐ ܐܡܪ ܕܒܫܡܝܐ ܐܝܬܘܗܝ
ܗܘܐ. ܘܐܝܟ ܕܠܐ * ܕܓܠܐ ܗܝ ܕܐܝܬܘܗܝ
ܒܫܡܝܐ ܘܠܘ ܫܐܝܠܐܝܬ ܐܡܝܪܐ: ܗܟܢܐ
ܐܦ ܠܐ ܗܝ ܕܢܚܬ ܡܢ ܫܡܝܐ ܟܕܒܐ ܐܘ
ܐܡܝܪܐ ܫܐܝܠܐܝܬ. * ܘܬܘܒ ܐܡܪ: ܕܐܢܐ ܐܢܐ
ܠܚܡܐ ܕܚܝܐ ܕܢܚܬܬ ܡܢ ܫܡܝܐ. ܘܬܘܒ
ܐܡܪ: ܕܠܚܡܗ ܕܐܠܗܐ ܐܝܬܘܗܝ ܗܘ ܕܢܚܬ
ܡܢ ܫܡܝܐ ܘܝܗܒ ܚܝܐ ܠܥܠܡܐ. ܘܟܕ
ܡܦܫܩ ܕܠܚܡܐ ܠܩܢܘܡܗ ܩܪܐ ܐܡܪ:
ܕܐܢܐ ܐܢܐ ܠܚܡܐ ܕܚܝܐ ܕܢܚܬܬ ܡܢ
ܫܡܝܐ. ܘܬܘܒ ܟܬܝܒ: ܕܝܗܘܕܝܐ ܟܠܗܘܢ
ܪܛܢܝܢ ܗܘܘ ܥܠܘܗܝ: ܕܐܡܪ ܗܘܐ ܕܡܢ
ܫܡܝܐ ܢܚܬܬ. ܘܬܘܒ ܐܡܪ: ܕܢܚܬܬ ܡܢ
ܫܡܝܐ: ܠܐ ܗܘܐ ܕܐܥܒܕ ܨܒܝܢܝ: ܐܠܐ
ܕܐܥܒܕ ܨܒܝܢܗ ܕܡܢ ܕܫܕܪܢܝ. ܘܬܘܒ ܐܡܪ:

1. Cf. Ioann., I, 9-10. — 2. *Ibid.*, XVI, 28. — 3. *Ibid.*, III, 13. — 4. Ad verbum : *Vel.* — 5. *Ibid.*, VI, 41 et 51. — 6. *Ibid.*, VI, 33. — 7. *Ibid.*, VI, 41 et 51. — 8. *Ibid.*, VI, 41. — 9. *Ibid.*, VI, 38.

ܕܐܒܐ ܩܕܫܢܝ ܘܫܕܪܢܝ ܠܥܠܡܐ. ܘܬܘܒ
ܐܡܪ: ܕܐܝܟܢܐ ܕܠܝ ܫܕܪܬ ܠܥܠܡܐ: ܐܦ
ܐܢܐ ܫܕܪܬ ܐܢܘܢ ܠܥܠܡܐ. ܘܬܘܒ ܝܘܚܢܢ
ܐܡܪ ܥܠܘܗܝ: ܕܗܘ ܕܡܢ ܠܥܠ ܐܬܐ:
ܠܥܠ ܡܢ ܟܠ ܗܘ. ܗܘ ܕܝܢ ܕܡܢ ܐܪܥܐ
ܗܘ: ܡܢ ܐܪܥܐ ܡܡܠܠ. ܗܘ ܕܝܢ ܕܡܢ
ܫܡܝܐ ܐܬܐ: ܠܥܠ ܡܢ ܟܠ ܗܘ. ܘܡܕܡ
ܕܚܙܐ ܘܫܡܥ ܡܣܗܕ: ܘܣܗܕܘܬܗ ܠܐ ܐܢܫ
ܡܩܒܠ. ܗܘ ܕܝܢ ܕܩܒܠ ܣܗܕܘܬܗ:
ܚܬܡ ܕܐܠܗܐ ܫܪܝܪܐ ܗܘ. ܘܬܘܒ ܐܡܪ:
* ܕܐܒܐ ܕܫܠܚܢܝ: ܗܘ ܣܗܕ ܥܠܝ. ܘܬܘܒ
ܐܡܪ: ܕܐܬܝܬ ܒܫܡܗ ܕܐܒܝ ܘܠܐ
ܡܩܒܠܝܢ ܐܢܬܘܢ * ܠܝ: ܘܐܢ ܐܚܪܢܐ ܢܐܬܐ
ܒܫܡ ܢܦܫܗ: ܠܗܘ ܬܩܒܠܘܢ. ܘܬܘܒ
ܐܡܪ: ܕܠܐ ܒܥܐ ܐܢܐ ܨܒܝܢܝ: ܐܠܐ ܨܒܝܢܗ
ܕܡܢ ܕܫܕܪܢܝ. ܘܬܘܒ ܐܡܪ: ܕܡܢ ܕܫܡܥ
ܡܠܬܝ ܘܡܗܝܡܢ ܠܡܢ ܕܫܕܪܢܝ: ܐܝܬ
ܠܗ ܚܝܐ ܕܠܥܠܡ. ܘܬܘܒ ܐܡܪ: ܝܘܠܦܢܝ
ܠܐ ܗܘܐ ܕܝܠܝ: ܐܠܐ ܕܗܘ ܕܫܕܪܢܝ. ܘܬܘܒ
ܐܡܪ: ܕܡܢ ܨܒܘܬܐ ܢܦܫܝ ܠܐ ܐܬܝܬ: ܐܠܐ
ܫܪܝܪ ܗܘ ܡܢ ܕܫܕܪܢܝ: ܗܘ ܕܐܢܬܘܢ ܠܐ
ܝܕܥܝܢ ܐܢܬܘܢ ܠܗ. ܐܢܐ ܕܝܢ ܝܕܥ ܐܢܐ ܠܗ:
ܕܡܢ ܠܘܬܗ ܐܢܐ ܘܗܘ ܫܕܪܢܝ. ܘܬܘܒ
ܐܡܪ: ܕܩܠܝܠ ܙܒܢܐ ܥܡܟܘܢ ܐܢܐ:
ܘܐܙܠ ܐܢܐ ܠܘܬ ܡܢ ܕܫܕܪܢܝ. ܘܐܝܟܐ
ܕܐܢܐ ܐܙܠ: ܐܢܬܘܢ ܠܐ ܡܫܟܚܝܢ ܐܢܬܘܢ

Pater me sanctificavit ac me misit in mundum[1]. Et rursus dixit : *Sicut me misisti in mundum, et ego misi eos in mundum*[2]. Et rursus dixit Ioannes de eo : *Qui desursum venit, super omnes est. Qui est de terra, de terra loquitur. Qui de caelo venit, super omnes est. Et quod vidit et audivit, testatur; et testimonium eius nemo accipit. Ille qui accepit eius testimonium, signavit quia Deus verax est*[3]. Et rursus dixit : * *Pater qui misit me, ipse testimonium perhibet de me*[4]. Et rursus dixit : *Veni in nomine Patris mei, et non accipitis* * *me; et si alius venerit in nomine suo, illum accipietis*[5]. Et rursus dixit : *Non quaero voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me*[6]. Et rursus dixit : *Qui verbum meum audit, et credit ei qui misit me, habet vitam aeternam*[7]. Et rursus dixit : *Mea doctrina non est mea, sed eius qui misit me*[8]. Et rursus dixit : *A me ipso non veni, sed est verax qui misit me, ille quem vos nescitis. Ego scio eum, quia ab ipso sum, et ipse me misit*[9]. Et rursus dixit : *Modicum tempus vobiscum sum : et vado ad eum qui me misit. Et quo ego vado, vos non potestis venire*[10]. Et rursus dixit : *Verum est testimonium meum, quia scio unde veni, et quo vado*[11]. Et rursus dixit : *Solus non fui, sed ego et Pater meus*

1. Ioann., x, 36. — 2. *Ibid.*, xvii, 18. — 3. *Ibid.* iii, 31-33. — 4. *Ibid.*, v, 37. — 5. *Ibid.*, v, 43 — 6. *Ibid.*, v, 30. — 7. *Ibid.*, v, 24. — 8. *Ibid.* vii, 16. — 9. *Ibid.*, vii, 28-29. — 10. *Ibid.*, vii, 33 et viii, 21. — 11. *Ibid.*, viii, 14.

qui misit me[1]. Et rursus dixit : *Ego sum, qui testimonium perhibeo de me ipso : et Pater meus qui misit me, ipse testimonium perhibet de me*[2]. Et
* L f. 16 r° c. rursus dixit : *Vos * de deorsum estis, et ego de supernis sum. Et vos de mundo hoc estis, et ego non fui de hoc
* V f. 15 r° b. * mundo*[3]. Et rursus dixit : *Qui misit me verax est : et haec quae audivi ab eo, loquor in mundo*[4]. Et rursus dixit : *Qui me misit mecum est, et non reliquit me solum Pater meus*[5]. Et rursus dixit : *Ego ex Deo processi et veni; neque a me ipso veni, sed ipse me misit*[6]. Et rursus dixit : *Me oportet operari opera eius qui misit me, donec dies est*[7]. Et rursus dixit : *Ego veni, ut vitam habeant et abundantius habeant*[8]. Et rursus dixit : *Ego lux in mundum veni*[9]. Et rursus dixit : *Non enim veni, ut iudicem mundum, sed ut vivificem mundum*[10]. Et rursus dixit : *Pater qui misit me, ipse mihi mandatum dedit, quid dicam, et quid loquar*[11]. Et rursus dixit : *Modicum tempus vobiscum sum, et vado ad eum, qui me misit*[12]. Et rursus dixit : *Hoc verbum quod audistis, non est meum, sed Patris qui misit me*[13]. Et
* L f. 16 v° a. rursus angelus * ad Virginem dixit : *Virtus Altissimi obumbrabit tibi*[14]. Et

ܠܡܫܬܐܠܐ. ܘܬܘܒ ܐܡܪ: ܕܡܣܗܕܢܐ ܗܘ ܣܗܕܘܬܐ:
ܡܛܠܠ ܕܝܠܝ ܐܢܐ ܡܢ ܐܣܗܕ ܐܢܫܐ
ܘܠܡܟܐ ܐܪܒܥܐ. ܘܬܘܒ ܐܡܪ: ܕܠܐ ܗܘܝܬ
ܠܒܣܪܝ: ܐܠܐ ܐܢܐ ܘܐܒܝ ܕܫܕܪܢܝ. ܘܬܘܒ
ܐܡܪ: ܕܐܢܐ ܐܢܐ ܕܣܗܕ ܐܢܐ ܥܠ ܢܦܫܝ:
ܘܐܒܝ ܕܫܕܪܢܝ: ܗܘ ܣܗܕ ܥܠܝ. ܘܬܘܒ
ܐܡܪ: ܐܢܬܘܢ * ܡܢ ܕܠܬܚܬ ܐܝܬܘܢ
ܘܐܢܐ ܡܢ ܕܠܥܠ ܐܢܐ: ܘܐܢܬܘܢ ܡܢ ܗܢܐ
ܥܠܡܐ ܐܝܬܘܢ ܘܐܢܐ ܠܐ ܗܘܝܬ ܡܢ ܗܢܐ
* ܥܠܡܐ. ܘܬܘܒ ܐܡܪ: ܕܡܢ ܕܫܕܪܢܝ ܫܪܝܪ
ܗܘ ܘܗܠܝܢ[1] ܕܫܡܥܬ ܡܢܗ[2] ܡܡܠܠ
ܐܢܐ ܒܥܠܡܐ. ܘܬܘܒ ܐܡܪ: ܕܡܢ ܕܫܕܪܢܝ
ܥܡܝ ܐܝܬܘܗܝ ܘܠܐ ܫܒܩܢܝ ܠܒܠܚܘܕܝ
ܐܒܝ. ܘܬܘܒ ܐܡܪ: ܕܐܢܐ ܡܢ ܐܠܗܐ ܢܦܩܬ
ܘܐܬܝܬ: ܘܠܐ ܗܘܐ ܡܢ ܨܒܝܢ ܢܦܫܝ ܐܬܝܬ:
ܐܠܐ ܗܘ ܫܕܪܢܝ. ܘܬܘܒ ܐܡܪ: ܕܠܝ ܘܠܐ
ܕܐܥܒܕ ܥܒܕܐ ܕܡܢ ܕܫܕܪܢܝ ܥܕ ܐܝܡܡܐ
ܗܘ. ܘܬܘܒ ܐܡܪ: ܕܐܢܐ ܐܬܝܬ ܕܚܝܐ ܢܗܘܘܢ
ܠܗܘܢ ܘܡܝܬܪ ܕܝܬܝܪ ܢܗܘܐ ܠܗܘܢ. ܘܬܘܒ
ܐܡܪ: ܕܐܢܐ ܢܘܗܪܐ ܐܬܝܬ ܠܥܠܡܐ. ܘܬܘܒ
ܐܡܪ: ܠܐ ܓܝܪ ܐܬܝܬ ܕܐܕܘܢ ܠܥܠܡܐ:
ܐܠܐ ܕܐܚܐ ܠܥܠܡܐ. ܘܬܘܒ ܐܡܪ: ܕܐܒܐ
ܕܫܕܪܢܝ: ܗܘܝܘ ܦܘܩܕܢܐ ܝܗܒ ܠܝ ܡܢܐ
ܐܡܪ ܘܡܢܐ ܐܡܠܠ. ܘܬܘܒ ܐܡܪ:
ܕܩܠܝܠ ܙܒܢܐ ܥܡܟܘܢ ܐܢܐ ܘܐܙܠ ܐܢܐ

1. V ܘܐܠܝܢ. — 2. V add. ܗܘܝܢ.

1. Ioann., VIII, 16. — 2. *Ibid.* VIII, 18. — 3. *Ibid.*, VIII, 23. — 4. *Ibid.*, VIII, 26. — 5. *Ibid.*, VIII, 29. — 6. *Ibid.*, VIII, 42. — 7. *Ibid.*, IX, 4. — 8. *Ibid.*, X, 10. — 9. *Ibid.*, XII, 46. — 10. *Ibid.*, XII, 47. — 11. *Ibid.*, XII, 49. — 12. *Ibid.*, VII, 33. — 13. *Ibid.*, XIV, 24. — 14. Luc., I, 35.

ܠܗܘܐ ܡܢ ܕܫܕܪܗ. ܘܬܘܒ ܐܡܪ: ܕܡܫܕܪܘܬܐ
ܗܕܐ ܕܡܫܕܪܝܢ ܐܝܬܘܗܝ: ܠܐ ܗܘܐ ܕܡܠܟ:
ܐܠܐ ܕܐܒܐ ܕܫܕܪܗ. ܘܬܘܒ ܫܠܝܚܐ ܐܡܪ:
ܠܥܠܡܐ: ܕܢܚܝܘܗܝ ܠܚܛܝܐ ܐܬܐ
ܠܥܠܡ. ܘܦܘܠܘܣ ܐܡܪ: ܕܢܚܬ ܐܠܗܐ
ܠܒܪܗ. ܘܬܘܒ: ܢܚܬ ܐܠܗܐ ܠܒܪܗ ܒܕܡܘܬܐ
ܕܒܣܪܐ ܕܚܛܝܬܐ: ܡܛܠ * ܕܚܛܝܬܐ.
ܘܬܘܒ ܐܡܪ: ܕܢܦܩ ܡܢ ܫܡܝܐ ܐܬܐ
ܠܥܠܡܐ ܕܢܚܐ ܠܚܛܝܐ. ܘܬܘܒ ܐܡܪ:
ܕܗܘ ܕܢܚܬ: ܗܘܝܘ ܗܘ ܕܣܠܩ ܠܥܠ
ܡܢ ܟܠܗܘܢ ܫܡܝܐ: ܕܢܡܠܐ ܟܠ. ܘܬܘܒ
ܐܡܪ: ܕܠܐ ܬܐܡܪ ܒܠܒܟ ܕܡܢܘ ܣܠܩ
ܠܫܡܝܐ ܘܐܚܬ ܠܡܫܝܚܐ. ܘܬܘܒ ܐܡܪ:
ܕܡܫܝܚܐ ܕܐܬܐ ܗܘܐ ܪܒ ܟܘܡܪܐ
ܕܛܒܬܐ ܕܥܒܕ. ܘܬܘܒ ܐܡܪ: ܕܢܦܫܗ ܣܪܩܗ
ܘܕܡܘܬܐ ܕܥܒܕܐ ܢܣܒ. ܘܬܘܒ ܕܘܝܕ ܐܡܪ:
ܕܢܚܘܬ ܐܝܟ ܡܛܪܐ ܥܠ ܓܙܬܐ. ܘܬܘܒ
ܐܡܪ: ܕܥܝܪ ܓܢܒܪܘܬܟ ܘܬܐ ܠܦܘܪܩܢܢ.
ܘܬܘܒ ܢܒܝܐ ܐܚܪܢܐ ܐܡܪ: ܕܢܐܬܐ ܠܢ ܐܝܟ
ܡܛܪܐ ܘܐܝܟ ܠܩܝܫܐ ܕܡܪܘܐ ܠܐܪܥܐ܀

ܗܠܝܢ ܗܟܝܠ ܒܟܠܗܘܢ ܩܠܐ
ܘܣܓܝܐܐ ܕܐܟܘܬܗܘܢ: ܥܠ ܒܪܐ ܕܐܠܗܐ
ܐܡܝܪܢ ܒܟܬܒܐ ܩܕܝܫܐ: ܕܢܚܬ ܘܕܐܬܐ
ܘܕܐܫܬܕܪ ܘܕܐܫܬܠܚ ܘܕܐܬܓܠܝ
ܘܕܐܬܚܙܝ: ܥܠܘ ܥܠ ܗܘ ܒܪܢܫܐ ܐܡܝܪܢ:
ܐܝܟ ܕܐܝܬܘܗܝ * ܡܦܫܩܝܢ ܐܝܬܘܗܝ. ܠܘ ܓܝܪ
ܡܢ ܒܬܘܠܬܐ ܠܥܠܡܐ ܒܪܢܫܐ ܡܫܬܡܗܐ

1. Gal., IV, 4. — 2. Rom., VIII, 3. — 3. I Tim., I, 15. — 4. Eph., IV, 10. — 5. Rom., X, 6. — 6. Cf.

Paulus dixit : *Misit Deus Filium suum*[1]. Et rursus : *Misit Deus Filium suum in similitudinem carnis peccati, propter * peccatum*[2]. Et rursus dixit : *Iesus Christus venit in mundum, peccatores vivificare*[3]. Et rursus dixit : *Ille qui descendit, ipse est qui ascendit super omnes caelos, ut impleret omnia*[4]. Et rursus dixit : *Ne dicas in corde tuo : Quis ascendit in caelum et Christum deduxit*[5]*?* Et rursus dixit : *Christus qui venit, factus est summus sacerdos bonorum quae operatus est*[6]. Et rursus dixit : *Semetipsum exinanivit, et formam servi accepit*[7]. Et rursus David dixit : *Descendet sicut pluvia in vellus*[8]. Et rursus dixit : *Ostende potentiam tuam, et veni salutis nostrae causa*[9]. Et rursus propheta alius dixit : *Veniet ad nos sicut pluvia et sicut (imber) vernalis qui terram inebriat*[10].

39. Hae omnes voces igitur multaeque eis similes de Filio Dei dicuntur in Libris sanctis : Descendit, et : Venit et : Missus est, et : Legatus est, et : Manifestatus est, et : Revelatus est de illo homine autem non dicuntur, sicut vos * explanatis. Adventus enim nominatur non ex Virgine ad mun

dum, (ita) ut eum dicamus hominis esse, sed ex essentia ad humanitatem, quod eum manifestat Verbi Dei esse. Namque exinanitionem vocavit beatus Paulus hunc descen-
* V f. 15 v° a. sum de caelo, * et illam habitationem hypostaticam in Virgine[1] cum sit ubique.

ܠܗ[1] ܡܬܐܡܪܬܐ[2]: ܕܢܐܡܪ ܕܒܪܢܫܐ ܗܘ. ܐܠܐ
ܡܢ ܐܝܬܘܬܐ ܠܘܬ ܐܢܫܘܬܐ: ܗܕܐ ܕܡܚܘܝܐ
ܕܡܠܬܐ ܗܘ ܕܐܠܗܐ. ܠܗܕܐ ܓܝܪ
ܡܚܬܬܐ ܕܡܢ ܫܡܝܐ: ܩܪܐ ܣܪܝܩܘܬܐ
ܦܘܠܘܣ * ܛܘܒܢܐ: ܘܠܗ̇ ܕܥܡܪ
ܒܒܬܘܠܬܐ ܩܢܘܡܐܝܬ ܟܕ ܐܝܬܘܗܝ
ܒܟܠ ܕܘܟ܀

40. Neque enim accipimus has omnes voces quas diximus, multasque eis similes in novo Testamento (διαθήκη) notatas, metaphorice dici; nec hunc adventum et descensum hypostaseos Dei assimilamus illi qui in Testamento (διαθήκη) veteri de ea scribitur. Namque illic scriptum est Deum super montem Sinai descendisse; et scimus in figura fuisse illum descensum et ceteras omnes manifestationes in prophetis notatas : quae enim eodem modo quoque visiones et figurae vocantur. Et Ioannes rursus, ut mysterii particeps scientiae oeconomiae Dei prioris et posterioris, nobis declaravit : *Deum nemo vidit unquam*[2], et, docens illum qui in veteri (Testamento) nullis prophetis hypostatice
* L f. 16 v° c. * aut naturaliter apparuit, ibi hominibus manifestatum esse in incorporatione sua, dixit : *Verbum vitae manifestatum est, et vidimus oculisnostris et contrectavimus manibus*

ܘܠܘ ܓܝܪ ܟܠܗܝܢ ܩܠܐ ܕܐܡܪܢ
ܘܣܓܝܐܬܐ ܕܐܟܘܬܗܝܢ ܕܪܫܝܡܢ
ܒܕܝܬܝܩܐ ܚܕܬܐ: ܠܗ ܫܐܠܬܢܐܝܬ
ܡܬܡܠܠܢ ܕܐܡܪܢ: ܘܠܐ ܡܕܡܝܢܢ
ܠܗ ܗܕܐ ܡܬܐܡܪܬܐ ܘܡܚܬܬܐ ܕܩܢܘܡܐ
ܕܐܠܗܐ ܠܗܝ ܕܐܬܟܬܒܬ ܥܠܘܗܝ ܒܕܝܬܝܩܐ
ܥܬܝܩܬܐ. ܬܡܢ ܓܝܪ ܟܬܝܒ: ܕܢܚܬ
ܐܠܗܐ ܥܠ ܛܘܪܐ ܕܣܝܢܝ. ܘܝܕܥܝܢ ܚܢܢ
ܕܒܐܣܟܡܐ ܗܘܬ ܗܝ ܡܚܬܬܐ ܐܝܟ ܫܪܟܐ
ܘܟܠܗܝܢ ܓܠܝܢܐ ܕܪܫܝܡܢ ܒܢܒܝܐ.
ܐܦ ܗܠܝܢ ܓܝܪ ܡܬܩܪܝܢ ܚܙܘܐ ܘܕܡܘܬܐ.
ܘܝܘܚܢܢ ܬܘܒ: ܐܝܟ ܒܪ ܐܪܙܐ ܕܝܕܥܬܐ
ܕܡܕܒܪܢܘܬܗ ܕܐܠܗܐ ܩܕܡܝܬܐ ܘܐܚܪܝܬܐ:
ܓܠܐ ܠܢ ܕܠܐܠܗܐ ܡܡܬܘܡ[3] ܐܢܫ ܠܐ
ܚܙܐ. ܘܟܕ ܡܠܦ ܕܗܘ ܕܠܐ ܐܬܚܙܝ
ܒܥܬܝܩܬܐ ܩܢܘܡܐܝܬ * ܐܘ ܟܝܢܐܝܬ
ܠܚܕ ܡܢ ܢܒܝܐ: ܗܘܐ ܐܬܓܠܝ ܠܒܢܝܢܫܐ
ܒܡܬܓܫܡܢܘܬܗ: ܐܡܪ: ܕܡܠܬܐ ܕܚܝܐ
ܐܬܓܠܝ ܘܚܙܝܢ ܒܥܝܢܝܢ ܘܓܫܢ ܒܐܝܕܝܢ.

1. V et L ܠܗ. — 2. V ܡܬܬܠܬܐ. — 3. V ܡܢ ܡܬܘܡ.

1. Ad verbum : *Et illud quod habitavit in Virgine hypostatice.* — 2. Ioann., I, 18.

ܘܠܗܘ ܕܫܪܪܗ ܠܐ ܡܬܚܙܝܢܐ ܒܥܬܝܩܬܐ:
ܠܗ ܟܕ ܠܗܘ ܐܟܬܒ ܡܬܚܙܝܢܐ ܒܦܓܪ
ܒܚܕܬܐ. ܡܛܠ ܕܗܘ ܕܡܬܚܙܐ ܗܘܐ
ܠܩܕܡܝܐ ܒܪܡܙܐ[1]: ܗܘ ܐܬܓܠܝ ܠܐܚܪܝܐ
ܒܚܙܘܐ ܫܪܝܪܐ܀

ܘܟܬܒ ܓܝܪ * ܐܦܘܠܘ ܫܠܝܚܐ:
ܕܐܠܗܐ ܐܬܓܠܝ ܒܒܣܪ: ܠܘ ܐܝܟ ܚܕ ܒܚܕ.
ܗܟܢܐ ܓܝܪ ܐܦ ܒܐܝܕܐ ܕܢܒܝܐ ܘܙܕܝܩܐ
ܟܠܗܘܢ ܐܬܓܠܝ ܐܠܗܐ: ܟܕ ܥܒܕ[2]
ܒܐܝܕܝܗܘܢ ܐܬܘܬܐ ܘܬܕܡܪܬܐ: ܐܝܟ ܕܒܝܕ
ܡܘܫܐ ܘܝܫܘܥ ܘܐܠܝܐ ܘܐܠܝܫܥ ܘܫܪܟܐ ܢܒܝܐ
ܘܙܕܝܩܐ ܘܐܒܗܬܐ. ܘܬܘܒ ܐܦ ܒܝܕ
ܟܠܗ ܥܡܐ ܕܝܗܘܕܝܐ ܟܬܝܒ: ܕܐܠܗܐ
ܐܬܓܠܝ ܠܒܢܝܢܫܐ ܒܝܕ ܡܕܒܪܢܘܬܐ
ܗܝ ܕܒܟܠ ܐܣܟܡܝܢ ܚܘܝ ܠܗܘܢ.
ܠܘ ܕܝܢ ܒܕܡܘܬܐ ܕܗܠܝܢ ܡܣܬܟܠܝܢܢ
ܗܝ ܕܐܡܪ ܦܘܠܘܣ ܕܐܬܓܠܝ ܒܒܣܪ:
ܐܠܐ ܒܚܙܬܐ ܕܡܬܓܫܡܢܘܬܐ ܕܩܢܘܡܗ.
ܐܝܟ ܕܡܬܚܙܐ ܐܢܫ ܒܝܕ ܢܦܫܗ ܐܘ[3]
ܒܝܕ ܥܒܕܗ ܐܘ ܒܝܕ ܫܠܝܚܗ: ܘܐܚܪܢܐ
ܗܝ ܚܙܬܐ ܕܒܝܕ ܡܨܥܝܘܬܐ * ܕܐܝܙܓܕܐ
ܘܐܚܪܢܐ ܗܝ ܚܙܬܐ ܕܝܠܗ ܕܩܢܘܡܐ.
ܬܡܢ ܕܝܢ ܒܚܙܬܐ ܫܪܝܪܬܐ ܐܬܚܙܝ ܐܠܗܐ
ܘܠܘ ܫܐܝܠܐܝܬ: ܐܝܟܢܐ ܕܐܢܬ ܣܒܪܬ܀

ܠܐ ܓܝܪ ܣܝܡܝܢܢ ܗܝܡܢܘܬܐ ܒܡ
ܠܐ ܫܐܝܠܬܐ ܐܝܟܘܬܟ. ܘܐܫܬܠܡܬ

1. V ܒܪܡܙܐ. — 2. V ܒ. — 3. V ܩܢܘܡܗ

nostris[1]. Et illum quem affirmavit invisibilem in veteri (Testamento), eumdem scripsit corporaliter visibilem in novo, quia ille qui primis apparebat in figuris, novissimis ipse revelatus est in visione vera.

41. Sic enim * scripsit Apostolus: (*Deus*) *manifestatus est in carne*[2] non autem sicut alius in alio. Hoc modo enim etiam per prophetas omnesque iustos manifestatus est Deus, per eos faciens signa et prodigia, ut per Moysen et Iosue et Eliam et Eliseum et ceteros prophetas et iustos et patres. Et rursus etiam per totum populum Iudaeorum scriptum est hominibus Deum manifestatum esse per oeconomiam quam omnibus modis ad eos ostendit. Non vero ad instar harum (manifestationum) intellegimus illud quod dixit Paulus: *Manifestatus est in carne*, sed in visione incorporationis hypostaseos suae. Ita apparet aliquis per semetipsum, aut per servum suum, aut per legatum suum; et alia est visio quae per mediationem * nuntii (fit), et alia est ipsa visio hypostaseos. Ibi vero in visione vera apparuit Deus, non autem metaphorice, sicut tu cogitasti.

42. Non enim ponimus fidem in verbis metaphoricis, sicut tu. Et

1. I Ioann., I, 1. — 2. I Tim., III, 16.

Doctrina tua intelleget tuam esse fidem metaphoricam, quia dixisti illud : « Descendit Deus et venit Deus », neque hypostatice nec vere
V f. 15 v° c. * dici. Et si nullum ex his creditur, metaphoricum ergo est verbum et ad instar visionum per quas Deus olim revelabatur, et ibi quoque eodem modo revelatus est.

43. Sed videamus quomodo nos opprimat interrogatione ipse hic disputator.

44. « Illud : Descendit hypostasis de caelo, utrum (ἄρα) dicis metaphorice, an vere? Si metaphorice, noli ponere fidem in verbis metaphoricis; et, si vere, ostende quomodo (descenderit). »

45. Hoc est responsum huius sapientis. Sed etiam a nobis audi, o docte, nihil metaphoricum et figuratum in Testamento (διαθήκη) novo de hypostasi Filii scriptum esse; namque
* L f. 17 r° b. illic in veteri * figurae fuerunt, hic vero ipse (Pater) in hypostasi Filii nobiscum locutus est. Sic enim Paulus scripsit : *Locutus est nobiscum Pater per Filium suum,* non autem Verbum Filius per hominem alium; nec dixit : « In figura Filii », ut dixit : *Per prophetas in figuris et in partibus locutus est*[1]. Sed, sicut congregatum est illud : « Divisiones et partes »,

ܪܕܘܬܟ ܕܕܝܠܟ ܗܝ ܗܝܡܢܘܬܐ ܫܐܝܠܬܐ
ܕܐܡܪܬ: ܕܗܘ ܕܢܚܬ ܐܠܗܐ ܘܐܬܐ ܐܠܗܐ:
ܠܐ ܩܢܘܡܐܝܬ ܘܠܐ ܫܪܝܪܐܝܬ[1] ܡܬܐܡܪܐ.
* ܘܐܢ[2] ܚܕܐ ܡܢ ܗܠܝܢ ܠܐ ܡܬܗܝܡܢܐ:
ܫܐܝܠܬܐ ܗܝ ܡܕܝܢ ܡܠܬܐ ܘܒܕܡܘܬܐ
ܕܚ̈ܙܘܐ ܗܠܝܢ ܕܡܢ ܩܕܝܡ ܡܬܚܙܐ ܗܘܐ
ܒܗܘܢ ܐܠܗܐ: ܘܐܦ ܗܪܟܐ ܗܟܢܐ ܐܬܚܙܝ܀
ܐܠܐ ܢܚܙܐ ܐܝܟܢܐ ܕܚܒܨ ܠܢ ܒܫܘܐܠܐ
ܗܘ ܗܢܐ ܕܪܫܐ܀

ܗܘ ܟܝܬ ܕܢܚܬ ܩܢܘܡܐ ܡܢ ܫܡܝܐ:
ܫܐܝܠܐܝܬ ܐܡܪܬ ܠܗ ܐܪܐ: ܐܘ ܫܪܝܪܐܝܬ܀
ܐܢ ܫܐܝܠܐܝܬ: ܠܐ ܬܣܝܡ ܗܝܡܢܘܬܐ ܒܡ̈ܠܐ
ܫܐܝ̈ܠܬܐ. ܘܐܢ ܒܫܪܪܐ: ܚܘܐ ܐܝܟܢܐ܀

ܗܕܐ ܗܝ ܦܢܝܬܗ ܕܚܟܝܡܐ ܗܢܐ. ܐܠܐ
ܫܡܥ ܐܦ ܡܢܢ: ܐܘ ܪܕܝܐ: ܕܡܕܡ ܕܫܐܝܠ
ܘܡܬܪܡܙ ܒܕܝܐܬܝܩܐ ܚܕܬܐ ܥܠ ܩܢܘܡܐ
ܕܒܪܐ ܠܐ ܐܬܟܬܒ. ܡܛܠ ܕܬܡܢ
ܒܥܬܝܩܬܐ * ܕܡܘ̈ܬܐ ܗܘܝ: ܗܪܟܐ ܕܝܢ ܗܘ
ܒܩܢܘܡܗ ܕܒܪܐ ܡܠܠ ܥܡܢ. ܗܟܢܐ
ܓܝܪ ܐܟܬܒ ܦܘܠܘܣ: ܕܡܠܠ ܥܡܢ
ܐܒܐ ܒܒܪܗ: ܘܠܐ ܡܠܬܐ ܒܪܐ ܒܒܪ
ܐܢܫܐ ܐܚܪܢܐ. ܘܠܐ ܐܡܪ ܕܒܕܡܘܬܐ ܕܒܪܐ:
ܐܝܟ ܕܐܡܪ ܕܒܢܒܝ̈ܐ ܒܕܡܘ̈ܬܐ
ܘܒܦܘ̈ܠܓܐ ܡܠܠ. ܐܠܐ ܐܝܟ ܕܐܬܟܢܫ ܗܘ
ܕܦܘ̈ܠܓܐ ܘܡܢܘ̈ܬܐ ܘܐܫܟܚܬ ܕܠܗܘܢ

1. V ܫܪܝܪܬܐ. — 2. V ܘܐܢ.

1. Cf. Hebr., I, 1-2.

ܟܢܝܫܐ ܡܕܒܪܢܘܬܐ ܫܡܠܝܬܐ: ܗܟܢܐ ܐܦ
ܗܘ ܕܚܙܘܐ * ܘܕܡܘ̈ܬܐ ܕܐܬܓܠܝ ܠܢܒ̈ܝܐ
ܐܫܬܡܠܝ ܒܗܢ ܕܒܝܕ ܩܢܘܡܐ ܕܒܪܐ
ܡܠܠ ܐܒܐ ܥܡ ܒܢܝ̈ܢܫܐ. ܘܐܝܟ ܕܠܐ
ܫܐܝܠܬܐ ܗܘܬ ܡܠܦܢܘܬܗ ܕܒܪܐ: ܗܟܢܐ
ܘܐܦܠܐ ܚܙܘܐ ܕܒܗ ܐܬܓܠܝ ܐܣܟܡܗ
ܫܐܝܠܬܐ. ܘܐܝܟ ܕܚܙܘܗ ܫܪܝܪܐ ܗܘ: ܗܟܢܐ
ܒܗ ܒܕܡܘܬܐ ܐܦ ܡܚܬܬܗ. ܫܪܝܪܐ ܗܘ
ܓܝܪ ܟܠܗ ܡܕܒܪܢܘܬܐ܀

ܐܠܐ ܐܡܪ: ܕܦܫܩ ܠܝ ܕܐܝܟܢܐ ܢܚܬ
ܩܢܘܡܐ܀

ܐܪܐ: ܘܡܛܠ ܕܠܐ ܡܨܐ ܐܢܐ ܕܐܦܫܘܩ:
ܠܐ ܢܚܬ. ܘܡܛܠ ܕܠܐ ܡܕܪܟ ܐܢܐ ܐܪܙܐ
ܕܡܐܬܝܬܗ: ܡܬܐܡܪܐ ܠܗ ܡܐܬܝܬܗ.
ܐܝܟ ܕܝܢ ܐܡܪܬ: ܕܠܐ ܫܐܝܠܐܝܬ ܐܬܐ ܘܠܐ
ܫܪܝܪܐܝܬ ܘܠܐ ܩܢܘܡܐܝܬ ܘܠܐ * ܟܝܢܐܝܬ.
ܘܡܢܘ ܕܠܐ ܢܓܚܟ ܒܟ: ܕܚܘܝܬܗ[1]
ܓܘܚܟܐ ܒܡܠܬܟ ܠܡܕܒܪܢܘܬܐ ܘܙܢܝܬ
ܠܟܠܗ ܚܫܚܬܐ ܕܡ̈ܠܐ ܕܬܘܕܝܬܢ: ܐܢ
ܓܝܪ ܘܠܐ ܒܚܕ ܡܢ ܗܠܝܢ ܐܣ̈ܟܡܐ
ܡܬܗܝܡܢܐ ܡܚܬܬܐ: ܓܠܝܐܝܬ ܡܕܡ
ܕܫܪܝܪ ܠܡܬܐܡܪܘ: ܐܠܐ ܣܪܝܩܘܬܐ ܗܝ
ܘܩ̈ܠܐ ܣܪ̈ܝܩܐ ܟܠܗ ܡܠܦܢܘܬܢ. ܡܛܠ
ܕܫܬܐܣܬܐ ܕܡܕܒܪܢܘܬܐ ܟܠܗ ܡܚܬܬܐ
ܗܝ ܕܐܠܗܐ ܡܢ ܫܡܝܐ: ܘܐܢ ܡܬܕܓܠܐ
ܗܕܐ: ܟܠܗ * ܡܕܒܪܢܘܬܐ ܡܬܗܦܟܐ܀

contentaque sunt omnia in una oeconomia perfecta, ita etiam hoc « Visiones * et figurae », per quas revelatus est prophetis, completum est per hoc : *Per hypostasim Filii locutus est Pater cum hominibus.* Et sicut non metaphorica fuit doctrina Filii, ita nec visio per quam revelatus est, metaphorica est. Et sicut visio eius vera est, ita eius descensus quoque est eiusmodi : namque tota oeconomia veritas est.

46. Sed (sapiens) dicit : « Explana mihi quomodo descenderit hypostasis. »

47. Num (ἄρα), et quia nescio explanare, non descendit? (Num), et quia mysterium eius adventus non deprehendo, falsus dicitur eius adventus? Tu vero dixisti : « Neque metaphorice venit, nec vere, nec hypostatice, nec * naturaliter. » Et quis te non rideat, qui verbo tuo derisum ostenderis oeconomiam et adulteraveris totum usum verborum professionis nostrae? Etenim, si et nullis his speciebus (σχήματα) creditur descensus, publice nihil verum est; sed vanitas est tota doctrina nostra irritaeque voces, quia descensus Dei de caelo fundamentum est totius oeconomiae : et, si falsus hic dicitur, tota * oeconomia evertitur.

1. L ܚܘܝܬܗ.

48. Dicitur enim quodlibet his quatuor speciebus (σχῆμα), vel vere, vel metaphorice, vel hypostatice, vel naturaliter, sive quod attinet ad motus cogitationum, sive quod attinet ad potestatem voluntatis, sive quod evenit in cursu naturae, sive quod attinet ad singularitatem hypostaseos. De quacumque re enim loquimur, vel quoad Deum, vel quoad naturas creatas, his vocibus utimur. Et Doctrina tua nos docet neque dicere : Naturaliter venit Deus, quia non discedit Deus de loco in locum; nec rursus : Hypostatice descendit
* L f. 17 v° a. Filius, « quia * si hypostasis discedit, natura quoque discedit »; nec rursus dicere : Metaphorice descendit, ne ponatur fides in verbis metaphoricis; nec rursus dicere : Vere descendit; « et si vere descendit, explana mihi quomodo descenderit ».

49. Haec responsa et talia agitavit scientia tua adversus nos, nec intellexit a prudentibus haec non interrogari. Oportet enim illum qui interrogat, interrogationem suam scienter videre, eamque postea interrogare. Si vero impudenter interrogat id quod non interrogari potest, ex hoc non
* V f. 16 r° c. sapiens * revelatur, sed stultus et impudens, qui propter insipientiam suam victus est, ipse autem non vicit illum qui interrogatur.

1. V ܐܣܟܝ̈ܡܐ. — 2. L ܙܢܐ.

ܡܘܕܐ ܐܢܐ ܗܟܝܠ ܕܠܐ ܡܨܐ ܐܢܐ
ܕܐܦܫܩ ܡܚܬܬܗ ܕܐܠܗܐ ܕܡܢ ܫܡܝܐ:
ܘܣܓܝܐܬܐ[1] ܐܚܪܢܝܬܐ ܕܡܬܐܡܪܢ ܥܠ
ܐܠܗܐ ܘܠܐ ܡܬܦܫܩܢ. ܐܦ: ܕܡܢܘ ܙܕܩ
ܕܬܬܗܝܡܢ ܘܬܬܩܒܠ ܡܠܬܗ ܠܘܬ
ܚܟܝܡܐ. ܕܝܠܝ ܕܡܘܕܐ ܐܢܐ ܕܢܚܬ
ܩܢܘܡܐ ܕܒܪܐ: ܟܕ ܝܕܥܬܐ ܠܝܕܥܬܗ
ܦܘܫܩܐ ܕܡܚܬܬܗ: ܐܘ ܕܝܠܟ ܕܟܬܒܬ
ܕܠܐ ܟܝܢܐܝܬ ܘܠܐ ܩܢܘܡܐܝܬ ܘܠܐ ܫܪܝܪܐܝܬ
ܘܠܐ ܐܬܚܠܦܐܝܬ ܡܬܐܡܪܐ ܡܚܬܬܐ ܥܠ
ܒܪܐ. ܡܕܝܢ: ܘܠܐ ܡܕܡ ܐܝܬܘܗܝ ܝܘܠܦܢܢ:
ܘܟܠܗܘܢ ܩܠܐ ܕܐܝܟ ܗܠܝܢ ܕܪܫܝܡܢ
ܒܟܬܒܐ: ܒܛܝܠܐ ܐܢܘܢ. ܘܡܢܘ ܕܠܐ
ܢܟܣܝܘܗܝ ܠܛܥܝܘܬܟ: ܕܡܕܓܠܐ
ܟܠܗ ܚܝܠܐ ܕܣܗܕܘܬܐ ܕܪܫܡܢܢ ܡܢ
ܠܥܠ ܘܕܐܚܪܢܝܬܐ ܕܡܛܠ
ܣܓܝܐܘܬܗ ܕܡܠܬܐ ܠܐ ܐܝܬܝܢܢ. ܡܢܘ
ܓܝܪ ܙܕܩ ܕܢܬܩܒܠ ܠܘܬ ܒܘܚܪܢܐ
ܕܡܗܝܡܢܐ. ܗܘ ܕܡܕܓܠ ܘܥܛܐ ܠܟܬܒܐ
ܕܟܬܒܐ ܩܕܝܫܐ: ܐܘ ܗܘ ܕܡܩܒܠ ܠܗܘܢ
ܒܗܝܡܢܘܬܐ ܘܡܝܩܪ ܦܘܫܩܗܘܢ ܒܫܬܩܐ:
ܐܢܐ ܓܝܪ ܩܪܝܬ ܒܟܬܒܐ ܕܢܚܬ ܒܪܗ
ܕܐܠܗܐ ܡܢ * ܫܡܝܐ: ܘܡܗܝܡܢ ܐܢܐ
ܕܢܚܬ ܐܝܟ ܕܟܬܝܒ: ܐܦ ܟܕ ܠܝܬ ܠܝ
ܡܩܦ ܒܪܘܚܐ ܕܐܝܟܢܐ ܢܚܬ. ܘܠܐ
ܚܫܒܬ ܠܗ ܨܥܪܐ ܗܢܐ ܕܡܘܕܝܢܐ ܕܠܐ

1. V om. ܣܓܝܐܬܐ.

50. Confiteor igitur me non posse descensum Dei de caelo explanare et multa alia quae de Deo dicuntur nec explanantur. Et cuius verbum credendum est et accipiendum sapientibus[1]? Utrum (ܕܝܠܝ) meum qui profiteor: Vere descendit hypostasis Filii[2], cuius scientiae committo explanationem sui descensus, an tuum qui scripsisti : * « Neque naturaliter, nec hypostatice, nec vere, nec metaphorice descensus dicitur de Filio » ? Ergo nec quidquam est doctrina nostra, et omnes voces huiusmodi, quae in Libris notantur, irritae sunt. Et quis est qui non redarguat errorem tuum, qui falsum dicit hanc totam vim testimoniorum quae supra notavimus, et aliorum quae propter multum verbum[3] non retulimus? Quem enim admittere oportet ad probationem fidelium? Illumne qui mendacia dicit repudiatque verba Librorum sanctorum, an illum qui ea accipit iuxta fidem eorumque explanationem silentio honorat?

51. Ego enim legi in Libris: Descendit Filius Dei de * caelo, et credo eum descendisse, sicut scriptum est, quanquam non possum defendere[4] quomodo descenderit. Nec pro contumelia reputo hoc quod

1. Ad verbum : *Apud sapientes.* — 2. Ad verbum : *Meum qui vere profiteor descendisse hypostasim Filii.* — 3. Ad verbum : *Propter multitudinem verbi.* — 4. [illegible]

confiteor me nescire deprehensionem mysteriorum Dei, quia hoc honorat creaturas, quando mensuram tenent silentioque honorant ea quae non tractantur. Verbum tuum vero rogat : * « Aut explana quomodo descenderit, aut recusa quia nescis quid dicas. »

* L f. 17 v° c.

52. Confiteor igitur me nescire explanare. Scio vero quid dicam, quia iuxta fidem loquor. Nec enim qui explanationem nescit eius quod dicit, hic nescit quid loquatur. Sed hac re videtur scire, quia id quod dicit hoc scit a rationalibus non tractari, mysterium autem esse divinum quod non explanetur.

53. Num (ἄρα) et scientia huius (mysterii) tantum caremus, sive ego, sive tu, sive omnes creaturas, quia non deprehendimus quomodo descenderit Filius de caelo? Et ecce multa nobis sunt quae a nobis non tractantur nisi tantum iuxta fidem, sicut nos docuerunt Libri sancti. Ecce enim profitemur Deum genuisse, et nescimus quomodo (genuerit); et sine ulla mediatione esse * eius generationem et sine tempore et sine regione; et totam hypostasim Filii ex Patre genitam esse, et totam mansisse in Patre; et totam ubique esse, totamque in loco (certo) esse. Et profitemur sepa-

* V f. 16 v° b.

ܡܘܕܥܢܐ ܒܡܕܪܟܢܘܬܐ ܕܐܪ̈ܙܐ ܕܐܠܗܐ: ܡܛܠ ܕܗܕܐ ܡܝܩܪܐ ܠܒܪ̈ܝܬܐ: ܡܐ ܕܢܛܪ̈ܝܢ ܡܫܘܚܬܐ ܘܡܝܩܪ̈ܝܢ ܒܫܬܝܩܘܬܐ ܠܐܝܠܝܢ ܕܠܐ ܡܬܡܨܝ̈ܢ. ܡܠܬܟ ܕܝܢ ܐܚܕܐ: * ܕܐܘ ܦܫܘܩ ܐܝܟܢܐ[1] ܢܚܬ: ܐܘ ܐܫܬܐܠ ܕܠܐ ܝܕܥ ܡܢܐ ܐܡܪܬ܀

ܡܘܕܐ ܗܟܝܠ ܕܠܐ ܝܕܥ ܐܢܐ ܕܐܦܫܘܩ. ܘܡܢܐ ܕܝܢ ܐܡܪܢܐ: ܝܕܥ ܐܢܐ: ܡܛܠ ܕܒܗܝܡܢܘܬܐ ܡܡܠܠ ܐܢܐ. ܠܘ ܓܝܪ ܡܢ ܕܠܐ ܝܕܥ ܒܦܘܫܩܐ ܕܡܕܡ ܕܐܡܪ: ܗܢܐ ܠܐ ܝܕܥ ܡܢܐ ܡܡܠܠ. ܐܠܐ ܒܗܘ ܒܗܕܐ ܡܬܚܙܐ ܝܕܘܥܐ: ܕܝܕܥ ܕܗܘ ܡܕܡ ܕܐܡܪ ܗܢܐ ܡܢ ܡܠܝ̈ܠܐ ܠܐ ܡܬܡܨܐ[2]: ܐܠܐ[3] ܐܪܙܐ ܗܘ ܐܠܗܝܐ ܕܠܐ[4] ܡܬܦܫܩ܀

ܐܪܐ: ܘܡܢ ܐܝܕܥܬܐ ܕܗܕܐ ܒܠܚܘܕ ܡܚܣܪܝܢܢ: ܐܘ ܐܢܐ ܐܘ ܐܢܬ ܐܘ ܟܠܗܝܢ ܒܪ̈ܝܬܐ: ܕܠܐ ܡܕܪܟܝܢ ܕܐܝܟܢܐ ܢܚܬ ܒܪܐ ܡܢ ܫܡܝܐ. ܘܗܐ ܣܓܝ̈ܐܬܐ ܐܝܬ ܠܢ ܕܐܠܐ ܐܢ ܒܠܚܘܕ ܒܗܝܡܢܘܬܐ: ܐܝܟ ܕܐܠܦܘ ܠܢ ܟܬܒ̈ܐ ܩܕܝ̈ܫܐ: ܠܐ ܡܬܡܨܝܢ ܡܢܢ. ܗܐ ܓܝܪ ܡܘܕܝܢܢ ܕܝܠܕ ܐܠܗܐ ܘܠܐ ܝܕܥܝܢܢ ܕܐܝܟܢܐ ܘܠܐ ܡܨܥܝܘܬܐ ܕܡܕܡ ܐܝܬܘܗܝ * ܡܘܠܕܗ ܘܠܐ ܙܒܢܐ ܘܠܐ ܐܬܪܐ: ܘܟܠܗ ܩܢܘܡܐ ܕܒܪܐ ܐܬܝܠܕ ܡܢ ܐܒܐ ܘܟܠܗ ܩܘܝ ܒܐܒܐ: ܘܟܠܗ ܐܝܬܘܗܝ ܒܟܠ ܕܘܟ ܘܟܠܗ ܐܝܬܘܗܝ ܒܕܘܟܐ. ܘܡܘܕܝܢ ܚܢܢ ܒܦܘܪܫܢܐ ܕܩܢܘܡܐ: ܟܕ

1. V ܐܝܟܢܐ܀ — 2. V om. ܗܘܐ ܡܢ ܡܬܡܨܝܢ ܠܐ ܡܬܡܨܐ — 3. V ܐܠ. — 4. V ܠܐ.

ܒܝܬ ܐܬܪܐ ܕܦܪܫ * ܠܩܢܘ̈ܡܐ. ܘܒܟܠܗ
ܚܙܐ ܐܠܗܐ ܘܒܟܠܗ ܫܡܥ ܘܒܟܠܗ ܝܕܥ.
ܘܟܕ ܠܝܬ ܠܗ ܡܢܘ̈ܬܐ: ܫܡܫܬܐ ܠܟܠܗܘܢ
ܬܫܡܫܬܐ ܕܪ̈ܓܫܐ. ܘܠܐ ܡܕܪܟܝܢ ܦܘܫܩܐ
ܕܗܠܝܢ ܘܕܐܟܘܬܗܝܢ. ܘܠܘ ܡܛܠ ܕܐܡܪܝܢ
ܕܠܝܬ ܠܗ ܪ̈ܓܫܐ ܡܪ̈ܟܒܐ ܕܐܕܢܐ
ܐܘ ܕܥܝ̈ܢܐ: ܐܡܪܝܢ ܕܠܐ ܚܙܐ ܘܠܐ ܫܡܥ.
ܐܘ ܕܐܢ ܡܘܕܝܢ ܕܚܙܐ ܘܫܡܥ ܘܝܕܥ[1]
ܠܒܪ ܡܢ ܪ̈ܓܫܐ: ܐܦ ܡܣܬܟܠܝܢ
ܕܐܝܟܢܐ ܚܙܐ ܒܟܠܗ ܐܘ ܫܡܥ ܐܘ ܡܪܓܫ
ܐܘ ܡܪܝܚ ܐܘ ܝܕܥ. ܠܐ ܓܝܪ ܡܪ̈ܟܒܐ
ܫܡܫܝܢ ܠܗ: ܡܛܠ ܕܐܡܝܪܐ ܠܟܠܗܘܢ
ܬܫܡܫܬܐ ܕܪ̈ܓܫܐ. ܘܠܐ ܬܘܒ ܠܡܒܛܠܘܬܐ
ܕܡܕܒܪܢܘܬܗ ܡܥܒܕܝܢܢ: ܡܛܠ
ܕܠܝܬ ܠܗ ܪ̈ܓܫܐ ܦܓܪ̈ܢܝܐ. ܘܠܐ ܬܘܒ ܡܐ
ܕܡܘܕܝܢ ܒܬܫܡܫܬܗܘܢ ܕܪ̈ܓܫܐ: ܐܦ
ܕܐܝܟܢܐ ܗܝ ܗܕܐ ܬܫܡܫܬܐ ܠܘܬ ܟܝܢܐ
ܠܐ ܡܪ̈ܟܒܐ ܡܫܟܚܝܢ ܕܢܕܪܟ ܐܘ ܕܢܦܫܩ.
ܣܓܝ̈ܐܬܐ ܓܝܪ ܐܝܬܝܗܝܢ ܕܐܝܟ ܗܠܝܢ
ܕܡܬܐܡܪ̈ܢ * ܥܠ ܐܠܗܐ: ܘܠܐ ܡܬܕܪ̈ܟܢ
ܡܢܢ ܒܚܘܫܐ. ܘܟܕ ܗܠܝܢ ܘܕܐܟܘܬܗܝܢ:
ܢܘܕܐ ܐܦ ܗܝ ܕܢܚܬ ܩܢܘܡܐ ܕܒܪܐ: ܘܠܐ
ܢܟܦܘܪ ܒܗܝ ܕܢܚܬ: ܡܛܠ ܕܠܐ
ܡܫܟܚܝܢ ܕܐܝܟܢܐ ܢܚܬ܀

1. V ܘܚܙܐ ܘܡܪܓܫ ܘܝܕܥ.

rationem hypostaseon, quin sit ulla regio quae separet * hypostases. Et (profitemur) Deum per se ipsum totum videre et per se ipsum totum audire et per se ipsum totum scire; et, cum nullae sint in eo partes, ei attribuitur ministerium sensuum. Et horum (mysteriorum) et eis similium explanationem non deprehendimus. Neque, quia dicimus ei non esse sensus compositos aurium aut oculorum, dicimus eum neque videre nec audire; nec[1], si profitemur eum videre et audire et scire absque sensibus, etiam intellegimus quomodo per se ipsum totum videat, aut audiat, aut sentiat, aut olfaciat, aut sciat. Neque enim compositum eum affirmamus, quia de eo dicatur ministerium sensuum; nec rursus operationem oeconomiae eius irritam facimus, quia ei non sint sensus corporales; nec rursus, quando profitemur ministerium sensuum, etiam quomodo sit hoc ministerium apud naturam incompositam, possumus deprehendere aut explanare. Multa enim sunt huiusmodi quae * de Deo dicuntur, quin iuxta sensum a nobis deprehendantur. Et, cum his et eis similibus, profiteamur etiam illud : « Descendit hypostasis Filii » ne autem negemus illud « Descendit », quia non deprehendimus quomodo descenderit

1. Ad verbum : *Vel*

* L f. 18 r° b.

54. Quomodo igitur, cum * multa sint quae non cognoscantur, hoc solum oblitus es te nescire quod non cognoscitur? Aut numquid tibi sumpsisti ut haec cetera et illud scias? Sed puto, quantumvis insanias, te non audere manifeste dicere : Deprehendo sensum huiusmodi mysteriorum. Ergo, cum omnibus his, accipiamus et illud : Descendit vere, quamvis nescimus quomodo (descenderit), ne in insipientia nostra descensum eius mendacem dicamus.

55. De Deo enim loquimur; non autem de me aut de te est modus (τύπος) verbi nostri; ad eum (Deum) ergo attendamus et tanquam secundum illum omnia dicamus. Non autem, quia nos, quando descendimus, aut ascendimus, aut imus, aut venimus, propter limitationem hypostaseos nostrae de loco in locum discedimus, ita etiam de Deo cogitemus; nec rursus metaphoricum dicamus descensum, sicut hi (descensus) qui olim (evenerunt); sed credamus eum vere de-

* V f. 17 r° a.

scendisse, * quanquam non possumus deprehendere quomodo descenderit.

56. Obstupui propter te vero quod

* L f. 18 r° c.

etiam nos rogaveris : « Ostende * ubi scriptum sit : Deus descendit, » ut homo cui Libri sancti nullo modo occurrerunt[1]. Et, postquam inter-

ܐܝܟܢܐ ܗܟܝܠ ܟܕ * ܣܓܝܐܬܐ ܐܝܬ ܕܠܐ
ܡܬܝܕܥܢ: ܗܕܐ ܒܠܚܘܕ ܛܥܝܬ ܕܠܐ ܐܝܕܥܬ
ܕܠܐ ܡܬܝܕܥܐ. ܐܘ ܕܠܡܐ ܐܦ ܗܠܝܢ
ܕܫܪܟܐ ܠܟܘ ܗܕܐ ܡܫܬܘܕܥܘ ܐܝܟ ܕܬܕܥ ܐܝܬܝܟ.
ܐܠܐ ܣܒܪܢܐ ܕܐܦܠܐ ܐܢ ܣܓܝ ܫܢܝܬ: ܠܐ
ܡܡܪܚ ܐܢܬ ܕܬܐܡܪ ܓܠܝܐܝܬ ܕܡܕܪܟ
ܐܢܐ[1] ܣܘܟܠܐ ܕܐܪ̈ܙܐ ܕܐܝܟ ܗܠܝܢ. ܡܕܝܢ:
ܥܡ ܗܠܝܢ ܟܠܗܘܢ: ܢܩܒܠ ܐܦ ܗܝ
ܕܢܚܬ ܫܪܝܪܐܝܬ: ܟܕ ܠܐ ܝܕܥܝܢ ܚܢܢ ܕܐܝܟܢܐ:
ܕܠܐ ܢܕܓܠ ܥܠ ܡܚܬܬܗ ܒܣܟܠܘܬܢ.

ܥܠ ܐܠܗܐ ܓܝܪ ܡܡܠܠܝܢܢ: ܘܠܘ
ܥܠܝ ܘܥܠܝܟ ܐܝܬܘܗܝ ܛܘܦܘܣ
ܕܡܠܬܢ. ܡܕܝܢ ܠܗ ܢܚܘܪ ܘܐܝܟ ܕܠܘܬܗ
ܢܐܡܪ ܟܠܡܕܡ. ܘܠܘ ܡܛܠ ܕܚܢܢ
ܟܕ ܢܚܬܝܢ ܐܘ ܣܠܩܝܢ ܐܘ ܐܙܠܝܢ
ܚܢܢ[2] ܐܘ ܐܬܝܢ ܚܢܢ: ܡܢ ܕܘܟܬܐ ܠܕܘܟܬܐ
ܡܛܠ ܣܘܟܐ ܕܩܢܘܡܢ ܫܢܝܢܢ ܚܢܢ:
ܗܟܢܐ ܐܦ ܥܠ ܐܠܗܐ ܢܬܪܥܐ. ܘܠܐ ܬܘܒ
ܫܘܚܠܦܐ ܢܐܡܪܝܘܗܝ ܠܡܚܬܬܐ: ܐܝܟ ܗܠܝܢ
ܕܗܘܝ ܡܢ ܩܕܝܡ: ܐܠܐ ܢܗܝܡܢ ܕܫܪܝܪܐܝܬ ܢܚܬ:
* ܟܕ ܐܝܟܢܐ ܢܚܬ: ܠܐ ܡܫܟܚܝܢܢ ܕܢܕܪܟ.

ܐܬܕܡܪܬ ܡܢܟ ܕܝܢ ܐܦ ܕܗܕܐ ܕܫܐܠܬܢ
ܕܚܘܐ * ܠܢ ܐܝܟܐ ܟܬܝܒ ܕܢܚܬ ܐܠܗܐ.
ܐܝܟ ܒܪܢܫܐ ܕܟܠ ܟܬܒܐ ܩܕܝܫܐ
ܡܕܡ ܠܐ ܦܓܥܬ. ܘܡܢ ܕܫܐܠܬ ܐܝܟܐ

1. V ܐܢܬ. — 2. V om. ܚܢܢ.

1. Ad verbum : *Qui omnino Libris sanctis non occurristi.*

ܠܐܢܝܐ: ܐܝܟ ܗܘ ܕܡܢ ܛܘܒܥܐ ܕܫܢܬܐ ܝܩܝܪܬܐ ܐܬܬܥܝܪܬ ܘܐܬܕܟܪܬ ܕܪ̈ܫܝܡܢ ܕܐܝܟ ܗܠܝܢ ܒܢܝܢ ܡ̈ܠܐ ܒܟ̈ܬܒܐ ܩܕ̈ܝܫܐ: ܢܚܬ ܐܠܗܐ ܘܐܬܐ ܐܠܗܐ: ܐܡܪܬ ܕܠܘ ܠܘܬ ܗܠܝܢ ܕܝܠܟ ܣܗܕ̈ܝܢ. ܘܐܠܐ: ܠܘܬ ܐܝܠܝܢ ܡܚܘ̈ܝܢ: ܐܘ ܚܟܝܡܐ. ܐܢ ܓܝܪ ܠܘܬ ܕܝܠܝ ܠܐ ܡܣܗܕ̈ܢ: ܕܐܡܪ ܐܢܐ ܕܢܚܬ ܐܠܗܐ: ܘܦܢܝܢ ܬܘܒ ܠܐ ܫܠܡܝܢ: ܡܛܠ ܕܓܠܝܐܝܬ ܐܡܪܬ ܕܠܐ ܢܚܬ: ܡܢܐ ܟܝ ܐܚܪܝܢ ܐܝܬ ܠܗܝܢ ܠܡܚܘܝܘ ܗܠܝܢ ܡ̈ܠܐ ܕܢܚܘ̈ܝܢ. ܕܠܐ ܓܝܪ ܢܚܬ ܒܪܐ ܠܐ ܡܚܘ̈ܝܢ: ܡܛܠ ܕܢܚܬ ܐܡܪ̈ܢ. ܘܠܐ ܕܢܚܬ ܩܢܘܡܐ: ܐܝܟ ܕܐܡܪ ܐܢܬ: ܠܐ ܣܗܕ̈ܢ ܘܦܢܝܢ ܐܚܪܝܢ ܡܚܘ̈ܝܢ: ܠܐ ܐܬܓܠܝ ܠܢ: ܡܛܠ ܕܒܝܢܬ ܩܢܘܡܐ ܠܫܡܐ: ܠܝܬ ܡܕܡ ܐܚܪܢ܀

ܡܕܝܢ ܣܪܝܩܐܝܬ ܘܠܐ ܒܦܐܝ ܐܬܐܡܪ̈: ܘܟܕ ܠܐ ܫܪܝܪ̈ܢ ܐܬܟܬܒ. ܘܗܐ ܠܘ ܚܕܐ ܗܝ ܣܗܕܘܬܐ ܘܠܐ ܬܪ̈ܬܝܢ ܘܠܐ ܥܣܪ̈ܝܢ ܒܠܚܘܕ ܘܠܐ ܡܐܐ: ܐܠܐ * ܣܓܝ̈ܐܬܐ ܐܢܝܢ ܘܠܐ * ܡܬܡܢ̈ܝܢ ܡ̈ܠܐ ܕܩܥ̈ܝܢ ܕܢܚܬ ܒܪܗ ܕܐܠܗܐ ܘܢܚܬ ܒܪܗ ܕܐܢܫܐ ܡܢ ܫܡܝܐ: ܘܐܬܐ ܠܥܠܡܐ ܗܘ ܕܐܝܬܘܗܝ ܒܥܠܡܐ: ܘܩܘܝ ܒܫܡܝܐ ܗܘ ܕܢܚܬ ܡܢ ܫܡܝܐ: ܘܐܫܬܕܪ ܒܪܗ ܕܐܠܗܐ. ܠܡܢܐ ܗܠܝܢ ܟܠܗܝܢ ܒܢܝܢ ܡ̈ܠܐ ܐܬܟܬܒ: ܐܢ ܠܘ ܫܪܝܪܐܝܬ ܟܬܝ̈ܒܢ ܘܠܘ ܫܪܪܐ ܡܩܪܝܢܘܬܗ ܡܠܦܐ܀

rogasti : « Ubi scriptum est? » quasi ex demersione somni gravis experrectus esses et recordatus esses in Libris sanctis talia vocabula notari : Descendit Deus, et : Venit Deus, dixisti : « Non his tuis (sententiis) testimonio sunt. » Alioquin, quae ostendunt, o sapiens? Si enim meis testimonio non sunt, quia dico : Deus descendit, nec rursus tuis congruunt, quia manifeste dixisti : Non descendit, quid aliud ergo possunt haec vocabula indicare? Namque non indicant Filium non descendisse, quia dicunt : Descendit; nec rursus testantur hypostasim descendisse, sicut dicis: nec nobis manifestata sunt aliud indicare, quia inter hypostasim et nomen nihil aliud est.

57. Ergo vane et inutiliter dicta sunt, et, etsi vera non sunt, scripta sunt. Et ecce non est unum testimonium, nec duo, nec viginti tantum, nec centum; sed * multa sunt et * innumera verba quae clamant : Descendit Filius Dei, et : Descendit Filius hominis de caelo, et : Venit in mundum ille qui est in mundo, et : Mansit in caelo ille qui descendit de caelo, et : Missus est Filius Dei. Quare haec omnia vocabula scripta sunt, si neque vere scribuntur, nec veritatem sua lectio docet?

58. Sed dicit sapiens : « Filius una est ex hypostasibus; est vero non solum hypostasis, sed etiam natura. »

59. Et quomodo verbum meum culpasti, qui dixi : Una ex hypostasibus Trinitatis descendit de caelo? Ecce proprium verbum tuum quoque nominavit « unam ex hypostasibus ». Aut numquid tibi soli licet dicere « unam ex hypostasibus », et nobis non permittitur, quia simplices sumus? Si vero illud : « Una ex hypostasibus », iuxta usum verbi fidei dicitur, sicut verbum tuum quoque testatum est, te ipsum redarguisti, et per verba tua confutasti confutationem quam fecisti.

60. Sed dicit sapiens : « Filius est non solum hypostasis, sed etiam natura. Et, si hypostasis descendit, quia Christus descendit, natura quoque ** descendit, quia hypostasis descendit. »

* L f. 18 v° b.
* V f. 17 r° c.

61. Stupenda disputatio altaque responsa! Et obstupeo propter te : Unde has subtiles sententias invenisti? Num (ἆρα) apud hos puerulos quorum es in societate? Semper enim consuetudo tua puerilis est. Adversus te quoque convertetur ex propinquo idem verbum. Quod si hypostasis non descendit, quia natura non descendit, nec Christus descendit, quia hypostasis non descendit. Et quid faciemus illud quod Libri ubique clamant :

ܐܠܐ ܐܡܪ ܚܟܝܡܐ: ܕܒܪܐ ܚܕ ܗܘ
ܡܢ ܩܢܘܡܐ ܗܘ. ܠܘ ܕܝܢ ܩܢܘܡܐ ܗܘ
ܒܠܚܘܕ: ܐܠܐ ܐܦ ܟܝܢܐ܀

ܘܐܝܟܢܐ ܒܨܪܬ ܡܠܬܝ ܕܐܡܪܬ ܕܚܕ
ܡܢ ܩܢܘܡܐ ܕܬܠܝܬܝܘܬܐ ܢܚܬ ܡܢ
ܫܡܝܐ: ܗܐ ܐܦ ܡܠܬܟ ܕܝܠܟ ܚܕ
ܡܢ ܩܢܘܡܐ ܫܡܗܬܗ܁ ܐܘ ܕܠܡܐ ܠܟ
ܒܠܚܘܕܝܟ ܫܠܝܛ ܠܡܐܡܪ ܚܕ ܡܢ
ܩܢܘܡܐ: ܘܠܢ ܠܐ ܫܠܝܛ ܕܐܢܫܝܢ ܦܫܝܛܐ:
ܠܐ ܡܬܦܣ܁ ܐܢ ܕܝܢ ܐܝܟ ܡܦܠܚܢܘܬܐ ܗܝ:
ܕܡܠܬܐ ܕܗܝܡܢܘܬܐ: ܗܝ ܕܚܕ
ܡܢ ܩܢܘܡܐ: ܐܝܟ ܕܐܦ ܡܠܬܟ ܣܗܕܬ:
ܐܟܣܬ ܐܢܬ ܢܦܫܟ ܘܣܬܪܬ ܒܗ̈ܝܢ ܡ̈ܠܝܟ
ܠܣܬܪܐ ܕܥܒܕܬ܀

ܐܠܐ ܐܡܪ: ܕܒܪܐ ܚܕ ܠܘ ܩܢܘܡܐ
ܗܘ ܒܠܚܘܕ: ܐܠܐ ܐܦ ܟܝܢܐ. ܘܐܢ ܩܢܘܡܐ
ܢܚܬ ܡܛܠ ܕܡܫܝܚܐ ܢܚܬ: ܘܟܝܢܐ
** ܢܚܬ ܡܛܠ ܕܩܢܘܡܐ ܢܚܬ܀

ܬܡܝܗܐ ܕܪܫܐ ܘܡܥܡܩܢ ܦܘܢܝ̈ܐ:
ܘܬܡܗ ܐܢܐ ܥܠܝܟ: ܕܡܢ ܐܝܟܐ ܐܫܟܚܬ
ܠܟ ܗܠܝܢ ܪ̈ܥܝܢܐ ܚܬܝܬ̈ܐ܁ ܐܪܐ ܠܘ
ܡܢ ܛܠܝ̈ܐ ܗܠܝܢ ܕܐܝܬܝܟ
ܒܫܘܬܦܘܬܗܘܢ܁ ܡܛܠ ܕܡܥܕܡ ܥܝܕܟ
ܛܠܝܐ ܗܘ. ܢܬܗܦܟ ܐܦ ܠܘܩܒܠܟ
ܡܢ ܩܪܝܒ ܗܝ ܗܕܐ ܡܠܬܐ. ܕܐܢ
ܩܢܘܡܐ ܠܐ ܢܚܬ ܡܛܠ ܕܟܝܢܐ ܠܐ ܢܚܬ:
ܘܠܐ ܡܫܝܚܐ ܢܚܬ ܡܛܠ ܕܩܢܘܡܐ ܠܐ
ܢܚܬ. ܘܡܢܐ ܢܥܒܕ ܠܗܝ[1] ܕܟܠܗܘܢ ܟܬܒ̈ܐ

1. V ܗܕܐ.

ܒܒܠܒܘܫ ܕܢܚܬ ܡܫܝܚܐ ܐܝܟ ܗܠܝܢ
ܐܚܪܢܝܬܐ ܕܒܛܟܣܐ ܡܬܐܡܪܢ܀ ܕܐܢ ܗܘ
ܕܩܢܘܡܐ ܡܘܕܥܢܘܬܐ ܗܝ ܕܟܝܢܐ܆ ܘܐܦ
ܫܡܐ ܕܡܫܝܚܐ ܡܘܕܥܢܐ ܗܘ ܕܩܢܘܡܐ.
ܘܐܢ ܡܬܟܕܒܐ ܗܝ ܕܢܚܬ ܩܢܘܡܐ ܡܛܠ
ܕܠܐ ܢܚܬ ܟܝܢܐ܆ ܡܫܬܟܚܐ ܥܡܗ ܟܕܒܘ[1]
ܐܦ ܗܝ ܕܢܚܬ ܡܫܝܚܐ ܡܛܠ ܕܠܐ
ܢܚܬ ܩܢܘܡܐ. ܘܐܝܟ ܕܗܝ[2] ܕܩܢܘܡܐ ܠܟܝܢܐ
ܡܘܕܥܐ܆ ܗܟܢܐ ܐܦ ܗܝ ܕܡܫܝܚܐ ܥܠ
ܩܢܘܡܐ ܡܠܦܐ. ܘܐܝܟ ܕܠܐ ܦܣܝܩ ܫܡܐ
ܕܩܢܘܡܐ ܡܢ ܟܝܢܐ܆ ܗܟܢܐ ܠܐ ܡܬܦܠܓ
ܫܡܐ ܕܒܪܐ ܡܢ ܩܢܘܡܐ. ܘܐܝܟ ܕܫܡܐ
ܕܩܢܘܡܐ ܐܦ ܡܘܕܥܢܐ ܗܘ ܕܟܝܢܐ܆ ܗܟܢܐ
ܐܦ ܟܘܢܝܐ ܕܒܪܐ ܡܚܘܝܢܐ ܗܘ ܕܩܢܘܡܐ.
ܡܠܐ ܐܢܝܢ ܓܝܪ ܕܐܣܝܪܢ ܚܕܐ ܒܚܕܐ܆
ܘܐܢ ܡܫܬܪܝܐ ܚܕܐ܆ ܡܬܟܕܒܐ ܠܗ
ܟܠܗ ܥܩܪܐ[3] ܕܡܫܘܠܡܘܬܗܘܢ܀

ܘܬܘܒ ܐܡܪ ܗܘ ܗܢܐ ܡܠܦܢܐ܆ ܕܚܘܐ
ܩܢܘܡܐ ܕܡܬܦܪܫ ܕܠܐ ܟܝܢܐ܆ ܐܘ ܚܘܐ ܕܒܪܐ
ܩܢܘܡܐ ܗܘ ܕܠܐ ܟܝܢܐ܀

ܢܫܐܠܟ ܗܟܝܠ ܐܦ ܚܢܢ܆ ܕܐܘ ܚܘܐ
ܕܒܪܐ ܫܡܐ ܗܘ ܣܦܝܩܐ ܕܠܐ ܩܢܘܡܐ܆
ܐܘ ܚܘܐ ܫܘܡܗܐ ܐܚܪܢܐ ܕܡܘܕܥ ܠܗ
ܠܩܢܘܡܐ܆ ܐܢ ܗܢܐ ܕܒܪܐ ܠܐ ܡܚܘܐ ܠܗ.
ܐܢ ܕܝܢ ܒܪܐ ܘܡܫܝܚܐ ܫܡܗܐ ܐܢܘܢ
ܕܩܢܘܡܗ ܕܡܠܬܐ ܘܥܠܝܗܘܢ ܪܫܝܡܐ
ܡܚܬܬܐ ܕܡܢ ܫܡܝܐ܆ ܩܢܘܡܐ ܗܘ ܕܒܪܐ

Christus descendit, et haec alia quae in ordine (τάξις) dicuntur? Quod si « hypostasis » naturam indicat, et nomen Christi quoque hypostasim indicat. Et si mendax dicitur hoc « Hypostasis descendit », quia natura non descendit, falsum invenitur una cum eo etiam illud : « Christus descendit », quia hypostasis non descendit. Et sicut « hypostasis » naturam indicat, ita « Christus » quoque de hypostasi docet. Et sicut a natura non scinditur nomen hypostaseos, ita ab hypostasi non dividitur nomen Filii. Et sicut nomen hypostaseos naturam etiam indicat, ita ' designatio Filii ' quoque hypostasim ostendit. Verba enim sunt quae inter se ligantur; et, si unum solvitur, tota radix eorum successionis mendax dicitur.

62. Et rursus dixit ipse hic doctus : « Ostende hypostasim quae sine natura discedit, aut ostende Filium hypostasim esse sine natura. »

63. Nos quoque ergo te rogabimus : Aut ostende Filium nomen vacuum esse sine hypostasi, aut ostende aliam nominationem quae hypostasim indicet, si haec (nominatio) Filii eam non ostendit. Si vero Filius et Christus nomina sunt hypostaseos Verbi atque de eis notatur descensus de caelo, ergo haec est hypostasis Filii

1. V ܘܕܒܘ. — 2. V ܕܗܘܝ. — 3. V ܫܪܒܐ (?

quae descendit de caelo, etsi non deprehendimus quomodo descenderit. Et sicut eo nomine Patris hypostasis Patris cognoscitur, nihil autem aliud, ita etiam et ea designatione Filii quoque hypostasis Filii ostenditur, nihil autem aliud : nempe neque voluntas, nec operatio, nec oeconomia, nec actio, nec imperium, nec quaelibet alia facultas hypostaseos
* L f. 19 r° a. divinae; sed nomine Filii * hypostasis Filii cognoscitur, non autem ministerium harum (facultatum) quas
* V f. 17 v° b. narravimus et eis similium. * Et sicut nomine Patris hypostasis Patris cognoscitur, non autem hae (facultates) quas computavimus, ita etiam nomen Filii hypostasim (Filii) indicat.

64. Irritum est ergo illud quod a vobis dicitur, (nempe) hoc : Descendit, et : Habitavit, et : Inhabitavit, et : Commoratus est, de voluntate et operatione et actione dici. Namque Liber divinus huic sensui non congruit, quia docet Filium descendisse et Verbum et Unicum et Christum et Dominum; et haec nomina neque ad voluntatem nec ad actionem pertinent, sed ad hypostasim Filii, ut ostendit verbum, et ut ipsa cogitatio fidei quoque in omnibus ita intellegitur.

65. Obstupui vero propter te : Quomodo scientiae tuae non apparuit

ܡܢܗ[1] ܕܢܚܬ ܡܢ ܫܡܝܐ: ܐܦܢ ܠܐ ܐܕܪܟܢܢ ܕܐܝܟܢܐ ܢܚܬ. ܘܐܝܟ ܕܒܫܡܗ ܕܐܒܐ ܩܢܘܡܗ ܕܐܒܐ ܡܬܝܕܥ ܠܗ ܘܠܘ ܡܕܡ ܐܚܪܢ: ܗܟܢܐ ܐܦ ܒܪܘܫܡܗ ܕܒܪܐ ܩܢܘܡܗ ܕܒܪܐ ܡܬܚܘܐ ܠܗ ܘܠܘ ܡܕܡ ܐܚܪܢ. ܗܢܘ ܕܝܢ: ܠܐ ܨܒܝܢܐ ܘܠܐ ܡܥܒܕܢܘܬܐ ܘܠܐ ܡܕܒܪܢܘܬܐ ܘܠܐ ܡܣܬܥܪܢܘܬܐ ܘܠܐ ܦܘܩܕܢܘܬܐ ܘܠܐ ܡܕܡ ܐܚܪܢ ܕܐܝܬܝܗܝܢ ܚܝܠܐ ܕܡܢ ܩܢܘܡܐ ܐܠܗܝܐ: ܐܠܐ ܒܫܡܐ ܕܒܪܐ * ܩܢܘܡܗ ܕܒܪܐ ܡܬܝܕܥ ܠܗ ܘܠܘ ܠܬܫܡܫܬܐ ܕܗܠܝܢ ܕܐܡܪܢ ܘܕܐܟܘܬܗܝܢ. * ܘܐܝܟ ܕܒܫܡܗ ܕܐܒܐ ܩܢܘܡܗ ܕܐܒܐ ܡܬܝܕܥ ܠܗ ܘܠܘ ܗܠܝܢ ܕܐܚܫܒܢ: ܗܟܢܐ ܐܦ ܫܡܗ ܕܒܪܐ ܩܢܘܡܗ ܡܚܘܐ܀

ܒܛܝܠܐ ܗܝ ܡܟܝܠ ܗܝ ܕܡܬܐܡܪܐ ܡܢܟܘܢ: ܕܗܝ ܕܢܚܬ ܘܐܬܥܡܪ ܘܫܪܐ[2] ܘܐܓܢ ܥܠ ܨܒܝܢܐ ܘܡܥܒܕܢܘܬܐ ܘܡܕܒܪܢܘܬܐ ܡܬܐܡܪܐ. ܡܛܠ ܕܠܐ ܫܘܐ ܟܬܒܐ ܐܠܗܝܐ ܠܗܢܐ ܗܘܢܐ: ܡܛܠ ܕܒܪܐ ܡܠܦ ܕܢܚܬ ܘܡܠܬܐ ܘܝܚܝܕܝܐ[3] ܘܡܫܝܚܐ ܘܡܪܝܐ. ܘܗܠܝܢ ܫܡܗܐ ܠܘ ܠܨܒܝܢܐ ܐܦ ܠܐ ܠܡܥܒܕܢܘܬܐ ܐܬܚܝܗܝ: ܐܠܐ ܕܠܗ ܠܩܢܘܡܗ ܕܒܪܐ: ܐܝܟ ܕܚܘܝܬ ܡܠܬܐ ܘܐܝܟ ܕܐܦ ܗܘ ܚܘܫܒܐ ܕܗܝܡܢܘܬܐ ܒܟܠ ܐܝܟ ܗܢܐ ܡܣܬܟܠܐ܀

ܬܡܗܬ ܒܟ ܕܝܢ: ܕܐܝܟܢܐ ܠܐ ܐܬܚܙܝ ܠܝܕܥܬܟ ܡܢ ܡܠܬܟ ܗܕܐ ܕܡܠܟܬ:

1. V ܕܗܘ ܡܢܗ. — 2. V ܘܫܪܐ. — 3. V ܘܝܚܝܕܝܐ.

ܘܠܐ ܝܕܥܬ ܕܡܠܐ ܦܟܝܗ ܘܫܛܝܐ ܡܕܡ
ܕܟܬܒܬ: ܗܢܘ ܕܝܢ ܡܠܐ ܪܘܫܥܐ ܘܓܘܕܦܐ܀
ܐܝܟܢܐ ܓܝܪ ܛܥܝܬ ܕܡܬܬܒܥܐ ܗܘܬ
ܕܐܢ ܫܡܐ ܕܒܪܐ ܘܕܡܫܝܚܐ ܠܗ ܠܩܢܘܡܐ
ܡܘܕܥ: ܕܡܢܐ ܐܚܪܢܝ ܐܬܚܘܝ ܡܘܕܥܢܐ܀
ܡܕܡ ܓܝܪ * ܐܚܪܢܝ[1] ܣܝܡ ܠܘܬ ܓܢܒ
ܩܢܘܡܐ ܘܡܬܩܪܐ ܡܫܝܚܐ ܘܒܪܐ ܘܡܠܬܐ
ܘܝܚܝܕܝܐ:[2] ܘܠܘ ܗܘ ܩܢܘܡܐ܀ ܘܐܢ ܥܠ
ܡܕܡ ܐܚܪܢܝ ܐܡܝܪܝܢ * ܗܠܝܢ ܫܡܗܐ:
ܗܘ ܩܢܘܡܐ ܡܟܝܠ ܒܐܝܠܝܢ ܫܡܗܐ
ܡܬܩܪܐ ܘܒܐܝܠܝܢ ܒܦܢܝܐ ܐܬܓܠܝ ܠܢ܀
ܚܕܐ ܡܢ ܬܪܬܝܢ ܓܝܪ ܡܬܚܙܝܐ: ܕܐܘ
ܠܝܬ ܒܪܐ ܒܩܢܘܡܐ ܘܣܪܝܩܝܢ ܐܢܘܢ
ܫܡܗܐ ܕܡܬܐܡܪܝܢ: ܐܘ ܕܐܢ ܐܝܬܘܗܝ
ܘܗܠܝܢ ܫܡܗܐ ܠܗ ܕܝܠܗ ܐܢܘܢ: ܥܕܟܝܠ
ܠܐ ܐܬܓܠܝ ܘܐܬܝܕܥ. ܐܢ ܕܝܢ ܕܩܢܘܡܗ
ܐܢܘܢ ܕܒܪܐ ܗܠܝܢ ܒܦܢܝܐ: ܗܘܝܘ ܩܢܘܡܐ
ܡܕܝܢ ܕܢܚܬ ܡܢ ܫܡܝܐ: ܟܕ ܠܐ ܩܢܘܡܐ
ܡܢ ܟܝܢܐ ܐܡܪܝܢ ܦܪܝܫ ܕܐܬܦܪܫ: ܘܠܐ
ܫܘܡܗܐ ܡܢ ܩܢܘܡܐ ܦܣܩܝܢ: ܘܠܐ ܬܘܒ
ܒܫܘܢܝܐ ܘܣܘܦܩܐ ܕܐܬܪܐ ܠܡܚܬܬܗ
ܕܩܢܘܡܐ ܡܣܬܟܠܝܢ. ܟܠܗܝܢ ܓܝܪ
ܢܘܟܪܝܢ ܠܡܠܬܐ ܕܫܪܪܐ. ܡܕܝܢ ܕܝܘܠܦܢܟ
ܒܠܐ ܗܘܢܐ ܘܒܠܐ ܗܝܡܢܘܬܐ ܡܠܠܬ.
ܗܠܝܢ ܓܝܪ ܫܘܐܠܐ: ܠܟ ܕܢܫܐܠ ܗܘܐ ܕܬܫܬܐܠ
ܐܢܘܢ: ܐܠܐ ܡܫܬܐܠܝܢ ܐܘ ܡܢ ܚܢܦܐ
ܐܘ ܡܢ ܝܗܘܕܝܐ. ܘܣܒܪ ܐܢܐ ܕܡܛܠ

verba tua verbis tuis confutari: nec scivisti quam ineptum sit et stultum quod scripseris, nempe impietate plenum et blasphemia? Quomodo enim (id) oblitus es a te petendum esse: Si nomen Filii et Christi hypostasim non indicat, quid aliud indicat? Etenim * aliud ponitur prope hypostasim, et vocatur Christus et Filius et Verbum et Unicus, non autem ipsa hypostasis. Et si de alio * haec nomina dicuntur, quibus nominibus ergo ipsa hypostasis vocatur et quibus designationibus nobis manifestata est? Namque unum ex duobus apparet: Aut non est Filius in hypostasi, et vacua sunt nomina quae dicuntur; aut, si est, et (si) haec nomina ad eam non pertinent, nondum manifestata est nec cognita est. Si vero ad hypostasim Filii pertinent hae designationes, ergo haec est hypostasis quae de caelo descendit, quanquam hypostasim non dicimus a natura separatam esse, nec nominationem ab hypostasi scindimus, nec rursus cum discessione et evacuatione regionis descensum hypostaseos intellegimus: quae omnia enim a verbo veritatis aliena sunt. Ergo sine intellegentia et sine fide Doctrina tua locuta est; namque hae interrogationes tibi non interrogandae erant, sed aut a paganis aut ab Iudaeis interrogantur, et puto.

1. V ܐܚܪܢܐ. — 2. V ܘܝܚܝܕܝܐ

* L f. 19 r° c. quia sicut illi (eas) * interrogasti, te quoque in gradu erroris eorum stare.

66. Etenim haec non est scientia, quod quis proximum suum irretiat his interrogationibus quae non interrogantur, quae a te stulte interrogatae sunt et adversus te iuste conversae sunt. Quis enim stultior est quam hic * V f. 18 r° a. *qui interrogat sicut tu: « Ostende quomodo hypostasis Dei descenderit » ?

67. Num (ἆρα), et quia non possumus dicere nec explanare quomodo cogitatio nostra in profundum descendat et in altum ascendat et huc et illuc erret, quin de propria sua regione discedat, de descensu hypostaseos Verbi Filii possumus explanationem dare? Te vero oportebat ipsum hoc (exemplum) cogitationis tibi sumere, et illud (factum) quoque Filii intellegere. Quemadmodum cogitatio nostra in nobis ipsis est, et a nobis in longinquum discedit; et, quanquam in longinquo tota est, in nobis rursus tota manet, quin ex illa pars in nobis sit, et altera pars procul sit a nobis; neque rursus, quia in nobis est, dicimus eam in longinquum non discessisse; nec rursus, quia est procul a nobis, dicimus eam a nobis totam discessisse atque * L f. 19 v° a. non * esse in nobis; nec rursus, quia discedit et nescimus quomodo (discedat), mendax dicimus illud : A

ܕܐܝܟܘܬܗܘܢ * ܫܐܠܬ܂ ܐܦ ܒܕܪܓܐ
ܕܛܥܝܘܬܗܘܢ ܩܝܡܬ܀

ܠܘ ܓܝܪ ܝܕܥܬܐ ܗܝ ܗܕܐ܂ ܕܢܨܘܕ
ܐܢܫ ܠܚܒܪܗ ܒܫܘܐܠܐ ܕܠܐ ܡܫܬܐܠܝܢ܂
ܗܠܝܢ ܕܐܫܬܐܠܘ ܡܢܟ ܫܛܝܐܝܬ ܘܐܬܗܦܟܘ
ܒܟ ܟܐܢܐܝܬ܂ ܡܢܘ ܓܝܪ ܕܣܟܠ ܡܢ
ܗܢܐ * ܕܡܫܐܠ ܐܟܘܬܟ܂ ܕܚܘܝ ܠܝ
ܕܐܝܟܢܐ ܢܚܬ ܩܢܘܡܐ ܕܐܠܗܐ܀

ܐܪܐ܂ ܡܛܠ ܗܝ ܕܐܝܟܢܐ ܢܚܬ ܚܘܫܒܢ
ܠܥܘܡܩܐ ܘܣܠܩ ܠܪܘܡܐ ܘܦܪܐ
ܠܟܠ ܓܒܝܢ܂ ܟܕ ܡܢ ܐܬܪܐ ܕܝܠܗ ܠܐ
ܡܫܟܚܝܢ܂ ܠܡܠܠ ܠܐ ܕܢܬܐܡܪ ܘܠܐ[1] ܕܢܦܩ܂
ܥܠ ܡܚܬܬܐ ܕܩܢܘܡܐ ܕܡܠܬܐ ܒܪܐ
ܐܝܬ ܠܢ ܕܢܦܩ܂ ܙܕܩ ܗܘܐ ܕܝܢ ܕܗܝ
ܗܕܐ ܕܚܘܫܒܐ ܬܣܒ ܠܟ ܘܬܣܬܟܠ
ܐܦ ܥܠ ܗܝ ܕܒܪܐ܂ ܕܐܝܟܢܐ ܕܚܘܫܒܢ
ܐܝܬܘܗܝ ܒܢܦܫܢ ܘܡܪܚܩܐ ܡܢ ܠܘܬܢ
ܠܪܘܚܩܐ܂ ܘܟܕ ܐܝܬܘܗܝ ܒܪܘܚܩܐ ܟܠܗ܂
ܟܠܗ ܬܘܒ ܡܩܘܐ ܒܢ܂ ܟܕ ܠܘ ܡܢܬܐ
ܕܡܢܗ ܒܢ܂ ܘܡܢܬܐ ܐܚܪܬܐ ܠܒܪ ܪܚܝܩܐ
ܡܢܢ܂ ܘܠܐ ܬܘܒ ܡܛܠ ܕܒܢ ܗܝ ܐܡܪܝܢܢ
ܕܠܐ ܥܢܬ ܠܪܘܚܩܐ܂ ܘܠܐ ܬܘܒ ܡܛܠ
ܕܐܝܬܘܗܝ ܠܒܪ ܡܢܢ ܐܡܪܝܢܢ ܕܥܢܬ
ܠܗ ܟܠܗ ܡܢ ܠܘܬܢ ܘܠܐ * ܐܝܬܘܗܝ ܒܢ܂
ܘܠܐ ܬܘܒ ܡܛܠ ܕܡܦܩܐ ܘܠܐ ܝܕܥܝܢ
ܚܢܢ ܕܐܝܟܢܐ܂ ܡܕܓܠܝܢ ܠܗܝ ܕܡܦܩܐ
ܡܢ ܠܘܬܢ ܠܗܕܐ ܕܝܢ܂ ܗܟܢܐ܂ ܐܝܟ

1. V ‖ ܐܦ.

ܕܒܫܡܝܐ ܡܫܝܚܐ ܘܐܢܫܐ ܒܫܘܕܥܬܐ
ܗܕܐ: ܢܣܬܟܠ ܐܦ ܥܠ ܩܢܘܡܗ ܕܒܪܐ
ܕܢܚܬ ܡܢ ܫܡܝܐ: ܟܕ ܠܐ ܫܢܐ ܡܢ ܐܝܟܐ
ܕܐܝܬܘܗܝ. ܘܐܬܐ ܠܥܠܡܐ: ܟܕ ܠܐ ܣܪܝܩ
ܗܘܐ ܡܢܗ ܐܬܪܐ ܕܐܬܐ ܠܗ: ܐܝܟ ܗܘ
ܕܟܬܝܒ: ܕܒܥܠܡܐ ܗܘܐ ܘܐܬܐ ܠܥܠܡܐ.
ܘܠܘ ܡܛܠ ܕܠܐ ܫܢܐ: ܡܬܐܠܨܝܢܢ ܕܢܐܡܪ
ܕܠܐ ܢܚܬ. ܘܠܘ ܡܛܠ ܕܢܚܬ: ܐܡܪܝܢܢ
ܕܫܢܐ ܠܗ ܡܢ ܐܬܪܐ ܠܐܬܪܐ. ܐܠܐ ܐܝܟ
ܕܫܪܝܪܐ ܗܝ ܕܐܝܬܘܗܝ ܒܫܡܝܐ: ܗܟܢܐ
ܡܬܗܝܡܢܐ ܐܦ ܗܝ ܕܢܚܬ ܡܢ ܫܡܝܐ.
ܘܐܝܟ ܕܬܪܝܨܐ ܗܝ ܕܥܠ ܠܥܠܡܐ: ܗܟܢܐ
ܐܝܬܝܗ ܫܪܪܐ ܐܦ ܗܝ ܕܠܓܘ ܡܢ ܥܠܡܐ
ܐܝܬܘܗܝ ܗܘܐ. ܘܠܐ ܡܕܓܠܝܢ ܚܢܢ
ܣܘܟܠܗܝܢ ܕܡ̈ܠܐ ܡܛܠ ܠܐ ܡܕܪܟܝܢܢ
ܠܦܘܫܩܗܝܢ܀

ܛܠܝܐ ܓܝܪ ܙܥܘܪܐ ܐܢܚܢܢ[1] ܠܘܬ ܡ̈ܠܐ
ܐܠܗܝ̈ܬܐ. ܘܐܝܟ ܕܡܩܒܠ ܛܠܝܐ ܡܢ
ܡܠܦܢܐ ܡܠܬܐ ܕܝܘܠܦܢܐ: ܘܠܝܬ ܚܝܠܐ
ܒܟܝܢܐ ܕܢܦܫܗ ܕܢܥܠ ܠܕܝܢܐ ܕܡܚܫ̈ܒܬܗ
ܠܡܠܬܐ ܕܝܘܠܦܢܐ ܕܫܡܥܐ: ܗܟܢܐ
ܐܦ ܠܢ ܘܠܐ ܕܢܬܗܦܟ ܘܢܗܘܐ ܛܠ̈ܝܐ:
ܐܝܟ ܕܦܩܝܕ ܠܢ: ܘܒܪ̈ܥܝܢܐ ܫܦܝ̈ܐ ܘܠܐ
ܒܨܝܐ ܢܩܒܠ ܡ̈ܠܐ ܐܠܗܝ̈ܬܐ. ܘܗܝ
ܡܢ ܕܡܬܐܡܪܐ ܒܢܝܐ ܠܘܬ ܛܠܝܐ ܢܬܗܦܟ: ܢܗܘܐ

nobis quocumque discedit; ita, per hoc exemplum quasi per explicationem (παῖσις) debilem et humanam, intellegamus quoque de hypostasi Filii : Descendit de caelo, nec discessit unde est; et : Venit in mundum, nec ab ea vacua * erat regio in quam venit, 18
sicut scriptum est : In mundo est, et venit in mundum. Neque, quia non discessit, cogimur dicere eam non descendisse; nec, quia descendit, dicimus de regione in regionem eam discessisse. Sed, quemadmodum verum est hoc : « Est in caelo », ita etiam creditur illud : « Descendit de caelo ». Et quemadmodum rectum est hoc : « Intravit in mundum », ita veritas est quoque illud : « Intra mundum erat », nec mendacem dicimus sensum litteralem vocum, quia earum explanationem non deprehendimus.

68. Etenim infantes parvuli sumus quoad voces divinas. Et quemadmodum a praeceptore accipit infans verbum * doctrinae, nec est in propria sua natura vis ad iudicium suarum cogitationum adducendi verbum doctrinae auditae[1]; ita etiam nos oportet converti et parvulos effici[2], sicut nobis praeceptum est, et sine indagatione in mentes sinceras verba divina accipere : et illud

1. L et V ܐܢܚܢ.

1. Ad verbum : *Verbum doctrinae auditus*. — 2. Cf. Matth. [illegible]

quod perficit natura apud infantem, erit apud nos ipsos quoque ex nitore fidei. Namque non est tam infirma mens infantis ad indagandas et inquirendas naturas creatas quam[1] mens scientiae nostrae ad tractandam * et deprehendendam naturam increatam. Infirmitatem nostram enim non animadvertimus, quia passione infirma scientiae tenemur; sed, si cogitationes fidei tenemus, statim animadvertimus infirmitatem scientiae nostrae. Ita infans naturalis quoque infirmitatem suam non animadvertit et inscientiam, tempore quo stat in mensura pueritiae, donec ad aetatem iuvenilem perveniat, et abhinc se convertat ad videndas cogitationes infirmas et simplices (ἰδιώτης) pueritiae suae. Tale aliquid enim evenit etiam illis quorum facultates fictione scientiae mentalis tenentur, quibus, nisi * ab illa pueritia scientiae humanae paulatim creverint ad staturam virilem nitoris fidei Christi, non apparet infirmitas suarum cogitationum, qua tenebantur tempore quo scientia mundana movebantur.

* V f. 18 r° c.

* L f. 19 v° c.

69. Ex defectu scientiae fidei enim mens arbitratur mysteria fidei sese deprehendere, et, quia propter

1. V … — 2. L ….

1. Ad verbum : *Quam infirma est.*

ܘܡܛܠ ܕܠܐ ܡܬܕܪ̈ܟܢ ܥܘܡ̈ܩܝܗ ܕܗܝܡܢܘܬܐ ܡܢ ܝܕܥܬܐ ܐܢܫܝܬܐ: ܡܣܬܒܪܐ ܗܝ ܗܕܐ ܝܕܥܬܐ ܠܠܐ ܝܕܥܬܐ ܕܐܕܪܟܬ ܐܢܝܢ. ܐܟܢܐ ܕܐܦ ܣܟܠܐ ܡܣܬܒܪ ܟܕ ܫܡܥ ܡ̈ܠܐ ܕܚܟ̈ܝܡܐ ܕܙܥܘܪ̈ܢ ܐܢܝܢ: ܘܠܐ ܝܕܥܬܗ ܛܥܝܐ ܠܗ ܕܗܘ ܠܐ ܝܕܥ ܐܪ̈ܙܐ ܕܡܠܘܗܝ ܕܚܟܝܡܐ. ܚܫܐ ܓܝܪ ܕܣܟܠܘܬܗ ܐܝܟ ܕܒܚܫܘܟܐ ܡܟܣܐ ܠܗ: ܕܠܐ ܚܙܐ ܕܢܦܫܗ ܢܗܘܐ ܘܠܐ ܚܙܐ ܝܕܥܬܗ ܕܚܟܝܡܐ. ܘܓܕܫܐ ܠܗ ܕܡܣܬܒܪ ܕܠܗܦܟܐ: ܡܛܠ ܕܗܘ ܕܡܬܗܦܟ ܘܡܫܬܓܫ ܟܠܗ ܒܗܘܢܗ: ܕܗܘ ܐܝܬܘܗܝ ܚܟܝܡܐ ܘܗܘ ܕܡܡܠܠ ܡܡܠܠ ܣܟܠܐܝܬ܀

ܟܝܬ ܕܝܢ: ܐܘ ܦܝܠܘܣܘܦܐ: ܐܝܟܢܐ ܙܟܝܟ ܗܕܐ ܕܐܦ ܠܗܕܝܘܛܐ ܝܕܝܥܐ. ܘܗܐ: ܐܝܟ ܕܡܣܬܒܪܐ ܠܟ ܥܠ ܢܦܫܟ: ܠܓܘ ܡܢ ܪܘܟܒܐ ܪܕܝܐ ܝܕܥܬܟ: ܘܠܥܠ ܡܢ ܦܓܪܐ ܐܝܬܝܗ ܡܬܬܙܝܥܢܘܬܐ[1] ܕܡܠܬܟ: ܘܠܐܢܫܝ̈ܬܐ ܕܐܦܣ ܒܚܫܚܬܐ ܕܡܠܬܟ ܠܕܪܓܐ ܪܘܚܢܝܐ: ܐܝܟ ܕܐܡܪܬ: ܡܬܦܪܣ ܐܢܬ. ܐܝܟܢܐ ܟܕ ܒܗܠܝܢ ܐܬܪܒܝܬ ܘܪܕܝܬ ܘܥܢܝܬ: ܙܟܝܟ ܗܕܐ ܕܠܐ ܬܕܥ ܕܥܠ ܡܢܐ ܡܫܬܐܠ ܐܢܬ ܘܐܝܟܢܐ ܬܫܬܐܠ܀ ܘܠܐ ܐܙܕܗܪܬ ܕܠܐ ܬܣܝܡ ܬܘܩܠܬܐ ܒܡܠܬܟ ܠܦܫܝܛܐ ܘܬܦܬܚ ܬܪܥܐ ܠܡܕ̈ܥܐ ܡܪ̈ܚܐ ܠܡܬܗܪܓܘ ܘܠܡܬܡܘܩܒܘ ܡܕܡ ܕܠܐ

scientiam humanam non deprehenduntur profunditates fidei, in inscientia arbitratur ipsa haec scientia se ea deprehendisse. Ita etiam stultus arbitratur, cum audit verba sapientum, ea parva esse, et in inscientia sua obliviscitur se ipsum mysteria verborum sapientis nescire. Passio enim stultitiae suae quadam obscuritate eum operit, ita ut neque se ipsum videat, nec sapientis videat scientiam; et evenit ut e contrario arbitretur, propterea quod pervertitur ac perturbatur tota sua intellegentia, ipsum sapientem esse, atque illum qui loquitur stulte loqui.

70. Te vero, o philosophe (φιλόσοφος), quomodo te superavit hoc quod etiam ignaris (ἰδιώτης) notum est? Et ecce, ut arbitraris de te ipso, composita est scientia tua[1]; et supra corpus movetur verbum tuum[2]; atque per usum verbi tui res humanas extollere ad gradum spiritalem, sicut dicis, studes. Quomodo, homo cum sis in his rebus educatus et occupatus[3], te superavit hoc quod nescias de quo interroges et quomodo interrogaturus sis? Nec cavisti ne verbo tuo scandalum ponas simplicibus portamque aperias mentibus impudentibus, ut meditentur obii-

1. V ܬܬܙܝܥܢܘܬܐ.

1. Ad verbum : *Intra compositionem incedit* — 2. Ad verbum : *Est mobilitas verbi tui.* — 3. Ad verbum : *Homo cum sis in rebus alitus et occupatus.*

ciantque id quod non tractatur. Namque, si coram motu simplici cogitationum et motu naturali animae portam silentii et quietis claudimus, et cogitationes nostras reducimus ex vagatione exteriori intra regionem earum, quanto magis portam fidei claudemus coram cogitatione quae errat et impugnat secreta inquisitionum mysteriorum Dei, eamque (cogitationem) ad silentium absolutum reducemus. Nec
* L f. 20 r° b. enim in inventionibus * verborum scientiae invenitur mysterium fidei; neque quicumque est magis perspicuus in motibus cogitationum suarum quam proximus suus, hic accipit et videt veritatem. Quae doctrina enim est magis completa aut vox verborum perfectior[1] quam illa quae a Domino nostro tradita est : Credant gentes et doceantur in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti[2]? Et haec communiter omnibus mensuris tradita est, ut, propterea quod per gratiam omnibus hominibus data est, notum sit scientiam sapientum non sufficere ad explanandam vim horum nominum[3]. Et propter hoc omnibus (ea
* V f. 18 v° c. nomina) * tradita sunt ut in una mensura fidei ab omnibus agnoscantur.

EXPLICIT DISSERTATIO SECUNDA.

1. V … — 2. V … — 3. V …

1. Ad verbum : *Vox verborum perfectorum.* — 2. Cf. Matth., XXVIII, 19. — 3. Ad verbum : *Ad explanationes vis.*

LE SYNAXAIRE ÉTHIOPIEN

LES MOIS DE TAḤSCHASCH, ṬER ET YAKATIT

LE SYNAXAIRE ÉTHIOPIEN

LES MOIS DE ṬAḪSCHASCH, ṬER ET YAKATIT

PUBLIÉS ET TRADUITS

PAR

SYLVAIN GRÉBAUT

IV

LE MOIS DE TAḪSCHASCH

Nihil obstat,

R. GRAFFIN.

Parisiis, die 2ª februarii 1926.

PERMIS D'IMPRIMER

Paris, le 2 février 1926.

V. DUPIN,

v. g.

AVERTISSEMENT

Le texte des mois du Synaxaire éthiopien : Tâḫschâsch, Ṭer et Yakâtit que nous publions est établi d'après cinq manuscrits :

A. — Paris, Bibliothèque Nationale, fonds d'Abbadie n° 66, fol. 87 à fol. 180 v°, xve siècle[1].

A. — Paris, Bibliothèque Nationale, fonds d'Abbadie n° 1, fol. 83 à fol. 178 v°, xviiie ou xixe siècle[2].

O. — Oxford, Bodleian Library, manuscrit n° XXIII, fol. 1 à fol. 110, xviiie siècle[3].

P. — Paris, Bibliothèque Nationale, fonds éthiopien n° 126, fol. 93 à fol. 194 v°, xviiie siècle[4].

T. — Paris, Musée ethnographique du Trocadéro, manuscrit n° 5, fol. 105 à fol. 201, xve siècle, probablement antérieur à A[5].

Ce manuscrit T a été rapporté d'Éthiopie en 1903 par la mission du Bourg de Bozas[6].

1. A. d'Abbadie, *Catalogue raisonné de manuscrits éthiopiens,* Paris, 1859, in-4°, p. 79. — M. Chaîne, *Catalogue des manuscrits éthiopiens de la collection Antoine d'Abbadie,* Paris, 1912, in-8°, p. 45. — C. Conti Rossini, *Notice sur les manuscrits éthiopiens de la collection d'Abbadie,* Paris, 1914, in-8°, p. 168.

2. A. d'Abbadie, *Op. cit.,* p. 1. — M. Chaîne, *Op. cit.,* p. 1. — C. Conti Rossini, *Op. cit.,* p. 171.

3. A. Dillmann, *Catalogus codicum manuscriptorum Bibliothecae Bodleianae Oxoniensis,* Oxford, 1848, in-4°, p. 46-54.

4. H. Zotenberg, *Catalogue des manuscrits éthiopiens,* Paris, 1877, in-4°, p. 151-178.

5. S. Grébaut, *Le manuscrit éthiopien n° 5 du Trocadéro,* dans *Æthiops,* Paris, 1922, in-8°, p. 11.

6. A. Roman, *L'acquisition du manuscrit éthiopien n° 5 du Trocadéro,* dans *Æthiops,* 1922, p. 30.

L'étude attentive du Synaxaire éthiopien nous a amené à distinguer trois recensions.

La première que nous appelons **Recension primitive** est donnée par les manuscrits A et T.

La deuxième que nous nommons **Revision ou Vulgate** est contenue dans les manuscrits P, O, A[1].

La troisième recension qui représente des traditions locales et que nous désignons, pour cette raison, sous le nom de **Propre**, se trouve le plus souvent dans le manuscrit A.

Nous donnons toutes les variantes des cinq manuscrits utilisés.

6 Février 1925.

Sylvain Grébaut.

1. I. Guidi, *Le Synaxaire éthiopien,* II, *Mois de Hamlê,* dans *Patrologia Orientalis,* VII, p. 455.

አመ ፡ ፩ለታኅሣሥ ።

I. — Recension primitive.

*በስመ ፡ አብ ፡ ወወልድ ፡ ወመንፈስ ፡ ቅዱስ ፡ አሐዱ ፡ አምላክ ፨
ወርኃ ፡ ታኅሣሥ ፡ ቡሩክ ፡ መዓልቱ ፡ ፱ሰዓት ፡ ወእምዝ ፡ ይትዌሰክ ።

1. አመ ፡ ፩ለታኅሣሥ] T *om.* — *ib.* ፩ለታኅሣሥ] A ፩ለትኅሣሥ *sic.* — 2. በስመ ፡ አብ — አምላክ] T *om.* — 3. ወርኃ ፡ ታኅሣሥ] T *incip.* — *ib.* ሰዓት] A *om.* — *ib.* post ይትዌሰክ T *add.* አመ ፡ ፩.

LE LIVRE DU SYNAXAIRE

LE 1er TAHSCHASCH

I. **Recension primitive.** — 1. Mort de Pierre d'Édesse, évêque de Gaza (*récit*) : A (87 r° a — 87 r° b); T (105 r° a — 105 v° a); P (93 r° c — 93 v° b); O (1 v° a — 1 v° c); **A** (83 r° c — 83 v° b). — 2. Mort d'Abba Jean, patriarche d'Alexandrie (*récit*) : A (87 r° b — 87 v° a); T (105 v° a — 105 v° b); P (93 v° b — 93 v° c); O (1 v° c — 2 r° a); **A** (83 v° b). — 3. Mort d'Abba Athanase, patriarche d'Alexandrie (*mémoire*) : A (87 v° a — 87 v° b); T (105 v° b); P (93 v° c — 94 r° a); O (2 r° a). — II. **Revision ou Vulgate.** — 4. *Salâm* à Pierre d'Édesse, évêque de Gaza : P (93 v° b); O (1 v° c); **A** (83 v° b). — 5. *Salâm* à Jean, patriarche d'Alexandrie : P (93 v° c); O (2 r° a); **A** (84 r° a). — 6. *Mémoire* de Pierre, de Jacques, le chevalier, d'Élie, le moine, et de Bethsabée, mère de Salomon : P (94 r° a); O (2 r° b); **A** (84 r° a). — 7. Vocation du prophète Élie (*récit* et *salâm*) : P (93 r° a — 93 r° b); O (1 r° a — 1 r° b); **A** (83 r° a — 84 r° b). — 8. Mort de Naboth, le Jezraélite (*récit* et *salâm*) : P (93 r° b — 93 r° c); O (1 r° b — 1 v° a); **A** (83 r° b — 83 r° c). — 9. *Salâm* au prophète Élie : **A** (83 r° b).

I. — Recension primitive.

1. Mort de Pierre d'Édesse, évêque de Gaza.

1. Incipit. — 2. Piété de saint Pierre; son mépris des honneurs. — 3. Pierre est nommé évêque de Gaza. — 4. Il garde auprès de lui le corps de saint Jacques l'intercis. — 5. Pendant une messe, intervention d'un ange à propos de la mauvaise tenue de certains fidèles. — 6. Fuyant la gloire du monde, Pierre refuse de recevoir l'empereur Zénon et se retire au pays de Gâwr. — 7. L'époque de sa mort lui est révélée.

*Au nom du Père, du Fils et du Saint-Esprit, un seul Dieu.

Mois béni de Tâḫschâsch, dont le premier jour a neuf heures. Ensuite les jours augmentent.

1. — በዛቲ ፡ ዕለት ፡ አዕረፈ ፡ ቅዱስ ፡ አብ ፡ ጴጥሮስ ፡ ኤጲስ ፡ ቆጶስ ፡ ዘሀገረ ፡ ጋዛ ፨

2. — ዝንቱ ፡ ቅዱስ ፡ ኮነ ፡ እምሀገረ ፡ ሮሓ ፡ እምዘመደ ፡ ክቡራን ፨ ወወሀብዎ ፡ አበዊሁ ፡ ለቴዎዶስዮስ ፡ ንጉሥ ፡ ከመ ፡ ይሚሞ ፡ መኰንነ ፡ ወሜሞ ፡ ውእቱ ፡ መኰንነ ፡ ወኮነ ፡ ይሜንን ፡ ሢመተ ፡ ወክብረ ፡ ወኮነ ፡ ይትጋደል ፡ ወይጸመድ ፡ በአምልኮ ፡ እግዚአብሔር ፡ በውስተ ፡ ጽርሐ ፡ ንጉሥ ፡ ወሀሎ ፡ ምስሌሁ ፡ እምነ ፡ ሥጋሆሙ ፡ ለቅዱሳን ፡ ሰማዕታት ፡ እለ ፡ እምሀገረ ፡ ፋርስ ፡ ወኮነ ፡ መዋዕሊሁ ፡ በውእቱ ፡ ጊዜ ፡ ፳ዓመት ፨

3. — ወእምድኅረዝ ፡ ወፅአ ፡ ወመንኰሰ ፡ ውስተ ፡ አሐዱ ፡ እምነ ፡ አድባራት ፡ ወተጋደለ ፡ ተጋድሎ ፡ ዐቢየ ፨ ወሶበ ፡ ተሰምዓ ፡ ዜና ፡ ቅድስናሁ ፡ ነሥእዎ ፡ ዘእንበለ ፡ ፈቃዱ ፡ ወሤምዎ ፡ ኤጲስ ፡ ቆጶሰ ፡ ላዕለ ፡ ሀገረ ፡ ጋዛ ፡ ወበኵሉ ፡ ደወላ ፡ ወተ

1. ante በዛቲ ፡ ዕለት P, *A* *add.* አመ ፡ አሚሩ; O *add.* አመ ፡ ፩. — *ib.* በዛቲ] P, O, *A* ወበዛቲ. — *ib.* post ዕለት P, O, *A* *add.* ክዕበ. — *ib.* ቅዱስ ፡ አብ ፡ ጴጥሮስ] T, P, O, *A* አብ ፡ ቅዱስ ፡ አብ ፡ ጴጥሮስ. — 3. ኮነ] O *om.* — *ib.* ante እምዘመደ T *add.* ወ. — *ib.* ክቡራን] A, T ክቡር. — *ib.* ወወሀብዎ] A *om.* ወ copulatif. — 4. አበዊሁ] T አቡሁ; O አበዊሆሙ. — *ib.* ለቴዎዶስዮስ] A ለቴዎድዮስ *sic;* T ለቴዎድሮስ. — *ib.* ለቴዎዶስዮስ] O *om.* ለ. — *ib.* ንጉሥ] *A* *om.* — *ib.* ይሚሞ] P ይሚምዎ. — *ib.* ወሜሞ ፡ ውእቱ] T ወውእቱኒ ፡ ሜሞ; P, O, *A* ወውእቱ ፡ ሜሞ. — 5. ወኮነ ፡ ይሜንን] P ወውእቱ ፡ ኮነ ፡ ይሜንን; O ይኰንን. — *ib.* ወኮነ ፡ ይትጋደል] A ወይትጋደል; T ወይጸመድ ፡ ወይትጋደል; *A* ይትጋደል. — 6. በውስተ] P, O, *A* *om.* በ. — *ib.* ምስሌሁ] T *defic.* (variantes tirées des quinze premières lignes, non endommagées par le feu, du fol. 105 r° a). — *ib.* እምነ] A በእምነ. — 7. ለቅዱሳን ፡ ሰማዕታት] P ለሰማዕታት ፡ ቅዱሳን; *A* ለቅዱሳን. — *ib.* እምሀገረ] A እምሀገ *sic.* — *ib.* መዋዕሊሁ] A በመዋዕሊሁ. — 8. ፳ዓመት] *A* ፳ዓመተ. — 9. ወእምድኅረዝ] P, O, *A* ወእምዝ. — *ib.* ወፅአ] A en surcharge. — *ib.* post ወፅአ P, O, *A* *add.* ውእቱ. — *ib.* ውስተ] *A* ኀበ. — *ib.* አሐዱ ፡ እምነ ፡ አድባራት] P ፩ደብር ፡ እምነ ፡ አድባራት. — 10. ተሰምዓ] O ሰምዓ. — *ib.* ዜና ፡ ቅድስናሁ] P ዜናሁ ፡ ወቅድስናሁ. — *ib.* post ቅድስናሁ P, O, *A* *add.* ወተጋድሎቱ. — 11. ኤጲስ ፡ ቆጶስ] O, *A* ኤጲስ ፡ ቆጶስ. — *ib.* ወበኵሉ] P, O *om.* በ.

1. — En ce jour mourut le saint Père Pierre (Pêṭros), évêque de la ville de Gaza (Gâzâ).

2. — Ce saint était originaire de la ville d'Édesse (Rohâ), d'une famille illustre. Ses parents le donnèrent au roi Théodose (Têwodosyos), afin qu'il l'établît juge. Lui-même l'établit juge. Il méprisait les dignités et les honneurs. Il se montrait pieux et dévot dans le culte du Seigneur, dans le palais du roi. Se trouvait avec lui un des corps des saints martyrs qui avaient été apportés du pays de Perse (Fârès). Il était âgé, à cette époque, de vingt ans.

3. — Ensuite il partit et se fit moine dans l'un des monastères. Il pratiqua un grand ascétisme. Lorsque la renommée de sa sainteté fut apprise, on le prit malgré sa volonté et on l'établit évêque sur la ville de Gaza (Gâzâ) et

ብህለ ፡ በእንቲአሁ ፡ ከመ ፡ ውእቱ ፡ ሶበ ፡ ሠርዓ ፡ ቀዳሚ ፡ ቅዳሴ ፡ ቍርባን ፡ ውሕዘ ፡ ደም ፡ ዓቢይ ፡ እምቍርባን ፡ እስከ ፡ መልአ ፡ ጻሕለ ፨

4. — ወሶበ ፡ አምጽኡ ፡ ሥጋሁ ፡ ለቅዱስ ፡ ያዕቆብ ፡ ዘግሙድ ፡ ነሥኦ ፡ በኀቤሁ ፡ ወነበረ ፡ ውስተ ፡ ፩እምነ ፡ አድባራት ፡ ዘሀገረ ፡ ኢየሩሳሌም ፡ ሕዳጠ ፡ መዋዕለ ፨

5. — ወእንዘ ፡ ውእቱ ፡ ይሠርዕ ፡ ቅዳሴ ፡ ቍርባን ፡ በአሐቲ ፡ ዕለት ፡ ኮኑ ፡ ሕዝብ ፡ እለ ፡ ይቀውሙ ፡ ይትናገሩ ፡ * በበይናቲሆሙ ፡ በጊዜ ፡ ቅዳሴ ፡ ወኢኮነ ፡ ቅዱስ ፡ ጴጥሮስ ፡ ይጌሥጾሙ ፨ ወርእዮ ፡ ለመልአከ ፡ እግዚአብሔር ፡ አሐዘ ፡ እማእከሎሙ ፡ ወፈቀደ ፡ ከመ ፡ ይውግሮ ፡ እስከ ፡ መትሕት ፡ እስመ ፡ ውእቱ ፡ አክበሮሙ ፡ ወኃፈረ ፡ ከመ ፡ ይገሥጾሙ ፨

6. — ወሶበ ፡ ተፈጸመ ፡ መዋዕሊሁ ፡ ለመርቅያኖስ ፡ ከሓዲ ፡ ተመይጠ ፡ ቅዱስ ፡

1. ሠርዓ ፡ ቀዳሚ ፡ ቅዳሴ] P, O, *A* ይቄድስ ፡ ቅዳሴ. — 2. ደም] O ደሞ. — *ib.* ዓቢይ] P, O, *A* ብዙኅ. — *ib.* እምቍርባን] P እስከ ፡ እምቍርባን. — *ib.* እስከ ፡ መልአ ፡ ጻሕለ] O *om.* — *ib.* መልአ] P ይመልእ. — *ib.* ጻሕለ] P ጻሕል. — 3. አምጽኡ] P አምጽአ. — *ib.* ዘግሙድ] P, O, *A* *om.* ዘ. — *ib.* ነሥኦ] P ነሥአ; O ነሥኡ. — *ib.* በኀቤሁ] P, O, *A* *om.* በ. — 4. ፩እምነ ፡ አድባራት] P ፩መካን ፡ እምነ ፡ አድባራት; O ፩ደብር ፡ እምነ ፡ አድባራት. — *ib.* post ኢየሩሳሌም P, O, *A* *add.* ወኮነ ፡ በመዋዕሊሁ ፡ ለመርቆን ፡ (O ለመርቅያን; *A* ለመርትያን *sic*) ዓላዊ ፡ ጕየ ፡ ኀበ ፡ ምድረ ፡ ግብጽ ፡ ወምስሌሁ ሥጋሁ ፡ ለያዕቆብ ፡ ግሙድ ፡ (*A* *om.* ግሙድ ፡) ወነበረ ፡ ውስተ ፡ ፩እምነ ፡ (P *om.* እምነ ፡) አድባራት ፡ (*A* እምአድባራት). — 5. ዕለት] P, O, *A* ጊዜ. — *ib.* ኮኑ] A ወኮኑ. — 6. ቅዳሴ] *A* ቍርባን. *ib.* ቅዱስ] P ቅዳሴ. — 7. ይጌሥጾሙ] *A* ወይጌሥጾሙ ፡ ወይሜህሮሙ. — *ib.* ወርእዮ] *A* *om* — *ib.* ለመልአከ] P, *A* *om.* ለ. — *ib.* አሐዘ] P, O, *A* አኀዘ. — *ib.* እማእከሎሙ] A እማእከሌሁ. 8. ይውግሮ] *A* ይንግሮ. — *ib.* መትሕት] P መትሕተ ፡ ሰማይ. — *ib.* አክበሮሙ] *A* አክበሮ. — *ib.* ወኃፈረ] P ወኃፍረ. — 9. ከመ] P, O, *A* *om.* — *ib.* ይገሥጾሙ] P, O ገሥጾቶሙ; *A* ኀጕሥ ፡ ገሠጾሙ. — 10. ተፈጸመ] A ፈጸመ. — *ib.* መዋዕሊሁ] *A* በመዋዕሊሁ. — *ib.* ለመርቅያኖስ] A ለምርትያኖስ; *A* ለመርትያኖስ *sic.* — *ib.* ከሓዲ] O ከሀሊ. — *ib.* ተመይጠ] *A* ወተመይጠ.

sur tous ses environs. Il est dit à son sujet que, lorsque lui-même célébra autrefois la messe, un sang abondant coula de l'Eucharistie, au point de remplir la patène.

4. — Lorsqu'on eut apporté le corps de saint Jacques (Yâ'qob), l'intercis, il le prit auprès de lui. Il demeura dans l'un des monastères de la ville de Jérusalem ('Iyarousâlêm), pendant peu de jours.

5. — Tandis que lui-même célébrait la messe un jour, il y eut des assistants qui parlaient * entre eux au moment de la messe, sans que saint Pierre les réprimandât. Il vit un ange du Seigneur qui le saisit au milieu d'eux et voulut le jeter jusqu'en bas, parce que lui-même les honorait par son silence et avait honte de les réprimander.

6. — Lorsque furent achevés les jours de Marcien (Marqyânos), l'impie, saint Pierre revint à la terre de Palestine (Felesṭêm) et affermit

ጴጥሮስ ፡ ኀበ ፡ ምድረ ፡ ፍልስጥኤም ፡ ወአጽንዓ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፨ ወተጋብአ ፡ ምስለ ፡ ቅዱስ ፡ አባ ፡ ኢሳይያስ ፡ ግብጻዊ ፡ ወተሰምዓ ፡ ዜናሁ ፡ ኀበ ፡ ዜኖን ፡ ንጉሥ ፡ ወፈተወ ፡ ከመ ፡ ይርአዮ ፡ ወኢፈቀደ ፡ ዘንተ ፡ እስመ ፡ ውእቱ ፡ ከነ ፡ ይጕይይ ፡ እምክብረ ፡ ዝንቱ ፡ ዓለም ፡ ኀላፊ ፨ ወእምድኅረ ፡ ዝንቱ ፡ ሖረ ፡ ኀበ ፡ ጽንፈ ፡ ብሒረ ፡ ጋውር ፡ ወነበረ ፡ በህየ ፨

7. — ወበጽሐ ፡ በዓሉ ፡ ለቅዱስ ፡ ጴጥሮስ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ዘሀገረ ፡ እስክንድርያ ፨ ወሠርዐ ፡ ቅዳሴ ፡ ቍርባን ፡ በዕለተ ፡ በዓሉ ፡ ወአስተርአዮ ፡ ሎቱ ፡ ቅዱስ ፡ ጴጥሮስ ፡ ወይቤሎ ፡ እስመ ፡ ናሁ ፡ እግዚእነ ፡ ክርስቶስ ፡ ጸውዐከ ፡ ከመ ፡ ትምጻእ ፡ ኀቤነ ፨ ወእምይእቲ ፡ ዕለት ፡ አእመረ ፡ ቅዱስ ፡ ጴጥሮስ ፡ ጊዜ ፡ሞቱ ፡ ወጸውዖሙ ፡ ለሕዝብ ፡ ወአዘዞሙ ፡ ከመ ፡ ይጽንዑ ፡ ውስተ ፡ ሃይማኖት ፡ ርትዕት ፡ ቅድስት ፨ ወእምዝ ፡ ሰፍሐ ፡ እደዊሁ ፡ ወመጠወ ፡ ነፍሶ ፨

ጸሎቱ ፡ ወበረከቱ ፡ የሀሉ ፡ ምስሌነ ፡ አሜን ፨

1. ቤተ ፡ ክርስቲያን] P አብያተ ፡ ክርስቲያናተ; O, *A* አብያተ ፡ ክርስቲያናት. — *ib.* ወተጋብአ] P, O ወተራክቡ ፡ ወተጋብኡ; *A* ወተራክቡ ፡ ወተጋብአ. — 2. ቅዱስ] P, O, *A* *om.* — *ib.* ዜኖን] P, O, *A* ዘይኑን. — 3. ወፈተወ] A ፈተወ; *A* ወተፈነወ. — *ib.* ወኢፈቀደ ፡ ዘንተ] P, O, *A* ወኢፈተወ ፡ ዘንተ ፡ ወኢፈቀደ ፡ ጥቀ. — *ib.* ይጕይይ] P *om.* — 4. እምክብረ] A እምክረ *sic.* — *ib.* ኀላፊ] O ኃላፊ. — *ib.* ወእምድኅረ ፡ ዝንቱ] P, O, *A* ወእምዝ. — *ib.* ሖረ] P, O, *A* በጽሐ. — *ib.* ኀበ] A *om.* — *ib.* ጽንፈ] A ጽንፍ; O *om.* — 5. ብሒረ] P ባሕር ፡ ዘብሒረ; *A* ባሕር. — *ib.* ጋውር] A ገውር. — *ib.* በህየ] P, O, *A* *om.* በ. — 6. ለቅዱስ] P, O ለብፁዕ. — 7. ቍርባን] P, O *om.* — *ib.* ante በዕለተ P *add.* በቤተ ፡ ክርስቲያን; O, *A* *add.* ቤተ ፡ ክርስቲያን. — *ib.* ወአስተርአየ ፡ ሎቱ] P ወአስተርአዮ ፡ ሎቱ. — *ib.* ቅዱስ] O ቅዳሴ. — 8. ጸውዐከ] P, O ይጼውዓከ; *A* ይጸውዓከ. — *ib.* ትምጻእ] *A* ትመጽእ. — *ib.* ኀቤነ] *A* ኀቤየ. — 9. ዕለት] *A* *om.* — *ib.* ሞቱ] *A* ዕረፍቱ. — *ib.* ወጸውዖሙ] *A* ወጸውዕዎሙ. — 10. ውስተ ፡ ሃይማኖት] *A* በሃይማኖት. — *ib.* ቅድስት] P, O, *A* *om.* — 11. እደዊሁ] P, O, *A* እዴሁ. — *ib.* ወመጠወ ፡ ነፍሶ] *A* *om.* — *ib.* post ነፍሶ P, O *add.* ውስተ ፡ እዴሁ ፡ ለእግዚአብሔር; *A* *add.* ለእግዚአብሔር. — 12. ጸሎቱ — አሜን] P በረከቱ ፡ ትኩን ፡ ምስለ ፡ ንጉሥነ ፡ ኢያሱ ፡ ወምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ዘመንፈስ ፡ ቅዱስ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም; O በረከቱ ፡ ትኩን ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ተወልደ ፡ መድኅን ፡ ለዓለመ ፡

l'église. Il fit société avec saint Abba Isaïe ('Isâyyâs), l'Égyptien. Sa renommée fut apprise de l'empereur Zénon (Zênon). L'empereur désira le voir, mais saint Pierre ne voulut pas cela. En effet, lui-même fuyait les honneurs de ce monde passager. Ensuite il alla à la frontière du pays de Gâwr et demeura là.

7. — Arriva la fête de saint Pierre, patriarche de la ville d'Alexandrie ('Eskendryâ). Il célébra la messe le jour de sa fête. Saint Pierre lui apparut et lui dit : « Voici que Notre-Seigneur le Christ t'a appelé, afin de venir vers nous. » Depuis ce jour-là saint Pierre connut l'époque de sa mort. Il appela le peuple et lui ordonna d'être ferme dans la foi droite et sainte. Puis il étendit ses mains et rendit son âme.

Que sa prière et sa bénédiction soient avec nous. Amen.

1. — ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ከዐበ ፡ አዕረፈ ፡ አብ ፡ ቅዱስ ፡ አባ ፡ ዮሐንስ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ዘሀገረ ፡ እስክንድርያ ፨ ወውእቱ ፡ እምኍልቆሙ ፡ ለሊቃን ፡ ጳጳሳት ፡ ፵ ፨

2. — ዝንቱ ፡ አ*ብ ፡ ኮነ ፡ ቀሲስ ፡ እምሰብአ ፡ ሀገረ ፡ ገምኑዲ ፡ ወበመዋዕሊሁ ፡ ለዝንቱ ፡ አብ ፡ ተሐንጸት ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያኖሙ ፡ ለቅዱሳን ፡ ሰርጊዮስ ፡ ወባኮስ ፡ ወቤተ ፡ ክርስቲያኖሙ ፡ ለቅዱሳን ፡ አባ ፡ ቂሬ ፡ ወዮሐንስ ፡ በቅጽረ ፡ ጉባኤ ፡ በምስር ፨ ሐነጸሙ ፡ አሐዱ ፡ ብእሲ ፡ ፈራሄ ፡ እግዚአብሔር ፡ ግብጻዊ ፡ ያዕቆባዊ ፡ ዘስሙ ፡ እንድርያስ ፡ ወኮነ ፡ ጸሓፌ ፡ ለንጉሥ ፡ አብድል ፡ አዚዝ ፡ ወልደ ፡ ምርዋን ፨

ዓለም ፡ አሜን ; *A* በረከቱ ፡ ትኩን ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ስእለ ፡ ጽዮን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም (le nom propre ስእለ ፡ ጽዮን est en surcharge; un second nom se trouve aussi en surcharge : ማሕለ ፡ *sic* ኢየሱስ).

2. እምኍልቆሙ] A እምኆልቆሙ *sic;* O እምኍልቈሙ *sic.* — *ib.* ለሊቃን] P, O, *A* ለአበው ፡ ሊቃን. — 3. አብ] P, O, *A* ቅዱስ. — *ib.* ቀሲስ] *A* ቀሲስ. — *ib.* ante እምሰብአ P, O *add.* ወውእቱ; *A* ወውእቱ ፡ ኮነ. — 4. post ለቅዱሳን P, O *add.* ሰማዕታት; *A add.* ሰማዕት. — *ib.* ሰርጊዮስ] P, O, *A* ሰርጊስ. — 5. ወቤተ ፡ ክርስቲያኖሙ] P, O, *A* ወዓዲ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያኖሙ. — *ib.* ለቅዱሳን ፡ አባ ፡ ቂሬ] P ለአቡቂር; O, *A* ለአቡቂር. — *ib.* በቅጽረ ፡ ጉባኤ] O በቅጽረ ፡ ጉባዔ; *A* በቍጽረ[1] ጉቡዓን. — 6. በምስር] P, O, *A* ዘምስር. — *ib.* ሐነጸሙ] P ዘሐነፀ. — *ib.* ያዕቆባዊ] O, *A* ያዕቆባዊ. — 7. እንድርያስ] O እስክንድርያ. — *ib.* ጸሓፌ] *A* ጸሐፊ. — *ib.* ለንጉሥ] A ለንጉሠ; P *om.* — *ib.* አብድል] P, *A* አብደል. — *ib.* አዚዝ] *A* እዚዝዝ. — *ib.* ምርዋን] O, *A* መርዋን.

2. Mort d'Abba Jean, patriarche d'Alexandrie.

1. Incipit. — 2. Sous le patriarcat d'Abba Jean sont construites, à Qesra-Goubâ'ê, l'église des saints Sergius et Bacchus et l'église des saints Cyr et Jean, et, à Alexandrie, l'église de saint Marc, l'évangéliste. — 3. Saint Abba Jean secourt les pauvres pendant une famine qui dure trois ans. — 4. Il siège pendant neuf ans.

1. — En ce jour aussi mourut le saint Père Abba Jean (Yohannès), patriarche de la ville d'Alexandrie ('Eskendryâ). Il est du nombre des patriarches le quarantième.

2. — Ce Père * fut prêtre. Il était originaire des gens de la ville de Gamnoudi. Dans les jours de ce Père furent construites l'église des saints Sergius (Sargiyos) et Bacchus (Bâkos) et l'église des saints Abba Cyr (Qiri) et Jean (Yohannès) à Qesra-Goubâ'ê, en Égypte. Les construisit un homme craignant le Seigneur, égyptien, jacobite, appelé André ('Endryâs). Il était le secrétaire du roi 'Abdel-'Aziz, fils de Merwân. C'est ce Père Abba Jean qui

ወዝንቱ ፡ አብ ፡ አባ ፡ ዮሐንስ ፡ ውእቱ ፡ ዘሐነጸ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ ዘቅዱስ ፡ ማርቆስ ፡ ወንጌላዊ ፡ በሀገረ ፡ እስክንድርያ ፡ እንተ ፡ ዕውቅት ፡ በቃምስ ፡ በመጠነ ፡ ፫ዓመት ፡ በመዋዕሊሁ ፡ ለንጉሥ ፡ አብድል ።

3. — ወኮነ ፡ በመዋዕሊሁ ፡ ለዝንቱ ፡ አብ ፡ ረኃብ ፡ ዓቢይ ፡ መጠነ ፡ ፫ዓመት ። ወኮነ ፡ ይሔሊ ፡ ለነዳያን ፡ ወለምስኪናን ፡ ወለዕኑሳን ፡ ወይሁቦሙ ፡ ብሩረ ፡ ወኅብስተ ፡ ፪ጊዜ ፡ ለለ ፡ ሰሙን ። ወኮነ ፡ ብዙኃ ፡ ምሕረት ፡ ወምጽዋት ፡ ወገቢረ ፡ ሠናይ ።

4. — ወበመዋዕሊሁ ፡ ሞተ ፡ ንጉሥ ፡ ይዚድ ፡ ወነግሠ ፡ ህየንቴሁ ፡ መርዋን ። ወነበረ ፡ ዝንቱ ፡ አብ ፡ ዲበ ፡ መንበረ ፡ ማርቆስ ፡ ወንጌላዊ ፡ ፱ዓመተ ፡ ወአዕረፈ ፡ በሰላም ።

እግዚአብሔር ፡ ይምሐረነ ፡ በጸሎቱ ፡ አሜን ።

1. ቤተ ፡ ክርስቲያን] A primitivement ቤተ ፡ ክርስቲያን, mais la lettre ን a été corrigée en ን; O, *A* ቤተ ፡ ክርስቲያን. — *ib.* ዘቅዱስ] P *om.* ዘ; *A* ለቅዱስ. — 1-2. ማርቆስ] *A* *om.* — 2. በሀገረ] P ዘሀገረ; *A* *om.* በ. — *ib.* እስክንድርያ] A እስክንድያ *sic.* — *ib.* በቃምስ] A በቀምስ *sic;* O በቀውስ *sic.* — *ib.* በመጠነ] P, O, *A* *om.* በ. — 3. ante በመዋዕሊሁ T *add.* ወ; hic *incip.* — *ib.* ለንጉሥ] O, T ለንጉሠ; *A* ለዝንቱ ፡ ለንጉሠ. — *ib.* አብድል] P, T ዓድል; *A* አብደል. — 4. ante ወኮነ *A* *add.* ወእዚዝ. — *ib.* ወኮነ ፡ በመዋዕሊሁ ፡ ለዝንቱ ፡ አብ] P ለዝንቱ. — *ib.* post አብ T *add.* ኮነ. — *ib.* ረኃብ ፡ ዓቢይ] T ራኀብ ፡ *sic* ዐቢይ; P, O, *A* ዐቢይ ፡ ረኃብ. — 5. ወኮነ] O ወኮኑ. — *ib.* ይሔሊ] A የሐሊ; *A* ይጼሊ. — *ib.* ወለምስኪናን] O *om.* — *ib.* ብሩረ] T ብሬረ *sic.* — 6. ለለ ፡ ሰሙን] T ለለ ፡ ሰሙኑ; *A* ለሶምሶን. — *ib.* ብዙኃ] O ብዙኅ. — *ib.* ምሕረት] T ምሕረተ. — *ib.* ወምጽዋት] *A* ወጸድቅ. — *ib.* ወገቢረ ፡ ሠናይ] P ወገባሬ ፡ ሠናይት; O, *A* ወገባሬ ፡ ሠናያት. — 7. ሞተ] *A* ወሞተ. — *ib.* ንጉሥ] *A* ንጉሠ. — *ib.* ይዚድ] T, P, O ይዜድ; *A* አዚዝ. — *ib.* መርዋን] T ማርዋን. — 8. መንበረ] *A* መንበር. — *ib.* ማርቆስ] *A* *om.* — *ib.* ፱ዓመተ] A ፱ዓመት; *A* ፺ዓመት. — 10. እግዚአብሔር — አሜን] P በረከቱ ፡ ቅድስት ፡ ተሀሉ ፡ ምስለ ፡ ንጉሥነ ፡ ኢያሱ ፡ ወምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ዘመንፈስ ፡ ቅዱስ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም; O በረከቱ ፡ ቅድስት ፡ ለፍቁሩ ፡ ተወልደ ፡ መድኅን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን; *A* ጸሎቱ ፡ ወበረከቱ ፡ የሃሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ስእለ ፡ ጽዮን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም (le nom propre ስእለ ፡ ጽዮን est en surcharge; un second nom se trouve aussi en surcharge : አቅበ ፡ *sic* ኢየሱስ). — *ib.* አሜን] T *defic.* (variantes tirées des quatorze premières lignes, non endommagées par le feu, du fol. 105 v° b).

construisit l'église de saint Marc (Mârqos), l'évangéliste, dans la ville d'Alexandrie, laquelle fut célèbre par l'archiprêtre qui l'administra pendant trois ans, dans les jours du roi 'Abdel.

3. — Il y eut dans les jours de ce Père une grande famine pendant trois ans. Il pensait aux pauvres, aux malheureux et aux indigents. Il leur donnait de l'argent et du pain, deux fois chaque semaine. Il était grand par la miséricorde, l'aumône et la bienfaisance.

4. — Dans ses jours mourut le roi Yezid. Régna à sa place Marwân. Ce Père siégea sur le siège de Marc, l'évangéliste, pendant neuf ans. Il mourut en paix.

Que le Seigneur ait pitié de nous par sa prière. Amen.

ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ካዕበ ፡ አዕረፈ ፡ አብ ፡ ቅዱስ ፡ አባ ፡ አትናስዮስ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ዘሀገረ ፡ እስክንድርያ ፡ ዘእሙር ፡ ጳውሎስ ፡ ወልደ ፡ ቀሲስ ፡ መካርም ፡ ወልደ ፡ ከሊል ። ወውእቱ ፡ እምኍልቆሙ ፡ ለሊቃን ፡ ጳጳሳት ፡ ፸ወ፮ ።

ጸሎቱ ፡ ወበረከቱ ፡ የሀሉ ፡ ምስሌነ ፡ * አሜን ። * A

II. — Revision ou Vulgate.

ሰላም ፡ ለጴጥሮስ ፡ በዓፀደ ፡ ክህነት ፡ ዘበቈለ ።
ወበቤተ ፡ አምላክ ፡ ተተክለ ።
እንዘ ፡ ይቄድስ ፡ በእንቲአሁ ፡ ተብህለ ።

1. አባ] *A om.* — *ib.* አትናስዮስ] P, O, *A* አትናቴዎስ. — 2. ወልደ] *A* ወልደከ. — *ib.* ቀሲስ] O ቀሲስ; *A om.* — *ib.* መካርም] P መካርም; O መካርከም; *A om.* — 3. ከሊል] P ከሊል: *A* አከሊል. — *ib.* ወውእቱ] P, O ወውእቱ ፡ ኮነ; *A* ወውእቱሰ ፡ ኮነ. — *ib.* እምኍልቆሙ] A እምኍልቆሙ *sic*; O እምኍልቈሙ *sic*. — *ib.* ለሊቃን] P, O, *A* ለአበው ፡ ሊቃን. — *ib.* ፸ወ፮] O ፸ወ፱. — 4. ጸሎቱ — አሜን] P በረከቶሙ ፡ ቅድስት ፡ ተሀሉ ፡ ምስለ ፡ ንጉሥነ ፡ ኢያሱ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም; O በረከቶሙ ፡ ወበ ብተ ፡ ረድኤቶሙ ፡ ቅድስት ፡ የሀሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሮሙ ፡ ወልደ ፡ ኢዮስጣቴዎስ ፡ ተወልደ ፡ መድኅን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን; *A* በረከቶሙ ፡ የሃሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሮሙ ፡ ስእለ ፡ ጽዮን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን (le nom propre ስእለ ፡ ጽዮን est en surcharge; un second nom propre se trouve aussi en surcharge ኃይለ ፡ ኢየሱስ). — 5. ሰላም] A ሰላ *sic*. — *ib.* ክህነት] *A* ክህናት. — 6. ተተክለ] O, *A* ዘተተክለ. — 7. ተብህለ] O ተበህለ *sic*.

3. Mort d'Abba Athanase, patriarche d'Alexandrie.

En ce jour aussi mourut le saint Père Abba Athanase (Atnâsyos), patriarche de la ville d'Alexandrie (Eskendryâ), connu sous le nom de Paul (Pâwlos), fils du prêtre Makârem, fils de Kalil. Il est du nombre des patriarches le soixante-seizième.

Que sa prière et sa bénédiction soient avec nous. * Amen. * A

II. — Revision ou Vulgate.

4. Salâm a Pierre d'Édesse, évêque de Gaza.

Salut à Pierre (Pêṭros), qui poussa dans l'enclos du sacerdoce
Et fut planté dans la maison de Dieu.
Tandis qu'il célébrait la messe, il est dit à son sujet

በጊዜ ፡ ፈትቶ ፡ እምንቅዓ ፡ ኅብስት ፡ ፈልፈለ ።
ደመ ፡ መለኮት ፡ እስከ ፡ መልአ ፡ ጻሕለ ፨

ሰላም ፡ ለዮሐንስ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ በሢመቱ ።
ወርቱዕ ፡ በሃይማኖቱ ።
በስመ ፡ ማርቆስ ፡ ሐነጸ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ አመ ፡ ዕብሬቱ ።
በዕለተ ፡ ፈለሰ ፡ እምዓለም ፡ ዝንቱ ።
ምስለ ፡ በትረ ፡ ያርክ ፡ አትናቴዎስ ፡ ኃብረ ፡ ዕረፍቱ ፨

ጴጥሮስ ፡ ወያዕቆብ ፡ ፈረሳዊ ፡ ወኤልያስ ፡ መነኮስ ፡ ወቤርሳቤህ ፡ እሙ ፡ ለሰሎሞን ፡ ንጉሥ ።

1. — በዛቲ ፡ ዕለት ፡ አስተርአዮተ ፡ ኤልያስ ፡ ነቢይ ፡ ቅድመ ፡ እስራኤል ፨

1. እምንቅዓ] O እምንቀዓ *sic.* — *ib.* ኅብስት] O ኅብስተ. — 5. ሐነጸ] P, O ሐኒጸ. — 7. ምስለ ፡ በትረ ፡ ያርክ] O *om.* ምስለ; *A* ለበትረ. — *ib.* ኃብረ] O ኅብረ; *A* ኅበ. — 8. ጴጥሮስ] *A* ወጴጥሮስ. — *ib.* መነኮስ] *A om.* — 9. ንጉሥ] O, *A om.*

Qu'au moment de la fraction jaillit de la source du pain
Le sang de la divinité, abondant au point de remplir la patène.

5. Salâm a Jean, patriarche d'Alexandrie.

Salut à Jean (Yohannès), patriarche dans sa charge
Et droit dans sa foi.
Sous le vocable de Marc (Mârqos), il construisit une église lors de son administration.
Le jour où il émigra de ce monde,
Sa mort coïncida avec celle du patriarche Athanase ('Atnâtêwos).

6. Mémoire de Pierre, de Jacques, le chevalier, d'Élie, le moine, et de Bethsabée, mère de Salomon.

Mémoire de Pierre (Pêṭros), de Jacques (Yâʿqob), le chevalier, d'Élie ('Êlyâs), le moine, et de Bethsabée (Bêrsâbêh), mère du roi Salomon.

7. Vocation du prophète Élie.

1. Incipit. — 2. Prodiges qui se sont manifestés à la naissance d'Élie. — 3. Le récit des miracles et de la montée au ciel d'Élie se lit le 7 Ṭer. — 4. Divers détails eschatologiques d'après le chapitre xi de l'Apocalypse.

1. — En ce jour est l'apparition du prophète Élie ('Êlyâs) devant Israël ('Esrâ'êl).

2. — እስመ ፡ ዝንቱ ፡ ኤልያስ ፡ ቀናዒ ፡ እምዘመደ ፡ ሌዊ ፡ ውእቱ ፡ ወስሙ ፡ ለአቡሁ ፡ ኢያሚንዩ ፡ ወስማ ፡ ለእሙ ፡ ቶና ፡ ወተብህለ ፡ በእንቲአሁ ፡ እስመ ፡ በዕለተ ፡ ተወልደ ፡ ርእየ ፡ አቡሁ ፡ ፪ዕደወ ፡ ብርሃናውያነ ፡ ይሰግዱ ፡ ሎቱ ፡ ወጠብለልዎ ፡ በአጽርቅተ ፡ እሳት ፡ ህየንተ ፡ አጽርቅት ፡ ዘይጠበለሉ ፡ ባቲ ፡ ሕፃናት ። ወሶበ ፡ ተወልደ ፡ መጽአ ፡ አቡሁ ፡ ኢየሩሳሌም ፡ ወነገረ ፡ ለካህናት ፡ ዘንተ ። ወተብህሉ ፡ ካህናት ፡ ዘንተ ፡ በቲ ፡ ይከውን ፡ ማኅደሩ ፡ ውስተ ፡ ብርሃን ፡ ወይከውን ፡ መታሬ ፡ በቃሉ ። ወይኬንኖሙ ፡ ለእስራኤል ፡ በሰይፍ ፡ ወበእሳት ፨

3. — ወዜና ፡ ተአምሪሁሰ ፡ ዘገብረ ፡ በመዋዕለ ፡ አክዓብ ፡ ንጉሠ ፡ እስራኤል ፡ ወብእሲቱ ፡ ኤልዛቤል ፡ ወዜና ፡ ዕርገቱ ፡ ውስተ ፡ ሰማይ ፡ ሀሎ ፡ ጽሑፈ ፡ አመ ፡ ፯ለጥር ፨

4. — ወበእንተ ፡ ሞቱሰ ፡ ይነግር ፡ ራእየ ፡ ዮሐንስ ፡ አቡቀለምሲስ ፡ ከመ ፡ ይመጽእ ፡ ምስለ ፡ ሄኖክ ፡ ወይዛለፍዎ ፡ ለሐሳዌ ፡ መሲሕ ፡ ወይገብሩ ፡ ተአምረ ፡ በቅድሜሁ ፡ ወሰመዮሙ ፡ ፪ዕፀ ፡ ዘይት ፡ ወ፪መኃትወ ፡ ዘቅድመ ፡ እግዚአብሔር ፡ ወሶበ ፡ ሞአሙ ፡ ወቀተሎሙ ፡ ወገደፈ ፡ በድኖሙ ፡ እስከ ፡ ሠሉስ ፡ ዕለት ፡ ወእምዝ ፡ ይመ

1. ቀናዒ] P ቀናዔ. — 2. ለእሙ] *A om.* — *ib.* ቶና] O ቶና. — 3-4. በአጽርቅተ ፡ እሳት] P በአጽርቅት ፡ *sic* እሳት; O, *A* በእሳት. — 4. ሕፃናት] *A* ሕፃናተ. — 5. ኢየሩሳሌም] *A* እምኢየሩሳሌም. — *ib.* ወተብህሉ] P, *A* ወተበህሉ *sic;* O ወተበህሉ. — 7. ወበእሳት] O ወበአስይፍት. — 8-9. ወብእሲቱ] O ወብእሲቱሰ. — 9. ሀሎ] *A* ዘሀሎ. — *ib.* ጽሑፈ] O ጽሑፍ. — 11. ይነግር] O ይነግሩ. — 13. ዘይት] O *om.* — *ib.* ወ፪መኃትወ] O ወ፪መኃትው. — *ib.* ዘቅድመ] *A* ወዘቅድመ.

2. — Cet Élie, le zélote, était de la souche de Lévi (Lêwi). Le nom de son père était 'Iyâschênyou; le nom de sa mère était Tonâ. Il est dit à son sujet que, le jour où il naquit, son père vit deux hommes lumineux. Ils se prosternèrent devant lui et l'enveloppèrent de langes de feu, à la place des langes avec lesquels les petits enfants sont enveloppés. Lorsqu'il fut né, son père vint à Jérusalem ('IyarousAlêm). Il raconta ceci aux prêtres. Les prêtres se dirent ceci à son sujet : « Sa demeure sera dans la lumière. Il sera tranchant par sa parole. Il tourmentera Israël par l'épée et par le feu. »

3. — Le récit des miracles qu'il a faits dans les jours d'Achab ('Ak'âb), roi d'Israël, et de sa femme Jézabel ('Èlzâbêl), et le récit de sa montée au ciel se trouvent écrits le 7 Ṭer.

4. — Au sujet de sa mort la Vision de Jean (Yohannès) 'Abouqalamsis raconte qu'il viendra avec Hénoch (Hênok) et que tous deux confondront le faux Messie et feront des miracles devant lui. Jean 'Abouqalamsis a appelé Élie et Hénoch *les deux oliviers et les deux lampes qui se trouvent devant le Seigneur*[1]. Lorsque la Bête les aura vaincus, les aura tués et

1. Apoc., xi, 4.

* P. 93 r° b. ጽእ ፡ መንፈሰ ፡ እግዚአብሔር ፡ ወይበውእ ፡ ውስቴቶሙ ፡ ወይትነሥኡ ፡ ሕያዋኒሆ*ሙ ፡ እስከ ፡ ይከውን ፡ ፍርሃት ፡ ላዕለ ፡ ኵሉ ፡ ዘይርእዮሙ ፡ ወሶበ ፡ ጸውዖሙ ፡ ቃል ፡ የዓርጉ ፡ እስከ ፡ ሰማይ ፡ በደመና ፡ ወእምዝ ፡ ይከውን ፡ ዐቢይ ፡ ድልቅልቅ ፡ ወይመውቱ ፡ ፯፻ነፍስ ፨

በረከቶሙ ፡ ተሀሉ ፡ ምስለ ፡ ንጉሥነ ፡ ኢያሱ ፡ ወምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ዘመንፈስ ፡ ቅዱስ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡፡

ሰላም ፡ ለከ ፡ ዓራጊ ፡ ሰማያት ፡ ለአዕርፎ ፡፡
ሕይወተ ፡ ዓለም ፡ በተናግፎ ፡፡
በእንተ ፡ ጌጋዩ ፡ ብዙኅ ፡ ውስተ ፡ ዓውድ ፡ ለአክአብ ፡ እንዘ ፡ ትዘልፎ ፡፡
እስመ ፡ አጽራዕከ ፡ ምሕራማተ ፡ ወነሠትከ ፡ ግልፎ ፨
በስብሐቲከ ፡ ኤልያስ ፡ ተሰባሕከ ፡ እፎ ፨

2. ዘይርእዮሙ] O, *A* ዘይሬእዮሙ. — 3-4. ወይመውቱ] *A* ወሞቱ. — 5. በረከቶሙ — ለዓለመ ፡ ዓለም] O በረከቶሙ ፡ ትኩን ፡ ምስለ ፡ ፍቁሮሙ ፡ ተወልደ ፡ መድኅን ፡ ወፍቅርቱ ፡ ወለተ ፡ ሥላሴ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን; *A* እግዚአብሔር ፡ ይምሐሮ ፡ በጸሎቶሙ ፡ ወበረከቶሙ ፡ የሃሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሮሙ ፡ አቅበ ፡ *sic* ኢየሱስ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም (le nom propre አቅበ ፡ *sic* ኢየሱስ est en surcharge). — 7. ለከ] P *om.* — 8. ante ሕይወተ O *add.* በእንተ ፡ ምግባሩ, mais de petits traits horizontaux au-dessus et au-dessous de chacune des lettres de ces deux mots indiquent qu'ils doivent être considérés comme biffés. — 9. ጌጋዩ ፡ ብዙኅ ፡ ውስተ ፡ ዓውድ] O, *A* ምግባሩ ፡ ምንንት (en O le premier ን est en surcharge). — *ib.* እንዘ] *A* እንተ. — *ib.* ትዘልፎ] P ትዜልፎ; *A* ትዘለፎ. — 10. አጽራዕከ ፡ ምሕራማተ ፡ ወነሠትከ ፡ ግልፎ] O ነሠትከ ፡ ማኅራማተ ፡ *sic* ወቀጥቀጥከ ፡ እፎ *sic*; *A* ነሠትከ ፡ ምሕራማተ ፡ ወቀጥቀጥከ ፡ ግልፎ.

aura jeté leur cadavre, qui demeurera étendu pendant trois jours, alors l'Esprit du Seigneur viendra et entrera en eux. Ils ressusciteront vivants, * de sorte que la peur surviendra sur tout être qui les verra. Lorsque *P, 93 r°b. la voix de Dieu les appellera, ils monteront jusqu'au ciel sur un nuage. Puis il y aura un grand tremblement de terre et sept mille âmes mourront.

Que leur bénédiction soit avec notre roi 'Iyâsou et avec son cher Za-Manfas-Qedous pour les siècles des siècles.

Salut à toi, Élie, qui es monté aux cieux pour te reposer,
En secouant loin de toi la vie de ce monde.
Parce que tu as admonesté Achab dans son palais au sujet de son grand péché,
Et parce que tu as démoli les temples et as détruit les statues des dieux,
Combien dans ta gloire, Élie, tu es glorifié!

1. — ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ካዕበ ፡ አዕረፈ ፡ ናቡቴ ፡ እይዝራኤላዊ ።

2. — ወዝንቱ ፡ ናቡቴ ፡ ቦቱ ፡ ዓፀደ ፡ ወይን ፡ ኀበ ፡ ምክያደ ፡ አክል ፡ ዘአክአብ ፡ ንጉሠ ፡ ሰማርያ ። ወይቤሎ ፡ አክአብ ፡ ለናቡቴ ፡ ሀበኒ ፡ ዘንተ ፡ ዓፀደ ፡ ወይንከ ፡ ከመ ፡ ይኩነኒ ፡ ዓፀደ ፡ ሐምል ፡ እስመ ፡ ቅሩብ ፡ ውእቱ ፡ ለቤትየ ፡ ወእሁበከ ፡ ወርቀ ፡ ዘይከውን ፡ ሤጠ ፡ ለዝንቱ ፡ ዓፀደ ፡ ወይንከ ። ወይቤሎ ፡ ናቡቴ ፡ ለአክአብ ፡ ሐሰ ፡ ለእግዚአብሔር ፡ በዘእሁበከ ፡ ርስትየ ፡ ዘአበውየ ፡ ወተከዘ ፡ አክአብ ፡ ወሖረ ፡ ወሰከበ ፡ ውስተ ፡ ምስካቢሁ ፡ ወተገልበበ ፡ ገጾ ፡ ወኢበልዓ ፡ እክለ ።

3. — ወቦአት ፡ ኤልዛቤል ፡ ብእሲቱ ፡ ኀቤሁ ፡ ወትቤሎ ፡ ምንተ ፡ ያቴክዘከ ፡ ዘኢትበልዕ ፡ እክለ ፡ ወይቤላ ፡ እስመ ፡ ተናገርክዎ ፡ ለናቡቴ ፡ ወእቤሎ ፡ ሀበኒ ፡ ዓፀደ ፡ ወይንከ ፡ በሤጥ ፡ ወይቤለኒ ፡ ኢይሁበከ ፡ ርስተ ፡ አበውየ ፡ ወትቤሎ ፡ ኤልዛቤል ፡ አንተኑ ፡ ከመዝ ፡ ትሬሲ ፡ ንጉሦሙ ፡ ለእስራኤል ፡ ተንሥእ ፡ ወብላዕ ፡ ወአነ ፡ እሁበከ ፡ ዓፀደ ፡ ወይኑ ፡ ለናቡቴ ፡ ኢይዝራኤላዊ ፡ ወጸሐፈት ፡ በስመ ፡ አክአብ ፡ ወሐተመት ፡

1. እይዝራኤላዊ] O ኢይዝራኤላዊ; *A* እስራኤላዊ. — 2. ቦቱ] P ሎቱ. — 3. ከመ] *A om.* — 4. ይኩነኒ] *A* ይኵነኒ *sic.* — *ib.* ውእቱ ፡ ለቤትየ] O ቅሩብ ፡ ለቤትየ ፡ ውእቱ. — 5. ናቡቴ] O ለናቡቴ. — *ib* ለአክአብ] O *om.* ለ. — 5-6. ለእግዚአብሔር] P ለከ ፡ እግዚአብሔር. — 6. በዘእሁበከ] P ዘኢ.ከመ ፡ ይሁቡከ. — *ib.* ዘአበውየ] *A* ዘአበዊየ. — 7. ወተገልበበ] O, *A* ወተከድነ. — *ib.* ገጾ] P ገጸ. — 9. ወይቤላ] O ወይቤሎ. — 10. ኢይሁበከ] O እሁበከ. — *ib.* አበውየ] *A* አበውየ. — 11. ከመዝ] *A* ከመዝኑ. — *ib.* ትሬሲ] O ትሬኢ. — *ib.* እሁበከ] O ዘእሁበከ. — 12. ኢይዝራኤላዊ] P, O እስራኤላዊ. — *ib.* አክአብ] O አብ. — *ib.* ወሐተመት] P ወተሐትመት.

8. Mort de Naboth, le Jezraélite.

1. Incipit. — 2. Naboth refuse de vendre au roi Achab sa vigne, parce qu'elle est l'héritage de ses pères. — 3. Pour se venger de Naboth et le faire mourir, Jézabel suborne deux faux témoins. — 4. Naboth est lapidé.

1. — En ce jour aussi mourut Naboth, le Jezraélite (Nâboutê 'Eyzrâ'êlâwi).

2. — Ce Naboth avait une vigne auprès de la grange d'Achab ('Ak'ab), roi de Samarie (Samâryâ). Achab dit à Naboth : « Donne-moi ta vigne, afin qu'elle devienne pour moi un jardin, car elle est proche de ma maison. Je te donnerai l'or qui représentera le prix de ta vigne. » Naboth dit à Achab : « Le Seigneur me garde de te donner l'héritage de mes pères! » Achab fut triste. Il alla se coucher sur son lit. Il se voila la face et ne mangea pas de nourriture.

3. — Jézabel ('Êlzâbêl), sa femme, entra auprès de lui. Elle lui dit : « Quelle affaire t'attriste, toi qui ne manges pas de nourriture? » Il lui dit : « C'est que j'ai parlé à Naboth et lui ai dit : « Donne-moi ta vigne au prix qu'elle vaut. » Il m'a dit : « Je ne te donnerai pas l'héritage de mon père. » » Jézabel lui dit : « Toi-même feras-tu ainsi, roi d'Israel ('Esrâ'êl)? Lève-toi et mange. Moi-même, je te donnerai la vigne de Naboth, le Jezraélite. » Elle écrivit une lettre au nom d'Achab et la scella du sceau d'Achab. Elle envoya cette

በማኅተሙ ፡ ወፈነወታ ፡ ለይእቲ ፡ መጽሐፍ ፡ ኀበ ፡ ሊቃናተ ፡ ሀገር ፡ እለ ፡ ይነብሩ ፡ ምስለ ፡ ናቡቴ ፡ ከመዝ ፡ ዘይብል ፡ ቃሉ ፡ ጹሙ ፡ ጾመ ፡ ወአንብርዎ ፡ ለናቡቴ ፡ ቅድመ ፡ ሕዝብ ፡ ወዓቅሙ ፡ ላዕሌሁ ፡ ፪ዕደወ ፡ ውሉደ ፡ ዓመፃ ፡ እለ ፡ ይብሉ ፡ ባረከሁ ፡ ለእግዚአብሔር ፡ ወለንጉሥ ፡ ወአውዕእዎ ፡ አፍአ ፡ ወውግርዎ ፡ ይሙት ፨

4. — ወገብሩ ፡ ሰብአ ፡ ይእቲ ፡ ሀገር ፡ ዘከመ ፡ ለአከት ፡ ኤልዛቤል ፡ ወሰበኩ ፡ ጾመ ፡ ወአንበርዎ ፡ ለናቡቴ ፡ ቅድመ ፡ ሕዝብ ፡ ወቦኡ ፡ ፪ዕደው ፡ ውሉደ ፡ ዓመፃ ፡ ወኮኑ ፡ ስምዓ ፡ ላዕሌሁ ፡ ወይቤልዎ ፡ ባረከሁ ፡ ለእግዚአብሔር ፡ ወለንጉሥ ፡ ወእምዝ ፡ አውዕእዎ ፡ አፍአ ፡ እምነ ፡ ሀገር ፡ ወወገርዎ ፡ ወሞተ ፨

በረከቱ ፡ ተሀሉ ፡ ምስለ ፡ ንጉሥነ ፡ ኢያሱ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ።

ሰላም ፡ ለናቡቴ ፡ ኀበ ፡ ፍቅረ ፡ አሐቲ ፡ ዓፀዱ ።
ለንጉሥ ፡ አክአብ ፡ ሶበ ፡ ተወርወት ፡ ፈቃዱ ።
እስከ ፡ አቅተሎ ፡ በግፍዕ ፡ እስመ ፡ ከመዝ ፡ ልማዱ ።
አጽርዓት ፡ ግፍዓ ፡ ደሙ ፡ በፍትሐ ፡ ፈጣሪ ፡ ፩ ።
መንግሥተ ፡ ወምልክና ፡ እምኵሉ ፡ ውሉዱ ፨

1. ante ሀገረ 0, *A add.* ይእቲ. — 2. ከመዝ ፡ ዘይብል] 0 ከመ ፡ ዘይብል. — *ib.* ወአንብርዎ] 0, *A* ወአንበርዎ. — 3. ወዓቅሙ] 0 ወዓቀመ ; *A* ወዓቀሙ. — 4. ወለንጉሥ] 0 *om.* — *ib.* ወአውዕእዎ] 0 ወአውዕዎ *sic*; *A om.* ወ. — *ib.* ወውግርዎ] 0 ወወገርዎ. — 6. ውሉደ] *A* ደቂቀ. — 9. በረከቱ — ለዓለመ ፡ ዓለም] 0 በረከቱ ፡ ትኩን ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ተወልደ ፡ መድኅን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን; *A* እግዚአብሔር ፡ ይምሐሮ ፡ በጸሎቱ ፡ ወበረከቱ ፡ የሃሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ስእለ ፡ ጽዮን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለ[ም] (le nom propre ስእለ ፡ ጽዮን est en surcharge; un second nom propre se trouve aussi en surcharge : ነገደ ፡ ኢየሱስ). — 10. ሰላም] *A om.* le *salâm* à Naboth. — 11. ሶበ] 0 እንተ. — 12. በግፍዕ] 0 *om.*

lettre aux anciens de la ville qui demeuraient avec Naboth. Voici ce que disaient les termes de la lettre : « Faites un jeûne. Placez Naboth devant le peuple. Dressez contre lui deux hommes, fils d'iniquité, qui diront : « Tu as maudit, Naboth, le Seigneur et le roi. » Faites-le sortir hors de la ville et lapidez-le, (afin) qu'il meure. »

4. — Les hommes de la ville firent comme Jézabel avait mandé. Ils prêchèrent un jeûne. Ils placèrent Naboth devant le peuple. Deux hommes, fils d'iniquité, entrèrent. Ils furent témoins contre lui et lui dirent : « Tu as maudit le Seigneur et le roi. » Alors on le fit sortir hors de la ville et on le lapida. Il mourut.

Que sa bénédiction soit avec notre roi 'Iyâsou pour les siècles des siècles.

Salut à Naboth, qui eut l'amour de son seul enclos.
Lorsque la volonté du roi Achab se fut dressée contre lui,
Au point de le faire tuer injustement, car telle était la coutume d'Achab,
L'injustice de l'effusion du sang de Naboth mit fin, sur la décision du Créateur unique,
A la royauté et à la domination d'Achab sur tous les fils d'Israël.

ሰላም ፡ ለኤልያስ ፡ ሰማየ ፡ ዘለጐመ ፨ ከመ ፡ ኢየሀብ ፡ ዝናመ ፨
በሠረገላ ፡ ብርሃን ፡ ንዒ ፡ ከመ ፡ ትባርኪ ፡ ዓለመ ፨
ማርያም ፡ ዘኮንኪ ፡ ለብኡላን ፡ ሰላመ ፨
እለ ፡ ክህላ ፡ ከናፍርኪ ፡ አፈ ፡ ነደ ፡ እሳት ፡ ስዒመ ፨
ይቤላኒ ፡ ማኅሌትኪ ፡ እመዓር ፡ ጥዕመ ፨

አመ ፡ ፪ለታኅሣሥ ።

I. — Recension primitive.

በስመ ፡ አብ ፡ ወወልድ ፡ ወመንፈስ ፡ ቅዱስ ፡ አሐዱ ፡ አምላክ ።

9. Salâm au prophète Élie.

Salut à Élie ('Êlyâs), qui a refréné le ciel, afin qu'il ne donnât pas de pluie.
Sur un char de lumière viens, afin de bénir le monde.
Marie (Mâryâm), (toi) qui es la paix pour les généreux.
Tes lèvres, qui ont pu baiser la bouche de la Flamme du feu,
Me disent que tes cantiques sont plus doux que le miel.

LE 2 TAHSCHASCH.

I. **Recension primitive**. — 1. *Mémoire* des Sept mille trente-trois martyrs d'Antioche, serviteurs de Basilidès : A (87 v° b); T (105 v° b); P (94 r° b); O (2 r° c); **A** (84 r° b). — 2. Mort d'Abba Hor, l'anachorète (*récit*) : A (87 v° b — 88 r° a); T (105 v° b — 106 r° b); P (94 r° b — 94 r° c); O (2 r° c — 2 v° b); **A** (84 r° b — 84 v° a). — II. **Revision ou Vulgate**. — 3. *Salâm* à Abba Hor, l'anachorète : P (94 r° c); O (2 r° b); **A** (84 r° a). — 4. Les Trois enfants dans la fournaise (*récit* et *salâm*) : P (94 r° a — 94 r° b); O (2 r° b — 2 r° c); **A** (84 r° a — 84 r° b). — 5. *Mémoire* de 'Absetfen, de 'Anbas et de Nathanaël, le thaumaturge : P (94 r° c); O (2 v° b); **A** (84 v° a). — 6. *Salâm* à 'Awkâtêyos : P (94 v° a); O (2 r° b); **A** (84 r° b). — 7. *Mémoire* de 'Awkyânos : **A** (84 r° b).

I. — Recension primitive.

1. Mémoire des Sept mille trente-trois martyrs d'Antioche, serviteurs de Basilidès.

Au nom du Père, du Fils et du Saint-Esprit, un seul Dieu.

ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ኮኑ ፡ ቅዱሳን ፡ ሰማዕታት ፡ ፯፻፴ወ፫ነፍስ ።
ወእሙንቱ ፡ አግብርቲሁ ፡ ለቅዱስ ፡ ፋሲለደስ ፡ ሰማዕት ፡ ወአግብርተ ፡ አዝማዲሁ ።
በእደዊሁ ፡ ለዲዮቅልጥያኖስ ፡ ከሓዲ ፡ በሀገረ ፡ አንጾኪያ ።
ጸሎቶሙ ፡ ወበረከተ ፡ ደሞሙ ፡ የሀሉ ፡ ምስሌነ ፡ አሜን ።

1\. — ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ካዕበ ፡ አዕረፈ ፡ አብ ፡ ቅዱስ ፡ አባ ፡ ሆር ፡ መነኮስ ።
2\. — ዝንቱ ፡ ቅዱስ ፡ ኮነ ፡ እምሰብአ ፡ ሀገረ ፡ ብህጋውራ ፡ እምላዕላይ ፡ ግብጽ ።
ወኮነ ፡ መነኮሰ ፡ ኅሩየ ፡ ወተለዓለ ፡ ላዕለ ፡ ብዙኃን ፡ እምነ ፡ ቅዱሳን ፡ በአምልኮቱ ፡
ወተጋድሎቱ ።

1\. ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ኮኑ] P, *A* ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ካዕበ ፡ ኮኑ; O ወካዕበ ፡ በዛቲ ፡ ዕለት ፡ ኮኑ. — *ib.* ሰማዕታት] P ሰማዕተተ *sic; A om.* — *ib.* ፯፻፴ወ፫] P ፯ወ፴ወ፫; O ፯፻ወ፫; *A* ፯፻፴፯ *sic.* — 2. ፋሲለደስ] A ፋሲላደስ. — 3. በእደዊሁ] O, *A om.* — *ib.* ante በሀገረ P *add.* ወሞቱ; O *add.* ሞቱ. — 4. ጸሎቶሙ — አሜን] P በረከቶሙ ፡ ቅድስት ፡ ተሀሉ ፡ ምስለ ፡ ንጉሥነ ፡ ... ለዓለመ ፡ ዓለም (il y a un espace blanc laissé par le scribe pour l'insertion du nom du roi ኢያሱ); O በረከቶሙ ፡ ትኩን ፡ ለፍቁርሙ ፡ ተወልደ ፡ መድኅን ፡ ወልደ ፡ ኤዎስጣቴዎስ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን; *A* በረከቶሙ ፡ የሃሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሮሙ ፡ ስእለ ፡ ጽዮን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም (le nom propre ስእለ ፡ ጽዮን est en surcharge sur un grattage; un second nom propre se trouve aussi en surcharge : ወልደ ፡ ኢየሱስ). — 5. አዕረፈ] P ኮኑ. — *ib.* አብ] P, O *om.* — *ib.* ቅዱስ] *A om.*; T *incip.* — *ib.* አባ] T አበ *sic.* — 6. ዝንቱ] T ወዝንቱ. — *ib.* ቅዱስ] *A om.* — *ib.* ሀገረ] P, O, T ሀገር. — *ib.* ብህጋውራ] P ዘሕገ ፡ ወራ; O ዘሕገ ፡ ውራ; *A* ጋውር; T ዘሀጋውራ. — *ib.* እምላዕላይ] P, O ዘእምላዕላይ; *A* ዘእምሀገረ ፡ ላዕላይ. — 7. መነኮሰ] P, T መነኮስ; O መኀኰስ; *A om.* — *ib.* ኅሩየ] *A*, T ኅሩይ. — *ib.* post ኅሩየ P *add.* ወተጋደለ ፡ ተጋድሎ ፡ ዐቢየ; O, *A add.* ወተጋደለ ፡ ገድለ. — *ib.* ወተለዓለ] *A* ወተሰነዓው *sic*; T *om.* ወ. — *ib.* እምነ ፡ ቅዱሳን] P, O, *A* እምነ ፡ ኵሎሙ ፡ ቅዱሳን. — 8. ወተጋድሎቱ] P, O ወበተጋድሎቱ; T ወበተገድሎቱ *sic.*

En ce jour sont les saints martyrs : les sept mille trente-trois personnes. Ce sont les serviteurs de saint Basilidès (Fâsiladas), martyr, et les serviteurs de ses parents. Ils subirent le martyre par ordre de Dioclétien (Diyoqleṭyânos), l'impie, dans la ville d'Antioche ('Anṣokiyâ).

Que leur prière et la bénédiction de leur sang soient avec nous. Amen.

2. Mort d'Abba Hor, l'anachorète.

1\. Incipit. — 2. Piété d'Abba Hor. — 3. Abba Hor va à Alexandrie. — 4. Faussement accusé d'avoir tué un enfant, il prouve son innocence en ressuscitant le mort. — 5. Il part d'Alexandrie et vit caché dans un monastère. — 6. Sa mort.

1\. — En ce jour aussi mourut le saint Père Abba Hor, moine.

2\. — Ce saint était issu de gens de la ville de Behgâwrâ, de la Haute-Égypte (La'lây-Gebs). Il fut un moine d'élite. Il s'éleva au-dessus de beaucoup de saints par sa piété et son ascèse.

3\. — ወኮነ ፡ ያፈቅር ፡ ይንበር ፡ ባሕቲቱ ። ወወፅአ ፡ ኀበ ፡ ገዳም ፡ ወነበረ ፡ እንዘ ፡ ይጸመድ ፡ ብዙኃ ፡ ዓመታተ ፡ ወቀንአ ፡ ላዕሌሁ ፡ ሰይጣን ፡ ጸላኢ ፡ ወአስተርአዮ ፡ ሎቱ ፡ ገሃደ ፡ ወይቤሎ ፡ በውስተ ፡ ገዳምሰ ፡ አንተ ፡ ትመውአኒ ፡ እስመ ፡ አልቦ ፡ በኀቤሁ ፡ ሰብእ ፡ አላ ፡ ለእመ ፡ ኮንከ ፡ ጽኑዓ ፡ ወኃያለ ፡ ነዓ ፡ ኀበ ፡ ሀገረ ፡ እስክንድርያ ። ወሰበ ፡ ሰምዓ ፡ ቅዱስ ፡ አባ ፡ ሆር ፡ ዘንተ ፡ ተንሥአ ፡ ወሖረ ፡ ኀበ ፡ ሀገረ ፡ እስክንድርያ ፡ ወኮነ ፡ ይቀድሕ ፡ ማየ ፡ ለሙቁሓን ፡ ወለነዳያን ።

4\. — ወበውእቱ ፡ ጊዜ ፡ ኮኑ ፡ አፍራስ ፡ የኃልፉ ፡ ወይረውፁ ፡ በውስተ ፡ ሀገር ፡ ወ፩እምኔሆሙ ፡ ረገጸ ፡ ለ፩ሕፃን ፡ ወሞተ ፡ ሶቤሃ ። ወቦአ ፡ ሰይጣን ፡ ውስተ ፡ ሰብእ ፡ ወኮኑ ፡ ይብሉ ፡ አልቦ ፡ ዘቀተሎ ፡ ለዝንቱ ፡ ሕፃን ፡ ዘእንበለ ፡ ዝንቱ ፡ አረጋዊ ፡ መነክ*ስ ። ወመጽአ ፡ ቅዱስ ፡ አባ ፡ ሆር ፡ ወሐቀፎ ፡ ለውእቱ ፡ ሕፃን ፡ ጸለየ ፡ በልቡ ፡ ወአስተብቍዓ ፡ ኀበ ፡ እግዚእነ ፡ ክርስቶስ ፡ ወዓተበ ፡ ዲቤሁ ፡ በትእምርተ ፡

1\. ያፈቅር] *A om.* — *ib.* ይንበር] *A*, T ይነብር. — *ib.* ባሕቲቱ] A, P በባሕቲቱ; T በሕቲቱ *sic.*
2\. ይጸመድ] P ይትጋደል *sic.* — *ib.* ብዙኃ ፡ ዓመታተ] O ብዙኀ ፡ ዓመታት; T ብዙኃተ ፡ ዓመታተ. — *ib.* ወቀንአ] P *om.* ወ; O *om.* — *ib.* ላዕሌሁ] T ለዕሌሁ *sic.* — *ib.* ante ላዕሌሁ P, O *add.* ወተንሥአ. — *ib.* ጸላኢ] P, O, *A* ጸላኢ ፡ ሠናያት. — *ib.* ወአስተርአዮ ፡ ሎቱ] *A* ወአስተርአየ. — 3. በውስተ] T *om.* በ. — *ib.* ገዳምሰ] T *om.* ሰ — *ib.* አንተ] T እንተ. — *ib.* ትመውአኒ] P ትመውኦሙ; O, T ትመውዓኒ *A* ትበውእ. — *ib.* እስመ] T *defic.* (variantes tirées des treize premières lignes, non endommagées par le feu, du fol. 106 r° a). — *ib.* አልቦ] P አልብየ. — 4. በኀቤሁ] P, O, *A* በዝየ. — *ib.* አላ ፡ ለእመ] P ወእመሰ; O, *A* ወለእመሰ. — *ib.* ጽኑዓ ፡ ወኃያለ] P, O ኃያለ ፡ ወጽኑዓ; *A* ኃይለ ፡ ወጽኑዓ. — *ib.* ነዓ] O ሖር; *A om.* — 5. ወሰበ ፡ ሰምዓ — ሀገረ ፡ እስክንድርያ] *A om.* — *ib.* ተንሥአ] P ወተንሥአ. — 6. ለሙቁሓን] A ለሙቅሓን *sic* primitivement, mais la lettre ቅ a été corrigée en ቁ. — *ib.* ወለነዳያን] P, O, *A* ወለምስኪናን. — 7. ኮኑ ፡ አፍራስ ፡ የኃልፉ] P የኃልፉ ፡ ፫አፍራስ; O ኮኑ ፡ የኃልፉ ፡ ፫አፍራስ; *A* የኃልፍ ፡ ፫አፍራስ. — *ib.* በውስተ] P, O, *A om.* በ. — 8. ረገጸ] A ረገጾ; O, *A* ረገጸ. — *ib.* ለ፩ሕፃን] O *om.* ለ. — *ib.* ውስተ ፡ ሰብእ] P, O ውስተ ፡ ልበ ፡ ሰብአ ፡ ሀገር; *A* ውስተ ፡ ሰብእ ፡ *sic* ሀገር. — 9. ወኮኑ ፡ ይብሉ] P ወኮኑ ፡ ይሔልዩ ፡ በልቦሙ ፡ ወይብሉ ፡ በልቦሙ; O ወኮኑ ፡ ይሄልው ፡ *sic* በልቦሙ ፡ ወይብሉ; *A* ወኮኑ ፡ ይሔልዩ ፡ በልቦሙ ፡ ወይቤሉ. — *ib.* ዝንቱ] *A om.* — 10. ቅዱስ] P, O, *A om.* — *ib.* ለውእቱ ፡ ሕፃን] O ለሕፃን. — *ib.* ወጸለየ] P *om.* — 11. እግዚእነ ፡ ክርስቶስ] P, O, *A* እግዚአብሔር. — *ib.* ዲቤሁ] *A* እዴሁ.

3\. — Il aimait demeurer seul. Il partit au désert. Il continua à être dévot pendant de nombreuses années. Satan (Sayṭân), l'ennemi, le jalousa. Il lui apparut ouvertement et lui dit : « Dans le désert toi-même tu me vaines, car il n'y a pas de gens auprès de toi. Mais si tu es fort et vaillant, viens à la ville d'Alexandrie ('Eskendryâ). » Lorsque saint Abba Hor eut entendu ceci, il se leva et alla à la ville d'Alexandrie. Il puisait de l'eau pour les prisonniers et pour les pauvres.

4\. — A ce moment-là, des chevaux passèrent et coururent dans la ville. L'un d'entre eux donna un coup de pied à un enfant. Cet enfant mourut aussitôt. Satan entra en des gens. Ils dirent : « Personne d'autre que ce vieux moine n'a tué cet enfant. » * Saint Abba Hor vint. Il étreignit cet enfant, pria en son cœur, supplia Notre-Seigneur le Christ et fit sur lui le signe

መስቀል ፡ ወገብአት ፡ ነፍሱ ፡ ኀቤሁ ፡ ወተንሥአ ፡ ሕያወ ፡ ወወሀቦ ፡ ለአቡሁ ፨

5. — ወጐየ ፡ አፍአ ፡ ሀገር ፡ ወኀሠሥዎ ፡ ወኢረከብዎ ፡ ወሖረ ፡ ኀበ ፡ ደብሩ ፡ ወነበረ ፡ ውስቴቱ ፡ ብዙኃ ፡ ዓመታተ ፡ እንዘ ፡ ይትጋደል ፡ ወይጸመድ ፡ በገቢረ ፡ ጽድቅ ፨

6. — ወሶበ ፡ ቀርበ ፡ ዕረፍቱ ፡ ርእዮሙ ፡ ለብዙኃን ፡ ቅዱሳን ፡ እንዘ ፡ ይጼውዕዎ ፡ ወተፈሥሐ ፡ ፈድፋደ ፨ ወአስተጋብኦሙ ፡ ለውሉዱ ፡ ወአዘዞሙ ፡ ከመ ፡ ይጽንዑ ፡ ውስተ ፡ ፍኖተ ፡ ምንኵስና ፡ ወበገቢረ ፡ ጽድቅ ፡ ወነገሮሙ ፡ ከመ ፡ ውእቱ ፡ ይፈልስ ፡ ኀበ ፡ እግዚእነ ፡ ክርስቶስ ፡ ወሐዘኑ ፡ ፈድፋደ ፡ ወእምዝ ፡ ሐመ ፡ ንስቲተ ፡ ወመጠወ ፡ ነፍሶ ፡ ውስተ ፡ እዴሁ ፡ ለእግዚአብሔር ፨

ጸሎቱ ፡ ወበረከቱ ፡ የሀሉ ፡ ምስሌነ ፡ ለዓለም ፡ አሜን ፨ — ፨

1. ወተንሥአ] *A* ወተንሥአት. — *ib.* ሕያወ] P ሕያዎ; O ሕያው. — *ib.* ወወሀቦ] P, O ወወሀባ. — *ib.* ለአቡሁ] P, O ለእሙ. — 2. ወኀሠሥዎ] O *om.* ወ; *A* ወኃሠሦ. — 3. ወነበረ] *A* ወነበሩ. — *ib.* ውስቴቱ] P, O, *A* ውስቴታ. — *ib.* post ይትጋደል O *add.* ብዙኃ. — *ib.* በገቢረ ፡ ጽድቅ] P, *A* በእንተ ፡ ጽድቅ ፡ ወገቢረ ፡ ትሩፋት; O በእንተ ፡ ጽድቅ ፡ ወበገቢረ ፡ ትሩፋት. — 4. ቀርበ ፡ ዕረፍቱ] P, O ቀርበ ፡ ጊዜ ፡ ፍልሰቱ; *A* ኮነ ፡ ጊዜ ፡ ዕረፍቱ. — *ib.* ይጼውዕዎ] A, *A* ይጸውዕዎ. — 5. ante ወአስተጋብኦሙ P, *A* *add.* ወፈነወ; O *add.* ፈነወ. — *ib.* ወአስተጋብኦሙ] O *om.* ወ. — 6. ፍኖተ] P ፍኖት. — *ib.* ምንኵስና] O ምኵናን. — *ib.* ወበገቢረ] A *om.* ወ; *A* *om.* በ. — 9. ጸሎቱ — አሜን] P በረከቱ ፡ ተሀሉ ፡ ምስለ ፡ ንጉሥነ ፡ ኢያሱ ፡ ወምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ዘመንፈስ ፡ ቅዱስ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም; O በረከቱ ፡ ትኩን ፡ ለፍቁሩ ፡ ተወልደ ፡ መድኅን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን; *A* በረከቱ ፡ ቅድስት ፡ ትኩን ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ስእለ ፡ ጽዮን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም (le nom propre ስእለ ፡ ጽዮን est en surcharge; un second nom propre se trouve aussi en surcharge :... ኢየሱስ; le premier élément de ce nom composé est illisible sur la photographie du ms.).

de la croix. L'âme revint à cet enfant. Il se leva vivant. Abba Hor le donna à son père.

5. — Il s'enfuit hors de la ville. On le chercha, mais on ne le trouva pas. Il alla à son monastère. Il demeura là de nombreuses années, en pratiquant l'ascèse et en étant dévot dans l'accomplissement de la sainteté.

6. — Lorsque sa mort approcha, il vit beaucoup de saints qui l'appelaient. Il se réjouit extrêmement. Il réunit ses fils spirituels. Il leur ordonna d'être fermes dans la voie monastique et dans l'accomplissement de la sainteté. Il leur exposa que lui-même allait émigrer vers Notre-Seigneur le Christ. Ils furent tristes extrêmement. Puis il fut malade un peu. Il rendit son âme dans la main du Seigneur.

Que sa prière et sa bénédiction soient avec nous à jamais. Amen.

II. — Revision ou Vulgate.

ሰላም ፡ ለሖር ፡ በምንሓበ ፡ ጻማ ፡ ፍቱን ።
እስከ ፡ ተለዓለ ፡ ጥቀ ፡ ላዕለ ፡ ብዙኃን ።
ሶበ ፡ ላዕሌሁ ፡ ተንሥኡ ፡ በምክረ ፡ ሰይጣን ።
ከመ ፡ ኢቀተሎ ፡ እስከ ፡ አእመሩ ፡ አብዳን ።
በኃይለ ፡ ጸሎቱ ፡ አንሥአ ፡ ለምውት ፡ ሕፃን ፨

1\. — በዛቲ ፡ ዕለት ፡ ገብረ ፡ ሎሙ ፡ እግዚአብሔር ፡ ኃይለ ፡ ለ፫ደቂቅ ፨

2\. — እሉ ፡ እሙንቱ ፡ አናንያ ፡ ወአዛርያ ፡ ወሚሳኤል ፡ ውሉዱ ፡ ለኢዮዓቄም ፡ ንጉሡ ፡ ይሁዳ ፡ እለ ፡ ፄወዎሙ ፡ ናቡከደነፆር ፡ ምስለ ፡ አቡሆሙ ፡ ወአልሀቆሙ ፡ ውስተ ፡ ቤቱ ፡ ወሤሞሙ ፡ ውስተ ፡ በሓውርተ ፡ ባቢሎን ።

2\. እስከ] *A* ወእስከ. — 3. ላዕሌሁ ፡ ተንሥኡ] O ተንሥኡ ፡ ላዕሌሁ; *A* ተለዓለ ፡ ላዕሌሁ. — 6. ኃይለ] *A* ኃያል. — 7. እሉ] O *om.* — *ib.* ውሉዱ] O ውሉደ; *A* ውደደ *sic.* — *ib.* ለኢዮዓቄም] O ኢልያቄም. — 8. ይሁዳ] *A* አይሁድ. — *ib.* ፄወዎሙ] O, *A* ጼወውዎሙ. — *ib.* አቡሆሙ] *A* አበዊሆሙ. — 9. ቤቱ] *A* ቤተ. — *ib.* ወሤሞሙ] O, *A om.* — *ib.* ውስተ] *A om.*

II. — Revision ou Vulgate.

3. Salâm a Abba Hor, l'anachorète.

Salut à Hor, éprouvé dans la forge de la peine,
Au point de s'élever fort au-dessus de beaucoup.
Lorsqu'ils se furent levés contre lui, sur le conseil de Satan (Sayṭân),
Par la puissance de sa prière, il ressuscita l'enfant mort,
En sorte que les insensés reconnurent qu'il ne l'avait pas tué.

4. Les Trois enfants dans la fournaise.

1\. Incipit. — 2. Ananias, Azarias et Misaël sont élevés au palais de Nabuchodonosor et occupent d'importantes fonctions. — 3. Comme ils refusent d'adorer la statue d'or que Nabuchodonosor s'était fait élever, le roi ordonne de les jeter dans une fournaise — 4. Ils échappent miraculeusement au feu et sont traités avec honneur par Nabuchodonosor.

1\. — En ce jour le Seigneur fit un prodige pour les Trois enfants.

2\. — Ce sont Ananias ('Anânyâ), Azarias ('Azâryâ) et Misaël (Misâ'êl), fils de Joachim ('Iyo'âqêm), roi de Juda (Yehoudâ), que Nabuchodonosor (Nâboukadanaḍor) avait emmenés en captivité avec leur père, avait fait élever dans son palais et avait préposés sur les provinces de la Babylonie (Bâbilon).

3. — ወእምዝ ፡ ሶበ ፡ ገብረ ፡ ናቡከደነጾር ፡ ምስለ ፡ ዘወርቅ ፡ ወአዘዘ ፡ መኳንንቲሆሙ ፡ ወሰብአ ፡ መንግሥቱ ፡ ከመ ፡ ይስግዱ ፡ ሎቱ ፡ ወለእሉሰ ፡ ቅዱሳን ፡ ሶበ ፡ አስተዋደይዎሙ ፡ ከመ ፡ አበዩ ፡ ሰጊደ ፡ አዘዘ ፡ ይደይዎሙ ፡ ውስተ ፡ እቶነ ፡ እሳት ፡ ዘአንደድዎ ፡ ምስብዒተ ።

4. — ወጸለዩ ፡ ነዋኃ ፡ ማእከለ ፡ እቶን ፡ ሰፊሖሙ ፡ እደዊሆሙ ። ወእምዝ ፡ ወረደ ፡ መልአከ ፡ እግዚአብሔር ፡ ወረሰዮ ፡ ለእሳት ፡ ከመ ፡ ነፋስ ፡ ቈሪር ፡ ወአውፅኦሙ ፡ እማእከለ ፡ እቶን ፡ ወአልቦ ፡ ዘለከፎሙ ፡ ወኢያውዓየ ፡ ስዕርተ ፡ ርእሶሙ ፡ ወሶበ ፡ ርእየ ፡ ናቡከደነጾር ፡ ሰገደ ፡ ወተጋነየ ፡ ለእግዚአብሔር ፡ ወሎሙኒ ፡ አክበሮሙ ፡ ፈድፋደ ፨

እግዚአብሔር ፡ ይምሀሮ ፡ በጸሎቶሙ ፡ ለንጉሥነ ፡ ኢያሱ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፨

ሰላም ፡ ለክሙ ፡ ኃሣሥያነ ፡ ብዙኃ ፡ በኅዳጥ ።
* P, 94 r° b. ሲድራቅ ፡ ወሚሳቅ ፡ ወአብ* ድናጎ ፡ ሰየጥ ።

1. ዘወርቅ] *A om.* ዘ. — *ib.* ወአዘዘ] *A* ወአዘዙ. — 2. ወሰብአ] *A* ወአብአ *sic.* — *ib.* መንግሥቱ] O መንግሥት primitivement, mais la lettre ት a été corrigée en ቱ. — *ib.* ወለእሉሰ] O, *A om.* ለ. — 2-3. አስተዋደይዎሙ] *A* አስተዋደይዎ. — 3. ከመ ፡ አበዩ ፡ ሰጊደ ፡ አዘዘ ፡ ይደይዎሙ] P *om.* — *ib.* አበዩ] *A* አቡየ. — *ib.* አዘዘ] *A* እንዘ. — *ib.* ይደይዎሙ] *A* ይደይዎ. — *ib.* ውስተ ፡ እቶነ ፡ እሳት] *A* ውስተ ፡ እሳት. — 5. ወጸለዩ] *A* ወጸለየ. — *ib.* ነዋኃ] O ነዊኃ. — *ib.* ማእከለ] *A* በማእከለ. — *ib.* እቶን] *A* ምድር. — 6. ወረሰዮ ፡ ለእሳት] *A* ወረደ ፡ እሳት. — *ib.* ከመ ፡ ነፋስ ፡ ቈሪር ፡ ወአውፅኦሙ ፡ እማእከለ ፡ እቶን] A *om.* — *ib.* ነፋስ] O ነፋሳት. — 7. እማእከለ] O ማዕከለ. — *ib.* ወአልቦ] P ወአልቦሙ. — *ib.* ወኢያውዓየ] *A* ወኢውዕየ. — 8. ርእየ] *A* ርእዮሙ. — *ib.* ናቡከደነጾር] O ናበከደን ፡ ጾር *sic.* — *ib.* ወሎሙኒ] *A om.* ኒ. — 10. እግዚአብሔር — ለዓለመ ፡ ዓለም] O እግዚአብሔር ፡ ይምሀሮ ፡ በጸሎቱ ፡ ለፍቁሮሙ ፡ ተወልደ ፡ መድኅን ፡ ወልደ ፡ ኤዎስጣቴዎስ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን; *A* እግዚአብሔር ፡ ይምሐሮሙ ፡ በጸሎቶሙ ፡ ለፍቁሮሙ ፡ ስእለ ፡ ጽዮን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም (le nom propre ስእለ ፡ ጽዮን est en surcharge; un second nom propre se trouve aussi en surcharge : ነገደ ፡ ኢየሱስ). — 11. በኅዳጥ] O *om.* በ. — 12. ወአብድናጎ] O, *A* ወአብደናጎ. — *ib.* ሰየጥ] O ሰዩጥ; *A* ሠይጥ.

3. — Puis lorsque Nabuchodonosor eut fait une statue d'or, il ordonna à ses préfets et aux gens de son royaume de l'adorer. Lorsqu'on eut accusé ces saints de refuser d'adorer la statue, il ordonna de les jeter dans une fournaise de feu, qu'on allumerait au septuple.

4. — Ils prièrent longuement au milieu de la fournaise, en étendant leurs mains. Alors un ange du Seigneur descendit. Il rendit le feu comme un vent frais. Il les fit sortir du milieu de la fournaise. Rien ne les avait touchés, ni n'avait brûlé les cheveux de leur tête. Lorsque Nabuchodonosor vit cela, il adora et supplia humblement le Seigneur. Eux aussi, il les honora extrêmement.

Que le Seigneur ait pitié, par leur prière, de notre roi 'Iyâsou pour les siècles des siècles.

* P, 94 r° b. Salut à vous, Sidrâq, Misâq et * 'Abdnâgo, négociants,
Cherchant beaucoup avec peu.

በፍልሐተ ፡ እቶን ፡ ወፒሳ ፡ ወበአስፊሊጥ ።
አውዓየ ፡ እለ ፡ በአፍአ ፡ እግዚአብሔር ፡ ሥሉጥ ።
እንዘ ፡ ኪያክሙ ፡ የዓቅብ ፡ በውስጥ ፨

ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ከዕበ ፡ ዕረፍቱ ፡ ለአብስትፍን ፡ ሰማዕት ፡ ወአንበስ ፡ ዘእምዓረብ ፡ ወናትናኤል ፡ መነኮስ ፡ ገባሬ ፡ መንክራት ፨
እግዚአብሔር ፡ ይምሀሮ ፡ በጸሎቶሙ ፡ ለንጉሥነ ፡ ኢያሱ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፨

ሰላም ፡ ለአውካቴዮስ ፡ ዘፈጸመ ፡ ሩጻ ፡ ።
ወዓቀበ ፡ ሃይማኖቶ ።
እለ ፡ ኰነንዎ ፡ ሰብእ ፡ ሶበ ፡ መተሩ ፡ እስኪቶ ፨

1. ወበአስፊሊጥ] O, A *om.* በ. — 2. አውዓየ] A አውዓዮ. — *ib.* በአፍአ] O ዘአፍአ. — 4. ዕረፍቱ] A ኮነ. — *ib.* ለአብስትፍን] O ለአብ ፡ ስፍትን. — *ib.* ወአንበስ] O ወእምአንበሳ. — 6. እግዚአብሔር — ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ (ዓለመ *sic*)] O እግዚአብሔር ፡ ይምሀሮ ፡ በጸሎቶሙ ፡ ለፍቁሮሙ ፡ ተወልደ ፡ መድኅን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን; A እግዚአብሔር ፡ ይምሐሮ ፡ በጸሎቶሙ ፡ ለፍቁሮሙ ፡ ... ኢየሱስ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም (le premier élément du nom propre composé est illisible sur la photographie du ms.; un second nom propre simple se trouve en surcharge et est également illisible). — 7. ሰላም] O met ce *salâm* à la fin du 1ᵉʳ Tâḫschâsch. — *ib.* ለአውካቴዮስ] O ለአውክትያኖስ; A ለአውክያኖስ. — *ib.* ዘፈጸመ] O ዘዓርትዓ; A ዘጸሐፈ. — 9. እለ] O ለእለ. — *ib.* ኰነንዎ] O ኰንንዎ *sic*. — *ib.* ሰብእ] O *om.*; A ሰብአ. — *ib.* ሶበ ፡ መተሩ] A ወመተሩ.

Dans l'ardeur de la fournaise, dans la poix et dans l'asphalte,
Le Seigneur puissant a consumé ceux qui étaient au dehors,
Tandis que vous il vous a protégés à l'intérieur.

5. Mémoire de 'Absetfen, de 'Anbas et de Nathanael, le thaumaturge

En ce jour aussi est la mort de 'Absetfen, martyr, de 'Anbas, qui était originaire d'Arabie ('Arab), et de Nathanaël (Nâtnâ'êl), moine, auteur de prodiges.

Que le Seigneur ait pitié, par leur prière, de notre roi 'Iyâsou pour les siècles des siècles.

6. Salâm a 'Awkâtêyos

Salut à 'Awkâtêyos qui a achevé sa course
Et a gardé sa foi.
Les hommes qui le supplicièrent, lorsqu'ils lui eurent coupé les testicu[les]

እንዘ ፡ ይብል ፡ ከመዝ ፡ ለእግዚአብሔር ፡ አዐኰቶ ፨
እምአባልየ ፡ ተመትረ ፡ ዘይገብር ፡ ከንቶ ፨

ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ካዕበ ፡ ኮነ ፡ ቅዱስ ፡ አውክያኖስ ፡ ዘጸሐፈ ፡ ሩጸቶ ፡ ወሃይማኖቶ ፡ ዓቀበ ፡ እስኪ ፡ መተሩ ፡ ሰብአ ፡ ወአእኰቶ ፡ ለእግዚአብሔር ፨

እግዚአብሔር ፡ ይምሐሮ ፡ በጸሎቱ ፡ ለፍቁር ፡ ስእለ ፡ ጽዮን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፨

1. እንዘ ፡ ይብል ፡ ከመዝ ፡ ለእግዚአብሔር ፡ (*A om.* ለ) አዐኰቶ] P *om.* — 2. ተመትረ] P *om.*; O ተከልአ. — 4. ሰብእ] *A* ሰብአ. — 5. ለፍቁር] O ለፍቅር; la lettre ር est de seconde main. — *ib.* ስእለ ፡ ጽዮን] *A* en surcharge sur un grattage; un second nom propre se trouve aussi en surcharge : ገብረ ፡ ኢየሱስ.

L'entendirent dire ainsi : « Je rends grâces au Seigneur,
Car de mes membres a été coupé celui qui était inutile. »

7. Mémoire de 'Awkyânos.

En ce jour aussi est saint 'Awkyânos, qui écrivit sa course et garda sa foi. On lui coupa les testicules. Il rendit grâces au Seigneur.

Que le Seigneur ait pitié, par sa prière, de son cher Se'la-Ṣyon pour les siècles des siècles.

አመ ፡ ፫ለታኅሣሥ ፡፡

I. — Recension primitive.

በስመ ፡ አብ ፡ ወወልድ ፡ ወመንፈስ ፡ ቅዱስ ፡ አሐዱ ፡ አምላክ ፡፡

1. — በዛቲ ፡ ዕለት ፡ ኮነ ፡ በዓታ ፡ ለእግዝእትነ ፡ ቅድስት ፡ ድንግል ፡ ማርያም ፡ ወላዲተ ፡ አምላክ ፡ ውስተ ፡ ቤተ ፡ መቅደስ ፡ በኢየሩሳሌም ፡ እንዘ ፡ መዋዕሊሃ ፡ ፫ዓመት ፡፡

3. ለእግዝእትነ] A ለእግዚእትነ *sic*. — 4. በኢየሩሳሌም] P, O, *A* ዘኢየሩሳሌም. — *ib.* መዋዕሊሃ] O ምስሌሃ.

LE 3 TAHSCHASCH.

I. **Recension primitive**. — 1. Présentation de la Sainte Vierge (*récit* : A 88 r° a — 89 r° a); T (106 v° b — 108 r° a); P (94 v° a — 95 r° a); O (2 v° b — 3 v° a); **A** (84 v° a — 85 r° a). — II. **Revision ou Vulgate**. — 2. *Salâm* à la Présentation P (95 r° a); O (3 v° a); **A** (85 r° a). — 3. Fête de l'archange Phanuel (*mémoire* et *salâm*) : P (95 r° a — 95 r° b); O (3 v° a); **A** (85 r° a — 85 r° b).

I. — Recension primitive.

1. Présentation de la Sainte Vierge.

1. Incipit. — 2. Vouée au Seigneur, Marie est présentée, à l'âge de trois ans, au temple de Jérusalem, où elle demeure pendant douze années. — 3. Les prêtres tiennent conseil pour lui choisir un fiancé. — 4. Le prince des prêtres Zacharie mande Marie, qui déclare, devant l'assemblée des prêtres, qu'elle est la servante du Seigneur, prête à accomplir sa volonté. — 5. Zacharie entre au temple pour prier au sujet de Marie; un ange lui apparaît et lui enjoint de réunir tous les veufs de la maison de David, de prendre leurs bâtons, d'y inscrire leurs noms, de les déposer dans le temple pendant le temps qu'il continuera lui-même de prier, et de les rendre à leurs possesseurs; le Seigneur désignera l'élu, digne de recevoir Marie, par un signe qu'il manifestera sur son bâton. — 6. Zacharie convoque les veufs de la maison de David; Joseph se rend à Jérusalem. — 7. Une colombe blanche se pose sur le bâton de Joseph; Zacharie confie Marie à la garde de Joseph.

Au nom du Père, du Fils et du Saint-Esprit, un seul Dieu.

1. — En ce jour eut lieu la Présentation de Notre-Dame la Sainte Vierge Marie (Mâryâm), génératrice de Dieu, dans le temple, à Jérusalem ('Iyarousâlêm), alors qu'elle était âgée de trois ans.

2. — እስመ ፡ ይእቲ ፡ ኮነት ፡ ወለት ፡ ብፅዕት ፡ ለእግዚአብሔር ፡ እስመ ፡ እማ ፡ ሐና ፡ ሶበ ፡ ኮነት ፡ ዘእንበለ ፡ ወልድ ፡ ወኮነት ፡ ርሕቅተ ፡ እምነ ፡ አንስት ፡ እለ ፡ ውስተ ፡ ቤተ ፡ እግዚአብሔር ፡ ወኮነት ፡ ተሐዝን ፡ ፈድፋደ ፡ ይእቲ ፡ ወአረጋዊ ፡ ክቡር ፡ ኢዮአቄ*ም ፡ ምታ ። ወሰምዓ ፡ እግዚአብሔር ፡ ገዓሮሙ ፡ ወአብፅአት ፡ እማ ፡ ሐና ፡ ብፅአተ ፡ ለእግዚአብሔር ፡ ወትቤ ፡ እስመ ፡ ፍሬ ፡ ዘይሁብ ፡ ላቲ ፡ ትሬስዮ ፡ ለእግዚአብሔር ። ወሶበ ፡ ወለደታ ፡ ለእግዝእትነ ፡ ንጽሕት ፡ ሐጸነታ ፡ ፫ዓመተ ፡ ውስተ ፡ ቤታ ፡ ወእምድኅረዝ ፡ ወሰደታ ፡ ትንበር ፡ ምስለ ፡ ደናግል ፡ ኀበ ፡ ቤተ ፡ መቅደሱ ፡ ለእግዚአብሔር ። ወነበረት ፡ ውስተ ፡ ቤተ ፡ መቅደስ ፡ ፲ወ፪ዓመተ ፡ እንዘ ፡ ትትዌከፍ ፡ ሲሳየ ፡ እምእደ ፡ መላእክት ፡ እስከ ፡ ጊዜ ፡ ዘመጽአ ፡ እግዚእነ ፡ ክርስቶስ ፡ ውስተ ፡ ዓለም ፡ ወተሰገወ ፡ እምኔሃ ፡ ዛቲ ፡ ዘኀረያ ፡ እምኵሎን ፡ አንስት ።

* A, 88 r° b.

1. እስመ] P እመ. — *ib.* ይእቲ ፡ ኮነት] P, O, *A* ኮነት ፡ ይእቲ. — *ib.* ወለተ] A *om.*; P ወለት. — *ib.* ብፅዕት] O ብፅት *sic.* — 2. ሶበ] *A* እስመ. — *ib.* ርሕቅተ] *A* ርኍ *sic.* — 3. ቤተ] O *om.*; *A* ቤቱ ፡ ለ. — *ib.* ወኮነት ፡ ተሐዝን — ወአብፅአት] *A* *om.* — *ib.* ፈድፋደ ፡ ይእቲ] P ይእቲ ፡ ፈድፋደ; O *om.* ይእቲ. — 3-4. ክቡር] P, O *om.* — 4. ኢዮአቄም] A ወኢዮአቄም *sic*; P, O ኢያቄም. — *ib.* ገዓሮሙ] O ገዓሮ. — *ib.* ወአብፅአት] P, O ወበፅዓት. — 4-5. እማ ፡ ሐና] P, *A* ሐና ፡ እማ; O *om.* እማ. — 5. ብፅአተ] A ብፅአት. — *ib.* ዘይሁብ ፡ ላቲ] P, O ዘወሀበኒ ፡ ሊተ; *A* ዘይሁበኒ ፡ ሊተ. — *ib.* ትሬስዮ] P, O, *A* እሬስዮ. — 6. ንጽሕት] P, O, *A* ማርያም. — *ib.* ሐጸነታ] *A* ሐነጸታ *sic.* — 7. ትንበር] A *om.* — *ib.* ደናግል] O, *A* ድንግል. — 8. መቅደሱ ፡ ለእግዚአብሔር] P, O, *A* መቅደስ ፡ ዘእግዚአብሔር (*A* *om.* ዘእግዚአብሔር). — *ib.* ወነበረት ፡ ውስተ ፡ ቤተ ፡ መቅደስ] *A* *om.* — 9. ትትዌከፍ] A ትትወከፍ — *ib.* እምእደ] P, *A* እምእዴሆሙ ፡ ለ; O እምእደዊሆሙ ፡ ለ. — *ib.* መላእክት] *A* መነኮሳት. — *ib.* እስከ] *A* እስመ. — *ib.* ዘመጽአ] P, O, *A* *om.* ዘ. — 9-10. ante ክርስቶስ *A* *add.* ኢየሱስ. — 10. ዘኀረያ] *A* *om.* ዘ.

2. — En effet, elle-même avait été vouée au Seigneur. Sa mère Anne (Hannâ), comme elle se trouvait sans enfant et se trouvait éloignée des femmes qui étaient dans la maison du Seigneur, était devenue extrêmement triste, ainsi que le vieillard illustre* Joachim ('Iyo'aqêm), son mari. Le Seigneur entendit leurs gémissements. La mère de la Sainte Vierge, Anne, fit le vœu suivant au Seigneur : elle dit que le fruit qu'il lui donnerait elle le consacrerait au Seigneur. Lorsqu'elle eut enfanté Notre-Dame, la pure, elle l'éleva pendant trois ans dans sa maison. Ensuite elle la conduisit, afin qu'elle demeurât, avec les vierges, au temple du Seigneur. Marie demeura dans le temple pendant douze ans, alors qu'elle recevait sa nourriture de la main des anges, jusqu'à l'époque où vint Notre-Seigneur le Christ dans le monde. Il s'incarna d'elle. C'est elle qu'il choisit parmi toutes les femmes.

* A, 88 r° b.

3. — ወሶበ ፡ ተፈጸመ ፡ ላቲ ፡ ፲ወ፪ዓመት ፡ በውስተ ፡ ቤተ ፡ መቅደስ ፡ ተማ
ከሩ ፡ ካህናት ፡ በበይናቲሆሙ ፡ ከመ ፡ ያማዕቅብዋ ፡ ኀበ ፡ ዘየዐቅባ ፡ እስመ ፡ ይእ
ቲ ፡ ብፅዕት ፡ ለእግዚአብሔር ፡ ወኢይረትዕ ፡ ሎሙ ፡ ከመ ፡ ያትርፍዋ ፡ ውስተ ፡ ቤ
ተ ፡ መቅደስ ፡ ከመ ፡ ኢይብጽሓ ፡ ዘይበጽሖን ፡ ለአንስት ፡፡ ወእምዝ ፡ ይሰመዩ ፡
ላዕሌሃ ፡ እስመ ፡ ተፍህረት ፡ ለዘይደልዋ ፡ ይርአያ ፡፡

4. — ወአውሥአ ፡ ዘካርያስ ፡ ሊቀ ፡ ካህናት ፡ ወይቤ ፡ አብጽሕዋ ፡ ከመ ፡ ንጠይ
ቅ ፡ ዘውስተ ፡ ልባ ፡ ወጸውዕዋ ፡ ወበጽሐት ፡ ወቆመት ፡ ቅድሜሆሙ ፡፡ ወይቤላ ፡ ዘካ
ርያስ ፡ አእምሪ ፡ ኦማርያም ፡ ከመ ፡ አንቲ ፡ ለሐቂ ፡ ወኮንኪ ፡ ፍጽምተ ፡ ከመ ፡ አንስ
ት ፡ ትፈቅዲኑ ፡ ታውስቢ ፡ ወንኅሥሥ ፡ ለኪ ፡ ወሬዛ ፡ ሠናየ ፡ ወቡሩከ ፡ ፈራሄ ፡ እ
ግዚአብሔር ፡ ወናስተዋስበኪ ፡ ሎቱ ፡፡ ወሚመ ፡ ትነብሪ ፡ ውስተ ፡ ቤተ ፡ መቅ

1. ተፈጸመ] O ተፈጸመት. — *ib.* ዓመት] A *om.* — *ib.* በውስተ] P, O, A *om.* በ. — 2. ያማዕቅብዋ ፡ ኀበ] P, A የሀብዋ ፡ ለ; O ይሀብዋ ፡ *sic* ለ. — *ib.* ዘየዐቅባ] A ዘየዐቅብዋ. — 3. ብፅዕት] A ብፅዕት. — *ib.* ወኢይረትዕ] O, A ወኢያረትዕ. — *ib.* ያትርፍዋ] A ይትርፍዋ. — 4. ከመ ፡ ኢይብጽሓ] A በከመ ፡ ኢበጽሐ; P ከመ ፡ ኢይብጽሖ; O ከመ ፡ ኢይበጽሕ; A ከመ ፡ ኢይበጽሕ. — *ib.* ይሰመዩ] O *om.* — 5. እስመ ፡ ተፍህረት] P ስመ ፡ ተፍህሮት; O ስሙ ፡ ተፋቅሮት; A እስመ ፡ ፍርሃት. — *ib.* ለዘይደልዋ] A ከመ ፡ ይደልዋ; A ለዘይደልዋ. — 6. post አብጽሕዋ P, O, A *add.* ለማርያም; T *incip.* — *ib.* ከመ] A *om.* — 6-7. ንጠይቅ] P, T እጠይቅ; O, A እጠይቅ. — 7. ዘውስተ] T *om.* ዘ. — *ib* ልባ] T ልበ. — *ib.* ወበጽሐት] A, T *om.* — *ib.* ቅድሜሆሙ] P, O, A ቅድሜሁ. — 8. አንቲ] A ይእቲ. — *ib.* ለሐቂ] P, O ልህቂ; A *om.* — *ib.* ወኮንኪ] O ወኮንክ. — *ib.* ፍጽምተ] A ፍጽምት. — *ib.* ከመ፡ አንስት] A *om.* — *ib.* ante አንስት P, O *add.* ሆሎን. — 9. ታውስቢ] P, A ትትኃፈሪ O, T ትትወሰቢ. — *ib.* ወንኅሥሥ] A *om.* ወ. — *ib.* ለኪ] A *om.* — *ib.* ሠናየ] O ሠናይ. — *ib.* ወቡሩከ] O, T ወቡሩክ. — *ib.* ፈራሄ] O ፈሪሃ; A ወፈራሂ. — 10. ወናስተዋስበኪ] O ወናስተዋስበኪ; A ወናማዕቅብኪ; T ወኪያሁ ፡ ያውስብኪ. — *ib.* ትነብሪ] A ትነበሪ.

3. — Lorsque furent achevés pour elle douze ans dans le temple, les prêtres tinrent conseil entre eux, afin de la donner en garde à quelqu'un qui la protégerait, car elle avait été vouée au Seigneur. Il ne leur semblait pas convenable de la laisser dans le temple, afin qu'il ne lui arrivât pas ce qui arrive aux femmes. Alors des protecteurs furent nommés sur elle, en attendant qu'elle soit fiancée à celui qui serait digne de la voir.

4. — Zacharie (Zakâryâs), le prince des prêtres, répondit et dit : « Amenez-la, afin que nous soyons certains de ce qui est dans son cœur. » On l'appela. Elle arriva et se tint debout devant les prêtres. Zacharie lui dit : « Sache, ô Marie, que toi-même tu as grandi et que tu es devenue accomplie comme une femme. Veux-tu te marier? Veux-tu que nous cherchions pour toi un jeune homme bon, béni, craignant le Seigneur, et que nous te donnions

* A, 88 v° a. ይስ ፡ * ወትትለአኪዮ ፡ ለእግዚአብሔር ፡ በኵሉ ፡ መዋዕለ ፡ ሕይወትኪ ፡ ወንግበር ፡ ላዕሌኪ ፡ መርገመ ፡ ዘጽሑፍ ፡ ውስተ ፡ ኦሪት ፡ ከመ ፡ አንቲ ፡ ኢትቅረቢ ፡ ኀበ ፡ አንቀጸ ፡ ቤተ ፡ መቅደስ ፡ በመዋዕል ፡ ዘይበጽሐኪ ፡ ዘይበጽሖን ፡ ለአንስት ። ወአውሥአት ፡ ማርያም ፡ ወትቤሎሙ ፡ ናሁ ፡ አነ ፡ ዓመቱ ፡ ለእግዚአብሔር ፡ በቅድሜክሙ ፡ ወአልብየ ፡ አበ ፡ ወኢእመ ፡ ወአንትሙ ፡ ሊተ ፡ ህየንተ ፡ አቡየ ፡ ወእምየ ፡ ምስለ ፡ እግዚአብሔር ፡ ቅዱስ ፡ ወቡሩክ ፡ ስሙ ፡ በከመ ፡ ታአምሩ ፡ አንትሙ ፡ ትእዛዘ ፡ እግዚአብሔር ፡ ግበሩ ፡ ላዕሌየ ።

5. — ወይቤልዎ ፡ ካህናት ፡ ወኵሉ ፡ ማኅበር ፡ ለዘካርያስ ፡ ካህን ፡ ባእ ፡ ውስተ ፡ ቤተ ፡ መቅደስ ፡ ወጸሊ ፡ ኀበ ፡ እግዚአብሔር ፡ ወዘይከሥት ፡ ለከ ፡ እግዚአብሔር ፡ ግበር ፡ ላዕለ ፡ ማርያም ። ወለብሰ ፡ ዘካርያስ ፡ አልባሰ ፡ ክህነት ፡ ወቦአ ፡ ውስተ ፡ ቤተ ፡ መቅደስ ፡ ወጸለየ ፡ ኀበ ፡ እግዚአብሔር ፡ በእንተ ፡ ማርያም ። ወአስተርአየ ፡ ሎ

1. ወትትለአኪዮ] O ወትለአኪዮ *sic.* — *ib.* ለእግዚአብሔር] **A** *om.* — *ib.* መዋዕለ] O *om.* — 2. መርገመ] T መርገም; hic *defic.* (variantes tirées des treize premières lignes, non endommagées par le feu, du fol. 106 v° b). — *ib.* ውስተ] P, O በውስተ. — *ib.* ኦሪት] A ዓሪት. — *ib.* አንቲ ፡ ኢትቅረቢ] **A** ትትዓቀቢ ፡ አሐቲ. — 3. አንቀጸ] O አናቅጸ. — *ib.* በመዋዕል] P, O በመዋዕለ; **A** በምሥዋዕ. — *ib.* ዘይበጽሖን] **A** *om.* — 4. ante ማርያም P, O *add.* እግዝእትነ. — *ib.* ወትቤሎሙ] O, **A** ወትቤሎ. — *ib.* ዓመቱ] O, **A** ዓመተ. — *ib.* በቅድሜክሙ] P, O, **A** *om.* በ. — 5. ወአልብየ] **A** *om.* ወ. — *ib.* አበ] **A** *om.* — *ib.* ወኢእመ] O *om.* ኢ; **A** ወኢእም. — *ib.* ሊተ] **A** *om.* — 6. ወቡሩክ] **A** ወቡራኬ. — *ib.* ስሙ] **A** *om.* — *ib.* ታአምሩ ፡ አንትሙ] A ተአምሩ ፡ *sic* አንትሙ; P, **A** አንትሙ ፡ ተአምሩ *sic;* O አንትሙ ፡ ታእምሩ. — *ib.* ትእዛዘ] A በፈቃደ; **A** ትእዛዞ ፡ ለ. — 8. ወይቤልዎ] A ወይቤሉ. — *ib.* ካህናት ፡ ወኵሉ] A *om.;* **A** ካህናት ፡ ወኵሎሙ. — *ib.* ለዘካርያስ] A ለካርያስ *sic.* — *ib.* ካህን] **A** *om.* — 8-9. ባእ ፡ ውስተ] A በውስተ; O *om.* ባእ; **A** ወባዕ ፡ ውስተ. — 9. ቤተ ፡ መቅደስ] P *om.* — *ib.* ወጸሊ] O, **A** ወጸለየ. — *ib.* ወዘይከሥት] P, O, T ወዘከሠተ. — 9-10. ወዘይከሥት — እግዚአብሔር] **A** *om.* — 10. ወለብሰ] T *incip.* — *ib.* ክህነት] T ክህናት *sic.* — *ib.* አልባሰ] P, O, T ልብሰ. — *ib.* ወቦአ] O *om.* — 11. ante ማርያም P, O *add.* እግዝእትነ. — *ib.* ወአስተርአየ ፡ ሎቱ] P, O, **A**, T ወአስተርአየ.

* A, 88 v° a. en mariage à lui, ou bien veux-tu demeurer dans le temple * et servir le Seigneur pendant tous les jours de ta vie? Nous devons prononcer sur toi la malédiction qui est écrite dans la Loi, afin que toi-même tu n'approches pas de la porte du temple pendant les jours où il t'arrivera ce qui arrive aux femmes. » Marie répondit et leur dit : « Voici que je suis la servante du Seigneur devant vous. Je n'ai plus de père, ni de mère. Vous remplacez pour moi mon père et ma mère avec le Seigneur, dont le nom est saint et béni. Selon que vous connaissez vous-mêmes l'ordre du Seigneur, accomplissez-le sur moi. »

5. — Les prêtres et toute l'assemblée des Juifs dirent au prêtre Zacharie : « Entre dans le temple, prie le Seigneur et ce que le Seigneur te révélera fais-le sur Marie. » Zacharie se revêtit des habits sacerdotaux,

ቱ ፡ መልአከ ፡ እግዚአብሔር ፡ ወይቤሎ ፡ ዘካርያስ ፡ ፃእ ፡ ወአስተጋብኦሙ ፡ ለኵሎሙ ፡ ዕደው ፡ እቤራት ፡ እለ ፡ ሞታ ፡ አንስቲሆሙ ፡ እምቤተ ፡ ዳዊት ፡ አረጋዊያን ፡ ወወራዙት ፡ ወንሣእ ፡ አብትሪሆሙ ፡ ወጸሐፍ ፡ አስማቲሆሙ ፡ ላዕለ ፡ አብትረሆሙ ፡ ለለ፩፩በስሙ ፡ ወአስተጋብኦሙ ፡ ለኵሎሙ ፡ አብትር ፡ ወአብኦሙ ፡ ውስተ ፡ ቤተ ፡ መቅደስ ፡ ወጸሊ ፡ ኀበ ፡ እግዚአብሔር ። ወእምድኅረዝ ፡ ፃእ ፡ ወሀቦሙ ፡ ለለ፩፩በትሮ ፡ ወዘሰ ፡ ይከሥት ፡ ለከ ፡ እግዚአብሔር ፡ አምላክነ ፡ ትእምርተ ፡ በውስተ ፡ በትሩ ፡ ለውእቱ ፡ ይደልዎ ፡ ከመ ፡ ይትመጠ * ዋ ፡ ለማርያም ፡ ወይዕቀብ ።

6. — ወወፅአ ፡ ዘካርያስ ፡ ካህን ፡ ወነገሮሙ ፡ ለጉባኤ ፡ ዘከመ ፡ ይቤሎ ፡ መልአከ ፡ እግዚአብሔር ፡ ወሶቤሃ ፡ ፈነወ ፡ ኀበ ፡ ኵሉ ፡ ምድረ ፡ እስራኤል ፡ ውስተ ፡ አህጉር ፡ ወአዕጻዳት ፡ አዋድያነ ፡ ይኡዱ ፡ ከመዝ ፡ ወይበሉ ፡ ኵሉ ፡ ብእሲ ፡ እምቤተ ፡ ዳዊት ፡ ዘሞተት ፡ ብእሲቱ ፡ እመኒ ፡ ወሬዛ ፡ ወእመኒ ፡ አረጋዊ ፡ ለይሑር ፡ ኀበ ፡ ኢየ

1. ፃእ] T ጸእ *sic.* — *ib.* ወአስተጋብኦሙ] *A* ወአስተጋብእ. — 2. እቤራት] P, O, *A*, T *om.* *ib.* ሞታ] T ምታ *sic.* — *ib.* አንስቲሆሙ] T አንስቲያሆሙ. — 2-3. አረጋዊያን] P, O, *A* አረጋውያን T አራጋዊያን *sic.* — 3. ወወራዙት] P ወወራዙተ. — *ib.* ወንሣእ] A ወነሥእ. — *ib.* አብትሪሆሙ] O አብሪሆሙ *sic.* — *ib.* ወጸሐፍ] A ወጸሐፈ. — *ib.* ወጸሐፍ — አብትሪሆሙ] *A om.* — 3-4. አብትሪሆሙ] P, O በትሮሙ. — 4. ለለ፩፩በስሙ] O, T ለለ፩፩በበስሙ. — *ib.* post ወአብኦሙ O *add.* ወኵሎሙ ፡ አብትር. — *ib.* ወአብኦሙ] T *om.* — 5. ቤተ ፡ መቅደስ] A *om.*; O *om.* ቤተ. — *ib.* ወጸሊ] O, *A* ወጸለየ. — *ib.* እግዚአብሔር] T *defic.* (variantes tirées des quatorze premières lignes, non endommagées par le feu, du fol. 107 r° a). — *ib.* ወሀቦሙ] A, O ወመሀቦሙ; *A* ወንቢሆሙ. — 6. ለለ፩፩በትሮ] P, O, *A* ለለ፩፩በትሮሙ. — *ib.* ወዘሰ ፡ ይከሥት] P, *A* ወለዘከሠተ; O ወዘከሠተ. — *ib.* ለከ] A *om.* — *ib.* አምላክነ] P, A አምላክ; O አምላክ. — *ib.* ትእምርተ] A ተአምረ. 7. ለውእቱ] A *om.* ለ. — *ib.* ለማርያም] *A* ለማርያ *sic.* — 8. ለጉባኤ] *A* ለጕባኤ *sic.* — *ib.* ይቤሎ] P, O ነገሮ; *A* ይቤሎሙ. — 9. ፈነወ] A ፈነወ.. — *ib.* ኀበ ፡ ኵሉ ፡ ምድረ ፡ እስራኤል ፡ ውስተ] P *om.* ምድረ ፡ እስራኤል ፡ ውስተ; *A om.* ኀበ ፡ ኵሉ ፡ ምድረ. — 10. ወአዕጻዳት] A ወአጸዳት *sic.* — *ib.* ከመዝ] A ወከመዝ. — *ib.* ወይበሉ] A ወይብሉ; O, *A* ወይቤሎ. — *ib.* ante እምቤተ P, O *add.* ዘ. — 11. ዘሞተት ፡ ብእሲቱ ፡ እመኒ ፡ ወሬዛ ፡ ወእመኒ ፡ አረጋዊ] A ዘሞተት ፡ ብእሲ.; P, O, *A* እመኒ ፡ ወሬዛ ፡ ወእመኒ ፡ አረጋዊ ፡ ዘሞተት ፡ ብእሲቱ (P ብእሲ.; *A* ብእሲቶ).

entra dans le temple et pria le Seigneur au sujet de Marie. L'ange du Seigneur lui apparut et lui dit : « O Zacharie, sors et rassemble tous les hommes veufs, dont les femmes sont mortes, de la maison de David (Dâwit), vieillards et jeunes gens. Prends leurs bâtons; écris leurs noms sur leurs bâtons, en désignant chacun par son nom; rassemble tous les bâtons et introduis-les dans le temple. Prie le Seigneur. Ensuite sors et donne à chacun son bâton. Celui sur le bâton de qui le Seigneur, notre Dieu, manifestera pour toi un signe, celui-là sera digne de recevoir * Marie et de la protéger. »

6. — Le prêtre Zacharie sortit et exposa à l'assemblée des Juifs ce que l'ange du Seigneur lui avait dit. Aussitôt il envoya dans tout le territoire d'Israël des hérauts, pour parcourir les villes et les bourgs et dire ceci : « Que tout homme de la maison de David, dont la femme est morte, soit jeune

ሩሳሌም ፡ ወሰበ ፡ ሰምዓ ፡ ዘንተ ፡ ዮሴፍ ፡ ጸራቢ ፡ ዘእምቤተ ፡ ዳዊት ፡ ነሥአ ፡ በትሮ ፡ ወሖረ ፡ እምናዝሬት ፡ ኀበ ፡ ኢየሩሳሌም ። ወረከቦሙ ፡ ለብዙኃን ፡ ሰብእ ፡ ተጋቢኦሙ ፡ በህየ ።

7. — ወነሥአ ፡ ዘካርያስ ፡ ካህን ፡ ኵሎ ፡ አብትሪሆሙ ፡ ወጸሐፈ ፡ አስማቲሆሙ ፡ ዲቤሆሙ ፡ ወኮነ ፡ ኍልቆሙ ፡ ለእሉ ፡ አብትር ፡ ፲፻ወ፱፻፹ወ፭ ፡ በትር ። ወጸለየ ፡ ውስተ ፡ ቤተ ፡ መቅደስ ፡ ኀበ ፡ እግዚአብሔር ፡ ወከማሁ ፡ ኵሎሙኒ ፡ ሰብእ ፡ እለ ፡ ሀለዉ ፡ ይቀውሙ ፡ አፍአ ፡ ቤተ ፡ መቅደስ ፡ ጸለዩ ፡ ካዕበ ። ወሰበ ፡ ፈጸመ ፡ ዘካርያስ ፡ ጸሎቶ ፡ አውፅኦሙ ፡ ለአብትር ፡ ወወሀቦሙ ፡ ለኵሎሙ ፡ ለለ፩ እምኔሆሙ ፡ በትሮ ፡ ወሰበ ፡ ቀርበ ፡ ዮሴፍ ፡ ጸራቢ ፡ ወአኀዘ ፡ በትሮ ፡ አስተርአየ ፡ እምኔሃ ፡ አምሳለ ፡ ርግብ ፡ ጸዓዳ ፡ ወሰረረት ፡ ወቆመት ፡ ዲበ ፡ ርእሱ ። ወሰበ ፡ ርእዩ ፡ ኵሎሙ ፡ ካህናት ፡ ዘንተ ፡ አንከሩ ፡ ፈድፋደ ፡ ወሰብሕዎ ፡ ለእግዚአብሔር ፡ ብ

1. ዘንተ] A *om.*; P ዘንተ፥ *sic*. — *ib.* ዘእምቤተ ፡ ዳዊት] A ዘንተ ፡ አዋጁ. — *ib.* ante ነሥአ O, *A* *add.* ወ. — 2. ወረከቦሙ] A ወረከብዎ; *A* *om.* ረከቦሙ. — *ib.* ለብዙኃን ፡ ሰብእ ፡ ተጋቢኦሙ ፡ በህየ] P, *A* *om.* በህየ; O ተጋቢኦሙ ፡ ለብዙኃን ፡ ሰብእ ፡ በህየ. — 4. ኵሎ] P ኵሎሙ. — *ib.* ወጸሐፈ] *A* ወጸሐፍ. — 5. ዲቤሆሙ] *A* *om.* — *ib.* ኍልቆሙ] A ኆልቆሙ *sic*. — *ib.* ለእሉ] A *om.* — *ib.* አብትር] A አብትርት *sic*. — *ib.* ፲፻ወ፱፻፹ወ፭] *A* ፲፻፱፻፹ወ፭. — *ib.* በትር] P, O *om.* — 6. ante ውስተ P, O, *A* *add.* በ. — 6-7. ኵሎሙኒ ፡ ሰብእ] A *om.* ኵሎሙኒ; O, *A* ኵሎሙ ፡ ሰብእኒ. — 7. ሀለዉ] A, P, O, *A* ሀለው *sic*. — *ib.* ይቀውሙ ፡ አፍአ ፡ ቤተ ፡ መቅደስ ፡ ጸለዩ] P አፍአ ፡ ቤተ ፡ መቅደስ ፡ ይቀውሙ ፡ ጸለዩ; O አፍአ ፡ እምቤተ ፡ መቅደስ ፡ ይቀውሙ ፡ ወይጼልዩ; *A* አፍአ ፡ ቤተ ፡ መቅደስ ፡ ከመ ፡ ይቀውሙ ፡ ጸለዩ. — *ib.* post ካዕበ P, O, *A* *add.* እሉኒ. — 8. ጸሎቶ] A ጸሎተ; P ጸሎቶሙ. — *ib.* ante አውፅኦሙ P *add.* ወ. — *ib.* ለአብትር] A ለአብትርት *sic*; *A* *om.* ለ. — 8-9. ለለ፩እምኔሆሙ] A ለለ፩፩እምኔሆሙ. — 9. ወሰበ ፡ ቀርበ] *A* *om.* — *ib.* ወአኀዘ] P, O የአኃዝ; *A* የኃዝን — *ib.* አስተርአየ] A ወአተርአየ *sic*; O አስተርአየ. — 10. ante አምሳለ P, O, *A* *add.* በ. — 10-11. ርእዩ] *A* ርእየት. — 11. ኵሎሙ ፡ ካህናት] P, O ካህናት ፡ ኵሎሙ (dans O ሎ est en surcharge). — *ib* post ዘንተ *A* *add.* ካህናት.

homme, soit vieillard, aille à Jérusalem. » Lorsque Joseph (Yosêf), le charpentier, qui était de la maison de David, eut entendu ceci, il prit son bâton et alla de Nazareth (Nâzrêt) à Jérusalem. Il trouva beaucoup d'hommes rassemblés là.

7. — Le prêtre Zacharie prit tous leurs bâtons et écrivit leurs noms sur eux. Le nombre des bâtons fut de 1.985. Il pria dans le temple le Seigneur. Pareillement tous les hommes qui se tenaient debout hors du temple prièrent aussi. Lorsque Zacharie eut achevé sa prière, il tira du temple les bâtons et donna à chacun d'entre eux son bâton. Lorsque Joseph, le charpentier, se fut approché et eut pris son bâton, il apparut sur le bâton une sorte de colombe blanche. Elle vola et se tint au sommet de son bâton. Lorsque tous les prêtres virent ceci, ils furent extrêmement étonnés. Ils glorifièrent le Seigneur beaucoup. Zacharie dit à Joseph : « O

ዙኃ ፨ ወይቤሎ ፡ ዘካርያስ ፡ ለዮሴፍ ፡ ዮሴፍ ፡ ንሥእ ፡ ለድንግል ፡ እግዚአብሔር ፡ ወእቀባ ፡ ውስተ ፡ ቤትከ ፡ በከመ ፡ ይቤ ፡ መልአከ ፡ እግዚአብሔር ፡ ወተመጠዋ ፡ ዮሴፍ ፡ ለእግ *ዝእትነ ፡ ቅድስት ፡ ድንግል ፡ ማርያም ፡ ወነበረት ፡ በኀቤሁ ፡ መልአከ ፡ ገብርኤል ፡ ዜነዋ ፡ በተሰግዎቱ ፡ ለወልደ ፡ እግዚአብሔር ፡ እምኔሃ ፨

ትንብልናሃ ፡ ዓባይ ፡ ጸሎታ ፡ ወበረከታ ፡ የሀሉ ፡ ምስሌነ ፡ አሜን ፨

II. — Revision ou Vulgate.

ሰላም ፡ ለበዓትኪ ፡ ውስተ ፡ አሪታዊት ፡ ጠረጴዛ ።
ዘቦዕዓት ፡ ለኪ ፡ እንበለ ፡ የሀቡ ፡ ቤዛ ።
ማርያም ፡ አንቲ ፡ ሰዋስው ፡ ዘምድረ ፡ ሎዛ ።
ዲቤኪ ፡ ትዕርግ ፡ ጸሎትየ ፡ በጼና ፡ ሠናይ ፡ መዓዛ ።

1. ዮሴፍ ፡ ንሥእ] *A om.* — *ib.* ለድንግለ ፡ እግዚአብሔር] P, O, *A* ለማርያም ፡ ድንግል (*A* ለማርያ *sic*). — 2. ወእቀባ] *A* ወዓቀበ. — *ib.* ante ውስተ P, O *add.* በ. — *ib.* post እግዚአብሔር *A add.* ብዙኃ. — 2-3. ዮሴፍ] O *om.* — 3. ለእግዝእትነ ፡ ቅድስት ፡ ድንግል ፡ ማርያም] P ለእግዝእትነ ፡ ማርያም ፡ ቅድስት ፡ ድንግል. — *ib.* በኀቤሁ] P, *A om.* — 3-4. መልአክ ፡ ገብርኤል] P, O, *A* መልአክ ፡ እግዚአብሔር ፡ ገብርኤል (*A om.* ገብርኤል). — 4. በተሰግዎቱ] P, O, *A* በእንተ ፡ ተሰግዎቱ. — *ib.* እግዚአብሔር] O አምላክ. — *ib.* post እምኔሃ *A add.* ድንግልናሃ. — 5. P ትንብልናሃ ፡ የሀሉ ፡ ምስለ ፡ ንጉሥነ ፡ ኢያሱ ፡ ወምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ዘመንፈስ ፡ ቅዱስ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም; O ትንብልናሃ ፡ የሀሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁራ ፡ ተወልደ ፡ መድኅን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም; *A* ትንብልናሃ ፡ የሃሉ ፡ ምስለ ፡ ገብሩ ፡ ስእለ ፡ ጽዮን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም (le nom propre ስእለ ፡ ጽዮን est en surcharge : primitivement il y avait ተክለ ፡ ኢየሱስ). — 6. ውስተ] O *om.* — 7. ዘቦዕዓት] O ዘበጽእት; *A* ዘቦዕዕት. — *ib.* ቤዛ] O መዓዛ. — 8. post አንቲ *A add.* ውእቱ. — 9. በጼና ፡ ሠናይ] *A* ከመ ፡ ጼና ፡ ስኂን.

Joseph, prends la Vierge du Seigneur et garde-la dans ta maison, comme a dit l'ange du Seigneur. » Joseph reçut * Notre-Dame la Sainte Vierge Marie. Elle demeura chez lui. L'ange Gabriel (Gabr'èl) annonça à Marie que l'incarnation du Fils du Seigneur se ferait d'elle.

Que sa grande intercession, sa prière et sa bénédiction soient avec nous. Amen.

II. — Revision ou Vulgate.

2. — Salâm a la Présentation.

Salut à ta Présentation dans le sanctuaire mosaïque
Tu as été vouée, sans que pour toi on donnât le rachat.
Marie, tu es l'échelle de la terre du lédon.
Que ma prière monte vers toi, dans la bonne odeur d'un parfum.

ኀበ ፡ ለነፍስየ ፡ ታሰስል ፡ ትካዘ ፨

ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ከዕበ ፡ በዓሉ ፡ ለመልአክ ፡ ክቡር ፡ ፋኑኤል ፡ ሊቀ ፡ መላእክት ፨
ትንብልናሁ ፡ ወኀይለ ፡ ረድኤቱ ፡ የሀሉ ፡ ምስለ ፡ ንጉሥነ ፡ ኢያሱ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን ።

ሰላም ፡ ለሢመትከ ፡ እምእግዚአብሔር ፡ በዴዴ ።
ምዕራገ ፡ ጸሎት ፡ ትኩን ፡ ወሰይጣነ ፡ ውዴት ፡ ሰዳዴ ።
ፋኑኤል ፡ ንሥአኒ ፡ ዘማኅሌትየ ፡ በኡዴ ።
አመ ፡ ይነሥኡ ፡ ረባሐ ፡ መክልይ ፡ መፍዴ ።
እለ ፡ ኢለቅሑ ፡ ወርቆሙ ፡ በርዴ ፨

1. ኀበ] *A* እስመ. — *ib.* ለነፍስየ] O ነ en surcharge. — *ib.* ታስስል] P *om.* (le verbe a été gratté); O ታስልጥ. — 2. ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ከዕበ] O ወከዕበ ፡ በዛቲ ፡ ዕለት. — *ib.* post ከዕበ *A add.* ኮነ. — *ib.* በዓሉ] *A* ተገዘከሩ. — *ib.* ፋኑኤል] *A* ሩፋኤል. — 3-4. O ትንብልናሁ ፡ የሀሉ ፡ ለፍቁሩ ፡ ተወልደ ፡ መድኅን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን; *A* ትንብልናሁ ፡ የሃሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ወልደ ፡ ክርስቶስ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም (le nom propre ወልደ ፡ ክርስቶስ est en surcharge; primitivement il y avait ተክለ ፡ ኢየሱስ). — 5. እምእግዚአብሔር] *A om.* እም. — 6. ውዴት] O ኀዴት. — 7. ፋኑኤል] O, *A* ሩፋኤል. — *ib.* ንሥአኒ] O ንሥኡኒ. — *ib.* ዘማኅሌትየ] *A* በማኅሌትየ. — 9. ረባሐ] *A* ረብሐ. — *ib.* መክልይ] *A* መክልየ. — 10. ኢለቅሑ] O, *A* ይለቅሑ.

Afin d'écarter pour mon âme la tristesse.

3. Fête de l'archange Phanuel.

En ce jour aussi est la fête de l'ange glorieux Phanuel (Fânou'él), archange.

Que son intercession et la puissance de son secours soient avec notre roi Iyâsou pour les siècles des siècles. Amen.

Salut à ta fonction, à la porte du Seigneur,
Afin que tu sois la montée de la prière et l'expulseur du démon de la calomnie.
Phanuel, prends-moi avec les modulations de mon cantique,
Lorsqu'ils recevront le gain de leurs talents, comme rémunération,
Ceux qui n'ont pas prêté leur or avec usure.

ኣመ ፡ ፬ለታኅሣሥ ።

I. — Recension primitive.

በስመ ፡ አብ ፡ ወወልድ ፡ ወመንፈስ ፡ ቅዱስ ፡ አሐዱ ፡ አምላክ ፨

1\. — ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ኮነ ፡ ቅዱስ ፡ ሐዋርያ ፡ እንድርያስ ፡ ሰማዕት ፡ እኁሁ ፡ ለስምዖን ፡ ጴጥሮስ ፨

2\. — ለዝንቱ ፡ ቅዱስ ፡ ወጽአ ፡ ክፍሉ ፡ ከመ ፡ ይስብክ ፡ ውስተ ፡ ሀገረ ፡ ልዳ ፡ ወውስተ ፡ ሀገረ ፡ አክራድ ፡ ወሶበ ፡ ቦአ ፡ ውስተ ፡ ሀገረ ፡ ልዳ ፡ ወኮኑ ፡ ብዙኃን ፡ እምኔሃ ፡ አምኑ ፡ በእደዊሁ ፡ ለጴጥሮስ ፡ እኁሁ ፡ ወኮነ ፡ ምስሌሁ ፡ ረድኡ ፡ ፊልሞና ፡

1\. ፬ለታኅሣሥ] A ፬ለትኅሣሥ *sic.* — 3. እንድርያስ] A እድርያስ *sic.* — *ib.* ሰማዕት] P, *A* ሰማዕቶ. — 5. ለዝንቱ] P ወለዝንቱ; O, *A om.* ለ. — *ib.* ከመ] P, O *om.* — *ib.* ይስብክ] O ይስብኩ. — 6. ወውስተ — ልዳ] O *om.* — *ib.* ወውስተ] P, *A om.* ውስተ. — *ib.* ሀገረ] P አህጉረ; *A* አህጉረ. — *ib.* አክራድ] P አኮራኮድ. — *ib.* ante ሀገረ P *add.* ቤተ. — *ib.* ወኮኑ] P *om.* ወ. — 7. በእደዊሁ] A በእደዊሁ *sic;* P በእደሁ; *A* በእደሆሙ. — *ib.* ወኮነ] P, O, *A* ወሀሎ. — *ib.* ረድኡ ፡ ፊልሞና] P, O, *A* ፊልሞና ፡ ረድኡ.

LE 4 TAḪSCHASCH.

I. **Recension primitive**. — 1. Martyre de l'apôtre saint André (*récit*) : A (89 r° a — 89 v° b); T (108 r° a — 108 v° a); P (95 r° b — 96 r° c); O (3 v° a — 4 v° c); **A** (85 r° b — 85 v° b) — II. **Revision ou Vulgate**. — 2. Id. (*récit complémentaire* et *salâm*) : P (96 r° c); O (4 v° c); **A** (85 v° b). — 3. *Mémoire* d'Abba 'Oḍ, de vierges, de Jacques, de Zacharie, de Siméon, de Théodora et de Tâwlinâ : P (96 r° c); O (4 v° c); **A** (85 v° b).

I. — Recension primitive.

1. Martyre de l'apôtre saint André.

1\. Incipit. — 2. André et son disciple Philémon à Lydda. — 3. Conversion des idolâtres par la prédication éloquente de Philémon. — 4. André évangélise diverses contrées; à Patras il convertit les envoyés des infidèles qui viennent lui tendre un piège pour le mettre à mort. — 5. Des impies qui veulent le brûler sont consumés par le feu du ciel. — 6. Les prêtres des idoles arrêtent André, le flagellent et l'emprisonnent. — 7. André est crucifié et lapidé.

Au nom du Père, du Fils et du Saint-Esprit, un seul Dieu.

1\. — En ce jour est le saint apôtre André ('Endryâs), martyr, frère de Simon-Pierre (Sem'on-Pêṭros).

2\. — La part de ce saint sortit avec l'ordre de prêcher dans la ville de Lydda (Leddâ) et dans le pays des Kurdes ('Akrâd). Lorsqu'il entra dans la ville de Lydda, beaucoup de gens de cette ville croyaient par l'intermédiaire de Pierre, son frère. Son disciple Philémon (Filmonâ)

ወከነ ፡ ዝንቱ ፡ ፊልሞና ፡ ጥዑመ ፡ ቃል ፡ ወጠቢብ ፡ ወሠናይ ፡ አምልኮቱ ፡ ወአንብቦቱ ፡ ወአዘዞ ፡ ሐዋርያ ፡ እንድርያስ ፡ ከመ ፡ ይዕርግ ፡ መልዕልተ ፡ መዓርግ ፡ ወያንብብ ፡ በጥዑም ፡ ዜማ ፡ ወዐርገ ፡ ወአንበበ ፡ በቃል ፡ ጥዑም ፨

3. — ወሶበ ፡ ሰምዑ ፡ ገነውተ ፡ ጣዖታት ፡ በምጽአቱ ፡ ለሐዋርያ ፡ እንድርያስ ፡ ተንሥኡ ፡ ወነሥኡ ፡ ንዋየ ፡ ሐቅሎሙ ፡ ወሖሩ ፡ ኀበ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ ከመ ፡ ይስምዕዎሙ ፡ ለእመ ፡ ከኑ ፡ ይረግሙ ፡ ለአማልክቲሆሙ ፨ ወሶበ ፡ ሰምዕዎ ፡ ለፊልሞና ፡ እንዘ ፡ ያነብብ ፡ ወይቤ ፡ አማልክቲሆሙ ፡ ለአሕዛብ ፡ ዘወርቅ ፡ ወብሩር ፡ ግብረ ፡ እደ ፡ እጓለ ፡ እመ ፡ ሕያው ፡ አፈ ፡ ቦሙ ፡ ወኢይነቡ ፨ አይነ ፡ ቦሙ ፡ ወኢይሬእዩ ፨ እዝነ ፡ ቦሙ ፡ ወኢይሰምዑ ፨ አንፈ ፡ ቦሙ ፡ ወኢያጼንዉ ፨ እደ ፡ ቦሙ ፡ ወኢይገሱ ፨ እግረ ፡ ቦሙ ፡ ወኢየሐውሩ ፨ ወኢይነቡ ፡ በጕራዒቶሙ ፡

1. ወከነ ፡ ዝንቱ ፡ ፊልሞና] A *om.*; *A om.* ዝንቱ. — *ib.* ጥዑመ ፡ ቃል] A ጥዑም ፡ ቃሉ. — *ib.* ወሠናይ] *A* ሠናየ. — *ib.* አምልኮቱ] A *om.*; *A* ወአምልኮቱ. — 2. እንድርያስ] A እድርያስ *sic.* — *ib.* ይዕርግ] A ያዕርግ. — *ib.* መልዕልተ] *A* መልእክተ. — 2-3. ወያንብብ] P *om.* ወ. — 3. በጥዑም ፡ ዜማ] A, *A om.* ጥዑም. — *ib.* ወዐርገ ፡ ወአንበበ] O ወዓርገ ፡ ወነበበ; *A om.* ዐርገ ፡ ወአንበበ. — *ib.* በቃል ፡ ጥዑም] P, O በጥዑም ፡ ቃል (O በጥም *sic*). — 4. ጣዖታት] O ጣዖታተ. — *ib.* በምጽአቱ] P, O, *A* ምጽአቶ. — 4-5. እንድርያስ] A እድርያስ *sic.* — 5. ተንሥኡ ፡ ወ] A *om.* — *ib.* ቤተ ፡ ክርስቲያን] P *om.* ቤተ; *A* ቤቶሙ ፡ ክርስቲያን. — 6. ይስምዕዎሙ] *A* ይስምዕዎ. — *ib.* ከኑ] P, O ከነ. — *ib.* ለአማልክቲሆሙ] P, O *om.* ለ. — 7. ያነብብ] A, *A* ይነብብ. — *ib.* ወብሩር] P, *A* ወዘብሩር. — 8. ግብረ ፡ እደ ፡ እጓለ ፡ እመ ፡ ሕያው] A *om.* — *ib.* አፈ] P, O, *A* አፍ. — *ib.* ወኢይነቡ] *A om.* ወ. — *ib.* አይነ] P, O, *A* ዓይነ. — 9. እዝነ] P, O, *A* እዝነ. — *ib.* አንፈ] P, O, *A* አንፍ. — *ib.* ወኢያጼንዉ] A ወኢያጼን *sic*; P, O, *A* ወኢያዌንው. — 9-10. እደ] P, O, *A* እድ. — 10. እግረ] P, O, *A* እግር. — *ib.* ወኢይነቡ ፡ በጕራዒቶሙ ፡ ወእልቦ ፡ መንፈስ ፡ ውስተ ፡ አፉሆሙ] A *om.* — *ib.* [ወኢየ] ሐውሩ] T *incip.* — *ib.* ወኢይነቡ — አፉሆሙ] T *om.*

se trouvait avec lui. Ce Philémon avait une voix suave. Il était sage. Sa piété et sa diction étaient belles. L'apôtre André lui ordonna de monter à l'ambon et de lire avec une suave harmonie. Il monta et lut avec une voix suave.

3. — Lorsque les prêtres des idoles apprirent la venue de l'apôtre André et de Philémon, ils se levèrent, prirent leurs armes et allèrent à l'église, afin de les écouter, désirant savoir s'ils maudiraient leurs dieux. Lorsqu'ils entendirent Philémon parler et dire : *Les dieux des peuples sont d'or et d'argent*, *œuvre de la main des hommes. Ils ont une bouche, mais ils ne parlent pas; ils ont des yeux, mais ils ne voient pas; ils ont des oreilles, mais ils n'entendent pas; ils ont un nez, mais ils ne sentent pas; ils ont des mains, mais ils ne palpent pas; ils ont des pieds, mais ils ne marchent pas. Ils ne parlent pas avec leur gorge, et il n'y a pas de souffle dans leur bouche.*

ወአልቦ ፡ መንፈስ ፡ ውስተ ፡ አፉሆሙ ፡ ከማሆሙ ፡ ለይኩኑ ፡ ኵሎ*ሙ ፡ እለ ፡ ገብርዎሙ ፡ ወኵሎሙ ፡ እለ ፡ ይትአመኑ ፡ ቦሙ ። ወበእንተ ፡ ሠናይ ፡ ቃሉ ፡ ወጥዕመ፡ ፡ ተፈሥሐ ፡ አልባቢሆሙ ፡ ወቦኡ ፡ ውስተ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ ወሰገዱ ፡ ታሕተ ፡ እገሪሁ ፡ ለቅዱስ ፡ እንድርያስ ፡ ሐዋርያ ፡ ወአምኑ ፡ በእግዚእነ ፡ ክርስቶስ ። ወመሀሮሙ ፡ ሐዋርያ ፡ ትምህርተ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ ወአጥመቆሙ ፡ ጥምቀተ ፡ ክርስትና ፡ ወአምኑ ፡ ብዙኃን ፡ ምስሌሆሙ ፡ እምእለ ፡ ያመልኩ ፡ ጣዖታተ ።

4. — ወእምዝ ፡ ወፅአ ፡ እምኅቤሆሙ ፡ ወሖረ ፡ ኀበ ፡ ሀገረ ፡ አክራድ ፡ ወሀገረ ፡ አክሲስ ፡ ወሀገረ ፡ ሶንፋሪስ ፡ እምድኅረዝ ፡ ሖረ ፡ ምስለ ፡ በርተሎሜዎስ ፡ ኀበ ፡ ሀገረ ፡ ጋዝሪኖስ ፡ ወዘኮነ ፡ ሎሙ ፡ ምስለ ፡ ገጸ ፡ ከልብ ፡ እስከ ፡ ተመይጠ ፡ ኀበ ፡ አእምሮ ፡ እግዚአብሔር ። ወሶበ ፡ ቦአ ፡ ቅዱስ ፡ እንድርያስ ፡ ውስተ ፡ ዛቲ ፡ ሀ

1. ከማሆሙ] O, T ከማሁ. — 2. ወኵሎሙ ፡ እለ ፡ ይትአመኑ ፡ ቦሙ] A *om.* — *ib.* ይትአመኑ] T ይትአመንዎሙ. — *ib.* ቦሙ] T *om.* — *ib.* ቃሉ] *A* ምግባሩ. — 2-3. ወጥዕመ፡] P ወጣዕመ ፡ ቃሉ; O ወጣዕመ ፡ ነገሩ; *A* ወጣዕመ ፡ ዜናሁ ፡ ወነበበ ፡ ቃሉ; T ወጥዑም. — 4. ተፈሥሐ] P ተፈሥሐ; O, *A*, T ተፈትሐ (en T un ሥ minuscule, de seconde main, se trouve en marge: la présence de ce ሥ en marge indique que le lecteur ou le reviseur de T a voulu corriger ተፈትሐ en ተፈሥሐ, mais n'a pas osé par un grattage ou par une surcharge porter atteinte à la belle graphie du ms.). — *ib.* አልባቢሆሙ] T አልበቢሆሙ *sic.* — *ib.* ወቦኡ] *A* ወቦአ. — 4. ለቅዱስ ፡ እንድርያስ ፡ ሐዋርያ] A ለቅዱስ ፡ እድርያስ ፡ *sic* ሐዋርያ; P, O ለእንድርያስ ፡ ሐዋርያ; T ለእንድርያስ. — *ib.* ሐዋርያ] O *om.* — *ib.* ante ክርስቶስ *A* *add.* ኢየሱስ. — 5. ትምህርተ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን] *A* *om.* — *ib.* ወአጥመቆሙ] O ወአጥሙቆሙ *sic.* — 6. ወአምኑ ፡ ብዙኃን ፡ ምስሌሆሙ] A, P, O, *A*, T ወአምኑ ፡ ምስሌሆሙ ፡ ብዙኃን ፡ (*A* ብዙኃ). — *ib.* ጣዖታተ] A, P ጣዖት; O ጣዖተ; T ጣዖታተ *sic;* T hic *defic.* (variantes tirées des treize premières lignes, non endommagées par le feu, du fol. 107 v° b). — 7. ኀበ ፡ ሀገረ] A, P *om.* ኀበ ፡ ሀገረ; O *om.* ኀበ. — 7-8. ወሀገረ] P ወሖረ. — 8. አክሲስ] A አክሲስ; P አክያስያስ; O አክስያ; *A* አክስያስ. — *ib.* ወሀገረ] *A* ወሀገሮ. — *ib.* ሶንፋሪስ] A ሶንፋሪስ P ኔፎርስ; O ሂኖፎርስ; *A* ሲኔፎርስ. — *ib.* ወእምድኅረዝ] A ወእምድኅረ ፡ ዝንቱ. — *ib.* ምስለ] P *om.* — 9. ሀገረ] *A* *om.* — *ib.* ወዘኮነ] O *om.* ዘ. — 9-10. ኀበ] P, O, *A* ውስተ. — 10. እግዚአብሔር] *A* *om.* — *ib.* እንድርያስ] A እድርያስ *sic.* — *ib.* post እንድርያስ *A* *add.* ሐዋርያ. — *ib.* ante ውስተ *A* *add.* ቦ. — *ib.* ዛቲ] P, O, *A* ይእቲ.

Que tous ceux qui les ont faits et tous ceux qui ont confiance en eux deviennent comme eux*[1]. A cause de sa belle voix et de la suavité de son langage, leurs cœurs se réjouirent. Ils entrèrent dans l'église, se prosternèrent aux pieds de l'apôtre saint André et crurent en Notre-Seigneur le Christ. L'apôtre leur enseigna la doctrine de l'Église et les baptisa du baptême chrétien. Beaucoup de gens qui adoraient les idoles crurent avec eux.

4. — Puis il partit de chez eux. Il alla au pays des Kurdes, au pays de Scythie ('Aksis) et au pays de Sonfâris. Ensuite il alla avec Barthélemy (Bartalomêwos) au pays de Gâzrinos. Il leur advint des incidents avec les Cynocéphales, jusqu'à ce qu'ils se convertissent à la connaissance du Seigneur. Lorsque saint André entra dans cette ville (Patras) et qu'il leur

1. Ps., cxiii, 4-8.

ገር ፡ ወሰበከ ፡ ሎሙ ፡ በወንጌል ፡ ቅዱስ ፡ ወኮኑ ፡ እሙንቱ ፡ ሰብእ ፡ እኩያን ፡ ፈድፋደ ፡ ወኢይትኤዘዙ ፡ ወኢይሰምዑ ፨ ወቦ ፡ እምኔሆሙ ፡ እለ ፡ አምኑ ፡ በእንተ ፡ ተአምራት ፡ ወመንክራት ፡ ዘርእዩ ፡ እምነ ፡ ቅዱስ ፡ እንድርያስ ፨ ወእለሰ ፡ ኢአምኑ ፡ ተማከሩ ፡ ላዕለ ፡ ቅዱስ ፡ እንድርያስ ፡ በምክር ፡ እኩይ ፡ ወፈነዉ ፡ ኀቤሁ ፡ በጽልሑት ፡ ከመ ፡ ይምጻእ ፡ ኀቤሆሙ ፡ ወተንሥኡ ፡ ላዕሌሁ ፡ ወይቅትልዎ ፨ ወላእካኒሆሙሰ ፡ ሶበ ፡ በጽሑ ፡ ኀበ ፡ ቅዱስ ፡ እንድርያስ ፡ ወሰምዑ ፡ ትምህርቶ ፡ ሠናየ ፡ ወርእዩ ፡ ገጾ ፡ ብሩሃ ፡ አምኑ ፡ በእግዚእነ ፡ ክርስቶስ ፡ ወኢተመይጡ ፡ ኀበ ፡ እለ ፡ ፈነውዎሙ ፨

* A, 89 v° a.

5. — ወቦ ፡ እለ ፡ ኮኑ ፡ እምእሉ ፡ እኩያን ፡ ተማከሩ ፡ በበይናቲሆሙ ፡ ወይ*ቤሉ ፡ ንሕነ ፡ ንንሥእ ፡ ወናውዕዮ ፡ በእሳት ፨ ወተጋብኡ ፡ ምስሌሆሙ ፡ ብዙኃን ፡ እኩያን ፡ ወመጽኡ ፡ ኀበ ፡ ቅዱስ ፡ እንድርያስ ፡ ከመ ፡ ይቅትልዎ ፨ ወቅዱስሰ ፡ ሰአሎ ፡ ለእግዚእነ ፡ ክርስቶስ ፡ ከመ ፡ ትረድ ፡ እሳት ፡ እምሰማይ ፡ ከመ ፡ ታውዕዮ

1. በወንጌል ፡ ቅዱስ] A, P, O *om.* — 2. ወኢይትኤዘዙ] A ኢይትአዘዙ; *A* ወኢይትአዘዙ. — 3. ቅዱስ] *A* ቅዱሳን. — *ib.* እንድርያስ] A እድርያስ *sic.* — *ib.* ወእለሰ ፡ ኢአምኑ ፡ ተማከሩ ፡ (O ወተማከሩ ፡) ላዕለ ፡ ቅዱስ ፡ እንድርያስ (A እድርያስ *sic*)] *A om.* — 4. ላዕለ] T *incip.* — *ib.* በምክር] T በምክረ. — *ib.* ወፈነዉ] A, T ወፈነው *sic;* O ወፈነወ; *A* ወፈነውዎሙ. — 4-5. ኀቤሁ ፡ በጽልሑት] *A* dittologie. — 5. ከመ ፡ ይምጻእ — በጽሑ] *A om.* — *ib.* ኀቤሆሙ] P, O, T *om.* — *ib.* ወተንሥኡ] P, O, T ወይትንሥኡ. — *ib.* ወላእካኒሆሙሰ] T ወላእክኒሆሙስ *sic.* — 6. እንድርያስ] A እድርያስ *sic;* *A* እንድርያኖስ. — *ib.* ትምህርቶ] O ትምህርተ. — *ib.* ወርእዩ] *A* ወርእየ. — 7. ገጾ] *A* ገጸ. — *ib.* ብሩሃ] *A* ብርሃን. — *ib.* ante አምኑ A *add.* ወ. — *ib.* ወኢተመይጡ] O ወተሠይጡ. — *ib.* እለ] *A om.* — *ib.* ፈነውዎሙ] P ፈነዎሙ. — 8. እለ ፡ ኮኑ] A *om.* — *ib.* ante እኩያን P *add.* ኮኑ. — *ib.* ተማከሩ] T ተበረኩ *sic.* — 9. ንሕነ] T ንዑ. — *ib.* ንንሥእ ፡ ወናውዕዮ] P ንነሥኡ ፡ *sic* ወናውዕዮ; O ንነሥኦሙ ፡ ወናውእዮሙ; *A* ንነሥእ ፡ ወናውዕዮ; T ንትንሣእ ፡ ወናውዕዮ. — *ib.* በእሳት] T በእሰት *sic;* hic *defic.* (variantes tirées des treize premières lignes, non endommagées par le feu, du fol. 108 r° a). — *ib.* ወተጋብኡ] O ወተጋብኦሙ; *A om.* — *ib.* ምስሌሆሙ] P, O, *A* ኀቤሁ. — *ib.* ante ብዙኃን *A add.* ወ. — 8. ወመጽኡ] *A* ወመጽአ. — *ib.* እንድርያስ] A እድርያስ *sic.* — 10. ከመ ፡ ይቅትልዎ — ክርስቶስ] O *om.* — *ib.* ወቅዱስሰ] P ውብፁዕሰ ፡ እንድርያስ; *A* ወለብፁዕሰ. — 11. ለእግዚእነ ፡ ክርስቶስ] P ለክርስቶስ; *A* ለእግዚአብሔር ፡ ኢየሱስ ፡ ክርስቶስ. — *ib.* post እምሰማይ *A add.* እሳት. — *ib.* ከመ ፡ ታውዕዮሙ] P ወትብልዖሙ.

prêcha l'évangile saint, les gens étaient extrêmement méchants; ils n'obéissaient pas et n'écoutaient pas. Certains d'entre eux crurent à cause des miracles et des prodiges qu'ils virent de saint André. Mais ceux qui ne crurent pas machinèrent contre saint André un dessein mauvais. Ils envoyèrent auprès de lui par ruse, afin qu'il vînt vers eux : alors ils se lèveraient contre lui, pour le tuer. Mais lorsque leurs envoyés furent parvenus auprès de saint André, qu'ils eurent entendu son enseignement bon et qu'ils eurent vu son visage lumineux, ils crurent en Notre-Seigneur le Christ et ils ne revinrent pas vers ceux qui les avaient envoyés.

* A, 89 v° a.

5. — D'autres de ces méchants tinrent conseil entre eux et dirent : « * Nous-mêmes prenons-le et brûlons-le dans le feu. » Beaucoup de méchants se réunirent avec eux. Ils vinrent vers saint André, afin de le tuer. Mais le saint demanda à Notre-Seigneur le Christ que le feu descendît du ciel, afin

ሙ ፡፡ ወሶቤሃ ፡ ወረደ ፡ እሳት ፡ እምሰማይ ፡ ወአውዓዮሙ ፡ ወእለሰ ፡ ተርፉ ፡ ፈርሁ ፡ ፈድፋደ ፡ ወተሰምዓ ፡ ዜናሁ ፡ ለቅዱስ ፡ እንድርያስ ፡ ሐዋርያ ፡ ውስተ ፡ ኵሉ ፡ እሎንቱ ፡ በሓውርት ፡ ወብዙኃን ፡ አሕዛብ ፡ እለ ፡ አምኑ ፡ በእግዚአብሔር ፡፡

6\. — ወገነውት ፡ ጣዖታትሰ ፡ ርእዩ ፡ ዘንተ ፡ ኵሎ ፡ ተአምራተ ፡ ወኢአምኑ ፡ አላ ፡ ኮኑ ፡ የኀሥሥዎ ፡ ለቅዱስ ፡ እንድርያስ ፡ ከመ ፡ ይቅትልዎ ፡ ወእምድኅረዝ ፡ ተጋብኡ ፡ ኵሎሙ ፡ ወመጽኡ ፡ ወነሥእዎ ፡ ለቅዱስ ፡ እንድርያስ ፡ ሐዋርያ ፡ ወቀሠፍዎ ፡ ቅሥፈተ ፡ ዓቢየ ፡፡ ወአዖድዎ ፡ ውስተ ፡ ኵላ ፡ ይእቲ ፡ ሀገር ፡ እንዘ ፡ ዕሩቁ ፡ ውእቱ ፡ ወወደይዎ ፡ ውስተ ፡ ቤተ ፡ ሞቅሕ ፡ ከመ ፡ በሳኒታ ፡ ይስቅልዎ ፡፡ ወከነ ፡ ልማዶሙ ፡ ሶበ ፡ ይፈቅዱ ፡ ይቅትሉ ፡ አሐደ ፡ ይነሥእዎ ፡ ወይሰቅልዎ ፡ ዲበ ፡ ዕፅ ፡ ወይወግርዎ ፡ በአዕባን ፡ እስከ ፡ አመ ፡ ይመውት ፡፡

1\. ወሶቤሃ] A ወሶበሃ *sic;* ሃ est en surcharge. — *ib.* ከመ ፡ ታውዕዮሙ — እምሰማይ] O, A *om.* — *ib.* ወረደ] P ወረደት. — *ib.* ወአውዓዮሙ] A ወአውዓዩሙ. — *ib.* ወእለሰ] A *om.* ሰ; A ወእሉሰ. — 2. ፈድፋደ] O *om.* — *ib.* ለቅዱስ] P, O, A ለብፁዕ. — *ib.* እንድርያስ] A እድርያስ *sic.* — *ib.* ሐዋርያ] P ሐዋርያሁ. — 2-3. ኵሉ ፡ እሎንቱ] P ኵሉ ፡ ይእቲ; O ኵላ ፡ ይእቲ; A ኵሉ ፡ በይእቲ. — 3. ወብዙኃን ፡ አሕዛብ ፡ እለ ፡ አምኑ] P, O, A ወአምኑ ፡ ብዙኃን ፡ ሕዝብ. — *ib.* በእግዚአብሔር] P, O, A በእግዚእን ፡ ክርስቶስ. — 4. ወገነውት] O ወገውት *sic.* — *ib.* ጣዖታትስ] O, A ጣዖትስ. — *ib.* ርእዩ] P, O ርእዮሙ; A ሶበ ፡ ርእዩ. — *ib.* ዘንተ ፡ ኵሎ] P, O *om.* ኵሎ; A በእንተ ፡ ኵሉ. — *ib.* post ተአምራተ P, O *add.* ወመንክራተ; A *add.* ወመንክራት. — *ib.* ወኢአምኑ] P, O, A *om.* ወ. — 5. አላ] P, A እለ. — *ib.* ለቅዱስ] A ለቅዱሳን. — *ib.* እንድርያስ] A እድርያስ *sic.* — *ib.* post እንድርያስ P, O *add.* ሐዋርያ. — 5-6. ከመ ፡ ይቅትልዎ — ሐዋርያ] A *om.* — 5. ወእምድኅረዝ] O *om.* ዝ — 6. ኵሎሙ] P, O *om.* — *ib.* ለቅዱስ ፡ እንድርያስ ፡ (A እድርያስ ፡ *sic*) ሐዋርያ] P ለቅዱስ ፡ ሐዋርያ ፡ እንድርያስ. — 7. ቅሥፈተ ፡ ዓቢየ] P ዐቢየ ፡ ቅሥፈተ; A ዓቢየ ፡ መቅሠፍተ. — *ib.* ወአዖድዎ] P ወአእድዎ; A ወአይድዕዎ. — *ib.* ኵላ ፡ ይእቲ] A *om.*; A ኵሉ ፡ ይእቲ. — *ib.* ante እንዘ A *add.* ወ. — 8. ante ቤተ ፡ ሞቅሕ A *add.* ኵሉ. — *ib.* ከመ] A *om.* — *ib.* በሳኒታ] A በሳኒታሁ. — *ib.* ይስቅልዎ] A ይቅትልዎ. — *ib.* ወከነ] A ወኮኑ. — 9. ይፈቅዱ] P, A ፈቀዱ; O ፈቀደ. — *ib.* ይቅትሉ] O ይቅትሎ. — *ib.* አሐደ] P, O *om.* — *ib.* ante ይነሥእዎ A *add.* ጊዜ. — *ib.* ይነሥእዎ] O ይነሥእዎ; A ይነሥእዎሙ. — *ib.* ወይሰቅልዎ] A *om.* ወ. — 9-10. ወይወግርዎ] A ወይውግርዎ. — 10. እስከ ፡ አመ] P *om.* አመ; O, A እስከ ፡ ሶበ.

de les brûler. Aussitôt le feu descendit du ciel et les brûla. Ceux qui restaient eurent peur extrêmement. La renommée de l'apôtre saint André fut apprise dans tous ces pays. Il y eut beaucoup de gens qui crurent au Seigneur.

6\. — Quant aux prêtres des idoles, ils virent tous ces miracles et ne crurent pas. Mais ils recherchaient saint André, afin de le tuer. Ensuite ils se réunirent tous et ils vinrent prendre l'apôtre saint André. Ils le flagellèrent d'une grande flagellation, le firent circuler nu dans toute la ville et le jetèrent en prison, afin de le crucifier le lendemain. C'était leur coutume, lorsqu'ils voulaient tuer quelqu'un, de le prendre, de le crucifier sur le bois et de le lapider de pierres, jusqu'à ce qu'il mourût.

7. — ወበይእቲ ፡ ሌሊት ፡ ሰአሎ ፡ እንድርያስ ፡ ሐዋርያ ፡ ለእግዚእነ ፡ ክርስቶስ ፡ ከመ ፡ ትረድ ፡ እሳት ፡ እምሰማይ ፡ ወታውዕዮሙ ፡ በከመ ፡ ቀዳሚ ፨ ወአስተርአየ ፡ ሎቱ ፡ እግዚእነ ፡ ክርስቶስ ፡ ወይቤሎ ፡ ኢትደንግጽ ፡ ወኢትሕዝን ፡ እስመ ፡ ቀርበ ፡ ፍ
* A, 89 v° b. ልሰትከ ፡ እምዝንቱ ፡ ዓለም ፡ ወወሀበ ፡ ሰላመ ፡ ወተሰወረ ፡ *እምኔሁ ፨ ወተፈሥሐት ፡ ወተሐሥየት ፡ ነፍሱ ፡ ለቅዱስ ፡ እንድርያስ ፡ ሐዋርያ ፨ ወሶበ ፡ ኮነ ፡ ጽባሐ ፡ ነሥእዎ ፡ ወሰቀልዎ ፡ ዲበ ፡ ዕፅ ፡ ወወገርዎ ፡ በአዕባን ፡ እስከ ፡ አዕረፈ ፨ ወመጽኡ ፡ ሰብእ ፡ መሃይምናን ፡ ወነሥኡ ፡ ሥጋሁ ፡ ለቅዱስ ፡ ወአንበርዎ ፡ ውስተ ፡ መቃብር ፡ ወተከሥተ ፡ እምኔሁ ፡ ተአምራት ፡ ብዙኃት ፡ ወመንክራት ፡ ዓበይት ፨

ጸሎቱ ፡ ወበረከቱ ፡ የሀሉ ፡ ምስሌነ ፡ አሜን ፨

1. ወበይእቲ] *A* *om.* ወ. — *ib.* እንድርያስ] A እድርያስ *sic.* — *ib.* post ክርስቶስ *A* *add.* ሎቱ ፡ ስብሐት. — 2. ትረድ] O ይረድ. — *ib.* ከመ ፡ ትረድ — እግዚእነ ፡ ክርስቶስ] *A* *om.* — *ib.* ወታውዕዮሙ] A ወተውዕዮሙ *sic.* — *ib.* በከመ] P *om.* በ. — *ib.* ወአስተርአየ ፡ ሎቱ] P, O ወአስተርአዮ. — 3. post ክርስቶስ P *add.* ሎቱ ፡ ስብሐት; O *add.* በስብሐት. — *ib.* ኢትደንግጽ ፡ ወኢትሕዝን] P, O ኢትፍራህ ፡ ወኢትኅዝን ፡ ወኢትደንግፅ; *A* ኢትፍራህ ፡ ወኢትደንግፅ. — *ib.* እስመ] *A* እስከ. — 3-4. ቀርበ ፡ ፍልሰትከ ፡ እምዝንቱ ፡ ዓለም] P, O ፍልሰትከ ፡ እምዝ ፡ ዓለም ፡ ቀርበ; *A* *om.* ቀርበ. — 4. ወወሀበ] P ወወሀበ. — *ib.* ሰላመ] A ሰለመ *sic.* — 5. ወተፈሥሐት] P *om.* ወ; *A* ወተፈትሐ. — 4-5. ወተሐሥየት ፡ ነፍሱ] O *om.* ወተሐሥየት; *A* ነፍሱ ፡ ወተሐስየት. — *ib.* ለቅዱስ] P, O, *A* ለብፁዕ. — *ib.* እንድርያስ ፡ ሐዋርያ] A እድርያስ ፡ *sic* ሐዋርያ; P, *A* ሐዋርያ ፡ እንድርያስ. — *ib.* ጽባሐ] A ጽባሕ. — 6. አዕረፈ] P, O, *A* ይመውት. — 7. ante መሃይምናን P *add.* በአዕባን.— *ib.* ለቅዱስ] P, O, *A* ቅዱስ. — 8. ብዙኃት] A ብዙኀት *sic;* P, O, *A* *om.* — 9. P በረከቱ ፡ ቅድስት ፡ ትኩን ፡ ምስለ ፡ ንጉሥነ ፡ ኢያሱ ፡ ወምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ዘመንፈስ ፡ ቅዱስ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን; O በረከቱ ፡ ትኩን ፡ ለፍቁሩ ፡ ተወልደ ፡ መድኅን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን; *A* በረከቱ ፡ ቅድስት ፡ ትኩን ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ስእለ ፡ ጽዮን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም; (le nom propre ስእለ ፡ ጽዮን est de seconde main; en surcharge il y a ጽጌ ፡ ኢየሱስ).

7. — Cette nuit-là, l'apôtre André demanda à Notre-Seigneur le Christ que le feu descendît du ciel et les brûlât comme auparavant. Notre-Seigneur le Christ lui apparut et lui dit : « Ne t'épouvante pas et ne t'attriste pas, car ton
* A, 89 v° b. départ de ce monde est proche. » Il lui donna le *salâm* et se cacha * à lui. L'âme de l'apôtre saint André se réjouit et exulta. Lorsqu'il fut matin, on le prit, on le crucifia sur le bois et on le lapida de pierres, jusqu'à ce qu'il mourût. Des fidèles vinrent prendre le corps du saint et le déposèrent dans un tombeau. De nombreux miracles et de grands prodiges s'y manifestèrent.

Que sa prière et sa bénédiction soient avec nous. Amen.

II. — Revision ou Vulgate.

8. — ወእምድኅረዝ ፡ በጽሐ ፡ ሰይጣን ፡ ውስተ ፡ ሀገር ። ወረከበ ፡ ፪ደቂቀ ፡ እንዘ ፡ ይትዋነዩ ፡ ወእምኔሆሙ ፡ ፩ወልዱ ፡ ለዮሐንስ ፡ ቀሲስ ፡ ሀገር ፡ ወካልኡኒ ፡ ወልዱ ፡ ለብእሲ ፡ እምዓበይተ ፡ ሀገር ፡ እንዘ ፡ ይትላሀዩ ፡ ፩ምስለ ፡ ፩ዘበጦ ፡ ለካልኡ ፡ ወሞተ ፡ ወአቡሁ ፡ ሰከዮ ፡ ለዮሐንስ ፡ ወይቤሎ ፡ አግብእ ፡ ሊተ ፡ ወልደከ ፡ ከመ ፡ እቅትሎ ፡ ህየንተ ፡ ወልድየ ፡ ዘቀተለ ። ወሰሚዖ ፡ ዮሐንስ ፡ ኀዘነ ፡ ወይቤሎሙ ፡ ለሰብአ ፡ ሀገር ፡ ተሀበዩኒ ፡ እስከ ፡ አሐውር ፡ ኀበ ፡ አቡየ ፡ እንድርያስ ፡ ይምጻእ ፡ ወያንሥእ ፡ ሊተ ፡ ወልደ ፡ ዘሞተ ፡ ወውእቶሙኒ ፡ ተሀበይዎ ።

9. — ወበጽሐ ፡ ኀበ ፡ ቅዱስ ፡ እንድርያስ ፡ ወረከቦ ፡ እንዘ ፡ ያጠምቅ ፡ ሕዝበ ፡ ወነገሮ ፡ ኵሎ ፡ ዘኮነ ። ወአውሥአ ፡ እንድርያስ ፡ ወይ* ቤሎ ፡ ኢይትከሀለኒ ፡ ከመ ፡

1. ወረከበ] P ወረከቡ. — 4. ወአቡሁ] O *om.* ወ. — *ib.* ሰከዮ] P ሰከዮሱ. — *ib.* ለዮሐንስ] O *om.* — 6. ተሀበዩኒ] P ተዕበዩኒ *sic.* — *ib.* አቡየ] O አቡሁ. — 7. ተሀበይዎ] O ተዓበይዎ. — 8. ኀበ] O *om.* — *ib.* ወረከቦ] P ወረከበ; O ወረከቦሙ. — 9. ኢይትከሀለኒ] O ኢይትከለኒ *sic.*

II. — Revision ou Vulgate.

2. Récit complémentaire et Salâm.

8. Le prêtre Jean se rend auprès de saint André, pour lui demander de venir ressusciter son fils, qui a été tué accidentellement. — 9. André lui délègue son disciple Philémon. — 10. Philémon est arrêté et supplicié par ordre du juge Roqos. — 11. Des oiseaux s'assemblent auprès de Philémon et lui demandent de choisir l'un d'entre eux, pour aller demander secours à André; la colombe est élue comme messagère. — 12. Conversion du juge Roqos. — 13. Satan rend folle la femme du juge, laquelle, dans sa démence, tue tous ses enfants. — 14. André arrive; il ordonne à Philémon de ressusciter le fils du prêtre Jean; lui-même guérit la femme du juge, dont il ressuscite les enfants. — 15. André, après avoir congédié la colombe, baptise les gens qui, à la vue de ses miracles, viennent de se convertir.

8. — Ensuite Satan (Sayṭân) vint dans une ville. Il trouva deux enfants en train de jouer. L'un d'entre eux était le fils de Jean (Yohannes), prêtre de la ville; l'autre était le fils d'un homme des notables de la ville. En jouant l'un avec l'autre, l'un frappa l'autre; ce dernier mourut. Son père accusa Jean et lui dit : « Livre-moi ton fils, afin que je le tue à la place de mon fils qu'il a tué. » Ayant entendu cela, Jean devint triste. Il dit aux gens de la ville : « Promettez-moi d'attendre, jusqu'à ce que j'aille vers mon père André, afin qu'il vienne et ressuscite pour moi le fils qui est mort. » Quant à eux, ils lui promirent.

9. — Il arriva vers saint André. Il le trouva en train de baptiser des gens. Il lui exposa tout ce qui avait eu lieu. André répondit et lui dit : « * Il ne m'est pas possible d'aller avec toi à cette heure, à cause de ces gens

እሑር ፡ ምስሌከ ፡ በዛቲ ፡ ሰዓት ፡ በእንተ ፡ ዝንቱ ፡ ሕዝብ ፡ እለ ፡ አጥመቆሙ ፡ አላ ፡ ንሣእ ፡ ምስሌከ ፡ ፊልሞናሃ ፡ ያንሥእ ፡ ለከ ፡ ዘሞተ ፡ ወሖሩ ፡ ፊልሞና ፡ ወውእቱ ፡ ብእሲ ፡ እምኀበ ፡ እንድርያስ ። ወሶበ ፡ ቀርበ ፡ ኀበ ፡ ሀገር ፡ ነዋ ፡ ሮቆስ ፡ መኰንን ፡ እንዘ ፡ የኀሥሥ ፡ ቀታሌ ፡ እስመ ፡ ነገሮ ፡ ሰይጣን ፡ ኵሎ ፡ ዘኮነ ፡ ተመሲሎ ፡ ከመ ፡ ብእሲ ፡ ልሂቅ ። ወይቤልዎ ፡ ሕዝብ ፡ ለፊልሞና ፡ ኢትባእ ፡ ውስተ ፡ ሀገር ፡ ከመ ፡ ኢይቅትልከ ፡ መኰንን ። ወይቤ ፡ ፊልሞና ፡ ኢይትከሀለኒ ፡ እትዓደው ፡ ትእዛዘ ፡ መምህርየ ፡ ዳእሙ ፡ አሐውር ፡ ከመ ፡ አንሥኦ ፡ ወሶበ ፡ ቀተለኒ ፡ ይመጽእ ፡ መምህርየ ፡ ወያነሥአኒ ፡ ኪያየኒ ፡ ወዘሞተኒ ፨

10. — ወፊልሞናሰ ፡ በጽሐ ፡ ውስተ ፡ ሀገር ፡ ወተራከቦ ፡ ለሮቆስ ፡ መኰንን ፡ ወመኰንንኒ ፡ አዘዞሙ ፡ ለሐራ ፡ ሰገራት ፡ ከመ ፡ ይስቅልዎ ፡ ወይቤ ፡ መኰንን ፡ እንዳኢ ፡ ለእመ ፡ ዝንቱ ፡ ብእሲ ፡ ቀተሎ ፡ ለዘሞተ ፡ ወሖሩ ፡ ሰገራት ፡ ወአኃዝዎ ፡ ወሰቀልዎ ። ወአውሥአ ፡ ፊልሞና ፡ ለሮቆስ ፡ መኰንን ፡ ወይቤሎ ፡ ለምንት ፡ ትቀሥፈኒ ፡ አንሰ ፡ ንዑስ ፡ ዘኢአበስኩ ፡ ወኢተረክበ ፡ ላዕሌየ ፡ ኵነኔ ፡ አይቴ ፡ ሀሎ ፡ እንድርያስ ፡ መምህርየ ፡ ከመ ፡ ይነጽር ፡ ረድኦ ፡ ዘይገብሩ ፡ ላዕሌሁ ። ወሜጠ ፡ ገጾ ፡ ኀበ ፡ ሰገራት ፡ ወይቤሎሙ ፡ አልቦኑ ፡ እምውስቴትክሙ ፡ መሓሪ ፡ ከመ ፡ ይሣህለኒ ፡ ወይሑር ፡ ኀበ ፡

1. በእንተ] O በእንቱ *sic*. — 2. ያንሥእ] O ያነሥእ. — *ib*. ወሖሩ] O ወሖረ. — 4. የኀሥሥ] O ይኃሥሥ *sic*. — 6. ኢይቅትልከ] O ኢይቅትልዎ. — 7. አንሥኦ] P እንሥኦ. — *ib*. ወሶበ] O ወሶበኒ. — 9-10. ወመኰንንኒ] O ወመኰንንኒ. — 10. ከመ ፡ ይስቅልዎ] O አኃዝዎ ፡ ወሰቀልዎ. — 11. ante ለዘሞተ P *add*. ለእመ. — *ib*. ወአኃዝዎ] O *om*. ወ. — *ib*. ወሰቀልዎ] O *om*. ወ. — 13. ወኢተረክበ] O ወኢረረከበ *sic*. — 14. ላዕሌሁ] O ላዕሌሆሙ. — 15. ይሣህለኒ] O ይሣሃለነ. — *ib*. ወይሑር] P ወእሑር.

qu'on baptise, mais prends avec toi Philémon, afin qu'il ressuscite pour toi celui qui est mort. » Philémon et cet homme s'en allèrent d'auprès d'André. Lorsque Philémon approcha de la ville, voici que le juge Roqos était en train de rechercher le meurtrier, car Satan, ayant pris l'aspect d'un vieillard, lui avait exposé tout ce qui avait eu lieu. Les gens dirent à Philémon : « N'entre pas dans la ville, afin que le juge ne te tue pas. » Philémon dit : « Il ne m'est pas possible de transgresser l'ordre de mon maître, mais j'irai, afin de ressusciter le mort. S'il me tue, mon maître viendra me ressusciter, moi aussi ainsi que celui qui est mort. »

10. — Quant à Philémon, il arriva dans la ville et rencontra le juge Roqos. Le juge ordonna aux gardes militaires de le crucifier. Le juge dit : « Peut-être cet homme a tué celui qui est mort. » Les gardes allèrent l'arrêter et le crucifièrent. Philémon répondit au juge Roqos et lui dit : « Pourquoi me flagelles-tu? Quant à moi, je suis jeune et je n'ai pas péché. La condamnation n'a jamais été trouvée sur moi. Où mon maître André se trouve-t-il, pour regarder ce qu'on fait contre son disciple? » Il tourna son visage vers les gardes et leur dit : « N'y a-t-il pas parmi vous un miséricordieux, capable de m'être clément, d'aller vers mon maître André et de lui exposer

መምህርየ ፡ እንድርያስ ፡ ወይንግር ፡ ዘከመ ፡ ሀሎ * ኩ ፡ በተሰቅሎ ፡ ወተቀሥፎ ። ወሶበ ፡ ሰምዑ ፡ ሰገራት ፡ በከዩ ፡ እምጣዕመ ፡ ቃሉ ፡ ለፊልሞና ።

11 — ወሶቤሃ ፡ መጽኡ ፡ አዕዋፍ ፡ ወተናገርዎ ፡ በከመ ፡ ለኖኅ ፡ በውእቱ ፡ መዋዕል ፡ ወይቤልዎ ፡ ናሁ ፡ ንሕነ ፡ ዘፈቀድከ ፡ እምኔነ ፡ ፈንወነ ። ወቀርበት ፡ ኀቤሁ ፡ ንስቲት ፡ ዖፍ ፡ ወትቤሎ ፡ አነ ፡ እቀልል ፡ ሥጋ ፡ እምዕላንቱ ፡ አዕዋፍ ፡ አነ ፡ አሐውር ፡ ኀበ ፡ መምህርከ ፡ ከመ ፡ አብጽሖ ፡ ኀቤከ ፡ ወይቤላ ፡ ፊልሞና ፡ አንቲሰ ፡ ዘመዊት ፡ ወኢታፈጥኒ ፡ ገቢአ ፡ ኀቤየ ፡ ወእምከመ ፡ ረከብኪ ፡ አሐተ ፡ እምአዝማድኪ ፡ ትንብሪ ፡ ምስሌሃ ፡ ወኢትገብኢ ፡ ፍጡነ ። ወቀርበ ፡ ኀቤሁ ፡ ቋዕ ፡ ወይቤሎ ፡ አነ ፡ አሐውር ፡ ኀቤሁ ፡ ወይቤሎ ፡ ፊልሞና ፡ በቀዳሚ ፡ መዋዕል ፡ አመ ፡ ተፈነውከ ፡ ወኢያግባእከ ፡ ዜና ፡ ኀበ ፡ ኖኅ ፡ ዘፈነወከ ፡ ወአንሰ ፡ ኢይፌንወከ ። ወፊልሞናሰ ፡ ጸውዓ ፡ ለርግብ ፡ ወይቤላ ፡ ኦነግድ ፡ ኅሪት ፡ እንተ ፡ ሠመያ ፡ እግዚአብሔር ፡ በየውሃት ፡ እምኵሉ ፡ አዕዋፍ ፡ እስመ ፡ አብጽሐት ፡ ዜናሁ ፡ ኀበ ፡ ኖኅ ፡ እንዘ ፡ ሀሎ ፡ ውስተ ፡ ታቦት ፡ በመዋዕለ ፡ አ

2. ሰገራት] O ሰገራተ. — *ib.* ቃሉ] P ቃሎ. — 3. ወተናገርዎ] O ወተናገሩ. — 4. ወይቤልዎ ፡ ናሁ] O ወይበልናሁ *sic.* — *ib.* ፈንወነ] O ፈነወነ. — 6. ዘመዊት] P ሰማያዊት. — 6-7. ወኢታፈጥኒ] O ወኢታፍጥን. — 7. አሐተ] O አሐቲ. — 8. ወኢትገብኢ] O ወኢታገብኢ. — 9. ወይቤሎ] O ወይቤ. — *ib.* ante ፊልሞና P *add.* ለ. — 10. ዘፈነወከ] O ዘፈኖከ. — *ib.* ante ኢይፌንወከ P *add.* ዘ. — 12. እስመ] P እስ. — *ib.* ዜናሁ] O *om.* ሁ. — *ib.* ታቦት] O ቤት.

comment je me suis trouvé * être crucifié et être flagellé? » Lorsque les gardes entendirent ceci, ils pleurèrent par suite de la suavité de la parole de Philémon.

11. — Aussitôt vinrent des oiseaux. Ils lui parlèrent comme à Noé (Noḥ), dans les jours du déluge, et ils lui dirent : « Voici que nous-mêmes nous sommes venus. Prends celui que tu voudras d'entre nous et envoie-le vers André. » Un petit oiseau s'approcha de lui et lui dit : « Moi-même, je suis plus léger de corps que ces oiseaux que voici. Moi-même, j'irai vers ton maître, afin de l'amener vers toi. » Philémon lui dit : « Quant à toi, tu es sujet à mourir. Tu ne te hâteras pas de revenir vers moi. Toutes les fois que tu rencontreras l'un de tes congénères, tu demeureras avec lui et tu ne reviendras pas en hâte. » Le corbeau s'approcha de lui et lui dit : « Moi-même, j'irai vers André. » Philémon lui dit : « Dans les anciens jours, lorsque tu as été envoyé, tu n'as pas rapporté la nouvelle à Noé, qui t'avait envoyé. Quant à moi, je ne t'enverrai pas. » Philémon appela la colombe et lui dit : « O voyageuse choisie, toi que le Seigneur a nommée la douce parmi tous les oiseaux, toi qui as apporté la nouvelle

ይኅ ፡ ወባረከ ፡ ላዕሌኪ ፡ አቡነ ፡ ጻድቅ ፡ ኖኅ ፡ ሖሪ ፡ ኀበ ፡ ሀገረ ፡ ልዳ ፡ ኀበ ፡ መምህርየ ፡ እንድርያስ ፡ ወንግርዮ ፡ ሎቱ ፡ ከመ ፡ ይምጻእ ፡ ይነጽሮ ፡ ለረድኡ ፡ ፊልሞና ፡ እስመ ፡ ሰቀልዎ ፡ ለተቀሥፎ ። ወሐዊራ ፡ ነገረቶ ፡ ወተመይጠት ፡ ወአውሥአቶ ፡ ርግብ ፡ እንዘ ፡ ትብሎ ፡ ጽናዕ ፡ ወኢትፍራህ ፡ ናሁ ፡ እንድርያስ ፡ በጽሐ ፡ ወውእቱ ፡ ይሰምዕ ፡ ነገረከ ።

* P, 95 v° c. 12. — ወሶበ ፡ ሰምዓ ፡ ሮቆስ ፡ መኰ*ንን ፡ ተንሥአ ፡ ፍጡነ ፡ ወፈትሖ ፡ ለፊልሞና ፡ በእደዊሁ ፡ እምተቀሥፎ ፡ ወአምነ ፡ በእግዚእነ ፨

13. — ወሰይጣንኒ ፡ ቀንዓ ፡ ወቦአ ፡ ውስተ ፡ ልበ ፡ ብእሲቱ ፡ ለመኰንን ፡ ወቀተለት ፡ ውሉዳ ፡ ወተጋብኡ ፡ አግብርቲሃ ፡ ወአኃዝዋ ፡ ወነገርዎ ፡ ለመኰንን ፡ ወለፊልሞና ። ወፊልሞናሰ ፡ ጸውዓ ፡ ለርግብ ፡ ወለአካ ፡ ውስተ ፡ ቤቱ ፡ ለመኰንን ፡ ብዙኃ ፡ ነገረ ፡ ወሶበ ፡ ሰምዑ ፡ ሕዝብ ፡ እንዘ ፡ ትትናገር ፡ ርግብ ፡ አስተዓፀቡ ፡ ወአንገልጉ ፡ ኵሎሙ ፡ ኀበ ፡ ሀሎ ፡ ፊልሞና ፨

14. — ወእንድርያስሰ ፡ ናሁ ፡ በጽሐ ፡ ወአዘዘ ፡ ለፊልሞና ፡ ረድኡ ፡ ከመ ፡ ያንሥአ ፡ ለዘሞተ ፡ ወጸለየ ፡ ኀበ ፡ እግዚእነ ፡ ክርስቶስ ፡ ወአንሥአ ፡ ለውእቱ ፡ ወሬዛ ፡ እሞት ። ወካዕበ ፡ ሖሩ ፡ ውስተ ፡ ቤቱ ፡ ለመኰንን ፡ ወጸለየ ፡ ቅዱስ ፡ እንድርያስ ፡ ወአሕየ

1. ወባረከ] O ወበረከ *sic*. — *ib.* ጻድቅ ፡ ኖኅ] O ኖኅ ፡ ጻድቅ. — *ib.* ሖሪ] O ሖረ. — *ib.* ልዳ] O ልድያ. — 2. ፊልሞና] P *om.* — 4. ትብሎ] P ይብል. — 8. ወሰይጣንኒ] O ወለሰይጣንኒ. — 9. ወአኃዝዋ] O ወአኃዝዎ. — 10. ቤቱ ፡ ለ] O *om.* — 10-11. ብዙኃ] O *om.* — 13. ወእንድርያስሰ — ለፊልሞና] O *om.* — 14. ወአንሥአ] O ወአውሥአ.

du Seigneur à Noé, alors qu'il se trouvait dans l'arche, dans les jours du déluge, toi que notre père le juste Noé a bénie, va à la ville de Lydda vers mon maître André et dis-lui de venir voir son disciple Philémon, car on l'a crucifié pour être flagellé. » S'en étant allée, elle exposa cela à André. La colombe revint et répondit à Philémon, en lui disant : « Sois fort et ne crains pas : voici qu'André est arrivé; lui-même a entendu tes paroles. »

* P, 95 v° c. 12. — Lorsque le juge Roqos eut entendu ceci, * il se leva en hâte et délivra Philémon, de ses propres mains, de la flagellation. Il crut en Notre-Seigneur.

13. — Quant à Satan (Sayṭân), il fut jaloux. Il entra dans le cœur de la femme du juge. Elle tua ses enfants. Ses serviteurs se réunirent et l'arrêtèrent. Ils racontèrent cela au juge et à Philémon. Philémon appela la colombe et la députa à la maison du juge. Elle proféra beaucoup de paroles. Lorsque les gens entendirent la colombe parler, ils furent étonnés. Ils se réunirent tous là où se trouvait Philémon.

14. — Mais voici qu'André arriva. Il ordonna à son disciple Philémon de ressusciter celui qui était mort. Philémon pria Notre-Seigneur le Christ et ressuscita l'adolescent de la mort. En outre, André et Philémon allèrent à la maison du juge. Saint André pria, guérit la femme du juge et ressuscita

ዋ ፡ ለብእሲቱ ፡ ወለደቂቃ ፡ እለ ፡ ሞቱ ፡ ወወልድሰ ፡ ዘሐይወ ፡ ነገረ ፡ ኵሎ ፡ ዘኮነ ፡ ወዘርእየ ፡ በሰማይ ፨

15. — ወነያ ፡ ርግብ ፡ እንዘ ፡ ተዓውድ ፡ መንጸረ ፡ ርእሱ ፡ ለእንድርያስ ፡ ወይቤላ ፡ እስፍንቱ ፡ መዋዕሊኪ ፡ ወትቤሎ ፡ ፰ዓመት ፡ መዋዕልየ ፡ ወይቤላ ፡ እንድርያስ ፡ ብፅዕ ፡ እስመ ፡ ሰማዕኪ ፡ ቃሎ ፡ ለፊልሞና ፡ ረድእየ ፡ ሑሪ ፡ ውስተ ፡ ገዳም ፡ ወትከውኒ ፡ አግዓዚተ ፡ እምግብሮሙ ፡ ለሰብአ ፡ ዓለም ፡ ወኢይኩን ፡ ለ፩እምሰብእ ፡ ላዕሌኪ ፡ ፍኖት ፡ ወይእቲሰ ፡ ወፅአት ፡ ውስተ ፡ ገዳም ፡ በከመ ፡ አዘዘ ፡ እንድርያስ ። ወሶበ ፡ ርእዩ ፡ ዘንተ ፡ ጉቡአን ፡ ሕዝብ ፡ አምኑ ፡ ኵሎሙ ፡ ወተጠምቁ ፡ በስመ ፡ አብ ፡ * ወወልድ ፡ ወመንፈስ ፡ ቅዱስ ።

ሰላም ፡ ለከ ፡ ረድአ ፡ ኢየሱስ ፡ ኬንያ ።
አንተ ፡ ሰበከ ፡ ወንጌሎ ፡ ወመሐርከ ፡ በኒቆምድያ ።
እዜምር ፡ ለከ ፡ ወእየብብ ፡ በሃሌሉያ ።
አንቅሀኒ ፡ እምሐኬትየ ፡ እንድርያስ ፡ ሐዋርያ ።
ከመ ፡ በእዴከ ፡ ነቅሀት ፡ እሙታን ፡ ልድያ ፨

1. እለ ፡ ሞቱ] O *om.* — *ib.* ወወልድሰ] P ወልድሰ. — 1-2. ወዘርእየ] O *om.* ዘ. — 2. መንጸረ] O መጸረ *sic.* — 4. ወትቤሎ] O ወይቤሎ. — 4-5. እንድርያስ ፡ ብፁዕ] O ብፁዕ ፡ እንድርያስ. 5. ቃሎ] P *om.* — 6. እምግብሮሙ] O እምግብሮሙ. — *ib.* ወኢይኩን] O ወኢይክውን. — 8. ጉቡአን] O ጉቡዓን. — 10. ሰላም] *A* ሰላ *sic.* — 11. አንተ] O, *A* እንተ. — 12. ለከ] *A om.* — 13. አንቅሀኒ] *A* አንቅሐኒ. — 14. በእዴከ] O በእዴሁ.

ses enfants qui étaient morts. Quant à l'enfant qui revécut, il exposa tout ce qui avait eu lieu et ce qu'il avait vu au ciel.

15. — Voici que la colombe était en train de voler en face de la tête d'André. André lui dit : « Quel est ton âge? » Elle lui dit : « Mon âge est de huit ans. » André lui dit : « Tu es bienheureuse d'avoir entendu la parole de mon disciple Philémon. Va à la campagne. Tu seras affranchie de la servitude des gens du monde. Qu'aucun homme n'ait accès auprès de toi. » Quant à elle, elle partit à la campagne, comme André avait ordonné. Lorsque les gens qui étaient réunis virent ceci, ils crurent tous et furent baptisés au nom du Père, * du Fils et du Saint-Esprit.

Salut à toi, disciple de Jésus, l'Artisan.

Toi-même, tu as prêché son Évangile et tu as enseigné à Nicomédie (Niqomedyâ).

Je te louerai par des chants et je te célébrerai par des jubilations avec des alléluias.

Réveille-moi de ma paresse, André, apôtre,

Comme par ta main Lydda (Ledyâ) a été réveillée d'entre les morts.

ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ካዕበ ፡ ኮነ ፡ ተዝካሮሙ ፡ ለአባ ፡ ኦዕ ፡ ወደናግል ፡ ወያዕቆብ ፡ ወዘካርያስ ፡ ወስምዖን ፡ ወታኡድራ ፡ ወታውፊና ።

ጸሎቶሙ ፡ ወበረከቶሙ ፡ የሀሉ ፡ ምስለ ፡ ንጉሥነ ፡ ኢያሱ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፨ አሜን ፨

አመ ፡ ፭ለታኅሣሥ ።

I. — Recension primitive.

በስመ ፡ አብ ፡ ወወልድ ፡ ወመንፈስ ፡ ቅዱስ ፡ አሐዱ ፡ አምላክ ፨

1. ኮነ] O *om.* — *ib.* ኦዕ] O ዖዕ; *A* ዓዕ. — *ib.* ወደናግል] *A* ወድንግል. — 2. ወታኡድራ] P *om.* ወ; O, *A* ወታኦድራ (*A om.* ወ). — *ib.* ወታውፊና] *A om.* — 3-4. O ጸሎቶሙ ፡ ወበረከቶሙ ፡ ትኩን ፡ ለፍቁሮሙ ፡ ተወልደ ፡ መድኅን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን; *A* ጸሎቶሙ ፡ ወበረከቶሙ ፡ የሃሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሮሙ ፡ ስእለ ፡ ጽዮን ፡ ለዓለመ ፡ ዓ (un second nom propre ብሌን ፡ *sic* ኢየሱስ est en surcharge) — 5. ለታኅሣሥ] O ለኅሣሥ *sic*.

3. Mémoire d'Abba 'Od, de vierges, de Jacques, de Zacharie, de Siméon, de Théodora et de Tâwfinâ.

En ce jour aussi est la mémoire d'Abba 'Oḍ, de vierges, de Jacques (Yâ'qob), de Zacharie (Zakâryâs), de Siméon (Sem'on), de Théodora (Tâ'oudrâ) et de Tâwfinâ.

Que leur prière et leur bénédiction soient avec notre roi 'Iyâsou pour les siècles des siècles. Amen.

LE 5 TAHSCHASCH.

I. **Recension primitive**. — 1. Mort du prophète Nahum (*récit*) : A (89 v° b — 90 r° a); T (108 v° a — 108 v° b); P (96 r° c — 96 v° a); O (4 v° c — 5 r° a); **A** (85 v° b — 85 v° c). — 2. Martyre de saint Isidore (*mémoire*) : A (90 r° a); T (108 v° b); P (96 v° a); O (5 r° a). — II. **Revision ou Vulgate**. — 3. *Salâm* à Nahum : P (96 v° a); O (5 r° a); **A** (85 v° c). — 4. Martyre de sainte Eugénie (*récit* et *salâm*) : P (96 v° a — 97 r° a); O (5 r° a — 5 v° b); **A** (85 v° c — 86 r° c). — 5. Martyre de saint Victor (*récit* et *salâm*) : P (97 r° a — 97 v° a); O (5 v° b — 6 r° b); **A** (86 r° c — 86 v° c). — 6. *Mémoire* de Filenṭos, de Hanânyâ, de Barachie, de Jean et de Philippe, père d'Eugénie : P (97 v° a); O (6 r° b); **A** (86 v° c). — 7. *Mémoire* et *salâm* de saint Éleuthère : **A** (86 v° c). — III. **Propre**. — 8. Vie du saint Père Abba Gabra-Nâzrâwi (*récit*) : **A** (87 r° a — 87 v° c).

I. — Recension primitive.

1. Mort du prophète Nahum.

1. Incipit. — 2. Nahum lutte contre les Israélites idolâtres, proclame la miséricorde et la justice de Dieu et annonce la prédication de l'Évangile. — 3. Il prédit un châtiment à la ville de Ninive. — 4. Mort de Nahum.

Au nom du Père, du Fils et du Saint-Esprit, un seul Dieu.

1. — በዛቲ ፡ ዕለት ፡ አዕረፈ ፡ ቅዱስ ፡ ወጻድቅ ፡ ናሆም ፡ ነቢይ ።

2. — ወኮነ ፡ እምነገደ ፡ ስምዖን ፡ ወውእቱ ፡ በትንቢቱ ፡ ፲ወ፮እምነ ፡ ሙሴ ፡ ነቢይ ። ወዝንቱ ፡ ጻድቅ ፡ ወነቢይ ፡ ተነበየ ፡ በመዋዕሊሁ ፡ ለአሞጽ ፡ ወልደ ፡ ዮናዳብ ፡ ወይሰመይ ፡ ካዕበ ፡ ኢዮአስ ፡ ወበመዋዕሊሁ ፡ ለዖዝያን ፡ ወልዱ ። ወገሠጾሙ ፡ ለደቂቀ ፡ እስራኤል ፡ በእንተ ፡ ክሕደቶሙ ፡ ወአምልኮቶሙ ፡ ለጣዖታት ። ወበትንቢቱ ፡ ከሠተ ፡ እስመ ፡ እግዚአብሔር ፡ ልዑል ፡ ወለእመ ፡ ኮነ ፡ መሓሬ ፡ ወመሥተሣህለ ፡ ወብዙኀ ፡ ምሕረት ፡ አላ ፡ ውእቱሰ ፡ ሀለዎ ፡ ከመ ፡ ይትበቀል ፡ እምጸላእቱ ፡ ወእም እለ ፡ ይትቃረንዎ ፡ ወየዐቅብ ፡ ሎሙ ፡ ኵነኔ ። ወተነበየ ፡ በእንተ ፡ ስብከተ ፡ ወንጌ

1-2. አዕረፈ ፡ ቅዱስ ፡ ወጻድቅ ፡ ናሆም ፡ ነቢይ ፡ ወኮነ ፡ እምነገደ] A *om.* ናሆም ፡ ነቢይ : P, O አዕረፈ ፡ ናሆም ፡ ነቢይ ፡ ዝንቱ ፡ ጻድቅ ፡ ኮነ ፡ እምነገደ; *A* አዕረፈ ፡ አብ ፡ ጻድቃን ፡ *sic* ናሆም ፡ ነቢይ ። ዝንቱ ፡ ጻድቅ ፡ ኮነ ፡ ገሃደ. — 2. በትንቢቱ] P በትዕቢቱ. — *ib.* እምነ ፡ ሙሴ] *A* እምነገደሙ. — 3. ወዝንቱ] P, O, *A om.* ወ. — *ib.* ወዝንቱ — ተነበየ] *A om.* — *ib.* ጻድቅ ፡ ወነቢይ] A *om.* — *ib.* ተነበየ] O ወተነበይ *sic* primitivement; il faut lire ወተነበየ, car de petits traits au-dessus et au-dessous de chaque pétiole du ይ indiquent que cette lettre a été corrigée en የ. — *ib.* ለአሞጽ] A ለዕሙዕያ. — *ib.* ዮናዳብ] A ዮናዳዕ; O ዮናዳእ; *A* ናኦድ. — 4. ወይሰመይ] *A* ዘይሰመይ. *ib.* ወበመዋዕሊሁ] P, O, *A om.* ወ. — *ib.* ለዖዝያን] O ለዖዝያ. — 5. ለጣዖታት] A *om.* ለ; P, O ለጣዖት; *A om.* — 5-6. ወበትንቢቱ ፡ ከሠተ] P, O ወከሠተ ፡ በትንቢቱ; *A* ወበትንቢቶሙ (*A om.* ከሠተ). — 6. እግዚአብሔር ፡ ልዑል] *A* ልዑል ፡ እግዚአብሔር. — *ib.* ወለእመ] P *om.* ወ; *A om.* — *ib.* ወመሥተሣህለ] P, O, *A* ወመስተሣህል. — 7. አላ] *A* አለ. — *ib.* ውእቱሰ ፡ ሀለዎ] O *om.* ሰ; *A* ሀለው ፡ *sic* ውእቱ. — *ib.* ይትበቀል] *A* ይትቀበልዎ. — *ib.* ወእምእለ] A *om.* ወ; *A om.* እም. — 8. ወየዐቅብ ፡ ሎሙ] *A* ወየዓቅብዎ ፡ ሎሙ. — *ib.* ኵነኔ] *A* እምኵነኔ. — *ib.* ስብከተ] O ስብከቱ.

1. — En ce jour mourut le saint et juste Nahum (Nâhom), le prophète.

2. — Il était de la tribu de Siméon (Sem'on). Il fut dans la prophétie le seizième depuis le prophète Moïse (Mousê). Ce juste et ce prophète prophétisa dans les jours de 'Amos, fils de Yonâdâb, qui est appelé aussi Joas ('Iyo'as), et dans les jours d'Osias ('Ozyân), son fils. Il réprimanda les enfants d'Israël au sujet de leur infidélité et de leur culte des idoles. Dans sa prophétie il révéla que, si le Seigneur Très-Haut est miséricordieux, clément et plein de miséricorde, par contre lui-même doit se venger de ses ennemis et de ceux qui luttent contre lui, et garder pour eux le châtiment. Il prophétisa au sujet de la prédication de l'Évangile saint

ል ፡ ቅዱስ ፡ ወበእንተ ፡ ሐዋርያት ፡ እለ ፡ ይሰብኩ ፡ ቦቱ ፡ ወሰመዮሙ ፡ አዋድያነ ፡ በሠናያት ፡ ወሰባክያነ ፡ በሰላም ፨

3. — ወተነበየ ፡ በእንተ ፡ ሀገረ ፡ ነነዌ ፡ ከመ ፡ ማያት ፡ ወእሳት ፡ ሀለዎሙ ፡ ያጥፍዕዋ ፡ ወያሕስምዋ ። ወኮነ ፡ በከመ ፡ ተነበየ ፡ እስመ ፡ እግዚአብሔር ፡ ረሰየ ፡ ውስቴታ ፡ ድልቅልቀ ፡ ዓቢየ ፡ ወነደ ፡ እሳት ፡ * ውስቴታ ፡ ወአውዓየት ፡ መንፈቃ ፡ ወእሙንቱ ፡ እለ ፡ ተመይጡ ፡ እምፍኖተ ፡ ጽድቅ ፡ ወገብሩ ፡ አበሳ ፨ ወእለሰ ፡ ነበሩ ፡ ጽኑዓነ ፡ ውስተ ፡ ንስሓሆሙ ፡ ለእግዚአብሔር ፡ ኢበጽሖሙ ፡ ወኢምንተኒ ፡ እምእኩይ ፡ ግሙራ ፨

* A, 90 r° a.

4. — ወሶበ ፡ ፈጸመ ፡ ዝንቱ ፡ ነቢይ ፡ ትንቢቶ ፡ ወአሥመሮ ፡ ለእግዚአብሔር ፡ በገድሉ ፡ አዕረፈ ፡ በሰላም ፨

እግዚአብሔር ፡ ይምሐረነ ፡ በጸሎቱ ፡ አሜን ፨

1. እለ] A ለዘ. — *ib.* ይሰብኩ] P, O ረበኩ. — 2. በሠናያት] P, O, A በሠናይ. — *ib.* ወሰባክያነ] A ወሰባኪያነ. — *ib.* በሰላም] A *om.* በ. — 3. ሀገረ] P, O, A *om.* — 4. ያጥፍዕዋ] A *om.*; A ያጥፍእዎ. — *ib.* ወያሕስምዋ] A የኀሥምዋ; O ወየሐስምዋ; A ወየኃሥሥዎ. — *ib.* በከመ] P *om.* በ; A *om.* — *ib.* ተነበየ] A ተነበዩ. — *ib.* እስመ] A በስመ. — 5. ድልቅልቀ — ውስቴታ] P, A *om.* — *ib.* ድልቅልቀ] A ድልቅልቅት. — *ib.* ዓቢየ] A ዓቢይ. — *ib.* ወነደ] A ወደደ *sic.* — *ib.* ወአውዓየት] O ወአውዓየ. — 6. ተመይጡ] A ተመይመይጡ *sic*; A ሀለው *sic.* — *ib.* ጽድቅ] A ጽድቀ. — *ib.* ወገብሩ] A ወገብረ. — *ib.* አበሳ] T *incip.* — 6-7. ጽኑዓነ] A ጽኑዓን; O ጽኑዓ; T ጽኑዓን. — 7. ውስተ ፡ ንስሓሆሙ] A ውስተ ፡ ንሳሐሆሙ *sic*; P, O, A, T በንስሓሆሙ. — *ib.* ወኢምንተኒ] P ምንትኒ. — 8. ትንቢቶ] P ትንቢቶሙ. — 9. በገድሉ] P, O, A በምግባሩ; T በምግበሩ *sic.* — *ib.* ante አዕረፈ A, O, A *add.* ወ. — *ib.* በሰላም] T በሰለም *sic.* — 10. እግዚአብሔር ፡ ይምሐረነ ፡ በጸሎቱ ፡ አሜን] P በረከቱ ፡ ትኩን ፡ ምስለ ፡ ንጉሥነ ፡ ኢያሱ ፡ ወምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ዘመንፈስ ፡ ቅዱስ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፨ አሜን; O በረከቱ ፡ ትኩን ፡ ለፍቁሩ ፡ ተወልደ ፡ መድኅን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን; A በረከቱ ፡ ቅድስት ፡ ትኩን ፡ ምስለ ፡ ፍቁ[ሩ ፡] ውዳሴ ፡ ማርያም ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም; le nom propre ውዳሴ ፡ ማርያም est écrit sur un grattage; un autre nom propre : ገብረ ፡ ኢየሱስ est en surcharge.

et au sujet des apôtres qui le prêcheraient. Il les nomma : *annonciateurs de biens et prédicateurs de la paix*[1].

3. — Il prophétisa au sujet de la ville de Ninive (Nanawê), déclarant que les eaux et le feu devraient la détruire et lui faire du mal. Il arriva comme il avait prophétisé. En effet, le Seigneur produisit en elle un grand tremblement de terre. Le feu s'alluma * en elle et brûla la moitié de la ville : c'étaient ceux qui s'étaient détournés de la voie de la justice et avaient fait le péché. Quant à ceux qui demeurèrent fermes dans leur repentir envers le Seigneur, il ne leur arriva rien du tout de mal.

* A, 90 r° a.

4. — Lorsque ce prophète eut achevé sa prophétie et eut plu au Seigneur par sa vie ascétique, il mourut en paix.

Que le Seigneur ait pitié de nous par sa prière. Amen.

1. Nahum, I, 15.

ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ካዕበ ፡ ኮነ ፡ ቅዱስ ፡ ኢያስድሮስ ፡ ሰማዕት ፨
እግዚአብሔር ፡ ይምሐረነ ፡ በጸሎቱ ፡ ለዓለም ፡ አሜን ፨

II. — Revision ou Vulgate.

ሰላም ፡ ለከ ፡ ሰባኬ ፡ ምጽአቱ ፡ እምሲና ።
ዘበድልቅልቅ ፡ ፍና ።
ለዝ ፡ አምላክ ፡ አንተ ፡ ርኢከ ፡ በዓይነ ፡ ሕሊና ።
አስተብቍዖ ፡ ናሆም ፡ ወሰአሎ ፡ እምፀበለ ፡ እግሩ ፡ ደመና ።
ዲበ ፡ ሕማምየ ፡ ይነፍንፍ ፡ ጥዒና ፨

1-2. ወበዛቲ ፡ ዕለት — አሜን] *A om.* la commémoration de saint Isidore. — *ib.* ወበዛቲ] T ወበዘቲ *sic.* — *ib.* ኢያስድሮስ] P, O, T ኢስድሮስ. — 2. እግዚአብሔር ፡ ይምሐረነ ፡ በጸሎቱ ፡ ለዓለም ፡ አሜን] P እግዚአብሔር ፡ ይምሀር ፡ ለንጉሥነ ፡ ኢያሱ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ; O እግዚአብሔር ፡ ይምሀር ፡ በጸሎቱ ፡ ለፍቁሩ ፡ ተወልደ ፡ መድኅን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን. — *ib.* ለዓለም] T *om.* — *ib.* አሜን] T *defic.* (variantes tirées des douze premières lignes, non endommagées par le feu, du fol 108 v° b). — 3. ሰላም] P ሰላ *sic.* — 4. ዘበድልቅልቅ] *A* ዘበድልቅልቅት *sic.* — 5. ርኢከ] O, *A* ርኢኮ. — 7. ይነፍንፍ] O ይነፈንፍ. — *ib.* O *add.* ici le *salâm* suivant : ሰላም ፡ ለከ ፡ ኢላውትሮስ ፡ ብፁዕ ፨ ሰማዕተ ፡ እግዚእ ፨ በእንተ ፡ ኢየሱስ ፡ ክርስቶስ ፡ ምስለ ፡ እለ ፡ ተቀትሉ ፡ ሰብእ ፨ እሀሉ ፡ ኀበ ፡ ሀሎከ ፡ በታሕተ ፡ ዓቢይ ፡ ምሥዋዕ ፨ አስተዳልወኒ ፡ በጸሎትከ ፡ ሰብእሲ ፡ ኃጥእ. Cf. *infra*, p. 602.

2. Martyre de saint Isidore.

En ce jour aussi est saint Isidore ('Iyâsderos), martyr.
Que le Seigneur ait pitié de nous par sa prière à jamais. Amen.

II. — Revision ou Vulgate.

3. Salâm a Nahum.

Salut à toi, prédicateur de la venue de Celui qui sur le Sinaï (Sinâ)
Est descendu au milieu d'un tremblement de terre
Ce Dieu, toi-même tu l'as vu par l'œil de la pensée.
Supplie-le, Nahum, et demande-lui, de la poussière de ses pieds qui reposent sur la nue,
De faire tomber en rosée sur ma souffrance la santé

1. — ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ከዐበ ፡ ስምዓ ፡ ኮነት ፡ ብፅዕት ፡ አውጋንያ ፨

2. — ወዛቲሰ ፡ ቅድስት ፡ እምሀገረ ፡ ሮሜ ፡ ይእቲ ፡ ወስሙ ፡ ለአቡሃ ፡ ፊልጶስ ። ወኮነ ፡ ንጉሥ ፡ ከሓዲ ፡ ዘሀገረ ፡ ሮሜ ፡ ዘስሙ ፡ መምድያኖስ ፡ ዘይሰግድ ፡ ለጣዖት ፡ ወአቡሃኒ ፡ መምለኬ ፡ ጣዖት ። ወተወልደት ፡ ዛቲ ፡ ቅድስት ፡ በሀገረ ፡ እስክንድርያ ፡ P, 96 v° b. * ወእማሰ ፡ ክርስቲያናዊት ፡ ይእቲ ፡ ወመሀረታ ፡ በኅቡእ ፡ ሃይማኖተ ፡ ክርስቲያን ፡ ወሶበ ፡ ልህቀት ፡ ፈኀርዋ ፡ መኳንንት ፡ ዐበይት ፨

3. — ወሶበ ፡ ነገሩ ፡ አቡሃ ፡ ዘንተ ፡ ትቤሎ ፡ አብሐኒ ፡ ቅድመ ፡ እፃእ ፡ ገዳመ ፡ እስክንድርያ ፡ ወእፍታሕ ፡ አዕይንትየ ፡ ወእትፌሣሕ ፡ በርእየተ ፡ አድባራት ። ወሶበ ፡

1. ከዐበ] P *om.* — *ib.* ስምዓ] *A om.* — *ib.* ብፅዕት] *A om.* — 2. ወዛቲስ] *A om.* ወ et ስ. — *ib.* ወስሙ ፡ ለአቡሃ] *A* ወዛቲ ፡ አቡሃ. — 3. ዘሀገረ] O በሀገረ; *A om.* ዘ. — *ib.* መምድያኖስ] *A* መድምያኖስ. — 5. ወእማሰ] *A om.* ሰ. — *ib.* በኅቡእ] O *om.* — 6. ፈኀርዋ] *A* ፈርሀዋ. — 7. ante ትቤሎ *A add.* ወ. — 8. እስክንድርያ] *A* እንድርያስ. — *ib.* ወእፍታሕ] *A om.* ወ. — *ib.* ante አዕይንትየ *A add.* ለ. — *ib.* በርእየተ] *A* በራዕየ.

4. Martyre de sainte Eugénie.

1. Incipit. — 2. Origine, naissance et éducation d'Eugénie. — 3. Avec la permission de son père Philippe, Eugénie visite les monastères du désert d'Alexandrie, est baptisée, ainsi que les deux eunuques qui l'accompagnent, par un évêque appelé Théodore, et, sans révéler son sexe, se fait moine sous le nom d'*Eugène*. — 4. Son père la cherche en vain. — 5. *Eugène* est élu abbé du monastère. — 6. Dieu lui accorde le don de guérison. — 7. Faussement accusé par une femme qui voulait se venger de lui, *Eugène* comparaît devant son propre père, le juge Philippe. — 8. Eugénie se fait reconnaître; conversion de Philippe. — 9. Philippe est institué patriarche d'Alexandrie, exerce sa charge pendant de longues années et meurt martyr. — 10. Eugénie devient abbesse du monastère qu'elle a fondé. — 11. Martyre d'Eugénie.

1. — En ce jour aussi est le martyre de la bienheureuse Eugénie ('Awgânyâ).

2. — Cette sainte était de la ville de Rome (Romê). Le nom de son père était Philippe (Filpos). Il y avait alors le roi impie de la ville de Rome, appelé Commode (Mamdyânos), qui adorait les idoles. Le père aussi d'Eugénie était adorateur des idoles. Cette sainte naquit dans la ville d'Alexandrie (P. 96 v° b.) ('Eskendryâ). * Sa mère était chrétienne. Elle lui enseigna, en cachette, la foi des chrétiens. Lorsqu'elle eut grandi, on la fiança à l'un des grands magistrats.

3. — Lorsque son père lui eut exposé ceci, elle lui dit : « Permets-moi auparavant de partir au désert d'Alexandrie, d'ouvrir mes yeux et de me réjouir de la vue des couvents. » Lorsque son père eut entendu ces paroles,

ሰምዓ ፡ አቡሃ ፡ ደመረ ፡ ላቲ ፡ ፪ሕፅዋነ ፡ ወአብሐ ፡ ከመ ፡ ትግበር ፡ ዘፈቀደት ፡ ወወፅአት ፡ ውስተ ፡ ገዳም ፡ ወአደት ፡ አድባረ ፡ መነኮሳት ፡ ወበጽሐት ፡ ኀበ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ እንተ ፡ ሀለወት ፡ ላቲ ፡ ኤጲስ ፡ ቆጶስ ፡ ጻድቅ ፡ ወቅዱስ ፡ ዘስሙ ፡ ቴዎድሮስ ። ወበጺሓ ፡ ነገሮ ፡ ኵሎ ፡ ዘውስተ ፡ ልባ ፡ ወተጠምቀት ፡ ምስለ ፡ ሕፅዋኒሃ ፡ ወመነኮሳት ፡ በህየ ፡ ወተሰምየት ፡ ስማ ፡ አውጋንዮስ ፡ ወኢያእመሩ ፡ ከመ ፡ ብእሲት ፡ ይእቲ ።

4. — ወሶበ ፡ ኢተመይጠት ፡ ኀቤሁ ፡ ኃሠሣ ፡ አቡሃ ፡ ውስተ ፡ ኵሉ ፡ መካን ፡ ወሶበ ፡ ኢረከባ ፡ ገብረ ፡ ጣዖተ ፡ በአምሳሊሃ ፡ ወነበረ ፡ እንዘ ፡ ይሰግድ ፡ ላቲ ፡ ሰርከ ፡ ወነግሀ ።

5. — ወእምድኅረ ፡ ነበረ ፡ ፩ዓመተ ፡ ሞተ ፡ አበ ፡ ምኔት ፡ ዘውእቱ ፡ መካን ፡ ወኀረይዎ ፡ መነኮሳት ፡ ለቅዱስ ፡ አውጋንዮስ ፡ ወሤምዎ ፡ ህየንቴሁ ።

6. — ወጸገዎ ፡ እግዚአብሔር ፡ ሀብተ ፡ ፈውስ ፡ ከመ ፡ ያውፅእ ፡ አጋንንተ ፡

1. ደመረ] *A* ደመረት. — *ib.* ወአብሐ ፡ ከመ ፡ ትግበር] O ወአብጽሕዎ ፡ ከመ ፡ ትግበር. — 2. ቤተ ፡ ክርስቲያን] O ቤተ ፡ ክርስቲያናት. — 3. ሀለወት] O ሀለወ; *A* ሀለው *sic.* — *ib.* ላቲ] O, *A* ባቲ. — *ib.* ኤጲስ ፡ ቆጶስ] *A* ኤጲስ ፡ ቆጶሳት. — *ib.* ጻድቅ ፡ ወቅዱስ] *A om.* — *ib.* ዘስሙ] P ዘስመ *sic.* 4. ወበጺሓ] P, O ወበጺሖ; *A* ወበጽሐት. — *ib.* ሕፅዋኒሃ] O ሕፅዋኒሃ *sic.* — 4-5. ወመነኮሳት] P ወመነኮስት *sic.* — 5. ወተሰምየት] *A* ወሰመየቶ. — *ib.* ስማ] *A om.* — *ib.* አውጋንዮስ] O, *A* አውጋንያ. — *ib.* ብእሲት ፡ ይእቲ] O ይእቲ ፡ ብእሲት; *A* ብእሲት ፡ ወይእቲ. — 7. ኢተመይጠት] *A om.* ኢ. — *ib.* ኀቤሁ] *A om.* — *ib.* ኃሠሣ ፡ አቡሃ] *A* አቡሃ ፡ ወኃሠሣ. — *ib.* መካን] O መካናት. — 8. ወሶበ] *A om.* — *ib.* ኢረከባ] *A* ኢረከቡ. — *ib.* ገብረ] *A* ግብረ. — *ib.* ጣዖተ] P, *A* ጣዖት. *ib.* በአምሳሊሃ] O በአምሳለ. — *ib.* ወነበረ] *A* ወነበረት. — 9. መካን] *A om.* — 11. ለቅዱስ] *A* ዘቅዱስ. — *ib.* አውጋንዮስ] *A* አውጋንያ. — *ib.* ወሤምዎ] P ወሤምዎስ *sic.* — 12. እግዚአብሔር] *A om.* — *ib.* ያውፅእ] O ያውፅኦ. — *ib.* አጋንንተ] P አጋንንት.

il lui adjoignit deux eunuques et lui permit de faire ce qu'elle voudrait. Elle partit au désert, parcourut les couvents des moines et arriva à une église, à la tête de laquelle se trouvait un évêque juste et saint, appelé Théodore (Têwodros). Étant arrivée là, elle lui exposa tout ce qui était dans son cœur. Elle fut baptisée avec ses eunuques. Ils se firent moines là. Elle fut appelée du nom d'Eugène ('Awgânyos). On ne sut pas que c'était une femme.

4. — Lorsqu'elle ne fut pas retournée vers lui, son père la chercha dans tout lieu. Lorsqu'il ne l'eut pas trouvée, il fit une idole à son image et continua à l'adorer, le soir et le matin.

5. — Après qu'il fut demeuré un an en fonction, l'abbé du monastère c'est-à-dire du sanctuaire, mourut. Les moines élurent saint Eugène et l'instituèrent abbé à sa place.

6. — Le Seigneur lui accorda le don de guérison, afin qu'il expulsât

ወይክሥት ፡ አዕይንተ ፡ ዕውራን ። ወመጽአት ፡ አሐቲ ፡ ብእሲት ፡ ዘባቲ ፡ ጋኔን ፡ ወፈወሳ ፡ ቅዱስ ፡ አውጋንዮስ ።

* P, 96 v° c. 7. — ወእምድኅረዝ ፡ ወደየ ፡ ሰይጣን ፡ ፍትወተ ፡ እኩየ ፡ ውስተ ፡ ልበ ፡ ብእ*ሲት ፡ አሐቲ ፡ ከመ ፡ ትትናገሮ ፡ ለቅዱስ ፡ አውጋንዮስ ፡ ይኅድግ ፡ ደብሮ ፡ ወምንኵስናሁ ፡ ወያውስባ ። ወሶበ ፡ ሰምዓ ፡ ቅዱስ ፡ አውጋንዮስ ፡ ቃላ ፡ ይቤላ ፡ ሑሪ ፡ እምኔየ ፡ ኦእኅትየ ፡ እስመ ፡ ሰይጣን ፡ አስርሐኪ ። ወሶበ ፡ አስተኃፈራ ፡ ሖረት ፡ ይእቲ ፡ ብእሲት ፡ ኀበ ፡ መኰንነ ፡ እስክንድርያ ፡ ወትቤሎ ፡ እስመ ፡ አነ ፡ ሶበ ፡ ሖርኩ ፡ ውስተ ፡ መካነ ፡ እገሌ ፡ መጽአ ፡ ኀቤየ ፡ ወሬዛ ፡ በሌሊት ፡ መነኮስ ፡ ወፈቀደ ፡ ያኅሥረኒ ፡ ወሶበ ፡ ጸራኅኩ ፡ ኀበ ፡ አግብርትየ ፡ ወአዕማትየ ፡ ሖረ ፡ እምኔየ ። ወሶበ ፡ ሰምዓ ፡ መኰንን ፡ አቡሃ ፡ ለአውጋንያ ፡ አዘዘ ፡ ያምጽእዎሙ ፡ ለመነኮሳት ፡ አሲሮሙ ፡ ወሶበ ፡ አብጽሕዎሙ ፡ ወወሀቦሙ ፡ ለመኰንን ፡ ካልእ ፡ ከመ ፡ ይኰንኖሙ ፡ በቤቱ ፡ ወቦ ፡ እለ ፡ ሞቱ ፡ እምኔሆሙ ፨

1. ወይክሥት] O, A ወይክሥት. — ib. አዕይንተ] P አዕይንት. — ib. ወመጽአት] A ወመጽአ. — ib. ante አሐቲ A add. ኀቤሁ. — ib. ዘባቲ] P ዘባ sic; O ዘቦ. — 3. እኩየ] A እኪት. — 3-4. ብእሲት ፡ አሐቲ] A ሰብእ ፡ በአሐቲ. — 4. ትትናገሮ] A ትትናገር. — ib. አውጋንዮስ] P አጋንዮስ sic. — 5. ወያውስባ] O ወያወስባ; A ወያወስብ. — ib. ቃላ] O, A ቃለ. — 6. ኦእኅትየ] O, A ኦእምየ. — ib. እስመ] O om. — ib. አስርሐኪ] P አስርሕኪ sic; A አስርሐኒ. — 6-7. ይእቲ] O om. — 7. መኰንነ] A መኰንን. — ib. ወትቤሎ] A ወትቤሎሙ. — 7. ወሬዛ ፡ በሌሊት] A በሌሊት ፡ ወሬዛ. — 8-9. ያኅሥረኒ] A ያሐስረኒ; A ወይኅሥር. — 9. እምኔየ] A እምኔሃ. — 10. ለአውጋንያ] A ወአውጋንያ. — ib. ያምጽእዎሙ] A ያውዕእዎሙ. — ib. ante ለመነኮሳት A add. መኰንን. — 10-11. ወሶበ ፡ አብጽሕዎሙ] A ወአብጽሕዎ. — 11. ወወሀቦሙ] A ወወሀብዎሙ. — ib. ካልእ] A ካልኡ. — ib. ይኰንኖሙ] A ይኰንንዎሙ. — ib. በቤቱ] A በሞቱ. — 11-12. ወቦ ፡ እለ ፡ ሞቱ ፡ እምኔሆሙ] O om.

les démons et qu'il ouvrît les yeux des aveugles. Vint une femme qui avait un démon. Saint Eugène la guérit.

* P, 96 v° c. 7. — Ensuite Satan (Sayṭân) mit un désir mauvais dans le cœur * d'une femme, au point qu'elle dit à saint Eugène d'abandonner son couvent et son monasticat et de l'épouser. Lorsque saint Eugène eut entendu les paroles de cette femme, il lui dit : « Va-t'en loin de moi, ô ma sœur, car Satan t'a tourmentée. » Lorsqu'il l'eut confondue, cette femme alla vers le juge d'Alexandrie et lui dit : « Voici que moi-même, lorsque je suis allée à tel sanctuaire, un jeune moine est venu vers moi dans la nuit et a voulu me déshonorer. Lorsque j'ai crié vers mes serviteurs et mes servantes, il s'en est allé loin de moi. » Lorsque le juge, qui était le père d'Eugénie, eut entendu ceci, il ordonna de faire venir les moines, après les avoir enchaînés. Lorsqu'on les lui eut amenés, il les donna à un autre juge, afin qu'il les suppliciât dans son palais. Certains d'entre eux moururent.

8. — ወሶበ ፡ ርእየት ፡ ቅድስት ፡ አውጋንያ ፡ ኃሣሮሙ ፡ ለመነኮሳት ፡ ትቤሎ ፡ ለመኰንን ፡ አቡሃ ፡ እግዚእየ ፡ መሐል ፡ ሊተ ፡ ከመ ፡ እሙነ ፡ ለእመ ፡ ነገርኩከ ፡ ምሥጢርየ ፡ ኢትከልአኒ ፡ መፍቅድየ ። ወሶበ ፡ መሐለ ፡ ላቲ ፡ ወሰዶ ፡ ውስተ ፡ መካን ፡ ጽሚዊ ፡ ወአርአያ ፡ ምሥጢራ ፡ ወነገሮ ፡ መፍቅዳ ፡ ከመ ፡ ይእቲ ፡ ወለቱ ፡ አውጋንያ ። ወሰሚዖ ፡ መኰንን ፡ ይቤላ ፡ በአማን ፡ አንቲ ፡ ወለትየ ፡ አውጋንያ ፡ አመንኩ ፡ በአምላክኪ ። ወአዘዘ ፡ ሶቤሃ ፡ ከመ ፡ ይፍትሕዎሙ ፡ ለመነኮሳት ፡ ወለእለ ፡ ሞቱኒ ፡ በኵነኔ ፡ ከመ ፡ ይቅብር * ዎሙ ። ወተጠምቁ ፡ አቡሃ ፡ ወእማ ፡ ወኵሉ ፡ ሰብአ ፡ ቤታ ፡ በስመ ፡ አብ ፡ ወወልድ ፡ ወመንፈስ ፡ ቅዱስ ፡ ፩አምላክ ፡ ወኮኑ ፡ ክርስቲያነ ፨

9. — ወሶበ ፡ ርእዩ ፡ ሰብአ ፡ እስክንድርያ ፡ ሃይማኖቶ ፡ ለፊልጶስ ፡ ሤምዎ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ላዕለ ፡ መንበረ ፡ ማርቆስ ፡ ወነበረ ፡ ብዙኃ ፡ ዓመታተ ፡ እንዘ ፡ ይሰብክ ፡ ሃይማኖተ ፡ ክርስቶስ ። ወፈነወ ፡ ካልእ ፡ መኰንን ፡ ዓላዊ ፡ ሐራሁ ፡ ከመ ፡ ይቅትልዎ ፡

1. ቅድስት] O *om.* — *ib.* አውጋንያ] P አውጋንዮስ. — *ib.* ኃሣሮሙ ፡ ለመነኮሳት] A አሲሮሙ ፡ አመኒ ፡ ከህናት. — 2. ለመኰንን] O ለመኮንን *sic.* — *ib.* እግዚእየ] A ለእግዚእየ. — *ib.* ከመ ፡ እሙነ] O ከመ ፡ እሙኒ *sic*; A *om.* — *ib.* ነገርኩከ] A ነገርኩከሙ. — 3. ኢትከልአኒ] O, A ኢትክልአኒ. 4. ጽሚዊ] P ጽሚዋ; O ጽሚዊ *sic.* — *ib.* ወአርአያ] A ወአስተርአዮ. — 4-5. ወለቱ] A ወላቲ *sic.* — 5. አውጋንያ] P አውንያ *sic.* — *ib.* ወሰሚዖ ፡ መኰንን — በአምላክኪ] P አመንኩ ፡ ወሰሚዖ ፡ መኰንን ፡ ይቤላ ፡ በአማን ፡ በአምላክኪ ፡ ወአዘዘ ፡ አንቲ ፡ ወለትየ ፡ አውጋንያ ፡ አመንኩ ፡ በአምላክኪ; O ወይቤላ ፡ አመንኩ ፡ በአምላክኪ; A ወሰሚዖሙ ፡ መኰንን ፡ ወይቤሎ ፡ አማን ፡ ወለትየ ፡ አውጋንያ ፡ አመንኩ ፡ በአምላክኪ. — 6. ከመ] O *om.* — *ib.* ይፍትሕዎሙ] O ይፈትሕዎሙ. — 7. በኵነኔ] O ለኵነኔ. — *ib.* ይቅብርዎሙ] A ይቀብርዎሙ. — *ib.* አቡሃ] A *om.* — 8-9. ክርስቲያነ] A ክርስቲያን. — 10-11. ሊቀ ፡ ጳጳሳተ] P ሊቃ ፡ *sic* ጳጳሳተ; O, A ሊቀ ፡ ጳጳሳት. — 11. ሃይማኖተ] A ሃይማኖቶ. — 12. ክርስቶስ] A *om.* — *ib.* ሐራሁ] P, A ሐራዊ.

8. — Lorsque sainte Eugénie vit l'opprobre infligé aux moines, elle dit au juge, son père : « O mon Seigneur, jure-moi que vraiment, si je t'expose mon mystère, tu ne feras pas obstacle à ma volonté. » Lorsqu'il lui eut juré, elle le conduisit dans un lieu secret et lui fit voir son mystère. Elle lui exposa sa volonté, lui déclarant qu'elle était sa fille Eugénie. Ayant entendu, le juge lui dit : « En vérité, tu es ma fille Eugénie. Je crois en ton Dieu. » Il ordonna aussitôt qu'on déchainât les moines et que ceux qui étaient morts dans les supplices on les enterrât. * Son père, sa mère et tous les gens de sa maison furent baptisés au nom du Père, du Fils et du Saint-Esprit, un seul Dieu. Ils devinrent chrétiens.

9. — Lorsque les gens d'Alexandrie virent la foi de Philippe, ils l'instituèrent patriarche sur le siège de Marc (Mârqos). Il siégea de nombreuses années, en prêchant la foi du Christ. Un autre juge impie envoya ses

ለፊልጶስ ፡ በኅቡዕ ፨ ወእንዘ ፡ ይጼሊ ፡ ቀዊሞ ፡ ውስተ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ ቀተልዎ ፡ በህየ ፡ ወኮነ ፡ ሰማዕተ ፨

10. — ወሰበ ፡ ሰምዓ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ዘሮሜ ፡ ዜናሃ ፡ ለቅድስት ፡ አውጋንያ ፡ ተመጠዋ ፡ ኀቤሁ ፡ ወሤማ ፡ እመ ፡ ምኔት ፡ ላዕለ ፡ ደብረ ፡ ዚአሃ ፡ ዘሐነጸ ፡ ወየአክላ ፡ መነከሳይያተ ፡ ውእቱ ፡ ደብር ፡ ፴፻ደናግል ፡ ፫፻ ፡ መነከሳይያት ፡ ወ፪ሕፅዋን ፡ እለ ፡ ነበሩ ፡ ምስሌሃ ፡ ሤሞሙ ፡ ኤጲስ ፡ ቆጶሳተ ፡ ላዕለ ፡ ፪አኅጉር ።

11. — ወካልእ ፡ መኰንን ፡ አኀዛ ፡ ለአውጋንያ ፡ ቅድስት ፡ ወኰነና ፡ በዘዘዚአሁ ፡ ኵነኔ ፡ እስከ ፡ መጠወት ፡ ነፍሳ ፡ ወኮነት ፡ ሰማዕተ ፡ በእንተ ፡ ስመ ፡ እግዚእነ ፡ ክርስቶስ ፨

በረከታ ፡ ትኩን ፡ ምስለ ፡ አቡነ ፡ ዘመንፈስ ፡ ቅዱስ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ።

ሰላም ፡ ለአውጋንያ ፡ ዘተመሰለት ፡ ሕፅወ ።

1. ለፊልጶስ — ቀተልዎ] P *om.* — *ib.* ቀዊሞ] O ቀዊም. — 2. ሰማዕተ] *A* ሰማዕት. — 3. ሊቀ ፡ ጳጳሳት] P ሳ est en surcharge; O ሊቀ ፡ ጳጳሳተ; le second ጳ est en surcharge. — 5. እመ ፡ ምኔተ] O, *A* እመ ፡ ምኔት. — *ib.* ዚአሃ] O, *A* ዚአሁ. — *ib.* ዘሐነጸ] *A* ዘሐነጹ. — 4-5. ወየአክላ] P ወየአክሉ; *A* ወየአክሎ. — 5. መነከሳይያተ] P መነኮሳተ; *A* መነኮሳይያቶ. — *ib.* ante ውእቱ O *add.* ወ. — *ib.* ፴፻] *A* ፵፻. — *ib.* ante ደናግል P *add.* ወ. — *ib.* ሕፅዋን] O *om.* — 6. ኤጲስ ፡ ቆጶሳተ] O, *A* ኤጲስ ፡ ቆጶሳት. — *ib.* ፪አኅጉር] O ፪አህጉር; *A* ሀገር ፡ ፪. — 7. ወካልእ] *A* *om.* ወ. — *ib.* ለአውጋንያ ፡ ቅድስት] *A* ለቅድስት ፡ አውጋንያ. — *ib.* ወኰነና] O ወኮነና *sic.* — 7-8. በዘዘዚአሁ] *A* በዘዚአሁ. — 8. እስከ] O እስመ. — *ib.* ሰማዕተ] O ሰማተ *sic*; *A* ሰማዕት. — 8-9. በእንተ ፡ ስመ ፡ እግዚእነ ፡ ክርስቶስ] O በእንተ ፡ ስመ ፡ እግዚእነ ፡ ኢየሱስ ፡ ክርስቶስ; *A* በእንተ ፡ እግዚእነ ፡ ኢየሱስ ፡ ክርስቶስ. — 10. በረከታ — ለዓለመ ፡ ዓለም] O ጸሎታ ፡ ወበረከታ ፡ ትኩን ፡ ለፍቁሩ ፡ ተወልደ ፡ መድኅን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን; *A* በረከተ ፡ ጸሎታ ፡ የሃሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ስእለ ፡ ጽዮን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም; le nom propre ስእለ ፡ ጽዮን est écrit sur un grattage; un autre nom propre : በረከተ ፡ ኢየሱስ est en surcharge. — 11. ዘተመሰለት] *A* ዘተመሰለ.

soldats, afin de tuer Philippe en cachette. Tandis qu'il priait, en se tenant debout dans l'église, on le tua là. Il devint martyr.

10. — Lorsque le patriarche de Rome eut appris l'histoire de sainte Eugénie, il la reçut auprès de lui et l'institua abbesse sur le propre couvent qu'elle avait bâti. Les religieuses de ce couvent étaient environ trois mille vierges et trois cents moniales. Les deux eunuques qui étaient demeurés avec elle, il les institua évêques sur deux villes.

11. — Un autre juge arrêta sainte Eugénie et la supplicia en divers supplices, au point qu'elle rendit son âme et devint martyre pour le nom de Notre-Seigneur le Christ.

Que sa bénédiction soit avec notre père Za-Manfas-Qedous pour les siècles des siècles.

Salut à Eugénie, qui se fit semblable à un eunuque

በእንተ ፡ ክርስቶስ ፡ ቃንገዘሕ ፡ መንከሳተ ፡ አኃወ ።
ወጽድቀ ፡ አቡሃ ፡ ፊልጶስ ፡ እዜኑ ፡ መትልወ ።
እመንግሥተ ፡ ምድር ፡ ለመንግሥተ ፡ ሰማይ ፡ አደለወ ።
እስከ ፡ በትረ ፡ ያርክ ፡ ኮነ ፡ ይጌሥጽ ፡ አበወ ፨

1. — ወካዕበ ፡ በዛቲ ፡ ዕለት ፡ ስምዓ ፡ ኮነ ፡ ቅ * ዱስ ፡ ፊቅጦር ፡ ዘሀገረ ፡ ሻው ፡ ዘእምአድያመ ፡ አስዩጥ ። * P, 97 v° b.

2. — ወለዝንቱሰ ፡ ቅዱስ ፡ ኮነ ፡ ስሙ ፡ አቡሁ ፡ መርመር ፡ ወስማኒ ፡ ለእሙ ፡ ማርታ ። ወእሙንቱሰ ፡ ኮኑ ፡ ጻድቃነ ፡ ወያመልክዎ ፡ ለእግዚአብሔር ፡ ዘእንበለ ፡ ፍርሃት ፡ ወኢኮነ ፡ ሎሙ ፡ ወልድ ፡ ወነበሩ ፡ እንዘ ፡ ይስእሉ ፡ ወይሁቡ ፡ ምጽዋተ ፡

1. ቃንገዘሕ] *A om.* — *ib.* መንኮሳተ] *A* መንኮሳት. — *ib.* አኃወ] *A* አኃው. — 2. ወጽድቀ] *A* ወጻድቅ. — 3. እመንግሥተ] O እምንገሥተ. — *ib.* ለመንግሥተ] *A om.* ለ. — *ib.* ሰማይ] O, *A* ሰማያት. — 4. ኮነ ፡ ይጌሥጽ ፡ አበወ] P ኮነ ፡ ይገሥጽ ፡ አበወ; O ኮነ ፡ ይጌሥጽ ፡ አኃወ; *A* ይጌሥጽ ፡ ሕዝበ. — *ib.* O *add.* le *salâm* suivant : ሰላም ፡ እብል ፡ ቴዎድሮስሃ ፡ መሥዋዕተ ፨ ለእውጋንያ ፡ መርሐ ፡ የማናዊ ፡ ፍኖተ ፨ እስ ፡ ነጸርዎ ፡ አንበ ፡ ክመ ፡ ኮንዎ ፡ ስማዕተ ፨ ኢውዕየ ፡ ወኢረሰነ ፡ ምንተ ፨ እንዘ ፡ በልብሱ ፡ የዓቅር ፡ እሳተ. — 5. ወካዕበ ፡ በዛቲ ፡ ዕለት] O, *A* ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ካዕበ. — *ib.* ስምዓ] *A om.* — *ib.* ሻው] O ሸው; *A* ሳዋ. — 7. ወለዝንቱሰ] O *om.* ሰ; *A om.* ሰ. — *ib.* ወስማኒ ፡ ለእሙ] P ወስማኒ ፡ ለእሙኒ; *A* ወስሙ ፡ እሙ.— 8. ኮኑ] *A om.* — *ib.* ወያመልክዎ] P ወያመልክልዎ *sic.* — 9. ወልድ] O ውሉደ; *A om.* — *ib.* ይስእሉ] *A* ይስእሎ.

Pour le Christ, en sorte qu'elle aspergea les frères moines.
Je proclame ensuite la justice de son père Philippe,
Qui s'occupa plus du royaume du ciel que du royaume de la terre,
Au point que, devenu patriarche, il reprenait les évêques.

5. Martyre de saint Victor.

1. Incipit. — 2. Origine et éducation de saint Victor. — 3. Victor remplace son père dans la charge de préfet. — 4. Il est emprisonné à cause de sa foi. — 5. Il subit divers supplices. — 6. Notre-Seigneur lui apparait. — 7. Martyre de saint Victor — 8. Son ensevelissement et sa sépulture.

1. — En ce jour aussi fut martyr saint * Victor (Fiqtor), de la ville de Schâw, du territoire d'Asyout. * P, 97 v° b.

2. — Le nom du père de ce saint était Marmar; le nom de sa mère était Marthe (Mârtâ). Quant à eux, ils étaient des justes. Ils adoraient le Seigneur sans peur. Ils n'avaient pas d'enfant. Ils continuaient à

ብዙኀ፡ ለነዳያን ። ወእምዝ ፡ ተወክፈ ፡ እግዚአብሔር ፡ ስእለቶሙ ፡ ወበይእቲ ፡ ዓመት ፡ ፀንሰቶ ፡ ቡርክት ፡ ማርታ ፡ ለዝንቱ ፡ ማር ፡ ፊቅጦር ፡ ወወለደቶ ፡ አመ ፡ ፱ለግንቦት ። ወእምዝ ፡ ሐፀነቶ ፡ በተግሣጽ ፡ ወበፈሪሃ ፡ እግዚአብሔር ።

3. — ወሶበ ፡ ኮኖ ፡ ፳አመት ፡ ወሰዶ ፡ አቡሁ ፡ ኀበ ፡ ንጉሥ ፡ ወሤሞ ፡ ንጉሥ ፡ መስፍነ ፡ ህየንተ ፡ አቡሁ ፡ እስመ ፡ ውእቱ ፡ ረስዓ ።

4. — በመዋዕሊሁ ፡ ወእምድኅረ ፡ ኅዳጥ ፡ መዋዕል ፡ በጽሐ ፡ መልእክተ ፡ ንጉሥ ፡ ዲዮቅልጥያኖስ ፡ ኀበ ፡ መኰንነ ፡ እንጽናዕ ፡ ከመ ፡ ይቅትሎሙ ፡ ለክርስቲያን ፡ እለ ፡ ኢያመልኩ ፡ አማልክተ ። ወውእቱሰ ፡ መኰንን ፡ መጽአ ፡ ሀገረ ፡ ሻው ፡ እንዘ ፡ የኀሥሥሙ ፡ ለክርስቲያን ። ወአሜሃ ፡ አስተዋደይዎ ፡ ሰብእ ፡ እኩያን ፡ ለቅዱስ ፡ ፊቅጦር ፡ ከመ ፡ ውእቱ ፡ ኮነ ፡ ያመልክ ፡ እግዚአብሔርሃ ፡ በንጽሕ ። ወሶቤሃ ፡ አዘዘ ፡ ያምጽእዎ ፡ ወአቀምዎ ፡ ቅድሜሁ ፡ ወውእቱሰ ፡ አገበሮ ፡ ከመ ፡ ይሡዕ ፡ ለአማልክት ። ወሶበ ፡ ዓበዮ ፡ አዘዘ ፡ ይዕሥርዎ ፡ ውስተ ፡ ቤተ ፡ ሞቅሕ ፡ ወእንዘ ፡ ሀሎ ፡ ይ

1. ብዙኃ] *A om.* — *ib.* ወበይእቲ] *A om.* ወ. — *ib.* ዓመት] 0, *A* ሰዓት. — 3. ፀንሰቶ] *A* ፀንሰት. — *ib.* ለዝንቱ ፡ ማር ፡ ፊቅጦር] *A om.* ዝንቱ ፡ ማር. — 4. ሐፀነቶ] 0 ሐፀንዎ; *A om.* — 5. ፳] *A* ፲. — *ib.* ወሰዶ] *A* ወሰዱ. — *ib.* አቡሁ] *A om.* — *ib.* ወሤሞ ፡ ንጉሥ] *A om.* — 6. ረስዓ] *A* ረስየ. — 6. ወእምድኅረ ፡ ኅዳጥ ፡ መዋዕል] P *om.*; 0 ወእምዝ ፡ እምድኅረ ፡ ኅዳጥ ፡ መዋዕል. — *ib.* መልእክተ] *A* ህየንተ. — 7. መኰንን] 0 መኮንን *sic.* — *ib.* እንጽናዕ] 0 ዕዕና; *A* እንጽና. — *ib.* ይቅትሎሙ] *A* ይቅትልዎ. — 7-8. ለክርስቲያን] *A* ለክርስቶስ. — 8. ኢያመልኩ] 0, *A om.* ኢ. — *ib.* መኰንን] *A* መነኮስ. — *ib.* ante ሀገረ *A add.* በ. — *ib.* ሻው] 0 ሸው; *A* ው est de seconde main. — 9. የኀሥሥሙ] 0, *A* የኃሥሥዎሙ. — *ib.* ወአሜሃ] *A om.* ወ. — *ib.* ante አስተዋደይዎ *A add.* ወ. — *ib.* ሰብእ ፡ እኩያን] 0 *om.*; *A* ሰብእ ፡ መሠርያን ፡ እኩያን. — 10. እግዚአብሔርሃ] *A* ለእግዚአብሔር. — *ib.* በንጽሕ] 0, *A* በንጹሕ. — 11. ያምጽእዎ] *A* ያምጽእ. — *ib.* አገበሮ] *A* አንበርዎ. — 12. ዓበዮ] 0, *A* አበየ. — *ib.* አዘዘ] 0 አዘዙ. — *ib.* ሀሎ] 0, *A om.*

prier et à donner de nombreuses aumônes aux pauvres. Puis le Seigneur agréa leur prière. Cette année-là, Marthe, la bénie, conçut ce Mar Victor. Elle l'enfanta le 9 de Genbot. Puis elle l'éleva dans la discipline et dans la crainte du Seigneur.

3. — Lorsque Victor fut âgé de vingt ans, son père le conduisit vers le roi. Le roi l'institua préfet à la place de son père, car ce dernier avait vieilli.

4. — En ces jours-là ou peu de jours après, la lettre de l'empereur Dioclétien (Diyoqleṭyânos) arriva au juge d'Enṣnâʿ, lui enjoignant de tuer les chrétiens qui n'adoraient pas les dieux. Lui-même, le juge vint à la ville de Schâw rechercher les chrétiens. Alors des gens méchants accusèrent saint Victor, en disant que lui-même adorait le Seigneur purement. Aussitôt il ordonna de l'amener. On le fit comparaître devant lui. Lui-même le contraignit à sacrifier aux dieux. Lorsqu'il lui eut refusé, il ordonna de l'enchaîner dans la prison. Tandis qu'il priait

ጼሊ ፡ በህየ ፡ ወረደ ፡ ኀቤሁ ፡ መልአከ ፡ እግዚአብሔር ፡ ቅዱስ ፡ ሚካኤል ፡ ወአዕረ *ጎ ፡ ውስተ ፡ ሰማይ ። ወዓቀብተ ፡ ቤተ ፡ ሞቅሕስ ፡ ሶበ ፡ ኀጥእዎ ፡ ተሀውኩ ፡ ፈድፋ ደ ። ወእምድኅረ ፡ ፯ዕለት ፡ ረከብዎ ፡ ወወሰድዎ ፡ ኀበ ፡ መኰንን ፨

5. — ወውእቱኒ ፡ ሰደዶ ፡ ኀበ ፡ ዲዮቅልጥያኖስ ፡ ንጉሥ ፡ ወውእቱሰ ፡ ተራኀር ኆ ፡ ላዕሌሁ ፡ ወተየውሆ ፡ ከመ ፡ ይሚጦ ፡ እምአምልኮ ፡ እግዚአብሔር ። ወበዝ ፡ ሶበ ፡ ደክመ ፡ ወስአነ ፡ አሀ ፡ አብሎቶ ፡ ፈነዎ ፡ ወሜጦ ፡ ኀበ ፡ አውጣክያኖስ ፡ መኰንን ፡ እ ንዘ ፡ ይብል ፡ ናሁ ፡ ፈነውክዎ ፡ ለከ ። ወለእመ ፡ ሰምዓ ፡ እምኔከ ፡ ይሡዕ ፡ ለአማልክ ት ፡ ወለእመ ፡ አበየከ ፡ ኢትምሀክ ፡ ቀቲሎቶ ። ወእምዝ ፡ አሰሩ ፡ እደዊሁ ፡ ወእግ ሪሁ ፡ ወወደዩ ፡ ልጓመ ፡ ሐፂን ፡ ውስተ ፡ አፉሁ ። ወአዘዘ ፡ ከመ ፡ ያብእዎ ፡ ውስተ ፡ ከርሠ ፡ ሐመር ፡ ወይሰድዎ ፨ ወእንዘ ፡ ሀሎ ፡ በህየ ፡ ወረደ ፡ ኀቤሁ ፡ መልአከ ፡ እግ ዚአብሔር ፡ ወፈትሖ ፡ እማዕሠሪሁ ።

1. ante ወረደ *A add.* ይጼሊ (dittologie). — 1-2. መልአክ ፡ እግዚአብሔር ፡ ቅዱስ ፡ ሚካኤል ፡ ወአዕረጎ ፡ ውስተ ፡ ሰማይ] *A* ሊቀ ፡ መላእክት ፡ ሚካኤል ፡ ውስተ ፡ ሰማይ ፡ ወአዕረጎ. — 2. ወዓቀብተ] *A* ወዓቀብት. — *ib.* ቤተ ፡ ሞቅሕስ] *A om.* ስ. — 3. ወወሰድዎ] *A om.* ወ. — 4. ወውእቱኒ] *A* ወውእቱሰ. — *ib.* ወውእቱሰ] P *om.* ወ; O *om.* ወ et ሰ. — 4-5. ተራኀርኆ] P ተራኀራኆ *sic.* — 5. ወተየውሆ] O ወየውሆ. — 5-6. እምአምልኮ — ወሜጦ] O *om.* — 6. ሶበ] *A* ሶቤሃ. — *ib.* አብሎቶ] *A* አብሎቶሙ *sic.* — *ib.* ፈነዎ ፡ ወሜጦ] *A* ፈነወ ፡ ወሜጦሙ. — *ib.* አውጣክያኖስ] O አውጣክያኖ: *A* አውክያኖስ. — *ib.* መኰንን] O መኮንን *sic.* — 7. ሰምዓ] P ሰምዓ *sic.* — 8. አበየከ] O አበየ: *A* ዓበይከ. — *ib.* ኢትምሀክ] *A* ይትመሐክ. — *ib.* አሰሩ] *A* አዕረፈ. — *ib.* እደዊሁ] O እደዊሆሙ. — 9. ወወደዩ] O ወወደየ; *A* ወደየ. — *ib.* ወአዘዘ] O ወአዘዘ. — *ib.* ከመ] *A om.* — 10. ከርሠ ፡ ሐመር] *A* ከርሣ ፡ ለሐመር. — *ib.* ወይሰድዎ] O ወወሰድዎ; *A* ወይደይዎ. — *ib.* ወእንዘ] O, *A om.* ወ. — 11. ወፈትሖ] *A* ወፈትሖ.

là, l'ange du Seigneur saint Michel (Mikâ'êl) descendit vers lui et le fit monter * au ciel. Lorsque les gardiens de la prison ne le trouvèrent pas, ils furent troublés extrêmement. Sept jours après, ils le retrouvèrent. Ils le conduisirent vers le juge.

5. — Lui-même l'envoya vers l'empereur Dioclétien. Ce dernier se montra tendre et se montra doux envers lui, afin de le détourner du culte du Seigneur. Lorsqu'il fut fatigué de cette tentative et lorsqu'il ne put pas le persuader, il l'envoya et le dirigea vers le juge Eustache ('Awṭâkoyânos), en disant : « Voici que je t'envoie Victor. S'il t'écoute, qu'il sacrifie aux dieux. S'il te refuse, n'hésite pas à le tuer. » Puis on lui ligota les mains et les pieds et on lui mit un frein de fer dans la bouche. Le juge ordonna de le faire entrer dans la cale d'un navire et de l'emmener. Tandis qu'il se trouvait là, un ange du Seigneur descendit vers lui et le délivra de ses liens.

6. — ወእምዝ ፡ አብጽሕዎ ፡ ኀበ ፡ መኰንን ፡ ወቅዱስሰ ፡ አኀዘ ፡ ይርግሞ ፡ ለመኰንን ፡ ምስለ ፡ ንጉሡ ፡ ዓላዊ ። ወሶቤሃ ፡ ተቈጥዓ ፡ መኰንን ፡ ወኰነኖ ፡ ጽኑዓ ፡ ኵነኔ ፡ ወእምዝ ፡ አሰሮ ፡ ውስተ ፡ ቤተ ፡ ሞቅሕ ። ወእንዘ ፡ ሀሎ ፡ በህየ ፡ አስተርአዮ ፡ መድኀኒነ ፡ በሰረገላ ፡ ብርሃን ፡ ወአወፈዮ ፡ ኪዳነ ። ወቅዱስሰ ፡ ኮነ ፡ ይገብር ፡ እምይእቲ ፡ ዕለት ፡ ብዙኀ ፡ ተአምራተ ፡ ወመንክራተ ፡ ወይፌውስ ፡ ኵሎ ፡ ድውያነ ።

7. — ወሶበ ፡ ሰምዓ ፡ ዘንተ ፡ መኰንን ፡ ተምዕዓ ፡ ወአዘዘ ፡ ያምጽእዎ ፡ ወዓ-
* P, 97 v° a. ዲ ፡ ከመ ፡ ይየውሆ ፡ ወይኄጦ ። ወቅዱስሰ ፡ ፀዐሎ ፡ ወረገመ ፡ አማልክቲሁ ፡ ር* ኩሳነ ። ወሶቤሃ ፡ አዘዘ ፡ ከመ ፡ ይዕሥርዎ ፡ ላዕለ ፡ ዘነበ ፡ ፈረስ ፡ ወይስሐብዎ ፡ መጠነ ፡ ምህዋረ ፡ አሐቲ ፡ ዕለት ። ወእምድኅረዝ ፡ ወደይዎ ፡ ውስተ ፡ ምንዳደ ፡ እሳት ፡ ዘቤተ ፡ ብለኔ ፡ ወከመዝ ፡ ፈጸመ ፡ ገድሎ ፡ በሠናይ ።

8. — ወሥጋሁሰ ፡ ኢያውፅኡ ፡ እምዝንቱ ፡ ቤተ ፡ ብለኔ ፡ ዳእሙ ፡ ወረዱ ፡ በሰ

1. ወቅዱስሰ — ለመኰንን] *A om.* — *ib.* ወቅዱስሰ] O *om.* ሰ. — 2. ንጉሡ] O, *A* ንጉሥ. — *ib.* ወሶቤሃ] O ወሶበ. — *ib.* ተቈጥዓ] *A om.* — 3. ወእምዝ ፡ አሰሮ] O ወአሠሮ. — *ib.* በህየ] O *om.* በ. — *ib.* አስተርአዮ] *A* ወአስተርአየ. — 4. በሰረገላ] *A* ወሠረገላ. — *ib.* ወአወፈዮ] O ወአወፍዮ. — 5. ብዙኀ] *A om.* — *ib.* ኵሎ] *A om.* — *ib.* ድውያነ] *A* ድውያን. — 7. ዘንተ] O *om.* — *ib.* ተምዕዓ] *A* ተምዓ. — 8. ከመ ፡ ይየውሆ ፡ ወይኄጦ] *A* የውሆ ፡ ከመ ፡ ይሚጦ. — *ib.* ፀዐሎ] *A* ሰአሎ. — *ib.* ወረገመ] O ወረገሞ. — *ib.* ርኩሳነ] P ርኩሳኩሳነ *sic;* O, *A* ርኩሳን. — 9. ከመ] O, *A om.* — *ib.* ወይስሐብዎ] *A* ወይስሕብዎ. — *ib.* መጠነ] *A* መጠወ. — 10. ውስተ] *A om.* — *ib.* ምንዳደ ፡ እሳት ፡ ዘቤተ ፡ ብለኔ] *A* ምንዳደ ፡ ቤተ ፡ ብለኔ. — 12. ኢያውፅኡ] O ኢያወፅኡ; *A* ይወፅአ. — *ib.* እምዝንቱ ፡ ቤተ ፡ ብለኔ] *A* እምቤተ ፡ ብለኔ. — *ib.* ወረዱ] *A* ወረደ.

6. — Puis on l'amena au juge. Le saint se mit à maudire le juge avec son empereur infidèle. Aussitôt le juge s'indigna et le supplicia d'un violent supplice. Puis il l'enchaîna dans la prison. Tandis que Victor se trouvait là, Notre-Sauveur lui apparut sur un char de lumière et lui donna le *kidân*. Quant au saint, il fit, depuis ce jour-là, de nombreux miracles et prodiges et il guérit tous les malades.

7. — Lorsque le juge eut appris ceci, il se fâcha. Il ordonna de l'amener. De nouveau, il s'efforça de le persuader et de le séduire. Mais le saint
* P, 97 v° a. l'outragea et maudit ses dieux impurs. *Aussitôt le juge ordonna de l'attacher à la queue d'un cheval et de le traîner pendant un jour de course. Ensuite on le jeta dans le foyer d'une maison de bains. Ainsi il acheva son combat d'une belle manière.

8. — Quant à son corps, on ne le tira pas de cette maison de bains,

ዋስው ፡ ወገነዝዎ ፡ በአልባስ ፡ ሠናያን ፡ ወአምዓዝዎ ፡ በአፈው ፡ ወሐነጹ ፡ ዲቤሁ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፨

በረከቱ ፡ ለዝንቱ ፡ መስተጋድል ፡ ፊቅጦር ፡ ትኩን ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ዘመንፈስ ፡ ቅዱስ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ።

ሰላም ፡ ለዝክረ ፡ ስምከ ፡ ምዑዝ ፡ እምአፈው ።
ወጥዑም ፡ ዓዲ ፡ እምነ ፡ መዓር ፡ ወፂው ፨
ፊቅጦር ፡ በግዕ ፡ ዘአርአያከ ፡ ቅዱው ።
ይኩነኒ ፡ ቤዛ ፡ አመ ፡ ጠብሑከ ፡ በሸው ።
ደመ ፡ ስምዕከ ፡ ከመ ፡ ማይ ፡ ክዑው ፨

1. ወአምዓዝዎ ፡ በአፈው] *A* ወአዓዝዎ ፡ ወአስፈው *sic*. — *ib*. ወሐነጹ] O, *A* ወሐነፀ. — *ib*. ዲቤሁ] P *om*. — 2. ቤተ ፡ ክርስቲያን] P, *A* ቤተ ፡ ክርስቲያን. — 3. በረከቱ — ለዓለመ ፡ ዓለም] O በረከቱ ፡ ለዝንቱ ፡ መስተጋድል ፡ ፊቅጦር ፡ ምስለ ፡ ገብሩ ፡ ተወልደ ፡ መድኅን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን; *A* በረከቱ ፡ ለዝንቱ ፡ መስተጋድል ፡ ፊቅጦር ፡ ትኩን ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ስእለ ፡ ጽዮን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም; le nom propre ስእለ ፡ ጽዮን est en surcharge; un second nom propre : ብእሲ ፡ ኢየሱስ se trouve sur un grattage. — 5. *A* contient deux *salâm* à saint Victor; le premier *salâm* est propre; le voici : ሰላም ፡ ለከ ፡ መርዓዊ ፡ ሥርጉው ፨ በደመ ፡ ስምዕ ፡ ቀይሕ ፡ ወለልብስ ፡ አሚን ፡ (86 v° c) ሕዕው ፨ ፊቅጦር ፡ ስማዕት ፡ ዘደወለ ፡ ሸው ፨ አጥዕመኒ ፡ ማኅሌትየ ፡ ውስተ ፡ አፈ ፡ ኵሉ ፡ ዕደው ፨ ከመ ፡ ልስሐተ ፡ ማይ ፡ ንቢብ ፡ ቀስመ ፡ በጺው. — *ib*. ምዑዝ] *A om*. — *ib*. እምአፈው] *A* እምነ ፡ ኵሉ ፡ አፈው. — 7. ዘአርአያከ] *A* ዘበአርአያሁ. — 8. ይኩነኒ] O ይኩንኒ *sic*; *A* ይኩንን *sic*. — *ib*. ጠብሑከ] *A om*. ከ. — *ib*. በሸው] O በሸው.

mais on descendit avec une échelle, on l'ensevelit dans de beaux vêtements et on l'embauma avec des parfums. On bâtit sur lui une église.

Que la bénédiction du combattant Victor soit avec son cher Za-Manfas-Qedous pour les siècles des siècles.

Salut à la mémoire de ton nom plus odoriférant que les parfums
Et plus suave encore que le miel et le sel,
Victor, toi qui es une brebis dont l'aspect est pur.
Qu'il devienne mon rachat, puisqu'on t'a immolé à Schâw,
Le sang de ton martyre qui a été répandu comme l'eau.

ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ካዕበ ፡ ኮነ ፡ ተገዘከሮሙ ፡ ለፊልንጦስ ፡ ወሐናንያ ፡ ወበርክዮስ ፡ ዮሐንስ ፡ ወፊልጶስ ፡ አቡሃ ፡ ለአውጋንያ ፡ ሰማዕት ፡ ወተጋዳሊት ።

ጸሎቶሙ ፡ ወበረከቶሙ ፡ የሀሉ ፡ ምስለ ፡ ንጉሥነ ፡ ኢያሱ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፨ አሜን ፨

ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ካዕበ ፡ ኮነ ፡ ተገዘካሩ ፡ ለቅዱስ ፡ ኤላውትሮስ ፡ ሰማዕተ ፡ አምላክ ፡ ዘፈጸመ ፡ ስምዖ ፨

እግዚአብሔር ፡ ይምሐሮ ፡ በጸሎቱ ፡ ለፍቁሩ ፡ አቅበ ፡ ኢየሱስ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፨

ሰላም ፡ ለከ ፡ ኤላውትሮስ ፡ ብፁዕ ።
ሰማዕተ ፡ እግዚእ ፨
በእንተ ፡ ኢየሱስ ፡ ክርስቶስ ፡ ምስለ ፡ እለ ፡ ተቀትሉ ፡ ሰብእ ።
አሀሉ ፡ ኀበ ፡ ሀሎከ ፡ በታሕተ ፡ ዓቢይ ፡ ምሥዋዕ ።
አስተዳልወኒ ፡ በጸሎትከ ፡ ለብእሲ ፡ ሥሩዕ ፨

1. ኮነ] O *om.* — *ib.* ለፊልንጦስ] O ለፊልገጦስ; *A* ለፊቅጦር. — *ib.* ወበርክዮስ] *A* ወባሮክዮስ. — 2. ሰማዕት] P ሰማዕታት. — *ib.* ወተጋዳሊት] O *om.*; *A* ተጋዲሊት *sic.* — 3-4. ጸሎቶሙ — አሜን] O ጸሎቶሙ ፡ ወበረከቶሙ ፡ የሀሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሮሙ ፡ ተወልደ ፡ መድኅን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን; *A* ጸሎቶሙ ፡ ወበረከቶሙ ፡ የሃሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሮሙ ፡ ስእለ ፡ ጽዮን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም; le nom propre ስእለ ፡ ጽዮን est en surcharge; un second nom propre : ጽጌ ፡ ኢየሱስ se trouve sur un grattage.

6. Mémoire de Filenṭos, de Hanânyâ, de Barachie, de Jean et de Philippe, père d'Eugénie.

En ce jour aussi est la mémoire de Filenṭos, de Hanânyâ, de Barachie (Barekyos), de Jean (Yohannès) et de Philippe (Filpos), père d'Eugénie ('Awgânyâ), martyre et combattante.

Que leur prière et leur bénédiction soient avec notre roi 'Iyâsou pour les siècles des siècles. Amen.

7. Mémoire et salâm de saint Éleuthère.

En ce jour aussi est la mémoire de saint Éleuthère ('Êlâwteros), martyr de Dieu, qui a achevé son martyre.

Que le Seigneur ait pitié, par sa prière, de son cher 'Aqba-'Iyasous pour les siècles des siècles.

Salut à toi, bienheureux Éleuthère,
Martyr du Seigneur,
Toi qui as été le compagnon de gens qui ont été tués pour Jésus-Christ.
Que je me trouve là où tu te trouves sous le grand autel.
Fais de moi, par ta prière, un homme prédestiné.

III. — Propre[1].

1. — ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ከዕበ ፡ ኮነ ፡ ተዝካሩ ፡ ለአብ ፡ ቅዱስ ፡ አባ ፡ ገብረ ፡ ናዝራዊ ፡ ድንግል ፡ ወንጹሕ ፡ መስተጋድል ፡ ወቀናኢ ፡ ለሕገ ፡ እግዚአብሔር ።

2. — ወኮኑ ፡ አበዊሁ ፡ ክቡራን ፡ ወእሙንቱ ፡ ኮኑ ፡ ፈራህያነ ፡ እግዚአብሔር ፡ ወሕገ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ ወእሙንቱኒ ፡ መሃይምናን ፡ ኄራ * ን ፡ ወመፍቀርያተ ፡ እግዚአብሔር ። ወሶበ ፡ ተወልደ ፡ ዝንቱ ፡ ቅዱስ ፡ ልህቀ ፡ በጥበብ ፡ ወበትምህርት ፡ ወበፈሪሃ ፡ እግዚአብሔር ፡ ተሰይመ ፡ ዲያቆነ ፡ ኀሠሠ ፡ መጻሕፈ ፡ ነቢያት ፡ ወሐዋርያት ። ወረከበ ፡ በውስተ ፡ ሕገ ፡ ኦሪት ፡ ዘይብል ፡ ወዘሰ ፡ ሠዓረ ፡ ወአብደረ ፡ በቲ ፡ በዕለተ ፡ ሰንበት ፡ ግብረ ፡ ሞተ ፡ ለይሙት ። ወከዕበ ፡ ረከበ ፡ አባ ፡ ሲኖዳስ ፡ አክብሩ ፡ ሰንበታትየ ፡ በተጠናቅቆ ፡ ሶበ ፡ ይቤሎ ፡ ክልኤሆሙ ፡ ይብል ፡ ወንጌልየ ፡ ለበወ ፡ ወይቤ ፡ ለየውጣ ፡ አሐቲ ፡ ኀርመት ፡ ቅርጺታ ፡ ኢትኀልፍ ፡ እምኦሪት ፡ ወእምነቢያት ። ወዘሰ ፡ ያሰትት ፡ ወያአትት ፡ አሐተ ፡ ዕለተ ፡ ወአሐተ ፡ ቃለ ፡ እምዕለተ ፡ ትእዛዝ ፡ ሕ

4. ወመፍቀርያተ] *A* ወመፍቀሪተ *sic*. — 6. መጻሕፈ] *A add.* ለ. — 7. ወረከበ] *A* ረከበት. — 11. ወያአትት] *A* ወየሐትት.

III. — Propre.

8. Vie du saint Père Abba Gabra-Nâzrâwi.

1. Incipit. — 2. Origine et éducation de Gabra-Nâzrâwi; son élévation au diaconat. — 3. Son monasticat, son sacerdoce, son évangélisation du Tigré et son ascétisme. — 4. Quelques-uns de ses miracles. — 5. Son état de sainteté. — 6. Ses dernières recommandations au sujet de l'orthodoxie; sa mort.

1. — En ce jour aussi est la mémoire du saint Père Abba Gabra-Nâzrâwi, vierge, pur, ascète et zélé pour la loi du Seigneur.

2. — Ses parents étaient nobles. Eux-mêmes craignaient le Seigneur et observaient la loi de l'Église. Ils étaient aussi des fidèles excellents * et aimant le Seigneur. Lorsque ce saint fut né et eut grandi dans la sagesse, dans la doctrine et dans la crainte du Seigneur, il fut ordonné diacre. Il scruta les livres des prophètes et des apôtres. Il trouva dans la Loi mosaïque le passage qui dit : *Celui qui a violé le sabbat et a préféré, le jour du sabbat, faire une œuvre, qu'il meure de mort*[2]. En outre, il trouva le commentaire d'Abba Sinoda (Sinodâs) sur le texte : *Honorez mes sabbats avec diligence*, où Abba Sinoda parle des deux sabbats. Il comprit mon Évangile qui dit : *Qu'un seul iota, un seul trait et un seul pétale ne passera pas de la Loi et des prophètes. Quant à celui qui néglige et omet un seul jour de*

1. Le texte, propre à **A**, du *récit* de la Vie du saint Père Abba Gabra-Nâzrâwi est souvent incorrect et très obscur; il est même parfois manifestement fautif (altérations graves) et incompréhensible. — 2. Ex., xxxi, 14.

ፀዕ ፡ ይከውን ፡ በመንግሥተ ፡ ሰማያት ፨ ወከዐበ ፡ ለበወ ፡ ወይቤ ፡ መድኃኒነ ፡ ዘኢኃደገኒ ፡ አበሁ ፡ ወእሙ ፡ ወዓዲ ፡ ነፍስ ፡ ወኢይክል ፡ ይጸመደኒ ፡ ወከዊነ ፡ ረድእየ ፨

3. — ወእምድኅረ ፡ ሖረ ፡ ኀበ ፡ አቡነ ፡ ጎርጎርዮስ ፡ ወልዱ ፡ ለአቡነ ፡ አኖሬዎስ ፡ ዘደብረ ፡ ጽጋጃ ፡ ወመነኰሰ ፡ በኀቤሁ ። ወእምዝ ፡ ነበረ ፡ በብዙኀ ፡ ፃማ ፡ ወብዙኀ ፡ ትጋህ ፡ በጾም ፡ ወበጸሎት ፡ ወእምድኅረዝ ፡ ገዳመ ፨ ወእምዝ ፡ ተሠይመ ። ፈተወ ፡ ይሑር ፡ ብሔረ ፡ ትግራይ ፡ ምስለ ፡ አባ ፡ ያዕቆብ ፡ ወዜነዉ ፡ መጻሕፍተ ፡ እግዚአብሔር ፡ ብሉይ ፡ ወሐዲስ ፡ እመነኮሳት ፡ ከሠተ ፡ ሎቱ ፡ ሕሊናሁ ፡ ወይቤሎ ፡ እግዚአብሔር ፡ ይረድአነ ፡ ወገብሩ ፡ ኅቡረ ፡ ወነሥአ ፡ አባ ፡ ያዕቆብ ፡ ጕሕሉተ ፡ ወ
*A, 87 r° b. ይቤሎ ፡ ኢትግበር ፡ ወተፈልጡ ፡ በበይናቲሆ*ሙ ፡ በፈቃደ ፡ እግዚአብሔር ፡ ተግዕዝነ ፨ ወገብረ ፡ ምኔተ ፡ በህየ ፡ ወተጋብኡ ፡ ኀቤሁ ፡ ብዙኃን ፡ ወገብረ ፡ ቀኖና ፡ በህየ ፡ ዓቀበ ፡ ትእዛዝየ ፡ ወክብረ ፡ ሰንበታትየ ፡ ፪ሆን ፡ ወክብረ ፡ በዓላት ፡ ዘመፍትው ፡ ወሥርዓታተ ፡ ምንኵስና ፡ እስከ ፡ ሰርክ ፡ ወዓቀበ ፡ ሰዓተ ፡ በበጊዜሁ ፡ እንበለ ፡ አጽርዖ ፡ ወንዋዩ ፡ ባዕዳን ፡ ኢይንሥኡ ፡ ወካህናትኒ ፡ በህልያን ፡ ወይረግ

6. ወዜነዉ] *A* ወተዜነው *sic.* — 9-10. ተግዕዝነ] *A* ተግዕዝናሃ. — 10. ምኔተ] *A* ተምኔተ *sic.* — 12. ወሥርዓታተ] *A* ወሥርዓታት. — *ib.* ሰዓተ] *A* ሰዓት.

précepte et une seule parole relative au jour de précepte, il deviendra petit dans le royaume des cieux[1]. En outre, il comprit ce que dit Notre-Sauveur : *Celui qui n'aura pas abandonné son père, sa mère et encore soi-même ne pourra pas me servir et devenir mon disciple*[2].

3. — Lorsqu'il alla vers notre Père Grégoire (Gorgoryos), fils spirituel de notre Père Honorius ('Anorêwos), de Dabra-Ṣegâdjâ, il se fit moine auprès de lui. Puis il persévéra dans un grand labeur, dans de nombreuses veilles, dans le jeûne et dans la prière. Ensuite il alla au désert. Puis il fut ordonné prêtre. Il désira aller au pays du Tigré (Tegrây) avec Abba Jacques (Yâ'qob). Ils expliquèrent aux moines les Écritures du Seigneur, de l'Ancien et du Nouveau Testament. Abba Gabra-Nâzrâwi révéla sa pensée à Abba Jacques et lui dit : « Le Seigneur nous aidera. » Ils travaillèrent ensemble. Mais Abba Jacques agit avec ruse. Abba Gabra-Nâzrâwi lui dit :
*A, 87 r° b. « Ne travaille plus avec moi. » Ils se séparèrent l'un de l'autre * sur la volonté du Seigneur, en disant : « Nous nous rendons libres l'un de l'autre. » Abba Gabra-Nâzrâwi fit un monastère là. Beaucoup de moines se réunirent auprès de lui. Il fit des canons là. Il observa mes commandements, la gloire de mes deux sabbats, la gloire des fêtes d'obligation et les règles monastiques depuis le matin jusqu'au soir. Il observa les heures, chacune en leur temps, sans cesser. Il défendit de prendre le bien d'autrui. Il défendit aux prêtres de recevoir des soudoiements. Il défendit de maudire, au nom du

1. Matth., v, 18-19. — 2. Luc, xiv, 26.

ሙ ፡ በስመ ፡ እግዚአብሔር ፡ ዘኮነ ፡ ከዊኖ ፡ ወዝንቱ ፡ ይሜህሮሙ ፡ ለደቂቁ ። ወለሊሁሰ ፡ ወአልቦ ፡ ዓቅም ፡ ለጸሎት ፡ ተዘኪሮ ፡ ወይቤ ፡ ዳዊት ፡ እባርኮ ፡ ለእግዚአብሔር ፡ በኵሉ ፡ ጊዜ ፡፡ ወዘልፈ ፡ ስብሐቲሁ ፡ ውስተ ፡ አፉየ ፡፡ ወዓዲ ፡ ይቤ ፡ ወእዛዋዕ ፡ በትእዛዝከ ፡ ወኢየረስዕ ፡ ቃለከ ፡ ወዓዲ ፡ ኢይትረከብ ፡ ይትኤረም ፡ እምነ ፡ ስብሐት ፡ ዘቦቱ ፡ ደም ። ወበመዓልትኒ ፡ ኢይበልዕ ፡ ዘእንበለ ፡ ፫ዕለት ፡ ወቈስጠንጢኖስሂ ፡ ኢይበልዕ ፡ ዘእንበለ ፡ ኅብስት ፡ ወረከበ ፡ ከዊኖ ፡ በሕገ ፡ እግዚአብሔር ፡ ያዜክሩ ፡ ለነፍሱ ፡ ሕማማተ ፡ እግዚኡ ፡ ወይውኅዝ ፡ አንብዑ ፡ እስከ ፡ ይርኅስ ፡ መከየደ ፡ እገሪሁ ፡ በመንፈስ ፡ ቅዱስ ፡ ረሲዮ ፡ ተዘኪሮ ፡ ወይቤ ፡ ብፁዓን ፡ እለ ፡ ይላህዉ ፡ ይእዜ ፡ እስመ ፡ እሙንቱ ፡ ይትፌሥሑ ፡ እስከ ፡ ይሰግድ ፡ ተዐጺኖ ፡ ፍትወተ ፡ ዓለም ፡ ወኢሞኦ ፡ መፍቀሬ ፡ ሰብእ ፡ እንግዳ ፡ ፯ሊቃናተ ፡ ተዘኪሮ ፡ ይሰፍሕ ፡ ለውሂብ ፡ የማኖ ፡፡ ብፁዕ ፡ ዘርአ ፡ ጽዮን ፡ ወይቤ ፡ ተዘኪሮ ። ወያጠውቃ ፡ ለነፍሱ ፡ በቍር ፡ ወበዕርቃን ፡ ወበድካም ፡ ወሐፍ ፡ ተዘኪሮ ፡ ዘይ * ቤሎ ፡ ለቀሌምንጦስ ፡ ወግፋዕ ፡ ሥልጣኖ ፡ ለርጉም ፡ በጾም ፡ ወበጸሎት ፡ ወበብዙኅ ፡ ትጋህ ፡ ሌሊተ ፡ ወበአንተ ፡ ኢ * A

2. ለጸሎት] *A* ለጸሎተ. — 8. ይላህዉ] *A* ይላህው *sic*. — 13. ትጋህ] *A* ተከህለ *sic*.

Seigneur, qui que ce soit. Il instruisit ses enfants spirituels. Lui-même n'eut pas de mesure pour la prière, se souvenant de ce que dit David (Dâwit) : *Je bénirai le Seigneur en tout temps. Toujours sa glorification sera dans ma bouche*[1]. En outre, (David) dit : *Je méditerai tes commandements et je n'oublierai pas tes paroles*[2]. David dit encore : *Il ne se trouvera pas avec ceux qui louent et il sera écarté de la glorification celui qui répand le sang.* Durant le jour, Abba Gabra-Nâzrâwi ne mangeait pas, sauf trois jours par semaine. Constantin (Quasṭanṭinos) aussi ne mangeait que du pain. Abba Gabra-Nâzrâwi s'appliquait à méditer la loi du Seigneur. Il se rappelait à lui-même la Passion de son Maître. Ses larmes coulaient au point que l'escabeau de ses pieds était mouillé. Il était embrasé de l'Esprit-Saint et se souvenait de ce que dit Notre-Seigneur : *Bienheureux ceux qui se lamentent maintenant, car eux-mêmes se réjouiront*[3]. Il était pieux au point qu'il adorait le Seigneur, même en allant à cheval. Le désir du monde ne le vainquit pas. Il était l'ami des étrangers, se souvenant des sept diacres. Il étendait sa main droite pour donner. Il se souvenait de ce qu'avait dit le bienheureux Zar'a-Syon. Il se tourmentait lui-même par le froid, par la nudité, par la fatigue et par la sueur, se souvenant de ce que Pierre a dit * à Clément (Qalèmenṭos) : « Réprime la puissance du Maudit par le jeûne, par la prière et par de nombreuses veilles pendant la nuit ». A l'exemple d'Abba Isaïe, il ne prenait pour lui-même aucun avantage sur

1. Ps., xxxiii, 2. — 2. Ps., cxviii, 16. — 3. Matth., v

ሳይያስሂ ፡ አልቦ ፡ ዘአዕበየ ፡ ለርእሱ ፡ እምነ ፡ ደቂቁ ፡ እመሂ ፡ በመብልዕ ፡ ወእመሂ ፡ በመስቴ ፡ ወእመሂ ፡ በጸብሐ ፡ ወገብረ ፡ ቀኖና ፡ ፩፩ወዓቀበ ፡ ዘንተ ፡ እስከ ፡ ተፍጻሜቱ ፡ ፍልሰቱ ፨

4. — ወዝንቱሰ ፡ አቡነ ፡ ገብረ ፡ ናዝራዊ ፡ ተውህበ ፡ አእምሮ ፡ ወልብና ፡ ወመክሬልታት ፡ ብዙኃ ፡ አውፅአ ፡ አጋንንት ፡ ወፈውሶ ፡ ድውያን ፡ ወገብረ ፡ ኃይላት ፡ ወፈክሮ ፡ ኅቡኣት ፡ እስከ ፡ ይእዜ ፡ ወበመንፈስ ፡ ቅዱስ ፡ ያአምር ፡ ኵሎ ፡ ወሶበሂ ፡ ይናዝዝዎ ፡ ደቂቁ ፡ ያዜክሮሙ ፡ ዘኅቡኡ ፡ ኃጣውኢሆሙ ፡ ወሐለየ ፡ በልቦሙ ፡ ዘይከውን ፡ እምቅድመ ፡ ይኩን ፨ ወዓዲ ፡ ንስቲተ ፡ እምነ ፡ መንክራቲሁ ፡ ንዜክር ፡ ወአሐተ ፡ ረከበ ፡ ለኖኅተ ፡ ደዴ ፡ ምዕረ ፡ ንሥግተ ፡ ወሜጠ ፡ ገጾ ፡ ኀበ ፡ አምላኩ ፨ ወአዕረገ ፡ አብ ፡ መሥዋዕተ ፡ ወነዚሀ ፡ ከመ ፡ ማይ ፡ ወተርኅወ ። ወለሊሁሰ ፡ በፈቃዱ ፡ ለእግዚአብሔር ፡ ወኃለፈ ፡ ደቂቁ ። ፪ተአምር ፡ ወአማኅፀነሂ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ ወሬዛ ፡ ከመ ፡ ረከበ ፡ ዓምደ ፡ መንገለ ፡ አዜብ ፡ ወጸውዖሙ ፡ ለእሊዓሁ ፡ አርዳኢሁ ፡ እምድኅረ ፡ ሰዓት ፡ ወየዓክሉ ፡ ፲ወ፯ ፡ እለ ፡ ሀለዉ ፡ ህየ ፡ ወባዕዳንሂ ፡ ሖሩ ፡ በእንተ ፡ መፍቅድ ፡ ወይቤሎሙ ፡ ንዑ ፡ አእትትዎ ፡ ወኢትናፍቁ ፡ ምንተኒ ፨ ወበእንተ ፡ ዓቂቦትኪ ፡ ወአዕትትዋ ፡

2. በጸብሐ] *A* በጽባሕ *sic.* — 4. ይእዜ] *A* ይእቲ. — 5. ወበመንፈስ] *A* ወዘመንፈስ. — *ib.* ያአምር] *A* ያእምር. — 5-6. ይናዝዝዎ] *A* ይትናዘዝዎ. — 9. ንሥግተ] *A* ንግሥተ *sic.* — 13. ሀለዉ] *A* ሀለው *sic.* — 14. ወአዕትትዋ] *A* ወአዕተዋ *sic.*

ses enfants spirituels, soit dans la nourriture, soit dans la boisson, soit dans l'assaisonnement des mets. Il observa, dans la pratique, chacun des canons jusqu'à la fin de sa vie et jusqu'à son départ de ce monde.

4. — A notre Père Gabra-Nâzrâwi furent donnés la science, l'intelligence et des charismes nombreux : expulsion de démons, guérison de malades, accomplissement de prodiges et explication de choses cachées jusqu'à maintenant. Par l'Esprit-Saint il connaissait tout. Même lorsque ses enfants spirituels le consolaient, il leur rappelait leurs péchés secrets. Il percevait ce qui se passait dans leur cœur, avant que cela eût lieu. En outre, mentionnons quelques-uns de ses prodiges. Premier miracle. Il trouva une fois la grand'porte du monastère verrouillée. Il tourna son visage vers son Dieu. Le Père Abba Gabra-Nâzrâwi, après avoir offert le saint sacrifice et aspergé la porte avec de l'eau bénite, la vit s'ouvrir. Quant à lui, sur la volonté du Seigneur, il passa avec ses enfants spirituels. Deuxième miracle. Étant jeune, il restaurait une église. Il trouva une colonne tombée vers le sud. Il appela ses propres disciples. Une heure après, il y avait environ dix-sept moines qui se trouvaient là. D'autres aussi vinrent par nécessité. Il leur dit : « Allez, soulevez cette colonne et n'hésitez pas. Pour la conserver soulevez-la sur la volonté du Seigneur. » Ils ne purent nullement la soulever à cause de leur méchanceté.

በፈቃደ ፡ እግዚአብሔር ፡ ወኢያምንትኒ ፡ እምነ ፡ እከዮሙ ፡ ወእምድኅረዝ ፡ መተሩ ፡ እምነ ፡ ግዘፈ ፡ ፫ዕመት ፡ ወእምነ ፡ ከተማሁ ፡ ፫ዓቅም ። ተቃወምዎ ፡ ሰብእ ፡ ብዙኃን ፡ መ*ነኮሳት ፡ ወእምነ ፡ ካልእ ፡ መካን ፡ ለአቡነ ፡ ዮሐንስ ፡ ወእምሰብአ ፡ ዓለም ፡ ወእምዝ ፡ በላ ፡ ወእምዕውራን ፡ ወስእንዎ ፡ አልዕሎቶ ፡ ወይቤሉ ፡ ኃደግ ፡ ወጸለየ ፡ ላዕሌሃ ፡ ወፈጺሞ ፡ ጸሎቶ ፡ ወርቅየ ፡ ጸሎተ ፡ ምስለ ፡ አንብዕ ፨ ወእምዝ ፡ ይቤሎሙ ፡ አልዕልዋ ፡ ወይቤልዎ ፡ አቀምዋ ፡ በፈቃደ ፡ እግዚአብሔር ፨ ሣልስ ፡ ተአምር ፡ ወፈነዎሙ ፡ ለአርድእቲሁ ፡ ውስተ ፡ ርኁቅ ፡ ብሔር ፡ ሐድያ ፨ ወበሕርየ ፡ አዕረፈ ፡ ለረድኡ ፡ ወአእመረ ፡ አቡነ ፡ አባ ፡ ገብረ ፡ ናዝራዊ ፡ በመንፈስ ፡ ወይቤሎ ፡ ለቀሲስ ፡ በውስተ ፡ ምሥዋዕ ፡ ዝክሮ ፡ ለይስሐቅ ፡ በይእቲ ፡ ዕለት ፡ አንተ ፡ ባቲ ፡ አዕረፈ ፡ ወእምድኅረዝ ፡ ፯አውራኅ ፡ አተወ ፡ ወዜነወ ፡ ዕለቶ ፡ ወተረክበ ፡ ከማሁ ። ንስቲተ ፡ ዘከርነ ፡ ወኅደግነ ፡ ዘይበዝኅ ፨

5. — ወአቡነ ፡ ገብረ ፡ ናዝራዊ ፡ ይምዕዶ ፡ አንተ ፡ ጸብሐት ፡ ወያዜክሮሙ ፡ መ

2. ፫ዕመት] *A* ፫ዓመት. — 4. በላ] *A sic.* — 5. ወርቅየ] *A sic.* — 7. ሣልስ] *A* ሣህል *sic.* — 7. ወበሕርየ] *A sic.* — 9. አንተ] *A* አንዘ. — 11. ዘከርነ] *A* ተዘክረነ *sic.* — 12. አንተ ፡ ጸብሐት] *A* አንተ ፡ ጸባሕተ *sic.*

Ensuite ils la coupèrent. Elle avait une épaisseur de trois coudées et, à partir de son sommet, une longueur de trois mesures. S'acharnèrent à soulever cette colonne beaucoup de gens, des * moines d'un autre couvent : du sanctuaire de notre Père Jean (Yohannès) et des gens du monde. Ils ne purent pas la soulever. Ils dirent qu'ils l'abandonnaient. Abba Gabra-Nâzrâwi pria sur la colonne. Ayant achevé sa prière avec des larmes, il leur dit ensuite : « Soulevez-la. » Ils lui dirent oui et ils la dressèrent sur la volonté du Seigneur. Troisième miracle. Il envoya ses disciples dans un pays éloigné, à Hadyâ. Son disciple Isaac mourut. Notre Père Abba Gabra-Nâzrâwi le sut par l'Esprit-Saint. Il dit au prêtre, à l'autel : « Souviens-toi d'Isaac (Yeshaq) : c'est aujourd'hui le jour où il est mort. » Six mois après, il retourna à son pays. Il annonça le jour de la mort d'Isaac. Il se trouva être ainsi. Nous avons mentionné quelques-uns de ses miracles, mais nous avons omis les plus nombreux.

5. — Notre Père Gabra-Nâzrâwi exhortait, chaque jour, les fidèles. Il

ሪረ ፡ ሞት ፡ ወሰዓት ፡ ለዕለት ፡ ወያስተፌሥሖሙ ፡ በሕንጻ ፡ መንግሥት ፡ ሰማያት ፡ ለጻድቃን ፡ ዕሤተ ፡ ኖላዊ ፡ ከዊኖ ፡ እንበለ ፡ ሐኬት ፡ ወዓቀበ ፡ መርዔቶ ፡ እምነ ፡ ተኵላት ፡ ወአገዐብት ፡ ወእምነ ፡ አክይስት ፡ መሣጥያነ ፡ ነፍሳት ። ወአኮ ፡ ለበሕቲቶሙ ፡ ዘኮነ ፡ ዓላዊ ፡ አላ ፡ ለመኳንንት ፡ ወለዓበይትኒ ፡ ወለአብዕልትኒ ፡ ለእድ ፡ ወለሕፃናት ፡ ይስሕብዎሙ ፡ ወይጌሥጽዎሙ ፡ በእንተ ፡ አምልኮቶ ፡ ለእግዚአብሔር ፨ እስመ ፡ ይብል ፡ መጽሐፍ ፡ አፍቅር ፡ ቢጸከ ፡ ከመ ፡ ነፍስከ ። ወብፁዕሰ ፡ ገብረ ፡ ናዝራዊ ፡ አቡነ ፡ ሶበ ፡ ይበውዕ ፡ ውስተ ፡ ቍርባን ፡ ያልዕል ፡ ሕሊና ፡ ምድራዊ ፡ ወያውኅዝ ፡ አንብዓ ፡ ከመ ፡ ዘሞተ ፡ ነቅዓ ፡ ማ*ይ ፡ መልዕልተ ፡ ርእስከ ፡ ወለሊሁ ፡ ይቤ ፡ መጽአኒ ፡ ሕሊና ፡ ዘእንበለ ፡ አሐቲ ፡ ዕለት ፡ እንዘ ፡ ሀሎኩ ፡ በውስተ ፡ ምሥዋዕ ። ውእቱሰ ፡ ዘኮነ ፡ ላዕሌሆሙ ፡ በእንተ ፡ አኃው ፡ ዕፁብኬ ። በእንተዝ ፡ ብእሲ ፡ ናስተበፅዖ ፡ ወአኮ ፡ ንሕነ ፡ አላ ፡ ለነቢይ ፡ ንሰምዖ ፡ ወይቤ ፡ ብፁዕ ፡ ብእሲ ፡ ዘይፈርሆ ፡ ለእግዚአብሔር ፡ ወዘይፈቅድ ፡ ትእዛዞ ፡ ፈድፋደ ፨ ወካዕበ ፡ ይቤ ፡ ብፁዓን ፡ እለ ፡ ንጹሓን ፡ በፍኖቶሙ ፡ ወእለ ፡ የሐውሩ ፡ በፍናዊሁ ፨ ስብሐት ፡ ለአብ ፡ ዘኀረዮ ፡ ስብሐት ፡ ለወ

*A, 87 v° b.

10. ናስተበፅዖ] *A* ናስተበፅዓ.

leur rappelait la mort amère et l'heure du dernier jour. Il les réjouissait par l'édifice du royaume des cieux, récompense pour les justes. Étant pasteur sans paresse, il garda son troupeau des loups, des hyènes et des serpents, ravisseurs d'âmes. Non seulement n'importe quel infidèle, mais les magistrats, les grands, les riches, les hommes, les femmes et les enfants, il les attirait et les reprenait au sujet du culte à rendre au Seigneur. En effet, l'Écriture dit : *Aime ton prochain comme toi-même*[1]. Lorsque le bienheureux Gabra-Nâzrâwi, notre Père, entrait dans l'église pour le sacrifice eucharistique, il élevait sa pensée des choses terrestres et faisait couler ses
A, 87 v° b. larmes, comme s'il allait mourir et comme si une source d'eau était sur sa tête. Lui-même disait : « La pensée des choses célestes me vient immanquablement chaque jour, tandis que je me trouve à l'autel. » Quant à lui qui était à la tête de ses frères, il n'agissait que pour eux. C'est donc admirable. C'est pourquoi nous déclarons bienheureux ce saint homme. Ce n'est pas nous qui le déclarons bienheureux, mais nous entendons le prophète qui dit : *Bienheureux l'homme qui craint le Seigneur et qui veut accomplir ses commandements exactement*[2]. En outre, il dit : *Bienheureux ceux qui sont purs dans leur voie et qui vont dans les voies du Seigneur*[3]. Gloire au Père qui le choisit. Gloire au Fils qui l'aima. Gloire à l'Esprit-Saint qui

1. Lév., xix, 18. — 2. Ps., cxi, 1. — 3. Ps., cxviii, 1.

ልደ ፡ ወለዘአፍቀሮ ፡ ስብሐተ ፡ ወለመንፈስ ፡ ቅዱስ ፡ ወለዘአሥመሮ ፡ ወረሰየ ፡ ማ
ኅደሮ ፡ በ፩መለኮት ፡ ሎቱ ፡ ስብሐት ፡ በአሐቲ ፡ ምልክና ፡ እንበለ ፡ ተፈልጦት ፡
ይእዜኒ ፡ ወዘልፈኒ ፡ ወለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን ፨

6. — ወሶበ ፡ በጽሐ ፡ ፍልሰተ ፡ ሥጋሁ ፡ እምዝንቱ ፡ ዓለም ፡ ኃላፊ ፡ አስተጋብ
አሙ ፡ ለደቂቁ ፡ ወሰምዮሙ ፡ እንዘ ፡ ይብል ፡ ስምዓ ፡ መንፈስ ፡ ቅዱስ ፡ ወአልቦ ፡ ዘመ
ሐርኩክሙ ፡ እምኅቤየ ፡ እም፹፩መጻሕፍት ፡ አስተጋቢእየ ፡ ኢትትገኃሡ ፡ እምኔሆን ፡
ኢለየማን ፡ ወኢለፀጋም ፡ እስከ ፡ ለዓለም ። ወበእንተ ፡ ሃይማኖተ ፡ ሥላሴ ፡ ይቤሎ
ሙ ፡ አጽንዑ ፡ ዘመሐርኩክሙ ፡ ወኢለበወ ፡ እምድኅሬክሙ ፡ ወሒይዛት ፡ ወነፋሳት ፡
ወኢያንቀልቅልክሙ ፡ ወኢይኩኑ ፡ ዲበ ፡ ኆፃ ፡ ሕንፃቲክሙ ፡ ወኢትኅበሩ ፡ ሃይማ
ኖትክሙ ፡ ወክሀዱ ፡ ወኢኃፈሩ ፡ ኀበ ፡ ህላዌሁ ፡ ዘእምቅድመ ፡ ዓለም ፡ ምስለ ፡ አ
ብ ፡ ወወልድ ፡ ወመንፈስ ፡ ቅዱስ ፡ ጰራቅሊጦስ ፡ ወኢወ * ላዲ ፡ ህላዌሆሙ ፡ * A.
፩መንግሥቶሙ ፡ ወ፩ምኵናኖሙ ፡ ወ፩ምህሎሙ ፡ ወምሕረቶሙ ፡ ወ፩ልበሙ ፡

5. ወሰምዮሙ] *A* ወስምዮሙ. — 6. አስተጋቢእየ] *A* አስተጋብእየ *sic*. — 8. ወሒይዛት] *A* ወሒይዘት *sic*. — 9. ሕንፃቲክሙ] *A* ሕገፃቲክሙ.

se plut en lui et établit sa demeure en lui. Gloire au Seigneur dans une seule divinité et dans une seule domination, sans séparation, maintenant, à jamais et pour les siècles des siècles. Amen.

6. — Lorsque fut arrivé pour lui le départ de son âme de ce monde passager, il réunit ses enfants spirituels. Il leur déclara, en disant : « L'Esprit-Saint m'est témoin que je ne vous ai enseigné rien d'autre que les quatre-vingt-une Écritures, que j'ai réunies pour vous. Ne vous en affranchissez jamais, ni à droite, ni à gauche. » Au sujet de la foi en la Trinité il leur dit : « Affermissez ce que je vous ai enseigné. On ne comprendra pas cet enseignement après vous. Que les torrents et les vents ne vous ébranlent pas. Que vos édifices ne se trouvent pas sur le sable. Ne vous unissez pas, dans votre foi, à ceux qui sont hérétiques et ne révèrent pas le Seigneur, dont l'existence était, avant le monde, avec le Père, le Fils et l'Esprit-Saint Paraclet, mais non * générateur. Une est la nature des personnes divines; une est leur royauté; une est leur souveraineté; une est leur clémence; une est leur miséricorde. Aucune personne n'est d'essence différente, ni faite, ni créée, dans la sainte Trinité. Le Père est Seigneur; le Fils aussi est Seigneur; l'Esprit-Saint aussi * A.

ብዑድ ፡ ወግቡር ፡ ወፍጡር ፡ ውስተ ፡ ቅድስት ፡ ሥላሴ ፡ አብኒ ፡ እግዚአብሔር ፡ ወ
ወልድኒ ፡ ውእቱ ፡ እግዚአብሔር ፡ መንፈስ ፡ ቅዱስኒ ፡ እግዚአብሔር ፡ ውእቱ ፡ በ
ዝንቱ ፡ ሃይማኖት ፡ ቅንዓት ፡ አሐቲ ፡ ልብክሙ ፡ አልቦ ፡ ዘየዓቢ ፡ ወአልቦ ፡ ዘየሐ
ፅፅ ፡ እምኔሆሙ ፡ አላ ፡ ፫ኅቡረ ፡ ህላዌሆሙ ፡ አልቦ ፡ ዘይትዔረዮሙ ፡ ወአልቦ ፡ ዘይ
ትሜሰሎሙ ፡ ለቅድስት ፡ ሥላሴ ፡ በሰማይ ፡ በላዕሉ ፡ ወበምድር ፡ በታሕቱ ፡ ከመ ፡
ቀዳሚ ፡ ይቤ ፡ ምሥጢር ፡ ላዕሌሁ ፡ አልቦ ፡ ዘይትሜሰሎ ፡ ኪያሁ ፡ እስመ ፡ መልዕል
ተ ፡ አምሳል ፡ ንሕነ ፡ ወጥቀመ ፡ ርእስክሙ ፡ በአሚነ ፡ አብ ፡ ወወልድ ፡ ወመንፈስ ፡
ቅዱስ ፡ ወእመቦ ፡ ዘወሰከ ፡ ላዕለ ፡ ሥላሴ ፡ አኀው ፡ ዘአሕፀፀ ፡ ውጉዝ ፡ ውእቱ ፡ ወእ
ምዝ ፡ ዘንተ ፡ ብሒሎ ፡ ወአለቢዎ ፡ ለደቂቁ ፡ አቡነ ፡ ገብረ ፡ ናዝራዊ ፡ አዕረፈ ፡ በ
ሰላም ፡ አመ ፡ ፭ለታኅሣሥ ፡ በዕለተ ፡ እኁድ ፡ እምድኅረ ፡ ቍርባን ።

ጸሎቱ ፡ ወበረከቱ ፡ የሃሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ስእለ ፡ ጽዮን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ።

1. አብኒ] *A* አብእኒ. — 4-5. ዘይትሜሰሎሙ] *A* ዘይትማሰሎሙ. — 6. ዘይትሜሰሎ] *A* ዘይትማሰሎ. — 9. ብሒሎ] *A* ብሒሮ *sic.* — *ib.* ለደቂቁ] *A* ለደቂቀ. — *ib.* አቡነ] *A* አቡሁ.

est Seigneur. Que pour la profession de cette foi votre zèle soit unanime. Aucune personne n'est plus grande que l'autre; aucune n'est plus petite que l'autre, mais les trois personnes sont, chacune, consubstantielles. Rien n'est égal et rien n'est semblable à la sainte Trinité, au ciel là-haut et sur la terre ici-bas. Comme on a dit autrefois, c'est un mystère auquel rien ne ressemble, car il est au-dessus de tout symbole. Que le fondement principal de votre piété soit dans la foi au Père, au Fils et à l'Esprit-Saint. Si quelqu'un ajoute à la Trinité, ô mes frères, ou en diminue quelque chose, il est excommunié. » Puis ayant dit ceci et l'ayant enseigné à ses enfants spirituels, notre Père Gabra-Nâzrâwi mourut en paix le 5 Tâḫschâsch, le jour du dimanche, après le sacrifice eucharistique.

Que sa prière et sa bénédiction soient avec son cher Se'la-Ṣyon pour les siècles des siècles.

ከመ ፡ ፮ለታኅሣሥ ።

I. — Recension primitive.

በስመ ፡ አብ ፡ ወወልድ ፡ ወመንፈስ ፡ ቅዱስ ፡ አሐዱ ፡ አምላክ ።
በዛቲ ፡ ዕለት ፡ ተዝክረ ፡ በዓሉ ፡ ለቅዱስ ፡ ሰማዕት ፡ አንጦሎስ ፡ ቀሲስ ።
እግዚአብሔር ፡ ይምሐረነ ፡ በጸሎቱ ፡ አሜን ።

3. ተዝክረ ፡ በዓሉ ፡ ለቅዱስ ፡ ሰማዕት] P, O ተዝካሩ ፡ ለሰማዕት ፡ ቅዱስ; *A* ዝኑ ፡ ተዝካሩ ፡ ለሰማዕት ፡ ቅዱስ. — *ib.* አንጦሎስ] P አንጣሎስ; O አንጣልዮስ; *A* አንጦሎስ. — *ib.* ቀሲስ] *A om.* — 4. እግዚአብሔር — አሜን] P ጸሎቱ ፡ ወበረከቱ ፡ የሀሉ ፡ ምስለ ፡ ንጉሥነ ፡ ኢያሱ ፡ ወምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ዘመንፈስ ፡ ቅዱስ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን; O በረከቱ ፡ ትኩን ፡ ለፍቁሩ ፡ ተወልደ ፡ መድኅን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን; *A* ጸሎቱ ፡ ወበረከቱ ፡ የሃሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁ[ሩ ፡] ነገደ ፡ ኢየሱስ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም: le nom propre primitif a été gratté; le nom propre ነገደ ፡ ኢየሱስ, de seconde main, est mis en surcharge.

LE 6 TAHSCHASCH.

I. **Recension primitive**. — 1. *Mémoire* de saint Anatole, prêtre : A (90 r° a ; P 97 v° a); T (108 v° b); O (6 r° b); **A** (87 v° c — 88 r° a). — 2. Mort d'Abba Abraham, le Syrien (*récit*) : A (90 r° a — 92 r° a); T (108 v° b — 111 r° b); P (97 v° b — 99 r° a); O (6 r° b — 7 v° b); **A** (88 r° a — 89 r° b). — 3. Dédicace de l'église de sainte Ripsime et translation de son corps et des corps de ses compagnes, martyres (*mémoire*) : A (92 r° a); T (111 r° b); O (7 v° b); **A** (89 r° b — 89 r° c). — II. **Revision ou Vulgate**. — 4. *Salâm* à Anatole, prêtre : P (97 v° a — 97 v° b); O (7 v° a); **A** (87 v° c — 88 r° a). — 5. *Salâm* à Abba Abraham, le Syrien : P (99 r° a); O (7 v° a — 7 v° b); **A** (88 r° a). — 6. *Salâm* à Simon, le cordonnier : **A** (89 r° b). — 7. (Cf. 3) Dédicace de l'église de sainte Ripsime et translation de son corps et des corps de ses compagnons, martyrs (*mémoire*, fragment de *récit* et *salâm*) : P (99 r° a — 99 r° b); O (7 v° b); **A** (89 r° b — 89 v° c). — 8. *Mémoire* de Baṭelsis, Soufito, Mâryon, Mikâ'êl, Yolsâwis et Ṯalmyos : P (99 r° b); O (7 v° c); **A** (89 r° c). — 9. *Salâm* à 'Êlyâb : **A** (89 r° c).

I. — Recension primitive

1. — Mémoire de saint Anatole, prêtre.

Au nom du Père, du Fils et du Saint-Esprit, un seul Dieu.

En ce jour est la mémoire de la fête du saint martyr Anatole (Antolos), prêtre.

Que le Seigneur ait pitié de nous par sa prière. Amen.

1. — ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ከዕበ ፡ አዕረፈ ፡ አብ ፡ ቅዱስ ፡ አባ ፡ አብርሃም ፡ ሶርያዊ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ዘሀገረ ፡ እስክንድርያ ። ወውእቱ ፡ እምኍልቆሙ ፡ ለሊቃነ ፡ ጳጳሳት ፡ ፷ወ፪ ፨

2. — ዝንቱ ፡ አብ ፡ ኮነ ፡ እምነ ፡ ክርስቲያን ፡ ዘብሔረ ፡ ምሥራቅ ፨ ወኮነ ፡ ነጋዴ ፡ ወብዙኅ ፡ ንዋዩ ፡ ወበጽሐ ፡ ኀበ ፡ ምስር ፡ ብዙኀ ፡ ጊዜ ፡ እንዘ ፡ ይነግድ ፡ ወኀደረ ፡ ውስቴታ ፡ ድኅረ ፡ ወአስተርአዩ ፡ እምኔሁ ፡ ትሩፋት ፡ ብዙኃት ፡ ወምሕረት ፡ ለነዳያን ፡ ወተሰምዓ ፡ ዜናሁ ፡ ለኂሩት ፡ ወለአእምሮ ፨

1-2. ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ዘሀገረ ፡ እስክንድርያ] P, O ዘሀገረ ፡ እስክንድርያ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት; *A* ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ በሀገረ ፡ እስክንድርያ. — *ib.* እምኍልቆሙ] A እምኆልቆሙ *sic.* — *ib.* ለሊቃነ ፡ ጳጳሳት] P, *A* ለአበው ፡ ሊቃነ ፡ ጳጳሳት; O ለሊቃነ ፡ ጳጳሳት ፡ አበው. — 3. ፷ወ፪] O ፷ወ፪ *sic.* — 5. ጊዜ] *A om.* — 6. ድኅረ] P, O, *A om.* — *ib.* ወአስተርአዩ] A, P, *A* አስተርአየ. — *ib.* ትሩፋት ፡ ብዙኃት] P, O, *A* ብዙኃት ፡ ትሩፋት. — 7. ለነዳያን] P, O ላዕለ ፡ ነዳያን. — *ib.* ዜናሁ] T *incip.* — *ib.* ለኂሩት ፡ ወለአእምሮ] A ለኂሩት ፡ ወበአእምሮ; P, T በኂሩት ፡ ወበአእምሮ; O በኀሪት ፡ ወበአእምሮ; *A* ዘኂሩት ፡ ወአእምሮ.

2. Mort d'Abba Abraham, le Syrien.

1. Incipit. — 2. Origine et vertus de saint Abraham. — 3. Institué patriarche d'Alexandrie, Abraham réforme les coutumes mauvaises de son clergé. — 4. Sous peine d'excommunication, il interdit à ses prêtres les concubines. — 5. Révolte du secrétaire du roi d'Égypte, qui refuse, malgré les nombreuses admonestations du patriarche, de renvoyer sa concubine. — 6. Obstination du secrétaire dans sa rébellion. — 7. Son excommunication. — 8. Miracle opéré sur le seuil de la porte de la maison du secrétaire. — 9. Destitution du secrétaire; son extrême misère et sa mort cruelle. — 10. Un Juif, ami d'un général du roi d'Égypte El-Moi'zz, qui s'était converti du judaïsme à l'islamisme, sollicite du roi un entretien avec le patriarche. — 11. Accompagné de Sévère ibn El-Moqaffa', Abba Abraham confond le Juif et son ami, le général musulman. — 12. Sur les instances du général, le roi demande au patriarche d'accomplir, pour prouver que les chrétiens ont une foi ferme, le miracle, annoncé dans l'Évangile, du soulèvement d'une montagne. — 13. La Sainte Vierge apparaît à Abba Abraham et lui indique un pieux fidèle, Simon, le cordonnier, qui doit opérer le miracle. — 14. Simon expose au patriarche ce qu'il faut faire. — 15. Accomplissement du miracle. — 16. Comblé d'honneurs et refusant l'argent qui lui est offert par le roi, Abba Abraham entreprend la reconstruction de nombreuses églises. — 17. Sa mort.

1. — En ce jour aussi mourut le Père saint Abba Abraham ('Abrehâm), le Syrien, patriarche de la ville d'Alexandrie ('Eskendryâ). Il est du nombre des patriarches le soixante-deuxième.

2. — Ce Père était issu des chrétiens du pays d'Orient. C'était un négociant; ses richesses étaient nombreuses. Il vint en Égypte (Mesr) de nombreuses fois, alors qu'il trafiquait. Il y demeura finalement. Beaucoup de vertus apparurent de lui, ainsi que sa miséricorde envers les pauvres. La renommée de sa bonté et de sa science se répandit.

3. — ወተሰናአዉ ፡ አበው ፡ ኤጲስ ፡ ቆጶሳት ፡ ወልሂቃን ፡ ወማእምራን ፡ ላዕሌሁ ፡ ከመ ፡ ይሚምዎ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳተ ፡ ላዕለ ፡ ሀገረ ፡ እስክንድርያ ። ወሶበ ፡ ተሠይመ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ በፈቃደ ፡ እግዚአብሔር ፡ ወሀበ ፡ ኵሎ ፡ ንዋዮ ፡ ለነዳያን ፡ ወለምስኪናን ። ወመተረ ፡ ኵሎ ፡ ልማደ ፡ እኩየ ፡ እምሢመቱ ፡ ወአውገዘሙ ፡ ለኵሎሙ ፡ ኤጲስ ፡ ቆጶሳት ፡ ከመ ፡ ኢይንሥኡ ፡ ሕልያነ ፡ በእንተ ፡ ሢመተ ፡ ክህነት ፡ ግሙራ ። ወአውገዘሙ ፡ ለእለ ፡ ይነሥኡ ፡ ዕቁባተ ። ወተምዕዐ ፡ ወተቈጥዐ ፡ ላዕለ ፡ እለ ፡ ቦሙ ፡ በኀቤሆሙ ፡ ዕቁባት ።

4. — ወሶበ ፡ ሰምዑ ፡ እለ ፡ ቦሙ ፡ ዕቁባተ ፡ ግዘተ ፡ ዘአውገዘሙ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ፈርሁ ፡ እምኔሁ ፡ ወእምግዘቱ ፡ ፈድፋደ ፡ ወፈርህዎ ፡ ለእግዚአብሔር ፡ ልዑል ፡

1. ወተሰናአዉ] P, O, *A* ወተሰነዓው *sic*; T ወተሰናአው *sic*. — 1-2. ወልሂቃን — ሊቀ ፡ ጳጳሳት] O *om.* — *ib.* ላዕሌሁ] T *om.* — *ib.* ይሚምዎ] T ይሚምምዎ *sic*. — *ib.* ሊቀ ፡ ጳጳሳተ] T ሊቀ ፡ ጳጳሳት. — *ib.* ወልሂቃን ፡ ወማእምራን] A ወሊሂቃን ፡ *sic* ማእምራነ. — 2. እስክንድርያ] *A* ን est en surcharge. — *ib.* ሊቀ ፡ ጳጳሳት] A, T *om.* — *ib.* ወሀበ] T ወወሀበ. — *ib.* ለነዳያን] A ለነያን *sic*. — 4. ኵሎ ፡ ልማደ ፡ እኩየ] P ኵሎ ፡ ንዋዮ ፡ ወልማደ ፡ *sic* እኩየ; O ልማደ ፡ እኩየ; *A* ኵሎ ፡ ልማደ ፡ እኩያን; T ኵሎ ፡ እኩየ. — *ib.* እምሢመቱ ፡ ወአውገዘሙ — ወአውገዘሙ ፡ ለእለ ፡ ይነሥኡ] T እምሢመቱ ፡ ወአውገዘሙ ፡ ለእለ ፡ ይነሥኡ. — 5. ኢይንሥኡ] A ኢ est en surcharge; O ኢያንሥኡ; *A om.* ኢ. — *ib.* ሕልያነ — ለእለ ፡ ይነሥኡ] O, *A om.* — *ib.* ክህነት] P ክህነ. — 7. ዕቁባተ] A, *A* ዕቁባት; O ዕቀባተ *sic*. — *ib.* ወተምዕዐ — ዕቁባት] O *om.* — *ib.* ዕቁባተ ። ወተምዕዐ — ዕቁባት ። ወሶበ ፡ ሰምዑ] T ዕቁባተ ፡ ወሶበ ፡ ሰምዑ. — *ib.* ወተምዕዐ] A ወተመዐ ፡ *sic*; *A* ወተምዐ. — *ib.* ወተቈጥዐ] A ወተቈጣዐ *sic*; O, *A om.* — *ib.* ላዕለ] *A om.* — 8. ቦሙ] A *om.* — *ib.* በኀቤሆሙ] P, *A om.* — 8-9. ዕቁባተ — ሊቀ ፡ ጳጳሳት] *A om.* — *ib.* ሰምዑ ፡ እለ ፡ ቦሙ ፡ ዕቁባተ ፡ ግዘተ ፡ ዘአውገዘሙ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት] P ሰምዑ ፡ ግዘተ ፡ ዘአውገዘሙ ፡ እለ ፡ ቦሙ ፡ ዕቁባት; O ሰምዑ ፡ ግዘተ ፡ ወአውገዘሙ ፡ እለ ፡ ቦሙ ፡ እቁባተ. — 9. ፈርሁ ፡ እምኔሁ ፡ ወእምግዘቱ ፡ ፈድፋደ] P, O ፈርሁ ፡ ዐቢየ ፡ ፍርሃተ ፡ ፈድፋደ ፡ እምግዘቱ ፡ (O እምዘቱ *sic*) ለሊቀ ፡ ጳጳሳት; *A* ፈርሃ ፡ ፍርሃት ፡ ፈድፋደ ፡ እምግዘተ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት; T ፈርሁ ፡ እምግዘቱ ፡ ፈድፋደ. *ib.* ወፈርህዎ] T *defic.* variantes tirées des quatorze premières lignes, non endommagées par le feu, du fol. 109 r° a).

3. — Les Pères évêques, les notables et les savants se mirent d'accord pour l'instituer patriarche de la ville d'Alexandrie. Lorsqu'il fut institué patriarche sur la volonté du Seigneur, il donna toutes ses richesses aux pauvres et * aux malheureux. Il supprima toute coutume mauvaise dans le ressort de sa juridiction. Il défendit, sous peine d'excommunication, à tous les évêques de ne jamais recevoir de soudoiement à l'occasion de l'ordination sacerdotale. Il excommunia ceux qui prenaient des concubines. Il se fâcha et s'indigna contre ceux qui avaient chez eux des concubines.

4. — Lorsque ceux qui avaient des concubines apprirent l'excommunication dont les avait frappés le patriarche, ils eurent extrêmement peur de

ወአውጽኡ ፡ ኵሎሙ ፡ ዕቁባቲሆሙ ፡ እምውስተ ፡ አብያቲሆሙ ። ወመጽኡ ፡ ኀበ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ አባ ፡ አብርሃም ፡ ወሰገዱ ፡ ታሕተ ፡ እገሪሁ ፡ ወነስሑ ፡ ወተወክፈ ፡ ንስሓሆሙ ፡ ወኅደገ ፡ ሎሙ ፡ ኵሎ ፡ አበሳሆሙ ።

5. — ወኢደፈረ ፡ መኑሂ ፡ ላዕሌሁ ፡ ዘእንበለ ፡ ፩ብእሲ ፡ ዘኮነ ፡ ጸሓፌ ፡ ዓቢይ ፡ ለንጉሠ ፡ ምስር ፡ ወዝንቱሰ ፡ ምስኪን ፡ ኢፈርሆ ፡ ለእግዚአብሔር ፡ ልዑል ፡ ወኢፈርሃ ፡ እምግዘቱ ፡ ለዝንቱ ፡ አብ ። ወገሠጾ ፡ ዝንቱ ፡ አብ ፡ ብዙኃ ፡ ጊዜ ፡ ወተዐገሦ ፡ ላዕሌሁ ፡ ብዙኃ ፡ መዋዕለ ፡ ወሰገደ ፡ ሎቱ ፡ ብዙኃ ፡ ጊዜ ። ወኢተገሠጸ ፡ ወኢተመይጠ ፡ እምእከዩ ፡ ወኢፈርሃ ፡ ከመ ፡ ያጥፍኦ ፡ እግዚአብሔር ፡ ልዑል ። ወውእቱ ፡ እንዘ ፡ ይሬኢ ፡ ይእተ ፡ ሲበተ ፡ ቅድስተ ፡ ወንጽሕተ ፡ ውግርተ ፡ ዲበ ፡ ምድር ፡ ታሕተ ፡ እገሪሁ ፡ ዘይደልዎሙ ፡ መቲረ ፡ እንዘ ፡ ይስእሎ ፡ ከመ ፡ ይትመየጥ ፡

1. ወአውጽኡ] *A* ወአውዕኡ. — *ib.* ኵሎሙ] O ኵሎ; *A* ኵሉ. — *ib.* ዕቁባቲሆሙ] *A* ዕቁባቲሁ. — *ib.* እምውስተ ፡ አብያቲሆሙ] P, O እምአብያቲሆሙ; *A om.* — *ib.* ወመጽኡ] *A* መጽአ. 2. ሊቀ ፡ ጳጳሳት] O ሊቃነ ፡ ጳጳሳት. — *ib.* ወሰገዱ] O, *A* ወሰገደ. — *ib.* ወነስሑ] O ወነሥሐ; *A* ወነሥኡ. — *ib.* ወተወክፈ] *A* ወተወክፉ. — 3. ወኅደገ] *A* ወኃደጉ. — *ib.* ሎሙ] *A om.* — *ib.* ኵሎ ፡ አበሳሆሙ] A *om.* ኵሎ; P, O አበሳሆሙ ፡ ኵሎ. — 4. ወኢደፈረ] *A om.* ኢ. — *ib.* ላዕሌሁ] P ላዕሌሆሙ; *A om.* — *ib.* ብእሲ] *A* ብእሲሁ. — *ib.* ጸሓፌ ፡ ዓቢይ] P, O, *A* ጸሓፊሁ. — 5. ለንጉሠ] A, *A* ለንጉሥ. — *ib.* ወዝንቱሰ] *A om.* ወ et ሰ. — *ib.* ምስኪን] P, *A* ብእሲ ፡ ምስኪን. — *ib.* ኢፈርሆ ፡ ለእግዚአብሔር ፡ ልዑል] *A* ኢይፈርሆ ፡ ልዑል. — 5-6. ወኢፈርሃ] P *om.* ኢ. — 6. አብ] O አ *sic; A* አብብ *sic.* — *ib.* post አብ *A add.* ብዙኃ. — *ib.* ወገሠጾ] A, O ወገሠጸ. — *ib.* ዝንቱ] *A* ለዝንቱ. — *ib.* አብ] *A om.* — 7. ወሰገደ ፡ ሎቱ ፡ ብዙኃ] *A om.* — *ib.* ጊዜ] P, O, *A* ጊዜያተ. — 7-8. ወኢተገሠጸ ፡ ወኢተመይጠ ፡ እምእከዩ] P ወኢተገሠጸ ፡ እምእኩይ ፡ ወኢተመይጠ; O ወኢተገሠጸ ፡ እምእበዱ ፡ ወኢተመይጠ; *A* ወኢተዓገሠ ፡ እምእኩይ ፡ ወኢተመይጠ. — 8. ያጥፍኦ] *A* ያጥፍእ. — 9. እንዘ] A *om.* — *ib.* ይእተ] A ይእቲ. — *ib.* ሲበተ] A ሢመተ; P ሰቢተ; *A om.* — *ib.* ቅድስተ] *A om.* — 10. ዘይደልዎሙ] O ዘይደለዎሙ. — *ib.* ይስእሎ] A, O ይስእሉ. — *ib.* ይትመየጥ] O ይትመይጥ *sic.*

lui et de son excommunication. Ils craignirent le Seigneur Très-Haut. Ils chassèrent tous leurs concubines de leurs maisons. Ils vinrent vers le patriarche Abba Abraham, se prosternèrent à ses pieds et se repentirent. Il agréa leur repentir et leur remit toute leur faute.

5. — Personne n'osa se révolter contre lui, sauf un seul homme, qui était le grand secrétaire du roi d'Égypte. Ce malheureux ne craignit pas le Seigneur Très-Haut et ne craignit pas non plus l'excommunication de ce Père. Ce Père l'admonesta de nombreuses fois; il fut patient envers lui pendant de nombreux jours et il se prosterna devant lui de nombreuses fois. Mais ce dernier ne se corrigea pas et ne se convertit pas de sa malice. Il ne craignit pas que le Seigneur Très-Haut l'anéantît. Lui-même s'obstina, bien qu'il vît ce vieillard saint et pur, étendu à terre, à ses pieds qui méritaient d'être coupés, lui demander de se convertir de sa malice

እምእከዩ ፡ ወያወጽኣ ፡ ለይእቲ ፡ ዕቅብት ፡ እምቤቱ ፡ ወኢሰምዓ ፡ ትእዛዞ ፡ ወኢተመይጠ ፡ እምእከዩ ፨

6. — ወእምድኅረዝ ፡ ኢኀደገ ፡ ዝ* ንቱ ፡ አብ ፡ ወኢምንተኒ ፡ ትምህርቶ ፡ ሎቱ ፡ ወኢተግሣጾ ፡ አላ ፡ ተተሐተ ፡ ከመ ፡ ክርስቶስ ፡ ፈጣሪሁ ፡ ወሖረ ፡ ኀበ ፡ ቤቱ ፡ ለውእቱ ፡ ብእሲ ፨ ወሶበ ፡ ሰምዓ ፡ ውእቱ ፡ ከሓዲ ፡ ምጽአቶ ፡ ለዝንቱ ፡ አብ ፡ ኀበ ፡ ቤቱ ፡ አዕጸወ ፡ ውእቱ ፡ ሆኅተ ፡ ቤቱ ። ወነበረ ፡ ዝንቱ ፡ አብ ፡ መጠነ ፡ ፪ሰዓት ፡ እንዘ ፡ ይቀውም ፡ ኀበ ፡ ሆኅተ ፡ ቤቱ ፡ ለውእቱ ፡ ብእሲ ፡ እኩይ ፡ ወይጐድጕድ ፡ ዲበ ፡ ሆኅት ፡ ወኢያርኀወ ፡ ሎቱ ፡ ወኢተናገሮ ፡ ፩ቃለ ።

7. — ወሶበ ፡ ጠየቀ ፡ ዝንቱ ፡ አብ ፡ ከመ ፡ ውእቱ ፡ ብእሲ ፡ ምስኪን ፡ ፈለጠ ፡ ርእሶ ፡ በሕቲቱ ፡ ወተሐጕለ ፡ በፈቃዱ ፡ እመርዒት ፡ ክርስቶስ ፡ ወከነ ፡ ዘለንታሁ ፡ መ

1. እምእከዩ] A እምከዩ *sic*; P, O, A እምን ፡ እከዩ. — *ib.* ወያወጽኣ] A ወያወፅእ. — *ib.* ዕቅብት] A ዕቅፍት. — *ib.* ወኢሰምዓ] A ወኢሰምዓት. — *ib.* ትእዛዞ] A ትእዛዘ. — 1-2. ወኢተመይጠ] A ወኢተመይጠት. — 2. እምእከዩ] P እምእኩዩ. — 3. ኢኀደገ] A ኢኀደጋ. — *ib.* ዝንቱ] A ለዝንቱ. — *ib.* ወኢምንተኒ] A *om.* — *ib.* ሎቱ] O ለዝንቱ. — 4. ወኢተግሣጾ] A, P ወኢተግሣጸ; O ወኢተግጾ *sic*; A ተግሣጾ. — *ib.* ተተሐተ ፡ ከመ] P, A ተትሕተ ፡ ከመ; O ተትሕትከመ. — 4-5. ኀበ ፡ ቤቱ ፡ ለውእቱ ፡ ብእሲ] P ኀበ ፡ ቤቱ ፡ ለውእቱ ፡ ብእሲተ; O ኀበ ፡ ብእሲ ፡ ለውእቱ ፡ ብእሲ. — 5. ወሶበ ፡ ሰምዓ ፡ ውእቱ ፡ ከሓዲ] P, O ወሶበ ፡ ሰምዓ ፡ ውእቱ ፡ ብእሲ ፡ ከሀዲ; A *om.* ወሶበ ፡ ሰምዓ ፡ ውእቱ. — 5-6. ለዝንቱ ፡ አብ ፡ ኀበ ፡ ቤቱ] P *om.* ኀበ ፡ ቤቱ; O ለዝንቱ ፡ ኀበ ፡ ቤቱ ፡ ለውእቱ ፡ ብእሲ. — 6. አዕጸወ — ቤቱ] P, O *om.* — *ib.* አዕጸወ] A ዓፀወ. — *ib.* ውእቱ] A *om.* — *ib.* ሆኅተ ፡ ቤቱ] A ሆኅቶ. — *ib.* ወነበረ ፡ ዝንቱ ፡ አብ] P *om.*; A *om.* ዝንቱ ፡ አብ. — *ib.* ፪] P ፱; O, A ፫. — 7. ይቀውም] A ያቀውም. — *ib.* እኩይ] A *om.* — 7-8. ወይጐድጕድ] A *om.* ወ. — 8. ዲበ ፡ ሆኅት] P, O, A ሆኅቶ. — *ib.* ወኢያርኀወ] A ወያርኅው. — *ib.* ወኢተናገሮ] O ወኢይትናገሮ; A *om.* ኢ. — 9. ጠየቀ ፡ ዝንቱ ፡ አብ] P, O ሰምዓ ፡ ዝንቱ ፡ አብ; A ዝንቱ ፡ ኮነ. — *ib.* ምስኪን] A *om.* — 10. ወተሐጕለ] P ወተሐጕሉ. — *ib.* እመርዒት ፡ ክርስቶስ] A እመርዓት ፡ *sic* ክርስቶስ; P, O እመርዒት ፡ ለክርስቶስ; A እመርዓት ፡ ለክርስቶስ. — *ib.* ዘለንታሁ ፡ መለያልዩ] A ዘሉንታሁ ፡ *sic* መልያልዩ *sic*; P ዘሉ ፡ እመለያልይሁ; O ዘሉ ፡ መለያልይሁ; A ዘለንታሁ ፡ መለያልይሁ.

et de chasser la concubine de sa maison. Il n'écouta pas l'ordre du patriarche et il ne se convertit pas de sa malice.

6. — Ensuite * ce Père n'abandonna nullement son enseignement pour lui, ni son admonestation, mais il s'humilia comme le Christ, son créateur. Il alla à la maison de cet homme. Lorsque cet impie apprit la venue de ce Père à sa maison, lui-même fit fermer la porte de sa maison. Ce Père demeura pendant deux heures, en se tenant debout à la porte de la maison de cet homme méchant. Il frappa à la porte, mais celui-ci ne lui ouvrit pas et ne lui adressa pas une seule parole.

7. — Lorsque ce Père fut certain que cet homme malheureux se séparait lui-même de sa seule initiative, qu'il se perdait de sa propre volonté, en

ለያልየ ፡ ሙሱን ፡ ወኢኮነ ፡ ላዕለ ፡ ዝንቱ ፡ አብ ፡ አበሳ ፡ በእንቲአሁ ፡ ሐለየ ፡ በምክር ፡ ሠናይ ፡ ከመ ፡ ይምትሮ ፡ እምሥጋሁ ፡ ከመ ፡ ኢይማስን ፡ ኵሉ ፡ መለያልያት ። ወረሰየ ፡ ደሞ ፡ ላዕለ ፡ ርእሱ ፡ ወአውገዞ ፡ ወአንገፈ ፡ ጸበለ ፡ አሣእኒሁ ፡ ዲበ ፡ ኆኅተ ፡ ቤቱ ፡ ለውእቱ ፡ ብእሲ ፡ ርኩስ ።

8. — ወከሠተ ፡ እግዚአብሔር ፡ ትእምርተ ፡ በውእቱ ፡ ጊዜ ፡ በቅድመ ፡ ሰብእ ፡ እለ ፡ ሀለዉ ፡ በህየ ፡ ወተሠጥቀት ፡ መድረከ ፡ ኆኅቱ ፡ ለውእቱ ፡ ቤቱ ፡ ወኮነት ፡ ፪ክፍለ ፡ ወውእቱ ፡ እብን ፡ ጽኑዕ ። አዝመንክር ፡ ወዕፁብ ፡ ዝንቱ ፡ ነገር ፡ እስመ ፡ እብን ፡ ጽኑዕ ፡ ወጽሙም ፡ ተሠጥቀ ፡ ሶበ ፡ ሰምዓ ፡ ግዘቶ ፡ ለዝንቱ ፡ አብ ፡ ወልቡሰ ፡ ለውእቱ ፡ ብእሲ ፡ ዘምሉእ ፡ አበሳ ፡ ኢለምለመ ።

1. ወኢኮነ] *A* *om.* ኢ. — *ib.* ላዕለ] *A* *om.* — *ib.* አበሳ] A አበሲ *sic.* — *ib.* በእንቲአሁ] *A* በእንቲአሆሙ. — 1-2. በምክር] O በምስር *sic.* — 2. ይምትሮ] A ይምትሩ; O ይመትሮ. — *ib.* እምሥጋሁ] A *om.* ሁ. — *ib.* ከመ ፡ ኢይማስን] P, *A* ወኢይማስን; O ወኢትማስን. — *ib.* ኵሉ ፡ መለያልያት] A ኵሉ ፡ መልያልያት *sic;* P ተረፈ ፡ አባላቲሁ; O, *A* ተረፈ. — 3. ደሞ] *A* ደመ. — *ib.* ወአውገዞ] A ወአውገዘ — *ib.* ወአንገፈ] P, O ወነገፈ; *A* ወነገረ. — *ib.* ጸበለ] *A* አባለ. — *ib.* አሣእኒሁ] P አሣዕነ ፡ እገሪሁ; O, *A* አሣዕነ ፡ እገሪሁ. — *ib.* ዲበ] *A* *om.* — 5. እግዚአብሔር ፡ ትእምርተ] P, O ትእምርተ ፡ እግዚአብሔር; *A* ትምህርተ ፡ እግዚእ. — *ib.* በውእቱ ፡ ጊዜ] P *om.* ጊዜ; *A* *om.* — *ib.* በቅድመ] P, O *om.* በ. — 6. ሀለዉ] A, P, *A* ሀለው. — *ib.* በህየ] P, O, *A* *om.* በ. — *ib.* ወተሠጥቀት] P, O, *A* ወተሰጥቀ. — *ib.* መድረከ ፡ ኆኅቱ ፡ ለውእቱ ፡ ቤቱ] P መድረከ ፡ ኆኅቱ ፡ ለውእቱ ፡ ብእሲ ፡ ቤት; *A* ኀበ !፡ ኆኅት ፡ መድረከ ፡ ቤቱ ፡ ለውእቱ ፡ ቤት. — 1-2. ወኮነት] P, O, *A* ወኮነ. — 7. ክፍለ] *A* ክፍል. — *ib.* ወውእቱ] *A* ወኮነ. — *ib.* አዝመንክር ፡ ወዕፁብ ፡ ዝንቱ ፡ ነገር] A *om.* ወዕፁብ ፡ ዝንቱ ፡ ነገር; O *om.* — 7-8. እስመ ፡ እብን ፡ ጽኑዕ ፡ ወጽሙም] A እስመ ፡ እብን ፡ ዘጽሙም ፡ ዕፁብ; O *om.* እስመ ፡ እብን ፡ ጽኑዕ. — 8. ante ሶበ *A* *add.* ወ. — 8-9. አብ ፡ ወልቡሰ ፡ ለውእቱ] *A* *om.* — 9. ለውእቱ] P, O ለዝንቱ. — *ib.* ዘምሉእ] *A* በምሉእ. — *ib.* ante ኢለምለመ P *add.* ወ.

s'excluant du troupeau du Christ et qu'il était devenu tout à fait un membre corrompu, il ne commit pas de faute à son sujet; mais il songea, dans un bon sentiment, à le retrancher du corps, afin que tous les membres ne se corrompent pas. Il mit son sang sur sa tête. Il l'excommunia. Il secoua la poussière de ses souliers sur la porte de la maison de cet homme impur.

8. — Le Seigneur manifesta un miracle, à ce moment-là, devant les gens qui se trouvaient là. Le seuil de la porte de cette maison se fendit et devint deux morceaux, bien que ce fût une pierre dure. O prodige et merveille que ce fait! La pierre, qui était dure et sourde, se fendit, lorsqu'elle entendit l'excommunication de ce Père, mais le cœur de cet homme, qui était rempli de péchés, ne s'attendrit pas.

9. — ወእምድኅረዝ ፡ ከሠተ ፡ እግዚአብሔር ፡ ላዕለ ፡ ውእቱ ፡ ብእሲ ፡ ትእምርተ ፡ ዓቢየ ፡ ወኮነ ፡ ነዳየ ፡ ፈድፋደ ፡ እምኵሎሙ ፡ *ነዳያን ፡ ወሠዓርዎ ፡ እምሢመቱ ፡ በሐሣር ። ወኢተረፈ ፡ ምስሌሁ ፡ እምንዋዩ ፡ ፩ጸራይቅ ፡ ወአመንደቦ ፡ እግዚአብሔር ፡ ውስተ ፡ ሥጋሁ ፡ በደዌ ፡ ዕፁብ ። ወመተሩ ፡ እደዊሁ ፡ በመዋዕሊሁ ፡ ለንጉሥ ፡ ሐከም ፡ ወሞተ ፡ በእኩይ ፡ ሞት ፡ ወኮነ ፡ አርአያ ፡ ለኵሉ ፡ ሰብእ ፡ ወፈርሁ ፡ ብዙኃን ፡ ኃጥአን ፡ በእንተ ፡ ዘበጽሐ ፡ ላዕሌሁ ፡ እኩይ ፡ ሞት ፡ ወነስሑ ።

10. — ወበመዋዕሊሁ ፡ ለዝንቱ ፡ አብ ፡ ኮነ ፡ ለምእዝ ፡ ንጉሠ ፡ ምስር ፡ ሊቀ ፡ ሐራ ፡ ዘኮነ ፡ አይሁዳዌ ፡ ወቦአ ፡ ውስተ ፡ ግዕዝ ፡ ተንባላት ፡ ወኮነ ፡ ከማሆሙ ። ወሀለዎ ፡ ለውእቱ ፡ ሊቀ ፡ ሐራ ፡ ፩ዓርክ ፡ አይሁዳዊ ፡ ወኮነ ፡ ይበውእ ፡ ምስሌሁ ፡

1. ወእምድኅረዝ] P, O, *A* ወእምዝ. — *ib.* ከሠተ] P, O, *A* ገብረ. — 1-2. እግዚአብሔር ፡ ላዕለ ፡ ውእቱ ፡ ብእሲ ፡ ትእምርተ ፡ ዓቢየ] P እግዚአብሔር ፡ ትእምርተ ፡ ዕፁብ ፡ ላዕለ ፡ ውእቱ ፡ ብእሲ; O እግዚአብሔር ፡ ትእምርተ ፡ ዕፁብ; *A* እግዚአብሔር ፡ ላዕለ ፡ ውእቱ ፡ ብእሲ ፡ ትምህርተ ፡ ዕፀ *sic.* — 2-3. ወኮነ ፡ ነዳየ — በደዌ ፡ ዕፁብ] O *om.* — 3. ወኮነ] *A om.* ወ. — *ib.* ፈድፋደ] *A om.* — 3-4. እምሢመቱ] *A* እምነ ፡ ሢመቱ. — *ib.* በሐሣር] *A* ወኃሣር. — *ib.* ወኢተረፈ] P, *A* ወኢተርፈ. — *ib.* ጸራይቅ] P ጸሪቅ; *A* ጸራቀ. — *ib.* ወአመንደቦ] A ወአመደቦ *sic*; *A* ወአመንደቦሙ. — 4. ውስተ] P, *A om.* — *ib.* ወመተሩ] *A* ወመተረ. — *ib.* እደዊሁ] A እደሁ. — 5. ለንጉሥ ፡ ሐከም] P ለንጉሥ ፡ ሐክም; O ለንጉሠ ፡ ሐከም; *A* ለንጉሥ ፡ አክም. — *ib.* ወኮነ] *A* እምነ. — 6. ኃጥአን] P, O, *A* እምኃጥአን. — *ib.* ዘበጽሐ] A *om.* ዘ. — *ib.* እኩይ ፡ ሞት] A *om.*; *A* እምእኩይ ፡ ሞት. — 7. ወበመዋዕሊሁ] *A om.* ወ. *ib.* post አብ P, O *add.* ቅዱስ. — *ib.* ለምእዝ] P ለዝ; *A* ለምዑዝ. — 7-8. ምስር ፡ ሊቀ ፡ ሐራ] O ምስር ፡ ምስር ፡ ምስለ ፡ ሊቀ ፡ ሐራ; dittologie de ምስር; de petits traits au-dessus et au-dessous du second ምስር indiquent que ce nom propre doit être considéré comme biffé; *A* ምስር ፡ ሊቀ ፡ ምስር ፡ ሊቀ ፡ ሐራ. — 8. ዘኮነ ፡ አይሁዳዌ] P, *A* አይሁዳዊ; O አርክ ፡ አይሁዳዊ. — *ib.* ወቦአ ፡ ውስተ ፡ ግዕዝ ፡ ተንባላት] P ወኮነ ፡ ይበውእ ፡ ምስሌሁ ፡ ውስተ ፡ ሕገ ፡ ተንባላት; O ወኮነ ፡ ይጸውዕ ፡ ምስሌሁ ፡ ውስተ ፡ ሕገ ፡ ተንባላት; *A* ወኮነ ፡ ይበውዕ ፡ ምስሌሁ. — 8-9. ወኮነ ፡ ከማሆሙ — ምስሌሁ] *A om.* — 9. ፩ዓርክ] P ፩ዓርክ; O አርክ. — *ib.* ይበውእ] A ይበውኡ. — *ib.* ምስሌሁ] T *incip.*

9. — Ensuite le Seigneur manifesta sur cet homme un grand miracle : il devint extrêmement pauvre, plus pauvre que tous * les pauvres. On le destitua de sa charge avec déshonneur. Il ne lui resta pas de ses richesses un seul liard. Le Seigneur le tourmenta dans son corps par une maladie violente. On lui coupa les mains dans les jours du roi Hakâm. Il mourut d'une mauvaise mort. Ce fut un exemple pour tout homme. Beaucoup de pécheurs craignirent la mauvaise mort qui lui était arrivée et se repentirent.

10. — Dans les jours de ce Père, Me'ez, roi d'Égypte (Mesr), avait un général qui avait été juif, était entré dans la religion des Musulmans et était devenu comme eux. Ce général avait un ami juif. Il

ኵሎ ፡ ጊዜ ፡ ኀበ ፡ ንጉሥ ፡ ወይትናገር ፡ ምስሌሁ ። ወውእቱሰ ፡ አይሁዳዊ ፡ ሶበ ፡ ረከበ ፡ ሞገሰ ፡ በኀበ ፡ ንጉሥ ፡ በእንተ ፡ ተአርኮተ ፡ ሊቀ ፡ ሐራሁ ፡ ለንጉሥ ፡ ወተመነየ ፡ ሳዕለ ፡ ንጉሥ ፡ ወይቤሎ ፡ ተመነይኩ ፡ እምኔከ ፡ ከመ ፡ ታምጽእ ፡ ሊተ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳተ ፡ ከመ ፡ እትዋቀሥ ፡ ምስሌሁ ።

11. — ወፈነወ ፡ ንጉሥ ፡ ወአብጽሖ ፡ ለዝንቱ ፡ አብ ፡ ወምስሌሁ ፡ አባ ፡ ሳዊሮስ ፡ ወልደ ፡ መቅፋዕ ፡ ኤጲስ ፡ ቆጶስ ፡ ዘሀገረ ፡ እስሙናይን ፡ ወተዋቀሥኡ ፡ ምስለ ፡ ውእቱ ፡ አይሁዳዊ ፡ ወሞእዎ ፡ ወአስተኀፈርዎ ። ወሶበ ፡ ርእየ ፡ ንጉሥ ፡ ዘንተ ፡ ተፈሥሐ ፡ ወአክበሮ ፡ ለሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ወለእለ ፡ ምስሌሁ ፡ ክብረ ፡ ዓቢየ ፡ ወሖሩ ፡ ኀበ ፡ አብያቲሆሙ ፡ በሰላም ። ወተኀፍሩ ፡ ሊቀ ፡ ሐራ ፡ ወውእቱ ፡ አይሁዳዊ ፡ ወኮኑ ፡ የኀሥሡ ፡ ድቀቶሙ ፡ ለሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ወለሕዝበ ፡ ክርስቲያን ።

12. — ወበአሐቲ ፡ ዕለት ፡ ቦአ ፡ ሊቀ ፡ ሐራ ፡ ሐበ ፡ ንጉሥ ፡ ወይቤሎ ፡ አጤይቀከ ፡ እግዚእየ ፡ እስመ ፡ ክርስቲያንሰ ፡ አልቦሙ ፡ ሃይማኖተ ። እስመ ፡ በወንጌ

1. ኀበ] T dittologie. — *ib.* ኀበ ፡ ንጉሥ ፡ ወይትናገር ፡ ምስሌሁ] P, O, *A* ወይትናገር ፡ ኀበ ፡ ንጉሥ. — *ib.* ምስሌሁ] T *om.* — 2. ረከበ] O ረከቦ. — *ib.* በኀበ ፡ ንጉሥ ፡ በእንተ] *A* በእንተ ፡ ንጉሥ ፡ በእንተ. — *ib.* ተአርኮተ] A, T ዓርኩ; P ተዓርኮት; *A* ተኰየተ *sic.* — *ib.* ሐራሁ] *A om.* ሁ. — 3. ሳዕለ ፡ ንጉሥ] *A* ለንጉሥ. — *ib.* ከመ] P, O, *A*, T *om.* — *ib.* ታምጽእ] O, *A* ታመጽእ; T ተምጽእ *sic.* — *ib.* ሊተ] *A om.* — 3-4. ሊቀ ፡ ጳጳሳተ] O, *A* ሊቀ ፡ ጳጳሳት. — 4. እትዋቀሥ] O ይትነቀሥ. — 5. ወምስሌሁ] O *om.* ወ. — 6. ወልደ ፡ መቅፋዕ] P, O ወልደ ፡ መቅፋዕ; T ወልደ ፡ መቃፋ. — *ib.* ኤጲስ ፡ ቆጶስ ፡ ዘሀገረ ፡ እስሙናይን] P ኤጲስ ፡ ቆጶስ ፡ ዘሀገረ ፡ እስሙናይ; *A* ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ትውልደ ፡ መቅፍስ ፡ ኤጲስ ፡ ቆጳሳት ፡ ዘሀገረ ፡ እስሙናይን. — *ib.* ወተዋቀሥኡ] O ወታወሥኡ *sic.* — 7. ንጉሥ] T *om.* — *ib.* ante ተፈሥሐ O *add.* ወ. — *ib.* ወአክበሮ] *A* ወአክበርዎ; T *defic.* (variantes tirées des quinze premières lignes, non endommagées par le feu, du fol. 109 v° b). — 8. ወለእለ ፡ ምስሌሁ — ለሊቀ ፡ ጳጳሳት] O *om.* — 9. ለሊቀ] *A om.* ለ. — 9-10. ወተኀፍሩ] *A* ወተኀፍረ. — *ib.* ሊቀ ፡ ሐራ] *A* ሊቀ ፡ ጳጳሳት. — 10. ወኮኑ ፡ የኀሥሡ] A ወኮነ ፡ ኀሥሥ *sic*; *A* ወኮነ ፡ የኀሥሥ. — *ib.* ድቀቶሙ] A ድቀተ. — *ib.* ወለሕዝበ] P, *A* ወለኵሎሙ ፡ ሕዝበ; O ወኵሎሙ ፡ ሕዝበ. — 11. አጤይቀከ] A, *A* አጠይቀከ. — 12. ante ክርስቲያንሰ P, O, *A* *add.* ለ. — *ib.* ante አልቦሙ O *add.* ወ. — *ib.* ሃይማኖተ] P, O, *A* ሃይማኖት. — *ib.* በወንጌሎሙ — ሃይማኖተ] *A om.* — *ib.* በወንጌሎሙ ፡ ይቤ] P ይቤ ፡ በወንጌል; O ይቤ ፡ በወንጌሎሙ.

entrait avec lui, à tout moment, chez le roi et s'entretenait avec lui. Lorsque ce juif eut trouvé crédit auprès du roi à cause de l'amitié du général du roi, il désira une faveur du roi et lui dit : « Je désire de toi que tu me fasses venir le patriarche, afin que je dispute avec lui. »

11. — Le roi envoya des messagers et fit venir ce Père. Avec lui était Abba Sévère Walda-Maqfâ' (Sâwiros), évêque de la ville de 'Esmounâyn. Ils disputèrent avec ce juif, le vainquirent et le confondirent. Lorsque le roi eut vu ceci, il se réjouit et honora le patriarche et ceux qui étaient avec lui de grands honneurs. Ils allèrent à leurs maisons en paix. Le général et le juif étaient confondus. Ils cherchaient la chute du patriarche et du peuple des chrétiens.

12. — Un jour, le général entra chez le roi et lui dit : « Je t'assure, ô mon maître, que les chrétiens n'ont pas la foi. En effet, dans leur Évangile

ሎሙ ፡ ይቤ ፡ እመሰ ፡ *ብክሙ ፡ ሃይማኖተ ፡ ከመ ፡ ሕጠተ ፡ ሰናፔ ፡ ወትብልዎ ፡ ለዝንቱ ፡ ደብር ፡ ፍልስ ፡ ወደቅ ፡ ውስተ ፡ ባሕር ፡ ወይሬልስ ። ወሰበ ፡ ሰምዓ ፡ ንጉሥ ፡ ዘንተ ፡ ፈነወ ፡ ወአብጽሖ ፡ ለሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ አባ ፡ አብርሃም ፡ ወይቤሎ ፡ ምንተ ፡ ትቤ ፡ በእንተ ፡ ዝንቱ ፡ ነገር ፡ ዘውስተ ፡ ወንጌል ፡ ዘይቤ ፡ ለእመ ፡ ብክሙ ፡ ሃይማኖተ ፡ በከመ ፡ ሕጠተ ፡ ሰናፔ ፡ ወትብልዎ ፡ ለዝንቱ ፡ ደብር ፡ ፍልስ ፡ ወይሬልስ ። ወይቤሎ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ እወ ፡ በአማን ፡ ከመዝ ፡ ይቤ ፡ ወንጌል ፡ ቅዱስ ፡ ወይቤሎ ፡ ንጉሥ ፡ ናሁ ፡ አንትሙ ፡ አእላፋት ፡ ወትእልፊተ ፡ አእላፋት ፡ በሃይማኖትክሙ ፡ ወእፈቅድ ፡ ከመ ፡ ታምጽእ ፡ ሊተ ፡ አሐደ ፡ እምኔክሙ ፡ ከመ ፡ ይትከሠት ፡ ዛቲ ፡ ትእምርት ፡ በእደዊሁ ፡ ወካዕበ ፡ አንተ ፡ ርእሰ ፡ ኵሎሙ ፡ ሕዝበ ፡ ክርስቲያን ፡

1. እመሰ] P, O *om.* ሰ. — *ib.* ሃይማኖተ ፡ ከመ] P, O ሃይማኖት ፡ መጠነ; A መጠነ. — 2. ወደቅ ፡ ውስተ ፡ ባሕር ፡ ወይሬልስ] A *om.* — *ib.* ወሰበ ፡ ሰምዓ] T *incip.* — 3. ዘንተ] O *om.* — *ib.* post ዘንተ A *add.* ነገረ. — *ib.* ፈነወ] O *om.* — *ib.* ወአብጽሖ ፡ ለሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ አባ ፡ አብርሃም] O ወአብጽሖ ፡ ኀበ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ኀበ ፡ አባ ፡ አብርሃም; A *om.* ለ. — *ib.* አባ] T አበ *sic.* — *ib.* post ወይቤሎ T *add.* ንጉሥ. — 4. ትቤ] P ትብሎ; O, T ትብሉ; A ትብል *sic.* — *ib.* ዝንቱ] P, O, A, T *om.* — *ib.* ዘውስተ] O, T በውስተ. — *ib.* ወንጌል] P, O ወንጌልክሙ; A ወንጌሉ; T ወንጌልክ. — 5. ሃይማኖተ] P, A ሃይማኖት. — *ib.* በከመ] P, O, A, T መጠነ. — *ib.* ሕጠተ] O *om.* — *ib.* ወትብልዎ] T ወትቤልዎ. — *ib.* ደብር] O *om.* — 6. ወይቤሎ] A *om.* — *ib.* ሊቀ ፡ ጳጳሳት] T ሊቀ ፡ ጰጰስት *sic.* — *ib.* እወ] A እው. — *ib.* በአማን] A *om.* — *ib.* ይቤ] A *om.* — *ib.* ante ወንጌል P *add.* በ. — 6-7. ወይቤሎ] A ወይቤ. — 7. ናሁ] A en surcharge; A *om.* — *ib.* አእላፋት] O አእላፍ; T አእላፋተ. — 7-8. በሃይማኖትክሙ] P ብክሙ ፡ ሃይማኖት; O ሃይማኖት ፡ ብክሙ; A ሃይማኖት ፡ በክሙ *sic*; T ሃይማኖት ፡ ለክሙ. — 8. ታምጽእ] P ታምጽኦ; O ትምጻእ; T ተምጽእ *sic.* — 8-9. አሐደ ፡ እምኔክሙ ፡ ከመ ፡ ይትከሠት ፡ ዛቲ ፡ ትእምርት ፡ በእደዊሁ] P ዘንተ ፡ ትእምርተ ፡ በእደዊሁ; O አእምኔክሙ ፡ ከመ ፡ ይክሥት ፡ ሊተ ፡ ዘንተ ፡ ትእምርተ ፡ በእደዊሁ; A ከመ ፡ ትክሥት ፡ ሊተ ፡ ዘንተ ፡ ትእምርተ ፡ በእደዊክ. *ib.* ይትከሠት] T ይክሥት: hic *defic.* (variantes tirées des quinze premières lignes non endommagées par le feu, du fol. 110 r° a). — 9. ወካዕበ] P, O, A ወአኮሁ. — *ib.* ርእሰ ፡ ኵሎሙ] P, O, A ርእሶሙ ፡ ለኵሎሙ.

Jésus dit : *Si * vous avez la foi gros comme un grain de sénevé et si vous dites à cette montagne : « Transporte-toi et tombe dans la mer », elle se transportera*[1]. » Lorsque le roi eut entendu ceci, il envoya des messagers et fit venir le patriarche Abba Abraham. Il lui dit : « Que dis-tu au sujet de cette parole qui est dans l'Évangile et qui dit : *Si vous avez la foi gros comme un grain de sénevé et si vous dites à cette montagne : « Transporte-toi », elle se transportera*[2] ? » Le patriarche lui dit : « Oui, véritablement, ainsi dit l'Évangile saint. » Le roi lui dit : « Voici que vous êtes des milliers et des myriades dans votre foi. Je veux que tu m'amènes l'un d'entre vous, afin que ce miracle soit manifesté par son intermédiaire. En outre, tu es le chef de tout le peuple des chrétiens. Il convient que ce miracle soit manifesté par ton interm-

1. Matth., XVII, 19. — 2. *Ibid.*

ወይደልወከ ፡ ከመ ፡ ትትከሠት ፡ ዛቲ ፡ ትእምርት ፡ በእዴከ ፡ ወሶበ ፡ ሰምዓ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ዘንተ ፡ ነገረ ፡ ደንገፀ ፡ ወፈርሀ ፡ ፈድፋደ ፡ ወይቤሎ ፡ ለንጉሥ ፡ ተዐገሠኒ ፡ ፫ዕለተ ፡ ወይቤሎ ፡ ይኩንከ ፡ በከመ ፡ ትቤ ፨

13. — ወወፅአ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ እምቅድመ ፡ ንጉሥ ፡ ወአስተጋብአሙ ፡ ለኤጲስ ፡ ቆጶሳት ፡ ወለኀህናት ፡ ወለመነኮሳት ፡ እለ ፡ ቅሩባን ፡ ኀቤሁ ፨ ወነበሩ ፡ በውስተ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ ዘእግዝእትነ ፡ ቅድስት ፡ ድንግል ፡ ማርያም ፡ በማእልቃ ፡ ዘምስር ፡ ፫መዓልተ ፡ ወ፫ ፡ ለያልየ ፡ እንዘ ፡ ይጸውሙ ፡ ወይጼልዩ ፡ ወያስተበቍዕዎ ፡ ኀበ ፡ እግዚአብሔር ፨
* A, 91 r° b. ወሶበ ፡ ኮነ ፡ ሌሊተ ፡ ሣልሲተ ፡ በጽ*ባሕ ፡ ፈድፋደ ፡ አስተርአየቶ ፡ እግዝእትነ ፡ ቅድስት ፡ ድንግል ፡ ማርያም ፡ ወላዲተ ፡ አምላክ ፡ በገጽ ፡ ብሩህ ፡ ወፍሡሕ ፡ ወትቤሎ ፡ ለሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ምንት ፡ ዘበጽሐከ ፡ ወይቤላ ፡ ኦእግዝእትየ ፡ አንቲ ፡ ታአምሪ ፡ ዘበጽሐኒ ፨ ወትቤሎ ፡ ኢትፍራህ ፡ እስመ ፡ አነ ፡

1. ትትከሠት ፡ ዛቲ ፡ ትእምርት] P, *A* ትክሥት ፡ ሊተ ፡ ዘንተ ፡ ትእምርተ; O ይክሥት ፡ ሊተ ፡ ትእምርተ ፡ መስቀል. — *ib.* በእዴከ] *A* dittologie de ወአኮሁ ፡ በእዴከ. — 2. ሊቀ ፡ ጳጳሳት] *A* *om.* — 3. ለንጉሥ] O, *A* *om.* ለ. — 4. ፫ዕለተ] P እስከ ፡ ፫ዕለት; O ፫ዕለት; *A* ፫መዓልተ. — *ib.* ወይቤሎ] A *om.*; P, O ወይቤ. — *ib.* ይኩንከ] P, O *om.* ከ; *A* ኩን *sic.* — *ib.* ትቤ] *A* ትቤለኒ. — 4-5. እምቅድመ — ለኤጲስ ፡ ቆጳሳት] *A* *om.* — *ib.* ወአስተጋብአሙ] O ወተጋብኡሙ. — 5-6. ante ለኤጲስ ፡ ቆጳሳት P, O *add.* ሊቀ ፡ ጳጳሳት. — *ib.* ለኤጲስ ፡ ቆጳሳት] A ለኤጲስ ፡ ቆጳሳተ; ለ est en surcharge. — *ib.* ወለካህናት ፡ ወለመነኮሳት] P ወለመነኮሳት ፡፡ ወለካህናት. — *ib.* ኀቤሁ] A እምኔሁ. — *ib.* በውስተ] P, O, *A* *om.* በ. — 6. ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ ዘእግዝእትነ] P, O ቤተ ፡ ክርስቲያና ፡ ለእግዝእትነ; *A* ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ ለእግዝእትነ. — 6-7. በማእልቃ — ወላዲተ ፡ አምላክ] *A* *om.* — *ib.* በማእልቃ] P በመዓልቃ; O በመዓልታ. — 8. ሌሊተ ፡ ሣልሲተ ፡ በጽባሕ] P ፫ተ ፡ ጽባሐ; O ሣልስተ ፡ ሌሊተ ፡ በጽባሕ. — *ib.* ፈድፋደ] P, O *om.* — 9. በገጽ] O በጽ *sic.* — 10. ብሩህ ፡ ወፍሡሕ] P ብሩሃ ፡ ወፍሡሕ; O ፍሡሑ ፡ ወብሩህ; *A* ፍሡሕ ፡ ወብሩህ. — *ib.* ለሊቀ ፡ ጳጳሳት] P ለሊቀ ፡ ጳጳሳሳት *sic.* — *ib.* post ምንት P, O, *A* *add.* ኑ. — *ib.* ዘበጽሐከ] P, O, *A* ዘበጽሐ ፡ ላዕሌከ. — *ib.* ወይቤላ — ዘበጽሐኒ] O *om.* — *ib.* ኦእግዝእትየ ፡ አንቲ ፡ ታአምሪ] A ኦእግዝየ ፡ *sic* አንቲ ፡ ተአምሪ ፡ *sic*; P አንቲ ፡ ተአምሪ ፡ *sic* ኦእግዝእትየ; *A* *om.* ኦ. — 10. ዘበጽሐኒ] P ኵሎ ፡ ዘበጽሐ ፡ ላዕሌከ; *A* ኵሎ ፡ ዘበጽሐ ፡ ላዕሌየ. — *ib.* እስመ] O *om.* — *ib.* ante አነ P *add.* ናሁ; post አነ *A* *add.* ናሁ.

diaire. » Lorsque le patriarche eut entendu cette parole, il fut épouvanté et craignit extrêmement. Il dit au roi : « Sois patient envers moi pendant trois jours. » Le roi lui dit : « Qu'il te soit fait comme tu dis. »

13. — Le patriarche sortit de devant le roi. Il réunit les évêques, les prêtres et les moines qui étaient près de lui. Ils demeurèrent dans l'église de Notre-Dame la Sainte Vierge Marie de Mâ'elqâ du Caire (Mesr), pendant trois jours et trois nuits, en jeûnant, en priant et en suppliant
* A, 91 r° b. le Seigneur. Lorsque la troisième nuit fut passée, de très grand * matin Notre-Dame la Sainte Vierge Marie, génératrice de Dieu, apparut au patriarche avec un visage lumineux et joyeux et lui dit : « Qu'est-ce qui t'est arrivé? » Il lui dit : « O ma Dame, toi-même sais ce qui m'est arrivé. » Elle

ተወከፍኩ ፡ አንብዓከ ፡ ዘከዓውከ ፡ ውስተ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያንየ ፨ ወይእዜኒ ፡ ተንሥእ ፡ ወሑር ፡ ኀበ ፡ መርኅብ ፡ ዘሐጺን ፡ ዘይወስድ ፡ ኀበ ፡ ምሥራቅ ፡ ወትረክብ ፡ ብእሴ ፡ እንዘ ፡ ይጸውር ፡ ቀሡተ ፡ ማይ ፡ ዲበ ፡ መታክፍቲሁ ፡ ወቦቱ ፡ አሐቲ ፡ ዓይን ፡ አኀዝ ፡ ኪያሁ ፡ እስመ ፡ ውእቱ ፡ ይከሥት ፡ ለከ ፡ ዘንተ ፡ ትእምርተ ፡ ወስሙ ፡ ለውእቱ ፡ ብእሲ ፡ ስምዖን ፡ ዘይሰፊ ፡ አሣእን ፡ እስመ ፡ ውእቱ ፡ መልሐ ፡ ዓይኖ ፡ በእንተ ፡ ትእዛዘ ፡ ወልድየ ፡ ፍቁር ፡ ኢየሱስ ፡ ክርስቶስ ፨

14. — ወተንሥአ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ወሖረ ፡ ፍጡነ ፡ ወረከቦ ፡ ለውእቱ ፡ ብእሲ ፡ ወአኀዞ ፡ ወይቤሎ ፡ መሀሮሙ ፡ ለሕዝበ ፡ ክርስቲያን ። ወነገሮ ፡ ዘከመ ፡ አስተርአየት ፡ ሎቱ ፡ እግዝእትነ ፡ ቅድስት ፡ ድንግል ፡ ማርያም ፡ ወዘከመ ፡ ትቤሎ ፡ በእንቲአሁ ፨ ወሰገደ ፡ ሎቱ ፡ ውእቱ ፡ ብእሲ ፡ ወይቤሎ ፡ ስረይ ፡ ሊተ ፡ አአቡየ ፡ እስመ ፡

1. ተወከፍኩ] *A* ተወከፍከ. — *ib.* post ተወከፍኩ P, O *add.* ሁሎ. — *ib.* አንብዓከ] *A* አንብዐከ. — *ib.* post ዘከዓውከ *A add.* ደመ. — *ib.* ቤተ ፡ ክርስቲያንየ] O, P *om.* የ. — 1-2. ተንሥእ] O ተንሥ እ.. — 2. ወሑር] P, O, *A* ወሑር. — *ib.* ኀበ] P, O, *A* ውስተ. — *ib.* ዘይወስድ] *A* ወይወስድ. — *ib.* ኀበ ፡ ምሥራቅ] P ውስተ ፡ ምሥያጣት; O, *A* ውስተ ፡ ምሥያጥ. — *ib.* post ምሥራቅ O *add.* ውስተ (dittologie); de petits traits placés au-dessus et au-dessous de ce mot indiquent qu'il doit être considéré comme biffé. — 3. እንዘ ፡ ይጸውር] P, O, *A* ዘይፀውር. — *ib.* መታክፍቲሁ] A መታክብቲሁ. — 4. አኀዝ] *A* አኀዞ. — *ib.* ኪያሁ] A *om.* — 4-5. እስመ ፡ ውእቱ ፡ ይከሥት — ዘይሰፊ ፡ አሣእን] P *om.* — 5. ይከሥት] O, *A* ይከሥት. — *ib.* ለከ] A *om.* — *ib.* ዘንተ ፡ ትእምርተ] A ዛቲ ፡ ትእምርተ. — 5-6. ወስሙ ፡ ለውእቱ ፡ ብእሲ] *A* እስመ ፡ ለውእቱ. — *ib.* ዘይሰፊ] *A* ወይሜኒ. — *ib.* እስመ] O *om.* — *ib.* መልሐ] *A* መልሖ. — *ib.* በእንተ] *A* ዘንተ. — 6. ኢየሱስ] A *om.* — 7. ወረከቦ] *A om.* ወ. — 8. ወአኀዞ] *A* አኀዞ. — *ib.* መሀሮሙ] *A* መሐሮ. — 8-9. አስተርአየት ፡ ሎቱ] P, O, *A* አስተርአየቶ. — 9. ትቤሎ] *A* ይቤሎ. — 10. ወሰገደ] *A* ወሰገዱ. — *ib.* ሎቱ ፡ ውእቱ ፡ ብእሲ] *A om.*

lui dit : « Ne crains pas, car moi-même j'ai agréé les larmes que tu as versées dans mon église. Maintenant lève-toi et va vers la place de Fer, dans la direction de l'orient. Tu trouveras un homme en train de porter une cruche d'eau sur ses épaules. Il n'a qu'un œil. Prends-le, car lui-même manifestera pour toi ce miracle. Le nom de cet homme est Simon (Semʿon), le cordonnier. En effet, lui-même a arraché son œil à cause du commandement[1] de mon Fils bien-aimé Jésus-Christ. »

14. — Le patriarche se leva, alla en hâte trouver cet homme, le prit et lui dit : « Aie pitié du peuple des chrétiens. » Il lui exposa comment Notre-Dame la Sainte Vierge Marie lui était apparue et comment elle lui avait parlé à son sujet. Cet homme se prosterna devant lui et lui dit : « Pardonne-moi, ô mon Père, car je suis un pécheur et un coupable. Je ne puis

1. Matth., v, 29.

አነ ፡ ኃጥእ ፡ ወአባሲ ፡ ወኢይክል ፡ ለዘ ፡ ትቤለኒ ፡ አላ ፡ ፈቃደ ፡ እግዚአብሔር ፡ ለ
ይኩን ፡ በጸሎተ ፡ እግዝእትነ ፡ ማርያም ፡ ወጸሎትከ ፡ ትርድኦሙ ፡ ለሕዝበ ፡ ክርስ
* A, 91 vº a. ቲያን ፨ አላ ፡ እስእለከ ፡ አአቡየ ፡ * ከመ ፡ ኢይትከሠት ፡ ግብርየ ፡ ለመኑሂ ፡ እስ
መ ፡ አልብየ ፡ ክሂለ ፡ ከመ ፡ እጸር ፡ ክብረ ፡ ዓለም ፡ አላ ፡ ዘእቤለከ ፡ ግበር ፡ ጻእ ፡
ኅበ ፡ ውእቱ ፡ ደብር ፡ ዘይቤለከ ፡ ንጉሥ ፡ ወምስሌከ ፡ ካህናቲከ ፡ ወሕዝብከ ፡
ወምስሌክሙሂ ፡ ወንጌላት ፡ ወመስቀላት ፡ ወማእጠንታት ፡ ወዕጣን ፡ ወሰምዕ ፨ ወይቁ
ም ፡ ንጉሥ ፡ ወሰራዊቱ ፡ ወኵሉ ፡ ሕዝቡ ፡ በ፩ጽንፍ ፡ አንተ ፡ ወሕዝበ ፡ ዚአከ ፡ በ
፩ጽንፍ ፡ ወአነ ፡ እቀውም ፡ ድኅሬከ ፡ በማእከለ ፡ ሕዝብ ፡ ወኢያእመረኒ ፡ መኑሂ ፡ ወ
አስተብቍዑ ፡ ኀበ ፡ እግዚአብሔር ፡ ወጸርኁ ፡ ወበሉ ፡ ኪርያላይሶን ፡ ዘውእቱ ፡ እግ

1. አነ ፡ ኃጥእ ፡ ወአባሲ] P, O አነ ፡ ብእሲ ፡ ኃጥእ ፡ ወአባሲ; *A* አነ ፡ ኃጥእ ፡ ብእሲ ፡ ወአባሲ. — *ib.* ለዘ ፡ ትቤለኒ] P ዘትቤለኒ; O ዘይቤለኒ; *A* ዘትብለኒ. — *ib.* ante ፈቃደ *A add.* በ. — 2. በጸሎተ ፡ እግዝእትነ] A ወጸሎተ ፡ እግዝእትነ; O በጸሎታ ፡ እግዝእትነ; *A* በጸሎታ ፡ ለእግዝእትነ. — *ib.* እግዝእትነ ፡ ማርያም] P እግዝእትነ ፡ ቅድስት ፡ ማርያም; O እግዝእትነ ፡ ቅድስት ፡ ድንግል ፡ ማርያም; *A* ለእግዝእትነ ፡ ቅድስት ፡ ድንግል ፡ ማርያም ፡ ወላዲተ ፡ አምላክ ፡ በ፪ጾ. — *ib.* ወጸሎትከ ፡ ትርድኦሙ] O ወበጸሎታ ፡ ትረድኦሙ; *A om.* — *ib.* ለሕዝበ] *A om.* ለ. — 3. ከመ] *A* እስመ. — *ib.* ኢይትከሠት ፡ ግብርየ ፡ ለመኑሂ] A ኢየትከሠት ፡ *sic* ግብርየ ፡ ለእሙኑሂ ፡ *sic;* P, O ኢትክሥት ፡ ምግባርየ ፡ ለመኑሂ; *A* ኢትክሥት ፡ ግብርየ ፡ ለመኑሂ. — 4. ክሂለ] P *om.;* O, *A* ክሂል. — *ib.* እጸር] P, O, *A* እጹር. — *ib.* ዘእቤለከ] A ዘንበበለ *sic.* — *ib.* ግበር — ዘይቤለከ] O *om.* — *ib.* ante ጻእ P *add.* አንተሰ; *A add.* አላ ፡ አንተሰ. — 5. ንጉሥ] *A om.* — *ib.* ወምስሌከ] P, O, *A* ምስለ. — *ib.* ወሕዝብከ] P, *A* ወሕዝብከኒ; O ወሕዝብኒ. — 6. ወምስሌክሙሂ ፡ ወንጌላት ፡ ወመስቀላት ፡ ወማእጠንታት ፡ ወዕጣን ፡ ወሰምዕ] P ምስሌከ ፡ ወንሣእ ፡ ወንጌላተ ። ወመስቀላተ ፡ ወማዕጠንታተ ፡ ወሰምዓተ; O ምስሌከ ፡ ወንጌላተ ፡ ወመስቀላተ ፡ ወማዕጠንታተ ፡ ወሰማዕታተ ፨ *sic; A* ምስሌከ ፡ ወንሣእ ፡ ምስሌከ ፡ ወንጌላት ፡ ወመስቀላት ፡ ወማዕጠንታት ፡ ወሰምዓት. — 2. ወሰራዊቱ] *A* ወሠራዊቶ. — *ib.* ሕዝቡ] P, O, *A* ሕዝብ. — *ib.* ጽንፍ] A ን est en surcharge. — 7. አንተ ፡ ወሕዝበ ፡ ዚአከ ፡ በ፩ጽንፍ] *A om.* — 8. እቀውም] *A* አቀውም. — *ib.* ድኅሬከ] O *om.* — *ib.* ወኢያእመረኒ] A les lettres ያእ sont en surcharge; *A om.* ኒ. — 8-9. ወአስተብቍዑ] P ወአስተብቍዓከ; O ወአስተብቍዐ; *A* ወያስተ ፡ በዕዕ *sic.* — 9. ኀበ] A en surcharge. — *ib.* ወጸርኁ ፡ ወበሉ] P ወበሉ ፡ ወጽርሑ; O ወበሉ ፡ ወጸርሑ; *A* ወጸርኁ ፨ ወይቤ. — *ib.* ante ኪርያላይሶን P, O *add.* እንዘ ፡ ትብሉ. — *ib.* ኪርያላይሶን] P ኪራላይሶን; *A* ኪራይላይሶን. — *ib.* ዘውእቱ] A ዝውእቱ.

pas accomplir ce que tu m'as dit, mais que la volonté du Seigneur soit faite par la prière de Notre-Dame Marie et que ta prière aide le peuple des
* A, 91 vº a. chrétiens. Je te demande, ô mon Père, * que mon œuvre ne soit manifestée à personne, car je n'ai pas le pouvoir de porter la gloire du monde. Mais fais ce que je te dirai. Pars à la montagne que t'a indiquée le roi. Que se trouvent avec toi tes prêtres et ton peuple. Que soient avec vous aussi les évangiles, les croix, les encensoirs, l'encens et les cierges. Que se tiennent debout le roi, ses troupes et tout son peuple d'un côté, toi-même et ton propre peuple d'un autre côté. Moi-même, je me tiendrai debout derrière toi, au milieu du peuple, et personne ne me reconnaîtra. Suppliez le

ዚአ ፡ መሐረነ ፡ ፵ወ፩ጊዜ ። ወእምዝ ፡ አዝዞሙ ፡ ለሕዝብ ፡ ያርምሙ ፡ ወስግድ ፡ ወይስግዱ ፡ ወአነሂ ፡ እሰግድ ፡ ምስሌክሙ ። ወግበር ፡ ከመዝ ፡ ፫ጊዜ ፡ እንዘ ፡ ተዓትብ ፡ በትእምርተ ፡ መስቀል ፡ ማሕየዊ ፡ አንጻረ ፡ ውእቱ ፡ ደብር ።

15. — ወሶበ ፡ ሰምዓ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ዘንተ ፡ ነሥአሙ ፡ ለኤጲስ ፡ ቆጶሳት ፡ ወለካህናት ፡ ወለመነኮሳት ፡ ወለሕዝብ ፡ ወለመሃይምናን ፡ ወበጽሑ ፡ ኀበ ፡ ንጉሥ ። ወወፅአ ፡ ንጉሥ ፡ ወኵሉ ፡ ሰራዊት ፡ ምስሌሁ ፡ ወኵሎሙ ፡ ሰብአ ፡ ምስር ፡ ወቃህራ ፡ ወሰረረ ፡ ኀበ ፡ ውእቱ ፡ ደብር ፡ ወቆመ ፡ አብ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ አባ ፡ አብርሃም ፡ ወመሃይምናን ፡ ምስሌሁ ፡ በ፩ጽንፍ ። ወቆመ ፡ ንጉሥ ፡ ወሰራዊቱ ፡ ወኵሎሙ ፡ ሰብእ ፡ ውስተ ፡ ካልእ ፡ ጽንፍ ፡ ወእምዝ ፡ ጸለዩ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ወመሃይምናን ፡ *ወስምዖን ፡ ምስሌሆሙ ፡ ወጸርኁ ፡ እንዘ ፡ ይብሉ ፡ ኪርያላይሶን ፡ ነዊኃ ፡ ጊዜ ፡

1. post መሐረነ P, O *add.* ክርስቶስ. — *ib.* ፵ወ፩] **A** *om.* ወ. — *ib.* ወእምዝ ፡ አዝዞሙ — እሰግድ ፡ ምስሌክሙ] P ወእምዝ ፡ አዝዞሙ ፡ ያርምሙ ፡ ሕዝብ ፡ ወይስግዱ ፡ ምስሌክ ፡ ወሕዝብክ ፡ ወአነሂ ፡ እሰግድ ፡ ምስሌክ; O ወእምዝ ፡ አዘዞሙ ፡ ያርምሙ ፡ ሕዝብ ። ወእምዝ ፡ ስግድ ፡ አንተ ፡ ወይስግዱ ፡ ምስሌክ; **A** ወዓዲ ፡ ስገዱ ፡ አንተ ፡ ይስግዱ ፡ ምስሌክ ፡ ሕዝብክ ፡ ወአነሂ ፡ እሰግድ ፡ ምስሌሁ. — 2. ከመዝ] **A** ምስሌሁ. — *ib.* እንዘ] **A** *om.* — 2-3. ተዓትብ] O ተዓቅብ; **A** አዓትብ. — 3. ante በትእምርተ A *add.* ከመዝ. — *ib.* ማሕየዊ] O ዋኅየዊ *sic.* — *ib.* አንጻረ] P በአንጻረ; **A** ወአንጻረ. — *ib.* ውእቱ] O ውስተ. — 4. post ዘንተ P *add.* ሀየ. — *ib.* ለኤጲስ ፡ ቆጶሳት] **A** ሊቀ ፡ ጳጳሳት; T ሊቃና ፡ *sic* ጳጳስት ፡ *sic.* — 5. ወለካህናት] A ወለካህት *sic.* — *ib.* ወለመነኮሳት] **A** *om.* ለ. — *ib.* ወለሕዝብ] **A** *om.* ወ. — *ib.* ወለመሃይምናን] A *om.* ወለ; T ወለማሃይምናን *sic.* — *ib.* ወበጽሑ] P, **A** ወበጽሐ. — 5-6. ንጉሥ] **A** *om.* — 6. ወኵሉ ፡ ሰራዊት] P, O, **A** ወሠራዊቱ; T ሠራዊቱ. — *ib.* ante ምስሌሁ A *add.* ወ. — *ib.* ወኵሎሙ] T ወኵሉ. — 7. ወቃህራ] T *om.* — *ib.* ወሰረረ] A *om.* — *ib.* ውእቱ] A *om.* — *ib.* ante ሊቀ ፡ ጳጳሳት A, T *om.* አብ. — *ib.* አባ] T አበ *sic.* — *ib.* ወመሃይምናን ፡ ምስሌሁ] P, **A** ወምስሌሁ ፡ መሃይምናን; O ወምስሌክ ፡ መሃይምናን; T ወማሃይምናን ፡ *sic* ምስሌሁ. — *ib.* ምስሌሁ] T *om.* — *ib.* ወቆመ ፡ ንጉሥ — ካልእ ፡ ጽንፍ] **A** *om.* — 8. ንጉሥ] A *om.* — 8. ወኵሎሙ] P, O ወኵሉ. — 9. ውስተ ፡ ካልእ] P, O በካልእ. — *ib.* ሊቀ ፡ ጳጳሳት] P ሊቃን ፡ ጳጳሳት; **A** ኤጲስ ፡ ቆጶሳት. — *ib.* ወመሃይምናን] **A** *om.* ወ; T ወማሃይምናን *sic.* — 10. post ወስምዖን P, O *add.* ሂ. — *ib.* ኪርያላይሶን ፡ ነዊኃ ፡ ጊዜ] P እግዚኦ ፡ መሐረነ ፡ ክርስቶስ ፡ ፵ጊዜ; O እግዚኦ ፡ መሐረነ ፡ ፵፩ጊዜ; **A** እግዚኦ ፡ መሐረነ ፡ ፵ወ፩; T እግዚኦ ፡ መሐረነ ፡ ነዊሐ ፡ ፫ ፡ ጊዜ; hic *defic.* (variantes tirées des quinze premières lignes, non endommagées par le feu, du fol. 110 v° b).

Seigneur, criez et dites : *Kyrie eleison*, c'est-à-dire : *O Seigneur, aie pitié de nous*, quarante et une fois. Puis ordonne au peuple de se taire. Prosterne-toi et qu'ils se prosternent. Moi aussi, je me prosternerai avec vous. Fais ainsi trois fois, en faisant le signe de la croix vivificatrice en face de la montagne.

15. — Lorsque le patriarche eut entendu ceci, il prit les évêques, les prêtres, les moines, le peuple et les fidèles. Ils parvinrent vers le roi. Le roi partit. Toutes ses troupes se trouvaient avec lui, ainsi que tous les gens du Vieux-Caire (Mesr) et du Caire (Qâhrâ). Il gravit le bas de la montagne. Le Père patriarche Abba Abraham et les fidèles se tinrent debout avec lui d'un côté. Le roi, ses troupes et tous les gens se tinrent debout de l'autre côté. Puis le patriarche et les fidèles prièrent * Simon était avec eux. Ils crièrent, en disant : *Kyrie eleison*, pendant

ወሰገዱ ፡ ፫ጊዜ ፨ ወለለ ፡ ጊዜ ፡ ሶበ ፡ ይሰግዱ ፡ ያነሥእ ፡ አብ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ አዕይንቲሁ ፡ ኀበ ፡ ሰማይ ፡ ወየዓትብ ፡ በትእምርተ ፡ መስቀል ፡ ላዕለ ፡ ደብር ፡ ወይፈልስ ፡ ደብር ፡ ወየዐርግ ፡ ኀበ ፡ አየር ፡ በቅድመ ፡ ኵሎሙ ፡ ሰብእ ፡ ወሶበ ፡ ይሰግድ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ወመሃይምናን ፡ ይወርድ ፡ ውእቱ ፡ ደብር ፡ ኀበ ፡ መካኑ ፡ ወገብሩ ፡ ከመዝ ፡ ፫ጊዜ ፨ ወሶበ ፡ ርእየ ፡ ንጉሥ ፡ ወኵሎሙ ፡ ተንባላት ፡ ዘንተ ፡ ተኣምሬተ ፡ አንከሩ ፡ ፈድፋደ ፡ ወጸርኁ ፡ ብዙኀ ፡ ወፈርሁ ፡ ዓቢየ ፡ ፍርሃተ ፨

16. — ወአብጽሖ ፡ ንጉሥ ፡ ለሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ አባ ፡ አብርሃም ፡ ወአክበሮ ፡ ፈድፋደ ፡ ወሰአሎ ፡ ከመ ፡ ይትመነይ ፡ እምኔሁ ፡ ዘይፈቅድ ፡ ወኢፈቀደ ፡ ይኅሥሥ ፡ እምኔሁ ፡ ወኢምንተኒ ፨ ወሶበ ፡ አገበሮ ፡ ንጉሥ ፡ ለሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ወይቤሎ ፡ ሊቀ ፡

1. ወሰገዱ] P, O ወሶበ ፡ ሰገዱ; *A* ወሶበሂ ፡ ሰገዱ. — *ib.* ወለለ ፡ ጊዜ ፡ ሶበ ፡ ይሰግዱ ፡ ያነሥእ] P ወለለኵሉ ፡ ጊዜ ፡ ያነሥእ; O ወለለኵሉ ፡ ያነሥእ; *A* ወለኵሉ ፡ ጊዜ ፡ ይነሥኡ. — 1-2. አብ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ አዕይንቲሁ] P አዕይንቲሁ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት; O አዕይንቲ ፡ *sic* ሊቀ ፡ ጳጳሳት; *A* ሊቃነ ፡ ጳጳሳት ፡ አዕይንቲሁ. — 2. ኀበ] P, O ውስተ. — *ib.* ላዕለ ፡ ደብር] P, O *om.* — *ib.* ወይፈልስ ፡ ደብር] P ወይፈልስ ፡ ላዕለ ፡ ውእቱ ፡ ደብር; *A om.* ደብር. — 3. ወየዐርግ] P *om.* ወ. — *ib.* ኵሎሙ] P, O ኵሉ; *A om.* — 3-4. ወሶበ ፡ ይሰግድ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት] *A om.* — 4. ወመሃይምናን] P ወኵሉ ፡ ሕዝብ ፡ መሃይምናን; O ወኵሉ ፡ ሕዝብ ፡ ወመሃይምናን; *A om.* ወ. — *ib.* ይወርድ ፡ ውእቱ] *A* ወይወርድ ፡ ውስተ. — *ib.* ኀበ ፡ መካኑ] P ኀበ ፡ ውእቱ ፡ መካኑ. — 4-5. ወገብሩ ፡ ከመዝ] P, O ወገብረ ፡ ከማሁ; *A* ወከመዝ. — 5. ፫ጊዜ] P, O, *A* ፲ጊዜያተ. — *ib.* ርእየ] O ርእዩ. — *ib.* ወኵሎሙ] P ወኵሉ. — *ib.* ተንባላት] *A om.* — 5-6. ተኣምሬተ] P, O, *A* ተኣምረ ፡ ወመንክረ. — 6. ፈድፋደ] *A om.* — *ib.* ወፈርሁ ፡ ዓቢየ ፡ ፍርሃተ] O ወፈርሃ ፡ ፍርሃተ ፡ ዓቢየ; *A* ወፈርሁ ፡ ፍርሃተ ፡ ዓቢየ. — 7. ወአብጽሖ ፡ ንጉሥ] O ወአብጽሖ ፡ ንጉሥ; *A* ወአብጽሖ ፡ ኀበ ፡ ንጉሥ. — *ib.* ለሊቀ ፡ ጳጳሳት] T *incip.* (ጳጳስት *sic*). — *ib.* አባ] O *om.*; T አበ *sic.* — 8. ይትመነይ] O ይእመነይ *sic.* — *ib.* እምኔሁ ፡ ዘይፈቅድ] P ኵሎ ፡ ዘፈቀደ ፡ እምኔሁ; O እምኔሁ ፡ ኵሎ ፡ ዘፈቀደ; *A* ኵሉ ፡ ዘይፈቅድ; T እምኔሁ ፡ ኵሎ ፡ ዘይፈቅድ. — *ib.* ወኢፈቀደ] T ወኢፈቃደ *sic.* — 8-9. ወኢፈቀደ ፡ ይኅሥሥ ፡ እምኔሁ ፡ ወኢምንተኒ] P ወኢምንትኒ ፡ ይኅሥሥ; O ወኢፈቀደ ፡ እምኔሁ ፡ ወኢምንትኒ ፡ ይኅሥሥ; *A* ወየኃሥሥ ፡ እምኔሁ ፡ ወኢምንተኒ. — 9. ወሶበ ፡ አገበሮ — ወይቤሎ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት] P ወሶበ ፡ አገበሮ ፡ ንጉሥ ፡ ለሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ይቤሎ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት; O ወሶበ ፡ አገበሮ ፡ ንጉሥ ፡ ለሊቀ ፡ ጳጳሳት; *A* ወሶበ ፡ አክበሮ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት. — *ib.* ወይቤሎ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት] T ወይቤሎ ፡ ወኢእፈቅድ ፡ ካልአ ፡ እብል.

un long temps. Ils se prosternèrent trois fois. Chaque fois qu'ils se prosternaient, le Père patriarche levait ses yeux vers le ciel et faisait le signe de la croix sur la montagne. La montagne se transportait et montait en l'air devant tous les gens. Lorsque le patriarche se prosternait ainsi que les fidèles, la montagne descendait à sa place. Ils firent ainsi trois fois. Lorsque le roi et tous les Musulmans virent ce miracle, ils furent extrêmement étonnés. Ils crièrent beaucoup et furent saisis d'une grande peur.

16. — Le roi fit venir le patriarche Abba Abraham. Il l'honora extrêmement et lui demanda de lui manifester le désir de ce qu'il voudrait obtenir. Mais il ne voulut rien lui demander. Lorsque le roi eut forcé le patriarche, le

ጳጳሳት ፡ እፈቅድ ፡ ከመ ፡ እሕንጽ ፡ አብያተ ፡ ክርስቲያናት ፡ ወፈድፋደሰ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያኖ ፡ ለቅዱስ ፡ መርቆርዮስ ፡ በምስር ። ወአዘዘ ፡ ሎቱ ፡ ከመ ፡ ይሕንጽ ፡ አብያተ ፡ ክርስቲያናት ፡ ዘፈቀደ ፡ ወፈድፋደ ፡ ወሀበ ፡ ንዋየ ፡ እምቤተ ፡ መንግሥት ። ወገነየ ፡ ሎቱ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ወይቤሎ ፡ መዋዕሊከ ፡ ያነውኅ ፡ እግዚአብሔር ፡ ወያጽንዕ ፡ መንግሥተከ ፡ አንሰ ፡ ኢይፈቅድ ፡ ንዋየ ። ወሶበ ፡ ይቤሎ ፡ ዘንተ ፡ አፍቀሮ ፡ ፈድፋደ ፡ በእንተ ፡ ዘርእየ ፡ እምኔሁ ፡ እምጽድቁ ፡ ወመንኖቱ ፡ እምንዋየ ፡ ዝንቱ ፡ ዓለም ። ወእምገ ፡ ተጽዕነ ፡ በፈ*ረሱ ፡ ምስለ ፡ ሰራዊቱ ፡ ወቆመ ፡ ምስሌሁ ፡ በሕንጸተ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ ዘቅዱስ ፡ መርቆርዮስ ፡ ሶበ ፡ ከልእዎ ፡ ሰብአ ፡ እኩያን ፡ ከመ ፡ ኢይሕንጽ ፡ ወቆመ ፡ ምስሌሁ ፡ እስከ ፡ ሐነጸ ፡ ወሐነጸ ፡ ዝንቱ ፡ አብ ፡ አብያተ ፡ ክርስቲያናት ፡ ብዙኃተ ፡ በኵሉ ፡ ብሔረ ፡ ግብጽ ፨

1. ከመ] P, O, *A*, T *om.* — *ib.* እሕንጽ] *A* እጼንዕ. — *ib.* አብያተ ፡ ክርስቲያናተ] T አብያተ ፡ ክርስቲያናት. — *ib.* ወፈድፋደሰ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያኖ] A ወፈድፋደሰ ፡ ቤተ ፡ ክርቲያኑ *sic*; O *om.*; *A* ወፈድፋደሰ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያኖሙ; T ወፈድፋደሰ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያኑ. — 2. መርቆርዮስ] A መርቆርቶስ *sic*; O መርቆሬዎስ *sic*; T ማርቆስ. — *ib.* በምስር] P, *A*, T ዘምስር. — 2-3. አብያተ ፡ ክርስቲያናተ] A አብያተተ ፡ *sic* ክርስቲያናት; O, *A*, T አብያተ ፡ ክርስቲያናት. — 3. ዘፈቀደ] A, T *om.* — *ib.* ወፈድፋደ ፡ ወሀበ] A, *A* ወወሀበ; T ወወሀበ. — *ib.* መንግሥት] T *defic.* (variantes tirées des quatorze premières lignes, non endommagées par le feu, du fol. 111 r° a). — 3-4. ወገነየ ፡ ሎቱ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ወይቤሎ] P ወገነየ ፡ ሎቱ ፡ ወይቤሎ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት; O ወገነየ ፡ ሎቱ ። ወይቤሎ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት : *A* ወገነዩ ፡ ሎቱ ፡ ወይቤሎ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት. — 4. መዋዕሊከ ፡ ያነውኅ ፡ እግዚአብሔር] P, O እግዚአብሔር ፡ ያነውኅ ፡ መዋዕሊከ ፡ በዲበ ፡ ምድር; *A* እግዚአብሔር ፡ ያነውኅ ፡ መዋዕሊከ. — 4-5. ወያጽንዕ — ኢይፈቅድ ፡ ንዋየ] *A* *om.* — 5. መንግሥተከ] A *om.* ከ; O መንግሥትከ. — *ib.* ንዋየ] P *om.* — *ib.* ዘንተ] *A* *om.* — 6. ዘርእየ ፡ እምኔሁ ፡ እምጽድቁ] *A* ዘርእዩ ፡ እምደቂቁ. — *ib.* ወመንኖቱ ፡ እምንዋየ] P ወመንኖቶ ፡ ንዋየ; O ወመንኖቱ ፡ ንዋየ; *A* ወመንኖተ ፡ ንዋየ. — *ib.* post ዓለም P *add.* ኃላፊ. — 7. በፈረሱ] O *om.* በ. — 7-8. ቤተ ፡ ክርስቲያን] P ቤተ ፡ ክርስቲያናት. — 8. መርቆርዮስ] P, O መርቆሮዎስ; *A* መቃርዮስ. — *ib.* ሶበ ፡ ከልእዎ] O ሶበ ፡ ከእዎ *sic*; *A* ሶበ ፡ ከልአ. — *ib.* ከመ ፡ ኢይሕንጽ] *A* *om.* — *ib.* ኢይሕንጽ] O *om.* ኢ. — *ib.* post ኢይሕንጽ P, *A* *add.* ቤተ ፡ ክርስቲያን; O *add.* ቤተ ፡ ክርስቲያን. — 9. ወቆመ] P, O, *A* ወነበረ. — *ib.* ምስሌሁ] A ስ est en surcharge; *A* *add.* ኀቤሁ (ante ምስሌሁ). — *ib.* እስከ ፡ ሐነጸ] O እስመ ፡ ሐነፀ; *A* *om.* — 9-10. ወሐነጸ ፡ ዝንቱ ፡ አብ — ብሔረ ፡ ግብጽ] P ወፈጸመ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ ወነበረ ፡ መርቆሬዎስ ፡ ወነልኣነ ፡ አብያተ ፡ ክርስቲያናተ ፡ ብዙኃ ፡ ዘብሔረ ፡

patriarche lui dit : « Je veux reconstruire les églises et surtout l'église de saint Mercurius (Marqoryos) au Vieux-Caire. » Il lui ordonna de reconstruire les églises qu'il voulait et il lui donna, en abondance, de l'argent du palais royal. Le patriarche s'inclina devant lui et lui dit : « Que le Seigneur prolonge tes jours et affermisse ta royauté. Pour moi, je ne veux pas d'argent. » Lorsqu'il lui eut dit ceci, il l'aima extrêmement, parce qu'il avait vu sa sainteté et son mépris des biens de ce monde. Puis il monta sur son * cheval, avec ses troupes. Il se tint avec lui pendant la reconstruction de l'église de saint Mercurius. Lorsque des gens méchants tentèrent de l'empêcher de la reconstruire, il se tint avec lui, jusqu'à ce qu'il l'eût reconstruite. Ce Père reconstruisit beaucoup d'églises dans tout le pays d'Égypte.

17. — ወሶበ ፡ ፈጸመ ፡ ተጋድሎቶ ፡ ሠናየ ፡ ወአሥመሮ ፡ ለእግዚአብሔር ፡ ወአዕረፈ ፡ በሰላም ፡ እምድኅረ ፡ ነበረ ፡ ዲበ ፡ መንበረ ፡ ማርቆስ ፡ ወንጌላዊ ፡ ፫ዓመ ት ፡ ወ፮አውራኀ ፨ ወይቤ ፡ በገድሉ ፡ ለዝንቱ ፡ አብ ፡ ከመ ፡ ውእቱ ፡ ጸሓፊ ፡ ዘአ ውገዘ ፡ በእንተ ፡ ዕቁባት ፡ ገብረ ፡ ሎቱ ፡ ሕምዘ ፡ ወቀተሎ ፨ ወሖረ ፡ ዝንቱ ፡ ቅዱ ስ ፡ ኀበ ፡ እግዚአብሔር ፡ ወነለሎሙ ፡ ሕዝብ ፡ ላሐዉ ፡ ላዕሌሁ ፨

ጸሎቱ ፡ ወበረከቱ ፡ ለዝንቱ ፡ አብ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ አባ ፡ አብርሃም ፡ የሀሉ ፡ ም ስሌነ ፡ አሜን ፨

ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ከዐበ ፡ ተዝከረ ፡ ቅዳሴሃ ፡ ለቤተ ፡ ክርስቲያና ፡ ለቅድስት ፡ ድን

ግብጽ; O ወፈጸመ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ ዘቅዱስ ፡ መርቆሬዎስ ። ወካልኣነ ፡ አብያተ ፡ ክርስቲያናተ ፡ ውብዙኃተ ፡ ዘብሔረ ፡ ግብጽ; *A* ወሐነጸ ፡ ወፈጸመ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ ዘቅዱስ ፡ መቃርዮስ ፡ ወካልኣን ፡ አብያተ ፡ ክርስቲያ ናተ ፡ ብዙኃ ፡ ብሔረ ፡ ግብጽ.

1. ተጋድሎቶ] P, O, *A* ገድሎ. — *ib.* ወአሥመሮ] O ወሰምሮ. — 2. ante እምድኅረ P, O, *A add.* ወ. — *ib.* ፫] A est en surcharge. — 3. ወ፮] A *om.* ወ; ፮ est en surcharge; *A* ወ፱. — *ib.* አውራኃ] A አውርኃ. — *ib.* ወይቤ] O ወይቤሎ. — 3-4. ዘአውገዘ] P ዘአውገዘ. — 4. ante ገብረ O, *A add.* ዘ. — *ib.* ሎቱ] O *om.* — *ib.* ሕምዘ] O ኅምዘ. — *ib.* post ወቀተሎ P, *A add.* ወሞ ተ. — 5. post እግዚአብሔር P, O, *A add.* ዘአፍቀሮ. — *ib.* ወነለሎሙ] *A* ወለነለሎሙ. — *ib.* ላሐዉ] A ላሐው *sic;* P, *A* ለሐው *sic;* O ለሐውዎ *sic.* — 6-7. ጸሎቱ — አሜን] P በረከቱ ፡ ቅድስት ፡ ተሀሉ ፡ ምስለ ፡ ንጉሥነ ፡ ኢያሱ ፡ ወምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ዘመንፈስ ፡ ቅዱስ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም; O በረከቱ ፡ ቅድስት ፡ ትኩን ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ተወልደ ፡ መድኅን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን; *A* በረከቱ ፡ ቅድስት ፡ ትኩን ፡ ምስለ ፡ ፍቁ ሩ ፡ ስእለ ፡ ጽዮን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም; le nom propre ስእለ ፡ ጽዮን est en surcharge; un second nom propre ተክለ ፡ ኢየሱስ se trouve sur un grattage.

17. — Lorsqu'il eut achevé son bon combat et eut plu au Seigneur, il mourut en paix, après avoir siégé sur le siège de Marc (Màrqos), l'évangéliste, trois ans et six mois. On dit, dans la vie de ce Père, que le secrétaire qu'il avait excommunié à cause des concubines lui fit un poison et le tua. Ce saint s'en alla vers le Seigneur. Tout le peuple se lamenta sur lui.

Que la prière et la bénédiction de ce Père, le patriarche Abba Abraham, soient avec nous. Amen.

3. Dédicace de l'église de sainte Ripsime et translation de son corps et des corps de ses compagnes martyres.

En ce jour aussi est la mémoire de la Dédicace de l'église de la sainte

ግል ፡ አርሲማ ፡ ወፍልሰተ ፡ ሥጋሃ ፡ ወሥጋሆን ፡ ለቅዱሳት ፡ ደናግል ፡ እለ ፡ ምስሌሃ ፨

ጸሎቶን ፡ ወበረከቶን ፡ የሀሉ ፡ ምስሌነ ፡ አሜን ፨

II. — Revision ou Vulgate.

ሰላም ፡ ለከ ፡ አንጦልዮስ ፡ ቀሲስ ።
ሰማዕተ ፡ ወንጌል ፡ ሐዲስ ።
ጸሊ ፡ ሊተ ፡ ኀበ ፡ ኢየሱስ ፡ ክርስቶስ ።
ያንጽሐኒ ፡ በሕይወትየ ፡ ወይቀድሰኒ ፡ እምርኩስ ።
እስመ ፡ ኢይገብእ ፡ እንከ ፡ ዘወፅአ ፡ መንፈስ ፨

ሰላም ፡ ለከ ፡ አብርሃም ፡ ነጋዲ ።
ወሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ዓዲ ።
ወሶበ ፡ ዓፀወ ፡ ቅድሜከ ፡ በግዝፈተ ፡ ልቡ ፡ አብዲ ።

4. አንጦልዮስ] O እንጣልዮስ; *A* እንጦሎስ. — 6. ሊተ] *A* *om.* — *ib.* ante ኢየሱስ *A* *add.* እግዚእየ. — 7. በሕይወትየ] O *om.* በ. — *ib.* እምርኩስ] O, *A* እምርኵስ. — 8. ኢይገብእ] O ኢያገብእ. *ib.* እንከ] *A* *om.* — 9. ሰላም] *A* ሰላ *sic.* — 10. ወሊቀ] *A* *om.* ወ. — 11. ወሶበ] O *om.* ወ; *A* *om.* — *ib.* ልቡ] *A* ልብ.

vierge Ripsime ('Arsimâ) et la translation de son corps et des corps des saintes vierges qui ont été martyres avec elle.

Que leur prière et leur bénédiction soient avec nous. Amen.

II. — Revision ou Vulgate.

4. Salâm a Anatole, prêtre.

Salut à toi, Anatole ('Anṭolyos), prêtre,
Martyr de l'Évangile nouveau.
Prie pour moi Jésus-Christ,
Afin qu'il me purifie dans ma vie et me sanctifie de l'impur,
Car l'esprit qui est parti du corps n'y revient plus.

5. Salâm a Abba Abraham, le Syrien.

Salut à toi Abraham, négociant
Et patriarche aussi.
Lorsque l'insensé eut fermé sa porte devant toi par la dureté de son cœur

ሰሚዖ ፡ ንባበ ፡ ግዘት ፡ እምልሳንከ ፡ ነዳዲ ።
መድረከ ፡ ኖኅቱ ፡ ተሠጥቀ ፡ ለብእሲ ፡ ከሓዲ ።

ሰላም ፡ ለስምዖን ፡ በአፈ ፡ ማርያም ፡ ዘተአምረ ።
እንበይነ ፡ ትእዛዙ ፡ ለወልዳ ፡ ከመ ፡ ዓይኖ ፡ አዖረ ።
ኢይሌብውዎ ፡ ሎቱ ፡ ወኢይጼግውዎ ፡ ክብረ ።
ሶበ ፡ ጸለየ ፡ ቀዊሞ ፡ እምሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ድኅረ ፨
ተከለ ፡ ደብረ ፡ ወነቀለ ፡ ደብረ ፨

1. — ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ካዕበ ፡ ተዝካረ ፡ ቅዳሴሃ ፡ ለቤተ ፡ ክርስቲያና ፡ ለቅድስ

1. ግዘት] *A* ግዘተ. — 2. *A add.* commémoration de saint Simon, martyr : ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ካዕበ ፡ ኮነ ፡ ተዝካሩ ፡ ለስምዖን ፡ ሰማዕት ፨ እግዚአብሔር ፡ ይምሐሮ ፡ በጸሎቱ ፡ ለፍቁ [ሩ ፡] ስእለ ፡ ጽዮን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም; le nom propre ስእለ ፡ ጽዮን est en surcharge; un second nom propre በረከተ ፡ ኢየሱስ se trouve sur un grattage; le ስ final de ኢየሱስ est en surcharge. — 4. ትእዛዙ] *A* ተእኅዙ. — *ib.* ለወልዳ] *A* ለወልድከ. — *ib.* ከመ] P አርአያ. — *ib.* ዓይኖ] O ዓይኑ. — 5. ሎቱ] *A om.* — *ib.* ወኢይጼግውዎ] O ወኢይጸግዎ; *A* ወኢጸገውዎ. — 6. ante ሶበ *A add.* ወ. — *ib.* ጸለየ] *A om.* — *ib.* እምሊቀ] O, *A* ለሊቀ. — 7. ተከለ ፡ ደብረ ፡ ወነቀለ ፡ ደብረ] O, *A* ነቀለ ፡ ደብረ ፡ ወተከለ ፡ ደብረ. — 8. ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ካዕበ] O ወካዕበ ፡ በዛቲ. — *ib.* ante ተዝካረ *A add.* ኮነ. — *ib.* ቅዳሴሃ ፡ ለቤተ] P, O, *A* ቅዳሴ ፡ ቤተ. — *ib.* ክርስቲያና] P ክርስቲያን.

En entendant la parole d'excommunication de ta langue ardente,
Le seuil de la porte de la maison de l'homme impie se fendit.

6. Salâm a Simon, le cordonnier.

Salut à Simon, qui fut connu par la bouche de Marie.
C'est à cause du commandement[1] du Fils de Marie qu'il rendit aveugle son œil.
On ne le connut pas ; on ne lui accorda pas d'honneurs.
Lorsqu'il priait, en se tenant debout derrière le patriarche,
Il abaissait la montagne et il soulevait la montagne.

7. (Cf. 3) Dédicace de l'église de sainte Ripsime et translation de son corps et des corps de ses compagnons martyrs.

1. Dédicace et translation. — 2. Réponse de sainte Ripsime au roi Derṭâdès; son martyre.

1. — En ce jour aussi est la mémoire de la Dédicace de l'église de la

1. Matth., v, 29.

ት ፡ ድንግል ፡ አርሲማ ፡ ሰማዕት ፡ ወፍልሰተ ፡ ሥጋሆን ፡ ለቅዱሳት ፡ ደናግል ፡ *ወፍልሰተ ፡ ሥጋሃ ፡ ወእለ ፡ ምስሌሃ ፡ ፳ወ፯ቅዱሳን ፡ ሰማዕት ፡፡

2. — ወለዛቲ ፡ አርሲማ ፡ ይቤላ ፡ ንጉሥ ፡ ድርጣድስ ፡ አልብኪኑ ፡ ልብኪ ፡ ዘመጠነዝ ፡ ሕይወት ፡ ነበርኪ ፡ ምስሌነ ። ወትቤሎ ፡ ዘሰማይ ፡ የዐቢ ፡ ወይኄይስ ፡ ወአዘዘ ፡ ከመ ፡ ይሰድዋ ፡ ኀበ ፡ ገብጋቦ ፡ ወያዕርቅዋ ፡ በህየ ፡ ወይምትርዋ ፡ ክሳዳ ፡ ወመተርዋ ፡ ክሳዳ ፡ ወነሥአት ፡ አክሊለ ፡ ስምዕ ፡ ወወረሰት ፡ መንግሥተ ፡ ሰማያት ፡፡

ጸሎታ ፡ ወበረከታ ፡ የሀሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ዘመንፈስ ፡ ቅዱስ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ።

ሰላም ፡ ለፍልሰተ ፡ ሥጋኪ ፡ በስብሐተ ፡ ብዙኀ ፡ ጉባኤ ።
ኀበ ፡ ትሰክቢ ፡ አርሲማ ፡ እስከ ፡ ይከውን ፡ ትንሣኤ ።
ወእኤምኀ ፡ ክዕበ ፡ በቃለ ፡ ስብሐት ፡ ወውዋዔ ።

1. ሰማዕት] P *om.* — *ib.* ሥጋሆን] O ሥጋሆሙ; A ወሥጋሆሙ. — *ib.* ለቅዱሳት] A ለቅዱሳን. — 2. ሥጋሃ] P *om.* ሃ. — *ib.* ወእለ ፡ ምስሌሃ] P ወፍልሰተ ፡ ሥጋሃ ፡ ወእለ ፡ ምስሌሃ ፡ ፳ወ፯ቅዱሳን ፡ ሰማዕት; O ወእለ ፡ ምስሌሃ ፡ ወቅዱሳት ፡ ሰማዕት; A እለ ፡ ምስሌሆን ፡ ፳ወ፯ቅዱሳን ፡ ሰማዕት. — 3. ወለዛቲ] A ወዛቲስ. — *ib.* አልብኪኑ] P አልብኑ *sic*; A አልቦኑ. — 4. ሕይወት ፡ ነበርኪ] P ሕይወተ ፡ ነበርኪ; A ነበርኪ ፡ ሕይወተ. — *ib.* ዘሰማይ] A ዘይሰመይ. — *ib.* ante የዐቢ O *add.* ዘ. — 5. ከመ] O, A *om.* — *ib.* ይሰድዋ] O, A ይሰድዎ. — *ib.* ገብጋቦ] O ገብገቦ; A ገብገብ. — *ib.* ወያዕርቅዋ] A ወይዕርቅዋ. — *ib.* በህየ] A *om.* በ. — *ib.* ወይምትርዋ] A ይምትሩ. — *ib.* ክሳዳ] O ክሳዱ. — 5-6. ወመተርዋ ፡ ክሳዳ] O *om.* ክሳዳ; A *om.* — 6. ወወረሰት ፡ መንግሥተ ፡ ሰማያት] P ወወረሰ ፡ መንግሥተ ፡ ሰማያት; O ወወረሰት ፡ መንግሥት; A በመንግሥተ ፡ ሰማያት. — 7. ጸሎታ — ለዓለመ ፡ ዓለም] O ጸሎታ ፡ ወበረከታ ፡ የሀሉ ፡ ምስለ ፡ ንጉሥን ፡ ኢያሱ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን; A ጸሎታ ፡ ወበረከታ ፡ የሃሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ስእለ ፡ ጽዮን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም; le nom propre ስእለ ፡ ጽዮን est en surcharge; un second nom propre ማህለ ፡ ኢየሱስ se trouve sur un grattage. — 9. ለፍልሰተ] O ለፍሰተ *sic*. — *ib.* በስብሐተ] O በስብሖ; A በስብሖተ. — *ib.* ጉባኤ] A ጉባዔ. — *ib.* ኀበ] O እንዘ; A ሶበ. — *ib.* ትሰክቢ] A ትሰክብ. — 10. ወእኤምኀ] O ወእኤምር. — *ib.* ወውዋዔ] O ወበውዋኤ.

sainte vierge Ripsime ('Arsimâ), martyre, la translation des corps des saintes vierges * et la translation de son corps et des corps des vingt-sept saints martyrs qui ont été mis à mort avec elle.

2. — Le roi Dertâdès dit à cette Ripsime : « N'as-tu pas ton cœur? La vie est si grande! Tu demeureras avec nous. » Elle lui dit : « Les choses du ciel sont plus grandes et sont meilleures. » Il ordonna de la conduire à l'atrium, de la mettre à nu là et de lui couper le cou. On lui coupa le cou. Elle reçut la couronne du martyre et hérita du royaume des cieux.

Que sa prière et sa bénédiction soient avec son cher Za-Manfas Qeddus pour les siècles des siècles.

Salut à la translation de ton corps, dans la louange d'une nombreuse assemblée,
Au lieu où tu es couchée, Ripsime, jusqu'à ce qu'ait lieu la résurrection.
Je salue aussi, avec des paroles de louange et avec des clameurs.

ሰማዕታተ ፡ በቅድሜኪ ፡ ፳ወሱባዔ ።
ወዘድኅሬኪ ፡ ፺ወክልኤ ፨

ወካዕበ ፡ በዛቲ ፡ ዕለት ፡ ተገብከሮሙ ፡ ለበጥልሲስ ፡ ወሱፊቶ ፡ ወማርዮን ፡ ወሚካኤል ፡ ወዮልሳዊስ ፡ ወጠልምዮስ ፨
በረከቶሙ ፡ ተሀሉ ፡ ምስሌነ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ።

ሰላም ፡ ለኤልያብ ፡ እንዘ ፡ አረማዊ ፡ ሀሎ ።
እግዚአብሔር ፡ ጊዜ ፡ ተሣሀሎ ።

1. ሰማዕታተ ፡ በቅድሜኪ] P ሰማዕታት ፡ በቅድሜኪ; O ሰማዕታተ ፡ ዘቅድሜኪ; *A* ሰማዕታተ ፡ በቅድሜክ. — 2. ወዘድኅሬኪ] *A* ወዘድኅርክ. — *ib.* ፺ወክልኤ] *A* ፺ወ፪. — *ib.* O met le *ṣalâm* à saint 'Èlyâb avant la présente commémoration. — 3. ወካዕበ ፡ በዛቲ ፡ ዕለት] *A* ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ካዕበ. — *ib.* ante ተገብከሮሙ *A add.* ኮነ. — *ib.* ለበጥልሲስ] *A* ለበጥልሲሳ. — *ib.* post ለበጥልሲስ (*A* ለበጥልሲሳ) *A add.* ወአብርሃም ፡ ሶርያዊ ፡ ካልእ ፡ ዘኮነ ፡ ፀራቢ ፡ ወውእቱ ፡ ክርስቲያናዊ ፡ ተአማኒ ፡ በጽድቅ. — *ib.* ወሱፊቶ] O ወሱፊት; *A* ወሱርፊት. — *ib.* ወማርዮን] O, *A* ወማርያን. — 3-4. ወሚካኤል] *A om.* ወ. — 4. ወዮልሳዊስ] *A om.* — *ib.* ወጠልምዮስ] *A* ወሜልዮስ. — 5. በረከቶሙ — ለዓለመ ፡ ዓለም] O በረከቶሙ ፡ ተሀሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሮሙ ፡ ተወልደ ፡ መድኅን ፡ ወፍቅርቱ ፡ ወለተ ፡ ሥላሴ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን; *A* ጸሎቶሙ ፡ ወበረከቶሙ ፡ የሃሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሮሙ ፡ ስእለ ፡ ጽዮን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም; le nom propre ስእለ ፡ ጽዮን est en surcharge; un second nom propre ብዕለ ፡ ኢየሱስ se trouve sur un grattage. — 6. *A add.* la commémoration de saint 'Èlyâb : ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ካዕበ ፡ ኮነ ፡ ተገብከሩ ፡ ለቅዱስ ፡ ኤልያብ ፡ ሰማዕት ። እግዚአብሔር ፡ ይምሐሮ ፡ በጸሎቱ ፡ ለፍቁሩ ፡ ኢዮአብ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም; le nom propre ኢዮአብ est en surcharge; un second nom propre ብሌነ *sic* ፡ ኢየሱስ se trouve sur un grattage. — *ib.* አረማየ] O አረማይ. — 7. ጊዜ] O አመ. — *ib.* ተሣሀሎ] P ተሣህሎ *sic.*

Les vingt-sept martyrs avant toi
Et les quatre-vingt-douze après toi.

8. Mémoire de Baṭelsis, Soufito, Mâryon, Mikâ'êl, Yolsâwis et Ṭalmyos.

En ce jour aussi est la mémoire de Baṭelsis, Soufito, Mâryon, Mikâ'êl, Yolsâwis et Ṭalmyos.

Que leur bénédiction soit avec nous pour les siècles des siècles.

9. Salâm a 'Êlyâb.

Salut à 'Êlyâb. Alors qu'il était païen,
Le Seigneur fut clément envers lui, un jour

ነጺሮ ፡ ርሱሐ ፡ እምአክሊለ ፡ ሰማዕት ፡ አክሊሎ ፡፡
በዘኢይጸድል ፡ ከማሆሙ ፡ ሶበ ፡ ለመልአክ ፡ ተስእሎ ፡፡
እመ ፡ ተጋደልከ ፡ እስከ ፡ ነግህ ፡ ይቤሎ ፡፡

እመ ፡ ፯ለታኅሣሥ ፡፡

I. — Recension primitive.

በስመ ፡ አብ ፡ ወወልድ ፡ ወመንፈስ ፡ ቅዱስ ፡ አሐዱ ፡ አምላክ ፡፡

2. በዘኢይጸይድል] O በዘይጹድል *sic*. — *ib*. ለመልአክ] *A* ለመልክዕ. — 3. post ነግህ O *add*. ይበርህ.

Voyant sa couronne plus terne que la couronne des martyrs,
Lorsqu'il eut demandé à l'ange pourquoi elle ne resplendissait pas comme celles de ces derniers,
L'ange lui dit : « Si tu combats jusqu'au matin. »

LE 7 TAḤSCHASCH.

I. **Recension primitive**. — 1. Mort du saint Père Matthieu, le pauvre (*récit*) : A (92 r° a — 92 r° b). — II. **Revision ou Vulgate**. — 2. Mort d'Abba Daniel de Dabra-Sihat (*récit* et *salâm*) : P (99 r° b — 99 v° b); O (7 v° c — 8 r° c); **A** (90 r° c). — 3. *Mémoire* et *salâm* de la bienheureuse Diyonṭerès : P (99 v° b — 99 v° c); O (8 r° c — 8 v° a); **A** (90 r° b). — 4. Mort d'Abba Matthieu de Dabra-'Aswân (*récit* et *salâm*) : P (99 v° c — 100 v° a); O (8 v° a — 9 r° c); **A** (89 r° c — 90 r° b). — 5. Prédication de Notre-Seigneur (*mémoire* et *salâm*) : O (9 r° c); **A** (90 r° b — 90 r° c).

I. — Recension primitive.

1. Mort du saint Père Matthieu, le pauvre.

1. Incipit. — 2. Saint Matthieu possède le pouvoir de chasser les démons et de guérir les malades. — 3. Châtiment public infligé par Dieu, sur la prière du saint, à une femme débauchée qui avait une maladie secrète. — 4. Mort de saint Matthieu

Au nom du Père, du Fils et du Saint-Esprit, un seul Dieu.

1. — በዛቲ ፡ ዕለት ፡ አዕረፈ ፡ አብ ፡ ቅዱስ ፡ ማቴዎስ ፡ ምስኪን ።

2. — ዝንቱ ፡ ቅዱስ ፡ ኮነ ፡ አበ ፡ ምኔት ፡ ላዕለ ፡ ደብረ ፡ ሀገረ ፡ እስዋን ፡ ወኮነ ፡ ይትጋደል ፡ ተጋድሎ ፡ ሠናየ ፡ ወሎቱ ፡ ትሩፋት ፡ ብዙኃት ፡ ወያወጽኦሙ ፡ ለሰ
* A, 92 r° b. ይጣናት ፡ እምሰብእ ። ወወሀቦ ፡ እግዚአብሔር ፡ ጸጋ ፡ ፈውስ ፡ ለድውያን ። ወ*ኮነ ፡ ኵሉ ፡ ዘነቤሁ ፡ ዘይደዊ ፡ ወያመጽእዎ ፡ ኀበ ፡ ቅዱስ ፡ ማቴዎስ ፡ ወይጼሊ ፡ ላዕሌሁ ፡ ወይፌውሶ ፡ እግዚአብሔር ፡ በጸሎቱ ።

3. — ወበአሐቲ ፡ ዕለት ፡ አምጽኡ ፡ ሎቱ ፡ ብእሲተ ፡ ወባቲ ፡ ደዌ ፡ ኅቡእ ። ወአእመረ ፡ በመንፈስ ፡ ቅዱስ ፡ ግብራ ፡ ወአዘዛ ፡ ከመ ፡ ትክሥት ፡ ኃጢአታ ፡ በቅድመ ፡ ሰብእ ፡ እለ ፡ ነበሩ ፡ በህየ ፡ ወተአምነት ፡ ከመ ፡ ይእቲ ፡ ተወስበት ፡ ለ፪አኃው ፡ ወበእንተዝ ፡ አመንደባ ፡ እግዚአብሔር ፡ በውእቱ ፡ ደዌ ። ወጸለየ ፡ ቅዱስ ፡ ኀበ ፡ እግዚአብሔር ፡ ወከሠተት ፡ ምድር ፡ አፉሃ ፡ ወውሕጠታ ። ወኮነት ፡ አርአያ ፡ ለኵሉ ፡ ዘሰምዓ ፡ ባቲ ።

4. — ወእምብዝኃ ፡ ጽድቁ ፡ ለዝንቱ ፡ ቅዱስ ፡ ወትሩፋቲሁ ፡ ኮነ ፡ ያበልዖሙ ፡

1. *A* donne une recension propre de la vie d'Abba Matthieu, laquelle diffère complètement du texte de P, O, *A*. A ne contient rien d'autre qu'une courte légende relative à la vie d'Abba Matthieu. *A* donne une recension propre de la vie d'Abba Daniel, laquelle diffère tout à fait du texte de P, O. P et O mettent la vie d'Abba Daniel avant celle d'Abba Matthieu. *A*, au contraire, place la courte légende de la vie d'Abba Matthieu avant le récit de la vie d'Abba Daniel. Nous éditons A séparément; puis nous suivons, pour la vie d'Abba Daniel, l'ordre de P, O. — 13. ያበልዖሙ] A ሙ est en surcharge.

1. — En ce jour mourut le Père saint Matthieu (Mâtêwos), le pauvre.

2. — Ce saint était supérieur du monastère de la ville de Syène ('Eswân). Il pratiquait un bel ascétisme. Il avait des vertus nombreuses. Il chassait les démons des hommes. Le Seigneur lui donna la grâce de la guérison
* A, 92 r° b. des malades. *Tout être qui était malade auprès de lui et qu'on amenait à lui, saint Matthieu priait sur lui et le Seigneur le guérissait par sa prière.

3. — Un jour, on lui amena une femme qui avait une maladie secrète. Il connut par l'Esprit-Saint son œuvre. Il lui ordonna de révéler son péché devant les gens qui se trouvaient là. Elle confessa qu'elle-même s'était mariée à deux frères. C'est pourquoi le Seigneur l'avait affligée de cette maladie. Le saint pria le Seigneur. La terre ouvrit sa bouche et la dévora. Elle fut un exemple pour quiconque entendit parler d'elle.

4. — Par suite de la grandeur de la justice de ce saint et de ses vertus, il donnait à manger aux bêtes sauvages, de sa main. Lorsqu'il eut achevé

ለአራዊተ ፡ ገዳም ፡ በእደዊሁ ። ወሶበ ፡ ፈጸመ ፡ ሑረቶ ፡ ሠናየ ፡ ወአሥመሮ ፡ ለእግዚአብሔር ፡ ወአዕረፈ ፡ በሰላም ፡ ወወረሰ ፡ መንግሥተ ፡ ዘለዓለም ።

ጸሎቱ ፡ ወበረከቱ ፡ የሀሉ ፡ ምስሌነ ። አሜን ። ወአሜን ።

II. — Revision ou Vulgate.

በስመ ፡ አብ ፡ ወወልድ ፡ ወመንፈስ ፡ ቅዱስ ፡ ፩አምላክ ።

አመ ፡ ሰቡዑ ፡ ለታኅሣሥ ።

1. — በዛቲ ፡ ዕለት ፡ አዕረፈ ፡ አባ ፡ ዳንኤል ፡ ዘደብረ ፡ ሲሐት ፡ ዘደብረ ፡ አባ ፡ መቃርስ ።

1. ለአራዊተ] A ለአራዊት. — 2. ወአዕረፈ] A ወአዕረ (*sic*. — *ib*. ዘለዓለም] A ዘላዓለም *sic*. — 6. ዘደብረ] P *om*. ዘ.

sa course bonne et eut plu au Seigneur, il mourut en paix et hérita du royaume éternel.

Que sa prière et sa bénédiction soient avec nous. Amen. Amen.

II. — Revision ou Vulgate.

2. Mort d'Abba Daniel de Dabra-Sihat.

1. Incipit. — 2. Ensevelissement de la reine Patricia par Abba Daniel. — 3. Rencontre du fou Markâ à Alexandrie. — 4. Euloge donne l'hospitalité à Abba Daniel. — 5. Apparition de la Sainte Vierge à Abba Daniel. — 6. Menacé de mort, Abba Daniel s'enfuit. — 7. Il rencontre une ascète sur une montagne. — 8. Il s'insurge contre la foi de Chalcédoine et déchire en public la lettre de Léon. — 9. Il est reçu dans un couvent de vierges. — 10. Guérison d'une moniale aveugle et conversion d'un brigand. 11. Mort d'Abba Daniel.

Au nom du Père, du Fils et du Saint-Esprit, un seul Dieu.

Le 7 Tâḫschâsch.

1. — En ce jour mourut Abba Daniel (Dân'êl) de Dabra-Sihat, du couvent d'Abba Macaire (Maqârès).

* P, 99 r° c. 2. — እስመ ፡ ዝንቱ ፡ አባ ፡ ዳንኤል ፡ ዘገነዞ ፡ *ለጳጥሪቃ ፡ ንግሥት ፡ ዘሠመየ ፡ ስማ ፡ አንስጥዮስ ፡ ወኢተአምረት ፡ ከመ ፡ ብእሲት ፡ ይእቲ ፡ ከመ ፡ ዘእንበለ ፡ ምታ ።

3. — ወአሐተ ፡ ዕለተ ፡ እንዘ ፡ የሐውር ፡ ምስለ ፡ ረድኡ ፡ እስክንድርያ ፡ ወበጺሖ ፡ ፍና ፡ ሰርክ ፡ ረከበ ፡ ብእሴ ፡ አቡደ ፡ ዘስሙ ፡ መርካ ፡ ወይተልውዎ ፡ ብዙኃን ፡ አቡዳን ። ወለሰብአ ፡ ሀገርሰ ፡ ይመስሎሙ ፡ አቡደ ። ወአኃዞ ፡ አባ ፡ ዳንኤል ፡ እዴሁ ፡ ወወሰዶ ፡ ኀበ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ወነገሮ ፡ ትሩፋቲሁ ። ወሶበ ፡ አምሐልዎ ፡ ነገሮሙ ፡ ከመ ፡ ጐየ ፡ እምፀብዓ ፡ ዝሙት ፡ ወረሰየ ፡ ርእሶ ፡ አብደ ፡ ወሰሚዖሙ ፡ ሰብሕዎ ፡ ለእግዚአብሔር ።

4. — ወአሐተ ፡ ዕለተ ፡ በጺሖ ፡ ውስተ ፡ አሐቲ ፡ ሀገር ፡ ረከበ ፡ ብእሴ ፡ አረጋዌ ፡ ዘስሙ ፡ አውሎጊስ ፡ ዘይወቅር ፡ እብነ ፡ ወይሠይጥ ፡ ለኅብስት ፡ ወይትዌከፍ ፡ ነዳያነ ። ወአብኦ ፡ ለአባ ፡ ዳንኤል ፡ ውስተ ፡ ቤቱ ፡ ወተወክፎ ፡ በፍሥሓ ፡ ወሶበ ፡ ርእየ ፡ ሠናይቶ ፡ ሰአለ ፡ እምእግዚአብሔር ፡ ከመ ፡ የሀቦ ፡ ንዋየ ፡ ለአውሎጊስ ፡ በዘይትዌከ

1. ለጳጥሪቃ] O ለባጥሪቃ. — *ib.* አንስጥዮስ] O አንጥዮስ. — *ib.* ወኢተአምረት] O *om.* ኢ. — 3-4. ከመ ፡ ዘእንበለ ፡ ምታ] O ዘእንበለ ፡ ድኅረ ፡ ምታ. — 4. እስክንድርያ] O እስድርያ *sic.* — *ib.* ወበጺሖ] P ወበጺሓ; O ወበጽሐ. — 5. አቡደ] O አቡየ. — 6. አቡዳን] O አብዳን. — *ib.* ወለሰብአ] O *om.* ለ. — *ib.* አቡደ] O አቡድ. — 7. ወወሰዶ] O ወወሰደ. — 8. አብደ] O አብድ. — 11. በጺሖ] O በጽሐ. — *ib.* ውስተ] O ኀበ. — *ib.* ረከበ ፡ ብእሴ ፡ አረጋዌ] O ረከቦ ፡ ብእሲ ፡ አረጋይ. — 11. ዘይወቅር] O ዘወትር *sic.* — 11-12. ነዳያነ] O ለነዳያን. — 12. ወአብኦ] O ወአብአ. — 13. እምእግዚአብሔር] O *om.* እም.

* P, 99 r° c. 2. — C'est ce Père Daniel qui ensevelit la reine *Patricia (Pâṭriqâ), qu'on appelait du nom de 'Anesṭyos. En effet, elle-même ne fut connue comme femme que de son mari.

3. — Un jour qu'il allait avec son disciple à Alexandrie ('Eskendryâ), le soir étant arrivé, il rencontra un homme fou, appelé Markâ. Beaucoup de fous le suivaient. Aux gens de la ville il semblait fou. Abba Daniel lui prit la main et le mena au patriarche, à qui il exposa ses vertus. Lorsqu'ils l'eurent fait jurer, il leur exposa qu'il avait fui loin de la guerre de la débauche et qu'il s'était fait lui-même fou. Ayant entendu cela, ils glorifièrent le Seigneur.

4. — Un jour, étant arrivé dans une ville, il trouva un vieillard, appelé Euloge ('Awlogis), qui taillait des pierres, les vendait pour du pain et recevait les pauvres. Celui-ci fit entrer Abba Daniel dans sa maison et le reçut avec joie. Lorsque Abba Daniel eut vu sa bienfaisance, il demanda au Seigneur de donner de l'argent à Euloge, avec lequel il recevrait les pauvres. Notre-Seigneur lui

ፍ፡ ነዳያነ ፡ ወአስተርአዮ ፡ እግዚእነ ፡ በሕልም ፡ በአምሳለ ፡ ሕፃን ፡ ወይቤሎ ፡ ትትሐበዮኑ ፡ አንተ ፡ ከመ ፡ ኢይወልጥ ፡ ግዕዞ ፡ ወይቤ ፡ እትሐበዮ ፡ እወ ። ወእምዝ ፡ ረከበ ፡ አውሎግስ ፡ መቅጹተ ፡ ወርቅ ፡ ወሖረ ፡ ኀበ ፡ ንጉሥ ፡ ወተሠይመ ፡ መኰንነ ፡ ወኀደገ ፡ ግዕዞ ።

5. — ወሰበ ፡ ሰምዓ ፡ አባ ፡ ዳንኤል ፡ ሖረ ፡ ኀበ ፡ ሀገረ ፡ ንጉሥ ፡ ከመ ፡ ይገሥጾ ፡ ለአውሎግስ ፡ ወዘበጥዎ ፡ ሐራሁ ፡ ወአብጽሕዎ ፡ እስከ ፡ ለሞት ። * ወእንዘ ፡ የኀዝን ፡ በእንተ ፡ ዝንቱ ፡ አስተርአዮ ፡ ውእቱ ፡ ሕፃን ፡ በሕልም ፡ ወአዘዘ ፡ ይስቅልዎ ፡ ወይቤሎ ፡ ለምንት ፡ ቦእከ ፡ ውስተ ፡ ነገረ ፡ ባዕድ ። ወእምዝ ፡ መጽአት ፡ እግዝእትነ ፡ ማርያም ፡ ወሰአመት ፡ እገሪሁ ፡ ለሕፃን ፡ ወአድኀነቶ ፡ ወለአውሎግስኒ ።

6. — ሶበ ፡ ነግሠ ፡ ካልእ ፡ ንጉሥ ፡ ፈቀደ ፡ ይቅትሎ ፡ ወጕየ ፡ ካልአ ፡ ብሔረ ፡ ፈሪሆ ፡ ወበጺሖ ፡ ውስተ ፡ ሀገሩ ፡ ተመይጠ ፡ ኀበ ፡ ዘቀዳሚ ፡ ግብሩ ።

7. — ወበአሐቲ ፡ ዕለት ፡ እንዘ ፡ የሐውር ፡ በውስተ ፡ ፍኖት ፡ በብርሃነ ፡ ወርኀ ፡ ረከበ ፡ ብእሲተ ፡ በመልዕልተ ፡ ደብር ፡ ወሥዕርታ ፡ ከደኖ ፡ ኵሎ ፡ ሥጋ ፡

1. ነዳያን] O ለነዳያን. — *ib.* በሕልም] O *om.* — *ib.* ትትሐበዮኑ ፡ አንተ] O ተነበዩት ፡ *sic* አንተኑ. — 2. ኢይወልጥ ፡ ግዕዞ] O ኢትወልጥ ፡ ግዕዘ. — *ib.* እትሐበዮ ፡ እወ] O ውእቱ ፡ ኀቤየ. — 3. መኰንነ] O መኰንን. — 5. ሀገረ] P *om.* — 6. የኀዝን] P *om.* — *ib.* በእንተ ፡ ዝንቱ] O በዝንቱ. — 8. ወይቤሎ] O ወይቤ. — *ib.* ለምንት] O *om.* ለ. — 9. ወአድኀነቶ] O ወአድኀነቶ *sic.* — *ib.* ወለአውሎግስኒ] O *om.* ኒ. — 10. ወጕየ] O *om.* ወ. — *ib.* ካልአ ፡ ብሔረ] O *om.* — 11. በብርሃነ] O በብርሃኑ. — 13. ወሥዕርታ] O ወሥርዓታ *sic.*

apparut en songe, sous l'aspect d'un enfant, et lui dit : « Te portes-tu toi-même garant de lui, affirmant qu'il ne changera pas sa façon de faire? » Abba Daniel lui dit : « Oui, je me porte garant de lui. » Alors Euloge trouva un grand pot rempli d'or. Il alla vers le roi. Il fut institué juge. Il abandonna sa façon de faire.

5. — Lorsque Abba Daniel apprit cela, il alla à la ville du roi, afin de réprimander Euloge. Les soldats du roi le frappèrent et le firent parvenir jusqu'à la mort. * Tandis qu'il était attristé à ce sujet, le même enfant lui apparut en songe, ordonna de le pendre et lui dit : « Pourquoi es-tu entré dans les affaires d'autrui? » Puis vint Notre-Dame Marie. Elle baisa les pieds de l'enfant et sauva Abba Daniel et Euloge aussi.

6. — Lorsque régna un autre roi, celui-ci voulut le tuer. Il s'enfuit dans une autre région, en ayant peur. Étant arrivé à son propre pays, il retourna à ses œuvres d'autrefois.

7. — Un jour qu'il allait en chemin sous la lumière de la lune, il rencontra une femme sur une montagne. Sa chevelure couvrait tout son

ወነበረት ፡ ፴ወ፰ዓመተ ፡ እንዘ ፡ ትትጋደል ፡ ወነገረቶ ፡ ኵሎ ፡ ምሥጢራ ፡ ወአዕረፈት ።

8. — ወአሐተ ፡ ዕለተ ፡ አምጽኡ ፡ ጦማረ ፡ ልዮን ፡ ወአንበብዋ ፡ በቅድመ ፡ ሕዝብ ። ወቀንጸ ፡ አባ ፡ ዳንኤል ፡ ወሠጠጣ ፡ ለመጽሐፈ ፡ ልዮን ፡ ወይቤ ፡ ውጉዝ ፡ ሃይማኖተ ፡ ኬልቄዶን ፡ ወሰሚዖ ፡ ሐራ ፡ ዘበጥዎ ፡ ብዙኀ ፡ ወሰደድዎ ፡ እምደብሩ ።

9. — ወአሐተ ፡ ዕለተ ፡ በጽሐ ፡ ኀበ ፡ ደናግል ፡ ወጐድጐደ ፡ አንቀጸ ፡ ወአእሚሮን ፡ ከመ ፡ አባ ፡ ዳንኤል ፡ ውእቱ ፡ አርኀዋ ፡ ሎቱ ፡ ወተቀበላሁ ፡ በፍሥሓ ። ወአሐቲ ፡ እምኔሆን ፡ ዘረሰየት ፡ ርእሳ ፡ አብደ ፡ ወትሰክብ ፡ ኀበ ፡ ኆኅት ፡ ወተስእለ ፡ አባ ፡ ዳንኤል ፡ በእንቲአሃ ። ወትቤሎ ፡ እመ ፡ ምኔት ፡ እብድት ፡ ይእቲ ፡ ወነገራ ፡ አባ ፡ ዳንኤል ፡ ከመ ፡ ቅድስት ፡ ይእቲ ፡ ወመስተጋድልት ፡ ወበሌሊት ፡ ጸሐፈት ፡ መጽሐፈ ፡ እንዘ ፡ ትብል ፡ ስረያ ፡ ሊተ ፡ ቅዱሳት ፡ በእንተ ፡ ዘአምአዕኩክን ። ወዘንተ ፡ ብሂላ ፡
* P, 99 v° b. *ተኀጥአት ። ወሰሚዖን ፡ ደናግል ፡ ተከዛ ፡ ጥቀ ፡ ወነስሓ ።

10. — ወሀሎ ፡ ደብር ፡ ዘይነብራ ፡ ውስቴቱ ፡ ደናግል ፡ ብዙኃት ፡ ዘጽኑዕ ፡ አንቀጹ ። ወአንሥአ ፡ ሰይጣን ፡ ላዕሌሆን ፡ ፈያተ ፡ ከመ ፡ ይበርብሩ ፡ ንዋዮን ። ወይቤ ፡

1. ፴ወ፰] O ፵ወ፰. — *ib.* ኵሎ] O ከመ. — 4. ለመጽሐፈ ፡ ልዮን] O ለመጽሐፍ. — 4-5. ሃይማኖተ] O ሃይማኖቱ. — 5. ወሰደድዎ] O ወወሰድዎ. — 7. አርኀዋ] O አኀርዋ *sic*. — 8. ወትሰክብ] O ወሰክብ *sic*. — *ib.* ወተስእለ] O ወተስእሉ. — 9. እብድት] O አብድ. — *ib.* ante አባ O *add.* ለ. — 10. ወመስተጋድልት] O ወመስተጋድል. — *ib.* ወበሌሊት] O *om.* በ. — *ib.* ጸሐፈት] O ጸሐፍት *sic*. — 11. ስረያ] O ሥረይ. — *ib.* ቅዱሳት] O ቅዱሳን. — *ib.* ዘአምአዕኩክን] P ዘአምኣዕኩክን *sic*; O ዘአማዕኩክሙ. — 12. ተከዛ] O ተከዘ. — *ib.* ወነስሓ] O ወትነሥሑ. — 13. ውስቴቱ] O ውስቴታ. — 14. ላዕሌሆን] O ላዕሌሆሙ. — *ib.* ፈያተ] O ፈያት. — *ib.* ይበርብሩ] P ይበረብሩ. — *ib.* ንዋዮን] O ንዋዮሙ.

corps. Elle demeurait là depuis trente-huit ans, en pratiquant l'ascétisme. Elle lui exposa tout son mystère et mourut.

8. — Un jour, on apporta la lettre de Léon (Leyon). On la lut devant le peuple. Abba Daniel bondit. Il déchira la lettre de Léon et dit : « Anathème soit la foi de Chalcédoine (Kêlqêdon). » Ayant entendu ces paroles, les soldats le frappèrent beaucoup et le chassèrent de son couvent.

9. — Un jour, il arriva chez des vierges. Il frappa à la porte. Ayant su que c'était Abba Daniel, elles lui ouvrirent et allèrent à sa rencontre avec joie. L'une d'elles s'était faite folle et couchait à la porte. Abba Daniel interrogea à son sujet. La supérieure du monastère lui dit : « C'est une folle. » Abba Daniel lui exposa que c'était une sainte et une ascète. Pendant la nuit, elle écrivit une lettre, en disant : « Pardonnez-moi, saintes, de vous
* P, 99 v° b. avoir fâchées. » Ayant dit ceci, * elle disparut. Ayant appris cela, les vierges furent fort tristes et se repentirent.

10. — Il y avait un couvent dans lequel demeuraient beaucoup de vierges et dont la porte était solide. Satan suscita contre elles des brigands qui voulaient piller leurs richesses. Le chef des brigands dit : « Moi-même,

ሊቀ ፡ ፈያት ፡ አነ ፡ እትሜሰሎ ፡ ለአባ ፡ ዳንኤል ፡ ወሶቤሃ ፡ ያርኅዋኒ ። ወገብረ ፡ በከመ ፡ ሀለየ ፡ ወይቤሎን ፡ አነ ፡ አባ ፡ ዳንኤል ። ወሰሚዖን ፡ መነኮሳይያት ፡ ተቀበላሁ ፡ በፍሥሓ ፡ ወሐፀባ ፡ እገሪሁ ፡ ወቀልዓ ፡ ገጾን ። ወአሐቲ ፡ እምኔሆን ፡ ዕውርት ፡ ወሶበ ፡ ተሐፅበት ፡ ገጻ ፡ እምውእቱ ፡ ማይ ፡ ተከሥተ ፡ አዕይንቲሃ ። ወርእዮን ፡ መነኮሳይያት ፡ ይቤላሁ ፡ ብፁዕ ፡ አንተ ፡ አባ ፡ ዳንኤል ። ወሊቀ ፡ ፈያትሰ ፡ ርእዮ ፡ ዘንተ ፡ ነስሐ ፡ ወመነኰሰ ፡ ኀበ ፡ አባ ፡ ዳንኤል ።

11. — ወነበረ ፡ አባ ፡ ዳንኤል ፡ በተጋድሎ ፡ ብዙኅ ። ወሶበ ፡ ቀርበ ፡ ጊዜ ፡ ዕረፍቱ ፡ ነገሮ ፡ መልአከ ፡ እግዚአብሔር ፡ ወሐመ ፡ ንስቲተ ፡ ወጸለየ ፡ ኀበ ፡ ክርስቶስ ፡ ወአዕረፈ ፡ በሰላም ።

ጸሎቱ ፡ ወበረከቱ ፡ የሀሉ ፡ ምስለ ፡ ንጉሥነ ፡ ኢያሱ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ።

ሰላም ፡ ለከ ፡ ሊቀ ፡ ብፁዓን ፡ ካህናት ።
ዘደብረ ፡ ሲሐት ።
ዳንኤል ፡ ዑጹፍ ፡ በቈጽለ ፡ ዐበርት ፡

1. እትሜሰሎ] O እትሜሰሎሙ. — *ib.* ለአባ] O *om.* ለ. — 2. ወይቤሎን] O ወይቤሎሙ. — 3. ወቀልዓ] O ቀ est en surcharge. — 3-4. ወሶበ] O *om.* ወ. — 4-5. መነኮሳይያት] O መነኮያይት *sic.* 5. ante ይቤላሁ O *add.* ወ. — *ib.* ante ብፁዕ O *add.* ለ. — *ib.* ante አባ O *add.* ኦ. — *ib.* ርእዮ] P ርእዮን. — 6. ነስሐ] O ኀስሐ *sic.* — *ib.* ወመነኰሰ] P ወመንኮሰ *sic.* — 7-8. ዕረፍቱ] O ፍልሰቱ. — 10. ጸሎቱ — ለዓለመ ፡ ዓለም] O ጸሎቱ ፡ ወበረከቱ ፡ ለዝንቱ ፡ መስተጋድል ፡ ያዕርፍ ፡ ላዕለ ፡ ፍቁሩ ፡ ተወልደ ፡ መድኅን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን. — 11-12. ሰላም ፡ ለከ — ዘደብረ ፡ ሲሐት] *A* ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ካዕበ ፡ ኮነ ፡ ተዝካሩ ፡ ለቅዱስ ፡ ዳንኤል ፡ ዘደብረ ፡ ሲሐት; la commémoration est incorporée au salâm. — 13. በቈጽለ] *A* ወቈዕለ.

je me ferai semblable à Abba Daniel et aussitôt elles m'ouvriront. » Il fit comme il avait pensé. Il leur dit : « Je suis Abba Daniel. » Ayant entendu, les moniales allèrent à sa rencontre avec joie, lavèrent ses pieds et découvrirent leur visage. L'une d'elles était aveugle. Lorsqu'elle se fut lavé le visage avec l'eau du bain de pieds, ses yeux s'ouvrirent. Voyant cela, les moniales dirent au chef des brigands : « Tu es bienheureux, Abba Daniel. » Le chef des brigands, en voyant ceci, se repentit et se fit moine auprès d'Abba Daniel.

11. — Abba Daniel demeura dans un grand ascétisme. Lorsque le moment de sa mort approcha, un ange du Seigneur le lui exposa. Il fut un peu malade. Il pria le Christ et mourut en paix.

Que sa prière et sa bénédiction soient avec notre roi 'Iyâsou pour les siècles des siècles.

Salut à toi, prince des bienheureux prêtres
De Dabra-Sihat,
Daniel. Tu as été revêtu de feuilles de palmier.

እንዘ ፡ ትሴፈዊ ፡ ለትርሲተ ፡ ሰማይ ፡ ጽጊት ፡፡
ዘኢያድምዕዋ ፡ ዲበ ፡ ምድር ፡ ክቡራን ፡ ነገሥት ፡፡

ሶበ ፡ ሰአለ ፡ ኀቤኪ ፡ እንዘ ፡ ስመኪ ፡ ይሰሚ ፡፡
በእደ ፡ አውሎጊስ ፡ ማሕመሚ ፡፡
አዕጋረ ፡ ክርስቶስ ፡ ሎቱ ፡ እንዘ ፡ ትስዕሚ ፡፡
በከመ ፡ አድኃንኪ ፡ ነፍሰ ፡ ዳንኤል ፡ ቀዳሚ ፡፡
አድኅኖትየ ፡ ማርያም ፡ ድግሚ ፨

* P, 99 v° c. ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ካዕበ ፡ ኮነ ፡ ተዝካሩ ፡ ለዲ*ዮንጥርስ ፡ ብፅዕት ፡፡
እግዚአብሔር ፡ ይምሐሮ ፡ በጸሎታ ፡ ለንጉሥነ ፡ ኢያሱ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡፡

1. እንዘ] O እምዘ. — *ib.* ትሴፈዊ] O, A ትሴፈዎ. — *ib.* ለትርሲተ] P ለትርሲት. — *ib.* ጽጊት] O ጽጊት *sic*; *A* ጽጊያት. — 2. ዘኢያድምዕዋ] *A* ዘኢይሰምዕዋ. — *ib.* ዲበ ፡ ምድር] P *om.* — *ib.* ክቡራን] O ክቡራነ; *A om.* — 3. እንዘ ፡ ስመኪ] O ለለስምኪ; *A* ለለስመኪ. — 4. አውሎጊስ] O አውሎጊዮስ; de petits traits au-dessus et au-dessous du ዮ indiquent que cette lettre doit être considérée comme biffée. — *ib.* ማሕመሚ] P ማሕማሚ *sic;* O ሐማሚ. — 8. *A* met la commémoration de sainte Diyonṭerès avant le *salâm* d'Abba Daniel. — *ib.* ካዕበ] O *om.* — *ib.* ተዝካሩ] *A* ተዝካሩ. — *ib.* ለዲዮንጥርስ] O ለድዮንጥርስ. — 9. እግዚአብሔር — ለዓለመ ፡ ዓለም] O እግዚአብሔር ፡ ይምሀሮ ፡ በጸሎታ ፡ ለፍቁሩ ፨ ተወልደ ፡ መድኅን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን; *A* እግዚአብሔር ፡ ይምሐሮ ፡ በጸሎቱ ፡ የሃሉ ፡ ምስሌነ ፡ አሜን.

En attendant la parure du ciel en fleurs,
Que n'obtiennent pas sur la terre les rois illustres.

Lorsque Daniel t'eut priée, en invoquant ton nom,
Pour Euloge qui lui causait de l'affliction,
Tu as baisé pour lui les pieds du Christ.
De même que tu as sauvé l'âme de Daniel autrefois,
Renouvelle, Marie, mon salut.

3. Mémoire et salâm de la bienheureuse Diyonṭerès.

* P, 99 v° c. En ce jour aussi est la mémoire * de Diyonṭerès, la bienheureuse.

Que le Seigneur ait pitié, par sa prière, de notre roi 'Iyâsou pour les siècles des siècles.

ሰላም ፡ ለዲዮንጥርስ ፡ እምገቢረ ፡ ኀሩም ፡ ወአበሳ ።
ዘአብደረት ፡ መጥዎ ፡ ነፍሳ ።
በምክረ ፡ ዳንኤል ፡ ብፁዕ ፡ መንከሰ ፡ ዳንኤል ፡ ነቢየ ፡ ሱሳ ።
ሶበ ፡ ጸለየ ፡ ብእሲ ፡ በዊአ ፡ መቅደሳ ።
ሐመረ ፡ ሥጋሁ ፡ አንጽሐ ፡ ለፍትወት ፡ እምርኵሳ ፨

1. ለዲዮንጥርስ] O ለድዮንጥርስ. — *ib.* እምገቢረ] **A** እምገቢር. — *ib.* ኀሩም ፡ ወአበሳ] **A** ወአበሳ ፨ በኀሩም. — 2. መጥዎ] **A** ወመጠወት. — 3. ብፁዕ] **A** ዕፁብ. — *ib.* መንኰሰ] O, **A** መነኰሴ *sic.* — *ib.* ነቢየ] O ነቢበ. — 4. በዊአ] O በዊአ. — 5. አንጽሐ] O አንጽሐት. — *ib.* Ce qui suit est propre à **A** : ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ነዐበ ፡ ኮነ ፡ ስብከቱ ፡ ለእግዚእን ፡ ወመድኃኒን ፡ ኢየሱስ ፡ ክርስቶስ ፡ ለ— ፡ ስብሐት ፡ በአፈ ፡ ነቢያት ፡ ቅዱሳን ፡ በሥጋ ፡ ማርያም ፡ ቅድስት ፡ ድንግል ፡ ማህሉ ፡ ወምሕረቱ ፡ የሃሉ ፡ ምስሌነ ፡ አሜን ፨ ሰላም ፡ ለስብከትከ ፡ መንዛ ፡ ርኄ ፡ ወልዳ ፨ በአፈ ፡ ነቢያት ፡ ቅዱሳን ፡ ለቤተ ፡ ልሔም ፡ ወይሁዳ ፨ ኢየሱስ ፡ ክርስቶስ ፡ ዘአድኃንከ (90 r° c) ነ ፡ እምዕዳ ፨ እፎ ፡ ኃይልከ ፡ እግዚኦ ፡ በጥበብከ ፡ እንግዳ ፡ ማርያ[ም] ፡ ከመ ፡ ትክሥን ፡ ወልዳ ፨ ሰላ[ም] ፡ እብል ፡ መቤዝወ ፡ አምላከ ፨ እምሥጠረ ፡ ትሥጉቱ ፡ *sic* ያነብብ ፡ ከናፍረ ፡ ጸጊያት ፡ ዘሆከ ፨ በእንቲአሁ ፡ ዳዊት ፡ እንዘ ፡ ያቀድም ፡ ሰቢከ ፨ በነበ ፡ ይቤ ፡ ፈነ ፡ እደ_ከ ፨ ወበ ፡ ነበ ፡ አንሥእ ፡ ኃይለከ. — *ib.* **A** met la vie d'Abba Matthieu en tête du 7 Tâḫschâsch.

Salut à Diyonterès, qui, plutôt que de faire ce qui est défendu et est péché,
Préféra rendre son âme.
Sur le conseil du bienheureux Daniel, le chef des brigands se fit moine et prit le nom de Daniel, le prophète de Suse (Sousâ).
Lorsque cet homme eut prié, après être entré dans le sanctuaire,
Il purifia le navire de sa chair de l'impureté de la concupiscence.

4. Mort d'Abba Matthieu de Dabra-'Aswân.

1. Incipit. — 2. Éducation, monasticat et charité d'Abba Matthieu. — 3. Sa considération des fins dernières. — 4. Construction du sanctuaire de saint Pacôme à Dabra-Baqalt — 5. Lutte des démons contre le saint. — 6. Effroi de Sérapion à la vue de deux hyènes qu'il trouve couchées, au désert, dans la grotte d'Abba Matthieu. — 7. Le saint explique à Sérapion que ces hyènes ont été élevées par lui. — 8. Son pouvoir de thaumaturge. — 9. Guérison d'un homme muet et démoniaque. — 10. Célébration des mystères pour les laïcs. — 11. Guérison d'une jeune fille démoniaque. — 12. Châtiment infligé par Dieu, sur la prière du saint, à une femme qui s'était rendue coupable d'avortement et avait fait dévorer son enfant par les chiens. — 13. Dans le désert Abba Matthieu tire d'un puits, où ils sont tombés, les petits d'une hyène. — 14. La vision du ciel qui précéda sa mort.

1. — ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ካዕበ ፡ አዕረፈ ፡ አብ ፡ ክቡር ፡ አባ ፡ ማቴዎስ ፡ መስተጋድል ፡ ዘአሰፎኒ ፡ ሊቀ ፡ ምኔት ፡ ዘእምርት ፡ ደብረ ፡ አስዋን ።

2. — ወዝንቱ ፡ ቅዱስ ፡ ተሐፅነ ፡ እምንእሱ ፡ በፈሪሀ ፡ እግዚአብሔር ፡ ወመንኰሰ ፡ ውስተ ፡ ፩ደብር ፡ እምአድባራት ፡ ወኮነ ፡ መስተጋድለ ፡ በጾም ፡ ወበጸሎት ። ወሐነጹ ፡ ሎቱ ፡ ማኅደረ ፡ ውስተ ፡ ገዳም ፡ ወይትጌበር ፡ በእደዊሁ ፡ መርበብተ ፡ ሠናየ ፡ ወይመጽውት ፡ ሤጦ ፡ ለነዳያን ፡ በከመ ፡ ዜነዉ ፡ ግብሮ ፡ ወገድሎ ፡ ወተአምራቲሁ ፡ ወመንክራቲሁ ፡ አርዳኢሁ ፡ አባ ፡ ሰራብዮን ፡ ወአባ ፡ ኅድራ ።

3. — ወእሙንቱ ፡ ዜነዉ ፡ እንዘ ፡ ይብሉ ፡ አሐተ ፡ ዕለተ ፡ እንዘ ፡ ንነብር ፡ አፍአ ፡ አንቀጸ ፡ ማኅደሩ ፡ በውስተ ፡ ገዳም ፡ ሰማዕነ ፡ ቃለ ፡ በውሳጤ ፡ ማኅደር ፡ ከመ ፡ ዘይትናገር ፡ ካልእ ፡ ምስለ ፡ ካልኡ ። ወሶበ ፡ ቦእነ ፡ አልቦ ፡ ዘረከብነ ፡ ዘእንበለ ፡ አቡነ ፡ ባሕቲቶ ። ወንቤሎ ፡ ኦአቡነ ፡ እስመ ፡ ሰማዕነ ፡ በአፍአ ፡ ከመቦ ፡ ካልእ ፡

1. ወበዛቲ] *A om.* ወ. — *ib.* ካዕበ] *A om.* — *ib.* አባ ፡ ማቴዎስ ፡ መስተጋድል] 0 ወመስተጋድል ፡ አባ ፡ ማቴዎስ; *A* ወመስተጋድል ፡ ንጹሕ ፡ ወኄሩይ ፡ አባ ፡ ማቴዎስ. — 2. ዘአሰፎኒ] *A* ዘአስፈወኒ. — *ib.* ዘእምርት] *A* ዘእምወርቅ. — 3. በፈሪሀ] 0 በፈራሃ *sic.* — 4. እምአድባራት] *A* እምነ ፡ አድባራት. — *ib.* መስተጋድለ] 0, *A* መስተጋድል. — *ib.* ወሐነጹ] 0 ወሐነፀ; *A om.* — *ib.* ሎቱ] *A om.* — *ib.* ማኅደረ] 0 ማኅበረ; *A* ማኅደሩ. — *ib.* ወይትጌበር] *A* ወይትገበር. — *ib.* በእደዊሁ] 0, *A* በእዴሁ. — 6. ዜነዉ] P, *A* ዜነወ; 0 ዜነው *sic.* — 7. ወመንክራቲሁ] 0, *A om.* — *ib.* ለአርዳኢሁ] P *om.*; 0 *om.* ለ. — 8. ዜነዉ ፡ እንዘ ፡ ይብሉ] P እንዘ ፡ ይብሉ ፡ ዜነው *sic*; 0 ዜነው ፡ *sic* እንዘ ፡ ይብሉ; *A* ዜነው *sic.* — *ib.* እንዘ ፡ ይብሉ ፡ አሐተ ፡ ዕለተ] *A om.* — *ib.* እንዘ] 0 *om.* — *ib.* ንነብር] *A* ይነብር. — 8-9. አፍኣ] P *om.* — 9. ሰማዕነ] *A* ማስነ. — *ib.* በውሳጤ ፡ ማኅደር] 0 በውስተ ፡ ማኅደሩ; *A* በውሣጤ ፡ ገዳም. — 9-10. ከመ ፡ ዘይትናገር] 0 ከመ ፡ ይትናገሩ; *A* ከመ ፡ ይትናገር. — 10. ምስለ ፡ ካልኡ] *A om.* — *ib.* ወሶበ] 0 *om.* ወ. — 11. ወንቤሎ] 0 ወንብሎ. — *ib.* ከመቦ] *A om.* ቦ.

1. — En ce jour aussi mourut le Père illustre Abba Matthieu (Mâtêwos), ascète de 'Asafoni, supérieur du célèbre monastère de Dabra-'Aswân.

2. — Ce saint fut élevé, dès son enfance, dans la crainte du Seigneur. Il se fit moine dans l'un des couvents. Il devint ascète par le jeûne et par la prière. On bâtit pour lui une demeure dans le désert. Il confectionnait, de ses mains, de bonnes seines et donnait le prix qu'il en retirait en aumône aux pauvres, comme ses disciples Abba Sérapion (Sarâbyon) et Abba Ḥedrâ l'ont exposé, en racontant son œuvre, sa vie, ses miracles et ses prodiges.

3. — Eux-mêmes ont raconté, en disant : « Un jour que nous étions assis en dehors de la porte de sa demeure dans le désert, nous avons entendu une voix dans l'intérieur de la demeure, comme si quelqu'un s'entretenait avec un autre. Lorsque nous fûmes entrés, nous n'avons trouvé personne, sauf notre Père seul. Nous lui avons dit : « O notre Père, voici que nous

ዘይዛዋዕ ፡ ምስሌከ ። ወሶበ ፡ ቦእነ ፡ ኢረከብነ ፡ ዘእንበሌከ ፡ ወይቤለነ ፡ በብዝኀ ፡ ትሕትናሁ ፡ ወፍድፋደ ፡ ሠናይቱ ፡ አይቴቅየ ፡ አንሰ ፡ ተዘከርኩ ፡ ኃጣውእየ ፡ ወተዛ*ዋዕኩ ፡ ምስለ ፡ ርእስየ ፡ ወአዘከርክዋ ፡ ለነፍስየ ፡ ኵነኔያተ ፡ እለ ፡ ኢየኃልፋ ፡ ወማዕረ ፡ ሞትሂ ፡ እንተ ፡ ትረክበኒ ። አሌ ፡ ሎቱ ፡ ለማቴዎስ ፡ ነዳይ ፡ አመ ፡ ያዓርቅዎ ፡ አልባሰ ፡ ዘላዕሌሁ ፡ ወያቀውምዎ ፡ ቅድመ ፡ መንበረ ፡ እግዚአብሔር ፡ ሕያው ፡ ማእከለ ፡ መዓርገ ፡ መላእክት ፡ ሰማያውያን ፡ ወማኅበረ ፡ ጻድቃን ፡ እለ ፡ የዓቅቡ ፡ ንጽሐ ፡ ወለበስዎ ፡ ከመ ፡ ልብስ ። ወበዘከመዝ ፡ ነገር ፡ መዓዶሙ ፡ ለደቂቁ ፡ እንዘ ፡ ያዜክሮሙ ፡ ኵነኔ ፡ ኃጥአን ፡ ወዕሤተ ፡ ጻድቃን ።

4. — ወኮነ ፡ ቅዱስ ፡ አቡነ ፡ አባ ፡ ማቴዎስ ፡ ይገብር ፡ ጸሎቶ ፡ ወተጋድሎቶ ፡

1. ምስሌከ] *A* ምስሌነ. — *ib.* ኢረከብነ] P *om.* ኢ.; *A* ይርከበነ. — *ib.* በብዝኃ — ሠናይቱ] O በብዙኃ ፡ ምሕረት ፡ ወፈድፋደ ፡ ሠናይቱ; *A* ብዙኃ ፡ ትሕትናሁ ፡ ወይፈቅደነ ፡ ሠናይተ. — 3. ርእስየ] O ርእ *sic.* — *ib.* ወአዘከርክዋ] *A* ወአዘከርኩ. — *ib.* ለነፍስየ] *om.* — *ib.* እለ ፡ ኢየኃልፋ] O እለ ፡ ኃልፋ; *A* እስከ ፡ ኃልፋ. — 3-4. ወማዕረ ፡ ሞትሂ] P ወማረ ፡ *sic* ሞትሂ; O ወማዕረ ፡ ሞት. — 4. ትረክበኒ] *A* ትረክበነ. — *ib.* አመ ፡ ያዓርቅዎ] P, O አመ ፡ ዓርቅዎ *sic*; *A* አመ ፡ እለ ፡ ዓርቅዎ *sic.* — 4-5. አልባሰ ፡ ዘላዕሌሁ] *A* አልባስ ፡ ወዘላዕሌሁ. — 5. ወያቀውምዎ] O ወዓቀምዎ; *A* ወይቀውም. — 5-6. ማእከለ ፡ መዓርገ ፡ መላእክት] P ማእከለ ፡ መዓርገ ፡ መልእክት *sic*; *A* ወበመዓርገ ፡ ማእከለ ፡ መላእክት. — 6. ወማኅበረ] O ወኵሎሙ ፡ ማኅበረ; *A* ወለኵሎሙ ፡ ማኅበረ. — *ib.* ante እለ P, O *add.* እሉ. — 7. ወለበስዎ] *A* ዎ *sic.* — *ib.* ወበዘከመዝ ፡ ነገር] P ወበከመዝ ፡ ግብር; O *om.* በ. — *ib.* መዓዶሙ] *A* ወዓደሙ *sic.* — *ib.* ለደቂቁ] *A* *om.* — 7-8. ያዜክሮሙ] P ያዜክሮሙ *sic*; O ይዜክሮሙ. — 8. ኃጥአን] *A* ኃጥእ *sic.* — *ib.* ante ጻድቃን O *add.* ለ; de petits traits au-dessus et au-dessous de cette lettre indiquent qu'elle doit être considérée comme biffée. — 9. ወኮነ — ማቴዎስ] O ወኮነ ፡ ቅዱስ ፡ አቡነ ፡ ማቴዎስ; *A* ወኮነ ፡ አቡነ ፡ ማቴዎስ.

avons entendu dehors, comme s'il y avait quelqu'un qui conversait avec toi. Lorsque nous sommes entrés, nous n'avons trouvé que toi. » Il nous dit dans la grandeur de son humilité et l'éminence de sa vertu : « O mes enfants, quant à moi, je me suis souvenu de mes péchés et *j'ai conversé avec moi-même. J'ai rappelé à mon âme les supplices qui ne passeront pas et aussi le tourment de la mort qui m'atteindra. Malheur à Matthieu, le pauvre, lorsqu'on le dépouillera des vêtements qui sont sur lui et qu'on le fera se tenir debout devant le trône du Seigneur vivant, au milieu des degrés des anges célestes et de l'assemblée des justes, qui ont gardé la pureté et s'en sont revêtus comme d'un vêtement. » C'est avec de telles paroles qu'il exhortait ses enfants spirituels, en leur rappelant le supplice des pécheurs et la récompense des justes.

4. — Notre saint Père Abba Matthieu faisait ses prières, ses dévotions et ses offices dans le monastère où il bâtit un sanctuaire sous le vocable

ወተቀንዮቶ ፡ በውስተ ፡ ምኔት ፡ ዘሐነጸ ፡ መቅደሰ ፡ ላዕለ ፡ ስመ ፡ አቡነ ፡ አባ ፡ ጳኰሚስ ፡ ወምኔቱሂ ፡ ንእስት ፡ ዘእምርት ፡ ደብረ ፡ በቀልት ።

5. — ወኮኑ ፡ ሰይጣናት ፡ ወመናፍስት ፡ ርኩሳን ፡ ያፈርህዎ ፡ መዓልተ ፡ ወሌሊተ ፡ ወይርእዮሙ ፡ ገጸ ፡ በገጸ ። ወእሙንቱ ፡ ይረውጹ ፡ ቅድሜሁ ፡ ወይተልውዎ ፡ ድኅሬሁ ፡ ውስተ ፡ ኵሉ ፡ መካን ፡ በዘዘዚአሁ ፡ አርአያ ፡ ውሉጥ ። ወአቡነሰ ፡ ኢይፈርህ ፡ እምኔሆሙ ። ወሶበ ፡ ይሰፍሕ ፡ እደዊሁ ፡ ወየአትብ ፡ ፍጽሞ ፡ በትእምርተ ፡ መስቀል ፡ ውእተ ፡ ጊዜ ፡ ይትመሰዉ ፡ አጋንንት ፡ ወይዘረዉ ፡ ከመ ፡ ጢስ ፡ ዘቅድመ ፡ ገጸ ፡ ነፋስ ።

6. — ወአሐተ ፡ ዕለተ ፡ አዘዞ ፡ ለሰራብዮን ፡ ረድኡ ፡ ከመ ፡ ይንሣእ ፡ እምደብር ፡ ቀሱተ ፡ ማይ ፡ ወንስቲተ ፡ ኅብስተ ፡ ወይሖር ፡ ኀበ ፡ በዓቱ ፡ ዘሀለወት ፡ ውስተ ፡ ገዳም ፡ ወይጽንሖ ፡ በህየ ፡ እስከ ፡ ይመጽእ ፡ ጌሠመ ። ወበጺሖ ፡ ረድኡ ፡ ውስተ ፡ በዓት ፡ ሶበ ፡ አርኀወ ፡ ኆኅተ ፡ ከመ ፡ ይባእ ፡ ርእየ ፡ ፪ተ ፡ አራዊተ ፡ ዓበይተ ፡

1. ዘሐነጸ ፡ መቅደሰ] P ዘሐነጸ ፡ መቅደሳ; O ዘሐነጸ ፡ መቅደሰ; *A* ዘሐነጸ ፡ ወቀደሰ. — *ib.* ስመ] *A* ስሙ. — 2. ወምኔቱሂ] O ወምኔቱሰ; *A* ወሞቱሂ. — *ib.* ዘእምርት] *A* በትእምርት. — 3. ወመናፍስት] P, O ወመናፍስተ. — *ib.* ያፈርህዎ] O, *A* ይፈርህዎ. — 4. ወይርእዮሙ] O ወይሬእይዎሙ; *A* ወይሬእዮሙ. — *ib.* post ወእሙንቱ *A* *add.* ሂ. — 5. ድኅሬሁ] *A* *om.* — *ib.* ኵሉ] *A* *om.* — *ib.* በዘዘዚአሁ] *A* በዘዚአሁ. — *ib.* ወአቡነሰ] O *om.* ሰ. — 6. እምኔሆሙ] O እምሆሙ *sic.* — *ib.* ወሶበ] O, *A* *om.* ወ. — *ib.* እደዊሁ] *A* ኢይሁዳዊ. — *ib.* ወየአትብ] O ወአአትብ. — 7. post መስቀል O, *A* *add.* ቅዱስ. — *ib.* ውእተ] O ውእቱ. — *ib.* ይትመሰዉ] P *A* ይትመሰው *sic;* O ይመስል. — *ib.* ወይዘረዉ ፡ ከመ] P, O ወይዘረው ፡ *sic* ከመ; *A* ወዘረውከሙ. — 7-8. ዘቅድመ] O በቅድመ. — 8. ነፋስ] *A* እሳት. — 9. ዕለተ] P, *A* *om.* — 8-10. እምደብር] *A* እምግብር. — 10. ወንስቲተ ፡ ኅብስተ] *A* ወንስቲት ፡ ኅብስት. — *ib.* ወይሖር] O ወይሑር; *A* *om.* ወ. — 10. ኀበ] *A* ውስተ. — *ib.* ዘሀለወት] P *om.* — 11. ወይጽንሖ] O ወይጸንሖ; *A* ወይጸንሑ. — *ib.* በህየ] O *om.* — *ib.* ወበጺሖ] O ወበጽሐ; *A* ወበጽሑ. — 12. ante ሶበ O *add.* ወ. — *ib.* አርኀወ] *A* አርኀው *sic.* — *ib.* ርእየ] O ተርእየ. — *ib.* ዓበይተ] O ዓበይት.

de notre Père Abba Pacôme (Pâkuemis). Son petit monastère devint le célèbre monastère de Dabra-Baqalt.

5. — Les démons et les esprits impurs l'effrayaient jour et nuit. Il les voyait face à face. Eux-mêmes couraient devant lui et le suivaient en tout lieu, sous des aspects variés et divers. Mais notre Père n'avait pas peur d'eux. Lorsqu'il étendait ses mains et signait son front du signe de la croix, à ce moment-là les démons s'évanouissaient et se dispersaient, comme la fumée qui se trouve devant la face du vent.

6. — Un jour, il ordonna à Sérapion, son disciple, de prendre au couvent une cruche d'eau et un peu de pain, d'aller à sa grotte, qui se trouvait dans le désert, et de l'attendre là, jusqu'à ce qu'il vienne le lendemain. Arrivé à la grotte, lorsque son disciple ouvrit la porte pour entrer, il vit deux

* እምነ ፡ አገዐብት ፡ መናርሃን ፡ ጥቀ ፡ እንዘ ፡ ይሰክቡ ፡ ውስተ ፡ ውሣጤ ፡ ማኅደር ፡ ወፈሪሆ ፡ ዓፀወ ፡ ኆኅተ ፡ ወዓርገ ፡ መልዕልተ ፡ ናሕስ ፡፡

7. — ወናሁ ፡ አቡነ ፡ አባ ፡ ማቴዎስ ፡ መጽአ ፡ እንዘ ፡ የንሶሱ ፡ ውስተ ፡ ገዳም ፡ ወያነብብ ፡ መዝሙረ ፡፡ ወሶበ ፡ ርእዮ ፡ ለረድኡ ፡ አንሞሰሰ ፡ ወይቤሎ ፡ አሴራብዮን ፡ ለምንት ፡ ኢቦእከ ፡ ውስተ ፡ ማኅደር ፡ እስከ ፡ እመጽእ ፡ ኀቤከ ፡ ወይቤሎ ፡ ኦአቡየ ፡ ረከብኩ ፡ በውሣጤ ፡ ማኅደር ፡ ፪አራዊተ ፡ ዓቢያተ ፡ እንዘ ፡ ይሰክቡ ፡ ወፈሪህየ ፡ ኪያሆሙ ፡ ኢቦእኩ ፡፡ ወይቤሎ ፡ አረጋዊ ፡ የዋህ ፡ ወንጹሐ ፡ ነፍስ ፡ እመንኒ ፡ አወልድየ ፡ እስመ ፡ ናሁ ፡ ሊተ ፡ ፲ወ፪አመት ፡ እንዘ ፡ እነብር ፡ ምስሌሆሙ ፡፡ ወአነ ፡ ውእቱ ፡ ዘሐፀንክዎሙ ፡ ወዘንተኒ ፡ ኅብስተ ፡ ወማየ ፡ ዘአዘዝኩከ ፡ ከመ ፡ ታምጽእ ፡ በእንቲአሆሙ ፡ ውእቱ ፡፡ ወእምዝ ፡ ሶበ ፡ አርኀወ ፡ ኆኅተ ፡ መጽኡ ፡ ኀቤሁ ፡ ፪አራዊት ፡ ወለሐሱ ፡ ሰኰናሁ ፡ ለቅዱስ ፡፡ ወኮኑ ፡ ሎቱ ፡ መስተባይዓነ ፡ በተገንዮ ፡ ዐቢይ ፡፡ ወከዐወ ፡ ሎሙ ፡ ማየ ፡ እምነ ፡ ቀሡት ፡ ወሰትዩ ፡ ወእምዝ ፡ ወፅኡ ፡ ውስተ ፡ ገዳም ፡ ወሐሩ ፡፡

1. እንዘ] A እስከ. — *ib.* ማኅደር] A ማኅበር. — 2. ወፈሪሆ] O ወፈርሆ. — *ib.* ኆኅተ] A ኆኅቶ. — *ib.* ወዓርገ] A *om.* ወ. — 3. አቡነ ፡ አባ] O *om.* አባ; A *om.* አቡነ. — *ib.* post እንዘ O *add.* ያንዘ *sic.* — 4. ወያነብብ] O ወያነብቡ. — 5. ante ኢቦእከ A *add.* ዘ. — 6. አራዊተ ፡ ዓቢያተ] A አራዊት ፡ ዓቢይት. — *ib.* እንዘ ፡ ይሰክቡ] A እሰክብ. — 6-7. ወፈሪህየ] A በፈሪህየ. — 7. የዋህ ፡ ወንጹሐ ፡ ነፍስ] A ህየ ፡ ወንጹሕ ፡ ነፍሱ. — *ib.* እመንኒ] A ሾንኒ. — 8. እነብር] A እነብር. — 9. ዘሐፀንክዎሙ] O ዘሐነጽሙ; A ዘሐነጽክዎሙ. — *ib.* ዘንተኒ ፡ ኅብስተ ፡ ወማየ] A ወዝንቱኒ ፡ ኅብስት ፡፡ ወማይ. — *ib.* ዘአዘዝኩከ] A ዘአዘዝኩክሙ. — 9-10. ante በእንቲአሆሙ A *add.* ዘ. — 10. አራዊት] O አራዊተ. 11. ወኮኑ] O, A ወኮነ. — 12. ማየ] A ማይ. — *ib.* ወሰትዩ] O ወሰትዮ. — *ib.* ወፅኡ ፡ ውስተ ፡ ገዳም ፡ ወሐሩ] O ወፅኡ ፡ እምኅንቀጽ ፡ ወሐሩ ፡ ውስተ ፡ ገዳም; A ወፅኡ ፡ እምአናቅጽ ፡ ወሐሩ ፡ ውስተ ፡ ገዳም.

bêtes plus grandes * que des hyènes, fort terribles, couchées à l'intérieur de la demeure. Ayant peur, il ferma la porte et monta sur le toit.

7. — Voici que notre Père Abba Matthieu vint, en marchant dans le désert et en récitant des psaumes. Lorsqu'il vit son disciple, il sourit et lui dit « O Sérapion, pourquoi n'es-tu pas entré dans la demeure, jusqu'à ce que je vienne vers toi? » Sérapion lui dit : « O mon Père, j'ai trouvé à l'intérieur de la demeure deux grandes bêtes, qui étaient couchées. Ayant eu peur d'elles, je ne suis pas entré. » Le vieillard doux et à l'âme pure lui dit « Crois-moi, ô mon fils, car voici pour moi douze ans que je demeure avec elles. C'est moi qui les ai élevées. Le pain et l'eau que je t'ai ordonné d'apporter, c'est pour elles. » Alors, lorsqu'il ouvrit la porte, les deux bêtes vinrent vers lui et léchèrent les talons du saint. Elles étaient pour lui des compagnons, avec une grande soumission. Il leur versa l'eau de la cruche. Elles burent. Puis elles partirent au désert et s'en allèrent

8. — ወዝንቱሰ ፡ አባ ፡ ማቴዎስ ፡ ነበረ ፡ እንዘ ፡ ይገብር ፡ ተአምራተ ፡ እስከ ፡ መልአ ፡ ስሙዓቱ ፡ ውስተ ፡ ኵሉ ፡ መካን ። ወኮኑ ፡ ያመጽኡ ፡ ኀቤሁ ፡ ኵሎ ፡ ድውያነ ፡ በዘዘዚአሁ ፡ ደዌሆሙ ፡ ወይፌውሶሙ ፡ በኃይለ ፡ እግዚአብሔር ፡ እንተ ፡ ሀለወት ፡ ምስሌሁ ።

9. — ፩እምን ፡ ተአምሪሁ ፡ ወአሐተ ፡ ዕለተ ፡ አምጽኡ ፡ ኀቤሁ ፡ ብእሴ ፡ በሐመ ፡ ዘቦቱ ፡ ጋኔን ። ወሶበ ፡ ነጸሮ ፡ ለቅዱስ ፡ ከልሐ ፡ በዐቢይ ፡ ቃል ፡ ወነጽሖ ፡ ለብእሲ ፡ ውስተ ፡ ምድር ። ወጸ*ለየ ፡ ቅዱስ ፡ ላዕለ ፡ ዘይት ፡ ወዓተበ ፡ በትእምርተ ፡ መስቀል ፡ በስመ ፡ አብ ፡ ወወልድ ፡ ወመንፈስ ፡ ቅዱስ ፡ ፩አምላክ ። ወሶቤሃ ፡ ድኅነ ፡ ውእቱ ፡ ብእሲ ፡ እምገዘኩ ፡ ሰይጣን ፡ ወገብአ ፡ ልቡ ፡ ወሰዓመ ፡ እእጋረ ፡ ቅዱስ ፡ ወሖረ ፡ እንዘ ፡ ይትፌሣሕ ።

* P, 100 r° c.

10. — ወሶበ ፡ ይመጽኡ ፡ ኀቤሁ ፡ ሕዝባውያን ፡ ያቄርብ ፡ ሎሙ ፡ ማእደ ፡ ወይፌንዎሙ ፡ በሰላም ። ወሶበ ፡ ይወስዱ ፡ እምውእቱ ፡ በረከተ ፡ ንስቲተ ፡ ውስተ ፡ አብያቲሆሙ ፡ ወያነብርዎ ፡ ላዕለ ፡ ድውያን ፡ ወይትፌወሱ ፡ ሶቤሃ ፡ ወይሴብሕዎ ፡ ለእግዚአብሔር ።

1. ወዝንቱሰ] *A om.* ሰ. — *ib.* ተኣምራተ] O ተኣምረ ፡ ወመንክረ; *A* ተኣምረ. — *ib.* እስከ] *A* እስመ. — 2. ኵሎ ፡ ድውያነ] O ኵሉ ፡ ድውያን. — 3. በዘዘዚአሁ] P በዘዚአሁ; O ዚዘአሁ. — 5. ፩እምን] *A om.* እምን. — *ib.* ወአሐተ ፡ ዕለተ] *A* ወበአሐቲ ፡ ዕለት. — *ib.* ብእሴ] O, *A* ብእሲ. — 5-6. በሐመ] *A* ሐመ. — 6. ከልሐ] O ከልሀ. — 6-7. ለብእሲ] *A* ፩ብእሲ. — 7. ante ቅዱስ O *add.* ለ. — 8. post መስቀል O, *A add.* ቅዱስ. — *ib.* በስመ ፡ አብ ፡ ወወልድ ፡ ወመንፈስ ፡ ቅዱስ] O *om.* — 8-9. ድኅነ] *A* ድኅኑ. — 9. ውእቱ] A *om.* — 7. እምገዘኩ ፡ ሰይጣን] *A* እምገዘኩ ፡ ብእሲ ፡ ሰይጣን. — *ib.* ልቡ] *A* ልቡናሁ.— *ib.* ወሰዓመ] O ወሰዐምዓ. — *ib.* እእጋረ] O ነገረ. — 11. ኀቤሁ ፡ ሕዝባውያን] O ሕዝባውያን ፡ ኀቤሁ. — *ib.* ያቄርብ ፡ ሎሙ] P ያቄርቡ; O ያቄርቡ ፡ ሎቱ. — 12. ወሶበ ፡ ይወስዱ] *A* ወወሰዱ. — *ib.* በረከተ ፡ ንስቲተ] P, O በረከት ፡ ንስቲተ; *A* በረከት ፡ ንስቲት. — 13. ወያነብርዎ] O ወያንብርዎ; *A* ወያብርህዎ. — *ib.* ድውያን] *A* ነዳያን. — *ib.* ወይትፌወሱ] *A* ወይፌውሱ. — *ib.* ወይሴብሕዎ] O ወይሰብሕዎ.

8. — Cet Abba Matthieu continua de faire des miracles, jusqu'à ce que sa renommée eût rempli tout lieu. On apportait vers lui toutes sortes de malades, atteints de diverses maladies. Il les guérissait par la puissance du Seigneur qui se trouvait avec lui.

9. — Voici un de ses miracles. Un jour, on amena vers lui un homme muet, qui avait un démon. Lorsque le démon eut vu le saint, il cria à haute voix et renversa l'homme à terre. Le saint * pria sur l'huile et fit le signe de la croix au nom du Père, du Fils et du Saint-Esprit, un seul Dieu. Aussitôt cet homme fut délivré de ce démon. Son intelligence revint. Il baisa les pieds du saint et s'en alla, en se réjouissant.

* P, 100 r° c.

10. — Lorsque des laïcs venaient vers lui, il offrait pour eux le sacrifice eucharistique et les renvoyait en paix. Lorsqu'ils emportaient dans leurs maisons un petit objet qu'il avait béni et le déposaient sur les malades, ceux-ci étaient guéris aussitôt et glorifiaient le Seigneur.

11. — ካልእ ፡ ተአምር ፡ ወበአሐቲ ፡ ዕለት ፡ አምጽኡ ፡ ኀቤሁ ፡ ወለተ ፡ ሠናይተ ፡ ላህይ ፡ ጥቀ ፡ ዘባቲ ፡ ጋኔን ፡ ወብዙኃ ፡ ጊዜያተ ፡ ትሠጥጥ ፡ አልባሲሃ ፡ ወኢይቀርባ ፡ መኑሂ ፡ እምሰብእ ፡ ወኮኑ ፡ አበዊሃ ፡ በዐቢይ ፡ ኃዘን ፡ ወገዓር ። ወጸለየ ፡ አባ ፡ ማቴዎስ ፡ ላዕለ ፡ ዘይተ ፡ ቀንዲል ፡ ወቀብዓ ፡ ለወለት ፡ በስመ ፡ ክርስቶስ ፡ ወተፈወሰት ።

12. — ሣልስ ፡ ተአምር ። ወበአሐቲ ፡ ዕለት ፡ አምጽኡ ፡ ኀቤሁ ፡ ብእሲተ ፡ ኃጥእተ ፡ እንተ ፡ ወድቀት ፡ በኃጢአት ፡ ዐቢይ ፡ ዘእኪት ፡ ጥቀ ። ወሶበ ፡ ፀንሠት ፡ ወበጽሐ ፡ ዕለተ ፡ ወሊዶታ ፡ ዓፀባ ፡ ወሊድ ፡ ወተመንደበት ፡ መዓልተ ፡ ወሌሊተ ። ወይቤላ ፡ ቅዱስ ፡ ኦወለትየ ፡ ተአመኒ ፡ ኃጢአተኪ ፡ ወኢተሐስዊ ፡ በቅድመ ፡ እግዚአብሔር ። ወትቤሎ ፡ አንሰ ፡ ነበርኩ ፡ እንዘ ፡ እሰክብ ፡ ምስለ ፡ ፪አኃው ፡ ዘእንበለ ፡ ያእምር ፡ መኑሂ ። ወሶበ ፡ ፀነስኩ ፡ አደኃዕኩ ፡ በሥራይ ፡ ሕፃን ፡ ወወሀብክዎ ፡ ለከለባት ፡ ወሰሚዖ ፡ ቅዱስ ፡ ጸለ*የ ፡ ኀበ ፡ እግዚአብሔር ፡ ወሶቤሃ ፡ አብቀወት ፡ ምድር ፡ አፉሃ ፡ ወውሕጠታ ፡ ወኮነት ፡ አርአያ ፡ ለካልኣን ።

1-2. ሠናይተ] O ሠናየተ *sic*. — 2. ትሠጥጥ] O ትሰጥቅ. — 2-3. ወኢይቀርባ] A ወአትረበ. — 3. አበዊሃ] A አበዊሁ. — *ib.* በዐቢይ] A *om.* በ. — *ib.* አባ ፡ ማቴዎስ] P *om.* — 4. ዘይተ] O, A ዘይት. — *ib.* ወቀብዓ] A ወቀንዓ. — *ib.* ለወለት] A ለወለቱ. — *ib.* በስመ ፡ ክርስቶስ] O በስሙ ፡ ለክርስቶስ; A ወስሙ ፡ ክርስቶስ. — 5. ሣልስ ፡ ተአምር] A ፪ተአምር. — *ib.* ዕለት] O *om.* — *ib.* ብእሲተ ፡ ኃጥእተ] A ብእሲት ፡ ኃጥእ. — 6. እንተ ፡ ወድቀት] O, A ዘወድቀት. — 6-7. ወበጽሐ] O ወበጽሐት. — 7. ወተመንደበት] A ወተመንደበ. — 8. ቅዱስ] P *om.* — *ib.* ኦወለት] A *om.* ኦ. — *ib.* ኃጢአተኪ] O ኃጢአትኪ. — *ib.* ወኢተሐስዊ] A ወተሐስዋ. — 9. እንዘ ፡ እሰክብ] P እሰክብ ፡ እንዘ; O እስከ ፡ እሰክብ. — *ib.* ፪አኃው] O *om.* ፪. — 10. መኑሂ] O መንሂ. — *ib.* በሥራይ ፡ ሕፃን] A ሕፃን ፡ በሥጋየ. — *ib.* ወወሀብክዎ] O ወውብክዎ *sic*. — 11. ወሰሚዖ ፡ ቅዱስ ፡ ጸለየ] A ወሰሚዖ ፡ ወጸለየ. — 12. አፉሃ] A *om.* — *ib.* ወውሕጠታ] O ወውኅጠቶ; ኅ est en surcharge.

11. — Deuxième miracle. Un jour, on amena vers lui une jeune fille, fort jolie, qui avait un démon. De nombreuses fois, elle avait déchiré ses vêtements. Personne d'entre les gens n'approchait d'elle. Ses parents étaient dans une grande tristesse et dans les gémissements. Abba Matthieu pria sur l'huile de la lampe et oignit la jeune fille au nom du Christ. Elle fut guérie.

12. — Troisième miracle. Un jour, on amena vers lui une femme pécheresse qui était tombée dans un grand péché, lequel était fort mauvais. Lorsqu'elle fut enceinte et que le jour de l'enfantement arriva, il lui fut difficile d'enfanter; elle fut tourmentée jour et nuit. Le saint lui dit : « O ma fille, confesse ton péché et ne mens pas devant le Seigneur. » Elle lui dit : « Quant à moi, j'ai continué de coucher avec deux frères, sans que personne le sût. Lorsque j'ai été enceinte, j'ai avorté, au moyen d'une drogue, de l'enfant et je l'ai donné aux chiens. » Ayant entendu ceci, le saint pria * le Seigneur. Aussitôt la terre ouvrit sa bouche et la dévora. Elle fut un exemple pour les autres.

13. — ወብዙኅ ፡ ተአምራቲሁ ፡ ለዝንቱ ፡ ቅዱስ ፡ ወባሕቱ ፡ ኢየኃልቅ ፡ በተናግሮ ፡ ወበአሐቲ ፡ ዕለት ፡ እንዘ ፡ ያንሶሱ ፡ ውስተ ፡ ገዳም ፡ ሰሐበቶ ፡ ገዘዕብ ፡ አልባሲሁ ፡ በአስናኒሃ ፡ ወአርአየቶ ፡ እጐሊሃ ፡ እለ ፡ ወድቁ ፡ ውስተ ፡ ዓዘቅት ። ወሶበ ፡ አውፅአ ፡ ላቲ ፡ ሰገደት ፡ ወለሐሰት ፡ ሰኰና ፡ እገሪሁ ፡ ወሖረት ።

14. — ወእምዝ ፡ ሶበ ፡ ቀርበ ፡ ጊዜ ፡ ዕረፍቱ ፡ ርእየ ፡ ራእየ ፡ አመ ፡ ፫ለወርኃ ፡ ታኅሣሥ ፡ ከመ ፡ ዘይጼውዕዎ ፡ ውስተ ፡ ከብካበ ፡ መርዓዊ ፡ አበው ፡ ቅዱሳን ፡ አባ ፡ እንጦንዮስ ፡ ወአባ ፡ መቃርስ ፡ ወአባ ፡ ጳኵሚስ ፡ ወአባ ፡ ቴዎድሮስ ፡ ወአባ ፡ ሙሴ ፡ ጸሊም ፡ ወቅዱስ ፡ አባ ፡ ሲኖዳ ። ወይቤልዎ ፡ ሠናይ ፡ ምጽአትከ ፡ ኀቤነ ፡ ከመ ፡ ትኅድር ፡ ምስሌነ ፡ በኢየሩሳሌም ፡ ሰማያዊት ፡ ወአብጽሕዎ ፡ ኀበ ፡ ኆኅተ ፡ ጽርሕ ፡ ዐቢይ ፡ ዘቦቱ ፡ ገነታት ፡ ወመናብርት ። ወሰምዓ ፡ ቃለ ፡ ዘይብል ፡ አርኅዉ ፡ ኆኃተ ፡ ከመ ፡ ይባእ ፡ ማቴዎስ ። ወእምዝ ፡ አዕረፈ ፡ ወተመጠወ ፡ ፫አክሊላተ ፨

እግዚአብሔር ፡ በጸሎቱ ፡ ይምሐሮ ፡ ለንጉሥነ ፡ ኢያሱ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ።

1. ኢየኃልቅ] *A* ኢየኃልፍ. — 2. ወበአሐቲ ፡ ዕለት] 0, *A* ወአሐተ ፡ ዕለተ. — 2-3. አልባሲሁ] P አልባሁ *sic;* 0 አልባሲሃ. — 3. በአስናኒሃ] P በአስናኒሁ; *A* በስነኒሁ. — *ib.* እጐሊሃ] P እጐሊሁ. — *ib.* ወድቁ] P *om.* — *ib.* ውስተ ፡ ዓዘቅት] 0 ውስተ ፡ ነቅዓት; *A* ቅንዓት. — 4. አውፅአ] 0 አውጽኦ. — 5. ርእየ] *A* ርእየቶ. — 6. ከመ ፡ ዘይጼውዕዎ] *A* ከመ ፡ ይጸውዕዎ. — *ib.* ከብካበ] 0, *A* ከብካብ. — *ib.* አበው] *A* *om.* — 7. እንጦንዮስ] 0 እንጦንስ. — 8. ኀቤነ] P ኀቤከ. — 10. ዘቦቱ ፡ ገነታት] *A* ገነታተ. — *ib.* ቃለ] 0 ቃል. — *ib.* አርኅዉ] P, O, *A* አርኅው *sic.* — 11. ኆኃተ] 0 ኆኅተ. — *ib.* ከመ] *A* ካመ *sic.* — *ib.* ፫አክሊላተ] 0 አክሊላት. — *ib.* እግዚአብሔር — ለዓለመ ፡ ዓለም] 0 እግዚአብሔር ፡ ይምሀረነ ፡ በጸሎቱ ፡ ለፍቁሩ ፡ ወልደ ፡ ኤዎስጣቴዎስ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን; *A* እግዚአብሔር ፡ ይምሐሮ ፡ በጸሎቱ ፡ ለፍቁሩ ፡ ስእለ ፡ ጽዮን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም; le nom propre ስእለ ፡ ጽዮን est en surcharge; un second nom propre ብእሴ ፡ ኢየሱስ se trouve sur un grattage.

13. — Nombreux sont les miracles de ce saint. Cependant, je ne manquerai pas de raconter celui-ci. Un jour qu'il marchait dans le désert, une hyène tira ses vêtements avec ses dents. Elle lui montra ses petits qui étaient tombés dans un puits. Lorsqu'il les lui eut tirés, elle se prosterna devant lui, lécha les talons de ses pieds et s'en alla.

14. — Puis lorsque le moment de sa mort approcha, il eut une vision, le 3 du mois de Tâḫschâsch : c'était comme si les Pères saints Abba Antoine ('Enṭonyos), Abba Macaire (Maqârês), Abba Pacôme (Pâkuemis), Abba Théodore (Têwodros), Abba Moïse (Mousê), le noir, et saint Abba Sinodâ l'appelaient aux noces de l'Époux. Ils lui disaient : « Bonne soit ta venue vers nous, pour habiter avec nous dans la Jérusalem ('Iyarousâlêm) céleste. » Ils le firent parvenir à la porte d'un grand palais qui avait des jardins et des trônes. Il entendit une voix qui disait : « Ouvrez les portes, afin qu'entre Matthieu. » Puis il mourut. Il reçut trois couronnes.

Que le Seigneur ait pitié, par sa prière, de notre roi 'Iyâsou pour les siècles des siècles.

ሰላም ፡ እብል ፡ ለዘሱታፌሁ ፡ አሐዱ ።
ምስለ ፡ አብ ፡ ወምስለ ፡ ወልዱ ።
ማቴዎስ ፡ ነዳይ ፡ እምፍትወተ ፡ ዓለም ፡ ወእምፈቃዱ ።
እምብዝኃ ፡ ኂሩቱ ፡ ከመ ፡ ኪያሁ ፡ ለመዱ ።
አራዊተ ፡ ገዳም ፡ ያበልዕ ፡ እኂዞ ፡ በእዱ ።

1. ለዘሱታፌሁ] O ለገ ፡ ሱታፌሁ; *A* ለሱራሬሁ *sic*. — 3. ante እምፍትወተ *A add.* ወ. — 4. እምብዝኃ] O እምብዙኃ. — *ib.* ኂሩቱ] *A* ኂሩትከ. — *ib.* ከመ] O ሶበ; *A om.* — 5. ያበልዕ] *A* ኢያበልዕ. — *ib.* *A* met ensuite la commémoration de sainte Diyonterès, la commémoration de la Prédication de Notre-Seigneur et la commémoration d'Abba Daniel.

Je dis salut à Matthieu, le pauvre, qui vécut en communion
Avec le Père et avec le Fils,
Loin de la concupiscence du monde et de son désir.
A cause de la grandeur de sa vertu, aux bêtes sauvages qui vivaient familièrement avec lui
Il donnait à manger, en prenant la nourriture avec sa main.

ኢመ ፡ ፰ለታኅሣሥ ።

I. — Recension primitive.

በስመ ፡ አብ ፡ ወወልድ ፡ ወመንፈስ ፡ ቅዱስ ፡ አሐዱ ፡ አምላክ ፨
1. — በዛቲ ፡ ዕለት ፡ አዕረፈ ፡ አብ ፡ ቅዱስ ፡ ያሮክላ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡

3. በዛቲ] O *om.* በ. — *ib.* ante ያሮክላ P, **A** *add.* አባ.

LE 8 TAHSCHASCH

I. **Recension primitive.** — 1. Mort d'Abba Hiéroclès, patriarche d'Alexandrie (*récit*) : A (92 r° b — 92 v° a); T (111 v° a — 112 r° a); P (100 v° b — 100 v° c); O (9 r° c — 9 v° a) ; **A** (90 r° c — 90 v° a). — 2. Martyre des saintes Barbe et Julienne (*récit*) : A (92 v° a — 99 r° a); T (112 r° a — 112 v° a); P (100 v° c — 101 r° b); O (9 v° a — 9 v° c); **A** (90 v° a — 90 v° c). — 3. Mort d'Abba Samuel, supérieur du monastère de Qalamon (*récit*) : A (99 r° a — 100 v° b); T (112 v° a — 114 v° b); P (101 r° b — 102 v° a); O (9 v° c — 11 r° b); **A** (90 v° c — 92 r° a). — 4. Martyre d'Abba Paési et de sa sœur Thècle (*récit*) : A (100 v° b — 93 v° b[1]); T (114 v° b — 117 r° b); P (102 v° a — 103 v° c); O (11 r° b — 12 v° b); **A** (92 r° a — 93 v° a). — II. **Revision ou Vulgate.** — 5. *Salâm* à Abba Hiéroclès, patriarche d'Alexandrie : P (100 v° c); O (9 v° a); **A** (90 v° a). — 6. *Salâm* aux saintes Barbe et Julienne : P (101 r° b); O (9 v° c); **A** (90 v° c). — 7. *Salâm* à la bienheureuse 'Enbâmrênâ : P (101 r° b). — 8. *Salâm* à Samuel, supérieur du monastère de Qalamon : P (102 r° c — 102 v° a); O (11 r° b); **A** (92 r° a). — 9. Fragment *propre* du *récit* du Martyre d'Abba Paési et de sa sœur Thècle : P (102 v° a — 103 r° c); O (11 r° c — 12 r° a); **A** (92 r° b — 92 v° c). — 10. *Salâm* à Abba Paési et à sa sœur Thècle : P (103 v° c); O (12 v° b); **A** (93 r° c). — 11. *Salâm* aux compagnons d'Abba Paési et de sa sœur Thècle : P (103 v° c); O (12 v° b); **A** (93 r° c — 93 v° a). — 12. Mort de saint Jean Damascène (*récit* et *salâm*) : P (103 v° c — 104 r° c); O (12 v° b — 13 r° b); **A** (93 v° a — 93 v° c). — 13. *Mémoire* et *salâm* de Yerseqlâ, de 'Elqolonitos et d'Eugène, père de Marina ('Anbâmrên) : P (104 r° c); O (13 r° b — 13 r° c); **A** (93 v° c — 94 r° a). — 14. *Salâm* au Rédempteur : **A** (94 r° a) . — III. **Propre.** — 15. Mort d'Abba Takla-'Alfâ, supérieur du monastère de Dimâ (*récit*) : **A** (94 r° a — 94 r° b).

I. — Recension primitive.

1. Mort d'Abba Hiéroclès, patriarche d'Alexandrie.

1. Incipit. — 2. Éducation d'Abba Hiéroclès. — 3. Il est ordonné diacre et prêtre par le patriarche Démétrius. — 4. Après la mort de Démétrius, il est nommé patriarche d'Alexandrie. — 5. Sa mort.

Au nom du Père, du Fils et du Saint-Esprit, un seul Dieu.
1. — En ce jour mourut le saint Père Hiéroclès (Yâroklâ), patriarche

1. Sur le numérotage des folios du manuscrit A cf. *infra*, p. 111, note *ib.* de la ligne 4.

ዘሀገረ ፡ እስክንድርያ ፡ ወውእቱ ፡ እምኍልቆሙ ፡ ለአበው ፡ ሊቃነ ፡ ጳጳሳት ፡ ፲ወ፫ ፨
2. — ለዝንቱ ፡ አብ ፡ ቅዱስ ፡ ኮኑ ፡ አበዊሁ ፡ ከሓድያነ ፡ ወእምድኅረ ፡ ወለድዎ ፡ አምኑ ፡ ወተጠምቁ ፡ ጥምቀተ ፡ ክርስትና ፨ ወኮኑ ፡ እምቅድመ ፡ ይእመኑ ፡ መሀርዎ ፡ ለወልዶሙ ፡ ጥበበ ፡ አረማዊያን ፨ ወሶበ ፡ አምኑ ፡ * መሀርዎ ፡ ጥበበ ፡ ክርስቲያን ፡ ወአጽንዕዎ ፡ መጻሕፍተ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ ወንጌለ ፡ ወሐዋርያተ ፨
3. — ወእምዝ ፡ ሤሞ ፡ ድሜጥርዮስ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ዲያቆነ ፡ ወእምድኅረዝ ፡ ሤሞ ፡ ቀሲሰ ፡ ውስተ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ ዘሀገረ ፡ እስክንድርያ ፨ ወሀቀበ ፡ መርዔቶ ፡ በሠናይ ፡ ተዓቅቦ ፡ ወፈጸመ ፡ ግብሮ ፡ ወሕገ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፨
4. — ወሶበ ፡ አዕረፈ ፡ አባ ፡ ድሜጥርዮስ ፡ ኀረይዎ ፡ ለዝንቱ ፡ አብ ፡ ወሤምዎ ፡

1. እምኍልቆሙ] A እምኍልቆሙ sic. — ib. ለአበው ፡ ሊቃነ] O ለሊቃነ. — 2. ante ለዝንቱ P, O add. ወ. — ib. ቅዱስ] A ክቡር. — ib. ከሓድያነ] A ከሓድያነ. — ib. ወእምድኅረ] A አላ ፡ እሙንቱ T incip. — 2-3. ወለድዎ] A ወልድዎ sic; P ወለዶ; O, T ወለዱ ፡ ኪያሁ; A ወለደቶ ፡ ኪያሁ. — 3. ወኮኑ] A ወኮነ. — 4. ante ጥበበ P, O, A, T add. ኵሎ. — ib. አረማዊያን] P, O, A አረማውያን. — ib. ወሶበ ፡ አምኑ] P, O ወኵሎ ፡ መጻሕፍቲሆሙ ። ወካዕበ ፡ እምድኅረ ፡ አምኑ; A ወኵሎሙ ፡ መጻሕፍቲሆሙ ፨ ወካዕበ ፡ እምድኅረ ፡ አምኑ; T ወካዕበ ፡ እምድኅረዝ ፡ አምኑ. — ib. ante መሀርዎ T add. ወ. — 5. ወአጽንዕዎ] P, O, A ወአጽንዕዎ; T ወአጽንዖ. — ib. መጻሕፍተ] T መጻሕፍት. — ib. ወንጌለ ፡ ወሐዋርያተ] A ወንጌለ ፡ ወሐርያተ sic; P ወአጽንዖ ፡ ኵሎ ፡ ትምህርተ ፡ ዘሐዋርያት; O, A ዘሐዋርያት. — 6. ወእምዝ] P, A, T ወእምድኅረዝ; O ወእምድኅረ. — ib. ሤሞ] A, A ሤምዎ; T ሢምዎ sic. — ib. ante ድሜጥርዮስ A add. አባ. — ib. ድሜጥርዮስ] P, O, A ድሜጥርስ; T ዲሜጥሮስ. — ib. ወእምድኅረዝ ፡ ሤሞ ፡ ቀሲሰ] P ወእምዝ ፡ ቀሲሰ; O, T ወእምዝ ፡ ሤሞ ፡ ቀሲሰ. — 7. ዘሀገረ ፡ እስክንድርያ] A om. — ib. ወሀቀበ — ተዓቅቦ] A, T ወዐቀበ ፡ መልእክቶ ፡ በሠናይ; O ወዓቀበ ፡ መርዔቶ ፡ ለክርስቶስ ፡ በሠናይ ፡ ተዓቅቦ. — 8. ግብሮ] A ግብረ; T defic. (variantes tirées des quinze premières lignes, non endommagées par le feu, du fol. 111 v° b). — ib. ወሕገ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን] A ወሕጋ ፡ ለቤተ ፡ ክርስቲያን. — 9. አባ ፡ ድሜጥርዮስ] P, O አብ ፡ ድሜጥሮስ; A አባ ፡ ድሜጥሮስ.

de la ville d'Alexandrie ('Eskendryâ). Il est du nombre des Pères les patriarches le treizième.

2. — Les parents de ce saint Père étaient des infidèles. Mais après qu'ils l'eurent enfanté, ils crurent et furent baptisés du baptême chrétien. Avant de croire, ils avaient enseigné à leur fils la sagesse des païens. Mais lorsqu'ils crurent, * ils lui enseignèrent la sagesse des chrétiens. Ils lui firent apprendre par cœur les livres de l'Église : l'Évangile et les Épîtres.

3. — Puis le patriarche Démétrius (Demêṭryos) l'ordonna diacre. Ensuite il l'ordonna prêtre dans une église de la ville d'Alexandrie. Abba Hiéroclès garda son troupeau dans une bonne vigilance. Il accomplit sa tâche et la loi de l'Église.

4. — Lorsque Abba Démétrius mourut, on élut ce Père et on l'institua

ሊቀ ፡ ጳጳሳተ ፡ ላዕለ ፡ ሀገረ ፡ እስክንድርያ ፨ ወዐቀበ ፡ መርዔቶ ፡ ለክርስቶስ ፡ በሠና ይ ፡ ተዓቅቦ ፡ ወአጽንዖሙ ፡ ውስተ ፡ ሃይማኖት ፡ ርትዕት ፨ ወሜጦሙ ፡ ለብዙኃን ፡ አረማዊያን ፡ ወአብአሙ ፡ ውስተ ፡ ሃይማኖተ ፡ እግዚእነ ፡ ክርስቶስ ፡ ወአጥመቆሙ ፡ ጥምቀተ ፡ ክርስትና ፨ ወመጠዎ ፡ ለቅዱስ ፡ ዲዮናስዮስ ፡ ከመ ፡ ይግበር ፡ ፍትሐ ፡ በ ማእከለ ፡ መሃይምናን ፨ ወካነ ፡ ቅዱስ ፡ ያሮክላ ፡ ይሜህሮሙ ፡ ወይጌሥጾሙ ፡ ወ ይመይጦሙ ፡ ለዓላዊያን ፡ ወይመርሖሙ ፡ እስከ ፡ ያበውኦሙ ፡ ውስተ ፡ ሃይማኖ ት ፡ ርትዕት ፨

5. — ወነበረ ፡ ዲበ ፡ መንበረ ፡ ማርቆስ ፡ ወንጌላዊ ፡ ፲ወ፫ ፡ ዓመተ ፡ ወአዕረፈ ፡ በሰላም ፨

እግዚአብሔር ፡ ይምሐረነ ፡ በጸሎቱ ፡ አሜን ፨

1. ሊቀ ፡ ጳጳሳተ] O, *A* ሊቀ ፡ ጳጳሳት. — 2. ሃይማኖት ፡ ርትዕት] *A* ርትዕት ፡ ሃይማኖት. — 3. አረ ማዊያን] P, O, *A* አረማውያን. — *ib.* እግዚእነ ፡ ክርስቶስ] P, O *om.* እግዚእነ; *A* እግዚእነ ፡ ኢየሱስ ፡ ክርስቶስ. — 4. ወመጠዎ] A ወመጠወ; *A* ወመጠዎሙ. — *ib.* ዲዮናስዮስ] O ድዮናትዮስ. — 5. መሃይምና ን] T *incip.* — *ib.* ይሜህሮሙ ፡ ወይጌስጾሙ] A ይምህሮሙ ፡ ወይጌስጾሙ; P ይጌሥጾሙ ፡ ወይሜህሮሙ; O ወይጌሥጾሙ ፡ ወይሜህሮሙ. — 6. ወይመይጦሙ] *A* ወይሜህሮሙ. — *ib.* ለዓላዊያን] P, O ለዓላውያን. — *ib.* ለዓላዊያን ፡ ወይመርሖሙ] *A om.* — *ib.* ወይመርሖሙ] T ወመርሖሙ. — *ib.* ante ያበውኦሙ P, O *add.* ያገብኦሙ ፡ ወ; *A add.* አግብኦሙ. — *ib.* ያበውኦሙ] *A om.*; T አግብኦሙ ፡ ወአብኦሙ. — 6-7. ሃይማኖት ፡ ርትዕት] P ርትዕት ፡ ሃይማኖት; *A om.* ርትዕት. — 8. ዓመተ] O ዓመት. — 10. እግዚ አብሔር — አሜን] P በረከቱ ፡ ቅድስት ፡ ተሀሉ ፡ ምስሌነ ። ለዓለመ ፡ ዓለም ። አሜን; O በረከቱ ፡ ቅድስት ፡ ተ ሀሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ተወልደ ፡ መድኅን ፡ ወፍቅርቱ ፡ ወለተ ፡ ሥላሴ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን; *A* በረከቱ ፡ ቅድስት ፡ ትኩን ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ስእለ ፡ ጽዮን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም; le nom propre ስእለ ፡ ጽዮን est en surcharge; un second nom propre ብሌን ፡ ሰገድ se trouve sur un grattage. — *ib.* ይንሣእ] O ይትንሣዕ. — *ib.* ዓቂቦ] *A* ዓቀቦ. — *ib.* መንግሥት] *A* ማእከለ.

patriarche de la ville d'Alexandrie. Il garda le troupeau du Christ dans une bonne vigilance et affermit ses fidèles dans la foi droite. Il convertit beaucoup de païens, les fit entrer dans la foi de Notre-Seigneur le Christ et les baptisa du baptême chrétien. Il chargea saint Denys (Diyonâsyos) d'établir la discipline parmi les fidèles. Saint Hiéroclès enseignait, reprenait, convertissait les infidèles et les dirigeait, jusqu'à ce qu'il les eût fait entrer dans la foi droite.

5. — Il siégea sur le siège de Marc (Mârqos), l'évangéliste, pendant treize ans. Il mourut en paix.

Que le Seigneur ait pitié de nous par sa prière. Amen.

1. — ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ካዕበ ፡ ኮና ፡ ቅዱሳት ፡ በርባሬ ፡ ወዮልያና ፡ ሰማዕታት ፨

2. — ዛቲ ፡ ቅድስት ፡ በርባሬ ፡ ኮነት ፡ ወለቱ ፡ ለብእሲ ፡ መስፍን ፡ ዓቢይ ፡ ባእል ፡ ፈድፋደ ፡ እምቤተ ፡ መንግሥት ፡ ዘእምብሔረ ፡ ምሥራቅ ፡ ወስሙ ፡ ድዮስቆርዮስ ፡ በመዋዕሊሁ ፡ ለመክስምያኖስ ፡ ከሓዲ ፨ ወገብረ ፡ ዲዮስቆርዮስ ፡ ለ * ወለቱ ፡ በርባሬ ፡ ማኅፈደ ፡ ጽኑአ ፡ ከመ ፡ ኢይርአያ ፡ መኑሂ ፡ ግሙራ ፨ ወእምዝ ፡ አዘዘ ፡ ከመ ፡ ይግበሩ ፡ ውስተ ፡ ማኅፈድ ፡ ቤተ ፡ ብሌኔ ፡ ወያርህዉ ፡ ውስቴቱ ፡ ፪መሳኩተ ፨ ወሶበ ፡ ርእየት ፡ ቅድስት ፡ በርባሬ ፡ ፪መሳኩተ ፡ አዘዘቶሙ ፡ ለኑዳቅያን ፡ ከመ ፡ ያርኅዉ ፡

1. ኮና] *A* ኮነ. — *ib.* ante ቅዱሳት P, O *add.* ሰማዕት; *A add.* ሰማዕታት. — *ib.* ante በርባሬ O, *A* T *add.* እንስት. — *ib.* በርባሬ] T በርበሬ. — *ib.* ወዮልያና] *A* ዮ est en surcharge. — *ib.* ወዮልያና — በርባሬ ፡ ኮነት] *A om.* — *ib.* post ወዮልያና A *add.* ሰማዕታት; P *add.* ወእንባምሬና ፡ ጻድቅት; O *add.* ወእንበምሬና ፡ ጻድቅት. — 2. ዛቲ] P, O ወዛቲስ; T ዛቲ *sic.* — *ib.* በርባሬ] T በርበሬ. — *ib.* ኮነት] A ኮነተ *sic.* — *ib.* ወለቱ] A *om.* — *ib.* ante ዓቢይ P, O *add.* ወ. — 2-3. ባእል] P *om.*; O, *A* ውእቱ. — *ib.* ዓቢይ ፡ ባእል ፡ ፈድፋደ] T ወዐቢይ ፡ ፈድፋደ. — *ib.* ፈድፋደ] T *defic.* (variantes tirées des quatorze premières lignes, non endommagées par le feu, du fol 112 r° a). — 3. ዘእምብሔረ] A *om.* ዘ; O *om.* እም. — 3-4. ድዮስቆርዮስ] P, O, *A* ዲዮስቆሮስ. — 4. ወገብረ] A *om.* — *ib.* ዲዮስቆርዮስ] P, *A* ዲዮስቆሮስ; O ድዮስቆሮስ. — *ib.* ለወለቱ] *A* ለወለተ. — 5. ማኅፈደ ፡ ጽኑአ] *A* ማኅፈድ ፡ ጽኑዕ. — *ib.* አዘዘ] *A* አዘዞ. — 16. ይግበሩ] *A* ይግበር. — 6. ውስተ ፡ ማኅፈድ] A, P, O ውስተ ፡ ማኅፈደ. — *ib.* ውስተ ፡ ማኅፈድ — ወያርህዉ] *A om.* — *ib.* ቤተ ፡ ብሌኔ] P *om.* ቤተ. — *ib.* ወያርህዉ] A ወያርህው *sic*; P, O ወይግበሩ. — *ib.* ውስቴቱ] O, *A* ውስቴታ. — *ib.* መሳኩተ] P, O, *A* መሳክወ. — 6-7. ante ወሶበ ፡ ርእየት *A add.* እንዘ ፡ ይትረኀው. — 7. ፪] *A om.* — *ib.* መሳኩተ] A መሳኩት *sic*; P መሳክወ; O, *A* መስኮተ. — *ib.* ለኑዳቅያን] *A om.* — *ib.* ያርኅዉ] A ያርኅው *sic*; P, O, *A* ግበሩ.

2. Martyre des saintes Barbe et Julienne.

1. Incipit. — 2. Dans la tour que son père, le prince Dioscore, avait construite pour elle, sainte Barbe fait mettre l'image de la croix au-dessus d'une piscine. — 3. Elle exhorte son père à se convertir. — 4. Son père veut la tuer; elle disparait dans un rocher qui s'ouvre devant elle. — 5. Livrée aux magistrats par son père, elle est suppliciée; sainte Julienne se joint à elle. — 6. Les saintes Barbe et Julienne ont la tête tranchée. — 7. La piscine de sainte Barbe devient miraculeuse. — 8. Déposition des corps des saintes Barbe et Julienne dans l'église des saints Cyr et Jean, au Caire.

1. — En ce jour aussi sont les saintes Barbe (Barbârâ) et Julienne (Yolyânâ), martyres.

2. — Cette sainte Barbe était la fille d'un grand prince, extrêmement riche, de la maison royale d'un pays de l'Orient. Il s'appelait Dioscore (Dyosqoryos). Il vivait dans les jours de Maximien (Maksemyânos), l'impie. Dioscore fit construire pour * sa fille Barbe une tour fortifiée, afin que personne ne la vît jamais. Puis il ordonna de faire dans la tour une salle de bains et d'y ouvrir deux fenêtres. Lorsque sainte Barbe vit les deux fenêtres, elle ordonna

ከልዕተ ፡ መስኮተ ፨ ወእምዝ ፡ ገብረት ፡ ላዕለ ፡ ማኅፀበ ፡ ማይ ፡ ትእምርተ ፡ መስቀል ፡ ማኅየዊ ፡ ለእግዚእነ ፡ ኢየሱስ ፡ ክርስቶስ ፨

3. — ወሶበ ፡ ቦአ ፡ አቡሃ ፡ ውስተ ፡ ውእቱ ፡ ማኅፈድ ፡ ርእየ ፡ ዘገብሩ ፡ ነደቅት ፡ ወተአደዉ ፡ ትእዛዞ ፡ ወተስእለ ፡ በእንተዝ ፡ ወነገርዎ ፡ ወይቤልዎ ፡ እስመ ፡ ወለትከ ፡ በርባሬ ፡ ይእቲ ፡ አዘዘት ፡ ዘንተ ፡ ወሶበ ፡ ተስእለ ፡ እምኔሃ ፡ ወይቤላ ፡ ለምንት ፡ ገበርኪ ፡ ዘንተ ፡ ወትቤሎ ፡ አዕምር ፡ ኦአቡየ ፡ እስመ ፡ ስሉስ ፡ ቅዱስ ፡ ቦቱ ፡ ይትፌጸም ፡ ኵሉ ፡ ግብር ፨ ወአነ ፡ ገበርኩ ፡ ፫መሳኩተ ፡ በስመ ፡ ስሉስ ፡ ቅዱስ ፡ ወዘንተ ፡ መስቀለ ፡ በአምሳለ ፡ መስቀሉ ፡ ለእግዚእነ ፡ ኢየሱስ ፡ ክርስቶስ ፡ ዘቦቱ ፡ ኮነ ፡ መድኀኒተ ፡ ኵሉ ፡ ዓለም ፨ ተመየጥ ፡ ኦአቡየ ፡ እምስሕተትከ ፡ ወአምልኮ ፡ ለአምላክ ፡ ዘፈጠረከ ።

4. — ወሶበ ፡ ሰምዓ ፡ አቡሃ ፡ ዘንተ ፡ ነገረ ፡ ተምዓ ፡ ፈድፋደ ፡ ወተቈጥዓ ፡

1. ከልዕተ] P ማልሳየ; O ማልሳይ ; **A** ማልስተ. — *ib.* መስኮተ] A ምስኮተ *sic.* — *ib.* ማኅፀበ] P ምሕፃበ; O ምሕፃብ. — 2. ማኅየዊ] A ማኅያዊ *sic;* **A** ማኅየዊት. — *ib.* ለእግዚእነ] P, O, **A** ዘእግዚእነ. — *ib.* ኢየሱስ] **A** *om.* — 3. አቡሃ] **A** ንቤሃ. — *ib.* ርእየ] A ወርእየ; **A** ርእዩ. — *ib.* ዘገብሩ] O, **A** ዘውእቱ. — 4. ወተአደዉ] A, P, O ወተአደው *sic* (A ተ est en surcharge); **A** ወተዓደወ. — *ib.* ትእዛዞ] O ትእዛዝ; **A** *om.* — *ib.* ወተስእለ] P, O ወተስእላ. — *ib.* ወነገርዎ] **A** ነገር. — 5-6. ante ወለትከ **A** *add.* ለ. — 5. ይእቲ] P, O, **A** *om.* — *ib.* አዘዘት ፡ ዘንተ] P, O አዘዘተነ ፡ ዘንተ ፡ ንግበር; **A** አኃዘተነ ፡ ንግበር. — *ib.* ተስእለ ፡ እምኔሃ] P, O, A ተስእላ. — 5-6. ለምንት] A ለምት *sic.* — 6. ዘንተ] P ከመዝ. — *ib.* ወትቤሎ] O ወትቤላ. — *ib.* ስሉስ ፡ ቅሉስ ፡ ቦቱ ፡ ይትፌጸም] A ስሉስ ፡ ቅዱስ ፡ ቦቱ ፡ ይትፈጸም; P በሥሉስ ፡ ቅዱስ ፡ ይትፌጽም *sic;* O በሥሉስ ፡ ቅዱስ ፡ ይትፌጸም; **A** ሥሉስ ፡ ቦቱ ፡ ይትፌማሕ. — 7. ወአነ ፡ ገበርኩ] P ወአነ ፡ አግበርኩ; O አነ ፡ አግበርኩ; **A** ወአግበርኩ. — *ib.* ፫] P ማልሲተ; O ማልሲት. — *ib.* መሳኩተ] P, **A** መስኮተ; O መለኮተ. — 7-8. ወዘንተ ፡ መስቀለ] A ወዝንቱ ፡ መስቀል; **A** *om.* — 8. ለእግዚእነ] A ዘእግዚእነ. — *ib.* ዘቦቱ] P, O, **A** ወቦቱ. — 9. ተመየጥ] **A** ተመይጠ. — *ib.* እምስሕተትከ] **A** *om.* ከ. — *ib.* ወአምልኮ ፡ ለአምላክ ፡ ዘፈጠረከ] **A** ወአምላክ ፡ *sic* ለአምላክ ፡ ፈጣሪከ. — 11. አቡሃ] **A** አቡየ. — *ib.* ተምዓ ፡ ፈድፋደ] P, O, **A** *om.* — *ib.* ወተቈጥዓ] P, O, **A** *om.* ወ.

aux constructeurs d'ouvrir une autre fenêtre. Puis elle fit au-dessus de la piscine d'eau l'image de la croix vivificatrice de Notre-Seigneur Jésus-Christ.

3. — Lorsque son père entra dans la tour, il vit ce qu'avaient fait les constructeurs, qui avaient transgressé ses ordres. Il les interrogea à ce sujet. Ils lui racontèrent et lui dirent : « Ta fille Barbe elle-même a ordonné ceci. » Lorsqu'il l'interrogea et lui dit : « Pourquoi as-tu fait ceci? », elle lui dit : « Sache, ô mon père, que c'est par la Trinité sainte que toute œuvre est accomplie. Moi-même, j'ai fait faire ces trois fenêtres au nom de la Trinité sainte et cette croix à l'image de la croix de Notre-Seigneur Jésus-Christ, par qui est survenu le salut du monde entier. Convertis-toi, ô mon père, de ton erreur et adore le Dieu qui t'a créé. »

4. — Lorsque son père eut entendu ces paroles, il se fâcha extrême-

ላዕሌሃ ፡ ወመልሐ ፡ ሰይፎ ፡ ወሮጸ ፡ ድኅሬሃ ፡ ወጐየት ፡ እምኔሁ ። ወኮነ ፡ ቅድሜሃ ፡ ኰኵሕ ፡ ወተሰጥቀት ፡ ይእቲ ፡ ኰኵሕ ፡ ወቦአት ፡ ውስቴታ ፡ ወከደነታ ።

5. — ወእምድኅረዝ ፡ ተመይጠት ፡ ወነሥኣ ፡ አቡሃ ፡ ወመጠዋ ፡ ለመኳንንት ፡ ወኰነንዋ ፡ ዓቢየ ፡ ኵነኔ ። ወሀለወት ፡ በህየ ፡ ብ*እሲት ፡ እንተ ፡ ስማ ፡ ዩልያና ፡ ወኮነት ፡ ትሬኢያ ፡ ለቅድስት ፡ በርባራ ፡ እንዘ ፡ ሀለወት ፡ ውስተ ፡ ኵነኔ ፡ ወትበኪ ፡ ላዕሌሃ ። ወአስተርአያ ፡ ላቲ ፡ እግዚእነ ፡ ክርስቶስ ፡ ለቅድስት ፡ በርባራ ፡ ወአጽንዓ ፡ ወናዘዛ ።

6. — ወእምድኅረዝ ፡ አዘዘ ፡ አቡሃ ፡ ከመ ፡ ይምትሩ ፡ ርእሳ ፡ ወርእሰ ፡ ዩልያና ፡ ካልእታ ፡ ወመተሩ ፡ ርእሶን ፡ ወነሥኣ ፡ አክሊለ ፡ ስምዕ ፡ በመንግሥተ ፡ ሰማያት ። ወወረደት ፡ እሳት ፡ እምሰማይ ፡ ወአውዐየቶ ፡ ለአቡሃ ፡ ወለመርቅያኖስ ፡ መኰንን ።

7. — ወኮነ ፡ ውእቱ ፡ ምንባብ ፡ ዘላቲ ፡ ገበረት ፡ ውስተ ፡ ቤተ ፡ ብለኔ ፡

1. ላዕሌሃ] P, *A* ላዕሌሁ. — *ib.* ሰይፎ] *A* ሰይፈ. — 2. ወተሰጥቀት ፡ ይእቲ ፡ ኰኵሕ] P *om.* ኰኵሕ; *A om.* — *ib.* ውስቴታ] A ስ est de seconde main. — 3. ወነሥኣ] *A.* ወነሥአት. — *ib.* ለመኳንንት] O, *A* ለመኰንን. — 3-4. ወኰነንዋ ፡ ዓቢየ ፡ ኵነኔ] P, *A* ወኰነንዋ ፡ ኵነኔ ፡ ዐቢየ; O ወኮነንዋ ፡ *sic* ዓቢየ ፡ ኵነኔ. — 4. ወሀለወት] A ለ est en surcharge. — *ib.* La dernière ligne du fol. 92 v° b de A se termine ainsi : ወሀለወት ፡ በህየ ፡ ብ; après une brusque solution de continuité de 6 fol., la suite se trouve au fol. 99 r° a, lequel commence ainsi : እሲት ፡ እንተ ፡ ስማ ፡ ዩልያና : les fol. du manuscrit sont manifestement en désordre. — *ib.* በህየ ፡ ብእሲት] P ብእሲት ፡ ህየ O, *A* ህየ ፡ ብእሲት. — *ib.* ዩልያና] *A* ዩኅያና. — 4-5. ወኮነት] A *om.* ወ. — 5. ትሬኢያ] P ትሬእይ; O ትሬእያ; *A* ትሬእዮ. — *ib.* ለቅድስት] *A om.* ለ. — *ib.* እንዘ] O *om.* — *ib.* post ኵነኔ *A add.* ዓቢየ. — *ib.* ወትበኪ] A *om.* ወ. — 6. ላቲ] P, *A om.* — *ib.* post እግዚእነ P, O *add.* ኢየሱስ. — *ib.* ወናዘዛ] O ወናዘዘ. — 7. አዘዘ] P *om.* — *ib.* ወርእሰ] *A* ለርእሰ. — 8. ካልእታ] A *om.* — *ib.* ርእሶን] P, *A* አርእስተ ፡ ክልኤሆን ፡ በሰይፍ; O አርእስተ ፡ ክልኤሆሙ ፡ በሰይፍ. — *ib.* አክሊለ] *A* አክለ *sic.* — 9. ወወረደት] P, O ወወረደ. — *ib.* እሳት] *A om.* — *ib.* ወአውዐየቶ] P ወአውዐዮ. — *ib.* ለአቡሃ O *om.* — *ib.* ወለመርቅያኖስ] A ወለመርቀያኖስ; *A* ወመርቅያኖስ. — 10. ወኮነ] P *om.* — *ib.* ዘላቲ ፡ ገበረት] A ዘላቲ ፡ ዘገበረት; P ዘላቲ ፡ ገብረቶ; *A* ገብረቶ. — *ib.* ቤተ ፡ ብለኔ] O *om.* ቤተ.

ment et s'indigna contre elle. Il tira son épée et courut après elle. Elle s'enfuit loin de lui. Il y avait devant elle un rocher. Ce rocher se fendit. Elle y entra et le rocher la recouvrit.

5. — Ensuite elle revint vers son père. Son père la prit et la livra aux juges, qui lui infligèrent un grand supplice. Il y avait là * une femme appelée Julienne. Elle voyait sainte Barbe, qui se trouvait dans les supplices; elle pleurait sur elle. Notre-Seigneur le Christ apparut à sainte Barbe, la fortifia et la consola.

6. — Ensuite son père ordonna qu'on lui coupât la tête et qu'on coupât la tête de Julienne, sa compagne. On leur coupa la tête. Elles reçurent la couronne du martyre dans le royaume des cieux. Le feu descendit du ciel et consuma son père ainsi que Marcien (Marqyânos), le juge.

7. — La piscine creusée dans la salle de bains, sur laquelle était

ወዲቤሁ ፡ ትእምርተ ፡ መስቀል ፡ ኮነ ፡ ውስቴቱ ፡ ፈውሰ ፡ ለኵሉ ፡ ዘይደዊ ፡ ሶበ ፡ ይትኀፀብ ፡ እምኔሁ ፨

8. — ወእምዝ ፡ ነሥኡ ፡ ሥጋሆን ፡ ለቅዱሳት ፡ ወአንበርዎን ፡ ውስተ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ ዘአፍአ ፡ ሀገር ፡ እንተ ፡ ስማ ፡ ገላልያ ፨ ወቦ ፡ ሥጋሃ ፡ ለቅድስት ፡ በርባራ ፡ ይእዜኒ ፡ ውስተ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያኖሙ ፡ ለቅዱሳን ፡ አባ ፡ ቂሪ ፡ ወዮሐንስ ፡ ሰማዕታት ፡ በሀገረ ፡ ምስር ፨

ጸሎቶን ፡ ወበረከቶን ፡ የሀሉ ፡ ምስሌነ ፡ አሜን ፨

1. ወዲቤሁ] P ዘዲቤሃ; O, *A* ወዲቤሃ. — *ib.* post መስቀል P *add.* ማኅየዊ. — *ib.* ante ኮነ P, O, *A add.* ወ. — *ib.* ውስቴቱ] P, O, *A* ውስቴታ. — *ib.* ፈውሰ ፡ ለኵሉ ፡ ዘይደዊ] *A* ለኵሉ ፡ ፈውሰ ፡ ወይደዊ. — 2. ይትኀፀብ] A ይትኀፀቡ. — *ib.* እምኔሁ] *A om.* — 3. ነሥኡ] O ንሥኡ *sic.* — *ib.* ለቅዱሳት] O ለቅድስት; *A* ለቅዱሳን. — *ib.* post ለቅዱሳት P *add.* አንስት ፡ ሰማዕታተ ፡ *sic* ወእምዝ ፡ ነሥኡ ፡ ሥጋሆን ፡ ለቅዱሳት ፡ አንስት ፡ (dittologie); O *add.* ሰማዕት; *A add.* ሰማዕታት. — *ib.* ወአንበርዎን] O, *A* ወአንበርዎ. — 4. ዘአፍኣ ፡ ሀገር — ለቅድስት ፡ በርባራ ፡ ይእዜኒ] P *om.* — *ib.* ዘአፍኣ] *A* በአፍኣ. — *ib.* ገላልያ] *A* ገላትያ. — *ib.* ወቦ ፡ ሥጋሃ ፡ ለቅድስት ፡ በርባራ] A ወቦ ፡ እምሥጋሃ ፡ ለቅድስት ፡ በርባራ; O ወሀሎ ፡ ሥጋሆን ፡ ለቅድስት ፡ አንስት ፡ ሰማዕታት ፡ እስከ ፡ ይእዜ; *A* ወሀሎ ፡ ሥጋሆን ፡ ለ አንስት ፡ ሰማዕታት ፡ እስከ ፡ ይእዜ. — 5. ለቅዱሳን ፡ አባ ፡ ቂሪ ፡ ወዮሐንስ] P, *A* ለቅዱሳን ፡ አቡቂር ፡ ወዮሐንስ; O ለአቡቂር ፡ ወዮሐንስ. — 7. ጸሎቶን — አሜን] P ጸሎቶን ፡ ወበረከቶን ፡ የሀሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ዘመንፈስ ፡ ቅዱስ ። ለዓለመ ፡ ዓለም; O ጸሎቶን ፡ ወበረከቶን ፡ የሀሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁርን ፡ ወልደ ፡ ኤዎስጣቴዎስ ፡ ኪዳነ ፡ ወልድ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን; *A* ጸሎቶን ፡ ወበረከቶን ፡ የሃሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁርን ፡ ስእለ ፡ ጽዮን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም; le nom propre ስእለ ፡ ጽዮን est en surcharge; un second nom propre ጽጌ ፡ ኢየሱስ se trouve sur un grattage.

l'image de la croix, devint source de guérison pour tout malade qui s'y baignait.

8. — Puis on prit les corps des saintes et on les plaça dans une église hors de la ville appelée Galâlyâ. Le corps de sainte Barbe est maintenant dans l'église des saints Abba Cyr (Qiri) et Jean (Yohannès), martyrs, dans la ville du Caire (Mesr).

Que leur prière et leur bénédiction soient avec nous. Amen.

1. — ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ካዕበ ፡ አዕረፈ ፡ አቡ ፡ ቅዱስ ፡ አበ ፡ ሳሙኤል ፡ አበ ፡ ምኔት ፡ ዘደብረ ፡ ቀለሞን ፡፡

2. — ዝንቱ ፡ ቅዱስ ፡ ኮነ ፡ እምሰብአ ፡ ሀገረ ፡ ደክሉባ ፡ እምብሔረ ፡ መጺል ፡ እምደቡብ ፡ ግብጽ ፡፡ ወኮኑ ፡ አበዊሁ ፡ ቅዱሳን ፡ ወንጹሓን ፡ ወኢኮነ ፡ ሎሙ ፡ ወልድ ፡ ዘእንበሌሁ ፡፡ ወኮነ ፡ አቡሁ ፡ ቀሲስ ፡ ወስሙ ፡ ሲላስ ፡ ወርእየ ፡ ራእየ ፡ በሌሊት ፡ ዘከመ ፡ ብእሲ ፡ ወገጹ ፡ ብሩህ ፡ ወውእቱ ፡ እንዘ ፡ ይብሎ ፡ ሀለዎ ፡ ለወልድ* ከ ፡

1. ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ካዕበ] O ወካዕበ ፡ በዛቲ ፡ ዕለት. — 3. ደክሉባ] P, O, *A* ዳክሉባ. — *ib.* መጺል] *A* መጺብ. — 4. ante እምደቡብ P *add.* ወ. — *ib.* ወኮኑ] A *om.* ወ. — *ib.* ወንጹሓን] P *om.* ወ. — *ib.* ወኢኮነ] A ወኢተኮነ *sic.* — 5. ወልድ] O ውሉድ. — *ib.* ዘእንበሌሁ] T *incip.* — *ib.* ወኮነ ፡ አቡሁ] O ወኮኑ ፡ አበዊሁ. — *ib.* ወስሙ ፡ ሲላስ] P ዘስሙ ፡ ሲላስ; O *om.* — 5-6. በሌሊት] A በሌት *sic.* — 6. ዘከመ ፡ ብእሲ ፡ ወገጹ] P *om.* ዘ; O, *A* ከመ ፡ ዘብእሲ ፡ ወገጹ; T ከመ ፡ ብእሲ ፡ ወገጹ. — *ib.* ወገጹ ፡ ብሩህ] *A* dittologie; T *om.* ወ. — *ib.* እንዘ] T *om.* — *ib.* ይብሎ] O ይብል; *A* ይብሉ. — *ib.* ሀለዎ ፡ ለወልድከ] O ሀለወ ፡ ወልድከ; *A* ወሀለወ ፡ ለወልድከ.

3. Mort d'Abba Samuel, supérieur du monastère de Qalamon.

1. Incipit. — 2. La mission d'Abba Samuel est révélée à son père Silas dans une vision. — 3. Conduit par un ange, Abba Samuel se rend au monastère de Scété. — 4. Il est recommandé par un ange à Abba Agathon. — 5. Il devient le disciple d'Abba Agathon. — 6. Il déchire avec violence la lettre de Léon, qu'on venait d'apporter au monastère de Scété. — 7. Il est frappé et chassé du monastère. — 8. Il se réfugie au monastère de Qalamon, mais il en est expulsé par le Moqaouqas d'Alexandrie. — 9. Il est pris, puis relâché par les Berbères. — 10. Il rentre au monastère de Qalamon. — 11. Les Berbères reviennent à Qalamon. — 12. Il est durement frappé par eux. — 13. Il est réprimandé par un chameau. — 14. Il est emmené captif. — 15. Ayant un pied attaché à celui d'une servante, il est chassé au désert pour garder les chameaux. — 16. Il guérit les malades. — 17. Il retourne au monastère de Qalamon. — 18. Les moines de Qalamon, ses fils spirituels, deviennent très nombreux. — 19. Il compose beaucoup de sermons et prédit la venue des Musulmans. — 20. Sa mort. — 21. Un des moines de Qalamon ressuscite; il expose le supplice des pécheurs et la récompense des justes.

1. — En ce jour aussi mourut le saint Père Abba Samuel (Sâmou'êl), supérieur du monastère de Qalamon.

2. — Ce saint était des gens de la ville de Tkyllo (Dakloubâ), de la province de Médjel (Masil), du nord de l'Égypte (Gebs). Ses parents étaient saints et purs. Ils n'avaient pas d'autre fils que lui. Son père était prêtre et s'appelait Silas (Silâs). Il eut une vision, la nuit. C'était comme un homme au visage lumineux. Cet homme lui disait : « Il faut que * ton fils

ከመ ፡ ይኩን ፡ ማዕምነ ፡ ወመምህረ ፡ ኄረ ፡ ለብዙኃን ፡ ሰብእ ፡ ወይከውን ፡ ኅሩየ ፡ ለእግዚአብሔር ፡ በኵሉ ፡ መዋዕለ ፡ ሕይወቱ ፨

3. — ወኮነ ፡ ዝንቱ ፡ ሳሙኤል ፡ ንጹሐ ፡ እምንእሱ ፡ ከመ ፡ ሳሙኤል ፡ ነቢይ ፨ ወኮነ ፡ ሕሊና ፡ ምንኵስና ፡ ይሔሊ ፡ ውስተ ፡ ልቡ ፡ ኵሎ ፡ ጊዜ ፨ ወበአሐቲ ፡ እለት ፡ ረከበ ፡ ምክንያተ ፡ ወወፅአ ፡ እምኀበ ፡ አቡሁ ፡ ከመ ፡ ይሖር ፡ ኀበ ፡ ገዳመ ፡ አስቄጥስ ፡ ወኢኮነ ፡ ያአምር ፡ ፍኖቶ ፨ ወመልአከ ፡ እግዚአብሔር ፡ ተመስለ ፡ ሎቱ ፡ ከመ ፡ ብእሲ ፡ መነኮስ ፡ ወአስተርአየ ፡ ሎቱ ፡ ወይቤሎ ፡ አይቴ ፡ ተሐውር ፨ ወይቤሎ ፡ ቅዱስ ፡ አባ ፡ ሳሙኤል ፡ አንሰ ፡ እፈቅድ ፡ ከመ ፡ እሑር ፡ ኀበ ፡ ደብረ ፡ አስቄጥስ ፨ ወይቤሎ ፡ መልአክ ፡ ዘአምሳለ ፡ መነኮስ ፡ ወአነሂ ፡ ካዕበ ፡ አሐውር ፡ ኀበ ፡ ህየ ፡ ወሖሩ ፡ ኅቡረ ፡ ውስተ ፡ ፍኖት ፡ እስከ ፡ አመ ፡ በጽሑ ፡ ኀበ ፡ ደብረ ፡ አስቄጥስ ፨

1. ከመ ፡ ይኩን] A ዘንተ ፡ ከመ ፡ ይከውን; *A*, T ከመ ፡ ይከውን. — *ib.* ማዕምነ] P, O, *A* ምእመነ; T መእምነ *sic.* — *ib.* ኄረ] A *om.*; *A* ወኄረ. — *ib.* ወይከውን] O ወይኩን. — 2. በኵሉ] O ወኵሉ. — 3. ወኮነ ፡ ዝንቱ ፡ ሳሙኤል — ከመ ፡ ሳሙኤል ፡ ነቢይ] P, T ወኮነ ፡ ዝንቱ ፡ አባ ፡ ሳሙኤል ፡ ነቢይ; O ወኮነ ፡ ዝንቱ ፡ አባ ፡ ሳሙኤል ፡ ንጹሐ ፡ እምንእሱ ፡ ከመ ፡ ሳሙኤል; *A* ወኮነ ፡ አባ ፡ (T አብ ፡) ሳሙኤል ፡ ነቢይ. — 4. ወኮነ ፡ ሕሊና — ውስተ ፡ ልቡ] P, O, *A* ወውእቱ ፡ ኮነ ፡ ይሄሊ ፡ ልብሰ ፡ ምንኵስና ፡ በውስተ ፡ ልቡ (*A* ልብ); T ወውእቱ ፡ ኮነ ፡ ሕሊና ፡ እምንኵስና ፡ ይሔሊ ፡ ውስተ ፡ ልቡ. — *ib.* ኵሎ ፡ ጊዜ] P በኵሉ ፡ ጊዜ. — *ib.* ወበአሐቲ] O *om.* በ. — *ib.* እለት] T ጊዜ. — 5. ምክንያተ] A ምክናያተ *sic.* — *ib.* አቡሁ] T አበዊሁ. — *ib.* ይሖር] O ሖረ. — *ib.* ኀበ] P, O, *A* *om.* — 6. ወኢኮነ ፡ ያአምር ፡ ፍኖቶ] A ወኢኮነ ፡ ሎቱ ፡ የሐውር ፡ ፍኖተ; P, *A* ወኢኮነ ፡ የአምር ፡ *sic* (*A* ያእምር ፡) ፍኖቶ; O ወኮነ ፡ የሐውር ፡ ፍኖቶ. — *ib.* ወመልአከ] O, *A* *om.* ወ. — *ib.* ሎቱ] *A* ቦቱ. — 7. ወአስተርአየ ፡ ሎቱ] P, O, A *om.* — *ib.* ወይቤሎ ፡ አይቴ ፡ ተሐውር] O ተሑውር *sic*; *A* *om.* — 7-8 ቅዱስ] P, O, *A* *om.* — 8. አንሰ ፡ እፈቅድ] A አንስ ፡ *sic* እፈቅድ; P, O, *A* እፈቅድ ፡ አንሰ. — *ib.* እሖር] O እሑር. — *ib.* ኀበ] O *om.* — *ib.* ደብረ] *A* ገዳመ. — 9. መልአክ ፡ ዘአምሳለ ፡ መነኮስ] A መልአክ ፡ ዘአምስለ ፡ *sic* መነኮስ; P መልአክ ፡ እግዚአብሔር ፡ ዘአስተርአዮ ፡ በአምሳለ ፡ መነኮስ; O መልአክ ፡ ዘአስተርአዮ ፡ በአምሳለ ፡ መነኮስ; *A* መልአክ ፡ ዘአስተርአዮ ፡ በአምሳለ. — *ib.* ወአነሂ] A አነሂ; P, O, *A* አነኒ. — *ib.* ካዕበ ፡ አሐውር ፡ ኀበ ፡ ህየ] P, O, *A* አሐውር ፡ ህየ. — 10. ኅቡረ] A ኅብረ. — *ib.* ፍኖት] P, O, *A* ፍኖቶሙ. — *ib.* እስከ ፡ አመ] P, O, *A* *om.* አመ. — *ib.* ደብረ] P, O, *A* ገዳመ; T *defic.* (variantes tirées des quatorze premières lignes, non endommagées par le feu, du fol. 112 v° b).

devienne un croyant et un maître excellent pour beaucoup de gens. Il deviendra un élu pour le Seigneur, pendant tous les jours de sa vie. »

3. — Ce Samuel fut pur, dès son enfance, comme Samuel, le prophète. Il entretenait le désir du monasticat dans son cœur, à tout moment. Un jour, il trouva l'occasion de se faire moine. Il partit de chez son père, pour aller au désert de Scété ('Asqêṭês). Il ne connaissait pas le chemin. Un ange du Seigneur se fit semblable pour lui à un moine, lui apparut et lui dit : « Où vas-tu? » Saint Abba Samuel lui dit : « Pour moi, je veux aller au monastère de Scété. » L'ange qui ressemblait à un moine lui dit : « Moi aussi, je vais là. » Ils allèrent ensemble dans le chemin, jusqu'à ce qu'ils parvinssent au monastère de Scété.

4. — ወመጠዎ ፡ መልአከ ፡ እግዚአብሔር ፡ ለ፩ብእሲ ፡ አረጋዊ ፡ መነኮስ ፡ ዘስሙ ፡ አባ ፡ አጋቶን ፡ ዘይነብር ፡ ውስተ ፡ በአት ፡ ወኮነ ፡ ውእቱ ፡ ጻድቀ ፡ ፈድፋደ ፨ ወመልአከ ፡ እግዚአብሔርሰ ፡ ነገሮ ፡ ለቅዱስ ፡ አባ ፡ አጋቶን ፡ በእንተ ፡ አባ ፡ ሳሙኤል ፡ ወይቤሎ ፡ ተወከፎ ፡ ለሳሙኤል ፡ በፍሥሓ ፡ ወአልብሶ ፡ አልባሰ ፡ አስኬማ ፡ ቅዱስ ፡ ዘምንኵስና ፡ ወዝንቱ ፡ ይከውነከ ፡ ወልደ ፡ ዘበአማን ፡ ወያጸንዕ ፡ ርስአናከ ፨ ወአንተ ፡ መሀሮ ፡ ኵሎ ፡ ሕገ ፡ ምንኵስና ፡ ወሶበ ፡ ይቤ ፡ መልአክ ፡ ዘንተ ፡ ለአባ ፡ አጋቶን ፡ ተሰወረ ፡ እምኔሁ ፨

5. — ወሶቤሃ ፡ በጽሐ ፡ አባ ፡ ሳሙኤል ፡ ኀበ ፡ አባ ፡ አጋቶን ፡ ወተወክፎ ፡ በፍሥሓ ፡ ዓቢይ ፡ እንዘ ፡ *ይቤሎ ፡ ሠናይ ፡ ምጽአትከ ፡ ኀቤየ ፡ አገብረ ፡ እግዚአብሔር ፡ ሳሙኤል ፨ እስመ ፡ እግዚአብሔር ፡ ዘፈነወከ ፡ ሊተ ፡ በጊዜ ፡ ርሥአንየ ፡ ወበውእቱ ፡

1. መልአከ] A መልአክ. — *ib.* ለ፩ብእሲ ፡ አረጋዊ ፡ መነኮስ] P, O ለ፩መነኮስ ፡ ብእሲ ፡ አረጋዊ *ib.* ለ፩ብእሲ — ወመልአከ ፡ እግዚአብሔርሰ ፡ ነገሮ] A *om.* — 1-2. ዘስሙ ፡ አባ ፡ አጋቶን] A ዘስም ፡ አባ ፡ አጋቶን; P *om.* አባ. — 2. ዘይነብር] A *om.* — *ib.* በአት] T *incip.* — *ib.* ጻድቀ] P, O ጻድቅ; T ጻድ ቅ *sic.* — 3. ወመልአከ ፡ እግዚአብሔርሰ ፡ ነገሮ] P, O ወነገሮ ፡ ውእቱ ፡ መልአክ ፡ እግዚአብሔር. — *ib.* እግ ዚአብሔርሰ] T *om.* ሰ. — *ib.* አባ] T አበ *sic.* — *ib.* አጋቶን] T አገቶን *sic.* — *ib.* አባ] T አበ *sic.* — *ib.* ሳሙኤል] T ሰሙኤል *sic.* — 4. ወይቤሎ ፡ ተወከፎ ፡ ለሳሙኤል] P, O ወይቤሎ ፡ ተወከፎ ፡ ለሳሙኤ ል; A *om.* — *ib.* ለሳሙኤል] T ለሰሙኤል *sic.* — *ib.* ወአልብሶ ፡ አልባሰ — ወዝንቱ ፡ ይከውነከ] P, O, A ወአልበሶ ፡ አልባሰ ፡ (O አስኬማ ፡) ምንኵስና ፡ እስመ ፡ ዝንቱ ፡ (A እሙንቱ ፡) ይከውነከ ፡ (P ይከው ን). — *ib.* አልባሰ] T *om.* — *ib.* ቅዱስ] T ቅዱሰ. — 5. ወልደ] A ወበልብ. — *ib.* ርስአናከ] P, O ርስዓ ንከ; A ርስዓንከ. — 6. ወሶበ ፡ ይቤ — ለአባ ፡ አጋቶን] P, O, A ወሶበ ፡ ይቤሎ ፡ (P ወይቤሎ ፡) ዘንተ ፡ መልአክ ፡ (O መልአክ ፡) ለአባ ፡ (A *om.* ለ) አጋቶን. — *ib.* ይቤ] T ይቤሎ. — 7. ተሰወረ] A ተሰወር. — 8. ወሶቤሃ] T ወሶበ. — *ib.* በጽሐ] A *om.* — *ib.* አባ] T አበ *sic.* — *ib.* ሳሙኤል] T ሰሙኤል *sic* — *ib.* ወተወክፎ] O *om.* ወ; A ሖረ ፡ ወተወክፎ. — 9. ዓቢይ] T ዓቢየ; T hic *defic.* (variantes tirées des quatorze premières lignes, non endommagées par le feu, du fol. 113 r° a). — *ib.* ይቤሎ] P, O, A ይብሎ. — *ib.* አገብረ] A አግብረ. — *ib.* አገብረ ፡ እግዚአብሔር ፡ ሳሙኤል] P *om.* — 10. እግዚአብሔር ፡ ዘፈነወከ] P, A *om.* ዘ; O ፈነውከ. — *ib.* ሊተ] P, O, A ኀቤየ. — *ib.* በጊዜ ፡ ርሥአንየ] P ጊዜ ፡ ርስዓንየ; O በጌዜ ፡ *sic* ርስዓንየ; A በጊዜ ፡ ርስዓን. — *ib.* ወበውእቱ ፡ ጊዜ] P, O, A በበጊዜሃ ፡ (O በበጌዜሃ *sic*).

4. — L'ange du Seigneur le remit à un vieux moine, appelé Abba Agathon ('Agâton), qui demeurait dans une grotte et était lui-même extrêmement juste. L'ange du Seigneur avait exposé à saint Abba Agathon au sujet d'Abba Samuel et lui avait dit : « Reçois Samuel avec joie et revêts-le du vêtement de la robe sainte du monasticat. Celui-ci deviendra pour toi un fils véritable; il fortifiera ta vieillesse. Toi-même enseigne-lui toutes les lois monastiques. » Lorsque l'ange eut dit ceci à Abba Agathon, il disparut d'auprès de lui.

5. — Aussitôt Abba Samuel parvint vers Abba Agathon. Abba Agathon le reçut dans une grande joie, en * lui disant : « Bonne soit ta venue vers moi, ô serviteur du Seigneur, Samuel. En effet, c'est le Seigneur qui t'a envoyé à moi, à l'époque de ma vieillesse. Au moment où il l'introduisit avec lui

ጊዜ ፡ አብአ ፡ ምስሌሁ ፡ ውስተ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ ወጸለየ ፡ ላዕለ ፡ ሰቀ ፡ ጸጉር ፡ ወቅናት ፡ ወቆብእ ፡ ወአስኬማ ፡ ወአልበሶ ፡ ኪያሆሙ ፡ እንዘ ፡ ይብል ፡ አምላከሙ ፡ ለአበዊየ ፡ ቅዱሳን ፡ አባ ፡ እንጦንስ ፡ ወአባ ፡ መቃርስ ፡ የሀሉ ፡ ምስሌከ ፡ ኦወልድየ ፡ ሳሙኤል ፡ ወይኩንከ ፡ ረዳኤ ፡ በውስተ ፡ ኵሉ ፡ ምንዳቤከ ፨ ወቅዱስሰ ፡ አባ ፡ አጋቶን ፡ መሀሮ ፡ ለአባ ፡ ሳሙኤል ፡ ትሕትና ፡ ወአርምሞ ፨ ወኮነ ፡ ይቤ ፡ ኵሎ ፡ ጊዜ ፡ ስረይ ፡ ሊተ ፡ ኦአቡየ ፡ ግበር ፡ ምስሌየ ፡ ፍቅረ ፡ ወምርሐኒ ፡ ወሰገደ ፡ ለአባ ፡ አጋቶን ፡ ወይቤሎ ፡ ተዘከረኒ ፡ ኦአቡየ ፡ ቅዱስ ፡ ወቡሩክ ፡ ከመ ፡ ይረስየኒ ፡ እግዚአብሔር ፡ እግበር ፡ ፈቃዶ ፨ ወተምህረ ፡ ቅዱስ ፡ አባ ፡ ሳሙኤል ፡ እምነ ፡ አቡሁ ፡ ቅዱስ ፡ አባ ፡ አጋቶን ፡ ኵሎ ፡ ፍኖተ ፡ ምንኵስና ፡ ወኮነ ፡ መንፈስ ፡ ቅዱስ ፡ ይትራድኦ ፡ በኵሉ ፡ ግብር ፨ ወነበረ ፡ አባ ፡ ሳሙኤል ፡ በኀበ ፡ አረጋዊ ፡ አባ ፡ አጋቶን ፡ ፫ዓመተ ፡ እንዘ ፡ ይትኤዘዝ ፡ ሎቱ ፡ በኵሉ ፡ ዘይኤዝዞ ፨ ወእምዝ ፡ አዕረፈ ፡ ቅዱስ ፡ አባ ፡ አጋቶን ፨

1. ምስሌሁ] *A om.* — *ib.* ወጸለየ] O ወባረከ. — *ib.* ላዕለ] *A om.* — 1-2. ወቅናት] O ወቅንዓት. — 2. ወአልበሶ] O ወአልባሰ. — 2-3. ለአበዊየ ፡ ቅዱሳን] P ለአበው ፡ ቅዱሳን; *A* ኦአቡየ ፡ ቅዱስ. — 3. አባ ፡ እንጦንስ] P አባ ፡ እንጦንዮስ; *A* አባ ፡ ሳሙኤል ፡ እንጦንዮስ. — *ib.* የሀሉ ፡ ምስሌከ] O የሀሉ ፡ ምስለ; *A* ተማኅሎ ፡ *sic* ምስሌከ. — *ib.* ኦወልድየ] O *om.* ኦ. — 4. ወይኩንከ] O ወይኵንከ. — *ib.* ረዳኤ] A ረድኤ *sic.* — *ib.* በውስተ] O *om.* በ. — *ib.* ኵሉ] *A om.* — *ib.* ምንዳቤከ] A *om.* ከ. — 5. መሀሮ] *A om.* — *ib.* ይቤ] P, O, *A* ይብል. — *ib.* ኵሎ] *A om.* — 6. ኦአቡየ] A ኦ est en surcharge; P *om.* — *ib.* ግበር ፡ ምስሌየ ፡ ፍቅረ] A *om.* ምስሌየ; *A* ግብር ፡ *sic* ሊተ ፡ ምስለ ፡ ፍቁር. — *ib.* ወስገደ] O ወነገደ. — 7. post ቅዱስ *A add.* ውእቱ. — *ib.* ይረስየኒ] A ወይሬስየኒ; O ረስየኒ *sic.* — *ib.* እግዚአብሔር] *A om.* — 8. እግበር ፡ ፈቃደ] P ፈቃደ ፡ እግበር; *A* ከመ ፡ እግበር ፡ ፈቃደ. — *ib.* ቅዱስ] O *om.* — *ib.* አቡሁ ፡ ቅዱስ] P, O, *A om.* — *ib.* አባ] *A om.* — 9. post ምንኵስና P, O *add.* መንፈሳዊ; *A add.* መንፈሳዊ. — *ib.* መንፈስ ፡ ቅዱስ] P, O *om.* መንፈስ; *A om.* — 10. በኀበ ፡ አረጋዊ — ወኮነ ፡ ቅዱስ ፡ አባ ፡ ሳሙኤል] P *om.* — *ib.* በኀበ] O, *A om.* በ. — *ib.* አባ] *A* ኀበ. — 11. ይትኤዘዝ ፡ ሎቱ ፡ በኵሉ] O ይገብር ፡ ሎቱ ፡ ኵሎ; *A* ይገብር ፡ ቦቱ ፡ ኵሎ. — *ib.* ዘይኤዝዞ] O ዘይኤዝዝ; *A* ይትኤዘዝ. — *ib.* post ወእምዝ *A add.* ቦቱ. — *ib.* ቅዱስ] O, *A om.*

dans l'église, il pria sur le cilice de poils, la ceinture, le capuce et la robe monastique. Il l'en revêtit, en disant : « Que le Dieu de mes Pères saints Abba Antoine ('Enṭonès) et Abba Macaire (Maqârès) soit avec toi, ô mon fils Samuel. Qu'il soit pour toi un auxiliateur dans tous tes tourments. » Saint Abba Agathon enseigna à Abba Samuel l'humilité et le silence. Abba Samuel disait à tout moment : « Pardonne-moi, ô mon Père, fais amitié avec moi et dirige-moi. » Il se prosternait devant Abba Agathon. Il lui disait : « Souviens-toi de moi, ô mon Père saint et béni, afin que le Seigneur me rende capable d'accomplir sa volonté. » Saint Abba Samuel fut instruit par son Père saint Abba Agathon de toute voie monastique. L'Esprit-Saint l'aidait en toute œuvre. Abba Samuel demeura auprès du vieillard Abba Agathon pendant trois ans, en lui obéissant en tout ce qu'il lui ordonnait. Puis saint Abba Agathon mourut.

6. — ወኮነ ፡ ቅዱስ ፡ አባ ፡ ሳሙኤል ፡ ይጸውም ፡ ቦሰብኤ ፡ ወይትጋደል ፡ ተጋድሎ ፡ ዓቢየ ፨ ወተሠይመ ፡ ቀሲሰ ፡ በውስተ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ ዘቅዱስ ፡ አባ ፡ መቃርስ ፡ ዘአስቄጥስ ፨ ወእምድኅረ ፡ ኅዳጥ ፡ መዋዕል ፡ አምጽኡ ፡ ጦማረ ፡ ልዮን ፡ ከሓዲ ፡ ዘከልቄዶን ፡ ኀበ ፡ ገዳመ ፡ አስቄጥስ ፡ ወአንበብዎ ፨ ወሶበ ፡ ሰምዑ ፡ መነኮሳት ፡ አረጋዊያን ፡ ዘንተ ፡ ነገረ ፡ ሐዘኑ ፡ ፈድፋደ ፨ ወቀንአ ፡ አባ ፡ ሳሙኤል ፡ በቅንዓተ ፡ መንፈስ ፡ ቅዱስ ፡ ወተንሥአ ፡ በማዕከለ ፡ ኵሉ ፡ ሰብእ ፡ ወአኀዘ ፡ ውእተ ፡ ጦማረ ፡ ርኩሰ ፡ ወሰጠጦ ፡ ወይቤ ፡ ውጉዝ ፡ ውእቱ ፡ ኵሉ ፡ ዘይዌልጥ ፡ ሃይማኖተ ፡ ርትዕተ ፡ ዘአበዊነ ፡ ቅዱሳን ፨

7. — ወሶበ ፡ ርእየ ፡ ላእኩ ፡ ለንጉሥ ፡ ዘንተ ፡ ተምዐ ፡ ፈድፋደ ፡ ወአዘዘ ፡ ከመ ፡ ይዝብጥዎ ፡ ለቅዱስ ፡ በድንበሳት ፡ ዘሐጺን ፡ ወይስቅልዎ ፡ በመዝራዕቱ ፡ ወይጽፍዕዎ ፡ ውስተ ፡ ገጹ ፡ ወገብሩ ፡ ቦቱ ፡ ዘንተ ፡ ኵሎ ፡ ወሶበ ፡ ጸፍዕዎ ፡

1. ወኮነ ፡ ቅዱስ ፡ አባ ፡ ሳሙኤል] P, O, *A* ወነበረ ፡ አባ ፡ ሳሙኤል. — *ib.* ante ይጸውም *A add.* ኢ. — — *ib.* ፪ሰብኤ] A ሰብኤ ፡ ሰብኤ; P ይሰብዔ *sic; A om.* ፪. — 1-2. ተጋድሎ] O *om.* — 2. ወተሠይመ] A ወተመይመ *sic* primitivement; un petit trait oblique à gauche du premier መ indique que cette lettre a été corrigée en ሠ, d'où la leçon ወተሠይመ. — *ib.* ቀሲስ] P *om.* — 2-3. መቃርስ] *A* መቃርዮስ. — 3. ዘአስቄጥስ] P, O, *A* ዘአስቄጤስ. — *ib.* post ወእምድኅረ O *add.* ዝ. — *ib.* አምጽኡ] O በጽሐ. — 4. ዘከልቄዶን] P, O ዘኬልቄዶን; *A* ዘኬልቄዶን. — *ib.* ወአንበብዎ] A ወአንብብዎ *sic;* O ወነበብዎ *sic.* — 5. አረጋዊያን] P, O, *A* አረጋውያን. — *ib.* ነገረ] A *om.* — *ib.* ሐዘኑ] *A* ኀዘነ. — 5-6. በቅንዓተ ፡ መንፈስ ፡ ቅዱስ] A በመንፈስ ፡ ቅዱስ; O *om.* ቅዱስ. — 6. ወተንሥአ] A ን est en surcharge. — *ib.* በማዕከለ] O *om.* — *ib.* ውእተ] O ውእቱ; *A* ውእተ est en surcharge 7. ርኩሰ] O, *A* ርኩሰ. — *ib.* ወሰጠጦ] P, O ወሠጠጦ; *A* ወሰጠጠ. — *ib.* ውጉዝ ፡ ውእቱ] *A* ውእቱ ፡ ውጉዝ. — *ib.* ዘይዌልጥ] A ዘይወልጥ. — 8. ዘአበዊነ] A ዘለአበዊነ. — 9. ተምዐ] P, O, *A* መልአ ፡ (P ተመልአ ፡) ቍጥዓ ፡ ወተምዕዓ ፡ (*A* ወተምዓ). — *ib.* ወአዘዘ] *A om.* — 10. በድንበሳት] A ድበሳት *sic;* P በድምበሳት *sic.* — *ib.* ወይስቅልዎ] A, O ወይሰቅልዎ. — 11. ውስተ ፡ ገጹ] P, O ገጾ. — *ib.* ወገብሩ] O ወገብረ. — *ib.* ቦቱ] *A om.* — *ib.* ante ወሶበ P, O, *A add.* ወጸፍዕዎ ፡ (*A* ወጸፍዖ ፡) በከመ ፡ አዘዘ ፡ (P አዘዘሙ).

6. — Saint Abba Samuel jeûnait deux fois la semaine. Il pratiquait une grande ascèse. Il fut ordonné prêtre dans l'église de saint Abba Macaire de Scété. Peu de jours après, on apporta la lettre de Léon (Leyon), l'impie, de Chalcédoine (Kalqêdon), au désert de Scété et on la lut. Lorsque les vieillards moines eurent entendu l'exposé de la lettre, ils furent extrêmement tristes. Abba Samuel fut *animé du zèle de l'Esprit-Saint. Il se leva au milieu de tous les gens, saisit cette lettre impure, la déchira et dit : « Anathème est quiconque changera la foi droite de nos Pères saints. »

7. — Lorsque le ministre du roi vit ceci, il se fâcha extrêmement. Il ordonna de frapper le saint avec des marteaux de fer, de le suspendre par les bras et de le souffleter sur le visage. On lui fit tout cela. Lorsqu'on l'

ተመልሃ ፡ አሐቲ ፡ እምዓዕይንቲሁ ። ወእምዝ ፡ አዘዘ ፡ ከመ ፡ ይስድድዎ ፡ እምደብረ ፡ አስቄጥስ ።

8. — ወአስተርአዮ ፡ መልአክ ፡ እግዚአብሔር ፡ ለቅዱስ ፡ አባ ፡ ሳሙኤል ፡ ወአዘዞ ፡ ከመ ፡ ይሖር ፡ ወይሕድር ፡ ውስተ ፡ ደብረ ፡ ቀለሞን ፡ ወሖረ ፡ በጊዜሃ ፡ ወኀደረ ፡ በሕየ ። ወሶበ ፡ ነበረ ፡ ሕዳጠ ፡ መዋዕለ ፡ እንዘ ፡ ይሜህሮሙ ፡ ለኵሎሙ ፡ ሰብእ ፡ ከመ ፡ ይጽንዑ ፡ ውስተ ፡ ሃይማኖት ፡ ርትዕት ፡ ወሰምዓ ፡ ዜናሁ ፡ መቆቅዝ ፡ ዘኮነ ፡ ሥዩመ ፡ መኰንነ ፡ ወሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ላዕለ ፡ ሀገረ ፡ እስክንድርያ ፡ ወኵሉ ፡ ብሔረ ፡ ግብጽ ፡ ወመጽአ ፡ ኀበ ፡ ቅዱስ ፡ አባ ፡ ሳሙኤል ፡ ወቀሠፎ ፡ ቅሥፈተ ፡ ዓቢየ ፡ ወሰደዶ ፡ እምደብሩ ፡ ወሖረ ፡ ወኀደረ ፡ ውስተ ፡ አሐቲ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ በገዳመ ፡ ቀለሞን ።

9. — ወበውእቱ ፡ መዋዕል ፡ መጽኡ ፡ በርባር ፡ አረማዊያን ፡ ኀበ ፡ ህየ ፡ ወነሥእዎ ፡ ከመ ፡ ይስድዎ ፡ ኀበ ፡ ብሔሮሙ ፡ ወሰአሎ ፡ ለእግዚእነ ፡ ክርስቶስ ፡ ከመ ፡ ያ

1. ተመልሃ] P, O ተመልሐት; *A* ተመትሐት *sic.* — *ib.* አሐቲ ፡ እምዓዕይንቲሁ] P, O, *A* አሐቲ ፡ (*A* አይቲ *sic*) ዓይኑ. — *ib.* አዘዘ] P አዘዞሙ; *A* አዘዞ. — *ib.* ይስድድዎ] *A* ይስድዎ. — *ib.* እምደብረ] A ወእምድኅረ. — 4. አዘዞ] A, P, O አዘዘ. — *ib.* ይሖር] O ይሑር. — *ib.* ወይሕድር] A ወየሐድር. — *ib.* ውስተ] P, O, *A* ኀበ. — *ib.* ቀለሞን] P, O, *A* ቀልሞን. — *ib.* በጊዜሃ] A *om.*; O *om.* በ. — 5. በሕየ] P, *A om.* በ. — *ib.* ወሶበ ፡ ነበረ] P, O, *A* ወነበረ. — *ib.* መዋዕለ] A መዋዕል. — *ib.* ይሜህሮሙ] A ይ est en surcharge. — 5-6. ante ሰብእ P *add.* ለ. — 6. ይጽንዑ] *A* ያጽንዑ. — *ib.* ወሰምዓ ፡ ዜናሁ] P ወእምዝ ፡ ሶበ ፡ ሰምዓ ፡ ዜናሁ; *A* ወተሰምዓ ፡ ዜናሁ. — *ib.* መቆቅዝ] A ምቆቀዝ; *A* መቆቀብ. — 7. ሥዩመ] P, O, *A om.* — 8. ወመጽአ] *A om.* ወ. — *ib.* ቅሥፈተ ፡ ዓቢየ] P, O ዐቢየ ፡ ቅሥፈተ; *A* ዓቢየ ፡ መቅሠፍተ. — 9. ወሰደዶ] O ወሰደደ. — *ib.* ወኀደረ] *A om.* — *ib.* ውስተ] P, O ኀበ. — *ib.* አሐቲ] P, O, *A om.* — *ib.* በገዳመ] *A* በደብረ. — 10. ቀለሞን] P, O, *A* ቀልሞን. — 11. በርባር] P, *A* በርበር. — *ib.* አረማዊያን] P, O, *A* አረማውያን. — *ib.* ኀበ ፡ ህየ] P, O, *A om.* ኀበ. — *ib.* ወነሥእዎ ፡ ከመ ፡ ይስድዎ] P ከመ ፡ ይስድዎ ፡ ነሥእዎሙ; O ወነሥእዎ ፡ ከመ ፡ ይስድድዎ; *A* ወነሥእዎ ፡ ከመ ፡ ይስድዎ. — 12. ብሔሮሙ] A la lettre ሔ est en surcharge au-dessus de la lettre ሙ.

souffletait, un de ses yeux fut arraché. Puis le ministre ordonna de le chasser du monastère de Scété.

8. — Un ange du Seigneur apparut à saint Abba Samuel et lui ordonna de s'en aller et d'habiter dans le monastère de Qalamon. Il s'en alla aussitôt et habita là. Lorsqu'il eut demeuré là peu de jours, en enseignant à tous les gens d'être fermes dans la foi droite, le Maqoqaz, qui avait été institué préfet et patriarche de la ville d'Alexandrie ('Eskendryâ) et de tout le pays d'Égypte (Gebṣ), apprit sa renommée. Il vint trouver saint Abba Samuel. Il le flagella d'une grande flagellation. Il le chassa de son monastère. Abba Samuel s'en alla et habita dans une église, au désert de Qalamon.

9. — En ces jours les Berbères (Barbâr) païens vinrent là. Ils le prirent pour l'emmener à leur pays. Il demanda à Notre-Seigneur le Christ

ድኅኖ ፡ እምእደዊሆሙ ። ወከነ ፡ ሶበ ፡ ይጽዕንዎ ፡ ዲበ ፡ ሰገመል ፡ ኢይክል ፡ ውእቱ ፡ ገመል ፡ ይትሀወክ ፡ ግሙራ ፡ ወእምድኅረ ፡ ዘበጥዎ ፡ ብዙኀ ፡ ወኀደግዎ ፡ ወሐሩ ፡ ኀበ ፡ ብሔሮሙ ።

10. — ወተመይጠ ፡ ቅዱስ ፡ አባ ፡ ሳሙኤል ፡ ኀበ ፡ ደብሩ ፡ ቀለሞን ፡ ወነበረ ፡ በህየ ፡ እንዘ ፡ ይጸመድ ፡ ወይትጋደል ፡ በፍኖተ ፡ ምንኵስና ።

11. — ወእምዝ ፡ መጽኡ ፡ በርበር ፡ አረማውያን ፡ ምዕረ ፡ ዳግመ ፡ ወፈርሃ ፡ እምኔሆሙ ፡ ወሰምዐ ፡ ቃለ ፡ እንዘ ፡ ይብል ፡ ኢትፍራህ ፡ ሳሙኤል ፡ አላ ፡ ሑር ፡ ወንበር ፡ ውስተ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ ወኢትትናገር ፡ ምስሌሆሙ ፡ ወአነ ፡ እሬስዮሙ ፡ ከመ ፡ ኢይርአዩከ ፡ ወነበረ ፡ ከመዝ ። ወእምድኅረዝ ፡ ቦኡ ፡ በርበር ፡ አረማውያን ፡ ውስተ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ ወአስይፍቲሆሙ ፡ ምሉኃት ፡ ውስተ ፡ እደዊሆሙ ፡

1. እምእደዊሆሙ] P, O, *A* እምኔሆሙ. — *ib.* ወከነ ፡ ሶበ ፡ ይጽዕንዎ] P, O, *A* ወሶበ፡ሃ ፡ በኀንዎ ፡ (*A* ቤኀንዎ *sic*). — *ib.* ኢይክል ፡ ውእቱ ፡ ገመል ፡ ይትሀወክ] P, O, *A* ወውእቱሂ ፡ ገመል ፡ (*A om.* ገመል ፡) ኢክህለ ፡ ተሀውኮ ፡ (O, *A* ተኀውኮ *sic*). — 2. ወእምድኅረ] A *om.* ወ; P, O, *A* ወእምዝ. — *ib.* ዘበጥዎ ፡ ብዙኀ ፡ ወኀደግዎ] P, O, *A* ዘበጥዎ ፡ (O *om.* ዘበጥዎ ፡) ፀቢየ ፡ ዝብጠተ ፡ ወሶበ ፡ ተስእኖሙ ፡ (O ተስእኖ፡ *A* ተስእንዎ ፡) ኃደግዎ ፡ (O ወኃደገ; *A* ወኃደግዎ). — 3. ኀበ] O *om.* — 4. ቅዱስ] P, O, *A om.* — *ib.* ደብሩ ፡ ቀለሞን] P, O, *A* ቀልሞን ፡ ደብሩ. — 5. በህየ] P, *A om.* በ: O *om.* — *ib.* እንዘ] A *om.* — *ib.* ወይትጋደል — ወእምዝ ፡ መጽኡ] O *om.* — *ib.* ምንኵስና] T *incip.* — 6. መጽኡ] T መጽአ *ib.* በርበር] P, *A*, T በርበር; ante በርበር O *add.* ለ. — *ib.* አረማውያን] P, O, *A*, T *om.* — *ib.* ዳግመ] *A om.* — *ib.* ወፈርሃ] T ወመርሐ. — 7. ቃለ] O ቃል. — *ib.* እንዘ ፡ ይብል] P, O ዘይብል. — *ib.* ኢትፍራህ] A ኢትፍርሀ *sic.* — *ib.* ሳሙኤል] O *om.* ሳ; *A* አባ ፡ ሳሙኤል: T አሰሙኤል *sic* — *ib.* ሑር] P, O, *A* ሑር; T ተሐውር. — 7-8. ወንበር] P, O *om.* — 8. ወኢትትናገር] O ወኢይትነገር. — *ib.* ምስሌሆሙ] T ምስሌሁ. — *ib.* እሬስዮሙ ፡ ከመ ፡ ኢይርአዩከ] A እንደገሙ ፡ *sic* ወኢይርአዩከ. — 9. ወነበረ] A ወገብረ. — *ib.* ወእምድኅረዝ] P, O, *A*, T ወእምዝ. — *ib.* ቦኡ] P, O, *A* መጽኡ. — *ib.* በርበር] P, O, *A*, T በርበር. — *ib.* አረማውያን] P, O, *A* አረማውያን. — 10. ቤተ] A *om.* — *ib.* ወአስይፍቲሆሙ ፡ ምሉኃት ፡ ውስተ ፡ እደዊሆሙ] A ወአስይፍቲሆሙ ፡ ምሉሑት ፡ *sic* ውስተ ፡ እደዊሆሙ; P, *A* እንዘ ፡ አስይፍቲሆሙ ፡ (P *add.* ወንዋየ ፡ ሐቅል ፡) ምሉሓን ፡ ወጽቡዋን ፡ (*A* ወጽቡዋን ፡ *sic*) በእደዊሆሙ; O ቦኡ ፡ እንዘ ፡ አስይፍቲሆሙ ፡ ምሉሓን ፡ ወጽቡዋን ፡ *sic* በእደዊሆሙ; T እንዘ ፡ አስይፍቲሆሙ ፡ ምሉሓት ፡ ንዋየ ፡ ሐቅል ፡ ወጽቡዋን ፡ *sic* በዕደዊሆሙ ፡ ምሉሓን ፡ ንዋየ ፡ ሐቅል ፡ ምስሌሆሙ; T hic *defic.* (variantes tirées des treize premières lignes, non endommagées par le feu, du fol. 113 v° b).

de le délivrer de leurs mains. Lorsqu'ils l'eurent fait monter sur un chameau, le chameau ne put pas se mouvoir du tout. Après qu'ils l'eurent frappé beaucoup, ils le laissèrent et s'en allèrent à leur pays.

10. — Saint Abba Samuel revint à son monastère de Qalamon. Il demeura là, en pratiquant la dévotion et l'ascèse dans les voies du monasticat.

11. — Puis les Berbères païens vinrent une seconde fois. Il eut peur d'eux. Il entendit une voix qui disait : « N'aie pas peur, ô Samuel, mais va, demeure dans l'église et ne parle pas avec eux. Moi-même, je ferai en sorte qu'ils ne te voient pas. » Il demeura ainsi. Ensuite les Berbères païens entrèrent dans l'église. Leurs épées dégainées étaient dans leurs mains ; ils avaient des armes

ወንዋየ ፡ ሐቅል ፡ ምስሌሆሙ ። ወእሙንቱ ፡ ይኬልሑ ፡ በልሳኖሙ ፡ ዘመፍርህ ፡ ፈድፋደ ። ወከነ ፡ ቅዱስ ፡ ይኔጽሮሙ ፡ እንዘ ፡ ይገብሩ ፡ ኃጢአተ ፡ በቤተ ፡ መቅደስ ።

12. — ወኢተክህሎ ፡ ከመ ፡ ይነጽር ፡ ድፍረቶሙ ፡ በውስተ ፡ ቤተ ፡ መቅደስ ፡ አላ ፡ ተናገሮሙ ፡ ወይቤሎሙ ፡ ምንትኑ ፡ ዘትገብሩ ፡ አዓላዊያን ፡ እለ ፡ አልብክሙ ፡ አምልኮ ፡ እግዚአብሔር ፡ የዓሥየክሙ ፡ በከመ ፡ ምግባሪክሙ ፡ አርኩሳን ። ወይቤልዎ ፡ እሙንቱ ፡ አረማዊያን ፡ አንትኑ ፡ ዝየ ፡ ትነብር ፡ ወንሕነኒ ፡ ኢንሬእየከ ። ወአኃዝዎ ፡ ወአሰርዎ ፡ ውስተ ፡ ዓምደ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ ወቀሠፍዎ ፡ ቅሥፈተ ፡ ዓቢየ ፡ እስከ ፡ ቀርበ ፡ ለመዊት ። ወሶበ ፡ ቀርበ ፡ ለመዊት ፡ ፈትሕዎ ፡ እማእሰሩ ፡ ወወድቀ ፡ በገጹ ፡ * A, 100 r° b. ወኮነ ፡ ከመ ፡ ምውት ። ወእምዝ ፡ ሰሐብዎ ፡ እሙንቱ ፡ ከሓድያን ፡ እስከ ፡ አብጽ*ሕዎ ፡ ኀበ ፡ መካነ ፡ አግማላት ፡ ወኮኑ ፡ ይዘብጥዎ ፡ ዲበ ፡ ርእሱ ፡ በአሣእኒሆሙ ። ወአ

1. ወንዋየ ፡ ሐቅል] *A* ወንዋዮሙ ፡ ሐቅል. — *ib.* ante ይኬልሑ A *add.* እንዘ. — *ib.* በልሳኖሙ] P, O, *A* በቃሎሙ. — 1-2. post ፈድፋደ] P *add.* ባሕቱ; O, *A add.* በህቁ. — 2. ወኮነ ፡ ቅዱስ] P, O ወቅዱስሰ; *A* ወቅዱስ. — *ib.* በቤተ] O በዲበ. — 3. ወኢተክህሎ] O ወኢተክሎሙ *sic*; *A* ወኢተክህሎሙ. — *ib.* ይነጽር] A ይኔጽር. — *ib.* ቤተ] *A om.* — 3-4. አላ] *A* እለ. — 4. አዓላዊያን] P, O, *A* አዓላውያን. — *ib.* አልብክሙ] O አልቦሙ. — 4-5. አምልኮ] A አምላክ. — 5. የዓሥየክሙ] P, O ይፍድይክሙ; *A* ይፍዲክሙ. — *ib.* post በከመ P, O, *A add.* እከየ. — *ib.* ምግባሪክሙ] O ምግባሬሆሙ. — *ib.* አርኩሳን] O *om.* — *ib.* ወይቤልዎ] O ወይቤሎ. — 6. አረማዊያን] P, O, *A* አረማውያን. — *ib.* ante አንትኑ A, *A add.* ወ. — *ib.* ante ትነብር O *add.* ዘ. — *ib.* ወንሕነኒ] P, O, *A* ወንሕነሰ. — *ib.* ኢንሬእየከ] P, O, *A* ኢርኢናከ. — *ib.* post ወአሰርዎ P, O, *A add.* በጽኑዕ. — 7. ውስተ] O dittologie. — *ib.* ዓምደ ፡ ቤተ] P ዓምድ ፡ ዘቤተ. — *ib.* ቅሥፈተ] P, O, *A* መቅሠፍተ. — 8. ወሶበ ፡ ቀርበ ፡ ለመዊት] O, *A om.* — *ib.* ante ፈትሕዎ O *add.* ወ; T *incip.* — *ib.* እማእሰሩ] A እማእሰርት. — *ib.* post በገጹ P, O, *A add.* ላዕለ ፡ ምድር; T ላዕለ ፡ ምድ *sic.* — 9. ወኮነ] *A* ወኮኑ. — *ib.* ምውት] P, O, *A*, T በድን. — *ib.* እሙንቱ] P, O, *A*, T እሉ. — *ib.* ከሓድያን] A ከሓያን *sic;* P, O ዓላውያን; T ከሐዲያን. — 10. አግማላት] P, O, *A*, T አግማል. — *ib.* ይዘብጥዎ] A, O ይገዘብጥዎ; T ወይዘብጥዎ. — *ib.* ዲበ ፡ ርእሱ] P ርእሶ. — *ib.* በአሣእኒሆሙ] T በአስይፍቲሆሙ.

avec eux. Eux-mêmes poussaient, dans leur langue, des cris extrêmement terribles. Le saint les regardait faire le péché dans le sanctuaire.

12. — Il ne lui fut pas possible de regarder leur insolence dans le sanctuaire. Mais il leur parla et leur dit : « Qu'est-ce que vous faites, ô infidèles qui n'avez pas de piété ? Le Seigneur vous rétribuera selon vos œuvres, ô impurs. » Les païens lui dirent : « Toi, demeures-tu ici ? Quant à nous, nous ne te voyons pas. » Ils le saisirent, l'attachèrent à une colonne de l'église et le flagellèrent d'une grande flagellation, au point qu'il fut près de mourir. Lorsqu'il fut près de mourir, ils délièrent ses liens. Il tomba sur sa face et devint comme mort. Alors les infidèles le traînèrent jusqu'à ce * A, 100 r° b. qu'ils * l'eussent fait parvenir à un endroit où se trouvaient des chameaux. Ils le frappèrent sur la tête avec leurs souliers. Puis ils le firent monter sur un

ምግዝ ፡ አጽዓንዎ ፡ ዲቢ ፡ ገመል ፡ ወኢተክህሉ ፡ ከመ ፡ ይትሐወስ ፡ እመካኑ ፡ ወዘበጥዎ ፡ ዝብጠተ ፡ ዓቢየ ።

13. — ወከነ ፡ ቅዱስ ፡ አባ ፡ ሳሙኤል ፡ ይበኪ ፡ ብካየ ፡ መሪረ ፡ በእንተ ፡ ሕማሙ ፡ ወተመይጠ ፡ ውእቱ ፡ ገመል ፡ ኀበ ፡ ቅዱስ ፡ ወተናገሮ ፡ በቃለ ፡ ሰብእ ፡ ወይቤሎ ፡ ሠናየ ፡ ዘበጡከ ፡ እስመ ፡ ይደልወከ ፡ ለመዊት ። እስመ ፡ አንተ ፡ ተዐደውከ ፡ ቃለ ፡ እግዚአብሔር ፡ አምላክከ ፡ ሶበ ፡ ይቤለከ ፡ አርምም ፡ ወኢትትናገር ። ወሶበ ፡ ሰምዓ ፡ ቅዱስ ፡ አባ ፡ ሳሙኤል ፡ በከየ ፡ ብካየ ፡ መሪረ ፡ ወይቤ ፡ በአማን ፡ አበስኩ ፡ አላ ፡ ክሓሊ ፡ ውእቱ ፡ እግዚአብሔር ፡ ከመ ፡ ይኅድግ ፡ ሊተ ፡ ተዓድዎትየ ።

14. — ወእምዝ ፡ ጼወውዎ ፡ ውስተ ፡ ብሔሮሙ ፡ ወከኑ ፡ እምቅድሜሁ ፡ ፄወውዎ ፡ ለአባ ፡ ዮሐንስ ፡ አበ ፡ ምኔት ፡ ዘገዳመ ፡ አስቄጥስ ፡ ወተራከቡ ፡ ክልኤሆሙ ፡ በህየ ፡ ወኮኑ ፡ ይትናዘዙ ፡ በበይናቲሆሙ ።

15. — ወከነ ፡ እግዚኡ ፡ ያጌብሮ ፡ ከመ ፡ ያምልክ ፡ ፀሓየ ፡ ወኢሰምዓ ፡ ትእዛዞ ፡

1. አጽዓንዎ] T ጸዓንዎ. — *ib.* ገመል] T ገማል *sic.* — *ib.* ከመ] P, O, *A*, T *om.* — 2. ዝብጠተ ፡ ዓቢየ] A ጥብጠተ ፡ *sic* ዓቢየ; P ዐቢየ ፡ ዝብጠተ. — 3. ወከነ] *A* ወኮኑ. — *ib.* ሳሙኤል] T ስሙኤል *si.* — 4. ኀበ ፡ ቅዱስ] P, O, *A*, T ኀቤሁ. — *ib.* ወተናገሮ ፡ በቃለ ፡ ሰብእ] P, O በቃለ ፡ ሰብእ ፡ ተናገሮ. — *ib.* ወተናገሮ] T *defic.* (variantes tirées des treize premières lignes, non endommagées par le feu, du fol. 114 r° a). — 5. ሠናየ] P, O, *A* ሠናይ. — *ib.* ante ዘበጡከ P, *A* *add.* ዘ. — *ib.* ለመዊት] P, A *om.* ለ; O መዊተ. — *ib.* እስመ ፡ አንተ ፡ ተዐደውከ] P, O, *A* በእንተ ፡ ዘተዓደውከ ፡ (*A* ዘተዓደከ). — 6. ቃለ] P, O ትእዛዘ. — *ib.* አምላክከ] P *om.* — *ib.* ሶበ ፡ ይቤለከ] P, O, *A* ዘይቤለከ. — 7. post ሳሙኤል P, O, *A* *add.* ዘንተ ፡ ነገረ. — *ib.* ወይቤ] *A* ወይቤሎ. — 8. ውእቱ] P, O, *A* *om.* — *ib.* ይኅድግ ፡ ሊተ] P ሊተ ፡ ይኅድግ. — *ib.* ሊተ] O ላቲ. — 9. ጼወውዎ ፡ ውስተ] P, O, *A* ወሰደዎ ፡ ኀበ. — *ib.* እምቅድሜሁ] *A* እምቅድሜሆሙ. — 9-10. ፄወውዎ] O ፄወወዎ *sic*; *A* ፄወዎ — 10. ወተራከቡ ፡ ክልኤሆሙ] A ወተጋብኡ ፡ ምስሌሁ; O ወተራከበ ፡ ጽልሆሙ. — 10-11. በህየ] *A* *om.* በ. — 11. ይትናዘዙ] O ተናዘዙ. — 12. ወከነ ፡ እግዚኡ ፡ ያጌብሮ] P, O, *A* ወእግዚአሁ ፡ ለአባ ፡ ሳሙኤል ፡ ያጌብሮ. — *ib.* ወኢሰምዓ ፡ ትእዛዞ ፡ ግሙሬ] P, O, *A* ወኢሰምዓ ፡ እምኔሁ ፡ ዘንተ ፡ ትእዛዘ ፡ ግሙሬ.

chameau. Mais il ne fut pas possible au chameau de se mouvoir de sa place, bien qu'ils l'eussent frappé de grands coups.

13. — Saint Abba Samuel versait des larmes amères au sujet de ses souffrances. Le chameau se tourna vers le saint, lui parla dans la langue des hommes et lui dit : « On t'a frappé justement : tu mérites la mort. En effet toi-même, tu as transgressé la parole du Seigneur, ton Dieu, lorsqu'il t'a dit : « Tais-toi et ne parle pas. » Lorsque saint Abba Samuel entendit ces paroles, il versa des larmes amères et dit : « En vérité, j'ai péché, mais le Seigneur est assez puissant pour me remettre ma transgression. »

14. — Alors les Berbères l'emmenèrent captif dans leur pays. Avant lui ils avaient fait captif Abba Jean (Yohannès), supérieur d'un couvent du désert de Scété. Tous deux se rencontrèrent là. Ils se consolaient entre eux.

15. — Le maître d'Abba Samuel le forçait à rendre un culte au soleil, mais

ግሙራ ፡፡ ወእምዝ ፡ አሰረ ፡ እግሮ ፡ ምስለ ፡ እግረ ፡ አሐቲ ፡ ዓመት ፡ በምክረ ፡ ሰይጣን ፡ ወሰደዶሙ ፡ ውስተ ፡ ገዳም ፡ ከመ ፡ ይዕቀቡ ፡ አግማላተ ፡ ወሐለየ ፡ እግዚኡ ፡ ከመ ፡ ቅዱስ ፡ ይወድቅ ፡ ምስሌሃ ፡ በኀጢአት ፡ ወይትኤዘዝ ፡ ሎቱ ፡ በኵሉ ፡ ዘይቤሎ ፡ በዘአመከሮ ፡ ዲያብሎስ ፡ ወበዝንቱ ፡ ኵሉ ፡ ቅዱስ ፡ አባ ፡ ሳሙኤል ፡ ይትዌሰክ ፡ ሎቱ ፡ ኀይል ፡ ወጽንዓ ፡ ልብ ፡ ወኮነ ፡ ከመዝ ፡ እስከ ፡ ደወየ ፡ እግዚኡ ፡
* A, 100 v° a. ወቀርበ ፡ ለመዊት ፡፡ ወጸለየ ፡ ላዕሌሁ ፡ ቅዱስ ፡ *አባ ፡ ሳሙኤል ፡ ወተፈወሰ ፡ እምደዌሁ ፡፡

16. — ወተሰምዓ ፡ ዜናሁ ፡ ውስተ ፡ ውእቱ ፡ ብሔር ፡ ወኮነ ፡ ኵሉ ፡ ዘይደዊ ፡ ያመጽኡ ፡ ኀቤሁ ፡ ወይጼሊ ፡ ላዕሌሁ ፡ ወይቀብኦ ፡ በዘይት ፡ ወይትፌወስ ፡ እምደዌሁ ፡፡

1. አሐቲ ፡ ዓመት] A primitivement la lettre ወ se trouvait à la place de ዓ; en outre, la lettre መ semble être de seconde main; la première leçon devait donc être ወለት (changement de ወ en ዓ et de ለ en መ); P ወለት ፡ አሐቲ; O, *A* አሐቲ ፡ ወለት. — 1-2. ሰይጣን] O de seconde main. — 2. ወሰደዶሙ] P, O, *A* ወፈነዎሙ. — *ib.* ይዕቀቡ ፡ አግማላተ] P, O, *A* ይርአዩ ፡ አግማለ ፡ (O አግማል). — *ib.* ወሐለየ ፡ እግዚኡ] A ወፈቀ ፡ *sic* እግዚኡ; P, O, *A* ወእግዚኡስ ፡ ሐለየ ፡ (O ሐለያ). — 3. post ቅዱስ P *add.* አባ ፡ መቃርስ ፡ ወሳሙኤል; O, *A* *add.* አባ ፡ ሳሙኤል. — *ib.* ወይትኤዘዝ] A ወይትአዘዝ. — 4. በዘአመከሮ] A በከመ ፡ አምከሮ; O በአመከሮ *sic.* — *ib.* ወበዝንቱ ፡ ኵሉ] P ወበዝንቱ ፡ ኵሎ; O ወበእንተ ፡ ዝንቱ ፡ ኵሉ; *A* ከመ ፡ በዝንቱ ፡ ኵሉ. — *ib.* ቅዱስ] A ወቅዱስ; P ኮነ ፡ ቅዱስ; O *om.*; *A* ኮነ. — *ib.* ይትዌሰክ] A ይትወሰክ *sic*; O ይትወሰክ. — 5. ሎቱ] A *om.* — *ib.* ኀይል] A ኀይለ; *A* ወኀይል. — *ib.* ወጽንዓ] *A* ወጽንዕ. — *ib.* ወኮነ ፡ ከመዝ ፡ እስከ ፡ ደወየ] *A* *om.* — *ib.* ወኮነ] P, O ወነበረ. — *ib.* እስከ] O እስመ. — 6. ወቀርበ] O ወርቀ *sic*; *A* ወቀርበ. — *ib.* ወጸለየ] A ጸለየ est de seconde main. — *ib.* ወተፈወሰ] P, O ወፈወሶ. — 8. ወኮነ ፡ ኵሉ ፡ ዘይደዊ ፡ ያመጽኡ] P ወኵሎ ፡ ኮነ ፡ ዘይደወየ ፡ ያምጽኡ; O ወኮነ ፡ ሎቱ ፡ ዘይደወየ ፡ ያወጽኡ; *A* ወኮነ ፡ ኵሉ ፡ ዘይደወየ ፡ ያመጽኡ. — 9. ወይቀብኦ] O ወይቀብዖ. — *ib.* በዘይት] P, *A* ዘይተ; O *om.* በ. — *ib.* ወይትፌወስ] A, *A* ወይትፈወስ.

il n'écouta pas du tout son ordre. Alors son maître lui attacha le pied au pied d'une servante, sur le conseil de Satan. Il les chassa au désert, afin de garder les chameaux. Son maître pensait que le saint tomberait avec elle dans le péché et qu'il lui obéirait en tout ce qu'il lui avait dit, comme le diable le lui avait conseillé. Dans toutes ces épreuves l'énergie et le courage de saint Abba Samuel s'accrurent. Il demeura ainsi, jusqu'à ce que son maître tombât
* A, 100 v° a. malade et fût près de mourir. Saint* Abba Samuel pria sur lui et celui-ci fut guéri de sa maladie.

16. — Sa renommée se répandit dans le pays. On amenait vers lui quiconque était malade. Il priait sur le malade, l'oignait d'huile et celui-ci était guéri de sa maladie.

17. — ወሶበ ፡ ርእየ ፡ እግዚኡ ፡ ዘንተ ፡ አንከረ ፡ ፈድፋደ ፡ ወሰገደ ፡ ሎቱ ፡ ወይቤሎ ፡ ስረይ ፡ ሊተ ፡ ኃጢአትየ ፡ ዘገበርኩ ፡ ላዕሌከ ፡ ወአፍቀሮ ፡ ፈድፋደ ፡ ወሰአሎ ፡ ወይቤሎ ፡ ኵሎ ፡ ዘተፈቅድ ፡ ንግረኒ ፡ ወአነ ፡ እገብር ፡ ለከ ። ወይቤሎ ፡ ቅዱስ ፡ አባ ፡ ሳሙኤል ፡ አነ ፡ እፈቅድ ፡ እግባእ ፡ ኀበ ፡ ደብርየ ። ወሶቤሃ ፡ አስተዳለወ ፡ ሎቱ ፡ አምኃ ፡ ወንዋየ ፡ ብዙኃ ፡ ወአስተፋነዎ ፡ በሰላም ፡ ወፈነወ ፡ ምስሌሁ ፡ ላእካነ ፡ እስከ ፡ በጽሐ ፡ ኀበ ፡ ደብሩ ።

18. — ወተጋብኡ ፡ ኀቤሁ ፡ ውሉዱ ፡ ወበዝኁ ፡ ፈድፋደ ፡ ወኮኑ ፡ አእላፈ ። ወአስተርአየት ፡ ሎቱ ፡ እግዝእትነ ፡ ቅድስት ፡ ድንግል ፡ ማርያም ፡ ወትቤሎ ፡ እስመ ፡ ዝንቱ ፡ መካን ፡ ማኅደርየ ፡ እስከ ፡ ለዓለም ። ወእምውእቱ ፡ ጊዜ ፡ ኢተመይጡ ፡ አረማዊያን ፡ ኀበ ፡ ደብረ ፡ ቅዱስ ፡ አባ ፡ ሳሙኤል ።

1. ሎቱ] O *om.* — 2. ዘገበርኩ] A ዘገብርኩ *sic.* — *ib.* ወአፍቀሮ] A ወአፈቀሮ *sic*; O ወአፍቀረ. — 3. ኵሎ] A, O ኵሉ. — *ib.* ንግረኒ ፡ ወ] P *om.* — *ib.* ወአነ] P *om.* ወ; O *om.* — *ib.* እገብር ፡ ለከ — አነ ፡ እፈቅድ] P *om.* — *ib.* እገብር] O እግር. — *ib.* ቅዱስ] O *om.* — 4. አነ ፡ እፈቅድ] A *add.* ወ ante አነ; O *om.* አነ; A እፈቅድ ፡ አነ. — *ib.* እግባእ] A እባዕ *sic.* — *ib.* ኀበ ፡ ደብርየ] P, O, A ብሔርየ. — 4-5. አምኃ ፡ ወንዋየ ፡ ብዙኃ] P ብዙኃ ፡ ንዋየ ፡ አምኃሁ; O ብዙኃ ፡ ንዋየ ፡ አምኃቢሁ; A ንዋየ ፡ ብዙኃ ፡ አምኃሁ. — 5. ወአስተፋነዎ] O, A ወአስተፋነውዎ. — *ib.* በሰላም] A, A *om* — *ib.* ወፈነወ] P ወፈነዎ; O, A ante ወፈነወ *add.* ወሖረ. — *ib.* ላእካነ] O ልዑካነ. — *ib.* post ላእካነ A *add.* አምኃቢሁ ፡ እንዘ ፡ ይጼዓን. — 6. በጽሐ] P በጽሑ. — 7. ውሉዱ] P, O, A ደቂቁ. — *ib.* ወበዝኁ ፡ ፈድፋደ ፡ ወኮኑ ፡ አእላፈ] P ወበዝኁ ፡ እስከ ፡ ኮኑ ፡ አእላፈ; O ወበጽሑ ፡ ፈድፋደ ፡ እስከ ፡ ኮኑ ፡ አእላፈ; A ወበዝኁ ፡ ኀቤሁ ፡ እስከ ፡ ኮኑ ፡ አእላፈ. — 8. ወአስተርአየት] O ወአስተርአየ; A ወአስተርአየቶ (ቶ est de seconde main). — 9. ወእምውእቱ ፡ ጊዜ] P ወእምይእቲ ፡ ዕለት; O ወእምይእት ፡ *sic* እሚረ; A ወእምይእቲ ፡ እሚር. — *ib.* ኢተመይጡ] P ኢመጽኡ; O ወመጽኡ; A መጽኡ. — 10. አረማዊያን] P, O, A አረማውያን. — *ib.* ቅዱስ] P *om.*

17. — Lorsque son maître vit ceci, il fut étonné extrêmement. Il se prosterna devant lui et lui dit : « Pardonne-moi le péché que j'ai fait contre toi. » Il l'aima extrêmement, lui demanda et lui dit : « Tout ce que tu veux, expose-le-moi et moi-même je le ferai pour toi. » Saint Abba Samuel lui dit : « Moi-même, je veux retourner à mon monastère. » Aussitôt il prépara pour lui beaucoup de présents et d'argent. Il prit congé de lui en paix. Il envoya avec lui des serviteurs, jusqu'à ce que Abba Samuel parvînt à son monastère.

18. — Ses fils spirituels se réunirent auprès de lui. Ils étaient extrêmement nombreux; ils étaient devenus des milliers. Notre-Dame la Sainte Vierge Marie lui apparut et lui dit : « Cet endroit sera ma demeure éternellement. » A partir de ce moment-là les païens ne revinrent plus au monastère de saint Abba Samuel.

19. — ወደረሰ ፡ ዝንቱ ፡ ቅዱስ ፡ ተግሣጻተ ፡ ወድርሳናተ ፡ ብዙኃተ ፨ ወተነበዩ ፡ በእንተ ፡ ምጽአቶሙ ፡ ለተንባላት ፡ እሉ ፡ እሙንቱ ፡ ውሉደ ፡ አጋር ፡ ወበእንተ ፡ መንግሥቶሙ ፡ ወበእንተ ፡ እለ ፡ ያመነድብዎሙ ፡ ለሕዝበ ፡ ክርስቲያን ፡ በኵሉ ፡ በሓውርት ፨

* A, 100 v° b. 20. — ወሶበ ፡ ቀርበ ፡ ጊዜ ፡ ዕረፍቱ ፡ አስተጋብኦሙ ፡ ለውሉዱ ፡ ወአዘዞሙ ፡ ከመ ፡ ይጽንዑ ፡ ውስተ ፡ ፈሪሃ ፡ እግዚአብሔር ፡ ወይግበሩ ፡ ትእዛዛቲሁ ፡ ወይትጋደሉ ፡ በእንተ ፡ ሃይ*ማኖት ፡ ርትዕት ፡ እስከ ፡ ነፍስ ፡ ደኃሪት ፨ ወእምድኅረዝ ፡ ሐመ ፡ ሕማመ ፡ ንስቲተ ፡ ወአዕረፈ ፡ በሰላም ፡ ወወረሰ ፡ መንግሥተ ፡ ዘለዓለም ፨

21. — ወተብህለ ፡ በእንቲአሁ ፡ ከመ ፡ አሐዱ ፡ እምነ ፡ ውሉዱ ፡ አዕረፈ ፡ ወሶበ ፡ መጽአ ፡ ኀቤሁ ፡ ቅዱስ ፡ አባ ፡ ሳሙኤል ፡ ተመይጠት ፡ ነፍሱ ፡ ኀቤሁ ፡ ወተንሥአ ፡ ወነገሮ ፡ ለቅዱስ ፡ አባ ፡ ሳሙኤል ፡ ወለኵሎሙ ፡ አኃው ፡ ዘከመ ፡ ርእየ ፡ ኵነኔሆ

1. ዝንቱ ፡ ቅዱስ] P, O ዝንቱ ፡ አብ; *A* አብ ፡ ዝንቱ. — *ib.* ተግሣጻተ ፡ ወ] P, O, *A* *om.* 2. ለተንባላት] A ለተንበላት *sic;* O ለተንባላተ. — *ib.* እሉ] O እለ. — *ib.* ወበእንተ] P, O, *A* *om.* ወ. — *ib.* ወበእንተ] A *om.* ወ. — 3. እለ ፡ ያመነድብዎሙ] A ዘያመነድብዎሙ; P እ est de seconde main; primitivement il y avait ያለ *sic.* — 5. ጊዜ ፡ ዕረፍቱ] P ጊዜ ፡ ዕረፍቱ ፡ እምዝንቱ ፡ ዓለም; O ጊዜ ፡ ፍልሰቱ ፡ እምዝንቱ ፡ ዓለም; *A* ጊዜ ፡ ፀዓቱ ፡ እምዝ ፡ ዓለም. — 6. ፈሪሃ] P, O, *A* ፍርሃተ. — *ib.* ወይግበሩ ፡ ትእዛዛቲሁ] A ወይግበሩ ፡ ትዛዛቲሁ *sic;* P ወትእዛዛቲሁ. — 7. በእንተ ፡ ሃይማኖት] P, O, *A* በእንቲአሁ ፡ ወበእንተ ፡ ሃይማኖት. — 7-8. ወእምድኅረዝ] P, O, *A* ወእምዝ. — 8. ሕማመ ፡ ንስቲተ] O ሕማም ፡ ንስቲት. — *ib.* ወወረሰ ፡ መንግሥተ ፡ ዘለዓለም] O *om.* — *ib.* post መንግሥተ P, *A* *add.* ሰማያት. — 10. እምነ ፡ ውሉዱ] P, O, *A* እምውሉዱ. — 11. መጽአ] O መጽኡ; *A* በጽሐ. — *ib.* ቅዱስ] O, *A* *om.* — *ib.* ነፍሱ ፡ ኀቤሁ] O *om.* ኀቤሁ; *A* ኀቤሁ ፡ ነፍሱ. — *ib.* post ነፍሱ ፡ ኀቤሁ P *add.* ቅዱስ ፡ አባ ፡ ሳሙኤል. — 12. ante ወነገሮ A *add.* ወነበረ. — *ib.* ለቅዱስ ፡ አባ] P, *A* ለአባ; O *om.* ለቅዱስ. — *ib.* ante ዘከመ *A* *add.* ወ. — *ib.* ante ኵነኔሆሙ A *add.* እም.

19. — Ce saint composa beaucoup d'exhortations et de sermons. Il prophétisa sur la venue des Musulmans, — ce sont les fils d'Agar ('Agâr), — sur leur royaume et sur les infidèles qui persécuteraient le peuple des chrétiens dans tous les pays.

* A, 100 v° b. 20. — Lorsque le moment de sa mort approcha, il réunit ses fils spirituels; il leur ordonna d'être fermes dans la crainte du Seigneur, d'accomplir ses commandements et de lutter pour la * foi droite jusqu'au dernier soupir. Ensuite il tomba malade d'une petite maladie. Il mourut en paix et hérita du royaume éternel.

21. — Il est dit à son sujet que l'un de ses fils spirituels mourut. Lorsque saint Abba Samuel vint vers lui, son âme rentra en lui. Il se leva et raconta à saint Abba Samuel et à tous les frères qu'il avait vu le supplice des

ሙ ፡ ለኃጥኣን ፡ ወዕረፍቶሙ ፡ ለጻድቃን ፡ ወእምዝ ፡ ተመይጠ ፡ ውእቱ ፡ እኁ ፡ ወሰከበ ፡ ወአዕረፈ ፨

ጸሎቱ ፡ ለዝንቱ ፡ ኣብ ፡ ቀዱስ ፡ ዓቢይ ፡ አባ ፡ ሳሙኤል ፡ የሀሉ ፡ ምስሌነ ፡ አሜን ፨

1. — ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ከዕበ ፡ ኮነ ፡ ቀዱስ ፡ አባ ፡ ኤሲ ፡ ወቴክላ ፡ እኅቱ ፡ ሰማዕታተ ፨

2. — ዝንቱ ፡ ቀዱስ ፡ ኮነ ፡ እምሰብአ ፡ ሀገረ ፡ አቡጺር ፡ ዘእምዕራብ ፡ እምደወለ ፡ እስሙናይን ፨ ወኮነ ፡ ሎቱ ፡ ንዋይ ፡ ብዙኅ ፡ ፈድፋደ ፡ ወገራውህ ፡ ወአባግዕ ፨ ወኮነ ፡ ይሁብ ፡ ጸጕረ ፡ አባግዒሁ ፡ ለነዳያን ፡ ወለምስኪናን ፡ ወይሁቦሙ ፡ ምጽዋተ ፡ ብዙኀ ፨ ወኮነ ፡ ፈራሄ ፡ እግዚአብሔር ፡ ፈድፋደ ፡ ወኮነ ፡ ንዋዩ ፡ ይፈደፍድ ፡ ወይበ

1. ወዕረፍቶሙ] T *incip.* — *ib.* ተመይጠ] O ተመየጠ *sic.* — *ib.* እኁ] P, O, *A* እኅው; T እኖ *sic.* — 1-2. ወሰከበ ፡ ወአዕረፈ] P ወከዕበ ፡ አዕረፈ. — 3. ጸሎቱ — አሜን] P በረከቱ ፡ ቅድስት ፡ ለዝንቱ ፡ ቅዱስ ፡ አባ ፡ ሳሙኤል ፡ ተሀሉ ፡ ምስለ ፡ ንጉሥነ ፡ ኢያሱ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም; O በረከቱ ፡ ቅድስት ፡ ለዝንቱ ፡ ቅዱስ ፡ አባ ፡ ሳሙኤል ፡ የሀሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ተወልደ ፡ መድኅን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን; *A* በረከቱ ፡ ለዝንቱ ፡ አባ ፡ ሳሙኤል ፡ የሃሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ስእለ ፡ ጽዮን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም; le nom propre ስእለ ፡ ጽዮን est en surcharge; un second nom propre ኃይሪ ፡ ኢየሱስ se trouve sur un grattage; T ጸሎቱ ፡ ወበረከቱ ፡ ለዝንቱ ፡ ኣብ ፡ ቅዱስ ፡ ወዓቢይ ፡ አበ ፡ *sic* ሰሙኤል ፡ *sic* የሀሉ ፡ ምስሌነ ፡ አሜን. — 4. ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ከዕበ] O ከዕበ ፡ ዛቲ ፡ ዕለት; T ወበዘቲ ፡ *sic* ዕለት ፡ ከዕበ *sic.* — *ib.* ኮነ ፡ ቅዱስ ፡ አባ] *A* አዕረፈ ፡ አባ. — *ib.* ኤሲ] A ኤሲ.. — *ib.* ወቴክላ] T ወተክላ. — *ib.* ሰማዕታተ] O ሰማዕት. — 5. አቡጺር] P ብጺር; O ብጺርል, *A* ብቡር. — *ib.* ዘእምዕራብ] A *om.*; O ዘምዕራብ; T እምደወለ. — 6. እስሙናይን] A እስሙንይን; T እስሙናይ. — *ib.* ንዋይ ፡ ብዙኅ] T ንዋየ ፡ ብዙኀ. — *ib.* ወገራውህ] O *om.* ወ; *A*, T ወገራውግ; T *defic.* (variantes tirées des douze premières lignes, non endommagées par le feu, du fol. 114 v° b). — 7. ወኮነ ፡ ይሁብ] A ወኮነ ፡ ሎቱ ፡ ይሁብ; O ወኮነ ፡ ወትረ ፡ ይሁብ. — *ib.* ወይሁቦሙ] *A* ወይሁብ. — 7-8. ምጽዋተ ፡ ብዙኀ] P, O ብዙኀ ፡ ምጽዋተ. — 8. ንዋዩ] O ንዋይ. — *ib.* ይፈድፍድ ፡ ወይበዝኅ] P ይበዝኅ ፡ ወይፈደፍድ; O ይበዝኅ ፡ ወይበዝኅ ፡ ወይፈደፍድ; *A* ወይፈደፍድ ፨ ወይበዝኅ.

pécheurs et le repos des justes. Puis ce frère s'en retourna, se coucha et mourut.

Que la prière de ce saint Père, le grand Abba Samuel, soit avec nous. Amen.

4. Martyre d'Abba Paési et de sa sœur Thècle.

1. Incipit. — 2. Origine de Paési et de sa sœur Thècle. — 3. Abba Paési refuse le mariage que lui proposent ses parents. — 4. Transporté au ciel par un ange, il voit la gloire dont jouit Victor, fils de Germanus. — 5. Ceux qui feront la mémoire des martyrs et des saints seront protégés. — 6. Leur récompense sera éternelle. — 7. Abba Paési est ramené par l'ange dans la prison où il avait été jeté. — 8. Martyre d'Abba Paési et de Thècle. — 9. Leurs corps sont ensevelis par le prêtre Abba 'Ori de Saṭanouf. — 10. Nombre de leurs compagnons martyrs.

1. — En ce jour aussi sont saint Abba Paési ('Ési) et sa sœur Thècle (Tèklâ), martyrs.

2. — Ce saint Paési était des gens de la ville de [illegible], laquelle se trouve à l'ouest du territoire de 'Esmounâyn. Il avait des richesses extrêmement nombreuses, des champs et des moutons. Il donnait les toisons de ses moutons aux pauvres et aux malheureux. Il leur donnait des aumônes nombreuses. Il

ገዘኀ ፡ ወኮነት ፡ እኅቱ ፡ ቴክላ ፡ ፈራሂተ ፡ እግዚአብሔር ፨ ወስሙ ፡ ለአቡሆሙ ፡ ኤልያስ ፡ ወስማ ፡ ለእሞሙ ፡ ማርያም ፨

3. — ወኮኑ ፡ ይስእልዎ ፡ ለአባ ፡ ኤሲ ፡ ወልዶሙ ፡ ወይቤልዎ ፡ አወልድነ ፡ ንሕነ ፡ ንፈቱ ፡ ከመ ፡ ናስተዋስብከ ፡ በሕይወትነ ፡ ወንትፌሣሕ ፡ ብከ ፡ እምቅድመ ፡ ንሙት ፨ ወውእቱሰ ፡ ኢኮነ ፡ ይፈቅድ ፡ ዘንተ ፡ ግብረ ፡ ግሙራ ፨

* A, 93 r° a. 4. — *ወአንሰ ፡ አንከርኩ ፡ ራእይየ ፡ ወሰባሕክዎ ፡ ለእግዚአብሔር ፡ ወእቤሎ ፡

1. ወኮነት] *A* ወኮነ. — *ib.* ante ፈራሂተ P *add.* ወ. — *ib.* ወስሙ ፡ ለአቡሆሙ ፡ ኤልያስ] P *om.* — *ib.* ወስሙ ፡ ለአቡሆሙ] O, *A* ወስመ ፡ አቡሆሙ. — 2. ወስማ ፡ ለእሞሙ] P, O ወስመ ፡ እሞሙ. — *ib.* ማርያም] *A* ማርያ *sic.* — 3. ወኮኑ ፡ ይስእልዎ] *A* ወይስእልዎ ፡ ኮኑ. — *ib.* ለአባ ፡ ኤሲ] A ለአባ ፡ ኢሲ; P, O, *A* ለኤሲ. — *ib.* ወይቤልዎ] O ወይልዎ *sic.* — 4. ከመ] P, O, *A om.* — *ib.* ናስተዋስብከ] P, O ናስተዋስበከ. — *ib.* ወንትፌሣሕ] P, O ወንትፌሣሕ. — *ib.* እምቅድመ] O እምቅደመ *sic.* — 4-5. ንሙት] *A* ትሙት. — 5. ኢኮነ ፡ ይፈቅድ] P, *A* ኢይፈቅድ; O ይፈቅድ. — *ib.* ግብረ] *A om.* — *ib.* La dernière ligne du fol. 100 v° b de A se termine ainsi : ጸልዩ ፡ ላዕሌየ ፡ ኦአቡ[የ ፡]; un fol. manque dans le manuscrit; le fol. 93 r° a commence ainsi : [ይ]ጸውርዎ ፡ ለገዛንቱ ፡ ጽርሐ. Le ms. T comble ainsi la lacune de A : (T *incip.* fol. 115 r° a) በፍሥሓ ፡ ወኢእገብሮ ፡ ለዝንቱ ፡ ግብር ፡ ወኢትትናገሩኒ ፡ በእንቲአሁ ፡ ወኀድግዎ ፡ *sic* ወኢተናገርዎ ፡ (primitivement ወኢትትናገርዎ ፡ *sic*) በእንተ ፡ ስብስብ ፡ *sic* ግሙራ ፡ እስመ ፡ እሙንቱ ፡ ኮኑ ፡ ያፈቅርዎ ፡ ፈድፋደ ። ወእምገ ፡ ሞተ ፡ አቡሁ ፡ እንዘ ፡ መዋዕሊሁ ፡ ፳ ፡ (ms. ፳ ፡) ዓመት ፡ ወእምድኅረ ፡ ኅዳጥ ፡ መዋዕል ፡ ሞታት ፡ *sic* እሙ ፡ እንዘ ፡ መዋዕሊሃ ፡ ፳ ፡ ዓመት ። ወበውእቱ ፡ መዋዕል ፡ አዘዘ ፡ ዲዮቅልጥያኖስ ፡ ከሓዲ ፡ ከመ ፡ ኵሎሙ ፡ ሰብእ ፡ ይስግዱ ፡ ለጠዖታት ። *sic* ወሖረ ፡ ቅዱስ ፡ አባ ፡ ኤሲ ፡ ኀበ ፡ ሀገረ ፡ እስክንድርያ ፡ (hic T *defic.;* quinze premières lignes, non endommagées par le feu, du fol. 115 r° a); (T *incip.* fol. 115 v° b) ወኢረከበት ፡ ወመጽአት ፡ ኀበ ፡ ሐመር ፡ መንፈስዊት ፡ *sic* ወተጽዕናት ፡ *sic* ዲቤሃ ። ወሀለወት ፡ ውስተ ፡ ይእቲ ፡ ሐመር ፡ እግዝእትነ ፡ ማርያም ፡ ወላዲተ ፡ አምላክ ፡ ወኤልሳቤጥ ፡ ወኮና ፡ ይናገዛ ፡ በእንተ ፡ እኁሃ ። ወኤልሳቤጥ ፡ ትቤላ ፡ እስመ ፡ ሀለወኒ ፡ ፩ወልድ ፡ ወመተሩ ፡ ርእሶ ፡ በዐማፃ ፡ *sic* ወከልእታ ፡ *sic* ትቤ ፡ እስመ ፡ ሊተ ፡ ወልደ ፡ *sic* ወሰቀልዎ ፡ በእንተ ፡ ቅንዓት ። ወቆከላስ ፡ *sic* ኢኮነት ፡ ታአምርኑ ፡ *sic* ለእማንቱ ፡ ወኢሐለየት ፡ ከመ ፡ ዘአስተርአያ ፡ ላቲ ፡ ራእየ ፡ *sic* ውእቱ ። ወሶቤሃ ፡ በጽሐት ፡ ኀበ ፡ ሀገረ ፡ እስክንድርያ ፡ (hic T *defic.;* quinze premières lignes, non endommagées par le feu, du fol. 115 v° b); (T *incip.* fol. 116 r° a) [ወወ]ዕኡ ፡ ኵሎሙ ፡ ቅዱሳን ፡ ወተቀበልዎ ፡ ወተኣምኅዎ ። ወያርእይዎ ፡ ማኅደሪሆሙ ፡ ለጻድቃን ፡ ወለሰማዕታት ፡ እለ ፡ ጸመው ፡ *sic* በእንተ ፡ ስሙ ፡ ለእግዚአብሔር ። ወርእያ ፡ ለኢየሩሳሌም ፡ ሀገር ፡ ዓባይ ፡ ዘኢይክል ፡ ልሳን ፡ ሰብእ ፡ ይትናገር ፡ ዕበያ ፡ ወስና ። ወርእየ ፡ ማርኅባቲሃ ፡ *sic* ወስርግው ፡ በወርቅ ፡ ወበብሩር ፡ ወአዕባን ፡ ክቡራን ። ወውስቴታ ፡ ብርሃን ፡ ዘይፈደፍድ ፡ እምብርሃነ ፡ ፀሓይ ። (hic T *defic.;* douze premières lignes, non endommagées par le feu, du fol. 116 r° a). — 6. ወእቤሎ] O ወይቤሎ.

craignait le Seigneur extrêmement. Ses richesses étaient abondantes et nombreuses. Sa sœur Thècle craignait le Seigneur. Le nom de leur père était Élie ('Êlyâs) et le nom de leur mère était Marie (Mâryâm).

3. — Élie et Marie demandèrent à Abba Paési, leur fils, et lui dirent : « O notre fils, nous-mêmes, nous désirons te marier pendant notre vie et nous réjouir de toi, avant que nous mourions. » Mais lui-même ne voulut nullement agréer cette chose [1].

* A, 93 r° a. 4. — * Pour moi, je fus étonné de ma vision. Je glorifiai le Seigneur et

1. Lacune dans le manuscrit A.

ለመልአክ ፡ ኦእግዚእየ ፡ ለመኑ ፡ ውእቱ ፡ ዝንቱ ፡ ጽርሕ ፡ ሠናይ ፡ ወክቡር ፨ ወይቤለኒ ፡ መልአክ ፡ ዝንቱ ፡ ኵሉ ፡ ተውህበ ፡ ለፊቅጦር ፡ ወልደ ፡ ሀርማኖስ ፡ ሊቀ ፡ ሐራ ፡ ዘመነነ ፡ መንግሥተ ፡ ዝንቱ ፡ ዓለም ፡ ወኵሎ ፡ ስርጐቶ ፡ ወጾረ ፡ መስቀሎ ፡ ወተለዎ ፡ ለእግዚኡ ፡ ወበእንተዝ ፡ ወሀበ ፡ እግዚእነ ፡ ኢየሱስ ፡ ክርስቶስ ፡ ሎቱ ፡ ስብሐት ፡ ዘንተ ፡ መንግሥተ ፡ ዓቢየ ፡ ዘኢየኀልቅ ፡ ህየንተ ፡ መንግሥተ ፡ ዝዓለም ፡ ኃላፊ ፨

5. — ወአንሰ ፡ እቤሎ ፡ ኦእግዚእየ ፡ እፈቅድ ፡ ከመ ፡ ታጠይቀኒ ፡ ምንት ፡ እሉ ፡ መናብርት ፡ ወምንት ፡ እሉ ፡ ዕፀው ፡ ዘሠናይ ፡ ፍሬሆሙ ፡ ወምንት ፡ እሉ ፡ አክሊላት ፡ ክቡራት ፨ ወአውሥአኒ ፡ መልአክ ፡ ወይቤለኒ ፡ አአባ ፡ ኤሲ ፡ ዝንቱ ፡ ኵሉ ፡ መካናተ ፡ ዕረፍት ፡ ወፍሥሓ ፡ ዘአስተዳለዎሙ ፡ እግዚአብሔር ፡ ለሰብእ ፡ እለ ፡ ይገብሩ ፡ ተዝካሮሙ ፡ ለቅዱሳን ፡ ወሰማዕታት ፡ በዲበ ፡ ምድር ፨ ስማዕ ፡ ይእዜ ፡ ከመ ፡ አጠይቀ ፡ ኵሎ ፡ ብእሲ ፡ ዘሐነጸ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ በስሞሙ ፡ ለሰማዕት ፡ ቅዱስ ፡

1. ለመኑ] P *om.*; O ወመኑ; A ዘመኑ. — *ib.* ውእቱ] P, O, A *om.* — *ib.* post ጽርሕ P, O, A *add.* ዐቢይ. — 1-2. ወይቤለኒ] O ወይቤሎሙ. — 2. ተውህበ] A *om.*; O ተወህበ *sic*; A ተውህበ. — *ib.* post ለፊቅጦር O, A *add.* ሰማዕት. — 3. ዘመነነ] A ወመነነ. — *ib.* መንግሥተ ፡ ዝንቱ] P መንግሥተዝ. — *ib.* ስርጐቶ] P, O ሠርጎ; A ሠርጐ. — *ib.* መስቀሎ] P, A መስቀለ ፡ ሞቱ; O መስቀሎ ፡ ሞቱ. — 3-4. ወተለዎ ፡ ለእግዚኡ] A ወተለወ ፡ እግዚኡ. — 4. ኢየሱስ] A *om.* — 5. ህየንተ] A ህይንተ *sic.* — 6. ወአንሰ ፡ እቤሎ] P ወንቤሎ. — *ib.* ኦእግዚእየ] O *om.* — *ib.* እፈቅድ] A እፈቅድድ *sic*; P አንስ ፡ እፈቅድ. — *ib.* ከመ] P, O, A *om.* — *ib.* ምንት] P, A ምንትኑ. — *ib.* እሉ] O *om.* — 7. ዕፀው] A ዕዕው *sic.* — *ib.* ዘሠናይ] A *om.* ዘ. — 8. ክቡራት] O ብሩሃት. — *ib.* post ክቡራት P *add.* ወብሩሃት; A *add.* ወብዙኃት. — *ib.* ወአውሥአኒ] P, A *om.* ወ. — 9. ante ዕረፍት P *add.* ዘ. *ib.* ዘአስተዳለዎሙ] O ዘአስተዳለውዎሙ. — *ib.* ante እለ A, O *add.* ለ. — 10. ተዝካሮሙ] A ተዝካር. — *ib.* ለቅዱሳን ፡ ወሰማዕታት] P, O, A ለሰማዕታት ፡ ቅዱሳን. — 11. አጠይቀ] P አጠየቀ *sic*; O አጠየቀክ *sic*; A አጠይቅ. — *ib.* ante ኵሎ P, O *add.* ወ. — *ib.* ብእሲ ፡ ዘሐነጸ] P ዘሐነጸ ፡ ብእሲ; O *om.* ብእሲ. — *ib.* ቤተ ፡ ክርስቲያን] A ቤት ፡ *sic* ክርስቲያን; O ቤተ ፡ ክርስቲያ *sic*; A ቤተ ፡ ክርስቲያን. — *ib.* ለሰማዕት ፡ ቅዱስ] A ለሰማዕት ፡ ኦቅዱስ; P ለቅዱሳን ፡ ሰማዕታት; O, A ለቅዱሳን ፡ ሰማዕት.

je dis à l'ange : « O mon maître, à qui est ce palais beau et magnifique ? » L'ange me dit : « Tout ceci a été donné à Victor (Fiqtor), fils de Germanus (Hermânos), le général, qui a répudié le royaume de ce monde et toute sa pompe, a porté sa croix et a suivi son Maître. C'est pourquoi Notre-Seigneur Jésus-Christ — gloire à lui — lui a donné ce grand royaume qui ne finira pas à la place du royaume de ce monde passager. »

5. — Mais moi, je lui dis : « O mon maître, je veux que tu me fasses connaître quels sont ces trônes, quels sont ces arbres aux beaux fruits et quelles sont ces couronnes magnifiques. » L'ange me répondit et me dit : « O Abba Paési, tout ceci ce sont les lieux de repos et de joie que le Seigneur a préparés pour les gens qui font la mémoire des saints et des martyrs sur la terre. Écoute maintenant, afin que je t'assure que tout

93 r° b.

አው ፡ ገነዘ ፡ ሥጋሆሙ ፡ አው ፡ ይሁብ ፡ ቍርባነ ፡ እምጻማሁ ፡ በዕለተ ፡ ተዝካሮሙ ፡ አው ፡ ዘያኅቱ ፡ ማኅቶተ ፡ አው ፡ ዘያበልዖሙ ፡ ለነዳያን ፡ አው ፡ ዘይሣየጥ ፡ መጻሕፈ ፡ ለቤተ ፡ ክርስቲያኖሙ ፡ አው ፡ ዘይጽሕፍ ፡ ገድለ ፡ ስም*ዖሙ ፡ አው ፡ ዘይገብር ፡ ሠናየ ፡ በዕለተ ፡ ተዝካሮሙ ፡ በከመ ፡ መጠነ ፡ ክሂሎቱ ፡ ወለእመ ፡ ኮነ ፡ ጽዋዓ ፡ ማይ ፡ ቈሪር ፡ ኢይትሐጐል ፡ ዕሤቱ ፡ በከመ ፡ ይቤ ፡ እግዚእነ ፡ በወንጌል ፡ ቅዱስ ፨ ወሰበ ፡ ይመውት ፡ ውእቱ ፡ ብእሲ ፡ ዘኮነ ፡ ይገብር ፡ ተዝካረ ፡ አሐዱ ፡ እምሰማዕት ፡ አው ፡ አሐዱ ፡ እምጻድቃን ፡ ወይመጽእ ፡ ውእቱ ፡ ሰማዕት ፡ አው ፡ ውእቱ ፡ ጻድቅ ፡ ወይሰግድ ፡ ቅድመ ፡ እግዚአብሔር ፡ ሎቱ ፡ ስብሐት ፡ ወይብል ፡ እግዚእየ ፡ ሀበኒ ፡ ሊተ ፡ ዛተ ፡ ነፍሰ ፡ እስመ ፡ ኮነት ፡ ትገብር ፡ ተዝካርየ ፡ በዲበ ፡ ምድር ፡ ወይሁብዎ ፡ ሶቤሃ ፨

1. ገነዘ] P, *A* ዘገነዘ; O ዘገነዘ. — *ib.* ይሁብ] P, O ዘወሀበ; *A* ዘወሀቦ. — 1-2. ተዝካሮሙ] A ተካሮሙ *sic*. — 2. ዘያኅቱ] A, O, *A* ዘየኀቱ. — 3. ለቤተ ፡ ክርስቲያኖሙ] *A* ለቤተ ፡ ክርስቲያን. — *ib.* ዘይጽሕፍ ፡ ገድለ ፡ ስምዖሙ] P, O ዘይጽሕፍ ፡ መጻሕፈ ፡ ገድሎሙ ፡ ወስምዖሙ. — *ib.* አው] *A* *om.* — 4. ሠናየ] P, *A* ሠናያተ; O ሠናይተ. — *ib.* መጠነ] P, O, *A* አምጣነ. — *ib.* ክሂሎቱ] *A* ክሂሎቶሙ. — *ib.* ወለእመ ፡ ኮነ] P, O ወለእመኒ ፡ ወሀበ; *A* ወእመኒ ፡ ወሁብ *sic*. — 5. ማይ] A ማየ. — *ib.* ቈሪር] O ቍሪረ.— *ib.* ኢይትሐጐል ፡ ዕሤቱ] A ኢይትሐጐል ፡ (ጐ est en surcharge) ዕሤቶ; P, O, *A* ኢየሐጕል ፡ አስበ ፡ ወዕሤቶ (*A* ወዕሤቶሙ). — 6-7. አሐዱ ፡ እምሰማዕት] P, O ለ፩እምሰማዕታት; *A* ፩እምሰማዕታት. — 7. አሐዱ ፡ እምጻድቃን] P, O, *A* ለ፩እምጻድቃን. — *ib.* ውእቱ] P *om.* — 8. እግዚአብሔር] P እግዚእነ ፡ ኢየሱስ ፡ ክርስቶስ; O እግዚእነ ፡ ክርስቶስ; *A* እግዚአብሔር ፡ እግዚእነ ፡ ኢየሱስ ፡ ክርስቶስ. — *ib.* ስብሐት] *A* *om.* — 9. እግዚእየ] A እግዚአ *sic;* P, O, *A* ኦእግዚእየ ፡ (O, *A* *om.* ኦ) ወአምላኪየ. — *ib.* ሊተ] P, O, *A* *om.* — *ib.* ዛተ ፡ ነፍሰ] A ዛቲ ፡ ነፍስ; O, *A* ዘንተ ፡ ነፍሰ. — *ib.* እስመ ፡ ኮነት ፡ ትገብር] P እስመ ፡ ይእቲ ፡ ነበረት ፡ እንዘ ፡ ትገብር; O እስመ ፡ ነበረት ፡ እንዘ ፡ ትገብር; *A* ይእቲ ። ነበረት ፡ እንዘ ፡ ትገብር. — *ib.* ተዝካርየ] *A* *om.* — 10. ወይሁብዎ ፡ ሶቤሃ] A *om.;* O ወየሀብዎ ፡ ሶቤሃ.

homme qui aura construit une église au nom des martyrs saints, ou qui aura enseveli leur corps, ou qui aura donné une offrande provenant de son labeur, le jour de leur mémoire, ou qui aura allumé une lampe, ou qui aura donné à manger aux pauvres, ou qui aura acheté des livres pour leur
* A. 93 r° b. église, ou qui aura écrit le combat de * leur martyre, ou qui aura fait du bien le jour de leur mémoire, selon la mesure de son pouvoir, ne fût-ce qu'une coupe d'eau froide, ne perdra pas sa récompense, comme dit Notre-Seigneur dans l'Évangile saint[1]. Lorsque mourra cet homme qui aura fait la mémoire de l'un des martyrs ou de l'un des justes, le martyr ou le juste viendra, se prosternera devant le Seigneur — gloire à lui — et dira : « Mon Seigneur, donne-moi cette âme, car elle faisait ma mémoire sur la terre. » On la lui donnera aussitôt.

1. Matth., x, 42.

6. — ወለእመ ፡ ኮነት ፡ ይእቲ ፡ ነፍስ ፡ ኃጥእት ፡ ፈድፋደ ፡ ወይወፅእ ፡ ቃል ፡ እምኀበ ፡ እግዚአብሔር ፡ አኃዜ ፡ ኵሉ ፡ በአፉሁ ፡ ለሚካኤል ፡ ሊቀ ፡ መላእክት ፡ እንዘ ፡ ይብል ፡ ይቤ ፡ እግዚአብሔር ፡ አኃዜ ፡ ኵሉ ፡ ኅድግዋ ፡ ለዛቲ ፡ ነፍስ ፡ ውስተ ፡ ኵነኔ ፡ አሐተ ፡ ቅጽበተ ፡ ወእምድኅረዝ ፡ ሀብዋ ፡ ለውእቱ ፡ ሰማዕት ፡ ዘተንበለ ፡ በእንቲአሃ ፡ ጸጋ ፡ ትትወሀብ ፡ ሎቱ ፡ እምኀበ ፡ እግዚአብሔር ፡ አምላክ ። ወይገብሩ ፡ ለይእቲ ፡ ነፍስ ፡ በከመ ፡ አዘዘ ፡ እግዚአብሔር ፡ ወይሁብዋ ፡ ለውእቱ ፡ ሰማዕት ፡ አው ፡ ለውእቱ ፡ ጻድቅ ፡ ዘሰአለ ፡ በእንቲአሃ ፡ ወይትሜጠዋ ፡ ውእቱ ፡ ወይወስዳ ፡ ውስተ ፡ ማኅደሩ ። ወይኤዝዝ ፡ ከመ ፡ ያጥምቅዋ ፡ ውስተ ፡ ይእቲ ፡ ምጥማቅ ፡ ወያልብስዋ ፡ አልባሰ ፡ ሠናየ ፡ ወያንብርዋ ፡ ዲበ ፡ ፩መንበር ፡ እምን ፡ መናብርት ፡ እለ ፡ ከንከ ፡ ትሬእዮሙ ፡ ወይኬልልዋ ፡ በአክሊል ፡ ዘኢይማስን ፡ ወትትፌሣሕ ፡ ምስለ ፡ ኵሎሙ ፡ ቅዱሳን ፡ ወተሐዩ ፡ እስከ ፡ *ለዓለም ።

1. ወለእመ] A ወለእለ primitivement; la lettre finale ለ a été corrigée en መ; P, A ወለእመሰ. — *ib.* ይእቲ ፡ ነፍስ] A *om.* — *ib.* ኃጥእት] O ኃጥእተ. — *ib.* ቃል] P en marge; O ቃሎ. — 3. ይቤ ፡ እግዚአብሔር ፡ አኃዜ ፡ ኵሉ] P, O, A እግዚአብሔር ፡ አኃዜ ፡ ኵሉ ፡ አዘዘ ፡ (A አዘዘ ፡) ወይቤ. — *ib.* post ነፍስ P, A *add.* ወውርውዋ; O *add.* ወወረውዋ. — 3-4. ኵነኔ] P *om.* — 4. አሐተ ፡ ቅጽበተ] P ምዕረ ፡ አሐተ ፡ ጊዜ ፡ ወቅፅበተ; A ምዕረ ፡ አሐተ ፡ ቅጽበተ. — *ib.* ወእምድኅረዝ] A ወእምዝ. — *ib.* ሀብዋ] P, O ሀብዎ; A ወሀብዎ. — *ib.* ዘተንበለ] A ዘአንበለ. — *ib.* በእንቲአሃ] P በእንቲአሁ. — 5. ትትወሀብ] A ወሀብት. — 6. በከመ] P, O, A *om.* በ. — *ib.* አዘዘ] A አዘዘ. — *ib.* እግዚአብሔር] T *incip.* — *ib.* ወይሁብዋ] A ወየሀብዋ; P, O, A ወይሁብዎ. — *ib.* ሰማዕት] O *om.* — 6-7. አው ፡ ለውእቱ ፡ ጻድቅ] A, T *om.* — 7. ዘሰአለ] P, O, A ዘተንበለ. — *ib.* post ዘተንበለ A *add.* እምእግዚአብሔር. — *ib.* በእንቲአሃ] O በእንቲአሁ. — *ib.* ወይትሜጠዋ] A ወይትመጠዋ. — *ib.* post ውእቱ P, A, T *add.* ሰማዕት. — 8. ወይኤዝዝ] A ወየአዝዝ. — *ib.* ይእቲ] P, O, A, T *om.* — *ib.* ምጥማቅ] A ምጥማቃት. — *ib.* ወያልብስዋ] A, T ወያለብስዋ. — 9. ወያንብርዋ] T ወያነብርዋ. — *ib.* ፩] A, T *om.;* O en surcharge. — *ib.* እምን ፡ መናብርት ፡ እለ ፡ ኮንከ ፡ ትሬእዮሙ] A, T *om.* — *ib.* እምን ፡ መናብርት] O እመናብርት; T *om.* — *ib.* ኮንከ] P ኮንኩ; T *om.* — 10. ትሬእዮሙ] A ትርእዩ. — *ib.* ዘኢይማስን] O ዘኢይማስ *sic.* — *ib.* ወትትፌሣሕ] A ወትትፈሣሕ. — 11. ቅዱሳን] T [illegible] (variantes tirées des treize premières lignes, non endommagées par le feu, du fol. 116 vº b

6. — Si cette âme a été extrêmement pécheresse, il sortira une parole de la part du Seigneur tout-puissant, par la bouche de Michel (Mikâ'êl) archange, qui dira : « Le Seigneur tout-puissant dit : « Laissez cette âme dans le supplice, un seul instant. Ensuite donnez-la au martyr qui a intercédé pour elle. » La grâce lui sera donnée de la part du Seigneur Dieu. On fera à cette âme comme le Seigneur a ordonné. On la donnera au martyr ou au juste qui a prié pour elle. Lui-même la recevra et la conduira dans sa demeure. Il ordonnera qu'on la plonge dans la piscine, qu'on la revête de beaux habits, qu'on la fasse siéger sur l'un des trônes que tu as vus et qu'on la couronne d'une couronne qui ne se flétrira pas. Elle se réjouira avec tous les saints et elle vivra * éternellement.

7. — ወእምዝ ፡ ጾረኒ ፡ መልአክ ፡ ዲበ ፡ ክነፊሁ ፡ ብርሃናዊት ፡ ወአብጽሐኒ ፡ ውስተ ፡ ቤተ ፡ ሞቅሕ ፡ ወተአምኃኒ ፡ ወዓርገ ፡ ውስተ ፡ ሰማይ ፨ ወአንከርኩ ፡ አነ ፡ ፈድፋደ ፡ በእንተ ፡ ጸጋ ፡ ዓቢይ ፡ ዘይሁብ ፡ እግዚአብሔር ፡ ለእለ ፡ ይትጋደሉ ፡ በእንተ ፡ ስሙ ፡ ቅዱስ ፨

8. — ወበጽባሕ ፡ አዘዘ ፡ መኰንን ፡ ከመ ፡ ያምጽእዎ ፡ ለቅዱስ ፡ አባ ፡ ኤሲ ፡ እምቤተ ፡ ሞቅሕ ፡ ወአምጽእዎ ፡ ወምስሌሁ ፡ እኅቱ ፡ ቴክላ ፡ ወኰነኖሙ ፡ ኵነኔ ፡ ዓቢየ ፡ በመንኰራኵር ፡ ወበዋዕየ ፡ እሳት ፡ ወበቅንዋት ፡ ዘሐጺን ፨ ወኮነ ፡ እግዚአብሔር ፡ ያጸንዖሙ ፡ ወያስተዔግሦሙ ፡ ወያነሥኦሙ ፡ ጥዑያነ ፡ ዘእንበለ ፡ ሙስና ፨ ወሶበ ፡ ደክመ ፡ እምኵነኔሆሙ ፡ መጠዎሙ ፡ ለመኰንነ ፡ ሀገረ ፡ እንዴናው ፡ ከመ ፡ ይውስዶሙ ፡ ኀበ ፡ ላዕላይ ፡ ግብጽ ፨ ወሶበ ፡ ሐሩ ፡ ሰማንተ ፡ መዓልተ ፡ ቆመት ፡ ሐመር ፡ ኀ

1. post ወእምዝ P, O, *A* *add.* እምድኅረ ፡ ይቤለኒ ፡ ዘንተ. — *ib.* ante መልአክ P, O *add.* ውእቱ. — *ib.* ብርሃናዊት] P, O, *A* ብርሃናዊ. — *ib.* ወአብጽሐኒ] P, O ወአብአኒ; *A* ወአግብአኒ. — 2. ቤተ] O, *A* *om.* — *ib.* አነ] P, O *om.* — 5. ወበጽባሕ ፡ አዘዘ ፡ መኰንን] P, O, *A* ወአዘዘ ፡ መኰንን ፡ በጽባሕ. — 6. ወአምጽእዎ] *A* ወያምጽእዎ. — *ib.* ወምስሌሁ ፡ እኅቱ ፡ ቴክላ] P እንዘ ፡ ቴክላ ፡ እኅቱ ፡ ምስሌሁ; O ወቴክላ ፡ እኅቱ ፡ ምስሌሁ; *A* እንዘ ፡ ምስሌሁ ፡ ቴክላ ፡ እኅቱ. — *ib.* ኵነኔ ፡ ዓቢየ] O, *A* ዓቢየ ፡ ኵነኔ. — 7. በመንኰራኵር] O በመኰራኵር *sic.* — *ib.* ወበቅንዋት] O ወበቅንዋተ. — *ib.* post ዘሐጺን P *add.* ወዘሐቂ ፡ አርእስቲሆሙ; O, *A* *add.* ወዘሐቂ ፡ (O ወዘሀቂ ፡ *sic*) አንጻ ፡ አርእስቲሆሙ. — *ib.* ወኮነ ፡ እግዚአብሔር] P ወእግዚአብሔር. — 8. ያጸንዖሙ ፡ ወያስተዔግሦሙ ፡ ወ] P, O, *A* *om.* — *ib.* ያነሥኦሙ ፡ ጥዑያነ] *A* ያነሥኦ ፡ ጥዑየ. — *ib.* ወሶበ] T *incip.* — 9. post ደክመ P *add.* መኰንን. — *ib.* ደክመ] T ደክሙ. — *ib.* እምኵነኔሆሙ] P, O, *A*, T እምኰንኖቶሙ. — *ib.* ante መጠዎሙ A *add.* ወ. — *ib.* ሀገረ] O ሀገር. — *ib.* እንዴናው] O አንዴናው. — 9-10. ይውስዶሙ ፡ ኀበ ፡ ላዕላ ፡ ግብጽ] P, O ኀበ ፡ ላዕላይ ፡ (O ለያል ፡ *sic*) ግብጽ ፡ ከመ ፡ ይውስድዎሙ; *A*, T ይውስድዎሙ ፡ ኀበ ፡ ላዕላይ ፡ ግብጽ (T ግብ *sic*). — 10. ሰማንተ ፡ መዓልተ] P, T መጠነ ፡ ፰መዓልት; O, *A* መጠነ ፡ ፲መዓልት. — *ib.* ቆመት] *A* ቆመ.

7. — Puis l'ange me porta sur ses ailes lumineuses et me fit parvenir dans la prison. Il me salua et remonta au ciel. Je fus étonné moi-même extrêmement au sujet de la grande grâce que le Seigneur donne à ceux qui luttent pour son nom saint.

8. — Au matin, le juge ordonna d'amener saint Abba Paési de la prison. On l'amena. Avec lui était sa sœur Thècle. Il les supplicia d'un grand supplice : par les roues, par le feu ardent et par les clous de fer. Le Seigneur les fortifia, les fit supporter ces supplices et les fit surgir sains et saufs, sans lésion. Lorsqu'il fut fatigué de les supplicier, il les livra au juge de la ville de 'Endênâw, afin qu'il les emmenât en Haute-Égypte (Lâ'lây-Gebṣ). Lorsqu'ils eurent navigué pendant huit jours,

በ ፡ ጽንፈ ፡ ባሕር ። ወአዘዘ ፡ መኰንን ፡ ከመ ፡ ይምትሩ ፡ ርእሶ ፡ ለቅዱሳን ፡ አባ ፡ ኢሲ ፡ ወእኅቱ ፡ ቴክላ ፡ ወተፈሥሑ ፡ ቅዱሳን ፡ ፈድፋደ ፡ ወጸለዩ ። ወእምድኅረ ፡ ፈጸሙ ፡ ጸሎቶሙ ፡ መተሩ ፡ ርእሶሙ ፡ በሰይፍ ፡ ወነሥኡ ፡ አክሊለ ፡ ስምዕ ፡ በመንግሥተ ፡ ሰማያት ።

9. — ወአዘዘ ፡ እግዚአብሔር ፡ ለአሐዱ ፡ ቀሲስ ፡ ዘስሙ ፡ አባ ፡ ኦሪ ፡ እምሀገረ ፡ ሰጠኑፍ ፡ ከመ ፡ ይንሣእ ፡ ሥጋሆሙ ፡ ለቅዱሳን ፡ ወነሥአ ፡ ሥጋሆሙ ፡ ወገነዞሙ ፡ በአልባስ ፡ ክቡራት ፡ ወበዕጣን ፡ ንጹሕ ፡ ወአንበሮሙ ፡ ውስተ ፡ መካን ፡ ንጹሕ ፡ ወኀብአሙ ፡ እስከ ፡ ተፍጻሜተ ፡ * መዋዕለ ፡ ስደት ። ወተሐንጸ ፡ ሎሙ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ ወአንበሩ ፡ ሥጋሆሙ ፡ ውስቴታ ፡ ወኮነ ፡ እምኔሆሙ ፡ ተአምራት ፡ ወመንክራት ፡ ዓበይት ።

10. — ወኮነ ፡ ኍልቆሙ ፡ ለእለ ፡ ኮኑ ፡ ሰማዕተ ፡ ምስሌሆሙ ፡ ፬፻፸ወ፯ ፡ ነፍስ ።

1. ባሕር] T በሕር *sic*. — *ib*. ርእሶ] P, O, *A*, T አርእስቲሆሙ. — *ib*. አባ ፡ ኢሲ ፡ ቅዱሳን] O *om*. — 1-2. ኢሲ] A ኢሲ.. — 2. ወእኅቱ ፡ ቴክላ] P, *A*, T ወቴክላ ፡ (T ወቴክ ፡ *sic*) እኅቱ. — *ib*. ወእምድኅረ] A *om*. ወ; O ወእምኀ. — 3. ante መተሩ P, *A add*. ወ. — *ib*. ርእሶሙ] P, *A*, T አርእስቲሆሙ. — *ib*. በሰይፍ] T *defic*. (variantes tirées des treize premières lignes, non endommagées par le feu, du fol. 117 r° a). — *ib*. ወነሥኡ] *A* ወነሥአ. — *ib*. አክሊለ] A አሊለ *sic*. — 5. ወአዘዘ] O ወአዘዘ. — *ib*. ዘስሙ] P *om*. — *ib*. ኦሪ] A ለኦሪ. — *ib*. እምሀገረ] P, *A* ዘእምሀገረ; O ዘሀገረ. — 6. ሰጠኑፍ] P, O, *A* ሰጥኑፍ. — *ib*. ለቅዱሳን] O *om*. — *ib*. ወነሥአ ፡ ሥጋሆሙ] P, O *om*.; *A* ወነሥኡ ፡ ሥጋሆሙ. — 7. በአልባስ] P በአልባሳት. — *ib*. ወበዕጣን] A *om*. በ. — *ib*. መካን] *A* ዕጣን. — 7-8. ወኀብአሙ] P, O, *A* ወኀብኦሙ. — 8. መዋዕለ] P, O, *A om*. — 8-9. ቤተ ፡ ክርስቲያን] A ቤተ ፡ ክርስቲያናት; *A* አብያተ ፡ ክርስቲያናት. — 9. እምኔሆሙ] O እምኔሁ. — 10. ዓበይት] O ዓይት *sic*. — 11. ወኮነ ፡ ኍልቆሙ] A ወኮነ ፡ ኇልቆሙ *sic*; P, *A* ወኍልቆሙ; O ኍልቄሙ *sic*. — *ib*. ሰማዕተ] *A* ሰማዕት. — *ib*. ምስሌሆሙ] A በእንቲአሆሙ. — *ib*. ፬፻፸ወ፯] O ፬፻፸ወ፰.

le bateau s'arrêta sur le bord du fleuve. Le juge ordonna de couper la tête de saint Abba Paési et de sa sœur Thècle. Les saints se réjouirent extrêmement et prièrent. Après qu'ils eurent achevé leur prière, on leur coupa la tête avec le glaive. Ils reçurent la couronne du martyre dans le royaume des cieux.

9. — Le Seigneur ordonna à un prêtre, appelé Abba 'Ori, de la ville de Saṭanouf, de prendre les corps des saints. Il prit leurs corps et les ensevelit dans des vêtements précieux et avec de l'encens pur. Il les déposa dans un lieu pur et les cacha jusqu'à la fin * des jours de la persécution. Une église leur fut bâtie. On y déposa leurs corps. Il se produisit par eux de grands miracles et prodiges.

10. — Le nombre de ceux qui furent martyrs avec eux est de quatre cent soixante-dix-sept personnes.

ጸሎቶሙ ፡ ወበረከቶሙ ፡ ወትንብልናሆሙ ፡ የሀሉ ፡ ምስሌነ ፡ አሜን ፨

II. — Revision ou Vulgate.

ሰላም ፡ እብል ፡ ለብፁዕ ፡ ያሮክላ ።
ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ዘኮነ ፡ እምድሜጥሮስ ፡ ከዋላ ።
ዕሤተ ፡ ኖሎት ፡ ይንሣእ ፡ ወዓስበ ፡ መምህራን ፡ በማእከላ ፡
ዓባግዒሁ ፡ ዓቂቦ ፡ እምተኩላ ።
መንግሥተ ፡ ሰማያት ፡ ፈለሰ ፡ ወሖረ ፡ በተድላ ፨

ሰላም ፡ ለበርባራ ፡ ዘአግሀደት ፡ ሃይማኖታ ።
እንዘ ፡ ታርኢ ፡ ሥላሴ ፡ በውስተ ፡ መስኮተ ፡ ቤታ ።
ኢያፍርሃ ፡ መጥባሕት ፡ ወሞሰርተ ፡ ሐጺን ፡ ኢያሕመመታ ።

1. ጸሎቶሙ — አሜን] P በረከቶሙ ፡ ቅድስት ፡ ተሀሉ ፡ ምስለ ፡ ንጉሥነ ፡ ኢያሱ ፡ ወምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ዘ መንፈስ ፡ ቅዱስ ። ለዓለመ ፡ ዓለም; O በረከቶሙ ፡ ቅድስት ፡ የሀሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሮሙ ፡ ተወልደ ፡ መድኅን ፡ ወፍቅርት ፡ ወለተ ፡ ሥላሴ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም; *A* በረከቶሙ ፡ ቅድስት ፡ ትኩን ፡ ምስለ ፡ ፍቁሮሙ ፡ ስእለ ፡ ጽዮን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም; le nom propre ስእለ ፡ ጽዮን se trouve sur un grattage; un second nom propre ገብ[ረ] ፡ ኢየሱስ est en surcharge. — 7. ዘአግሀደት] O, *A* እንተ ፡ አግሀደት. — *ib.* ሃይማኖታ] O, *A* እምነታ. — 8. እንዘ] O *om.* — *ib.* ታርኢ] O ታስተርኢ. — *ib.* ሥላሴ] P *om.* — *ib.* በውስተ ፡ መስኮተ] O, *A* በመስኮተ. — 9. ወሞሰርተ] O, *A* ወመሰረተ *sic.* — *ib.* ኢያሕመመታ] P ኢያእመረታ; O ኢያመመታ *sic;* *A* les deux lettres ሕመ sont de seconde main.

Que leur prière, leur bénédiction et leur intercession soient avec nous. Amen.

II. — Revision ou Vulgate.

5. Salâm a Abba Hiéroclès, patriarche d'Alexandrie.

Je dis salut au bienheureux Hiéroclès,
Patriarche, qui succéda à Démétrius.
Qu'il reçoive la rémunération des pasteurs et la récompense des docteurs au milieu des saints.
Après avoir gardé ses brebis des loups,
Il émigra au royaume des cieux et alla au bonheur.

6. Salâm aux saintes Barbe et Julienne.

Salut à Barbe qui a rendu publique sa foi,
En faisant voir le symbole de la Trinité à la fenêtre de sa maison.
L'épée ne l'effraya pas; la scie de fer ne la fit pas souffrir.

ሰላም ፡ ሰላም ፡ ለዮልያና ፡ ካልእታ ፡፡
እንተ ፡ ሰቀልዋ ፡ በ፪ኤ ፡ አጥባታ ፡፡

ሰላም ፡ ለዘአጥብዓት ፡ ሕሊና ፡፡
በውስተ ፡ ገዳም ፡ ታልህቅ ፡ እንተ ፡ ኢኮነ ፡ ሕፃና ፡፡
እንዘ ፡ ያመስልዋ ፡ ብእሴ ፡ እለ ፡ መነንዋ ፡ በኢልቡና ፡፡
አንከርዋ ፡ ማኅበራና ፡ ለብፅዕት ፡ እንበምሬና ፡፡
ከመ ፡ ብእሲት ፡ ይእቲ ፡ ሶበ ፡ ርእዩ ፡ በድና ፡፡

ሰላም ፡ ለከ ፡ መጋቤ ፡ ሥርዓታ ፡ ወሕጋ ፡፡
ለደብረ ፡ ቀለሞን ፡ ምልዕተ ፡ ጸጋ ፡፡
እስከ ፡ አዕረጎ ፡ ሳሙኤል ፡ ኀበ ፡ ላዕላይት ፡ እንግልጋ ፡፡
እምከልአኒሁ ፡ አመ ፡ ኮነ ፡ ንትጋ ፡፡
ለመልአከ ፡ ሰማይ ፡ ጸለይከ ፡ እንዘ ፡ አንተ ፡ በሥጋ ፡፡

1. ሰላም] *A* le second mot ሰላም est en surcharge. — 2. በ፪ኤ.] O ክልኤ. — 3. Le salâm à sainte 'Enbâmrênâ est propre à P.

Salut, salut à Julienne, sa compagne,
Qu'on suspendit par les deux seins.

7. Salâm a la bienheureuse 'Enbâmrênâ.

Salut à celle qui a rendu forte sa volonté,
Au point d'élever dans le désert celui qui n'était pas son enfant.
L'ayant prise pour un homme et l'ayant répudiée inintelligemment,
Les compagnes de la bienheureuse 'Enbâmrênâ s'étonnèrent
Qu'elle fût une femme, lorsqu'elles virent son cadavre.

8. Salâm a Abba Samuel, supérieur du monastère de Qalamon

Salut à toi, Samuel, qui as établi la règle et la loi
Du monastère de Qalamon, plein de grâce,
Au point de l'avoir élevé au rang d'une haute assemblée.
Lorsqu'il se fit un vide parmi ses membres,
Tu as prié l'ange du ciel, alors que tu étais encore en vie.

9. Fragment propre du Martyre d'Abba Paési et de sa sœur Thècle.

1. Abba Paési refuse de se marier. — 2. Il se rend à Alexandrie. — 3. Il reste auprès de son ami Paul, qui était alors malade. — 4. Il visite avec Paul les chrétiens qui se trouvent en prison. — 5. Il endure de cruels supplices. — 6. Il est sauvé par l'ange Souryâl. — 7. Il réprimande le juge. — 8. Il est emprisonné. — 9. Une barque spirituelle amène Thècle à Alexandrie. — 10. Abba Paési est ravi au ciel par l'ange Souryâl. — 11. Il voit un palais merveilleux.

1. — አላ ፡ ይቤሎሙ ፡ ጸልዩ ፡ ላዕሌየ ፡ አአቡየ ፡ ወእምየ ፡ ቡሩካን ፡ እስመ ፡ ኵሉ ፡ ዘትኤዝዙኒ ፡ ቦቱ ፡ አነ ፡ እትዌከፎ ፡ እምኔክሙ ፡ በፍሥሓ ፡ ወኢይገብሮ ፡ ለዝንቱ ፡ ግብር ፡ ወኢትትናገሩኒ ፡ በእንቲአሁ ፡ ወኀደግዎ ፡ ወኢተናገርዎ ፡ በእንተ ፡ ሰብሳብ ፡ ግሙራ ፡ እስመ ፡ እሙንቱ ፡ ያፈቅርዎ ፡ ፈድፋደ ። ወእምዝ ፡ ሞተ ፡ አቡሁ ፡ እንዘ ፡ መዋዕሊሁ ፡ ፹ዓመት ፡ ወእምድኅረ ፡ ኅዳጥ ፡ መዋዕል ፡ ሞተት ፡ እሙ ፡ እንዘ ፡ መዋዕሊሃ ፡ ፷ዓመታት ።

2. — ወበውእቱ ፡ አመት ፡ አዘዘ ፡ ዲዮቅልጥያኖስ ፡ ከሓዲ ፡ ከመ ፡ ኵሎሙ ፡ ክርስቲያን ፡ ይስግዱ ፡ ለጣዖታት ፡ ወሖረ ፡ ቅዱስ ፡ አባ ፡ ኤሲ ፡ ኀበ ፡ ሀገረ ፡ እስክንድ-
* P, 102 v° b. ርያ ፡ ከመ ፡ ይሢ*ጥ ፡ ኵሎ ፡ ንዋዮ ።

3. — ወሀለዎ ፡ አርክ ፡ በሀገረ ፡ እስክንድርያ ፡ ዘስሙ ፡ ጳውሎስ ፡ ወደወየ ፡ ደዌ ፡ ዐቢየ ፡ ወነበረ ፡ ኀቤሁ ፡ አባ ፡ ኤሲ ፡ እስከ ፡ አመ ፡ ሐይወ ፡ እምደዌሁ ።

4. — ወኮነ ፡ ምንዳቤ ፡ ዐቢይ ፡ ላዕለ ፡ ሕዝበ ፡ ክርስቲያን ፡ በውእቱ ፡ መዋዕል ። ወኮነ ፡ ቅዱስ ፡ አባ ፡ ኤሲ ፡ ወጳውሎስ ፡ አርኩ ፡ ይሣየጡ ፡ እምንዋዮሙ ፡ መባልዕተ ፡

2. ኵሉ ፡ ዘትኤዝዙኒ ፡ ቦቱ] O ትእዛዙኒ ፡ *sic* ቦቱ; *A* ኵሉ ፡ ዘይትኤዘዙኒ ፡ ቦቱ. — *ib.* እትዌከፎ] P እትዌከፍ. — *ib.* ወኢይገብሮ] *A* ወኢእገብሮ. — 3. ወኢትትናገሩኒ ፡ በእንቲአሁ ፡ ወኀደግዎ] P *om.* — 4. እሙንቱ ፡ ያፈቅርዎ] P እሙንቱ ፡ ያፈቀርዎ *sic;* O እሙንቱ ፡ ኮኑ ፡ ያፈቅርዎ; *A* ውእቱ ፡ ኮኑ ፡ ያፈቅሩ. — *ib.* ሞተ ፡ አቡሁ] *A* ኀቤሁ. — 5. ፹ዓመት] P ፹ዓመተ. — *ib.* ወእምድኅረ ፡ ኅዳጥ ፡ መዋዕል ፡ ሞተት ፡ እሙ] *A* ወእምድኅረ ፡ ሞተት ፡ እሞሙ ፡ ኅዳጥ ፡ መዋዕል. — 6. መዋዕሊሃ] O መዋዕሊሁ. — *ib.* ፷ዓመታት] P ፷መዋዕል ፡ ዓመታት; O, *A* ፷ዓመት. — 7. አመት] *A* መዋዕል. — 7-8. ክርስቲያን] *A* ሰብእ. — 9. ከመ ፡ ይሢጥ — በሀገረ ፡ እስክንድርያ] *A* *om.* — *ib.* ኵሎ ፡ ንዋዮ] O ንዋዮሙ. — 10. በሀገረ] O *om.* በ. — 11. ante እስከ O *add.* ኀበ, mais de petits traits au-dessus et au-dessous de ኀበ indiquent que ce mot doit être considéré comme biffé. — 12. ዐቢይ] *A* *om.* — *ib.* መዋዕል] *A* *om.* — 13. አባ ፡ ኤሲ ፡ ወ] P *om.*

1. — Abba Paési dit à ses parents : « Priez pour moi, ô mon père et ma mère bénis. En effet, tout ce que vous m'ordonnerez, moi-même je l'accepterai de vous avec joie, mais je n'accomplirai pas cette œuvre. Ne me parlez plus de cette affaire. » Ils le laissèrent et ne lui parlèrent plus jamais de mariage, car eux-mêmes l'aimaient extrêmement. Puis son père mourut, alors qu'il était âgé de quatre-vingts ans. Peu de jours après, sa mère mourut, alors qu'elle était âgée de soixante ans.

2. — Cette année-là, Dioclétien (Diyoqleṭyânos), l'impie, ordonna que tous les chrétiens adorent les idoles. Saint Abba Paési alla à la ville d'Alexan-
* P, 102 v° b. drie ('Eskendryâ), afin de * vendre tous ses biens.

3. — Il avait un ami dans la ville d'Alexandrie, appelé Paul (Pâwlos). Celui-ci tomba malade d'une grave maladie. Abba Paési demeura auprès de lui, jusqu'à ce qu'il fût guéri de sa maladie.

4. — Survint une grande persécution sur le peuple des chrétiens dans ces jours-là. Saint Abba Paési et Paul, son ami, achetaient avec leur argent des

ሠናየ ፡ ወጥዑመ ፡ ወይወስዱ ፡ ለቅዱሳን ፡ እለ ፡ ሀለዉ ፡ ውስተ ፡ ሀገረ ፡ እስክንድርያ ። ወከማሁ ፡ ይሔውጽዎሙ ፡ ለእለ ፡ ውስተ ፡ አብያተ ፡ ሞቅሕ ፡ ሀለዉ ፡ በዐቢይ ፡ ምንዳቤ ፡ በእንተ ፡ ስሙ ፡ ለእግዚእነ ፡ ክርስቶስ ፡ ወከኑ ፡ ይናዝዝዎሙ ፡ ወይትለአክዎሙ ፡ እሉ ፡ ከመ ፡ አግብርት ። ወተነበዩ ፡ ላዕሌሆሙ ፡ እሉ ፡ ቅዱሳን ፡ ወይቤልዎሙ ፡ ሀለወክሙ ፡ ከመ ፡ ትንሥኡ ፡ አክሊለ ፡ ስምዕ ።

5\. — ወበውእቱ ፡ መዋዕል ፡ አምጽእዎ ፡ ወአብጽሕዎ ፡ ለቅዱስ ፡ ፊቅጦር ፡ ወልደ ፡ ሀርማኖስ ፡ ኀበ ፡ ሀገረ ፡ እስክንድርያ ፡ ወሶበ ፡ ርእዩ ፡ አባ ፡ ኤሲ ፡ ወእኅቱ ፡ ቴክላ ፡ ቀንዑ ፡ ላዕሌሁ ፡ እስመ ፡ ውእቱ ፡ መነነ ፡ መንግሥተ ፡ ዝ ፡ ዓለም ፡ ኃላፊ ፡ ወቀርበ ፡ አባ ፡ ኤሲ ፡ ኀበ ፡ መኰንን ፡ ወተአመነ ፡ በእግዚእነ ፡ ክርስቶስ ፡ ወአዘዘ ፡ መኰንን ፡ ከመ ፡ ይኰንንዎ ፡ ዐቢየ ፡ ኵነኔ ። ወቀሠፍዎ ፡ ብዙኀ ፡ መቅሠፍተ ፡ በአስዋጥ ፡ ወመተሩ ፡ በመጥባሕት ፡ መለያልዩሁ ፡ ወረሰዩ ፡ መሓትወ ፡ እሳት ፡ ውስተ ፡ ሥጋሁ ፡ ወአሰርዎ ፡ በሰናስለ ፡ ሐፂን ፡ ወአንደዱ ፡ እሳተ ፡ ክዕበ ፡ ውስተ ፡ እቶን ፡ እስከ ፡ ተለዓለ ፡ ላህቡ ፡ ፈድ*ፋደ ፡ ወወገርዎ ፡ ለአባ ፡ ኤሲ ፡ ውስተ ፡ ውእቱ ፡ እሳት ።

1\. ወጥዑመ] *A* ወጥዕመ. — *ib.* ሀለዉ] P, O, *A* ሀለው *sic.* — *ib.* ሀገረ] *A* ሀገር. — 1-2. እስክንድርያ] *A om.* — 2. ይሔውጽዎሙ] O ይኄውጾሙ. — *ib.* ውስተ] *A om.* — *ib.* ሀለዉ] P, O, *A* ሀለው *sic.* — 3-4. ወይትለአክዎሙ] P ወይትለአኮሙ. — 4-5. ወይቤልዎሙ] *A* ወይቤልዎ. — *ib.* post ወይቤልዎሙ O *add.* ነበ. — 5. ሀለወክሙ] O ሀለውክሙ. — 6. አምጽእዎ] O *om.* — *ib.* ወአብጽሕዎ] *A om.* — *ib.* ፊቅጦር] *A om.* — 7. ርእዩ] *A* ርእየ. — *ib.* ኤሲ] P *om.* — *ib.* ወእኅቱ ፡ ቴክላ] O, *A* ወቴክላ ፡ እኅቱ. — 8. ante ቀንዑ P *add.* ወ. — *ib.* መነነ] O ወነነ. — *ib.* መንግሥተ] O መንግሥቱ. — *ib.* ኃላፊ] *A om.* — 9. አባ] *A om.* — 10. ዐቢየ] *A* ዓቢይ. — *ib.* ወቀሠፍዎ] O ወትቀሠፍዎ — *ib.* ብዙኀ] O ብዙኅ. — 11. መለያልዩሁ] *A* መለያልያቲሁ. — *ib.* መሓትወ] O መኃትው. — 12. ወአሰርዎ] O ወአርስንዎ *sic.* — *ib.* እሳተ ፡ ክዕበ] *A* ክዕበ ፡ እሳት.

aliments bons et suaves et les apportaient aux saints qui se trouvaient dans la ville d'Alexandrie. Pareillement ils visitaient ceux qui se trouvaient dans les prisons, en de grands tourments, pour le nom de Notre-Seigneur le Christ. Ils les consolaient et les servaient, se comportant comme des esclaves. Les saints prophétisèrent sur eux et leur dirent : « Il vous faudra recevoir la couronne du martyre. »

5\. — En ces jours-là, on amena et on fit parvenir saint Victor (Fiqtor), fils de Germanus (Hermânos), à la ville d'Alexandrie. Lorsque Abba Paési et sa sœur Thècle le virent, ils l'envièrent. En effet, lui-même avait répudié le royaume de ce monde passager. Abba Paési s'approcha du juge et confessa Notre-Seigneur le Christ. Le juge ordonna de le supplicier de grands supplices. On lui donna de nombreux coups avec des lanières; on lui coupa les membres avec un couteau; on lui mit des torches de feu sur le corps; on l'attacha avec des chaines de fer; on alluma, en outre, un feu dans une fournaise, jusqu'à ce que les flammes s'élevassent * extrêmement, et on jeta Abba Paési dans ce feu.

6. — ወጸለየ ፡ አባ ፡ ኤሲ ፡ እንዘ ፡ ይብል ፡ ኦእግዚእየ ፡ ኢየሱስ ፡ ክርስቶስ ፡ አንተ ፡ ውእቱ ፡ ዘአድኃንኮሙ ፡ ለ፫ደቂቅ ፡ እምእቶነ ፡ እሳት ፡ ወለዳንኤል ፡ ነቢይ ፡ እምአፈ ፡ አናብስት ፡ ወለሰማዕትከ ፡ ፊቅጦር ፡ እምነደ ፡ ብለኔ ፡ ከማሁ ፡ እግዚኦ ፡ ርድአኒ ፡ ወአድኅነኒ ፡ ወፈኑ ፡ ሊተ ፡ መልአከከ ፡ ከመ ፡ ያድኅነኒ ፡ እምዝንቱ ፡ ኵነኔ ፡ እስመ ፡ ለከ ፡ ስብሐት ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ። ወሶበ ፡ ይቤ ፡ ከመዝ ፡ ዘንተ ፡ ቃላተ ፡ ናሁ ፡ ሱርያል ፡ መልአክ ፡ ወረደ ፡ እምሰማይ ፡ ወቆመ ፡ በየማኑ ፡ ለቅዱስ ፡ አባ ፡ ኤሲ ፡ ድንግል ። ወይቤሎ ፡ ሰላም ፡ ለከ ፡ ኦብእሲ ፡ ጻድቅ ፡ አባ ፡ ኤሲ ፡ ድንግል ፡ ኢትፍራህ ፡ እስመ ፡ እግዚአብሔር ፡ ምስሌከ ፡ ወውእቱ ፡ ያድኅነከ ፡ እምኵሉ ፡ ምንዳቤከ ። ወሶቤሃ ፡ ኮነ ፡ እሳት ፡ ከመ ፡ ጠል ፡ ቈሪር ፡ ወሠጠቀ ፡ መልአክ ፡ አረፍቶ ፡ ለእቶነ ፡ እሳት ፡ ወአኃዞ ፡ እዴሁ ፡ ለቅዱስ ፡ አባ ፡ ኤሲ ፡ ወአውፅአ ፡ ጥዑየ ፡ እምኔሁ ፡ ዘእንበለ ፡ ሙስና ።

7. — ወሶቤሃ ፡ ሖረ ፡ ቅዱስ ፡ አባ ፡ ኤሲ ፡ ኀበ ፡ መኰንን ፡ ወጸርኀ ፡ ወይቤ ፡ ኅፈር ፡ አመኰንን ፡ አንተ ፡ ወንጉሥከ ፡ ከሓዲ ፡ ወጣዖታቲከ ፡ ርኩሳን ። ወሶበ ፡ ርእይዎ ፡ ለቅዱስ ፡ አባ ፡ ኤሲ ፡ ሕያዎ ፡ ዘእንበለ ፡ ሙስና ፡ አንከሩ ፡ ፈድፋደ ፡ ወጸርኁ ፡ በ፩ቃ

1. አባ ፡ ኤሲ] O, *A om.* — 2. ነቢይ] *A om.* — 3. አናብስት] O አንበሳ. — *ib.* እምነደ] *A* እምነገደ. — 4. ወፈኑ] *A om.* ወ. — *ib.* መልአከከ] O መልአክከ. — 5. post ዓለም O *add.* አሜን. — *ib.* ከመዝ] *A om.* — 6. በየማኑ] O በየማን. — *ib.* ለቅዱስ ፡ አባ ፡ ኤሲ] O ለአባ ፡ ኤሲ. — 7. ድንግል — ድንግል] *A om.* — *ib.* ድንግል] O *om.* — 7-8. ante ኢትፍራህ P *add.* ወይቤ. — 8. ምስሌከ] O *om.* — *ib.* ያድኅነከ] O ያድኅነክሙ. — 9. ante እሳት O, *A add.* እቶን. — *ib.* ወሠጠቀ] O ወሠጠቁ. — *ib.* አረፍቶ] *A* ዐረፍቱ. — *ib.* ለእቶነ ፡ እሳት] P *om.*; *A* (ለእቶን) *om.* እሳት. — 10. ወአኃዞ] O ወአኃዘ; *A* ወአኃዛ. — *ib.* አባ] O *om.* — *ib.* ወአውፅአ] O, *A* ወአውጽአ. — *ib.* ጥዑየ ፡ እምኔሁ] O እምኔሁ ፡ ጥዑየ; *A om.* ጥዑየ. — 12. መኰንን] O መንን *sic.* — 13. ወንጉሥከ] O ንጉሥስ. — 14. አባ ፡ ኤሲ] *A om.* — *ib.* አንከሩ] O አንከረ.

6. — Abba Paési pria, en disant : « O mon Seigneur Jésus-Christ, c'est toi qui as sauvé les trois enfants de la fournaise de feu, le prophète Daniel (Dân'êl) de la gueule des lions, et ton martyr Victor des flammes du bain. Pareillement, ô Seigneur, aide-moi, sauve-moi et envoie-moi ton ange, afin qu'il me sauve de ces supplices, car à toi gloire pour les siècles des siècles. » Lorsqu'il eut dit de telles paroles, voici que l'ange Souryâl descendit du ciel. Il se tint debout à la droite de saint Abba Paési, vierge. Il lui dit : « Salut à toi, ô homme juste, Abba Paési, vierge. N'aie pas peur, car le Seigneur est avec toi. Lui-même te sauvera de tous tes tourments. » Aussitôt le feu devint comme une rosée fraîche. L'ange fendit les murs de la fournaise de feu. Il prit par la main saint Abba Paési et le fit sortir sain et sauf de la fournaise, sans lésion.

7. — Aussitôt saint Abba Paési alla trouver le juge. Il cria et dit : « Sois confondu, ô juge, toi-même ainsi que ton roi impie et tes idoles impures. » Lorsque les gens virent saint Abba Paési sain et sauf, sans

ል ፡ እንዘ ፡ ይብሉ ፡ ንሕነሰ ፡ ክርስቲያን ፡ ገሀደ ፡ ነአምን ፡ በአምላኩ ፡ ለአባ ፡ ኢሲ. ። ወመተሩ ፡ ርእ* ሶሙ ፡ በሰይፍ ፡ ወነሥኡ ፡ አክሊለ ፡ ስምዕ ፡ በመንግሥተ ፡ ሰማያት ።

8. — ወእምዝ ፡ አዘዞሙ ፡ መኰንን ፡ ከመ ፡ ይስድዎ ፡ ለአባ ፡ ኢሲ. ፡ ውስተ ፡ ቤተ ፡ ሞቅሕ ፡ ወወሰድዎ ፡ ለአባ ፡ ኢሲ. ፡ በከመ ፡ አዘዘ ፡ መኰንን ።

9. — ወአስተርአያ ፡ መልአከ ፡ እግዚአብሔር ፡ ለእኅቱ ፡ ቴክላ ፡ ወአዘዛ ፡ ከመ ፡ ትሑር ፡ ኀበ ፡ ሀገረ ፡ እስክንድርያ ፡ ከመ ፡ ተሐውጾ ፡ ለእኁሃ ። ወተንሥአት ፡ ወሖረት ፡ እምሀገረ ፡ እንደናው ፡ ወበጽሐት ፡ ኀበ ፡ ባሕር ፡ ወኀሠሠት ፡ ሐመረ ፡ ወኢረከበት ፡ ወአስተርአየት ፡ ላቲ ፡ ሐመር ፡ መንፈሳዊት ፡ ወተዐርገት ፡ ላዕሌሃ ፡ ወሀለወት ፡ ውስተ ፡ ይእቲ ፡ ሐመር ፡ እግዝእትነ ፡ ቅድስት ፡ ድንግል ፡ ማርያም ፡ ወላዲተ ፡ አምላክ ፡ ወኤልሳቤጥ ፡ አዝማዲሃ ፡ ወኮና ፡ ይናዝዛሃ ፡ በእንተ ፡ እኁሃ ፡ አባ ፡ ኢሲ. ። ወኤልሳቤጥ ፡ ትቤላ ፡ እስመ ፡ ሊተ ፡ ሀለወኒ ፡ ፩ወልድ ፡ ወመተሩ ፡ ርእሶ ፡ በዓመፃ ። ወካልእታኒ ፡ ትቤላ ፡ እስመ ፡ ሊተኒ ፡ ሀለወኒ ፡ ፩ወልድ ፡ ወሰቀልዎ ፡ ወቀተልዎ ፡ በቅንዓት ። ወቴክላሰ ፡ ኮነት ፡ ኢታአምር ፡ መኑ ፡ እማንቱ ፡ ወኢሀለየት ፡ ዘከመ ፡ አስተር

1. ንሕነሰ] O, *A om.* ሰ. — *ib.* በአምላኩ ፡ ለአባ ፡ ኢሲ.] O በአምላክ ፡ ለአባ ፡ ኢሲ.; *A* በአምላኩክ ፡ ቅዱስ ፡ አባ ፡ ኢሲ.. — 2. ርእሶሙ] *A* አርእስቲሆሙ. — *ib.* ወነሥኡ] P, *A* ነሥኡ. — 3. መኰንን] O *om.* 3-4. ውስተ ፡ ቤተ ፡ ሞቅሕ — ለአባ ፡ ኢሲ.] O, *A om.* — 4. አዘዘ] *A* አዘዞ. — 5. ወአስተርአያ] O ወአስተርአዮ. — *ib.* ወአዘዛ] O ወአዘዘ; *A* ወአዘዞ. — 6. ትሑር] O ትሖር. — *ib.* ተሐውጾ] *A* ተሐውር. — *ib.* ወሖረት] O, *A om.* — 7. እምሀገረ] *A* ኀበ ፡ ሀገረ. — *ib.* እንደናው] O እንደናው. — *ib.* ኀበ ፡ ባሕር] *A* ኀበ ፡ ሀገረ ፡ ባሕር. — 8. ላዕሌሃ] O, *A* ዲቤሃ. — 8-9. ውስተ] O ውስቴ *sic.* — 9. ይእቲ] O *om.* — 10. ይናዝዛሃ] P *om.* ሃ. — 11. እስመ ፡ ሊተ] O *om.*; *A* እስመ ፡ ሊተሰ. — *ib.* ወመተሩ] P, O *om.* ወ. — *ib.* ርእሶ] *A om.* — 11-12. ወካልእታኒ] O, *A* ወካልእትኒ. — 12. ወሰቀልዎ] P, O *om* ወ. — *ib.* ወቀተልዎ] *A om.* — 12-13. በቅንዓት] *A* በቅንዋት. — 13. ኮነት] O *om.* — *ib.* ኢታአምር] P, O, *A* ኢተአምር *sic.* — *ib.* መኑ] *A* መኑኒ. — *ib.* ወኢሀለየት] O ወኢሀለወት. — *ib.* ዘከመ — ላቲ] O *om.* — *ib.* ዘከመ ፡ አስተርአያ] *A* ከመ ፡ ዘአስተርአየት.

lésion, ils furent extrêmement étonnés. Ils crièrent d'une seule voix, en disant : « Nous sommes chrétiens ouvertement ; nous croyons au Dieu d'Abba Paési. » On leur coupa * la tête avec le glaive. Ils reçurent la couronne du martyre dans le royaume des cieux.

8. — Puis le juge ordonna aux licteurs de conduire Abba Paési en prison. Ils conduisirent Abba Paési, comme avait ordonné le juge.

9. — Un ange du Seigneur apparut à sa sœur Thècle. Il lui ordonna d'aller à la ville d'Alexandrie visiter son frère. Elle se leva et s'en alla de la ville de 'Endênâw. Elle arriva au fleuve. Elle chercha une barque, mais elle n'en trouva pas. Une barque spirituelle lui apparut. Elle y monta. Dans cette barque se trouvaient Notre-Dame la Sainte Vierge Marie (Mâryâm), génératrice de Dieu, et Élisabeth ('Èlsâbêṭ), sa parente. Elles la consolaient au sujet de son frère Abba Paési. Elisabeth lui disait : « Moi, j'avais un fils. On lui a coupé la tête iniquement. » L'autre aussi lui disait : « Moi aussi, j'avais un fils. On l'a crucifié et on l'a tué avec acharnement. » Thècle ne

አያ ፡ ራእይ ፡ ውእቱ ፡ ላቲ ። ወሶቤሃ ፡ በጽሐት ፡ ሀገረ ፡ እስክንድርያ ፡ ወአእመረት ፡ ከመ ፡ ዘአስተርአያ ፡ ላቲ ፡ ራእይ ፡ ውእቱ ። ወተስእለት ፡ በእንተ ፡ እኁሃ ፡ አባ ፡ ኤሲ ፡ ወአብጽሕዋ ፡ ኀቤሁ ፡ ውስተ ፡ ቤተ ፡ ሞቅሕ ፡ ወተጋብአት ፡ ቦቱ ። ወሶበ ፡ ርእየቶ ፡ ተፈሥሐት ፡ ይእቲ ፡ ወውእቱኒ ፡ ተፈሥሐ ፡ ዐቢየ ፡ ፍሥሓ ፡ ወተሠናአዉ ፡ ከመ ፡ ሰማዕተ ፡ ይኩኑ ፡ ኅቡረ ።

* P, 103 r° b. 10. — ወሶበ ፡ ኮነ ፡ መንፈቀ ፡ ሌሊት ፡ አስተርአዮ ፡ መል*አከ ፡ እግዚአብሔር ፡ ሱርያል ፡ ለአባ ፡ ኤሲ ፡ ወጾሮ ፡ ዲበ ፡ ክነፊሁ ፡ ብርሃናዊ ፡ በትእዛዘ ፡ እግዚአብሔር ፡ ወአዕረጎ ፡ ውስተ ፡ ሰማይ ። ወአርአዮ ፡ ሀገረ ፡ እግዚአብሔር ፡ ኢየሩሳሌምሃ ፡ ሰማያዊት ፡ ወወፅኡ ፡ ኵሎሙ ፡ ቅዱሳን ፡ ወተቀበልዎ ፡ ወተአምኅዎ ፡ ወአርአዮ ፡ ካዕበ ፡ ማኅደሪሆሙ ፡ ለጻድቃን ፡ ወሰማዕታት ፡ እለ ፡ ጻመዉ ፡ በእንተ ፡ ስሙ ፡ ለእግዚአብሔር ፡ ወርእያ ፡ ለኢየሩሳሌም ፡ ሀገር ፡ ዐባይ ፡ ዘኢይክል ፡ ልሳነ ፡ ሰብእ ፡ ይትናገር ፡ ዕበያ ፡ ወክብራ ፡ ወስነ ፡ ራእያ ፡ ወመራህብቲሃ ፡ ሥርግዋን ፡ በወርቅ ፡ ወበብሩር ፡

1. ራእይ ፡ ውእቱ ፡ ላቲ] *A* ላቲ ፡ ራእይ ፡ ውእቱ. — *ib.* ante ሀገረ *A add.* ኀበ. — 2. ላቲ] O *om.* — *ib.* ራእይ] *A* እሙንቱ. — *ib.* ወተስእለት] *A* ወቴክላሰ. — 3. ወአብጽሕዋ] P ወአብጽሕዎ primitivement; la lettre ዎ a été corrigée en ዋ de seconde main. — *ib.* ኀቤሁ] O *om.* — *ib.* ቤተ] O *om.* — 3-4. ርእየቶ] *A* ርእየ. — 4. ተፈሥሐት ፡ ይእቲ] O *om.* — *ib.* ወውእቱኒ ፡ ተፈሥሐ] P *om.* ወ; O ተፈሥሐ ፡ ውእቱኒ; *A* ወተፈሥሐ ፡ ውእቱኒ. — *ib.* ወተሠናአዉ] P, O, *A* ወተሠነአው *sic.* — 5. ሰማዕተ ፡ ይኩኑ] *A* ይኩኑ ፡ ሰማዕተ. — 6. ሌሊት] O ሌሊተ. — 7. ለአባ ፡ ኤሲ] O ለቅዱሳን ፡ አባ ፡ ኤሲ; *A* ለቅዱስ ፡ አባ ፡ ኤሲ. — *ib.* post እግዚአብሔር P *add.* ኢየሩሳሌም. — 8. ወአዕረጎ] *A* ወአዕረፈት. — *ib.* ሰማይ] *A* ሰማያት. — *ib.* ወአርአዮ] O ወአስተርአዮ; *A* ወአርአዮሙ. — *ib.* ante ሀገረ O *add.* ካዕበ. — *ib.* ኢየሩሳሌምሃ] *A om.* ሃ. — 8-9. ሰማያዊተ] O, *A* ሰማያዊት. — 9. ወአርአዮ] O ወአስተርአዮ; *A* ወአርአየ. — 9-10. ማኅደሪሆሙ] O ማኅበሮሙ. — 10. ወሰማዕታት] O ሰማዕት; *A* ወለሰማዕት. — *ib.* ጻመዉ] P, O, *A* ጻመው *sic.* — 11. ዐባይ] *A* ዓቢይ. — *ib.* ante ትትናገር *A add.* ኢ. — 12. ወስነ ፡ ራእያ ፡ ወመራህብቲሃ] O ወስና ፡ ወርእያ ፡ መራኅብቲሃ; *A* ወስና ፡ ወርእያ ፡ መራኅብቲሃ. — *ib.* ሥርግዋን] O ሥርግዋት. — *ib.* በወርቅ] O ዘወርቅ. — *ib.* ወበብሩር] O *om.* በ.

savait pas qui elles étaient. Elle ne pensait pas que lui était apparue une vision. Aussitôt elle arriva à la ville d'Alexandrie. Alors elle sut que c'était une vision qui lui était apparue. Elle s'informa au sujet de son frère Abba Paési. On la fit parvenir auprès de lui dans la prison. Elle se rencontra avec lui. Lorsqu'elle le vit, elle se réjouit elle-même. Lui aussi se réjouit d'une grande joie. Ils convinrent de devenir martyrs ensemble.

* P, 103 r° b. 10. — Lorsque ce fut le milieu de la nuit, * l'ange du Seigneur Souryâl apparut à Abba Paési. Il le porta sur ses ailes lumineuses, sur l'ordre du Seigneur, le fit monter dans le ciel et lui fit voir la ville du Seigneur, la Jérusalem ('Iyarousâlêm) céleste. Tous les saints sortirent, allèrent à sa rencontre, le saluèrent et lui firent voir, en outre, la demeure des justes et des martyrs qui avaient peiné pour le nom du Seigneur. Il vit la Jérusalem céleste, la grande ville, dont la langue des hommes ne peut pas raconter la majesté, la gloire et le bel aspect. Ses places sont ornées d'or, d'argent et de

ወበአዕባን ፡ ክቡራት ፡ ወውስቴታ ፡ ብርሃን ፡ ዘይፈደፍድ ፡ እምብርሃነ ፡ ፀሐይ ፡ እምትእልፊት ፡ አእላፋት ፡ ምክዕቢተ ።

11. — ወወሰዶ ፡ መልአከ ፡ እግዚአብሔር ፡ ወአርአዮ ፡ ጽርሐ ፡ ዐቢየ ፡ ፈድፋደ ፡ ዘውስቴታ ፡ ፫፻አዕማደ ፡ መርመር ፡ ወውስቴቱ ፡ ጽርሕ ፡ ሥርግው ፡ ወቅኑታን ፡ በቅናተ ፡ ወርቅ ፡ ወበአዕባን ፡ ክቡራን ፡ ወውስተ ፡ ውእቱ ፡ ጽርሕ ፡ ይነብሩ ፡ ፻ሐራ ። ወእሙንቱ ፡ ስርግዋን ፡ ወቅኑታን ፡ በቅናተ ፡ ወርቅ ፡ ወኑኁ ፡ ለለ፩እምኔሆሙ ፡ ፭፻በእመት ፡ ወኢኮነ ፡ ሎሙ ፡ በውስተ ፡ ዓለም ፡ አምሳሎሙ ፡ ግሙራ ። ወእቤሎ ፡ ለመልአክ ፡ ዘመኑ ፡ ዝንቱ ፡ ጽርሕ ፡ ዐቢይ ፡ እስመ ፡ ኢይክል ፡ መኑሂ ፡ እምሰብአ ፡ ዝንቱ ፡ ዓለም ፡ ከመ ፡ ይሕንጽ ፡ አምሳለ ፡ ዝንቱ ፡ ጽርሕ ፡ ወይቤለኒ ፡ ውእቱ ፡ መልአክ ፡ እኁየ ፡ አባ ፡ ኤሲ ፡ እስመ ፡ ነገሥተ ፡ ምድር ፡ ለእመ ፡ ተጋብኡ ፡ ምስለ ፡ ኵሉ ፡ ዓለሞሙ ፡ ኢይክሉ ፡ ሤጠ ፡ * ለ፩ዓምድ ፡ እምእሉ ፡ ፫፻አዕማድ ፡ እለ ፡ ይፀውርዎ ፡ ለዝንቱ ፡ ጽርሕ ፡ ወአንሰ ፡ አንከርኩ ፡ ርእዮ ፡ ወሰባሕክዎ ፡ ለእግዚአብሔር ።

1. ወበአዕባን] O *om.* በ. — *ib.* ክቡራት] *A* ክቡራን. — 1-2. እምትእልፈት] O, *A* ትእልፈት. — 2. አእላፋት] *A* አእላፍ. — *ib.* ምክዕቢተ] O መክዕቢተ *sic.* — 3. ወወሰዶ] O *om.* ወ copulatif. — *ib.* ዐቢየ] O ዓቢይ. — 4. ወውስቴቱ] O *om.* ወ; *A* ወውእቱ. — 4-5. ሥርግው ፡ ወቅኑታን ፡ በቅናተ ፡ ወርቅ] O ሥርግው ፡ ብሩር ፡ በወርቅ; *A* ስርግው ፡ በወርቅ ፡ ወበብሩር. — 5. ወበአዕባን] *A* *om.* በ. — 6. በቅናተ] O በቅንዓተ. — *ib.* ወኑኁ] *A* ወኑኅ. — 7. አምሳሎሙ] P አምሰሎሙ *sic;* O *om.* — *ib.* ወእቤሎ] O ወእቤሎሙ. — 8. ዘመኑ] O ለመኑ; *A* ለመኑሂ. — *ib.* ዐቢይ] *A* ዓቢየ. — *ib.* እምሰብአ ፡ ዝንቱ] O እምዝንቱ; *A* እምሰብእ ፡ ዝንቱ *sic.* — 9. አምሳለ ፡ ዝንቱ] O አምሳለ ፡ ዝ. — *ib.* ውእቱ] *A* *om.* — 10. ለእመ] O እለ. — 11. ለ፩ዓምድ] O, *A* *om.* ለ. — *ib.* እምእሉ] *A* እምእለ. — 11-12. ይፀውርዎ] **A** le fol. 93 r° a commence par ces mots : ይጸውርዎ ፡ ለዝንቱ ፡ ጽርሕ; *A* ይጸውሩ. — 12. አንከርኩ ፡ ርእዮ] P, O, *A* ርእዮ ፡ (*A* ርእየ ፡) አንከርኩ. — *ib.* ወሰባሕክዎ] O ወሰብሖ. — *ib.* post ለእግዚአብሔር P *add.* ልዑል ፡ ወስቡሕ.

pierres précieuses. En elle il y a une lumière qui dépasse la lumière du soleil des milliers et des milliers de fois.

11. — L'ange du Seigneur le conduisit et lui fit voir un palais extrêmement grand, dans lequel étaient trois cents colonnes de marbre. Dans ce palais les gardes étaient ornés et ceints de ceintures d'or et de pierres précieuses. Dans ce palais demeuraient cent soldats. Ils étaient ornés et ceints de ceintures d'or. La hauteur de chaque colonne était de cinq cents coudées. Il n'y a rien de semblable dans le monde. Je dis à l'ange : « A qui est ce grand palais? En effet, personne d'entre les hommes de ce monde ne pourrait construire un palais semblable. » L'ange me dit : « O mon frère Abba Paési, tous les rois de la terre, s'ils étaient réunis avec tous leurs sujets, ne pourraient pas payer le prix * d'une seule de ces trois cents colonnes qui supportent ce palais. » Quant à moi, en voyant ceci, je fus étonné et je glorifiai le Seigneur.

ሰላም ፡ እ·ብል ፡ ለዘዚ.አከ ፡ ናላ ፡፡
በተሰቀ·ሮ ፡ መጥባሕት ፡ ዘሐመ ፡ ወለነድ ፡ በነበልባላ ፡፡
ኤሲ ፡ ክሉል ፡ በትርሲተ ፡ ብርሃን ፡ ቀጸላ ፡፡
ወሰላም ፡ ለእኅትከ ፡ ቴክላ ፡፡
ዘቅብዓ ፡ ማርያም ፡ ዕፍረተ ፡ ተቀብዓ ፡ አባላ ፡፡

ሰላም ፡ ለክሙ ፡ ማኅበራን ፡ ቴክላ ፡ ወኤሲ ፡፡
አንስት ፡ ዘምስለ ፡ ብእሲ ፡፡
አምሳለ ፡ አበውየ ፡ አነ ፡ አመ ፡ ነግድ ፡ ወፈላሲ ፡፡
ከመ ፡ ታንግፋኒ ፡ እምዘ ፡ ይጸንሐኒ ፡ ከይሲ ፡፡
ውስተ ፡ ኃይልክሙ ፡ ልብየ ፡ እሬሲ ፡፡

2. በተሰቀ·ሮ] *A* በተሰቅሎ. — 3. ክሉል] O ትኩል. — 5. ዘቅብዓ] P ዘቀብዓ. — *ib.* ዕፍረተ] *A* ዕፍረት. — *ib.* ተቀብዓ] *A om.* — 6. ማኅበራን] O ማኅበረን *sic*; *A* ማኅበረ. — 8. አነ] *A om.* — *ib.* አመ] P ከመ. — *ib.* ወፈላሲ] O *om.* ወ. — 10. ኃይልክሙ] O ኃይልከ. — *ib.* እሬሲ] O እረሲ.

10. Salâm a Abba Paési et a sa sœur Thècle.

Je dis salut à ton cerveau,
Qui souffrit par la perforation du couteau et par les flammes ardentes,
Paési, toi qui fus couronné d'une parure de lumière comme d'un diadème.
Salut à ta sœur Thècle,
Dont les membres furent oints de l'huile parfumée de Marie (Mâryâm).

11. Salâm aux compagnons d'Abba Paési et de sa sœur Thècle.

Salut à vous compagnons de Thècle et de Paési,
Femmes et hommes.
Vous êtes l'image de mes parents, alors que je suis étranger et pèlerin.
Afin que vous m'arrachiez au serpent qui me tend des embûches,
Je mets mon cœur sous votre puissance.

1. — ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ካዕበ ፡ አዕረፈ ፡ ዮሐንስ ፡ ዘደማስቆ ፡፡

2. — እስመ ፡ ዝንቱ ፡ ቅዱስ ፡ ኮነ ፡ ወልደ ፡ መንሱር ፡ እምክቡራኒሃ ፡ ወዓበይታ ፡ ለደማስቆ ፡ ወተሐፅነ ፡ በጥበብ ፡ ወበፈሪሃ ፡ እግዚአብሔር ፡፡ ወተምሀረ ፡ ትምህርተ ፡ ፈላስፋ ፡ እመምህሩ ፡ ቊልህሩ ፡ ቊዝማ ፡ መነኮስ ፡ ፈሎሶፋ ፡ ዘቄርሎስ ፡፡ ወሶበ ፡ ፈጸመ ፡ ትምህርቶ ፡ ተሰአሎ ፡ ቊዝማ ፡ ለመንሱር ፡ አባ ፡ ዮሐንስ ፡ ወሖረ ፡ ምኔት ፡ ቅዱስ ፡ ማሪ ፡ ሰማዕት ፡ ሳባ ፡፡ ወሶበ ፡ ሖረ ፡ አዕረፈ ፡ አቡሁ ፡ ኮነ ፡ ጸሓፌ ፡ ለመኰንነ ፡ ሀገር ፡ ወኢየኀብኦ ፡ እምኔሁ ፡ ምሥጢሮ ፡፡ ወበውእቱ ፡ መዋዕል ፡ ተንሥአ ፡ ቈስጠንጢኖስ ፡ ወልደ ፡ * ልዮን ፡ ዓላዊ ፡ ወተፃብኦ ፡ ሥዕላት ፡ አምላካዊያት ፡ ወሆከ ፡ አብያተ ፡ ክርስቲያናት ፡፡ ወዝንቱ ፡ ቅዱስ ፡ አባ ፡ ዮሐንስ ፡ እንዘ ፡ አልቦቱ ፡ መዓርገ ፡ ሢመት ፡ ዘቤተ ፡ ክርስቲያናት ፡ ይፌኑ ፡ መጽሐፈ ፡ መልእክት ፡ ኀበ ፡

1. ante ዮሐንስ *A add.* አበ ፡ ቅዱስ ፡ ወንጹሕ ፡ አባ. — 2. እስመ] O ውስተ. — *ib.* ቅዱስ] O ቅዱሳን. — 2-3. ወዓበይታ] O ወአብየት *sic*. — 4. ቊልህሩ] *A om.* — *ib.* ፈሎሶፋ] O, *A* ፈልሶፋ. — *ib.* ዘቄርሎስ] O ዘቄሬላ; *A* ዘቃሬሎስ. — 5. ትምህርቶ] O, *A* ትምህርተ. — *ib.* ተሰአሎ] O ተሰንአሎ. — 6. ሖረ] O, *A om.* — 6-7. ኮነ ፡ ጸሓፌ ፡ ለመኰንነ] P ኮነ ፡ ጸሓፊ ፡ ለመኰንን; *A* ኮነ ፡ ፈጸመ ፡ ትምህርተ ፡ ለመኰንን. — 7. እምኔሁ] O እምኔሆሙ. — *ib.* ምሥጢሮ] O ምሥጢረ. — 8. ወተፃብኦ ፡ ሥዕላት] O ወተፃዒ ፡ *sic* ዕለተ *sic*; *A* ተፃብኦ ፡ ስእላት. — 8-9. አምላካዊያት] O, *A* አምላካዊት. — 9. ወሆከ] *A* ወሆኮ. — *ib.* አብያተ ፡ ክርስቲያናት] O አብያተ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያናት. — *ib.* ወዝንቱ] *A* ወዝንቱሰ. — *ib.* አባ] O, *A om.* — 10. ሢመት] O ሢመቱ. — *ib.* ዘቤተ ፡ ክርስቲያናት] O ዘቤተ ፡ ክርስቲያን. — *ib.* ይፌኑ] P, O ወይፌኑ; *A* ይፈኑ. — *ib.* መጽሐፈ] *A* መጻሕፍተ. — *ib.* መልእክት] *A om.*

12. Mort de saint Jean Damascène.

1. Incipit. — 2. Saint Jean défend le culte des saintes images. — 3. On lui coupe la main droite. — 4. La Sainte Vierge lui remet sa main. — 5. Il entre au monastère de Mar-Saba. — 6. Il compose des lamentations sur la mort d'un moine. — 7. Il est ordonné prêtre. — 8. Il poursuit sa lutte pour les saintes images.

1. — En ce jour aussi mourut Jean Damascène (Yohannès za-Damâsqo).

2. — Ce saint était fils de Mansour, l'un des nobles et des grands personnages de Damas. Il fut élevé dans la sagesse et dans la crainte du Seigneur. Il fut instruit de l'enseignement des philosophes par son maître Quelheron-Quezmâ, moine, philosophe, disciple de Cyrille (Qorili). Lorsqu'il eut terminé son enseignement, Quezmâ demanda à Mansour qu'Abba Jean se fît moine. Abba Jean alla au couvent du saint martyr Mar-Saba (Mâri-Sabâ). Lorsqu'il y fut allé, son père mourut. Il devint le secrétaire du juge de la ville. Il ne lui cacha pas ses secrets. En ces jours-là se leva Constantin (Quastantinos), fils de * Léon (Leyon), l'hérétique, qui faisait la guerre aux images divines. Il bouleversait les églises. Ce saint Abba Jean, alors qu'il n'avait pas les degrés

ኵሎሙ ፡ መሃይምናን ፡ እንዘ ፡ ያጸንዖሙ ፡ በሃይማኖት ፡ ርትዕት ፡ ከመ ፡ ይስግዱ ፡ ለሥዕላት ፡ ቅዱሳት ፡ እንዘ ፡ ያመጽእ ፡ ሎሙ ፡ ስምዐ ፡ እመጻሕፍት ፡ አምላካውያት ።

3. — ወሶበ ፡ ሰምዐ ፡ ዘንተ ፡ ንጉሥ ፡ ዐላዊ ፡ ሐቀየ ፡ ስነኒሁ ፡ ላዕሌሁ ፡ ወአምጽአ ፡ ጸሓፌ ፡ ወአጽሐፎ ፡ በአምሳለ ፡ ብርዐ ፡ ዮሐንስ ፡ ወፈነወ ፡ ኀበ ፡ መኰንነ ፡ ደማስቆ ፡ እንዘ ፡ ያስተዋድዮ ፡ ለዮሐንስ ፡ እስመ ፡ ዮሐንስ ፡ ዘሀሎ ፡ ኀቤከ ፡ ፈነወ ፡ ሊተ ፡ ዘንተ ፡ ክታበ ፡ ከመ ፡ እጸብእ ፡ ምስሌከ ፡ ወእማህርክ ፡ ሀገረከ ። ወሰሚዖ ፡ ቃሎ ፡ አምነ ፡ ወመተሮ ፡ እዴሁ ፡ ዘየማን ፡ ለቅዱስ ፡ ዘኮነ ፡ ይጽሕፍ ፡ ባቲ ።

4. — ወነሢኦ ፡ እዴሁ ፡ ሖረ ፡ ቅዱስ ፡ ዮሐንስ ፡ ኀበ ፡ ሥዕላ ፡ ለእግዝእትነ ፡ ማርያም ፡ ወሰአለ ፡ በአንብዕ ፡ ጽፉቅ ፡ እንዘ ፡ ይብል ፡ ኦእግዝእትየ ፡ አኮኑ ፡ ሶበ ፡ ተጋባዕኩ ፡ በእንተ ፡ ሰጊድ ፡ ለሥዕልኪ ፡ በጽሐኒ ፡ ዝንቱ ፡ ወይእዜኒ ፡ ፈውስኒ ፡ በጸሎትኪ ፡ ወበተአምርኪ ። ወሶበ ፡ ኖመ ፡ ንስቲተ ፡ አስተርአየቶ ፡ እግዝእትነ ፡ ቅድስት ፡ ድንግል ፡ በክልኤ ፡ ማርያም ፡ ወሚጠት ፡ እዴሁ ፡ ከመ ፡ ቀዳሚ ፡ ወነቂሆ ፡ አእኰታ ፡ ለእግዝእትነ ፡ ማርያም ።

1. ርትዕት] O *om.* — 1-2. ለሥዕላት ፡ ቅዱሳት] O ለስዕለት ፡ *sic* ቅድስት. — 2. ሎሙ] O *om.* — *ib.* አምላካውያት] O, **A** አምላካዊት. — 3. ሐቀየ] O, **A** ሐቅየ. — 4. በአምሳለ] O በአምሳሉ. — 5. ያስተዋድዮ] O ያስተዋድይዎ. — *ib.* እስመ ፡ ዮሐንስ] P *om.*; **A** እስመ ፡ ለዮሐንስ. — *ib.* ዘሀሎ] O *om.* ዘ. — 6. እጸብእ] O እጽብእ; **A** እፃዕ. — *ib.* ወእማህርክ] **A** ወእምሀርክ *sic.* — *ib.* ሀገረከ] O ሀገርከ. — 7. post አምነ **A** *add.* ክታበ. — *ib.* ወመተሮ] **A** ወተመትረት. — *ib.* ለቅዱስ] O ለዮሐንስ; **A** ዘቅዱስ. — 8. ወነሢኦ ፡ እዴሁ ፡ ሖረ ፡ ቅዱስ ፡ ዮሐንስ] **A** ወነሢኦ ፡ ቅዱስ ፡ እዴሁ ፡ ዮሐንስ ፡ ሖረ. — 8-9. ሥዕላ ፡ ለእግዝእትነ ፡ ማርያም] O ሥዕለ ፡ እግዝእትነ ፡ ማርያም; **A** ሥዕለ ፡ እግዝእትነ ፡ ቅድስት ፡ ድንግል ፡ ማርያም. — 9. ወሰአለ] **A** ወሰአላ. — *ib.* እንዘ ፡ ይብል] **A** *om.* — 12. በክልኤ] O, **A** *om.* — 13. ለእግዝእትነ ፡ ማርያም] O, **A** ለእግዝእትነ ፡ ቅድስት ፡ ድንግል ፡ ማርያም.

de l'ordination ecclésiastique, envoya une lettre à tous les fidèles, en les fortifiant dans la foi droite; il les exhorta à adorer les images saintes, en leur apportant le témoignage des Écritures divines.

3. — Lorsque le roi hérétique apprit cela, il grinça des dents contre lui, fit venir un scribe, le fit écrire à la manière de l'écriture de Jean et envoya l'écrit au préfet de Damas, en accusant Jean. Il disait au préfet : « Jean qui se trouve auprès de toi m'a envoyé ce billet, afin que je te fasse la guerre et que je pille ta ville. » Ayant entendu cette parole, le préfet y crut. Il coupa la main droite du saint, avec laquelle il écrivait.

4. — Ayant pris sa main, saint Jean alla vers l'image de Notre-Dame Marie. Il pria avec de grosses larmes, en disant : « O ma Dame, n'est ce pas lorsque j'ai lutté pour l'adoration de ton image, que m'est arrivé ceci? Maintenant guéris-moi par ta prière et par tes miracles. » Lorsqu'il eut dormi un peu, lui apparut Notre-Dame la Sainte Vierge Marie (Mâryâm), deux fois vierge. Elle lui remit la main comme auparavant. S'étant réveillé, il remercia Notre-Dame Marie.

5. — ወሖረ ፡ ኀበ ፡ ምኔት ፡ ማረ ፡ ሳባ ፡ ወመንኰሰ ፡ ኀበ ፡ አበ ፡ ምኔት ፡ ወአበ ፡ ምኔትሰ ፡ መጠዎ ፡ ለአረጋዊ ፡ መንፈሳዊ ፡ ከመ ፡ ይምሀሮ ፡ * ሥርዓተ ፡ ምንኵስና ። ወይቤሎ ፡ አረጋዊ ፡ አወልድየ ፡ ኢትግበር ፡ ምንተኒ ፡ እምትምህርትከ ፡ አፍኣዊት ፡ ዘቀዲሙ ፡ ዳእሙ ፡ ተመሐር ፡ አርምሞ ፡ ወእምብዝኃ ፡ ትሕትናሁ ፡ ዮሐንስ ፡ ሞአ ፡ ትዕቢተ ፡ ሰይጣን ።

6. — ወበአሐቲ ፡ እመዋዕል ፡ አዕረፈ ፡ አረጋዊ ፡ እመነኮሳት ፡ ወሀለዎ ፡ እኁ ፡ ወሰአሎ ፡ ለዮሐንስ ፡ ከመ ፡ ያውዕእ ፡ ሎቱ ፡ ሰቆቃወ ፡ ወቃለ ፡ ብካይ ፡ በእንተ ፡ እኁሁ ። ወይቤሎ ፡ ዮሐንስ ፡ እፈርህ ፡ እምትእዛዘ ፡ መምህርየ ፡ አረጋዊ ፡ ወይቤሎ ፡ ኢይከሥት ፡ ለመኑሂ ፡ ወሶበ ፡ አስተብቍዖ ፡ ብዙኀ ፡ ደረሰ ፡ ሎቱ ፡ ሰቆቃወ ፡ ዘጥቀ ፡ ማኅዘኒ ፡ ለዘይሰምዖ ።

7. — ወሶበ ፡ ሰምዓ ፡ መምህሩ ፡ ተምዕዓ ፡ ላዕሌሁ ፡ ወሰደዶ ፡ እማኅደሩ ። ወተማኅፀነ ፡ ዮሐንስ ፡ ኀበ ፡ ኵሎሙ ፡ አዕሩግ ፡ ወሶበ ፡ አገበርዎ ፡ ለአረጋዊ ፡ ይቤሎሙ ፡ ለእመ ፡ ኰስተረ ፡ ቤተ ፡ ማይ ፡ ዘመነኮሳት ፡ እምህሮ ። ወሰሚዖ ፡ ዮሐንስ ፡ ገብረ ፡

1. ወሖረ] *A* ወሖረት. — *ib.* ኀበ ፡ ምኔት] O ኀበ ፡ አበ ፡ ምኔት; *A* ውስተ ፡ ምኔት. — *ib.* ኀበ] P, *A om.* — 2. ከመ] *A om.* — 4. ዘቀዲሙ] O *om.* — *ib.* ዳእሙ] *A* ጠያሙ *sic.* — *ib.* አርምሞ] O አርመሞ *sic*; *A* አርምም *sic.* — 6. ወበአሐቲ] O *om.* በ. — *ib.* እመነኮሳት] O, *A* እምነ ፡ መነኮሳት. *ib.* ወሀለዎ] *A* ወሀለወ. — *ib.* እኁ] P እኍ *sic*; *A* እኁወ. — 7. ወቃለ] O ወበቃለ. — 8. ወይቤሎ] *A om.* — 9. ኢይከሥት] P, *A* ኢይከሥት. — *ib.* ለመኑሂ] *A om.* ለ. — *ib.* ወሶበ] *A om.* — 9-10. ዘጥቀ] O ወጥቀ. — 10. ማኅዘኒ] O ማኅዘኒተ; *A* ማኅዘኒት. — *ib.* ለዘይሰምዖ] *A* ለዘይሰምዓ. — 11. ሰምዓ] O *om.* — *ib.* ተምዕዓ] O ወተምዕዓ; *A* ተምዓ. — *ib.* ወሰደዶ] O ወሰደደ. — 12. አገበርዎ] *A* አንበርዎ. — *ib.* ante ይቤሎሙ O *add.* ወ. — 13. ዘመነኮሳት] O ለመነኩሳት *sic*; *A* ለመነኮሳት. *ib.* ወሰሚዖ] O ወሰሚዖሙ. — *ib.* ante ዮሐንስ *A add.* አባ. — *ib.* ante ገብረ *A add.* አ.

5. — Il alla au couvent de Mar-Saba et se fit moine auprès du supérieur du couvent. Le supérieur du couvent le remit à un vieillard spirituel, afin qu'il lui enseignât * la règle monastique. Le vieillard lui dit : « O mon fils, ne fais rien de ton enseignement étranger d'autrefois, mais apprends à garder le silence. » Par la grandeur de son humilité Jean vainquit l'orgueil de Satan (Sayṭân).

6. — Un jour, mourut un vieillard d'entre les moines. Il avait un frère. Celui-ci demanda à Jean de lui composer des lamentations et des paroles plaintives au sujet de son frère. Jean lui dit : « Je crains l'ordre de mon maître, le vieillard. » Le frère lui dit : « Je ne révèlerai cela à personne. » Lorsqu'il l'eut supplié beaucoup, Jean lui composa des lamentations qui étaient fort attristantes pour qui les entendrait.

7. — Lorsque son maître apprit cela, il se fâcha contre lui et le chassa de sa demeure. Jean se réfugia auprès de tous les vieillards. Lorsqu'ils eurent forcé le vieillard à le reprendre, celui-ci leur dit : « S'il nettoie les latrines des moines, j'aurai pitié de lui. » Ayant entendu cela, Jean fit

በከመ ፡ አዘዘ ፡ ወርእዮ ፡ ለዮሐንስ ፡ ውእቱ ፡ አረጋዊ ፡ ትሩፋቲሁ ፡ ተቀበሎ ፡ ወአብኦ ፡ ውስተ ፡ ቤቱ ። ወእምዝ ፡ አዘዘቶ ፡ እግዝእትነ ፡ ቅድስት ፡ ድንግል ፡ ማርያም ፡ ለአረጋዊ ፡ ከመ ፡ ይኅድጎ ፡ ወይድርስ ፡ ድርሳናተ ፡ ወሀሎ ፡ ድርሳናቲሁ ፡ እስከ ፡ ዮም ። ወሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ዘኢየሩሳሌም ፡ ሤሞ ፡ ቀሲሰ ፡ ለዮሐንስ ፡ ዘእንበለ ፡ ፈቃዱ ።

8. — ወነበረ ፡ እንዘ ፡ ይትጋደል ፡ በእንተ ፡ ሥዕላት ፡ ቅዱሳት ፡ ወሃይማኖት ፡ ርትዕት ፡ እንዘ ፡ ይዛለፎሙ ፡ ለነገሥት ፡ ወለመኳንንት ፡ እስከ ፡ በጽሐ ፡ ኀበ ፡ ርስዕና ፡
* P. 104 r° c. ጥሉል ፡ ወሶበ ፡ በጽሐ ፡ ተስዕረ ፡ *እምዓለም ፡ ወፈለሰ ፡ ኀበ ፡ ክርስቶስ ፡ ዘአፍቀሮ ።

በረከቱ ፡ ቅድስት ፡ ተሀሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ዘመንፈስ ፡ ቅዱስ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ።

ሰላም ፡ እብል ፡ እንዘ ፡ እነግር ፡ ጽድቆ ።
ለዮሐንስ ፡ ዘደማስቆ ።
ሶበ ፡ መምህሩ ፡ አረጋዊ ፡ እምደረሰ ፡ ድርሳናት ፡ አስተረኃቆ ።

1. አዘዘ] O, *A* አዘዘ. — *ib.* ለዮሐንስ ፡ ውእቱ] *A om.* — *ib.* post ተቀበሎ O, *A add.* በፍሥሐ. — 1-2. ወአብኦ] *A* ወአብአ. — 3. ወይድርስ] A *om.* — *ib.* ድርሳናተ] O ድርሳናት. — 5. ይትጋደል] P ይትጋድል *sic.* — *ib.* በእንተ] *A* እንበይነ. — *ib.* ሥዕላት] O ስእላተ. — 6. ይዛለፎሙ] P ይዘለፎሙ *sic.* — *ib.* እስከ ፡ በጽሐ] O *om.*; *A* ወሶበ ፡ በጽሐ. — 7. ወሶበ ፡ በጽሐ ፡ ተስዕረ] P, O *om.* ወ; *A* ወተሥዕረ. — 8. በረከቱ — ለዓለመ ፡ ዓለም] O በረከቱ ፡ ትኩን ፡ ለፍቁሩ ፡ ተወልደ ፡ መድኅን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን; *A* በረከቱ ፡ ቅድስት ፡ ተሃሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ስእለ ፡ ጽዮን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም; le nom propre ስእለ ፡ ጽዮን est en surcharge; un second nom propre ተክለ ፡ ኢየሱስ se trouve sur un grattage. — 10. ለዮሐንስ] *A om.* ለ. — 11. አረጋዊ] P አራጋዊ *sic.* — *ib.* እምደሬሰ] *A* እምደረሰ. — *ib.* ድርሳናት] O, *A* ድርሳነ. — *ib.* አስተረኃቆ] O, *A* አስተራሀቆ *sic.*

comme le vieillard avait ordonné. Ayant vu les vertus de Jean, ce vieillard alla au-devant de lui et l'introduisit dans sa maison. Alors Notre-Dame la Sainte Vierge Marie ordonna au vieillard de le laisser composer des sermons. Ses sermons existent encore aujourd'hui. Le patriarche de Jérusalem ('Iyarousâlêm) ordonna Jean prêtre malgré sa volonté.

8. — Il continua à lutter pour les images saintes et la foi droite, en reprenant les rois et les magistrats, jusqu'à ce qu'il parvînt à une verte vieillesse. Lorsqu'il y fut parvenu, il se détacha * du monde et émigra vers
* P. 104 r° c. le Christ qu'il aimait.

Que sa bénédiction sainte soit avec son cher Za-Manfas-Qedous pour les siècles des siècles.

Je dis salut, en exposant sa sainteté,
A Jean Damascène.
Lorsque son maître, le vieillard, l'eut empêché de composer des sermons,

ማርያም ፡ አኅደገቶ ፡ በዘይፈጽም ፡ ጻሕቆ ፨
እስከ ፡ በርስዓን ፡ ጥሉል ፡ አዕረረ ፡ ልሂቆ ፨

ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ካዕበ ፡ አዕረረ ፡ ይርስቅላ ፡ ወኤልቆሎኒጦስ ፡ ወአውጊንዮስ ፡ አቡሃ ፡ ለእንባምሬና ፨
በረከቶሙ ፡ ቅድስት ፡ ተሀሉ ፡ ምስለ ፡ ንጉሥነ ፡ ኢያሱ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፨

ሰላም ፡ እብል ፡ መቤዛዊ ፡ አምላክ ፨
ምሥጢረ ፡ ትስጉቱ ፡ ይንብቡ ፡ ከናፍረ ፡ ነቢያት ፡ ዘሆከ ፨
በእንቲአሁ ፡ ዳዊት ፡ እንዘ ፡ ያቀድም ፡ ሰቢከ ፨
ቦነበ ፡ ይቤ ፡ ፈኑ ፡ እዴከ ፨
ወቦ ፡ ነበ ፡ ይቤ ፡ አንሥእ ፡ ኃይለከ ፨

1. አኅደገቶ] O አኅድገቶ *sic*. — 3. ይርስቅላ] *A* ይርቅላ. — *ib*. ወኤልቆሎኒጦስ] *A* ወእልቆሎኒዮስ. — *ib*. ወአውጊንዮስ] *A* ወአውጊንዮብ. — 5. በረከቶሙ — ለዓለመ ፡ ዓለም] O ጸሎቶሙ ፡ ወበረከቶሙ ፡ የሀሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሮሙ ፡ ተወልደ ፡ መድኅን ፡ ኪዳን ፡ ወልድ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን; *A* ጸሎቶሙ ፡ ወበረከቶሙ ፡ የሃሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሮሙ ፡ ስእለ ፡ ጽዮን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም; le nom propre ስእለ ፡ ጽዮን est en surcharge; un second nom propre ወልደ ፡ ኢየሱስ se trouve sur un grattage. — 6. ሰላም] le *salâm* de P est propre. Voici le *salâm* de O : ሰላም ፡ (*A* ሰላም ፡ ሰላም) እብል ፡ ለዘአጥዘአት ፡ ሕሊና ፨ በውስተ ፡ ገጸም ፡ ታልህቅ ፡ አንተ ፡ ኢኮነ ፡ ሕግና ፨ እንዘ ፡ ያመስጥዋ ፡ (*A* ይመስል) ብእሲት ፡ (O ብእሲ) እለ ፡ መንንዋ ፡ በኢልቡና ፨ አንከርኩ ፡ (*A* አንከርዋ) ማኅበሩን ፡ (*A* ማኅበሩና) ለብዕዕት ፡ (O ለብዕት *sic*) እምባምሬና ፨ ከመ ፡ ብእሲት ፡ ይእቲ ፡ ቦበ ፡ ርእየ ፡ በድና.

Marie (Mâryâm) détourna le vieillard de cette décision, afin que Jean terminât son travail,
Jusqu'à ce qu'il mourût, après avoir vieilli en une verte vieillesse.

13. Mémoire de Yerseqlâ, de 'Elqolonitos et d'Eugène, père de Marina.

En ce jour aussi moururent Yerseqlâ, 'Elqolonitos et Eugène ('Awginyos), père de Marina ('Enbâmrênâ).

Que leur bénédiction sainte soit avec notre roi 'Iyâsou pour les siècles des siècles.

14. Salâm au Rédempteur.

Je dis salut au Dieu rédempteur,
Qui a remué les lèvres des prophètes, afin qu'ils expriment le mystère de son Incarnation.
David (Dâwit), en commençant à prêcher à ce sujet,
A dit ici : *Envoie ta main*[1],
Et a dit là : *Suscite ta puissance*[2].

1. Ps., CXLIII, 7. — 2. Ps., LXXIX, 3

III. — Propre.

1. — ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ካዕበ ፡ አዕረፈ ፡ አብ ፡ ቅዱስ ፡ ወንጹሕ ፡ መምህረ ፡ ትሩፋት ፡ አባ ፡ ተክለ ፡ አልፋ ፡ ዘደብረ ፡ ዲማ ፡ ሊቀ ፡ ምኔት ፨

2. — ወዝንቱሰ ፡ ቅዱስ ፡ መንከሰ ፡ እንዘ ፡ ንኡስ ፡ ውእቱ ፡ ወተጋደለ ፡ ብዙኃ ፡ በጾም ፡ ወበጸሎት ፡ ወይገብር ፡ ሰጊደ ፡ እስከ ፡ ይውሕዝ ፡ ሐፉ ፡ ከመ ፡ ማይ ፡ ወይሁብዎ ፡ ምጽዋተ ፡ ለነዳያን ፡ ወለምስኪናን ፡ ኵሎ ፡ ዘአጥረየ ፡ እስከ ፡ ልብሱ ፡ ወመንጸፉ ፡ ወወፅአ ፡ ስሙዓቱ ፡ በኵሉ ፡ ምድረ ፡ ጐገም ፡ ወውስተ ፡ ኵሉ ፡ በሓውርተ ፡ ኢትዮጵያ ፨

3. — ወተብህለ ፡ በእንቲአሁ ፡ ወነጸሮ ፡ ፩መነኮስ ፡ እንዘ ፡ የዓርግ ፡ መልዕልተ ፡ ወእንዘ ፡ ይወርድ ፡ ዝንቱ ፡ ቅዱስ ፡ ተክለ ፡ አልፋ ፡ ውስተ ፡ ምድር ፡ ነጸሮ ፡ ለውእቱ ፡ መነኮስ ፡ ወአውገዞ ፡ ከመ ፡ ኢይንግር ፡ ለመኑሂ ፡ ዘእንበለ ፡ እምድኅረ ፡ ሞቱ ፡ ፈሪሆ ፡ ውዳሴ ፡ ከንቱ ፨

4. — ወአርአየ ፡ እግዚአብሔር ፡ በእደዊሁ ፡ ብዙኃ ፡ ተአምረ ፡ ወመንክረ ፡ ዘኢይትኌለቍ ፡ በሕይወቱ ፡ ለእለ ፡ ይጼውዑ ፡ ስሞ ፡ ወይትመኀፀኑ ፡ በጸሎቱ ፨

1. ወበዛቲ ፡ ዕለት] cette commémoration est propre à *A*.

III. — Propre.

15. Mort d'Abba Takla-'Alfâ, supérieur du monastère de Dimâ.

1. Incipit. — 2. Piété d'Abba Takla-'Alfâ. — 3. Son horreur des louanges du monde. — 4. Abba Takla-'Alfâ accomplit de nombreux prodiges pendant sa vie. — 5. Sa mort. — 6. Miracles opérés à son tombeau.

1. — En ce jour aussi mourut le Père saint, pur, docteur, plein de vertus, Abba Takla-'Alfâ, supérieur du monastère de Dimâ.

2. — Ce saint se fit moine, alors qu'il était jeune. Il pratiqua beaucoup l'ascèse par le jeûne et par la prière. Il faisait des génuflexions, jusqu'à ce que sa sueur coulât comme de l'eau. Il donna en aumône aux pauvres et aux malheureux tout ce qu'il possédait, jusqu'à son vêtement et sa couverture. Sa renommée se répandit dans tout le territoire de Godjam (Guajâm) et dans toutes les provinces d'Éthiopie ('Ityopyâ).

3. — Il est dit ceci à son sujet. Un moine vit saint Takla-'Alfâ monter dans les hauteurs et descendre à terre. Takla-'Alfâ remarqua ce moine. Il lui défendit sous peine d'interdit de raconter ce fait à quiconque, sauf après sa mort, car il craignait les vaines louanges.

4. — Le Seigneur fit voir par son intermédiaire de nombreux miracles et d'innombrables prodiges, pendant sa vie, à ceux qui invoquaient son nom et se recommandaient à sa prière.

5. — ወደወየ ፡ ንስቲተ ፡ ወአዕረፈ ፡ በሰላም ፡፡

6. — ወእምድኅረ ፡ ሞቱ ፡ ይትከሠት ፡ ተአምራት ፡ ወመንክራት ፡ ውስተ ፡ መቃብሪሁ ፡ እስከ ፡ ዮም ፡፡

ጸሎቱ ፡ ወበረከቱ ፡ የሃሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ስእለ ፡ ጽዮን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን ፡፡

አመ ፡ ፱ለታኅሣሥ ፡፡

I. — Recension primitive.

በስመ ፡ አብ ፡ ወወልድ ፡ ወመንፈስ ፡ ቅዱስ ፡ ፩አምላክ ፡፡

7. ፩] A *om.*

5. — Il fut un peu malade et il mourut en paix.

6. — Après sa mort, des miracles et des prodiges se sont manifestés à son tombeau jusqu'à aujourd'hui.

Que sa prière et sa bénédiction soient avec son cher Se'ela-Syon pour les siècles des siècles. Amen.

LE 9 TAḤSCHASCH.

I. **Recension primitive** — 1. Mort d'Abba Pamim, le confesseur [illegible] : A (93 vº b-95 rº b); P (104 rº c-105 vº a); O (13 rº c-14 vº a); **A** (94 rº b-95 rº b); T (117 rº b — 119 rº a). — II. **Revision ou Vulgate**. — 2. *Salâm* à Abba Pamim, le confesseur : P (105 vº a); O (14 vº a); **A** (95 rº b). — 3. *Mémoire* de la mort de Badalomyâ, de Romyâ et de Zacharie, le moine : P (105 vº a); O (14 vº a); **A** (95 rº b [illegible]

I. — Recension primitive.

1. Mort d'Abba Pamim, le confesseur.

1. Incipit. — 2. Abba Pamim se fait moine. — 3. Il refuse de rentrer dans le monde. — 4. Il confesse sa foi et endure de cruels supplices. — 5. A l'avènement de l'empereur Constantin, il est délivré de prison. — 6. Il demeure dans un monastère situé hors des murs d'Aschmounaïn. — 7. Le diacre Jean est faussement accusé d'entretenir des relations coupables avec l'impératrice. — 8. Condamné à mort, il échappe miraculeusement à ses bourreaux. — 9. Grave maladie de l'impératrice. — 10. Elle va trouver Abba Pamim. — 11. Elle est guérie par lui. — 12. Le diacre Jean est nommé patriarche de Constantinople. — 13. Abba Pamim chasse les Ariens de son voisinage. — 14. Sa mort et ses funérailles.

Au nom du Père, du Fils et du Saint-Esprit, un seul Dieu.

1. — በዛቲ ፡ ዕለት ፡ አዕረፈ ፡ ቅዱስ ፡ በአሚን ፡ ተአማኒ ፡ ዘኮነ ፡ ሰማዕተ ፡ ዘእንበለ ፡ ክዕወተ ፡ ደም ፨

2. — ዝንቱ ፡ ቅዱስ ፡ ኮነ ፡ እምኔተ ፡ ደቂቀ ፡ ሐጊብ ፡ እምደወለ ፡ እስሙናይን ፡ እምብሔረ ፡ ግብጽ ፡ ቅሩብ ፡ እምሀገረ ፡ ተርሳ ፨ ወኮነ ፡ መጋቤሁ ፡ ለ፩ብእሲ ፡ ባዕል ፡ ወኮነ ፡ ፍቁረ ፡ በኀበ ፡ ኵሉ ፡ በእንተ ፡ ንጽሕናሁ ፡ ወጽድቁ ፨ ወኮነት ፡ ብእሲቱ ፡ ለውእቱ ፡ ባዕል ፡ ታፈቅሮ ፡ ለቅዱስ ፡ በአሚን ፡ ወተአምኖ ፡ ፈድፋደ ፨ ወሐለየ ፡ ቅዱስ ፡ በአሚን ፡ በእንተ ፡ ማኅለቅተ ፡ ዝንቱ ፡ ዓለም ፡ ወኀደገ ፡ መልእክቶ ፡ ለውእቱ ፡ ባዕል ፡ ወሖረ ፡ ኀበ ፡ ደብር ፡ ዘውስተ ፡ ይእቲ ፡ ምኔት ፡ ወመንኰሰ ፡ ውስቴታ ፨

3. — ወሶበ ፡ ሰምዓ ፡ ውእቱ ፡ ባዕል ፡ ከመ ፡ ቅዱስ ፡ በአሚን ፡ ኀደጎ ፡ ወሖረ ፡ ሐዘነ ፡ ፈድፋደ ፡ ወነሥኣ ፡ ለብእሲቱ ፡ ምስሌሁ ፡ ወሖሩ ፡ ኀቤሁ ፡ ወሰአልዎ ፡ ከመ ፡ ይትመየጥ ፡ ኀቤሆሙ ፡ ወይቤልዎ ፡ እስመ ፡ ንሕነ ፡ ኢይትከሀለነ ፡ ከመ ፡ ንትፈለጥ ፡

1. ante በዛቲ A *add.* ወ. — *ib.* ቅዱስ ፡ በአሚን] P, O ቅዱስ ፡ አባ ፡ በአሚን; *A* አባ ፡ ቅዱስ ፡ በአሚን. — *ib.* ዘኮነ] O *om.* ዘ. — 3. ante እምደወለ *A add.* ወ. — *ib.* እስሙናይን] A እስሙነይን. — 4. ቅሩብ] O *om.* — *ib.* ተርሳ] P ቱርስ; O ቱርስ; *A* ቲስሳ. — *ib.* መጋቤሁ] P መጋቢሁ. — *ib.* ለ፩ብእሲ ፡ ባዕል] P ለ፩ባዕል ፡ ብእሲ. — 5. ፍቁረ ፡ በኀበ ፡ ኵሉ] P, O በኀበ ፡ ኵሉ ፡ ፍቁረ; *A* ፍቁር ፡ በኀበ ፡ ኵሉ. — *ib.* ንጽሕናሁ] P ትሕትናሁ. — 6. ታፈቅሮ] P ያፈቅሮ. — *ib.* ante ለቅዱስ P *add.* ፈድፋደ. — *ib.* ለቅዱስ ፡ በአሚን] O ለአባ ፡ በአሚን; *A* ለቅዱስ ፡ አባ ፡ በአሚን. — *ib.* ወተአምኖ — በአሚን] O, *A om.* — *ib.* ፈድፋደ] P *om.* — 7. ante በአሚን P *add.* አባ. — *ib.* በእንተ] O *om.* — *ib.* ዝንቱ] O *om.* — 7-8. post ባዕል *A add.* ከመ ፡ ቅዱስ ፡ በአሚን. — 8. ውስቴታ] P, O, *A* ውስቴቱ. — 9. ሰምዓ] O *om.* — *ib.* ወሖረ] A, O *om.* ወ. — 10. ሐዘነ] A ወሐዘነ; la lettre ሐ est en surcharge; P, O, *A* ወሶቤሃ ፡ ኃዘነ. — *ib.* ወነሥኣ] *A* ወነሥአ. — *ib.* ለብእሲቱ] *A* ለውእቱ ፡ ብእሲ. — *ib.* post ወሰአልዎ P, O, *A add.* ለቅዱስ. — 11. ኢይትከሀለነ] O ኢይትከሀለኒ; *A om.* ኢ. — *ib.* ከመ ፡ ንትፈለጥ ፡ እምኔከ ፡ ግሙራ] *A* ከመ ፡ ንፍልጥ ፡ እስመ ፡ ንሕነ ፡ ይትከሃለን ፡ ከመ ፡ ንፍልጥ ፡ እምኔከ ፡ ግሙራ.

1. — En ce jour mourut saint Pamim (Ba'amin), le confesseur, qui fut martyr sans effusion de sang.

2. — Ce saint était de Menêta-Daqiqa-Hadib, du territoire de 'Esmounâyn, du pays d'Égypte (Gebṣ), près de la ville de Tarsâ. Il était l'intendant d'un homme riche. Il était aimé de tous à cause de sa pureté et de sa justice. La femme de ce riche aimait saint Pamim et avait confiance en lui extrêmement. Saint Pamim songea à la fin de ce monde. Il abandonna le service de ce riche, alla à un monastère qui était dans la laure et s'y fit moine.

3. — Lorsque ce riche apprit que saint Pamim l'avait quitté et était parti, il fut extrêmement triste. Il prit sa femme avec lui. Ils allèrent le trouver et ils lui demandèrent de revenir chez eux. Ils lui dirent : « Pour nous, il ne nous est pas possible de nous séparer jamais de toi; nous ne te

እምኔከ ፡ ግሙራ ፡ ወኢነኃድገከ ፨ ወይቤሎሙ ፡ አንሰ ፡ ኢይትከሀለኒ ፡ እስመ ፡ አብጻዕኩ ፡ ነፍስየ ፡ *ለእግዚአብሔር ፨ ወኃደግዎ ፡ ወሖሩ ፡ እንዘ ፡ የሐዝኑ ፡ ፈድፋደ ፡ በእንተ ፡ ፍልጠቶሙ ፡ እምኔሁ ፨

4. — ወተጋደለ ፡ ዝንቱ ፡ ቅዱስ ፡ ተጋድሎ ፡ ዓቢየ ፡ ወተጸምዶ ፡ ለእግዚአብሔር ፡ ብዙኃ ፡ ዓመታተ ፡ በጾም ፡ ወበጸሎት ፡ ወበትጋሀ ፡ ወኢየአክሎ ፡ ዝንቱ ፡ አላ ፡ ፈቀደ ፡ ከመ ፡ ይኩን ፡ ሰማዕተ ፡ ወይክዓው ፡ ደሞ ፡ በእንተ ፡ ስመ ፡ እግዚእነ ፡ ኢየሱስ ፡ ክርስቶስ ፨ ወሖረ ፡ ኀበ ፡ ሀገረ ፡ አንዴናው ፡ ወረከበሙ ፡ ለብዙኃን ፡ ክርስቲያን ፡ እንዘ ፡ ይኴንንዎሙ ፨ ወተአምነ ፡ ውእቱ ፡ ካዕበ ፡ በስሙ ፡ ለእግዚእነ ፡ ክርስቶስ ፡ ወኰነንዎ ፡ ዅነኔ ፡ ዓቢየ ፡ ወቀሠፍዎ ፡ ወአውዓዩ ፡ ሥጋሁ ፡ በእሳት ፡ ወመተሩ ፡ መለያልያቲሁ ፡ ወወደይዎ ፡ ውስተ ፡ መንኰራኵራት ፡ ወወደዩ ፡ አብትርተ ፡ ሐጺን ፡ ውስተ ፡ እሳት ፡ ወአውዓዩ ፡ ቦቱ ፡ ሥጋሁ ፨ ወኮነ ፡ ውስተ ፡ ዝንቱ ፡ ዅሉ ፡ ዅነኔ ፡ ጽኑዓ ፨ ወእግዚእነ ፡ ክርስቶስ ፡ ያነሥኦ ፡ ወያስተዔግሦ ፡ ወያሐይዎ ፡ ጥዑየ ፡ ዘእንበለ ፡ ሙስና ፨

1. ወኢነኃድገከ] *A om.* — *ib.* post እስመ P, O, *A add.* አነ. — 1-2. አብጻዕኩ] P, *A* አብጽሕኩ. — 3. ፍልጠቶሙ] P, O, *A* ተፈልጦሙ. — *ib.* post እምኔሁ P *add.* ወኃደግዎ. — 4. ወተጋደለ ፡ ዝንቱ ፡ ቅዱስ ፡ ተጋድሎ] *A* ወተረፈ ፡ ዝንቱ ፡ ቅዱስ ፡ ተጋደለ. — *ib.* ዓቢየ] A ዓበየ *sic*; P, *A* ሠናየ ፡ ወዐቢየ; O ሠናይ ፡ ወዓቢይ. — 5. ወበትጋሀ] A *om.* በ. — *ib.* ወኢየአክሎ] P, *A* ወኢአክሎ; O ወኢክህሎ *sic.* — *ib.* ዝንቱ] A *om.* — 6. ይኩን] A ወይኩኖሙ *sic.* — 7. አንዴናው] A አዴናው *sic*; P, *A* አንደናው; O አነደናው. — 8. ይኴንንዎሙ] A ይኴንኖሙ. — *ib.* ወተአምነ] P, O, *A* ወተአመነ. — *ib.* ውእቱ ፡ ካዕበ ፡ በስሙ ፡ ለእግዚእነ] P በእንተ ፡ እግዚእነ; O, *A* ውእቱ ፡ በእግዚእነ. — *ib.* ante ክርስቶስ P, O *add.* ኢየሱስ. — 10. መለያልያቲሁ] A መልያልያቲሁ *sic.* — *ib.* መንኰራኵራት] P, O መንኰራኵር. — *ib.* ወወደዩ] P, O, *A* ወአርሰሩ. — *ib.* አብትርተ] P, O, *A* አብትረ. — 11. ውስተ ፡ እሳት] P, O, *A* በእሳት. — *ib.* ቦቱ ፡ ሥጋሁ] *A* በእሳት ፡ ሥጋሁ. — *ib.* ወኮነ ፡ ውስተ ፡ ዝንቱ ፡ ዅሉ ፡ ዅነኔ ፡ ጽኑዓ] P, O, *A* ወበዝንቱ ፡ ዅሉ ፡ ዅነኔ ፡ (O ዅነኔያት) ኮነ ፡ (O ኮነ *A om.*) ጽኑዓ. — 12. ante ክርስቶስ P, *A add.* ኢየሱስ. — *ib.* ወያስተዔግሦ ፡ ወያሐይዎ] A ሐ est en surcharge; P, O, *A om.* — 13. ዘእንበለ] A ዘእንበለ *sic.*

laisserons pas. » Il leur dit : « Pour moi, il ne m'est pas possible, de retourner chez vous, car je me suis voué moi-même *au Seigneur. » Ils le laissèrent et s'en allèrent, en étant extrêmement tristes à cause de leur séparation d'avec lui.

4. — Ce saint pratiqua une grande ascèse. Il servit le Seigneur, pendant de nombreuses années, par le jeûne, par la prière et par les veilles. Cela ne lui suffit pas. Il voulut devenir martyr et verser son sang pour le nom de Notre-Seigneur Jésus-Christ. Il alla à la ville d'Antinoé ('Andênâw). Il trouva beaucoup de chrétiens qu'on suppliciait. Il confessa lui-même aussi le nom de Notre-Seigneur le Christ. On le supplicia de grands supplices : on le flagella; on brûla son corps dans le feu; on coupa ses membres; on le mit dans des roues; on mit des barres de fer dans le feu et on brûla son corps avec elles. Il fut ferme dans tous ces supplices. Notre-Seigneur le Christ l'exalta, lui donna courage et le rendit sain et sauf, sans lésion

5. — ወእንዘ ፡ ውእቱ ፡ ከመዝ ፡ ይትኴነን ፡ ሐልቀ ፡ አምልኮ ፡ ጣዖታት ፡ ወነግሠ ፡ ቈስጠንጢኖስ ፡ ጻድቅ ፡ ወአዘዘ ፡ ከመ ፡ ያውፅእዎሙ ፡ ለኵሎሙ ፡ ክርስቲያን ፡ እለ ፡ ሙቁሓን ፡ በእንተ ፡ ስሙ ፡ ለክርስቶስ ፨ ወአስተርአዮ ፡ እግዚእነ ፡ ክርስቶስ ፡ ለቅዱስ ፡ በአሚን ፡ ወአዘዞ ፡ ከመ ፡ ይሑር ፡ ኀበ ፡ ኵሎሙ ፡ ቅዱሳን ፡ እለ ፡ ውስተ ፡ አብ
* A, 94 r° b. ያተ ፡ መዋቅሕት ፡ ወያጠይቆ*ሙ ፡ ከመ ፡ ውእቱ ፡ እግዚእነ ፡ ክርስቶስ ፡ ኈለቆሙ ፡ እምኍልቆሙ ፡ ለሰማዕታት ፡ እለ ፡ ተሰምዩ ፡ ተአማንያን ፨ ወንጉሥሰ ፡ ቈስጠንጢኖስ ፡ አዘዘ ፡ ከመ ፡ ያምጽኡ ፡ እምኔሆሙ ፡ ፸ወ፪ ፨ ወኮነ ፡ እምውስቴቶሙ ፡ አባ ፡ ኖብ ፡ ተአማኒ ፡ ወሖሩ ፡ ኀቤሁ ፨

6. — ወቅዱስሰ ፡ በአሚን ፡ ኀደረ ፡ ውስተ ፡ ደብር ፡ ዘአፍአ ፡ ሀገረ ፡ እስሙናይን ፡ ወወሀቦ ፡ እግዚአብሔር ፡ ጸጋ ፡ ዓቢየ ፡ ወኮነ ፡ ይፌውሶሙ ፡ ለኵሎሙ ፡ ድውያን ፡ ወተሰምዓ ፡ ዜናሁ ፡ ውስተ ፡ ኵሉ ፡ በሓውርት ፨

1. ውእቱ] P, O, *A om.* — *ib.* ይትኴነን] A *om.*; *A* ይትኰነን. — 2. ያውፅእዎሙ] O ያምጽእዎሙ. — *ib.* ለኵሎሙ ፡ ክርስቲያን ፡ እለ ፡ ሙቁሓን ፡ በእንተ] P ለኵሎሙ ፡ ሙቁሓን ፡ ክርስቲያን ፡ እለ ፡ ሞቅሖሙ ፡ ዲዮቅልጥያኖስ ፡ በእንተ; O ለሙቁሓን ፡ ክርስቲያን ፡ እለ ፡ ሞቅሕዎሙ ፡ ለዲዮቅልጥያኖስ ፡ በእንተ; *A* ለኵሎሙ ፡ ሙቁሓን ፡ *sic* ክርስቲያን ፡ ከመ ፡ ይሞቅሕዎሙ ፡ ለዲዮቅልጥያኖስ ፡ በእንተ. — 3. ለክርስቶስ] P ለእግዚእነ ፡ ኢየሱስ ፡ ክርስቶስ. — *ib.* ወአስተርአዮ ፡ እግዚእነ ፡ ክርስቶስ] P *om.*; *A* ወአስተርአየ ፡ እግዚእነ ፡ ክርስቶስ. — 4. ante በአሚን O *add.* አባ. — *ib.* ይሑር] O ይሑር. — *ib.* ውስተ] *A om.* — 4-5. አብያተ ፡ መዋቅሕት] P, O ቤተ ፡ ሞቅሕ; *A* አብያተ ፡ ሞቅሕ ፡ *sic* ሙቁሓን. — 5. ወያጠይቆሙ] A ወያጠይቅዎሙ. — *ib.* ከመ ፡ ውእቱ — ለሰማዕታት] O *om.* — *ib.* ውእቱ] P, *A om.* — *ib.* ante ክርስቶስ P *add.* ኢየሱስ — *ib.* ኈለቆሙ ፡ እምኍልቆሙ ፡ ለሰማዕታት] A ኆልቆሙ ፡ *sic* እምኆልቆሙ ፡ *sic* ለማዕታት *sic*; P, *A* ምስለ ፡ ሰማዕታት ፡ ኈለቆሙ. — 6. እለ ፡ ተሰምዩ] A ወሰመዩ; O እለ ፡ ውስተ ፡ ተሰምዩ. — *ib.* ተአማንያን] P በተአማንያን; *A* በስሙ ፡ ተአማንያን. — *ib.* ወንጉሥሰ] *A* ንጉሥ. — 7. ante አዘዘ *A add.* ወ. — *ib.* ያምጽኡ] O ያምጽእዎ; T *incip.* — *ib.* ወኮነ] P, *A*, T ወሀሎ; O ወሀለዎ. — *ib.* እምውስቴቶሙ] P ምስሌሆሙ; O, *A*, T ህየ ፡ ምስሌሆሙ. — 8. ተአማኒ] P ተአማኒተ. — 9. ወቅዱስሰ] O, *A*, T *om.* ሰ. — *ib.* ante በአሚን P, O, *A*, T *add.* አባ. — *ib.* ante ኀደረ *A add.* ወ. — *ib.* ሀገረ] T ሀገር. — 10. ወኮነ ፡ ይፌውሶሙ] P ወኮነ ፡ ውእቱ ፡ ይፌውሶሙ; O ወውእቱ ፡ ይፌውሶሙ; *A*, T ወውእቱ ፡ ኮነ ፡ ይፌውሶሙ. — *ib.* ለኵሎሙ ፡ ድውያን] P, *A*, T ለድውያን; O ኮነ ፡ ለድውያን. — 11. ኵሉ] T *om.* — *ib.* በሓውርት] O *om.*

5. — Tandis que lui-même était supplicié ainsi, le culte des idoles disparut. Constantin (Quasṭanṭinos), le juste, régna. Il ordonna de faire sortir de prison tous les chrétiens qui étaient emprisonnés pour le nom du Christ. Notre-Seigneur le Christ apparut à saint Pamim. Il lui ordonna d'aller trouver tous les saints qui étaient dans les prisons et de les assurer
* A, 94 r° b. * que lui-même Notre-Seigneur le Christ les compterait au nombre des martyrs, eux qui seraient appelés confesseurs. Le roi Constantin ordonna d'amener soixante-douze d'entre eux. Il y avait parmi eux Abba Nob, le confesseur. Ils allèrent vers lui.

6. — Quant à saint Pamim, il habita dans un monastère qui était hors de la ville de 'Esmounâyn. Le Seigneur lui donna une grande grâce : il guérissait tous les malades. Sa renommée se répandit dans tous les pays.

7. — ወኮነት ፡ ንግሥት ፡ ብእሲቱ ፡ ለንጉሥ ፡ ሮሜ ፡ በጽሐ ፡ ላዕሌሃ ፡ ደዌ ፡ ዓቢይ ፡ ፈድፋደ ፡ ወውእቱኬ ፡ እስመ ፡ ሀሎ ፡ ኀቤሃ ፡ ፩ዲያቆን ፡ ፈራሄ ፡ እግዚአብሔር ፡ ወከነ ፡ ያነብብ ፡ ላቲ ፡ ኵሎ ፡ አሚረ ፡ መጽሐፈ ፡ ራእየ ፡ ዮሐንስ ፡ ወንጌላዊ ፡ ዘውእቱ ፡ አቡቀለምሲስ ። ወቀንአ ፡ ላዕሌሁ ፡ ፩እምነ ፡ መገብተ ፡ ንጉሥ ፡ ወሖረ ፡ ኀበ ፡ ንጉሥ ፡ ወይቤሎ ፡ አእምር ፡ እእግዚእየ ፡ ከመ ፡ ዲያቆን ፡ ዮሐንስ ፡ ይሰክብ ፡ ምስለ ፡ እግዝእትየ ፡ ንግሥት ፡ ብእሲትከ ፡ ወያመክኒ ፡ በአንብቦ ፡ መጽሐፈ ፡ ራእየ ፡ ዮሐንስ ፡ ኵሎ ፡ አሚረ ።

8. — ወሶበ ፡ ሰምዓ ፡ ንጉሥ ፡ ዘንተ ፡ ሐዘነ ፡ ፈድፋደ ፡ ወተንሥአ ፡ ሶቤሃ ፡ ወበአ ፡ ውስተ ፡ ጽርሐ ፡ መንግሥቱ ፡ ኀበ ፡ ሀለወት ፡ ንግሥት ፡ ወረከቦ ፡ ለውእቱ ፡ ዲያቆን ፡ እንዘ ፡ ይቀውም ፡ ቅድሜሃ ፡ ለንግሥት ፡ ወያነብብ ፡ መጽሐፈ ፡ ራእየ ፡ ዮሐንስ ። ወሶቤሃ ፡ አዘዘ ፡ ከመ ፡ ይንሥእዎ ፡ ለውእቱ ፡ ዲያቆን ፡ ምስለ ፡ መጽሐፉ ፡ ወያስጥምዎ ፡ ውስተ ፡ ባሕር ። ወነሥእዎ ፡ ፪ዕደው ፡ ወአንበርዎ ፡ ውስተ ፡ ሐመር ፡ ንኡስ ፡ ወአስጠምዎ ፡ ውስተ ፡ ባሕር ። ወሶበ ፡ አስጠምዎ ፡ ርእዩ ፡ እሙንቱ ፡ ፪ዕደው ፡ አምሳ

1. ወኮነት ፡ ንግሥት] P, A, T ወለንግሥትሰ; O ወለንገሥትሰ. — ib. ዓቢይ] A ዓቢየ. — 2. ante ፈድፋደ T add. ወ. — ib. ወውእቱኬ — እግዚአብሔር] P, O, A, T ወዝንቱሰ ፡ (A, T om. ሰ) ዘኮነ ፡ በእንተ ፡ ፩ዲያቆን ፡ ፈራሄ ፡ እግዚአብሔር ፡ ዘሀሎ ፡ (T om. ዘ) ኀቤሃ ፡ (O ሀሎ ፡ ዓቢየ; A ወዘሀሎ ፡ ኀቤሃ). — 2-3 ወኮነ] P, O, A, T ወውእቱ ፡ ኮነ (T om. ኮነ). — 3. ያነብብ] O ያነብብ. — ib. ante ኵሎ ፡ አሚረ O add ኵሎ ፡ ሌሊተ ፡ ወ; T add. ኵሎ ፡ ዘውእቱ ፡ ኵሎ ፡ አሚረ; T defic. (variantes tirées des quatorze premières lignes, non endommagées par le feu, du fol. 117 v° b). — ib. ወንጌላዊ ፡ ዘውእቱ] A om. — ib. ዘውእቱ] A ዝውእቱ. — 5. ከመ] P, O እስመ. — ib. ዲያቆን ፡ ዮሐንስ] P, O ዮሐንስ ፡ ዲያቆን; A om. ዲያቆን. — 6. ወያመክኒ] P ወያመክኒ sic; O ወያመክረኒ sic. — ib. መጽሐፈ] A መጽሐፍ. — 7. post ዘንተ P, O, A add. ነገረ. — 7-8. ወበአ] O om. — 8. ጽርሐ] O ጽርሔ. — ib. ንግሥት] O ንጉሥት sic. — 9. ቅድሜሃ] O ቅድሜሁ. — 10. ከመ] A om. — ib. ዲያቆን] P om.; T incip. — 10-11 ወያስጥምዎ] A አስጠምዎ. — 11. ወነሥእዎ ፡ ፪ዕደው] A ወሶበ ፡ አስጠምዎ ፡ ወነሥእዎ ፡ እሉ ፡ እደው. — ib. ሐመር] A ባሕር. — ib. ንኡስ] A om. — 12. ወአስጠምዎ ፡ ውስተ ፡ ባሕር] P, O ወሶቤሃ ፡ አስጠምዎ ፡ ውስተ ፡ ባሕር ፡ (O om. ውስተ ፡ ባሕር); A om.; T ወሶቤሃ ፡ አስጠምዎ ፡ ውስተ ፡ ሐመር. — ib. ወሶበ] T ወበጊዜሃ. — ib. ወሶበ ፡ አስጠምዎ ፡ ርእዩ] O ወርእዩ; A ወሶበ ፡ አስጠምዎ ፡ ወርእዩ. — ib. እሙንቱ] P, A om.; O, T እሉ. — ib. አምሳለ] A ምስለ.

7. — Sur la reine, femme du roi de Rome (Romê), survint une maladie extrêmement grave. Il y avait auprès d'elle un diacre craignant le Seigneur. Il lui lisait, chaque jour, le livre de la Vision de Jean (Yohannès), l'évangéliste, c'est-à-dire l'Apocalypse. Un des intendants du roi fut jaloux de lui. Il alla trouver le roi et lui dit : « Sache, ô mon maître, que le diacre Jean couche avec ma maitresse, la reine, ta femme. Il prétexte la lecture du livre de la Vision de Jean, chaque jour. »

8. — Lorsque le roi entendit cela, il fut extrêmement triste. Il se leva aussitôt et entra dans la chambre royale où se trouvait la reine. Il trouva le diacre se tenant debout devant la reine et lisant le livre de la Vision de Jean. Aussitôt il ordonna de prendre le diacre avec son livre et de * l'engloutir dans la mer. Deux hommes le prirent, le mirent dans une petite barque et l'engloutirent dans la mer. Lorsqu'ils l'eurent englouti, ces deux hommes

ለ ፡ ብእሲ ፡ ብርሃናዊ ፡ መሰጦ ፡ እምውስተ ፡ ባሕር ፡ ምስለ ፡ መጽሐፉ ፡ ወወሰዶ ፡ ወአንበሮ ፡ ውስተ ፡ ደሴት ። ወሶበ ፡ ርእዩ ፡ እሙንቱ ፡ ፪ዕደው ፡ ዘንተ ፡ አንከሩ ፡ ፈድፋደ ፡ ወሖሩ ፡ ኀበ ፡ አብያቲሆሙ ፡ ወኢነገርዎ ፡ ለንጉሥ ፡ ዘከመ ፡ ርእዩ ።

9. — ወሶበ ፡ ርእየት ፡ ንግሥት ፡ ዘገብሩ ፡ በውእቱ ፡ ዲያቆን ፡ ሐዘነት ፡ ፈድፋደ ፡ ወሐብጠ ፡ ከርሣ ፡ ፈድፋደ ፡ ደዌሃ ፡ ወነበረት ፡ በዝንቱ ፡ ደዌ ፡ ፲ወ፭ዓመተ ። ወያመጽኡ ፡ ላቲ ፡ ብዙኃነ ፡ ጠቢባነ ፡ ወኢተክህሎሙ ፡ ከመ ፡ ይፈውሱ ፡ እምደዌሃ ። ወአምከራ ፡ ፩ብእሲ ፡ ማእምር ፡ ወይቤላ ፡ ለእመ ፡ ሖርኪ ፡ ኀበ ፡ ቅዱሳን ፡ እለ ፡ ብሔረ ፡ ግብጽ ፡ እምድኅንኪ ፡ እምደዌኪ ። ወተንሥአት ፡ ሶቤሃ ፡ ወምስሌሃ ፡ ሰራዊት ፡ ብዙኅ ፡ ወበጽሐት ፡ ኀበ ፡ ብሔረ ፡ ግብጽ ፡ ወአደት ፡ ውስተ ፡ አድባራት ፡ ብዙኃት ፡ ወአብያተ ፡ ክርስቲያናት ፡ ብዙኃት ፡ ወኢተፈወሰት ፡ እምደዌሃ ።

1. ብእሲ] O, *A* *om.* — *ib.* ብርሃናዊ] O ብርሃናዌ. — *ib.* ante መሰጦ O *add.* ወረደ ፡ ወመጽአ; *A*, T *add.* ወረደ ፡ ወ. — *ib.* መሰጦ] O መሰጠ. — 2. እሙንቱ] P *om.*; O, *A*, T እሉ. — *ib.* ዘንተ] O *om.* — *ib.* አንከሩ] O አንከረ. — 3. ወኢነገርዎ] P *om.* ወኢ; O *om.* ኢ. — 4. ወሶበ ፡ ርእየት ፡ ንግሥት] P, O, *A*, T ወንግሥትሰ ፡ (*A* መንግሥትሰ *sic*) ሶበ ፡ ርእየት; T *defic.* (variantes tirées des quatorze premières lignes, non endommagées par le feu, du fol. 118 r° a). — *ib.* ዘገብሩ] O ዘይገብሩ; *A* ዘገብረት. — 5. ወሐብጠ — ወነበረት] P, O, *A* ወበዝኃ ፡ ደዌሃ ፡ (O *om.* ሃ) ላዕሌሃ ፡ ወቄስለ ፡ (O ወቄስለ; *A* ወአቍስለ) ከርሣ ፡ ወነበረት ፡ (O *om.* ወነበረት). — *ib.* ዓመተ] *A* ዓመት. — 5-6. ወያመጽኡ] P, O, *A* ወመጽኡ. — 6. ላቲ] P, O ኀቤሃ; *A* *om.* — *ib.* ብዙኃነ ፡ ጠቢባነ] P ጠቢባን ፡ ወብዙኃን; O, *A* ጠቢባን ፡ ብዙኃን. — *ib.* ወኢተክህሎሙ] P, *A* ወኢክህሉ; O ወኢይክህሉ. — *ib.* ከመ] P, O, *A* *om.* — *ib.* ይፈውሱ] P ይፌውስዋ; O, *A* ይፈውስዋ. — 6-7. ወአምከራ] *A* ወአመከራ. — 7. ፩ብእሲ ፡ ማእምር] O ፩ማዕምር; *A* ፩ማእምር ፡ ብእሲ. — *ib.* ለእመ] A *om.* — 8. post እምደዌኪ P, O, *A* *add.* ወእምንዳቤኪ. — *ib.* ሶቤሃ] A *om.* — *ib.* ወምስሌሃ] *A* *om.* ወ. — 9. ብሔረ] O ብኅረ *sic.* — *ib.* ግብጽ] O *om.* — *ib.* ውስተ] A *om.* — 10. ወአብያተ ፡ ክርስቲያናት] P, O, *A* ወኀበ ፡ አብያተ ፡ ክርስቲያናት. — *ib.* ብዙኃት] P, O, *A* *om.*

virent comme un homme lumineux qui l'arrachait de la mer avec son livre, l'emmenait et le déposait dans une île. Lorsque les deux hommes virent cela, ils furent extrêmement étonnés. Ils allèrent à leurs maisons et ne racontèrent pas au roi ce qu'ils avaient vu.

9. — Lorsque la reine eut vu ce qu'on avait fait au diacre, elle fut extrêmement triste. Son ventre enfla extrêmement. Elle fut atteinte d'une maladie et elle demeura affligée de cette maladie pendant quinze ans. On fit venir pour elle de nombreux médecins. Il ne leur fut pas possible de la guérir de sa maladie. Un homme savant lui conseilla et lui dit : « Si tu vas trouver les saints qui sont au pays d'Égypte (Gebṣ), tu seras délivrée de ta maladie. » Elle se leva aussitôt. Avec elle il y avait une escorte nombreuse. Elle parvint au pays d'Égypte. Elle visita de nombreux monastères et de nombreuses églises. Elle ne fut pas guérie de sa maladie.

10. — ወሶበ ፡ በጽሐት ፡ ኀበ ፡ ሀገረ ፡ አንጼናው ፡ ወእለ ፡ ርእዩዋ ፡ መኳንንት ፡ አንከሩ ፡ ፈድፋደ ፡ በእንተ ፡ ምጽአታ ። ወነገረቶሙ ፡ ምክንያተ ፡ ምጽአታ ፡ ወአምከርዋ ፡ ከመ ፡ ትሑር ፡ ኀበ ፡ ቅዱስ ፡ አባ ፡ በአሚን ፡ ወተጽዕነት ፡ ውስተ ፡ ሐመር ፡ ወሖረት ፡ ኀበ ፡ ደብሩ ፡ ለቅዱስ ፡ አባ ፡ በአሚን ። ወነገርዎ ፡ ወይቤልዎ ፡ ናሁ ፡ ንግሥት ፡ መጽአት ፡ ኀቤከ ፡ ወትፈቅድ ፡ ከመ ፡ ትትባረክ ፡ * እምኔከ ። ወይቤሎሙ ፡ ምንት ፡ ብየ ፡ አነ ፡ ምስለ ፡ ነገሥት ፡ ምድር ። ወበዓቢይ ፡ ስእለት ፡ እምነ ፡ አኃው ፡ ወፅአ ፡ ኀቤሃ ።

11. — ወሶበ ፡ ርእየቶ ፡ ንግሥት ፡ ሰገደት ፡ ታሕተ ፡ እገሪሁ ፡ ወጸለየ ፡ ቅዱስ ፡ ላዕለ ፡ ዘይት ፡ ወቀብኣ ፡ ቦቱ ፡ ወሐይወት ፡ ሶቤሃ ፡ እምደዌሃ ። ወይቤላ ፡ ቅዱስ ፡ በአሚን ፡ አእምሪ ፡ ከመ ፡ ዝንቱ ፡ ደዌ ፡ ዘበጽሐኪ ፡ በእንተ ፡ ውእቱ ፡ ዲያቆን ፡ ዘአስጠሞ ፡ ንጉሥ ፡ ውስተ ፡ ባሕር ፡ ወውእቱ ፡ ሕያው ፡ እስከ ፡ ይእዜ ፡ እንዘ ፡ ይነብር ፡ ውስ

1. አንጼናው] A አጼናው sic; P, *A* እንጼናው. — *ib.* ወእለ ፡ ርእዩዋ] A ወርእዩዋ; P እለ ፡ ነጸርዋ O, *A* ወእለ ፡ ነጸርዎ. — *ib.* መኳንንት] A ት est de seconde main. — 2. ምጽአታ] P ምጽአቶ. — *ib.* ወነገረቶሙ ፡ ምክንያተ ፡ ምጽአታ] A ወነገረቶሙ ፡ ምንያተ ፡ *sic* ምጽአታ; P, O, *A* ወነገረቶሙ ፡ ክዕበ ፡ ኵሎ ፡ ምንዳቤሃ. — *ib.* ወአምከርዋ] O ወአመከርዎ; *A* ወአመከርዋ. — 3. ትሑር] O ትሖር. *ib.* ቅዱስ ፡ አባ] P, O *om.* — *ib.* አባ] *A* *om.* — *ib.* በአሚን] *A* አሚን *sic.* — *ib.* ውስተ ፡ ሐመር] P *om.* ውስተ; O በሐመር. — 4. ወሖረት] P, O, *A* ወበጽሐት. — *ib.* በአሚን] O በ est en surcharge — *ib.* ወነገርዎ ፡ ወይቤልዎ] *A* ወይቤልዎ ፡ ወነገርዎ. — *ib.* ንግሥት] O ነገሥት *sic.* — 5. መጽአት] P, O በጽሐት. — *ib.* ኀቤከ] A *om.* — *ib.* ከመ] P, O, *A* *om.* — 6. ምንት] P ምንት. — *ib.* ነገሥተ] P ንግሥተ; O ነገሥት; *A* ንግሥት. — *ib.* ወበዓቢይ — ኀቤሃ] P, O, *A* ወዓበየ ፡ (O ወአብየ *sic*) ወሰአልዎ ፡ አኃው ፡ ፀቢየ ፡ ስእለተ ፡ ከመ ፡ ይፃእ ፡ ኀቤሃ ፡ (O ኀቤየ) ፡ ወወፅአ ፡ ኀቤሃ ፡ (O *om.* ወወፅአ ፡ ኀቤሃ). — 8. ንግሥት] O ነገሥት *sic.* — *ib.* post ሰገደት P, O, *A* *add.* ሎቱ. — *ib.* post ቅዱስ P *add.* አባ ፡ በአሚን ፡ በእንተ ፡ ደዌሃ; O *add.* በአሚን ፡ በእንተ ፡ ደዌሃ; *A* *add.* በአሚን ፡ በእንቲአሃ ፡ ወበእንተ ፡ ደዌሃ. — 9. ወቀብኣ] A, O ወቀብአ. — *ib.* ሶቤሃ] O *om.* — 10. ደዌ] O *om.* — *ib.* ዘበጽሐኪ] P *om.* ዘ. — *ib.* ante ዘበጽሐኪ O *add.* ወሐይወት ፡ እምደዌሃ. — *ib.* ante ውእቱ *A* *add.* ደዌ. — 11. ባሕር — ይነብር] O *om.* — *ib.* እንዘ] P *om.*

10. — Lorsqu'elle arriva à la ville d'Antinoé, les magistrats qui la virent s'étonnèrent extrêmement de sa venue. Elle leur exposa le motif de sa venue. Ils lui conseillèrent d'aller trouver saint Abba Pamim. Elle s'embarqua sur un bateau et elle alla au monastère de saint Abba Pamim. On exposa à Abba Pamim et on lui dit : « Voici que la reine est venue te trouver. Elle veut être bénie * par toi. » Il leur dit : « Qu'ai-je moi-même de commun avec les rois de la terre ? » Sur la pressante demande des frères, il sortit vers elle.

11. — Lorsque la reine le vit, elle se prosterna à ses pieds. Le saint pria sur de l'huile et l'en oignit. Elle fut guérie aussitôt de sa maladie. Saint Pamim lui dit : « Sache que cette maladie t'est survenue à cause du diacre que le roi a englouti dans la mer. Il est vivant jusqu'à maintenant et il

ተ ፡ ይእቲ ፡ ደሴት ፡ ዘማእከለ ፡ ባሕር ፡ ወመጽሐፈ ፡ ራእየ ፡ ዮሐንስ ፡ አቡቀለምሲስ ፡ ምስሌሁ ። ወሶበ ፡ ሰምዓት ፡ ንግሥት ፡ ዘንተ ፡ አንከረት ፡ ፈድፋደ ፡ ወሰብሐቶ ፡ ለእግዚአብሔር ፡ ወተፈሥሐት ፡ ዓቢየ ፡ ፍሥሓ ፡ በእንተ ፡ ሕይወቱ ፡ ለውእቱ ፡ ዲያቆን ። ወአቅረበት ፡ ሎቱ ፡ ለቅዱስ ፡ በአሚን ፡ ንዋየ ፡ ብዙኀ ፡ ወአምኃ ፡ ወኢነሥአ ፡ ወኢ ምንተኒ ፡ ዘእንበለ ፡ ንዋየ ፡ ቅድሳት ፡ ለቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ ጻሕለ ፡ ወጽዋዓ ፡ ወመስቀ ለ ፡ ዘወርቅ ። ወእምዝ ፡ ተመይጠት ፡ ኀበ ፡ ሀገረ ፡ ሮሜ ፡ እንዘ ፡ ትሴብሖ ፡ ለእግዚ አብሔር ።

12. — ወሶበ ፡ ተራከበት ፡ ምስለ ፡ ንጉሥ ፡ ነገረቶ ፡ ኵሎ ፡ ዘኮነ ፡ እምኔሃ ፡
ወዘከመ ፡ ነገራ ፡ ቅዱስ ፡ በአሚን ፡ በእንተ ፡ ውእቱ ፡ ዲያቆን ፡ ዘተሰጥመ ፡ ውእቱ ፡
* A, 95 rº a. ሕያው ፡ እስከ ፡ ይእዜ ። ወሶበ ፡ ሰምዓ ፡ ንጉሥ ፡ ዘንተ ፡ አንከረ ፡ ፈድፋደ ፡ *ወፈ ነወ ፡ ሶቤሃ ፡ ላዕካነ ፡ ኀበ ፡ ደሴት ፡ ወረከብዎ ፡ ለውእቱ ፡ ዲያቆን ፡ ሕያወ ፡ ወመጽሐ ፈ ፡ ራእየ ፡ ዮሐንስ ፡ ምስሌሁ ፡ ወአብጽሕዎ ፡ ኀበ ፡ ንጉሥ ። ወሶበ ፡ ርእዮ ፡ ንጉሥ ፡

1. ይእቲ] *A om.* — *ib.* ዘማእከለ] O በማዕከለ; *A* በውስተ. — *ib.* ወመጽሐፈ] A ወመጽሐፍ. — 2. ምስሌሁ] O ምስሌሆሙ. — *ib.* ሰምዓት] O ሰምዓ. — *ib.* ዘንተ ፡ አንከረት ፡ ፈድፋደ] P, O አንከረት ፡ ፈ ድፋደ ፡ ዘንተ ፡ ነገረ; *A* ዘንተ ፡ ነገረ ፡ ንግሥት ፡ አንከረት ፡ ፈድፋደ. — *ib.* ወሰብሐቶ] O ሰብሐቶ. — 3. ወተፈሥሐት] O ወተፈሐት *sic.* — 4. ante በአሚን P, *A add.* አባ. — *ib.* ወአምኃ] *A* ወ አምን *sic.* — *ib.* ወኢነሥአ] O ወአንሥኦ. — *ib.* ወኢምንተኒ] O ምንትኒ; *A* ምንተኒ. — 5. ቅድሳት] P ቅዱሳት. — *ib.* ante ዘቤተ P *add.* ባሕቲቱ. — *ib.* ለቤተ ፡ ክርስቲያን] P ዘቤተ ፡ ክርስቲያናት; *A* በውስተ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን. — 6. ዘወርቅ] O *om.* ዘ. — 9. ቅዱስ] O *om.* — *ib.* ዘተሰጥመ] P, O, *A* ዘአሥጠምዎ. — *ib.* ante ውእቱ ፡ ሕያው P, O, *A add.* ውስተ ፡ ባሕር ፡ ወ. — 10. post ዘንተ O, *A add.* ነገረ. — 11. ሶቤሃ] O *om.* — *ib.* ላዕካነ] A *om.* — *ib.* ወረከብዎ] O *om.* ወ. — *ib.* ሕያወ] O, *A* ሕያው. — *ib.* ወመጽሐፈ] A ወመጽሐፍ ፡ ሐ est en surcharge; O ወጸሐፈ. — 12. post ዮሐ ንስ *A add.* አቡቀለምሲስ. — *ib.* post ምስሌሁ P, O, *A add.* ወገብኡ ፡ ወዜነውዎ ፡ ለንጉሥ ፡ ላእ ካን ። (O, *A om.* ላእካን) ወካዕበ ፡ ዳግመ ፡ (*A* ወዳግመ ፡ ካዕበ) ፈነወ ፡ (*A* ወፈነዉ) ኀቤሁ ፡ እንዘ ፡ ያስ ተበቍዖ ፡ ከመ ፡ ይምጻእ ፡ ኀቤሁ ፡ ወመጽአ. — *ib.* ርእዮ] P, *A* ርእየ.

demeure dans l'île qui est au milieu de la mer. Le livre de la Vision de Jean 'Abouqalamsis est avec lui. » Lorsque la reine entendit cela, elle fut extrêmement étonnée. Elle glorifia le Seigneur. Elle se réjouit d'une grande joie au sujet de la vie de ce diacre. Elle offrit à saint Pamim beaucoup d'argent et de présents. Il ne prit rien sauf des objets sacrés pour l'église : une patène, un calice et une croix d'or. Puis elle retourna à la ville de Rome, en glorifiant le Seigneur.

12. — Lorsqu'elle se rencontra avec le roi, elle lui exposa tout ce qui lui était arrivé et ce que saint Pamim lui avait exposé au sujet du diacre qui avait été englouti et était vivant jusqu'à maintenant. Lorsque le roi entendit
* A, 95 rº a. cela, il fut extrêmement étonné. * Il envoya aussitôt des serviteurs à l'île. Ils trouvèrent le diacre vivant. Le livre de la Vision de Jean était avec lui.

ተፈሥሐ ፡ ወሰገደ ፡ ሎቱ ፡ ወይቤሎ ፡ ስረይ ፡ ሊተ ፡ አበሳየ ፡ ዘገበርኩ ፡ ላዕሌከ ። ወአውሥአ ፡ ወይቤሎ ፡ እግዚአብሔር ፡ ይኅድግ ፡ ለነ ፡ አበሳነ ፡ ኅቡረ ። ወእምድኅረዝ ፡ ተሰይመ ፡ ውእቱ ፡ ዲያቆን ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳተ ፡ ላዕለ ፡ ሀገረ ፡ ሮሜ ፡ ወተርጐመ ፡ ራእየ ፡ ዮሐንስ ፡ አቡቀለምሲስ ።

13. — ወቅዱስሰ ፡ በአሚን ፡ ኮነ ፡ ይትጋደል ፡ በሌሊተ ፡ ወበመዓልተ ፡ ዘእንበለ ፡ ጽርዓት ። ወሀሎ ፡ ቅሩበ ፡ እምኔሁ ፡ ኤጲስ ፡ ቆጶስ ፡ ቅዱስ ፡ ወእንዘ ፡ ይገብር ፡ በዓለ ፡ ምስለ ፡ ብዙኃን ፡ መሃይምናን ፡ ውስተ ፡ ደብረ ፡ ፩እምን ፡ ሰማዕታት ። ወዓላውያንሰ ፡ አርዮሳውያን ፡ ነሥኡ ፡ ሎሙ ፡ ኤጲስ ፡ ቆጶሰ ፡ ሐሰተ ፡ ወኮኑ ፡ ይብዕሉ ፡ ሎሙ ፡ ወአስሐቱ ፡ ብዙኃነ ፡ እምሕዝብ ። ወመጽአ ፡ ውእቱ ፡ ኤጲስ ፡ ቆጶስ ፡ ቅዱስ ፡ ኀበ ፡ ቅዱስ ፡ በአሚን ፡ ወነገሮ ፡ ሐዘኖ ፡ በእንተ ፡ እሙንቱ ፡ ዓላውያን ። ወሰ

1. post ተፈሥሐ O *add.* ዐቢየ; A *add.* ዓቢየ ፡ ፍሥሓ. — *ib.* post ሎቱ P, O *add.* ታሕተ ፡ እገሪሁ (O *om.* ሁ). — *ib.* ወይቤሎ] A ወይቤ. — *ib.* ሊተ] P *om.* — *ib.* ወአውሥአ] P *om.* ወ; O *om.* — 2. ይኅድግ] A ስረይ. — *ib.* ኅቡረ] O ኅበረ *sic.* — 3. ሊቀ ፡ ጳጳሳተ] O, A ሊቀ ፡ ጳጳሳት. — *ib.* post ወተርጐመ A *add.* መጽሐፈ. — 5. በሌሊት ፡ ወበመዓልት] P መዓልተ ፡ ወሌሊተ; O, A ሌሊተ ፡ ወመዓልተ. — 6. ቅሩበ] A ቅሩብ primitivement. — *ib.* እምኔሁ] O እምነቢሁ; O ወነቢሁ. — *ib.* ቅዱስ] O *om.* — 7. ምስለ] A *om.* — *ib.* ante ብዙኃን P *add.* ኩሎሙ. — *ib.* መሃይምናን] A dittologie. — *ib.* ደብረ ፡ ፩እምን ፡ ሰማዕታት] P, O, A አሐቲ ፡ ደብር ፡ ዘሰማዕታተ. — *ib.* ወዓላዊያንሰ] P, O, A ወዓላውያንሰ; T *incip.* — 8. አርዮሳውያን] A, T ወአርዮሳዊያን; P አርዮሳውያንስ. — *ib.* ሐሰት] P ሐሳዌ; O, A ሐሳዊ. — *ib.* post ሐሰት (T *om.*) A *add.* ወሰማዕታተ ፡ (T *om.* ወ) ሐሰት. — *ib.* ወኮኑ ፡ ይብዕሉ ፡ ሎሙ ፡ ወአስሐቱ] P, O ወኮኑ ፡ ያስሕቱ; A ወኮነ ፡ ያስሕቶ; T ወኮኑ ፡ ያብዕሉ ፡ ሎሙ ፡ ያብዕሉ ፡ ወሐሰቱ *sic.* — 9. ብዙኃነ] O, A, T ብዙኃን. — *ib.* ወመጽአ] P, O ወመጽኡ. *ib.* ውእቱ] P, O, A *om.* — *ib.* ኤጲስ ፡ ቆጶስ ፡ ቅዱስ] P, O, A ኤጲስ ፡ ቆጶስ ፡ ዘሀገር ፡ (O ዘሀገረ). — 10. ቅዱስ] T *om.* — *ib.* ante ሐዘኖ P *add.* ኩሎ. — *ib.* ዓላዊያን] P, O, A ዓላውያን. — *ib.* ወሰአሎ ፡ ቅዱስ ፡ በአሚን ፡ ለእግዚአብሔር ፡ ከመ ፡ ይዘርዝር] P, O, A ወአመ ፡ (P እመ) ኮነ ፡ በዓለ ፡ ሰማዕታት ፡ (O ሰማዕተ; A ሰማዕት) ጸለየ ፡ አባ ፡ በአሚን ፡ በስኢል ፡ ወበሰጊድ ፡ (O *om.* በ) ምስለ ፡ ሕዝቡ ፡ (O *om.* ሕዝቡ) ከመ ፡ ይዘርዝር ፡ (P ይዘርዘር *sic*).

Ils l'amenèrent auprès du roi. Lorsque le roi le vit, il se réjouit. Il se prosterna devant lui et lui dit : « Pardonne-moi la faute que j'ai commise envers toi. » Le diacre répondit et lui dit : « Que le Seigneur nous remette nos fautes conjointement. » Ensuite ce diacre fut institué patriarche de la ville de Rome. Il traduisit la Vision de Jean 'Abouqalamsis.

13. — Quant à saint Pamim, il pratiquait l'ascèse, nuit et jour, sans trêve. Il y avait près de lui un évêque saint qui célébrait la fête d'un martyr, avec de nombreux fidèles, dans le monastère d'un martyr. Des Ariens hérétiques avaient pris pour eux un faux évêque. Ils célébraient la même fête et égaraient beaucoup de gens du peuple. Cet évêque saint vint trouver saint Pamim. Il lui exposa sa tristesse au sujet de ces hérétiques

* A. 95 r° b. አሎ ፡ ቅዱስ ፡ በአሚን ፡ ለእግዚአብሔር ፡ ከመ ፡ ይዘርዝር ፡ ምክሮሙ ፡ ለዓላዊያን ። ወእምዝ ፡ ነሥአ ፡ በእዴሁ ፡ በትረ ፡ ዘበቀልት ፡ ወኵሎሙ ፡ መነኮሳት ፡ እለ ፡ ምስሌሁ ፡ ከማሁ ፡ ነሥኡ ፡ ለለ፩፩እምኔሆሙ ፡ በትረ ፡ በእዴሁ ፡ ወሖሩ ፡ ኀበ ፡ እ* ሎንቱ ፡ አረማውያን ፡ ወአርዮሳውያን ፡ ወሰደድዎ ፡ ወዘረወ ፡ እግዚአብሔር ፡ ምክሮሙ ፡ ወኢተመይጡ ፡ ኀበ ፡ ህየ ፡ እስከ ፡ ይእዜ ።

14. — ወቅዱስሰ ፡ በአሚን ፡ እስመ ፡ ውእቱ ፡ ልህቀ ፡ ወደወየ ፡ በደዌ ፡ ዘይመውት ፡ ቦቱ ። ወአስተጋብአሙ ፡ ለአኃው ፡ ወአዘዞሙ ፡ ወናዘዞሙ ፡ ወነገሮሙ ፡ ከመ ፡ መዋዕሊሁ ፡ ቀርበት ፡ ከመ ፡ ይሖር ፡ ኀበ ፡ እግዚአብሔር ፡ ወሐዘኑ ፡ ፈድፋደ ፡ በእንተ ፡ ፍልጠቶሙ ፡ እምኔሁ ። ወእምዝ ፡ መጠወ ፡ ነፍሶ ፡ ውስተ ፡ እዴሁ ፡ ለእግዚአብሔር ፡ ወገነዝዎ ፡ አኃው ፡ ሠናየ ፡ ግንዘተ ፡ ወዘመሩ ፡ ላዕሌሁ ፡ በከመ ፡ ይደሉ ። ወከ

1. ante ምክሮሙ P, O, *A add.* እግዚአብሔር. — *ib.* ለዓላዊያን] P, O, *A* ለእሉ ፡ ዓላውያን. — 2. በእዴሁ ፡ በትረ ፡ ዘበቀልት] P, O, *A* በትረ ፡ (P *om.* በትረ) በቀልት ፡ በእደዊሁ. — *ib.* እለ ፡ ምስሌሁ] *A* ወምስሌሁ. — 3. ከማሁ] A *om.* — *ib.* post ነሥኡ P, O, *A*, T *add.* ኵሎሙ. — *ib.* ለለ፩፩ እምኔሆሙ] *A*, T *om.* ለለ. — *ib.* በእዴሁ] P, O, *A* በእደዊሆሙ (O *om.* በ); T *defic.* (variantes tirées des quinze premières lignes, non endommagées par le feu, du fol. 118 v° b). — *ib.* ወሖሩ ፡ ኀበ ፡ እሎንቱ] P ወሖሩ ፡ እሉ ፡ ኀበ; O ወሖሩ ፡ እሉ; *A* ወሖሩ ፡ ኀበ ፡ እሉ. — 4. አረማውያን] P, O, *A* ዓላውያን. — *ib.* ወአርዮሳውያን] A ወአርዮሳውያን; P, *A* ወአርዮሳውያን; O ወአርሳውያን *sic.* — *ib.* ወዘረወ] *A* ወዘርዘረ. — *ib.* post እግዚአብሔር P, O, *A add.* ስቡሕ. — 4-5. ወኢተመይጡ ፡ ኀበ ፡ ህየ ፡ እስከ ፡ ይእዜ] P, O, *A* ወኢተመይጡ ፡ (P ወኢተመይጠ) ህየ ፡ ዳግመ ፡ እስከ ፡ ይእዜ. — 6. ወቅዱስሰ] O *om.* ሰ. — *ib.* በደዌ] P, O, *A om.* በ. — 6-7. ዘይመውት ፡ ቦቱ] P ዘለሞት; O ሞተ; *A* ሞት. — 8. ቀርበት] P, O, *A* ቀርበ. — *ib.* ከመ ፡ ይሖር] P, O, *A* ወየሐውር. — *ib.* post ወሐዘኑ P, O, *A add.* አኃው. — *ib.* ፈድፋደ] P, O, *A om.* — 9. ፍልጠቶሙ] P, O ተፈልጠቱ; *A* ተፈልጦቶሙ. — *ib.* እምኔሁ] P, O, *A* እምኔሆሙ. — *ib.* ውስተ ፡ እዴሁ ፡ ለእግዚአብሔር] P, O, *A* ኀበ ፡ ፈጣሪሁ ፡ እግዚአብሔር. — 10. ሠናየ] A ሠናያን. — *ib.* ግንዘቱ] A *om.* — *ib.* በከመ] O *om.* በ. — *ib.* ይደሉ] *A* ይደልዎሙ. — *ib.* ወኮነ] P, O ዘኮነ.

Saint Pamim demanda au Seigneur de briser le projet de ces hérétiques. Puis il prit dans sa main une branche de palmier. Tous les moines qui étaient avec lui prirent pareillement, chacun d'entre eux, une branche de
* A. 95 r° b. palmier dans leur main. Ils allèrent contre * ces païens et ces Ariens et les chassèrent. Le Seigneur dissipa leur conseil. Ils ne revinrent plus là jusqu'à maintenant.

14. — Quant à saint Pamim, voici que lui-même vieillit et tomba malade de la maladie dont il devait mourir. Il réunit les frères, leur donna des ordres, les consola et leur exposa que son jour d'aller vers le Seigneur approchait. Ils furent extrêmement tristes à cause de leur séparation d'avec lui. Puis il remit son âme dans la main du Seigneur. Les frères lui firent de belles funérailles. Ils psalmodièrent sur lui comme il convenait. Son corps devint

ን ፡ ምጋሁ ፡ ጸወነ ፡ ለኵሉ ፡ ዘይመጽእ ፡ ኀቤሁ ፡ አው ፡ ዘይመጽእ ፡ ኀበ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያኑ ፡ በሃይማኖት ፡ ይከውኖ ፡ ዘይስዕሎ ፡ በኀቤሁ ፡፡

ጸሎቱ ፡ ወበረከቱ ፡ ለዝንቱ ፡ ቅዱስ ፡ በአሚን ፡ የሀሉ ፡ ምስሌነ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን ፡፡

II. — Revision ou Vulgate.

ሰላም ፡ ለከ ፡ በአሚን ፡ ስኩብ ፡፡
በዓራት ፡ ሐፂን ፡ ልሁብ ።
ለእጓለ ፡ ማውታ ፡ ቀዋሚ ፡ ወለመዓስብ ።
ወሰላም ፡ እለ ፡ ምስሌከ ፡ በቤተ ፡ መከራ ፡ ወጻሕብ ።
በእንተ ፡ ክርስቶስ ፡ ሙቁሓን ፡ ሕገዙብ ፡፡

1. ዘይመጽእ] P, O, *A* *om.* — *ib.* ቤተ ፡ ክርስቲያኑ] O ቤተ ፡ ክርስቲያን; T *incip.* — 2. በሃይማኖት] A በሃይማኖቱ; P, O በሃይማኖት ፡ ርትዕት. — *ib.* ይከውኖ] P, O, *A*, T ይከውን. — *ib.* ዘይስዕሎ] P, O, *A*, T ዘሰአለ. — *ib.* በኀቤሁ] O, *A* *om.* በ. — 3-4. ጸሎቱ — አሜን] P በረከቱ ፡ ቅድስት ፡ ተሀሉ ፡ ምስለ ፡ ንጉሥነ ፡ ኢያሱ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም; O በረከቱ ፡ ቅድስት ፡ ትኩን ፡ ለፍቁሩ ፡ ተወልደ ፡ መድኅን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን; *A* በረከቱ ፡ ቅድስት ፡ ትኩን ፡ ምስለ ፡ ፍቅርቱ ፡ (ፍቁርቱ *sic*) ትንግዝእ ፡ ማርያም ። ለዓለመ ፡ ዓለም; ፣ ፡ ማርያም est en surcharge; au-dessous de ፍቅርቱ se trouve le nom propre ኢዮብ; T ወበረከቱ ፡ የሀሉ ፡ ምስሌነ ፡ አሜን. — 7. ቀዋሚ] O ቀዳሚ. — *ib.* ወለመዓስብ] O ወለመዓብ *sic.* — 8. ወሰላም] O, *A* *om.* ወ.

un refuge pour quiconque venait vers lui ou venait à son église l'implorer avec foi.

Que la prière et la bénédiction de saint Pamim soient avec nous pour les siècles des siècles. Amen.

II. — Revision ou Vulgate

2. Salâm à Pamim, le confesseur

Salut à toi, Pamim, couché
Sur un lit de fer ardent.
Tu as été le protecteur des orphelins et des veuves
Salut aux gens qui furent avec toi, dans la maison de l'épreuve et de la peine,
Emprisonnés pour le Christ.

ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ኮነ ፡ ዕረፍቶሙ ፡ ለበደሉምያ ፡ ወሮምያ ፡ ወዘከርያስ ፡ መነኮስ ፨
ጸሎቶሙ ፡ ወበረከቶሙ ፡ የሀሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ዘመንፈስ ፡ ቅዱስ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፨

1. post ዕለት *A add.* ክዕበ. — *ib.* ኮነ] O, *A om.* — *ib.* ለበደሉምያ] O, *A* በበድላም. — *ib.* ወሮምያ] O ወርምያ *sic*; *A* ወአርምያ. — 3-4. ጸሎቶሙ — ለዓለመ ፡ ዓለም] O ጸሎቶሙ ፡ ወበረከቶሙ ፡ የሀሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሮሙ ፡ ወልደ ፡ ኤዎስጣቴዎስ ፡ ኪዳን ፡ ወልድ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን; *A* ጸሎቶሙ ፡ ወበረከቶሙ ፡ የሃሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሮሙ ፡ ስእለ ፡ ጽዮን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን; le nom propre ስእለ ፡ ጽዮን est en surcharge; un second nom propre እትበ ፡ *sic* ኢየሱስ se trouve sur un grattage (ኢ est en surcharge).

3. Mémoire de la mort de Badalomyâ, de Romyâ et de Zacharie, le moine.

En ce jour est la mort de Badalomyâ, de Romyâ et de Zacharie (Zakâryâs), le moine.

Que leur prière et leur bénédiction soient avec leur cher Za-Manfas-Qedous pour les siècles des siècles.

LE 10 TAHSCHASCH.

I. **Recension primitive**. — 1. Translation du corps de Sévère, patriarche d'Alexandrie (*récit*) : A (95 r° b — 95 v° b); P (105 v° a — 105 v° c); O (14 v° a — 14 v° c); **A** (95 r° b — 95 v° a); T (119 r° a — 119 v° a). — 2. Mort d'Abba Théophane, patriarche d'Alexandrie (*récit*) : A (95 v° b); P (105 v° c — 106 r° a); O (14 v° c — 15 r° a); **A** (95 v° a — 95 v° b); T (119 v° a — 119 v° b). — 3. Mort de saint Nicolas, évêque de Myre (*récit*) : A (95 v° b — 96 r° a); P (106 r° a — 106 v° c); O (15 r° a — 15 v° c); **A** (95 v° b — 96 r° c); T (119 v° b — 121 r° a). — II. **Revision ou Vulgate**. — 4. *Salâm* à la Translation du corps de Sévère, patriarche d'Alexandrie : P (105 v° c); O (14 v° c); **A** (95 v° a). — 5. *Salâm* à Abba Théophane, patriarche d'Alexandrie : P (106 r° a); O (15 r° a); **A** (95 v° b). — 6. Fragment *propre* de la Mort de saint Nicolas, évêque de Myre (*récit* et *salâm*) : P (106 r° a — 106 v° b); O (15 r° a — 16 v° c); **A** (95 v° b — 96 r° c). — 7. Martyre des saints Thalasse et Lazare (*récit* et *salâm*) : P (106 v° c — 107 r° a); O (15 v° c — 16 r° a); **A** (96 r° c — 96 v° a). — 8. Mort de sainte Soureset (*récit* et *salâm*) : P (107 r° a — 107 v° a); O (16 r° a — 16 v° a); **A** (96 v° a — 97 r° a). — 9. Mort d'Abba Ṭewâsch (*récit*) : P (107 v° a — 107 v° b); O (16 v° a — 16 v° b); **A** (97 r° a — 97 r° b). — 10. *Mémoire* de la mort de Mêlâyos et de Tâwfyâ : P (107 v° b); **A** (97 r° b).

አመ ፡ ፲ለታኅሣሥ ።

I. — Recension primitive.

በስመ ፡ አብ ፡ ወወልድ ፡ ወመንፈስ ፡ ቅዱስ ፡ አሐዱ ፡ አምላክ ።

1. — በዛቲ ፡ ዕለት ፡ አምጽኡ ፡ ሥጋሁ ፡ ለቅዱስ ፡ አባ ፡ ሳዊሮስ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ዘሀገረ ፡ እስክንድርያ ፡ ኀበ ፡ ደብረ ፡ ዝጋግ ፡ ዘአፍአ ፡ ሀገረ ፡ እስክንድርያ ።

2. — ወውእቱኬ ፡ እስመ ፡ ቅዱስ ፡ አዕረፈ ፡ ውስተ ፡ ሀገረ ፡ ስሓ ፡ ኀበ ፡ ብእሲ ፡ ባዕል ፡ ክርስቲያናዊ ፡ መፍቀሬ ፡ አምላክ ፡ ዘስሙ ፡ ዶርታዎስ ። ወእምድኅረዝ ፡ ፈነዎ ፡ ምስለ ፡ ሰብእ ፡ መሃይምናን ፡ ወምእመናን ፡ ውስተ ፡ ሐመር ፡ ኀበ ፡ ደብረ ፡ ዝጋግ ፡ ዘአፍአ ፡ ሀገረ ፡ እስክንድርያ ። ወአዘዞሙ ፡ ከመ ፡ ኢየሐሩ ፡ ውስተ ፡ ፈለግ ፡ ንኡስ ፡ አላ ፡ ይሖሩ ፡ ውስተ ፡ ባሕር ፡ ዓቢይ ፡ ወእምህየ ፡ የዓርጉ ፡ ኀበ ፡ መርሶ ።

3. አምጽኡ] T ዓምኡ *sic.* — *ib.* አባ] *A*, T *om.* — 4. እስክንድርያ] P, O, *A* እንጽኪያ. — *ib.* ደብረ ፡ ዝጋግ] O ሀገረ ፡ ዝንጋግ; T ደብረ ፡ ዘጋግ. — *ib.* ሀገረ] T እምሀገረ. — 5. ወውእቱኬ — ውስተ] P ወዕበ ፡ አዕረፈ ፡ ዝንቱ ፡ ቅዱስ ፡ በውስተ; O, *A* ወዝንቱ ፡ ቅዱስ ፡ ኮነ ፡ እስመ ፡ ሶበ ፡ አእረፈ ፡ በውስተ; T ወዝንቱ ፡ ኮነ ፡ እስመ ፡ ቅዱስ ፡ ሶበ ፡ አዕረፈ ፡ በውእቱ ፡ በውስተ. — *ib.* ስሓ] O ሳሕ. — *ib.* ante ብእሲ *A* *add.* ሀገረ. — 6. ዘስሙ] T *om.* — *ib.* ዶርታዎስ] T ደራታዎስ; T *defic.* (variantes tirées des treize premières lignes, non endommagées par le feu, du fol. 119 r° a). — *ib.* ወእምድኅረዝ] P, O, *A* ወእምዝ. — 6-7. ፈነዎ] P, O, *A* አስተፈነዎ. — 7. ወምእመናን] A መእመናን *sic.* — *ib.* ውስተ ፡ ሐመር ፡ ኀበ ፡ ደብረ ፡ ዝጋግ] P, O ኀበ ፡ ደብረ ፡ ዝጋግ ፡ (O ዝንጋግ) ውስተ ፡ ሐመር. — 8. ዘአፍኣ ፡ ሀገረ] *A* ዘአፍኣ ፡ በሀገረ. — *ib.* ኢየሐሩ] A ኢየሐር; P, O ኢየሐውሩ. — *ib.* ውስተ ፡ ፈለግ — አላ ፡ ይሖሩ] O *om.* — *ib.* ውስተ] *A* ኀበ. — 9. ንኡስ] P *om.* — *ib.* ይሖሩ] P ይሑሩ. — *ib.* ወእምህየ] P, O, *A* ወእምዝ. — *ib.* የዓርጉ] O ዓርጉ.

I. — Recension primitive.

1. Translation du corps de Sévère, patriarche d'Alexandrie

1. Incipit. — 2. Le bateau qui transporte le corps de Sévère échoue. — 3. Déposition du corps du saint dans le monastère de Zegâg. — 4. Nombreux miracles.

Au nom du Père, du Fils et du Saint-Esprit, un seul Dieu.

1. — En ce jour on apporta le corps de saint Abba Sévère (Sâwiros), patriarche de la ville d'Alexandrie, au monastère de Zegâg, qui est hors de la ville d'Alexandrie ('Eskendryâ).

2. — Ce saint mourut dans la ville de Sehâ chez un homme riche, chrétien, ami de Dieu, appelé Dorothée (Dortâwos). Ensuite Dorothée envoya le corps avec des gens fidèles et croyants, sur un bateau, au monastère de Zegâg, qui est hors de la ville d'Alexandrie. Il leur ordonna de ne pas aller dans le petit canal, mais d'aller dans le grand lac et de là de monter au port;

* A, 95 v° a. ወሶበ ፡ በጽሑ ፡ ኀበ ፡ ሀገረ ፡ ቀርጠሶ ፡ መንገለ ፡ ደቡብ ፡ *ወምስሌሆሙ ፡ ሥጋሁ ፡ ለቅዱስ ፡ ወሖሩ ፡ መንገለ ፡ ምዕራብ ፡ ንስቲተ ፡ ወኢረከቡ ፡ ማየ ፡ ዘይጸውር ፡ ሐመሮሙ ። ወጻመዉ ፡ ጻማ ፡ ዓቢየ ፡ ወእሙንቱ ፡ እንዘ ፡ ይስሕብዋ ፡ ለሐመር ፡ ወተመክንዩ ፡ ከመ ፡ ያንሶሱ ፡ ለሐመር ፡ ወኢተክህሎሙ ፡ ወሐዘኑ ፡ ወደንገፁ ፡ ወተሐጥአ ፡ ጥበቦሙ ።

3. — ወእግዚአብሔርሰ ፡ መፍቀሬ ፡ ሰብእ ፡ ዘሰወሮሙ ፡ ለደቂቀ ፡ እስራኤል ፡ በቅድመ ፡ ጸላእቶሙ ፡ ወከሠተ ፡ ሎሙ ፡ ውስተ ፡ ባሕረ ፡ ኤርትራ ፡ ፍኖተ ፡ ወአኅለፎሙ ፡ ውእቱ ፡ ዘሰወረ ፡ ሥጋሁ ፡ ለቅዱስ ፡ ሳዊሮስ ፡ እምነ ፡ ሰብእ ፡ ዓላዊያን ፡ መለካዊያን ፡ እስመ ፡ ለውእቱ ፡ ኮኑ ፡ ይጸልእዎ ፡ በሕይወቱ ፡ ወከማሁ ፡ እምድኅረ ፡ ሞቱ ፡ እስመ ፡ ቃሉ ፡ ኮነ ፡ ይመትር ፡ ውስተ ፡ አልባቢሆሙ ፡ ከመ ፡ ሰይፍ ። ወእምዝ ፡ ከሠተ ፡ እግዚአብሔር ፡ ተአምራቲሁ ፡ ወረሰያ ፡ ለይእቲ ፡ ሐመር ፡ ታንሶሱ ፡ ውስተ ፡

1. ሀገረ] P, O, *A* ባሕረ. — *ib.* ቀርጠሶ] P ቅርጦስ; O ቀርጣሎስ. — *ib.* ወምስሌሆሙ] *A* ወምስሌሁ. — 2. ለቅዱስ] O *om.* ለ. — *ib.* ንስቲተ] A ንስቲት. — 2-3. ሐመሮሙ] *A* ሀገሮሙ. — 3. ወጻመዉ] A, P, *A* ወጻመው *sic;* O ወፃመዋ. — *ib.* ይስሕብዋ] P, O, *A* ይስሕብዎ. — 3-4. ወተመክንዩ] A ወተመክንዩ *sic;* O ወኢተመክንዩ. — *ib.* ወተመክንዩ — ለሐመር] *A om.* — 4. ያንሶሱ] P, O, ያንሶስው. — *ib.* ለሐመር] P, O ሐመረ. — *ib.* ወኢተክህሎሙ] O *om.* ኢ. — *ib.* post ወሐዘኑ P, O, *A add.* ወተከዙ. — *ib.* ወተሐጥአ] *A* ወኃጥኡ. — 6. ወእግዚአብሔርሰ] P, O, *A om.* ሰ. — *ib.* ዘሰወሮሙ] A ወሰወሮሙ. — 6-7. በቅድመ] P, O, *A* እምቅድመ. — 7. ውስተ — ፍኖተ] P, O ፍኖተ ፡ ውስተ ፡ ባሕረ ፡ ኤርትራ. — 8. ante ውእቱ P, O, *A add.* ወ. — *ib.* ሥጋሁ] *A om.* ሁ. — *ib.* ሰብእ ፡ ዓላዊያን] P, O ዓላውያን ፡ ሰብእ; *A* ሰብእ ፡ ዓላውያን. — 8-9. መለካዊያን] P, O, *A* መለካውያን. — 9. ለውእቱ] P, O, *A* ውእቶሙ. — *ib.* ኮኑ] O ኮነ. — *ib.* ይጸልእዎ] O ይጸልእዎሙ — 10. ውስተ] P, O, *A om.* — *ib.* ወእምዝ] O ከመዝ. — 11. ወረሰያ] *A om.* ወ.

* A, 95 v° a. Lorsqu'ils furent arrivés à la ville de Qarṭasô vers le nord, ayant * avec eux le corps du saint, ils allèrent un peu vers l'ouest, mais ils ne trouvèrent pas assez d'eau pour porter leur bateau. Ils se donnèrent beaucoup de peine pour traîner eux-mêmes le bateau. Ils cherchèrent le moyen de faire avancer le bateau, mais il ne leur fut pas possible de réussir. *Ils furent tristes et consternés et leur sagesse fit défaut*[1].

3. — Mais le Seigneur, ami des hommes, qui avait caché les Israélites à leurs ennemis, leur avait ouvert un chemin dans la mer Rouge et les avait fait passer, cacha le corps de saint Sévère aux Méléciens hérétiques. En effet, ils l'avaient haï pendant sa vie et pareillement ils le haïssaient après sa mort, car sa parole tranchait dans leurs cœurs comme un glaive. Alors le Seigneur rendit manifeste un miracle. Il fit avancer le bateau un peu dans l'eau,

1. Ps., cvi, 27.

ማይ ፡ ንስቲት ፡ መጠነ ፡ ፯ምዕራፍ ፡ እስከ ፡ በጽሑ ፡ ኀበ ፡ ውእቱ ፡ መካን ፡ ዘየዓርጉ ፡ እምኔሁ ። ወእምዝ ፡ ጾርዎ ፡ ሥጋሁ ፡ ለቅዱስ ፡ ወአብጽሕዎ ፡ ኀበ ፡ ደብረ ፡ ዝጋግ ፡ ወአንበርዎ ፡ ውስተ ፡ መካን ፡ ዘሐነጸ ፡ ሎቱ ፡ ውእቱ ፡ ባዕል ፡ ዶሮታዎስ ፡ ወኮነ ፡ ፍሥሓ ፡ ዓቢይ ፡ ውስተ ፡ ኵሉ ፡ ብሔረ ፡ ግብጽ ፡ ወፈድፋደሰ ፡ ውስተ ፡ ሀገረ ፡ እስክንድርያ ።

4. — ወገብረ ፡ እግዚአብሔር ፡ ተአምራተ ፡ ወመንክራተ ፡ ዓበይተ ፡ እምሥጋሁ ። ወኮነት ፡ አሐቲ ፡ እምሥነኒሁ ፡ ለቅዱስ ፡ ወድቀት ፡ እምአፉሁ ፡ እንዘ ፡ ሀሎ ፡ በሕይወቱ ፡ ወነሥኣ ፡ ፩መነኮስ ፡ እመነኮሳተ ፡ ደብረ ፡ ዝጋግ ፡ ወጠብለላ ፡ በ ጸርቀ ፡ ሐሪር ፡ ወኮነት ፡ ፈውሰ ፡ ለኵሉ ፡ ዘቦ ፡ ደዌ ። እስመ ፡ እሙንቱ ፡ ኮኑ ፡ ያመጽእዋ ፡ ኀበ ፡ ሀገረ ፡ እስክንድርያ ፡ ወያነብርዋ ፡ ዲበ ፡ ድውያን ፡ ወየሐይዉ ። ወአዕበዮ ፡ እግዚአብሔር ፡ ለቅዱስ ፡ ሳዊሮስ ፡ እምድኅረ ፡ ሞቱ ፡ ፈድፋደ ፡ እምሕይወቱ ።

ጸሎቱ ፡ ወበረከቱ ፡ የሀሉ ፡ ምስሌነ ፡ አሜን ።

1. ማይ] O, *A* ስማይ. — *ib.* ንስቲተ] A, P, *A* ንስቲት. — *ib.* በጽሑ] O በጽሐ. — *ib.* ውእቱ] O ውስተ. — *ib.* ዘየዓርጉ] O ዘዓርገ. — 2. ዝጋግ] O ዝንጋግ. — 4. ዓቢይ] O, *A* ዓቢየ. — *ib.* ante ውስተ *A* *add.* በ. — *ib.* ወፈድፋደሰ] A *om.* ሰ. — 6. ዓበይተ] A ዓበይተ *sic*; O *om.* — *ib.* post እምሥጋሁ P, O, *A* *add.* ለቅዱስ. — 7. አሐቲ ፡ እምሥነኒሁ ፡ ለቅዱስ] P እምአስናኒሁ ፡ ወአሐቲ; O እምአስናኒሁ ፡ አሐቲ ፡ ለቅዱስ; *A* አሐቲ ፡ እምአስናኒሁ ፡ ለቅዱስ. — *ib.* ወድቀት] *A* *om.* — *ib.* እምአፉሁ] A እምፉሁ *sic*; P, O, *A* እመከና. — *ib.* ሀሎ] P ሀለወ. — 8. እመነኮሳተ] P, O, *A* እመነኮሳት. — *ib.* ደብረ] P, O, *A* ዘደብረ. — *ib.* ዝጋግ] O ዝንጋግ. — *ib.* ወጠብለላ] O, *A* ወጠብለለ. — *ib.* በጸርቀ] O በጸርቅ. — 9. ለኵሉ ፡ ዘቦ] P, O, *A* ለዘቦ. — 10. ወያነብርዋ] *A* ያነብርዋ. — *ib.* ወየሐይዉ] P, O, *A* ወየሐይዉ *sic.* — *ib.* ወአዕበዮ] O ወአዕበየ. — 11. ante ሳዊሮስ P, O, *A* *add.* አባ. — *ib.* እምሕይወቱ] A እምሕወቱ *sic*; P *om.* — 12. ጸሎቱ — አሜን] P በረከቱ ፡ ቅድስት ፡ (ቅዱስት *sic*) ተሀሉ ፡ ምስለ ፡ ንጉሥነ ፡ ኢያሱ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም; O በረከቱ ፡ ትኩን ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ተወልደ ፡ መድኅን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን; *A* በረከቱ ፡ ቅድስት ፡ ትኩን ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ስእለ ፡ ጽዮን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም; le nom propre ስእለ ፡ ጽዮን est en surcharge; un second nom propre ጽጌ ፡ ኢየሱስ se trouve sur un grattage

pendant sept milles, jusqu'à ce qu'ils parvinssent à l'endroit d'où ils débarqueraient. Puis ils portèrent le corps du saint, l'amenèrent au monastère de Zegâg et le déposèrent dans le sanctuaire que le riche Dorothée avait construit pour lui. Il y eut une grande joie dans tout le pays d'Égypte (Geb) et surtout dans la ville d'Alexandrie.

4. — Le Seigneur fit de grands miracles et prodiges par son corps. Une des dents du saint était tombée de sa bouche, pendant qu'il était en vie. Un moine d'entre les moines du monastère de Zegâg la prit et l'enveloppa dans un morceau de soie. Elle devint moyen de guérison pour quiconque avait une maladie. En effet, les moines eux-mêmes l'apportaient à la ville d'Alexandrie, la mettaient sur les malades et ils étaient guéris. Le Seigneur rendit saint Sévère beaucoup plus grand après sa mort que pendant sa vie.

Que sa prière et sa bénédiction soient avec nous. Amen.

1. — ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ካዕበ ፡ አዕረፈ ፡ አብ ፡ ቅዱስ ፡ አባ ፡ ታኦፋንዮስ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ዘሀገረ ፡ እስክንድርያ ፨ ወውእቱ ፡ እምኍልቆሙ ፡ ለሊቃነ ፡ ጳጳሳት ፡ ፷ ፨

2. — እምድኅረ ፡ ነበረ ፡ ዲበ ፡ መንበረ ፡ ማርቆስ ፡ ወንጌላዊ ፡ ፬ዓመተ ፡ ወ፮አ ውራኀ ፡ ወእምዝ ፡ ሞተ ፡ በቅትለት ፨

እግዚአብሔር ፡ ይምሐረነ ፡ በጸሎቶሙ ፡ ለቅዱሳኒሁ ፡ አሜን ፨

1. — ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ካዕበ ፡ አዕረፈ ፡ አብ ፡ ቅዱስ ፡ ጻድቅ ፡ ኒቆላዎስ ፡ ኤጲስ ፡ ቆጶስ ፡ ዘበትርጓሜሁ ፡ መዋኢ ፡ ሕዝብ ፨

2. — ዝንቱ ፡ አብ ፡ ጻድቅ ፡ ወቅዱስ ፡ ኮነ ፡ እምሰብአ ፡ ሀገረ ፡ ሚራ ። ወስሙ ፡ ለአቡሁ ፡ ኤጲፋንዮስ ፡ ወስማ ፡ ለእሙ ፡ ዮና ፡ ወእሉ ፡ ኮኑ ፡ ብዑላነ ፡ በሀገረ ፡ ሚራ ፡ ወኮኑ ፡ ፈራህያነ ፡ እግዚአብሔር ፡ ፈድፋደ ፡ ወኢኮነ ፡ ሎሙ ፡ ወልድ ። ወኮኑ ፡ በሐዘን ፡

1. ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ካዕበ] O ወካዕበ ፡ በዛቲ ፡ ዕለት. — *ib.* አባ] P *om.* — *ib.* ታኦፋንዮስ] P, O ታኦፋንዮስ; *A* ታኦፍንዮስ. — 2. እምኍልቆሙ] A እምኆልቆሙ *sic;* O እምኈልቆሙ. — *ib.* ለሊቃነ ፡ ጳጳሳት] P, O, *A* ለአበው ፡ ሊቃነ ፡ ጳጳሳት. — *ib.* ፷] *A* ፷. — 3. ፬ዓመተ] *A* ፬ዓመተ. — 4. ወእምዝ] P, O, *A* እምድኅረዝ. — *ib.* ሞተ] O *om.* — *ib.* በቅትለት] O, *A* በስቅለት. — 5. እግዚአብሔር — አሜን] P እግዚአብሔር ፡ ይምሐሮ ፡ በጸሎቱ ፡ ለንጉሥነ ፡ ኢያሱ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም; O እግዚአብሔር ፡ ይምሀሮ ፡ [በ] ጸሎቱ ፡ ለፍቁሩ ፡ ተወልደ ፡ መድኅን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን; *A* እግዚአብሔር ፡ ይምሐሮ ፡ በጸሎቱ ፡ [ወ] የሃሉ ፡ ምስሌነ ፡ አሜን. — 6. ጻድቅ ፡ ኒቆላዎስ] P ኒቆላዎስ ፡ ጻድቅ, O ኒቃላዎስ ፡ ጻድቅ; *A* አባ ፡ ኒቃላዎስ ፡ ጻድቅ. — 7. መዋኢ] O, *A* መዋዒ. — 8. አብ ፡ ጻድቅ ፡ ወቅዱስ] A *om.* ወ; O *om.* — *ib.* ሚራ] A ማራ; *A* ሮሜ. — 9. ብዑላነ ፡ በሀገረ] O ብዑላነ ፡ ሀገረ; *A* እምብዑላን ፡ *sic* ሀገረ. — 10. ወኢኮነ ፡ ሎሙ ፡ ወልድ ። ወኮኑ ፡ በሐዘን ፡ ዓቢይ ፡ በእንተዝ ፡ ወኮኑ] P, O, *A* ወአልቦሙ ፡ ውሉድ ፡ ወነበሩ ፡ ከመዝ ፡ በኀዘን ፡ ዐቢይ ፡ (*A* በዓቢይ ፡ ኀዘን ፡ ፈድፋደ) በእንተ ፡ ዘኢረከቡ ፡ ወልደ ፡ (O ወልደ; *A* ውሉደ) ወኮኑ ፡ (*A* ወኮነ).

2. Mort d'Abba Théophane, patriarche d'Alexandrie.

1. Incipit. — 2. Assassinat d'Abba Théophane.

1. — En ce jour aussi mourut le saint Père Abba Théophane (Tâ'ofânyos), patriarche de la ville d'Alexandrie ('Eskendryâ). Il est du nombre des patriarches le soixantième.

2. — Après qu'il eut siégé sur le siège de Marc (Mârqos), l'évangéliste, pendant quatre ans et six mois, il mourut assassiné.

Que le Seigneur ait pitié de nous par la prière de ses saints. Amen.

3. Mort de saint Nicolas, évêque de Myre.

1. Incipit. — 2. Origine de saint Nicolas. — 3. Son rôle au concile de Nicée. — 4. Sa mort.

1. — En ce jour aussi mourut le Père saint et juste Nicolas (Niqolâwos), évêque. Ce nom signifie littéralement vainqueur du peuple.

2. — Ce Père juste et saint était des gens de la ville de Myre (Mirâ). Le nom de son père était Épiphane ('Èpifânyos); le nom de sa mère était Yonâ. Ils étaient riches dans la ville de Myre. Ils craignaient le Seigneur

ዓቢይ ፡ በእንተ፡ዝ ፡ ወኮኑ ፡ ውትረ ፡ ይጼልዩ ፡ ወያስተበቍዑ ፡ ኀበ ፡ እግዚአብሔር ፡ ከመ ፡ የሀቦሙ ፡ ወልደ ፡ ወይትፌሣሕ ፡ ቦቱ ፡ ወይረስ ፡ ብዕሎሙ ። ወኮኑ ፡ ከመ፡ዝ ፡ ዘእንበለ ፡ ወልድ ፡ እስከ ፡ ልህቁ ፡ ወኀለፈ ፡ እምኔሆሙ ፡ ጊዜ ፡ ልደት ፡ ወተበጽሑ ፡ እምኅሥሢሁ ፡ ወልድ ።

3. — *ኒቆላዎስ ፡ ወደዮ ፡ ውስተ ፡ ቤተ ፡ ሞቅሕ ፡ ወኮነ ፡ እግዚአብሔር ፡ አትረፎ ፡ ከመ ፡ ይኩን ፡ አዕጹቀ ፡ ዓቢየ ፡ ውስተ ፡ ዕፀ ፡ ሃይማኖት ። ወነበረ ፡ ውስተ ፡ ቤተ ፡ ሞቅሕ ፡ እስከ ፡ አመ ፡ አጥፍኦ ፡ እግዚአብሔር ፡ ለዲዮቅልጥያኖስ ፡ ወአሤሞ ፡ ለቈስጠንጢኖስ ፡ ንጉሥ ፡ ጻድቅ ። ወአውጽኦሙ ፡ ለኵሉ

1. ወያስተበቍዑ] P ወያስተበቍዑ; O ወአስተበቍዑ. — 2. post ወልደ P, O, A *add.* ወሪሰ — *ib.* ወይትፌሣሕ] P, O, A ወይትፌሣሕ. — *ib.* ወኮኑ ፡ ከመ፡ዝ ፡ ዘእንበለ] P ወነበረ ፡ ዘእንበለ; O, A ወነበሩ ፡ ዘእንበለ. — 3. ወኀለፈ — ልደት] P, O, A ወኀለፈ ፡ (O ወኀለፉ) እምኔሆሙ ፡ (P መዋዕሊሆሙ) ጊዜ ፡ ወሊድ. — *ib.* T comble en partie la lacune de A (T *incip.* fol. 119 v° b : [ኀ]ለፉ ፡ መዋዕሊሆሙ ፡ ጊዜ ፡ ወሊድ ፡ ወተበፅሑ ፡ እምረኪበ ፡ ወልድ ። ወሶበ ፡ አእመሩ ፡ ከመ ፡ ኢመውኑቱ ፡ እምኮኑ ፡ *sic* ወልህቁ ፡ በመዋዕሊሆሙ ፡ ወኀደጉ ፡ ስኢለ ፡ በእንተ ፡ ወልድ ። ወእምድኅረ ፡ *sic* አግኢረ ፡ *sic* ተማህለ ፡ እግዚአብሔር ፡ ልዑል ፡ ለዕሉሆሙ ፡ *sic* ወወሀቦሙ ፡ ለዝንቱ ፡ ቅዱስ ፡ ኒቆለዎለስ ፡ *sic* ወረሰዮ ፡ ቅዱሰ ፡ ; T *defic.*; dix premières lignes, non endommagées par le feu, du fol. 119 v° b); (T *incip.* fol. 120 r° a : ኀደጥ ፡ *sic* ወመዋዕል ፡ *sic* ተምህረ ፡ ኵሎ ፡ ትምህርተ ፡ ወሕገ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ። ወተሰይመ ፡ ዲያቆነ ፡ ይመኮን ፡ *sic* ይቄድስ ፡ በምግባሩ ፡ መንፈሳዊት ። *sic* ወእምዝ ፡ መንከሰ ፡ *sic* ውስተ ፡ ደብር ፡ ዘኮነ ፡ ወልደ ፡ እኅወ ፡ አቡሁ ፡ አበ ፡ ምኔት ፡ ቦቱ ። ወተጋደለ ፡ ዝንቱ ፡ ቅዱስ ፡ ውስተ ፡ ውእቱ ፡ ደብር ፡ ዓቢየ ፡ ተጋድሎ ፡ T *defic.*; neuf premières lignes, non endommagées par le feu, du fol. 120 r° a : T *incip.* fol. 120 v° b) ይእቲ ፡ ራእየ ፡ ወአእመሩ ፡ ከመ ፡ ይእቲ ፡ ራእይ ፡ እምኀበ ፡ እግዚእን ፡ ክርስቶስ ። ወነሥኦ ፡ ለቅዱስ ፡ ኒቆለዎ ፡ *sic* ወሤሞ ፡ ኤጲስ ፡ ቆጶስ ፡ ላዕለ ፡ ሀገረ ፡ ሚራ ። ወእምድኅረ ፡ ኀደጥ ፡ *sic* መዋዕል ፡ ነግሠ ፡ ዲዮቅልጢያኖስ ፡ ክህዱ ፡ ወእምላክ ፡ *sic* ወዖታተ ። *sic* ወአዘዘሙ ፡ *sic* ለኵሎሙ ፡ ከመ ፡ T *defic.*; neuf premières lignes, non endommagées par le feu, du fol. 120 v° b). — *ib.* ወተበጽሑ ፡ እምኅሥሢሁ ፡ ወልድ] P, O, A ወተበጽሑ ፡ (O ወተበፅሑ) ተስፋ ፡ በኀጢአ ፡ ውሉድ. — 5. ኒቆላዎስ] A (le fol. 96 r° a (le fol. précédent a été arraché, cf. p. 165, note 6) commence ainsi : ስ ፡ ኒቆላዎስ ፡ ወደዮ ፡ ውስተ; O ኒቆላዎስ. — *ib.* ወደዮ] O *om.* — *ib.* ወኮነ ፡ እግዚአብሔር] P, O, A ወእግዚአብሔር. — 6. አትረፎ ፡ ከመ] P, O, A አትረፎ ፡ ወዓቀቦ ፡ ከመ. — *ib.* ይኩን] A en surcharge. — *ib.* ዕፀ] P, O, A ጕንደ. — 7. ውስተ] O *om.* — *ib.* ሞቅሕ] O *om.* — *ib.* እስከ ፡ አመ] P, O, *om.* አመ. — 8. ወአሤሞ] P ወአንገሦ *sic*; O, A ወአንገሦ. — *ib.* ንጉሥ] P, O, A *om.*

extrêmement. Ils n'avaient pas d'enfant. Ils étaient dans une grande tristesse à ce sujet. Continuellement ils priaient et suppliaient le Seigneur de leur donner un fils, afin qu'ils se réjouissent de lui et qu'il héritât de leurs richesses. Ils furent ainsi sans enfant, jusqu'à ce qu'ils vieillissent et que l'époque d'avoir un fils fût passée pour eux. Ils désespéraient de demander un enfant.

3. — *Dioclétien mit saint Nicolas en prison. Mais le Seigneur le réserva afin qu'il devînt un grand rameau de l'arbre de la foi. Il demeura en prison jusqu'à ce que le Seigneur eût fait disparaître Dioclétien (Dyoqletyanos) et eût préposé Constantin (Quastantinos), l'empereur juste. Constantin fit sortir tous les confesseurs des prisons. Ce saint sortit de prison, étant de

ሙ ፡ ተአማንያን ፡ እምውስተ ፡ አብያተ ፡ ሞቅሕ ። ወወጽአ ፡ ዝንቱ ፡ ቅዱስ ፡ እምኍልቆሙ ፡ ወገብአ ፡ ውስተ ፡ ብሔሩ ፡ ወነበረ ፡ እንዘ ፡ ይሜህሮሙ ፡ ለሕዝብ ፡ ከመ ፡ ይጽንዑ ፡ ውስተ ፡ ሃይማኖት ፡ ርትዕት ፡ እስከ ፡ አመ ፡ ተጋብአ ፡ ማኅበረ ፡ ጉባኤ ፡ ኤጲስ ፡ ቆጶሳት ፡ ፫፻፲ወ፰ ፡ በሀገረ ፡ ኒቅያ ፡ ወኮነ ፡ ዝንቱ ፡ አብ ፡ አሐዱ ፡ እምኔሆሙ ፡ ወገሰጸ ፡ ለአርዮስ ፡ ወአውገዞ ፡ ወረገሞ ፡ ወሰደዶ ።

4. — ወሶበ ፡ ፈጸመ ፡ ዝንቱ ፡ ቅዱስ ፡ ገድሎ ፡ ወዓቀበ ፡ መርዔቶ ፡ ፈለሰ ፡ ኀበ ፡ እግዚአብሔር ፡ እምድኅረ ፡ ነበረ ፡ ዲበ ፡ መንበረ ፡ ኤጲስ ፡ ቆጶስና ፡ ዘይፈደፍድ ፡ እም፵ ፡ ዓመት ። ወኮነ ፡ ኵሉ ፡ መዋዕለ ፡ ሕይወቱ ፡ ፹ ፡ ዓመት ።

እግዚአብሔር ፡ ይምሐረነ ፡ በጸሎቱ ፡ አሜን ፡ ወአሜን ፡ ለይኩን ፡ ለይኩን ።

1. እምውስተ ፡ አብያተ ፡ ሞቅሕ] A ም est en surcharge; P, O, *A* እምቤተ ፡ ሞቅሕ. — *ib.* ወወጽአ ፡ ዝንቱ ፡ ቅዱስ — ውስተ ፡ ብሔሩ] P, O, *A* ወምስሌሆሙ ፡ (*A* ወምስሌሁ) ብፁዕ ፡ ኒቆላዎስ ፡ (O ኒቃላዎስ) ወገብአ ፡ (P ወገብኡ) ውስተ ፡ ብሔሩ ፡ በሰላም. — 2. ብሔሩ] T *incip.* — 2-3. ለሕዝብ — እስከ] P, O, *A*, T ሃይማኖተ ፡ ርትዕተ ፡ (O ርትዕት) ለኵሎሙ ፡ ሕዝብ ፡ ከመ ፡ ይጽንዑ ፡ (*A* ይሕንጹ) እስከ. — 3-4. ማኅበረ ፡ ጉባኤ] A ማኅበር ፡ *sic* ጉባኤ; O| ማኅበረ ፡ ጉባዔ; *A* ጉባዔ ፡ ማኅበረ ፡ ጉባዔ *sic.* — 4. ኤጲስ ፡ ቆጶሳት] O, *A* ኤጲስ ፡ ቆጶስ. — *ib.* ወኮነ] A *om.* ወ; T ወሀሎ. — 4-5. አብ ፡ አሐዱ ፡ እምኔሆሙ] T ምስሌሆሙ. — 5. ወገሰጸ ፡ ለአርዮስ ፡ ወአውገዞ] P ወአውገዞ ፡ ወገሠጸ ፡ ለአርዮስ; O *om.* ለአርዮስ ፡ ወአውገዞ. — 6. ዝንቱ] P, O, *A*, T *om.* — *ib.* post ቅዱስ P, O, *A* *add.* ኒቆላዎስ (O ኒቃላዎስ); T *defic.* (variantes tirées des neuf premières lignes, non endommagées par le feu, du fol. 121 r° a). — *ib.* ante ፈለሰ A *add.* ወ. — 7. ዲበ ፡ መንበረ] P, O በመንበረ. — *ib.* ኤጲስ ፡ ቆጶስና] O ኤጲስ ፡ ቆጶስ ፡ ቆስና *sic.* — *ib.* ዘይፈደፍድ] O ዘይፈደፍ *sic.*— 8. ወኮነ ፡ ኵሉ — ፹ ፡ ዓመት] *A* ወአዕረፈ ፡ በሰላም. — 9. እግዚአብሔር — ለይኩን ፡ ለይኩን] P በረከቱ ፡ ቅድስት ፡ ተሀሉ ፡ ምስለ ፡ ንጉሥነ ፡ ኢያሱ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም; O በረከቱ ፡ ቅድስት ፡ ተሀሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ተወልደ ፡ መድኅን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን; après le nom propre ተወልደ ፡ መድኅን, la lettre ዓ est ajoutée, mais deux petits traits, l'un au-dessus et l'autre au-dessous du ዓ, indiquent que cette lettre doit être considérée comme biffée; *A* በረከቱ ፡ ቅድስት ፡ ተሃሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ስእለ ፡ ጽዮን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም; le nom propre ስእለ ፡ ጽዮን se trouve sur un grattage; un second nom propre ተክለ ፡ ኢየሱስ est en surcharge.

nombre des confesseurs. Il retourna à son pays et continua à enseigner le peuple, afin qu'il fût ferme dans la foi droite, jusqu'à ce que se réunît l'assemblée du concile des trois cent dix-huit évêques dans la ville de Nicée (Niqyâ). Ce Père fut l'un d'eux. Il reprit Arius ('Aryos), l'excommunia, le maudit et le chassa.

4. — Lorsque ce saint eut terminé son combat et eut gardé son troupeau, il émigra vers le Seigneur, après avoir siégé sur le siège épiscopal plus de quarante ans. Tous les jours de sa vie sont de quatre-vingts ans.

Que le Seigneur ait pitié de nous par sa prière. Amen. Amen. Ainsi soit-il. Ainsi soit-il.

II. — Revision ou Vulgate.

ሰላም ፡ ለብጽሐተ ፡ ሥጋከ ፡ በዕለተ ፡ ዛቲ ።
ውስተ ፡ ደብረ ፡ ዝጋግ ፡ ተሀሉ ፡ እስመ ፡ አምጽእዋ ፡ ላቲ ።
ሳዊሮስ ፡ ዕልው ፡ በሰይፈ ፡ ሃይማኖት ፡ ንፉቲ ።
ዘወድቀት ፡ በሕይወትከ ፡ እምአስናኒከ ፡ አሐቲ ።
ፈውሰ ፡ ሕሙማን ፡ ኮነት ፡ እስከ ፡ ዮም ፡ ይእቲ ፨

ሰላም ፡ እብል ፡ ለቴኦፋንዮስ ፡ በሀቁ ።
እምኍልቈ ፡ ጳጳሳት ፡ ኍለቁ ።
ዘምስለ ፡ ሳዊሮስ ፡ አብ ፡ ወኒቆላዎስ ፡ ልጹቁ ፡
ያንሥአኒ ፡ እምንዋዩ ፡ ወያንቅሐኒ ፡ በጽድቁ ።
እስመ ፡ መዋዕልየ ፡ ኵሎ ፡ በሀኬት ፡ አሕለቁ ፨

6. ለቴኦፋንዮስ] O ለቴኦፋንያ; A ለቴኦፋንዮስ. — 7. ኍለቁ] A ኈልቁ. — 8. ወኒቆላዎስ] O, A ወኒቃላዎስ. — 9. ያንሥአኒ] O ያንሥአኒ. — ib. እምንዋዩ] O እምሐኬትየ; A እምንዋምየ. — ib. ወያንቅሐኒ] P ወያንቁሐኒ *sic*; O ወያንቅሐኒ. — 10. ኵሎ] A *om.* — *ib.* አሕለቁ] A ሐልቁ.

II. — Revision ou Vulgate.

4. Salâm a la Translation du corps de Sévère, patriarche d'Alexandrie.

Salut à l'arrivée de ton corps en ce jour,
Car on l'a apporté, afin qu'il se trouve au monastère de Zegâg,
Sévère, destructeur de l'hérétique par le glaive de la foi.
Une de tes dents qui était tombée pendant ta vie
Est devenue elle-même la guérison des malades jusqu'à aujourd'hui.

5. Salâm a Abba Théophane, patriarche d'Alexandrie.

Je dis salut et encore salut à Théophane,
Que l'on compte au nombre des patriarches
Et qui est voisin de Sévère, le Père, et de Nicolas.
Qu'il m'arrache à mes biens et me réveille par sa sainteté
Car j'ai consumé tous mes jours dans la paresse.

1. — ወሶበ ፡ አእመሩ ፡ ከመ ፡ እሙንቱ ፡ መካኑ ፡ ወኀለፈ ፡ መዋዕሊሆሙ ፡ ወልህቁ ፡ ፈድፋደ ፡ ወኅደጉ ፡ ስኢለ ፡ በእንተ ፡ ወልድ ፡ ወእምይእቲ ፡ ዕለት ፡ ተሣሀለ ፡ እግዚአብሔር ፡ ልዑል ፡ ላዕሌሆሙ ፡ ወወሀቦሙ ፡ ዘንተ ፡ ቅዱሰ ፡ ኒቆላዎስሃ ፡ ወረሰዮ ፡ ቅዱሰ ፡ ወቡሩከ ፡ ወፍጹመ ፡ ወከሠተ ፡ ኀቤሁ ፡ ጥንተ ፡ ገቢረ ፡ ጽድቅ ።

* P, 106 r° b. 2. — ወውእቱ ፡ ሶበ ፡ ተወልደ ፡ ተንሥአ ፡ ወቆመ ፡ *ማእከለ ፡ ሰብእ ፡ መጠነ ፡ ፪ሰዓት ፡ ወይኤምር ፡ በዝንቱ ፡ በእንተ ፡ ተንሥኦቱ ፡ ለገቢረ ፡ ጽድቅ ። ወበጊዜ ፡ ይጠቡ ፡ አጥባተ ፡ እሙ ፡ ኢኮነ ፡ ይጠቡ ፡ ዘእንበለ ፡ የማናይ ፡ ጥበ ፡ ባሕቲቱ ፡ ወይከሥት ፡ በዝንቱ ፡ ከመ ፡ ውእቱ ፡ በኵሉ ፡ መዋዕለ ፡ ሕይወቱ ፡ ኢይሰቲ ፡ ዘእንበለ ፡ እምንቅዓ ፡ ምግባር ፡ ዘየማን ።

1. እሙንቱ] la dernière ligne de A se termine ainsi : ወሶበ ፡ አእመሩ ፡ ከመ ፡ እሙ; puis il y a une brusque solution de continuité; environ quatre colonnes font défaut : un fol. a dû être arraché ou perdu. — *ib.* መካኑ] O ወኮኑ. — 2. ወኅደጉ] P *om.* ወ. — *ib.* ስኢለ] O ሥኡል. — *ib.* ዕለት] O አሚረ; A አሚር. — 3. ተሣሀለ] O, A ተሣሃለነ. — *ib.* ልዑል] A *om.* — *ib.* ዘንተ] A ዝንቱ. — *ib.* ቅዱሰ] O, A ቅዱስ. — 3-4. ኒቆላዎስሃ ፡ ወረሰዮ ፡ ቅዱሰ] A *om.* — 4. ወቡሩከ] O, A ወቡሩክ. — 5. ወውእቱ] O *om.* ወ. — 7. ኢኮነ] O ኢኮኑ. — *ib.* የማናይ] O የማንየ. — *ib.* ጥበ] O ጥበ; A ጥባ. — *ib.* ባሕቲቱ] O በባሕቲቱ. — *ib.* ወይከሥት] O ወይከሥት; A ይከሥት. — 8. ውእቱ] A *om.* — *ib.* ante ይሰቲ O *add.* ወ. — 8-9. እምንቅዓ] O *om.* እም.

6. Fragment propre de la Mort de saint Nicolas, évêque de Myre.

1. Naissance de saint Nicolas. — 2. Dès son arrivée au monde, il manifeste des signes de sainteté. — 3. Il s'abstient de teter, le mercredi et le vendredi. — 4. Il est ordonné diacre. — 5. Il se fait moine et est ordonné prêtre. — 6. Il possède le don des miracles. — 7. Il dote quatre jeunes filles, afin de les empêcher de se livrer à la débauche. — 8. Il chasse les démons et guérit les malades. — 9. Il a une première vision au sujet de sa prochaine élévation à l'épiscopat. — 10. Il a une seconde vision. — 11. Il est nommé évêque de Myre. — 12. Il est jeté en prison sur l'ordre de Dioclétien.

1. — Lorsque les parents de saint Nicolas surent qu'ils étaient stériles, que leurs jours de fécondité étaient passés et qu'ils avaient extrêmement vieilli, ils cessèrent de demander un enfant. Depuis ce jour-là le Seigneur Très-Haut fut clément envers eux. Il leur donna saint Nicolas (Niqolâwos). Il le rendit saint, béni et parfait. Il manifesta en lui le commencement de la pratique de la sainteté.

* P, 106 r° b. 2. — Lui-même, lorsqu'il fut né, se leva et se tint debout * au milieu des gens pendant deux heures. Il montrait par là son érection pour la pratique de la justice. A l'époque où il tetait les mamelles de sa mère, il ne tetait que la seule mamelle droite. Il manifestait par là que lui-même, tous les jours de sa vie, ne boirait qu'à la source des œuvres droites.

3. — ወፈጸመ ፡ ቀኖና ፡ ሐዋርያት ፡ እምንእሱ ፡ እስመ ፡ ውእቱ ፡ በዕለተ ፡ ዓርብ ፡ ወበረቡዕ ፡ ኢይጠቡ ፡ አጥባተ ፡ እሙ ፡ ዘእንበለ ፡ በጊዜ ፡ ሰዓት ፡ መዓልት ።

4. — ወሶበ ፡ ኮነ ፡ ወሬዛ ፡ ንኡሰ ፡ መጠውዎ ፡ አበዊሁ ፡ ለመምህር ፡ ወነበረ ፡ እንዘ ፡ ይትሜሀር ፡ እመንፈስ ፡ ቅዱስ ፡ ፈድፋደ ፡ እንዘ ፡ ይትሜሀር ፡ እመምህሩ ። ወበኅዳጥ ፡ መዋዕል ፡ ተምህረ ፡ ኵሎ ፡ ትምህርተ ፡ ወሕገ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ ቅድስት ፡ ወተሠይመ ፡ ዲያቆን ። ወኮነ ፡ ይትዌሰክ ፡ በምግባረ ፡ መንፈሳዊት ።

5. — ወእምዝ ፡ መንከሰ ፡ ውስተ ፡ ደብር ፡ ዘኮነ ፡ ወልደ ፡ እኁወ ፡ አቡሁ ፡ አበ ፡ ምኔት ፡ ቦቱ ፡ ወዝንቱ ፡ ቅዱስ ፡ ተጋደለ ፡ ውስተ ፡ ውእቱ ፡ ደብር ፡ ዐቢየ ፡ ተጋድሎ ፡ ወኢይክሉ ፡ ሰብእ ፡ ዘተወልደ ፡ ይግበሩ ፡ ከማሁ ፡ ወበእንተ ፡ ዘይገብር ፡ ጽድቀ ፡ ብዙኀ ፡ ተሠይመ ፡ ቀሲሰ ፡ እንዘ ፡ መዋዕሊሁ ፡ ፲ወ፱ዓመት ።

6. — ወወሀቦ ፡ እግዚአብሔር ፡ ጸጋ ፡ ዐቢየ ፡ ወገቢረ ፡ ተአምራት ፡ ወመንከራት ፡ ወፈውሶ ፡ ድውያን ። መኑ ፡ ዘይክል ፡ ይትናገር ፡ ተአምራቲሁ ፡ ወመንከራቲሁ ፡ ዘኮነ ፡ ይትዌሰክ ፡ ኵሎ ፡ አሚረ ፡ በውስተ ፡ ኵሉ ፡ መካን ፡ በሕይወቱ ። ወእምድኅረ ፡ ፍልሰቱ ፡ ይደልወነ ፡ ከመ ፡ ንዝክር ፡ ንስቲተ ፡ እምዘ ፡ ገብረ ፡ በሕይወቱ ።

2. ወበረቡዕ] *A om.* በ. — *ib.* ኢይጠቡ] *A* ኢይጠመው. — *ib.* በጊዜ] O *om.* — 3. መጠውዎ] O ወመጠውዎ; *A* ወመጠዎ. — *ib.* አበዊሁ] *A* አቡሁ. — 4. ይትሜሀር] O ይትመሀር. — *ib.* ይትሜሀር] O ይትመሀር. — 5. ante ወሕገ *A add.* ቤት. — 5-6. ቅድስት ፡ ወ] *A om.* — 6. ዲያቆን] O ዲያቆነ. — *ib.* መንፈሳዊት] *A* መንፈሳዊተ. — 8-9. ዐቢየ ፡ ተጋድሎ] O ዓቢይ ፡ ተጋድሎ; *A om.* ዐቢየ. — 9. post ዘተወልደ *A add.* እምአንስት. — 10. ጽድቀ] P ጽድቅ. — *ib.* ቀሲሰ] O, *A* ቀሲስ *ib.* ፲ወ፱ ፡ ዓመት] O ፲ወ፱ዓመት; *A* ፲ወ፱ዓመተ. — 11. ወወሀቦ] *A om.* ወ copulatif. — *ib.* ወገቢረ] *A* ወገብረ. — 11-12. ወፈውሶ] P ወፈወሶ. — 12-13. ይትዌሰክ] O ይዌስክ *sic.* — 13. በውስተ] *A* ወውስተ. — 13-14. ወእምድኅረ ፡ ፍልሰቱ — ገብረ ፡ በሕይወቱ] O *om.* — 14. ንዝክር] *A* ንገብር ፡ ንዝክር.

3. — Il accomplit les canons des Apôtres, dès son enfance. En effet, lui-même, le jour du vendredi et le mercredi, ne tetait les mamelles de sa mère qu'au moment de la neuvième heure du jour.

4. — Lorsqu'il fut tout jeune, ses parents le remirent à un maître. Il continua à être instruit par l'Esprit-Saint extrêmement, en même temps qu'il était instruit par son maître. En peu de jours, il apprit tout l'enseignement et toute la loi de l'Eglise sainte. Il fut ordonné diacre. Il progressa dans les exercices spirituels.

5. — Puis il se fit moine dans un monastère dans lequel le fils du frère de son père était supérieur. Ce saint pratiqua dans ce monastère une grande ascèse. Les simples humains ne peuvent pas faire ainsi. Parce qu'il pratiquait une grande sainteté, il fut ordonné prêtre, alors qu'il était âgé de dix-neuf ans.

6. — Le Seigneur lui donna une grande grâce : l'accomplissement de miracles et de prodiges et la guérison des malades. Qui est-ce qui pourrait raconter ses miracles et ses prodiges, qui s'accrurent chaque jour en tout lieu, pendant sa vie et après sa mort? Il nous faut mentionner quelques-uns de ceux qu'il a faits pendant sa vie.

7. — ወውእቱኒ ፡ እስመ ፡ ኮነ ፡ በሀገሩ ፡ ፩ብእሲ ፡ ባዕል ። ወእምድኅረ ፡ ብዙኅ ፡ መዋዕል ፡ ኃልቀ ፡ ኵሉ ፡ ንዋዩ ፡ ወኮነ ፡ ነዳየ ፡ እስከ ፡ ኢረከበ ፡ ሎቱ ፡ ዘይሴሰይ ፡ ሲሳየ ፡ ዕለት ። ወሀለዉ ፡ ፬አዋልድ ፡ ወልሀቃ ፡ ወኃለፈ ፡ ጊዜ ፡ ሱብሳቦን ፡ ወኢያስተዋሰቦን ፡ ለመኑሂ ፡ እምሱብእ ፡ በእንተ ፡ ንዴቶን ፡ ወአሕለዮ ፡ ሰይጣን ፡ ሕሊና ፡ ርኩሰ ፡ ከመ ፡ ይግበር ፡ ቤተ ፡ ዘማውያን ፡ ወያንብሮን ፡ ለ፬ውሉድ ፡ ውስቴቱ ፡ ከመ ፡ ይዘምዋ ፡ በዓስብ ፡ ወይርከብ ፡ ሲሳዮ ፡ ወሲሳየ ፡ አዋልዲሁ ፡ እምዝሙት ፡ ወከሠተ ፡ ሎቱ ፡ እግዚአብሔር ፡ ለቅዱስ ፡ ኒቆላዎስ ፡ ዘሀለየ ፡ ቦቱ ፡ ውእቱ ፡ ብእሲ ፡ ወተንሥአ ፡ ቅዱስ ፡ ኒቆላዎስ ፡ በሌሊት ፡ ወነሥአ ፡ ፻ዲናረ ፡ ወርቅ ፡ እምንዋየ ፡ አቡሁ ፡ ወቈጸረ ፡ በዐርቅ ። ወእምቅድመ ፡ ይጽባሕ ፡ ጽባሕ ፡ ወገረ ፡ ውስተ ፡ ቤቱ ፡ ለውእቱ ፡ ብእሲ ። ወሶበ ፡ ነቅሐ ፡ ውእቱ ፡ ብእሲ ፡ እምንዋሙ ፡ ረከበ ፡ ውእተ ፡ ወርቀ ፡ ወተፈሥሐ ፡ ቦቱ ፡ ዐቢየ ፡ ፍሥሓ ፡ ወአስተዋሰባ ፡ ለእንተ ፡ ትልህቅ ፡ ወለቱ ፡ ወከማሁ ፡ ካዕበ ፡ ወገረ ፡ ሎቱ ፡ ፻ዲናረ ፡ ወርቅ ፡ ዳግመ ፡ ወአስተዋሰባ ፡ ለካልእት ፡ ወለቱ ። ወሣልሰ ፡ ወገረ ፡ ሎቱ ፡ ቅዱስ ፡ ፻ዲናረ ፡ ወርቅ ፡ ወሶበ ፡ ወገረ ፡ ሎቱ ፡ ኮነ ፡ ብእሲ ፡

2. ኵሉ] O, *A om.* — *ib.* ነዳየ] P *om.*; O ነዳይ. — *ib.* ኢረከበ] P ኢረከቦ; *A* እረከብ. — *ib.* ዘይሴሰይ] P ዘይሴስይ *sic*; *A om.* — 3. ወልሀቃ] O ወልሀቀ. — *ib.* ወኃለፈ] *A* ወኃለፉ. — *ib.* ጊዜ] O *om.* — 3-4. ወኢያስተዋሰቦን ፡ ለመኑሂ] P ወኢያስተዋስብዎን ፡ ለመኑሂ; O ወኢያውሰቦን ፡ መኑሂ. — 4. እምሱብእ] *A om.* እም. — *ib.* ንዴቶን] *A* ንዴቱ. — *ib.* ወአሕለዮ ፡ ሰይጣን] O ወኢሀለየ ፡ ሰይጣን; *A* ወሀለየ ፡ ሰይጣን. — *ib.* post ሰይጣን O *add.* ሎቱ. — 5. ቤተ] *A* ቦቱ. — *ib.* ወያንብሮን] *A* ወያነብሮን. — *ib.* ለ፬ውሉድ] O ፬አዋልዲሁ; *A* ለ፬አዋልዲሁ. — 6. ወይርከብ] O ወይረክብ. — 7. ሎቱ] *A om.* — *ib.* ወተንሥአ] *A* ወተንሢኦ. — 8. ቅዱስ] *A om.* — *ib.* ፻] O *om.* — *ib.* አቡሁ] O አበዊሁ. — 9. ወገረ] *A* ወነገረ ፡ ወገረ. — 10. ውእቱ ፡ ብእሲ] *A om.* — *ib.* ረከበ] *A* ወረከበ. — *ib.* ውእተ] O, *A* ውእቱ. — *ib.* ወርቀ] O ወርቅ. — 11. ወአስተዋሰባ] O ወአስተዋሰዋሰብዎ *sic.* — *ib.* ለእንተ] O *om.* ለ. — *ib.* ትልህቅ] *A* ትስሕቅ *sic.* — 12. ካዕበ] O *om.* — *ib.* ወአስተዋሰባ] O ወአስተዋሰብዋ. — *ib.* ለካልእት] O ለካልእ. — 13. ante ኮነ *A add.* ወ. — *ib.* ante ብእሲ O, A *add.* ውእቱ.

7. — Il y avait dans sa ville un homme riche. Après de nombreux jours, toutes ses richesses disparurent. Il devint pauvre, au point qu'il ne trouvait pas pour lui-même la nourriture journalière avec laquelle se nourrir. Il avait quatre filles. Elles avaient grandi et l'époque de leur mariage était passée. Mais il ne les maria à aucun homme à cause de leur pauvreté. Satan (Sayṭân) lui suggéra une pensée impure : faire une maison de prostitution et y mettre ses quatre filles, afin qu'elles forniquassent pour un salaire et qu'il trouvât sa nourriture et la nourriture de ses filles par la débauche. Le Seigneur révéla à saint Nicolas ce à quoi cet homme avait songé. Saint Nicolas se leva la nuit. Il prit cent deniers d'or de son patrimoine et les serra dans un morceau d'étoffe. Avant que le matin brillât, il les jeta dans la maison de cet homme. Lorsque cet homme fut éveillé de son sommeil, il trouva cet or. Il s'en réjouit d'une grande joie. Il maria sa fille aînée. Pareillement, Nicolas lui jeta cent deniers d'or une deuxième fois. Cet homme maria sa deuxième fille. Une troisième fois le saint

ነቀሐ ፡ ወኢነሥአ ፡ ውእተ ፡ ወርቀ ፡ አላ ፡ ወፅአ ፡ እምቤቱ ፡ ከመ ፡ ይርአይ ፡ መኑ ፡ ዘወገረ ፡ ወርቀ ። ወሶበ ፡ ወፅአ ፡ ረከቦ ፡ ለቅዱስ ፡ ኒቆላዎስ ፡ ወአእመረ ፡ ከመ ፡ ውእቱ ፡ ወገረ ፡ *ሎቱ ፡ ውእተ ፡ ወርቀ ፡ ፫ጊዜ ። ወሶቤሃ ፡ ሰገደ ፡ ሎቱ ፡ ውእቱ ፡ ብእሲ ፡ ታሕተ ፡ እገሪሁ ፡ ወገነየ ፡ ሎቱ ፡ ብዙኀ ፡ ወይቤሎ ፡ ዕሤትከ ፡ ዐቢይ ፡ በመንግሥተ ፡ ሰማያት ፡ እስመ ፡ አድኀንከኒ ፡ እምንዴተ ፡ ንዋይ ፡ ወእምወዲቅ ፡ ውስተ ፡ ኀጢአት ፡ ዘሐለይኩ ፡ እግበር ፡ ወአስተዋሰቦን ፡ ለአዋልዲሁ ፡ ለራብዒት ፡ ወለሣልሲት ።

8. — ወእምዝ ፡ ሰደዶሙ ፡ ኒቆላዎስ ፡ ለሰይጣናት ፡ ብዙኃን ፡ እምላዕለ ፡ ብዙኃን ፡ ሰብእ ፡ ወእምን ፡ ዕፀው ፡ ዘኮኑ ፡ የኀድሩ ፡ ውስቴቶሙ ፡ ወያስሕትዎሙ ፡ ለሰብእ ። ወዘንቱ ፡ ቅዱስ ፡ ፈወሶሙ ፡ ለብዙኃን ፡ ድውያን ፡ ወባረከ ፡ ላዕለ ፡ ንስቲት ፡ ፍተታተ ፡ ኅብስት ፡ ወአጽገበ ፡ ብዙኃነ ፡ ሕዝበ ፡ እምኔሁ ፡ ወነሥኡ ፡ ዘተርፈ ፡ እምውእቱ ፡ ኅብስት ፡ ወረከብዎ ፡ ፈድፋደ ፡ እምዝ ፡ ከነ ፡ ቀዳሚ ።

9. — ወእምቅድመ ፡ ይሠየም ፡ ጳጳሰ ፡ ርእየ ፡ ራእየ ፡ ዘከመ ፡ መንበር ፡ ዐቢይ ፡

1. ነቀሐ] O ነቀሐ; *A* ነቅሐ. — *ib.* ውእተ] P ውእቱ. — 1-2. አላ ፡ ወፅአ — ዘወገረ ፡ ወርቀ] O, *A* *om.* — 2. ante ረከቦ *A* *add.* ወ. — 2-3. ውእተ] O *om.* — 3. ሰገደ] P ወገረ. — 5. በመንግሥተ ፡ ሰማያት] *A* በሰማያት ፡ መንግሥት. — 6. ውስተ ፡ ኀጢአት] *A* *om.* — *ib.* ዘሐለይኩ] *A* ዘሐለይከ. — *ib.* ante እግበር O, *A* *add.* ከመ. — *ib.* ለራብዒት ፡ ወለሣልሲት] *A* ለሣልሲት ፡ ወለራብዕት. — 8. ኒቆላዎስ] O ኒቃላዎስ. — *ib.* ብዙኃን] P, O ብዙኃት. — *ib.* ብዙኃን] O, *A* *om.* — 9. ዘኮኑ] O ዘኮነ. — *ib.* ወያስሕትዎሙ] O ወያስሕቶሙ. — 10-11. ንስቲት ፡ ፍተታተ ፡ ኅብስት] O ንስቲተ ፡ ኅብስተ *A* ኅብስት ፡ ንስቲት. — 11. ወአጽገበ] O ወአጽገቡ; *A* ወአጽገቦ. — *ib.* ሕዝበ] O ሕዝብ. — *ib.* እምኔሁ] O እምኔሆሙ. — *ib.* ዘተርፈ] O ዘተርፉ. — 13. ወእምቅድመ] P ወእምቀድመ *sic.* — *ib.* ጳጳሰ] P *om.*; *A* ኤጲስ ፡ ቆጶስ.

lui jeta cent deniers d'or. Mais lorsqu'il les lui jeta, l'homme était éveillé. Il ne prit pas l'or, mais il sortit de sa maison, pour voir qui était celui qui lui jetait l'or. Lorsqu'il fut sorti, il trouva saint Nicolas. Il sut que c'était lui qui* lui avait jeté l'or trois fois. Aussitôt cet homme se prosterna devant lui, à ses pieds, le remercia beaucoup et lui dit : « Ta récompense sera grande dans le royaume des cieux, car tu m'as sauvé du manque d'argent et de la chute dans le péché que j'avais songé à commettre. » Il maria ses filles, la quatrième et la troisième.

8. — Puis Nicolas chassa de nombreux démons de beaucoup de gens et d'arbres, dans lesquels ils habitaient pour égarer les gens. Ce saint guérit beaucoup de malades. Il bénit quelques morceaux de pain et en rassasia beaucoup de gens. Ils prirent ce qui restait de ce pain et ils en trouvèrent beaucoup plus qu'il n'y en avait auparavant.

9. — Avant qu'il fût institué évêque, il eut une vision. Il y avait comme un grand siège dressé. De magnifiques vêtements sacerdotaux

ንቡር ፡ ወአልባሰ ፡ ክህነት ፡ ክቡር ፡ ምስሌሁ ፡ ወከመ ፡ ብእሲ ፡ ብርሃናዊ ፡ ዘይብሎ ፡ ልበስ ፡ ዘንተ ፡ አልባሰ ፡ ወንበር ፡ ዲበዝ ፡ መንበር ።

10. — ወካዕበ ፡ ርእየ ፡ በካልእት ፡ ሌሊት ፡ ከመ ፡ እግዝእትነ ፡ ማርያም ፡ ወሀበቶ ፡ ልብሰ ፡ ክህነት ፡ ወእግዚእነ ፡ ክርስቶስ ፡ ወሀቦ ፡ ወንጌለ ።

* P, 106 v° b. 11. — ወሶበ ፡ ሞተ ፡ ውእቱ ፡ ኤጲስ ፡ ቆጶስ ፡ ዘሀገረ ፡ ሚራ ፡ አስተርአዮ ፡ መል*አከ ፡ እግዚአብሔር ፡ ለሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ዘሀገረ ፡ ሮሜ ፡ ወነገሮ ፡ በእንተ ፡ ቅዱስ ፡ ኒቆላዎስ ፡ ወአጠየቆ ፡ ስሞ ፡ ወአምሳሎ ። ወሶበ ፡ ነቅሐ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ነገሮሙ ፡ ለኤጲስ ፡ ቆጶሳት ፡ ዘርእየ ፡ ወአምኑ ፡ ከመ ፡ ይእቲ ፡ ራእይ ፡ ኮነት ፡ እምኀበ ፡ እግዚአብሔር ። ወነሥኦ ፡ ለቅዱስ ፡ ኒቆላዎስ ፡ ወሤሞ ፡ ኤጲስ ፡ ቆጶሰ ፡ ላዕለ ፡ ሀገረ ፡ ሚራ ።

12. — ወእምድኅረ ፡ ኅዳጥ ፡ መዋዕል ፡ ነግሠ ፡ ዲዮቅልጥያኖስ ፡ ከሓዲ ፡ ወአምለከ ፡ ጣዖታተ ፡ ወአዘዞሙ ፡ ለኵሎሙ ፡ ሰብእ ፡ ከመ ፡ ያምልኩ ፡ ለጣዖታት ። ወሶቤሃ ፡ አኀዘሙ ፡ ለብዙኃን ፡ መሃይምናን ፡ ወሰምዓ ፡ ዜናሁ ፡ ለዝንቱ ፡ ቅዱስ ፡ ወአኀዞ ፡

1. ንቡር] O *om.* — *ib.* ምስሌሁ] O ምሳሌ. — *ib.* ወከመ] **A** *om.* — *ib.* ብእሲ] O *om.*; **A** dittologie. — *ib.* ዘይብሎ] O, **A** ዘይቤሎ. — 2. ወንበር] P, O መንበር. — 3. በካልእት] **A** በካልእ. — *ib.* እግዝእትነ ፡ ማርያም] P espace blanc laissé pour l'insertion en caractères rouges du nom propre ማርያም; **A** እግዝእትነ ፡ ቅድስት ፡ ድንግል ፡ ማርያም. — 3-4. ወሀበቶ] O *add.* ወ copulatif. — 4. ልብሰ] **A** አልባሳ. — 5. ውእቱ] O, **A** *om.* — 6-7. ቅዱስ] **A** *om.* — 7. ኒቆላዎስ] O ኒቃላዎስ. — *ib.* ወአምሳሎ] O ወአምልዎ *sic.* — *ib.* ወአምሳሎ ። ወሶበ ፡ ነቅሐ] **A** *om.* — *ib.* ወሶበ] O ወሶቤሃ. — 7-8. ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ነገሮሙ ፡ ለኤጲስ ፡ ቆጶሳት ፡ ዘርእየ] **A** ወነገሮ ፡ ለሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ዘርእዮ. — 8-9. ወአምኑ — እግዚአብሔር] O, **A** ወአምን ፡ (**A** ወአምኑ) ኵሎሙ ፡ ይእተ ፡ ራእየ ፡ ወአእመሩ ፡ ከመ ፡ ይእቲ ፡ ራእይ ፡ (O ራእየ) ኮነት ፡ እምኀበ ፡ እግዚእነ ፡ ክርስቶስ ፡ (**A** እግዚአብሔር). — 9. ወነሥኦ] O, **A** ወነሥእ. — *ib.* ኒቆላዎስ] O ኒቃላዎስ. — *ib.* ኤጲስ ፡ ቆጶሰ] **A** *om.* — 10-11. ወአምለከ] O, **A** ወአምላከ *sic.* — 11. ጣዖታተ] O ጣዖታት. — *ib.* ለጣዖታት] O, **A** ጣዖታተ. — *ib.* ወሶቤሃ] **A** ወሶበ. — 12. አኀዘሙ] O አዘዘሙ. — *ib.* ለዝንቱ ፡ ቅዱስ] **A** ለቅዱስ. — *ib.* ወአኀዞ] P ወአኃዞ; O ወአዘዞ.

étaient sur ce siège. Il y avait aussi comme un homme lumineux qui lui disait : « Revêts ces habits et assieds-toi sur ce siège ».

10. — De nouveau, il vit, au cours d'une autre nuit, que Notre-Dame Marie (Mâryâm) lui donnait des vêtements sacerdotaux et que Notre-Seigneur le Christ lui donnait un évangile.

* P, 106 v° b. 11. — Lorsque mourut l'évêque de la ville de Myre, un ange* du Seigneur apparut au patriarche de la ville de Rome (Romê). Il lui exposa au sujet de saint Nicolas. Il lui fit connaître son nom et son aspect. Lorsque le patriarche fut éveillé, il exposa aux évêques ce qu'il avait vu. Ils crurent que cette vision était arrivée de la part du Seigneur. Il prit saint Nicolas et l'institua évêque de la ville de Myre.

12. — Peu de jours après, régna Dioclétien (Diyoqletyânos), l'impie. Il rendait le culte aux idoles. Il ordonna à tous les gens de rendre le culte aux idoles. Aussitôt il arrêta beaucoup de fidèles. Il apprit la renommée de ce

ወኰነኖ ፡ ኵነኔ ፡ ዐቢየ ፡ ብዙኀ ፡ አመታተ ፡ ወእግዚእነ ፡ ኢየሱስ ፡ ክርስቶስ ፡ ያጸንዖ ፡ ወያስተጋግዖ ፡ ወየዓቅቦ ፡ እምኵነኔ ፡ ወያነሥኦ ፡ ጥዑየ ፡ ዘእንበለ ፡ ሙስና ። ወሶበ ፡ ደክመ ፡ ዲዮቅልጥያኖስ ፡ እምኰንኖቱ ፡ ለቅዱስ ፡ ኒቆላዎስ ፡ ወደዮ ፡ ውስተ ፡ ቤተ ፡ ሞቅሕ ።

ሰላም ፡ ለኒቆላዎስ ፡ እንተ ፡ ተወደሰ ፡ ዝክሩ ።
በውስተ ፡ ሚራ ፡ ሀገሩ ።
ተደሙ ፡ ሰብእ ፡ ወሕዝቢሁ ፡ አንከሩ ።
ለዕለተ ፡ ተወልደ ፡ ሶበ ፡ ኪያሁ ፡ ነጸሩ ፨
መጠነ ፡ ፪ሰዓት ፡ ቀዊሞ ፡ በእግሩ ፨

1. — ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ካዕበ ፡ ስምዓ ፡ ኮኑ ፡ ተላስስ ፡ ወአልዓዛር ።

2. — ወዝንቱ ፡ ተላስስ ፡ እምሰብአ ፡ ባቢሎን ፡ ዘደወለ ፡ ነነዌ ። ወይቤሎ ፡ ሳቦር ፡ ንጉሡ ፡ ፋርስ ፡ ስግድ ፡ ለእሳት ፡ ወሡዕ ፡ ለአማልክት ፡ ወይቤ ፡ ተላስስ ፡ አንሰ ፡ ለእግ

1. ወእግዚእነ ፡ ኢየሱስ ፡ ክርስቶስ] O *om.* ኢየሱስ. — 2. እምኵነኔ] O እምኵነኔሆሙ. — 5. ለኒቆላዎስ] O ለኒቃላዎስ. — *ib.* እንተ ፡ ተወደሰ] O ዘተወደሰ; *A* እንተ ፡ ተወድየ. — 6. ሀገሩ] O በሀሩ. *sic.* — 7. ሰበእ] O ሰብኢ; *A* ሰብአ. — *ib.* ወሕዝቢሁ] *A* ወአዝቢሁ. — 9. ፪ሰዓት] O ፱ሰዓት. — 10. ካዕበ] O *om.* — 11. ወዝንቱ] *A om.* ወ. — *ib.* ሳቦር] O ሳዖር *sic.* — 12. ንጉሡ] P ንጉሥ. — *ib.* post ለእግዚአብሔር O, *A add.* አምላኪየ.

saint. Il l'arrêta et le supplicia de grands supplices, pendant de nombreuses années. Mais Notre-Seigneur Jésus-Christ le fortifia, lui donna courage, le protégea des supplices et le suscita sain et sauf, sans lésion. Lorsque Dioclétien fut fatigué de supplicier saint Nicolas, il le mit en prison.

Salut à Nicolas dont la mémoire est célébrée
A Myre, sa ville.
Les gens ont été stupéfaits et ses concitoyens ont été étonnés,
Lorsqu'ils le virent, le jour où il naquit,
Se tenir debout, pendant deux heures, sur ses pieds.

7. Martyre des saints Thalasse et Lazare

1. Incipit. — 2. Supplices et mort de saint Thalasse. — 3. Martyre de saint Lazare.

1. — En ce jour aussi furent martyrs Thalasse (Talâsês) et Lazare ('Al'âzâr).

2. — Thalasse était des gens de Babylone (Bâbilon), du territoire de Ninive (Nanawê). Sapor (Sâbor), roi de Perse (Fârês), lui dit : « Adore le feu et sacrifie aux dieux. » Thalasse dit : « Pour moi, j'adore le Seigneur et je lui

ዘኢአብሐር ፡ እሰግድ ፡ ወሎቱ ፡ እሠውዕ ፡ እስመ ፡ ውእቱ ፡ ፈጠረኒ ። ወአዘዘ ፡ ሳቦር ፡ ያምጽኡ ፡ መቃኒተ ፡ ሥቃይ ፡ ከመ ፡ ያፍርሆ ፡ ለተላስስ ፡ ወሶበ ፡ ኢፈርሃ ፡ እምትግርምቱ ፡ አዘዘ ፡ ይቅሥፍዎ ፡ ፻ቅሥፈተ ፡ እስከ ፡ ነዋኅ ፡ ሰዓት ። ወይቤሎ ፡ ሠውዕ ፡ ተላስስ ፡ ከመ ፡ ታዕርፍ ፡ እምዝንቱ ፡ ኵነኔ ፡ ወይቤሎ ፡ ተላስስ ፡ ሊተሰ ፡ ኢይትዓወቀኒ ፡ ኵነኔከ ፡ እስመ ፡ አምላኪየ ፡ ያድኅነኒ ። ወካዕበ ፡ ቀሠፍዎ ፡ ፪፻ጊዜ ፡ ወተከሉ ፡ ውስ
* P, 107 rº a. ተ ፡ አዕይንቲሁ ፡ ወዘበጥዎ ፡ ፸መክደን ፡ እስከ ፡ ይስእ*ን ፡ አውሥኦተ ፡ ወመተሩ ፡ ርእሶ ፡ በሰይፍ ።

3. — ወእምዝ ፡ አቅረብዎ ፡ ለአልዓዛር ፡ ወይቤሎ ፡ ሳቦር ፡ ንጉሠ ፡ ፋርስ ፡ ሠውዕ ፡ ለአማልክት ፡ ወሶበ ፡ ዓበየ ፡ ሰጊደ ፡ ወሠዊዓ ፡ ለአማልክት ፡ ወረውዎ ፡ ሶቤሃ ፡ ውስተ ፡ እሳት ። ወፈጸሙ ፡ ስምዖሙ ፡ በሠናይ ።

ትንብልናሆሙ ፡ የሀሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ዘመንፈስ ፡ ቅዱስ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ።
ሰላም ፡ ለክሙ ፡ ተላስስ ፡ ቅሡፍ ።

1. እሰግድ] P እስግድ; *A* ወእስግድ. — *ib.* እስመ ፡ ውእቱ ፡ ፈጠረኒ] O, *A om.* — *ib.* ante ሳቦር *A add.* ንጉሥ. — 2. ante መቃኒተ O, *A add.* ኵሎ. — *ib.* መቃኒተ] *A* መቀኒተ *sic.* — *ib.* ያፍርሆ] O ያፍርሁ. — *ib.* ኢፈርሃ] O *om.* ኢ. — 2-3. እምትግርምቱ] O እምትግምርቱ; *A* እምትግምርት. — 3. ፻ቅሥፈተ] O *om.* ፻; *A* ፼ቅሥፈተ. — *ib.* ሰዓት] O መዋዕል. — *ib.* ሠውዕ] *A* ትሠውዕ. — 4. ከመ ፡ ታዕርፍ ፡ እምዝንቱ ፡ ኵነኔ] P, O *om.* — *ib.* ወይቤሎ ፡ ተላስስ] P, O *om.* — 5. ያድኅነኒ] O አድኅነኒ. — *ib.* ፪፻] *A om.* ፻. — 6. መክደን] O መክደነ *sic.* — 8. post ወእምዝ *A add.* እስከ. — *ib.* ንጉሠ] O ንጉሥ. — 9. ወሶበ ፡ ዓበየ ፡ ሰጊደ ፡ ወሠዊዓ ፡ ለአማልክት] *A om.* — *ib.* ante ወረውዎ *A add.* ው. — 10. ወፈጸሙ] *A* ወፈጸመ. — *ib.* ስምዖሙ] *A* ስምዖ. — 11. ትንብልናሆሙ — ለዓለመ ፡ ዓለም] O ጸሎቶሙ ፡ ወበረከቶሙ ፡ የሀሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሮሙ ፡ ተወልደ ፡ መድኅን ፡ ወምስለ ፡ ዓመቱ ፡ ወለተ ፡ ሥላሴ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን; *A* ጸሎቶሙ ፡ ወበረከቶሙ ፡ የሃሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሮሙ ፡ ስእለ ፡ ጽዮን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም; le nom propre ስእለ ፡ ጽዮን est en surcharge; un second nom propre ተክለ ፡ ኢየሱስ se trouve sur un grattage. — 12. ቅሡፍ] O ቅሠፍ *sic.*

sacrifie, car lui-même m'a créé. » Sapor ordonna d'apporter les instruments de torture, afin d'effrayer Thalasse. Comme Thalasse n'eut pas peur de cet épouvantail, Sapor ordonna de le frapper de cent coups, pendant de longues heures. Il lui dit : « Sacrifie, Thalasse, afin de te reposer de ces supplices. » Thalasse lui dit : « Moi, je ne connais pas tes supplices, car mon Dieu me délivrera. » De nouveau, on le frappa deux cents fois. On enfonça des pointes dans ses yeux. On le frappa de soixante-dix coups avec un bouclier,
* P, 107 rº a. au point qu'il ne put pas* répondre. On lui coupa la tête avec le glaive.

3. — Puis on fit approcher Lazare. Sapor, roi de Perse, lui dit : « Sacrifie aux dieux. » Lorsqu'il eut refusé d'adorer les dieux et de leur sacrifier, on le jeta aussitôt dans le feu. Ils achevèrent leur martyre excellemment.

Que leur intercession soit avec leur cher Za-Manfas-Qedous pour les siècles des siècles.

Salut à vous, Thalasse, flagellé,

ወአልዓዘርኒ ፡ ውስተ ፡ ውሣጤ ፡ ነድ ፡ ግዱፍ ፡፡
አድኅነኒ ፡ ሊተ ፡ እመሥገርተ ፡ ልሳን ፡ ወአፍ ፡፡
ከመ ፡ ያመሥጥ ፡ ወይጠል ፡ እመሥገርተ ፡ ገሪፍ ፡፡
ወከመ ፡ ይድኅን ፡ እምጸንፈርት ፡ ዖፍ ፡፡

1. — ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ካዕበ ፡ አዕረፈት ፡ ቅድስት ፡ ሱርስት ፡፡

2. — ወዛቲ ፡ ቅድስት ፡ ኮነት ፡ ወለተ ፡ ክቡራን ፡ እምሰብአ ፡ ቍስጥንጥንያ ፡፡ ወሐፀያ ፡ ለወልዱ ፡ ለብእሲ ፡ ክቡር ፡ ወሶበ ፡ ሰምዓት ፡ ዘንተ ፡ ትቤሎ ፡ ለአቡሃ ፡ አብሐኒ ፡ ቅድመ ፡ ከመ ፡ እሑር ፡ ወእስግድ ፡ ውስተ ፡ ቤተ ፡ መቅደስ ፡ ወበተመይጦትየ ፡ ይኩን ፡ ፈቃዱ ፡ እግዚአብሔር ፡፡ ወይቤላ ፡ አቡሃ ፡ ባኢ ፡ ቅድመ ፡ ኀበ ፡ መጽምርትኪ ፡ ወሶበ ፡ ተፈጸመ ፡ ከብከብኪ ፡ ተሐውሪ ፡ ምስሌሁ ፡ ወትፌጽሚ ፡ ብፅዓተኪ ፡፡ ወትቤ

1. ውስተ] O *om.*; *A* dittologie. — 2. አድኅነኒ] O አድኅንኒ. — *ib.* ወአፍ] *A* ወሐፍ *sic*. — 3. ያመሥጥ] O ያምሥጥ. — 4. እምጸንፈርት] O እምጸንፈት *sic*; ን est en surcharge. — 6-7. ወሐፀያ] O ወሐነፃ. — 7. አብሐኒ] O አብጽሐኒ. — 8. እሑር] O እሑር. — *ib.* ወእስግድ] O ወእስግድ. *ib.* ወበተመይጦትየ] *A om.* በ. — 9. ቅድመ] O dittologie. — *ib.* መጽምርትኪ] O መጽምርትየ; *A* መጽምርት. — 10. ወሶበ ፡ ተፈጸመ] *A* ወተፈጸመ. — *ib.* ተሐውሪ] *A* ተሐውሬ. — *ib.* ወትፌጽሚ] O ወትፈጽሚ *sic*; *A* ወትፈጽሚ. — *ib.* ብፅዓተኪ] O ብፅዓትኪ.

Et Lazare, jeté dans l'intérieur des flammes.
Sauvez-moi du piège de la langue et de la bouche,
Comme la biche s'échappe des mailles du filet
Et commé l'oiseau se sauve du piège.

8. Mort de sainte Soureset.

1. Incipit. — 2. Sainte Soureset obtient de son père la permission de visiter les monastères égyptiens. — 3. Elle annonce par lettre à son père qu'elle a résolu de se faire moniale. — 4. Elle entre au monastère de Golgotha. — 5. Elle demeure vingt-sept ans dans une grotte. — 6. Un anachorète, nommé Silas, découvre sa retraite. — 7. Elle meurt et est enterrée par Silas.

1. — En ce jour aussi mourut sainte Soureset.

2. — Cette sainte était fille de nobles personnages de Constantinople (Questenṭenyâ). Son père la fiança au fils d'un homme noble. Lorsqu'elle apprit cela, elle dit à son père : « Permets-moi d'abord d'aller me prosterner dans un sanctuaire. A mon retour, la volonté du Seigneur se fera. » Son père lui dit : « Entre d'abord chez ton époux. Lorsque les noces seront terminées, tu iras avec lui accomplir ton vœu. » Elle lui dit

ሎ ፡ ተካየድኩዎ ፡ ለእግዚአብሔር ፡ ከመ ፡ እጼሊ ፡ ውስተ ፡ እንትኩ ፡ መካን ፡ ቅድስ
* P, 107 r° b. ት ፡ *እንዘ ፡ አነ ፡ ድንግልት ፡ ወእመ ፡ ሐሰውኩ ፡ ቃልየ ፡ ይረክበኒ ፡ ሥቃይ ፡ እምእ
ግዚአብሔር ። ወሰሚዖ ፡ አቡሃ ፡ ፈነዋ ፡ ምስለ ፡ ወዓልት ፡ ወአዕማት ፡ እለ ፡ ይትለአ
ክዋ ፡ ወወሀባ ፡ ወርቀ ፡ መጠነ ፡ ፫፻ዲናረ ፡ ወርቅ ፡ ከመ ፡ ተሀብ ፡ ምጽዋተ ።

3. — ወበጺሐ ፡ ሀየ ፡ ያደት ፡ ውስተ ፡ ኵሎን ፡ መካናት ፡ ቅዱሳት ። ወሶበ ፡ በጽሐት ፡ ውስተ ፡ ምኔተ ፡ ግብጻውያን ፡ ረከበት ፡ አረጋዌ ፡ መነኮሰ ፡ ለቢሶ ፡ ሠቀ ፡ ወነገረቶ ፡ ኵሎ ፡ ዘውስተ ፡ ልባ ። ወይቤላ ፡ ፈቃደ ፡ እግዚአብሔር ፡ ለይኩን ፡ ወእምዝ ፡ ሶበ ፡ ተደለዉ ፡ እሊአሃ ፡ ለሐዊር ፡ ቦአት ፡ ውስተ ፡ መካነ ፡ ጽሙና ፡ ወጸሐፈት ፡ መጽሐፈ ፡ ኀበ ፡ ወላዲሃ ፡ እንዘ ፡ ትብል ፡ አንሰ ፡ አቅረብኩ ፡ ነፍስየ ፡ ለእግዚአብሔር ። ወኢትኅሥሡኒ ፡ እስመ ፡ ኢትረክቡኒ ፡ ወአሠረት ፡ መጽሐፈ ፡ በልብሳ ፡ ወሤመቶ ፡ ውስተ ፡ ንዋያ ፡ ወአምሰለቶሙ ፡ ከመ ፡ ይእቲ ፡ ተሐውር ፡ ምስሌሆሙ ።

4. — ወሶበ ፡ ቀደምዋ ፡ እሊአሃ ፡ ጸዒኖሙ ፡ ንዋያ ፡ ትቤሎሙ ፡ ለአግብርት ፡ አ

1. ተካየድኩዎ] P ተካየድዎ *sic*. — *ib.* እንትኩ] *A om.* — 2. ድንግልት] *A* ድንግል. — *ib.* ወእመ] O, *A* ወእመሰ. — *ib.* ሥቃይ] O ሥቃየ. — 3. ወዓልት] O ወአለት *sic*. — 4. ወወሀባ] O ወወሀቦ. — *ib.* ፫፻ዲናረ ፡ ወርቅ] P ፫፻ዲናር *sic* ወርቅ; O ፫ዲናረ; *A* ፫፻ዲናር. — 5. ወበጺሖ] P, O, *A* ወበጺሖ. — *ib.* ያደት] *A* እደት *sic*. — *ib.* ኵሎን] O ኵሉ; *A om.* — 6. ምኔተ] O *om.* — *ib.* ግብጻውያን] O ግጻውያን *sic*. — *ib.* አረጋዌ] *A* አረጋዊ. — *ib.* መነኮሰ] P መነኮስ. — 7. ልባ] *A* ከርሣ. — *ib.* ፈቃደ] *A* ፈቀደ *sic*. — 8. ተደለዉ] P ተደለው *sic*; O ተደለወ; *A* ተለው *sic*. — *ib.* እሊአሃ] O ወእሊዓሂ *sic*. — 9. ትብል] O ይብል. — *ib.* አቅረብኩ] *A* ረከብኩ. — 10. ወአሠረት] *A* ወሐሰረት *sic*. — *ib.* በልብሳ] O በልብስ. — 11. ወአምሰለቶሙ] O ወአምሰሎ. — 12. ትቤሎሙ ፡ ለአግብርት] O, *A* ትቤሎ ፡ ለገብር.

« Je me suis engagée envers le Seigneur à aller prier dans un sanctuaire
* P, 107 r° b. saint, * alors que j'étais vierge. Si je mens à ma parole, le tourment m'atteindra de la part du Seigneur. » Son père ayant entendu cela, l'envoya avec des gardes et des servantes pour la servir. Il lui donna de l'or — environ trois cents deniers d'or — afin qu'elle fît des aumônes.

3. — Étant arrivée en Égypte, elle visita tous les sanctuaires saints. Lorsqu'elle arriva au couvent des Égyptiens, elle rencontra un vieux moine, revêtu de la bure. Elle lui exposa tout ce qui était dans son cœur. Il lui dit : « Que la volonté du Seigneur soit faite. » Puis, lorsque les siens se furent préparés à s'en aller, elle entra dans un sanctuaire réservé à la vie solitaire. Elle écrivit une lettre à ses parents, en disant : « Pour moi, je me suis consacrée moi-même au Seigneur. Ne me cherchez pas, car vous ne me trouverez pas. » Elle attacha la lettre à son vêtement. Elle la plaça dans ses bagages. Elle fit semblant de s'en aller elle-même avec ses domestiques.

4. — Lorsque les siens l'eurent précédée, après qu'ils eurent chargé ses bagages, elle dit à ses serviteurs : « Pour moi, je veux aller prier au

ንሰ ፡ እሬቅድ ፡ እጸሊ ፡ ውስተ ፡ መካነ ፡ ጎልጎታ ፡ እምቅድመ ፡ ሑረትነ ፡ ወይቤላ ፡ ለ፩እምእሉ ፡ ነዋ ፡ ቀደሙነ ፡ እሊአነ ፡ እፎ ፡ ተሐውሪ ፡ ባሕቲትኪ ፡ ወትቤሎ ፡ ሚላዕሌኪ ፡ አሐውር ፡ ባሕቲትየ ፡ ወእትመየጥ ። ወእምዝ ፡ ነሥአት ፡ አመታ ፡ ወቦአት ፡ ውስተ ፡ መካነ ፡ ጎልጎታ ። ወትቤላ ፡ *ለዓመታ ፡ ተገኃሚ ፡ እምኔየ ፡ ሀቀ ።

5. — ወእምዝ ፡ ተሠወረት ፡ ባሕቲታ ፡ ወበጽሐት ፡ ኀበ ፡ ውእቱ ፡ አረጋዊ ፡ መነኮስ ። ወሶበ ፡ ርእያ ፡ ተፈሥሐ ፡ ወገደፈት ፡ ነፍሳ ፡ ታሕተ ፡ እገሪሁ ፡ ወወሀበቶ ፡ ፫፻ዲናረ ፡ ወርቅ ፡ ከመ ፡ ይዝሩ ፡ ለነዳያን ፡ ወሰአለቶ ፡ ያመንኵሳ ። ወእምዝ ፡ ተንሥአ ፡ ወላጸያ ፡ ርእሳ ፡ ወአልበሳ ፡ አልባሰ ፡ ምንኵስና ፡ ዘውእቱ ፡ ሠቅ ፡ ወጸለየ ፡ ላዕሌሃ ፡ ወአብሐ ፡ ከመ ፡ ትሑር ፡ ኀበ ፡ መርሖ ፡ እግዚአብሔር ። ወቦአት ፡ ውስተ ፡ በዓት ፡ እንዘ ፡ ይእቲ ፡ ወለተ ፡ ፲ወ፰ዓመት ፡ ወነበረት ፡ ውስቴቱ ፡ ፳ወ፯አመተ ፡ እንበለ ፡ ትርአይ ፡ ገጸ ፡ ሰብእ ።

6. — ወሀሎ ፡ መነኮስ ፡ መስተጋድል ፡ ዘስሙ ፡ ሲላስ ፡ እምሀገረ ፡ ቃሬ ። ወኮነ ፡ ሎቱ ፡ ፍቁር ፡ ፈላሲ ፡ ገዳማዊ ፡ ዘየኀድር ፡ በዓታተ ፡ ቀልሞን ፡ ወለለበዓላት ፡ ይሐው

1. እሬቅድ] O *om.* — *ib.* እጸሊ] P, O እጼሊ. — *ib.* ሑረትነ] O *om.* ነ. — 1-2. ፩እምእሉ] O, A *om.* — 2. ቀደሙነ] O ቀደሙኒ. — *ib.* ባሕቲትኪ] P ባሕቲተኪ *sic*; O ባሕቲትኪ. — *ib.* ሚላዕሌኪ] O ሚላዕሌኪ. — 4. ወትቤላ] P, O ወትቤሎ. — *ib.* ተገኃሚ] O ተገኃሥ; A ተኃሠሚ *sic*. — *ib.* እምኔየ] O እምኔሁ. — 6. ነፍሳ] O ነፍሶ. — *ib.* ፫፻ዲናረ ፡ ወርቅ] O ፫፻ዲናረ; A *om.* ወርቅ. — 7. ከመ] A *om.* — *ib.* ያመንኵሳ] A ያመንኵሶ. — *ib.* ወእምዝ ፡ ተንሥአ] O ወተንሥአ. — 8. ርእሳ] O ርእሶ. — *ib.* ወአልበሳ] O ወአልበሶ. — *ib.* አልባሰ] P አልባስ. — *ib.* ዘውእቱ] O በውእቱ. — 8-9. ወአብሐ] P, A ወአብሖ; O ወአብጽሐት. — 9. ትሑር] O ትሖር. — 10. ወለተ] O ወለት; A ውስተ. — *ib.* ፳ወ፯] A ፳ወ፮. — *ib.* እንበለ] A ዘእንበለ. — 12. ቃሬ] A ቃህሬ. — 13. ፍቁር] O, A ፍቁረ. — *ib.* በዓታተ] O በዓታት; A በበዓታተ. — *ib.* ወለለበዓላት] O ወለለ ፡ በበዓላት.

sanctuaire de Golgotha (Golgotâ), avant notre départ. » L'un de ceux-ci lui dit : « Voici que les nôtres nous ont précédés. Comment iras-tu seule? » Elle lui dit : « Qu'est-ce que cela peut te faire? J'irai seule et je reviendrai. » Alors elle prit sa servante et entra dans le sanctuaire de Golgotha. Elle dit à sa servante : « Écarte-toi un peu de moi ».

5. — Puis elle disparut seule et parvint auprès du vieux moine. Lorsqu'il la vit, il se réjouit. Elle se jeta elle-même à ses pieds. Elle lui donna les trois cents deniers d'or, afin de les distribuer aux pauvres. Elle lui demanda de la faire moniale. Alors il se leva, lui rasa la tête et la revêtit des habits monastiques, c'est-à-dire de la bure. Il pria sur elle et lui permit d'aller là où le Seigneur la conduirait. Elle entra dans une grotte, alors qu'elle était âgée de dix-huit ans. Elle y demeura vingt-sept ans, sans voir la face des hommes.

6. — Il y avait un moine ascète, appelé Silas (Silâs), du pays de Qâra. Il avait pour ami un moine ermite qui habitait dans les grottes de Qalmon. A chaque fête, il le visitait, lui portait un peu de nourriture et dan

ጸ ፡ ምስለ ፡ ንስቲት ፡ መብልዕ ፡ ወይትባረክ ፡ እምኔሁ ፡ ወሶበ ፡ በጽሐ ፡ ፋሲካ ፡ ነሥአ ፡ ኅዳጠ ፡ ኅብስተ ፡ በከመ ፡ ልማዱ ፡ ወሖረ ፡ ይኅሥሦ ። ወሶበ ፡ ኃጥአ ፡ ደክመ ፡ እምኃሢሦቱ ፡ እንዘ ፡ ይዔይል ፡ አድባረ ፡ ወአውግረ ፡ ወእምዝ ፡ ረከበ ፡ አሰረ ፡ ምክያደ ፡ ብእሲ ፡ ወተለወ ፡ ውእተ ፡ አሰረ ፡ ወረከበ ፡ ሙባአ ፡ ንኡሰ ፡ ወይቤ ፡ ባርከ ፡ ላዕሌየ ፡ ኦአባ ፡ ቅዱስ ። ወሶበ ፡ ኃጥአ ፡ ዘያወሥአ ፡ ቦአ ፡ ውስቴቱ ፡ ወረከበ ፡ መነኮሰ ፡ ንቡረ ፡ ጽምወ ፡ ወሰገደ ፡ ካልእ ፡ ለካልኡ ።

* P, 107 v° a. 7. — ወሰአለ ፡ እምኔሁ ፡ ጸሎተ ፡ ወይቤሎ ፡ ለ*ከ ፡ ይደሉ ፡ ትጼሊ ፡ ጸሎተ ፡ እስመ ፡ ካህን ፡ አንተ ። ወሶበ ፡ ሰምዓ ፡ ሲላስ ፡ ደንገፀ ፡ እፎ ፡ አእመረ ፡ ምሥጢሮ ። ወእምድኅረ ፡ ጸሎት ፡ ነበሩ ፡ ኅቡረ ፡ ወሐለየ ፡ በልቡ ፡ እንዘ ፡ ይብል ፡ ብእሲት ፡ እንጋ ፡ አው ፡ ሕፅው ፡ ወእምዝ ፡ ከሠተት ፡ ሎቱ ፡ ምግባራ ። ወአቅረበ ፡ ላቲ ፡ መብልዓ ፡ ወኢበልዓት ። ወእምዝ ፡ አዕረፈት ፡ ወቀበራ ፡ ውስተ ፡ መካና ።

እግዚአብሔር ፡ ይምሐሮ ፡ በጸሎታ ፡ ለንጉሥነ ፡ ኢያሱ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ።

1. መብልዕ] O ወባዕል *sic*. — 2. ኅዳጠ ፡ ኅብስተ] **A** ኅብስተ ፡ ኅዳጠ. — *ib.* በከመ ፡ ልማዱ ፡ ወሖረ ፡ ይኅሥሦ] O, **A** ወሖረ ፡ ይኅሥሦ ፡ (O ይኅሥሥ) በከመ ፡ ልማዱ. — *ib.* ኃጥአ] O *om.* — 2-3. እምኃሢሦቱ] O በተኃሢሦቱ *sic*; **A** በኃሢሦቱ. — 3. ረከበ] P ረከቡ; **A** ረከቦ. — 4. ወተለወ] **A** ወተወለጠ. — *ib.* ውእተ] O, **A** ውእቱ. — *ib.* ሙባአ] **A** መባዓ *sic*. — 5. ኦአባ ፡ ቅዱስ] O ኦቅዱስ; **A** ኦአብ ፡ ቅዱስ. — *ib.* ወረከበ] O ወረከቦ. — 7. ጸሎተ] O, **A** ሊተ. — 9. ነበሩ] O ነበረ. — *ib.* ወሐለየ] O, **A** ወሐለዩ. — *ib.* ይብል] O ይብሉ. — *ib.* ብእሲት] O, **A** ብእሲትኑ. — 10. ከሠተት] P ከሠትት *sic*. — *ib.* ante ምግባራ O, **A** *add.* ኵሎ. — *ib.* ምግባራ] P ምግባረ. — 11. ወእምዝ] P እንዘ. — 12. እግዚአብሔር ፡ ይምሐሮ — ለዓለመ ፡ ዓለም] O እግዚአብሔር ፡ ይምሀሮ ፡ በጸሎታ ፡ ለፍቁሩ ፡ ተወልደ ፡ መድኅን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን; **A** እግዚአብሔር ፡ ይምሐሮ ፡ በጸሎታ ፡ ወበረከታ ፡ የሃሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ሐደረ ፡ ኢየሱስ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም; le nom propre ሐደረ ፡ ኢየሱስ se trouve sur un grattage; un second nom propre ስእለ ፡ ጽዮን est en surcharge sur la ligne suivante.

béni par lui. Lorsque Pâques arriva, il prit un peu de pain selon sa coutume et alla le chercher. Lorsqu'il ne l'eut pas trouvé et qu'il fut fatigué de le chercher, en parcourant les montagnes et les collines, alors il trouva la trace de pas d'homme. Il suivit cette trace. Il trouva une petite entrée. Il dit : « Bénis-moi, ô Père saint ». Lorsqu'il n'eut trouvé personne pour lui répondre, il entra dans la grotte. Il trouva un moine assis tranquillement. Ils se prosternèrent l'un devant l'autre.

* P, 107 v° a. 7. — Il lui demanda de dire la prière. Mais le moine lui dit : « * C'est à toi qu'il appartient de dire la prière, car tu es prêtre. » Lorsque Silas entendit cela, il fut stupéfait d'apprendre comment ce moine connaissait son secret. Après la prière, ils demeurèrent ensemble. Il pensa en son cœur, en disant : « C'est donc une femme ou un eunuque. » Alors elle lui révéla son œuvre. Il lui offrit de la nourriture, mais elle ne mangea pas. Puis elle mourut. Il l'enterra dans le lieu où elle était.

Que le Seigneur ait pitié, par sa prière, de notre roi 'Iyâsou pour les siècles des siècles.

ሰላም ፡ ለሱርስት ፡ ዘቍስጥንጥንያ ፡ ሀገሩ ።
እግዚአብሔር ፡ እንተ ፡ አፍቀራ ።
ህየንተ ፡ አልባስ ፡ ዘክብር ፡ አልባሰ ፡ ሠቅ ፡ ገቢራ ።
ነበረት ፡ ውስተ ፡ በዓት ፡ እንበለ ፡ መኑሂ ፡ ያእምራ ።
ኍኃ ፡ ዓመታተ ፡ ፺ወ፯ዕበተ ፡ ፳ራ ፨

1. — ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ አዕረፈ ፡ አባ ፡ ጥዋሽ ።

2. — ወዝንቱ ፡ ቅዱስ ፡ ኮነ ፡ ሕፅወ ፡ እምንዕሱ ፡ ወመንኰሰ ፡ ውስተ ፡ ዐይብር ፡ ወነበረ ፡ እንዘ ፡ ይትጋደል ፡ ብዙኃ ፡ መዋዕለ ።

3. — ወአሐተ ፡ ዕለተ ፡ እንዘ ፡ የሐውር ፡ ሀለ ፡ እስክንድርያ ፡ ከመ ፡ ይጺሊ ፡ ውስቴታ ፡ ረከበ ፡ ብእሲተ ፡ እንዘ ፡ ትበኪ ። ወሰበ ፡ ተስአላ ፡ ትቤሎ ፡ አነ ፡ ብእሲት ፡ አይሁዳዊት ፡ እፈቅድ ፡ እኩን ፡ ክርስቲያናዊተ ። ወነሥኣ ፡ ምስሌሁ ፡ ፈቂዶ ፡ ከመ ፡ ይርብሓ ፡ ለነፍሱ ፡ ወኢይኩና ፡ ኰነኔ ፡ በኀበ ፡ እግዚአብሔር ። ወአጥመቃ ፡ ጥምቀተ ፡

1. ዘቍስጥንጥንያ] O ዘቈስጥንጥንያ; A ለቍስጥንጥንያ. — 3. አልባስ ፡ ዘክብር] O *om.*; A ልብሰ ፡ ዘክብር. — *ib.* ሠቅ] O ሠቀ. — 5. ፺ወ፯ዕበተ ፡ ፳ራ] O ፺ወ፯; A ፺ወእስራ. — *ib.* Ici O *add.* le salām suivant : ሰላም ፡ ለጲጦሎስ ፡ ዘተብህለ ፡ መናኒ ፨ ሶበ ፡ አሕለቀ ፡ ፍጹመ ፡ መጽውቶ ፡ ንዋዮ ፡ ማላኒ ፨ እስመ ፡ ሒጠ ፡ ርእሶ ፡ ውብእሲቱ ፡ ወሜጠ ፡ ደቂቁ ፡ ምንትኒ ፨ ነበረ ፡ ውስተ ፡ ገዳም ፡ እንዘ ፡ ለሊሁ ፡ ይገኒ ፨ ከመ ፡ ብሶለ ፡ ሰማይ ፡ ያድምዕ ፡ ዘይኄይስ ፡ ወዘይሴኒ. — 6. post ዕለት A *add.* ክቡር. — *ib.* ጥዋሽ] O ጥዋሺ; A ጠዋሲሺ. — 7. ሕፅወ] O ሕፅው. — *ib.* ወመንኰሰ] O ወመንኮሰ *sic.* — 9. ይጺሊ] A ይጺሊ. — 10. ተስአላ] O ተስአለ; A ተሰአላ. — 11. ante እፈቅድ A *add.* ወ. — *ib.* ክርስቲያናዊተ] O, A ክርስቲያናዊት. — *ib.* ወነሥኣ] O ወነሥአ; A ወነሥአት. — 11-12. ይርብሓ] O ይርብሖ; A ይርባሕ. — 12. ለነፍሱ] A ነፍሳ. — *ib.* ወኢይኩና] O ወኢይከውና. — *ib.* በኀበ] O, A እምኀበ.

Salut à Soureset, de la ville de Constantinople,
Que le Seigneur aima.
A la place de vêtements précieux, ayant pris des vêtements de bure,
Elle demeura dans une grotte, sans que personne l'aperçût,
Pendant quarante-sept ans.

9. Mort d'Abba Ṭewâsch.

1. Incipit. — 2. Abba Ṭewâsch se fait moine. — 3. Accusé à tort, il est châtié par Abba Jean. — 4. Dans un songe Abba Jean est averti de son erreur.

1. — En ce jour mourut Abba Ṭewâsch.

2. — Ce saint fut eunuque dès son enfance. Il se fit moine dans un monastère. Il continua à pratiquer l'ascèse pendant de nombreux jours.

3. — Un jour qu'il allait à Alexandrie ('Ela-'Eskendryâ), afin d'y prier, il rencontra une femme qui pleurait. Lorsqu'il l'eut interrogée, elle lui dit : « Je suis une femme juive. Je veux devenir chrétienne. » Il la prit avec lui, voulant gagner son âme et voulant que ne survint pas sur lui la condam-

ክርስትና ፡ ወአኀዘ ፡ ይዑድ ፡ ምስሌሃ ፡ ውስተ ፡ ምሥያጣት ፡ ወይትመጸወት ፡ ወተዓቅፉ ፡ በቱ ፡ * ሰብአ ፡ እለ ፡ እስክንድርያ ፡ ወሐለዩ ፡ ከመ ፡ ይእቲ ፡ ብእሲቱ ፡ ወአኀዝዎ ፡ ወአብጽሕዎ ፡ ኀበ ፡ አባ ፡ ዮሐንስ ፡ መሓሪ ፡ ወይቤልዎ ፡ ነዋ ፡ ብእሲ ፡ ዘአስተኀፈሮሙ ፡ ለመነኮሳት ። ወአዘዘ ፡ ይዝብጥዎሙ ፡ ወይፍልጥዎሙ ፡ ወይእስርዎሙ ፡ ለመነኮሳት ።

* P, 107 v° b.

4. — ወርእየ ፡ አባ ፡ ዮሐንስ ፡ በሕልሙ ፡ ውእተ ፡ መነኮሰ ፡ እንዘ ፡ ያርእዮ ፡ ዘባኖ ፡ ዘቈስለ ። ወይቤሎ ፡ ለምንት ፡ አቍሰልከኒ ፡ ዘባንየ ፡ ዘእንበለ ፡ አበሳየ ። ወነቂሆ ፡ አባ ፡ ዮሐንስ ፡ አዘዘ ፡ ያምጽእዎ ፡ ለመነኮስ ፡ ወአዘዞ ፡ ይቅላዕ ፡ ልብሶ ፡ ከመ ፡ ይርአይ ፡ ቍስሎ ፡ ወበፈቃደ ፡ እግዚአብሔር ፡ ወድቀ ፡ ልብሱ ፡ ወረከበ ፡ እንዘ ፡ ሕፅው ፡ ውእቱ ። ወበከየ ፡ አባ ፡ ዮሐንስ ፡ ወሠዐሮሙ ፡ እመዓርጊሆሙ ፡ ለእለ ፡ አምጽእዎ ፡ ወዘበጥዎ ፡ ወከልአሙ ፡ ቍርባነ ፡ ፫ዓመተ ። ወፈቀደ ፡ የሀብ ፡ ፻ዲናረ ፡ ወኢተመጠወ ፡ እምኔሁ ፡ ወሖረ ፡ ውስተ ፡ ደብሩ ፡ ወአዕረፈ ፡ በዛቲ ፡ ዕለት ፡ በተጋድሎ ፡ ብዙኅ ።

1. ወአኀዘ] O ወአኃዘ; *A* ወአኀዘት. — 1-2. ወተዓቅፉ] O ወተአቀፉ. — 2. ሰብአ ፡ እለ ፡ እስክንድርያ] *A* ሰብአ ፡ እስክንድርያ. — *ib.* ወሐለዩ] O ወጸለዩ. — 4. ይዝብጥዎሙ] *A* ይቅሥፍዎሙ. — *ib.* ወይፍልጥዎሙ] O ወይፍልስዎሙ *sic*. — 4-5. ወይእስርዎሙ] *A* ወይእስርዎ. — 6. ውእተ] *A* ውእቱ. — *ib.* መነኮሰ] O መነከሰ *sic*. — 7. ለምንት] O በምንት. — *ib.* ዘባንየ] *A om.* — 8-11. ለመነኮስ ፡ ወአዘዞ ፡ ይቅላዕ — ወሠዐሮሙ ፡ እመዓርጊሆሙ ፡ ለእለ ፡ አምጽእዎ] O *om.* — 8. ወአዘዞ] P *om.* ወ; *A om.* — 8-9. ይርአይ] *A* ይቅላዕ. — 11. ወከልአሙ] *A* ወከልእዎ. — *ib.* ወፈቀደ] O ወፈድፋደ. — *ib.* ፻ዲናረ] O ፻ዲናር. — 11-12. ወኢተመጠወ] *A* ወኢተመይጠ. — 12. በዛቲ] O, *A* በከመ ፡ ዛቲ. — *ib.* በተጋድሎ] *A* ወተጋድሎ.

nation auprès du Seigneur. Il la baptisa du baptême chrétien. Il se mit à parcourir avec elle les marchés et à mendier. * Les gens d'Alexandrie se scandalisaient à son sujet. Ils pensaient que c'était sa femme. On l'arrêta et on l'amena à Abba Jean (Yohannès), le miséricordieux. On lui dit : « Voici un homme qui déshonore les moines. » Il ordonna de battre, de séparer et d'enchaîner les deux moines.

* P, 107 v° b.

4. — Abba Jean vit dans un songe ce moine lui montrant son dos qui était blessé. Abba Ṭewâsch lui disait : « Pourquoi m'as-tu blessé le dos, sans que j'aie fait une faute? » S'étant éveillé, Abba Jean ordonna de faire venir le moine. Il lui ordonna d'enlever son vêtement, afin de voir ses blessures. Sur la volonté du Seigneur son vêtement tomba. Il s'aperçut que c'était un eunuque. Abba Jean pleura. Il destitua de leur rang ceux qui l'avaient amené et l'avaient frappé. Il les écarta de l'Eucharistie pendant trois ans. Il voulut lui donner cent deniers, mais Abba Ṭewâsch ne les accepta pas de lui. Il alla à son monastère et mourut, ce jour-là, dans une grande piété.

ትንብልናሁ ፡ የሀሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ዘመንፈስ ፡ ቅዱስ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡፡

ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ከዕበ ፡ ኮነ ፡ ዕረፍቶሙ ፡ ለሚላዮስ ፡ ወታውፍያ ።
ትንብልናሆሙ ፡ የሀሉ ፡ ምስሌነ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ።

አመ ፡ ፲፩ለታኅሣሥ ።

I. — Recension primitive.

በስመ ፡ አብ ፡ ወወልድ ፡ ወመንፈስ ፡ ቅዱስ ፡ አሐዱ ፡ አምላክ ፡፡

1. ትንብልናሁ — ለዓለመ ፡ ዓለም] O ትንብልናሁ ፡ የሀሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ተወልደ ፡ መድኅን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን; *A* ትንብልናሁ ፡ የሃሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ድል ፡ *sic* ዘኢየሱስ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም; le nom propre ድል ፡ *sic* ዘኢየሱስ se trouve sur un grattage; un second nom propre ወለተ ፡ ሀይማኖት est en surcharge. — 2. ወበዛቲ] O *om.* cette commémoration: un espace blanc de trois lignes a été laissé probablement pour l'insertion ultérieure de la commémoration de Mêlâyos et de Tâwfyâ. — *ib.* ኮነ] *A* *om.* — 3. ትንብልናሆሙ ፡ የሀሉ ፡ ምስሌነ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም] *A* ጸሎቶሙ ፡ ወበረከቶሙ ፡ የሃሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሮሙ ፡ ስእለ ፡ ጽዮን ፡ አሜን; le nom propre ስእለ ፡ ጽዮን a été ajouté de seconde main après le mot አሜን. — *ib.* Ici *A* *add.* la légende de sainte 'Akrosyâ. — 4. አመ ፡ ፲፩ለታኅሣሥ] P አመ ፡ ዓሥሩ ፡ ወአሐዱ ፡ ለታኅሣሥ; O, *A* አመ ፡ ፲ወ፩ለታኅሣሥ.

Que son intercession soit avec son cher Za-Manfas-Qedous pour les siècles des siècles.

10. Mémoire de la mort de Mêlâyos et de Tâwfyâ.

En ce jour aussi est la mort de Mêlâyos et de Tâwfyâ.
Que leur intercession soit avec nous pour les siècles des siècles.

LE 11 TAHSCHASCH.

I. **Recension primitive.** — 1. Mort d'Abba Bakimos (*récit*) : A (96 r° a — 97 r° a); P (107 v° b — 108 v° a); O (16 v° c — 17 v° a); **A** (97 r° c — 98 r° a); T (121 r° a — 122 r° b). — 2. *Mémoire* de saint Barthélemy, évêque : A (97 r° a); P (108 v° a); O (17 v° a); **A** (98 r° a); T (122 r° b). — II. **Revision ou Vulgate.** — 3. *Salâm* à Abba Bakimos : P (108 v° a); O (17 v° a); **A** (98 r° a). — 4. *Salâm* à saint Barthélemy, évêque : P (108 v° a); O (17 v° a — 17 v° b); **A** (98 r° a).

I. — Recension primitive

1. Mort d'Abba Bakimos.

1. Incipit. — 2. Abba Bakimos se rend au désert de Scété, où il se fait moine. — 3. Il est éprouvé par les démons. — 4. Il découvre une nouvelle retraite dans le désert. — 5. Ses jeûnes. — 6. Il retourne à son pays natal. — 7. Il est transporté par un ange sur les bords de l'Euphrate. — 8. Il vend des paniers pour vivre. — 9. Abba Samuel se rend auprès d'Abba Bakimos. — 10. Il ressuscite un mort qui raconte ce qu'il a vu en enfer. — 11. Mort d'Abba Bakimos.

Au nom du Père, du Fils et du Saint-Esprit, un seul Dieu.

1. — በዛቲ ፡ ዕለት ፡ አዕረፈ ፡ አብ ፡ ቅዱስ ፡ አባ ፡ በኪሞስ ።

2. — ዝንቱ ፡ ቅዱስ ፡ ኮነ ፡ እምሰብአ ፡ ሀገረ ፡ ፊስ ፡ እምደወለ ፡ መጺል ፡ እምደቡብ ፡ ግብጽ ። ወእንዘ ፡ የዓቅብ ፡ አባግዓ ፡ አቡሁ ፡ ወኮነ ፡ መዋዕሊሁ ፡ ፲ወ፪ ፡ ዓመተ ፡ ወአስተርአዮ ፡ መልአከ ፡ እግዚአብሔር ፡ በአምሳለ ፡ ወሬዛ ፡ ወይቤሎ ፡ ትመጽእኑ ፡ ከመ ፡ *ንሖር ፡ ኅቡረ ፡ ወንኩን ፡ መነኮሳተ ፡ ወይቤሎ ፡ እወ ። ወተሰናአዉ ፡ ክልኤሆሙ ፡ ወተንሥኡ ፡ ወሖሩ ፡ ኀበ ፡ ገዳመ ፡ አስቄጥስ ፡ ወረከቡ ፡ ፫ ፡ መነኮሳተ ፡ አረጋዊያነ ፡ ወነበረ ፡ ቅዱስ ፡ አባ ፡ በኪሞስ ፡ በኀቤሆሙ ፡ ፳ወ፬ዓመተ ፡ ወአዕረፉ ።

* A, 96 r° b.

3. — ወእምዝ ፡ ቦአ ፡ ቅዱስ ፡ በኪሞስ ፡ ውስተ ፡ ገዳም ፡ ርሑቅ ፡ መጠነ ፡ ፫መዓልት ። ወአስተርአዩ ፡ ሎቱ ፡ ሰይጣናት ፡ በአምሳለ ፡ አራዊት ፡ ወአሕርው ፡ ወአክይስ

2. ኮነ] P *om.* — *ib.* እምደወለ] P, O ዘደወለ; A ዘእምደወለ. — 2-3. እምደቡብ] A እምደቡብ. — 3. ወእንዘ ፡ የዓቅብ ፡ አባግዓ ፡ አቡሁ ፡ ወኮነ ፡ መዋዕሊሁ] P, O, A ወኮነ ፡ ውእቱ ፡ የዓቅብ ፡ ወይሬኢ ፡ አባግዓ ፡ አቡሁ ፡ እንዘ ፡ መዋዕሊሁ ፡ (O ምስሌሆሙ *sic*). — 3-4. ዓመት] A ዓመተ. — 4. ante ወሬዛ P, O, A *add.* ብእሲ. — 4-5. ትመጽእኑ] P ተመጽእኑ *sic*; O ትወፅዕኑ. — 5. ንሖር] O ንሑር; A ትሖር. — *ib.* post መነኮሳተ A *add.* አረጋውያነ. — 5-6. ወተሰናአዉ] A ወተሰናአው *sic*; P, O, A ወተሰነዓው *sic*. — 6. ክልኤሆሙ] P ኅቡረ ፡ ክልኤሆሙ; O, A ክልኤሆሙ ፡ ኅቡረ. — 6-7. መነኮሳተ] O መነኮሳት. — 7. አረጋዊያነ] P, A አረጋውያነ; O አረጋውያን. — *ib.* ወነበረ] O ወነበሩ. — *ib.* ቅዱስ] P, O, A *om.* — *ib.* በኀቤሆሙ] P ምስሌሆሙ; O, A *om.* በ. — *ib.* ዓመተ] O, A ዓመት. — 7-8. ወአዕረፉ] P, O, A ወእምዝ ፡ አዕረፉ ፡ እሉ ፡ አረጋውያን (P አረጋውያነ). — 9. ወእምዝ] P ወእምድኅረ; O, A እምድኅረዝ. — *ib.* ante ወእምዝ (= P ወእምድኅረ) P *add.* la dittologie suivante : ወነበረ ፡ አባ ፡ በኪሞስ ፡ ምስሌሆሙ ፡ ፳ወ፬ዓመተ ። ወእምዝ ፡ አዕረፉ ፡ እሉ ፡ አረጋውያነ *sic*. — *ib.* ቅዱስ ፡ በኪሞስ] P, A ቅዱስ ፡ አባ ፡ በኪሞስ. — *ib.* ውስተ] A ውማጤ. — *ib.* ርሑቅ] A *om.* — 9-10. መጠነ ፡ ፫መዓልት] A መጠነ ፡ ምሕዋረ ፡ መዋዕል. — 10. ወአስተርአዩ] P *om.* ወ. — *ib.* ሰይጣናት] P *om.* — *ib.* አራዊት] O አረጋዊት *sic*. — *ib.* ወአሕርው ፡ ወአክይስት] O *om.* — *ib.* ወአክይስት] A ወአክስት *sic*.

1. — En ce jour mourut le saint Père Abba Bakimos.

2. — Ce saint était des gens de la ville de Fis, du territoire de Médjel (Maṣil), au nord de l'Égypte (Gebṣ). Tandis qu'il gardait les moutons de son père et qu'il était âgé de douze ans, l'ange du Seigneur lui apparut sous l'aspect d'un jeune homme. Il lui dit : « Est-ce que tu viendras, afin que * nous partions ensemble et que nous nous fassions moines ? » Abba Bakimos lui dit : « Oui ». Tous deux convinrent de se lever et de partir au désert de Scété ('Asqêṭês). Ils rencontrèrent trois vieux moines. Saint Abba Bakimos demeura chez eux pendant vingt-quatre ans. Ils moururent.

* A, 96 r° b.

3. — Puis saint Bakimos pénétra dans le désert, à une distance de trois jours. Les démons lui apparurent sous l'aspect de bêtes, de porcs et de serpents. Ils l'entourèrent comme s'ils voulaient le mordre. Il connut par

ት ፡ ወአገትዎ ፡ ከመዘ ፡ ይነስክዎ ። ወአእመረ ፡ በመንፈስ ፡ ቅዱስ ፡ ሕሊናሆሙ ፡ ወነፍሐ ፡ ላዕሌሆሙ ፡ በኀይለ ፡ እግዚአብሔር ፡ ወተዘርዉ ።

4\. — ወእምዝ ፡ ካዕበ ፡ ረከበ ፡ ፈለገ ፡ ወነበረ ፡ ውስቴቱ ፡ ፫ዓመተ ፡ እንዘ ፡ ይጸውም ፡ ሰሙነ ፡ ሰሙነ ፡ ወበተፍጻሜተ ፡ ሰሙን ፡ ይመልእ ፡ በእራኁ ፡ ተምረ ፡ እምውእቱ ፡ ፈለግ ፡ ወይበልዖ ፡ ወይሰቲ ፡ ንስቲተ ፡ ማየ ።

5\. — ወኮነ ፡ ይጼሊ ፡ ፳፻ወ፬፻ጸሎታተ ፡ በሌሊት ፡ ወ፳፻ወ፬፻በመዓልት ። ወጸሎቱኒ ፡ ኮነት ፡ አቡነ ፡ ዘበሰማያት ። ወነበረ ፡ ፳ወ፬ዓመተ ፡ እንዘ ፡ ይጸውም ፡ በበ ፡ ፵መዓልት ፡ ወበተፍጻሜተ ፡ ፵መዓልት ፡ ይበልዕ ፡ አሐተ ፡ ጊዜ ። ወጾመ ፡ አሐተ ፡ ጊዜ ፡ ፹መዓልተ ፡ እስከ ፡ ለጽቀ ፡ ማእሱ ፡ ዲበ ፡ አዕጽምቲሁ ። ወሶበሂ ፡ እም

1\. ወአገትዎ ፡ ከመዘ ፡ ይነስክዎ] P, O ወአርጋነው ፡ *sic* አፋሆሙ ፡ ዘከመ ፡ ይነሥክዎ ። ወአገትዎ: *A* ወአርጋነው ፡ *sic* አፋሆሙ ፡ ወአገትዎ ፡ ከመ ፡ ይነስክዎ. — *ib.* ወአእመረ] O ወአእመርረ *sic*; deux petits traits, l'un au-dessus et l'autre au-dessous de ር, indiquent que cette lettre doit être considérée comme biffée. — *ib.* በመንፈስ] O በመንፈስ. — 2. ወተዘርዉ] A ተዘርው *sic*; P, O, *A* ወተዘርው *sic*. — 3. ረከበ] O *om.* — *ib.* ፈለገ] P ፈለከ *sic*. — *ib.* ፫] P, *A om.* — 4. ሰሙነ ፡ ሰሙነ] P በበሰሙኑ; O, *A* ሰሙኑ. — *ib.* ወበተፍጻሜተ ፡ ሰሙን] P ወበተፍጻሜተ ፡ ዓመት ፡ ዘሰሙኑ: O — *ib.* በእራኁ] P, O, *A* በእደዊሁ. — 4-5. ተምረ ፡ እምውእቱ ፡ ፈለግ] P ተምረ ፡ እምውስተ ፡ ውእቱ ፡ ፈለግ ፡ ውእቱ; O ተኣምረ ፡ *sic* እምውስተ ፡ ፈለግ; *A* ተኣምረ ፡ *sic* እምውስተ ፡ ውእቱ ፡ ፈለግ. — 5. ወይበልዖ] P, O, *A* ይበልዕ. — *ib.* ንስቲተ ፡ ማየ] P ማየ ፡ ንስቲተ. — 6. ፳፻ወ፬፻ጸሎታተ ፡ በሌሊት ፡ ወ፳፻ወ፬፻በመዓልት] A ፳፻ወ፬፻ጸሎተ ። ፳፻ወ፬፻ወ፡በመዓልት; P, O, *A* ፳፻ወ፬፻ጸሎታተ ፡ (O ጸሎታት) በሌሊት ፡ ወበመዓልትኒ ፡ ፳፻ወ፬፻ (*A add.* በመዓልት). — 6-7. ወጸሎቱኒ] P, O *om.* ኒ; *A* ወበጸሎቱኒ. — 7. ኮነት] *A om.* — *ib.* ወነበረ ፡ ፳ወ፬ዓመተ] P ወኮነ ፡ መጠነ ፡ ፳ዓመት; O ወነበረ ፡ መጠነ ፡ ፳ወ፬ዓመት; *A* ወነበረ ፡ መጠነ ፡ ፳ወ፬. — 8. ወበተፍጻሜተ ፡ ፵መዓልት ፡ ይበልዕ ፡ አሐተ ፡ ጊዜ] P, *A* ይበልዕ ፡ አሐተ ፡ (P አሐቲ) ጊዜ; O ይበልዕ ፡ አሐተ ፡ ጊዜ ፡ በተፍጻሜተ ፡ ፵መዓልት ፡ ይበልዕ ፡ አሐተ ፡ ጊዜ. — 8-9. ወጾመ ፡ አሐተ ፡ ጊዜ ፡ ፹መዓልተ] P ጾመ ፡ ፹መዓልተ; O ወአሐተ ፡ ጊዜ ፡ ጾመ ፡ ፹መዓልተ: *A* ወአሐተ ፡ ጊዜ ፡ ጾመ ፡ ፳መዓልት. — 9. ለጽቀ] P, O ለጸቀ; *A* ላጸቀ *sic*. — *ib.* ማእሱ ፡ ዲበ ፡ አዕጽምቲሁ] P ማዕሱ ፡ ዲበ ፡ ሥጋሁ ፡ ወአዕጽምቲሁ; O ማዕሱ ፡ ዲበ ፡ አዕጽምቲሁ; አዕጼምቲሁ *sic* figurait primitivement; la correction est de seconde main; *A* ሥጋሁ ፡ ማዕስ ፡ ሥጋሁ ፡ ዲበ ፡ አዕዕምቲሁ — *ib.* ወሶበሂ] *A* ወሶበ.

l'Esprit-Saint leur dessein. Il souffla sur eux par la puissance du Seigneur et ils furent dispersés.

4\. — Ensuite il découvrit une nouvelle vallée. Il y demeura pendant trois ans, en jeûnant chaque semaine. A la fin de la semaine, il prenait plein sa main de dattes provenant de la vallée, les mangeait et buvait un peu d'eau.

5\. — Il récitait deux mille quatre cents prières pendant la nuit et deux mille quatre cents pendant le jour. Sa prière était : *Notre Père* [illegible] Il continua, pendant vingt-quatre ans, à jeûner par périodes de quarante jours. A la fin du quarantième jour il mangeait une seule fois. Il jeûna une fois pendant quatre-vingts jours, en sorte que sa peau adhéra à [illegible]

ጽአ ፡ ሎቱ ፡ መልአከ ፡ እግዚአብሔር ፡ ኅብስተ ፡ ከመ ፡ ይብላዕ ፡ ወማየ ፡ ከመ ፡ ይስተይ ። ወነበሩ ፡ በኀቤሁ ፡ ብዙኃ ፡ ዓመታተ ፡ ወኢኀልቁ ።

6. — ወአስተርአዮ ፡ እግዚአብሔር ፡ በራእየ ፡ ሌሊት ፡ ለቅዱስ ፡ በኪሞስ ፡ ወአዘዞ ፡ ከመ ፡ ይትመየጥ ፡ ውስተ ፡ ሀገሩ ። *ወተንሥአ ፡ ወሖረ ፡ ወበጽሐ ፡ ኀበ ፡ አፍአ ፡ ሀገሩ ፡ ወሐነጸ ፡ ሎቱ ፡ በህየ ፡ መካነ ፡ ንኡሰ ፡ ወነደረ ፡ ውስቴቱ ፡ ባሕቲቱ ። ወኮነ ፡ ጸወነ ፡ ወመርሶ ፡ ለኵሉ ፡ ዘይበጽሕ ፡ ኀቤሁ ፡ ወተስፋ ፡ ሠናይ ፡ ለኵሎሙ ፡ ሰብእ ። ወኮኑ ፡ ይትናዘዙ ፡ በትምህርታቲሁ ፡ ወይቀንኡ ፡ ላዕለ ፡ አምልኮቱ ፡ ወተጋድሎቱ ።

* A, v° a.

7. — ወበአሐቲ ፡ ዕለት ፡ ጾሮ ፡ መልአከ ፡ እግዚአብሔር ፡ ወአብጽሖ ፡ ኀበ ፡ ምድረ ፡ አፍራጦስ ፡ እስመ ፡ እሙንቱ ፡ ኮኑ ፡ ይትዐደዉ ፡ ወወዕኡ ፡ እምፍኖተ ፡ ጽድቅ ፡

1. ante ሎቱ *A add.* ወ. — 2. ይስተይ] O ይስተተይ *sic.* — *ib.* ወነበሩ] P, O, *A* ወነበረ. — *ib.* በኀቤሁ] P, O, *A om.* — 2-3. ወኢኀልቁ ። ወአስተርአዮ] P, O, *A* ወኢኃልቀ ፡ (O ወኢሕለቀ *sic*) ውእቱ ፡ (*A* እምውእቱ) ኅብስት ፡ ወማይ ፡ እስከ ፡ አመ ፡ (*A om.* አመ) አዕረፈ ። ወአስተርአዮ ፡ (*A* ወአስተርአየ). — 3. እግዚአብሔር ፡ በራእየ ፡ ሌሊት ፡ ለቅዱስ ፡ በኪሞስ] P, O, *A* መልአከ ፡ (O, *A om.* መልአከ) እግዚአብሔር ፡ አምላክ ፡ በራእየ ፡ ሌሊት ፡ ለቅዱስ ፡ አባ ፡ በኪሞስ. — *ib.* ወአዘዞ] O ወአዘዘ; *A* ወአዘዘ — 4. ውስተ] P, O ኀበ; *A om.* — 4-5. ኀበ ፡ አፍኣ ፡ ሀገሩ] O ኀበ ፡ ሀገሩ ፡ አፍኣ. — 5. ሎቱ] P, O, *A om.* — *ib.* በህየ ፡ መካነ ፡ ንኡሰ] O መካነ ፡ በህየ ፡ መካነ ፡ ንዑሰ. — *ib.* ባሕቲቱ] *A om.* — 6. ዘይበጽሕ] A ዘይበጽሖ; P, O, *A* ዘይመጽእ . — *ib.* ኀቤሁ] O *om.* — *ib.* ሠናይ] P, *A* ሠናየ. — 7. ወኮኑ ፡ ይትናዘዙ ፡ በትምህርታቲሁ] P, O, *A* ወነበሩ ፡ እንዘ ፡ (*A om.* እንዘ) ይትናዘዙ ፡ (O ይናገዙ *sic*) ቦቱ ፡ በትምህርታቲሁ. — *ib.* ወይቀንኡ] O ወይቀንዑ. — 7-8. ወተጋድሎቱ] P ወተጋደሎቱ *sic.* — 9. ወበአሐቲ] P ወበሐቲ *sic;* O *om.* በ. — *ib.* ጾሮ] *A* ሮጾ. — 9-10. ምድረ ፡ አፍራጦስ] P ምድረ ፡ ኤፍሬምስ; O አፍራጥስ ፡ ምድረ; *A* ምድረ ፡ ኤፍራጥስ. — 10. እሙንቱ] O እስሙንቱ *sic* primitivement, mais deux petits traits horizontaux au-dessus et au-dessous du ስ indiquent que cette lettre doit être considérée comme biffée. — *ib.* ይትዐደዉ] A, P, O, *A* ይትዐደው *sic.* — *ib.* ወወዕኡ] O ወመጽኡ. — *ib.* እምፍኖተ] O ኢምፍኖተ *sic* primitivement, mais le ኢ a été corrigée en እ.

os. Alors l'ange du Seigneur lui apporta du pain à manger et de l'eau à boire. Ces provisions restèrent auprès de lui pendant de nombreuses années, sans s'épuiser.

6. — Le Seigneur apparut dans une vision nocturne à saint Bakimos et lui ordonna de retourner à son pays. *Il se leva, partit et parvint à un endroit situé au dehors de son pays. Il s'y construisit une petite habitation, où il demeura seul. Il devint un refuge et un port pour quiconque parvenait auprès de lui et un bel espoir pour tous les gens. Ils étaient consolés par ses enseignements et remplis d'émulation pour sa piété et son ascèse.

* A, 96 v° a.

7. — Un jour, l'ange du Seigneur le transporta et l'amena au territoire de l'Euphrate ('Afrâṭos), parce que les habitants avaient prévariqué et étaient

ወሚጠሙ ፡ ለኵሎሙ ፡ ውስተ ፡ ሃይማኖት ፡ ርትዕት ፡ ወገብአ ፡ ውስተ ፡ መከኑ ፡፡

8. — ወበአሐቲ ፡ ጊዜ ፡ ኮነ ፡ ይጸውር ፡ ምስያማተ ፡ እንዘ ፡ የሐውር ፡ ኀበ ፡ ዓለም ፡ ከመ ፡ ይሢጦሙ ፡ ወይሣየጥ ፡ሲሳዮ ፡ ወደከመ ፡ በፍኖት ፡ ወአንበሮሙ ፡ ወነበረ ፡ ከመ ፡ ያዕርፍ ፡ ንስቲተ ፡፡ ወጸረቶ ፡ ኀይለ ፡ እግዚአብሔር ፡ ምስለ ፡ ምሥያማት ፡ ወአንበሮ ፡ ውስተ ፡ መከን ፡ ዘይፈቅድ ፡፡

9. — ወበአሐቲ ፡ ጊዜ ፡ ርእየ ፡ ቅዱስ ፡ አባ ፡ሲኖዳ ፡ ዓምደ ፡ ዕንቍ ፡ ባሕርይ ፡ ልዑለ ፡ ፈድፋደ ፡ ወደንገፀ ፡ ወይቤ ፡ ምንት ፡ ውእቱ ፡ ዝንቱ ፡ ዓምድ ፡ ዓቢይ ፡፡ ወአስተርአዮ ፡ መልአከ ፡ እግዚአብሔር ፡ ወይቤሎ ፡ ዝንቱ ፡ ውእቱ ፡ አባ ፡ በኪሞስ ፡፡ ወበጊዜሃ ፡ ተንሥአ ፡ ቅዱስ ፡ አባ ፡ሲኖዳ ፡ ወአንሶሰወ ፡ በእገሪሁ ፡ እስከ ፡ አመ ፡ በጽሐ ፡ ኀበ ፡ ሀገሩ ፡ ለቅዱስ ፡ አባ ፡ በኪሞስ ፡ ወኢኮነ ፡ ያአምሮ ፡ በገጹ ፡፡ ወሶበ ፡ ተራከበ ፡

1. ለኵሎሙ ፡ ውስተ ፡ ሃይማኖት ፡ ርትዕት] P ውስተ ፡ ፍኖተ ፡ ቃሉ ፡ ዘጽድቅ ፡ ለኵሎሙ ፡ መሃይምናን ፡ ኀበ ፡ ሃይማኖት ፡ ርትዕት; O ለኵሎሙ ፡ ኀበ ፡ ሃይማኖት ፡ ርትዕት; *A* ለኵሎሙ ፡ ውስተ ፡ ሃይማኖት ፡ ርትዕት. — *ib.* ወገብአ] P ወአግብኦሙ; *A* ወገብአ. — *ib.* ውስተ] O ኀበ. — 2. ወበአሐቲ ፡ ጊዜ] P ወአሐተ ፡ ዕለተ; O *om.* በ; *A* ወአሐተ ፡ ጊዜ. — *ib.* ኮነ ፡ ይጸውር] P, O እንዘ ፡ የሐውር ፡ ውስተ ፡ ሀገር ፡ ጸዊሮ; *A* እንዘ ፡ የሐውር ፡ ጸዊሮ. — *ib.* ምስያማተ] P, O, *A* መሣይምተ. — *ib.* እንዘ ፡ የሐውር ፡ ኀበ ፡ ዓለም] P, O, *A* *om.* — 3. ይሢጦሙ] A ይሤጦሙ *sic*; P, O, *A* ይሢጥ. — *ib.* ወይሣየጥ] P, O, *A* ወይሠግእ. — *ib.* በፍኖት] A *om.*; *A* እምፍኖት. — 4. ወጸረቶ] P, *A* ወጾሮ; O ወፆረ. — *ib.* ante ኀይለ O *add.* ኀበ. — *ib.* ምሥያማት] P መሣይምት; O መሳይምንት *sic*; *A* መሥይምንት *sic*. — 4-5. ወአንበሮ] P, O, *A* ወአንበሮ. — 5. መከን] *A* መካኑ. — 6. ወበአሐቲ ፡ ጊዜ] P ወውእተ ፡ ጊዜ; O ውእቱ ፡ ጊዜ; *A* ወውእቱ ፡ ጊዜ. — *ib.* ቅዱስ] P, O *om.* — *ib.* ሲኖዳ] T *incip.* — *ib.* ዓምደ] O ዓምድ ፡ ዓቢይ. — *ib.* ዕንቍ] O ዕንቍ. — *ib.* ባሕርይ] O ባሕርየ. — 6-7. ልዑለ ፡ ፈድፋደ ፡ ወደንገፀ ፡ ወይቤ] P ልዑል ፡ ደንገፀ ፡ ፈድፋደ ፡ ወይቤ; O ልዑል ፡ ፈድፋደ ፡ ወይቤ ፡ ወደንገፀ ፡ ወይቤ; *A* ፈድፋደ ፡ ወደንገፀ ፡ ወይቤ. 8. post እግዚአብሔር P, O, *A* *add.* ለአባ ፡ ሲኖዳ. — *ib.* ዝንቱ] T ዝ. — *ib.* post ዝንቱ *A* *add.* ፊደ. — *ib.* post በኪሞስ O *add.* አባ ፡ ውእቱ. — 8-9. ወበጊዜሃ ፡ ተንሥአ ፡ ቅዱስ ፡ አባ ፡ ሲኖዳ] A, T [illegible] — *ib.* ወበጊዜሃ ፡ ተንሥአ] A *om.* በጊዜሃ. — 9. ቅዱስ] O *om.* — *ib.* ሲኖዳ] P በኪሞስ. — *ib.* በእገሪሁ] A እ est en surcharge. — *ib.* አመ] P, O, *A*, T *om.* — 10. ለቅዱስ ፡ አባ ፡ በኪሞስ] P, O ለአባ ፡ በኪሞስ ፡ ቅዱስ; *A*, T ለአባ ፡ በኪሞስ ፡ ቅዱስ. — *ib.* ወኢኮነ ፡ ያአምሮ ፡ በገጹ] P, O, *A* ወእምቅድመ ፡ ይእቲ ፡ ዕለት ፡ ኢርእዮ ፡ (*A* ኢርእዮት) ገጾ ፡ ግሙራ; T ወኢርእዮ ፡ ገጾ ፡ ግሙራ. — *ib.* ወሶበ ፡ ተራከበ ፡ ምስሌሁ] P ወሶበ ፡ ተራከቡ ፡ በበይናቲሆሙ; O, T ወሶበ ፡ ተራከቡ ፡ ክልሆሙ; *A* ወሶበ ፡ ተራከበ ፡ ዘልፈሆሙ.

sortis de la voie de la justice. Il les ramena tous à la foi droite et il revint à son habitation.

8. — Une autre fois, il portait des paniers, allant vers le monde pour les vendre et acheter sa nourriture. Il fut fatigué en route. Il les déposa et s'assit, afin de se reposer un peu. La puissance du Seigneur le transporta avec les paniers et le déposa à l'endroit qu'il voulait.

9. — Une fois, saint Abba Sinoda (Sinodà) vit une colonne de pierres précieuses extrêmement élevée. Il fut épouvanté et dit : « Qu'est-ce que cette grande colonne? » L'ange du Seigneur lui apparut et lui dit : « C'est Abba Bakimos. » Immédiatement saint Abba Sinoda se leva et partit à pied, jusqu'à ce qu'il parvint au pays de saint Abba Bakimos. Il ne le connaissait

ምስሌሁ ፡ ወተአምኑ ፡ በበይናቲሆሙ ፡ ወፈቀደ ፡ አባ ፡ በኪሞስ ፡ ከመ ፡ ያብስል ፡ * A, 96 v° b. ንስቲተ ፡ ዐብሐ ፡ ወይ*ቤሎ ፡ ለአባ ፡ ሲኖዳ ፡ ንሣእ ፡ ለዛቲ ፡ ቀሡተ ፡ ወሖር ፡ ወምላእ ፡ ማየ ፡ ወአምጽእ ፡ ሊተ ። ወሶበ ፡ መልአ ፡ ለይእቲ ፡ ቀሡት ፡ ወአምጽኣ ፡ ሎቱ ፡ ወረከበ ፡ ውእተ ፡ ዐብሐ ፡ ፍሉሐ ፡ ወብሱለ ፡ አሜሃ ፡ አእመረ ፡ ከመ ፡ ውእቱ ፡ አባ ፡ በኪሞስ ። ወሐደሰ ፡ ምስሌሁ ፡ ሰላመ ፡ ወተአምኆ ፡ ወነገሮ ፡ ዘከመ ፡ ርእየ ፡ ራእየ ፡ በእንቲአሁ ፡ ወነበረ ፡ በኀቤሁ ፡ ሕዳጠ ፡ መዋዕለ ።

10. — ወእንዘ ፡ እሙንቱ ፡ ያንሶስዉ ፡ ኅቡረ ፡ በአሐቲ ፡ ዕለት ፡ ረከቡ ፡ ርእሰ ፡ ምውት ፡ ወሐወከ ፡ አባ ፡ ሲኖዳ ፡ በበትሩ ፡ እንዘ ፡ ይብል ፡ ተንሥእ ፡ አምውት ፡ ከመ ፡ ትንግረነ ፡ ወታጠይቀነ ፡ ዘርኢከ ። ወአዘዘ ፡ እግዚአብሔር ፡ ለነፍሰ ፡ ውእቱ ፡ ምውት ፡

1. ወተኣምኑ ፡ በበይናቲሆሙ] P ተኣምኑ ፡ ክልኤሆሙ; O, *A*, T *om.* ወ. — *ib.* አባ] *A om.* — 2. ዐብሐ] O ጽባሐ. — *ib.* ንሣእ] P, *A* ንሥኣ; O ነሥኣ. — *ib.* ለዛቲ] *A* በዛቲ. — *ib.* ወሖር] P, O, *A* ሖር. — 2-3. ወምላእ] P ወቅዳሕ ፡ ማየ; O, *A*, T ወቅዳሕ ፡ ማየ ፡ ወምላእ; T *defic.* (variantes tirées des quinze premières lignes, non endommagées par le feu, du fol. 121 v° b). — 3. ወአምጽእ] P, *A* ወአምጽኣ. — *ib.* ወሶበ ፡ መልኣ ፡ ለይእቲ ፡ ቀሡት] P ወሶቤሃ ፡ ተንሥአ ፡ አባ ፡ ሲኖዳ ፡ ወተንሥኣ ፡ *sic* ለይእቲ ፡ ቀሡት ፡ ወቀድሐ ፡ ማየ ። ወመልኣ; O ወሶቤሃ ፡ ተንሥአ ፡ አባ ፡ ሲኖዳ ፡ ወተክሰማ ፡ *sic* ለይእቲ ፡ ቀሡት ፡ ወቀድሐ ፡ ማየ ፡ ወመልሐ; *A* ወሶቤሃ ፡ ተንሥአ ፡ አባ ፡ ሲኖዳ ፡ ወተስከማ ፡ ለይእቲ ፡ ቀሱት ፡ ወቀድሐ ፡ ማየ ፡ ወመልኣ. — *ib.* ሎቱ] O ሊተ. — 4. ወረከበ ፡ ውእተ ፡ ዐብሐ] *A om.* ወ; P ወረከበ ፡ ለውእቱ; O, *A* ወረከበ ፡ ለውእቱ ፡ ጸብሐ. — *ib.* ወብሱለ] O ወአብሰለ. — *ib.* አሜሃ] P, O, *A* ወውእተ ፡ ጊዜ. — 5. ወሐደሰ] P ወዳግመ; O, *A* ወደገመ. — *ib.* ወተኣምኆ] *A* ወአምኆ. — *ib.* ወነገሮ] P, *A* ወእምገ፡ዝ ፡ ነገሮ; O ወእምገዝ ፡ ነገረ. — *ib.* ራእየ] O ራእይ. — 6. በኀቤሁ] P *om.*; O, *A om.* በ. — *ib.* መዋዕለ] A, O መዋዕል. — 7. ወእንዘ] P, *A* ወካዕበ ፡ እንዘ; O ወካዕበ. — *ib.* ያንሶስዉ] A, P, O, *A* ያንሶስው *sic.* — *ib.* ኅቡረ ፡ በአሐቲ ፡ ዕለት] P, *A* በአሐቲ ፡ ዕለት ፡ ኅቡረ; O ወበአሐቲ ፡ ዕለት ፡ ኅበረ *sic.* — *ib.* ante ረከቡ O *add.* ወ. — *ib.* ርእሰ] O, *A* ርእሶ. — 7-8. ምውት] *A* ምውተ. — 8. ወሐወከ] P ወነክነኮ; O ወኮንኮ *sic*; *A* ወነክነከ. — *ib.* በበትሩ] O በበትር. — *ib.* እንዘ] T *incip.* — *ib.* ተንሥእ] P ተንሥኦ *sic.* — *ib.* አምውት] O *om.* አ; *A* እምውት *sic.* — 8-9. ትንግረነ ፡ ወታጠይቀነ] P, O, *A*, T ትንግረኒ ፡ ወታጠይቀኒ (P ወተጠየቀኒ). — 9. ዘርኢከ] O ዘርኢነ. — *ib.* ወአዘዘ] P ወአዘዘ. — *ib.* ለነፍሰ] P, *A* ለነፍስ.

pas de visage. Lorsqu'il se fut rencontré avec lui et qu'ils se furent salués * A, 96 v° b. entre eux, Abba Bakimos voulut faire cuire un peu de bouillon. * Il dit à Abba Sinoda : « Prends cette cruche, va la remplir d'eau et apporte-la-moi. » Lorsqu'il eut rempli la cruche et la lui eut apportée, il trouva le bouillon en ébullition et cuit. Alors il sut que c'était Abba Bakimos. Il renouvela avec lui les salutations et les révérences. Il lui exposa comment il avait eu une vision à son sujet. Il demeura chez lui quelques jours.

10. — Tandis qu'eux-mêmes marchaient ensemble, un jour, ils trouvèrent une tête de mort. Abba Sinoda la remua avec son bâton, en disant : « Ressuscite, ô mort, afin de nous exposer et de nous apprendre ce que tu as vu. » Le Seigneur ordonna à l'âme de ce mort de revenir en lui. Il

ወገብአት ፡ ኀቤሁ ፡ ወተንሥአ ፡ ሶቤሃ ፡ ወሰገደ ፡ ሎሙ ፡ ወነገሮሙ ፡ ኵሎ ፡ ግብረ ፡ ሲኦል ፡ ወእለ ፡ ይትኬነኑ ፡ ውስቴቱ ፡ በበጸታሆሙ ። ወነገሮሙ ፡ በእንተ ፡ ነፍሱ ፡ ከመ ፡ ውእቱ ፡ አረሚ ። ወይቤሎሙ ፡ እስመ ፡ እመትሕተ ፡ እገሪነ ፡ ውስተ ፡ ሲኦል ፡ ሰብእ ፡ ክርስቲያን ፡ እለ ፡ አምኑ ፡ በክርስቶስ ፡ ወኢገብሩ ፡ ትእዛዞ ፡ አላ ፡ ሖሩ ፡ በሑረቶሙ ፡ ለአሕዛብ ፡ በርኵስና ፡ ወይቤልዎ ፡ ቅዱሳን ፡ ስከብ ፡ ይእዜ ፡ ወኑም ፡ ወተመይጠ ፡ ምውት ፡ በከመ ፡ ቀዳሚ ። ወእምዝ ፡ ተአምኆ ፡ ቅዱስ ፡ አባ ፡ ሲኖዳ ፡ ለቅዱስ ፡ አባ ፡ በኪሞስ ፡ ወተመይጠ ፡ ኀበ ፡ ደብሩ ።

11. — ወሶበ ፡ ቀርበ ፡ ጊዜ ፡ ዕረፍቱ ፡ ለቅዱስ ፡ አባ ፡ በኪሞስ ፡ ከመ ፡ ይፍልስ ፡ እምዝንቱ ፡ ዓለም ፡ ጸውዖ ፡ ለላእኩ ፡ ዘከነ ፡ በኀቤሁ ፡ ወአጠየቆ ፡ ጊዜ ፡ ዕረፍ * ቱ ፡ ወአዘዞ ፡ ከመ ፡ ይቅብር ፡ ሥጋሁ ፡ ውስተ ፡ ውእቱ ፡ መካን ፡ ዘሀሎ ፡ ውስቴቱ ። ወእም

1. ወገብአት ፡ ኀቤሁ] P ወገብአት ፡ ነፍሱ ። ውስተ ፡ ይእቲ ፡ ዓፅም ፡ ወኮነት ፡ ሥጋ ; O ወገብአት ፡ ነፍሱ ፡ ውስተ ፡ ይእቲ ፡ በዓት ፡ *sic* አጽም ፡ ወኮነ ፡ ሥጋ ; *A* ወገብአት ፡ ነፍሱ ፡ ውስተ ፡ ይእቲ ፡ ዓፅም ፡ ወኮነ ፡ ሥጋ T ወገብአት ፡ ነፍሱ ፡ ኀቤሁ. — *ib.* post ሶቤሃ P, *A add.* እምውታን ; O *add.* እምውት. — 2. ሲኦል] T ግሲኦል *sic.* — *ib.* ውስቴቱ] P, O, *A* ውስቴታ. — 3. አረሚ] P, *A* አረማዊ ; O አረጋዊ ; T አግሪ *sic* — *ib.* እመትሕተ ፡ እገሪነ ፡ ውስተ ፡ ሲኦል] P, O በ ፡ እለ ፡ ሀለው ፡ *sic* እምታሕቴነ ; *A*, T በ ፡ እለ ፡ ሀለው ፡ *sic* እምታሕተ. — 3-4. ሰብእ] O ሰብአ. — 4. እለ ፡ አምኑ ፡ በክርስቶስ] P እለ ፡ ሀለው ፡ *sic* ወአምኑ ፡ በስሙ ፡ ለክርስቶስ ; O እለ ፡ አምኑ ። በስሙ ፡ ለክርስቶስ ; *A* እለ ፡ አምኑ ፡ በስሙ ፡ ለእግዚእነ ፡ ክርስቶስ. — *ib.* ትእዛዞ] *A* ትእዛዘ ; T *defic.* (variantes tirées des quatorze premières lignes, non endommagées par le feu, du fol. 122 r° a). — *ib.* አላ] O እለ. — 4-5. ሖሩ ፡ በሑረቶሙ ፡ ለአሕዛብ] P በሑረተ ፡ አሕዛብ ፡ ሖሩ ; O በሑረት ፡ *sic* አሕዛብ ፡ ሖሩ ; *A* በፍኖተ ፡ አሕዛብ ፡ ሖሩ. — 5. በርኵስና] A በርኩስና *sic* ; P ወበርኵስና ፡ አረሚ ፡ ነበረ ; O በርኵስና ፡ አረሚ ፡ ነበሩ ; *A* ወበርኵስና ፡ አግሪ ፡ *sic* ነበሩ. — *ib.* ስከብ] P, *A* ስኩብ ; O ስከበ. — 6. በከመ ፡ ቀዳሚ] P, *A* ወስከበ ፡ ከመ ፡ ቀዳሚ ; O ወስከ ፡ *sic* ከመ ፡ ቀዳሚ. — *ib.* ቅዱስ] P, O, *A om.* — *ib.* ለቅዱስ] A dittologie ; P, O, *A* ለብፁዕ. — 7-8. ወተመይጠ ፡ ኀበ ፡ ደብሩ ። ወሶበ ፡ ቀርበ ፡ ጊዜ ፡ ዕረፍቱ ፡ ለቅዱስ ፡ አባ ፡ በኪሞስ] P *om.* — 8. ዕረፍቱ] O, *A* ፍልሰቱ. — 9. post ዓለም P *add.* ኃላፊ. — *ib.* በኀቤሁ] P, O, *A om.* በ. — *ib.* ወአጠየቆ] *A* ወጠየቆ. — 10. ወአዘዞ] P, O ወአዘዘ. — *ib.* ውእቱ ፡ መካን ፡ ዘሀሎ ፡ ውስቴቱ] P ውእቱ ፡ ዘሀሎ ፡ ውስቴቱ O መካን ፡ ውእቱ ፡ ዘሀሎ ፡ ውስቴቱ.

ressuscita aussitôt, se prosterna devant eux et leur exposa entièrement l'état du Schéol et de ceux qui y sont suppliciés, chacun selon leurs catégories Il leur exposa au sujet de lui-même qu'il était un païen. Il leur dit « Au-dessous de nos pieds, dans le Schéol il y a des chrétiens qui ont cru au Christ et n'ont pas accompli ses commandements, mais ont suivi les mœurs des gentils dans l'impureté. » Les saints lui dirent : « Couche-toi maintenant et dors. » Le mort redevint comme il était auparavant. Ensuite saint Abba Sinoda salua saint Abba Bakimos et retourna à son monastère

11. — Lorsque approcha pour saint Abba Bakimos l'époque de la mort où il devait émigrer de ce monde, il appela son serviteur qui était auprès de lui, lui apprit l'époque de * sa mort et lui ordonna d'enterrer son corps dans

ገዘ ፡ ሐመ ፡ ንስቲተ ፡ ወርእዮሙ ፡ ለማኅበረ ፡ ቅዱሳን ፡ እንዘ ፡ ይመጽኡ ፡ ኀቤሁ ፡ ወመጠወ ፡ ነፍሶ ፡ ውስተ ፡ እዴሁ ፡ ለእግዚአብሔር ፡ ወነሥእዋ ፡ መላእክት ፡ ወኮኑ ፡ ይዜምሩ ፡ ቅድሜሃ ፡ እስከ ፡ ሰማይ ። ወኮነ ፡ ኵሉ ፡ መዋዕለ ፡ ሕይወቱ ፡ ለቅዱስ ፡ አባ ፡ በኪሞስ ፡ ፸ዓመተ ። ወነበረ ፡ ፲ወ፪ዓመተ ፡ በውስተ ፡ ዓለም ፡ ፶ወ፰ዓመተ ፡ በተጋድሎ ።

ጸሎቱ ፡ ወበረከቱ ፡ የሀሉ ፡ ምስሌነ ፡ አሜን ።

ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ካዕበ ፡ ተዝካሩ ፡ ለቅዱስ ፡ በርተሎሜዎስ ፡ ኤጲስ ፡ ቆጶስ ።
ጸሎቱ ፡ ወበረከቱ ፡ ወትንብልናሁ ፡ የሀሉ ፡ ምስሌነ ፡ አሜን ።

1. ሐመ] *A om.* — *ib.* post ንስቲተ P, *A add.* በሕማመ ፡ ፈጸንት; O ዘሕማመ ፡ ፈጸንት. — *ib.* እንዘ ፡ ይመጽኡ] A መጽኡ. — 2. ወመጠወ] P, O, *A* ወሶቤሃ ፡ መጠወ. — *ib.* ነፍሶ] *A* ነፍሱ. — *ib.* ወነሥእዋ] P, O ወነሥእዎ; *A* ወነሥእዋ ፡ ለነፍሱ. — 3. ቅድሜሃ] P, O ቅድሜሁ. — *ib.* እስከ ፡ ሰማይ] P እስከ ፡ አብጽሕዎ ፡ ኢየሩሳሌም ፡ ሰማያዊት; O አብጽሕዎ; ኢየሩሳሌም ፡ ዕማያዊት; *A* እስከ ፡ አብጽሕዎ ፡ ለኢየሩሳሌም ፡ ሰማያዊት. — 3-4. ለቅዱስ ፡ አባ] P, O, *A* ለአባ. — 4. ፲ወ፪ዓመተ] O ፲ወ፪ዓመት. — *ib.* በውስተ] P, O, *A om.* በ. — *ib.* ፶ወ፰ዓመተ] A, O ፶ወ፰ዓመት; *A* ፷ወ፰ዓመተ. — 5. በተጋድሎ] P ውስተ ፡ ገድለ ፡ ምንኵስና ፡ በገድል ፡ ዕኑዕ; O ውስተ ፡ ገድለ ፡ ምንኵስና ፡ በገድል ፡ ብፁዕ; *A* ውስተ ፡ ገድለ ፡ ምንኵስና ፡ በገድል ፡ ዕፁብ. — 6. ጸሎቱ — አሜን] P ጸሎቱ ፡ ወበረከቱ ፡ የሀሉ ፡ ምስለ ፡ ንጉሥነ ፡... ለዓለመ ፡ ዓለም (les points de suspension représentent la place laissée en blanc dans P pour l'insertion ultérieure du nom propre); O ጸሎቱ ፡ ወበረከቱ ፡ የሀሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ተወልደ ፡ መድኅን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን; *A* ጸሎቱ ፡ ወበረከቱ ፡ የሃሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ወልደ ፡ ኢየሱስ (ስ de ኢየሱስ est de seconde main; en surcharge du nom propre ወልደ ፡ ኢየሱስ se trouve un autre nom propre : መንግስተ ፡ አብ). — 7. ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ካዕበ] O ወካዕበ ፡ በዛቲ ፡ ዕለት. — *ib.* ለቅዱስ] *A* ለአባ. — *ib.* post ኤጲስ ፡ ቆጶስ P, O, *A add.* ወበጥላን ፡ ሰማዕት. — 8. ጸሎቱ — አሜን] P ጸሎቶሙ ፡ ወበረከቶሙ ፡ የሀሉ ፡ ምስሌነ ፡ አሜን; O ጸሎቶሙ ፡ ወበረከቶሙ ፡ የሀሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሮሙ ፡ ተወልደ ፡ መድኅን ፡ ወልደ ፡ ኤዎስጣቴዎስ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን; *A* ጸሎቶሙ ፡ ወበረከቶሙ ፡ የሃሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሮሙ ፡ ብዕለ ፡ ኢየሱስ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም (les lettres ሱስ de ኢየሱስ sont de seconde main; en surcharge du nom propre ብዕለ ፡ ኢየሱስ se trouve un autre nom propre : ስእለ ፡ ጽዮን).

le lieu où il se trouvait. Puis il fut un peu malade. Il vit l'assemblée des saints venant vers lui. Il remit son âme dans la main du Seigneur. Les anges la prirent et psalmodièrent devant elle jusqu'au ciel. Tous les jours de la vie de saint Abba Bakimos furent de soixante-dix ans. Il demeura douze ans dans le monde et cinquante-huit ans dans l'ascèse.

Que sa prière et sa bénédiction soient avec nous. Amen.

2. Mémoire de saint Barthélemy, évêque.

En ce jour aussi est la mémoire de saint Barthélemy (Bartalomêwos), évêque.

Que sa prière, sa bénédiction et son intercession soient avec nous. Amen.

II. — Revision ou Vulgate.

ሰላም ፡ ለከ ፡ መንሥኤ ፡ ምውታን ፡ በበዳ ።
ከመ ፡ ትጹር ፡ አስፌሬዳ ።
ዓስበ ፡ ጻማከ ፡ ትሴሰይ ፡ ባኪሞስ ፡ ወዘተቀንዮትከ ፡ ፍዳ ።
መንበረ ፡ ብርሃናዌ ፡ ወአክሊለ ፡ ክብር ፡ ፀዓዳ ።
እግዚአብሔር ፡ አርአዮ ፡ ለአበ ፡ ሲኖዳ ፨

ሰላም ፡ ለከ ፡ በርተሎሜዎስ ፡ አቡነ ።
ይደልወከ ፡ በርትዕ ፡ ኤጲስ ፡ ቆጶስ ፡ ዘኮነ ።
እምጸድቅ ፡ ኵሉ ፡ ዘይጸንሐነ ።
ኃይለ ፡ ጸሎትከ ፡ ይዕቀብ ፡ ኪያነ ።
በአምሳለ ፡ ብንት ፡ ዘየዓቅብ ፡ ዓይነ ፨

1. መንሥኤ] P *om.* — 2. ትጹር] P ታጹር. — 3. ትሴሰይ] O, A *om.* — *ib.* ወዘተቀንዮትከ] P ወዘተቀንዮተከ. — 4. ብርሃናዌ] O, A ብርሃናዊ. — 7. ኤጲስ ፡ ቆጶስ] P *om.* ቆጶስ. — *ib.* ዘኮነ] O, A ከዊነ. — 8. ኵሉ] P *om.* — *ib.* ዘይጸንሐነ] P ዘይጸንሐኒ. — 9. ይዕቀብ] O ይዕቀበ. — 10. ብንት] O ገንት. — *ib.* ዘየዓቅብ] O ዘየዓቅበ; A ዘይቀብዖ. — *ib.* ዓይነ] O ኪያነ. — *ib.* O *add.* le salâm suivant à saint Théodore : ሰላም ፡ ለልደትከ ፡ ቴዎድሮስ ፡ ፍሡሐ ፡ ገጽ ። እምሳለ ፡ ፍሬ ፡ ሠናይ ፡ እምነ ፡ ሠናይ ፡ ዕፅ ። ውስተ ፡ ፍኖትከ ፡ ሚጠኒ ፡ እምፍኖትየ ፡ ዘዳኅጽ ። በእንተ ፡ ዖንከ ፡ በዝብዘወት ፡ ቅሩጽ ፡ ወበእንተ ፡ አጽምከ ፡ ክዕበ ፡ በማኅረዕ ፡ ኅሩጽ.

II. — Revision ou Vulgate.

3. Salâm a Abba Bakimos.

Salut à toi qui as ressuscité des morts dans le désert.
Habitué à porter des paniers,
Tu as vécu, Bakimos, du salaire de ton labeur et de la rémunération de ton travail.
Le Seigneur a fait voir à Abba Sinoda
Un trône lumineux et une couronne blanche de gloire.

4. Salâm a saint Barthélemy, évêque.

Salut à toi, Barthélemy, notre Père.
Il est juste, car tu as été évêque avec droiture
Que par ta sainteté la puissance de ta prière nous préserve
De quiconque nous dresse des embûches
Comme fait la paupière qui préserve l'oeil

አመ ፡ ፲፪ለታኅሣሥ ።

I. — Recension primitive.

በስመ ፡ አብ ፡ ወወልድ ፡ ወመንፈስ ፡ ቅዱስ ፡ አሐዱ ፡ አምላክ ፨
በዛቲ ፡ ዕለት ፡ ተዝካሩ ፡ ለቅዱስ ፡ ሚካኤል ፡ ሊቀ ፡ መላእክት ፨
ትንብልናሁ ፡ ወበረከቱ ፡ የሀሉ ፡ ምስሌነ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን ፨

1. አመ ፡ ፲፪ለታኅሣሥ] P አመ ፡ ዓሥሩ ፡ ወስኑዩ ፡ ለታኅሣሥ; O, *A* አመ ፡ ፲ወ፪ለታኅሣሥ. — 4. ትንብልናሁ — አሜን] A ትብልናሁ *sic;* P ትንብልናሁ ፡ የሀሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ዘመንፈስ ፡ ቅዱስ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም; O ትንብልናሁ ፡ የሀሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁርሮሙ ፡ ተወልደ ፡ መድኅን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን; *A* ትንብልናሁ ፡ የሃሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ አቅበ ፡ *sic* ኢየሱስ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም (ሩ de ፍቁሩ est de seconde main; en surcharge du nom propre አቅበ ፡ *sic* ኢየሱስ se trouve un autre nom propre : ስእለ ፡ ጽዮን).

LE 12 TAHSCHASCH.

I. **Recension primitive.** — 1. *Mémoire* de saint Michel, archange : A (97 r° a); P (108 v° a); O (17 v° b); **A** (98 r° a); T (122 r° b). — 2. *Mémoire* d'Abba Hedrâ de Dabra-'Eswân : A (97 r° a); P (109 r° b); O (18 r° c); **A** (99 v° a); T (122 r° b). — 3. Concile de Rome (*récit*) : A (97 r° a — 97 v° a); P (109 r° c — 109 v° b); O (18 r° c — 18 v° c); **A** (98 v° b — 99 r° a); T (122 v° b — 123 r° b). — II. **Revision ou Vulgate.** — 4. *Salâm* au concile de Rome : P (109 v° b); O (18 v° c); **A** (99 r° a). — 5. Fête de saint Michel, archange (*récit* et *salâm*) : P (108 v° a — 108 v° b); O (17 v° b — 17 v° c); **A** (98 r° a — 98 r° b). — 6. Mort d'Abba Samuel de Wâldebâ (*récit* et *salâm*) : P (108 v° b — 109 r° b); O (17 v° c — 18 r° c); **A** (99 r° a — 99 v° a). — 7. *Salâm* à Abba Hedrâ de Dabra-'Eswân : P (109 r° b — 109 r° c); O (18 r° c); **A** (99 v° a). — 8. Martyre de saint Anicet et de saint Photin (*récit* et double *salâm*) : P (109 v° b — 110 r° a); O (18 v° c — 19 r° b); **A** (98 r° b — 98 v° b). — 9. *Mémoire* de 'Awsis, martyr, d'Abba Antoine et de Jean, confesseur et docteur de Rome : P (110 r° a); O (19 r° c); **A** (99 r° a). — 10. Fête de l'archange Raphaël (*mémoire* et *salâm*) : **A** (99 v° a).

I. — Recension primitive.

1. Mémoire de saint Michel, archange.

Au nom du Père, du Fils et du Saint-Esprit, un seul Dieu.

En ce jour est la mémoire de saint Michel (Mikâ'êl), archange.

Que son intercession et sa bénédiction soient avec nous pour les siècles des siècles. Amen.

ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ከዐበ ፡ ተዝከሩ ፡ ለቅዱስ ፡ አባ ፡ ህድራ ፡ ዘእምደብረ ፡ አስዋን ፨ ጸሎቱ ፡ ወበረከቱ ፡ የሀሉ ፡ ምስሌነ ፡ ለዓለም ፡ አሜን ፨

1. — ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ከዐበ ፡ ኮነ ፡ ማኅበረ ፡ ጉባኤ ፡ ቅዱሳን ፡ ኤጲስ ፡ ቆጶሳት ፡ ቀሳውስት ፡ ወዲያቆናት ፡ በሀገረ ፡ ሮሜ ፡ በቀዳሚት ፡ ዓመተ ፡ መንግሥቱ ፡ ለዳኪዮስ ፡ ከሓዲ ፡ በሢመቱ ፡ ለቆርኖልዮስ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ዘሀገረ ፡ ሮሜ ፨ ወዮናስዮስ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ዘሀገረ ፡ እስክንድርያ ፨ ወቢላንያንዮስ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ዘሀገረ ፡ አንጾኪያ ፨ ወግርማኖስ ፡ ኤጲስ ፡ ቆጶስ ፡ ዘሀገረ ፡ ኢየሩሳሌም ፨

2. — ወኮነ ፡ ዝንቱ ፡ ማኅበ * ር ፡ በእንተ ፡ ብናጥስ ፡ ቀሲስ ፡ ዘስሕተ ፡ ወይቤ ፡ እ

1-2. ወበዛቲ — አሜን] *A om.* cette commémoration et cette bénédiction. — 1. ለቅዱስ ፡ አባ] P, O ለአባ. — *ib.* ህድራ] P ኅድራ; O ኖድራ. — *ib.* ዘእምደብረ] O *om.* ዘ. — *ib.* አስዋን] P አንስዋን; O አስዋን. — *ib.* post አስዋን P, O *add.* ወተዝክሩ ፡ ለቅዱስ ፡ ዮሐንስ ፡ ተአማኒ. — 2. ጸሎቱ — አሜን] P በረከቶሙ ፡ ቅድስት ፡ ተሀሉ ፡ ምስሌነ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም; O በረከቶሙ ፡ ትኩን ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ተወልደ ፡ መድኅን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን. — 3. ከዐበ] O *om.* — *ib.* ማኅበረ] A ማኅበር. — *ib.* ጉባኤ] O, *A* ጉባዔ. — *ib.* ante ቅዱሳን P, O *add.* ዘ. — *ib.* ኤጲስ ፡ ቆጳሳት] A ኤጲስ ፡ ቆጶስ. — 4. ወዲያቆናት] A ወዲቆናት *sic;* T *incip.* — *ib.* ለዳኪዮስ] P, O, *A* ለዳኬዎስ; T ለደኪዮስ. — 5. ከሓዲ ፡ በሢመቱ ፡ ለቆርኖልዮስ] O *om.* — *ib.* ለቆርኖልዮስ] P, *A* ለቆርኔሌዎስ; T ለቆርኖሌዎስ. — *ib.* ante ሊቀ ፡ ጳጳሳት O *add.* ለ. — *ib.* ዘሀገረ] P, T በሀገረ. — *ib.* ወዮናስዮስ] P ወዲዮናስዮስ; O ወድዮናስዮስ; A, T ወደናስዮስ. — 5-6. ante ሊቀ ፡ ጳጳሳት O *add.* ለ. — 6. ወቢላንያንዮስ] P ወበላንድዮስ; O ወበንድዮስ *A* ወለበላንድዮስ; T ወይቢለኔዮኔዎስ *sic.* — *ib.* ዘሀገረ] P በሀገረ. — 7. ወግርማኖስ] O, T ወግሩማኖስ. *ib.* ዘሀገረ ፡ ኢየሩሳሌም] O *om.* ሀገረ; *A om.* ዘ. — 8. ወኮነ] A, T *om.* ወ. — *ib.* ማኅበር] A ባኅበር *sic.* — *ib.* ብናጥስ] O ብጥናስ. — *ib.* ዘስሕተ] *A* ወስሕተ.

2. Mémoire d'Abba Hedrâ de Dabra-'Eswân.

En ce jour aussi est la mémoire de saint Abba Hedrâ de Dabra-'Eswân. Que sa prière et sa bénédiction soient avec nous à jamais. Amen.

3. Concile de Rome.

1. Incipit. — 2. L'hérésie de Novatien. — 3. Origine de cette hérésie. — 4. Sa refutation — 5. Excommunication de Novatien.

1. — En ce jour aussi est l'assemblée du concile des saints évêques-prêtres et diacres, en la ville de Rome (Romê), la première année du règne de Dèce (Dâkiyos), l'infidèle, sous le pontificat de Corneille (Qornolyos), patriarche de la ville de Rome, de Denys (Donâsyos), patriarche de la ville d'Alexandrie ('Eskendryâ), de Flavien (Bilânyânyos), patriarche de la ville d'Antioche ('Ausokiyâ), et de Germain (Germânos), évêque de la ville de Jérusalem ('Iyarousâlêm).

2. — Ce * concile eut lieu au sujet de Novatien (Benaṭês), le prêtre, qui errait

ስመ : ኵሉ : ዘይክሕድ : በጊዜ : ስደት : ኢይትወከፍዎ : ሶበ : ይኔስሕ ። ወዘወድቀ : ውስተ : ዝሙት : ኢይትወከፍዎ : ለሙ : ንስሓ : ካዕበ ። ወገሠጾ : አብ : ቆርኖልዮስ : በእንተዝ : ወኢተገሠጸ ። ወአስተጋብአ : ላዕሌሁ : ፷ : ኤጲስ : ቆጶሳተ : ፲ወ፰ : ቀሳ ውስተ : ወዲያቆናተ : እማእምራን : ሀገረ : ሮሜ : ወተዋሥኡ : ምስለ : ብናጥስ : ቀሲስ : በእንተ : ዝንቱ : ነገር ።

3. — ወተመክነየ : በቃለ : ጳውሎስ : ሐዋርያ : በመልእክቱ : ለዕብራዊያን : እስመ : እለ : ነሥኡ : ብርሃነ : ወጥዕሙ : ጸጋ : ሰማያዊተ : ወተወክፉ : ጸጋ : መንፈስ : ቅዱስ : ለእመ : ወድቁ : ውስተ : ኃጢአት : ኢይትከሀሉሙ : ይትሐደሱ : በንስሓ : ምዕረ : ዳግመ ። ወተሰጠውዎ : እሉ : አበው : ወከሠቱ : ሎቱ : ወይቤልዎ : እስመ :

1. ዘይክሕድ] P, O, *A* ዘክሀደ. — *ib.* ኢይትወከፍዎ] P ኢይትዌከፍዎ. — *ib.* ሶበ] P, O በጊዜ. — 1-2. ወዘወድቀ — ካዕበ] P *om.* — *ib.* ወዘወድቀ] *A om.* ዘ. — 2. ውስተ : ዝሙት] O, *A* በዝሙት; T *defic.* (variantes tirées des quinze premières lignes, non endommagées par le feu, du fol. 122 v° b). — *ib.* ሎቱ : ንስሓ : ካዕበ] O ወሶበ : ይኔስሕ; *A* ሶበ : ይኔስሕ. — *ib.* አብ] P, O *om.*; *A* አባ. — *ib.* ቆርኖልዮስ] P ቆርኔሌዎስ; O ቈርኔሌዎስ; *A* ቆርቆርኔሌዎስ *sic.* — 3. በእንተዝ] *A* ቦእንተ ዝ *sic.* — *ib.* post በእንተዝ P *add.* ምዕረ : ወካዕበ : ወሣልስ; O *add.* ምዕረ : ወካዕበ : ወሥልስ; *A* ምዕረ : ወካዕበ : ወልስስ *sic.* — *ib.* ወኢተገሠጸ] O ወተግሣጸ; *A* ወኢተገሠጸ. — *ib.* ላዕሌሁ] *A* ላዕሌሆሙ. — *ib.* ፷] *A* ፷. — *ib.* ኤጲስ : ቆጶሳተ] O ኤጲስ : ቆጶሳት; *A* ኤኤጲስ : *sic* ቆጶሳተ. — 3-4. ቀሳውስተ] O, *A* ቀሳውስት. — 4. ወዲያቆናተ : እማእምራን] P ወማእምራን : መጻሕፍት : ወ፯ዲያቆናት : ከማሆሙ : እማእምራን; O ወማዕምራን : መጻሕፍት : ወ፯ዲያቆናት : ከማሆሙ : ማዕምራን; *A* ወዲያቆናት : ከማሆሙ : እማእምራን. — *ib.* ሀገረ] O በሀገረ. — *ib.* ብናጥስ] A ጥ est en surcharge; O ብጥናስ. — 6. ወተመክነየ] P, *A* ወአመክነየ; O አመክነየ. — *ib.* በመልእክቱ] O በመልእቱ *sic.* — *ib.* ለዕብራዊያን] P, O ለዕብራውያን; *A* ዕብራውያን. — 7. እለ] P, O, *A* ለእመ. — *ib.* ወጥዕሙ] *A* ወጥዕመ. — *ib.* ሰማያዊተ : ወተወክፉ : ጸጋ] O *om.* — *ib.* ወተወክፉ] *A* ወተወክፈ. — 8. ante ለእመ P, O *add.* ወ. — *ib.* ወድቁ] P ወድቀ; T *incip.* — *ib.* ውስተ : ኃጢአት : ኢይትከሀሉሙ] O ወኢይትከሀሎሙ : ውስተ : ኃጢአት : ወኢ. — *ib.* ይትሐደሱ] O ይትኃየሱ. — 9. ምዕረ] T ብሔረ. — *ib.* ዳግመ] *A om.* — *ib.* ወተሰጠውዎ] P, O, *A* ወተሰጥውዎ. — *ib.* እሉ : አበው] *A* እሉ : እደው : አበው. — *ib.* ሎቱ] O, *A om.*

et disait : « Quiconque a apostasié à l'époque de la persécution, qu'on ne le reçoive pas, lorsqu'il fera pénitence. Celui qui est tombé en adultère, qu'on ne le reçoive pas, non plus, s'il fait pénitence. » Le Père Corneille le reprit à ce sujet, mais Novatien ne s'amenda pas. Il réunit contre lui soixante évêques, dix-huit prêtres et diacres parmi les savants de la ville de Rome. Ils discutèrent avec Novatien, le prêtre, sur cette question.

3. — Novatien prit argument de la parole de l'apôtre Paul (Pâwlos) dans l'Épître aux Hébreux : *Ceux qui ont reçu la lumière, ont goûté à la grâce céleste et ont reçu la grâce de l'Esprit-Saint, s'ils sont tombés dans le péché, ne peuvent pas être rénovés par la pénitence une seconde fois* [1]. Ces Pères lui répondirent, lui dévoilèrent et lui dirent : « L'apôtre Paul n'a pas dit cela au sujet de

1. Héb., vi, 4-6.

ሐዋርያ ፡ ጳውሎስ ፡ ኢይብል ፡ ዘንተ ፡ በእንተ ፡ ዘይኔስሕ ፡ አላ ፡ ይቤ ፡ ዘንተ ፡ በእንተ ፡ ዘይፈቅድ ፡ ይጠመቅ ፡ ጥምቀተ ፡ ክርስትና ፡ ኵሎ ፡ ጊዜ ፡ ሶበ ፡ ይወድቅ ፡ ውስተ ፡ ኃጢአት ። እስመ ፡ ጥምቀተ ፡ ክርስትናሰ ፡ ትከውን ፡ አሐተ ፡ ጊዜ ፡ ወንስሓሰ ፡ ትትረከብ ፡ ኵሎ ፡ ጊዜ ።

4. — ወለእመ ፡ ኮነ ፡ ዘወድቀ ፡ በክሕደት ፡ አው ፡ በኃጢአት ፡ ኢይትዌከፍዎ ፡ ሎቱ ፡ ንስሓ ፡ በከመ ፡ ትቤ ፡ አንተ ፡ ወለዳዊትኒ ፡ ነቢይ ፡ ኢተወክፈ ፡ ንስሓሁ ፡ እግዚአብሔር ፡ ወለጴጥሮስኒ ፡ ሐዋርያ ፡ ሶበ ፡ ክሕደ ፡ ኢተወክፈ ፡ ንስሓሁ ፡ * ወከንቶ ፡ ወሀቦ ፡ እግዚአብሔር ፡ ጸጋ ፡ መንፈስ ፡ ቅዱስ ፡ ጰራቅሊጦስ ፡ ወከንቶ ፡ አዘዞ ፡ ከመ ፡

1. ኢይብል] P, O, *A*, T ኢይቤ. — *ib.* በእንተ ፡ ዘይኔስሕ] *A* *om.*; T *om.* ዘ. — *ib.* አላ ፡ ይቤ ፡ ዘንተ] P, O አላ ፡ ዘንተሰ ፡ ይቤ; *A* ዘንተሰ ፡ አላ ፡ ይቤ; T አለ ፡ *sic* ዘንተ ፡ ይቤ. — 1-2. በእንተ ፡ ዘይፈቅድ ፡ ይጠመቅ] P, O, T በእንተ ፡ ዘይጠመቅ; *A* ዘይቤ ፡ ዘይጠመቅ. — 2. ክርስትና] T በክርስትና. — 2-3. ውስተ ፡ ኃጢአት] T በኃጢአት. — 3. ኃጢአት] P ኃጢአት *sic.* — *ib.* እስመ ፡ ጥምቀተ ፡ ክርስትናሰ ፡ ትከውን ፡ አሐተ ፡ ጊዜ] P ወበእንተዝ ፡ አትለወ ፡ ሐዋርያ ፡ ቃለ ። ወይቤ ፡ ዳግመ ፡ ይሰቅልዎ ፡ ርእሶ ፡ ለወልደ ፡ እግዚአብሔር ፡ ወኢይትሜየርዎ ፡ ወአጠየቀ ፡ ሐዋርያ ፡ ከመ ፡ ኮነ ፡ መስቀል ፡ ምስሌ ፡ አሐተ; O ወበእንተዝ ፡ አትለወ ፡ ሐዋርያ ፡ ቃለ ፡ ወይቤ ፡ ዳግምመ ፡ ይቀትልዎ ፡ ለርእሶሙ ፡ ለወልደ ፡ እግዚአብሔር ፡ ወይትሜየርዎ ፡ ወአጠየቀ ፡ ሐዋርያ ፡ ከመ ፡ ኮነ ፡ መስቀል ፡ ምስሌ ፡ አሐተ ፡ ወከማሁ ፡ ጥምቀትኒ ፡ ምስሌ ፡ አሐተ; *A* ወበእንተዝ ፡ አትለወ ፡ ኦሐዋርያ ፡ *sic* ቃል ፡ *sic* ወይቤ ፡ ዳግመ ፡ ይሰቅልዎ ፡ ለርእሶሙ ፡ ለወልደ ፡ እግዚአብሔር ፡ ወኢይትሜየርዎ ። ወአጠየቀ ፡ ሐዋርያ ፡ እመከነ ፡ መስቀል ፡ ምስሌ ፡ አሐተ; T እስመ ፡ ጥምቀተ ፡ ክርስትና ፡ ኢይከውን ፡ ዘእንበለ ፡ አሐተ ፡ ጊዜ. — *ib.* ወንስሓሰ] O, *A* ወንሕነሰ. — 4. ኵሎ ፡ ጊዜ] P, O በኵሉ ፡ ጊዜ.
5. ወለእመ] *A* ወእመ. — *ib.* ዘወድቀ] A ዘወድቀኑ; T *defic.* (variantes tirées des quatorze premières lignes, non endommagées par le feu, du fol. 123 r° a). — *ib.* በክሕደት ፡ አው ፡ በኃጢአት] O በኃጢአት ። አው ፡ በክህደት; *A* በኃጢአት ፡ በክህደት ፡ አው ፡ በኃጢአት. — *ib.* ኢይትዌከፍዎ] A ኢትትወከፍ; O ኢይትዌከፍዎ; *A* ኢይትወከፍዎ. — 6. ንስሓ] P ንስሓሁ; O ለንስሓ. — *ib.* ትቤ] *A* ይቤ. — *ib.* ante አንተ O *add.* ለሊከ. — *ib.* ወለዳዊትኒ] A ወዳዊትኒ; *A* ወዳዊትኒ. — *ib.* ነቢይ] O *om.* — 6-7. ንስሓሁ ፡ እግዚአብሔር] P, *A* እግዚአብሔር ፡ ንስሓሁ; O *om.* እግዚአብሔር. — 7. ወለጴጥሮስኒ — ንስሓሁ] *A* *om.* — *ib.* ወለጴጥሮስኒ] A ወኢለጴጥሮስ. — *ib.* ሐዋርያ] P, O *om.* — *ib.* ሶበ ፡ ክሕደ] P ዘክህደ ፡ ለእግዚእን ፡ ክርስቶስ; O ዘክህደ ፡ ለእግዚእን ፡ ኢየሱስ ፡ ክርስቶስ. — *ib.* ኢተወክፈ] A *om.* ኢ. — *ib.* ወከንቶ] P *om.*; O ክህደቶ *sic*; *A* ወክህደቶ. — 8. ወሀቦ] P, O ወኢወሀቦ; *A* ወኢወሀቦ. — *ib.* እግዚአብሔር ፡ ጸጋ] *A* ጸጋ ፡ እግዚአብሔር ፡ ጸጋ. — *ib.* ወከንቶ] P, O ወከንቶኑ; *A* ወከንቶኒ. — 8. አዘዞ ፡ ከመ ፡ ይሰቀብ] P, O, *A* ሜሞ ፡ ላዕለ.

celui qui fait pénitence, mais il a dit cela au sujet de celui qui veut être baptisé du baptême chrétien, toutes les fois qu'il tombe dans le péché. En effet, le baptême chrétien ne se donne qu'une seule fois, mais la pénitence s'obtient toutes les fois qu'on en a besoin.

4. — Si celui qui est tombé dans l'apostasie ou dans le péché, on ne le recevait pas, lorsqu'il fait pénitence, comme tu le dis toi-même, le Seigneur n'aurait pas accepté la pénitence du prophète David (Dawit) et n'aurait pas accepté la pénitence de l'apôtre Pierre (Pêtros), lorsqu'il eut renié. * En vain le Seigneur lui aurait donné la grâce de l'Esprit-Saint Paraclet; en vain il lui

ይዕቀብ ፡ አባግዒሁ ፡ ነባቢያነ ፡ ወይከውን ፡ ኵሉ ፡ ዘተጠምቀ ፡ በእዴሁ ፡ ኢይጠመቅ ፡ አላ ፡ ኵሎሙ ፡ በከመ ፡ ትቤ ፡ አንተ ፡ ተሐጕሉ ፡ ወዝንቱሰ ፡ እበድ ፡ ዓቢይ ። አላ ፡ እግዚእነ ፡ ክርስቶስ ፡ ሎቱ ፡ ስብሐት ፡ ረሰየ ፡ ንስሓ ፡ ትትረከብ ፡ ለኵሉ ፡ ዘክሕደ ፡ በሃይማኖት ፡ አው ፡ ዘወድቀ ፡ በኀጢአት ። ረሐቅ ፡ እምዝንቱ ፡ ምክር ፡ ርኩስ ፡ ኦብናጥስ ፡ ወነስሕ ፡ በእንቲአሁ ፡ ወኢትኩን ፡ ጸላኢሁ ፡ ለእግዚአብሔር ፡ ወጸላኢሆሙ ፡ ለኵሎሙ ፡ እጓለ ፡ እመሕያው ።

5. — ወኢተመይጠ ፡ እምክሩ ፡ እኩይ ፡ ወኢተወክፈ ፡ ነገሮሙ ፡ ለእሉ ፡ ማኅበረ ፡ ቅዱሳን ፡ ኤጲስ ፡ ቆጶሳት ። ወረገምዎ ፡ ወአውገዝዎ ፡ ወሰደድዎ ፡ ወአውገዝዎሙ ፡ ለኵሎሙ ፡ እለ ፡ የአምኑ ፡ በቃሉ ።

ጸሎቶሙ ፡ ወበረከቶሙ ፡ ለኵሎሙ ፡ አበው ፡ ቅዱሳን ፡ የሀሉ ፡ ምስሌነ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን ።

1. ነባቢያነ] P ነባብያን; O, *A* ነባብያነ. — *ib.* ወይከውን] P, O, *A* ዘይከውን. — *ib.* በእዴሁ ፡ ኢይጠመቅ] O *om.* — *ib.* ante ኢይጠመቅ *A* *add.* ዘ. — 2. ኵሎሙ] P, O, *A* *om.* — *ib.* አንተ] *A* አንተ. — *ib.* ተሐጕሉ] *A* በተሐጕሎ. — *ib.* ወዝንቱሰ] O *om.* ሰ. — *ib.* post ዓቢይ P, O, *A* *add.* ውእቱ. — 3. post እግዚእነ P, O, *A* *add.* ኢየሱስ. — *ib.* ረሰየ ፡ ንስሓ] P, O, *A* ረሰያ ፡ ለንስሓ. — 3-4. በሃይማኖት] P, O, *A* ሃይማኖቶ. — 4. ረሐቅ] O ረሐቁ. — *ib.* ርኩስ] O *om.*; *A* ርኵስ. — 5. ወነስሕ] O ወነስሐ. — *ib.* post ለእግዚአብሔር P, O, *A* *add.* ወለርእስከ. — *ib.* ወጸላኢሆሙ] A *om.* ወ; P ወለጸኢሆሙ *sic*; O ወለጸላዒሆሙ. — 6. እጓለ ፡ እመሕያው] O ለእጓለ ፡ እግዚአብሔር. — 7. ante እኩይ O *add.* ወ. — *ib.* ለእሉ] P, O, *A* ለኵሎሙ. — 7-8. ማኅበረ ፡ ቅዱሳን ፡ ኤጲስ ፡ ቆጶሳት] A ማኅበር ፡ *sic* ቅዱሳን ፡ ኤጲስ ፡ ቆጶሳት; P ማኅበር ፡ ዘቅዱሳን ፡ ኤጲስ ፡ ቆጶሳት; O ቅዱሳን ፡ ማኅበረ ፡ ኤጲስ ፡ ቆጶስ. — 8. ወአውገዝዎ] P ወአውገዝዎሙ. — *ib.* ወአውገዝዎሙ] P ወእምዝ ፡ አውገዝዎሙ; O ወእምዝ ፡ አውገዞሙ; *A* ወእምዝ ፡ አውገዝዎሙ *sic*. — 9. ante እለ P *add.* ለ. — 10-11. ጸሎቶሙ — አሜን] P በረከቶሙ ፡ የሀሉ ፡ ምስለ ፡ ንጉሥነ ፡ ኢያሱ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ። አሜን; O በረከቶሙ ፡ ቅድስት ፡ ትኩን ፡ ምስለ ፡ ፍቁሮሙ ፡ ተወልደ ፡ መድኅን ፡ ኪዳነ ፡ ወልድ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን; *A* በረከቶሙ ፡ ተሃሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሮሙ ፡ ገብረ ፡ ኢየሱስ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም (en surcharge se trouve un autre nom propre : ስእለ ፡ ጽዮን).

aurait ordonné de garder ses brebis raisonnables. Quiconque a été baptisé de sa main n'a pas été baptisé, mais tous, comme tu le dis toi-même, ont péri. Or ceci est une grande sottise. Pourtant Notre-Seigneur le Christ — gloire à lui — a établi que la pénitence s'obtient pour quiconque a renié la foi ou est tombé dans le péché. Éloigne-toi de cette opinion impure, ô Novatien, fais pénitence à ce sujet et ne deviens pas l'ennemi du Seigneur et l'ennemi de tous les hommes. »

5. — Il ne se détourna pas de son opinion mauvaise et il n'accepta pas la proposition de l'assemblée des saints évêques. Ils le maudirent, l'excommunièrent et le chassèrent. Ils excommunièrent tous ceux qui croyaient à sa parole.

Que la prière et la bénédiction de tous ces Pères saints soient avec nous pour les siècles des siècles. Amen.

II. — Revision ou Vulgate.

ሰላም ፡ ለጉባኤክሙ ፡ ውስተ ፡ አሐቲ ፡ ክኒሳ ።
ኤጲስ ፡ ቆጶሳት ፡ ስሳ ።
በህለ ፡ ብናጥስ ፡ ታጽርኦ ፡ ዘተመሰለ ፡ እንስሳ ።
ኢይትወከፉ ፡ ዘይቤ ፡ ንስሓሁ ፡ ለእመ ፡ ገብረት ፡ አበሳ ።
እስመ ፡ ኢትነጽሕ ፡ ነፍስ ፡ ዳግመ ፡ እምርኵሳ ፨

1. — በዛቲ ፡ ዕለት ፡ በዓሉ ፡ ለመልአክ ፡ ክቡር ፡ ሚካኤል ፡ ሊቀ ፡ መላእክት ፡
2. — እስመ ፡ በዛቲ ፡ ዕለት ፡ ፈነዎ ፡ እግዚአብሔር ፡ ኀበ ፡ ሀገረ ፡ ባቢሎን ፡ ወኮነ ፡ ራብዓ ፡ ገጸ ፡ ምስለ ፡ ፫ደቂቅ ፡ አናንያ ፡ ወአዛርያ ፡ ወሚሳኤል ፡ ውስተ ፡ እቶነ ፡ እሳት ፨ ሶበ ፡ ገደፎሙ ፡ ናቡከደነጾር ፡ ንጉሠ ፡ ባቢሎን ፡ ወተለዓለ ፡ ነበልባለ ፡ እሳት ፡

1. አሐቲ] P አሐተኒ. — *ib.* ክኒሳ] P ክኒፋ *sic*. — 3. ብናጥስ] P ብጥናጸ. — 4. ኢይትወከፉ] O, A ኢይትዌከፉ. — *ib.* ዘይቤ ፡ ንስሓሁ] O ንስሓሁ ፡ ዘይቤ; A *om.* ዘይቤ. — 5. ነፍስ] O ነፍሰ. — 6. በዛቲ ፡ ዕለት] A dittologie. — *ib.* ሚካኤል ፡ ሊቀ ፡ መላእክት] A ሊቀ ፡ መላእክት ፡ ሚካኤል. — 8. ገጸ] P, A ገጸ. — 9. post ወተለዓለ O *add.* ንጉሥ. — *ib.* ነበልባለ] A ላህበ.

II. — Revision ou Vulgate.

4. Salâm au concile de Rome.

Salut à votre concile tenu en une seule assemblée,
Soixante évêques,
Afin de mettre arrêt au dire de Novatien, qui était devenu semblable à un animal.
« Si une âme a commis le péché, qu'on n'accepte pas sa pénitence », disait-il,
Car elle n'est pas purifiée, une seconde fois, de son impureté ».

5. Fête de saint Michel, archange.

1. Incipit. — 2. L'archange saint Michel délivre de la fournaise les trois enfants Ananias, Azarias et Misaël. — 3. Ils glorifient le Seigneur.

1. — En ce jour est la fête de l'ange glorieux Michel (Mikâ'êl), archange.
2. — En effet, en ce jour le Seigneur l'envoya à la ville de Babylone (Bâbilon). Il fut le quatrième personnage avec les trois enfants Ananias ('Anânyâ), Azarias ('Azâryâ) et Misaël (Misâ'êl) dans la fournaise de feu

መጠነ ፡ ፵ወ፱በእመት ፡ ወአውዓዮሙ ፡ ለእለ ፡ ያነድዱ ፡ እሳተ ። ወሚካኤልሰ ፡ መልአክ ፡ ዘበጠ ፡ በበትረ ፡ ዚአሁ ፡ ለላህበ ፡ እሳት ፡ ወአጥፍኦ ፡ እምላዕለ ፡ ፫ደቂቅ ፡ ወአድኅኖሙ ፡ ወኢለከፎሙ ፡ እሳት ፡ * ግሙራ ። ወረሰዮ ፡ ለእቶነ ፡ እሳት ፡ ከመ ፡ ጠል ፡ ቈሪር ፡ ዘጊዜ ፡ ጽባሕ ።

* P, 108 v° b.

3. — ወበውእቱ ፡ ጊዜ ፡ ሰብሕዎ ፡ ለእግዚአብሔር ፡ እንዘ ፡ ይብሉ ፡ ይትባረክ ፡ እግዚአብሔር ፡ አምላከ ፡ አበዊነ ፡ ስቡሕኒ ፡ ውእቱ ፡ ወልዑልኒ ፡ ውእቱ ፡ ለዓለም ። ወተነበዩ ፡ ፯ጊዜ ፡ ከመ ፡ እምድኅረ ፡ ፯፻ዓመት ፡ ይትወለድ ፡ ክርስቶስ ፡ ወእምድኅረዝ ፡ ሰብሕዎ ፡ ለእግዚአብሔር ፡ እንዘ ፡ ይብሉ ፡ ይባርክዎ ፡ ኵሉ ፡ ግብረ ፡ እግዚእ ፡ ለእግዚአብሔር ፡ ወበዝንቱኒ ፡ ተነበዩ ፡ ፴ወ፫ጊዜ ፡ ከመ ፡ ክርስቶስ ፡ ይነብር ፡ ዲበ ፡ ምድር ፡ ፴ወ፫ዓመተ ። ወበእንተዝ ፡ ሠርዑ ፡ ሐዋርያት ፡ አበዊነ ፡ ከመ ፡ ይግበሩ ፡ በዓሎ ፡ ለሚካኤል ፡ ሊቀ ፡ መላእክት ።

ትንብልናሁ ፡ የሀሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ዘመንፈስ ፡ ቅዱስ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ።

1. መጠነ] O, *A om.* — *ib.* ፵ወ፱በእመት] *A* ፵ወ፰በእመት. — *ib.* ለእለ] O እለ. — *ib.* ያነድዱ] O ይነድዱ. — *ib.* ወሚካኤልሰ] *A om.* ሰ. — 1-2. መልአክ] P መልአከ; O *om.* — 2. ዘበጠ] O ዘበ ጠ; *A* ዘዘበጠ. — *ib.* በበትረ ፡ ዚአሁ] O በበትረ ፡ እዴሁ; *A* በበትሩ ፡ ዚአሁ. — *ib.* ወአጥፍኦ] O ወአጥ ፍአ. — 3. እሳት] P, O *om.* — *ib.* ወረሰዮ] *A* ወረሰዮሙ. — 4. ቈሪር] P ቈሪረ. — *ib.* ዘጊዜ] O, *A* በጊዜ. — 5. ይብሉ] O ይብል. — 6. አምላከ] O *om.* — 7. ወተነበዩ] O ወተነበየ. — *ib.* ፯ጊዜ] O ፲ጊዜ; *A* ፯ዜ *sic.* — *ib.* ፯፻ዓመት] *A* ፯ዓመት. — 8. እግዚእ] P እግዚአብሔር primitivement, mais de petits traits horizontaux au-dessus et au-dessous des lettres ብሔር indiquent que ces lettres doivent être considérées comme biffées. — 9. ወበዝንቱኒ] *A om.* ኒ. — *ib.* ፴ወ፫ጊዜ] P ፵ወ፫ጊዜ. — 10. ፴ወ፫ዓመተ] O ፴ወ፫ዓመት. — *ib.* ሐዋርያት ፡ አበዊነ] O አበዊነ ፡ ሐዋርያት; *A om.* አበዊነ. — 11. ለሚካኤል] *A* ለቅዱስ ፡ ሚካኤል. — 12. ትንብልናሁ — ለዓለመ ፡ ዓለም] O ትንብልናሁ ፡

Lorsque Nabuchodonosor (Nâboukadanaṣor), roi de Babylone, les eut jetés dans la fournaise, la flamme du feu s'éleva de quarante-neuf coudées et consuma ceux qui avaient allumé le feu. L'ange Michel frappa de sa verge la flamme du feu et l'éteignit de dessus les trois enfants. Il les délivra et le feu ne les toucha pas * du tout. Il rendit la fournaise de feu semblable à la rosée fraîche de l'heure du matin.

* P, 108 v° b.

3. — Au même moment ils glorifièrent le Seigneur en disant : *Est béni le Seigneur, le Dieu de nos Pères; il est glorifié; il est exalté à jamais*[1]. Sept fois ils prophétisèrent qu'au bout de sept cents ans le Christ naîtrait. Ensuite ils glorifièrent le Seigneur, en disant : *Que toutes les œuvres du Seigneur bénissent le Seigneur*[2]. Par ces louanges aussi ils prophétisèrent trente-trois fois que le Christ demeurerait sur la terre pendant trente-trois ans. C'est pourquoi les apôtres, nos Pères, ont décrété qu'on fît la fête de l'archange Michel.

Que son intercession soit avec son cher Za-Manfas-Qedous pour les siècles des siècles.

1. Dan., III, 26. — 2. Dan., III, 57.

ሰላም ፡ ለከ ፡ ዓቃቤ ፡ ቅዱሳን ፡ እምተሐውኮ ።
ወለዐረ ፡ ነፍሶሙ ፡ ዘሞቃሕከ ።
አመ ፡ መጽአ ፡ ወልድ ፡ ዘአፈ ፡ ነቢያት ፡ ሰበከ ።
ከመ ፡ ያስተፋኑ ፡ ሐራ ፡ መልአከ ።
እስከ ፡ ምጽንኣት ፡ ኃምስ ፡ ሚካኤል ፡ ተለውከ ፨

1. — ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ካዕበ ፡ አዕረፈ ፡ አባ ፡ ሳሙኤል ፡ ዘዋልድባ ።

2. — ለዝንቱ ፡ ቅዱስ ፡ ነኑ ፡ ስመ ፡ አቡሁ ፡ እስጢፋኖስ ፡ ወስመ ፡ እሙ ፡ አመተ ፡ ማርያም ፡ ወእሙንቱ ፡ ኄራን ፡ ዘመድ ፡ ወወለድዎ ፡ ለዝንቱ ፡ አባ ፡ በምድረ ፡ አክሱም ፡ ወሶበ ፡ ልህቀ ፡ መሐርዎ ፡ መጻሕፍተ ፡ * ቤተ ፡ ክርስቲያን ።

3. — ወእምዝ ፡ ሶበ ፡ ሞቱ ፡ አቡሁ ፡ ወእሙ ፡ ሖረ ፡ ኀበ ፡ ደብረ ፡ በንኰል ፡ ኀበ ፡

የሀሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁርሙ ፡ ተወልደ ፡ መድኅን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን: *A* ትንባልናሁ ፡ የሀሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ አቅበ ፡ *sic* ኢየሱስ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም (ሩ de ፍቁሩ est de seconde main; en surcharge du nom propre አቅበ ፡ *sic* ኢየሱስ se trouve un autre nom propre : ስእለ ፡ ጽዮን).

3. አመ] P እስመ. — *ib.* ዘአፈ] O, *A* በአፈ. — 5. ምጽንኣት ፡ ኃምስ] P ምጽአተ ፡ ሰማይ. — 6. ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ካዕበ] O ወካዕበ ፡ በዛቲ ፡ ዕለት. — *ib.* ante አባ *A add.* አባ ፡ ቅዱስ. — 7. ወስመ ፡ እሙ] O, *A* ወስማ ፡ ለእሙ. — 8. ኄራን ፡ ዘመድ] O ኄራን ፡ ዘመደ. — *ib.* አባ] O, *A* ቅዱስ. — 10. ሞቱ] O *om.* — *ib.* አቡሁ] O አበዊሁ. — *ib.* ሖረ] O ሖሩ. — *ib.* ኀበ] O, *A om*

Salut à toi qui as préservé les saints de l'agitation,
Et qui as enchaîné l'ennemi de leur âme.
Lorsque est venu le Fils, que la bouche des prophètes avait prêché
Tu l'as suivi, Michel, jusqu'au cinquième firmament,
Afin que l'armée de ses anges l'escortât.

6. Mort d'Abba Samuel de Wâldebâ.

1. Incipit. — 2. Les parents d'Abba Samuel. — 3. Abba Samuel se fait moine à Dabra-Bankual. — 4. Son ascétisme. — 5. Au désert les bêtes sauvages viennent se prosterner à ses pieds. — 6. Traversée miraculeuse d'un fleuve. — 7. Épreuves du démon. — 8. Notre-Seigneur oint de sa salive les membres d'Abba Samuel. — 9. Abba Samuel vit en compagnie de lions. — 10. Sa rencontre avec Abba Gabra-Masqal de Dabra-Lagâso. — 11. Sa rencontre avec un ermite. — 12. La Sainte Vierge donne à Abba Samuel une pierre précieuse et de l'encens. — 13. Mort d'Abba Samuel.

1. — En ce jour aussi mourut Abba Samuel (Sâmou'êl) de Wâldebâ.

2. — Le nom du père de ce saint était Étienne (Estifânos) et le nom de sa mère 'Amata-Mâryâm. Ils étaient d'excellente souche. Ils donnèrent le jour à ce Père au pays d'Axoum ('Aksoum). Lorsqu'il grandit, ils lui enseignèrent les livres * de l'Église.

3. — Ensuite lorsque son père et sa mère furent morts, il alla à Dabra-

አባ ፡ መድኀኒነ ፡ እግዚእ ፡ ወለብሰ ፡ አልባሰ ፡ ምንኵስና ፡ ወነበረ ፡ እንዘ ፡ ይትጋደል ፡ በጾም ፡ ወበጸሎት ፡ ወኢይበልዕ ፡ ዘእንበለ ፡ ሐምል ፡ ዘሄዓ ፡ ወዓፀየ ፡ ወስቴሁኒ ፡ ማይ ። ወነበረ ፡ እንዘ ፡ ይትለአከሙ ፡ ለመነኮሳት ፡ በግብረ ፡ ማኅረጽ ፡ ወበቀዲሐ ፡ ማይ ።

4. — ወሶበ ፡ በጽሑ ፡ አዝማዲሁ ፡ ኀቤሁ ፡ ሖረ ፡ ውስተ ፡ ካልእ ፡ መካን ፡ ወተጸምደ ፡ በጾም ፡ ወበጸሎት ፡ በቀዊም ፡ ወበሰጊድ ፡ እስከ ፡ ሐብጣ ፡ እገሪሁ ።

5. — ወእምህየ ፡ ሖረ ፡ ገዳመ ፡ ወነበረ ፡ ፵መዓልተ ፡ ወ፵ሌሊተ ፡ እንዘ ፡ ኢይጥዕም ፡ ምንተኒ ፡ ወይመጽኡ ፡ ኀቤሁ ፡ አናብስት ፡ ወአናምርት ፡ ወኵሉ ፡ አራዊት ፡ ግሩማን ፡ ይሰግዱ ፡ ሎቱ ፡ ወይልሕሱ ፡ ፀበለ ፡ እገሪሁ ።

6. — ወአሐተ ፡ ዕለተ ፡ እንዘ ፡ የሐውር ፡ በፍኖት ፡ በጽሐ ፡ ውስተ ፡ ፈለግ ፡ ዘምሉዕ ፡ ማይ ። ወሀሎ ፡ ምስሌሁ ፡ መጽሐፍ ፡ ወእሳት ፡ ወገቢሮ ፡ ጸሎተ ፡ ቦአ ፡ ውስተ ፡ ማይ ፡ ወውኅጦ ፡ ማይ ፡ ወአውረዶ ፡ ታሕተ ፡ ወበኃይለ ፡ እግዚአብሔር ፡ ሶበ ፡ ገደፎ ፡ ማዕዶተ ፡ ረከበ ፡ ለእሳት ፡ እንዘ ፡ ኢይጠፍእ ፡ ወመጽሐፉኒ ፡ እንዘ ፡ ኢይደመሰስ ።

1. መድኀኒነ ፡ እግዚእ] O መድኃኔ; *A* መድኃኒ. — 2. ወኢይበልዕ] O ወኢይብላዕ. — 3. በግብረ] *A* በማኅበረ. — 4. በጽሑ] P አጽሐብዎ. — *ib.* post በጽሑ O *add.* እንዘ ፡ ይበጽሑ. — *ib.* post አዝማዲሁ *A* *add.* እንዘ ፡ ይበጽሑ. — *ib.* ኀቤሁ] O *om.* — *ib.* ሖረ] O ሖሩ. — 4-5. ወተጸምደ] O ወተተፀምደ *sic.* — 5. በጾም] P ለጾም; *A* *om.* — *ib.* ወበጸሎት ፡ በቀዊም ፡ ወበሰጊድ] O ወበጸሎት ፡ ወለቀዊም ፡ ወሰጊድ; *A* ለቀዊም ፡ ወለሰጊድ. — *ib.* ሐብጣ] O ውኅጠ. — 6. ሖረ] *A* ወዕአ. — *ib.* ወነበረ] O ወነበረ ፡ ወህየ ፡ ሖረ ፡ ገዳመ ፡ ወነበረ. — 8. ወይልሕሱ] O ወይልሐሱ. — 9. በፍኖት] O, *A* ውስተ ፡ ፍኖት. — *ib.* ውስተ] *A* ኀበ. — 10. ማይ] O *om.* — *ib.* ወእሳት] O ውእሳት *sic.* — 11. ወውኅጦ ፡ ማይ] O *om.* — *ib.* ወአውረዶ] O ወአውሪዶ. — 12. እንዘ] O *om.* — *ib.* ወመጽሐፉኒ] O *om.* ወ; *A* ወመጽሐፍኒ. — *ib.* ኢይደመሰስ] P ኢይመስስ *sic.*

Bankual auprès d'Abba Madḥanina-'Egzi'e. Il prit l'habit monastique. Il continua de pratiquer l'ascèse par le jeûne et par la prière. Il ne mangeait que des légumes puants et remplis de vers. Sa boisson était l'eau. Il continua de servir les moines, en moulant du grain et en puisant de l'eau.

4. — Lorsque sa famille parvint auprès de lui, il alla dans un autre endroit. Il pratiqua la dévotion par le jeûne, par la prière, en se tenant debout et en se prosternant, en sorte que ses pieds étaient devenus enflés.

5. — De là il alla au désert. Il resta quarante jours et quarante nuits sans goûter à rien. Les lions, les léopards et toutes sortes de bêtes redoutables venaient vers lui, se prosternaient devant lui et léchaient la poussière de ses pieds.

6. — Un jour, en faisant chemin, il parvint à un fleuve qui était plein d'eau. Il avait avec lui un livre et du feu. Après avoir fait une prière, il entra dans l'eau. L'eau l'engloutit et le fit descendre au fond. Lorsque par la puissance du Seigneur elle l'eut rejeté sur l'autre rive, il constata que le feu n'était pas éteint et que le livre, non plus, n'était pas oblitéré.

7. — ወሰይጣንሰ ፡ ያሜክሮ ፡ በብዙኅ ፡ ትምይንት ፡ ተመሲሎ ፡ በዘዘዚአሁ ፡ አርአያ ፡ አራዊት ፡ ግሩማን ፡ ወውእቱሰ ፡ ኢይደነግፅ ፡ እስመ ፡ እሱር ፡ ሕሊናሁ ፡ በትውክልተ ፡ አምላኩ ፨

8. — ወእንዘ ፡ ይጼሊ ፡ አበ ፡ ሳሙኤል ፡ መጽአ ፡ ኀቤሁ ፡ እግዚእነ ፡ ኢየሱስ ፡ ክርስቶስ ፡ ወሐተመ ፡ ኵሎ ፡ መለያልዩሁ ፡ በምራቁ ፡ ወመልአ ፡ ኃይለ ። ወነሥአ ፡ እምይእቲ ፡ ዕለት ፡ ሞቅሐ ፡ እገሪሁ ፡ ወለብሰ ፡ ሠቀ ፡ ወለለኵሉ ፡ ለያልይ ፡ ይበውእ ፡ ውስተ ፡ ማይ ፡ ወያበጽሕ ፡ መዝሙረ ፡ ዳዊት ፡ በበ፭ጊዜ ፡ ወይትቀሠፍ ፡ ዘበዮ ፡ ዘእንበለ ፡ ኍልቍ ።

9. — ወአናብስትሰ ፡ ይትረአዩ ፡ ውስተ ፡ በዓቱ ፡ ከመ ፡ አባግዕ ፡ ቦ ፡ አመ ፡ ይሰፍር ፡ አካሎሙ ፡ ወቦ ፡ አመ ፡ ይበጥሕ ፡ ቍስሎሙ ፡ ወያወፅእ ፡ እምኔሆሙ ፡ ሦከ ።

10. — ወእምዝ ፡ ተጸምዱ ፡ ሎቱ ፡ ብዙኃን ፡ አርድእት ፡ ቀዳማዊ ፡ እምኔሆሙ ፡ አበ ፡ ዘሩፋኤል ። ወአሐተ ፡ ዕለተ ፡ ተራከበ ፡ ምስለ ፡ አበ ፡ ገብረ ፡ መስቀል ፡ ዘደብረ ፡

1. ወሰይጣንሰ] O ወለሰይጣንሰ. — *ib.* በብዙኅ] *A* ብዙኃ. — *ib.* ትምይንት] O, *A om.* — *ib.* በዘዘዚአሁ] O በዘዚአሁ. — 1-2. አርአያ] O አራአያ *sic*; *A om.* — 2. ወውእቱሰ] *A om.* ወ. — *ib.* ኢይደነግፅ] O ኢይነግፅ *sic.* — 4. ኢየሱስ] O *om.* — 5. ወሐተመ] P ተሐትመ. — *ib.* ኵሎ ፡ መለያልዩሁ ፡ በምራቁ] P ኵሉ ፡ መለያልዩሁ ፡ በምራቁ; O በምራቁ ፡ ኵሎ ፡ መለያልይሁ; *A* በምራቁ ፡ ኵሉ ፡ መለያልያቲሁ. — *ib.* ኃይለ] O ኃይሉ. — 5-6. እምይእቲ] O *om.* እም. — 6. ሞቅሐ] O ሞቀሐ *sic*; *A* ሞቅሖ. — *ib.* ante እገሪሁ O *add.* በ. — 6-7. ይበውእ ፡ ውስተ ፡ ማይ] O *om.* — 7. ወይትቀሠፍ] O ወይተቀሠፍ *sic.* — 9. ወአናብስትሰ] O ወአናብስተ. — *ib.* ይትረአዩ] O ይትኖረይ *sic* (ኖ est en surcharge ; primitivement il y avait ይትረኖይ, mais deux petits traits horizontaux au-dessus et au-dessous de ኖ indiquent que cette lettre doit être considérée comme biffée). — *ib.* በዓቱ] O በዓት. — 10. ይበጥሕ] P ይመብሕ *sic*; O ይበጣሕ *sic.* — *ib.* ወያወፅእ] *A* ወያበጽሕ. — *ib.* እምኔሆሙ] *A om.* — *ib.* ሦከ] O ሦክ. — 11. ተጸምዱ] P, *A* ተጸምደ. — *ib.* ante ሎቱ O *add.* እምኔሁ. — *ib.* አርድእት] P አራዊት. — *ib.* ante ቀዳማዊ *A add.* ወ. — 12. ወአሐተ ፡ ዕለተ] O ወአሐቲ ፡ ዕለት; *A om.* ዕለተ. — *ib.* ተራከበ] *A* ተራከብዎ. — *ib.* አበ] *A* አ *sic.* — *ib.* ዘደብረ ፡ ሊጋኖስ] O ዘገብረ ፡ ሊጋኖስ; *A* ዘሊጋኖስ.

7. — Satan (Sayṭân) l'éprouva par de nombreux artifices, en prenant divers aspects de bêtes redoutables. Mais lui-même n'était pas épouvanté, car son * esprit était attaché à la confiance en son Dieu.

8. — Pendant qu'Abba Samuel priait, Notre-Seigneur Jésus-Christ vint vers lui. Il lui signa tous les membres avec sa salive et le remplit de force. A partir de ce jour-là Abba Samuel enchaina ses pieds et revêtit le cilice. Toutes les nuits, il pénétrait dans l'eau, récitait les Psaumes de David (Dâwit) cinq fois de suite et se frappait le dos d'innombrables coups.

9. — Les lions se repaissaient dans sa grotte comme des moutons. Tantôt il mesurait leur taille; tantôt il incisait leurs plaies et en extrayait des échardes.

10. — Alors de nombreux disciples s'attachèrent à lui. Le premier d'entre eux fut Abba Za-Raphaël (Za-Roufâ'êl). Un jour, Abba Samuel se rencontra

ለጋሶ ፡ እስመ ፡ ኢኮኑ ፡ ተራአዩ ፡ ዘእንበለ ፡ አሜሃ ፡ ወወዓሉ ፡ እንዘ ፡ ይዜንዉ ፡ ዕበ ያቲሁ ፡ ለእግዚአብሔር ። ወበጊዜ ፡ ድራር ፡ ሶበ ፡ ገብሩ ፡ ጸሎተ ፡ ወረደ ፡ ሎሙ ፡ ማእድ ፡ እምሰማይ ፡ ወበልዑ ፡ ወአእኰትዎ ፡ ለእግዚአብሔር ።

11. — ወእምዝ ፡ አሐተ ፡ ዕለተ ፡ ተራከበ ፡ ምስለ ፡ ፩ገዳማዊ ። ወሶበ ፡ ወጠኑ ፡ ይትናገሩ ፡ ዕበያቲሁ ፡ ለእግዚአብሔር ፡ ወዘገብረ ፡ ሎሙ ፡ ምሥጢራተ ፡ ይቤ ፡ አቡነ ፡ ሳሙኤል ፡ ናሁ ፡ ፲ወ፪ዓመት ፡ ሊተ ፡ እንዘ ፡ እቀውም ፡ ውስተ ፡ አርያም ፡ ወአዓጥን ፡ መንበረ ፡ አምላክ ፡ ምስለ ፡ *፳ወ፬ካህናተ ፡ ሰማይ ። ወሶበ ፡ ይበውእ ፡ ይቀድስ ፡ ቍርባነ ፡ ይወርድ ፡ሎቱ ፡ ኅብስት ፡ ወጽዋዕ ፡ እምሰማይ ።

* P. 109 r° b.

12. — ወሶበ ፡ ያነብብ ፡ ውዳሴሃ ፡ ለእግዝእትነ ፡ ማርያም ፡ ተለዓለ ፡ እምድር ፡ መጠነ ፡ እመት ፡ ወመጽአት ፡ ኀቤሁ ፡ እግዝእትነ ፡ ቅድስት ፡ ድንግል ፡ ማርያም ፡ ወወሀበቶ ፡ ዕንቈ ፡ ዘያበርህ ፡ ወዕጣነ ፡ ንጹሐ ።

13. — ወእምዝ ፡ ሶበ ፡ ቀርበ ፡ ፍልሰቱ ፡ መጽአ ፡ ኀቤሁ ፡ ሚካኤል ፡ ሊቀ ፡ መላእክት ፡ ወመሠጦ ፡ በክነፊሁ ፡ ወአርአዮ ፡ ኵሎ ፡ ተድላሃ ፡ ለኢየሩሳሌም ፡ ሰማያዊት ፡

1. ተራአዩ] O ዘተርአዩ *sic*; **A** ዘተራእዩ *sic*. — *ib.* አሜሃ] **A** አሚን. — *ib.* ወወዓሉ] O ወዓሉ. — *ib.* ይዜንዉ] P ይዜያነው *sic*; O, **A** ይዜንው *sic*. — 2. ወበጊዜ] O ወበ ፡ ጊዜ. — *ib.* ገብሩ ፡ ጸሎተ] **A** ጸሎተ ፡ ገብሩ. — *ib.* ወረደ] O *om.* — 4. ወሶበ] O, **A** *om.* ወ. — 5. ዕበያቲሁ ፡ ለእግዚአብሔር ፡ ወዘገብረ ፡ ሎሙ ፡ ምሥጢራተ] O, **A** ምሥጢራተ ፡ ዘገብረ ፡ ሎሙ ፡ እግዚአብሔር. — *ib.* ይቤ ፡ አቡነ] **A** ለአቡነ. — 6. ፲ወ፪ዓመት] **A** ፲ወ፪ዓመተ. — *ib.* እቀውም] O ይቀውም. — 7-8. ወሶበ ፡ ይበውእ ፡ ይቀድስ ፡ ቍርባነ] O ወሶበ ፡ ይቄድስ ፡ ይበውዕ ፡ ይቄድስ ፡ ይበውዕ ፡ ቍርባን; **A** ወሶበ ፡ ይበውዕ ፡ ይቄድሱ ፡ ቍርባነ. — 8. ኅብስት ፡ ወጽዋዕ] O ኅብስተ ፡ ወጽዋዓ. — 9. ወሶበ] **A** ወሶቤሃ. — *ib.* ante ማርያም **A** *add.* ቅድስት ፡ ድንግል. — *ib.* ante ተለዓለ **A** *add.* ወ. — 10. ወመጽአት] **A** *om.* — 11. ዕንቈ] O ዕንቍ; **A** ዕንቈ ፡ ባሕርይ. — 12. ሶበ] O *om.* — 13. ወመሠጦ] O ወመሠጠ. — *ib.* ወአርአዮ] **A** ወአርአየ.

avec Abba Gabra-Masqal de Dabra-Lagâso. En effet, ils ne se virent qu'à ce moment-là. Ils passèrent la journée à raconter les grandeurs du Seigneur. Au moment du souper, lorsqu'ils eurent fait la prière, le souper descendit pour eux du ciel. Ils mangèrent et rendirent grâces au Seigneur.

11. — Puis un jour, il se rencontra avec un ermite. Lorsqu'ils eurent commencé à exposer les grandeurs du Seigneur et les mystères qu'il avait opérés pour eux, notre Père Samuel dit : « Voici pour moi douze ans que je me tiens dans les cieux élevés et que j'encense le trône de Dieu avec *les vingt-quatre prêtres du ciel. » Lorsqu'il entra à l'église pour célébrer la messe, le pain et le calice descendirent pour lui du ciel.

* P. 109 r° b.

12. — Une fois qu'il récitait les Laudes (le Weddâsê) de Notre-Dame Marie (Màryâm), il fut élevé de terre d'une coudée. Notre-Dame la Sainte Vierge Marie vint vers lui et lui donna une gemme brillante et de l'encens pur.

13. — Ensuite lorsque son trépas fut proche, l'archange Michel (Mikâ'êl) vint vers lui. Il le ravit sur ses ailes, lui fit voir toute la gloire de la Jérusalem

ወአብጽሖ ፡ ቅድመ ፡ መንበረ ፡ እግዚአብሔር ፡ ወነሥአ ፡ ኪዳነ ፡ ለዘይጼውዖ ፡ ስሞ ፡ ወይገብር ፡ ተዝካሮ ። ወእምዝ ፡ ተመይጠ ፡ ውስተ ፡ ምስካቡ ፡ ነገሮሙ ፡ ለአርዳኢሁ ፡ ኵሎ ፡ ዘርእየ ፡ ወእምዝ ፡ አዕረፈ ፡ በሰላም ።

ጸሎቱ ፡ ወበረከቱ ፡ የሀሉ ፡ ምስለ ፡ ጸሐፊሁ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፨

ሰላም ፡ ለከ ፡ እንተ ፡ ፈረይከ ፡ ሕገ ።
ሳሙኤል ፡ ዘኮንከ ፡ ለአስካለ ፡ ሕይወት ፡ ሐረገ ።
በረድኤትከ ፡ ክፍለኒ ፡ ወእዴ ፡ ሀሉከ ፡ ዓሪገ ።
ረድኤትከሰ ፡ ወለተ ፡ ከለባት ፡ መዘገ ።
ምስለ ፡ ዕውራን ፡ ከመ ፡ ተሀሉ ፡ ይርገ ፨

ሰላም ፡ ለከ ፡ ሀድራ ፡ ምእመን ።
እምደብረ ፡ እስዋን ።
ሶበ ፡ ንጼውዓከ ፡ ዘልፈ ፡ በውስተ ፡ ኵሉ ፡ *መካን ።

1. ወአብጽሖ] A አብጽሖ. — 2. post ወእምዝ A *add.* ሶበ. — 2-3. ለአርዳኢሁ ፡ ኵሎ ፡ ዘርእየ] O ኵሎ ፡ ዘርእየ ፡ ለአርዳኢሁ; A ለአርዳኢሁ ፡ ኵሎ ፡ ዘኮነ ፡ ርእየ. — 4. ጸሎቱ — ለዓለመ ፡ ዓለም] O ጸሎቱ ፡ ወበረከቱ ፡ የሀሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ተወልደ ፡ መድኅን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን; A ጸሎቱ ፡ ወበረከቱ ፡ የሃሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ አቅበ ፡ *sic* ኢየሱስ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም (le nom propre አቅበ ፡ *sic* ኢየሱስ est en surcharge; un autre nom propre se trouve en surcharge : ለእለ ፡ ጽዮን). — 5. ante ሕገ O *add.* በ. — 7. ዓሪገ] O ዓረገ. — 10. ሰላም] A *om.* le salâm à saint Hedrâ. — *ib.* ሀድራ] P *om.*; O ሃድራ. — 11. እስዋን] O አስዋን. — 12. ኵሉ] O ዙቱ.

('Iyarousâlêm) céleste et le fit parvenir devant le trône du Seigneur. Il reçut la promesse (le kidân) de la protection divine pour qui invoquerait son nom et ferait sa mémoire. Alors il revint à sa couche. Il exposa à ses disciples tout ce qu'il avait vu. Puis il mourut en paix.

Que sa prière et sa bénédiction soient avec son scribe pour les siècles des siècles.

Salut à toi, Samuel, qui as rendu florissante la règle
Et qui as été le sarment des grappes du raisin de vie
Accorde-moi ton aide et donne-moi la main pour me faire parvenir où tu es monté.
Ton aide, en effet, a délivré une chienne,
Afin qu'elle restât constamment avec les aveugles.

7. Salâm a Abba Hedrâ de Dabra-'Eswân

Salut à toi, pieux Hedrâ,
De Dabra-'Eswân.
Lorsque nous t'invoquons toujours, en tout lieu

ይሰደድ ፡ በጸሎትከ ፡ ወይጕየይ ፡ ሰይጣን ።
ከመ ፡ አስሐትያ ፡ ይሰደድ ፡ በነፋስ ፡ ቀጢን ፨

1\. — ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ካዕበ ፡ ኮነ ፡ ስምዓ ፡ ቅዱስ ፡ አንቂጦስ ፡ በመዋዕሊሁ ፡ ለዲዮቅልጥያኖስ ፡ ከሓዲ ።

2\. — ወዝንቱሰ ፡ አንቂጦስ ፡ ሰማዕት ፡ ሶበ ፡ ርእየ ፡ መዓብልተ ፡ ኵነኔ ፡ ዘአግበሮሙ ፡ ንጉሥ ፡ቅድሜሁ ፡ ከመ ፡ ያፍርሆሙ ፡ ለምእመናን ፡ ተንሥአ ፡ ቅዱስ ፡ እማእከሎሙ ፡ በጥቡዕ ፡ ልብ ፡ ወተዛለፎ ፡ ለንጉሥ ። ወሰሚዖ ፡ ንጉሥ ፡ ዲዮቅልጥያኖስ ፡ አዘዘ ፡ ይእስርዎ ፡ ወያዕርግርዎ ፡ ውስተ ፡ ቴያጥሮን ፡ ወይስድዱ ፡ ላዕሌሁ ፡ አንበሳ ፡ ጸዋግ ። ወበጺሖ ፡ አንበሳ ፡ ኀቤሁ ፡ ሰፍሐ ፡ የማናየ ፡ እዴሁ ፡ ወመዝመዘ ፡ ገጾ ፡ ወመላትሒሁ ፡ ለቅዱስ ፡ አንቂጦስ ።

1\. ይሰደድ] O ተሰደ. — 3. ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ካዕበ] O ወካዕበ ፡ በዛቲ ፡ ዕለት. — *ib.* ስምዓ] *A om.* — *ib.* ቅዱስ] O *om.* — *ib.* አንቂጦስ] O አንቄጦስ; *A* አንቂጦስ. — 4. ante ከሓዲ O, *A add.* ንጉሥ. — 5. ወዝንቱሰ] O *om.* ሰ. — *ib.* ሰማዕት] *A om.* — *ib.* መዓብልተ] P መባዕላተ *sic.* — 5-6. ዘአግበሮሙ] O ዘአገበሮሙ. — 6. ለምእመናን] *A* ለመሃይምናን. — *ib.* post ቅዱስ O *add.* አንቂጦስ. — 7. ልብ] O *om.* — *ib.* ንጉሥ] *A om.* — 8. ቴያጥሮን] O, *A* ተያጥሮን. — 8-9. ላዕሌሁ ፡ አንበሳ ፡ ጸዋግ] O ላዕሌሁ ፡ አንበሳ ፡ ጽዋግ *sic*; *A* አንበሳ ፡ ጸዋግ ፡ ላዕሌሁ. — 9. ሰፍሐ] O *om.* — *ib.* የማናየ] O, *A* የማነ. — 9-10. ወመላትሒሁ] *A om.* ወ.

Que par ta prière Satan soit chassé et fuie,
Comme la neige est chassée par un vent léger.

8. Martyre de saint Anicet et de saint Photin.

1\. Incipit. — 2. Saint Anicet est caressé par le lion qui devait le mettre en pièces. — 3. Il ne peut pas être décapité par le licteur chargé de le mettre à mort. — 4. Il subit le supplice des roues. — 5. Il est arraché par un ange d'une chaudière contenant du plomb en fusion. — 6. Saint Photin se joint à saint Anicet; tous deux endurent maints supplices. — 7. Mort des saints martyrs. — 8. Leur sépulture.

1\. — En ce jour aussi fut le martyre de saint Anicet ('Anqiṭos), à l'époque de Dioclétien (Diyoqleṭyânos), l'infidèle.

2\. — Lorsque ce saint Anicet, martyr, eut vu les instruments de supplice que l'empereur avait fait mettre devant lui, afin d'effrayer les fidèles, il se leva au milieu d'eux avec un cœur intrépide et gourmanda l'empereur. Ayant entendu, l'empereur Dioclétien ordonna de l'enchaîner, de le faire monter à l'amphithéâtre et de lancer contre lui un lion en fureur. Le lion, étant parvenu auprès de lui, étendit sa patte droite et caressa le visage et les joues de saint Anicet.

3. — ወሶበ ፡ ርእዮ ፡ ዲዮቅልጥያኖስ ፡ አዘዘ ፡ ይምትሩ ፡ ርእሶ ፡ በሰይፍ ፡ ወሶበ ፡ መልሐ ፡ ሰይፎ ፡ ሰገራታዊ ፡ ርእደ ፡ ወስእነ ፡ ተሐውሶ ።

4. — ወካዕበ ፡ ወደይዎ ፡ ውስተ ፡ መንኰራኵራት ፡ ዘርቡብ ፡ ታሕቴሁ ፡ አፍሓመ ፡ እሳት ፡ ወበታሕቴሁ ፡ መናግንት ፡ መንኰራኵር ፡ ከመ ፡ ትትበተክ ፡ መንፈሱ ፡ ፍጡነ ፡ እምገዘ*ኒ ፡ አድኅኖ ፡ እግዚአብሔር ፡ ዘእንበለ ፡ ሙስና ።

5. — ወካዕበ ፡ ወደይዎ ፡ ውስተ ፡ ጽሕርት ፡ ዘአፍልሑ ፡ ውስቴቱ ፡ አረረ ፡ ወእንዘ ፡ ይኔጽሩ ፡ ሕዝብ ፡ መጽአ ፡ መልአከ ፡ እግዚአብሔር ፡ ወመሠጠ ፡ እምውስተ ፡ ጽሕርት ፡ ወአቀሞ ፡ ቅድመ ፡ ዲዮቅልጥያኖስ ።

6. — ወሶበ ፡ ርእየ ፡ ፎጢኖስ ፡ ዘንተ ፡ ትእምርተ ፡ ተንሥአ ፡ ሰሪቄ ፡ ወተአምኆ ፡ ለእኁሁ ፡ አንቂጦስ ፡ ወረገሞ ፡ ለመምባኒ ፡ እንዘ ፡ ይብል ፡ አሕሱር ፡ እፎ ፡ ተመዋዕከ ፡ እምእኁየ ። ወሰሚዖ ፡ ዲዮቅልጥያኖስ ፡ አዘዘ ፡ ይደዩ ፡ ውስተ ፡ ክሳዶሙ ፡ ጋጋተ ፡ ወገንዶራተ ፡ ውስተ ፡ እገሪሆሙ ፡ ወይደይዎሙ ፡ ውስተ ፡ ቤተ ፡ ሞቅሕ ፡ ወካ

1. ወሶበ ፡ ርእዮ] O ወርእየ; A ወርእዮ. — ib. በሰይፍ] A om. — 1-2. ወሶበ ፡ መልሐ] O ወመልሐ. — 2. ሰይፎ ፡ ሰገራታዊ] O ሰይፎ ፡ ሰገራዊ; A ሰገራታዊ ፡ ሰይፎ. — ib. ርእደ] O ርእደ sic; A ርእየ. — 3-4. አፍሓመ ፡ እሳት] A, P አፍሓመ ፡ መናግንት ፡ እሳት. — 4. መናግንት ፡ መንኰራኵር] O መንግንት ፡ መንኰራኵር; A መናግንት ፡ መንኰራኵራት. — ib. ትትበተክ] P ትትበተክ sic; O ትበትክ sic. — ib. መንፈሱ] O መንፈስ. — 5. አድኅኖ] O አድኅኖ. — 7. ይኔጽሩ] O, A ይነጽሩ. — ib. ሕዝብ] O አሕዝብ sic primitivement, mais deux petits traits horizontaux au-dessus et au-dessous de አ indiquent que cette lettre doit être considérée comme biffée; A om. — ib. መጽአ] A om. — ib. እምውስተ] P om. እም. — 8. ወአቀሞ] P ወአቅሞ sic; O ወአቅም. — 9. ርእየ ፡ ፎጢኖስ ፡ ዘንተ ፡ ትእምርተ] O ርእየ ፡ ፎጢኖስ ፡ ዘንተ ፡ ርእየ ፡ ትእምርተ. — 10. ለእኁሁ] A om. ለ. — ib. ወረገሞ] A om. ወ. — ib. ለመምባኒ] O ለመምባኒ. — 10-11. እፎ ፡ ተመዋዕከ] O ተመዋዕከ; A ተመየጥከ ፡ እፎ. — 11. እምእኁየ] O እምእኅትየ. — ib. ይደዩ] O ይደይዎ. — 12. ወይደይዎሙ] P ውይደይዎሙ sic; O, A ወይሰይዎሙ. — ib. ውስተ] O om.

3. — Lorsque Dioclétien eut vu cela, il ordonna de lui couper la tête avec l'épée. Lorsque le licteur eut tiré son épée, il trembla et ne put pas se mouvoir.

4. — En outre, on le mit dans une roue, sous laquelle étaient étendus des charbons en feu. Par dessous, le mécanisme de la roue était disposé de telle sorte que son esprit fût arraché à son corps rapidement. De ce supplice * aussi le Seigneur le délivra sans lésion.

5. — De plus, on le mit dans une chaudière, dans laquelle on fit bouillir du plomb. Pendant que les gens regardaient, l'ange du Seigneur vint, l'arracha de la chaudière et le mit devant Dioclétien.

6. — Lorsque Photin (Foṭinos) vit ce miracle, il se leva lui, salua son frère Anicet et maudit le tyran, en disant : « O misérable, comment se fait-il que tu sois vaincu par mon frère! » Ayant entendu, Dioclétien ordonna de mettre des carcans à leur cou et des entraves à leurs pieds et de les jeter en prison. En outre, il ordonna de les faire sortir de prison et de les déchirer

ዕበ ፡ አዘዘ ፡ ያውዕእዎሙ ፡ ወይስትርዎሙ ፡ በአጽፋረ ፡ ኀጺን ፡ ከመ ፡ ይዘርዝር ፡ ሥጋሆሙ ፡ ወአዕጽምቲሆሙ ። ወካዕበ ፡ አዘዘ ፡ ይደይዎሙ ፡ ወይሰድዎሙ ፡ ውስተ ፡ ቲያጥሮን ፡ ወይወግርዎሙ ፡ በአዕባን ፡ ወአልቦ ፡ ዘለከፎሙ ። ወካዕበ ፡ ቀሠፎሙ ፡ በህቁ ፡ ወወደዩ ፡ ውስተ ፡ ቍስላቲሆሙ ፡ ጼወ ፡ ወካዕበ ፡ ወደይዎሙ ፡ ውስተ ፡ ምንዳደ ፡ ቤተ ፡ ብለኔ ፡ ረከብዎሙ ፡ እንዘ ፡ ይዜይንዉ ፡ ዕበያቲሁ ፡ ለእግዚአብሔር ።

7. — ወርእዮ ፡ መምዓሊ ፡ ተምዓ ፡ ወአዘዘ ፡ ያንድዱ ፡ እቶነ ፡ እሳት ፡ እስከ ፡ ይትሌዓል ፡ ነበልባሉ ፡ ወወረውዎሙ ፡ ህየ ፡ ለቅዱሳን ፡ ሰማዕታት ፡ ወቀዊሞሙ ፡ ዲቤሁ ፡ ገብሩ ፡ ጸሎተ ፡ ነዊኀ ፡ ወሐተሙ ፡ ገጾሙ ፡ በስመ ፡ አብ ፡ ወወልድ ፡ ወመንፈ

* P, 110 r° a. ስ ፡ ቅዱስ ፡ ፩አምላክ ፡ ወአወፈ*ዩ ፡ ነፍሶሙ ፡ ውስተ ፡ እደ ፡ እግዚአብሔር ።

8. — ወነበረ ፡ ሥጋሆሙ ፡ ዲበ ፡ አፍሓመ ፡ እሳት ፡ እምጊዜ ፡ ፪ሰዓተ ፡ መዓልተ ፡ እስከ ፡ ፱ሰዓተ ፡ መዓልት ፡ አልቦ ፡ ዘለከፈ ፡ ሥጋሆሙ ፡ ወኢውዕየ ፡ ሥዕርተ ፡ ርእሶሙ ፡ ምንተ ። ወሶበ ፡ ኮነ ፡ ሌሊተ ፡ ነሥኡ ፡ ሥጋሆሙ ፡ ሰብአ ፡ መሃይምናን ፡

1. ወይስትርዎሙ] O ወይእስርዎሙ. — 2. ወአዕጽምቲሆሙ] O, A *om.* — *ib.* ይደይዎሙ ፡ ወይሰድዎሙ] O *om.* ወይሰድዎሙ; A *om.* — 3. ቲያጥሮን] O, A ተያጥሮን. — *ib.* በአዕባን] O ለአዕባን. — *ib.* ቀሠፎሙ] O ቀሠፍዎሙ; A ቀሠፎ. — 4. ውስተ ፡ ቍስላቲሆሙ ፡ ጼወ] O, A ጼወ ፡ ውስተ ፡ ቍስላቲሆሙ. — 5. ቤተ] O *om.* — *ib.* post ብለኔ O *add.* ዘአንደድዎ ፡ ሠለስ ፡ ዕለት ፡ ወኮነ ፡ ሎሙ ፡ ከመ ፡ ጠል ፡ ቈሪር ፨ ወሶበ ፡ አርኃወ ፡ ቤተ ፡ ብለኔ; A ዘአንደድዎሙ ፡ ሠለስ ፡ ዕለተ ፡ ወኮነ ፡ ሎሙ ፡ ከመ ፡ ጠል ፡ ቈሪር ፨ ወሶበ ፡ አርኃው ፡ *sic* ቤተ ፡ ብለኔ. — *ib.* ይዜይንዉ] P ይዜይንው *sic;* O ያዜንው *sic;* A ይዜንው *sic.* — *ib.* ለእግዚአብሔር] O *om.* — 6. መምዓሊ] O መምዓሌ. — *ib.* post ተምዓ O, A *add.* ጥቀ. — 6-7. ይትሌዓል] O ይትለዓል. — 7. ሰማዕታት] O ሰማዕት. — *ib.* ወቀዊሞሙ] O *om.* ወ. — 7-8. ዲቤሁ] A *om.* — 8. ነዊኀ] O, A ነዋኀ. — *ib.* ወሐተሙ] P, O ወሐተመ. — 9. ፩አምላክ] A *om.* — *ib.* ወአወፈዩ] O ወአወፈዩሙ. — 10. ሥጋሆሙ] O ሥጋሁ. — 10-11. ፪ሰዓተ ፡ መዓልት] O ፫ሰዓት ፡ *sic* መዓልት; A ፱ሰዓት ፡ *sic* መዓልት. — 11. ፱ሰዓተ ፡ መዓልት] O ፱ሰዓት; A ፮ሰዓተ ፡ መዓልት. — *ib.* ዘለከፈ] O, A ዘለከፎሙ. — *ib.* ሥጋሆሙ] A *om.* — 12. ምንተ] O, A ጥቀ.

avec des ongles de fer, afin que leur corps et leurs os soient brisés. De nouveau, il ordonna de les jeter en prison, de les mener à l'amphithéâtre et de les lapider avec des pierres. Rien ne les toucha. En outre, on les flagella fortement. On mit du sel sur leurs plaies. De plus, on les jeta dans le foyer d'une maison de bains. On les trouva en train de raconter les grandeurs du Seigneur.

7. — Ayant vu cela, le tyran se fâcha. Il ordonna d'allumer une fournaise de feu, jusqu'à ce que les flammes s'élevassent. On y jeta les saints martyrs. Se tenant debout sur la fournaise, ils firent une longue prière, signèrent leur visage au nom du Père, du Fils et du Saint-Esprit, un seul Dieu, et

* P, 110 r° a. * remirent leur âme dans la main du Seigneur.

8. — Leur corps demeura sur les charbons en feu depuis la deuxième heure du jour jusqu'à la neuvième heure du jour. Rien ne toucha leur corps. Les cheveux de leur tête ne furent nullement brûlés. Lorsqu'il fut nuit, des

ወገነዝዎሙ ፡ በከመ ፡ ይደሉ ፡ ለክብሮሙ ፡ ወቀበርዎሙ ፡ ውስተ ፡ መቃብር ፡ ሠናይ ፡፡ ወአስተርአየ ፡ እምኔሆሙ ፡ ተአምራት ፡፡

ጸሎቶሙ ፡ ወበረከቶሙ ፡ የሀሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ዘመንፈስ ፡ ቅዱስ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡፡

ሰላም ፡ እብል ፡ እንዘ ፡ እሔሊ ፡ ሐዋዘ ፡፡
ለአንቂጦስ ፡ ሰማዕት ፡ ምስለ ፡ ፎጢኖስ ፡ እኁዘ ፡፡
ይውግርዎ ፡ ለሙ፡ ፡ ሶበ ፡ ቃለ ፡ ንጉሥ ፡ አዘዘ ፡፡
ጸገተ ፡ አንበሳ ፡ መንገለ ፡ የውሃት ፡ አግዓዘ ፡፡
እስከ ፡ መልታሕቶ ፡ ኀሠሠ ፡ ወጸሕሞ ፡ መዘመዘ ፡፡

ሰላም ፡ እብል ፡ ለአንቂጦስ ፡ ማኅበር ፡፡
እለ ፡ በእሳት ፡ ፈጸሙ ፡ ረዊጸ ፡ ወተባድሮ ፡፡
ያብጽሑኒ ፡ እሉ ፡ ምስለ ፡ መላእክት ፡ ድርገተ ፡ ዘምሮ ፡፡

1. ወገነዝዎሙ] A ወገነዝዎ. — *ib.* ወቀበርዎሙ] O ወቀበሮዎሙ *sic*; A ወቀበርዎ. — *ib.* መቃብር] O መቃብሮሙ. — 2. post ተአምራት A *add.* መንክራት ፡ ዓበይት. — 3-4. ጸሎቶሙ — ለዓለመ ፡ ዓለም] O ጸሎቶሙ ፡ ወበረከቶሙ ፡ የሀሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሮሙ ፡ ተወልደ ፡ መድኅን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን ; A በረከቶሙ ፡ ቅድስት ፡ ተሃሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሮሙ ፡ አቅበ ፡ *sic* ኢየሱስ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም (le nom propre አቅበ ፡ *sic* ኢየሱስ, de seconde main, est à peine lisible ; en surcharge se trouve un autre nom propre : ስእለ ፡ ጽዮን). — 5. ሐዋዘ] O ሐዋገ. — 6. ሰማዕት] O ሰማዕተ. — 7. ante ይውግርዎ O *add.* ከመ. — *ib.* ቃለ] O, A *om.* — 8. ጸገተ] O ጸ.ገተ *sic*; A ጸግተ. — *ib.* አግዓዘ] A ግዕዘ. — 9. ወጸሕሞ] O ወጸሕመ. — 11. ረዊጸ ፡ ወተባድሮ] O በረዊጽ ፡ ወተባደሮ *sic*; A ረዊጸ ፡ በተባድሮ. — 12. ያብጽሑኒ] O ያብጹሑኒ *sic*. — *ib.* ድርገተ] A ድርገ.

fidèles prirent leurs corps, les ensevelirent, comme il convenait de faire pour leur rendre honneur, et les enterrèrent dans un beau tombeau. Des miracles se manifestèrent par eux.

Que leur prière et leur bénédiction soient avec leur cher Za-Manfas-Qedous pour les siècles des siècles.

Avec une agréable pensée je dis salut
A Anicet, martyr, arrêté avec Photin.
Lorsque la parole de l'empereur eut ordonné de le jeter aux lions,
Il transforma la férocité du lion en douceur,
En sorte que ce dernier caressa les joues d'Anicet et essuya sa barbe.

Je dis salut aux compagnons d'Anicet,
Qui ont achevé dans le feu leur course et leur couronne.
Qu'ils me fassent parvenir avec les anges au chœur de la psalmodie.

ህየ ፡ አሀሉ ፡ ወሬዛ ፡ ነዳየ ፡ ኵሉ ፡ አእምሮ ፨
ኀበ ፡ ይዘብጣ ፡ ደናግል ፡ ከበሮ ፨

ወካዕበ ፡ በዛቲ ፡ ዕለት ፡ ተዝካሮሙ ፡ ለአውሲስ ፡ ሰማዕት ፡ ወአባ ፡ እንጦንዮስ ፡ ወዮሐንስ ፡ ተአማኒ ፡ ወመምህር ፡ ዘሮሜ ።

ጸሎቶሙ ፡ ወበረከቶሙ ፡ የሀሉ ፡ ምስለ ፡ ንጉሥነ ፡ ኢያሱ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፨ አሜን ፨

ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ካዕበ ፡ ኮነ ፡ ሩፋኤል ፡ መልአክ ፨
እግዚአብሔር ፡ ይዕቀቦ ፡ ለፍቁሩ ፡ ወልደ ፡ እላሴ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፨

ሰላም ፡ ለከ ፡ ሩፋኤል ፡ መንፈስ ፨
መልአከ ፡ ጥዒና ፡ ወፈውስ ፨

2. ይዘብጣ] O ይዝብጦ. — 3. ወካዕበ ፡ በዛቲ ፡ ዕለት] O, *A* ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ካዕበ. — 4. ወዮሐንስ ፡ ተአማኒ] *A om.* — *ib.* ወመምህር] O ወመሀር ፡ ሎቱ; *A* ወመሐር. — 5-6. ጸሎቶሙ — አሜን] O ጸሎቶሙ ፡ ወበረከቶሙ ፡ የሀሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሮሙ ፡ ተወልደ ፡ መድኅን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን; *A* ጸሎቶሙ ፡ ወበረከቶሙ ፡ የሃሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሮሙ ፡ ስእለ ፡ ጽዮን ፡ ለዓለም (le nom propre ስእለ ፡ ጽዮን est en surcharge). — 8. ወልደ ፡ እላሴ] *A* de seconde main; en surcharge se trouve un autre nom propre : በረከት ፡ ኢየሱስ.

Afin que moi, jeune homme, pauvre de toute science, je me trouve là
Où les vierges frappent le tambourin.

9. Mémoire de 'Awsis, martyr, d'Abba Antoine et de Jean, confesseur et docteur de Rome.

En ce jour aussi est la mémoire de 'Awsis, martyr, d'Abba Antoine ('Enṭonyos) et de Jean (Yohannès), confesseur et docteur de Rome (Romê).

Que leur prière et leur bénédiction soient avec notre roi 'Iyâsou pour les siècles des siècles. Amen.

10. Fête de l'archange Raphaël.

En ce jour aussi est l'ange Raphaël (Roufâ'êl).
Que le Seigneur garde son cher Walda-'Elâsê pour les siècles des siècles.

Salut à toi Raphaël, esprit,
Ange de santé et de guérison.

አመ ፡ ሰአሉ ፡ ኀቤከ ፡ ዕደው ፡ ተዕናስ ፨
ከመ ፡ አብዓልኮሙ ፡ ለጵጵስና ፡ ወንግሥ ፨
አብዕለኒ ፡ በንጽሕከ ፡ ለብእሲ ፡ ርኩስ ፨

አመ ፡ ፲፫ለታኅሣሥ ።

I. — Recension primitive.

በስመ ፡ አብ ፡ ወወልድ ፡ ወመንፈስ ፡ ቅዱስ ፡ አሐዱ ፡ አምላክ ።
በዛቲ ፡ ዕለት ፡ ፀንሰት ፡ ቅድስት ፡ ሐና ፡ ጻድቅት ፡ ለእግዝእትነ ፡ ቅድስት ፡ ድንግል ፡ ማርያም ፨
ትንብልናሃ ፡ የሀሉ ፡ ምስሌነ ፡ አሜን ፨

4. አመ ፡ ፲፫ለታኅሣሥ] P አመ ፡ ዓሥሩ ፡ ወሠለሱ ፡ ለታኅሣሥ ; O, A አመ ፡ ፲ወ፫ለታኅሣሥ. — 6. በዛቲ ፡ ዕለት] P ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ወከዕበ ; O ወበዛቲ ፡ ዕለት ; A ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ከዕበ. — *ib.* ፀንሰት] P, O ፀንሰታ — *ib.* ቅድስት ፡ ሐና] O, P ሐና ፡ ቅድስት ; A *om.* ቅድስት. — *ib.* ጻድቅት] P, O, A *om.* — *ib.* ቅድስት] O *om.* — 7. post ማርያም P, O, A *add.* ወላዲተ ፡ አምላክ. — 8. ትንብልናሃ — አሜን] P

Lorsque des hommes miséreux t'eurent prié,
De même que tu les as enrichis de l'épiscopat et de la royauté,
De même enrichis-moi de ta pureté, moi homme impur.

LE 13 TAHSCHASCH.

I. **Recension primitive.** — 1. Conception de sainte Anne (*mémoire*) : A (97 v° a); P (110 r° c); O (19 v° b); **A** (99 v° c); T (123 r° b). — 2. Martyre de saint Barsanuphius (*récit*) : **A** (97 v° a — 97 v° b); P (110 r° b); O (19 r° c — 19 v° a); **A** (99 v° a — 99 v° b); T (123 r° b — 123 v° a). — 3. Mort de saint Apraxius (*récit*) : A (97 v° b); P (110 r° b — 110 r° c); O (19 v° a — 19 v° b); **A** (99 v° b — 99 v° c); T (123 v° a — 123 v° b). — 4. Mort d'Abba Misaël, ermite (*mémoire*) : A (97 v° b); P (110 v° c — 111 r° a); O (19 v° b); **A** (99 v° c); T (123 v° b). — II. **Revision ou Vulgate** — 5. *Salâm* à saint Barsanuphius : P (110 r° b); O (19 v° a); **A** (99 v° b). — 6. *Salâm* à la Conception de sainte Anne : P (110 r° c); O (19 v° a); **A** (99 v° b). — 7. *Salâm* à saint Apraxius : P (110 r° c); O (19 v° b); **A** (99 v° c). — 8. *Salâm* à Abba Misaël : P (110 v° a); O (19 v° b); **A** (99 v° c). — 9. Vie d'Abba Macaire [illegible] : P (110 v° a — 111 r° a); O (19 v° b — 20 r° c); **A** (99 v° c — 100 v° a). — 10. *M*[illegible] de 'Abrâniqos, martyr, de Harsofon, de Corneille, magistrat, de Warq[illegible] 'Erfâdê : P (111 r° a); O (19 r° b); **A** (100 v° a).

I. — Recension primitive

1. Conception de sainte Anne

Au nom du Père, du Fils et du Saint-Esprit, un seul Dieu.

En ce jour sainte Anne (Hannâ), la juste, conçut Notre-Dame la Sainte Vierge Marie (Màryàm).

Que son intercession soit avec nous. Amen.

1. — ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ካዕበ ፡ ኮነ ፡ ቅዱስ ፡ በርጸኑፍዮስ ፡ ሰማዕት ፡ በመዋዕሊሆሙ ፡ ለተንባላት ፡፡

2. — ዝንቱ ፡ ቅዱስ ፡ ኮነ ፡ መነኮሰ ፡ ውስተ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ ዘገብርኤል ፡ ሊቀ ፡ መላእክት ፡ በሀገረ ፡ ምስር ፡ በጽንፈ ፡ ፈለግ ፡፡ ወዝንቱ ፡ ቅዱስ ፡ ተጋደለ ፡ ተጋድሎ ፡ ዓቢየ ፡፡ ወተዋሥአ ፡ ምስለ ፡ *መሳፍንቲሆሙ ፡ ለተንባላት ፡ በእንተ ፡ ሃይማኖት ፡ ርትዕት ፡፡ ወከሠተ ፡ ሎሙ ፡ መለኮቶ ፡ ለእግዚእነ ፡ ክርስቶስ ፡ ወበእንተዝ ፡ ተምዕዑ ፡ ላዕሌሁ ፡ ተንባላት ፡ ወኰነንዎ ፡ ኵነኔ ፡ ዓቢየ ፡ ወመተሩ ፡ ርእሶ ፡ በሰይፍ ፡ ወነሥአ ፡ አክሊለ ፡ ስምዕ ፡ በመንግሥተ ፡ ሰማያት ፡፡

* A, 97 v° b.

ጸሎቱ ፡ ወበረከቱ ፡ የሀሉ ፡ ምስሌነ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን ፡ ወአሜን ፡፡

ጸሎታ ፡ ወበረከታ ፡ የሀሉ ፡ ምስለ ፡ ጸሓፊሁ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም; O ጸሎታ ፡ ወበረከታ ፡ የሀሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ኪዳነ ፡ ወልድ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን; *A* ጸሎታ ፡ ወበረከታ ፡ የሃሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ስእለ ፡ ጽዮን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም (le nom propre ስእለ ፡ ጽዮን, de seconde main, est en surcharge).

1. ወበዛቲ] P, O, *A* *om.* ወ. — *ib.* ካዕበ] P, O, *A* *om.* — *ib.* በርጸኑፍዮስ] P, O ብጽናፍርዮስ; *A* በጽኑፍርዮስ. — 3. ዝንቱ ፡ ቅዱስ ፡ ኮነ ፡ መነኮሰ] P, *A* ዝንቱ ፡ ብፁዕ ፡ ወመንኰሰ; O ዝንቱ ፡ ቅዱስ ፡ ብፁዕ ፡ መነኮሰ. — *ib.* ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ ዘገብርኤል] P ቤተ ፡ ክርስቲያኑ ፡ ለገብርኤል; O ክርስቲያን ፡ ለገብርኤል; *A* ቤተ ፡ ክርስቲያኑ ፡ ለቅዱስ ፡ ገብርኤል. — 4. ምስር] A *om.* — *ib.* በጽንፈ] O በጽፈ *sic.* — *ib.* ወዝንቱ ፡ ቅዱስ ፡ ተጋደለ] P, O, *A* ወተጋደለ. — 5. ወተዋሥአ] O, *A* ወተዋሥኦ. — *ib.* ለተንባላት] A ለተንበላት *sic.* — 6. ሎሙ] O ሎቱ. — *ib.* መለኮቶ] O መላእክቶ. — *ib.* ለእግዚእነ] A *om.* ለ; *A* ለእግዚአብሔር. — *ib.* ante ክርስቶስ O *add.* ኢየሱስ. — 6-7. ተምዕዑ] O ተምዓ. — 7. ተንባላት] A ተንበላት *sic.* — *ib.* ወኰነንዎ] A ወኵነንዎ *sic;* O ወኮነንዎ *sic.* — 9. ጸሎቱ — አሜን ፡ ወአሜን] P ጸሎቱ ፡ ወበረከቱ ፡ የሀሉ ፡ ምስለ ፡ ንጉሥነ ፡ ኢያሱ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም; O ጸሎቱ ፡ ወበረከቱ ፡ የሀሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ተወልደ ፡ መድኅን ፡ ለዓለመ ፡ ለዓም ፡ አሜን; *A* ጸሎቱ ፡ ወበረከቱ ፡ የሃሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ክብርና ፡ *sic* ድንግል ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም (le nom propre ክብርና ፡ *sic* ድንግል est de seconde main; les lettres ግል sont en surcharge; un autre nom propre se trouve en surcharge : ተክለ ፡ ኢየሱስ).

2. Martyre de saint Barsanuphius.

1. Incipit. — 2. A la suite de controverses avec les Musulmans saint Barsanuphius subit le martyre.

1. — En ce jour aussi est saint Barsanuphius (Barṣenouſyos), martyr, dans les jours des Musulmans.

2. — Ce saint fut moine dans l'église de l'archange Gabriel (Gabr'êl), dans la ville du Vieux-Caire (Mesr), sur le bord du fleuve. Ce saint pratiqua une grande ascèse. Il controversa avec * les chefs des Musulmans au sujet de la foi droite. Il leur rendit manifeste la divinité de Notre-Seigneur le Christ. C'est pourquoi les Musulmans se fâchèrent contre lui. Ils le supplicièrent d'un grand supplice et lui coupèrent la tête avec l'épée. Il reçut la couronne du martyre dans le royaume des cieux.

* A, 97 v° b.

Que sa prière et sa bénédiction soient avec nous pour les siècles des siècles. Amen. Amen.

1. — ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ አዕረፈ ፡ ቅዱስ ፡ አብራኮስ ።

2. — ዝንቱ ፡ ቅዱስ ፡ ኮነ ፡ እምሰብአ ፡ ላዕላይ ፡ ግብጽ ፡ ወለብሰ ፡ አልባሰ ፡ ምንኵስና ፡ እንዘ ፡ መዋዕሊሁ ፡ ፳ዓመት ፡ ወተጋደለ ፡ ተጋድሎ ፡ ሠናየ ። ወሶበ ፡ ደክመ ፡ ሰይጣን ፡ እምተቃርኖቱ ፡ ወተመውአ ፡ እንዘ ፡ ይፃብኦ ፡ ወኢተክህሎ ፡ ላዕሌሁ ፡ በምንትኒ ፡ መጽአ ፡ ኀቤሁ ፡ ገሃደ ፡ ገጸ ፡ በገጽ ፡ ወይቤሎ ፡ ናሁ ፡ ተረፈ ፡ ለከ ፡ እመዋዕሊከ ፡ ፶ ፡ ዓመት ፡ ክልኤት ፡ ወፈቀደ ፡ ከመ ፡ በዝንቱ ፡ ያውድቆ ፡ ውስተ ፡ ሀኬት ። ወአውሥአ ፡ ውእቱ ፡ አረጋዊ ፡ ቅዱስ ፡ ወይቤሎ ፡ አሕዘንከኒ ፡ አንሰ ፡ ኮንኩ ፡ እሔሊ ፡ ከመ ፡ እሕየው ፡ ፻ ፡ ዓመተ ፡ ክልኤተ ፡ ወበእንተዝ ፡ ተሀከይኩ ። ወለእመ ፡ ኮነ ፡ ዘንተ ፡ በከመ ፡ ትቤ ፡ ይደልወነ ፡ ከመ ፡ ንትጋደል ፡ እምቅድመ ፡ ሞት ፡ ወእምዝ ፡ አመክዓበ ፡

1. ወበዛቲ ፡ ዕለት] P, *A* ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ነዐበ; O ወነዐበ ፡ በዛቲ ፡ ዕለት. — *ib.* ቅዱስ ፡ አብራኮስ] O አብ ፡ ቅዱስ ፡ አብራኮስ; *A* አብ ፡ ቅዱስ ፡ አብ ፡ ቅዱስ ፡ አብራክስ. — 3. መዋዕሊሁ] O መዋዕሊሆሙ. — *ib.* ፳ዓመት] *A* ፳ዓመት. — *ib.* ወተጋደለ] A ወተጋደ *sic*; O ተጋድለ *sic*. — *ib.* ተጋድሎ] O ገድለ — *ib.* ante ሠናየ P, O, *A add.* ዐቢየ ፡ ወ. — *ib.* ወሶበ] O *om.* — 4. እምተቃርኖቱ] A *om.* — *ib.* እንዘ] A እምዝ. — *ib.* ይፃብኦ] P, O ይፀብኦ; *A* ይፀብዖ. — 4-5. በምንትኒ] A *om.* — 5. ante መጽአ *A add.* ወ. — *ib.* ገሃደ ፡ ገጸ ፡ በገጽ] P ገጸ ፡ በገጽ ፡ ክሠደ; O ገጸ ፡ በገጽ ፡ ገሃደ; *A* ገጸ ፡ በገጽ. — *ib.* ናሁ ፡ ተረፈ] P, O ተረፈ ፡ ናሁ; *A* ናሁ ፡ ተርፈ. — 5-6. ለከ ፡ እመዋዕሊከ] P, O *om.* ለከ; *A om.* ለከ ፡ እም. — 6. ክልኤት] O ክልኤተ. — *ib.* ከመ ፡ በዝንቱ ፡ ያውድቆ] P, *A* በዝንቱ ፡ ከመ ፡ ያውድቆ; O ያውድቆ ፡ በዝንቱ. — 6-7. ወአውሥአ] O, *A* ወአውሥአ. — 7. አረጋዊ ፡ ቅዱስ] *A* ቅዱስ ፡ አረጋዊ. — *ib.* አሕዘንከኒ] *A om.* — *ib.* ኮንኩ ፡ እሔሊ] A ኮንኩ ፡ እሔሊ; P እሔሊ ፡ ኮንኩ. — 8. ፻] O *om.*; *A* ፶. — *ib.* ክልኤተ] P *om.* — *ib.* ተሀከይኩ] P ተሀየይኩኩ; O ተሐየይኩ. — *ib.* ዘንተ] P, *A* ዝንቱ; O *om.* — 9. በከመ] O *om.*; *A om.* በ. — *ib.* ትቤ] P ይቤ. — *ib.* ይደልወነ ፡ ከመ ፡ ንትጋደል] P, O, *A* ይደልወኒ ፡ እትጋደል. — *ib.* ሞት] P, *A* እሙት; O እሙንቱ. — *ib.* አመክዓበ] P, O, *A* አፈድፈደ.

3. Mort de saint Apraxius.

1. Incipit. — 2. Saint Apraxius vainc le démon par son ascétisme.

1. — En ce jour mourut saint Apraxius ('Abrâkos).

2. — Ce saint était des gens de la Haute-Egypte (Là'lây-Gebṣ). Il revêtit les habits monastiques, alors qu'il était âgé de vingt ans. Il pratiqua une belle ascèse. Lorsque Satan (Sayṭân) fut fatigué de lutter contre lui, fut vaincu en faisant la guerre contre lui et ne put plus rien faire contre lui, il vint le trouver ouvertement, face à face. Il lui dit : « Voici que de tes jours il te reste encore cinquante ans. » Il voulait par là le faire tomber dans la paresse. Le saint vieillard lui répondit et lui dit : « Tu m'attristes : pour moi, je pensais vivre encore cent ans. C'est pourquoi je me serais adonné à la paresse. Mais s'il en est ainsi, comme tu le dis, il nous faut combattre avant la mort. » Alors il redoubla son ascèse et il pratiqua une grande dévotion.

ተጋድሎቶ ፡ ወተጸምዶ ፡ ተጸምዶ ፡ ዓቢየ ፨ ወበይእቲ ፡ ዓመት ፡ ፈለሰ ፡ ኀበ ፡ እግዚ
አብሔር ፡ ወፈጸመ ፡ ሎቱ ፡ በተጋድሎ ፡ ፸ ፡ ዓመተ ፨

ጸሎቱ ፡ ወበረከቱ ፡ የሀሉ ፡ ምስሌነ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን ፨

ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ከዕበ ፡ አዕረፈ ፡ አብ ፡ ቅዱስ ፡ አባ ፡ ሚሳኤል ፡ ገዳማዊ ፡ በደብ
ረ ፡ ቀለሞን ፨

ጸሎቱ ፡ ወበረከቱ ፡ የሀሉ ፡ ምስሌነ ፡ አሜን ፡ ወአሜን ፨

II. — Revision ou Vulgate.

ሰላም ፡ ለብርጸናፍዮስ ፡ እንተ ፡ ለብሰ ፡ ምንኵስና ።

1. ተጋድሎቶ] P, O, *A* ተጋድሎ. — *ib.* ወተጸምዶ ፡ ተጸምዶ ፡ ዓቢየ] P ወተጸምዶ ፡ ዐቢየ; O ወተፀ ምዶ; *A* ወተጸምዶ ፡ ዓቢየ. — 2. ወፈጸመ] T *incip.* — *ib.* ወፈጸመ ፡ ሎቱ ፡ በተጋድሎ ፡ ፸ ፡ ዓመተ] P, T ወፈጸመ ፡ እንዘ ፡ ይትጋደል ፡ ፸ዓመተ (T ፸ ፡ ዓመት); O ወፈጸመ ፡ እንዘ ፡ ይትጋደል ፡ ዓመተ; *A* ወፈጸመ ፡ ፸ዓመት. — 3. ጸሎቱ — አሜን] P በረከቱ ፡ ቅድስት ፡ ትኩን ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ዘመንፈስ ፡ ቅዱስ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም; O በረከቱ ፡ ቅድስት ፡ ትኩን ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ተወልደ ፡ መድኅን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን; *A* በረከቱ ፡ ቅድስት ፡ ትኩን ፡ ምስለ ፡ ፍቁ ፡ *sic* ወልደ ፡ ክርስቶስ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም (le nom propre ወልደ ፡ ክርስቶስ est de seconde main; en surcharge se trouve un autre nom propre : ነደ ፡ ኢየሱስ); T ጸሎ ቱ ፡ ወበረከቱ ፡ የሀሉ ፡ ምስሉነ ፡ አሜን. — 4. ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ክዕበ] P ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ወክዕበ; O ወክዕበ ፡ በዛቲ ፡ ዕለት. — *ib.* አብ] *A om.* — *ib.* ሚሳኤል] P ሳሙኤል; O ሜሳኤል *sic* (les lettres ሳኤ sont de seconde main); T ሚካኤል. — *ib.* ገዳማዊ] P ገዳማዊ ፡ ግሑስ; O ገዳማዊት; *A om.* — 4-5. በደ ብረ ፡ ቀለሞን] P እምደብረ ፡ ቀልሞን; O, *A*, T ዘደብረ ፡ ቀልሞን. — 6. ጸሎቱ — አሜን ፡ ወአሜን] P *om.* la bénédiction finale; O በረከቱ ፡ ቅድስት ፡ ትኩን ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ተወልደ ፡ መድኅን ፡ ለ ዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን; *A* በረከቱ ፡ ቅድስት ፡ ትኩን ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ሣሕለ ፡ ኢየሱስ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም (le nom propre ሣሕለ ፡ ኢየሱስ est en surcharge; un autre nom propre, de seconde main, se trouve sur un grattage : ስእለ ፡ ጽዮን); T ጸሎቱ ፡ ወበረከቱ ፡ የሀሉ ፡ ምስሌነ ፡ አሜን. — 7. post ሰላም *A add.* ለከ. — *ib.* ለብርጸናፍዮስ] P ለብጸናፍርዮስ; O ለበርሱፍዮስ; *A* በጽንፍርዮስ. — *ib.* እን ተ] O እለ.

Cette année-là, il émigra auprès du Seigneur. Il achevait sa soixante-dixième année d'ascèse.

Que sa prière et sa bénédiction soient avec nous pour les siècles des siècles. Amen.

4. Mort d'Abba Misaël, ermite.

En ce jour aussi mourut le saint Père Abba Misaël (Misâ'êl), ermite, au monastère de Qalamon.

Que sa prière et sa bénédiction soient avec nous. Amen. Amen.

II. — Revision ou Vulgate.

5. Salâm a saint Barsanuphius.

Salut à Barsanuphius, qui revêtit les habits monastiques

በቤተ ፡ ገብርኤል ፡ ጸዋሬ ፡ ዜና ።
በእንተ ፡ ሃይማኖት ፡ ርትዕት ፡ ለብሔረ ፡ ተንባላት ፡ መስፍና ።
በብዙኅ ፡ ኵነኔ ፡ ድኅረ ፡ ለሥጋሁ ፡ ኰነና ፨
በተመትሮ ፡ ርእሱ ፡ አድምዓ ፡ በሰማይ ፡ ልዕልና ፨

ሰላም ፡ ለዕንሰቲትኪ ፡ በከርሠ ፡ ብፅዕት ፡ ሐና ።
ማርያም ፡ ጳጦሰ ፡ ሲና ።
ለድምፀ ፡ ቃል ፡ ሰማዕኩ ፡ ለነፍስየ ፡ ዘይኬንና ።
ከመ ፡ ይርአይ ፡ አድኅኖተኪ ፡ እምኀበ ፡ ይመጽእ ፡ ፍና ።
መልዕልተ ፡ ልብየ ፡ ያዓርግ ፡ ሕሊና ፨

ሰላም ፡ ለአብራክዮስ ፡ ዘመዋዕሊሁ ፡ ትሩፋት ።
መጠነ ፡ ዓመታት ፡ ፶ሰበ ፡ አሰፈዎ ፡ ሐሰተ ።
ለሰይጣን ፡ ሞኦ ፡ በብሂል ፡ ዘንተ ።
እፎ ፡ አጸርዕኩ ፡ ጻምዎ ፡ ወተሐከይኩ ፡ ሀኬተ ።
እንዘ ፡ ይመስለኒ ፡ ዘአሐዩ ፡ ብዙኃ ፡ ክረምተ ፨

2. መስፍና] O, *A* ምስፍና. — 3. ድኅረ] O, *A* እምድኅረ. — 4. በሰማይ] O በማይ. — 5. ሰላም] O *om.* ce salâm. — 6. ጳጦስ ፡ ሲና] *A* ጳጦስ ፡ ዘሲና. — 7. ለድምፀ ፡ ቃል] *A* ቃል ፡ ለለድምፀ. — 10. ለአብራክዮስ] O, *A* ለአብራኪዮስ. — 12. ሞኦ] O ሞአ. — 13. አጸርዕኩ] O አጸናዕኩ. — *ib.* ጻምዎ] O ጸምዎ *sic.* — *ib.* ወተሐከይኩ] P ወተሐከይከ ; O ወተሐየይኩ.

Dans l'église de Gabriel, messager de l'Annonciation.
Après qu'un chef du pays des Musulmans, à cause de la foi droite,
Eut supplicié son corps en de nombreux supplices,
Il obtint par sa décapitation une place élevée dans le ciel.

6. Salâm a la Conception de sainte Anne

Salut à ta conception dans le sein de la bienheureuse Anne,
Marie, buisson du Sinaï (Sinâ).
J'ai entendu le son du Verbe qui jugera mon âme
Afin de voir l'endroit d'où viendra ton salut.
L'intelligence fait monter mon cœur dans les lieux élevés.

7. Salâm a saint Apraxius

Salut à Apraxius, dont la vie fut remarquable.
Lorsque le démon lui eut promis mensongèrement cinquante nouvelles années,
Il vainquit Satan, en disant ceci :
« Comment interromprais-je le labeur et m'adonnerais-je à la paresse,
Puisque je crois vivre de nombreuses années ? »

ሰላም ፡ ለከ ፡ ሚሳኤል ፡ ካህን ፨
ግሑስ ፡ እምደብረ ፡ ቀለሞን ፨
ለበዊእ ፡ ቅጽበኒ ፡ ኀበ ፡ ይትረሳዕ ፡ ኀዘን ፨
ሶበ ፡ እምላዕሌሃ ፡ ይትወለድ ፡ ሕፃን ፨
ከመ ፡ ሕማማ ፡ ትረሥዕ ፡ ማኅፀን ፨

1. — ወካዕበ ፡ በዛቲ ፡ ዕለት ፡ ኮነ ፡ ተዝካሩ ፡ ለአባ ፡ መቃርዮስ ፡ ዘተሴሰየ ፡ ቆቅሐ ።

2. — ወዝንቱ ፡ አባ ፡ መቃሪ ፡ ኀሠሠ ፡ እምንእሱ ፡ ተሊዎቶ ፡ ለእግዚአብሔር ፡ ሕያው ። ወተምህረ ፡ መጻሕፍተ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ ወአእመረ ፡ ኀልፈቶ ፡ ለዓለም ፡

1. ሰላም] P *om.* le premier vers et le commencement du deuxième vers; O, *A* ሰላም ፡ ለከ ፡ ሚሳኤል ፡ ዲያቆን ፡ (premier vers) ገዳማዊ (premier mot du deuxième vers). — 3. ለበዊእ] O ለበዊስ *sic.* — 4. እምላዕሌሃ ፡ ይትወለድ] O እምላዕሌሁ ፡ ተወልደ; *A* እምላዕሌሃ ፡ ተወልደ. — 5. ሕማማ] O ሕማማት. — 6. ወካዕበ ፡ በዛቲ ፡ ዕለት] *A* ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ካዕበ. — *ib.* ኮነ] O, *A om.* — *ib.* ለአባ ፡ መቃርዮስ] *A* ለቅዱስ ፡ አባ ፡ መቃርስ. — 9. ለዓለም] *A* ለዝ ፡ ዓለም.

8. Salâm a Abba Misaël.

Salut à toi, Misaël, prêtre,
Anachorète du couvent de Qalamon.
Fais-moi signe d'entrer là où la tristesse est oubliée,
Comme le sein oublie ses douleurs,
Lorsque l'enfant en est né.

9. Vie d'Abba Macaire.

1. Incipit. — 2. Abba Macaire se fait moine. — 3. Il se nourrit de perdrix. — 4. Il mène la vie d'un solitaire. — 5. Il est accusé calomnieusement auprès du patriarche de Constantinople. — 6. Le patriarche fait faire une enquête par des moines. — 7. Les moines se moquent d'Abba Macaire. — 8. A la vue d'un miracle, ils sont étonnés et demandent pardon au saint. — 9. Le patriarche et l'empereur se rendent auprès d'Abba Macaire. — 10. En montant au ciel, le saint leur fait des recommandations.

1. — En ce jour aussi est la mémoire d'Abba Macaire (Maqâryos), qui se nourrissait de perdrix.

2. — Cet Abba Macaire (Maqâri) s'appliqua, dès son enfance, à suivre le Seigneur vivant. Il étudia les livres de l'Église. Il comprit que le monde était éphémère et qu'il y avait une récompense pour les justes et un

ወኮነ ፡ ሀሎ ፡ ዕሤት ፡ ለጻድቃን ፡ ወፍዳ ፡ ለኃጥኣን ። ወበእንተዝ ፡ ኀደገ ፡ ዓለመ ፡ ወመንኰሰ ፡ ውስተ ፡ ፩ደብር ።

3. — ወእምህየ ፡ ወፅአ ፡ ገዳመ ፡ መጠነ ፡ ምህዋረ ፡ ዓሡር ፡ ዕለት ፡ ወበጽሐ ፡ ውስተ ፡ ፩ደብር ፡ ዘአልቦ ፡ ዘይነብር ፡ ውስቴታ ፡ ዘእንበለ ፡ ሠዕርት ፡ ወቆቃውሕ ፡ ወማይ ፡ ብዙኅ ፡ ወሶቤሃ ፡ ሐለየ ፡ ወይቤ ፡ ሶበ ፡ እወፅእ ፡ ኀበ ፡ ሠዕርት ፡ ይጸረፍ ፡ ግብርየ ፡ ወጸሎትየ ፡ ወአልብየ ፡ ረድእ ፡ ዘያምጽእ ፡ ሊተ ፡ እስመ ፡ ባሕታዊ ፡ አነ ፡ ወዘይቤ ፡ ኢትብላዕ ፡ ሥጋ ፡ አኮኑ ፡ ሥጋ ፡ ቢጽከ ፡ በሐሜት ፡ ወያአምር ፡ እምላኪየ ፡ ከመ ፡ አልብየ ፡ ካልእ ፡ ሲሳይ ፡ ዘእንበለ ፡ እላንቱ ፡ ወእምይእቲ ፡ ዕለት ፡ አኀዘ ፡ ያሠግሮን ። ወይሠገሩ ፡ ሎቱ ፡ በበ፩ ፡ ወያበስሎ ፡ ወይከውን ፡ ሎቱ ፡ ሐምለ ፡ ወይሴሰይ ፡ ውእቱ ፡ ዘወሀቦ ፡ እግዚአብሔር ፡ ወይሰቲ ፡ እምውእቱ ፡ ማይ ።

4. — ወያአኵት ፡ ወይስእል ፡ ወይጼሊ ፡ ኀበ ፡ እግዚአብሔር ፡ ወይተግህ ፡ ኵሎ ፡

1. ዕሤት] *A* ዕሤተ. — *ib.* ለጻድቃን] *A om.* ለ. — *ib.* ለኃጥኣን] *A om.* ለ. — *ib.* ዓለመ] O ዓለም. — 2. ወመንኰሰ] O *om.* ወ. — 2-4. ፩ደብር ፡ ወእምህየ ፡ ወፅአ — ዘይነብር ፡ ውስቴታ ፡ ዘእንበለ] O ፩ደብር ፡ አልቦ ፡ ዘይነብር ፡ ወእምህየ ፡ ወፅአ ፡ ገዳመ ፡ መጠነ ፡ ምሕዋረ ፡ ዓሡር ፡ ዕለት ፡ ዘእንበለ. — 3. ገዳመ] P ገዳም. — *ib.* ምህዋረ] *A* ምሕዋር. — 4. ፩ደብር] *A om.* ፩. — *ib.* ውስቴታ] O *om.*; *A* ነቢያ — *ib.* ሠዕርት] *A* ሠንዕት *sic.* — *ib.* ወቆቃውሕ] O ወቆቅሐ: *A* ወቆቃሕ. — 4-5. ወማይ] O *om.* ወ — 5. ሠዕርት] *A* ሠንዕት *sic.* — *ib.* ይጸረፍ] O ይጸንዕ. — 6. ረድእ] *A* ረድአ. — *ib.* ዘያምጽእ] O ዘይእቲ; *A* ዘየሐቱ *sic.* — 7. አኮኑ] O ኢኮኑ. — *ib.* ወያአምር] P. *A* ወየአምር *sic.* — 7-8. ante አልብየ *A add.* ዘ. — 8. ካልእ ፡ ሲሳይ] O ካልእ ፡ ሲሳየ; *A om.* ካልእ. — *ib.* እላንቱ] O, *A* እሎንቱ. — *ib.* ያሠግሮን] O ያሰግሮን. — 9. ወይሠገሩ] O ወይሰገሩ. — *ib.* ወያበስሎ] O ወያብስሎን (ስ est de seconde main; ን est en surcharge). — *ib.* ወይከውን] O ወይከኑን. — *ib.* ወይሴሰይ] O ወሲሳዮ. — 10. ዘወሀቦ] O ዘወሀበኒ. — 11. ወያአኵት] P, O, *A* ወየአኵት *sic.* — *ib.* ወይስእል] O ይስእል — *ib.* ወይጼሊ] O ወይጸሊ. — *ib.* ወይተግህ] O ወተግሀ.

châtiment pour les pécheurs. C'est pourquoi il abandonna le monde et se fit moine dans un couvent.

3. — De là il partit au désert, à dix jours de marche. Il parvint à une montagne sur laquelle ne se trouvaient que des racines, des perdrix et beaucoup d'eau. Aussitôt il eut une pensée et dit : « Lorsque j'irai aux champs arracher des racines, mon œuvre et ma prière seront interrompues. Je n'ai pas de disciple pour m'en apporter, car je suis solitaire. Mon Dieu qui a dit : « Ne mange pas de chair : la chair n'est-elle pas ta compagne dans l'outrage? » sait que je n'ai pas d'autre nourriture que ces perdrix. » A partir de ce jour-là il se mit à les attraper. Elles étaient attrapées pour lui une par une. Il faisait cuire chaque perdrix et elle devenait pour lui légume. Lui-même se nourrissait de ce que lui donnait le Seigneur. Il buvait de l'eau.

4. — Il remerciait, implorait et priait le Seigneur. Il veillait toutes les

ሌሊተ ። ወበዘከመዝ ፡ ግብር ፡ ነበረ ፡ ብዙኃ ፡ ዓመታተ ፡ ወኢይሰምዕ ፡ ቃለ ፡ ሰብእ ፡
* P, 110 v° b. ወኢይሬኢ ፡ ገጸ ፡ ሰብእ ፡ ወ*ኢይትናገር ፡ ምስለ ፡ ሰብእ ፡ ኢሐመየ ፡ ወኢጸረፈ ፡
ኢመነሂ ፡ ወይቤ ፡ ኢይመጽእ ፡ ሰይጣን ፡ ዘእንበለ ፡ ምስለ ፡ ሰብእ ።

5. — ወእምድኅረዝ ፡ መጽአ ፡ ፩መነኮስ ፡ እምቍስጥንጥንያ ፡ ኀበ ፡ ሀሎ ፡ ይነብር ፡ ቅዱስ ፡ አባ ፡ መቃሬ ፡ እንዘ ፡ የኃሥሥ ፡ ገዳመ ፡ ወሶበ ፡ ርእዮ ፡ ለአባ ፡ መቃሬ ፡ እንዘ ፡ ያሠግሮን ፡ ለእማንቱ ፡ አዕዋፍ ፡ ኢተዓገሠ ፡ አላ ፡ ባሕቱ ፡ ጐጕዓ ፡ ከመ ፡ ይቅትል ፡ እኁሁ ፡ በሐሜት ፡ ወበጽሐ ፡ ቍስጥንጥንያ ፡ ወቦአ ፡ ኀበ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ከመ ፡ ይዜኑ ፡ ኵሎ ፡ ዘርእየ ። ወይቤ ፡ አንሰ ፡ ሖርኩ ፡ ገዳመ ፡ ከመ ፡ እኅሥሥ ፡ በዓታተ ፡ ወበህየ ፡ ርኢኩ ፡ መነኮሰ ፡ እንዘ ፡ ይነብር ፡ ባሕቲቱ ፡ ወያሠግሮን ፡ ለአዕዋፍ ፡ ወይበልዕ ፡ ሥጋ ፡ ከመ ፡ ያርስሖሙ ፡ ለአሕዛብ ፡ ሶበ ፡ ርእዩ ፡ ዘይገብር ።

6. — ወሶበ ፡ ሰምዓ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ዘንተ ፡ ፈነዎ ፡ ለውእቱ ፡ መነኮስ ፡ ምስለ ፡ ላእክ ፡ ከመ ፡ ያእምር ፡ ኵሎ ፡ ዘኮነ ፡ ወይጠይቅ ፡ ለእመ ፡ ኮነ ፡ እሙነ ፡ ዘነገሮ ፡ መነኮስ ፡ ዘሖረ ፡ ኀቤሁ ፡ ወእምቅድመ ፡ ይብጽሖ ፡ እንዘ ፡ ሀለወ ፡ በፍኖት ፡ ሖረ ፡ አባ ፡

1. ሌሊተ] O *om.* — *ib.* ዓመታተ] **A** መዋዕለ. — *ib.* ወኢይሰምዕ] O ወኢሰምዓ. — 2. ወኢይሬኢ ፡ ገጸ ፡ ሰብእ] O *om.* — *ib.* ወኢይትናገር] **A** ወኢይትናገሩኒ. — *ib.* ኢሐመየ] O ኢመሐየ *sic;* **A** ወኢዓመየ. — *ib.* ኢመነሂ] O ወኢሰምኡሂ *sic;* **A** ወኢለመኑሂ. — 5. ቅዱስ ፡ አባ ፡ መቃሬ] O ቅድመ ፡ መቃብሪሁ; **A** *om.* ቅዱስ. — *ib.* እንዘ ፡ የኃሥሥ ፡ ገዳመ ፡ ወሶበ ፡ ርእዮ ፡ ለአባ ፡ መቃሬ] O *om.* — 6. ባሕቱ] **A** ባሕቲቱ. — *ib.* ጐጕዓ] O ጕጕዓ *sic.* — 7. ወበጽሐ] **A** ወይበጽሕ. — 9. ወበህየ] **A** *om.* በ. — *ib.* መነኮሰ] **A** መነኮስ. — *ib.* እንዘ] O *om.* — 9-10. ወይበልዕ] O, **A** ከመ ፡ ይብላዕ. — 10. ያርስሖሙ] O ያስርሖን; **A** ያርስሖን. — 11. post ዘንተ O, **A** *add.* ነገረ. — 12. ዘኮነ ፡ ወይጠይቅ] **A** ዘይጠይቅ. — *ib.* እሙነ] **A** *om.* — 13. ዘሖረ] **A** *om.* ዘ. — *ib.* ይብጽሖ] **A** ይብጻሕ. — *ib.* ሀለወ] P, O ሀለው *sic;* **A** ሀለወ. — *ib.* በፍኖት] O በፍትወት; **A** ውስተ ፡ ፍኖት. — *ib.* አባ ፡ መቃሬ] **A** ኀበ ፡ መቃሬ.

nuits. Il persévéra en une telle œuvre pendant de nombreuses années. Il n'entendait pas la parole des hommes; il ne voyait pas le visage des hommes;
* P, 110 v° b. *il ne s'entretenait pas avec les hommes. Il n'injuriait et n'outrageait personne. Il disait : « Satan ne viendra qu'avec les hommes. »

5. — Ensuite vint un moine de Constantinople (Questentenyâ) là où demeurait saint Abba Macaire : il explorait le désert. Lorsqu'il vit Abba Macaire en train d'attraper des oiseaux, il ne se contint pas, mais au contraire il s'empressa de tuer son frère par l'injure. Il parvint à Constantinople et entra chez le patriarche pour lui raconter tout ce qu'il avait vu. Il dit : « Pour moi, je suis allé au désert, afin de visiter les grottes. Là j'ai vu un moine vivant en solitaire, attrapant des oiseaux et mangeant de la chair, au point de scandaliser les gens pouvant voir ce qu'il faisait. »

6. — Lorsque le patriarche eut appris cela, il envoya un moine avec un serviteur, pour savoir tout ce qui se passait et connaître avec certitude si ce que lui avait raconté le moine qui était allé le trouver était vrai. Avant

መቃሪ ፡ ከመ ፡ ያሠግር ፡ በከመ ፡ ልማዱ ፡ ወተሠግሩ ፡ ፫አዕዋፍ ፡ ውስተ ፡ አሐቲ ፡ መሥገርት ። ወሐለየ ፡ እንዘ ፡ ይብል ፡ ኪያየኑ ፡ እንዘ ፡ ያሜክር ፡ ወሀበኒ ፡ ፫አዕዋፈ ፡ ወሚመ ፡ ኢጸግበትኑ ፡ ከርሥየ ፡ እምቅድመዝ ፡ ዕለት ፡ ወእመኒ ፡ ለካልኣን ፡ ኮነ ፡ አልቦ ፡ አመ ፡ ርኢኩ ፡ ሰብአ ፡ ውስተ ፡ ገዳም ።

7. — ወዘንተ ፡ እንዘ ፡ ይሔሊ ፡ በጽሑ ፡ እሙንቱ ፡ *መነኮሳት ፡ እለ ፡ ተፈነዉ ፡ እምኀበ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ወተፈሥሐ ፡ ሶበ ፡ ርእዮሙ ፡ ወይቤ ፡ አአኵተከ ፡ እግዚኦ ፡ ዘወሀብከኒ ፡ ሲሳዮሙ ፡ ለአግብርቲከ ፡ አእሚረከ ፡ ንዴትየ ፡ ወእሙንቱ ፡ ይትቃጸብዎ ፡ እንዘ ፡ ያቄርብ ፡ ሎሙ ፡ ማዕደ ፡ ወይቤሎሙ ፡ ንሥኡ ፡ አኀዊየ ፡ ወባርኩ ፡ ወውእቱሰ ፡ አኀዘ ፡ ንዋዮ ፡ ይብላዕ ፡ በጽሚት ፡ ዘእንበለ ፡ ነገር ። ወእሙንቱሰ ፡ ዓበይዎ ፡ ወይቤልዎ ፡ ንሕነሰ ፡ ኢንበልዕ ፡ ሥጋ ፡ እስመ ፡ መነኮሳት ፡ ንሕነ ፡ ወብነ ፡ ትሕርምት ፡ ከመ ፡ ኢንብላዕ ፡ ሥጋ ። ወውእቱሰ ፡ ኀደጎሙ ፡ ወኢያገበሮሙ ፡ ወአኀዘ ፡ ለእማን

1. ፫አዕዋፍ] O ፱አዕዋፍ. — 2. መሥገርት] O መሠግርት. — *ib* እንዘ ፡ ይብል] A ወይቤ. — *ib.* ወሀበኒ ፡ ፫አዕዋፈ] O ወወሀበኒ ፡ ዘንተ ፡ መልእክተ ፡ አዕዋፍ; A ወሀበኒ ፡ ዘንተ ፡ ፫አዕዋፈ. — 3. ወሚመ] A ወሚመኑ. — *ib.* ኢጸግበትኑ] O ኢይጸግብኑ; A *om.* ኑ. — *ib.* ከርሥየ] O ከርሥየ ... — *ib.* እምቅድመዝ] A *om.* እም. — *ib.* ወእመኒ] A ወሚመ. — *ib.* ኮነ] A *om.* — 4. ውስተዝ] A ውስተ ፡ ዛቲ. — 5. ተፈነዉ] P, O, A ተፈነው *sic.* — 6. ወተፈሥሐ] A ወተፈሥሑ. — 6-7. ዘወሀብከኒ] O ዘወሀበኒ. — 7. ወእሙንቱ] O, A ወእሙንቱሰ. — 8. ሎሙ ፡ ማዕደ] O ሎቱ ፡ ማዕደ. — *ib.* አኀዊየ] A *om.* አ. — 9. ንዋዮ ፡ ይብላዕ] O ይብላዕ ፡ ንዋዮ. — *ib.* post ዘእንበለ ፡ ነገር A *add.* እስከ ፡ ይፈጽም ፡ በከመ ፡ ልማዱ ፡ ወፈጸመ ፡ ዘእንበለ ፡ ነገር. — *ib.* ዓበይዎ] P አዕበይዎ; O ዓበይ. — 10. ኢንበልዕ] O ኢንብላዕ. — *ib.* ትሕርምት] O ትምህርተ; A ትምህርት. — 11. ከመ] A እስመ. — *ib.* ኀደጎሙ] O አኀደጎሙ. — *ib.* ወኢያገበሮሙ] P ወኢያገብሮሙ *sic;* O ወኢገብሮሙ; A ወኢያንበሮሙ. — *ib.* ወአኀዘን] O ወአንገዘሁ.

que les envoyés arrivent, tandis qu'ils étaient en chemin, Abba Macaire alla, selon son habitude, attraper des oiseaux. Trois oiseaux furent attrapés au même piège. Il pensa et dit : « Le Seigneur m'a-t-il donné ces trois oiseaux pour m'éprouver, ou bien mon estomac n'a-t-il pas été rassasié avant ce jour? Si c'est pour d'autres, j'avoue n'avoir jamais vu de gens dans ce désert. »

7. — Tandis qu'il avait cette pensée, * les moines qui avaient été envoyés par le patriarche arrivèrent. Lorsqu'il les vit, il se réjouit et dit : « Je te rends grâces, ô Seigneur, sachant ma pauvreté, de m'avoir donné la nourriture de tes serviteurs. » Eux-mêmes se moquèrent de lui, pendant qu'il dressait la table pour eux. Il leur dit : « Prenez, ô mes frères, et bénissez. » Quant à lui, il prit son écuelle pour manger à part, sans parler. Mais eux lui refusèrent et lui dirent : « Pour nous, nous ne mangeons pas de viande, car nous sommes moines; nous pratiquons l'abstinence, de sorte que nous ne mangeons pas de viande. » Lui-même les laissa et ne les força pas. Il prit

ቱ ፡ አዕዋፍ ፡ ዘአብሰሎን ፡ ወነፍሐ ፡ ላዕሌሆን ፡ ሥልሰ ፡ ወሰረሩ ፡ ወገብኡ ፡ ውስተ ፡ መካናቲሆን ፡ ከመ ፡ ዘኢተሠግሩ ።

8. — ወሶበ ፡ ርእዩ ፡ ዘንተ ፡ ተአምረ ፡ እሙንቱ ፡ አንከሩ ፡ ወሰገዱ ፡ ሎቱ ፡ ወይቤልዎ ፡ ስረይ ፡ ለነ ፡ ኦቅዱሱ ፡ ለእግዚአብሔር ፡ አበስነ ፡ ወጌገይነ ፡ ላዕሌከ ። ወይቤሎሙ ፡ ይስረይ ፡ ለክሙ ፡ እግዚአብሔር ፡ አበሳክሙ ፡ እስመ ፡ አንሰ ፡ ኃጥእ ። ወዘንተ ፡ ርእዮሙ ፡ አንከሩ ፡ ወገብኡ ፡ ውስተ ፡ ብሔሮሙ ፡ ወዜነዉ ፡ ኵሎ ፡ ተአምራቲሁ ።

9. — ወሰሚዖ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ዘንተ ፡ እንዘ ፡ ያነክር ፡ ሖረ ፡ ኀበ ፡ ንጉሥ ፡ ወይቤሎ ፡ ናሁ ፡ ተረክበ ፡ በመዋዕሊከ ፡ መነኮስ ፡ ጻድቅ ፡ ነዓ ፡ ንሖር ፡ ኀቤሁ ፡ ከመ ፡ ንንሣእ ፡ በረከቶ ። ወተንሥአ ፡ ንጉሥ ፡ ምስለ ፡ ሠራዊቱ ፡ ወምስለ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ወኤጲስ ፡ ቆጶሳት ፡ ወቀሳውስት ፡ ወዲያቆናት ። ወሶበ ፡ ቀርቡ ፡ ኀቤሁ ፡ ነሥኦ ፡ መልአክ ፡ በደመና ፡ ወጾሮ ፡ *ከመ ፡ ያብጽሖ ፡ ብሔረ ፡ ሕያዋን ።

* P, 111 r° a.

1. አዕዋፍ] P *om.*; O አዕርፍ *sic.* — *ib.* ዘአብሰሎን] *A* ዘአብሰለ. — *ib.* ላዕሌሆን] *A* ላዕሌሆሙ. — *ib.* ሥልሰ] O ሥ est de seconde main. — *ib.* ወሰረሩ] O ወሠረሩ est de seconde main; *A* ወሣረሩ. — *ib.* ante ወገብኡ O *add.* ወሖረ; *A add.* ወሖሩ. — 2. መካናቲሆን] *A* መካናቲሆሙ. — *ib.* ከመ ፡ ዘኢተሠግሩ] O ከመ ፡ ኢትሠግሩ *sic.* — 3. ርእዩ] *A* ርእየ. — *ib.* ተአምረ] O ተአምራተ. — *ib.* እሙንቱ] *A om.* — *ib.* አንከሩ ፡ ወ] O *om.* — 3-4. ወይቤልዎ] O, *A* ወይቤሎ. — 4. ኦቅዱሱ ፡ ለእግዚአብሔር] O እምቅዱስ ፡ ለእግዚአብሔር; *A* ኦቅዱስ ፡ እግዚአብሔር. — *ib.* አበስነ] O አበሳነ. — *ib.* ወጌገይነ] O ወጌጋየነ. — 4-5. ወይቤሎሙ] *A* ወይቤሎ. — 5. ይስረይ ፡ ለክሙ ፡ እግዚአብሔር] P, O ስረይ ፡ ለክሙ ፡ እግዚአብሔር; *A* ስረይ ፡ ለክሙ ፡ ለእግዚአብሔር. — *ib.* አንሰ ፡ ኃጥእ] O አነ ፡ ኃጥእ. — 6. ወዜነዉ] P, O, *A* ወዜነው *sic.* — *ib.* ኵሎ] P ኵሉ. — *ib.* ተአምራቲሁ] *A* ተአራቲሁ *sic.* — *ib.* post ተአምራቲሁ O *add.* ዘርእዩ; *A add.* ወዘርእየ. — 7. ወሰሚዖ] *A om.* — *ib.* እንዘ ፡ ያነክር ፡ ሖረ] O እንዘ ፡ ይዜክር ፡ ሖረ; *A* ሖረ ፡ እንዘ ፡ ያነክር. — 8. በመዋዕሊከ] O በመዋዕሊሁ; *A* በመዋዕሊነ. — *ib.* ንሖር] O, *A* ንሑር. — *ib.* ከመ] *A om.* — 9. ወምስለ] *A* ወምስሌሁ. — 10. ቀርቡ] O, *A* ቀርበ. — 10-11. ነሥኦ ፡ መልአክ ፡ በደመና] O ነሥኦ ፡ ደመና; *A* ነሥኦ ፡ መልአክ.

les oiseaux qu'il avait fait cuire et souffla sur eux trois fois. Ils s'envolèrent et retournèrent à leurs endroits, comme s'ils n'avaient pas été attrapés.

8. — Lorsqu'ils eurent vu ce miracle, eux-mêmes furent étonnés. Ils se prosternèrent devant lui et lui dirent : « Pardonne-nous, ô saint du Seigneur : nous avons péché et fauté contre toi. » Il leur dit : « Que le Seigneur vous pardonne votre péché, car moi aussi je suis pécheur. » Ayant vu cela, ils furent étonnés. Ils retournèrent à leur pays et racontèrent tous ses miracles.

9. — Ayant appris cela, le patriarche, étonné, alla trouver le roi et lui dit : « Voici que dans tes jours il se trouve un moine juste. Viens, allons le trouver, afin de recevoir sa bénédiction. » Le roi se leva avec ses troupes et avec le patriarche, les évêques, les prêtres et les diacres. Lorsqu'ils furent près de lui, un ange le prit sur un nuage et le transporta, *afin de le faire parvenir au pays des vivants.

* P, 111 r° a.

10. — ወሶበ ፡ ርእይዎ ፡ እንዘ ፡ የዓርግ ፡ ይቤልዎ ፡ ባርከነ ፡ ኦቅዱስ ፡ ለእግዚአብሔር ፡ ወንግረነ ፡ አሐተ ፡ ቃለ ። ወይቤሎሙ ፡ ይጹም ፡ ልሳንክሙ ፡ እምነገረ ፡ ውዴት ፡ ካህን ፡ እመ ፡ ኢተምህረ ፡ ብዙኀ ፡ መጻሕፍተ ፡ እምኢያምጽአ ፡ ትዕቢተ ፡ ወትዝህርተ ። ወመነኮስ ፡ እመ ፡ ኢያብዝኃ ፡ ለትምህርት ፡ እምኢያምጽአ ፡ ትምክሕተ ፡ ተፋቀሩ ፡ በበይናቲክሙ ፡ እግዚአብሔር ፡ የሀሉ ፡ ምስለ ፡ ኵልክሙ ። ወዘንተ ፡ ብሂሎ ፡ ዓርገ ፡ እምቅድሜሆሙ ።

በረከቱ ፡ ቅድስት ፡ ተሀሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ዘመንፈስ ፡ ቅዱስ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ።

ሰላም ፡ ለመቃርዮስ ፡ ዘተመሥጠ ፡ መልዕልተ ።
በቅድመ ፡ ጉቡኣን ፡ ይንብብ ፡ ዘይቤ ፡ ቃላተ ።
እምኢያእመሩ ፡ ትዕቢተ ፡ ወዘይመስሎ ፡ ትምክህተ ።
እምኢያፈድፈደ ፡ ካህን ፡ ትምህርተ ።
ወእምኢያብዝኃ ፡ ከዕበ ፡ መነኮስ ፡ ትምህርተ ።

1-2. ኦቅዱሱ ፡ ለእግዚአብሔር] O ኦቅዱስ ፡ ለእግዚአብሔር. — 2. ይጹም] O ይጹሙ. — 3. ካህን] O ካህናት. — *ib.* መጻሕፍተ] O መጻሕፍት. — *ib.* እምኢያምጽእ] O, A እመ ፡ ኢመጽአ. — *ib.* ትዕቢተ] A ትዕቢት. — 3-4. ወትዝህርተ] A ወትዝኅርት. — 4. ወመነኮስ] O *om.* ወ. — *ib.* ለትምህርት] O ትህርምት A ትምህርት. — *ib.* እምኢያምጽእ ፡ ትምክሕተ] O እመ ፡ ኢመጽአ ፡ ትምክህት; A *om.* — 5. በበይናቲክሙ] O በበይናቲሙ *sic.* — *ib.* ምስለ ፡ ኵልክሙ] A ምስሌክሙ. — *ib.* ዓርገ] A *om.* — 6. እምቅድሜሆሙ] A እምቅድሜክሙ. — 7. በረከቱ ፡ ቅድስት — ለዓለመ ፡ ዓለም] O በረከቱ ፡ ቅድስት ፡ ታሕርስ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ተወልደ ፡ መድኅን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን; A በረከቱ ፡ የሃሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ብእሲ ፡ ኢየሱስ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም (le nom propre ብእሲ ፡ ኢየሱስ, de seconde main, est en surcharge; un autre nom propre, aussi de seconde main, se trouve sur un grattage : ስእለ ፡ ጽዮን). — 8. ሰላም] A ሰላ *sic.* — 9. ጉቡኣን] A ጉቡዓን. — *ib.* ይንብብ] O ይነብብ. — 10. እምኢያእመሩ ፡ ትዕቢተ] A *om.* — 11. እምኢያፈድፈደ] O ወዘኢያፈድፈደ; A እመ ፡ ኢያፈድፈደ. — *ib.* ትምህርተ] O ትእምርት. — 12. ወእምኢያብዝኃ] O, A ወእመ ፡ ኢያብዝኃ. — *ib.* መነኮስ] O መነኮት *sic.* — *ib.* ትምህርተ] O ትኅርምተ.

10. — Lorsqu'ils le virent en train de monter, ils lui dirent : « Bénis-nous, ô saint du Seigneur, et dis-nous une parole. » Il leur dit : « Que votre langue jeûne de paroles calomnieuses. Le prêtre, s'il n'étudiait pas beaucoup de livres, ne ferait pas venir sur lui l'orgueil et la jactance. Le moine, s'il ne développait pas la science, ne ferait pas venir sur lui la fierté. Aimez-vous les uns les autres. Que le Seigneur soit avec vous tous. » Ayant dit cela, il monta devant eux.

Que sa bénédiction sainte soit avec son cher Za-Manfas-Qeddus pour les siècles des siècles.

Salut à Macaire, qui fut ravi dans les lieux élevés
Et qui dit ces paroles devant des gens réunis lui ayant demandé de parler :
« Si le prêtre n'augmentait pas la science
Et si le moine, non plus, ne développait pas la science,
Ils ne connaîtraient pas l'orgueil, ni la jactance qui lui ressemble. »

ወከዕበ ፡ በዛቲ ፡ ዕለት ፡ ተዝከረ ፡ አብራኒቆስ ፡ ሰማዕት ፡ ወሐርሶፎን ፡ ወቁርኔሌዎስ ፡ መኰንን ፡ ወወርቅጥጹስ ፡ ወእርፋዴ ።

ጸሎቶሙ ፡ ወበረከቶሙ ፡ ቅድስት ፡ የሀሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሮሙ ፡ ንጉሥነ ፡ ኢያሱ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፨

1. ወከዕበ ፡ በዛቲ ፡ ዕለት] O ወከበ ፡ *sic* በዛቲ ፡ ዕለት; *A* ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ከዕበ. — *ib.* ተዝከረ] O, *A* ተዝከሩ. — *ib.* አብራኒቆስ] O, *A* ለአብራኒቆስ. — *ib.* ወሐርሶፎን] O ሐሮስፎን; *A* ወሐስርፎን. — 1-2. ወቁርኔሌዎስ] O, *A* ወቆርኔሌዎስ. — 2. ወወርቅጥጹስ] O ወወርጥጹስ; *A* ወወቅርጥጹስ. — *ib.* ወእርፋዴ] O ወፍፍራ; *A* ወአርፍራ. — 3-4. ጸሎቶሙ ፡ ወበረከቶሙ — ለዓለመ ፡ ዓለም] O ጸሎቶሙ ፡ ወበረከቶሙ ፡ የሀሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ተወልደ ፡ መድኅን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን; *A* ጸሎቶሙ ፡ ወበረከቶሙ ፡ የሃሉ ፡ ምስ ፡ *sic* ፍቁሮሙ ፡ ገብረ ፡ ኢየሱስ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለ *sic* (le nom propre ገብረ ፡ ኢየሱስ, de seconde main, est en surcharge; un autre nom propre : ወለተ ፡ ሀይማኖት se trouve en surcharge).

10. Mémoire de 'Abrâniqos, martyr, de Harsofon, de Corneille, magistrat, de Warqeṭsos et de 'Erfâdê.

En ce jour aussi est la mémoire de 'Abrâniqos, martyr, de Harsofon, de Corneille (Qêrnêlêwos), magistrat, de Warqeṭsos et de 'Erfâdê.

Que leur prière et leur sainte bénédiction soient avec leur cher roi 'Iyâsou pour les siècles des siècles.

LE 14 TAHSCHASCH.

I. Recension primitive. — 1. Martyre de saint Simon de Manouf (*mémoire*) : A (98 r° a); T (123 v° b). — 2. Martyre d'Abba Behour et d'Abba Minâs (*mémoire*) : A (98 r° a); P (111 r° b); O (20 v° a); **A** (100 v° a — 100 v° b); T (123 v° b). — 3. Martyre de saint Marmehnâm et de sa sœur Sara (*récit*) : A (98 r° a — 98 v° b); T (123 v° b — 125 r° a). — 4. Mort de Christodule, patriarche d'Alexandrie (*récit*) : A (98 v° b — 101 v° a); P (112 r° a — 112 v° b); O (21 v° b — 22 r° b); **A** (101 v° a — 102 r° b); T (125 r° a — 126 v° a). — 5. Martyre de saint Simon de Manouf (*récit*) : A (101 v° a); P (111 r° b); O (20 v° a); **A** (100 v° a). — **II. Revision ou Vulgate.** — 6. *Salâm* à saint Simon de Manouf : P (111 r° b); O (20 v° a); **A** (100 v° a). — 7. Relation *propre* du Martyre de saint Marmehnâm et de sa sœur Sara (*récit* et *salâm*) : P (111 r° b — 111 v° c); O (20 v° a — 21 r° c); **A** (100 v° b — 101 r° c). — 8. Martyre des dix-sept mille soldats du roi 'Ator, père de Marmehnâm (*récit* et *salâm*) : P (111 v° c — 112 r° a); O (21 r° c — 21 v° a); **A** (101 r° c — 101 v° a). — 9. *Salâm* à Christodule, patriarche d'Alexandrie : P (112 v° b); O (22 r° b); **A** (102 r° b). — 10. Martyre d'Abba Ammonius, évêque de 'Esnâ (*récit* et *salâm*) : P (112 v° b — 112 v° c); O (22 r° b — 22 v° a); **A** (102 r° b — 102 r° c). — 11. Mort de Nasâhit, fille de l'empereur de Constantinople (*récit* et *salâm*) : P (113 r° a — 113 r° c); O (22 v° a — 23 r° a); **A** (102 r° c — 102 v° c). — 12. Le Christ-Lumière (*mémoire* et double *salâm*) : **A** (102 v° c). — 13. Mort d'Arianus, prêtre, et de son frère Archélidès (*mémoire* et *salâm*) : **A** (102 v° c).

አመ ፡ ፲፬ለታኅሣሥ ፡፡

I. — Recension primitive.

*በስመ ፡ አብ ፡ ወወልድ ፡ ወመንፈስ ፡ ቅዱስ ፡ አሐዱ ፡ አምላክ ፨

በዛቲ ፡ ዕለት ፡ ኮነ ፡ ቅዱስ ፡ ስምዖን ፡ ሰማዕት ፡ ዘእምሀገረ ፡ መኑፍ ፡ እምደቡብ ፡ ግብጽ ፡ በመዋዕሊሆሙ ፡ ለተንባላት ፨

ጸሎቱ ፡ ወበረከቱ ፡ የሀሉ ፡ ምስሌነ ፡ አሜን ፨

ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ካዕበ ፡ ኮኑ ፡ ቅዱሳን ፡ ሰማዕታት ፡ አባ ፡ ብሑር ፡ ወአባ ፡ ሚናስ ፡ አረጋዊ ፨

ጸሎቶሙ ፡ የሀሉ ፡ ምስሌነ ፡ አሜን ፨

1. — ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ካዕበ ፡ ኮነ ፡ ቅዱስ ፡ መርምህናም ፡ ወእኅቱ ፡ ሳራ ፡ ሰማዕት ፡

1. አመ ፡ ፲፬] O, *A*, T አመ ፡ ፲ወ፬. — 2. በስመ ፡ አብ — አምላክ] T *om.* — *ib.* ቅዱስ ፡ ስምዖን ፡ ሰማዕት] T ሰማዕት ፡ ቅዱስ ፡ ስምዖን. — *ib.* መኑፍ] T ማኑፍ ፡ ልዕልት. — *ib.* ante እምደቡብ T *add.* ዘ — 5. ወበረከቱ] T *om.* — *ib.* አሜን] T *defic* (variantes tirées des quatorze premières lignes non endommagées par le feu, du fol. 123 v° b). — 6. ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ካዕበ] O ወካዕበ ፡ በዛቲ ፡ ዕለት. — *ib.* post ኮኑ P *add.* ስምዓ. — *ib.* ብሑር] P, O, *A* ብሖር. — 8. ጸሎቶሙ — አሜን] P ጸሎቶሙ ፡ ወበረከቶሙ ፡ የሀሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሮሙ ፡ ዘመንፈስ ፡ ቅዱስ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም; O ጸሎቶሙ ፡ ወበረከቶሙ ፡ የሀሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሮሙ ፡ ተወልደ ፡ መድኅን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን; *A* ጸሎቶሙ ፡ ወበረከቶሙ ፡ የሃሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሮሙ ፡ ስእለ ፡ ጽዮን ፡ አሜን (le nom propre ስእለ ፡ ጽዮን est en surcharge

I. — Recension primitive.

1. Martyre de saint Simon de Manouf.

* Au nom du Père, du Fils et du Saint-Esprit, un seul Dieu.

En ce jour est saint Simon (Sem'on), martyr, de la ville de Manouf, au nord de l'Égypte (Gebṣ), dans les jours des Musulmans.

Que sa prière et sa bénédiction soient avec nous. Amen.

2. Martyre d'Abba Behour et d'Abba Minâs

En ce jour aussi sont les saints martyrs Abba Behour et Abba Minâs le vieillard.

Que leur prière soit avec nous. Amen.

3. Martyre de saint Marmehnâm et de sa sœur Sara

1. Incipit. — 2. Sara, sœur de saint Marmehnâm, est atteinte d'un ulcère incurable. — 3. Un moine saint, appelé Matthieu, guérit les malades. — 4. Saint Marmehnâm connaît, dans une vision, le pouvoir de ce moine. — 5. Il se rend auprès de saint Matthieu. — 6. Guérison de Sara. — 7. Le père de Sara, roi païen, apprend la guérison de sa fille. — 8. Saint Marmehnâm et Sara sont baptisés par saint Matthieu. — 9. Ils sont mis à mort sur l'ordre du roi. — 10. Le roi se convertit. — 11. Le roi et la reine construisent une église à l'endroit où leurs enfants ont subi le martyre.

1. — En ce jour aussi sont saint Marmehnâm et sa sœur Sara (Sara), martyrs

2. — እስመ ፡ እኅቱ ፡ ለዝንቱ ፡ ቅዱስ ፡ ይወዩት ፡ ደዌ ፡ ዘቍስል ። ወደክሙ ፡ አበዊሃ ፡ ወኢረከቡ ፡ መነሂ ፡ እምጠቢባን ፡ ዘይፌውሳ ።

3. — ወከነ ፡ ፩መነኮስ ፡ ጽሙድ ፡ ዘስሙ ፡ ማቴዎስ ፡ ጐየ ፡ እመንግሥቱ ፡ ለሉልያኖስ ፡ ዘክህደ ፡ ወአዘዘሙ ፡ ለሰብእ ፡ ከመ ፡ ያምልኩ ፡ ለከዋክብት ፡ ወይስግዱ ፡ ሎሙ ። ወኃደገ ፡ ዝንቱ ፡ ቅዱስ ፡ ብሔረ ፡ መንግሥቱ ፡ ለሉልያኖስ ፡ ወኃደረ ፡ ውስተ ፡ ውእቱ ፡ ደብር ፡ ዘውስተ ፡ ሀገረ ፡ መንግሥቱ ፡ ለአቡሁ ፡ ለቅዱስ ፡ መርምህናም ። እስመ ፡ እሙንቱ ፡ ኢኮኑ ፡ ያመነድቡ ፡ ኢመነሂ ፡ እምሕዝበ ፡ ክርስቲያን ፡ በውስተ ፡ መንግሥቶሙ ። ወሶበ ፡ ጐየ ፡ ቅዱስ ፡ ማቴዎስ ፡ ጐዩ ፡ ምስሌሁ ፡ ብዙኃን ፡ እምክርስቲያን ፡ ወኃደሩ ፡ በቅሩብ ፡ ምስሌሁ ። ወከነ ፡ እግዚአብሔር ፡ ወሀበ ፡ ለቅዱስ ፡ ማቴዎስ ፡ ጸጋ ፡ ከመ ፡ ይፈውስ ፡ ለድውያን ። ኮኑ ፡ ብዙኃን ፡ ሰብእ ፡ ድውያን ፡ ይመጽኡ ፡ ኀቤሁ ፡ ውስተ ፡ ደብር ፡ ዘየኀድር ፡ ውስቴቱ ፡ ወይጼሊ ፡ ላዕሌሆሙ ፡ ወይፌውሶሙ ፡ እግዚአብሔር ፡ እምደዌሆሙ ።

4. — ወከነ ፡ ቅዱስ ፡ መርምህናም ፡ ወፅአ ፡ አሐተ ፡ ዕለተ ፡ ከመ ፡ ይንዓው ፡ ውስተ ፡ ውእቱ ፡ ደብር ፡ ዘየኀድር ፡ ውስቴቱ ፡ ቅዱስ ፡ ማቴዎስ ፡ ወርእየ ፡ ውስተ ፡
* A. 98 r° b. ውእቱ ፡ ደብር ፡ ዓርዌ ፡ ዓቢ*የ ፡ በፍጥረቱ ፡ ወተለዎ ፡ እስከ ፡ ሌሊት ፡ ወኢተክህሎ ፡ የአኀዞ ። ወሶበ ፡ ኮነ ፡ ምሴት ፡ ኀደረ ፡ ውስተ ፡ ውእቱ ፡ ደብር ፡ ወብዙኃን ፡ ሰብእ ፡ ም

5. ወኃደገ] T *incip.* — *ib.* ለሉልያኖስ] T ለዩልያኖስ. — 6. መንግሥቱ ፡ ለአቡሁ] T መንግሥተ ፡ አቡሁ. — 7. ኢኮኑ ፡ ያመነድቡ] T ኢያነዝኑ. — *ib.* ኢመነሂ] A *om.* ኢ. — 8. ante ማቴዎስ T *add.* አባ. — 9. ምስሌሁ] T እምኔሁ. — *ib.* ወከነ ፡ እግዚአብሔር ፡ ወሀበ ፡ ለቅዱስ] T ወወሀበ ፡ እግዚአብሔር ፡ ለብ[ጹ]ዕ. — *ib.* ጸጋ] T *defic.* (variantes tirées des quatorze premières lignes, non endommagées par le feu, du fol. 124 r° a).

2. — La sœur de ce saint était affligée d'une maladie d'ulcères. Ses parents étaient fatigués de ne trouver personne, parmi les médecins, qui la guérît.

3. — Il y avait un moine dévot, appelé Matthieu (Mâtêwos). Il avait fui le royaume de Julien (Loulyânos) qui avait apostasié et avait ordonné aux hommes d'adorer les étoiles et de se prosterner devant elles. Ce saint avait abandonné le pays du royaume de Julien. Il habitait sur la montagne qui est près de la capitale du royaume du père de saint Marmehnâm. En effet, on ne persécutait personne du peuple des chrétiens dans ce royaume. Lorsque saint Matthieu s'enfuit, beaucoup de chrétiens s'enfuirent avec lui et habitèrent près de lui. Le Seigneur avait donné à saint Matthieu la grâce de guérir les malades. Beaucoup de gens malades venaient le trouver à la montagne où il habitait. Il priait sur eux et le Seigneur les guérissait de leurs maladies.

4. — Saint Marmehnâm sortit un jour, afin de chasser sur la montagne
* A. 98 r° b. où habitait saint Matthieu. Il vit sur cette montagne une bête d'une * grande corpulence. Il la poursuivit jusqu'à la nuit, mais il ne lui fut pas possible de la prendre. Lorsqu'il fut soir, il demeura sur la montagne, lui et beaucoup d'hommes avec lui. Tandis que lui-même dormait, pendant la nuit, lui apparut

ስሌሁ ፡፡ ወእንዘ ፡ ውእቱ ፡ ይነውም ፡ በሌሊት ፡ አስተርአየ ፡ ሎቱ ፡ ገጽ ፡ ብሩህ ፡ ወአንቅሆ ፡ ወአዘዞ ፡ ከመ ፡ የሐር ፡ ኀበ ፡ ቅዱስ ፡ ማቴዎስ ፡ ዘየኀድር ፡ ውስተ ፡ ውእቱ ፡ ደብር ፡ ከመ ፡ ይጸሊ ፡ ላዕለ ፡ እኅቱ ፡ ወይፈውሳ ፡ እግዚአብሔር ፡ እምደዌሃ ፡፡

5. — ወሶቤሃ ፡ ተንሥአ ፡ ወከነ ፡ የኀሥሥ ፡ ውስተ ፡ ውእቱ ፡ ደብር ፡ እስከ ፡ አመ ፡ ረከበ ፡ በዓቶ ፡ ለቅዱስ ፡ ማቴዎስ ፡ ወሰገደ ፡ ቅድሜሁ ፡ ወነገሮ ፡ ዘከመ ፡ ርእየ ፡ ራእየ ፡ በእንቲአሁ ፡፡ ወገሥጾ ፡ ቅዱስ ፡ ማቴዎስ ፡ ወመሀሮ ፡ ፍኖተ ፡ ሕይወት ፡ ወሖረ ፡ ምስሌሁ ፡ ኀበ ፡ ሀገር ፡ በህቡእ ፡፡

6. — ወቦአ ፡ ቅዱስ ፡ መርምህናም ፡ ኀበ ፡ እሙ ፡ በኅቡእ ፡ ወነገራ ፡ ዘኮነ ፡ እምኔሁ ፡ በእንተ ፡ ራእይ ፡ ዘርእየ ፡ ዘእንበለ ፡ ያእምር ፡ አቡሁ ፡፡ ወቅዱስሰ ፡ ማቴዎስ ፡ ወፅአ ፡ በኅቡእ ፡ ኀበ ፡ አፍአ ፡ ሀገር ፡ ከመ ፡ ይጸሊ ፡ ላዕለ ፡ ሳራ ፡ እኅቱ ፡ ለቅዱስ ፡ መርምህናም ፡ ከመ ፡ ይፈውሳ ፡ እግዚአብሔር ፡ እምደዌሃ ፡፡ ወተፈሥሐት ፡ እሙ ፡ በዝንቱ ፡ ወወፅአ ፡ ቅዱስ ፡ መርምህናም ፡ ምስለ ፡ እኅቱ ፡ ወሖሩ ፡ ኀበ ፡ ቅዱስ ፡ ማቴዎስ ፡ ወጸለየ ፡ ላዕለ ፡ እኅቱ ፡ ወፈወሳ ፡ እግዚአብሔር ፡ በጸሎቱ ፡፡ ወእምዝ ፡ ጸለየ ፡ ወአንቅአ ፡ እግዚአብሔር ፡ ነቅዓ ፡ ማይ ፡ ወአጥመቆሙ ፡ በስመ ፡ አብ ፡ ወወልድ ፡ ወመንፈስ ፡ ቅዱስ ፡ አሐዱ ፡ አምላክ ፡፡ ወወሀቦሙ ፡ እምሥጢር ፡ መለኮታዊት ፡ ወሖረ ፡ ኀበ ፡ መከኑ ፡፡

7. — ወሶበ ፡ አእመረ ፡ ንጉሥ ፡ አቡሁ ፡ ለቅዱስ ፡ መርምህናም ፡ ከመ ፡ ወለቱ ፡ ሳራ ፡ ተፈወሰት ፡ እምደዌሃ ፡ ወተፈሥሐ ፡ ዓቢየ ፡ ፍሥሐ ፡፡ ወመሰሎ ፡ ከመ ፡ ውእቱ ፡ እምነ ፡ አማልክቲሁ ፡ ርኩሳን ፡ ወተስእለ ፡ ወይቤ ፡ እፎ ፡ ተፈወሰት ፡ ወለትየ ፡ ወይቤ

un personnage lumineux. Celui-ci le réveilla et lui ordonna d'aller trouver saint Matthieu qui habitait sur cette montagne, afin qu'il priât sur sa sœur et que le Seigneur la guérît de sa maladie.

5. — Aussitôt il se leva. Il explora la montagne, jusqu'à ce qu'il trouvât la grotte de saint Matthieu. Il se prosterna devant lui et il lui exposa comment il avait eu une vision à son sujet. Saint Matthieu l'exhorta et lui enseigna la voie de la vie. Il alla avec lui à la ville, en cachette.

6. — Saint Marmehnâm entra chez sa mère, en cachette. Il lui exposa ce qui lui était arrivé au sujet de la vision qu'il avait eue, sans que son père le sût. Quant à saint Matthieu, il sortit, en cachette, au dehors de la ville, pour prier sur Sara, sœur de saint Marmehnâm, afin que le Seigneur la guérît de sa maladie. Sa mère se réjouit de cela. Saint Marmehnâm sortit avec sa sœur. Ils allèrent trouver saint Matthieu. Il pria sur la sœur de saint Marmehnâm et le Seigneur la guérit par sa prière. Puis il pria et le Seigneur fit jaillir une source d'eau. Il les baptisa au nom du Père, du Fils et du Saint-Esprit, un seul Dieu. Il leur donna le mystère divin et il s'en alla à son habitation.

7. — Lorsque le roi, père de saint Marmehnâm, sut que sa fille Sara était guérie de sa maladie, il se réjouit d'une grande joie. Il crut que c'était par ses dieux impurs. Il interrogea et dit : « Comment ma fille a-t-elle été guérie ?

ልዎ ፡ እግዚእነ ፡ ኢየሱስ ፡ ክርስቶስ ፡ ወልደ ፡ እግዚአብሔር ፡ ውእቱ ፡ ዘፈወሳ ፡ እምደዌሃ ፡ በጸሎቱ ፡ ለቅዱስ ፡ አባ ፡ ማቴዎስ ። ወአኮ ፡ ከዋክብት ፡ ፍጡራን ፡ ዘያመልክዎሙ ፨ ወሰበ ፡ ሰምዓ ፡ እምኔሆሙ ፡ ዘንተ ፡ ተምዕዓ ፡ ላዕሌሆሙ ፡ ወተካየዶሙ ፡ ከመ ፡ ይኰንኖሙ ፡ ኵነኔ ፡ ዓቢየ ፡ ለእመ ፡ ኢተመይጡ ፡ እምክሮሙ ፨

8. — ወሰበ ፡ ኮነ ፡ ሌሊተ ፡ ተማከሩ ፡ ቅዱስ ፡ መርምህናም ፡ ምስለ ፡ እኅቱ ፡ ሳራ ፡ ከመ ፡ ይሖሩ ፡ ኀበ ፡ ቅዱስ ፡ አባ ፡ ማቴዎስ ፡ ውስተ ፡ ደብር ፡ ከመ ፡ ይንሥኡ ፡ እምኔሁ ፡ ምክረ ፡ ሠናየ ፨ ወተጽዕኑ ፡ ቅዱስ ፡ መርምህናም ፡ ወእኅቱ ፡ ሳራ ፡ ወሖሩ ፡ ወምስሌሆሙ ፡ ብዙኃን ፡ እምአብያጺሆሙ ፡ በኅቡእ ፡ ዘእንበለ ፡ ያእምር ፡ አቡሆሙ ፨

9. — ወሰበ ፡ ሰምዓ ፡ ዘንተ ፡ ንጉሥ ፡ ሐለየ ፡ ከመ ፡ እሙንቱ ፡ ጐዩ ፡ ኀበ ፡ ካልእ ፡ መካን ፡ ከመ ፡ የዓምፁ ፡ ላዕሌሁ ፨ ወሰቤሃ ፡ አዘዞሙ ፡ ለብዙኃን ፡ እምሰራዊቱ ፡ ከመ ፡ ይጽዓኑ ፡ ወይትልውዎሙ ፡ ወሰበ ፡ ረከብዎሙ ፡ ይቅትልዎሙ ፨ ወሰበ ፡ ሖሩ ፡ ይኅሥሥዎሙ ፡ ወረከብዎሙ ፡ ኀበ ፡ አፍኣ ፡ ሀገር ፡ ቅሩብ ፡ እምኔሆሙ ፡ ወአኀዝዎሙ ፡ ወቀተልዎሙ ፡ በሰይፍ ፡ በእንተ ፡ ስሙ ፡ ለእግዚእነ ፡ ኢየሱስ ፡ ክርስቶስ ፡ ለቅዱስ ፡ መርምህናም ፡ ወለእኅቱ ፡ ሳራ ፡ ወለኵሎሙ ፡ አብያጺሆሙ ፡ እለ ፡ ነበሩ ፡ ምስሌሆሙ ፡ ወነሥኡ ፡ አክሊለ ፡ ስምዕ ፡ በመንግሥተ ፡ ሰማያት ፨

8. ብዙኃን] T *incip.* — 9. ዘንተ ፡ ንጉሥ] T ንጉሥ ፡ ዘንተ. — *ib.* ante ጐየ T *add.* ዘ. — 10. የዓምፁ] T ያእምጺ.. — 11. ይጽዓኑ — ይቅትልዎሙ] T ይጽዓኑ ፡ በአፍረስ ፡ *sic* ከመ ፡ ይቅትልዎሙ ። ወሰበ ፡ ረከብዎሙ ፡ ይቅትልዎሙ. — *ib.* ወሰበ] T ወእምዝ. — 12. ante ቅሩብ T *add.* ዘ. — 13. ስሙ] T *defic.* (variantes tirées des seize premières lignes, non endommagées par le feu, du fol. 124 v° b).

guérie? » On lui dit : « C'est Notre-Seigneur Jésus-Christ, Fils du Seigneur, qui l'a guérie de sa maladie par la prière de saint Abba Matthieu. Ce ne sont pas les étoiles créées qu'on adore. » Lorsqu'il eut entendu d'eux cela, il se fâcha contre eux et les menaça de les supplicier d'un grand supplice, s'ils ne se détournaient pas de leur opinion.

8. — Lorsqu'il fut nuit, saint Marmehnâm ainsi que sa sœur Sara résolurent d'aller trouver saint Abba Matthieu à la montagne, afin de recevoir de lui un bon conseil. Saint Marmehnâm et sa sœur Sara montèrent à cheval et s'en allèrent, escortés de beaucoup de leurs compagnons, en cachette, sans que leur père le sût.

9. — Lorsque le roi apprit cela, il pensa qu'eux-mêmes s'étaient enfuis en un autre endroit, afin de se révolter contre lui. Aussitôt il ordonna à beaucoup de ses soldats de monter à cheval, de les poursuivre, et, lorsqu'ils les auraient trouvés, de les tuer. Lorsqu'ils furent allés à leur recherche, ils les trouvèrent au dehors de la ville, dans le voisinage. Ils prirent et tuèrent par l'épée, pour le nom de Notre-Seigneur Jésus-Christ, saint Marmehnâm, sa sœur Sara et tous leurs compagnons qui étaient restés avec eux. Ils reçurent la couronne du martyre dans le royaume des cieux.

10. — ወሶበ ፡ ቀተልዎሙ ፡ ሰራዊተ ፡ ንጉሥ ፡ ወተመይጡ ፡ ኀቤሁ ፡ ወተጸፅነ ፡ መንፈሰ ፡ ሰይጣን ፡ ላዕለ ፡ ንጉሥ ፡ አቡሆሙ ፡ ወኮነ ፡ ይገፈትእ ፡ ወያንገረግር ፡ ወፈነወት ፡ እሙ ፡ ለቅዱስ ፡ መርምህናም ፡ ኀበ ፡ ቅዱስ ፡ አባ ፡ ማቴዎስ ፡ ወአብጽሐቶ ፡ ኀቤሃ ፡ ከመ ፡ ይጸሊ ፡ ላዕለ ፡ ንጉሥ ፡ ወይፈውሶ ፡ *እግዚአብሔር ። ወመጽአ ፡ ቅዱስ ፡ አባ ፡ ማቴዎስ ፡ ወጸለየ ፡ ላዕለ ፡ ንጉሥ ፡ ወፈወሶ ፡ እግዚአብሔር ፡ በጸሎቱ ። ወሶቤሃ ፡ አምኑ ፡ ንጉሥ ፡ ወእቱ ፡ ወብእሲቱ ፡ ወኮኑ ፡ ክርስቲያነ ፡ ምእመናነ ፡ በእግዚእነ ፡ ክርስቶስ ፡ ወኵሎሙ ፡ ሰብአ ፡ መንግሥቱ ።

11. — ወሐነጹ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ ላዕለ ፡ ሥጋሆሙ ፡ ለቅዱሳን ፡ መርምህናም ፡ ወእኅቱ ፡ ሳራ ፡ ውሉዶሙ ፡ ወኮነ ፡ ደብረ ፡ ዓቢየ ፡ ውስተ ፡ ውእቱ ፡ መካን ፡ ዘቀተሎሙ ፡ ለቅዱሳን ፡ ቦቱ ፡ ወነደረ ፡ ውስቴቱ ፡ ገዳሙ ፡ ቅዱስ ፡ አባ ፡ ማቴዎስ ፡ ወከሠተ ፡ እግዚአብሔር ፡ እምሥጋሆሙ ፡ ለቅዱሳን ፡ ተአምራተ ፡ ወፈውሰ ፡ ዓቢየ ፡ ገሃደ ፡ ለኵሉ ፡ ሰብእ ።

ትንብልናሆሙ ፡ ወበረከቶሙ ፡ የሀሉ ፡ ምስሌነ ፡ ወምስለ ፡ ኵሎሙ ፡ ውሉደ ፡ ጥምቀት ፡ አሜን ። አሜን ።

3. ኀበ] T *incip.* — 4. ኀቤሃ] T ኀቤሁ. — *ib.* post እግዚአብሔር T *add.* በጸሎቱ. — 4-5. ወመጽአ ፡ ቅዱስ] T ወመጽአ ፡ ኀቤሃ ፡ ብፁዕ. — 6. ውእቱ] T *om.* — *ib.* ምእመናነ] T ማእምራነ. — 7. ante ክርስቶስ T *add.* ኢየሱስ — *ib.* post መንግሥቱ T *add.* ከማሁ ፡ አምኑ. — 8. post ወሐነጹ T *add.* ሎሙ ፡ በህየ. — 9. ወእኅቱ ፡ ሳራ] T ወሳራ ፡ እኅቱ. — *ib.* ውሉዶሙ] T *om.* — *ib.* መካን] T *defic.* [variantes tirées des dix-huit premières lignes, non endommagées par le feu, du fol. 125 r° a.

10. — Lorsque les soldats du roi les eurent tués et furent revenus vers lui, l'esprit de Satan (Sayṭân) s'empara du roi, père de Marmehnâm et de Sara, le bouleversa et le rendit épileptique. La mère de saint Marmehnâm envoya vers saint Abba Matthieu et le fit parvenir vers elle, afin qu'il priât sur le roi et que *le Seigneur le guérît. Saint Abba Matthieu vint, pria sur le roi et le Seigneur le guérit par sa prière. Aussitôt le roi et sa femme crurent. Ils devinrent des chrétiens ayant foi en Notre-Seigneur le Christ, ainsi que tous les gens du royaume.

11. — Ils bâtirent une église sur les corps des saints Marmehnâm et Sara, sa sœur leurs enfants. Il y eut un grand monastère à l'endroit où on tua les saints. Saint Abba Matthieu y habita. Le Seigneur manifesta par les corps des saints des miracles et de grandes guérisons évidentes pour tous les gens.

Que leur intercession et leur bénédiction soient avec nous et avec tous les baptisés. Amen. Amen.

1. — ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ካዕበ ፡ አዕረፈ ፡ አቡ ፡ ቅዱስ ፡ ገብረ ፡ ክርስቶስ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ዘሀገረ ፡ እስክንድርያ ፡ ወውእቱ ፡ እምኍልቆሙ ፡ ለሊቃነ ፡ ጳጳሳት ፡ ፷ወ፮ ፨

2. — ወኮነ ፡ በመዋዕሊሁ ፡ ለዝንቱ ፡ አቡ ፡ ተአምራት ፡ ወመንክራት ፡ ብዙኃት ፡ እምውስቴቶሙ ፡ እስመ ፡ ውእቱ ፡ ሰምዐ ፡ በእንተ ፡ አሐቲ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ ዘተሐንጸት ፡ በስማ ፡ ለእግዝእትነ ፡ ቅድስት ፡ ማርያም ፡ በብሔረ ፡ እንዱልስ ፡ ከመ ፡ ዕፀ ፡ ዘይት ፡ ይቡስት ፡ ሀለወት ፡ ኀበ ፡ አንቀጸ ፡ ይእቲ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ ወበዕለተ ፡ በዓላ ፡ ለእግዝእትነ ፡ ቅድስት ፡ ማርያም ፡ ትሠርዕ ፡ ይእቲ ፡ ዕፅ ፡ ወትፈሪ ፨ ወሶበ ፡ ተፈጸመት ፡ ይእቲ ፡ በዓል ፡ ትትመየጥ ፡ ይእቲ ፡ ዕፅ ፡ ወትየብስ ፡ በከመ ፡ ኮነት ፡ ቀዳሚ ።

3. — ወበእንተዝ ፡ ሰአለ ፡ ዝንቱ ፡ ቅዱስ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ገብረ ፡ ክርስቶስ ፡ ኀ

1. ወበዛቲ] P ወበት *sic*. — *ib.* አቡ ፡ ቅዱስ] P, O, *A* አባ. — 2. ዘሀገረ] O ኀበ ፡ ሀገረ. — *ib.* እምኍልቆሙ] A እምኆልቆሙ *sic* (la lettre ኆ, d'une mauvaise graphie, est de seconde main); O እምኍልቈሙ *sic*. — *ib.* ለሊቃነ ፡ ጳጳሳት] P, O, *A* ለአበው ፡ ሊቃነ ፡ ጳጳሳት. — 4. እምውስቴቶሙ] P, O, *A om.* — *ib.* እስመ] P, O, *A* ወናሁ. — *ib.* ሰምዓ] O ሰምዐ. — 4-5. ዘተሐንጸት] A *om.* — 5. ለእግዝእትነ ፡ ቅድስት ፡ ማርያም] P ለእግዝእትነ ፡ ቅድስት ፡ ድንግልት ፡ ማርያም; O ለእግዝእትነ ፡ ቅድስት፡ ድንግል ፡ ማርያም; *A* ለእግዝእትነ ፡ ማርያም. — *ib.* በብሔረ] P *om.* በ. — *ib.* ante ከመ O *add.* ወ. — 6. ሀለወት] A *om.* — *ib.* ኀበ ፡ አንቀጸ] P, O, *A* በአንቀጸ. — *ib.* ይእቲ] P, O, *A om.* — 6-7. በዓላ] O በዓሉ. — 7. post ቅድስት P, O, *A add.* ድንግል. — *ib.* ትሠርዕ] O ተሠርዕ *sic*. — 7-8. ተፈጸመት] A *om.* — 8. ይእቲ] P, O, *A* ውእቱ. — *ib.* ኮነት] P, O *om.* — *ib.* ቀዳሚ] *A* ቀዳሚት. — 9. post ወበእንተዝ P, O, *A add.* አንቃዕደወ ፡ ወ. — *ib.* ዝንቱ] A en surcharge. — *ib.* ሰአለ ፡ ዝንቱ ፡ ቅዱስ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ገብረ ፡ ክርስቶስ ፡ ኀበ ፡ እግዚአብሔር] P, O ወሰአለ ፡ ኀበ ፡ እግዚአብሔር ፡ ዝንቱ ፡ (O *om.* ዝንቱ) ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ አባ ፡ ገብረ ፡ ክርስቶስ; *A* ሳዕለ ፡ ዝንቱ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ አባ ፡ ገብረ ፡ ክርስቶስ ፡ ኀበ ፡ እግዚአብሔር.

4. Mort de Christodule, patriarche d'Alexandrie.

1. Incipit. — 2. Devant l'église de 'Endoulès un olivier desséché fleurit et donne des fruits le jour de la fête de la Sainte Vierge. — 3. Par une vision saint Christodule a la certitude de ce miracle. — 4. Il interroge publiquement un magistrat de 'Endoulès. — 5. Le magistrat fait le récit du miracle. — 6. Le peuple glorifie Dieu. — 7. Un imposteur, nommé Cyrille, intrigue auprès du roi d'Égypte pour se faire nommer métropolite d'Éthiopie. — 8. Saint Christodule prie Dieu de le délivrer de Cyrille. — 9. Châtiment et mort de Cyrille. — 10. Mort de saint Christodule.

1. — En ce jour aussi mourut le Père saint Christodule (Gabra-Krestos), patriarche de la ville d'Alexandrie ('Eskendryâ). Il est du nombre des patriarches le soixante-sixième.

2. — Il y eut dans les jours de ce Père des miracles et des prodiges nombreux. Parmi eux est le suivant : Lui-même apprit au sujet d'une église, qui avait été bâtie sous le vocable de Notre-Dame sainte Marie (Mâryâm) au pays de 'Endoulès, qu'un olivier sec se trouvait auprès de la porte de cette église, que le jour de la fête de Notre-Dame sainte Marie cet arbre bourgeonna et donna des fruits et que, lorsque la fête fut terminée, cet arbre revint à son premier état et devint sec, comme il était auparavant.

3. — C'est pourquoi ce saint patriarche Christodule demanda au Seigneur

በ ፡ እግዚአብሔር ፡ ከመ ፡ ያክሥት ፡ ሎቱ ፡ ዛተ ፡ ተአምረ ፡ ወበይእቲ ፡ ሌሊት ፡ መሰጦ ፡ መልአከ ፡ እግዚአብሔር ፡ ወአብጽሖ ፡ ኀበ ፡ ይእቲ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ ወርእየ ፡ ይእተ ፡ ዕፀ ፡ ይብስተ ፡ ሰበ ፡ ሠረፀት ፡ ወፈረ ፡ የተ ፡ ወተመይጠት ፡ ስቤሃ ፡ ወነገሮሙ ፡ ለሕዝብ ፡ ዘከመ ፡ ኮነ ፡ ወናፈቁ ፡ በእንተ ፡ ዝንቱ ።

4. — ወእምድኅረ ፡ ሕዳጥ ፡ መዋዕል ፡ በጽሐ ፡ ፩ብእሲ ፡ መኰንን ፡ እምሀገረ ፡ እንዱልስ ፡ ዘስሙ ፡ ዮሐንስ ፨ ወተስእሎ ፡ አብ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ገብረ ፡ ክርስቶስ ፡ በቅድመ ፡ ኵሎሙ ፡ ካህናት ፡ ወሕዝብ ፡ ወይቤሎ ፡ እሙንኑ ፡ ዘሰማዕኩ ፡ ከመ ፡ ሀለወት ፡ ዘይት ፡ ይብስት ፡ ኀበ ፡ አንቀጸ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ ዘእግዝእትን ፡ ቅድስት ፡ ድንግል ፡ ማርያም ፡ በሀገረ ፡ እንዱልስ ፡ ወበዕለተ ፡ በዓለ ፡ እግዝእትን ፡ ቅድስት ፡ ድንግል ፡ ማርያም ፡ ትሠርዕ ፡ ወትፈሪ ፨

5. — ወተሰጥዎ ፡ ውእቱ ፡ ብእሲ ፡ ወይቤሎ ፡ እሙን ፡ ውእቱ ፡ አአቡየ ፡ እስመ ፡ ነበርኩ ፡ በህየ ፡ በዕለተ ፡ በዓለ ፡ እግዝእትን ፡ ቅድስት ፡ ድንግል ፡ ማርያም ፡ ወርኢኩ ፡

1. ዛተ] A ዛቲ; P, O, A ዘንተ. — 2. ወአብጽሖ] P ወውስቴታ ፡ አብጽሖ; A ወበጽሐ. — 2-3. ወርእየ ፡ ይእተ ፡ ዕፀ ፡ ይብስተ] P, O, A ወርእያ ፡ ለይእቲ ፡ ዕፀ ፡ ይብስት. — 3. ሶበ] P, O, A ወድኅረ. — ib. ወተመይጠት] A ወተመይጠ. — 4. ለሕዝብ] P, O, A ለአሕዛብ. — ib. ወናፈቁ] A ወናፈቀ. — ib. በእንተ ፡ ዝንቱ] P, O, A በእንተዝ. — 5. ወእምድኅረ] O ወእምድኅረዝ. — ib. በጽሐ ፡ ፩ብእሲ] P በጽሐ ፡ ኀቤሁ ፡ ብእሲ; O, A በጽሐ ፡ ብእሲ. — 5-6. እንዱልስ] A እንድልስ. — 6. ante ዮሐንስ A add. አባ. ib. ወተስእሎ ፡ አብ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት] P ወተስእሎ ፡ ለውእቱ ፡ አብ ፡ ቅዱስ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት; O ወተስእሎ ፡ ውእቱ ፡ ቅዱስ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት; A ወተስእሎ ፡ ውእቱ ፡ አብ ፡ ቅዱስ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት. — ib. ante ገብረ ፡ ክርስቶስ P, O, A add. አባ. — 6-7. በቅድመ] A ወቅድመ. — 7. ወይቤሎ] O ወይቤሎሙ. — ib. እሙንኑ] P, O, A አማንኑ. — ib. ሀለወት] A om. — 8. ዘይት] P, O, A ዕፀ ፡ ዘይት. — ib. ቤተ ፡ ክርስቲያን] A ቤተ ፡ ክርስቲያና. — ib. ዘእግዝእትን] O, A ለእግዝእትን. — 9. እንዱልስ] A እድልስ sic. — ib. ወበዕለተ] O om. ወ. — ib. በዓለ ፡ እግዝእትን] P, O, A በዓላ ፡ ለእግዝእትን. — ib. ቅድስት ፡ ድንግል] A om. — 10. ትሠርዕ ፡ ወትፈሪ] P ትሠርዕ ፡ ወትፈሪ; O ወትፈሪውስኒ; A om. — 11-12. ወተሰጥዎ ፡ ውእቱ ፡ ብእሲ. — በዕለተ ፡ በዓለ ፡ እግዝእትን ፡ ቅድስት ፡ ድንግል ፡ ማርያም] A om. — 11. ወተሰጥዎ ፡ ውእቱ ፡ ብእሲ ፡ ወይቤሎ] O ወይቤ. — ib. እሙን ፡ ውእቱ] O እሙን ፡ እንጋ ፡ እሙ. — 11-12. አአቡየ ፡ እስመ — ማርያም ፡ ወ] O om. — 11. አአቡየ] P om. አ. — 12. በህየ] P om. በ. — ib. በዕለተ] P mot corrigé : primitivement il y avait በዓለ ; le pétiole vertical de la lettre ዕ a été mis sur ዓ et le

de lui manifester ce miracle. La nuit même, l'ange du Seigneur le ravit et le fit parvenir à cette église. Il vit l'arbre sec bourgeonner, donner des fruits et revenir aussitôt à son état antérieur. Il exposa aux gens ce qui s'était passé. Ils doutèrent à ce sujet.

4. — Peu de jours après, arriva un magistrat du pays de 'Endoulès, appelé Jean (Yohannès). Le Père patriarche Christodule l'interrogea devant tous les prêtres et le peuple. Il lui dit : « Est-il vrai, comme je l'ai appris, qu'un olivier sec, se trouvant auprès de la porte de l'église de Notre-Dame la Sainte Vierge Marie au pays de 'Endoulès, ait bourgeonné et ait donné des fruits le jour de la fête de Notre-Dame la Sainte Vierge Marie ? »

5. — Cet homme lui répondit et lui dit : « C'est vrai, ô mon Père. En effet, je me trouvais là le jour de la fête de Notre-Dame la Sainte Vierge

በአዕይንቲየ ፡ ለይእቲ ፡ ዕፅ ፡ እንዘ ፡ ይብስት ፨ ወሶበ ፡ ሠረቀ ፡ ፀሐይ ፡ በእለተ ፡ በዓለ ፡ እግዝእትነ ፡ ማርያም ፡ ሠረፀት ፡ ይእቲ ፡ ዕፅ ፡ ወኵሎሙ ፡ ሰብእ ፡ ይርእይዋ ፡ ዘጸገየት ፡ ወፈረየት ፡ ወበዝኃ ፡ ፍሬሃ ፡ እስከ ፡ መንፈቀ ፡ መዓልት ፡ ወኮነ ፡ ውስቴታ ፡ ፍሬ ፡ ብዙኃ ፡ ዘኢይትኌለቍ ፡ ግሙራ ፨ ወሶቤሃ ፡ ወፅአ ፡ መጋቤ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ ወነሥአ ፡ እምውእቱ ፡ ፍሬ ፡ ወገብሮ ፡ ቅብአ ፡ ዘይት ፡ ወአኅተወ ፡ እምኔሁ ፡ ማሕቶተ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ ወጸለዩ ፡ ወፈጸሙ ፡ ቅዳሴ ፡ ቍርባን ፡ ወነሥኡ ፡ ምሥጢራተ ፡ ቅድሳት ፡ ወሖሩ ፡ ኀበ ፡ በሓውርቲሆሙ ፨ ወእምድኅረዝ ፡ ወፅኡ ፡ መጋቢ ፡ ወካህናት ፡ እምቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ ወአስተጋብኡ ፡ ኵሎ ፡ ፍሬ ፡ ዘይት ፡ ዘውስተ ፡ ይእቲ ፡ ዕፅ ፡ እምድኅረ ፡ ነሥኡ ፡ እምኔሁ ፡ ሕዝብ ፡ በእንተ ፡ በረከት ፨ ወመጋቢሰ ፡ ወካህናት ፡ ገብርዎ ፡ ለውእቱ ፡ ፍሬ ፡ ዘይት ፡ ዘውስተ ፡ ይእቲ ፡ ዕፅ ፡ ለመኃትወ ፡ ቤ

lettre ተ a été ajoutée. — *ib.* በዓለ ፡ እግዝእትነ] P በዓላ ፡ ለእግዝእትነ. — *ib.* post ድንግል P *add.* በክልኤ. — *ib.* ወርኢኩ] A ወርእኢኩ *sic;* P ወርኢክዋ; O *om.* ወ.

1. በአዕይንቲየ] P, O በአዕይንትየ. — *ib.* ለይእቲ ፡ ዕፅ] O *om.* — *ib.* እንዘ] A እንተ. — *ib.* ይብስት] P, O ይብስታ. — 1-2. በእለተ ፡ በዓለ ፡ እግዝእትነ] P በዕለተ ፡ በዓላ ፡ ለእግዝእትነ; O በዕለታ ፡ ለእግዝእትነ. — 2. ante ማርያም P *add.* ቅድስት ፡ ድንግል. — *ib.* ይርእይዋ] A ይሬእይዋ primitivement, mais la lettre ሬ a été effacée pour faire place à ር; P, O ርእይዋ; *A* እለ ፡ ርእይዋ. — 3. ዘጸገየት ፡ ወፈረየት] A ወጸገየት ፡ ወፈረት *sic;* O ዘፈረየት ፡ ወጸገየት. — *ib.* ወበዝኃ ፡ ፍሬሃ] P, O ወኮነ ፡ ብዙኃ ፡ ፍሬ; *A* ወኮነ ፡ ፍሬሃ ፡ ብዙኃ. — 3-4. እስከ ፡ መንፈቀ ፡ መዓልት ፡ ወኮነ ፡ ውስቴታ ፡ ፍሬ ፡ ብዙኃ] *A om.* — *ib.* ወኮነ ፡ ውስቴታ ፡ ፍሬ ፡ ብዙኃ] P አውዕአት ፡ ውስቴታ ፡ ብዙኃ ፡ ፍሬ; O አውጽአ ፡ ውስቴታ ፡ ብዙኃ ፡ ፍሬ; *A* ወኮነ ፡ ፍሬሃ ፡ ብዙኃ. — 4. ዘኢይትኌለቍ] A ዘኢይትኈለቍ *sic;* O ዘይትኈለቍ; *A* ወኢትትኌለቍ. — *ib.* ante ግሙራ P *add.* ለ. — *ib.* ወሶቤሃ] A ወሴቤሃ primitivement, mais ሴ a été corrigé en ሶ. — *ib.* ወፅአ ፡ መጋቤ] O *om.;* T *incip.* — 5. ወነሥአ] T *om.* ወ. — *ib.* ወአኅተወ] P ወአኅተው *sic.* — *ib.* እምኔሁ] P, O, *A* እምኔሃ; T *om.* — 5-6. ማሕቶተ] A ሞሐት *sic;* T ማኅትወ. — 7. ኀበ] P, O, *A* ውስተ. — *ib.* ወፅኡ] T ወፅአ. — *ib.* መጋቢ] P, O, *A* መጋቤ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን. — 8. እምቤተ ፡ ክርስቲያን] P, O, *A om.;* T *om.* እም. — *ib.* ኵሎ] P *om.* — *ib.* ዘይት] P, O *om.* — 9. ante እምድኅረ P, O, *A*, T *add.* ወ. — *ib.* ሕዝብ] O *om.* — *ib.* ወመጋቢሰ] A ወመጋቢስ *sic;* P ሰ est de seconde main; T *defic.* (variantes tirées des quatorze premières lignes, non endommagées par le feu, du fol. 125 v° b). — 10. ገብርዎ ፡ ለውእቱ ፡ ፍሬ ፡ ዘይት ፡ ዘውስተ ፡ ይእቲ ፡ ዕፅ ፡ ለመኃትወ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ ወለሲሳዮሙ] A *om.* ዕፅ; P, O, *A* ገብርዎ ፡ ለውእቱ ፡ ፍሬ ፡ ዘይት ፡ ቅብአ ፡ ዘየአክሎሙ ፡ ለማኅቶተ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ ወለሲሳዮሙ ፡ (O ወሴሳዮሙ *sic*).

Marie. J'ai vu de mes yeux cet arbre, alors qu'il était sec. Lorsque le soleil se leva, le jour de la fête de Notre-Dame Marie l'arbre bourgeonna. Tous les gens le virent fleurir et donner des fruits. Ses fruits se multiplièrent jusqu'à midi. Il se produisit sur cet arbre beaucoup de fruits, tout à fait même innombrables. Aussitôt l'intendant de l'église sortit, prit de ces fruits, en fit de l'huile d'olive et alluma avec cette huile la lampe de l'église. On pria, on célébra le sacrifice de la messe, on reçut les mystères saints et on s'en alla chacun à son pays. Ensuite l'intendant et les prêtres sortirent de l'église. Ils recueillirent toutes les olives qui étaient sur cet arbre, après que les gens en eurent pris comme reliques bénies. L'intendant et les prêtres utilisèrent les olives qui étaient sur cet arbre pour les lampes de l'église

ተ ፡ ክርስቲያን ፡ ወለሲሳዮሙ ፡ እስከ ፡ ተፍጻሜተ ፡ *ዓመት ፨ ወበይእቲ ፡ ዕለት ፡ ተየብሰ ፡ ይእቲ ፡ ዕፅ ፡ ወይትነገፍ ፡ ቈጽላኒ ፡ ሶቤሃ ፨

6. — ወሰበ ፡ ሰምዑ ፡ ሕዝብ ፡ ዘንተ ፡ ተአምረ ፡ አንከሩ ፡ ፈድፋደ ፡ ወሰብሕዎ ፡ ለእግዚአብሔር ፡ ወአእኰትዋ ፡ ለእግዝእትነ ፡ ቅድስት ፡ ድንግል ፡ ማርያም ፨

7. — ወበመዋዕሊሁ ፡ ለዝንቱ ፡ አብ ፡ ሖረ ፡ አሐዱ ፡ ብእሲ ፡ ዘስሙ ፡ ቆረል ፡ ኀበ ፡ ብሔረ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ወረሰየ ፡ ርእሶ ፡ ጳጳሰ ፡ በሐሰት ፡ ወፈነወ ፡ ንዋየ ፡ ብዙኀ ፡ ኀበ ፡ ንጉሠ ፡ ግብጽ ፡ ወይቤሎ ፡ አዝዞ ፡ ለሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ገብረ ፡ ክርስቶስ ፡ ከመ ፡ ይፈኑ ፡ መልእክተ ፡ ወይሚመኒ ፡ ጳጳሰ ፡ እንዘ ፡ ሀሎኩ ፡ ውስተ ፡ ብሔረ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ወአንሰ ፡ ለለ ፡ ዓመት ፡ እፈኑ ፡ ለከ ፡ አምኃ ፡ ወርቀ ፨ ወጸውዖ ፡ ንጉሠ ፡ ግብጽ ፡ ለ

1. ተፍጻሜተ] O *om.* — *ib.* ዕለት] P ሌሊት. — 1-2. ተየብሰ] P, O, *A* የብሰት. — 2. ወይትነገፍ] P ወተነግፈ; O ወተፈግሰ *sic*; *A* ወተነግፈት. — *ib.* ቈጽላኒ] P ቈጽላ; O ቈጽሰ *sic*; *A* ቆጽላ *sic*. — *ib.* ሶቤሃ] P, O, *A om.* — 3. ወሰበ ፡ ሰምዑ ፡ ሕዝብ ፡ ዘንተ ፡ ተአምረ ፡ አንከሩ ፡ ፈድፋደ] P ወሰበ ፡ ሰምዑ ፡ ዘንተ ፡ ሕዝብ ፡ አንከሩ ፡ ተአምረ ፡ ፈድፋደ; O ወሰበ ፡ ሰምዑ ፡ ዘንተ ፡ ሕዝብ ፡ አንከሩ ፡ ፈድፋደ; *A* ወሰበ ፡ ሰም ፡ *sic* ሕዝብ ፡ ዘንተ ፡ ተአምረ ፡ አንከሩ ፡ ፈድፋደ. — 4. ወአእኰትዋ] A ወአእኮትዋ. — 5. ወበመዋዕሊሁ] O *om.* ወ. — 5-6. ሖረ ፡ አሐዱ ፡ ብእሲ ፡ ዘስሙ ፡ ቆረል ፡ ኀበ ፡ ብሔረ ፡ ኢትዮጵያ] A cacographie de ጵ; le pétiole supérieur horizontal se trouve à gauche, au lieu d'être à droite; P ሖረ ፡ ጰብእሲ ፡ ኀበ ፡ ብሔረ ፡ ኢትዮጵያ ፡ (cacographie de ጵ, cf. *supra*) ዘስሙ ፡ ቄረል; O ሖረ ፡ ኀበ ፡ ብሔረ ፡ ኢትያ ፡ *sic* ጰብእሲ ፡ ዘስሙ ፡ ቆረል; *A* ሖረ ፡ ኀበ ፡ ብሔረ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ፉብእሲ ፡ ዘስሙ ፡ ቆረል. — 6. ወረሰየ ፡ ርእሶ] P ወረሰየ ፡ ርእሳ; O ወረሰየ ፡ ርእሰ; *A* ረሰየ ፡ ርእሶ. — *ib.* ጳጳሰ] P ጵጵሰ (cacographie des deux ጵ, cf. *supra*); O ጳጳሰ; T *incip.* — *ib.* ወፈነወ] O ወፈነዉ *sic*. — *ib.* ብዙኀ] T *om.* — 7. ንጉሠ] O, T ንጉሦ. — *ib.* ግብጽ] O *om.* — *ib.* ወይቤሎ] P, O, *A* እንዘ ፡ ይብሎ. — *ib.* አዝዞ ፡ ለሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ገብረ ፡ ክርስቶስ] P ለሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ አባ ፡ ገብረ ፡ ክርስቶስ ፡ አዝዞ; O ለሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ዓባ ፡ ገብረ ፡ ክርስቶስ ፨ አዝዝ; *A* ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ አባ ፡ ገብረ ፡ ክርስቶስ ፡ አዝዞ; T ለሊቀ ፡ ጳጳስት ፡ *sic* አበ ፡ *sic* ገብረ ፡ ክርስቶስ. — 8. መልእክተ] A, T *om.* — *ib.* ጳጳሰ] O, *A* ጳጳስ; T ጰጰስ *sic*. — *ib.* ante እንዘ T *add.* ወ. — *ib.* ሀሎኩ] A ሀለኩ *sic*; O ሀሎ. — *ib.* post ሀሎኩ P, *A*, T *add.* ዝየ. — *ib.* ውስተ ፡ ብሔረ] P ኀበ ፡ ብሔርየ; O, *A* ውስተ ፡ ብሔርየ. — *ib.* ኢትዮጵያ] A, P, *A* cacographie de ጵ, cf. *supra*. — 9. ወአንሰ] P, O, *A*, T ወአነኒ. — *ib.* ለከ] T ለከሙ. — *ib.* አምኃ ፡ ወርቀ] P, *A*, T ብዙኃ ፡ ወርቀ ፡ አምኃከ (T አምኃ); O ብዙኃ ፡ አምኃከ *sic*. — *ib.* post ወጸውዖ ፡ ንጉሠ ፡ ግብጽ ፡ ለሊቀ ፡

et pour leur nourriture, jusqu'à la fin * de l'année. Le même jour, l'arbre redevint sec et ses feuilles tombèrent aussitôt. »

6. — Lorsque les gens eurent appris ce miracle, ils furent extrêmement étonnés. Ils glorifièrent le Seigneur et rendirent grâces à Notre-Dame la Sainte Vierge Marie.

7. — Dans les jours de ce Père, un homme, appelé Cyrille ([illegible]), alla au pays d'Éthiopie ('Ityopyâ) et se fit faux métropolite. Il envoya beaucoup d'argent au roi d'Égypte (Gebs). Il lui dit : « Ordonne au patriarche Christodule d'envoyer une députation et de m'instituer métropolite, pendant que je me trouve au pays d'Éthiopie. Pour moi, chaque année, je t'enverrai, comme présents, de l'or. » Le roi d'Égypte appela le patriarche Christodule

ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ገብረ ፡ ክርስቶስ ፡ ወይቤሎ ፡ ፈኑ ፡ ኀበ ፡ ብሔረ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ወሢሞ ፡ ለቆሪል ፡ ጳጳሰ ፨ ወአውሥአ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ወይቤሎ ፡ ኢኮነ ፡ መፍትው ፡ ዝንቱ ፡ ዘእንበለ ፡ ይብጻሕ ፡ ዝየ ፨ ወይቤሎ ፡ ንጉሥ ፡ በከመ ፡ አዘዝኩከ ፡ ግበር ። ወይቤሎ ፡ ፈቃድከ ፡ ለይኩን ፨

8. — ወወፅአ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ እምኀበ ፡ ንጉሥ ፡ እንዘ ፡ የሐዝን ፡ ወይቴክዝ ፡ በእንተዝ ፨ ወአስተጋብኦሙ ፡ ለኤጲስ ፡ ቆጶሳት ፡ ወነገሮሙ ፡ ዘከመ ፡ ይቤሎ ፡ ንጉሥ ፡ ወሐዘኑ ፡ ፈድፋደ ፨ ወጸለየ ፡ ዝንቱ ፡ አብ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ኀበ ፡ እግዚአብሔር ፡ ወአስተብቍዖ ፡ ከመ ፡ ያድኅኖ ፡ እምኃጢአቱ ፡ ለቆሪል ፨

9. — ወበውእቱ ፡ መዋዕል ፡ ተንሥአ ፡ ቆሪል ፡ ሐሳዊ ፡ ወነሥአ ፡ ወርቀ ፡ ብዙኃ ፡ ወጐየ ፡ እምብሔረ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ወበጽሐ ፡ ኀበ ፡ ሀገረ ፡ ደህላክ ፡ ወአኀዞ ፡ ንጉ

ጳጳሳት ፡ ገብረ ፡ ክርስቶስ O *add.* አዝዝ ፡ ከመ ፡ ይፈኑ ፡ መልእክተ ፡ ወይሢመኒ ፡ ጳጳሰ ፡ እንዘ ፡ ሀሎ ፡ ውስተ ፡ ብሔርየ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ወአነሂ ፡ ለለዓመት ፨ እፌኑ ፡ ለከ ፡ ብዙኃ ፡ ወርቀ ፡ አምኃከ ፡ ወጸውዖ ፡ ንጉሠ ፡ ግብጽ ፡ ለሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ አበ ፡ ገብረ ፡ ክርስቶስ (dittologie).

1. ante ገብረ ፡ ክርስቶስ P, O, *A*, T *add.* አባ. — *ib.* ፈኑ] A primitivement ፈፋ *sic*, mais le ፋ a été corrigé en ኑ. — *ib.* ብሔረ] P, O, *A*, T ሀገረ. — *ib.* ኢትዮጵያ] A, P, *A* cacographie de ጵ, cf. *supra*. — *ib.* ወሢሞ] A ወሥሞ; P, O ሰብአ ፡ እምኀቤከ ፡ ወይሢሞ; *A* ሰብአ ፡ እምኀቤከ ፡ ለይሢሞ. — 2. ለቆሪል] P ለቄሪል; O ለቄሬል. — *ib.* ጳጳሰ] O, *A* ጳጳስ; T ጰጳሰ *sic*. — *ib.* ሊቀ ፡ ጳጳሳት] T ውእቱ. — *ib.* ኢኮነ ፡ መፍትው ፡ ዝንቱ] P ኢኮነ ፡ መፍትወ; O, *A* ኢኮነ ፡ ዝንቱ ፡ መፍትው (O መንትው *sic*). — 3. post አዘዝኩከ P, *A* *add.* አነ. — *ib.* ግበር] P እግበር; O ግብሮ; T *defic.* (variantes tirées des seize premières lignes, non endommagées par le feu, du fol. 126 r° a). — 4. ፈቃድከ ፡ ለይኩን] *A* ፈቃደከ ፡ ለኩን *sic;* O ፈቃደከ ፡ ለይኩን. — 5-6. ወወፅአ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ እምኀበ ፡ ንጉሥ ፡ እንዘ ፡ የሐዝን ፡ ወይቴክዝ ፡ በእንተዝ] P, *A* ወወፅአ ፡ እንከ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ እንዘ ፡ የኀዝን ፡ እምኀበ ፡ ንጉሥ ፡ ወተከዘ ፡ ፈድፋደ ፡ በእንተዝ ፡ ነገር; O ወወፅአ ፡ ለሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ እንዘ ፡ የኀዝን ፡ እምኀበ ፡ ንጉሥ ፡ ወተከዘ ፡ ፈድፋደ ፡ በእንተዝ ፡ ነገር. — 6. ወአስተጋብኦሙ] O ወተጋብኦሙ. — *ib.* ለኤጲስ ፡ ቆጶሳት] P ለኵሎሙ ፡ ኤጲስ ፡ ቆጳሳት; O *om.* ለ. — 7. ወሐዘኑ ፡ ፈድፋደ] P, O, *A* ወሶበ ፡ ሰምዑ ፡ ኀዘኑ ፡ ፈድፋደ. — 7-8. ኀበ ፡ እግዚአብሔር ፡ ወአስተብቍዖ] P, O, *A* ወአስተብቍዖ ፡ ኀበ ፡ እግዚአብሔር. — 8. እምኃጢአቱ ፡ ለቆሪል] P, O, *A* እምተአድዎቱ ፡ ለቄሪል (*A* ለቆሪል). — 9. ቆሪል] P, O ቄሪል. — *ib.* ወነሥአ] O ወተንሥአ. — 9-10. ወርቀ ፡ ብዙኃ] P, O ብዙኃ ፡ ወርቀ. — 10. ኢትዮጵያ] A, P, *A* cacographie de ጵ, cf. *supra*. — *ib.* ሀገረ ፡ ደህላክ] P ብሔረ ፡ ዳሎክ; O ብሔረ ፡ ዳኅለክ ; *A* ሀገረ ፡ ዳህሉክ. — *ib.* ወአኀዞ ፡ ንጉሠ ፡ ደህላክ] *A* *om.* — *ib.* ወአኀዞ] O ወአኃዞ.

et lui dit : « Envoie une députation au pays d'Éthiopie et institue Cyrille métropolite. » Le patriarche répondit et lui dit : « Il ne faut pas faire ceci, mais il faut qu'il vienne ici. » Le roi lui dit : « Fais comme je t'ai ordonné. » Le patriarche lui dit : « Que ta volonté soit faite. »

8. — Le patriarche sortit de chez le roi, en étant triste et chagrin à ce sujet. Il réunit les évêques et leur exposa ce que le roi lui avait dit. Ils furent extrêmement tristes. Ce Père patriarche pria et supplia le Seigneur de le délivrer du crime de Cyrille.

9. — En ces jours-là, Cyrille, l'imposteur, se leva, prit beaucoup d'or, s'enfuit du pays d'Éthiopie et parvint au pays de Dehlâk. Le roi de

ሥ ፡ ደሀላክ ፡ ወነሥኦ ፡ ኵሎ ፡ ንዋዮ ፡ ወአሰሮ ፡ ወፈነዎ ፡ ኀበ ፡ ንጉሠ ፡ ግብጽ ፡ ወሞቅሖ ፡ ንጉሠ ፡ ግብጽ ፡ ፮አውራኀ ፡ ወእምድኅረዝ ፡ መተረ ፡ ርእሶ ፡ ወሞተ ፡ በእኩይ ፡ ሞት ። ወተወክፈ ፡ እግዚአብሔር ፡ ጸሎቶ ፡ ለዝንቱ ፡ አብ ።

10. — ወነበረ ፡ ዲበ ፡ መንበ* ረ ፡ ማርቆስ ፡ ወንጌላዊ ፡ ፴ዓመተ ፡ ወአሥመሮ ፡ ለእግዚአብሔር ፡ ወአዕረፈ ፡ በሰላም ።

ጸሎቱ ፡ ወበረከቱ ፡ የሀሉ ፡ ምስሌነ ፡ አሜን ።

1. — ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ከዕበ ፡ ኮነ ፡ ቅዱስ ፡ ስምዖን ፡ ሰማዕተ ፡ በመዋዕሊሆሙ ፡ ለተንበላት ።

2. — ዝንቱ ፡ ቅዱስ ፡ ተዋሥአ ፡ ምስለ ፡ ፩እመሳፍንተ ፡ ተንባላት ፡ ወሞኦ ፡ ወሖረ ፡ ውእቱ ፡ ወአስተዋደዮ ፡ ኀበ ፡ ርእሰ ፡ መሳፍንት ፡ ወይቤሎ ፡ ከመ ፡ ውእቱ ፡ ረገ

1. ደሀላክ] P ዳሉክ; O ዳኅለክ. — *ib.* ወፈነዎ] O ወፈነወ. — 1-2. ወሞቅሖ ፡ ንጉሠ ፡ ግብጽ] P, O, *A om.* — 2. ፮አውራኀ] P, O ፱አውራኀ. — *ib.* ወእምድኅረዝ] O ወእምዝ. — *ib.* መተረ] O, *A* መተሩ. — *ib.* post ርእሶ P, O, *A add.* በሰይፍ. — 3. ጸሎቶ] *A* ስእለቶ. — 4. ፴ዓመተ] O ፵ዓመተ. 6. ጸሎቱ — አሜን] P ጸሎቱ ፡ ወበረከቱ ፡ የሀሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ዘመንፈስ ፡ ቅዱስ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም; O ጸሎቱ ፡ ወበረከቱ ፡ የሀሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ተወልደ ፡ መድኅን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን; *A* ጸሎቱ ፡ ወበረከቱ ፡ የሃሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ነገደ ፡ ኢየሱስ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም (le nom propre ነገደ ፡ ኢየሱስ, de seconde main, est en surcharge; un autre nom propre, de seconde main aussi, se trouve en surcharge sur un grattage : ስእለ ፡ ጽዮን). — 7. ወበዛቲ] P, O, *A om.* ወ. — *ib.* ከዕበ] P, O, *A om.* — *ib.* ኮነ ፡ ቅዱስ ፡ ስምዖን ፡ ሰማዕት] P, *A* ኮነ ፡ ሰማዕተ ፡ ስምዖን ፡ ቅዱስ ፡ (*A om.* ቅዱስ) ዘእምሀገረ ፡ መኑፍ ፡ ልዕልት ፡ እምደብብ ፡ ግብጽ; O ኮነ ፡ ሰማዕት ፡ ስምዖን ፡ ዘሀገረ ፡ መኑፍ ፡ ልዕልት ፡ እምደብብ ፡ ግብጽ — 9. ተዋሥአ] O ተነሥአ. — *ib.* ፩እመሳፍንተ] A ፩እመሳፍንተ *sic*; O ፩መሳፍንተ *sic*. — *ib.* ተንባላት] *A* ተንባላታዊ. — *ib.* ወሞኦ] O ወሞአ. — *ib.* post ወሞኦ P, O, *A add.* ቅዱስ ፡ ስምዖን. — 9-10. ወሖረ] O *om.* ወ. — 10. post ውእቱ P, O, *A add.* ተንባላታዊ. — *ib.* ርእሰ] O ርእሶ. — *ib.* ከመ] P, O እስመ.

Dehlàk l'arrêta, prit tout son argent, l'enchaîna et l'envoya au roi d'Égypte. Le roi d'Égypte l'emprisonna pendant six mois. Ensuite il lui coupa la tête. Il mourut d'une mauvaise mort. Le Seigneur avait agréé la prière de ce Père.

10. — Il siégea sur le * siège de Marc (Màrqos), l'évangéliste, pendant trente ans. Il plut au Seigneur et mourut en paix.

Que sa prière et sa bénédiction soient avec nous. Amen.

5. Martyre de saint Simon de Manouf.

1. Incipit. — 2. A la suite de controverses avec un Musulman saint Simon subit le martyre.

1. — En ce jour aussi est saint Simon (Sem'on), martyr, dans les jours des Musulmans.

2. — Ce saint controversa avec l'un des chefs des Musulmans et le vainquit. Celui-ci alla l'accuser auprès du prince des chefs et lui dit que

መ ፡ ኅይማኖተ ፡ ተንባላት ፨ ወአኅዝዎ ፡ ወኰነንዎ ፡ ኵነኔ ፡ ዓቢየ ። ወመተሩ ፡ ርእሶ ፡ በሰይፍ ፡ ወነሥአ ፡ አክሊለ ፡ ስምዕ ፡ በመንግሥተ ፡ ሰማያት ፨

ጸሎቱ ፡ ወበረከቱ ፡ የሀሉ ፡ ምስሌነ ፡ አሜን ፨ አሜን ፨ ወአሜን ፨

II. — Revision ou Vulgate.

ሰላም ፡ ለስምዖን ፡ ምቱረ ፡ ክሳድ ፡ በሰይፍ ፨
ወለስምዖን ፡ ቢጹ ፡ ዘሀገረ ፡ መኑፍ ፨
ብሖር ፡ ወሚናስ ፡ ዘገነተ ፡ ወንጌል ፡ አዕዋፍ ፨
ጹሩነ ፡ በአዕጻው ፡ ወሕዝሉነ ፡ በክንፍ ፨
ከመ ፡ ታዕድዉነ ፡ እምቀልቀል ፡ ወጸድፍ ፨

1. ወኰነንዎ] O ወከነንዎ *sic*. — *ib*. ኵነኔ ፡ ዓቢየ] **A** ዓቢየ ፡ ኵነኔ. — *ib*. ወመተሩ] P, O, **A** ወእምዝ ፡ መተሩ. — 1-2. ርእሶ ፡ በሰይፍ] **A** በሰይፍ ፡ ርእሶ. — 3. ጸሎቱ — ወአሜን] P ጸሎቱ ፡ ወበረከቱ ፡ የሀሉ ፡ ምስለ ፡ ንጉሥነ ፨ ኢያሱ ። ለዓለመ ፡ ዓለም; O ጸሎቱ ፡ ወበረከቱ ፡ የሀሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ተወልደ ፡ መድኅን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን; **A** እግዚአብሔር ፡ ይምሐሮ ፡ በጸሎቱ ፡ ለፍቁሩ ፡ … ኢየሱስ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም (le premier terme du nom propre de première main, représenté par les points de suspension, est illisible; un nom propre (illisible) de seconde main est en surcharge; un autre nom propre, de seconde main aussi et en surcharge, se trouve sur un grattage : ስእለ ፡ ጽዮን). — 4. ሰላም] **A** ሰላ *sic*. — *ib*. ለስምዖን ፡ ምቱረ ፡ ክሳድ ፡ በሰይፍ] O *om*. — 6. ብሖር] **A** ብሔር. — 7. ወሕዝሉነ] P ወሕዙሉነ *sic*; O ወኅዙላነ. — 8. ታዕድዉነ] P, **A** ታዕድውነ *sic*; O ታዕድወኒ.

Simon avait maudit la foi des Musulmans. On l'arrêta et on le supplicia d'un grand supplice. On lui coupa la tête avec l'épée. Il reçut la couronne du martyre dans le royaume des cieux.

Que sa prière et sa bénédiction soient avec nous. Amen. Amen. Amen.

II. — Revision ou Vulgate.

6. Salâm a saint Simon de Manouf.

Salut à Simon, décapité par l'épée,
Et aux compagnons de Simon, de la ville de Manouf,
Behor et Minâs, oiseaux du jardin de l'Évangile.
Portez-nous dans vos mains et portez-nous sur vos ailes,
Afin de nous faire traverser le précipice et le gouffre.

1. — ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ከዕበ ፡ ኮነ ፡ ስምዓ ፡ ቅዱስ ፡ መርምህናም ፡ ወእኅቱ ፡ ሳራ ፡ ወ፵አግብርቲሁ ፡ ለገንቱ ፡ ቅዱስ ።

2. — ኮነ ፡ አቡሁ ፡ ንጉሥ ፡ አቶር ። ወያመልክ ፡ ግልፎ ፡ ዘስሞሙ ፡ ቤል ፡ ወበቤል ። ወእሙሰ ፡ ክርስቲያናዊት ፡ ይእቲ ።

3. — ወገንቱ ፡ ቅዱስ ፡ መርምህናም ፡ ሰአሎ ፡ ለአቡሁ ፡ ከመ ፡ ይፃእ ፡ ገዳመ ፡ ወይንዓው ፡ አራዊተ ። ወሶበ ፡ አብሖ ፡ ወፅአ ፡ ምስለ ፡ ፵አግብርቲሁ ፡ መስተዕዕናን ፡ አፍራስ ፡ ወበጺሖ ፡ ኀበ ፡ እሙ ፡ ይቤላ ፡ አሐውር ፡ እንዓው ፡ አራዊተ ። ወትቤሎ ፡ እሙ ፡ ይባርክ ፡ ላዕሌከ ፡ እግዚአብሔር ፡ አምላከ ፡ ሰማያት ፡ ወምድር ። ወሖረ ፡ በጺሖ ፡ ኀበ ፡ ደብረ ፡ መቅሉብ ፡ ወኀደረ ፡ ህየ ።

4. — ወበሌሊት ፡ ጸውዖ ፡ መልአከ ፡ እግዚአብሔር ። ወይቤሎ ፡ መርምህናም ፡ ተ

1. ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ከዕበ] O ወከዕበ ፡ በዛቲ ፡ ዕለት. — *ib.* ቅዱስ] *om.* — 2. ወ፵አግብርቲሁ] P ወ፵አግብርቲሁ; O ፲ወ፱አግብርቲሁ. — 3. ወያመልክ] O ወያመልክ. — *ib.* ግልፎ] O ግልፎተ *sic*; A ግልፍተተ. — *ib.* ዘስሞሙ] O ዘስሙ. — 3-4. ቤል ፡ ወበቤል] O ቤቴል ፡ ወበቤቴል. — 4. ወእሙሰ] O *om.* ሰ — 5. ወገንቱ] A ወገንቱስ. — *ib.* ቅዱስ] A *om.* — 6. አብሖ] O አበሖ. — 7. ወበጺሖ] O ወበጽሐ. — *ib.* ante ይቤላ A *add.* ወ. — *ib.* አሐውር] O አውር *sic.* — *ib.* እንዓው] O ከመ ፡ ይንዓው. A ከመ ፡ እንዓው. — *ib.* ወትቤሎ] A ወቤሎ *sic.* — 9. ኀበ] O *om.* — *ib.* መቅሉብ] O, A መቅሉብ. 10. መርምህናም] O መርምህናም ፡ መርምህናም ፡ መርምህናም.

7. Relation propre du Martyre de saint Marmehnâm et de sa sœur Sara.

1. Incipit. — 2. Les parents de saint Marmehnâm. — 3. Saint Marmehnâm va chasser au désert. — 4. Sur la révélation d'un ange il va trouver Abba Matthieu. — 5. Il lui demande de guérir sa sœur de la lèpre. — 6. Abba Matthieu opère la guérison et baptise saint Marmehnâm, sa sœur et ses serviteurs. — 7. Le roi 'Ator, père de saint Marmehnâm, se fâche contre son fils. — 8. Il ordonne de le tuer. — 9. Martyre de saint Marmehnâm, de sa sœur et de ses serviteurs. — 10. Le roi devient fou. — 11. Abba Matthieu lui rend la raison et le baptise. — 12. Le roi fait bâtir une église. — 13. La mère de saint Marmehnâm dépose dans des châsses les ossements des martyrs.

1. — En ce jour aussi est le martyre de saint Marmehnâm, de sa sœur Sara (Sârâ) et des quarante serviteurs de ce saint.

2. — Son père était le roi 'Ator. Il adorait des statues appelées Bêl et Bâbêl. Mais sa mère était chrétienne.

3. — Ce saint Marmehnâm demanda à son père de partir au désert, afin de chasser les bêtes. Lorsqu'il lui eut permis, il partit avec ses quarante serviteurs, cavaliers. Parvenu auprès de sa mère, il lui dit : « Je vais chasser les bêtes. » Sa mère lui dit : « Que le Seigneur, Dieu des cieux et de la terre, te bénisse. » S'en étant allé, il parvint au mont Maqlub. Il demeura là.

4. — Pendant la nuit, l'ange du Seigneur l'appela et lui dit : « Marmehnâm,

ንሥእ ፡ ወዕርግ ፡ ውስተ ፡ ዝንቱ ፡ ደብር ፡ ወትረክብ ፡ ብእሴ ፡ ቅዱሰ ፡ ዘስሙ ፡ ማቴዎስ ፡ ወውእቱ ፡ ይነግረከ ፡ ነገረ ፡ ሕይወት ። ወበሳኒታ ፡ ሶበ ፡ ዓርገ ፡ ውእቱ ፡ ውስተ ፡ ደብር ፡ ረከቦ ፡ ለአባ ፡ ማቴዎስ ፡ ለቢሶ ፡ ጸጕረ ፡ ከመ ፡ በግዕ ። ወርእዮ ፡ መርምህናም ፡ ፈርሃ ፡ እምኔሁ ፡ ወይቤሎ ፡ ቅዱስ ፡ ማቴዎስ ፡ ቅረብ ፡ ኀቤየ ፡ አወልድየ ፡ እስመ ፡ አነሂ ፡ ብእሲ ፡ ዘከማከ ፡ ፍጥረቱ ፡ ለእግዚአብሔር ። ወይቤሎ ፡ መርምህናም ፡ ቦኑ ፡ አምላክ ፡ ሀለወ ፡ ዘእንበለ ፡ አማልክተ ፡ አቡየ ። ወመሀሮ ፡ ኵሎ ፡ ሃይማኖተ ፡ እግዚአብሔር ፡ እስከ ፡ ልደተ ፡ ክርስቶስ ፡ ወሞቱ ፡ ወትንሣኤሁ ፡ ወዕሤተ ፡ ጻድቃን ፡ ወፍዳ ፡ ኃጥኣን ።

5. — ወይቤሎ ፡ መርምህናም ፡ አአባ ፡ ሀለወት ፡ እኅትየ ፡ ዘአኃዛ ፡ ሕማመ ፡ ለምጽ ፡ እምርእሳ ፡ እስከ ፡ እግራ ፡ ወለእመ ፡ ፈወስካ ፡ በጸሎትከ ፡ ወበስሙ ፡ ለአምላክከ ፡ አነ ፡ አአምን ፡ ቦቱ ፡ ወይቤሎ ፡ አባ ፡ ማቴዎስ ፡ ነዓ ፡ ንረድ ፡ ኅቡረ ፡ ወአነ ፡ እፌውሳ ።

6. — ወወሪዶ ፡ እምነ ፡ ደብር ፡ ቅዱስ ፡ መርምህናም ፡ ኃደጎ ፡ ለአባ ፡ ማቴዎስ ፡

1. ብእሴ] O, *A* ብእሲ. — 2. ይነግረከ] O ይነግረነ. — 2-3. ውእቱ ፡ ውስተ ፡ ደብር] *A* ውስተ ፡ ውእቱ ፡ ደብር. — 3. ante ረከቦ O, *A* *add.* ወ. — *ib.* ማቴዎስ] *A* *om.* — 4. ante ማቴዎስ *A* *add.* አባ. — *ib.* ቅረብ] O ቅሩብ. — 5. ብእሲ] O *om.* — *ib.* ዘከማከ] *A* ዘከማየ. — *ib.* ፍጥረቱ ፡ ለእግዚአብሔር] *A* ፍጥረተ ፡ እግዚአብሔር. — 6. ሀለወ] O, *A* *om.* — *ib.* አማልክተ] *A* *om.* — *ib.* post ወመሀሮ O, *A* *add.* አባ ፡ ማቴዎስ. — 7. ወሞቱ] P ወሞቶ. — 9. ante መርምህናም *A* *add.* ቅዱስ. — 10. ante እስከ O *add.* ወ. — *ib.* ወለእመ] O *om.* ለ. — *ib.* ፈወስካ] O ፈወስከ; *A* ፈወስኮ. — *ib.* ወበስሙ] P *om.* በ; *A* *om.* ወ. — 11. አነ ፡ አአምን ፡ ቦቱ] O አምኑ ፡ ቦቱ; *A* አአምን ፡ አነ ፡ ቦቱ. — *ib.* ንረድ] P ረድእ. — *ib.* ወአነ ፡ እፌውሳ] P ወአነ ፡ እፈውሳ; O ወእፌውስ. — 12. እምነ ፡ ደብር ፡ ቅዱስ ፡ መርምህናም] *A* ቅዱስ ፡ መርምህናም ፡ እምደብር.

nâm, lève-toi et monte à cette montagne. Tu trouveras un homme saint, appelé Matthieu (Mâtêwos). Lui-même te dira des paroles de vie. » Le lendemain, lorsque lui-même fut monté à la montagne, il trouva Abba Matthieu revêtu de poils comme un mouton. L'ayant vu, Marmehnâm eut peur de lui. Saint Matthieu lui dit : « Approche de moi, ô mon fils, car moi aussi je suis un homme comme toi, une créature du Seigneur. » Marmehnâm lui dit : « Est-ce qu'il existe un Dieu autre que les dieux de mon père? » Saint Matthieu lui enseigna toute la foi en le Seigneur jusqu'à la naissance du Christ, sa mort, sa résurrection, la récompense des justes et la punition des pécheurs.

5. — Marmehnâm lui dit : « O Abba, il y a ma sœur que le mal de la lèpre a prise de la tête aux pieds. Si tu la guéris par ta prière et par le nom de ton Dieu, moi-même je croirai en lui. » Abba Matthieu lui dit : « Viens, descendons ensemble. Moi-même, je la guérirai. »

6. — Étant descendu de la montagne, saint Marmehnâm laissa Abba

በፍኖት ፡ ወበጺሖ ፡ ኀበ ፡ እሙ ፡ ነገሮ ፡ ኵሎ ። ወእምዝ ፡ ነሥኣ ፡ ለእኅቱ ፡ በኅቡእ ፡ ወወሰዳ ፡ ኀበ ፡ አባ ፡ ማቴዎስ ። ወሶበ ፡ ርእዮሙ ፡ ገብረ ፡ ጸሎተ ፡ ነዊኀ ፡ ኀበ ፡ እግዚአብሔር ፡ ወኈድአ ፡ ምድረ ፡ በ ማዕተቡ ፡ ወነቅዐ ፡ ማይ ፡ ከመ ፡ ማየ ፡ ባሕር ፡ ወአውረዶሙ ፡ ውስተ ፡ ማይ ። ወአንበረ ፡ እዴሁ ፡ ዲበ ፡ ርእሶሙ ፡ ወአጥመቆሙ ፡ በስመ ፡ አብ ፡ ወወልድ ፡ ወመንፈስ ፡ ቅዱስ ፡ ወለ፵አግብርቲሁ ፡ ምስሌሁ ፡ ወወሀቦሙ ፡ ምሥጢራተ ፡ ቅድሳት ፡ ወበጊዜሃ ፡ ንጽሐት ፡ እኅቱ ፡ እምለምጻ ። ወእምዝ ፡ መሀሮሙ ፡ ወአጽንዖሙ ፡ በአሚነ ፡ እግዚእነ ፡ ኢየሱስ ፡ ክርስቶስ ፡ ከመ ፡ ይትወከፉ ፡ ኵሎ ፡ ሕማመ ፡ ወመቅሠፍተ ፡ ዘይመጽእ ፡ ላዕሌሆሙ ፡ በእንተ ፡ ስሙ ። ወእምዝ ፡ ጸለየ ፡ ላዕሌሆሙ ፡ ወባረከሙ ፡ ወፈነዎሙ ፡ በሰላም ።

7. — ወበጺሖ ፡ ቅዱስ ፡ መርምህናም ፡ ቦአ ፡ ኀበ ፡ እሙ ፡ ወኢሖረ ፡ ኀበ ፡ አቡሁ ፡ ወኢቦአ ፡ ቤተ ፡ አማልክቲሁ ። ወሰሚዖ ፡ አቡሁ ፡ ንጉሥ ፡ ተምዐ ፡ ወአዘዘ ፡ ይዝብጥዎ ። ወወፅአ ፡ ቅዱስ ፡ መርምህናም ፡ ምስለ ፡ እኅቱ ፡ ወሠራዊቱ ፡ ወዓርገ ፡ መልዕልተ ፡ ደብር ፡ ዘስማ ፡ ቅስር ፡ ወነበረ ፡ ህየ ።

8. — ወሰሚዖ ፡ አቡሁ ፡ ፈነወ ፡ መኳንንተ ፡ ኀቤሁ ፡ ምስለ ፡ አልባሰ ፡ ክብር ፡ ወ

1. ወበጺሖ] A ወኢበጽሖ. — *ib.* ነሥኣ] O ነሥእ. — 2. ነዊኀ] O, A ነዋኀ. — 3. ወኈድአ ፡ ምድረ] O ወ...ለምድር (le mot qui suit le ወ copulatif est illisible); A ወኈድኦ ፡ ለምድር. — *ib.* በ ማዕተቡ] O በማዕቡ *sic.* — 4. ርእሶሙ] O ርእሱ. — 5. ወለ፵አግብርቲሁ] O, A ወለ፵ዐደው ፡ አግብርቲሁ. — 5-6. ምሥጢራተ] O ምሥጢረ. — 6. እኅቱ] P *om.* — 10. ወበጺሖ] O ወበጺሖሙ. — *ib.* ቅዱስ] O *om.* — *ib.* ቦአ] O *om.* — *ib.* ወኢሖረ] A *om.* ኢ. — 10-11. አቡሁ] O *om.* — 13. ዘስማ] O, A ዘስሙ. — *ib.* ቅስር] O ቄሳር; A ቅሳር. — 14. አልባሰ ፡ ክብር] O, A አልባስ ፡ ክቡር.

Matthieu en chemin. Étant parvenu chez sa mère, il lui exposa tout. Alors il prit sa sœur en cachette et la mena à Abba Matthieu. Lorsqu'il les vit, Abba Matthieu fit une longue prière au Seigneur et frappa la terre, en faisant le signe de la croix. L'eau jaillit comme l'eau d'un lac. Il les fit descendre dans l'eau. Il posa sa main sur leur tête et les baptisa au nom du Père, du Fils et du Saint-Esprit, ainsi que les quarante serviteurs qui étaient avec Marmehnâm. Il leur donna les mystères saints. Immédiatement la sœur de Marmehnâm fut purifiée de sa lèpre. Puis il les exhorta et les affermit dans la foi en Notre-Seigneur Jésus-Christ, afin qu'ils reçussent toute souffrance et tout coup qui viendraient sur eux à cause du nom du Christ. Ensuite il pria sur eux, les bénit et les congédia en paix.

7. — Saint Marmehnâm, étant parvenu à son pays, entra chez sa mère. Il n'alla pas trouver son père et n'entra pas dans le temple de ses dieux. L'ayant appris, son père, le roi, se fâcha. Il ordonna de le frapper. Saint Marmehnâm partit avec sa sœur et ses soldats. Il monta au haut de la montagne appelée Qesr et demeura là.

8. — L'ayant appris, son père envoya vers lui des magistrats avec les

አክሊለ ፡ መንግሥት ፡ ከመ ፡ ይበልዎ ፡ ንሣእ ፡ መንግሥትየ ፡ ወነጸሮሙ ፡ ወተቈጥዓ ፡ ላዕሌሆሙ ፡ ወይቤሎሙ ፡ አንሰ ፡ አኀሥሥ ፡ መንግሥተ ፡ እግዚእየ ፡ ኢየሱስ ፡ ክርስቶስ ፡ ዘኢይበሊ ፡ ወኢይማስን ። ወሰሚዖ ፡ አቡሁ ፡ ተምዓ ፡ ጥቀ ፡ ወአዘዘ ፡ ይቅትሉ ፡ አግብርቲሁ ፡ ቅድመ ፡ ከመ ፡ ይፍራህ ፡ ልቡ ፡ ወይትመየጥ ። እመሰ ፡ ኢፈርሀ ፡ ልቡ ፡ ወኢተመይጠ ፡ አዘዘ ፡ ይቅትሉ ፡ ኪያሁኒ ፡ ምስለ ፡ እኅቱ ።

9. — ወሰሚዖ ፡ ቅዱስ ፡ መርምህናም ፡ ጸለየ ፡ ወሰአለ ፡ ኀበ ፡ እግዚአብሔር ፡ ከመ ፡ የሀቦ ፡ ኵሎ ፡ ተምኔቶ ። ወመጽአ ፡ ቃል ፡ እንዘ ፡ ይብል ፡ ሰ*ማዕኩ ፡ ጸሎተከ ፡
* P, 111 v° b. ወወሀብኩከ ፡ ፈቃደ ፡ ልብከ ። ወሶቤሃ ፡ መተሩ ፡ ሐራ ፡ አርእስቲሆሙ ፡ ለቅዱሳን ፡ በሰይፍ ፡ ወወገርዎሙ ፡ ውስተ ፡ ግብ ፡ ወአምጽኡ ፡ ብዙኀ ፡ ዕፀወ ፡ ከመ ፡ ያውዕዩ ፡ ሥጋሆሙ ፡ በእሳት ፡ ለቅዱሳን ። ወኢረከብዎሙ ፡ እስመ ፡ እግዚአብሔር ፡ ሠወሮሙ ፡ ወሶበ ፡ ርእዩ ፡ ሐራ ፡ ከመ ፡ ጸልመ ፡ ጸሓይ ፡ ወምድር ፡ አድለቅለቀት ፡ ፈርሁ ፡ ወጐዩ ።

1. ይበልዎ] P, *A* ይቤልዎ; O ይብልዎ. — *ib.* ante መንግሥትየ *A add.* ዘንተ. — *ib.* ወተቈጥዓ] O *om.* ወ. — 2-3. አኀሥሥ ፡ መንግሥተ ፡ እግዚእየ ፡ ኢየሱስ ፡ ክርስቶስ] O አኀሥሥ ፡ እግዚእየ ፡ ኢየሱስ ፡ ክርስቶስ; *A* አኀሥሥ ፡ መንግሥተ ፡ እግዚአብሔር ፡ እግዚእየ ፡ ኢየሱስ ፡ ክርስቶስ. — 3. ወኢይማስን] O, *A* ወዘኢይማስን. — *ib.* ante ይቅትሉ *A add.* ከመ. — 4-5. አግብርቲሁ ፡ ቅድመ — አዘዘ ፡ ይቅትሉ] O *om.* — 4. ቅድመ ፡ ከመ ፡ ይፍራህ] *A* ከመ ፡ ይፍራህ ፡ ቅድመ. — *ib.* ወይትመየጥ] *A* ወይትመየጡ. — *ib.* ante እመሰ P *add.* ኀቤሁ; *A add.* ወ. — 4-5. ልቡ ፡ ወኢተመይጠ ፡ አዘዘ] *A om.* — *ib.* ይቅትሉ] *A* ወኢትቅትሉ. — 8. post ወወሀብኩከ O *add.* ጸሎተከ primitivement, mais de petits traits horizontaux au-dessus et au-dessous de chaque lettre de ce mot indiquent qu'il doit être considéré comme biffé. — *ib.* አርእስቲሆሙ ፡ ለቅዱሳን] *A* ለቅዱሳን ፡ አርእስቲሆሙ. — 9. በሰይፍ] O *om.* — *ib.* ያውዕዩ] *A* ያውዕይዎሙ. — 10. ወኢረከብዎሙ] O *om.* ኢ. — *ib.* እግዚአብሔር ፡ ሠወሮሙ] *A* ሠወሮሙ ፡ እግዚአብሔር.

vêtements de pompe et la couronne royale, afin de lui dire : « Prends mon royaume. » Marmehnâm les regarda et s'emporta contre eux. Il leur dit : « Pour moi, je cherche le royaume de mon Seigneur Jésus-Christ, qui ne vieillit pas et ne s'éteint pas. » L'ayant appris, son père se fâcha fort. Il ordonna de tuer les serviteurs de Marmehnâm d'abord, afin que son cœur eût peur et changeât de sentiment. Mais comme son cœur n'eut pas peur et ne changea pas de sentiment, il ordonna de le tuer, lui aussi avec sa sœur.

9. — L'ayant appris, saint Marmehnâm pria et demanda au Seigneur
* P, 111 v° b. d'exaucer pour lui tous ses vœux. Vint une parole disant : « *J'ai entendu ta prière et j'ai exaucé pour toi le désir de ton cœur. » Aussitôt les soldats coupèrent les têtes des saints avec l'épée. Ils les jetèrent dans une fosse. Ils apportèrent beaucoup de bois, afin de brûler par le feu les corps des saints. Mais ils ne les trouvèrent pas, car le Seigneur les avait cachés. Lorsque les soldats virent que le soleil s'obscurcissait et que la terre tremblait, ils eurent peur et s'enfuirent.

10. — ወቦአ ፡ ሰይጣን ፡ ውስተ ፡ ልበ ፡ ንጉሥ ፡ አቶር ፡ ወከልሐ ፡ ከመ ፡ ሐራውያ ።

11. — ወሰሚዓ ፡ እሙ ፡ ለቅዱስ ፡ መርምህናም ፡ ከመ ፡ አብደ ፡ ምታ ፡ ፈነወት ፡ ኀበ ፡ አባ ፡ ማቴዎስ ፡ ወአብጽሐቶ ፡ ወነገረቶ ፡ ግብሮ ፡ ለንጉሥ ። ወሶቤሃ ፡ ጸለየ ፡ ላዕለ ፡ ዘይት ፡ ወቀብዖ ፡ አባ ፡ ማቴዎስ ፡ ወወፅአ ፡ እምኔሁ ፡ ሰይጣን ፡ በአምሳለ ፡ ሐራውያ ፡ ወአምነ ፡ ንጉሥ ፡ በእግዚእነ ፡ ኢየሱስ ፡ ክርስቶስ ። ወአጥመቆሙ ፡ ለንጉሥ ፡ ወለብእሲቱ ፡ ወለኵሉ ፡ ሰብአ ፡ ቤቱ ፡ ወለኵሉ ፡ ሰብአ ፡ ሀገረ ፡ መንግሥቱ ።

12. — ወአዘዞ ፡ ይሕንጽ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ በስመ ፡ እግዝእትነ ፡ ቅድስት ፡ ድንግል ፡ በክልኤ ፡ ማርያም ፡ ወላዲተ ፡ አምላክ ፡ ወይዝሩ ፡ ንዋዮ ፡ ምጽዋተ ፡ ለነዳያን ፡ ወገብረ ፡ በከመ ፡ አዘዞ ።

13. — ወእምዝ ፡ ገብረት ፡ እሙ ፡ ለቅዱስ ፡ መርምህናም ፡ ፵ተ ፡ ሣጹናተ ፡ እምአዕባን ፡ ክቡራት ፡ ወአስተጋብአት ፡ አዕጽምቲሆሙ ፡ ለእሙንቱ ፡ ሐራ ፡ ሰማዕታት ፡

1. ከመ] O dittologie. — *ib.* ልበ ፡ ንጉሥ ፡ አቶር] P ልበ ፡ ለናክሬም ፡ ንጉሠ ፡ አቶር. — 3. አብደ] O አብድ. — *ib.* ፈነወት] A ፈተወት. — 4. ግብሮ] A *om.* — 5. ወቀብዖ] O ወቀብዖ. — *ib.* እምኔሁ] P *om.* — 5-6. ሐራውያ] O ሐራውያን. — 6. ወአምነ] A *om.* ወ. — *ib.* በእግዚእነ ፡ ኢየሱስ ፡ ክርስቶስ] O በአምሳለ ፡ እግዚእነ ፡ ኢየሱስ ፡ ክርስቶስ; A በሃይማኖተ ፡ እግዚአብሔር. — *ib.* ወአጥመቆሙ] O ወአጥመቆ. — 6-7. ለንጉሥ ፡ ወለብእሲቱ ፡ ወለኵሉ ፡ ሰብአ ፡ ቤቱ ፡ ወለኵሉ ፡ ሰብአ ፡ ሀገረ ፡ መንግሥቱ] O ምስለ ፡ ብእሲቱ ፡ ወኵሉ ፡ ሰብአ ፡ ቤቱ ፡ ወኵሉ ፡ ሰብአ ፡ ሀገረ ፡ መንግሥቱ; A ምስለ ፡ ብእሲቱ ፡ ወኵሉ ፡ ሰብአ ፡ ቤቱ ፡ ሀገረ ፡ መንግሥቱ. — 8. በስመ ፡ እግዝእትነ] A በስማ ፡ ለእግዝእትነ. — 8-9. ቅድስት ፡ ድንግል ፡ በክልኤ] O *om.* በክልኤ; A *om.* — 9. ወይዝሩ] O ወይዘሩ. — *ib.* ምጽዋተ] A *om.* — *ib.* post ለነዳያን O, A *add.* ወለምስኪናን. — 10. ወገብረ] A ወገብረት. — *ib.* ante በከመ A *add.* ኵሎ. *ib.* አዘዞ] O ኮሎ ፡ አዘዘ; A አዘዘ. — 11. ሣጹናተ] O *om.* ሣ; A ሣጹነ. — 11-12. እምአዕባን] O እምአንብዕ *sic.* — 12. ለእሙንቱ ፡ ሐራ ፡ ሰማዕታት] O *om.* ሐራ; A ለእሙንቱ ፡ ሠማዕታት.

10. — Satan (Sayṭân) entra dans le cœur du roi 'Ator, qui cria comme un porc.

11. — Ayant appris que son mari était devenu fou, la mère de saint Marmehnâm envoya vers Abba Matthieu, le fit venir et lui exposa l'affaire du roi. Aussitôt Abba Matthieu pria sur de l'huile et oignit 'Ator. Satan sortit de lui sous l'aspect d'un porc. Le roi crut en Notre-Seigneur Jésus-Christ. Abba Matthieu baptisa le roi, sa femme, tous les gens de sa maison et tous les gens de sa ville royale.

12. — Il ordonna à Abba Matthieu de bâtir une église sous le vocable de Notre-Dame la Sainte Vierge Marie (Mâryâm), deux fois Vierge, génératrice de Dieu, et de distribuer son argent en aumône aux pauvres. Il fit comme il lui avait ordonné.

13. — Ensuite la mère de saint Marmehnam fit quarante châsses en pierres de prix. Elle rassembla les ossements de ces soldats martyrs et les

ወወደየቶሙ ፡ ለ፲፻፲፮ ፡ ወገብረት ፡ ካዕበ ፡ ፪ማዕናተ ፡ ዘማኅው ፡ ለደቂቃ ፡ ወወደየቶሙ ፡
* P, 111 v° c. ውስቴቶሙ ። ወአንበረቶሙ ፡ ውስተ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ ዘሐነጸት ። *ወአስተርአየ ፡
እምሥጋሆሙ ፡ ተአምራት ፡ ወመንክራት ፡ ዐበይት ፡ ዘአልቦ ፡ ኍልቍ ።
በረከቶሙ ፡ ቅድስት ፡ ተሀሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሮሙ ፡ ዘመንፈስ ፡ ቅዱስ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ።

ሰላም ፡ ለመርምህናም ፡ እንተ ፡ ዔለ ፡ በድወ ።
ሃይማኖተ ፡ ክርስቶስ ፡ ይኅሥሥ ፡ አምሳለ ፡ ይፈቅድ ፡ ንዒወ ።
ነጺሮሙ ፡ ደሞ ፡ በእንተ ፡ ሃይማኖት ፡ ተክዕወ ።
ከመ ፡ ሐራውያ ፡ ንጉሥ ፡ ነቀወ ።
ወፀሐይኒ ፡ ብርሃኖ ፡ ሐሰወ ፨

1. post ወወደየቶሙ O *add.* ውስቴቱ. — *ib.* ወገብረት] A ወገብረ. — *ib.* ካዕበ] O ከመ. — *ib.* ፪ማዕናተ] O ፪ማዕናት. — 2. ውስቴቶሙ] O ውስቴቱ. — *ib.* ወአስተርአየ] O ወአስተ ፡ ርአየቶ *sic*; A ወአስተርአየት. — 3. ተኣምራት ፡ ወመንክራት ፡ ዐበይት] A ተኣምራተ ፡ ወመንክራተ ፡ ዓበይተ. — 4. በረከቶሙ — ለዓለመ ፡ ዓለም] O በረከቶሙ ፡ ቅድስት ፡ ትኩን ፡ ምስለ ፡ ፍቁሮሙ ፡ ተወልደ ፡ መድኅን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን; A እግዚአብሔር ፡ ይምሐሮ ፡ በጸሎቶሙ ፡ ለፍቁሮሙ ፡ ተክለ ፡ ኢየሱስ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም (le nom propre ተክለ ፡ ኢየሱስ, de seconde main, est en surcharge; un autre nom propre, de seconde main aussi, se trouve sur un grattage : ኢዮአብ). — 5. እንተ] O *om.* — 6. post ክርስቶስ *add.* አምላክ. — *ib.* ይኅሥሥ] O *om.* — 7. ደሞ] O ደሙ, — *ib.* ተክዕወ] O ክዕወ; A ክዒወ.

y mit un par un. Elle fit encore deux châsses en verre pour ses enfants et
* P, 111 v° c. les y mit. Elle les plaça dans l'église qu'elle avait bâtie. *Se manifestèrent par leurs corps des miracles et des prodiges grands et innombrables.

Que leur bénédiction sainte soit avec leur cher Za-Manfas-Qedous pour les siècles des siècles.

Salut à Marmehnâm qui parcourut le désert,
Comme s'il voulait chasser, afin de chercher la foi au Christ.
En voyant que le sang de Marmehnâm était versé pour la foi,
Le roi grogna comme un porc,
Et le soleil aussi cacha sa lumière.

8. Martyre des dix-sept mille soldats du roi 'Ator, père de Marmehnâm.

1. Incipit. — 2. Un roi chaldéen apprend la mort du roi 'Ator. — 3. Le jeune fils de 'Ator succède à son père. — 4. Le roi chaldéen veut s'emparer du royaume de 'Ator. — 5. Après un combat il est victorieux. — 6. Il fait apostasier ses nouveaux sujets. — 7. Il met à mort les serviteurs de saint Marmehnâm.

1. — ወከዐበ ፡ በዛቲ ፡ ዕለት ፡ ተዝከሮሙ ፡ ለ፲ወ፯፻ሰማዕታት ፡ ሠራዊተ ፡ ንጉሥ ፡ አቶር ፡ አቡሁ ፡ ለመርምህናም ።

2. — ወሶበ ፡ ነግሠ ፡ ካልእ ፡ ንጉሥ ፡ እምድኅረ ፡ ሰናክሬም ፡ ዘአጥመቆ ፡ አበ ፡ ማቴዎስ ፡ ኮነ ፡ ኢያአምሮ ፡ ለእግዚአብሔር ፡ ወውእቱ ፡ እንዘ ፡ ሀሎ ፡ በብሔረ ፡ ከለዳውያን ፡ ሰምዓ ፡ ከመ ፡ ሞተ ፡ ንጉሥ ፡ አቶር ፡ ወከመ ፡ ነግሠ ፡ ወልዱ ፡ ህየንቴሁ ።

3. — ወውእቱ ፡ ኢይክል ፡ ዓቂበ ፡ መንግሥት ። ወኮኑ ፡ ሎቱ ፡ መገብት ፡ እለ ፡ ኮኑ ፡ በመዋዕለ ፡ አቡሁ ፡ ወእሙንቱ ፡ የዓቅቡ ፡ መንግሥቶ ። ወውእቱ ፡ ኮነ ፡ ሕፃነ ፡ ዘኢያአምር ፡ ትእዛዘ ፡ መንግሥት ፡ ወኮነት ፡ ትኤዝዝ ፡ እሙ ፡ ህየንቴሁ ፡ ወመገብትኒ ፡ ኮኑ ፡ ይትቀነዩ ፡ ላቲ ።

4. — ወበእንተዝ ፡ አስተጋብአ ፡ ሠራዊቶ ፡ ወሖረ ፡ ከመ ፡ ይንግሥ ፡ ላዕለ ፡ ሀገረ ፡ አቶር ። ወእምዝ ፡ ሰብአ ፡ መንግሥት ፡ ሰምዑ ፡ ከመ ፡ መጽአ ፡ ላዕሌሆሙ ፡ ይንግሥ ፡ ንጉሥ ፡ ዘይሰግድ ፡ ለጣዖት ፡ ወአስተጋብኡ ፡ ሠራዊቶሙ ፡ ወወፅኡ ፡ ለተቃት

1. ወከዐበ ፡ በዛቲ ፡ ዕለት] *A* ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ከዐበ. — *ib.* ለ፲ወ፯፻ሰማዕታት] *A* ለ፲ወ፯፻ሰማዕታት. 1-2. ንጉሥ] P ንጉሠ. — 2. አቡሁ ፡ ለመርምህናም] O አቡሆሙ ፡ ለቅዱስ ፡ መርምህናም; *A* አቡሁ ፡ ለቅዱስ ፡ መርምህናም. — 3. ሰናክሬም] O, *A* ሰናክሬም. — *ib.* ዘአጥመቆ] *A* ዘአጥመቆሙ. — 4. ኢያአምሮ] O, *A* ኢየአምሮ *sic.* — 5. ንጉሥ] O, *A* ንጉሠ. — 6. ወኮኑ] O, *A* ወኮነ. — *ib.* መገብት] P መንግሥት ፡ መገብት *sic.* — 7. መንግሥቶ] O መንግሥት. — *ib.* ወውእቱ ፡ ኮነ] O ወኮነ; *A* ወውእቱሰ ፡ ኮነ. — 7-8. ወውእቱ ፡ ኮነ ፡ ሕፃነ ፡ ዘኢያአምር ፡ ትእዛዘ ፡ መንግሥት] O *om.* — 8. ዘኢያአምር] P, O ዘኢየአምር … — *ib.* ወኮነት] O ወኮነ. — *ib.* ትኤዝዝ ፡ እሙ] *A* እሙ ፡ ትኤዝዝ. — 8-9. ወመገብትኒ] O *om.* ኒ. *A* ወመገብተ. — 10. አስተጋብአ] O አስተጋብአት; *A* አስተጋብአ. — 10-11. ላዕለ ፡ ሀገረ ፡ አቶር ። ወእምዝ] O … — 11. ሰብአ ፡ መንግሥት ፡ ሰምዑ] P les lettres ምዑ sont de seconde main; O ሰበ ፡ ሰምዑ ፡ ሰብአ ፡ መንግሥት ፡ ላዕሌሆሙ; *A* ሰምዑ ፡ ሰብአ ፡ መንግሥት. — 11-12. ከመ ፡ መጽአ ፡ ላዕሌሆሙ ፡ ይንግሥ ፡ ንጉሥ] O ከመ ፡ መጽአ ፡ ይንግሥ ፡ ላዕሌሆሙ ፡ ንጉሥ (la lettre ሥ de ንጉሥ est de seconde mai…; *A* ከመ ፡ ላዕሌሆሙ ፡ ንጉሥ. — 12. ለጣዖት] *A* *om.* — *ib.* ወወፅኡ] O ወወፅአ.

1. — En ce jour aussi est la mémoire des dix-sept mille martyrs, soldats du roi 'Ator, père de Marmehnâm.

2. — Lorsque régna un autre roi après Sennachérib (Sanâkerêm) qu'Abba Matthieu (Mâtêwos) avait baptisé, il ne connaissait pas le Seigneur. Lui-même, pendant qu'il se trouvait dans le pays des Chaldéens (Kaladâwyân), apprit que le roi 'Ator était mort et que son fils régnait à sa place.

3. — Ce dernier ne pouvait pas garder le royaume. Il avait les préfets qui étaient dans les jours de son père; eux-mêmes gardaient son royaume. Lui-même était un enfant qui ne connaissait pas le pouvoir royal. Sa mère commandait à sa place et les préfets lui étaient soumis.

4. — C'est pourquoi le roi rassembla ses troupes et partit afin de régner sur la ville de 'Ator. Alors les gens du royaume apprirent que venait pour régner sur eux un roi qui adorait les idoles. Ils rassemblèrent leurs troupes et

* P, 112 r° a. ሎቱ ። ወአግብርተ ፡ ቤቱኒ ፡ ለሰናክሬም ፡ ወአግብርተ ፡ መርምህ*ናም ፡ እለ ፡ የዓቅቡ ፡ መቃብሮ ፡ ወፅኡ ፡ እንተ ፡ ባሕቲቶሙ ፡ ከመ ፡ ይትቃተሉ ።

5. — ወሶበ ፡ ተቃተሉ ፡ ሞኦሙ ፡ ንጉሠ ፡ ከለዳውያን ፡ ወጐዩ ፡ እምቅድሜሁ ፡ ወአርኀዋ ፡ ለሀገር ፡ ወአኀዞ ፡ ለሕፃን ፡ ወቀተሎ ፡ ወለእሙኒ ፡ ቀተላ ። ወእምዝ ፡ ገረሩ ፡ ሎቱ ፡ ሰብአ ፡ መንግሥት ፡ ኵሎሙ ፡ ወነግሠ ፡ ላዕሌሆሙ ።

6. — ወእምድኅረ ፡ ኅዳጥ ፡ መዋዕል ፡ አስተጋብአሙ ፡ ለሰብአ ፡ ሀገረ ፡ አቶር ፡ ወተስእሎሙ ፡ በእንተ ፡ ሃይማኖቶሙ ፡ ወይቤልዎ ፡ ንሕነ ፡ ክርስቲያን ። ወአዘዞሙ ፡ ይስግዱ ፡ ለጣዖት ፡ ወኵሎሙ ፡ ሰብአ ፡ ሀገር ፡ ዐለዉ ፡ ሃይማኖቶሙ ፡ ወሰገዱ ፡ ለጣዖት ።

7. — ወመጽኡ ፡ አግብርተ ፡ ቅዱስ ፡ መርምህናም ፡ ወአግብርተ ፡ አቡሁ ፡ ወይቤልዎ ፡ ክርስቲያን ፡ ንሕነ ፡ ገሀደ ፡ አግብርቲሁ ፡ ለክርስቶስ ፡ ወዓቀብተ ፡ መቃብሪሁ ፡

1. ወአግብርተ ፡ ቤቱኒ] O አግብርተ ፡ ቤቱ. — *ib.* ወአግብርተ ፡ መርምህናም] *A* ወአግብርቲሁኒ ፡ ለቅዱስ ፡ መርምህናም. — 1-2. እለ ፡ የዓቅቡ] O እለ ፡ ኮኑ ፡ የዓቅቡ; *A* ዘኮኑ ፡ የዓቅብ. — 2. መቃብሮ] O መቃብረ. — *ib.* ወፅኡ] O ወፅአ. — *ib.* ከመ] *A om.* — 3. ተቃተሉ] O ቀተሉ. — *ib.* ንጉሠ] O ንጉሥ. — *ib.* ከለዳውያን] O ከላውደዎን. — *ib.* እምቅድሜሁ] O *om.* እም. — 4. ወቀተሎ] O ወቀተሎሙ. — *ib.* ወለእሙኒ ፡ ቀተላ] O ወቀተሉ ፡ ለእሙ; *A* ወቀተላ ፡ ለእሙኒ. — 5. ሰብአ ፡ መንግሥት ፡ ኵሎሙ] O ኵሎሙ ፡ መንግሥት; *A* ኵሎሙ ፡ ሰብአ ፡ መንግሥት. — *ib.* ወነግሠ] O ከመ ፡ ነግሠ. — *ib.* ላዕሌሆሙ] P primitivement la lettre ነ se trouvait avant ላዕሌሆሙ, mais la haste inférieure de cette lettre a été effacée. — 6. ለሰብአ ፡ ሀገረ ፡ አቶር] O ለኵሎሙ ፡ ሰብአ ፡ መንግሥት ፡ ወሰብአ ፡ ሀገረ ፡ አቶር; *A* ለኵሎሙ ፡ ሰብአ ፡ ሀገረ ፡ አቶር. — 7. ሃይማኖቶሙ] O ሃይማኖት. — *ib.* ወይቤልዎ] O ወይቤልዎሙ. — *ib.* ንሕነ ፡ ክርስቲያን] O, *A* ክርስቲያን ፡ ንሕነ. — 8-9. ለጣዖት ፡ ወኵሎሙ ፡ ሰብአ ፡ ሀገር ፡ ዐለዉ ፡ ሃይማኖቶሙ ፡ ወሰገዱ ፡ ለጣዖት] O *om.* — 8. ሰብአ ፡ ሀገር] *A* ሰብእ. — *ib.* ዐለዉ] P, *A* ዐለው *sic.* — 10. አግብርተ ፡ ቅዱስ] *A* አግብርቲሁ ፡ ለቅዱስ. — 11. ክርስቲያን ፡ ንሕነ ፡ ገሀደ ፡ አግብርቲሁ ፡ ለክርስቶስ] O ክርስቲያን *sic* ንሕነ ፡ ገሃደ ፡ አግብርቲሁ ፡ ለክርስቲያን; *A* ክርስቲያን ፡ ንሕነ ፡ ገሃደ ፡ አግብርቲሁ ፡ ለኢየሱስ ፡ ክርስቶስ. — *ib.* መቃብሪሁ] *A* መቃብሩ.

partirent pour combattre contre lui. Les serviteurs du palais de Sennachérib aussi et les serviteurs* qui gardaient le tombeau de Marmehnâm partirent séparément pour combattre. * P, 112 r° a.

5. — Lorsqu'ils combattirent, le roi des Chaldéens les vainquit. Ils s'enfuirent de devant lui. Il ouvrit la ville, prit l'enfant, le tua et tua sa mère aussi. Alors les gens du royaume se soumirent tous à lui et il régna sur eux.

6. — Peu de jours après, il rassembla les gens de la ville de 'Ator et il les interrogea sur leur foi. Ils lui dirent : « Nous sommes chrétiens. » Il leur ordonna d'adorer les idoles. Tous les gens de la ville apostasièrent leur foi et adorèrent les idoles.

7. — Vinrent les serviteurs de saint Marmehnâm et les serviteurs de son père. Ils lui dirent : « Nous sommes chrétiens ouvertement, nous les serviteurs du Christ et les gardiens du tombeau de saint Marmehnâm. Fais ce que tu

ለቅዱስ ፡ መርምህናም ፡ ግበር ፡ ዘትፈቅድ ፡ ላዕሌነ ፡ ኢንክህድ ፡ ሃይማኖተነ ፡ ዘመሀረነ ፡ እግዚእነ ። ወተምዕዐ ፡ ላዕሌሆሙ ፡ ወአዘዘ ፡ ይቅትልዎሙ ፡ ለኵሎሙ ፡ ሰብአ ፡ ሀገር ፡ ወሎሙኒ ፡ በሰይፍ ፡ ቀተልዎሙ ፡ ወኮነ ፡ ኍልቆሙ ፡ ፲ወ፯፻ ፡ ወእሙንቱኒ ፡ ተሰምዩ ፡ ማኅበረኒሁ ፡ ለቅዱስ ፡ መርምህናም ።

ጸሎቶሙ ፡ ወበረከቶሙ ፡ የሀሉ ፡ ምስለ ፡ ንጉሥነ ፡ ኢያሱ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም

ሰላም ፡ ሰላም ፡ ዕደወ ፡ ኃይል ፡ ሐራ ።
ዘኍልቆሙ ፡ ክዕበተ ፡ ፳ራ ።
በእንተ ፡ ክርስቶስ ፡ ዘጾሩ ፡ ለክበደ ፡ ዕለት ፡ ፃዕረ ።
ዘመርምህናም ፡ እግዚኦሙ ፡ ሶበ ፡ ነጸሩ ፡ መከራ ።
ወዘምስሌሁ ፡ እንተ ፡ ሐመት ፡ ሳራ ፨

ሰላም ፡ ለክሙ ፡ አዕላፈ ፡ መርምህናም ፡ ብፁዕ ።
ዐሥሩ ፡ ወስብዕ ።
ዘተጋደልክሙ ፡ ገድለ ፡ ውስተ ፡ ዓውደ ፡ ስምዕ ።

1. ግበር ፡ ዘትፈቅድ ፡ ላዕሌነ] O ግበር ፡ *sic* ዘትፈቅድ ፡ ላዕሌነ; A ግበር ፡ ላዕሌነ ፡ ዘአፈቅድ. — *ib.* ኢንክህድ] O ኢትክህድ; A ወኢንክሕድ. — *ib.* ሃይማኖተነ] A ሃይማኖትነ. — 2. ወተምዕዐ] A ወተምዐ. — 2-3. ለኵሎሙ ፡ ሰብአ ፡ ሀገር ፡ ወሎሙኒ ፡ በሰይፍ ፡ ቀተልዎሙ] O ለኵሎሙ ፡ በሰይፍ ፡ ወቀተልዎሙ; A ለኵሎሙ ፡ ወቀተልዎሙ ፡ በሰይፍ. — 3. ኍልቆሙ] O ኍልቈሙ *sic.* — *ib.* ፲ወ፯፻] A ፲ወ፯፻. — 3-4. ወእሙንቱኒ ፡ ተሰምዩ] O ወእሙንቱ ፡ ተሰምዩ; A ወተሰምዩ. — 5. ጸሎቶሙ ... ለዓለመ ፡ ዓለም] O ጸሎቶሙ ፡ ወበረከቶሙ ፡ የሀሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁርሙ ፡ ተወልደ ፡ መድኅን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን. A ጸሎቶሙ ፡ ወበረከቶሙ ፡ የሃሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁርሙ ፡ በረከተ ፡ ኢየሱስ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም (le nom propre በረከተ ፡ ኢየሱስ, de seconde main, est en surcharge; un autre nom propre, de seconde main aussi, se trouve en surcharge sur un grattage : ስእለ ፡ ጽዮን). — 6. ሰላም ፡ ሰላም] P salâm propre. — 11. ለክሙ] P ሰላም. — 12. ዐሥሩ ፡ ወስብዕ] P *om.*

voudras contre nous : nous ne renierons pas notre foi que notre maître nous a enseignée. » Il se fâcha contre eux. Il ordonna de tuer tous les gens de la ville. Eux aussi, il les tua avec l'épée. Leur nombre fut de dix-sept mille. Eux-mêmes furent appelés les compagnons de saint Marmehnâm.

Que leur prière et leur bénédiction soient avec notre roi Iyâsou pour les siècles des siècles

Salut, salut aux soldats, hommes de courage,
Dont le nombre est deux fois vingt,
Et qui pour le Christ ont supporté le tourment du fardeau du jour
Lorsqu'ils eurent regardé l'épreuve de Marmehnâm leur maître
Et de Sara qui souffrit avec lui.

Salut à vous, dix-sept mille
Compagnons du bienheureux Marmehnâm
Qui avez soutenu le combat dans l'arène du martyre

አዕጥቁኒ ፡ ኃይላቲክሙ ፡ ወአቅንቱኒ ፡ ለፀብዕ ።
እስመ ፡ ለዕቡስ ፡ ተብህለ ፡ መድኅኑ ፡ ጽኑዕ ፨

ሰላም ፡ ለገብረ ፡ ክርስቶስ ፡ በቅብአ ፡ ጸጋ ፡ ዘተሐትመ ።
አበ ፡ ድክቱማን ፡ ይኩን ፡ ወለመዓስባት ፡ ቃውመ ።
ከመ ፡ ርእየ ፡ ይቤ ፡ በቤተ ፡ ማርያም ፡ መድምመ ።
ይቡስ ፡ ዕፀ ፡ ዘይት ፡ እስከ ፡ ይፈሪ ፡ ጥዑመ ።
ዘለለ ፡ በዓላ ፡ ሠሪፆ ፡ ይየብስ ፡ ዳግመ ፨

1. — ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ካዕበ ፡ ኮነ ፡ ስምዓ ፡ አባ ፡ አሞኔዎስ ፡ ክቡር ፡ ኤጲስ ፡ ቆጶስ ፡ ዘሀገረ ፡ እስና ።

2. — ወሶበ ፡ በጽሐ ፡ አርያኖስ ፡ ሀገረ ፡ እስና ፡ ረከቦሙ ፡ ለኵሎሙ ፡ ሰብአ ፡

1. ለፀብዕ] P, *A* በፀብዕ. — 2. ለዕቡስ] *A* ለጥቡዕ. — 4. አበ] O *om.* — *ib.* ድክቱማን] *A* ድኩማን. — *ib.* ወለመዓስባት] O ወለመዓስባን. — 5. በቤተ] O ዘቤተ; *A* ለቤተ. — 6. እስከ] O እንተ. — 7. ሠሪፆ] O ሠረፀ. — *ib.* ይየብስ] P ይይብስ. — 8. ኮነ ፡ ስምዓ] *A* አዕረፈ ፡ ወስምዓ ፡ ኮነ. — *ib.* አሞኔዎስ] O አሞንዮስ. — 8-9. ኤጲስ ፡ ቆጶስ] O ኤጲስስ ፡ *sic* ቆጶስ. — 9. እስና] *A* እንጽና. — 10. እስና] *A* እንጼናው. — *ib.* ረከቦሙ] *A om.*

Ceignez-moi de votre force et ceignez-moi pour la guerre,
Car le fort est dit le sauveur du faible.

9. Salâm a Christodule, patriarche d'Alexandrie.

Salut à Christodule qui fut signé de l'huile de la grâce,
Afin de devenir le père des orphelins et le protecteur des veuves.
Il dit qu'il avait vu un prodige dans l'église de Marie :
Un olivier desséché capable de donner des fruits suaves,
Et, après avoir bourgeonné à chaque fête de Marie, de devenir sec à nouveau.

10. Martyre d'Abba Ammonius, évêque de 'Esnâ.

1. Incipit. — 2. Le juge Arianus met à mort les fidèles de 'Esnâ. — 3. Il ordonne de brûler vif Abba Ammonius. — 4. Derniers moments d'Abba Ammonius. — 5. Son martyre et sa sépulture.

1. — En ce jour aussi est le martyre d'Abba Ammonius ('Amonêwos), illustre évêque de la ville de 'Esnâ.

2. — Lorsque Arianus ('Aryânos) arriva à la ville de 'Esnâ, il trouva tous

ሀገር ፡ ተጋቢኦሙ ፡ ኀበ ፡ አባ ፡ አሞኒዎስ ፡ እንዘ ፡ ይትሜሀሩ ፡ ነገረ ፡ ሃይማኖት ፡ ወሶቤሃ ፡ ቀተሎሙ ፡ ለኵሎሙ ።

3. — ወለአባ ፡ አሞኒዎስ ፡ አኀዞ ፡ ወአሠሮ ፡ ወወሰዶ ፡ ሀገረ ፡ እንጽናዕ ፡ ወአገበሮ ፡ ብዙኃ ፡ ከመ ፡ ይዕጥን ፡ ለአማልክት ፡ ወይስግድ ፡ ወይቤሎ ፡ አባ ፡ አሞኒዎስ ፡ እስመ ፡ ጽሑፍ ፡ ለእግዚአብሔር ፡ አምላክከ ፡ ትስግድ ፡ ወኪያሁ ፡ ባሕቲቶ ፡ ታመልክ ፡ አንሰ ፡ ኢይሠምር ፡ በተዛውዖትክሙ ፡ ከንቱ ፡ ወኢይሰምዕ ፡ ነገረክሙ ፡ በከ ፡ ወኢይሬኢ ፡ አምልኮትክሙ ፡ ርኩስተ ፡ ወኢይንሶሱ ፡ ውስተ ፡ ቤተ ፡ ጣዖትክሙ ፡ ምዝቡር ፡ ወኢይእኅዝ ፡ ዕጣንክሙ ፡ ጽዩዓ ፡ ወ * መሥዋዕትክሙ ፡ ፍጉገ ። ወሶበ ፡ ርአየ ፡ አርያኖስ ፡ መኰንን ፡ ከመ ፡ ሕሊናሁ ፡ ለዝንቱ ፡ ቅዱስ ፡ ኢይፈልስ ፡ ወኢይትመየጥ ፡ ወኢይትዌለጥ ፡ አዘዘ ፡ ያውዕይዎ ፡ በእሳት ፡ እንዘ ፡ ሕያው ፡ ውእቱ ።

4. — ወሰአሎሙ ፡ አባ ፡ አሞኒዎስ ፡ ለሐራ ፡ ከመ ፡ ይጽንሕዎ ፡ ንስቲተ ፡ እስ

1. ሀገር] *A* ሀገረ ፡ እንስና. — *ib.* ተጋቢኦሙ] O ተጋብኦሙ. — *ib.* አባ] *A om.* — *ib.* አሞኒዎስ] O አሞንዮስ; *A* አምኒዎስ. — *ib.* ይትሜሀሩ] O ይሜህር; *A* ይትመሀሩ. — 3. አሞኒዎስ] O አሞንዮስ. — *ib.* ወአሠሮ] O ወሠሮ *sic.* — *ib.* ወወሰዶ] *A* ወወሰድዎ. — *ib.* ante ሀገረ O *add.* ኀበ. — *ib.* እንጽናዕ] P ን, de seconde main, est en surcharge: O እንጽና; *A* እንስና. — 4. ብዙኃ] *A om.* — *ib.* ከመ] O *om.* — *ib.* ለአማልክት] O ለአማልክቲሁ. — *ib.* አባ] O *om.* — *ib.* አሞኒዎስ] O, *A* አሞንዮስ. — 5. እስመ ፡ ጽሑፍ] O *om.* — *ib.* አምላክከ] O ለአምላክሙ *sic.* — *ib.* ትስግድ] P, O ትስግድ. — *ib.* ባሕቲቶ] *A* ባሕቲቱ. — 5-6. ታመልክ] P, O ታምልክ. — 6. በተዛውዖትክሙ] O, *A* በተዛውኦትክሙ *sic.* — *ib.* ነገረክሙ] O ነገርክሙ. — *ib.* በከ] O *om.* — 7. አምልኮትክሙ] O አማልክቲክሙ. — *ib.* ርኩስተ] P ርኩስተ *sic;* O ርኩስት. — *ib.* ወኢይንሶሱ] O *om.* ወ. — 8. ወኢይእኅዝ] O ወኢኃዝን *A* ወኢይኅዝን. — *ib.* ዕጣንክሙ] O ዕጣንክሙ. — *ib.* ጽዩዓ] O ጽዩአ. — *ib.* ፍጉገ] O ፍጉግ. — 9. ኢይፈልስ] O dittologie. — 9-10. ወኢይትመየጥ] O, *A om.* — 10. አዘዘ] P እንዘ. — *ib.* ያውዕይዎ] O ያውዕይዎሙ. — *ib.* ሕያው ፡ ውእቱ] O ውእቱ ፡ ሕያው. — 11. አሞኒዎስ] O, *A* አሞንዮስ.

les gens de la ville réunis auprès d'Abba Ammonius, en train d'apprendre l'exposé de la foi. Aussitôt il les tua tous.

3. — Il arrêta Abba Ammonius et l'enchaina. Il le conduisit à la ville de 'Enṣenâ'. Il le força vivement à offrir de l'encens aux dieux et à les adorer. Abba Ammonius lui dit : « Il est écrit : *Tu adoreras le Seigneur, ton Dieu, et à lui seul tu rendras le culte*[1]. Pour moi, je n'approuverai pas vos contes vains; je n'écouterai pas vos paroles vides; je ne verrai pas votre culte impur; je ne m'avancerai pas dans le temple de vos idoles en ruines; je ne prendrai pas votre encens fétide et * votre sacrifice puant. » Lorsque le juge Arianus vit que la résolution de ce saint ne passerait pas, ne se modifierait pas et ne se changerait pas, il ordonna de le brûler vif dans le feu.

4. — Abba Ammonius demanda aux soldats d'attendre un peu, jusqu'à ce

1. Matth., iv, 10.

ከ ፡ ይጼሊ ። ወቆመ ፡ እንዘ ፡ እሱር ፡ እደዊሁ ፡ ወእገሪሁ ፡ ወጸለየ ፡ ጸሎተ ፡ ወንጌል ፡ ወባረከ ፡ ሀገሮ ፡ ወሰብአ ፡ ወኵሎ ፡ ሕዝበ ፡ ምእመናነ ፡ በክርስቶስ ። ወጸለየ ፡ በእንተ ፡ አርያኖስ ፡ መኰንን ፡ ወተነበየ ፡ በእንቲአሁ ፡ ከመ ፡ ይከውን ፡ ሰማዕተ ። ወዓዲ ፡ ፈትሐ ፡ ነፍሶ ።

5. — ወሶበ ፡ ፈጸመ ፡ ጸሎቶ ፡ ወገርዎ ፡ ውስተ ፡ አፈ ፡ እሳት ፡ ወፈጸመ ፡ በድሮ ፡ ሠናየ ፡ ወእምገዘ ፡ ሶበ ፡ ጠፍአ ፡ እሳት ፡ ረከቡ ፡ ሥጋሁ ፡ ንጹሐ ፡ እንዘ ፡ አልቦ ፡ ዘለከፎ ። ወገነዝዎ ፡ በአልባስ ፡ ሠናይ ፡ ወቀበርዎ ፡ ውስተ ፡ ምዕራቢሃ ፡ ለሀገረ ፡ እንጽና ፡ ውስተ ፡ ማኅፈድ ፡ ዘሐነጸት ፡ አክላኡበጥራ ፡ ንግሥት ፡ ወለተ ፡ በጥሊሞስ ፡ ንጉሥ ። ወገብረ ፡ ኃይላተ ፡ ወተአምራተ ፡ ዘአልቦ ፡ ኍልቍ ።

በረከቱ ፡ ቅድስት ፡ ተሀሉ ፡ ምስለ ፡ ንጉሥነ ፡ ኢያሱ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፨

ሰላም ፡ ለአሞኔዎስ ፡ ለአድያመ ፡ እስና ፡ ዘዖዳ ።

2. ወባረከ] *A* ወባረኮ. — *ib.* ወሰብኦ] 0 ወሰብአ; *A* ወሰብኦ. — *ib.* ወኵሎ ፡ ሕዝበ] 0 ኵሉ ፡ ሕዝብ. — *ib.* ምእመናነ] 0 መሃይምናን. — 2-3. ወጸለየ ፡ በእንተ ፡ አርያኖስ ፡ መኰንን ፡ ወተነበየ ፡ በእንቲአሁ] 0 መኰንን ፡ ወተነበየ ፡ በእንተ ፡ አርያኖስ ፡ መኰንን ፡ ወተነበየ ፡ በእንቲአሁ. — 4. ፈትሐ] 0 ፍታሕ. — *ib.* ነፍሶ] P ነፍስ. — 5. ፈጸመ ፡ ጸሎቶ] 0 ጸሎቱ ፡ ፈጸመ. — *ib.* ወገርዎ] *A* ወወገርዎ. — *ib.* አፈ] *A* *om.* — *ib.* ወፈጸመ] *A* ወሶበ ፡ ፈጸመ. — 6. ንጹሐ] 0 ንጹሕ. — 6-7. አልቦ ፡ ዘለከፎ] 0, *A* አልቦ ፡ ዘይለክፎ. — 7. ወገነዝዎ] 0 *om.* ወ. — 7-8. ለሀገረ ፡ እንጽና] 0 ለእንጽና; *A* ዘሀገረ ፡ እንጽና. — 8. ማኅፈድ] *A* *om.* — *ib.* አክላኡበጥራ] *A* አክላኡባጥራ. — 8-9. ንጉሥ] 0 ንግሥት. — 9. ወገብረ] 0 *om.* ወ; *A* ወተገብረ. — *ib.* ኃይላተ ፡ ወተአምራተ] *A* ኃይላት ፡ ወተአምራት. — 10. በረከቱ — ለዓለመ ፡ ዓለም] 0 በረከቱ ፡ ተሀሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ተወልደ ፡ መድኅን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን; *A* በረከቱ ፡ ቅድስት ፡ ትኩን ፡ ምስለ ፡ ፍቁ ፡ *sic* ወልደ ፡ ኢየሱስ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም (le nom propre ወልደ ፡ ኢየሱስ, de seconde main, est en surcharge; un autre nom propre, de seconde main aussi, se trouve en surcharge sur un grattage : ውዳሴ ፡ ማርያም). — 11. ለአሞኔዎስ] 0, *A* ለአሞንዮስ. — *ib.* እስና] 0 ስና *sic.*

qu'il eût prié. Il se tint debout, alors que ses mains et ses pieds étaient enchaînés. Il récita la prière de l'Évangile. Il bénit sa ville, ses gens et tout son peuple croyant au Christ. Il pria pour le juge Arianus. Il prophétisa à son sujet qu'il deviendrait martyr. En outre, il se déchaîna lui-même.

5. — Lorsqu'il eut achevé sa prière, on le jeta dans l'orifice du feu. Il acheva sa course bonne. Puis lorsque le feu fut éteint, on trouva son corps intègre, alors que rien ne l'avait touché. On l'ensevelit dans de beaux vêtements. On l'enterra à l'ouest de la ville de 'Enṣenâ, dans la tour que la reine Cléopâtre ('Aklâ'oubaṭrâ), fille du roi Ptolémée (Baṭlimos), avait bâtie. Il fit des prodiges et des miracles innombrables.

Que sa bénédiction sainte soit avec notre roi 'Iyâsou pour les siècles des siècles.

Salut à Ammonius qui parcourut le territoire de 'Esnâ

ምስለ ፡ ቃለ ፡ ምህሮ ፡ ሠናይ ፡ ማእከለ ፡ ብዙኃን ፡ ውሉዳ ፡፡
በጊዜ ፡ ፈጸመ ፡ ስምዓ ፡ ለእቶነ ፡ እሳት ፡ በነዷ ፡፡
ድኅረ ፡ አርመመ ፡ ማእበላ ፡ ወድኅረ ፡ ኀደአ ፡ ሞገዷ ፡፡
በአምሳለ ፡ በረድ ፡ ተረክበ ፡ ሥጋሁ ፡ ፀዓዳ ፡፡

1. — *ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ አዕረፈት ፡ ወለት ፡ ንጉሠ ፡ ሮም ፡ ዘስማ ፡ ነሳሒት ፡፡

2. — በከመ ፡ ነገረ ፡ በእንቲአሃ ፡ አባ ፡ ያዕቆብ ፡ ኤጲስ ፡ ቆጶስ ፡ ዘውሲም ፡ እንዘ ፡ ይብል ፡ ወኮነ ፡ በአሐቲ ፡ ዕለት ፡ እንዘ ፡ ሀለውኩ ፡ ነቢርየ ፡ ውስተ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ ዘእግዝእትነ ፡ ቅድስት ፡ ድንግል ፡ ማርያም ፡ ወላዲተ ፡ አምላክ ፡ ሰማዕኩ ፡ እንዘ ፡ ይጐድጕድ ፡ መነኮስ ፡ አንቀጸ ፡ ምኔት ፡ ወተንሣእኩ ፡ ከመ ፡ እርአዮ ፡ ወርኢኩ ፡ ዲቤሁ ፡ አጽረፈ ፡ ብሉየ ፡ ወይቡስ ፡ ሥጋሁ ፡ ወግልቡብ ፡ ገጹ ፡፡ ወእቤሎ ፡ እምአይቴ ፡

1. ምስለ ፡ ቃለ ፡ ምህሮ] O ምስለ ፡ ምህሮ ፡ ቃለ. — ib. ሠናይ] O *om.* — ib. ብዙኃን] O ብዙኅ. — 2. ለእቶን] A *om.* ለ. — 3. ማእበላ] O ማዕበለ. — 5. post ዕለት] O, A *add.* ነዐበ. — ib. ሮም] O, A ሮሜ. — 6. በከመ] O በእንተ ፡ ከመ. — 7-8. ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ ዘእግዝእትነ] O, A ቤተ ፡ ክርስቲያና ፡ ለእግዝእትነ. — 8. እንዘ] O *om.* — 9. ወተንሣእኩ] O ወተማዕኩ *sic.* — ib. እርአዮ] O እርከዮ *sic.* — 9-10. ዲቤሁ] O ዓቢየ. — 10. ወግልቡብ] O ግቡብ *sic.*

Avec les paroles d'un bon enseignement au milieu de ses nombreux enfants.

Au moment où il eut achevé son martyre dans les flammes de la fournaise de feu,

Après que les ondes du feu se furent tues et après que ses flots se furent apaisés,

Son corps fut trouvé blanc comme la neige.

11. Mort de Nasâhit, fille de l'empereur de Constantinople.

1. Incipit. — 2. Ayant l'aspect d'un moine, Nasâhit demande à passer la nuit dans un couvent. — 3. A l'église Nasâhit récite le Psautier. — 4. Une vive lumière l'entoure. — 5. L'Eucharistie lui est donnée. — 6. Un moine révèle que Nasâhit est la fille de l'empereur de Constantinople. — 7. Nasâhit est vainement recherchée depuis [illegible] ans.

1. — * En ce jour mourut la fille du roi de Rome (Romê), appelée Nasâhit.

2. — Voici ce qu'a exposé à son sujet Abba Jacques (Ya'qob), évêque de Wesim, en disant : « Un jour que je me trouvais assis dans l'église de Notre Dame la Sainte Vierge Marie (Màryâm), génératrice de Dieu, j'entendis un moine frapper à la porte du monastère. Je me levai, afin de le voir. Je vis sur lui un vieux manteau. Son corps était desséché et son visage était voilé. Je lui

መጻእከ ፡ ወኀበ ፡ አይቴ ፡ ተሐውር ። ወይቤለኒ ፡ መጻእኩ ፡ እምአድባረ ፡ አባ ፡ መቃርዮስ ፡ ወእቤ ፡ እፈቅድ ፡ በዛቲ ፡ ሌሊት ፡ ውስተ ፡ ዛቲ ፡ ምኔት ፡ ከመ ፡ እትመጠው ፡ ቍርባነ ፡ ወኮነ ፡ አሚሃ ፡ ዕለተ ፡ ቀዳሚት ፡ ሰንበት ። ወእቤሎ ፡ ኢያርኍ ፡ ለከ ፡ ለእመ ፡ ኢያርአይከኒ ፡ ገጸከ ፡ ወይቤለኒ ፡ ኢትኅሥሥ ፡ ኀበ ፡ ርእየተ ፡ ገጽየ ፡ እስመ ፡ ገጽየ ፡ መጽልም ፡ ከመ ፡ ኃጣውእየ ፡ እስመ ፡ ዘይሬኢ ፡ ገጽየ ፡ ኵሉ ፡ ያስተርኢ ፡ ሎቱ ፡ ምግባራቲየ ፡ እኩያት ፡ ወሶበ ፡ ኣበይክዎ ፡ ፈቀደ ፡ ይትመየጥ ፡ ውስተ ፡ ገዳም ። ወሐለይኩ ፡ በልብየ ፡ ከመ ፡ ውእቱ ፡ ርኁብ ፡ አው ፡ ጽሙዕ ፡ ወበእንተዝ ፡ አርኃውኩ ፡ ሎቱ ፡ አንቀጸ ፡ ወአባእክዎ ፡ ውስተ ፡ ማኅደርየ ። ወአምጻእኩ ፡ ሎቱ ፡ መብልዓ ፡ ወዓበየኒ ፡ ወይቤለኒ ፡ ኢይበልዕ ፡ ዘእንበለ ፡ ጌሠም ፡ እምድኅረ ፡ ቍርባን ።

* P, 113 r° b. 3. — ወእምዝ ፡ ሖረ ፡ ኀበ ፡ ቤ*ተ ፡ ክርስቲያን ። ወቆመ ፡ ውስተ ፡ መካነ ፡ ጽልመት ፡ ወሰማዕኩ ፡ ድምፆ ፡ ከመ ፡ ድምፀ ፡ መላእክት ፡ እንዘ ፡ ያነብብ ፡ መዝሙረ ፡ እስከ ፡ አንከሩ ፡ አኃው ፡ እለ ፡ ነበሩ ፡ ህየ ። ወበጽባሕ ፡ ነበረ ፡ በእገሪሁ ፡ ወኢፈቀደ ፡ ያንብብ ፡ ምንተኒ ፡ ወንሕነሰ ፡ ቀረብነ ፡ ኀቤሁ ፡ ከመ ፡ ንስአሎ ፡ ይጸ

1. መጻእከ] O መጻእኩ. — *ib.* ወይቤለኒ ፡ መጻእኩ] O ወይቤሎ ፡ እምአይቴ ፡ መጻእከ. — *ib.* እምአድባረ] O, A እምደብረ. — *ib.* አባ] O *om.* — 2. ወእቤ ፡ እፈቅድ] O ወእፈቅድ ፡ እምቤት; A ወእፈቅድ ፡ እቤት. — *ib.* ዛቲ] A ዝንቱ. — 2-3. እትመጠው] O, A እትመጦ. — 3. ቀዳሚት] O ተፍጻሜት. — *ib.* ወእቤሎ] A ወይቤሎ. — *ib.* ኢያርኍ] O ኢያርኅው. — 4. ለእመ ፡ ኢያርአይከኒ] O ከመ ፡ ኢይትረኣይከኒ *sic.* — *ib.* ኢትኅሥሥ] O ኢተኃሥሥ. — *ib.* ኀበ] O *om.* — 4-5. እስመ ፡ ገጽየ] O *om.* — 5. መጽልም] O መጽምል *sic.* — *ib.* ante ዘይሬኢ A *add.* ኵሉ. — *ib.* ኵሉ] O ኵሎ; A *om.* — 5-6. ያስተርኢ ፡ ሎቱ ፡ ምግባራቲየ ፡ እኩያት] O ምግባራቲየ ፡ እኩይ ፡ ዘኢያስተርኢ ፡ ሎቱ; A ያስተርኢ ፡ ሎቱ ፡ ምግባራቲየ ፡ እኩይ. — 6. ኣበይክዎ] A አዕበይክዎ *sic.* — *ib.* ፈቀደ] O ፈደፋደ. — 8. አርኃውኩ] A አርኃውክዎ. — *ib.* ሎቱ] O ሊተ. — 9. ወዓበየኒ] O ወበየኒ *sic.* — *ib.* ወይቤለኒ] A ወይቤሎ. — *ib.* ante ኢይበልዕ O, A *add.* አንሰ. — 10. ኀበ] A ውስተ. — *ib.* ወቆመ] O ወኮነ. — 11. ድምፆ ፡ ከመ] A *om.* — *ib.* መዝሙረ] O መዝሙር. — 12. ነበሩ] O, A ኮኑ. — 12. ነበረ] P ነበሩ. — 12-13. ወኢፈቀደ] P ወበጽባሕ ፡ ኢፈቀደ. — 13. ወንሕነሰ — በእንቲአነ] O *om.*

dis : « D'où viens-tu et où vas-tu ? » Il me dit : « Je viens des couvents d'Abba Macaire (Maqâryos) et je veux passer cette nuit dans ce monastère, afin de recevoir l'Eucharistie. » C'était alors le jour du samedi. Je lui dis : « Je ne t'ouvrirai pas, si tu ne me montres pas ton visage. » Il me dit : « Ne cherche pas la vue de mon visage, car mon visage est noir comme mes péchés. En effet, à qui verra mon visage toutes mes œuvres mauvaises apparaîtront. » Lorsque je lui eus refusé, il voulut retourner au désert. Je pensai en mon cœur qu'il avait faim ou soif. C'est pourquoi je lui ouvris la porte et je le fis entrer dans ma demeure. Je lui apportai des aliments. Il me refusa et me dit : « Je ne mangerai que demain après l'Eucharistie. »

* P, 113 r° b. 3. — Alors il alla à * l'église. Il se tint debout dans un endroit obscur. J'entendis son murmure comme le murmure des anges, pendant qu'il récitait le Psautier, au point que les frères qui étaient assis là étaient étonnés. Au matin il était demeuré sur ses pieds, mais il ne voulut rien réciter. Pour nous,

ሊ ፡ በእንተ፡እነ ። ወይቤለነ ፡ እፎ ፡ እጼሊ ፡ በእንቲአክሙ ፡ እንዘ ፡ እነ ፡ መጽልመ ፡ ገጽ ፡ ወብዙኃት ፡ አበሳት ።

4. — ወሶበ ፡ አዕረግነ ፡ ቍርባነ ፡ ቆመ ፡ በእገሪሁ ፡ ወወጠነ ፡ ያንብብ ፡ መጽሐፈ ፡ ጳውሎስ ፡ ወመልእክተ ፡ ሐዋርያት ፡ ወግብሮሙ ። ወበራብዕት ፡ ሰዓት ፡ ቆመ ፡ ቅድመ ፡ ምሥዋዕ ፡ ወወጠነ ፡ ያንብብ ፡ ወንጌለ ፡ ዮሐንስ ፡ ወከልአ ፡ ልብሶ ፡ እምገጹ ፡ እስመ ፡ ኢይትከሀል ፡ ይርአይዎ ፡ እምዕበየ ፡ ብርሃን ፡ ዘላዕሌሁ ።

5. — ወእምድኅረ ፡ ተመጠውነ ፡ ቍርባነ ፡ ተመጠወ ፡ ውእቱሂ ፡ እምድኅሬነ ፡ ወተሐዘብነ ፡ ከመ ፡ ውእቱ ፡ እምደቂቀ ፡ ነገሥት ፡ ወአቅረብነ ፡ ሎቱ ፡ መብልዓ ፡ ወኢነሥአ ፡ እምኔነ ፡ ወመዓደነ ፡ ከመ ፡ ንትገሐሥ ፡ እምፍትወተ ፡ አንስት ፡ ዘያስሕት ፡ በሙ ፡ ሰይጣን ።

6. — ወሀሎ ፡ ፩አረጋዊ ፡ እምዘመደ ፡ ሮም ፡ ወመነኮስ ፡ ውእቱ ፡ ወኄር ፡ ብእሲ ፡ ወይቤለኒ ፡ ኦአቡየ ፡ ያዕቆብ ፡ እስመ ፡ ዛቲስ ፡ ብእሲት ፡ ይእቲ ፡ እምአዋልደ ፡ ነገሥት ፡ ወበእንተዝ ፡ ትሴውር ፡ ገጻ ፡ እምዕደው ፡ ከመ ፡ ኢያእምርዋ ። ወእምዝ ፡ ሖርኩ ፡

1. በእንተ፡እነ] A በእንቲአሁ. — ib. ወይቤለነ] O ወይቤለኒ; A ወይቤሎ. — ib. እፎ] O om.; A dittologie. — ib. post እነ A add. እጼሊ. — 2. ገጽ] A ገጸት. — ib. ወብዙኃት] P, O ወብዙኃ. 3. ወወጠነ ፡ ያንብብ] O ወያንብብ. — 4. ጳውሎስ ፡ ወ] O om. — ib. ሐዋርያት] O ሐዋርያ. — ib. ወበራብዕት] A ወበራብዕ. — 4-5. ቅድመ ፡ ምሥዋዕ] O ቅድመሥዋዕ sic. — 5. ያንብብ] A om. — ib. ante ወንጌለ ፡ ዮሐንስ O add. መጽሐፈ ፡ ጳውሎስ ፡ ወ. — ib. ወከልአ] O ወከልአ sic; A ወከልአ. — ib. ልብሶ] A ልብሰ. — ib. እምገጹ] O እምገጸ. — 5-6. እስመ] A እስከ. — 7. ቍርባነ] P, A om. — ib. ተመጠወ] P, O om.; A ተመጠው sic. — 8. ነገሥት] A መንግሥት. — ib. ወአቅረብነ ፡ ሎቱ ፡ መብልዓ] O ሎቱ ፡ መብልዓ ፡ ወአቅረብነ. — 8-9. ወመዓደነ] O ወዘመዓደነ; A ወመዓደነ. — 9. ዘያስሕት] A ወያስሕት. — 11. እምዘመደ] O እምዘመዱ. — ib. ወመነኮስ ፡ ውእቱ ፡ ወኄር ፡ ብእሲ] P ወመነኮስ ፡ ወኄር ፡ ውእቱ ፡ ብእሲሁ. — 12. ዛቲስ ፡ ብእሲት ፡ ይእቲ] A ዛቲ ፡ ይእቲ ፡ ብእሲት. — 13. ገጻ] P om. — ib. ኢያእምርዋ] A ኢያእመርዋ

nous approchâmes de lui, afin de lui demander de prier pour nous. Il nous dit : « Comment prierais-je pour vous, puisque je suis noir de visage et que mes péchés sont nombreux? »

4. — Lorsque nous eûmes offert l'Eucharistie, il se tint debout sur ses pieds. Il commença à réciter le livre des Épitres de Paul (Pawlos), les Épitres des Apôtres et les Actes. A la quatrième heure il se tint debout devant l'autel. Il commença à réciter l'Évangile de Jean (Yohannès). Il ôta son vêtement de son visage. En effet, il n'était pas possible de le voir par suite de la grandeur de la lumière qui était sur lui.

5. — Après que nous eûmes reçu l'Eucharistie, lui aussi la reçut après nous. Nous pensâmes que c'était l'un des enfants royaux. Nous lui offrîmes des aliments. Il n'accepta rien de nous. Il nous exhorta de nous éloigner du désir des femmes par qui Satan (Sayṭân) induit au péché.

6. — Il y avait un vieillard de famille romaine. C'était un moine et un homme vertueux. Il me dit : « O mon Père Jacques, cette femme est l'une des filles royales. C'est pourquoi elle cache son visage aux hommes, afin qu'on ne

ኀቤሃ ፡ ከመ ፡ አምህላ ፡ በስመ ፡ ክርስቶስ ፡ ከመ ፡ ኢትኅብአኒ ፡ ግብራ ። ወሶቤሃ ፡ ኃጣእክዋ ፡ ወኢረከብዋ ።

* P, 113 r° c. 7. — ወእምድ*ኅረዝ ፡ በ፭አውራኅ ፡ መጽኡ ፡ ብዙኃን ፡ ሰብእ ፡ እለ ፡ ተፈነዉ ፡ እምኀበ ፡ አቡሃ ፡ ንጉሥ ፡ እንዘ ፡ የኃሥሡ ፡ ኪያሃ ፡ ወእሙንቱ ፡ ዜነዉነ ፡ ግብራ ፡ ከመ ፡ ይእቲ ፡ ወፅአት ፡ በሌሊት ፡ እምድረ ፡ ሮም ፡ ወናሁ ፡ ከናሙ ፡ ፲ወ፪ዓመት ፡ እንዘ ፡ የኃሥሥዋ ፡ ወኢረከብዋ ። ወእምዝ ፡ በፈቃደ ፡ እግዚአብሔር ፡ ዜነዉነ ፡ ፈላስያን ፡ ከመ ፡ አዕረፈት ፡ በዛቲ ፡ ዕለት ።

እግዚአብሔር ፡ ይምሀሮ ፡ በጸሎታ ፡ ለንጉሥነ ፡ ኢያሱ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፨

ሰላም ፡ ለወለተ ፡ ንጉሥ ፡ ነሳሒት ፡ ስማ ።
ከዊና ፡ ግኅሥተ ፡ እምነ ፡ አቡሃ ፡ ወእማ ።
እንበለ ፡ ታጠይቅ ፡ ገጻ ፡ በመከነ ፡ ጽልመት ፡ ቀዊማ ።

1. ኀቤሃ] O *om.* — *ib.* ወሶቤሃ] P ወሶበ. — 2. ወኢረከብዋ] **A** ወኢረከብክዋ. — 3. ወእምድኅረዝ] O ወእምዝ ፡ እምድኅረ. — *ib.* በ፭አውራኅ] P እምዝ ፡ አውራኅ; O *om.* በ. — *ib.* መጽኡ ፡ ብዙኃን] O ወመጽኡ ፡ ወብዙኃን. — 3-4. ተፈነዉ] O, **A** ተፈነው *sic.* — 4. አቡሃ ፡ ንጉሥ] O አቡሃ ፡ ለብርሃን ፡ ንጉሥ; **A** *om.* አቡሃ. — *ib.* የኃሥሡ] O የኃሥሥ. — *ib.* ኪያሃ] O ኬንያ *sic.* — *ib.* ዜነዉነ] O ዜነውን *sic*; **A** ዜነው *sic.* — 5. እምድረ] **A** እምድኅረ. — 5-6. ፲ወ፪ዓመት] **A** ፲ወ፪ዓመተ. — 6. ዜነዉነ] O ዘፈነ ወት; **A** ዜነውነ. — 7. ፈላስያን] **A** ወፈላስያነ. — *ib.* በዛቲ] O በከመ ፡ ዛቲ; **A** ዘከመ ፡ ዛቲ. — 8. እግዚአብሔር — ለዓለመ ፡ ዓለም] O እግዚአብሔር ፡ ይምሀሮ ፡ በጸሎታ ፡ ለፍቁሩ ፡ ተወልደ ፡ መድኅን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን; **A** እግዚአብሔር ፡ ይምሐሮ ፡ በጸሎታ ፡ ለፍቁሩ ፡ ስእለ ፡ ጽዮን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም; le nom propre ስእለ ፡ ጽዮን est en surcharge; le nom propre primitif a été gratté; en interligne se trouve le nom propre : ጽጌ ፡ ኢየሱስ. — 10. ከዊና — ወእማ] O *om.*

la reconnaisse pas. » Puis j'allai la trouver, afin de l'adjurer par le nom du Christ de ne pas me cacher son œuvre. Alors je ne la trouvai pas et on ne la découvrit pas.

* P, 113 r° c. 7. — *Ensuite, au bout de cinq mois beaucoup de gens qui étaient envoyés par le roi, son père, vinrent la chercher. Eux-mêmes racontèrent son œuvre : elle-même était partie, pendant la nuit, du territoire de Rome. Voici qu'ils la cherchaient depuis douze ans, sans la trouver. Alors, sur la volonté du Seigneur, des pèlerins nous annoncèrent qu'elle était morte ce jour-là. »

Que le Seigneur par sa prière ait pitié de notre roi 'Iyâsou pour les siècles des siècles.

Salut à la fille du roi, appelée Nasâhit.
Étant restée éloignée de son père et de sa mère,
Sans montrer son visage, en se tenant debout dans un endroit obscur,

እንዘ ፡ ታደምዕ ፡ መዝሙረ ፡ ከመ ፡ ድምፀ ፡ መልአክ ፡ ዘራማ ።
ፈጸመት ፡ ገድላ ፡ ወሠለጠት ፡ ጻማ ፨

ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ከሠተ ፡ መድኅኒነ ፡ ፀዳለ ፡ ብርሃኑ ፡ ዘመጽአ ፡ ውስተ ፡ ዓለም ፡ ከመ ፡ ይፍታሕ ፡ ሙቁሓነ ፡ ወያሰስል ፡ ጽልመተ ፡ ጌጋይ ፡ በኀይሉ ፡ ሎቱ ፡ ስብሐት ፨

በረከቱ ፡ ቅድስት ፡ ትኩን ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ስእለ ፡ ጽዮን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ።

ሰላም ፡ ለብርሃን ፡ በብሔረ ፡ ጽልመት ፡ ዘጸደለ ።
ሙቁሓነ ፡ ይፍታሕ ፡ ወይኪድ ፡ ሲኦለ ።
እግዚአብሔር ፡ አቡሁ ፡ እንዘ ፡ ያጠዓጥዕ ፡ ቃለ ።
እመ ፡ ቀዳሚ ፡ ኵነኔሁ ፡ በከመ ፡ ይቤ ፡ ብሂለ ።
ብርሃነ ፡ መለኮት ፡ መጽአ ፡ ወለብሰ ፡ አባለ ፨

ሰላም ፡ ለብርሃን ፡ እምቅድመ ፡ ዓለም ፡ ዘተዓውቀ ፨
ምስለ ፡ ቃል ፡ ነባቢ ፡ እመ ፡ እምህላዌሁ ፡ ሠረቀ ፨

1. ታደምዕ] O ትደምዕ. — *ib.* ድምፀ] O *om.* — 2. ገድላ ፡ ወሠለጠት ፡ ጻማ] P ወሠለጠት ፡ ገድላ ፡ ወጻማ. — 7. ዘጸደለ] *A* ዘአጽደለ. — 10. ቀዳሚ] *A* ቀዳማ.

Tandis qu'elle murmurait le Psautier, imitant le murmure des anges du troisième ciel (râmâ),
Elle acheva son combat et consomma son labeur.

12. Le Christ-Lumière

En ce jour aussi Notre-Sauveur manifesta la splendeur de sa lumière, lui qui vint dans le monde, afin de délivrer les prisonniers et d'écarter les ténèbres de l'erreur par sa puissance. Gloire à lui

Que sa bénédiction sainte soit avec son cher Se'ela-Syon pour les siècles des siècles.

Salut à la Lumière qui a été éclatante au pays des ténèbres
Afin de délivrer les prisonniers et de fouler aux pieds le Schéol
Pendant que le Seigneur, son Père, préparait le Verbe
Au début de sa sentence, comme il le dit expressément
La Lumière de la divinité vint et revêtit un corps

Salut à la Lumière qui apparut avant le monde
Avec le Verbe spirituel, puisqu'elle provient de son essence

ሙሴኒ ፡ በደብር ፡ እስከ ፡ ደንገፀ ፡ ወወድቀ ፨
ሶበ ፡ ነጸሩ ፡ ጸዳሎ ፡ እንዘ ፡ ያንበለብል ፡ ጥቀ ፨
እስራኤል ፡ ፈርሁ ፡ ወቆሙ ፡ ርኁቀ ፨

ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ካዕበ ፡ አዕረፈ ፡ አርያኖስ ፡ ቀሲስ ፡ ወአርኪሲስ ፡ እኁሁ ፡ ፈራሄ ፡ እግዚአብሔር ፡ ዘለበሰ ፡ ደቂቀ ፡ ጎርጎርዮስ ፡ እሉ ፡ ዘኢያእመሩ ፡ ደነሰ ፡ ፩ ፡ በኂሩቱ ፡ ተሰይመ ፡ ጳጳሰ ፡ ወካልኡ ፡ መኒኖ ፡ ገዳመ ፡ ፈለሰ ።

ሰላም ፡ እብል ፡ አርያኖስሃ ፡ ቀሲስ ።
ወአርከሌድስ ፡ እኁሁ ፡ ፈሪሃ ፡ እግዚአብሔር ፡ አልባሰ ፨
ደቂቀ ፡ ጎርጎርዮስ ፡ እሉ ፡ ዘኢያእመሩ ፡ ደነሰ ፨
፩በኂሩቱ ፡ ተሠይመ ፡ ጳጳሰ ፨
ወካልኡ ፡ መኒኖ ፡ ገዳመ ፡ ፈለሰ ፨

4-6. Le bref *récit* relatif à Arianus et à Archélidès est en partie confondu avec le *salâm* aux mêmes personnages : le passage du *récit :* ደቂቀ ፡ ጎርጎርዮስ — ገዳመ ፡ ፈለሰ est identique aux trois derniers vers du *sâlâm*.

Sur la montagne elle brilla au point que Moïse (Mousê) fut épouvanté et tomba.
Lorsqu'ils regardèrent sa splendeur étincelant fort,
Les Israélites ('Esrâ'êl) eurent peur et se tinrent au loin.

13. Mort d'Arianus, prêtre, et de son frère Archélidès.

En ce jour aussi moururent Arianus ('Aryânos), prêtre, et Archélidès ('Arkisès), son frère, craignant le Seigneur, qui revêtit les habits monastiques. Ils étaient fils spirituels de Grégoire (Gorgoryos). On ne connut pas une seule tache dans leur vertu. Arianus fut institué métropolite. Ayant répudié le monde, son compagnon émigra au désert.

Je dis salut à Arianus, prêtre,
Et à Archélidès ('Arkalêdès), son frère, ayant la crainte du Seigneur, qui revêtit les habits monastiques.
Ils étaient fils spirituels de Grégoire. On ne connut pas une seule tache
Dans leur vertu. Arianus fut institué métropolite.
Ayant répudié le monde, son compagnon émigra au désert.

ኣመ ፡ ፲ወ፭ለታኅሣሥ ።

I. — Recension primitive.

በስመ ፡ አብ ፡ ወወልድ ፡ ወመንፈስ ፡ ቅዱስ ፡ አሐዱ ፡ አምላክ ።

1. — በዛቲ ፡ ዕለት ፡ አዕረፈ ፡ ቅዱስ ፡ ጎርጎርዮስ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ዘሀገረ ፡ አርማንያ ፡ ዘኮነ ፡ ሰማዕተ ፡ ዘእንበለ ፡ ክዕወተ ፡ ደም ።

2. — ዝንቱ ፡ ቅዱስ ፡ በከመ ፡ ተናገርነ ፡ ቀዳሚ ፡ ከመ ፡ ድርጣድስ ፡ ንጉሥ ፡

1. ኣመ ፡ ፲ወ፭ለታኅሣሥ] P, O, *A* ኣመ ፡ ፲ወ፭. — 3. አዕረፈ ፡ ቅዱስ ፡ ጎርጎርዮስ] P ኮነ ፡ ሰማዕተ ፡ ጎርጎርዮስ; O *om.* አዕረፈ ፡ ቅዱስ; *A om.* ቅዱስ. — 3-4. ዘሀገረ ፡ አርማንያ] P, O, *A* ዘአርማንያ. — 4. ክዕወተ ፡ ደም] P ይትከዐው ፡ ደሙ; O ክዕወተ ፡ ደም ፡ ይትከዐው; *A* ይከዐው ፡ ደሞ. — 5. ዝንቱ] A, P, O *add.* ሊ. — *ib.* ኩነ] O ኩነ *sic.* — *ib.* ድርጣድስ] O ድርጣድዮስ. — *ib.* ንጉሥ ፡ አርማንያ] P, O, *A* ንጉሠ ፡ ዘአርማንያ.

LE 15 TAHSCHASCH

I. Recension primitive. — 1. Mort de saint Grégoire, patriarche d'Arménie (*mémoire*) : A (101 v° a — 102 v° a); P (113 r° c — 114 r° a); O (23 r° a — 23 v° b); **A** (103 r° a — 103 v° a); T (126 r° b — 127 v° b). — 2. Mort de saint Luc, stylite (*mémoire*) : A (102 v° a); P (114 r° a); O (23 v° b — 23 v° c); **A** (103 v° b); T (127 v° b). — 3. Martyre d'Abba Yemsâh (*mémoire*) : A (102 v° a); P (114 r° b); O (23 v° c); **A** (103 v° b); T (127 v° b). — **II. Revision ou Vulgate.** — 4. *Salâm* à saint Grégoire, patriarche d'Arménie : P (114 r° a); O (23 v° b); **A** (103 v° a). — 5. *Salâm* à saint Luc stylite : P (114 r° a); O (23 v° c); **A** (103 v° b). — 6. *Salâm* à Abba Yemsâh : **A** (103 v° b). — **III. Propre.** — 7. Traversée d'un fleuve par Abba 'Ewostâtéwos (*mémoire* et *salâm*) : **A** (103 v° a).

I. — Recension primitive.

1. Mort de saint Grégoire, patriarche d'Arménie.

1. Incipit. — 2. Saint Grégoire est jeté dans une fosse par Tiridate, roi d'Arménie. — 3. Tiridate regrette d'avoir fait mettre à mort sainte Ripsime et ses compagnes. — 4. Il est changé en sanglier. — 5. Dans une vision la sœur de Tiridate reçoit l'ordre de délivrer saint Grégoire. — 6. Saint Grégoire est libéré. — 7. Il guérit Tiridate. — 8. Il guérit les courtisans. — 9. Il convertit les Arméniens. — 10. Il est proclamé patriarche d'Arménie. — 11. Mort de saint Grégoire.

Au nom du Père, du Fils et du Saint-Esprit, un seul Dieu.

1. — En ce jour mourut saint Grégoire (Gorgoryos), patriarche du pays d'Arménie ('Armânyâ), qui fut martyr sans effusion de sang.

2. — Ce saint, comme nous l'avons raconté précédemment, Tiridate

አርማንያ ፡ ከተኔ ፡ ዓቢየ ፡ በእንተ ፡ ተዓድዎቱ ፡ ሎቱ ፡ በአምልኮ ፡ ጣዖታቲሁ ፨ ወእምድኅረ ፡ ኰነኖ ፡ ገደፎ ፡ ውስተ ፡ ግብ ፡ ይቡስ ፡ ወነበረ ፡ ውስቴቱ ፡ ፲ወ፭ዓመተ ፨ ወኮነ ፡ እግዚአብሔር ፡ ይሄሉ ፡ ቦቱ ፡ ወኮነት ፡ አሐቲ ፡ አረጋዊት ፡ ታመጽእ ፡ ሎቱ ፡ ሲሳዮ ፡ ኵሎ ፡ አሚረ ፨ ወኢኮነ ፡ መኑሂ ፡ ያአምር ፡ ከመ ፡ ውእቱ ፡ በሕይወት ፡፡

3. — ወሶበ ፡ ቀተሎን ፡ ንጉሥ ፡ ለደናግል ፡ አርሲማ ፡ ወእለ ፡ ምስሌሃ ፡ እስመ ፡ ውእቱ ፡ ኮነ ፡ ይፈቅድ ፡ ከመ ፡ ያውስባ ፡ ወኮነ ፡ ሥጋሆን ፡ ለደናግል ፡ ግዱፋተ ፡ መልዕልተ ፡ አድባር ፨ ወእምድኅረ ፡ ፯መዓልት ፡ ለዕረፍቶን ፡ ውእቱ ፡ የሐዝን ፡ በእንተ ፡ ዘገብረ ፡ ላዕሌሆን ፡ ወፈድፋደሰ ፡ በእንተ ፡ አርሲማ ፡ ቅድስት ፨ ወበእንተዝ ፡ ሰአ-

* A, 101 v° b. ልዎ ፡ እሊአሁ ፡ ወይቤልዎ ፡ ተጽዕን ፡ በፈረስከ ፡ ወፃእ ፡ ኀ*በ ፡ ገዳም ፡ ከመ ፡ ትንዓው ፡ ወይትአተት ፡ ሐዘን ፡ ዘውስተ ፡ ልብከ ፨

1. ተዓድዎቱ] P ተዓድወቱ *sic*. — *ib*. ሎቱ] O *om*. — *ib*. በአምልኮ ፡ ጣዖታቲሁ] P, O አምልኮተ ፡ ጣዖታቲሁ; *A om*. — 1-2. ወእምድኅረ] *A* ወእምድኅረዝ. — 2. ፲ወ፭ዓመተ] O ፲ወ፪ዓመተ. — 3. ይሄሉ ፡ ቦቱ] P, O, *A* ሀሎ ፡ ምስሌሁ. — *ib*. ወኮነት ፡ አሐቲ ፡ አረጋዊት ፡ ታመጽእ] P ወረሰያ ፡ ለአሐቲ ፡ አረጊት ፡ ታምጽእ; O ወረሰያ ፡ ለአሐቲ ፡ አራጊት ፡ *sic* ታመጽእ; *A* ወረሰያ ፡ ለአረጊት ፡ አሐቲ ፡ ታምጽእ. — 4. ሲሳዮ] O ሲሳያ. — *ib*. ወኢኮነ ፡ መኑሂ ፡ ያአምር] P, *A* ወአልቦ ፡ ዘየአምር ፡ *sic* መኑሂ; O ወአልቦ ፡ ዘየአምራ ፡ *sic* ምንትኒ (primitivement ወአልቦ ፡ ዘየአምር *sic*, mais la lettre ር a été corrigée en ራ). — 4-5. ከመ ፡ ውእቱ ፡ በሕይወት] P, O, *A* ከመ ፡ ሕያው ፡ ውእቱ. — 6. ለደናግል ፡ አርሲማ ፡ ወእለ ፡ ምስሌሃ] P ለደናግል ፡ ለአርሲማ ፡ ወለእሊአሃ; O ድንግል ፡ አርሲማ ፡ ወእሊዓሃ; *A* ለአርሲማ ፡ ወእሊዓሃ. — 7. ኮነ ፡ ይፈቅድ] P, O, *A* ፈቀደ. — *ib*. ያውስባ] O ያውስቦ. — *ib*. ወኮነ] *A om*. — *ib*. ሥጋሆን] O ጀሆን ፡ ሥጋሆን. — *ib*. ለደናግል] O ለድንግል. — *ib*. ግዱፋተ] *A*, O ግዱፋት. — 8. አድባር] P አድባራት; O ደብር ፡ ወእምነ ፡ አድባራት; *A* ደብር. — *ib*. ወእምድኅረ ፡ ፯መዓልት ፡ ለዕረፍቶን] P, O ወሶበ ፡ ኮነ ፡ ሰቡዓ ፡ ዕለተ ፡ እምዘ ፡ አዕረፉ; *A* ወኮነ ፡ ሰቡዓ ፡ ዕለተ ፡ እምገዝ ፡ አዕረፉ. — *ib*. post ውእቱ P, O, *A add*. ንጉሥ. — 9. post ላዕሌሆን P *add*. እኩየ. — *ib*. አርሲማ ፡ ቅድስት] P ቅድስት ፡ አርሲማ; O *om*. አርሲማ. — *ib*. ወበእንተዝ] A ወበእንተ; P, O, *A* ወእምዝ. — 10. በፈረስከ] O *om*. በ. — *ib*. ወፃእ] *A* ወወፅአ — 10-11. post ትንዓው P, O, *A add*. አራዊተ. — 11. ዘውስተ] O *om*. ዘ.

(Derṭâdès), roi d'Arménie, le supplicia d'un grand supplice à cause de sa désobéissance envers lui dans l'adoration des idoles. Après qu'il l'eut supplicié, il le jeta dans une fosse sèche où il demeura pendant quinze ans. Le Seigneur se trouvait avec lui. Une vieille femme lui apportait sa nourriture, chaque jour. Personne ne savait qu'il était en vie.

3. — Lorsque le roi eut tué les vierges Ripsime ('Arsimâ) et ses compagnes, parce que lui-même voulait épouser Ripsime, les corps des vierges furent jetés sur les montagnes. Sept jours après leur mort, lui-même fut triste au sujet de ce qu'il avait fait contre elles et surtout au sujet de sainte Ripsime. C'est pourquoi les siens le prièrent et lui dirent : « Monte sur ton cheval et

* A, 101 v° b. pars à la chasse * à la campagne, afin que s'éloigne la tristesse qui est dans ton cœur. »

4. — ወሶበ ፡ ተጽዕነ ፡ ዲበ ፡ ፈረሱ ፡ ወወፅአ ፡ ኀበ ፡ ገዳም ፡ ምስለ ፡ ኵሎሙ ፡ ሰራዊቱ ፡ ወሶቤሃ ፡ ተጽዕነ ፡ ዲቤሁ ፡ ሰይጣን ፡ ወአውደቆ ፡ እመልዕልተ ፡ ፈረሱ ፡ ወኮነ ፡ ይነስክ ፡ ውስተ ፡ ሥጋሁ ፡ ወይነስኮሙ ፡ ለሰብኡሂ ። ወወለጠ ፡ እግዚአብሔር ፡ አርአያሁ ፡ ወኮነ ፡ አምሳለ ፡ ሐራዊያ ፡ ዘገዳም ፡ ወኮነ ፡ ውስተ ፡ ገዳም ፡ የዐውድ ፡ ወይነስክ ፡ ኵሎ ፡ ዘይረክብ ። ወከማሁ ፡ ብዙኃን ፡ እምሰብአ ፡ ቤተ ፡ መንግሥት ፡ ተጽዕኑ ፡ ዲቤሆሙ ፡ ሰይጣናት ፡ ወኮነ ፡ ድንጋፄ ፡ ዓቢይ ፡ ወጽራኅ ፡ ውስተ ፡ ቤተ ፡ መንግሥት ። ወዝንቱሰ ፡ ኵሉ ፡ ዘኮነ ፡ በእንተ ፡ ድንግል ፡ አርሲማ ፡ ወእለ ፡ ምስሌሃ ።

5. — ወእኅቱሰ ፡ ለንጉሥ ፡ ርእየት ፡ ራእየ ፡ በይእቲ ፡ ሌሊት ፡ ከመዘ ፡ ብእሲ ፡ ዘይቤላ ፡ ለእመ ፡ ኢያዕረግምዎ ፡ ለጎርጎርዮስ ፡ እምውስተ ፡ ግብ ፡ ወእመ ፡ አኮ ፡

1-2. ተጽዕነ ፡ ዲበ ፡ ፈረሱ ፡ ወወፅአ ፡ ኀበ ፡ ገዳም ፡ ምስለ ፡ ኵሎሙ ፡ ሰራዊቱ ፡ ወሶቤሃ] P, A ተፅዕነ ፡ ላዕለ ፡ ፈረሱ ፡ ወፅአ ፡ ገዳመ ፡ (A ኀበ ፡ ገዳም) ምስለ ፡ ኵሉ ፡ ሠራዊቱ ፡ ወበጊዜሃ; O ተፅዕነ ፡ ሰይጣን ፡ ላዕሌሁ ፡ ወላዕለ ፡ ፈረሱ ፡ ወፅአት ፡ ገዳመ ፡ ምስለ ፡ ኵሉ ፡ ሠራዊቱ ። ወበጊዜሃ. — 1. ገዳም] T *inip.* — *ib.* ኵሎሙ] T ኵሉ. — 2. ወሶቤሃ] T ወበጊዜሃ. — *ib.* ዲቤሁ ፡ ሰይጣን] P, O ሰይጣን ፡ ላዕሌሁ; A ላዕሌሁ ፡ ሰይጣን. — *ib.* እመልዕልተ] A እመልዕተ *sic;* A እምላዕለ. — 3. ይነስክ ፡ ውስተ ፡ ሥጋሁ] P, O, A, T ይነስክ ፡ ሥጋሁ. — *ib.* ወይነስኮሙ] A ወነስኮሙ *sic.* — *ib.* ለሰብኡሂ] A ለሰብእ; P ለሰብእሙሂ. — *ib.* ወወለጠ] A ወወለጠ. — *ib.* እግዚአብሔር] A *om.* — 4. ወኮነ ፡ አምሳለ] P, O, A, T ወተመስለ. — *ib.* ሐራዊያ] P, O, A ከመ ፡ ሐራውያ. — *ib.* ዘገዳም] P, O *om.* ዘ. — *ib.* የዐውድ] P, A, T ወነበረ ፡ እንዘ ፡ (T *om.* እንዘ) የዓውድ ፡ (T ያዐውድ) ውስተ ፡ ገዳም; O *om.* — 5. ወይነስክ] A ይ est en surcharge. — *ib.* ኵሎ ፡ ዘይረክብ] A ቦቱ ፡ ዘይረክብ; P, O, A ዘረከበ. — *ib.* post ዘይረክብ A *add.* ቤተ ፡ መንግሥት. — 6. ተጽዕኑ] A ce mot est presque illisible; P, O, A ተፅዕኑ. — *ib.* ሰይጣናት] P, O, A ሰይጣን. — *ib.* ዓቢይ] T ዓቢየ. — *ib.* ወጽራኅ] O ወፍርሃት. 7. ወዝንቱሰ ፡ ኵሉ ፡ ዘኮነ] P, O, T ወኮነ ፡ ዝንቱ ፡ ኵሉ; A ወኮኑ ፡ ኵሉ. — *ib.* በእንተ] A *om.* — *ib.* ድንግል ፡ አርሲማ] P, A, T ድናግል ፡ ቅዱሳት ፡ አርሲማ; O ደናግል ፡ ቅድስት ፡ አርሲማ. — 8. ምስሌሃ] T *defic.* (variantes tirées des dix-sept premières lignes, non endommagées par le feu, du fol. 126 v° b). — 9. በይእቲ ፡ ሌሊት] P, O, A በሌሊት. — *ib.* ከመዘ] P, O ዘከመ; A በከመ. 9-10. ብእሲ ፡ ዘይቤላ] P, O ይቤላ ፡ ብእሲ; A ብእሲ ፡ ይቤላ. — 10. ኢያዕረግምዎ] A ያ est en surcharge; O ኢያረገምዎ *sic;* A ኢያረግምዎ *sic.* — *ib.* ለጎርጎርዮስ] P, O, A ለቅዱስ ፡ ጎርጎርዮስ. — *ib.* እምውስተ] A *om.* እም. — *ib.* ወእመ ፡ አኮ] P, A ወእመ ፡ አኮሰ; O ወእመ.

4. — Lorsqu'il fut monté sur son cheval et fut parti à la campagne avec tous ses soldats, aussitôt Satan (Sayṭân) s'empara de lui, le fit tomber de dessus son cheval, le mordit dans sa chair et mordit ses gens aussi. Le Seigneur changea son aspect. Il devint semblable à un sanglier. Il rôda dans la campagne et mordit quiconque il trouvait. Pareillement les démons s'emparèrent de beaucoup de gens du palais royal. Il y eut une grande épouvante et des cris dans le palais royal. Tout cela eut lieu à cause de la vierge Ripsime et de ses compagnes.

5. — La sœur du roi eut une vision pendant la nuit. C'était comme un homme qui lui disait : « Si vous ne faites pas remonter Grégoire de la fosse, vous ne serez pas délivrés et vous ne serez pas guéris de votre

ኢትድኅኑ ፡ ወኢትትረወሱ ፡ እምደዌክሙ ። ወደንገፁ ፡ በእንተዝ ፡ እስመ ፡ መሰሎሙ ፡ ከመ ፡ ውእቱ ፡ ሞተ ፡ እምቀዳሚ ።

6. — ወእምዝ ፡ ሖሩ ፡ ኀበ ፡ ውእቱ ፡ ግብ ፡ ወወደዩ ፡ሎቱ ፡ አሕባለ ፡ ውስተ ፡ ግብ ፡ ከመ ፡ ያእምሩ ፡ ለእመ ፡ ከነ ፡ ሕያወ ፡ ውእቱ ። ወጸርኑ ፡ ኀቤሁ ፡ ከመ ፡ ይሰቀል ፡ በአሕባል ፡ ወአዕረግዎ ፡ ወሐፀብዎ ፡ ወአልበስዎ ፡ አልባሳተ ፡ ሐዲሳተ ፡ ወአጽዓንዎ ፡ ወአብጽሕዎ ፡ ኀበ ፡ ቤተ ፡ መንግሥት ። ወተስእለ ፡ እምኔሆሙ ፡ በእንተ ፡ ሥጋሆን ፡ ለቅዱሳት ፡ ደናግል ፡ ወመርሕዎ ፡ ወአብጽሕዎ ፡ ኀበ ፡ መካኖን ፡ ለደናግል ፡ ወረከቦን ፡ ጥዑያን ፡ እምነ ፡ አራዊተ ፡ ገዳም ፡ ወእምነ ፡ አዕዋፈ ፡ ሰማይ ። ወአዘዘ ፡ ቅዱስ ፡ ጎርጎርዮስ ፡ ከመ ፡ ይግበሩ ፡ ሎን ፡ መካነ ፡ ሠናየ ፡ ዘይደልዎን ፡ ወአንበሮን ፡ ውስቴቱ ፡ በክብር ፡ ዓቢይ ።

1. ኢትድኅኑ] A ት est en surcharge; O ኢታድኅኑ. — *ib.* ወኢትትረወሱ] A, *A* ወኢትትፈወሱ (A le premier ት est en surcharge); O *om.* ኢ.. — *ib.* እምደዌክሙ] O እምደዌሆሙ. — *ib.* post እምደዌክሙ P, O, *A* *add.* ወነገረት ፡ ዘንተ ፡ (O *om.* ዘንተ) ለኵሉ ፡ ሰብእ ፡ (P ለኵሉ ፡ ዘንተ ፡ ለሰብእ) ቤተ ፡ መንግሥት. — *ib.* ወደንገፁ ፡ በእንተዝ] P ወደንገፀ ፡ ወርዕዱ; O, *A* ወደንገፁ ፡ በእንተዝ ፡ ወርእዱ. — 1-2. እስመ ፡ መሰሎሙ] P, O, *A* ወመሰሎሙ. — 2. ውእቱ ፡ ሞተ ፡ እምቀዳሚ] P ውእቱ ፡ ቀዳሚ ፡ በውስተ ፡ ግብ ፡ ሞተ; O, *A* ውእቱ ፡ እምቀዳሚ ፡ ሞተ ፡ በውስተ ፡ ግብ. — 3. ወእምዝ ፡ ሖሩ ፡ ኀበ ፡ ውእቱ ፡ ግብ] P ወእምዝ ፡ ሖሩ ፡ ውስተ ፡ ግብ ፡ ሶቤሃ; O, *A* ወእምዝ ፡ ተንሥአ ፡ ሶቤሃ ፡ ወሖሩ ፡ ኀበ ፡ ግብ. — 3-4. ወወደዩ ፡ ሎቱ ፡ አሕባለ ፡ ውስተ ፡ ግብ] O *om.* — 3. ሎቱ] P, *A* *om.* — *ib.* post ውስተ P, *A* *add.* ውእቱ; T *incip.* — 4. ከመ ፡ ያእምሩ ፡ ለእመ] *A* ለእመ ፡ ኢያእመሩ ፡ ለእመ. — *ib.* ከነ ፡ ሕያወ ፡ ውእቱ] A ኮነ ፡ ሕያው ፡ ውእቱ; O ኮነ ፡ ውእቱ ፡ ሕያወ; *A*, T ውእቱ ፡ ሕያው. — *ib.* ወጸርኑ] P ውስተ ፡ ጽርኑ. — 5. በአሕባል] P, O, *A* በሐብል. — *ib.* post በአሕባል P, O, *A*, T *add.* ዘወገሩ ፡ ሎቱ ፡ ወአኀዘ ፡ (P ወአኀዘ; O ወአኀዝዎ) እሎንተ ፡ አሕባለ ፡ በእደዊሁ ። (*A* በእዴሁ) ወሶቤሃ ፡ ሰሐብዎ (T አንገዝዎ). — *ib.* አልባሳተ] *A* አልባሰ. — *ib.* ሐዲሳተ] O *om.* — 5-6. post ወአጽዓንዎ P, O, *A*, T *add.* ዲበ ፡ በቅል. — 6. ኀበ] P, O, *A*, T ውስተ. — *ib.* ቤተ] O *om.* — *ib.* post ወተስእለ P, O, *A* *add.* ጎርጎርዮስ. — *ib.* እምኔሆሙ] O እምኔሆን. — 7. ለቅዱሳት ፡ ደናግል] O ለቅድሳት ፡ *sic* ደናግል ; *A* ለናግል *sic.* — *ib* ወመርሕዎ] O ወመሀርዎ; *A* ወመቢሕዎ *sic.* — *ib.* መካኖን ፡ ለደናግል] A መካኖን ፡ ለናግል *sic;* P, *A*, T ሀለዋ ፡ እማንቱ ፡ ደናግል; O ሀለዋ ፡ ደናግል ፡ እማንቱ. -- 7-8. ወረከቦን] O ወረከበ; T *defic.* (variantes tirées des quinze premières lignes, non endommagées par le feu, du fol. 127 r° a). — 8. ጥዑያን] P ድኁናተ; O ድኁናነ; *A* ድኁናን. — *ib.* እምነ ፡ አራዊተ] P, O, *A* እምአራዊተ. — *ib.* ወእምነ ፡ አዕዋፈ] P, O ወእምአዕዋፈ; *A* ወአዕዋፈ. — 8-9. ቅዱስ ፡ ጎርጎርዮስ] P, O, *A* ውእቱ. — 9. ሎን] P, *A* ሎቶን (P ቶ est de seconde main; primitivement il y avait ሎቱን *sic*); O ሎቱ. — *ib.* ዘይደልዎን] O ዘኢይደልዎን. — 10. ውስቴቱ] A ውስቴቶሙ; *A* ውስቴቶን.

maladie. » On fut épouvanté à ce sujet. En effet, on croyait que lui-même était mort depuis longtemps.

6. — Alors on alla à la fosse et on lui jeta des cordes dans la fosse, afin de savoir s'il était vivant. On lui cria de se suspendre aux cordes. On le fit remonter, on le lava, on le revêtit d'habits neufs, on le fit monter à cheval et on le fit parvenir au palais royal. Il les interrogea au sujet des corps des saintes vierges. On le conduisit et on le fit parvenir à l'endroit où avaient été jetées les vierges. Il les trouva intactes des bêtes du désert et des oiseaux du ciel. Saint Grégoire ordonna de faire pour elles un beau sanctuaire qui leur convînt. Il les y déposa en grande pompe.

7. — ወእምዝ ፡ ሰአልዎ ፡ ሕዝብ ፡ ከመ ፡ ይፈውሶ ፡ ለንጉሥ ፡ ወያውፅኦ ፡ እምላዕሌሁ ፡ ሰይጣነ ፡ ዘተጽዕነ ፡ ዲቤሁ ። ወአብጽሖ ፡ ቅዱስ ፡ ለንጉሥ ፡ ወይቤሎ ፡ በኑ ፡ ትትመየጥ ፡ ኀበ ፡ ምግባራቲከ ፡ እኪት ። ወአመረ ፡ በርእሱ ፡ ከመዘ ፡ ይቤ ፡ አልቦ ። ወጸለየ ፡ ቅዱስ ፡ ላዕሌሁ ፡ ወአውፅአ ፡ እምኔሁ ፡ ሰይጣነ ፡ ወገብአ ፡ ሎቱ ፡ ልቡ ፡ ወአርአያሁ ፡ በከመ ፡ ኮነ ፡ ቀዳሚ ። አላ ፡ አትረፈ ፡ እግዚአብሔር ፡ ውስቴቱ ፡ ንስቲተ ፡ እምፍጥረተ ፡ ሐራውያ ፡ ከመ ፡ ይኩን ፡ ትሑተ ፡ ወውእቱ ፡ አጽፋረ ፡ እደዊሁ ፡ ወእገሪሁ ።

8. — ወእምዝ ፡ ፈወሶሙ ፡ ቅዱስ ፡ ጎርጎርዮስ ፡ ለኵሎሙ ፡ ሰብአ ፡ ቤተ ፡ መንግሥት ፡ ወአውፅአ ፡ እምላዕሌሆሙ ፡ ሰይጣናተ ። ወእምዝ ፡ አዘዘ ፡ ከመ ፡ ይትጋባእ ፡ ኵሎሙ ፡ ሰብአ ፡ ብሔረ ፡ አርማንያ ፡ ወወሀቦሙ ፡ ቀኖና ፡ ወአዘዞሙ ፡ ከመ ፡ ይጹሙ ፡ ፷መዋዕለ ፡ ወገብሩ ፡ በከመ ፡ አዘዞሙ ።

9. — ወኮነ ፡ ይጌሥጾሙ ፡ ወይሜህሮሙ ፡ ፍኖተ ፡ እግዚአብሔር ፡ ወትስብእ

1. ይፈውሶ ፡ ለንጉሥ] *A* ይፈውሶሙ ፡ ለሕዝብ ፡ ወለንጉሥ. — 1-2. ወያውፅኦ ፡ እምላዕሌሁ ፡ ሰይጣነ] A ወያውፅአ ፡ እምላዕሌሁ ፡ ሰይጣን ; P, *A* ወያወፅኦ ፡ ሰይጣነ : O ወያወጽኦ ፡ ሰይጣን. — 2. ዘተጽዕነ] O *om.* ዘ ; *A* ወተፅዕነ. — *ib.* ወአብጽሖ ፡ ቅዱስ ፡ ለንጉሥ ፡ ወይቤሎ] *A* ወሶበ ፡ በጽሐ ፡ ቅዱስ ፡ ወተስእሎ ፡ ለንጉሥ ፡ ወይቤሎ. — 3. ኀበ ፡ ምግባራቲከ] P እምግባራቲከ (primitivement እምግብራትከ *sic*) : O እምግብርናቲከ *sic* : *A* እምእግብርቲከ. — *ib.* እኪት] P እኩይ ; O, *A* እኩያት. — *ib.* ወአመረ] *A* ወአእመረ. — *ib.* በርእሱ] P በእደዊሁ. — *ib.* አልቦ] P, O, *A* አሆ. — 4. ወጸለየ] *A* *om.* ወ. — *ib.* ante ላዕሌሁ P, O *add.* በ. — *ib.* እምኔሁ ፡ ሰይጣነ] O እምኔሁ ፡ ሰይጣን ; *A* ሰይጣን ፡ እምኔሁ. — *ib.* ወገብአ] O ወአግብአ. — *ib.* ሎቱ] P, O, *A* *om.* — 5. ቀዳሚ] *A* ቀዲሙ. — *ib.* አላ ፡ አትረፈ] P አትረፈ ፡ አላ ; O ወተረፈ ; *A* አላ ፡ አትረፈ. — 5-8 እግዚአብሔር ፡ ውስቴቱ ፡ ንስቲተ — ቅዱስ ፡ ጎርጎርዮስ ፡ ለኵሎሙ] P, O, *A* እግዚአብሔር ፡ ውስተ ፡ አጽፋረ ፡ እደዊሁ ፡ ወእገሪሁ ፡ እምፍጥረተ ፡ (O እምውስተ ፡ ፍኖተ) ሐራውያ ፡ ከመ ፡ ኢይትመነበይ ፡ (O ኢይትሜነበይ) ወይኩን ፡ ግሩረ ፡ ወትሑተ ፡ ወነፅበ ፡ ፈወሶሙ ፡ (O ፈውሶሙ *sic*) ለኵሎሙ. — 9. ወአውፅአ] O ወአወአውጽአ *sic*. — *ib.* እምላዕሌሆሙ] A primitivement እምላዕሌሁሙ *sic* ; *A* *om.* እም. — *ib.* ሰይጣናተ] *A* ሰይጣናት. — *ib.* ከመ] O *om.* — 10. ብሔረ ፡ አርማንያ] P, O, *A* *om.* ብሔረ. — *ib.* ወአዘዞሙ] O ወናዘዞሙ ; *A* ወአዘዘሙ *sic*. — *ib.* ከመ] *A* *om.* — 11. ፷መዋዕለ] P, *A* ፷ዕለተ ; O ፷ዕለት. — *ib.* አዘዞሙ] *A* አዘዘሙ *sic*. — 12. ወኮነ ፡ ይጌሥጾሙ] P, O, *A* ወነበረ ፡ እንዘ ፡ ይጌሥጾሙ.

7. — Puis le peuple lui demanda de guérir le roi et d'expulser de lui Satan qui s'était emparé de lui. Le saint fit venir le roi et lui dit : « Est-ce que tu retourneras à tes œuvres mauvaises ? » Le roi fit signe de la tête, comme s'il disait : « Non. » Le saint pria sur lui et expulsa de lui Satan. La raison revint au roi et son aspect fut comme il était auparavant. Mais le Seigneur fit rester en lui un peu de la nature du sanglier, afin qu'il devînt humble : ce furent les ongles de ses mains et de ses pieds.

8. — Ensuite saint Grégoire guérit tous les gens du palais royal et expulsa d'eux les démons. Puis il ordonna que tous les gens du pays d'Arménie se réunissent. Il leur donna une pénitence et il leur ordonna de jeûner pendant soixante jours. Ils firent comme il leur avait ordonné.

9. — Il les instruisit et il leur enseigna la voie du Seigneur et l'Incarna-

ቶ ፡ ለእግዚእነ ፡ ክርስቶስ ። ወሰምዕዎ ፡ ኵሎሙ ፡ ንኡሳሙ ፡ ወዓቢዮሙ ፡ ወዝንቱ ፡ ውእቱ ፡ ምክንያተ ፡ ሃይማኖቶሙ ፡ ለሰብአ ፡ አርማንያ ።

10. — ወሰአልዎ ፡ ለቅዱስ ፡ ጎርጎርዮስ ፡ ከመ ፡ ያጥምቆሙ ፡ ጥምቀተ ፡ ክርስትና ። A, 102 r° b. ወይቤሎሙ ፡ አንሰ ፡ ኢይደልወኒ ፡ ዘንተ ፡ እስመ ፡ አነ ፡ ኢኮንኩ ፡ ካህነ ። ወፈ*ነዉ ፡ ላእካነ ፡ ኀበ ፡ ብሔረ ፡ ሉንያ ፡ ወጸሐፉ ፡ መልእክተ ፡ ኀበ ፡ ንጉሥ ፡ አኖርዮስ ፡ ያጠይቅዎ ፡ ከመ ፡ እሙንቱ ፡ ተመይጡ ፡ ኀበ ፡ እግዚአብሔር ፡ ወሰአልዎ ፡ ከመ ፡ ይሢም ፡ ሎሙ ፡ ጎርጎርዮስሃ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳተ ። ወኮነ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳተ ፡ በሀገረ ፡ ሮሜ ፡ በውእቱ ፡ መዋዕል ፡ ቅዱስ ፡ ለውንዴዮስ ። ወእምዝ ፡ ፈነዉ ፡ ምስለ ፡ ላእካኒሆሙ ፡ አምኃ ፡ ብዙኃ ፡ ወምስሌሆሙ ፡ ቅዱስ ፡ ጎርጎርዮስ ። ወሶበ ፡ በጽሑ ፡ ላዕካኒሆሙ ፡ ኀበ ፡ ን

1. ለእግዚእነ ፡ ክርስቶስ] O ለእግዚእነ ፡ ኢየሱስ ፡ ክርስቶስ. — *ib.* ኵሎሙ ፡ ንኡሶሙ ፡ ወዓቢዮሙ] *A* ከመ ፡ ኵሎሙ ፡ ዓቢዮሙ ፡ ወንኡሶሙ. — 2. ሃይመኖቶሙ] *A* ሃይማኖት. — *ib.* አርማንያ] P ሀገረ ፡ አርማንያ. — 4. ወይቤሎሙ] *A* ወይቤሎ. — *ib.* አንስ ፡ ኢይደልወኒ ፡ ዘንተ] P ኢይደልወኒ ፡ ዝንቱ ፡ አንስ; O ኢይደልወትኒ ፡ *sic* ዝንቱ; *A* አንስ ፡ ኢይደልወኒ ፡ ዝንቱ. — *ib.* እስመ ፡ አነ ፡ ኢኮንኩ ፡ ካህነ] P *om.* አነ; O ኢኮንኩ ፡ ካህናተ; *A* እስመ ፡ ኢኮንኩ ፡ አነ ፡ ካህነ. — *ib.* ወፈነዉ] A, P, O, *A* ወፈነው *sic.* — 5. ንጉሥ] P, O ንጉሠ. — *ib.* አኖርዮስ] P, O አኖሬዎስ: *A* አርያኖስ. — 5-6. ያጠይቅዎ] *A* ያጤይቅዎ. — 6-7. ይሢም ፡ ሎሙ] O ይሢሞ ፡ ሎሙ; *A* ይሢሙ. — 7. ጎርጎርዮስሃ] O ሃ est de seconde main. — *ib.* ሊቀ ፡ ጳጳሳተ] O, *A* ሊቀ ፡ ጳጳሳት. — *ib.* post ጎርጎርዮስ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳተ P, O, *A* *add.* ወሰአልዎ ፡ (O ወተሰእልዎ) ለሊቀ ፡ (O *om.* ለ) ጳጳሳትኒ ፡ (*A* *om.* ኒ) ዘሀገረ ፡ ሮሜ. — 7-8. ወኮነ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳተ ፡ በሀገረ ፡ ሮሜ ፡ በውእቱ ፡ መዋዕል] P, O, *A* ወኮነ ፡ በውእቱ ፡ መዋዕል. — 8. ante ቅዱስ *A* *add.* ለ. — *ib.* ለውንዴዮስ] A ለንዴዮስ *sic* (ለ est de seconde main); P, *A* ለውንድዮስ; O ልውንድዮስ. — *ib.* ወእምዝ ፡ ፈነዉ ፡ ምስለ ፡ ላእካኒሆሙ] A ወእምዝ ፡ ፈነው ፡ *sic* ምስለ ፡ ላእካኒሆሙ; P ወፈነው ፡ *sic* ላእካኒሆሙ; O ወፈነወ ፡ ምስሌሆሙ ፡ ላእካኒሆሙ; *A* ወፈነው ፡ *sic* ምስለ ፡ ላእካኒሆሙ. — 8-9. አምኃ ፡ ብዙኃ] O *om.* — *ib.* post አምኃ ፡ ብዙኃ P *add.* ለቅዱስ ፡ ወለንጉሥ ፡ አኖሬዎስ; O *add.* ኀበ ፡ ንጉሥ ፡ አኖሬዎስ. — 9. ወምስሌሆሙ ፡ ቅዱስ ፡ ጎርጎርዮስ ። ወሶበ ፡ በጽሑ ፡ ላዕካኒሆሙ] *A* *om.* — *ib.* ወምስሌሆሙ ፡ ቅዱስ ፡ ጎርጎርዮስ] P, O ወቅዱስኒ ፡ ጎርጎርዮስ ፡ ምስሌሆሙ. — *ib.* ወሶበ ፡ በጽሑ] P, O ወበጽሑ. — *ib.* ላዕካኒሆሙ ፡ ኀበ ፡ ንጉሥ ፡ ወኀበ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት] P ኀበ ፡ ንጉሥ ፡ ወኀበ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ልኡካኒሆሙ; *A* ወኀበ ፡ ንጉሥ ፡ ወኀበ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት.

tion de Notre-Seigneur le Christ. Ils l'écoutèrent tous, petits et grands. Ce fut la cause de la foi des habitants de l'Arménie.

10. — Ils demandèrent à saint Grégoire de les baptiser du baptême chrétien. Il leur dit : « Pour moi, je ne dois pas faire cela, parce que moi je ne suis pas prêtre. » * A. 102 r° b. * Ils envoyèrent des messagers au pays de Lounyâ. Ils écrivirent une lettre à l'empereur Honorius (Anoryos), pour l'informer qu'eux-mêmes s'étaient convertis au Seigneur. Ils lui demandèrent de leur instituer Grégoire patriarche. Saint Léonce (Lawendêyos) était patriarche dans la ville de Rome (Romê) en ces jours-là. Alors ils envoyèrent avec leurs messagers de nombreux présents. Saint Grégoire était avec eux. Lorsque leurs messagers furent parvenus auprès de l'empereur et auprès du patriarche et qu'ils eurent lu le

ጉሥ ፡ ወኀበ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ወአንበቡ ፡ መጽሐፈ ፡ መልእክቶሙ ፡ ተፈሥሑ ፡ ዓቢየ ፡ ፍሥሐ ፡ በእንተ ፡ ተመይጦቶሙ ፡ ለሰብአ ፡ አርማንያ ፡ ኀበ ፡ እግዚአብሔር ፡ ወሤመ ፡ ሎሙ ፡ ጎርጎርዮስሃ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ በውስተ ፡ ሀገረ ፡ ቂሳርያ ፡ ወፈነወ ፡ ሎሙ ፡ በክብር ፡ ዓቢይ ፡ ኀበ ፡ ሀገረ ፡ ድርጣድስ ፡ ንጉሠ ፡ አርማንያ ።

11. — ወሶበ ፡ በጽሐ ፡ ቅዱስ ፡ ጎርጎርዮስ ፡ ኀበ ፡ ብሔረ ፡ አርማንያ ፡ ተፈሥሑ ፡ ዓቢየ ፡ ፍሥሐ ፡ በእንተ ፡ ምጽአቱ ፡ ኀቤሆሙ ። ወእምዝ ፡ ሐነጸ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ ሠናይተ ፡ በስመ ፡ ቅዱሳት ፡ ደናግል ፡ ወረትዓ ፡ ኵሉ ፡ ሕገ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያኖሙ ፡ ወሃይማኖቶሙ ፡ ወእምድኅረዝ ፡ ፈጸመ ፡ ቅዱስ ፡ ጎርጎርዮስ ፡ ሩጸቶ ፡ በሠናይ ፡ ወአዕረፈ ፡ በሰላም ፡ ወሖረ ፡ ኀበ ፡ ክርስቶስ ፡ ዘአፍቀሮ ።

*ጸሎቱ ፡ ወበረከቱ ፡ የሀሉ ፡ ምስሌነ ፡ አሜን ።

1. መልእክቶሙ] O መልእክተ. — *ib.* post መልእክቶሙ P *add.* ኀበ ፡ ንጉሥ ፡ ወኀበ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ወ; O, A ኀበ ፡ ንጉሥ ፡ ወ. — 1-2. ተፈሥሑ ፡ ዓቢየ ፡ ፍሥሐ ፡ በእንተ] P, O, A ተፈሥሑ ፡ (P ተፈሥሐ) ንጉሥ ፡ ወሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ በእንተ. — 3. ወሤመ] P ወሤሞሙ; O *om.* ወ. — *ib.* ሊቀ ፡ ጳጳሳት] P, O ሊቀ ፡ ጳጳሳት; A *om.* ጳጳሳት. — *ib.* ወፈነወ] P, O ወፈነዎሙ. — 3-4. ሎሙ] P, O ሎቱ. — 4. ኀበ ፡ ሀገረ ፡ ድርጣድስ ፡ ንጉሠ ፡ አርማንያ] P, O, A ኀበ ፡ ድርጣድስ ፡ (O ድርጣድዮስ) ንጉሠ ፡ (P ንጉሥ) አርማንያ. — 5. ወሶበ ፡ በጽሐ ፡ ቅዱስ ፡ ጎርጎርዮስ ፡ ኀበ ፡ ብሔረ ፡ አርማንያ] O *om.* — *ib.* ብሔረ] A ብሔረ *sic*; P, A ሀገረ. — *ib.* ተፈሥሑ] A, A ወተፈሥሑ. — 6. ፍሥሐ] O *om.* — *ib.* post ሐነጸ P *add.* ሎቱ; O *add.* ሎሙ. — *ib.* ቤተ ፡ ክርስቲያን] O ቤተ ፡ ክርስቲያነ. — 7. ሠናይተ] A *om.* — *ib.* በስመ ፡ ቅዱሳት ፡ ደናግል] P, A በስመ ፡ እግዝእትነ ፡ ቅድስት ፡ ድንግል ፡ ማርያም; O በስመ ፡ እግዝእትነ. — *ib.* ወረትዓ] A ወረትዓት. — *ib.* ኵሉ] A primitivement ኵሎ; O ኵሎሙ; A ኵሎን. — *ib.* ሕገ] P, O, A *om.* — *ib.* ቤተ ፡ ክርስቲያኖሙ] A አብያተ ፡ ክርስቲያኖሙ. — 7-8. ወሃይማኖቶሙ] A ወሃማኖቶሙ *sic*; O በሃይማኖቶሙ. — 8. ወእምድኅረዝ] P, O, A ወእምዝ. — *ib.* ቅዱስ] P, O, A ብፁዕ. — *ib.* ጎርጎርዮስ] A *om.* — 9. በሰላም] O *om.* — *ib.* ወሖረ ፡ ኀበ ፡ ክርስቶስ ፡ ዘአፍቀሮ] P *om.* — *ib.* ወሖረ] A *om.* — *ib.* ክርስቶስ] A እግዚአብሔር. — *ib.* ዘአፍቀሮ] O ዘአፈቀሮ *sic*. — 10. ጸሎቱ ... አሜን] P በረከቱ ፡ ተሀሉ ፡ ምስለ ፡ ንጉሥነ ፡ ኢያሱ ። ለዓለመ ፡ ዓለም; O በረከቱ ፡ ቅድስት ፡ ትኩን ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ወልደ ፡ [illegible] ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን; A በረከቱ ፡ ቅድስት ፡ ተሀሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ንጉሥ ፡ ኢያሱ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም (le nom propre ንጉሥ ፡ ኢያሱ, de seconde main, est en surcharge : un autre nom propre de seconde main aussi, se trouve en surcharge : ስእለ ፡ ጽዮን). — *ib.* የሀሉ] [illegible]

texte de leur lettre, l'empereur et le patriarche se réjouirent d'une grande joie à cause de la conversion des habitants de l'Arménie au Seigneur. Le patriarche leur sacra Grégoire patriarche dans la ville de Césarée (Qisâryâ) et l'envoya pour eux, en grande pompe, à la capitale de Tiridate, roi d'Arménie.

11. — Lorsque saint Grégoire arriva au pays d'Arménie, les Arméniens se réjouirent d'une grande joie à cause de sa venue chez eux. Alors il bâtit une belle église sous le vocable des saintes vierges. Toutes les institutions de leur église et de leur foi furent établies droitement. Ensuite saint Grégoire acheva sa course excellemment. Il mourut en paix et alla vers le Christ qui l'aimait.

*Que sa prière et sa bénédiction soient avec nous. Amen.

ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ካዕበ ፡ አዕረፈ ፡ ቅዱስ ፡ ሉቃስ ፡ ዘዓምድ ፨
ጸሎቱ ፡ ወበረከቱ ፡ የሀሉ ፡ ምስሌነ ፡ አሜን ፨

ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ካዕበ ፡ ኮነ ፡ ቅዱስ ፡ አባ ፡ ይምሳሕ ፡ ሰማዕት ፨
ጸሎቱ ፡ ወበረከቱ ፡ የሀሉ ፡ ምስሌነ ፡ አሜን ፨ ወአሜን ፨

II. — Revision ou Vulgate.

ሰላም ፡ ለጎርጎርዮስ ፡ ዘተዓገሠ ፡ ሥቃየ ።
በሌሊት ፡ ቍረ ፡ ወበመዓልት ፡ ዋዕየ ።
ትጎማሰ ፡ ዓመታተ ፡ ሠላሰ ፡ አመ ፡ ውስተ ፡ ግብ ፡ ተወድየ ።

1. ዕለት] P primitivement ዕለቲ sic. — 2. ጸሎቱ — አሜን] P በረከቱ ፡ ትኩን ፡ ምስሌነ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ። አሜን; O በረከቱ ፡ ቅድስት ፡ ትኩን ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ተወልደ ፡ መድኅን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን ; *A* በረከቱ ፡ ቅድስት ፡ ትኩን ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ወልደ ፡ ኢየሱስ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም (le nom propre ወልደ ፡ ኢየሱስ, de seconde main, se trouve en surcharge à gauche d'un grattage). — 3. ካዕበ ፡ ኮነ] O ኮነ ፡ ካዕበ. — *ib.* ቅዱስ ፡ አባ] P, O, *A* *om.* — *ib.* አባ] T አበ *sic.* — *ib.* ይምሳሕ] T ይምስሕ. — *ib.* ሰማዕት] O ሰማዕተ; *A* *om.* — 4. ጸሎቱ — ወአሜን] P, T ጸሎቱ ፡ የሀሉ ፡ ምስሌነ ፨ አሜን; O በረከቱ ፡ ተሀሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ተወልደ ፡ መድኅን ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን; *A* ጸሎቱ ፡ ወበረከቱ ፡ የሃሉ ፡ ምስለ ፡ ፍቁሩ ፡ ተክለ ፡ ኢየሱስ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም (le nom propre ተክለ ፡ ኢየሱስ, de seconde main, est en surcharge; un autre nom propre, de seconde main aussi, se trouve sur un grattage : ስእለ ፡ ጽዮን). — 6. ወበመዓልት] *A* ወበመዓልት ፡ ት ፡ *sic.* — 7. ትጎማሰ] P ትጎማስ; O ታጎማጎስ *sic.* — *ib.* ዓመታት] O ዓመታተ. — *ib.* ሠላሰ ፡ አመ] O ፲፭አመ; *A* ፲፭አመ.

2. Mort de saint Luc, stylite.

En ce jour aussi mourut saint Luc (Louqâs), stylite.
Que sa prière et sa bénédiction soient avec nous. Amen.

3. Martyre d'Abba Yemsâh.

En ce jour aussi est saint Abba Yemsâh, martyr.
Que sa prière et sa bénédiction soient avec nous. Amen. Amen

II. — Revision ou Vulgate.

4. Salâm a saint Grégoire, patriarche d'Arménie.

Salut à Grégoire qui supporta le tourment :
La nuit, le froid et le jour, la chaleur,
Pendant quinze ans, lorsqu'il eut été jeté dans une fosse.

ወሰላም ፡ ለአረጊት ፡ ዘተልእከቶ ፡ ሠናየ ።
እንዘ ፡ ትወግር ፡ ሎቱ ፡ በኅቡእ ፡ ሲሳየ ፨

ሰላም ፡ ለሉቃስ ፡ ዘጻመወ ፡ ፃማ ።
በልብሰ ፡ ሐፂን ፡ ይትጋደል ፡ ወይትቃተል ፡ * ምስለ ፡ መስቴማ ።
መዋዕለ ፡ ጾሙ ፡ ሰዱስ ፡ እስከ ፡ ይትፌጸማ ።
ለዕርቅት ፡ ከርሡ ፡ እንዘ ፡ ይሠርዕ ፡ አቅማ ።
በዕለተ ፡ ሰንበት ፡ ይበልዕ ፡ ፅጻኰሲማ ፨

ሰላም ፡ ለከ ፡ አባ ፡ ይምሳሕ ፨
መዝገበ ፡ በረከት ፡ ወንጽሕ ፨
ውስተ ፡ ቤተ ፡ ትፍሥሕት ፡ ምርሐኒ ፡ በስነ ፡ ጽድቅከ ፡ ብሩህ ፨

1. ወሰላም] O, *A om.* ወ. — *ib.* ለአረጊት] O ለአሬጊት *sic.* — *ib.* ዘተልእከቶ] O ዘተልከቶ *sic*; *A* እንተ ፡ ተልእከቶሙ. — 2. ትወግር] O *om.* — *ib.* ሎቱ] *A* en surcharge. — 3. ዘጻመወ] *A* les lettres መወ sont de seconde main. — 4. ወይትቃተል] A en surcharge de seconde main. — *ib.* ምስለ] O መስለ *sic.* — 5-6. እስከ ፡ ይትፌጸማ ። ለዕርቅት ፡ ከርሡ] *A* ce qui correspond à ces vers de P est illisible, sauf le mot ለዕርቅት; texte de seconde main : le texte primitif de *A* a été gratté. — 5. እስከ] O ለእለ. — *ib.* ይትፌጸማ] O ተፈጸማ. — 6. እንዘ] *A* ይንዘ. — 7. ይበልዕ] O *om.* — *ib.* ፅጻኰሲማ] P ፅጻኵሲማ.

Salut à la vieille femme qui le servit bien,
En lui jetant en cachette de la nourriture.

5. Salâm a saint Luc, stylite

Salut à Luc qui a subi la peine.
Il combattit et lutta, dans un vêtement de fer,* avec le démon (Mastèmâ).
Réglant l'abstinence pour son estomac vide,
Jusqu'à ce que fussent achevés les jours de son jeûne qui durait six jours.
Le jour du dimanche il ne mangeait qu'un petit pain.

6. Salâm a Abba Yemsâh

Salut à toi, Abba Yemsâh,
Trésor de bénédiction et de pureté
Conduis-moi dans le palais de la joie par l'excellence de ta sainteté lumineuse.

እምቃለ ፡ ኃጥአን ፡ ወእምእለ ፡ በዕለተ ፡ ሐተታ ፡ ወፍትሕ ፨
ከመ ፡ ማየ ፡ አፍላግ ፡ ብዙኃ ፡ ይደምፅ ፡ ላሀ ፨

III. — Propre.

ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ካዕበ ፡ ዕድወተ ፡ ባሕረ ፡ አቡነ ፡ ኤዎስጣቴዎስ ፡ በአጽሬ ፡ ንዴቱ ፡ ክቡር ፡ እንዘ ፡ ያስተራምም ፡ ባሕረ ፡ እምተሀውኮ ፡ ወያስተናሥእ ፡ አድባረ ፡ * A, 103 v° b. እምአዕ*ርፎ ፨
እግዚአብሔር ፡ ይምሐሮ ፡ በጸሎቱ ፡ ለፍቁሩ ፡ ነገደ ፡ ኢየሱስ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፨

ሰላም ፡ እብል ፡ ዓዕጻፊከ ፡ ክቡረ ፨
እንተ ፡ ኮነከ ፡ ሐመረ ፨
ኤዎስጣቴዎስ ፡ ንግደከ ፡ እንዘ ፡ ይገብር ፡ መንክረ ፨
እምነ ፡ ተሀውኮ ፡ አስተራመመ ፡ ባሕረ ፨
ወእምአዕርፎ ፡ አንሥአ ፡ አድባረ ፨

1. ኃጥኣን] *A om.* — *ib.* ወእምእለ] O እለ ፡ ከማየ. — 6. ነገደ ፡ ኢየሱስ] *A* en surcharge et de seconde main; un autre nom propre, de seconde main aussi, se trouve sur un grattage : ስእለ ፡ ጽዮን. — 7. ዓዕጻፊከ] O ለአጽፊከ *sic.* — 9. ንግደከ] O ንግድከ. — *ib.* ይገብር] O ይርኢ. — 10. ተሀውኮ] O ተኃውኮ. — *ib.* ባሕረ] O ባሕር. — 11. አንሥአ] O አፍለሰ.

Loin des paroles des pécheurs et de ceux dont, au jour de l'examen et du jugement,
Les lamentations feront du bruit comme l'eau nombreuse des fleuves.

III. — Propre.

7. Traversée d'un fleuve par Abba 'Êwosṭâtêwos.

En ce jour aussi est la traversée d'un fleuve par notre Père 'Êwosṭâtêwos sur le manteau glorieux de sa pauvreté, en apaisant le fleuve de l'agitation * A, 103 v° b. et en faisant sortir les montagnes du * repos.

Que le Seigneur ait pitié par sa prière de son cher Nagada-'Iyasous pour les siècles des siècles.

Je dis salut à ton manteau glorieux,
Qui devint pour toi un navire,
'Êwosṭâtêwos, alors qu'il rendit prodigieux ton voyage.
Il apaisa le fleuve de l'agitation
Et il tira les montagnes du repos.

TABLE DES MATIÈRES

DU TOME XV